

The following titles in the Jewish Theological Seminary's Incunabula Collection appear on this reel. They are arranged and numbered according to Frederick R. Goff's INCUNABULA IN AMERICAN LIBRARIES.

- Heb-24 Nebiim Aḥaronim (Later Prophets) (Comm: David Kimḥi).
 [Soncino: Joshua Solomon Soncino. 1486.] f°
 3 copies
- Heb-25 Nebiim Aḥaronim (Later Prophets) (Comm: David Kimḥi).
 Lisbon: Eliezer Toledano, 1492. f°
- Heb-26 Ketubim (Hagiographa) (Job to Chronicles) (Comm: Levi
 ben Gershon, Rashi, Joseph Kara ben Simeon, Pseudo-Rashi).
 Naples: Joseph ben Jacob Ashkenazi, 26 Sept. 1487. f°
 Copy & separates of Job and Chronicles

AUTHOR _____

NO. 182

TITLE

פ'יך'ן פ'יך'ן
[NEBUIM AHARONIM]

RR _____

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

IMPRINT

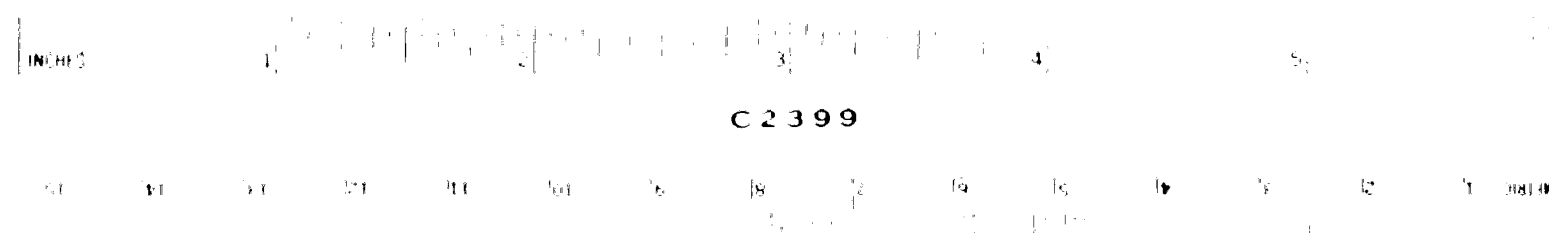
SONCINO, 1486

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

CALL NO.

GOFF, HEB-24; ACC. U5355

DATE MICROFILMED _____



FILMED FOR THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

XEROX University Microfilms, Inc.

First leaf supplied from D. Cassel copy.

Clasor on - 1 p 2

Ther 4 32

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

אמר המחוקק כמז' יוסף ודברי חפץ אשר באונצ'נו בהיות ארבע נציחים ראשונים אלה יהוצצ
אופטים אמואל מלכים דבקים ונמסכים אחר חובת עקה רבינו יצ'ה ובנאנה תורה לה לכה בצב
בספור אחת המאך ענין אומתנו מזה על ידי נכיון ה' הבר' עם פגם בם ליעוד ביהור חלב
מזול ממזור התורה הנקראת תורה אצל פה כי הם הם בקבלה ענינה רבינו יצ'ה וביח
דיו ועל ידם כמסרה מנביא לנביא עד עזרא ועד אנשי כנסת הגדולה וזהו חסר לעיני חסר
מזה רבינו יצ'ה הם אלה הנביאים הכרחיים וצפרט לנערים ובהחלוקה שלמנוה הם יחולק
אנו זרינים וזהו נראה לנו לחקקם עם העפרק המופלא הזה רבינו יהוד קנני יצ'ה ראש
המזקקים אל העפרקים - וחולם בהיות לא יסון עדות המצד האם על המעשים בהיות צניוה
המספר הזה מוחץ גם שובן ומאכל בנקלה לא נעזר בדברינו אלה על היותו מדויק עם אלה
ועזרי בדברינו אלה מלהשגיח באמת וברבים ידבר בלי לא ירה להם פניו לעצמו כי השגיח המעשה
להבין זה אולם בזה ודויק יכל ידיו וזהו הפך יחסי מדע וזהו יאמר אישך כי שגיחה זו שגיחה
וצפרט ין בסונה הן בנחית וכן זה אפסר קנינו בו המעשה הוא החלפות יום בחור כמו הוא בחור
ב"ח ב"ח ויחזיק בזה אקר לפעמים להיות חומר המדויק נדענו ויחזיק בחוק הסונה והמלח המעשה צני
מלהקדים בסרט האומות הלא הנכבדות הדומה צורה וצניו בהם וכן לפעמים הלוג אום אחר בצורה אף
גם אלה לא יחזיקו ין על המעשה להיות נעשה ענין הספד הזה בהשגחה יורה למען כלם צניו בבלם
אפנים כפי האפסר אלהות האמת יאמר כוננו בצבור הקודש בצפם יוד לא ויו לא אפסר רחם הא' ר
ראשונה ללא וקוף רחם הא' אפס הלכות כוננו הרה לבסוד ולפסוד אפס ה' בצבור הוא לפעמים ק
קלה בהם נחם וואונדים אן גם חורר כלל ומהה קון הפך ואלנו הוא אלא יאמר בבינוא בהם האפס
נהיה בן בקולמור שוני הדין באלה - כי אלא עם היות הין הולנו העמקית רבם המוקית וטובות ואקרב
בלמד צם ימים ופנים יעי טבעים עם כי זה לא נעשו גם הם מהשגיח והקולמור ה' אולם נעשו הפך
כל אגיארה או סצור הוא בפלא - ואלה היתם הקולמור באמת חפץ רבפים ואלהים וקפה וירבצים
לבראית עולם ביום אפס לחדש מרחבו פה אונצ'נו צמדינו למעבריה אקר היא חסר ממקלות
האדות האבר הניסם מילאנו יחיהו ה' ית' ואלהיה בחן סד' לעף כי ואלו אונים עמדה ייבנה יחיהו
סצור על כל צדקה ומלך

אין בא בדף יחזקו כל צד הפי עיניו הם יחיהו אונצ'נו - מלך

2
X

אשר חזקו בן אמוץ אשר חזקו על יהודה וירוש
אשר חזקו בן אמוץ אשר חזקו על יהודה וירוש
אשר חזקו בן אמוץ אשר חזקו על יהודה וירוש

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

חזון

חזון ישעיהו בן אמוץ לא ידענו יחסו מאלה
שכט היה אלא פרזל קבלו כי אמוץ ואת
ואמניה אחים היו שמעו שמע החל פ
ספר בדברי תוכחה כי בני דוד
היו רעים ואף על פי שכתב בעיהו ויעס הישר
בעיני ה' וכן יונתס הרי נאמר בעיהו ובחוקתו נבדל
לכו עד להאחית וביתי שניהם היו העם מזכרת

ישעיהו בן אמוץ אשר חזקו על יהודה וירוש
ירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי י
יהודה : שמעו שמים וחאוני ארץ כי יהוה דב
דבר בנים גדלתי ודוממתי והם פשעו בני ידע
שור קנחו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע
עמי לא התבונן :

ומקטרים בכמות וכתוב בדברי הימי במלכות יונתס עוד העם משחיתים כל טכן בימי אחז שהיה רע ופסע
רעות גדולות כמו שכתב וכן העם היו רעים בימיו כמו שכתב בעזכס את ה' אלהי אבתם ואף בימי חזקיהו
לא היה לבבם טלס אל ה' כמו שכתוב בדברי הימים ואת בפתחו דברי תוכחה שמעו שמוע וכן את חזקיהו
רבי ע"ה כשבא להוכיח את ישראל את האזינו השמים כי הם עדים בין ה' ובין ישראל כמו שכתב ואשר חזקיהו
את השמים ואת הארץ לפי שהם קיימים והדורות הולכין או לפי שאם יעברו על הברית השמים לא יעברו
והארץ לא תתן את יכולה ויש דרשות למה את שמעו לשמים והאזינו לארץ בהסך מה שאל תסור רבך
ואחת מהם לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך את האזינו השמים ולפי שהיה רחוק יתן הארץ
ותשמע הארץ בא ישעיהו ואת שמעו שמים לפי שהם קיימים ואת השמים ואת הארץ
לארץ כי ה' דבר מה שאני אומר הם דברי ה' אשר לא יאמר שקר על כבודו ואת בשרו גדלתי
והם פשעו כי גדלתי אותם ורוממותם מכל עם והם לא ידעו כי גדלתי אותם ורוממותם מכל עם
מנהג המקרא במקומות רבים ואדני אבי'ל פי גדלתי בתורת ורוממותי במלכותי מה שכתב
בי במרד ובמעל עברו על תורת להכניסני כי יש מכירים וכופרים ויש שאין מכירים ויש שיש
ידע שור זכר הבהמות שהן גדלות עם האדם לעברתו ואף על פי שאינם בני דעת כדבריהם ויש שיש
בהם לרחק מן הנזק ולקרב אל התעלות וכידו מי שייטיב להם תמיד והם הבהמות והאדם והאדם
ולמקום מאכלם כשבאים ממלאכתם ואין פירי קנחת קנה אורו ברמים לבד אלא קנחתו והאדם
ברכיו תמיד וכן אביד קנך וכן את קנה שמים וארץ ופירי אבוס מקום האכל הבהמות והאדם והאדם
אטון והוא אחד בסמוך ובמוכרת והנה אלה הבהמות אע"פ שהם בחינת משרים ויש שיש בהם חכמה
עמי טקניתו מבית עבדים הם לא ידעו כי אני המטיב להם ונתתי להם ארץ קנחתו והם מפגשים
שהם אם הכירו זה לא עזבוני ולא עברו אלהים אחרים במקומי והם לא התבוננו כי גדלתי אותם ורוממותם
בעובה ובעזבם אותה הם ברעה איך לא התבוננו זה ה'

רוח נבואה ·	בה יעלו ויגבחו ·	אנשי אמת ·	ולא יכלו ויכמחו ·
תפריד יחידתם ·	מעל גויתם ·	עודם בחיותם ·	יראו ויתמחו ·
סודות פליאות ·	אכן בישראל בלבד ·	ועם אחר לא ·	ידעו מה הוא ·
ואני בנו קמחי ·	מאל אני שואל ·	עזרי בבאורי ·	בחזון ישעיהו ·

אמר דוד בר יוסף בן קמחי הספרדי

ארבע ספרים אלן טהם ישעיהו ירמיהו יחזקאל ונחמיה הם כנאות ותוכחות ונחמות על ישראל גם יס ב
בהם כנאות לאמות העולם על פורענותם ולפי שהרעו לישראל ככתבו בין הכנאות בכתבי הקדש כמו נ
טנבאן הכביאים עליהם להודיע כי נקס מהם הקב"ה נקמות ישראל · וישעיה נבא בימי ארבעה מלכים א
אלה · גס הוטע מזאנו טנבא בימי ארבעה מלכים אלה על יהודה וירושלם ובהנשע זכר ירבעם בן יואש מ
מלך ישראל לפי שכתבא על חרבן בית יהוא ועל מלכות אפרים שתכלה · וישעיה לא נבא אלא על יהודה וי
ירושלם · ואף על פי שאמר ובעוד ששים וחמש טנה יחת אפרים מעם לא על כנאות יהוא בא אותנו הפסוק
אלא להבטיח את יהודה שלא יפחדו עוד מאפרים · וכך מה שאמר וידעו העם כולו אפרים ויושב שמרון כי
בעבור יהודה אמר כמו שאמר בסוף הפרשה מנשה את אפרים ואפרים את מנשה יחדו המה על יהודה · וכ
וכן מה שאמר הני עטרת גאות סכורי אפרים בעבור שזכר יהודה טלמרון ממעשיהם כמו שאמר וגם אלה ב
ביין טגו ובטכר תענו וגו' מכל מקום עקר כנאותו היתה על יהודה · ואמר כי בשנה שכתבנו עזיהו מלך י
יהודה היתה תחלת כנאות ישעיה לפי שאמר בשנת מות המלך עזיהו ואמר את מי אשלח ואמר הכני טלחני וא
ואותה הפרשה היתה ראויה להיות תחלת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה · ואפשר כי בתחלת מבן
מלכות עזיהו היתה תחלת כנאותו כי אמר בדברי הימים ויתר דברי עזיהו הראשונים והאחרונים הלא הם
כתובים בספר אשר כתב ישעיהו בן אמוץ הנביא כראה כי גם בדבריו הראשונים כתבא אבל בשנת מות
המלך עזיהו ראה המראה הגדולה שלא ראה כמוה קודם לכן לפיכך כבהל באותה מראה · ומה שאמר את מי
אשלח כביאים אחרים היו בימי כי היה עמוס והיה זכריה המבין ביראת אלהים והיה הנשע בן בארי ואמר
את מי אשלח טידע להוכיח את העם הזה כי טלחתי אלהם כביאים ולא הועילו ואמר ישעיהו הכני טלחני כל
כלומר הכני עדיין טלחני כי אש לא הועלתני עד עתה אנלי אועיל עדיין · ואפשר לפרש פסוק דברי הימים
כי דברי עזיהו הראשונים טהיו קודם כנאותו כתבם בספר עם האחרונים אחר שכתבא ·

לולי יחזה צבאות חותיר לנו שריד כמעט כס
בסדום חיינו ולעמרה דמינו :
שמעו דבר יחזה קציני סדום האזינו תורת א
אלהינו עם עמרה : למה לי רב זבחכם ואמר
יחזה שבעתי עלות אילים וחלב מראים ודם
פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי : כי תבאו
לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי:
לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תעבה ח
היא לי חרש ושבת קרא מקרא לא אוכל און
ועצרה : חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו
עלי לטרח נלאתי נשוא : ובפרשכם כפיכם ז
אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני ש
שמע ידיכם דמים מלאו :

וינתן תרגס כמטללתא בכרמא בתר דקטפוהי כ
כערסל מבתותא בתר דאבעיוהו ופי' דאבעיוהו ח
חפסוהו שלא נשארו בהקטפיהו מן כבעו מצפוניו
יירצה לומר שלא נשארו בו קטפיהו אחר שנקטפו ה
הענבים שהולך לו הסומר וכן כמלונה במקשה א
אחר שלקטו הקטפיהו וחפסו המקשה שלא נשארו ב
בה קטפיהו והולך לו הסומר כן נשארה ציון בלא ש
סומר כי הקב"ה סומר ישראל סילק סכינתו מהם
ואח' סוכה בכרם ומלונה במקשה ולא כסוכה ב
בגן כי בסוכת הגן כל הימים הסומר שם כי אחר
סילקטו פרי זה או ירק זה ישאר אחר וכן כל הסוכה
אכל בכרם ובמקש' אחר סילקטו הענבי והקטפיהו
לא נשארו דבר לסומר והולך לו הסומר כעיר כצו
כצורה פי' כעיר חרבה מאכזרית וכן ובכצורי ילכו
וכצורי ישראל להוסיב ענין חרבה וית' כקרתא דצוירין עלה .. לולי ה' צבאות כן נקרא על שם צב
צבאות מעלה ועל צבאות מטה שהם ישראל שנקראו צבאות
כמו שהיו חייבים והותיר לנו שריד למען שמו הנקרא עלינו והשריד הוא מעט ולולי כי ברחמינו הותיר ל
לנו כמעט כסדום היונו ולעמרה דמינו שלא היה בהם שריד ופלטו כי אנחנו עשינו מעשיהם והיו חייבי
כליה כמוהם וכך כמעט כף האמתות טבאה על המילים לאמת הדבר כמו הטבעה לי כיום כי אותנו כהיו
תמצאון אותנו היו שרי יהודה כמטיגי גבול והדומים להם כמו שכתבנו בספר מכלל' זה הפסוק הוא לשון ו
הנביא וכלל עצמו עם הפושעים לכבוד ישראל כמו שאמר ירמיהו נחננו פשענו ומרינו ואח' הקב"ה למטה
רבינו עד אנה מאתקם לסמר מצותי חקותי וגו' .. שמעו אמר לשדים ולעם כי הקצינים הם דומי
לקציני סדום ועמרה בעשקס העניים ובהטותן
סדום ועמרה במעשיהם הרעים ואמר להם שמעו דבר ה' ותורת אלהינו והדבר והתורה היא זאת התוכחה
שאמר להם למה לי רוב זבחכם וכל הפרשה .. למה לי רוב זבחכם אף על פי שהיו מזבחים ומ
ומקטרים בבמות היו מביאין ג' קרבנות
והואיל ואתם עוזבים תורת למה לי רוב זבחכם כי לא צויתי אתכם עליהם אלא כדי שתזכרנו ותעלנו ו
על לבבכם תמיד ולא תחטאו ואש חטאתם שתתורו עם הקרבן ותשובו מדרכיכם הרעים ואלו עשיתם כ
כן היו לי לריח ניחח כמו שאמר בתורה אבל עתה אני קץ בהם ומאסם באדם הטבע מן הדבר שהוא קץ
בו ומאסו .. וזהו שאמר שבעתי עלות אלים ודם פרים וכבשים וגו' .. כי תבאו בשלש רגלים זה
הראייה מי בקשה מידכם שתבאו לפני ותמרז את דברי איני חושב
אלא לבזין שתירמסו חצרי ואמר חצרי כי בחצרות בית ה' היו עומדים ישראל ולא היה בכנסם להיכל כי אש
הכהנים .. לא תוסיפו אש עשיתם עד עתה לא תביאו עוד תבאין ואילך כי תביאו מנחה לפני וה
ואין לבבכם אליו זאת היא מנחת שוא והכל ותועבה היא לפני וכשתקראו מקרא קדש ות
ותאספו ואתם כעצרים בביתי לקדש חרש או מועד שהוא יום שבתון ובלבבכם און ושוא לא אוכל אני לר
לראות זה און העצרה וכפל עוד ואמר .. חדשיכם לטורח למשא כבד הם עלי עד שכלאיתי נש
נשא לסבול אותה וינתן תרגס אטותי
עונותיכם ולא אוכל עוד לסלוח .. ובפרשכם הריש בחירק תחת סג'ל כדברכם פרישתי
כפיהם היא לתפלה כמו אפרט
סמכו דמים לפיכך אני אעלים עיני מכם ולא אקבל תפלתכם אפילו תרבו תפילה ותצעקו כל היום .. ו
ורבותינו זכרונם לברכה דרשו הפסוק בכתיאות כפיהם בכהן ואמר כל כהן שהרג הנפש לא יאחז כפיו מכ
שאמר ובפרשכם כפיכם ידיכם דמים מלאו ..

הוא גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בנים מ
משחיתים עזבו את יהודה נאצו את קדוש ישר
ישראל גזרו אחר: על מה תבו עוד תוסיפו
סרה כל ראש לחלי וכל לבב דוי: מכף רגלו
ועד ראש אין בו מתוס פצע וחבורה ומכה טר
טריה לא זרו ולא חבשו ולא רכבה בשמן: א
ארצכם שממה עריכם שרופת אש אדמתכם
לנגדכם זרים אכלים אתה ושממה במחפכת
זרים: וגותרה בת ציון כסכה בברם במלונה
במקשה בעיר נצורה:

הוא גוי חטא: ואי לשון קריאה וצפיה הן לאכל
הן להפחית השומע וית זה לשון אכל כמו
אוי סתר: ווי על עס דאתקריאו עס קדיש וחטו
כבד עס תארי: בטקל מלך עבד והוא אחד בסמוך
ובמזכרת מרעים אינו אומ' על האבות אלא עליה
אומ' פהם זרע המרעים לעצמם במעשיהם הרעים
הסך זרע ברמי' וכן הם בכיס משחיתים דרכיה
כאבן: הכעיסו את קדוש ישראל סנתקדש בתוכם
בנפלאותיו ובנקמות אשר עשה באויביהם והם ע
עזבוהו: כזרו אחר: כזרו בטקל יכלו מענין וי
ויכזרו מקדשי בני ישראל: כלומ' כבדלו מהאל זה

והלכו להם אחורנית מעברתו: או פירושו שהפכו לאל ערף ולא פנים כמו שאל' ויהיו לאחור ולא לפנים
ותרג' ינתן וחזרו לפולחני קדל ולא שניא דחלתי לקבל אפיהו: ויתכן להיות כזרו מבנין כפעל בטקל פ
סדים ככנו כסג מענין זר וית כזרו אחר לענין העכס ולא לענין המעשה סתר' ובדיל עובדיהוץ ביטויא א
אסתחרו והיו לאחורא: על מה תכו: לא תעלו על לבבכם על מה אתם מוכים כי עוד תוסיפו סרה
ולא תחטבו כי האל הוא המכה אתכם על עונותיכם אלא תלכו בקרי ותאמרו כי הרע בא עלינו
דרך מקרה ולא עכס עונותיכם: ויס מפרטים על מה תכו מה יועיל הכות אתכם כי לא תוסיפו בזה כי ע
עדין אחר המכות תוסיפו לחטוא ולא תוסיפו על ידי המכות וסרה עס תאר כלומ' דרך סררת ומעונות: כל
ראש לחלי לא תחטבו אם האל יתברך מכה אתכם ותאמרו דרך מקרה נפלו החלים הרעים על כלכם
אין זה כי אם על עכס עונותיכם כי כל ראש מזומן לחלי וכל לבב דוי כמו שאל' בתוכחות משה רבי' עליו
הטלוס יכבה ה' בטבעו ובעורו ובתמהו לבב' : מבק' כמו שכתוב בתוכחות יכבה הטלס בטחין
רע על הברכים ועל הטוקים אשר לא תוכל להרפא
חבשו ולא רכבה בטחין כי לא תועיל בה רשואה כמו שאל' בתוכחות אשר לא תוכל להרפא ורפואת המכה ל
לזור אותה ולחכמה ולרכך אותה במשחה וכיון שאתם רואים כי לא תועיל רפואה למכתכם היה לכם לחט
לחטוב כי מהטלס היה כמו טיעד לכם בתוכחות ופיר' מתוס דל סלמות כלומ' אין בבשרכם דבר טלס ו
ובריא כי כלו כגוע ופי' סנע מכה המוציאה דס או ליחה סכסע הבשר ופיר' חבורה מכה סכסרר הדס או
הליחה ופי' טריה למה כלומ' מכתך טריה היא סלא תתקנב לעולס אלא כל זמן היא למה וזה סימן למכה סאין
לה רפואה וית השסוק הזה על דרך מסל משאר עמא ועד רישא לית בחון דטלים בדחלתי כלהון מסרביץ ו
ומרדין אתגלו בטובין במחא מרססא לא סכקין מורזנהו ולא מחמדן לתיובא ולא דכונן להון ולאגכא ע
עליהו: ארצכם כמו שכתוב בתוכחות והיתה ארצכם סממה ועריכם יהיו חרבה ופירוש שרופות
אש כאלו הם שרופות אש כל כך הם חרבות ופיר' אדמתכם טדות הוריעה ואילגותיהם זר

זרים אכלים אותה לעיניכם ולנגדכם ואין בכם יכולת למכעס כמו שכתוב בתוכחות יטא ה' עלך גוי מר
מרחוק וג' ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך וגו' : כמהפכת זרים והכה נותרה האדמה סממה כי גוים זרים
באים ואכלים אותה מה סימנא ואתם אין אתם יכולין לעבוד האדמה עוד כי הנה האויבים בא
באים עליכם יום וס והנה האדמה סממה והיא כמהפכת סדוס ופמרה טהיו זרים מיראת האל וכן כת
בתוב בתוכחות כמהפכת סדוס וגו' : וית ובחוביכו צדיאת מנכון ואתחלפת:

לנכראין: ויס מפרשים זרים כמו זרים מטר כלומ' המקוס טטטף המטר הסחף
כי רוב ערי יהודה היו חרבות ובימי חזקיהו כל הערים הכצורות תפטס מלך אסור והנה
נותרה ייטלס לבדה כמו הסכה שהיא בכרס וכמו המלונה שהיא בסדה הקטנאים סאין סביבותיה בית
ושדה אחת וסכה ומלונה ענין אחר במלגת סונות כי הסכה היא סילין בה סומר:

וגותרה

וונתן תרגס

לכן נאם האדון יהוה צבאות
אביר ישראל הו' אנחם מצרי ואנקמה מאי
מאיבי ואשיבה ידי עליך ואצרף בבור סיגיד
ואסירה כל בדיליך ואשיבה שפטיך כבר
כבראשונה ויעציד כבתחלה אחרי כן יקרא
לך עיר הצדק קריח נאמנה ציון במשפשת
תפדה ושביה בצדקה ושבר פשעים וחטאים
יחדו ועזבי יהוה יכלו כי יבשו מאלים אשר
חמדתם ותחפרו מחגנות אשר בחרתם כי
תהיו כאלה נובלת עלה וכגנה אשר מים אין
לה והיה החסון לנעדרת ופעלו לנצוץ ובערו
שניהם יחדו ואין מבכה:

לכן האדון כי בעת ההיא יכירו הכל כי הוא א
אדון הכל וכן אדון צבאות מעלה ומטה
אביר ישראל שיהיה עוד חוזק העטוקי ויקח נקמה
מהעושקים אותם והם צדו ואויביו נקמה שלמה י
יקח מהם עד שינחם מהם כלום שיכלה כעסו ויכ
ניחם ומלת הו' פירשתי ואשיבה ידי מעם
אחר פעם עד שאצרוף אותך ותשארי כ
נקיה והסיני והבדיליס הם הרשעים כבר כמו
הדבר המברר הכסף מן הסינים וישאר נקי ואני
שמעתי כבר הינו כברי ספון בלע כמו שהבדית
מוצי כל כתם כך אוצי אני סיגיד ובדיליך בדיליך
מה ר"ל כי הדרי מעורב בכסף עד שינקוהו ממנו
ואח' בלשון רבים בדיליך להביא כל התערובות ה

המעורבים בו ואשיבה שפטיך כבראשונה כמו שאל מלאכי משפט וזה יהיה בימות המשיח שיכלו
הרשעים כלם ושאריה ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ציון במשפט שיעשו ת
ישראל תפדה כלום יפדו הם ויסובו לה ובצדקה שיעשו יסובו לה הגולים
בצדקה ושבר ואז יסברו ויכלו הפושעים והחטאי יחדו כמו שאל מלאכי ויהיו כל זדים וכל
עושי רעה קט ונהט אותם היום הבא כי יבטן אח' יבטן ואח' תחפרו כי כן מ
תכה המקראו לדבר לכבד ושלל לכבד כאחר כמו שמעו
והדומי להם כמו שכתב בספר מלל אלה ה' פסוקי עד סוף הפרשה אינם לימן המשיח כי מימי חרבן בית
ראשון ואילך לא היו עובדי ע"ז בישראל בגנות ותחת כל עץ רענן כמו שהיו ואין זכרון אלים וגנות אלא ל
לאותם דורות שהיו בבית ראשון ולפי שזכר כליון הרשעים כלם בין מעבדי ע"ז בין משאר עברו וזה יהיה
בימן המשיח אח' כי כליון ע"ז תהיה טרם זה וזהו בחרבן בית ראשון שיכלו עבדי ע"ז בישראל שהיו בנחרי
הגנות והאלי לאשרה ואז בחרבן הבית יבטן כי יראו כי לא יועילו להם האשרים ולא יצילנס מיד האויב ז
המחריב אותם והמגלה אותם אז יבטן ויחפרו וידעו כי סקר היה כסכס ועבדתם לאלילים לפיכך לא היה
בבית שני עבדי ע"ז כלל בישראל ואלי כמו אילני וכן הנחמי באלו אלי הצדק ותי ארי תתבהתנו מאילני
טעותא דחמדתון והפסוק כפול בענין במ"ט כמנהג כי תהיו יאמר אתם המרתם אונני באלים
ותהיו כאלה נובלת אתם בחרתם גנות ותהיו כגנה אשר אין מים לה חסר יוד הרבים מהמכתב
אמר כן תהיו כאלה נובלת עליה שלא ישר בה דבר ירוק כן תהיה כל ארצכם חרבה שלא ישר בה אחד מ
מכם ותהיו כמו הגנה אשר מים אין לה להשקותה שיבטן הירקות והזרעים לא יצמחו וכאשר המטילים לא

לאלה הבטיחם שיטובו לארצם כמו האלה שתוציא העלי עוד לזמן הנצח האילנות וכן כגנה כשיבאו מים
לה תצמיח זרועה וילחמן טרשי הירקות ואלה תרגמו בוטמא וכן תרגם רבינו סעדיה בערבי בוטמא וא
ואלה נובלת עליה פירשנו אלה שעליה נובלים וכן מגלחי זקן שזקנס מגלח ודמה אותם לאלה ולא לאי
לאילן אחר כי האלה והאלון כטיפלו עליהם ידמה שהם יבשים מכל וכל יותר משאר אילנות וזכר אחד מ
מהם למשל וזהו החסון אח' על הצלמים ועל עובדיהם אמר כי החסון והחזק שבצלמים כמו ש
שאל עץ לא ירקב יבחר אמר מה יועילו להם חוזק הפסילים כי כמו הנעורת יהיו שיכלה מה
מהרה מפני כצנץ האש כן ישרפנו מהרה וכן היה כי כבזר ארץ טרף כל בתי ירושלים באש ובהם היו הפט
הפסילים והצלמים ואח' ופעלו לכצנץ כי העושה אותם כלל הוא גרם לו הבערה כמו שהכצנץ מבציר הכ
הנעורת וכשהכצנץ נאחז בנעורת במעט זמן יכבו שניהם כי הכצנץ אינו אש שיעמד אלא מעט והו' כבה
וכן הנעורת הנוערת לא תהיה בנערת אלא זמן מעט ותכבה כן יהיו פעלי הצלם והצלם כי שניהם יכלו
יחד כי בחרבן ירושלים נשרפו הבתים והאלילים עמהם ובהרג העבדים הצלמים והעושים אותם ואין
מכבה ואין מציל אותם מן הדלקה ונערת הוא מה שמכעיד מן הפשתן סוףא בלעז ונצנץ הוא שביב ה
האש בלאגא בלעז וית הפסוק כן ויהי תקפהון דרשיעיא כנערת כתנא ועובד ידיוהן ככצנץ כנרא כמה ד
דמקרי דין לסטר דין ולקיי תרניהן כחדא כן יסושון רשיעי אינון ועובדיהו ביטי ולא יהא עליהון חיים

רחצו חזבו הסירו רע מעל ליכם מגדר עיני ח
חדלו הרע : למדו היטב דרשו משפט אשורו
חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה :
לכו נא ונכחה יאמר יחזה אם יהיו ח
חטאיכם כשנים בשלג ילבינו ואם יאדימו כ
כתולע בצמר יהיו : אם תאבו ושמעתם טוב
הארץ תאכלו : ואם תמאנו ומריתם חרב ת
תאכלו כי פי יהוה דבר : איפה היתה
לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק יל
ילין בה ועתה מרצחים : בספק היה לסיגים
סבאך מהול במים : שריך סררים וחברי גג
גנבים כלד : אהב שחד ורדף שלמנים יתום ל
לא ישפטו וריב אלמנה לא יבא אלהם :

רחצו חזבו הסירו רע מעל ליכם מגדר עיני ח
חדלו הרע : למדו היטב דרשו משפט אשורו
חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה :
לכו נא ונכחה יאמר יחזה אם יהיו ח
חטאיכם כשנים בשלג ילבינו ואם יאדימו כ
כתולע בצמר יהיו : אם תאבו ושמעתם טוב
הארץ תאכלו : ואם תמאנו ומריתם חרב ת
תאכלו כי פי יהוה דבר : איפה היתה
לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק יל
ילין בה ועתה מרצחים : בספק היה לסיגים
סבאך מהול במים : שריך סררים וחברי גג
גנבים כלד : אהב שחד ורדף שלמנים יתום ל
לא ישפטו וריב אלמנה לא יבא אלהם :
הטענה בעל דין עם בעל דינו וכן עם ישראל כח עמו ועם ישראל אתונת והדומה להם יאמר האל שיתוכחו
עמו ויספר הוא הטובות שעשה לכם והרעות שעשיתם אתם לפניו ואתם כיון שלא תוכלו לטעון כנגדו ד
דבר תתחרטו על מעשיכם הרעים ואם תעשו כן אז יהיו חטאיכם כשני בשלג ילבינו ופי תולע כמו תולעת
השני שהוא צבע קרמאזי ואע"פ שזכר שנים שפי אדום זכר אחריו תולע רצה בו יותר אדום ודמה החטא ל
לאדום שהוא צבע חזק ונראה למרחוק ואם יהיה בבגד כתם מאותו צבע לא יסור בכבודו וכן אמר אם תכ
תכבסי בנתר ותרבי לך בורית ככתם עונך לפני והתשובה היא לבון הכתם ילבינו יאדימו פעלי עומדי
כצמר יהיו חסר המתאר ופירושו כצמר לבן ונקי וכן הנותן שלג כצמר וכמוהו בחסרון התאר וזכר ה
המתאר מלבשים בגדים זרע אשמים ימותו אשמים בא באשמים ופי אדומי אבי זל אם יהיו חטאכם כשני
שאינו אדום מאד כשלג ילבינו אכשר על עונותיכם ואם יהיו אדומי מאד כתולע אז יהיו כצמר שאינו לבן
מאד כמו השלג אם תאבו טוב הארץ מה שאוכלי זרים לעיניכם תאכלו אתם ואם תמאנו
ומריתם לא תהיו אוכלים אכל אוכלים לחרב חרב כמו בחרב חסר בית ה
השמוע וכן הכמזא בית ה' לזנות בית אביה ויקברוהו ביתו וירחצו מים כי שטף ימים והדומה להם כי פי
ה' דבר וכיון שדבר הוא יקיס את דברו איבה היונה אינה כאמנת לבעלה אבל מאקרת בו ומזנה
תחתיו וכן ירושלם שהיתה כאמנת לאל
לא היו מזבחי ומקדשי בבמות אלא בבית המקדש ואח"כ שבה להיות זונה ועזבו בית ה' והם מזבחי ומקדשי
בבמות ולבצלי ולאשרות מלאתי משפט היוד כנספת אומ כי ירושלם היתה מלאה משפט מתחלה כי ירושלם
העמיד שפטים בכל ערי יהודה ואם להם ראוי אתם עושי כי לא לאדם תשפטו כי אם לאלהי וגו' וגם
בירושלם העמיד למשפט ה' ולריב וגו' ועתה אין בה משפט כמו שאתם בסמוך כלן אהב שחד ורדף שלמנים
צדק ילין בה ילין אינו לשון לינה ממש אלא לשון השקידה וההתמדה בדבר וכן ובהמרנאת תלן עיני ו
ובצמארי ילין עז ולכה בתוך ביתו והדומה לו וירושלם היה הצדק תמיד בה ועתה יש בה מרצחי ועז כספ'
היה לסיגיו וגו' כל זה הצדק הצדק ור"ל אמרו דיני ממונו גומרי בו ביום בין לזכר בין לחוב ודיני כפשו בו
ביום לזכר ודיני טלאחריו לחוב ועשו לפסו הזה סמך ומשכס מרצחי כשאין מליכי דיני כפשו אלא דיני אותנו
בו ביום בספק עושי בה מטבע סקר ומשכס בני אדם כי כלן כסף ויש בו סיג נחש ובריו והדומה להם
ומחשבה בכסף ומטעני בו בני אדם וכן מוכרי יין חושבי הקוני שהן קוני יין חי והו מעורב במים
סבאך הוא היין הנמכר בחנן לפי שבא שם רקי ופוחזי וסובאוי ומשכרי שם מהול מעורב ואין לו רע ב
במקד ואדו אבי הכי לו חבר מהערבי אלמנהל שריך השרי שהי להם לתקן המענות הם סוררי ומענותי
היטרה והם חברי גנבי כי הגנבי חולקי עמהם לפי לא ייסרו אותם ולא ימנעו מלגבן כלן דרך
כלל על השרי כי כלם בדרך אחד לפיכך את כלן כלשון יחיד והם אוהבי לקבל שחד ומטי המשפט ורדף ש
סלמני כתרנו אמרי גבר לחברי עבד לי בדיני ואשלם לך בדיןך יתן לא ישפטו לא יקחו משפטו מן העו
העוסי אותי לא יבא אלהם כי אינם רוצי לשפוט משפטה ולרי ריבה מן העוסי אותה לפי לא תבי אלהם
ריבה כי לא תועיל וית קבילת ארמלת לא עלת קדמהו כלומ צועק לפניהם על ריבה ואיך שומעין אותה

וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם : בוא
בצור וחטמן בעפר מפני פחד יחזה ומהדר ג
גאווה: עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים
ונשגב יחזה לבדו ביום חזוא :
כי יום ליהוה צבאות על כל גאה ורם ועל
כל נשא ושפל : ועל כל ארזי הלבנון הרמים
והנשאים ועל כל אלונים חבשן : ועל כל חז
החרים הרמים ועל כל גבעות הנשאות : ועל
כל מגדל גבה ועל כל חומה בצורה : ועל כל
אניות תרשיש ועל כל שביות החמדה : ושח
גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב יחזה
לבדו ביום החזוא : והאלילים כליל יחלף : ו
ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פח
פחד יחזה ומהדר גאווה בקמו לערץ הארץ :
ביום החזוא ישליך האדם את אלילי בספו וא
ואת אלילי זקבו אשר עשו לו להשתחות לח
לחפר פרות ולעטלפים :

וישח אדם וישפל איש : כפל הענין במל' וית
אדם הקטנים איש הגדולים : וישח ויש
וישפל בוי' שתנחה עבר במקום עתיד כמנהג הל'
הלשון וברנב דברי הכבואה : אמר עוד יבא זמן ש
סיטפלו בני אדם ולא יגבהו ברנב כסף וזהב ובר
וברנב סוסים וזה יהיה בימות המשיח שיתקבצו כל
הגוים להלחם בירושלם ואז יראו כי לא יועילו לה
להם לא כספם וזהבם ולא גבורתם ולא הרבות ע
עמים ואז תשפל גבהותם וישח גאונם : ואל תשא
תני תשא כנגד האל אמר לא תשא ולא תסלח להם מ
מה שהרעו לישראל אלא תעניסם בפעם ההי' על
כל מה שעשו : בא בצור ואז יאמר איש לא
לאחיו בא בצור : בעפר במחלן עפר
עיני גבהות אדם : לפי טגבהות האדם כראה ב
בעינים לפיכך סמך עיני אל גבהות :

וכן אמר עינים רמות רום עינים : שפל בטל כי
חפץ בבת יעקב : והוא עבר במקו' עתיד כמנהג הל'
וטעמו לגבהות כמו ושח גבהות אדם : או טעמו ל
לעיני כמו ועיני גבהים תשפלה : ואמר שפל על כל אחד ואחד : ונמצא עין כלשון זכר טבעה עינים :
עיניך לכח יבטון עיני ה' המה משוטטים : ונשגב ה' לבדו : כמו שאמר והיה ה' למלך על כל הארץ :
בי יום טעם למה שאל נשגב אמר כי יום לה צבאות כי כל גאה ורם נשאל ונשפל ואותו היום יהיה לה' כי
הכל יכירו במלכותו : ושפל כמו וישפל : ועל כל ארזי ארזי ואלוני משל על מלכי הא
האמות : וזכר ארזים ואלונים כי הם הגדולים מכל העצים : וכן אשר כגבה ארזים גבהו
נחסן הוא כאלני : וית' על כל מלכי עממיה תקפיה וחסיה ואל כל טורני מדינתא : ועל כל ההרים
זכר הדברים אשר יתגאה האדם בהם וכל הגאות ישפל ביום ההוא כי האל יגבה על כלם וי
נידו לו גבהותו וישפלו לפניו : והדברים שיתגאה אדם בהם על בני אדם הם ההרים הרמים והגבעות ה
הנשאות שיהיה נשגב בהם מפני אויביו ויעשה הוא בהם והם לא יעשו בו : וכן מי שיש לו במישור מגדל ג
גבוה או חמת העיר בצורה וכן מתגאה האדם בעושר וברנב נכסים גדולים הבאים לאדם דרך סחורת הי
הים ברנב וע"כ אמר ועל כל אניות תרשיש וזכר תרשיש כי היא חוף אניות : וית' ועל כל דיתבין בניסי ימא
ויתגאה אדם גם כן בדירות גדולות וכחות ומצודות : ועל כל שכינת החמדה : פירוש שכינת ציורים כמו א
איש בחדרי מסכתו : וית' ועל כל ברניות שושרא : ושח מפורש הוא : והאלילים ח"ש טהא

טהא לילים כבר פסקו מקצת האמות היום עוד יש
אלילים ועוד יחשבו גם הם עובדי אלילים טהא משתחווים ועובדים : ואז
בימות המשיח כל האלילים יכרתו עד גמירא לפיכך אמר כליל : וכן כליל תקטור ופירוש יחלוק יכרת כלות
האל יכרית אותם כלם וכן בענין כריתה אש יחלוק ויסגיר וחלפה רקתו : ובאו במערות צורים
מערות לא נשתנה במשיכות : אמר עובדי האלילים יתחבאו במערות
יחשבו להכזל טס : לערץ הארץ כתרנגומו למתבר רשיעי ארעא : ביום ההוא בימות המשיח כשי
כשיעשה האל משפט ברשעים : אלילי כספו ואלילי זקבו כמו טפי

המזרח עובדים אלילי כסף וזהב וכן
פירות טעם הלמד למלת יסליך שזכר כלומר אל החפירות ואל חורי העטלפים טס יסליכו האלילים : ויכתב
פי' טעם הלמד למלת להשתחות הסמוך לה שתרבס למסגד לטעותא ולצלמניא : תרג' ולעטלפים ולצלמניא
כי יש עובדי צורת עטלף ולפי' ג"כ יהיה לחפר פירות פי' כמו מלה אחת ח"ש טהא שתי מלות ומפרטי אותן
עוף שמכרד הפירות וית' טרץ שחופר בארץ חפירות והיו עובדים צורתו ולפי' יהיה פי' לחפר פירות פיר
שתי מלות ויהיה פי' פירות חפירות ודומה לו בדברי רבותינו פירא דטופלי טפי חפירה טמליכים טס ג

בקצה המזרח עובדי א
יחשבו גם הם עובדי אלילים טהא משתחווים ועובדים : ואז
בימות המשיח כל האלילים יכרתו עד גמירא לפיכך אמר כליל : וכן כליל תקטור ופירוש יחלוק יכרת כלות
האל יכרית אותם כלם וכן בענין כריתה אש יחלוק ויסגיר וחלפה רקתו : ובאו במערות צורים
מערות לא נשתנה במשיכות : אמר עובדי האלילים יתחבאו במערות
יחשבו להכזל טס : לערץ הארץ כתרנגומו למתבר רשיעי ארעא : ביום ההוא בימות המשיח כשי
כשיעשה האל משפט ברשעים : אלילי כספו ואלילי זקבו כמו טפי

הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ
על יהודה וירושלם : והיה באחרית הימים נ
גבון יהיה הר בית יהוה בראש ההרים ונשא
מגבעות ונחרו אליו כל הגוים : והלכו עמים
רבים ואמרו לבו ונעלה אל הר יהוה ואל בית
אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי
מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלם : וש
ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו
חרבותם לאתים וחניתתיהם למזמרות ולא י
ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה :
בית יעקב לבו ונלכה באור
יהוה : כי נששתה עמך בית יעקב כי מלאו מ
מקדש וענגים בפלשתים ובירדי נברים יספ
ישפיקו : ותמלא ארצו בסף וזהב ואין קצה ל
לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למ
למרבבתיו : ותמלא ארצו אלילים למעשה י
ידיו ושתחו לאשר עשו אצבעתיו :

הדבר אחר שאמר הפורענות אשר חזה על יה
יהודה וירושלם את הנחמה אשר חזה
על יהודה וירושלם גב' והיה באחרית הימי
כל מקום שכן באחרית הימי הוא ימות
המשיח הר בית ה' זהו הר המורה שבו כבנה בית
המקדש בראש ההרים שיהא ככון וכס' ונעלה מכל
שאר הר ונבנה שכל הגוים יכבדוהו ויכסאוהו ויב
ויבאו לצבד'ו לטס ה' וזכר הרים לפי שהגוים
היו עובדים את אלהיהם על ההרים הרמי' ונחרו
וירצו ומה נקרא מקום מרצת מים הרבי' כהר'
וחרבו לבו ונעלה כל עס ואמר לחבריו כי מצ
מציון זה דברי הנבי' לא דברי העמי'
כלום למה ואמר הגוים לבו ונעלה ויורנו מדרכיו
כי מציון תצא תורה ומצוה לכל העמים והמורה ה
הז' מלך המשיח ועליו חל' נשפט' ושפט' השופט
והוא מלך המשיח וכן יגד' ליעקב
המגיד ויאמר ליוסף האומר והדומים להם כמו ש
שכתב בספר מכלל' אחר כי אס יהיה בין גוי לגוי

מלחמה או תביעות ביניהם יבאו למשפט לפני מלך המשיח שיהא אדון כל העמי' והוא יוכיח להם ויאמר למי
סומא בן העול ישר המצות לבעל דיך ומפני זה לא תהיה מלחמה בין עס לעס כי הוא ישלים ביניהם
ולא יגורכו לכלי מלחמה וכתתו אותם לעשות תהם כלי לעבודת האדמה לאתים המר טחופים בן נק
נקרא את ודגש תי' לאתים מקום הנח אשר במלך את מחרטתו ואת את' למזמרות הם הכלים שזמרים ב
בהם הגפנים ושאר אילנות כמו וכרמך לא תזמר' בית יעקב אלה דברי הנביא לאנשי דורו ואמר
בית יעקב לפי שאמר למעלה כי לעתיד ואמר כל
חייבים ומצוים מעתה ללכת באור ה' לבו ונלכה באור ה' ואור ה' הוא התורה והמצות ומלך לבו פירשנו
למעלה שהיא ענין זרז' וית' ומרנן דבית יעקב איתנו ונחך באלפן אוריתא דה' ואמר וכלבה כשתתקף הכ
יכביא עמהם כמו שפירש' בפסוק לולי ה' צבאות' בי כטשת' כנוי נטשת כנגד האל' אחר אתה ה
האל שנטשת עמך בתי יעקב עתה הדין עמך כי הם
טבקתן דחלא תקיפא דהנה פריק לבן דבית יעקב ופי' עמך לפי דעתו אתה שהיית עושה מעשה עמך כמו
שאמר רבותינו בעושה מעשה עמך ואז היית גואל אותם מכל צרה ועתה נטשת אותנו כי מלאו מקדש' פי'

מלאו כספים יותר מבני קדם וידע היה זה ביניהם כי בני קדם היו מכספים ומעבדים וכך פלשתיים היו
יותר מעבדים מבני קדם וישראל כהם ועבדים שם תאר וכך בני עכנה ונקראו ארס בני קדם לפי שהם
למזרח ארץ ישראל והם למדו מעשי רעי' מאשר לפניהם ומאשר לאחריהם וכך ארס מקדם ופלשתיים מ
מאחור' ובילדי נכרים ישפיקו עוזבים תורת ה' ומתעסקי' בספרי הכסופי' והנחושטי' ומספיקים בהם והם
אומרי' דיינו באלה הספרי' גהם ספרי' כולדי' להם מקרוב כמו שאמר מר'ע' חדשי' מקרוב באו שלמדו אותם
מהאמות שהם נכרים והתורה שלמדו אותה מקדם וכצטנו בה הם ואבתיהם מכמה טנים עזבו אותה
וית' כי מלאו מקדם ארי אתמליא את ארעכון טעון כמלקדמין ר'ל כמו שהיתה בימי הכנענים ותרב' ובילדי
נכרים ישפיקו ובכמוסי עממיא אזלין' ותמלא ארצו ארצו טל זה העס שזכר כי כטשת עמך' אחר
כאשר כתמלאה ארצו בסף וזהב וסוסים עד שאין סוף לאצרותיו ולמרכבותיו אז כמלאה א
ארצו אלילים כמו שאמר ויסמן יסמן ויבעט ואמר וכסף הרבתי לה וזהב עמו לבעל' וזה היה בימי שלמה
שהיתה ארץ ישראל מלאה בסף וזהב כמו שכתוב ויתן שלמה את הכסף בירושלם כאבנים וכך זהב לרוב
סוהו מביאין לו מאופיר וממלכת טבא ומכל המלכים וסוסים כמו שכתוב ויהי לו ארבעים אלף אורות ס
סוסים ונבמות שלמה החלו לעשות ולעבוד להם ואף בחייו החלו לעשות כמו שכתוב ופירוש ואין קצה
ואין סוף כלומר אין סוף למספרם והוא דרך הפלגה ותמלא פירשנוהו

וגתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בם :
ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו ירהבו חק
הנער בזקן והנקלה בנכבד : כי יתפש איש ב
באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לגו
והמבשלה הזאת תחת יריך : ישא ביום ההוא
לאמר לא אחיה חבש ובביתי אין לחם ואין ו
שמלה לא תשימני קצין עם : כי בשלה ירוש
ירושלם ויהודה נפל כי לשונם ומעלליהם אל
יהוה למרות עני כבודו : הברת פניהם ענתה
בם וחטאתם כסדום הגידו לא בחדו או לגפ
לגפשם כי גמלו להם רעה : אמרו צדיק כי ט
טוב כי פרי מעלליהם יאכלו : או לרשע רע
כי גמול ידיו יעשה לו :

טאין מעמידו תורגמן על הצבור פחות מכ' טלה
ונשוא פנים : זה טנוטאים פנים לדורו בעבורו ל
למעלה כגון ר' חנינא בן דוסא למטה כגון ר' אבהו
בקסרי : יועץ זה טיודע לעבר סני ולקבע חדשים
: חכם זה תלמי המחכס את רבותיו חרטי טבטעה
טפותח פיו כעטו הכל כחרטים : וכבון זה המבין ו
דבר מתקן דבר לחס זה מי טראני למסור לו דברי
תורה בלחש : ואל עוד אין מוסרין סתרי תורה אלא
למי טיט לו חמטה דברי הלל יועץ וחכם חרטים ו
וכבון לחס : ונתתי נערים כיון שהוא הסיר ה
הזקנים הרי הוא כאלו כותץ הנערים ו
להיות טרים עליהם ודרך הדרט אלו בני אדם טמ
טמנוערי מן המצות : ותעלולים כמו נערים : וכן
עוללים טאלו לחס אלא שהוא משקל אחר והו' תאר
העם עוד קללה אחרת ט
יהיה כעטה כוגט וטוטר :

בטקל תחלואי רעב : וית וחלטיא והדרט תעלי בני תעלי פ' טועלים : ונגש העם עוד קללה אחרת ט
טלא יכענו מפני טריהם ומפני המוטלי טיטימו עליהם אלא כל אחד
בחדו ואש' הקטן בגדול ופי' ירהבו יחזקו עליו ויעזו בו פניהם הנער בזקן והנקלה בנכבד : ירהבו ע
ענין חזק מן ורהבט עמל ואין : וית וכגט ויתגרין ותרג' ירהבו ישלטו וענין אחד הוא כמו טפירטני : והדרט
הנער בזקן מי טמנוער מן המצ' ירהב במי טמלא מצות כרמון : והנקלה בנכבד מי טחמור' דומות עליו
כקל' ירהב במי טקל' דומ' עליו כחמורות : בי יתש' כאשר יתפוט איט באחיו כלומ' טיתפטהו בבגדו
לדבר עזו ולבקט ממנו זה ופי' בית אביו מטפחת בית אביו כי אינו רוצה לגמ' אחיו בן אביו א
אלא איט ממטפחתו טיט לו קרוב דעת עמו ויאל לו בבקעה כיון טמלמה לך כלומ' טאתה מלובט בגדים כ
נאים וצתראה גדול ויטאן פניך תהיה קצין לכו ותוכיח מי טראני להוכיח ותהיה תחת ירך ותחת ממטלתך ו
המכטלה הזאת טאחכנו ככטלין איט ברעהו ואין אכחנו יראים מפני רעהו : לכה כתוב בה"א כוספת כמו ול
ולכה חיפוא מה אעטה בני והדרט טמלה דברי טמתכסה אדם בהס כטמלה : והמכטלה דברים טאין בני
אדם עמדין עליהם אלא אס כן ככטלי בהס יטכן תחת ירך קצין תהיה לכו וית המכטלה ומגביתא כלומ'
לגבות המס טהיו מלכי האמות מטולי עליהם כמו טכתו בפרעה ככה ויתן עכט על הארץ : מאה ככר כסף
וככר זהב : ישא פ' יטא האל בפיו כלומ' יטכע : וכן לא תטא את טס יא לטוא וחובט : מוטל נקרא כן ל
לשי טהנא חובט ואוסר הענכרים על מצותיו וכמוהו האף טנכא מטפט יחבט וטעט לא אהיה כי
איני ראני לכך כי אין בביתי לחס וטמלה ואט' טאני מתראה בחון בטמלה זו וכל זה אט להודיע כי עניות
ומטכנות רב יהיה בציר כי אפי' המתראים בחון ביתך רק מכל טוב : והדרט לא אהיה חובט לא הייתי מח
מחובצי עצמן בבית המדרט וכידי אין לחס ואין טמלה טאין בידי לא טעט מקרא ולא טעט מטטה :

בי כטלוי ומה טעט כטלוי וכטלוי לפי טחטאן לה בטה וכמטטה להכעיסו וזהו למרות עיני כבודו כלומ'
כי הוא רואה מעטיהם והס עובדים על מצותו כאלו הוא אינו רואה מעטיהם : למרות כמו להמרות
עיני חסר הי' עין הטעל : חברת מענין ואת אחיו לא הכיר ר"ל כי בפניהם יוכל האדם להכיר שהס
רעים וחטאים כסדום והס גס הס מגידי חטאתם בפיהם ואיכס מכחירי כמו טהיו אכטי
סדוס עוטי טהיו מתפארים ברטעט : ואדו אבי זל פי הכרת הה"א טרט ופי' עזות פניהם : וכן פי' לא תכוטו
תהכרו לי תעיון פניכס לר' ודמהו ללסון ערב טאומרי הכר לעזות מצח : וית הכרת פניהם שהס מכירים פ
פניהם בדין אטתמודעת אטיהון בדינא אטהיד בהון : אוי לכפטס כלומ' טתאכד כטטט במוטת מפני מע
מעטיהם הרעי לבד מן הפורענות טיכא להס בחייהם והנה הס גמלו רעה לכפטס כלומ' לעצמס ברעה ו
טענטין לאחרים : אמרו אינו צווי לאכטיס מיוחדים אלא לכל אדם כמו ראה ריח בני : אמר למלך ולג
ולגבידה והדומי : להס אומ' לכל מי סיכיר האמת וידע כי מטפט האל אמת אמרו וקראו לכל
כי אל צדיק ה' יטלס לכל צדיק כצדקתו ולרטע כרטעתו : וסמך זה לפסוק אוי לכפטס לשי טלפעמים יהיה
טוב לרטע בעולס הזה אט כי עכ' תאכד כפטו גמול מעטיו הרעים כי אל אמונה ואין עול : צדיק כי טוב
פי' צדיק כאשר יהיה טוב טלא יטוב מצדקתו ועטה עול אמרו כי פרי מעלליהם יאכלו בזה וכבא : וכן אט

לבא בנקרת הצורים ובסעפי הסלעים מפני ז
פחד יחזה ומהדר גאווה בקומו לערץ הארץ:
חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו
כי במה נחשב הוא:
האדון יחזה צבאות מסיר מירושלם ומיהודה
משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מי
מים: גבור ואיש מלחמה שופט וגביא וקוסם
חקן: שר חמשים וגשוא פנים וזעף וחכם ח
חרשים וגבון לחש:

סס גרעיני התמרים ואמר מיטלך האדם האלילי
למקומות שיחפרו החשירות להסתר שם ויטליבו ה
האלילים שם דרך בזיון כי לא הועילו להם ואם יכ
יכזלו יטברנס להיות כסף וזהב לא כלמים
לבא בנקרת הצורים: ר"ל יברחו להכנס בת
במערת הצורים ונקראו המערות נקרות
וכן נמתך בנקרת הצור לפי שמנקרים בצורים
ועושים שם מערות: ובסעפי הסלעים ויבאו גם
כן להטב בטני הסלעים הגבוהים ודמה טן הסלע
לסעף האילן הגבוה וכן בסעף סלע עיטס

חדלו לכם ואז יאמר כל אחד לחברו חדלו לכם מן האדם כי יהיה פחד ה' על כל העולם ויאמר איש לא
לאחיו לא יהיה עוד מורא בשר ודם עליכם אלא מורא האל לבדו כי האדם כאין נחשב כי במעט
רגע ימות כי הנשמה באשן כלומ' קרובה לצאת ואם באשן כי רוח החיים תלוי באף כי דרך נקבי האף יצא
החוס הטבעי אשר בלב תמיד וכן יכנס אליו דרך נקבי האף קרירות האויר וכו' חיי האדם כמו טירוע ב
בחכמת הטבע א"כ שחיי קצרים במה נחשב הוא ואיך יתכן לבטוח עליו או לירא ממנו? גם יט בזה השסוק
רוח לאמונת שיכפרו או באמונתם ויאמרו איש לאחיו חדלו לכם מן האדם אשר... עד הנה
כי... עבדתם ולא... כאשר חשבתם אלא נשמה היתה באשן כשאר אדם א"כ במה נחשב הוא... כי
הנה האדון... אחר בפרשה של מעלה גמול הרשעים וכלותם בימי מלך המשיח ועתה אחר כי עתה
יעשה דין ברשעים בירושלם וביהודה ויתמו ברעב ובחרב הגדולים שבהם וישארו הנערים והתעלולים
ואמר האדון להודיעם כי הוא אדון ובידו להרוס ולבנות להשביע ולהרעוב והם אינם חושבים כי הוא
אדון ויפכה אל מעשיהם כי אם היו חושבי זה לא היו חנוטאי ולא היו יוצאי מרשותו וממנויות משען ומשענ'
לפי שכל הענין לחזק במנהג טהה הענין במלך שזכו וזכר ונקבה ואחר כך פי' כל משען לחם וכל משען
מים ואמר משען כי המאכל והמשתה משען גוף האדם ובהם ישען ויחיה וכן אמר בתורה בתוכחות בט
בסברי לכם מטה לחם כמו המטה שישען האדם עליו כן ישען במאכל ובמשתה... גבור ואיש מל
מלחמה אלה ימותו בזה שופט וכביא וקוסם חקן אלה ימותו בעיר ברעב ובדבר ואלה
הארבעה אנשי הנכבדי' שבצב' ויתגביו וסופר ותר' וקוסם ודמשתאיל רוצה לומר סופר ומזהיר בעם
ודמשתאיל האדם הנשאל שישאלו את פת על העתידות כמו חוזה בככבים... שר חמשים: איש טר
חמשים אין צריך לומר שרי אלפים ושרי מאות: וגשוא פנים: מי טהור
עשרו וגדולתו ויועץ: מי טהור לו עצה ודעת בדרכי העולם ובעסקים טובין אדם לחברו: וחכם חרשים: ה
הוא מי שהתעסק בחכמות וקנה אותם וידעם: וחרשים בפלס חכמים: ופי' חרשים מענין מחשבה כמו אל
תחרש על רעך רעה כי עקר החכמה במחשבת הלב ואמר וחכם סמוך לומר כי הוא חכם על חכמו אחר
כלומ' טהור לו תלמידיו חכמי: ונכון לחם פי' מי טהור כבון בחכמת הטענה והדבר ואמר לחם טהור הדבור
בחשאי ובנחת כמו כי עצדיו מתלחשים לפי שבענין זה הם דברי חכמים כמו שכת' דברי חכמים בנחת
נשמעים: ובאלה הד' טזכר הוא תקון העיר וקוממה וזולתם הוא חריבות העיר והשחתתה: והחכם הגדול ר'
מטה בר' מימון פי' יועץ נקרא מי שעצתו נכונה ועסקיו כראוי בדברים המנהגים אך לא יבין טהור שכל
ואשר יט לו החכמות המושגות בפעל הוא נקרא חכם חרשים: ואמר הוא מבין וזך הטבע ויכול להטילם ה
הענינים בפי' קצר מתקן הוא הנקרא כבון לחם אך לא התעסק בחכמה ולא הטיג החכמות וית' רב חמסין
ונסיב אפי' מליך מלך ואמר ומשתמע וחכים וסוכלתן בעצה ובדברי ר"ל יח קללות קלל ישעיהו הנבי'
את ישראל ולא נתקדשה דעתו עד שאמר להם ירהבו הנער בזקן והנקלה בכבד: מאי היא דכתיב כי הנה
האדון ה' צבאות וגו' משען אלו בעלי תקרא ומשענה אלו בעלי משען לחם אלו בעלי תלמוד ס
טכ' לכו לחמו בלחמי: וכל משען מים אלו בעלי הגדה שמוטכין לבו של אדם חמים: גבור אלו בעלי טמו
מוענות: ואיש מלחמה זה טירוע ליטא וליתן במלחמתה של תורה שופט זה דין אמת לאמתו: נכ
כביא כמשתמע: קוסם זה מלך טכ' קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו וזקן זה טראוי ליטב בישיבה
שר חמשים זה טירוע ליטא וליתן בחמשה חומשי תורה: דבר אחר שר חמשים אמר ר' אבהו מכאן שאין מ

ביום ההוא יסיר יחזקאל את תפארת
העבדים והשביסים והשחרונים : הנטפות ו
והשרות והרעלות : הפארים והצעדות והקש
והקשרים ובתי הגפס והלחשים : השבעת וגזם
וגזמי האף : המחלצות והמעטפות והמשפחות
והחרישים : והגליונים והסדינים והצניפות ו
והרדדים : והיה תחת בשם מק יהיה ותחת
חגורה נקפה ותחת מעשה מקשה קרחה ות
ותחת פתיגול מחגרת שק כי תחת יופי : מתיך
בחרב יפלו גבורותיך במלחמה :

המוליך אותן בסביה : וית יקריהן יעדי ובדברי ר
רזל רב וסמאל חד את סנעספה כקיתון : וחד את
סנעסו פתחיהן כיצר : ביום ההוא זה ובי
וביום ההוא הבא אחריו : ימי בימי אחז
וחזקיהו כי הפריענות אשר במרעה היה בימי אחז :
ולכשאריו היה הטוב והכבוד בימי חזקיהו ועליו נ
כאלו נמח ה' לצבי ולכבוד ויש לפרש כל זה בטוב ה
הגלות סיכלו רבים מישראל שלא שבו לה בכל לב
לכס כמו שנאמר עליהם וברתי מכס המודדים וה
והפסעים כי וגו' ונאמר עוד עליהם והבאתי את ס
סליטתם באש והנשאריו יהיו ענוים וקדושים ה

הפך מה שהיו בימי אחז שהיו גאים וטמאים ולא תהיינה הנשים עוד מתפארות בתכשיטיהן לפיכך יסיר
ה' את תפארת העבדים וגו' ונאמר בכבודת צנניה אז יסיר מקרבך עליו גאותך ולא תוסיפי לגבהה עוד
בהר קדשי והטארתי בקרבך עם עמי ודל נחשו בשם ה' ועתה זכר הדברים אשר היו מתגאות ומתפארות בה
בימי אחז שכלם יהיו בטלים לעתיד לבא שלא תהיה אז גאון לא באנשים ולא בנשים והדברים ההם הם ה
העבדים והשביסים והשחרונים : ופ' העבדים עדי סמסומה האשה בגלילה שמקשקש וית מסנא ואסטרס
סיהיה זה שמקשקש עליו : במעל והעבדים כמו בצד' מן וסבצת את הכתנת טט והוא כלי עשוי כמלאכת
תשבץ : והשחרונים כלי עשוי בדמות ירחא שהיה וית וסבכיא כלן מיני טבכה : דגטפות : מן נטף
ושחלת ופי' כלי שמניחין בו הצרי ותולין אותו הנשים בצואריהן : וית הענקים : סעוסין
אותו מאבני הדלח הקטנים : וכן נקרא הדלח הזך בערבי אל נטף : וכת' ענקיא והסדות ת' וסירי ידא
והס הצמידים כצרג' : והרעלות מן המשנה ערביות רעלות ופי' הגאונים צעיק שמסומות על ראשן ומת
ומתכסות בו כל הזנים שאין כראה להם אלא העינים וקוסדות למטה וית חנים נטיא כמו שתרג' חמנים וכן
תרגס אנקלום חמנים חניסוכן : הפארים : כמו מבצעות מן את פארי המבצעות פארי פטתים י
יהיו על ראשם וית כלילא והצערות

וכת' וסירי רגליא והקטורים יתרי מטי סקוסדות מהם ראשן : וית קול מסמטאי ולא ידעתי מה הוא ובתי ה
הכפס : הוא עדי סתולות הנשים בין טדיהן על לבן וית קדסיא והלחשים הוא עדי סתולין אותו הנשים ב
באזניהן נקראו כן לפי שהאזנים בעלות הלחש וית וחליטותא : וכן תרגס ותצר נזמה וחליטה ואתיקנת בק
בקדטהא ובחליטת מרגליתיהא : השבעות : ידוע וכן נזמי האף וכן נאשים הנזם על אפה :
המחלצות : כמו והלבט אותך מחלצות

כמות שמתצטנות בו והמטפחות כמין צעיק : וכן הכי המטפחת אשר עליך : החריטים :

כיסים וכן בצני חריטים : וכן נקרא בערבי הכיס כרמא והחית בעברי בערבי כף במקומות רבים וית ו
ומחסיא ותרג' אנקלום וכמו ומחוך : והגליונים : המראות נקראו כן לפי שגללים בן הפנים לראיה
בהם וכת' ומחוייתא וכן תרג' אנקלום

ידוע : והצניפות ידוע כמו ומצנפת בד יצנף : והרדדים הוא לבוש דק נקרא בערבי אריד : וכן נסאן את
רדדי מעלי וכת' כבנתיא ובדברי רזל תנתן ככנתי לבתי : והיה זו הקללה עד סוף הפרעה בימי
אחז והיה הכסס מחזיק הבשר ומעמידו ויהיה מק בהפכו

תמך בפיה : נקפה יהיה הבשר נגוע ומוכה שלא יוכלו לחגור עליו כמו ואחרי עורי נקפו זאת ובדברי רזל
אין אדם נוקף אכבעו מלמטה אלא אם כן מברחין עליו מלמעלה : מעשה תקשה פי מעשה טיה וכן כתמר
מקשה המה וענינו תחת אשר היו מתקנות הטער ומטוות אותו תהיה עתה קרחה תחת אותה הטוית הטער ותק
ותקונו : ומעשה אינו סמוך כי הוא כקוד סגול ומקשה תאר לו : פתיגול חגורה מטי רחכה יוגלא בלעז : כ
תחת יופי כל זה הכעור בא להן תחת שהיו מתישות בעדיהן ובקטוטיהן וית כי זה לשון כויה וכן בדברי
רזל כי תחת יופי את רבא הינו דאמרי אנטי חלופי טופרא כויה : מתיך : תהיה זאת לנשים

הקללה הנזכרת לאנשים בחרב יפלג : והדבור כנגד ציון כמו טאמ' : למעלה בנות ציון
וגבורותיך פי מתי גבורותיך ומתיך טזכר עמד במקום סנים פי אנטי גבורותיך שהיתה בנזמתם יס
יסלו במלחמה וכן ת' ועבדי מנותיך בקרבא : נאנז

עמי ננשיו מעלל ונשים משלבו עמי מאש
מאשריך מתעים ודרך ארחתיך בלעו :
נצב לריב יהוה ועמד לדין עמים : יהוה
במשפט יבא עם זקני עמו ושריו ואתם בעדת
חברים גולת העני בבתיכם : מלכם תדכאו
עמי ופני עניים תשחנו נאם אדני יהוה צבא
צבאות : ואמר יהוה יען כי גבהו בנות
ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הל
הלוך וטפוף תלכנה וברגליהם תעבסנה :
ושפח יהוה : קדקד בנות ציון ויהוה פתחן
יערה :

וכן אמרו אוי לרשע רע אוי לרשע שיעשה רע ולא
טב מרשעתו כי עכפ גמול ידיו יעשה לו בזה או ב
בבא אכל בזה העולם יהיה גמולו ברוב כמו שת
סתראו בישראל כי כסלו ונפלו מפני מעשיהם ה
הרעו ועליהם תצדיקו את הדין ור"ל דרשן הפסוק
אמרן צדיק כי טוב וכי יס צדיק טוב ויס צדיק טא
טאינו טוב אלא טוב לשמים וטוב לצדיק זהו צדיק
טוב ועליו נאמ' כי פרי מעלליהם יאכלו טאכל פי
פירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא טוב
לשמים ואינו טוב לבריות זהו צדיק טאינו טוב
אוי לרשע רע וכי יס רשע רע ורשע טאינו רע אלא
רע לשמים ורע לבריות זהו רשע טאינו רע ורשע רע גמול ידיו
יעשה לו בעולם הזה ואמרן הזכותים לה קרן ויס לה פירות טכ' כי פרי מעלליהם יאכלו עברה יס לה ק
קרן ואין לה פירות טכ' כי גמול ידיו יעשה לו שהעברה עקרה היא ואין לה פירות אלא חכ עשתה פירות כג
כגו טבא על העררה והוליד ממנה בן ויית אמרו לצדיקיא טובכסן ארי פירי עובדיכסן ישתלמון אוי לרשע
ואי לרשיעיא דעובדיהון ביטין וגו' עמי כונסין מעלל כמו טאמ' וכתתי כערי טדיהם
לכרמא ונכסים משלנו בו חלסים כמו נכסים או פי מרוב
וגו' ויית עמי דסרכוהי בזוהי כמעליל
דנדפס תאותם במטגל משלנו בהם הנשים הפך והוא ימשל בך ויית נכסים מענין כונסה בה' וכמרי חוביה ז
טליטין ביה עמי מאשריך מתעים מי טאמ' לך אשריך כשתעשה מעשים רעיו אותם הם מתעני אותך והם
כביאי הסקר שמטבחים אותך במעשיך הרעים והם בלעו וטחתו דרך ארחתיך טלא חזרת לדרך הטובה ה
והלכת בדרך רעה וכן תי מטבחך אטעיון וארח טכילך קלקלו ויית מאשריך כמו מישריך כלומר אותם ו
סהיו ראויים לישר אותך בדרך טובה הם הטעו אותך נצב לריב כמו להריב וכן לדין כמו להדין
ואלו היה טס היה הלמד כפ"א לדין עמים אמר אל
שתעשו כי בכל זמן הוא כצב ועומד לדין כל העמים כל טכן עמו ישראל שהטגחתו יותר עליהם מפני טה
טה קרובי אליו יותר משאר העמים יוהו במשפט יבא כי גס זקני העם ושריו עליהם עון העם
טלא יוכיחו אותם וגם הם אונסים וגוזלים דלת העם ואתם בערתם ואמר להם בשטון
אותם ישראל הנקרא כרם ה' אתם בערתם וכליתם אותם ובערתם מענין ובער בשדה אחר גזלת העני
מי סיחפס אחריכם ימצא גזלת העני בבתיכם שמתנו וכלי ביתו טאתם גוזלים אותם ובדברי ר"ל עס זק
זקני עמו ושריו אם טרים חטאן זקנים מה חטאן אלא לפי טלא מיוחן בטרים מרלבם פי מלה אחת ה
הה' כבלעת בדגש וקרי מה לכס וכן מזה בידך אומר להם לטרים מה לכס תדכאן עמי וה
והם העניים וכן אם כסף תלנה את עמי את העני עמך וקורא אותן עמי לפי שהעניו אין להם עזר וסמך
אלא האל ית' לא די לכס שתגזלו ממנוס אלא שתדכאן אותם בגופם ותמרטו פניהם כלומר תכנו אותם ותמ
ותכתתו פניהם רוצה לומר מכת לחי נאם ה' הוא אומ' לכס זה כי הוא יודע במעשיכם הרעים ואתם תחט
תחטבו אין ה' רואנו והנה הוא מעיד בכם על גזלת העני טהיה בבתיכם ועל מה שתדכאן ותכו העניים ו
והוא רואה הכל ויטפוט אתכם על הכל כי הוא ארון צבאות מעלה וצבאות מטה ויאמר ה' גבהו
פירושן לשכני כטויות גרון וגו' אלה דברי גבהות וגאות ורבותי פירשן מהלכות בקומה זק
זקופה בכנות ציון ציון היתה עיר מלוכה לפיכך זכר בכנות ציון ועוד כי רוב ארץ ישראל היתה חרבה בימי
אחו והיו הנסי' מתגאות ביופין ומראות עצמן בשוקי וברחובות כטויות גרון טיסתכלו בהן הנאשי' ורבו
פי כטויות גרון טהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ומשקרות עיניהם כלות רוממות להם עיניהן טילכו אח
אחריהן לבית ותרגו עין טזעתו עינא דסקריתיה ור"ל פי טהיו הולכות עקב בצד גודל תעבסנה מקטק
מקטקטות ברגליהן בעכסים טינלויין בהם טהם הפעמונים ומטמיעין קול ושבח ה' כתוב בטין
והוא ענין ספחת אמר במקום טהיו מתגאות בו תהיינה כספחות והקדקד
חלוק השער לכאן ולכאן והיו מחלקות שער ראשן ומתיפות בו והאל יביא על קדקדן מספחת הפך גאותן
ביופין פתחן יערה פתאש יגלה והוא כנוי לבית העררה כלומר שתלכנה ערומות לפני האויב המולך או

וסבה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמ
ולמסתור מזרם וממטר : אשירה נא
לידידי שירת דודי לכרמו כרם היה לידידי
בקרב בן שמן : ויעזקו ויסקלו ויטעו שו
שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויקו
לעשות ענבים ויעש באושים : ועתה יושב ירו
ירושלם ואיש יהודה שפטו נא ביני ובין כרמי
: מה לעשות עוד לכרמי ולא עשיתי דו מדוע
קויתי לעשות ענבים ויעש באושים : ועתה א
אדיעה נא אתכם את אשר אני עושה לכרמי
הסר משובתו והיה לבער פרץ גדרו והיה למ
למרמס :

וית על כל מכון על כל מקדש טורא דציון ועל את
אתר בית שכינתיה : ותרגס כי על כל כבוד חפה א
ארי יתיר מיקרא דאמיר לאיתא עלוהי שכינתא ת
תהא מגנא עליהון כגגון ענן דיקר וגו' : וסבה
ואותה החפה תהיה להם לצל יומם מחורב
אלא יכס שמש ושאר ולא יזיקם וכך המטר לא יזי
זיקם כי החפה תהיה להם למחסה ולמסתור : ותי
על ירושלם תהא מטלת ענני דמטללא עלה בימם
משרב ולבית סתר ולאגנא מזרמית וממטר :
אשירה נא : דברי הכביא עושה משל בין האל
ית' ובין ישראל וקורא ישראל כרם וה
והאל בעל הכרם וקורא זה המטל שירה ודבר זה ה
המטל על אנשי דורו לפי שהוא טבח האהוב ואהב
ואהבתו עם האהוב : וכן שיר השירים אשר לשלמה לפי שהוא מספר אהבת החנוק עם החסוקה והוא משל ל
לאל עם כנסת ישראל : וקורא הכביא האל ית' ידידי ודודי על דרך כי כי חשק : בקרב בן שמן : כתרבו בטור
רם ובארע שמנה : וקרא ארץ ישראל קרב לפי שהיא גבוהה מכל הארצות והקרב גבוה מכל הגוף : וקורא או
אותה בן שמן כמו שכל עליה ארץ זבת חלב ודבש : ותר' וקדושתיו וקדושתיו וקדושתיו וקדושתיו וקדושתיו
בחורא ובבית בית מקדשי ביניהון ואף מדכחי יהבית לכשרא על חטאיהון אמרית דיעבדון עובדין טבין
ואיכון אבאיטו עובדיהון : ויעזקו : פי' חשרו מדברי ר' זל מלא יושב ועוזק תחת הזתים : או פי' גדרו
שהוא עגולה מסבבת והרצה לטעת כרם גודרו תחלה כדי שלא
תכנס שם חיה ותפחית הנטעים וגם חופר מקום נטיעת הגפנים וכן מסקל ממנו האבנים ואח"כ כנטעו מ
ממחר הנטעים עימא זהו טאמ ויסקלוו שהסיר משם האבני ואח"כ ויטעו שורק ושורק היא הנטיעה הח
החשובה וכן נטעתין שורק ואמרנו כי נקרא שורק הגפן שמוציא ענבי טבין טאין בהם חרצן : ופי' המטל כ
כי שמר האל ישראל כשהכניסן לארץ : ואמר הס הענבי אשר סביבותם וסקל מן הכרם האבני זהו שבעה ו
אמות מארץ ישראל ונטע בו זה העם שהם נטע כבחר זרע אמת שהם זרע אברהם יצחק ויעקב והיו ראויי
שיעשו פרי טוב : ויש דרש שם מאות נטע מצות כמנין שורק הוספתי להם על טבע מצות טכטונו בני נח : ו
ויבן מגדל בתוכם מי שיש לו כרם טוב וירצה לשמרן שמירה מעולה בונה מגדל בתוכו לשמרן תמיד וגם ו
עושה בו יקב ודורך שם הענבים ושומר שם היין כל זה עושה לאהבתו הכרם : גס יש סבובי מגדל אחד בכ
בכרם לשמר כל הברמי כן האל ית' בנה מגדל בתוכו שהבטיחם בשמירתו כל זמן שיטמעו לקולו יבטחו ב
בטמו שלא יבוא רע וזהו המגדל החזק כמו שכתב מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונטעב : וגם יקב חצב בו
הס הכביאי כמו שכל חצבתי בבביאי : והיקב דורכין בו הענבים להוציא שרי הענבים למעשה כן הכביאי
מוריס לישראל התורה כדי שיהיו מעשיהם טובים עם אלהים ואדם : וית' מגדל בית מקדשא ותרגס יקב מ
מרבחא : ויקן לעשות ענבי ויעש באושים : והנה הוא קנה שיעשה זה הכרם ענבי טובים כמו שהיה המטע טו
טוב כי ממטע טוב היו מאברהם יצחק ויעקב וכן הורס תורת אמת והיה ראוי שיהיו מעשיהם טובים : ויעש
באושים פי' ענבים רעין וכן פי' רבינו סצדיה מתרגס וירע ובאש : ורבי' הא"י זל כתב באושים הוא מין ידו
ידוע ממיני הענבי והוא הרע שבה וידוע הוא בלשון משנה הענבי האובשים במוקדס הא"לף על הבית כן
ישראל במקו' שהיו ראויי לעשות מעשים הטובי עשו מעשי רעים : ועתה כלומ' אתם בעצמכם תהיו
ספטי ביני וביניכם : וא' יושב ירושלם ואיש יהודה כי שאר עשרת
כבוא זה כי באנשי לחזקיהו גלו עשרת השבטים : מה לעשות כל השמירות והמלאכו שארם עושה
לכרמו עשיתי לו לא כשאר לי דבר טוב לעשות שלא עשיתי אס כן מדוע היה שקויתי לעשות עב
ענבים ויעש באושים : קויתי בצר' הו"ו : ועתה הסר משוכתי בדגש עס הו"ו כמשוכת חדק ברפי' וה
והמשוכה היא שגשג לכרם מקוצים חוץ לגדר אבני שעושים לו ועושין זה לרוב שמירה ואס
אין משוכה יכנס בו ארס על ידי הדחק וזהו והיה לבצר כלומ' למאכל כמו ובצר בטדה אחר : ואחר שיפרוץ
גדר האבנים הוא למרמס טירמסו חיות ובהמו' והמטל במשוכה ובגדר הוא שמירת האל שישלך מעליהם
ואזנות העולם והיו טולטות בהם כמו שאמר הכתוב והסתרתי פני מהם והיה לאכול :

ואנו ואכלו פתחיה ונקתה לארץ תשב : וחתו
והחזיקו שבע נשים באיש אחד ביום ההוא לא
לאמר לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש רק יקר
יקרא שמך עלינו אסוף חרפתנו :
ביום ההוא יהיה צמח יהוה לעבי ולב
ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפלשת
ישראל : והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם
קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם :
אם רחץ יהוה את צאת בנות ציון ואת דמו
ירושלם ידח מקרבה ברוח משפט וברוח בע
בער : וברא יהוה על כל מכון הר ציון ועל מ
מקראיה ענן יומם ועשן וגבה אש להבה לילה
כי על כל כבוד חפה :

ואנו מעבין תאניה ואניה ואכלו ענין אכל
והוא על דרך משל כמו כל סעריה שוממי
ונקתה תהיה נקיה מאכסיה מאין יושב בה לארץ ת
תשב שתהיה חרבה ויפלו חומותיה ובתיה ומגדליה
לארץ : או פי לארץ תשב על דרך משל דרך אכלות
כאלו תשב העיר לארץ על אכסיה שיצאו ממנה : כ
כמו יסבן לאר ידמו זקני בת ציון ויתרחקו ארבע
ותרחבו : והחזיקו כמו והחזיקי את ידך ו
זוה היה בימי אחז שהרב סקח בן
רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד ונט
ונטארו הנשים ועל זה אמר עצמו לי אלמנותיו מח
מחול ימים וסבע אינו לחשבון מכון אלא כן דרך
המקרא לזכור סבע וסבעה לחשבון רב לפי שכל
ימי העולם סבועות כמו סבע כחטאיתם : סבע
יפול צדיק וקס : על אכן אחת סבעה עינים וכן סבע נשים רבות : לחמנו נאכל מה שחייב אדם
לעסו לאשתו משלו שאר כסו יאמר לו אכחנו כעס משלנו שאר כסו רק שתקחנו לבשי שיאמרנו עלינו בעולנו
בעל הן אסוף חרפתנו : כי חרפה היא לאשה שיושבת בלי בעל ויש דרש כי כבוד כזו צוה לחילולו שלא
יבעלו אשת איש לפיכך היו מבקשות שיהיה להם שם בעל : ביום ההוא כבר פי למעלה כי ביום ההוא
ביום התשועה בבא הגואל ופי צמח ה משיח בן דוד
לצבי פירוש חסדן או הדר ותפארת כמו צבי היא לכל הארצות לעטרת צבי ופרי הארץ : הוא אומר גם כן
על המשיח מתחלה יהיה כמו הצמח היפה שיטמח האדם בראיתו וכטינוע להיות פרי יהנו עוד ממנו ויש
וישמחו בו יותר כן תלך המשיח מתחלה ישמחו ואחר כך כשיעשה מעשה ויכחח מלחמת גוג ומגוג וישים
הארץ שלמה וסקטה שכל העולם ייראו ממנו אחר כך יהיה לבאן ולתפארת שיצאו ויתפארו בו על כל הגוים
ואח לפלשת כמו שכתנו והסירותי מקרבך עליזי גאותך : והאשרתי בקרבך עם עמי ודל וחמו בה וגו' : וכן
אמר הכה והיה הנשאר : וית צמח ה משיח דה ותרגס ופרי הארץ ועבדי ארעא : והיה זכר ציון וי
וירושלם כי היא ראש מלכות ישראל אז לפי ששם תהיה מלחמת גוג ומגוג יאמר לו
בעבורו כי הוא קדוש וצדיק הכתוב שיגור עלי משיח לפי ישרו ומעשיו הטובים : וכמהו מחכי כא מספרך
אשר כתבת וית הפסוק כן ויהא דאשתאר ישוב לציון ודעבד אנריתא יתקיים בירושלם קדש יתאמר ליה כל
דכתי לחי עלמא יחזי בכחמת ירושלים : אם רחץ : אם זה עכינו כמו והיה אם בא אל אשת אח
אחיו : אם יהיה היוכל לבני ישראל : נאם
בספר מכלל ופי הפסוק לענין הכוזב למעלה קדש אמר לו וכו' מתי יהיה זה כשירחץ ה צואת בנו ציון כלומר
הטנוף והצואה והוא דרך משל למעשים הרעים שהם בציון היו לא יהיו שם אז אסיר מקרבך עליזי גאותך
ורחץ עבר במקום עתיד וכמהו רבים : וכדברי הכוזבא ברוב : ורחץ וידח כפל ענין במלך שוכן וכן
צואת ודמי וכן משפט ובער : כלומר כי כמשפט יעשה ולא יאריך עוד לרשעים ובזה יבער הרע כלו ולא יש
ישאר ממנו דבר וסמך רוח אל לטון הדחה ורחיצה רל לרוב הכעור שלא ישאר מלחלוחית החטא דבר כמו
טהרנו מיבש הדבר או יהיה פי רוח כמו וברוח טהרנו : וברוח פיו : וכן תי במיתרי : וברא ה ת
מתחלה היה ענן הכבוד חונה במשכן ובבית המקדש אבל בשנב הגלות יראה ענן
על בתי החכמים והגדולים והחסידים וזהו שאל על כל מכון הר ציון ועל מקראיה כלומר על כל כסון ונטא
בכבוד יושביו ונקרא גם כן המקום ההוא מקרא לפי שנקראים שם העדה לפני החכמים : וכנוי הא מקר
מקראיה לציון ויהא שם ביוםם ענן ועשן וכלילה כוגה אש להבה כמו שהיה במשכ עמוד הענן ביום ועמו
האש לילה ועשן הוא הענן העב ותי ועשן ואמטתא ופי על דרך משל וערפל סביביו והוא משל על הסגת א
אמתת האל שלא תושב על האמת כי לא יראנו האדם וחי אפי חיות הקדש אין רואין אותו ואלו שבאותו הזמן
תרבה הטגת כי אדם כי על כל כבוד חפה פי על כל כבוד בתי ירושלים חפה כלומר תהיה כבוד האל חופ
חוסף עליהם הענן ביום והאש כלילה : וית

לכן גלה עמי מבלי דעת וכבודו מתי רעב וזה
וחמונו צחה צמא : לכן הרחיבה שאל נפשה
ופערה פיה לבלי חק וירד הדרה וחמונה ושא
ושאונה ועלו בה : וישח אדם וישפל איש ועיני
גבחים תשפלנה : וגבה יהוה צבאות במשפט
והאל הקדוש נקדש בצדקה : ורעו בבשים כ
בדברם וחרבות מחים גרים יאכלו :
הוי משכי העון בחבלי השוא ובעבות העגלה
חטאה : האומרים ימחר יחיש מעשהו למען
נראה

עתות הפנאי בדברי תורה ובדברי חכמה שהם פ
פעל ה' ומעשה ידיו סכתב על הלחות עשרת הדב
הדברים והם כלל לכל המצות שבין אדם לחברו
ושבין אדם למקום ויש לפרש את פעל ה' ומעשה י
ידיו חכמת הככבי כי ממנה יגיע האדם לכבוד ה'
הבורא כמו שאמר במזמור מה אדיר שמוך בכל ה'
הארץ את כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ואמר
השמי מספרי כבוד אל ר"ל כל העומד על סוד בר
בריאיתס ידע כבוד האל ואמר הכביא שאן מרום ע
עיניכם וראו מי ברא אלה ר"ל שיתבוננו בחכמה
זאת וממנה ידעו כבוד הבורא וכן אמרו רז"ל כל היודע לחשב בתקופתו ומזלו ואינו מחשב עליו הכתו' אומר
ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראוי ועוד דרשו ואת פעל ה' לא יביטו שלא התפללו שחרית וערבית כ
כלות יוצר אור ומעריב ערבי זהו פעל ה' ומעשה ידיו .. לכן גלה עמי מבלי דעת בעבור שלא ידע ה'
מעשה האל ולא התבונן בו ופכה אל המאכל והמשתה
ברעב ובצמא מדה כנגד מדה ופי' כבודו ואכסו כבודו כלות אונתס שהיו נקראי אנשי הכבוד והיו נקראי
אנשי רעב ומתי כמו אנשי כמו מעיר מתים והמונו והמון העם יהיו יבשים בצמא צמא מן והשביע בצ
בצחצחות כפסך שהאדם יצטרך צמא צמא וענן יבשי שייבש גרוכס מפני הצמא וצמא תארס
סמוך בטקל אשה רחל וזהו הרעב לאכסו הכבוד והצמא להמון העם לא להביא זה על זה וזהו
על זה אלא כולם יהיו יבשים לאכסו הכבוד והמון העם וית' מתי כמו מתי בצר' המ' מעבין מות
סתר' ויקרהון מיתו כספסוף וסגית בצבורתא בצחצחות ולפי הדקדוק לא יתכן כי מתי בט"א המ' שרשו מ
מתה ומתי בצר' המ' שרשו מתה .. לכן הרחיבה את דרך משל לרוב בני אדם שימותו מישראל הר
וירד הדרה פי' הדר ארץ ישראל או הכנוי כנגד ירושלם א'
את שירדו לשאול אנשי הכבוד וההדר והמון העם ועו' כפל הענין במש' ואמר ושאוכה ועלז בה ושאוכה כמו
המונה שזכר ועלז בה כמו הדרה שזכר ופי' ועלז בה ומי שהיה עלז ושמוח בעיר מרוב הטובה ירד לשאול כ
כמו כן וית' ועלז בה ודקדק בהון והוא בענין שפי' וית' ועלז בה האויב .. וישח אדם כפל הדבר
במש' או פי' אדם על הפחותי ואיש על הגדולי כמו גם בני אדם גם בני איש וכת' וימאך איכשא
ויחלט תקוף גברין ועיני גבוהים לפי טבחות אדם נראה בעיני לפיכך את עיני גבוהים וכן אמר ועיני
גבוהות אדם וכן את עינים רמות וכן את רום עינים .. וגבה באותו משפט טיעשה ברשעי ישראל יה
יהיה הוא גבוה במשפטו ויאמר כי הוא רם ונשא ונשפט
בעשותו בהם המשפט יהיה נקדש בהם כמו שאמר בקרובי אקדש ונאמר ונקדשתי בס' ופי' בצדקה ביושר ו
כמו משפט .. ורעו כבשים משל הוא על הצדיק והחלוטי שהיו טרם זה גרושים מבתיהם והולכי מפני

הרשעים
ובכלות הרשעי יאכלו העניים מת שהיו אוכלים הרשעי וזה היה בימי חזקיהו שהיה
מלך צדיק ונשפט אותו ובימיו לא היה כח ביד החזקי לעסוק החלוטים ומתו או גלו רוב ישראל בימיו ופי'
בדברים כמנהגם מתרגמין וינהגו בדבר כלומר אין אונס להם ופי' וחרבות מחים חרבות השמנים בעלי
מוח והם העשירים שהיו עוסקי העניים בתיהם שהיו חרבות גרים יאכלו העניים טברחו מפניהם יבאו ו
עתה לגור בהם ולאכול את חלקם וית' הפסוק כן ויתפרנסון צדיקיא כמה דאמר עליהון וככסי רשיעיא ו
צדיקיא יחסכון יתרגמו על דעת שפירשתי אלא שתרגס כדברס ענין דבור .. הוי מושכי העון אמר ע
על דרך משל כי כמו שמוטף האדם העגלה הטעונה בחבלים ובעבותות כן הם מושכי העון
אליהם בחזקה וחבליהם הם חבלי שוא וסקר וחטאת המשיכה היא התענוגים ומשתה היין שמוטכין האדם
ומביאין אותו לעון גלוי עריות ולגזל ולשפיכות דמים והם מושכים העון ברצונם אליהם בהרגילם התע
התענוגי אליהם ומשתה היין וכן את שלמה בזה הלשון למטוך ביון את בשרי וכעבות ככף השמוט רוצה
לומר כמו שמוטכי העגלה בעבו' כן הם מושכי החטאת אליהם וחטאת כמו חטאת ועבות שם לחבל היחיד
בטקל שאור יאמר בט"א הוא במוכרת או בסמו' כמו מעשה עבו' ולרבי עבותי או עבותי והחבל שהו' עשו
משלס יתרים יקרא עבותי ובדברי רבותי זל יצר הרע בתחלה דומה לחוט השערה ולכסוף לעבות העגלה
סכאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא .. האומרים כשאני שולח להם נביא ואמרים להם ב

ואשיתחו בתה לא יזמר ולא יעדר ועלה שמ
שמיר ושית ועל העבים אצוה מהמטיר עליו
מטר: כי ברם יהוה צבאות בית ישראל ואיש
יהודה גטע שעשועיו ויקו למשפט והנה מש
משפח לצדקה והנה צעקה: הו
מגיעי בית בבית שדה בשדה יקריבו עד אפס
מקום והושבתם לבדכם בקרב הארץ: באז
באזני יהוה צבאות אם לא בתים רבים לש
לשמה יהיו גדלים וטובים מאין יושב: עשרת
צמדי ברם יעשו בת אחת וזרע חמר יעשה אי
איפה: הו משכימי בבקר שבר
ירדפו מאחרי בגשף יין ידליקם: והיה כגור
ונבל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל יהוה
לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו:

ואשיתחו בתה ונעור אעשה לו זה כי אע"פ שע
שעשיתיו הפקר ואכלוהו ורמסוהו ה
החיות אע"פ כן הגפנים הנשירים בן לא אעשה בה
בהם טנס עבודה עונתיו פירן אלא אניחנו עיהיה
שממה לא יזמר ולא יעדר: ופירן יזמר כריתת הזר
הזמורה להרבות בשירות ופי יעדר מחפרי סביב
הזמורה ותולטין הקוצי והעשבי הרעים וכיון שלא
יעבד יעלה שמיר וסית כמו הארץ שאינה נעבדת
סנמחין בה שמיר וסית: ושמיר וסית מיני קוצים
הם: ובתה פי שממה וכן בנחלי הכתות אע"פ שהנחל
דגוש וזה רפי: והמשל אע"פ שסלקתי שמירתי מהם
והם למאכל לגוים והגלו אותם מארצם רובם כי
עשרת הטבטים גלו אע"פ כן הנשירים לא אעשה
עמהם טובה ולא אטלח ברכתי להם שיפרו וירבו
כמו שחזקין הזמורה כדי שתוציא פירות יותר:

ועלה שמיר וסית: סיהן מעשיהם לקללה כמו שאל והמטיר יתכבד אל צרור נקוב: ומשל ועל העבי אכונה
יתפרט כמשמעו שאלמנע ברכתי מארצם כמו שכתב ונצר את השמים ולא יהיה מטר: וית על כביאוי אפקד
דלא יתנבאן עליהן כבואה: כי כרם ה: עתה פיר המשל: בית ישראל עשרת הטבטים: איש יהודה
טבט יהודה ובנימן: טבט
נשמח עמהם כשהיו עושי מעשי טובי וקנה מהם שיעשו תמיד מעשים טובי ויעשו משפט העניים כמו שהי
עושה עמהם תמיד טובות: והנה משפח פי נגע כמו ספחת ולצחות הלשון סמך משפח אל משפט וכן צעקה
לצדקה מפני שהם קרובי להם באותיות וענין הפסוק ר"ל אני קויתי שיעשו משפט העניים והעשוקי והנה נ
הם להם משפח ונגב צרעת וקויתי שיעשו להם צדקה והנה צעקה מצועקי העניים מהעשק שעושקי אותם
משפח כתוב בסוף: הו: מגיעי בית ר"ל שמטיבים גבול וגוזלי העניים ואם יש לעני בית סמוך לב
לביית העשיר או שדה סמוך לשדהו בא עליו בעקפין עד שלוקחו ממנו ומחברו עס שלו: עד א
אפס מקום: עד שלא נשאר מקו לעניים לטבת ואחם סבורים שאתם לבדכם תשבו בארץ שאתם גדולים
ועשירים: והושבתם מבנין הנשעל והמושיבים הדייני הרעים: באזני מאמר הקבה אמר מה שאתם
מדבריו ביניכם ומשכימי לגזול העניים באזני עליה כי אני אדון צבאות מצלה וצבאות מטה ו
נבידי להשפיל ולהרים ואני אנת בתים רבים לשמה יהיו אתם הייתם חנוכי שאתם תשבו לבדכם ואני אן
אנת שאתם תגלו מהם ובתיכם שהיו רבים וגדולי יהיו שממה מאין יושב: אם לא לשון שבועה וכן אם לא
כאשר דמיתי כן היתה אם לא שויתי ודומתי והוא כאדם שאמר לא יהיה זה אם לא יהיה זה: רבים: כמו ר
רבי המלך כלומר חנוכי בבנין יפה וכן גדולי וטובים והוא כפל ענין במ"ט: וית הפסוק כן אמר נביא בא
באדני הויתי שמע כד אתגזרת דא מן קדם ה צבאות: ותרג' רבים סגיאין: כי עשרת צמדי ברם:
עתה כתן טעם למה יהיו הבתי שממה מאין יושב כי אטלח קללה בשדות ובכרמים תחת אשר
היו גוזלים אותם מהעניים לסיכ תהיה תבואתם לקללה וכיון שלא יהיו הפירות לא יהיו היושבים: ופירוש
עשרת צמדי בקר מקום בכרם שיחרסו עשרת צמדי בקר בינם אחד לא יצא ממנו יין אלא בת אחת: ומדת
בת היא בלח כזעור איפה ביבט: ומקו בשדה כשזרעו בו כנר לא יעשה אלא איפה: וחומר הוא הכנר והוא
עשר איפות: וית ארי בחובא דלא יגבון מעשריא עשר אשכרן דכרם יעבדון ביתא חדא: הו: משכימי
משכימי בבקר לטתות יין אוי להם שכל עסקם הוא לטתות ולתענוג הבשר ואינם עוסקים
בדברי תורה וחכמה ובבקר ישכימו לטתות כאלו ירדשו הסכר אנה ימצאו אותן טוב: וכן בנטף מאחרים ד
בבית המטתה עד שידליקם היין ויבעירם לעשות כל תאות כפסם: והיה כנור: עתה מספר איך היו
משתיהם הכנור והנבל והתוף והחליל שמנגנין בהם והיין לפניהם: ובדרך הזה הוא משתיהם
בדברים שמוטק אותם לטתות כלי הנגון והיין לפניהם: ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו: הנה
הם פנוים ממלאכה כי הם עשירים והנה כל עסקם במטתה ובשמיעת הנגונים ולא יתעסקו בכל עתות

שאגה לו כלביא ושאג בבפירים וינחום ויאחז
טרף ויפליט ואין מציל : וינחום עליו ביום ה
ההוא בנהמת ים ונבט לארץ וחנה חשך צר
ואור חשך בעריפיה : בשנת מות
המלך עזיהו ואראה את יהוה יושב על כסא ז
רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל : שרפים
עומדים מומעל לו שש כנפים שש כנפים לא
לאחד בשתים יבסה פגיו ובשתים יבסה רגליו
ובשתים יעפף :

וכן פרסות סוסיו כמו הצור והוא האבן החזק כחש
כחשכו טלא יכאבו מן הדרך ולא יצטרכו להטיל לה
להם בדזילים וכן גלגלי המרכבה יבאו מהירה כמו
הסוסה והוא הקט שמתגלגל ברוח וכל זה דרך הפל
הפלגה .. שאגה לו : ושאג כתוב ישאג קרי וזה
והענין אחד ויאחז טרף כי לא תהיה
שאגתו וכהמתו לחכס אלא שיאחז טרף כמו שנאמר
הישאג אריה ביער וטרף איך לו כן האויב הזה והוא
מלך אשור יאחז טרף ואין מציל מידו טהרי בבאו
כבש כל ארץ ישראל וגם כל ערי יהודה הבצורות :

ופי' ויפליט יקח הפלטה והיא ארץ יהודה כי הכל כבש וזלתי וינחום .. וינחום כנהמת ים כנהמת גלי
הים : וכבט לארץ מבטן פעל הדגו בעקל אבד וטבר אומ' וביט ישראל לארץ בבא עליו האו
האויב פתאש יביט אס יבא לו עוזר ואין ולא יראה כי אס חשך ומהו החשך חשך צר כלומ' חשך האויב הבא
עליו ואע"פ שבמלת חשך עמד הטעם הענין דבק עם צר ואור חשך בעריפיה ואור השמש חשך לו לישראל
בשמים כלומ' קדרו לו השמים ממעל מרוב הצרה : והשמים נקראו עריפיה מפני שמזילים המטר כמו שאל
אף שתי יערפו טל ופירוש יערפו זלו וכן יערף כמטר לקחיו יל' וית בעריפיה ברחבותיה כמו יערף מזב
מזבחנותם שהוא ענין הריסות : וית צר ואור שמש נירח' בשנת מות המלך עזיהו תי' בשתא דאתק
דאתקבע בה מלכא עזיהו והוא כשנכנס להקטיר קטרת

ויש לפרש מיתה ממש ולפי' הזה לא יהיה זה תחלת נבואתו ומה שספר השנה שראה זאת המראה לפי שבמותו
הרעו העם כמו שכתב בתחלת מלכות יותם : אמ' ואראה את ה' ראה במראה הנבואה כבוד ה' כי פי' ה' כבוד ה' ו
וכן תי' יקרא דה' : וכן נאמר על הכבוד וירד ה' על הר סיני ותר' ג' אכקלום ואתגלי יקר' דה' : וכן אמ' יחזקאל
על דמות הכסא ועל דמות הכסא במראה אדם עליו מלמעלה וזהו שאל ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא
ורם ונשא הוא על הכסא והכל הוא דמות במראה הנבואה : וירבנותי הקטן הכסוקי ואמרנו כתיב כי לא יראני
האדם נחי וכתי' ואראה את ה' לא קטיא כאן באספקלריא המאירה כאן באספקלרי' שאיכה מאירה : ואמרנו ר"ל
כל מה שראה יחזקאל ראה ישעיהו יחזקאל למה הוא דומה לבן כפר שראה את המלך ישעיהו לבן כרך שראה
את המלך כלומ' שיחזקאל שער פרטי הדברי לפי שהיה חדוש גדול אזלנו או אזל בני דורו אבל ישעיהו לא סע
סער אלא דרך כלל כי הוא היה טלס יותר מיחזקאל ולא היתה המראה כל כך חדוש אזלנו או בני דורו היו טל
טלמי יותר מבני דורו של יחזקאל : וישעיהו זכר שרפי ולא זכר החיות : וטלוי הכנוי כנגד הכבוד וכן תי' ומ
נמזין יקריה אתמלי היכלא או יהיה הכנוי כנגד הכסא : והטלויים הם תחתית הכבוד או זולתו והמשל הנה כי ה
ההיכל מכונן כנגד כסא הכבוד מלאים את ההיכל כמו ממלאים : וכן וכבוד ה' מלא את המשכן : וההיכל הו'
היכל בית המקדש : או פי' ההיכל השמים כמו ה' בהיכל קדשו ה' בשמים כסאנו : שרפים ממעל לו ס

סמוך לו וכן ועליו מטה מנחה וזבחית עליו וית' ממעל במרומא ותר' לו כמו לפניו קדמוהי : ו
ותר' שרפי עומדי שמשין קדישין תר' עומדי קדישין ר"ל עומדי קיימי והם המלאכי הקדושי שהם קיימים ו
לעד' טע כנפי' לאחד ולא זכר מנין השרפי אבל זכר כי לכל אחד מן השרפי ראה טע כנפי' וזה כי לכל תנוע'
מהם הם סבו כמו שיתבאר בספר החכ' הגדול רבי משה זל וכנפי' הם סבת התנועה הממהרת מכל תנועות
והוא העופפות וישעיהו זכר לשרף טע כנפים : והנה זכר העלה כי בשמים יבסה פגיו ובשתים יבסה רגליו
ובשתים יעפף : והנה מפר' בספרנו טעם ההסתר וטעם שמים : ור"ל אמרנו כאן שבית המקדש קיים : כאן
סאין בית המקדש קיים כביכול כתמעטו כנפי החיו' ואני תמה למה סמך הרב הארבעה לתנועה כי לא היו
בחיות אלא שמים לענפף ושמים לכסות גויותיהן כמו שאל ושמים מכסות את גויותיהם ובשמים שהיו פרו
פרודות מלמעלה היה העופפות והוא שאמר פרודות מלמעלה פירו' פרודות מהגוף ופרודות לענפף כי השת
השמים האחרות היו מחוברות לגוף כדי לכסות את גויותיהן : והנראה לנו לפי מה שלמדנו מדברי הרב כי ט
טעם ארבע וטעם טעם כי ההסתר בשרשים בגלים : וזה דרך משל וההסתר בחיות בגופן לא בגליהם ולא
בשניהם וזה סוד ידוע למטכילים : ויונתן תרגם בתרין מכסן אפיהו דלא חזי ובתרין מכסן גויתיהון דלא
מתחזי ובתרין משמע :

ותקרב ותבואה עיצת קדוש ישראל וגדעה :

הוי האומרים לרע שוב ולשוב רע שמים ח
חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומ
ומתוק למר : הוי חבמים בעיניהם ונגד פג
פניהם נבונים : הוי גבורים לשתות
יין ואנשי חיל למסוך שכר : מצדיקי רשע עק
עקב שחד וצדקת צדיקים יסירו ממנו : לכן בא
באכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה שרשם
במק ידוה ופרחם כאבק יעלה כי מאסו את ת
תורת יהוה צבאות ואת אמרת קדוש ישראל ג
נאצו : על כן חרה אף יהוה בעמו ויש ידו על
עליו ויכהו וירגזו ההרים ותהי נבלתם בסוחה
בקרב חצות בבל ואת לא שב אפו ועוד ידו ג
נטויה : ונשא נס לגוים מרחוק ושרק לו מק
מקצה הארץ והנה מחרה קל יבא : אין עיף
ואין כושל בו לא ינום ולא ישן ולא נפתח אז
אזור חלציו ולא נתק שרוך נעליו : אשר חציו
שנונים וכל קשתותיו דרוכות פרסת סוסיו בצ
ביצר נחשבו וגלגליו בסופה :

ואומרים להם הרע שאני מביא להם בעונם מעש
מעשיהם הרעים הם אומרים אין אנו מאמינים מ
יתרה יחיסה מעשהו כלום מעשה השורענות ונרא
טכביאנו אומרים אמת כי עתה אין אנו מאמינים
עצת קדוש ישראל מה טיעץ להביא עלינו כי הוא ק
קדוש ישראל ואיך ירע לנו כי הם חושבים שאין מ
מעשיהם רעים כמו שאמר הוי האומרים לרע טוב
הוי האומרי למעשיהם הרעים טהם עו

עוטי הם אומרי כי טובים הם ולהתעסק
בתורה ובחכמה הם אומרי רע ויגיעת בשר והם כא
כאלו שמים חשך לאור כיון שלא יבדילו בטכל מה ו
הוא טוב ומה הוא רע הרי הם כמו שלא יבדילו בח
בחושים וכזב להם חוש הראות וחוש הטעם : הוי
חכמי הם חושבי עצמם חכמי וכבוכי וכטאחז
להם הכביאים זן דרך טובה לכן וסורו מדרך הרע
הם אומרי להם לא כי אלא הדרך שאנחנו אוחזי היא
הטובה ואנחנו חכמים מכס להכיר הטוב והרע וא
ואדוני אבי זל פיהחכמי המה לעשות הישר בעיניהם
וכבוכים המה לתקן מה טהו נגד פניהם נכון והוא
על דרך שאת חכמים המה להרע : הוי גבורי

עסקם כל גבורתם היא לעתות יין כלום כחם וגבורתם אינה כראת להלחם עם אויביהם אלא כל
לעצות יין ושתית היין והתענוגים מביאים החולשה והנה הם מפסידים חכמתם וגבורתם בשתיית היין והת
והתענוגים וכן את ושריק בבקר יאכלו ובהפכו ושריק בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי הכה כי שתיית היין ל
מונעת הגבורה ואכסוי חיל כמו בגבורים כי פי חיל כח כמו המאזני חיל למלחמה ותרנו כח חילא וית וגוב
וגבורין מרי ככסי כמו עשה לי את החיל למסוך כמו למזוג : מצדיקי השפטים מצדיקים הרשע בד
בדינו עקב טוחד בטכר טוחד טלוקחי ממנו והצדיק בדינו יסירו במשפטם צדקתו ממנו

ואת ממנו אחר שאם צדיקי ר"ל מכל אחד ואחד מהצדיקי הבאי למשפט : לכן כאכול קש מנהב הלשון ל
להקדי הפועל לפעול אבל כשהדבר מבוא שאין לטעון בו יקדימו הפעול לפועל כמו זה כי ידוע כי
האש אוכלת הקש ולא הקש האש וכן מים תבעה אש אכסי שחקן מי : לשון אש הלהבת טהי כצורת הלשון : וחשט
להבה ירפה כפל ענין בחשט חשט הו הקש הדק ופי ולשון להבה ירפה החשט כלום יחליטנו ויבעירנו כלומר

כמו שהמעשה הזה הוא קל מהרה שלשון האש יאכל הקש ולשון להבה ירפה החשט כן יבא להם הרע קל מהרה
ויכלם עד שטרטס כמק יהי ומק הו מקק הכזב בדברי ר"ל מקק טל סופרי והו הרקב ומשל שרשם ר"ל החזק
טלהם יהיה כמק וכמם ופירחם הו משל על החלשי כמו האבק שתרוב קלותו יעלה באויר ויכלה כן יכלו כלם
החזקי והחלשי טהם רעי ומאסו את תורת ה' צבאו ואת אמרת קדו ישר כאצני כפל ענין במש' כאבק כלו קמוץ
וגם הכ"ף וית וחשט להבה וכעמור בטלהובית : וברשם לכן כאכול קש לשון אש וכי יש לך קש טהוא אוכל אש ו
אלא קש זה עשן טכל זמן שמרטי ישר ידיהם מן המצות טולט בהם בישר טהם אש עשן טהו קש טכל והיה בית
יעקב אש וכי יוסף להבה וכי עשן לקש : על כן וירגזו ההרי דרך משל כאילו רגזו ההרי ורעשה הארץ להם

מרוכ צרתם בסוחה בטק נטכולה אין בהם ופי כריתה תרג' לא תזמר לא תקסח : לא טב אפני לפי ט
טהם אינם טבי בתשובה : וגשא כס כאילו האל ישר להם כס וכאלו ישרו להם טיבאן לאי להחריבה וענינו
טיעיר את רוחם לבא מהרה קל הכפל לחז המהיר והו מלך אשן טיבא מהרה ובקלו כמו הקל ברגליו
טהולך מהרה וית קל כענין קלילין : אין עיף הפסן הזה הו ע"ד חסלב מרוכ חספס ומהירות לבא לא יעפן
ולא יגעו מן הדרך ולא יכשל אחר מהם בדרך כלום שלא תגוף רגלו באבן בדרך מפני מהירותו ללכת
לא ינוס ולא ישן ביו וגם בלילה לא ישן א' מהם דרך קבע טיצטר להקיר אזורו ולהקיר טרוך כעליו אלא לבוש
ונעליו ברגליו ישן מה טיען בלילה וכל זה דרך הפלגה וכתק פי התרת קשר המכעל : אשר חציו : וכן כלי
מלחמתו כלם ערוכי להלחם חציו טכוכים ומחודדים וכן קשתותיו דרוכות לא יצטרכו לדרך אחתם
כשירצו להלחם שלא יתעכבו במלחמה :

ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה במל
במלקחים לקח מעל המזבח : ויגע על פי ויא
ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחט
וחטאתך תכפר : ואשמע את קול יהוה אומר
את מי אשלח ומוי ילך לנו ואמר הגני שלחני:
ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמעו ואל
תבינו וראו ראו ואל תדעו : השמן לב העם ה
הזה ואזניו חבבד ועיניו השע פן יראה בעיניו
ובאזניו ישמע . ולבבו יבין ושב ורפא לו : ואמ
ואמר עד מתי יהוה ויאמר עד אשר אם שאו ו
ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה
תשאה שממה : ורחק יהוה את האדם ורבה
העזובה בקרב הארץ :

ויעף העין נקרא בקמץ חטף ויעף דוד העין כ
נקרא בפתח טחול ענין אחר ענין עינות
וזה ענין עופפות וטחיהם טרם אחד אחר טכ
טכבהלתי מהמראה ומהקול וחטאתי טחמות עף א
אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה והיא גחלת אש וא
נאני ראיתי טחול לקחה מעל המזבח במלקחים ל
להגיעה אל פי . וכתב א"ל זל כיון טחול טרף למה ל
לקחה במלקחים אלא עשה כן כדי שלא יטרף הנכ
הנביא אש יגע על פיו בידו וית הפסוק על דרך מ
משל ואסתר לותי חד מן טחמיה ובפומיה ממלל
דקביל מן קדש דטכניה על כורסי יקרא בפמי ו
מנומא עיל מן מדבחא . ויגע על פי הגיע
הרצפה על פי להסיר העון במכות אש ה
ההיא גמכאן ואילך יהיה לי רשות לדבר . ויתר

דרך משל נסדר בפומי ואמר הא טחמיה כבולתי בפומך ויעדן חובך וחטאתך יתכפרון . ובדרש העין
הוא טחוף ישראל ואמר ובתוך עם טמא טחמיה . ואשמע את קול ה' מזה הפסוק אמרו כי זה היה תחלת
כבולתי וכבר פי הענין בפתיחת הספר . ופי לנו
מדבר עם השרפים ונמלך עמהם בזה הדבר וכן הבה נרדה . ובדרש את מי אשלח טחמיה את מיכה והיו מ
מכין אותן על הלחי ה' בטבט יכו על הלחי את טופט ישראל טחמיה את עמוס והיו קורין אותן פסילוסא א
אמ לא היה לו להקב"ה להשרות טחמיה אלא על הדין פסילוסא פי קטוע ליטמא אחר ר פנחס למה נקרא שמו
עמוס על שהיה עמוס בלשוננו ואומר הנני טחמיה בני טחמיה הם סרבים הם הם אש
אתה מקבל להתבזות לך . ואמר לו על מנת כן ה' גוי כתתי למכיס . . . ואמר . . . ית טמעו וראו לשון צווי
כמשמעו וכן השמן וזה דין ומשפט מית האל ית כשירבה החוטא לחטוא הקב"ה מוכע ממנו דרכי ה
התשובה עד שיקבל עוננו וכן נאמר בפרעה ויחזק ה' את לב פרעה וכן בסיחון כי הקשה ה' אלהיך את רוחו וא
ואמר את לבבו וכן בבני עלי ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם וטס פירטנו הענין . ויש לפרש
טמעו וראו צווי במקום איתן כאלו אמר תשמעו ותראו כלומר אתם טחמיהם באזניכם דברי הנביאים הם
המוכיחים אתכם ואין אתם מבינים ותראו כשלא תהיו בורא ואין אתם יודעים כלומר לא תשימו לבב ואין ו
אתם משגיחי אלי ואתם משמיני בכונה לבכם ומכבידי אזניכם ומטעיני עיניכם שלא תשמעו ולא תראו ולא
תבינו ולא תדעו כי אינכם חפצי בתשובה ולא ברפואה שהיא הסליחה אחר התשובה . ועל הדרך הזה תי דע
דטמעין טמעו ולא מסתכלין חזן מחזי ולא ידעין . . . השמן פירטנוהו על טני פנים השע כענין טכ
כי טח מראות עיניהם . ותרגו וטח את הבית ויטיע
ולבבו יבין . כמו וכלבבו . ורפא רפואת הנפש והיא הסליחה וכן בתנ"ך רפאה כפטי כי חטאתי לך . . . ואמר

עד מתי . לפירוש הראשון יהיה פירוש עד מתי תמכע מהם התשובה כבר לקח בעונם וקבלו עונם
חטאתם עתידים הם לקבל עוד עונם . ויאמר עד אשר אם טח טח ערים מאין יושב ולפי הענין יהיה פי עד מתי
יהיו מקטים לבבם ואינם רוצי לשמוע התוכחת ויאמר ידעתי כי לא ישובו עד אשר אם טח ערים מאין יושב
זה פירוש כי כמו ואם תקריב מנחת בכורים שהיא כמו וכי תקריב וכן אם יהיה הינוכל לבני ישראל כי יהי
יהיה הינוכל והדומים להם טכתנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו . וזה גס כן כמותם כאלו אמר עד כי
טח ערים . ואמר אשר ואמר אש טפירטנו כי כפל הענין במשכמה הלשון לחזק הענין . וטח עבר במקום
עתיד ואשטר טיטאן הערים טיהיו מעטים היוטבים בהם אבל יטארו קצת בתים בעיר טימא בהם אדם א
אמר גס זה לא יהיה אלא כל הבתים גס כן יהיו טחמיה מאין אדם והאדמה גס כן תטא טחמה כי אין עובר
אנתה על דרך והאדמה לא תטס . . . ורחק ה' טמא תאמר יגלו למקום קרוב ויטובו לארצם לא כן א
אלא ירחק אותם בקצות הארץ כמו עטרת הטבטים טגלו לחלח וחבור ויהודה ובנימין לבבל .
וכן אמר כבולתי עמוס והגליתי אתכם מהלאה לדמשק כלומר לא תחטבו כי תגלו למקום קרוב לארצכם א
כמו דמשק אלא רחוק דמשק מאד .

וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יהוה
צבאות מלא כל הארץ כבודו: ויגועו אמות ה
הספים מקול הקורא והבית ימלא עשן: וא
ואמר אוי לי כי נדמתי בי איש טמא שפתים ו
אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב כי א
את המלך יהוה צבאות ראו עיני:

ומה מאד הטוב פירושו למבינים: וכל המראה הזה
במראה הנבואה ולא בהשגת חוץ לשכל כי אין למ
למלאכים שקראן טרפים לא גוף לא פנים ולא רג
רגלים ולא כנפים לפי דעת החכמים הפלסופים
וכן דעת החכם הגדול הנזכר וגם בדברי ר"ל דב
דברים מסכימים מוריס זו הדעת: וקראם טרפי
לפי שראם במראה הנבואה כדמות אש שורף וזה

לבנות עון הדור שהיו חייבים כליוה: וקרא
אומר אחד לחברו דרך זרמ ויהיה קורא

זה אל זה ואמר: שמעתי שהיה קורא שרף אל שרף זה והיה
אחד לחברו קדוש קדוש קדוש כקורא לחברו פלוני פלוני
והיו אומרי: נקדש האל ביחד ונאמר קדוש ה' צבאות כי הוא ארון צבאות מעלה וצבאות מטה: מלא כל הארץ
כבודו כי הוא ברא הכל ועל הכל יכבדוהו בעלי השכל: ויש לפרש כי השלש תיבות הם על האל וזכר שלש פ
פעמי קדוש כנגד ג' עולמות עולם העליון והוא עולם המלאכי: ועולם התיכון והוא עולם הגלגלי והככבי
ועולם השפל והוא זה העולם והנכבד בזה העולם הוא האדם: ואמר שהיה מרומם ונעלה מן העולמות ובשני
העולמות יקדישוהו וירוממוהו בתהלתם ואדם ג' כ בעולם השפל: וית קדיש בשמי מרומ' עלאה בית שבתאי
קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמאי כלל כל העליוני כאחד וזכר אחר כן הארץ שה
שהיא עולם השפל ומה שאת קדיש לעלם ולעלמי עלמאי ר"ל לארץ זמן כן היה וכן יהיה לעולם ועד: וכן תר
תרג' ה' ימלך לעולם ועד ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמאי: והחכם הכחרי כתב כן: וקדוש הוא כנו
שהוא נקדש ומרומם משתאנה לו מדה מהמדות ואם יקרא בהם הוא דרך העברה ועל כן שמוע יטעיה קדוש
קדוש קדוש עד אין תכלית והטעם שהוא נקדש ומרומם משתאנהו מאומה מנומאת העם אשר הסכים כב
כבודו ביניהם: וכן ראיתי אותו על כסא רם ונשא: ויגועו: אמות הסיפים: כתוב בסדר עולם עמנו כ
כתבא לפני הרעש שן סנתיס לפני הרעש יטעיהו: כתבא בימי הרעש הה' וינענו אמן הסיפי

מקול הקורא: ובדרש עוד כי אותו יום שנכנסם עזיהו להיכל להקטיר היה הרעש ואמת הוא כי הרעש היה

בימי עזיהו כמן שכתב בנבואת זכריה ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיהו מלך יהודה אבל פסוק
זה אינו מן הדומה אלא במראה הנבואה דבר הלמד מענינו: ואמר כי הקול אשר שמוע במראה הנבואה שהיה
קורא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש אמתו הקול היה גדול עד שנענו ונענו אמות הסיפים ממנו וראה ג' כ שהבית כ
כמלא עשן: פי' בית המקדש ראה במראה הנבואה שהיה מלא עשן כמן שראה אברהם אבינו ע"ה במראה הנ
הנבואה שכן נהנה תנור עשן ולפיד אש: ופי' נענו אלנות ספי היכלא מקל מלולא ובית מקדשא אתמלי אמתא
והסיפי הם מזוזות השער ואמות הם האלים אשר על השפי מבית ומחוץ שהם עשני כמין כפה: וכסמכו אמן
אל השפיס ר"ל כי האמות נענו עם השפי: וית אמות כמן אמה ארכו כלומר השפיס נענו ממקומם אמן שתיס
או שלש כמן שהיו: והבית ימלא עשן זה היה משל על חרון האף על ישראל כמן אז יעשן אף ה': ואמר

אני לי כי נדמתי: כיון ששמוע הקול הגדול וראה הבית שבתמלא עשן פחד שימות כחשב שלא היה

ראוי להסתכל בכבוד אלא להסתיר פניו כמן שכן במטה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים וזהו שא
שאר כי את המלך ה' צבאות ראו עיני כיון שראיתי הכבוד אמות כמן שאת מנחם מות כמות כי אלהים ראוינו
ופי המלך כבוד המלך: וכן תי' ארי ית יקר שכינת מלך עלת ה' צבאות חזו עיני: ופי' נדמתי ככרתי כמן נדמה
מלך ישראל: וית ווי לי ארי חבית ארי גברא חייב לא דכאה אנא ובגו עמא דמבעל בחובין אנא יתיב: וא"א
זל פירש נדמתי נסתתקתי: ופי' טמא שפתים הראשון סגור שפתים כמן נטמינו בעינינו: ונטמאתם בס רוצ'
לנו כי חשב בעצמו עון טמא הקדיש האל עם כמות השרפים כי לא נתן לו רשות לדבר עד שהגיע המלאך ו
הרצפה אל פת: והנראה בעיני כי לשיכך זכר טומאת שפתים ולא טומאת הגוף כי כששמוע הנביא דברי הש
השרפים המקדישים האל אמר להם נאה לראות הכבוד ולהקדיש האל כי הם טהורים ודבריהם טהורים ול
נלהם נאה לראות בטחליהם הכבוד ולהקדיש האל בדבריהם אבל אני טמא כי כל גוף בשר טמא וטפ
וטפתי טמאים מלהכיר בשי קדושת האל כשאערך עצמי כנגדם כל טכך טמאי טוכך בתוך עם טמא שפת
שפתים כמן שנאמר עליהם וכל פה דובר כבלה ואין ראוי לכל זה הכבוד לפיכך אני ירא שאמות מהמר
מהמראה הזאת שראיתי והקול הזה בעבורי נהיה לבלותי ולאכדני מן העולם לפי שנסתכלתי בכבוד ואף ב

בשר ודם טמא:

ואמרת אליו השמר והשקט אל תירא ולבבך
אל ירך משני זנבות האודים העשנים האלה
בחר אף רצין וארם ובן רמליהו : יען כי יעץ
עליך ארם רעה אפרים ובן רמליהו לאמר :
נעלה ביהודה ונקיצנה ונבקיענה אלינו ונמ
שך ונמליך מלך בתוכה את בן שבאל :
כה אמר אדני יחזה לא תקום ולא תהיה :
כי ראש ארם דמשק וראש דמשק רצין ובע
ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם :
וראש אפרים שמרון וראש שמרון בן רמל
רמליהו אם לא תאמינו כי לא תאמינו :

תעלה : היא אמת המים הנמשכת מן הברכה והב
והברכה היא עשויה בבנין אבנים שמי המטר מ
מכונסין בה ואח' העליונה כי שתי ברכות היו שם
וזה היתה העליונה : שדה כובס : שהיו מכבסים שם ו
הכבדים לפיכ' נקרא שדה כובס : וית' חקל משטח ק
קצריא שהיו מכבסים הכבדים לפיכ' נקרא שדה כובס :
בתעלה והיו שוטחין הכבדים לשמש בזה הסדה :
ואמרת : השמר זה לבדו מלרע לפיכ' פירשנוהו
ענין אחר ענין שמדים כלומר שם על
שמריך בנחת כיון היושב על שמריו : וית' ענין שם
שמירה כלומר אסתמך : וכך פיר' רבי סעדיה השמר
מענות מלחמה והשקט לכ' אל תירא : והשקט פעל
עמד או יוצא פירושן השקט לכך : משני זנבות האודים האוד הוא עץ שמכדדיו בו האש וכדברי ר' זל לטול
אוד מבין העצים ואינו עשוי להדליק אלא טכסרף מאליו מעט מעט כשמכדדיו בו האש תמיד וכססרף עד
שחור קטן שאין ראוי לאחוז ביד ולכדד בו האש משליכין אותו לצד אחד והוא עשן ויקרא זנב האוד : וחרון ה
האף כמשל לעשן כמו יעשן אף ה' : עד מתי עשנת ונכמו סוכב האוד אין בו כח להבעיר דבר אלא שהוא עשן
ומצער בני הבית מעט עד שיכלה העשן כך אלג המלכים באו בחרון אשם אבל אין כח בהם להבעיר ולכ
ולכלות וכמעט זמן יכלה עשנם וישובו להם ויכלנו ובן רמליהו פ' : עש אפרים כמו שאמר רצין וארם וקצר
הכפז דבריו וסמך על המבין כי בזכור המלך הוא הדיון לעם : וכך אמר בפסוק הבא אחריו : יען שזכר המ
ארם ולא זכר המלך : נעלה ביהודה : במי שהוא ראש יהודה והי' ירמיה : ונקיצנה : נעשה לה
מנצח : ונקיצנה : ונפתחו לנו : ונבקיענה אלינו או נבקיענה כלומר נבקיע חמותיה ונכנסו
תלך בתוכה על דינו וממנו : ומי יהיה זה את בן שבאל : והוא היה אדם מבני
הלויים : ויהיה זה אדם רצין ולא יהיה ראש ירמיה : ועוד אנו אומ' להם כי בעוד שנים
נחמם שנה יחת אפרים מעם : ופירושן יחת עש אפרים כלומר רצין וארם יחת עש אפרים מהיות זה עש זה
זה ויהיה חסר אפרים וזו השמונה כמו שמש ירח וירבדים כמהו : ופירושן יחת רצין הנזכר כי עליו היה מדבר
ועל ארם ואמר כי הוא יחת ואפרים גם כן מהיות עש ולא יהיה ראש רצין אפי' מארם וגם ארם לא יהיה עיר
שיוכלו להלחם ולעשות דבר מעצמם : וכך שמרון שהוא ראש אפרים היום : וראש שמרון הוא בן רמליהו לא
יהיה זה לאורך זמן כי יחת ארם ואפרים מעם : וכך אמר יצא את חיל דמשק ואת שלל שמרון לפני מלך א
אשור : ואמר ושאף ארם בכבוד בני ישראל יהיו : וחשבון ששים וחמש שנה אינו מתחיל מכבואה זו שהרי ב
בזה הפרק נלד הבן טכסרף עמנו אל ואמר בטרם ידע הכער קרוא אבי ואמי יצא את חיל דמשק ואת שלל
שמרון לפני מלך אשור : וכך נאמר במלכים ויעל מלך אשור אל דמשק ויתפסה ויגלה קיריה ואת רצין המית
אלא שירושלם ובעוד ששים וחמש שנה בהשלמת ששים וחמש שנה מכבואת עמנום שהתכבא על דמשק ואמר וש
נשברתי את בריח דמשק וגו' וגלו את ארם קיריה אמר ה' : וכך התכבא על גלות ישראל והיתה כבואת עמנום ל
לפי החשבון בשנת שבע עשרה לירבעם בן יואש מלך ישראל : כיצד ירבעם מלך אחד וארבעים ומנחם ע
עשר הרי אחד וחמשים ופקחיהו בן מנחם סתים הרי חמשים ושלש ופקח עשרים הרי שבעים ושלש והושע
בן אלה תשע ואז גלו ישראל הרי שמונים ושנים : הסר מנחם שבע עשרה הרי ששים וחמשה חשבון מכוון ול
ולא חשבנו שנה חדשים לזכריה וירח ימים לשלום : וראש אפרים : פירשתי : אש לא תאמינו כי
לא תאמינו : אמר הכביא אש לא תאמינו לדברי אלה למה
נקיימים באמונת האל : תאמינו ענין קיום כמו תימיו כאמנים :

ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער באלה ו
ובאלון אשר בשלכת מצבת בס זרע קדש מ
מצבתה: ויהי בימי אחז בן יותם
בן עוזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך ארם ופ
ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם למל
למלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ויגד
לבית דוד לאמר נחה ארם על אפרים ונגע ל
לבבו ולבב עמו כגע עצי יער מפני רוח:
ויאמר יהוה אל ישעיהו צא נא לקראת אחז
אתה ושאר ישוב בנג אל קצה תעלת הבר
הברכה העליונה אל מסלת שדה בובס:

ומה שאמר את האדם אינו אומר על המין כלו כמו
אמחה את האדם אלא על ישראל וכן נכפלה כבלת
האדם העזובה שם בשקל מלכיה כלומר העזובה
שתעצב הארץ מהם רבה תהיה כלומר זמן רב
ועוד בה עשיריה שם בשקל תחתיה וענינו כי
עוד ימלכו בארץ עשרה מלכים מעת כ
כבואה זו וכבואה זו היתה בשנת מות המלך עוזיהו
ועשרה מלכים הם יותם אחז חזקיהו מנשה אמון י
יאשיהו יהואחז יהויכין יהויקים דדקיהו ואחרי
כן נשבה הארמה והיתה לבער שיכלה הכל שיכל
כלם וחרבה ירושלם לבער ענין כליון כמו ובע
ובערת הרע כאשר יבער הגלל כאלה וכאלון אשר

בשלכת מצבת בס ובעורם יהיה כבעור האלה והאלון שיטורו עליהם בזמן החרף ויראה שהם יבטלים וזהו
פירוש בשלכת פירוש בהטליך עליהם ואעפ כן מצבת בס פירוש העמדה כי עמדה לחותם בהם אעפ סכר
סכר אין יבטלים כי בימי ניסן יטובו ויפרחו העלים כן זרע קדש מצבתה כי אעפ שיכלו כלם לא תחשבו כי כ
יכלו בגלות ולא יטובו לארצם כי עוד יפרחו ויטובו לארצם: וכן תי הפסוק כבוטמא וכבלוטא דבת
דבתר טרפיה דמין ליבישין ועוד כעץ אנון רטיבין לקיימא מנהון זרעא כן גלותא דישראל יתכנסון ויתו
ויתכנסון לארעהון ארי זרעא דקדשא כצבתהון: פי מצבת כמו מטע כתרצו וטע נכצב וכנוי הא מצבתה כ
כנגד הארמה כמו שאל נשבה והיתה לבער: וית ועוד בה עשיריה וישתארו בזה חר מן עשרא וימ בשלכת כ
שם שער שהיה בבית המקדש מה זכר בדברי הימים עם שער שלכת נשם היו נטועים אלה ואלן ואל המטל
בהם: ויהי בימי אחז אחר בן יותם בן עוזיהו כי שניהם היו צדיקים ואעפ שהנא היה רשע והחטיא נ
את יהודה עד שהעניסם האל ונתנם ביד מלך ארם וביד מלך ישראל ומלך ארם טבה ממנו ש
טבה רבה ומלך ישראל הרב ביהודה מאה ועשרים אלף בנים אחד ועתה עלן שניהם להלחם עליה ולא יוכל
רצין כי הוא היה עקר המלחמה והוא הביא עמו פקח וכן אחר עלה רצין כראה כי הוא העקר ואמר ולא יוכל
לא משני חזק יהודה וירושלם שהרי הם פחדו שלא יכבשו ירושלם ויכבשו ויכבשו ויכבשו עמו אלא ולא י
יכול כי לא רצה האל לתת את ירושלם ביד אויב כי זכות היתה עומדת להם עדין כמו שאמר גם בימי חזקיהו
חזקיהו למעני ולמען דוד עבדי עד עת בא עתה וחרבה על ידי כבוכד נצר: וכדרש ויהי בימי אחז בן יותם
יותם בן עוזיהו מה ראה הכתוב ליחסו אלא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ווי הוא זה שמלך זה הרשע אמר ל
להם הקב"ה בן יותם הוא בן עוזיהו אבותיו צדיקים היו לפיכך אי אפשר לפטוט יד בו הדא היא דכתיב ול
ולא יוכל להלחם עליה משני זכות אבותיו: ויגד לבית דוד אמר לבית דוד כי לולי דוד כבר פסקה
המלכות מזרעו בעונם ובעון זה המלך

כמו ויבאו האנשים על הנשים והגד למלך כי מחנה ארם עם מחנה אשרים כחה כלומר באר עד קרוב ליר
לירושלם ותקעו אלהיהם ונחו שם לצור על ירושלם ולהלחם עליה: ואלו נחה לשון נקבה על המחנה או על
עדת אדם כמו ותי ארם ותי ישראל ויגע לבבו פחדו מאד כי כבר נכשל לפניהם כי כן כתב במלכים:
ויגע מן הקל וכפתחה הנץ מפני העץ: ואמר עצי יער שכלם נעים מפני הרוח ואחד מפני חברו סנוגע ו
בו מפני התנועה והנה התנועה רבה מתנועת עץ יחיד מפני רוח כן היו כל אחד מהם פחדים והאחד מ
מפחד חברו: ויש דרש קול אילני סרק נשמע יותר מקול אילני פירות לפיכך אמר עצי יער:
ויאמר ושאר ישוב בנג: שני בנים היו לו ליטעיהו האחד שמו שאר ישוב לאות ולסימן כי שאר יהודה י
יטובו עוד אחר הגלות ולא כן עשרת השבטים שלא טבו אחר שבטים ועדין לא טבו אף על פי
סעתידין לשוב: ועוד כי לא מהירו לגלות יהודה כמו עשרת השבטים: והבן האחר קרא שמו שלל חס בז לא
לאות ולסימן עשרת השבטים שימהירו לגלות קודם שבט יהודה: ודעת יונתן כי שאר ישוב לא היה בן יסעי
יסעיהו אלא פירוש שאר ישוב אנשים טובים שהיו תלמידי יסעיהו ותרבם כן ואמר דלא חטן ודעתו מחטאה ו
תלמידך: תעלת הברכה: תעלה

יביא יחזה עליך ועל עמך ועל בית אביך ימים אשר לא באו למיום סור אפרים מעל י יחודה את מלך אשור : ויהיה ביום החוא ישרק אדני לזכוב אשר בקצה יאורי מ מצרים ולדברה אשר בארץ אשור : ובאו ונחו בלם בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים ובכל הנחלולים : ביום החוא יגלח אדני בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה : ויהיה ביום החוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן :

בטוב כשאר נערים שיגדלו ותכנס בהם דעת הב הבחירה מעת שיחלו לדבר ואח' כי בטרם שיחל נ נער זה לדבר שיהיה בעת בחירת הטוב ומאוס בר ברע כשאר הנערים וזה עד שלש שנים או קודם ו תעצב אדמת שמרון ודמשק ותהיה שממה אשר את אתה קץ עתה מפני שני מלכיה והם רצין ופקח וכדי שתאמין זה נתן לך האל זה האות מעתה כי מ מיד שיגלח הנער יבחר במאכל טוב וימאס ברע ל לדעתו כמו שפירסנו : יביא ה' עליך מאלה המלכים לא תפחד אבל עוד יביא ה' על עליך ועל עמך ועל בית אביך ימים אשר לא באו וגו' כלומר ימי רעה אשר לא באו מיו' שנחלק המלכו כי אז החלו הרעות לבא על ישראל ולא היו בכלל הימים שצברו ימי רעה כמו אלה הימים : ומי יהיה העונה הרעה הגדולה הזאת שיביא ה' אותך עליך את מלך אשור ואמר עליך כי עליו עלה תגלת פלאשר מלך אשור ו ניצר לו כמו שכתוב בדברי הימים : ואמר ועל בית אביך בעבור חזקיהו בנו שעליו עלה סנחריב מלך א אשור על כל ערי יהודה הבצורות ויתפסם ולא כשאר עיר בכל ארץ יהודה שלא כבש אלא ירושלים : ואמר ו ועל בית אביך ולא אמר על כנך לכבוד חזקיהו שהיה צדיק ואחז היה רשע : ויהיה ביום החוא ישרוק כאלו ישרוק להם שיבאו כלומר שיעיר את רוחם וכן אמר למעלה ושרק לו מקצה הארץ : ואמר זכוב ודברה לפי שמתאספים לרוב כרגע לפיכך המטיל חיל מצרים וחיל אשור לזכוב ולדברה שיתא סיתאספו במהרה ויבאו מהרה כמו שאת למעלה והנה מהרה קל יבא וכן נאח' במשל סבוכי בדברי : כאשר תעשינה הדבורים : ויתכן וכלי ה' לעם קטרי מטרית גבריא דסגיאין כדבביא וייתכונן מסיפי ארעא דמזר דמצרים ולעזיזי מטריתא דאכנן תקיפין מדבריייתא וייתכונן מסיפי ארעא דאתנר : ואנח' בקצה יאורי מצרי כי הקצינו שבמצרים ויבאו עם מלך אשור כשיעלה על ארץ ישראל : וזכר יאורי לפי שעובדי האדמ' מתקני יאורים בכל מקו' להשקות אדמתם ואח' כי אשילו עובדי האדמה יניחו עבודתם ויבאו מרונ' תאונתם להשח להשחית את ארץ ישראל : ובאו ונחו כלם אח' ונחו כלם לפי שהדבורי נחות על הפרחים ואח' בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעי' כלומר בערים אשר בעמקי ובערים הבצורות אשר בסלעי' ופירש' הבתות חרבנות כמו ואטיתהו בתה ודג' הת' תמורת הנח' ופי' כקיקי הסלעי' שני סלעים : ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים : הם עצים פחותי' כמו תחת הנעצ' ועלה ברונ' ותחת הסרפד ועלה הדם והם משל על ערי השרזות וית' ובכל הנהלולים : בתי תושבחתא : ביום החוא זה היה במגפה אשר היה במחנה אשור כש בא לירושלים אחר שכבש כל ארץ ישראל ויצא מלאך ה' ניד' במחנה אשור והמטיל המגפה ל לתער לפי שהתער משחית השער מכל וכל כך היתה המגפה רבה בהם ובגדוליהם : כמו שכתוב ויכחד כל גבור חיל וכגיד נשר במחנה מלך אשור : ופי' בעצרי כהר בחיל הכהר מצברי הכהר וזהו במלך אשור שבא עם צבאותיו לירושלים : ומה יגלח בהם הראש פי' את שער הראש וכן וגלח את ראשו והוא משל על ראש הצ הצבאות ושער הרגלים והוא שער הערונה והוא כנוי להמון העם : וגם את הזקן תספה והזקן כנוי למלך לפ לפיכ' אח' וגם כי אין דרך לגלח את הזקן ואפי' מי שיגלח את ראשו לא יגלח את זקנו אבל שער הרגלים דרך ו העולם לגלחו : ואח' על הזקן תספ' ולא הית' בכלל יגלח לפי שמלך אשור לא מת במחנ' כי בארצו מת בטובו כי בניו הכוהו בחרב : ומלת תספה פעל עומד וית' תספה לזקן כי הוא לטון נקבה כמו וכל זקן גדועה אע"פ טמא' ג' בלטון זכר : וית' את הראש ית מלכא ותרב' וגם את הזקן ואף ית טלטונהא ושער הרגלים תרגם כמו שפירסנו ופי' השכירה כי התער שיטכור אדם הוא טוב ומחודד : וית' שכירה גדולה וכן גם שכירה בקרבה גדוליה : וית' חרבא חריפא : ושער הוא אחד בסמוך ובמוכרת והוא בטקל נער שער ואינו ממשקל שער זה זהוב : ויהיה ביום החוא יחיה איש : גם זה בימי חזקיהו ואמר שיהיה שלום וברכה בארץ ומרוב ה הכרעה יגדל איש עגלת בקר ושתי צאן ודי לו בהם כמו אס יהיו לו עדריס מהם בזמן אחר כי זמן ברכה יהיה בימים ההם :

ויוסף ה' דבר אל אחיו פי' על ידי יסעיהו' .

שאל לך אות ירדע שלא היה מאמין ב
בדברי האל והוא עצמו הוכיח שלא הי
היה מאמין ששלח מלאכים אל מלך אשור ואמר לו
עלה והנשיענו מכף מלך ארם ומכף מלך ישראל ו
הקמים עלי ואם היה מאמין בדברי האל לא היה
עושה כן ולא שלח לו סוחר אלא מתוך שלא בטח בד
בדברי האל שהבטיחו מהם שלח סוחר למלך אשור
לעזור לו מהם ה' אלהיך אמר לו אלהיך אע"פ שהוא
לא היה מאמין בו אמר הוא אלהיך ונשפטך מיד אלה
המלכים והאמן בו כי הוא אלהים ענינו ארדן ומש
ומסגיו ונשפט העמק שאלה העמק לטאל איזה א

אות תרצה שיתן לך. סאלה מקור במשקל הצנוי ה' שמעה ה' סלחה' ופי' העמק והגבה אס תרצה אות בשמים
או בארץ. וכן תי' סאל דיתעביר לך נסין על ארע' או יתחי לך בשמי' ואל' כסין על אשר בארץ כי על ידי נס
היה האות טכת לן בארץ להיות דעת והכרה לתנוק. ויאמר אחז לא אטאל ולא אנסה כל זה היה מעט
האמנ' ואלעפ' שה' אל' בלשון האמנה כי לא ינסה האל
אל' מתייענט האמנה באות' איני חושש לנסותו בזה לפיכ' ענה לו הכבי' כי תלחו גם את אלהי. ויאמר בית
דוד לבנותו לא קראו בשמו כמו שמע נא בן אחיטוב חכר דוד ולא זכר אביו כי בעצבו דוד היתה לו
המלוכ ובעבורו עוש' עמו' האל נסי'. וכן ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי אכשי' כתרגו ית כביאיו וכן
את אלהי ית פתגמי אלהי כלמ' סאין אתם מאמיני' בהם ותחטבו בלבבכם כי הוא נללה וחלס מלהקים אתו
דבריו והלאות והיגיעה בדברים א' בפעולות. לכן הוא יתן לכם את מעצמו אלעפ' סאין אתם ספני'
כדו והוא יתנו לכם כדו ספני' על כרחם

וְקִדְּשֵׁתָ עַל אִמְתְּ שֶׁאֵל אַחֶר וְהָיָה מִכְּאַנְשׁ כִּי הָאֲמוֹת הֵינּוּ קִנְיָנוֹת שֶׁסֶּם צִבְיָהֶן וְהָיָה לָהֶן חֵן
דָּךְ צָוִי כִי תִבְרֵא הֵיךְ מִצְוָה מִתְקַרָּא שָׁמוֹ כֵּן כִּי תִימֹס סוּלָד יִהְיֶה לָכֶם שְׁלוֹם וְהִיָּה הָאֵל עִמָּכֶם לִכְךָ תִּקְרָא
שָׁמוֹ עִמָּנָאֵל וְהָיָה הָאֲמֹת חֲבֵאָה וְדָבָר יֵאָכֵל כְּלוֹמַר תִּימֹס שְׁלוֹד יֵאָכֵל לְדַעֲתֹו חֲמֵאָה וְדָבָר וְכָל דָּבָר
יִפְתָּח פִּי לֹו וַיִּקְחֵנוּ וְאֵם יִקְרִיבוּ לִפְנֵי מֵאֵכֵל רַע יִמָּאֲסֵנוּ וַיִּסְגֹּר פִּי
מִתְּתִיק שִׁיקְרִיבוּ לִפְנֵי הָאֵל
פִּי לֹו וְלֹא יִרְצֶה בֹו וְזֶהוּ מֵאֲנוֹס בְּרַע וְצָחֹר וְצָחֹר בְּמֵאֵכֵל הַטּוֹב כִּמוֹ שֶׁאֵת חֲמֵאָה וְדָבָר יֵאָכֵל לְדַעֲתֹו
וְחֵלֶת לְדַעֲתֹו הִיא נִקְטֶרֶת לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה וְלִמְטָה מִמֶּנָּה וְזֶה הֵבֵן לֹא נֹכַח לֹו כִי הוּא חֲזָקִיָּהוּ כִי כְּשֶׁמֶלֶךְ אֲחֻז
הִיָּה חֲזָקִיָּהוּ בְּכֹן בֵּן תַּעֲבֵר שָׁנִים וְזֶה הַכְּבוֹנָה כְּאֶמֶר לְאֲחֻז בִּימֵי מַלְכוּתֹו וְהַעֲלָמָה גִּבֹּר אִיכָּה אֵם חֲזָקִיָּהוּ כִי לֹא
הִיָּתָה עֲלָמָה כְּשֶׁנִּאֲמָרָה כְּבוֹנָה זֶה נִתְּ פֶסֶק חֲמֵאָה וְדָבָר כֵּן שָׁמוֹ וְדָבָר יִכּוֹל עַד לֹא יִרְעֵ לְרַחֲקָא בִּישָׁא וְלִקְרֹב
טָבָא וְלִהְיוֹב וְזֶה הַפֶּרֶסָה מִכְּבֹּאֵר בַּשֶּׁפֶר הַבְּרִית שֶׁחֶבֶר אֲדֹנֵי אָבִי זֶל בְּתַשׁוּבָתָהּ וְעֵינֵן הַ
הַפֶּרֶסָה מִתְּתִיק דְּבִרְיָהֶם בְּפִירֹוֹס כִּי אֲחֻז הִיָּה מִפְּסָח בַּעֲבוּר שְׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה שֶׁלֹּא יִלְכְּדוּ אֶת יִירוּשָׁלַם וְכֵתֵן
לֹו אֲנוֹת כְּדֵי לְהִאֲמִין שֶׁלֹּא יִלְכְּדוּהָ וְאֵם הָאֲנוֹת דָּבָר כְּאֶמֶר הֵם אֲנוֹמֵרִים מִה אֲנוֹת הִיָּה זֶה לְאֲחֻז דָּבָר שֶׁהִיָּה אֵל
אַחֶר כֵּן לִינְתֵר מֵאַרְבַּע מֵאֲנוֹת שֶׁנָּה וְאִיךְ יִתְחַק לָבֹו בֹּזֵה הַדָּבָר שֶׁלֹּא הִיָּה בִּימֵיו וְשֶׁאֵת הַתַּשׁוּבָה מִסִּדּוּרֹת שֶׁסֶּם
בַּשֶּׁפֶר הַבְּרִית בִּי בִטְרָם פִּי אֲדֹנֵי אָבִי זֶל אֲמַר לֹו כִי בִטְרָם שִׁינִיעַ זֶה הָאֵל לְהֵם יִלְכְּנוּ לְהֵם הַמַּלְכִּים זֶהוּ
שֶׁאֲמַר תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה כְּלוֹמַר תַּעֲזֹב מֵהֶם סוּלְכֹו לְהֵם אָבֵל הִיָּה יִכּוֹל שִׁישְׁנוֹבוּ אַחֲרֵי כֵּן וַיִּלְכְּדוּ
אֲנוֹתָהּ לִכְךָ כֵּתֵן לֹו הָאֲנוֹת שְׁכִינֵן סִירָאָה הָאֲנוֹת בְּנֶגֶר יִבְטַח לָבֹו בְּאֵל כִּי כִמוֹ שֶׁהָאֲנוֹת הִיָּה שֶׁכֵּתֵן לֹו נִתְקִיִּים כֵּן י
יִתְקִיִּים דְּבִרְוֹ שֶׁלֹּא יִלְכְּדוּ יִירוּשָׁלַם וְלֹא תִקְוֹס עֲצָתָם וְלֹא תִהְיֶה וְהָיָה שֶׁאֵת מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֵיהָ וְהֵם לֹא הָיוּ מַלְכֵי
אֱלֹהִים הָהֵם שֶׁהָיָה יִירוּשָׁלַם אֲלֵא מַלְכֵי דְמַשְׁק וְשֶׁמֶרֶן כֵּךְ פִּירֹוֹ מִפְּנֵי אֵלֶּה הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ מִחֲשָׁבֵי שֶׁהָיוּ מַלְכֵיהָ
וַיֵּט לְפִרְעַם הַפֶּסֶק בַּעֲנֵן אַחֶר וְלֹא יִהְיֶה פִי מֵאֲנוֹס בְּרַע הַשָּׁנִי כִמוֹ הָרִאשֹׁן אֲלֵא פִי זֶה הַשָּׁנִי מֵאֲנוֹס בְּרַע וְצָחֹר

ויסוף יהוה דבר אלי עוד לאמר : יען
 כימאס העם הזה את מי השילוח חהלכים ל
 לאט ומשוש את רצין ובן רמליהו : ולכן הנח
 אדני מעלה עליהם את מי הנחר העצמים ו
 וחריבים את מלך אשור ואת כל כבודו ועלה
 על כל אפיקיו וחלך על כל גדתיו : וחלף בי
 ביהודה שטף ועבר עד צואר יגיע וזהו מוטות
 כנפיו מלא רחב ארצך עמנו אל :
 רעו עמים וחתו והאזינו כל מרחקי ארץ
 התאזרו וחתו התאזרו וחתו : עצו עצה ותופר
 דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל :
 כי בה אמר יהוה אלי בחזקת היר ויסרני מל
 מלכת בדרך העם הזה לאמר : לא תאמר
 קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר ואת מו
 מוראו לא תראו ולא תעריצו :

וכמו יסא חסר הפעל רבים כמו ויגד ליעקב ר"ל ה
 המגיד וכן ויאמר ליוסף ר"ל האומר וכמוהם רבי
 ויוסף ה' את ויוסף לפי שזכר בזה הענין עצמו
 ולפיכך אמר עוד ג' יען כי היו ביה
 ביהודה ובירושלם רבים שהיו רוצים
 במלכות פקח בן רמליהו והיו מואסו במלכות בית
 דוד לפי שהיתה יד מלכא אפרים תקפה ומלכא בית
 דוד חלשה בימי אחז : וזכר עס בן רמליהו רצין
 לפי שסניהם יחד היו נלחמים ביהודה : והמשיל
 מלכות בית דוד למי השלוח ההולכים לאט שהנא כ
 נחל קטן ומימינו הולכי בנחת כן מלכות בית דוד נ
 לא היה להם כח להרע לאויביה רצין ובן רמליהו
 ומשום את רצין יהיו שטים ושחחי עמהם אס יהיו
 הם מולכי בירושלם : ומשום שם סמוך למלת אל
 וכן מקום לא ידע אל : ולכן היו איכ לתוספת
 ענין שהרי היא התחלת דברים טעם ל
 למה שאל יען אשר עשו כך וכך יעשה להם כך וכך כמנ
 אלי ה' כי בעבור שטמח לבס עם הנלחמי עם מלכות בית דוד יפלו ביד קסו מהם והם מחנה אשור והמשיל
 אותם למי הנחר העצמים והרבים כאשר הם מתגברי בארץ וישטפו כל אשר יעבור עליהם כן מלך אשור ו
 ומחנה הרב טכבט כל ארץ יהודה וולתי ירושלם ואת כל כבודו הוא חילו הגדול שהתכבד בו על כל העמי
 וכבט אותם תחת ידו ועלה על כל אפיקיו אע"פ שהאפיקים הם עמקי : ואת ועלה כנגד ארץ ישראל שהיא ג
 גבוהה מכל הארצות ר"ל מכל הארץ תמלא מהם כמו שהאפיקים מלאים מים ועוד מרובם ילכו על כל גדות
 האפיקים והם ספתי העמקי למעלה שהם גבוהי מן העמק וגדתיים הם משל על כל ערי יהודה הבצורות
 וחלף תרגו ועבר עד צואר יגיע המשיל ירושלם לראש הגוף וכשהמי מגיעי לאדם עד צוארו הנה הוא
 קרוב לטבוע בהם ואם יתגברו מעט יעברו ראשו וטבוע בהם כן מלך אשור בבאו עד ירושלם
 היה כמו המים המגיעי עד הצואר והיתה ירושלם קרובה להכבט לגלי רחמי האל : וכן תי' עד צואר יגיע עד
 ירושלם ימטי : והיה מוטות כנפיו הדגש הוא לחשרין כן מונטות מן כטה ר"ל כטיית מחנהו והתפשטותו והיה
 מלא רחב על ארץ יהודה כלה ואת עמנו אל שהנא הבן הנוכל לאחז לאות כי לא תכבט כלות אתה עמנו אל
 שאתה בירושלם כך יכירו כי עמהם האל שתכבט מיד מלך אשור כי כל שאר ארצך תהיה מלאה מהם : ובדרש
 כמה הם מוטות התרכנול אחד משאי בכנפיו אחד משאי באכלוסי סכחריב מלא רחב ארץ יהודה : רעו
 ענין שבר כמו תרועס בטבט ברזל : את כנגד העמים הנאספים עם מלך אשור שברו ואחר תהיו
 נסבחים : וחתו פעל עמד הסביר : והאזינו כל מרחקי ארץ : כל העמי שבאתם ממרחקי ארץ לירושלם האז
 האזינו זאת הנבואה כי בתחלה תסברו ואחר כך תסברו מרחקי המס בסגול התאזרו התאזרו תחלה התחזקו
 למלחמה ואח"כ תסברו והכפל לחזק הענין : וית רעו מענין רעך ורע אביך : אתהברו עממיא ואתברו
 עוצו מה תועיל לבס עצתכם על ירושלם כי תופר וכן דברכם עליה לא יקום ולמה כי עמנו אל : ומלת
 עוצו הסורק במקנ חולס ויבא בחולס בכחי הש"א כמו גשו הנה בחסרי הש"א : בי בה : אמר ה'
 הטעם בכי למה שאל כי לא תקום עצתם על ירושלם כי כן את אלי בחזקת היר כי הוא יהיה מ
 מעריכ סיתן לבס חזק ותוקף למאמיניו בן ולמקדישי שמו : גם יסר אותי שלא אלך בדרך העם הזה המואסו
 במלכות בית דוד מפני מורא המלכים האלה : ופי' בחזקת היר בחזקת הנבואה וכן ויד ה' היתה עלי חזקה : ו
 והחזק בכבואה הוא סיראה במראה הנבואה מראה נגראה ונפלאה או שיאת דברי פעם אחר פעם או בכפל
 הענין במע כי כל זה לחזק הענין : ויסרני צרי הרשע תחת פתח גדול כי כן המשפט בפתח כמו והוא קללני
 לאתר והוא יסרני שלא אלך בדרך ה' ולאמר גם כן לאחרים וליסרם ולהזהירם שלא ילכו בדרכי העם
 המורדים ואומר להם : לא תאמרו לא תחשבו ולא תרצו זה שתקשרו ותמרדו במלכא בית דוד : וכמהו
 להרגני אתה אומר : ויאמר להכות את דוד : או פי' לא תאמרן אים לאחיני ואת מוראנו לא תראו

והיה מרוב עשות חלב יאכל חמאה כי חמ
חמאה ודבש יאכל כל הנותר בקרב הארץ :
והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה ש
שם אלף גפן באלף בסף לשמיר ולשית יה
יהיה : בחצים ובקשת יבא שמוח כי שמיר וש
ושית תהיה כל הארץ : וכל החרים אשר במ
במעדר יעדרון לא תבא שמה יראת שמיר ו
ושית והיה למשלח שור ולמרמס שה :
ויאמר יהוה אלי קח לך גליון גדול וכתוב
עליו בחרט אנוש למחר שלל חש בז : ואעידה
לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכר
זכריהו בן יברכיהו ואקרב אל הנביאה ותהר
ותלך בן ויאמר יהוה אלי קרא שמו מחר של
שלל חש בז : כי בטח ידע הנער קרא אבי
ואמי ישא את חיל דמשק ואת שלל שמרון ל
לפני מלך אשור :

והיה מרוב חלב מרוב שיעשן חלב יאכלו חמ
החמאה כי החלב יש בו הקוס טהן כסיוכי
דחלבא וכשיטתה החלב ישתכן מעורב ובימי ההס
מרוב סיהיה להס חלב יעשו ממנו חמאה ולא יחו
יחשנו על הקוס ויטפכו אותו ולא יאכלו מן החלב ו
אלא החמאה טינצו ממנו וגם דבש יהיה להס ה
הרבה מאד כמו סכ על הארמה זבת חלב ודבש :
כל הנותר כי בימי חזקיהו גל רוב ישראל ואלו כי
הנותרים יהיה להס טבע גדול בימי חזקיהו :
והיה הפסוק כמו הפוך וככה פירושו כל מקו
אשר הוא עתה לשמיר ולשית טאין יכולין
לעבדו מפני המלחמה יהיה בעומד בו כאלו חמ
אשר הוא עתה לשמיר ולשית וכמהו רבים : ואמר
כי אותו המקו יהיה עבוד ביום ההוא עד טאלף גכ
גפן בו יטו אלף בסף סיהיה הפרי מבורך ומוציא
הרבה ופרי טוב : בחצים יבא שמה עתה כ
בא שמה מי שירצה לבא בחצים ובק

ובקשת מפני המלחמות לפיכך תהיה עתה כל הארץ שמיר ושית שאיכנה עבודה מפני המלחמה ותעלה שמיר
ושית : וכל ההרים וההררים טהס ביטוב טנעבדו גס ההרים בימי חזקיהו לא תבא שמה יראת שמיר
כמו שהנא עתה כי יעדרון במעדר ולא יהיו יראי שיעלה שמיר ושית כס אכל יהיו למשלח
שור ולמרמס טה שירענו בהס הבהמו ולא יחשנו מרוב התבואה על דרך משלחי רגל השור והחמור : ומעדר
הוא טס הכלי טחופרין בו יעדרון יחפרין : ויאמר ה' אלי גליון פי אגרת ויתלוצצו ובאמריו גדול והו
לא טנה לכתוב בו אלף ארבע תיבות אולי
או לא יהיו אלף ארבע תיבות אלה והגליון היה גדול למשל על ארץ ישראל כמו שהיה הגליון גדול והכתב בה
מעט כן היתה ארץ ישראל רחבת ידים והיטובי בה מעט טגלו עשרת הטבטי והיתה חרבה רובה ופי בחרט
אנוס לפי שהיה זה במראה הכבואה חמ לו טיכתו זה בחרט אנוס כלנו טלא יחשוב כי זה טנה לו לכתוב במ
במראה הכבואה לבד אלף טיעטה כן חמט בעבור הכבואה מעלין יכתוב זה בחרט אנוס כי אותו שהנא ככ
ככתב בחרט אנוס במראה הכבואה אינו בחרט אנוס כי אינו מעטה חמט כמו שהלך יטעיהו ערוס ויחף ול
ולקח הנשע אטת זכוכיס והעביר יחזקאל תער על ראשו ועל זקנו כל זה היה במראה הכבואה לפיכך חמר לו
וכתוב עליו בחרט אנוס למחר טלל חש בז והמלות האלה כפל ענין במש והכפל לחזק הענין ולמהרן וית ב
בחרט אנוס כתב מפרט : ואעידה לי אלה הס דברי הנביא ואעפ טלא זכר כתיבת הגליון ידוע הנא כ
כי כתבו כמו טנה לו

כלומר החתים בו העדים טתהיה כבואה זו כתובה וחתומה כי כן עתידה להיות בקרוב : ואוריה כתב בלתי
יהויקיס וזכריה בטכת טתים לדרינט ואעפ טטניהס היו בימי יטעיהו : ודעת רבותי זל טלא בזמן אחד היו ט
טאמרנו וכי מה ענין אוריה אכל זכריה אלף אוריה כתבא שורעכות טיון טדה תחרט וזכריה כתבא נחמות ע
עוד יטבו זקנים וזקנות וגו' כבואת אוריה עדות לכבואת זכריה כטס טנתקיימה כבוא אוריה כך תתקיים
כבואת זכריה ולדעתס יהיה ואעידה לי דברי האל ית' וכך תי' ואסהיד קדמי טהדי מהמני ית לטויא דאמרית
לאיתא ביד אוריה כהנא הא חתי ואף כל נחמתא דאמרית לאיתא בכבואת זכריה בר ברכיה אכא עתיד לא
לאכתבא : ואקרב אל הנביאה היא אטתו וקראה כביאה לפי שהיתה אטת כביא וטני דברי העיד בעני
זה כתיבת הגליון והבן הנולד ליטעיהו הנבי' ימחר טלל חש בז : לא כקרא טס הנער בד תיבות
האלה כאחד אלף חמ' טיקראו טמו מחר טלל חש בז כי טני הזוגות ענין אחד טעס יקראו אותו מחר טלל ו
וטעס יקראו אותו חש בז : בי בטרס זמן אחד הוא זה עס מה טאמר למעלה בבן אחו בטרס ידע הכ
הנער מאוס ברע ובחור בטוב כי אז יחל לדבר הנער ותחלת דברו הנא טיקרא אביו ואמו כי בזה
הדבר ירגילוהו תחלה : ישא את חיל דמשק וישא הכנשא את ככסי דמשק ואת טלל טמרין לפני מלך אשור :

ועבר בה נקשה ורעב וחיה כי ירעב וחתקצף ו
וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה : ואל א
ארץ יביט וחנה צרה וחשכה מעוף צוקה וא
ואפלה מנדח : כי לא מועף לאשר מוצקלה
בעת הראשון הקל ארצה זבלון וארצה גפת
גפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר היר
חירדן גליל הגוים : העם ההולכים בחשך ר
ראו אור גדול ישבי בארץ צלמות אור נגה ע
עליהם : הרבית הגוי לא הגדלת השמחה ש
שמחו לפניך כשמחת בקציר כאשר יגילו בח
בחלקם שלל :

אנחנא שמעין אלא תגלון לביני עממיא דימרון ל
לכון כפתנא הדין מבען לית ליה מאן דיטחר ויב
ויבעי כלומ לאוב ולידעני אין לן מי שיטחר פניו
ויבקטנו כלומ אין ראוי לכך וברש אין לן טחר
על עצמו אינו מזריח את השחר טהרי עינים לן ו
ולא יראה ואין יזריח על אחרים : וברש עוד אמר
ר' סימון בארה אביו של הושע בן בארי כבא טניו
מקראות הללו וכי יאמרנו לתורה ולא היה להם כדי
ספר ונטפלו ביטעיה ונבא לגלות עשרת הטבטי
כשהגלה מלך אשור לראובני ולגדי הוא אשר הגלה
תגלת פלאסר : ועבר בה פי בארץ טהרי זכר
למעלה בהר ציון כלומ מי שיעבור

בה נקשה ורעב יהיה כי לא ימצא בארץ מה יאכל ופי' נקשה קשה יומיו כמו חס לא בכיתי לקטי יום : והיה נ
כי ירעב כאשר לא ידע מה יעשה ולא ידע עצה לכפסו כי ירעב והתקצף וקלל במלכו שאין לן כח להושיענו
כי הרעב מננו מלחמת האויבים : ובאלהיו באלילי טהיה עובד וכאשר יראה שאין לן עזר מזה ומזה ופנה ל
למעלה ישוב לאל ית שיעזרהו : וית ויעדי תקלא בארעא ויהי עקא וכפן ויהא ארי יחזי כפן וסיף וילוט לבזה
טנס פת כומריה ויא פת כתרניה וטעוניה ויתשני לעילא למבעי פורקן בתר דתתחזק גזרתיה ולא יכול : ופת
כומריה ענין עז וכן סכות מלככס הנטבעים במלכס : ואל ארץ כתרנאמו וסעיד מיתבי ארעא יב
יבעי והפסוק כסול בענין במש' צרה וחשכה כמו צוקה ואפלה : ופי' מעוף חשך כמו ארץ עיפתה
כמו אפלה כי טניהם טרם אחר להם : וית לטון עייפות וטלה עקא ואפלה מנדח כמו ולאפלה כלומר יראה
עצמו מנדח אל החשך ואל האפלה וית מנדח טס כאלו אמר ואפלה ודחי וקבל וברור : בי לא מועף
לא חשב ישראל עצמו בחשך ובצרה וצוקה הבאה לארץ תחלה כלומ עדין לא הרגיש בעצמו

כשהגלו זבלון וכפתלי : ופי' מועף פעול מן הפעיל מכחי העין והוא ענין חשכה כמו ארץ עיפתה ומוצק גס
כן פעול וכמהו ענין צוקה : ולה פי' לארץ הקל המגלה אותם והוא תגלת פלאסר אשר הגלה לראובני ולגדי
טבע המכסה ולזבלון ולכפתלי וגלות ראובני וגדי כתוב בספר דברי הימים וגלות כפתלי בספר מלכים : וכן
זבלון היה סמוך לכפתלי והאחרון הכביד המגלה אותם והוא סנחריב הכביד עליהם והגלה אותם שאר הו
הטבטי : ואמר דרך הים עבר הירדן גליל הגוים לפי שנשארה ירושלים שלא נכבשה והיא באמצע ארץ ישראל
ספר המקומות שהם בגבול ארץ ישראל והים והירדן מגבולות ארץ ישראל כי גס ארץ יהודה לא כבשה עד
בימי חזקיהו ולא היה זה אלא לטעה כי טבנו אליהם אחר טהוכה מחנהו כטבא לירושלים : וית בעדן קדמאה ג
גלו עס ארע זבלון ועס ארע כפתלי וטארהו חלך תקיף יגלי על דלא אדכרו גבורת ימא ונסי ירדנא קרב
פרכי עממיא : וברש בעת הראשון לא כראשונים טחקלו מעליהם ענל תורה אלא האחרונים הכבידו עליהם
ענל תורה וראוין לעשות להם כס בדורכי הים וכעבורי הירדן : מאי גליל הגוים אמר הקב"ה אס חזר בו מוט
מוטב ואס לאו אעשה אותן גלילה בגוים : העם ההולכים אמר עתה כשיכביד מלך אשור לבא על יר
ירושלים טבט יהודה ובנימן טהיו הולכים
האחרון כפל ענין במלות טונות : הרבית הגוי גוי ישראל הרבית אומות ואל לאויביהם במפלת מחנה
אשור : לן הגדלת השמחה פי' לן לגוי טזכר וכתוב לא בא"לך : וס' לא לגוי הרבית השמחה אבל ל
לאויביהם לא הגדלת אבל המעט : טמחו לסניך בבית המקדש טכטנו טבח והודאה וטמחו טמחה גדולה
כטמחת בקציר : כמו טדרך העולם לטמחו בעת הקציר והענין במקום הא כמו בטמחה וכן אס אתן טכט ל
לעיני טטעת אני ריאה והדומי : כאשר יגילו בחלקם טלל כמו טטמחו בעת טחלקו טלל מחנה אשור כן טמ
טמחו טמחה גדולה אחר כן כטבאו לבית ה' להודות ולטבח על הנס הגדול טעשה להם האל : ויש לפרש כאשר
יגילו בני האדם בחלקם טלל כן טמחו הם לסניך על דרך טס אנכי על אמתך כמוצא טלל רב אלא טגס ה
הס חלקן מחנה אשור : ואין צריך לומר טטל אחר לפירוש הראשון הוא הככו :

ישעיה

את יהוה צבאות אותו תקדישו והוא מוראבם
והוא מעריצבם : והיה למקדש ולאבן נגף ול
ולצור מכשל לשני בתי ישראל לפח ולמוקש
ליושב ירושלים : ובשלו במ רבים וגפלו וגש
וגשברו ונקשו וגלברו : צור תעודה
חתום תורה בלמודי וחביתי ליהוה המסתיר
פניו מבית יעקב וקויתי לו : הגה אנכי והיל
והילדים אשר נתן לי יהוה לאותות ולמפתים
בישראל מעם יהוה צבאות השכן בזהר ציון :
וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל היר
הידענים המצפצפים והמהגים הלא עם אל
אלהיו ידרש בעד החיים אל המתים : לתורה
ולתעודה אם לא יאמרו בדבר הזה אשר אין
לו שחר :

מה שהם יראים והם רצין ופקח לא תיראון אתם ל
ולא תעריצון : לא תתנו להם בלבבכם ובפיכם היצ
העריצות והכח כמו שהעם הזה עושי כי אין להם
כח עליכם אם לא ירצה האל : וית כבואה זו בימי ח
חזקיהו שהיו יראי ממלך אשור ואמ כי שבא וסיעתו
השלימו בסתר עם מלך אשור : וכן שירטו רזל
את יהוה צבאות : הוא ארון צבאות מעלה ומטה
ובידו הכל ואם תיראון אותו ותקדישו
הוא יציל אתכם מצבאות מטה הנלחמים עליכם :
והוא מוראבם שתיראון אותו לבדני : והנ מעריצבם
והוא יתן לכם עריצות וכח ולא יוכלו אויביכם לה
להרע לכם : והיה למקדש : מקדש הו ארמון
ומקום משגב : שיטב אדם בו כמו כי מק
מקדש מלך הוא ובא אל מקדשו אמ כי הקב"ה יהיה
לשני בתי ישראל לאחד למקדש והם הבוטחים בונ
ורוצים במלכות בית דוד ולאחד לאבן נגף ולצור
היושב בירושלים והם המנאסי במלכו בית דוד ובנחריס במלכות בן דמליהו ואם בימי חזקיהו שבא וסי
וסיעתו וית ליושב ירושלים על דאיתפליגו על דבית יהודה דיתבין בירושלים : ובשלו בס באבן נגף ו
ובצור מכשל סוכר יכשלן בס רבי והם המורדי הם חושבי להמלט במרדס : והם יפלו בתוך ה
המוקש וילכדו : צור תעודה צור בטקל סוכ בתשלמו ענינו ענין קטירה כמו ותהיינה צרורות ומכו
ומבוקצי ומצוררי : וצור מקור וכן חתום והוא דברי הנביא אמ אין לי אלא לצרור ולחתום התורה ב
בלמודי כלומ עם למודי שלא יראו אחרי אלא התלמיד כי האחר אינם רוצים לא לראות ולא לשמע דברי
תורה ואחר שהנ כן טוב שיצרור אותה אדם ויחתמנה ולא תזכר אלא עם התלמיד כי האחר אינם חזקו להם
אז אראה להם דברי תורה ולא יעשוה הנה עכשם כפול אחר האזהרה ולמודי עם תאר לתלמידים וכן כל ב
בניך למודי ה למוד מדברי וית כי הוא דברי האל ויהיה צור וחתום צווי וכן תי נשי צור כמו נצור טור סהר
סהרנותא ולא תסהר בהן ארי לא מקבלין יתה וטמר אוריתא לא צבן דילפון בה : וחביתי לפירושנו
יהיה זה הפסוק נקשר עם אשר לפכת ולפי האחר יהיה זה דברי הנביא ואשר לפכתי דברי האל
וכן תי אמר נביא על דא שליחי קדם ה דאמ לסלקא שכינתי מדבית יעקב ובעיתי מן קדמוהי : ואמ נחיתי
לה כל זמן אזי מחכה לה אפי בעת שמסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו כפל הנין במש נחיתי בחורק הע
עין השכל וקויתי בצרי : הגה אנכי מעשי מעשיתי לאות כמו כתיבת הגליון וקריאת שמות הילדים ע
שאר יטוב ומהר טלל חש : בז מעש ה צבאות לא עשיתי דבר מעצמי אלא הכל כאמ לי מעש השם
צבאות השוכן בזהר ציון והוא ישיענו מיד מלך אשור ואלה הדברים היה אומר הנביא לת
לתלמידיו היושבי לפניו ואמ להם גם כן : ובי יאמרו אליכם כי יאמרו אליכם העם הזה דרשו אל האבות
והידענים כמו שאנו עושי הלא תראו כי הם מצפצפים ומהגו אם כן ראוי לדרוש מהם ולהאמין ב
בהם אתם תאמרו להם הלא עם אל אלהיו ידרוש אפי אותם שדרשו אל אלהים אחרי כל עם ועם דורשים
אל אלהיו יש שיעשה אלה החמה ויש שיעשה הלבנה ויש שאר הככבי וכל אלה הם חיים ויש בהם כח אע"פ ש
שאין ראוי לדרוש מהם כי הכח בא להם מהאל ית והוא ארון הכל ואליו ראוי לדרוש אבל זה שאמם אומרי
לנו שדרשו אל האבות ואל הידענים זה דבר שאין הדעת סובלנו כיהם מתים ואיך נדרוש בעד החיים אל
המתים כי המתים אינם יודעי מאומה והצפצוף הוא דרך מרמה למתעסקי בהם : וית ואם יאמרו לכו עת
עממיא דאתון ביניהון תבעו מן בדין ומן דבורי די מצפצפן ודי מנהמן הלא כן ארח עממיא פלחי טעות
עמא מן טעותיה תבעין חייא מן מתיא : לתורה ולתעודה טבועה כאדם האומ בתורה יהיה כך וכך וכ
וכן אם לא טבועה כמו אם לא שויתי ודומתי והדומתי להם יאמרו אלה שאמר וכי יאמרו אל
אליכם תדעו באמת כי כן יאמרו אליכם בדבר הזה אשר אמרתי וזה דבר אשר אין לו שחר : פירוש אורה : כ
כלומ אין להם טעם ועם ודבר חסוך ואשל הוא וית כדי תאמרו להן לאורית דאיתיהבת לכא לסהדו אנחנו

ארם מקדם ופולשתים מאחור ואכלו את ישר
 ישראל בכל פה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו
 נטויה : והעם לא שב עד המבחו ואת יהוה צב
 צבאות לא דרשו : ויברת יהוה מי
 מישראל ראש וזנב בפה ואגמון יום אחד :
 זקן ונשוא פנים הוא הראש ונביא מורה שקר
 הוא הזנב : ויהיו מאשרי העם הזה מתעים ומו
 ומאשרי מבלעים : על כן על בחוריו לא יש
 ישמח אדני ואת אלמנתיו ואת יתומיו לא י
 ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה
 בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה : כי
 בערה באש רשעה שמיר ושית תאכל ותצת ב
 בסבבי חיער ויתאבכו גאות עשן : בעברת זה
 יהוה צבאות נעתם ארץ : ויהי העם כמאב
 במאבלת אש איש אל אחיו לא יחמלו : ויגור
 על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש
 בשר זרועו יאכלו : מגשה את אפרים ואפרים
 את מגשה יחדו המה על יהודה בכל זאת לא
 שב אפו ועוד ידו נטויה : הוי החקקים
 חקקי און ומכתבים עמל כתבו :

לא יעיל אחד לחבירו כי האל יסגב ויחזק את אויבי
 רצין עליו ואת אויביו יסכסך יכלכל עמו בארצו ט
 טיבאו ללכדה וית ויטגב את צרי רצין ותקוף הית
 טכאי דישראל רצין עלוהי :
 ארם מקדם כי לפני מלך פקח בן רמליהו
 היה כלחם ארם בישראל מאד כמו ט
 טכ וישימם כעפר לדוש וארם היה להם ממזרח אר
 ארץ ישראל ופלסתיים ממערב ואלה כלחמים
 בהם ואכלו אותם בכל פה בכל זאת לא שב אפו : כ
 כלומ לא טבו הם כדי שיטוב האל ממזרח אפס ועוד
 יד האל נטויה עליהם לכלותם כיון שלא טבו כמו
 טאמ' והעם לא טב עד המכה לא התבונן
 כי האל הוא המכהו בעונותיו ולא ט
 טב אליו ולא דרשו אותן : ויברת כפה ואב
 ואגמון החוקים והחלפים : כפה ה
 הוא ענף העץ כמו וכפתו לא רעננה ואגמון הוא ה
 הגומא הגדל במים יום אחד הוא אותה היום טגלו ה
 הטבטים : זקן הוא הזנב כי נביאי הסקר
 מקטני העם היו ולמלא חן בעיני הגדולים
 היו מתנבאים להם טובה ומבטיחים אותם על סקר
 כדי שיתנו להם פת און יין כמו טכתו אטיף לך לין ו
 ולסכר והיה מטיף העם הזה : ויהיו אותם טהיו ראיהם לומר אותם ולהדריכם בדרך טובה אותם ה
 היו מתעים אותם והם בעיניהם מאשרים אותם לפיכך ומאשרים מבולעים טהיו מאשרים
 בעיניהם כטהיו מוריס אותם הדרך הרעה היו מבולעים ונשחתים בעצתם הרעה : על כן לא ישמח
 בהפך וגלתי בירושלם ושטתי בעמי : כי כשאחזק ארם דרך הרעה ותבא לו בעבור זה הרעה הנחמאל
 על דרך מטל יעצב כמו ויתעצב אל לבו וכשאחזק ארם הדרך הטובה ותבא לו בעבור זה הטובה הנחמאל
 על דרך מטל שמח כמו טאמ' ושטתי בעמי : ואת ישמח ה' במעטיו : ואת בחוריו כי הם ברוב תרים אחר עי
 עיניהם ולא תיילס גבורתם וכחם מהרעה הבאה עליהם : עכ לא ישמח ה' ואת יתנמיו ואת אלמנותיו לא י
 ירחם : אפי' היתומים והאלמנות טראוי לחמול ולרחם עליהם לא ירחם האל עליהם כי כלו חנף ומרע בין גד
 גדולים בין קטנים בין חזקים בין חלשים : בכל זאת טכתא להם רעה גדולה שלא מצאו מרחמים לא טבו
 הם לפיכך לא טב אפס מהם ועוד ידו נטויה עליהם להרע להם אפי' בגלותם : בי בערה באש רשעה ה
 הרשעה טענהם בערה בהם באש ודרך האש טתחל לבצר בקוצים ובעצים דקים תחלה כמו
 טאמ' ומצאה קוצים ואחר כך תבער בעצים הגדולים כן רשעתם תאכלם תחל בקטנים והם הקוצים ואחר
 כך ותצת בשבבי היער והגדולים ויתאככו לפי מקומם ויתגאו גאות עטן חסר כף הדמיון כגאות עטן ו
 וכן לב טמח יטיב גנה כנהה לפי שהמטיל רשעתם לאט בוערת אחר שיתגאו כלומ עטנה גאה כגאות עטן
 כלומ שהתפרסמו במעשיהם הרעים עד שכל האמות ידעו בהם כי יש רואה העטן ולא יראה האש כן ידעו
 הרחוקים מהם מעשיהם הרעים : בעברתם נעתם ארץ חטף מלשן ערבי וית חרובת ארעא ובא א
 ארץ בלשן זכר כמו טרץ ארעא צפרדעים כמאכלת אש כמו הדבר הנאכל באש טהעץ
 טאכל בו האש דולק העץ האחר כן העם הזה אים את אחיו לא יחמלו לא די הרע טענוטן להם אויביה כי גם
 הם מריעים זה לזה : ויגור העם הזה חמר על כל צדדי וחוטף מכאן ומכאן כל אחד מחברו ואעפ
 כן הוא רעב כי לא יסזקו לו : ופי' ויגור ויחטוף כי החוטף גזר הדבר ממקומו וכת' ובז אים
 בשר זרועו כתרגמו גבר נכסי קריביה וכן אומר אחר כן : מגשה את אפרים וזכר אלה לפי שהמלכות
 היתה לאפרים ומגשה ואפרים אחים אעפ כן אלה יבגזו את אלה ואחר כך יחדו המה על יהו
 יהודה בכל זאת עש כל הרעה הזאת הבאה עליהם לא טבו ממעשיהם הרעים כדי שיטוב ה' ממזרח אפס
 חזו החקקים עתה דבר על הדיונים ועל סופריהם היו הדיונים מטיס את הדין ואומרים לסופריהם ל

בי את עול סבלו ואת מטה שכמו שבט הנגש
בו החתות כיום מדין: כי כל סאן סאן ברעש
זשמלה מגוללה בדמים והיתה לשרפה מאב
מאבלת אש: כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי
המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל ג
גבור אבי עד שר שלום: לסרבה המשרה ול
ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו ל
להבין אתה ולסעדה במשפט ובצדקה מע
מעשה ועד עולם קנאת יהוה צבאות תעשה ו
זאת: דבר שלח יהוה ביעקב וגפלו
בישראל: וידעו העם כלו אפרים וישב שמרן
בנאווה ובגדל לבב לאמר: לבנים גפלו וגזית
גבנה שקמים גדעו וארזים נחליף: וישגב ווה
יהוה את צרי רצין עליו ואת איביו יסבסך:

והיה

בי את מלך אשור היה עול סבלו של ישראל ומ
ומטה שכמו: כלומר שהיה למשא עליו נ
והי סבט הכנעני בישראל ואתה החתות אונתו הסבט
כיום מדין כמו שהחתות מדין במלחמ' גדעון וכן
אל' במזמור עשה להם כמדיון כי אונתו היום היה כ
בו כס גדול ותשועה גדולה כי גדעון בשלש מאות
איש הכה את כל מחנה מדין שהיה כדי ארבה לרוב
ולזה ולגמליה אף מספר: כי כל סאן סאן
ברעש: כי לא תהיה זאת המלחמה
כשאר המלחמות כי כל שאר המלחמות ילחם הלוחם
ברעש רעש הסוסים כמו שכל עליו ברעש ורגז יגמול
ארץ וכן רעש הכידוני כמו שאמ' עליו ברעש כידון
וכן כשאר המלחמות שמהל מגוללה בדמים כי יכו
אלה באלה במכת חרב ושמלתם מגוללת בדמים ו
אבל זה לא תהיה כה לא חרב לא רעש ולא דמים א

אלא כהיתה לשרפה מאכלת אש שהכה בה המלאך בלילה וכשרפו: ויש מחלוקת זה בדברי רז"ל וא' כי היתה כס
כשמה כשרפת וגוף קיים ויא' כי גס הגוף כשרף אבל לא בגדיהם: וסאן סאן הכין שרש ופי עכינו עכין
מלחמה ולא מצאנו לו חבר ויהיה סאן תאר וסאן פעל כאלו אמ' כי כל ענשה מלחמה לוחם ברעש או יהיה
סאן שם למלחמה אמ' כי כל מלחמה לוחם ברעש: כי ילד ילד זה אמ' על חזקיהו לפי שבימי מל
מלכותו היתה התשועה הזאת לישראל סכנה מחנה אשור כאלו אמ' זה יהיה בזכות הילד שילד לנו
בן נתן לנו כשל עכין במש' ותהי המשרה על שכמו: למה אמ' שכמו והלא לא נזכר שכמו אלא ל
לעכין עבדה כמו ויש שכמו לסבול ואת מטה שכמו יסור סבלו מעל סכמך: אלא לפי שאחז היה עובד למלך
אשור והיה סובלו על שכמו אמר כי זה הילד לא תהיה עבודה על שכמו אלא משרה: ויקרא שמו פלא יועץ הקב"ה
שהוא פלא יועץ ואל גבור אבי עד קרא שם הילד הזה שר שלום בעבור כי המשרה תהיה לו ולא יעבד מלך
אחר כמו שאמר וימרד במלך אשור ולא עבדו: שלום: כי שלום יהיה לישראל בימיו: ואמ' אלנו הכנענים באל
ית' לענינים מורים על דבר חזקיהו: פלא על דבר השמש שסבה לו אחורנית: יועץ כי עצתה קמה לו ועצת
סכריב הופרה אל גבור יכול גבור שאיפ' שבא סכריב בחיל גדול וגבורים היה יכול עליהם וגבור וברגע
קטן הכה את מחנהו: אבי עד שהיה קיים לעולם והו' אבי הזמן והוא בראו ובידו הוא להוסיף ולברוע ולהוסי'
זמן חיי חזקיהו חמש עשרה שנה: לסרבה המשרה המ' סתומה בכתוב וקרי במש' סתומה ובהפך ו
זה בגזרא' המ' פרנצים מ'ס פתומה בסוף התיבה בכתוב ויש בו דרש כאשר יסתמו חומות יר
ירושלם שהם פרנצי כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרנצים ואז תפתח המשרה שהיא סתומה עד מלך
המשיח: למרבה הוא שם והוא סמוך לסיכך הוא נקוד בצדו אמר לרוב המשרה ולשלום אף קץ שיהיה על כס
כסא דוד ועל ממלכתו והוא כשל עכין במש' ולסעדה: שלא תמוט מלכותו ומשרתו מעתה ועד עולם ואיפ' ש
סיהיה לה הפסק בימי הגלות עוד תשוב לקדמותה: ואמר במשפט ובצדקה כי בהם יכון הכסא ותקום המלו
המלוכה: קבא' ה' צבאו תעשה זאת זאת המשרה שתהיה עתה לבית דוד והתשועה הגדולה כי יקנא ה' צבאות
בדברי נערי מלך אשור אשר חרפו וגדפו ה' ית' דבר: שלח הרעה הזאת הבאה על יעקב ששלטו אויבי
אויביהם בהם מאת האל הוא שלא יאמרו מקרה הוא אלא בעונם עונותם בא להם כי טרם ביאת
הרעה שלח להם על ידי נביאיו כך וכך יבא להם אם לא ישובו וכמו ששלח הדבר בהם כן נפל בהם וכן יפ
יפול עד שיגלו מארצם כמו שאמרו להם הנביאים מפי' וידעו: ואז ידע העם הזה כי אמת אמרתי להם
שהם היו אומרי בתחלת השורענות הבאה עליהם לבנים כפלו וגזית כבנה ולא היו כותבי אל לבם
כי בעונם בא להם עתה הרע אבל היו אומרי אם בא עתה הרע עוד יבא הטוב כפלים וכשיפול בהם דבר
ה' כלו יגלו מארצם אז ידעו כי הדברי שהיו אומרי בגאווה ובגדל לבב כי הכל יכחמו כי אז תכלה גאותם ו
וגדל לבבם: לבנים כפלו דרך משל כתרומתו רישיא גלו ודטבין מנהון כמני ככסא אתבדרו וש
ושפירן מנהון כקני: וישגב מלך אשור ומחנהו שתפט דמשק והמיתו
רצין: ואמ' זה לפי שאפרים היו עמהם כבדית וטניהם היו כלחמים על יהודה אמר כי לא

כי אמר בבח ידי עשיתי ובחבמתי כי נבנתי ו
ואסיר גבולת עמים ועתידתיהם ששתי ואו
ואוריד כאביר ישבים : ותמצא בקן ידי לחיל
העמים וכאסף בצים עזובות כל הארץ אני ו
אספתי ולא היה גדר כנף ופרצה פה ומצפצף
: היתפאר הגרון על החצב בו אם יתגדל ה
המשורר על מניפו בחניף שבט את מרימיו כח
בהרים מטה לא עץ : לכן ישלח הארון יחוה
צבאות במשמניו רזון ותחת כבודו יקד יקוד
ביקד אש : והיה אור ישראל לאש וקדושו לל
להבה ובערה ואכלה שיתו ושמידו ביום א
אחד : וכבוד יערו וכרמילו מנפש ועד בשר י
יכלה ויהיה במסס גסס :

כי אמר גבולות עמים : לפי שבבט כל הארצות
כאלו הסיר כל הגבולות כי לכל עם יש ג
גבול לארצו לפי התפצט המלכות כאמרך מלכות ש
עם פלוגי מכאן ועד כאן וכיון שהוא כבט הכל שב
הכל מלכות אחת וכאלו אין מלכות הגוים נחלקות
והנה הוא כאלו הסיר הגבולות וית ואגלית עממיה
ממדינה למדינה ועתידותיהם טוסיתו כתוב ביד
וקרי ועתידותיהם בידו ואחד הוא בענין טוסיתו ב
בטני טיני הסניה קורי סין והוא כמו סוף מן טו
טוסים את הגרנות : וטוסיתו מן הדומה למרובע ו
ופי עתידותיהם אנצותיה לפי שממון האנצות הוא
טמון בהם לעתיד אם יצטרך לגי וית וקרי תושב
תושבתהון בזיתר ואוריד כאביר יושבים אלף כ
כאביר כוספת או המלה מידה מן כביר ואביר נט

מורכבת

וטוסיהם ענין אחד וההרכבה להגדלה פי אונתם טוסבי במקום כביר וחקאני אוריד אונתם לארץ ובפסוק
ואסיר ואוריד לעתיד כי ה"ו בשוף וטוסיתו עבר והנה עבר ועתיד בפסוק והטעם כי כבט המדינות ועתיד
לכבט הארצות הנשארות : ותמצא בקן ידי כמו שהקן מוסקר ונעצב לכל עובר וכן כתוב גם כן כעוף
העמי מצאה אונתו ידי כמו שימצא האדם הקן ויקחנו ואין ממחה כי

בירן כן אפי לא מצאתי בכל העמים מי שיעמד כנגדי וכמו שיאסף אדם בצים עזובות שאין האש עליהם ו
כי כשהעוף עליהם נודד כנפיו ומכה בקן למנוע מלקחתם אם יוכל אבל כשהם עזובו יקחם בלא מניע כן
אפי לא מצאתי מנוע לכל מה שלקחתי ואספתי ולא אפי בדבור כ"ט במעשה ולפי שהמטיל חיל עמים לקן ול
ולבצים עזובות המטיל העמי לעוף לפיכך אפי נודד כנף ופוצה פה ומצפצף ולמד לחיל כלמד הרבו לאבכר
ונודד הוא פעל יוצא או יהיה פעל עמד כחבריו והוא כמו נובלת עליה לפי טעמיה נובלים תקרא האלה נוב
נובלת כלומ' מצד עליה טעם נובלי' וכן נודד כנף מצד כנפיו שהוא נודד : היתפאר אמר הנביא א
אלה דברי מלך אשור וזה תימה היאך יתפאר הגרון על החוצב בו והגרזן הוא

והחוצב בו הוא האל ית' וכפל הענין לחזק ומתור הוא המגירה וטרטו כסר והנ"ל נבלעה בדגש הט"ו וממנו נ
משכין כנסרי הנזכ' במענה כהניף טבטו כמו שמניף זה הטבט והו' מלך אשור כמו שאמר שבט אפי ועד מי
הוא לא עם מטה כמותו אלא עם מי שמרי אונתו להכות העמי והו' האל ית' ואמר מרימיו לשון רבי' כמו אלהים
קריני' הוא וכפל הדבר בת"ש ואמר כהרים מטה לחזק הענין ופי' לא עץ זה המטה לא יבא טיהא עץ כשאר ה
העצי' כלומ' לא יגדל ויתר ממה שהוא עתה ומצתה בהתפארן יסוף ויכלה וית' לא עץ לא חוטרא מחי אלהין מ
מאן דמחי ביה : לכן ישלח הארון בעבור זה שלא חשב הוא טיש עליון מכהיב אונתו אלא אפי כי בכחו

ובחבתתו היה ענוה מה שהיה ענוה לפיכך יראה לנו האל כי הוא הארון והוא ארון צבאות מע

מעלה וצבאן מטה והו' ישלח בצבאותיו מגפה ואמר רזון והו' המות כמו וישלח רזון בפסוק : ועוד לפי שאמר
במשמניו אפי ג"כ רזון ופי' במשמניו גדולי טבהם גבורי ובריא' כמו ויחד כל גבור חיל וכגיד נשר במחנה
מלך אשור וכן נקראו הבריא' והחזקי' בלשון הזה כאמרן כל שמן וכל איש חיל וכן אמר ויהרג במשמניהם
ובחורי ישראל הכריע : ותחת כבודו ובמקו' כבודו כלומ' במקום שהיה טס מתכבד מחנהו הגדול והעצום
טס יקד יקוד כיקוד אש תבער בו מגפה טורפת טקטרפכו כטרפת אש : והיה אפי ישראל האל שהוא א
אפי ישראל ואמר להם בחטכה שהיו בה כמו שאמר למעלה העם ההולכי' בחטך ראן אפי גדול זה

והנה האל ית' כמו האור המאיר והאוכל ויאיר לישראל ויאכל במחנה אשור וכפל הענין בל"ש לחזק הענין ופי'
: ופירוש שיתן ושמידו טולטנוהי וטורכנהי וקרא השרים הגדולים שבמחנהו קוצים לפי שבהם היה

מכאיב העולם כקוץ מכאיב : ובבור יערו וכרמלן היער הוא מקום העצים הגדולים והארוכים
טבו טדות וכרמים : והמטיל מחנה אשור ליער ולכרמל כי מ

הוא היה במחנהו מלכים ושרים גדולים והיה במחנהו די מכל צרכיהם וממון רב מעלל מצרים וכנע והיה
בחס עם רב עובדי אדמה וזולתם וכבוד כל

לחטות מדין דלים ולגזול משפט עני עמי לה
לחיות אלמנות שללם ואת יתומים יבזו : ומה
תעשו ליום פקדה ולשואה ממרחק תבא על
מי תנוסו לעזרה ואנה תעזבו בבודכם : בלתי
כרע תחת אסיר ותחת חרונים יפלו בכל זאת
לא שב אפו ועוד ידו נשמה :
אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי : בגוי וי
חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו לשלל של
שלל ולבזבו ולשמונו מרמס בחומר חצות : ו
והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב כי לה
להשמיד בלבבו ולהכרית גוים לא מעש : כי
יאמר הלא שרי יחזו מלכים : הלא כבדכמיש
כלנו אם לא בארפד חמת אם לא בדמשק ש
שמרון : כאשר מצאה ידי לממלכות האדיל
ופסיליהם מירושלם ומשמרון : הלא באשר
עשיתי לשמרון ולאלילה כן אעשה לירושלם
ולעצביה : וזיה כי יבצע יהוה את כל
מעשיו בחר ציון ובירושלם אפקד על פרי
גדל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עינו :

לכתוב דין ספסוקו פיהא להם קיום : ואמר החוקקי
על הסופרים ואמר ומכתבים על הדיונים כי הם
מכתבי : וכתבו יוצא לסלימי הם מצוים לסופרים
והסופרי כותבי וחוקקי חקקי און והדייני מכתבים
להם אונת העמל והאון : להטות כסכאים ו
לפניהם לדין העטיר והגדול : עם העני
ואלמנה ויתנס מהם חלטי אס הדין עם החלונים
סחן כרוב מפני חולשתם ותוקף סכנגדן והדייני
מטין את הדין ונותנים לעטיר ומתדרין סכני בדין
והנה הדיונים כאלו הם טוללים ובוזים העניים י
היתומי והאלמנות : ומה תעשו ליום פקודה
ליום שיפקוד האל : עונותיכם ממרחק זהו
מלך אשור טבא מארץ רחוקה לארץ ישר להטותיה
על מיי כמו אל כמו הרמחה על ביתו כמו אל ביתו
והדומי להם : ואנה תעזבו בבודכם כי אתם תגלו
מכבודכם : בלתי כרע היד לכנוי כמו מונשיע
אין בלתי : את לפי מהעם הזה בלתי ואיל
עמי ולא שומעי אלי לפיכך כרע תחת אסיר : כלומר
במקן האסירי כרע להיות עמהם ובמקן הרוגי גב
יפלו הם הרוגים : כלומר מהם טבאים ומהם הרוגי

לא יסאד אחד מהם בארצו כי כלם יהיו גולים או הרוגים : והמפרשים פירשו בלתי כי היד אינה לכנוי
ית כן לא ימלט אלא מי שיכרע ויחביא עצמו בין האסירים או במקום ההרוגי שלא יחטבוהו שהוא חי : וארד
אבי זל פי בעבור שלא כרע לאל אסירים והרוגי יהיו : ורבי אחי הר משה זל פי זולתי הכריעה טיט להם בא
בארצם מהגוים מכניעים אותם זולתי זאת תבא להם גדולה מזאת והיא הגלות שהיו מהם אסירים או מהם
הרוגים : וית בר מן ארעכון אסירי תתאסרין ובר מן קרוביכון תתמרון : דהו אשור : לשון קריאה קו
קורא לו טיבא על ארץ ישראל לסלול סלל וקוריהו טבט אטו ומטה זעמו טבו : מוסר ישראל : נפירוש
בידם במקומם כלומר בארץ ישראל אטלח זה הסבט : וית בידם טל מחנה אשור כלומר מטה זעמי סמתי ב
בידם ואחכ פי עוד ואמר : בגוי חנף והפסוק כפול בענין במש' ולשמונו מרמס כי הכל יהיו דורכים
ורומסי עליהם : והוא לא כן ידמה כפול בענין במש' אמר כי מלך אשור לא יחשב כי הוא נ
סלחני ומטה זעמי : אבל חשב כי בכח ידו עושה מה שעושה תכניחת האומות והוא אינו יודע כי הוא
סלחני וכאשר ארצה אמנענו מלהסחית והוא חושב להסחית הכל ואפילו ירוסלם : לא מעט אחר מהסחית כל

המתלכות וגם רוב מלכות ישראל אמר שלא יסאד זה המעט והוא ירוסלם שלא יחטבוהו אמתה : פי ואמר
בלבו או לעמו : איך תעמד עיר או ממלכה לפני הלא כל אחד משרי הא חסוב כמלך ויט לכל א
אחד מהם עם גדול וחיל רב : או פי שרי מלכים הם והם מלכי האומות טבכס : הלא ככרמיס : אלה
העוירות על כהר פרת ממלכות ארם וכבטס מלך אשור לפיכך את הלא ככרמיס : כלומר זו כז כי
כלם היו סונית לפני נמסרן בידי וכן שמרון כמוהם וכלכנו הוא כלכה הוא הנזכר בספר עמוס : באשר
לממלכות האליל ופסיליהם : כלומר אע"פ שיש בהם אלילי ופסילי לא היה בהם כח להציל ארצם
מירי מירוסלם ומשמרון : פי שהיו חוקי מירוסלם ומשמרון וכיון טלהם מצאה ידי כט שמרון וירוסלם וזה
את קודם סלכד שמרון ואחר סלכד שמרון אמר : הלא האמר אליליה ועצביה ענין אחד במש' :
וזה כי יבצע כי יסלים כמו ידית תבצעה בצע : אמרתך אמר כאשר יסלים ה את כל מעשהו ב
בגויס וב ישראל פי מלך אשור בהר ציון ובירוסלם אפקד עליו עונות טחטב כי בכחו עשה מה ס
טענה בירוסלם כי סס מת מחנהו וסס נפקד עונת : ומה טאת על פרי גדל לבב מלך אשור לפי טמחטבתו
הרעה עטתה פירו סהיה מתפאר בה לבני ארם ואומ' בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי כבונותי והי מכליח בכל
דרכיו לפיכך היה חושב כי בחכמתו תלניה הצלחתו זהו שאמר על פרי : וכפל הענין ואמר ועל תפארת רום
עיניו כי גבהות הלב כראה בעיניס וכן אמר רום עיניס ורחב לב :

והיה ביום החזא יסור סבלו מעל
שכמד ועלו מעל צוארד וחבל עול מפגי שמן
בא אל עית עבר במגרון למכמש יפקיד כליו
: עברו מעברה גבע מלון לנו חרדה חרמה ג
גבעת שאול נסח : צחלי קולך בת גלים הקש
הקשיבי לישע ענייה עמנות : נדדה מרמנה ו
ישבי חגבים העיוו : עוד היום בגב
לעמד ינופף ידו דר בת ציון גבעת ירושלים :

חכר צור עורב לבד כמי שמזכיר ראשי הדברי כי י
ידוע הוא הענין וכתוב בספר שפטים : כן הכה מח
מחנה מלך אשור וחמלך סברח הכוהו בניו בחרב
ומטהו על היס : ומטהו מטה פריעה על היס כי טס כלה זע
זעס ה' עליו ונסא הקב"ה מטהו עליו בדרך מצרי
כאותו דרך שעסה במצרים טבעס בים כן כלה
מחנה אשור בירושלם : וכף כמכת במקום טכיס
ופי מטהו על היס כלומ' כמו מטהו על היס : ומ' ומ
ומרותיה תעדי תכנון כמה דעדת מרות פריעה על ימא ויתעבדון לבון גבורן ביד ארח מצרים : והיה

ביום ההוא וחבל עול מפגי שמן עול סנחריב ישחת מפני טמן חזקיהו ונהנה הוא בהפך כי טמן
צואר השור ישחת מהעול אשר עליו תמיד כן הוא דרך העולם וכך היה ראוי שיטחת שמנו של ישראל מפני ע
עול סנחריב כי הם היו מעטי נסחריב עם עם רב והקב"ה ברחמיו הפך את הדבר והיה הסמן קטה מן ה
העול וחבל עול סנחריב מפני טמן ישראל ויתעבדון עממיו מן קדם משיחא פי' חזקיהו שנמשח בטמן
המשחה ואע"פ שלא נמשח כי אין מושחין מלך בן מלך ראוי היה להמטח אלא שלא היה צריך : ובדרש מפני ו
טמנו של חזקיהו שהיה מדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות : בא על עית עתה מספר כטבא סנחרי
עם מחנה אל ירושלים ואמר המטען טעבר בארץ בנימן
ירושלם : כל אלה טמות העיר לא נזכרו רובם בספר יהושע כי לעיר אחת פני טמות : למכמש יפקיד כליו ה
הלמד במקו' בית כמו הדגתי לפעמי' לפיכך לא נזכר והדומה להם כמו שכתבנו בספר מל' בסמוך האותיות
והפקיד במכמש רגל כלי מלחמתו כדי שילך לו במה : וירושלם כי היה חושב בלבו כי לא היה צריך לרו
לרוב כלי מלחמה כי היה נקל בעיניו לכבשה : וית' מלחמתו ימני רבני משרתיה : עברו מעברה תי
מעברא דירדנא : גבע מלון : אשכנז עברו הירדן באו ללן בגבע שהיא עיר
וכיון טראו כן יושבי הרמה חרדו : חרדה הרמה פי' יושבי הרמה חרדו וכך גבעת שאול כסה פי' יושבי גבעת
שאול נסו כי כן דרך המקרא במקומות רבי' : וגבע וגבעה שתי עיירות הן בארץ בנימן כמו שכתוב בספר
יהושע : ואפשר כי גבעת שאול היא גבעת בנימן שזכר בספר שמואל אל שאול לפי שהיה מלך והיה מ
משכנו בנימן או בנה הוא טס ארמון לשבתו לפיכך נקראת על שמו : וכך בספר שמואל ושאול עלה אל בי
ביתו גבעת שאול : ואפשר גם כן כי גבעת שאול היתה זולתי גבעת בנימן ושאול בנה אותה הגבעה ונק
ונקראת על שמו : צחלי קולך : הרימי קולך כשנפטר כדי שישמעו אנשי ליט ויברחו ומחנה אש
אשר היה בדרכו פוגע בעיר טמה בת גלים תחלה ואחר כך בליט : נדדה

מדמנה : זאת העיר תצאנה בערי מואב טמה מדמנה אבל בערי ישראל לא תצאנה זה
הטס והוא כמו שכתבנו טיס לעיר פני טמות : ואפשר שהיא העיר הנזכרת בערי יהודה ונקלג מדמנה וסכ
ונסמכה אף על פי שאין נקודס טמה אומותיהם טמות : וכך הגבים טס העיר : והעיון לטמן אטיפה כמו טלח
העז את מקנך : עוד היום בגוב דרך הדרש כי ביום אחד הלך כל המסעות הנזכרים וד
טמיה באותו היום בכנו כי מטס יראה ירושלים וכיון טר
טראה אותה מטס נוסף ידו על ירושלים כארס המבזה הדבר אמר אין זו נחשבת בעיני כי כמה עיירות כז
בצורות ממנה כבשתי : וכך תרגס יונתן עד כען ימא רב וגומ' וקס בנזב קרית כהניא לקביל טורא דיר
דירושלם וגומ' עלה קס ומניד בריסיה מוביל ומייתי בידיה על טור בית מקדשא דבציון ועל עזרתא דביר
דבירושלם : ואחזני אבי זכר לברכה פירש הפסוק כן עוד היום טיטובו לנזב לעמד טס אותם טבר
טברחו מטס מפני סנחריב : ינופף ידו דר בת ציון : אמר על דרך מטל כי עוד ינופף ידו דר בת ציון ע
על מחנה אשר במסלתו וכך גבעת ירושלים והוא כפל הענין במלות טונות : ובא הפסוק הזה כענין שאמר
בזה לך לענה לך בעולת בת ציון אחריו ראש הכיעה בת ירושלים :

ושאר עץ יערו מספר יהיו ונער יכתבם :

והיה ביום ההוא לא יוסיף עוד שאר ישראל ולישת בית יעקב להשען על מבחו ונשען על יהוה קדוש ישראל באמת : שאר ישוב שאר יעקב אל אל גבור : כי אם יהיה עמך ישראל כחול הים שאר ישוב בו כליון חחרוץ שוטף צדקה : כי בלה ונחרצה אדני וד יהוה צבאות עשה בקרב הארץ : לכן כה אמר אדני יהוה צבאות אל תירא עמי יושב ציון מאשור בשבט יכבה ומטהו ישא ע עליו בדרך מצרים : כי עוד מעט מועד וכלה זעם ואפי על תבליתם : ועורר עליו יהוה צב צבאות שוט במכת מדין בצור עורב ומטהו ע על חים ונשאו בדרך מצרים :

וכבוד כל המחנה מתן כלם ימה שאמר חכמם ועד בשר יכלה מראה כי הגוף גם כן נשרף : ויש בזה ת מחלוקת בדברי רבו וחלקו על פסוק ותחת כבודו ולא כבודו תמס כמו שהנא בפ חלק והנה פסוק זה מסייע למי שאומר כי הכשע עם הגוף נשרפו והפסוק שאמר ויטכיוו בברק והנה כלם פגרים מתו מסייע למי שאמר נשמה נשרפה וגוף קיים כי הפגרים היו אלה שהיו מתים : ואע"פ שהם לא הביאו אלא שני פ פסוקים הנה מראה טעם כל אחד ואחד : ונוכל לת לתרץ שני הפסוקים כי נשרף מקצת גופם (וכן אמר למטה בפרשת הן אראלם והיו עמי משרפות סיד .. ויהי כמסוס כוסס והיה מחנהו כמו מחנה סית טימם כנשא הכס כי יסול כל המחנה ויתן ויהא תביר ועדיק יהיו נעברים ונסים : כלומר ה המעטים הנותרים ינסו : ושאר עץ יערו מעטים

לפי שהמטיל המחנה לעצמי היער אלה הנשארים מעץ יערו שלא ימותו מספר יהיו כלומר מעטים כמו ואני מתו מספר : כער יכתבם פירטנו בו כי עשרה היו הנשארים והנער כשמתחיל לכתוב בלמדו הכת הכתיבה תחלה יכתוב אות ה"ו כי היא ראשית הא"לף : ויתכן לפרש כי הנער לא ילאה לכתבם כי מעטים י יהיו והנער יוכל לספרם ולכתבם : וית ואלכו חלשא יתחשבו : ויהיה ביום ההוא להשען על מבחו כמו שהיה אחז נשען על מלך אשור והיה מבחו ביום ההוא כמלך מכביר אחר כן נלחם בו ועתה הכירו כי אין להסען באדם כי צריך לו שיעבדנו ויתן לו מם וכאשר לא יתן לו הוא לא ירצה בו יכהו וילחם בו אבל ראוי להסען על ה' צבאות כי לא יבקש מהאדם דבר אלא שיסען בו באמת ויוסיענו מכל צרותיו ולשי מחזקיהו נשען על ה' הכה מלך אשור שהיה מבחו ונודע לכל כי ה' קדוש ישראל : שאר ישוב לפי שכימי חזקיהו גלו רוב ישראל לפיכך אמר שאר כלומר מה שנשאר מישראל ישוב ובאר עוד ואמר שאר יעקב למי ישוב אל אל גבור ישוב בתשובה שלמה אל ה' שהראה גבורתו כגבורי ה האדם : כי אם יהיה כנוי עמך כנגד חזקיהו אלהי אש והיו רבי כחול הים שאר יקראו מי שישוב בו כי כשהלך הרוב המעט יקרא שאר כן ישראל רובם יכלו ויעבור עליהם כליון חרוץ שיטטסם ב בצדקה ויכלם לפי שהם פושעים והנשארים בו שהם המעט ישוב לאל וזה אמר על עשרת הטבטים שגלו והשארו יהודה ובנימן שבו לאל בימי חזקיהו והנשיעם האל מיד מלך אשור : וכליון חרוץ פי' כליון גמור : כי כלה ונחרצה כמו שאמר כליון חרוץ וכפל ונחרצה לחזק כלומר כי הכלה תהיה גמורה : אמר כלה אני עושה והכלה תהיה נחרצה : לכן אלה יושב ציון לפי שפכס מלך אשור כל ארץ יהודל כמו שכתב

ויחן על כל ערי יהודה הבצורות ויתפסם ולא נשארה אלא ירושלם : ואמר ציון שהיא ראש המ המלכה : בשבט יכבה לא יכלה אותך מכל וכל אלא כמי שמכה בשבט שמכאוב האדם המוכה ואינו ממיתו כן יעשה מלך אשור ביהודה : ומטהו ישא עליך זה המס שהטיל על יושבי ירושלם שלש מאות ככר כסף ושלשים ככר זהב : בדרך מצרים : באותו דרך ובאותו ענין טעמו המצרים בישראל שכי' וישימו עליו שרי מ מסיס למען ענותו בסבלותם ענו אותם במסים ובעבודה קשה אבל לא כלו אותם כן עשה מלך אשור כי בישראל : כי עוד מעט מצרי הכפל להמעיט הזמן אמר עוד מעט זמן יהיה שיכלה זעמי על מלך אשור כי הוא היה עד כה שבט אפי ומטה זעמי להכות העמים ועתה יכלה זעמי ואפי עליו עד שיכלה וזה הוא ואפי על תבליתם תבליתם בשקל תבליתם ויוכת פיר' תבליתם מן תבל עשו וכן תרג' הפסוק ארי עוד צבחר בוציר ויפסוק למטיא מנכנן דבית יעקב ורננו על עממיא עבדי תבללא לסציותהון : ועורר עליו שוט הוא קסה מטבט ומטה אמר הוא הכך בטבט והקב"ה יכהו בטוט ותהיה המכה טיכהו כ מכת מדין כצור עורב שהכה מחנה מדין ושרי מדין שברחו רדפו אחריהם והרגו את עורב א בצור עורב ואת זאב ביקב זאב

ופרה ודב תרעינה יחדו ירבעו ילדיהן ואריה
 כבקר יאכל תבן : ושעשע יונק על חור פתן וע
 ועל מאורת צפעני גמול ידו חדה : לא ירעו ו
 ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ ד
 דעה את יהוה כמים לים מכסים :
 וחיה ביום ההוא שדש ישי אשר עמד לנש עמ
 עמים אליו גוים ידרשו וחיתה מנחתו בבוד :

ומה אכל האריה או זולתו וכן הטורפים אוכלי בשר
 כי אם אכל בשר משאר החיות והבהמות הנה היה
 חסר העולם אותה בריה כי כולם נולדו זכר ונקב
 לא יותר ולא המתינו מלאכול עד שפרו ורבו הנט
 הנטרפים אלא בודאי אכלו עשב הסדה עד שפרו ו
 ורבו הנטרפים והיה טבעם מאותו היום ואילך ל
 לאכול בשר וכן בתיבת נח אלו אכלו הטורפים הנ
 הנטרפים הנה חסרה אותה הנטרפת מן העולם כי

שנים שנים נכנסו ולא יותר אלא אם כן נאמר כי טבעה טבעה שהכנים מן הטורה היו לצורך הטורפים
 ויהי כי כל זה משל כי הזאב והנמר והדוב והאריה הם משל לרשעים העושים והגוזלים שהם לחלשים כמה
 החיות הטורפים לנטרפים והכבש והפרה והעגל והגדי הם משל לעבדי ארץ : ואמר כי בימות המשיח יהיה
 שלום בארץ ולא ירעו איש את חברו : ולא יתכן זה הפי' לפי שאמר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי : ו
 ובימות המשיח בכל העולם יהיה שלום כמו שכתנו וכתתנו חרבותם לאתים וחיתותיהם למזמרות ולא ישא ג
 גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה : ואמר נכרתה קשת מלחמה ואמר במשיח נדבר שלום לגוים : והנכון
 כי טבע החיות לא תתחלף ויטרפו ויאכלו בשר כמו שהם עושים עתה אלא הבטיח את ישראל שהחיות הרעות
 לא יזיקו בכל ארץ ישראל זהו שאמר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי : והטעם כי מלאה הארץ דעה את ה
 ה' וכיון שהם טובים וטמרים דרך ה' לא תשלוט בהם חיה רעה ולא בבהמתם בכל אשר להם כמו שהבטיח
 עי' משה רבנו ע"ה והעבתי חיה רעה מן הארץ ואפי' אם יעברו בארץ לא יזיקו : ופרה ודוב תרענה וגו' :
 וכן אמר בהושע הנביא וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית הסדה ועם עוף השמים וגו' : ומה שאמר וא
 ואריה כבקר יאכל תבן כאלו יאכל תבן כמו הבקר שלא יטרף בשר הבהמה בארץ ישראל אם לא ימצאה
 נבלה ויש לפרש עוד הענין דרך משל והארי והדוב והנחש הם משל לאמונת הרעו ופי' ופרה ודוב תרענה
 כי כל עסק הבהמה לא יהיה אלא לעסוק בעבדות האל לא להבלי העולם וזהו שאמר כי מלאה הארץ דעה א
 את ה' ומריא לא שהיה מין ממניי הבקר הגדלים : ויהי המפוטמים טבעהמות יקראו מריאם וכת' ופטים :

ופרה ודוב היא הנקבה וכן ותצאנה שמים דובים וכן עז עזים רחלים : וכן ילדיהם ירבעו יחדו
 ושעשע מאורת כמו חור נקרא כן לפי שיכנס ממנו למקום שהנחש בו וכן המנהרות אשר ב
 בהרים שפי' המערות ויש להם חור שתכנס ממנו האור לפי' נקראו כן והפסוק כשול בענין במש
 נפי' גמול כמו יונק אלא גמול נקרא בעת השלמת יניקתו ואמר יונק וגמול לענין הנחש לפי שהנחש כמציא
 פעמים בחורי הבית והקטנים מטפחים בקרקע הבית ובחורי הקירות ופי' הדה כמו ידה רוצה לומר שלחי
 ידו : והנה איבת הנחש הנגזרת בימי בראשית עם האדם תסתלק בימות המשיח בכל ארץ ישראל ולעם יש
 ישראל בכל מקום שילכו לא יזיקם נחש ולא חיות רעות ויהי מאורת צפעני חזו בגלגלי עיני חיון חורמין : פי'
 כי הנחש כשהוא בחורו והוא מקום חשך וגלגל עינו מאיר והיונק רוצה את האור מבחון וסבור אבן מאיר
 הוא או זכוכית ומושיט ידו לקחת אותו הדבר שסבור וכוונתו בצפעני ולא יזיקנו הצפעני : וזכר פתן וצפ

וצפעני לפי שהם רעים שבמיני הנחש ואעפ' כן לא יזיקו כש' שאר הנחשים : לא ירעו כל ארץ
 ישראל קרא הר קדשי וטעם הר לפי שהיא גבוה מכל הארצות והטעם למה
 כי מלאה הארץ דעה את ה' : הארץ רוצה לומר ארץ ישראל כמו שאמר ירמיהו הנביא כי כולם ידעו אותי מקט
 מקטנס ועד גדולם וגו' : כמים לים מכסים : מקום המים יקרא ים והמים ממלאים אותנו המקום עד שמכ
 שמכסים אותו שלא יראה קרקע הים : וזהו
 משרשין יפרה כי ישי הוא המרש וכן
 עומד : ביום ההוא יהיה יוס קבוצ גליות ויהיה הוא לכל העמים כמו הנש בחיל שילכו אחר כושא הנש כל
 החיל כן ידרשו כל הגוים אל המשיח וילכו אחריו לעשות מה שיצוה כי כולם יהיו נשמעים אליו לפיכך תה
 תהיה בכבוד שלא יהיה לו מלחמה ויהיה במנחה ובכבוד כי כל הגוים יכבדוהו ויעבדוהו :

הנה האדון יהוה צבאות מסעף פורה במער
במערצה ורמי הקומה גדועים והגבהים ישפ
ישפלו: ונקף סבבי היער בברזל והלבנון בא
באדיר יפל: ויצא חטר
מגוע ישי וגצר משרשיו יפרח: ונחה עליו רוח
יהוה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח
דעת ויראת יהוה: וחריו ביראת יהוה
ולא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אזניו יוכ
יוכיח: ושפט בצדק דלים וחכיח במישור ל
לענוי ארץ וחכה ארץ בשבט פיו וברוח שפת
שפתיו ימית רשע: ודחה צדק אזור מתניו וחא
והאמונה אזור חלציו: וגר זאב עם כבש וגמר
עם גדי ירבץ ועגל וכפיר יחדו וגער ק
קטן נחגבם:

חנה האדון סכחריב חשב כי אין עליו ארון כח
שאל בכה ידי עשיתי ובחכמתי כי כבונתי
אח' הנביא הנה האדון' ה' צבאות ה' אדון צבאן מעלה
ומטה והוא יפיל צבא מלך אשור והמטיל מחנהו לי
ליער מלא עצים גבוהים: ואמר כי האדון מסעף
ופירן כורת הפארות: במערצה פי ביד חזקה יער
יערצם ויטבדם: ורמי הקומה כלומר העצים רמי
הקומה יהיו גדועים והוא מטל על הסרים הגדולי
שהיו עמו: ונקף מבכין הדגוש והוא עני
כריתה כמו חגים ינקפנו ותרגסו וע
וערפנו ותנקסיה: וסבבי מטל על הסרים הגדולי
טבא בעצה אחת עם סכחריב והסתבכו זה עם
זה בעצה אחת וכלב אחד כלל ענפי העצים חמם
המסתבכים זה עם זה בברזל כמו העץ שהענפים
נכרתים בברזל כן יהיו הם נכרתים בחזק מהם ו

והלכנו כלל כל עצי היער: ואמר לבנון מהוא סם יער בארץ ישראל ודבר הכתוב על ההנה באדיר הו
המלאך המכה אותם: ויצא חטר סמך פרסה זו שהיא עתידה לימות המשיח להבטחה שהיתה בימי ח
חזקיהו: אח' אל תתמהו על שלא גדול כזה טיעסה בימי חזקיהו במפלגת מחנה אשור ברבע אחד
כי עוד יעשה לישראל פלא גדול מזה בימות המשיח שהיה לישראל בקבוצ גלית וזה יהיה ממטפחת המלך ח
חזקיהו חכר ישי לפי סממנו יצא המלך הראשון: ופי' חטר מטה כתר גמנו: ואמר מגוע ומשרשיו לפי שהעץ
הנכרת יחליף ויוציא יונקות מגועו ומשרשיו: ופי' גזע מה שנשאר מן העץ על הארץ ומצדי הגזע יעלו הנכ
הנצרים: וכך מן השרשים שהם תחת הארץ יפרחו גם כן ולפי ישראל גלו מארצם זה כמה שנים ונפסקה
מלכותם כאלו נכרת העץ אבל הגזע והשרשים נשארו אמר כי עוד יש תקנה שיחליף הגזע: ואמר הנביא כי
ומשרשי ישי ומגועו יצא עוד חטר כצר ויהיה עוד מלך על ישראל כבתחלה ויותר ממה שהיה ואח' וגדלה
עליו רוח ה' כי מה יהיה כל זה: אח' בתחלה רוח ה' ואח' פי רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח
דעת ויראת ה': וחכמה הוא הדבר שילמדנו אדם וידענו ויהיה מזומן בכל עת: ובינה התבוננות האדם ב
במה שלא למד ממה שלמד: ועצה היא הידיעה והרגילות במוסרי ודרכי בני העולם זה עם זה: ודעת ויר
ויראת ה' שניהם סמוכין על השם ר"ל מידע ה' וירא ממנו: וחריו ביראת ה' לפי שהריח הוא הר
הרגשה קלה אומר לדבר קל טבהרגשה ריח וכך מרחוק יריח מלחמה כאשר ינתק פתיל הנענו
הנעורת בהריחו אס: וכך אח' והריחו ביראת ה' כלומר במעט הכנה ירגיש בני אדם הטובים והרעים ולא יצ
יצטרך לריח עינים ולמשמש אף בשפטו בני אדם ולהוכיח אותם כי מדעתו ומתבוננתו יבין מעשיהם במ
במעט התבוננות: ואח' פי והריחו ודבריו ר"ל רוח פיו וכך לרוחתי לשונתי רוצה לומר כי דבריו תמיד יהיה
ביראת ה': ושפט בצדק אח' דלים וענוי ארץ ואעפ"י שהוא יפוט כל האדם בצדק דלים ועטירים
לפי מדרג העולם להדר פני הגדולים והעטירים אומר כי הוא לא יעשה כן אלא בצדק יקח מ
מטפט הדלים מן העטירים ויוכיח החזקים במיטור בעבור ענוי ארץ שלא יגזלם ולא יעסקם בעבור שה
שהם רפים וחלשים ולמד לענוי ארץ במקום בעבור כלמד אמרי לי אחי הוא וזולתו: והנה ארץ בטבט פיו
רוצה לומר רטעי ארץ ולפי מזכר ענוי ארץ שהן הפכס סמך על המבין וכת' ומחי חייבי ארעא במימר פומ
פומיה: גם סוף הפסוק מוכיח שאח' ימית רשע וגם בלא חסרון אכן הענין טיבה בני ארץ מי שראוי להכנות
שהיי אח' והוכיח במיטור לענוי ארץ: ופי' בטבט פיו וברוח שפתיו כי יקללם וימיתו כמו שכתוב בצדק יקיס
ותגזר אומר ויקס לך: ואח' בסמאל הנביא כל אשר ידבר בא יבא: ונאמר באליעז הנביא ויקללם בטס
ה' ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם מ"ב ילדים: ודחה צדק הצדק והאמונה שיחזק
בהם יהיו לו חוזק שלא ימערדו מתכניו והפסוק כפול במלן סוכות: וית' ויהן צדיקיא סחור סחור
ליה וגו': וגר זאב כי בימות המשיח יתחלפו טבע החיות והבהמות ויטוב למה שהיה בתחלת הב
וכתיבת נח כי בתחלת הבריאה אלן היה אוכל האריה הטה הכה נשחתה הבריאה ומה

והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור
כאשר היתה לישראל ביום עלתו מארץ מצ
מצרים : ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי א
אנפת בי ישוב אפך ותנחמני : הגה אל ישועתי
אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה יהוה ויהי
לי לישועה : ושאתם מים בששון ממעיני ה
הישועה : ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה ק
קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותי הוכירו
כי נשגב שמו : זמרו יהוה בגאות עשה מיד
מידעת זאת בכל הארץ : צהלי ורגי ישבת ציו
כי גדול בקרבך קדוש ישראל :

משא בכל אשר חזה ישעיהו בן אמוץ : על הר
נשפה שאוגם הרימו קול להם הניפו יד ויב
ויבאו פתחי נדיבים : אני צויתי למקדשי גם
קראתי גבורי לאפי עליו גאותי : קול המון ב
בהרים דמות עם רב קול שאון ממלכות גוים
נאספים יהוה צבאות מפקד צבא מלחמה :

ומה טאל לטבעה אשר טיהו טבעה דרכים ולא
יותר : ואשר גם כן טיהו טבעה עני רבני כלומר
לדרכים רבים כי כן הוא דרך הלשון כמו טבע כ
כחטאתיכם : טבע יסול צדיק וקס : והיתה

בזה הכהר תהיה מסלה לשאר עמו
כלומר שתהיה דרך סלולה כאלו זמן רב היתה דרך
וכן תי' אורח כביש : ומה שאמר לשאר פירטנוהו
ומה טאל מאשור כי אותם שהם באשור הוא דרך
ישרה לעבור בנהר פרת אל ארץ ישראל : כאשר ה
היתה פי' כאשר היתה מסלה בים סוף כן תהיה מס
מסלה בנהר פרת :

כי אכפת בי פי' לפי שאכפת בי
והגליתני ועתה טב אפך ונחמתני לסיכך צריך אני
להודות לך טב אפך מחני ולא הנחתני בגלות כ
כמו שהייתי חייב לסי עונותי : הגה אל י

ישועתי כי עזי העיץ בקמץ חטף
כמו וזמרת ויהאיה כי הרי' קמוצה ואלו היה ס
סמוך היה פתח וכן אשר נכתב היו ביד כח בידיו :

ושאתם מים בששון דרך משל כמו השואב מן המעיין טל יפסקו מימיו כי בכל עת ימצא בו לשאוב
כי הוא מקור תמיד כי לא תפסק מהם הברכה והישועה ויהיו בששון כל ימיהם : וית הפסוק

במשל למור החכמה כי החכמה נמשלת למים והמלמדים הם כמו המעיין והתלמידים הם השואבים וכן ת
תרנמו ותקבלון חולפן חדת בחדוה מבחירי צדיקיא : ואמר חדת לפי שאותו המור יהיה חדט כן ילמדו אז
דעת אתה מה טל למד אדם עד אותו היום כמו טאל כמים לים מכסים : ואמרתם תאמרו זה אל

זה דרך זרנו : קראו בטמו קראו לעמים בטמו כמו ויקרא טס אברים בשם ה'
הודיעו הזכירו או פי קראו בטמו כשתתפללו לו וכן ואני אקרא בשם אלהי וכת' כלו בשמיה :

זמרו לה כי גאות עשה כמו טאל על ים סוף כי גאה גאה : וזאת הגאות תהיה מודעת בכל הארץ טינז'
עם דל מבין עמים רבים ועצומים ומגפת וגו' ומגבש כן תהיה מודעת בכל הארץ ועל כל זה ר

ראוי לכס לזמר לה : צהלי הרימי קולך בטירה ובצבא האל כי קדוש ישראל היה גדול בקרבך כלומר
גדול טמו בקרבך כנשלאת טעשה כל טאל בכבואת וגו' ומגבש ביחזקאל והתגדלתי והתקדשתי
וגו' : משא בכל אשר אשר חזה להודיע כי כחבא גס על אמות העולם : ובראשון אמר אשר חזה ו

נלא הוצרך לומר על האחרים : עד הר נשפה טאל וגבוה כמו וילך טפי אפתח על ט
טשים קינח : וית על ברכא דיתוב שליוא רנב' : לומר בכל שהיתה טלנה וטקטה פי' מלשון רבותי

והוא טאלנס בעליהם טלט טנים בשופי : אל טאל כס הטיפויד על דרך משל כאלו קראו להם ונטאל להם
כס על הר גבוה והטיפו להם יד טיבאו מהרה אל בכל להטחיתה והבאים אליה הם מדי ופרס ותנופת הוד
הוא כאדם הקורא והוא רחוק לו טאינו טומענו ומניף לו בידו טיבא : ויבאו פתחי נדיבים כמו בפתחי חסר

בית הטמוז כמו לזנות בית אביה ואחרים רבים ושרי בכל קורא נדיבי' שהיו בעושר ומעלה והם הנקראים
נדיבים כי ברנב אנשים גדולים ואכסי טס רנח נדיבה בהם : וית נדיבים על מדי ופרס ויפרטו פתחי כמו
חרבות וכן ואת ארץ כמרד כשתחיה וית ויעלון בתרעוהי מכדבין : אני צויתי למקדשי והם מדי ו

פרס ואמר צויתי ואמר למקדשי ר"ל שהעיר את רוחם לבא על בכל : והרי הם כאלו צוה וקדש
וזמן אותם לבא לאפי קראתי אתם לעטות בכל אפי וחמתי ויהיו עליזים ונמחים בגאותי טאני מתגאה על
בכל על יד : קול המון אה' הנביא כי טמע בכבואה קול המון בהרים דמות עם רב כאלו היו עם
רב בהרים מדיבים ונטמע קול המון ההרים בו וטמע קול טאון ממלכות גוים נאספים ורב הצב'

הזה' צבאות והוא היה משקד כלומר מונה אותם כענין טנאמר תפקדו אותם לצבאותם : כי כן דר
דרך העולם בבא צבא למלחמה מונה אותם הארץ המושל עליהם לדעת מנינם בבאם למלחמה : ויש
לפרט ענין מני כלומר הוא היה מטיס פקידים עליהם וכן תי' ממני מערין בקרבא : ג ד

והיה ביום ההוא יוסיף יהוה שנית ידו לקנות ו
את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ו
ומצפתרום ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומ
ומאיי הים: ונשא גם לגוים ואסף גדחי ישראל
ונפצת יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: ו
וסרה קנאת אפרים וצדרי יהודה יכרתו אפ
אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר א
את אפרים: ועפו בכתף פלשתים ימה יחדו י
יבזו את בני קדם אדם ומואב משלח ידם ובני
עמון משמעתם: והחרים יהוה את לשון ים ו
כיצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והבהו
לשבעה נחלים והדריך בנעלים:

והיה סנית כי ראשונה קנה אותם מבית עבדי
וממצרים וביום קבוצ גלות יוסיף ה סנית
ידו לקנותם מכל הגוים אשר כפוצו שם: ועל גלות
בכל לא נאח זה כי לא יצאו אלא יהודה ובנימן שה
טהיו בגלות בכל ולא נקבצו עשרת השבטי לפיכך
לא נוכל לומר על אותו הקבוצ סנית כי ממצרים י
יצאו כל ישראל לא כשאר אחד ולא יאמר סנית אלא
סתדמה לראשונה: וקבוצ זה הגלות תהיה סנית למ
למצרים שיצאו כלם וכן יצאו כלם בקבוצ זה הג
הגלות לפיכך אמר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש
ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: ומה שאמר ו
את שאר עמו אשר ישאר לפי שרבים מהם כלם בג
בגלות ומאיי הים הם אשר בארצו אדום וישמעאל
כס: כאלו הקבוצ ירים גם לגוים שיחרדו לבא אל מקום ה
ישראל אשר בארצם סילכנו להם בכבוד: וסרה

הגם כן יסלחו ביום ההוא כל הגוים את
כשיקבצו בני ישראל בארצם תסור הקנאה שהיתה ביניהם בגלותם מארצם שהיתה בהם חלוק
מלכיות מקנאתם במלכות בית דוד: וצדרי יהודה יכרתו כי מקדם היו ביהודה צדרי לאפרים ואפרים רוצה
לומר כל ישראל לבד מיהודה ומפני שהיו ישראל מקנאי במלכות בית דוד היו יהודה צדריים ואויבים להם
וכן ראינו טעמו המלכות טבע שנים שלא מלך דוד אלא על יהודה וכן בטוב דוד אל המלכות אחר טברחו
מפני אבטלום אמר מדוע נכבד אחינו וגו' ואומר ויקם דבר איש יהודה מדבר איש ישראל ותקע טבע בן בכ
בכרי בטופר והלכו אחרינו ובני יהודה דבקו במלכס: וכן עד שנחלקה המלכות במלך רחבעם שאמר אני
אוסף על עלבס: ומה שאמר יכרתו רוצ' לומר שלא יהיו וכן וכרתה קשת מלחמה והפסוק כפול בענין במלך
טונות: ועפו ינועון אל עבר פלשתים למערה של ארץ ישראל: וכן תי' למחית ית פלשתאי דבמערבא
והוא תרגם ועפו בכתף ויתחברון כחדא ואנחנו מפרטי ועפו ענין עופפות שהיא התנועה המ
המהירה ואמר בלשון עופפות למהירות תנועתם אל מקום פלשתים להכותם ולבזוז אותם: ויש מפרשים וע
ועפו ענין עיף ויגע כלומר יהיו עיפים מהכות בכתף פלשתים ומלת בכתף שמוך ובא על דרך מוכרת כי
על דרך הסמיכות משפטו בטעם נקודות: וכתב בן אשר כי בא כן בהיותו מלרע לתקן קריאת הפא מפני פ"א
פלשתים: אדום ומואב אף על פי שאין נכריס הים באמות לבד ישראל שהם כבדלים מן האמות בתורתם
נשאל התעברו עם האמות אבל שאר האמות התעברו רובם והנם היוס בין דת ישמעאלי ובין דת נוצרים
כשזכר אדום ומואב ובני עמון רוצה לומר ארצותם והיוסבים בהם היוס: וכן מה שאמר בנבואת דניאל
העתידה ואלה ימלטו מיד אדום ומואב וראשית בני עמון כן פירשנו משלחו ידם שיטלחו בהם ישראל ידי
ידיהם לכל אשר ירצו: משמענתם שהיו נשמעים לכל אשר יצוו אותם: וזכר אלה המקומות לפי שהם קרובי
לארץ ישראל אבל גם כן כל האמות יהיו תחת יד ישראל: וזהו ענין כריתתה כי כל לשון חרס
כריתתה והשחתה: וכן והחרים ענין כריתתה וגזירה ובא
יש סוף לגזרים: את לשון ים מצרים הוא נהר מצרים הנקרא סיחור ויבס ברצון האל שיעור דרך שיעברו
בו גאולים: והניף ידו על הנהר: הנהר הזה הוא נהר פרת: וכן תרגם יונתן ויריס מחת גבורתיה על נהר פ
פרת: ופירוש והניף ידו סיכה גרנוח חזק שייבשהו כמו טעשה בים-סוף ביצאת מצרים כמו שאמר והיתה מ
מסלה לשאר עמו וגו': בעים רוחו בחזק רוחו סיוליך על הנהר ייבשהו: ומלת עים תתפרש לפי הענין וא
נאין לה חבר במקרא: ורבי אחי ר' משה פירש עים מן לעי השדה שפירושו גל ושירש בעים כמו בגלים כ
כלומר בגלי הים והנהר יניף ידו וירוחו להשקיטם וליבשם: וינתן תרגם בעים רוחו במימרי נביאיהי:
והכהו לשבעה נחלים: וכה הקבוצ נהר פרת ויכהו ברומ עזה עד שיטוב לשבעה נחלים ויהיה דרך בין נח
נחל לנחל: והדריך העובדים באותם הדרכים בנעלים: שמהיה הדרך חרבה כאלו לא היה שם מים ויעב
ויעברו בהם בנעליהם ברגליהם: והדריך פעל יוצא והאל הוא המדריך והעובר הוא הדורך:

ועלליהם ירששו לעיניהם ישסו בתיהם ונש
ונשיהם תשגלנה : הנגי מעיר עליהם את מדי
אשר בסף לא יחשובו וזחב לא יחפצו בו : וק
וקשתות גערים תרששנה ופרי בטן לא ירחמו
ועל בנים לא תחס עינם : וחיתה בבל צבי מ
ממלכות תפארת גאון כשדים במהפכת אפ
אלהים את סדום ואת עמרה : לא תשב לנצח
ולא תשכון עד דור ודור לא יהל שם ערבי ור
ורעים לא ירביצו שם : ורביצו שם ציים ומלאו
בתיהם אחים ושכנו שם בנות יענה ושעירים י
ירקדו שם : וענה אים באלמנותיו ותנים בה
בהיכלי ענג וקרוב לבא עתה וימיה לא ימש
ימשכו : כי ירחם יהוה את יעקב ובחר עוד בי
בישראל והניחם על אדמתם וגלוח הגר עלי
עליהם ונספחו על בית יעקב :

ועלליהם ירששו הכנים בעיני האבות ויטסו
בתיהם ונשיהם תשגלנה לעיניהם ו
ואחר כן יהרגו אותם וכל זה הוא דרך אכזריות ונ
וענין ירששו הוא הפלת העוללים בקרקע או אל ה
הקירות דרך אכזריות ויטסו עני בזה והוא מפעלי
הכשל מבנין כפעל : ותשכבנה כתוב ותשגלנה ..
הנגי מעיר : מעיר את רוחם לבא אל בבל להל
להלחם עליה וזה מדי כי דריוס המדי הוא
שכבש בבל ובמותו מלך עליה כורש הפרסי וזה ה
העם לא יחטבו כלום כסף וזהב לפדיון אנוכי בבל
אלא יהרגו אותם ולא יהיה להם פדיון כמו שאמר ל
אוקיר אנוס מפז : וקשתות פו עס קשתותיהם
ירששו הכערי כי הנה : הקשתות תרששנה
הכערי : יפירשו בו כי היו מסימי הכערים בקשתות
מקום חצים ומורי אותם על הקרקע ואל הקירות
פרי בטן ובנים ר"ל בעודם קטני וכן ואכל פרי ב

בטנך : אז בני ואם בכני יציל או בן יצא או בת יצא : לא תחוס עינם : בשורק והוא לבדו בשורק כי כל השאר
בחללם .. וחיתה בבל פי בבל שהיתה צבי ממלכות תפארת גאון כשדים תהיה עתה כמהפכת אלהים
את סדום : ואת עמרה ופי צבי חפץ שכל הממלכות היו חסדים בה והכשדים שהיתה להם ה
היו מתפארי ומתגאים בה עתה תהיה כמהפכה שהפך אלהים את סדום ואת עמרה שתהיה חרבה ולא יהיה
בה ישוב לעד והעיר בבל שחלכו עליה דריוס וכורש ושהיו היו אינן בל הקדומה כי אותה החריב דריוס ובזה
עיר אחת באותה הבקע היא שמה בבל עד היום ובסדר עולם אומ כי הנה יא אותה דריוס והרג בלש
מלך עליה שנה ובשנה האניה השכה אלהי כמהפכת סדום ועמר : וזוהי ובה בשנה השמוע זן של דריוס ואחריו
בשנה השמועיה זאת כמהפכה שהפכה אלהים : לא תשב : פי תשב יתשכון על העיר כנגד היושבים ו
השוכני בה כמו העיר היוצאת אלף ר"ל על
לומ לא יטה אהלן ואח צרבי לפי שהצריבים הם השוכני באהליו : ורעים ואפי רועי לא ירביצו שם : ואנס
כי את תחלה לא תשב כלומ לא תהיה בנויה עוד שיטבו בה אנשי ולא אפי אהל לא יטה אדם שם דרך עראי
ואין צריך לומר אלא אפי הצאן לא ירביצו שם טלא ירביצו שם הרועי כי משכן החיו רענ תהיה כנו המדבר
ורביצו : הצאן לא ירביצו שם אלא מי ירבץ שם חיות המדבר יקבצו שם : ופי ציים חיות השוכני בתקום
צויה לשיכ בקראו צויה : וית תמיון וית שהם כמיות הנזכ בדברי רבנן כדי שלא תקפנו הנמיה
מרטנא בלעז : בתיהם החרבי : אנוחיס חיה סקורי בלעז ש"דון : בכנות יענה הם הקטני מן היעני והאמות ו
מעושפי בעולם ויניחו קטניהם ויתאבלו לחוסר מזונותם לשיכ את ואכל כבנות יענה ודרך היענים לשכן
במדבר ובמקומן החרבי : ונעיריס הם השדים כמו לשעירי אשר הם זונים אחריהם ונקראו כן לפי שהם
נראים כדמות טעירים למאמין בהם : וכן תי נעיריס יחיו כן תמן : וענה : פי יוצעק כמו ענו לה ויתען
להם : וענתה שמה והדומי להם : ענין הגבהת קול וכן דרך האיים : והתנים להגביה קולם והוא
כקול אכל : איים : שם חיה מחיות המדבר וית וינפצון חתולין בבירכתהון : לא וינפצון כדי קודם לפ"א : בא
באלמנותיו כמו בארמנותיו כתרנגו : ותנים בהכלי ענג וכן תנים יענו בהיכלי ענג שהיו נענה יהיו חרבים
מדור החיות : וקרוב לבא עתה עת חרבנה של בבל קרוב לבא : וימיה ימי שלמותה לא ימשכו כי קצרי יהיו ..
כי ירחם ה' בעבור טירחם ה' את יעקב יבא בקרוב עת חרבן בבל כי בחרבנה תהיה תשועת ישראל :
והניחם כתרנגומו ויטרינון : וכלנה הגר עליהם יתחברון גרים אליהם לראותם כי בחרבן בבל ת
תהיה תשועתם יודו כי בסבתם היה החרבן ההוא לפי שהרעו לישראל יותר מדאי כמו שאמר קצפתי על עמי
וגו לא שמת להם רחמי : ומלך מדי ופרס שלקח בבל הודה כי מה היתה לו כמו שאמר כל ממלכות הארץ נתן
אלהים בידי וגו' ואח מי בכס בכל עמו ויעל וגרים סתניירו אז בעלותם מבבל לא ראינו זה בהתנבא ולא י
לקחום עמים וגו' אבל מצאנו שהיו להם שוטנים רבים בבנין ירושלם לסיכך הנכון בעיני בזה כי זה ה

באים מארץ מרחק מקצה השמים יחזה וכלי
זעמו לחבל כל הארץ : הלילו כי קרוב יום וזו
יחזה בשוד משדי יבא : על כן כל ידים תרפינה
וכל לבב אנוש ימס : ונבהלו צירים וחבלים
יאחזון ביולדה יחילו איש אל רעהו יתמהו פני
לחבים פניהם : הנה יום יחזה בא אכזרי ועבר
וחרון אף לשום הארץ לשמה וחטאיה ישמיד
ממנה : כי כובבי השמים ובסיליהם לא יחילו
אורם חשך השמש בצאתו וירח לא יגיה או
אורו : ופקדתי על תבל רעה ועל רשעים עונם
והשבתי גאון זדים וגאות עריצים אשפיל : או
אוקיר אנוש מפז ואדם מבתם אופיר : על כן
שמים ארגזו ותרעש הארץ ממקומה בעברת
יהוה צבאות וביום חרון אפו : והיה בצבי מדה
ובצאן ואין מקבץ איש אל עמו יפנו ואיש אל
ארצו ינוסו : כל הנמצא ידקר וכל הנספה יפ
יפול בחרב :

באים מקצה השמים מחורח : אמר מקצה השמ
השמים על דרך הפלגה לרחוק הקצה כאלו
כונע לשמים מן הצד ההוא : וכלי זעמו הנה המכ
המכה הצבא ועם הצבא הם כלי זעמו : ובהם יח
יחבל הארץ : ארץ בבל .. חלילו : אמר כנגד א
אנשי בבל : כסוד מטדי יבא : כסוד טי
טיבא מחזק טאין דרך להנצל ממנו : וכן כקול טדי
כקול חזק וכן תי וכביזא מן קדם טדי ייתי : על
כן : כי אין להם תחבולה להנצל כיון שבא
להם זה מאת ה' תרפינה הידים מלהלחם כנגד או
אויביהם והלב ימס שלא ימצא בעצמו טוס גבורה
ואומץ כי הגבורה היא בלב כמו טאח ואומץ לבו ב
גבורים .. ונבהלו : בקמץ מפני הטלטלת כי
יש לה מטפט ההפסק : ופי יושבי בבל
יהיו כבהלים ולא יוכלו להטיב יד : יאחזון בצרי מ
מפני ההפסק : ופי הם יאחזו צירים : וזה הענין מ
משמש בטני פנים כי הצירי יאחזו האדם הכבלי י
כמו חיל אחז יושבי פלסט הלל חבלי יאחזון צירים
יאחזון : ולדעת יונתן יהיה כן יאחזון כן הכנוי והוא כמו יאחזו ויהיה בענין כמו חבריו וטוב הן פירושו
לכן תרגם יאחזיכנון : יתמהו לפי שבא להם הרעה פתאם יתמהו איש אל רעהו איך היה זה : פני להבים
פניהם כאדם טיש לו בחרב : פניו אדומים .. הגה יום ה' בא אכזרי ועברה : יהיה אכזרי ועברה
וחרון אף עמו : הארץ פי ארץ בבל וחטאיה
עד שתטאח טממה מאנטיה : בי כוכבי הכביאי אדברים דרך טאל ואומרי על מי שתבא לו צרה כי ה
הוא יושב בחטך ולא יזרח לו השמש ולא יאירו לו הכוכבים ולא טוס אורה כמו טאח ידעך כרו ב
האשן חטך : וכן זה השסוק ואחרי רבי בזה הענין : ופירו וכו' ליהם כתב ר' יונה כי כסיל הוא ככב גדול כן
כקרא בערבי סאל והכוכבים המתחברים אליו נקראי על שמו כסילים : יהלן אורם : ענין כונה טרטן הלל מב
מבנין הפעיל ויהלן כמו יגיהו כמו טאמר וירח לא יגיה אורו כאלו אמר לא יתנו אורם והפעלה על הכוכבים
אש אראה אור כי יהל השעלה על האור בצאתו טיקון אורו : ופקדתי על תבל : ר"ל על ארץ בבל אפ
אשקוד עליהם רעה טעטן לישראל : ועל רשעים הכטדים טהם
מדאי כמו טאח אני קצפתי מעט והם עזרו לי לרעה : גאון זדים טהיו גאים ואנטי זדונם ..
אוקיר : אשים כבי תכל יקרים יותר מפז : כל אש ירצה אדם לפדותם טלא יהרגו לא יקחו מדי ופרס
בהם משקלם זהב טלא יהיו גו אונתם : מכתם אופיר : מהפסן כשול בענין בלש : וית ה
הפסוק בענין אחר אמר אחבב דחלי מדהבא דמתיקדן מניה בני אינטא ועבדי אוריתא ממסכנא דאופיר :
ר"ל על ישראל טהיו כבבל טלא יותתו בין המומתים מאנטי בבל כי יהיו יקרי בעיני מדי ופרס יוקר מפז ו
וישמרו אונתם טלא יהרגו : על כן : שמים דרך מטל כאלו ירגזו השמים ותרעש הארץ מרוב הרעה ו
הבאה על בבל כי לא יוכלו להנצל מן החריב בטוס ממון לפיכך אמר על כן .. וחיה העם הכ
הכברי אשר כבבל יהיה בבא הרעה על בבל ככבי מודה טידיחוהו וירדפו אחריו ללכדו טהוא רץ
בכל כמו כן כל אשר הוא מעט אחר יצאו בחשזון מתוכו איש אל עמו יפנו ואיש אל ארצו ינוסו : בל
הנמצא כל הנמצא בתוכה מעט אחר ידקר כמו אנטי העיר וכפל הענין בלש ואמר וכל הנספה
יפול בחרב : ופירוט הנספה כמו נוסף טהוא מעט אחר ונוסף אל אנטי העיר והוא מטרט למען ספות הרנה
: ויוסף נספה בענין אחר : ובענין הזה תי כל דייעול לכרכי צירא יתקטיל בחרבא : וענין ידקר הוא מכת ח
חרב : ויש מפרשים כל הנספה כמו ויש כספה בלא מטפט ואמר כל מי טיגיע זמנו למות לא ימות על מטתו
אלא יפול בחרב ..

הורד שאל גאונך חמית נבליך תחתיד יצע
רמה ומכסך תולעה: איך נפלת משמים הלל
בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים: ואתה
אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכבבי
אל ארים כסאי ואשב בחר מועד בירכתי צפ
צפון: אעלה על במתי עב אדמה לעליון: א
אך אל שאל תורד אל ירכתי בור: ראויך א
אליך ישגיוחו אליך יתבוננו חזה האיש מרגיו
הארץ מרעיש ממלכות: שם תבל במדבר ופ
ועריו הרס אסיריו לא פתח ביתה: כל מלכיו
גוים כלם שכבו בכבוד איש בביתו: ואתה הש
חשלת מקברך כנער נתעב לבוש הרוגים מ
משעני חרב יורדי אל אבני בור בפגר מובס:

הורד שאל גאונך סהיית מתנאה ומדמה בעצ
בעצמך שאתה כמו אל לפי סהיית מושלם
על כל העמי: ועתה כראה שהורד שאל אנתו הגאון
והנך מת כאחד העם: המיית כבליך סהיה כשמינו
בביתך קול המיית כבלי וכסורות ועתה הורד שאל
עמך כי פסקו אותם הסמחות: תחתיד ועתה הנה ת
תחת המצעים היקרים והמכסים הנכבדי: שהיו לך
בחיך עתה במוותך הס רמה ותולעה ואמר יוצעו
ומכסך שהוא לשון זכר ואעפ"ס שרמה ותולעה לשון נ
נקבה לפי שרמה ותולעה הן דרך כלל על רבי'מן
התולעי וכסידבר דרך כלל ידבר פעמים לשון זכר
ופעמים לשון נקבה כמו ומכסך תולעה לשון זכר
ורמה תכסה על ידס לשון נקבה: וכן ותיי הכנס ו
ותעל הצפרדע: איך נפלת כי היית בחיך
השחר והוא הנקרא הלל ו

כמו ככב השמים ולא כל ככב אלא ככב המניה אורו הרבה והוא ככב
מענין בהלן כרו עלי ראשי: ועתה איך נפלת משמים לארץ ונגדעת והנה בחיך היית חולש על גוים ועתה
נחלשת ונגדעת: חולש כמו ויחלש יהושע: ועל במקום בית השמוע כאלו אמ' חולש בגוים וכן תי' קטיל בעמ
בעממיה: וכמו זה ועל חרבך תחיה כמו בחרבך ונתת אותם על סל אחד כמו בסל: ורבותי זל פי כי חולש מ
מפיל גורל כמו שאת מטילין חלשים על הקדשים ב"ט אבל לא על המכות ואמ' מאי משמע דהאי חלשים ליש
ליטנא דפוריא הוא דכתי' חולש על גוים: והוא שאת כי עמד מלך ככל על אס הדרך וגו' ואמ' קלקל בחצים ט
שאל בתרפים ראה בכבדי ואומ' בימינו יהא הקסם ירושלם הנה שהיה מפיל גורלות באי זה עס ילחם כי כל
כלם היו לפינו לעשות בהם כרצונם ובבאן לירושלם הטיל גורל אס ילך לרבת בני עמון או לירושלם
ואתה אמרת: בחיך היית חושב בלבבך מרוב הצלחה שהיה לך היית חושב השמים אעלה דרך משל כ
כלום למעלה מכל בני אדם: וכן תי' לרומא אסק: ממעל לכבבי אל: ועוד ארים יותר גבוה מכל ו
הכבבי על דרך משל: וית' עיל מן עמיה דאלה אטוי כורסי מלכותי: דמה ישראל לכבבי אל ויפה פי': ואשכ ב
בהר מועד בירכתי צפון: הר מועד הוא הר ציון לפי שהיו נועדים שם כל ישראל תמיד נקרא הר מועד ואמ'
ירכתי צפון כי ציון לצפון ירושלם וכן אומ' הר ציון ירכתי צפון כלום התפאר בעצמו סיכבוס ירושלם וי
ניסים כסאו בה: וארז אבי זל פי' הר מועד וירכתי צפון ככל אמ' כשאשכ הר מועד בירכתי צפון אבי חושב
בעצמי כי ממעל לכבבי אל ארים כסאי וקורא בכל הר מועד לפי שכל העולם היו נועדי' שם אל מלך בכל
נקראה הר לפי שהיתה עיר חזקה: וכן קראה ירכתי צפון כי היא צפונית מזרחית לישוב העולם: אערה
כפל הענין לחזק ובמתי עב ר"ל השמים שהם ממעל לעבים: אדמה: מבנין התפעל ומשפטו
אדמה: אך אל שאל: תחת ממעל לכבבי אל שהיית חושב תורד אל שאל: תחת ירכתי צפון תורד אל יר
ירכתי בור: ובור הוא הקבר: ותי' לסיפי גוב בית אבדנא: רואיך במוותך אליך ישגיוחו: וההם
וההטנחה היא דקנת הראות: שם תבל גס זה מדברי המתבונני: בו ויאמרו הזה הוא שסס
תבל כמדבר: ותבל הוא שם לארץ המיושבת: לא פתח ביתה: לא פתח להם בית הסהר לעולם כיון
סנתנס בבית האסורי' לא הוציאם עוד משם: כל מלכי איש בביתו פי' איש בקברו: וכן תי' גבר בבית עלמי'
ואתה השלכת מקברך: אמרו בטעה טנטרד כבוד כזר והיה עס החיות טבעה שני: ועס הארץ המליכו
אוי' מדורך בנו וכאשר טב כבוד כזר לדעתו וטב אל היכלו אל ככל ונמצא בנו יושב על כסאו כ
נתנו בבית האסורי' ולא יצא משם עד שמת כבוד כזר והוציאוהו העם להמליכו והוא לא רצה למלוך אמר ו
איכי מאמין שמת ואס יבא כמו טבא בפעם אחרת וימצאני: והרגני הוציאו אותי מקברו: והראו לו שמת ועל
זה נאמ' ואתה השלכת מקברך: כ"א בתרגום סתרגס טכבו בכבוד איש בביתו אתכנסו ביקר גבר בביתיה:
ותרג' ואתה השלכת מקברך ואת אתרכינת מאתריך: וזה כוונה לדרך הפטט יותר: ויתפרש איש בביתו כמשמעו
כלום כל המלכי' כמו בביתם ובהכליהם ואתה השלכת מקברך מביתך שהיית חושב שתהיה בו לזמן רב כמ
כמו שארס בקבר והשלכת מתוכו כלום שרונח רעה טעברה עליך מאת האל השליכה אותך מביחך והלכת ל
לדור בין החיות: כנצר

ולקחום עמים והביאום אל מקומם והתנחלו
בית ישראל על אדמת יהוה לעבדים ולשפחו
והיו שבים לשביהם ורדו בנגשיהם :
והיה ביום הניח יהוה לך מעצבך ומרגוזך ומן
העבדה הקשה אשר עבד בך : וגשאת המשל
הזה על מלך בבל ואמרת איד שבת נגש שב
שבתה מדהבה : שבר יחזה מטה רשעים שבט
משלים : מכה עמים בעברה מכת בלתי סרה
רדה באף גוים מורדף בלי חשך : נחה שקטה
כל הארץ פצחו רנה : גם ברושים שמחו לך
ארוי לבנון מאז שכנת לא יעלה חברת עלינו :
שאויל מתחת רגזה לך לקראת בואך עורר ל
לך רפאים כל עתודי ארץ חקים מבסאתם
כל מלכי גוים : בלם יענו ואמרו אליך גם א
אתה חלית כמונו אלינו נמשלת :

זה הפסוק יתפרש לטני פנים כי ירחס ה' את יעקב ו
עתה בגלות בבל ירחס עליהם ויוציאם מגלותם ו
נבחר עוד ביטור בימי המשיח ואז וכלה הגר עמם
כמו שכתוב וכלו גוים רבי אל ה' ביום ההוא וכמה
פסוקי מורים על זה הענין בימות המשיח בדברי
הנביאי וכן ולקחום עמי כמו שכתב והביאו את כל
אחיכם מנחה לה' וכמה פסוקים מורים על זה וכן
וכספחו ויתקברו כמו שפסחני כא אל אחת הנהונות
ולקחום והתנחלו יתנחלו מהם להנחילם ל
לבניהם אחריהם להיות להם לעבדי
ולשפחות כמו שכתב ועמדו זרי ורעו זאככם ובניו
נבר אחריכם וכורמיכם .. והיה אמר כנגד יש
ישראל היושבים בגלות בכל ביום ש
טהיח המעצבך תשא המשל הזה והוא יוס חרבן
בכל מעצבך מעצב הגלות ומרגוז המ' בחירק
וכן מאחרי דוד מרדף אחרי יסר ותי ממרותך כמו
שתיבס אנקלום סבלות מצרים מרות מצרי .. אשר עבד בך .. אע"פ שכלת העבדה לטו נקבה אמר עבד
לשן זכר רוצ' לנח' על ענין העובדה וכן יעשה מלאכה והדומי להם .. וגשאת המשל המשל הוא הדבר ה
שאינו מוכן כמשמעותו וכן בזה מדהבה מטה שבת גם ברושי ארוי
זה דהבא והוא תאר לבבל שהיתה בעלת הזהב שהיתה לוקחת מם מכל הארצו וית' סף תקוף חייבא .. שבר
מטה ושבת משל על החזק והממשלה רשעי מושלי .. אמ' על כבוד כצר ועל אויל מורדף ועל בלשצר ..
בובה אומ' על כבוד כצר ולפי שהו היה תחלת הממשלה והו כבש כל הארצות אמר זה הענין עליו כי ב
בכיו אע"פ שעבדו אותם כל הגוים הם לא לקחו להם דבר אלא מה שהניח להם אביהם בעבדה שלא
היה לו חמלה עליהם תכת בלתי סרה התי' במקו' הא' כי איכנו סמוך וכן חכמת ודעת טפעת אנו רואה והד
והדומי להם כמו שכתבנו בספר מכלל' אמ' כי מכתו לא היתה סרה מכל העמי אלא תמיד היה מכה אותם
רודה באף והיה רודה בהם באף ובחמה ובי' באף קמוצה מורה על הא' הידיעה ר"ל האף הידוע לו למ
למלך בבל מורדף בלי חשך כל גוי וגוי מורדף משניו בלי חשך ולא מנע מלרדפו אלא תמיד הוא מורדף מ
מפניו לא יתן לו מנוחה .. נחה ועתה במות בז בנו וסרה ממטלת הרשע כבוד כצר נחה שקטה כל ה
הארץ ופצחו רנה ואמר דברי כנגד כבוד כצר כאלו מת הוא ביו' ההוא .. גם ברושים לפי
סאת נחה שקטה כל הארץ והו אומ' על עס הארץ שהיו תחת עבדתו והיו בצרה לפיכך אמר גם בר
ברושי והוא משל על המלכי וכן ארוי הלבנו' אמ' טגס המלכי שמחו באבוד מלכותו וממשלתו כלומר אפילו
המלכי והשירי שאין כותבי עליהם עבדה כמו על עס הארץ אשי' הם שמחו לו באבודו כי במות בז בנו אב
אבדה ממטלתו לא יעלה הכנרת עלינו לפי שהמשי הגדולי לברושי ולארצי אמ' ג' הכנרת דרך משל ואמ' מאז
שכת כלנו מעת שמת כבוד כצר כי אע"פ שעבדו הגוי את בנו ואת בז בנו לא היו מצירים להם אלא שהיו
נותני להם מם אכל כבוד כצר היה הורגם ונותנם בבי' האסורי ומעבדין עבדו קשות .. שאול מתחת
החיים שמחו והמתי רגזו ופצחו על דרך משל לפי שהיה מחיר כל העולם בחייו אמר כי המתי
יפחדו שלא יחרידו במותו והוא על דרך משל מרוב החרידו כל העולם אמר בדרך הפלגה כי המתים חרדו
ופצחו בבאו אליהם ושאול בזה הפסוק זכר ונקבה כמו שאת רגזה ואמ' עורר את עד' כי השאול העיר המתי
הגדולי לצאת לקראתך במותך וכאלו המלכי בקברם בכסאותם כמו בחייהם והשאול הקי אותם לקראתך
רפאי מתי וכן רפאי כל יקומו אם רפאי יקומו וית' גברי כלות הגדולי והגבורי המתי עורר לך עתודי ארץ
המלכי נקראי עתודים דרך משל כמו שהעתודי מנהיגי הצאן והולכי לפניהם כמו שאת כעתודי לפני צאן
כן המלכי מנהיגי העם .. בלם יענו יענו התחלת הדבור כמו וענית ואמרת ויעץ איוב הראשון גם
אתה ואע"פ שבחיים היית מושל על כלנו עתה כראה טגס אתה חלית כמונו וקרך מקרה המות
כמו שקרה לנו וחלית מבנין שלא כזכר טס פעלו כמו אשר חלה ה' בה ..

כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר וידו הנטויה ומי י
 ושיבנה : בשנת מות המלך אחז
 היה המשא הזה : אל תשמחי פלשת כלך כי
 נשבר שבט מכך כי משרש נחש יצא צפע ופ
 ופריו שרף מעופף : ורעו בכורי דלים ואביונים
 לבטח ירבעו וחמתי ברעב שרשך ושאריתך
 יחרוג : הלילי שער זעקי עיר נמוג פלשת כלך
 כי מצפון עשן בא ואין בודד במועדיו : ומה ו
 יענה מלאכי גוי כי יהוה יסד ציון ובה יחסו ענ
 עניי עמו : משא מואב כי בליל
 שדד ער מואב נדמה כי בליל שדד קיר מואב
 נדמה :

כטויה עליו והכהו חדרו כל הגוים ויראן מה ואכסי
 כוט ומצרים שהיו במחנה וראו מפלת מלך אשור ו
 עבדו אתה ויראן ממנו כמנ שכתן יהיה מזבח לה
 בארץ מצרים : כי ה' כיון שהנא רוצה אין מ
 מי סיפר עצתו אס כן דברו קיים כמו ש
 טאמ' על יד כביאיו כן יהיה וכן יקום : בשנת
 מות המלך אחז כבואה זו על פלשתים
 כאמרה כשמת אחז ומלך חזקיהו אמ' הכביא כנגד פ
 פלשתים עוד אל תשמחי פלשת כלך כמו שט
 טמחת עד עתה מטמת עזיהו והו' טבט
 מכך כמו שהנא אומר בדברי הימים ויצא וילחם ב
 בפלשתים ויפרץ את חומת גת ואת חומת יבנה ואת
 חומת אשדוד ויבנה ערי' באשדוד ובפלשתים וכשמת
 עזיהו טמחו פלשתיו ולחצו את ישראל בימי אחז כמו שכתן טס
 וילכדו בית שמש ואת אלון ואת הגדרות ואת סוכו ובכנרת ואת תמנת ובכנרת ואת גמזו ואת בכנרת ויטבחו
 טס וכשמת אחז ומלך חזקיהו אמ' הכביא אל תשמחי פלשת כי הנה קס מי סיכך והנא מזרע מי טהכך בתחלה
 כחש מטל על עזיהו טהכהו כמו טהכש מכה ומתית : וית ארי מבני בכנרת דימי יפוק מטיחא אמ' כחש על ימי
 כי כן נקרא כמו שכתן אשר בא אל אביגיל בת כחש : צפע ושרף מעופף כאמ' על חזקיהו כלות זה יהיה קסה
 לך מעזיהו כמו טהצפע והשרף קסים מהכחש : ופי' מעופף מדלב ממקו' למקום : וית ויהיו עובדוהי בכון
 כחיו מפרח : ואת כלך לרוב הטמחה שהיו טמחי כלס במות עזיהו : וחזקיהו הכה בפלשתיו כמו שכתן בספר
 מלכי הוא הכה את פלשתים עד עזה ואת גבוליה ממגדל כנצרי עד עיר מבצר : ורעו בכורי דלים
 ישראל שהיה להם עד עתה בכנרת וחלק גדול בדלות עתה ירעו הנה והנה טלא יהיה להם פחד
 מאויביהם ולבטח ירבעו : דמה אותם לצאן סרועי במדבר בלא פחד כי בעוד שהיו אויביהם טולטו בהם
 לא היו יונאי מעריהם הכצורו והיו רעבי ועתה יצאו לכל מקום בלי פחד ויטבעו מטוב העמים : והמתי ב
 ברעב שרשך הם ירעו ואתם תמותו ברעב : ואמר שרשך על הנאספי בערי המבצר : וטארייתך והנאספי
 מן הרעב טלא ימותו ברעב : יהרב חזקיהו : ואמר והמתי טהנא מאמר ישראל ואמר יהרב כי מה טיעטה חזק
 חזקיהו הוא מעטה האל כי בעזרתו עטה מה טעטה : הלילי טער זעקי עיר : הלילי על טער זעקי ע
 על עיר על הטבר הגדול הבא עליך : וכן תרגס יונתן
 פלשת כלך כמנוג וכטבר את פלשת כלך : ואת כמנוג לטון זכר ואמר הלילי זעקי לטון נקבה לטון זכר הוא כ
 כנגד הצס ולטון נקבה כנגד העדה : כי מצפון עשן בא הפורענות טהנא כעטן ואמר מצפון ארץ ישראל ו
 טהנא צפונית לארץ פלשתים : ואין בודד במועדיו : במועדיו שיתן חזקיהו ללכת להלחם על פלשתים אין ב
 בישראל טהיה בודד בצמנו טלא ילך עם החיל כי כלס ילכו בטמחה : וכן תרגס יונתן ולית דמאחר בזמנ
 בזמנתי : ומה יענה מלאכי גוי כל אחר ממלאכי הגוי ההולכי בטליחות מארץ אל ארץ כטיטאלו או
 אותן חרשות מה יאמר ואמר כי ה' יסד ציון במלך חזקיהו כי היה לציון כמו יסוד לבנין כי חטב
 מלך אשור להחריבה והתפלל חזקיהו ועכנה האל על ידי יטעיה הכביא ואמר לא יורה טס חץ ולא יקדמנה מ
 מנן ולא יטפך עליה סללה : ואמר וגננתו על העיר הזאת להנטיעה : ובה יחסו עניי עמו : כל ערי יהודה הב
 הכצורות נתפטנו והיא כטארה ובה חסו ישראל : משא מואב כבואה זו על פורענות מואב : ואמר
 הכביא כי בלילה יבא להם השדד בעודם יטני
 הסמיכות אולי חסר הנסמך רוצה לומר בליל פלנטי או בא סמוך במקום מוכרת כמו אל חזקיהו בחיל כב
 ככר : ופי' כדמה נכרת : וטדד וכדמה מלות טונות והענין אחד : ואת טדד וכדמה ועלה עבר במקום עתיד
 כדרך הכבואות : וער מואב הוא עיר מואב טטמה ער וכטמכה אל מואב אולי היתה עיר אחרת טטמה כך : ו
 ותרנמה לחית : ואולי ער היא ערוער כי היא למואב וכן תרגס ירנשלמי מערוער על טפת נחל ארכון מ
 מלחית די על כוף נחל דארכנא : ויש מפרשים ער כמו עיר : ותרגס יונתן ואנן דמיכין פירטן בענין ד
 דממה כי כטארכס יטן הנא דומס : וקיר הנא עיר למואב טטמה קיר וכן כתוב וארכס מקיר : וגלן עם ארכס
 קירה : וזה היה למואב לפיכך אחר קיר מואב : ויונתן תרגס כדכא דמואב :

לא תחד אתם בקבורה כי ארצך שחת עמך
חרגת לא יקרא לעולם זרע מרעים : חבינו ל
לבניו מטבח בעון אבותם כל יקומו וירשו ארץ
ומלאו פני תבל ערים : וקמתי עליהם נאם הו
יהוה צבאות והכרתי לבבל שם ושאר וגין וגב
ונבד נאם יהוה : ושמתיה למורש קפוד ואג
ואגמי מים ושאטאתיה במשאטא השמד נאם
יהוה צבאות : נשבע יהוה צבאות ל
לאמר אם לא כאשר דמיתי בן חיתה ובאשר
יעצתי היא תקום : לשבור אשור בארצו ועל ח
הרי אבוסנו וסר מעליהם עלו וסבלו מעל ש
שכמו יסור : זאת העצה היעוצה על כל הארץ
וזאת הוד הנטויה על כל הגמים :

ונצר נתעב כשנוטע אדם נטועים ויש ביניה שח
טאיו מכליח עוקר אותן משרשית ומטליכו : וכן ל
לבנוס הרנוגים שהו מלכלך בדם מטליך אדם או
אותו כי כיון שהו לבנוס הרגאין אדם חוטט בו לר
לרחצו וללבוטו כי אין דרך בני אדם ללבוטו כיון ש
שהו מהרנוג ועוד שהו מנוקב מדקרות החרב מ
מטועני חרב הו הרנוגים וכפל הענין במלו טוכו
לחוק הענין : ופי מטועני מדוקרים : וכן פי אדוני
אבי זל טענו את בעירכס ודמהו ללשון הערב : יו
יורדי אל אבני בור : אמר על המלבוטים ואף על
פי שאמר לבנוס בלשון יחיד הרבה כמוהו במקרא א
אמר כי מלבוטי ההרנוגים מושלכים ויורדים אל א
אבני בור כמו ההרנוג והו פגר מובס וכרמס בין
הרנוגיו וכן השלכת אתה כמו אותם הלבנוטים וא

ואמר אבני בור בעבור הקבר שבונין בתוכו באבנים סביב הנקבר : והו הנקרא בלשון מטבח דופק
לא תחד אתם : לא תתיחד עם מלכי גוים בקבורה כלומ לא תהיה שנה להם במותך ויקברוך כי לשאר
מלכי יעשו כבוד גדול בקבר אותם ושורפי עליה וחונטים אותם אבל לך לא יעשו עמך כבוד אלא
סתקבר כאחד העם ולמה כי ארצך שחת פי בכבוד המס שהיה מטיל עליהם עמך הרגת מרוב אימה שהיה
מטיל עליה עד שבחטא קל היה הורג אנשיו כי הנה חכמי ארצו הרב על שלא ידעו להגיד לו חלומו ופתרונו
וזה אכזריות גדולה לפיכך שמחו כל עמו במותו ולא עשו לו כבוד בקבורתו כמו טענוטים לשאר מלכים :
לא יקרא לעולם זרע מרעים בכיו שהם זרע מרעים לא יקרא לזמן רב בן פלוני כי במהר יכרת זרעו
כי במות בלסצר בן בנו נכרת זרעו מכל וכל : חבינו לבניו שיהרגו אותם וזה בעון אבותם
ויס לכס לירא שיהיו הפנים כמו האבות רעים לפיכך
ומלאו פני תבל ערים אם הם יקומו ומלאו פני תבל טונאים ורעים לפי השמרו שלא יקומו : ערים טונאי
כמו ויהי ערך וכן בלשון ארמי ופסריה לערך : וכן תי בעלי דבבך : ויש לפרש ערים כמשמעו ויתפרש כך
אם הם לא יקומו וירשו ומלאו פני תבל ערים וירבה היטוב כי הם היו כובטים הערים ומחריבים היטוב :
וקמתי עליהם כלומ אתעורר עליהם להכריעם לבבל פי למלך בבל ואמר לבבל כי בהכרת זרעו של
מלך נכרתה ונחרבה בבל : או פי לבבל ליוטבי בבל : כי כולם ימותו בחרב אבות ובנים יח
יחדו : טס ושאר הכרתת הטס הו שלא יסאר לו דבר שזכר שמו עליו או יהיה נשאר קרוב כמו איש איש אל
כל שאר בשמי : ואם זה בקמץ וזה בצירי : נין הו הבן ונכד הו הבן וכן תי בר ובר בר : ושמתיה

למורש קפוד כמו שאמר בחרב : אדם נירטוה קת וקפוד : וקפוד הו הנקרא בערבי קס

קפאסד ובלעז טארטוג והו כמזאת תמיד במקום המים : וטאטיתיה במטאטו השמד : ענין תכבדות שח
טמכבדין את הבית בלשון מטכ והו הנקרא בלשון מקר יעים ויעה ברד : אמר כמו טמכבדין הבית וישאר
קרקע הבית נקי כן תהיה בבל נקיה מאנטיה ומכבוד ומחרבט ומכל דבר ואותו הכבוד יהיה כבוד השמד
והשחתה : וכן בדברי חזל לא הו ידעי רבנן מאי וטאטיתיה עד דשמעוה לאמתיה דר דקאמר להויהא אתתא
סקלי טאטיתך וטאטי ביתא : והנה נשלמת נבואת בבל ופרטה זאת אחריה על מלך אשור :
נשבע דבר הו טבועתו כי דברו קיים כמו הטבועה לפיכך אמר אם לא שהו כענין טבועה כאדם
שאומר אם יהיה כך לא יהיה כך : וכן אם לא בתים רבים לשמה יהיו אם לא טויתי ודומתני : כ
כאשר דמיתי : כמו טחטבתי על מלך אשור כן היתה עבר במקום עתיד : וכן תי כן תהא וכאשר יעצתי היא
הגור תקום כמו שיעצתי עליו ועצ היא תקום הדבר וברוח לשבור אשור ומה הי' העצ לשבור אשור
בארצי והו ארץ ישראל כי טס קרוב לירושלם נפל אשור : כי יצא מלך ה' והכה מחנהו כמו
טכתו ואמר ועל הרי כי ירושלם הרים סביב לה נעם היה מחנה אשור וסר מעליהם עולו שהיה מטיל עליה
מס גם כבש כל הארץ לבד ירושלם כמו טכתו : זאת העצה אמר על כל הארץ ואמר על הגוים כי מ
מלך אשור כבש כל אלו הארצות והיה פחד

שלחו בר משל ארץ מסלע מדברה אל הר ב
בת ציון : והיה בעוף נודד קן משולח תחיינה
בנות מואב מעברות לארנון : הביאו עצה ע
עשי פלילה שיתי כליל צלך בתוך צהרים סת
סתרי גדרים נודד אל תגלי : יגורו בך גדרים מ
מואב הוי סתר למו מפני שודד כי אפס חמץ
כלה שד תמו רומס מן הארץ :

והוכן בחדר כסא וישב עליו באמת באהל דו
דוד שפט ודרש משפט ומדבר צדק : שמענו ג
גאון מואב גא מאד גאותו וגאוונו ועברתו לא י
כן בדיו : לכן יליל מואב למואב כלה ילילו
לאשישי קיר חרשת תחגו אך נבאים :

סימיתם ולטאריית אדמה כפל ענין במ"ס אדמה א
אדמת מואב ויהי אריה נבוכד כצר טהיה כמשל לאר
לאריה כמו סאח עלה אריה מסבכו רוצה לומר כי ז
זה החרבן הראשון הוא סיחריבס סנחריב מלך א
אשור ומה שיטאר מהם יחריבס נבוכד כצר : וכך
ת"י מלך במסריותה יסק : שלחו כר כתוב ו
במלכי ויפסע מלך מואב היה נוקד ו
והסיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אל
אלים צמר ויהי בנות אחאב ויפסע מלך מואב ב
במלך ישראל לפיכך את הכביא שלחו כר כלומ אחת
כרים ואלים טהייתם טולחים למלך ישראל למס ו
ומרדתם בו היה לכס לטלוח אותנו מס ולא באה אל
אליכס זאת הרעה אם תעטון כן : ואמר מסלע מ

מדברה טהיה עיר ראש מלכות מואב ואח על הר בת ציון טהיה ראש ממלכת ישראל ואחר טלא היה מלך בס
בממלך היה לכס לטלוח לציון אל מלך יהודה : ואפס טהיה פי טלחו לעתיד כלומ עתה טתטפל מלכותכם
סיחריב אתכם מלך אשור וסרה גאותכם טלחו המס טהייתם טולחו מתחלה למלך ישראל טלחו עתה אל
הר בת ציון לחזקיהו מלך יהודה טהיה מלך צדיק וחזק במלכותו ותכנעו לפניו ותעלו לו מס : ויהי כן יהו
מסקי מסין למטיחא דישראל דיתקוף על דהו כמדברא לטור כנשתא דציון : והיה כעוף נודד כן יהיה
מואב כמו העוף הנודד תקנו וכמו קן האפרוחי מטלחים תקנס טאין להם תקנס לנח כן תה

תהיינה בנות מואב והם הכפרי כמו בחשבון ובכל בנותיה כולם יעבירו לארנון ויוליכום בגולה : וארנון
היא גבול מואב : הביאו עצה עשי פלילה הביאו כתוב ב"ו וקרי ב"ו עשי כתוב ב"ו וקרי ב"ו והע
והענין אחד כי כשמדבר בלשון נקבה ידבר כנגד הכנסה וכסידבר לשון רבים כנגד העם

ואח היה לך להביא עצה לעשות משפט בעצמך להצלת ישראל כי אברהם עשה כמה עניני להצלת לוט והיה
לך לטמור החדר לבניו והיה לך לשית כלך כליל בתוך צהרים והוא דרך משל טהיה להם להסתיר אותם מי
מישראל טהיו בורחי מפני האויב דרך ארצם : ומה צרת האויב לחוס הצהרי שמצר לאדם כטיעמר לחוס ו
הטמם כצהרי טהחוס בצהרים בתקשו וההצלה ממנו הוא הצל : ואח כליל לפי טכלו כל כלומ כל גדול כצל
הלילה היה לך לפרנס עליו כלומ הסתר גדול טתכסי ותסתירי אותם מפני האויב טלא ימצאם סתרי כדחים :
נודד אל תגלי כפל הענין לחזק : יגורו בך כדחי הכניו כנגד האל כטהיו ישראל כדחים מארצם ועו
ועוברי דרך ארצך היה מן הדין טיגורו ויטכנו בך וטתהיה להם סתר מפני שודד והו סנחריב

ומואב הוא לשון קריאה כמו מטה מטה כי אשם המץ היה לך להסתירם כי הנה עתה אפס השודד טלהם וה
והמוצץ כל טובם והיומם ארצם כלם תמו והו אמרו על משלת סנחריב בירוטלס : שוד תאר והוא כמו טו
שודד וכן המכליב שוד על עז אמרם יכצלו מן השודד והוכן בחדר כסא למלך חזקיהו ומואב יכלה ויבא ע
עליו עוד שודד אחר שודד ויטפלו מנאותם והו סאח אחרינו טמענו גאון מואב וגו' : והוכן בחדר כסא

טל חזקיהו יהיה ככון בחדר שיצטה וכך וישב עליו באמת שיצטה כמו סכתוב ויעט הטוב והישר
והאמת לפני ה' אליו : או פי באותו חסד ואמת טהבטיח האל את דוד כמו סאח וחסדי לא אסיר ממנו ואמר ו
וחסדי לא אשר מעמו ולא אסקר באמונתו : באהל דודי"ל בית המלכות אשר לדוד ויהיה זה המלך שופט ודו
ודורט מאשט ומהיר צדק פי שופט טהיה שופט משפט צדק בביתו לכל הבא לפניו וגם היה דורט וחוקר על
אשר לא יבא לפניו והיה דורט משפט העניי והעטוקי אצ"פ טלא יזעקו אליו ומהיר צדק ודיו ומהיר לעשות
מעטה היושר והצדק : שמענו מאמר הכבי כלשון האמות שיאמרו כן על מואב טמענו טהיה מתגאה
מאד מואב בעורו בטלותו וכפל לשון הגאון כמה פעמי לרוב הגאון : גא מאד כמו גאה

אלא טכפל ממנו למ"ד השצל : ועברתו טהיה מתקצף ומתעבר ללא דבר על הגוי טכניו מרוב גאותו : לא כן
בדיו לא אמת כזכין כלומ דבריו טהיה מדבר בגאותו לא כתקיימו עתה טבאה אלמ הרעה כמו כן בכנות כ
צלפחד דברות בדיו כמו חרב על הכדים וכאלו : לכן יליל המואבים הנטארים יכנו וילילו על
הנהרגים : לאשישי קיר חרשת אשישי הם היסודות כמו כפלן אטיותה וכך בארמית ואנשיא יחיטו

עלה הבית ודיבון הבמות לבכי על גבו ועל מ
מידבא מואב יילול בכל ראשו קרחו וכל זק
זקן גדועה : בחצתיו חגרו שק על גגותיה ובר
וברחבתיה בלה יילול יורד בבכי : ותזעק חש
חשבון ואלעלה עד יחץ גשמע קולם על כן ח
חלוצי מואב יריעו נפשו ירעה לו : לבי למואב
זעק בריחיה עד צוער עגלת שלישיה כי מע
מעלה הלוחית בבכי יעלה בו כי דרך חורוני
זעקת שבר יעוערו : כי מי נמרים משמות יחיו
כי יבש חציר בלה דשא ירק לא חיה : על כן י
יתרה עשה ופקדתם על נחל הערבים ישאום :
כי הקיפה חזקתה את גבול מואב עד אגלים י
יללתה ובאראלים יללתה : כי מי דימון מלאו
דם כי אשית על דימון נוספות לפלישת מואב
אריה ולשארית אדמה :

עלה הבית ודיבון עלה מואב אל הבית והוא ב
בית עז ודיבון והוא טס המטבט טהיה טס
בית עז : הבמות : וכן היו טס במות לבד בית עז ו
וכאשר יבא האויבי עליהם פתאום יעלו עליהם ל
לבכי ולבכות טס לפני עז טלהם ולספור ולקרוא כ
כדי סירחם עליהם כמות אלהיהם לפי דעתם : על
גבו ועל מידבא יילול טכבטן אותם האויבי ויקרחו
ראשיהם עליהם ויגרעו זקניהם : ואח לסוף גרעו
על הזקן ולסוף קרח על הראש כי כן המכה לתלום
טער הראש על טער הגרול ועל אכל לגרוע הזקן כ
כלומר לגלח הזקן כי הזקן המגדל הוא תפארת הפ
הפני ומפני האכל יסירו התפארת : וכן אח מגלחי
זקן וקרועי בגדים : ולא אח הנה מגלחת ואמר גרו
גרוע לגבאי בכל ראשי קרחו זה לבדו בא בחולס
הראש בלסוף רבים : בחצתיו בטוקים וברח
וברחבות ועל הגנות כלומר בגלוי

יחגרו טק וייללו ויבכו וכממדבר בלסוף יחיד הוא על הכלל ובלסוף רבים הוא על הפרט ופי' יורד בבכי כ
כאלו כל גפני יורד ונתך בבכי והוא דרך הפלגה מרוב הבכי ויית יורד מצומח מענין ארד בטיחי ואע"פ
טאינו משרטט : ותזעק חשבון ואלעלה יערי מואב וכן יהן והיא יהנה הכז בתורה והיא בגבול מואב ל
לפיכך אמר עז : על כן חלוצי מואב אותם חלוצי טבא טהיו במואב כשראין כל העם בוכים גס
הם הריעו תרועת הבכי והיללה עמהם ולא טמו לבס להלחם כנגד אויביהם : נפשו ירעה לו ירעה מענין
תרועה ואע"פ טאינו משרטט ופי' כפס מואב ירעה בעצבו עצמו כלות על הרעה טבאה לו : לבי למואב
מדבר הנבי' על לסוף העם טיאת כל אח מהם כך ואח זעקה ללב על דרך מטל מרוב המייתו ויית ב
בלבהון מואבאי ימרון למערק עד צוער בריחיה אח' בכנוי הנקבה לפי טהמטי מואב לעגלה טליטיה ופי'
עגלה גדולה בת ג' סני' כי היא הטובה וכן היתה מואב מלאה כל טוב כטבאה אליה הרעה ואח' כי הנמלטים
ממואב יברחו עד צוער ואמר עגלת בתני כמו כה"א כמו ותועבת לאדם לך אף גילת ורכן אל תתני פונת ו
לך והדומים להם טכתבנו בספר מכלל ויית עגלת תלתיית רבתא הלוחית טס מקום גבוה אח' כאשר יברחו
ילכו הלך וכה ויזעקו זעקת שבר הבא עליהם פתאום : חורונים : טני' הם חורון העליון וחורון התחתון :
פי' יעוערו כמו יעירו וככפלה הפ"א ויית טהוא הסוף כמו ירועעו מענין תרועה ולפי דעתי טהוא מענין ט
טבר מדברי רבותי כמחקה המגלה ואמרה איכי טותה מערערין אותה : פי' מטבדין ומכין אותה עד טתעתה
אע"פ טביעוערו לא ככפלה בו כי אס הפ"א בלבד טניהם ענין אחד : פי' יעוערו יטברו עצמם בזעקס ע
על טברס ויכו כף אל כף וכף אל ירך כמנהג הצועקי הכולי : ויית צומחת תכירי קרב צומחין : פי' מי

כמרים כמרים טס נהר או טס מקום בארץ מואב ואח' טטמות יהיו כיון טאיין טס יוטבים כאלו
איין טס מים ואיין טס רק ירק ועשב כי יוטבי הארץ מהם נהרגו ומהם ברחו : על כן יתרה עשה חסר
מלת אשר ומטטטן אשר עשה וכן לעס עליה אשר עליה אח' הדרך ילכו כה אשר ילכו כה : בעב
בעבור זה עשה ה' לי בעבור זה אשר עשה ה' לי ופי' על כן יילול מואב ויבכי כי יתר הממון טכבט ופקודת'
הכל יטאח האויבי על נחל הערבי ונחל הערבי נחל סמוך לעיר מואב טהיו בו ערבים כמו ערבי נחל ומה
טינציאח מן העיר יטאח על טפת הנחל ההוא וטס יקבצו הכל ואחר כך יחלקו ביניהם הטלל : ופי' פקודתם ו
ממוכס כקרא הממון פקודה לפי טהאדס פקיד וטגיד עליו וכפל הענין בח"ט : ויית על כן טאר ככסיהון דק
דקנו יתבזזו ותחומיהו על ימא מערבא יתנכס : פי' הקיפה בכל גבול מואב סביב יזעקו וייללו : וכן
עד אגלים ובאראלי וכן ערי מואב על הגבול : או טמוכו לגבול : פי' מי דימון דימון טס נהר
בערי מואב ואמר כי מרס החללים מלאו מי הנהר דס : כי אטית מאמר האל אמר אטית על
דימון כוספות טיהיה הדס כוסף על מי הכהר ופי' כוספות בלסוף נקבות תעלות או גלות מרס כוספות על הנ
הנהר טילכו מזה ומזה לנהר פלגים יכלי דס : לפלגת מואב אריה הפלטים מן האויבים יבא לחס אריה טי

עזובות ערי עדווער לעדריס תחיינה ורבעו וא
ואין מחריד: ונשבת מבצר מאפרים וממלכה
מדמשק ושאר ארם בכבוד בני ישראל יחיו נ
נאם יחזק צבאות: והיה ביום
ההוא ידל כבוד יעקב ומשמן בשרו ירוח: וה
והיה באסוף קציר קמה וזרועו שבלים יקצור
והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים: ונשאר ו
בו עוללות כנקף זית שנים שלשה גרגרים בר
בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה פוריה
נאם יחזק אלהי ישראל: ביום ההוא ישעה ה
האדם על עשחו ועינוי אל קדוש ישראל תרא
תראינה: ולא ישעה אל חמזבחות מעשה ידיו
ואשר עשו אצבעותיו לא יראו והאשרים והח
והחמנים: ביום ההוא יחיו ערי
מעוזו בעזובת החרש והאמיר אשר עזבו מפני
בני ישראל וחיתה שממה:

ירושלם להלחם לפיכך זכר חרבן ישראל שהיא מל
מלכות אפרים בכבואה זו: מוסר מעיר מוסר מה
מהיות עיר: והיתה מעי מפלה: טיטילנה ותהיה ג
גל אבנים: חכר דמשק לשי שהיתה ראש הממלכה כ
כמו שאמר כי ראש ארם דמשק: עזובות ערי
עירווער: אשאר שהיתה בארם עיר טטמה
עירווער והיתה עיר גדולה לפיכך סמך אליה הערי
הקטנות: ואת ערי עירווער ואעפ שהיתה בערי מו
מואב עירווער והיא טכבטנה בני ישראל היתה גם כ
כן בערי דמשק עיר טטמה עירווער כמו טכתו עד
עירווער אשר על פני רבה: וכמדרש עומד בדמשק
ומכיר בעירווער אלא שהיו בדמשק טוקים כמ
כמנין ימות החמה וכל אחד יש בו ע' והיו עובדים
כל אחת ביממה וישראל היו עובדי כלם ביום אחד
לכך הזכיר מפלת עירווער שהיא מישראל אצל מפלת
דמשק: וית עירווער מענין חרבן כמו ערער תתע
תתערער טכין קרניהן חרבן: לעדריס תהיינה

סיהן חרבות ויהיו למדבר זאן: ונשבת: מוצר: היה סמרון שהיה מוצר אפרים וראש ממלכתם ומ
המית רצין מלך ארם והחריב דמשק: ונשאר ארם לפי טזכר
דמשק אשר לא דמשק לכדה כי גם שאר ארם יגלו כמו כבוד בני ישראל כן יגלה כבודם כי טניהם גלו בזמן
אחר על ידי מלך אשור: והיה ביום ההוא: בזמן ההוא טגלו עשרת הטבטים שהיו כבוד יעקב ידל:
ענין דלות ועניות והוא הפך הכבוד כי עם העושר הוא הכבוד ומסמן בשרו ירוח דרך משל על
עשרם וכבודם טגלה: הרזון הפך המסמן: והיה כאסוף קציר כמו שהקוצר יאסוף הקמה ויקצרה
יחד לא יאמר אלא שבלים מעטים אחת הנה ואחת הנה כן יעשה מלך אשור בישראל טיגלה אותם
לא נשארו בעשרת טבטים אלא מעטים מפחדים בארץ וגם מהם יקחו וילקטו אותם אשר ימצאו קציר עם
תאר בשלם טריר וטליט: וזרועו שבלים יקצר: כשל הענין במש: והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים יהיה
זה האויב מלקט ישראל הבורחים כמו שטלקט שבלים אחת הנה כן ילקטם האויב מה שנמצא מהם בורחים
ואתה ילקטם בעמק רפאים ובשאר המקומות אבל זכר עמק רפאים כי הוא סמוך לירושלם ומלך אשור ת
תצט הכל מה טלכד שהיה חנוץ לירושלם ועמק רפאים נזכר בספר יהושע אשר בקצה עמק רפאים נפונה כ
נקרא כן העמק ההוא אולי היה לענקים: וכך תי' מישר גבריא: ונשאר: אמר זה על יטבי ירושלם שה
שהיו כעוללות כנגד שאר ישראל שהיו רבים והם מעט כעוללן:
נקיפת זית טכשאריר: בדת גרירים מעטים טלא כסרן בעת הנקיפה והם אשר בראש אמיר טלא טסוג יד הכ
המנקף להטירם: ואמר נקרא הסעיף העליון כן היא ירושלם שהיא גבוהה ומעולה טכארץ ישראל ואשר יה
יהיו בתוכה לא תטיגס יד מלך אשור: ביום ההוא יטעה פי יפנה או יבטח: ועל כמו אל אש פי יפנה ו
והוא כי חזקיהו החזיר למנוטב ישראל: ובער ע' מבי המקד' ומן האר' והבין והור' אות' כי ה' הוא האלהי'
ג'לן ראוי לעבוד ולבטוח בו זהו שאמר על עשחו טיכינו כי האלהים הוא עושה את האדם ויוצרו והוא קדוש יט
ישראל טקדש ישראל והבדילס מן העמים להיות לו ולעבדו לבדו: ולא יטעה אל המזבחות מעשה יד
ידיו לא אמר על המזבחות מעשה ידיו כי כל מזבחות מעשה ידי אדם אלא המזבחות סמך למע
למעשה ידיו ומעשה ידיו הם האלילים והוא עושה המזבחות להם ועובד עליהם לסמי ואעפ טכא הסמיכות
בהא היריעה כן בא כמהו המזבח בית אל ואחריו כמהו כמו טכתבנו בספר מכלל ואשר עשו כפל ענין במש
ביום ההוא כעזובת החרש והאמיר: טס דבר כמו ורבה העזובה בטקל מלנכה: אמר כי ערי מעוזו יהיו
עזובות מפני האויב כעזובת החרש והאמיר טעוזב מלקט הפירות העוזב אותם לגבהם ולמעוטים
כמו שאמר למעלה טכיס טלסה גרירים בראש אמיר: אשר עזבו מפני בני ישראל פי' כעזובה טעזבו הכנצני
מפני בני ישראל וכעזובת טזכר עומד במקום טכיס כי מטכעה אמות רבים מהם ברחו ועזבו עריהם כט
כטכאן ישראל לארץ: וכדרש

כי שדמות חשבון אמלל גפן שבמה בעלי גו
גוים הלמו שרוקיה עד יעזר נגעו תעו מדבר
שלחתיה גטשו עברו ים : על כן אכבה בבכי ו
יעזר גפן שבמה אריוך דמעתי חשבון ואלע
ואלעלה כי על קיצד ועל קצירך חידד נפל :
ונאסף שמה וגיל מן הכרמל ובכרמים לא
ירגן ולא ירועע יין ביקבים לא ידרוך חדורך
חידד השבתי : על כן מעי למואב בכנור יהמו
וקרבי לקיר חרש : והיה כי נראה כי נראה מו
מואב על חבמה ובא אל מקדשו להתפלל ו
ולא יוכל : זה הדבר אשר דבר יהוה אל מואב
מאז : ועתה דבר יהוה לאמר בשלש שנים ב
בשני שכיר ונקלה בבוד מואב בכל ההמון ח
הרב ושאר מעט מזער לוא בביר :
משא דמשק חנה דמשק
מוסר מעיר והיתמעי מפלה :

והוא משל על אצילי מואב וגדוליה תהגו אך ככאי
אתם ככאים הכסארים תהגו כמו אהנה כיונה
ככאים כמו ככאי לבב קיר חרשת סס מערי מואב
וית על אנט כרך תקפיהון .. כי שדמות פ' ג
גפני וכן ומשדמו עמרה כל הפסוק הוא
על הגפן : בעלי גוים מלכי גוים שרוקיה כמו נט
נטעתך שורק והוא הטוב מן הגפני ומלת שרוקיה
ככתב ב'יו עס הדגש טלוחותיה הם פארות הגפן
המתפשטות : נטשן התפשטו עד טעברו ים וכן והל
נטושי מתפשטי : והפסוק הזה הוא משל על בני מואב
טיהרגו מקצת וילכו בגולה מקצת : נטדמו משל על
המו העם וכן גפן שרוקיה על הסרי : וכן תי שדמו
משריית גפן סיעת : בעלי גוים מלכי עממיה קטלו
טלטנהון טלוחותיה מטלטלהון גו עברו ימא
על כן אכבה מאמר הכבי כלסון מואב : גפן
שבמה בכבי גפן שבמה וככבי טזכר עו
עומד במקו טנים : אריוך דמעתי כנגד חשבון וא
ואלעלה הוא מדבר נאות ארנה אונד דמעתי והוא דרך הפלגה כאלו הדמעה כמטר שמינה הארץ : ומלת ארי
אריוך מן הדגש היד עין הפעל והיו למד הפעל כי על קיצד ועל קצירך חידד נפל בזמן הקציר באו עלי
עליהם האויבי : והידד הוא לטן קריאה והוא טנועקי השוללים כשיבאו על העיר פתאום : וכן הוא לטון הדו
הדורכין כמו טכתו הידד בדורכים יענה וקיצד הוא פירן הקיץ לחיס ויבטי : וית הפסוק בכך כמה דאיתתי
משריין על יעזר כן איתתי קטולין על שבמה : ותרע על קיצד ועל קצירך על חדדך ועל קטופיך בזמן נפל
תרנמו כמו קצירך ובצירך .. ונאסף כאלו יאסף מן המקו ההוא אל מקו אחר השמחה והגיל : ומה טאמ
וכאסף ושמחה הסמוך אליו
כאסף מן הכרמל ופי כרמל מקום סדות זריעה ועצי פרי : ויש לפרט ונאסף ענין כליון מן אסוף אסיפס : ו
והדומי לו לא ירגן ולא ירועע כי מכה הוא לשמחה ולרגן ולהריע בשמחה בבציר ובקציר ובאסיפת השירן
וכן כתו כשמחת בקציר ובכרמי מואב לא יעשו בהם שמחה והגליל כי יגלו מארצם ותהיה ארצם שמחה לא
ידרך את על היין לא ידרך על סס סוסו כמו וטחתי קמח אפיתי על גליל לחם : והידד הוא קריאת הדורכים
בשמחה .. על כן מאמר הכבי כלסון מואב : מעי וקדבי הוא כשל ענין במע כי הקרב הוא המעים : ו
וית וקדבי ולכהון וכן הוא הלב בכלל הקרב : וקיר חרש הוא קיר חרשת הכוזב למעלה .. והיה
כי יראה כי בלמה : כאשר יהיה נראה לעם כי בלמה מלבכות בבמה כמו טאמ למעלה בבמות לבכי

וכאשר יהיה נראה שהיא בלמה מהבכי יבט לעמד סס בבמה ובא אל מקדשו ירצה לבא אל בית מקדשו והו
בית אלהיו ירצה לבא סס ולהתפלל אולי יעילנו ולא תכל ללכת מתוך לאותו מן הבכי : וכן תי אל מקדשו לב
לבית טעותיה .. הדבר כבואה זו כאמרה על מואב מאז זה פני ולא קבע לה זמן ועתה הוסיף לומר ו
נקבע לה זמן כי בשלש שנים כימי שכיר ונקלה כבוד מואב כלות עד שלש שנים מצומצמות כימי
שכיר שהוא מדקדק בזמנו ולא יוסיף עליו כן תבא היעה על מואב עד שלש שנים מצומצמות וכבודו ישוב לק
לקלון כבודו שהוא עתה וגאותו בכל ההמון הרב שיש לו עס רב וממון רב הכל יסוף : ושאר מעט מזער : ו
ומה טישאר מהס יהיה מעט מזער והכפל למעט לא בביר לא יהיה עוד בביר חזק כמו טהיה : וית ויסוף כל
יקרהון : ובדירט אשר דבר ה' אל מואב מאז כטסכר בלק את בלעם כגזירה גזרה זו על מואב : ובסדר עולם
בסנת בא תריתן אטדורה בטלנות אונתו סרגון מלך אטור טטף עמוני ומואבי טחיו מסייעי אונתו כטסר על טר
טמרון שלש שנים מה טכ כטלס שני כטני שכיר ונקלה כבוד מואב כלות לפי טהס סייעו מלך אטור טל
טלס טנים על טמרון כאלו היו שכירים לפיכך יפלו בידו ונקלה כבוד מואב ביד מלך אטור .. משא
כבואה זו על דמשק שתחרב כי מלך אטור החריבה כמו טכתו וכן החריב טמרון אחר כן וזכר
חרבן ישראל בזאת הכבואה כי טני המלכי רצין מלך ארס נפקח כן ומליהו מלך ישראל נועדת על ירושלם

כל יושבי תבל ושכני ארץ כנשא גם הרים תר
 תראו וכתקוע שופר תשמעו :
 כי כה אמר יהוה אלי אשקוטח ואביטח במב
 במבוני בחום צח עלי אור כעב טל בחום ק
 קציר : כי לפני קציר כתם פרח ובסר גומל יח
 יהיה נצח וברת חולזים במזמרות ואת הנש
 הנשישות הסיר חתו : יעזבו יחדיו לעיש הרים
 ולבהמת הארץ וקץ עליו העיש וכל בהמת ה
 הארץ עליו תחרף :

כי במקום הגבוה מהנהר הר יצא במים לא יוכלו
 הדונות לעבור שלא יסברו אך עריבות הגומא הע
 העשניות כטענה אם יגעו בהר יפלו ולא יסברו . ו
 וענין כלל כנפים שארצות מסוככים ונפתו
 ונפתורים מהרבה בני אדם . ואלה המלאכים יש
 ישלח עם מנחה וגם בני ישראל אשר באר
 בארצו ישלח למנחה כמו שכתנו בכבואת צפניה ו
 מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יובילון מנחתי .
 ויאת למלאכי לכו מלאכי קלים כלומ' שהם בספינו
 קלות כמו שאלו ובכלי גמא לכו אל ישראל שהיו עד
 אלה מזה ואלה מזה ומרטו אותנו כלומ' מסיבתם אותנו הי
 היתה כמריטת טערים ובטרים כלומ' שהשחיתו גופם וארצם . אל עם כנרא מן הוא והלאה . מהיום אשר היה
 לעם היה עם כנרא רוצה לומר שהיה אדם רחוק בהם כשלאות ונוראות שהיה עושה עמהם האל בטובתם וב
 וברעתם כי בטובתם היה מנליחם על כל גוי וברעתם היה מכה אותם דרך מוסר לא לכלותם כי בכל אשר
 מטכוס הגוים ומרטו אותם לא היה כח בידם להכריעם מעיר גוי קו וקו ומבוסה מעט מעט בוססוהו הגוים
 וענין קו קו דרך מטל כמו שהכנאי נוטה הקו ועושה כדבך אחד ונוטה אותנו למעלה מזה לעשות כדבך אחד
 נכן מעט מעט עד כלותו הקיר כן כל עושה דבר עתה מעט ועוד מעט עד סיעשה הדבר . וכן מה שאמר קו
 לקו לו לנו זעיר טס זעיר טס אשר כזאז כהרים ארצו כזאז כמו בזוז האלף תמורת הכפל נהרי . הן מטל על
 מלכי אמות העולם . כל יושבי תבל כמו שיעשה זה אשר מעבר לנהרי כוש כן תעשו כלכם . כנשא גם ה
 הרים כמו שאלו ונשא גם לגוים ואסף נדחי ישראל וכתקוע שופר כמו שאלו והיה ביום ההן יתקע
 בשופר גדול וזה דרך מטל כי כשירצ' אדם לקבץ עם יסא גם בהרי כרי טיראון הנם למרחוק ויבאו נכן יתקע
 בשופר וישמעו הקול מרחוק ויבאו כן יקבצו בני ישראל אל ארצם מפנה ומפנה בעת היטועה וכן הגוי יביאו
 אותם ויקבצו אותם כאלג כשאלו להם גם ותקעו בשופר . כי כה אמר ה' אשקוטח כתיב בוי' וקרי בלא ו
 ויו בחטף קמץ הקוף ואחת היא אל הכביא אז כבא הגואל
 שאלו למען ציון לא אחזה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנונה צדקה ואז כשיצא כנונה צדקה אשקוט וא
 ואביטה במכוני והוא בית המקדש אביט בו לטובה . כחם צח עלי אור כמו שיהיה לטובה חם צח ובהיר ע
 עלי אור והוא המטר כמו יפיץ ענן אורו כי כשיהיה השמש בהיר על הארץ אחר המטר הוא ישה וטוב לזמחי
 כיון שאלו מנונה וממטר דשא מארץ וכן עב טל בחם קציר הוא טוב כי בעת הקציר יהיה החום הגדול וכשי
 וכשתצבור עב טל יהיה טוב לבני אדם לקרר האויר . ואלו טל ולא את מטר כי המטר יזיק לקציר אבל הטל
 יטיב ולא יזיק . כי לפני קציר המטל גונמנו והגוים הבאי עמו על ירושלים אחר היטועה לבסוף פו
 פורחת וכשהטל השרח יהיה הנץ והנץ יהיה בוסר והבוסר גומל מעט מעט עד שיהיו עכבי' בשולות

זה מטל על גונמנו שיבאו בעם רב סוסי ופרסי לבושי מכלל כלל קהל רב צנה ומגן תופטי חרבו וירבו
 בכל יום כמו שאלו פרס כוש ושוט אתם וגו' ושי לפני קציר לפני השלמת זמן קציר כי חצי ניסן אייר וחצי ס
 סיון יקרא עת הקציר מארבע עתי הצנה ובחצי סיון יהיה פרי הגפנים בוסר בארץ ישראל ברוב וזהו שאלו
 יהיה נצח טעם הנץ להיות בוסר והבוסר גומל ומתבטל והטעם כי כמו שהבוסר גומל יהיה קרוב לבטולו כ
 כן גונמנו כשיהיו קרובים לגמור הצלחתם עד שיכבטו ירושלים ויצא חצי העיר בגולה אז יצא ה' וכלחם
 בגוים ההם וזהו וברות הזלזלים במזמרות והזלזלים הם יניקות הגפני הרכים והם קרובים להשחת . והב
 והנשיטות הם הענפי המתפשטים יקראו שליחות ויקראו כטיטות כמו שאלו שלוחותיה כטטו עברו יס . התז
 ענינו כרת והוא מפעלי הכפל שרטון תזז מדברי ר'ל רוח תחזית . וכזה רפה ההא עלתה נצח מפיך הא ואפשר
 כי נצח הרפה ההא לנקה לא לכנוי וממנו ויטלך בזית נצתו . יעזבו זהו מחנה גונמנו . וכן אמר בכ
 בכבואת יחזקאל אמור לצפור כל כנף ולחית האדה הקבצו
 אשר אני זוכה לכם וגו' ואלו כי הנה קיץ וחורף יהיו הפגרי מוטלכי . ובאמרו העוף בקיץ והבהמה בחורף
 כי העוף יעופף ברוב בימי הקיץ והחיות ילכו בימי החורף ברוב . והנה אמר בכבואת יחזקאל וקברוס בית
 ישראל למען טהר את הארץ טבעה חדשים ואיך אמר יעזבו יחדיו לעיש ההרים ולבהמת הארץ זה יהיה בעוד
 שיתעסקו בקבורתם ואעפ"כ לא יוכלו לקברם כלם ויאכלו מהם החיות והעופות בקיץ ובחורף . ד ב

כי שבחת אלהי ישעך וצור מעוזך לא זכרת ע
 על כן תטעי נטעי נעמנים וזמורת זר תזרענו:
 ביום נטעך תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי גו
 קציר ביום נחלה וכאב אנוש:
 חוי המון עמים רבים בהמות ימים יחמיון וש
 ושאון לאמים כשאון מים כבירים ישאון: ל
 לאמים כשאון מים רבים ישאון וגער בונס
 ממרחק ודרך כמוץ חרים לפני רוח ובגלגלו
 לפני סופה: לעת ערב והנה בלהה בטרם ב
 בקר ואיננו זה חלק שסינו וגורל לבוזינו:
 חוי ארץ צלצל בנפים אשר מעבר
 לנהרי כוש: השלח בים צירים ובכלי גמא על
 פני מים לכו מלאכים קלים אל גוי ממשך ומ
 ומורט אל עם נורא מן הוא וחלאה גוי קוקו
 ומבוסה אשר בזאו גוהרים ארצו:

ובדד אומ' כי הכנעני פנה לסניהם והלך לאפרקי
 יוא כי הפריזי פנה כן ישראל עזבו אפו ערי המעון
 מפני מלך אשור ואשור שעליהם נחל ויעל על כל
 ערי יהודה הבצורות ויתפשט ולא הוצרך להלחם ע
 עליהם כי מצאן עזובו ולא הכיחו בהם אלא הנסי
 והטף והנ שאת ויאת לבקשם אליו כלומר חטב ל
 לבקש בדיק ומחי קביל ולא הוצרך כי מצא עזובו
 והיתה שממה והיתה הארץ שמה מאין יושב: כי
 טכחת: אמר כנגד כנסת ישראל למה קרה לך
 כל זה אפי' ערי מעוזך עזובות לפי שאת עזבת צור
 מעוזך ואלהי ישעך שהיה לך מגדל עזו ומושיעך מ
 מן האויב ואת טכחת אותנו ולא זכרת אותנו בעת צר
 צרתך לפיכך הניחך ביד אויב: על כן תטעי נטעי כ
 נעמנים: על כן בא לך זה לפי שהיית מתחלה כו
 נטעת נטעי נעמני ועתה זמורת זר תזרענו אותנו
 הנעימות הפכת לזרות והוא משל כי עבדת האל ה
 נטעך: מתחלה בעוד שהיית הולכת אחרי האל הגדול היית מצלחת
 יטע אדם נטע וישגא ביום הנטיעה ובבקר יוציא פרח ויצץ ציץ

הגדול השכת לעבדת אל זר: ביום
 בתעשיך כמו על דרך משל אש
 כן היו כל מעשה ידך באים על הכסונה והיתה בהם ברכה מרובה ועתה בהשחיתך דרכך יכר קציר יכר הכ
 הנטע והקציר ביום נחלה וכאב אנוש ביום טבאה לך המכה הגדולה והכאב האנוש: קציר כמו נעשה קציר
 כיון כטע: ואמר תטעי ואמר תזרענו ואמר נטעך ואמר זרעך כי הצומח בשני דרכים בנטיעה ובזריעה: וא
 ואמר תטעי בלסון נקבה ואמר תזרענו בלסון זכר כי כן דרך הפסוק כסידבר לעם פעם בלסון זכר ופעם נ
 בלסון נקבה כסידבר בלסון נקבה הוא כנגד הכנסה וכסידבר בלסון זכר הוא כנגד העם: וית הפסוקים כן
 אשר טכחת אלהיך דפרקך ודחלא תקיפא דמימריה בסעךך לא אדכרת בכך בדיל דאת נציבא כחירא
 ועובדין מקלקלי אסגית: במס נטעך: באתר דאתקדשת למחוי עם תמן קלקלתן עובדיכון ואף כד עליתן
 לארע בית טכנתיה תמן הוה לבון למשלח טכנתן פולחני ופלחנתן לטעונתא ארי ארחיקתן תיובתא עד ד
 דמטא יוס תברכון בכך הוה כאככון לפחתא נפס: חוי: המון עמים: הני כמו אני או הוה לטון קריאה נ
 אמר על מחנה אשר הבא בירושלם בחיל כבד:
 הענין ודמה החיל הכבד למיכ רבים שנטעים הארץ כן מחנה אשור שטף כל ישראל עד ירושלם וכשבא ל
 לירושלם גער בו האל ונס זאת היא המליצה גם כן על המים כמו שתר' ויגער בים סוף ויחרב וכן אמר מה
 לך הים כי תנוס וכן גער האל במחנה אשור והמית רבים מהם בנערותו והנשארים נסו והמלך גם כן נס לו
 ובאחריו ממרחק והיה לו לזות למרחק אלא ר"ל כי הוא נס מירושלם ואפי' כשהיה רחוק מירושלם נס עדין
 מאותו מקו' רחוק כי לא היה בוטח בעצמו וכן אמ' וסלעו ממגור עבר: ודרך ינוס: כאלו רודפו אחריו ומלחך
 ה' היה רודפו: ובאחריו כמוץ הרים לפי שהרנו נוסבת בהר' בחזקה יתיר מאשר נוסבת במיטור: ר"ל כי רוד
 רודפו היה חזק: לאמים תשורט הוא: לעת ערב: כמו טכנתו ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה נ
 ושמנים וחמשה אלף: בטרם בקר ואיכנו כמו טכנתו ויטכינו בבקר והנה כלם פגרים מתים: זה חלק טס
 טסינו מאמר הכביא זה החלק והגדל ראוי לטסינו ולכחזינו והם מחנה אשור טסנו וכחזו את ישראל:
 חוי: ארץ צלצל כנפים: אחר שזכר היטועה אשר היתה בימי חזקיהו סמך אליה היטועה הגדולה העתידה
 להיות בימות המשיח ואמר הוי והוא לטון קריאה קרא כנגד הארץ ההיא אשר מעבר לנהרי כוש וקרא
 וקראה צלצל כנפים לרוב הספינות אשר בה כי בפרט הקלעים בהם ידמו לכנפים וילכו בהם כמו העוף ז
 טיעושף בכנפיו והקלעים יעשו כל: וכן תרגם יונתן ואי ארעא דאתו לה בשפינן מארעא רחיקא וקליעתא
 פריטן כנפרא דטאים בכנפיה דמעבר לנהרי הודו: השולח בים צירים: הוא המלך אשר מעבר
 לנהרי כוש ישלח מלאכים דרך ים ובכלי גמא ישלח
 והם קלות ללכת על פני המים: ורבינו סעדיה ז"ל כתב כן בספר האמונות ומי שיהיה מהם בארץ כוש ישא
 אותם בערבנות של גומא עד שיגיעו למצרים כי במקום

ישעיה

והיו שוקותיה מדבאים כל עושי שבר אגבי נפש : אך אוילים שרי צוען חכמי יועצי פרעה עצה נבערה איך תאמרו אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם : איס איפה חכמיו ויגידו גאלך וידעו מה יעץ יהוה צבאות על מצרים : גאלו שרי צוען נשאו שרי נף התעו את מצרי פנת שבטיה : יהוה מסך בקרבה רוח עושים והתעו את מצרים בכל מעשהו כהתעות שב שבור בקיאו ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה ראש וזנב כפה ואגמון : ביום ההוא יח יהיה מצרים בנשים וחרד ופחד מפני תנופת יד יהוה צבאות אשר הוא מניף עליו : והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא כל אשר יזכיר א אותה אליו יפחד מפני עצת יהוה צבאות אשר הוא יועץ עליו :

חרי כמו חורים וכן וחטופי שת כמו חטופי וקרע לו חלוני כמו חלונים ואחר טיבס הנהר יבשו עושי הרשתות לצוד הדגים וימ טריקות הטוב שבפשתן וכן נקרא בערבי טרק וכן מפרשי חרי לבנים והיו טקותיה כמו רשתותי וכן כי הטקותיה הרסו וכן בדברי רבותי ההוא שותף דהו מנצח עלה בי תרי פי רשת מדוכאים נטבירים כאלו הם ככריתם שלא יצודו בהם כי אין נהר ואין יאור כל עושי סכר וכן כל עושי סכר היו אגמי נפט והוא כמו עגמי מן עגמה נפשי וסכר כמו ויסכרו מיני מעינות רל טסוגרים בפני המים כדי שיקוו המים ויצודו בהם דגים כמו טאמרו בתלמוד הסוכר א אחת המים מערב יט ולמחר הטבים ומצא בה דג אמר אותם טהיו עושים סכר עתה יהיו מדוכאים ע ואגמי נפט וימ אגמי נפט האגמים טים בהם דגים וקרא הדגים נפט וית ויהא אחר בית שתי כביטין

אחר דהו עבדין סכרא וכבטין מיא גבר לנפשי : אך חיליס חכמי יועצי פרעה בא סמוך על סמוך כמו נהרי כחלי דבט וחמאה את מפקד מספר בעבור פרעה שהו אומר בן חכמים אני בן מלכי קדם ואיה חכמתו ומלכותו ואיה חכמתם גס כן שלא תוכלו לתת לו עצה להנצל מרעתו וימ שכל אחד מחכמיו היה אומר בן חכמים אני כלומר אני חכם ובן ח חכם ויודע לתת עצה טובה לכל דבר ואיך נוכלתם בפעם הזאת ועל דרך הזה תי איכדין תימרון לפרעה בני חכמיו אכחנא ואת בר מלכין דמלקדמין אים איפה חכמיו כפל הענין במלן טוננ' את בכל חכמתם לא יוכלו להגיד מה יעץ ה' צבאות על יעץ כאלו יעץ האויב לבא עליהם גואלו נאבדה חכמתם התעו את מצרים טבטיה כלומ ראש הממלכה והם התעו אותה טהיו מבוטחים אותה בחכמתם שלא יוכל לבא לה רעה שלא י ידעו הם בחכמתם ונהנה זאת הרעה לא ידעו אותה

יהוה מסך בקרבה כלומ מאת האל ית' בא להם זה טבלבל עצתם והשחית חכמתם מסך ענין ערוב ב ובלבול כמו ביון מסכתי שהוא ענין ערוב המים ביון ועושים טרסו עוה והוא כפל הפא מעני ונעוה לב והתעו פי השרים והגדולים פי השרים טזכר כלומ השרים הגדולים טדרכס ליעץ אותה הם התעו אותה טהאל בלבב עצתה וכנה מצרים בלטן נקבה טאמר פנת טבטיה ובלטן זכר באמרו אל כל מ מעשהו כן מכה הלטן במקומות רבים כי כטידבר בלטן נקבה ידבר בעד הכנסה וכטידבר בלטן זכר ידבר כנגד העס כהתעו טכור בקיאו תי כמה דטעי רינא ומדטדס בתוכיה פי כמו טהטכור נקבה ולא ידע מה יעשה ויקיא ויתגלגל אחר כן בקיאו ולא יהיה למעשה אשר יעשה פי לא יטאר למצרי טוס מעשה טיעשה ולא יועילטו ראש וזנב כלומ מרעתו ולא יועילטו ראש וזנב כפה ואגמון הן מטל על חכמי מצרים החכמים והגדולי הם ראש והפחותי זנב וכן כפה ואגמון כי כפה הם החזקים בחכמה ואגמון הם החלונשים והוא כפל הענין במלן טוננות רל לכס יעשו חכמתם ולא תועילס וית מעשה כמו עצה אמר מלכא דיתלוק ריש ואגמון טלטון ואטרון וימ ראש וזנב ראש התלי וזנבו המתעסקים בחכמת הככבים ולא ידעו הרעה הבאה עליהם ביום ההוא אמר ביום ההוא לפי טבזמן אחד היה טהחריב מלך אטור מצרים וכיש ואחר כן בא לירושלם ונגף טס לפיכך אמר ביום ההוא כי בזמן אחד היה הכל כנטים חלטים כנטים מפני תנופת יד ה' צבאות כלומ מאת ה' צבאות באה להם זאת הרעה לפיכך לא יהיה להם כח להלחם כנגד אויביהם ויהיו כנטים והיתה כטיטמעו מצרים הנותרים בארצם מפלת סנחריב וכירושלם תהיה להם אדמת יהודה לפחד ורגז וחלו ממנה

בעת ההיא יובל שי ליחזק צבאות עם ממושך ומורט ומעם נורא מן הוא וחלאהו גוי קו ומבוסה אשר בזאו נהרים ארצו אל מקום שם יחזק צבאות דר ציון :

משא מצרים הנח יחזק רכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפ מפניו ולבב מצרים ימס בקרבו : וסכסכתי מ מצרים במצרים ונלחמו איש באחיו ואיש ב ברעהו עיר בעיר ממלכה בממלכה : ונבקה רוח מצרים בקרבו ועצתו אבלע ודרשו אל ח האלילים ואל האשים ואל האבות ואל הידע הידענים : וסכרתי את מצרים ביד אדנים קש קשה ומלך עז ימשל בס נאם האדון יהוה צב צבאות : וגשתו מים מהים וגהר יחרב ויבש : והאזניהו נחרות דללו וחרבו יאורי מצור קנה וסוף קמלו : ערות על יאור על פי יאור וכל מז מורע יאור יבש גרף ואיננו : ואנו הדיגים וא ואבלו כל משליכי ביאור חכה ופרש מבמרת על פני מים אמללו : ובשו עבדי פשתים שר שריקות ואורגים חרי :

בעת ההיא יובל שי : אמות העולם יובילו סי ע עם ישראל לה מנחה כמון שאל והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה וגו' אל מקום שם ה צבאות אל מקום אשר יקרא שם ה צבאות ו והוא הר ציון .. משא מצרים : אחר רכבו על עב קל דרך משל לרב מהיר הנור עליהם : ונעו אלילי מצרים אליליהם שהיו בוטחים בהם ינועו מפניו לא ינועו בעת צרתם : ואחר ונעו אלילי מצרים ידמה כי אלילים רבי היו להם : וכן אל נכלל אלהי מצרים אעשה שפטים ות' ונעו ויתברון .. וסכסכתי ענין כלכל : וכן נ ואת איביו יסכסך : אחר יכלכל

אותם ביניהם לבד מהאויבים שיבאו עליהם תה תהיה ביניהם כלכלה ונלחמו איש באחיו ממלכה בממלכה : אף על פי שמצרים כלו מלכות אחת היו טרים תחת המלך הגדול זה מולך במדינה אחת וזה מולך במדינה אחרת כמון מלכי כנען .. ונבקה מבני כפעל מעני גפן בקק והו עני רקות כלומר לא תשאר ברונח חכמה ובינה ולא ידעו לר לקחת עצה לעצמם : ועצתו אבלע : כפל ענין במ במלכות טונות אבלע ענין השחתה : ואחר זה הענין במצרים לפי שהיו בהם חרטמים וחכמים וכסיראן שאבדה עצתם ידרשו אל האלילים ואל האשים : ות' ומן חרטין ותרנו מכטפה לא תחיה חרטא לא תחי .. וסכרתי כמון וסכרתי מן יסגרך ה בירי : וכ וכן תי ואמסר : אדנים קשה ומלך עז כפל הענין במלכות

וכן אם אדניו יתן לו אשה וזולתו : ומלך עז הוא מלך אשור .. וגשתו מה שאמר בכבואה זו מיובש הנהר ומהשק מחיתם ממנו הכל הו דרך משל לפי שנהר נילוס יצטרכו לגמתי ומהנהר יבא להם רוב הדג כי לא יורדו שם גשמי לפיכ המטיל חרבנה עי מלך אשור כאלו פסק מהם הנהר וכן הים הסמוך לנהר שלא יוכל לבא להם דרך ים סוף מחיה : ונשתנו מבנין כפעל מענין כעשה גבורתם ענין הפסק הדבר ואבדו .. והאזניהו כהירות : נחלקו במלה הזאת יא כי ההא לבנין הענין כהא הפקידו השמיר והאלף נוספת

אשתי חמרא : את בריאת רוחי : וכתבו ההא על לטון עברית והאלף על לטון ארמית : ורבי אחיר משה פירש כי האלף במקום הא הבנין כאלף וכל מלבושי אגלתי : וההא כהא ההסב אשוב את כנך במ במקום אש כאלו את נאם האזניהו ופי כן ונהר יחרב ויבש ויבשו דללו וחרבו יאורי מ מצור כי האזניהו יהיו מהנהר כן כשיצא הנהר ימלאו האזניהו מים וכן קנה וסוף שהם על שפת האזניהו קמלו אחר שאין שם מים : ופי האזניהו רחקו כמון ותזנח מטלום כפטי וכשיבטו הנהרות הנה רחקו : ופירשו דללו כמון חרבו כמון דללו מאנוט כעו ופי מצור מצרים ופי קמלו ככרתו כמון החסיר לבנין קמל : וית יאורי מצור כהרי עמיקיא .. ערות על יאור : ערות תאר לירקות ולרשאים הלחים וכן ומתערה באזרח דע רעבן מתלחח ואמר הירקות שהיו סמוך ליאור ועל פי יאור כלומר על שפת היאור ויבש כד כדף ואיננו .. ואנו הדיגים : הפסוק כפול בענין במלכות טונות : הדיגים הם צדי הדגים והם צדים אותן כשמשליכי חכה והוא כמין מחט שראשו כפוף וככנס בפי הדגים ומוטכין אותם בה ופן ופירשו גב תכמורת והיא היטת וכתפטי שם הדגים : ואנו כמון ואכלו וכן תאניה ואניה .. ובשו עבדי פשתים פי עושי מתרגל מעשה עובדא וכן יכיר מעבדיהם כמון מעשיהם ואמר כי יבנוט עשי פשתן טריקות כלומר טסורקין הפשתן במסרק והטוב והיפה טבו עושים ממנו הרשתות וזהו שאמר וארנים חרי כי הרשתות הן עשויות כקבים כקבים :

ישעיה

בעת ההיא דבר יהוה ביד ישעיהו בן אמוץ ל
לאמר לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלך
תחליץ מעל רגליך ויעש בן הלך ערם ויחף :
ויאמר יהוה כאשר הלך
עבדי ישעיהו ערום ויחף שלש שנים אותו ומו
ומופת על מצרים ועל כוש : בן ינהג מלך א
אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש גערים ו
וזקנים ערום ויחף וחשופי שתי ערות מצרים :
וחתו ובשו מבוש מבטם וממצרים תפארתם :
ואמר יושב האי הזה ביום ההוא הנה בא מב
מבטנו אשר נסנו שם לעזרה לחנצל מפני מ
מלך אשור ואיך נמלט אנחנו :
משא מדבר ים בסופת בנגב לחלף במדבר
בא מארץ נוראה :

סיצא להלחם עמו וכסע מטס ונלחם עם מצרים
ועם כוש וכבטס וכא עם הטבי וחזר לירושלם וק
וקודם לכן באותה שנה שלח תרתן לאשדוד ולכדה
ואז באמרה כבואה זו ליטעיה כי כמו שלכד מלך א
אשור אשדוד כן ילכד מצרים וכוש וימ כי שלט טכ
סכים קודם סבא לירושלם מלך אשור היה זה סבא
תרתן לאשדוד ולכדה ואז באמרה כבואה זו ליטעיה
כי לסוף שלט סכים ינהג מלך אשור את סבות מצר
מצרים ואת גלות כוש כמו סאח שלט סכים אות ו
ומופת על מצרים ועל כוש : ולפירושנו שלט סכים
דבק עם הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף אמר כי ש
שלט סכים הלך וזה אות מופת על מצרים ועל כוש
כי כן ילכו הם וסרגון הוא סנחריב : ורבותי זל
את סמנה סמות יס לו : בעת ההיא ביד יס
יטעיהו הכביא : פורענו מצרים וכוש

דבר בידו ואמר לו סיעטה האות בעצמו סיהיה סיתן להם וילך ערום ויחף : ומה סאח לו ופתחת השק ל
לפי סהיה לובא סק על גלות הסכטים ומתאכל עליהם ואל לו סיעתח השק סהיה חקוק על בשרו על מתניו
ויחלון כעליו וילך ערום ויחף ויעש כן הלך ערום ויחף : הדבר הזה אין לסרסו כמסמנו סנה האל את הכ
הכביא סילך ערום ויחף חלילה : וכן מה סאמר האל להנעס קח לך אשת זנוכיס : וכן מה סאח ליחזקאל וה
והעברת על ראשך ועל זקנך תער : וכן מה סאח לו סיאכל עונת סעוריס אפניה בצפיעי הבקר וכל אלו וה
והדומים להם אינם דברים סיצנה האל לכביאיו לעסותם אלא הכל היה במראה הכבואה סהיה רואה הכבי
במראה הכבואה סהיה מצנה אותן האל סיעטה כך והיה עוטה כך במראה הכבואה ההוא ואע"פ סיארך הזמן
כמו בזאת הכבואה שלט סכים וכבואת הנעס וילך ויקח ותהר ותלך בן ואחר כך ותהר ותלך בת כל זה במ
במרא' הכבוא' וא"ש סירא' סהי' זמן רב הכל היה במראה הכבואה בשעס אחת ונעלך את לסן יחיד דרך כלל
וית ופתחת השק בהפך העני' ותסר סקא בחרצך : ויאמר כן סמע במראה הכבוא' אחר סהלך ערום
ויחף סהיה קירא' ונאמר כאשר הלך עבדי ישעיהו
כאשר צויתי לאות ולמופת על מצרים ועל כוש עשה כן להודיע כי כן ילכו הם לשני סוכיהם : בן
ינהג את נחאשי סת אחר סאח ערום ויחף כי הננות בלכתם ערומים הוא סילכו חאשי ער

ערוה כמו סעטה מלך עמון במלאכי דוד לגבותם ויכרות את מדניהם : בחצי עד סתותיהם : נחאשי כמו ו
נחאשפים : וכן וקירע לו חלוני כמו חלונים והדומין להם : וסת הוא כנוי לעגבות ולערוה וכן עד סתותיהם
ואחר ערות מצרים והוא הדין לכוש כי כבד סניהם ומה ססנה הענין במצרים לרוב גבותם כמו סאח
עליהם גדולי כשר אשר כשר חמרים כשרים : וזאתו : על ישראל אחר סהיה בטחונס ככוש ו
ובמצרים לפי סהיו בעלי מלחמה למלך אשור
אתך : ועל יהודה ובנימן אחר ועל הסריריס סנאסארן מעטים בארץ כי עשרת הסכטים בכלל כבד גלו כש
בטנת שט לחזקיהו : וכאשר כהג מלך אשור את סבות מצרים וגלות כוש היה בטנת ארבע עטרה לחזקיהו וה
והיו מביטים לכוש סילחמו למלך אשור ומתוך כך ימלטו מידו וכן היו מתפארים להנצל על ידם ממלך אש
אשור וכאשר יראו מפלת כוש ומצרים ביד מלך אשור יחתו ויבטו : ואמר הלא ארץ ישראל כי היא ע
על גבול סבים : אשר כסנו שם לעזרה כתרנומו דהיוכן סכירין
לחטתזכא מן קדם מלכא דאתור עד כען כפסיהון לא סזיבו ואיכדין כסתויב אכחנא : משא מדבר
יס : כבואה זו באמרה על בבל ואף על פי סכבר כתנכא עליה באמרו מטא בבל סנה
עליה לפי סהיעו לישראל יתיר מדאי וכן כתנכא על מפלת מלך אשור כמה סעמים : וקירא בבל מדבר יס
לפי סמדי ופרס היו במזרחית צפינית על בבל כמו סאמר העיריניתי תצפון ויאת ממזרח טמס : והנה בבל מ
מצרב למדי ופרס והמצרב יקרא יס : ואמר מדבר כי מדבר יס בין בבל למדי ופרס : וית מטלן מטרין ד
דאתו ממדברא כתי וימא

ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען ונשבעות ליהוה צבאות עיר ההרם יאמר לאחת : ביום ההוא יהיה מזבח ליהוה בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה ליהוה : והיה לאות ולעד ליהוה ו צבאות בארץ מצרים כי יצעקו אל יהוה מפני לחצים וישלח להם מושיע ורב והצילם : ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים את יהוה ביום ההוא ועבדו זבח ומנחה ונדרו נדר ליהוה ליהוה ושלמו : ונגף יהוה את מצרים גגף ורפא ושבו עד יהוה ונעתר להם ורפאם : ביום ההוא תהיה מסלה במצרים אשורה ובא אשור במצרים ומצרים באשור ועבדו מצרים את אשור : ביום ההוא יהיה ישראל שלשיה למצרים ול אשור ברכה בקרב הארץ : אשר ברכו יהוה ביום ההוא לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל : בשנת בא תרתן אשדוד בשלח אותו סרגון מלך אשור וילחם באשדוד ולכדה :

לחנא פי תנועת הפחד ורעדה : וכך יחגו וינעו כ כסכור : מפני עצתה צבאות מפני שראו תחלת מ מפלת ביד מלך אשור ואחר כך מפלת מלך אשור ו בארץ יהודה ידעו כי עצתה צבאות היתה מפלתם כמנ שהיתה מפלת אשור ביד ה' שהרי היו כלם פגרי מתים בלא חרב ידעו כי הכל מאת ה' הוא : ביום ההוא כשיראו מפלת אשור טבי מצרים וכנסו שהיו שם במחנה אשור בטלטלות של ברזל כמו ו טאומ יגיע מצרים וסחר כנס וגו' ואומר בזיקים יע יעברו וגו' ויאמרו אך כך אל וגו' יכירו וידעו כי א אין אלהים כי אס אלהי ישראל ויטובו לאמונת ישר ישראל כי חזקיהו התיר כל הטבנים שהיו במחנה ממצרים ומכנס ולקח כל הבזה והתיר הטבני וטבנו לארצם והגידו כסללות הבורא והיו חמט ערים ב במצרים טטבנו לאמונת האל ובכנו מזבח והעלנו על עלות לה ועל זה נאמר יהיו חמט ערי בארץ מצרים מדברות טטפת כנען רוצה לומר טטפת ארץ ישראל ו טהא לסן עברי לפי שהיו הולכי נטבי לארץ ישר ו לגומדים מעטיהם ולטונס ואל כנען לפי שמצרי וכנען היו אחים בני חם וכפלה ארץ כנען לישראל לכחלה וטבה ארץ כנען כנכריה למצרים ועתה יטובו אליה כאלו היא לכנען אחיה כי יחטבו ישראל אחי : וכטבעות לה צבאות כי בו יאמינו ובו יטבעו לא באלילים שהיו מאמינים מתחלה : עיר ההרם יאמר לאחת הכל יהיו רבקים באמונת האל עד סיסכמו ביניהם טאס תטוב מעבודת האל אחת מחמט ערים יאמר לה ע עיר ההרם כלומ טיעמדו עליה ויהרסנה וית כמו החרס בחית מן האומר לחרס ותרנ קרת בית טמט דעתיד ל זחרב יתאמר היא חדת מנהון : ביום ההוא פירטנוה : והיה לאות ולעד זה יהיה למצרים לאות ולעד כי כל זמן טיחזקו באמונת האל יקראו אל ה' והוא ינטיעם מיד כל נכטיהם וזה יהיה להם לאות כי האל יסמדם כטיחזקו באמונתו מוטיע ורב גדול כמו על כל רב ביתו כלומ גדו יהיה המוטיע טיטלח להם והוא מלאך ה' טיכה בטנאיהם והם כנוליס וית ורב ודין וזה רוצה לומר טיטטוט בטנאיהם : ונודע ה' כי בזה ידעוהו עור ויכירוהו מלבד מה טידעוהו מתחלה במגפת מלך אשור גס בעצמם ידעוהו ויכירוהו טיטלס ככל אשר יקראוהו ועבדו זבח ומנחה ועבדו כמו ועטו מתרגמי מעטה עובדא :

וכן ועבדת הצדקה והדומים לו : או פירוטו כמטמעו ופירוטו ועבדו לה בזבח ובמנחה : וכך תרגס יונתן ויטלחון ככסס קדטין ובקרבתין : ונדרו נדר לה : בעת צרתם ידרו נדרים ויטלמו לא טידרו ולא יטלמו א אחר טיכטלנו אלא טיטלמו מה טידרו כי יכירו כי ה הוא המוטיעם : ונגף ה' : יכס וירפאם כדי טיכירו כי הוא המונח והרפא כי בטובס אל ה' וכצצקס אליו יעתר להם וירפאם מיד : ביום ההוא לשי טמתחלה היו מתגרי זה בזה מצרים ואשור ועתה הנותרי ממגפת מחנה אשור וראו יד ה' טהיתה בהם ידעו כי ה' הוא האלהים ויתהיה להם חברה ואחיה ואהב עם מצרים טידעו גס כן את ה' ויתהיה מסלה ממצרים לאשור ומאשור למצרים ועבדו מצרים את אשור : פירט עס אשור טניהם יעבדו את ה' ויש וישראל תהיה להם סלטיה : ביום ההוא טלטיה טליטית תהיה להם באמונת האל ויהיו ברכה בקרב ה הארץ סתהיה להם ברכה על טאר האמות כל זמן טיחזקו באמונת האל : אשר ברכו ה' כל אחת משלשתם ברכו ה' צבאות : ויאמר בריך עמי מצרים טטבנו להיות עמי : ומעטה ידי א אשור טהכירו טהס מעטה ידי ואני האל ואין עוד : ונחלתי ישראל : ישראל הם כחלתי מקדם : וינתן תרגס השסוק כלו על ישראל בריך עמי דאשקית ממצרים דעל דחבו קדמי אגליתיכון לאתור וכל דתבו לאוריתי מתקדיין עמי ואחטנתי ישראל : בשנת בא תרתן : זה הענין היה בטנת ארבע עטרה טנה לחזקיהו מלך יהודה טכא על ירוטלס ושמע על תרהקה מלך כנע טיכא

ושעיה

מדשתי ובן גרני אשר שמעתי מאת יהוה צב
צבאות אלהי ישראל הגדתי לכם :
משא דומה אלי קורא משעיר שמר מה מלי
מלילה שומר מה מליל : אמר שמר אתא בק
בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו :
משא בערב ביער בערב תלינו ארחת
דדנים : לקראת צמא התיו מים ישבי ארץ ת
תימא בלחמו קדמו גודד : כי מפני חרבות נד
גדרו מפני חרב גטושה ומפני קשת דרובה ומ
ומפני כבד מלחמה : כי כה אמר אדני
אלי בעוד שנה בשני שזיר וכלה כל כבוד קד
קדר : ושאר מספר קשת גבורי בני קדר ימעטו
כי יהוה אלהי ישראל דבר : משא גיא
חזיון מה לך איפא בי עלית כלך לגטת :

כפלת את עתידה למפל ככל ר"ל טתי כפילות ראש
ראשונה על ידי מדי ופרס וטניה על ידי טמים טכ
והיתה ככל כבי ממלכות תפארת גאון כטדים כמ
כמהפכת אלהים את סדוק ואת עמרה וזה היתה ל
לעולם כי אותה ככל לא נתיסבה עוד לעולם כמו
טפירטנו למעלה במטא ככל : מוז שתי : ובן ו
גרני יאמר הנביא בלסון האל : ככל ו
היא מדשתי טאדוט אותה בחיל מדי ופרס כמו טדט
טדטין התבואה ובן גרני כפל ענין ב"ט כי הכר
והתבן יקרא כן גרן לפי טיודט כגרן אשר טמעתי
אל הנביא ואת הנבואה אשר טמעתי על ככל הגד
הגדתי לכם כמ טמעתי ואת אלהי ישראל לפי ט
טבעבור ישראל יביא האל הפורענות לככל :
משא דומה דומה היא מבני יטמעאל כמו טכ
טכתן ומטמע ודומה ומטא אחר הנביא א

אלי קורא קול הנבואה כי משעיר יבא להם התחריב ארצם ובקדוץ תבא אליהם הרעה ויטימו טומרים בחו
בחומי העיר אות טיקומו בני ארץ מרוב פחדם ויסוככו בעיר ויטאלו לטומרי מה מלילה וכפל הדבר כד
כדרך הטאל : מה מליל בא על דרך הסמיכו : וכמהו בא אל חזקיהו בחיל כבד : אבר : ענה להם הטומ
אצא בקר כלומ הכקר יבא אל מה תועילו כי גס הלילה יבא אחריו טתצטרכו : לשאר עוד מנחד
האויב : אש תבעיו בעיו אש תטאלו תטאלו : טובו אתיו : לטאל כלומ עוד הלילות תטאלו כזה כי אין לכם כ
בטח מן האויב : ואל"ל פירט כי עתידים בני טעיר להתחריב דומה וקורא הנבי טומר וצופה והנבי מדבר
כאלו בני טעיר קוראי אליו וטאלו לו מה מלילה כלומ מה מלילותם ויומותם טל דומה כלומ אש הגיע זמן ו
קצם עדין וכלך עליהם : והנבי מטיב להם ככר נטלמו הימי והלילות ובא בקר מפלתם טובו עתה עליהם
ותכליתו נתן כן מטל כס דלוט לאטקאה ית דומה עלי אכלי מן טמאי נביא פירט להן ית נביאות נביא פירט
להן מה דצתיד למיתי : אחר נביא אית אגר לצדיקיא נאית פורענותא לרטיעיא אש תיבין אקון טובו עד דא
דאצון יכלין למתב : וכדברי ר"ל בספר טל ר' מאיר מצאן כתוב מטא דומה מטא דומה : אלי קורא משעיר :
אמר ר' יוחנן אלי קורא מפני טעיר טומר מה מלילה אחריו ליטעיה רבי יטעיה וכי מה יוצא לנו מתוך הלילה
הזה את להם המתיו לי עד טאלאל כיון טאלאל חור אצלם אחריו לו טומר מה מליל טומר העולמי אחר להם
לח כשאתם טבורי אלא בקר לצדיקי ולילה לרטיע בקר ליטאל ולילה לאמות העולם אחריו לו איתמי איתמ ד
דאצון בצן הוא כעי אש תבעיון בעיו ואמריס להם ומי מעכב את להם תטובה טובו אתיו : משא
בערב כבואה זו כאלמה על ערב וזה בני קדר ובית בערב במקו על כמו כן יכתן בו כי אש

הבהמה אשר אני רוכב בה כמו עליו עליה : ביער בערב תלינו ארחת דדנים : אומ כנגד טיירות בני דדן ט
סהיו עובדי נאצים בערב את בחרבן ערב תלינו ביער כי לא תמצאן אהלי ללון טס כי חרבנו אהלי קדר : ו
נ"ת בחורטא ברמטא תביתון תרגס בערב כמו בערב : לקראת : צמא התיו מים : התיו כמו איתיו : אית
דרך מטל למים טיבאן לקראת הצמא כי בני קדר יהיו : גלי ונודדי במדבר ולא ימצאן מים
לשתן ויוטבי ארץ תימא כטימאטא גלי ונודדי צריך טיקדמו בלחמם : כי מפני חרבות נאש תטאלנס
מפני מה הז כנודדי מפני חרבן טשטט בארץ מפני חרב נטושה טשטט : בארצם וכן וינטטו בלחי כמו
וישטטו וית כמו לטושה וית טליטא : כי כה אתה בעוד טנה טנאל אלי נבוא זו וכלה כל כבוד קדר כטני
טכיר טהז ממותממים ומדקדק : בזמנו לצאת כמו טאנא כעבר יטאף כל וכטכיר יקנה פעלנו וכ
וכן זאת הטנה תהיה ממותממת : ושאר : מטער קטת : ומה טיטאלו מהם רובי קטת טיכדחו ויהיו מתיו
מספרי יתטטו יהיו הולכי ומתמטט : כי ה' אלהי ישראל דבר : לפי טהרעו ליטאל כטהגלס מלך א
אזנר אולי באו בני קדר עס מלך אזנר והרעו ליטאל בעת טהיו מוליכים אותם בטביה או טעברו יטאל
דרך ארצם כגלותם והרעו להם : משא : גיא חזיון : כבואה זו נאל על ירוטלס וקראה גיא חזיון לפי ט
סתי מקו הנבואה ומה טקראה גיא : והיא הר לכנותה לרעה לפי טהפילונה יוטביה לרעתם והטיבונה

חזות קשה הנד לי הבוגד בוגד והשודד שודד
עלי עילם צורי מדי כל אנחתה השבתי : על
כן מלאו מתני חלחלה צירים אחזוני בצירי
יולדה נעויתי משמוע נבחרתי מראות : תעה
לבבי פלצות בעתתני את נשף חשקי שם לי
לחרדה : ערוך השלחן צפה הצפית אבל ש
שתה קומו השרים פושחו מגן :
כי בה אמר אלי אדני לך העמד המצפה אש
אשר יראה יגיד : וראה רכב צמד פרשים רכב
חמור רכב גמל והקשיב קשב רב קשב : ויקרא
אריה על מצפה אדני אנכי עמד תמיד יומם
ועל משמרתני אנכי נצב כל הלילות : והנה זה
בא רכב איש צמד פרשים ויען ואמר נפלה נ
נפלה בבל וכל פסילי אלהיה שבר לארץ :

כסופות כנגב כמו רוח סערה כנגב במדבר במ
במקו יבס טהו טס תמיד הרוח כן יצאו מדי ופרס
להלך אל בבל וית כנגב דרום : ואתן בארץ דרום
מדבר ואתן ממדברא והוא מה שפי הארץ מדי ופ
נפרס מזרחי צפוני לבבל אש כן בבל לה מערבי
דרומי יס ונגב : מארץ כנראה מארץ רחוקה והוא
מדי ופרס טהיה רחוקה מבבל והרחוק יקרא כנראה
לפי שהארס ירא הרחוק שלא ידע גבורתו ומנהגו
יותר מן הקרוב שידע גבורתו ומנהגו : וית מארע נ
דאצעבדו בה חסידן .. חזות קשה אמ הכבי
כבואה קשה לבבל כאמ לי מאת ה' ומה נ
היא הכבואה הבוגד בוגד מי טהיה בוגד יבא בוגד
טיבגוד בו ומי טהיה שודד יבא שודד טיבדנו ומי ד
הו הכבוגד והשודד זה מלך בבל טהיה בוגד באמות
טהיו בטלן עמו ושודדן כן יבא לו בוגד טיבגוד נ
בו ויטדנו והו כורס : עלי עילם צורי מדי ופרס ואמ כל הכבוא כנגד עילם ומדי טיעלן לבבל ויצורו עליה
צורי טעמו מלרע : כל אנחתה הסבתה פי אנחת בבל ר"ל מה טהיו נאכחי מפחדה כי הכנאים בטמן יפלו על
הפעל ועל הענול כמו מכנר כנעי יעמדו השר מעלי כנען : בבית תפלתו שמעתי את תפלתך : נסכתי מלכי
ואלהי מלכי מקדס : והא אנחתה רפי ומטטה במפיק וכמהו רבי כמו וטערה לא הפך לבן : ורחמה הרת עול
עולם ראמה בתה עונה בה ויאמר לה בצז והדומי להם .. על כן הכבי מדבר בלשון כל אחד מבני בב
בבל או בלשון בלשון המלך : כעויתי מטמט : מטמט הפורענ
תעה חשקי בחירק החית הכבי מדבר בלשון בלשון טעטה מטטה רב בלילה והיה אותו הלילה כסף חפצו
נחטקו ותאותו טהוקס מלך והיה טמח עס עבדיו וטס לו הקב"ה אוהו הנסף בחרדה בכתב טכתב ה
המלאך בכותל ההיכל חרד מאד על הכתב ההו כמו טכתו ארין מלכא זיווהי טנו ורעיונוהי ויבהלוניה וקטרי
ח"ציה מטטריין וארכובתיה דא לרא נקטן : פלצות ענין רעיה כמו טכתו דא לרא נקטן .. ערוך
השלחן בעת טהיו עורכי השלחנות היו אותרי צפה הצפית טיטפה הצופה כי היו מפחדו מצט מדי
נפרס נבעת טהיו אוכלי וטותי היו אותרי קומו השרים מטחו מגן כלומ' נחצחו המניני למלחמה : וכן תי צפה
הצפית אקיומו סניאין ותרנס מטחו מגן מריקו ונחצחו זיינא תרג' מגן זיינא ר"ל כלי זיין כגון הטריונות והכנ
והכובעים כי גס הם מגן על הארס במלחמה ויט משרשים מטחו מגן מטחו המלך כי המלך מגן הצס לפי
טכאותו הלילה מת בלשון כמו טכתו ביה בליא אחקטיל בלשון מלכא אמר הנה מת מלככס מטחו מלך
אחר תחתיו : ובב' צפה הצפית סדר מנרתא אית אתרא דקריין מנרתא צפיתא .. בי כה אמר : כאלו הכבי
בבבל ואמ על לשון טרי בבל טיאמרו זה לזה טיעמידו המצפה לראות אש בא חיל מדי ופרס ויגיד
אשר יראה : וראה רכב וראה המצפה רכב צמד פרטי : רכב טרונכי עלי זוג פרטי ויראה ג"כ רכב ח
חמר רכב גמל והקשיב קשב רב קשב יקשיב אש הס קרנכי אש יטמע קול פרסותם : וית ויחזי
יתר איכס ועמיה זוג פרטי רכיב על חמר רכיב על גמל אמ כביא אציתת איצתא וחזית והא מטריין סניאין
אתיין .. ויקרא וקרא המצפה אריה על המצפה המטיל מדי ופרס לאריה העומד על המצב ומביט אילך
ואילך אנה יטרוף : אמ הכביא בלשון קריאה בראותו זה אדני אנכי עמד תמיד ומס ולילה
על מטמרתני אנכי נצב כל הלילות כלומ' ביום ובלילה אני עמד ומצפה מתי יהיה זה טיבא חיל
מדי ופרס ויחריבו בבל לפי טהרעו לישראל : ובדרס כי אריה אמ על חבקוק הכביא אמ יטעיהו כי חבקוק נ
עתיד לומ' זה אנכי עמד תמיד ומס ולילה טעג עונה ועמד בתוכה כמו טמפ' בתרגו תפלה לחבקוק הכביא
: וקרא חבקוק אריה כי כן הוא בגימטריא חסבון חבקוק כחטבון אריה וית הפסן כן אמ יטעיה כביא קל מ
מטריין דאתן בטטונתון כאריא על סכותא קדס ה' אנא קאיש תדירא בימאמ ועל מטמרתני אנא מעתד כל ל
ליא .. והנה זה בענד טהיה המצפה מקשיב הנה בא החיל כמו טהיה רואה קרבו אל העיר ויען המצ
סמטפה ויאמר נפלה נפלה בבל הכפל לחוק : טכר פידוט המטכר : וית נפלה נפלה

ומקוה עשיתם בין החומות למי הברכה הישנה ולא חבטתם אל עשיה ויוצרה מרחוק לא ראיתם: ויקרא אדני יהוה צבאות ביום החוא לבבי ולמספד ולקרחה ולחגור שק: ו וזנה ששון ושמחה הרג בקר ושחט צאן אכל בשר ושתות יין אבל ושתה כי מחר נמות: וז ונגלה באזני יהוה צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותון אמר אדני יהוה צבאות: כה אמר אדני יהוה צבאות לך בא אל הסכן הזה על שבנא אשר על הבית: מה לך פה זמי לך פה כי חצבת לך פה קבר חצ חצבי מרום קברו חקקי בסלע משכן לו: הנה יהוה מטלטלך טלטלה גבר ועטך עטה:

ומקוה ביקמן בטקל מערה עוד עשיתם הכנה למים בין שתי החומות סמוך למי הברכה היטנה עשיתם טס חריץ סיקונו בו מי נשמים כל אלה ההכנות עשיתם מפני האויב כדי להציל ירושלים מידו: ולא הבטתם אל עשיה ולא הבטתם אל הכנרא אשר עטה אותה ותקנה עד הנה נאמרה מיד אויב לא הבטתם לטוב אליו וללכת בדרכיו כי הוא היה מציל אתכם אם טבתם אליו יותר מכל ה ההכנות שעשיתם: ויוצרה מרחוק לא ראיתם מי ש טינר לירושלים זה זמן רב ורחו להסיר טכיתו בה ובחר אותה מכל הארצו לא ראית אותה לטוב אליו: ובדרש ויוצרה מרחוק לא ראיתם מי טברא אותה קודם טכברא העולם כמו טאמר ר"ל זכריו טבראו קודם טכבר העולם ואלו הן גן עדן ותור וצדיקי

וישראל וכסא הכבוד וירושלים ומטיח בן דוד: ואין משמעות הדרש הזה כמו טמביני אותו המון התלמידים אלא פי טעמדו בכח להבראות קודם טכברא העולם לפי טהדברים האלה הם תכלית בריאת העולם: ויקרא קרא ה' על ידי הנביאי נבואה זו טרם היות הפורענות כדי טיבכו ויספדו ויקרחו ויחגרו טק ויטנו ויטובו בתשובה טלמה לפני האל ית וינחם על הר עה והס לא עשו כן אלא והנה טטון וטמחה: וזנה טטון וטמחה לא דאגו ולא פחדו לדברי האל אלא לעגו וטמחו ואמרו הואיל וסופנו למות מעתה כ נעשה טטון וטמחה ונהרג בקר ונשחוט צאן ונאכל בשר ונשתה יין כי מחר נמות ונשמה בעורנו ח בחיים וכל זה ללעג ולטחוק לדברי האל וזהו חלול ה' ונגלה מה טהס אומרי נגלה באזני וידוע לפני אני ה צבאות לשיכך אני נטבע אם יכופר העון הזה מהעונות שקדמו לכם ולא יכופר העון הזה בגלות אלא עד תמותון אבל המיתה טתמותו בחרב אותה תכפר עליכם: ויית עד תמותון מותא תכינא ר"ל מיתת הנשם בעולם הבא ותרג' ונגלה באזני אמר נביא בארצי ה הויתי טמצ כד אטגזית גזרתא דאמן קדם ה צבאות ואמר ר"ל כל מי טיט בידו חלול ה' אין כח בתשובה ל לתלות וביום הכפורי לכפר ולא ביסורי למרק אלא כלם תנולין ומיתה ממדת טנ' אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון: בא אמר ה' הסוכן פידוט אונר' מן ערי מסכנות לפרעה: וכת' פרנסא וטכנא היה פקיד ואונר בבית המלך חזקיהו ונטה דעתו אל מלך אסור להסגיר לו העיר וקטר קטר עס קצ קצת אנאי העיר ועלי נאח ולא תאמרון קטר לכל אשר יאח העס הזה קטר כמו טפירטכו במקומו על טכנא כמו אל טכנא וכן ותתפלל על ה' כמו אל ה' ואשר על הבית ר"ל טממונה על בית המלך: בזה לך פה באלו אמ' ואמרת אליו מה לך פה טהרי אמ' לו לך בא אל הסוכן הזה וכן תי' ותימר ליה מה

נרא כי טכנא לא היה מבני ירושלים אלא טבא לגור טס ונעשה פקיד בבית המלך ובדרש כי מעיר טטמה ס סכני היה לפי קראו סוכן ובא לו לירושלים ולפי טלא היה מתושבי העיר ונטאו לבו לקטר קטר להסגיר נע העיר למלך אטור' אמ' לו מה לך פה מה עסק יטלך בעיר הזאת ואינה ארץ מולדתך: ומי לך פה איזה יח או קרוב יטלך בעיר טאתה עוטה דברי כאלה בעיר: כי חצבת לך פה קבר אתה מדמה בעצרך כאלו חצבת ל לך פה קבר טאתה בטיח טתמות כאן לא יהיה זה אלא הנה ה' מטלטלך חצבי מרום קברו ואתה כמי טחוצב במקום גבוה קברו טלא יפחד טיורידוהו ממש וכמי טחקק מטכנו בסלע טאתה בוטח טתהיה לעולם בעיר הזאת בטריה טאתה בה היום טלא יהיה ארס טיורידך ממנה לפיכ קטרת עס מלך אטור לא יהיה זה כי אחר יבא תחתך טיורידך מן טרדתך כמו טאמר וקראתי לעבדי לאליקים בן חלקיהו: ויית קבר קברו אחר אחריו ור"ל פי חצבי מרום קברו טחצב לו קבר בקברי בית דוד לפיכ אמ' מה לך פה ויוד חצבי חקקי נוספת על ה השעל כיוד היטבי בטמים והוא דרך צחות: חנה ה' מטלטלך טלטלה גבר: פי אדני אבי ז' טלטול גדול וגבר טס תוד לטלטול והא טלטלה נוספת ואינה לנאב: ויר"ל פי טלטלת איש ואח' טלטולא דגבר קטה מדאצתא וזה לפי טהאשה תמצא יותר מרחמי בגלותה מן האיש כלומ' תגלה למקום טלא תמצא מרחמים: וכן תי' טלטול דגבר' ולפי דעתי כי מלת גבר הוא לטון קריאה כלומ' אתה הגבר הנה ה' מטלטלך טלטלה: וקראו

תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חל
חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה : כל
קציניך גידו יחד מקשת אסרו כל נמצאין א
אסרו יחדו מרחוק ברחו : על כן אמרתי שעו
מני אמרר בבבי אל תאיצו לגחמני על שד ב
בת עמי : כי יום מחומה ומבוסה ומבוכה לא
לאדני יחזה עבאות בגיא חזיון מקרקר קיר ו
ושוע אל החר : ועילם נשא אשפה ברכב אדם
ופרשים וקיר ערה מגן : ויהי מבחר עמקין ו
מלאו רכב והפרשים שת שתו חשירה : ויגלו
את מסך יהודה ותבט ביום החוא אל נשק ב
בית היער : ואת בקיעי עיר דוד ראיתם כי רבו
ותקבצו את מי הברכה התחתונה : ואת בתי
ירושלם ספרתם ותתצו הבתים לבצר החמה

והשיבנה מהר אל בקעה ואינה ראויה שתקרא הר א
אלא גיא : מה לך איפה כי עלית כלך לבגות דרך ב
בני העיר לעלות לבגות ולמגדלי בעת שיבאו להם
האויבי ויכנסו בעיר בחזקה יעלו לבגותם להטב
בהם או להלחם מהם אל כשמותם אם יוכלו : אמר
הנביא כנגד ירושלם מה לך והלא היית אצמל קטן
תשאול מלאה עיר הומיה מה לך עתה שנאספת אל
הבתי ועלית אל הגג מפני מה היה זה מפני עונך
תשאות מלאה הארץ : פי תשאות קול המון ה
העיר מרוב העם אשר בתוכה : וכן תש
תשאות חן חן לה חלליך לא חללי חרב כי לא יבאו
חוז לעיר להלחם עם אויביהם אלא נאספו אל הע
העיר ומתו בתוכה ברעב ונהנה אינם חללי חרב א
אלא חללי רעב : כל קציניך כדדו : קציניך ו
יראשך סכדדו וברחו מקצת אונסו : כל

כלום רובי קטת טרדפו אחריהם השיגם ואסרו אותם והם צדקיהו ושירי שברחו מירושלם לילה ורדפו אחר
אחריהם הכשדי ותפסו : כל נמצאין פי כל הנמצאין בתוך העיר אסרו : וכן אשר מרחוק ברחו שחטבו להם
להמלט אסרו גם כן : על כן אמרתי דברי הכבי את כנגד המנחמי טעו מני כלומר הדפו ממני אל תכ
תנחמוני כי אמרר נפטי בכבי טאככה אל תאיצו לנחמני כפל ענין בלש אלהי אל תדחקו לנחמני על
טד בת עמי כי רב הוא מלהנחם עליו : כי יום מהומה ענין עבר כמו והתם מהומה גדולה מבוסה ע
ענין הימיה והנאל כמו כפג מנכס בוסם כטיט חוצות : מבוסה ענין בלכול כמו נבוכים הם
בארץ : מקרקר קיר הורם הקיר כמו מטרם עוקד המטר ומה שאת קיר תוספת באור כי די לו במקרקר : וכן
לכא צבא ותטרם טרטיה ויקסמו קסמי : וענין מקרקר קיר טהרסו הכשדי חומת ירושלם כמו שכתו ותבקצ
העיר : ואומ' ויכתצו את חומת ירושלם וטעו אל החר היוצאין מן העיר הנלכי וצועקי מהר אל הר ומגבצה אל
גבעה : וית מבלטין בתיא מקפין מגדליא בריטי טוריא : ועילם פי בני עילם נשאן אשפה בחצי וקטת
להלחם על ירושלם : וכן קיר והי עיר למלך אטן כמו שאת : ויגלו קיריה וכן בני קיר גלו המגני
לבא למלחמה על ירושלם : ערה ענין גלוי כמו את מקורה הערה : ויש לפר' קיר כמשמעו כותל וער' עני' דבוק
וכן בדברי רזל מעורה כטרפטין פי דבוקה : ופי' הפסוק עילם נשא אשפה לירות החצי אל ירושלם : וכן דבק
אל החומה המגניס לחתור החומה תחתיה : וכן תי' ועל טוריא דבוק תריסין ברכב אדם פרטיס : תי' ברתך
אנש ועמיה זוג פרטיס : ויהי מבחר עמקין : אמר כנגד ירושלם מבחר ארצך ימלא ברכבי האוי

האויבים ואח' עמקין כי הרב לא ילך בהרים אלא בצמקיס : שות שתי : שמו פניהם לטערי
ירושלם להלחם : ויש מפרטיס כלחמו וכן ופה יטית בגאן גלך ילחם : ויונתן תרגם עמקין מערייך : ושות
שתי ממנן על תרעין : ויגל את מסך יהודה : גלה האויב את מסך יהודה שהיו סבורין שהיו מסוככין
על תבא עליהם רעת האויב מפני בית המקדש שהיה בנחלתם והנה בא האויב בעונותם וג
וגלה המסך שלהם : נתבט : אומר כנגד עם ירושלם או כנגד המלך אשר כטראית האויב בא עליך הבטת אל
נשא בית יער הלכנו שכתן שם שלמה מגניס וכתת עיניך בהם להביאם אל ירושלם כלומר הכינות עצמך
למלחמה ולא לתשובה ומעשים טובים כלומר הבטתך היתה אל הנשק ולא אל האל כמו שאמר ולא הבטתם א
אל עושהו : ויונתן תרגם אל נשק בית יער על זין בית גכזי מקדשא : ואת בקיעי עיר דוד ראיתם :
פרצות שהיו בחומות עיר דוד היא ציון ועטיתם הכנה לבנות אותם : פרצות : ותקבצו את מי ו
הברכה התחתונה : מי הברכה שהיו מתפזרים ממנה ולחון קבצתם אותם לתוכה להיות המים מזומנים ל
לעשות בהם חמר לבנין הפרצות : וברכה היא חריץ בנוי באבנים מתקבצים בה מי נשמים : ואת בתי
הנה הכינות המים : וכן הכינות האבנים שספרתם הבתים ומי שהיה לו בית יתר כתצתם
אותו לבנות פרצות החומה מאותם האבנים : ותתצו : תינו המרט רפה ומשפטה להדגש כי מרטו נתן : לבצר
ענינו לחזק מן ערים בצורות :

ותלו עליו כל כבוד בית אביו הצאצאים והצפיעות כל כלי הקטן מכלי האגנות ועד כל כלי הנבלים : ביום שהוא נאם יחזק צבאות תתמוש היתד התקועה במקום נאמן ונגדעה וג נגפלה ונברת המשא אשר עליה כי יחזק דבר : משא צר הלילו אגיות תרשיש כי שדר מבית מבא מארץ כתיס נגלה למו : דמו ישיבי אי סוחר צידון עבר ים מלאך : ובמים רבים זרע שיחור קציר יאור תבואתה ותחי סחר גוים : בשי צידון כי אמר ים מעוה הים לאמר לא חלתי ולא ילדתי ולא גדלתי ב בחורים רוממתי בתולות : כאשר שמע למצ למצרים יחילו בשמע צר :

ותלו עליו לפי שהיתד תולין עליה אמר דרך משל כי כל בני משפחתו יהיו מתכבדים בו ונתלים עליו ופי' הצאצאים והצפיעות הבנים והבנות ות' בניא ובני בניא כל כלי הקטן את אפי' הקטנים יהיו מתכבדים ומתפארים בו כי כל כך תהיה גדולתו מפורסמת ונאם כלי דרך משל לפי שה המשיל ליתד יהיו תולין עליה גדולים וקטנים לפי חזקה של יתד ופי' כלי קטן כלי התשמיש הקטן כי מכל התשמיש תולין על היתד לפי' את מכלי האגנות עד כל כלי הנבלים וסמיכות כלי האגנות וכלי הנבלים לפי שהאגנות יש בהם גדולות וקטנות ומוכנות לתשמיש משונים זה מזה וכן הנבלים יש בהם זה משונ' מזה בידותיו או במיתריו וכלם יקראו ככלי ות' כלי הקטן מרברבי ועד דעדיקא

ותרג' מכלי האגנות עד כל כלי הנבלים מכהניא לבושי אפודא ועד בני לוי אחדי ככליא : ביום ההוא היתד התקועה במקום נאמן וזה משל על שבכא שהיה סבור שיהיה בכבודו קיים עד יום מותו כמו שאמר חזקיהו מרס קברו ונכרת המשא אשר עליה כמו היתד כשתסבר ותפול יסתברו ויפלו ויכרתו **התלויים** והנשואים עליה שיפלו עמה כן כשיסבר שבכא תסבר עמו משפחתו וכל סיעתו **משא צר** כתבא על צור שתחרב והיתה עיר סחורה כמו שאמר לפי' קרא כנגד תרשיש שהיא **על** הים והיא היתה עיר סחורה גם כן והיו באות הספיצות תמיד מתרשיש לצור לפי' אמר הלילו אגיות תרשיש כלומ' ספרו כי אין לכם מקום שתלכו שם שצור תחרב **אפודא** שדר מבית מבא שדר ביתכם ומקומכם שהיא באכס שם : עתה שדר מבא שם כל סוחר : ופי' מבית מהיות בית ומקו' : וכן והשבתך מזונה : מהיות זונה : וימאסך ממלך : מהיות מלך : ויסירה מגבירה : מהיות גביר : מארץ כתיס נגלה למו ות' מארע כתאי אצו עלוהי ואנו רואים כי כבוכד נצר החריבה כמו שמשורש ביחזקאל : וכתיס הם מבני יון : אם כן איך אמר מארץ כתיס נגלה ופי' אדנו אבי זל כי כתיס היו סוחר' הולכי לבבל ואמרנו להם שיבאו לצר ויוכלנו לתפוש אותה והם יעזרונו ויבאו להם דרך הים : **דמו** יושבי אי היושבים באיים אשר על הים שהם סוחרים באניות עתה דמו כלומ' שתקו והעצבו וצידון היא על הים גם כן וסוחר צידון עובר ים מלאך לטו' יחיד דרך כלל כמו ויהי לי שור וחמור כי אם הסוס אשר והחמור אשר : כה תאמרנו לאיש יבס גלעד : והדומי' להם מלאך כנגד צור : ופי' מלאך אותך סחורה : ומלאך קל הלמד וראוי להדגש כי הוא מן הדגש : **ובמים** רבים הפסוק כמו הפוך אמרנו וזרע שיחור שהיא במים וקציר יאור הוא תבואת צר כלומ' כי ממזרים היה בא לה צרכה

מתבואה לפי שמזרים רבת תבואות כי לא תצטרך לגשמים כי הנהר עכקרא שיחור משקה את הארץ והיא נזהג שאמר במים רבים : ותהי סחר גוים צר היתה סחורת גוים כי כולם היו סוחר' בה ות' והות מספקא סחורה לעממיה : **בשי** צידון כיון שחרב מקום סחורתך בשי והכלתי כי הנה את ים והיא צר לפי שהיתה סחורתך דרך ים והיא היתה מעוז הים כלומ' מעוז כל הערים שהם לחוף הים אמרה כשארצתה בחורבנה הנני היום כאלו לא חליתי ולא ילדתי ולא גדלתי בחורים ולא רוממתי בתולות כי אני היום חרבה והוא דרך משל להמשיל העיר באשה חלה ויולדת בנים ומגדלת אותם ומרוממת אותם וכן א' אמר כי חלה גם ילדה ציון את בניה וית' כי אמר ים ארי אמר מערבא דית'ב בתקוף ימא ותרנס לא חליתי ולא ילדתי לוי לא מרעתי ולא אערדתי ולא רבתי עולמין פנקית בתולין כלומ' הלואי שלא היה לי כל הכבד כי מה יעיל אחר טסופי להיות חרבה : **כאשר** שמע למצרים : כאשר ישמעו מצרים חרבן צר יפחדו ויחילו בעבור עצמם כמו שחלו עליהם להלחם כי קודם החריב כבוכד נצר צר ואחר כך מצרים כמו שמשורש בספר יחזקאל :

צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידיים
שמה תמות ושמה מרכבות כבודך קלון בית
אדניך: והדפתיך ממצבך וממעמדך יחרסך
והיה ביום ההוא וקראתי לעבדי
לאליקים בן חלקיהו: והלבשתיו בתגתך ואב
ואבגטך אחזקנו וכמשלתך אתן בידו והיה ל
לאב ליטב ירושלם ולבית יהודה: ונתתי מפ
מפתח בית דוד על שגמו ופתח ואין סוגר וס
וסגר ואין פותח: ותקעתיו יתד במקום גאמן
והיה לבסא כבוד לבית אביו:

וקראו גבר לסי טהיה מתגאה ומתגבר: וכדרש טל
טלטלה גבר להדין תרכגולא דמטלטל מאתר לאתר
ועטך עטה: כמו טאומ' צנף יצנפך צנפה כדור כ
כמו טאדס עוטה הכנר וצונפו וכורכו כמו כדור ו
ומטל' לכן למקור רחוק ויש שמפרשו ענין עיט כלומר
מפריחך אבל אינו מפרשו: וכדברי רבותי ז"ל עטך
מלמד מפרחה בו צרעת כמו על טפס יעטה: ויתן
ותחפינך בהתנא פירו' תכסך בנטיה כמו האדס הו
המתבייש שמכסה פניו: צנוף צנוף מקור
צנפה טס ופירושו כמו טפירטנו וע

ועטך עטה: כמו טכורך אדס המצנפת ומטליכה ל
למקום רחוק ואם עוד כדור אל ארץ רחבת ידיים: כמו שמטליך אדס הכדור בארץ רחבת ידיים: טאין טס גר
גרד או דבר מעכבו טהוא מתגלגל והולך עד שימצא דבר שיעכבו: וכדור הוא הנקרא פל'טא והכף טרס
וכן במטנה הכדור והאמוס: ותחסר ממנו במקום הזה כף הדמיון יצנפך ככדור: וכן לב טמח ויטיב גה: כ
כנה וית' יעדי מנך מצנפתא ויקפינך בעיל דכבו כטור מקף ויגלינך לארע פתית ידן: טמה תמות ולא כ
כמו טחצבת טחצבת לך פה קבר: וטמה מרכבות כבודך קלון בית אדונך פי' אדוני אבי ז"ל באותו מקום ט
טתהיה טס מטולטל תרכב מרכבת טתחטב אותה לנשטך לכבוד גדול וככאן היה לך בה קלון אס תרכבו
אותה אך טס תהיה מכובד בה כלומר הכבוד טיס לך בעיר הזאת יהפך טס לקלון לך: ורבותי פירושו בקס ק
קלון בית אדוניו כהפך כבודו לקלון כי כשיצא למלך אזור טאלו אותו איה העס טקשרת עמהם אף לו חזרו
בהס נקביוו בצקביו וקטריהו בזנבות טוטיהס והיו מנררין אותו על הקוצי ועל הברקנים והו מרכבות
כבודך המרכבות טהיית חוטב טיתנו לך מרכבות לכבוד כתנו אותס לך לקלון טקשרו אותך בזנבי טוטיהס
וית' תמן תמות ולתמן רתיכי יקרך יתובון בוז על דלא נטרתי יקר בית רבונך: והדפתיך אף והדפתיך
כאלו האל מדבר ואף יהרסך דבר הנביא על האל וכן מכהג לשון הקדש

כמו טמענו עמיס כלס: כלס תטובו ובאן כל לכלס ולסרטיכס והדומי להס: והמצב והמעמד הוא הפקידות
טהיה בה: והיה ביום ההוא: ביום שתגלה ממקומך זה אתן במקומך אליקים בן חלקיהו: ופירו' ביום
בזמן ההוא כמו והיה ביום ההוא טרס יסי אשר עמד לכס והדומי לו פירושו בזמן ההוא: ופירוט
וקראתי טיתן כלב חזקיהו למנות פקיד אליקים במקו' טכנא וכאלו האל יקראו טיבא ויקח הפקידות: וית' ו
וקראתי וארבי כלומר אגדיליהו ואמנהו על בית דוד: וכן תרג' אנקלוס ראה קראתי בטס חזי דרבינו בטוס:
וטוב הוא פירוטו וכן טליטו וקראתי רוצה לומר גדולי: וכן קראתי עדה גדולי העדה טהס נקראים לכל עדה:
והנה מצאנו בספר מלכי ובספר זה כי אליקי היה על הבית וטכנא היה סופר כמו טאל ויצא אלי אליקים אט

אשר על הבית וטכנא הסופר וזה היה כטכנא סנחריב לירושלם: ואפשר כי קורס לכן מרד והיו דבריו עס
מלך אזור והיה מכסה עצמו והאל גלהו על ידי הנביא ואף לו לך בא אל הסוכן הזה והנביא אמר לחזקיהו זה
והגידהו מגדולתו וטס תחתיו אליקים וכטכנא סנחריב לירושלם היה אליקים על הבית וטכנא נטאר סופר
ואע"פ כן היה טכנא מכסה עצמו וקרע בגדיו על דברי רב טקה כמו האחרים: והלבשתיו כתנתך וא
ואבגטך דרך משל כי הכתנת מלבוס הנד ותפארת לגדולה והאבגט היא חגורה
המתכיס והוא משל לחזק טלא ימער מגדולתו: והיה לאב ליועץ כאמן ולמנהיג טוב: ונתתי מתתך ד
דרך משל כי הוא יהיה יועץ של מלך יהודה ועל פיו יעטה לסגיר ולפתוח ואף על
והפתח לא יטא אדס אותו על טכמו אמר הענין בטני מטלס אמר מפתח כי בידו יהיה ענין בית המלכות
לפתוח ולנעול: ואמר על טכמו טהוא כמו מטא טיטא אדס על טכמו רוצה לומר כי הוא יטא ויסבול ויכלכל ד
דברי המלכות וית' ואתן מפתח בית מקדשא וטולטן בית דוד בידיה: ואפשר טהיה אליקים בן חלקיהו כהן
ומצאנו חלקיהו ביחס דברי הימים וטלוס הנליד את חלקיה וחלקיה הנליד את עזריהו ועזריה זה אפשר טהוא
אליקים נטכי טמות היו לו ומצאנו עזריה טהיה נגיד בית האלהים בימי חזקיהו: ותקעתיו יתד במקום
כאמן: הוסיף עוד למטול מטל על הגדולה ועל הסדרה טתהיה לו עד טיהיה
בני מטפתו וכלס יהיו כזלס בו כמו הקטן טהוא כזלה כגדול וכסמך עליו והמטילו ליתד טהיא תקועה ב
במקום כאמן חזק וקיים טהיא ראוייה לתלות בה כל דבר ולא יראו טתטכר ותזוז ממקומה:

הן ארץ בשדים זה העם לא היה אשור יסדה
לצייס הקים בחוגיו עוררו ארמנותיה שמה ל
למפלה: הלילו אניות תרשיש כי שדר מעז
מעזבם: והיה ביום ההוא
ונשכחת צר שבעים שנה בימי מלך אחד מק
מקץ שבעים שנה יהיה לצר בשירת הזונה:
קחי כנור סבי עיר זונה נשכחה השיבי נגן דור
הרבי שיר למען תזכרי: והיה מקץ שבעים ש
שנה יפקד יהוה את צר ושבה לאתננה וזנתה
את כל מומלכות הארץ על פני האדמה: והיה
סחרה ואתננה קדש ליהוה לא יאצר ולא יח
יחסן כי לישבים לפני יהוה יהיה סחרה לאכל

הן ארץ בשדים זה העם לא היה אשור יסדה
לצייס הקים בחוגיו עוררו ארמנותיה שמה ל
למפלה: הלילו אניות תרשיש כי שדר מעז
מעזבם: והיה ביום ההוא
ונשכחת צר שבעים שנה בימי מלך אחד מק
מקץ שבעים שנה יהיה לצר בשירת הזונה:
קחי כנור סבי עיר זונה נשכחה השיבי נגן דור
הרבי שיר למען תזכרי: והיה מקץ שבעים ש
שנה יפקד יהוה את צר ושבה לאתננה וזנתה
את כל מומלכות הארץ על פני האדמה: והיה
סחרה ואתננה קדש ליהוה לא יאצר ולא יח
יחסן כי לישבים לפני יהוה יהיה סחרה לאכל

ואת כי אשור יסד זאת הארץ שיהיו שוכני בה אנתם שיהיו יושבי אהל בניה קודם זה ואמ עכין הפסוק על
צור כלום אל יהי הדבר הזה פלא בעיניכם אם תחרב צור כי הנה אלה הכסדי טבאים להחריבה ארצם גם
כן היתה לאחר מתחלה ואחר כך לקחה הם מהראשונים והם עוד יקחנה אחרי מהם כי כן מנהג העולם זה עו
עולה וזה יורד להודיע כי האל הוא אדון כל הארץ ופי בחוכיו מגדליו כמו עפל ובחן ופי עוררו טברו כמו
ערער תתערער ויהי הן ארץ כסדי על צור כלום זאת העיר ארץ כסדי הי כי זה העם לא בנה אתה אלא אשור
יסדה לסעינותיו צייס סעינות כמו וצי אדיר והם עם אשור הקימו מגדליו ועתה באו כסדי עם נבוכד נצר
ועוררו ארמנותיה וטמה למפלה ויהי הן ארץ כסדים גדולי הם ממך והבנרא עתיד להחריבה על ידי פרס
ומדי והוא עתיד להחריבה ולטמה עד שיאמרו רנאיה זה הצם לא היה וכן אשור יחריב האל ארצו ותהיה מין
מיוסדת לצייס ולחיות והם הקימו מגדלי והוא טמה למפלה ויהי הא ארע כסדי דין עמא הוא כדלא הנה אה
אתננה טכללה לנגון אקיומו ויתעא פגרי בורניתהא שניאו לדין מחמריא "הלילו" שהייתם באים ב
בסעינות לסחורה לצור או לצירון עתה הלילו כי שדר מעזבם שהוא צור

הם בתרשים והסחרים היו באים עם באניות ללכת לצור או לצירון וכיון שנחרבו הלילו כי אבד טברכם כי
צור היה מעוז לכס שהייתם באים עם עם הסוחרים "וזהו" בינס ההוא ביום שתחרב צור יהיה נגזר פ
עליה שתהיה נשכחת טבעי טנה שלא תבנה כימי מלך

למה נתן הסיוע הזה והכרז בעיני כי את כימי מלך אחד לפי סיומי האדם הם טבעי טנה ברוב כמו שאמר י
ימי טנותינו בהם טבעים טנה ואמ כי זמן זה תסבת ממלכה ולפי שהיתה לה מלוכה גדולה וכבוד גדול כל
כלום כמו סיוכל לחיות מלכה כן תהיה מאין מלכה ולדברי המפרשי טפירטו כימי מלך מלך דוד כראה לי
הטעם לפי שמלך דוד היה לו ברית עם חירוש מלך צור ואחרי מות דוד נשלמה לא שמרנו הברית והרענו ליש
לישראל כפי וכלתם ואמ כי זמן זה תסבת ממלכותם כדי שזכרו ברית דוד שהיה לו עם מלכס והם לא שמרנו
הברית וידענו כי באותו עון בא להם הגזירה הזאת מקץ טבעים טנה יהיה לצור כטירת הזונה לפי שהיתה ו
צור רבצ הסחורה ומכל הגוים והממלכות יוצאים לה ובאים לה בסחורה דמה אותה לזונה טיבאן אליה בני
אדם רבים ופעמי תסבת ולא יבא אליה אחר כן תהיה צור שתסבת מן הזונים אחריה והם הסוחרים ובסוף
טבעים טנה יהיה לה פקידה כמו טירת הזונה כי הזונה אחרי שתהיה נשכחת זמן רב ורואה הזונים עוברים
ולא יפנו אליה היא מרימה קולה בטיר כדי טיבאן אליה כן צור לסוף טבעי טנה תבנה ויטובו הסוחרים אליה
כאלו היא מרימה קולה בטיר כדי טיבאן אליה ויטובו לה קחי כנור אמר לה דרך משל שתעשה כמו ו
טעושה הזונה הנשכחת שתקח הכנור בידה ותסובב העיר

פונה אליה תקח הכנור ותסובב העיר אולי יראה אותה וישמע אותה אדם ויערב לו קולה ויבא אליה לפי את
סבי עיר זונה נשכחה וגו' "וזהו" מקץ יפקד ה' הוא החריבה והוא יפקדנה למען תדע כי מה היתה לה
כי הכביא נבא עליה בטס ה' טרם שתחרב נבא על חרבנה ועל פקודתה וזנתה תפחד כמו ט
טפיר נכן תי נתעא מסקא סחורה לכל מלכות עממיא די על אפי ארעא "וזהו" סחרה זה הפסוק היא
נבואה העתידה כימי המטיח או אולי היתה בבית טני אך הקרוב כי היא

הנה

כבאה אחריה

עברו תרשישה ו... ילוי ישיב אי הזאת לכם על
עליוזה מימי קדם קדמתה יובילוה רגליה מר
מרחוק לגור : מי יעץ זאת על צר המעשיה
אשר סחריה שרים כנעניה נבבדי ארץ : יהוה
צבאות יעצה לחלל גאון כל צבי להקל כל ג
נבבדי ארץ : עברי ארצך כיאר בת תרשיש א
אין מזח עוד ידו נטה על הים הרגז ממלכות
יהוה צוה אל כנען לשמיד מעזניה : ואמר לא
תוסיפי עוד לעלו המעושקה בתולת בת ציד
צידון כתיים קומי עבדתי גם שם לא ינוח לך :

עברו תרשישה : אמר כנגד הסוחרים אשר בצ
בצור עברו לכם תרשישה כי צור תחרב ו
תרשיש גם כן על הים והיו סוחרים באים אליה א
אבל לא כמו אל צור ועתה אין לכם עוד מסחר אל
צור ועברו לכם תרשיש : הלילו יושבי אי יושבי אי
הים הלילו כי חרבה עיר סחורתכם : ולדעת יונתן
אומ' כנגד אנשי העיר שתר' עברו גלו למדינ' ימא
הזאת לכם אמ' כנגד אנשי העיר הזאת חזבתם
סתהיה לכם צור שהיתה עליוזה מרוב כב
כבודה והיתה מני קדם ועתה יובילוה רגליה לגור
מרחוק כלומ' לגלות מארצה ולגור בארץ שהיא מר
מרחוק ואמ' רגליה כלומ' כי על כרחא יובילוה רגליה ללכת בגלות : וזהו על דרך שאלת רגליה דבר אינט איכ
אינון ערבין ביה לאחר דמתבצי תמן מובילי יתיה : וקדמת שם כמו שקדמת טלף יבש והה"א לנכחה והיא
במסיק כלומ' קדמת העיר היא מני קדם : וית' מינתי קדם מלקדמין הו' מייתן ליה קרבין מארע רחיקא כ
כדי לאתקבא הא גליא .. מי יעץ מי היה יועץ להחריב צור שתקום עצתו לולי כי האל ית' יעץ ועצתו
תקום כי צור היתה עיר גדולה ומעטירה כלומ' נותנת עטרה למלכ' ולעמה מרוב עטרה וכבוד ולמי
היה עולה בלב להחריבה כי סחריה היו שרים : היו נחשבי' כמו שרים וכנעניה כמו נכבדי ארץ : והענין כפ
כשול במש' כנעניה פי סחריה וכן כנען בידו מאזני מרמה אלא שהוא משקל אחר : וית' שלטונהא ..
יהוה צבאות לחלל גאון כל צבי להקל כל נכבדי ארץ : כפל ענין במש' ופי' השסוק ה' צבאות יעץ זאת ל
לפי שהיתה מתגאה ברוב עטרה והיתה נותנת העטרה לעצמה ולא לאל לפיכ' צוה להחריבה : לחלל
גאון כל צבי כלומ' כל ארץ צבי וחפץ יספג גאונם ויחולל כשירא חרבן צור יעשו קל וחומר בעצמם ויהיו
בעיניהם נקלים ומחוללים .. עברי ארצך מהרה וגלי מטס : כיאר ים מפרסי' כיאר מצרים סינא ו
ממקומו ומתפסט כן תצאי ממקו מך אנה ואנה : או יהיה פי' כמו היאר שעובר במהרה ועל הדרך
הזה המאיל במקו' אחר כי יבא כנהר צר : ואנה תעברי' לבת תרשיש כלומ' לעדת תרשיש כמו בת ציון ותקום
ותרשיש גם כן על הים סמוך לצור ואומ' שתעבור אל תרשיש כי אין מזח עוד כלומ' אין לך חזק עוד בארצך
: ובת תרשיש חסר למד השמוע כמו ויבא ירושלם וכמהו רבים .. ידו : כטה' ההכ"ה נטה ידו על הים רוצה
לומר על צור שהיא על הים וכל עטרה מהים וכאלו הקב"ה נטה ידו על הים שלא יבא לצור עוד ו
דרך ים כל עובר ים כי הרגז הממלכות אל צור שהיא כנען כלומ' שהיא עיר סחורה כמו שפי' כנעניה : צוה
לנכבד כצ' שיבא עליה לשמיד מעזניה : או יהיה פי' השסוק כן והוא טב למה שאלת למעלה ה' צבאות יעצה ו
אמ' לא יהיה זה פלא בעיניכם אש ה' צוה להחריב צור כי כן צוה ונטה ידו על הים בטביעת פרעה ומצרים
וכן הרגז ממלכות רבות כסיוחן ועונן וזולתם : והוא טובה על ארץ כנען לשמיד מעזניה אפי' שהיתה ארצם
ערים גדולות ובגרות בשמים הוא צוה להשמיד כל המעוזים ההם וישראל במצותו ורצונו כבשו הכל לא ה
היתה קריה אחר טובה מהם : לשמיד כמו להשמיד וכן בחסרון ההא ולגפיל ירך ולטבית עניי ארץ והדומי'
להם : מצוניה : האן בתקום אות הכפל שהיה משפטו מצוניה ולהקל הקריאה החליפו אות הכפל בנ"ן : וכן
כי לא תמנו כמו תמנו .. ואמר האל אמר כנגד צור : ומה שאמר לא תוסיפי עוד לעלול לא אמר עוד ל
לעולל שפי' לשכניש טנה חזרה לאיתנה אלא פי' עוד לזמן רב וכן ולא יספג עוד גדודי ארס
ועמלו לא יזכור עוד המעושקה אמ' זאת בת צידון גם כן קומי עברי לך לארץ כתי' כי חרבה צור שהיא באה
חליך בסחורה שהייתה טכנה לך ואין לך עוד מעמד ואת מעושקה מצד צור : גם אשטר כי צידון ג' כהחריב
כבוכד כצ' כשהחריב צור כי סמוכות היו : ואמר המעושקה טעשקה עס צור : וכן כבא על סתיהן יואל וא
ואמר וגם מה את לי צור וצידון וגו' קל מהרה אשיב גמולכם בראשכם אבל צור היא העיקר לפיכך כאמרה
הכבואה על צור : ואמר בתולת לפי שלא ככבשה עד היום : וכן בתולת בת ציון בתולת בת יהודה קורא הכנע
העיר בתולה קודם שיכבשה ותהיה ברשות אחר כי היא כבתולה קודם בואה לרשות בעל : כתיים : בטני
ידון כתוב ולא קרי כי החידק בתיו ולא ביד ואחד הוא כמו עבריים ועבריים : ויונתן תרגם לא תוספון
עו' למתקף דהויתן אנסין לעמא די כצידון ..

צווחה על היין בחצות ערבה כל שמחה גלהו
משוש הארץ : גשאר בעיר שמה ושאהי יכת
שער : כי כת יהיה בקרב הארץ בתוך העמים
כנקף זית בעללות אם בלח בציר : המה ישאו
קולם ירונו בגאון יהוה צהלו מים : על כן בא
באורים כבדו יהוה באיי הים שם יהוה אלהי
ישראל : מבגף הארץ
זמירות שמענו צבי לצדיק ואמר רוי לי רוי לי
אוי לי בגדים בגדו ובגד בגדים בגדו :

צווחה על היין בשוקים צועקים על היין מי ש
שטח לו יין למכור ולא ימצאו והצועקים הם
עובדי דרך או המעט שיטארו בעיר : או פי צווחה ו
ייללה תהיה על היין בחצות כי חסר מהם : ערבה ו
כל שמחה חסכה כל שמחה כי השמחה ביון כמו ש
סאת יין ישמח לבב אנוש : וערבה מן ערב שהיא
חסך והשמחה אורה והפכה חסך : גלה משוט הארץ
גלה והלך המשוט מארצם : גשאר המשוט ג
גלה מן העיר ולא כשאר אלא שמה וש
נשאה : ופי בעיר בכל עיר ועיר מערי אמות הע

העולם : נצי נשאה וכשאה יוכת שער העיר כי אין יוצא ואין בא : נשאה אמות שמה כמו אש טאן ערי מאין
יושב : וכל הפורענות הגדול הזה טזכר יהיה בימי המשיח בגוג ומגוג וכשאר האמות : ואלה הטלטה פסוקים
אזר זכר כסוף פרטה זן מעידים על פירושנו כי עתידה זו הנבואה בימי גוג ומגוג וכשאר האמות שיספוד
רוב העמים וישאר המעט כמו שאת נשאר אנוש מזער : וכפסוק אחר זה גס כן אמר כנוקף זית : כי בזה
יהיה כל הנזכר יהיה בקרב הארץ בתוך עמים עד שיהיו הנשאר כנוקף זית או כעללות אש כלה
בציר : ופי כנוקף זית כחביטת עץ זיתים כשארם חובט ונוקף אותן וישאר מעט זיתים שלא יסלנו בחביטתו א
אחת הנה ואחת הנה : וכך אחר שיבצר אדם כרמו וישאר בו עוללות מעט כן יהיו העמים כי רובם יספודו וה
והמעט ישאר והנשאר יודו באל ויכילתו כי הוא אדון הכל ובידו הכל כשירא מפלת גוג ומגוג ועליהם כ
כאת לקרא כלם בשם ה' ולעברו טכס אחד : וכך הנשאר ממחנה אשור כשראו מפלתו סבו לעבד את ה' כמו
טכתוב וכמו שפירש למעלה בפרשת נבואת מצרים : אש כלה כאשר כלה : וכך אש יהיה היובל לבני ישראל
ואש מזבח אבנים תעשה לי והדומי להם : חבזה : ישאר קולם בסבב האל וירנו בגאון ה' טראו טגאה
על כל העמים בהפיל אותם כבאש על ירושלים : צהלו מים : כמו יצהלו עבר במקום עתיד
וכמהו רבים וכנבואות ברוכ : ופי מים מתערב כלומ' אותם טהם רחוקים מירושלים בארץ מערב ירונו ו
ויצהלו בגאון ה' : ויכתן שהבין הפרטה על ישראל תרגם מים כמשמעו ינועון כמה דנענו על גבורן דאתע
דאנעבידו להון על ימא : על כן באורים בעמקים כמו מאור כסדים : ומה שאת באורי כי רוב הערי
הם בעמקים לא בהרים : ואמר על כן רל כשתראו ותשמעו ביכלת האל וגאונם על העמים כבד
כבדוהו כדברי טכס : וכך באיי הים הרחוקים כבדו לה' אלהי ישראל כי בעבורם עשה מה טעשה בעמים : ו
נית על כן במיתו נהגרא לצדיקיא ויקרון קדם ה' כנסי ימא יהון מודן ומברכין טמא דה' אלהא דישאל
מבגף הארץ : גס זו הפרטה עתידה כמו אשר לשניה את הכביא מכנף הארץ ומירות שמענו צבי לצדיק
כנף הארץ פי קנה הארץ וכך לאחוז בכנפות הארץ בקצות הארץ כלומ' מרחוק באה לנו השמועה
והבשורה הזאת ואמר שמענו כי גס הנביאים שהיו בימי נבואו על עתידה זו כמו טכתוב בנבואתם : צבי ל
לצדיק : פי צבי חפץ ופאר וכך צבי היא לכל הארצות והדומים להם : כלומ' אלן הזמירות טשמענו למי הם
לצדיק כי הצדיק ראוי לטמון בהם והם לו לזמירות כמו שאתר הוא בתחלת הספר : ביום ההוא יהיה צמח ה'
לצבי ולכבוד ולמי יהיה לפלטת ישראל והם הצדיקים כמו שאתר הנה לצדיק ואמר והיה הכשאר בציון והכ
והנותר בירושלים : ואומר רוי לי רוי לי כאלו אמר הכביא כשראיתי זה הפורענו' העתידה לבא בישראל בימי
הגאולה שיצרפנו ולא ישארן אלא הצדיקים : רוי לי כלומ' ראו אמר משמן בשרי ירזה על זה ואני לי על
זה כי כמה בוגדים יש בהם וכלם יכלו' אן פי כמה בוגדים יבגדו בהם אן פירוש טהוא רמוז על אי בצ מל
מלכיות בכל בוגדים ומדי ופרס בגדו בהם : ובגד בוגדים על מדי ופרס יבגדו יון ועל יון רומי וכלם נסת
נטענברו בישראל ובגדו בהם בגלותם ביניהם : ורל דרטו ואמר יצתה בת קול ואמרה רוי לי רוי לי אמר
הנביא עד תתי יצתה בת קול ואמרה בוגדים בגדו וגו' עד דאתו בזוי ובזוי דבזוי : ויוד רוי למד השעל כ
כיוד נקי : ורוי מלעיל משני תלת לי טהיא בצדה טהיא תלה : ויית רוי ענין סוד כמו וכל רז לא אכנס ל
לך : וכך תרגם הפסוק מבית מקדשא דמתמן עתיד למפק חדא לכל יתבי ארשא תוטבחת טמענא לצדיקיא
אמר יטעיה נביאה רז אגר לצדיקיא אצחוי לי רז די פורענותא לרשיעיא אתגלי לי וני לאניסיא דמתאנסין ול
ולכזוז כוזוז דהא מתכוז :

פחד

ולשבעה ולמכסח עתיק: חנה
 יהיה בוקק הארץ ובולקה ועוז פניה והפיץ יו
 יושביה: והיה כעס ככהן כעבד באדניו בשפ
 כשפחה כגבירתה בקונה כמוכר כמלוה כל
 כלוה כנושה כאשר נושה בו: חבוק תבוק הא
 הארץ וחבון תבון כי יהיה דבר את הדבר הוזה
 : אבלה נבלה הארץ אמללה נבלה תבל אמ
 אמללו מרום עם הארץ: והארץ חנפה תחת
 יושביה כי עברו תורה חלפו חק הפרו ברית עו
 עולם: על כן אלה אבלה ארץ ואשמו יושבי
 בה על כן חרו יושבי ארץ ונשאר אנוש מוזהר:
 אבל תירוש אמללה גפן נאנחו כל שמחי לב:
 שבת משוש תפיש חדרל שאן עליוזים שבת מ
 משוש כגור: בשיר לא ישתו וין יומר שבר לש
 לשתיו: נשברה קרית תחו סגר כל בית מבא:

חנה ה' בוקק המפרט פירטו פרטה זו על גלות
 עשרת הטבטי: וכן כראה מדברי רזל וכן ד
 דעת יונתן: והכחן בעיני כי היא עתידה וכן מב
 מבואר בסוף הפרטה: בוקק מריק כלומ' אני אריק
 אותה שתהיה רקה מאכסיה: אבל גפן בוקק הוא פע
 פעל עמד וזה יוצא: ובולקה גוזר אותה מן היסוב:
 וכן ומבוקה ומבולקה: וכוזה הענין בדברי רזל לא
 הילק ידענא ולא בילק ידענא פי' סמבלק הטבעת ו
 וכורתה: וא"ל פי' ענין פתיחה מן הערבי בלקת
 אל באב ר"ל פתיחת הסער: ופי' בולקה פותח אותה
 שיצאו אנשיה ממנה: ולזה נטה דעת המתרגם שתרג
 ובולקה ממסר יתה לשנאה: וענה פניה: על דרך מש
 מפל יענה פני הארץ שלא ימצא בה כל חי: וית וית
 ויתחפזן בהתא אפי' רברבהא על דעברו על אנרית
 וכל אלל המלך אשר זכר בזה הפסוק הם כפל ענין
 בהשחתת הארץ וכפל ענין במט' כמו שהוא דרך ה

המקרא כדי לחזק הענין: וחיה כעס: אלה הם כפי הדמיון וכל אחד נוסא ונטוילפיכך תבא הכף עם
 סניהם ר"ל זה כזה כזה: וכן כמוך כמוהם כמוך כפרעה: ובאמרו כעס ככהן כעבד באדניו
 וכן כלס רוצה לומר כי בהשחתת הארץ לא יכירו בה המשחיתים הכבוד ולא יראו פני גדול אלא כלס יהיו טו
 טוים בגזרה ויהיה הגדול כקטן והקטן כגדול: וכל אלה טזכר הם זה למעלה מזה כי הכהן אדון לעם כמו ית
 יתרו כהן מדיו: והקונה למעלה מן המוכר כי המוכר כחלתו מפני עניו מוכר והקונה עשיר: והעשיר כאדון
 לעני: וכן אמר הכתוב עשיר ברעים ימפול: וכן המלכה כאדון ללמה וכן אמר הכתוב עבד למה לאיש מלכה:
 ומה שאמר כנוסה כאשר נוסה בו אחר שאמר כמלכה כלנה לפי שהאחד משאת כסף והאחר משאת אוכל: ופי'
 כנוסה הוא הלנה ונוסה בו הוא המלכה וקשר הבית מפריד ביניהם: הבוק: כי ה' צבאות דבר וכיון שהו'
 דבר לא יוכל אדם לגזר עלת כי באמת יהיה טבוק הארץ: אבלה ענין השחתה וכן אבל תי
 תירוש: נבלה כמו נפלה וכן כנבול עלה מגפן וכפל הענין לחזק מרום עם הארץ: גדולי כלו
 עם ועם יסופו: והארץ חנפה: כאלו הראתה רעעיה טמאה ולא נתנה פירותיה: ולמה היה ז
 זה לה בעון יושביה: וזהו פי' תחת בעונם כמו תחת אשר לא עבדת: כי עזבו תורה: אם על הטב
 הטבטים אשר כמו שפי' המפרט: הוא כפסוטו: כי לרוב רעעיהם גלו ולפירות: שהיא עתידה על אמות העולם
 יהיה פי' כי עברו תורות על הטעבוד שטעבדו בישראל יתיר מדאי כמו שאת הקב"ה אני קצפתי מעט והמה ו
 עזרו לי לרעה: הנה כי עברו תורות וחלסו חק בטעבוד ישראל: הפרו ברית עולם: כמו שאמר באדום: ולא ט
 זכר ברית אחים: וכן עמון ומואב ושמעאל אחים היו לישראל וכלס הרעו להם והרעו טבאן לאמות העו
 העולם בעונם ישראל באו להם וכן לעתיד לבנו ומנוג ולשאר האמות בעונם ישראל יבא להם מה שיבא מהר
 מהרעה: על כן אע"פ שיש שאר עברות טבעבורס כענשו ישראל ושאר האמות האלה היא על כלס טב
 טבטבעי: בטס האל לטקר ועליה היא חרבץ הארץ ברוב: וכן אמרו רזל כל עברות טבתורה כפ
 כפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כלו טכ' אלה וכחט וגו' ונאמר על אלה אבלה ארץ: אכלה ארץ: בכף:
 ויאשמו כפא' האלק והטין והוא לשון טמאה: חרו ענין יובס ושדפה ר"ל ענין כליון: אבל חרבץ הא
 הארץ היא בכלות פירותיה טלא תתן הדגן והתירוש והיצהר ואם אין עובדי האדמה
 יאכל ענין טמאה וכן על כן תאכל הארץ: נאנחו כל שמחי לב: טעם הדגן והתירוש כי ברבותם ישמח האדם
 ובכלותם יאנח: שבת מטוטת תפי' כי בתפיש ובכנורות היו טמחים בבית המטתה טהיו עליוזים: וט
 וטמחי ועתה טבת נחדל: בשיר כמו שהוא דרך השמחי טטמחי על הסיר והזמיר: וחס יהיו
 כאנחים ואין כפיהם שיר וגם אותן המעט טכר טישתו ימר להם: יהיה כמו מר כפיהם מרוב
 הצרות: נשברה קרית תהי' אחר טטטברה היא קרית תהי' וכן אשיתי על גחליו לחם והדומים להם: כי
 סגר כל בית מבא: באמרו כל רוצה לומר רוב כמו וכל הארץ באו מנרמה: כי הרבים יהיו רוב
 הכתים ואין בהם ענין להכנס בהם: צוזה

כי שמת מעיר לגל קריה בעורה למפלה אר
ארמון זרים מעיר לעולם לא יבנה : על כן יב
יכבדוך עם עז קרית גוים עריצים ייראוך : כי
היית מעון לדל מעוז לאביון בצר לו מחסה מ
מזרם צל מחורב כי רוח עריצים כורם קיר :
בחורב בציון שאון זרים תבגיע חרב בצל עב
זמיר עריצים יענה : ועשה יהוה
צבאות לכל העמים בחר חזה משתה שמנים
משתה שמרים שמנים ממחים שמרים מוזק
מוזקקים : ובלע בודר חזה פני חלוט חלוט על
כל העמים והמסכה חנסוכה על כל הגוים : ו
בלע חמות לנצח ומחא אדני יהוה דמעה מ
מעל כל פנים וחרפת עמויסיר מעל כל הא
הארץ כי יהוה דבר :

עצות מרחוק אמונה אומץ העצות טאמרת מוזין ר
רחוק עי' כביאך נתקיימו קיום חזק והו אמונת או
אומץ כמו רעים ונאמני ספי חזקים גקיימים : וכן
במקום נאמן חזק וקיים : כי שמת מעיר מ
מאותו מקום שהיה עיר עטית גל כלות
סמתו גל אבני כי רבים מערי הגוים יהרסו באותן
הימים וכפל הדבר במלות טוננו לחזק הענין ואמר
קריה בצורה למפלה בצרי הפא : ארמון זרי מעיר
יהיה נטבת מעיר כי לעולם לא יבנה : וארמון זרי
אמר על רומי שהיא כמו ארמון לכל ערי הגוים וה
הגוים יקראו זרים וככרים : וית בית דחלא עממיה
לקרתא דירושלם לעלם לא יתבני : על כן
אפי' העזים והעריצי שבאמו העולם ייראוך
ויכבדוך כשיראו מה שעטית בגוג ומגוג ומחכהו :

בי היית מעוז לדל מחסה דל ואביון : הס ישראל
מחסה וצל להם שלא כלו בגלות : ופי' המטל
נאמר כי רוח עריצים כורם קיר רל כעם עריצי הגוים על ישראל היה להם כזרם מים המפיל הקיר ולולי רח
רחמי האל לא היה לנו תקומה : ורוח כעם כמו אל תבהל ברוחק לכעום : כל רוחו יצא כסיל הכיחו את רוחו
בחורב : כי החורב והסרב במקום ציה אין לאדם בעבורו מחסה ומפלג כן הכנעת אתה אותם
סאן זרים והמונס שלא יהיה להם מפלט ומקלט : חורב כצל עב ואותו החורב יהיה לבגים כח
כחורב בציון ויהיה לישראל כחורב כצל עב כלומ' כי צרות גדול' יהיו באלו הימי' לאמות העולם ולישראל ו
כמו שכתבנו למעלה בפסוק וחסרה הלבנה וישראל יתלטו מאותה הצרה כמו שכתבנו כל הנמצא כתוב בהשר ו
ויהיה להם אותה החורב כמו החורב שיבא עליו כל ויקרר אותן אבל לבגים יהיה כריתה שיכניע אותם : אמר
ענין כריתה כמו וכרמך לא תזמר : ויענה ענין כניעה כמו לענות מפניו והעריצי' הם הגוים : ועשה
ה' בהר זה בהר ציון כי שם יהיו נקבצי' כל הגוי על ירושלם : מטתה שומני : מענין טומן והוא דרך
משל על הכנס שיטתו שם כמו טאמ כי כאשר טחיתם על הר קדסי ושתו כל הגוים : וכל זה דרך משל כמו טאמ
גס כן אתן את ירושלם סף רעל לכל הצמי' ואם שהמטתה ההוא שיעסה מטתה שומני' ממזרים כלות שומני' ו
הרבה מענין מוח נאם אינו משרטן והמטתה השמן בינתר כשיטתה אדם מתנו הרבה מכביד הלב וטורדו ו
וכל שכן מטתה שומרי' שיהיו מוזקקים מן היין וכל זה משל למהומות ה' שתהיינה בהם והם עצמם יהרגו א
אחד את חברו כמו טאמ וצלחה ידו על יד רעהו : ותי' הפסוק כן בטורא הדין סירו ודמן מוזמן דהיא להון יק
יקר ותהא להון לקלן : מחן די לא ישתכחון מכהון מחן די יסנשון : בהון : ופי' סירו סצודה ופי' זמן שיזמינס ל
לבא לסגודה זאת והו ענין טאמר והעלייתך מירכתי צפון והביאותך על הרי ישראל : וברע ענין ו
השחצה כמו כבלע רשע צדיק מתנו והדומים להם : והלוט הלוט הראשון שם והסני פסול ו
כמו והמסכה הנסוכה ואף על פי שהיא בחולס או הוא תאר והפסוק כפול במלות טונות כי ענין הלוט הלוט
כצנין המסכה הנסוכה : ופירוש הפסוק הסתר והכסוי טנסתרו בו הגוים עד היום ההוא שהיו כלם בשלום
ובטחיה יטחית האל אותם הכסוי ויהיו מגולים ומוכנים לרעה הבאה עליהם ולא יהיה להם מכסה ומחסה מ
מתנה : ופירוש פני כי עד היום היו כאלו לא היו פניהם כראים כענין טכת בעדו אשר דרכו נסתרה : ואדו'
אבי זל פירש הלוט הלוט רמז לאומה טמכסים את פניהם : ויונתן תרגם ויתעלמון בטורא הדין אפי' רב דרב
על כל עממיה ואפי' מלכא דשליט על כל מלכותא : ברע המות : ישחית ויבטל המות רוצה לומר מי
מיתה מקרית לא מיתה טכצית רוצה לומר ההריגה
אוצה המיתה והדמעה שהיתה על כל פנים רוצה לומר על פני עס ישראל שהיו כוכים בגלות תמיד מהרענות
שהיו עושים להם הגוים או ימחה האל אותה הדמעה מעל פניהם כי לא תהיה להם צרה עוד וחרפת עמו י
יסיר תצל כל הארץ שהיו תשוררים בכל הארץ והיה להם חרפה בכל מקום האל יסיר אותה חרפה : כי ה' דבר
באמת יהיה זה כי ה' דבר ומה שהו מדבר יקום על כל פנים : ואמר

פחד ופחת ופח עליך יושב הארץ : והיה ח
הנס מקול הפחד יפול אל הפחת והעולה מת
מתוך הפחת ילכד בפח כי ארבות ממרום גפ
נפתחו וירעשו מוסדי ארץ : רעה התרועעה ו
הארץ פור התפוררה ארץ מוש התמוטטה א
ארץ : גוע תנוע ארץ בשכור והתגודדה במל
כמלונה וכבד עליה פשעה ונפלה ולא תוסיף
קום : והיה ביום ההוא יפקד
יהוה על צבא המרום במרום ועל מלכי האר
האדמה על האדמה : ואספו אספה אסיר על
כור וסגרו על מסגר ומרום ימים יפקדו : וחפ
וחפרה הלבנה ובשה החמה כי מלך יהוה צ
צבאות בחר ציון ובירושלם ונגד זקניו בבוד
יהוה אלהי אתה ארוממך
אדה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמו
אמונה אמן :

פחד זה אלהי כנגד אמות העולם אדום ויטמעאל
וזולתם שהיו יושבי הארץ ואדנים עליה ו
וישראל בגלות ביניהם אלהי אלהי תחשבו כי לישראל
לכד תהיה הצרה כי גם לכלכם טתחשבו טתהיו אלה
אדנים ויטעבי הארץ תנועו מתוכה וכל אומה ואומה
תנוע ממקומה וישראל יכצלו מהצרה והצדיקים ה
ההם יכתבו לחיים אבל אתם לא תמלטו : והיו
זה הפסן פירן לאשר לפניו והפחת היא
החפירה הגדולה : כי ארבות ממרום נפתחו : לפי
טהגזרות יורדות מן השמים אלהי כאלו הוא מטר גו
גובר כמו שאת במבול וארבות השמים נפתחו וכן
תהיינה הגזרות יורדות מן השמים לרוב מאד כמו
המבול ומפני זה וירעשו מוסדי ארץ שלא תהא עת
עמידה לניסב : רעה התרועעה ענין סבר
וכן פור התפוררה כמו אתה פורדת בע
בעזק ים וכל הכפל לחוק הצרות הגדולות שתהיינה
בעת ההי על הארץ : גוע תנוע ארץ כמלונה
היא עשויה מעצי
סכת סומר הכרמים טעושה סכתו בהר וסומר מטעם כל הכרמים ואותה הסכה
קלים כי אין לה קבע כי אין יושב בה הסומר אלא כל זמן טעוהכבים בכרמים ואותה הסכה נקראת מלונה ו
לפי שגם בלילה לן טע הסומר וכשהרומח מכה באותה מלונה היא מתגודדת אילך ואילך ומפני קלותה היא עו
עומדת בהתגודדה שלא תפול לארץ ואם יט בראשה דבר שיכבד עליה תפול כן תהיה הארץ יכודו ויטביה אי
אילך ואילך ולא תהיה להם עמידה כי פשעיהם יכבדו עליהם ויפלו לארץ ולא יוסיפו לקום עליה עוד :
והיה ביום ההוא יפקדו על צבא המרום במרום : ומזה על קדרות המאורות כי הוא הימן ואות לרעת
האמות לפיכך אלהי ועל מלכי האדמה : והחכם ראברהם בן עזרא ז"ל פיר כי צבא המרום המלאכים
סהם צומדי לעזור לגוי אחד ולהטין לגוי אחר כאשר הוא מפור בספר דניאל ועל כן אלהי ועל מלכי האדמה
כי מלכות הגוים דבק עם מלכות המלאכים : וית יסערה על חילונות תוקפא דיתבין בתוקפא ועל מלכות בני
אנשא דדירין על ארעא : ואספו אספה אסיר על ארעא : חסר כף הדמיון ופיר כאשר כמו טמאספס האסירים ו
בלילה אל הכור וסוגרים אותם במסגרת עד הבקר טינוצאוס לעבדתם כן יאספו האמות לל טי
טיהיו כאסירים לפני ישראל שלא יהיה להם רשות להרים יד ורגל עד שיפלו לפניהם בתכלית הטפלו : ומרוב
ימים לל לומים רבים יפקדו ויהיו כל גוי וגוי במלכתו כי אחר טהורגלו ימים רבים בטפלות לא ירעו עוד
ויטובו גוי וגוי במלכתו ואחר אלהי הפסן על ישראל טיהיו בגלות ימים רבו וסגרו על יסגר בין עטו
וכן יטמעאל ומרוב ימים יפקדו כל גוי וגוי ואחר טיהיו ימים רבים בגלות ירחם עליהם האל ויפקדו :
וחפרה הלבנה פיר נחפיה להם לאמות העולם הלבנה נכונה להם החמה כלומ יחטוף העולם עליהם ו
מרוב הצרות וזה יהיה במלחמת גוג ומגוג ואז תראה מלכות ה צבאות בהר ציון ובירושלם כי ו
טע יחנו על ירושלים גם יכבטו חצי העיר ויצאה וכלחם בגוים ההם ואז יכירו כל הנשארים מכל הגוים כי
לה המלכה ויהיה נגד זקני עמו לכבוד ולתפארת כמו טאמר בראש הספר יהיה צמח לה לצבי ולכבוד וגו' :
ואמר והיה הנשארים בציון וגו' והם זקניו הנשארים הכה : וית ויבהתן דשלחין לסהרא ויתכנעון דסגדין ל
לטהא ארי אתגלי כבואתא דה צבאות בטורא דציון ובירושלם וקדם סבי עמיה ביקר : יהוה אלהי
ואז יאמר בימים ההם כל אחד מהזקנים טזכר ונגד זקניו כבוד לאמר ה' אלהי אתה כלומ
טנשטי כי לקחת מטשטי מאמות העולם עתה אני מכיר טאתה אלהי באמת על כן ארוממך אודה שמך כלומ
אתן לך בתהלתי רוממות לפי טהתרוממת ונטאת על כל הגוים : ואמר ארוממך ואמר שמך כי הוא טמו וט
נטמו הוא כי עטית עמנו פלא דבר כפלא בעיני כל לקחתנו מבין הגוים טהיינו נפרדים ביניהם ועבדיה
להם ועוד אחרי קבוצ גליות סיתקבצו עלינו גוג ומגוג ועמים רבים אשר אתנו יפילם על הרי ישראל כמו ט
טכתוב כבואת יחזקאל וכבואת זכריה פלא גדול יהיה זה : עצות

ארח לצדיק משרים ישר מעגל צדיק תפלם :
אף ארח משפטיו יהוה קונוך לשמך ולזכ
ולזכרך תאות נפש : נפשי אומיך בלילה אף
רוחי בקרבי אשחרך כי כאשר משפטך לא
לארץ צדק למדו ישובי תכל : יחן רשע בל ל
למד צדק בארץ נבחת יעול ובל יראה גאותו
יהוה : יהוה רמה ירך בל יחזיון
יחזו ויבשו קנאת עם אף אש צריך תאכלם :
יהוה תשפות שלום לנו כי גם
כל מעשינו פעלת לנו : יהוה אלהינו בעלונו ו
אדנים זולתך לברך בך נזכיר שמך : מתים ב
בל יחזו רפאים בל יקמו לבן פקדת ותשמידם
ותאבר כל זכר למו : יספת לנו יהוה יספת ל
לגוי נבבדת רחקת כל קצוי ארץ :

ארח לצדיק כמו ארח משרים לצדיק ופירוטו
אתה תתן לצדי ותכונן לפניו ארח משרי
ותפלם מעגלו וישר הוא לשון קריאה כנגד האל ית
אמר אתה האל ישר ותישר מעגל צדיק והוא על דר
דרך שאמרנו בא ליטהר מסייעין אותו ותפלם ענין
ישר וכן פלם מעגל רגליך ולזה נקרא מטה המאזני
פלם לפי שהוא מיישר המטקל וכן נטקל בפלם הרים
אף ארח אף בדרך משפטיו ה קונוך כלומר א
אפי בעת שהגיעו משפטיו עלינו שהיית ו
מישר אותנו בגלל כחטאותינו אעפ כן קונוך לך ולא
היינו מתיאשים מן הגאולה ולשמך ולזכרך היתה ת
תאות כשפטנו ופי' ולשמך ולזכרך שהיינו מתאשים לכ
לכביא טיחור לנו שמך ויאת לנו בגלל דבר מאתך
נפשי אומיך כשמדבר על לשון ישראל פעמי
מדבר כלשון רבים על דרך פרט ופע
ופעמיס בלשון יחיד . אמר בנפשי אומיך כלומר בכל כחי ורצוני אומיך . אף רוחי בקרבי כל עוד טיהיה
רוחי בקרבי אחרך ואקדמך בתפלתיו כי כאשר משפטך לארץ . אף על פי שמשפטך תבא עלינו לא חמכע
בעבור זה מדרך אחרך ומתאונות אליך כי אני רואה כי משפטיו טובים כי כאשר משפטך יבאו לארץ הם
נוסרנו ולמדנו לצנות צדק יושבי תכל והם אשר נגע אלהים בלבם טבעבורם מתקיימת תכל אבל הרשעים
לא יונסנו והם שאמר יוחן רשע . ופי' בתמיה אמר יוחן רשע והוא לא למד צדק בעבור משפטיו כי ו
אמר איכס למנוס . אלא מקרה הוא בעולם לית דין ולית דיון . בארץ נבחת יעול בארץ טטכול
לענות נכחת ונוסרנו בעבור משפטיו טטבענו בהם הוא לא כן יעטה אלא יעול יעטה עול כמשפטו . ובל יר
יראה גאותה יס משרטי אותו דרך תפלה שלא יראה הרשע גאותה כלומר שלא יראה בטובה והככונ שהוא ע
על דרך הזה כמו שא' יעול ולמה שאינו רואה בגאותה ולא יחשוב טהאל מטביח בעניני בני אדם ויגאה עלי
עליהם לגמלם כרשעם . יהוה רמה ירך בל יחזיון . הם הרשעים איכס רואים כשרמה ירך כלום איכס
חוטבים בבא הפורענות על הרשעים כי מידך הוא . יחזו ויבטו קנאת עם . יראו בעת היטועה כס
כשתקנא לעצך ותיטיעם יראו הם ויבטו כמו שאת קנאתי לירשלים קנאה גדולה כי אז לא יוכלו לומר מקרה
הוא כי יראו מעט עם נושעים חצמים רבים ואז יבטו ויכלמו . אף אש צריך תאכלם אותה האש תאכל צריך
כי כשיבוא האדם יהזכר שכן לא כמו שאומר פני להביס פניהם . ויונתן תרגם כד תתגלי בגבורתך לאו
לאוטבא לרחלך לא יכרה לסאי עמך יחזון רשעיו ויבהצון פורענות צמח תחסינון אלתא לבעלי דכרך ת
תשני . יהוה תשפת תצריך מן שנות הסיר אמר תצריך טלוס לנו כי בידך לעשות כמו שפעלת אתה
פעלת הכל ועשית לנו כל מעשינו מה טקרה לנו ממעשה העולם הן טוב הן רע אתה פעלת ה
הכל ולא היה בדרך מקרה והואיל ובדרך הכל צריך לנו העולם כי כמה ימים היינו בצער בגלות ומכאן ואי
ואילך תן לנו טלוס . ואדני אבי זל פירש תצריך לנו העולם כי כשתתן לנו העולם כל מעשינו פעלת לנו כ
הכל תלוי בטלוס . ויונתן . תרגם ארי בכל עדן חטוק מחובכא את עביר עמכא . יהוה אלהינו זכור ל
לנו מה שהתחזקנו עמך בגלות כי אף על פי שהי האמות בעלים ואדנים לנו והיו עובדים בנו ב
בשרך אף על פי כן לברך כך נזכיר שמך ואלו היינו זוכרים טס אלהים אחרי לאויבינו אשר היינו תחתיהם
היינו כעולים מידם והיינו במעלה ובגדולה כמוהם ולא רצינו וסבלנו העכנו וזכרנו את שמך לאויבינו וא
ואמרנו כי כך בטחוננו ולא נתיי אונך באחר . מתים . בל יחיו . ואלהי העמים ההם טלא כנינו אל
אליהם בגלות כי הם מתים ואין בהם מתים . ופי' לא יחיו אין בהם חיות והם כמו המתים טלא
יקומו כמו שאמר ממקומו לא ימים . לכן פקדת אתה עליהם ועל עבדיהם והשמדת אותם מן העולם עד ט
טלא נשאר זכר להם . כל זכר פירוט טוס זכר כמו כל מלאכה לא תעשו . יספת . לגוי ה' אותם השמדת
ואכדת אבל הגוי שהוא לך יספת והגדלת להם כל טובה . יספת

ואמר ביום ההוא חנה אלהינו זה קונו לו ויש
 וישענו זה יהוה קונו לו נגילה ונשמחה בוש
 בישועתו : כי תנוח יד יהוה בחר הזה ונדרש מו
 מואב תחתיו כהדוש מתבן במו מדמנה : ופ
 ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש חשחה לשחתו
 והשפיל גאותו עם ארבת ידיו : ומבצר משגב
 חומותיך השח השפיל הגיע לארץ עד עפר :
 ביום ההוא יושר השיר הזה ב
 בארץ יהודה עיר עז לנו ישועה ישית חומת ו
 וחיל : פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמ
 אמונים : יצר סמוך תצר שלום שלום כי בד
 בטוח : בטחו ביחזה עדי עד כי ביה יהוה צור
 עולמים : כי השח יושבי מרום קריה נשגבה י
 ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר : ת
 תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים :

ואמר עמי סזכר יאמר ביום ההוא כשיראן הת
 התשועה הגדולה הנה אלהינו זה קונו לו
 בגלות שיושיענו הנה הוא שיושיענו וכפל הענין ו
 נאל זה ה קונו לו עתה שיושיענו כגילה וכשמחה ב
 בישועתו : כי תנוח יד ה' להכות בגוים : ו
 נכדוש מואב : אע"פ שהאמות כתבלבלו ולא
 כבד היום אחזה עמון ואחזה מואב ואחזה אדום וכן ו
 שאר האמות וכן בלאתן הימי גס כן לא יהיו נכרים
 העמי וכן כתוב בנבואת דניאל ואלה ימלטו מירד
 אדום ומואב ויראטי בני עמון פי מיד תלך הצפון
 אבל אם ימלטו מיד תלך הצפון לא ימלטו מיד האל
 במלחמת גוג ומגוג : והענין כי אע"פ שאינם נכרי
 והם מעורבי זה עם זה אפשר שיהיו בהם משפחו
 ידועו או אפשר שקור' ארץ האומה הסוככ' באר' ארץ
 וקורא מואב לסוככת בארץ מואב וכן לכלל : וזכר
 הנה מואב כי יהיה לעזר לגוים הבאים מארץ צפון

לירושלם עם גוג ומגוג ולפי שמואב הם סכנים לארץ ישראל וקרובים להם יכינו להם לבאים דרכם ויהיו
 עמהם לסיכך זכר מואב בפרט : ואל' נדוש מואב תחתיו פי' במקומו : וכן תי' באתריהון : ויהיה נדוש כמו שהו'
 נדוש התבן באשמה מתבן : כמו תבן : ומדמנה הוא האשמה כי הזבל שבאשפה יקרא דמן : היו דמן לאדמה
 כדמן על פני הטדה : ואדוני אבי אל פי' מדמנה הם עיר מערי מואב כמו שכתוב בנבואת מואב גס מדמן
 תדמי : ופי' הפסוק כן ונדוש מואב במקומו שהיא מדמנה כהדוש מתבן : כמו שדשן התבן : וינתן תרג' כמה
 דמתדש תבכא בטיכא : ופרש : האל יפרש ידיו בקרב מואב כאשר יפרש הטונה לשחתו כי האדם הטע י
 במים יפרש ידיו בכל : כן והאל ישפיל גאות מואב עם ארבות ידיו והם אזילי הידים כי הכו
 הטיח : ישפיל כל דבר סידמן לו במים בטחות תחת אזילי ידיו בפטטו אותם כן האל ישפיל כל גאון מואב :
 ובמקו' אחר זכר ג' מואב בגאות כמו שאל' טמעני גאון מואב גאה מאד וגו' ותי' ויפירוש מתת גבורתיה ביכ
 ביניהון כמה דפריש שייטא למטט וימך יקריה עם אשיות ידיו : ומבצר : משגב : סמוך על סמך : וכן
 מספר מספר העם והדמי להם עד עפר : שלא תהיה לו עוד תקומה : : ביום ההוא כל זה בזמן
 הישועה והשיר שיושר הם אלו השסוקי' שאומ' והולך : ואל' בארץ יהודה כי הם תהיה : המלחמה והתשועה
 יאמרו על ירושלם שהיא עיר עז לנו והשית הקב' חומותיה וחילה ישועה וכן אומ' וקראת ישועה חומותיך וח
 וחיל היא החומה הקטנה סלפני החומה הגדולה : וכדברי רז'ל מאי חיל וחומה סורא ובר' סורא : ופי' חיל החש
 החסירה שסביב החומה מתרומם : גאון חילתא : פתחו דרך משל שארץ ישראל תפתח להם שהיא היום ו

כאלו סגורה בפניהם : סומר אמונים : ססמרו
 סכחנ' הם אלהינו וכפרש כפינו לאל זר : יצר : סמוך : אומ' כנגד האל היוצר היצר שהוא סמוך וכשען ע
 עליך תצור אותי כי כך בטוח לפי טבטח : כצרת אותי וכתת לו טלום טלן והכפל לחזק הטלן : ובטוח
 סס תאר בטקל טעול : בטחו : בה' עדי עד : עד עולם : או יהיה עדי ג' עולם ויהיה כפול כלומר בכל
 העולמים בטחו בו : וכן תי' לעלם ולעלמי עלמיא כי ביה ה' צור עולמים : כי בו ראוי לבטוח
 כי הוא צור העולמי פי' חזק החמים כלם : וצור תאר וכן הצור תמים פעלן : ויש לפר' צור סס כי הוא חזק ו
 הזמנים ועל דרך זה חי העולמים : ופירוש ביה ה' הראשון סס תאר מורה על היות העולם מאתו והטני יוד
 הא' וי' הא' סס העצם : בי השח : בזה תראו כי טוב לחסות ולבטוח בו לפי שאתם בית ישראל בטחתם
 בו כי השח והשפיל : סכאיכס שהיו יושבי מרום קריה נשגבה וכל קריה נשגבה מהם השפיל
 או אמר על קריה מיוחדת מהם והיא רומי : ישפילנה וגו' : הכפל לחזק הענין : תרמסנה אחר סס
 שתפול לארץ תרמסנה רגל : ואחזה רגל רגלי עני והם ישראל : פעמי דלים : כפל : הענין ב
 במלות טונות כמנהג ר"ל שירמסן ישראל גאותם וגאונם : ויהיו אדני עליהם תחת אשר היו עבדי תחזיהם :
 ארץ

לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיד
בערך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם : כי הגה
יהוה יצא ממקמו לפקד עון יושב הארץ עליו
וגלתה הארץ את דמיה ולא תבסה עוד על ח
הרוגיה : ביום ההוא יפקוד יהוה
בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נח
נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון וחרג אתו
התנין אשר בים : ביום ההוא
כרס חמר ענו לה : אני יהוה נצרה לרגעים ו
אשקנח פן : אפקד עליה לילה ויום אצרנה :
חמה אין לי מי יתגני שמיר שית במלחמה א
אפשעה בה אציתנה יחד : או יחזק במעוזי יע
יעשה שלום לי שלום יעשה לי :

בי הנה ה' יוצא ממקומו : על דרך משל כמו שא
שאל גם כן ויצא ה' וכלחם בגוים ההם וכל
עונם שקדם יפקד עליהם בעת ההיא וכל דם נקי
ששפכו יפקד עליהם וכאשר לא ינקם ה' יראה כ
כאלו הוא מכוסה תחת הארץ וכשינקם כאלו הוא ו
מגולה וכן אמ' איוב ארץ אל תכסי דמי לפיכך אמר
ולא תכסה עוד על הרוגיה : וזכר הדם ולא זכר החמ
החמסי האחרים שעשו כי הדם הוא החמם הגדול ו
וכן אמ' בכבואת יואל ונקיתי דמם לא נקיתי :
ביום ההוא הקשה הגדולה והחזקה : הכפל לחזק
כריתת החרב בגוים שלא היתה כמוה וכל
זה במלחמת גוג ומגוג כמו שפירשנו : ולויתן שזכר
הוא משל על מלכי האמו' החזקים ולויתן הוא הדגו
הגדול אשר בים ויקרא גם כן תנין כי כן כתוב ויב
ויברא אלהים את התנינים הגדולים לפיכך המשיל המלכי הגדולים בלוייתן ותנין והתנין הוא הנחש : ומה שאל
בריש ואמר עקלתון כאלו מבריש הים מן הקצה אל הקצה מרוב גדלו ובמקומות מעקל עצמו מרוב ארכו לפ
לפיכך נקרא עקלתון : ומה שאל לויתן תנין שלשה רמז למלכות אדום וישמעאל ומלכות ההודיים של
שלשה : וימ' נחש בריח התלי שהוא מבריש מן הקצה אל הקצה גם הוא עקלתון ועליו נאמ' חוללה ידו נחש בר
בריש ולפי' הזה גם כן הוא משל על מלכי האמו' : וכן הוא בפרקי דר' אליעזר התלי מנוד המאורות ונטו מ
מן הקצה אל הקצה בבריש נחש עקלתון : וי' השסו' כן בעדנא ההוא יסער ה' בחרביה רבתא תקיפתא נחשי
ונחשינתא על מלכא דאתרברב כפרעה מלכא קדמאה ועל מלכא דאתגאוי כסנחריב מלכא תנינא ויקטיל ית מ
מלכא דתקיף כתנינא דימא : ביום ההוא כרס חמר ענו לה : פי' לכנסת ישראל שירו לה וענו לה כרס ו
חמר : כרס שעושה יין טוב ולפי' שהכביא בתחלת כבואתו קרא לה כרס שעושה באנוסים ולא ענבים
לפיכך אמ' כי בעת ההיא שהיא עת היסועה אז יקראו לה כרס חמר שעושה ענבים טובים שיצא מהם יין חם
חשוב אדום טוב כי חמר ענין ארמימות וכן אמ' יין חמר רוצה לומר שאורם היין בו כי כן חביבות היין אדמ
ארמימותו כמו שאל אל תרא יין כי יתאדם : ותרגו יין חמר ויהאדום יקרא בערבי אלחמר :
ה' כנצרה הפך מה שאל הסר מסוכתו והיה לבער : לרגעים אשקנה הפך מה שאמ' העבים אצנה
מהמטיר עליו מטר : פן יפקד עליה פי' א"ל עליה מן עלה זית אמ' לרגעים אשקנה פן יחסר אבילו העלים
טלה כל שכן השרי' : אן פי' פן אפקד האויב עליה לילה ויום אצרה : ופי' המשל אנו ה' כנצרה שתהיה השגחתו ו
תמידה עליה כמו שאל נשמתו פני עליהם לטובה : לרגעים אשקנה שאשפיע עליהם רוח דעת ורוח נבואה כ
כמים לרוב כמו שאמ' כי מלאה הארץ דעה אתה כמים לים מכסי ונאמ' אשפוך רוחי על כל בשר ואינו אומ'
כל בשר אלא על ישראל כמו שאמ' אחר כן ונבאנו בנכסם ובנכותיכם וגו' : אצרה בקמן חטף הצדי' במקצת
ספרים : חמה אין לי כי אינה ממדוית אלא ארך אפים ואצ"פ שכתוב נוקם ה' ובעל חמה הרי פירע א
אחריו : נוקם הוא לצריו והם אמות העולם להם הוא נוקם וכוטר לעת יבא אידם ואף על פי ט
שמאריך להם זמן רב עושה זה כדי להאבידם ולהשמידם מכל כמו שאמ' ומשלב לשונאמ' אל פניו להאבידו
ואומר להשמדם עדי עד : אבל לישראל אינו עושה כן אלא כשחטאו מעט מעט הוא פוקד עונם ואינו שומר ו
להם עד שיכלם כמו שאמר רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם
לפיכך אמר חמה אין לי כלומר על ישראל שאם היה לי חמה מי הוא שיתן לי שמיר ושית' כלומר הכרס שנותן
לי שמיר ושית במקום ענבים אם היה לי חמה הייתי פוסע בה פסיעה אחת והייתי שורפה כלה כאחד במלח
במלחמה כשאני כלחם עמה על כל עונותיה כן פי' אדוני אבי א"ל הפסוק והוא הטוב שבפירושי' : שמיר שית ח
חסר וי' השמוט כאלו אמר שמיר ושית כמו שמש ירח ראובן שמעון והדומי' להם : שמיר שית הם מיני קוצים :
או יחזק במעוזי או יחזק בתורתי כלומר הייתי מכלה אותם או היה מחזיק במעוזי כלומר תורתי שהיא מעוז ו
להם : יעשה שלום לי כלומר יבא זמן עוד שיעשה שלום לי שלום יעשה לי הכפל לחזק השלום שלא נ
תהיה עוד מלחמה בין האל ובין ישראל והוא זמן היסועה וזהו שאמר אחריו :

יהוה בער פקדון צקון לחש
מוסרך למו: כמו הרה תקריב ללדת תחילת
תזעק בחבליה בן היינו מפניך יהוה: דרינו ו
חלנו כמו ילדנו רוח ישועות כל נעשה ארץ וב
וכל יפלו יסבי חבל: יחיו מתוך נבלתי יקמו
הקיצו ורגנו שכני עפר כי טל ארות טלך וא
וארץ רפאים תפיל:

יספת להם לפי שנכבדת עמיהם ולא עס הגוים הא
האחרים לפיכך רחקת אותם עד קצו ארץ כלומר ו
טלטלתם הנה והנה והגליתם מארצם עד קצו ארץ
יהוה בער פקדון: כשהיו ישראל בגלות בצרה
פקדון כלומר אותך לבדך פקדו בעת צר
צרתם לא אחר: צקון לחש מוסרך למו בעת שהיה
מוסרך להם היו טופכים לשניך תפלה כי יודעי היו
כי הצרה הבאה להם בגלות מוסרך היה ולא בדרך
מקרה אלא שהיית מיסר אותם על עונם והם היו מתנדי ומתפללים לשניך כן היה דרכם וחקם כל זמן שהיו
בגלות: צקון הכין נוספת כנף אשר לא ידעון אבותיך והוא חסר פא הפעל ושרטו יצק: ולחש פירוט תפלה
נקראת כן לפי שהיא נאמרת בלחש: וית' ה' בעהא הו' דכירין לרחלתך בעקתהון הו' מלפין אולפין אנריתך ו
במאלי ר' בעתות השמר בגלות שהיו גזרים עליהם שלא ללמוד תורה ושלא לעשות מצות והם היו לומדים
ועושים במאלי: כמו הרה פירשו אדוני אבי: ז' דבק עם הפסוק שלמעלה צקון לחש מוסרך למו אחר
כל כמה שתכס ותסדרם הם בכל עת טבים אליך ויאבהוך כמו הרה תקריב ללדת כי בעת שהיה
קרובה ללדת חבליה ויתר חזקים ואף על פי שהיא יודעת כי בעלה גרם לה זה אינה טונאה אותו ובאותה ש
טצה שחבליה חזקים היא תאהבנו וכן היינו משניך כי בעת שתכנו ותסדרנו אנו אוהבים אותך ויתר וטבים
אליך בכל לב: דרינו חלנו כמו ילדנו רוח פירש אדוני אבי: ז' היו לדת כאשר ילדה ידעה כי כבר כ
כמו האשה שתקריב ללדת בלא עתה ולא ילדה זהו כמו רוח ואינה שמחה בהפ
בהפסק החבלים כי יודעת היא כי בקרוב תעמד עוד במשבר בנים כן היינו אנחנו בגלות כי בעת שהיינו
במלטים מצרה לא היינו שמחים כי ידענו כי אחרת תכופה ועתידה לבא אחריה כי בענין זה היינו בכל ימי
הגלות כי דבר היסועות אשר הבטחתנו לא היה נעשה בארץ: וכל יפלו יסבי חבל: לא היו נופלים ממלכות ו
אמות העולם כי אותו דבר הוא סיון ליסועתנו כשיפלו הם נקום אנחנו ובכל עת שהיינו נפלים מצרה לא
היינו שמחים בזה כי היינו יודעים כי לא הגיע עת היסועה ולא היינו רואים שהיו נופלים יסבי חבל נעשה
נפעל עמד: יחיו מתוך: אחר אז בעת היסועה יחיו מתוך כי עתיד הקב"ה להחיות מתו: בעת היסועה
וכן אחר: כנבואת דניאל ורבים מישיני ארמת עפר יקיצו וכבר כתבנו בתחלת פרשה זו ש
שהיא ביום ההוא יוסר הסיר הזה והסיר הוא ענין הפרשה הזאת עד זה הפסוק ואמר הכביא אז יחיו מתוך: ו
והכני הוא כנגד האל רוצה לומר הצדיקים שהם לאל כמו שאמרנו רבותינו זכרם לברכה כי תחית המתים ל
לצדיקים ולא לרשעים: וכן נראה בזה הפסוק שאמר מתוך וכן מנבואת דניאל שאמר ורבים: ואמר נבלתי
יקומון וחסר עם אז כף כנבלתי אז עם נבלתי אומר כשתקום נבלתי מן העפר יקומון גם כן שאר הצדיקים
והוא היה בנחם באמת שיקום שהיה יודע בעצמו שהוא צדיק: הקיצו ורגנו: ויאמר כל אחד לחברו הקיצו ו
ורגנו שכני עפר: ויאמר לך: כי טל ארות טלך: אורות הם ירקות כמו ללקט א
אורות: אחר על דרך משל טל הדאני לירקות הוא טלך כמו שהטל מחיה הירקות ומצמיחם כן טלך אחר כנגד
הסם שיחיה המתים: וארץ רפאים תפיל: הארץ תפילך המתים ממנה לחון לשון האשה המפלת: וארץ כ
כמו והארץ נעדרה ממנו הא הידיעה אז יהיה תפיל כנגד האל אחר תחיה מתוך אבל הרשעים והם הרש
הרפאים תפיל אותם לארץ עד שלא תחיה אותם: ותרגם יונתן אף הוא מחיה מתוך גרמי נבלתהון את מקיס
ייחון דשבחן קדמך כל דהו רמן בעפרא ארי טל כהור טלך לעבדי אנריתא ורשיעיא דיהבת להון גבורה וא
ואיכון עברו על ממך לגיהנם תמסר: לך עמי: זה הפסוק אחר במלחמת גוג ומגוג שתהיה צרה לישראל
מצט זמן: אחר דרך משל לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בערך וזה משל להסתגר במעט
טובים ובתשובה שלמה כי כמצט רגע יהיה הצט ויעבור והטובי ימלטו כמו שאמר כל הנמצא כתוב לחיים
חבי: אחר לשון נקבה כנגד עמי מזכר כי עם מצאנו בלשון נקבה כמו מדוע טובבה העם הזה וחטאת ע
עמך אבל ברוב הוא לשון זכר: ויש מפרשים אותו שם בפלס טבי צבי ודלתך כתוב ביד לשון רבי וקרי
דלתך לשון יחיד על דרך כלל: ואיכנו ממטקל דלת בסגל כי היחיד אומר דלתך כמו ויקוב חור בדלתו: יע
יעבור: כתוב בויגקרי בלא ויין בקמץ חטף מפני המקף: כי הנה

והיה ביום ההוא יחבט יחיה
משבלת הנחר עד נחל מצרים ואתם תלקטו
לאחד אחד בני ישראל :
ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים
בארץ אשור והגדחים בארץ מצרים וחשת
וחשתחו ליהוה בהר הקדש ובירושלם :
הוי עטרת גאות שבורי אפרים
וציץ נבל צבי תפארתו אשר על ראש גיא שמ
שמנים הלומי יין :

ואמר דרך מטל כמו חפץ כסיבם בו ענף יטברת
מאליו כן ישראל בהגיע עת פורענותם יטברו מא
מאליהם ואפי' כמים באות מאירות אותה פירוש
מבעירות ומדליקו אותה כי כיון שיבש הענף אינו
ראוי כי אם לשרפה פי' אותה כנסת ישראל ור"ל כי
כל אומה אפי' יהיו חלשי כנסי ירעו ויטחיתו אותם
כי לא עם בינות הוא ישראל עתה אינו עם בינות
טאלו היה עם בינות היה מתבונן בעצמו ורואה ב
כי כל זה הרע בא לו על טעוה על כן לא ירחמנו
לפי שאינו מתבונן על מעשיו ואינו טב לאל ב
בבא עליו הרעה לא ירחמנו מי טעסה אותו וגדלו על כל עם
לא ירחם עליו ולא יחננו והסתיר פניו מהם והיה לאכל
אלה סני העסוקים על אמות העולם כלומר אם יעשה
העולם כדד' וכן תי' ארי קרתא דהות כריכא בלחודה תתיב
צדיקיא ויבזון ככסהא ויסנפון משריייתהא מלמיסק' ביבוס
יתברון כשיא עלן לבית דחלתהון ומלפן יתהון ארי לא חכים
דעבדיכון ודבריון לא יחוס עליהון והיה ביום ההוא בזמן
הטוב שהם הפרי ויניח הקט והעצים מטבולת הנהר
טבולת הוא חזק מרועת הנהר כמו וטבולת טטפתני ופי' הנהר
מעבר הנהר ואלו עד נחל מצרים כי עד מצרים יבאו טס
ואת ואתם כנגד בני הגלות שהם יהודה ובנימין טהם
אח' ואתם בני ישראל אשר מעבר הלז תלוקטו לאחר אחד
מעיר וטנים מתטפחה והבאתי אתכם ציון ופי' לאחר אחד
יחד ומה טאמר עד נחל מצרים כי במצרים סוף מלכות
מלך הצפון עד מצרים ומטל במחמני הזהב והכסף ובכל
ואת בעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך וגו'
לחזק יתקע בשופר גדול כך יתקבצו כאלו היה נקע בשופר גדול
כיון טאמר גש כן וה' אלהים בשופר יתקע' כך יבאו מכל
טהגלו מעבר הנהר טהגלס טס מלך אשור והוא בארץ אשור
כי גלות בכל טהיו יהודה ובנימין טבו אחר כן לסוף
פאה ומשנזרים ומה טאמר בארץ מצרים כי טס יבאו
ובירושלם פי' בהר הקדש טהוא בירושלם והר הקדש הוא הר המוריה והוא מקום בית המקדש והוי
עטרת גאות עתה דבר על אנשי דורו במלכות אפרים על הסבטים טלא גלו עדין והיו מתענגים
בטובה טהיתה להם והיה כל עסקם במאכל ומשתה ובתענוג בטמן המבוטס עד טבאים לידי טכרות ו
ומקויאם ויוצאים כדרך השכורים והיו נמשכים אחר הנאות העולם וטכחו האל ומצותיו כמו טאמר טמכת ע
עבית כטית ויטוט אלנה עטהו וגו' ואמרין רבו זל חזרא דפרוציתא ומיא דדורמסקית טס קפחו עטרת הטבטי
מישראל ואח' הכביא עליהם הוי ואני עטרת גאות על דרך מטל כי מן הגאות היו עוטיץ עטרות להם והיו מת
מתפארים בטעמים ובתענוגס ודמה חמדתם והתפארתם כצין העטב או האילן טהו יפה בצאתו וכטהרנו
נוטבת בו הוא נוכל ונופל לארץ והנה נטחת יסיו וטב עפר כן יהיה צבי תפארת אפרים ועטרת גאותם ו
ואמר אפרים כי היא ראש מלכות ישראל וצבי פירושו חפץ וחמדה ופאר כמו צבי היא לכל הארצות ואח' אשר
על ראש גיא טמנים פי' עטרת הגאות וציץ טכורי מתגללי בקיאה ובצנאותם וקרא ראש גיא טמני על דרך
הטל מרוב הטמן המבוטס טיננקי על ראשם כאלו היא מליא מים ועתה אומ' להם מה סוף תענוגס ואמר

חבאים ישרש יעקב ופרח ישראל ומלאו
פני תבל תנובה : חבמכת מבחו חבחו ואם ב
בחרג חרוגיו חרג : בסאסאח בשלחה תריב
תריבנה חנה ברוחו הקשה ביום קדים : לבן
בזאת יכפר עון יעקב וזה כל פרי הסר חש
חשאתו בשומו כל אבני מזבח באבני גר מנו
מנפצת לא יקמו אשרים וחמנים : בי עיר ב
בעורה בדר גוח משלח ונעזב במדבר שם יר
ירעה עגל ושם ירבץ וכלה סעפיה : ביבש קצ
קצירה תשברנה נשים באות מאירת אתה כי
לא עם בינות הוא על בן לא ירחמנו עשהו וי
וצרו לא יחננו :

חבאים כלומר הימים הבאים והוא זמן היסוע
היסועה כמו הנה ימים באים כאלה ה'
והקמותי לרוד צמח צדיק וגו' ואז בימים ההם ישר
ישרש יעקב ופרי ישרש יתן פרי כמו שא' ויד שרשיו
כלבנון כי עתה בגלות הוא כמי שאין לו שרש אבל
בימים ההם ישרש מלמטה ויצין פרח מלמעלה וגו'
ומלאו פני תבל תנובה כלומר בתנובה כמו שאמר
ויצין מעיר כעשב הארץ ותנובה חסר כף הדמיון
כמו לב שמח ייטיב גהה ספי כנהה " חבמכת
מכהו הכהו כי עתה בזמן הזה תוכלו
להכיר ולדעת כי אין חמה לאל על ישראל כמו שא'
חמה אין לי כי אש כמכת מכהו הכהו ומכהו הוא מ
מכה ישראל כמו פרעה וסנחריב וזולתם ועתה אש

ככל אשר חטא ישראל הכהו האל כמו מהכה מכה ישראל מהכה בעשר מכות אש כהרג הרוגיו הורג כפל הדב'
אמר אש הורג ישראל כמו שנהרגו הרוגיו והם איבי ישראל והכנוי כנגד ישראל כי הם הרוגיו האל מהרגם
היביל ישראל או יהיה הכנוי לישראל ואמר הרוגיו כי בעבור ישראל הם הרוגים והרי הם כאלו הרגם
סאסאח ענינו סאה והוא כפול הפא והעין אמר לא עשה האל עם ישראל כמו שעשה עם איוביו טעם
טעם חמתו לשם ואבדס מן העולם לא עשה כן לישראל אלא כשהיו חנוטאים לפניו במדה כ
כפרע מהם לא יותר מן המדה שהיא טפיכת חמה אלא במדה קו לקו הוא נפרע מהם והמדה שהוא טולח ל
להם תריבנה כלומר תריב כנסת ישראל בטלחה וה' כלל למדת התבואה ולעצי הפרי כלומר טולח להם ה
הטעם וירקון ארבה נחשיל וכיוצא בהם : הגה ברנחו הקטה הסיר הפרי ברנחו הקטה שמטיב בהם ביום
קדים יום טנוטבת רוח קדים עזה רוחו הוא טולח בהם להקס מהם לאל תבואתם ופירותיהם לא טיט
טיטף חמתו עליהם בלא מדה עד שיכלם זה לא יעשה האל עם ישראל והו' סקדס חמה אין לי הכמכת מ
מכהו יטלח ה' טס על הגנות וטדות התבואה כמו ברכת הטלח לבן המלך שלחך פירש רמזים ואח"ל פיר'
הפסוק כן במדה סמדרה רצית לריב אתה ולספטה ובטלחה וחרבה רצית להרגה לרן אותה באש כמדת סדוס
כי מעשיהם היו כמעשיהם לולי טחלח האל והנה האש הסירה ברנח קדים עזה לאחר טנזקה על העיר כ
כמו שמופיר ביחזקאל : הגה ענין הסירה כמו הגה סיגס מכסף הגה רעם לפני מלך " לבן בזאת יכפר
עון יעקב אף על פי שיש בו עונות אחרים והו' עקר עונותיהם ואח"כ מהם עבדי אתם ואם יתן ה'
המזבחיות אשר עשו לבבלי יתסס וינפצס היטב כמו אבני גיר מנופצס ובתנאי שלא יקומו עוד אטרים וחמ
וחמני כי אש יתצצו עתה ויחזרו ויבנו אותם אחר זמן אי תטובתם טלמה אלא טיעקרו אמונתם מלבס ויכ
וינפצו וינפצו טלח יסובו לבבותם עוד בזה יכופר ע'כס וזה יהיה כל פרי הסיר חטאתם כי אש יסיר מה יה
יהיה פרי ההסירה הסירת כל חטאתו כי מאחר טיעקרו ע'כס טיעקרו חטאת העונות כי חטאת טימחן ע'כס
ומחטבה יסובו לאל בתשובה טלמה ויעשו מצותיו כי הע' ה' עקר כל העונות וגיר הו' סיד ובאח"כ על ג'
גירא די על כותל היכלא " בי עיר בצורה כי עתה טיעבדו ע'כס העיר שהיתה בצורה הי' בעונותם בדר מ
מאי יוטב בה ואותו שהיה " נוה ומסכן האדם הו' עתה חרב מטלח ונעזב כמדבר והו' מקו מרעה הבהמו'
או פי עיר בצורה בדר עתידה כלומר בעונותיהם עיר שהיא בצורה עתה תהיה בדר ויאל זה על ירושלם א'
או על שמרון כי כשנאמרה כבואה זו לא גלו עדין הסבטים כמו שאמ' הו' עטרת גאות טכורי אפרים " ונוה
אח' על בית המלכות או על בית המקדש אח' טיחרב בעונותם ויהיה מטלח ונעזב כמדבר וטס ירעה עגל ו
ושאר בהמות והוא כמטמנו או על דרך מטל " וכלה סעפיה אמר סעפיה לפי שהמטיל כנסת ישראל לכרס
אמר כי העגל ירעה אותה וכלה סעפיה כמו שאמ' בכבואה הראשונה הסר מסוכתו והיה לבצר " ואח"ל פירש
עגל מטל על מלך מצרים כמו סקרא עגלה יסיפיה מצרים וזה כמלקח יהואחז " ופי' החכם ר' אברהם בן
עזרא סעפיה מטל על פרי הפרוות ואם עגל מטל על פרעה יהיה סעפיה מטל על הכסף והזהב סענש פר
פרעה את הארץ " ביבש קצירה קציר הוא ענף העץ כמו וטל ילין בקצירי תטלח קצירה עד יס וק
וקצירה הו' לטו יחיד דרך כלל נאמ' על הפרט דרך רבוי תטברנה ל' הסעפים והפאריץ ואמר

כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום :
את מי יורה דעה ואת מי יבין
שמועת גמולי מחלב עתיקי משדים : כי צו ל
לצו צו לצו קו לקו זעיר שם זעיר שם :
כי בלעגי שפה ובלשון אחרת ידבר אל העם ו
חזה : אשר אמר אליהם זאת המנוחה הניחו
לעיק וזאת המרגעה ולא אבוא שמוע : והיה
להם דבר יהוה צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו
זעיר שם זעיר שם למען ילכו ובשלו אחור ונש
ונשברו ונוקשו ונלכדו :
שמעו דבר יהוה אנשי לצון משלי העם חזה ו
אשר בירושלם : כי אמרתם ברתנו ברית את
מות ועם שאול עשינו חזה שוט שטף בי יעבר
לא יבאנו כי שמנו כזב מחסנו ובשקר נסתרנו

ופי טגו כנבואה : כנבואת נביאי אמת טגו ולא ה
הלכו בה : ואדוני אבי אל פיר אפילו בדבר הנ
הכרא לעין הם טגו בו פקו פליליה כטלו מן ופיק
ברכיס טפי מכטול : אמר כטלו במטפט ולא טפטו
דין אמת הכהן והנביא טהיה להם להורותם התורה
ולטפטט מטפט אמת : פליליה טס המטפט מן ונ
ונתן בפלילים : בי כל שלחנות אפי טלחן ו
הכהנים מלאו קיא צאה פו קיא וצאה ח
חסר וי' השמוט כמו טמט ירח ראובן טמעון אמר
טהס טותיס עד טמטכרים ומקיאיס כי כן דרך
הטכור כמו טאומ כהתענות טכור בקיאן והנה הם
מקיאיס דרך פיהם ויוצאיהם דרך נקביהם ממעל
ומתחת : בלי מקוס עד טאין מקוס נקי במקוס מ
מטתיהם אלא הכל מלא קיא וצאה : את מי
אחר טהס מטטכרים וכל עסקס במאכל

ובמטתה ומטטכרים המורה שיבא להורותם למי יורה דעה ולמי יבין שמועה מה טממע הנביא מאת האל
לצותם ולהורותם ולהבינם ולמי יורה והנה הם אינם בני דעה והטכל והרי הם כנערים טמטלכלכים ב
בעצמן ואין להם דעת ללכת למקו מוקצה להפנות : גמולי מחלב עתיקי משדים : הם הנערים הקטנים א
אחר טנטלמה יניקתם כמו ויגדל הילד ויגמל עד יגמל הנער : והנערים כטטטלס יניקתם מתחילי לדבר
ואין להם עדין מתבוננת האדם והבדלם מבהמה אלא הדבור כי אין להם עדין דעת כן הם אלה הגדולים
כקטנים : ופי עתיקי משדים מן הטדים כמו טאל ויעתק מטס : ואל גמולי עתיקי בדרך הסמיכות על אות
השמוט כמו לכביאי מלכס האלהי מקרוב : הטכוכי באהלים : בי צו לצו : צו הוא טס כמו מצוה ולא כ
כאמרה המצוה בזה הלשון במקוס : אחר : ורצה בו באמר
הנערים ולנערי יצוה אדם אותם מעט מעט וילמדם כדי שיקבלו כי אין להם לקבל אלא דברים מעטים
וכן פי קו לקו : והקו הוא קו הבכין והככאי נוטה אותן עד שיעשה אותן טור אחד ואחר כך יסלקהו ויטהן לצ
לענות טור אחר וכן יעשה מעט מעט עד שיטלים הקיר וכן הוא הלמוד וההרגל לנערים וכן צריך טילמד
הנביא לעס הזה כי הם מעטי הבינה ועוד כי הם כלאים לטמוע דבר ה' בעבור טאינס חפצים בו : ואחר
טאל צו לצו קו לקו וכפלס לחזק הענין אמר זעיר טס זעיר טס כלומ יאמר להם מעט בדבר זה ומעט בד
בדבר זה ואף על פי כן אינס מקבלים : בי בלעגי טפה את הנביא טידבר אל העם הזה ידמה טיד
טידבר להם בלעגי טפה כמו העלב
כמי טידבר בלשון אחרת כן עושין עצמן טלא יבינו דברי הנביא : אשר אמר אליהם והנביא לא יא
ואמר להם אלא דברי טובים טיכונח בהם אס יטמענו לו ויאמר להם : זאת המנוחה אס יטמענו :
אל דברי ה' ותעשו מצותיו תהיה לכם מנוחה בארצכם ולא תגלו ממנה והיה אומר לכהניהם ונביאיהם הנ
הניחו לעיק ישראל טהוא עיק ויגע בצרות רבות טיבאווה הניחו לו והורוהו דבר ה' ובו ינוח ולא תתעוהו
בסקרנותיכם ובפחזותיכם : ולא אבוא שמוע ככתב באלף וכן ההלכוא אתו וכן מלת הוא : והיה
להם דבר ה' טלא רצו לטמענו מעט מעט והיה להם למכטול עון מעט מעט מדה כנגד מדה :
למען ילכו וכטלו אחור כלומ כטיחטבו ללכת לפני יכטלו לאחור ותהיה בהם יד אויביהם ונשברו ונוקשו
ונלכדו : לבן טמענו אכטי לצון טאלתם מתלוצצי על דבר ה' ולא תחטבוהו לכלוס : מטלי העם הזה :
אל כנגד טרי יהודה טהס כמוטלים על העם הזה כי אחז המלך לא היה עוטה התועבות ההם אס
הטרים היו מוחים בידו אבל כטהנביא היה מוכיחם ומודיעם הפורענות העתידה לבא עליהם היו מתלג
מתלוצצים ואומרי כרתנו ברית את מות וי' טלטוני עמא : בי אמרתם טאלתם מתיאשים מן דפו
הפורענות ואומרי דרך ליכנות כרתנו ברית את מות טלא יבא לבן וכן טוט האויב כטיעבור בע
בעולם לא יבא אלינו חנה טס כמו רחא טפירטנו כלומ מחזה עשינו עמו כאדם המתראה פני עס בעל
דינו לעשות טלס ביניהם : כי טמנו כזב והם נביאי העקר כזב מחסנו הם לא היו אומרים כזב וטקר אלא

הנה חזק ואמין ליהוה כורס ברך שער קטב
 כורס מים כבירים שטפים הניח לארץ ביד
 ברגלים תרמסנה עטרת גאות שכורי אפרים
 והיתה ציצת גובל צבי תפארתו אשר על ראש
 גיא שמנים בבכורה בטרם קיץ אשר יראה ה
 וראה אותה בעודה בכפו יבלענה
 ביום ההוא יהיה יהוה צבאות
 לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו : ול
 ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה מ
 משיבי מלחמה שערה : וגם אלה ביין שגו וב
 ובשכר תעו בהן ונביא שגו בשכר גבלעו מן ה
 היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה :

הנה חזק ואמין לה הנה יוס חזק לה שיבא על
 עליהם כורס ברך שמפיל האילנות ומטב
 ומטב כורס : טער קטב : וכטער וכף כורס עמדת ב
 במקו סנים : וטער הוא אומ' על רוח סערה טקוטב
 וכורת הכל ועוד המטילן לזרס מים ככירי : טיבאו
 ויטטפו כל אשר יעכו עליה ויטילו האילנו הגבוהי
 לארץ כן זה היום החזק והאמין יכניח עטרת גאותם
 לארץ ביד כלומ' בחזקה : ברגלים תרמסנה
 ולא די סיניח עטרת גאותם : לארץ אלא
 טירמסנ' ברגלים לאחר שתפול לארץ : וזה כלומ' משל
 לרוב טפלותם : ואמ' תרמסנה לשון רבות ואמ' עטרת
 יחידה ואמ' עטרת דרך כלל ואמ' תרמסנה דרך פרט
 על כל עטרתיהם : ולכל הדברים שהם מתגאים ו

בהם וכן כי תקראנה מלחמה : והיתה
 וציצת אינו סמוך אלא הת' תבא
 כך והדומי' להם כמו שכתבנו בספר מכלל : ולפי שזכר הציץ בלשון זכר ובלשון נקבה אמ' והיתה ואמר נובל
 עוד דמה ציץ תפארתם לבכורה בטרם קיץ ואמ' לבכורה בטרם קיץ כלומ' התאנה הבכירה בטרם טיבאו פ
 פירות הקיץ כלומ' הבכורה שתבא בתחלה בני אדם קופצין עליה לקחתה והרואה אותה בתחלה לוקט אותה
 ובעודה בכפו יבלענה כלומ' בזמן שתהיה בכפו תקף יבלענה מרוב חמדתו אותה כן יהיה עושר אפרים וט
 וטובם יבלעם האויב במהרה : לבכורה מפיק הא ואינה לכני רק היא לתפארת הקריאה וכמהו ותעלהמה יו
 יוציא אור וגולה על ראשה : וא"ל פי' בכפו ענף כמו וכפתו לא רעננה כלומ' כשיראה אותה בענף יבלענה
 מרוב תאוותו לה : וית' כאלו היא בידה יבלענה : ביום ההוא : טיבאו עטרת הטבטי' כמו טאמ' באותו עת
 יהיה ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה
 עליהם חזקיהו טענה הישר בעיני ה' ובטנת טס לחזקיהו גלו הטבטי' : ואמ' לעטרת צבי הפך לעטרת גאות ט
 טאמ' על הטבטים וכסל הענין ואמ' לצפירת תפארה לחזק הענין כי עטרה וצפירה אחד וצבי ותפארה אחד ו
 נמכה המקרא הוא לשכל הענין במ"ט לחזק הענין : וצפירה הוא ענין סבוב לפיכ' נקרא העטרה או מצנפת
 הראש צפירה לפי שהיא סביב הראש : ובמטנה הקופה משיעשה בה שתי צפירות והם מה טעושים מן הגומא
 סביב הקופא ואמ' שהאל יהיה להם לכבוד ולתפארת בימי חזקיהו : ולרוח משפט ויהיה האל לרוח מ
 משפט למי טיהיה יושב על המשפט והוא חזקיהו טיהיה מלך ויושב
 משפט ואמ' כי האל יהיה לו לרוח משפט כלומ' שהאל יתן לו דעת ובינה לעשות משפט אמת ואמ' רוח כמו טא
 טאמ' וכחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה כי החכמה והבינה מחלקי הרוח טהיה הנשמה ולגבורה טהיה להם
 האל לגבורה וכן יהיה להם לשלון במחנה אסור בעבורם ולא הוצרכו לגבורת אדם כי האל יהיה להם לגבור
 וכן כשנלחמו באויביהם והטיבו מלחמה להם עד טער עריהם הבצורו האל היה להם לגבורה ובגבורתו כ
 כצחו אויביהם כמו שכתבנו הוא הכה את פלטי' עד עזה ואת גבוליה ממגדל נוצרי עד עיר מבצר : וית' טני ה
 הפסוקי' כן בעדכא ההיא יהא מטיחא דה' צבאו לכליל דחדווא ולבתר דתושבחתא לטארא דעמיה : ולרוח : ו
 ולמיתר קטנט דדאין לדיתבין צבי דינא למדן דין דקטנט ולמתן כצחא לדכפקין בקרבא לאתבונתהון ל
 לבתיהון בטלס : וכן ר"ל פי' הענין הזה בימי המטיח לעתיד ואמרנו לעטרת צבי לעושי צביונו של הקב"ה ולצ
 ולצפירת תפארה למצפין תפארתו : וגם אלה אומ' על יהודה ובנימן אומ' טאמ' על הטבטים
 טכורי אפרים הלומי יין כן אמ' על יהודה ובנימן כי אפי' הם ביין טגו ובשכר תענו וזה היה בימי
 אחז וכן היו אלה ראויים לגלו' כמו אלה אלא טעמיד למלך מלך עליהם טיטיבס אל הדרך הטובה והוא חזק
 חזקיהו : כהן ונביא הכהן והנבי' טהיה להם להנחת התורה הם טגו כמוהם במטתה ובתענוג העולם : ונבי'
 אינו אומ' על נביאי האמת כי אש על נביאי השקר טהיו ביניהם והם היו מתעזי' אותם ומתירי' להם התענוג
 ואומרי' להם טלנו יהיה לכם אל תיראו עשו מה שתרצו : וית' כהן וספר ר"ל תלמיד : נבלעו מהיין כשחתו מרוב
 טתית היין ותענו מן הדרך הנכונה מרוב טתית השכר : טגו ברנאה פקו רנאה טס בפלס יורה ומלקוט : נשי'

ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם כי כ
כלה ונחרצה שמעתי מאת אדני יחזה צבאות
על כל הארץ : האזינו ושמעו
קולי הקשיבו ושמעו אמרתי : הבל חיוס יח
יחרש החרש לזרוע ופתח וישדד אדמתו : ה
חלא אם שוח פניה והפיץ קצח ובמן יורק וש
ושם חטה שורה ושערה נסמן ובסמט גבולתו
: ויסרו למשפט אלהיו יורנו : כי לא בחרוץ יו
יודש קצח ואופן עגלה על כמן יוסב כי במט
במטה יחבט קצח ובמן בשבט : לחם יודק כי
לא לנצח אדוש ידושנו והמם גלגל עגלתו ופ
ופרשיו לא ידוקנו :

זר מעשהו כי לא עשה כזה אתמל טלסם וכפל עני
בה"ט כי זר נכריה אחד ומעשהו ועבדתו אחד כת
כתרגו מעשה עובדא ואח"כ פי זר מעשהו כי כהר
פרצים ובגבעון קס בעזרת ישראל להנקס מאני
מאויביהם אך עתה זה יהיה בהפך כי מישראל ינק
ינקס עתה : וית הפסוק כן ארי כמה דזענו טוריא כ
כד אתגלי יקרא דה' בימי עזיהו מלכא וכנסי דיעבד
ה' ליהושע במישר גבעון לאתפרעא מרטיעיא מד
מדעבדו עובדין נכראין עובדיהון ומדפלחו פלח
פלחן טעותא פלחנהון : ועתה אל תתלוצצו
כמן טאמר עליהם אנסי לצון ולרוב
הפעלה בשעל יבא בלסון התפעל כמן מתקקס בכ
בנפטי מתרפקים על הדלת והדומים להם : יחזקו
בט"א החית והזין : מוסריכם יסוריהם אמר הסמירן לכס סלא תתלוצצו עוד על דברי ה' פן יהיו יסוריהם ח
חוקים הכל כפי מעשיכם הפורענות עתידה לבא כי כלה ונחרצה הכלה סתהיה נחרצה ת
תהיה כלומ' גמורה וכן כליון חרוץ כליון גמור : האזינו אמ' להם דרך משל ואמר להם טיאזינהו וי
נישמעוהו וכפל העני במ"ט לחזק הענין : הבל חיוס יח
ע"י הנביאים למשפטי החריטה והזריעה
סנהא חורט אדמתו כדי לזרעה יחרוט כל חיוס לא יעשה אלא מה יעשה אחד שחרט קצת חיוס יפתח וייתיר
טוריו ויטדר אדמתו כלומ' יכתוש הרגבים וזהו ויטדר טהולך בטדה וכותת הרגבים במקום שימצאם : הלא
אס טנה פניה אס כמן כאשר וכן אס יהיה היוכל אמ' כאשר יטנה פני האדמה טכתת הרגבים יטנה פני הכיר
כדי טיפול הזרע בטנה והפיץ קצח וכמן : כי לכל אחד מן הזרעים יש משפט היאך יזרע והקצח והכמן צרי
לזרע : במקום טהעפר כתנת הרבה ודק מאד : טורה מדה כמן במטקל ובמטורה טפי מדה וטורה תאר לר
לדבר הנתן במדה והוא בלסון נקבה לפי טהיא תאר לחטה טהיא לטון נקבה : ואמ' וכן יטוס החטה בזריע
בזריעתו במקום טהוא יזרע מן האדמה טהוא מקום טוב לזריעת החטה יזרענה טס במדה לא יוסף על ה
המקום ההוא ולא יגרע מן האדמה טהיא טובה וכן טעורה גס כן כסמן טיס לו סימן במקו' זריעת הכעורי
וכוסמתגס כן יטימנה בבכולה הידוע לו וכן לכל זרע חרע כמטפטו ובמקום הראוי לו : אבל זכר אלן טהן
עקר מאכל האדם והבהמה וכן הקצח והכמן הם מיני תבלין צריכים למאכל האדם כן הוא משפט הזריעה
וטורה וכסמן וגבולתו ענין אחד ואמ' הענין בתלות טוכות כמנהג : וקצח הוא זרע שחרט והוא ממיוני הקב
התבלין : וכמן ידוע והוא הנקרא קומין בלעז : ויסרו למשפט האל יסר הזרע משפט הזריעה והו
והורהו כאלו אמ' ואלהיו יסרו למשפט : ויורנו כלומ' סנתן חכמה זו לבדו בלבן : ואח"כ פירט
הפסוק כן אמ' ויסרו למשפט על דרך משל כמן שמיסר המכה אמר טיבה הזרע הרגבים הקטים כדי לטוות
פני הקרקע כמטפטו כמן טאת אחר כך אלהיו יורנו פי' ומטידינו מענין יורה ומלקוט כלומ' הזרע יזרע כמ
כמטפט ואח' כך יקנה לאל טיתן מטר ויזמחון הזרעים : בי לא בחרון : פי הוא לומ' עץ ואבנים דקות
תחובות תחתיו לדוש אמר כמן טיס חלוק בין הזרעים
זה כן בעת האסיפה כי לא בחרון יודש קצח ואופן עגלה על כמן יוסב : יוסב בוי' עס הדגש ופי' ולא אופן
עגלה : ולא טזכר עמד במקום טנים : פי' כי הקצח והכמן הם מיני זרעים דקים ולא ידושן אונתס לא בחרו
ולא בעגלה אלא במטה יחבטו ומטה נשכט אחד : לחם יודק אבל הלחם ר"ל מה טעוטיין ממנו הלחם
והס החטים והטעורים והכוסמין יודק ע"י החרון
אמ' יודק על התבן טעל הזרע טינדק בדיטה עד טיתגלה הזרע טבתוכו : כי לא לבצח אע"פ כן לא יודשן לעולם
אלא זמן קצוב יש להם טיבין האדם הדש בחרון או בעגלה מה טהוא מודש ואדוש האלף בו כוספת וראשונה
בחרק וטכיה בשעת והוא מקור : והמם גלגל עגלתו כמן אופן עגלה טזכר כי אופן ועגלה אחד הוא כי אס
יעשה זה זמן רב אופן העגלה יחם ויכתת הזרע וכן בחרון גס כן יטמר טלא יעבירונו על התבואה זמן רב
כדי טלא ידיון פרטי החרון הזרע ופרטיהם הם הטנים מהחרון טבהס נכתת התבן מעל הזרע ואס יעשה

לכן כה אמר אדני יהוה הנני

יסד בציון אבן אבן בחן פגת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש: ושמתי משפט לקו ויצדקה למשקלת ויעה ברד מחסה כזב וסתר מים ישטפו: וכפר בריתכם את מות וחזותכם את שאול לא תקום שוש שושף כי יעבר ויהי והייתם לו למרמס: מדי עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבר ביום ובדילה ויהיה רק וזעה הבין שמועה: כי קצר המצע מהשתרע וחמ והמסכה צרה בהתכנס: כי בהר פרצים יקום יהוה בעמק בגבעון ירגו לעשות מעשהו זר מ מעשהו ולעבד עבדתו גבריה עבדתו:

אלא הנביא קורא אותנו מחסה כזב והס דברי נבי נביאי הסקר שהיו מבטויחם אותם על סקר: שט כתוב ב"ד וקרי שוט ב"ד ואותיות אה"י מתחלפות עבור כתוב בלא י"ד והוא מקור וקרי יעבור ב"ד האיתן והענין אחד: לבן כה אמר ה' יסד שט תאר ואע"פ שהוא פתח אמר הנני ו מוסד בציון אבן והו' המלך המטילו באבן גדולה סנוניתין אותה ליסוד הבנין וכן פנות הבית עושי מאבנים גדולות לקיים הבנין: ואח' טימלוק מלך טוב בציון שתכצל על ידו מן האויב והוא חזקיהו שיחזיר העם בתשובה ויבער הרשעים: ופי' בחן ו מבצר מן הקימו בחוננו עפל ובחן: יקרת שט כ כמו יקר והתיו במקום הא ואיכנו סמוך כמו שפי' במלת ציצת: מוסד מוסד הראשון שט והשני פעול והוא דגוש עם ה"ו ופי' יסוד חזק שביסודות יהיה זה הן היסוד והוא חזקיהו: ואח' המאמין לפי שרובם לא היו מאמיני בדברי הנביא בימי אחז לפיכך אח' המאמי' לא יחיש המאמין שט ככס לא יחיש וימהר לראות זאת הנבואה אבל על כל פני יראה אותה ואס לא תהיה כל כך בקרוב לא תרחק: ושמתי על יד זה המלך שיקום אשים משפט לקו לא כמו שהוא עתה שאין ו משפט ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ אבל בימי המלך הזה יהיה המשפט במישור כ כמו הקו שנוטין אותו לישר הבנין וכמו המשקלת והיא אבן הבדיל או העופרת שמעבירי אותנו על הבנין גס כן לראות אם הוא ישר ועל פי המשקלת ההיא מיטרי הבני' כן תהיה הצדק במישור: למשקל שט בפלס משמרת ומפני האתנח נקמצה הקוף: ויעה ברד המטיל האויב לברד ולמים שוטפי' כמו שאמר למעלה כז כזרס מים כבירי כזרס ברד ויעה מגזרת יעים שהם המנקות שמנקה אדם בהם הבית ואותו הכזב שהיו א' אומרי כי שמנו כזב מחסנו הברד ישיר אותנו המחסה ואותו סתר סקר שאמרת' ובסתר נסתרו אותנו הסתר יטטפו אותנו מים והוא רמז למחנה אשור שיבא כמים שוטפי' כמו שאמר למעלה את מי הנהר העצומי ואמר וחלף ביהודה טוף ועבר וגו' כמו שאמר ויעל על כל ערי יהודה הצורות ויתפשט ואז נטטפו הרשעי אשר ביהודה שהיו משימים סתרים ומחסה הסקר והכזב: ובפר יתבטל ויוסר: כמו ואיש חכם יכפרה: וח וחזיתכם שאמרתם עשינו חוזה לא תקום כמו יבאנו לא כמו שאמרתם אלא שתהיו לו למרמס: מדי עברו מעת שיעבור אותנו השוט יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבור כלומ' בכל יום ויום כי מעת כמו שאמר למעלה לא ינוס ולא יסן ומה שאמר בבקר בבקר והמחנה היה הולך ביום ובלילה כי בלילה לא היו נראים אלא בכל בקר ובקר הם נראים בארץ שהיו באים אל ירושלים: והיה רק זעה הבין שמועה: כ כשיבינו שמועתיו יזועו וירעדו ויפחדו תתנה כי עתה אינם מאמינים: זועה תבועה כמו בלא קס ולא זע מ ממנו כי המפחד ירעד ויכוע גופו: בי קצר המצע פעל עבר כי חציו קמץ וחציו פתח וכן צרה פעל עבר כי הוא מלעיל אח' דרך משל כאדם שטובב על מצע והוא קצר ואינו יכול לפשוט רגליו ול ולהשתרע בו וכן כאדם שיתכסה בטכבו במסכה שהיא צרה ולא יכול להתכנס ולהתאסף תחתיה כן יהיה בישראל כי מחכה אשור יתפשט בארצם והנה רחב ארצם תשוב צר וקצר כמו שאמר מלא רחב ארצך עמנו אל ולא נשאר להם מכל ארצם אלא ירושלים והיתה צרה וקצרה מהתכנס כלם בתוכה: מהשתרע מענין ש שרוע וקלנט שהוא ענין יתרון: כהתכנס כשירצה להתכנס תחתיה לא יוכל להתכנס ענין אסיפה כמו נדחי י ישראל יכנס: בי כהר פרצים כמלחמה שנלחם דוד בפלשתים בבעל פרצים והיה שט הר כמו שכ סכתוב ויעלן בבעל פרצים ואותו הדבר היה פלא גדול שהכה אותם דוד בעם אשר היו אתו אז ו עליהם כאספו כל פלשתים ואח' דוד פרץ ה' את אויביו לפני כפרץ מים כלומ' מאת ה' היתה זאת וכמו אותנו המעשה שהיה גדול טקס ה' ונלחם בהם כן יקום עתה וילחם בישראל וכמו מלחמת יהושע בגבעון שהיה פלא גדול ואמר ויהומס ה' כן יהומס עתה ה' את ישראל ולא יהיה בהם כח לעמד כנגד אויביהם: ומה שאמר בעמק בגבעון רל כמו ששט בעמק אילון ובגבעון: לעשות מעשהו זר מעשהו כשיקום לעשות מעשהו זה

הווי אריאל אריאל קרית חנה
דוד ספן שנה על שנה חגים ינקפו : והציקותי
לאריאל והיתה תאניה ואניה והיתה לי באר
באריאל : וחגיתי בדור עליך וצרת עליך מ
מצב והקימתי עליך מצרות : ושפלת מארץ
תדברי ומעפר תשח אמרתך והיה כאוב מא
מארץ קולך ומעפר אמרתך תצפצף : והיה ו
באבק דק המון זריק ובמץ עבר המון עריצים
והיה לפתע פתאם : מעם יהוה צבאות תפקד
ברעם וברעש וקול גדול : סופה וסערה ולהב
אש אוכלה :

וגלגלי עגלתא על כמונא מחזרין ארי בחבטא מח
מחבטי קצחא וכמונא במחבטא לחס ית עבדי א
מדרכין אף יתיה ארי לא לעלמא אד כא ידרכיניה
ומבלבל עגלתיה ומפריט ית עבדי ומפריט ית דוקא
גם זאת אף דא מן קדס ה' צבאות נפקת דאתקין
עלמא במחטבת דעתיה רבתא אשני עובדי בראש
בסני חכמתיה : דווי אריאל אריאל : המזבח כ
נקרא אריאל : וכך בספר יחזקאל : והיה
ומהאריאל ולמצלה קרנו ארבע : וכך תי' ווי מדבחא
מדבחא דבני בקרתא דטרא בה דוד : ורבותינו
ז"ל אמרו שהיה כל צד מאחוריו ורחב מלפניו ודומה
לארי טכ' הני אריאל מה הארי הזה צד מאחוריו ורחב
מלפניו וכו' : וכפל אריאל כדרך הנוה' סכופלי דבריהם כי הנביא היה נוהה עליו ואמ' עליו הוי : ופי' קריתו
חנה דוד כתרנו : און יהיה אריאל הסני סמוך לקרית וקרית אינו סמוך אלא התיו במקו' הא' במזבח כמו חלק מ
מצה אחת חמת למו : ציבת נובל והדומי להם : וטעם טזכר דוד בספן הזה לפי שלדוד נרא' מקו' המזבח תחלה
בהר המוריה והיה קרבונו טס לרצון ונעתר טס באט ונעצרה המגפה אבל מה שמקריבים עתה טס אינו ל
לרצון כמו טאמ' עלותיכם לא לרצון כיון שמעטיהם רעי' וגם זבחי' גב' לאלהי' אחרים והטעם טס נחשב
לן כאלו נוקף ועורף : וכך אמ' זבוח השם עורף כלב לפיכ' אמ' חגים ינקפו : הכבטי' טישחטו נחשב להם כאלו
עורפי' אותם : ותרנו וערפתו ותקפיה' חגים' כמו כבטי' נכך אסרו חג בעבותי' : ומה טאמ' ספן כנה על שנה
פי' מה שתניסו לבא טנה בטנה לזבוח זבחי' אינס זבחי' : והציקותי : לאריאל קרא טס העיר ירושלם
אריאל על טס המזבח אשר בה ואמ' טיניק לה וכן היה כי
והיתה תאניה ואניה : טיבכו בעיר ירושלם על אחיהם הנהרגי' בערים סביבותיהם וגם יפחדו על עצמם :
והיתה לי באריאל ירושלם תהיה לי כמו המזבח שמוקף זבחי' כן תהיה מוקפת הרנו' בערים אשר סביבותיה
: ומה טאמ' לי כי כמו טזכחי המזבח הם לי שמקריבי אותם כן דס ההרנו' הוא לי כי ברצוני נעשה כמו טק
סקרא מלך אטור טבט אפי' ומטה זמתי : וחגיתי : כשיחנה מלך אטור על ירושלם אזי הוא באחנה עליה ו
כי במצותי וברצוני יעשה מה טיעשה
והאמוס נקרא כן לפי שהוא עגול וחסר כף או בית השמונו וחגיתי עליך סביבך כמו הכדור : וכך בדור אל
ארץ רחבת ידים : ובמטקל אחר כמלך עתיד לכדור : וצרתי מענין כי תצור אל עיר : מוצב מגדל עץ שמימי
סמעמירי' על העיר ללכדה מצורו' מן זבנית מצור ואע"פ שלא נכתב בפר' ההיא טבנה מלך אטור על ירושלם
מצור אבל אמ' הכבי' לא יבא אל העיר הזאת ולא יורה טס חץ ולא יקדמנה מגן ולא ישפוך עליה סוללה : ומה
טאמ' לא יבא ר"ל לא יכנס לתוך העיר טיכבטנה ומה טאמ' לא יורה ולא יקדמנה ולא ישפוך לא עשה אבל הכי
הכינו אותם היום לירד ולטעוך מחר גס הקימו מגדל עץ ומצו' להלחם מחר וכלילה הכס מלאך ה' והוכרה ע
עצתם : וית וצרתי עליך מוצב ואכני עליך כרכוס כמו שתרגס אנקלום וזבנית מצור ותבני כרכומין : ותרגס
והקמותי עליך מצורות ואצבר עליך מליתא כמו שתרגס ולא ישפוך עליה סוללה לא יצבר עליה מליתא :
ושפלת און תטפילי אמ' כנגד ירושלם ר"ל היוטבי' בה מארץ תדברי' אמ' תדברי' בטפל קיל כאלו יבא הקול
מתחת האר' וכן אמרת' תטח כאלו תצא תצפ' : וכפל העני' בה"ט כמנהג' וענ' כפל ואמ' והיה כאוב
מארץ קולך וגו' : ופי' כאוב כי בעלי האוב יטמיעו קול כמוך מתחת הארץ כמו טפי' בספר שמואל בפר' בעלת
אוב : תצפצף : על האמירה כמו תין תטח אמ' כל כך יהיה הקול כמוך עד שלא ידמה דבור אדם : אלא צפצוף ה
הצנפן : והעני' הזה אמ' על אליקי' נטכ' ויואח טאמ' אל רב טקה דבר כא אל עבדי' ארמי' ואל תרב' אלינו יהודי'
באזני העם הזה ואלה הדברי' קול כמוך אמ' לו כדי שלא יטמיעו העם ואומ' ויצמד רב טקה ויקרא בקול גדול
יהודי' כדי טישמעו העם : והיה : כאבק' : כמו האבק הדק טילך בנפיחת הפה כן יהיה המון זריק טיכ' כ
במהרה : ופי' זריק הזרים : החוני' עליך והוא מחנה אטור : וכפל הענין עוד ואמר וכמון עיבר וגו' :
לשתע פתאם : הלמד לטמו' בית כמו בשתע פתאם : וכך הרגתי לפצעי' לפיכ' לחרב והדומי' להם כלומ' יבא
פתאם טברים כי בבקר מצאוס כלס פגרי' מתי' : ושתע כמו פתאם : וכפל הענין ברי"ט לחזק : בעם : ומה
איך תהיה זאת הגזירה הגדולה פתאם לפי שטבא מעס ה' צבאן והמטיל המגפה לרעס ולרעס : וכו' :

גם זאת מעם יחזק צבאות יצאח הפליא עצה
 יעשה זה זמן רב אפילו הזרע יהיה סבור ומכותת
 וכוני ידוענו וידוקנו על הלחם סוכר נפעל ידוענו
 סהנו לסון יחיד על האוסף וכך פעל ידוקנו על הח

החירוק... גם זאת לפי שאל בתחלת הפרשה קולי ואמרתי את אל תחטבו כי זה אמרתי לכם מלכי כי
 החירה כמו הדברים האחרים שאני אומר לכם מעתה ה' צבא יצאח מהפליא בזה עשה
 והגדיל בו תושיה כי המעל הזה הוא כפלא וגדול ותושיה היא החכמה והתורה כי החכמה יש במעל הזה

וניתה כשרה המעל החורט הוא האל ית' והאדמה היא ישראל וכמו שהחורט יתקן האדמה כדי שתהיה נכונה לק
 לקבל הזרע כן האל ית' תקן ענין ישראל כדי שיהיו נכונים לקבל דבריו תחלה הוציאם ממצרים שהיו בה
 כשרה שאינם עבוד ומעלה קנאים כן היו הם במצרים במעשים רעים שדומים לקנאים והוא שלח להם משה כ
 צביאן אחר שלח להם אהרן ונביאי אחרים כמו שאל בנבואת יחזקאל ואמר להם איש מקומו עניו השליכו
 ונגלגלי מצרים אל תטמאו וגו' ואמר וימרו בו ולא אבו שמע אלי וגו' ואחר שלח להם משה ונעשה להם אותות
 ומופתים עד שהאמינו כמו שאל ויאמן העם והוציאם בכסף וזהב והכה אויביהם במצו הירדעו והראה להם
 עמוד הענן ביום ועמוד האש לילה והעבירים בים ביבשה וכער פרעה וחילו וכל זה הוא תקון האדמה לק
 לקבל הזרע שיקבלו מצותיו וחקתיו וכן אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ותקון האדמה נעשו פניה לאי
 יעשה אותנו החורט כל היום כן האל לא יראה הנפלאות ההם בכל עת ואחר תקון האדמה התחיל לזרוע בה ו
 והוריד מבינתו לעיניהם בהר סיני בקולות ולפידים והאמיע להם דבריו עד שכלם היו במדרג צביאי אבל
 לא היו כלם שנים כמו שאמרו רזל משה מחיצה בפני עצמו ואהרן מחיצה בפני עצמו וכן כלם איש איש לפי
 סכלו והטובים בטלס דקי העיון הם הנמשלים למקום שהוא מוטב האדמה דקת העפר שראוי לזרוע בה
 הקצח והכמון מהם זרעים דקים ואינם מאכל בפני עצמם אלא למעט כל זה הוא דקות הענין ומעוט הה
 ההנמיה וכן קבלו דקי העיון טבהם והשכילו הדברי הדקי הרנחני והחטה והשעורה והשפמם גם בדברי
 גמים יש בהם זה דק מזה וכן במקבלי יש בהם שעינו טוב זה מזה כמו שהחטה טובה דקת המאכל מהשע
 מהשעורה והכנסמת וצריך לה מקום טוב מן האדמה לזרעה בו וכן השעורה והכנסמת כל אחת לפי מזה ש
 שהיא כן כל אחד מהדברי הדקים העיוניים יש לו משפט בפני עצמו וכן במקבליהם ומשכיליהם כל אחד י
 יש לו משפט וכמו שהזרע מקוה בזרעו שתוציא לו האדמה מגריד אחד כמה גרידי כן קוה האל מישראל
 סיוסיון על מה שהורס וישכילו ויבינו דבר מתוך דבר כי כמו שטבע האדמה להוציא יתיר על מה שזרע ב
 בה כן טבע האדם בכח הנפש המטכלת שנתנה בו להוסיף על מה שילמדוהו וכן אמר תן לחכם ויחכם עוד ו
 וגו' ויסרו למשפט הוביחם תמיד והמטר לאדם הוא המצורר לאדם והם הנביאי והנה האל שלח להם נבי
 צביאים תמיד לצררם ולהשכילם והם כמו המטר באדמה כמו שאל אלהיו ירננו ועוד כי הזרע יעמד באר
 באדמה זמן קצוב עד זמן צמיחתו וגמר בשולו ואחר כך יקצור אדם אותו וידוענו להוציא המאכל ולהינות
 בו כן ישראל אחר שנתן הזרע בהם והם החכמה והתורה והמצוות ונתיקיימו בהם והורגלו בהם וזה כנגד ע
 עמידת הזרע באדמה היה ראוי שימצא הזרע תוספת ויראה הטוב שבו לעיני כל כמו שאל כי היא חכמתכם

ובינתכם לעיני העמי והיה להם להשכיל ולהטיב מצטיהם עד שיאמרו העמי עליהם דק עש חכם ונכבן ה
 הבני הגדול הזה והדישה הוא מאמר הנביא ואזהרתו להוציא הפרי הטוב והם המעשי הטובי והמטכילים ר
 ראויים שישפיק להם מעט ההזהרה כמו הקצח והכמון שיחבטו בטבט והעם ראויים לאזהרה גדולה וחזקה
 כמו הזרעים הנשים החטה והשעורה והכנסמת שצריך לרשש בחרון ואופן עגלה ואע"פ כן לא יהיה זה לכבד
 כן הנביאים לא יעשו אזהרתם לכבד כי כמו שהזרע יהיה נשבר ונפסד ברוב הדישה כן דברי הנביאים הם כ
 כפסדים ברוב האזהרה אחר שאינם מקובלים והנה נשארו באדמה ללא תועלת כי ישראל כל מה שזהירם ה
 הנביא יוסיפו לחטוא והנה הדברים נאחזים אחר שלא יהנו מהם ולא יטובו בעבורם מדרך הרעה והנה ה
 הם השך המבוקש מהם והתקוה בהם ויאמרו העמי עליהם עש סכל ואין לב הפך מה שנאמר עליהם כשהיו
 שומרים דרך ה' דק עש חכם ונכבן וית' כן הכל היום בכל ערך מתכבין נביא לאלפא מאיס יתפתחון א
 אדני חייביא ויקבלון אולטף הלא הלא אש יטוון בית ישראל אשהון למעבד אוריתא איתוב ואכנס יתהון מ
 מביני גלות עמתיא דאיכון מבררין ביניהון כקצחא וככמונא דמזרריק ואקריב יתהון זרעין לשבטיהון הא
 בזרעי חטין על לגנין ושעריין על סתלין וכונתין על תחומין ויסרו הלא כל אילין להון אולטף דרין דיד
 דידעון ארי אלהא מחני להון ארח תקנא דיהבון בה כי לא ארי לא במוריגי דשרזלא מדרכין קצחא וגלגלי

אמר הנה הם קרובים אלי בצנאה ומכבדים אותי
בפיהם ומרחקים לבם ממני ולקריאת כנוט בש"ן
יתפרט לפי דעת המתרגם בעבור שהם גדולים ב
בעיניהם ומראים עצמם כנוטאי אל שאר העם ל
לכבד אתה בפיהם ולהתפלל לפניו ואכחנו גפ
כפרט כנוט נדחק כמו נכס והוא נענה ואמר כי בעת
שיט להם צרה יכבדוני בפיהם ומקרבים אלי פיה
ושפתותיהם ומרחקים ממני לבם ותיירא אתם אתי
מצות אכסים מלומדה כי מי שאינו עושה אלא מה ש
שמענו לבד ואינו מוסיף מעצמו אינו עושה הדבר
מחפצו ומרצונו לכן יוסיף פעל והוא ב
בח"ק כמו בצר וכך הכני יוסיף על
ימך תומיך גורלי בח"ק ואח"י יוסיף ר"ל עוד על מ
מה שהבאתי עליכם עוד אביא רעה גדולה עליכם
להפליא להביא רעה עליהם עד שיפלא בעיני הר

הראה על דרך ותרד פלאים לסיכך כפל ואמ' הפלא ופלא . ואברה חכמת חכמיו ובינת כבוניו בגלות ובטל
ובטלטול תאבד חכמתם שהם חכמים אבל חכמתם לרע להם ולא להטיב כמו שאת חכמים המה להרע ול
להטיב לא ידעו . או פי' ואברה כי כשתבא להם הרעה תאבד חכמתם שלא יהיה להם עצה ותחבולה להנצל
ממנה ולא תועיל להם אז חכמתם .. הווי המעמיקים מעמיקים במחשבתם להסתיר עצתם מהאל
כלומר כי הם חושבי' כי ה' אינו מסגיר בעיני הארץ לסיכך עושים כל רצונם כי אומ' כי אין רואה
ואין יודע ופי' במחשך כאלו מעשיהם במקום חשך כנגד בני אדם שאין ראה אותם כן חושבים כי כל מע
מעשיהם בסתר ובגלוי לא יראם האל . וכת' במחשך כדבקב' לא לסתיר כמו להסתיר .. הפרכם

אם כענין אמת כמו ואם בריאה יברא ה' . ואם ללצים הוא יליץ והדומים להם מפירשתי אותם כך
בפסוק מכלל בחלק הדקדוק חמנו . אמר באמת הפככם נקל בעיני כחומר היוצר יחשב לפני . כמו היוצר
סהחומר בידו טועם כלי ואח' כך טב לעשות כלי אחד כאשר יצר בעיני היוצר כן נקל הפככם בידי כי אתם
בידי כמו החומר ביד היוצר והיאך אתם אומרים כי אינני ראה מעשיכם . כי יאמר מעשה לעושהו בתמיה
וכי יאמר מעשה לעושהו לא עשאתי ומה לו להפוך אותי מכלי אל כלי . וכפל הדבר במלות טונות ואמר יצר
אמר ליצרו לא הבין . יצר הוא טס לכלי הנוצר ביד היוצר . ולמ"ד לעושהו ליצרו במקום בעבור כלמ"ד את
אמרי לי . . . הלא עוד בזה עוד במעט זמן תראו ההפך שאני עושה בכם . ואח' מעט מזער כפל עכ
ענין במלך . טונן להמעיט הזמן והנבואה באמרה בימי אחז ואח' טזה יהיה בקרוב בימי חזקיהו . ו
טב לבנות לבית . לבנות הוא יצר הלבנות טיס בו ארצם גבוהים וכשאים . וכרמל הוא מקום עדות התב

התבואה וכרמים ועצים טפלים . וזה המטל אמר על הגאים הרמים שהיו בימי אחז שיטרכו טפלים בימי חזקיהו עד שלא יהיה להם רשות לדבר ויטרכו על כרחם לדרך הטובה . והכרמל והם הטפלים והענבים שהיו בימי אחז ולא היה כח בידם להנכיח בימי חזקיהו יהיו נטאים כארצי יער הלבנון ויוסיפו בכבוד ובגברולה עד שידמו לארצי הלבנון כמו שאת ויספו ענבים בה' שמתה . ושבעו . אותם שהם חרשים עתה לשמוע דברי הספר והם עורים לראותם כמו שאת למעלה ותהי כדברי הספר החתום . ומאפל ומחטף טיהיה להם דל הצרה תראה הכבואה שתתקיים שהיו עורים בה כט כשהיה מוכיחם הנביא . ויספו הם יהיו בצרה והענבים יוסיפו לשמוח בה' שהיו מאמינים בו קודם לשמוח כשיראו שתתקיים הכבואה ולרשעים הצרה ולהם הרנחה והכבוד בא הצרה עתה יוסיפו וכפל הענין במלות שונות ואמר ואבינוי וגו' כלומר האביונים שבאדם שהיו בירושלם והם הענבים . כי אדם ישמחו ויגילו כשיראו אפיסת העריצים והלצים וטקדי אץ שהם לא היה להם רשן לדבר לפניה ולא להוכיחם כשיראו בפורענותם יגילו כמו שאמר באבד רשעים רנה . פי' טקדי און מתעסקים ומהירים אל האון . מחטיאי . כטאדם מוכיחם בדברים חושבים הדבר עליו לחטא כאלו הכה או אותם . וכן למוכיח בטער יקוטון תי

והיה כחלום חזון לילה המון כל הגוים הצב
הצבאים על אריאל וכל צביה ומצדתה וחמ
והמציקים לה : והיה כאשר יחלם הרעב וח
והנה אבל וחקיץ וריקה גפשו וכאשר יחלם ה
הצמא והנה שותה וחקיץ והנה עיף וגפשו שו
שוקקה בן יהיה המון כל הגוים הצבאים על
הר ציון :
השתעשעו ושעו שכרו ולא יין נעו ולא שכר :
כי נסך עליכם יהוה רוח תרדמה ויעצם אתו
עיניכם ואת הנביאים ואת ראשיכם החזים ב
כסה : ותהי לכם חזות הכל בדברי הספר הח
החתום אשר יתנו אתו אל ידע הספר לאמר
קרא נא זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא : וג
ונתן הספר על אשר לא ידע ספר לאמר קרא
נא זה ואמר לא ידעתי ספר :
ויאמר יהוה יען כי נגש העם הזה בפיו
ובשפתיו כבודני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם
אתי מצות אנשים מלמד :

והיה כחלום חזון לילה מה שרואה אדם בחלום
בחלומי יקרא חזון ואעפ שאיננו כבואה
ותי כחלום הרהור ליל וזה מפרט בפסוק הבא ל
לפניו על אריאל על העיר שהמזבח בתוכה כמו ו
ספיר : צוביה כמו צובאיה ומצדתה : בחולם ופ
ופי אנשי מצודתה כלומ' בוכי מצודו עליה ללכדה
והיה כאשר יחלום כמו שהאדם רעב טיטן וב
ובשנתו ראה שהוא אוכל והוא מה שהיה מה
מהרהר בעוד שהיה ער והנה בהקיצו רקה נשטו כ
כמו שהיתה קודם השינה כי כל חולם לא ימצא דבר
בהקיצו מכל מה שהיה חולם : וכן הצמא והנה עיף
כמו הצמא לפי שהעייף מן הדרך צמא כקר העייף
צמא וכן הארץ הצמא ככל סלע כבד בארץ עיפה
שוקקה מתאזה מן ואל איטך תשוקתך והוא תאר
מן המרובע על מטקל כסר סוררה : התמחמהו
ותמהו זאת הנבואה בימי אחז חמ'

התממהו כנגד אנשי יהודה ופי' התעכבו כמו וית
ותממה : והעכוב הזה במחשבה אמר האריכו מ
במחשבתכם ותחשבו בלבבכם בעכוב כדי שתת
סתבוכו בדבר ואחר שתבוננו בדבר תמהו בעצמכם איך
אלהים חיים שאנו' לכם כביאי האמת ואתם מתפתים בדברי
אבי זל' התעוררו ועורו אחריכם מענין ועיניו השע והם
כביאי הסקר התעוררו ועורו אתכם מלראות הנבונה
סכרו ולא יין : הם כביאי הסקר ואח' ולא יין ולמעלה אמר
תעו בטכר אינו אומ' בזה הפס' שאינו משתכר
אלא אומר כי נס בעת שאינם שותים הם שוכרים כי לא
יטבילו ולא יבינו כמו השכור וכפל השחק בענין ב
ב'ט כי נעו כמו שכרו כי השכור יכיע ויניד גופו הנה עד
טכופל : כי נסך כסה : כמו והמסכה ה
המסכה ואת קטות הנסך שהוא ענין כסוי כלימר כסה
אתכם בכה תרדמה שהפיל עליכם עד נ
סאתם חסובים כנרדמי טאין אתם שומעים למי שיקרא
לכם : ויעצם : ויסגורו כן מן הקל עוצם עיניו כס
כסה עליכם וסגר עיניכם שלא תראו ולא אתכם לבדכם
אלא הנביאים שהם כביאי הסקר ואת ראשיכם הח
החזים כסה והם הם המעצמים את עיניכם עד שלא
תראו ומה שאמ' כי נסך ה' עליכם כלומר כל כך הוא
הכסוי חזק עד שידמה כי מה' הוא או פירשו על דרך
הטמ' לב העם הזה כמו שפירשנו : ותהי לכם נ
חזות הכל כבואת הכל כלומ' כבואת כל כביאי ה' המתכבאי
לכם הוא לכם כמו הספר החתום

שאל יתנו החגרת ליודע לקרונה ואמר לא אוכל כי חתום
הוא ימצא זאת העלה לפי שאין רצונו לקרונה כי א
חס היה רצונו לקרונה היה אומר פתח אותו ואקראנו
כן החכמים טכס אומרים כי יט בדברי ה' דברים י
סתומים לפיכך לא יתנו לב להם ואם היה רצונם לשמוע
ולהבינם יאמרו לנביא פרט לנו זה הדבר הסתום
וגתן : לאמר לא ידע ספר ואמר לא ידעתי לקרות ספר
ואשילו יהיה פתוח כי הכסילים טכס ימצאו עלה
אין אנחנו מבינים דברי אלהים אמרו לחכמינו והנה
חכמיהם וכביאיהם יטעו הנה כי בין זה נ ובין זה הסבר
לא יקרא כן דברי ה' לא ישמעו ביניכם לא לחכמי ולא
לכסילי : ויתכן לפר' חזו הכל שלא יהיה חזות סמוך
ויהיה הכל כמו לכל ופירושו הנבואה היא לכלכם
בין לחכמים בין לכסילים כדברי הספר החתום : על אשר
לא ידע כלומר אל אשר לא ידע כמו וילך אלקנה הרמיה
על ביתו וכמו ותתפלל על ה' כמו ו אל וית הספר החתום
סדבריו סתומים וסתומים : ואמר ה' כי נגס : יש
מחלוקת בקריאת המלה הזאת ויש קוראים אותה
בט' הנקודה לצד ימין כמו נגס המסירה אשר עליו
שאל לית כותיה בספרא ואם בט' הנקודה בצד שמאל
הנה אחר כמה נגס והוא נענה : אבל ית בט' כמו
והנוגשים איים סתרגס חלף דארתרברב וכן נמצא
במקצת ספרים נגס בט' : ופ' הפס' לקריאת נגס
בט' כן ויהיה טעם יען נמטך אל לכן שאנו' בפסוק
אחר את בעבור טעמו זה לכן הנני יוסיף

החולכים לרדת מצרים ופי לא שאלו לעזוב
במעוז פרעה ולחסות בצל מצרים : וחייה לב
לכם מעוז פרעה לבשת ולחסות בצל מצרים
לכלימה : כי היו בצען שריו ומלאכיו חנם יג
יגיעו : כל הבאיש על עם לא יועילו למו לא ל
לעזר ולא לחועיל כי לבשת וגם לחרפה :

משא בהמות נגב בארץ צרה
וצוקה לביא וליש מהם אפעה ושרף מעופף י
ישאו על כתף עירים חיליהם ועל דבשת גמ
גמלים אוצרתם על עם לא יועילו : ומצרים
חבל וריק יעזרו לכן קראתי לזאת רהב הם
שבת : עתה בוא כתבה על לוח אתם ועל ס
ספר חקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם :
כי עם מרי הוא בנים כחשים בנים לא אבו ש
שמע תורת יהוה : אשר אמרו לראים לא תר
תראו ולחזים לא תחזו לנו נבחות דברו לנו
חלקות חזו מהתלות : סורו מני דרך חטו מני
ארח השביתו מפנינו את קדוש ישראל :

ולא מני : והעצה אינה ממני : וכפל הענין במ"ש ו
נאח ולנסוך מסכה ולא רוחי לא מרוחי ולא מדברי
ולנסוך מסכה כמו לעצות עצה כי העצה בסוד וב
ובסתר וכן לנסוך מסכה ענין כסוי וסתר העצה ו
וכתי' ולא תמלכא מלך ולא שאלן בכביאי : או פי' ול
ולנסוך מסכה שחוטבים להתכסות בצל מצרים : ל
למען ספות חטאת על חטאת לא די להם בעונם ו
ובחטאתם אלא שמוסיפין עליהם חטאת זו שישאלו
על פני עזר מאחר שלא ברשותי וזהו מרד גדול ה
העבד באדוניו סתלה בארון אחר על פניו :

החולכים הנלכים מארצם לרדת מצרים לבקש
להם עזר : והיה מעוז פרעה ש
סחבתם טיהיה לכם מעוז יהיה
לכם לבשת שלא תעזרו בו ותכלמו מעצתכם : וה
והחסות לצל מצרים חסות טס בפלס גלות : כי

היו שריו ישרי יהודה או הכנוי למלך יהודה
כל הבאים בטני כחין האלף והיורד וכבר כתב
כתבנוהו עם חפרינו בספר מכלל בחלק
הדקדוק ממנו והוא מענין בשת ופי' הכל בוסן ממ

ממנו וככלמו כשהלכו על עם לא יועילו למי על במקום אל כמו ותתפלל על ה' וילך אלקנה הרמתה על ביתו
והדומי להם : משא בהמות נגב : נבואה זו סתתנבא סיפאן בהמות הנגב ר"ל חיות המדבר שיאכלו
ההולכי לבקש עזר ממצרי' ונגב פי' ארץ יבשה וחררה כמו ארץ הנגב כתתני : והוא מדור חיו

הרענ' יקרא נגב מצרי' לפי שהיא דרומי לא' בארץ צרה וצוקה אותה הדרך שהם הולכי בה היא צרה וצוקה ו
סיטכנו בה חיות רענ' ואת סיפאן מהם לביא וליט אפעה ושרף מעופף אל אשר יסאן על כתף עירי חיליהם
סנוטאי ממון על העירי ועל הגמלי לתת למלך מצרי' טיעזרם ממלך אסור : דבשת היא חטורת הגמל והיא
סובלת המטא כמו הכתף בחמתי : על פרטתיו שהוא כמו אל עם : וית מטא כמו מטא צמד פרדים אדמה את
נטלין על בצירהון בארע דרומא : ומצרים לכן קראתי לזאת פי' קראתי לזאת ירושלים : רהב הם שבת
החזק שלהם הוא שבתם בצירים ירושלים ולא ילכו לבקש עזר ממצרים כי לא יועילו להם

ויהי פי' חזק כמו ויהיבם עמל ואון : וית בכך ערעית מנהון קטולין : עתה אמר האל לביא
בא כתוב אותה הנבואה על לוח אתם ר"ל אתם שתראה מה שתכתוב חקתה
חקה אותה נבואה על ספר כדי שתהיה עדות ליום אחרון : ופירוט לעד עד עולם כדי שיראו הם והבאים אח

אחריהם כי לא לחנם הבאתי עליהם פורענות אלא בעבור עונם כי עם מרי הוא וכבר העידותי בהם יום
יוס פי' כביאי ולא אבו שמע לפיכ' כתוב התוכחה והדעה העתידה לבא עליה כדי שתהיה לעדות : חקה היא
במפיק וענינו חקוק אותה : ולדע' יונת' אין הא חקה במפיק ולא הא כתבה שתרבש עול כתב על לוח ביניהון
ועל שטין דספר רענס : בי עם מרי כחטים תאר האחד כחש והוא מן הדגושים ולולי החית היה דגוש
באקל אכר אכריהם : ופי' עם מרי כתרגומו עם סרבן שמורים באל ובמצותיו : בנים כחשים :

מהם היו בני האל וכחשנו בו טאיכנו אביהם כי אינם טומעים אליו כי הכן טאיכנו טומע לאביו הרי הוא כ
כאלו מכחשנו טאיכנו אביו : אשר אמרו לרואים ולחזים : הם כביאי ה' ככונות דברים ישרים : ח
חלקות כמו שאומרי' נביאי הסקר ממחליקים להם ואומרי' שלום יהיה לכם עשו כתאונתכם :

מהתלות : הם אינם אומרי' שהם מהתלות אבל הנביא קורא לדברי נביאי הסקר מהתלות שהם מהתלי בהם
ואומרים להם אל תיראו והם אומרי' לנביאי ה' חזו לנו כדברי אלון הנביאים שרואים לנו שלום וטוב והם א
אינם יודעים כי הם מהתלות ולא דברי ישרי : סורו מני דרך מני ארח : טניהם הננ' בצרי' אומרים
לנביאי ה' סורו מן הדרך הזה ומן הארח הזה

הטביעו מפנינו מה שאנכם אומרים לנו בכל יום ויום בטע קדוש ישראל : לכן
ו ב

לכן בה אמר יהוה אל בית
יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש
יעקב ולא עתה פגיו יחורו: כי בראותו ילדיו
מעשי ידי בקרבו וקדישו שמי והקדישו את קד
קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו: וידעו
תעי רוח בינה ורגלים ילמדו לקח:
הוי בנים סררים נאם יהוה לעשות
עצה ולא מגי ולנסוך מסכה ולא רוחי למען
ספות חטאת על חטאת:

מי סמוכיחם בסער כלומ' ברבים כדי שיושרו יט
יסיומו לו מוס ויכסלוהו בדרכיו כלומ' יזמינו לו כ
כל רע וילטינו עליו למלך ומטיס הצדיק בתהו זה
והכל: ותי' ואחטיוו בסקר דין זכאין: יקוטון מכ
מנחי העין והוא מענין מוקט ויהיה יקוט וקוט בע
בענין אחד: וכת' בצין ליה תקלא: ויש לפרש יק
יקוטון מענין קט ומטרטו טהוא שרש קטט: וכ' ה
התקוטטו וקוטו מן לקוטט קט כי כמו שמקוטט עצ
עצים או קטים לוקט מכאן ומכאן ואוספן יחד כן
מחרף האדם מלקט מומיו מזה ומזה ואומר לו כן

הס עושים מי סמוכיחם אומרים לו חרפה וגדופים מלקטים ואומרים לו הלא אתה עשית כך וכך במקום
פלוגי או בזמן פלוגי ועוד עשית כך ואיך תעשה עצמך מוכיח: לבן אל בית יעקב אשר פדה את אב
אברהם: פירו הפסוק כן ה' אשר פדה את אברהם אמר אל בית
כי כלם בני יעקב וכאשר יט בהם אנשים רשעים הרי יעקב אביהם כאלו בוש ממעשיהם אלו היה חי כא
כאדם טהוא צדיק שיצא בנן לתרבות רעה טהוא בוש ונכלם ממעשיו: וטעם אשר פדה את אברהם כי כ
כמו שהיה אברהם אבינו בין רשעי נפדה ה' אותנו מידם והוציאנו מארצם כן היו העכונים טזכר למעלה בין
הרשעים ולא היה בידם יכולת להחזיק בדרכי ה' בפרהסיא אמר עתה יבא זמן וזהו בימי חזקיהו שיחזיקו
בגלוי בדרכי ה': והקדישו קדוש יעקב: והם יקראו בית יעקב באמת ולא יבוש יעקב ממעשיהם אלא יבטח
ממעשה ילדיו בימי חזקיהו שיטובו לדרך טובה ויכלו הרשעים במלחמות טקדמו ואותם שיטארו מהם טלמ
טלמדו ממעשיהם ולא היו רשעים כהם אותם טהיו תועי רוח ורעים יטובו לדרך טובה ולא יבוש יעקב ממ
ממעשיהם אלו היה חי: פניו יחורו יתלבנו מתרגז לבן חור: והבוש יתלבנו פניו: וכ' בדברי רז"ל המלביץ
פני חכמו ברבים: כי בראותו פו בראות יעקב ילדיו טהם ילדיו ובניו באמת בלבית בדרך טו
הטובה ובראותו מעשה ידיו בקרבו והוא מה שאעשה במחנה אטור הבא בארצו ובראותו כי
יקדישו ילדיו טמי על הכס הגדול והקדישו את קדוש יעקב שיאמרו בהקדיסם טמו קדוש יעקב ואלהי ישראל
טהוא אביהם אז לא יבוש יעקב אבל יטמח וכל זה דרך מטל כמו טפיר: ופי' יעריצו יתנו לו בתהלתם הכח
והמעצרה טהכה במחנה אטור כלילה מאה ופמנים וחמשה אלף ולא הוצילה להם גבורתם וכחם נרוב ח
חילם: ומה טסמך קדושת האל ליעקב בכל מקום ולא עשה כן לשאר האבות כמו טאמ' קדוש יעקב ואמ' כי
כה אמר ה' צבאות קדוש ישראל אביר יעקב ואמ' קדוש ישראל מוטיצך: ואמר גאלכס קדוש ישראל ואמר ק
קדוש ישראל ויוצרו: ואמ' גואל ישראל קדושו ואע"פ שמקצתם יט לפרט על כלל ישראל מכל מקום יט בהם
טאין להם דרך לפרטם אלא על יעקב עצמו ואמ' זה לפי טיעקב ראה קדושת האל במראה הנבואה במחזה
סולס מוצב ארצה וראשו מניע השמימה: וידעו אותם טהיו תועי רוח מתחלה בראותם הכס הגדול

הזה ידעו כיכה כלומ' יתבוננו במעשה האל וידעו כי הוא מטביח במעשה האדם וידעו כי כל
אשר היו אומרי' להם הנביאים נביאי הטס היה אמת וכפל הענין במל' טוננו ואמ' ורגנים הס תועי רוח: ול
ולקח הוא התורה כמו כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תצטובו: דהוי בנים סררים: הנה אמ' בתחלת
הספר שיטעיהו נבא בימי עזיהו יותם ולא ראינו במלכים אלה טבקטו עזר ממצרים כמו טאמ'
באלה הפרטים וחוכיחם בזה ואם נאמ' כי כתב על דור צדקיהו טהי' אחרי' ואמ' עליהם הוי טיטלחו למצרי'
לעזרה וכ' עשו ולא יראה כן לענין הפרטיות טהוא אומר אחרי כן בתשובה טכעטי' בימי חזקיהו לפי' נאמ'
כי בימי אחז היה זה ואע"פ טלא ככתב בספר מלכים ולא בדברי הימים או בימי חזקיהו עצמו טלא היו טרי
יהודה טובים כי בהכרח גדול הטיבם חזקיהו למוטב והנה מלך אטור עלה על כל ערי יהודה הבצורות וי
ויתפסם ואלו היו טובים לא בא להם כן: וזהו הנכון לפי ענין אלו הפרטיות הסמוכות ומה טאמר בכל הפ
פרטה מהם קדוש ישראל לפי טנקדש בישראל בדבר מחנה אטור: ואמ' הוי בנים סררים אוי להם לאותם
טנקראו בנים כמו טכתו' בנים אחס לה' אלהיכם אבל הס סררים כפרה סוררה וטוטים מדרך הטובה ועו
ועוזבים אביהם טבטמים נכטבא אלהם צרה לא יטובו אליו ולא יבקטו ממנו עזר אלא מבקטים עזר מ
מאויביהם ובכל אשר הס עושים לא יטאלו פי' נביא לטאל את פי ה' על מעשיהם אלא עושים בעצת עצמם:

ישעיה

כי עם בציון ישב בירושלם בבח לא תבכה ח
חגון יחגך לקול זעקך בשמעתו ענד : ונתן ל
לכם יהוה לחם צר ומים לחץ ולא יבנה עוד
מוריד וחז עיניך ראות את מוריד : ואזניך ת
תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לבו
בו כי תאמינו וכי תשמאלו : וטמאתם את צ
צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך ת
תזרם כמו דוח צא תאמר לו : ונתן מטר זרעך
אשר תזרע את האדמה ולחם תבואת האד
האדמה וחיה דשן ושמן ירעה מקניך ביום ה
ההוא כר נרחב : והאלפים והעירים עבדי ה
האדמה בליל חמוץ יאכלו אשר זרע ברחת
ובמזרח :

ירושלם לרחמכם ירוש ויכסא על מחנה אטור לרחם
אתכם : כי אלהי משפט ה' ולא יספה הצדיקים עם
הרשעים : אשרי כל חוכי לו כי הם ינצלו : כי
עם בציון יסב לא כשאר ערי יהודה
סנתפסו ביד מלך אטור בעבור סלא היו חוסיס ב
באל בירושלם בכה לא תבכה אתה העם אשר ביר
בירושלם סלא יצאתם ממנה לבקש עזר ממזרים
בכה לא תבכה כמו טבוכים האחרים סנתפסו כי
האל יחנך לקול זעקך : כשמעתך עכך : כאשר שמע
זעקך ענה אותך והו סקיע חזקיהו בגדיו והתכ
והתכסה בסק ובא בית ה' והתפלל סס וענה אותו
האל על ידי ישעיה הנביא נאמ' אל תירא מפני הד
הדברים אשר שמעת וגו' : ונתן לכם ה' ה
המפרטים פירטן כמו ואס

אינך יוצא טעירותו כי אם אינך יוצא : וצמית והלכת : ואם צמית והלכת והדומים להם : ויהיה לזה הפי' וי
ולא יבנה כפא רפה כלסון ישמעאל את' אם עד עתה נתן לכם לחם צר ומים לחץ לא יהיה עוד זה כי לא כ
יבנה עוד מוריד : ויהיה מוריד כמו מטרך מן יורה ומלקוט : ופי' לא יבנה לא יאסף ולא יעצר והדומה לו ב
בדברי רז' כנפיה לאסיפת העם ולעצירתם : ואז בימי חזקיהו היה להם בצורת ובסר להם אותם בטבע
כמו שאל' אכול הסנה ספיה ובסנה הסנית סחים ובסנה האליסית זרעו וקצרו וגו' : או פי' ולא יבנה לא ידחה
בכנף הארץ כלל לא יהיה רחוק מכס המטר אלא קרוב סיהיו עיניכם ראות תמיד : ויש לפרש מוריד מן ול
ולא שמעתי לקול מורי ונאמ' זה על חזקיהו ואס יור מוריד : לרבים יהיה חזקיהו וסריו ר' סלא יסלח סלנחים
בכנף הארץ כמו טעסה אחז ססלח למלך אטור לעזור לו במלחמת רצין ופקח אכל חזקיהו יהיה בטוח במק
במקומו ולא יצטרך אל עזר אדם ועיניך יראו אותך תמיד בירושלם סורה אותך הדרך הטובה והישרה ויוכח
פיר' הפסן על מחנה אטור סתרנס הפסוק כן : ויהי' לכן ככסי סנאה ובזת מעיקא ולא יסלק עוד סכנתיה
מבית מקדשא ויהיו עיניכסן תמן חזן ית סכנתיה בבית מקדשא וכסון הוא פירושו ומים לחץ בא בסמיכו
עם המס כמו מס ברכים : ואזניך אשי' יקרא אותך המורה מאחריך ויאמר לך זה הדרך לכו בה ת
תשמענה אזניך ותקעבנה כל טכן כסירה אותך פנים בפנים ר' סיהיו דורו סל חזק
חזקיהו בימים ההם ספצים לסמור התורה והמצות וסנמעים לקול מוריהם : אשי' יקראו אתם מאחריהם : כ
כי תאמינו וכי תשמאלו כסתרצו להטות אל הימין או אל הסמאל לא תעטו אלא הדרך הישר כגד עיניכס ל
לכו בה לא תטו ימין וסמאל ממצות המורה : ותאמינו כמו כי תימינו האלף תמורת היור

וטמאתם כסידבר כנגד העם ידבר פסס לסני יחיד דרך כלל ופסס לסני רבים דרך פרט : ושי' וטמאתם
תתנו אותן כמו טמא כי כן אמר חזקיהו על הפסילים טעסה אחז אצ' את' ללויס והוציאו אתה
הכדה מן הקדש ונאמ' ויוציאו את כל הטומאה אשר מצא בהיכל ה' ונאמ' ויקבלו הלויס להוציא לנחל קדרון
חונה : והכדה והטומאה הם הפסילים והמסכות' אפדת' כמו וחסב אפדת' כתרנומו ענין תקון : תזרס תזרס
למקום רחוק : כמו דנה : כמו הכדה סתסב במקום רחוק מבבלה בימי כדת דתה : צא תאמר לו : תאמר לפ
לפסל צא חונה : צא כמו צואה ותסלככו לחזן : וכן הוא במסרה לית לסון טכנף : ונתן יתן לך מ
האל מטר לצורך זרעך אשר תזרע וכן יתן לך לחס תבואת האדמה כי לא יבא
וירקון ולא יאכלנו הארבה : ועוד יהיה לחס ארצך דטן וסמן וגס מקכך ירעה כמו כן כר נרחב כי הכל יהיה
מלא תבואה וירעה המקנה ברר' : כר הוא מקום מרעה : ומקניך כתוב ביור אפסר טהוא לרבים או הוא ת
תמורת למד הפעל ותי' הפסוק כן יתן מטר זרעך דתזרע ית ארעך ועבור ועללא יסגא בארעא ויהא פרכס'
טבא יתפרכססן צדיקיא מניתהון בעדכא ההיא טמן רכיכין וסטימן : וחאלפים הסגרים כמו סגרי
אלפיד : והעירי' הם עולי החמורי' : עבדי האדמה טעוכדי בהם האדמה כליל חמין יאכלנו
מרב התבואה סיהיה להם יאכלנו הסגרים והחמורים המספא הכקי טיכסן אותה להם ויזרנו ויבררנו כמו החט
החטים למאכל האדם : כליל הוא המספא כמו אס יגעה סור על כלילי חמין : נקי לפי ענינו וגס יס לו דו
דומה כלסון ערבי' ותי' כליל פטים : זרה

לכן כח אמר קדוש ישראל יען מאסכם בדבר הזה ותבטחו בעשק וגלו ותשענו עליו: לכן ייחיה לכם העון הזה כפרץ נפל גבעה בחומה נשגבה אשר פתאם לפתע יבא שברה: ושב ושברה כשבר נבל יצרים כתות ולא יחמל ולא ימצא במכתתו חרש לחתת אש מיקוד ו ולחשוף מים מגבא:

כי כח אמר אדני יחזה קדוש ישראל בשובה ו ונחת תושעון בהשקט ובבטחה תהיה גבורת גבורתכם ולא אבייתם: ותאמרו לא כי על סו סוס ננוס על כן תנוסון ועל קל נרכב על כן י יקלו רדפיכם: אלה אחד מפני גערת אחד מ מפני גערת חמשה תנוסו עד אם גותרתם בת בתרן על ראש החר וכןם על חגבעה: ולכן י יחזה יהוה לחנכם ולכן ירום לרחמכם כי אלהי משפט יחזה אשרי כל חובי לו:

לכן בדבר הזה בדבר נביאי ה' טמוכיו אתכם ללכת אל הדרך הטובה בעטק וכלון ותב ותבטחו בממונכם שהוא מעטק וגזל וכלון סי' מו מוטה כלומ' דין מוטה כלומ' טקטו מטפט דין העט העטוקים בממון טקקו מהענטק והנה ממנוכס חתם ועסק ואתם בוטחים ונטעכים עליו טקטענו בו טקטלחו סחד למלך מצרים לעזור לכם מיד מ מלך אשור כמו שאל למעלה ישאל על כהא עיריס חיליהם: ואל קדוש ישראל על הבוטחים בו כי ה הבוטחי' בו ומקדישים שמו הוא יהיה בעזרם ואת ואתם טבוטחים בהם תפלו כפרץ נופל: לכן כפרץ נופל אחר סכפל הבנין הוא פרץ כי הפרץ לא יפול אלא כאל על סס סנסו: וכן נטחני קמת: והנה פי' אחריו מה הפרץ ואל נבעה כחומ בחומה כסגבה: ונבעה הוא מקום נפוח בקיר וה' מענין שחין אבעבעות: וכאשר בקיר מקום נפוח הוא קרוב ליפול: ואל בחומה כסגבה לפי שתכבד החומה שהיא גבוהה על מקום הנפוח שהיא באמצ

באמצעיתה או למטה ממנה ותפול פתאם ותסבר לכבוד גבהותה וכמו שאותו מקום הנפוח הוא גורם לכם לכבילת החומה הנסגבה כן יהיה לכם העון הזה שאתם מבקשים עזר ממצרים יגרום לכם משלכתם נפי כבילה גדולה בסבר גדול מאין תרפא ככפילת החומה הנסגבה שיטברו אבניה בכפילתה משני סנככטת א חביטה רבה מפני גבהותה: וכן המטיל לענין אחר בחומה כסגבה משני סהס חטבו להם פרעה מלך מצ מצרים שיהיה להם כמו חומה כסגבה משני האויב: ושברה האל יטברו אותה החומה שאתם חושבים להשגב בה יטבור אותה כסבר ככל יוצרי' כמו שיטבר

חרש יקרא בסתם יוצר ויהיה זה הסבר כמו שיטבור כלי היוצר כלי חמלה טאין בדעתו להשאיר ממנו מכתה אחת לחתות בה אש מיקוד או לחסוף בה מים מגבא אלא יטברוהו עד שיהיה כתות כתינתו דקו והמקו' סינקדץ בו האש כקרא יקוד: וכן בדרך העולם לקחת אש מיקוד במכתת חרש ולחתות כמו לקחת וכן היחתה אש אש בחיקו וגב יקר' מקו' סיקו בו מעט מים: וכן בחתותיו וגבאיו ואין אדם יכול לקחת ממנו בכלי כי אש כסבר כלי טיכול לסמור טחתי הסבירה בקרקע הגבא ויקח מעט מים טבו וכאשר יקח המים מן הגבא הנה כשאר הגבא חשיף ומגולה לזיכך אל ולחטוף: וכן לחטוף חמטים פורה לקחת כל התורט עד שלא יטאר ביקב כ כלום: וית' ולחטוף ולמזלח ענין דלוח מים: בי כה אחר ה' בטובה ונחת כפל ענין במעט וכן כפל עוד ואל בהשקט ובטחה אל אני אמרתי אש לטרוח לבקש עזר כי אש טקטבו בעירכם ואת תהיה גבורתכם לל כי ה' כלחם לכם ולא אבייתם: ותאמרו על סוס ננוס אש יבא האויב יט איתנו סוסי' ונכנס עליהם מפני האויב עד יעבר ואחר כן נטוב

לארצנו ועל קל נרכב: סוס או גמל קל: וכדבריהם כן יהיה שתכנסון אבל לא המכוסה טחטבתם שתנצלנו מ מיד האויב כי אש תרכבו אתם על קל רדשיכם יקלן מכס ויטיגו אתכם: אלה אחד את' אחד ואחד ואחד טחי' צריך אל' כן לפי שהאלף הוא אחד במעלה הרביעי' ואחד הוא אחד במעלה הראשונה ואחר שהרב ינוס מפני המעט ומפני גערת חמשה תנוסו כלכם עד אם נותרת' אש במקו' אשר כי ימצא במקו' אשר כמו עד אם דברתי דבריי' ובמקו' כאשר כמו אם יהיה היכול לבני יטר' ואם מוזב אבני' תעט' לי ויהדומי' להם אל' כל כך תנוסו הנה ונהנה עד שהנשאר' בכם יהיו מעט' בין רבים כמו התרן על ראש ההר סיראה יחידיו מרחוק: וכן כמו הנס על הגבעה והעני' כסול כי הנס יפרסו על התרן: ולכן יחכה ה' יחכה פעל יוצא כלומ' יבטיחכם שתחכו לו לחנככם טעור יחון אתכם ויסעד אתכם ועבנין הזה על אשר יחלתני: וית' השטוק הזה עם הפרטה הבאה אחריו עתידה: והנכון שהוא מענין הפרטה שמדבר על דו דורו של חזקיהו ועל הרעים שבהם סמבקים עזר ממצרים אחר עד השטוק הזה והשטוק הזה כנגד הטובי' חזקיהו וסיעתו' לחנככם: לחנן אתכם: לחנן בטקל אין גחלת לחמם: ירנס

והשמיע יחזה את הוד קולו ונחת זרועו יראה
בזעף אף ולהב אש אכלה נפץ וזרם ואבן בר
ברד: כי מקול יחזה יחת אשור בשבט יכה: ו
והיה כל מעבר מטה מוסדה אשר יגיה יחזה
עליו בתפים ובכנורות ובמלחמות תנופה גל
גלחם בה: כי ערוך מאתמול תפתח גם הוא
למלך חוכן העמיק הרחיב מדורתה אש ועצ
ועצים הרבה נשמת יחזה כנחל גפרית בערה
בה: הוי הירדים מצרים לעזרה על ס
סוסים ישענו ויבטחו על רכב בי רב ועל פרש
פרשים כי עצמו מאד ולא שעו על קדוש יש
ישראל ואת יחזה לא דרשו: וגם הוא חכם וי
ויבא רע ואת דבריו לא הסיר וקם על בית מר
מרעים ועל עזרת פעלי און: ומצרים אדם ול
ולא אל וסוסיהם בשר ולא רוח ויחזה יטה ידו
ובשל עזר ונפל עזר ויחדו בלם יבליון:

טמחת לבב: ואת הולך כי המחול הוא טהולכים
רבים איש ביד חברו סביב סביב והחליל מכה בת
בתוכם: לבא בהר ה' סיבאו בהר ה' טהולכים
המקדש לסיר ולהלל טס אל צור ישראל טהיה צורם
נחוקס עם מלך אשור: ורזל פי כי בליל פסח היתה
מגפת מחנה אשור טס הסיר יהיה לכס בליל התקד
חג טאנות בן טירה והלל זהו ליל הפסח:

והשמיע ה' כטבא מלאך ה' בא בקול רעם טהב
טהבהילס וינאה נטמתס: נחת מ
מתרגמי' וירד נחת נחה הוא טס הירידה רל טיור
טיוריד האל זרועו עליהם רל מכתו: ולהב אש אכ
אכלה פי רבותי' ולטרפת נטמה וגוף קיים כמו ט
ספי' בפסוק ונחת כבודו יקד יקוד: נפץ וזרם כא
כאלו ירדו עליהם בריקים מנפצים ומטברי' וזרם
מטר נאבן ברד כן יכלו במהרה: בי מקול
ה' בטבט יכה האל יכה אותם בטבטו און פי'
אשור טהיה מכה בטבט עתה יחת ויטבר טהרי קר

קראו טבט כמו טאת הוי אשור טבט אפי וכן תי' ארי מקל מימרא דה' מתבר אשור די בטלטון מחא: וזהו
כל מעבר מטה מוסדה בכל מקום טיעבר במחנה המטה טיסד האל לן טיניחנו עתה על מלך אשור

בתפים ובכנורות ותהי המלחמה טילחם ה' עליו בתפים ובכנורות לא בכלי מלחמה: ומה טאת בתפים וב
ובכנורות כי באבוד רטעים רנה ובאלו המלאך מנגן בטעה טמכה אותם ובמלחמות תנופה כפל ענין
כי המנגן מניף בידו: מוסדה טס וה' ארפה כלחם בה כתנ' רל במחנה כי הוא בלטון נקבה כמו המחנה ה
האחת אס תחנה עלי מחנה זקרי כס רל באנטי המחנה: וית' ויהא כל מגבר תקיפיהון ורברבניהון דיניח
ה' פורענות גבורתיה ביניהון בתפין ובכנרין יטבחון בית ישראל על קרבא תקיפא דיתעביד להו' בעממיה
בי צרוך מאתמול בטורק כמו בחולס תפתה הוא גהיכס: און כי ערוך הוא להס מאתמל קודם מותס ט
טהכביא התנכא בטורס בא הנזרה על נפילתס ובמות גופס תמות גם כן נפטס ותהי בגהיכס: ות
ותפתה זכרו בפסוק בלטון זכר ובלטון נקבה גם הוא למלך הנכץ גם למלך אשור הנכץ התפתה אע"פ טהיה
מתגאה ומתנשא בעצמו ואון' בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי לפיכך און' גם כן העמיק הרחיב האל ה
העמיק והרחיב תפתה למחנה הגדול הזה טיכנסו כלס טס: מדורתה מדורת התפתה תהיה גדולה לטרוף כ
בטות הרטעי' האלה כי יט טס אש ועצים רבי' ונטמת' ה' טהיא כנחל גפרית להס הט טס כמדורה טבוטרה
בה טלא תכבה בוטרת דולקת ופי' נטמת' ה' ההכל היוצא מהפה טיקרא נטימה וכן און' נפטו גחלים תלהט
וכל הענין הזה דרך מטל על הנזרה טהביא האל עליהם קטה רעה

הרטעים מדורה אש ועצים הרבה והעמיק והרחיב הכל דרך מטל: דווי על סוסים ישענו על סוסי
מצרים ולא טענו על קדוש ישראל ולא בטחו וכן ישעה האדם על עשהו: וגם הוא חכם
וגם האל חכם ויודע מחטבותס כי לא דרטו אל ה' וירדו אל מצרים לעזרה בעבור כי דעתס נ
ומחטבותס כי לא יטיב ה' ולא ירע ולכן לפי מחטבותס הביא עליהם רע להראותס כי יטיב וירע ולא תועי'
להס מה טחטבו להעזר במצרים ואת דבריו לא הסיר מה טנכאו הנביאים בטמן לא הסיר אותס הדברים א
אלא הקיס אותס למען ידעו כי האל מטגיה בעניני בני אדם ומדבר עם הנביאים וטולח אותס להוכיח ב
בני אדם ובראותס טיבא עליהם הרע טדברו להס הנביאים בטס ה' ידעו כי רנאה אותס: וקס על בית מ
מרעי' אלו ישראל ועל עדת פעלי און' אלו מצרים: ומצרים אדם ולא אל איץ בידס לעזר אש לא
אומר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה וסו

והסמיעה ג' טהיו בטחי' בהס ישראל בטרי' ולא רנח ופי' ולא מלאך נסקר הסוס לתטועה ואי' יעזרו מצרי' והס
לא יעזרו לעצמס כי ה' יטילהו עליהם וכטל עוזר מצרי' ונפל עזר ישראל: וידו הוא מלך אשור נטבט אפן ויט
ומטה זעמן כי גס בזו נטבה מלך אשור ובאותו הטבי והבזה בא ירטלס כטחנה עליהם ועל זה נאמר יגיע
מצרים נסחר כוט וגו' וית' ולא אל ולא רב: כי

והיה על כל דור גבוה ועל כל גבעה נשאה פל
 פלגים יבלי מים ביום דרג רב בנפל מגדלים:
 והיה אור חלבנה כאור החמה ואור החמה יה
 יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חב
 חבוש יהיה את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא:
 הנה שם יהיה בא ממרחק בער
 אפו וכבד משאה שפתיו מלאו זעם ולשונו כא
 באש אוכלת: ורוחו כנחל שוטף עד צואר יח
 יחצה להנפה גוים בגפת שוא ורסן מתעה על
 לחיי עמים: השיר יהיה לכם בליל התקדש ח
 חנן ושמחת לבב כהולך בחליל לבא בחר זה
 יהיה אל צור ישראל:

וזה כינוי משלל נזכר פעלו מן הדגש לפיכ הוא
 בסגול וברחת רחת מן רוח לפי שמזרין בה ומנקי
 הקט מן התבואה והיה לענין שאמר שיתן
 מטר על פני האדמה
 אחר כל כך יהיה
 ספע המים עד שההדים והגבעות יבאנו בהם מים
 ויהיה זה ביום הרגב כנסול מגדלים: ביום כמו
 בעת כמו ביום הכותו כל בכור: יום צעקתי בלי
 בלילה נבדך: וכן כל ביום ההו' שאומר על עתיד:
 והרגב הוא מה סהכה האל במחנה אשור כי אח
 אחר כן ברכס האל ליוסבי ירושלם ויהוד' בגל ט
 טוב: ופי' כנסול מגדלים שרים גדולים וכן תי' י
 רברבין כמו שאמר ויכחד כל גבור חיל ונגיד במ
 במחנה אשור: והיה אור הלכנה רוב המס
 נישט פיו משל לרוב הט

המפרטים פירטו פסוק זה לעתיד ויש ספרותו כמשמעו ואיכנו ככנן
 הטובה שתהיה לעתיד בימי המשיח וכן הוא: אבל יתכן לפרטנו גם כן משל בימי חזקיהו סיהיה להם טובה
 רבה אחרי מות מחנה אשור: והתשובה תמנו היתה גדולה וכמו שקורא הצדה חסך ואפלה כמו שאמר שמש
 וירח קדרי והכוכבים אספו כנהם והפסוקים הדומים להם לזה כן יקרא התשובה אורה כמו שאמר ליהודים
 היתה אורה ושמחה לא שהסוף להם אור השמש ואור הלכנה אלא הישועה היא האורה: וכן לא יבא עוד שם
 שמשך וירחק לא יאסף עוד והדומי לזה נסבעים ר"ל אורות גדולות רבות כמו שבעתי ויקס קין ר"ל נקמות
 רבות לא שני פעמי טבעה לכד כי חסכו טבע וטבעה יבא להגדיל החסכון כמו טבע יפול דזיק וקס טבע
 כחטא תכס והדומי להם: כאור שבעת הימים: דרך משל כאלו אור שבעת ימי השבוע יהיו כאחד בתוספת
 האחד על חברו: ביום חבוש ה' את שבר עמו: אף לעתיד ביום קבוצ גליות: או אחר מלחמת גוג ומגוג ועליו
 יתפרש לזה השירוש הספוק שלפני זה ביום הרגב שלא תהיה אחר המלחמה ההיא צרה בעולם וכאלו יה
 יהיה כל העולם אורה ואם בימי חזקיהו אחרי מות מחנה אשור: ולענין הפרשיות האלו לפני הפסוקים הב
 הבאים האלה ולאחריהם יראה הצנין הזה בימי חזקיהו כמו שפי': וכן דעת הגדול רבי משה מיימון ז"ל ופי'
 כאור שבעת הימים ז' ימי חכמת שלמה: וית' השפוק כן ויהא כהנר: שהרא כהנר שמשא וכהנר שמשא יהא עת
 עתיד לאהר' על חר תלת מאה וארבעין ותלת כהנר שבעת יומיא ביומא דיתוב ה' ית גלות עמי ונמרע מחתי
 יסי' הגה טס ה' סס ה' שחירו מלאכי מלך אשור הנה הוא בא להקס ממנו: ומה שאמר ממרחק
 לפי שהיה חנוכ מלך אשור כי האל הוא באלו הוא במרחק ממנו ולא יוכל להרע לו לפיכך אמר

כי הנה הוא בא ממרחק בוער אש: שאפו בוער על מלך אשור ועל מחנהו: וכבוד משאה: ההא אינה כנוי ל
 לכקבה כי היא רשה ואח' כובד משאה כלומר כבוד יהיה עליהם לסבול המשאה הכבדה ההיא שיטא האל עליה
 שפתיו מלאו זעם ולשונו נגזר כפל ענין במלך שוכן וספתיו ולשונו הם דברי הכבואה שהתכבד הכבואה עליהם
 וית' ממרחק כמה דאיתכבי עלוהי כביא מלקדמין: ורוחו ודבורו: וכת' וממריה כמו: שאל שפתיו ולט
 ולשונו כן את ורוחו או יהיה פי' ורוחו מלאכו והוא
 שוטף שיטטטט: עד צואר יחצה כמו מי הנהר שהגיעו לאדם עד צוארו שאין לו דרך לצאת מהם אלא יטבע
 בתוכם או הוא קרוב להיות טובע וכן מחנה אשור כמעט כלו כלס כי לא נשארו אלא מעט כשעור הראש אז
 אצל הגוף: להכפה גוים בנפת שוא: מקור כמו להניף פירוש דמחו יבא להניף הגוים אשר במחנה אשור בה
 בהכפת שוא נכפה היא הכברה שמיניפין בה התבואה ואותה אינה לשוא אלא לברר הבר מן התבן אבל זאת
 הכפה שניף האל בה הגוים תהיה כפת שוא שלא ישאר בה דבר צורך אלא הכל ילך לשוא ולאבוד ויה
 ויהיה גם כן מחו לעמים האלה כמו רסן מתעה כי הרסן שמינימין בצי הבהמה הוא מישר הבהמה שתלך
 דרך ישרה למקום שרונה הרנכב אבל זה הרסן ישים האל על לחיי העמים להתענותם לא לישרם ויוליכס ל
 לאבדן: השיר באותו העם שתהיה המגפה במחנה אשור יהיה לכם יושבי ירושלם שיר ושמחה כמו
 הלילה שמתקדש בו החג והוא הלילה של חג סממחים בו ואומרי' בו שיר'כן יהיה לכם זה ביום
 מפתל מחנה אשור שתשמחו ותעידו ותהללו לאל טעמה לכם כס גדול: והשיר הזה הוא בפה והשמחה היא ב
 בלב לפיכך אמר ושמחת לבב ואח' כהולך בחליל כי ההולך בחליל באמת יש לו שמחת לבב

ולא תשענה עיני ראים ואזני שומעים תקש
תקשבנה: ולבב נמחרים יבין לדעת ולשון ע
עלגים תמחר לדבר צחות: ולא יקרא עוד ל
לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע: כי נבל נב
נבלה ידבר ולבו יעשה און לעשות חגף ולד
ולדבר אל יחזה תועה להריק נפש רעב ומש
ומשקה צמא יחסיר: וכילי כליו רעים הוא זמ
זמות יעץ לחבל ענוים באמרי שקר ובדבר א
אביון משפט: ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדי
נדיבות יקום: נשים שאגנות
קמנה שמענה קולי בנות בטחות האזנה אמו
אמרת: ימים על שנה תרגונה בטחות כי ב
בלה בציר אסף בלי יבא: חרדו שאגנות רגזה
בטחות פשוטה ועורה וחגורה על חלצים:

ולא תשענה מענין ועיניו הטע סני טרשים ו
והענין אחד אמר כי באותו זמן לא יהיו ח
עורים וחרשים לדברי ה' אלא יראו וישמעו ויקבלו
דברי ה' וכן אמר למעלה ושמעו ביום ההוא החר
החרשים דברי ספר וגו' כי עד הזמן הזה היו עורי
וחרשים כמו שאומ' ויעצם את עיניכם: ולבב
כמהרים: שהיו עד עתה כמהרים עתה
יבינו לדעת דבר ה' וכמהרים הם הכפילים כמו וע
ועצת נפתלים כמהרה אמרו לכמהרי לב אמ' אותם
שהיו עושים עצמם פתאים ועלגים להבין דבר ה'
כמו שאמ' כי בלעג טפה ובלטון אחרת ידבר אל ה
העם הזה: ואחרי התשובה הגדולה הזאת ישובו לה
להיות רואים ושמעיים ומבינים ומדברים צחות:
לא יקרא עוד אינו אומ' עוד כל ימי עולם אלא
עוד כל ימי חזקיהו וכן הוא אומר ועמלנו ל

לא יזכור עוד דל כל זמן שהיו בן ואמר זה בעבור כי היו מתחלה מחכימים הרשעים ומיפס להם מעט
מעטיהם בפניהם וקוראים לנבל נדיב ולכילי טוע ואמר כי עוד כל ימיו לא יראו מפני הרשעים ולא יחכיפוס
עוד אלא לכל אחד ואחד מה שיש בו: והנדיב הוא האיש שהוא בעל כפס טובה ונותן מה שנותן בעין טובה
ונבל הפכו שהוא אדם פחות ולא יתן אלא בהכרח ובעין רעה: וכילי סנותן במדה לא יותר דבר בשום פ
פנים ועינו צרה אבל אינו פחות כמו הנבל: וטוע הוא ותרן בממונו מאד טמח במתנותיו והוא יתר במע
במעלה מהנדיב: כי צריך להפריט בין הנבל והנדיב כי מעטיהם וענין בהפך כי נבל ידבר בפיו
בלבן לעשות און כי הלב אינו עושה אלא חושב ואמ' יעס' כי הוא חושב תמיד
עד שיבא לידו מעשה וכן אמר ולעשות חונף ולדבר אל ה' תועה יחשב לדבר בעבור דבר התועה שאומ' ט
סאינו מטנח בבני אדם לפיכך יגזל כשיוכל כי חושב כי אין משפט ואין ה' רואה את הארץ ואינו מפחד כי א
אם מבני אדם: להדיר כפס רעב כי העניים שהם רעבים וצמאים אין להם עוזרים ברוב והנבל יריק כפס
כפס כלומ' יגזל מהם מאכלם והרי הוא כאלו יריק כפסם ויוציאה וכן יחסיר משקם: וכילי בצר
הכף והוא כמו ולכילי סוכר בחירק הכף ודבר על הנבל שהוא עושה מעשה נבלה
מדבר על הכילי שמחשבתו רעה אבל אינו כמו הנבל כי הנבל יעשה מעשה הרעה אבל הכילי אינו רע כל
כך שיעשה מעשה אבל חושב ומדבר רע על החלופים העניים ובאמרי שקר שמדבר יועץ לחבל העניים ו
וכן במשפט האביון ידבר לחיוב אותו בדיון ולהענישו זהו שאמ' ובדבר אביון משפט כאלו אמר ובדברו ע
על אביון במשפט לחבלו ולהשחיתו: ופי' כליו רעים מדעתו אומ' כמו שהוא צר עין ודעת חסרה ורעה כן כ
כליו רעים וחרשים ונפשיהם יתכונר במדה חסרה: ומות: דברי נבלות כמו כי זמה עמ' ונדיב

וכלל בכלל הטוע והנה הוא הפך הכילי כי הוא זמות יעץ והנדיב נדיבות יעץ: והוא על
נדיבות יקום בעבור הנדיבות יקום ויעלה במעלה גדולה: נשים כתרנו מדינן וכן בנות כריכן
אמר ככבר ערי יהודה שהם חושבות להיות שאכנות ובטוחות
עתה עוד תרגונה: ימים על טנה כמו עס טנה וכן יבא האכס' על הכשים דל טנה עס טנה כלומ'
לא טנה אחת לבד אלא טנה אחר טנה תרגונה כי האויב ישחית הקציר והבציר ואחר כן יגלה
אותם ותיכנה הערים חרבות: אסף אסיפת התבואה ונבוא' זו אפסר לפרשה עתיד על חרבן ארץ ישראל כלה
וחרבן בית המקדש בימי דקיהו או חרבן בית שני: וכת' כי ארמון כוטש בית מקדשא חריב ויהיה כחמת
עד יערה עלינו רוח ממרום וגו' וכל הפרשה עתידה בימי המשיח: או תהיה כבואה זו על חורבן ערי ישר
ישראל וגלות בימי הנסע בן אלה ויהיה פי' ארמון כוטש על שמרון שהיה ארמון מלך ישר: וגם על ערי יהודה
שתפס' מלך אשור ותייה כחמת עד יערה עלינו וכן בימי חזקיהו אחר מגפת מחנה אשור: חרדו שאכנות
אמ' חרדו שהוא צווי דברי' לפי שעיניו על העם אשר בתוך העיר רגזה צווי הכקבן בא' בכף הא
ופעמי' בכף לבדה כמו קראן לו ופעמי' בהא לבד כמו רגזה וכן פשוטה ועורה וחגורה: ויא' כי ארבעתם מק
מקור ועורה מן עמם ועריה: וחגורה פירי וחגור שק' על

כי כח אומר יהוה אלי כאשר יהנה האריות והחבפיר על טרפו אשר יקרא עליו מלא רעים מקולם לא יחת ומהמונם לא יענה כן ירד ח' יהוה צבאות לצבא על הר ציון ועל גבעתה : ו בצפרים עפות כן יגן יהוה צבאות על ירושלם גנון והציל פסח והמליט : שובו לאשר העמ העמיקו סרה בני ישראל : כי ביום החזא ימי ימאסון איש אלילי בספו ואלילי זחבו אשר עשו לכם ידכם חטא : ונפל אשור בחרב לא איש וחרב לא אדם תאכלנו ונס לו מפני חר ובחוריו למס יהיו : וסלעו ממגור יעבור וחתו מנס שריו גאם יהיה אשר אור לו בציון ותגור לו בירושלם : הן לצדק ימלך מלך ולשרים למשפט ישורו : והיה איש במחבא רוח וסתר זרם כפלגי מים בציון כצ בצל סלע כבד בארץ עיפה :

כי כה אומר ה' הנה אשור ומצרים וכליון באשר לא ידענו כי ונהנה תדענו כי וריע ה' לאשר יר ירצה וכן יטיב לאשר ירצה והם יושבי ירושלם כי מלך אשור שהשחית את ישראל ויהודה ומצרי יבא להשחית ירושלם ולא יהיה כח בידו לפי שלא ירצה האל : כי כה אומר ה' אלי אומר הנביא כי כן אמר לו ה האל כי יבא האל על המחנה ההוא כמו הארי על טרפו ויהנה כמו ישאף אש יקרא כתרנומו דמזר דמזדמן מלא רעים אספת רועים כמו קראו אחר אחריו מלא והדומים לו ענין אסיפה וקבוצ וכלשון האריה יבא הרועים מפה ומפה להציל הטרף מידו אם יאכלו והוא האריה מקול הרועים לא יחת ולא יעזוב בעבור טרפו ומהמונם לא יענה : פי' לא יכנע כמו לענות מפני והדומים לו כן ירד ה' צב צבאות על המחנה שבא לצבא על הר ציון ועל גב גבעתה : וציון הוא לשון נקב' כמו ציון היא דורס אין לה או פי' לצבא כי האל ירד עליה לצבא צבאו עפות לשון נקבה כמו כל צפור טהורה וכתב אהל המטיל מל מחנה אשור לאריה בגבורתו ולצפרי עפות להמיתו : והציל מקו בחוריק הא נכח והמליט נכחו כן למען הרגיע את הארץ : והדומים לו כתבנו בספר מכלל : שובו

אומר כאשר העמיקו לעשות סרה טובו והם בני ישראל שהרשיעו לעשות טובו מדרככם הרעים טובו טרם בא היום שתשובו על כל פנים כאשר תראו המעשה הגדול שייעשה האל במחנה אשור ויותר יהיה לכם גמול טוב אם תשובו קודם לכן ותאמינו לדברי הנביא : כי ביום ההוא טיבה האל מחנה אשור ויראו כי לא בחרב איש יפול ידעו כי ירד ה' עשת זאת וימאסון המה והוא האלהים ואין עוד : והאלילים שעשו לכם ידיכם תכירו שהנא חטא וטגיה גדולה שעלתה בדע בדעתכם כי הם לא יעילו ולא יצילו כי תהו המה ולא הצילו המחזיקים בהם שהרי נתפסו כל ערי יהודה וצלה ירושלם לפי שהחזיקו בה והתפללו לפניו שיושיע מיד מלך אשור : ונפל כי המלאך לא איש לא אדם ונס לו מפני חרב פי' ונס לו מלך אשור כמפני חרב כאלו שולפי חרב ירדפו אחריו כשיר כשירא המגפה הגדול במחנהו ינוס לו ובחוריו המעט הכותרים למס יהיו שימס לבבם מפני פחדם וסלעו ואל סלעו ומגדלו החזק יעבור כי לא יבטח בעצמו עד היותו טס מרוב פחד וימ אפי' סלעו יעבן מרוב פחד ויברח לו יותר רחוק והראשון ככון וית' ושלטנוהי מן קדם דחלא יעדון וחתו מנס טרית כמו מנס טיפחד אדם ויחת כשירא כס החיילנות כן יחתו סריו הסרירים מהמגפה אשר יראו אשר אור לו זה האור וזה התנור יס לו בירושלם שיטריס וימ אשר אור לו בציון ותנור על המזבח שהוא בבית המקדש כלומ' לכבוד מזבח ומקדשו יהיה זה וית' דזהנר ליה בציון לעבדי אוריתא ותנור בעיר ליה באשא בירושלם לדעברו על מיתריה : הן לצדק זה המלך הוא חזקיהו ימלך לעשות צדק ומשפט לפיכ' תהיה תשועה זו בימיו : וכך השרים יסורו למשפט וצדק : ולמד לשרים להורות על העצם ויספיק זולתה כמו הרגו לאבנר : והסלטי לאבסלס לאמות חמט והדומי' להם שכתבנו בספר מכלל : וזהו איש איש זה חזקיהו יהיה לבני דורו מחסה כמחבא רוח במקום שנחבא אדם טס מפני הרוח או שנסתר אדם טס מפני דם מטר כן יסתרו בני דורו בו בצדקתו להנצל מרעת מלך אשור : כפלגי מים בציון יהיה להם כפלגי מים שימאס אדם במקום ציה או כצל סלע כבד בארץ עיפה : פי' בארץ צמאה וכן בארץ ציה ועף בלי מים והוא המדבר שהוא מישור אין טס מים ואין טס כל ויצרו ההולכים בו טמכה אותם כל היום טרב נשמת ואם ימצאו מים וכן אף ימצאו סלע גדול סינחו לצלו מפני השמש ויטבו נפסם אליהם בו כן ה היה חזקיהו שהיו ישראל בצער בטבי וכבזה בימי אביו : וכבד גדול כמו עמך הכבד הזה

ישעיה

מקול המון גדוד עמים מרוממתיך נפצו גוים
 ואסף שללכם אוסף החסיל במשק גבים ש
 שקק בו : נשגב יחזה כי שכן מרום מלא ציון
 משפט וצדקה : ויהיה אמונת עתך חוסן ישוע
 ישועות חכמת ודעת יראת יחזה היא אוצרו :
 חן אראלם צעקו חוצה מלאבי
 שלום מר יבכיון : נשמו מסלות שבת עובר א
 ארח חפר ברית מאס ערים לא חשב אנוש :

תפני האויב : אף ישועתנו כל סכן בעת צרה ט
 מצריך שתהיה ישועתנו ונהיה נוטעים כך : ומה ט
 מאת זרועם בכנף הנסתרים ואת חננו קיונו יטו
 ישועתנו בכנף המדברים בעדס כן דרך הלסון
 כמו שמעו עמים כלס ואולס כלס תשובו ובאו כל
 והדומי להס כמו סכתב בספר מכלל : מקול
 המון כדדו : אס בתחנה אשר פי מקול
 המון המלאך המכה במחנה אשר : ואס בגוג ומ

ומגוג גם כן כמו סכתו ויצא ה וכלסס בגוים ההס
 ותרומתך מהרוממות סלך שידעו כי דמת ונטגבת עליהס
 סללכס סלל הגוים סיהיה סללכס סתאספו ותסללו
 והארבה סאוספס אותס כסכחו על האדמה סיונאס
 כני העיר ואוספי אותס בכליהס סלא יסחיתו התבואה כן יצאו בני ירוסלס ויאספו סלל מחנה אשר ודמה
 גם כן הליכת המלאך במחנה אשר להלך הארבה בתבואה סמסחיתה : ואמר כמשק גבים סוקק בו ומסך
 נסוקק ענין הליכה כמו וכן מסך ביתי גבים : ארבה כתרנג ארבה גובא : וית הפסוק כן ויכנסון בית יסד
 יסרלל ככסי עממיה סכאיהון כמה דמכנסין ית וסלל אילן במאני זיכא בזרוקתא : ואס הענין בימות המס
 המסיה הכה כתרוב גם כן ויצאו יסרלל ובעירו והסיקון כנסק וגו' : וסללו את סולליהס ובזו את
 כוזזיהס אכל רבותי ו'ל פירסוהו בימי חזקיהו וכך אמרו את להס כביא ליסרלל אספו סלליכ אמרו לו לבנו
 או לחלק את להס אוקף החסיל מה אסיפת החסיל זה כל אחד ואחד לעצמו אף סללכ כל אחד ואחד לעצמו
 אמרו לו והלא ממון עשרת השבטים מעורב בו את להס כמשק גבים סוקק בו מה גבים הללו מעלין את
 האדס מטומאה לטהרה אף ממנכס סל יסרלל כיון סנפל ביד גוים מיד טהור : נשגב ה בזאת התס
 התעוצה כסגב הוה שיסגבוהו העמים על הנס הזה ויודו לו כי הוה סוכן מרוס
 הגבוהים ולסרס הספלים סהפסיל מחנה אשר סבא על ירוסלס ביד רמה : נהרס ינכבי ציון סהיו ספלי
 ומלא ציון מספט וצדקה : כסגב בינוני מבנין כפסל כי הוה קמון : ופי מלא ציון כי מהיוס ההוה והלאה י
 יהיו כציון עוטיס מספט וצדקה וכת' את לממלי ציון עבדי דין דקסוט וכו' : ויט לפרס מלא ציון מסלל ה
 העמים במספט וכצדקה : וזיה : אמונת עתך : את כסגב יסרלל קיוס זמך וחסך ישועתך יהיה חכ
 חכמת ודעת ויראת
 כסלנוס את תרצו סיהיה קיוס לכס הזלנוס והיסועה כל חניכס התעסקון בחכמה ודעת ויראת ה סה
 סהיה אוצרו סל אדס כי כמו סאוצר האדס הוה מבטחו סל אדס ועמד לו בעת צרה כן יראת ה לשיכ תהיו י
 יראי ה והתעסקון בחכמה ודעת אלהיס ותכסלו מכל צרה ותהיו כסלנוס כל עתכס אמונת קיוס כמו במקוס
 כאמן ש' קיוס חוסן חוזן כמו והיה חסון לבצורת חכמת בתין במקוס הוה כמו צינת נוכל : חלת מזה : מ
 מכת בלתי סרה : והדומי להס ואולל פי מי גרס לכס יסועה זאת חכמת אלהיס ודעת סכחזקיהו ויראת ה ס
 סהיה אוצרו : וית השסוק כן ויהא מה דאמרת לאוטבא לדחלך אייתיתא וקיייתתא בצדניה תקוף ופזרקן חכמה
 ומדע לדחלל דה אוצר סכיו ועתיד : ון אראלס פרטה זו על הסורענות הבאה ליסרלל קודס מפלת
 מחנה אשר : ואראלס מלאכיס : כי אראל סס למלאך וכן רבותי ו'ל זכרו המלאך בזה השס
 ואמרו כסחו אראלס את המצוקיס ונטבה ארון הקודס : כי כמו סחלת מלאך יאמר על סליח גופני ועל סל
 סליח רוחני כן חלת אראל והפסוק כפול בענין במלך סוכן אמר המלאך סלהס סהיו סולחיס מתחלה מעיר
 אל עיר והיו מתחלה מלאכי סלנוס עתה יצעקו חוצה כי האויב בא בארץ ויכסיון מר : וית חלת אראלס כסתי
 חלות כלומ אראלס להס וכן תרגמו הוה כדאחגלי להון יצוחון כסוקיא במרר אוגדי עממיה דאתו לכסרלל ס
 סלס תכו למחוי ככן במרר כפס : גשמו מסלות תפני האויב כסמו המסלות כי סבת עובר אורח הפר
 ברית מאס ערים פי אולל היו
 מה סאת עיני ה' אלקך בה : לא חשב אנוס : לא חשב אנתנו לכלנוס וית על דאסניאו קיימא אתרחקו מקרו
 מקריהון לא חסיוכו דביטתא אציא עליהון : אכל

על שדים ספרים על שדה חמד על גפן פור
 פוריה : על אדמת עמי קוץ שמיר תעלה כי ע
 על כל בתי משוש קריה עליזה : כי ארמון נו
 גשש המון עיר עוזב עפל ובחן היה בעד מע
 מערות עד עולם משוש פראים מרעה עדרים
 עד יערה עלינו רוח ממרום והיה מדבר לבר
 לכרמל וכרמל ליער יחשב : ושכן במדבר
 משפט וצדקה בכרמל תשב : והיה מעשה הצ
 הצדקה שלום ועבדת הצדקה השקט ובטח
 עד עולם : וישב עמי בגוה שלום ובמשכנות
 מבטחים ובמנחות שאננות : וברד ברדת חי
 היער ובשפלה תשפל העיר : אשריכם זרעי ע
 על כל מים משלחי רגל השור והחמור :
 חיי שורד ואתה לא שדוד ובגד לא ב
 בגדו בו כחתימך שודד תושד בגלותך לבגוד
 יבגדו בך : יהוה חננו לך קיונו ה
 היה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה :

על שדים ספרים על שדים טהיו צומקים מח
 מהרעב וכן יהיו סופדים על שדי חמד ע
 על גפן פוריה כלום על לחס ויין שאין להם : שדי
 חמד : שדי חמדה : טהיו מתחלה ועתה הם בורים
 וכן גפן פוריה טהיתה מתחלה ועתה בנקקה
 על אדמת עמי : וכן יהיו סופדי על אדמת עמי
 שתעלה ותצמיח קוצים ושמירים : ואנפם
 סאמר על שדי חמד לא פירשמה הם ועתה פי קוץ
 ושמיר תעלה קוץ שמיר חסר ויו השמוט כמו קוץ ו
 ושמיר : וכן שמש ירח : ראובן שמעון : מלך ושדים
 והדומים להם כי על כל בתי משוש כי גס עליהם
 יהיה הסספד טהיו בתי משוש מתחלה : וכן קריה ט
 טהיתה עליזה מתחלה : כי ארמון פירשנהו
 עופל ובחן מגדלים גבוהים וחזקים יהיו
 בעד מערות יהיו עוד למערות סידורו בס חיות ה
 הטדה בעד במקום למד השמוט כי תבא זאת המלה
 בענין איתות השמוט וכן בא במקום מס בעד ה
 החלק : משוש פראים טישמחו בס פראים במדבר

פרא למוד מדבר מרעה עדרים עדרים מחיות הטדה
 כלום יהיה זה החרבן עד ירצה האל ויספוך רצונו עלינו
 אשר יהיה טמה הרנח וית עד דייתי עלנא ריוח מן קדם
 טהוא מדבר יהיה כרמל טהוא מקום זרע וסדות תבואה ועצי מאכל והכרמל ליער יחשב : ברוב עצים כלום
 יעלו ישראל ממדרגה למדרגה וכרמל כתוצ והכרמל קרי והענין אחד וית ליער יחשב וכרמל קרנין סגיא
 יתיב ושכן כתרנומו ישרון במדברא עבדין דינא ועבדין זכותא בכרמל יתבון : והיה מעשה
 בעבור מעשה הצדקה טיעטו יהיה להם שלום ובעבור עבדת הצדקה יהיה להם הטקט
 ובטח עד עולם והפסוק כפול בענין במלך טוננו כי עבדת פירושנו מעשה כתרנומו מעשה עובדא וכן עוב
 עובדי פטתים טריקות אכל יונתן תרגמו עבודה ממט ומפלחי צדקתא וישב הפסוק כפול בענין
 במלך טוננו ופטוט הוא וברד חזיו קמץ וחזיו פתח והוא פעל עבר ואם היה טס יהיה
 כלן קמוץ אמר כטיברד יפול הברד ביער שלא יזיק לצמחים ועצי מאכל ברדת טס כמו ברד
 ובשפלה תספל הציר לא יזכר טוס ספלות בעיר ירושלם אלא אם כן יזכרו השפלה טהיא העמק אכל לא טו
 ספלות מעלה כי לא תספל מעלת ישראל וית טתטב פרוצט טיבנו בתים בבקעה כי לא יצטרכו לבנות בהר
 ומגדלים חזקים וית הפסוק כן ויחנות ברדא ויקטול מטרות עממיה וישרון ויספון מדריהון

אשריכם זרעי על כל מים : על כל מקום מים כי בכל מקום שתזרעו תמצאו מים משלחי רגל
 השנר והחמור כל כך יהיה השבע וגדל עד שיטלחו השורים והחמורים לרעות בשדות וי
 וית טוביכון צדקיא עבדתון לכון עבדין טבין דאתון דמיין לזרעין על טקיא משלחין לאדרכא בתנורא ולמ
 ולמכנט בחמריא דווי טודד אם כחמה זו כמו טכתבנו היא בימי חזקיהו אמר הוי טודד על סכחריב
 ואם עתידה בימות המשיח יאמר הוי טודד על מלך הגוים טיהיה בימים ההם והיא מלכות רבי
 רביעית במראה דניאל ואמר אני לך טודד שלא היית עד עתה סדוד והיית בוגד ולא בגדו בך עדין בהתימך
 טודד תנאד כטעאלים להיית טודד אחר כן תנאד אתה טיטודדו אותך רל טיבא זמן טתטבר טתטלס מלכותך
 ככלותך מטפטו כהכלותך כי הוא מקור מבנין הפעיל וענינו כמו כהסלימך : וכן לא יטה לארץ מכלס טפיר
 טפירנוטו השלמתם ותכליתם בהתימך מטפטו בדגס המס כי טרטו תמס והוא קל כמו טהוקלו רבים מטפלי
 הכפל תנאד בויו עס הדגס : יהוה חננו אם בימי חזקיהו פחדו ינוטבי ירושלם ממלך אטור עד טהו
 טהוצרכו להתפלל ולבקס רחמים כמו טכתן ואמרנו ה' חננו לך קיונו : ואם בימי המשיח יפחדו
 מפני גוג ומגוג ויצטרכו להתפלל ולבקס רחמים : היה זרועם לבקרים בכל בקר ובקר היה זרוענו מפני

הוא מרומים ישכן מצדות סלעים משגבו ל
לחמו נתן מימיו נאמנים : מלך ביפיו תחונה
עיניך תראנה ארץ מרחקים : לבך יחנה אי
אימה איזה סופר ואיה שוקל איזה סופר את ה
חמגדלים : את עם נועז לא תראה עם עמקי
שפה משמע גלעג לשון אין בינה : חזה ציון
קרית מעדינו עיניך תראנה ירושלם גוה שא
שאנן אחל בר יצען כל יסע יתדותיו לנצח
וכל חבלות בר ינתקו : כי אם שם אדיר הו
יחזה לנו מקום נהרים יאורים רחבי ידים כל
תלך בו אני שיט וצי אדיר לא יעברנו :

אנ אפי' חייב בדבר שהוא לעצמו מוחל ומעביר פס
פסעו כי קטה בעיניו הריגת אדם אם לא לבצר ר
רעה מן הארץ : ועוצם עיניו תראו ברע אינו רוצ'
לראות בטוס רע טבעולס או פי ברע באדם רע
כלומ' אדם שהוא רע לא יוכל לראותו כמו טאח דוד
דובר סקרים לא יכון לנגד עיני : וכל אלה המדות
היו בחזקיהו : הוא מרומים יסכן : זה המלך יסכן
בטח כטוכן במגדלים גבוהים : וכפל עוד
העני' במלך סוכן לחזק ופי' מצדו מגדלי חזקים ולא
כטתנה בסמיכות להקל הקריאה : לחמו נתן : קמץ
כי הוא בינוני : מימיו כאמנים : קיימים שלא יפסקו
ואמר הענין הזה לומר כי טבע יהיה בימי חזקיהו כ

כמו טאח' בפרטה של מעלה אפריכס זרעי על כל מים וגו' : מלך : ביפיו הוא חזקיהו : ואל תחונה
עיניך כנגד שבע יהודה ואל תראנה ארץ מרחקים : פי' עיניך
מרחקים והוא מלך אטור שהיו עבדים אותו מתחלה ורואים את פניו במנחה שהיו מביאים לו אה עוד לא ת
תראו אותו אלא מלך זה תראו ביפיו ובהדרו שלא יפחד ויטב על כסאו בכבוד ועליו כאמר ויבטא לעיני הג
הגוים : ומלך סוכר עמד במקום סנים במנחה המקרא באלו אמר מלך ביפיו תחנה עיניך תראנה מלך ארץ
מרחקים : ומרחקים המם פתחה : וית הפסוק כן יתיקר טכית מלך עממיא בתנשכחתיה חזיון עיניך ותם
ותסתכל ותחזי נחתי ארע גיהנס : לבך יחנה אימה לבך שהיה הונה אימה טרם זה כלומ' כל היום היית
איה סופר עתה יבא עלינו כותב המם וטוקל הכסף מדינו : ו
בפחד המם והיית מחטב כלבך
וסופר את המגדלים פי' שהיה סופר המגדלים אשר בעיר ועיר כי אותם הבתים הגבוהים היו חטובים וכו
ונותנים יתר במם וכל אותה המחטבה והפחד לא יהיה לך עוד : את עם נועז לא תראה עוד : לא תראה הם
הסופרים והטוקלים : וית לבך יחטב רברבן חיכה ספריא איכ' חטביא ייתון אם יוכלון לחטבא מנין קטולי'
ריס מטריית גבריא : את עם נועז : כמו עז והוא כפעל וטרטיו עז ויעז ועזוז בענין אחר ועס עז
הס הכטדים : עס עמקי טעה : מטמם שהיו מדברים ארמית שלא היו טומעים ומבינים אותה
ישראל אלא יחידים כמו טאמרנו אליקים וטכנא וינחא אל רב טקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי טומעים א
אנחנו ואל תדבר אלינו יהודית באזני העס נראה כי העס לא היו מבינים ארמית ולסון אחרת לאטר לא יב
יבינו הוא לו עימוק וכלעב כמו טאח' כי בלעגי טטה וכלטן אחרת : מטמוצ' פי' מהבין כמו גי אשר לא תטמם
לסוננו וכן אה' איה' שלא היו מבינים אותה והענין כפול במלך סוכן : חזה ציון אותה עם נועז
לא תראה אלא מה תראה ציון קרית מועדינו שהיו באים סס במועדים : סלס פעמים בשנה כי
עד עתה לא היתה קרית מועדינו בימי מלכי ישראל טלס היו באים סס כל ישראל גס בימי אחז שהיו בטלים
מועדי ה' וקרבותיו כי גס בתחלת מלכות חזקיהו כתב על אשרים ומנטה אגרות טיבאז בירושלם לעשות
פסח והיו מצחקים ברצים ומלעיגים בס ועתה עיניך תראנה ירושלם כנה טאכץ כי עד עתה לא היה כנה טא
טאכץ כי היתה יד מלכי האמות עליה : אהל כל יצען פי' לפי ענינו כתרנונו במטכנא דלא מתפרק כי לא מ
מצאנו לו חכר במקרא ואחל' פי' מטרם יצע ומענינו והכץ נוספת בטקל בכין קנין אלמן רחמן : ופי' אהל ס
טלא יורד ולא יהיה מצע לעולם אלא לעולם יהיה פרוס ונטווי : כל יסע יתדותיו : אפי' אחת מיתדותיו לא יסע
ולפי טדמה אותה לאהל אה' יתדותיו וחבליו סינטה עם יתדות וחבלים : ומה טאח' לכנח דל' מן רב :
בי : אם סס זה אם פירטון כמו אמת : וכן כי אם יס אחרית : כי אם כחמר המצר יחטב והדומים להס :
אמר איך תהיה ירושל' כנה טאכץ ואהל כל יצען כי באמת סס בירושלם אדיר ה' טאח' לנו ובעזרתנו
והוא אדיר ויכול על מחנה אטור ואצ' טחוא רב ועצום : מקום נהרים יאורים : והוא יהיה לנו מקום נהרים
כאלו סביב לירושלם יהיו נהרים ויאורים רחבי ידים טלא יוכלו לעבור עליה האויבים ואפי' אה' טיט וצי א
אדיר לא יוכל ללכת בנהר הגדול הזה ולא לעבור אותו ולפי טהמטיל מחנה אטור לנהר גדול כמו טאח' את מ
מי הנהר העצומים והרבים את מלך אטור וגו' : אמר כי ה' יהיה להם מקום נהר גדול ממנו טלא יוכל מלך
אטור לעבור בו ולכבוט ירושלם : אני טיט טמוליכים אותה במטוטים : וצי אדיר ספינה גדולה : כי

ישעיה

אבל ענין השמחה וכן על כן תאכל הארץ וזכר
 ארץ בלשון זכר ובלשון נקבה וכן כעתם
 ארץ ארץ ארץ בלשון זכר ובלשון נקבה ברוב היה
 השמן כערב השמן יקרא המקום דשן ושמן וכן על
 הבקר הרעים בשמן . ואומר שאותו המקום יהיה
 כמדבר וכער בשן וכרמל . כושר פירותיו הבטן
 והכרמל כלומר ישלן אילנותיה פירותיה . עתה
 אקום . אקום על מלך אשר המחריר

אֲרֵצְכֶם וְאֶרְצוֹת וְאֶנְשֵׁי עַלְיוֹתֵי תְהוֹרֹת חֶסֶד אֲחֵרֵי
כִּנְגֵד הַעֲמִי אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵי מֶלֶךְ אֲשֶׁר וְקוֹרֵי הַמַּחֲסֵה
הַמַּחֲסֵבָה הַרְיוֹן וְהַמַּעֲסָה לִידָה וְהֵם חֶסֶד לְלִבּוֹדֵי
יְרוּשָׁלַם וְלֹא עֲלָה בִידֵם הִנֵּה מַחֲסֵבָתָם הַכֹּל וְהַמַּעֲ
וְהַמַּעֲשִׂיָּהם תֵּהוּ וְהוּא חֶסֶד וְקֵץ וְחֶסֶד הוּא הַקֵּץ הַדֶּק

ריחכם אם תאכלכם מחשבתיכם תהיה אם שתאכל אתכם כלומר כי בעבור שבאתם לירושלם וחשבתם ל
 ללכדה תצא אם ה' שתאכלכם והוא תלך ה' שהכה במחנה אשור וכהנה אותה המגפה בשרפת אש וכן למע
 למעלה בפרשת לכן יטלח הארץ ואם הארכנו בפי' וזו עמים משרפות סיד' אותם עמים אשר ב
 במחנה תלך אשור יהיו כמו האבנים ששורפים לסיד או כמו קוצים כסוחים שיצאו וידלקו ב
 באש כסוחים פי' כרותים ותרגו לא תזמר לא תכסח ואח' כסוחים לפי שהקוצים שאינם כרותים אלא תח
 מחוברים הם לחים ולא ידלקו במהרה אבל כשהן כרותים והם יבשים ידלקו במהרה כן תהיה המגפה ב
 בפצע שמוע רחוקים אשר עשיתי במחנה תלך אשור הרחוקים ישמעו והקרובים שהיו במחנה
 אשור ידעו גבורת האל טובר עליהם והם ידעו כי תלך אשור מה שעשה לא בכח עשה כ

כמו שהתפאר ואל' בכח ידי עשיתי .. פחדו בציון החטאים שהיו בציון פחדו כאשר ראו מחנה אש
אשור הגדול והחנפים שהיו בה אחזר רעדה ואל' מי יגור לנו כלומר מי יעמוד בעבורנו ככ
כנגד מחנה הזה שהוא אש אכלה ומוקדי עולם והחטאים והחנפים אשר בציון הם' קפחדו כי לא בטחו בה'
טיצילס והם טבחו וסיעתו אבל הצדיקים אשר בה אש פחדו בטחו בה' ולא אמרו מי יגור כי ידעו כי האל
יציילם בטובם אליו וזעקו והתפללם לפניו והם חזקיהו וסיעתו אוכלה בצרי' עין הפעל וכן ולהב' אש א'
אוכלה נוטרה את הכרמי ומדומי להם וית' אש אכלה על האל ותרב' אמרין מאן ידור לנא בציון דבה כהור
טבתא כאשר אכלה לנא מאן יתנתב לנא בידעטל דבה עתידין רשיעיא לאתרנא ולא תמסרא לגהינס יק
יקדת כור עלם .. חזרך צדקותי אמר הכביא אתם אומרי מי יגור לנו הולך צדקות יגור לכם והוא
תכצל העיר ואצ'פ שתלה הזכות בדוד ואל' למעני ולמען דוד עבדי זכ
חזקיהו ובצדקתו

זכות דוד עתה להם עם זכות חזקיהו אלא זכר דוד כי הוא עקר ראש ממלכת ציון ונקראת עיר דוד ו
 יצא כל הפסוק על כל הצדיקים אשר בירושלם את יצחק בן דוד כל צדיקא כל דיהלכין בזכו וממלכין ב
 כיוצא הולך צדקות חסר ב"ת השמוע כמו הולך בצדקות ואלה המדות אשר אמר בפסוק הם ראוי' למלך
 ובהם תעמד מלכותו הולך צדקות כל דרכיו ומעשיו הם בצדקה ובמעשים טובים מואם בצבע מעש
 מעשקות הנה אומר בתורה בשפטים טכאי בצע את' בצע סתמא כי כל ממון טכאי' שאינם יורשים אחר
 הממון כי מתוך שאינם שומדים לא יטו אל השחד אבל הנה אמר בצע מעשקות טל' בממון טל בזל וטל
 עסק לפי שזה מדבר במלך והמלך יצטרך לממון לתת לבני חילו ואנשי מלחמתו ועבדיו ומשרתיו וצריך
 לו שישתדל אחר הממון שיהיה מן הדין אבל ממון שאיננו מן הדין מואם אונת' לפיכך אמר בצע מעשקות
 א"פ שיש בידו כח לקחת ממון אחרים מואם אונת' אם לא יהיה מן הדין כגון שיענש אדם למלכו בממונו
 כוער בפניו מתקד בשחד לפיכך את' כוער בפניו לומר כי שום שונד בעולם לא יקבל אפי' לזכות את הזכ
 הזכאי ולחייב את החייב ואפי' מנחה לא יקבל מיד בעל הדין בעוד הדין לפניו מעבר ידיו מעוס שחד ב
 בעולם אונס אונן משמוע דמים לפי שביד המלך להרג העונשים העברים על מצותו אם כי לא יהרג
 כי אם בדין ואם יבאנו בני ביתו ויאמרו לו פלוני חייב לך מיתה טעמה לך כך וכך או אמר עליך כך וכך
 אונס אונן כלומר אינו רוצה לשמוע אם לא יתברר לו באמת שהוא חייב מיתה ודמים ל"ל דם זכאי או א

וירדו ראמים עמם ופרים עם אבירים ורותה
ארצם ועפרם מחלב ידושן: כי יום נקם ל
ליהוה שנת שלמים לריב ציון: ונהפכו נחליה
לזפת ועפרה לגפרית והיתה ארצה לזפת בע
בערה: לילה ויומם לא תבכה לעולם יעלה
עשנה מדור לדור תחרב לנצח נצחים אין עו
עובר בה: וירשוה קאת וקפור וינשוף ועורבי
ישכנו בה ונטה עליה קו תהו ואבני בהו: חור
חריה ואין שם מלוכה יקראו וכל שריה יהיו
אפס: ועלתה ארמנותיה סירים קמוש וחוח
במבצריה והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה
ופגשו ציים את איים ושעיר על רעהו יקרא
אך שם הרגיעה לילית ומצאח לה מנוח: שם
שמה קננה קפז ותמלט ובקעה ודגרה בצי
בצלה אך שם נקבצו דיות אשה רעותה: דר
דרשו מעל ספר יחוח וקראו אחת מחנה לא
נעדרה אשה רעותה לא פקדו כי פי הוא צוח
ורוחו הוא קבצן: וחוא חפיל לחן גורל וידו
חלקתה להם בקו עד עולם ירשוה לדור ודור
ישכנו בה: ישושים מדבר וציח
ותגל ערבה ותפרח בחבצלת:

וירדו עמם עמם מלכי אדום ימותו מלכים ר
רבים אחרים ממלכי האמות: כי
יום נקם כל זה הוא נקם ושלומי לה שנוק
מהם ומטלס להם גמול וריב ציון הוא רב עמהם
ונהפכו נחליה לזפת: תיניחשכון נחלי
דומי למד כל הפרטה על דומי ומה
טאל לזפת ולגפרית מטל על חרבנה או תהיה כא
כארץ סדום ועמרה: לילה על טאלר ת
תהיה גפרית נזפת
כי לעולם יעלה עשנה כמו טהיה עוד היום ארץ ס
סדום ועמר טעולה עטן ממנה תמיד מדור לדור
בקמץ הלמד ולית כותיה: וירשוה טיהיו
תמיד בה כאדס טעמד על
נאלה סזכר דרכס לעמוד בחרבות קאת הן הכקרא
במסנה קיק והוא עוף מדברי נמצא בכרכי הים ו
נקשרד הוא הכקרא קנאשר בערבי בלעז טרטוגא
וינשוף בחולס והוא עוף טהוא עף בלילה או אותנו
טהוא נענק בלילה ולפיכ נקרא ינשוף מן כשא
ונטה עליה האל יטה עליה קו תהו ואבני בהו כי מי
סכונה כנטה קו ואכן העושרת טהי המסקלת והאל
יחריב דומי נהקו והמסקלת יהיו טל תהו וטל בהו
כלות הפך הכנץ יעשה בה טהוא החרבן:

חוריה חוריה טהיו קוראים מתחלה אין סס מלוכה כי אנהנו מלכים הם יהיו עתה אפס וכל שריה ואין
סס ביון כמו ויטא אברהם את ציניו והדומים לו טאיכס לתוספת חוריה סגניה: וכך נאח כל ח
חוריה יהודה ואריבה את החורים: ועלתה תעלה הארץ מקום ארמנותיה סירים כי במקום החרב
יעלו וינחמו הקנצים סירים קמוש
ויטט ותי כמו מקום אתרא לבת נעמא: ופגשו חיות עס חיות יפגשו סס כי מדור החיות מדבריות
תהיה העיר ציים חיות הטוכנות בציה
בתרגו טר וכן לעעירים אשר הם זונים אחריהם מתרגמיכ לטדים ואפטר טהיא חיה מחיות המדבר: וכן ל
לילית חיה טצועקת בלילה או עוף טעף בלילה ובדברי רל המסלת דמות לילית טמאה לידה ולד הוא אלח
טיט לה כנשים: שמה קננה קפז כמו קשרד והמליטה כמו והמליטה זכר רל ותלד ובקעה והגרה
כמו קורא דגר ענן אסיפה כלות אסיפת הביצים: ויו ודגרה כמו אחר כלות אחר טאסה

הביצים וחממה אותס ואחר כך תבקע הביצים וינאלו הבנים: כמו ויו ויבקעו המים: הן אתה קצפת וכחטא
דיות כמו ואת הדיה אולטור בלעז אשה רעותה פי עס רעותה: דרשו מעל ספר ה וקראו אות כנגד
מי טיראה בחרבן דומי דרשו מעל ספר ה והוא הספר הזה
בזאת הפרטה כי כן תראו אותס כלס בחרבנה טתהייכ טוכנות בעיד הזאת לא תחסר אחת מהן לא פקדו לא
חסרו אחת מהן את רעותה אלס כלס תהיינה סס ואאל פירס ספר ה זה ספר תורת מטה רבי דרשו כל חיות
ועופות הכתובות בפרשת ויהי ביום השמיני אחת מהן לא נעדרה והחכ ר אברהם פיר כי הן דרך מטל רמו
לגזית טמים הכתובו באכבצ אלה והאצס טכל הגזרות תבאנה על ארץ אדום: כי פי הן טנה מאמר האל
ית פי טנה טהיה קך לפיכ יהיה על כל פנים לא יעדר: ורנחו פי רנח פי האל על דרך נברוח פיו כל נבאס
רל רננו וחסצניהו קבצן טיבאו כלס בארץ אדום זו היא דומי: וחוא הפיל כאלו הפיל גורל בארץ
אדום טתהיה להס ירטה נידו חלקתה ידו חלקה אותה הארץ
דרך מטל כמו טמחלק אדס הארץ בחבל ובקו: ישושים מדבר וציח
מדבר וציה על דרך מטל ומס יטושוס במקום
נון הכוססת בעתיד רבים יטמעון יזכרון

כי יהוה שפטנו יהוה מחקקנו יהוה מלכנו
הוא יושיענו: גטשו חבליך בל יחזקו בן תרגם
בל פרשו גם אז חלק עד שלל מרבה פסחים
בזו בו: ובל יאמר שכן חליתי העם היושב ב
בה נשא עון: קרבו גוים לשמע ו
ולאמים הקשיבו תשמע הארץ ומלואה תבל
וכל צאצאיה: כי קצף ליהוה על כל הגוים ח
וחמה על כל צבאם החרימם נתנם לטבח:
וחלליהם ישלכו ופגריהם יעלה באשם ונמסו
הרים מדמם: ונמקו כל צבא השמים ונגלו ב
כספר השמים וכל צבאם יבול כגבל עלה מג
מגפן וכנבלת מתאנה: כי רותח בשמים חר
חרבי הגה על אדום תרד ועל עם חרמי למש
למשפט: חרב ליהוה מלאה דם חודשנה מח
מחלב מדם כרים ועתודים מחלב כליות אל
אלים כי זבח ליהוה בבצרה וטבח גדול באר
בארץ אדום:

בי ה' ספטנו והוא יטפטנו מיד חלך אשור כלמ'
סיקח מטפטנו ממנו טעסה לכו כמה רעות:
ה' מחוקקנו: הוא מושל בכו כי המושל יקרא מחוקק
כמו מחוקק מכין רגליו לפי מה שחזק חקים בעם
כלמ' האל טפטנו ומחקקנו ומלכנו והוא יושיענו
מידו: גטשו חבליך חמר כנגד מחנה א
אשור טדמה אנתו לאני שיט ולצי
אדיר והספינה ינהיגה בחבלים הקשורים בוללן
הפרנס על התרן סימטנו החבלים כפי חכמת רב
החובל ויפרטנו הנם טהוא הוילון ותלך הספינה בר
בירח טקולט הוילון: ואמר נטטן חבליך בל יחזקו
כן תרכס בל פרטנו כס: כאלו נטטן החבלים ואין
חבל למסוך והחובלים לא יוכלו לחזק הטב התרן
סלהם ולפרוט חנם כיון טהחבלים נטטנו ונפטקו:
אז פי נטטנו כנפטטנו ואיכ' נטוים כמו והנם נטוים
על פני האדמה: אז חלק עד שלל מרבה אז כיון ט
סלא תוכל הספינה ללכת יחלקו סללה הסוללים כן
מחנה אשור כיון סמתנו יצאו ישראל ושללן ובזו ה

המחנה ואפי' הפסחי אשר בירושלם הלכו לסלל ולבזוז כי קרוב תהפיר היה המחנ': עד כמו סלל מתרגמי'
סלל ערדה וכן בבקר יאכל עד נחמר ויו' הסמוס כאלו חמ' עד וסלל: וכן טמט ירח ראובן טמעון ונהדומי'
להס: ואז עד וסלל כסל ענין בת'ס לחזק הענין כמו טהוא דרך המקרא: מרבה טס בפלס מראה מטקה רל
טסלל רב סללן: ובל יאמר טכן: לא יאמר הטוכן בירושלם חליתי כמו טהיו אנמרי מתחלה מרוב ה
הצרות חלינו וכאכנו לא יאמר עוד זה כי ה' נשא עונס בסבת חזקיהו טהוכיח ונחזיר למוטב
והוטיעס האל טטועה גדולה: וי' הפרטה הזאת כלה עתידה לימות המשיח: והנכון כמו טפי'
קרבו גוים: פרטה זו עתידה ויהא על חרבן רומי ואחכ' זכר טטועת ישראל עד ויהי בארבע עשרה טנה
וקרא אנתה בצרה כמו טהיתה בצרה עיר גדול' בארץ אדום ומלכות רומי רובס אדומי' המחזיקים
בדת הנצרי ואע"פ טנכתערבו בהס עמי אחרי: ומלך קיסר אדומי היה וכן כל המלכי אחרייו אשר היו ברומי
וכן אמר ידמיהו הנביא במגלת איכה תס עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדו' גלה על
חטאתיך הנה כטתחרב ארץ אדום והיא רומי יצאו ישראל מגלות זה סלא יוסיפו עוד לגלות: ואמ' כנבואה
זו גוים ולאמים תבל וכל צאצאיה ואמ' על כל הגוים כי גס מלכות יטמעאל תחרב בזמן הזה ורוב הגוים
בין מלכות אדום ומלכות יטמעאל: בי קצף על כל צבאם: סיטבאו גוי על גוי ובזה יהיה ההרג והטבח
בהס: וחלליהם יטלכו סלא ויהיה להס קובר לפיכ' יעלה באשם וסרחונס: ונמסו ההרים

מדמס: זה על דרך ההפלגה: ונמקו זה על דרך מטל כי למי טתבאלו צרה גדולה כאלו נהפכו ה
השמים והארץ עליו והרי העולם לו נהפך וכאלו אין צבא השמים כי אין לו אורה והעול'
חטך עליו חה המטל תראנו תמיד בדברי הנביאים: ונגלו כספר: כי השמים נטוים כאהל ועתה ידמו להס
טיהיו נגללים כמו הספר הנגלל: וכנובלת: פי וכעלה נובלת מתאנה: והנכון טיהיה הנסחר תאנה לא עלה
כי עלה מן הדומה הוא לסו זכר אלף רל כתאנה השרי טנובלת מעץ התאנה כי הפרי יקרא תאנה והעץ תא
תאנה לפיכ' היה נכון טיחל' בסתס וכנובלת מטיחל' וכתאנה מתאנה: ותאנה לסו נקבה לפיכך אמר עליה ו
נובלת: בי רותה חרבי: טהיה בטמים תרנה מדס החללי האלה ועל מי תרד החרב הזאת מן השמים
על אדום ועל עם חרמי: כי אדו' הוא עם סאני רוצה להחרי' לעשות מטפט בהס על מה טהרעג
לישראל וטעס בטמים וטעס חרב דרך מטל כי הגריות ירדות מן השמים: ורותה פעל עמד מן הדגוס וכן
רותה ארצי מדס: חרב לה: החרב טתהיה בגוים טיהרגו אלה את אלה לה' היא כי הוא צוה ורצה זה
מלאה דס: מרוב הריגה: ואמר מלאה דרך מטל על דרך אסכיר חצי מדס: הודטנה: מלטון
דטן וטמן: כלמ' הטמנה מחלב כרים: ועתודים ואליס וראמים ופריס ואכריס הוא מטל על מלכי הגוים
פחות וסגני: ודקדוק מלת הדטנה היא מורכבת מן הפעל והתפעל כי הראוי התדטנ' והטין ראויה להדגש:

חצי ויהי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנחריב מלך אשור על כל ערי יהודה הבצרות ויתפשם : וישלח ו מלך אשור את רב שקה מלכיש ירושלימה א אל המלך חזקיהו בחיל כבד ויעמד בתעלתו הברכה העליונה במסלת שדה כובס : ויצא ו אליו אליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושב ושבנא חסופר ויואח בן אסף המזכיר : ויאמר אליהם רב שקה אמרו נא אל חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך אשור מה הבטחון הזה א אשר בטחת : אמרתי אך דבר שפתים עצה ו וגבורה למלחמה עתה על מי בטחת כי מרד מרדת בי : הנה בטחת על משענת הקנה הר הרצוץ הזה על מצרים אשר יסמך איש עליו ו בא בכפו ונקבה בן פרעה מלך מצרים לבלו הבטחים עליו : וכי תאמר אלי אל יהוה אלה אלהינו בטחנו הלא הוא אשר הסיר חזקיהו ו את במתיו ואת מזבחתיו ויאמר ליהודה ולירו ו לירושלם לפני המזבח הזה תשתחו : ועתה ו התערב נא את אדני מלך אשור ואתנה לך א אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רכבים עלי עליהם : ואיך תשיב את פני פחת אחד עבדי אדני הקטנים ותבטח לך על מצרים לרכב ו ולפרשים : ועתה המבלעדי יהוה עליתי על ה הארץ הזאת להשחיתה יהוה אמר אלי עלה ו אל הארץ הזאת והשחיתה : ויאמר אליקים ו שבנא ויואח אל רב שקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שמעים אנחנו ואל תדבר אלינו יח יהודית באוני העם אשר על החמה : ויאמר רב שקה האל אדניך ואליך שלחני אדני לד לדבר את הדברים האלה הלא על האנשים ו היסבים על החמה לאכל את חראיהם ולשת ולשתות את מימי שניהם עמכם : ויעמד רב ו שקה ויקרא בקול גדול יהודית ויאמר שמעו א את דברי המלך הגדול מלך אשור : כה אמר המלך אל ישיא אתכם חזקיהו כי לא יוכל ל להציל אתכם : ואל יבטח אתכם חזקיהו אל יהוה לאמר הצל יצילנו יהוה ולא תנתן העיר הזאת ביד מלך אכזר : אל תשמעו אל חזקיהו כי כה אמר המלך אשור עשו אתי ברכה וצאו אלי ואכל איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מ מי בורו : עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ בא בארצכם אל ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכר וכרמים : פן יסית אתכם חזקיהו לאמר יהוה

יצילנו והצילו אלהי הגוים איש את ארצו מי מיד מלך אשור : איח אלהי חמת וארפד וא ואיה אלהי ספרוים וכי הצילו את שמרון מידי : מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו ו את ארצם מידי כי יציל יהוה את ירושלם מי מידי ויחרישו ולא ענו אתו דבר כי מצות המ המלך לא תענוהו : ויבא אליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושבנא חסופר ויואח בן אסף ה המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רב שקה : ויהי כשמע המלך חזקיהו ויק ויקרע את בגדיו ויתכס בשקויבא בית יהוה : וישלח את אליקים אשר על הבית ואת שבנא חסופר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים אל ישעיהו בן אמוץ הנביא : ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום צרה ותוכחה ונאצה היום ה הזה כי באו בגים עד משבר וכח אין ללדה : אלהי שמע יהוה אלהיך את דברי רב שקה א אשר שלחו מלך אשור אדניו לחרף אלהים ו חי והביח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך ונ נשאת תפלה בעד השארית הנמצאה : ויב ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל ישעיהו : ויאמר אליהם ישעיהו כה תאמרון אל אדניכם כה א אמר יהוה אל תירא מפני הדברים אשר שמ שמעת אשר גדפו נערי מלך אשור אתי : הנני נתן בורוח ושמע שמועה ושב לארצו והפל והפלתיו בחרב בארצו :

ויהי בארבע עשרה שנה פרעה זן פירסניה ו בספר מלכים באר היטב ויט כי כיניהס סנני מעט אלא טהעני אחד במלכי אמרת אך דבר ספתיס אמ רב טקה כנגד חזקיהו חטבת בלכך מדבר ספתיס יצילך חז יהוה התפלה ואין זה כי עצה וגבורה צריך למלחמה וכזה הספר אמרתי אמ רב טקה אמרתי כי אתה חושב להטען על דבר ספתיס לל על תפלתך : והחכם ר' אברהם ב"ע פי אך דבר ספתיס העצה והגבור טלך בדבר ספתיס היא לבד ויקראהו כל אחד ואחד מן הספרים וכן ו הוא במלכי ויקראס וכן אל ויפרטהו וית ויקראהו וקרא חד מכהן : ואח"ל פירס ויקראהו ויפרטהו על הספר סהיה בן גרף האל : את כל הארצות ואת אר ארצם : כתרנונו ית מדינתא וית ארעהן לל המדי המדינות והכפרים : טחיס ובמלכים טחיס והענין אחד כמו כסב וככט סמלה וסלמה :

פרוח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הלבנון
נתן לה הדר הברמל והשרון המה יראו כבוד
יהוה הדר אלהינו
חזקו וברכים בשלות אמינו : אמרו לנבחר
לב חזקו אל תיראו דגה אלהיכם נקם יבא גמ
גמול אלהים הוא יבא וישיעכם : אז תפקחנה
עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה : אז ידלג
כאיל פסח ותרץ לשון אלס כי נבקעו במדבר
מים ונחלים בערבה : והיה חשרב לאגם וצמ
וצמאון למבועי מים בנוח תנים רבצה חציר
לקנה וגמא : והיה שם מסלול ודרך ודרך ח
הקדש יקרא לה לא יעברנו שמה וחוא למו חו
הולך דרך ואילים לא יתעו : לא יהיה שם א
אריה ופריץ חיות בל יעלנה לא תמצא שם ו
והלכו גאולים : ופדוי יהוה ישובון ובאו ציון ו
ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה
ישיגו וגסו יגון ואנחה :

אז חס במקו כס אז עתם כמס בשלס הכשר טחן
כמו בשלס להס : דל המדבר והציק טהיו טוכנות
בהס חיות האלה ישוטו בהס כטילכו לסכו בארץ
אלנס : ויש לפרט מדבר וציה אץ ישראל טהיתה כ
במדבר מיוס טגלו ישראל ממכה עתה בחרב ארץ
אדנס תשים ותגיל כי כשתחרב זאת תתיטב זאת כמ
כמו טפי : וית יחדון דיתבין במדברא בארעא נחיא
ותפריח כחכצלת : כמו הנוד טתפריח ותתן ריחה
פרוח אף גילת ורגן תגל גילה אחר גילה והתיו
במקום הא וכמהו רבים ורנן טס מקור
נתן לה לארץ ישראל המה בני ישראל בשוכס ל
לארעס יראו כבוד ה בשוכס כבודו בירושלס
חזקו פעמים יבא הצווי לא לארס מיוחד אלא
למי טהיה כמו ריח בני אמור למלך
ולגבירה : וכן זה חזקו ידיס רפנת : אז אונת זה ככ
כנגד הנביאים אז כנגד מי סיס לה לב חזק בגלו
וכוטחים באל וכוטחים יוס יוס להביא היטועה א
אומר להס טיחזקו ידי הרפס : בגלות נכתא אחר ה

כביאי תקיפו ידן דמרטלן .. אמרו
הגלות נקס יבא : כנקס יבא
כי הוא יבא וישיעכם מהגלות
וכאלמי וית בכך יתפתח עיני
למלי כבואן יציתן .. אז
קלין לא יתעכבא
כימי צאתך מארץ מצרים אראנו כפלאות והנה יהיה זה מהנשלאות סיבקצו במדבר מים ונחלים בערבה
סימצאו מים רבים בדרך בשוכס לארעס .. והיה השרב : מקום חשרב ומקום הצמאון יהיה לאגס
ולמבועי מים טהיו נובעים להס בדרך
מים מרוב החוס : ותרנן אכלני חורב אכלני שרבא בנוח תנים רבצה : מקום טהיה נוח תנים והיו רובצות
התנות טס יהיה חציר לקנה וגומא טיצמחו טס קנה וגומא טאינס צומחים אלא במקום מים : חציר כמו ח
חצר כמו טפי למעלה : ואח רבצה וכל אחת ואחת מהתנים ותנים אונת על הנקבות כמו טאונת גס תנים ט
חלצו טר .. והיה טס סס במדבר טלא היה טס דרך מצולס יהיה עתה מסלול ודרך : וכדרס עכטיו
במדבר סכולו חול והטייה אינה הולכת בלילה אלא לאור המזלות ואז יהיה מסלול ו

אין דרך
נדרך : ומסלול כמו מסלה : ודרך הקדש יקרא לה לאותה הדרך כי עס קדש ילכו בה : לא יעברנו שמה דל
אחד מן הגנים : והוא למו לישראל לבד יהיה אותה הדרך : הולך דרך : בין הולך דרך טהוא רגל ללכת דרכי
בין אילים לא יתצו באותה הדרך : ואילים : דל אותס טהס אילים לענין דרכיט טלא הורגלו בהס בזה
הדרך לא יתצו אכל ילכו דרך יטר עד ירושלס : לא יהיה לסי טמתחלה היה מדור חיות רעות טהיה
מדבר עתה טילכו בה בני ישראל לא יהיה טס
תמצא טס חיה רעה : ופי ופריץ חיות אסי השריץ טכחיות טפורץ מנהג החיות טהולך למקום טכני ארס מ
מצוין אסי אותה לא תבא טס והלכו טס גאולים בלי פחד : ויונתן תרגס השסוק דרך מטל לא יהא תמן מל
מלך תבא וסלטן תציק לא יגזיכה .. ופדוי
כי ילכו קיממיות ראש כשאנ בשמחה
יקר יהא מטיל על ריטיהון : ססון ושמחה יטיגו ונסו יגון ואנחה : זהו יטיגו ונסו וטלמטה מזה בפרשת ע
עורי עורי לבשי עוזק יטיגון כגון : כמו אין ויו בראש המלה : והסימן טלא תטעה בהס ויו כון : ופי הסימן כי
הויו קודס לכין וזה טהוא יטיגו ונסו כוין בסוף יטיגו ויו בראש ונסו הוא הראשון : והאחרון כון בסוף יט
יטיגון וכן בתחלת נסו אין סס ויו

מכתב לחזקיהו מלך יהודה

בחלותי ויחי מחליו : אני אמרתי בדמי ימי א
אלכה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי : אמ
אמרתי לא אראה יח בארץ החיים לא אב
אביט אדם עוד עם ישבי חדר : דורי גסע ונג
ונגלה מני באהל רעי קפדתי בארג חיי מדלח
יבצעני מיום עד לילה תשלימני : שויתי עד ב
בקר בארי בן ישבר כל עצמתי מיום עד לילה
תשלימני : בסוס עגור בן אצפצף אהגה כיונה
דלו עיני למרום אדני עשקה לי ערבני : מה
אדבר ואמר לי והוא עשה אדרח כל שנותי על
מר נפשי :

ענין חסרין : וית על דוכרני לטוב ואתוסף על שני

הודאה וכסון הוא כי ראית האל הוא ההודאה

לא אראה מעון יה כלום בית המקדש והכה הוא פיר' מהו

ראית הלב וראית העין וראית הלב הוא בלב : והוסיף עוד ואמר לא אביט אדם עוד וזהו ראית העין : עם

ינשבי חדר : עם ינשבי העולם הזה סנקרא חדר וחלד כמו כבש וכשב : דורי פי' מגורי : וכן מדור ב

באהלי רשע : אמרתי כי מגורי בעולם הזה כסע תמני ונגלה מני :

כמו רועה הויד תמורת הא למד הפעל ופי' כמו הרועה שמשיע אהליו ממקום למקום ונגלה ענין גלות טהוא

הטלמול : קפדתי בארג חיי : אמרתי טקפדתי חיי כמו הארג שמקפד היריעה כשנשלמה אריגתה ו

נקפדתי ענין כריתה כמו קפדה בה שהוא ענין כריתה ומה שאמר קפדתי רל' אני גרמתי

בעונותי : מדלה יבצעני אמרתי כי מחולי זה ימותי האל : מדלה מתחלה כמו מדוע את ככה דל בן המלך

חולה : יבצעני ענין פתיחה ופתיחה : וכן יתר ידו ויבצעני : ותרבו פתות אותה פתים : בצצ יתה בצועין

מיום עד לילה תשלימני : כיום החולי אמרתי כי עד לילה תשלימני כלות תפלים ימי ובאמר יבצעני ואח' כך

את ישלימני כן דרך הכתן לדבר בפסוק אחד לכבד ושלל לכבד כמו שמשו עמי כל חולתי : שויתי עד

בקר : שויתי כמו שמתני : והנה בהיותי בערב וראיתי כי לא מתני עדין שמתני זמני

בקר והנה הלילה חזק חלי עד שסבר החלי כל עצמותי כמו האריה שטובר עצמות החיה הנטרפת בשני :

ונחבתי כי מיום עד סוף הלילה והוא הבקר שאמר תשלימני תפלים זמני ואמות ניש מפרשי בארי כן יסבר

רצון עצמות לא שכירתם מפני הקדחת : זהו שאמר כי האריה תקחכח קדחת בכל יום ניש לו רצון ע

עצמות : בסוס עגור חסר ופי' השמות ופי' בסוס ועגור וכן שמש ירח : ראובן שמשון והד

עצמות : הוא צוף והוא ככתב ביד בירמיה ותור נסים ועגור : ותי וכנרביא : וב

והדומי להם והנה

מכתב כתב הודאה א כשנכתב מחליו ועלה ב

בית האמר הודאה להיות למזכרת על

החסד סעסה עמו האל שהוסיף על ימיו : ובחלכי

ובטמאל פיר ענין תוספת הימים : יחי ענין רפון

רפואה : וכן עד חיותם : אני אמרתי בדמי ימי בכ

בכריתת ימי כי לא היה אלא בן שלשים ותשע שנה

וכן נדמיתי : אמ' אני לי כי נדמיתי והדומי להם עני'

כריתה : אמר אני חסבתי כשאמ' לי הנביא כי מת א

אתה ולא תחיה איך אלק בכריתת ימי לקבר טרם ז

זמני ואיך פקדתי יתר שנותי שחיים רוב בני אדם

יותר מחמשים שנה ואמרן רל' כי מת עד חמשים ש

שנה זו היא מיתת כרית : פקדתי חסרתי : וכן אשה רע

רעויה לא פקדו : ולא כפקד ממנו איש והדומי להם

אמרתי לא אראה יה פי' רבינו סעדיה ענין כ

והטבח לפטיו והתבונן בדרכיו ואחל' פיר'

לא אראה מעון יה כלום בית המקדש והכה הוא פיר' מהו

ראית הלב וראית העין וראית הלב הוא בלב : והוסיף עוד ואמר לא אביט אדם עוד וזהו ראית העין : עם

ינשבי חדר : עם ינשבי העולם הזה סנקרא חדר וחלד כמו כבש וכשב : דורי פי' מגורי : וכן מדור ב

באהלי רשע : אמרתי כי מגורי בעולם הזה כסע תמני ונגלה מני :

כמו רועה הויד תמורת הא למד הפעל ופי' כמו הרועה שמשיע אהליו ממקום למקום ונגלה ענין גלות טהוא

הטלמול : קפדתי בארג חיי : אמרתי טקפדתי חיי כמו הארג שמקפד היריעה כשנשלמה אריגתה ו

נקפדתי ענין כריתה כמו קפדה בה שהוא ענין כריתה ומה שאמר קפדתי רל' אני גרמתי

בעונותי : מדלה יבצעני אמרתי כי מחולי זה ימותי האל : מדלה מתחלה כמו מדוע את ככה דל בן המלך

חולה : יבצעני ענין פתיחה ופתיחה : וכן יתר ידו ויבצעני : ותרבו פתות אותה פתים : בצצ יתה בצועין

מיום עד לילה תשלימני : כיום החולי אמרתי כי עד לילה תשלימני כלות תפלים ימי ובאמר יבצעני ואח' כך

את ישלימני כן דרך הכתן לדבר בפסוק אחד לכבד ושלל לכבד כמו שמשו עמי כל חולתי : שויתי עד

בקר : שויתי כמו שמתני : והנה בהיותי בערב וראיתי כי לא מתני עדין שמתני זמני

בקר והנה הלילה חזק חלי עד שסבר החלי כל עצמותי כמו האריה שטובר עצמות החיה הנטרפת בשני :

ונחבתי כי מיום עד סוף הלילה והוא הבקר שאמר תשלימני תפלים זמני ואמות ניש מפרשי בארי כן יסבר

רצון עצמות לא שכירתם מפני הקדחת : זהו שאמר כי האריה תקחכח קדחת בכל יום ניש לו רצון ע

עצמות : בסוס עגור חסר ופי' השמות ופי' בסוס ועגור וכן שמש ירח : ראובן שמשון והד

עצמות : הוא צוף והוא ככתב ביד בירמיה ותור נסים ועגור : ותי וכנרביא : וב

והדומי להם והנה

ובדברי רל' קס ריש לקיש נזכר כי כנרביא ופי' רש' שהיה גרואה כלצו ועגורתי : וסמכיתא והיא סמכיתא הפ

הנזכר בדברי רל' ופי' רבי האוי כטאף בערבי והוא טקורין כלצו ארנכדא אבל בבאן תי' כסוס עגור בענין

אחר כמשמעו כמו סוס ורכבו : כסנסיא דאחיר ומצניף כן כצפית תרגם עגור כענין כצנף וענין מצניף

כמו הסוף בדברי רל' סוס שצנף אמר אני בחלי אצטנף כמו העופות המצטצפים ואהגה כמו היונה והוא

נהימת החולה בחליו : דלו עיני למרן : ומתוך חלי הכבד נשאו עיני למרן לאל שהוא במרום ואמרתי לו ה

עשקה לי מחלתי ערבני אתה כמו ערוב עבדך לטוב ענין הכחה והשקט ניש לשרט עשקה צווי ואצ' שהעין

איכה חטופה אלא נקראת במחירך : וכמהו שחיה כפטי כי חסיד אני : וענינו ענין תוספת ויתור : וכן בד

בדברי רל' עסיק לגביך נשי לכרסיד אמר הוסיף לי על ימי וערבני דלו עיני עני' הרמה ניש לו חברי כשרט

דלה ארומתך ה כי דליתני והדומה לו וענין הרמת העינים כמו שאמר אליך נשאתי את עיני היושבי בטמיה

לפי שהאל נקרא יושב בטמיה ואצ' שאין לו מקום כבודו הגדול הו' בטמיה : מוח אדבר מה אוכל

לדבר ולטבח לשני ואח' לי על ידי הנביא שאחיה מחלי זה ואצל' בית ה' בין השלישי : וכן עשה : וכן

יעשה גס כן בתוספת השני איך לי לעשות אלא שאזכור זה כל שנותי ובדברי זה אנה לאל שהצילני : ז ב

וישב רב שקה וימצא את מלך אשור נלחם
 על לבנה כי שמע כי נסע מלכיש: וישמע א
 אל תרהקה מלך כוש לאמר יצא להלחם א
 אתך וישמע וישלח מלאכיו אל חזקיהו לאמר
 : כה תאמרן אל חזקיהו מלך יהודה לאמר
 אל ישיאך אלהיך אשר אתה בטח בו לאמר
 לא תנתן ירושלם ביד מלך אשור: הנה אתה
 שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל הארצו
 להחריםם ואתה תנצל: ההצילו אתם אלהי
 חגים אשר השחיתו אבתי את גזן ואת חרן ו
 ורצף ובני עדן אשר בתלשיר: איח מלך חמת
 ומלך ארפד ומלך לעיר ספרים הנע ועוה:
 ויקח חזקיהו את הספרים מיד המלאכים וקר
 ויקראו ויעל בית יהוה ויפרשו חזקיהו לפני
 יהוה: ויתפלל חזקיהו אל יהוה
 לאמר: יהוה צבאות אלהי ישראל ישב הכרו
 הכרובים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממ
 ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת
 הארץ: הטה יהוה אוזןך ושמע פקח יהוה עי
 עיניך וראה ושמע את כל דברי סנחריב אשר
 שלח לחרף אלהים חי: אמנם יהוה חזק ויבו
 מלכי אשור את כל הארצות ואת ארצם:
 ונתן את אלהיהם באש כי לא אלהים חמה
 כי אם מעשה ידי אדם עץ ואבן ואבדום: וע
 ועתה יהוה אלהינו חושענו מידו וידעו כל מ
 ממלכות הארץ כי אתה יהוה לבדך:
 וישלח ישעיהו
 בן אמוץ אל חזקיהו לאמר כה אמר יהוה
 אלהי ישראל אשר התפללת אלי אל סנחריב
 מלך אשור: זה הדבר אשר דבר יהוה עליו ב
 בזה לך לענה לך בתולת בת ציון אחריך רא
 ראש הניעה בת ירושלם: את מי חרפת וגדפ
 וגדפת ועל מי חרימות קול ותשא מרום עיניך
 אל קדוש ישראל: ביד עבדיך חרפת אדניו
 ותאמר ברוב רכבי אני עליתי מרום הרים יר
 ירכתי לבנון ואברת קמת ארזי מבחר ברוש
 ברושיו ואבא מרום קצו יער כרמילו: אני קר
 קרתי ושתיתי מים ואחריב בכף פעמי כל יא
 יארי מצור: הלא שמעת למרחוק אתה עשיתי
 מימי קדם ויצרתיה עתה הבאתיה ותהי להש
 להשאות גלים נצים ערים בצרות: וישביחן
 קצרי יד חתו ובשו היו עשב שדה וירק דשא

חזיר גנות וסדמח לפני קמח: ושבתך וצאתך
 ובואך ידעתי ואת התרגוך אלי: יען התרגוך
 אלי ושאננך עליה באוני ושמתי חחי באפך ו
 ומתני בשפתך והשיבתיך בדרך אשר באת ב
 בה: וזה לך האות אבל חשנה ספיה ובשנת
 השנית שחים ובשנה השלישית זרעו וקצרו ונ
 ונטעו כרמים ואכל פרים: ויספח פלסת בית
 יהודה הנשארה שרש למטה ועשה פרי למע
 למעלה: כי מירושלם תצא שארית ופלסח
 מחר ציון קנאת יהוה צבאות תעשה זאת:
 לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור לא
 יבא אל העיר הזאת ולא יורה שם חץ ולא יק
 יקדמנה מגן ולא ישפך עליה סללה: בדרך
 אשר בא בה ישוב ואל העיר וזאת לא יבא נא
 נאם יהוה: וגנותי על העיר הזאת להושיעה
 למעני ולמען דוד עבדי:
 ויצא מלאך יהוה ויכה במחנה אשור
 מאה ושמנים וחמשה אלף וישימו בבקר וז
 וחנה כלם פגרים מתים: ויסע וילך וישב סנ
 סנחריב מלך אשור וישב בנינוח: ויהי הוא מ
 משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושרא
 ושראצר בניו הכוהו בחרב והמה נמלטו ארץ
 אררט ומלך אסרחדון בנו תחתיו:
 בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו יש
 ישעיהו בן אמוץ הנביא ואמר אליו כה אמר
 יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: וישלח
 חזקיהו פגיו אל הקיר ויתפלל אל יהוה: ויאמר
 אנא יהוה זכר נא את אשר התהלכתי לפניך
 באמת ובלב שלם וחטוב בעיניך עשיתי ויבך
 חזקיהו בכי גדול: ויהי דבר יהוה א
 אל ישעיהו לאמר: הלך ואמרת אל חזקיהו כ
 כה אמר יהוה אלהי דוד אביך שמעתי את
 תפלתך ראיתי את דמעתך הנני יוסיף על ימ
 ימיו חמש עשרה שנה: ומכף מלך אשור
 אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר ה
 חזאת: וזה לך האות מאת יהוה אשר יעשה ה
 יהוה את הדבר הזה אשר דבר: הנני מש
 משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות
 אחז בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השם
 חשמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה:

ויאמר חזקיהו מה אות כי אעלה בית יהוה :
 בעת ההיא שלח מרודך בלאדן
 בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזק
 חזקיהו וישמע כי חלה ויחזק : וישמח עליהם ז'
 חזקיהו ויראם את בית נכתה את חכסף ואת
 הזהב ואת הבשמים ואת השמן הטוב ואת כל
 בית כליו ואת כל אשר נמצא באצרותיו לא ח'
 היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל
 ממשלתו : ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חז'
 חזקיהו ויאמר אליו מה אמרו האנשים האלה
 ומאין יבאו אליך ויאמר חזקיהו מארץ רחק
 רחקה באו אלי מבבל : ויאמר מה ראו בביתך
 ויאמר חזקיהו את כל אשר בביתי ראו לא ח'
 היה דבר אשר לא הראיתם באצרותי : ויא'
 ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר יהוה צב'
 צבאות : הנה ימים באים וגשאל אשר בב'
 בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה בב'
 בבל לא יותר דבר אמר יהוה : ומבניך אשר
 יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בח'
 בהיכל מלך בבל : ויאמר חזקיהו אל
 ישעיהו טוב דבר יהוה אשר דברת ויאמר כי ו'
 יהיה שלום ואמת בימי : נחמו
 נחמו עמי ויאמר אליהם : דברו על לב ירוש'
 ירושלם וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצ'
 נרצה עונת כי לקחה מיד יהוה כפלים בכל ח'
 חטאתיה : קול קורא במדבר פנו דרך יהוה
 וישרו בערבה מסלח לאלהינו : כל גיא יגשא
 וכל הר וגבעה ישפלו ויהיה העקב למישור וח'
 והרכסים לבקעה : וגולה כבוד יהוה וראו כל
 בשר יחדו כי פי יהוה דבר :
 קול אמר קרא ויאמר מה אקרא כל הבשר ח'
 חציר וכל חסדו בעיץ השדה :

דבלת תאנים : וזה היה כס בתוך כס כי התאנים מז'
 מזיקים לטחין : וימרחו ענין חביסה וחתול : ויחי'
 וירפא כמו עד חיותם : ויאמר חזקיהו מה
 טאמר למעלה טאמר יטעיהו וזה לך
 האות חזקיהו סאלג מיטעיהו ואמ' לו מה אות כי אע'
 אעלה בית ה' לל טארפא ואעלה בית ה' כמו טאתה ו'
 אומר : בעת ההיא גס זו הפרטה פירטתיה ב'
 בספר מלכים באר היטב : נחמו
 נחמו : כל אלה הנחמות עתידות לימות
 המשיח והכפל לחזק : ות' כביאח אתכביאו על עמי
 את אלהכון : נחמו וכן דברו כמו שפי בפסוק חזקו
 ידיים רפות : דברו צבאה זמנה : וכן הלא צ'
 צבא לאנוש עלי ארץ : ופי' כי מלאה ו'
 כי הסלימה סס זמנה רוצה לומר זמן שהיה לה להיות
 בגלות : וית' ארי עתידה דתתמלי מעס סבי גלותהא'
 תרגס צבאה כמסמעה מן לצבא צבא : כי נרצה ע'
 עונה כפלים עכסה כמו אז תרצ' הארץ את סבתותיה
 : וכן עונה עכסה כמו כי לא שלס עון האמרי וגו'
 וית' אשתביקו לה חוכהא : כי לקחה מיד ה' כפלים כ'
 ככל חטאתיה הכפל יוכל להיות פעמים סתים או יו'
 יותר כמו ותכפל חרב סליסיתיה לל סלס פעמים ת'
 תכפל ובאמרו כפלים לל סתים והוא אומ' על סת'
 גליות סגלג ישראל גלות בכל וזה הגלות : ולמה היה
 זה בעבור כל חטאתיה : והחכס ר' אברהם אע' פי'
 כפלים מצרות סלקח כל גוי : ואחז' פי' כפלים עונ'
 עונותיהם ועונ' אבותיהם כמו טאמר ירמיהו הכביא
 אבותינו חטאו ואיכס ואנחנו עונותיהם סבלנו : וית'
 ארי קבלת כס תנחומין מן קדס ה' כאלו לקחה על
 חר תריץ בכל חטאתהא : קול קורא כאלו
 קול קורא וטעס פנו ישרו כי ימצאו ב'
 במדבר ובערב דרך סלולה כאלו פנו וישרו אותה
 להס בני אדם : וטעס לאלהינו כי הוא מנהיג זה ה'
 העס היצא מהגלות : כל גיא : כל זה דרך מ'

משל כי העליה בהרי והירידה תיגע הולכי דרכים והס לא ייגעו ולא ייעפו
 המענות : והרכסים גבטוטית הדרכים כי הוא ענין גבהות וכן מרוכסי איש : ונגלה
 מהגלות ביד רמה וימצאו אפילו במדבר מים וכל צרכם כמו טאמר לא ירעבו
 יגלה כבוד ה' לעיני כל הצמים : וראו כל בשר ידעו כל בני אדם כי פי ה' דבר כלומר ידעו אז כי הנחמות
 האלה מדברו הנביאים על פי ה' דברו מה מדברו כטיראן סיתקיימו הנבואות : וראו ענין ידיעה והבנה לל
 ראית הלב כמו ולבי ראה הרבה והדומים לו : קול אומר קרא כאלו קול קורא או פי קול כבואה י'
 קורא לכביא קרא ויאמר הנביא מה אקרא ויאמ'
 הגויס סיבאו עס גונמג סימותו רוכס : ומה טאמר כל הבשר הוא דרך הפלגה כמו וכל הארץ באו מצר'
 מצרימה והדומים לו : ומה טאמר וכל חסדו אפילו עסן חסדים הרבה לא יזכרו להס כי עונותיהם רבים וע'
 נעור סהרעו לישראל ויקבלו עכס : והמטילס לחציר ולצין הסדה סהס יבשים במהרה והצין כופל גס כ'
 כן ברנח הנזכרת : יבט

ישעיה

אדני עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחל
ותחלימני וחייני : חנה לשלום מר לי מר וא
ואתה חשקת נפשי משחת בלי כי השלכת אח
אחרי גוך כל חטאי : כי לא שאול תודך מות
יהלך לא ישברו יורדי בור אל אמתך : חי ח
חי יודך במני חיוס אב לבנים יודע אל אמתך
: יהוה לחושיעני ונגינתי נגן כל ימי חיינו על
בית יהוה :
ויאמר ישעיהו
ישאו דבולת תאנים ומרחו על השחין ויחי :

נפי אדרה כמו האסה ממדדה את בנה בדברי רבו
והוא הנענוע מעט מעט : וכך הוא דרך האדם כט
כסנכר הצרה שעברה עליו וכלל ממנה מנענע ב
בראשו : נפי על מר כפטי : על מרירות כפטי שהיה
לי וכללתי ממנה : אדני עליהם יחיו אל
עתה ידעתי כי
הימים הקצובים לאדם יוכלו לחיות אס רצונך כמו
טאני עושה כי כבר נשלמו ימי הקצבים והוספת ע
עליהם טו סנה ולכל בהן חיי רוח לכל אספר ואמר
כי בהן בטני התוספת חיי רוחי ותחלמני וחייני ח

אני מתחנך לשכ' סבאלה הטנים שהוספת לי תחלימני ותחייני והוא כפל הענין במלך טונות והוא ענין הב
הבריאות טאהיה בריא באלה הטנים : חנה
היה לי : והחכם ר' אברהם אבן עזרא
פיר' הנה לטלום כאשר הייתי בחצי ימי כי בן תשעה נש

וטלמים סנה היה כטחלה כי אס תתגבר המרה האדומה על האדם לעולם יהיה חולה כנערותו ויהיה בשל
בזקנותו והפך זה אס תתגבר הליחה והנה אמצעי סנות טלום : ואתה חשקת נפשי משחת בלי חשקת כפטי
להזילה משחת הבליה והוא הקבר סנפסו טל אדם בלה בו כי השלכת ואעפ' שהייתי חייב לפי עונותי וחטאי
אתה הטלכת אחרי גוך דרך משל כאדם המטליך הדבר אחרי גו טלא יראה אותו : כי לא טאול ל
תודך : וסנה וטלם הענין במלך טונות לחק הענין : אמר טוב הוא שתחיה בני אדם
לפניך בטובס מחטאס כי יודך בחייהם ולא יודך במיתתם ועל הגוף אמר טהוא מת לא על הכסמה שתחיה
אחר מיתת הגוף : מות ולא מות ולא טזכר עמד במקו' טנים וכמהו רבים : לא ישברו הגופות טהס יורדי בור
לא ישברו אל אמתך לספרה ולהגידה כמו טהחיים עושים ואין זה כנגד תחית המתים כי הוא אינו מדבר א
אלא על הגופות בעודס בקבר : ולא כל הגופות יחיו ויעמדו מן הקבר : חי חיי כל חי וחיי יודך כמ
כמני חיוס ואס הייתי מת לא הייתי מודה לך הודאת הפה כמו טאני עושה
לכני יודיע אל אמתך אס היו לו בנים ותחיהו ויהיו לו בנים ויודיע אמתך כמו טאעשה אס יאף אס יהיו לו
בנים כל זמן טיחיה עמהס ולמדס ויודיעס אס כן הוא טוב שתאריך לאדם ואס חלה שתרפאהו מחליו ויו
וידה לך הטובה טעטית לו ויודיע לכניו אחרינו וכך אמרו רז"ל כי לא היו בנים לחזקיהו אלא עד אחר חליו ו
ואעפ' טההודאה וההודעה לא תועיל לו ולא תסכן כמו טאמ' אס צדקת מה יסכן לו : אעפ' כן אחר טהוא רצה
וכר' בני אדם אס כן הוא רוצה בקיומס וכלכתס בדרך טובה וטיהיה בהס דעת להבין בחסדי הבורא
ולהודות לסני עליהס כן זה מהדריך הטובה וכאשר לבס נכון הוא מסייע אותס ועוזרס בזה : אל אמתך : כ
כמו את אמתך וכן יבא את במקוס אל כמו והדאה את הכהן והדומים לו וכן יבא אל במקוס את כמו אספרה
אל חק : וירדפו אל מדין : או פי יודיעס הדרך טיביאס אל אמתך והחסד טעושה האל עס בני אדם אמתס
מצד עצמנו כי הוא רב חסד וזהו מדרכו אס כן הוא אמת : וכדאה כי ית' אל זה פמו בצר' פמו הארצות האל ט

סתר' גס אבהן לבנן יחזון גבורתך ויודון למימר דכל אילן קטנט : וכך פיר' החכם ר' אברהם אבן עזרא וזהו
לטון פי' אב לבנים יודיע אלה האמונות ואני תמה בזה כי לא ראיתי בטוס ספר אלא אל נקוד סג"ל וסמוך
במקוס עס אמתך כמו האחר והמסרה אל אמתך טנים והס אלה הטנים אשר הס בפסוק כי לא טאול תודך
ובפסוק חי חיי : יהוה לחושיעני : ה' אמר להושיעני מן החלי וכן עשה טהושיעני וכמו למד להרג
בצרמה : לסכב
את בתי עקב : והדומי' להס : ונבינותי כנגן : ועל התעושה טהושיעני אודה
לפניו תמיד וכנגן אני וחברי בנבינותי : טחברתי על התעושה כל ימי חיינו כנגן אותס : ועל בית ה' כמו
בבית ה' כי יבא על בענין בית הסמוס : כמו ועל חרבך תחיה : טהוא כמו בחרבך : וכתת אותס על סל אח
אחד : כמו בסל : המלט על כפסך : כמו כנפסך : ויאמר
יטעיהו זה הפסוק והפסוק טא
טאחריו אינס מהמכתב ולא מצאתי להס טעס למה
משפסס למעלה אחר ונגינתי על העיר הזאת וכן הס בספר מלכים :

מזד עצמנו כי הוא רב חסד וזהו מדרכו אס כן הוא אמת : וכדאה כי ית' אל זה פמו בצר' פמו הארצות האל ט
סתר' גס אבהן לבנן יחזון גבורתך ויודון למימר דכל אילן קטנט : וכך פיר' החכם ר' אברהם אבן עזרא וזהו
לטון פי' אב לבנים יודיע אלה האמונות ואני תמה בזה כי לא ראיתי בטוס ספר אלא אל נקוד סג"ל וסמוך
במקוס עס אמתך כמו האחר והמסרה אל אמתך טנים והס אלה הטנים אשר הס בפסוק כי לא טאול תודך
ובפסוק חי חיי : יהוה לחושיעני : ה' אמר להושיעני מן החלי וכן עשה טהושיעני וכמו למד להרג
בצרמה : לסכב
את בתי עקב : והדומי' להס : ונבינותי כנגן : ועל התעושה טהושיעני אודה
לפניו תמיד וכנגן אני וחברי בנבינותי : טחברתי על התעושה כל ימי חיינו כנגן אותס : ועל בית ה' כמו
בבית ה' כי יבא על בענין בית הסמוס : כמו ועל חרבך תחיה : טהוא כמו בחרבך : וכתת אותס על סל אח
אחד : כמו בסל : המלט על כפסך : כמו כנפסך : ויאמר
יטעיהו זה הפסוק והפסוק טא
טאחריו אינס מהמכתב ולא מצאתי להס טעס למה
משפסס למעלה אחר ונגינתי על העיר הזאת וכן הס בספר מלכים :

את מי נועץ ויבינהו וילמדוהו בארץ משפט וי
וילמדוהו דעת ודרך תבונות יודיענו: הן גוים
במר מדלי ובשחק מאזנים נחשבו הן אים כד
בדק ישור: ולבנון אין די בער וחיתו אין די ע
עולה: כל הגוים באין
נגדו מאפס ותהו נחשבו לו: ואל כזי תדמיון א
אל ומה דמות תערבו לו: הפסל נסך חרש ו
וצרף בזהב ורקענו ורתוקות כסף צרף: המס
המסכן תרומה עץ לא ירקב יבחר חרש חב
חכם יבקש לו להכין פסל לא ימוש: הלא תד
תדעו הלא תשמעו הלא הגד מראש לבם ה
הלא הבינותם מוסדות הארץ:

את מי נועץ ויבינהו בארץ משפט פי בדרך ת
תכונת העולם מי למדהו: וכן וארמון ע
על משפטו יטב פי על תכונתו: וכן כמשפט הראש
הראשון והדומי להם: הן גוים ואחר טב
סכל זה עשה מאין עוזר ומאין מלמד איך י
יוכלו הגוים למכעז מהנציא ישראל מתוכם: והלא
כלם הן לפניו כמו הטפה מדלי שהוא דבר מועט כ
כנגד מי הדלי: וזכר הדלי לפי שהטפה נופלת מהד
מהדלי כשנאכזב: או כשחק מאזנים שהוא דבר מ
מועט מן המעט כי בנפיהה מעוטה יצא העפר הד
הדק ההוא אשר במאזנים: הן אים כדק יטול כטי
כסירצה כל האים יטאס ויטלס ויהפכס כמו הדב
הדק: וית הא נגייתא כדוקא דפרח: פי יטול פעל ע

עמד א"כ הוא מבין כפעל מטרס טיל: וכן כתבו ר' יהודה חייג: ולבנון לגוים שחוטבים עלי ואו
ואמרים שאין לי יכולת להנציא ישראל מידם לא ינופר להם בטוס עלה טיקריבו לפני אחר טיראנו
טאנציאס ויתחרטו במה טאמרו כל עצי הלבנון להדליק אס וכל חית הלבנון לטרפה לעלה לפני לא יספיקו ו
להם: ומה טאמ לבנון דבר על ההוה לפי שהוא יער באי: כל הגוים מאפס פחות מאפס: על דרך
המה מהבל יחד: ואל מי אתם חוטבים כי כמו שהאלוהות שלכם אין בהם כח להציל כ
כך הוא האל חלילה שתדמו או תערכו אותם לו כי הפסל טאתם עושים אלוה מעפה ידי אדם
הוא: הפסל נסך ענין כסוי כלומ טעוטה הפסל מאכזב או מעץ ואחר כך מכסהו בזהב או בכסף
או פי נסך ענין התכה וענינו על הכסף ועל הזהב וירקענו כמו וירקעו את שחי הזהב: וירתוקות
כסף טלטלאות כסף כמו עטה הרתוק ואס אינו ממסקלו: צורף הצורף נותן בו טלטלאות סל כסף: וית טל
טלטלן דכסף קנאיה מאחד ליה: המסכן תרומה מסכן כמו ילד מסכן כי זכר למעלה זהב וכס
וכסף והס העטירים טעוטי הפסילי: בזהב ובכסף אבל העני טלא יוכל לעשות בזהב ובכסף
יבחר לו עץ טוב טלא ירקב וממנו יעשה פסלו כל כך הוא בטחונס בפסל: הלא תדעו אמר כס
כנגד עבדי הפסל איך תוכלו לטעות בזה ולעבד הפסל וכי הוא ארון העולם הלא תדעו מדעתכם
מי הוא ארון העולם: ואס לא תדעו זה מדעתכם הלא טאמעזו ממה טקוראי בספרי ואס לא זה נזה הלא הגד
מראש לכס והיא הקבלה לא טמעס דרך קבלה שהיא מראש מימי קדמוני כי באלה הטלט ידע האדם או יב
יבין מעצמו או ילמד ממי טילמדהו או יטמע מן המגידים דרך קבלה וחזר ואמר הלא הבינותם מוסדות הא
הארץ כלומר אס יט לכס דעת להבין תוכלו להבין ממוסדות הארץ: ונאריך מעט בזה הענין ונאמר כי ע
עבדי הפסילי אינס חוטבי שהאכזב ההוא או העץ ההוא או הזהב או הכסף ברא את העולם ומהו ארון העולם
לא יעלה על הדעת טיס סכל בעולם טיאמין זה אלא הפסילי כעט מתחלה לטס כוכב מן הכוכבים או צורה
מן הצורה העליונה דמו העוטי מתחלה סהס מורידו כח הפופכ ההוא על הצורה ההוא וטעובר הצורה בחלו
עובר את הכוכב והכוכבי מנהיגי העולם התחתון אס כן ראוי לעבדס עד טנעקע דבר זה בלבד בני אדם
לעבד את הצורן ולא נתנו לב למה טעסו בתחלה אלא חוטבי שהצורה הזאת הכעטת מאכזב או מעץ או מטוס
דבר כיון סנעטת בצורה הזאת מטיבה ומריעה ואחרים בצורה אחרת: והנה הראטונים טענו בדעתס וה
והאחרוני טענו מבלי דעת: ועל זה היו מוכיחי אותס הכביאי כמו טאמ ולא יסיב אל לבו וגו' חציו טרפתי כמו
אז וגו': וכן אומ' ממקומו לא ימיט: וכן אמר אף להם ולא יריחונו וגו' כר טהס היו חוטבים כי הצורות ההס
ייטיבו ויריעו והיו מקריבי להם ומכסכי ומקטרי להם ולא נתנו אל לבס טיס לעולם בור והו' מנהיג העולם
ומטיב לטובי ומריע לרעי אלא העולם הוא כמו שהנא היה ויהיה מאין בורא ומאי מנהיג כמו הדבר טיפול ו
במקרה: והדברי האלה טאכחנו עובדי ומכבדי כן עטו אכתינו ובעבדה זו היו מצליחי: וכן אכחנו אחריהס
וכן חטבו בדברי רבי ובמעטי טיעטו אותס ואומ' שהדבר ההו' ינעיל או יזיק יחלה או יבריא ואין הדברים
ההס לא מדרך חכמה ולא מדרך רפואה ולא מדרך כח מן הכחות הירועי אלא כמו שהנרגלו דור אחר דור וח
נחטבי כי הדברי ההס הס עקר ואי לדרנט בורא או מנהיג או מכוני ואלו הס דרכי האמרי טזכרנו ר"ל: ומי

יבש חציר נבל ציץ כי רוח יחזה נשבה בו אכן
חציר חצם: יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו
יקום לעולם: על דבר גבוה
עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבש
מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי
יחודה הגנה אלהיכם: הגנה אדני יחזה בחזק י
יבוא וזרועו משלה לו הגנה שכרו אתו ופעלתו
לפניו: ברעה עדרו ירעה בורועו יקבץ שראים
ובחיקו ישא עלות ינהל: מי מדד בשעלו מים
ושמים בורת תבן וכל בשלש עפר הארץ ושק
ושקל בפלס חרים וגבעות במאזנים:
מי תבן את רוח יחזה ואיש עצתו יודיענו:

יבש עפר במקום עתיד כמנהג ודבריו הנפ
הנכונה ברוך: יבש וכפל עוד
הענין לחזק הענין ודבר אלהינו
מדבר על ידי נביאית: על הר גבוה ד
דרך משל: כי מי שרונה להשמיע ק
קולו עולה במקום גבוה: ולפי פירושלם היא עקר
אין וכן ציון כי סתיהן עיר אחת לפיכך טס אותן ב
דבריו הנכונה כאלו הן מבשרת שאר הערים: ו
נפי מבשרת ציון את ציון המבשרת וכן מבשרתי
ירושלם: אל תיראי אל תפחדו מלכסר ולאמר לע
לערי יהודה הגנה אלהיכם כי על כל פנים יבא דל
כבודו שישנוב לירושלם: ומה שזכר יהודה בעבור
ירושלם ועוד כי המלכות ליהודה: הגנה ה

בחזק יבא ביד חזק כי לא יצטרך ליד אחרת אלא ידו החזקה: וזרועו מטלה לו דל לעצמו היא
תעמד לו למטול בעמים: ותאר היד בחזק טהור לסוף זכר: כי ימצא לסוף זכר: כמו והנה בן מגלת ספר: סכ
סכרו מיתן לבטחים בן בגלות: ופעלתו סכר פעלה לפעלי אמת: והנה היא פעלתו ופעלתו: וכן נסכתי מ
מלכר מלכי מקדש: בבית תפלתו: טמעתו את תפלתך והדומים להם: וחסרון סכר מפעלתו כמו לא תלך פ
פעלת סכר דל סכר פעלת סכר: ברעה עדרו: כמו רעה טוב סירעה עדרו סיקבץ הטללי הקטני
סלא יוכלו עדי ללכת כסאר הבהמו: ויקבצם מזה אחד ומה אחד וישאם בחיקו והעלות סהן א
אמותיהן ינהל לאטם ולא ידפקם: כך הקב"ה ינהל את ישראל מהגלות לאטם ויסמוך כל חולה וכל נסבר: ונ
ונקראו האמות עלות על טס בניהם טהם קטנים כמו עול ימים טהם נסמכי לאמותיהם לינק ואלו דקדק
במלת עדרו טהעדר טהנא טלו חומל עלת יותר מן העדר סימאר בפסיר: בוי מרד: את לא יתמהו
הגויס אם אוציא ישראל מעבדותם טעמדו ברשותם כמה סכי כי מי טברא העולם מאין יוכל לעשות
זה לפיכך את מי מרד בפעלו מים: נפי פעלו אגרונם: והוא ער"ת כי אין לו יד ואגרונף ית' וית': נפי מרד לשי
טהמים במקום מקנה כחדס טמודר מים ונותן בתוך כלי סידע מרדן: כן טס האל המים במקומן וידע
מרדן: והטמים לפי טהם טטוחי את' בס מרת הדת כי דבר הטטוח ימרדו אותן בזרת ובקנה: ואמר תקן
מפני הטטח טכריך תקן כמו סכתוב וימתחם כאהל לסבת: וכל פי מרד ותרנו וימרדו בעמר וכלו בעומרא
בשלים מדה גדולה וכן בדמעות סליש: בפלס הוא מטה הברזל טהנא חסותן בנקודות לרעת בהם המטקל:
מאזנים ידוע: ואת וכן עפר הארץ הוא כאלו הוא מרוד אכלו וכן ההרי והגבעו כאלו הן סקולו אכלו: וכלס
בראש בטיעור טוב מדה נכונה כמו שאת וירא אלהי את כל אר עסה והנה טוב מאד ומי טעסה כל זה בלי
עוד יוכל להוציא ישראל מיד חזקים מהם: וזכר מארבע יסודות הטלס כי סמים זכר במקום יסוד האש: כי
הס לרעת יבס מיסוד האש ואש: והי יסוד חמסו כדבריו ארסנו זכרן במקום יסוד האש לפי טהנא סמוך
לגלגל הלכנה: ולא זכר יסוד הדנו לפי סאיכנו כראה ואף על פי טהנא מורגס: וענין השסוק לא כאמר
אלא כנגד הסכלים טהס לא יאמינו אלא מה טיראן: לפי זכר ג' היסודות הכריאים: אבל החכמי לא יתמהו בז'
אס יוציא האל ישראל מהגלות כי ידעו בחכמתם כי לא קצרה יד ה' מהנסיס: וי"ת כי זכר ג' הרוח והנא מי ת
תכן את רוח ה' כי מפרטי מלת ה' תשובה לשאלה: ואינו כסמך רוח אל ה': והחכם ר' אב"ע פי על זה בענין סת
סמוך כזו ורוח אלהים מרחפת: ולפי דעתי כי סמים טזכר הוא במקום טני היסודות העליונים כי סמים
במקום יסוד האש כמו ספירסנו: וכן במקום יסוד האויר כי נקרא סמים כמו סכתוב ויקרא אלהי לרקיט
סמים: וסמך הטלס לעצמו שאת בטעלו ובזרת לפי טהם עליונים: ואב"ע סהמים תחתונים פעמים יעלו
כמו העבים: אבל יסוד העפר טהנא התחתון טבהס והכבד סמך אותן לדבר חזן מעצמו בפלים ובפלס ו
ובמאזנים: ואף על פי טזה חז דרך משל כמו ספירסנו: בוי תכן את רוח ה': כטעסה כל זה מי תכן
את רוחו: כמו נכפסו אותה ויעט: אין תלאך וכל טכן ארס: מיתקן את רוחו וטיודיעהו עצתו כטעסה
העולם ואת לו כן טעסה וכן אמר כוטה סמים לכדו: ומי סזכר עמד במקום טנים כאלו אמר ומי איע עצ
עצתי יודיענו: וכפל הענין עוד ואמר: את

הנותן רחמים לאין שפטי ארץ כתהו עשה :
אף בל נטעו אף בל זרעו אף בל שרש בארץ
גועס וגם נשף בהם ויבשו וסערה בקש תשאם
: ואל מי תדמיוני ואשוח יאמר קדוש : שאו מ
מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במ
במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים
ואמין בח איש לא נעדר :
למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דר
דרכי מיהוה ומאלהי משפטי יעבור :

הנותן רחמים וטעמי ארץ : שמתנאים בגד
בגדולתם ובוטחים בכחם ובחילם
ומה' שאל עסה כמו שאל נטה עליה קו תהו כי הה
ההרסה אינה מעסה על דרך האמת ורוננים יד
ידוע כמו ורוננים כנסדו יחד כענין סרים וגדולי
אף כל נטעו : כל כך יתנס לאין עד שיאמרו ו
עליהם לא נטעו ולא זרעו ולא נשרס
בארץ גועס על דרך שאל עליהם ולא נודע מקומו
איש וכאמר עוד עליהם על הדרך הזה אש יבלענו
ממקומו וכחם בו לא ראיתך : ואף שלטה כל אחד ל
שרט ענינו כמו נשרס והוא מהבנין אשר לא נזכר פעלו
על דרך המרובע : גועס : שרש האילן מה נכראה ממנו על הארץ יקרא גזע והטמון תחת הארץ יקרא שרש
כמו שאמרו ר"ל העולה מן הגזע של מן השרש של בעל הבית : וגם נטף : וגם עקירתם היא במהרה כנטיב
הרוח : נטף כמו נשפת ברוח : וסערה כמו ורנח סערה : ואל
לדמות אותי טאהיה אני כדמה לאותו הדבר ואשנה לו כי לא
ובעבור דמיונכם לא אשנה אני א"כ אני יחיד ובורא העולם כולו ואמר קדוש כי הוא קדוש ובעל המחשבות :
שאו מרום עיניכם : אלהי העולם כפי מהם גופים עצומים וגדולי בגוף ובמראה מכבירי מטה
וכבר אמר להם טיבנו בארבע יסודות ובארץ ובשמים הנטוים עליה כאלה : עתה אמר להם :
סיסתכלו בככבי שהם נבראים עצומים וראו בדעתכם מי ברא אלה כי בראויים הם ואינם בוראים כי יש
לאדם להבין בדרכי החכמה כי העולם מחודש וכיון שיתברר לו שהעול מחודש ידוע שיש לו מחדש כי אין
הדבר מחדש עצמו והמחדש לא יתכן להיות אלא אחד כמו שיתברר במופת בדרכי החכמה אש כן הככבים
שהם רבי' בראוי' הם ולא בראוי' וראו גס כן בדעתך המוצי' במספר צבאם מה שאין כן יכולת באדם לספור
אותם : ומה שאמרו חכמי התכונה והסכימו כי יש מספר לככבים והם אלק וצ"ח זהו לככבים הגדולים ה
המאירים על הארץ אבל ידוע מדרך החכמה כי יש ככבים רבים אין מספר להם אבל בני אדם אבל מי ש
מבראש יודע מספרם : ופי' לכלם בטס יקרא כמו שאל דוד ע"ה מונה מספר לככבים לכלם שמות יקרא :
ר"ל כי לכל אחד מהם קרא שם הנאות לו לפי הדבר הכבד בעבורו לסבת אותן הדבר אחר סבת עצמו כי
כל ככב וככב יש לו כח וממשל' על כבירי מטה כל אחד על מין ידוע סבותו בו כח לעשות מלאכתו ותולדתו
וכן אמרו ר"ל אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו חזל מלמעלה מכה אותן ואומר לו גדל טל הידעת חקות
שמים אש תמים משטרו בארץ וזהו שאל הנה גס כן מרוב אונים השמות שקורא להם מרוב כחות שיש ל
לכל אחד מהם על יצורי מטה ולפי הכח שיש לככב נקרא שמו לפי אותו ענין ושכל אחד מהם הוא אומין כח
כי לא יפסיד כחן ולא ישתנה כמו שהוא בכבירי מטה שהם נשפדים באישיהם א"ש טעמד מיניהם אבל כ
נבראי מעלה איש מהם לא נצדר לעולם בשום הצדר לא בכלו ולא במקצתו וכמו שהיה ביום הבראן כן י
יהיה כל ימי עולם לא יוסף ולא יצרע כי אין התוספת אלא לצלי החסרון והם שלמים בברואתם וכל זה נ
חייב אדם ללמוד מספרי החכמות ולהבין בדעתו בכבירי מטה בין בכבירי מעלה בין בכבירי מטה ומהם
יכיר הכורא : והנה הכבירי הזהיר בני אדם בזה ואלה הלא תדעו הלא תשמעו הלא הבינותם ואמר שאו מרום
עיניכם וראו פ' וראו כמו שפירשנו ראית הלב ואמר ר"ל כל מי שאינו מחשב בתקופות ומזלות עליו הכתוב
אמר ואת פעל ה' לא הביטו ומצטת ידיו לא ראו : ואמרו חכ"ן שמצוה לאדם לחשב בתקופות ומזלות שכתב
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איון היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זהו
חשוב תקופות ומזלות : ואמר ר"ל כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב אסור לסבר היצנו :
למה תאמר יעקב : אומר כנגד ישראל שהם בגלות למה תאמר זה כי בצבור אורך הגלות תאמר כי נס
נסצרה דרכך מה' ולא ישנח עליך ועל צרת הגלות שאתה סובל : דרכי : ר"ל עניני שאני בו : וכן
מדוע דרך רשעים נלחה : והדומי' לו רבים : משפטי יעבור : משפטי ודיני שהיה לו לריב עם הגוים העו
העובדים כי יעבר ממנו ולא יהיה לשנין לזכרון כי איכנו חנשם בו ולמה תאמר זה : הלא

הישוב על חוג הארץ וישיבה בחגבים הנוטה
בדק שמים וימתחם באהל לשבת :

ומי שהוא מסתדל בדעתו להבין העולם בכלל נז
ובפרט יבין כי לעולם מנהיג ואליהו ראוי לדרוש לפי
לפיכ' אמר הנביא כנגד עובדי הזסל הלא הבינות

מוסדות הארץ כלומר אש יש בכס דעת להבין תוכלו להבין ממוסדי הארץ ומהשמים כמו שאל הנזסס כדוק
שמים וכמו שאל גס כן אחר זה מן הככבים אל הנביא מכל זה תוכלו להבין כי בורא יש לעולם שמנהיג
וכראו בסדר מסודר לא נפל כך במקרה ומוסדות הארץ הם ארבע יסודות האש והרוח והמים והעפר וכל
הנבראים אשר בארץ הם מארבע יסודות אלה נמוגים ובין היסודות האלה מחלוק וטבעם משונה זה מזה
והנה האש חס ויבט והמים בהשך קרים ולחים ופניהם כדורים זה על זה והאוויר שביניהם לא ימנע האש ו
ולא המים מלעבור בתוכו אש כן שם גבול לאש שלא ירד ממקומו ולמים שלא יעלו ממקומם עד שיפגשו
זה בזה ונמצא מחלוקת ביניהם ויכחח הגובר כמו שאנו רואים באש ובמים אשר ביננו כשיפגשו זה בזה א
אש כן מי יוכל לומר שזה היה במקרה בלא הנהגת מנהיג שפס טבע באש שלא ירד אלא יעלה ובעלותו גס
כן שם לו גבול ולא יוכל לעלות אלא עד גלגל הלכנה כי שם גלגל הלכנה חזק בטבעו מגלגל האש שלא יוכל
האש לעברו אצ"ט טבעו הוא לעלות וכן שם טבע במים לרדת ולא לעלות וכירידתו גס כן שם גבול ולא
ירדו אלא עד הארץ כי שם לארץ טבע חזק וקשה לעמד כנגד המים שהם לחים ורכים והארץ יבשה ולא יי
יעברו המים וכן שם האוויר בין האש ובין המים להפריד ביניהם לפיכ' האוויר חס ולח דומה בחומה ל
לאש ובלחותו למים ומי יאמר שהיה כל זה אלא במסדר חכם שם כל אחד מהם בסדר שיוכל לעמד וכל אחד
יעמד בסדרו ולא ישתנה לעולם נדבר שהוא במקרה לא יהיה על סדר אחד קיים אלא פעם יהיה כך ופעם
יהיה כך ועוד שהארבע יסודות הם נמוגים בגוף אחד חי וזה כנגד זה וטבעו בהשך חברו ואיך יעמד הגוף
שהם בו בשלום אלא שיש מסדר ומנהיג סדרם בדרך שלא יגבר האחד על חברו ויעמידו ארבעתם כאחד
הגוף עד עת קצו וגם בגופות המתים כגון האכזבים והמתכות הם נמוגים ארבעתם בכל אחד ואחד כפי
משפטו והנה העולם בכללו כמו בית בניו והשמים כמו התקרה על הבית והככבים כנרות בבית ונמחי
הארץ כשלחן ערוך בבית ובעל הבית טבחה הבית הוא האל ית' בעולם והאדם בעולם כמו הפקיד בבית
אשר נתן בידו כל עניני הבית והוא לא ראה בעל הבית בעיניו אלא טבחה בביתו ואלו שאלו סאכיו
היה פקיד בזה הבית והוא גס כן יהיה כן אחריו ואם הפקיד בעל שכל ידרוש לבעל הבית מי הוא כדי שיבא
לשכנו תמיד וכדי שלא יחטא בשקודתו כי יודע הוא כי לזמן קרוב או רחוק יבא לחשבון עמו על שקידותו
נחושב בלבנו כאלו בעל הבית על ראשו תמיד ונותן עיניו בו ובמעשיו ואם עשה מעשיו בשכל ימצא חן ב
בעיני בעל הבית ואם ימצא בו רעה יעבירונו מפקידותו והפקיד הסכל לא יעשה זה אלא כיון שרואה ע
עצמו פקיד יעשה בו כרצונו וכתאות לבו לא יטבוח אל בעל הבית מי הוא ואומר בלבנו כיון שאיננו רואה
בעיני כי יטל בבית זה בעלים מי יביאנו לחשוב זה שיש לו בעלים אלא אנכל ואשתה מה שאני מוצא בבית הז
הזה ואעשה בו כללבי בעוד שאני מוצא אינני חושש אש יש בעל בית אש איננו וכשיודע זה בעל הבית בא ו
ומוצאו מן הבית בדחיפה ובקצף גדול כן האל ית' הוא אדון העולם ושם האדם פקיד בעולם התחתון ואם
נותן אל לבנו שיש אדון בעולם והוא הוא שנתנו פקיד בעולם ויורא ממנו כעבד מלכו כי יראה בט
בטלנו כי אי אפשר לזה העולם מבלי אדון ומנהיג ומסדר ימצא חן בעיני האדון ואם הוא סכל ולא ישיב א
אל לבו לא דעת ולא תבונה ואמר בלבנו איננו חושש אש יש אדון אש אין אדון כי באדירות לבי אלך ובכח
לבי אעשה כתאות לבי האל טורדו ועוקרו מן העולם ומונע הכח והיכולת ממנו לפיכ' אמר אחר זה הנותן ר
רזנים לאין וגו' יראה להם שהוא אדון בעולם מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם דיושב כאלו
אמר על השמים כי הם חוג הארץ כמו שיעשה אדם במחוגה העגולה כי למחוגה יש
אזבעות האחת יעמד ובטנית יקף העגולה והנה הנקודה בתוך העגולה והארץ כמו הנקודה כי היא התח
התחתון טבעגולה והשמים סביב הארץ כמו העגולה ואמר היושב דרך משל כי אין לו מקום יתעלה מכ
מכל דמיון אלא כאדם היושב על מקום גבוה מאד ומביט במקום השפל ידמה הדבר הגדול קטן לפיכ' אמר
ויושביה כחגבים כמו שאל ונהי בעינינו כחגבי וכן היינו בעיניהם וית' דאשרי בתקוף רומה טכינת יקריה
תרגם היושב כמו המוסיב ואלה השמים שהם חוג הארץ הוא נטה אותם ובפל הענין במ"ט וימתחם כמו הנ
הנוטה האהל כמו הדוק כי פי דוק יריעה שיעשה אדם ממהנה אהל ופירו' לטבת תחציהם כי לא יטב אדם בב
בבית אש אין עליו תקרה וית' הנזסס כדוק דמתח כזעיר וענין וימתח הנזסס והפריט וכן בדברי רבותי
מקום טמתח עמו וממנו נקרא הסק המתחת כמו שפי' בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו הנותן

ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא : מי
פעל ועשה קורא הדורו בראש אני יהוה ראשו
ואת אחרנים אני הוא : ראא איים ויראו קצות ו
הארץ יחרדו קרבו ואתיון : איש את רעהו י
יעזרו ולאחיו יאמר חזק : וחזק חרש את צו
צרף מחליק פטיש את חולם פעם אמר לד
לדבק טוב הוא וחזקהו במסמרים לא ימוט :
ואתה ישראל עבדי יעקב
אשר בחרתיך זרע אברהם אחבי : אשר הח
חזקתיך מקצות הארץ ומאצולה קראתיך
ואמר לך עבדי אתה בחרתיך לא מאסתך :

כמו לא תרדה בו בפרך וידו בכס טנאיכס : ופי
ומלכים ירד ובמלכים דל טהטליטו במלכים והוא
במעט עס : יקראו יתן ירד ירדפם יעבר יבא כ
כלס עתיד במקום עבר וכמהו רבים והטעם טא
פאמר אלה כלס כלסון עתיד כי כמו טעסה האל
עס אברהם אז כן יעסה בכל דור ודור עס כל כד
נדיק סיהיה בו אהבת האל כמו אברהם : יתן כע
כעפר חרבנו : נתנס האל כעפר לדנוס לפני חרב א
אברהם ונתנס כקס נדף לפני קטני וכתו רמא ע
כעפרא קטולין קדס חרביה כקסא רדופין קדס ק
קטניה : וימ נתן חרב טל כל אחד מהמלכים וקטנו
כעפר וכקס נדף : ירדפם יעבור שלום :

רדף אותם ועבר בסלום כי לא מת במלחמה אחד מאנשי : סלום בחסרון
הכמנא בית ה' כמו בבית ה' וכמהו רבים : ויש לפרס סלום סס תאר כמו ויבא יעקב סלס ויהיה בטקל קרוב
רחוק : וכמהו סלס ידו בטלומיו : ארח ברגליו לא יבא וזהו תימה אורח סלא כאבר רגליו ולא עשה בו בלילה
טבא עליה נחכס וימ ארח רע ברגליו לא יבא סלא קרה לו סוס רע בדרך ההיא וימ חילת ארח ברגליו לא
עלת : וימ הענין הזה ענין כבואה על כורס סיעיריהו האל ממזרח לבא על ככל ויתפסה ולא יעמדו לפניו ג
גויס ומלכים : והנכון כמו ספירסנו וכן פירטו אלו וכן פיר : ויכתן סתרנס מי העיר ממזרח מאן אייתי ב
בגלאי ממדינחא אברהם בחיר נדיקיא : מי פעל ועסה : כפל הענין במלל סונל אמר מי פעל ועסה
גבורות אלו : קורא הדורות מראש : מי סקורא הדורות העתידות מקדס והחזיק באברהם וגדלו
טודע טיצא ממנו זרע סיהיה נכון לפטיו כבחר מכל העמים : אחי ה' אחי ה' סאני ראשון ואני עס אחרוני
טעתידיס להיות כלומ סאני יודע כל הדורות מראש ועד סוף : ופי' קורא כאלו קורא כך וכך יהיה בעתיד וכן
קורא פי' כביאיו עתידות רבות : ראו אייס יוטבי האייס הסס כטראו וטמעו זה הדבר הגדול סע
טעסה יראו וטחרו גס כן קצות
קרבו ויא ציון : קרבו ובאנו לפני אברהם כמו מלך סדנס טיצא לקראתו ואע"כ כן איס אל רעהו יצירי לעטות
הססיליס ולא נתנו אל לבס לא דעת ולא תבונה איך היה זה הדבר באברהם סלא היה סלא בטלס מאות ויח
איס נכנס ארבעה מלכיס גדוליס וזה דבר פלא טאס תאמר המלכיס היו חלטיס הרי הס טהיו ארבעה וכ
נכנסו מתחלה חמשה מלכיס והכו כל הארץ אס כן היה להס לתת לב למה היה זה הפלא ע' אברהם סלא
טאמוכטו כבדלת תאמוכ' כל הגוי' : והאל אשר דבק בו ועבד אותו הוא עזרהו על המלכי האלה : ולא די סלא
אמר זה סלא טהחזיקו יותר בפסיליס ואמר בפחדס וכיראתס מהמעסה הגדול אשר ראו נתחזק ונתאמן
בצבדת חלטינו כל אחד בפסלו והס יעזרנו : איס את רעהו ולאחיו כמו ואיס אל אחיו והפסו
כפול בענין במלל סונל : ויחזק חרס : חרס עניס עושה תחלה הפסל מעץ ומחזק ב
בדבר כנרף הכסף והזהב

לעשות צפני הכסף מהרה וינפנו : מחליק פטיש : והנורף מה יב
יע זה מהרה מלאכתו ומחליק פטיש להכו בו טסי הכסף או הזהב מחליק מענין ואנכי איס חלק חלקקנות
את הולס פצס : הולס סס דבר כי הולס מלפיל : ופי' הולס מכה תן והלמה סיסרא : ופי' פצס הסדן טמכין
עליו ופי' מחליק פטיש להכו בו הטסין על הסדן ואת במקום למד הטמונ כאלו אמר למסס הסדן : וימ מחא
בפטישא עס דמעס כקורנסא ויהיה לדבריו פטיש המקבת הגדולה : ופעס המקבת הקטנה תקרא בדברי
רבותי זל קורנס וכן דרך הנורף מתחל מכה במקבת גדול ואחר כך בקטנה אומ לדבק טוב הול כסמדבק
הטסין על פסל העץ וכסמדבק יפה סמח ואומר טוב הול ואחר כך יחזקהו במסמרים כדי סלא ימוט הינס
או מחר טס הכסף מעל פסל העץ : ואתה ישראל עבדי : איכך כגויי הארצות כי עבדי אתה ואני ב
בחרתיך להיות לי עבד ולמה
פסיליס ואליליס : אשר החזקתיך : עבר במקום עתיד כדרך הכנאות דל אחזיק כך להנציאך מה
מהגלות מקצות הארץ ומאצולה מגדולי הארץ וממלכיה קראתיך סתנא מרענותס ולא יהיה ב
בהס כח לעצור אותך : ולא מאסתך : אע"כ סאריך הגלות : אל

הלווא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם זה
יהוה בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע ו
ואין חקר לתבונתו : גותן ליעף כח ולאין און
אונים עצמה ירבה : ויעפו נערים ויגעו ובחו
ובחורים כשול יבשלו : וקוי יהוה יחליפו כח
יעלו אבר בנשרים ירוצו ולא יגעו ילכו ולא יע
ייעפו : החרישו אלי איום ולאמים
יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט נקד
נקרבה : מי העיר במזרח צדק יקראהו לרגלו
יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן בעפר חרבו כ
בקש גדר קשתו :

הלא ידעת מדרך הסכל מדעתך אם לא שמע
שמעת ממלמד ומורה כי אלהי עולם ה
אלהי טופט : כמו עד האלהים יבא דבר טניהם
וכן כל אלהים טהוה על האל ית'ל טופט העולם ו
ומטניו כו וטופט כל אחר לפי מה טהוה אלא טאין
אנחנו מטיגים דעת מטפטו בכל מקום לפיכ' אמ'
איך תחשוב כי לא יטניו עליך וטהוה מטניו על כל
העולם כלו כי הוא בראו וכיון שמעטה ידיו הוא ב
באמת מטניו עליו ואחר טהוה טופט העולם בא
באמת יקח מטפטיך מן הגוים העובדים בך ומה
טאמר בורא קצות הארץ להודיע טברא הארץ עב
עגולה באמצע הגלגלים המקישים סביבותיה והיא

כנקודה בתוך העגולה והקב"ה מעמידה בכחו באמצע בלי טום סמיכה כמו טאמ' תולה ארץ על בלימה וא
ואין אחת מקצותיה נוטה לאחת מטט הפאות אלא כולה באמצע מכל צד ומכל קצה זהו טאמ' בורא קצות ה
הארץ : ואז תאמרו הנה כי הוא אלהי עולם וברא אותנו ומטניו עליו אבל לא יוכל בכל עת לשטט כי ייעב ל
לפעמים וילאה לפיכ' אמ' לא ייעף ולא ייגע טהרי אהה רואה כי הוא מסבב הגלגלי והס סובבי סבוב טאין
לו השטט וזה בכח מסבב טאין השטט לכחו ולפיכ' אין השטט לסבוב הגלגלים טהס סובבים בכח טאין לו
השטט אז כן אהה רואה כי לא ייעף ולא ייגע אז כן אינו מצד לאות ויגיעה כאשר אינו עוט' מטפט ברטעי'
המעבירי ישראל ואז תאמ' מאחר טברא העולם ומעמידו בכחו הגדול ומטניו כו וטופטו והכח בידו לשטט
בכל עת ואין לכחו השטט למה ראה זה הזמן הארוך בצרת ישראל בגלות ולא יוטיעס מצרתס ולא יעטה מ
מטפט באניביהם : התשובה אין חקר לתבונתו : אין אנחנו יודעים ויכולים להטיג חכמתנו ותבונתנו ולא כ
נוכל לחקור עליה ולדעת אותה אבל הוא יודע מה יעטה אלא טאין אנחנו מכירים ויודעים וזהו :

גותן ליעף כח : והוא יתן כסידרה כח ועצמה לישראל טהס בגלות ויעפים ויגעים מאין אונים
ויעפו : נערים ויגעו אמות העולם טמוטיפים כח בכל יום כמו הנערים יעפו כסיהיה רצון האל ייגעו
ויפסק כחם ולא יהיה להם אפי' כח נערים ובחוריו ואמות העולם טהס גס כן כבחוריו טהס טלמי'
בכחם כימי הבחרות לא יועילם כחם כסידרה האל אלא כטול יכטלן : וקוי ה' וקוי כתיב ב'ור א

אחת לבד והיא עין הפעל ויוד הרבים נעלמת מהמכתב ונטארה
יכטלן אבל ישראל טהס קוי ה' בגלות ואז כחם עוד יחליפו כח כמו העץ אז יכרית ועוד יחליף והוא עכ
עכין התחדשות הדבר בתמורת הדבר טחלף ועבר : יעלו אבר כנשרים : כתב רבי סצדיה כי הנשר יעלה
לעטר טנים גבוה מאד על פני רקיע הזמים ויקרב לחוס האש וישיל עצמו לים מרוב חומו וימרט ויתחדש
אחר כן ויעלה אבר ויטוב לימי עלומיו וכן כל עטר טנים עד מאה ובטנת המאה יעלה כמנהגו ויפול בים
וימות ירצנו בטובס לארצס ולא ייגעו ילכו בדרך ולא ייעפו : החרישו אלי איום : החרישו שחקן והאזינו

אלי כי המדבר לא יאזין ופי' איום טוכני איום יחליפו כח יתאמנו בטענות אס יוכלו להטיבטי יגשו
אלי לטמוע דברי : אז ידברו : אז אחר טיטמענו דברי ידברו אז יט להס טענה יחדו אני והס נקרב למטפט
על טענותי וטענותיהם כי הס מחשרי כחי ויכלתי ואומרי טאין בי כח להציל ישראל מידס ועובדי פסילים
טאין בהס ממש יאמרו לי : מי העיר ממזרח והוא אברהם אבינו טהעיר אותנו האל לצאת מארץ מז
מזרח טהיתה ארץ מולדתנו כמו טאמ' ארצה בני קדם והעיר אותנו האל מבין עובדי פסילים :
צדק יקראהו לרגלו : בכל מקום טהיה הולך זהו לרגלו בכל מקום טהיה רגלו טס היה קורא צדק ואמת כמו ו
טאמ' ויקרא טס אברס בטס ה' וכנוי יקראהו לצדק זהו הצדק והאמת טהיה אומר להס עזבו עבדת האלילי'
כי אין בהס ממש ועברו מי סברא העולם והיה מלמד אותס דרכי האמונה : היט פלא כזה איט אחד בין כ
כל בני הארץ טהיו כלס עבדי אלילים ומוכיחס על אמונתס ולא פחד מהס וממלכיהס מי העיר לבבנו ל
לעשות זה הלא אנכי ה' יתן לפנינו גוים : ומי הוא טנתן לפנינו גוים והרדה אותנו במלכים והס ארבעה מלכ
מלכים כדר לעמר והמלכים אשר אתנו רדשס אברהם בטלט מאות וטמנה עטר אים : והס והציל מהס כל
הטבי וכל הרכוש אשר לקחו וזה היה ברוב בטחוננו כי ירד עכין ממטלה והוא מבכין הפעיל ומענינו כמו

למען ידאו וידעו וישימו וישיבילו ויחדיו ביד ה' יהוה עשתה זאת וקדוש ישראל בראה :
 קרבו רבכם ואמר יהוה הגישו עצ
 עצמתיכם ואמר מלך יעקב : יגישו ויגידו לנו
 את אשר תקרנה הראשונות מה הנה הגידו
 ונשימה לבנו ונדעה אחריתן או הבאות השם
 חשמינו : הגידו האתיות לאחור ונדעה כי א
 אלהים אתם אף תשיבו ותדעו ונשתעו ונרא
 יחדיו : הן אתם מאין ופעלכם מאפע תועבה
 יבחר בכם : העירותי מצפון ויאת ממזרח שם
 שמש יקרא בשמי ויבא סגים כמו חמר וכמו
 יוצר ירמס שיש מי חגיד מרא' ונדעה ומלפני
 ונאמר צדיק אף אין מגיד אף אין משמיע אף
 אין שמע אמריכם : ראשון לציון הנה הגם ול
 ולירושלם מבשר אתן : וארא ואין איש ומאלה
 ואין יועץ ואשאלם וישיבו דבר : הן כלם אין
 אפס מעשיהם רוח ותהו נסביהם :

למען ידאו וידעו וישימו וישיבילו ויחדיו ביד ה' יהוה עשתה זאת וקדוש ישראל בראה :
 קרבו רבכם ואמר יהוה הגישו עצ
 עצמתיכם ואמר מלך יעקב : יגישו ויגידו לנו
 את אשר תקרנה הראשונות מה הנה הגידו
 ונשימה לבנו ונדעה אחריתן או הבאות השם
 חשמינו : הגידו האתיות לאחור ונדעה כי א
 אלהים אתם אף תשיבו ותדעו ונשתעו ונרא
 יחדיו : הן אתם מאין ופעלכם מאפע תועבה
 יבחר בכם : העירותי מצפון ויאת ממזרח שם
 שמש יקרא בשמי ויבא סגים כמו חמר וכמו
 יוצר ירמס שיש מי חגיד מרא' ונדעה ומלפני
 ונאמר צדיק אף אין מגיד אף אין משמיע אף
 אין שמע אמריכם : ראשון לציון הנה הגם ול
 ולירושלם מבשר אתן : וארא ואין איש ומאלה
 ואין יועץ ואשאלם וישיבו דבר : הן כלם אין
 אפס מעשיהם רוח ותהו נסביהם :
 אם היו ראשונות כמו סתאמרן : ונדעה אחריתן : ונדעה סתדעו אחריתן : אם ידעת ראשיתם או הבאות הם
 הסמינו העתידות לבא : והגידו האותיות : פי' הבאות וכן אצא בקר : כתרנוס בא אתא לאחור ל
 לסוף וכן תרגו לסוף : כי בתחלה את הבאות לעתיד טלא בזמן רחוק מאד ואחר כך את הגידו
 האותיות לאחור : ול' לאחורית הימים אם תענו זה : נדעה כי אלהים אתם אף תשיבו ותדעו ונשתעו ונרא
 עובדיכם : ונשתעו ונרא כן כתוב בלא הא וקרי ונראה בהא והענין אחד : ונשתעו פי' ונשפר כמו שהא ת
 תרגו ואשתעינא כלות נספר עליכם ונראה אתכם יחדיו אנחנו כמו עובדיכם אחר סתאמרן כל זה : וית נס
 ונשתעו ונשתכל : הן אתם ונשתכלים : על מחשבת העובדים כי אין לאלילים פעל : מאפע כמו
 מאשם כי הסמך עין : באחת מאלפא ביתא אשר ברכא טעמים : ורבי אחי רבי משה זל פי' כמו
 אפעו כלות פעלכם כמעשה הנחשים הממיתים לר' בקיהם : תועבה יבחר בכם : איש תועבה : א
 העירותי מצפון ויאת : המפרטי פרטו זה על כורט מלך פרס כי ארצו מזרחית צפונית לבבל לפיכך א
 אחר מצפון ואת ממזרח שמש כי הוא החריב בבל וזה את ישראל לעלות לארצם לפי אשר
 ראשון לציון הנה הכס : ואזל פיר' הפרטה על המטות ואל העירנותי ולא את מי עד טאמר הן עבדי אתמוך
 בו וזה הכס : ומה סאת מצפון ואת ממזרח כי שם עשרת שבטים בחלח וחבור נהר גוזן וערי מדי ואותה
 הארץ היא צפונית מזרחית : וית אייתיתי בגללי מלך תקיף : ברוח צפונא וייתי כמשק שמשא בגבורתיה מת
 ממדינחא : ויבא סגים יבא על סגים והם מלכי האמות כמו חמר כמו היוצר על החומר שמצבל אנתו כר
 ברגליו וסנה הענין ואל נכמו יוצר ירמס טיט ויוצר הוא העושה כלי החרס : ויאת בא בחסרון למד הפעל
 והוא כמו ויאתה : מי הגיד מראש מתחלה טרם בא העתידה מתחלה מי הגידה מהאלילים ועובדיהם
 ואם הגידה אחר : מהם נדעה כי הם אמת : ומלפנים ומה הגידה מלפנים ונאמר עליו כי הוא
 צדיק ונאמן בדבריו : אף אין מגיד : אבל ידענו כי אין מגיד : ואין משמיע בכל האלילים ואין מעו בדיהם
 סיאתר שמש את אמרי כס אחר לנכח האלילים כי פה להם ולא ידברו : וענין כפול במל' טונות
 ראשון : לציון ראשון סיבא לציון מהגלות יבשר ציון ויאמר לציון הנה הכס בניך : וכפל המלה למהירות
 הענין וית סתגמי כחמתא דאכתכביו כביאא מלקדמין הא אתו : וכפל עוד הענין : אמ' ולירושלם
 מבשר אתן : וארא : ואין איש מעובדי האלילים סידע דבר : ואין יועץ מאלה את על האלילים ואין
 בהם יועץ לעבדי : מה לעט' ואשאל וישיבו דבר : אני אשאלם והם לא יענו ולא ישיבו דבר : ואין
 סוכר שהוא כמו לא עמד ענינו במקום טנים כאלו אמר ולא ישיבו וית ושאלתנון אם יתובון : סתגס :
 הן כלם כל האלילים : ונשכיהם : כמו הפסל כסך חרס כלו לרוח ותהו עשו אתם ונשכו נחפון אתם כס
 כסף וזה כי לא יועילום ולא יגידו להם מן העתידות דבר : הן

אל תירא כי עמד אני אל תשתעבי אני אלה
אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך ב
בימין צדקי : הן יבשו ויכלמו כל הנחורים בך
יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך : תבקשם ולא ת
תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס אנשי
מלחמתך : כי אני יהוה אלהיך מחזיק ימינך
האמר לך אל תירא אני עזרתיך :
אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרת
עזרתיך נאם יהוה וגאלך קדוש ישראל : חנה
שמתוך למורג חרון חדש בעל פיפיות תדוש
הרים ותדק וגבעות כמוץ תשים : תורם ורוח
תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה
בקדוש ישראל תתהלל : העניים
והאביונים מבקשים מים ואין לשונם בצמאו
נשתה אני יהוה אענם אלהי ישראל לא אעז
אעזבם : אפתח על שפיהם נהרות ובתוך בקעות
בעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה ל
למוצאי מים : אתן במדבר ארו שיטה ונהרם
ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדור ותאשור
יחדו :

עזרתיך לשון נקבה כנגד התולעת אע"פ שאמר מתי ..
וכן שמש ירח ראובן שמעון ויהודה להם ואף על פי
בשתי תכונות לאחד קוראים מורג ולאחד חרון ..
אין יהיה חרון תאר למורג ר"ל מורג מחתך היטב כי חרון עב
ענין חתך כמו אם חרונים ימיו אחר כנגד תולעת יעקב הנה שמתי אותך לגויס בצאתך מהגלות למורג וח
חרון חדש בעל פיפיות בעל פיות רבות לפיכך נכפל בו השא והיור כי כל מורג הוא בעל פיפיות והם המ
המסירים הקליפה מעל הבר .. הרים וגבעות מלא למלכי האומות וטריהם .. תורם אתה תזרה אותם
כאדם מזורה התבואה אחר הדישה והרוח תשא והפיץ המון והם יהיו כמו המון

אל תירא זהו כי עמד אני ואשר אחריו בפרשת
החרטים שמענו אל תירא כי אתך אני נחר
פסוק סימן וירדתי ודברתי עמך שם וגו' אל תשתע
כי אני אלהיך לפי ענינו אל תפחד וית לא תתבר
וכדברי רז"ל אל תשתע כי אני אלהיך אל תהיה כט
כשענה כלומ כדונב טמא מפני האש כן אל תמס א
אתה .. ואח"ל פי מענין טען ממני טפי הרפנו .. נפי
אל תשתע אל תתרפה כענין אל ירפנו ידיך .. הן
יבטו הנחורים בך .. כמו בני אמי נחרו בי
מן חרה .. יבטו ויכלמו כיון שלא תעלה מחשבתם
טהור חושבים שלא יבטו מרשותם לעולם ..
תבקשם אפי' אם תבקשם לא תמצאם כל כך י
יאבדו ויהיו כאין וכאפס ממותך כמו
הן לריב ומצה .. כי אני ואחר שאני אומר לך אל תי
תירא בטוח תהיה כי לא אים אל ויכזב .. אל
תיראי תולעת יעקב לפי שהם חלטי בגלות
כתולעת .. ויכלמו כלה כמטל ישראל לתולעת לו
לומ לך מה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא כ
בפה והיא רכה ומכה את הקטנה כך ישראל כל כחש
בתפלה ומכיס אמות העולם שהם חזקים בארזים
ונמטלים בהם פני ארז בלבב .. ומתי כמו אכטי ..

הנה שמתיך למורג חרון .. כמו למורג וחרון ..
שהמורג הוא החרון הכלי ההוא עשוי בש
בשתי תכונות לאחד קוראים מורג ולאחד חרון ..
אין יהיה חרון תאר למורג ר"ל מורג מחתך היטב כי חרון עב
ענין חתך כמו אם חרונים ימיו אחר כנגד תולעת יעקב הנה שמתי אותך לגויס בצאתך מהגלות למורג וח
חרון חדש בעל פיפיות בעל פיות רבות לפיכך נכפל בו השא והיור כי כל מורג הוא בעל פיפיות והם המ
המסירים הקליפה מעל הבר .. הרים וגבעות מלא למלכי האומות וטריהם .. תורם אתה תזרה אותם
כאדם מזורה התבואה אחר הדישה והרוח תשא והפיץ המון והם יהיו כמו המון

והאביונים בני הגלות בצאתם מהגלות לשוט לארצם וילכו דרך מדברות מקום שאין מים
יבקשו מים במדבר ולא ימצאו ולשונם יבשה בצמא ויצעקו אלי ואני אענם כי אני אלהי ישראל ואני הוצא
הוצאתים מהגלות לא אעזבם למות בצמא במדבר אלא מה אעשה להם אפתח על טפיהם נהרות ונשתה כמו
נשתה גבורתם ודגש התינו מפני הפסוק דרך מלא עננותי וחספויני דמחמדן לאולפכ"ה כנהירא
למלא ולא משכחין רוחהון בסגיפא מסלהיא .. אפתח טפיהם המקומות הנבואים כמו וילך שפי נהרות
מים טילכו נהרות מהם .. ובתוך בקעות וכל
מכן בתוך בקעות טיטאן מעינות רבות והכל יה
יהיה דרך שלא כי לא יצאו מים במדבר לא בהר ולא בבקעה .. וית אקרב גלותהון מביני עממיא ואדבריוכון
בארץ תקבא אפתח על כנרין נהרין וכנ משרן מכונעין וכן תרגם ועל כנרין .. אתן לא יצאו
מים במדבר לבד אלא אפי' עצים יגדלו בהם .. ואם תאמ' מה צורך להם בעצים אלה בעלותם
מהגלות נוכח לומ שיבדאו אלה העצים במדבר בקומתן כמו שנבדאו בימי בראשית ויהיה להם על שלא יכס
טרב ושמם או להעמיד השלל הוא מהיום ההוא והלאה ויהיו באותן מדבריו לעולם מים ועצי גדלים בהם
ויאמרו בני העולם בעברים בהם זה עשה האל לכבוד ישראל ויורו לשם ה' לעולם על הפלא ההוא .. וכן אמר
למטה בפרשת דרשו ה' והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת .. עץ שמן הוא העץ מקורי בלעז פין והו' עצי שמן
והשמן שינוא ממנו הוא הזשת וכן תרג' יונתן אעין דמשחא ולא נוכל לומ כי הוא עץ זית כי בעזרא זכר או
אותם בטנים והביאו עלי זית ועלי עץ שמן .. תדהר תי' מורניין .. וכדברי רז"ל תדהר טאנא ופירן טאף בלעז
נתאמר תי' ואטכרועין וכדברי רז"ל תאמר טוריכא וכתב' ר' יונה כי כן נקרא בערבי טוריכין ובעל הערוך
פירס אטכרוע בערבי בקס והוא מקורין לו בלעז בוי"ט אם כן לדבריו ברנא אינו בוי"ט .. למען

ישעיה

הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד בשרם
תצמחנה אשמיע אתכם :
שירו ליהוה שיר חדש תהלתו מקצה הארץ י
ירדי חים ומלאו איים ויושביהם : ישאו מדבר
ועריו חצרים תשב קדר ירנו יסבי סלע מראש
הרים יצווחו : ישימו ליהוה כבוד ותהלתו בא
באיים יגידו : יהוה כגבור יצא באיש מלחמות
יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו ותגבר :
החשיתי מעולם אחריש אתאפק
כילדה אפעת אשים ואשאף יחד : אחריב נה
הרים ונבעות וכל עשבם אוביש ושמתי נהרות
לאיים ואנמים אוביש : וחולכתי עורים בדרך
לא ידעו בגתיבות לא ידעו אדריכם אשים מ
מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה
חדברים עשיתם ולא עובתים : נסנו אחור יב
יבשו בשת חבטחים בפסל האמרים למסכה
אתם אלהינו :

אלהים לא יוכלו לשתפס בזה הטעם ואני הוא ארץ
על הכל ועוד לא אתן כבודי לאחר כמו שעשיתי ע
עד הנה שלא עשיתי משפט ברשעים על כן לא
הכירוני ונטנו אחרי האלילים ואחרי הוציאי ישראל
מהגלות ואעשה עמהם נפלאות גדולות וכירוני כ
כל העמים כי אין בלעדי אחרי עשיתי משפט בר
ברשעים כמו שאומ' והיו כל זדים וכל עשי רשעה
קט ונהט אותם היום הבא וגו' ותהלתי לפסילים
ולא תהלתי ולא טזכר עמד במקו' טבים וכן תקות
עננים תאבר ורבים כמוהם : הראשונות

הנה באו : אמר הנביא הנבואות
הראשונות שנבאיתי על סכריב הנה באו כי בימי
ישעיהו הנביא באו : וחדשות אני מגיד ועתה אני
מגיד לכם נבואות חדשות שלא שמעתם ואשמיע
אותן אתכם בטרם תצמחנה ותדעו כי כמו שכתב
שנתיקיימו הראשונות כן יתקיימו האחרונות ואלה
הם העתידות שאומ' להוציא ישראל מגלות זה ואמ'
תצמחנה על דרך משל : וכן אצמיח קרן לדוד אצ

אצמיח קרן לבי ישראל כי הדבר החדש ה' כמ' הצמח שיתחדש ויתגלה על פני הארץ אחרי הסתתרו כן תהיה
תשועת ישראל : שירו לה בעת גאולת ישראל : מקצה הארץ תהלתו יגידו הגוים : מקצה הארץ כי
תחזרה פתח ועד
הנפלאה ההם ישירו תהלתו וכן ירדי חים באניות כלומ' בים וביבשה ישירו לה' ואמ' ומלאו על דגני הים ט
טהם מלא הים והוא על דרך משל כמו וכל עצי הטדה ימחזו כף : וכן אי' ויושביהם באלו המקומות ישירו :
ישאו קול מדבר ועריו עד' כאלו ישאו קול בשדה המדבר והערי' כי יש מקומות במדבר שיש טס ערים
חצרי' תשב קדר : וכן ישאו קול החצרי' שתשב קדר בהם כי בני קדר טוכני במדבר באהלו טהם
כמו החצרי' טהם הכפרי' כמו ובתי החצרי' כי בני קדר איכ' יושבי' כאחד אלא מפוזרי' במדבר טהם בו הנה
והנה כמו הפרי' : ופי' תשב קדר עדת קדר כמו ותהי ישראל ותהי ארס : וזכר מדבר ובני קדר כי דרך מדב'
יצאו ישראל מהגלו' ירנו יסבי סלע וכן יסבי סלע דל המגדלי' הבנויים על הסלעי' ועל ההרי' ירנו ויצווחו :
וטניהם ענין צעקה וזכר יסבי סלעי' והרי' טהם ראי' הולכי מדבר והערבה מרחוק : ישימו יתנו לנ
בפיהם הכבוד ותהלה : יחזו כגבור יצא לתשועת ישראל כמו הגבור טיבא למלחמה
בלא פחד יעיר קנאה קבאת ישראל טהעבידום בגלות כמה טני' יריע אף יצריח : והכל דרך משל
למנצחי' במלחמה טהם מריעו ומצריחו להקצבר על אשר כנגדם יוצריח כמו יריע ובאת אף יצריח כי ה

הצריחה יותר בהגבהת קול מהתרועה : וזו חשיתי : אמ' האל ית' מזה דב החשיתי ושתקתי בצער ישראל
בגלות והתאפקתי בסכל לחצם כאדם
רצונו כמו ויתאפק ויאמר טימו לחם ויתאפק המן : כילדה אפעה עתה אצעק כמ' הילדה טצועק בחבליה
כן אצעק על אויבי ישראל טהם אויבי כמ' טאמ' בפסוק שלמעלה מזה כי יות' מדאי התאפקתי ולא אוכל עו'
לסכול בצערם אטום ואשאף יחד אטית ואבלעם יחד כל אויבי וכן כי טאפני' אכנס' טאפה רוח כמ' ט
וטאוף ענין בליעה וטאחתה' וי' יצווח ויסופון כחדא : אחריב הרי' וגבעו' משל על מלכי האומות
וכן עטבם משל על האומות וכן כהרים ואנמים משל על
הנהרות והאנמי' עתה יחסרו כל הטוב ההוא והיו כמו הנהרות והאנמי' טיבטו וטבו איים טהם מקומות לט
לשבת' אחריב ענין חרבן : וחולכתי אכל ישראל טהם כעורים בגלות אוליך אותם בדרך לא יד
ידעו טאוליכם לארצם דרך מדבר העמים : לאור כי הולך בחשך או בדרך מעקשים יכטל : ו
והולך בדרך לא ידע אלו הולך בחשך או במעקסי' וישראל ילכו בהולך באור ובדרך מישור עשיתי עבר
במקום עתיד וכמהו רבים ובדברי הנבואות ברוב טעתידות כאלו נעשו : נסגו ואז יבטו עב
עבדי פסילים : וכן הבטחים בהם ויסגו אחור ממחשבתם : הבטחים

הן עבדי אתמדך בו בחירי רצתה
 גפשי נתתי רוחי עליו משפט לגוים יוציא : לא
 יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו : קנהר
 רצון לא ישבור ופשתה כחה לא יכבנה לא
 לאמת יוציא משפט : לא יכהח ולא ירוץ עדי
 ישים בארץ משפט ולתורתו אים ייחלו :
 בה אמר האל יהוה בורא הש
 השמים וגויהם רקע הארץ וצאצאיה נותן
 גשמה לעם עליה ורוח לחולכים בה : אני יהוה
 יהוה קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך וא
 ואתנך לברית עם לאור גוים : לפקח עינים ע
 עורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא ישיבי
 חשך : אני יהוה הוא שמי ובבדוי לאחר לא א
 אתן ותהלתי לפסילים :

הן עבדי זהו מלך המשיח כמון טפיר : אתמך
 בו דרך משל כמון המלך הנסען בעבדו כ
 כאמנו : נתתי רוחי עלי : כמון טאח גס כן עליו וכ
 נכחה עליו רוח ה' : משפט לגוים יוציא : יוציא משפ
 משפט לאור ויסלים בין גוי לגוי שלא יהיה עוד מ
 מלחמה ביניהם כמון טאח גס כן עליו ומשפט בין ה
 הגוים והנכוח לעמים רבים וגו' : ואח' ודבר שלום
 לגוים ומשל מים ועד יס וזה יהיה אחר מלחמת גוג
 ומגוג : לא יצעק כמון טאח דרך הסופס לזעוק
 על הנספטים לפניה ולהכריחם לד
 לדבר משפט הוא לא יהיה צריך לזה כי בכח ידב'
 להם וחס יקבלו דבריו : ולא ישא : פי' ולא ישא קולו
 וכפל הענין לחזק : קנהר רצון : רצון עני
 ענינו קנה טאח קרוב להטבר וכן
 על משענת קנה הרצון טאח היה סבור הכל וכל ל

לא היה אדם נסען עליו : אמר כל כך יהיו דבריו והנחת מלכותו בכח עד טאפי' החלוצים לא ירצונו ב
 בו ודמה החלוצים לקנה רצון ולפשתה כחה טעניכה טאח קרובה לכבות ולא יעלה על דעתך לפי טיהיה כ
 כח ורפה לא יעשה משפט אלא אע"פ כן לאמת יוציא משפט : לא יכהח ולא ירוץ : לא יתרשל ולא יחלט
 ולא יתרפה עד שישם לארץ משפט : ופי' לארץ ליוטבי
 ולתורתו סיורה להם ייחלו כמון טאח והלכו עמים רבים ואחריו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויור
 ויורנו מדרכיו וכלכה בארחותיו : בה אמר האל ה' האל טאח בורא סמים הענין הזה אחריו הכ
 הכביא כמה פעמים לפי טהיו בדורו
 כברא אלא כך היה קדמון אכל הוא עלול ויס לו עלה ויס טהיו מאמינים כי העולם מקרה אין לו בורא ולא
 עלה כמון סכתבנו : ומפני האמנות הרעות ההם היה סונה תמיד הענין הזה כי ה' ית' הוא בור העול ומחדשו
 והוא מוציאן מאין ליע' : ואח' בורא הטמים אחר אל יחטוב אדם כי הטמים בעבור טהם קיימי ולא יקר' אות'
 טנס המסד וטנס טכני טהם קדמונים אלא האל בראם וחדשם וכוטיהם טנטה אותם כאלה על הארץ ומלת
 וכוטיהם ככתבה ב'ור הרבני בלשון רבות כמון איה אלהי ענאי : יטמח ישראל בענשית : רוקע הארץ : הרקוע
 היא הפריטה והרדוד כמון וירקעו את פחי הזהב : ורקע ברנלך : והנה הארץ עגול ככדור : והנה האל כפהקוה
 המים אשר על פני הארץ אל מקום אחד להיות עליה צמחים וכולל אותם בתלת וצאצאיה : עשה הארץ טהי'
 היבש' כאלו היא טטוחה לסבת עליה כאל הרקע דבר וטנטח אותו כמון הצורף טטוטח הטמים : וצאצאיה : פי'
 ברא צאצאיה עליה כי אחר טאמר ותראה היבשה את' תדשא הארץ : ואח' נתן כטמה לעם עליה ורוח להנלכי'
 בה וזה היה ביום הששי : טברא האדם וכפח בו כטח כמון טאח ויפח באפיו כטמת חיי' והוא כותן כטמה לעם
 עליה ויצר טאר החיים כמון טאח תוצא האר' כפס חיה למיכה וזהו ורוח להנלכי' בה כי לא יאמר כטח אלא על
 האדם : ופי' כל אשר כטמת רוח חיים באפיו את' כטמת בעבור האדם ואח' רוח בעבור טאר החיים והקדים
 אדם אע"פ טהיה אחרון לפי טהוא עקר היצירה וכן את' עשיתי ארץ ואח' עליה בראתי זכר אדם לבדו לפי טהו
 עקר היציר' : אני ה' : אומ' לישראל אחי ה' טעשיתי כל זה יכול להוציאך מהגלו ואחי הוא טקראתיך כצד
 כטהגי' : ומכך לצאת טתצא ולא תירא בצאתך כי אחי אחזק בידך ואצרך אטמרך מן הג
 הגוים שלא ירעו לך : ואחזק בצר' ונהחית בטוא לבדו : לברית עם לקיום כל עם ועם כי בעבורך מתקיים
 כל העולם וכל ברית הוא ענין קיום וכן תהיה גס כן לאור גוים : כמון טאח והלכו גוים לאורך : והאור היא
 התורה טתצא להם מציון וישראל יהיו קיום האמות על סני פנים האחד סיהיה שלום בעבורם בכל הגוים כ
 כמון טאח על המשיח ודבר שלום לגוים : ואח' והנכוח לעמים רבים : וכתנו חרבותם לאתים וגו' : והטנית
 כי כטבת ישראל יהיו הגוים טומרים טבע מצות וילכו בדרך טובה כמון ויורנו מדרכיו וכלכ' בארחותיו וגו' :
 לפקח : אחי ה' קראתיך לפקח עינים עורות : כלות עיניכם טהם עורות בגלות מרוב הצרות : וכן לה
 להוציא ממסגר אסיר : אתה טאחה אסיר בגלות ויטט כחשך : אסיר בדגס : ואני ה' הוא
 טמי : הוא טמי המיוחד לי לא בטס הפסילים אע"פ טעובדיה יפתנו אותם עמי בטס אלהים

כי אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך : מאש מאשר יקרת בעיני נבבדת ואני אחבתיך ואאתן אדם תחתך ולאמים תחת נפשך : אל תירא כי אתך אני מזורח אביא זרעך וממעי וממערב אקבצך : אומר לצפון תני ולתימן א אל תכלאי חביאי בני מרחוק ובנותי מקצה ו חארץ : כל חנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצ יצרתיו אף עשיתיו : חוציא עם עור ועצים יש וחרשים ואזנים למו : כל חנוים נקבצו יחדיו ויאספו לאמים מי בכס יגיד זאת וראשונות ישביענו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו א אמת :

וגו' ואח' טטף ועבר עד צואר יגיע אחר ליושבי יין ירושלם כי לא יסעפוס כהרז מלך אשור ולא תבער בהם אשן כי המטילם גם כן לאש כמו ותלהטו מ מסכיב' ואש היא עתידה יאמר כי בצאתך מהגלות ותעבור בין האמות טהה כנהרות או כמו אש לא יז ויקוק' וית' ארי בקדמיתא כד עברתון בימא דסוף מימריה הנה בסעדכון ופרעה ומצרים דסניאין כ כמו כהרא לא יכלו לכון אף בתנייתא כד תהכון ו ביני עממי דתקופי כאש לא יכלון לכון ומלכוון דחסינין כטלהוביקא לא ישיצון יתכון ..

אני ה קדוש ישראל אני קדוש ישראל אביכס ואני מושיע אותך נתתי כפרך מצרים כוש וסבא ת תחתך כי כאשר בא חיל סנחריב וטס פניו לירושם ונתנו ביד מלך אשור תחת ישראל ואצ"פ ססבא בן כוש כלל בכוש הבני האחרים . ואש עתידה יהיה הענין מה סכ בכבואת דניאל כי בא מלך השסון ברכב ובפרסים ובאניות רבות ויטלח ידו בארצות וארץ מצרים לא תהיה לפלטה ואח' ומשל במחמני הזהב והכסף וכל חמודות מצרי' ולובים וכנסי' במצעדיו ואמר בעת ה ההיא יעמד תיכאל הער הגדול העמד על בני עמך וגו' .. מאשר יקרת' כפל הענין עוד ואח' מאשר יקרה ונכבד ישראל בעיני אצן אלה האמות תחתך הם יכלו תיראי זה לא יתכן שירושלם אלה עתידה ולמה ספי' מה טלפני זה על סנחריב יאמר אל תירא כי כמו

ספסיתי עמך כאשר עבר כן אעשה עמך בעתיד ואקבץ גלותך מארבע כנפות העולם . ומה טלמ' זרעך דל אפי' הקטנים אנהלם לאשם . או אח' זרעך בעבור שהנבואה עתידה לזה הגלות והנבואה כאמרה לאותם שהיו בזמן ההוא והם לא יהיו בזה אלא זרעם הוא שיהיה לפי' אח' אביא זרעך . ומה טלמ' אקבצך יורה על תחיתה המתים שיחיו אותם שהיו בדור ההוא וגלגל .. אומר והנה זכר ארבעה רוחות כי תימן הוא דרום . ואמר תני תכלאי חביאי כלסון נקבה לפי שהרוח כאלו הרוחות יסאס במקומם ויביאום אל ארץ ישראל או אח' על יושבי הרוחות כמו טלמ' והביאו בניך בחן בחנן וגו' וטעם בני ובנותי האכסים והנשים כי ינהל לאט הנשים עם ילדיהם כמו טלמ' עלנות ינהל ..

כל הנקרא בשמי כי ישראל נקרא עם ה' ונבאמר כל אומר כי לא יאמר אחד מהם אש"פ טהם משפוחים ז בכל פאות או אח' כל הנקרא בשמי מישראל והם הצדיקי כי יצרם האל ונבארתם הטובים ימלטו כמו טלמ' כל הבתוב לחיים בירושלם והם הנקראי' בסס ה' ולכבודי בראתיו' כמו טלמ' בוראך יעקב ויוצ ויוצרך ישראל טהם מכירי' ויוצרי' ויאלל בראש וברא העולם והם מודים בזה יותר מטלמ' האמו' והנה הם נבראים לכבוד האל כי הם מוודים ומוודים טהם בראי' יצירת האדם מאין לים לא מאין ממש שהרי כ ברא מן העפר אלא כיון טלמ' נברא מכותיו טהוא כמר כאלו נברא מאין היצירה תקון אבריו העשיה תקון מוונותיו ונרכי גושן לשיכך אח' עשיתי' לפיכ' צריך האדם להתבונן ביצירת האדם ובתקון אבריו היאך כע כעשו בחכמה ובתקון פרכסותו מיוס הולדו וזאת החכמה מביאה האדם להכיר בוראיו ולשבחן ולהודו לטמו וזהו כבוד האל לפיכך אחר ישראל סבראיתו לכבודי והוא מתבונן במעטי ומודה לי דין הוא טלמ' ואכנ' מהג מהגלות' ויט לפרט השסון על העולם כלו לפי טלמ' אומר לבסון תני וגו' אח' אני ראוי לצות לארבע רוחות ה העולם כי כל העולם הוא הנקרא בשמי כמו טלמ' בראשית ברא אלהי את השמים וגו' . ולכבודי בראתיו' טה סחוצאתיו מאין לים כי לא היה טס דבר סנברא מתכנ' יצרתיו צורתינו ונבורתו' עשיתי' .. דל תקון פרטיו וית' כל ראכדיל אכהן דאתקרי שמי עליהן וליקרי בראתיהן אתקנית גלותהן אף אעביר להון גבורן ..

חוציא מקור כלומ' אחרתי להוציא עם עוד טהם בגלות כעודי וכדא' .. כל הגוים נקבצו עברו במקן עתיד יאספן הם ונחמיהם כלס' מי בהם שיגיד זאת הצעידה . וראשונות ישביענו וראשונות ישביענו ח

אמר יי אלהי ישראל מושיעך ואלהיך
25. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

החרשים שמעו והעורים הביטו
 לראות : מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי א
 אשלח מי עור במשלם ועור בעבד יהוה : ראות
 רבות ולא תשמר פקוח אזנים ולא ישמע : ה
 יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ואדיר : ו
 וחוא עם בוז ושסוי הפח בחורים כלם ובבתי
 בלאים החבאו היו לבז ואין מציל משסה ואין
 אמר השב : מי בכך יאזין זאת יקשיב וישמע ו
 לאחור : מי נתן למשוסה יעקב וישראל לבז
 לבזים : הלא יהוה זו חטאנו לו ולא אבו בדר
 בדרכיו חלך ולא שמעו בתורתו : וישפך עליו
 חמה אפו ועוזו מלחמה ותלהטחו מסביב ול
 ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב :
 ועתה כה אמר יהוה בראך יעקב
 ויצרך ישראל אל תירא כי גאלתיך קראתי ב
 בשמך לי אתה : כי תעבר במים אתך אני ונ
 ובנהרות לא ישטפוך כי תלך במו אש לא תב
 תבוה ולהבה לא תבער בך :

החרשים אמר האל כנגד ישראל אשר בדור ה
 הנביא אתם ישראל שאתם חרשים ל
 לשמוע דבר ה' ועורים לראות שמעו אלן הטובות
 שאני עתיד להטיב לישראל ומן הראשונות שבאו ת
 תדעו שהאחרונות העתידו יבאו ואיך תקטנו לבבכם
 ולא תשמעו לי להטיב דרכיכם ולא עוד אלא שאתם
 אומרים כשאקרא אתכם שאתם חרשים ועורים ..
 מי עור תאמרו על כביא ה' שהוא עבדי שהוא ז
 עור : כמלאכי נביאי שאלח לבס תאמרו מי
 עור וחרש כמהו וכפל הענין במלך סנוך : כמטולס
 עבדי הנביא שהוא שלם בראות הלב תאמרו עליו
 מי עור כמהו .. ראות ואתם תראו כרו רבות
 ולא תשמר בעין לבך למה באו אלינו ז
 הצרות האלו והנה עיניכם רואות ועורות כי מה תנ
 תועיל הראיה לרואה אם לא ישמר את דרכו : וכך א
 אזככם פקוחות ולא ישמע אחד מכם התוכחה והנה
 אתם כחרשים : ראות מקור וכך פקוח : ואמר תשמר
 ישמע לשון יחיד כי אפילו אחד מהם לא ישמר ולא
 ישמע לשון אל הדרך הטובה : ובאמרו תשמר בתנ
 הנכח ואחר כך אמר ישמע איך תימה בזה כי כמהו רבים
 שמעו עמים כלם וזולתו .. יהוה חפץ למען צדקו יעסה לא למענכם
 טיגדיל תורתו עדין בימי הגאון
 הגאולה ויאדיר אותה כמו
 חרשים תשמענה אכל עתה הם חרשים ועורים כי הוא עם
 בוז נססוי ולא יבינו ולא ישיכלו כי בעו
 בעונותיהם יהיה להם זה וית' רעי כדיל לזכותיה לישראל ירבי
 לעבדי אוריתא ויתקף בהון .. והוא
 עם ישראל הוא עם בוז טבוזי אותם אויביהם וטוסי אותם
 תשחך בחורי כלם כמו על חור
 סת' : אומ' כי בחורי אשר התחבאו סס יפיוח אותם אויביהם
 כלם כדיל תורתו בפח טלהם : ובאמרו חורים
 ר"ל מערות ואמ' חורי על דרך גבאי כמו שאמרו פלסתי הנה
 עברי ינצלי מן החורי אשר התחבאו סס : ובבתי
 כלאים החבאו אלה כטילכדנס אויביהם יחביאום בבתי כלאים
 ובכל הרע הזה ובכל הבזיון הזה לא יטובו
 אל לבם בעונתו הוא זה הטב בפתח הפ"ן מקום צרי
 בעבור ההשק נ"ל איך אומר לאויב הטב הזה ..
 מי בכס יאזין זאת זאת התוכחה מי בכס טיאיכה ויקטיבנה
 וישמע מה שעתיד להיות בסוף הימים זהו ז
 לאחור ויתגדה ויאמר מי נתן למססה .. מי נתן
 שלא יאמ' מקקה הוא היה לנו אלא שהקבה עסה
 זה בחטאיתנו : למססה פת' בוי' נקרי בלא נ"ן
 חטאנו זו אשר חטאנו לנ' וית' זו במקו אשר נכך ברשת
 זו טמנו ולא אבו : כן דרך המקור' כמו שכתב כמה פעמי
 טיאת' בפסן אחד בכנוי מטוני זה מזה והענין אחר
 ודומה לזה היה זרועס לבקרי אף יפועתנו בעת צרה ..
 וישפוך לפיכ' שחטא ישר' לפניו טסך עליו חמה אפס
 כמו חמה באפס : או הוא מוכרת במקו' סמוך כאלו אמר
 חמת אפסו נכך באפה טעורי' אשיפה אסיר' ועוזו טס
 טלס והו' כמו עז אלא טכרוב יבא חסר ה
 הכפל וזה בא טלס : גכך ועוזו נכפל אונתיו ותלהטחו
 המלחמה : ולא ידע : ולא ישים על לב כי בעונותיו באלו
 כל זה ויטוב בתשוב' ותפנר מעליו הרעה ואת ותלהטחו
 מסביב על ביאת סנחריב על ערי יהודה ויתפסס :
 ותבער בו כאשר בא חילו לירושלם : כן פי' אהל ..
 ועתה כה אמר ה' ית' פרטה זו בענין כרס מלך פרס
 טס סלח ישר' מגל' בכל : ואהל פירט אותה בענין
 סנחריב והוא הנכסן והנה הענין הזה דבק במה
 טלועלה מזה ותלהטחו מסביב כמו טפיר' ועתה
 הבטיח יוסבי ירושלם מסנחריב : ויס' לפר' גכ זאת השרטה ז
 עתידה : בוראך יעקב' סתכיר כי אני בוראך
 ובנרא העולם : אל תירא כי גאלתיך : מחרב סנחריב
 כי לא ילכ ילכוד ירושלם : ואם היא עתידה פי' גאלתיך
 מן הגלות : לי אתה : ועלי לגאלך .. כי תעבור
 במים : לפי מהמטיל חיל סנחריב למי הנהר כמו שאמר
 את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשר עג'

ישעיה

אני יהוה קדושכם בורא ישראל מלככם :
 בה אמר יהוה הגותן בים דרך וז
 ובמים עזים נתיבה : המוציא רכב וסוס חיל
 ועוון יחדו ישכבו בל יקומו דעכו בפשתה בבו
 : אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו :
 הנני עשה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה א
 אף אשים במדבר דרך בשימון נהרות : תבב
 תבברני חית השדה תנים בנות יענה כי נתתי
 במדבר מים נהרות בשימון להשקות עמי ב
 בחירי :
 תהלתי יספרו :

ואני תמה מהחכם ר' אברהם ח"ע סכתב פי' סלחתי
 כאלו הוא קורא אותי סלחתי בקבוצ שפתיס הסין מ
 מבנין פעל סלח נזכר סס פעלו וכך הוא לפון פי'
 והנה הטעם כל כך באתי במהרה לבאול אתכם כח
 כאלו סלחתי : וחכם גדול בספרד אמ' כי הכבוד יר
 ידבר עם הנביא וסר ישראל הוא המטולח אל בכל
 לבאול ישראל וזה לסינו ואני מקובל כי קריאתו סלח
 סלחתי בחירק הסין מבנין פעל הדגוש וכך מציאתי
 בכל הספדים המדוניקים אשר ראיתי : והמתרגם
 ידמה גס כן סכן היה קורא אותי סתרגס בדיל חוב
 חוכיכונ אתגלתון לבכל חלא סאין פירן כפירוסנו
 כי הוא רל סלחתי אתכם בגלות לבכל אכל לפי מה
 סכמנא בדברי רל ידמה סהס היו קוראין סלחתי בקבוצ שפתיס הסין סאמרו כל מקום סגלו ישראל סכינה
 עמהס גלו לבכל סכינה עמהס סכ למענכם סלחתי בכלה גלו לעילס סכינה עמהס סכ וסמתי כסאי בע
 בעילס : אני ה קדושכם סאני מקדיס סמי בכס כמו סאמ' כורס כל ממלכות הארץ נתן לי ה מי ב
 בכס מכל עמו יהיה אלהיו עמו ויעל : בורא ישראל כמו ספירסנו בוראך יעקב מלככם : הוא
 מלככם באמת ולא יעזבכם ביד מלכי האמות : בה אמר ה' הנותן בים דרך : מי סנותן לעמו יס
 ישראל דרך בים סוף הוא יסיעכם מהגלות
 טונו ולא ובמים עזים נתיבה : או אמר מים עזים על הירדן : המוציא וסחר סזכר הכס סעסה ל
 להס בים סוף זכר גס כן הכס סעס להס בדבר סנחריב כלות
 יעסה לכס עוד בבבל : ולא המוציא סהוא המוציא חיל מלך אסור ברכב וסוסס והביאו לארץ ישראל כמו
 סכתי יסרוק ה' לזכוב אסר בקצה יאור מצרים ולדבורה אשר בארץ אסור וגו' : ולא אסור סכט אפי והנה הו
 הוא המוציא והוא ספילס בירוסלס : יחדו יסכבו בל יקומו : כסיסכבו כלילה לא קמו כמו סאמ' ויסכ
 ויסכימו בבקר והנה כלס פגרים מתיס : זהו סאמ' דעכו כפסות כבו כלות כי ברנע מתו כמו הפססה סדולק
 סככה במהרה ודעכו כמו כבו : אל תזכרו ראשונות : אמר הנה אלה הנפלאות הראשונות אל תזכרו
 אותס בקבוצ גליות כל כך תהיה
 אל תתבוננו : וכך אמ' ירמיהו הנביא לא יאמרו עוד חיה אשר העלה וגו' : ורל שי אל תזכרו ראשונות זהו סע
 סעבוד מלכויות וקדמוניות אל תתבוננו זה יציאת מצרים : הנני עושה חדשה הנני עושה פליאה
 חדשה והוא אות על קבוצ גליות : עתה תצמח ובאמרו עתה
 לפי סהגאולה קרובה לבא אס יטובו ישראל בתשובה וזה כמה הנני עושה זמנה אס זכו ישראל כמו סאמרו רל וב
 ובסונותינו סרכו יצאו מהס מה סיצאו : או אמר עתה כאלו עתה תצמח : כלות תהיו בטוחים בה כאלו תר
 תראו אותה בעיניכם : הלא תדעו זאת היסועה הלא תדעוה מקדס כי כתובה היא בתורת משה סכ וסב ה' חת
 סכנותך ורחמך וסכ וקבוצ מכל העמים וגו' : וזה לא באמר על גלות בכל כי לא היו כסנזים בכל העמים ול
 ולא יצאו מן הגולה כי אס גולי בכל כי עסרת הסכטים לא יצאו מגלותס ועוד כי אמר כי תשוב אל ה' אלהיך
 בכל לבבך ובכל כפסך והטבים מכלל לא סכו אל ה' בכל לבבס ובכל כפסס סהרי היו בהס מחללי סבת וכ
 וננאוי כטיס ככריות ומה סאמר בספר ירמיה לפי מלאת לבכל סכטים סנה : ואמר ובקססתס אותי ומציאתס
 על סתי הגליות זכר באותה הפרטה : אף אשים אמר אף כלות עוד אעסה עמכם טובה גדולה וסליאה רבה
 סלא תדעוה מן התורה סאטיס במדבר דרך בשימון נהרות כמו סאמ' למעלה בפסוק קול קורא : וכך אמר
 למעלה בספרס חזקו ידיס רפות כל הענין : בשימון : מקום סמס סהוא המדבר וסרטנו יסס מן והבמות ת
 תסמנה : תבברני על דרך מסל כמו או סיח לארץ ותירך וכמו סאמ' למעלה יסנאוס מדבר וציה כ
 כי כהיות
 במקום ציה מים כאלו המדבר והציה יסוטו וכל סכן חית הסדה סתבא להס הב
 הנאה מן המים סיסיטו ויסמחו : וכאלו תכברני בתהלמותיה : עמי בחירי סכחתי כו מסאר העמים :
 עם זו יצאתי לי : יצאתי לחיות לי לעס והס יספרו תהלתי על הנסיסס סאעסה להס בהוציאי אותס מה
 מהגלות : ועתה

גאתם עדי נאם יהוה ועבדי אשר בחרתי למע
למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא אל
לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה
אנכי אנבי יהוה ואין מבלעדי מושיע:
אנכי חגדתי ודושתתי וחשמעתי ואין בכם זר
וגאתם עדי נאם יהוה ואני אל: גם מזם אני ה
הוא ואין מידי מציל אפעל ומי ישיבנה: בה א
אמר יהוה גאלכם קדוש ישראל למענכם ש
שלחתי בבלה וחורדתי בריחים כלם וכשדים
באניות רנתם:

יתנו עדיהם ויצדקו נאמר עליהם כי צדיקים הם ה
במאמדם ונאמנים בדברם יסמנו ויאמרו אמת
נאם לא ידעו יסמנו מה שיאמר הנביא ויאמרו כי א
אמת הוא ויודו על האמת: ואתם עדי אמי
לישראל ועבדי אשר בחרתי
הוא הנביא
אמת אתם עדי כי מה שאמרתי לכם בדבר סנחריב
הרעה טעמה לכם ועל מסלתו הכל אמרתי לכם על
ידי הנביא קודם שיהיה נכף הנביא עד שאמר לכם
בשמי וכאשר אמר כן היה: למען תדעו מן הרא
הראשונות תדעו האחרונות כי יתקיימו ויתאמינו
לי כי כן אקיים כמון שאמרתי העתידות להוציא בנ

בניכ מהגלות האחרת ויתבינו כי אפי לא יהיה לכם עדות בזה מדעתך תוכלו להבין כי מה שאני אומר אמת הו
כי אני הוא אמת ודברי אמת: והחכר אברה בן עזרא פי אני הוא: היחוד שאין למעלה ממנו כי כל יס איכנו
הוא בעצמו: לפני לא נוצר אל: הדבר הזה קטה למפרטים בעבור שאם לפני ואחרי והוא יתברך אין לו רא
ראשית ואחרית: ועוד שאם נוצר לפיכ פירשון מקצתם נוצר כמו יצר ואל לפני שיצרתיו לא יצר אל ז
זולתי טוס יצירה ואמר זה על האלילים: ואחרי שיצרתיו גם כן לא יצר אל זולתי טוס יצירה: ואחלל פיר: כו
נוצר כמשמעו נפעל ופירשון שמוך כי הוא פתוח אל לא היה דבר נוצר על יד אל זולתי לפני טהיו נוצרים הי
היצירות על ידי נכף לא יהיה דבר נוצר על יד טוס אל אחר גם כן טנוצרו על ידי וית אתון סהדין קדמי אמי
ה ועבדי משיחא דאתרעתי ביה בדיל דתדעון ותימננון קדמי ותסתכלון ארי אכא הוא דמלקדמין אף
עלמי עלמיא דילי איכון ובר מני לית אלה: אנבי הכפל לחזק וכף אני אני הוא אמי אנבי הטס המ
המורה על עצם אמתתי ואחר שאני עקר המצואים
כל המצואים בסבתי אין מושיע זולתי

דל מאין רצוני ועושה דבר זולתי והנשעתי כמה פעמים אתכם ואנשיע עוד ואין מונע: והחכר אברהם
פי אנבי פעמים טלא הטתנה כהטתנות צבאות מעלה כנגד המונק והתחתיים בעצם ובתבנית על כן אנו
אנשיע בכל עת: אנבי הגדתי והנשעתי כל הפעמים טהנשעתי אתכם קודם הגדתי לכם עי נביאי
והנשעתי אתכם
על ידיהם אנשיעכם וכך עשיתי: ואין בכס זר: ואין בכס אל זר כמו באו
באמות לשיכ טמתי פני אליכם לטובה להנשיעכם ולא עשיתי כן לשאר העמים כי יש בהם אל זר ובנשעים
בו: ואנש עדי בזה כי כן עשיתי עם אבותיכם ועמכם: ואני אל היכול בראשונה ובאחרונה: וית אכא חב
חיותי לאברהם אבוכון מה דעתיד למיתי אכא פרקית יתכון ממצרים כמה דקיימית ליה בין בתריא ואכא ט
אנשיעית יתכון אולפן אנריתי מסיני עד דאתן קיימין ולית בכון נכראי ואתן סהדין קדמי אמי ה ואכא אלהא
גם מיוס: טרס טיהיה יוס כלומ קודם טיהיה הצולס: וטעם גם לפי שאם הגדתי והנשעתי דל בימים
הקדמונים בימי אבותיכם אמי גם קודם זה אני הוא ועוד קודם טיהיה הצולס גם כן אני הוא וכך
מצולס וצד עולס אתה אל מטרס טהיה הצולס ואחר שאני כן אין מידי מציל כסארצה להנשיע עם מעס

או ארצה להרע לכם: אשעל ומי יטיבנה וכאשר אשעל ואצטה דבר מי יטיב אותה הפעלה לאחר: ויט לפ
לפרי גם כן מיוס אני הוא מזמן רב אני הוא עמכם כמו שאמ' כי מעולס טברתי עולך וגו' דל מזמן רב וב
ובכל אשר הייתי עמכם והנשעתי אתכם מיד צריכם אין מידי מציל: בה אמר ה' נבואה זו על כל
גלות בכל: גאלכם מגלות בכל: קדוש ישראל אביכם וכבר פירשנו
טעם אמרו קדוש ישראל אביכם ואמר אותן כמה פעמים בזה הספר דל כי בזכותו הוא מטיב להם בגלותם
כמו שאמ' וזכרתי את בריתי יעקב: למענכם סלחתי בכלה בעבורכם כדי שתבאו מהגלות סלחתי כורס ל
לבבל להחריבה ולהוציא אתכם מתוכה ולהטיבכם לארצכם: והגדתי בריחים כלם: אנריד יונטבי בכל מ
ממעלתם ויברחו להם בבא כורס: בריחים: תאר כמו בריחיה עד נוער אלס טזה מן הדג'ט לגלי הריט מן
הרפים: וכשדים באניות רנתם: וכשדים יברחו באניות: וצעקתם: כלומ צעקת הבכי וכמהו קומי רני
כלילה: ויט מפרטים בריחיים כמו באניות והבית לשמוט וריחים טס האניות לפי טהולכות ברנח: ויונתן
תרנש כמשוטין: ואני

כי אצק מים על צמא ונזלים על יבשה אצקו רוחי על זרעך וברכתי על צאצאריך : וצמחו ז' בכין חציר בערבים על יבלי מים : זה יאמר ל' ליהוה אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתב ידו ו ליהוה ובשם ישראל יבנה :

בה אמר יהוה מלך ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבדל עדי אין אלהים : ומי כמני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עם עולם ואותיות ואשר ת תבאנה יגידו למו : אל תפחדו ואל תרחו חל זה לא מאו השמעתיד והגדתי ואתם עדי חיש אלוה מבדל עדי ואין צור בל ידעתי :

את אחיו כלומר מי שיצר יעקב בבטן בכח טאחה ידו בעקב עשו שלא כדרך טאר העובדים כי אין ה העובר מוציא ידו מן השליח כל סכן סיתפוט בידו וזה היה מעשה נס ומי טהיה עם אביכס בבטן יה יהיה עמכם בגלות טהוא מקום צר לכם כמו הכטן לעובר : ויתכן לפרט ויוצרך מבט מבטן כמו טפי בוראך וטעם מבטן כי בצת טאת הכן מן הכטן יכניסוהו בכרית האל וימול אותו ל לשמחה יעזרך טיעזרך וטוא אומ' לך אל תירא : וי ויסרון ידוע טהוא ישראל ונקרא כן לפי טהוא יטר בין העמים : בי אצק כי כמו טאני יוצק מים על מקום צמא כן אצק רוחי על זרעך : וכן את יואל אטפוק רוחי על כל בשר : וכל בשר אי

אינו ל' אלא ישראל ל'כד כמו טאמ' ונכחו בנכס ובנותיכם וכן אצק עליהם ברכתי ובאמרו על זרעך ועל צאצריך כי הכביא היה מתנבא כנגד דורו והיה מבטיח היטועה על בניהם טתבא הנאלה בימיהם : והמשיל ו המים לטני עניני רוחי וברכתי האחר לענין הכפט טישראל צמאים בגלות לדרב הכבואה טפסקה זה כמה ו טנים וכן אחר לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אס לשמוע את דבר ה : והבטיח לרוות הצמא כמו טהמים ו מריוס המקום הצמא ואמר אצק רוחי על זרעך : ולענין הגוף טישראל צמאים בגלות ליטועה ולכל הטוב ט טהבטיחם האל בטובם לארצם ועל זה אחר וברכתי על צאצריך : ובאמרו על יבשה רוצה לומר יבשה וצמ צמאה כי כל הארץ נקראת יבשה על דרך כלל כמו טאמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ אבל זהו פרט למקום ו הצמא והיבש מן הארץ : וצמחו צבין חציר : צבין המטמטת הוא לתוספת באור כי מטפיק היה אס אחר בין חציר וכתמו בית כתוך אחר יצמחו ישראל בטובה כאלו היו נזרעים ב בין חציר וזה על דרך מטל והחציר הוא צומח במהרה ולזה המטיל לחציר למהיר צמיחתם לא לעמידה כי החציר לא יעמד כמו טאמר כי כחציר מהרה ימלג לפיכך אחר כך בערבים על יבלי מים טעומדים כל בלחותם כל הימים : זה יאמר כי הנטארים בישראל כלם יהיו קדושים וכלם יקראו טהם לה נטהם מרע יעקב כמו

והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט : יכתוב ידו לה' יאמר בפיו ויכתוב בידו לה רוצה לומר כי הוא לה' ויתני ויקרב קרבתה : ובאמרו זה וזה לפי טיבא מזה אחר ומזה אחר כמו טכתוב ואתם תלקטו לאחר בני יס ישראל : יבנה יבנה עמנו בסם ישראל כי לא יזכר סם עצמו אלא יאמר ישראל אנו : בה אחר ה מלך י ישראל וגאלו כי כטיגאלנו יהיה הוא מלך ישראל לבדו טלא יהיו ברשות מלכי הגוים והוא ארון ט צבאות מטה ומעלה ובידו הכל והיכולת בידו להוציאם מהגלות אנו ראשון אף לצבאות מעלה העומדים ו טלא יטתנו אף להם אנו ראשון ואנו בראתים ואנו אחרון הם יכלו ואנו קיים ומבדל עדי אין אלהים לבטל אחינת העובדי לטמט ולירח ולכבד יאין באחר מהם טהוא אלהי אלה במצותו וברשותו הם מנהיגים מה ט טמנהיגים : ומי כמני ומי טהוא אלהים כמני יקרא העובדי והעתידי ויגידם ויערך לי מה טהיה משומי עם עולם כלות מבריא את העולם : והנה יאמר משומי כלות כי אני שמתו הכבראי בעה טבראחי כל אחד ואחד בגבולו העליוני למעלה והתחתוני למטה וכן יאמר לי האותיו אשר טבאנה ואינו כפל לטון אלא פי האותיו העתידי לבא בזמן קרוב ואשר עתידו לבא בזמן רחוק ולמו תי כמו לנו : ויס לפרטו כמטמטו ופי' ב בעבורם כלות יגידו כדי לצדק עצמם : והא יגידה ויער כה על ההנה טעברה מבריא את העולם עד הנה : אל תפחדו את ליט' אל תפחדו מאלהי אחרי ואל תיראו מהם וכן את ירמיהו אל תיראו מהם כי לא יריעו וגם היטב אין אותם : ואל תיראו פי' לפי מקומו כמו אל תפחדו וית' לא תדחלון ולא תתכרנו כמו לא תיראו ולא תחת הלא מאז טהטמעתין והגדתי העתידו לבא ואתם עדי כי לכם טלחתי כביאי ועמכם עטיתי ניסוי ונבטאות ואצם מרעי אס יס אלוה מבלצדי כמו טהא מטה רבי' או הנסה אלהי לבא לקחת לו גוי מקרב גוי ו במסו באותו וגו' לעיניכם כמו טאמר והנה אתם עדי ואין צור בל ידעתי כי אין למעלה ממני ידוע כי כל ו הידועים כלם אצלי : או פי' אין צור טלא ידעתי והם אינם ידעתי אותם על האמת כי אינם אלוה ואמר זה על חמלאים וצל הגלגלים : וית' ולית דתקיף אלא מן קדמי מתיבה לית תקיף : יוצרי ח

ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל : לא
הבאת לי שם עלתיך וזבחתיך לא כבודתני ל
לא העבדתך במנחה ולא הוגעתך בלבונה :
לא קנית לי בכסף קנה וחלב וזבחתיך לא הרוות
הרוותני אך העבדתני בחטאתיך הוגעתני בע
בעונותיך : אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למ
למעני וחטאתיך לא אזכור : הזכירני גשפטה
יחד ספר אתה למען תצדק : אביך הראשון
חטא ומליציך פשעו בי : ואחלל שרי קדש וא
ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים :
ועתה שמע יעקב עבדי וישראל ב
בחרתי בו : כה אמר יהוה עשך ויצרך מבטן
יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישראל בחרתי בו :

ועתה החל בפרט אחרת להוכיח את ישראל שבאותו
הדור אמר כי כל הטוב שאני עתיד להטיב לבניכם
אחריכם סיהיו בגלות לא במעשיכם הטובים ולא
למענכם אעשה ואמ' ולא אתי קראת יע
יעקב אפי' לא קראת לי בעת צרתך כל
סכן שלא יגעת בי ישראל ופי' כי יגעת כי תאמר
סיגעת בי לא עשית כי אפי' לא קראת לי : כי ל' ב
בעבודתי : לא הבאת לי : וזה היה בימי א
אחז שבטל עבדת האל מבי המקדש כמו
שכת' עליו ויסגור את דלתות בית ה' ויעס לו מזבח
בכל פנה בירושלם ובכל עיר ועיר בנה בית לקטר
לאלהים אחרים : וכן התורה עליו חזקיהו בנז ואמ'
כי מעלו אבותינו ויסבנו פניהם ממסכן ה' ויתנו ע
ערה גס סגרו דלתות האולם ויכבדו הכרות וקטרת
לא הקטירו וצלה לא העלו בקדש לאלהי ישראל : וזבחתיך כמו וזבחתיך חסר בית השמוע וכמהו רבים לא הע
העבדתך כי אם עבדתני ויגעת בעבורי אני הייתי המעביר והמיגע וכיון שלא יגעת ולא עבדת איכני מע
מעביר ומיגע : בלבונה כי לבונה זכה היתה בקטרת והם לא הקטירו : לא קנית קנה : קנה הוא ק
קנה בשם שהיה בקטרת ואמ' בקנה קנית לפי שלא היה הקנה בארץ ישראל : כי אם על ידי קנין
כי מארץ רחוקה היה בא להם כמו שכתוב וקנה הטוב מארץ מרחק : הרותני על דרך משל : אך העבדתני
והנה הדבר הזה להפך כי אני לא העבדתך ואתה העבדתני והטעם שהייתי סובל כעבד סובל טרחו וכן אמ'
היו עלי לטורח כלאתי כסוף כי החטאים והעונות היו עלי למסא כבד וזה על דרך משל ואני כבלתי מסאכ'
כעבד שאין לו יכולת להקל טרחו והיה מדרך המטפט שאכלה אתכם כרגע על רוב חטאתיכם אך סבלתי ע
שלא כליתי אתכם וזה למעני כי לא למענכם ועל חטאתיכם אני נפרע מעט מעט מכס : אנכי
אנכי הוא הכפל לחזק ל' אנכי הוא שסלחתי פשעם לדור המדבר ואנכי הוא הסולח ומנחה
פשעיהם בכל דור ודור : למעני שלא יחולל שמי בכס אם אכלה אתכם : הזכירני ואם תאמר שאני
סכחתי צדקותי ואינם רבות חטאתיך כאשר אני אומר הזכירני כאשר
סמכח נפשטה יחד : אני ואתה אם הכיתך כפי פשעיך או אם מחיתי אותם לך : ספר אתה למען תצדק : ס
ספר אתה תחלה טענותיך למען תצדק בדיו : כמו שאמ' צדיק הראשון בריבונות לומר שאפי' תספר אתה
אם תספר האמת לא תצדק ואפי' לא תספר כל חטאתיך ולא תספר כל צדקותי פעטיתי עמך :
אביך הראשון חטא ואיך לא חטאת אתה והנה אביך הראשון חטא והוא אדם הראשון כי האדם
מוטבע בחטא : ומליציך פשעו בי פי' שריך וגדוליך : וכן במליצי שרי בבל כי הענין אחד במלך
טונות כמו את מספר מספר העם : וזכר השנים שהם היו ראויים להוכיח העם ולהטיב אותם לדרך הטובה

וזה פשעו בי : וי' אביך מלכך כמו והיתה יד ה' בכם ובאבחיכם : ומפרשים אותו על ירבעם ויותר ככון
להיות פירושנו על שאול כי הוא מלך על כל ישראל : ואחלל : הו' פתוחה כי אין הענין עבר אלא פר
פרושנו בכל דור ודור אני מחלל שרי קדש : ואני נותן
אבל איני מכלה אותם מכל וכל : וזכר שרי קדש לפי שאמ' ומליציך פשעו בי אמ' כי שרי קדש שיש
בישראל הם מחוללים ביד האויב ונמספים בעון השמים הפושעים והעם כי הטובי' הם נמספים בעון הרעים
שהם רבים וכן אמ' כתנו את כבלת עבדיך מאכל לצוף השמי' בשר חסידך לחיתו ארץ : הנה היו עבדי האל
וחסידיו ונמספו בעון הרבים ועל זה אמ' כי עד צדק יסוב מטפט ופי' לחרם להרג כמו ואת כל הנשמה החי'
לגרופים שהם לחרפה וגדופה בין האמות : וצדקם ואחלל שרי קדש אלן הלוי : ועתה שמע אעפ'
שאני מחלל אתכם ומכה אתכם בעונותיכם עוד אטיב לכם טובה גדולה ועתה שמע הנחמה
הטוב כי אתה עבדי בין שאר האמות וכך בחרתי מכל והעבד הטוב אעפ' שיחט לפעמי' לא יגרסהו אדניו אלא
מיסרו ובאחרונ' אחר סיהיה נוסר כמה פצמי' וינחש העבד ויסוב לעבוד את אדניו בישראל לבב ויטיב לו
אדניו טובה רבה : כה אמ' ה' עונך : כמו אשר עשה את משה ואת אהרן מפירושן אשר הגריל' ולמדתם
פי' עונ' כמו בנרא' פי' סינר' מבטן פי' החכר' אע כי רמז ליעקב כמו שאל' בבטן עקב את אחיו

ישעיה

והיה לאדם לבער ויקח מהם ויחם אף ישיקו
ואפה לחם אף יפעל אל וישתחו עשהו פסל וי
ויסגד למו: חציו שרף במו אש ועל חציו בשר
יאכל יצלה צלי וישבע אף יחם ויאמר האח ח
חמותי ראיתי אור: ושאריתו לאל עשה לפסלו
יסגד לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני ב
כי אלי אתה: לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות
עיניהם מהשכיל לבתם: ולא ישיב אל לבו לא
דעת ולא תבונה לאמר חציו שרפתי במו אש
ואף אפיתי על גחליו לחם אצלה בשר ואוכל
ויתרו לתועבה אעשה לכול עץ אסגד: רעה ז
אפר לב הותל הטחו ולא יציל את גפשו ולא י
יאמר הלא שקר בימיני: זכר אלה
יעקב וישראל כי עבדי אתה יצרת: עבד לי ו
אתה ישראל לא תנשני: מחיתי כעב פשעיו ו
ובענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך: רנו ש
שמים כי עשה יהוה הריעו תחתיות ארץ פצ
פצחו חרים רנה יער וכל עץ בו כי גאל יהוה ו
יעקב וישראל יתפאר:

(וכן תי' ומטרא ירבי' והוצרך לומר נגס יגדל כי יד
ידוע הוא כי כל צומח יגדל אותו הגסס אלא אמר ס
טאף על פי שהוא נוטע העץ לסס עץ הגסס יגדל א
אותו והרי הגסס בשליחו האל ית' בא ואף על פי כן
עולם כמנהגו נוהג כמו שארזל בזה הענין הרי טג
טגל סאה טל חטין ורעה דין הוא טלח תצמח אלא
עולם כמנהגו נוהג וטוטים טקלקל עתידים ליתן
את הדין: והיה כי פטכורת העץ נחושט אותו
לפסל החתוכות הכפסלות יהיו לו ל
לכצר ולהחם וללשנות באותם פסילי העצים ויחם
החית כקרא בקיץ חטף והזקף כיווד ישיק: כמו יב
יבעיר כלומ' ישיק בהם את התכונות ואפה לחם כמו
וטחי קמח: למו כמו לו או כמשמעו להם ופירוש
לפסילים אף על פי שלא זכר אלא אחד רבים הם:
חציו דל מקצתו אמ' כי בחציו שמבער יהנה מ
בטני פנים טיזלה פן צלי ויאכל עד טיס
טיטבע ועוד טיחם בטרו באש: על חציו בשר יאכל
פי' יצלה צלי היאך יאכל בשר על חציו טיזלה בנה
הצלי ויאמר האח שמחה: וכן האח האח ראפה עינ
עינינו יאח' הסכל הזה מתפתה בדבר השכל וישמת
בו לסכלותו בטני פני' בהנאת הגוף לטעה ובחשבו כי יהיה לו טכר טוב בצבורתו יאח' מה טוב לי זה הפסל
כי אני כהנה ממקצתו בהנאת גופי ומקצתו אצבדנו ויזילני בעת צרתי חמותי מלרע: ושאריתו לחל
פי' לפסלו זהו האל טג' יסגוד לו ישתחוה כפל ענין במ"ט כי יסגוד כמו ישתחוה כתרנו' או פי'
יסגוד לו כריעה: וישתחו פטוט ידים ורגלים כמו טפי רזל' וית' סגוד ליה ואשתעבד ליה: לא ידעו ולא
יבינו טח' תכחי העין ואח' הוא פתח והוא פעל יוצא בחברו והטח הוא האל על דרך הטחין לב
העם הזה כמו טפיר או יהיה הטח יצא הרע הגובר על טכלס: ולא ישיב: וי' ולא דעת כו' וי' א' א' א' א'
אברהם את עיניו או הוא כפל ענין אמ' ולא ישיב אל לבו אלה הדברים טוכר כי הם דברי תי
תימה ואין בלבנו לא דעת ולא תבונה לאמר זה כלומ' לחשוב בלבו חציו שרפתי במו אש ואף וגו' אפיתי על ג
גחליו ולמעלה אמ' אף ישיק כי טניהם יעשה אדם בעצים או ישיק בהם את התכונות ואפה לחם על ידי הר
הדבקה או יאפה לחם על הגחלים: ויתרו הנותר ממנו והוא טס מן יתר הגזס: לתועבה לדבר טקעב החל
ומנע מעבוד אותם: לכול עץ לענף עץ וכן כי כול הרים ישאו לו וצקרו יבול: רעה אשר אמר זה
העושה השכל לצבור רועה אשר הוא כלומר מתעסק בדבר שלא יועיל לו והוא על דרך אפריס
רעה רוח: וית' הא דחלתא פלגי קטמא: לב הותל הטחו' הותל תאר ואח' הוא שתוח ומשפטו להדגש אלא בא קל
כמו התל כי אמ' יצר הרע שמהתל בו הטחו לדרך רעה והוא לא יבין ולא יציל את נפשו טרם אברה וכל יא
יאמר הלא שקר בימיני: מה טפעלתי וצטיתי בימיני שקר הוא: וכן תי' הלא שקרא עבדית בימיני: זכר
אלה יעקב אש העמים עבדי פסילים לא יבינו אתה זכור הדברים האלה ולא תפונה לעבדי
הפסילים: כי עבדי אתה מאז עבדי אתה ולא עבד הפסילים ועל כן יצרתך להמת לי עבד: וטעם יצרתך ז
כמו טפיר כוראך ויוצרך: או עת טלקח ישראל לגס והוציאם מבית עבדים הוא עת היצירה: וית' אתקכתיך
למהני עבד פלח קדמי: וישראל לא תכטני: לא תכטה ממני זכרתי אתה ואזכרך: בחייתי כעב פטעריך
כמו העב טכמחה במים כן מחיתי פטעריך: טוכה אלי: ומה טחטאת עד הכה מחיתי והחכס
ר' אברהם כן עזרא כתב כעב הצוכרת כזאת השמש: וכפל הענין במ"ט: טוכה מלרע: גאלתיך: עתה אינ
אגאלך מגלות ככל: רנו טמים: על דרך מטל כאלו כל העולם ישמח בזאת ישראל מהגלות: כי עשה
ה' טוכה עס עמו וגאלס: תחתיות ארץ היא הנקדה האמצעית אשר בארץ: והנה זכר העגולה
והנקדה וזכר הדומם והצומח והחיים לא זכר כי לא ישמחו כלס כי בכל תאכל:

יוצרי פסל כלם תהו וחמודיהם בל יועילו וע
ועדיהם חמה בל יראו ובל ידעו למען יבשו :
מי יצר אל ופסל נסך לבלתי חועיל : חן כל
חבריו יבשו וחרשים חמה מאדם יתקבצו כל
כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד : חרש ברזל מע
מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו ב
בזרוע כחו גם רעב ואין כח לא שתה מים ויע
ויעף : חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעש
יעשהו במקצעות ובמחוגה יתארהו ויעשהו ב
כתבנית איש בתפארת אדם לשבת בית : לב
לברת לו ארזים ויקח תרזה ואלון ויאמץ לו ב
בעצי יער גטע ארן וגשם יגדל :

יוצרי פסל האומנים מעושים ויוצרים הפסל פ
כלם תהו כי מעשיהם תהו והפסילים פ
טהם חמודיהם טהם חומדים ואנהבים אותם והם
לא יועילו להם למה חומדים אותם ועדיהם חמה
נאם תאמרו אין אנו יודעים טלא יועילו עדיהם ה
המה הפסילים הם עדים בעצמם טלא יועילו כי
לא יראו ולא ידעו וכיון טאינס רואים ואינס טו
טומעים ויודעים היאך יועילו לאחרים : למען טו
יבנאו : יזכרו זה למען יבנאו מעב
מעבדתם אותם : מי יצר אל : מי יעשהו
מעשה תהו כזה טיטרח לתהו ויסיס
כספן להכל היט טבעון כזה : נאך : פרטיו :

חן כל חבריו : המתחברים אליו לעשותו או ל
בן הם תהו כמהו כמו טאמ יוצרי פסל כ
כלם תהו הנה הם חברים לפסל בדבר תהו : וחרשים חמה מאדם : אינס מלכים וטרפים העושים זה האל
אלא אומנים מבני אדם מעושים טאר מלאכות ועושים אל זה דבר תימה : יתקבצו כלם : פי' כל עובדי הפ
הפסל יתקבצו ויטאו ויתנו במעשיהם מהו ויטעבלו בו אש יעטן זה יט להם טיפחרו מהאל על מה טעטן ויב
ויבטן מעצמם ממעשיהם טהוא תהו טיטבוננו בו : חרש סמוך לברזל כי הדיט פתוחה : ספר עתה
במעשה הפסל איך טורחים להכל מי טהוא אומן
אומן צריך לכלי ברזל יעטן הפסל מעץ או מאבן או מברזל או בדיל או כסף או טאר מתכות בכלי ברזל יעט
יעטן אות' מעצד כלי ברזל טחותך בו חרט עצים והנ' טקורי' דולנד'יירא בלעז או אייטא ופעל בפח ובמקבנ'
אותו חרש פעל בפחם טנוטח בו לחמם הברזל טיעטה חמנו הכלי : ופעל במקבות טיעטה אותם טיטור
בהם הפסל זהו טאמ יצרהו ופעל במקבות טיטרהו בהם יצרהו טרעטן יצר ופא הפעל נבלעת בדגש ויטעלהו
בזרוע כחו : בכל כחו הוא פועל בו כי יקוה בפעלתו טכר טוב : וענינו בזרוע ככחו : ופי' בזרוע טמטת
במקום טנים : או פי' כמו הפוך בכח זרועו : וכן מקום טס קבר : גם רעב ואין כח עד טמירוב חטקו במ
במלאכה כסיגיט עת האכילה לא ירצה לקום מהמלאכה והוא רעב ופועל עד טלא יטאר בו כח וכן טמאל ול
ולא יקום אפי' לטעות והנה הוא עיף יטמא ורעב ועט כל זה פועל מרוב חטקו במלאכה : חרש עצי
גס כן סמוך והדיט פתוחה : ינטה קו המדה יתארהו טרד יתארהו יגבלהו כלומ' יסיס גבו
בעץ בסרד והוא חוט הטבע טמטמן בו הנגר מה טרונה לכרות מן העץ : וכן ויתאר הגבול : והטבע ההוא
יקרא טרד והקו טאמר הוא החוט טנוטע אותו בטרד : יעטהו במקצעות : ואחר טטמן אותו יתקנהו במק
במקצעות ומקצעות הם פני כלים דומין במלאכתם לאחד קורין לו פלאנא ולאחר סימנט טמקלף בהם ה
הנבר פני העץ ומחליקו : ותרנגט : ואת הבית יקציע יקלף ותי' במקצעות באומליא ואלו הכלים עטון כ
כמו אומליס : ובמחוגה יתארהו מחוגה ק'נפאט בלעז ובו יעטן הצורות ויתאר הדברים המצוררים יתארהו
הראטון אלף בחטף פתח והסני האלף בחטף קמץ כתפארת אדם כי צורתו נאה ומפוארת מטאר בעלי ח
חיים ותי' כתפארת אדם כתושבחתא ארתא למתב בביתא : כלומ' כמו טהוא תפארת האטה טתטב בבית טלא
תצא לחוץ כן הוא הפסל יטטב בבית וכמהו ונפט אדם מן הנסיס : ואאל' פירטן במטמעו והענין כפול ואת
ויעטהו בתבנית איט כתפארת אדם ולמה לשבת בית לא לצורך אחר כי הוא ממקומו לא ימיט :
לברת לו ארזים עד הנה ספר מעטה הפסל מעץ הטוב עתה אומר כי עוד יטרח עוטה הפסל טהולך אל
היצר לכרות לו ארזים לעטות מהם פסל ועוד טורח יתיר מזה טנוטע נטיעה ויגדל אותה עד
טתהיה ראניה לכרות ממנה עצים לעטות פסל ראז עד היכן הגיע כח עבדתם והכל כקל בעיניהם בחפזם
לקבל טכר טוב על זה והם טורחים לתהו ובהו והכל לא יתבוננו במעשיהם : ובאמרו ארזים מבקט המ
המטובח טבהם לכרותו תרזה אילן : מאילני סיך ופי' בו טהוא טקורין לו בערבי טכאכר : אלון : הוא ערמון :
ויאמץ לו בעצי יער לבקט מהם הטוב : נטע ארץ טס אילן גב טוב למלאכה ובדברי רזל עצי ארזים ארכי
וברנטיס : וגטס יגדל : ימ גטס גוף רל גוף עץ : וכן בארמי גטמי יטטב : והנכון לפרטן כמטמעו וכת'

ישעיה

ישראל: למען עבדי יעקב וישראל בחירי וא
ואקרא לך בשמך אכנך ולא ידעתני: אני ה
יהוה ואין עוד זולתי אין אלהים אאורך ולא י
ידעתני: למען ידעו ממזרח שמש וממערב
בי אפס בלעדי אני יהוה ואין עוד: יוצר אור ו
וברא חשך עשה שלום וברא רע אני יהוה עש
עשה כל אלה: הרעיפו שמים
ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ש
ישע וצדקה תצמיח יחד אני יהוה בראתיו:
הוי רב את יוצרו יחרש את חרשי
אדמה היאמר חמר ליוצרו מה תעשה ופעלך
אין ידים לו: הוי אומר לאב מה
תוליד ולאשה מה תחילין:

כי זה הנצח שאתה עושה בארצות להכניע מלכי ו
הארצות תחתך לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי ב
נברצוני: וכרם הכיר זה בדעתו כי מה היתה לו וכ
וכן אמר כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים
ולפי שהמלכים אשר לפניו התגאו ולא הכירו האל
עד ששלח ידו בהם כמו מלך אשר שומר בכח ידי
עשיתי ובחכמתי כי נבונותי: ונבוכד כצר אמר אע
אעלה על בתי עב אדמה לעליון: לפיכך התבונן
כרם בעצמו וראה שהראשונים סתגלו כפלו ביד
האל הכיר כי הכח לאל יודע כי בידו הכל והוא המג
המגביה והוא המטיל: למען עבדי יעקב
זה שאני עושה לא למעןך אלא למען ו
עבדי יעקב וכל זה להחריב בכל שהעבירות יתק
תדאי והכבירו עולם ולהוציאם מהגלות בעבור זה
אני נותן לך הכח הזה: אכנך ולא ידעתני כי כמה טנים לפני גלות ישראל התנבא הכביא על ח
חרכן בכל: ואמר ואקרא לך בשמך ואמר אכנך כי פעם היתה בטע כרם כמו בזאת הזרעה ופעם בלא ז
זכר טע כרם וזהו הכנוי: ולא ידעתני ועדין לא היתה יודע איתי כשהייתי קורא על ידי נביאי שאתה תחריב
בכל: אני ה' האזורי אתן אזור במתניך עד שלא ידעתני כי כבר דברתי על ידי עבדי הנביאים עליך
שאתן לך כח על ממלכות הארץ ועל בכל: למען נחמערבה ההא רפה ואינה לכנוי
אלא הוא טע כלטון נקבה כמו מערב טע כלטון זכר ויתכן
נקבה ואם היא רפה ימצא כמותה וזכר מתורח ומערב כי מתורח הוא היטוב השלם ולא כן מתגזן ל
לדגש: יוצר אור ובורא חשך מלרע: ובורא רע מלעיל: וזכר אור וחשך ושלום ורע דבר והשכו זכ
למשל כי כן יעשה האל יתן אור ושלום וחשך ורע לבבל: ורע הפך שלום כי השלום טו
טוב והמלחמה רע: ואמר על אור ושלום יוצר ועשה כי הם מעשה ועל חשך ורע אמר בורא כי אינם דבר
כי הסרת האור היא החשך והסרת הטוב והשלום הוא הרע: ובורא ענין גזירה כמו ואם בריאה יברא ה' גזר ט
טיהיה ואאלץ פיר' ובורא חשך הארץ כי היא הגרמת החשך בעולם כשתקע השמש הארץ מסך בין השמש ו
וביטנו לפיכך הוא החשך: ופי' עושה שלום בין התולדות שהם הפוכות בטבעם ובהסכמת ארבעה תולדות
אלה יהיה בריאות הגוף והוא שלום ואם תכבד אחת מהם על חברתה הקרה על החמה או החמה על הקרה ו
אז הלחה על היבשה או היבשה על הלחה זהו חלי הגוף שהוא רע וזה יבא ממאכלים רעים לגוף כי אם יהיו ח
חמי ויאכל מהם יתקד מרואי תגבר יד תולדת החמה או ההפך כי כל אחת עומדת כנגד חברתה: או יבא החלי
מדבריו אחרים והבורא ברא הדבר והמאכלי ואצ' שאדם גורם לעצמו החלאים שהם על המאכלים הבור'
יתבראש זהו ובורא רע ואף על פי שהוא לא בראש לרע: וכתב רבי' מעדיה יחס הטוב והרע לבריאת האל ו
כנגד מחשבת מי שהוא מאמין בשני אלוהות אחד טוב ואחד רע לפיכך אמר אני ה' עשה כל אלה: הרעיפו
שמים ממעל: ענין הזלה וכן מן הקל ושחקים יערפו טל והוא כמו השוך ירעפו אמר זה על דרך
משל על התגובה שתבא לישראל כאלו מלאכי שמים באים לעזרתם וכן יושבי הארץ: ויפירו ישע וצדקה תפ
תצמיח יחד פי' ויפירו ישע וצדקה שתצמיח הארץ יחד ואצ' שחזקף ביטע דבק עם וצדקה לפיכך אמר ויש
ויפירו לטון רבים: בראתיו כל אחד מהם היטע והצדקה וית' הפסוק על תחית המתים: הוי רב את יוצ
יוצרו: אמר זה על מלך בכל שהיה מתגאה ומתנשא כנגד האל והוציא כלי בית המקדש
בהם והמטיל מטל ואמר אש החומר יריב עם היוצר אותו ויאת לו מה תעשה אני יודע יתקד מרואי: חרש את ח
חרשי אדמה כי זה המלך חרש יחשב עם חרשי אדמה כי בכלי יוצר כשן במהרה כמו שכתוב ביה בליליא ח
אתקטיל כלטצר מלכא: אין ידים לו: ידמה שלא עשהו ידים: וכן המטילו לבן שאמר לאב מה תוליד או ל
לאש מה תחילין כי זה דבר שאינו ואף יתנשא מלך בכל על האל שהוא בידו כחומר ביד היוצר: וכן אמר ע
על מלך אשר היתפאר הגרזן על החטב בו:

כה אמר

כה אמר יחזקאל בן בוזי ויצרד מבטן
אנכי יחזקאל עשה כל נטח שמים לבדי רקע הא
הארץ מי אתי : מפר אותות בדים וקסמים י
יהולל משיב חכמים אחור ודעתם יסבל : מק
מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים האמר
לירושלם תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבו
וחרבותיה אקומם : האומר לצולה חרבי ונה
ונהרותיך אוביש : האמר לברש רעי וכל חפצי
ישלים ולאמר לירושלם תבנה וחיכל תוסד :
כה אמר יחזקאל למשיחו לברש
אשר החזקתי בימינו לרד לפניו גוים ומתני מ
מלכים אפתח לפתוח לפניו דלתים ושערים
לא יסגרו : אני לפניך אלך והדורים אושר א
אשבר דלתות נחושה ובריחי ברזל אגדע :
ונתתי לך אצרות חשך ומטמני מסתרים למ
למען תדע כי אני יהוה הקורא בשמך אלהי י

פצחו ענינו הרמת קול וזכר הרים לפי שער בר
בריות הארץ ההרים טבה יתעלה כי תפארת האל
יהיה בהנציא עמו מהגלות והעמים יפארונו בזה ו
וכן אמר כרם כל ממלכות הארץ נתן לי ה' : כה
אמר ה' ויצרד מבטן : פירשתי עשה כל
עשיתי כל העולם בעת הבריה לא היה אלא אני ל
לבדי ובכל יום עשה שאני מעמידו בכחי נטה
טמים רקע הארץ פירשתי : ובאמר לבדי ומאיתי
רוצה לומר כי אני ראשון לכל הנבראים ובעת הב
הבריה לא היה אלא אני לבדי ומאיתי ומכחי היה ה
הכל : ובבראשית רבה הכל מודים שלא כבדו מל
מלאכים ביום ראשון שלא יהיו אומרי מיכאל היה
מותח בדרומו של רקיע ובבראשית בצפונה והקב"ה
ממדר באמצעיתו אלא אני ה' עשה כל נטה טמים
לבדי ורקע הארץ מאיתי מי אתי כתר לומר מי היה
נותק עמי בבריותי של עולם : מפר אותות
בדי וכינון שה' ארץ הכל הוא מפר ומבטל

כשירצה המעשים מהחכמי שהיו בבבל שהיו כוזבים באותותם שהם אותות הטמים כמו שאלו ומאותות הט
הטמים אל תחתיו או פי אותות טעות היום כמו שאלו והיו לאותות שלא הכירו הרעה שתבא להם כמו שאמר
יעמדו כל יושעינו הוברי טמים וגו' וקראם בדים לפי שהם כוזבים במשפט המזלות לפעמים : ובדים מ
מן כדיר מתיס יחריטו טפי כזביד : וכן פי קוסמי' הם החזקי' כמו בלעם בן בעור הקוסם כי חזקה בככבי
היה : ובדים וקוסמים וחכמים הם כפל ענין בלעם : והחכם ר' אברהם ב"ע פי' בדים מגזרת בדר כי יש אכ
כשמות טים להם כח להתבודד ויגדו העתידות ולא בדרך חכמה : וקוסמים הם חכמי המזלות וחכמים הם
הרואים בככד ובכתף : במקום דבר עבדו הוא יעשהו ומלאכיו שאר הנביאים שנתקבאו על כנין :
בית פני : לירושלם : בעבור ירושלים : וכן ולערי : תושב : טיטובו יוסביה עליה : תושב טרסו
ישב מטל נזכר פועלו מהנוסף : וחרבותיה טעמו על ירושלים שזכר : האומר לצולה : היא בבבל המ
המשיל אותה למזלות יס לסני דברים האחד שהיא מלאה מים והשני
חרבי כלומ' יבטי כלומ' שלא יסאר כל טוב בה אלא תחרב על ידי כרם וכן ונהרותיך אוביש דרך מטל והנה
ביר האל הכל כי הוא אמר לירושלם שהיתה חרבה שתבנה ואומר לבבל שהיתה כנויה שתחרב : האומר
לכרם : בעבור כרם אומר שהיא רועה שלי כלומר שיכבה את צאני והוא ישראל : וכל חפצי ישלים
בבבל ובירושלם : והיכל תוסד : הנה כמציא היכל זכר ונקבה כי כמציא והיכל ה' לא יסד : ואפשר כי התינו תינו ה

הנכח : ואמר תוסד כי בימי כרם לא עשו אלא היסוד כי בטלו העמונים את מלאכתם והיתה בטלה עד שנת
טמים לירושלם : כה אמר : ה' למשיחו לכרם : כמו שקראו רועי כן קראו משיחי כלומר מלכי כי אני המל
המלכותי להחריב את בבל : והמלך הוא משוח או לפי שהמלכה היתה על ידי משיחה נקרא המ
המנוי שממנה האדם על איזה דבר בלסון משיחה : וכן ומשחת את חאל' תמשח לכביא תחתיו : יען משח ה'
אותי : וכן למשיחו לכרם הממונה שלו כי האל מכה אותנו למלך : לרד לפניו מקור מן הקליבסקל כסך יקושים
והוא מגזרת הרודד עמי תחתיו והוא ענין פרישה וריקיעה כתרבוס וירקעו ורדיו : אפתח : שלא יהיה בהם כח
לפני כרם כי האזור חוזק המתנים : לפתח כאלו הם פתוחות וכן לא יסגרו כאלו לא יסגרו שהרי אמר דלתות
נחושה אשבר : אני : לפתח : כלומר עזרי ילך לפתח : והדורים ידרכים עקלקלות איסרם לפתח : והוא
על דרך מטל : שלא יכסל בבאו לבבל בשום ענין : ודומה להדורים בדברי רז"ל הדורא דכנתא :
אומר כתוב ב"ו וקדי אישר בי"ד והענין אחד כי אותיות אלהי מתחלפות : אשבר אגדע : כי בעזרתי תלכד ב
בבל אש"פ מדלתותיה נחושה ובריחיה ברזל : ונתתי : לך אנצרות חשך : כי מה שאדם אומר מכסף וזהב
ואבני טובות תחת הקרקע יאצור אדם אותם : במקום שהוא חשך ומסתרים ובבבל היו אנצרות
רבות כמו שקורא אותה מדהבה כלומ' בעלת הזהב : ומטמוני בשורק המס הטניה : למען תדע כי אני ה'

ישעיה

לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני יהוה דוב דבר צדק מגיד מישרים: הקבצו ובאו התנגשו יחדיו פליטי הטיס לא ידעו הנשאים את עץ פסלם ומתפללים אל אל לא יושיע: הגידו והוהישו אף יועצו יחדיו מי חשמיע זאת מקדם מאז חגידה הלא אני יהוה ואין עוד אלהים מ מבלעדי אל צדיק ומושיע אין זולתי: פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד: ב כי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון: אך ביהוה לי אמר צדקות ועוז עדיו יבא ויבשו כל הנח הנחרים בו:

לא בסתר דברתי כסדר דברתי במעמד הר סיני לא היה בסתר ובמקו' ארץ חשך שלא ראה ולא שמע אדם כי נגלו נגלתי על הר סיני לזרע יעקב בקולות וברקים וענן כבד וקול טוהר חזק מאד נשמעו וראו הקולות המקומות וסיוכים להר סיני ומהם שמעו אחרים. ואחרים מאחרים כי אי א אשר לענין גדול כזה שלא היה נודע בכל העולם וכל זה לא עשיתי לתהו אלא לצורך כדי שידעו כי א אני הוא האלהים ואמרתי לזרע יעקב שיבקשוני כ כמו שאלו אנכי ה' אלהיך ולא יבקשו אחר זולתי כמו שאלו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: ואמרתי לזרע יעקב והוא הדין לכל בני אדם אלא הם ואב ואכתם היו דבקים בי יותר משאר הגוים ולקחתם סגלה מכל העמים והיה להם לטאר העמים לליו' מהם ולא לבקש אלהים אחרים כי לא יועילו ולא הושיעו השסילים שהיו במחנה אשור. אני ה' דובר מה סדר דברתי והגדתי להם לזרע יעקב צדק ומישרים הוא הכל. הקבצו

התנגשו תהיו נבגים כלכם אלי. פליטי הגוים הפחותים טבגים והם עובדי השסילים שאי אשר טאין בגוים חכמים ומכירים כי הכל הוא עבדת השסילים ואם הם רבים קורא אותם פליטי ר' פחותים וכן פליטי אשרים אתם פירוטן הפחותים טבאפרים לא ידעו אלה הנשאים את עץ פסלם לא ידעו ולא יבינו איך הוא אלה והוא נשאל אותן ומתפלל אלי ובאמת הוא אל שלא יושיע. הגידו איש לחב לחברו והגישו זה את זה לפני גדולכם ומנהיגכם אף יועצו יחדיו הם אם ידעו זה מי מכל אליהם השמיע זאת מקדם טרם בואה ומימכל פסיליהם הגדה מאז לפני טבא זאת הגזרה שהב אהבתי על מחנה אשור וכן הגזרה שהבאתי על כל באי זאת כי על טהיה דבר בפרטת שלמעלה מזו הלא אני ה' אני הוא שהגדתי על ידי עבדי הנביאים הגזרה הזאת טרם בואה ואין עוד אלהים מבלעדי שהגדה ואני הוא אל צדיק כלות כאלו בדברי ומושיע שהושעתי ירושלם ממלך אשור והושעתי ישראל מכלות ככל: פנו אלי כמו סראיתם ישראל שהם נושעים בי לפי שהם פונים אלי כן אתם כל אפסי ארץ כלות כל הגו' מקצות הארץ ועד קצות הארץ פנו אלי גם כן ותהיו נושעים בי גם כן ותדעו כי אני אל ואין עוד: בי נטבעתי הטבעה היא הגזרה שלא תשוב אל בי נטבעתי טה יהיה באחרית הימי' טיפנו אלי ויושעו כל אפסי ארץ וזהו שאלו יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב ר' יצא מפי בצדקה ולא ישוב אחר אותה הד דבר ומה הוא כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון כמו שאלו הנביא כי אז אהפוך אל עמים טפה ב ברורה לקרוא כלם באס ה' ולעבדו טכס אחר: תשבע כל לשון כמו שאלו נטבע ר' שלא יכירו טס א אלהים אחרים ולא יכרעו לפני אל לא לפני האל יכרעו ויתפללו ויבטחו יטבעו באמת: אך בה לי א אלהי צדקות המפרשים פירוטן כי אלה דברי הנביא: וית אמר הנביא אלה הצדקות בדרך החכמה אך באס שאלו לי אלהי הצדקות והעוז: והחכם ר' אברהם בן עזרא פי' אך בה' לבדו צדק ועוז ונכנסה מלת לי והטעם באס הדבר עמי: ואח' פי' אלה הנביא אני נטבע בה' כי לי אלה צדקות ועוז עדיו יבא כלות בצל צדקות ועוז יקרב אליו ויבטחו ויכלמו כל הנחרים בו ר' כל הכופרים והקופצים בו וי וית ברם במימרא דה' עלי אמר לאיתא זכרון ויתקוף במימריה יודון ויבהצון בטענותהון כל עמימא דאתון מתגרי בעמיה: והכבון אזלי כפי' הפסוק הזה כי הוא דבק באשר למעלה ממנו אמר תשבע כל לשון אך ב בה' לבדו ולא באל אחר והראיה לשי' זה כי תשבע אין לו קשר באותו הפסוק כי לי טזכר איכנו לו קשר כי לא יקשר ענין טבוע כזה הדרך אלא עס ב' לא עס למד כמו בה' נטבעתי בי נטבעתי ויטבע: ואטבי לו בה' וכן כלם: לי אלהי צדקות ועוז וכן האל אמר לי צדקות ועוז לתתם לאשר עבדוני עדיו יבא ויבטו כל הנחרים בו: כל העמים שהיו נחרים בו ומואשים בו ובעבדתו עד היום ההוא אז יבאו עדיו ויתודו לש לפניו ויבטחו על מה טעמו: ואמר יבא כלשון יחיד ר' כל עס ועס ואמר במסרה כי יבא זה אחד מן דסבירין לשון רבים: בה

כה אמר יהוה קדוש ישראל ויצרו
האותיות שאלוני על בני ועל פעל ידי תצוני :
אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי אני ידי
נטו שמים וכל צבאם צויתי : אנכי העירותיהו
בצדק וכל דרכיו אישר הוא יבנה עירי וגלותי
ישלח לא במחיר ולא בשחד אמר יהוה צבא
צבאות : כה אמר יהוה יגיע מצרים
וסחר כוש וסבאים אנשי מדה עליך יעברו ול
ולך יהיו אחריך ילכו בזיקים יעברו ואליך יש
ישתחוו ואליך יתפללו אך בך אל ואין עוד א
אפס אלהים : אכן אתה אל מסתתר אלהי יש
ישראל מושיע : בוש וגם נבלמו כלם יחדו ה
הלכו בכלימה חרשי צרים : ישראל גושע כה
ביהוה תשועת עולמים לא תבשו ולא תכלמו
עד עולמי עד : כי כה אמר יהוה
בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועשה
הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ה
יהוה ואין עוד :

כה אמר ה' האותיות שאלוני יאמר כנגד האמות
שאלו לי העתידות הבאות לישראל אני אג
אניד לכם לא כאלהיכם שאינם יודעי מחמה : על
בני על ישראל טהם בני ופעל ידי תצנו לנביאים
בעבורי שיאמרו לכם דברי והם יגידו לכם מה א
אני עתיד לעשות בעבור בני והכח בידי לעשות כ
כי אני בראתי הכל .. אנכי .. ואדם עליה בראתי
.. זכר האדם כי הוא ממנה עליה והוא
ראש בריאות הארץ וכל הנבראי בה בעבורי אמר
ידי נטו שמים ואמ' וכל צבאם צויתי כמו שאמר דוד
כי הוא בנה וכבראנו להודיעך כי המעשה והנטיה ל
לא היה אלא מצוה והמצוה אינה בדבור אלא רצון
אנכי העירותיהו בצדק .. הכניו על כרס סוכר
למעלה אמר אני הוא שעשיתי כל זה העיר
העירותי לכרס סיעסה צדק ויוציא ישראל מהגלות
ויחריב סכניהם ומעבדיהם וזהו צדק .. הוא יבנה
עירי .. כי הוא נתן להם כסף והחז' לבנות הבית וה
והעיר .. לא במחיר ולא בשחד .. כי אש לעשות רצוני
כי ידע בלבבו כי אני המלכותי כמו שאמר נתן לי ה'

אלהי השמים ואמ' והוא פקד עלי לבנות לו בית .. וגלותי ושלח כמו שאמ' מי בכס מכל עמו יהי אלהיו עמו ו
ייעל .. והנה זאת אעשה לישראל ועוד יסנעה אחרת טרם זאת וטרם גלותם והוא דבר סנחריב ועל זה אמר ..
כה אמר ה' יגיע מצרים וזה הענין כמו שאמר למעלה כתתי כפרך מצרים כנס וסבא תחתך ואש פירש
הענין וכן פירשנו בפרשת יהיו עוד חמט ערים בארץ מצרים .. וסבאים אנשי מדה .. פירוש מדה ג
גדולה .. וכן אנשי מדות .. עליך יעברו כי מלך אשור העבירם שם על ירוסלם .. ולך יהיו כי לקחו ישראל כל ה
הבזה והם היו בזיקים ובטלסלאות .. ועליך ואלך .. אומ' לירוסלם .. ואלך ישתחוו ואלך יתפללו להעירם ממאם
ממאסרם .. ויגדו לך .. שאין אל אלא אתה ואין עוזר וזולתך ואפס אלהים אלא אלהי ישראל .. אכן .. כן יאמרו
הם או הם דברי הנביא כי כן יגדו האמות וכך הוא באמת שאתה אל מסתתר שאינך
ואתה אלהי ישראל כי בהם נראה כחך וגבורתך בתפועה טעוטיעם בעת צרתם .. ומסתתר פירשו יונתן כמו
כסתר שתרב בקונטא את אלהא דאשריתא בתקוף רומא סכינתך .. והחכם ר' אברהם ב"ע פ' כמטפטו טהונו
מבנין התפצל .. אמת כי אתה אל מסתתר מהגני שאין לך חפץ בו ואתה אלהי ישראל מושיע .. בושו .. גס
בכלמנו .. את כי הכלימה יותר מן הכשת .. חרשי צרים .. אומני הפסילים ונקראו צירים
ענין צירים וחבלים ואחזון כמו סנקראו עצבים והנה הלכו בכלימה אומני הפסילים ועובדיהם כי לא הוש

הוסיענו בעת צרתם הפסילי טהבואו עמהם אבל ישראל לא יבשו ולא יכלמו כי הוא נוטע בה תפועת עול
עולמים .. ופי' עולמים זמנים ארוכים .. ולא תבשו דברי הנביא לישראל .. עד עולמי עד .. כל ימי עולם ..
כי .. כה אמר ה' .. אמ' כי לפי טזאת הפרשה טעם לאשר עליה טדבר בענין האלילים שלא יושעו ולא יצילו ו
ואין מושיע אלא האל טהוא ברא הכל .. בורא שמים .. כבר פירשנו כי זה הענין זכר אותנו הנביא כמה ו
פצמי משני האמונות הרעות טהו בדורנו .. הוא האלהים .. וכיון טהוא ברא הכל הוא האלהים .. דל טנופט והמנ
והמנהיג ולא הגלגלי והככבים כי אף על פי טהם מנהיגי התחתוני במצותי הם עושים ואני אלהים עליהם
כמו טכתו הוא אלהי האלהים ואמ' זה הענין כנגד עובדי האלילי כי אין ראוי לעבוד אלא למי טהוא ארון על
הכל .. וכן הוא אומ' יוצר הארץ לקבל כח והנהגת העליוני .. ועושה מתקנה כלומ' הוא תקנה להיות יושבים על
עליה כטהקנה המים אל מקום אחד .. הוא כוננה כונן אותה להיות הנבראים עליה פרים ורבים כמו שאמר
להם פרו ורבו ואש הם מתמעטי הוא בפסע בני אדם שיט להם דעת להבין הטוב והרע ובעשותם הרע ה
הם מתמעטים או זה על ידי זה במלחמה או על ידי מגפה מאת האל כמו טנגף מחכה אשור טזכר ובעונם נב
נגשו וכתמעטו כי האל ברא הארץ לפרות ולרבות לא ברא אותה לתהו להיות תהו ואין אדם ובהמה אלא לט
להיות יושבי עליה ואינם מתמעטי כ"א בעונם .. אני ה' ואין עוד מוחץ ורופא תמית ותחיה אלא אני לבדי ..

שמעו אלי אבירי לב דרחקים מ
מצדקת: קרבותי צדקתי לא תרחק ותשועתי
לא תאחר ונתתי בציון תשועה לישראל תפא
תפארתי: רדי ושבי על עפר בהולת
בת בבל שבי לארץ אין כסא בת כשדים כי ל
לא תוסיפי יקראו לך רכה וענוגה: קחי רחים
וטחני קמח גלי צמתך שחפי שובל גלי שוק
עברי נהרות: תגל ערותך גם תראה חרפתך
נקם אקח לא אפגע אדם גאלנו יחזה צבאות
שמו קדוש ישראל: שבי דומם ובאי
בחשך בת כשדים כי לא תוסיפי יקראו לך גב
גברת ממלכות: קצפתי על עמי חללתי גחל
נחלתי ואתנם בידך לא שמת להם רחמים ע
על זקן חבדת עלך מאד: ותאמרו לעולם א
אהיה גברת עד לא שמת אלה על לבך לא זכ
זכרית אחריתה: .

עוט איש עצתי שקיים מה שיעצתי על בבל דבר
דברתי זאת הגזרה ואביאנה: ובאמרו אף לרבות
המעשה על המאמר והראשון לרבות הקריא שזכר
והקריא היא שהעיר את לבבן כאלו קרא לו והדבן
הוא על ידי הכביא: ואחל פיר זה הפסוק על מלך
המשיח וקראו עיט שיעוף במהרה בזמנו: וכך שני
הפסוקים שאחר זה על גאלת הגלות הזה וכתו על ד
הדרך הזה דאמ לבכשא גלוותא ממדינחא לאיתחיה
בגלאי בעוף קליל ומארע רחיקא בני אברהם בח
בחירי אף מלילית אף אייתכא אתקנית אף אעב
אעבדנה: שמעו אמר לאנשי בבל שהם
אבירי לב ואכזריים לישראל ורח
ורחוקים מצדקה: מעשות צדקה להם: קרבותי
תפארתי: התשועה שאתן להם תהיה
תפארתי לי: רדי ושבי רדי מכסא ממלכה
שהיית מושב: על כל הארצות ושבי על
עפר לא שתהיה לך מלנכה אפי' בארצך כי על עפר
תשבי כלומ' שתהיי חרבה וקראה בתולה שהיתה עד עתה כבתולה שלא נכצלה כלומ' שלא שלטה יד אדם ע
עליה וכפל הענין במלך שוננו ואמ' שבי לארץ וגו' כי לא תוסיפי מלרע בפשט אחד לבד: אמ' לא תוסיפי טי
טיקראו לך רכה וענוגה כמו שהיו קוראים עד עתה שהיית בעלת תענוגים ובעל התענוגים יקרא רך: וכך
אמר האיש הרך כך והענוג: הרכה כך והענוגה: כי לפי התענוג יהיה הרוך והחולשה באברים כי אנשים
העמל והיגיעה שאין להם תענוג ומאכליהם גסים יהיו קשים וחזקים ויסבלו העמל והטרח: קחי
רחים כדרך הטבאים שישימו אותם בבית הסהר ויטחנו טס כמו שאמ' עד בכור השבי אשר

אחר הרחים: וכך אמ' בשמטון ויהי טוחן בבית האסורים: אמ' לה שאלך בשביה: גלי צמתך הצמה הוא ה
השער שמתקנת אותו האשה על צדעיה מעל פניה ומכסה אותו בצעיף וזהו כבודיה אבל האשה שתלך בג
בגלות יירד כבודה ולא תשים צעיף והנה צמתה מגולה נוסלת על פניה כאשה בזויה: חשפי שובל חשפי כ
כמו גלי מענן מחשף הלבן: וחשופי שת והרגל יקרא שובל מענן שובל שהוא הדרך: שובלי עולם: וש
ושבילך במים רבים: והאשה אע"פ שמכסה רגליה בלכתה הדרך תגלה אותם ואם תעבור נהר תגלה אפי'
הטוּק: ולפי טדמה בבל לאשה רכה וענוגה אמר לה שתהיה עוד טפחה טוחנת ותלך בשבי גלוית צמה ות
ותעבור כהרות גלוית טוק: חשפי החית בכנף: ובמדרש מפר' שובל מענן שבלת הכהר שאמ' במדר' חזית
חשפי שובל קלפי שבלתא דנהרא: תגל ערותך: וכפל ואמ' גם תראה חרפתך ואמ' גם תראה רל
שתראה לכל העולם חרפתה: נקם אקח מהרעה שעשו לישראל ולא אפגע אדם: מענן פן

יפגענו בדבר און בחרב ואדם חסר כף השמוס כמו לב שמת יטוב בזה פי' בזה: וכך אמר פי' באר' כלומ'
לא אפגעם כשאר אדם אלא אקח נקמה שלמה מהם: ועל הדרך הזה תי' ואשני דינך מבני איכשא וימ' אפגע
מענן בקשה כמו אל תפגעני בי וכאשר הוא בלא בית הוא נוסל על הכעתר: וכך לא אפגע אדם לא אקבל
בקשת אדם עליהם וכך פגעת את טס כמו שאני עתיד לפרסו: גאלנו מי עשה כל זה בבל גאלנו
ה' צבאות והוא יקרא קדוש ישראל כי בעבור ישראל יראה קדושת

דומם שבי בטתיקה שלא ישמע קולך כמו שאמ' והיה כאוב מארץ קולך ודומם טס און תאר
כלל לזכר כמו לנכבה ריק: וכך עורי לאבן דמ' ובאי בחשך שלא תראי כי הדין עליך שתהיי נכלמת ולא
ישמעו אותך ולא יראו אותך בני אדם כי היית גברת ממלכות ועתה את שבייה וגולה ואם תאמרי שתשובי
עוד לממלכתך לא תוסיפי יקראו לך גברת ממלכות לא תוסיפי טיקראו לך והוא מלרע כמו אשר בפסוקים
טל מעלה והם במסרה טבוס מלרע: קצפתי כל זה הענש בא לך בשביל ישראל שקצפתי עליה
והם נחלתי וחלקי מכל שאר האמות וכאשר קצפתי עליה בעונ' לא שמת להם רחמים על
זקן שדרך העול לכבדו ולא להטריחו וכך אמ' ירמיהו פני זקני לא כהדרו: ותאמרו אלה פי' אלה
העתידות לבא עליך לא חשבת שיכלו לבא ופי' עוד אמ' כל כך חשבת שתהיי לעולם

ביהוה יצדקו ויתחללו כל זרע ישראל : ברע ב
 כל קרם נבו היו עצביהם לחיה ולבהמה נשא
 נשאותיכם עמוסות משא לעיפה : קרסו ברעו
 יחדו ולא יכלו מלט משא ונפשם בשבי הלכה
 : שמעו אלי בית יעקב וכל שארית
 בית ישראל העמוסים מני בטן והנשאים מני
 רחם : ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל
 אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט : למי
 תדמיוני ותשוו ותמשלוני ונדמה : הזלים זהב
 מכים ובסף בקנה ישקלו ישברו צורף ויעשהו
 אל יסגדו אף ישתחוו : ישאחו על כתף יסבלו
 ויניחו תחתיו ויעמד ממקומו ולא ימוש אף י
 יצעק אליו ולא יענה מצרתו לא יושיענו :
 זכרו זאת והתאששו השיבו פשעים
 על לב : זכרו ראשונות מעולם בי אנכי אל וא
 ואין עוד אלהים ואפס כמני : מגיד מראשית ו
 אחרית ומקדם אשר לא נעשו אמר עצתי תק
 תקום וכל חפצי אעשה : קרא ממזרח עיט מ
 מארץ מרחק איש עצתי אף דברתי אף אבי
 אביאנה יצרתי אף אעשנה :

ביהוה יצדקו העמים יבטנו אכל זרע ישראל י
 יצדקו בעבדתם אותם ויתחללו בו לעיני ו
 העמי כי הם דבקו בו אפי' בגלותם כמו שאמ' אס
 טכחנו סס אלהינו ונפרש כפינו לאל זר .. ברע
 כל עתה טב לשחוק על הכסילים טזכר
 הנושאי את עץ פסלם אמ' כי בטלכדה בכל לא די
 טלא הצילם אלהיהם אלא הוא עצמו כרע לל טטב
 טטברו אותם וכרע ונטל לארץ וכן כבו קורם והוא
 כמו כרע וכל הוא טס פסל טעובדין אותם בכל
 וכן כבו לחיה ולבהמה פנטאן אותם אחר טטברו
 אותם טענו אותם על הבהמן להוליכם למדי ופרס
 כי היו מכנסי כסף וזהב ויש חיה טטועניס עליה מ
 משא כמו הפיל כטאותיכם עמוסות אמ' דרך טחוק
 ולעב מנטאותיכם הם עמוסות הבהמות כלומר ט
 טעונות יותר מדאי כי יכבדו המטאון מרוב הזהב
 טבהם עד שיאמרו החמרי והגמליס משא לעיפה
 עיפה תאר לבהמה סהיא עיפה מכובד מטאה כט
 כטאותיכם כמו מטאותיכם והוא תאר ויס לפרט
 כטאותיכם תאר לבהמן הנושאן ואמ' עמוסן טהס
 טעונות יותר מדאי וכנוי כטאותיכ כנגד העצבים
 ללעב הבהמן הנושאן אותם עמוסות הם ועיפן וית
 חמוט כל יתקטף כבו הוון טלמניהון דמות חויא ובעירא מטולי טענותהון יקירין על טטליהן ואינון מטלהן
 ועוד טנה הצנין ואמר .. קרסו כרעו מלט משא למלט עצמם מן המטא טלא יטאן אותם הבהמן ונטפס
 הם עצמם הלכו כטבי כט טלא הצילו עבדיהם ונטפס עצמם כמו ברזל באה כפסן או אמ' כפסס
 לפי מחטבת עובדיה וית לא יכלו לטפס כטליהן ופלחיהו בטבי יהכון .. שמועו אמ' וכל טארי על גלן בכל
 טהיו טארי עטרת הטבטי טגלן ראשונ' והס לא טכו בטוב גלן בכל העמוסי מני בטן אחס עמוסי
 ונטפס עלי מטבן ומרחס אחס וכן אטא ואסבל אחס עד סיבה כלומ' כל מיכס כי לא אטוט אחס או
 אמ' ועד סיבה טצריך יותר סכל וסעד לל כי בכל עת שתהיו בצרה אני אסבל אחס וכן אמר דוד עליך הס
 השלכתי מרחס ואמ' ועד זקנה וסיבה אלהים אל תעזבני .. ועד זקנה סיבה יותר מזקנה וכן אמרו בן
 טזיס לזקנה בן שבעיס לסיבה אני הוא אני הוא עמכס אני עטיתי וכיון טעטיתי וגדלתי אחס
 עלי לטאת ולסכול אחס והמטא והסכל עלי ית היא דרך מטל ואמלט אחלט אחס מגלות בכל .. למי
 תדמיוני ובהמה ואיה נדמה אמ' זה כנגד כני בכל טהיו כטחיס כפסיליהם ומעבדיהם ישראל
 ואומרי לא יוכל אלהיהם להציל אותם מיריכו כי אלהינו מחרס ביריכו לפיכך אמ' איך תדמו אותם אלהים ו
 לי כי אותם הם מזהב וכסף ומעטה ידי אדם הם .. הזולים ענין זול בדברי רלל מוציא הזהב כזול אף
 על פי טהזהב ביוקר הם עוטי אותם לפסילי כזול ומוציאם הרבה ממנו מכיססו בקנה הוא
 קנה המאזנים אף ישתחוו ההשתחואה יותר מהטגידה לפיכך אמ' אף כמו טפיר כפסוק יסגוד לו ויטתחו ..
 ישאווהו אחר טיעסה הצורף יטאווהו לביתם כי לא ילך כרגליו תחתיו במקומו ויעמד יעמד טס במקו
 סיניחוהו לא ימיט פעל עמד מבנין הפעיל וכן לא ימיט מתוך האהל .. זכרו והתאושסו
 מבנין איס כלומ' היו אנסיס ולא בהמות טלא יבינו ולא יסכילו וית התחזקו בענין אטיטי קיר
 חרטת טענינו יסודות סהס חוזק הקיר וכן תי' אתקפן ואחלל פי מענין אט הכנו והשרפן כלומר הטלמו ממ
 ממעטיכס הרעי .. זכרו הראטונות מעולם טהנצאתי ישראל ממזרים בעל כרחס ובאלהיהם עטיתי ו
 טעטיס בזה תוכלו להכיר כי אנכי אל ואין עוד אלהים ואפס כמו אין .. מגיד כי כל הע
 העתידות האלה הנדתי טרס בואס טיבא כרס ויחריב בכל ואלהיה ויוציא ישראל מתוכה
 אות' עצתי תקום אני אומ' ופוסה ועצתי סאתרתי תקום ואין מפר וכל חפצי אעשה ואין מוחה בידי .. קורא
 אמר זה על כרס טיבא מארצו טהיא מורחית לככל ויבא קל מהרה כמו העוף לפיכך קראו עיט

בן היו לך אשר יגעת סחרוך מנעורך איש ל
לעברו תעו אין מושיעך : שמעו
זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל ומימי
יהודה יצאו הנשבעים בשם יהוה ובאלהי ישראל
יזכירו לא באמת ולא בעדקה: כי מעיר
הקדש נקראו ועל אלהי ישראל נסמכו יהוה צ
צבאות שמו: הראשונות מאז הגדתי ומפי יצ
יצאו ואשמיעם פתאם עשיתי ותבאנה: מד
מרעתי כי קשה אתה וגיד ברזל ערפך ומצחך
נחושה: ואגיד לך מאז בטרם תבא השמע
השמעתיך פן תאמר עצבי עשם ופסלי ונסכי
צום: שמעת חזה בלה ואתם הלא תגידו הש
השמעתיך חדשות מעתה ונצרות ולא ידעתם
: עתה נבראו ולא מאז ולפני יום ולא שמעתם
פן תאמר הנה ידעתין: גם לא שמעת גם לא
ידעת גם מאז לא פתחה אונך כי ידעתי בגד
תבגד ופשע מבטן קרא לך:

בן היו לך חכמך כן עמדו לך בעת צרה כמו
סתרתי. אשר יגעת בהם להיות חכמים בת
בתוך חכמים והנבירים וחזיו' וכלם לא הועילו
ולא היו לך בעת צרתך. וכן סחרוך מנעורך טס
טסחרו בארצך זה כמה סנים בעת צרתך ברחו מן
העיר והלכו להם איש לעברו זה למזרח וזה למע
למערב. אין מושיעך. ואומ' תענו כי ברחו כתועי'
בדרך הנה והנה. שמעו זאת אמר הנביא
כנגד אנטים שהיו רעים שמעו זאת ה
העתידה שאמרתי שאחריב בכל בעבורכם אחר ט
סתגלו אליה בעונותיכם ועם כל זה לא נטשתי את
אתכם ואתם בית יעקב שהיה עבדי והיה לכם ללמ
ללמד מעשה אביכם הנקראים בשם ישראל וכיון
שאתם נקראים בשם ישראל אביכם היה לכם להיו'
כמהו. ותימי יהודה יצאו כלומ' מזרע יהודה שהיה
טוב ועל הדרך הזה עין יעקב ממקור ישראל. וזכר
יהודה כי על שבט יהוד' כבא כמו שאל' בראש הספר
אשר חזה על יהודה וירושלם. הנשבעים בשם ה' ו

וכשם אלהי ישראל יזכירו. ככל הענין במל' סוכ' והנה הם נשבעים בו ומזכירים שמו לא באמת ולא בצ
בצדקה כי אינם עושים מצותיו ואינם יראים אותו ואינם חוששים בהזכרת שמו אם לאמת אם לשוא כי אם
יטבע אדם בחי המלך וה' מורד בן ראוי שינכסו. בי מעיר הקדש היא ירושלם שהיא עיר הקדש כי
האל כחיה לשכנתו שהוא קדוש ישראל והיה לכם
נקראים על שמה כמו שאל' וכני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם ואינו אומר על ירושלם לבדה כי אם על כל א
יוטבי ארץ יהודה נשמחו. בשיהם ולא בלבדם והוא ה צבאות שמו שהוא ארון צבאות מעלה ומטה וכידו
הכל לעשות בהם כרצונם ואין לא יראתם משכני. הראשונות דבר סנחריב כי זאת התוכחה אחריו
כאמרה. וכיון שהגדתי על ידי כביאי ובא מה שאמרתי
מצותי כי ראית כי פתאם עשיתי בסנחריב מה שגזרתי עליו כמו שאל' ויצא מלך ה' ניוך במחכ' אשור. ואל' ה
הראשונות כלעון רבים וכן יצאו ואשמיעם ותבאנה כי פעמים רבות התנבא על דבר סנחריב כמו שכתוב
בזה הספר כמו שזכרנו. מדעתי כבר ידעתי כי קשה אתה ואע"פ כן אנכיך כי התעושה הגדולה
שראית בימי סנחריב הרי
ע"ה כי אני ידעתי את מריך ואת ערשך הקשה. ואל' ידעתי כי השחת תסחיתן. וגיד ברזל. קשה כגיד בר
ברזל כי אחר שהצכת ערשך אלי לא שנית עוד אלי כאלו ערשך גיד ברזל שלא יוכל לחזור כאלו איכנו שרק
פרקים. וכן מנחך הוא כחוששה שלא תפגעו משכני כי העזות יראה במצח ובפנים כי מי שיש בו העזות ירים
מצחו ושכני כנגד מוכיחו כאלו מצחו ושכני קמים שלא יוכל להכניעם ולהכלם אלא ירים בעזות מצחו ושכני
וכן כתנו חזקו פניהם מסלע. ואגיד הגזירה העתידה לבא הגדתי לך אותה מאז בטרם תבא פן תא
תאמרי שאלו לא עשיתי זה שאל' היית אומ' עצבי עשם עשה אלו הגזירות הבאות ונסכי צום א
אותם שיבאו. שמעת חזה בלה. שמעת אותה הגזירה כמו שהשמעתיך ראה אותה בלה באה ואתם
הלא תגידו כי כן. הוא וכי תכחישו מה שראיתם בעיניכם והנה השמעתין עוד חדשות מעתה
העתידות לבא והוא חרבן בכל כמו שספר. ונצרות. שמורת אללי ולא ידעתם אותם. עתה
כבראו העת שיבאו מפי השם הוא עת בריאתם. ולפני יום. ולא לפני היום הזה שאני מגידם
שאל' תאמרי הנה ידעתין זה לא היה כי עתה כבראו ולא ידעתם ולא שמעתם עד עתה. גם לא שמע
שמעת יס' למרסו דבק בפסוק שלפניו והכחן למרסו בפני עצמו אל' לו דרך תוכחה גם לא
שמעת מה שגזרתי. כלומ' לא קבלת גם לא ידעת כי סרו המצות מלבבך ושכחתם והנה לא ידעת אותם.
גם מאז לא היה עתה תחלת בגדך כי גם מאז המצות שעברו לא פתחה אונך לקבל דברי ומירק

ועתה שמעי זאת עדינה היושבת לבטח
האמרה בלבבה אני ואפסי עוד לא אשב אל
אלמנה ולא אדע שכל ותבאנה לך שתי אלה
רגע ביום אחד שכול ואלמון בתמם באו על
עליך ברב כשפיד בעצמת חבריך מאד : וט
ותבטחי ברעתך אמרת אין רואני חבמתך ור
ודעתך היא שובבתך ותאמרי בלבך אני ואפ
ואפסי עוד : ובא עליך רעה לא תדעי שחרה ו
ותפל עליך הוה לא תוכלי כפרה ותבא על
עליך פתאם שאח לא תדעי : עמדי נא
בחברך וברב כשפיד כאשר יגעת מנעורך א
אולי תוכלי חועיל אולי תערוצי : גלאת ברוב
עצתך יעמדו נא וישיעך הוברו שמים החוזים
בבוכים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך
: הנה היו כקש אש שרפתם לא יצילו את נפ
נפשם מיד להבה אין גחלת לחמם אור לשבת
נגדו :

לעולם גברת עד שלא טמט טוס דבר על לבך מר
מרעה שתבא עליך כי חטבת שתחיי לעולם לא זכ
זכרת אחרית גאותך הגדולה שתטפל ויח לא זכרת
אחרית ירנאלם שהיתה גברת ונפלה בידך ..
ועתה עדינה כמו שקראה גם כן ענוגה ואפ
ואפסי ואפסי ואלתי בגדול כמני אלמנ
העיר אלמנה במות מלכה שהו לה כמו בעל לאטה
והיא טכולה במות עמה שהם כמו בניס לה ..
ותבאנה הווי בטול רגע ביום אחד כי כלילה
נהרג בלעצר המלך ונכנסו פרס ו
ומדי ולכדו העיר כמו טכתו ביה כליליא קטיל בלט
בלעצר מלכא כטראה ודרינא מדאה קביל מלכותא
נסי ביום בעת כמו יוס צעקתי כלילה כגדך טכול
ואלמון טס רל סימותו נערים וגדולים ותהיינה ה
הנפשים אלמנות מבצליהן וטכולנ מבציהן בתמם
כהטלמתם פלומ הצות טלמות יבאו אליך כי ב
בטפיד כלומ עס רב בטפיד ועצמת חבריך סלא י
יועילוך והעני כפול כלומ טוננ חבריך מן וחבר חבר והנ עני כטפס .. ותבטחי ברעתך
אל רעתך על הכטפס שהם רעה והסרת הבטחון מהאל ואת בטחת בהם ולא יועילוך
אין רואני כי תעשה הכטפס יעשה בלט ובסתר וכן אומ ויעשו כן החרטומים בלטיהם ואעפ שהיית עושה
בסתר אני ראיתי ואלף רואני פתח במקום צרי ובמקצת ספרים הוא קמוץ וכן להוציאני ממצרים הקמץ
במקום צרי חכמתך ורעתך חכמות חיצוניות שהיו כך החכמה ההיא היא טובבה אותך מלפנות לאל שהיית
חוטבת שהיא תועילך היא המרירה אותך באל טובבתך ענין מרד כמו טובבו בניס סובבים והדומי להם ..
ובא עליך רעה ובא לשון זכר ורעה לשון נקבה על כן כאמר כי הוא חסר יוס או דבר כלומ יוס רעה
לא תדעי שחיה ולא תדעי עת בואה כמו הסחר סבא בבקר כרנע ויח לזאת ממנה לאור כי הר
הרעה חסך ויח לא תדעין למכעי עלה הוה כמו סכר כפרה להסיר אותה כמו אכפרה פניו במכחה ט
טפי אסיר כעסו שואה פי טממה .. עמדי מנעוריך כלומי היחקך או פי טמלמדן הנערים אותם
בטפס וחברים אולי דרך לעב
תהיי ערוזה גלאת כי לא יועילוך עצתך וכטפיד וכלאת בהם וכלאת כמו יגעת עצתך בר
ברבני הזכרים לבר הזכרי סמים פירושו עמו החוזים בככבים ופי גזרי מטפט העת
העתידות על פי הככבים וכתנו הזכרים כלומ אשר חזו לך עד עתה וקרי הזכרי מחזים עתה וטכיהם ענין
אחד מודיעים הלמד בסגל סלא כמנהג וכתב החכם ר אברהם אלע מודיעים העתידות בחכמתם

לחדשים כי לא יסתכלו לדעת כל הקורות באויר ובמדוינות רק מעת התחברות המאורות כי הם עיקר אמונת
וזה טעם לחדשי עליך ופי כי מאשר יבאו דבק עם ויושיעוך ויזל הדבקהו לחדשים טאמרו מאשר ולא כל
אשר כלומ מודיעים מקצת העתידות ולא כלם וטעם הפסוק החוזים טמודיעים הקורות הבאות איך לא
הודיעו לך זאת הרעה הבאה עליך טרם בואה אס ידענה ועתה אס יש להם תחבולה להושיעך ממנה יושיעך
הנה הווי החוזים היו כקס טנסרף מהר מפני האס והנה הם לא יוכלו להציל עצמ מיד הלהבה טשרפתם
והיא הצרה ואיך יושיעוך איך גחלת לחמם הנה החוזים אינם כמו העץ הנסרף טיש תועלת בג
בגחלתו סלא כמו הקס הנסרף טאין בו תועלת כי איך בו גחלת וגם להבתו לא תעמד כן אלה החוזים בבא
הצרה נכזהלו ולא הועילו בחכמתם לא לעצמם ולא לאחרים לחמם מקור בפלס לטכב את בת יעקב רל
להתחמם בה והלמד פתוחה מפני החית אור לטבת כגדו ואין אור ואין טזכר עמד במקום טנים וא
ואור הוא הלהבת כלומ הלהבה טרפתם לא סקבלו תועלת בה לטבת כגדה להתחמם כן בבא הצרה לא מה
מצאו לכטפס טוס מקום תועלת .. כן

אף אני אני דברתי אף קראתיו הביאתיו והצ
והצליח דרכו : קרבו אלי שמעו זאת לא מר
מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני וע
ועתה אדני יהוה שלחני ורוחני :
כה אמר יהוה גאלך קדוש ישראל אני יהוה א
אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך
: לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצד
וצדקתך כגלי הים : ויהי כחול זרעך וצאצאי
מעיד כמענותי לא יכרת ולא ישמד שמו בלפ
מלפני : צאו מבבל ברחו מכשדים בקול רנה
הגידו השמיעו זאת הוציאוה עד קצה הארץ ו
אמרו גאל יהוה עבדו יעקב : ולא צמאו בחר
בחרבות הוליכם מים מצור הזיל למו ויבקעו
צור ויזובו מים : אין שלום אמר יהוה לרשעים
: שמעו איום אלי והקשיבו
לאמים מרחוק יהוה מבטן קראני ממעי אמי
הזכיר שמי :

בבבל ויראה זרוע האל בכסדו : כי הוא לא התפאר
בכחו כמו סנחריב וכבוכד נצר אלא אמר כל ממל
ממלכות הארץ נתן לי אלהי השמים : ומה שאמר ה
הקבצו לכבד ואמר בהם שלא לכבד כן דרך הלשון
וכן שמעו עמים כלם וזולתו : כסדים חסר בית ה
השמוע והוא כמו בכסדים : וכן לזנות בית אביה ש
טהור כמו בבית אביה ורבים כמהו : ויונתן פירש
אהבו על ישראל סתרגס הדרחים ליה לישראל עב
עבד רעותיה בבבל ותקוף דיע גבורתיה גלי בכ
בכסדאי : אני חסר הכפל לחזק : או פי' אני ש
טהייתי ואני טאהיה וכמו טדברתי על
כרם על ידי נביאי כן הביאותיו אל בבבל ותצלח ד
דרכו : ומה שאמר אף קראתיו קראתיו בשם כמו שא
טאמר למטיחו לכרם : וית' אלא אלא גזרית קיים עש
אברהם אבוכון אף רביתיה אעליתיה לארע ביתו
טכנתי אף אצלחית ארחיה : קרבו אלה דברי
הנביא : לא מראש בסתר

כבואת סנחריב שהיתה ראשונה לא דברתי בסתר ו
אלא בגלוי אמרתי כי כן יהיה : מעת היותה מעת היותה כמו שאמרתי ואתם עדי וכן עתה אדני אלהים
טלחני על הגזרה העתידה לבא והיא חרבן בבבל : ורוחו פי' מלאכו כלומר ומלאכו בא אלי בטליחות האל ית' ו
בכבואה והודיעני זאת הגזרה העתידה לבא וטלחני אליכם טאודיענה לכם : ומה שהוצרך לומר ורוחו כי פע
פעמים ישמע הנביא קול בלא ראית מלאך ופעמים יראה מלאך במראה הנבואה : ואח"כ פי' לא מראש כאשר
נבאתי כבואת סנחריב בגלוי דברתי ומעת היותה אותה הנבואה טאמר את מי אשלח ומי ילך לנו שם אני מזו
מזומן ועתה ה' טלחני ורוחו שם בקרבי להטבא העתידות : והגאון רב סעדיה פי' כמו ברוחו על דרך ותער
בס ברוחך ביד נביאך וכמהו דרשו ונעזו כמו בעזו : והכסר ר' אברהם ב"ע פי' ורוחו ומלאכו הממונה ע
על מלכות פרס כי יש מלאכים ממונים על המלכויות כמו שכתב בספר דניאל : וית' מעדן דאיתפרשו עממיא
מדחלתי מתמן קרבייתיה לאברהם לפולחני אמר נביא כען ה' טלחני ומימריה : כה אמר ה' גאלך :
מגלות בבבל על ידי כרם : מלמדך : אני מלמד בכל יום להועיל לך טתהיה בשלום : אש תשמע
לי ולא תגלה לבבל ולא תצטרך לתטועה זאת אש תלך בדרך טאני מדריךך : לוא הקשבת אלן עשית זה
סהקצבת למצותי : ויהי כנהר טלומך : ולא תטלוט בך יד אויב : ובא כנהר : אל כמו מי הנהר טהה
רבים : וית' כטעם כהר פרת : וצדקתך : וצדקה טהייתי עושה עמך כגלי הים טהם תמידים בלי הפסק זה אחר
זה : ויהי כחול : והיה כמו כן כחול זרעך טהייתי מדריךך בדרך בטנך : וכפל הענין במלות טוכנות
ואת' : וצאצאי מעיך כמענותי ומענותי הם אבני החול טהם כדמות מענות הנז' בדברי רז"ל וית' כמענותי

כמעני הים והם הדגים : וית' כפרונותי והם אבני החול טהם פירונות קטנות : לא יכרת ולא ישמד שמו פי'
שם זרעך כלומר אף על פי שלא הקשבת למצותי לא אכריתך מכל וכל אלא אגלה אותך לארץ אויבך ואחר כ
כך אגאלך ואומר לך צאו מבבל : מלפני : אלא אוסיבך לפני בבית טכינתי : ואמר כנו שמו על זרעך בעב
בעבור כי רוב הטבי מהגולה היו הבנים כי האבות מתו : צאו מבבל ברחו מכשדים : אין זה בריחה
משחר כי ביד רמה יצאו ונקול רנה אלא פירושן מהירות : ההליכה : וכן לברוח תרשים : כי מלפ
מלפני ה' הוא בורח : כמו שפירשם אדוני אבי ז"ל : הוציאוה זאת הבטורה : ודא : צמאן : אש נבואה
זו על הטבי מגלות בבבל כמו טהוא בנראה הוא תימה איך לא ככתב בספר : עזרא כטספר בס
בצאתם מהגלות טעעשו עמהם כסים אלן טבקע צור בעבורם במדבר : אין טלום אמה לרשעים
לאטוי בבבל וזהו טאמר אמר ה' : וטלמטה בפרטת כי כה אמר רס ונטא טוכן : עד אמר אלהי ויהימן
ה' אלהי : שמעו איום : פירוש יוסבי איום ואלה דברי הנביא על עצמו : ואמר שמעו והקשיבו על
העמים טהם מרחוק כאלו הם אצלנו לפי טהתנבא אליהם פורענות העתידה לבא

למען שמי אאריך אפי ותחלתי אחשם לך לב
לבחתי חבריתך : הנה צרפתיך ולא כבסך ב
בחרתיך בכור עוני : למעני למעני אעשה ביו
אין יחל וכבודי לאחר לא אתן :
שמע אלי יעקב וישראל מקראי אני הוא
אני ראשון אף אני אחרון : אף ידי יסדה ארץ
וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם יעמדו י
יחרו : הקבצו כלכם ושמעו מי בכם יגיד את ז
אלה יהוה אלהי יעשה חפצו בבבל וזרועו בש
בבשדים :

הסמדר והנכח טיהו כמטמעים מכנין פעל והם
פעלים עמדי : צגוד תבגוד : בכל דור ודור יש כך
בוגדי : כי מבטן רל מעת היותך לי לעם פטעת כי
וכן קראו לך פוסע כי במדבר פטעת כי כמה פע
פעמי כי מי טהוא פוטע פעם אחת לא יקרא פוטע
אלא מי טסונה תמיד בפטעו יקרא פוטע : או פירן
מבטן כי הרפע יש קצת ממדותיו בטבע יצירתו כ
וכן הצדיק כמו טהא ברטעים וזרו רטעים מרחם
י תענו מבטן דברי כזב : וכן אומ' על הצדיק בטרם
אצרך בבטן ידעתך : למען שמי : טנקרא ט
סמי עליכם טנקראתם עם ה' : וכן אומ' משה רבי בתפלתו והם עמך ונחלתך :
דור ודור כי אתם חייבי כליה במעשיכם הרע' אלא טאני מאריך אפי למען סמי ולמען תהלתי כי תהלה היא
לי בהיות לי עם מיוחד מבין העמי דבקים בי כי אם יפטעו בי יטובו אלי אחטם : כמו מאריך אפי כי האף
יקרא חוטט : הנה צרפתיך : לא רציתי להכריתך בעונותיך אבל צרפתיך עי' ענוים בחרב ובטבי וב
וכדברי ולא ככסף : ולא כצדף כסף כי צדף הכסף יסיר כל הסיגים מן הכסף ויכלה אותם מת
מתנו עד טלא יסאר בו אלא כסף צרוף ואני לא עשיתי כן כי מעטיו היו הנטארי' אם עשיתי כן אכל הרטעיו
טכסם מהם הסיגים עניותם בחלאים או בטבי או בפסול בני או בפרי בהמה או בפרי אדמה כמו שכתוב
בקלות לא להכריתם מכל וכל והיו טהא בחרתיך בכור עוני ועוני כולל כל מיני ענוים : ומ בחרתיך כמו
בחרתיך ואין צורך רק הוא כמטמעים כי הצרוף הוא בחירת הכסף מהסיגים : למעני למעני : הכפל
רל למען סמי ולמען תהלתי כמו טאמר כי אין יחל אף יהיה מחולל סמי אם
לאחר לא אתן : לא אתן לאל אחר כבודי שיתפארנו עובדי אל אחר עלי טיאמרנו אלהיהם מטר ישראל ולא יהיו
כז בידו להוסיפם מידם : יחל מבנין נפעל מבעלי הכפל : שמוע אלי יעקב וישראל מקוראי : טאני ק
קראתיו ישראל ואתם נקראי' על שמו ישראל אני הוא בזמן
אחרון בזמן עתיד : אף ידי לא תאמר כי מראשית הזמן אני לבד כי אף טרם הזמן אני כי ידי יסדה
ארץ וימיני טפחה : שמים והזמן כבדא בבריאתם : ואמ' יסדה לפי שהארץ כיסוד לבנין לפי ט
טהא תחתונה והשמים נטוים עליה וזכר היר טהא טמאל לארץ לפי טהא נקלה כנגד השמים : וזכר הימין ז
לשמים טהא טמאל נכבדי מהארץ כמו טהימין נכבד מהטמאל ועוד כי טעלת הימין יותר קיומת מטהלת הטמ
הטמאל כן השמים קיימי באיטויהם ואין כן איטי הארץ : ופי' טפחה תכף אותם בטטחו כמו טאמר וטמאל כז
בזית תכף : קורא אני אליהם יעמדו יחרו : הנה נחלקו רבנ' זל בבריאת שמים בית טמאי אומ' שמים כבראית
תחלה ואחר כך הארץ כבראת טכ' בראש' ברא אלהים את השמים ואת הארץ ובית הלל אומרי הארץ כבראת
תחלה ואחר כך השמים טכ' לפנים הארץ יסדת ומעסה ידיך שמים : אמ' ר' תנחומא אנה אמרית טעמ לברואה
סמים קדמו טכ' בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ : לטכלול הארץ קדמה טכ' בינו טענות ה' אלהים ז
ארץ וטמאל : אמ' ר' טמעון בן יוחי תמה אני אין נחלקו אבות העולם בית טמאי ובית הלל על בריאת שמים
וארץ אלא טניהם לא כבראנו אלא כאלפס וכטויה טכ' קורא אני אליהם יעמדו יחרו : ואח' פי' יעמדו יחרו כי
כאשר ברא הבורא ית' שמים וארץ הנה הוציאם מאין לים ומכח הטבע למעשה ומחוכרי' בראש בראשית ז
ועלו השמים בטבעם כדרך העליונים לעלות וירדה הארץ בטבעה כדרך התחתונים לרדת ואלו לא העמ
העמידם האל היו עוד היום השמים עולים והארץ יורדת אך כאשר ראה האל ית' טוב עמידתם העמידם וז
וזה טאמר קורא אני אליהם יעמדו יחרו : והחכם ר' אברהם פי' אני עשיתם ובעת טאקרא אליהם למלא חפ
חפצי יעמדו טניהם לפני כעבדים : והנכסן בעיני ספי' כן אני עשיתם בתחלת בריאתם וכל ימי עולם הם
עמדי יחרו בכחי : ופי' קורא אני אליהם טאני מטפיע עליהם כחי בכל עת ובו יעמדו על תכונתם וכאלו א
אני קורא להם טיעמדו ועמדי : הקבצו : וכיון טאני עשיתי הכל בידי כל הנבראי' ואני אטפיל מלכו
זו וארים אחרת כמו טאעסה : בבבל להטפילה ולהרים כרם וכטתקבצו כלכם היט בכס
בנקבצים מי טידע אלה העתידות טאני עושה מ' בהם טהגידם : ה' אלהב' פי' כרם : וכבר זכרנו כמה פעמים
טהוא יחריב בכל לפיכך סתך על המחבין וזכרנו בבכני ולא זכר טמו' ה' אלהב' אותנו כי יעשה חפץ האל בבבל

לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו על
דרכים ירעו ובבל שפיים מרעיתם : לא ירעבו
ולא יצמאו ולא יכס שרב ושמש כי מרחמם י
ינהגם ועל מבועי מים ינהלם : ושמתי כל הרי
לדרך ומסלתי ירמון : הנה אלה מרחוק יבאו
והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים :
רנו שמים וגילי ארץ ופצחו הרים רגה בי נח
נחם יהוה עמו ועניו ירחם :

ותאמר ציון עובני יהוה ויהוה שבחני :
התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה
תשבחנה ואנכי לא אשבחך : הן על כפים חק
חקותיך חומותיך נגדי תמיד : מהרו בניך מה
מהרסיך ומחריבך ממך יצאו שאי סביב עיני
עיניך וראי כלם נקבצו באורך חי אני נאם
יהוה כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים בבלה : כי
חרבותיך ושממותיך וארץ הריסותיך כי עת
עתה תצרי מיושב ורחקו מבלעיד : עוד יאמרו
באזניך בני שבולך צר לי המקום גשה ליוא
ואשבה

וכן תי בעת רצון כמו ספי בעדן דאתון עבדין ד
רענתי אנא מקבל כלותכון ופיוס עקא אנא פריק
וסעיד לכון ותרנס להקיס ארץ לאקמא צדיקיא ד
דטכין בעפרא : לאמר לאסורים צאו
טהם בגלות כמו
להם כח לצאת מתחת ממטלת הגוים : וכן דמה הג
הגלו לחשך ירעו שימצאו בכל מקום ספקס כצאתם
מהגלות ובכל שפיים המקומות הגבוהים וכן וילך
ספי וז' ספיי כי אין דרך למצו מרע' לבהמו בהרי
כי אינס מקום מים כן המקומות שלא ימצא בהם
הולך דרך ספקו הם ימצאו בהם ספקס : לא
ירעבו בכל הדרך לא יהיה להם רעב וצמא

כי האל יזמין להם כי יפתח להם במדבר מעינות ו
ויצמיח להם גם כן עצי מאכל עם פירותיהם וזה
דרך נס ופלא כמו שאת צאת ממצרי ארצו נפלאו
סרב כמו אכלני סרב תרגו סרבא : מבועי סרטו
נבע : בכל מקום סילכו במדבר יהיו נובעים להם
מים : ושמתי כמו שאת כל גיא ינטא וכל
הר נגבעה יטפלו וזה יהיה כמטמ

כמשמעו דרך נס כדי שלא יעלו וירדו בדרכים או

הוא דרך משל לל שלא ייגעו ולא ייעשו בדרכי כי העליה והיריד תיגע ההולך והאל יחזק כחם שלא ייעפו ואמ'
הרי ומסלותי בכנני המדבר והוא האל דונה לומר שהוא יחדש הדרכים ההם במדבר וצ' מקום טאין סס דרך
כמו שאת ויהיה סס מסלול ודרך וגו' : הנה אלה : זכר ארבע הפאות שישראל משוורים בכלם ואמ'
על פאת מזרח מרחוק לפי שארץ

כי היא נוטה לפאת מערב בארץ לפיכך אמ' על מזרח מרחוק : ומים הוא המערב : מארץ סינים : הוא הדרום
כמו שת' מארע דרומא כי הסינים טוכנים סס : והסינים הוא מבני כנען כמו טכתי ופ' רב סידיה זל' א
אט'א כלפיון : רנו סמים : דרך משל כאלו כל העולם טמח בצאת ישראל מהגלות ופצחו כתוב
יפצחו קרי והענין

בכלל ארץ לפי שהם עיקר בריאת הארץ והחלק הקיים טבה : ועוד כי בהם המתכות : ותאמר ציון
זכר ציון לפי שהיא ראש ממלכת ישראל וכאלו העיר מתאוננת על בניה טגלו ממנה וכל י
ישראל בניה ולא יושביה לבד כי אליה היו באים כל ישראל לעבד את ה' עזבני : טכחני : אמרה זה לארך הג
הגלות הזה טידמה טעזכה האל נטכחה : התשבח אשה עולה : בכה הקטן : כי היא מרחמת עליו ו
יותר בעבור שאין לו כח לבקש פרחסו

וכן אמר ג' כן על הקטן כמו עול וכן אן כן ינח או בת ינח : אס בנים ואס בנות : אמר התשכח אשה עו
עולה שלא תרחם בן בטנה זה לא יהיה : גס אלה תטכחנה פעמים טגס אלה הנשים תטכחנה בניהן כטיס
בהן מדת חסדיות כי ימצא בהן אכל הן מעטות : אכל אכי רחום ולא אשכח לעולם : הן על כ
כזיס פ' רבי סעדיה זל' כמו עכנים וכן כטא לכבינו אל כפס : והככון כמשמעו וכת' הא ביד

על ידין את מצירא קדמי כאלו את חקוקה לפני טאזכרך תמיד : חומותיך פי חומותיך ההרסות :
מהרו עבר במקום עתיד כמו ימהרו וכן הוא המנהג בנבואות ברוב : מהרסיך ומחריבך : והס הפסע
הפוטעים יצאו ממך טיכלו טלא יהיה כך עוד רשע ופוטע כי הס היו סבת ההריסה והחרבן :

שאי סביב צינך כי מכל פאה יבאו כלם כל בניך מכל הפאות : חי אני : זו ההבטחה שלא תשוב אחור כמ'
כמו כי נטבעתי בהקבץ כל ישראל אליך יהיו לך כמו העדי והקטורים לכלה : כי חרבותיך
וטוממותיך טאת דואגת עליהם לא תדאני עוד כי עתה תצרי מיושב כל החרבו והטוממו

מיושבות עד שתצרי מרוב יושבים תצרי תרחקי ורחקו מבלעיד : מטחיתך ירחקו בקצה הארץ שלא יבא
עוד בגבולך הטחית : עוד טכוליך טאת טכולה מהם יהיו רבים בתוכך עד שיאמר כל ט ב

וישם פי כחרב חדה בצל ידו החביאני וישיבני לחץ ברור באשפתו הסתירני: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר: ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו וחבל כחי כליתי אבן משפ משפטי את יהוה ופעלתי את אלהי: ועתה אמר יהוה יצרי מבטן לעבד לו לשובב יעקב אליו וישראל לא יאסף ואכבד ב בעיני יהוה ואלהי היה עוזי: ויאמר נקל מהו מהיותך לי עבד להקים את שבטי יעקב ויצרי ישראל להשיב ונתתיך לאור גוים להיות ישוע ישועתי עד קצה הארץ: כה אמר יהוה גאל ישראל קדשו לבוזה נפש למתעב גוי לעבד מ משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למ למען יהוה אשר נאמן קדוש ישראל ויבחרך: כה אמר יהוה בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך ואצרך ואתנך לברית עם להקים ארץ להנחיל נחלות שוב שובמות:

לבא עליהם שהרי התנבא על סכחריב מלך אשור כמה פעמי והתנבא על בבל ועל מואב ועל דמשק ועל מצרים ועל דומה ועל צור וצידון: ה' מבטן ק קראני אל תתמהו עלי אם אני מתנבא רעות עליכם כי אני מוזהב לכבואה מן הבטן והוא על הדרך ספ טפיר בשמק ופוטע מבטן: וישם פי: לא אוכל למנוע עצמי מלהתנבאות כי ה הוא סס פי כחרב חדה לדבר העתידות בחתוך לסג בלא מנרא: בצל ידו החביאני שלא יוכלו להרע לי ישראל אף על פי מדברתי עליהם רעות: וישיבני ל לחץ ברור: לירות בלעוני למרחוק לאמות: באספ באשפתו הסתירני לפי שדמ' עצמו לחץ דמה סתרי האל לאספה סהחצים כסתרים סס: ואח' חרב חדה כנגד ישראל שהם קרובי אליו ובחרב יכה אל לקרן ולא לרחוק ואח' חץ כנגד האמות שהם רחוקים ובחץ יורה אדם למרחוק: ופי' ברור מרנן ומרנן עד סה שהוא זך וברור: ויאמר לי עבדי אתה סא סאתה מוזהב לסליחותי כעבד לארץ סאתה הנני סלחני ישראל יאמר בכלל וסר וסר אתה ישראל סאתפאר בך כארץ המתפאר בעבדו הנאמן: ואני אמרתי בראותי כי לא סבני ישראל בתשובה בתוכחתי אמרתי לריק יגעתי וכפל העני במס' משפטי ופעלתי סס אתה סהוא סלחני אליה ולא הועילתי ועמו אריב על זה ועתה אל לשובב יעקב אלן: לפי יצרני להיות לו לעבד ולהסיב יעקב אלני בתוכחתי וסאסיף ישראל לו כלום לעבדתי ואם לא יועיל בדור הזה די לי סאכבד בעיני ה' וידיעני סודותיו ועתידותיו והו' היה עזי שלא ירעו לי וכתנ' לא יאסף באלף ופי' הכתנ' בתמיה: ויאמר נקל כפעל עמד והקוף בצרי' ופי' בתמיה והו' חסר הא התמה כאלו אח' הנקל למה אמרת כי לריק יגעתי וכי נקל הוא מהיותך לי עבד לא די לך בזה אף על פי שלא ישמעו אליך אכני דורך די לך סעשית סליחותי ועוד להקים את שבטי יעקב מנשלתם בגלות בין העמים ולא די לך סהתנבאת הטובה סאני עתיד להביא עליהם ונצנרי ישראל להסיב פי להסיב אותם לקדמותם ונצנרי פי חרבות כמו ונצנורים ילינו: ונתתך לאור גוי פי כי כבואותיך יהיו לעתיד לאור גוים סיראן סיתקיימו כבואותיך ויסובו לדרך טוב ויאלירו בך להיות ישוע ישועתי עד קצה הארץ כי בתשועת ישראל יהיו כושעים בסכן הגוים אחר מלחמת גוג ומגוג כמו סאמ' יבאו כל בסר להשתחות לפני: ואמר והלכו גוים לאורך סמערסים פסוקי אלה על סאנמרים סהוא היה לאור גוים סהאיר עיני העמים עד קצה הארץ אמר להם כי אם הוא אלנה אינו עבד ועוד סאמר ואלהי היה עוזי והוא לא היה לו עז מעצמו אם כן איכנו אלנה: ואיך האיר עיני העמים באמונתו עד קצה הארץ ונהס איכס באמונתו רוב הגוים כי הישראלים נהיטמאללי איכס באמונתו ובמה האיר עיניהם: ועוד סהו' אומר סאלהיו היה עז להצילו מיד אויביו והנה הוא לא כצל ולא כסמר מיד אויביו המבקשים את כפטו והר והרעו לו: כה אמר גאל ישראל מגלות העמים כי עתידות הם אלה הפרסיות הבאות אחר זה: קדו קדונו סיתקדס בהס כנפלאות סיראה בהוציאן אותם מהגלות לבה כפט את האל בעבור יס ישראל סהוא בזוי כפט ומתעב אותן כל גוי והוא עבד מכמה מושלים עוד יראה סיראנה מלכים ויקומו מסכיו וסרים ויסתחוו לו למען ה' אשר נאמן למען ה' סהוא בעזרת ישראל יעשו זה כמו סאמ' זכריה יחזקו עשרה א אכמים וגו' כלכה עמכס כי סמענו אלהים עמכס אשר נאמן בדברו ובהבטחתו סהבטיח את ישראל ולמען קדו ישראל אשר בחר בך: כה אמר ה' בעת רצון יאמר האל לישראל בעת סתעסה רצוני אני עניתי בזעקך אלי מצרה אם באה עליך וביום ישועה פי וביום סתהיה צריך ליסועתי עזרתיך: ואצרך וכן אעשה בכל דור ודור סאסמרך מן הכליה אף על פי סאתס חייבים לפעמים מ' אצרך עד סאתךך לברית עם וזה יהיה לעתיד לבא בימות המשיח סתהיה לברית עם לקיום עם כמו סאמ' יקיימך ה' לו לעס קדונו להק להקים ארץ פי להקים חרבות ארץ ישראל ולהנחילך נחלות שהיו סממות כל זמן הגלות: (וכן

אלביש שמים קדרות ושק אשים בסותם :
 אדני יהוה נתן לי לשון למודי
 לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר י
 יעיר לי און לשמע בלמודים : אדני יהוה פתח
 לי און ואנכי לא מריתי ואחור לא נסוגתי : גוי
 נתתי למכים ולחיי למרשים פני לא הסתרתי
 מכלכות ורוק : ואדני יהוה יעור לי על כן לא
 נכלמתי על כן שמתי פני בחלמיש ואדע כי ל
 לא אבוש : קרוב מצדיקי מי יריב אתי געמדה
 יחד מי בעל משפטי יגש אלי : הן אדני יהוה י
 יעור לי מי הוא ירשיעני הן כלם כבגד יבולו ע
 עש יאבלם :

קראתי טובו אלי ואטובה אליכס ואין עונה מכס
 הקצור קצרה ידי משהות וכי חשבת לאורך גלותכס
 כי לקוצר ידי הוא זה שלא פדיתי אתכס עד עתה א
 אין זה אלא בטבילכס שלא טבתס אלי : והביאה זה
 והקריאה הס דברי הנביאים כמו טכתכנו בכמה
 מקומות כי האל מקבל הטבים בכל עת קראס אליו
 בלב שלס הוא קרוב אליהס ונכון לקבלס : הן בג
 בגערתיו אחריב יס : איך תחשכו כי מקוצר ידי הוא
 זה שלא נגאלת עד עתה והנה אחריב יס בגערתיו
 כמו טעאיתי בים סוף בגערה לכד וכן כתו ויגער
 בים סוף ויחרב והגערה היא טהולך רוח קדים ט
 טשס את הים לחרבה : אשס נהרן מדבר כטארה
 אוביס הנהרות כמו טעאיתי בירדן טהובעתי אותנו
 עד טעברנו ישראל וממקום המעבר עד הים יבט הנהר כמו טאל ויהירדיו עד יס הערבה יס המלח תמו ככ
 ככרתו והנה מתה הדגה שהיתה כנהר כעתמו המים וכאשה יומה טאל על הירדן נהרות והוא אחד מפני נה
 נהרות אחריס הנאפכי לתוכו וכן אמר על זה הובטת נהרות איתן כמו טפירט בספר תהילים .. אלביש
 וכן עשיתי במצרי בהפסד האויר להס טהלכעתי להס הטמי קדרן שהיה להס חטך טלסט ימי ושק
 אשים כסותס כאלו טק היה כסותס טלא ראן אור והאק הוא טחור יאס כל זה עשיתי כן אוכל לעטן להוציאכ
 מהנלות ואף על פי טאתס כתוך עמי רבים : וזכר המיס והאויר לפי שהס יסודות ואס ביסודות יעשה חפצו
 כל טכן כנבראיהס : ויט לפרט עוד אלביש שמים קדרות על קדרות הטמט והירח אן על הענפי כמו טאל
 עליהס גס כן התקדרת שמים עבים ורוח אלא טכנון הוא לפרט הכל במה טעסה כעבור ישראל ויתכן לפר
 הפסוקי האלה דרך מאל דמה טובת הצמיס טהיא להס כהטפע כמו הנהרות והיס ואומ טיחריב אותס ויוב
 ויוביס כלומר טיפסוק טובתס כעבור הרעה טעטן לישראל והצנין כמו טפי בפסוק נאמתי נהרות לאייס וא
 נחמיס אוביס .. אדני ה' אלהס דברי הנביא אמרס על עצמו אמר כתן לי לטון למודי לטון אנטיס
 מורגליס בלטון כמו פרא למוד מדבר וכן אמר למעלה ויטס פי כחרב חדה טתקן לטוני לדבר
 צחות מהיה כארס הרגיל בדבר : לדעת דבר הטס ולענות בו את מי טהוא עיף רל זמא לטמע את דבר ה' כמו
 לטתות העיף במדבר רל הטמא וכן ארן ציה וציף בלי מיס : ופי לענות לאמר דבר בעתו : יעיר בבקר ב
 בבקר אולי היו נבואותיו במראות הלילה והיה כאלו האל מעירו בבקר והנבואה בזיו : אן פירוש בבקר ב
 בבקר יוס אחרי יוס כי לא היתה הפסך כנבואתו טהיה בלא נבואה חדט אן ימיס : הנה תקן פי לדבר ואזני
 לטמע כלמודיס : כמו טאל כתן לי לטון למודיס .. אדני ה' אמר טני פעמיס ה' אלהיס ויעור אמר וה'
 אלהיס הן ה' אלהיס לפי טהוא מדבר על הנבואה והנבואה תבא לנביא באמצעות המלאכיס
 הנקראיס אלהיס : לא מריתי : ללכת בטליחותו ולא כסוגותי אחור טלא אלך אלא אמרתי הנני טלחני ..

גוי ואף על פי טאכזה כעבור הטליחות לא נמנעתי כעבור זה אלא ברצון הלכתי ואין זה כדברנו ורמיה
 טאמר אמרתי לא אזכרנו וגו' : ומה טאמר גוי כתתי למכיס אפאר טהיה זה אבל לא מצאנו זה בטתו
 נאטער טהיה פי הפסוק כן אטילו היו מכיס ומורטיס אותי אני מקבל ברצון לאהבת האל אטילו מורטיס ז
 טער ראטן וקנו .. ואדני אלהיס יעור לי אס הכו אותנו אמר יעור לי טלא יתכני בידס להמיתני : ואס ל
 לא הכונו פירוש יעור לי להקיס דברי נבואתי על כן לא נכלמתי : באמרי בפרהסיא דברי נבוא
 נבואתי כי ידעתי כי לא אבוש כי יתקיימו דברי : כחלמיט : פי האכן החזק .. קרוב מצדיקי טידיק דב
 דברי ויטיס אותס אמת וקרוב הוא אלי כי תמיד הוא מחדט נבואות אלי גס טונה הוא אלי קצת
 הנבואות כמו דבר סנחריב וכיון טהוא טונה אלי תמיד על כל פניס יקיס אותה ולא יעטו הס תטובה טתס
 טתטוב אחור דברו וינחס על הרעה : אן פי קרוב מצדיקי כי בקרוב יצדיק דברי : מי יריב אתי : טלא יהיה כ
 כמו סנכאיתי .. הן ארכי אלהיס : מי הוא ירטיעני : בדברי ולא אמר מי הוא טירטיע אותי טלא ימצא מי
 טירטיעהו כי רביס היו מרטיעיס אותנו אלא אמר מי הוא טירטיעני בדברי : ופירוש ירטיעני כ
 כמו והרטיענו את הרטע : אשר ירטיענו אלהיס : כלס כבגד : כל העמדו כנגדי לטתור דברי .. מי כבד
 ט ט

ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שבו
שכולה ובלמדה גולה וסורה ואלה מי גדל הן
אני נשארתי לבדי אלה איפה הם :

בה אמר אדני יהוה חנה אשא אל גוים ידי וא
ואל עמים ארים נסי וחביאו בניך בחצץ ובנת
ובנתיד על כתף תנשאנה והיו מלכים אמניך
ושרותיהם מניקותיך אפים ארץ ישתחוו לך
ועד רגליך ילחכו וידעת כי אני יהוה אשר ל
לא יבשו קוי: היקח מגבור

מֶלֶקוֹחַ וְאִם שְׂבִי צְדִיק יִמְלֹךְ : כִּי כֹה אָמַר יְהוָה
יְהוָה גַּם שְׂבִי גְבוּר יִקַּח וּמֶלֶקוֹחַ עֲרִיץ יִמְלֹךְ ו
וְאֵת יִרְיֶבֶךְ אֲנֹכִי אֲרִיב וְאֵת בְּנִיךְ אֲנֹכִי אוֹשִׁיעַ :
וְהָאֲכַלְתִּי אֶת מִזְנוֹךְ אֶת בָּשָׂר וּכְעָסִים דָּמָם ז
יִשְׁכְּרוּ וְיִדְעוּ כָּל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעַךְ וְג
וְגֹאֲלֶךְ אֲבִיר יַעֲקֹב : כִּי כֹה אָמַר

יחזה איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחת
שלחתיה או מי מנשי אשר מכרתי אתכם לו ו
הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה א
אמכם : מדוע באתי ואין איש קראתי ואין ע
עונה הקצר קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח
להציל הן בנערתי אחריב ים אשים נהרות מ
מדבר תבאש דגתם מאין מים ותמות בצמא

ובמשפט · כך פירטנו אלזל · יריבך · עם תאר והיו
אריב אותו ואנשיצ בניך מתוכס · והאבלתי
ולא ינסון · את בערס · על דרך אים

כקרא כן לפי טעוהא על ידי סחיטה וכתיבה מן ועם
דמס' מדמס' ות' ית כסר דהו מוכין לך למיכל ל
מדמהון תתניי .. בזה אמר ה' אי זה ספר כריתת
כריתותיה אליה פי' המפרט כי ירמיה דר

יהיה זה עוד מלך כי בקבוצ גליות כאמר ועברי
ליהודה לא נתן ספר כריתות אלא כבעל שמוציא אט
סעתיך להחזירה אליך כן יהודה עתיד להחזיר המל

בשוב הגלות מכלל ועוד שמטגלו לא יזאן וממקום
ספר כריתות וכפי יהודה טבן לארצם אחר טבעים
סיהודה לא גלה עדין הכביא דבר על העתיד וכחמ

במכרנו כי אם בצונותיהם ובסובבם אל האל ישיב
קרובים ארצם לשוב אלי כאשר עבדתם פנים אחרת
כן שאר העבטים כי דוד יתלך על ישראל כלו וכן

וּשְׁכַבְתִּי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וְכִתְּתִי אוֹתָם עָלַי אֶת עַץ יְהוָה
כִּרְיֹתָ כִּכְבֹּד הִיָּה הַכִּרְיֹתֹת גְּדוּל וְאֵרֶךְ גְּלוּתָם מֵאֲדָר
וְהַכֹּלל יוֹהֲבֵנִים הֵם הַשְׁדֵּרֹת וְהֵנָּה לֹא כַמְכַרְתָּם וְאִי

המכירה והתאונה תהיה כסף הפדות ..
בתאונה אם תאונכו ולמה היה זה כי

כל אחד לחברו צר לי המקו' גסה לי ואשבה כלומר
גס הלאה בעבורי טאוכל לסבת כל כך יהיו רב
רבים היוטבים וית' רוח לי ואתיב .. ואמרת

גלמודה יחידה גולה וסורה מצד בניה
סגולה וסורו ממנה וכך כאלה נובלת עליה וסורה
שם תאר כמו וסורי בארץ יכתבו איפה הם מאיפה

כלות תאזזה מקום בארץ פל' איפה היו " כה
 אמר בחנן זרוע ארץ כנף הכבד וכן חכמי
 בערתי " והיו אמריך מגדליך כמו כאשר יסא

הַאֲמִיץ אֶת הַנִּבְיָאִים הַכֹּל לְהַטְפִּיל וּלְהַרִּים וְאֵשׁ הַיִּיתָ טַפְלָה יְמֵי רַבִּים תְּהִי רְמָה עַל כָּל הַעַמִּים וְאֲנִי הוּא אֲשֶׁר לֹא יִ

יבנו קני כי אם קנייתם אחתי ימים רבים בגלות ל
לא אכדה תקותכם ולא יהיה לכם עוד בעת מן הא
האמות שהיו אומרים כי אין לכם תקנה . . . היקח

מגבור' אלהים דבריהם חמות איך יקח

האחד מהם גבור והאחר מהם צדיק בשביל כך יס
 יסראל איך יצאו מתחת רשותנו .. בי
 הקב"ה בשם שבי גבור יונקח כי אני
 מהם שאלהינו מודבת ומה שאלהינו צדיק אינו כי א

[illegible]

רשעים' וכן מעשים רמונים יטפנו ההרים עמים' 7
שמיא ובמה דמחרי מחמר חרת כן חיות ברא מרח

מכאן. והנה אמר ירמיהו שלחתי ואתן את ספר כריית כנגד עשרת השבטים שניתן להם ספר כרייתת סלא יה כנטיא להם. ואמר ולא יחצו עוד לטתי ממלכות אבל

וביתו עקף עליה אבל לא נתן לה ספר כריתות לפי
 כלל והכל לפי גס כן לפי מעשרת המכסוי לא סבר
 תם וארך להם הגלות מאד הרי זה כאלו נתן להם

וַיֵּטְבוּ בְּאַרְצָם אַרְבַּע מֵאוֹת וַעֲשָׂרִים מֵכָה וְאַף עַל פִּי
מַעֲכָחַם אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בִּזְהַר הַגְּלוּת פִּיטְוִנוּ כִּי לֹא נִמְשָׁךְ
עָם וְאֵלֶּכּה בְּכַנְגֵּר יְהוּדָה אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתִיתוֹת כְּלָמָר כִּי יִ

יך ביני וביניכם ספר כריתות ובטובכם יטובו גם
יחזקאל הכה אני לוקח את עץ יהודה אשר ביד אשרי
במיתים לעץ אחד ואף על פי טעתן להם ספר כר

וְיָסִיב אֶתְכֶם עַם סָבִט יְהוּדָה - וְהָאֵם הַיָּא הַכְּנָסָה
צְרִיכִים לְכַסֵּף בַּשְּׁדֵּיכֶם אֲלֵא עֲנוּתִיכֶם הִיוּ דְמִי
אֶתְם מַעֲבָבִים הַבְּאֻלָּה כִּי אֲנִי מְזוּמָן לְקַבֵּל אֶתְכֶם

באתי ואין אים עונה אלי קראתי

ישעיה

שמעו אלי יודעי צדק עם תורתם בלבם אל תי
תיראו חרפת אנוש ומגדופתם אל תחתו : כי
כבגד יאכלם עש ובצמר יאכלם סס וצדקתי
לעולם תחיה וישועתי לדור דורים :
עורי עורי לבשי עז זרוע יהוה עורי בימי
קדם דורות עולמים הלא את היא המחצבת
רחב מחוללת תנין : הלא את היא המחרבת
ים מי תחום רבה השמה מעמקי ים דרך לע
לעבר גאולים : ופדוי יהוה ישובן ובאו ציון
ברנח ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה
ישיגוונסו יגון ואנחה : אנבי אנבי הוא
מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ויבן
אדם חציר ינתן : ותשבח יהוה עשך נוטה ש
שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני
חמת המציק אשר בונן להשחית ואיה חמת
המציק : מאר צעח להפתח ולא ימות לשחת
ולא יחסר לחמו :

והארץ היא המיושבת וישועת הארץ וצדקתו לעול
עמדת רל כי האויר יקרה לו הפסד וטכני וכן האר
כמו רעט הארץ ונפל ההרים ויבא מזה הפסד היט
היטוב ויוטביה כמו כן ימותון ואע"פ שהם מד'ים
יסודות זכר השנים כי באויר הם חיי הגוף ויסוד
הגוף הוא העשר וכן אל כי עפר אתה ואל עפר ת
תשוב : אבל הנשמה החכמה לעולם תהיה לא תמ
תמות : והרב הגדול רבי משה בר' מיומן ז"ל פירש
דרך משל על אבוד האמות והמרעי לישראל אל ראו
איך נחתכו השמים ההם ושממה הארץ ההיא וימות
מי מעליה ואתם נעדרים כאלו אל שהם אשר מלאו
את הארץ והיה נחשב בהם העמידה והקיום בשמי
על דרך משל וגימא אבדו מהר וכלו ככלות העשן
ועניניהם הקיימי בקיימות הארץ יאבדו הענינים
ההם כאבוד הכנר הכלה נמלחו ענין השחית
וכן ארץ מלחה לא תשכ : והוא עבר במקום עתיד
תחת תשכר : כמו אל תירא ואל תחת : שמעו

אל עוד כנגד בני הנלות וכפל העני במלות שונות אל שחדש בו קצת העני תורת
בלב : אותם טעויותי בלבם לא בפיהם לבד כי הם יראו היטועה : חרפת אנוש : שמחריפים אותם האמות
על אחרי הנלות וכן אמר כל היום כלמתי נגדי וגו' ומגדפתם : גדופה כמו חרפה : כי כבגד זה הפ
השסוק מסייע פי ה"ת במל : יאכלם : הכנוי לאמות : כלות יאכל אותם הרע הבא עליהם כמו
הכנר : שיאכל אותנו העש : וסם הוא אחי עש : ובשרבי יקרא סוס : כי הם יאבדו מן הארץ ואתם תהיו בה ל
לעולם כצדקתי וישועתי שאתן לכם : עורי : שניהם מלרע לבטי עז : דרך משל כמו גאות ל
לכא : עורי : זה מלעיל : כימי קדם
סעברו : הלא רהב : זה מצרים : וכן אזכיר רהב וכלל : ואל המחצבת שהכה אותם בעשר מכות
מחוללת : מגזרת חיל כולדה : תנין זה פרעה וכן אל התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו :
חלא : את היא המחריבת ים : זה ים סוף כמו שאל ויטס את הים לחרבה ושנה הענין ושלט במלות
סונן : השמה מלעיל בטני פטטין כי הוא פעל עבר והוא במקום אשר שמה : וכן הבאה מצרימה :
סבעים : אשר באה כי לא תבא הא הידיעה על העוברים : ופדוי : כמו טעטית מקדם כן תעשה ע
עוד עס גלות ישראל : נצוד כמו טעברו גאולים ובאו לארצם
ובאו ציון ברנה ויו נפדוי במקום כן כי יט ויו להטות דברים כמו סכת בספר מכלל וכן ויו נשפתי רכנר
יהלל פי כמו שפי בספר תהילים : וכן נשמועה טובה קדשן עצם : ובספר משלי כמו אלה הנוץ רבים : ושמ
נשמחת עולם על ראש דרך משל כי ילכו קוממיות ראש כזוי בשמחה : ישיגו נסו : ושלמעלה מזה בפרישה
חוקן ידי ישיגו ונסו נשם כתכנו הסימן שהוא ויו כן : אנבי : אנבי הוא מנחמכם : לטון רבים ואל
מי את ותיראי לטון נקבה ואל כן את ותשכח ותשחד לטון
כנסת ישראל כשמדבר בלטון רבים מדבר כנגד הפרטים וכשמדבר בלטון יחיד מדבר כנגד הכלל : וכ
וכשמדבר בלטון נקבה מדבר כנגד הנכנס ימות : כי כן תמות הוא ואש יצר לך היום לא יצר לך מחר חזיר
ופי כחציר : וכן גיר אריה יהודה והדומים לו רבים : ותשבח : ואחר שהוא בורא העולם היה לך לח
לחטוב כי יט כח בידו להצילך מיד כן אדם ואיך פחדת
תשוב אליו ותבקש מלפניו הוא יצילך מידו : נוטה ויוסד פרטתים כמה פעמים : אר : כונן להשחית אתה מ
מפחד מתנו שוב לאל ולא תפחד מתנו כי כן אדם אש עלתה חמתו וכונן להשחית לא יעשה ולא יספיק לו
כדבר סנחריב ואיה חמתו הלכה כענין : מחר : צועה לא תזיקך חמת המציק כי עתה ימהר הגולה
להשתח מבית גלות והוא ישראל שהוא גולה
ממקום למקום יט הטלטול השכי ויש בטלטול אחר : וכן לטון גלות כי גולה אתה למקומך אינו טלטול הש
השכי ולטון צועה יט בו פעל צמד כמו זה מהר צועה וכן : את צועה זונה : ויש

מי בבם ירא יהוה שמע בקול עבדו א
אשר חלך חשבים ואין נגה לו יבטח בשם הו
יהוה וישען באלהיו : הן כלכם קדחי אש מאז
מאזרי זיקות לבו באור אשכם ובזיקות בער
בערתם מידי היתה זאת לכם למעצבה תשב
תשכבון : שמעו אלי רדפי
צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור חצבתם ואל
מקבת בור נקרתם : הביטו אל אברהם אבי
אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ו
ואברכהו וארבהו : כי נחם יהוה ציון נחם ב
כל חרבתיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן
יהוה ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה
הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי ח
האזינו כי תורה מאתי תצא ומשפטי לאור עמ
עמים ארגיע : קרוב צדקי יצא ישעי וזרועי ע
עמי ישפטו אלי אים יקוו ואל זרועי ייחלון :
שאו לשמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת
כי שמים בעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה וי
ויושביה במו כן ימותון וישועתי לעולם תהיה
וצדקתי לא תחת :

מי בבם אחר סיס מרסיעי אונתי מי פהנא בכס
ירא ה' יטמע אלי וגם מאמר הלכו ב
בחשך עד עתה יטוב לו מדרכו הרעה ויבטח בט'
ה' וטוב לו : הן כלכם רל רובכם כי באית
ייראי האל היו בהם אלא מאותם טהיה
קורא להם אשר הלך חסכים טיטוב לו אמ' ידעתי ט
טלא תטובו כי כלכם אתם טהייתם בדרך רעה עד
עתה קדחי אש אתם : רל קדחי אש באף האל כמו כי
אש קדחה באפי אבל אונתו פעל עמד וזה פיצל יוצא
וכן כי אש קדחתם באפי : מאזרי זיקות : כפל ענין
במלנו טוכו ומנציאי העץ מהעצים ומהאבנים יקר
יקראו מאזרי זיקות : זיקות הם ניצוצי האש : ויתת
מגן אשתא כתרנו והטלחתי בכס ואגרי בכון לבן
באור אשכם : אש בערתם ואונתו האש תאכל כס כי
העון : וכלה אשכם : מידי היתה זאת לכם : לא תא
תאמרו מקרה הוא לכו אלא מידי היתה זאת לכם
טתשכבון למעצבה : והטכיבה הזאת טאמר היא כ
כמו טכיבת החולה או המדיב אל המות כלומ טלא
יהיה בהם כח לקום לפני אויביכם : אשכם האלף
בסגול והסין רפה : שמעו דבר כנגד הט
הטובים יראי ה' : הביטו אל צור

חוצבתם : פירוש חוצבתם ממנו זה אברהם ואל מקבת בור נקרתם זהו שרה דמה רחם האשה לבור נפי'
מקבת נקיבת הבור כאלו אמר אל בור נקובה טנוקרתם בה או ממנה : והחכם ר' אברה' בן עזר פי צור שרה
כי היא הנפצלת והמקבת הוא אברהם כי הוא הכלי העל בצור : נוקרתם מן העיני האנשים ההם תנקר :
הביטו : עתה פי' המטל : תחוללכם תחולל אתכם : ותחולל עתיד במקום עבר כאלו אמר חוללה אתכם ו
מן חיל כינלדה את הביטו אליהם ולכן בדרסיהם וראו מה עשיתי להם כי אחד קראתיו ואמרתי
לי לך מארצך אחד היה ואחר כך ברכתיו והיביתיו ומה סמך זה לענין נחמת ציון פי' אחל בצבור כי ז
בזמן טכנאש טניהם מהיות להם בן בעת זקנתם אז פקדתי ונתתי להם בן כן ישראל אחר טיאריך גלותם
מאד עד טיהיו נושאים מן הנאלה אז יפקד האל ויוציאם מהגלות ואברכהו וא-בהו עתיד במקום עבר
כי וא-בהו בט"א וכן ואברכהו פתח הנין טהוא במקום ט"א : כי נחם ה' ציון וזכר ציון כי היא עיקר
המלכות : וערבתה כמו מדברה וכן במדבר בערבה
במקום עתיד : כמ-הב בבבואות ברוב : הקשיבו

בספר מכלל : כי תורה מאתי תצא כמו טאמר
המטיח יורה העמים ללכת בדרכי ה' וזה יהיה אחר מלחמת גוג ומגוג : ומשפטי כמו טאמר טס וטפט בין הגוי'
לאור העמים : טיאיר עיניהם בדרכי ה' וישפטו ביניהם ויוכיחם טיהיו בטלום זה עס זה כמו טאמר וכתתו
חרבותיהם לאתים וגו' : זהו טאמר ארגיע כלומ אניחם ואשקטם מעל חמתני : או פי' לאור העמים : לעיני הע
העמים ארגיע לכם ומשפטי להם כלומ טאעטה משפט בהם : קרוב צדקי אש ושמעו אלי בני הגל'
קרוב הוא צדקי לבא : וישעי הרי הנח כאלו יצא וכן אמר כי
עמים יטפטו זהו מלחמת גוג ומגוג ואמ' וזרועי כלסו רבים לרוב הנקמה טיעטה בהם כאדם המכה בטתי
ידין אלי גוים יקונו : ינסבי אים יקונו אלי מהיום ההוא ואילך : ואל זרועי טאסמוך אונתם ביד ימיני : טאמר
אש הססוק הזה כמטמעו : אך יאמר ותטועתי לעולם תהיה ואש העולם יאבר אך תהיה יטועה
וצדקה אש אין העולם כבדאי : ואחל פי' זה יהיה ולא יהיה זה והוא על דרך הפלגה כלומר קודם אחריב בע
העולם מטאני אבטל יטועתי וצדקתי וכמו טאלו קיימים כן תהיה יטועתי קיימת וכן אמ' ירמיהו הכביא אש
ימוסו החקים האלה מלפני גס זרע : ישראל יטבתו מהיות גי לפני : והחכם רבי אברהם ב"ע כתב כן מזה
הפסוק למדן אנטי תנטיה כי כטמת האדם עמדת ודברס אמת והטמי הוא הרקיע

חתנערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחו מ
מוסרי צוארך שביח בת ציון :
כי כה אמר יהוה חנם נמכרתם ולא בכסף ת
תגאלו :
כי כה אמר אדני יהוה
מצרים ירד עמי בראשונה לגור שם ואשור ב
באפס עשקו : ועתה מה לי פה גאם יהוה בי ל
לקח עמי חנם משלו יהלילו גאם יהוה ותמ
ותמיד כל היום שמי מגאץ : לכן ידע עמי ש
שמי לכן ביום החוא כי אני הוא המדבר חנני
מה גאון על החרים רגלי מבשר
משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר
לציון מלך אליה : קול צפיד נשאו קול יחדו
ירננו בי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון : פצחו
רגנו יחדו חרבות ירושלם כי נחם יהוה עמו ג
גאל ירושלם :

וטמא זה מלכות ישמעאל שהם מראים עצמם טה
טהורים ברחיצת גופם והם טמאים במעשיהם ה
הרעים וסתי המלכיו האלה החזיקו בירושלם מיום
החרבן וטניהם כלחמי עליה זה זמן רב זה כובשה
מזה נזה מזה ומיום הגאולה ואילך לא יעברו בה עוד
עוד כל ימי עולם וכן אמ' וזרים לא יעברו בה עוד
כל ימי עולם : חתנערי מעפר דמה ישיבתם
בגלות כמי טהתפלס בעפר ואות
התנער מעפר וקום : טבי כמו את הטבי ואת המ
המלקוח ויתעבין יטב קומי תיבי על כורסי יקרך
התפתחי מוסרי צוארך חסר מם השמוע ממנסרי צ
צוארך שהרי היא בגלות כאלו עול ומנסרי בצוארה
טביה תאר בפלס עניה : כי כה אמר ה' חנם
בלא כסף אלא בעונות : ולא בכסף אלא
בצטובה : ועוד כדרך בעני זה בפסוק וירא כי אין
אין איש : כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בר
הוא מלך בבל ואמר מצרי סירד
סס בראשונה לגור שם ואשור כמו כן באפס עשקו כל אחד מהם כי מצרים לא היה לו דין להעבירו בפרך ז
כי לגור בא טס תחלה וכן אשור לא היה לו דין בהם ולא היו בני מלחמתו למה בא סכחריב והגלה עטרת הט
השכטים וכבוכד נצר הגלה יהודה וככימן והוא באפס בלא משפט ואצ"פ שהיתה גזירה מהאל הם המצרים ז
העבירים ועכו אותם יותר מדאי וכן אשור כמו שאת' אני קצצתי מעט והם עזרו לי לרעה : ועתה בזה
הגלות שהיא גלות שלישי מה לי פה מה לי כל כך בזה הגלות שהארכתי אותם זמן רב בגלות
יאמר האל בהגיע זמן הגאולה כי לקח עמי חנם : אינס מתעכבים בגלות כשביל כסף טהם חייבים לשוב
לשוביהם אלא בעונותם גלו וכבר לקחו ענשם משל יהלילו הגוים המושלי בהם יהלילו אותם בעבדותם
הקשה ובאה צעקתם אלי ועוד כי כל היום שמי מנואץ שהגוים ינאצוהו טהם הורגים וטוללים אותם על יח
יחוד שמי : לוקח פתוח כי הוא פעל עבר שלא כזכר פעלו מן הדגוש : יהלילו טרשו ילל מעבין יללה והוא מב
מכנין השעיל והוא פעל יוצא מנואץ : מורכב משועל והתפעל וכבר בארנו דקדוקו היטב בספר מכלל בח
בחלק הדקדוק ממנו בכנין פועל : לכן ידע עמי טמר טאינו נודע בגלות אבל הוא מנואץ בעת הגא
הגאולה ידעו עמי טמי זהו שאת' : ביום ההוא אז ידע עמי שמי : וכן טאר העמים ידעוהו אז אלא
זכר עמי כי הם ידעוהו באמת וידעו כי הנבואה לא דברה לשוא וההבטחה שהבטחתי על ידי הנביאים אז
ידעו שהיא אמת וידעו כי אני הוא המדבר לא טדברו הנביאים מעצמן אלא הם נבאו בשמי ובדאותם טית
סיתקיימו ההבטחות ההם ידעו כי אני הוא מדברתי אותם והגני כמו שהייתי לא טכיתי ולא אטנה אלא טהם ל
לא ידעו כי כמו סידעוני אז בצת הגאולה : מה כאנו טרשו אוה והאלף כחה והנ"ן לבפעל : וכן כאנו ל
לחייך והוא ענין יופי ואמר ענין יופי
יהיו כאיס ויפיע רגלי המבשר טיעלה על ההרים להטמיע קולי לבשר טלום וטוב וישועה ולאמר לציון מלך
אליה כי ער הזמן ההוא לא יראה טהוא מלך אבל אז יאמרו הכל טהוא מלך כמו טאמר והיתה לה המלוכה : זה
והענין דרך משל כי יודע הדבר בעולם כלו כאלו אכנים על ההרים משמיעי קול הישועה וכן דרך העולם
לבשר על הטובה הזריח מטובח לבשר עליה : קול צופיד : כביאך כי הנביא יקרא צופה כמו צופה כת
כתתך על הגוים לפי טהוא צופה העתידות : ואחר כך פירש מה יהיה קול צופיד ואמר כטאן קול כ
כלומר טוניהן קול בטמחה וירכנו יחדו : כי יראו עין בעין בטוב הטס ציון כלומר יראו ביתראה הנבואה
כי טב הכבוד לציון והוא רוח הנבואה טפסקה מטמתו חגי זכריה ומלאכי ובעת הישועה טטוב רוח הנבואה
לקדמותה ועוד יותר משהיתה : וכן אשר עין בעין יראה אתה הטס כי כלס היתה בהם רוח הנבואה במעמד
הר סיני מלבד הכבוד טראן בחוט העין וית צופיד פרכסיד : פצחו ענינו הרמת קול וכן פצחי רנה :

ואנכי יהוה אלהיך רגע חים ויהמו גליו יהוה צ
 צבאות שמו : ואשים דברי בפיו ובצל ידי כס
 כסיתוך לנטוע שמים וליסד ארץ ולאמר לצ
 לציון עמי אתה :
 התעוררי קומי ירושלים אשר שתית מיד יהוה
 את בוס חמתו את קבעת בוס התרעלה שתית
 מצת : אין מנהל לה מכל בנים ילדה ואין מ
 מחזיק בידה מכל בנים גדלה : שתים הנה קו
 קראותיך מי יגוד לך השד והשבר והרעב והח
 והחרב מי אנחמך : בניך עלפו שכבו בראש ז
 כל חצות כתוא מכמר המלאים חמת יהוה ג
 גערת אלהיך : לכן שמעי נא זאת
 עניה ושכורת ולא מיין : כה אמר אדניך יהוה
 ואלהיך יריב עמו הנה לקחתי מידך את בוס
 התרעלה את קבעת בוס חמתי לא תוסיפי לש
 לשתות עוד : ושמתיה ביד מוגיך אשר אמרו
 לגפשך שחי ונעברה ותשימי בארץ גוך וכח
 וכחוץ לעברים : עורי עורי לבשי
 עזר ציון לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר ה
 הקדש כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל ושמא :

ויס סהוא פעל יוצא כמו וטלחתי לו צועים וצוהו
 צועה ברכ כחו' ולא ימות לטחתי לא ימות בגלות
 סהוא לו כמו קבר ועל הכלל מדבר כי אם ימותו
 בגלות יחידים יעלו בתחית המתים אבל באמרו
 ולא ימות על הכלל יאמר כלות שלא יסאר טס כי א
 על כל פני יצא ויפתח ממאסר הגלות : ולא יחסר ל
 לחמו בעורו בגלות אף על פי סהוא טבו האל מו
 מזמין להם בין הגוים איביהם וטוביהם טרפס
 וצרכם בכבוד או פי' ולא יחסר לחמו בצאחו מחג
 מהגלות בדרך כמו סאת לא ירעבו ולא יצמאו : וב
 ובדרם מפ' הפסוק כן אף תפחד מבן אדם שימות
 והנה בעורו בחיים הוא דבר חלש מאד אפי' כקביו
 קטים עליו צריך למחר הוא ולהפתח בהלך המצי
 כדי שלא ימות לטחתי וכיון טמחר להפתח צריך למ
 למזונות טאס יחסר לחמו ימות וי' כן מוחי פורע
 פורענות לאתגללה ולא ימותו צדיקים לחבלא ולא
 יפסקו מזוניהם : ואנכי ה' טיט בידי כח לה
 להוציך מהגלות : ואנכי רגע חים
 טכן טאגער בעמי המחזיקי בכס : רגעתי כמו ג
 גוער דנזוף בימא' ויס לפרסו כמו בוקע' וכן עני
 רגע וימאס' בכחו רגע חים : והנה גערתני בים סוף
 לג' ברכס : ויהמו גליו במקום הבקיעה ולא יכלו לעבור עד טעברו יסראל וכן ויהמו גליו ולא יכלו' נבאח
 סמו' והוא ארץ צבאות מעלה ומטה ובירו הכל : ואשים הנה סמתי דברי בפיו להמת לי לעס : וכן ו
 ודברי אשר סמתי בפיו : ובצל ידי כסיתך טלא
 דברי בפיו ובלבבך כי לא סמתי אותם בפיו אלא להיותם בלבבך לעשותם כמו סאמר בפיו ובלבבך לע
 לעשותם לנטוע סמים וכל זה אכסה עליך בגלות עד שיבא עת לנטוע סמים וליסוד ארץ וזהו קבוצ גליות
 סיהיו יסראל עולם חדס' וכן אמ' הנני בורא השמים החדש' והארץ החדשה ולא תזכרנה הראשונות וגו' : ול
 ולאתר לציון עמי אתה פי' לבני ציון חזר ציון כי היא עקר המלכות : וי' לקיימא עמא דאמיר עליה דיסגו
 ככוכבי סמיה וליסכללא כנשתא דאמיר עליהם דיסגו כעפרא דארעא ולתימר לדירין בציון עמי אתן :
 התעוררי קבעת' סמרי הכנס : התרעלה הרעדה : או פירוטו סס המות' אמ' די לך בגלות כבר סתית כוס
 התרעלה עד הסמרים גס מצית אותה עד טלא נטאר בכנס אפי' טטה כלות כל הרעו הכתובות
 הניעו עליך ודי לך קומי מהגלות והתעוררי : אין מנהל לה בצורה בגלות לא היה כח ביד בני הגלות
 לכהל האחד חבירו ולהחזיק בידו ולסמכו : והרעה כי כלס הנוטנים בה : שתים הנה ה
 הרעות הקוראות אוחד בהיותך בארץ קרוב לגלות סתים רעות היו הסוד והסבר והס
 והחרב כי הסוד הוא החרב והסבר הוא הרעב אלה הרעות היו לך לכד רעו הגלו טסכלת זה כמה : קראותיך
 בנצ האלף : מי אנחמך : במי אנחמך איזהו עס טלקה כמותך סאוכל לנחמך בו : בניך עלפו טכבו
 מענין על ראש יונה ויתעלף ענין עיפות ורסוק האברים עד טלא יוכל לעמד על
 סאמר בקינות ירמיה טכבו לארץ חיצות נער וזקן : כתוא מכמר : כתוא סהוא טוכב במכמר טלכדו אותנו בו
 : ותוא היא החיה הנזכרת בתורה ותוא נזמר בהפיו האותיות כמו ככס וכטב והוא סור הכר : ומכמר הוא רע
 רטט וכן יפלו כחמוריו רטעים : וכן ופירטי מכמורתי : לבן נסכורת ולא מיין : פי' נסכורת הצרות ולא
 מיין : כה אמר אדניך : הוא יהיה אדניך ולא מלכי האמות : והוא אלהיך טיקח מטפטך מן
 העמי : יריב עמו יקח ריב עמו ומטפטס מן הגוים : וכן ייבו אלמנה : ושמתיה ביד מוגיך :
 סרטו ינה מן כי ה' הנה : לכפסך אמ' כפסך ואמ' גוך כי הכפס מעונה בענוי הגוף : וכחוץ פי'
 כמו הטוק טהכל עוברי עליו וכל זה סכלת לאהבתי לפיכך אמ' ותשימי : עורי עורי : טהיית מנשט
 מנשטת ממנו עד עתה לבאי אותך ערל וטמא ערל זה מלכות : והס הערלים : וטמא

אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו
חשבנוהו נגוע מכה אלהים ומענה : והוא מ
מחולל מפשעינו מדרכא מעונותינו מוסר של
שלומנו עלינו ובחבורתו נרפא לנו : בלנו בעצאן
תעינו איש לדרכו פנינו ויהוה הפגיע בו את ע
עון כלנו : נגש והוא נענה ולא יפתח פיו בשח
לטבח יוכל וברחל לפני גוזיה גאלמה ולא
יפתח פיו : מעצר וממשפט לקח ואת דורו מי
ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע
למו : ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במותו
על לא חמס עשה ולא מרמה בפיו :

אז פי' חדל הוא מאישים שלא היו מתחברים עמו
איש מכאובות וידוע חולי המכאובות והחולי הוא צ
צער הגלג' ופי' ידוע כי ידוע ורגיל היה לעבד עליו
עול הגלות וכמסתר פנים ממנו : היינו כמסתרים
פנים ממנו שלא היינו רוצים להביט בו מרוב מא
מאוס שהיינו מואסים אותו ולא חשבנוהו לכלום
אכן חלינו : הנה כתב יחזקאל הנביא בן לאי
ישראל בעון האב ואב לא יטא בעון הבן כל
טכן איש אחד באיש אחר וכל טכן אומה באומה אח
אחרת אם כן מה הוא חלינו הוא נטא מחולל מפשע
מפשעינו : ובחבורתו נרפא לנו : ואינו דומה לזה
מה טאל ירמיהו בספ' קינות אבותינו חטאו ואינם

ואנחנו עונותיהם סבלנו כי הוא על דרך פיקר אבות על בנים : והוא כמאמרים הבנים מעשה אבותם כי
בידיהם כמו טאל לטנאי טזהו מפשע מאת האל טכושא הבן עינו ועון האב : ומה טאל ירמיהו אמ' על לטנ'
הנזים כי מתוך צערם לא יהיו דבריהם כמטפט וכמטקל וזה טיאל י' האמות אכן חלינו הוא נטא והדומי'
לזה הוא דברי עצמם לא טישראל סבלו עון האמות אלא הם יחשבו זה בדעתם כאשר יראו בעת היטועה כי
האמונה שהחזיקו בה ישרא' היא האמת והאמונה שהחזיקו הם בה היא טק' : ויאלמנו אך טקר כחלו אבותינו
הכל ואין נגז' : ואמרנו לפי סברתם אם כן מה היה הצער שהיו סובלין ישראל בגלות הנה לא היה בעונם
כי הם היו מחזיקים אמונה ישרה ואנחנו טהיה לנו טלוט וטלוט והטקט וטכט היינו מחזיקים אמונת טקר אם
כן החולי והמכאובים היה ראוי לבא עלינו היה בא עליה והם היו כושר לנו ואנחנו חשבנוהו בהיותו בגלות
טהוא נגוע ומכה אלהים ומעונה מיד האלהים בעוננו והנה אנו ראים כי לא זה בעוננו : אלא בעוננו זהו ט
פאמר .. והוא מחולל מפשעינו : מחולל : פעל מן התרובע מענין חיל כיולדה ומטרתו ומדכא מן
דכא : לארץ חיתי : מוסר שלומנו עלינו : שלומנו כמו כלנו כמו הגלות שלומים : כלומ' גלות טל
טלמה היסורים טהיו ראויים לבא עלינו כלש באו עליו : וי' טלומנו מן טלוט : כלומ' בטחינו בטלוט והיה
ראוי המוסר לבא עלינו בעוננו והיה בא עליו : ובחבורתו : מן חבורה תחת חבורה אלא טזה דב'ט וזה קל' :
והחבורה והכנע הוא מטל על צער הגלות : וטעם נרפא לנו : כמו כי אנו ה' רופאך כלומ' נרפא לנו : ענטס
טהיה ראוי לבא לנו : או אמר כן על הרע טיבא לאמות העולם ולא יעמד להם : הנה נרפאנו הם מאותו הרע
וישראל נטארו ברע .. בלנו : כצאן תעינו : רוצה לומר כצאן מכלי רועה : לפי אל כצאן הפתח בכף
לידיעה כי אותו הצאן
ועתה אנו רואין כי תעינו כלנו נעם ישראל האמת : הצניע הצנן הוא הסוגע בהם והאל הוא המפגיע טטולח
להם הרע פי' עון : עונט העון כמו כי לא טלס עון האמרי עד הנה .. נגש : והוא כענה : כנט בהמון
כמו כנט את הכסף לא יגוש את רעהו כענה כנף טמעכים גופו במכות : ועם כל זה לא יפתח
פיו לא היה לו רשות לצעוק ולהתלונן על מה שהיינו עושים לו אלא היה כמו הטה טיובילו אותו לטחוט טלח :

יפתח פיו ולא יצחק אן כמו הרחל טכאלמה לשכי גוזיה : ודמיון הטה הוא לעבני הנף ולתמותתו ודמיון הר
הרחל הוא לכניסת הממון טהוא כדמיון הגז : ודמה אותו לרחל ולא לכבט לחולטתה יותר כי בכל המיון הכ
הקבה חלוטה מהזכר כן ישראל בגלות הם חלוטים מאד : טאלמה : מלעיל והוא כטעל עבר : ולא יפתח פיו
לא לגוף ולא לממון .. מעצר : הגלות טהיה כעצר טס והמטפט הטכי טהיו עושים בו טטטים לוקח וכ
נטדה מכל זה : ואת
לאברהם וטוחח ענין דבורי : וכן כמעשה ידיך אטוחח : והם מבנין מרובע תכחי הצין כי כגזר מארץ חיים
כאשר גלה מארצו טכקראצ ארץ חיים כמו אתהלך לפני ה' בארצות החיים ויט לפרט כי בגלות כחשב באמת
כאלו כגזר מארץ חיים ואיך היינו חושבים טתזיה לו גדולה כזו : מפשע עמי : כל עם נעם יאמר כן כי מש
מפשעו היה בא להם הנכנע לא מטשע עצמם .. ויתן : הם הנרגים אותו בגלות כמו שהנרגי' הרטעי'
על רטעם והוא לא עשה חמס ולא דבר מרמה כפיו
מוכים אותו עם רטעים וטעם ויתן טהוא היה מוסר עצמו למיתה כי הם היו טוטרים אותו

חשף יחזה את זרוע קדשו לעיני כל חנוים וראו
כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו : סורו סורו
צאו משם שמה אל תגעו צאו מתוכה הברו נ
נשאי כלי יחזה : כי לא בחזון תצאו ובמנוסה
לא תלכו כי הולך לפניכם יחזה ומאספכם א
אלהי ישראל :
ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד : כאשר ש
שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראחו ו
ותארו מבני אדם : כן זה גוים רבים עליו יקפ
יקפצו מלכים פיהם כי אשר לא ספר להם רא
ראו ואשר לא שמעו התבוננו : מי האמין לש
לשמועתנו וזרוע יחזה על מי נגלתה : ועל כ
כיונק לפניו ובשרש מארץ ציה לא תאר לו ו
ולא הדר ונראהו ולא מראה ונחמדהו : נבזה
וחדל אישים איש מבאובות וידוע חלי ובמס
ובמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנוהו :

חשף דרך מסל כלומ כי ישועת ישראל תהיה בג
בגלוי וכן וזרעך חשופה גלויה : סורו
סורו הכפל לחזק : משם ממקום הגלות
טמא : יסמאל טמא גולים ביניהם והם ט
טמאים ואחם עד כה נטמאתם עמהם ועתה צאו
מביניהם אל קטמאן עוד בתוכם ואל תגעו בס : מ
מתוכה מתוך כל עיר ועיר טמאם בה : הברו הנקו
מכל טומאה ומכל עון : נשאי כלי ה' כלי זיון שלכם
יהיו כלי ה' ולא חרב ולא חנית אלא חסדי האל ורחמי
ורחמיו הם יהיו כלים בצאתכם מהגלות וטעמו לפניו
כי לא בחזון : כלומ ביד רמה תצאו לא תפחדו מ
מאדם ולא תהיו צריכים לכלי זיון : וית' נטלי מאני
דבית מקדשא ולא ידעתי דעתו כי אין בזה הגלות כ
כלי בית המקדש שהיו בגלות ככל שנטאו אותם בצ
בצאתם מהגלות : כי לא כי הולך לפניכם ל
לפניכם תצאו בכחת כי לא תיראו מאדם אבל
ממזרים יצאו בחזון לפי שהמזרים היו ממזרים
לצאת מפני מכותם אבל תשיצאו מן העיר הלכו ביד רמה : חנה יסכיל עבדי : הפרטה הזאת
כאמרה על גלות ישראל וקרא אותנו עבדי כמו שאמר ואתה ישראל
אמר הכה יבא עת טיגליח עבדי וירום ונשא וגבה מאד : יסכיל יצליח : כמו ויהי דוד בכל דרכיו מטכיל : ו
וכתי ויצלח : ואמר ירום ונשא וגבה : אמר לטון המעלה בכל לטון לפי שמעלתו תהיה מעלה יתרה : ועתה אס
אשרט הפרטה כמו שסיר אצל בספר הגלוי ובספר הברית סוכר תשובה על : באשר טמא
ענין תמיה כמו ממעים בתוכם : אמר כאשר תמהו מרוב שפלותך והדין היה עליהם
כי היו רואי שהיה נטח יותר מכל איש מראהו ותארו כן דרך המקרא בכמה תקומות כמו שכתבנו והחכם רבי
עליך ופגש שלא לכח כמו שאמר מראהו ותארו כן דרך המקרא בכמה תקומות כמו שכתבנו והחכם רבי
אברהם פי' כי כן משחת מאיש מראחו דברי הגוים שיתמהו על ישראל ויאמרו כי משחת מאיש מראהו כי כמה
גוים יש בעולם שיחשבו כי צורת היהודי משונה מכל הצורות יש בהם שישאלו ה' ליהודי פה או עין
כן הוא בארץ יסמאל ובארץ אדום : משחת בחורק המס והיא תאר וכן הערים המבדלות בחורק המס תא
תאר ותארו בחילס מפני האל : כן יזה ענין דבור כמו יטיף שהוא כענין הזיה וכענין דבור : נטלי
מיס לטון הזיה אל יטיפו יטיפון
פרלאר כלצו אז כמו שיתמהו על שפלותו כן יתמהו על גדולתו וידברו עליה תמיד : עליו יקפצו מלכים פי
פיהם אפי' למלכים יראה כבוד גדול וכן אמר וראו גוים צדקה וכל מלכים כבוד : יקפצו לטון פ
פתיחה כחזקת על הגבולות שהם פתיחת המצוד בלגו ובלשו סגירה כמו לא תקפון ידך וטניהם יכולו
להתגרש על מלת יקפצו יפתחו פיהם לספר בגדולתו : או ישימו יד על פה מרוב תמהון כי אשר לא ספר
לחס ראו יותר יראו מגדולתו משפספר להם ויותר מאשר שמעו יתבוננו באותו הזמן מגדולתו : מי
האמין : הגוים יאמרו אז מי היה מאמין לשמועה שהיינו שומעים עליו מפני הכביאים או מפני
האומרים בשמם לא היינו מאמינים מה שאנו רואים עתה בעינינו : וזרוע ה' על מי נגלתה כמו שנגלתה ע
על זה או יהיה פי' על מי דרך בזיון על מי נגלתה כמו שנגלתה על זה כלומ מי היה שנגלתה עליו זרוע ה' :
ויעל כחזק מן ילכו וינקותו כמו השרט שהוא בארץ ציה ויעל כיונק ממנו שאין לו תאר ולא הדר כן ה
היה זה : ולפי דעתי כי פי' עתה עלה זה מן הגלות לפני האל ועלה מהגלות על דרך שלא כמו אפי'
יעלה יונק מארץ ציה או אפי' ימצא טרף עץ או עשב שצומח בארץ ציה שיהיה שלא כן היה שלא עלותו מהג
מהגלות והענין כשול במלג' טונ' : לא תאר לו בעוד שהיה בגלות לא היה לו לא תאר ולא הדר רוצה לומר שאר
יפה ונראהו ולא מראה והיינו ראי' אותו ולא היה מראהו יפה אלא בעוד שזמנה משאר בני אדם : ונחמדהו
ולא היינו חומדים אותו אלא מתעבים אותו ולא טזכר עמד במקום טכיס : גבוה : אין צריך לומר שלא
היינו חומדים אותו אלא אף ככה היה בעינינו וחדל אישים פחות שמכני

ישעיה

רני עקרה לא ילדה פצחי רנח
וצחלי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בע
בעולה אמר יהוה: הרחיבי מקום אהלך וירי
ויריעות משכנתך יטו אל תחשבי האריכי מ
מתריך ויתדתיך חזקי: כי ימין ושמאל תפרצי
וזרעך גוים יירש וערים נשמות ישיבו: אל תי
תיראי כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא תחפי
תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמ
אלמנותיך לא תזכרי עוד: כי בעליך עשיר י
יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי
כל הארץ יקרא: כי באשה עזובה ועצובת רוח
קראך יהוה ואשת געורים כי תמאס אמר אל
אלהיך:

ולא חשיבין: אכן חלינו בכך על חובכא הוא יבני
ועויתנא בדיליה יסתבקון ואכחכא חשיבין ליה כ
כתישין מחאן קדס ה' ומעכץ: והוא מחולל והוא י
יבנה בית מקדשא דאתחל בחובכא אתמסר בעני
בעויתנא ובאולפניה לסלמא יסגא עלכא וברכתהי
לפתגמי חובכא יסתבקון לכא: כלנו כזאץ: כלכא
כזנא אתבדרנא גבר לקבל ארמיה גלינא ומן קד
קדס ה' הא הות רעוא למסבק חובי כלכא בדיליה:
כגט והוא נענה: בעי והוא מתסיב ועד לא שתח פ
פומיה מתקבל תקיפי עממיא כאמרא לככסתא ית
ימסר וכרחלתא דקדס גזאה יומר לגזא והא שתקא
ולית לקבליה דפתח פומיה ומחלל מלתא: מעוצר:
מיסורי ומפורענות יקריב גלותא פריטן דאתעבדו
לכא ביומיהי מאן ייכול לאסתעאה ארי יעדי סלטון

עממיא מארעא דישראל חובין דחבו עמי עד לותהון ימטי: וימסר ית רסיפא לגיהנס וית עתירי נכס
נכסיא דאנסו במותא דאכדנא בדיל דלא יתקיימו עבדי חטאה ולא ימללון ככלין בפומיהון: וה' ומן קדס
ה' הות רעוא למצרף ולדכאה ית שאר דעמיה בדיל לכחאה מחובין כפטיהון יחזון במלכות מטיחיהון יסגין
בכין ובכץ יורכון יומין ועבדי אוריתא דה' בעותיה יצלחון: מעמל: מעטבוד עממיא יסזיב כפטיהון יחזון ו
כפורענות סגליהון מבית מלכהון בחכמתיה יזכי זכאין בדיל לסעבדא סגליא לאוריתא ועל חוביהון הוא
יבני: לכן: בכך אפלגליה בזת עממין סגליא ויתנסיב כרכין תקיפין יפלג עדאה חלף די מסר למותא כ
כפטיה ויתמרדיא מעבד לאוריתא והוא על חובין סגלי יבני למרודיא יסתבק בדיליה: רני עקרה

כתרגו שבחי ירושלם דהות כאתתא עקרא דלא ילדת: וכן לא חלה דהות כאתתא דלא אצדיא
כי ההרה תחיל קרוב ללדתה: וכן חיל כילדה: בני טוממה: אף על פי שהיתה ירושלם ימים רבים טוממה ו
רבים יהיו בניה מבני בעולה: והם אמות העולם שהם כבעולות כלומר טונטבת עס בניה והפכה האלמנה
והשכלה שהיא טוממה והיא ירושלם שהיא כאלמנה: ואמ' כאלמנה ולא אלמנה ממס כי בעלה חי וקיים: וית
ארי סגליא יהון בני ירושלם כדיתא מבני רומי יתיבתא זכר רומי לפי דעתי שהיא מלכות הרביעית כי מל
מלכות ישמעאל אף על פי שהיא תקיפה מלכות רומי גוברת עליה: הרחיבי מרוב בנים שיבאו לך:
מקום אהלך: הוא ירושלם: ויריעות משכנותיך: שאר ערי ישראל: יטו המטים היריעות וית

וימסכנו אונתם למרחוק להרחיב האהל והמשכנות כמו שאמ' זכריהו הנביא משא דבר ה' בארץ אדרך ודמסק ז
מנוחצו: ואמר ועד חצת תגבל בה צור וצידון ואמר ויטבה תחציה וגו': ואמר ירמיהו הנביא הנה ימים בא
באים זאס ה' ונבנתה העיר לה' תמגדל חנכאל עד שער הפכה: ויצא עד קו המדה וגו': בי ימין ושמאל
תפרצי: על דהך ופרצת ימה וקדמה: אשר דרוס וצפון: מרעך גוים יירט: כולל מזרח ומערב
וערים נשמות: בין מארץ ישראל בין משאר ארצות ישראל ינסיבו אונתם: אל תיראי: אל תפחדו סי

טיהיה צאתך מגלות זה כצאתך משאר גלויות שמצאך בארצך צרות רבות ורעות בבית ראשון ו
ובבית שני: כי לא תבושי: לעולם אחר שתצאי מזה הגלות לא תהיה לך צרה לעולם כי בעלות האדם לגדולה
ותמצאהו שפלות אחר כך יבוס ויכלס: כי בשת עלומיך: הצרות שהיו לך בארצך: ובהיות הימים ההם קדמ
קדמונים קראש עלומים: וחרפת אלמנותיך: הצרות שהיו לך בגלויות שהיית כאלמנה ומרוב טובה תשכחי
כל הצרות הראשונות כמו שאמר בסוף הספר כי נסכחו הצרות הראשונות: ולא תכלמי במקום אל תיראי ש
סזבר: כלומר אל תכלמי מפחד שתצדחי אחרי היותך בארצך לא יהיה זה כי לא תחשירי: והוא כמו תבושי והוא
פעל עמד מן הכבוד: וכן החשיר לבנון: בי: בועליך: מי שהיה אדניך הוא עשיר: מי שעטאך וכוננך ה
הוא יהיה בעליך כי בגלות בעליך אדני: אחרים כמו שאמר בעלוננו אדנים זולתך: ה' צבאות סמו:
והיכולת בידו כי הוא אדון צבאות מעלה ומטה: אלהי כל הארץ יקרא: אז יקרא כמו שאמר ולעבדו סכס אחד
כי כל העמים יודו בו אז: ובעליך ועוטיך לטון רבים דרך כבוד כמו מלת אלהים: וכן ישמח ישראל בעוסי
בי: כאשה אין את כמו האשה שמת בעלה כי בעלך חי וקיים לעולם אלא הרי את כאשה שקצף עמה בעלה
ועזבה ימים רבים: ועצובת רוח: כן קרא שמך ה' אשה עזובה ולא אשה אלמנה: ואם תאמ' סיעזבך

ויהוה חפץ דבאו החלי אם תשים אשם נפשו י
יראה זרע יאריך ימים וחפץ יחוח בידו יצלה:
מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיקו
עבדי לרבים ועונותם הוא יסבול: לכן אחלק
לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר
הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא ח
חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע:

אותו אם היה כופר בתורתו וחוזר לתורתם והיה חז
מוסר עצמו למיתה ולא יכפור בתורתו וכן אם כי
עליך הורגנו כל היום וטעם זאת עשיר במוותיו כי
גם העשיר הורגים אותו בעבור עשרו והוא נהרג
לא בעבור רשע שהיה בו אלא בעבור עושר שהיה
לו וטעם במוותיו לטון רבו כי מיתות רבות יעשו
לו יש מהם כשרפי' ויש מהם נהרג' ויש מהם כסקלו
ולכל מוסרים עצמם על יחוד הסם ויחוח

חפץ דבאו החלי: אין אנו רואים במכאביו ובצרותיו בגלות אלא חפץ האל כי הוא היה מחזיק
בתורתו שהיא תורת אמת והיה מוסר עצמו עליה אם כן אין אנו רואים במכאביו טעם אלא או היה נתפס בע
בצונותיו או היה חפץ האל כך לדכאו ולהחליאו וחפץ האל לא ידענו: החלי חסר אלק שהיה למד הפעל והו'
נקרא כבעלי האלק ואף על פי שרוב הרשע הוא בהא' אש תשים אשם כפסו' אך זה אנו רואים כי גמול טוב י
יש לו על הרע שסבל אש שמה כפסו' עצמה במקום אשם כמו שאת' את רשעים עתה יראה זרע רב כמו שאמר
זכריה הנביא עליהם ורבו כמו רבו ואת' ואל' ארץ גלעד ולבנון אביאם ולא ימנא להם: ואת' יחזקאל ארבה ז
אותם כצאן ארש' יאריך ימים כמו שאת' בספר הזה כימי העץ ימי עתי ואת' זכריהו הנביא ואש' משענתו ז
בירו מרוב ימים: וחפץ ה' בידו יצלה הכה היה בגלות חפץ ה' לדכאו וגמול זה יצלה בידו חפץ ה' סירבה או
אותו ויטיב לו עד מאד: עד כאן דברי האמות מכאן ואילך דברי האל: מעמל נפשו מעמל כפסו' שם
ססבל בגלות יהיה לו גמול סיראה ישבע כלות יראה טוב שיסבע בו:
עבדי לרבים: עבדי הוא ישראל כמו שאמרנו בתחלת הפרשה ופי' בדעתו כמו שכתב' כי מלאה הארץ דעה א
אז ה' וכתב' כי כלם ידעו אותי: והנה עבדי ישראל שהיה צדיק ויודע את' ה' יצדיק בדעתו גויס רבים כמו ש
סכתו והלכו עמים רבי' ואמרנו לכו ונעלה אל הר' ה' ואל' בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו וגו': ועונותם הוא יס
יסבל הוא בצדקתו יסבל עונות הגוים כי בצדקתו יהיה שלום וטוב בעולם אפי' לגוים: לכן אחלק לו
ברבים: רבים נצטומי' הם גוג ומגוג והצמי' אשר יבאו עמנו אל ירושלם כמו שאת' זכריה
ואש' חיל כל הגוים סביב זהב וכסף ובגדים לרוב וזה יהיה לו תחת אשר העירה למות כפסו' גמול שסמר ע
עצמו למיתה ביד הגוים בגלות יהיה לו כל הכבוד הזה ויהיה תמונ' תחת תמונו' שלקחו ונפסו' תחת כפסו'
סימנותם שם כל חיל גוג ומגוג כמו שכתב' הערה: טפך כפסו' למות וכן ותער כדה ענין שפיכה אכל הוא בנין
אחר ואת' פשעי' נמנה: כמו שפירשנו ויתן את' רשעים קברו: והוא חטא רבי' יתכן לשפוט בגלות נדל' חטא ש
רבים שחטאו בו הגוים והוא נשא וסבל צערים והוא על דרך וחטאת עמך: ולפסעים יפגיע ואף על פי כן ה
היה מתפלל בעבור הפשעי' שהיו פשעי' בו היה מבקש מה לברך את' ארצם כמו שאת' ודרשו את' שלום העיר
אשר הגלתו אתכם שם וגו': וכמהו מן הכבוד בלשון תחנה ובקשה הפגיעו במלך: וישתעמם כי אין מפגיע
גם יש לפי' בעת הגאלה ויהיה פי' כמו שפי' ועונותם הוא יסבל: סמפרי' אותו על אמור ל
לחם אך אמר יסביל ירוס ונשא וגבה אש על הכסר לא נשא וגבה אלא על העץ שתלו אותו בו אש על האל
האלהות מתחלה גם כן היה גבוה ונשא: ואת' כנגדו כמו והיה לו לזל' לו כי למדו כחל' להם לטון רבים ואמרנו
יראה זרע אש על הכסר לא היה לו זרע ואש על האלהות ויפרשו זרע התלמידים זה לא נמצא כי התלמידים ז
נקראים בניס' ולא זרע ואין לאל' זרע: ואת' יאריך ימים אש על הכסר לא האריך ימים ואש על האלהות אמר
סבאכר זה יאריך ימים הלא הם ימיו מצולם ועד עולם ואמר ולפסעים יפגיע הלא הוא אלנה למי יתפלל ב
בעבור הפשעים: ורב' שירשנה על מטה רבינו ע"ה ואמרנו תחת אשר העירה למות כפסו' סממר עצמו לז
למיתה סל' ואש אין מחני כא' מספרך אשר כתבת: ואת' פשעים נמנה: טמנה עם מתי מדבר והוא חטא רבי'
כשא' טכר על מעשה העגל: ולפסעים יפגיע טכר רחמים על פשעי' ישראל: וית' הכה יסביל עבדי: הא יז
יצלח עבדי משיחא: נתרב' כאשר שמתו כמה דכבר ליה בית ישראל יומין סגיאין דהוה חטיך ביני עממיא ח
חזויהו וזויהו מביי איכשא: כן יזה: כן יבדר עממיין סגיאין עלוהי ישתקון מלכין וכו': מי האמין: מאן ז
הימין לבסורתא דא וכו': ויעל כיונק: ויתרבון צדיקיא קדמוהי הא כלכלבין דפריחין וכאילן דמטל' שרש
שרשוהי על כגדיו דמיון כן אנון תולדת קודשא בארע דהות צריכא ליה לא חזו חזויה ולא אמתיה אמתה הדי
הדיוט ויהו זין קדשא זויה דכל דיחזי ביה יסתכל ביה: נבזה: בכך יהא לבסרין וישסיק יקר כל מלכותא יה
יהון חלסין ורונן הא כאיכשא באיבין ומדמן למרעין וכמה דהות מסלקא אפי' טכנתא מכנא בסירין: ולא

ישעיה

רני עקרה לא ילדה פצחי רנח
וצחלי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בע
בעולה אמר יהוה: הרחיבי מקום אהלך וירי
ויריעות משכנתך יטו אל תחשבי האריכי מ
מתריך ויתדתיך חזקי: כי ימין ושמאל תפרצי
וזרעך גוים יירשו וערים נשמות ישיבו: אל תי
תיראי כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא תחפי
תחפירי כי בשת עלומיך תסבחי וחרפת אלמ
אלמנותיך לא תזכרי עוד: כי בעליך עסיך י
יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי
כל הארץ יקרא: כי באשה עזובה ועצובת רוח
קראך יהוה ואשת געורים כי תמאס אמר אל
אלהיך:

ולא חשיבין: אכן חלינו בכך על חובכא הוא יבצי
ועויתכא בדיליה יסתבקון ואכחכא חשיבין ליה כ
כתישין מחאן קדס ה' ומעכץ: והוא מחולל והוא י
יבנה בית מקדשא דאתחל בחובכא אתמסר בעני
בעויתכא ובאולפניה לסלמא יסגא עלכא וברכתהי
לפתגמי חובכא יסתבקון לכא: כלנו כצאן: כלכא
כצאן אתבדרכא גבר לקבל ארחיה גליכא ומן קד
קדס ה' הא הות רענא למטבק חובי כלכא בדיליה:
נגס והוא נענה: בעי והוא מתסיב ועד לא שתח פ
פומיה מתקביל תקיפי עממיא כאמרא לנכסתא ית
ימסר וכרחלתא דקדס גזאח יימר לגזאח והא שתקא
ולית לקבליה דפתח פומיה ומחלל תלתא: מעוזר
מיסורי ומפורענות יקריב גלותא פריטן דאתעבדו
לכא ביומיה מאן ייכול לאשתעאה ארי יעדי טלטון
עממיא מארעא דישראל חובין דחבו עמי עד לנתהון ימיו: ויתן: וימסר ית רסיעיא לגיהכס וית עתירי ככס
ככסיא דאכסו במותא דאכדנא בדיל דלא יתקיימון עבדי חטאה ולא ימללון ככלין בפומיהון: וה' ומן קדס
ה' הות רענא למצרף ולדכאה ית שאר דעמיה בדיל לנכאה מחובין כפסיהון יחזון בתלכות מטיחהון יסגין
בכין ובכין יורכון יומין ועבדי אוריתא דה' בעותיה יצלחון: מעמל: מעעבוד עממיא יסגין כפסיהון יחזון ו
כפורענות סכאיהון מבית מלכהון כחמתיה יזכי זכאין בדיל לסעבדא סגיאין לאוריתא ועל חוביהון הוא
יבצי: לכן: בכך אפלגליה בזת עממין סגיאין ויתנסיב כרכין תקיפין יפלג עדה חלק די מסר למותא כ
כפסיה וית מרידיא שעבד לאוריתא והוא על חובין סגיאין יבצי למרודיא יסתבק בדיליה: רני עקרה
כתרגו סבחי ירושלם דהות כאתתא עקרא דלא ילדת: וכך לא חלה דהות כאתתא דלא אצדיחא

כי ההרה תחיל קרוב ללדתה: וכך חיל כיולדה: בני שוממה: אף על פי שהיתה ירושלם ימים רבים שוממה ו
רבים יהיו בניה מבני בעולה: והם אמות העולם שהם כבעולות כלומר שיוטבת עש בניה והפכה האלמנה
והאכלה שהיא שוממה והיא ירושלם שהיא כאלמנה: ואח' כאלמנה ולא אלמנה ממע כי בעלה חי וקיים: וית
ארי סגיאין יהון ככירושלם צדיקא מבני רומי יתיבתא זכר רומי לפי דעתי שהיא מלכות הרביעית כי מל
מלכות ישמעאל אף על פי שהיא תקיפה מלכות רומי גוברת עליה: הרחיבי מרוב בנים שיבאו לך:
מקום אהלך: הוא ירושלם: ויריעות משכנותך: שאר ערי ישראל: יטו המטיס היריעות וית
וימסכנ אותם למרחוק להרחיב האהל והמשכנות כמו שאמ' זכריהו הנביא מטא דבר ה' בארץ אדרך ודמטק
מכונתו: ואמר ועד חצת תגבל בה צור וצידון ואמר ויטבה תחציה וגו': ואמר ירמיהו הנביא הנה ימים בא
באים כאל ה' וכבנתה העיר לה' ממגדל חנכאל עד שער הפכה: ויצא עד קנ המדה וגו': כי ימין ושמאל
תפרצי: על דרך נפרצת ימה וקדמה: אפר דרום וצפון: חרעך גוים יירש: כולל מזרח ומערב
וערים נשמות: בין מארץ ישראל בין משאר ארצות ישראל ינסיבו אותם: אל תיראי: אל תפחדו עי

סיהיה צאתך מגלות זה כצאתך משאר גלויות שמצאך בארצך צרמת רבות ורעות בבית ראשון ו
ובבית שני: כי לא תבושי לעולם אחר שתצאי מזה הגלות לא תהיה לך צרה לעולם כי בעלות האדם לגדולה
ותמצאהו ספלות אחר כך יבוס ויכלס: כי בשת עלומיך: הצרות שהיו לך בארצך: ובהיות הימים ההם קדמ
קדמונים קראש עלומים: וחרפת אלמנותיך: הצרות שהיו לך בגלויות שהיית כאלמנה ומרוב טובה תסבחי
כל הצרות הראשונות כמו שאמר בשוף הספר כי נטכחו הצרות הראשונות: ולא תכלמי במקום אל תיראי ש
טזר: כלומר אל תכלמי מפחד שתצאחי אחי היוצא בארצך לא יהיה זה כי לא תחשירי: והוא כמו תבושי והוא
פעל עמד מן הכבד: וכן החשיר לבנון: בי: בועליך: מי שהיה אדניך הוא עסיך: מי שעשאך וכוננך ה
הוא יהיה בעליך כי בגלות בעליך אדני: אחרים כמו שאמר בעלונא אדנים וזלתך: ה' צבאות שמו:
והיכולת בידו כי הוא אדון צבאות מעלה ומטה: אלהי כל הארץ יקרא: אז יקרא כמו שאמר ולעבדו סכס אחד
כי כל העמים יודו בו אז: ובעליך ועוסיך לשון רבים דרך כבוד כמו מלת אלהים: וכך ישמח ישראל בעוסי
בי: כאזה אין את כמו האזה שמת בעלה כי בעלך חי וקיים לעולם אלא הרי את כאזה טקנף עמה בעלה
ועזבה ימים רבים: ועזבת רוח: כן קרא שם ה' אשה עזובה ולא אשה אלמנה: ואם תאמ' סיעזכך

ויהוה חפץ דבאו החלי אם תשים אשם נפשו ו
יראה זרע יאריך ימים וחפץ יהוה בידו יצלה:
מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיקו
עבדי לרבים ועונותם הוא יסבול: לכן אחלק
לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר
הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא ח
חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע:

אנתו אם היה כופר בתורתו וחוזר לתורתם והיה מו
מוסר עצמו למיתה ולא יכפור בתורתו וכן אם כי
עליך הורגנו כל היום וטעם זאת עשיר במוותיו כי
גם העשיר הורגים אותו בעבור עשרו והוא נהרג
לא בעבור רשע שהיה בו אלא בעבור עושר שהיה
לו וטעם במוותיו לטון רבי כי מיתות רבות יעשו ו
לו יט מהם כשרפי יוט מהם נהרגי יוט מהם נסקלי
ולכל מוסרים עצמם על יחוד הסם ויהוה

חפץ דבאו החלי: אין אנו ראים במכאביו ובצרותיו בגלות אלא חפץ האל כי הוא היה מחזיק
בתורתו שהיא תורת אמת והיה מוסר עצמו עליה אם כן אין אנו ראים במכאביו טעם אלא או היה כתפס בע
בצונותינו או היה חפץ האל כך לדכאו ולהחליאו וחפץ האל לא ידענו: החלי חסר אלק שהיה למד הפעל והו
נקרא כבעלי האלק ואף על פי שרוב הטעם הוא בהא אש תשים אשם כפסון אך זה אנו ראים כי גמול טוב י
וט לו על הרע טעם אש טעם כפסון עצמה במקום אשם כמו שאלו את רשעים עתה יראה זרע רב כמו שאמר
זכריה הנביא עליהם ורבו כמו רבו ואם ואל ארץ גלעד ולבנון אביאם ולא ימצא להם: ואם יחזקאל ארבה ז
אותם כנאף ארץ: יאריך ימים כמו שאלו בספר הזה כימי העץ ימי עמי ואם זכריהו הנביא ואש משכנתו ז
בירו מרוב ימים: וחפץ ה' בידו יצלה הנה היה בגלות חפץ ה' לדכאו וגמול זה יצלה בידו חפץ ה' שירבה או
אנתו ויטיב לו עד מאד: עד כאן דברי האמות מכאן ואילך דברי האל: כשמו מעמל כשמו טעם
טעם בגלות יהיה לו גמול שיראה ישבע כלות יראה טוב שיטעב בו:
עבדי לרבים: עבדי הוא ישראל כמו שאמרנו בתחלת הפרשה ופי' בדעתו כמו שכתב כי מלאה הארץ דעה א
אז ה' נכתו כי כלם ידעו אותו: והנה עבדי ישראל שהיה צדיק ויודע את ה' יצדיק בדעתו גוים רבים כמו שכת
טכתו והלכו עמים רבי ואמרנו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו וגו': ועונותם הוא יס
יסבל הוא בצדקתו יסבל עונות הגוים כי בצדקתו יהיה שלום וטוב בעולם אפי' לגוים: לכן אחלק לו
ברבים: רבים ועצומים הם גוג ומגוג והעמי אשר יבאו עמו אל ירושלים כמו שאלו זכריה הנביא
ואף חיל כל הגוים סביב זהב וכסף ובגדים לרוב וזה יהיה לו תחת אשר העירה למות כשמו גמול ממסר ע
עצמו למיתה ביד הגוים בגלות יהיה לו כל הכבוד הזה ויהיה ממונס תחת ממונו שלקחו ונפסם תחת כפסו
טימותו טעם כל חיל גוג ומגוג כמו שכתב הערה טעם נפשו למות וכן ותער כדה ענין שפיכה אכל הוא בנין
אחר ואש טעמי נמנה כמו שפירשנו ויתן את רשעים קברו: והוא חטא רבי יתכן לפרש בגלות וכל חטא ט
רבים שחטאו בו הגוים והוא נשא וסבל צערם והוא על דרך נחמדות עמך: ולפסעים ישגי' ואף על פי כן ה
היה מתפלל בעבור הפסעי שהיו טעמי בו היה מבקש מה לברך את ארצם כמו שאלו ודרשו את שלום העיר
אשר הגלתי אתכם שם וגו': וכמהו מן הכבוד בלסון תחנה ובקשה הפגיעו במלך וישיעוכם כי אין מפגיע
גם יט לפר בעת הגולה ויהיה פי' כמו שפי' ועונותם הוא יסבל: שפירשנו אותו על אמור ל
להם אך אמר יסביל ירום וכשא נבנה אש על הכתר לא נשא ונבנה אלא על העץ שתלנו אותו בו אם על האל
האלהות מתחלה גם כן היה גבוה ונשא: ואם נבנה למנו והיה לו לומר לו כי למנו כמו להם לטון רבים ואמר יו
יראה זרע אש על הכתר לא היה לו זרע ואש על האלהות ויפרשנו זרע התלמידים זה לא נמצא כי התלמידים ז
נקראים בנים ולא זרע ואין לאל זרע: ואם יאריך ימים אש על הכתר לא האריך ימים ואש על האלהות אמר
טכסר זה יאריך ימים הלא הם ימיו מעולם ועד עולם ואמר ולפסעים ישגי' הלא הוא אלונה למי יתפלל ב
בעבור הפסעים: ורבו שירשנה על משה רבינו ע"ה ואמרנו תחת אשר הערה למות כפסון ממסר עצמו ל
למיתה סג' ואש אין מחני כא מספרך אשר כתבת: ואש פסעים נמנה טמנה עם מתי מדבר והוא חטא רבי
נשא טכסר על מעשה הגל: ולפסעים ישגי' טכסר רחמים על פסעי ישראל: וית הנה יסביל עבדי הא יו
יצלח עבדי משיחא: ותרב כאשר טמנו כמה דכתיב ליה בית ישראל יומין סביאין דהוה חטיך ביני עממיא ח
חזויהו וזויהו מביי איכשא: כן יזה: כן יבדר עממיין סביאין עלוהי ישתקון מלכין וכו': מי האמין: מאן ז
הימין לבסורתא דא וכו': ויעל כיונק: ויתרבון צדיקיא קדמוהי הא כלכלבין דפריחין וכאילן דמטלח טרס
טרסוהי על כגדין דמיין כן אנון תולדת קודשא בארע דהות צריכא ליה לא חוץ חזויה ולא אמתיה אמתה דדי
הדיוט ויהי זין קדשא זויה דכל דיחזי ביה יסתכל ביה: נבזה: ככן יהא לבסרן ויפסיק יקר כל מלכותא יה
יהוין חלסין ורונן הא כאינא כאיבין ומדמן למרעין וכמה דהות מסלקא אפי' טככתא מנכא בסירין: ולא

הן אנכי בראתי חרש גפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל: ב כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום א אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם יהוה:
הוי כל צמא לבו למים ואשר אין לו ב כסף לבו שברו ואכלו ולבו שברו בלוא כסף וב בלוא מחיר יין וחלב: למה תשקלו כסף בלוא לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדרשן נפשכם: חטו אזנכם ולבו אלי שמעו ותחי נפשכם ואברתה לכם ב ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: הן עד לאומ לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים:

דמתכנסן לאפקא לך ירושלם בגוך יתרמון ודרך פשוטו יתפרש כך הנה יאספו עליך עמים: אפס מ מאתי לא במצותי: כמו שנאספו עליך פעמים אחר אחר: במצותי בסנחריב ונבוכ נצר אבל אלה הגוי' שיאספו עליך והם גוג ומגוג לא במצותי ואין האסיפה היתה מאתי: ואף על פי שאמ' בכבואת יח יחזקאל והעליתך מירכתי צפון והביאותך על הרי ישראל: ומה שאמ' יעלן דברים על לבבך זהו הענ הענין בעצמו כי האל טס בלבו לבא טס לא לרעת ישראל אלא לטובתם ולקחת נקמת ישראל ממנו ומן הגוים האחרים שהרעו לישראל ובארץ ישראל יקח נקמתו מהם לכבוד שמו ולכבוד ישראל ולהנאתם ש סיהיה בזתם ושללם לישראל וזהו פי' אפס מאתי לא יעלן מאתי להרע לך כמו שתהיה מחשבתם כן: מי

גר אתך עליך יפול: מי שיאסוף אתך להלחם עליך יפול כמו שאמ' על הרי ישראל יפול: הן כן כ כתוב וקרי הנה והענין אחד אמ' אף על פי שכלי המלחמה הם מעשה האדם ויבא גוג והגוים אשר עמו בכלי מלחמה לרוב מי שיעשה כלי המלחמה אני עשיתי אותו וכיון שאני מעשיתי העושה ו נבידי לחבל העושה כל סכן המעשה ואם הם באים בכלי מלחמתם אני בראתי משחית לחבל הם וכליהם כ כמו שאמ' והכתי קשתך מיד שמאלך וחצץ מיד ימינך אשיל: באש פחם כי בפחם יפעלו חרשי ברזל: וית' ה הסך ב'ית השמוס שתרב' נפח אור בשחורין ומצוי' כלי למצוהו למה שהוא רוצה לעשו חץ או חרב או חנית או רמת: כל כלי יוצר: ענינו יפעל: כמו ספי' ובמקבות יצרהו: ושרטו יצר היוצר מבני' שלא נזכר שם פעלו: מהנוסף ואם לא נמצא: לא יצלח לא יצלח לבעליו ולא יזיק לך: וכל לשון אש יהיה לך מס מעטט עס גוי אחד תרשיע אותו במשפט ויצא הוא חייב ותהיה טענתו בטלה ואת תצאי מהמשפט זכאה כל כלומ' לא יזיקן לך לא במצוה ולא בדברים ואת הברכה היא נחלת עבדי ה' כלומ' בנחלה היא להם לעולם ו ישראל יהיו עבדי ה' מיום הנאלה עד עולם: הן כל צמא: הוי לשון קריאה וכן הוי ציון המלטי: ו ואחר מלחמת גוג ומגוג יכיר האמות כי האל הוא מלמד משפטי האל ותורתיו כמו שאמ' בתחלת הספר לבו נצלה אל הר ה' ויורנו מדרכיו ויהיה הענין כאלו קראם לבא וללמוד: והמים משל לתורה ולחכמה כמו שאי אפשר לעולם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא חכמה וכמו שהצמא מתאנה למים כך הנפש החכמה מתאנה לתורה ולחכמה כמו שנאמ' בכבואת עמוס לא ל רעב ללחם ולא צמא למים כי אש לסמוע את דבר ה': ואשר אין לא כסף: לא יחוש' כי אינו צריך כי בחכס יתנו לו יין וחלב: כמשלה תורה ליון מה יין משמח הלב כמו שנאמ' יין ישמח לבב אנוש אף דברי תורה כן: ש' ספקורי ה' ישראלים תשמחי לב: וחלב: כמו שהחלב קיום היונק וגדלו כן דברי תורה קיום הנשמה וגדולה שהיא הנלכת וגדלה בלמודה במדרגתה כמו שהיא ואמ' אכילה על היון והחלב כי הם מאכל ומשקה לגוף:

למח תאקלן כסף: פיר' החכס ר' אברהם שייגעו עצמם בחכמות נכריות שלא יועילו: ויפה פי': וזה בלא לשבעה: וגם הם לא יקראו לחס כי לא יועילו לגוף ולנפש: ואכלו טוב: זה התורה: שכל כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: ותתענג בדרשן נפשכם: לעולם הבא: וכן ותחי כשעכם: כי כמו שהדבר שהוא שמו ודשן הוא תענוג הגוף כן התורה והחכמה הוא תענוג הנשמה נחיה: חטו חס חסדי דוד הנאמנים: הוא המטיח כי יקרא שמו דוד וכן כאמר עליו ודוד עבדי נשיא להם לעולם: הנאמנים: הקיימים כמו במקום כאמן כלומ' כמו שחסדי עס דוד קיימים כן תהיה בריתי עמכם קיימת: ועוד זכר דוד בעבור שהוא יהיה המורה לעמים כמו שאמר בתחלת הספר ונפט בין הגוים והוכיח לאמים רבים: הן עד: מהיר ומעיד בכס: כמו הצדותי בכס היוס: העד העיר בנו האים לאמר והועד בבעליו: ואף על פי שאלה והדומי' להם ענין התראה לשון עדות הם גם כן כי המתירה מתירה בפני עדים כדי שלא יכחיש בו המתירה וכן אמ' הצדותי בכס היוס את השמים ואת הארץ כאלו אמר בשניהם אני מתירה בכס שיהיו עדים ביני וביניכם: ועל המטיח אמ' שיהיה מזוהר העס ומנכיס: וית' הא רב לאומי כו' עס הדגש נגיד ומצו' שלא כמנהג' את' כי היה נגיד עליה ומצו' אות' כמו שהאדו' מצוה עבדי

ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבעך
: בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד
עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה :

מעבר מי נח עוד על ^{הארץ} כן נשבעתי עליך ומגער בך : כי החרים ימוש והגבעות
תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלום
שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהוה :

עניה סערה לא נחמה הנח
אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים:
ושמתי בדבר שמשתיך ושעריך לאבני אקדח
וכל גבולך לאבני חפץ : וכל בניך למודי הו
יהוה ורב שלום בניך : בצדקה תבני רחקי
מעושק כי לא תיראי וממחתה כי לא תקרב
אליו : הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך ע
עליך יפול :

שיעזבך לעולם כי מאס בך והלא את אסת נעורים
ולא ימאס אותה בעלה לעולם .. ברגע אף
על פי שארכו ימי הגלות כלם יהיו

נחשבים כרגע קטן כנגד הרחמים שיהיו גדולים
כשאקבעך ובית ברגע ינוח לנח בימים שצדקתיך
אותם הימים הם רגע כנגד ימי הטובה .. בשצף
קצף זה השפוק כענין הפסוק הראשון :

אלא שכל הענין במלות טונות לחזק הענין ומ
ומלת בשצף פיר' מנחם לפי הענין כמו בחרי קצף
ואחל' פי' במעט קצף וכי' בשצף זעירא סלקית אפי
סכיכתי ומן מנך .. כי מי נח יש מחלוקת ב
בספרים במלה הזאת ברוב הספרים

הס סתי מלות ופי' מנחם מי המבול וסמכס לכח ש
סבאו בימיו ונצל מהם : ויש ספרים שהיא מלה אח
אחת כמו כימי נדת דותה וכי' כימי נח מכל מקו
הענין אחד אמ' כמו דבר מי המבול שהיו בימי נח

סנשבעתי שלא יעברו עוד על הארץ והיא גזרה שלא תבטל כן נשבעתי אחרי זאת מהגלות מקצוף עליך ו
ומגער בך : ופי' זאת הגלות והסביה היא לך כמו מי נח כמו שהס לא יהיו עוד כן לא יהיה לך גלות עוד וט
נשבעתי מי נח היא שאל סני פעמים ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר
: כך פיר' רבותי ולמדנו מזה כי לאו לאו סבועה ומללאו לאו סבועה הן נמי סבועה : ויש לפרש כי הברית
היא הסבועה כמו שאל והקמנתי את בריתי אתכם והברית הוא קיום הדבר וכן סבועה היא קיום הדבר : ומ
ומגער בך העין נקרא בחטף קמץ .. כי ההרים ימוטו : ההרים והגבעות הם הדברים הקיימים אשר
בארץ ואף על פי כן פעמים ימוטו ותמוטנה ברעש הארץ אבל חסדי ובריתי אתך הן יותר קיי
טלא ימוט לעולם : ויש לפרש ההרים והגבעות על מלכי האומות .. עניה סערה : סוערת בסערת
הגלות לא נחמה : פי' עד עתה לא נחמה : וית' חסידתא מקבלת עולבן קרתא דאמריין ע

עלה עמתיא דלא תתנחם מרביץ : מוסיב או משכיב : כלל' שיהיו אבני היסוד אבני פוך שהם כעין כחול
וזה מהגליות עליהם ארביץ אבני הקיר : וכן ויסדתיך בספירים וזה אומר לירושלם : וית' הא אכא כביש ב
בזרידא אבני רצפתך : וספיר פי' הגאון רב סעדיה שהוא אבן לבנה והחכם ר' אברהם כתב שהיא אדומה :
וית' באבני טבן כמו סתר' אבן לזכרון לבנת הספיר כצובד אבן טבא .. ושמתי כדכר' תרגו' ירושלמי
כפך שפיר כדכרינא וספירינא : ונפך היא מרגלית סחורה : שמשותף

בהם השמש אשר כי פנות החלונות יהיו אבן כדכר' או אפסר אויר החלונות יבנה כדכר' כמו שפושין אותן
בזכוכית סבועה בימי סבועות : וכסוכה ניפון השמש עליהם יהיה המראה יפה מבפנים : לאבני אקדח :

הלמד מורה על העצם כללית לכל כליו תעשה כחשת : הרגו לאבנך : והטל' לאבסלום : אקדח : אבן מזה
מזהירה כאש וכן בתוך אבני אש התהלכת : לשיכ' נקראת אקדח מן קדחי אש : וכי' לאבני גמר כתרנוס גחל
בחלת גומרא : לאבני חפץ : אבנים טיש חפץ בהם ומה שאל כל גבולך כלום לא ירושלם לבדה אלא אף ע
ערי גבולה : ויתכן לפרש למד לרבני אקדח : לאבני חפץ משמעות כלום האבנים שהיו בהם מתחלה אשים
אותם לאבנים טובות ומרגליות : וכן למד ושמתי ליביר והדומים להם : והדברים האלה אפשר שיהיו כן
במשמעות או אפשר שהם משל לרב הגדול שתהיה לישראל נשפע הטובה עד שאם רצו יעשו בביכס באבני
טובות ומרגליות .. וכל בטיך למודי' למודי תאר כמו שפירטנו לשמוע כלמודים : וזה כענין שאל
ירמיהו הנביא ולא ילמדו עוד אים אל רעהו ואים את אחיו דעו אתה כי כלם ידעו אותי למקטט

ועד גדולס ורב סלום בניך : דל וירבה כי רב פעל עבר מבעלי הכפל מוסר לעתיד מפני הויו ..

בצדקה בצדקה שתעשי תהיי ככונה בגדולה לעולם ותהיו רחוקה מעשק בני אדם : כי לא תיראי אפי' פ
פחד ויראה לא יהיה לך ממחתה שלא תקרב אליך והענין כפול במלן טונן : רחקי כמו תרחקי

וכן ומות בהר כמו ותמות וטיס בסלע קנך כמו ותטיס .. חן גר יגור : פי' כתרנומו ענין אסיפה כ
כמו יגורו עלי עמים וית' הא אתכנסא יתכנסון לך עמתיא לסוסא מלכי עמתיא דמתכנסין

ואל יאמר בן הנכר הגלוי אל יחזה לאמר חב
הבדל יבדילני יחזה מעל עמו ואל יאמר הם
הסרים הן אני עץ יבש : כי כה אמר יחזה לסר
לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו בא
באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי : ונתתי להם
בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות ש
שם עולם אתן לו אשר לא יכרת :
ובני הנגר הנלחים על יחזה לשרתו
ולאחבה את שם יחזה לחיות לו לעבדים כל
שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי :

שמעלה כמו שאל ויבדל אהרן לקדשו קדש קדשים
ומבדילו משאר הימים במאכל ובמשחה וכסות כ
נקה זהו בענין הגוף ובענין הנפש : שיהיה נפשו
פנויה מעסקי העולם ובדלה מהם ומתעסקת בדב
בדברי תורה ונחמה ומתבוננת במעשי האל וזכר
ענין הסבת כשרט במקום הזה לפי שהנא מדבר ל
לכני הגלות שיטיבו דרכיה ויזאו מהגלות והטובה
טובה הוא שמירת השבת ובענין סבת גלו מארצם
ואמר רזל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו ב
בה את השבת שכן ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל
בתוכם : ואחל אש משמרים ישראל שתי שבתות מיד

נבאלים שכן אשר ישמרו את שבתותי וגו' וכתוב בתורה והבאתם אל הר קדשי וגו' ובזכרו מצות שבת הוא
הדין לשאר מצות עשה אבל זכר החמורה ואף על פי שיש בה מצות לא תעשה העשה הוא הכל שאם ישבות ל
לא יעשה מלאכה ואחל אחל מעשות כל רע שהנא מצות לא תעשה בכלל : ואמר מחללו לשון זכר אף על פי ש
שבת לשון נקבה ר"ל יום השבת : ואל יאמר : מה זכר בן הנכר והסרים מישראל בן הנכר שאין
לו ירושה בארץ והסרים שאין לו בן
אני מבטיח אותם טובות אחרות כן פי' אלל והנה מצאנו ביחזקאל כי הגרים תהיה להם נחלה בארץ ישראל
ואמר כי בן הנכר שאל הנולד בכיס אחרי שהתגייר והרי הוא כסרים שאין לו בן ויחזקאל אמר על
אשר הנולד בישראל אחרי שנתגייר וכן אמר אשר הנולדו בתוככם והיו לכם כאזרח בבני ישראל : יבדילני
פתח הלא מד מקום צד וכן יאהבני אישי והדומי לו שכתבנו בספר מכלל וההבדלה הזאת שיהיו חנוכי' שיאמר
בן הנכר אצ"פ שכלותי אל ה' וכתגיירתי ואין לי בן בישראל לא אהיה נחשב מעם ה' בין בעולם הזה בין בע
בעולם הבא : וכן יאמר הסרים מה אני בעולם בין שלא אניח בן כמותי הרי אני כאלו לא באתי לעולם
ולא חספ כי האל והרי אני כעץ יבש שלא יוציא פרי וענף והנה האל ברא העולם לשירה ורביה כמו שכתוב
פרו ורבו : וכתוב לטבת יצרה : ואחר שלא זכיתי להניח בן ובמותי יכרת שמי וזכרי מן העולם אין האל רוצ'
כי ועל ענין זה אמר רזל מי שאינו מניח בן לירשו הרי הוא כמנודה לשמים : לא את מנודה אלא כמנודה מי
סודאה כמנודה ואינו אש מעשיו טובים : את אל יאמר אל יחשוב זה לא בן הנכר ולא הסרים : כי

כה אמר ה' לסריסים והקדים הסריסים לפי שהטלים בסרים וכן דרך הכתוב לתפוס האחרון
כמו את יעקב ואצ"פ עטו נאצן לעטו את הר שער : אשר ישמרו את שבתותי : פי' אלל שבת בראשי' ושבת הארץ
כי גם בענין שמש הארץ גלו כמו שכתב בבריתי ואף על פי שהיה הכל ככלל בכלל ובחרו באשר חפצתי זכר
הברית בפי' כי המצות יתיר חזקו לפי שכתבו בברית כמו שאל משה הנה דם הברית אשר כרתה עמכם על
כל הדברים האלה או את בבריתי על המילה כי הנה גם היא כתנה ב' בריתות : ונתתי בביתי ובחן
ובחנותי כתרנו בבית מקדשי ובארע בית סכנתי ר"ל בבתי ההיכל ובחנותי : תוך חנות ה

הצורה כי שם ימצאו החכמים תמיד וזכרו מעשה החסידים שהם בזמנם ופעבר : יד מקום : כמו ויד תה
תהיה לך : אבל זה אינו מקום גושנו אלא במקום מעלה ושבת : וכן בברך ה' ממקומו : ובענין הבחנה בדברי
רזל ממלא מקום אבותי והדומי לו : נש' שמשך שמו לדורות הבאים : כמו שאל שם עולם אשר לא יכרת
: ומה שאל וכתתי נאצן כמו שאל לרד ועשיתי לך שם כסם הגדולים אשר בארץ כי אצ"פ שמשך האדם הי
היטרים והטובים מתטיבים שמו כן הוא אבל בהיות האדם טוב לפני האלהים ומעשיו כבונה טובה האל כן
נותן בלבבות בני אדם להזכירו לטוב כל הימים כמו שישמענו מציון בן מפי אב וזה קצת גמולו הטוב אחרי
מותו תלכד הגמול הגדול השמור לכשמתו : ואחל לו אחר שאל להם ר"ל לכל אחד מן הסריסים וכן דרך המקר'
בהרבה מקומות : ובג' הנכר על ה' כמו אל ה' וכן ותפלל על ה' וכן כל שומר שבת : זכר את השבת
בשירוש לטעם שפי' ועוד כי שמירת שבת יאזר גדול באמונת האל כי לא ישמור שבת אלא מי ש
סודא שהעולם מחדש ויש לו מחדש בראו מאין ואין זולתו אש כן אין לשרת ולעבד זולתו ויאמין כי בסבת
מיס ברא אלהים את העולם ויטבות בימם הטובים : כמו

הן גוי לא תדע תקרא וגוי לא ידעוך אליך ירו
ירוצו למען יהוה אלהיך ולקדוש ישראל בן פ
פארך : דרשו יהוה בהמצאו
קראו בהיותו קרוב : יעזב דשע דרכו ואיש א
און מחשבתי וישב אל יהוה וירחמוהו ואל א
אלהינו כי ירבח לסלוח : כי לא מחשבתי מח
מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי גאם יהוה : כי
גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ו
ומחשבתי ממחשבותיכם : כי כאשר ירד הגשם
והשילג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הר
הרוה את הארץ והולידה וחצמיחה ונתן זרע
לזרע ולחם לאכל : כן יהיה דברי אשר יצא מ
מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר
חפצתי והצליח אשר שלחתי : כי בשמחה ת
תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו
לפניכם רנה וכל עצי חסדה ימחאו כף : תחת
הנעצון יעלה ברש תחת הסרפד יעלה הדם
והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יכרת : כה א
אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה
ישועתי לבוא וצדקתי להגלות : אשרי אנוש
יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שמר שבת מחל
מחללו ושמר ידו מעשות כל רע :

חן גוי אחר כנגד ישראל גוי שלא תדע מהו רח
רחוק מארץ ישראל תקר אונתו ויבא לסניך
אף על פי שלא תדעם ולא ידעוך עד היו בשמחה
הנשלאות סעסה האל עמך ייראו ממך וירוצו לעב
לעבדך למה סתננס ומי נתן לך זה התפארת ה' א
אלהיך : דרשו ה' אמר לבני הגלות דרשו ה'
בהמצאך הנכון בפי מה ספיר אהל ד
דרשוהו בענין שימצא לכם בהיותו קרוב בענין
סיהיה קרוב וזו היא דרישה בכל לב כמו סכתוב ק
קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת : ורזל
סירשו בהמצאו קודם גמר דין : וית תבעו דחלתא ו
דה' עד דאתן חיין בענין קדמוהי עד דאתן קיי
קיימין : רל סיעשו תשובה קודם מיתה כי אז הוא נ
נמצא וקרוב ולא אחר מיתה כי אחר מיתה אין תשו
תשובה לכנס כמו סאל כי אין מעשה וחטבו ודעת
נחמה בסאל אשר אתה הולך שמה : יעזב
רשע דרכו : במעשה נכסה : וכן יעזב
מחשבותי הרעות כי אין תשובה מועילה בנראה א
אס לא תהיה גם כן בנסתר כי טובות האדם ורעו
ורעותיו הם תלויות ביד וכפה ובלב : ומסלססן צר
צריכה התשובה כי ירבה לסלוח אף על פי שהאדם
הרבה להרע : כי לא כי אס חטא אדם לחברו
ינקם ממנו ולא ימחול לו ואף על פי ש

סימחול לו בנראה יסמור לו בלבבו : והנראה יקרא דרך כמו ספירשנו והנסתר מחסבה והנה אפי מרבה ל
לסלוח לא ככס וכאשר אפי מוחל באמת לא יסאר אפלי מהעון דבר : בי גבהו כמו סאל דוד כי כגבה
סמים על הארץ גבר חסדו על יראיו זהו חסד גדול כסיטובו לירא
להם : גם אתם בגלות אס הרעותם וארבה לכם גלותכם טובו אלי ודרשוני ותמצאוני קרוב לכם כי לא ימ
ימוס דברי הטוב סהבטחתי אתכם : והמסיל זה הענין לגמס היורד מן הסמים ואמר בי באשר ירד ה
הגשם ושמה לא ישוב : כי לא יצא הגשם לבטלה שלא יעשה מעשה וישוב לו זה לא יהיה אלא
מה יעשה הריה את הארץ ונתן זרע לזרע : הגשם הוא הנותן כמו ונתנה הארץ את יבולה ומתבונאת הארץ י
יבניע האדם תחלה מה סיטטרך לזרוע לו בצאה הבאה והסאר הוא למאכלו : ופסוטו סל פסוק נראה כי אחר
סהריה יסוב הגשם אל הסמים פי אהל כי טוב הגשם הוא חוס הסמים סטואף אונת ולולי זה לא היתה הארץ נ
צריכה גשם : גם ככון הוא מה ספירשנו כי וסמה לא יסוב לעולם אלא יעשה סליחתו והריה את הארץ :
בן יהיה דברי סהבטחתי אתכם להנציאכם מהגלות ומפי אמריה הנביאים לא יסוב אלי ריקם אלא כ
באמת יעשה מה סחפצתי : והצליח הענין סלא ימצאה פגע סיתבטל קצת ממנו אלא הכל יעשה
כמו סאמרי : כי בשמחה תצאו מהגלות : ובסלנס תובלון : לארצכם : ההרים והגבעות וכל עצי הע
הסדה דרך מסל רל סיטמח כל העולם : ימחאו כף : יכו כף לסמחה : כמו ויכו כף אל כף ויאמרו
יחי המלך : תרגו וך ומחא : או יהיה ההרים והגבעות מסל על מלכי אמות העולם וכל עצי הסדה מסל על הע
העמים : תחת הנעצון מין ממיני הקוצים וכן סירפד ואלה יגדלו במדבר : ואמר סהאל יתן תמורתם
במדבר ברנט והדם כמו סאמר למעלה בפרט העניים והאביוני אתן במדבר ארז סטה והדם
וגו : וית דרך מסל חלף רשיעיא לא יתקיימון אלא צדיקיא וחלף חייביא יתקיימון דחלי חטאה : כה אמר
ה' אל לבני הגלות סמרן מספט ועשו צדקה כי קרובה יסועתי לבא : אס תטיבו דרכיכם : מראה
כי התשובה מעכבת ביאת המסיה : אשרי אנוס יעשה זאת : סמירת סבת : יחזיק בה : סנזהר בה כל ימיו
: מחללר סלא יעשה כן סוס מלאכה : וכן הוא בכלל סמירת סבת לקדשו כמו סאמר וכו' את יוס
הסבת לקדשו וקדוש סבת להבדילו מסאר הימים כי כן כל לסון קדושה הוא ענין הבדלו מאחר : במעלה

חצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד
נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצ
חצדיק: יבא שלום ינוחו על משכבותם חלד
נבוחו: ואתם קרבו הנה בני
עונגה זרע מנאף ותזנה: על מי תתענגו על מי
תרחיבו פה תאריכו לשון חלא אתם ילדי פש
פשע זרע שקר: הנחמים באלים תחת כל עץ
רענן שחשי חילדים כנחלים תחת סעפי ה
הסלעים: בחלקי נחל חלקך חם חם גורלך
גם להם שפבת נסך העלית מנחה העל אלה
אנחם:

הצדיק הפסוק כפול במ"ט ואינו אומר על צדיק
מיוחד אלא על הצדיקים שעברו מן הד
הדור ההוא וכן אמ' ואנשי חסד נאספים פי' נאספים
אל עמם ובאמרו אבד לא ר"ל שהצדיק אבד במוותו
כי לעצמו לא אבד אכל נשמתו בחיי ערבים טובי
מחיי הגוף אלא אבד מדורו כי להם היא האבדה ו
ואין איש שם על לב: שיוכיח ישראל על המעשים ה
הרעים האלה או פי' ואין איש שם על לב כפי' ואין
מבין שטעמו דבק עם כי מפני הרעה נאסף הצדי
כלומר הצדיק ואנשי חסד נאספו מן הדור טרם זמנ
מפני הרעה העתידה לבא על הדור ההוא וטלא יר

יראו הם ברעה ההיא כמו שאמר חולדה הנביא על פי הדבר ליאשיהו הנביא אומרים אל אבתיך ונאספ'
אל קברותיך בטלום ולא תראינה עינוך בכל הרעה אשר אני מביא על המקום הזה ואין איש שם על לב
ואין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק טלא יראה ברעה יבא שלום כטנאסף הצדיק
טרם זמנו לטובתו הוא כמו שאת מפני הרע וצוד כי במוותו יבא

ויבא בטלום כי טרם הרעה ימות בטלום: כמו ואתה תבא אל אבתיך בטלום: ינוח על משכבותם: החס
החסידים שזכר במוותם ינוחו במרגוע גדול והמיתה תכונה בטובה: כמו ושכבתי עם אבותי: כי אף על
פי שיוכן מחנו טובה כמשמעה והיא טובת הגוף בקבר אף על פי כן באותה טובה תהיה מנוחה לבפש
כי לטו טובה גם כן כענין מנוחה כמו לא סכב לבו ועורקי לא ישכבו: הולך נכוחו: הטלום שזכר יבא נכח
הצדיק בהאספו כלומר בטלום מת וטלום יבא במוותו: וכאלו העלו יצא לקראתו: והחכם ר' אברהם פי' לכל
מי שיהיה הולך בחיו נכח הטלום יהיה לו במוותו הטלום והמנוחה: ואתם קרבו הנה אמ' כנגד בני
דורו הרעים קרבו הנה למעט על מעשיכם הרעים: בני עונגה: שאמתיכם מעונגות

ומכשפות כי הכסף כמצא ברוב בכסים: ואבתיכם מכאפי ואמתיכם זונות ואף תהיו אתם טובי: ועונגה
תאר וכן ועונגים כשלטתים: אף שרשם שלם עין: ואם שרשם עין: ותזנה ר"ל ותזנה אמכם כן היו בני
הדור ההוא רעים בני רעים ועל הדרך הזה את הוטע לא אשקוד על בנתיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי ת
תנאשכ' כי הם עש הזונות יסדרו: על מי תתענגו כמו שאת אתיו אקחה יין וגו' שהיו מתענגו במאכ'
ובמשתה והיו מרחיבי פה ומאריכי

בשרית היו עשרת גאות ואת שמוצו דבר ה' אנשי לשון: על עצמכם היה לכם להרחיב פה שאתם ילדי פשע
זרע שקר ילדי הוור בחוריק טלא כמנהג אלא בשפתם: הנחמים הנה ראינו בספרי הנביאים שהם
סהמטילן ישראל ועבדי עז' לאטה סהיא מזנה תחת

זה הדרך וכן תחלת דברי הוטע על הדרך הזה ועל הדרך הזה ענין פרשה זו וזהו ענין הנחמים באלים שם
טמת מטכבך אהבת מטכבך וכל לשון השרה: הנחמים מבנין כפעל שרשניחם מן בכל יחס הצאן משב
משכב הזכר והנקבה את כלשון חתימות כמו יחמתי אמי ויהי בכל יחס הצאן: ויחמנו הצאן ליחמנה במ
בתולות: באלים ופי' אחר כך תחת כל עץ רענן כי אלים כלל לעצם כי כן היה דרכם לעבד עבדה זרה
תחת העצם הרעננים שענפיהם ועליהם לחים: שחטי הילדים: היא עבדה זרה שהיו זוכחים לה הבנים
וכן אמר יחזקאל הנביא ובשחטם את בניהם לגלוליהם והיו עושים זה בכחלים מקום שהיו שם סלעים תח
תחת הסעפים: ופי' סעפים שנים: וכן בסעיף סלע עיטם כמו טן סלע: נקרא כן לשי שהוא לסלע כמו הם
הסעיף לאילן: בחלקי נחל כשהיו מוציאים אבן חלקה ויפה באבני הנחל היו עובדים לה
על דרך שאמרו רבוציכז זכר' לכרכה זקף לבנה והשתחווה לה חלקי: טס ת

תאר לאבן חלקה כמו חלוקי אבנים אלא שהם פני מטקלים וכטניהם הלמד דגוסה: הם האבנים חלקך וג
וגורלך: הפך ה' תחת חלקי וכנסי אתה תומך גורלי: ואמר חלקי ואמר חלקך לשון כושל על הלשון: אהחם
מבנין כפעל כמו וינחם ה' על הרעה: אמר העל אלה כלות אש על אלה המעשים הרעים אוכל להחם: על
הרעה מלהביאה להם: על הר

כמו שכתב משה רבינו וזוה לעמו אשר בחר בו לש
לשמר את העובד להיות להם לעדות ולזכרון כי הוא
ברא את העולם ובעבור זה נתנה להם קודם מתן
תורה כי אחר שהודיעם שהוא ארץ ובורא אחר כך
היה ראוי לצוותם על תורתו ומצוותיו כארץ המצוה
אל עבדיו ומי סילנה אל ה' ראוי שיאמין כי משה ות
ותורתו אמת וזוה ילנה עם ה' להיות לעם אחד

והביאותים כמי שיכניס אורח בביתו ומקבלו
בשמחה כן אמר אלה לכהנים שיקבלו
טיקבלו בשמחה כשיבאו להתגורר ושמחתים בב
בבית תפלתו טיהיו שמחי בראותם עצמם בעזרה
שהוא בית התפלה שנה בשנה עם ישראל בתפלתם
ובעולותיהם ובזבחייהם לכל העמים כמו שאמר

ה' עוד אקבץ עלינו לנקבציו פירש
אחרים על נקבציו והם גוג ומגוג וה
חיתו אמר כל חית השדה וכל חית הארץ אתיו לאכל הפגרים א
בכבואת יחזקאל אמר לצפור כל כנף ולכל חית הארץ הקבצו
ובאו האספסוף מסביב על זבחי אשר אני זבח לכם חיתו ה'יו נוספת כ'יו בנו בעור והדומים לו וכן חיתו ב
יער ובא הסמיכות על בית הסמוך כמו שהלוי והדומים לו שכתבנו בספר מכלל חיתו טל
טלס מנחי הלמד כמו בעין ובא האלף בצ"י טלס לחטף עלינו צופו חסר יוד הרבים מהמכתב עת
עתה בהעלימת הכחמה טב הנביא להוכיח ישראל בני דורו

הם כביאי השקר שהם מטיס אותם לדרך רעה ואמר לא ידעו ולא אמר לא ראוי כי פירש עוררים עוררי הלב
כלבים אלמים דמה אותם לכלבים לפי שהכלבים טומאים הצאן וכשירצונו בחיה רעה טבאה אל הצאן י
ינבחו והחיה תלכת לה וכביאי השקר עושים עצמם כזנפים וטומאים ישראל והנה הם כמו כלבים אלמים
טלס יוכלו לכבוח טלס יועילו לצאן כי תבא החיה ותטרוף הצאן ברצונה או הם כמו הכלבי טלס הובים לנזם
ולא יעורו לקול שאגת החיה ותבא ותטרוף והנה הכלבים כמו שאינם ולא יועילו אבל חיקום כי שמו הצאן
ישען עליהם סינכחו ולא תבא החיה לטרוף כן כביאי השקר טומאים עצמם טמרי ישראל והנה יבאו אמות
העולם שהם כמו חיות רעות ויטחיתו בישראל והנה הסמרים לא יועילו אבל חיקום טבעון דרכיהם הר
הרעים טיור אותם יבא האויב על ישראל גם כן מנהג הכלבים לנזם תמיד לפיכך המטילים לכלבים גם
הם הצנפים אהבים לנזם ובמדרש נבי ים כלב אלס אלא מה הוא אלמים מה טבו טל כלב זה אדם מטלך
לו פרנסה סוכר את פיו כך היו דייני ישראל הוים כתרנומו ניימין טכיבין אין לו חבר אנהבי לנזם ס
סמך על אות השמוס וכן מטכמי בבקר לכביאי מלכס והדומים להם והכלבים ואס תאמר
הכלבים האלה לא יאכילנו בעליהם לפיכך לא ישמחו הצאן הנה הם אנכלי

אינם טבעים כי עזי נפס הם נפסס המתאווה היא עזה וחזקה ולא תסבע כן אלה הצנפים כל עסקם במא
במאכל ובמטעה ואינם טבעים כי הם רודפים אחר התאווה ומי טעוטה כן לא יטבע לעולם טבעה טס
או מקור והמה רעים רעים את עצמם ולא יחננו על הצאן שהם ישראל לא ידעו הבין לא ידעו לה
להבין במעשיהם כי מעשיהם תהו הם ותועים ומתעים את ישראל וכל אחד מהם פונה לדרך טיובל להוע
להועיל לעצמו במאכל ובמטעה ולבצוע בצע ולא יחננו על העם מקצהו כל אחד מקצה טלו ובטכונתו
עוטה מעשים האלה ומן התימה טתרנס יורתן דעים מבאישים ידמה שהוא קורא המלה בקמץ הר"ם
אתיו אמר כל אחד מביאי השקר לבני גם בא אצלי ואקח היין לכס טנטעה ביחד ונסבאה מן זו
זולל וסובא יום תחר נעסה כמו היום או יתרי יהיה גדול יום תחר במטעה מן היום הזה י
יתר טס או תאר אלה הם הדרכים טמורים כביאי השקר לישראל ומפתים אותם במאכל ובמטעה עד שי
סיטמנו להם לכל אשר יצו אותם ומסירים אותם מדרך ה' הדריק

והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפ
תפלת עולתיהם הבחיהם לרצון על מזבחי ב
כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים : נאם י
אדני יהוה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ ע
עליו לנקבציו : כל חיתו שדי
אתיו לאכל כל חיתו ביער : צופו עוררים כלם
לא ידעו כלם כלבים אלמים לא יכלו לנבחו
הזים שבבים אהבי לגום : והכלבים עזי נפשו
לא ידעו שבעה והמה רעים לא ידעו הבין כל
כלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצחו : אתיו א
אקחה יין ונסבאה שבר והיה כזה יום מחר ג
גדול יתר מאד :

טלמה בתפלתו וגם אל הנכרי כל סכן לטבים לרת ישראל נאם
אחל לאחר שאקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליהם נקבצו
והסמוך טאחריו מורה זה הפירוש כל חיתו אמר כל חית השדה וכל חית הארץ אתיו לאכל הפגרים א
בכבואת יחזקאל אמר לצפור כל כנף ולכל חית הארץ הקבצו

ובאו האספסוף מסביב על זבחי אשר אני זבח לכם חיתו ה'יו נוספת כ'יו בנו בעור והדומים לו וכן חיתו ב
יער ובא הסמיכות על בית הסמוך כמו שהלוי והדומים לו שכתבנו בספר מכלל חיתו טל
טלס מנחי הלמד כמו בעין ובא האלף בצ"י טלס לחטף עלינו צופו חסר יוד הרבים מהמכתב עת
עתה בהעלימת הכחמה טב הנביא להוכיח ישראל בני דורו

הם כביאי השקר שהם מטיס אותם לדרך רעה ואמר לא ידעו ולא אמר לא ראוי כי פירש עוררים עוררי הלב
כלבים אלמים דמה אותם לכלבים לפי שהכלבים טומאים הצאן וכשירצונו בחיה רעה טבאה אל הצאן י
ינבחו והחיה תלכת לה וכביאי השקר עושים עצמם כזנפים וטומאים ישראל והנה הם כמו כלבים אלמים
טלס יוכלו לכבוח טלס יועילו לצאן כי תבא החיה ותטרוף הצאן ברצונה או הם כמו הכלבי טלס הובים לנזם
ולא יעורו לקול שאגת החיה ותבא ותטרוף והנה הכלבים כמו שאינם ולא יועילו אבל חיקום כי שמו הצאן
ישען עליהם סינכחו ולא תבא החיה לטרוף כן כביאי השקר טומאים עצמם טמרי ישראל והנה יבאו אמות
העולם שהם כמו חיות רעות ויטחיתו בישראל והנה הסמרים לא יועילו אבל חיקום טבעון דרכיהם הר
הרעים טיור אותם יבא האויב על ישראל גם כן מנהג הכלבים לנזם תמיד לפיכך המטילים לכלבים גם
הם הצנפים אהבים לנזם ובמדרש נבי ים כלב אלס אלא מה הוא אלמים מה טבו טל כלב זה אדם מטלך
לו פרנסה סוכר את פיו כך היו דייני ישראל הוים כתרנומו ניימין טכיבין אין לו חבר אנהבי לנזם ס
סמך על אות השמוס וכן מטכמי בבקר לכביאי מלכס והדומים להם והכלבים ואס תאמר
הכלבים האלה לא יאכילנו בעליהם לפיכך לא ישמחו הצאן הנה הם אנכלי

אינם טבעים כי עזי נפס הם נפסס המתאווה היא עזה וחזקה ולא תסבע כן אלה הצנפים כל עסקם במא
במאכל ובמטעה ואינם טבעים כי הם רודפים אחר התאווה ומי טעוטה כן לא יטבע לעולם טבעה טס
או מקור והמה רעים רעים את עצמם ולא יחננו על הצאן שהם ישראל לא ידעו הבין לא ידעו לה
להבין במעשיהם כי מעשיהם תהו הם ותועים ומתעים את ישראל וכל אחד מהם פונה לדרך טיובל להוע
להועיל לעצמו במאכל ובמטעה ולבצוע בצע ולא יחננו על העם מקצהו כל אחד מקצה טלו ובטכונתו
עוטה מעשים האלה ומן התימה טתרנס יורתן דעים מבאישים ידמה שהוא קורא המלה בקמץ הר"ם
אתיו אמר כל אחד מביאי השקר לבני גם בא אצלי ואקח היין לכס טנטעה ביחד ונסבאה מן זו
זולל וסובא יום תחר נעסה כמו היום או יתרי יהיה גדול יום תחר במטעה מן היום הזה י
יתר טס או תאר אלה הם הדרכים טמורים כביאי השקר לישראל ומפתים אותם במאכל ובמטעה עד שי
סיטמנו להם לכל אשר יצו אותם ומסירים אותם מדרך ה' הדריק

אני אגיד צדקתך ואת מעשיך לא יועילוך :
 בזעקך יצילוך קבוציך ואת כלם ישא רוח יק
 יקח הבל והחסה בי ינחל ארץ וירש הר קדשי
 : ואמר סלו סלו פנו דרך
 הרימו מכשול מדרך עמי : כי כה אמר רם ו
 וגשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכן ו
 ואת דבא ושפל רוח להחיות רוח שפלים להח
 ולהחיות לב נדבאים : כי לא לעולם אריב ולא
 לגצח אקצף כי רוח מלפני יעטף וגשמות אני
 עשיתי : בעון בצעו קצפתי ואכחו הסתר ואק
 ואקצף וילך שובב בדרך לבו :

אני אגיד אף על פי שתכזבי את ותאמרי צדיקה
 אני אני אגיד הצדקה טעמית והם המעט
 המעטים הנזכרי התאמרי כי הם מעטים טובים
 ואת מעטיך : ואגיד מעטיך טעמית ולא יועילוך מ
 המעטי טעמית כאשר חטבת אבל יזקוק : בזעקך
 עתה תראי את יועילוך מעטיך

כשתזעקי מרעת האויב תראי אף יצילוך קבוציך רל
 העמים שהיית מקבצת לך והיית נוטאת מנחה להם
 להיות לך לעזרה עתה תראי את יצילוך כי הם יחר
 יחריבוך כי מלך אטור החריב ארץ ישראל והנה הם
 לא הצילו עצמם כטבא לירושלם בעם כבד : ואת
 כלם ישא רוח : כמו הרנוח טיטא המונן קל מהרה כן
 תצו כלם ברנע אחד : והחוסה בי והוא חזקיהו וסיעתו ינחל ארץ : לא כמו טחטב מלך אטור ללכוד ירושלם
 : וירש הר קדשי הוא ירושלם : ואף על פי שענין זה על חזקיהו וכלל בו ג' כל האדם וכל קבוצ האדם לא
 יועיל לו בזעקו מצרתו כי כל קבוצי האדם בעולם הזה הוא רוח והכל ויראת ה' הוא אוננו והחוסה בי ינחל
 ארץ וירש הר קדשי : העולם הבא נקרא ארץ חיים והר הקדש : והעולם הזה מכשול והרמתו היא התשובה :
 ואמר סלו סלו : חוסה בי יאמר במגפת האויב סלנו סלנו פנו דרך : כי המכשול שהיה בדרכים הנורס ו
 והוא האויב שלא היו יכולים ישראל לבא לירושלם מפני האויב אמר פנו להם הדרך עתה זה
 והרימו המכשול אם יש בדרכים אבני מכשול הרימו אותם כי המכשול הנדול והוא האויב כבר הוסר : והזנוי
 אינו לאכזים מיוחדים אלא למי סיהיה : וכן ראה ריח בני : אמור למלך ולגבירה : חזקו ידיים רפות והדומים
 להם : ואמר סיפנו להם דרך ויבא עתה ישראל בהשקט ובטחה : וענין סלנו ונמסלה שמרימים הדרכי באבנים
 שמימים בדרכים שהם מקולקלת בטיט : וית סלנו מה שמסירין האבנים מן הדרכים שלא יכשלו בהם : ב
 בני אדם העובדים בדרכים והבהמות : כי כה אמר ה' : מאמר הנביא טוכן עד : סוכן לעולם וטעם
 סוכן עד כי כמו סיקרא טוכן מי שמתמיד
 שמתמיד הטנחתו בכבראים : וקדוש שמו : כמו שסמעתיו שהיו קוראים אותו הסרפס קדוש ה' צבאות מה יא
 יאמר האל מרום וקדוש אשכון : ואת דבא ושפל רוח : ואף על פי שאשכון עם מרומים וקדושי והם הגלגלים ו
 והמלאכים כן אשכון עם התחתונים עם מי שהוא בהם דבא ושפל רוח להחיות רוחם ולבש אף על פי שהם
 בצורה טעמים לא תחטבו שאיני מטניח עליהם וכן ישראל סעתידין להיות זמן ארוך בגלות והם שפלים ונ
 נכדכאים אני עתיד להחיותם כי הם כמו מתים בגלות מרוב הצרות : כי לא לעולם אריב : מיום היו
 היותם לי לעם וצד עתה הייתי במריבה עמהם הם חוטאים ואני קוצף עליהם ולא תהיה זאת ה
 המריבה והקצף לעולם כי אסיר לב האבן מהם ועשיתי אשר בחקי ילכו : כי רוח מלפני יעטף : הרנוח מלפ
 מלפני הוא והוא יעטף וילבש הגוף ויכנס אותו ללכת בדרך הטובה : וכפל הצנין ואמר וכשמות אני עם
 עשיתי כמו שאמר מלפני כי אין כשמה מטבצ הארץ כמו הגוף שהוא מטבצ הארץ לפיכך הוא חוטא והולך
 אחר תאות הבהמות וימטוך הרנוח אחריו ולא יהיה כן לעולם אלא יכיר האדם כי הנשמות מלפני הם ואני ל
 לבדי עשיתי אותם ואין בהם מטבצ הארץ ומלאו דעה אתה : וזה מיוס שאעלה אותם מהגלות ואחיה או
 אותם מתמותת הגלות : וינצן תרבו השסוך על תחית המתים ארי לא לעלמא אצפרע בדין ולא לאפרע י
 יהא רוגזי ארי רוחי מתיא אכא עתיד לאצבא וכאמתא אכא צבדית : בעון בצעו : שהיה חומד וע
 וצוטק כי עון החמס גדול ואף על פי שאין בו מיתה : ומה שלא
 תורה מיתה לשי שאין עון זה כחצא ברוב כי הוא תשסיר סדר הישוב לפיכך מונעים אותו בני אדם אבל כ
 כשהעון הזה מתעטט במדינה לא תוכל לעמד ותחרב מפני החמס והמבול בא לעולם מפני החמס כמו שכ
 סכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם : הסתר פירוש הסתר פנים כמו שאמר ואנכי הסתר אסתיר פני מה
 מהם : וילך

על הר גבוה ונשא שמת משכבך גם שם עלית
לזבח זבח: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרוןך
כי מאתי גלית ותעלי הרחבת משכבך ותכרת
לך מהם אהבת משכבם יד חזית: ותשרי למ
למלך בשמן ותרכי רקוחיך ותשלחי ציריך ע
עד מרחוק ותשפילי עד שאול: ברוב דרכך יג
יגעתי לא אמרת גואש חית ירך מצאת על כן
לא חלית: ואת מי דאגת ותיראי כי תכזבי וא
ואותי לא זכרת ולא שמת על לבך: הלא אני
מחשה ומעולם ואותי לא תיראי:

על הר גבוה: כמו שאת על ההרים הגבוהים
ותחת כל עץ רענן: משכבך כבר פיר
טהור כנוי לעושה עובדים שם גם לא חשבת
לטורח העליה היה הכל כקל לך לאהבתך העבדה
היה: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרוןך
שמת דבר ממין העבדה שתזכרי
תמיד העבדה הפך וכתבתם על מזוזות ביתך ובש
ובטעריך: אני נתתי לך מצות מזוזה שתזכרי תמיד
עבדתי ואת הנחת עבדתי בעבור עבדת אלהים א
אחרים ושמת להם זכרון אחר הדלת והמזוזה והנחת
הזכרון שנתתי לך לזכרני תמיד: ויום זכרוןך מן ז

זכרני כיון לבנון אזכרתה לה כלום שמת קטרת לעו אחר הדלת והמזוזה: כי מאתי גלית ותעלי: כי מאתי גל
גלית עצמך: אני צויתי לך עבדתי במקום סתר מזבח אדמה תעשה לי לא בנין אבנים גבוה וצויתי לא ת
תעלה במעלות על מזבחי ואת עשית בהפך לאלהי אחרים במקום מגולה על ההרים הרמים: הרחבת ימ
משכבך: אני אמרתי לא תעלה עלותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר השם אלהיך באחד
טעריך ואת הרחבת משכבך במקומות רבים כי מספר עריך היו אלהיך יהודה יד חזית: בכל מקום ומקום א
אשר ראית הפך בכל מקו אשר תראה כי אני צויתי לך זה שלא תלמדי ממעש הגוים שהם מקריבי בכל מקום
ועשית הפך מצותי בכל דבר: ותשרי למלך בשמן: ותשפירי פירי רב סעדיה זל מעטין תטורה שהיא מ
מנחה: ואני פירשתי בספר

וכן טרונתך ומעריבך: וכן בדברי רזל סיירה הצוברת ממקום למקום: ולמלך בפתח הלמד ליריעה רל מ
מלך אשר טהור היה מוטל בכל הארצות בימים ההם אמר לא דיטעבדת אלהים אחרים אלא טסלקת בטחו
בטחונך ממני ובטחת בזרוע בשר ודם: ועל זה נאמר ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו
ומן ה' יסור לבו שאלו היו עובדים עו ודעתם לאל שהיה הסבה הראשונה ועובדים השמש והירח לכבודו וע
ועובדים צורותם לעבדם היה דע כמו שאמר לא תעטון אתי אלהי כסף וגומ' אלא עוד עשו רעה שהסירו ל
לבם ובטחונם מהאל ובטחו במלך אשר נפלו בידו: ואמר בשמן כי שמן היו מוליכים מארץ י
ישראל כמו שכל עליה ארץ זית שמן: ואמר יהודה ואי המה רוכליך בחטי מניית ופסג נדבש ושמן וצרי כתנו מ
מעריבך: ואמר שמן למצרים יוכל ותרכי רקוחיך: שהיית טולחת להם למנחה שמן רוקח עשית ממנו הרבה
לטלוח למלך אשר להיות לך לעזר: ציריך טלוחיך טלחת אותם במנחה עד מרחוק כי ארץ אשר רחוקה ז
היא מארץ ישראל ותשפילי: הטפלת עצמך עד שאול ובזית בטלחך אל ארץ רחוקה לבקש עזר: ואפשר שיה
סיהיה תשפילי פצל עמד וכן השפילו סבוי כלומר טפלת עד שאול בעבור המעשים הרעים: וית הפסוק כן
כד עבדת לך אנריתא אזלחת במלכותא וכד אסגית לך עובדין טבין סגיאין מערייתך וטלחת אזגדיך עד מ
מרחיק ואמכיתא תקיפי עממיה עד לשאול: ברוב דרכך יגעתי: אלגרצית היית נטשת במנחה בא

בארצך אלו הלכת בדרכי האל ית ועתה כי
דרכים: לא אמרת כנאש כמו האדם היגע בדרכים שיאמר כנאש לבי מלכת בדרכים האלה אטב ואכונח לא
אמרת את כן אלא ערב היה לך כל הטורח ההוא על כן לא חלית ולא כאבת בטורח ההוא מאהבתך ללכת ב
בדרכי העמים ולסור מדרך ה': ופירש חית ירך חיי כחך כלומר מצאת דבר שהיה ערב לך כמו המזונות ו
שהם חיי האדם וכחו: ואת מי דאגת ומי פחדת ותיראי: כי תכזבי: אם תרצי לכזב ולומר שלא ע
עשית אלה המעשים: טזכרתי ממי פחדת כי אותי לא זכרת כשהיית עושה המעשים הרעים ול
ולא שמת על לבך כי לא היית חושבת שאני רואה מעשיך אם כן לא פחדת ממני למה תכזבי טוב הוא שתתן
שתגודי עליהם: הלא אני מחשה: הלא אני שתקתי לך והארכתי אפי ולא הענשתיך מיד: ומעולם: ומקדם
מדתי כן עש בריותי שאני מאריך אפי עליהם: ואותי לא תיראי אבל את לא יראת אותי כי אם יראת אותי ל
לא היית עושה המעשים הרעים: ואם לא יראת אותי בעת המעשה לא תיראי אותי בעת התוכחה שתכזבי ות
ותאמרי לא עשיתי דע: אני

הן לריב ומצח תצומו ולחכות באגרף רשע ל
ולא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם : ה
הכזה יהיה צום אבחרו יום ענות אדם נפשו
חלף כאגמון ראשו ושק ואפר יציע חלזה ת
תקרא צום ויום רצון ליחיה : הלא זה צום אב
אבחרו פתח חרצבת רשע התר אגדות מוט
מוטה ושלח רצוצים חפשי וכל מוטה תגתקו :
הלא פרש לרעב לחמך ועניים מרודים תביא
בית כי תראה ערום וכסתו ומבשרך : ה
תתעלם : אז יבקע בשחר אורך ואחבתך מה
מהרה תצמח וחלך לפניך צדקך . כבוד יהיה
יאספך : אז תקרא ויחיה יענה תשוע ויאמר הנ
הגני אם תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע וד
ודבר און : ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשב
תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים
: ונחך יהיה תמיד וחשביע בצחצחות נפשך
ועצמתך יחליץ וחיה כגן רוח וכמוצא מים א
אשר לא יכזבו מימיו :

הן לריב . הנה אין צומכם כי אם לריב ומצח
ואיך ארא' אותנו אגרף ידוע בדברי רזל כאמר
בעלי אגרופים וזולתו . כיום כמו היום : והכף כף
האמת כי כמו כף השבעה לי כיום והדומי לו להפחית
במרום : שאתם צועקים בתפלתכם כאלו אתם טו
טופכים נפסכם לפני ואינו כי אם דרך מרמה כא
כאלו איני יודע לבבכם . הבוזה אין הנז
הנרצה התענית מלאכול ומלשתות
וכפיפת הראש כמו האגמון והנ' הגומא טכופף רא
ראשו ולא הצעת השק והאפר כי אין המעשים האל
כבחרים ונרצים לפני אם לא בלב נשכר ובמעשי
טובים וטוב מדרכים רעים . הלא זה חרצ
חרצבות רשע . קטורי רשע . וכן כי
אין חרצבות למותם כי מעשה הרשע כשיתחזק יד
ידמה לקשר אמיץ שלא יוכל אדם לפתחו ולהתירו כי
אם בטורח גדול וכפל העני' במל' ואח' התר אגדות
מוטה כי מוטה כמו רשע שממנו העניים מן ימינו
עלי און . אז יהיה המוטה שם העול כמו ויקח חנניה
את המוטה דמה דחקם העניים וכגסם אותם כאלו
ישימו עול ומוטה על צוארם . וית' סרי קטרי כתבי דין מסטוי . נשלח רצוצים חפשים הם העבדי' שהם רצוצים
וטבורים ביד אדניהם עובדים על לא תרדה בן בערך ולא ישלחם מקץ שבע שנים כמו שהוכיח ירמיהו הנ
הכביא גס כן בני דורו על זה . מוטה פירשנוהו . הלא פרנס . הפריסה היא הבציעה . ידוע ברב
בדברי רזל בענין חיתכת הלחם מברך ואחר
וכן עניי ומרודי . עניה ומרודיה ענין טלטול . ומבשרך אל תתעלם להאכיל הרעב ולכסות הערנס הוא ח
חייב לכל ישראל אבל מי שהוא קרובו הוא חייב יותר זה ואם יראה אותו שהוא עני לא יעלים עיניו ממנו ע
עד שיצטרך לשאול מחיתו אלא חייב להלוות לו ולפתוח לפניו דרכים סיריני בהם . ומבשרך . כמו איש איש א
אל כל שאר בסרו ומי טעוטה המעשים האלה מוחזק הוא שמקיים כל המצות אלא זכר מעשים אלו שהם הפך
המעשים הרעים שזכר . אז אם תעשה מעשי' אלו לא תצטרך לצו ולשק ואשר ויבקע כשחר אורך כמו השחר
שהולך ואור עד כבון . היום אורך רל הצלחתך וארוכתך מהרה תצמח רפואתך אם בא עד עת עליך
דעה בגושך או בממוכך עתה בהטיבך מעטיך תצמח רפואתך מהרה תצמח האדמה שהולך וגדל כן תהיה ה
הצלחתך זה יהיה בעולם הזה ובעולם הבא והלך לשניך צדקך כשתמנות כבוד ה' יאספך אל מקום הכבוד אשר
נשאות הצדיקים צרינות שם בצרור החיים נשכה זה הענין ושלט במלות טונות לחזק הענין אלא שבשעש
טנית פרט דברים שזכר בכלל ובשעש השלישי זכר בפרט שמירת שבת שהוא יסוד גדול לכל המצות כמו שבי
למעלה . אז תקרא כי עתה בעשותך המצעים הרעים תאמר למה צמנו ולא ראית אבל בהטיבך מע
מעשיך תדע שאעכ' אותך בקראך אלי ואראה צומך ואשמע תפלתך אם תסיר אם תשוב מהמעשי'
האלה הרעים ותעשה מעשים טובים מוטה פירשתי שלח אצבע מקור כמו שאת למעלה ולהכות באגרף רש
רשע את אם תסיר אותו המעשה הרע ואשי' שלח אצבעך תסיר כדרך בני אדם המריבים שיטלח אצבעו ה
האחר אל פני חברו לא שיכנו וכן תסיר דבר און שלא תריב עם רעך אפי' בדברי והכל הוא בכלל חרצבונ
רשע שזכר ותפק לרעב כפסך ואלה המעשים הטובים שתעשה שתוציא לרעב כפסך ורצונך כלומר
כשתפרו לו לחת ברנח כריבה תעש' ובהסברת פני' טיכיר כי ברצו' ובלב טוב אתה נותן לו וכן
על הכסות שזכר ותפק כמו ותוצא וכן ויסק רצון מה' . מפיקים מון אל זן . תטביע שתהיה פרוסת הלח
פתתן לו כדי שבעה כזהרים . אם היה לך אפלה וצרה תשוב כמו הצהרים שהוא חנוק אור היום . ונחך
ה' כדרך ה' נחני בצדקתך כלת תמיד . יאנח עליך בכל אשר תפנה בצחצחות

דרכיו ראיתי וארפאחו ואנחחו ואשלם נחומי
לו ולאכליו : בורא נבי שפתים שלום ל
לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו : וחרשעים
כים נגרש כי השקט לא יוכל וגרשו מימיו רפ
רפשי ושיט : אין שלום אמר אלהי לרשעים : ו
קרא בגרון אל תחשוד בשופר דרם קולך וזה
והגר לעמי פשעם ולבי יעקב חטאתם : ואתי
יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר צ
צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב ושאלני מ
משפטי צדק קרבת אלהים יחפצון : למה צמ
צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביו
ביום צמכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגשו

וילך סובב מורד שמרד כי נבעבדתי ופכה אחרי
אלהים אחרים כמו שהתענה לבני ..
ראיתי : ראיתי דרכיו כי אינו עמד זמן
אריך בדרך טוב שלא יחטא ויטוב וכיון שהכתיב והג
והגליתיו זמן רב אטוב וארפאחו לל רפואת הנפש ו
כמו רפאה כפטי נטב ורפא לגי אסלח לעוננו ואכחנו
בדרך הטוב כלומר איטיר לבנו שלא יחטא עוד : ו
ואשלם נחומים לו ולאכליו : על הצרות ועל הרעה
ססכל בגלות אשלם לו נחומים כלומר טובבן סינחס
בהם וימתי וימתי לאכליו : לאותם שהתאכלו בגלות
על חרבן ירושלם כמו שאת' טישן אתה משום כל ה
המתאכלים עליה : וית' דרכיו ראיתי ארח תיובתהון
גלי קדמי ותרג' לו ולאכליו להון ולמתאכליו עליהון

בורא ואהיה מחדש דבר ספתיס שיאמר בפי הכל שלום שלום ולא יזכר שם מלחמה בעולם וזה יהיה אח
אחר מלחמת גוג ומגוג : ופירוש לרחוק ולקרוב מירושלם ולקרוב לה ולפי שהמלחמה ההיא
תהיה בירושלם ממך העולם אליה : ורפאתיו : נטב לישראל כמו שפירשנו וארפאחו : וית' הפסוק כן דברא מ
מתלל ספון בשום כל אינשא אמר שלמה יתעבד לצדיקיא די כטרו אנרייתא דמלקדמי ושלמא יתעבד לתביא
דיתבו לאנרייתא קריב אמר ה' ואשכח להון : ויש מחלוקת בדברי רבותינו ז"ל בדבר זה ומקצתם פירשו בהשך
זה ופירשו רחוק בעלי תשובה ופירשו קרוב הצדיקים ולמדו מזה ואמרו גדולים בעלי תשובה מצדיקים גמ
גמורים טנאמר לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב : ופירשו רחוק מי שהיה רחוק ונתקרב וקרוב מי ש
סיהיה קרוב כבר .. וחרשעים : ואי יסופו הרשעים כמו שאמר בכבושת תלכא ויהיו כל זדים וכל עושי ר
רשעה קט וגו' ופי' הפסוק נמשך טעמו עד אין שלום לפי שאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב
אכל הרשעים שהם כים נגרים אין שלום להם אלא יסופו כלם אז : ופירוש כים נגרש כמו הים שהא נגרש א
אל השפה כל רגע ורגע כי השקט לא יוכל אלא יבא גל אחר גל לעולם לא ינוח ובבא אל השפה יגרשו מיתיו
רפט וטיט מקרקע הים אל היבשה ודמה מעשה הרשעים לרפט וטיט כי לעולם לא ינוחו הרשעים מהרגישו
העולם עד שימותו כמו שאמר שם רשעים חרלו רגז .. אין שלום אמר אלהי : כן הוא והספרים שכתוב
בהם אמר ה' טענות הוא כי הראשון אשר בפרשת חנו מבבל הוא אמר ה' וזהו אמר אלהי והסימן ז
ה' אלהי .. קרא בגרון : אמר האל לכביא שיקרא בקול לבני דורו שהיו מראים עצמם טובים והיו רעו
ויוכיחם על מעשיהם ויריס קולו אליהם כמו הסופר שיטמע קולו למרחוק : והקריאה היא בגרון
אף על פי שהדבור הוא נחתך בפה הקול יוצא מן הגרון וכן אמר רוממות אל בגרונם : בקראי נחר גרונכי
אל תחטף : אלא תמיד קרא להם : לעמי : שהם נקראים עמי וכפל הענין במלות טונות .. ואותי

דודים וחפצים בטה ולא בלב ולא במעשה כי העושה צדקה ומשפט לגי נאה לדרוש ולטאול איך
יעשה אכל מי שלא יעשה למה ידרוש הנה בדרשו כופל עוננו .. לבוזה : צמנו : והם אנמרים לי למה צמנו
ולא ראית תעציתנו ולא קבלת תפלתינו : ולא תדע : כאלו לא תדע כלומר אין אתה משגיח בנו
ואויבינו משלים בנו וצמנו ולא ראיתו שהוצעתנו : והתשובה הן ביום צומכם ואיך אראה צומכם ואיכו כי א
אם למריבה כי ביום התעכית יאספן העם ויראה אדם בעל חובו וישאל ממנו חפצו כלומר חובו כי ימצאו
ביום התעכית ואם לא יתן יכנס אותו וידחקנו עד סיתן וגם יכנו באגרוף רשע אם יענה לו שלא כרצונו הכ
הנה כי אין צומכם לאל כי אם לצרכים : עצביכם : תמונכם כמו ועצביך בבית נכרי כי הממון יגיע ה
האדם ועצבונו : ורגז צדי עצביכם לתפארת הקריאה כרגז קוף מקדש והדומים להם : תכנסו מן לא יג
יגש את רעהו : ובא בחולל : ומן התימה שתרגס אותו תכתן וכל תקלתכון תקרבון : תרגס כמו בטין כמ
כמו ויגש אליו יסודה שתרגמו וקריב לוניה יהודה .. הן לריב

אז תתענג על יהוה ותרבבתיך על במותי ארץ
והאבלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יהוה דבר:
הן לא קצרה יד יהוה מהושיע
ולא כבדה אונן משמע: כי אם עונתיכם היו
מברילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם ו
הסתירו פנים מכם משמע: כי בפיכם נגאלו
בדם ואצבעתיכם בעון שפתותיכם דברו שקר
לשונכם עולה תהנה: אין קרא בצדק ואין נש
נשט באמונה בטוח על תהו ודבר שוא הרוז
עמל וחולדי און: ביצי צפעוני בקעו וקורי עב
עכביש יארונו האכל מביצייהם ימות והזורה ת
תבקע אפעה:

אז תתענג על ה' אם תענג את הסבת תענג
על ה' כלומר יספיע לך טובות עד שתתענג
עליו ותודה בו ובטובו כי מאתו הכל וכידו והתב
והתענג על ה' הוא תענג הנפש והגוף רב סעד
סעדיה פי תענג הגוף כלומר תענג גופך יהיה ע
על ה' לא ככסילים טכ בהם לא כאה לכסיל תענג
אכל המסכיל לא ירבה בתענג יותר מדאי כי אם
במשפט בעבור כי הוא מתעסק בחכמה ובה יתע
יתענג יותר אלא שתענוגי הגוף במשפט ייטיבו
סכלו ויחזקו כחתי השלטה והם כח הזכרונות וכח
הבחינה וכח המחשבה והרכבתיך על במתי ארץ
כמו ירכיבו על במתי ארץ והיא ארץ ישראל שהיא
גבוהה מכל הארצות כלומר אם תגלה ממנה יסלי

יסליטך עוד עליה בסכר שמירת סבת ושאר המצות וההבטחה הזאת לכל בני הגלות אם הוא קרוב מזמן ה
הגאולה יזכה לטובה ואם הוא רחוק מזמן הגאולה יזכה לתחית המתים וזכה לארץ ישראל ולטובה והאכ
והאכלתיך כפל הענין במלות טונות ואמר יעקב כי בניו הם מיוחדים בנחלה לא ישמעאל בן אברהם ול
ולא עשו בן יצחק וכן אמר ויעתידה ליעקב לחק לטראל ברית עולם לאמר לך אתן את ארץ כנען חבל כח
כחלתכם ויזל דרשו כל המענג את הסבת נותנין לו נחלה בלא מצרים טכ והאכלתיך נחלת יעקב אביך ו
לא כאברהם טכ בו קוס התהלך בארץ לארצה ולרחבה ולא כיצחק טכ בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצו
האל אלא כיעקב טכ בו ופרצת ימה וקרמה וצפונה ונגבה כי פי ה' דבר וכיון שהוא דבר יקיים דברו

הן לא קצרה יד יהוה מהושיע ויסיורו מהמעשים הרעים טכ להוכיחם ו
עוד על דוע מעשיהם ואמר כי לשון יתלכנו על האל ואמר למה צמנו ולא ראית ואמר להם זה טלח
ראה האל צומכם ולא הושיע אתכם מאויביכם לא מפני שקצרה ידו מהושיע ולא מפני שכבדה אונן משמע
כי הוא שומע צעקתם וכידו להושיע אתכם אלא שצונותיכם גרמו לכם והם מברילים ביניכם לבינו וה
והרי הוא כאלו אינו שומע או כאלו אין כח בידו להצילכם ולמה מפני עונותיכם הסתירו עובר לשלישי
בי אם מפורט הוא כי כפיכם נגאלו בדם בטפיכות דם נקי ואצבעותיכם בעון לשלח את
אצבע ולהכות באגרוף וטפתיכם והנה העין במעשה ובדבור ומלת כגאלו מורכבת
מן כשעל ופעל טלח נזכר טע פועל וסבת ההרכבה כתבנו בספר מכלל וצנינו ענין טיף מן לחם מגו
מגואל אין קורא אחד מהם לחברו להוכיח בצדק ויונתן תרגם לית דמצלי בקשט ואין כשפט
באמונה כי השופט יעזר דינו בטוח על תהו כשמדבר עם חברו טא שאלו לבו עמו כפיו על
מה הוא בוטח על תהו כי חושב בלבו טלח יגלה לחברו אם הוא מדבר בטוא והלא הוא גלוי לפני האל וגם
לחברו יגלה יום אחד מתוך מעשיו והנה בטחוננו בהבל הרע עמל דמה המחשבה להריון והדבור והמעשה
ללידה והולדי ככתב ביד המסך ביצי דמה עוד מחשבתם ומעשיהם לביצי צפעוני כשיבקעו יצא

מהם צפעונים כן מחשבותם רעו ומעשיהם רעים ופירו בקעו הצפעוני מבקצי אותם כמו
ביצת האפרוח שמקור בחוטמו ובוקצ הקליפה מעט מעט עד שיצא כך הם מטרידים לבם תמיד במחשבו
רעות עד שיצאו למעשה וקורי עכביש יריעות שאורג העכביש טאין להם תועלת וקיום והעמדה כן
מעשיהם לא יועילום האוכל מביצייהם טכ לביצי צפעוני טזכר אמר כמו האוכל ביצי צפעוני סימנת ב
בלא ספק כן המתחבר אליהם ולמעשיהם ימות והזורה כמו והזורה בקמץ הריט על משקל על פי אכט
אכטלוס היתה שומה ובלא בסגול תחת הקמץ כמו ולכה בתוך ביתו שהוא כמו ולכה בקמץ וענינו כמו ותט
ותסכח כי רגל תזורה והוא אומר על ביצת הצפעוני כשהיא זורה ברגל אומר אם יאכל אדם מביצי הצפע
הצפעוני ימות וכן אם תזורה רגלו על הביצה תבקע הביצה ויצא האפעה וימיתנו כן כל המתחבר עם הר
הרעים בכל ענין שיתחבר עמהם ימיתוהו ואפעה הוא הצפעוני נשני שמוציא לו וכן תרג' יונתן טכיהם
חיון חורמנין ותרגם והזורה תבקע אפעה ומשחנן ומפקין חיון חורמנין מפריייתתון קוריהם

ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקו
תקומם וקורא לך גדר פרץ משובב נתיבות ל
לשבת : אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך
ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש יחזה מ
מבובד ובבדתו מעשות דרכך ממצוא חפצך
ודבר דבר :

בצחצחות ענין יובש כמו צחה צמא בעת שיהיה
צמא וחסרון טוב בעולם הוא יסביע כפסך ועצ
ועצמותיך יחליץ ידען על דרך נטמעה טובה ת
תרען עצם וזכר העצמות לפי שהם מוסדות הגוף
וכענין זה אמרו רבותינו ז"ל העובר לפני התיבה
ביום טוב של ראש השנה אומר החליצנו ה' אלהינו
כלומר הסביענו ודשנו במצותיך או פי' הכיחנו כ

כי כן פירשוהו לשון מנוחה ואמר כי בארבע לשונות נשתמשו בלשון הזה יסלף יסויב יזון יניח יסלף כ
כמו וחלצה כעלן יסויב כמו חלצני ה' יזון כמו חלוצים תעברו יניח כמו ועצמותיך יחליץ היך מה ד
דאת אמר רצה והחליצנו כגן רנה : שיש בו מעינות יסקוהו והוא רנה וטבע תמיד והירקות אשר בו לחים
או תהיה כמו מוצא מים והוא המקור אשר לא יכזב מימיו כי אפילו בעת היובש הוא נובע וכלות הדבר ה
הוא כזב כאלו מכזב בו שלא היה טעם מעולם על דרך כחש מעשה זית ותירוש יכחש בה .. ובנו

תמך : כי כמו שהמעשים הרעים מחריבים הארץ כן המעשים הטובים מיטבים אותה ופי' תמך
המעשים הטובים היוצאים מתוך יבנו חרבות העולם : החרבות שהיו זמן רב מוסדי דור ודור המוסדות
טעמם זה דור ודור אתה במעשיך הטובים תקומם אותם : וקורא לך גדר פרץ בני העולם יקראו לך כי בז
בזכותך ובמעשיך הטובים יגדלו הפרצות : משובב נתיבות לשבת : כי בחרבן הארץ הנתיבות טוממות או
אין עובר בהם כמו שאמר דרכי ציון אכלות מבלי באי מועד : ויאמרו עליך כי אתה המשובב הנתיבות ל
לעבור בהם לשבת כי מפני ישיבת הערים ישובו גם כן הדרכים : וינתן תרגם ויקרן לך מקיס ארח תק
תקנא מתעב רשיעיה לאוריתא : אם תשיב משבת : מלכת בשבת חוץ לתחום ואמר אם תשיב כלומר
שהוא שבת והשיבות רגלך אחר מלכת עוד לכבוד שבת כל שם
אש' היית הולך בדרך ונזכרת

שכן עשות חפצך שהוא כולל המלאכות שחייבין עליהם מיתה כי אפילו לצאת חוץ לתחום שהוא בלאו חמ
חמור עליך ותשמר ממנו : ביום קדש שאתי קדשתינו כמו שאמר ויקדש אותנו והקדוש הוא שהבדילו משאר
הימים : ופירוש עשות חפצך מעשות ומס משבת עומדת במקום שנים : ורגלך וחפצך חסרים יוד הדברים
ורבותי ז"ל פי' רגלך דרך המקרא לשון רבים שאמרו רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום יכנס
ס' אש תשיב משבת רגלך רגלך קרינן כלומר אף על פי שכתוב רגלך בלא יוד יש אש למקרא : וקראת לש
לשבת עונג : אש תשיב משבת מצות לא תעשה : וקראת לשבת עונג מצות עשה לענג הגוף ביום השבת במא
במאכלים ערבים וטובים שמתוך שיטתו משאר ימים לטוב יזכר מעשה בראשית ושהאל חדשנו מאין וטב
ושבת ביום השביעי ומתוך כך יטבח לאל ויפארהו בפיו ובלבבו ותתענג כפשו בו : ופי' וקראת כמו מקרא
ק-ט לקדוש ה' מכובד : כפל ענין במלות טונות : ורבותי פירשוהו ביום הכפורים שאתי מאי דכתיב לקדוש
ה מכובד זה יום הכפיר שאלו בו לא אכילה ולא שתייה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה : וכבדתו מעשות
דרכיך : זה הכבוד שתמנע מעשות כל מלאכה כי פירוש דרכיך חפצך ומעשיך כמו דרכי ספרתי ודרכיך ל

למחות מלפני והדומים להם : ורבותינו ז"ל פירשו דרכיך מנהגך שלא יהא מנהגו של שבת כמנהגו של חול
כמו שאמרו וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכן שלא יהא הלבוש של שבת כהלבוש של
של חול וכן שלא יאכל המאכלים והמטעה של שבת כשל חול ופי' לשונות מנהג עת האכילה להקדים או לאחר
: ומצוא חפצך : כפל הצנין במלות טונות כי הוא כמו מעשות דרכיך כמו שפי' על דרך הפשט : וכן תרגם י
יונתן מלשקא צרכך : וז"ל פירשו ממצא חפצך בדברים שלא ידבר בשבת בחפציו והם הדברי ספריק ל
לעשותה בחול ורקדקו מחפצך ואמרו חפצך אסור לדבר הא חפצי שמים מותרים כמו שאמרו חשבונות
של מצוה מותר לחשבן בשבת : ואמרו פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמרו מדרכין על התינוקות ליארסו
ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות כי כל הדברים האלה אם ידבר בהם הם מצוה ואש' ללמדו במה
סיחיה כדי שלא יהיה גנב ומלסטים את הדברות : ואמרו ודבר שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול כ
כלומר שידבר בשבת בנחת וימעט בדברים : ואמרו דבר דבור אסור הרהור מותר : ואף על פי כן החסי
החסידים היו נשמרים אפילו מהרהור חפציהם אלא בחפצי שמים כמעשה החסיד שהוא שמספר במסכת
שבת : ויתודבר דבר ומלמלל מלן דאונם פי' דבר און כי כן מתרגם און אונם וזה אסור אפילו בחול ..

ישעיה

וחסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמד כי ב
בשלה ברחב אמת ונבוחה לא תוכל לבא : ו
ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וירא י
יהוה וירע בעיניו כי אין משפט : וירא כי אין א
איש וישתמם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו וצ
וצדקתו היא סמכתו :

והסג אמר על דרך מטל כי המשפט שב לאהר
כי אין לו מקום ביניהם : וכן הצדקה מ
מרחוק תעמד לא תקרב אליהם : והמשפט הוא לש
לשפוט בין שני בעלי ריב להצדיק הצדיק ולהרשיע
הרשע בדיונו : והצדקה היא לתת לעני ולהלוות לו
וגמילות חסדים ותקון המדות בין לעניים בין לע
לעשירים : והאמת להיות דובר אמת ולא יסקר בע

בעמיתו בפקדון או בתשומת יד והדומה להם ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב וראש האמת שיודה באל ובמ
ובמנותיו : ונכונה הוא היושר שיהיה ישר בדרכיו ובמה שבינו לחברו ולא יאהב לעצמו יותר מלחברו כמו
שכאמר ואהבת לרעך כמוך ויהיה ישר עם כל אדם מאיזה עם שיהיה : ומה שאמר ברחוב כי בסתר היו בה
בהם אנשי אמת : וכן אמר ורמיהו ובקטו ברחבותיה אם יש איש מבקט אמונה כי אנשי אמת היו נחבאים ל
לא היו מתראים בפני האחרים כי היו נבזים ושפלים בעיניהם : וית' משפט עבדי דינא וצדקה עבדי רעו
זכותא : אמת עבדי קושטא : ונכונה עבדי הימנותא : ותהי האמת נעדרת שלא היתה נמצאת ביניהם
כלל כאלו לא היתה מעולם : וסר מרע משתולל : אינו נמצא כאלו טללו ובזו אונתו מן העו

העולם : וירא וירע בעיניו כי אין משפט : זכר משפט והכיח האחרים כי זה קשה מכלם כי אם אין משפט ב
בטל סדר בני אדם ולא יעמד היטוב : ואמרו רז"ל גדול כחו של חמם שהרי דור המבול עברו על הכל ולא כ
נחתם עליהם גזר דין אלא על החמם שכאמר כי מלאה הארץ חמם מפניהם : וירא כי אין איש : ה
הנה נמצאו בתורה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ואמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך

וכן אמר ובקשתם מעם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרסנו בכל לבבך ובכל כפטיך הנה על ידי התשובה יהיה
קבוצ גליות : וישעיה אמר וירא כי אין איש ותושע לו זרועו וגו' וכן אמר ואביט ואין עוזר : וכן אמר דרכיו ר
ראיתי וגו' כמו שפירשנו למעלה ואמר יחזקאל לא למענכם אני עושה בית ישראל וגו' ואמר והוצאתי אתכם
מן העמים וגו' ואומר וברותי מכם המורדים והפושעים בי מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל אדמת ישראל
לא יבאו : וגם בתורה אמר וזכרתי להם ברית ראשונים וגו' כראיה כי בחסד האל ובזכות האבות יצאו לא ב
בזכותם : וגם בדברי רז"ל ראינו שהיו נבוכים בזה אם יצאו על ידי תשובה אם לא ואמרו אמר ר' יוחנן אי
אין בן דוד בא אלא או בדור שכלו זכאי או בדור שכלו חייב בדור שכלו חייב דכתיב וירא כי אין איש וישת
וישתומם כי אין מפגיע והדר ותושע לו זרועו : בדור שכלו זכאי דכתיב ועמד כלם צדיקי לעולם ירשו ארץ :

ועוד אמר ר' יהושע בן לוי רמי כתי' ואין עם עכני שמיא כבר איש אתא הני וכת' עני ורכב על חמור הא כ
כיזד זכו עם עכני שמיא לא זכו עני ורכב על חמור ועוד בדבריה ר' אליעזר אומר אם ישראל עושים תשובה
מיד נבאלין סכ טובו בני טובבי : אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר חכם נמכרתם בעז' ולא בכסף תגאלו אלא
בתשובה ומעשי טובי : הנה אנו רואי כי מסופקי' היו אם יהיה קבוצ גליו ע' תשובה או לאו וזה מפני מחלוקת
הפסוקי' : ואפשר לתרץ הפסוקי' כי רוב ישראל ישובו בתשובה אחר שיראו סימני הגאולה ועל זה כאמר וירא
כי אין איש כי לא ישובו בתשובה עד שיראו תחלת הישועה ועדין יהיו בהם פושעי' ומורדי' ויצאו מהגלות ב

בכלל רוב ישראל הסבי' בתשובה ויכלו בדרך שלא יבאו לארץ ישראל : ובאמרו וירא כי אין איש ר"ל על כלל
ישראל שלא ישובו בתשובה שלמה ולא יפגעו לאל בלב נכון עד שיראו סימני הגאולה : ואיש אומר על כלל
ישראל כמו ואיש ישר נשבע במצפה שהיו סס כל ישראל כי לא יתכן שלא יהיה איש ואנשי' בישראל צדיקים
וטובי' שיהיו ראויים לגאולה אבל לא לגאול כל ישראל : וכן מה שאמר רז"ל דור שכלו חייב רובו כי לא ה
היה מעולם בישר' דור שכלו חייב שלא היו בהם אנשי' צדיקי' וטובי' וגם החייבי' לא אמר שיהיו חייבי' כליה חז'
אלא שאין ראויין לגאולה : וישתומם : ענין תמהון לבב וכן כאשר שמעו עליך רבים : אשתומם כשעה חדא :
מפגיע ענין תפלה ובקשה כמו אל תפגע ב' ותושע לו זרועו כי אין עוזר וסומך עמו כי אם כחו וצדקתו ל
לכדו כי מעשה האיש וצדקתו הם כעוזרי' וסומכי' למושיע אותו : ואמר זרועו ואמר צדקתו אמר זרועו כנגד
הגוים לקחת נקמה מהם האומרים היוקח מגבור מלקוח כמו שפי' : ואמר צדקתו כנגד האבות שזכר ברייתו
עמהם ולזרעם אחריהם ועושה עמהם הצדקה להושיעם מהגלות : ובאמרו ותושע לו ר"ל לעצמו והטעם ל
לפי שעל האדון מוטל להושיע עבדו מיד המחזיקים בו והמשתעבדים בו כמו טעמים בכו אמות העולם ו
היום ובתשועת העבד יושע האדון ר"ל שיגדל שמו : וכן הושיעה ימיוך ועכני : וילבט

קוריהם

כמו קורי עכביש סאינס ראויס לעס
לעשות מהם בגד ולהתכסות בהם כן
לא יתכסו הם במעטיהם בבא הרעה עליהם בעב
בעבור כי מעטיהם מעטה און רגליהם

וימהרו כי אפי' החייב מיתה ראוי לדיון

לאמץ דינו ולא ימהר בדיני נפשות והם ימהרו לעס
למפקד דם נקי דרך שלום לא ידעו כי ל
לא דרכו בה עקמו להם הם עותו

כתיבותיהם לעצמם כי יכסלו בס על בן

הפסוקים האלה עד וירא כי אין אים

דברי הנביא על לסון בני הגלות הזה כי בעון האב
האבות עס עון הבנים ארצה הגלות הזאת כי רוב
ישראל לא שבו עוד וישגלו בגלות ראשונה וכן אמ'
ירמיהו הנביא על לסון בני הגלות אבותינו חטאו ו
נאינס ואנחנו עונותיהם סבלנו ואמר דוד על לס
לסון בני הגלות אל תזכר לנו עונות ראשונים ואמ'
על כן סהרבו אבותינו להרע אנחנו עוד היום בגל

קוריהם לא יהיו לבגד ולא יתכסו במעשיהם
מעשיהם מעשה און ופעל חמם בכפיהם : רג
רגליהם לרע ירצו ומחרו לשפך דם נקי מחש
מחשבתיהם מחשבות און שוד ושבר במסיל
במסלתם : דרך שלום לא ידעו ואין נשפט
במעגלתם נתיבותיהם עקשו להם כל דרך בה
לא ירע שלום : על כן רחק משפט ממנו ולא
תשיגנו צדקה נקוח לאור והנה חשך לנגחות
באפלות נהלך : נגששה בעורים קיר ובאין
עינים נגששה בשלנו בצחרים כנשף באשם
באשמים כמתים : נהמה בדבים בלנו וכיו
וכיונים הגה נהגה נקוח למשפט ואין לישועה
רחקה ממנו : כי רבו פשעינו נגדך וחטאותינו
ענתה בנו כי פשענו אתנו ועונותינו ידענום :
פשע וכחש ביהוה ונסג מאחר אלהינו דבר ע
עשק וסרח חורו והונו מלב דברי שקר :

בגלות והנה האל טופטנו מדה כנגד מדה הם רחקו המשפט והצדקה והשלום על כן רחק משפט ממנו ולא
תשיגנו צדקה כי ממדות הבורא הוא לפקוד עון אבות על בנים כשאחוזין מעשה אבותיהם בדיהם : נקוח
לאור ינס נקוח לאור ולישועה שהיא האור והנה חשך והוא הגלות וכסל הענין במלות טונות : נגששה
בעורים קיר : כמו כמשה מן והיית ממטס בצחרים והצרות בגלות הם החשך והעורון באשמים
כמתים : הרי אנו חטובים כאלו אנו נקברים כמו המתים : ומלת באשמים פירטה אלל כי הכין כוספת וס
ושרטון אטס מן תאטס שמירן שהוא ענין שממה והקברים הם מקום שממה וית' אתאחד באפכא כמה דאח
דאחידין באפי מתיא : נהמה כדבים כלנו : קול הדבים בקול המיה ויללה וכן היונים הנוגות בקול
יללה כי ההגינה והיללה כמזא בזה הענין בקול יללה וכן אמר כינוי הגאיות כלס הנמות : וית
עמיכא מן קדס בעלי דבכנא דמתכנסין עלכא כדוכין : למשפט : טיקח האל משפטנו מאויבינו : כי
רבו פשעינו עס פשעי אבותינו כי בתחלה אמר כי בפשעי האבות היה אריכות הגלות ועתה חסיף
ואמר לא בפשעי האבות לבד ולא בפשעי הבנים לבד אלל אלה ואלה גרמו : ואמר כגדך כי אנחנו מתו
מתודים בגלות על עונותינו סהם גלויס וידועים לפשעי האבות נגדך לא כמו האבות שהיו אומרים מ
מקצתם אין ה' ראה אותנו : וחטאתינו ענתה בנו : אמר וחטאתינו לסון רבות ואמר ענתה לסון יחידה לל כל
אחת ואחת מהחטאות העידה בנו כי בעונת העונות באות לנו הצרות וכמהו לסון יחיד על רבים ועינו קמה
ויבא אלל אכסיה : כלכדה הקריות לא תמערד אסוריו והדומים להם : אפכא : שאכחנו מכירים בהם ומתודים
עליהם : וכסל הענין ואמר ועונותינו ידענום : פשע : וכחש בה : סניהם מקור : וכן נסוג דבר : הורו

והגו מקור און יהיה נסוג מכחי העין והגון לפעל

כמו כחשו בה ויאמרו לא הוא שהרי את כגדך כלומר שהנא יודע בנו ובמעשנו אלל פי וכחש בה כי כשיכחש
אים בחברו כאלו מכחש בה וכן אמר ומעלה מעל בה וכחש בעמיתו : וכיון שמכחש בעמיתו שהפקיד אללו
און שהלנה לו בלא עדים הרי הוא כאלו מכחש בה שהרי הוא עד ביניהם : און פי בה כמו סת' במימרא דה כל
כלומר כחש במצותו סניהו לא תכחשו ולא תסקרו אים בעמיתו : נסוג מאחר אלהינו : הפך אחרי ה' אלהיכס
תלכו : נסוג שרשן נסוג ענינו ענין התאחרות כמי שסב לאחור : וכן והוסג אחור משפט : וסרה : רוצה לומר
דבר סרה פירוש מעוותת : הרו כמו הרו עמל הנזכר למעלה : ובאה ההא בחולס והיה משפטו בקמץ : וכן ו
והגו כי שרשן הגה ובא ההא בחולס במקום קמץ ופירושו כמו הרו עמל שפירסנו למעלה : ומה שחוטבים ב
בלבס ומוציאים מן המחשבה אל הדבור ואל המעשה מחשבותיהם ודבריהם דברי שקר : ואדוני אבי זכרו
לברכה פירש הרו כמו להזנות את בני ישראל שסרשן ירה : ויונתן תרגם הרו והגו מורין ומפרקן : והוסג

כי הנח החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועל
ועליך יורח יהוה וכבודו עליך יראה : והלכו גו
גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך : שאי סביב
עיניך וראי כלם נקבצו באו לך בניך מרחוקי
יבאו ובגתך על צד תאמנה : אז תראי ונהר
ונחרת ופחד ורחב לבבך כי יהפך עליך המון
ים חיל גוים יבאו לך : שפעת גמלים תבסך ב
בכרי מדין ועיפה כלם משבא יבאו וזהב ולבנה
ישאו ותהלת יהוה יבשרו : כל צאן קדר יקבצו
לך אילי גביות ישרתונך יעלו על רצון מובחי
ובית תפארתי אפאר : מי אלה בעב תעופנה וב
וביונים אל ארבתיהם :

זמן ישועתך שהיא לך אורה גדולה : וכפל הענין ו
ואמר וכבוד ה' עליך זרח : וכן תי' ארי מטא זמן פו
פורקן : וי' כי בא אנך סקע אנך כמו וכא ה
השמש את דרך משל סקע אנך שהוא אנך בעולם
הזה ויהיה לך תמורתך אנך גדול והיא הישועה וה
והשמחה : וכן אמר לא יהיה לך עוד השמש לאור יו
יומם והכל דרך משל : כי הגה החשך חשך
וערפל משל על הצר : יזרח וכבודו
עליך יראה כפל ענין במלות שונות כי ה' כבוד ה'
ו' כמו בכבודו וכן כראה בכבודו : והלכו
גוים : כמו שאתם והלכו עמים רבי ואמר

לכו ונעלה אל הר ה' נאל בית אלהי יעקב ויורנו מ
מדרכיו ונלכה בארחותיו זהו טיכנו הגוים לאור י

ישראל ומלכיהם ושניהם : זרחך ש' ואמר ממנו זרח על משקל צמח פרח : שאי סביב כלם פירוש
בניך ובנותיך : וכן תי' כל עם גלותך : ובא הידיעה אחר הכנוי כמו וישנו את
ותראהו את הילד והדומים להם שכתבנו בספר מכלל : תאמנה מענין כאשר ישא האומן את היונק : והיתה
הנ' ראויה להדגש לחסרון כן השמש כי הנ' כתובה לרבות : ואחל כתב כי המלה יחידה והנ' שרש וההא
נוספת כהא ותקרבנה ותבאנה ואף על פי שאמר ובנותיך ר' כל אחת ואחת : ופירוש על צד תאמנה על צ
צד המלכות והערות כמו שכתוב ושנותיהם מניקותיך : אז תראי מן ראה : ורבים טעו בזאת המלה ו
טקראו התי' בגעיא כמו מן ירא וגם יש ספרים שכתוב
בכך תחזין ותנהרין ופי' תראי בניך שיבאו מכל צד ויזהבו פניך זהו ונהרת שהוא ענין אורה כמו נאל תוש
תופע עליו נהרה : הביטו אליו ונהרין : נפחד ורהב לבבך : נפחד כאדם הנבהל בבא אליו טובה רבה פתא
פתאס ורהב לרוב הטובה ולרוב העם שיבאו בך כי כמו שיצר הלב בעבור הרעה והזרה והאכל כן ירחב
לטובה ולשמחה : כי יהפך עליך המון ים : כי היית חרבה ושמה ועתה תהיי בהפך : כי יבאו עליך עמים ר
רבים כהמון ים : וינתן תרגם ודחלין ויפתי לבך בדחלת חטאין ארי אתחליף לך עותר מערבא נכסי ע
עממיא יעלון לגוי' : שפעת ענין רבני' : וכן ושפעת מים תבסך : כי שפע ימים ינקו : בכרי הם גת
גמלים הקטנים עולי ימים : וכן בכרה קלה : ותהלותי ה' יבשרו : כתרנימו וראתן עמהן בתנוס
בתנוסכתא דה' יהוה משתעין כלומר הגמלים והסוחרים : והזהב והלבונה יביאו אותם בשמחה גס למכ
למכחה למלך המשיח ולבית ה' : וטעם יבשרו לפי שהיו אמות העולם חדשים בספור תהלות ה' כי עד אותן
הזמן ישראל הוא שיתחדו בספור תהלות ה' : וכל מספר חדשות יקרא מכשר : כל צאן קדר ר' רוב
כמו וכל הארץ באו מזרימה : קדר נכביות מגדלי צאן לרוב כי הם יושבי
ממקום למקום מבקשים מקום המרעה : אילי נכביות ישרתונך חסר בית השמוע ופי' באילי נכביות ישרתונך
הגוים שיביאו לך מנחה מהם : ישרתונך מלעיל האתנחתא בתיו לפיכך הנ' בסג' : יעלו על רצון מזבחי
כמו הפוך יעלו על מזבחי לרצון : וכן מקום שס קבר כמו מקום קבר שס : ופירו' יביאו מנחה מהם וכן
יעלו מהם על מזבחי טיקריבו מהם קרבן לה' או ישראל יקריבו מהם : ויש מחלוקת בדבר זה בדברי רז"ל כי
ר' אליעזר אומר שאין מקריבין מבהמות הגוים לא אכחנו ולא הם לפי שחוששין בהם לרביעה : והקשו זה
הפסוק לר' אליעזר ותיירץ כלם גרים גרורים הם לעתיד לבא דכתיב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לק
לקרא כלם בשם השם ולעבדו שכם אחד : אפאר שיביאו הם הגוים מנחה וקרבנות וטעם אפאר שאתן ז
בלבב לפארו וכן טעם אהפוך אל עמים : מי אלה אמר תעופנה לשון נקבות על קהלות ישראל ו
העולו מהגולה מזה ומזה ותבאנה קל מהרה
כי היא התנועה הקלה שבתנועות : וכן מחץ יעוף יומם : וכיוצא אל ארבותיהם : כי יותר יעופו מהרה ב
בשובם אל קניהם ממה שיעשו בזאת מהם מפני שממהרות לשוב אל גזליהם שהניחו להאכילם מאשר
בפיהם : ארבותיהם הם חלונות השוכך : וכף כמניס פתחה לדיעה כלומ' היוני' שיתחן הגזלי' בשוכך :

וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו ויל
וילבש בגדי נקם תלבשת מעט כמעיל קנאה :
בעל גמולת בעל ישרים חמה לצדק גמול לא
לאיביו לאיים גמול ישרים : ויראו ממערב את
שם יהוה וממזרח שמש את כבודו כי יבא כנח
כנהר צר רוח יהוה גססה בו : ובא לציון גואל
ולשבי פשע ביעקב נאם יהוה : ואני זאת ברי
בריתי אתם אמר יהוה רוחי אשר עליך ודברי
אשר שמתי בפיו לא ימושו מפיו ומפי זרעך
ומפי זרעך אמר יהוה מעתה ועד עולם :
קומי אורי כי בא אורך
וכבוד יהוה עליך זרח :

וילבש צדקה כליו יהיו סני מינים על דרך משל
כלי צדקה וישועה לישראל וכלי נקם לבגדים
והמשיל כלי היסועה לכלי מלחמה שהם מנן שריון ו
וכובע משל סיגן על ישראל כגלגל ובצאתם מהגלות
מהאויבים שלא ידעו להם : והשריון והכובע אינם
מלבושים אלא לפי טעם בעת המלחמה והתעוועה תא
תאריך מעת התחלת עד סיהיו ישראל בארצם ובטעת
מלחמת גוג ומגוג והמשיל כלי הנקם והקנא לבגדי
והמעיל סילבס האדם אותם כל טעם כי עוד כל ימי
עולם יהיו אמות העולם עבדים לישראל ורדו בטמ
בטמאיהם ובני ככר אכריהם וכורמיהם והוא נק
נקם וקנאה על הסעבוד שסעבדו בישראל כל ימי
הגלות תלבשת שם : ואמר השם אחר הפעל לחזק
הענין כמו ויזנס דוד צוס קצף על אבתינו קצף ומעלה מעל למען טבוח טבח : והדומים להם : כמעיל
המש כקראת רפה שלא כמנהג ברוב אלא סממנה כמהו : בעל גמולות כמו סלבס קנאה על גמולות
טמל לפרעה ולסנחריב ולשאר צוררי ישראל כן ילבש
הענין עוד לחזק ואמר בעל ישרים כמו טמלם על אותם גמולות לאויבינו כן ישרים : ומהו הטלם חמה לצ
לצדק גמול לאויביו : גמול הרע שעשו לישראל ישרים להם : וכפל עוד ואמר לאיים גמול ישרים : לאוי הגוים
וזכר איים לפי שישראל מפוזרים בגלות בכל האיים וכלם הרעו לישראל ולכלם ישרים האל גמול :
ויראו ואחר טמלם הגמול ייראו אותם כל העולם ממערב וממזרח כלות בכל העולם : כי יבא כנהר צר
פי אהל יבא לשון סקיעה כמו ובא השמש וטהר את יסע הצר ולא יראה עוד כמו הכהר שיכנס
ביס ולא יראה : ופיר' נוססה ענין כיסה : אמר רוח ה' תניס הצר שלא יראה : ונוססה מבנין מרובע ושרסו כו
כוס ואז ובא לציון גואל : ובדברי רזל אס ראית דור טצרות רבות עליו חכה לו טכ כי יבא כנהר צר וגו' וכתיב
בתריה ובא לציון גואל : ויש לפרט כי יבא כנהר צר טעם למה טאמר וייראו ממערב וגו' וטעם למה ייראו ה'
כי יבא כנהר צר כי יבא גוג ומגוג שהוא הצר בארץ ישראל כמו הכהר הבא במרוצה ואז רוח ה' נוססה בו ות
ותכלכנו מן העולם כמו טכ בכבואת יחזקאל וכבבואת זכריה ואז ובא לציון גואל כי אף על פי סיהיו ישראל ב
בירושלם קודם שיבא גוג ומגוג כיון שיבא הוא יאמר כי לא בא להם גואל הנאיל ואמות העולם באים וכל
ונלחמים עליה וכטישטהו האל טס בדבר וכדס וגעס טוטף ואבני אלגביס אז יאמר כי בא לציון באמת
ולשבי פשע ביעקב כי אז ישובו כל ישראל בתשובה סלמה : ונוססה מענין כס כמו כמסוס כוסס : כי מנהג
העולם כי כוססא הכס מכה בראשונ' בחיל סכנגדו ורנח ה' תהיה כוססה בו ומכה בחיל גוג ומגוג ועל הדרך הזה
ת' וייתון בטפע נהר פית מעיקים ובמימרא דה' יתברון : ובא לציון גואל : מפרט הוא : ולטבי מל
מלרע : ואני זאת בריתי אותם : פי' החכם : ראברהם בן עזרא זאת הברית טאב
טאכרות
עמהם רנח הכבואה סיהיה להם זהו טאמר רוחי אשר עליך : ודברי אשר טמתי בפיו :
כפל דבר כמו סכתנו ויהיה אחרי כן אטפוך רוחי על כל בטר וגו' : והכבואה לא תפסק מהם לעולם זהו טאמר
לא ימושו מפיו : אמר כנגד ישראל : ואהל פי' כי בריתי היא התורה סכתנה בברית והבטיחם שלא תמוט
מפיהם לעולם ותהיה ברית דבר שהוא קיים כי כל ברית הוא קיוס דבר : ולפי דעתי כי כן הוא פירוש הפסוק
אז ואני פי' ואני מבטיח אותם בזאת לפי טאמר ולטבי פשע ביעקב סיהיו בלי עון נקיים מכל פשע אמר כי ו
זאת תהיה בריתי אותם : כמו טאמר ירמיהו וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה וגו' ואמר ונתתי
תורתי בלבם וגו' ואמר כי כלם ידעו אותי למקטנס ועד גדולם : וזהו טאמר רוחי אשר עליך זאת רנח טהרה
טאתן בתוכם שלא יחטאו עוד וזהו טאמר יחזקאל ואת רוחי אתן בקרבכם ועטיתי את אשר בחקי תלכו וגו'
זהו טאמר ליטעיהו רוחי אשר עליך כי זאת הרנח היתה בכביא ואמר לו טאותה הרנח תהיה לישראל אז : ודברי
כמו שהם סדורים בפיו : ואמר כנגד ישראל לא ימושו מפיו אחר טאמים אותם בפיהם לא ימושו עוד לעולם
לא מפיו ולא מפי זרעך לעולם : קומי אורי : אמר כנגד ירושלם ואורי צווי וכבר פירטנו כי האורה
בהפכו על הצרה ועל הרעה שיבא : כי בא אנרך : הגיע זמן

ישעיה

ולא ישמע עוד חמס בארצך שוד ושבר בגבו
בגבולך וקראת ישועה חמתך ושעריך תח
תהלה: לא יהיה לך עוד חשמש לאור יומם ו
ולנגה הירח לא יאיר לך והיה לך יהוה לאור
עולם ואלהיך לתפארתך: לא יבא עוד שמ
שמשך וירחך לא יאסף כי יהוה יהיה לך לא
לאור עולם ושלמו ימי אבלך: ועמד כלם צד
צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה י
ידי להתפאר: הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי
עצום אני יהוה בעתה אחישנה:
רוח יהוה עלי יען משח יהוה אתי לבשר ענוים
שלחני לחבש לנשכרי לב לקרא לשבויים דרו
דרור ולאסירים פקח קוח: לקרא שנת רצון ו
ליהוה ויום נקם לאלהינו לנחם כל אבלים: ז
לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר
שמן ששון תחת אבל מעשה תהלה תחת רן
רוח כחה וקרא להם אילי הצדק מטע יהוה ל
להתפאר:

לא ישמע עוד חמס: שיעטו לך הגוים לא ישמע
עוד וקראת אז תקראי ישועה חמתך כי ל
לא תצטרכי עוד לעלות על החמות ולסגור השערים
משני האויב לשיכך תקראי להם ישועה הפך המל
המלחמה שהיתה מקדם בשערים: וכך בשערים לא
יספרו בהם אלא תהלות ה': וית ויערעון פורקן על
סודך ועל תרעך יהון מסבחיך: לא יהיה כ
כבר פירטנו כי ימשיל היסועה והטובה
לאורה אמר כל כך יהיה אורך גדול שהוא אור ה' והו'
הטובה הגדולה עד שלא יהיה נחשב אור השמש ואו
ואור הירח לכלום והכל דרך משל כמו שאמר ואור ה'
החמה יהיה שבעתים לתפארתך: שתתפאר בכבודו
וטובו שיגדיל עמך: לא יבא גס זה משל כת
כתרגומו לא תבטל עוד מלכותך ויקיך
לא יעדי: ועמד כלם צדיקים: שיצרף אותם
האל כמו שכתנו וצדפתים כצרף כסף
והנשארים יהיו כלם צדיקים וקדושים כמו שכתוב
והיה כל הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יא
יאמר לו וגו' לעולם ירשו ארץ: שלא יגלו עוד ממנה
לעולם כי יהיו כצר מטעי שיראו במעסיהם כי אני כטעמים לא ככר אונה שכל עליהם מדוע קויתי לעשות
ענבים ויעצ באנשים ולא היה כראה שהיה מטע ה' אלא זמורת זר: להתפאר בהם בקרא להם עס
ה' כמו שאמר ישראל אשר כך אתפאר: הקטן אינו אמר על גוף אחד כי מה ענין קטן וצעיר אלא רל
הטוב והמשפחה הקטן מהם יהיה לאלף
במנהג ואמר והצעיר לגוי עצום: אני ה' בצעה אחישנה: זאת הטובה שאני מביטחם אני ה' אבטחה שהיכלת
בידי: ואמר בצעה ואמר אחישנה זכנ אחישנה לא זכנ בצעה: ויש לפי כטיגוצ עתה אחישנה לגמריה מהרה כי
לא יאריך זמן מעת החל היסועה עד כלותה: וית אכא ה' בזמנה אייתונה: רוח ה' עלי אלה הם דברי הכ
הנביא על עצמו רל כי הבטורת הטובה שאמר ונעתיך לומר רוח הנבואה
עליו נשלחו האל לבשר בהם ישראל הצעירים להיות בגלות זמן ארוך וימצאו אלה הנחמות כתובות ולא יתו
יתאשמו מן הגאולה כי משי ה' הם אלה הנחמות ששלחני לאמרם ולכתבם לבשר בהם בני הגלות שהם ענוי
ונשכרי לב כי סובלים הגלות לשם ה' ואלו רצו להפחד מיוחדו ומתורתו היו באחד מהעמי אשר הם ברשות
וטעם משח רבה וגדל ומנה אותי להיות שליח באלה הנחמות: וכך ומאמת את חזאל תמטח לכביא תחתך: א
אל תגנו במשיחי: ולפי שמנוי המלכים הוא עי' משיחה כאמר למנוי אחר לשון משיחה ואף על פי שאין שם
משיחה ופי' יען בעבור כי אפשר שתפירה עליו רוח כבואה ולא ימנה אותך להיות שליח לבשר בבבואה ההיא
אחרים לשיכך אמר רוח ה' עלי יען מזה אותי כלומר מה שאני אומר ברנח כבואה שהיתה עלי בעבור כי ה
האל מנה אותי לזה להיות שליח לבשר ענוים לחבש לנשכרי לב: פקח קוח: שתי מלות וענינם מלה אחת ופי'
פתוח המאשר: ויש לפרטנו כענין שתי מלות וטיקראו לאסירים פקח קוח רוצה לומר שיפתחו מתאשרם: וכך יקראו
להם קוח שרשן לקוח רל שילקחו מהגלות: ואחל פירש כי שם המאשר קוח לשי שהם נלקחים ונכלאים בו כא
כאלו אמר פתחו בית המאשר ויצאו האסירים: וית נלדאסירין אתגלו לכהנר: לקרא: טנת רצון: טנת
הגאולה שהיא טנת רצון כמו שכתוב וברצוני נחמתך אבל טנות הגלות היו טנות קצף כמו ש
שאר כי בקצפי הכיתך: ויוס נקם הוא יוס גוג ומגוג שינקם ה' בהם ובזה ינחם האל כל אבלים: ואחר כך
פירש מי הם האבלים ואמר לאבלי ציון: לשום שאר תחת אשר: כי מנהג האבלי לשום אשר בראשן: ש
סמן סמן: וכך סמן סמן מחכירך וזה גלה
כי אין מעשה תהלה הפך רוח כהה אש לא יהיה דרך משל כי מצאנו גס כן מעשה ולבישה ברנח כמו ורוח ל
לכטה את עמארי: סמן סמן תחת אבל: כי האבל אינו סך סמן כמו שאמר בדבר התקועית: כהה תאר לכן
לנקבה: וכך והיא כהה ופי' רוח קצרה וחלושה וכך וכהתה כל רוח כי רוח ישראל קצרה בגלות: אילי הצדק

כי לי איים יקח ואניות תרשיש בראשונה להב
להביא בניך מרחוק בספס וזהבם אתם לשם
יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פארך : ובנו ב
בני גבר חמותיך ומלכיהם ושרתונך כי בקצ
בקצפי חביתך וברצוני רחמתיך : ופתחו שע
שעריך תמיד יומם ולילה לא יסגרו להביא א
אליך חיל גוים ומלכיהם נחוגים : כי חגוי וח
וחממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו וחגוים חר
חרב יחרבו : כבוד הלכנון אליך יבא ברוש ת
תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומ
ומקום רגלי אכבד : והלכו אליך שחוח בני מ
מעניך והשתחוו על כפות רגליך כל מנאציק
וקראו לך עיר יהוה ציון קדוש ישראל : תחת
היותך עזובה ושנואה ואין עבר ושמתיך לגאול
עולם משוש דור ודור : וינקת חלב גוים ושוד
מלכים תינקי וידעת כי אני יהוה מושיעך וגאל
וגאלך אביר יעקב : תחת הנחשת אביא זהב
ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת
ותחת האבנים ברזל ושמתי פקדתך שלום וגג
וגגשיך צדקה :

כי לי איים יקח : פי' טובני האיים : יקחו לי כי
ידעו כי אני המטיב ומרוע לפיכ' יביאו ב
בניך במקומם ואפי' יהיו רחוק יביאו אותם אל ארץ
ישראל ואניות תרשיש בראשונה בחסרון כף הדמיון
כבראשונה כמו שהיו באות אניות תרשיש בראשונה
בימי שלמה : כספם וזהבם אתם : אפשר כספם וז
זהבם של ישראל כלומר עם כל ממנוס יבאו לא י
יביאו ממנוס דבר בארצות הגולה : או אפשר כס
כספם וזהבם של הגוים כמו שכתב בעולי : בכל י
יבאו והו' אנשי מקומו בכסף וזהב וברכו ובהמ'
לשם ה' אלהיך כי ישמעו את שמע כבודו וגדלו סיע
סיעה בהוציאו עמו מהגלות ובעשותו כקמה בע
בסוכה : פארך בקמץ הרי' לנקה כמו בכנוי
הזכר בעבור כי כאשר מדבר כנגד כנסת ישראל יד
ידבר פעם בלסון זכר ופעם בלסון נקבה : לטון ז
זכר כנגד העם ולסון נקבה כנגד הכנסה : ופי' פא
פארך הוא כתן לך הפאר והכבוד הזה שיעבדוך הג
הגוים : ובנו בני נכר : מלבד שיעבדוך
במנחות : סיבאו לך יעבדוך בארצך
סיבכו חומותיך ויעשו מלאכתך : ישתנוך : מלע
מלעיל כמו אשר לפניו כי בקצפו אז תכירי כי כל ע

עניניך בין הטוב בין הרע הוא מאתי ואינו מקרה כלל כי בעת שהיה קצפי עליך היית אמה לעבדי בגלות
ובעת רצוני סיהיה עליך יעבדוך אפי' מלכי הגוי כל סכן העם : ופתחו מן הדג' וה' פעל עמדי וכן
פתח הסמדר : פתחה אזניך כלומ' יהיו כפתחים תמיד יומם ולילה
כנגד הציר ירושלם כמו שהיא כל השרטה שערך יהיו כפתחים תמיד כלילה כמו ביום כדי שיכנסו כושרי חו
חיל הגוים אליך למנחה כי יהיה שלו' בצולס וילכו כלילה בעד החום וכת' להביא אליך לאעלאה בנך ככסי
עממיא : ומלכיהם כהגוים יהיו כהגוים אליך סיבאו לפני מלך המטיח כעבדים לפני אדניהם : ומה שאמר
כהגוים כי מנהג המלכים כשילכו בדרך ילכו רוכבים או רגלים ויהיו אותם סריס דרך כבוד וי' כהגוים
זקוקים ל' אסורים בזיקים : בי הגוים חרוב יחרבו ענין חרבן וי' ענין חרב כלומ' יהרגו :
בבוד הלבנון העצים הטובים : טבו ואחר כך תפרט מה הם כמו שהיה משלח מלך צור לת
למלך שלמה ביום תדהר ותאשור כבר פירשנו בהרפת העניים והאביונים לפאר מקום מקדשי

סיבכו כהם בית המקדש ותקנו רגלי אכבד כי בית המקדש מכונן כנגד כסא הכבוד ואם כסא הכבוד מושבו
בית המקדש הדום רגלי אכבד כי הוא יתן בלבס להביא : וחלבו סחוח סס בטקל גבוה קומתו מן
תחתיו טחחו בני מעניך אותם שהיו מעניך בגלות ומתו כבר
אליך טוחחים ומתכשלים לפנך וי' מעניך מעני בניך כי כנגד ירושלם מדבר על כפות רגליך ועל כפות
רגלי בניך : וי' על תדרך הכשות כי הכף מתחת : עיר ה' כי כבודו יראה בה ציון קדוש ישראל סמוך ציון של
קדוש ישראל : תחת עזובה : סגולה כבוד ה' מעליך : ואין עובר בחריבנה משוט דור ודור לכל
דורות העולם : תהיה משוט כמו סקראת יפה נוף משוט כל הארץ : וינקת חלב גוים
דרך משל כלומ' שתאכלי טוב ארץ הגוים וטור מלכים בחולס כמו בפתח חלצו
על דרך משל ל' טוב : וכת' ותשבעו ככסי עממיא וכות מלכין תתפנקו : תחת הנחשת : תחת
הנחשת טלקחו הגוים ממך אביא זהב כלומר אתן בלבס לשלם לך כפלים וכפלי
לקחו ממך הם ואכתיהם : ושמתי פקדתך שלום : תחת פקודתך שהיו הגוים כותנים פקידים לגבות מהם
מם איום לך שלום וצדקה ולא יהיו עוד עליך פקידים ונוגשים : לא

כי בארץ תוציא צמחה וכנגה זרועיה תצמיח
 בן אדני יהוה יצמיח צדקה ותחלה נגד כל הג
 חטים : למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם
 לא אשקט עד יצא כנגה צדקה וישועתה כלפ
 כלפיד יבער : וראו גוים צדקך וכל מלכים בב
 כבודך וקורא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו
 : והית עטרת תפארת ביד יהוה וצניף מלוכה
 בכף אלהיך : לא יאמר לך עוד עזובה ולא
 ולא רצך לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא ח
 חפצי בה ולא רצך בעולה כי חפץ יהוה בדך וא
 וארצך תבעל : כי יבעל בחור בתולה יבעל
 בניד ומשוש חתן על בלה ישיש עליך אלהיך
 : על חמתך ירושלם חפדתי שמרים כל היו
 היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזבירים א
 את יהוה אל דמי לבם :

כי בארץ ועוד המטיל ישועת ישראל לארץ עת
 שתוציא צמחה כי היה הגרניר בארץ
 כפסד ונשחת ואחר כך יצמח ויתחדש וישוב למה ש
 שהיה ויותר טוב ויפה בחדושו כי ברוב החדש טוב
 מן היטב ועוד כי מגרניר אחד יצאו כמה גרנירים
 כן ישראל היו ימים רבים בגלות נשחתים וכפסדי
 וכמעט אבדה תקותם ויצמחו בהגיע עת הגאולה וי
 ויפרו וירבו ויוסיפו על מה שהיו במספר וכבוד
 ובגדולה יותר ממה שהיו כפלי כפלים ועוד המטיל
 אותם לגנה שתצמיח זרועיה זו אחר זו שאין הירקות
 צומחים כאחד אלא לפי עתי השנה ויתחדשו בה צמ
 צמחים לפי עתי השנה כן ישראל תתחדש להם טו
 טובה אחר טובה : וזה יהיה כגד כל הגוים כי כלם
 ידעו ויכירו בטובתם שהיא גדולה על כל הטובה ש
 טבעולם : זרועיה שם : על כל זרע זרוע תאר : וא
 ואחל פירות כי מקצת הטובות הם מאת הבורא יתו
 והוא מטל בארץ תוציא צמחה מצמחה בלא זריעה : ומקצתם שישראל זרעו בטובות שעשו והוא מטל כנגה
 זרועיה תצמיח טזרועים אותה ומצמחת כן יצמיח צדקה מאתו ותהלה מזכיות ישראל : למען ציון אלה
 הם דברי ה' בהיות ישראל בגלות ואחל למען ציון אשר נקרא שמי עליה : וזכרו ציון וירושלם
 הוא כפל ענין במלות טונות וכן לא אחשה ולא אשקוט כי ציון וירושלם עיר אחת אלא שהמצודה נקראת ציון
 : כלפיד יבער : כלפיד הבער שיראו אותה מרחוק כן צדקך וישועתך יראו אותה הגוים הרחוקים : וראו
 גוים צדקך הצדק שיצאה האל עמך : צדקך וכבודך אמ' כנגד ירושלם : שם חדש : כמו שאל חפצי
 בה יקבנו : יפרטנו כמו אשר נקבנו בשמות : והיית : הענין כפול במ' ש' עטרת וצניף תפארת ומלוכה יד
 וכף : וטעם ביד ה' בכף אלהיך לומר כי הוא
 מלכותך כי תמיד יהיה ידו עמך לשמכם והטעם שתהיה היא עטרת תפארת לאמות העולם שיתפארו בה וב
 ובמלכותה : לא יאמר ולא רצך : שאר ארץ ישראל כי לירושלם ידבר חפצי בה כי בירושלם יהיה הכב
 הכבוד בעולה : על דרך מטל כי הארץ המיושבת דומה לאשה שיש לה בעל וכשהיא טוממה היא
 כאלמנה שאין לה בעל וכן אמ' העיר רבתי עם היתה כאלמנה : ותי' בעולה יתבא : וכן תרגם תבעל תתקב
 כי יבעל כי כמו שיבעל בחור בתולה שהוא דבר נאה ומתקבל בחור שיבעל בתולה יותר משיבעל זקן
 בתולה או בחור בעולה כן ארץ ישראל כל זמן שלא יהיו בניה בתוכה אף על פי שהיו יושבים בה א
 אמות העולם לא היתה נקראת בעולה כי לא היו מתקבלים בה ולא היה נאה שבתם בה אלא כמו זקן עם ב
 בתולה או בחור עם בעולה אבל כשישובו ישראל בתוכה הרי היא כבעילת בחור בתולה : ומטעם חתן על ה
 בלה בימי חתונה שהוא נקרא חתן והיא בלה ואח' הוא השטן והאמחה ביניהם יותר כי אז הם בחדושה כן יה
 יהיה שמחת אלהיך עליך כל הימים : על חומותיך דרך הדש בזה ידוע שהאומרים הם המלאכים ו
 והם מתפללים לאל על ירושלם : שישיבנה ליטובה : וי' כי האומרים הם אבלי ציון שמתפללי
 ביום ובלילה על ירושלם : וגם יש לפר' על כל ישראל בגלותם שהם שומרי וצופי תמיד בנין ירושלם ומזכירי
 בונה ירושלם ביום ובלילה בתפלותיהם ובברכותיהם : וי' על עובדי אבהתך צדיקי קרתי ירושלם מתקנן
 ומנטרין קדמי כל ימא ולילא תדירא לא פסקין מתאמר דוכרן לטב טבותהון קדם ה' לא פסיק להון : וכן
 תי' אל תתנו דמי לו ולא ישסוק דוכרנהון מן קדמוהי עד דיתקן ועד דיטונו ית ירושלם תושבחתא בארעא : ויש
 לפרש הפסוק כן על חומותיך ירושלם אמ' האל לירושלם אחר שיבנו חומותיך אל תפדי שיפלו עוד לעולם
 כי אני העקדתי עליהם שומרי כל היום וכל הלילה תמיד לא יחסו כי שאר שומרי חומות אס הם ערים בלילה
 ולא יחסו מלרבר להציר האחד את חברו ביום הם יטנים אבל שומרי חומות ירושלם יהיו ערים ביום ובלי
 ובלילה תמיד והשומרי' הם דרך מטל כלומ' הטמחת האל כמו עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית ה
 השנה המזכירים את ה' אמ' כנגד בני הגלות אתם שעליכם להזכיר ה' אל דמי לבם : לא יהיה

ישעיה

אלי הצדק כמו אלכי כמו טאת מטע ה' כמו כי יב
 יבטן מאלים להתפאר כבר פירטנוהו ובנו
 חרבנות עולם בזה אין בו מחך אלא
 באותו סלמעה בפרטת קרא בגרון ובנו מחך ח
 חרבנות עולם וכן מתחלק בשאח המלות ופי' ובנו
 ישראל אלי הצדק טזכר חרבנות עולם שהיו חרבנות
 מזמר רב שמואל ראשונים שהיו שמואל מדור הרשונים
 הם יקוממו אותם וחדטו ערי חרב אותן הערים
 שהיו חרבנות יחדטו אותם והשסו כפול במלן טונן
 ועמדו זרים ועמדו מעצמם יקוממו מחקן
 מחקומם ויבאו לעבד אתכם ורעו
 צאנכם אכריכם עבדי טדוטיכם וכורמיכם ע
 עבדי כרמיכם ואתם לא תהיו צריכים
 לעבד עבדכם כי בני נכר יעשו
 אותם ותהיו פנוים לעבד את ה' כמו הכהנים שהיו
 מוכנים ומזומנים לעבדת בית המקדש כן תהיו פ
 פנוים מעסקי העולם ותעסקו בתורת האלהים ובדברי חכמה לדעת את ה' חיל גוים תאכלו וזה מלבד שי
 טיעבדו אתכם בארצם יביאו לכם למנחה זהב וכסף וכל טוב מארצם והחכם ר' אברהם ב"ע פירש והנה
 יהיו הגוים כנגד ישראל וישראל כנגד בני אהרן הכהנים על כן חיל גוים כנגד המעשר תתימרו תתגדלו
 ותתקוממו בכבודם שהם ימנוסו תתימרו ה' יוד תחת אלה וה' האמירך היום ויתתפנקו תחת
 בשתכם שהייתם בגלות לבשת ולחרפה ותחת אותם הבשת יהיה לכם הפכו והוא הכבוד
 על פי טנים שהיה לכם בשת יהיה לכם כבוד וית חלק ראבהתן ואתכנעתן על חד תרין בטבון די אמרית
 אייתי לכן וכלמה ירכו חלקם תחת טזכר עמד במקום טנים ותחת כלמה שהיה להם בגלות ירכו חל
 בחלקם הטוב שאתן להם ויתתבהתן עממיא דהו מטבחקן בחולקהן לכן בארצם מטבחה ירשו ולא
 יצטרכו לצאת מארצם לסחורה להרויח ממון כי בארצם ירשו מטוב העולם מטבחה ממה שהיה להם ואותה
 השמחה תהיה להם לעולם שלא תפסק כי אני ה' אלהי מטפט כותן טעם למה טאת שיתן להם מ
 מטבחה אמר כי אני אלהי מטפט וזה יהיה
 דבקן בה כל ימיהם וארכו להם ימי הגלות והרעה אם לא יהיה להם עוד תקוה לא יהיה מטפט ואני ה' אלהי
 מטפט אלהי טיעטו אותם בני האדס כל טכן טאטטטו אני כי אשי בעבדתי אני טונא גזל וזהו בעולה כמו טא
 טאמ והבאתם גזל אם כן על כל פנים כיון טאני אלהי מטפט וטונא טהו גזל צריך טאגמול להם תח
 תחת גלותם ורעתם רב טובה כפלים מה שהיה להם ברעה כי הכל סבלו לפני ונקתי פעלתם באמת
 טכר פצלתם טטעלו ועשו לפני אתן להם באמת וברית עולם שלא יהיה לו הפסק אכרות להם לא בכ
 כב יית אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים שהיה לו הפסק ונדע בגוים כשילכו בארצות הגו
 לטייל או לסחורה אף על פי שלא יצטרכו יהיו כדעים וככרים
 להם וילכו בכגדי חושט לרבבה יאמרו עליהם אלו בני ישראל הם אלו זרע ברך ה' הם ובאמרו וכודע בג
 בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כי הבחורים הם טילכו לתאותם לראות ארצות הגוים
 שוש אשיש בה אלה הם דברי ירושלם לדעת המתרגם סתרגם אמרית ירושלם מחדא אחר די במימרא
 דה' או הם דברי ישראל בטובם מהגלות וכתב אהל בה במדת רחמים באלהי במדת
 הדין ועל כן כשל טום אטיט ועוד כי כאשר זכר מדת רחמים הגוף והנפט טמחים אף במדת הדין תגלה
 הנפש שהיא עליונית ומקבלת יסורין יותר מהגוף בגדי יטע מעיל צדקה דרך מטל והבגדים הם טילב
 טילב אותם האדס והמעיל הוא סיתעטף בו לפיכך אט יעטנו על מעיל יכהן פאר יגדיל פארן כלבוטיס
 נאים כי הכהן שהוא עובד האל הוא ראש העם וגדולם לפי כאמרה הגדולה כלטו כהנה וכן ובני דוד כה
 כהנים היו וית כחתנא דמטלח בגנוניא וככהנא רבא דמתקן לבוטנוהי כליה כלי תכטעיו וקטמדות כי

ובנו חרבנות עולם שממות ראשונים יקוממו
 וחדשו ערי חרב שממות דור ודור ועמדו זרי
 ורעו צאנכם ובני נבר אכריכם וכרמיכם : וא
 ואתם כהני יהוה תקראו משרתי אלהינו יאמר
 לכם חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו : תח
 תחת בשתכם משנה וכלמה ירכו חלקם לכן
 בארצם משנה ירשו שמחת עולם תחיה להם
 : כי אני יהוה אלהי משפט שונא גזל בעולה ו
 ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אברת לה
 להם : ונדע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך ח
 העמים כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך הו
 יהוה : שוש אשיש
 ביחודה תגל נפשי באלהי כי חלבישני בגדי ישע
 ומעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר ובכלח ת
 תעדה בליה :

מדוע ארום ללבושך ובגדיך כדורך בגת : ל
 פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי ואר
 ואדרכם באפי וארמסם בחמתי וזנצחם על
 בגדי וכל מלבושי אגאלתי : כי יום נקם בלבי
 שנת גאולי באה : ואביט ואין עזר ואשתמם ו
 ואי סמך ותשע לי זרועי וצדקתי היא סמכתני
 : ואבוס עמים באפי ואשברם בחמתי ואוריד
 לארץ נצחם : חסדי יהוה
 אזכיר תהלות יהוה בעל כל אשר גמלנו יהוה
 ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם ברחמיו וכ
 וכרוב חסדיו : ויאמר אך עמי המה בנים לא
 ישקרו ויהי להם למושיע : בכל צרתם לא צר
 ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא
 גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם : והמה
 מרו ועצבו את רוח קדשו ויהפך להם לאויב
 והוא נלחם בם

מדוע ארום ללבושך הלמד כלמד לאמות חמש
 הרגו לאכבר והטלישי לאכשלוס והדומי
 להם וכל זה דרך משל כמו ספיר טדמה האל לגבור
 הורג באויביו ובגדיו אדומים מן הדם : ויתמדין
 יסמקון טורין מדס קטולין ומטריין יפקון כחמר ב
 במצצרתא : פורה : והנה האל כעונה לטא
 לשואליו ואמ' פורה דרכתי לבדי הנת
 כקראת פורה לפי שמפררין ומרצצים בתוכה הענ
 הענבים כעדורכים אותם : והמשיל הגוים כא
 באלו הם ענבים בגת והאל דורכס ומה שאל לבדי
 ואין איש אתי לל טאין זכות לישראל והו' היה בעוזר
 לאל אס היה להם זכות וכבר פירשנו זה בפסוק ויר
 וירא כי אין איש : גם מהעמים אין איש לעזרתי לה
 להקסם באויבי ישראל כי כלם היו אויביהם ובכלם
 אעשה כקמה לפי אדרכם באפי טיש לי עליהם על
 טהרעו לישראל טהגליתים ביניהם ואני קצפתי מ
 מעט והם עזרו לי לרעה : נצחם דמס יזה על בג
 בגדי לפיכ הם אדומים ונקרא' הדם נצח לפי שהוא חיי
 השעל : וכן אתחבר והושפט : כמו התחבר ואגאלתי ענין טנוף ולכלוך : וכן לחם מגאל : כי יוס ה
 היה בלבי זמן רב עד טכאה טנת גאולי ואז יהיה יוס נקס בעמים : ואביט פירשנו זה הע
 הענין בפסוק וירא כי אין איש ואמ' למצלה זרעו וצדקתו והנה אמ' זרועי וחמתי : זרועי כמו ט
 טפיר טס וחמתי על נקס טיעטה בגוים בזמן היטועה לפי סמך לו ואבוס עמים : ואבוס ענין ר
 דמיסה ודריכה כמו כוסס בטיט חנות ואכרס בחמתי : אטקס כוס חמתי עד טיסכר
 נצחם : חזקס ותקפס : חסדי : אמר הנביא על החסדים טהראה לו האל טיעטה לעתיד לעמו
 אזכור לבני אדס החסדים טעטה להם בטעבר כדי טוידו ויטבחן טמו ואמ' חסדים לבד לטי
 סהס מרו את דברו והוא הטיב להם בכל דור ודור לפי אמ' תהלות ה' כי על אות' החסדי ראוי להלל את ה' כעל
 כל אשר גמלנו ה' אזכיר אותם החסדים כמו טהיו על כל אשר גמלנו ורב טוב טעטה לבית ישראל אשר גמלם
 ברחמיו וכרוב חסדיו לא לטי מעטיהם : ויאמר כאשר לקחם לו לעס כטהוציאם ממצרים אמר א
 אך עמי המה אלה עמי הם טלקחתי מתוך עס אחר ולקחתים לי לבנים ולא ישקרו בי לעולם
 ויהי להם למושיע : כיון טהיה להם למושיע טהושיעם ממצרים אמר טלא ישקרו בו לעולם ומלת אך היא
 לאמת הדבר כמו אך עצמי וכטרי אתה אך טוב לישראל אלהי' והדומי להם : בכל צרתם לא צר כתנ'
 באלף וקרי בויו נפי הכתוב לא הרבה להם הצרה כי הושיעם ממנה : נפי' הקרי לו לאל צר בצ
 בצרתם על דרך ותקצר כשטן בעמל ישראל והכל דרך משל ודברה תורה בלשון בני אדם : וית בכל ערדן ד
 דחבו קדמוהי לאיתאה עליהון עקא לא אעיק להון : ור'ל כתבו על הפסוק הן יקטליכי לא איחל טהוא קרי וכ
 וכתוב גס כן אמרו לא חזי האי בלמד אלף כתוב אי בלמד ויו' כתוב וכל היכא דכתוב למד אלף לא הוא א
 אלא מעתה בכל צרתם לא צר דכתוב בלמד אלף הכי נמי דלא הוא וכי תימא הכי נמי : והא כתיב ומלאך פ
 פניו הושיעם : אלא משמע הכי ומלאך פניו הושיעם מסבב סבות להושיעם והסבות יצאו מלשנו לא טהיו
 מקריה והסבה תקרא מלאך גאלם מהצרה טהס בה כן יעטה עמהם בכל דור ודור זהו טאמר כל ימי עולם :
 וינטלם וינשאם : כפל ענין במלות טונות : והמה מרו ענין מרי כמו מריתם פי' ועצבו ענין ה
 הכעסה : וכן כמה ימרוהו במדבר : יעציבוהו
 מהצרה המה טבו ומרו את דברו ולא טמעו לקולו ורוח קדשו והוא דברי כביאיו הנאמרים ברוח הקדש : וכן
 תי' ואינון סריבו וארצו על מימרי כביאי קדשוהי : ויהפך להם לאויב : הסך טגאלס מיד אויב הוא כלחם
 כס יהיו עניניהם כאיס להם בדרך רעה עד טהיו אמרים זה מיד האלהים הוא : ויזכור

ואל תתנו דמי לו עד יבונן ועד ישים את ירוש
ירושלם תהלה בארץ : נשבע
יהוה בימינו ובזרע עזו אם אתן את דגנך עוד
מאכל לאיביך ואם ישתו בני נכר תרשך אשר
יגעת בו : כי מאספיו יאכלוהו והללו את יהוה
ובמקבציו ישתחו בחצרות קדשי :
עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו ה
המסלה סקלו מאבן חרימו נס על העמים : ה
הנה יהוה השמיע אל קצה הארץ אמרו לבת
ציון הנה ישעך בא הנה שברו אתו ופעלתו לפ
לפניו : וקראו להם עם הקדש גאולי יהוה ודרך
יקרא דרושה עיר לא נעזבה :
מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה ה
הדור בלבשו צעה ברב כחו אני מדבר בצד
בצדקה רב להושיע :

לא יהיה לכם דמי ושתיקה והתפללו לפניו תמיד וט
ושפכו לפניו לבבכם עד יבונן ירושלם בחומותיה
ובבנינה וישימה תהלה בארץ הפך מה שהיא עתה
כל ימי הגלות חרשה לגוים וקלסה לכל הארצות וד
נדבריו אלה הם דברי האל מראש הפסוק על דרך
טובו בנים טובבי ארשא מטובותיכם הנכו אתאנו
לך כי אתה אלהינו שמרנו אותם על התשובה : ומה
שאל תחלה הפקדתי ואחר כך את המזכירים את ה
ואת אל תתנו דמי לו כן דרך הכתוב כמו ואל משה
אמר עלה אל ה' והדומים לו ויש לפרש כי המזכירי
את ה' הם דברי הנביא כנגד בני הגלות ואת הנאיל
וכל ההבטחות הטובות האלה מבטיח אתכם האלה
הזכירו את שמו תמיד שפכו לפניו לבבכם עד יקב
יקבץ הגלות ויבונן ירושלם וישימה תהלה בארץ :
ואל תתנו דמי לו כשל ענין לחזק ומפורש הוא
בפסוק שלמעלה ממנו ואמר דמי לכם וא

ואמר דמי לו כי כמו שהמדבר לחבריו מתעסק בדבריו ומן התמדת דבורו מזיק את חבריו להיות מאוין לו שי
סיתן את לבו לכל דבריו בלא דמי ובלא השסק והנה כשיפסוק מלדבר תהיה השתיקה וההפסק לשמוע כמו ל
למדבר : נשבע ה' כי כאשר יזכור השבועה הוא קיום הדבר בלא תנאי ואם נשבע ואם אתן כמו ש
כמו ואל משה אמר עלה אל ה' ואם בימינו ובזרע עזו דל כי הכח והיכולת בידו לק
לקיים הללו ולא יטלטו עוד בהם אויבים וכימינו ובזרע עזו הוא כשל ענין במלות טונות כי הימין הוא ה
הזרע העז בארץ וכן מדבר האל על דרך משל : בי מאשפיו מן הדגש והוא מן הקל וכמהו רבים : ו
וטעם והללו את ה' דמיו למעשר שני ונטע רבעי וזה כי מאשפיו ואכלוהו שהיו נאכלים לבעלים ונ
ונטע רבעי הוא הללו לה וכן במעשר שני היה מתורה ומהלל לאל והוא שאמר בחצרות קדשי כי מעשר שני
ונטע רבעי לא היו נאכלין אלא בירושלם לפנים מן החומה כמו שכתוב לפני ה' אלהיך תאכלנו וכל העיר נ
נקרא לפני ה' אלהיך : וכן נקראת חצרות קדשי והחצר כלל הבתים : עברו עברו : הצנוי כמו שפירש
במלת סלו סלו והכפל גם כן לחזק הענין : בשערים : על דרך עברו מעשר לשער דחמנה פנו
דרך העם : עס ישראל : וענין סלו ומסלה פירשנוהו גם כן שס' סקלו מאבן : לפירוש הראשון שפירשנו שס' י
יהיה פירוש סקלו מאבן שיטליכו במסלות אבנים וזהו פירוש סקלו ומה שאמר מאבן דל מאבני גדולות סקלו
אותם : ולפירוש השני יהיה פירוש סקלו הסרת האבני מהדרכים : הרימו נס על העמים : שיבשרו אותם בכל
מקום שהם בגלות וכל זה דרך משל לא שירימו נס ויסקלו דרכי אלא דרך משל כאומ' פנו דרך לפלו שכל כי
בהגיע עת היסועה יאמרו העמי לישראל צאו שובנו לארצכם כאלו הרימו להם נס כל כך תגלה היסועה לכל
הגוה : הנה טכרנו אתו טכר טוב שיטלם ליטור על הגלות שסבלו בעבור שמו הגדול : ופעלתו לשכיר וטכר
פעלתו וטכר טכר עמד במקו' טכיר : ופי' נפעלתו השעלה הטובה שעשו הם לאל בהחזיקם בגלות
בתורתו ובמצותיו עס הצרות הגדול : וכנוי וי' ופעלתו טב לאל כי פעלתם היא פעלתו כי לשמו יעשוהו וכן
וטמחתיס בבית תשלצי כמו שפי' ולפניו דל עמו כי מה שעמו הוא לפניו ומה שלפניו הוא עמו : וית האחר
עבדי מימריה עמיה וכל עובדיהון גלן קדמוהי : וקראו דרנשה הפך שהיו קוראים לך ציון היא דורש אף לה
: עיר לא נעזבה : הפך מה שאמרת עזבתי ה' : מי זה בא מאדום : נבואה זו על חרבן רומי העתיד כי
מלכות רומי תקרא על שם אדום כמו שפירש' : בפרשת קריבו גוים לשמוע : והמשיל האל ית' המח
המחייבה לגבור עושה נקמה באויביו ובגדיו אדומים מרש ההרג וכאלו אדם טואל מי הוא זה והוא עונה
אני מדבר בצדקה כלומר מה שדברתי אני בצדקתי לישראל עשיתי כי אני רב להושיע כלומר רב כח להושיע
ישראל כי בחרבן רומי תהיה יסועת ישראל כמו שפירשנו באותה פרשה : חמוץ : אדום : לפי ענין הפסוק
מבצרה : בצרה היתה עיר גדולה לאדום לפיכך כנה רומי בשם בצרה : הדור בלבנוש : טלכס בגדי הקס : זו
צעה ברב כחו חניע ומטלטל הגוים מקצה אל קצה וכבר פירש' המלה בפסוק מהר צועה להפתח : מרוב

כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה יהוה אבינו גאלנו מעולם ש שמך: למה תתענו יהוה מדרכיך תקשיח לב לבנו מיראתך שוב למען עבדיך שבטי נחל נחלתך: למצער ירשו עם קדשך צרינו בססו מקדשך: היינו מעולם לא משלת בס לא נק נקרא שמך עליהם לוא קרעת שמים ירדת מ מפניך חרים גזלו: בקדח אש המסים מים ת תבעה אש להודיע שמך לצריך מפניך גוים י ירגזו:

איה המון המציעים איה הרחמים: אלי התאשקו: אני רואה שהתאשקו והתחזקו רחמיך אלי ולא נכמרו למ לתהר לרחם עלי ואיך היה זה: בי אתה אבינו והאב לא יתאפק על הבן אלא ירחם עליו מיד: כי אברהם לא ידענו על דרך אבי ואמי עזב עזבוננו וה' יאספנו כי אף על פי שאברהם אבינו הנה כמה דורות טמת ואב בסר נדס לא ידע בנו א או בן בנו אלא בחייו אלא אתה אבינו חי וקיים מע מעולם ועד עולם ואין לנו לצעוק אלא אליך ובכל הדורות טעברו וסיהיו אתה אבינו ואתה גאלנו מכל צרה ומצולס שמך עלינו וזכר אברהם כי הוא ראש

האבות ועוד שאל לו האל כי ביצחק יקרא לך זרע ואמר ואתן לו את יצחק ולא אמר את יצמעאל כמו שא שומר ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו וזכר ישראל כי כל זרעו זרע אמת לא ביצחק שיצא ממנו עשו ואומר ו יאזהב יצחק את עשו: למה תתענו ה' בראותנו טלות הרסעי ואורך הגלות לנו והזרות תמידו עלינו הנה אנו תועי מדרכיך ואומרי אין תקנה עוד וכאלו אתה תתענו בהאריך גלותנו ובאמרנו תתענו תקשיח לבנו אינו אומר על כלם אלא רבים מישראל כתיאשו מהגאולה לאורך הגלות וכיון שיט בהם קצת מדבר בלשון כלל וכן אמר הקב"ה למטה עד אנה מאתם בעבור קצת העם שיצאו בשבת ללקוט חן ו נכן את דניאל חטאנו והרסענו והצוינו ומרדנו: תקשיח ענין אכזריו ורחוק הלב מהדבר הנאהב וכן תקשיח בניה ללא לה טוב למען עבדיך טוב מחרון אפך בנו ואש לא למענו כי אנחנו חוטאי טוב למען עבדיך נחם האבנו ולמען טבטי נחלתך והש יב טבטים ופי נחלתך טהיו לך לנחלה כמו שכתוב יעקב חבל נחלתו למצער לזמן מועט ירשו הארץ עם קדשך טכתת להם הארץ נחלה מעט זמן עמדו בה וגלו ממנה כי לא היו בה אלא א-בצ מאות ועשר טנה בראסונה ורוב ישראל לא טבו עוד אליה: צרינו בססו מ תקדשך: זמן מצער עמדו ובאו צרינו וגרסונו ממנה ולא עוד אלא טבוססו ורמסו מקדשך טהיה מקו כבוד ולא היו נכנסים בו אלא יחידים: היינו מעולם: היינו אנחנו תחת מתולתך לא צרינו כי לא משלת ב בם ולא נקרא שמך עליהם ואיך דרך שאלה טמא קרעת שמים וירדת לדבר עמהם כמו טעטית לנו ואש מפניך הרים נזלו בעבורם כמו ב בעבורנו וזה היה ביום מצמד הר סיני טירד כבודו על הר סיני והיה אש וענן וההר חרד ונודע צה הוא והאחר טהיו קרובי אליו כמו הר טעיר והר טאין גב נזלו מים מהענן טטכן עליהם אלא טעקר הדבר היה על הר סיני לזיכ נזכר בצורה הר סיני לבד: והנה היה ההר בוער באש ונזל מים כי האש והענן עליו: קר קרעת שמים: דרך משל כמו ודלתי שמים פתח ושמים הוא האויר: נזלו דגש הלמד לתפארת הקריאה משני ה הפסוק: בקרוח אש המסים: המסים טס טרסו מים והיתה הסמך ראויה להדגש בחסרון הכפל אלא טבא הנח תמורת הדגש והאחד מן המסים המם ואש גדול וחזק יקרא אש המסים טממם כל ז

דבר כן היה האש ההוא על הר סיני כקדוה ענין בעירה וטריפה כיון כי אש קדחה באפי: כי אש קדחתה: והיתה אש טתבעה מים כי האש היתה בהר ומים היו בהר הנה היו המים רותחי והיה ההר עטן כלו בין מק מקוס האש בין מקוס המים כי המים הרותחי יעלו עטן: וכל זה להודיע שמך לצריך שאינם יודעי שמך ולא היו מכירים בך ועל ידי הנוראות הודעת להם כי יש ארון בעולם ומנהיג יעשה בכל כרצונו ובעיר ההרי טלא כמההג וטכב העולם ובעבור טרגזו גויס מפניך כאשר רגזו ההרים טאותו היום נטמע ונודע בעולם מים תבעה אש: אש הוא הפועל אף על פי טבא אחריו והמים הוא הפעול אף על פי טבא ראשון: כי הדבר מבואר כי האש תרתיח המים ואין לטעות בו לשיכך לא הקפידו בראשון ובאחרון: תבעה ענין רתיחה לפי טהמים ברתיוחת יעלו אבעבועות כאחר בזה הלשון: ויש לשרע הענין הזה כלו דרך משל על המלחמות ו טלחם האל בעבור ישראל באויביהם ואזר קרעת שמים וירדת על דרך הפככים מייסלנותם כלחמו עם ס סיטרא: וכן ההרים משל על מלכי האמות והאש כמו שומר והת עמים מטרפות סיד: בעשורך

ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים א
את רעי צאנו איה השם בקרבו את רוח קד
קדשו : מוליד לימין משה זרוע תפארתו בקע
מים מפניהם לעשות לו שם עולם : מוליכם
בתחומות בסוס במדבר לא יבשלו : בבהמה
בבקעה תרד רוח יהוה תניחנו בן נחנת עמד
לעשות לך שם תפארת :
חבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך
איה קנאתך וגבורתך המון מעיד ורחמיך א
אלי התאפקו :

ויזכר ימי עולם : ישראל בגלות כעתות הצרה
הוא זכר ימים מקדש זהו ימי עולם כס
כשטלח משה לעמו ועמו חסר למד הטמו כמו ויבא
ירושלם והדומי לו נאל הנביא בדרך הנבואה כי יט
ישראל זכר בגלות אונתם הימים ואומ' הנה ישראל
במצרים היו רבים בהם עבדי עז' כמו שמופדס ב
בספר יחזקאל : ואף על פי כן כיון שראה את עניו
רחם עליהם ואל' וישמע אלהים את נאקתם ונגלה
למטה ואל' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים
ונלחן להם ועשה עמהם אונות ומופדס והוציאם
מצרים ונאלס ואצ"פכ כשראנו מצרים אחריהם ל

לא זכרו הנבואות שעשה עמהם ואל' המבלי אין קברים במצרים וגו' : ואף על פי כן העבירם בים ביבשה
והעלם מן היס ויכסו מים צריהם : ולפיכ' הם תמהים בגלות ואומרי איה המעלם מים את רעי צאנו עב
רעי צאנו והם משה ואהרן : ואצ"פ שאנו חוטאים לפניו הלא גם אבותינו חטאו והיה מוסיעם בעת צרתם למ
למה ארך לנו זה הגלות כל כך עד שכצטרך לנ' איה הוא המוסיע את אבותינו כאלו היום אינו כמצא : איה ה
השם בקרבו את רוח קדשו שטלח בהם רוח נבואה מלבד משה אהרן ומרים היו טבעים זקנים טכחה על
עליהם רוח נבואה ג' ביום מצמד הר סיני היו כלם נביאים ומי שעשה עמהם כל זה איה הוא עתה והנה
כסתלק רוח נבואה משמנו חגי זכריה ונלאכי שאלו היו עמנו נביאים היו מוריעים לנו קץ הנאלה והיה ל
לנו כחת רוח בזה אכל אכחנו זה כמה בגלות ואין לנו נביא ולא אתנו יודע עד מה : המעלם בצרי' ומכהג
הפעל בקמץ עש' מה הפעלים כמו אינני רוצה : והמפרשים פי' ויזכר על האל ית' ועל הדרך הזה תי' וחס' ע
על יקר טמיה בדיל דוכרן טכונתיה דמן עלמא גבורן דעבד על ידי משה לעמיה דלמא יימרן עממיא אין
דאסקינן מן ימא אין דדבריון במדברא כרעיא לענא אין דאשרי ביניהון ית מימר נביאי קודמיה :
מוליד : לימין משה : עתה ספר איך העלה מים ואיך ירדו בתוך היס ואף על פי שהוא ידוע אומר כן ל
להגדיל הספור ולהודות האל ית' כי כנס גדול ופלא מופלא היה טהיה מוליד זרוע תפארתו לימין
משה סהיה בימינו המטה ואיך היה מטה משה בוקץ היס אלא טהאל היה מוליד לימינו זרוע תפארתו והיה
בוקץ מים מפניהם : פי' מפני ישראל כדי שיעברו בתוכו : לעשות לו שם עולם : טזכרו אונתו כל העמים
על זה הדבר הגדול וייראו ממנו כמו טאמר טמענו עמים ורגזו כי לא היה צריך זה להעביר ישראל לפאה ה
האחרת כי מאותה הפאה טכנסו לאותה הפאה עצמה יצאו אלא עשה זה להראות ידו הגדולה ולהראות כי בי
בידו הכל אפי' להפך הטבעים והיו תפארת לו ושם עולם וכל זה הראה על ידי משה וישראל עמו
מאהבתו אונתם : מוליכם : עוד ספר גדול הנס טלא תאמר אף על פי טהיה יבשה קרקע היס לא היה
כל כך יבש טהיו יכולים ללכת בו בחזקה או לרנן בו לפיכ' אמר מוליכם בתהומות כסוס ב
במדבר מוליכם באונתם התחמו' כמו הסוס הרץ במדבר טהיא ארץ המישור ואין שם לא אבן ולא טיט טהיו

לו מכסול כן היו הם יכולים לרנן באונתו קרקע היס כל כך נתקטה הקרקע בים כרגע ולא ככסול בו
בבהמה : והמשיל עוד לכתם בקרקע היס ואמר כי הם ירדו בתוך היס כמו שתרד הבהמה בבקעה בלי
עמל כי המורד מעט וההליכה בבקעה נוחה כי היא דרך מישור רוח ה' תניחנו הכנינו לעמך
סזכר אחר כן כמו וצראהו את הילד והדומי לו : את רוח ה' הניח עמך מצרים והרדפים אחריו ואל' רוח ה' כ
כמו רוחך : וכן ואל' משה אמר עלה אל' ונלכת כן מושב לדמיון כבהמה טזכר וענין השסוק כן כבהמה ב
בבקעה תרד כן נהגת עמך ורוח ה' תניחנו וית' תניחנו כמו תכחנו : מן כחה את העם כבצירא דבמיטרא מ
מדברא מימרא ה' דבריון : טס תפארת' : טס טהיה לך תפארת וכבוד לעולם והנה כל זה עשית בימים הק
הקדמונים ועתה נטעתנו בגלות זה כמה טנים : חבט : על דרך כי רס ה' נטפל יראה : והטמים זבול
קדשו ותפארתו כי בהם יראה עזו כי הם עמדים לעד : בגבורתם לא יטנו ולא יחליפו קנחתך
וגבורתך טהיית מקנא בראות עני עמך ומראה גבורתך בעמים איה הם עתה המון מעיד ואיה המון מעיד
ורחמיך טאמרת המן מעי לו רחס ארחמנו כאש ה' : איה

אל תקצף יחזק עד מאד ואל לעד תזכור עון ה
 זן חבט נא עמך כלנו : ערי קדשך היו מדבר
 ציון מדבר היתה ירושלם שממח : בית קדש
 קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבותינו היה י
 לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה : העל
 אלה תתאפק יחזק תחשה ותעננו עד מאד :
 נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא
 בקשוני אמרתי הגני הגני אל גוי לא קרא בש
 בשמי : פרשתי ידי כל היום אל עם סורר הה
 החולכים הדרך לא טוב אחר מחשבתיהם :
 העם המכעיסים אתי על פני תמיד זבחים בג
 בגנות ומקטרים על הלבנים : הישבים בקברי
 ובנצרים ילינו האבלים בשר החזיר ופרק פג
 פגולים בליהם : האמרים קרב אליך אל תגש
 בי כי קדשתיך אלה עשן באפי אש יוקדת כל
 היום : הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם ש
 שלמתי ושלמתי אל חיקם : עונותיכם ועונות
 אבותיכם יחדו אמר יחזק אשר קטרו על ההר
 ההרים ועל הגבעות חרפוני ומדותי פעלתם
 ראשונה אל חיקם :

אל תקצוף מפורס הוא : ערי קדשך ה
 והבט ערי קדשך שהיו
 ציון וירושלם שהיו משכן כבודך הנה הם מדבר ו
 נשמתה אף על פי שאחר חרבנה שבו הגוים ובנו א
 אותה כיון שאין ישראל עליה הרי היא חרבה ושממ
 מיוסביה ועוד כי בידם תחרב מזמון כי יבאו אדו
 אדומים ויקחו מיד ישמעאל ויחריבוה ונהנה היא
 היתה בזה הענין מיוס גלות ישראל ממנה בית
 קדשנו אבותינו הללך בו והיה לשרפת אש
 בראשונה ובטניה ועודנו בחרבנו כי לא נבנה מע
 מעולם מקום המקדש ביד הגוים : וכל מחמדנו ה
 היה בית המקדש והנה הוא לחרבה זה כמה שנים
 העל אלה איך תוכל להתאפק על אלה ולא תרח
 תרחם : תחשה תשתוק כאלו אין אתה שו
 טומע בעקבתנו : ותעננו שאנחנו מעונים בגלות
 ביד האויבי : וית העל אלן תתחסן ה' ואתיהב ארכא
 לרשיעיא ומשתעבדין כנא לחדא : נדרשתי
 והנה האל מסיב לבני הגולה כי בעוננו
 אבותיהם שגברו ועבדו עז ובעונותם בגלות ועב
 ועבדו על המצות ארך הגלות כל כך : ואמ' כדרשתי
 ללא שאלו כדרשתי לאבותיכם אם ידרשוני ולא שאל
 שאלוני : וככל הענין במלש ושלש הענין ורבע שאמר מצאתי ואמר אחרתי ואמר פרשתי ידי וכל זה לחזק הענ
 הענין כי כמה פעמים היה טולח להם ביד הנביאים שוכנו אלי ואטובה אליכם וכיוצא בענין הזה : לא קורא
 בשמי כאלו לא נקרא בשמי עם ה' כן לא פנה אלי : פרשתי ידי לקבלם בתשובה אם ירצו : וית' שלחית
 נביאי כל יומא לנת עמא סירכא : לא טוב : דל דרך
 לא טוב אשר לא טהורה היא אשר איכנו טהור והדומים לו : העם על פניו לל בירושלם גם בבית המ
 המקדש עשו תועבות בגנות כמו שהיה מנהגם תחת כל עץ
 טורפין הלבנים היו מסימי עליהם קטרת לעז : היושבים
 בבתיא דבנן מעפר קבריא ובנצורים ילינו :
 לדעתם כי המזיקים נראים בחרבות למאמינים בהם : וכן נצורו ישראל להוסיב ענין חרבות : וית' ועש
 סגרי בני אינא דיורין : בשר החזיר : עוברי על כל הנמנע בתורה : ומרק פגולים : כולל כל שאר בהמות ט
 טמאות טקאים ורימסים וכלם הם פגולי ונתעביו : ומרק : כמו ואת המרק ספוך כי הוא מרוק הבשר וכליהם
 נראים באותו השמן הדבק בהם וכיר אדם כי בשר חזיר וטקאים בשלל בהם אם ירצו לכפור בהם ולומר
 שלא אכלום : וכתוב ופרק והענין אחד : האמרים הם טמאים ואוכלים כל טמא ואומרים למי טהור
 טהור אני טהור מתך : קרב אליך כלומר
 קדשתיך : אני קדוש מתך : אלה טעמו המעשים הרעים האלה ולא הכירו בעצמם כי רע עשו הם מעלים עטן
 באזי אם יוקדת באפי כל היום עליהם ועל זרעם אחריהם לפיכך ארבה הגלות לבניהם זמן רב : הגז
 כתובה החטאת הגדולה לא נמחת אלא הרי היא כתובה לפני לזכרה תמיד : לא אחשה ולא אשקוט כי
 אם שלמתי עד אשר אשלם להם מטלם רעות אבותיהם המצטרף עם עונותם בגלות אבל העקר הוא עונות
 אבותם טגדל : ושלמתי על חיקם : אף על פי שאני עתיד לטלם גמולם לבניהם אחריהם מעתה אטלם לעצ
 לעצמם טעמו הרעה : וית' כן הא כתיבא קדמי לא אתן להן ארכא בחייה אלהן אטלם להן פורענו חוביהן
 ואמסור למותא תניכא ית גויתיהן : עונותיכם : ועונות אבותיכם יחדו : כלומר הצטרפו אלה עם אלה
 והא יכו אתכם בגלות אשר קטרו :
 חרפוני כי כטעברו על הגבעות הנה חרפוני וכשרנו כי אני צויתים שלא לעבוד עז כי העובד עז
 כופר בעקר : ומדותי

בעשותך גוראות לא נקוה ירדת מפניך הר
הרים נולו: ומעולם לא שמעו ולא חאונו עין
לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחכה לו:
פגעת את שש ועשה צדק בדרכיך יזכירך הן
אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע: ונח
בטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקתינו ונבל כ
בעלה כלנו ועוננו ברוח ישאנו: ואין קרא ב
בשמך מתעורר להחזיק בך כי הסתרת פניך
ממנו ותמוגנינו ביד עונינו: ואתה יחזה אבינו
אתה אנחנו החמר ואתה יוצרנו ומעשה ידך
כלנו:

בעשותך לא נקוה הנוראות שהיית עושה עמנו
לא היינו מקוים להם שתעשה בעב
בעבורנו כל כך נוראו שתרד בעבורנו ויזלו הרים
מפניך: ומעולם לא שמעו אמות העולם ו
הנוראות שעשית עמנו
ולא האזינו
ולא שמעו ולא ראו אלהי וולתך ר"ל פוס אלוה וולתך
טיעסה למחכה לו מה שעשית אתה למחכה לך: ויית
ומעלה לא שמעת אדן קל גבורץ ולא אצית למלול
זיע עין לא חת מה דחזו עמך שכינת יקרך ה אריל
לית בר מינך דאת עתיד למעבר לצדיקיא חסבר
דמסברין לפורקן: ובדברי רז"ל אמר שמואל כל
הנביאים לא כתבואו אלא לימות המשיח אבל לעו

לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחכה לו: פגעת את שש ועשה צדק: וא פגיעה הו
הייתה כלומ' סלקת מן העולם הצדיקים שהיו טעים
קבלת תחנת הצדיקים: וכן לא אשגב אדם לא אקבל תחנת אדם עליהם ולטני הפירושים ענין הפסוק על
דרך אבד חסיד מן הארץ: אמר אותם הצדיקים שהיו עושים מצותיך בשמחה אינם בעולם עתה טיעמדנו ל
לנו בפרץ כמו שהיו עושים הראשונים: בדרכיך יזכרך היו זוכרים אותך בדרכיך שהם טלע עשרה מדות
כשהיית כועס על עמך בעונותם היו הצדיקים עמדים לפניך כמו שעשה משה בדבר העגל ובדבר המר
המרגלים אמר ה' ארץ אפים ורב חסד נוסא עון וגו': סלח נא לעון העם הזה וגו': הן אתה קצפת ונח
ונחטא: כשהיית קוצף עלינו בעבור שחטאנו לפניך בהם עולם ונושע: בהם היינו סומכים כל
ימי עולם כלומ' בכל דור ודור שהיו בהם צדיקים והיינו נושעים בהם שהיו מתפללין לפניך בעדנו אבל ע
עתה בגלות אפסו החסידים והצדיקים וכלנו אנחנו כטמא אדן דבר אלא שתעשה אתה למען שמך: ונחטא:
אחר שחטאנו: וכן וירנס תולעים ויבאש: אחר שבאש: וכן ויבקעו המים: אחר שכבקעו המים:
ונחוי כטמא: עדים מתרגנ' ששחת עדיא: ויית מתרגנ' היה מעדיא כלומ' כשתלך בגדיה מלכלכים בדם
: ויט לפרט בגד סמרטוט וכלוי: וכן בדברי רז"ל המשתמט בעדים עד שהוא נתון תחת הכר: וה
והענין אחר כי בגד מלכלך הוא מוסר מהברית: אמר אנחנו כטמאנו בגלות כמו הדבר הטמא או כמו בגד
עדים שהוא כמאש כן כל צדקותינו אפי' הצדקן טאנו עושים אינם רצויות אלא כמאשות כי אין אנחנו עושי
אותם אלא להתאמר בהם ולהתגדל ולקנאות איש מרעהו ולשי' ונבל כעלה כלנו: כמו העלה שהוא נובל כן
אנחנו נובלים כלנו וכמו הרוח טכוסא העלה הנפול כן ישיאנו עונותינו לזרותנו בכל פאה: ודקדוק מלת
ונבל יא שהוא מבנין נפעל משפטו ונכבד ובהעדר פא השכל הוטלה תכונתה על כן איתן ויא שהוא מבנין
הפעיל והיה משפט הכית להדגש ובא הנח תמורת הדגש כמו שבא במלת ויזר יעקב: ועוננו חסר יוד הרבים
מהשתבש: ואין קורא בשמך: כמו שהיו חסידים הראשונים עושים: מתעורר: ואין מתעורר: ואין

סוכר עמר
כמו כי תוליד בנים: אמר כאשר הסתרת פניך ותמוגנינו ביד עונינו אין קורא בשמך: מתעורר להחזיק בך
כמו שהיו עושים הראשונים שהיו עמדים בפרץ לפניך: ותמוגנינו ענין המסיסה והבסיסה ואמר ביד עונינו
כי לא אתה עשית אלא עונינו: ואתה ה' אף על פי שחטאנו לפניך אנחנו בניך ואתה אבינו והאב
לא יזנח הבן ואף על פי שחטא
מכלי לכלי כאשר יסר בציני היוצר כן אנחנו בידך ולא כן שאר הגוים כי אין הטבחית עליהם תמידה אבל א
אנחנו בידך כחומר ביד היוצר טעינו תמיד בחומר ועושה כלי ואם לא יסר בעינו יסוב ויעשהו כלי אחר
כן אתה עיניך בנו תמיד ופוקד מעשינו ואם חטאנו וקצפת עלינו והנה אנחנו כלי נשחת טוב ועטנו כלי
אחר ואל תזכור לעד עונינו והבט כי עמך כלנו ואף על פי שחטאנו לא יצאנו מתחת רשותך ולא עזבנו שמך
הגדול ולא פנינו אל אלהים אחרים לפי העבר עינינו ורחם עלינו: אל

הנה עבדי ירונו משוב לב ואתם תצעקו מכאב
לב ומשבר רוח תיילילו: והנחתם שמכם לש
לשבועה לבחירי והמיתך אדני יהוה ולעבדיו
יקרא שם אחר: אשר המתברך בארץ יתברך
באלהי אמן והנשבע בארץ ישבע באלהי אמן
אמן כי נשכחו הצרות הראשונות ובינסתרו ו
מעני: כי חנני ברא שמים חדשים וארץ חד
חדשה ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה ז
על לב:

אמר סכרם לעולם הבא ואמר הנה עבדי יאכלו ו
אל תטיג כפסם המטבלת בחכמה העליונה בדיעת
האל וההשגה הזאת תענוג הנפש כמו שהאכילה וה
השתיה תענוג הגוף וכן נאח גס כן דרך משל היו
כל צמא לכו למים ואמר לכו סברו ואכלו ואמר
סמנו סמוע אלי ואכלו טוב כל זה משל לחכמה וכן
וכתנו לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לסמוע
דבר ה' וכן צמא נפשי לאלהים וכן בספר משלי
הרבה כזה ורזל מטלנו גס כן סכר העולם הבא וע
ועכשיו בזה הענין והביאו גס כן אלה הפסוקים לר
לראיה: אמרו תכן התם ר' אליעזר אומר טוב יום אחד לפני מיתתך אמרו לו תלמידיו וכי אדם יודע באיזה
יום ימות אמר להם כל טעם יטוב היום שחל ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו ו
בכל עת יהיו בגדיך לבנים אל תטובה ומעשים טובים אמר רבן יוחנן בן זכאי משל למלך שזמן את עבד
עבדיו ולא קבע להם זמן פקחים טבחה קטנו את עצמן ויטבו על פתח בית המלך אמרו כלום בית המלך ו
חסר כלום טעמים טבחה הלכו ועשו מלאכה ואמרו כלום יש סעודה שאין בה טורח פתאם בקט המלך את
עבדיו הללו נכנסין מקושטין והללו נכנסין כשהן מלוכלכין סמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפסין
אמר הללו יטבו ויאכלו והללו יעמדו ויראו: זינאי חתנו של ר' מאיר בשם ר' מאיר אומר אף הם נראין כטמאים
אלא אלן ואלן יושבים הללו אוכלים והללו רעבים הללו שותים והללו צמאים טל לכן כה אמר ה' הנה עבדי י
יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו וגו' הנה עבדי מכה הסעודה לאחר אכילה ושתיה
טהם סמחים ישמחו וירנו וירמו קול בסירי וצעקתם תהיה להפך כי הרמת קול עבדי תהיה מ
משוב לב והרמת קולכם תהיה מכאב לב ומשבר רוח ויהיה קולכם קול יללה: והנחתם על ענש הגוף
אמר זה כי ענש הנפש לא ידע אדם כי אלא פי כשתמותו מיתת הגוף בחרב תניחו אחרים
סמכם לטובה ולקללה הפך הצדיק סכתוב בו זכר צדיק לברכה אבל אתם יזכר סמכם לקללה כי בחירי יק
יקללו בכס מי שיקללו ויאמרו יהיה כך וכך והמיתך ה' כמו שהמית פלוני ופלוני כמו שאמר על צדקיהו ואח
ואחאב טקלס מלך בבל טל בהם ולקוח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר וסימך אלהים כצדק
כצדקיהו וכאחאב אשר קלס מלך בבל באש: ולעבדיו יקרא שם אחר: בהפך זה טיהיה סמם וזכרם אחריהם
לברכה ויתברכו בהם כמו שאמר כך יברך ישראל לאמר וסימך אלהים כאפריס וכמנשה: לצבועה: כמו ל
לקללה: וכן אמר בסוטה יתן ה' אותך לאלה ולטבועה כי בטבועה יזכיר האדם קללה כמו שאומר אדם בטבו
בטבועתו אהיה כך וכך אש עשיתי זה: וית' והמיתך וימיתכון ה' אלהים מותא תנינא: אשר המתברך:
ומתי יהיה זה שיקללו בחירי ה' הרשעים אחר זאת ישראל מהגלות ויבאו הרשעים לעת כליון
והיו כל זרים וכל עשי רשעה קם כי באותו הזמן המתברך בארץ יתברך באלהי אמן שלא יטאיר בעולם שום
אמונה ושום יראה שיתברך וישבצ אדם אלא באלהי אמן לבד: ואח' בארץ כי בכל העולם תהיה אמונה אחת
והיא אמונת אלהי אמן: ופי' אלהי אמן כמו אל אמונה כמו שאמר כי אלהי אמן אל עמים טפה ברובה לקרא פ
כלם בשם ה' ולעבדו טכס אחד: ופי' מתברך מבקש הברכה לעצמו כמו והתברכו בזרעך ולא אמר ונברכו
בך והמתברך יאמר אלהי אמן יברכני כמו שברך פלוני ופלוני הצדיקים וכן לא ישבצו שום טבועה אלא ז
באלהי אמן כמו שאמר כי לי תכריע כל בך תשבע כל לשון: כי נשכחו הצרות הראשונות: כי עד אותן הזמן
לא היה העולם בלא צרות ובלא תלחמות ובאותן זמן יהיה שלום בעולם כמו שאמר ודבר שלום לגוים ואח'
וכתנו חרבותם לאצים וחניתותיהם למזמרות ולא יטא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה: וכל כך יהיה
שלום עד שיטכחו הצרות הראשונות: ובאמרו וכי נסתרו מעיני הראה כי הכל היה מאת ה' לכל גוי וגוי לא בד
בדרך מקרה וכן דברו הנביאים מפי ה' על הצרות והמלחמות על כל גוי וגוי טרם בואם: בי הנבי' מ
מרב הטובה שתהיה כאלו יהיה העולם חדש השמים חדשים והארץ חדשה כמ שאמר ולא תזכרנה
הראשונות שירנש הצרות הראשונות כמו שאמרו: והחכם ר' אברהם פירש שמים חדשים על הרקיע אמר ט
שהאל יחדש אור טוב טיהיו בכי אדם בריאים ויחיו טנים רבות גס ינסיף בכח הארץ והנה היא חדשה ואח'
כפירטנו יהיה זה בכל העמים והנה אמר הכתוב כי כימי העץ ימי עמי: לא עמים אחרים: כי אם

כה אמר יהוה כאשר ימצא התירוש
באשכול ואמר אל תשחיתוהו כי ברכה בוכן א
אעשה למען עבדי לבלתי השחית הכל : והו
והוצאתי מיעקב זרע ומיהודה יורש חרי וירש
וירשנה בחירי ועבדי ישבנו שמה : והיה השרון
לגנה צאן ועמק עמק עמק לרביץ בקר לעמי אשר ז
דרשוני : ואתם עזבי יהוה השבחים את הר ק
קדשי הערכים לגד שלחן והממלאים למני ו
ממסך : ומגיתי אתכם לחרב וכלכם לטבח י
תברעו יען קראתי ולא עניתם דברתי ולא שמ
שמעתם ותעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי
בחרתם : לכן כה אמר אדני
יהוה הנח עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנח עב
עבדי ישתו ואתם תצמאו הנח עבדי ישמחו וא
ואתם תבשו :

ומדותי פעולתם ראשונה אל חיקם : תחלה אמר ל
להם עצמם פעולתם אל חיקם ואחר כך לבניהם :
הראשון כתי' אל וקרי על חיקם וזה השני על חיקם
כה : אמר ה' אמר כנגד בני הגלות אל תתיאסו ו
בעבור זה שאמרתי מן הגלות כי אף על
פי שאלם לכם עון אבתיכם בהאריכי גלותכם ב
בעונתם עם עונותיכם לא אטוט אתכם אלא על כל
פנים אנוניא אתכם מן הגלות ואטיבכם אל ארצכם
אחר שאלם עונתכם : והמשילם לאטכל ענבים טב
טבטל להוציא ממנו התירוש ואז יבא אדם להטח
להשחיתו ואמר לו חברו אל תשחיתוהו כי ברכה בו
כי תירוש יט בו שהוא ברכה וטובה ואף על פי שיש
טוב בו השאירוהו כן ישראל אף על פי שיש בהם חו
חוטאי צדיקי יט בהם שהם ברכה לעולם ובעבור
הצדיקי אף ראוי להשחיתו אלא כמו שיעשו באטכל
פירכנו אנוניא ויוציאו ממנו התירוש וישלכו ממנו החרצנים והזנים כן יעשה האל בישראל יוציאם מהגלותו
בהגיע עתם ויגרשם בדרך כמו שכתב בנבואת יחזקאל ובדמותי מכס המורדים והפושעים בי מארץ מגורו
מגוריהם אנוניא אותם ואל ארץ ישראל לא יבא : וית' הפסוק כן כדנן אמר ה' כמה דאטעבכ נח זכאי בדרא ד
דטיפנא ואמרית ליה דלא לכלותיה בדיל לקיימא עלמא מניה כן אצביר בדיל עבדי צדיקיא בדיל דלא לחב
לחבלא כלל : והוצאתי מיעקב זרע : פי' זרע ברכה כלומ זרע הראוי ליעקב : וכלל בכלל יעקב עשרת
השבטים ומיהודה : כלל בו בנימין כי מלכות אחד היו וגלגל באחד : וזכר שתי הגלותות שלא יתיאסו א
אזילו עשרת השבטים שלא טבנו מסגלו בראשונה מבטוח אותם שיטובו עוד לארצם וירשונה : ואמר הרי דל הר
ציון והר הבית שהוא בחלק יהודה : והיה : השרון לנה צאן כמו שהיה כי השרון מקום מרעה וכן כתב
ועל הבקר הרעים בשרון : ועמק עמק לרביץ בקר וכן העמקים ירצנו בהם הבקר וירעו
בהם כמו שהיו ויותר טוב כי ירצנו בטח ולא יפחדו מאויב : והעמקים מקום מרעה גם כן : ומה שזכר עמק
עמק לפי שהיה לו טעם גמלי מתחלה אמר עוד לא יזכר אנתו השם כי רבץ בקר יקראו עמק ברכה : וכן אמר
הושע ואת עמק עמק לספח תקוה : ולמי תהיה כל זאת הברכה לעמי אשר דרשוני לא לאשר עזבוני לפיכך
אמר אחריו : ואתם עזבי ה' אמר כנגד אנשי הדור שהיו עובדי ע"ז והם יכלו ברשעתם הם ונשמתם ו
גלגל יראו : בטובת ישראל לעתיד לבא כמו שאלו ורבים מיטני ארמת עמר יקיצו רבים ו
גלגל כלם אלא הצדיקים : השכחים שם התאר אמר הם השוכחים הר קדשי שהוא בית המקדש מלהקריב על
עליו קרבן : ועורכים לגד שלחן : ג' פירושון מזל כלומ מקריבים למזל מן המזלות : ואמר ר' משה כהן שהוא ו
כוכב צדק כי כן יקרא בלשון ערבי : והמלאים למני ממסך : וכן ממלאים כלומר משלימים ממסך : וכן דל
כסך למני שהוא שם כוכב : וית' לכוכבים שהם מנויים והם טבחה ככבי לבת : ובגיתו : לשון נופל על ה
הלשון והוא דרך חנות כמו ג' גדוד יגדנו דן ידן עמו ועקרון תעקרו ולפי
ומכיתי אתם עובדים למני הככבי ואני אחנה אתכם לחרב ולא יחסר אחד : וכן אמר אחריו כלכם לטבח ת
תברעו : יען ובאשר לא חפצתי : זה היה מרד להכעיס שבחרתם באשר לא חפצתי : לבן : כה אמר ה' יהיה
שאמר למעלה מזה הוא כנגד אותנו הדור שהיה הנביא בו כמו שפיר' שהיו עובדים : ע"ז ואז כנגד
אמר זאת הצרעה גם כן לא יתכן זה כי כלם גלגל כסגלו צדיקים ורשעים גם מהצדיקי מתו בחרב כמו שכתוב
כתנו את כבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ : אלא מה שאמר ומכיתי אתכם לחרב על
הרשעים גמורים המכעיסים האל בצ"ז אל' שלא נשאר אחד מהם שלא מת בחרב אבל האחרים גלגל הצדיקים
ושאינם צדיקים גמורים ואף על פי שמתו מן הצדיקי אל אמונה ואין עול ידע מה טעמה אין להרהר אחריו
: ואז באמר כי זאת הצרעה כנגד עולי הגולה כמו שכתב טיפוסם בצלותם מהגלות אינו דבק במה שכתוב
למעלה ועוד שאמר ואתם תרעבו ולא אמר ואתם אלא לאותם שזכר על כן הככון בעיני כי אלה הפסוקים כ
באמרו דרך משל על טכר העולם הבא אמר מתחלה עכשם בעולם הזה ומכיתי אתכם לחרב ועתה

ישעיה

ואת כל אלה ידי עשת ויהיו כל אלה נאם יהוה
ואל זה אביש אל עני ונבא רוח וחרד על דברי
: שחט השור מבח איש זבח חשה ערף כלב מ
מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבונה מברך א
און גם המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפ
נפשם חפצה : גם אני אבחר בתעלוליהם ומג
ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דב
דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא
חפצתי בחרו : שמעו דבר
יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנא
שנאיכם מגדלים למען שמי יכבד יהוה ונראה
בשמחתכם והם יבשו :

סאני טוכן בה ושיכילני הבר' כמו שמכיל הגוף איך
זה כי הנה השמים כסאי והארץ הדנוס רגלי כמו שא
סאמ' סלמה הנה השמים וטמי השמים לא יכלכלוך
אף כי הכית הזה אשר בניתי אלא אני לא צויתי על
הבית שאטכון אני בו ולא על הזבחים שאוכלם לא
צויתי אלא כדי שיכניגו יסאל לבס אלי ויהיה להם
מקום מיוחד לבא פס להתפלל ולהעלות עולות וז
וזבחים לעורר לבס לבצר המחשבות הרעות ולס
ולטפס כדמות הדבר הנטף על המזבח אם כן
אם אתם עושים הרע ובאים לבית וזבחים לפני
השפדס הכונה ואין זה מצותי ואין אתם עושים כ
בזה רצוני אלא ההפך ואתם מכעיסים אותי בזה ל
לפיכ' אמר השמים כסאי ומה סאמ' כסאי לא שיהיה
הוא יתברך גוף סוטב כסא אלא דרך מסל כמלך סוטב על הכסא ורגליו בטרפרף ומצוה על עמו מה יעשו
והכסא באמת מכובד מארפרף לפי' דמה השמי' לכסא והארץ להדנוס רגליו שהיא הטרפרף וכל מה שבשמים
ובארץ הוא סבה לכל והכל נעשה במצותו ובגזירתו מן העליונים אל התחתונים : ואזיה מקום : כפל עכין
במלך טוכן .. ואת כל אלה ולא תחשבו : לפי שאמרתי השמים כסאי והארץ הדנוס רגלי כי הם קדומי
במני לא כן אלא אני הקדמון לבדי וחדשתי ועשיתי את כל אלה השמים וכל צבאם הארץ
וכל אשר עליה : ויהיו כל אלה : אני עשיתי והיו כמו מצותי ועם כל זה שאני רם על כל רמים אני מביט אל
השפלים והענוים והחרדים אל דברי לקיים מצותי אף על פי שאין מקריבין קרבן מי שאינו חנוטא איך כר
צריך לקרבן אבל המקריבים קרבן ומעשיהם רעים איך קרבנם לרצון אבל הם לעזן ועל זה אמר :
שחט האור : אמר מי שיטחוט האור להקריבו לפני והוא ברשעו הרי אני חוטב אותך בטחוט האור כאלו
מכה איש ומת : וכן זוכה הטה להקריבו : כאלו ערף כלב להקריבו לפני : וכן מעלה מנחה לפני
כאלו מעלה דם חזיר לפי שהם כמו הכלב והחזיר טמאים : וכן מזכיר לבונה כאלו מברך און ודבר טוא לפ
לשני כלות גזל טהוא און וטוא : מזכיר מקטיר כמו אזכרתה לה' מברך מביא מנחה כמו קח נא ברכתי סעב
טענינו כמו מנחת : וכן קח נא ברכה מאת עבדך : מנחה : וכן לשאול לו לסלום ולברכו ולהביא לו מנחה
: ומה שאמ' עורף כלב לפי שאינו כן טחיטה אמ' כן לטון עריפה כמו שאמ' בפטר חמור וערפתו : וכן וערשו
טס את העגלה טהיו מכין אותה בקושץ ממול ערפה : ופי כריתת הערף וערף קריאתו בטני טצמים והוא
פצל כי האש הוא מלעיל ערף ולא שנים וזכר כלב וחזיר לפי שהכלב מפריס פרסה אף על פי שאינו טנסע
ססנ והחזיר מפריס פרסה נאסע טסע והנה טניהס יט בהס צד סימני טהרה והס טמאים כך הם מראים ב
בעצמם צד מעשה טוב בהקריבם הקרבן והס טמאים במעשיהם הרעים ואמ' גס המה : פי' הם טטוחטוי
האור וזבחים הטה גס המה הם כמו עורף כלב ומעלה דם חזיר למה לפי טבחרו בדרכיהם הרעים : וב
ובטקוציהם כפשם חפצה : לא בדרכי וצמחותי שאמרתי להם אל תטקצו את כפסותיכם .. גם אני א
אבחר בתעלוליהם כיון שהם מטחיתים דרכיהם גס אני אבחר בהטחת מעשיהם : וכן
ובצללותם הנטחות והדומים להם ענינם מעטה הרים והטחתה : ומגורתם : מה שהם יראים ממנו והוא
החריב והרעב אביא להם : יען קראתי להם עי' הנביאי' להטיבם לדרך הטובה : ואין עונה כלומ' איך מקבל
דברי .. שמעו מגדלים : מרחיקים אתכם בעבור שאתם חרדים לדבר ה' הם טונאים אתכם ומרח
ומרחיקי' אתכם והם אמ' למען שמי יכבד ה' כלומ' כבד הוא עלינו במצותיו אשר צונו כמו
ולא נכבד עליך הם אמרו זה בעבור ה' אבל הוא האל יהיה כראה ונבלה בטמחתכם שתטמחו ביטונעתו והס
יבטו ומתי יהיה זה כאשר יהיה קול טאון מעיר : ואס כנגד בני דורו החרדים אל דבר ה' אמ' כמו שאמ' וחרד
על דברי יהיה פי' וכראה בטמחתכם על טכר הנפשות כמו טפירטנו און לשי טהס עתידים לחיות בתחית המ
המתים לימות המשיח : ויתכן לפרט כי אמר זה כנגד עולי הגולה החרדים אל דבר ה' .. קול

כי אם שישו וגילו עדי עד אשר אני בורא כי ה
 חנני בורא את ירושלם גילה ועמה משוש : וג
 וגלתי בירושלם וששתי בעמי ולא ישמע בה ע
 עוד קול בבי וקול צעקה : לא יהיה משם עוד ו
 עוד ימים וזמן אשר לא ימלא את ימיו כי הנע
 הנער בן מאה שנה ימות והחטא בן מאה שנ
 שנה יקלל : ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים וא
 ואכלו פרים : לא יבנו ואחר ישב לא ישעו ואח
 ואחר יאכל כי כימי העץ ימי עמי ומעשה ידי
 ידיהם יבלו בחירי : לא יגעו לריק ולא ילדו ל
 לבהלה כי זרע ברוכי יהוה המה וצאצאיהם ז
 אתם : והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מ
 מדברים ואני אשמע : זאב וטלה ירעו כאחד ז
 ואריה בבקר יאכל תבן ונחש עפר לחמו לא י
 ירעו ולא ישחיתו בבל הר קדשי אמר יהוה :
 בזה אמר יהוה השמים כסאי
 והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וא
 ואיזה מקום מנוחתי :

כי אם שישו וגילו עדי עד אשר אני בורא כי ה
 חנני בורא את ירושלם גילה ועמה משוש : וג
 וגלתי בירושלם וששתי בעמי ולא ישמע בה ע
 עוד קול בבי וקול צעקה : לא יהיה משם עוד ו
 עוד ימים וזמן אשר לא ימלא את ימיו כי הנע
 הנער בן מאה שנה ימות והחטא בן מאה שנ
 שנה יקלל : ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים וא
 ואכלו פרים : לא יבנו ואחר ישב לא ישעו ואח
 ואחר יאכל כי כימי העץ ימי עמי ומעשה ידי
 ידיהם יבלו בחירי : לא יגעו לריק ולא ילדו ל
 לבהלה כי זרע ברוכי יהוה המה וצאצאיהם ז
 אתם : והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מ
 מדברים ואני אשמע : זאב וטלה ירעו כאחד ז
 ואריה בבקר יאכל תבן ונחש עפר לחמו לא י
 ירעו ולא ישחיתו בבל הר קדשי אמר יהוה :
 בזה אמר יהוה השמים כסאי
 והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וא
 ואיזה מקום מנוחתי :
 בזה כבודי נכן עמה משוש שמיים בהם שיהיו עבדי
 ובחירי ועמי חפצי קול בבי וקול צעקה כי יבנו בני אדם בעיר על מת בלא זמנו או על חלל או על שביה ז
 פשכו מן העיר וכל זה לא יהיה כי חרב ומלחמה לא יהיה ומיתה טבעית לא תהיה כי אם לטנים ארנבים שיהיה
 האדם מלא ימים כשימנות עד שלא יבנו לו והנה יהיה הפירוש בפסוק שאחריו .. לא יהיה משם מירושלם
 והוא הדין לכל ארץ ישראל אבל ירושלם היא העקר והיא ראש ממלכת ישראל .. ופירוש משם כי ב
 באמר לא יהיה ר"ל לא יבא משם לקבורה .. עול נער כמו עולל חזק כי בן ששים לזקנה והנה הוא זקן ולא מ
 מלא את ימיו עד שיהיה בן שבעים זה בזמן הזה אבל באותו הזמן לא יאמרו על זקן שמלא את ימיו עד שיה
 טיהיה בן שלש מאות וחמש מאות סנה ויותר כמו שהיו הדורות הראשונים בתחלת בריאת העולם היו חיים ז
 ההם בכלל או ביחידים ולעתיד לבא יהיה בכלל ישראל כי הנער בן מאה סנה ימות אם ימות אדם בן מאה
 סנה וזה יהיה בעיני יאמר עלינו נצר מת .. ופירוש זה ואמר והחטא בן מאה סנה יקלל כלומר כי קללת האל ז
 תהיה לו נחוטא הוא כשימנות בן מאה סנה .. ובנו בתים וישבו בהם כל ימי עמור הבנין ויותר נכן ונט
 ונטעו כרמים ואכלו פרים כל ימי היותם
 כימי העץ .. שיטעו כן יהיו ימיהם כמו שאמר לא יטעו ואחר יאכל ואמר עמי ובחירי כי להם יהיה נ
 אריכות הימים לבד על דרך מופת לא לשאר העמים .. וית כי כימי העץ ארי כינתי אילן חייל ואפשר שכינן ז
 בזה למה שאמר ר"ל עץ חיים והלך חמש מאות סנה .. יבנו בחירי .. סיבה מעשה ידיהם כימיהם כמו שא
 שאמר ולא יבנו ואחר יטב .. לא יגעו לריק הפך מה שאמר בקללה וזרעתה לריק זרעך ואכלוהו אוי
 אויביכם אמר להם כי כל יגיעם יהיה לברכה כי לא יבא אויב שיאכל יגיעם ולא מדפון וירקון
 ולא ילדו לבהלה כי לא ימותו בניהם בחייהם סיבה לו במיתתם .. וצאצאיהם אתם .. כל ימיהם יהיו אתם נ
 כי לא ימותו בחייהם .. וכפל הענין במלות טונות .. וזוהי הפך מה שזכר בגלותם סכנות בענין לך מעבור
 תפלה .. טרם יקראו פצמים טרם יקראו נשעמי
 הענין בפסוק ויצא חטא .. נחש עפר לחמו .. כמו שהיה לא דבר אחר כלומר לא יטון אדם מישראל
 כמו שמפורש לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי והוא ארץ ישראל .. והמשיל התורה ככחם יהיה פירוש טלחיה
 יהיה מאכלו אלל מי שהוא עפר סכ כי עפר אלה כי ישראל כאמר עלינו בזמן ההוא כי מלאה הארץ דעה את ז
 ה' והנה איכנו עפר ולא יטון הכחם עקבנו .. בזה אמר ה' עתה חזר להוכיח בני דורו הרשעים והוכ
 והוכיחם על דברי הזכחי עש מעשי רעים
 רוב זכריכם וגו' אמר השמים כסאי כלומר וכי סבורים אתם שהבית שאתם מביאים שם הזכחים שאני ז

כי הנח יהוה באש יבא וכסופח מרכבותיו לה
להשיב בחמה אפו וגערתו בלהבי אש : כי בא
באש יהוה נשגש ובחרבו את כל בשר ורבו ח
חללי יהוה :
המתקדשים והמטהרים אל הגנות אחר אחד
בתוך אכלי בשר החזיר השקץ והעכבר יחדו
יסופו גאם יהוה ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם
באח לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו ורא
וראו את כבודי : ושמתי בהם אות ושלחתי מ
מהם פלטים אל הגוים תרשים פול ולוד משב
משבי קשת תובל ויון האיים הרחוקים אשר ל
לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו
את כבודי בגוים :

כי הכה ה' באש נשפט כמו טאת בכבואת יחזק
יחזקאל אש וגפרית אטטיר עליה ועל אנשי
מרכבותיו גזירותיו היו רדות מן השמים להשיב
בחית אשן טלאהיה עדין גדול על כל גוי ע' ישיבנו
בחיתה וחיתה גדולה מאף כי חיתה לטון חמוס כי
כשיתחמם בעל הכעס בדבר סיכעס בו יהיה כעסו
גדול ועל הדרך הזה ת' לאתבא בתקוף רוגזיה ואחל
פי להשיב להכעיר מן טביב אש : והוא על מטקל
להקל כל נכבדי ארץ ואש זה בחירק וזה בצר' אחד
הוא כי באש ה' נשפט בפעל עמד : והוא ק
קמוץ ואמר כי יהיה נשפט עס וגו' ומגו
באש כמו טאת בכבואת יחזקאל ונשפטתי אתו בדב
בדבר וכדס וגו' ובחרבו הוא מה טאת עס חרב אי
איש באחיו תהיה והוא חרב ה' את כל בשר כמו נכ'
המתקדשים רוב המשרשים פיר'

אלו טהם מתקדשים כידיהם בטתי וערב טענותי וזה
בלעז סנט'גר : והמטהרים : דינו מתטהרים כי הוא מבנין התפעל כמו המתקדשים וכן הוא הענין בענין ה
התפעל כמו והתברך בלבבו כי לא יהיה ברוך אלא ארור מתברך הוא בעצמו טהוא חושב טיהיה ברוך : וכ
וכן מתכבד וחסר לחס הוא מראה עצמו נכבד ועשיר ואינו כי הוא חסר לחס : וכן המתקדשים מרחים עצ
עצמם כקדושים והם טמאים : וכן המטהרים והם היטמעאלים טהם מטהרים גופיתם ורוחצים עצמם ת
תמיד והם טמאים במעשיהם הרעים ומטונכפים והנה הם מראים עצמם טהורים ואינם : אל הגנות : בב
בברכות המים אשר בגנות : אחר אחת בתוך : אחר הברכה הגדולה המיוחדת טהיא בתוך הגן הנלכים א
אחריה נעם רוחצים גושם ומצטיהם מכוערים טס בזנות : והכתוב אחד והקרי אחת : כלומ' יהיה מעין או
ברכה כי מעין לשון זכר וברכה לשון נקבה : וית' אחר אחת האשרות בתוך הגן והנה אין עתה עובדי אטרה
אולי יע בקצות הארץ : אוכלי בשר החזיר : אלו הנוצרים כי היטמעאלים אינם אוכלים החזיר : הטקץ והע
והעכבר : אלו היטמעאלים טהם אוכלים הטקץ והעכבר : יחדיו הנוצרים והיטמעאלים : יסופו אז במלחמת
גוג ומגוג : כי שתי מלכויות אלה גוברות בעולם בזמן הזה והוא מלכות רביעית במראות דניאל וטתיהם נח
נחשבות למלכות אחת לשי טלא טלטה אחת לבדה בעולם : והמשרשים הפסוק על ישראל אינו נכון כי אינו ע
ענין המרטה אלא על העתיד בימי גוג ומגוג : ואין עתה בישראל אוכלי בשר החזיר ועובדי אטרה : וית' דין
דמודמנן ודמדכץ לגנאי טענותא טיעא בתר טיעא אוכלי בשר חזירא טקצא ועכברא כחדא יסופון אמ' ה'
ואנכי מעשיהם : אנכי אהיה עס מעשיהם ומחטבותיהם טל אלה הגוים המתקדשים אמר העת הבאה
לקבץ את כל הגוים כלומ' אני אסבב טיבאן כל הגוים עס גוג ומגוג כדי טידאן את כבודי טאכבד
בהם כמו טאת בכבואת יחזקאל ונשפתי חסיד בלחייך : והוצאתי אותך ואמ' והעליתך והבאתיך : ואמ' יעלן
דכרים על לבבך וחשבת מחשבה רעה כמו טאת הנה ומחטבותיהם ואמ' בכבואת זכריה ואספתי את כל הג
הגוים אל ירושלם כראה כי האל יסבב ויתן בלבס לפיכ' אמ' הנה ואנכי מעשיהם ומחטבותיהם ואמ' באה ע
על העת כלומ' העת ההיא העתידה : זמן אמ' בכבואת זכריה הנה יוס בא לה' וכמהו בחסרון עת הנה בא
באה ונחיתה טכ' בזה הענין בכבואת יחזקאל : ושמתי בהם אות : זהו טאת בכבואת זכריה ועיניו
תמקנה בחוריהם ולטוננו תמק בפיהם והוא
יהיו עדות על המעשה הגדול טעשה האל במחנה גוג ומגוג : וכן נטלחתי מהם פלטים אל הגוים הוא טכ'
טס והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועל מדי טכה בטכה וגו' כי האל יתירס להגיד כבודו א
בגוים טלא באן לירושלם והם איים רחוקים מירושלם טלא טמען ואלה הפלטים ובעלי האות ילכו בכל ה
הארצות להגיד ואומ' משי קשת הם הטורקס : תובל ויון : ואף על פי טכתו כי גוג הוא נטיא מטך ותיכל אש
כן יבאו עמו ואך יאמר כי להם יגידו המגידים לא יתכן טלא יטארו בארצם רבים מן הגוים חלל בעלי מ
מלחמה ילכו והמגידים יגידו לכאשרים בארצות : והביאו

קול שאון מעיר קול מהיכל קול יחזה משלם ג
גמול לאיביו : בשרם תחיל ילדה בשרם יבא ז
חבל לה והמליטה זכר : מי שמע בזאת ומי ר
ראה כאלה היוכל ארץ ביום אחד אם יולד ג
גוי פעם אחת כי חלה גם ילדה ציון את בניח:
האני אשכיר ולא אוליד יאמר יחזה אם אני ה
המוליד ועצרתיו אמר אלהיך :
שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו
אתה משוש כל המתאבלים עליה : למען תי
תינקו ושבעתם משר תנחומיה למען תמצו ו
והתענגתם מזיו כבוד : כי כה
אמר יחזה הנני נטה אליה כנחר שלום וכנחל
שוטף כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ב
ברכים תשעשעו : באיש אשר אמו תנחמנו בן
אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו : וראיתם ו
ושש לבכם ועצמתיכם כדשא תפרחנה ונוד
ונודעה יד יחזה את עבדיו חזק את איביו :

קול שאון מעיר : אז לימות המשיח יבא קול טא
פאון מעיר ירושלם על גוג ומגוג והם או
אויבי ה' וכן אמר בכבודת זכריה ויבא ה' וכלחם בג
בגוים ההם : בשרם רל כי פתאם תבא ה
הישוע לישראל : והמשיל ירושלם לאם
וישראל לבנים ואמר זכר כי הוא טוב וחזק מן הכ
הנקבה וכן ישמחו יולדיו יותר מן הנקבה כן יהיה א
אותו הדור שתהיה להם הישועה : והנה אמר בשרם
תחיל ילדה ואמר אחר כן היוכל ואמר כי חלה הטעם
כי הישועה תבא להם פתאם כמו אש תלד הנקבה ו
בשרם יבא חבל לה אכל קודם שתלם הישועה וט
וטרם שיקבצו כל ישראל בארצם ותלם טלותם תהיה
להם מעט זמן כמו חבלי ילדה כמו שאמר חבי כ
כמעט רגע עד יעבור זעם כמו שפירסנו וכן אמר
בכבודת זכריה וכלכדה העיר ונשטן הבתים וגו'
ואחר החבלים האלה ויבא ה' וכלחם בגוים ההם : ו
ואמר לעת ערב יהיה אור : וזוהי הלידה אחר שחלה
ואמר ויטבו בה נחרם לא יהיה עוד : והמליטה ה' ה

הלידה כאמרה בזה הלשון וכן פמה קננה קשוד ואנחנו ותמלט : מי שמע היוכל ארץ : בא בלשון זכר
כמו ולא נשא אותם הארץ והוא מטלל נזכר שם פועל מהנוסף
ויוצא : הצמד כמו יחיל עמים : ולחשה תה תחילין : והיוצא קול ה' יחיל מדבר יחיל דרכיו בכל עת : ומלך
היוכל פועל מהיוצא כי ממנו יבנה סלל נזכר פועל : האני אשכיר : אחר שהמשיל ציון לאשה יול
יולדת אמר האני אשכיר ולא אוליד כלומ' אש אביא האשה
יתכן : ואש אביא ציון על המשכיר בתלחמת גוג ומגוג באחת אוליד אותה והלידה היא הישועה : אש אני המו
המוליד ועצרתיו : אני הוא המוליד ארצות הגוים עד הזמן ההוא ואני אשכיר אותם מלדת כי הגדולה והכבוד
יהיה לישראל לבדם : ויונקת תרגם הפסוק אכל אלהא בראית עלמא מבראשית אמר ה' אכל ברייתי ית כל אינ
אינשא אכל בדרית יתכן לביני עממיא אף אכל עתיד לאככשא בלותך אמר אלהיך : שמחו כל איה
אנהביה בגלות על דרך כי רצו עבדיך את אכניה ואז בקבון בליו' תשמחו בה ותשישו בתוכה
סתרואו בבניה כמו שראיתם בחרבנה והתאבלתם עליה כן תשמחו בה ותשישו בתוכה : למען התא
התאבלתם עליה למען סתרואו באמחתה ותינקו וטבעתם מטור תנחומיה כי ידעתם כי זה
גמולכם : מטור כמו נטור תלכים תינקו והוא כמו טר בפתח והוא על דרך תענוג : תמנו : ענין מציצה מזון
ענינו לפי מקומו כמו זיו : ויונקת תרג' תחמד יקריה : כי כה אמר ה' טלוס טלוס הגוים שיבאו מכל
פ' זה לטאול טלוס ומביאים להם מנחה ומה שאמר
הטוטף אלא כמו שהנחל הטוטף יבא במרוצה כן יבא להם כבודם וממונם במרוצה : ועל הדרך הזה באו
כוש תריץ ידיו לאלהים : וינקתם על דרך מטל כמו סיונק התינוק החלב מאין עמל כן תאכלו כבוד הגוים ז
טלל יבצתם בה : ואחר שהמשיל אותם לתינוק ביניקה המשיל אותם גש כן ליונק כמו טכושאת אותה האומנת
על זרועיה והיא מטעטעת אותה על ברכיה וכל זה ממיני גדול היונק כן תהיו אתם מנוסאים בגוים ומכוב
ומכובדים בכל מיני כבוד וגדולה : תשעשעו : מכנין פעל סלל נזכר שם פועל ומכנין פועל שממנו יוצא זה
וכן נשעשע יונק : באיש אשר אמו תנחמנו : מנחה סעברה עליו כן אכבי אכחמכם : מנחת הגלגל
ובירושלם תנחמו : כי שמה יראה כבודי עליכם : ומה שזכר האש ולא האב לפי שהאשה מטדלת
בדברים יותר מן האיש : וראיתם ועצמותיכם כדשא תפרחנה : הפך ורנח נכאה תיבט גרם כי כ
כמו שהדאנה והיוגן יבטו עצמותיכם בגלות כן כשתשובו לירושלם השמחה והטעון יפר
יפריחו עצמותיכם : את עבדיו : כמו עש עבדיו סתהיה יד ה' עמהם לטובה ועם אויביו לרעה ולזעם וזה יה
יהיה בתלחמת גוג ומגוג : זעם : מלרע כי הוא פעל לסיכך חזיו קומן וחזיו פתח : ויונקת תרגם ועצמותיכם
כדשא תפרחנה וגויתכן כדתיאין יזהירון : כי הנה

ישעיה

ישראל למען טהר את הארץ טבעה חדשים אפשר כי באותם טבעה חדשים יראו מעשם הרשעים ההם כי ב
תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והאש תהיה לאות בהם וכן התולעת תהיה גם כן אות שלא תמות מפני ה
אש והיו דראון לכל בשר לאותם שבאים להשתחות להשם כמו שאמר יבא כל בשר להשתחות לפני וכ
נביאנו ויראו בהם מעשם הנגזר להם ויראו פגריהם מלאים תולעים אוכלים אותם והאש הכושר בהם יע
יעלה באשם באשם ויהיה מאוס להם וילכו משניהם אחר שראו מעשם לא יוכלו לעמוד שם שעה מרוב הם
הסרחון ומלת דראון ענין מאוס וכן לדראון עולם ועקר מלת דראון היא תולעת מלשון רבותינו ז"ל ה
הדרא דכנתא טבתבואה כשרים מפני שאין בהם לחם ויש מפרשים שזה הוא יום הדין לפושעי ישראל ויש
ויבאו הצדיקים חוץ לירושלם בגיא בן הנוס נאם יראו במוטעים זה המעשם ויש מפרשים שזה יהיה אח
אחר תחית המתים ויקיצו גם כן הרשעים ויהיו אחר סיקצו לדראון עולם כמו שכתוב בירמיה ואחרים א
אמרו כי ואשם לא תכבה רמז לכשמה בהשרדה מעל גייתה אש לא היתה זוכה לעלות אל מלאכי האל תשאר א
אצל גלגלי האש ותולעתם לא תמות אחר על הגוף שהרי אמר בפגרי האנשים והנכון בעיני מה שפירשנו
ויוכתן תרגם הפסוק כן ויפקן ויחזון בפגרי גבריא חיביא דמרדו במימרי ארי נשמתהון לא ימותון ואשת
ואשתהון לא תטשי ויהון רשיעיא מתדכין בגיהנם עד דיימרון עליהון צדיקיא מסת חזינא תרגם דראון כמ
כמו שתי מלות די ראון ורנצה לומר די ראינו

אודה אלו	אור חילי	ארים קולי	אברכהו
כי הוא צורי	היה עזרי	עדי גמרי	ישעיהו
וגם קמחי	העיר רוחי	בכל כחי	ואנוהו
ולו אוחיל	דרכי יחיל	בעת אתחיל	ירמיהו

והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה
 ליהוה בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכר
 ובכרכו על הר קדשי ירושל אמר יהוה כאשר
 יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית
 יהוה : וגם מהם אקח לכהנים ללוים אמר הו
 יהוה : כי כאשר השמים החדשים והארץ החד
 החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה
 כן יעמד זרעכם ושמכם : והיה מדי חדש בח
 בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להש
 להשתחות לפני אמר יהוה : ויצאו וראו בפגרי
 האנשים הפשעים כי תלעתם לא תמות וא
 ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר :
 והיה מדי חדש

סימן יתקק

והביאו ישראל שהיו נשאים באיזו הרחוקים
 שלא עלו עם אחיהם : אותם הגוים אם
 אשר הם בתוכם כשיטמנו זה השלל הגדול טענה
 האל במחנה גוג ומגוג יביאו ישראל בסוסים ובכר
 וברכב מנחה לה ויביאו אותם מלובים בגדי תפ
 תפארת ורכבים בסוסים ובכרכו כמו שמביאים י
 ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה' כן יביאו הגו
 הגוים את ישראל בבגדים טהורים ונאים ובמרכב
 ובמרכבות כאלות וככבודות : ופירוש בצבים : כמו ט
 טע עגלות צב שתרנגומו כד מחפזין והם כלים מעצ
 מעצים מחוכרים טנושאים בהם בני אדם על גבי
 בהמה ועושים אותם תכפנים בבגדים נאים : וב
 ובכרכות הם הגמלים או שאר בהמה שהם קלים
 בהליכתם עד שמרוב מרצתם ידמה שהם מרקד
 מרקדים לפיכך נקראו כרכות כמו ודוד מרכב ט
 ספיר מרקד : וית מרכב מעבד ותרנגו ובכרכות

ובתושבין : על הר קדשי : כמו אל וכן ותתפלל חנה על ה' כמו אל ה' וילך אלקנה הרמיה : על ביתו : כמו אל
 ביתו והדומים להם : וגם מהם כלומ' אפי' מאותם שהיו מסוקעים בגוים באיזו הרחוקים עד שלא
 נודע זכרם ולא עלו עם אחיהם בית ישראל מן הגולה ואפשר שטנו קצת מן הדת אף על פי כן
 מהם אקח לכהנים ללוים אותם שהיו כבר מתעשרת בהונה ולויה אקח אותם הכהנים להיות כהנים מערת
 מערתים לפני והלויים לשאת כמו הלויים לשנור בעיר בכנורות ובכלים : ובדברי רז"ל וגם מהם אקח מע
 מהם מביאים אותם והם באים לילך והוא זה ישראל וזה כהן וזה לוי כנגן טמכר לעבדים ונעטכחו ועל
 אונם כעשו גוים אמר ר' אליעזר וגם מהם אקח מהם מביאים את ישראל למלך המשיח כל מי שיהיה בהן יש
 ישראל או כהן או לוי וגם מהם אקח מן המביאים ומן המוכרים : ותי' ואף מנהון אקרב למהני כהניא ולווי
 ואזל פי' וגם מהם אקח לכהנים ללוים לצורך הכהנים להיות להם חוטבי עצים ושואבי מים : וכן אמר ב
 בכבואת זכריה ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' לל הגבוענים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים כי מגדולי הגו
 הגוים יהיו עובדים הכהנים : בי כאשר השמים החדשים : קראם חדשים כי הם עמדים בחדושים
 ולא יכלו כמו שהיו בינו סכבראו כן הם היום וכן יהיו וכן הארץ עמדת בחדושה לא תב
 תבלה אלא שתגלוניתיה כלים וכן אמ' שלמה דור הולך ודור בא והארץ לעולם עמדת : ופי' לפני כי אני סב
 סבת קיומם ועמידתם : ופי' אשר אני עושה שאני מעמידם בחדושים וכן יעמד זרעכם ושמכם שלא תחטבו
 אתם טהיה בימיכם הנאולה שמה זרעכם אחריכם יגלו מארצם : ויאבד שם בגלות לא יהיה זה כי באותה
 הטובה שתהיו אתם יעמד זרעכם אחריכם כל ימי עולם כימי השמי' על הארץ כי לעולם לא יאבד שם ישראל
 ולא יגלו עוד מארצם : כמו שחשבו אלו הגוים שכלו עם גוג ומגוג להלחם עם ישראל על ירושל שחשבו להגלות את
 ישראל ולאבד שם לפיכך אמר כי כאשר לא יהיה כמו שהם חשבו כי לעולם יעמד זרעכם כעמד השמים והא
 והארץ : והיה מדי חדש בחדשו : כמו חדש לחדש : ומלת די מורה על התמדת הדבר בלא הפסק וז
 זמנים הקרובים לקרובים והרחוקים לרחוקים כמו משנה לשנה או יותר לפי רחוק
 הארצות וקרבתם לירושלם : וכל בשר : כל בני אדם ואפי' שאר העמים : וכן ויברך כל בשר את שם קד
 קדשו : והנה ראינו בכבואת זכריה כי כל הנותר מכל הגוים הבאים אל ירושלם יעלו מדי שנה בשנה להשת
 להשתחות למלך ה' צבאות ולחונג את חג הסוכות וטעם בחג הסוכות כי מלחמת גוג ומגוג תהיה באותו הזמן :
 ויצאו וראו בפגרי האנשים שיבאו להשתחות מחדש לחדש או מסבת לשבת יצאו חוץ מירושלם לעמק יהושפט
 יהושפט לראות בגרי מחנה גוג ומגוג ששטנו באל וחטבו לעשות כנגדו להגלות ישראל מארצם
 וזה יהיה קרוב ליום המספט ואף על פי שיקברו בית ישראל כמו שכתוב וקברו בית ישראל

ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן : אשר היה דבר יהוה אלי בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה שנה למלו : ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עד תם עשתי עשרה שנה לצד לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלים בחדש החמישי : ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בטרם אצורך בבבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתך נביא לגוים נתתיך :

דברי ירמיהו בן חלקיהו כתב אהלל כי חלקיהו זהו חלקיהו בן טפן הכהן שמצא ספר תנא התורה בבי' ה' בימי יאשיהו וירמיהו בנו נבא בימי יאשיהו ותחלת כבואתו היתה בשנת שלש עשרה במ למלכו ועדין לא סבנו יאשיהו ויהודה מרעתם עד שמנה עשרה שנה למלכו שמצא ספר תורה : מן הכהנים תרג' מכתן מן רישי מטרת בהניא מן א אמרכליא דהונו בירושלם גברא דקביל אחסנתיה בענתו ענתו הי' עיר מערי הכהני כמו שכתב בספ' יהושע ומה טהחל בדברי לצי שכולל בספר הזה כל דברי כבואות שנבא על ישראל ועל הגוים וכן ב דברי עצמו מה טקרה לו בכבואתו עם ישראל וכדרי' סלטה כביאים על ידי טהיתה כבואתם דברי קכתורין לשיכ כתלת כבואתן בעצמן ואלו הן דברי קהלת דברי עמוס דברי ירמיהו ר'ל בעצמן מדבריו בדברי עצמן כמו טאל' אני קהלת הייתי מלך וכל הענין מספר בעצמו : וכן עמוס ספר בדברי עמוס קטר עליך ע עמוס וכל הענין כמו שכתב וכן בתוך ספר מה טספר מן הרעות טעשו לו : ויהי דבר ה' טהיה אליו ויהי גם כן בימי יהויקים בן יאשיהו וכן בימי צדקיהו עד תום מלכות : שאלך יא טכה ובשנת אחת עשרה נפל ביד מלך בבל וגלתה ירושלם בחדש החמשי כמו שכתב בסוף ספר מלכים : בטרם אצורך כן כתי' בוי' וקרי' הצדי' בקמץ חטף כמשפטו ע' הכבוי' ואין עמוניו והענין אחד וע ענין בטרם אצרך כתב אהלל קאטר ברא היסודות הארבע ידעו בכח הטבע ואחר כך הוציאו לפעל וכן אמ' יטעיהו מעת היתה טס אני בכח היסודות הייתי מזמן טהיית עתה בעולם ועתה הוציאו ל לכח מפעל וטלחני ברוחו או פי ידעתך כמו ידעתך בשם טאל' למטה ומורה עליו ובטרם תצא מרחם הקדשתך מלשון קדושה וידעתך לשון גדולה ולפי' הראשון יט לטאל' והלא כל הכביאים זה צדיקים וכן היטעיס בטרם הכראס ידעס והכיסס אך יורה זה טאבת נאמו כזהרנו בקדושה וטהרה בעת ההריון י טהיה הכביא מקודש : והחכס הגדול ר' מטה בר מיומן ז'ל כתב כי זה ענין כל כביא אי אשטר לו מבלתי ה הכנה טבעית בעיקר יצירתו טהיה כהן לכבואה עם התלמודות וטס לדעתו ליטאל למה לא אמר זה הענ הענין לכביא אחר אלא לירמיהו : ונוכל

עזור נא אל אדיר • ועין לבי האיר • בכתבי דברי • ירמיהו הנביא •
 היה עם פי עטי • בדבר לא יחשיא • ויצדק מבטי • וישר מחשבי •

סמוך אלי תמוך בידי לבבי • היה עמי בפירוש ירמיהו •
 בחינתך ועזרתך הלא היא • ובינתי באיבה הוא ומה הוא •

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי

זה הספר מצאנוהו מסודר בסדרן של נביאים אחר ספר ישעיהו וכן כתבתי פירושו אחר פי' ספר ישעיהו ואף על פי שאינם מסודרים כן כדברי רבותינו ז"ל שאמרנו סדרן של נביאים יהושע שפטים שמואל מלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה תרי עשר ונתנו טעם כיון דמלכים סופיה חרבנא וירמיה כוליה חרבנא ויחזקאל ס סופיה נחמתא וישעיה כוליה נחמתא סתך חרבנא לחרבנא ונחמתא לנחמתא • אף על פי כן בכל הספר הטובים אשר ראינו שנכתבו בספרד מכמה שנים סדרם לפי זמנם ישעיהו קודם לירמיהו כמו שקדם זמנו לזמנו וכן ירמיהו קודם ליחזקאל ובשנים עשר שהיו אחרון הטעם עם סדר ר"ל אף על פי שיש בהם נביאים קדמו לירמיהו ויחזקאל לפי שנבואתן קטנה לא נכתבו כל ספר וספר לבד כדי שלא יאבד במעוטו כח שאל רבותינו זכרם לברכה אידי דזוטרי מרכסו ונכתבו נבואתם בספר אחד עם נבואת חגי זכריה ומלאכי שהיו נביאים האחרונים ונבואתם גם כן קטנה • ואני אכתוב בפי' הספר הזה הפסוקים שצריך לפרשם והמליץ שצריך לדקדקן לא פסוק אחר פסוק בכל מקום כמו שעשיתי בספר ישעיהו אלא כמו טעם שעשיתי בפירו' ארבעת ספרים הראשונים ומצאנו שלשה נביאים שכתבאו באותו הדור ירמיהו וזכריה ויחזקאל • ואמרנו רבותינו זכרם לברכה ירמיהו היה מתכבא בשוקים וזכריה בתי כנסיות וחזקאל אנ אצל הנסים • ועתה אתחיל בעזרת המלמד אדם דעת •

ירמיה

ויהי דבר יהוה אלי שנית לאמר
מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו
מפני צפונה : ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח
חרעה על כל ישובי הארץ : כי הנני קרא לכל
משפחות ממלכות צפונה נאם יהוה ובאן
ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלם ועל כל
חמתיה סביב ועל כל ערי יהודה : ודברתי מש
משפטי אתם על כל רעתם אשר עזבוני ויק
ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי י
ידיהם : ואתה תאזור מתניך וקמת ודברת
אליהם את כל אשר אנכי אצוך אל תחת מ
מפניהם פן אחתך לפניהם : ואני הנה נתתיך
היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמת נ
נחשת על כל הארץ למלכי יהודה לשריה ל
לכהניה ולעם הארץ : ונלחמו אליך ולא יכלו
לך כי אתך אני נאם יהוה להצילך :
ויהי דבר יהוה אלי לאמר : הלוך וקראת ב
באזני ירושלם לאמר כה אמר יהוה זכרתי ל
לך חסד נעורייך אחבת כללותיך לכתך א
אחרי במדבר בארץ לא זרועה :

ויהי דבר ה' סנית מה טאת סנית לשי טטתי המ
המראות היו בענין אחד ואף על פי שהד
סהדברים הנראים לו נשתנו אמ' כי בענין זה נר
כראה לו פעם סנית טטאלו גס כן מה הוא ראה ופ
נפירט לו גס כן המטל תוך המראה לא טבא לספר
הפעמים טכראה לו כי לא ספר אלא זאת וכך ויהי
דבר ה' אל יונה סנית לשי טדבר עמו בענין כנוה
סתי פעמים לשיכך אמ' סנית לא כדברי בעל הדר'
טאת סנית דבר עמו שליטית לא דבר עמו : סיר כ
נפוח כפוח תאר ופירושו רותח והסיר כטהוא רותח
מעלה הכל כמו הנופח באט טמוציא הכל מפני כ
בעת הכפיחה ופניו מפני צפונה הצד מן הסיר ט
טיצקו ממנו יקרא פניו מפני צפונה היה לו לומר
אל פני צפונה אלא באמרנו במ'ס באר בו טני עכ
ענינים כי מפני צפונה מורה כי פני הסיר היו פו
פונים פני צפונה ואח' אותנו במ'ס להורות כי המ
המרתיעין אותה היו מארץ צפון והיא בכל טהיא ז
מזרחית צפונית לארץ ישראל ואח' אבי זל פי פניו
פני הטופתים או הכירה טטופתין עליה הקדרה א
אמ' כי פני הטפתים טמכניס' מטס האט תחת הס
הסיר היו לצד צפון מורה טהמבעיר האט תחת הט
הסיר יבא מצפון והסיר היא ירושלם כמו טהמטיל אותה גס כן
וכל הענין וטס מבואר הענין וי' סיר כפוח מלך דרתח כדודא אחא חזי וטקנס מטרייתיה דמדברין ואתיין
מאשי צפונא : תפתח ענין התירה כמו ויפתח את הגמלים כאלו היתה קטורה עד הנה ועתה תהיה
מוותרת לבא על ישראל ועל הדרך הזה ת' תטרי בטתא כמו טתרגס אונקלנס ויפתח אתה
הגמלים ואטרי יתגמליא ואטטר גס כן ענין פתיחה וטני הענינים קרובים : בי הכני קורא כאלו
אני קורא להט טיבאן כלומ' אטיס בלבס טיבאן מטפתות ממלכות צפונה : המטפתח' אמר על
הצט וממלכ' אמ' על המלכי ראטי הממלכ' ועל טמס נקראי ממלכות ואומ' זה על מלכי ארץ בכל והמלך ה
הגדול היה כבוכד נצר ועל הממלכ' אמ' נבאן ונתנו איט כסאן ר'ל כטיצורו על ירושלם והס נרגל טראצר ר
רב מנוכל רבי מלך בכל טזכר למטה כאצר כלכדה ירושלם : ודברתי דבור האל עמהס הוא הביא
המלכים עליהס וכך אמ' אליהוא כי באחת ידבר אל וגו' ואח'
טידבר עמהס טיביא יסורי עליהס להנכיסם : למעשה ידיהס ב'יוד ויט ספריס טכתוב בהס למעשה בהא
טענות הוא ועל פי המסורת הנה ידענו זה : ואתח תאזור מתניך ללכת בזריונות כמו טאת באליהו נ
ויטנס מתניו וירץ לפני אחאב' פן אחתך אס
מהס אחתך ואפילך לפניהס : על כל הארץ ואח' פי למלכי יהודה אמ' תהיה כנגדס בעיר מבצר כל טכן אס
יהיו לה חומ' נחשת ומה טאת לעמוד ברזל טלא יוכל אדם להטותו ולטברו וי' על כל הארץ לאטקאה כס דל
דלוט על כל יתבי ארעא : ונלחמו אלך כמו סתי ויהו' דיכין ומגיחי לקבלך למטתר פתגמי כבואתך
להצילך : טלא ימיתוך : הלוך מקור או צווי וכך זכו את' השבת תמוך אטורי באזני
ירושלם ר'ל וגס ירושלם ומדבר כנגד
אף על פי טאני מבי' עליך רעה בעב' מעטיך הרעי' לא אעט' אותך כלה וגס אעניט המריעי' לך כי זכרתי לך
חסד נעריך ועני' חסד נעריך אהבת כללותיך כמ' סתי דכי אחא לכ' טבות יומי קדם רחמת אבהתכ' דהימינו
במימרי דאזלו בתר תרי' טלוחי בתר מטס נאהרן במדבר ארבעי' טני בלא זנדין בארע' דלא מזדרעא ואטטר
טהיה דעתו באמרנו יומי קדם על האב' אברה' יצחק ויעקב טהיו אכטי חסד או אהב' כללותיך פי חסד נעריך
והכל ענין אחד על דור המדבר וקורא הימי' הקדמוני ימי נעורי' בדרך הטאלה כמ' טהנערי קודמי' לבחורים
ולזקני' : ופ' כללותיך טס מן כלה כי כנסת ישראל כדמת לכלה בינ' מתן תורה והק'בה כדמה לחתן : א ג

ואמר אחה אדני יתוח הנה לא ידעתי דבר כי
נער אנכי : ויאמר יהוה אלי אל תאמר נער א
אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר
אצוּך תדבר : אל תירא מפניהם כי אתך אני
להצילך נאם יהוה : וישלח יהוה את ידו ויגע
על פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפוך :
ראה הפקדתיך היום הזה על הגוים ועל הממ
לכות לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס ל
לבנות ולנשוע : ויהי דבר יהוה
אלי לאמר מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל
שקד אני ראה : ויאמר יהוה אלי השבת לראות
כי שקד אני על דברי לעשותו :

ונכסל לנחל לפי שידע האל ית' שירמיהו יסרב בשלי
בשליחות האל הנדעו כי הוא מוכן לכבונה מן הכ
הבטן כדי שיחזק לבו ללכת בשליחות האל ואם תא
תאמר והלא משה רבנו ע"ה היה מכרז בשליחות הא
אל ולא אמר לו כן : הנה הראה לו אות גדול לחזק את
לבו והוא אות הסנה והאותות האחרים שכתן בו וכן
יכלת לעשותם לפני פרעה : וגם נכסל לומר כי מ
משה רבנו כבר ידע זה מעצמו כי חכם גדול היה ו
יודע כי בעיקר יצירת האדם יש הכנה טבעית לכ
לכבונה למי שהוא עתיד להתנבא ולא זה בלבד א
אלא כל חכמה וכל טבע שיש באדם שהוא גובר בו
יש לו קצת הכנה בו בעקר היצירה יגבר בה עם
ההתלמדות : וית הפסוק כן עד לא בריתך במעיון
אתקצתך ועד לא אתיתא לעלמא זמתיך כביא משקי כס דלוט לעממיא מתיך ואמר אהה לשון קר
קריאה על הצער ועל הדאגה ומה שאל לא ידעתי דבר ר"ל דבריתוכחה כי אני
עם אחד ואין תמה אם באה לו כבונה והוא נער כי הכה גם כן שמואל היה נער בתחלת כבונתו כמו שכתן
ורוח הכבונה החכימה אותם אע"פ שהיו נערים ואפשר כי נער ר"ל משרת ואע"פ שהוא גדול בשנים יקרא נער
כמו שכתן ומשרתו יהושע בן נון נער והיה משרת כביא אחר שהיה בימינו או חכם ור"ל ביד גדול ממנו ראוי
לשלוח את השליחות לא בידי כמו שאל' אשה רבנו שלח נא ביד תשלח : והמפרשים פירשו כי נער היה בש
בשנים בהכבאן וכן שמואל הכביא ונכריהו בן עדנא : וית כן ואמרת קבלו בעותי ה' האלית אכא ידע לאתנ
לאתנבאה ארי רבי אכא ומשריותי עקא דגלו אכא מתכבי על עמא הדין : כי על כל אשר אשלחך : על כל
במקום אל : וכן וילך אלמנה הרמיה על ביתו : כמו אל ביתו : ומה שאלך תלך כי בענ
בענות באה לו הכבונה בתחלה ורצה האל לשלחו לירושלם מקום המלכה להוכיח את המלך ואת עמו והע
והבטיחו שיחזק לבו ללכת למקום שלא היה רגיל שם ויתקן דבריו בפיו שידע לדבר דברי תוכחה בלא מנרא
להצילך : בא בטרחה בסגול הלמד לפי שיש לו העמדה ופעימיט לו מטפט והרי לא הבטיחו שלא
יגעו : בו אלא יגעו בו ויכונה ויצילהו מידם שלא ימיתו אע"פ שזיה ברזנס להמיתו כמו ש
סכתוב וכשבאו להמיתו ואת ברנך אחר ויסתירם ה' וישלח ה' את ידו והוא המלאך הנראה אליו ודבר אליו
בטס ה' ונקרא בשמו ונראה אליו במראה הכבונה : שהוסיט ידו אליו והגיע הדברים על פיו ונה
ונראה לו כאלו הם בפיו דבר שיש בו ממש לתקן אע"פ שאין הגעתה הדבר אלא על האוזן על השפה כמראה הכ
הכבונה נראה לו כאלו הם בפיו דבר שיש בו ממש לתקן בו בפיו לדבר בחזקת לשון בלא מנרא : וכן אחר
ביטעיהו ויגע על פי שהגיע הרצפה על פיו : כי סכיה ויגע בשפת ה' מוכן הפעיל וית הפסוק דרך מל
ושלח ה' את פתגמי כבונותיה וסדר פתגמי ואח' ה' לי הא שותי פתגמי כבונותי בסימך : ראה תקבא
עליהם כן יבא אליהם וכסל לטונן : הכתיבה וההריסה לפי שהרבה לדבר רע על ישראל ועל האמ
האמות והטוב היה מעט באמות כמו שאל' בבני עמון ואחר כך אטיב טבות בני עמון : ואח' בעילס והיה
באחרית הימים אטיב את טבות עילס ואח' לבנות כנגד לכתום ולכטוע כנגד לכתון : ויכתן חלק הפסוק
הרע לאמות והטוב לישראל שתרב' חזי דמניך וימא הדין על עממיא ועל מלכותא למעקד לתרעא ולאבדא
ולשגרא ועל בית ישראל למבני ולקיימא ויהי דבר ה' זה היה במראה הראשונה כי בתחלה אמ' שילך באשר
יטלחזו ואחר כך באותה המראה עצמה : הרא' לו במראה הכבונא מקל שקד כאמרן מקל שקד חזי ראה
נראה כי ראה המקל בלא עלים ובלא פרחים והתבונן אליו במראה הכבונה והכיר שהוא מעץ שקד לפיכ
אמ' לו הטבת לראות שאלו ראה אותו בעלי ובשרחי מה היתה הטבת הראיה נקל הוא להכיר זה והראה לו
האל מקל שקד להיות משל על הפורענות העתידה לבא על ישראל שתבא להם במהרה כמו שעץ השקד ממחר
לפרוח יותר משאר העצים לפיכ' נקרא שקד כי הסקידה ענין המהירות וההשתדלות בדבר וכן אמ' כי שקד
אכיעל דברי לעשות ואמר לטקוד על דלתתי יום יום וית מקל שקד מלך דמוחי לאבאשא אכא חזי ויהי

ירמיה

ועמי חמיר כבודו בלוא יועיל : שובו שמי' על זאת ושערו חרבו מאד נאם יהוה : כי שתי רעו' עשה עמי אתי עובו מקור מים חיים לחצב ל להם בארות בארות נשברים אשר לא יכלו חמים : העבד ישראל אם יליד בית הוא מדוע חיז לבו : עליו ישאגו בפירים נתנו קולם ו משיתו ארצו לשמה עריו נצתה מבלי יושב : גם בני נף ותחפנחם ירעוך קדקד : הלא זאת תעשה לך עזבך את יהוה אלהיך בעת מו מוליכך בדרך :

והמ'ם נכתב כן להביא במלה שני ענינים ענין ההחלפה כמו ואם המר ימיר מנחי העין : והענין השני מן ובכבודם תתימרו מנחי הפ' והוא ענין גדולה ר"ל אם החליף גוי אלהיו ואם הגדיל אלוה ג גוי אחר ואעפ' שהמה לא אלהים לא זה ולא זה כל א אחד דבק בשלנו : שובו כלנו ראו העולם סיהיה חרב על זאת הרעה : שומן

ענין שממה : שערנו ענין סעריה : חרבנו ענין חרבן : והחית נקראת בקמץ חטף והוא צווי מן הקל והמ והמסורת עליו לי חטף וכתב ר' יונה כי יש אנשים שהיו קוראי אותנו חרבנו כמו חרבנו פני האדמה והיו

מפרטין אותנו צווי אבל מן הדגש כמו פרחן כזמי הזהב והשיב הוא עליהם מפני המסרה ועוד המסרה ע על חרבנו פני האדמה שנים ובפסוק וית הפסוק כן אתאבלו שמיא על כדן על ארעא דישראל דעתידה ל למחרב ועל בית מקדשא דעתידא לאנטראה ועל דעובדין ביטין עבדן עמי לחדא אמר ה' :

בי שמים המטיל הטוב המטפיע לישראל בעודם מחזיקים בתורתו למקור מים חיים טכובע מים ב בלי הפסק כן הייתי להם אחי ועזבני לעבד אלוהות סהם כמו בארות : בארות הם חריצים

עשויים בבנין לאסף לתוכם מי המטר ואם הם נטברים יצאו המים מהם כמו שיכנסו בהם והנה תנחלת הבנוחים בהם ככובה והנה טוב האל למיחלי' לו הוא נמשל למקור מים חיים לשני פנים לטובה אחד ט פלא יבאו לו המים ממקום אחר אלא ממקומו הם נובעים ועוד שאין להם הפסק : כן טוב האל למיחלים

לו כי הטוב יבא להם מאתו והוא לא יקבלנו מאחר וטובנו גם כן אין לו הפסק : וכן המטיל הטוב שמיחלים ישראל מהאלוהו ומהאמן העובדי' אותם והיו בוטחי' במלך אשור ובמלך מצרים שהיו בנוטחים בו טעזרנו' מהאויבים הצרים אותם כמו הבארות הנטברים כי אפילו יהיו שלמים יש להם הפסק כשיכלו המים המכ המכונסים כי ממקום אחר יבאו להם המים המכונסים לא מעצמם כן הכח שהיה לעזריהם היה בא להם

מאחר כי המלך לא יעשה דבר אלא בעזר צבאותיו ועם צבאותיו גם כן אם לא בעזר אלהי כמו שנאמר אין המלך נוטע ברב חיל ואם הם בנוטחים טאלהיהם יעזרום הנה הם כמו בארות נטברים טלא יכילו המים כי אפי' ימי אדם בהם מי יצא בעד הטברי' ולא ימצא בהם מים כן הם טבוטחי' באלהי אחרים אפי' יהיו

עם רב אפי' יהיו להם כלי זיון הרי הם כאלו אינם ניכחנס אויביהם אפי' יהיו מדוקרים : וכן דגנס ותיר ותרסס יהיו למארה כמו טאל' פנה אל הרבה והנה מעט : ואמר והבאתם הבית ונפחתי בו : יכילו יחזיקו כמו אלשים בת יכיל : העבד הה'א פתחה כי היא לתמיה כלומר אם עבד הוא או יליד בית וגם

הוא עבד טנולד מן השפחה טיש לו לאדם בביתו : והלא נקרא בני בכורי בנים אתם לה' אלהיכם ונמנהג האב לרחס על הבן ואיך נטשו האל טיבזו אותנו אויבינו וכי עבד הוא שאין משגיח האדון כל כך עליו כמו משגיח האב על הבן ומדוע עליו יטאגו בפירים ונתנו קולם עליו הבהילוהו בקולם ו

נכזוהו בידם ומדוע היה זה והכפירים הם תלכי האמות נדמו לכפירי אריות : והטאלה הזאת כאלו ישראל טואלים מדוע היה להם זה והנביא מטיבס הלא זאת תעשה לך עזבך את ה' אלהיך : נצתה חרבנו נטממו : ובתי' צדיין וטרטו יצת ובתי' בה'א וקרי בוין כמו ידינו לא טפכה והדומין לו או יהיה

נצתו ענין הדלקה והבערה כמו ונצת בסככי היער והוא על דרך עריכס טרפות אט : ואח'ל פי נצתו כמ צמחו כי המקנס החרב יעלה צמחים : גם בני כף : אמ' הכביא והטיב להם כתופס דבריהם כן הוא כמו שאתם אומרי' ועוד כי אפי' בני כף ונתחפנחם טאת בוטחת בהם והולכת למצרים לבקש עזר ממ

מצרים גם הם ירעוך קדקד : ומה יעשה לך כל זה עזבך את ה' ירעוך יטברוך כמו רעה עקרה ור ירעו את דליותיו ורעו את ארץ אטו' ומה טאל' קדקד כי מכת הקדקד מכה רבה מנח' הראש באמצע כי הו' חונה הראש וטרא' זרוע אף קדקד ותי' ירעוך קדקד יקטלנו גברך ויבזו נכסך ונתחפנחם כתי' וקרי ונתחפנחם והי' עיר בארץ מצרים תקר כזה וכזה כי קרובי' הם : הלא זאת תעשה לך אם תעשה כלטו' נקבה על ע עזבך שהו' מקור לפי שהמקור הו' כדמות הסס ויבא

עזבך את ה' אלהיך וכטאל' הלא זאת תעשה לך עזבך כאלו את עזיבתך כי הו' דמות הסס וכן בא כלטון : נקבה כמו הנקלה בעיניכס התחתן במלך : בעת

א ד

קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל א
אכליו יאשמו רעה תבא אליהם גאם יהוה :
שמעו דבר יהוה בית יעקב וכל
משפחות בית ישראל : כה אמר יהוה מזה
מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו א
אחרי ההבל ויהבלו : ולא אמרו איה אדני
המעלה אתנו מארץ מצרים המליך אתנו ב
במדבר בארץ ערבה ושיחה בארץ ציה ו
וצלמות בארץ לא עבר בה איש ולא ישב א
אדם שם : ואבי אתכם אל ארץ הברמל לאכל
פריה וטובה ותבאו ותשמאו את ארצי וגחלתי
שמתם לתעבה : הבהנים לא אמרו איה יהוה
ותפשי התורה לא ידעוני וחרועים פשעו בי
והגביאים נבאו בבעל ואחרי לא יועילו חלבו :
לכן עוד אריב אתכם גאם יהוה ואת בני
בניכם אריב : כי עברו איי בתיים וראו וקדר
שליחו והתבינו מאד וראו הן היתה בזאת :
החימר גוי אלהים והמה לא אלהים

קדש ישראל נחשב כמו קדש שלא יאכלנו זר ו
ומה שאמר ראשית תבואתה הנה כשל עני
במלות שונות כי התרומה שהי ראשית התבואה היא
קדש וכל זרים אכלו יש עליהם חסם כן ישראל א
אצ"פ שהקבה תביא עליהם האויב ה' כגבש עליה
כי זוכר להם חסד נעורים שהיא חסד האבות כמו
סראינו בסנחריב וכן כבוכד נצר ולעונם ישראל
כחובה בכל כמו שכתוב תבואתה כתן בהא במקן
ויו כמו אלה והדומים לו וית קדש התרומה וראשי
תבואתה העומר סתרגס כן קודשא אכנו בית י
ישראל קדש ה' ועל בזויהן כדמעא ארמות עללא מ
מאן דאכיל מניה חייב לממת וכסידו חזד עמר א
ארמותא עד לא מקרבין מניה כהניא בני אהרן ק
קרבנא על גבי מדבחא כל דאכיל מניה מתחייב
אף כן כל בזויהן דבית ישראל יחובון ביטתא תי
תייתי עליהן חמר ה' יאשמו האלף בט"א לבדו : מזה
מצאו אבותיכם הדורות הראשונים משכנסו

לארץ שעבדו ע"ז : איה ה' לא נתנו על דע
דעתם לאמר איך נעבד אלהי אחר

ואיה ה' המעלה אותנו כלומ' איה השלכנו אותנו אחרי גוינו ולא פנינו חלני : ערבה נטוהה כתרנומו
מיטר חרוב ולא יטב אדם טס טמא תאמר כבר בימים ההם נתיטב
ואח' חרבנו וטבו מדבר זה לא היה כי אין המקומות ההם ראויים ליטוב כי אינם מקום זרע : ומה שדרשנו
רבו זל בזה ידוע נפי' אדם אדם הראשון ואמר מאחר שלא עבר מהיכן יטב אלא כל ארץ בגזר עליה אדם
הראשון ליטוב נתיטבה וטל גזר עליה אדם הראשון ליטוב לא נתיטבה : אלא ארץ הכרמל מה ט
טמאך אותה אל הכרמל לפי שהארץ הנעבדת בסדו ובכרמי ואילנו טובים
טארץ ישראל היתה כן כמו שכתן עליה ארץ חטה וטענורה וגפן ותאנה ורמון וגו' וית לארעא דישראל דהות
מנצבת ככרמלא : לתעבה כתרנו לפלחן טענורא שהם תעבת ה' ומה שאמר ארצי כחלצו רוצה לו
הארץ הראויה לי לשרות בה שכינתי כי היא נבחרת מכל הארצות לטעם ידע אצל המ
המשכילים : הבהנים איה ה' פירטנוהו והכהנים שהם לפני ה' כל הינם ומקריבים קרבנו לפניו
היה להם לומר לעם העובדים לבצל איה ה' שתעבדו לזולתו ותפשי התורה הם החכמים
לומדי התורה לא ידעוני שלא למדו התורה לשמה לקיים מה שכתוב בה אלא לומדי בפה ולא בלב : זהו לא
ידעוני כי המחזקה הטובה והמעט הטו' ה' דעתה לא הלמוד לבד וית ומלשי אורית לא אלפס למדע דחלתו

והרועי' הם המלכו' שהם רועי העם כמ' שהרועי' רועי' הצאן וכת' ומלכיא מרדח במימרי והגביאי' הם נבי'
הזקק' : לכן עוד אריב אתכם אדבר אתכם עוד דברי ריב ותוכחה ואמר כמ' שאמרתי על אבותי' כן
אני צרי' לומר לכם כי גם אתם רועי' כמותם וכן אהיה צרי' להריב עמכם בני בניכם כי גם הם
ירעו ככם : וזה על הדרך שא' משה רבי' כי ידעתי כי הטחת תשחיתני וסרתם מן הדרך ודברי תוכחה אלה ה
האחרוני' כי עברו איי כתי' וראו וכל הענין וית ככן אבא עתי' לאתפרעא מנכנו אמ' ה' ומן בני בניכונ אש י
יעבדו כעובדיכונ אבא עתיד לאתפרעא : בי עברו איי כתי' מלא בטתי יודי' פי רבנ' זל כי לפי זכר
אלו האמ' כי הקדרי' עובדי' לאם והכתים עובדי' למים ואצ"פ טינדעי' עבדי' האש כי המי' מכבי' האש
אעפכ אי' ממירי' אלהותם וית כן ארי עברו לכנות בתיא וחזו למדינת ערבאי' טלחון ואסתכלון לחדא וחזו ע
עממיא ארי גלג מכרך לכרך וממדינה למדינה נטלי' ית טעותהון ומובלי' להון צמחון ובצר דאכנו טרן פ
פרישי' ית מטכניהון ומטכנין יתהון מקימי' ית טעותהון וסגדי' להו ארכא היא דאתיהבא לכל אלין אומא וליטון
דעברו כותהון בית ישראל והאריך הוא על זה הפסוק : הן היתה כזאת בדרך טאלה לא טיהיה הן ב
בדרך אש כמ' שכתב ר' יונה אבל הן כמטמען לקיים הדבר בחבריו ויבא ענין השאלה בלא
הא השאלה ובלא אש כמו איה זה בני והדומה לו : החימר כן כתן ביוד בין ההא והמש

ירמיה

פרה למווד מדבר באות נפשה שאפה רוח תא
תאנתה מי ישיבנה כל מבקשיה לא יעפו בח
בחדשה ימצאונה : מנעי רגלך מיחף וגרונך
מיצמאה ותאמרי גואש לא בי אהבתי זרים ו
ואחריהם אלך : כבשת גנב כי ימצא כן חוב
הובישו בית ישראל המה מלביהם שריהם כ
בהניהם וגביאיהם :

נעשה מסלה נכרת לכל מדורכין בה בני אדם ואי
באותו הגיא דרך כי לגבעה הסמוכה לו דעי מה ע
עשית מעבדת הבעל כגבעה ולמה טפיר בו יונתן
הוא פי נכון שתרנס כן ראי דרכך זקפי עיניך על
ארחתיך וחזי כד הוית יתבא בחילתא לקבל בית פ
פעור ולפי דרך יונתן נפרט הפסוק כן איך תוכלי
לומר אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך מהוא כ
כמו שהיה בגיא מול בית פעור שהלכת אחרי בית

פעור כן את הולכת עתה אחרי הבעלים ואיך תוכלי לכחש דעי מה עשית בגיא מול בי פעור : והנה גם כן
בארצך הנה את כבכרה קלה שמסרכת דרכיה פעם תרוץ הנה ופעם תרוץ הנה כן את פעם את עובדת
ע"ז פלו ופעם ע"ז פלו ות' הוית דמיא כינקתא קלילא דמקלילא בארחה וככרה היא הנמלה הנערה עולת
ימים והיא רצה יותר מהזכר מסרכת מענין שרץ הנעל טקוטרין אותו סביב הנעל כמה פעמים :

פרה ב"הא כמו באלף פרא אדם הן פראי במדבר והן חמור הבר אמ' והנה את כמו הפרא שהוא למווד
מדבר שהוא רגיל במדבר והוא ארץ מישור לרץ בו מאד וזכר הפרא בפסוק זכר ונקבה כי פרא
הוא לשון כלל לזכר ולנקבה כמו חמר ושור והיו לי שור וחמור : ואפשר שהנקבה רצה יותר לסיכך זכר
לשון נקבה ואמ' באות נפשה אבל אחר שהוא כתוב נפשו לשון זכר נאמר המשל הזה על זה והקרי נפשה כ
כמו שהוא רוב הפסוק בלשון נקבה ואמ' באות נפשה רוח כי היא רצה למקום שתאנה לא יכול אדם
להשיבה ממקום תאונה וענין שאפה רוח כמו שאפן רוח כתנים והיא ההרחה ומשיכת האויר אל האף והס
והשאפה היא במרובה כמו שכתב החכם הגדול ר' שלמה בן גבירול כי רמז חנוש הריח באמרו כי לא לקליס
המרוץ מפני שהמרוץ יהיה בטאופת האויר מחוץ לנוסף על החמימות הטבעי אשר בתוך גוף האדם והוא
והשאפה תהיה בחנוש האף ולולי האף לא היתה הנשימה שהיא מביאה לידי התנועה : וית שאפה רוח שתיא
רוח מדורא הנוסף בו כתנים כמו שכל שאפן רוח כתנים תאונה מן אנה לידו שהוא גרס הדבר וסבובו כ
כלומר באשר מאנה עצמה ללכת למקום תאונה מי יוכל להשיבה כל מבקשיה לא יעפו כי בחכס ירוצו א
אחריה כי לא יוכלו להשיבה : בחדשה ימצאונה י"מ החדש שתשלם הרינונה אז היא מלאה וכבדה ואז יוכלו ל
להשיבה ולמצאה כן כנסת ישראל והמבקשים אותה הם הכביאים המוכיחים אותה לשונם אל ה' ולא יועילו
אמ' כי בחדש שיכבד עליה פטעה נפלה והוא חדש אב שנפל הבית והחרב אז ימצאנה ותודה על פטעה כי ל
לא שמעה אל הכביאים כשתראה בחורבנה : י"מ בחדשה בחדשה כלומר בכל עת ימצאנה כאלו עתה תחל
לרץ והיא חדשה במרובה וית בזמנה יטכחונה : בוגעי כשהכביאים אנו לך מנעי רגלך מיחף ט
טלא תלך יחף וגרונך מנעי גם כן מצמאה כלומר

ובדרכים יקרה לאדם צמא והלך יחף כי יבולו מנעלי בדרכים : וכך לא ימצא בכל מקום מים ואם קרצי
לא תצטרכי לזה כי במקומך יהיה לך עזר מהאל אש תלכי אחריו ואת אמרת להם נושא כלומר נושא לבי מ
מלכת אחרי ה' לא אלך עוד אחריו אלא אחרי זרים שאני רואה שהם מצליחים ואהבתי אותם ואחריהם אלך
וית מנעי רגלך מלאתחברא לעממיא ופנוק מלמפלח לטעות עממיא ואמרת תבית מבתר פולחנך לא ארי
רחימת לאתחברא לעממיא ובתר פלחן טעוניהן איהך יחף טס כי אלנו היה תאר היה אומר יחשה כי רגל
היא בלשון נקבה או יהיה זכר ונקבה כמו יד והנה יד שלוחה אלי והנה בן מגלת ספר : צמאה טס בטקל ט
טמלה וגרונך כתי' והענין אחד אולי הם טני משקלים : כבשת גנב פירו' הנכנ' כתרנו' כבהתת גבר
דמתחשב כאמן ואמתכח גנב כי הגנ' המפורס' אי' לו בשת כן הובישו פי' היה להם להוביש ממעט
הם לא היה להם בשת כי אלנו היה להם בשת היו טבים מדרכיהם הרעים אלא היה להם להוביש ממעט
הרעים כי הם היו עש אשר בחר ה' בהם ובאבתיהם והם תעו אחרי אלהים אחרים הנה הם במשל כאדם
שהיה מוחזק בכאמן ונמצא בגנבה שיתבייש מהמעשה אשר קרהו באמת : כן ישראל היו מוחזקים בעש ה'
עושים מצותיו ודבקים בו ועבדו לעבד אלהים אחרים היה להם להוביש כי יצאו מחזקתם : שריהם בלא
ויו' כמו בוני' כיון שמש ירח ראובן שמעון והדומים להם נכניהם כהניהם בעל כביאיהם כביאי הסקר :

ועתה מה לך לדרך מצרים לשתות מי ש
שיחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי נהר :
תיסרך רעתך ומשובתיך תביחוך ודעי וראי
כי רע ומר עזבך את יהוה אלהיך ולא פחדתי
אליך נאם אדני יהוה צבאות : כי מעולם ש
שברתי עולך נתקתי מוסרתיך ותאמרי לא א
אעבד כי על כל גבעה גבוהה ותחת כל עץ ר
רענן את צעה זונה : ואנכי נשעתיך שורק ב
כלה זרע אמת ואיך נחפכת לי סורי הגפן נב
נבריה : כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית
נבתם עונך לפני נאם אדני יהוה : איך ת
תאמרי לא נטמאתי ואחר הבעלים לא הלכ
הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית בברה
קלה משרבת דרכיה :

בעת מוליכך בדרך הוא היה מוליך אותך בדרך י
ישראל ואת נטיות מעליה ועזבת אתה ללכת אחרי א
אלהים אחרים ואח בדרך בידועה כלומר הדרך ה
הידועה שהלכנו בה אבותיך הראשונים :
ועתה מה לך למה תלכי לבקש עזר ממצרים
ומאשור ועזרך במקומך את תרצי ללכת
דרך ישראל לא היית צריכה לטרוח דרכים רחוקים
כאלו התאנית לשתות מי שיחור או מי נהר מלך אשור
וית וכעץ מה לכוך לאתחברא לפרעה מלכא דמצ
דמצרים דמרמי דוכרכיכוך בנהרא ומה לכוך למ
למגזר קיים עם אתנראה לאגלאה יתכן להלא מע
מעבר פרת : תיסרך אחר נכסית כמה פ
פעמים כי בעשותך רעה יבא
לך רע ובעבור משונותיך שאת מורדת בי ימשול
בך האויב הם עצמם רעתך ומשונותיך יהיו לך מ
מוסר ותנכחה ליסרך שלא תשובי עוד בדרך הרעה שהרי נסית כי יבא לך רעה בעבורה זהו ודעי וראי כי
רע ומר עזבך את האלהיך פחדתי מס בשקל פחדה אהבה אחנה אמ יראתי ופחדתי לא הית אליך ולא פחדתי
שאביא עליך רע בענש מעשיך הרעים : כי מעולם מוזמן קדמון שברתי עול מצרים מעליך וכן
בכל דן ודן נתקתי מוסר הגוי מעליך וכשהייתי
עשית כן אלא בכוח לך עברתי על מצותי ושבתי לעבוד ע"ז כמו שאצא עושה עתה כי על כל גבעה גבוהה ו
וג' צעה זונה דמה אתה בעברתה אלקים אחרים כמו הזונה שתרבק מעט זמן בזונה אחד ואח' תחטוק וז
זונה אחר ותלך אחריו וזנה המשל הז רוב דברי יחזקאל כן את עובדת ע"ז פלג זמן אחד ואח' ע"ז פלג ואת
הולכת מגבעה אל גבעה ומעץ רענן אל עץ רענן לעבד ע"ז צעה הולכת ונוסעת ממקום למקום : וכן
מהר צועה להפתח וכן צועה ברב כחוראך הוא פועל יוצא : ואנכי שורק הוא הגפן המשובח ממ
ממיני הגפן ואומ' כי בעכביו לא ימצא חרצן : ואח' זה על
יצאת כמו גפן ככריה כי מטעתך היה גפן כבחר וזרע אמת ויהיה ראוי שיצא ממנו גס כן פרי טוב והגשמי
שיטעו ממנו והיו טובים ואיך נהפכת לי סורי הגפן ככריה והוא הגפן הרע והוא כבר למטע שהיה שורק ו
ונטע אמת הוא לי כמו ככרי נזר כאלו לא יצא ממנו וסורי הגפן הם הכדים הרעים שמסירין אותם מן הג
הגפן שאין בהן צורך אמ' נהפכת לי כמו סורי הגפן או כמו גפן ככריה שפירותיה באנוסים לא ענבים והג
והגפן תמצא בלשון זכר ובלשון נקבה בלשון זכר גפן בוקק וימצא גפן וילקט ממנו ובלשון נקבה והיא
כפורהת לגפן אחת והגפן האחרת הגפן ככריה : כי אם תכבסי כמו שמכבסין הבגד בכתר וכב
וכבירות להצביר מומנו הכתם כן אם תכבסי עצמך ותקחי כלומר שתשובי בתשובה אצ"ל כן אצביטך על
עונך כל כך הוא רב ועצום והנה כתוב כבסי מרעה לבך וירושלם למען תושעי התשובה לזאת השאלה כי
על כל פנים אם עשו ישראל סבאותי הדור תשובה היו נושעים מהאויב ולא היה מגלה אותם אבל היה מק
מקבלם אבל היו מקבלים ענש עונם הרב בארצם כי יש עון שאינו מכופר בתשובה לבדה אלא עש' הוש
היסורין שממירקין העון אחר התשובה ור"ל הקטן אלן הפסוקי ותרצו זה וזה אחר גזר דין אלא כאן בגזר ד
דין שיש עמו טבועה כאן בגזר דין שאין עמו טבועה כי גזר דין שיש עמו טבועה אינו כק"ע כמו שכל
נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה עד עולם וכתר י"מ הוא טקן לו בלע' אלומי : וי"מ
טהוא העפר שרונצין בו הראש ובו מנקין כל דבר וכורית י"מ טהוא טקורי לו בלע' סבון : וי"מ טהוא עטב
שמכבסין בו : איך תאמרי ר"ל כל כך עונך מגולה שאם דצית להכחישו לאמר לא נטמאתי ואחרי
הבעלים לא הלכתי לא תוכלי לכחש : ראי דרכך בגיא הלא כל הגבעות ה
היתה עובדת איך אמ' בגיא אלא ר"ל ראי דרכך טהוא דרך בגיא לעלות אל הגבעה וזכר הגאי ב
בעבור כי הגבעה כמו ההר היא אבן ולא יכיר בה אויב הדרך כמו בגיא לפיכך תוכלי לראו הדרך שיש לך
בגיא שלא היה לך דרך בה אלא לעלות אל הגבעה לעלות עלות ואת תמורה ללכת מס עד שהדרך נעשה מ

ירמיה

ותאמרו כי נקיתי אך שב אפו ממני חנני
גששט אתך על אמרך לא חטאתי: מזה תזלי
מאד לשנות את דרכך גם ממצרים תבושי
כאשר בושת מאשור: גם מאת זה תצאי וידיך
על ראשך כי מאס יהוה במבטחך ולא תצ
תצליחי להם: לאמר הן ישלח איש את אשתו
והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה
עוד הלא חנף תחנף הארץ והיא ואת זנית
רעים רבים ושוב אלי נאם יהוה: שאי עיניך
על שפים וראי איפה לא שגלת על דרכים
ישבת להם כערבי במדבר ותחניפי ארץ כ
בזנותיך וברעתך: וימנעו רביבים ומלקוש
לא היה ומצח אשה זונה היה לך מאנת
הכלם:

כמצאנו ואח' דס כאלו אח' דמי שהריק אח' כפסות לא
במחירת סכ' אס במחירת ימצא הנגב והכה וית
אין לו דמים ואת לא מצאת אותם במחירת למה
הרגת אותם והס נקיס' מצאתים מצאת אותם כי כ
כן תחבר הנקבה הנמצאת עם הכנוי בחירק התיו
כי על כל אלה טעמו דבק עם הפסוק הבא אחריו:
ותאמרו אח' כי על כל אלה אני מוכיחך על ש
טאת הולכת אחרי העמי ועובדת א
אלהיהן וטועבת גם כן דס נקי ואת אומר כי נקית
ממעשים רעים ושב אף האל ממני ולא ירע לי עוד
ובזה עונך כפול כמ' טאת החכם כפירת העון שתי
עונות ובה אני כשפט אותך ומעניטך בזה על אח
אמרך לא חטאתי: מזה תזלי טרסו אזל והו'
ענין הלך כתרנג' אח' מה תלכי הנה ו
והנה לבקש עזר ותטני את דרכך פעם לאטור פע'
למצרים ומה טאת מאד כמו טאת מה תטבי דרכך כמו טפירטנו: כאשר בושת מאטור טטלח לו אחז טחד
ואחז בדברי הימים ויזר לו ולא חזקו וכן בימי חזקיהו תשע כל ערי יהודה הבצורות: ואח' גם כן תבושי מ
ממצרים טכתן יהואחז טחד לפרעה נכה והעריך את הארץ לתת טטחד ויעזור לו ממלך בכל ולא הועיל כי
יצאו גדודי כטדי' ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת כי לקח מלך בכל מנחל מצרים והנה בושט יהודה מ
מצורה וכטל עוזר וכטל עוזר לפיכך אח' אחר זה השפוק גם מאת זה תצאי רוצ' לומ' מן המקום הזה
טלא יועילוך מבטחך טהיית בוטחת בהם ולא תצליחי להם רוצ' לומ' בעבורם: ומה טא וידיך
על ראשך כי כן דרך האשה הנצקת על אידה הולכת וידה על ראשה כמו טאת בתמר ותטס ידה על ראש'
ותלך הלך ונצקה וית וחובך על ריטך: לאמר ענינו עם כי מאת ה' הו' מאס כך בעבור מבטחך
ואו' לך הן ישלח איש את אשתו חנף תחנף כי תעבה ה' לפני ה' ולא תחטאי את הארץ: כן אח' הנה חנף תחנף הארץ כלומ' תחטא ואת זנית רעים רבים
ושוב אלי במקומו רבים המטיל הכתן כנסת ישראל לאטה והקבה בעלה כלומ' טלקחה לו לעם נחלה והיא
לו כאטה והוא לה כבעל וכמו האטה טתזנה תחת בעלה טהי' חייבת כן ישראל טהלכו אחרי עמי רבי' ודבקו
בטנותם קורא הכתן זה זנו וטמטנו בו בכל לשון טל זנו וזה הרבה בספר יחזקאל אח' ואחר טהלכת לבעלי'
אך תטובי אלי עוד ואפי' תטובי בתטובה לא תוכלי לטוב אלי ער טתגלי מארצך ותטבי טס ימי רבים עד
תטכחי עונך הראש' ולא יעלה על לבך עוד עבדת אלילי ואחר כן תטוב אלי ואטובה אליך: שאי
טפס ומקומות גבוהי' כמו ההרים הרמים והבטנו הנטאן כי כן היה דרך עברי' ע' בזמן
ההו' כמו טכתוב טגלת כתי' טכת קרי כמו ישגלנה ישכבנה לשן נקיה וכבר פירטנו כי לשן הזנו והטכיבה
הוא ענין הע' על הדרכים יטבת להם פי' לעובדי עבדה וזה כלומ' יטבת מיחלת עובדי דרכי טהס מכת'
מקומו' רוצ' לומ' עש ועז עובד אלהיו ואת התאווית לכלס לעבדס כמו טאת כי מסכר עריך היו אלהיו י
יהודה' כערבי במדבר כי כן דרך הערבי' השכנים במדבר יטבים להם על דרכים מיחלים טטיירן
העובדות למכור להם ולקנות מהם: וית טפס נגרי' כמו נגרי' ברית בתלמוד' וית לא אתחברת לך למפלח
לטעות על ארחת בית מיטריהן אוריכית להן כערבי דטרן בטכונן במדברא' בזנותיך בסימן רבוי' א
אחד לכד והדומים לו כתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו: ויבגעו רביבים הוא המטר ו
והוא היורד במרחטון והו' הנקרא יורה ומורה וכן בדברי ר' זל יור' במרחטון ומלקוט בניסן
כי אלה טני הזמנים הס זמני המטר לצורך התבואה וברוב הזמנים רוב המטר יורד במרחטון לפיכך כן
נקרא ירח בול מצנין מכול ונקרא המטר ההו' רביבים במקום טקראו במקום אחר יורה וענין הפסוק
אומר כי כמנענו הגשמים משני מעאיהס הרעים כמו טאת בתורה וסרתה ועבדתה אלהים אחרים וג'
וחרה אף ה' בכס ועצר את הטמים ולא יהיה מטר נעס כל זה טמנצתי הרביבים בצונך ומלקוט לא היה לא
נכלמת ממעשיך והיה לך מצח אטה זנה טאינה בושט מנאשפיה ומרימה מצח ומעיה פניה אף על פי טה
טהכביאים מוכיחים אותך ואומרים לך הלא תבושי ממעשיך ראי העונס שמיגך בעבורס עם כל זה מא

אמרים לעץ ולאבן אתה ואתה ילדתנו כי פנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה וחושיענו: ואיזה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם יושיעוך בעת רעתך כי מספר עריך היו אלהיך יהודה: למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם יהוה: לשוא חבתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם גבי נביאיכם באריה משחית: חדור אתם ראו דבר יהוה המדבר הייתי לישראל אם ארץ מ מאפליה מדוע אמרו עמי רדנו לא נבא עוד אליך: התשבח בתולה עדיה כלה קשוריה ו ועמי שבחוני ימים אין מספר: מה תיטבי דר דרכך לבקש אהבה לכן גם את הרעות למ למדת את דרכיך: גם בבגדיך נמצאו דם נפשות אביונים נקים לא במחתרת מצ מצאתים בי על כל אלה:

אמרים לעץ ולאבן: לצלמי העץ והאבן: אבי אתה גדולי אתה ילדתנו כמו יצרתנו: וכן בטרם הרים יולדנו כי פנו אלי ערף רל כל ע עבדתם אינה אלא לעז אינס פונים לעבדתי כלל ופנותם אלי אי אלא בערף והוא כפירה בי: וכן נ נזכר כפירה בערף הפכה ערף מעבדתי ובעת צ צרתם כשתבא אליהם הרעה ורואים כי אין א אלהיהם מושיעי אותם יאמרו אלי קומה והושיענו כמו שאל צדקיהו דרש נא בעדינו את ה' כי כנו כבוכד נצר מלך בבל כלחם עלינו: ואיזה

כי מספר עריך ואם תאלץ אין לי אלהי אחרים מספר עריך היו אלהיך כי בכל עיר יש לך אלה: למה תריבו ענון מריבה ותלונה אחר: כשיבא האויב עליכם אתם ת מריבים אלי ואומרי למה עזבנו ה' ויתכנו ביד א אויבינו ולמה זה אתם מריבים אלי והלא כלכם פ פשעתם בי ופי כלכם גדולכם וקטניכם ויוני פי

לשוא את בניכם לפי שאל כלכם את אתם מרי האויבים אתם פשעתם בי ואם תאלץ למה

אני מכה בניכם לפי שהם למדים מקטנותם לדבר שוא ואם מוסרים אותם כביאי ה' מוסר לא לקחו אם כן למה תריבו אלי וית' לשוא למגן כלומ בחנם הכתי אותם כי מוסר לא לקחו ור' פי לשוא על עסקי סו' שאל בענו כדריס בניס מתים סל לשוא הכתי את בניכם מוסר לא לקחו: אבלה חרבכם כביאיכ' ית כי את זה על זכריה ועל אנריה הנביאים שהרגום ואין זה הפי נכון כי

כביאיכם כי לא היו כביאיהם אלא כביאי הסקר כמו שאל כהניהם וכביאיהם אלא הנכון כמו שפי' חז"ל אחר כביאיכם שהם כביאי הסקר אתם הרגתם אותם כשמעכם דבריהם ונבואתם גרמה לכם אכזר הכפשות לפיכך אמר יהוה משחית משחית הבשר וקורעו קרעים בטרפנו כן אתם השחתם אותם בנפשו בנפשותם ובגופותם: חדור ה"א הקריאה כ"הא הקהל חקה אחת לכם ראו דבר ה' הבינו מה שה' אומר לכם כי יש ראה

כי נכצנת המן הראה להם לפיכך את להם: ראו ולא את שמעו המדבר הייתי אס הייתי להם כמו המדבר א או ארץ מאפליה שלא ימצא בהם האדם צרכו אלא כל צרכם וספוקם מצאו כי כל זמן שהלכו אחרי א"ת מדוע את עמי רדנו כלומ יש לנו ממעלה מלכים וטרים לא נבא ענה אליך: רדנו מענין רדעס אל שהוא ענין ממעלה מאפליה מלה אחת בש"א הלמד ונקודתה מחלוקת בין השפירים יש שפירים שנקרא מאפליה ה המ"ס בפתח והאלף בש"א ויש ספירי שנקרא בה מאפליה המ"ס בש"א והא"ל בפתח וה"א דגוש ופי' ארץ אפל ולהגדיל האפל סמך אותן למלת יה וכן טלחת יה כהררי אל עיר גדולה לאלהים ויהי לחרדת אלהים: נפ כפתולי אלהים וית' מאפליה חרוכה כי היא כמו ארץ אופל שלא ימצא בה דבר וחרגו רדנו אטלטלכא: וכן תרגו עכ"ס תרגום אונקלוס: חתשכח בתולה עדיה בתולה כלה רל וכפל הענין במ"ס כי אין בעדי וקטורי כ"א בתולה וכן אי בתולה בעדי וקטורי כ"א כלה וישראל כמשלן לבלה בין מעמד הר סיני ואיך טכחו אותי היום והלכו אחרי אלהים אחרים זה כמה ימי נאנים ובאמרו אין מספר הוא להפלגה:

מה תיטבי תתקני דרכך לבקש אהבה כלן אהבת האמות כמו שאל מה לך לדרך מצרים ומה לך לדרך אשר ונמצא לשון הטובה ברעה כי רוצה לומר תקן הדבר או חזקו כמו ההיטב חרה לך כי יטיב את אבי הרעה עילך: ככל הרע כפיס להטיב גם את הרעו כלומ האמנת הרעו למדת את דרכיך כלומ שהרעות מה' וגם למדו מרעותיך וכתי למדתי והו' מאמר האל רנ' לו למדתי אותך בדרכיך מהן רעות ויבא לך בעבורן רע כאלו למדתי אותך מדרכיך סיוסרו עליך והקרי למדת כמו שפיר: גם בכנפיך בכנפי בגדך ע על דרך ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי וית' אף בסתר אשתכחת דאשריאת דס ז זכאי תרג' בכנפיך סתרא כמו ולא יגלה כנף אביו שמהרשים אותן סתר אביו והוא אשתן: ומה שאל כמצאו

וארא כי על כל אודות אשר נאפה משובה יש
 ישראל שלחתי ואתן את ספר בריתיה אליו
 אליה ולא יראה בוגדה יהודה אחתה ותלך ו
 ותזן גם היא : והיה מקול וגותה ותחנף את ה
 הארץ ותנאף את האבן ואת העץ : וגם בכל
 זאת לא שבה אלי בגודה אחותה יהודה בכל
 לבח כי אם בשקר נאם יהוה :
 ויאמר יהוה אלי צדקה נפשה משובה ישראל
 מבוגדה יהודה : הלוך וקראת את הדברים ה
 האלה צפונה ואמרת שובה משובה ישראל נ
 נאם יהוה לא אפיל פני בכס כי חסיד אני נאם
 יהוה לא אטור לעולם :

וארא ואני גב ראיתי כי היא ראתה ולא שבה ומה
 ראתה כי על כל אודות אשר נאפה משובה
 שלחתי עס כל זה לא יראה בגודה אחותה יהודה ש
 טאטלח אותה גב ולא שבה אלי ומה טאמ' וארא טע
 טעמו נקשר בסוף הענין כי אם בשקר לפיכך אמ' וא
 וארא כי בני אדם לא ראו זה אכל אני ראיתי כי תט
 תטובתה בשקר ולא בכל לבח ואני כונן לב ראיתי
 כל זה ואתן את ספר בריתותיה אליה והנה אמ' יטע
 יטעיהו איזה ספר בריתות אמכס אשר שלחתי ויר
 וירמיהו אמר ואתן את ספר בריתותיה אליה פי' ה
 המפר' כי ירמיהו דבר כנגד עשר הטבטים שכתן
 להם ספר בריתות שלא יהיה עוד מהם מלך כי בק
 בקבו גלוי' אמ' ודוד עבדי נשיא להם לעול' ואמ'

ולא יחזו עוד לטעי ממלכות עוד אכל ליהודה לא נתן ספר בריתות אלא כבעל שמוציא אשתו מביתו שקצף
 עליה אכל לא נתן לה ספר בריתות מפני שעתיד להחזירה אליו וכך יהודה עתיד להחזיר המלכות אליו וכוכל
 לפרט גב לפי שערית הטבטים לא שבו בשוב הגלות מבבל ועוד משגלג לא יצאו ממקום גלותם וארך להם
 הגלות מאד הרי הם כאלו נתן להם ספר בריתות ואצ"פ שעתידים לחזור אכל שבת יהודה הרי הם כאלו לא
 נתן להם ספר בריתות שהרי שבו לארצם אחר טבעים סנה וישבו בארצם ת"כ שנה ואצ"פ שטבט יהודה לא
 גלו עדין הנביא דבר על העתיד וכחמה שמנחם ישראל שהם בזה הגלות שישובו כי לא נמכרו כי אם בעינות
 בעונותיהם ובטובם אכל האל ישיב טבותם' ואמ' כנגד יהודה איזה ספר בריתות כלומר כי קרובים אתם לשוב
 אלי כמו טבטתם פעם אחרת כי אין ביני וביניכם בריתות ובטובם ישובו גם כן כאלו הטבטים כי דוד י
 ימלך על כל הטבטים : וכן אמ' יחזקאל הנביא לנחם את עץ יוסף אשר ביד אפרים וטבטי ישראל חבר
 חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ונעיתיו לעץ אחד ואצ"פ שכתן להם ספר בריתות כבר היה הכריתות גדול'
 וארך גלותם מאד והנה ישיב טבותם עס טבט
 על ריך היחיד וכן נטירה את הכרמים והדנומי' להם : והיה
 עליו לית חסר בקלילותא ופי' כתרנו' והוא מדקלי לה

עס פלחי אבניא ואציא וכבר פי' כי לטון זנות וכאוף הנזכר בזה הענין הוא ענין הדבקות בעז'
 וגם בכל זאת בכל זאת טראתה טטלחתי אחותה לא שבה אלי בכל לבח וזה קודם תשובת יאשיהו' און
 אחר תשובתו כמו שפי' למעלה בפסוק ויאת ה' אלי בגודה טס תאר היה מטפטו בש"א פ
 פ"א הפעל' כמו קרובה רחוקה וכא"ר עס הקמץ כמו טהוא לזכר' : ויאמר ה' אלי צדקה נפשה אצ"פ טחטא'
 משובה ישראל תחלה הנה אחותה יהודה הנסיפה לחטא עד טכחטבת
 החטא ביהוד' הוא לבנות בית האל להכניס טס פסיליהם ואליליהם ולבטל טס עבדת האל ולעבד עז' בבי

עצמו כמו טכ' באחו טצנה לעשות מזבח בבה' דמות המזבח אשר בדמשק ובטל עבד מזבח ה' וגו' : ויסגר את
 דלתו בית ה' וכאמ' ויכבו את הנרות וקטרת לא הקטירו וכאמ' עליו וגם בכיו העביר באש כתועבו הגו' וכן
 במנשה כאמ' ויטתחו לכל צבא השמי' וכאמ' והעבי את בכיו באש ועונן ונחש וכסף ועש' אוב וידעוני הרבה
 לעשו הרע בעיני ה' וכאמ' עליו הרע מכל אשר עשו האמרי אשר לשכניו והחטי' גס את יהוד' בגלגליו וכא' וגם
 דס נקי טפך מנשה הרב' מאד עד אשר מלא ידו טל' פה חללים : והלוך וקראת אינו אומ' לכביא טילך ו
 צפונ' במקו' טגלו עשרת הטבטי' כי הגלה אות' מלך אשר בחלח וחבור וערי מדוי והם צפון העול' כלפי מז' ח
 אלא פי' הלוך ענין זיוו כמו לכה נא אכסכ' בטמח' לכו וכפיל' גורלו' והדומי' להם ומה טאמ' וקראת דל' טיקרא
 הדברי' האלה בירוטלס לפני זקני יהודה ויקרא הדברי' כנגד ישראל טגלו כאלו מדבר עייה' פניס בשמי' ואומ'
 להם טובה משוב' ישראל רמו' להם טצתירי לטוב באחרי' הימי' וזהו טאמ' לא אטיר לעול' טלא יטאר עיכס ל
 לעולם אלא יטיבס אליו אחר זמן ארוך ויקבכס עס גלות יהודה ומה טאמ' לא אפיל פני בכס דל' לעול' וטעס
 לעולם לטניס ללא אטיל ולא אטור כי כבר הפיל פניו בהם בהגלותו אותם ופני פי' כעסי כמו ונתתי אג' א
 את פני באיש ההוא פני ה' חלקט והדומי' להם ומה טאמ' כי חסיד אני דל' כי אצ"פ טחטא'טס והייתס חייבים
 כליו אני חסיד כמו טאמ' במדות האל ורב חסד והחסד הוא יתרון הטובה יותר על הראוי : : אך

והלא מעתה קראתי לי אבי אלוף נעורי אתה:
הינטור לעולם אם ישמר לנצח הגה דברתי
ותעשי הרעות ותוכל:
ויאמר יהוה אלי בימי ואשיחו המלך הראית
אשר עשתה משובה ישראל הלכה היא על ב
כל הר גבוה ואל תחת כל עץ רענן ותזני שם:
ואמר אחרי עשתה את כל אלה אלי תשובו
ולא שבה ותראה בגודה אחותה יהודה:

מאנת הכלל זהו שאל מאנת כלות טהיית ממאנת
בתוכחת הכביאים ולא בנסה משניהם ור' זל דרסן
הפסוק ואח' חין הגשמי נעצרון אלא בטביל עזי פ
פנים טכ' ויתנענו רביבים וגו' ותי' וחנפא באצתא
דנפקת ברא הנה לך ועז פני יקרא חננף כלשון ר' זל
הלא מעתה קראתי כתי' ב'ור כאלו הוא מדבר
בעדו וקרי בלא י'וד כמ' לכמ' נפי הכתנ'
אח' הלא מעתה כלות היה לך מעתה לקרא לי אבי
כיון שקראתי לך ע' כביא היה לך לענות ולומר לי

אבי אלוף נעורי אתה ולא עשית כן ופי' הקרי אח' הלא מעתה כיון שראית טעציתי הגשמי היה לך לשוב אלי
ולקרא לי אבי אלוף נעורי אלופי וגדולי מימי הנעורים והן זמן יציאת מצרים כי אז נכנסו ישראל תחת כ
כנפי השכינה וכתחככו במצותיו ובדיעית אלהותו כמו הנער הנכנס ללמד ומחנכין אותו בדיעית תורה וח
נחמיה ותי' אלוף נעורי פריקי דמן עלמא הינטור אח' הכביא אש עשית זה הינטור האל לך לעולם
עונך אש יסמר חטאתך לנצח לא יעשה זה
עשית כן אלא דברת ותעשי הרעו ותוכל דברתי כתי' ב'ור אח' הכביא הנה דברתי לך לשוב ולא עשית אלה
הרעות לעשות ותעשי הרעות וקרי דברת בט'ור הת' כנוי הנמצאת אח' הנה דברתי לך לשוב ולא עשית כן
אבל הרעות אל הכביא הנה דברת לעשות רעות ועשית כמו מדברת ותוכל תי' ואמציאת כלות הרבית לעשות
רעות ככל יכלתך וזה ה' הוא ככון אח' עשית הרעות כמו שיכולת עשות או פירושן כאשר יכולת לע
לעשות ויש ו' במקום כאשר כמ' אש לא יטבעו וילינו נשפתי רכנות יהלל פי ובאמרנו ותעשי לשון נקבה ות
ותוכל לשון זכר כן הוא מכה המקר כמדובר כנגד כנסת ישראל ידבר כלשון נקבה כנגד הכנסה ולשון זכר
כנגד העד והכל אחד ואח' פי' טני אלו הפסוקים כן הלא מעתה קראתי לי אבי מעתה מקרוב כשחזר יאשי
המלך בתשובה וטבן אכסי יהודה עמו מוכרחים היו כמו שהיו מפורש שאמר בכל זאת לא טבה אלי בגודה א
אחותה יהודה בכל לבה כי אש בטק' הינטור לעולם כך היו אומרי' הם והכביא אומר להם הנה דברת ועשית
הרעות ותוכל ויאמר בימי יאשיהו המלך למה אמר זה והלא ידוע כי בימי יאשיהו כתבא אלא ל
לפי סתכבא אף בימי יהויקים ובימי צדקיהו אמר כי כבואתו היתה בימי יאשיהו קודם ט
טעשה תשובה יאשיהו ויהודה שהרי יאשיהו בע' ע' מן הארץ וכאן הוא אומר ותנאף את האבן ואת העץ ו
אש כן הכבואה נאמרה קודם התשובה ומה שאח' בכל זאת לא טבה אלי כי אש בטק' שדומה טעשה תשוב'
א' לא טעמו אותה בטק' אשאר כי בתוכחת הכביא ירמיהו שהתכבא עליהם אפאר טטבן מקצתם בכראה ובג
ובגלוי לא בסתר וזהו שאמר בטק' וגם יס לפרט טכבואה זו נאמרה אחר התשובה ואף על פי שאומר ב'יא
ביאשיהו אש' טב אל ה' בכל לבבו ובכל כפסו יאשיהו הוא טטב בכל לב אב' אכסי דורו טבן מוכרחים מא
מאמת המלך והו' טאל לא טבה אלי כי אש בטק' הראית אשר עשתה זה לא היה בימי יאשיהו טכ
טכבר גלוי ישראל בשנת טט לחזקיהו ואף ראה ירמיהו מה טעטן ישראל קודם גלותם ו

והלא בתחלת כבואת ירמיהו היה לגלות ישראל צ' טבה והו' אמר לא ידעתי דבר כי נצר אכסי ואש כן נפרט
הראית טמעת או הידעת כמו וירא יעקב כי יט טבר במצרים והדומים לו או נפרט אשר עשתה על השארית
הנמצאה מישראל ממצרים בארץ מצרים וממנשה ומשמעון ומנפתלי טהיו טס בימי יאשיהו כמו שאמר ב
דברי הימים ובערי מנשה ואשרים ושמעון ועד נפתלי ואמר אשר אספן הלויים שמרי הסף מיד מנשה וא
ואשרים ומכל שארית ישראל משובה טס תאר ועינינו מורדת מן טובו בכיס טובבים הלכה היא לפירוש
הראשון פי' שהיתה הולכת היא ולפי' הטני כי עתה הלכה היא ולא לקחה מוסר כאשר גלוי ותזני טס הי'וד במ
במקום הא למד הפעל והוא כמו ותזנה וכן צור ילדך תשי וחטאתם מלפניך אל תמחי
ואומר אמרתי כיון טעשת כל הרעות האלה ומצאנה צרות רבו ורעות עליה תתחרט על מעשיה
הרעים ותשוב אלי והנה לא טבה עס כל זה ותר' בגודה אחותה יהודה כלומר ראתה ט
טעשתה כל זה משובה ישראל ולא טתה אל לבה והכתוב חסר הענין אבל מן הכתוב נבין מה טאינו כתוב
וכן פסוקים רבים במקרא כמו נגיד חסר תכונות וחולתו כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו
ותר' ותר' כתיב ואחר הוא בגודה טס תאר בא במקום הבי' על דרך היחיד

שובו בנים שובבים ארפה משבותיכם חננו
אתנו לך כי אתה יהוה אלהינו : אכן לשקר
מגבעות המון הרים אכן ביהוה אלהינו תשו
תשועת ישראל : והבשת אכלה את יגיע א
אבותינו מנעורינו את צאנם ואת בקרם ואת
בניהם ואת בנותיהם : נשכבה בבשתנו ותב
ותבסנו בלימתינו כי ליהוה אלהינו חטאנו א
אנחנו ואבותינו מנעורינו ועד היום הזה ולא
שמענו בקול יהוה אלהינו :
אם תשוב ישראל נאם יהוה אלי תשוב ואם
תסיר שקוציך מפני ולא תנוד : וגשבעת חי ה
יהוה באמת במשפט ובצדקה והתברכו בו גו
גוים ובו יתהללו :

כי הטו את דרכם וטכחו את ה' אלהיהם כי אם היו
עושים זה אני הייתי מקבל אותם בתשובה ואומר
טובו בנים שובבים ארפה משבותיכם והם יאמ'
הכנו אתנו לך כי אתה ה' אלהינו : שובו
ארפה כתוב בהא והוא כמו באלף
ענין רפואה על הסליחה דרך השאלה וכן רפאה כ
כפטי כי חטאתי לך כי כמו שמכת הגוף נרפאת בר
רפואה שצונטין לה כן מכת הנפש והוא העון רפ
רפואה הסליחה עש התשובה הנכונה קל ובטוח ה
הכין אתנו נקרא בקמץ כבעל האלף והוא מפעלי
ה'א וכן ואתא מרבבות קדש אכן לשקר
יתורו ויאמרו לשקר עבדנו עבדה
זרה כי לא הועילה לנו כי העבדה זרה היו עובדים
על ההרים ועל הגבעות לסיכך אמר מגבעות המון
הרים ופי' מגבעות התנועה שהיינו מקוים מעבדות הגבעות לשקר היא כי אין תנועת ישראל כי אם בה' א
אלהינו והמון קמץ ה'א ואיכנו סמוך להרים טאם היה סמוך דה אמר המון בטוח ופתח ה'א כח' אב המון
גוים ופי' התנועה שהיינו מקוים מהגבעות בעבדה שהיינו עובדים לשקר הוא וכן ההמון שהיינו מתקבצו
בהרים לעבד טם עבדה זרה לשקר היא והרים חסר ב'ית השמוע כמו הכמזא בית ה' לזכות בית אביה וזולתו
והדומין להם טכז' בסגר מכלל בחלק הדקדוק ממנו : ועל הדרך הזה פי' יונתן הפסוק בכך לשקר פלחנא
על רמתא ולא להנאה אצרגטנא על טוריא : ויש לפרש הפסוק בענין אחר אכן לשקר מגבעות אנחנו טה
שהיינו מצפים מהגבעות עזר מהאמות וכן מההרים היינו מצפים טיבא מן הגוים לעזרתנו ולשקר היו כח'
שאנו מצפיתנו צפינו אל גוי לא יושיע : וכן פי' אהל' ובאמרנו תנועת ישראל לפי טעינו עליהם לטובה כט
כטילכו בדרכיו ושמרם תמיד ולא כן טאר האמות : והבשת ויתורו גם כן ויאמרו כי הבשת והיא ה
העבדה זרה אכלה את יגיע אבותינו מנעורינו
וינורו לבשת כמו שהיא לבעל וכן נקרא ירובשת ירובעל כי הבעל בטת וכלמה למי טיתעסק בו והיגיעה ה
היא תבואת הטדה כי בעונם זה העון היה בתבואתן הטדפון או ירקון או ארבה או אויב : וכן אכלה את
צאנם ואת בקרם ואת בניהם ואת בנותיהם שהיו מתים בדבר בעונם עון עבדה זרה הנה טאכחנו יודעי'
כי הבשת והיא עבדה זרה אכלה הכל : וית' ובהתת חובין אספת ית לאות אבהתנא ובאמרנו אבותינו ואמר מכ
מנעורינו רוצה לומר כי אנחנו ראינו מנעורינו כי יגיע אבותינו כאל כל בעינינו נשכבה בבשתנו א
אנחנו גם כן כח' אבותינו שהיו כלים בבשתם כן אנחנו אחריהם אחזנו דרכיהם
בבשתנו : ובאמרנו נטכבה לפי טהאדס טהוא בצרה גדולה ולא ידע מה לעשות יפיל עצמו וטוכב וכן על ה
הדרך הזה אם טעכבון ב'ין טפתים והיית טטוכב בלב יס וטטוכב בראש חבל וכן אמ' ונתכסנו כלמתנו על
דרך ובשת פני כסנני : מנעורינו מנעורינו עאינו הרע כמו טראינו לאבותינו : אם תשוב אם ת
תתורו בדברי הנאמרי ונתשובו אלי אני אקבל אתכם בתשובה ונתנחו ולא תגלו
תשוב הזני ענין מנוחה כמו בשובה ונחת תושעון וכפל הענין במלות טונות : ואמר אם תסיר שקוציך מפ
מפני ולא תניד כלומר לא תנודו מארצכם : וי' ולא כני' ויטא אברהם את עיניו : ובאמרנו מפני רוצה לומר
בכל מקום טהא בארצכם הטקוצים והגלולים כי בכל מקום טהא הם לפני ויותר בארצכם טהוא מקום ק
קבול רוח עליוני ויותר בית המקדש טטמו טס הטקוצים : וית' טטוכב הטני קבול התשובה אמר אם תשוב יט
ישראל לשלחני אמר ה' תתקבל תיובתך עד דלא תתחתם גזיתך : וגשבעת לא כמו טאתם נטבעים
בטס ה' לשקר כמו טאמר ואם חי ה' יאמרו אכן לשקר יטבעו
ובצדקה פי' אל' באמת כטעדע טהוא באמת במטפט כטתחייב מן הדין בטבועה ובצדקה טאם תכיר ט
טהמטפט אינו בצדקה לא תקבל הטבועה וית' ונטבעת ואם נטבעת ואם תתקיים בטמי קיס הוא בקוטטא ו
ובדינא ובזכותא רוצה לומר אם תצטרך להטבע טטבע באמת : ויתכן פי' ונטבעת כמו ובטמו טטבע כי ה
הטבועה בטס ה' הוא כבוד והדר למי טיראנו ויעבדנו בלב טלס הטבועה בדבר טיזדמן לו להטבע הוא מ

אך דעי עונך כי ביהוה אלהיך פשעת ותפוזי
את דרכיך לזרים תחת כל עץ רענן ובקולו ל
לא שמעתם נאם יהוה : שובו בנים שובבים
נאם יהוה כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם
אחד מעיר ושנים ממשפחה וחבאתי אתכם צ
ציון : ונתתי לבם רועים בלבי ורעו אתכם דע
דעה והשכל : והיה כי תרבו ופרייתם בארץ בי
בימים ההמה נאם יהוה לא יאמרו עוד ארון
ברית יהוה ולא יעלה על לב ולא יזכרו בו לא
יפקדו ולא יעשה עוד : בעת ההיא יקראו ליר
לירושלם בסא יהוה ונקוו אליה כל הגוים לש
לשם יהוה לירושלם ולא ילכו עוד אחרי שריר
שרירות לבם חרע : בימים
ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו י
יחדו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי
את אבותיכם : ואנכי אמרתי איך אשיתך בב
בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבא
צבאות גוים ואמר אבי תקראו לי ומאחרי לא
תשובו : אכן בגדה אשה מרעה כן בגדתם בי
בית ישראל נאם יהוה : קול על שפיים נשמע
בכי תחנוני בוי ישראל כי העו את דרכם שב
שכחו את יהוה אלהיהם :

אך דעי אך קודם שאשיבך חלי צריך שתדעי ע
עונך ותכירי בעצמך על מה הגליתיך כי
בה' אלהיך פשעת וכיון שתכירי זה תשובי אלי ואטו
ואשובה אליך ותפזרי כי לא עבדת עז אחת לבדה
אלא פזרת את דרכך לזרים לזה ולזה כמו שאת' כי מ
מספר ערך היו אלהיך יהודה : ובקולי לא שמעתם
כי הייתי מתרה בכם תמיד ע' הנביאים ולא שמע
שמעתם : שובו בנים טובבים מורדים כ
כמו ספי' משוכה ספיר כי אנכי בעל
בעלתי בכם כלומ' אבעל בכם אחר טגרשתי אתכם
ותי' אתרעני בכון : ואחל' פי בעלתי קצתי לפי שהו'
קסור בבית וכן אנכי בעלתי בהם נאם ה' ודמה א'
אונתו בלסון ערבי כזה הענין אחד מעיר אפי' יהודי
אחד היה בעיר בעיר הגוים מטס אקחנו וכן אס
יהיו אפי' טנים לבדם באומה אחת מטס אקחס וה
והאומה נקראת משפחה כמו ואס משפחת מצרים
לא תעלה וכן לכל משפחת ממלכו' צפונה ורל' חו'
אחד מעיר מזכה את כל העיר טנים משפחה מו'
מזכים את כל המ
המשפחה ובזכותן יצאו כלם מהגלות : ונתתי
כלבי סירעו אותם כלבי נחפצי לא
כרועים הראשונים והם מלכי ישראל ויהודה שהיו
מדריכים אותם בדרך רעה ולעבוד עז' אכל אותם
הרועים שאתן להם בזמן היסועה ירעו אותם דעה והשכל והרועים הם פרכסי ישראל שיהיו עם מלך המ
המטיח כמו טכאמ' בנבואת מיכה והקמונו עליו טבעה רועים וטמנה נסיכי אדם : והיה כי תרבו ל
לא יאמרו עוד ארון ברית ה' ולא יעלה על לב כלומ' אף על פי שתקדו ופרייתם
יקראו בכם הגוים טיבאן להלחם בכם ותצטרכו לבאת למלחמה וארון האלהים עמכם כמו שהיה מנהגם
שהיו מוציאים הארון במלחמה ובימים ההם לא יצטרכו לזה כי לא יהיה להם מלחמה עוד ולזה את' לא יא
יאמרו ולא יעלה על לב ולא יזכרו בו ולא יפקדו ולא יעשה עוד כלומ' לזה הדבר להוציא למלחמה : וכת' לא
ולא יעשה עוד ולא יניחון ביה עוד קרב : בעת ההיא און צריך לומר טלא יבאן הגוים על ירושלם להלח'
אלא יקראו אותה בסא ה' ונקוו אליה כל
אחר שאת' אליה רל' שיאמרו אחד לחברו כלך לירושלם ולא ילכו עוד אחרי שרירות לבם חרע לא ישראל ולא
הגוים : שרירות לבם חוק לבם מדברי רל' שריר וקיס : בימים ההמה בקבון גליות על בית ישראל
עם בית ישראל וכן ויבאו האנשים על הנשים : מארץ
צפון כלפי מזרח תהלאה לבבל : ואנכי אמרתי זה טכעד הנה אני עתיד לקיים לכם באחרית הימים א'
אעפ' שתהיו בגלג' ימי רבי' אכל אס תרצו לא תגלו כי אנכי אמרתי איך אשיתך בבנים כלומ' במאת'
שתקראו לי בנים כמו שאת' בני' אתם לה' אלהיכם ואתנך כלומ' אשיתך לך ואיך יהיה זה ענין
שאתנה לך אמרתי בזה הענין יהיה טאשיתך בבנים : אתן לך הארץ טנקראת ארץ חמדה טחונמדין אותה כל
הגוי' כחלת צבי כפל ענין כמ' כי צבי פי' חפץ כמו חמדה טזכר טחפצו בה צבאות הגוים וית' צבי צבאות
חדות תנוצצות עממיא טתקראי לי אבי ומאחרי לא תשובי תקראו כתי' וקרי תקראי כנגד הכנסה והכתוב כ
כנגד העם ואחד הו' אס תקראו לי אב אקר' לכם בנים כמו שאת' אשיתך בבני' תשובו כתי' לטון רבים וקרי
תשובי לטון כקבה כמו טפי' במל' תקראו : אכן בגדה כמו טבגדה אשה מרעה והו' בעלה כן בגדתם בי ומ
בטקט זה הלסון עם מ' טלא כמנהג רל' כי בגדה בבעל' הולכת מאתו לאיש אחר קול' על טפס נשמע
כפעל בינוני כי היא קמץ ופי' טפס המקומן הבוהי' כמו וילך טפי' נאמ' על טפס כדי טיסמע קול'
למרחוק בהתודות : ופי' הפסו' את' היה ראוי להם להטמיע קול' על טפי' ויבכו ויתחנו לאל בני ישראל ויתודו
לו כי הם הטו את דרכם וטכחו אתה' אלהיהם כי אס היו עושי' זה אני הייתי מקבל אות' בתשוב' ואומר

בעת ההיא יאמר לעם חזה ולירושלם רוח צח
שפיים במדבר דרך בת עמי לא לזרות ולא
להבר : רוח מלא מאלה יבא לי עתה גם אני
אדבר משפטים אתם : הנה בעננים יעלה וב
וכסופח מרכבותיו קלו מנשרים סוסיו או לנו
כי שדדנו : בבסי מרעה לבך ירושלם למען
תושעי עד מתי תלין בקרבך מחשבות אונד :
בי קול מגיד מדן ומשמיע און בזה אפרים :

ועוד נפרט זה העני בספר יחזקאל בפסוק והנביא
כי יפונה ויוכתן תרגס הא נביאי סקרא מטעין לע
לעממיה הדין ולירושלם ובאמר לעם הזה ולירושלם
ולירושלם פי ולעם הזה לעם טזכר וזכר ב
בפרט ירושלם לשי שהיא העקר : ורבי סעדיה פיר
הטאת רוצה לומר גלית נביאי הסקר המטיאי אותם
וכן אני ה' פתיתי את הנביא בארתי עליו שהוא מפ
מפונה : ומליצה זו כמו והצדיק את הצדיק והרשע
והרשע את הרשע : ונגעה חרב עד הכפס והנה ח
חרב האויב נגעה עד הכפס כלומר שהחלו להרג

בעם לא טבי ולא בזה לבד אלא אף הורגו ואיך יאמרנו שלן יהיה לכם : וית הא כען חרבא מתקטלא בעמא :
בעת ההיא בעת יבא האויב : אמ' להם הנה האויב בא עליהם כמו רוח צח העובר על שפיים שהם מקו
מקומות הגבוהים כמו ההרים והגבעות או כמו רוח העובר במדבר שבאלה המקומות יעבר הרוח
מאין מונע כי ביטוב כשתעבר הרוח תמצא מונעים הרבה שלא תעבר הבתים והכותלים והגדרות : אבל ב
בשפיים ובמדבר לא תמצא מונע : כן האויב בא ואין מונע אותו ואיזה דרך בא דרך בת עמי וזה הרוח לא י
ימצאו בו טוס נחת רוח כמו רוח טזורי בו התבוא ומבררי אותה מן המון ע' הרוח הנה הרוח כשלא תהיה
חזקה יותר מדאי אצ"פ שתזיק לדברים תועיל לדברים : אבל הרוח הזה שנמשל בו האויב לא יבא לישראל א
אלא להרע להם : לא ימצאו בו טוס דבר טוב והוא שאומר אחר כן רוח מלא מאלה זה הרוח יותר חזק מ
מאלה כלומר מרוח שהוא לזנות ושהוא להבר : ופי' רוח צח וזך ובהיר כמו דודי צח ואדום : צח מחלב : רוצה
לומר שהאויב הוא ככל רצונו בעם רב בסוסים ופרטים לבושי מכלל כלם : או פי' רוח צח רוח יבט כמו זה
והטביע בצחצחות נפסך כלומר טייבט הארץ ויחריבנה : וית כרוח טהרין על רישיה כגריין דמיין במדברא
כן ארץ כנענא לא למדרי ולא לבדרא : רוח מלא חזק כלומר יבא הרוח מלא בכל כחו : וכן על הדרך
הזה מלא ודי בקצת : יבא לי מאמר הנביא

אתם פי' על ישראל : ובאמרנו גס אני לר בית על משפט הנבואה ותוכחותיה אדבר גס אני מעצמי משפט ת
תוכחה עמם אנלי יטובו בהרבותי תוכחתי עליהם : וית על דטעו בתר נביאי סקרא דמתקבץ להון ברנח ד
דסקרא בכך מטריית עממין מאלין קלילין ברנחא ייתון כען אף במימרי אייתיכנו ואמלל פורענות דיכין יכ
מנהון : הנה כנכנסים כמו שהעננים עולים מן הארץ כמו שנאל נאר יעלה מן הארץ ועולים קל
מהרה כן יעלה האויב על ארץ ישראל : ואנ' יעלה כי ארץ ישראל גבוהה מכל הארצו : וכשנפשה הי'
הרוח החזקה שהולכת במרובה ובחזקה כן ילכו מרכבותיו : קלו מנשרים כי הנשר קל לעוף משאר עופות

ועף בגובה האוויר יותר מכלם : וכן אמר כאשר יראה הנשר : כי טרדנו : כי לשדנה אחרנו יבא :
בבסי לא תהיה תשובתך כנראה לבד אלא אף בנסתר : וזהו שאמר לבך כמו שאמר למעלה ולא שבה
אלי בכל לכה כי אס באקר : וכן אמר הנה תלין בקרבך מחשבות אונד : זהו כי תשובתך לא

היתה מלב : ומה שאמר תלין לטון זכר והוא מדבר כנגד נקבה שהיא ירושלם כבר פירשנו למעלה כי כשא
כשמדבר הנביא כנגד כנסת ישראל ידבר פעם לטון זכר פעם לטון נקבה כי הנקבה כנגד הכנסה והזכר כ
כנגד העם : וכן כשמדבר כנגד ירושלם : והנה אמר הנה בבסי למען תושעי ולמעלה אמר כי אס תכבסי
בכתר ותרבי לך בורית : ובאותו פסוק כתבנו תשובת האלה : ואונך מענין עמל ואון : ובאה הנו' נחה כמו
ועולתה פעם נחה פעם נעה : וענין תלין אינו לינת הלילה אלא הסקידה על הדבר תמיד כי כן נמצא בל
בלטון הקדש לטון לינה בזה הענין כמו ובהמרותם תלן עיני בצוארו ילן עז והדומים להם : ותר' יונתן
עד אימתי יורכון ויתקצון עבדי אכיס די בגוד : בי קול מגיד מדן : אומר כי מדן יבא מי שיגיד ב
ביאת האויב : וזכר דן כי הוא גבול ארץ ישראל כמו
ואון פיר' עמל ורעה כמו עמל ואון : והפסוק כפול בענין במלות שונות כי משמיע כמו מגיד : ויוכתן חרב
הפסוק כן ארי נביאיא מתנבאן עליהון דיגלון על דפלחן לעגלאי די בדן ומבשרי בשורן ביטן ייתון עלי'
קטולין על דאשתכידו לנלמא דאוקיס מיכה בטור דבית אפרים :

כי כח אמר יהוה לאיש יהודה ולירושלם נִי
 גִירו לָכֶם גִּיר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים : הַמָּלֹךְ לִי
 לַיהוָה וְהַסִּירוּ עֲרֹלֹת לְבַבְכֶּם אִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי
 יְרוּשָׁלַם פֶּן תֵּצֵא כְּאֵשׁ חֲמָתִי וּבְעֵרָה וְאֵין
 מִכְבָּה מִפְּנֵי רוּעַ מַעַלְלֵיכֶם : הַגִּידוּ בִּיהוּדָה
 וּבִירוּשָׁלַם הַשְּׁמִיעוּ וְאָמְרוּ תִקְעוּ שׁוֹפָר
 שׁוֹפֵר בְּאַרְץ קְרָאוּ מְלָאוּ וְאָמְרוּ הָאֲסָפוּ וּנְבִאָה
 אֶל עֲרֵי הַמִּבְצָר : שְׂאוּ נֹס צִיּוֹנָה הֲעֹזוּ
 אֶל תַּעֲמָדוֹ כִּי רָעָה אֲנִי מֵבִיא מִצָּפוֹן וְשֹׁבֵר גְּדוֹל :
 עֲלֵה אֲרִיָּה מִסִּבְבוֹ וּמִשְׁחִית גּוֹיִם נֹסֵעַ
 יֵצֵא מִמִּקְוָמוֹ לְשׁוֹם אֲרִצָּךְ לְשִׁמְהָ עֲרִיד תִּצִּי
 תִּצְיֶנָּה מֵאֵין יוֹשֵׁב : עַל זֹאת חֲגְרוּ שָׁקִים סָפְדוּ
 וְהָלִילוּ כִּי לֹא שָׁב חֲרוֹן אָף יְהוָה מִמֶּנּוּ :
 וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה יֹאבֵד לֵב הַמֶּלֶךְ
 הַמֶּלֶךְ וְלֵב הַשָּׂרִים וְנִשְׁמָו הַבְּחָנִים וְהַנְּבִיאִים
 יִתְמָהוּ : וְאָמַר אֲהֵא אֲדֹנִי יְהוָה אֲבֵן הַשָּׂא הָהָה
 הַשָּׂא לְעַם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם לֵאמֹר שְׁלוֹם הָיָה
 יְהִי לָכֶם וּנְגַעַה חֲרֵב עַד הַנֶּפֶשׁ :

מִצָּנָה וְהָרִי הוּא כְּמִי טַהֲלָלוּ וּמִגְדָּלוֹ כְּסִנְטֶכֶס בַּעַ
 בְּשָׁמֹן כְּמוֹ טָרִיךְ הַעוֹלָם לְהַטְבֵּעַ בָּמָה טִיחָה יִתֵּן
 יִתֵּר כְּמוֹ כֶּסֶף וּרְאֵנוּ כֵּן הַנְּבִיאִים הָיוּ כְּסִבְעִים
 תְּמִיד בְּדַבְרֵיהֶם וְלֹא כָל אֶדֶס רָאוּ לְהַטְבֵּעַ אִפִּי בִּ
 בְּאֵמֶת אֲלֵא יִרְאִי ה' וְנִוְהָבִין לִפְיֵךְ אֲמַר בְּאֵמֶת בְּמַעַ
 בְּמַשְׁפָּט וּבְצִדְקָה וְכֵן אֲמַר בְּתוֹרָה אֶת ה' אֲלֵהֶיךָ תִ
 תִּירָא וְאִתְּנוּ תַעֲבָד וְכֵן תִּדְבֹק וּבְשָׁמֹן תַּטְבֵּעַ וְשִׁיר
 רְבוּתִי זָכַר לְבִרְכָּה כִּסְיָהוּ בֶן כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלֹהִים
 רָאוּ לֵךְ לְהַטְבֵּעַ בְּשָׁמֹן וְאֵם לֹא אִי אֶתָּה רִשְׁאִי לְהַט
 לְהַטְבֵּעַ בְּשָׁמֹן וְהַתְּבָרְכוּ בִּנְיָמִין וְכֵן יִתְהַלָּלוּ כִּי עַ
 עוֹד יֵבֵא זִמָּן שְׁאִי שְׁאִי שְׁאִי הַגּוֹיִם יִתְבָּרְכוּ בִּנְיָמִין
 וְיִתְהַלָּלוּ בִּנְיָמִין וְלֹא בְּאֵלִילִים וְיִתְכַן לִפְרֵי כִנּוֹי בִּנְיָמִין
 לְיִשְׂרָאֵל כִּלְגוֹת אֵם תַּעֲטֶה כָּל זֶה יִתְבָּרְכוּ הַגּוֹיִם בֶּן
 כְּמוֹ שִׁכְתּוֹ וְהַתְּבָרְכוּ בְּזִרְעָךְ כָּל בְּנֵי הָאָרֶץ וְהָיָה
 שְׁאֵם וְכַטְבֵּעַ לְכַח וְאֲמַר בִּנְיָמִין לְכַח כֵּן דִּרְךָ הַ
 הַמִּקְרָא בְּמִקְנֵי רִבִּים : בִּי בָהּ אֲמַר ה'
 נִירָא לָכֶם נִירָא כְּמוֹ הַנִּירָא כְּמוֹ הַנִּירָא
 כְּמוֹ שְׁמֹן הַשְּׁמֹן כִּי הָאֵל הַבְּכִין כּוֹסֶלֶת לְהַקֵּל וְהָיָה
 הוּא חֲרִישֶׁת הַטֶּדָּה קוֹדֵם הַזִּרְעָה וּבְחֲרִישָׁה הָיָה
 יַעֲקֹב אֶת הַקּוֹצִים וְהַטְבֵּעִים הָרַעִים מִן הַטֶּדָּה וְהָיָה רָאוּ לְזִרְעָה אַחֵר כֵּן : וְהַמֶּלֶךְ הוּא שִׁטְיָבוֹ אֶת לָכֶם לִ
 לְהַכִּין דְּבָרֵי ה' וְלִקְבֹּלֶם בְּלֵב כֶּסֶף וְהוּא כְּחֹרֵט הָאֲדָמָה לְקַבֵּל הַזִּרְעָה לֹא טִיחָתוֹ בְּפֶה כְּטַמֵּעַ אֶת דְּבָרֵי ה' וְלֹא
 לֹא כֶסֶף עִמּוֹ כְּמוֹ שְׁאֵם לְמַעַל לֹא טִבָּה אֲלֵי כָּל לָכֶה כִּי אֵם בְּטָקֵר זֶהוּ כְּזֹרֵעַ אֶת הַקּוֹצִים שְׁלֹא יִצְמַח : וְיִתֵּן
 עֲבָדֵי לָכֶם עוֹבְדֵי טִבָּת וְלֹא תִבְעֵן פּוֹרֶקֶן בְּחֻבִּין אֶת קוֹצִים כְּמוֹ עַל קוֹצִים כְּמוֹ וְיִתֵּן הַטְבֵּעַ אֶת מִצְחוֹ כִּי
 כְּמוֹ עַל מִצְחוֹ וְהָיָה לִנְיָ : הַמֶּלֶךְ הוּא מִלֵּת הַלֵּב וְשִׁי לִפְנֵי וְהַסִּירוּ עֲרֹלֹת לְבַבְכֶּם : הַגִּידוּ
 אֲמַר לְשִׁמְעִים כְּבֹאֲתֵנוּ
 מִפְּנֵי רָעָה מִעֲלֵיָהֶם הַשְּׁמִיעוּ עַל יְדֵי כִרְחַם וְהַשְּׁמִיעַ יִתֵּר יִתְקַעֵן בְּשׁוֹפֵר : קְרָאוּ מְלָאוּ כְּמוֹ מִהֲדַגֵּם וְהוּא קָל
 הַלְמֵד וְהָיָה רָאוּ לְהַדְגֵּם וְשִׁי אֲסָפוֹ כְּמוֹ מֶלֶךְ רַעִים : קְרָאוּ אַחֲרֵיכֶם מֶלֶךְ שְׁפִירָטוֹ עֲנִין אֲסִיפָה וְכָל זֶה כְּדִי שִׁי
 שִׁי אֲסָפוֹ אֶל עֲרֵי הַמִּבְצָר וְעוֹד יִשְׁאֹף כֵּם בְּמִגְדָּל צִיּוֹן כְּדִי שִׁי אֲסָפוֹ מִרְחֹק וְיִכְנוֹס וְיִשְׁאֹפוֹ אֶל עֲרֵי הַמִּבְצָר וְהוּא
 לִירוּשָׁלַם וְאֵף עַל פִּי שְׁכָלֶם עֲתִידִי לְהַטְבֵּעַ עֲרֵי הַמִּבְצָר וְיִרוּשָׁלַם אֶת לֵה זֶה לְהַטְבֵּעַ זִמָּן מוֹעֵט אִם אֶת לֵה זֶה
 לִפִּי מִחֲשַׁבְתִּי שִׁיכְלֹו : שְׂאוּ נֹס צִיּוֹנָה כִּלְגוֹת בְּמִגְדָּל צִיּוֹן כִּי הוּא מִקְוֵה גְבוּרָה וְיִרְאוּ לְמִרְחֹק הַעֲזֹן עֲנִי אֲסִיפָה
 כְּמוֹ שְׁלַח הַעֲזֹן אֶת מִקְנֶךְ עֲנִין הַמִּכְנוֹסָה וְהַאֲסִיפָה אֶת הָעִיר : מִצְפּוֹן מִבְּבֵל שְׁהוּ כְּפֹן לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל :
 עֲלֵה "אֲרִיָּה" מִצְפּוֹן זֶהוּ מֶלֶךְ בְּבֵל וְהַמִּשְׁלֵה לְאֲרִיָּה שְׁאִי עוֹמֵד לִפְנֵי וְשִׁי הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי וּמִשְׁחִית גּוֹיִם
 מִצְפּוֹן הָיָה שְׁכָתוֹ שְׁהוּא שֹׁכֵב בִּהַ תְּמִיד וְלִפִּי טַחֲשֶׁת מִסִּבְבוֹ עֲצִים כְּקִרְאָתָם כֵּן : תִּצְיֶנָּה
 עֲנִיכֵן לִשְׁוֹן תִּחְרַבְנָה כְּמוֹ גִּלִּים כְּצִים : וְכֵן תִּי קִרְוִין צִדִּין : וְאֲחֻזֵּל פִּי עֲנִין תִּצְמַחְנָה מִעֲנִין הַכְּזֹר הַרְמוֹנִים
 וְהָיָה לִפִּי זֶה הַפְּתִיחַ שְׁנֵי טִרְטִים וְעֲנִין אֶחָד כִּי הָעִירִים הַחֲרָבוֹת יִצְמַחוּ דְּטִיחָם וְעִטְבִּים : וְהָרִאשׁוֹן יִתֵּר כֵּן
 כֶּסֶף : עַל זֹאת כִּי לֹא טִבָּה חֲרִין אֲהַמְמָנוּ כִּי לֹא טִבָּנוּ אֲלֵינוּ וְחֲרִין אֲפֹן לֹא טִבָּ מִמֶּנּוּ אֲלֵא עֲתִי לִבָּא עֲלֵינוּ
 וְהָיָה בִּין הָהֵן יֹאבֵד לֵב הַמֶּלֶךְ וְלֵב הָעָרִי כִּי דֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ וְהָעָרִים לְחֹזֶק הָעַם בְּבֹא עֲלֵיהֶם אֲנִי
 וְהֵם יֹאבֵד לָכֶם וְהָיָה כְּבִהֲלִים בְּבֹא עֲלֵיהֶם הַטְבֵּר הַגְּדוֹל : הַמֶּלֶךְ הוּא צִדְקִיָּהוּ הַכְּהֵנִים הֵם כֵּן
 כְּהֵנִי הַבְּמוֹת וְהָיָה כְּשִׁמְעִים כִּי בְטֹלָה עֲבָדְתֶּם : וְהַנְּבִיאִים כְּבִיאִי הַטְבֵּר יִתְמָהוּ כִּי טָקֵר כְּבֹא לְעַם שְׁהוּ אִ
 אֲמַרִי לְהַטְבֵּעַ שְׁלֹם יְהִי לָכֶם : וְכֵן יִתְמָהוּ יִסְתַּעֲמָמוֹן כְּמוֹ שְׁתַּרְבֵּס אֲוִנְקָלוֹם וּבְתַמְהוֹן לִבָּב וּבְטַעֲמִימוֹת לִבָּא
 וְחֵן אֲבָדְתָּ הַלֵּב וְהַבְּהֵלָה : וְאָמַר אֲכֵן הָיָה הָעֵלֶת כִּיֹּן שְׁאֵתָה מֵאֲרִיךְ אֲף לְכַבִּיאִי הַטְבֵּר הַמִּטְעִים אִם
 אֲוִתֶּם וּמִטְעִיִן אֲוִתֶּם שְׁלֹו : שְׁלֹו הָרִי הוּא כְּאֵלֵן אֶתָּה מִטְעִי אֲוִתֶּם וּיְחַשְׁבוּ רֹנֵב הָעַם כִּי ה' דִּבֶּר אִ
 אֲתֶם וְהֵם עַל שְׁנֵי הַסְּעִיפִים אֵם יִשְׁמָעוּ לִי וְאֵם יִשְׁמָעוּ לְהֵם וְרֹנֵבִם נֹטִים אַחֲרֵיהֶם לִפִּי שְׁהֵם רִבִּים : אֲוִתֶּם
 כְּמוֹ אֲנִי ה' פְּתִיתִי אֶת הַנְּבִיאִים הַהֵם שְׁעִיכֵן הַעֲרַת חֶפֶץ כְּדִי לְגַלּוֹת טַקְרִיהֶם וְרַעֲתֶם טַעֲנוּשִׁין בְּטַקֵּר : וְעוֹד כֵּן

ירמיה

ראיתי ההרים והנה רעשים וכל הגבעות הת
התקלקלו : ראיתי והנה אין האדם וכל עוף
השמים נדדו : ראיתי והנה הכרמל המדבר
וכל עריו נתצו מפני יהוה ומפני חרון אפו :
כי בה אמר יהוה שממה
תהיה כל הארץ וכלה לא אעשה : על זאת ת
תאבל הארץ וקדרו השמים ממעל על כי ד
דברתי זמתי ולא נחמתי ולא אשוב ממנה :
מקול פרש ורמח קשת ברחת כל העיר באו
בעבים ובכפים עלו כל העיר עזובה ואין יוש
יושב בהן איש : ואתי שדוד מה תעשי כי תלב
תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך
עיניך לשוא תתיפי מאסו בדך עוגבים נפשך
יבקשו : כי קול בחולה שמעת
צרה כמבכירה קול בת ציון תתיפח תפרש ב
בפיה אוי נא לי כי עיפה נפשי להרגים :

ואל השמים כמו ואת השמים : וכן אספרה אל חק
כמו אספרה את חק וירדפו אל מדין כמו את מדין
והדומין להם ויונתן הוסיף הבטתי אסתכלית לש
לשמיא : וכל זה דרך משל מרוב הצרה בא
כאלו קדרו השמים ורעשו ההרים והגבעות וכן ו
ועוף השמים נדדו אל דרך הפלגה מרוב חרבן ה
הארץ כלו העופו מעס ולא יעופו באותה הארץ :
ראיתי התקלקלו ענין קלקול ידוע בדברי ר
רבו זל ואח"ז פי ענין קלות כלומר ר
רעשו מרוב קלותם כי כדונתם יעמידם :

ראיתי אין האדם : האדם שהיו בארץ אינם ו
והם ישראל : ראיתי הכרמל הכרמל שהיו
מקום תבואה ועץ פרי ראיתי אותם
כמו המדבר עריו סמך הערים לכרמל שאם עריו
לפי שהעיר סבת היטיבה בה הם שדו וכרמי ועץ
פרי והם נקראים בכלל כרמל : נתצו ענין נתיצה
והריסה וית כמו הפוך כדא כמו שתרצם כצתו א

אולי היה לומר כן אבל אנחנו מצאנו נתצו התיו קודם לזה
שהבטיחם בתורה לא מאסתי ולא געלתי לכלותם :

על זאת תאבל תשחת : וכן
חשבתי ולא נחמתי עד

הנה ולא אשוב עוד כי כאשר חשבתי ודברתי כן יהיה על זאת ראוי שתאבל הארץ וקדרו השמים זה דרך
משל לרוב הצרה כמו שפירשנו : מקול פרש ורמח קשת פרט ורומה קשת לטון יחיד על דרך כלל
כמו ניה לי סור וחמור : ורומה קשת יורה חצים בקשת אחר כשישמע קול הפרטים והק
והקשתות שהיו מחנה רב וישמעו קולם מרחוק יברחו ויצאו מהערים להטוב במקומות הגבוהים : בורחת
כל העיר בורחים כל אנשי העיר וכן אל הארץ באו מצרימה והדומין לו ואינו אומר על עיר מיוחדת
כאמרו כל העיר אלא רוצה לומר כל עיר ועיר : באו בעבים במקומות הגבוהים כעבים על דרך הפלגה
אז פירוש בעבים ענין עובי רוצה לומר כיערים העבים והמסובכים באילנות להסתיר שם וכתו עלו למ
למצרם בחורשיא ותרבו יער חורשא וככפים עלו תרגו וסלע כיפא כל העיר עזובה רוצה לומר כל עיר וע
ועיר כמו שפי' לפיכך אמר ואין יושב בהן איש : ואת שדוד יא שהוא בחסר כף הדמיון ענינו ואת
כשדוד ואין צורך לכל זה כי לכנסת ישראל ידבר

מהן ככון כמו שפי' בשסוק ותעשי הרעות : מה תעשי כשיבא לך האור והאבר מה תעשי כלומר במה תכבלי
כי תלבשי עתה שני ותתיאשי מן הזרענות ולא תחשבי לרעה העתידה לבא עליך ולא תכנעי : והיה לך ל
להכנע מעני האל וללבוש סקי כדרך הכנע נשכ מחטאתו לא תלבש סקי ולעדות עדי זהב כמו שאמ' עליהם

ישעיהו הכביא והכה שסוק ושמה הרב בקר ושחט באן וגו' והיו אומרי עוד כרתנו ברית עם מות ועם שא
שאל עשינו חוזה שוט שוטף כי יעבר לא יבאנו וגו' הנה אתה ראה שהיו מתיאשים מן הפורענות והמטילה
גם כן לזונה כמו שפיר' וכמו שדרך הזונה ללבוש בגדים נאים ולהתייפות ולקרוע בפוך כדי שיחשקו בה
חנאקים כן כנסת ישראל היתה מתדמה במעשה האמות לעבד את אלהיהם וללבוש כלבושיהם להתגדל ולה
ולתפאר בפניהם בבגדים נאים ובמרכבות נאות כדי שיאהבנו אותה ויאמרו הרי היא כמונו וכאהבנה : ו
והכביא אומר לה מאסו בדך עוגבים נפשך יבקשו אמר להפך מה שחשבתם כי אתם סלקתם בטחונכם מע
מעלי ובטחתם באמות והתדמיתם להם גם כן במעשיהם כדי למצא חן בעיניהם ויהיו חנאקי בכס והנה
מאסו בכס עד שיבקשו כפשותיכם להרג ולאבד תקרעי כתרגמו תכחלין ואמ' בלשו קריעה כי הי קורעת
עיניה מרוב התמדתה לכחול אותם עוגבים חנאקים וכתו קצובך רחמך וכן ותגעב על מאהביה והדומי לו
בזה הלשון עני חשק' כי קול כחולה : חולה שם תאר בפלס טובה מענין חיל כחולה ומשרטן : ואמר
דרך משל כי בת ציון תרים קול כמו האשה היושבת על משבר תחיל תזעק בחבליה

הזכירו לגוים הנה השמיעו על ירושלם נצר
נצרים באים מארץ המרחק ויתנו על ערי
יהודה קולם: בשמרי שדי היו עליה מסביב כי
אתי מרתה נאם יהוה: דרכך ומעלליך עשו
אלה לך זאת רעתך כי מר כי נגע עד לבך:
מעז מעז אוחילה קירות לבי הומה לי לבי לא
אחריש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מל
מלחמה: שבר על שבר נקרא כי שדדה כל
הארץ פתאם שדרו אהלי רגע ורועתי: עד
מתי אראה נס אשמעה קול שופר:
כי אויל עמי אתי לא ידעו בנים סבלים המה
ולא נבונים המה חכמים המה להרע ולהשי
לא ידעו: ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו ו
ואל השמים ואין אורם:

הזכירו לגוים ומה הוא הקול המגיד שאומר ב
בעבור הגוי כי הנה הם: וכן השמיעו
על ירושלם כי נצרים באים ולמד לגוים כמו בע
בעבור כמו אמרי לי אחי הוא והדומים להם: ופי
נצרים חיל כבוכד נצר ונקראו על שמו: ויתנו
נצרים כמו בנצרים בבית שתרבם משרית עממי
חטופין כקטפין אתן מארע רחיקא ותר לא תבצו
לא תקטף: ויתנו על ערי יהודה קולם כלומר השמ
השמיעו על ירושלם: ופי כתיבת הקול תקיעת הסו
הסופרות וחצצרות בחיל: בשמרי שדי כ
כמו שדה או שדות: ובא בחסרון
מ'ס כמו וקרא לו חלונכי שהוא כמו חלונים וחטופי
סת כמו וחטופים והדומים להם או היווד תמורתה
ההא והוא כמו שדה אבל ית' לטון רבים כנטרי
חקלן: ופי כשמרי שדי כמו שמרי השדות מהבהמות
טלא יבססו בו לרעות שצריך שיעמדו סביב השדה טלא תכנס בו הבהמה משום דר כן באו האויבים סביב
ירושלם כי בכל ערי יהודה שהם סביבה חנו כי פי עליה על ירושלם ועליה רוצה לומר סמוך לה כמו ועליו
מטה מנשה והדומים להם כי אותי מרתה אותי פי דברי פי הכביאים כי דברו כעין עצמו וכן ממרי הייתם
עם ה' פי את פי ה' כי לטון מרי יקטר במלת את עם דבר כמו מריתם את פי ה' ולא מרו את דברו כי עני מרי
הוא טנות והחליף הדבר והמנהג או יהיה פי אותי כי יבא בקשר הבית כמו כי מרו בך וימרו ב' וית' ארי
על מימרי סריבת: דרכך ומעלליך הדרך מהלכת בה ומעשים טעשית הם גרמו לך כל זה הרע ש
סבא האויב להחריב ארצך: עשו מקור והו במקום עבר כאלו אמר עשה או עשו: זאת דעתך
דעתך גרמה כי מר נקשה הדבר הרע הבא עליך עד כי נגע עד לבך: וית' דא ביטתא ומרדא אייתי עלך יר
ירושלם עד דאתציר רגע לבך: מעז מעז אוחילה הכפל כדרך הנוהים שנופלים דבריהם וכן רא
ראשי ראשי אוחילה מענין חיל כינלדה ויהיה יחיל וחיל בעני אחר: אמ הכבי אצעק מכאב
מעז כלומר שאחזני חיל וכאב במעז על הרעה הבאה לנו: וכן קירות לבי אוחילה ואם תאמרו אצעק פעם וא
ואחרים פעם הומה לי לבי לא אחריש לא אוכל להחריש כי לבי הומה לי תמיד: שמעת כפשי אמר למה לא אוכל
אוכל להחריש כי את כפשי שמעת קול שופר תרועת מלחמה: וכתן שמעתי ב' וחד הוא עם הקרי כי שמיע
שמיעתו הי' שמיעת הכפשי ומה שאמר קירן לבי הו דרך השאלה לפי שכלב דשכנ בחללי שיש בו: וית' אמר כביא
מעז מעז כי בן לי זיע סמך לבי המי לי לבי לא שתיק וכן: שבר על שבר סבר הטבטים בא תחלה
נעתה בא סבר יהודה נקרא עני מקרה: אע"פ שהוא באלף: שדרו אהלי כנה הבתים החטופים
והארמוני הגבוהי באהלי כאלו היו אהלי יריעות נטויות טנקל לכבשם כל האהלי כן הם שדרו פתאם ורגע
עד מתי השמיעו מנחם לצמר במגדלים הגבוהים ובהרים הרמים וכשרנאין האויבים מרימים הנס
כדי שיראוהו העם ויתקעו בשופר כדי שישמעו העם ויהיו נזהרים: ואמר הכביא עד מתי יהיה זה
הלא תשוב מחרון אפך על עמך ישראל וענהו האל בי אויל עמי כי אלנו היו חכמים ומכירים הדרך
הטובה וידעו אותי כי אני המטיב להם והמריע לפי מעשיהם לא היו רואין נס ושמיעים קול שופר
בנים סכלים לפי שנקראו בני האל כמו שאמר בנים אתם לה' אלהיכם ואמ' אלה הבנים סכלים המה ולא כ
נבונים המה כלומר תבונתם וחכמתם אינה נחשבת תבונה וחכמה אלא סכלות: כיון שלא ידעו את ה' כמו
שאמר במקום אחר הנה בדבר ה' מאסו וחכמה מה להם: וכן אמר ישעיהו הכביא ובילדי ככרים ישפיקו:
והחכמה העלמה אינה כי אם עם תורת ה' כמו שאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים: ואחר שאינם
יודעים את ה' ולא עושים מצותיו וחכמתם הי' ערמה ותחבולה להרע לא להטיב אבל התורה מלמדת את האדם
לעשות הטוב והישר: ראיתי אמר הכביא ראיתי בנבואה את הארץ והנה תהו ובהו כתרגמונו: כדא
נחרובא כיון שהיא שממה ואין יושבין עליה הרי היא כהו ובהו כמו בתחלת בריאתה שנאמר והארץ היתה
תהו ובהו

אי לזאת אסלח לך בניך עזבוני ושבעו בלא
אלהים ואשביע אתם וינאפו ובית זונה יתגדרו
: סוסי מוחנים משכים חיו איש אל אשת רעהו
יצהלו : העל אלה לא אפקד נאם יהוה ואם
בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי : עלו בשרו
בשרותיה ושחתו וכלה אל תעשו חסירו נט
נטישותיה כי לא ליהוה חמה : כי בגוד בגדו
בי בית ישראל ובית יהודה נאם יהוה : בחשו
ביהוה ויאמרו לוא הוא ולא תבא עלינו רעהו
וחרב ורעב לא נראה : והנביאים יהיו לרוח ו
והדבר אין בהם כה יעשה להם :
לכן כה אמר יהוה אלהי צבאות יען דברכם
את הדבר הזה הנני נתן דברי בפיו לאש וה
והעם הזה עצים ואכלתם :

אי לזאת אסלח לך מלת אי הוא לטון קריאה זה
והוא הפוך בלשון ערבי יא מה טובה יש ב
כך שאומ' לזאת אסלח לך כלומ' בעבד' זאת הטובה
ואיכני מוצא כך טובה רק רעות רב' בניך עזבוני
וכן והקריאה כנגד ירושלים : וית' נביא אומר כנסת
דישראל על אי דא אשכנח לכן אנא קריתי לכן ב
כנין ואכן שבקיין פולחני ומקיימין בשום טעותא
ואשבע אותם ויכאפו על דרך וישמן ישרון ויבעט
: יתגדרו : יתקבצו גדודים ולא יבטחו איש מחבריו
וכת' מסתייעין : סוסים מוחנים כתיב בוי
וקרי ביוד ואותיו : אהי מתחלפות והוא
כמו הפוך מזוכים מן מזון אמ' הנה הם כמו הסו
הסוסים שנתנו להם מזון רב כלילה והם טבעים
בתאותם בסקר יצאו ויזהלו וזהלתם היא כתיבת
קולס בטמחה אור' ליויר בלע' כן הם יכאפו כלילה

עם נשי רעיהם ויחללון תאותם ובבקר יוצאים שמחים מתהללים ברעותם ואל אשת רעהו בעבור אשת ר
רעהו ומשכים טס וכן כטל משכים הולך כלומ' בהטמחה בבקר העל אלה אש על אלה לא אפקד אי
אפשר שלא לעניסם על הרעות הגדולות האלה וכפל הענין במלך
כזה לא תתנקם נפשי : וכפסון הוא והוא כפסון : וכן כשבעה כפסון כמו בי נטבעתי : וינתקן פי' כנפשי כ
כלומר ברצוני ותרבס ואם עמא דכדון עובדיהון לא אתפרע מנהון כרעותי : ואם בגוי כזה זה עש וי' ה
השמוע ואם והבאים אחר זה בפרשיות האחרות אש בלא וי' השמוע שיהיה בעם הזה : אן פי' אש בגוי אשר
כזה מעשיהם כתרבותו : עלו בשרותיה בחומותיה תרג' חומה טורא : והכני לירושלים והצונו עלו
נשחתו כנגד האויבים וית' : בשרותיה בקרנהא : והסירו נטישותיה הם טיבי החומה וית' כמו אר
ארמנותיה בירייתיהא : כי לא לה המה עתה כבר היו לה שאמר וגננותי על העיר הנה הם עזבוהו והוא עזב
והתירן לאויב : וית' הסיר נטישותיה כמו נאח הנטישות הסר התן שהם סעיפי האילנות המתפשטים : וב
ובאמרן וכלה לא תעשו אינו אומר על החומה שהרי נתצוה כלה כמו שאמר ואת חומות ירושלים סביב נתעו
כל חיל כשרים אלה פי' וכלה לא תעשו בעם : בי בגד לפיכך תקחו נקמתי מהם ובדין אני מצוה
לכם שתשחיתו כי בגוד בגדו בה' : בחשו : בה' ויאמרו לא הוא פי' לא הוא שיטניח עלינו
ויראה במה טעמינו ואם לא נעשה
כראה אף על פי שמתחידין אתנו נביאיו על זה סקר הם אומרים כי לא להם נבואה מאת האל כי הוא אינו ר
ראנו ואינו יודענו : ועל הדרך הזה ת' כדרכו בה ואמרו לא מן קדמוהי אצא עלכא טבתא ואף לא תיתי ע
עלכא בטתא : והגביאים הנביאים מטעים אותם ואומרים שלום יהיה לכם יהיו לרוח כלומ' כמוץ
לשני רוח : והדבר אין בהם כיון שהדבר אין בהם כלומר רוח הקדש איך ידעו הם כך
וכך אלא שהם שומעין בחלומותיהם או בקסמיהם ומבטיחים העם לטוב כדי שימלאו חן בציניהם כטמ
כטמיפין להם מעשיהם ואומרים לא תבא עליכם רעה ובעונתם זה יכלו ויהיו לרוח כה יעשה להם אלהים ו
וכה יוסיף כלומר כך וכך רעה יעשה להם ות' נביאיו סקרא יהון ללמא וכבואת סקריהון לא תתקיים דא פ
פועכותא תתעביר מנהון : לבן בה אמר את הדבר הזה שאתם אומרים עלי לא הוא ולא נבואתי
והנה דברי מגיעים אליך הנני
נבואתי מגעת אליך שיתקיימו עליהם דברי לרעה כמו שאתה אומר ויהיו דבריך להם כמו האש לעצים שת
סתאכל אותם : ומה שאמר דברכם כמדבר כנגד העם : ואמר בפיו כמדבר כנגד הנביא הרי הוא כאומר
אמר להם יען דברכם את הדבר הזה כי הנני נותן דברי בפיו והעם הזה עצים ואכלתם : וינתקן פירש
דברכם כנגד הנביאים שתרבס חלף דאת' כיתון ית' פתגמא הדין :

שטטו בחצות ירושלם ודעו נא וראו ובקשו ב
ברחבתיה אם תמצאו איש אם יש עשה מש
משפט מבקש אמונה ואסלח לה : ואם חי
יהוה יאמרו לבן לשקר ישבעו : יהוה עיניך ה
חלא לאמונה חבית אתם ולא חלו בליתם מ
מאנו קחת מוסר חזקו פניהם מסלע מאנו ל
לשוב : ואני אמרתי אך דלים הם נאלו כי לא
ידעו דרך יהוה משפט אלהיהם : אלכה לי א
אל הגדולים ואדברה אותם כי המה ידעו ד
דרך יהוה משפט אלהיהם : אך המה יחזיש
שברו עול נתקו מוסרות : על בן חכם אריה
מיער זאב ערבות ישדדם נמר שקד על ער
עריהם כל היוצא מהנה יטרף כי רבו משב
משובותיהם :

ועוד הגדיל הענין והמטילה למכירה והיא האטה
הינלדת ראשונה כי חבליה קסי מחבלי אשה אחרת
ופי צרה שהיא צועקת צרה כמכירה תתפח מענ
מענין ויפח לקץ שהוא ענין הניון תהנה ותהמה ו
יתקונן על הרוגיה ואומרת אני כאל לי כי עיפה נפ
נפשי אמרה נפשי כנגד בת ציון אני כאל לי כי נפשי
עיס' מסבול הצער הגדול לרוב הורג' שמצאוני ויית
דמטטחא ופרסא ידהא אמרה ווי כעץ לי : וענין ת
תפרש כפיה תעבר ידיה כמו פרשה ציון בידיה כי
כן דרך המצטער לפרש כפיו אחת באחת לרוב הצ
הצער .. שטטו חפסו ובקטו : והנה אמר
דוד בספ' תהלים כתבו כבלת עבדיך
מאכל לעו' השמי' בטר חסידך לחיתו ארץ הנה כי
היו בירושלם חסידיו ועבדי האל ואיך אמר ירמיה
יש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה : פי' אאל

כי ירמיה אמ' בחצות ירושלם ואמ' ברחבתיה כי החסידים שהיו בירושלם היו מתחבאים בבתייהם ולא היו
יכולים להתראות ברחבות ובחצות מפני הרשעים : ור' זל פי' כיון שנהרגו ע' אויבים אע"פ שהיו רשעים ו
וחייבים מיתה נתקפר להם במיתתן וקרי להו עבדיך וחסידך : אם תמצאו איש רוצה לומר איש טוב וגדול
במעשים וכן איש אתה : וכת' אם תסכחון גבר דיליה עובדין טבין .. ואם חי כי ברוב הם נשכ
נשבעי באלהים אחרים כמו שאמ' וישבעו בלא אלהים : ואם יהיה שיטבעו בי להראות עצמן שהם
יראי שמי הם נשבעים בשמי לשקר הם נשבעים בשמי ואני היודע .. יהוה עיניך הלא לאמונה
אמ' הנביא תמיה על זה הענין אמ' דרך קריאה ה' עיניך הלא לאמונה : כלומר הסגחתך בעו
בעולם היא לאמונה כלומר לא כאבן ולא הרגיסו בעצמם כי אתה המכה אותם בעונם : אם כן מה הנועילה
הסגחתך בהם ודומה למה שאמ' לשוא הכתי את בניכם מוסר לא לקחונ' כן מה שאמ' ישעיה הנביא על מהת
תכו עוד תסיפן סרה בכל יום מאנו קחת מוסר הבאתם עד קרוב לכליה אע"פ מאנו קחת מוסר ואם נביא
נביאך מזהירים אותם חזקו פניהם מסלע ולא בשו מפניהם : מאנו לשונ' לאמונה ענין קיום כמו אמונה
אומן במקום כאמן : וית' אע"פ קדמך לאטבא לעבדי הימנותא רשיעיא אלקיתא ולא תבן וגו' .. ואני

אמרתי אמ' הנביא כשיתי אותם בעיני התוכחה הקטנים והגדולים : אמרתי כלומר חשבתי
בעצמי כשהוכחתי העם ולא קבלו אמרתי אך דלים הם כנאלו : ברוב דלת העם אין להם דעת ובינה כמו
הגדולים לפי שהם כדמים ויוגבים וכל עסקיהם בעבודת האדמה ולא יתעסקו בדברי מוסר ובתורה וב
ובחכמה לפיכך לא קבלו תוכחת כי נאלו ואין להם דעת כי לא ידעו דרך ה' משפט אלהיהם .. אלכה
לי אל הגדולים : כי לפי שהם גדולים ועשירים ואינם מתעסקים במלאכה יש להם פנאי
ללמוד תורה וחכמה וברוב הם בעלי מוסר ודעת ולמדו תורה ומשפט אלהיהם ואולי תועיל בהם תוכחתי
כי יבינו ויטבילו למה שאמרת להם והנה כשדברתי עמם יחדו שברו עול התורה אף על פי שידעו שתקו ע
עולה מעליהם ונתקו מוסרותיה ואמ' יחדו רוצה לומר כלם כן מצאתים : וכן תי' ברם אנון כחדא מרדונו
אורייתא אתרחקו מן אלפנא .. על כן הכס' ששברו עול התורה מעליהם הכס' אריה המטיל האויב
לאריה סינא מן היער לטרנף ולזאב סינא לעת ערב ובא סמוך לישוב כדי לטרנף הנמצא יחיד
כי אינו בעל לב חזק כמו הכמר וכל סכן האריה לפיכך ירא לצאת ברוב אלא לעת ערב לפיכך אמ' זאבי ער
ערבות : ואמ' זאבי ערב ישדדס טלס כקוד על דרך החסר או הוא מבנין מרובע כמו ישודד מצבותיו ובא
כמשפטו והוא הכבון : האריה מטל למלך כמו שהאריה מלך החיות הזאב מטל לחיל כמר ולטרי החיל : וכת'
מלך במטרייתיה יסך עליהן כאריה מחורטא ויקטלונון עממיה דתקיסין כדיבי רמטא ויבזונון טלטונון ד
דחסין כמר כמנין על קרניהן כל דכפיק מנהון יתקטל : וימ' ערבות כמו במדבר בערבה : כמר שקד כ
כמו שוא שקד שומר ענין הסתדלות על הדבר וההתמדה בו : מהנה רוצה לומר מהערים ..

ולעם חזה חיה לב סורר ומורה סרו וילכו:
ולא אמרו בלבבם נירא נא את יחזה אלהינו
חנותן גשם ויורה ומלקוש בעתו שבעות חקת
קציר ישמר לנו : עונתיכם חשו אלה וחט
וחטאתיכם מנעו הטוב מכם: כי נמצאו בעמי
ישעים ישור בשך יקשים חציבו משחית אנשים י
ילכדו: כבלוב מלא עוף בן בתיחם מלאים מ
מרמח על בן גדלו ויעשירו: שמנו עשתו גם ע
עברו דברי רע דין לא דנו דין יתום ויצליחו ו
ומשפט אביוני לא שפטו: העל אלה לא אפקד
נאם יחזה ואם בגוי אשר בזה לא תתנקם גפ
נפשי:

כאמר כי כל האותות והמפתים יוכלו להכחיש בהם
אם ירצו כי לא היו אלא פעם אחת בזמן אחד ואו
ואותם שלא היו בזמן ההוא יוכלו להכחיש בהם א
אם יהיו כושרי בתורה אבל זה העד היות החול גב
גבול לים הוא חק עולם לא סר ולא יסור כל ימי ה
היות עולם ובה לא יוכלו להכחיש מהרי ראיה בע
בעיניהם ושמעיהם באזניהם ראיה כי את גלי הים
עד השפה ולא יעברו החול מהן שפה לים ושמעיהם
התגעשות הגלים והמיייתם כאלו בבאם יעברו הכ
הכל ויכסו פני הארץ זה דבר שלא יוכל אדם להכ
להכחיש תחילתו חיל כולדה יעברנה הנון כנס
כנספת כמו כל היום יברכנה ויתגעשו גליו שאות
סרו וילכו סרו מהדר הטובה והלכו לה בסרירן

ולעם נוספת
ולא לבס יית על דסטו מבתר פולחני גליו
כירא נקראת מלעיל חנותן גשם ואח כך פי יורה
השמוע חנותן גשם בשאר עתי הטנה לצורך הגנות ולטנות ולשאר צרכי האדם והבהמות ונותן גשם כן יורה
ומלקוש לצורך התבואה כל אחד בעתו שבעת חקות הקציר ישמר לכן אותם שבעות מחקות קציר ישמר ל
לכן שלא ירד מטר בימי הקציר שלא יפסיד הקציר וזהו חק הקציר ומשפטו וגם שתהיה רוח טובה נושבת ב
בימי הקציר לזרות ולהבר הוא חק הקציר ומשפטו גם כן לפיכך אמ' חקות ומה שאל שבעות ולא אמ' ימי ה
הקציר לשי טאנו סופרים שבעות על חג שבעות לפיכך תלה ימי הקציר בשבעות וית דכומן קיים שבעות
חזרא נטר לכא עונותיכם והיה לכם לאמר בלבבכם כי אלה הרעות הבאות עליכם עונותיכם ה
הטו אתכם מהרי כשהייתם עושים רצון האל היה נותן לכם גשם בעתו וכל דבריכם באו
על הנכונה אם כן מי מנע הטוב מכם ומי הביא עליכם הרע אלא עונותיכם וחטאתיכם .. כי גבו צאו
ישור כשך יקושים יביט כל אחד בדרכים אם יעבר אדם שיגזלו ממנו מה שעמו כאדם המ
המניח יקושים ומציב משחית ללכד העופות כן יביטו הם ויראו ויארצו והציבו משחית אנשים ילכדו ולא
עופות ומשחית יקרא הפח שלכד העופות כן הם מציבים ומארבים זה מדה ללכד אנשים ולגזול מהם מ
מה שעמהם : ישור יביט כמו אשרנו ולא קרוב כשך הוא מקור כמו בהניח או תאר והוא כמו מניח מן ח
חמת המלך טככה ששירונטו נחה וטך הוא פעל יוצא וטככה פעל עמד יקושים כמו מוקשים וית ארי
אשתכחו בעמי חייבין כנכלים אשרי דם זכאי כלבוס צידין דמחי וקטיל מתעשתין לחבלא נפטן קטלין ..
בבלוב מלא עוף כלוב כלי עשוי מנשרים מגדלין בהם עופות ומשפטים אותם טס וכן תי כבית
פטמא ודומה לו והנה כלוב קיץ של עשוי מנשרים והמשילם לכלוב מלא עוף כי כמו
מהכלוב ממלאים אותו עופות כפי מה שהוא ונותנים לתוכו מאכלים ומשקם טס ואוכלין טס תמיד כן ב
בתי אלה הרשעים מלאים מרמה ר"ל ממון מקובץ במרמה ובאון ומתעוררין בו על כן גדלו ויעשירו ..
שמנו עשתו על דרך משל כמו וישמן ישראל ויבעט כלומר הרבו בנכסים גם יש בו קצת המליצה כי
העשירים ברוב הם שמתים ודשנים עשתו מן עשת טן כי השמן עור בשרו זך וכן תר
תרנס יונתן עתרו אף קנו נכסין גם עברו דברי רע לא דים בצעזעם אלא הרבו לגזול ולחמו עד שעברו
כל דברי אישרע כלומר יותר הרעו לעשותה משאר אנשים רעים עד שעברו עליהם ברעתם ויונתן תרב
אף עברו על פתגמי אורייתא עברו דביט דין לא דנו ופידו דין יתנס כלומר משפט היתנס והאדם החלוש
סלא טפטו ולא לקחו משפט מעוסיקיהם ויצליחו ואף על פי כן ויצליחו ויונתן תרנס דין דקטוט לא דים
דיונין ואלו הונו דיונין דין יתמא הונו מצליחין ומשפט אבימס כפל ענין במלות טונות ..
העל אלה פירושו כתרנומו העל אלין לא אסער לאיתא עליהן ביטא אמר ה' אם מן עמא די כדון
עובדוהי לא אתפרע מכהן כרעותי ..

הגני מביא עליכם גוי ממרחק בית ישראל ג
נאם יחזה גוי איתן הוא גוי מעולם הוא גוי לא
תדע לשונו ולא תשמע מזה ידבר : אשפתו ב
בקבר פתוח כלם גבורים : ואכל קצירך ולה
ולחמך יאכלו בניך ובנתיך יאכל צאנך ובק
ובקרך יאכל גפנך ותאגתך ירושש ערי מב
מבעריך אשר אתה בטח בהנה בחרב : וגם
בימים ההמה נאם יחזה לא אעשה אתכם כ
כלה : והיה כי תאמרו תחת מזה עשה יחזה א
אלהינו לנו את כל אלה ואמרת אליהם כא
באשר עזבתם אותי ותעבדו אלהי גבר בארצ
בארצכם כן תעבדו זרים בארץ לא לכם :
הגידו זאת בבית יעקב והשקיעו
ביחודה לאמר : שמעו נא זאת עם סכל ואין
לב עינים בהם ולא יראו אזנים להם ולא יש
שמעו : האתי לא תיראו נאם יחזה ואם מפ
מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים ח
חק עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו ו
והמו גליו ולא יעברנהו :

הגני מביא בית ישראל קריאה ממרחק כי ב
בכל היא רחוקה מארץ ישראל גוי איתן
חק שלא תוכל להלחם כנגדו גוי מעולם הוא מזה
מזמן רב הוא גוי זה חזק נאמר הגויס הם יראים
אתו ולא תוכל להעזר עם גוי זולתו גוי לא תדע ל
לשונם ולא תבין מה יאמר וזה יתיר קשה מאויב ט
סמבין אדם לשונם וכן את בתורה בקללות גוי א
אשר לא תשמע לשונם ולא תשמע ולא תבין והענין
כפול במלות טונות : אשפתו כי חצי האש
האשפה ימיתו כל מי
וכאלו כלם קבורים באשפה : ואת בקבר פתוח ט
סמוכן להטליך בו המתים : כלם גבורים כי הם מ
מלומדי מלחמה ואין להם מפלט להנצל מידם :
ואכל לחמך כלל כל מאכל : והאכילה הנזכרת
בפסוק יש אכילה היא איכות המאכל ויש
אכילת החרב כמו שתי' ויבזון אנכרך ומאכלך יקט
יקטלון בך ובנתיך יטבינו ותירך יבזון פירי ג
גופנך ותאכרך יטבר קרני כריכתך דאת רחיק ל
לאשתבא בהן מן קדם דקטלן בחרבא : ידעו
ענין דט ועושר וענין הריסו' כנפל גם כן בהריסת
הערים כמו כי תאמר אדום רשענו וכסוב ונכנה חריבות : בחרב בעת החרב או טעם בחרב למעלה לבנ
לבניך ולבנתיך כאלו את יאכלו בניך ובנתיך בחרב ומה שאל בניך ובנתיך כי כמו כן יאכל האבות אלא
שאל בתורה ואכל פרי בטןך וזה להכאיב נפש האבות שיסחטו בניהם לעיניהם והם הקטנים שמתו בעון
אבתם : וגם בימים ההמה כשיבא האויב ויאכל זה וזה כמו שכתוב לא אעשה אתכם כלה כי אתן ב
כלב האויב להשאיר לכם פלטה : וחזה כי תאמרו מדבר כנגד העם כמו מדבר
עד הנה נשכ לדבר כנגד הנביא סיענה להם
והתשובה תהיה אחר שיבא האויב ויגלה העם : כן תעבדו זרים מדה כנגד מדה אתם עבדתם אלהי נכר ב
בארצכם תעבדו עם נכר בארץ לא לכם : חגידו אומר לכל השומעים דברו שיאמרו להם זאת הת
התכחה דבר חק גבול לים : שמעו נא
והנה יש לי סני עדים שלא תוכלו להכחי' כי האחד הוא בכלל העולם והאחר יש בכס לבדכ'
אשר הוא בכלל העולם הוא דבר היס כי בראשית בריאת העולם היו היס מכסים הארץ כלה כי
כן היה טבעם אחר כן אמרתי שיקון המים אל מקום אחד ותראה היבשה והנה בהקנות המים טהיו על פני
כל הארץ אל מקום אחד היו טופעים על המקום ההוא נצבים כמו נד והיה להם לפי טבעם לרדת ולהת
ולהתפסט על פני כל הארץ כבתחלה אלא שאני אמרתי לו עד פה תבא ולא תנוסיף והאמירה הי' הרצון
ושמתי החול טהוא על שפתו גבול לו שלא יעברנהו והנה החול אי חומה גבנה שתעמד בפני המים ולא עוד
סגלי היס מתגשמים והומין ובאים עד השפה כאלו יעברו עליה כפי טבעם ולא יוכלו לפי שאני מכעתי ט
טבעם בזה ובה תוכלו להכיר כי אני מטביח בתחתונים ועושה בהם כרצוני ואין לא תיראו אותי ולא תחי
תחילו מפני ולא תעלו בדעתכם שאני יכול לעשות בכס כרצוני אם תעברו מצותי אם כן ראוי לקרא אתכם
עם סכל ואין לב שלא תבינו זה : או אם תבינו ויש לכם לב להבי' אם כן לבבכם סורר ומורה שאתם מכירו
וכופרי' כי הנה שמתי בכס עד כי בעסותכ' רצוני אני נותן גשמיכם בעתם יורה במרחשו' ומלקום בניסן
וכתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו ובימי הקציר לא ירד לכם מטר : וזה שאמר טבעות חקות קציר י
ישמר לנו ובהיותכם מיוחדים בי שאר האמות בזאת הברכה אין לא תשימו זה על לב כי אני מטביח ע
עליכם ואין תכחשו כי נתאמרו לא הוא ואם תאמר למה לא נתן להם לעדים האותיות והמפתים הכתובים כ
כמו קריעת ים סוף והירדן וזולתן מטכני הטבע שאי אפשר להם מבלתי מכנין ומטביח הוטף הטבע כרצונו

בי כה אמר יהוה צבאות צבאות ברתו עצה ושפכו על ירושלם סללה היא העיר הפקד בלה עשק בקרבה : בהקיר ביר מימיה כן הקרה רעתה חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד חלי ומכה : חוסרי ירושלם פן תקע נפשי ממך פן אשימך שממה ארץ לא נושבה :

כה אמר יהוה צבאות עולל יעוללו בגנן שא שארית ישראל חשב ידך כבוצר על סלסלות : על מי אדברה ואעידה ושמעו חנה ערלה אזנם ולא יוכלו לחקשיב חנה דבר יהוה היה להם לחרפה ולא יחפצו בו : ואת חמת יהוה מלאתי בלתי שפוך על עולל בחוץ ועל סוד בחורים יחדו כי גם איש עם אשה ילכדו זקן עם מלא ימים : וגם בתיחם ל לאחרים שדו וגשים יחדו כי אשה את ידי על ישרי הארץ נאם יהוה : כי מקטנם ועד גדולם כלו בצע בצע ומגביא ועד כחן כלו עשה ש שקר :

עמי על נקלה לאמר שלום שלום ואין שלום : חובישו כי תעבה עשו גם בוש לא יבושו גם ה הכלים לא ידעו לכן יפלו בגפלים בעת פק פקדתיים יבשלו אמר יהוה :

בי כה אמר ה' כלומר מאת ה' היתה זאת כי הנה ר רוצה להשחיתה והעיר את רוחם לבא אליה ו נכאלו אמר להם כרתו עצה עצה כרתו עץ וההא א איכנה לכנני כי היא רפה אמר כרתו עצים ל לעצמות מהם דיק ולטשך סללה על ירושלם והוא האכנים שמטליכים בדיוק וכדומה לו על העיר לז לכתנן חומותיה ומגדליה : ולדעת יונתן סללה הן תל גבוה שתרנג סללה מילאתא והוא שסופתין עפ ועצים תוך החפירות אשר סביב העיר על מלני ה החפירות כדי לעלות מהם לחומה והוא הנקרא סו סללה : העיר הסקד היא העיר שהפקד עונה אף על פי שהאריך לה בקצה הקצה לא יאריך ל לה עוד כי כלה עשק בקרבה בכל העיר ימצא אד אדס עשק בקרבה כלומר אפי בתוך העיר עוסקי אין צריך למר חוץ לעיר בדרכים : בהקיר ביר כהקיר מן מקור ביר כח באר

אמר כמו שהבאר תימיה נובעין תמיד בלי הפסק כן הקרה רעתה וזהו שאל על פני תמיד ומה שאל על פני כלומר שאני ראה ומטניח עליה לא כמו שהם אמרו אין ה' ראה אתנו חלי ומכה אות את חמס ושוד וחלי ומכה ישמע בה שמחלים העניים ומכין אותם כמו שכל נפשי עניים תטחנו או פי עונם החמס והשוד שהם עושים אני מביא עליהם חלי ומכה : וכן תי הפסוק כגובא דמוקיס מוהי כן אנריכו ואתקיימו בגוה עבדי בטתא קל ח חטופין ובזוזין מטתמע קדמי ותדירא על כן איתיתי עלה מרע ומחא : חוסרי פן תקע כפטי ממך טאס לא תנסרי יפרד רצוני ממך טלא ארצה לך יתקע ממך כמו ותקע הסרת הדבר ממקומו ושרטו קעע או יקע לא נוטבה כאלו לא נוטבה מעולם כל כך תהיה שממה וית כארע דסדנס דלא איתיתבא : בה אמר ה' עולל מקור מן הדומה למרובע כי שרטו עלל אמ כמו שמעללין ה הגפן אחר טבצרו אות טיטובו על העוללות הכסארות ויבצרו אותם כן יעשו האויבי כי שארית ישראל הן כח העולל בגפן ועוד פי ואמ הטב ידך לבז ולשלל כח שהן בוצר ומטים בשלסלים ומטיב ידו פעם אחר פעם עד שיעולל הגפן כלה ויונתן פי הטב ידך דברי הנביא כנגד האל ותתיב מחתך עליהון כ כד קטוף על שלסלין שלסלות כח סליס שרטו סלל והדגש לאות סלי חורי ובסלסל נכפלה גם כן פ"א השעל על מי ואעידה ענין הזהרה כח העד פעם העד העיד כגון האיש וזא כלטו עדות כי המזהיר באחד מ מזהי בו בפני עדי כדי שלא יכחיש בו אחר כן ולא יוכלו להקטיב הם עושי עצמן כאלו ערלה אונס ואי בהם יכולת להם להקטיב לחרפה כי מה שהן חרפה לאדם לא ירצה לשמעה כן הן להם דבר ה' ואת חמת ה' חמת ה' היוצאת על ישראל מלאתי ממנה עד טכלאתי להכילה טפוך על עולל לטפך החמה על עולל בחוץ כלומר טיהרג האויבי העוללי בחוננו כלי חמלה וכן כשפכה החמה על טו בחורי יחדו ולא תועיל להם כחס סוד ר"ל סיעה שמתחברי יחד בסוד אחד ובעצה אחת ולא יועילם כל זה איש עם אשה כלומר עם אשתו זקן עם מלא ימי כי לא יחמלנו על זקן ומלא ימי הן יותר מהזקן תי ואת חמת ה' וית כבונאת דה כתרנף מן קדם ה' אתמלאתי : וגם בו שדו ונטי וכן שדוניהם תהינה לאחרים : בי מקטנם כמו טח טחטאו כלס כן ילקו כלס מנביא נביא הסקר וית מספר ר"ל סופר מזהי העם וכן כהן הכהן אן מכהני הלוי כי גם הם הם רעים : וירפאו נביאי הסקר והכהני רשאו את עבר עמי על כקלה כ כלומר על אמירה נקלה שאי בו ממס סלנס כי הנה האויב בא יום יום : חובישו פי בתמיה כשעטו תשובה לא חובישו גם הכלל לא ידעו

שמה ושערורה נחיתה בארץ: הנביאים נבאו
בשקר וחזקנים ירדו על ידיהם ועמי אחבו כן
ומה תעשו לאחריתה: העיזו בני בנימן מקרב
ירושלם ובתקוע תקעו שופר ועל בית הכרם
שאו משאת כי רעה נשקפה מצפון ושבר ג
גדול: הגוה והמעונגה דמיתי בת ציון: אליה
יבאו רעים ועדריהם תקעו עליה אחלים סב
סביב רעו איש את ידו: קדשו עליה מלחמה
קומו ונעלה בצהרים או לנו כי פנה היום כי
ינטו צללי ערב: קומו ונעלה בלילה ונשחיתה
ארמנותיה:

שמה ושערורה נחיתה: שמה ענין תימה כמו
כאשר שממו עליך רבים כלומר דבר ת
תימה הוא מה שנהיה בארץ מרעות טעונות ודבר
טנוף ולכלוך וזהו פי' שערורה כמו התאכזר' הסוערי'
וכתי' שמה תמה: ויש כנסחאות תימא והוא לשון כ
כליון כמו מתס תימתי מוא בדברי ר"ל ותרגס ט
סערורה טנוי: הנביאים עתה פי' מה היא
השמה והשערורה שנהיתה בארץ נבאו
בשקר לעס ויאמרו פלנס יהיה לכם ובזה מטיס ה
העס לדרך רע: נבאו בשקר והכחני ירדו על ידיה'
ענין לקיחה מן רדה הדבש כלומר יקחו השחר לעות
המטפט יקחו אותם על ידיהם כרודה הדבש בידו
שהוא טוב וערב: וית' אותנו ענין ממסלה מן והוא רודה לא תרדה בו ר"ל הכהני' נרדו בעס על ידי הכהני'
ומצותם ומטיס המטפט כרצונם: ועמי אהבו כן ר"ל רוצו בכל זה לפי שהם מטיפים להם מעשיהם
הרעים: ומה תעשו לאחריתה כלומר לאחרית שמה ושערורה שזכר כלומר אס השערורה יפה בעיניכם עתה
מה תעשו לאחריתה כי תדעו כי מרה תהיה באחרונה: העיזו הכיסו כמו שלח העז מקנך אומר לבני
בנימן שהם בירושלם אתם בני בנימן נוסו והכיסו את
משאר עריכם כי אפי' ירושלם תלכד: ומה שאל העיזו הוא דרך גזמא כי אין להם מקום אנה ינוסו שס א
אלא כאומר אכן יש לכם מקום שתנוסו נוסו והכיסו מקרב ירושלם כי גם הי' תלכד וירושלם היתה ליהודה
ובנימן ומה שאמר לבנימן ולא אמר ליהודה כארס שנוהה על קרוביו תחלה כי הוא כואב עליהם יותר ממ
ממה שה' כואב על אחרים והוא מעכנת בארץ בנימן והם היו קרוביו בני משפחתו כמו שאל לו עליהם כ
כי גם אחיך ובית אחיך גם המה בגדו כך וית' העיזו גלו וכתקוע תקעו שופר: תקוע שס מקום הוא שסאל'
וישלח יואב תקועה: ואל' דרך צחות וכתקוע תקעו לשון כוסל על לשון כמו ועקרון תעקר: ואל' תקעו שופ'
להכיס העס אל העיר: וית' ארי קל צוחת קרחא אשתמעית בארעהון: ועל בית הכרם שאו משאת: מגדל שב
טכונין בכרם אחד גבוה לשמר כל הכרמים אשר סביבותיו ואותו כקרא בית הכרם: וכך הוא אומ' ויבן מ
מגדל בתוכו: ואל' טישאן בו משאת טיראון הרחוקים הלהבה ויכנסו: ומשאת בת' מטיאין משאות במשנה כ
נשקפה נראתה ונגלתה עתה תבא מצפון היא בכל טהיה לצפון: הגוה והמעונגה דמיתי פעל יו
יוצא כמו אס היה מן הדגוש דמתיך רעיתי כלומר דמיתי בת ציון
לפי שהיא רעה עליה רעי' ועדריהם להחרידה ופי' הנוה האשה השוכנת בכנה טלה שוקטת ומעונגה ונוה ת
תאר לנקהבה בפלס דנה: ור' יהודה חיי' פי' הנוה כמו כאה בא' לף מן כאו לחיך בתורים ענין יופי ונוי:
וכן תרגס יונתן ומפנקא: ואל' אבי זכרו לברכה פי' דמיתי כרתי כמו כדמו עמי: אליה המטיל ה
המלכים הבאים אליה להחריבה לרועים: והעדרים הם חיליהם וצבאותם וכמו
במקרא: והמטיל המלכים והמנהיגים לרועים והעס לצאן כמו הני רועה אולי ונתיי' להם רועים כלביו
והדומים להם: וכך תרגס יונתן לה ייתן מלכין ומטריהון: ירעו איש את ידו את מקומו וכך רועות על י
ידיהן כלומר תלך אחד אן שר יצור על עיר אן על ערים וכך האחר עד כלתם לכבוט את הארץ: ויונתן תר'
תרגס יסייעון גבר ית חכריה: קדשו אומר איש לחברו מהרועים זמנו מלחמה על ציון כלומר א
אף על פי שרעו איש את ידו כלס
במשוק שאחרי קומו ונעלה בלילה זכר צהרים ולילה לפי שהם זמני הפגעים כמו שאמר מדבר באפל יהל
יהלך ומקטב יסוד צהרים אמרו בזמנים קשים להם עולה עליהם אמר הכביא אוי לכו כי פנה היום כלומר
בצהרים שאומרים אויבנו לרעה הוא לנו ולא לטובה כי צהרים קשה לרוב החוס ועת יפה לרוב האורה ואס
ואחכנו כפגע ממנו הרע ולא הטוב כי לנו חשך היום זהו כי פנה היום כלומר האור פנה לנו לדרכו והצללים
הם נוטים ומתשטטים כי אין לנו אורה אלא חשכה: קומו ארמנותיה שהם חושכים להטב בהם כ
נשחיתה אותם:

קשת וכוונן יחזיקו אבזרי הוא ולא ירחמו קו
קולם כים יחמח ועל סוסי ירכבו ערוך באיש
למלחמה עליך בת ציון שמענו את שמעור
רפו ידינו צרה החזיקתנו חיל כילדה: אל ת
תצאי השדה ובדרך אל תלכי בי חרב לאויב
מגור מסביב: בת עמי חגרי שק התפלשי בא
באפר אבל יחיד עשי לך מספר תמרורים כי
פתאם יבא השודד עלינו: בחון נתתיך בעמי
מבצר ותדע ובחנת את דרכם: כלם סרי סר
סורים הלכי רכיל נחשת וברזל כלם משחי
משחיתים חמה: נחר מפח מאשתם עפרת
לשוא צרף צרוף ורעים לא נתקו: בסף נמאס
קראו להם כי מאס יהוה בהם: הדבר אשר
היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר: עמד בש
בשער בית יהוה וקראת שם את הדבר הזה ו
ואמרת שמעו דבר יהוה כל יהודה הבאים ב
בשערים האלה להשתחות ליהוה:

קשת וכוונן כל אחד יחזיק בידו סני כלי זין
כיס יהמה כגלי היס: ועל סוסי ירכבו
כי לא יבאנו רגליים לבד אלא אף רכבי סוסים יהיו
בהם רבים ומלחמתם יותר חזקה: ערוך כאיש למ
למלחמה כל אחד מהם יהיה ערוך בכלי זין כמו
איש אחד הנועד להלחם עם חברו מלחמה ערוכה
שמגין עצמו בכלי זין וברוכ לא יהיו הרבים כל
כך מזויינין וזה החיל יהיה כל אחד מהם ערוך למ
למלחמה כאיש אחד: ועל מי יבאנו אליך בת ציון
שמענו אש שמענו שמוע הגוי מזכר: והנפרד
מן שמענו שמוע כפלס רומח: ושמענו
מאמר הנביא טכולל עצמו עם ישראל החרדים אל
דבריו: אל תצאי תלכי תצאי כתוב ביד
הנקבה מדבר כנגד הכנסה תלכו תצאו
קרי מדבר כנגד הפרטים והענין אחד: חרב יטל
לאויב מבחון להכותכם אש תצאו: ומגור נפחד י
בכל סביבותיכם כי בכל סביבותיכם אל תצאו:

וית מגור מסביב מקטליא דמתכנסין מסחור סחור
בת עמי התפלשי באפר: התגוללי בתוך האפר: וית נחפי ריסיכון בקטמא: אבל יחיד אבל אדם שמת
לו בנן יחידו שהוא אבל קשה מספר תמרורים: מספר סמוך לפיכך הוא פתוח מספר של מרירות: ו
ובמסרה והסימן תמריא סמכין לרמוניה פי תמריא מספר תמרורים סמכין מספר בית האצל רמוניה כמס
כמספר הדדרימון: כי פתאום מעתה התחילו לספור כי לא תדעי עת בואו כי פתאום יבא עלינו בחון
אמר לנביא אף על פי שאתה אומר להם דברים קשים ומתנבא עליהם רעות אל תירא מהם כי
בחון ומבצר כתיבך להם: בחון פי מבצר כמו הקימו בחוני: וכך אל בתחלת כבואתו הנה כתיבך היום
לעיר מבצר ולעמוד ברזל לפיכך אל תירא מהם נחש אחר דרכיהם זהו שאלו ותדע ובחנת את דרכם ואמ
ובחנת לשון נוסל על לשון לפי שקראו בחון אמר ובחנת את דרכם וית בחון בחור: כלם סרי סור
סוררים סרי בסוף כמו בסוף: הסורים הם סוררים כלומר טעבדיהם סוררים והסורים
כמ' כן סוררי והעבדים הנלכי רכיל לאדוניהם לחבל עניים באמרי שקר והנה הסורים עם העבדים כמס
כמסלילם לנחש וברזל טיעטו המלאכה כאחד כשהן מעורבין זה בזה והנחשת בזה המקום פירו הברזל ט
טקוריו בלע אצור שמעורבין אותו עם הברזל לעשות בו כלי אומנות כי לא יחזק הברזל לבדו אלא עם זה
הנחשת וכך פי' אל כל נחושה ונחושה שבמקרא שמדבר לענין חזק: וית כלהון רברבניהון מרדון מהלכי
בנכילו כמה דמעבר נחש עם ברזל: נחור מפוח לפי שהמטילם לנחשת וברזל טעושה אותם הכ
הכפח כלי על ידי האש המטילן עוד למלאכת הצורף כשייתך הפסא ישיב העפרית עם הכסף כ
כדי שלא יכלה האש והנפח הכפח במפוח באש לצרף הפסא והמפוח הוא מטל על הנביא הכפח הוא הנביא
והמפוח הוא פיו וגרונו אמר כי המפוח כשרף מרוב התמדת הנפח בו ודבור הנביא הוא הנפחה והעפרית
תס ועדין הכסף הרע לא נתך והם ישראל הרעים מדבר אליהם השכם והערב תמיד עד שחור גרונו ועד
ועדין רעים לא נתכו ועודם בקשים והעפרית מטל למעשה ההשתדלות והתמדת בדבר מטל ומליצה להח
להחזירם למוטט והנה לשוא צרף צרוף: צרוף טס תאר בטקל גדול: נחר מבכין כשעל ענין טרפה: וכך
נחיה נחשתה מאשתם כתיב מלה אחת וקרי תרין מלין: בסף נמאס ואחר שלא נתקו והנה הם כס
נמאס וכך קראו אותם היודעים אותם ורעותם כי מאס ה' בהם כיון שלא נתקו מרעותם ואיכן
חזרים למוטט: הדבר אמר בזה הענין הדבר אשר היה אל ירמיהו מה שלא אמר כן בפרשיות הקוד
הקודמות אלא כה אמר ה' לפי שאלו בואת הנבואה בשער בית ה' לפיכך אמר הדבר אשר ה
היה להודיע כי מה טעמד בשער ב' ה' מאת ה' לאמר לו דבר זה טיעשה כן: עמוד בשער בית ה' והו'
שער מזרחי כי הו' המיוחד שבשערי הבאי בשערי האלה טבעה שערי היו
בצפון ושלטה בדרום ואחת במזרח:

כה אמר יהוה עמדו על דרכים וראו ושאלו ל
לנתיבות עולם איזה דרך הטוב ולכו בה ומצ
ומצאו מרגוע לנפשכם ואמרו לא נלך : והק
והקמתי עליכם צופים והקשיבו לקול שופר ו
ואמרו לא נקשיב :
הגוים ודעי עדה את אשר בס : שמעי הארץ
הנה אנכי מביא רעה על העם הזה פרי מוחש
מחשבתם כי על דברי לא הקשיבו ותורת וי
ומאסו בה : למה זה לי לבנה משבא תבא ו
וקנה הטוב מארץ מרחק עלתיכם לא לרצון
וזכתיכם לא ערבו לי :
לכן כה
אמר יהוה חנני נתן אל העם הזה מבשולים ו
וכשלו בס אבות ובנים יחדו שכן ורעו ואבדו :
כה אמר יהוה הנה עם בא
מארץ צפון וגוי גדול יעור מירבתי הארץ :

פי לא הרגונו בכלימה סיכלימם ארס על רוע מע
מעשיהם : לכן יפלו בנפלים כביאי הסקר וכהני ה
הבעל יפלו בעת סיפלו שאר הנפלים מישראל וזה
יהיה בעת פקדתם שאפקד עליהם חטאתם והו' יוס
חרבן הבית והעיר : כה אמר ה' עמדו על
הדרכים פי עמדו בדעתכם על הדרך
הטוב ועל הדרך הרע וראו בבינתכם : ואמר זה
כמו שאמ' אליהו לעבדי הבעל עד מתי אתם פס
פסחים על שתי הסעפים אם ה' הוא האלהים לכו א
אחרית : וכן אמ' להם הנה כביאי האמת ואומרים ל
לכם הושרו ושובו מדרכיכם הרעים ואל תכתנו ב
ביר אויב וכביאי הסקר ואומרי להם טוב הוא הדר
שאתם אמוזין לא תסורו ממנו : ומה שהנביאים מ
מפחדים אתכם כי תכתנו ביר אויב אל תיראו כי
שלום יהיה לכם ועתה בחנו בשכלכם איזה הוא
הדרך הטוב : גם שאלו לנתיבות עולם כלומ' שאלו

בעבור הדרכים אשר מעולם כלומר הדורות שעברו ותמצאו כי מי טאחז דרך האמת ומי טאחז דרך שמונים
אתכם כביאי הסקר בא לו הרע לפי שאחז בדרך הסקר ומטני פנים אלה תוכלו להכיר איזה הדרך הטוב
ולכו בה או מדרך הטוב או מדרך הקבלה ותמצאו מרגוע לנפשכם ובה תמצאו מרגוע נפש ונחת רוח בט
בשתי הסעפים וכשאתם לכו זה אמרתם לא כלך ולא נחקור על הדרכים כי מה שאנו אמוזין הוא הטוב :
והקבמות צופים : כביאי אמת שמונה הרים אותם ואומרי להם איך הקשיבו לקול השופר ראו איך מבטיחין
אתכם כביאי הסקר על תהו שאומרי לכם שלום יהיה לכם ועתה הקשיבו לקול שופר שתק
שתקעין סביבותיכם בשופר מפני האויב להניס העם ויאמרו לא נקשיב וכן אמרו לא נחוש לכל זה כי א
אנחנו בירושלם נהיה בטלום וית ואקמית עליכון מלפין קבילו למלי כביאי ואמרו לא נקבילו : לכן

שמעו הגוים שאר העמים שמעו כי אני מזהיר בכם ודעי עדה ואת ערתי ישראל דעי את אשר
בס כמו שאמ' ראי את עונך וזהו את אשר בס העונות אשר באנשיך מקטנס ועד גדולם וכן ת' זרע כנשתא
דישראל ית חוביהון : שמעי הארץ כי את עדה ביני וביניה ואת הארץ ולא אמ' השמי כי גם הם ערי
ולפי שהארץ תהיה חרבה בעונם פרי מחשבותם אינו אומר שיענישם על המחשבה לבד אלא
על מעשיהם לפיכך הולכים אחר לבם למלאכת תאותם : על דברי כמו אל דברי : וילך חלקה הרמתה על ב
ביתו כמו אל ביתו : ואמ' פרי מחשבותם המחשבות שאדם חושב ולא באו לידו על כן נמנע מעשות ע
עליהם אמ' פרי מחשבותם אבל המחשבות שיבאו לידו ונמנע מעשותם מיראת שמים לא יצטרכו למעשי :
וית פרי מחשבותם תושלמת עובדיהון ותורת וימאסו בה כמו ואל תורתי לא הקשיבו : כי על דברי רוצה ל
לומר דברי הנביאים שמונה הרים אותם : ותורתי רוצה לומר תורת משה לא די שלא הקשיבו לה בטק
כטקוראים אותה אליהם אלא גם מאסו בה שלא ירצו לקרונה ולשמעה כי בימי יאשיהו כשמצא חלקיהו ס
ספר התורה ויקראו בה היה חרוש אצלם כי כבר שכחו אותה : למה זה לבונה וקנה הטוב שהיו מב
מביאין אותם מארץ מרחק לקטרת כי לא היתה כמצאת בארץ ישראל ושאר סמני הקטרת
היו כמצאים בה או זכר הסנים והוא הדין לאחרים : והקטרת היתה באה להכשיר הקרבן ואם הקרבן אי
כרצה לפני למה תטרחו להביא הכשרו שהוא הקטרת : לכן אבות ובנים : שכן ורעו : זכר בן להו
להודיע כי האב לא יזהיר הבן אם ידע וכן אם הבן
לומר שהוא שוכן אצל ביתו וכן עם רעו שיש לו משא ומתן או סותפות עמו אין אחד מהם מתירא ומזהיר את
חברו לפיכך יאבדו כלם כי כל אחד יראה ברעת חברו : יאבדו כתיב ואבדו קרי והענין אחד :
בה אמר ה' יעיר ואני הוא המעיר אותם לבא מבבל אל ירושלם ארץ רחוקה לא יהיה בלתי העירה ויעיר
מבנין נפעל :

ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא ב
בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי כי אינני שמע
אתך : האינך ראה מה חמה עשים בערי י
יהודה ובחצות ירושלם : הבנים מלקטים עצי
והאבות מבערים את האש והנשים לשות ב
בצק לעשות כונים למלכת השמים והסך נס
נסכים לאלהים אחרים למען הכעיסני : הא
האתי הם מכעיסים נאם יהוה הלא אתם למ
למען בשת פניהם : לבן כה אמר אדני יהוה
הנה אפי וחמתי נתבת אל המקום הזה על ה
האדם ועל הבהמה ועל עץ השדה ועל פרי ה
האדמה ובערה ולא תכבה :

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר : כי לא
דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא
אתם מארץ מצרים על דברי עליה וזבח : כי
אם את הדבר הזה צויתי אתם לאמר שמעו
בקולי וחיייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי ל
לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם
למען ייטב לכם :

מהמלכות היתה לאפרים ביום שנחלקה המלכות ו
ומסס ואילך נקראו עשרת השבטים בשם אפרים
ואתה תשא ענין הגבהת הקול כמו וישא עשו
את קולו : רנה צעקה כמו ויעבר הרנה
קומי רני בלילה : האינך נבחות ירנע
ירנעלם שלא יבטו להכעיסני בג
בגלוי בסוקים וברחובות : הבנים כל ב
בני הבית מתעסקי בעבדה זו לע
לעשות כונס מיני מאכלים שהיו מכינים ומגייסים
למלכת השמים וכך עשינו לה כונס וכך ואת כ
כיון שלמיכס : ואולי קראם כונס לפי שמכנין לבן
ודעתו אליהם לעשות ולתקן הטב : וית כונס כ
כרדוטין : למלכת השמים חסר אלף ופי' כמו מע
מעשה השמים כלומר לככבים לשון מלכה לשון
עבדה רוצה לומר לככב גדול שבשמים : וית לככ
לכוכבת שמיא : האותי הם עושים להכע
להכעיסני וכי סבורי' הם שהם
מכעיסים אותי כי לא תחול מדת כעס ולא מדה א
אחרת אלא איכס מכעיסים אלא עצמן כי עליהם
יחול הכעס וחרון אף : למען בשת פניהם שיבטו
במעשיהם הרעים כי אני איני ראוי שאכעם במע

במעשיה אפי' תחול כי סוס מדה מה שלא תחול כי לא יזיקו לי מעשיה הרעים ולא יטיבו לי מעשיה הטובים
כמו שאת אליהוא לאיוב אם חטאת מה תפעל בו ורב פשעך מה תעשה לו או מה תירך יקח גאס כמורך ר
רעך ולבן אדם דקתך : ומה שאת בתורה כעסוני בהבליהם הכעיסוני בפסיליהם דברה תורה כלשון
בני אדם אבל הוא ית' אין בו מדת כעס ולא מפחיתות המדות המצויות בבני האדם כמו הכעס וזולתה :
לבן אפי' וחמתי כי הם עשו להכעיסני והכעס יחול עליהם ואף וחמה ואת כתבת לרב מרונתה לבא על
עליהם כדבר הנתק : ובאמרו כתבת לשון נקבה וזכר גם כן אף שהנא לשון זכר כי כן הנא דרך לשון
הקדש להיות דבר הפועל עס השם הדבק בו יהיה ראשון או אחרון כמו ונתדבר מרים ואהרן ונתכתב אסתר
בת אביחיל ומרדכי היהודי ותאכל היא והוא גרי ביתי ואמהותי לזר תחטבוני : ובערה אמר בערה ולא זכר
האש לפי שהחמה ענין חמימות וטבע האש אשר באדם מוליד הכעס והחמה : כה אמר ה' צבאות
זכר העלות שהן כליל וזכר הזכחים שהם השלמים שמהם יאכלו הבעלים בשר ולא זכר חטאת
ואש כי לא היו מתורדים מחטאתם ולא טבים ועוד כי במזיד היו חוטאים ואין על המזיד קרבן אלא היו מב
מביאים עלות להראות עצמם שהם עובדים את ה' בכרחה והשלמים היו מביאים לאכול בשר עס הראות
במעשיהם עבדת האל : ואמר מה לכם להביא זבחיכם ולהנסיף עוד עליהם עלות ותחטבו כי יהיו לרצון
לי כמו שכתב בהם ונרצה לו לכפר עליו וזה לא יהיה כי אם אין מעשיכם רצוין לפני עלות וזבחים לא י
יהיו רצוין : שכן ענין תוספת שני טרשים בענין אחד יסוף וספה וכך ספנות חטאת על חטאת לשנות עוד
ואפשר גם כן שכן משרש יסף בשקל טבן רדני : והצווי הזה אינו למצוה רצונית אלא כאומר לחברו עשה מה
שתעשה כי לא יעילך : בי לא דברתי ביום הוציא אותם מארץ מצרים : ימ כי המצוה הראשונה
והנא מה מצוה אות' במרה טכ' : בו טס טס לו חק ומשפט והנא מה שאת' ר' זל טבת ודיכין במרה אפקדו
ולא צוה על דבר עלה או זבח : ויש לפרש גם כן כי עקר המצוה לא היתה על דברי עליה וזבח אלא שמהם ב
בקולי והייתם לי לעם : וזוה התנאי נתן להם התורה ואין בכל עשרת הדברים שהם כלל התורה כלה דבר
עלה וזבח ואף כמידבר על הקרבנות לא צוה להם שיקריבו קרבן אלא אדם כי יקריב מכס קרבן אם יע
יעשה מדעתו יהיה כך וכך והתמידים מצוה בהם הנא לכבוד הבית והיו באין לזבוח אבל ליחידים לא צוה
להקריב קרבן כמו מצוה ליחידים לעשות משפט ושאר המצות ולא צוה ליחיד לעשות קרבן אלא אם כן יח

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הטיבו ד
דרכיכם ומעלליכם ואשבנה אתכם במקום
חזה: אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר
היכל יהוה היכל יהוה היכל יהוה המה: כי אם
היטב תטיבו את דרכיכם ואת מעלליכם אם
עשו תעשו משפט בין איש ובין רעהו: גר יתום
ואלמנה לא תעשקו ודם נקי אל תשפכו במ
במקום הזה ואחרי אלהים אחרים לא תלכו
לרע לכם: ושכנתי אתכם במקום חזה בארץ
אשר נתתי לאבותיכם למן עולם ועד עולם:
הנה אתם בטחים לכם על דברי השקר ל
לבלתי הועיל: הגנוב רצוח ונאוף והשבע ל
לשקר וקטר לבעל וחלד אחרי אלהים אחר
אשר לא ידעתם: ובאתם ועמדתם לפני בב
בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם נצ
נצלנו למען עשות את כל התעבות האלה: ה
חמערת פריצים היה הבית הזה אשר נקרא ש
שמי עליו בעיניכם גם אנכי הנה ראיתי נאם
יהוה: כי לכו נא אל מקומי א
בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה וראו
את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל: ו
ועתה יען עשותכם את כל המעשים האלה ג
נאם יהוה ואדבר אליכם השכם ודבר ולא ש
שמעתם ואקרא אתכם ולא עניתם: ועשיתי
לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם בט
בטחי בו ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם
באשר עשיתי לשילה: וחשלבתי אתכם מעל
פני כאשר השלכתי את כל אחיכם את כל
זרע אפרים:

בה אמר יאטכנה אתכם אעמיד אתכם בטכנ
בטכנכם במקו זה ולא תגלו ממנו: וכמה
החיותם כל נקבה העמדתם אותן בחיים: אל
תבטחו לכם אל דברי סקר לשון בטחון נק
נקשר עם מלת אל ועם מלת על בזה הפסוק הוא א
אל דברי ובפסוק הכה אתם בטחים הוא על: היכל
ה' היכל ה' היכל ה' המה אלן דברי הסקר המתעוים א
אותן או הם היו אותן לכבי והן ירמיהו היו אותן ל
לא יחריב היכלו בעבור העון ולא תחרב העיר ה
הזאת: ואמר שלשה פעמים היכל ה' לפי שהיו שלש
אולס והיכל נדביר כן פי' אל' ופי' כי פסוק ארץ
ארץ ארץ תשובת דבריהם: אמר הרי ההיכלות שא
שאתם אומרים לפני חסובים כמו הארץ כיון שא
שאתם חוטאים לפני ומבזים ההיכלות: וית' לאת
תתחזקו על פתגמי נביאי סקרא דאמרין קדם ה
היכלא דה' אתון סגדין תלת זמנין בשתא אתון מ
מתחזין קדמוהי: ויתכן כי הכפל לחזק הענין כי
כן מנהג הלשון לכפול המלות לחזק הענין פעם
בשתי פעמים ופעם בשלש: כי אם היטב
תיטבו מקור בוני כמו בהא: גר

יתום כמו שמש ירח בחסרון וי' החבור
זכר אלה והוא הדין לאחרים אלא זכר אלה לפי ש
טהם עטוקים ברוב לחולשתם: במקום הזה בכל
מקום הוא רע ובזה המקום הוא יותר רע שהן מקו
מכינה: לרע לכם אתם רואים כי לרע לכם הוא ה
הליכתכם אחרי אלהים אחרים כי בזמן שאתם ע
עושים זה אתם כופלים לפני אויביכם:
ושכנתי למעולא ועד עולם למזמן רב סנתת
סנתתיה לכם מימי אברהם נתתיה ל
להם עד עולם רוצה לומר כל ימי עולם אם ילכו

בניהם בדרכי: הנה לבלתי הועיל כי אתם רואים כי איך תועלת באותם הדברים: הגנוב
התחטבו שתעשו מעשי רעי ותנצלו מעשם בעבור שתבאו ותעמדו לפני
בבי' הזה כאשר אתם אומרים: אחר שתעשו כל התעבות האלה ותבאו במקום הזה כצללני ופי' למען אתם אומ
נצלנו בעבור שתטובו לעשו את כל התעבות האלה ובאתם מפורט הוא: המערת פריצי וכי תחטבו
הבית כמו מערת פריצי וכן הן בעיניכם הבית הזה מה שתחטבו שאתם נצולים בבאכם א
אליו הן כפל עונכם אהעיון שכיכס לבא אלי אחר עשותכם מה שמתעני לעשותו אי' זה אלא פריצו ועזו מצח
וקטי לב שתעשו הסך רצוני ותבאו לפני זה מרד גדול והכעסה גם אנכי הנה ראיתי לא תחטבו כי אני לא א
אראה מחטבותיכם הרעות כי איני כמו בן אדם שיכול אחד לגנוב לבבו ולהראות לפניו מה שאין בלבו כי
איני כמו בן אדם כי אני ראיתי לבבכם וראיתי כי בבאכם אלי איך לבבכם אלי אלא כלבבכם שתעשו עו
את התעבות אשר עשיתם מתחלה ומה שאתם מערת כי כן דרך הפריצי בעשותם הרעות להאסף יחד חזן ל
לעיר באחת המעירות להסתר שם מבני אדם ומה שתאמרו כי לא אחריב ביתי בעבור מעשיכם כמו שאת
היכל ה' כמו שפי' למעלה אלה הם דברי סקר: כי לכו נא ראו מה עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל טה
טהחרבתי אותן וסלקתי שכינתי ממנו וגלה הארץ ממנו והיה עם פלשתי ולא חטאתי לכבודי אחר שהיו הם
מבזים אותן כן אעשה בבית הזה לשיכך אל תבטחו אל דברי סקר כאלו: ושלשת הפסוקים הבאים אחר זה
הפסוק מבוארים הם: את כל זרע אפרים: עשרת השבטים טגלו וכנה אותם באשרים לפי ש

ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים א
אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחר
אחריהם ואשר דרשום ואשר השתחוו להם
לא יאספו ולא יקברו לדמן על פני האדמה י
יהיו : ונבחר מות מחיים לכל השארית הנש
הנשארים מן המשפחה הרעה הזאת בכל ה
המקומות הנשארים אשר הדרחתם שם גאם
יהוה צבאות : ואמרת אליהם
כה אמר יהוה היפלו ולא יקומו אם ישוב ולא
ישוב : מדוע שבבה העם הזה ירושלם משובה
נצחת החזיקו בתרמית מאנו לשוב : הקשבתי
ואשמע לא כן ידברו אין איש נחם על רעתו
לאמר מה עשיתי בלה שב במרוצותם בסוס
שוטף במלחמה : גם חסידה בשמים ידעה
מועדיה ותור וסוס ועגור שמרו את עת בא
באנה ועמי לא ידעו את משפט יהוה :

בחרבן ירושלם בשפר מלכיה שהוציאו הכשדים
עצמות המלכים והשרים והכהנים והנביאים מיו
מיוסבי ירושלם מקבריהם אלא הנבי סנבא עליה
סיהיה כך והיה כך : ואף על פי שלא ספר הכתוב כי
זה יהיה העונש להם אחר מיתתם כמו סנ' אשר אה
אהבום ואת אשר עבדום לו כך אמר על יהויקים
כהתנבא עליו עכשיו לא יהיה לו ינצב על כסא דוד
ונבלתו תהיה מושלכת לחורב ביום ולקרח בלילה
וכן אמר בפוטעני ישראל והיו מושלכים בחצות ירו
ירושלם : ורבנ' זל' אמ' בעון חיים מתים נחטטים ו
נס' זכו זה בפסוק והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם זה
חטוטי סכבי' והביאו זה גס' כן בשסו' לא יאספו ולא
יקברו והקטן אליו השסוק הבא אחריו ונבחר מות
מחיים ופי' ונבחר מות מחיים לרשעים שלא יחיו
בעולם הזה ויחטאו ויפלו בגיהנם : לדמן יהיו
כלומר כי לעולם יהיו על פני האדמ' כי לא יקברו
ולרוב עמידתם על פני האדמה ירקבו ויטובו עס'

ונכל' .. ונבחר המתים יהיה עכשיו מה שאל' סיהיו נחטטים מקבריהם והחיים והם השארית הנשא
הנשארים שלא יהרגו ויגלו יבחרו בגלותם מות מחיים כי יהיו ביד גוי ככל עבדים לעם אכזרי'
סלא ירחמו עליהם וטוב מותם מחייהם : בכל המקומות הנשארים בכל מקום סיהיו הנשארים כמו הנזק' ה
הנשארים בכל המקומות אשר הדחתם שם : כמו ותטם בשך עיניה וכל הארץ באו מצרימה לשכר אל יוסף
באו מצרימה אל יוסף לשכר לי יזעקו אלהי ידענקו ישראל לי יזעקו אלהי ידענקו והדומים להם
סכתב' בספר מכלל בחלק הדקדוק .. ואמרת היפלו ולא יקומו טעמו דבק עס' השסוק הבא אחריו
מדוע טובבה כלומר למה זה החזיקו כל
מצטיהם סלא קמו אחר כן כלומר כמה פעמים כפלו בענש מצטיהם ואחר כן בטובס קמו וכי סבורי' הם
סא' יטובו זה למוטב לא יטוב האל מחרון אפו עליהם היה טוס פעס עד עתה סנפלו ולא קמו אחר כן או
אס יטוב ישראל ממעשיו הרעים ולא יטוב האל מחרון אפו זה לא היה אס כן מדוע טובבה : וי' היפלו ולא
ולא יקומו אס למתב גלי קדמי דלא יתובון .. מדוע טובבה בא הנה עס' לסון נקבה כי רצונו על
הכנסה כמו ספי וכן נחטף עמך העס' אשר
בניס טוב בוס : משוב' ישראל העס' הזה ירושלם חסר הנסמך העס' הזה עס' ירושלם וכמהו רבי' כמו ספי'
בחלק הדקדוק מספר מכלל' : מ' טובה נצחת פתח באתנח ופי' עולמית מן נצח' משוב' עס' : משוב' ישראל
תאר' החזיקו בתרמית מאנו לשנב ידמה כי לגולס ירצו להחזיק בה בתרמית כמו מרמה .. הקשבתי
מאמר הנביא כסאני הנלך ביניהם אני מקשיב ומאזין להם אס אחד מדבר טוב ואף לא

כן טוב וכשר כמו כן בנות כלפחד דברות : אין איש נחם כפצל עמד כי הוא קמוץ גס' מלת אין מורה עליו
כלו טב במרוצתם וכתוב במרוצותם לסון רבות והכתוב דרך כלל והקרי דרך פרט' כלס הנלכים וסבים
במרוצתם לעשות כסוס שוטף במלחמה ולרב המרוצה אמר שוטף שהנא כמו כחל שוטף במרוצתו במלחמ'
וית' הקטבתי מאמר האל ית' אציתי וגלי קדמי .. גם חסידה אצי' העושות סאין להם סכל בכח הדמיון
טיס להם יס' להם ידיעה להתרחק מן הכזק ולהתקרב אל הטוב וסומרים מנהגס ומה סגדלג
עליו ועמי טיס להם סכל לא ידעו את משפט ה' סהיה להם לדעתו מן הסכל גס' לסמרו לפי מה סהנהיגו או
אותס מורי התורה ומה סנחלג בו מן אבתס דור אחר דור ואמר להם ירמיהו זה כדרך סאמ' יסעיהו ידע סור
קונחו וסמר אכוס בעליו : ועוד זכר חסידה זכר בטמים לפי סהיא מקננת ביטוב במגדלים הגבוהים ובמ
ובמדבר בעצים הגבוהים כמו סאמ' חסידה ברנאים ביתה : לשיכך אמ' בטמים שהנא גובה האויר כמו סא
סא' גדולות ובגורות בטמים דרך כשר בטמים : והחסידה מנהגה לסכן בימי הקור והחרף במקום אחד
ובימי הקיץ והחוס במקום אחר וזהו מועדיה סאמ' ולא תסנה מנהגה ועמי מטמים משפט ה' טידעוהו בסכל

ולא שמעו ולא חטו את אונם וילכו במועצות
בשררות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים :
למן היום אשר יצאו אבתיכם מארץ מצרים
עד היום הזה ואשלח אליכם את כל עבדי ה'
הנביאים יום השכם ושלח : ולא שמעו אלי
ולא חטו את אונם ויקשו את ערפם חרעו מא
מאבתם : ודברת אליהם את כל הדברים ה'
האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא
יענוכה : ואמרת אליהם זה הגוי אשר לא שמ
שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אב
אבדה האמונה ונברתח מפיהם :

גוי נזרך והשליכי ושאי על שפיים קינה כי מ
מאס יהוה ויטש את דור עברתו : כי עשו בני
יהודה הרע בעיני נאם יהוה שמו שקציהם ב
בבית אשר נקרא שמי עליו לטמאו : ובנו את
במות התפת אשר בגיא בן הנם לשרף את ב
בניהם ואת בנתיהם באש אשר לא צויתי ולא
עלתה על לבי : לכן הגה ימים באים נאם
יהוה ולא יאמר עוד התפת וגיא בן הנם כי
אם גיא ההרגה וקברו בתפת מאן מקום :
והיתה נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים
ולבהמת הארץ ואין מחריד : והשבתי מערי
יהודה ומחצות ירושלם קול ששון וקול שמחה
קול חתן וקול כלה כי לחרבה תחיה הארץ :
בעת ההיא נאם יהוה יוצאו את עצמות מלבי
יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הבהנים
ואת עצמות הנביאים ואת עצמות ישרי ירוש
ירושלם מקבריהם :

יחטא בשונג וזנה בשרפת האמורים להסיב החוטא
אל לבן לשרף התאוות הבחמיות לפי שתולדות מח
מחלכ ודס ויהיה כזהר סלא יהיה שונג במצנה כל
סכן מזיד : והתמידים גם בכין הבית לעבדה אש
אפטר טהיא כמו סכתב מורה צדק רבינו משה זל
להעתיק הדעות הזרות ובכין ההיכלות טהיו לשם
ע"ז רצה להעתיקם לעבדת האל וסימחה שם ע"ז
מהס : כי אס מבואר הוא : ולא שמעו ב
במועצות פירן בעצה שלהם לא בעצתי
כמו ספי בשררנות לבס הרע ושררנות פי הבטת ל
לבס מענין ישר על אנשים למה טלכס פונה אליו
וית תקוף לבס מענין טריר וקיס בדברי רזל : וית
הרהור לבהן : ויהיו לאחור ומה היה עכסס טהיו
לאחור ולא לפנים כלומר טהיה מארה במעשה י
ידהס ולא ברכה : וית ואחריו בפולחני קדל ולא
טויאו דחלתי לקביל אפיהון : למן היום
כי בכל דור ודור היו בהס פוטעי
ורוב הדורות היו רובס פוטעים ואע"פ טהייתי מ
מזהירס תמיד על ידי הנביאים יוס יוס כללמ' יוס
יוס השכס ושלח בכל בקר ובקר כי רוב ההזהר'
תהיה בבקר קודס טילך אדם למלאכתו ושלחנה בה
בהשכמה הייתי שלח הנביאים להזהירס ולא טנו
את אזנס הרעו מאבתס בכל דור ודור רובס הר
הרעו מאבתס כמו מנסה ואמון טהיו אחרונים ה
הרבו אשמה מן הראשונים : ודברת ולא
ישמעו ידעתי כי לא ישמעו אליך
ואפי' לא יענוכה כשתקד להס אף על פי כן הזהיר
יענוכה נכתב בו הא המבטא אחר כף הנמצא וכן
וחסידך יברכוכה והדומין לו : ואמרת

מפיהס אפי' מפיהס אבדה ונכרתה טלא ואמרן אמת בפיהס כל סכן בלבבס כי רוב בני
אדם מדברים בפיהס מה שאין כן בלבבס להראות עצמן טובים ואינס הפך מי טנאל עליו ודובר אמת
בלבבו אבל אלה אפי' בפיהס אין אמת : גוי נזרך גדול השער יקרא כזר לפי טהנזיר היה מגדל ט
טהר ונענין גוי נזרך כענין קרחי וגוי על
והטליכי בעפר לאכלו ואח' לטנ' נקב' על הכנס' וית תלנטי על רברבך דגלנ' את דור עברתו הדור הזה טטסך
עליהס עברתו וחמתו : וית ית דרא די עברו על מימריה : כי עשו טמו טקציהס אחז ומנסה עטנז
זה כמו סכתוב ובכי יהודה עמהס : ובנו אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי לא היה רצ
רצוני בזה ולא צויתי להס טיטרפן לי
לא צויתי להס טיטרפן בניהס ובכתיהס והס טורפיס אותס לאל אחר ואינס מרחמי עליהס לרוב אהבתס
הע"ז : וית דלא סקידית באורייתי ולא רענא קדמי : ור"ז פי אשר לא צויתי זה יפתח ולא עלתה על לבי זה מי
מיטע מלך מנאב טכ' ויקח את בנו הבכור ויעלהו לעולה ודעתס טהעלהו לטמים : לכן וקברו בת
בתפת מאין מקוס כי לא היה לפני זה מקוס לקבורה : והיתה אותס טלא יוכלו לקב
לקבור מאין מקוס : אן טילאז הקוברים מרוב הרונים :
הארץ ובמקוס קול טמחה יהיה קול יללה קול ככי הזעקה : בעת
יוציאו והענין קרוב כי פי' יוצאו טינציאו לא טינציאו מעצמס
וזה הענין לא ספר הכתוב כח

קוח לשלום ואין טוב לעת מרפה וזהנה בעתה
: מדין נשמע נחרת סוסיו מקול מצהלות אב
אביריו רעשה כל הארץ ויבאו ויאכלו ארץ ו
ומלאה עיר ושבוי בה : כי הנני משלח בכם נ
נחשים צפענים אשר אין להם לחשונשכו א
אתכם נאם יהוה : מבליגית
עלי יגון עלי לבי דוי : הנח קול שועת בת עמי
מארץ מרחקים היהנה אין בציון אם מלכה
אין בה מדוע הכעסני בהבליהם בהבלי נכר :
עבר קציר בלח קיץ ואנחנו לוא נושענו : על
שבר בת עמי השברתי שמה החזקתני : הצרי
אין בגלעד אם רפא אין שם כי מדוע לא על
עלתה ארוכת בת עמי : מי יתן
ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ול
ולילה את חללי בת עמי :

ענין כריתה כמו ידמו לשאול וכדמו נאות השלום
ויטקנו מי דוש סס המות מסחיתת עמם לפיכך א
את מי וענינו כתרנו ואסקנא כס דלוט ביש כריטי
חיון והפססו מאת הנביא בלסון ישראל ..
קוח לשלום מקור כלומר ואם נקנה לשלום זה
מהאויב ואין טוב ואינונו השלום שהנא טו
טוב : לעת מרפה בהא כמו באלף אם קוינו לרבו
לרפואה ממכאוב הצר ונהנה בעתה צרות גדולות
טמכאובים וטמכעיסים אותנו : וית לעדן סליחת
חובין והא פורענות חטאין כענין רשאה כפטי כי
חטאית לך .. מדין כשמע לפי שהיה קצה או
זכרנו וית על דשלחו לעגלא די בדין מלך
במשדית יסק עליהן ויגלה יתהון : נחרת סוסיו ע
עטיסת סוסיו ונקראת העטיסה כן על טס הנחירי
טהס נקבי האף מקול מצהלות אביריו על הסוסים
את אביריו : ומצהלות ענין הנמעת קול הסוסים
בצהלה ושמחה כמו טכ על הסוס ויטיס בכח וית מקל מפסיעות גברוהי .. כי הנני משלח בכם פ
פי כתרנו ארי הא אבא מצרי ככון עממין קטולין כחיוין חורמנין דלית להן לחיטא ויקטלו יתכנ
אמר ה .. מבליגית עלי יגון ענין התחזקת כמו ואבליגה מעט : ור יונה פי המלה הזאת מורכבת
משועלת כי מהפועל אומר מבליגי ומהפועלת מבליגית והורכבה המלה מש
משניהם : ופי' את הנביא אכזבים ונשים המחזקים אותי עלי יגון אומר להם שלא אוכל להתחזק כי עלי לבי
דוי : ור אחי ר' משה פי המלה טכ מבליגת כעל מרבית טהיה בתשלומן מרבית ובמשקלן מבליגת : אמר
הנביא התחזקי עלי יגון כלומר טארה להתחזק על יגוני לא אוכל כי עלי לבי דוי ומה שאמ' עלי לבי דוי ע
על צרתי מוסף על צרתי ישראל טאכי מוכיחם ולא יטמנו לי וזהו שאמ' עלי .. דגה קול שועת בת ע
עמי מארץ מרחקים צועקים מפחד האויב הבא מארץ מרחקים ואת הה אין בציון אם מלכה
אין בה אם כן איך יבא עלינו הלא ה' טכינתו בציון ומלכה יש בציון ואיך יטלט בה האויב : והאל מטיבם
מחזק הכעיסונו איך יחזקו להנצל בהיותו בציון והא הכעיסונו בשליהם בהבלי נכר רוצה לומר בהבלי
אל נכר : מרחקים המס בפתח : הה האלף נחה : וית הה אין בציון אוכל יתהון נביא הטכנתא דה לית ב
בציון אם מלכה לית בה מה דין מרגוין קדמי וכו' : עבר קציר הוא זמן טוכנע אדם מפני הצר
ואדם טמח בבא הקציר כמו טכנתו כטמחה בקציר וכן זמן הקיץ אדם טמח בפירות הקיץ : ואומ'
זה דרך מטל כלומר עברו הזמנים טחא כנו להוטע בהם ולא נוטענו .. על טבר הוא מאמר הנביא
על עצמו שהטבר לשבר ישראל : ויונתן פי שהנא מאמר ירושלם טתרנס אמרת ירושלם על טבר
כטנתא דעמי אור צדעית אתחשיאן אשאי אי כחש אוכתיין בקדרא אטתממן אחדתני : וברנ' פי' מן כתברבמן
פכיו .. חצרי אין בגלעד אמר דרך מטל אם אין צרי בגלעד אם רופא אין טס לרפאות עמי ממכתו
וגלעד היה מקום הצרי כמו טאמ' גס כן עלי גלעד וקחי צרי והיא רפואה לחלאים קשים כמו כ
כטיכת הנחש מולתו כלומר לא יהיה להם טלום מוצת הצרה וכי אין חסיד ביניהם טיכפר האל בצדני ארוכת
רפואת : וית אמר ירמיהו נביא דלמא לא אית לי עובדין טבין למבצי על בית ישראל הלא מחמד הניתי לאו
לאולשניה דאליהו נביא דמן גלעד דפצמוהי אינון אסות ארי על דחבו ככן לא סליקת אסו למחא כנשתא דע
דעמי .. מי יתן ראשי כלג מים ויזוב דרך עיני בבכי : וכן תהיה עיני מקור דמעה טלא יפסק : את ח
חללי בת עמי מי טכוכים עליו כעטה כפעול לבכי : ואם לא ישיגנו כן דרך לטון העברי : וכן
אמר נייכך אותו אבתי : וכן ולבכתה : וכן כעטה זה האמוס בלסון אחר זולתי העברי לפי טבעבורו כעטה ה
הבכי הרי הנא כאלו מקבל השעולה ..

איכה תאמרו חכמים אנחנו ותורת יהוה את
אתנו אכן הנה לשקר עשה עט שקר ספרים :
הובישו חכמים חתו וילכדו הנה בדבר יהוה
מאסו וחבמת מזה להם : לכן אתן את נשיהם
לאחרים שדותיהם ליורשים כי מקטן ועד ג
גדול בלה בצע בצע ומגביא ועד בהן בלה ע
עשה שקר : וירפו את שבר בת עמי על נקלה
לאמר שלום שלום ואין שלום : הובישו כי ת
תעבה עשו גם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו
לכן יפלו בגפלים בעת פקדתם יבשלו אמר ח
יהוה :
אסיפם נאם יהוה אין ענבים בגפן ואין תאנ
תאנים בתאנה והעלה נבל ואתן להם יעב
יעברום : על מה אנחנו יושבים האספנו ונבא
אל ערי המבצר ונדמה שם כי יהוה אלהינו
הדיבנו וישקנו מי רוש כי חטאנו ליהוה :

אם ירצו וגדלו עליו אבתייהם והם ואינם רוצים ל
להחזיק בו : ותר וסים ועגור גם כן שמרו את עת
באה : במקום אחד בזמן ידוע ובזמן אחר במק
במקום ידוע הכל לפי השתנות התקופות והזמנים
ושומרות חקן ומנהגן ולא יסנוהו ולא כן עמי
חסידה פי' ר' זל זו דיה לבנה ולמה נקרא שמה חסי
חסידה שעושה חסידות עם חברותיה כלומר במזונ
שמחלקת להם : ויש מפרשי' שהיא מקורין לה גטא
בלע : ותר ידוע : וסוס כתוב בו' וקרי בו' וכן
כמא כתוב בו' וקרי בו' כסים עגור כן אפסא
ות' וכנריא : וכדברי רב' זל קס ריש לקיש זנח כ
כי כנריא נפי' רש' זל גר'ואה בלעז : ועגור ת' וסס
וסכנריא : וכדברי רב' זל אימת סכנריא על הכתר
נפי' רבי' האי קטאף בערבי והוא הדרור סקן בלעז
ר'כדינא : וית' הוא העוף שמצפצף מלכות מעטות ב
בלשון בני אדם כשמלמדין אותו גייט בלעז :

איכה תאמרו חכמים אנחנו בחכמות החזנו
עשה עט אתם חכמים כי תורת ה' אתם
ומה תועיל אם לא תקיימו אותה מי טעשה הקולמוס לכתוב אותה לחכם עשה אותה וכן סקר סופרי' הסופרי'
כתבו אותה לחכם כי אחרי שאין אתם מקיימין אותה הרי היא כאלו איכה כתובה : לסקר לחכם כמו אך לסקר
סופרי' : הובישו כי סקר עשו כשיראו שלא תועיל להם חכמתם אז בכח יהיה להם בשפת פני' ויראו
כי אם
התעסקו בתורה וקיימו אותה היתה מועילה להם להצילם מהרעות הבאות על
עליהם ואחר שבדבר ה' מאסו ולא רצו ללמוד התורה ולעשותה מה חכמה להם לא תועיל החכמה מבלי התו
התורה : וחכמת סמוך למלת מה כלומר מה מועיל ממה טיט להם חכמה אם אין להם התורה :
אתן ליורשים כלומר למי שיחזיקו בהם בגלות כאלו הם יורשים : כי מקטנס ועד גדול כל זה העני' הוא
כתוב למעלה עס שאר הפסוקי' הבאי' אחר זה במל' סוכו כי כל הכופל עני' יסנה במל' למעלה מקטנס ועד
גדול : והנה מקטן ועד גדול למעלה כלו בו' והנה כלה בהא ואחר הוא : וירפו למעלה וירפאו בא' נעה
וה' וירפו בכעלי' ההא והענין אחר ענין רפואה : למעלה את סבר עמי : והנה את סבר בת עמי
הובישו פירטנהו למעלה כי פירוטו בתמיה : למעלה גם הכלים והנה הכלם מבנין כשעל ומפורש הו'
והכלים שהוא מבנין הפעיל פי' למעלה עס שאר הפסוקים : ולמעלה בעת פקדתיים פי' פקדתי
אותם והנה בעת פקדתיים עס והענין אחר : אסף אסיפם נאם ה' שניהם לשון כליון : אסף מקור
מן ואשפת כשעך וכפא ביעך : אסיפם מן
הפעיל והוא יוצא : ויספור מבנין הקל והוא עומד הכל יכלה עוד שלא ימצאו עכבים בגפן ולא תאנו בתאנה
וזכר אלה שני המינים כי הם עקר הפירות ואותם שירבה אדם מהם יותר משאר הפירות כמו שאמר בברכה
חיש תחת גתו ותחת תאבתו : ואמר בקללה יאכל גפנוך ותאבתך : והעלה ככל אפי' העלה יבול טרם זמנו כדי
להרבות רעתם : ואתן להם יעברום מה שכתתי להם רוב הפירות וברכתי פרי אדמתם יעברו מהם : שאם
שיאכלום האויבים : מ'ם יעברום במקום מהם : וכן חזקתי ונתכל חזקת ממני תמלאמו כפשי תמלא מהם
בני יצאוני יצאו ממני : והמפרשים פי' בעבור שכתתי להם תורה ומצוות ועברו עליהם בעצם זה אסיפם : ו
וכן דעת יונתן ותרבס השסוק כן שיצאה אשציונון אמר ה' ויספון כמאסף עכבין וכנבלא מתאנה וכטריף
מאילן על דיהבית להון אוריתי מסיני ועברו עלה : על מה אנחנו יושבים בכפרי' ובעריהמיסור
כבוטחים ועל מה עזר יס לנו : וכדמה ענין שתיקה כלומר אין לנו להתלונן ולהתרעס על בא
יבלינו הצרה כי ה' אלהינו הדימנו כי חטאנו לו : וכדמה שרשן דמס והוא מן הקל ממסקל יסס וישרק מה אק
זקוב ידמו כאבן : ולדעת א"א שרשן נדס : הדימנו שרשן דמס מבנין הפעיל והוא בטא' ופתח' ויהיה ענין
שתיקה כלומר הוא השתיקנו שאין לנו רשות להתלונן כי חטאנו לו ואיך נעזי פנינו לכגדו : או יהיה ענין כר

ונתתי את ירושלם לגלים מעון תנים ואת ער
ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב: מי האיש
החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי יהוה אליו
ויגדה על מה אברה הארץ נצתה במדבר מ
מבלי עבר: ואמר
יהוה על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם
ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה וילכו אחרי ש
שרירות לבם ואחרי הבעלים אשר למדום א
אבתם: לכן בה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מאכילם את
העם הזה לענה והשקיתים מי ראש: והפצתי
בגוים אשר לא ידעו המה ואבתם ושלחתי א
אחריהם את החרב עד כלתי אתם:
בה אמר יהוה צבאות התבוננו
וקראו למקוננות ותבאנה ואל החכמות של
שלחו ותבואנה: ותמהרנה ותשנה עלינו נהיו
ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים: כי
קול נהיט שמע מציון איך שרדנו בשנו מאד
כי עזבנו ארץ וכי השליכו משכנתינו:
כי שמענה נשים דבר יהוה ו
ותקח אונבם דבר פיו ולמדנה בנתיכם נהיו
ואשה רעותה קינה: כי עלה מות בחלונינו ב
בא בארמנתינו להכרית עולל מחוץ בחורים
מרחובות:

כצתו ענין חרבן וכן כצתו כמדבר ושרשו יצת: ו
וכדברי רזל ר יהודה אומר חמשים ושתים שנה לא
עבר איש ביהודה שנ' על ההרים הרמים מעוף ה
הטמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמה בג' נ"ב הוו
ר' יוסי אומר טבע טנים כתקיים בה גפרית ומלח
שרפה כל ארצה: ונתתי לגלים גלי אבני
מהבטים והחומות
טנים מטכן התנים ומגורם: ותי' תנין ירודין:
האיש החכם יבין מדעתו והכביא יגיד
התשובה והשאלה כמו שנאמרה לו מפי ה'
ויאמר ה' לפניכם לא בטמים היא ולא מעבר
ליס היא: וילכו שרירות פיר'
למעלה למדום אבתם הרגילו בהם
האבות וראו אותם עבדים אותם ועבדום הם גס
כן אחריהם: והאבות הם הדורות הרשעים שעברו
לכן מאכילם: בא הכנוי קודם הידיעה שהנא
את העם כמו ותראהו את הילד אשר לא י
יעבדו אותו נכר נצר והדומי להם טכתבנו בספר
מכלל בחלק הדקדוק ממנו: והמטיל הצרו ללענה
ורוש והם סמי המות: ובאמרו מי רשע לפי שהנא
מי סחיטת העשב טקורין רשעים גס יש שהנא מר
מראש השתן ואמרו כי לפיכך נקרא ראש כי ברוב
עושים אותו מראש השתן: והפצתים עד
כלותי אותם רובם:
אח' התבוננו בשורענות הקרוב לכא

ומעתה קראו למקוננות בפתח הלמד ר"ל המקוננות הידועות: ואל החכמות שהן חכמות בדברי הספר הק
הקיסה: הראשון ותבואנה בתנועת האלף בסגול: והשני ותבואנה בהעלס האלף בתנועה וטני המטקלים
כמצאים בכחי העין במסרה: ותמהרנה ותשנה עלינו: מאמר הכביא בכלל ישראל בהעלס הא
האלף מהמכתב: ותרדנה עינינו
ברמעה: כי תרדנה פגל עמד ומרב הכבי דמה הענין כאלו העין כתבת ויורדת ברמעה וכן עיני יורדה מ
מים: וית' ויטגרן עיכנא דמצין: ועפעפינו הם אישנו העינים: וכפל הענין במלות טונות: וית' וגלגלי ע
עיכנא יגרן מיה: כי קול נשמע מציון וכן נשמע משאר המקוננות אלא קודם טככבט' ציון היו ח
חושכים להטב בציון: וירושלם טאש תשאר להם ירושלם עוד היו כבנות טאר הערים טככבטו וח
וחזרין ליטובן כמו טעטו בימי סנחריב טככט הכל זולתי ירושלם וכיון טכטארה ירושלם טשאר הכל ולא ג
גלו ולא עזבו ארץ ישראל אבל כיון טככטא ירושלם אין עוד תקנה ואז היה קול הכהי נשמע ואומרים: איך
טדדנו בטנו מאד כי עזבנו ארץ ארץ בקמץ בזקף והוא אחד ארץ טהס זקפין קמצין כי השליכו משכנתינו
כאלו מטכנתינו השליכו אותנו חוצה על דרך ולא תקיא הארץ אתכם ואין בטת גדול מזה טיצא ארץ מוכר
מוכרח מביתו לפיכך בטנו מאד: בי טמענה כי המספר והכהי בטנים ברוב כי הן רכות הלב יותר
מן האכנים: בי עלה הארמו' הוא הבית הגבוה ובהסגר טערי הארמון אין דרך להכנס ב
בו אלא טיעלה הנכנס בו דרך החלונים וזה דבר רחוק כי הם גבוהים לפיכך לא יסגרו חלונות ה
הארמון אלא יהיו פתוחים תמיד: ואמר דרך מטל כי עלה מות בחלונינו בא בארמנתינו כלומ' כי באה לנו
הנרה פתאש טלא היינו בטמרים ממנה ואף על פי טהיו נביאי האמת אומרים זה אלינו תמיד לא היינו טמע
טומעים אליהם ולא עלה על לבנו טתהיה ואש תהיה טתהיה גדולה כזאת: עולל מחוץ כי דרך העוללים לא
לטחוק בשוק והבחורים כרחובות והנה הם ככרתיס מטס:

מי יתנני במדבר מלון ארמים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עצרת בגדים : וידברו את לשנם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יצאו ואתי לא ידעו נאם יהוה : איש מרעהו השמרו ועל כל אח אל תבטחו כי כל אח עקב יעקוב וכל רע רכיל יהלך : ואיש ברעהו יחתלו ואמת לא ידברו למדו לשנם דבר שקר העוה נלאו : שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת אתי נאם יהוה :
 יהוה חנני צרפם ובחנתים כי איך אעשה מפני בת עמי : חץ שוחט לשנם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידברו ובקברו ישים אר ארבו : העל אלח לא אפקד בם נאם יהוה ואם בני אשר בזה לא תתנקם נפשי :
 על ההרים אשא בכי ונחי ועל גאות מדבר ק קינה כי נצתה מבלי איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה גדדו הלבנו ואיש מרעהו עקב יעקוב עני התרמית והערמה כמו ויעקבני זה פעמים ויעקבני העין בשוא לבדו וכל טא יעקב טוס בר חנט העין בשוא ופתח : ואיש יהתלן דגש הלמד לתפארת הקריאה משני ההפסק : למדו לטונס הרגילו כמו פרא למור מדבר מעשה עול ובא על דרך תאוים הלאת : שבתך את האל ית' מה יועיל שבתך בתוך מרמה כלומר ב בתוך עס מרמה טלא תוכל להסיבם אליך לא יוכלו להניח דרכם הרעה : וית יתבי' בבי' כניסתהו ומטעני על עויתתו בככלי מסרבי למדע דחלתי אמר ה' : לבן הנני צרפם בצרנו טאבי עליה אראה אם ישארו סיני או אם ישנוכו כסף נבחר משני הצרנו כי איך אצטע משני בת עמי כי איך אצטע טלא אצטע משני מהי בת עמי לא אנוכל טלא אצטע כי אי אנוח ברעת והם נקראי עמי : וית ארי איכדין אצביד מן קדם כנסת דעמי : חץ טוחט כן כציב וקרינן טח טחוט והכתנו רוצה לומר כמו טוחט טהוא הורג כן הורגים הם בני אדם בלשונם הרע טהם הנלכי רכיל והקרי טחוט רוצה לומר כחטף אפ'לט בלעז רוצה לומר טהוא כחטף על המשחזות לחדדו : וית כגור ד דמחרף כמו סבינא חריפא בדברי רבנ' זל טפי מחודד ודק החתיכה : ומה טפי' בוגס כן לשון מדברי רז'ל טאמרו התיז את הראש בבת אחת פסולה ואל מנא הני מילי אל קרא חץ טחוט לטונס ואל תנא דבי ר' יטמ ישמעאל וטחוט אין וטחוט אלף ומשך וכן הנה אומר וזה טחוט ואומר חץ טחוט לטונס מרמה דבר : ואחזל פי טחוט טס תא' כמו טוחט וכן במטקלן אדם עטונק בדם כפט כמו עוטק : מרמה דבר כל אחד מהם יד דבר מרמה לחברו : ומפרט כמה היא המרמה בפיו טלונס את רעהו : העל אלה מבואר הנה : לא אפקד בם והשנים הראשונים אין כתוב בם והענין אחד : על ההרים מקום מרעה הצאן והצזים ברוב או זכר הרים להשמיע קולו למרחוק וכן כאות מדבר ר רוצה לומר אלהי המדבר כי כאות מדבר פי' אלהים ומטכזים כמו נדמו כאות הטלונס וכן בוינו נה מטלח ו נכעזב כות כרות רעים ואמר מדבר כי יש מדבר טיס בו מקום מרעה כמו ויכהב את הצאן אחר המדבר ו ותרגס אונקלונס בתר טפר רעיא במדברא וכן על פני דרך המדבר : ואל הכביא בראותו חרבן הארץ : טי טיטא בבי ונהי וקינה במקומות המרעה כי נחרבו מבלי איש עבר אין צריך לומר טאין אלהים תקועים לר לרעים אלח אפי' אין עבר טס לרעות מקנה ולא נשמע קול מקנה כי כלם נדרו הלכו בשבי : ובאמרו מע מעוף השמים הוא דרך גזמא להפליג הדבר או כאמר זה לענין חרבן הארץ כמשמעו כי רוב העושות לאי יטכנו במדבר כי אש במקומות טימנאן זרע ופירות ופריחי האילנות :

מי יתנני במדבר מלון ארמים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עצרת בגדים : וידברו את לשנם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יצאו ואתי לא ידעו נאם יהוה : איש מרעהו השמרו ועל כל אח אל תבטחו כי כל אח עקב יעקוב וכל רע רכיל יהלך : ואיש ברעהו יחתלו ואמת לא ידברו למדו לשנם דבר שקר העוה נלאו : שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת אתי נאם יהוה :
 יהוה חנני צרפם ובחנתים כי איך אעשה מפני בת עמי : חץ שוחט לשנם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידברו ובקברו ישים אר ארבו : העל אלח לא אפקד בם נאם יהוה ואם בני אשר בזה לא תתנקם נפשי :
 על ההרים אשא בכי ונחי ועל גאות מדבר ק קינה כי נצתה מבלי איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה גדדו הלבנו :

צבא

ירמיה

הנה ימים באים נאם יהוה ופקדתי על כל מו
מול בערלה : על מצרים ועל יהודה ועל אדו
ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאח
היושבים במדבר כי כל הגוים ערלים וכל בי
ישראל ערלי לב : שמעו את הדבר אשר
דבר יהוה עליכם בית ישראל : כה אמר יהוה
אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותת השמים
אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה : בי חקות ה
העמים הבל הוא כי עץ מיער ברתו מעשה י
ידי חרש במעצד :

גם בידיעת מדות האל ותאריהם והם לע נצ חסד
משפט וצדקה כמו שאני עושה אותם והוא ית לפי
המצואו הכל נקר חסיד ולפי טרחמיו על העניים
רונה לומר הנהגתו בעלי חיים בכחותיהם יקרא צ
צדיק ולפי מה שיתחדש בעולם מן הטובות והר
והרעות כפי מה שחייב אותם הדין הנמשך אחר
החכמה יקרא טופט : והנסיף עוד ואמר בארץ להו
להודיע כי הטנחתו גם כן באר כפי מה שהיא כמו
טמטגית בטמים כפי מה שהם .. הנה ימי
באים קרובים לבא כי אלו האמנ

החריב כבוכד נצר : על כל מול בערלה על כל מול אלו ישראל שהם
מולים ועל אשר בערלה אלו האמות טזכר ועל טזכר עמד במקום טנים .. על מצרים ועל יהודה
כי ישראל מלכות אפרים החריב מלך אשר כבר ויהודה החריב כבוכד נצר וכך שאר הגוים טזכר
ועל כל קצוצי פאח היושבים במדבר זה קדר וממלכות חצור אשר הכה כבוכד נצר כמו שהתנבא ירמיהו
ונבואתו כתובה בסוף הספר ופי קצוצי פאח טזכרים בקנה הפאה כלומר רחוקים במדבר והדבר הרחוק
יקרא קנה ויקרא פאה כי קנה ופאה רחוקי הגבול בכל דבר וקנה וקצץ בענין אחד : כי כל הגוים עתה פי
מול ופי בערלה כי בערלה אמר על הגוים שהם ערלים ומול אמר על ישראל כי אף על פי שהם מולי בשאר ה
הם ערלי לב וראוין ליענש ולא אמר על הגוים שהיו עכוסים בעבור הערלה כי לא נטונו עליה אלא בעבד
ישראל אמר כלומר הרי טבן ככל הגוים שהם ערלים טלא נבדלו מן האמות במילתם אלא שיבדלו מהם גם
כן במעשיהם וכיון שמעשיהם כמעשי הגוים והם ערלי לב לא תועילם מילת הבשר והרי הם כאלו לא מל
מלו כי מילת הבשר נתנה לברית ולאות להיות סגלה מכל העמים לעבד אתה כמו נאמ לברית עולם להיות
לך לאלהי ולזרעך אחריו ונחתם אות בבטנם למען יזכרו תמיד כי הם נבדלי מן האמות והואיל והתערבו
בגוים ולמדו ממעשיהם הרי הם כהם כאלו הפרו הברית והאות ואינו להם לאלהים כי בחרו תחתיו אלהים
אחרים לפיכך אמר אחר זה אל דרך הגוים אל תלמדו וגו' .. שמעו מבואר הוא .. כה אמר ה'
אל דרך הגוים כמו את דרך הגוים וכמהו אספיה אל חק ה' וירדשו אל מדין א'
אחר אל תלמדו דרך הגוים כיון טאתם מולים לאות ולברית ביני וביניכם שמרו את דרכי ולא דרכי הגוים
ומאותות הטמים אל תחתו ואם תאמר נעבד הכוכבים כדרך הגוים כי הם טולטים בארץ ואותותם נראים
להטיב ולהרע כמו השמש שיש לו ממעלה בארץ בתבואות ובשירות כמו שכתוב וממגר תבואות שמש ואם כ
נעבד אותן ירכו תבואותינו ואם לא נעבדנו ירע לנו ויחסרו תבואותינו וכירא גם כן מקדרותו שהו סימן
רע לעולם אל תחתו ממנו ומזולתו מן הכוכבים כי הם עבדי ועושי דברי ואם תעבדו האדון לא תצטרכו
אל העבד ואם תעבדו העבד יכעם האדון ויטלח מארה בתבואותיכם הפך מחטבתכם : כי יחתו הגוים מה
מהמה אף על פי שיחתו הגוים מהמה אתם אל תחתו כי אם תעבדוני אין להם רשות להרע לכם ולא תזיק ל
לכם קדרותם ואם הם כדרך הנהגתם בעולם ויהיה קיום העולם ולפעמים יבא הפסד בפרטים בדרך מ
מהלכס זהו לשאר העמים כמו שאמר אשר חלק ה' אלהי אתם לכל העמי אם להטיב אם להרע ואתכם לקח א
אם תעבדוהו בלב טלם יצילכם מכל נזק משטני הכוכבים וגם הגוי לא תועילם עבדת להם כי האדון ראוי
ליעבד לא העבד לפיכך לא תצילם עבדתם מנזקם .. בי חקות העמים ראוי אל מה הביאם אמונה
זו כי מעבדת הכוכבים באו אל עבדת העלמים כי ואמרו להם כהניהם צלם זה נע
כעשה במקום השמש ולכבודו נעשה והעבדו כאלו עובד השמש כמו צלם הזהב טעשה כבוכד נצר לשמש
וכן יעשו העלמים לשאר הכוכבים ואלו הם חקות טטמו להם לחק כהני העלמים והרגילו אותם בזה הדעת
עד שארכו הטנים בזה הדעת עד שיחטבו ההמון כי זה הצלם מטיב ומריע וזה הוא הכל ודבר טאין בו
ממש כי הצלם הזה עץ הוא ומ' ער כרתו העושה אותן והוא מעשה ידי חרש טתקנו במעצד והוא טקורין
אותן דולד'יירא בלעז : וזה הצלם אין לו פעולה בעצמו ואיך יטיב ואיך ירע כאשר יחטבו אלה הסכלים וזה
הכל טאי כמהו ..

דבר כה נאם יהוה ונפלה נבלת האדם בדמון
על פני השדה ובעמיר מאחרי הקצר ואין מ
מאסף :
כה אמר יהוה אל
יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בג
גבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו : כי אם ב
בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אתי כי א
אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי
באלה חפצתי נאם יהוה :

דבר כה נאם ה' אמר האל לנביא דבר ואמור
כה נאם ה' כמו כה אמר ה' אלל טנאס הוא
סס המאמר : כדמון כפר פירטנוהו למעלה : וכע
וכעמיר טנאסו הקו צר וטנאס מאחוריו ואין מאסף
אמרו כן יהיו פגריכם כנטכחיס על פני השדה וא
ואין קוצר אותם : כה אמר ה' אש יט בכ'
חכמים אל יתהללו בחכמתם כי לא ת
תועילם כיון שלא ידעו את ה' ולא הלכו בדרכיו ח
חכמת מה להם : וכמו שאל חכמים המה להרע כן

אש יט בכס גבורים אל יתהללו בגבורתם כי לא תועילם להצילם מן המות או מן השבי וכן אש יט בכס ע
עשיר אל יתהלל בעשרו כי לא יפדהו מן החרב כי הוא ועשרו יאבדו : וזכר חלני התכונות הטלש כי החכם יט
ינצל פעמים בתחבולותיו ובערמתו : וכן הגבור ינצל בגבורתו ובכחו וכן העשיר יפדה נפשו מיד האויב
בעשרו כן מנהג העולם ברוב : ואמ' להם הכביא כי לא ינצלו באלה הטלש סדרך העולם להנצל בהם אלא
במה ינצלו אותם שינצלו בהטלש וידוע אותי : פירו' בהטלש אותי ובידוע אותי והטלש האל הוא שיטכיל כ
כי הוא אחד קדמון ואי' גוף והוא בורא הכל ומטביח על הכל ומנהיג כל העולם בחכמתו עליוני ותחונות
וידועת האל היא ללכת בדרכיו לעשות חסד משפט וצדקה כי כן עושה אתם הוא : בארץ כלומר עש בני העו
העולם וההולך בדרכיו הוא יודע אותי : כמו שאמר אביך האל אכל נטתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו
כי דן דין עני ואביון אז טוב לו האל הוא ידע הרעת אותי נאם ה' : הכה כי מעשה המשפט והצדקה הוא ירי
ידיעת האל : ובה נצלו דניאל וחבריו טגלו בחרבן הארץ עם גלות יהודה : ונצלו מן הקלון והבזיון שהיה
מגיע לשאר השבוי והיו ככבדי וגדולי בארץ גלותם לפי שהיו צדיקי וחסידי' ולא היה להם דרך להנצל מן
הגלות כי איך יטארו בארץ טלשה או ארבעה או אפי' עשרה : כי אם בזאת : בזאת התכונה שתהיה
לו תכונה נפשית להשכיל ולדעת אותי : ומה שאל' כי אני ה' טעם למה שאל' וידוע אותי
כי בכלל וידוע אותי עשות חסד ומשפט וצדקה כמו שפי' לפיכך פי' ואמ' כי אני ה' עשה חסד אלה הם דרכי ו
ומדותי שאני מתנהג בהם בעולמי ובאלה חפצתי שיעשה אותם האדם וחי בהם : ומה שאל' בארץ חסדו ו
וצדקתו גם כן בטמים : כמו שאל' ה' בהטמים חסדך : אמ' בארץ לפי שחסדו וצדקתו בארץ גלויה ל
לבני אדם כלם ומה שבטמים אינו גלוי כי אש לחכמים : הכה פירשתי לך טני הפסוקים האלה לפי עני'
הפירוש דבקים בעניניה באר היטב : והחכמים אשר ראינו ספריהם פירשו אלה טני הפסוקים לענין נאות
אבל לא הדביקים לענין הפירוש : והחכם ר' אברהם בר' חייל המכונה צאח"ב אל' צורטא פי' אלן טלשת התכ
התכונות בחכמה יקנה האדם החכמה ויקרא חכם : וכשהיה מוסף על קנינו ומתגבר בה נקרא גבור : וה
והמצדיק על זה נקרא עשיר : ואמר מביע אל עומק החכמה נקרא משכיל והכתר על ראש החכמו' והמגדל
הבנוי עליהם הוא דעת אלהים שאין האדם רשאי להתהלל כי אש בה כמו שאל' כי אש בזאת יתהלל המתהלל
בידיעת האל ובלמוד תורתו אשר הוא חסד ומשפט וצדקה בה ראוי שיתהלל המתהלל : והחכם הגדול מורה
צדק ר' משה בר' יעקב ז"ל פי' כן ואמ' תחלה כי טס החכמה נופל כלשון עברי על ארבעה ענינים : נושט ע
על הסגת האמתיות אשר תכלית כונתם הטבת ית' טמו אמ' והחכמה מאין תמצא : ונושט על ידיעת המלאכות
איזו מלאכה שתהיה וכל חכם לב בכס : וכל אשה חכמת לב ונושט על קנות מעלות המדות וזקניו יחכם : ב
בישוי' חכמה : ונושט על הצרמה וההתחכמות הבה כתחכמה לו : ולפי זה הענין אמ' ויקח מטס אשה חכמ'
ומזה הענין חכמים המה להרע : ואפשר שיהיה עני' החכמה מורה על הצרמה וטמוט המחשבה פצמי' יהיה
החכמה ההי' וההתחכמו' לקנו' מעלנו טכליו' או לקנו' מעלנו מדו' אמ' טלמו' הקני' ולא טלמו' בריאנו' הגוף ולא
טלמות המדו' הטובו' אין כל זה טלמו' טראוי להתפאר ולהתהלל בו והטלמו' טראוי להתהלל בו הן ידיעת האל
ית' טהיה החכמה האמתית : ופירש גם כן טלשת הטמות חסד ומשפט וצדקה חסד הוא ההטלנה במילות ה
הטובה וכולל עני' ענינים האחד לגמול טוב למי שאין לו חק עליו כלל והטני להטיב למי טראוי לך להטיב לו
ותר' ממה טהוא ראוי : וצדקה הוא היושר לתת לכל אחד כפי הראוי לו : ומשפט לדון במה טראוי על הדיון
היה נקמה או יהיה טוב : ואמ' שאין ראוי לאדם להתהלל לא בחכמה ולא בגבורה ולא בעשר כי אש בהטלש
וידוע האל טהיה החכמה הגמורה ולא בזה לבד אלא גם

דביוח

בדנה תאמרון להם אלהים דשמיא וארקא
לא עבדו יאבדו מארעא ומן תחות שמיא
אלה: עשה ארץ בכחו
מבין תכל בחכמתו ובחבונתו נטח שמים: ל
לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשיאים
מקצה ארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח
מאוצרותיו:

בדנה תאמרון להם זה מאמר האל שלח ירמיהו
ירמיהו לבבל לבני הגולה שיענו זה לכ
לכסדים כשיאמרו להם שיעבדו אלהיהם: אלהיה
די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארעא ומתחות
שמיא אלה: וכתב להם המאמר הזה בלשון ארמי
שיאמרו אותו לכסדים בלשונם ומה שאמר בדנה
תאמרון להם והוא אזהרה להם לישראל גם כן ב
בלשון ארמי כדי שלא לחלוק בפסוק שיהא חזיו עברי וחזיו ארמי: ואח
להם בלשון כי פעמים בא כן בלשון כמו שכתב בעזרא וכן אמרו להם: ונכון אלהיהן אעפ"י שברוב יבא
בכ"ף אלה לטון עברי ולטון ארמי גם כן מצאנוהו בעזרא אלה מניא: בכתוב הוא אלה וקרי אל ואל ואלה א
אחד כמו הארצות האל: ואח אלה לשי שהם כראין לבני האדם אע"פ שהם גבוהים וארקא פי ארץ: וכדברי
ר"ל ארבע שמות נקראו לה כנגד ארבע תקופותיה ארץ תכל אדמה ארקא: ויית הפסוק כן דכן פתעגן אגרת
די שלח ירמיהו נביא לות שאר סבי גלותא די בבבל דאי יימרון לכון עממיא דאתון ביניהון פלחו לט
לטענותא בית ישראל כדון תתיבון וכדי תאמרו להון טעון דאתון פלחין להון טעון דלית בהון צדק אכון
מן שמיא לא יכלין לאחתא מטרם ומן ארע' לא יכלין לאצמחא פירין אכונ' ופלחיהון ייבדון מן ארעא ויטעגון
מן תחות שמיא אלה: ולא האריך בלשון הארמי כי עדן לא הפסיק הענין עד ה' צבאות שמו הכל הוא מענה
שיאמרו להם בני ישראל כי אכחנו לא נעבד אלה האלהות שלא עשו שמים וארץ אלא אלהים שעשה ארץ ב'
בכחו והם יבינו הצברי ויאמרו להם בלשון ארמי אבל פתח הדברים שלח להם ירמיהו בלשון ארמי וכן פ
פי יונתן בזה הענין עשה ארץ בכחו כדון תימרון להם אכנחא פלחין לדעבד ארעא בחיליה: ואמת הוא
שלא עבדו ישראל ע"ז משגלו ומה שהשתחונו לזלם שהעמיד כבוד כזר אנוסים היו ואע"פ כן היו עכוסים ב
בזה בימי ה' לולי שרחד עליהם האל כמו שאמרו משני מה כתחייבו ישראל שבאותו הדור כליו מפני שה
שהשתחונו לזלם: עשה ארץ בכחו למי שעשה הארץ בכחו אכחנו עובדים: וזכר בכחו על הארץ ל
לפי שהגביל רבי עליה סביב תמיד בכח שאין לו הפסק הבא מאתו ית' ובאותו הכח עמדת ה
הארץ תלויה בינתים לא תזוז אילך ואילך אצילו כחוט השעירה כמו שכתוב תולה ארץ על בלי מה לא ידע א
ארס במה אלא שהכח מתבונן כי מכח הסבוב היא עמדת בינתים בלא טוס סמיכה אע"פ שיש טעם אחר
כי בטבעה היא שתצמד באמצע לפי שהיא כבדה אע"פ כן האל טס בה זה הטבע ומכחו הוא הכל: מכון ת
תכל בחכמתו תכל הוא מקומות הישוב מן הארץ והכון אותה האל בחכמתו בנהרות נמשכים ובמצינות כ
נזלים שלא יתכן הישוב תכלעדיהם ויצמחו בהם כל עשב וכל עץ פרי הצריכים לישוב אדם ולבהמה וכ
וכל התועלות הנמצאות בה הכל עשה בחכמה: ובצבונתו נטה שמים סכטה אותם כאלה לטבת תחציו: וה
כמו שאמר וייתצח כאלה לטבת: והא"ל הוא כחצי כדור ואין אנו משיגים מן השמים אלא חצי כדור אשר
על הארץ אלא שאכחנו מתבוננים שיש חצי כדור אחר כי עגולים הם ונטייתם נמהלכס ומרנצתם ממזרח
למערב ומערב למזרח הכל נעשה בתבונתו שלא תושג: לקול תתו וכן אכחנו עבדים אותנו לקו'

תתו המון מים בשמים והוא האויר הנקרא רקיע: כי ידענו כי הוא הנותן מטר כמו שאמר הכותן
מטר על פני ארץ: ולא האלילים כמו שאמר ה' בלשון הגוים מגשימים אש השמים יתנו רביבים הלא את'
הוא אלהינו והנה אכחנו ישראל שאנו חלק ה' ית' ועמו מודים בו כי בידו לעשות כל זה שזכר לא יתנו השמים
המט' כי אין בהם מים אלא הוא נותן אותם בהם אחר שיעלה נשיאים מקצה הארץ כמו שאמר ואיר יעלה
מן הארץ והטקה את כל פני האדמה: והמים לא יעלו מן הארץ אלא איר הוא שיעלה מן הארץ שמעלה אותנו
האל בטוב טעם בו והאל יתנהו מים באויר בכח סבתו בו: והו שאמר לקול תתו המון מים בשמים ו
ויעלה נשיאי' ויו' ויעלה כו"ו וירד תבשן החטא והעלה שפי' אחר שירד מעשן העולה כשא ירדו על העש ויברכ'
וכן הן אתה קשפת וכחטא אחר שחטאנו קשפת וכן ויעלה נשיאים אחר שמעלה נשיאים נותן המים כי בא
באויר בתוך מינוח סבו יטוב האיר מים: ובאמת מקצה הארץ זה מאמר הפלוסופי שאומרים שהאידים עול'
משאית צפון ודרום זהו מקצה הארץ הפאות הרחוקות מן הישוב: ארץ כתוב הארץ קרי והענין אחר:

בכסף ובזהב ייפיהו במסמרות ובמקבות יחז
יחזקום ולא יפיק: בתמר מקשה חמה ולא י
ידברו נשוא ינשוא כי לא יצעדו אל תיראו מ
מחם כי לא ירעו וגם הישב אין אתם:
מאין כמוך יהוה גדול אתה וגדול
שמוך בגבורה: מי לא יראך מלך הגוים כי
לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם
מאין כמוך: ובאחת יבערו ויבסלו מוסר הב
הבלים עץ הוא: בסף מרקע מתרשים יובא
וזהב מאופז מעשה חרש וידי צורף תכלת וא
וארגמן לבושם מעשה חכמים כלם: ויהוה
אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם
מקצפו תרעש הארץ ולא יבילו גוים זעמו:

בכסף ובזהב ייפיהו לפי שהוא עץ חופה אותו
בכסף ובזהב כדי שיהיה יפה ונאה בע
בעיני הראים ויכנס כלבם לעבדו: יחזקום טסי
הכסף וזהב יחזקו אותם על העץ במסמרות ובמ
ובמקבות טיכו בהם עליהם עד שלא יפיק כלומר
שלא יצא מתכונתו ולא יבטל מענין ופיק ברכים
ויט לפרטו מענין ותפק לרעב ויהיה זה פעל עמד
רוצה לומר שלא יצא מתקומנו: בתמר

מקשה כמו התמר שהוא טהה אין
בגופו עוות כי ענפיו הם למעלה וכל גופו טהה ו
וכן מעשה מקשה טהה כן הצלם עמד זקוף ט
טהה בדמות אדם ולא ידברו כי אין בקרבם רוח מ
מניעה כל טכן מדברית: וזהו שאמ' כטוא יכטוא ח
אם יסיעום ממקומם ממקום למקום יכטואו כי הם

לא יצעדו ברגליהם ואחר שהם כך אל תבטחו בהם ואל תיראו מהם כי לא ירעו וגם הישב אין אותם אין ע
עמם כח להטיב: תומר כמו תמר וכן בא בח'לם והיא יושבת תחת תמר: יכטוא הפוך כי הראוי יכטואו וכן
כטוא לטוא עריך כמו כטוא: מאין כמוך ממה טאנו ראים ויודעים טאין כמוך לא בעלינונים ולא
בתחתונים ידענו כי גדול אתה וגדול טמך בגבורה: ואת אתה ואת טמך להודיע כי הוא טמו וט
וטמו הוא: מי לא יראך ביד האיהן לבד וט'א השעל בעלמת מהמכתב ונמשכת היוד בעט'א להורות
על יוד הנסתרת את מי לא יראך לפי טאמ' אל תיראו מהם את אותם אין ראוי לירא מהם א
אבל אתה מי לא יראך אפי' הגוים העבדים האלילים ראוי להם טיראך כי אתה מלך עליהם כי לך יאתה הת
המלכה לא לאחר כלומ' ראוייה היא לך וליחס אותה אליך לא לאחר כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם אומ'
מאין כמוך ואינם עבדים הכוכבים אלא להיותם אמצעיים בינך ובינם: ואת חכמי הגוים כי הם יוד
יודעים כי הפסל אינו כלום ואם יעבדו הכוכבים לא יעבדו אלא משני טהה משרתך להיותם אמצעיים
אף על פי כן חוטאים כי אין צריך אמצעי בין האל ובין האדם כי רם ה' וטפל יראה: אבל ההמון חוטאים כ
כי הפסילים מטיבים ומריעים מפני שהורגלו בעבדותם: ואת ובכל מלכותם כי המלכים ברוב הם חכמי
גם יש עמהם חכמים ויודעים ומכירים כי המלכות לבן אדם היא מלכות נפסקת ואין מלכות קיימת כי אם
לה: ובאחת חכמי הגוים באחת יבערו ויבסלו טהם מיסרים העם לעבד הפסילים טהם הבלים ו
נעץ הוא מרוקע בכסף וזהב ואין לו פעולה בעצמו כי הוא עשוי מן הטפל שבכמתאות והוא

הדומם כי הנמצאות טלטה ח' צומח דומם: בסף מתקע מן וירקעו את פחי הזהב והם מרקעים
הטעים לחשות בו פסל העץ ליפותו ועוד מטריוח: עצמם להבי' כסף טוב מתרשים וזהב מאופז
מי טהם רחוקים מאלה המקומות ועוד לובשים אותם בתכלת וארגמן מרוקם במלאכת החכמים במלאכה
וכל זה להראות בעיני ההמון יפים וטיכנס כלבם יראתם וטיאמינו בהם ויעבדו: ויהוה אלהים
אמת אלה האלהים טעושין לעבדם הם טקר והם מתים כי אינם אלהים ואין יכולת בהם:
אבל ה' אלהים אמת שהוא אדון על כל האלהים והם הכוכבים הוא לבדו אמת אלהים ויכול על הכל וטופט
הכל ואשר זולתו אינם אמת אף על פי שהם אלהים: כי אין כחם אלא ממנו והוא לבדו היכול האמת וה
והטושט האמת טאין כחו והנהגתו תלוי ביד אחר: הוא אלהים חיים הוא החי האמת טאין חיו תלוי
באחר כי חיו ממנו וכל החיים זולתו חיהם ממנו: ואמר חיים כלטון רבים כמו אלהים קדושים הוא
דרך כבוד והוא מלך עולם: ותכירו זה כי מקצפו תרעש הארץ ולא יכילו גוים זעמו ואין יכולת בהם טיכנס
טיכנסו ממנו כטיקאף עליהם ולא יוכלו להכיל ולסבול זעמו: ורעש הארץ הוא מטל לחרבן יטבי הארץ
אחה גוי טיהיה ויכילו להכיר כי מאתו הוא טמודיע אותם תחלה קודם בא הפורענות ביד עבדיו הנביאים
ותרעש הארץ נוכל לפרט גם כן כמטמעו טתקע עיר ויטביה טעמים ברעש הארץ

אהלי שדד וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם
אין נושא עוד אהלי ומקים יריעותי : כי גבערו
חרעים ואת יהוה לא דרשו על כן לא השבילו
וכל מרעיתם גפוצה :
קול
שמועה חנה באה ורעש גדול מארץ צפון ל
לשום את ערי יהודה שממה מעון תנים : יד
ידעתי יהוה כי לא לאדם דרכו ולא לאיש חול
חולך וחבין את צעדו : יסרגי יהוה אך במש
במשפט אל באפך פן תמעיטני : שפוך חמת
חמתך על חנוי אשר לא ידעוך ועל משפחות
אשר בשמך לא קראו כי אכלו את יעקב ואב
ואכלוהו ויבלוהו ואת נוחו השמו :
חדבר אשר חיח אל ירמיהו באת יהוה לאמר
: שמעו את דברי הברית הזאת ודברתם אל
איש יהודה ועל יושבי ירושלם :

אהלי המטיל ירושלם לאהל וערי יהודה כמית
כמיתרים לאהל : בני יצאוני כי העם
כבנים לכביא טמיר אותם כאב המיסר את בכו א
אם ישמעו אלי : יצאוני יצאו ממני כלומ' סגלו ע
עם יהויכין וכן חזקתני ותוכל חזקת ממני אין נו
נוטה עוד אהלי אם אומר עוד יהיה מלך טטה הא
האהל טטדר ראיתי כי איכנו ואין מקים יריעות ה
האהל סנפלו כי האהל עטוי מיריעות : כי
כבערו הרעים לפיכך אין נוטה עוד האהל
והרעים הם יהויקים וצדקיהו שהיו מלכים והמלך
יקרא רעה : וכתי' ארי אטשיטן מלכיא : לא הם
הטכילו לא הצליחו עוד : כמו ויהי דוד בכל דרכיו
משכיל צדומין לו ויהויקים וצדקיהו בעבור שלא
דרשו את ה' כמו יאשיהו על כן לא הצליחו במלכו
כמו שהצליח הוא כמו שכתוב עליהם וכל מרעיתם
נפוצה הצאן שהיו רועי' והם ישראל נפוצו בגלות :

קול שמועה הקול טאכנו טומעים ורעם גדול בשמועות מבהילות כמו הרעם
כלומר ששמענו טכסע כבוכד נצר ממקומו זה היה הקול אבל לא היו אומ' לאיזה מקום יבא : ואמר
הכביא טראה בכבואה כי יבא לשום את ערי יהודה שממה : ידעתי ה' כי כמו שפיר' אהל' כי על כבו
כבוכד נצר כאמר שהיה דעתו על בני עמון כמו שאת' כי עמד
היה דעתו על בני עמון כנסעו ממקומו ובאשר היה על אס הדרך והיה לטני דרכים האחת לבני עמון והא
והאחת לירושלם עמד בדעתו כאלו חזר בו מדעתו שהיה בתחלה והאל החליף רוחו וטכה את קסמיו לבא אל
ירושלם בעבור צדקיהו שפבר על טבועתו וחלל את השם : ואמר הכביא ידעתי כי לא לאדם בק"מץ הלמד
לידיעה לאדם הידוע והוא כבוכד נצר אין לו דרכו כלומר אינו ברטותו כי אתה טטכה רצונו : לא לאיש הולך
וכן לא לאיש הולך בעולם שהולך בדרך אי' לו דרכו להכי צעדו כי לא ידע מה יבואנו ואי' ההכנה בידו כמו
טאת' טלמה מה מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ : יסרגי ה' אך במשפט פי' כמו שפיר' יונה כי הכבי'
מדבר בלשון ישראל בלשון יחיד דרך כלל ואמר
הכל שממה את' ידעתי כי זה מוסר טאתה מיסר אותנו טוב טתיסרנו אך במשפט כפי טנוכל לסבול אל באפך
פן תמעיטני כי אס תיטריני באפך תמעיטני מהיות גוי : וכן תי' אייתי עליהן יסורין ה' ברס בדיל חסדך לא
יתקף רגזך בהון דלמא יזערון : וכן ויסרתך למשפט ונקה לא אפקך : שפוך חמתך אס יש לך אף ו
נחמה טפוך אותה על הגוים אשר לא ידעוך ועל משפחות הממלכות אשר
ישראל אע"פ שחטאו לפיכך לא יצאו מתחת רשותך מכל וכל ולא נתערבו עם עם אחר אלא הם כבדלים מכ

מכל האמות ומחזקים ברוב המצות וקוראים בשמך ומתפללים לשכך ואע"פ שאין לבס כפון ישובו עוד ב
בתשובה כי לא אבדה תקוה מהם ועוד היום יש בהם חסידים : משפחות כמו גוים כי האומה תקרא משפחה
כמו ואס משפחת מצרים לא תעלה : בי אכלו ואע"פ שהם טבט אסך על ישראל אתה קצפת מעט וה
והם עזרו לרעה וראוין הם ליענש ועליהם טפוך חמתך : חדבר לאמר טיאמר אותנו
לאיש יהודה ומהו הדבר טאת' שמעו את דברי הברית הזאת ודברי הברית
מטה ברכות וקללות אס תשמעו אס לא תשמעו וכתב בסוף אלה דברי הברית אשר צוה ה' את מטה לברית א
את בני ישראל בארץ מנאכ מלכד הברית אשר כרת אתם בחרב : ובחרב אמר ויקח ספר הברית ויקרא בא
באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' כעשה : ואמר ויקח מטה את הדם ויזרק על העם ויאמרו כל אשר דב
דבר ה' כעשה ונטמע ונאח ויאמר הכה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה ודברי הברית
הם טישמעו לקול ה' ויעשו מצותיו והוא יהיה להם לאלהים והם יהיו לו לעם : ובאמרו הזאת כמו שכתוב ב
בתורה ודברת אתה ונביאי האמת האחרים עמך כי היה צפניה טנתכבא בימי יאשיהו ואולי היו אחרים את' לו
טיאמרו דברי הברית לאיש יהודה וליטעבי ירושלם : וזכר להם הברית לפי שהברית הנא דבר קיום אשי' בין

נבער כל אדם מדעת חוביש כל צורף מפסל
 כי שקר נסכו ולא רוח בס : חבל המה מעשה
 תעתועים בעת פקדתם יאבדו : לא באלה חל
 חלק יעקב כי יוצר חבל הוא וישראל שבט נח
 נחלתו יהוה צבאות שמו :
 אספי מארץ כנעתך ישבתי במצור : כי כה א
 אמר יהוה הנני קולע את ישרי הארץ בפעם
 הזאת והצרתם להם למען ימצאו : אוי לי על
 שברי נחלה מבתי ואני אמרתי אך זה חלי וא
 ואשאנו :

ברקיס למטר עשה : ועוד פלא גדול עושה ביריד
 המטר סינרדים ברקיס עם המטר והברק אש ואו
 המים מכבין אותנו : ומה שאל לקול תתנו הן זחילת
 המטר שמשמעת קול וכן אל כי קול המון הגשם :
 ויוצא רוח מאנצרתיו זכר המטר וזכר הרוח כי בס
 בסבת הנשיאים שמעלה מן הארץ יהיה המטר ויה
 ויהיה הרוח כי שני אידים הם שעולים מן הארץ ש
 שקורא אותם נשיאים לנשיאתם מעל הארץ האחד
 לח והוא הנקרא איד וממנו יהיה המטר והאחר יבס
 וממנו יהיה הרוח והוא הנקרא קיטור : ומה שאמר
 באנצרתיו לפי שהיא מרחפת ואינה נראת כדבר ה

הנתון באוצר : נבער כל אדם מדעת חוביש כל צורף מפסל
 מפסל וכל צורף יבוס לפסלו שלא יוכל לעשות זה וקורא אותנו אליו יש לו להוביש כי שקר נסכו
 לשקר חפה אותנו בזה כי לא יועיל כלום אלא להטעות העם והוא שקר כי לא רוח בס באיליז והוא נסך ו
 וחשק אותם בזה ובכסף ללא צורך : נסכו ענין כסוי וחשוי כמו המסכה הנסוכה ואת קטות הנסך :
 חבל בעת פקדתם יאבדו כמו שאל למעלה יאבדו מארעא ופקדתם היא פקידת ככל שפקד האל עלי
 עונה והחריבנה מדי ופרס ואז באה פקודת האיליז גם כן שאבדו מאלהותם ומעבדותם כמו ש
 שאל כרע כל קורס נכו היו עצביהם לחיה ולבהמה וגו' כלומר ששברו אותם ונשאנו על הבהמות רוצה לומר
 הכסף והזהב טהה : לא כאלה חלק יעקב לא כמו אלה האיליז שהם חלקתם ארץ חלק יעקב כ
 כאלה כי יוצר הכל הוא וישראל טבט נחלתו ואנחנו לא נעבד בלתי כי הוא יוצר הכל וכל זולתו נ
 כוצר וכברא וכחר ישראל לנחלה שיעבדוהו ויהיה הוא חלקם והם חלקתו וחלקו ואע"פ שגלינו לא עצבנוהו
 ובעבור שעצבנוהו בארצנו גלינו ממנו וזה אנחנו מכירים ומודים ה' צבאות שמו : שהוא ארון צבאות מעל
 מעלה ומטה והארון ראוי לעבד לא הככבים טטס צבאותיו כל אלה הדברים טלח ירמיהו הנביא לזכר י
 ישראל אשר בגלות בכל טגלו ראשונה עם יהויכ' שיענו הדברים האלה לכשדים אם ירצו לפתותם בעבדת
 האיליז : והחכם הכוזרי פי בעת פקדתם יאבדו אם תפקדם ותחשט עליהם יהיו לאשם כדבר המזויף טאס
 יחשטו עליו יהיו מוצאים התחבולה אבל הענין האלהי כל אשר תחשט עליו תמצאו כזהב :
 אספי מארץ כנעתך יאמר כנגד בכל אל תתגאו עתה על ישראל בטביל טגלו ביניכם כי לא בצדק
 בצדקתכם ולא תאמרו להם שיעבדו איליזם בעבור שאתם עתה מושלים באמות כי הנה קול
 ה' אומר לך בכל אספי מן הארץ כנעתך ההכנעה שהיית מכנעת העמים אספי אותה ההכנע כי לא תכניעו
 עוד : וענין אספי כענין אסוף ידיך : ויונתן תרגם כנוטי מארעא סחורתך : פי כנעתך מן כנעניה נכבדי
 ארץ יטבת במצו את שאת יוטבת במקו חזק ואת חטבת שלא תטלו בך אומה : מצור ענין חוזק כמו ותכן צו
 מצור לה : וכן תי' דיתבא בתקפא בקריון כריכן : יטבתי כתי' בתוספת יוד כמו אנהבתי לרגש וקרי יוטבת וה
 והענין אחר : ביבא אחר ה' קולע כמו שמשליכין ארץ בקלע יוטלכו כל גוי וגוי ממקומו ויגלו כלס
 לא ישראל בלבד לפיכך אל תרחיבו פה עליה וכן כבא עליה ירמיהו לארץ ולמואב וכן השאר כתי' טבתו
 בפעם הזאת כי כלס לקו על ידי נבוכד נצר ואח"כ לקה הוא ונלכדה בכל בתחלת מלכות בן בנן : והצרת
 להם למען ימצאו אשר דברתי עליהם על ידי עבדי הנביאים למען ידעו כי מאתי הכל : והצרת עני צרה
 וצוקה : והחכם ר' אברהם בן עזרא פי כן כי ה' יביא עליהם קולעים ויצר להם מקומם : והטעם להיותם
 נחבירים במקום אחד למען ימצאו אותם הקולעים : ואח"כ פי סמוך לפסוק הבא אחריו למען ימצאו צרות
 עד שיאמר כל אחד מהם אני לי על טברי כי ישראל לוקין : וית' ואעיק להון בדיל דיקבלון חוביהון והצרת
 מלעיל הטעם בריס : או לי על טברי אמ' הנביא לפי שדבר בפועלנות יוטבי הארץ שאר האמות
 העתידה לבא אל בין כך ובין כך אני לי על טברי כי ישראל לוקים תחלה : נחלה מכתי החית בטנא
 לבדו : נחלה פי' ככאבת כלומר מכה קשה היא ומטבתי מזה חלי טאוכל לסכול אותנו ולא אוכל כי אהלי טדר :

מה לירידי בביתי עשותה המזומתה הרבים ו
ובשר קדש יעברו מעליך כי רעתיכי אז תעלו
: זית רענן יפה פרי תאר קרא יהוה שמך לק
לקול המולה הצית אש עליה ורעו דליותיו : ו
ויהוה צבאות הנטע אתך דבר עליך רעה בג
בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה אשר עשו
להם להבעיסני לקטר לבעל : ויהוה הודיעני
ואדעה אז הראיתני מעלליהם :

מה לירידי בביתי את הנביא מה לירידי בבי
בביתי קרא האל ירידי לפי שהיה מאן
מאנהבי האל את מה לו עוד בביתי ר"ל בבית המק
המקדש כלומר להשרו שכינתו שם : עשותה המזומת
הרבים בעשות כנסת ישראל התועבה את רבים
כלומר עם אלהים אחרים כמו שאמר למעלה כי מס
מספ עריך היו אלהיך יהודה וכיון שהיה הניח אל אחד
ועשתה מזמה את הרבי ועבדה אותה מה לו לירידי
בביתי : ואלו בביתי כמו שאמר לירידי כי יריד הנביא

הוא ולא יירדס וכן בית המקדש בית הנביא הוא ולא ביתם : ובשר קדש יעברו מעליך חוזר לכנסת ישראל ו
ואומר לה את מקרבת קרבנות לרבים שהם אלהים אחרים : ובשר קדש בשר מזבח ה' שהיה קדש או שם קר
קרבנות הקדש טוברים מעליך כלומר כאלו אינם מוטלי עליך לעשותם : כי רעתיכי אז תעלו ואלו טיט לך
באת ורנע לבמה כי בעת שתעשי הרעות אז תעלוי ותשמחי : וית ובשר קדש כמו ואכסי קדש וכמו יבא כ
כל בשר להשתחות שפי בני אדם כלומר החסידים אכסי קדש עברו מעליך לשיכך את עושה המזומתה הכפל
לחזק הענין וכן יטועתה עזרתה : רעתיכי היוד נוספת כיוד נעורייכי תחלואיכי : וית הפסוק כן מה לעמא ד
דהנה חביב קדמי טבין פלחן בית מקדש עבדו עזה למחטא סגיאין מערבין בשר טקוצין עם בשר קדש
וגלג מיניך מן קדש ביטתך בכן הוית תקיפה : ובשר קדש בטעה שחרב בית המקדש מצאו הק"ה לאברהם עו
עמד בבית המקדש ואלו מה לירידי אז לו על עסקי בני באתי את לו בכיך חטאו וגלג את לו ושמא בטוגג
חטאו את לו עשותה המזומתה את לו שמא מעוטס חטאו את לו הרבים את לו היה לך לזכור בשר המילה א
את לו ובשר קדש יעברו מעליך את לו שמא אם המתנת להם היו חוזרים בתשובה את לו כי רעתיכי אז תע
תעלוי את לו שמא אם ושלם אין להם תקנה את לו זית רענן וגו' : זית רענן המטילה לזית לפי שה
שהוא רענן כל זמן וכל ימות השנה עליו לחים : יפה פרי תאר פי יפה פרי יפה תאר ויפה מזכר ע
עמד במקו סנים ר"ל שזריו יפה ותארו יפה : את לכנסת ישראל מתחלה קרא ה' שמך זית רענן כשהיית עוש
רצוני היית כמו זית רענן לא יבול עלהו ר"ל שההצלחה היתה תמידה עמך ואת היית עוש מעשי טובים ויפי
דומי לשירי זית אשר ברטנו והוא שמנו יכבדו אלהים ואנשים : לקול המולה גדולה ועתה גרמו עליך עונך
להביא גוים רבים ישמעו קול המולתם שהיא גדולה ועל ידם הצית אש עליה כאלו אתר עליך כי כן דרך המ
המקרא לדבר בפסוק אחד לכח ושלם לכח כמו שמעו עמים כלם : כי יבטו מאלים אשר חמדתם : וה' הוד
הודיעני אז הראיתני והדומים להם רבים : ורעו דליותיו ואוחס הגוים יטברו דליות הזית שהיית כמטלת בו
ואח"ל פי עליה כמו עלה זית רוצה לומר הצית אש בעליה פי בעלי הזית שהיו רעננים ולחים עתה יצית אש ב
בהם : וכנה הזית בלשון נקבה ואף על פי שהוא לשון זכר כמו שאמר רענן דליותיו : והנה מצאנו גפן בלשון
זכר גפן בוקק ומצאנוהו בלשון נקבה לגפן אדרת כן יהיה זית כמהו : ועוד לפי שהמשיל בו כנסת ישראל
שהיא בלשון נקבה זכר הזית שהו משל לה גם כן בלשון נקבה באלו זכר הכנסה ואחר כך שב לדבר בלשון
זכר בלשון עצמו ואמר דליותיו : המולה כתוב בויו עם הדגש וכמהו מעטים נמצאו באותיות אהוי עם הדגש
זכרנוס בספר מכלל בחלק הקדמון ממנו : ופי המולה כמו מלה וכן קול המולה כקול מחנה ופי הצית הב
הבציר כמו ויצת אש בציון והדומים לו : ורעו פי ויטברו כמו ירעון קדקד ורעו את ארץ אשר בחרב
דליותיו פי ענפיו וקראו בזה הלשון ר"ל מלשון ארוממך ה' כי דליתני שפי רוממתני : וזכר הענפים בזה הל
הלשון ר"ל שאפי הענפים הרמים יטברו והוא משל על ירושלם ובית המקדש : וית הפסוק כן הא באילן זית
דשיר בריוא ויאה בחרווא וסוכיה מטלן באלכיא כן רבי ה' שמך בעממי וכד עבר על אנרית מערי עממין
סגיאין דתקיפין כאשתא ייתן עלך ויתחברן לכון סומסון : ויהוה צבאות הנוטע אותך : לפי שה
שהמטילה לזית ואלו עליה לשון נטיעה כלומר שהסכיך בארץ טובה : כמו שעשה לך טובה בעשותך
טובה כן דבר עתה אליך עי הנביאים שעתיד לבא עליך בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה על בית ישראל
דבר רעה ובאה להם ועליך גם כן דבר רעה ותבא לך : ויהוה הודיעני : פי אח"ל הודיעני שהיו ח
חושבים להאכילני סם המות כמו שאמר בפסוק שאחר זה : את הודיעני כא נאדעה אז ידעתי כי
לא הייתי יודע כי לא היה עולה על לבי כי אני לא הרעתי להם אש אני מוכיח אותם לטובתם אני עושה אז ה

ואמרת אלהם כה אמר יהוה אלהי ישראל א
ארור האיש אשר לא ישמע את דברי הברית
הזאת : אשר צויתי את אבותיכם ביום הוציא
אתם מארץ מצרים מכור חברזל לאמר שמ
שמעו בקולי ועשיתם אתם ככל אשר אצוה
אתכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם
לאֱלֹהִים : למען חקים את חשבועה אשר נש
נשבעתי לאבותיכם לתת להם ארץ זבת חלב
ודבש ביום הזה ואען ואמר אמן יהוה :
ויאמר יהוה אלי קרא את
כל הדברים האלה בערי יהודה ובחוצות ירו
ירושלם לאמר שמעו את דברי הברית הזאת
ועשיתם אתם : כי העד העדתי באבותיכם ב
ביום העלותי אתם מארץ מצרים ועד היום
הזה השכם והעד לאמר שמעו בקולי : ולא ש
שמעו ולא הטו את אזנם וילכו איש בשרירות
לבם הרע ואביא עליהם את כל דברי הברית
הזאת אשר צויתי לעשות ולא עשו :
ויאמר יהוה אלי נמצא קשר באיש יהודה וב
ובישיב ירושלם : שבו על עונות אבתם דרא
הראשונים אשר מאנו לשמע את דברי והמה
הלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם הפרו ב
בית ישראל ובית יהודה את בריתי אשר כרתי
את אבתם : לכן כה אמר יהוה הנני מביא ע
עליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה וזע
וועקו אלי ולא אשמע אלהם : והלכו ערי י
יהודה וישיב ירושלם וזעקו אל האלהים אשר
מקטרים להם וחושע לא ישיעו להם בעת ר
רעתם : כי מספר עריך חיו ארדיך יהודה ומ
ומספר חצות ירושלם שמתם מזבחות לבשת
ומזבחות לקטר לבעל : ואתה אל תתפרל ב
בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה
כי אינני שמע בעת קראם אלי בעד רעתם :

אדם לחברו אם יעשו תנאים כיניהם יעשו ברית
לקיים התנאים כיניהם כל טכן בין האל ובין בני
האדם שראוי לקיים הברית : אל איש יהודה כולל
לכלם כאחד וכן הלסון לומר לשון יחיד על רבים
דרך כלל כמו ויהי לי טור נחמר ואיש ישראל כגס
ורבי כמו הם : ועל יושבי ירושלם כמו ואל יושבי
ירושלם וכן וילך חלקנה הרמתה על ביתו כמו אל
ביתו ותתפלל על ה' כמו אל ה' והדומים להם : וית
ודברתם ותתלליכון נראה שהיה קורא ודברתם ב
בקמץ התיו ואכחנו מצאנו בכל הספרי המדויקים
ודברתם בסגל התיו : ואמרת עוד תאמ'
אליהם הדברים בקללה בארור כ
כמו שנאמר בתורה בסיני ובערבנות מואב תדבר
להם עוד לשון ארור אולי יפחדו וישובו :
אשר ביום הוציא בהר סיני בעת שהוצאתם
מארץ מצרים כי לחתמים יוס טיזאן ממז
ממצרים נעשה זה הברית : ויוס פי במקומות עת
וזמן כמו והיה ביום ההוא טרטי ימי נחרה אפי כו
ביום ההוא : מכור חברזל שהיו טס במצרף הצר
כמו שצורפין הכסף והזהב בכור : נעשיתם אונתם
המנות וזהו שמעו בקולי המנות טיזוס :
למען (ואכן ואמר אמן ה' אמת יהיה זה טיהיה
ארור מי שלא ישמע אל דברי הברית : נה'
לשון קריאה ותפלה כלומר כן יהיה :
ויאמר הוסיף עוד והזהירו לקרא אליהם את
כל הדברים ופי לו כי מה שאת אל א
איש יהודה שלא ימתין להם עד שיבאו לירושלם א
אלא פילך הוא בצרי יהודה ויקרא באזניהם כל ה
הדברים ויאמר להם כלסון ארור ויתרה בהם א
אולי ישובו : וכן מה שיאמר ליושבי ירושלם יאמ'
להם בחנות כפרהסא כנגד כל העם : כי
העד באבותיכם התרתי כשהעלתי אונתם

מארץ מצרים וכן בכל דור ודור עד היום הזה הט
הטכס והעד ששלחתי להם הנביאי להתרנות בכל ב
בקר ובקר בכל יום ויום תמיד : ולא טמעו את
עטו צויתי

כל דברי הברית הקללן טהן תנאי הבר' אם לא ישמעו זהו שאת אשר צויתי לעטו ולא
להם לקיים דברי הברית ולא קיימו ובכלל קיוס הברית עשה ולא תעשה וקיוס הברית קורא מעשה :
ויאמר ה' אלי כמצא קשר יראמן הדומה כי כבואה זו נאמ' בימי יהויקי' : וזהו שאת כמצא קשר כלן מרדו
כי אחר טסכו בימי יאשיהו : שבו על עונות אבתם הראשונים דור אמן ומכסה ואחו ו
וכל הפסוקים עד מה לירידי מבוארים
הארץ באו מצרימה : ופסוק ואהיה אל תתפלל פירשנוהו למעלה : ולמעלה אמ' כי אינני טמע אונתך : והנה
אמ' כי אינני טומע בעת קראם אלי האסיף לומר כי אפי' הם יקראו אלי לא אטמע אליהם שלא אבקס מהם כל
כך הרבו לעשות הרע בעיני להכעיסני לא אוכל להמלט את הפורענות : בעד רעתם על רעתם : וכן בעד
הטלח יפלו : והדומים להם רבים : :

ירמיה

אתה יחזו ידעתי תראני ובחנת לבי אתך
והתיקם בצאן לטבחה והקדישם ליום הריגה
עד מתי תאכל הארץ ועשב כל
השדה ייבש מרעת יושבי בה ספתה בהמות יע
ועוף כי אמרו לא יראה את אחרינתנו : כי את
רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסו
הסוסים ובארץ שלום אתה בטח ואיך תעש
בגאון חירדן : כי גם אחיך ובית אביך גם ה
המה בגדו בך גם המה קדאו אחריך מלא א
אל תאמן בם כי ידברו אליך טובות :

דרך המרובע וכן כל טרם בארץ גזעם וקירוב את
בפיהם אם יקראוך בתפלה או יזכרוך בשכונה ל
לסקר הוא כי אתה רחוק מכליותיהם ואינם חושבי
כי בידך טובתם וטאתה המטיב והמריע : וית קרי
קריבית פתגמי נבואתך בפומהון רחיקא דחלתך
מכליתיהון .. ואתה ה' ידעתי תראני ואתה
ראה אותי במה טאתי ובכתי תוכי אתך ו
ובחנת לבי טהוא אתך לא כלבס טאתה רחוק ממ
ממנו אם כן למה הם בטוב ואני ברע : התיקם כ
כצאן לטבחה כמו עד התיקנו אותם מן העיר : א
אמר אלן השלויס הרטעים התיקם ממקום רבצם
ליום טיהיה בן הרגרב והוא יום החריבן הזמנים ל
לחרב ולא יהיה להם מקום להנצל מן ההרג ואז יודע לעולם כי רטעתם גרמה להם אבל עתה יש מבוכה
בהצלחתם .. עד מתי תאכל הארץ עד מתי יהיה זה טהוקדטו אלה ליום הריגה כטאתאכל הארץ וה
והוא יום החריבן ועשב כל השדה ייבש זה על דרך השלגה וכן ספתה בהמות ועוף ומטני מה תאכל
ותטחת הארץ מרעת יושבי בה כי אמרו הדין כותן טלא ינצלו אלה הרטעים השלויס מיום הריגה כי הם א
אומרים בלנותם לא יראה אחרינתנו אם יאמרו להם נביאי האמת האל יביא אחרינתם לרע אף על פי שהם ט
שלויס עתה והם אומרים לא יראה האל אחרינתנו כי אינו מטגיא בכו ובמעטינו ואינו יודע מה אחרינתנו ס
ספתה ענין כליון כמו האף תספה צדיק עם רטע אלא טהוא פעל יוצא וזה פעל עמד : והנה טאל ירמיהו על
הצלחת הרטעים ולא הטיבו האל .. בי את רגלים פי' אף כי זה הפסוק תשובת טאלתו טלא יהרהר
אחר מדות הק"ב אמ' ועל מה טטאלתני אני מטיבך זה המטל כי אני ראה אותך ברצת עם
רגלים כמותך והלאוך כי רצו יותר ממך ולא היתה בך יכולת להטיגס והלאוך במרובצתם להטיגס ואיך תת
תתחרה את הפגאים ואיך תתערב עם הסוסים לרנן עמהם וזה פי' המטל הנה אתה בין בני אדם כמותך ו
ואיך יודע דעתם וסודותם טהרי אמרו להאכילך סס המות ולא ידעת ולא הרגשת בהם אם לא הודעתך ו
נחתה איך תרצה לדעת דעתי וסודותי בהנהגת העולם בהצלחת הרטעים ורעת הצדיקים בעולם הזה לשיכ
טתוק ואל תהרהר אחר מדותי : והוסיף לו עוד על המטל לדבר לו על הענין עצמו וכלל בו מראש הפסוק ע
ענין עצמו ואמר לו אני ראה אותך חלוט וכלאה בטליחותי וצריך שתחזק עצמך ולבך כי אני ראה כי
רצת את רגלים כמותך והם אנשי עכנות שהם בני מטפחתך ובמדרגה אחת עמך לענין גדולה והם הל
הלאוך והפחידוך להמיתך ואיך תתחרה את הסוסים כטתלך לירושלם שהם טרים גדולים וגם המלך טס א
איך תתנהג עמם צריך אתה שתתחזק טלא תפחד מהם ותדבר להם טליחותי בלא מורא והוסיף לו עוד ואמר
ובארץ שלום אתה בנאח פי' אתה כוטח באנשי עכנות טהיה ראוי שתהיה לך ארץ שלום והיה לך לבטוח בהם
טיגילוך מיר המבקאים להרע לך כי הם קרוביך ובני עירך ומדרך העולם טהקרבנים ובני עיר אחת טב
טכתגדלו ביחד להגן זה על זה וטיתאבהו האחד על חברו עד טיתמסרו למות על אהוביהם או קרוביהם וא
נחתה לא תוכל לעשות זה כי הם מערימים עליך להמיתך ואיך תעשה בגאון הירדן כלומר במקו' שמתגאין
גלי הירדן והוא מטל על טרי יהודה וירושלם : והמטיל בגאון הירדן לפי טהוא הנהר טבתוך אי' כי פרת בג
בגבול אי' הוא : ויתכן לפרטו על כבוכד נצר העתיד להצמיד חיילותיו באי' מעבר לירדן ואח' לנ לירמיהו א
אם אתה מפחד מהם טהם מעטיס איך תעשה במי טהוא דומה לגאון הירדן : ויוכתן ג"כ פי' הפסוק לפי טס
תשובת הטאלה מיוטב על הענין וכן תרגמו דנא תיובתא לירמיה נביא על בעייתיה את דמי ירמיה לגברא
דרהיט עם רגליא ולאי ואיכדין את מדמי למרהט לקבל סוסותא בבקעתא ובארע טלמא את מתרחין וכפיל
ואיכדין את מדמי למעבר לקבל חיות ברא ברנא ירדנא ואם על טכוון דאנא מטיב לנכוכד נצר מלכא ד
דככל רגלאה נביא את חזי ומתמה ומן פון דאנא אחזינך מה דאנא עתיד למעבר לאבהתך צדיקיא ד
דמן עלמא דרהיטו כסוסא למעבר עובדין טבין קדמי ואף אמרית להון דאיייתי על בניכון ברכן וטכוון ה
הא כתיא דנחצין טטוף בירדנא .. בי גס בגדו בך כי היית כוטח בהם ואמרו להאכילך סס המות
קראו אחריך מלא קבון כלומר התקבצו אחריך ליראך ולכהלך אם תתנבא להם : וכן מלא ר

ואני כבש אלוף יובל לטבוח ולא ידעתי כי ע
עלי חשבו מחשבות נשחיתה עץ בלחמו ונב
ונכריתנו מארץ חיים ושמו לא יזכר עוד :
ויהוה צבאות שופט צדק בוחן כליות ולב אר
אראא נקמתך מהם כי אליך גליתי את ריבי:
לבן כה אמר יהוה על א
אנשי ענתות המבקשים את נפשך לאמר לא
תנבא בשם יהוה ולא תמות בידנו :
לבן כה אמר יהוה צבאות הנני פקד עליהם
הבחורים ימותו בחרב בניהם ובנותיהם ימו
ימותו ברעב : ושארית לא תהיה להם כי אבי
רעה אל אנשי ענתות שנת פקדתם :
צדיק אתה יהוה כי אריב אליך אך
משפטים אדבר אתך מדוע דרך רשעים צל
צלחה שלו כל בגדי בגד : גטעתם גם שרשו
ילכו גם עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מ
מכליותיהם :

אז הראיתי מעלליהם כי בזה הראיתי מעלליהם
הרעים אם לי היו רוצים לעשות כן קל וחומר ל
לאחרים : ואמר הודיעני ואמ' הראיתי שלא לכח
ולכח כאחר נכמהו רבים במקרא כמו שכתבנו ל
למעלה : ואני כבש אלוף כמו ואלוף חס
חסר נ"ו החבור נכן שמש ירח : ראובן
שמעון והדומים להם : ואלוף הוא שור כמו אלנפי
מסובלים נכן במשקל אחר סגר אלפיק : וית כאמר
בחיר פי' אלוף תאר לכבש שהיה נכחר כמו אלוף
תימן : אמ' הכבי' אני הייתי עמהם קודם שהודיעני
האל זה כמו הכבש או השור שיובילו אותנו לבית ה
המטבחים לטבוח והוא כשמונליכין אותנו אינו יודע
כי לשחטנו מוליכין אותנו כן אני היו מוליכין אותי ק
קרובי ומיודעי לאכול עמהם לא הייתי יודע כי לה
להמיתני מוליכין אותי : והנה אם לא הודיעני האל
היו ממיתים אותי ומה היו חושבים עלי ואומרים כ
כשחיתה עץ בלחמו ופי' כתרנו כרמי סמא דמותא
במכליה : ואמ' כשחיתה במקו' כשימה כי התשומה
הזאת היתה השחתה : ועץ פי' עץ מות כלומר עץ שהוא סס המות : נכן ויורהו ה' עץ אמרו שהוא עץ מר וה'
כס בתוך כס : בלחמו במאכלו : כי לחם כלל לכל מאכל : מארץ חיים מן העולם הזה : וית מארע ישראל ל
לא יזכר עוד פי' בחיים וכפל הענין במלות טונות : ויהוה צבאות שופט צדק ששטני מהם כי אתה
שופט בצדק בוחן כליות ולב כי אתה בחנת לבם
מהם : אראה נקמתך : כלומר שלא אמות עד שאראה שתקח נקמה מהם : כי אליך גליתי את ריבי אין לי אח
וקרוב לגלות את ריבי כי הם חשבו להמיתני אליך גליתי את ריבי ואתה תקח מטפטי מהם ובאמרו גליתי ד
דברה תורה בלשון בני אדם כי גלוי וידוע לשני : נכן תי' גליתי אמרית : לבן ולא תמות בדינו וא
ואיך אמ' ירמיהו וה' הודיעני והרי היו אומרים לו על פניו כי ימיתוהו אם יתנבא אלא טירמיהו
לא היה חושש למה שהיו אומרים בפניו כי חשב כי זה דרך הפחדה וגזום כי לא יתכן שימיתוהו בגלוי ולא ה
היה מפחד מזה אך שימיתוהו בסתר פי' סס זה היה יכול להיות כי היה דבר שלא היה נודע כי יש סס שמאכ'
איתו שלא ימות מיד אלא עד שמנה או עשרה ימים ואז ימות על הדרך הזה לא היו אומ' כי עי' סס המות מת'
לבן כה אמר ה' הבחורים ימותו בחרב : הבחורים שיבטחו בגבורת' ויצאו להלחם ימותו בחרב בניהם
ובנותיהם ימותו ברעב בעיר : וזכר הבנים ולא האבות כי האבות אם ישיגו דבר מאכל יאכלו ה
הם כי חניהם קודמים לחיי בניהם ולא עוד אלא שיאכלו בשר בניהם ובנותיהם מפני הרעב :

ושארית אנשי עכנות ילקו יותר משאר ישראל לפי שהיה להם להחזיק יד ירמיהו שהם קרוביו ובני עירו
והם היו אומרים להמיתנו אם ינבא בשם ה' : שנת פקדתם שנת החרבן שהיתה שנת תשע עש
עשרה לכבוד כזר שפקד האל עליהם את עונם וחרבה הארץ וגלו הנשארים מן החרב ומן הרעב : ואמר
כי אנשי עכנות לא תהיה להם שארית ואף על פי שנגזרה עליהם גזרה שלא תהיה להם שארית בעת שחלה ע
עליהם הגזרה ולכדו האויבים את העיר עטו תשובה והיתה להם שארית נכן אמרו רז' נכן מצאנו בטוב גל
גלות ככל אנשי עכנות מזה ועשרים ושמה : צדיק אתה ה' כי אריב אליך שאריב אליך כלומר שא
שא אמר שאריב אליך לא יתכן שאתה צדיק ואי'
אדבר עמך כאדם הנשפט על חברו ונשוא ונותן בטענות הנדונים כי אני כבונך בזה מדוע דרך רשעים כ
צלחה כי היו בישראל רשעים מצליחים : וכת' זכאי אתה מלמדן לקבל פתגמך ברם שאלת דיוכין אנא שאל
מן קדמך מה דין ארחת רשעים מלחא וכו' : גטעתם משל על הצלחתם שהיא קיימת והולכת וגר
וגרלה : ובאמרו כטעתם הראה כי טובת הרשעים : תבא להם מאת האל לא שהיא להם דרך מ
מקרה נכן אמ' בתורה ומשלים למאכין אל פניו להאכידו : כתרנומו שרשו מכנין פעל הכבד אשר על דרך ה

כה אמר יהוה על כל שכני הרעים הנגעים ב
בנחלה אשר הנחלתי את עמי ישראל הנני ג
נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש
מתוכם : והיה אחרי נתשי אתם אשוב ורחמ
ורחמתים והשבותים איש לנחלתו ואיש לאר
לארצו : והיה אם למד ילמדו את דרכי עמי
להשבע בשמי חי יהוה כאשר למדו את עמי
להשבע בבעל ונבנו בתוך עמי : ואם לא ישמ
ישמעו ונתשתו את הגוי ההוא נתוש ואבד נא
נאם יהוה : כה אמר יהוה
אלי הלך וקנית לך אזור פשתים ושמתו על
מתניך ובמים לא תביאם : ואקנה את האזור
בדבר יהוה ואשים על מתני :
ויהי דבר יהוה אלי שנית לאמר : קח את הא
האזור אשר קנית אשר על מתניך וקום לך פ
פרתה ושמנהו שם בנקיקי הסלע : ואלך ואט
ואטמנהו בפרת כאשר צוה יהוה אתי :
ויהי מקץ ימים רבים ואמר יהוה
אלי קום לך פרתה וקח משם את האזור אש
אשר צויתך לטמנו שם : ואלך פרתה ואחפר
ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו ש
שמה וזנה גשחת האזור ולא יצלח לכל :
ויהי דבר יהוה אלי לאמר : כ
כה אמר יהוה ככה אשחית את גאון יהודה ו
את גאון ירושלם הרב : העם הזה הרע המ
המאנים לשמע את דברי ההלכים בשרירות
לבם וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולה
ולשתחות להם ויהי באזור הזה אשר לא יצ
יצלח לכל : כי כאשר ידבק האזור אל מתני
איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל ואת
כל בית יהודה נאם יהוה להיות לי לעם ולשם
ולתהלה ולתפארת ולא שמעו : ואמרת אלהם
את הדבר הזה כה אמר יהוה אלהי ישראל כ
כל נבל ימלא יין ואמרו אליך הידוע לא גרע
כי כל נבל ימלא יין :

ויעש באנשים וישראל הם סנקר כרס ה' וחלקת ה'
ואחזל פי זרעו ישראל חטים והוא משל על הממון
הרב שהיו סולחים למלכי מצרי' שהיו להם לעזרה
ושיבאו לעזרתם מפני מלך בבל ובטחונם על מש
משענת קנה רצון זהו וקצים קצרו נחלו ולא יוע
יועילו : נחלו מרוב ממון סנקטו ולא היה ל
להם בו טוס תועלת ופי' בסו מתבואותיכם סווי
כלות יס לכם ליבנס מתבואותיכם שהם קוצים ו
נית לא תהנו דמן לזרעי חטי' על ביאר ולא אסכחי'
למכנס אילהין כובין ומעללתהון לית להון הנאה
ותבהתון בעובדיכון במיתי עליכון תקוף רגוזא
דה' : כה אמר ה' על כל שכני הרעים הם
פלסתי' ועמון ומואב וצר וצידון ואדום ו
סווי סכנים לא' והיו מריצי' להם : ואח' סכני כי יס
ישראל הם חלקתו וכרמו והנה הם סכניו הנוגעים
פי' להרע וכן כל הנגע בהם הנגע באיש הזה כתר'
דינזק וכן הנגעי' דמכזקין : הכני כתסס גס הם יג
יגלו כמו עמי לפיכך אל ישמחו לגלותם אותם מת
מתוך אותם טגלו מביניה' אתון מתוך בטובי טב
עמי : והיה אשוב ורחמתים כמו שכתב ע
עליהם ירמיהו כשכתב על גלותם כב
כבא גס כן על סוכס כמו סכ' והסבתי את טבותי
מואב ואח' ואחרי כן אשיב את טב' בני עמון ואח'
כי כטסבו יהודה ובנימן מגלות בבל טבו גס הם
והיה את דרכי עמי הדלת מעמדת בנציא ב
בשמי חי ה' כי מעת טסבו ישראל מגלות
לא עבדו עז' ולא נשבעו בבעל ואם הם ילמדו דר
דרכם בזה ובה ה' בטול עז' כאשר למדו כי באמת
ישראל למדו לעבד עז' כי אם משכניה' וטבנו בתנ'
עמי כי הרבה נתגירו מהם בטובס מגלותם וטכנו
בתנ' בני ישראל וטכנו יהיה להם בנין ביניה' כלנ'
עמידה וקיום וכת' ויתקיימו : ואם יאבד
טלא יטובו עוד לארצם : ומה טאות
בכבוא' בני עמון ואח' כן אשיב את טב' בני עמון
אותם טלמדו דרכי ישראל אן עדין לא טבנו כדברי
ר' יהושע במחלוקתו טל רבן גמליאל בכרכות :

כה אל' ה' עני' האזן אשר טהיה ממס ועשה כן ירמיהו מה טצוהו האל' והחכס הגדו מורה צדק רמ' במ
זל כת' כי בחלו' טל כבואה היה כל המעשה הזה ומה טאח' לו ובמים אל' תביאם לא ארע בו טעס ע
עדין ואם ר"ל טלא יכבסו אחר טחגרי ימים אל' יחגרו עס הזיע' למה לא אח' לו טלא יכבסו ואם הענין
מפור' ופי' בנקיק הסלע בחור הסלע וית' בטעינו כף גלי ומה טאח' טילך בנהר פרת לטמנו טס לפי שהו' ג
גבול אי' ר"ל כי כטיצו מא' לבכל ישחת באונס לא יצלח לכל דבר לטוס דבר כמו כל מלאכה לא תעשו טנ'
מלאכה כל חלב וכל דס טוס חלב וטנס דס : המאנים טס תאח' האחר מאן בצרי' לסיכך הוא בקב
בזכנן האלף בטנ' ופתח : ויהי כאזור ופי' ויהיה באונס טזכר את גאון יהודה ואת
גאון ירשלים : ואמרת כל נבל ימלא יין אמור להם גס כן זה המשל : והככל הוא כלי חרש

עזבתי את ביתי נששתי את נחלתי נתתי את ידידות נפשי בכף איביה: היתה לי נחלתי ב באריה ביער נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה: העיט צבוע נחלתי לי העיט סביב עליה לכו אספו כל חית השדה התיו לאכלה: רעים רב רבים שחתו ברמי בססו את חלקתי נתנו את חלקת חמדתי למדבר שממה: שממה לשממה אכלה עלי שממה נשמה כל הארץ בי אין איש שם על לב: על כל שפים במדבר באו ש שודדים כי חרב ליהוה אכלה מקצה ארץ ועד קצה הארץ אין שלום לכל בשר: זרעו ח חטים וקצים קצרו נחלו ולא יועילו ובשו מת מתבואתיכם מחרון אף יהוה:

מלא רעים קבוצ רעים שיתקבצו אחרי האריה אל תאמן בס אש יקרבוך וידברו אליך טובות אל תא תאמן בס כי סקר הם דברים כי דעת כרי שתקר' אצלם ותהיה בבתיהם לאכול ולשתות עמהם ודע ודעתם להאכילך או להטקותך סס המות וית ודאצ ירמיהו בעי עליהן רחמין אחר ובית אבןך אף א אנון סקרו כך אף אנון אמרו עלך מלין ביטין וכו' ורבי האי פי מלא מן המלות שמפרשים אותן בהפסכ כלומ' חסר בכל דבר כמו שאומרי' לסמיה ס סני כהור' ואח' פי מלא מן אשר מלאו לבו אומ' עליך שלא בפניך שאין לך טוס יראה בעולם שהס אומרים לך לא תכבא בטס ה' ולא תמות בידינו וא' ואצתה מוסיף עוד להכבא ולא תפחד מן המיתה ..

אכדתו: את ביתי זה בית המקדש נחלתי זה ישראל

עזבתי את ביתי את האל כארס הכנהס על אב

כשטי אהבתי אהבה עזה ועצה בצונותיה נחתיה בכף איביה .. היתה באריה ביער כשטנאג הארי ביער ונותן קול ויטמעו העוברים וסבים הקול יעזבו דרך היער את נחלתי כי היתה לי כמו האריה ביער הטנאג כלילה ונתינת קולה ושאגתה היא צעקת הענוקים מפני ה החמס או נתינת קול עברי ע' בבתי האלילים כמו טנאג במעשה אליהו עס אחאב ויקראו בטס הבצל מה מהבקר ועד הצהרים לאמר הבצל עכנו ואמ' ויקראו בקול גדול: על כן טנאגתיה ונטטתיה כי כלאתי כטנאג עוד מעטיה הרעים .. העיט טניהס ההא בפתח כי היא לאלה: ופי' אח'ל השסוק כן העיט צבוע בדרס חללים יהיה סביב על נחלתי טבחרתי לי ואח' טישבצו העיט יבאן כל חיות השדה לאכול כמו טל' אספן כל חית השדה התיו לאכלה: אחר לעופות אחר טתאבצו אתס לכו אספן כל חית השדה ב בעבור כי כן מנהג העופות יבאו על החללים תחלה כי הם יראן בעופסס כמו טאמ' באשר חללים טס הוא והחיות ראות העופות צבועים מדרס החללים ויתורו מקומן: התיו ההא תמורת אלף אחיו אקחה יין טובו א אחיו וענינו כמו באן: והחיות הן מאל על האמות טבאן עס כבוכד נצר להחייב ירנאלס כאלו עטן להס א אות והרימו להס נס טיבאן מאל העיט הצבועות לחיות והוא דבר הנבואה .. רעים רבים מלכי גוים טבאן עס כבוכד נצר והמלך כמו הרועה לצאן וכתי' מלכין סגיא' קטלן עמי כרמי ישראל כמו טאמ' כי כרס ה' צבאות בית ישראל כשסן רמסן .. שממה כבוכד נצר ואצ' פ' שלא זכרן הרי זכר רועים רבים וה' היה בראשס והוא טס החלקה לטממה אכלה עלי טממה טס תאר כנסת ישראל טהיא טממה ת האכלה עלי על טממותיה לאמר טאני השימותיה: כי אין איש טס על לב למה חרבה כי אין איש מהס טס על לב דברי ותיכחתי שהייתי מוכיח אותס: ע' הנביאים ולא טמן על לבס ולא טמענו אליהם: ותי' ארי לית דמטני דחלתי על לב .. על כל שפים במדבר מקוס מרעה הבהמות יקרא מדבר כמו טפי: וטפס הס המקומות הגבוהים כמו הרים ונבעות גס לטס טהוא מן היטוב באן שודדים חרב לה אכלה כמו אוכלת אמר בזה ובזה כמו אט אכלה אכל ברוב יאמר על מטקל פעלת: וההרג הוא אכילת החרב כמו ו חרבי תאכל בשר בזה וכזה תאכל החרב: מקצה ארץ ועד קצה הארץ כי גס בטאר המקומות תהיה כי בכ כלס פטטה יד כבוכד נצר וחברו לה כי הוא העיר את חרבו עליהם והנביא התנבא על אחת מהן טרס בא לה הפורענות כמו טכתוב בזה הספר והו טאמ' אין טלוד לכל בשר .. זרעו חטים וקצים ק קצרו: אחר הנביאים זרעים חטים בכס ישראל טאתס נקראים חלקתי כמו טאמר למעלה ו והנה הנביאים זרעו בחלקה חטים והס דברי הנבואה וקצים קצרו כי לא צמחו להס בחלקה כי אס קוצים אלו הס מעשים רעים טדומין לקוצים: נחלו ולא יועילו ונחלו הנביאים על זה כי לא הועילו מעשיהם: ו נבאן מתבואותיכם היה להס לנביאים בשט מתבואותיכם טהיו מיחלים טהיו חטים והיו קוצים: ונחלו הס הנביאים על זה מחרון אף ה' מפחדס מחרון אף ה' העתיד לבא עליהם מפני מעשיכם הרעים: ואמר ירמ ירמיהו מאל זה על החלקה כמו טאמ' יטעיהו מאל דומה לו על הכרס טאמ' ויטעהו טורק ויקן לעשות ענבים

מה תאמרי כי יפקד עליך ואת למדת אתם ע
עליך אלופים לראש הלא חבלים יאחזוך ב
כמו אשת לדה : וכי תאמרי בלבבך מדוע קר
קראוני אלה ברוב עונך נגלו שולך נחמסו ע
עקביך : היהפך בוש עורו ונמר חברבורתי
גם אתם תוכלו להשיב למודי הרע : ואפיצם
בקש עובר לרוח מדבר : זה גורלך מנת מדיך
מאתי נאם יהוה אשר שכחת אתי ותבטחי ב
בשקר : וגם אני חשפתי שולך על פניך ונראה
קלונך : נאופיך ומצהלתיך זמת ונותיך על
גבעות בשדה ראיתי שקוציך אוי לך ירושלם
לא תטהרי אחרי מתי עוד :

אשר היה דבר יהוה אל ידמיו על ד
דברי הבצרות : אבלה יהודה ושעריה אמללו
קדרו לארץ וצוחת ירושלם עלתה :

ולפי דעתי כי סאו וראו אמר למלך ולגבירה סזכר
כי להם היה העדר כי הם הרועים ומה סזכר בלשו
נקבה הוא כנגד כניסת הטרים הגדולים טגלו עס
יהויכין החרט והמסגר טגס להם הוא העדר והם ב
בכלל הרועים אמר טאו עיניכם וראו הבאי מצפו
ראו הכטדים הבאים מצפון להגלותכם איה העדר
נתן לך ראי העדר טנתן לך להיות רועה עליהם ו
והיו כאן תפארתך איה הם עתה כי לא תרעס עוד
מה תאמרי כי יפקד עליך : יפקוד האויב עליך
כלומ' טיבא עליך להגלותך ולהחריבך מה
תאמרי אז וית ארי יסער עלך חובך לל יפקד האל
אבל לענין הפסוק נראה מה טפירטכו טהרי אומר
ואת למדת אותם עליך אלופים לראש ואמר מה תא
תאמרי כי יפקד עליך האויב כי את למדת אותם לה
להיות עליך אלופים ולהיות לך לראש כי אחז טלחו
למלך אשר עבדך ובכך אתי עלה והוטיעני מכף ו

מלך ארס ומכף מלך ישראל הקמים עלי. אמר את גרמת לך טיגלך אלה ויחריבך כי את הרגלת אותם על
עליך כי רחוקים היו מארצך מה תאמרי כטיבא להחריבך כי כבר באו להוטיעך. הלא חבלים יאחזוך. כ
כטריאי זה יאחזו אותך חבלים כמו אשת לדה. האטה העומדת ללדת וזה הענין יתהפך כי כאמר כי צירים
וחבלים יאחזוך. יאחזוך החית בחטף סגל. לדה יתכן טיהיה טס כמו מלידה ומבטן. ויהיה אשת סמוך גם
אשר טיהיה לדה תאר כמו נכח אין ללדה. ויהיה אשת מוכרת כמו אשת יפת תאר. וכי תאמרי נגלו
טולך. טולי הבגר הם התחתונים וכטיהפכו למעלה הנה הם נגלים והלובש נגלה.

נגלתי טולך על פניך. והנה אחר טיהפכו הטולים העקבים נגלים. נחמסו כמו נגלו וכך ויחמסו כגן סכה
ויגלה וזה הוא מטל על כנסת ישראל טיהיה כסתרת תחת כנפי האל וככבדת בארצה ועתה היא גולה והוסר ס
סתרה מעליה והנה היא גלויה ונגלה קלונה לעין כל בארצות נכרים. ויהיפוך כי דבר טבעי הוא ה
השחרות בכניסו ואינו דבר מקרי ולא יסור ממנו לעולם וכן החברבורן.

יוכל לסור מכס כאלו הוא טבעי בכס כל כך למדתם והרגלתם עצמכם במעשה הרע עד טטב אלכם דבר
טבעי. למדי כמו למוד מדבר מורגל. הרע מקור כמו ואס הרע תריע. וית כוטי הידואה חברבורותיו כ
כתמיו. וית טלטי רקמתיה. ואפיצם לפיכך אפיץ אותם מהרה בקלות כקס עובר לרוח מדבר. פירן
כקס טהוא עובר מהרה בצבו.

למקום רחוק כמו המדבר גס יט מדבר בין ירושלם ובבל. וזה מנת מדיך. כמו מדותך. או יהיה מ
מדה מחובר בלשון זכרים כמו טער הפנים כן יאמר מן

מדיך. ופי במדה טמדדת מדדתי לך את טכחת אותי ואני טכחתי אותך פגית אלי עורף ולא פנים ואני הסת
הסתיתי פני מדיך והיית לאכול ומצאוך צרות רבות ורעות וזה גורלך ומכתך מאתי. וגם אני מבואר
הוא. נאופיך כבר פירטכו כי כל ענין הכאוף הוא מטל לעז. ומצהלותך. טהיית טמ

טמחה על מעשיך הרעים. לא תטהרי אחרי מתי עוד. לא תטהרי אחרי טכטמאת ואס תאמרי
טתטהרי מתי עוד כיון טלא תטהרי קודם טתגלי. וית לא תרכן עוד כעץ לך ארכא יומין סגיאין. אשר
היה הבצרות האחד בצרה. וית מזה לעתות בצרה הבית טרט ופירטכו יוקר המאכל והוא הרעב.

ובמאכל אחי ובטנת בצורת והוא מלטון לא יבצר מהם ענין מניעה כי הרעב מפני מניעת הנאמים. וב
וכאמרו בלשון רבים בצרות רונה לומר יוקר מעות ויוקר פירות. והיה דבר ה' אליו קודם היות הבצורות
כי יהיה ואמר לו בכבואה כך. אבלה יהודה. ענין הטחטה כמו אבל תירוט אמלל יצהר. וית את
אתאכלו דבית יהודה. וטעריה אמללו. על דרך כל טעריה טוממים. רונה לומר אין יוצא

ואין בא בהם. או טעבתי הזקנים מטבת בטערים כמו טאמר זקנים מטער טבת. וית

ואמרת אלחם כח אמר יהוה הנני ממלא את
את כל ישרי הארץ הזאת ואת המלכים היש
הישרים לדוד על כסאו ואת הכהנים ואת הג
הנביאים ואת כל ישרי ירושלם שברון : וגפ
ונפצתים איש אל אחיו והאבות והבנים יחדו
נאם יהוה לא אחמל ולא אחוס ולא ארחם מ
מהשחיתם : שמעו והאזינו אל ת
תגבהו כי יהוה דבר : תנו ליהוה אלהיכם כב
כבוד בטרם יחשך ובטרם יתנגפו רגליכם ע
על הרי נשף וקויתם לאור ושמה לצלמות וש
ישית לערפל : ואם לא תשמעוה במסתרים ת
תבכה נפשי מפני גוה ודמע דדמע ותדר עיני
דמע כי נשבה עדר יהוה : אמר
למלך ולגבירה השפילו שבו כי ירד מראש
מראשותיכם עטרת תפארתכם : ערי הגבס
סגרו ואין פותח הגלת יהודה כלה הגלת של
שלומים : שאי עיניכם וראי הבאים מצפון א
איה העדר נתן לך צאן תפארתך :

והנכל היה להם משל לסני דברים האחד כי כמו
טהנכל ימלא יין וכן כלומר ימלא בתוכו ושהוא נב
נכלע בדפניו כן יהיו מלאים טכרון מכל צד והם
והטכרון הוא משל לרב הצרות כי כמו שהטכור
טאין בו דעת לא ידע מה יעשה כן מי שתכפוהו ה
הצרות הוא כהל נכדהס ולא ידע מה יעשה : והד
והדבר השני שנמשל בנכל כי כטיכה אדם נכל ב
בנכל ינפצו טכריו וכן כתוב לשון כפון בנכלים
כמו שכתוב ונכליהם ינפצו : כן יהיה מריבה כי
ביניהם על רוב צרותיהם אפי' האבות עם הבני
ינופצו איש באחיו והנה יסחתו עי' האויבים ועל יד
ידי עצמם : שמעו אל תגבהו לא תתנאו
ותחשבו עצמכם : כי המוסר והחכמה ע
עמכם ואינכם צריכי' לשמוע מוסר האל עי' נביאיו
לא תעשו זה ותנו כבוד לאלהיכם ואל תבזוהו שלא
לשמוע דבריו אלא תנו לו כבוד בטרם יחשך יחש
יחשך עליכם השמש כלומר טידמה לכס היום לי
לילה מרוב הצרות ובטרם יתנגפו רגליכם על הר
הרי נשף על הרי חשך : כי נשף פי לילה : ואל הרי
בשתחשבו להטוב כאדם הנטוב בהרים כן תחשבו להטוב בעור מנרים או על ההרים עצמם יתנגפו ר
רגליכם כמי שהולך בחשך טתנוף רגלו באבן כמו טנבא עליהם יטעיהו משא בהמות נבב כמו טפי וקויתם
לאחר עי' מנרים וטמה לצלמות האל ימים אותה התקנה לצלמות : וטית לערפל כפל ענין במלות טונות : י
יטית כתן פי כמו ימים וקרי וטית והוא מקור והענין אחד : ואם לא תשמעוה את הנביא אס לא ת
תשמעו זאת הנבואה טאני אומר לכם מפי האל ית' במסתרי
ובכית הכשש במסתרים היא הדאגה : מפני גוה מפני גאותכם טאין אתם רוצי' להטפיל עצמכם לשמוע ד
דבר ה' כמו טל להס ואל תגבהו : גוה כמו גאה : וית' קרס דיעדי מכבין יקר בון : ודמע תדמע כשטי ת
תבכה במסתרי : ועיני תדמע בגלוי כי אפי' ראה טנעבה עדר ה' שהיה האל להס רועה ועתה כטטס כי לא טמ
טמעו לו והניחם ביד טובים : ותרד כל כך תדמע עיני עד טתרד בדמע : אומר למלך ולגבירה זה
הזנוי אינו לאדם מיוחד אלא לכל מי טיהיה : וכן ראה ריח בני קול אומר קרא
והדומים להס והמלך והגבירה הס יהויכין ואמו שהס גלו ראטוני עם הגבורי' והחרט והמסגר : הטפילו ט
טבו כאילו את טבו בטפל כי הטפילו פעל עמד כמו כי הטפילו ותאמר גוה או יהיה פעל יוצא ופי' הטפילו כ
כטאכס וטבו על הקרקע : כי ירד מראשותיכם בפלס ממלכותיכם האחד מראשה בפלס ממלכה והוא טס
לרטות ולממלכה ואל ירד ואל מראשותיכם לשון רבי רוצה לומר טוס רטות לא כטאר לכם אלא הכל ירד כי
אף בגלותם לא כהגו כזס מנהג מלכים טהרי נתנו יהויכין כבי' הכלא כאחד העס : עטרת תפארתכם כפל
עבי ב'טט ואל ירד לשון זכר ומראשותיכם ועטרת לשון נקבה ר"ל דבר מראשותיכם : וכן כי יהיה נערה יעשה
מלאכ' אשר כמהו לא כהיתה והדומי' לו וכזה כוכל לתקן גם לשון רבוי אבל עני' טוב הו' מה טכת' בו : ערו
הטוב תי' קרני דרומא ועל ערי יהודה אומ' כי חלק יהודה היה בדרן' או' כמו טכת' וזכרו כזה הלשון
משני הטסו הבא אחריו טזכר כטו הבאי' מצפון כי המחריבי' והמגלי' יבאו מצפון סגרו ואין פותח ר"ל חרב
כי העיר החרבה אין יוצא ואי' בא אין סוגר ואי' פותח ובאמרו סוגר ר"ל שלא יכנס אדם טס וכן אמ' בזה הל
הלשון בחרבן הארץ כנבואת יסעיהו סגר כל בית מבא הגלת יהודה כלה ואע"פ שלא הגלתה כלה עד צדקי'
כיון טגלה מלכה והוא יהויכין הרי הוא כאלו גלתה כלה כי סופה לגלות בקרוב והגדולים טבהס גלו עם יח
יהויכין : הגלת טלומים כפל ענין ב'טט כי טלומים כמו כלס רוצה לומר טלמים : וכן מוסר טלומנו עליו כ
כמו מוסר כלנו : וית' רבוי מלת טלומים וכלל בו טני ענינים גלו טלמא אתקבלו תוטלמת עובדיהו' : הגלת
מטטטו הגלתה כמו והרצת את טבתותיה : והרצתה : שאו עיניכם כתוב טאי וראי כנגד הכנסה כמו
תכלית הטסוק : וטני הטסוקים הבאים אחריו וקרי טאן וראן כנגד הרבים הטרימים : ולפי דעתי

ירמיה

כה אמר יהוה לעם הזה כן אהבו לנוע רגליהם לא חשבו ויהוה לא רצם עתה יזכור עונם ויפקד חטאתם : ויאמר יהוה אלי אל תתפלל בעד העם הזה לטובה : כי יצומו אינני שמע אל רנתם וכי יעלו עליה ומנחה אינני רצם כי בחרב וברעב ובדבר אנכי מב מכלה אתם : ואמר אהה אדני יהוה חנה הנ הנביאים אמרים להם לא תיראו חרב ורעב לא יהיה לכם כי שלום אמת אתן לכם במ במקום הזה : ויאמר יהוה אלי שקר הנביאים נבאים בשמי לא שלחתים ולא צויתם ולא דברתי אלהם חזון שקר וקסם וא ואלול ותרמות לבם המה מתנבאי לכם : לכן כה אמר יהוה על הנביאים הנבאים בשמי וא ואני לא שלחתים והמה אמרים חרב ורעב לא יהיה בארץ הזאת בחרב וברעב יתמו הנ הנביאים חהמה : והעם אשר המה נבאים ל להם יחיו משלכים בחצות ירושלם מפני הר הרעב והחרב ואין מקבר להמה המה גשיהם בניהם ובגתיהם ושפכתי עליהם את רעתם :

וכל שכן האורח'טכטה בעיר ללון בה לכד כי הוא עובר אורח שאינו חושט בטובתה וברעתה ואתה דומה להם בענין הזה בהסתירך פניך מהארץ ול לא תחוש לצרתה ולך הארץ ואנחנו גרים בה ותנ ותנשים עמך או אתה דומה בענין הזה כאיש נד נדהם ונבהל לא ידע מה לעשות או כגבור אמר כגבור כי בידו התנועה ויש עת שלא יוכל להושיע בגבורתו : ואתה בקרבנו ה ואיך תוכל להעלים ע עיניך מצרותינו ושמך עלינו נקרא כי אנחנו נק נקראים על שמך עס ה לפיכך אל תניחנו וברע שמשך משותף בשמנו ישראל : נדהם פירושו לפי מ מקומו נבהל : ואח"כ כתב כי מפרט אותו מן הע הערבי למי שהוא מכוסה לב מחלי מדהוס :

בה אמר ה' כן אהבו לנוע כמו שאהבו הם ל לנוע כן אעשה עמהם כי הם הולכים ל למצרים ולאשור לבקש מהם עזר מאויביהם ולא בטחו כי ורגליהם לא חשכו מלכת אע"פ שהיו מוכ מוכיחים אותם הנביאים כמו שאת להם ועתה מ מה לך לדרך מצרים לשתות מי שיחור ומה לך ל לדרך אשור לשתות מי נהר ואע"פ כן לא מנעו רג רגליהם מלכת וכיון שאהבו לנוע אני אכיעס ואב

ואבלס בין העמים ואם תאמר מה תשובה היתה זאת לדברי ירמיהו כי הוא היה מתפלל על הרעב נאמר כ כי אע"פ שהיה מניעת גשמי' אם היו יכולין לצאת לארצות הגוים להביא תבואה לא היה הרעב כל כך גדול אבל האויבי' היו באי עליהם בכל יום ולא היו יכולי לצאת לפיכך היה רעב לפיכך השיב לו האל על טלוט האויבי' בהם ויגלו אותם וכי כך הרעב והחרב עליהם לפיכך את עתה יזכר עונם כלומ' עתה קודם הגלו' יזכר עונם ברעב ויפקד חטאתם בחרב וית' הפסוק כן כדכ' את' ה' לעמא הדין ארי כמה דרחימו כן את' אתפרע מנהון לאגליותהון מארע בי' טכנתי וכמה דהוון מערבין בפלחן טעותא ומבית מקדשי רגלהון לא מנעו וקדם ה' לא רעוא בהון כן יסער חוביהון ויתפרע עויתיהון : ואבר ה' לטובה לפי שהקפ טהתפלל על מקצתם לרעה והם רצו להמיתו ואח' אראה נקמתך מהם ואח' התיקס כצאן לט טבחה והקדיטס לוי' הריגה לפיכך את' לו לטובה אל תתפלל עליהם : בי יצומו כשיקראו צו' ויתענו ויתפללו איכני שומע אל רנתם פי אל צעקתם כמו קומי רני בלילה ואח' אל רנתם והוא לא ה הזכי תפלה וצעקה אלא הצום לפי שאין צום בלא תפלה וצעקה : ורצם ורצה אותם כלומ' עולתם ומנחתם לא יהיו לרצון לפני : ואבר מה יוכל ישראל לעשו' אם הנביאי מטעי' אותם ואומ' להם לא תיראו חרב ורעב : שלום אמת שלום של קיימא : ואבר ה' חזון שקר כי לא ראו זו בכבואה והם א אומ' כי בכבואה ראו אותה וקדם ואח"כ נתרמית

כי יש אכט' שיטפע עליהם הכח הטכלי בכח המדמה עד שידברו עתידות ויחלמו חלומ' צודקו ומזה הכת היו כביאי הבעל ומפני זה היו מאמיני' בהם ויקרא זה העני קסם ויקרא בעליו קסם וכ' בלעס הקוסם : וית' כי חזה בכוכבי' יקרא קוסם ואח"כ ותרמות כתו' בוי' וקרי ב"ד והענין אחד ואח"כ הוא דבר שאינו זה שהם אומ' חרב ורעב לא יהי' זהו דבר שאי' כי באמת יהיה הרעב והחרב ותרמי' לבם : מרמה חושבי' כלבס כיון שחושבי' אותנו שאנו צודקי' בדברינו כמו שנסו אותנו בקצת העתידו' נאח' להם שלא יפחדו מדברי ירמיהו כי אנחנו ראינו בכבואה כי לא ראינו חרב ורעב וניסיה להם מעשיהם כדי שנהיה נכבדי' בעיניה' ונאחבי' להם והיו תרמי' לבס שהם חושבי' לרמות העם בדבריהם מתנבאי' לבס את' לבס וכלל הנביאים עמה' כמ' שהוא היה כולל עצמו בכלל ישראל באח' כי רבו משובותינו וגו' : לבן יתמו הנביאי' ההמה ר' ראשונה ולקו הם בחרב וברעב בעבו' שהם החטאו' את ישראל : ודעם אע"פ שהיו מטעי' אות' כבי' השקר היה להם לבחון בין נביא האמת לנביא השקר כי נביא האמת מעמיד אותם על תורת משה ונביאי השקר מיטי' ע'ו' שהוא בטול התורה ואע"פ שהם צודקים בקצת דבריהם בעתידות היה ב ד ב

ואדיריהם שלחו צעוריהם למים באו על גב גבים ולא מצאו מים שבו בליהם ריקם בשו ו והכלמו וחפז ראשם : בעבור האדמה חתה כי לא היה גשם בארץ בשו אכרים וחפז ראשם : כי גם אילת בשדה ילדה ועוזב כי לא היה דשא : ופראים עמדו על שפים שאפו רוח בתנים כלו עיניהם כי אין עשב : אם עונ עוננו ענו בנו יחזה עשה למען שמך כי רבו מ משובותינו לך חטאנו : מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ ובא וכארח גטה ללון : למה תהיה באיש נדהם כ בגבור לא יוכל לחושיע ואתה בקרבנו יחזה ו ושמך עלינו נקרא אל תניחנו :

וית וקדויהון חריבא : קדרו לארץ הסערי על דרך מטל או פי יסבי הסערי על דרך יטבו לארץ ידמו וית ואתחפיואן אפיהון ככרוס אוכמין כקדרה ואת ואתרטישו לארעא ונחת ירוטלס עלתה על דרך ו ותעל טועת העיר השמימה לל יסבי העיר יוטבי ירוטלס : ואדיריהם הגדולים טלחו צע צעיריהם חוץ לעיר לראות אס ימצאו מים באו על החפירות טדרך למצא בהם מים המתכנסים טס מי גשמים או סיהיה טס מקו מים לעומק המקום והנה לא מצאו מים לפיכך ה היה להם בטת טטבו כליהם רקי כלומ טבו ריקס כמו טכ באיוב טטו כי בטח ופי טבו כליהם טבו עס כליהם או פי טבו על הכלים כלומ עי מטיב ו וכן אפוד ירד בידו לבלתי באו אל הכלי : צעוריה

כתי וקרי ביוד וטניהם ככונים במטקל השמות אלל טהקרי יותר מבואר כי נמצא צעיר ביוד ולא נמצא צעור ביוד : בעבור האדמה חתה בעבור טעס הפסוק טעליו למה חפז ראשם בעבור טהאדמה ח חתה ונטברה כי לא היה גשם בארץ או טעס בעבור לסוף הפסוק הזה טאלו בטו אכרים חפז ראשם היה מלרע : בארץ לל באי : אכרים הם עובדי הטדות : בי גס אילת אפילו האילת ילדה הע העפרים ועזבה אותה מחסרון מרעה כי לא היה דשא ועזבה אחרת ולא חטטה על ילדיה אצ"פ טהיא רחמנית והלכה להחיות את נפשה : עזב מקור במקום עבר כאלו א אר ועזבה : וכן והחיות רצוא וטוב כאלו אמר רצו וטבו : ופראים טפים חסד יוד הרבים מהם מהמכתב וכבר פרטנו טפירוטו המקומות הגבוהים ועמידתם עטבים בטוס מקום וילכו טס וטאית הרנו פיר בפסוק טרא למוד מדבר : טס אל על הפרט טאית רנו בלא סמיכה אל אחר והנה טמך אותם אל התנים כראה כי עקר הטאיתה היא בתנים וכן הוסיף המתה המתרגם טס ואל כדורא : ובאמרו טאלו רנו לל כי לא היה להם הנאה בעמדם על הטפים אלל טאית ה הרנו כלו עניהם כי אין עטב כאלו כלו עיניהם מרוב הביטס למרחוק ולא ראו עטב : וזה היה באי עונט עונותיהם ביטוב ובמדבר וטאר הגוי היה להם טבע וזה היה להם בעמים לאות לקבל עונט עונותיהם מאת האל כמו טאל ויהי כך לאות ולמופת : אם עונינו ענו בנו אל הכביא בראותו בטבוא הרע טיהיה אול לאל כולל עצמו בכלל ישראל עשה למען טמך וכן אל מטה רבי וסלחת לעונינו ולחטאתינו ונחלתנו אל אס עונינו ענו בנו העידו ב בנו כי בהיות מניעת הגטס בארצנו ולא בארצות הגוים הם העידו בנו כי עליהם אנו לוקים ואצ"פ כן עטה למען טמך הנקרא עלינו כי רבו משובותינו לך חטאנו אמת כי הדין עליך להעניטנו כי רבו משובותינו מטיביתנו טמרדנו כך ככמה דברים : בעבור אלהי אחרי ובהרבות החמס וטמוע לכביאי הטקר ולא לל לכביאי האמת לפיכך אל כי רבו ואצ"פ עטה למען טמך הנקרא עלינו טאלו נקראי עס ה : עונטו חכר יוד הרבים : מקוה ישראל כי אצ"פ טסרו מדרכיך לך הם מקויו ובכל דור ודור אתה מקוה ישראל ואתה מושיענו בעת צרה אצ"פ טהצרה תבא להם בעונט אתה מושיעם ותרחס עליהם גכ עתה בזמן הזה הושיעם ורחס עליהם ולא יכלו ברעב : למה תהיה כגר בארץ במקומו רבי דברה תורה בענין הבירא כלטו בני אדם ויחסה אותו בראו וטטמע ובריוח וביד וברגל כדברי בני אדם והכל דרך מטל לה להבי בני אדם ובכל מקו רחקו אונכו מתרגס התורה : ויונתן בן עוזי מתרגס ספרי הנביאי רחק מעל הב הבירא יחסי התארים וענין הפסוק גכ וטאר אחרינו הסב יונתן הדבר הנאל על האל על ישראל ראה לרחק מעליו ית אפי דרך דמיון ותרב כן סבור ישראל פרקיה בעדן עקא למה יחול רגז עלנא ואנחנו כותבתין בארעא וכעדי ארחא דסטא למבתא למה יהא רנוזק עלנא ואנחנו מטלטלי וטביקי ואת כגבר דיכיל ליפרק ואת הו דטכנתך ביכנא ה וטמך עלנא אתקרי לא תטבקינא : ופטט הפסוקי כן הוא : רבזה תהיה כגר בארץ כי מי טהוא גר בארץ ואינו מאזרחי הארץ ומתושביה אינו חוטט בענין הארץ מה יהיה בה כי אס הוא בה היום לא יהיה בה למחר וכל

ירמיה

ויאמר יהוה אלי אם יעמד משה ושמואל לפ
לפני אין נפשי על העם הזה שלח מעל פני וי
ויצאו: והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת
אלהם כה אמר יהוה אשר למות למות ואשר
לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי
לשבי: ופקדתי עליהם ארבע משפחות נאם י
יהוה את החרב להרג ואת הכלבים לסחוב ו
ואת עוף השמים ואת בהמת הארץ לאכל ול
ולחשחית: ונתתים לזועה לכל ממלכות הא
הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה ע
ל אשר עשה בירושלם: כי מי יחמד עליך י
ירושלם ומי יגוד לך ומי יסור לשאל לשלום ל
לך: אתה נששת אתי נאם יהוה אחור תלכי ו
ואט את ידי עליך ואשחיתך נלאתי הנחם:
ואזרם במזרה בשערי הארץ שכלתי אבדתי
את עמי מדרכיהם לא שבו: עצמו לי אלמנו
אלמנותו מחול ימים חבאתי להם על אם ב
בחור שדד בצהרים הפלתי עליה פתאם עיר
ובהלות: אמללה ילדת השבעה נפחה נפשה
באה שמשו בעד יומם בושח וחפרה ושארית
לחרב אתן לפני אויביהם נאם יהוה:

ויאמר ה' למה תרבה בתפלה לכני כי אם יצ
יעמד משה ושמואל לפני בתפלה שהיו ג
גדולים ממך אם יעמדו הם לפני איך נפשי על הע
העם הזה: נפשי לל רצוני כמו אל תתכני בנפש
צרי: וזכר משה ושמואל שהיו לניס וכביאי והגדול
סבכביאים אחר משה רבי היה שמואל וכן אמר משה
ואהרן בכהניו ושמואל בקראי סמו ונאמר כי נאמן
שמואל לכביא לה ונאמר ולא הפיל מכל דבריו אר
ארצה: טלח מעל פני ויצאו סלחם מעל פני ויצאו
נאמן הצנוי כנגד יחזקיהו כאלו אמר אם בידך לסלחם
טוב שתסלחם משתתפלל עליהם: והיה כי
יאמרני אשר למות: אמרני רל כל
המאמר בפסוק זה קשה מחברו חרב קשה ממות
אי בעי אימ'ס ברא האי קא מנוול והאי לא מנוול: ו
נאיבעי אימ' קרא יקר בעיני ה' המותה לחסידיו: ר
רעב קשה מחרב סברא האי קא מצטער והאי לא
מצטער נאמן קרא טובי היו חללי חרב מחללי רעב
טבי קשה מכולם כלתו איתנהו ביה: ופקדתי
משפחות על דרך הסאלה כלומר
ארבע מיני פורעניות: לסחוב כי דרך הכלבים ל
לגרר הנבלה באכלס אותה: ונתתים לזו
לזועה כתיב וקרי לזועה והעני אחד

אלא שהם שני טרשים והם ענין התנודה בגלל מנשה כי הוא הנהיג את יהודה במעשים רעים ודס נקי טפ
טפך עד שאלא ירושלם חללים כמו שכתוב וית על דלא תבנו במנשה בר חזקיהו: בי מי יגוד לך כ
כמו לנוד לו ולנחמו: וענין כחמת האבל וספור הצרות עמו ובא בזה הלשון לפי שהמנחמים כ
כדין ממקומן זה תפה זה מפה לכח האבל אמר מי יחמל ומי יגוד לך ומי יסור לשאל לך כי את גרמת חר
חרבך סנטטת אותי לפיכך תלכי אחור ולא לפנים: את כלאתי הנחם כמה פעמים נחמתי
על הרעה אשר דברתי לעשות להם ולא עשיתי כלאתי
מהם: ואזרם כמו טורים התבואה במזרה כן אזרם בשערי הארץ כלומר בגלותם אפיצם בכל
פרי הארץ: נאמן בשערי במקום בערי כי דרך השער נכנסין ויוצאין בעיר וכן אמר ב
בכל באי שער עירן כל יצאי שער עירן וכת' בכל קרני ארעא וכן תרג' במקומות רבים בשעריה בקרנהא:
נאמן ואזרם על עשרת השבטים סבלו כן שכלתי אבדתי עליהם ואעפ' כן שבטי יהודה שראו מדרכיהם
הרעים לא שבו נאמן שכלתי כי בניו היו: עצמו לי יבא זה הלשון בענין הכמות והאיכות ואמר לי
ל' כי אני מצר עליהם ורבו אלמנותיו בעיני
וזה היה בימי אחז שהרג פקח בן רמליהו ביהודה וצארים אלף ביום אחד ונשארו הנשים אלמנות: וה
נחמתי להם על אס בחור שדד בצהרים על קהלת בחורים הבאתי שדד כלות כי לא באו בלי לה כגנבים א
אלא בצהרי ולא הועילה לבחוריו גבורתם אס ל' קהלה או משפחה כמו שנקראת אונ ואומה בחור על דר'
כלל כמו בחורים וכן שם מאות רכב בחור וכת' איתיתי על סיעת עולמיהון בזוזין כבטהרא הפלתי עליה
פתאם עיר ובהלות עליה על האס שזכר הפלתי עיר ל' חרבן הערים ובהלות כמו פתאם כמו ויבהילו את
המן מהרניהו ללכת פתאם וכאלו אמר הפלתי עליה פתאם ובהלות עיר והכשל לחזק הענין כמו פתאם פתאם
נאמן פי עיר טונא מן יהי ערך וית איתיתי עליהון משריון בתכיף ונכולא בקרניהון: אמר לה יל
ילדת השבעה וילדת בני רבים והיא כנסת ישראל וטבעה ענין רבני במקומות לא חשבון
וכן עד עקרה ילדה טבעה טבע יפול צדיק וקס טבע כחטאיתכס: נפחה נפשה ענין דאבון כמו מפח כ
נפש באה שמשו בעד יומם על דרך משל מר' הצר' כמו שאל' ג' על הצר' חטך השמש בצאתו באה כתוב
בא קרי והשמש ימצא לטון זכר ולטון נקבה: בושח וחפרה כפל ענין במלות טונות: ושאריתם השארית ט
טלא ילכו בגלות אתן לחרב: ויש לפרש ושאריתם בניהם כמו שם ושאר:

ואמרת אליהם את הדבר הזה תרדנה עיני ד
דמעה לילה ויוםם ואל תדמנה כי שבר גדול
נשברה בתולת בת עמי מכה נחלה מאד: אם
יצאתי השדה והנה חללי חרב ואם באתי ח
העיר והנה תחלואי רעב כי גם נביא גם כהן
סחרו אל ארץ ולא ידעו: הכאם מאסת את
יהודה אם בציון געלה גפושך מדוע הבתנו ו
ואין לנו מרפא קוה לשלום ואין שוב ולעת מ
מרפא והנה בעתה: ידענו יחזה רשענו עון א
אבותינו כי חטאנו לך: אל תנאץ למען שמך
ואל תגבל כסא בבודך זכור ואל תפר בריתך
חיש בהבלי הגוים
אתנו: מנשימים ואם השמים יתנו רביבים חלא א
אתה הוא יחזה אלהינו ונקוה לך כי אתה עש
עשית את כל אלה:

היה לכם להחזיק זה בקסם לא בכבואה כיון שדב
טדבריהם לבטול תורה והיא עז טאפי יעשו אותך
ומנפתיים אמרה תורה יומת כי דבר סרה וגו' וקיום
האותך והמונפתי את הכתו הטע כי מכסה ה' אלהיכם
אתכם: ואי מקבר להמה זה יהי עונש עונש מוסף
על היסורי והמיתה נטיהם כי היו נטמעות ונפתות
לדברי סקר יתיר מן האנשים: ובניהם ובנותיה
הקטנים בעונש אבתיים כי כן הוא המטפט מאת
האל ית' שהוא אל אמונה ואין עול: ואמרת

אתה תאמר להם זה הדבר שאתה בוכה
עליהם תמיד ומצטער על שברם שאתה ראה טיב
עליהם בכבואה ותאמר להם שאתה ראה גם כן ח
חללי חרב מבחון ותחלואי הרעב מבפנים וזה לה
להפחידם אולי יסבר לבם ויכנעו בטמעת את ח
הדברים האלה: בתולת בת עמי עד שתגלה היא כ
כמו הבתולה שלא ידעה איש ולא שלט עליה וכן הי'

דומה לבתולה כלומר שלא שלטו עליה הגוים להגלותה מארצה עד עתה ותהיה ככנעת להם בגלותה כמוה
הבתולה כשנכבשה: מכה נחלה מכה קשה בחולי גדול: אם תחלואי רעב סם תאר על מטקל ותע
ותעלולים ימלטו בם: וזכר החולים מפני הרעב ולא זכר

מהמתים: כי גם נביא גם כהן נביא מנביאי הסקר כהן מכהני הלויס שהיו בהם רעים כמו טאמ' כי גם א
אחיק ובית אביך גם המה בגדו בך: סחרו אל ארץ ולא ידעו סבבו ללכת לגלות אל ארץ אחרת ולא ידעו לא
הרגישו בעצמם עד שגלו כי אע"פ שהיה מתנבא על הנביאים שיתמו בחרב וברעב מהם גלו בימי יהויכין
כמו שכתוב שהיו מתנבאים סם בגולה: ואמ' גם רל גם הם גדולי העם כי גלו עם יהויכין החרט וז
והמסגר: ובאמרן סחרו לפי שהחולך דרך רחוקה אי אפשר שלא יסוב הדרכים כי אין כל הדרך ישרה:

וית' ארי אף ספר אף כהן אצפניאן לסחוריהון ועל די בארעא לא בקרו: חמאם מאסת: חזר
הנביא להתפלל עוד ואע"פ טאמ' לו האל אל תתפלל בעד העם הזה על מקצת העם

סב להתפלל: אם בציון אם בינוסבי כיון כתרנו כי לא דבר עד עתה על החרבן אלא על צרת היוטבי בה
הכיתנו מכת רעב ואין לנו מרפא כי אין מטר: קוה לשלום מקור אם נקוה שלום מהאמות טכנינו ונלך
ונטבר בר בארצם: ואין טוב סו טובה לא יבא לנו מטר: ולעת מרפא מרפא מצרת הרעב ומצרת האויב
והנה בעתה והנה אנחנו נבעתים מצרת טניהם: וית' ולעדן סליחת חובין והא פורענות חטאין: ומקצת זה
הפסוק הוא פסוק למעלה בשר' אסף אסיפס ויט ביניהם סנו מעט הראטון לעת וזה ולעת: הראטון מרפה

בה' זה מרפא בא'לך: ידענו וידענו ג' עון אבותינו כי חטאנו לך אנהנו והם זה
והדין עליך לפקד עלינו עונם ועונינו כי אחזנו מעטיהם הרעים בידינו וזכר בפסוק המר

המרדים והוא טאמ' רשענו וזכר הזדונות והוא טאמ' עון וזכר ג' הסגנות והוא טאמ' חטאנו לך: אל
תכאץ אע"פ כן למען סמך עסה ואל תכאץ: אל תכבל כסא כבודך אל תפילהו לארץ כי כסא כבודך הוא

ירושלם אל תפילהו ותנבלהו בהיות יושביה נעזבים אין פונה אליהם: זכר כלומ' זכור ברית אבות ואותו ה
הברית אל תפירהו אהנו: וכת' יעול דוכרן קיים אבהתנא קדמך לא תטני קימך עמכא: חיש למי כ

נצטק על המטר אלא לך: היס בהבלי הגוים מנשימים פי' נותנים בטם ואם השמים יתנו רביבים
אפי' השמים והוא הדקיע סנותכים המטר: וכי השמים הם הנותכים המטר וזלתך זה אינו טהרי אתה עונכם

כשתרצה שלא יתנו מטר אם כן אי' נתינת המטר ברשותם וברצונם: וכן אתה פותחן כשתרצה: הלא אתה הוא
ה' אלהינו הנותן מטר לפיכך עלינו סנקוה לך סתתן מטר כי אתה עשית את כל אלה מכיעת הגשמים אתה ע

עשית אותה טעצרת הגשמים שלא יתנו מטר והארץ שלא תתן את יבולה וזהו טאמ' את כל אלה: וכן אמר כ
בכבואת זכריה כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והטמי יתנו טלס והנחלתי את טארות

העם הזה את כל אלה הנה את' את כל אלה על מכיעת הגשמי שלא יתנו מטר והארץ לא תתן את יבולה:

ירמיה

ויאמר יחזה אלי אם יעמד משה ושמואל לפי
לפני אין נפשי על העם הזה שלח מעל פני וי
ויצאו: והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת
אלהם כה אמר יחזה אשר למות ואשר
לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי
לשבי: ופקדתי עליהם ארבע משפחות נאם י
יהוה את החרב להרג ואת הכלבים לסחוב ו
ואת עוף השמים ואת בהמת הארץ לאכל ו
ולהשחית: ונתתים לזועה לכל ממלכות הא
הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה ע
ל אשר עשה בירושלם: כי מי יחמל עליך י
ירושלם ומי יגוד לך ומי יסור לשאל לשלום ל
לך: אתה נששת אתי נאם יחזה אחור תלכי ו
ואט את ידי עליך ואשחיתך נלאתי הנחם:
ואזרם במזרה בשערי הארץ שכלתי אבדתי
את עמי מדרכיהם לא שבו: עצמו לי אלמנו
אלמנותו מחול ימים חבאתי להם על אם ב
בחור שרד בצהרים הפלתי עליה פתאם עיר
ובהלות: אמללה ילדת השבעה נפחה נפשה
באה שמשו בעד יומם בושח וחפרה ושארית
לחרב אתן לפני אויביהם נאם יחזה:

ויאמר ה' למה תרבה בתפלה לככי כי אם יע
יעמד משה ושמואל לפני בתפלה שהיו ג
גדולים ממך אם יעמדו הם לפני אין נפשי על הע
העם הזה: נפשי לל רצוני כמו אל תקני כנפט צ
צרי: וזכר משה ושמואל שהיו לויס וכביאי והגדול
סבכביאים אחר משה רבי היה שמואל וכן אמר מ
ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו ונאמר כי נאמן
שמואל לכביא לה ונאמר ולא הפיל מכל דבריו אר
ארצה: טלח מעל פני ויצאו סלחם מעל פני ויצאו
נאמן הצנוי כנגד יחזקיהו כאלו אמר אם בידך לסלחם
טוב שתסלחם משתתפלל עליהם: וזה כי
יאמרני אשר למות: אמרני ר"ל כל
המאמר בפסוק זה קשה מחברו חרב קשה ממות:
אוי בעי' אית' סברא האוי קא מכוול והאוי לא מכוול: ו
נאיבעי אית' קרא יקר בעיני ה' המותה לחסידיו: ר
רעב קשה מחרב סברא האוי קא מצטער והאוי לא
מצטער נאמן קרא טוב' היו חללי חרב מחללי רעב
טבי קשה מכולם כלהו איתנהו ביה: ופקדתי
משפחות על דרך הסאלה כלומר
ארבע מיני פורעניות: לסחוב כי דרך הכלבים ל
לגרר הנבלה באכלס אותה: ונתתים לזו
לזועה כתיב וקרי לזועה והעני'

אלא שהם טבי שרשים והם ענין התנודה בגלל מנשה כי הנא הנהיג את יהודה במעשים רעים ודס נקי ט
טפך עד שמלא ירושלם חללים כמו שכתוב וית על דלא תבן במנשה בר חזקיהו: בי מי יגוד לך כ
כמו לכוד לו ולנחמו: וענין נחמת האכל וספור הצרות עמו ובא בזה הלשון לפי שהמנחמים כ
כדין ממקומן זה מפה וזה מפה לנחם האכל אמר מי יחמל ומי יגוד לך ומי יסור לשאל לך כי את גרמת חר
חרבך סנטטת אותי לפיכך תלכי אחור ולא לפני: את כלאתי הנחם כמה פעמים נחמתי
על הרעה אשר דברתי לעשות להם ולא עשיתי כלאתי על זה לא אוכל עוד להנחם אלא אפרע
מהם: ואזרם כמו טזורים התבואה במזרה כן אזרם בטערי הארץ כלומר בגלותם אפיצם בכל
פרי הארץ: נאמר בטערי במקום בערי כי דרך השער נכנסין ויוצאין בעיר וכן אמר ב
בכל באי פער עירן כל יצאי פער עירן וכת' בכל קרני ארעא וכן תרג' במקומות רבים בטעריה בקרוהא:
נאמן ואזרם על עשרת הטבטים טגלו וכן שכלתי אבדתי אומר עליהם ואשפי כן טבט יהודה טראן מדרכיהם
הרעים לא טבו נאמן שכלתי כי בכיו היו: עצבו לי יבא זה הלשון בענין הכמות והאיכות ואמר לי
ל' כי אני מצר עליהם ורבו אלמנותיו בעיני אלמנותו כת' בלא יוד וקרי ביווד וימצאו רבי כמהו
וזה היה בימי אחז שהרג סקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד ונטארו הנשים אלמנות: וזה
והבאתי להם על אם בחר שרד בצהרים על קהלת בחורים הבאתי שרד כלומ' כי לא באו בלי לה כנגבים א
אלא בצהרי ולא העילה לבחורי גבורתם אם ל' קהלה אן משפחה כמו שנקראת אנס ואומה בחור על דר'
כלל כמו בחורים וכן טס מאות רכב בחור וכת' איתיתי על סיעת עולמיהון בזוזין כבטהרא הפלתי עליה
פתאם עיר ובהלות עליה על האם טזכר הפלתי עיר ל' חרבן הצרים ובהלות כמו פתאם כמו ויבהילו את
המן מהרניהו ללכת פתאם וכאלו אמר הפלתי עליה פתאם ובהלות עיר והכפל לחזק הענין כמו פתע פתאם:
נאמן פ' עיר טונא מן ויהי ערך וית' איתיתי עליהון מטריין בתכיף וחבולא בקרוניהון: אמללה יל
ילדת הטבעה וילדת בני רבים והיא כנסת ישראל וטבעה ענין רבוי במקומות לא חטבון מכוון
וכן עד עקרה ילדה טבעה טבע יפול צדיק וקס טבע כחטאיתכס: נפחה כנפשה ענין דאבון כמו מפח כ
נפס' באה טמטה בעוד יומם על דרך משל מרן הצרן כמו טאמ' ג' על הצרן חטך השמש בבאתו באה כתוב
בא קרי והשמש ימצא לשון זכר ולשון נקבה: בוטה וחפרה כפל ענין במלות טונות: וטאריטם השארית ט
טלא ילכו בגלות אתן לחרב: ניש לפרט וטאריטם בניהם כמו טס וטאר:

ואמרת אליהם את הדבר הזה תרדנה עיני ד
דמעה לילה ויומם ואל תדמנה כי שבר גדול
נשברה בתולת בת עמי מכה נחלה מאד: אם
יצאתי השדה והנה חללי חרב ואם באתי ח
העיר והנה תחלוני רעב כי גם נביא גם כהן
סחרו אל ארץ ולא ידעו: הכאם מאסת את
יהודה אם בציון געלה נפשך מדוע הכתנו ו
ואין לנו מרפא קוה לשלום ואין שוב ולעת מ
מרפא והנה בעתה: ידענו יחזה רשענו עון א
אבותינו כי חטאנו לך: אל תנאץ למען שמך
ואל תגבל כסא כבודך זכור ואל תפר בריתך
איתנו: חיש בהבלי הגוים
מנשימים ואם השמים יתנו רביבים חלא א
אתה הוא יחזה אלהינו ונקוה לך כי אתה עש
עשית את כל אלה:

היה לכם להחזיק זה בקסם לא בכבואה כיון שר
טדבריהם לבטול תורה והיא עז שאפי' יעשו אותן
ומנפתיים אמרה תורה יומת כי דבר סרה וגו' וקיום
האותן והמופתין את הכתן הטע' כי מנסה ה' אלהיכם
אתכם: ואי מקבר להמה זה יהי עונם עונם מוסף
על היסורי והמיתה נסיהם כי היו נשמעות ונפתות
לדברי סקר יותר מן האנשים: ובניהם ובנותיה
הקטנים בעונם אבותיהם כי כן הוא הממשט מאת
האל ית' שהוא אל אמונה ואין עול: ואמרת

אתה תאמר להם זה הדבר שאתה בוכה
עליהם תמיד ומצטער על שברם שאתה ראה טיב
עליהם בכבואה ותאמר להם שאתה ראה גם כן ח
חללי חרב מבחון ותחלוני הרעב מבפנים וזה לה
להפחידם אולי יסבר לבם ויכנעו בשמעם את ה
הדברים האלה: בתולת בת עמי עד שתגלה היא כ
כמו הבתולה שלא ידעה איש ולא טלט עליה וכן הי'

דומה לבתולה כלומר שלא טלטו עליה הגוים להגלותה מארצה עד עתה ותהיה נכנעת להם בגלותה כמו ה
הבתולה כשנבעלה: מכה נחלה מכה קשה בחולי גדול: אם תחלוני רעב סם תאר על משקל ותע
ותעלולים ימשלו בם: וזכר החולים מפני הרעב ולא זכר

מהמתים: כי גם נביא גם כהן נביא מנביאי הסקר כהן מכהני הלויים שהיו בהם רעים כמו שאמ' כי גם א
אחיד ובית אביך גם המה בגד בך: סחרי אל ארץ ולא ידעו סכבנו ללכת לגלות אל ארץ אחרת ולא ידעו לא
הרגישו בעצמם עד שגלו כי אע"פ שהיה מתנבא על הנביאים שיתמו בחרב וברעב מהם גלו בימי יהויכין
כמו שכתוב שהיו מתנבאים סם בגולה: ואמ' גם רל גם הם טהם גדולי העם כי גלו עם יהויכין החרט וה
והמסגר: ובאחריו סחרי לפי שהחולך דרך רחוקה אי אפשר שלא יסוב הדרכים כי אין כל הדרך ישרה:

וית' ארי אף ספר אף כהן אצפניאז לסחוריהון ועל די בארשא לא בקרו: חבאם מאסת: חור
הנביא להתפלל עוד ואע"פ שאמ' לו האל אל תתפלל בעד העם הזה על
סב להתפלל: אם בציון אם ביושביו ציון כתרנו כי לא דבר עד עתה על החרבן אלא על צרת היושבי בה:
הכיתנו מכת רעב ואין לנו מרפא כי אין מטר: קוה לשלום מקור אם כקוה שלום מהאמות טכנינו ונלך
ונטבר בר בארצם: ואין טוב סו טובה לא יבא לנו משו' צד ולעת מרפא מרפא מצרת הרעב ומצרת האויב:
והנה בעתה והנה אנחנו נבעתים מצרת טניהם: וית' ולעדן סליחת חובין והא פורענות חטאין: ומקצת זה
הפסוק הוא פסוק למעלה בשר אסף אסיפס ויט ביניהם סנו מעט הראשון לעת וזה ולעת: הראשון מרפה

בה"א וזה מרפא באלף: ידענו וידענו וידענו גב עון אבותינו כי חטאנו לך אנהנו והם והד
והדין עליך לפקד עלינו עונם ועונונו כי אחזנו מעשיהם הרעים בידינו וזכר בפסוק המר

המרדים והוא שאת רשענו וזכר הזדונות והוא שאמ' עון וזכר גב הסגנות והוא שאמ' חטאנו לך: אל
תכאץ אע"פ כן למען שמך עשה ואל תנאץ: אל תגבל כסא כבודך אל תפילהו לארץ כי כסא כבודך הוא

ירושלם אל תפילהו ותגבלהו בהיות יושביה נעזבים אין פונה אליהם: זכר כלומ זכור ברית אבות ואותו ה
הברית אל תפירהו איתנו: וכת' יעול דוכרן קיים אבהתנא קדמך לא תטני קיומך עמכא: חיש למי כ
כצעק על המטר אלא לך: היס בהכלי הגוים מגשמים פי' כותנים גשם ואם השמים יתנו רביבים

אפי' השמים והוא הרקיע סנותנים המטר וכי השמים הם הנותנים המטר וזלתיך זה אינו טהרי אתה עוצרם
כשתרצה שלא יתנו מטר אם כן אי' נתינת המטר ברשותם וברצונם: וכן אתה פותחן כשתרצה: הלא אתה הוא
ה' אלהינו הנותן מטר לפיכך עלינו סנקוה לך שתתן מטר כי אתה עשית את כל אלה מכינת הגשמים אתה ע
עשית אותה טעצרת הגשמים שלא יתנו מטר והארץ שלא תתן את יבולה וזהו שאמ' את כל אלה: וכך אמר ב
בכבואת זכריה כי זרע השלום הגשן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמי יתנו טלם והנחלתי את טאריה
העם הזה את כל אלה הנה את כל אלה על מכינת הגשמים שלא יתנו מטר והארץ לא תתן את יבולה:

למה היה כאבי נצח ומכתי אנושה מאנה הר
הרפא היו תהיה לי כמו אכזב מים לא נאמנו
: לכן כח אמר יהוה א
אם תשוב ואשיבך לפני תעמד ואם תוציא י
יקר מזולל כפי תהיה ישובו המה אליך ואתה
לא תשוב אליהם : ונתתיך לעם הזה לחומת
נחשת בצורה ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כי
אתך אני להושיעך ולהצילך נאם יהוה : והצ
והצלתך מיד רעים ופדיתך מכף עריצים :
והי דבר יהוה אלי לאמר :
לא תקח לך אשה ולא יהיו לך בנים ובנות ב
במקום הזה :

אלא כדרך יסבתי כי אני מתבודד בבית מפני ירך
לל מפני יד הנבואה כמו היתה עלי יד ה' וכתי' מן ק
קדם מימר פריש יתיבית וכן תרג' כי זעם מלחמתי
ארי נבואה דלוט מלחמתי : ויש לפרש מפני ירך מכ
מכתך כמו הנה יד ה' הויה והמכה והזעם והכאב ה
הוא בזותם אותנו וקללם אותנו עד שהיו מכים אותנו
כמו סכתוב : למה היה למה בדגש ומלע
ומלעיל על ההא והוא אחד מן החמט
נצח עולמי ותמידיו שלא יפסק כי בכל יום ויום א
אני במריבה וכאלו מכותי מאכה הרפא ולטון מחל'
כאמר על דרך מליצת הסיר כי אין למכה רצון ל
למה היה זה מה עון יס' ב' היו תהיה לי כמו אכזב
והנה אתה תהיה לי כמו אכזב רל' כמו מקור אכזב
וכמו מים לא נאמנו סיבטח אדם שימצא מים ויכזבו כלומר יפסקו והנה לא נאמנו והענין אחד כשנל במ
בתלות טונות ובאמרו אכזב וזכר התאר ולא זכר המתאר כן דרך הכתוב במקומות כמו כעדר הקצובותו
ומאכלו בריאה והדומים להם : ואמר המטל כנגד האל בעבור שאמר לו בתחלת נבואתו ואני הנה נתתיך
היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחומת נחשת וגו' והנה הם מחרפים ומכים אותי ואף על פי שאלו נכלח
ונלחמו אליך יהיה דעתו שהמלחמה ההיא לא תהיה תמידית אלא טהיה לה הפסק ובראותו כי לא היה לה הפ
הפסק כתרעם על האל ואמר למה היה כאבי נצח היו תהיה לי כמו אכזב : אכזבה כמו אכזבה מכותיה וכאב
אכזב רוצה לומר חוקה וכבדה : ואכזב האלף נוספת והוא תאר כמו כזב והוא בטקל ארבע : ויונתן הוסיף
לא יהא מימרך לי כזבין כמבוע דפסקין מוהי : לכן כה אמר ה' אש תשוב ואשיבך לפני תעמד אמר
לו האל דברת כנגדי דברים אשר לא כן באמרך היו
תשוב בתשובה ותתחרט על מה שאמרתי אני אשיבך בתשובה ואסלח לך ותעמד לפני כבתחלה והעמידה ל
לפני ה' היא התפלה וההודאה לפניו וקבול הנבואה כמו שאלו אש יעמד מזה ושמאל לפני : ואברהם עודכן
עמד לפני ה' ולא יאמר זה הלטון אלא בכביא ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ואם תטריח עצמך עליהם ל
להחזירם למנוח ותוציא יקר מזולל שתוכל להשיב הרשעים שהם זוללים להשיבם טובים ויקרים כפי תהיה
מה שתגזר ותאמר יתקיים כאלו הכי אמר אותנו כמו שאלו הנביא ולא הפיל מכל דבריו ארצה וית
דעות מימרי תתקיים : ויהי כפי תהיה כמאמרי תהיה כמו שאמרתי לך לעיר מבצר ולחומת נחשת יטובו ה
המה אליך ואתה לא תשוב אליהם אבל זה השמר לך שלא תשיב לדעתם בהשתדלותך עמהם שאלו יטעוך ב
ברב דבריהם וטענותם זה השמר לך השתדל עמהם שיטובו המה אליך והשמר שלא תשוב אתה אליהם :
ונתתיך אמר לא אהיה לך כמו אכזב אלא כמו שאמרתי לך בתחלה כן אעשה שאתנך לעם הזה לח
לחומת נחשת בצורה ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כי אני לא אמרתי שמלחמתם אליך תהיה לזמן ו
ואתה לא הבינות היטב דברי אלא כמו שהבטחתך כן אקיים כי לא יוכלו לך להמיתך אבל הם ילחמו אליך
בין בדברים בין במכות ובין בזיון כל זמן שתוכיחם וכל זה הטורח תסבול להשיב אלי כי אש לא תשיב
כלם אי אפשר שלא תשיב מקצתם כמו שראינו שאמרו מקצתם כשרצו להמיתו אמרו הטרים אין לאיש הזה מ
משפט מות כי בטס ה' אלהינו דבר אלינו ואש תטריח בזה ולא תחוש להרפתם וגדופם תקבל זכר מאתך :
והצלתך מיד רעים ומכף עריצים שרוצים להמיתך : והי דבר ה' לא תקח לך אשה יש הנה
מבוכה למה צוהו האל שלא יקח אשה ולא יוליד בכים ובנות לפי שנגזרה גזרה
על הבנים ועל הבנות הילודים במקום הזה שימותו ברעב וכי לא היה כדאי ירמיהו שיחיו בבני בזכותו וה
והנה הקטנים אינם מתים אלא בעון אבותיהם וירמיהו לא היה לו עון שימותו בבני בעונם : ועוד אע"פ ש
שנגזרה גזרה שימותו בחרב וברעב הגזרה על קצתם ולא על כלם כי גס גלות כגזר עליהם והנה כאמר ב
בנבואת יחזקאל על ירושלם והנה נותרה בה שלטה המוצאים בכים ובנות ועוד שגס על האבות ויגל האמ
האמו גזר שימותו ולא מתו כלם שהרי גלו מהם וכענין הזה כאמר בנבואת יחזקאל אש בני ואש בני יצילו
המה לבדם וינצלו ולמה לא הצילו האבות הנדויים את בניהם שהרי הם כמותם כי אין לבני הקטני חטא

אוי לי אמי כי ילדתני איש ריב ואיש מדון לכל
 הארץ לא נשיתי ולא נשו בי בלה מקללני :
 אמר יהוה אם לא שרותך לשוב אם לא חפג
 חפגעתי כך בעת רעה ובעת צרה את האויב :
 חירוע ברזל ברזל מצפון ונחשת : חילך ואצ
 ואצרתך לבז אתן לא במחיר ובכל חשאתיך
 ובכל גבולך : והעברתי את אויבך בארץ אשר
 אשר לא ידעת כי אשר קדחה באפי עליכם תו
 תוקד : אתה ידעת יהוה זכרני
 ופקדני והנקם לי מרדפי אל לארך אפך תק
 תקחני דע שאתי עליך חרפה : נמצאו דברך
 ואכלם ויהי דבריך לי לששון ולשמחת לב כי
 נקרא שמך עלי יהוה אלהי צבאות : לא ישב
 ישבתי בסוד משחקים ואעלה מפני ירך בוד
 ישבתי כי זעם מלאתני :

אוי לי אמי איש ריב ואי מדון כי כלם מריבים
 עמי ומדון כמו ריב לא כשיתי ולא כשו כי
 לא כשיתי בהם טהי תובע הלואתי מהם ויקללני
 בעבור זה וגם הם לא כשו כי טהיו תובעי הלואתי
 ממני ולא ארצה לתת להם ובעבור זה יקללני אין
 טוס דבר מכל זה אלא טסונאים אותי מפני טאני
 מוכיח אותם לטובתם כלה מקללני הורכבה המ
 המלה מטני טרטים מן קלל ומן קלה כי הם טני ע
 ענינים הקללה היא הפך הברכה והקלון הוא הפך
 הכבוד : וכן אמר הנביא כלה מקללני ומקלני והו
 והורכבו טניהם כאחד ואמר במלה אחת טני עני
 ענינים לקצר הלסון ולצחותו והומרה הא קלה בו
 בוית כמכה התחלפה במקומות ולולי טהחליפנה ו
 וקראו למד הפעל בקריאה לא היה כבר במלה ענין
 קלה : אמר ה' אמר לי האל כשהייתי מתר
 מתרעם עליהם טסופי יהיה לטוב וא

ואם לא כעין סבועה כמו אם לא פויתי ודומיתי אם לא כאשר דמיתי כן היתה טריתך כמו טריתך וחירקה
 התינו במקום סגל וכן תי ותפוצותיכם חירק התינו במקום סגל : ואף טאר נעלם מהמכתב וכן וגם כל טרית
 ישראל כמו טארית וטאריתך ענינו אחרייתך כלומר מה טיטאר לך מהזמן בבארעתם : וכת' אם לא סופך יה
 לטב אם לא הטבעתי כך בעת רעה ובעת צרה מהאויב בעת רעת האויב ליטראל וצרתם אטביע כך את ה
 האויב והוא ככוזר ארץ יפגע כך טעטטה הטוב וטיטאר בעיניך אם לטבת אם ללכת כמו טכתוב הטבעתי בט
 בפעל יוצא כלומר טטימנו טיטבע כך ויבקט מתיך טעטטה איזה דבר טתרצה : וית' אם לא ייתן ויטעון מי
 מייך בערן דאיתי עליהן טכאה ויעיק להן בעיל דבכא : ויש לפרט הטבעתי ענין טביעת החרב ויהיה ה
 הטסוק חלוק אם לא טריתך יאמר כנגד הכביא אם לא הטבעתי כך יאמר כנגד יטראל כי גס לפי הראטון יא
 יאמר חילך וטצרתך כנגד יטראל : ויט טאריתך הטריתך מן מטרה קטרין כמו טאל לו נכוזר ארץ הכה טת
 פתחתך היום מן הויקיס אשר על ידיך : טריתך כטוב בוית וקרי בוית והענין אחר וטותיות אהוי מתחלפות :
 חירע מן תרעס בטטט ברזל ענין טבר אמר היטבר ברזל אם ברזל אחד וחתך ברזל אחר אם הברזל
 ההוא מעורב עם הנחטט והוא הברזל החזק טקן בלעז אטייר ל' אם יחטבו טהם יוכלו לעמד בפ
 בשני כביכד כזר כי אם הם ברזל ככוכד כזר הוא ברזל ונחטט : מטפון כי בכל טפונות לארץ יטראל כ
 כמו טכ' מטפון תפתח הרעה : חילך לא במחיר כל כך יהיו בחזים רבים כי לא ימכר ולא ינתן במ
 במחיר השלל אלא כל אחד ואחר יבז לעצמו : ובכל חטאתך ובעבור מה יהיה זה בעבור כל ט
 חטאתך ובכל גבולך הם חטאתך כי לא במקום אחד לבד אלא בכל גבולך הם חטאתך טהם חטאתך וזה

הענין עד תוקד ונכאת אחר זה בפר' חטאת יהודה במל' טוכ' במקצת : והעברתי בריט פי' אטכיר
 אותך אל אויבך בארץ אשר לא ידעת : את אויבך כמו אל אויבך : וכן
 כמו אל הכהן : וזר כי ינתן היה קורא והעברתי בדלת כי כן תרגס ותטעבדון לבעלי דכוכון אבל אכ
 אכחנו קראנו והעברתי בריט וכן נמצא בטפריס המדוניקיס הראנין לסמוך עליהם ובפר' חטאת יהודה והע
 והעברתי בדלת : קדחה פעל עמד פי' בערה : אתה ידעת כלומר ידעת מה טענטי לי מה טאות'
 על המוכיחים אותם אל לארך אפך תקחני אם
 כרי טאריאה נקמתך מהם : וית' לא נתן ארכא לעולבני דע טאיתי עליך חרפה : כל' הראה להם טידעת ולא
 נעלם ממך : גמצאו כטכמצאו לי דבריך בככואה קבלתי ברטון כמו טאוכל אדם הדבר הערב לו
 לפי אמ' ואכלם כי
 כביאי הבעל : ויהי דבריך כתי' וקרי דבריך בלא יוד' לטון יחיד כמו טאל ויהי והכטוב דרך פרט והקרי
 דרך כלל : לא יטבתי דבריך הו' טמחת לכבי ובאמרן לכבי ל' טמחת הטכל אבל טמחה אחרת לא
 היתה טמחה
 טהיא טמחת הגוף טאטב בטודס ובקהלס כטהם מטחקיס ואטמח עמהם זה לא הי'
 לי אטילו לחברה לא היה לי עמהם אלא

ירמיה

על מה דבר ה' מה בסג'ל והוא אחד ממה שהם
בסג'ל בר מן ח'ת וענין עוננו בלא יוד וכ'
חטאתנו יחיד ואתם הרעותם והוא מן הדין פוקד
עון אבות על בנים כשאנוחין מעטה אבותיהם ביד
בדיהם והטלתי ענינו והטלתי ועבדתם טס א
אלהים אחרים יומם ולילה כתרנו ותפלהן תמן ל
לעממא פלחי טענתא יומין ולילי חניכה רחמים
כלומר לא ירחמן עליכם האויבים אלא יעבדוכם
בפרך לכן הנה ימים באים וזו היא עתידה
והיה הנביא אומר להם כחמה זו אחר
פורענו והיה האל טולח להם בזה העני ע' כביאיו
פורענות וכחמה כדי שלא יאמרו אבדה תקותינו כי
אף על פי שיפרע מהם על מעשיהם הרעים עוד ב
באחרי הימי תהיה להם תקנה ולא יאמרו עוד חי ה'
כשיסבב אדם ויאמר חי ה' נדריך העולם לסמוך על
הזכרת ה' דבר ממעטיו או מכפלאותיו כמו שאמר
בדקיהו חי ה' אשר עשה לנו את הנפס הזאת וכן היו
אומר חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרי'
ואת הנה ימים באים שלא יאמר כי אס חי ה' אשר
העלה וגו' וזה יהיה בימות המשיח בקבוצ גלויות
אשר הדיחום המדיחים והם מלכי האמות המגלים
אותם וית' לא יהיו משקען עוד כבבורתא דה' דא
דאסיק ית בני ישראל וכו' והענין הזה מחלוקת בר
בדברי רז"ל לא שלא יזכרו יציאת מצרים כל עיקר ו
י"א שזכרנו אלא טיהא טעבוד מלכות עיקר ויצי
ויציאת מצרים טפל לו הגני טולח לדוגם
כתוב בונו כמו עמדו עליו דוגם וקרי
לדוגם ביו"ד והענין אחד והוא תאר לזרי הדגים
ודגים מטפטו והדגים כמו מדוע אלי רבות מטפ
מטפטו הרבות אחר עקה הנני טולח לדוגם כל
סיעיר את רוחם לכא כאלו טלח להם סיבאן והמשל כמשל צידת הדגים והעופות ומשל
הדגים הנח על המים בחרב כי הדגים מתים בצידתם כשיעלו אותם מן המים ומשל החיות הנא על הג
הגולים כי צדי החיות והעופות יצודו אותם חיים ולא ימותו בצידתם אס לא ימותו אחרי כן וכתו לדוגם
לעממא קטולין ויקטלינו כי עיני לא כמו שהם אומ' אין ה' ראה אתנו ושלמתי ראשנו
בתחלה אפרע מהם על חלול הארץ שהיא ארץ טהורה והם טמאה כי לא תס
תסבול הארץ תועבות ומעשים רעים כמו שאמ' אלהי כבר הארץ ואמ' ויורס את מטפט אלהי הארץ ואמר
ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגני אשר לפניכם כי אפי' לא צויתי ולא הזהרתי על ה
התועבות כמו שלא צויתי ולא הזהרתי הגנים שהיו בה מקדס אף על פי כן הארץ לא סבלה אותם התועבות
והקיא אותם כי אף על פי שהגנים לא כצטוו הרי נתן בהם האל טכל ובינה ומדרך הטכל יש להשמר מכל
התועבות לעבר אלהים אחרים עץ ואבן כל טכן ישראל טכצטוו שהוא מן הדין שתקיאם הארץ לפיכך בת
בתחלה יפרע מהם על חלול הארץ ומה שאמר מטפה עונם ר"ל עונותיהם ועונות אבותיהם כ
כמו שאמ' פקד עון אבות על בנים והוא כשאנוחין מעטה אבותיהם בידיהם כמו שאמר לטכאי וית' ואטלס
לך לתנינין כקדמאין על חד תרין חוביהון וחטאיהון על דאחילו ית ארע בית טכנתי ומה שאמר כטבלת
טקנטיה ונלוליה ועל הדרך הזה כאמר והטלתי עליך טקנטיס ונכלתיך כי עבדת הטקנטיס דבר כעור

בי כה אמר יחזק צבאות אלהי ישראל הגני מ
משבית מן המקום הזה לעיניכם ובימיכם קו
קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול בלה: זה
וזה כי תגיד לעם הזה את כל הדברים האל
האלה ואמרו אליך על מה דבר יהוה עלינו
את כל הרעה הגדולה הזאת ומה עוננו ומה
חטאתנו אשר חטאנו ליהוה אלהינו: ואמרת
אליהם על אשר עזבו אבותיכם אתי נאם יהוה
ויילכו אחרי אלהים אחרים ויעבדום ושתחו
להם ואתי עזבו ואת תורת לא שמרו: ואתם
הרעתם לעשות מאבתיכם והנכם הלכים אי
איש אחרי שרירות לבו הרע לבלתי שמוע א
אלי: והטלתי אתכם מעל הארץ הזאת אל ה
הארץ אשר לא ידעתם אתם ואבותיכם ועב
ועבדתם שם את אלהים אחרים יומם ולילה
אשר לא אתן לכם חנינה:

לכן הנה ימים באים נאם יהוה ולא יאמר עו
עוד חי יחזק אשר העלה את בני ישראל מאר
מארץ מצרים: כי אם חי יהוה אשר העלה א
את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות א
אשר הדיחום שמה והשיבותים על אדמתם א
אשר נתתי לאבתם: הגני טלח לדוגם רבים
נאם יהוה ודיגום ואחרי כן אשרח לרבים צי
ציידים וצידום מעל כל הר וכעל כל גבעה ומ
ומנקיקי הסדעים: כי עיני על כל דרכיהם ול
ולא נסתרו מפני ולא נצפן עונם מגד עיני:
ושלמתי ראשונה משנה עונם וחטאתם על ח
חללם את ארצי בגבלת שקוציהם ותועב
ותועבותיהם מלאו את גחלתי:

כי בזה אמר יהוה על
הבנים ועל הבנות הילודים במקום הזה ועל
אמתם הילדת אתם ועל אבתם המולדים א
אתם בארץ הזאת : ממותי תחלואים ימותו
לא יספדו ולא יקברו לדמן על פני האדמה י
יהיו ובחרב וברעב יכלו וחיתה נבלתם למא
למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ : כי כ
כה אמר יהוה אל תבא בית מרוח ואל תלך ל
לספד ואל תגוד להם כי אספתי שלומי מאת
העם הזה נאם יהוה את החסד ואת הרחמים
ומתו גדולים וקטנים בארץ הזאת לא יקברו
ולא יספדו להם ולא יתגודד ולא יקרח להם :
ולא יפרשו להם על אבל לנחמו על מת ולא
ישקו אתם בוס תנחומים על אביו ועל אמו :
ובית משתה לא תבא לשבת אתם לאכל ולש
ולשתות :

פיונותי בעבורי אלא כשהם מתים בעון אבותיהם
מתים ואם האבות הם צדיקים למה ימותו הבנים
ומה שאני ראה בזה הוא כי במקום הזה רוצה לומר
בעתות ובעתות כאמרה לו כבואה זו והזהירו
אלא יקח אשה ולא יולד בנים ובנות שם כי כגזרה
גזרה על הבנים והבנות הנולדים בעתות : וכן
אמר למעלה על אנשי עתות וטאריית לא תהיה לה
להם כי אביא רעה על אנשי עתות טכת פקדתם :
הנה אמר כי לא תהיה טאריית לאנשי עתות אבל ב
בירושלם תהיה טאריית ופלטת כמו שכל בכבואת יח
יחזקאל והנה נותרה בה פלטת המוצאים בנים וב
ובנות : וכיון שנגזרה גזירה זו על אנשי עתות כלם
אם יהיה לירמיהו שם בנים ובנות יסופו ככל הא
האחרים כמו שכל כי עד צדק ישוב משפט כמו שפי
במקומו כי יסוף צדיק אחד בתוך אלפים אנשים
חייבים כמו שאמרנו ללנוט פן תספה בעון העיר :

וכל טכן מי שאין לו זכות מעצמו כמו הבנים והבנות ואלו היו לירמיהו בנים ובנות בעתות והיה מוציא
מעצמות טרם בא הגזרה לא היו נספים עם האחרים אלא שלא היו מניחים אותם קרוביהם בני עתות כי
לא היו מאמינים בכבואה לפיכך אמר לו שם בנים ובנות כי יסופו בעון העיר ואפי היה
ירמיהו עצמו בעתות שמה לא ינצל בין כלם ומה שאמר המה לבדם ינצלו זהו כשהיו שלטה צדיקים בעיר
אחת כמו שאמר נכח דכילא ואיוב בתוכה לא אמר צדיק אחד לבד אלא כשהם שלטה או יותר ינצלו כי יצרפן
זכיות שלטתן להצילם ואם יהיו עטרה הם בצדקתם יצילו כל העיר כמו שאמר ונשאתי לכל המקום בעבורם
ואם יצילו ממיתה אשטר שלא יצילום מגלות או מעונש אחר : ומה שכל בשייר של פגעים יפול מצדך אלה ור
ורבבה מימינך אליך לא יגש לא יקרה זה לכל צדיק אלא למי שההטחה בו תמיד לא תסור ממנו כמו שכתב
בו כי ביחטק ואשלטהו אטגבהו כי ידע שמי ואף על פי שנגזרה גזרה על אנשי עתות שלא תהיה להם טאריית
היתה להם טאריית שפטו תטובה בעת כבוש הארץ כי מצאנו בטוב גלות בכל אה אנשי עתות מאה ועשרים
נאמנה אף על פי כן האל צוה ירמיהו על מה שהיתה גזרתם תחלה ולא גלה תשובתם לירמיהו לפי שאלה לה
כי גזרתם קטה עד שצוהו האל שלא יקח אשה במקום ההוא : כי כה הילודים שם תאר וכן הילודים במ
במדבר : ממותי : שם בפלס כמבואי עיר מבוקעה : וכלל מ"ם נוספת מותי חלואים תמות והו
קבוצ מן מות ר"ל מיתת תחלואים ימותו : ותחלואים רוצה לומר בחלי רעב ימותו כמו שאלה למעלה
ואם באתי לעיר הנה תחלואי רעב : וכתב ממרעין דכפן ימותו ואם לא יהיה זה פירוש מה ירצה לומר מי
מיתת תחלואים ימותו כל בני אדם מתים בחולי אלא לא ימותו בחרב אלא כך פירוש כמו שכתב לא יספדו ולא
ולא יקברו כי כל אחד יהיה טרור בעצמו לא יהיה פכאי לספד ולקבר : כי כה בית מרוח בית אבל כן
פי ר"ל וכן נסר מרוח סרוחים : ואח"כ פי כי מרוח הוא לשון הרמת קול : בין לבכי בין לשמחה וכן
הוא בלשון ערבי מרוח : ואל תנוד להם בחולס וענינו פי למעלה כי אספתי את שלומי מאת העם הזה ה
השלום והחסד והרחמים שהייתי נותן לעם הזה לקחתי אותם מאתם ואספתי אלי וכיון שאספתי חני
שלומי מהם לא תדרוש אתה בטלמם לא באבלם ולא בטמחתם : ומתו : ולא יתגודד ולא יקרח להם ואף
על פי שהנ' אסור לישראל לעשותו כמו שכתב לא תתגודדו לא תטימו קרחה בין עיניכם למת : אולי
היו עושים כמנהגי הגוים כמו שהיו עושי עברות אחרות כמנהגי הגוים ואם כי לא יהיה להם פכאי לעשותה
הדברים שעושי על מת לא דברי אבל ולא דבר נחמה : ולא יפרסו בסמך כתו וענינו כמו פרשה ז
ציון ביריה פרישת הידים באבל והכמת כף אל כף : ופי' לא יפרסו ולא יתגודדו על המתים ולא
יתנחמו מן החיים : ואח"כ פי' ולא יפרסו כמו שפירשין ובו צעין הלחם לאבל שמתברין אותו וזהו שאמר לב
לנחמו על מת : ואם על אביו ועל אמו לשון יחיד והפסוקים לשון רבים ר"ל כל אחד על אביו ועל אמו וכן
תי גבר על אביו ועל אחיה : ובית : מטתה הפסוקים האלה מבוארים עד לכן הנה ימים באים :

ושמשתה ובך מנחלתך אשר נתתי לך והעבדתך את איביך בארץ אשר לא ידעת כי אש קדחתם באפי עד עולם תוקד :
 כה אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן יהוה יסור לבו : והיה בערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חחרים במדבר ארץ מלחה ולא תשב :
 ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו : והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא ירא כי יבא חס והיה עולמו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרו : עקב הלב מבל ואנש הוא מי ידענו : אני יהוה חקר לב בוחן כליות ולתת לאיש כדרכו ובפרי מעדליו : קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי יום ימו יעזבנו ובאחריתו יהיה גבל :

בכל גבולך כלומ' למה יהיה כל חילך וכל אצרתך ל לבו בעבור חטאת במוותך וכמהו רבים תיבות טהן השוכות בטעמם כמו מקום טס קבר טעמנו מקום קבר טס ומספר אל יודעי כהי כמו וידעי כ כהי אל מספר והדומים להם רבים : וכת' הפוך ב בחוביכון דהויתון פלחי לטעותא בכל תחומיכון : ושמשתח וכך פי שמטת והשמטה תהיה כך ט טעמט מנחלתך לפי טלא שמטת א אותה בהיותך בה : וית' ואייתי סכאה על ארעכון ו ותהא נדיא מטמטתא ובכון אעביד פורענות דינין והעבדתך בדלת ולמעלה בפרשת אוי לי אחי והע והעברתי ברוט : קדחתם הכערתם ולמעלה קדח עד עולם ולמעלה עליכם : כה אמר ה' ל לפי טהי ישראל בוטחים במצרים ובאשור אמר זה : וית' ה' יסור לבו כי אש לא יסור ל לבו מה' אינו רע אש יבטח באדם טיעזרהו ויתהיה בוכתו כי בעזרת האל יוכל האדם לעזרו לא זולתה :
 כערער בערבה תי' כעכוכתא במטרא : ופי' רבי' הא' זל עכבית הן קץ מבחון ומבפני פרי כאכל ונקרא ערער : ולא יראה על דרך השאלה כי יבא טוב הוא המטר : וטכן חררים במדבר טהעץ הה הוא יטכן במקום טהוא חררים וזהו במדבר במקום טלא יפול טס מטר מרוב החום וחררים ענין טר טרעה ודלקה מרוב חמימות מן ועצמי חרה מני חרב וחרה נחשתה נחר מפנוח חררים טס בטקל חררים : וכפל הענין ב'מט' : ואח' ארץ מלחה לא תטב ומלחה תאר לארץ טלא תצמיח ונגזרה מן היטוב וכן ברית מל מלח ברית כגזר וכן ארץ פרי למלחה ותי' כארע טדס דלא איתיתבת : והמשיל האדם טיסיר בטחוננו מהאל כזה הפ' טאי' מתלחלח אלא עמד ביוכס כל זמן ואעפי' טאי' מת כן האר' הרע יהי ברע כל ימיו ויבחר מותו מחייו :
 ברוך הגבר והיה ה' מבטחו אש יבטח בו ה' יהיה מבטחו ולא ירא מכל רע : והיה על מים טלאי יצמא לעולם : ועל יובל ועל פלגי מ' יטלח טרשיו טאפי' טרשיו טיתפטטו במקום רחוק יהיו על פלגי מים : ולא יראה על דרך השאלה כלומ' אפי' כשהיה חוס בעולם לא יחוס ממנו כי על מים הן טתול ולא יוכל החוס ליבטח ואפי' עלהו יהיה רענן טלא יפול כטאר העצים טנובלין עליהם בימות הגשמים ואפי' יהיה טכת בצורת טימנעו גשמי' לא ידאג מפני זה כי הוא על מים : ואח' ידאג על דרך השאלה ולא ימיש מעשות פרו כי אפי' בטנת בצורת יהיה בלחותו ויתן פרו בעתו כן האדם הטוב אשר יבטח בה' לא יסור טו טובו לעולם ואפי' בטעה טטאר בני אדם בצרה הוא יהיה בטוב כמו טאח' בטס צרות יצילך ובטבע לא יב יצג כך רע : ופי' האדם הטוב טילמדו בני אדם חכמתו ומעשיו הטובים : והעלה הוא מטל לחמוכו ועטרו טיהנו בני אדם ממנו : עקב הלב לפי מדבר על הבטחון טהוא רע כטיטס בטחוננו באדם וזה תל תלוי בהכנת הלב כח' טאח' : ומן ה' יסור לבו כח' טפי' לשיכך דבר בכונת הלב ואח' כי הלב עקוב יותר מכל דבר בלנות מרמה כי יוכל אדם להראו בפני ובמעשיו טוב ויהיה לבו רע ומי ידע זה בלתי האל לפי אח' מי ידענו : ואח' אחי ה' חוקר לב והמרמה תלויה בלב לא בפה ובמעשה כי אף על פי טתהיה לפעמי' המרמה בפה טיאת דברי טהכונה בהם על טני פני או יעטה מרמה בידיו הכל הן בכונ הלב לפי אח' מכל כי אי דבר מרמה כמו הלב : ואנוט הוא עני' כאב וטכר כמו אנוט כאבי אנוטה מכתי : ואח' על דרך השאלה בכאב ה אלב ביגון או בדאגה או בעסקים רעים או במחשבה לשיכך אמר ואנוט הוא : ואח' חרפה טכרה לבי ואנוט ואנוטה : אני ה' חוקר לב בוחן כליות : זכר כליות כי הכליו יועצו והלב גומר ולתת בפרטה זו ולתת בויו כפרי : בלא ויו ולמטה בש' חנמאל כן טלוט בהסך לתת בלא ויו וכפרי בויו והסימן ויכלג : ופי' ולתת אח' אחי ה' חוקר לב וכך בידי גס כן לתת לאיש כדרכי : כדרכו לטון יחיד כתי' וקרי כדרכי לטון רבי' והענין אחד כי זה דרך כלל זה דרך פרט או הוא גס כן ככתו לטון רבים ויו' הרבים חסרה מהמכתב קורא דגר לפי טאח' לתת לאיש כדרכיו אח' אל תתמה על הרעע טהוא מכלית בנכסים איך לא יתן לו הא

יהוה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליך גוים י
יבאו מאפסי ארץ ואמרו אך שקר נחלו אב
אבותינו הבל ואין בס מועיל : היעשה לו אדם
אלהים והמה לא אלהים : לכן חגני מודיעם
בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי ויד
וידעו כי שמי יהוה : חטאת יהודה
כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר חרושה על
לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם : כזכור בניהם
מזבחתם ואשריהם על עץ רענן על גבעות
הגבוהות : הררי בשדה חילך כל אוצרותיך
לבו אתן במתיך בחטאת בכל גבולך :

כענן ומגונה הוא : ומה שאל ארצי נחלתי הארץ ה
הראויה לי להשרות בה שכינתי נכח אלהי ותבא ותט
ותטמא את ארצי ונחלתי שמתם לתעבה כי היא מ
מקודשת מכל הארצו לטעם ידוע אצל מביני מדע
יהוה עזי ומעזי ומנוסי : אלהי הנבי דרך קריא
אתה ה' שאתה עזי מאלו הכלחמים עמי
ואנכם אליך בין צרתי אלה שאני מוכיחם על העו
אינם רוצים לשוב מדרכם הרעה וידעתי כי יבא
זמן שאפי הגוים הרחוקים ישובו ויבאו אליך מאש
מאפסי ארץ יבאו אליך במקום הזה ויאמרו אך שק
שקר נחלו אבותינו והבל וזה יהיה בימות המשיח ו
נבאמרו נחלו טעבדו עו' דור אחר דור נחלה לבני

מאבות : ואין בס מועיל פי' באלהים אחרים כי אין בהם שיהיה מועיל טעם תועלת : היעשה לנו
אלהים לא יעשו מטפט אלהים טעמנום בקראם אליהם ויעזרנו מצרתם זה יאמרו הגוים
כשיבאו אליך ויתנו על עונם ויתמהו איך היתה עולה על דעתם זאת האמונה : לכן אלה לנו האל לכן
הכני מודיעם לאלה שאינם רוצים לשוב כי בפעם הזאת אודיעם את ידי וידעו כי שמי ה' כמו
כי אני ה' כי הוא שמו ושמו הוא : חטאת יהודה ידמה כי חטאתם היא כתובה וחרושה על לוח לבם
טל תוכל להמחק מלבם כאלו הי' כתובה וחרושה בעט ברזל כי הדבר שיכתוב האדם בון
וחוקק באבן הו' דבר קיים לעולם כמו שאל יעצור ונעפרת לעד בצור יחצבון : ומה שזכר ענפת כי
ימלא אדם חקוק הכתיבה בענפת כדי שלא יעברו צדי החקוק ותפסד צורת הכתיבה ופי' בצפורן כמו בעט
כי לפי שהאדם חוקק בצפורנו דמה עט ברזל שאל חוקק בן לצפורן או כקראו צפורן נכח הוא אומר במדרש
כטל צפורן טל ברזל וחוקק בן : ושמיר פירושו הברזל החזק כמו שקרא האבן החזק שמיר באמרו כשמיר ח
חזק מצור כתיבתי מצחק וצרגו ירום מצור החלמים שמיר טיכרא : ויש לפר' כי שמיר אלה על האבן החזק ובית
בצפורן במקום טכס כאלו אלה בשמיר כלומר כתובה בעט ברזל ובצפורן ובשמיר כי אחר שאל הכלי טכ
סיכתוב בן צריך שיאמר הדבר שיכתוב עליו ואף על פי שאל על לוח לבם הוא שמיר וחזק כמו שהמט
שהמטיל במקום אחר לאבן טכ והשרותי את לב האבן ותכונת הפסוק כן הוא כתובה בעט ברזל בצפורן
ברזל והיא כתובה בשמיר ובאבן חזק כי היא חרושה על לוח לבם ולוח לבם הוא השמיר ובית בעט בצפורן
בצפורן תהיה הבית שקוראי בית הנגד ובית בשמיר תהיה בית כלי ופי' חרושה כמו חרותה מן חרות על
הלחות : ולקרנות מזבחותיכם בכף ואף על פי שאל לבם לטון כסתר ואחר כך אלה מזבחותיכם לטון כמזב
כן הוא דרך המקרא במקומות רבים אלה נכח חטאתיכם חרושה בקרנות מזבחותיכם כי הם החטאת ולמד
ולקרנות במקו' בית כלמד לפניהם לחרב הרגתי לפעמי יסבת לכסא ויהדומי להם : בזכר אלה זכיר
מזבחתם ואשריהם והשפור עליהם הוא ערב כזכר בניהם שהם חביבים עליהם וזוהי

אנתה תמיד לאהבתם אותם : וי' כזכר ענין הקטרה כמו אזכרתה לה כלומר שהיו מעבירים בניהם באש
והראונו כבן : וי' כדאכרתא בניהון אגוריהון על עץ רענן טעמו דבק עש מזבחתם לא עש אשריהם כי
עץ רענן הי' האשרה ופי' על סמוך כמו ועליו מטה מכסה וזבחת עליו את עלתך ויהדומי להם כי האשרה הי'
העץ שהיו נוטעים לעבדו או שהיו מניחים הצורה שהיו עבדים תחת האילן ועליו נאמר בכל מקום תחת כ
כל עץ רענן והיו בוכין מזבחתם סמוך לאותו אילן שהיו מקריבין עליו קרבנות לעו' הנעבדות תחת האילן
או לאילן עצמו נכח היו בוכין מזבחות על ההרים הרמים ועל הגבעות הגבוהות שהיו עובדים שם אלהיה
כמו שכתוב : על גבעות חסר וי' השמוע כמו שמש ירח ראובן שמעון ויהדומים להם : ואני תמה מהמתרג
מתרגם על עץ רענן תחות כל אילן עבוק איך תרגם מלה בהפכה כי על ותחת שני הפכים : הררי
בטרה לפי שהיו עובדים על ההרים קרא ישראל הררי אחר דרך קריאה אתה הררי ומלת בטרה
אף על פי שהטעם עמד בה פירושה שהיא דבוקה עש חילך אלה אתה הררי בטרה חילך וכל אוצרותיך לבו
אתן כלומר שיוציאו השוללים הבזה בטרה לחלוק שם השלל חילך ממנוך כל אצרתך חסר וי' השמוע כמו
שמש ירח ראובן שמעון ויהדומים להם : במותיך בחטאת כמו הפוך כאלו אמר בחטאת במותיך שהם בכל

ירמיה

הנה המה אמרים אלי איה דבר יהוה יבא נא : ואני לא אצתי מרעה אחריו ויום אנוש לא התאיתי אתה ידעת מוצא שפתי נכח פניך ה היה : אל תהיה לי למחתה מחסי אתה ביום רעה יבשו רדפי ואל אבשה אני יחתו המה ו ואל אחתה אני הבא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברים : כה אמר יהוה אלי הלוך ועמדת בשער בני עם אשר יבאו מלכי יהודה ואשר יצאו בו ובכל שערי ירושלים : ואמרת אלהם שמעו דבר יהוה מל מלכי יהודה וכל יהודה וכל יושבי ירושלים הבאים בשערים האלה : כה אמר יהוה השמ חשמרו בנפשתיכם ואל תשא משא ביום הש השבת והבאתם בשערי ירושלים : ולא תציאו כשא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי א את אבותיכם : ולא שמעו ולא הטו את אזנם ויקשו את גרפם לבלתי שמע ולבלתי קחת מ מוסר : והיה אם שמע תשמעון אלי נאם יהוה לבלתי חביא משא בשערי העיר הזאת ביום השבת ולקדש את יום השבת לבלתי עשת בו כל מלאכה : ובאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים יושבים על כסא דוד רכבים ברכב ובס ובסוסים המה ושריהם איש יהודה וישיבי ירוש ירושלים וישבה העיר הזאת לעולם : ובאו מע מערי יהודה ומסביבות ירושלים ומארץ בנימ בנימן ומן השפלה ומן ההר ומן הנגב מביאי עליה וזבח ומנחה ולבונה ומביאי תודה בית ה יהוה : ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום הש השבת ולבלתי שאת משא ובא בשערי ירוש ירושלים ביום השבת והצתי אש בשעריה ואב ואבדה ארצות ירושלים ולא תכבה :

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר : קום וירדת בית היוצר וש ושמה אשמיעך את דברי : וארד בית היוצר והנהו עשה מלאכה על האבנים : ונשחת הכ הכלי אשר הוא עשה כחמר ביד היוצר ושב וי ועשהו כלי אחר כאשר ישר בעיני היוצר לע לעשות : והיו דבר יהוה אלי לאמר : הכיוצר הזה לא אוכל לעשות לכ לכם בית ישראל נאם יהוה הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל : רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ ולהאבד : ושב הגוי והוא מרעתו אשר דב

דברתי עליו ונחמתי על דרעה אשר חשבתי לעשות לו : ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה ל לבנות ולנטוע : ועשה הרעה בעיני לבלתי ש שמע בקולי ונחמתי על הטובה אשר אכרתי להטיב לו : ועתה נא אמר אל איש יהודה ואל יושבי ירושלים לאמר כה אמר יהוה הנה אנכי יצר עליכם רעה וחשב עליכם מחשבה שובו נא איש מדרכו הרעה ו והטיבו דרכיכם ומעלליכם : ואמרו נאש כי אחרי מחשבתינו נלך ואיש שרירות לבו הרע נעשה :

הנה המה דבר ה' טאתה אומר טתחרב הא הארץ יבא נא כי אין אנחנו מאמינים כי ה' דבר להחריב עירי .. ואני לא אצתי לא ד דחקתי עצמי ולא דאנתי מזה הדבר ט טאהיה רועה אחריו כלומר טאהיה נביא ויום חנוט לא התאיתי כי ידעתי כי יום חנוט יהיה לי יום הכ נכונה אבל אתה הברחת אותי : יום חנוט יום ח חזק וכבד : מוצא טפתי טאמרתי לך הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי : ויית ואנא לא עכבי על מימך לאתנבא עליהן לאתבונתהן לדחלהן יום ביט ד דאת מייתי עליהן לא חמידית אתגלי קדיך אפקנ' ספר טפנתי גלי קדמך הנה .. אל תהי לי למחת כלומ אל תגרוס לי בכבונתי טאהיה מחתה לפניהם כי מחסה אתה ביום רעה ביום טחוטבים עלי רעה אתה מחסי וכך תעטה תמיד טלא אחת ל לפניהם כמו טהבטחתי .. יבשו רדפי הבא ע עליהם אחר טהם אומרים יבא נא הבא אותנו עליהם ומטנה שברון שברים ומטנה איכנו ט סמוך כי הוא נקוד סג"ל והוא כמו וטברון טני וכך ומטנה כסף כמו וכסף טני .. וכל בטברון טני טב טברון אחר טברון ולא רצה לומר טנים לבד בא באמרנו מטנה אללא טברון אחר טברון כמה טעמי וכן וטוב מול את בני ישראל טנית כמו טפירטנו .. כה אמר ה' עס כתר וקרי העס ואחד הוא אללא טהכתוב חסר ה"א הידיעה : אשר יבאן בו ת תחלה קרא בטער טכנסין ויוצאין בן מלכי יהוד כי להם ראוי להוכיח העס ולטמר את יום השבת ומה טאל בטער בני העס לקרא באזני העס הנכ הכנסים והיוצאים באותו טער כי לא מלכי יהוד לבד היו כנסים ויוצאים בו כי גם העס טהיו טוכני סמוך לאותו טער היו כנסין ויוצאין בו נאמר לו טוקרא אחר כן בכל טערי ירנעלס כדי להזהיר כל העס :

כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו : מ
מקוה ישראל יחזה כל עובד יבשו יסורי בארץ
יכתבו כי עזבו מקור מים חיים את יחזה : רפ
רפאנו יחזה וארפא חושיעני ואושעה כי תהל
תהלתי אתה :

האל כדרכיו כי תדע כי הרסע שאי עשרו במשפט
לא יעמד לו אלא יצא מידו בחצי ימיו : והמטילו ל
לקורא והוא עוף שקורי בלעז פירדוט והוא רנבץ ע
על ביצי עוף אחר ומחמם אותו והביצים ההם ל
לכטיבקעו ויצאו האפרוחים לא יהיו כמו בניו של
טילכו אחריו אלא יעזבוהו ולא יכירוהו אלא אחרי

מי שהיה להם אס גס כן הרסע טעשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבונו או ימותו ויעזב עשרו לאחר
ולא יטלים ימיו עם העשר טעשה ויהיה ככל באחריותו כלומ' נופל מת טרס זמנו או יאבד העשר מידו בחצי
ימיו ויהיה ככל נפחות באחריותו : וכת' הפסוק הא בקוריא די מכנס בעין דלאו דיליה ומשחין אפר
אזרחין דבתרוהי לא יהכין כן כל גבר רשיעא דקני נכסין דלאו בדינא בפלגו ימוהי טביק להון נכסות
מתקרי רשיעא : ימו כת' בלא יוד הרבי וקרי ימיו ביוד הרבים וכמהו יחתו מריבו עלו בטמים ירעס
כסא כבוד פי הגאון רבי סעדיה דבק עם סוף הפס' טלמעלה ממנו כאלו את יהיה נבל מכסא הכבוד
כלומ' מושלך וית פורענותא תתעביד מניה מן קדס דטכנתיה על כורסי יקרא בטמי מרומא עלמין
מקביל אחר בית מקדשא : ורבו פירטו על בית המקדש סאמרו טבעה דבריו נבראו קודם טכברא העולם
ואחד מהם מקו בית המקדש אכ' כסא כבוד מרום מראשון מקו מקדשנו מראשון עד שלא נברא העולם : ו
נעור את סבי המקדש מכונן כנגד כסא הכבוד סכ' כסא כבוד מר' מראשון מקו מקדשנו : וזה הדרך דרכו ה
המפרשי ואח' בספר יצירה והיכל קדש מכונן באמצע ואני הארכתי בזה העני בפ' תהילים במזמור סוד ה
המעלו זכו ה' לדוד והענין ה' טוב אלא שאי ענינו דבק עם הפס' טלפניו וטלאחריו : והכס' ר' טמאל בן
תבון הדביקו לעני הפס' טאל' אני ה' חוקר לב בוחן כליות וגו' ופי' כסא כבוד בחסרון כף הדמיו' כאלו אמר
כסא כבוד וכמהו רבים ופי' הענין כן בא הכביא להודיע סה' ית' טוכן במקדש כמו טיוטב בכסא כבוד מ
מר' טהוא הטמי העליוני סקראו יסעיהו הכביא גס כן כסא רס וכסא כן קראו ירמיהו מרום ואח' טהוא מר
מראשון כלומ' מקדש כמו טכתו ככון כסאך מאז את' כמו טהמי טהס כסא ה' טהס כסא כבודו מעידים על
מציאותו ועל כבודו כן מקו מקדשנו מעיד ומורה על עצם מציאותו טהטכין אורו וכבודו בו ולא יחטב
החוטב טהיו ה' ית' על כסא רס וכסא טהוא הטמי ימנעוהו מלדעת את אשר בארץ ומלהטניח בטפלי ומענוט
הרצי על רסעס כי מקו מקדשנו ה' עדות וראיה טהוא רואה בטפלי וחוקר לבותם וכליותם כי הו' טוכן ב
במקדשנו וטכנו וטכתו בטמי וכראה בו אורו וכבודו ואחר טהוא טוכן בו והוא נמצא בתוכנו מן ההכרח ל
להאמי טה' רא' אתנו ופוקד את מעשינו ובוחר לבבינו וכליותינו לטוב ולרע וזה הו' טהוסיף ואל' מקוה ישראל
וגו' וענין וסורי בארץ יכתבו כלומ' הסורי אשר בעמנו טהס סרי מה' ית' ומעבדתו יכתבו בארץ לטוב עפר
כבהמות לא יהיה בהם חלק נטאר סיכתב בטמים מבני עליה וזה מפני טעזבו מקור מים חיים הו' ה' ית'
על כן לא יחיו אך ימותו כבהמות וזה הצי' הו' טוכן לענין הפרטה : מקוה ישראל ענינו לטון קרי
קריאה אתה טאתה מקוה ישראל ומבטח לכל הבטחי בך כל עזבך שאי להם בטחון בך יבטו
~~ומבטחם בבשר ודם כמו טהקדים טהיו בטחים בארס ואח' עור וסורי בארץ יכתבו וסוריהם ממך כמו~~
סאל' ומן ה' יסור לבו : בארץ יכתבו לא יהיה להם חלק בך כיון טעזבך אלא יכתבו בארץ כמו הבהמות ט
טלא יטאר מהס דבר טיהיה להם חלק בך כי עזבו מקור מים חיים את' וזהו מדה כנגד מדה טהס עזבך ט
טאתה מקור מים חיים טלא יפסקו בן הדבקים בך לא תפסק טובתם לא בזה ולא בבא וזה טעזבך וטמו
בטחונס בבשר ודם טהוא חלק הארץ כן יכתבו הס בארץ ולא בטמים : מקוה ענין מקוה וכת' סבור יטר'
וי' כמו מקוה מים כלומר טאתה מקוה טהרה לישראל והראשון נכון : וסורי וסורי כת' כלומר אותם טיסורו
ממך וקרי וסורי והוא תאר מנחי העין בט"רן כמו סורי הגפן נכריה גולה וסורה נחלץ חטים וחדומים לה'
והכנוי לכביא כלומ' סורי ממני טהס סרו מה' כי אני דבק בה' וזה סרי ממני ועוזבים את' ה' ועל הדרך הזה
אמר ככל אשר צוך משה עבדי אל' תסור ממנו כי ממנו טב אל' משה ואל' מדרכו הטוב וכן אמר ירמ
ירמיה וסורי אל' הסורים ממני כלומר מדרכי הטובה שאני דבק באל' ואפסר טיהיה וסורי כמו וסורים ויהי'
חס' מס הרבים כמו וקריע לו חלוני טהוא כמו חלונים וחדומים להם : רפאנו רפאנו ה' הו' בקט רפוא'
מן המכה והכאב כמו סאמר למה היה כאבי נצח ומכתי אנוטה : והכאב והמכה כמו טפירטנו הו'
הבזוי והקללה : כי תהלתי אתה אני מתהלל בך סתצילני מידס :

ירמיה

כי שבחוני עמי לשוא יקטרו ויכשילום בדר
בדרכיהם שבולי עולם ללכת נתיבות דרך ל
לא סלולה לשום ארצם לשמה שרוקת עולם
כל עבר עליה יסום ויגיד בראשו : ברוח קדים
אפיצם לפני אויב ערף ולא פנים אראם ביום
אידם : ויאמרו לכו ונחשבה
על ירמיהו מחשבת כי לא תאבד תורה מכ
מכהן ועצה מחכם ודבר מנביא לכו ונכחו ב
בלשון ואל נקשיבה אל כל דבריו : הקשיבה
יהוה אלי ושמע לקול יריבי : חישולם תחת ט
טובה רעה כי ברו שוחה לנפשי זכר עמדי לפ
לפניך לדבר עליהם טובה להשיב את חמת
חמתך מהם : לכן תן את
בניהם לאחרים לרעב והגרם על ידי חרב ות
ותחיינה גשיהם שכולת ואלמנות ואנשיהם י
יהיו חרוגי מות בחריהם מכי חרב במלחמה
תשמע ועקה מבתיהם כי תביא עליהם גדוד
פתאם כי ברו שיחה ללכדני ופחים שמנו לר
לרגלי : ואתה יהוה ידעת את כל עצתם עלי
למות אל תכפר על עונם וחטאתם מלפניך
אל תמחי וחיו מבשלים לפניך בעת אפך עש
עשה בהם : כה אמר יהוה
אלי הלוח וקנית בקבקי יצר חרש מוקני העם
ומוקני הבהנים :

הטית והצית ממונא אחר ויבאו בענין אחד כמו טע
טעה וטעה וכן ונטטתי אתכם ואת העיר אשר נחתי
לכם ולאבתיכם מעל פני כענין ונטטתי בתי וית
הפסוק כן כמה דלא אשטר דיפסוק תלבכחית על ח
חקלי לבנון כן לא יפסקון מימטר נחתין ומן מב
מכוע נכעין : כי טכחוני ויכשילום חסר
המכשילים : וכן ויגד ליעקב ויגד
המגיד : והמכשילים הם נביאי הסקר : סבילי
עולם חסר לעזוב סבילי עולם הם המכשילים הם
הסבילים טדרכו אבתיהם הצדיקים מעולם ולל
וללכת נתיבות דרך לא סלולה כי דרכם היא
דרך לא דרוכה כי חדשה היא כמו שאמר חדשי
מקדש באו : סבילי כתוב בוי וקרי סבילי
ביוד והענין אחד אבל המטקלים אינן אחד וחסרון
מלת לעזוב ימצאו כמה רבים כי כן דרך הכתוב
לחסר מלי טינוב ענינם מהכתו ותחס עליו טחסר
כפטי או עיני ותכל דוד והדומי להם רבים כמו טכ
טכתבנו בספר מכלל : לשום הם גורמין
בדרכיהם הרעים לשן : ארצם לשמה
סרוקות עולם כתוב בוי וקרי ביוד סרוקות רל פי
טיטרק עליהם כל עובר וזה יהיה לעולם כלומר
זמן רב : יסם ויגיד בראשו תמה בלבו ויגיד ברא
בראשו כאדם התמה : ברוח כמו רוח קדי
סהיא חזקה ומפיצה הקט והדברי
הדקים כן אפיצם לפני האויב שיברחו לפני הכה
והנה ערף ולא פני אראם מדה כנגד מדה כמו שהם פני אלי ערף ולא פנים
אראם פי אכנה עליהם כלום כטיבא יום אידם אסתיר פני מהם ולא אראם בפנים להוטיעם רק ראית ערף
טהוא הסתרת פנים והטלכה אחר גן : ויאמרו אלה הם דברי ירמיהו טאמר כנגד האל כלומר אני א
לחיות לכו ונחשבה על ירמיהו : לכו ענין זרז כמו ל
לכה נא אנסכה בטמחה לכו נא ונוכחה : לכו ונכחו בלשון והדומים להם מחטבות רל מחטבות רעות ל
להמיתו : כי לא תאבד תורה מכהן כלום מה אנו חסרים אם ימות כי לא תאבד בעבור זה התורה כי טאר ה
הכהנים יודעים אותה וכן יט אתנו חכמים בעלי עצה וכן יט אתנו נביאים טיאמרו לכו דברי כבואה ולא י
יהיו כמו זה טאינו מתכבא עלינו כי אס רע : ונכחו טנלשין עליו למלך בדברים רעים כדי טימיתו ואל כ
נקשיבה אל כל דבריו כלום אל רבוי דבריו טאמר לכו אל נקשיבה : ואל ירמיהו הקשיבה הם אומר
טלא יקשיבו לי אתה הקשיבה אלי כלום לתפלתי וטמע לקול יריבי כלום לדבריה טמדברי
עלי : חישולם כי כתי טנחה לנפשי סס המות טרצו להטקות טהוא כמו טבורי טנחה לאדם להפילו
בה בלא ידיעתו והנה הם מטלמי לי רעה תחת טובה כי אני דברתי עליהם טובה לשנוך וה
והתפללתי עליהם עד העת ההיא טגלית לי טרצו להמיתני : לכן מעתה אני רשאי להתפלל עליהם ל
לרעה כיון טחשכו להמיתני : והגרם כאמ לשון הגרה בחרב משני הדם הנגר וכן יגרהו על ידי
חרב טכולות מכוניהן ואלמנות מאכסיהם טיהיו הרוגי מות כלומר טימותו בדבר והבחורים טדרכם לצאת
במלחמה יהיו מוכי חרב במלחמה : תשמע ועקה כי העקה תהיה כטיב הרע פתאם : כי ברו טיחה
כתן ביוד וקרי בוי טנחה : והטנחה והפחיו הוא סס המות טחשכו להאכילנו : ואתה
אל תמחי כמו אל תמחה היוד בתקן הא למד הפצל כמו צור ילדך תשי ויהיו מוכשלי כתן וקרי יהיו
והצנין אחר : בעת אפך עשה כהם על דרך ויחר אפי בהם ואכלם : כה אמר ה בקבקי יצר חרש
מיוצר חדש תקנה הכקבן כי יט בקבקי מעץ או מוכוכית או משאר מתכות וית הסך המלות וית

לִבְנֵי כַח אָמַר יְהוָה שְׁאֵלוּ נָא בְּגוֹיִם מִי שָׁמַע בְּ
בְּאֵלֶּה שְׁעֵרֶרֶת עֲשָׂתָה מְאֹד בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל :
הִיעֲזֹב מִצֹּר שְׂדֵי שְׁלֵג לִבְנוֹן אִם יִגְתְּשׁוּ מִיָּם
זֵרִים קָרִים נוֹלִים :

וְהָיָה שֶׁאֵין לָנוּ לִקְרָא בְּשַׁעֲרֵיהֶם לְפִי סִהִיּוֹ מִכְּנִיסִין וּמִן
וּמִנְצִיִּין דְּרֶךְ הַשְּׁעָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְלֹא הִזְהִיר אֶל
אֶלָּא בְּהִכְנֵסָה וְהוֹצָאָה דְּרֶךְ הַשְּׁעָרִים חוּץ לַעִיר כִּי בְּ
בְּתוֹךְ הָעִיר לֹא הָיוּ חַיִּיבִים כִּי יִרְשָׁלַם דְּלִתְנוּתָהּ נֶעַ
נֶעֱלֹמֶת בְּלִילָה וְאִין חַיִּיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוֹם רִשׁוֹן הָרַבִּי

לְפִיכָךְ אֵין וְהִבְאֵתָם בְּשַׁעֲרֵי יִרְשָׁלַם לְבַלְתִּי הִבִּיֵּא מִשָּׁא בְּשַׁעֲרֵי יִרְשָׁלַם . וְאֵין וְלִבְלָתִי שֶׁאֵין מִשָּׁא וְכֹא בְּשַׁעֲרֵי
יִרְשָׁלַם וְהָיָה שֶׁאֵין וְלֹא תִנְצִיֵּא מִשָּׁא מִבְּתִיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לֵאלֹהֵי חוּץ לַעִיר וְהָיָה שֶׁאֵין מִן הַהִבָּאָה יוֹתֵר מִן הַהוֹצָאָה
לְפִי שִׁירְשָׁלַם הִיא כְּרֶךְ גָּדוֹל וְכִכְרֶךְ הַמְּבִיאִים מִשָּׁא הֵם יוֹתֵר מִן הַמְּנִצִּיִּים כִּי מְבִיאִים בְּנֵי הָעִיר וְהַכֶּסֶם
וְהַכְּפָרִים לַעִיר תְּבוּאָה וְשִׁירְשָׁלַם וְכָל מִמְכָּר . וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר עֲזָרָא כְּטַהוֹכִיחַם נְחֻמִּיָּה עַל יוֹם הַשַּׁבָּת וְאֵין וְהָיָה
וּמְבִיאִים יִרְשָׁלַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת . וְאֵין וְיִסְגְּרוּ הַדְּלִתוֹת וְהִמְרָה אֲשֶׁר לֹא יִפְתָּחוּ עַד אַחֵר הַשַּׁבָּת וּמִכְּנִיעֵי הַעַ
הַעֲמִדְתִּי עַל הַשְּׁעָרִים לֹא יִבֹּא מִשָּׁא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת . הִנֵּה לֹא הִזְהִיר אֶלָּא מִחוּץ לַעִיר לֹא בְּתוֹךְ הָעִיר כִּי לֹא הָיוּ
חַיִּיבִים בְּהִכְנֵסָה וְהוֹצָאָה מִבְּתִיחֶם בְּתוֹךְ הָעִיר לְפִי שִׁירְשָׁלַם הָיוּ דְּלִתְנוּתָהּ נֶעֱלֹמֶת בְּלִילָה וְאִין חַיִּיבִי עָלֶיהָ
מִשּׁוֹם רִשׁוֹן הָרַבִּים . וְהָיָה שֶׁאֵין מִשָּׁא מִשְׁעָר דְּבַר הַמְּלָכִי וְהוֹדָה וְלֹא הִיא אֶלָּא מִלֶּךְ אֶחָד לְדָל הַמֶּלֶךְ וְכִכְרֶךְ . וְלְפִי
סִהִיּוֹ עֲתִידִים לְמִלּוֹךְ אַחֵר הָאֵלֶּה קִרְאִים מְלָכִים . עֲשׂוֹת בָּהּ כָּל מְלָאכָה בָּהּ כְּתוּב וְקָרִי בּוֹ וְסִנִּיחָם כְּכֹנִיס כִּי
יִמְצָא שַׁבָּת לְשׁוֹן זָכָר וְלְשׁוֹן נְקֵבָה לְשׁוֹן נְקֵבָה בְּרֹב וְלְשׁוֹן זָכָר כָּל שָׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלָנוּ . וְהָיָה שֶׁאֵין וְכֹא בְּ
בְּשַׁעֲרֵי הָעִיר הַזֹּאת לֵאלֹהֵי וְיִצְחָק כִּמֹּנִי שֶׁאֵין וְיִצְחָק בּוֹ מְלָכִי יְהוּדָה וְאֵין וְיִצְחָק בּוֹ וְהָיָה שֶׁאֵין לְהַזְהִיר עַל
הַשַּׁבָּת וְהָיוּ כְּמֵה עֲבִירֹת אַחֲרֵית בִּירֵם וְאֵין עַל לְפִי שִׁירְשָׁלַם שַׁבָּת עֲקָר גָּדוֹל בְּאִמּוֹנֶת הָאֵל בְּחִדּוֹם הַעוֹלָם וְכֵן
וּבְאִמּוֹנָה בְּאִתְּנוֹת וּבְמוֹסָפִתִּים וּבְקִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה וְכָל הַמִּשְׁמֵר הַשַּׁבָּת בְּאִמּוֹנָה יִשְׂרָאֵל לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטֵא בְּ
בְּאֵין הַמִּצְוֹת . וְאֵין וְלֵאלֹהֵי כָּל הַמִּשְׁמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ אֲשֶׁר עוֹבֵד עַל כְּדוֹר אֲנוֹס מִחוּלְלִין לֹא שָׁכַח אֲנוֹס יַעֲקֹב
יַעֲקֹב זֹאת וְכֵן אֲדָם יַחֲזִיק בָּהּ כָּל שְׁמוֹר שַׁבָּת מִחֻלְלָנוּ אֶל תִּקְרִי מִחֻלְלָנוּ אֶלָּא מִחֻלְלָנוּ . וְהָיָה שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנֶּעֱבַר
סִבְטוֹנוּ יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה הִיא שַׁבָּת . וְהָיָה שֶׁאֵין רִאשׁוֹנָה גְּדוֹלָה שְׁמִירַת שַׁבָּת שֶׁהָיָה חֶרֶב יִרְשָׁלַם בְּ
בְּשִׁמְרַת שַׁבָּת וּמִפְסוֹק וְהִצְטִי אֵם בְּשַׁעֲרֵיהָ וְאֶלְכָּה אֲרַמְנוֹת יִרְשָׁלַם לְמַדּוֹן רִזָּל רִמּוֹ וְאֵין הַדְּלָקָה מִצְוִיָּה אֶל
אֶלָּא בְּבֵית שִׁיט בּוֹ חֻלּוֹל שַׁבָּת וְאֵין מִי לֹא תִכְבֶּה בְּשַׁעֲרֵי שֶׁאֵין בְּנֵי אֲדָם מִצְוִיָּה לְכַבּוֹתָהּ . וְהִנֵּה הַפְּרָטָה מִן
מְבוֹאֲרֵת . וְעַכְשָׁן פְּרָטָה הַיּוֹצֵר גֵּם כֵּן מְבוֹאֲרֵת . וְעַכְשָׁן כִּי הַשְּׁמִיחָה בְּבִנֵּי אֲדָם וְהִכּוֹלֶת בִּידֵי הָאֵל וְכָל שָׁכֵן
יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁמִיחָהוּ תִמְיֵד עָלֵיהֶם לְפִיכָךְ אֵין כֵּן אֵתֶם בִּידֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל . וְהִנֵּה כְּתוּב מִלֵּה אֶחָד וְקָרִי וְהִנֵּה הוּא
סִתִּי מִלּוֹת וְהַצִּיָּן אֶחָד . הָאֲבָנִים כָּלִי הַיּוֹצֵר שְׁעוֹסָה עָלֵינוּ הַכִּלִּים בְּחֹמֶר אֲשֶׁר בִּידֵי וְיֵתֶם סִדָּנָא וְכִסְפָּר הָעֵר
הַטְּרִיסִים הָאֵרֶכְתִּי בְּפִירוֹ עוֹד . יִשְׂרָאֵל עֲבַר כִּי הוּא קִמּוֹץ חֲצִיּוֹ וְחֲצִיּוֹ פִתַּח . מִרְעֵתוֹ אֲשֶׁר דְּבָרֵי עָלֵינוּ פִי
מִרְעֵתוֹ אֲשֶׁר דְּבָרֵי עָלֵינוּ בְּעִבּוֹרָה לְהַרְעֵנוּ לוֹ . אַחֵר כֵּן אֵין וְיָרַע אֲדָבָר וְגַם לְכַבּוֹת וּלְכַטִּיעַ פִּי וְכֵן עֲשִׂיתִי טַב
טַבִּיתִּים וְנִטְעַתִּים וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה הָרַע וְנִחְמַתִּי . וְהוֹצֵר כִּכְרֶךְ לְפִי הִזָּה לְפִי שֶׁכִּרֶךְ לְהַפְרִיט בֵּין שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת הָאֵל
הָאֵלָּה כִּי הָרַעָה לֹא תִחּוֹל אֵם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה אֶבֶל הַטּוֹבָה תִּחּוֹל עַל כָּל פְּכִיס . כִּיּוֹן שִׁיעֲרָה הָאֵל אֶבֶל לֹא תַעֲמִיד
אֵם יַעֲשֶׂה הָרַעָה כִּמֹּנִי שֶׁאֵין יִרְמִיָּהוּ לְחַנּוּכָה בֵּן עֲזָרָא . וְיֵתֶם רִמּוֹ בְּעִנְיָן הִזָּה כִּי בְּרַעָה אֲמִיר חֲשַׁבְתִּי וּבְטוֹבָה אֵין
אֲמִירִי . לְהַטִּיב אֶתְּנוּ כִּמֹּנִי לְהַטִּיב לוֹ וְכֵן אֵת מִי הַגִּדְתִּי מִלֵּין כִּמֹּנִי לְמִי וְעַל יִסְכִּי כִּמֹּנִי וְאֵין יִסְכִּי . וְכֵן וְתַתְּפַלֵּל
עַל הַכִּמּוֹן אֵלָּה . יוֹצֵר עָלֵיכֶם רַעָה מִחֲדָשׁ . וְאֵין בְּזֵה הַלְטוֹן לְפִי סֹזְכָר בְּפְרָטָה יוֹצֵר כָּלִי חֲרָם שֶׁהוּא מִחֲדָשׁ
הַכִּלִּים וְעוֹסָה כָּלִי זֶה וְאַחֵר כָּלִי אַחֵר חֲדָשׁ שֶׁלֹּא יִדְמָה לְרִאשׁוֹן כֵּן אֲחֲדָשׁ עָלֵיכֶם רַעָה אַחֵר רַעָה . וְאֵין וְנֹאֵם
וּכְטַתְּאֵמֶר לְהֵם זֶה הֵם יִאֲמְרוּ לֶךְ נֹאֵם כְּלֹמֶר נֹאֵם לְכֹנֵן מִהֲלֹךְ אַחֲרֵיהֶם . לִבְנֵי שְׁעֵרֹרִית עַכְ
עַכְשָׁן לְכֹלֶךְ וְטַכּוֹף . מִי שָׁמַע כְּזֶה סִיכִיחַ אֲדָם טְהוֹר וְיִלֶךְ אַחֲרֵי גִלּוֹל וְטַכּוֹף וְיֵתֶם סִכּוֹ . כְּלֹמֶר דְּבַר
מִשּׁוֹנָה עֲשִׂתָה . וְהַמְטִיל מִטֵּל וְאֵין חֲדָשׁ . מִצְוֵי שְׂדֵי שֶׁלֵּב כָּל בְּנוֹן הִיעֲזֹב אֲדָם הַמִּיִּם הַיּוֹצֵאִים הֵם
מִצְוֹר טְהוֹר וְזָכָר טְהוֹר לְפִי טְהוֹר כְּמִצְוֵיִם . אֵתֵנוּ בְּטַהוֹר וּמִחוֹמֵיכֶם לֹא וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְלַבֵּת אַחֲרֵיהֶם לִרְ
לְרִחוּק לְטַתְּנוֹת מֵהֶם אֶבֶל אֵם הֵם בְּטַהוֹר וּמִחוֹלִים מִצְוֹר טְהוֹר קָרִים הִיעֲזֹב אֲדָם אֶתְּנוּ מִטַּתְּנוֹתָם בִּימֵי הַחוֹס
בְּאִמְתָּ לֹא יַעֲזֹב אֶתְּנוּ וְאֵין לְיִשְׂרָאֵל טוֹב כְּמִיִּם קָרִים עַל כִּפְשׁ עִיפָה וְאֵין מִחוֹמֵיכֶם וְקָרֹב אֵלֵיהֶם בְּכָל קָרָא
קָרָא אֵלֵינוּ וְאֵין עֲזָבוֹנוּ וְטַכּוֹנוּ עִמִּי . וְהַמְטִיל עוֹד מִטֵּל אַחֵר קָרֹב לָזֶה כִּי הַמִּיִּם הַקָּדִים וְהַטּוֹבִים יִבְיֹאוּ
בְּנֵי אֲדָם מִרְחוּק דְּרֶךְ כְּבוֹרִית מִתְּחַת הָאָרֶץ עַד לַעִיר אֶל קָרֹב לַעִיר מִרְחוּק חֲטִיבוֹתָם וְקָרָאִים זָרִים לְפִי טְהוֹר
בְּאֵין מִמְקוֹם זָר וּרְחוּק וְאֶתְּנוּ מִיִּם אֵם יִכְתְּשׁוּ בְּאִמְתָּ לֹא יִכְתְּשׁוּ וְאֵין רְחוּק מֵהֶם לְפִי מַעֲלָתִי וְקָרֹב אֵלֵיהֶם
לְהַטִּיב לְהֵם אֵם יִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ וְאֵין נְטַחְנוּ וְנִטְחָנוּ עִמִּי . יִכְתְּשׁוּ בְּתֵין כִּמֹּנִי בְּטִיתָּ שֶׁהִיא נְטִיטָה וְעִזְבָּה כִּי הֵט

ירמיה

קרא יחזק שמך כי אם מגור מסביב:
כי כה אמר יהוה חנני נתנך למגור לך ולכל
אהביך ונזלו בחרב ביד איביהם ועיניך ראו
ראות ואת כל יהודה אתן ביד מלך בבל וחג
וחגלם בבלה וחכם בחרב: ונתתי את כל חו
חוסן העיר חזאת ואת כל יגיעה ואת כל יקרה
ואת כל אצרות מלכי יהודה אתן ביד איביהם
ובזוזם ולקחום וחביאום בבלה: ואתה פשחו
וכל יושבי ביתך תלכו בשבי ובבל הבא ושם
תמות ושם תקבר אתה וכל אהביך אשר נבא
נבאת להם בשקר: פתיתי יחזק
ואפת חזקתני ותוכל הייתי לשחוק כל היום ב
בלה לעג לי: כי מדי אדבר אזעק חמם ושור
אקרא כי היה דבר יהוה אלי לחרפה ולקלס ב
כל היום: ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד
בשמו ויהיה בלבי כאש בערת עצר בעצמותי
ונלאתי בלכל ולא אוכל:

נסמכות אל ירושלם כי היא האם .. פקיד
כגיד הפקיד הגדול שהו כגיד על כלס ותי
ממנא סגן כהניא: על המהפכת ימ שהוא בית הס
הסדר: ואחל פי כלי שהוא עשוי עני עניס ועושי
בינתיס בית צואר ומכניסין טס צוארי האסורים
וית לכיפתא: בשער בנימן העליון: השער הזה ה
היה בחלק בנימן כי בית המקדש היה מקצתו בח
בחלק יהודה ומקצתו בחלק בנימן: לא פשחו
קרא ה שמך: את קרא ה שמך לפי שהו היה
מחזיק עצמו ככניא ואומר כי ה קרא לו לשלן לכס
לפיכך אמר לו ירמיהו אשר נבאת להם בשקר: ו
נאמ לו ירמיהו אתה טאתה אומר כי קרא ה שמך וד
ודבר שמך לא קרא ה אותך בטס פשחו כי אם מ
מגור מסביב לא תהיה בטוח כמו טאתה אומ' אלא
פחד יהיה לך מכל סביבותיך ומגור ראוי לקרא ט
שמך כי מגור יהיה לך: כי כה אמר ה נתנך ל
למגור היה לו לומר נותן מגור לך ולכל אה
אהביך: אלא כך אמר לו במקום טאתה בכבודיך
תפחד עמהם: ונתתי החוסן ענין חזק ונתקף כמו והיה החסון לנעורתי וחסון הוא כאלוני: וחסון
לל האוצר הטוב והיקר וכן חוסן ויקר יקחו וכן הנפשל ממנו לא יאצר ולא יחסן וקרא האוצר ח
חוסן לפי שהאוצר חזק האדם ותקפו לעת צרה: ואתה אתה וכל אהביך: ולמעלה אמ' על אהבי
טיפלן בחרב איביהם והנה אומר טיקברו בבל: ל
בכל נטס ימותו ויקברו: והקללה הוא טיקברו בארץ טמאה לפיכך אמ' נטס טיקבר כי אחר טאמר נטס ת
תמות ידוע הוא טטס יקבר: אלא דרך קללה זכר לו הקבורה טיקבר בארץ טמאה: ומה טאמר בכל פסוק
זהס כל אהביך: לל רביס מאהביך כי יבא כל בענין הזה כמו וכל הארץ באו מצרימה לל רביס מהארץ
נכמתו רביס: פתיתיני לטי טהכה אותו פשחו ונתן אותו במהפכת צעק חמם מתוך צערו ואמר פ
פתייתי ה כאדם המפתה חברו כי אני הייתי מונע עצמי מן שליחותך ואמרתי אהה ה אלהים
הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי ואתה פתיתיני ואמרתי אל תאמר נער אנכי: ואפת ואני הייתי כפתה לרב
לדברך: חזקתני ותוכל: היית חזק ממני בטענה ויכולת לי ועטיתי שליחותך והנה הייתי לשחוק כל היום
כי הם טוחקים ולועגים לי: כלה אומר על ישראל דרך כלל: ואפת מבנין כפצל: ויהיה בתשלומו אפתה
על משקל אבנה ובחסרון למד הפצל אפת כמו תגל ערמתך ויקר אלהים: והדבר הזה אשר דבר ירמיה ל
לא היה דבר שלא כהוגן כנגד האל אלא דברי צער על עצמו לפיכך לא חטב לו אלה הדברים באלה הפ
הפסוקים לעון כמו שחטב לו לעון מה טאמר למעלה היו תהיה לי כמו אכזב כי אותו הדבר היה דבר חטא
כנגד האל: לפיכך אמר לו אם תשוב ואטיבך כמו טפירטנו: בי מדי בכל עת טאדבר בדברי נבואה:
וכן מדי עברו והיה מדי צאתם והדומי להם אזעק את אני זועק ומרים קולי להם להנכיחם והנה
חמם נטוד אקרא שהם אומרי לי דברי חמם נטוד עד טיכוני ואצטרך לקרא חמם על דבריהם הרעי טאומ'
לי כי היה דבר ה לי לחרפה ולקלס: כל הימם כל הימים טאדבר דבר ה הוא לי לחרפה ולקלס שהם מחר
מחרפי אותי עליו וקלס ענינו לעג וכו' וכן וקלסה לכל הארצות וית ארי בזמן דאכא מתנבא אכא מרים
קלי בכי ומצוה ועל חטופין ובזוזין אכא מתנבא ארי הנה פצמא דה לי לחסודין וללעב כל יומא:
ואמרתי: ואם אחטב כלבי טלא אזכרנו עוד וטלא אדבר בטמו עוד לא אזכרנו להם ולא אדבר עוד ב
בטמו להם כי אני נבזה עליה: והיה בלבי כאש בערת: היה דבר ה בלבי כאש בוערת טא
טאטעדל בכל כחי להנציחה: וכן

וויצאת אל גיא בן הנם אשר פתח שער החרם
החרסות וקראת שם את הדברים אשר אדבר
אליך : ואמרת שמעו דבר יהוה מלכי יהודה ו
יושבי ירושלם כה אמר יהוה צבאות אלהי יש
שראל הנני מביא רעה על המקום הזה אשר
כל שמעה תצלנה אזניו יען אשר עזבני וינכרו
את המקום הזה ויקטרו בו לאלהים אחרים
אשר לא ידעום המה ואבתיחם ומלכי יהודה
ומלאו את המקום הזה דם נקים : ובנו את ב
במות הבעל לשרף את בניחם באש עלות ב
לבעל אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה
על לבי : לכן חנה ימים באים
גאם יהוה לא יקרא למקום הזה עוד התפת וג
וגיא בן הנם כי אם גיא החרגה : ובקתי את
עצת יהודה וירושלם במקום הזה והפלתים ב
בחרב לפני איביהם וביד מבקשי נפשם ונת
ונתתי את נבלתם למאכל לעוף השמים ולב
ולבהמת הארץ : ושמתי את העיר הזאת לש
לשמה ולשרקה כל עבר עליה ישום וישרק ע
על כל מבתה : והאבלתים
את בשר בניהם ואת בשר בנתיחם ואיש בשר
רעהו יאכלו במצור ובמצוק אשר יציקו להם
איביהם ומבקשי נפשם : ושברת הבקבוק לעי
לעיני האנשים החלבים אתך : ואמרת אליהם
כה אמר יהוה צבאות ככה אשבר את העם ה
הזה ואת העיר הזאת כאשר אשבר את בלי ה
היוצר אשר לא יוכל להרפה עוד ובתפת יקב
יקברו מאין מקום לקבור : כן אעשה למקום
הזה גאם יהוה ולישביו ולתת את העיר הזאת
כתפת : והיו בתי ירושלם ובהי מלכי יהודה ב
במקום התפת הטמאים לכל הבתים אשר ק
קטרו על גנותיהם לכל צבא השמים והסך נ
נפלים לאלהים אחרים :

ויבא ירמיהו מחתפת אשר שלחו יהוה שם ל
להגבא ויעמד בחצר בית יהוה ויאמר אל כל
העם : כה אמר יהוה אלהי ישראל הנני מבי
אל העיר הזאת ועל כל עריה את כל הרעה א
אשר דברתי עליה כי הקשו את ערפם לבלתי
שמוע את דברי : ושמע פשחור בן
אמר הכהן וחוא פקיד נניד בבית יהוה את יר
ירמיהו נבא את הדברים האלה : ויכה פשחור
את ירמיהו הנביא ויתן אצו על המהפכת אש
אשר בשער בנימן העליון אשר בבית יהוה : ו
יהי מחרת ויצא פשחור את ירמיהו מן המ
מהפכת ויאמר אליו ירמיהו לא פשחור קר

ותרג' דלוע חפר פחם וחפרון המ'ס ימצא כמהו אל
אלחנן בן דודו בית לחם כמו מבית לחם : ומזקני
העם ומזקני הכהנים פי' תוליד עמך הזקנים כד
להשמיעם הנבואה ולטבר לעיניהם הבקבוק להיו
להם למופת כמו טאנות וטברת את הבקבוק לעיני
האכס'י ההלכים אתך וכתי' ותדבר עמך מסבי עמא
והפרטה מבוארת וזלתי מעט ממנה טצריכה באור
אשר פתח שער החרסית : משער החרסית יוצאים ל
לגי' בן הנם ותי' די קוד' תרעא קלקלתא וקלקלתא ה
הוא בדברי רז"ל אספה ולרעתי הוא השער הנזכר כ
בספר עזרא ואת שער האשפות ורז"ל פירטו שהוא
שער העזרה שהוא שער מזרחי : ואת טבעה טמות
כקראו לו שער סור טסס היו טמאים פורטים הדא
היא דכתי' סורנו טמא : שער היסוד טסס היו
מיסדים ההלכה : שער החרסית שהוא מכונן כנגד
זריח החמה היך מה דתי' האומ' לחרם ולא יזרח שער
האיתון שה' מטמא כניסה ויציאה ושער התוך שהוא
ממונע בין שני סערים : שער חדש טסס חדש ס
סופרים את ההלכה : שער העליון שהוא למעלה מ
מעזרת ישראל : החרסות בוין כתי' וקרי ביד החר
החרסית ואחד הוא : ואשר אדבר אליך הדברי' טאני
מדבר עתה אליך והס' מן ואמרת עד והסך נסכים
לאלהים אחרים : תצלנה אזניו עכ' תנועת הרעטה
והוא מבנין נפעל : ונאח זה הלסון באזני ובטפני'
כמו לקול צללו טפתי וינכרו כמו טכצו אלהי נכר
הארץ כי לא יסבול המקום ההוא עז' : אשר לא צוי
צויתי פרטתי בשרשתי גזי כזרך : וית' דלא פקדיתו
ודלא טלחית ביד עבדי כביאיא ולא רענא קדמי ו
ובקנתי עכין ריקנות כמו בוקק הארץ : וית' וקלקל
מכותה חסר יוד הריבוי מהמכתב כי כאשר יטבר
פי' כאשר יטבר איט וכך אס יחרט בבקרים : החורט
להרפה בה'א כמו בא'לף וכא בדריך השאלה כמו
וירפא את מזבח ההרנס : ובתפת יקברו אף על
פי סהא מקום עז' טלהס במקום התפת אשר טמא
יאשיהו : הטמאי טעמו אל בתי ירושלם ובתי מלכי
יהודה : לכל הבתים פי' בצבור כל הבתים או על כ
כל הבתי' כלומר זה טאני אומר טיהיו בתי ירושלם
ובתי מלכי יהודה כמקום התפת על הבתים אשר ק
קטרו על גנותיהם אכי אומר : כה אביר
ה' צבאות אלהי ישראל אדון צ

צבאות מעלה ומטה ואצבי עליכם צבא מטה אלהי
ישראל אף על פי טהס חוטאים לפני ועבדו אלהים
אחרים אלהיהם אכי כי כלס לא פשעו כי ומלת הס
הפוטעים טיחזרו בהס : הנני מבי חסר אלף מה
מהמכתב : ועל כל עריה ערי יהודה כי כלס היו כ

ירמיה

הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה בשלח
אליו המלך צדקיהו את פשחור בן מלכיה וא
ואת צפניה בן מעשיה הכהן לאמר : דרש נא
בעדינו את יהוה כי נבוכד ראצר מלך בבל נ
נלחם עלינו אולי יעשיהו אתנו ככל גפלא
גפלא תיו ויעלה מעלינו :

ויאמר ירמיהו אליהם כה תאמרו אל צדקיהו
: כה אמר יהוה אלהי ישראל הנני מסב את כ
כלי המלחמה אשר בידכם אשר אתם נלחמ
נלחמים בס את מלך בבל ואת הכשדים הצ
הצרים עליכם מחוץ לחומה ואספתי אתם א
אל תוך העיר הזאת : ונלחמתי אני אתכם בי
ביד גטויה ובזרוע חזקה ובאף ובחמה ובקצף
גדול : והכתי את יושבי העיר הזאת ואת האדם
ואת הבהמה בדבר גדול ימותו : ואחריכן נאם
יהוה אתן את צדקיהו מלך יהודה ואת עבדיו
ואת העם ואת הנשארי בעיר הזאת מן הדבר
מן החרב ומן הרעב ביד נבוכד ראצר מלך
בבל וביד איביהם וביד מבקשי נפשם וחכם
לפי חרב לא יחס עליהם ולא יחמל ולא ירח
ירחס : ואל העם הזה תאמר כה אמר יהוה ה
הנני נתן לפניכם את דרך החיים ואת דרך
המוות : היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב
ובדבר והיוצא ונפל על הכשדים הצרים עלי
עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל : כי שמתי
פני בעיר הזאת לרעה ולא לטובה נאם יהוה
ביד מלך בבל תנתן ושרפה באש :

ולבית מלך יהודה שמעו דבר יהוה : בית דוד
כה אמר יהוה דינו לבקר משפט והצילו גזול
מיד עשק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכ
מכבה מפני רוע מעלליהם : הנני אליך ישיבת
העמק צור המישור נאם יהוה האמרים מי י
יחת עלינו ומי יבא במענותינו : ופקדתי עליכם
בפרי מעלליכם נאם יהוה והצתי אש ביערה
ואכלה כל סביביה :
כה אמר יהוה רד בית מלך יהודה ודברת שם א
את הדבר הזה : ואמרת שמע דבר יהוה מלך
יהודה הישב על כסא דוד אתה ועבדיך ועמך
הבאים בשערים האלה :

ופי ירד ויחנה וכן ותנחת עלי ירך : ותרדו וירד נחת :
וכמיסור : כמו שאמר או במלחמה ירד וכספה :
הערים אשר סביבותיה : המטילס ליער לענין
בקריהא : כה אמר ה' רד בית מלך יהודה בהר הכית כאמרה לו כבואה זו לפיכך אמר רד

כה תאמרנן חסר וי' המטך : : חגני מטב
כאלו כלי המלחמה אשר בידכ
יהיו בידם שלא יהיה לכם כח להלחם כנגדם : וא
נאספתי אותם הכשדים : ונלחמתי הכשדי ולחמו
אתכם מחוץ ואתי אלחם אתכם בדבר גדול שאכה
אתכם ואת בהמתכם : מן הדבר ומן הח
החרב מחרב המלחמה בהלחמם על העיר : אתן
/ אותם ביד נבוכד נצר כשיכבש העיר : ואף צדקי
צדקיהו ועבדיו טברחו והכס לפי חרב : מי טירצ'
להמית ימית ומי טירצה להגלות יגלה : לא יחוס ע
עליהם ולא יחמו ולא ירחם טהרי טחט בני צדקי
לעיניו : וכן בשמים ובזקנים לא חמל : הצרים ע
עליכם יחיה כתוב וקרי נחיה : והענין אחד והיתה
לו כפשו לשלל לריוח כאלו שלל אותה : ולבית מלך
יהודה חסר תאמר כמו שאמר למעלה ואל העם ה
הזה תאמר : וסמך על המצין בחסרונם : וזה מנהג
המקרא במקומות רבים ופי' ולבית לו ולבניו ושר
נשריו טהם בני מטפתו : בית דוד זכר
דוד לפי טהו היה עושה מטפט : כמו שאמר

ויהי דוד עשה מטפט וצדקה לכל עמו : וכן היה ר
ראוי שיעשו בניו ובני ביתו טילמות ממעטיו הטו
הטובים : דינו לבקר מטפט : לבקר קודם שתתעם
שתתעסקו באכילה ושתיה ובדבר מצרכים תשבו
במקום הדין לדון כל מי טיבא לצעוק : וכן אמר ב
במטה רבי ע"ה ויטב מטה מטפט את העם מן הכ
הבקר : והצילו גזול מיד עושק מיד מי טעונק את
אצתי וגזלו : והגזול הוא מי טחוטף מיד חברו או
לוקח מידו או מביתו בחזקה : ועושק מי טבא ממנו
חברו לידו בפקדון או בהלווא או טכרית ואי רוצה
לתת לו : ומי טגזול כס טעונק : לפיכך אמר והצילו
גזול מיד עושק כי הגזול גזול ועושק : מעלליהם כ
כת' בה"א לכסתר וקרי בכ"ף מעלליכם לנחמתי

כמו שאמר טמעו דינו והצילו : : חגני אלך
אח' כנגד ירמיהו וקראה יושבת העמק ל
לפי טהיא גבוהה וסביבותיה עמק והיא יושבת בע
בעמק : וכן קראה צור המישור כי היא צור נהר וס
וסביבותיה מישור : ואמר לה הכני אלך לפי טיוט
טיוטבך מתגאים ואמרי' מי יחת עלינו ומי יבא ב
במעונתינו : הכני אבא אלך ונלחמתי אתך : יחת
טרטו נחת : ולולי החי' טהיא גרונת היתה דגוטה
ואמר בלעזן ירידה לענין המלחמה טהיא בעמק
ופקדתי ביערה : הכני לירמיהו רוצה לומר ה
האש כמו כאש תבער יער וכת' ביערה ב

כי שמעתי דבת רבים מגור מסביב חגידו ונג
וגגידו כל אנוש שלומי שומרי צלעי אולי יפ
יפתה וגו' ונכחה לו ונקחה נקמתו ממנו:
ויהיה אתי בגבור עריץ על בן רדפי יבשלו ו
ולא יכלו בשו מאד כי לא השכילו כלמת עול
עולם לא תשכח: ויהיה צבאות בחן צדיק ר
ראה כליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך
גלית את ריבי: שירו ליחזה הללו את יחזה כי
הציל את נפש אביון מיד מרעים:
ארור היום אשר ילדתי בו יום אשר ילדתי א
אמי אל יחי ברוך: ארור האיש אשר בשר את
אבי לאמר יולד לך בן זכר שמח שמחה: ו
ויהי האיש החוא בערים אשר הפך יחזה ולא
נחם ושמע זעקה בבקר ותרועה בעת צהרים:
אשר לא מתתני מרחם ותהי לי אמי קברי ו
ורחמה דרת עולם: למה זה מרחם יצאתי לר
לראות עמל ויגון ויכלו בבשת ימי:

וכן כמו אם היה אם עצור בעצמותי שאטתדל לה
להוציא בכל כחי כן דבר ה' כללתי כללתי ל
לכלכלו ולא אכל לסכלו בקרבי כמו אם היה אם
נאני על כרחי מוציא בטפתי ואומר להם: ואמר
בוערת נאם עצור כי האש ימצא זכר ונקבה כי אם
יבאה מחטבון: ובפסוק אחר זכר ונקבה תאכלהו
אם לא נפח: כלכל ענין סכל: וכן ומי מכלכל
את יום באו: כי שמעתי דבת רבים: לטון
הרע שאומר: עלי: מגור מסביב מפחדי
אותי מסביב זה מכאן וזה מכאן: וית מגור לטון א
אסיפה דמתכנסין מסחור מסחור: כמו יגורו עלי ע
עזים: יגורו בחרמו: ומה הם אומרי עלי זה לזה
הגידו ונגידו: פי הגידו דבר סקר עליו ונגידו ל
למלך כמו שאת לכו ונכהו בלשון: כל אנוש שלומי
סומרי צלעי אותם שהייתי חושב שהם אנוש שלומי
הם סומרים ומצפי מתי אהיה צולע ונכשל בטוס
דבר: ואולי יפתה ונכחה לו: אולי יפתה לדבריו
שיאכל וישתה עמנו ונקחה נקמתנו: לפי שנשקהו
סם המות: וית מתי יטעי: ויהיה אותי הם
יוכלו לך והו'
עמי כמו גבור עריץ שיהיה עמי שלא אפחד: או פי' ונתן אותי כמו גבור עריץ לעמד כנגדם: ותי זה מות
מימריה בסעדי כגבר תקיף: בשו מאד כי לא השכילו ענין הנלחה כמו ויהי דוד בכל דרכיו מטכיל: והוא
עבר במקום עתיד יבשו מאד כי לא השכילו כלומר יהיה להם בשט שלא יכלוהו במעשיהם ובמחשבותם
עלי: ואותה הבשת תהיה כלמה שלא תשכח כי יהיו לקללה בפי האנשים לעולם: ולא יכלו חסר ויו' שהוא
במקום יוד פא הפעל מהמכתב: ויהיה צבאות בחן צדיק: אותם שהוא צדיק לעיני בני אדם לא י
ידעו בו אם תוכו כבדו: וה' צבאות
כצדקו ואם לאו יגלהו ויפרסמהו לעיני האנשים: שידעו מי הוא כלומר שיכשילוהו במעשיו:
שירו: לה אחר זה כנגד החסידים אשר היו בירושלם כי הצילם לך שלא יאכל ולא ישתה עמהם כי היו
רוצים להמיתו: ארור היום ממירדות נפסם יקללנו הצדיקים יום הולדס בו: ואף על פי
שלא תשיגהו קללה כי כבר
ואמר יום אשר ילדתי אתי: ארור האיש אשר בשר את אבי: ואע"פ שהיה מקלל ממירדות נפסו י
יש לתמונה איך היה מקלל המבשר: כי אם הוא היה בחיים תשיגהו קללה ואולי היה איש טוב המבשר
ויהי לירמיהו ענין על קללן אותי: ואמר כי כדע לו כי פסחור בן אמר היה המבשר: שמוח שמחהו: באמת
שמחהו כשאמר לו כי בן זכר יולד לו כי בני אדם שמחים לבן זכר ודואגים על הנקבה: ואם היה יודע א
אבי סופי שיהיו ימי בעמל ויגון לא היה שמח בו: ויהיה נשמע זעקה בבקר: זעקה מקרובית ומא
ומאנהביו: בבקר כלומר בתחלת היום: וכן ישמע תמיד עד עת צהרים: וכן מכאן ואילך כל היום
אלא זכר צהרים לפי שהאור הולך ומנסיף מהבקר עד עת הצהרי: תהיה קללתו מנוספת והולכת: כי התרועה
יותר מהזעקה: והתרועה תהיה לשמחה כמו לא ירנן ולא ירועע: יתרועעו אף ישירו: ותהיה לא
לאכל ולצער כמו למה תריע רע: וכן ותרועה בעת צהרים: אשר לא מותתני מרחם: מותתני
מבנין מרובע: אומר על איש למה לא המיתו קודם זאת
שאמר איוב כי לא סגר דלתי בטני ותהי לי אמי קברי: שאם מותתני מרחם היתה לי אמי קברי: ורחמה הרת
עולם רחם למה לא היתה לי להריון עולם ממני: הרה בסמוך הרת כמו מן סנה טנת שלומים: טפה טפת
היאור: ובאמר הרת לטון נקבה ורחם מן הדומה לטון זכר טעם הנקבות על האם שתהיה הרת עולם מ
ממני שאהיה לעולם ברחמה: למה זה מבואר הוא: וכן הפרשה הבאה אחרית מבוארת: גלהם
עלינו: קמוץ כי הוא בינוני:

האמר אבנא לי בית מדרש ועליות מרווחים ו
וקרע לו חלונות וספון בארז ומשוח בששד : ח
התמלך כי אתה מתחרה בארז אביך חלא
אבל ושתה ועשה משפט וצדקה אז שוב לו :
דן דין עני ואביון אז שוב חלא הוא הדעת א
אתי נאם יהוה : כי אין עיניך ולבך כי אם
על בצעך ועל דם הנקי לשפך ועל העשק ועל
ועל המרוצה לעשות :

לבן כה אמר יהוה אל יהוויקים בן יאשיהו מל
מלך יהודה לא יספדו לו הוי אחי והוי אחות
לא יספדו לו הוי אדון והוי הרה : קבורת חמ
חמור יקבר סחוב והשלך מחלאה לשערי יר
ירושלם : עלי הלבנון וצעקי ובבשן תני קו
קולך וצעקי מעברים כי נשברו כל מאהביך :

וכן זכרו כפי בסוף הפרשה לכן כה אמר ה' אל יה
יהויקים ברעהו יעבר חנם : היה סוכר הפועל ב
במלאכת הבתים ולא היה כותן לו סכרו זהו חנם
והנסיף לפרט ואמר ופעלו לא יתן לו : ופעלו טס
מן ואת פעל ה' לא יביט : ואמר פעלו העין בקמץ
חטף כמו מן תאר מה תארו : ובא זה בחולס הפ"א
כמו טבא מן תאר ותארו מן בני אדם : ופי סכר פ
פעלתו לא יתן לו זהו חנם שאל : וכן לא תלין פע
פעלת סכיר סכר פעלתו : ואח"ל פיר ופעלו פעל
לו טס כאלו אמר ופעלו טעבר עמו לא יתן לו ט
סכר : האומר אבנה לי אמר לבנות וב
ובנה בית מדרש גדולות : וכן אכ
אכתי מדרש : עליות מרווחים מן ורוח לשאול ענין
הרחבה : ויתכן להיות מרווחים מענין רוח כלומר
טיכנס בהם הרוח עשוי לימי הקיץ : והו שאלו וק
וקרע לו חלונות ופי ופתח לו חלונות כתרנו ופצו

ליה חרכין חלונות כמו חלונות : וכן על דברי חזני כמו חזני ונאמר חזני חזני חזני חזני
בארז פי בית מדרש : סוכר הוא מקורה בקורות ולחות ארזים ועוד הוא משוח בששד פי מצור במיני צבעו
וזכר אחד מהם שמיצירי בן ברנב והוא טטר נקרא בערבי זנגפיר ובלעז מ"ני : ספון מקורה כמו חלקת
מחקק ספון : אתם יושבים בבתיכם ספונים בארז האלף ב"קא : ומשוח טס התאר בפלס קרוב רחוק : ו
ונקרא מעשה הצור בזה הלשון לפי שהוא במשיכת היד על הדבר כמו המשיחה : התמלך התח
התחטוב לעמד במלכותך בעבור זאת ההנאה שאתה נהנה בבית הכא הכנוי בחמם
מתחרה בארז מתערב בארז כלומר בבנין הארזי אתה מתערב ונאחז להנאתך : אביך הלא אכל ושתה וע
ועשה משפט וצדקה כלומר איני תושב אותך בהנאותיך אם היית עושה משפט וצדקה כי אביך יאשיהו אכל
ושתה כדרך המלכים ונהנה בטובתו : וכיון שעשה משפט וצדקה אז טוב לו והיה בטוב כל ימיו אבל אתה
נהנה בטובת העולם הזה בדרך רעה שבניתיך שאתה נהנה בהם אינם ביושר ובמשפט כי אם בעשק ו
וכן מאכלך ומשקך ושאר הנאותיך הם בחמם כמו שאל כי אין עינך ולבך כי אם על בצעך וגו' : ויא כי יה
יהויקים היה מתצננה תמיד והיה סבור כי התענוגות היו תשלום מעשיו הרעים לפיכך אמר לו אביך הלא אכל
ושתה ועשה משפט וצדקה : וית הא את מדתי למחני כמלכא קדמאה : ר"ל כדוד שהיה המלך הראשון ואתה
לפי שאתה מזרעו אתה חושב להיות כמהו אין זה כי דוד עשה משפט וצדקה : וקרא דוד ארז כי היה בארז
בלבנון : דן דין עני ואביון הלא היא הדעת אתי נאם ה' : פי אותנו בפסוק כה אמר ה' אל יתהלל חכם
וגו' וית' הלא היא דעתך דרעינא אמר ה' : בי אין בצעך אחר חמדתך בממון : ה

המרוצה ענין טבר כמו את מי עשקתי ואת מי רצנתי : ואם אינו משרטט כי ימצא זה הענין מנ
מנחי העין כמו לא יכה ולא ירוץ : והעשק בממון והמרוצה בגוף שהיה עושק סכר סכור כמו שכתוב והיה
מכה אותם ומכריח לעבדתו : והו המרוצ' שאל וגם היה שופך דם נקי ועל כל זה אמר בדברי הימי ויתעבבתו
אשר עשה והנמצא עליו הנס כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה : ועל זה הספר אמר שמדבר על ישר
ישראל ויהודה ועל מלכיהם : לבן הוי אחי והוי אחות : הספר הקרובים כמו שאל הוי אדון והוי
הודו הורה הספר העש ואך יספרו אותנו אלא זכר לשון הספר שהקרובים סופדים על האיש ה
הוי אחי ועל האשה הוי אחות : או אמר הוי אחות על אשת יהויקי ואע"פ שלא נזכרה : הורה כחו והדר ר"ל מלכ
מלכותו כמו שת' ווי על מלכא ווי על מלכותיה : והא במקו וי הכנוי כהא אהלה והדומי לו : קבורת
חמור ר"ל כמו שהחמור לא יקבר כן לא יקבר הוא כי מה הוא קבורת החמור טיסחבו אותנו ויטליכונהו
לאטפה כן יסחבו נבלת יהויקי ויטליכו אותנו מהלא לשערי ירושלם כי מחוץ לירושלם מת כשהיו מוליכי אותנו
בגלו בפעם השני והכסדר לא הכיחונו להקבר : עלי הלבנון אמר כנגד כנסת ישראל ראי אם יש לך עזר מ
מכל מאהביך שהם אשן ומצרי שהיית בוטחת בהם : וסלקת בטחונך ממני עתה כבא עברך צעקי להם
אם יושעוך כי נס להם בא עבר כי מלך אשן נשבר ומצרי נב נשבר בימי יהויקים : זה ג

כה אמר יהוה עשו משפט וצדקה וחצילי גוול
מיד עשוק וגר ויתום ואלמנה אל תונו ואל תח
תחמסו ודם נקי אל תשפכו במקו חוזה: כי אם
עשו תעשו את הדבר הזה ובאו בשערי הבית ו
הזה מלכים יושבים לדוד על כסאו רכבים בר
ברכב ובסוסים הוא ועבדו ועמו: ואם לא ת
תשמעו את הדברים האלה בי גשבעתי גאם
יהוה כי לחרב יהיה הבית הזה:

כי כה אמר יהוה על בית מלך יהודה גלעד
אתה לי ראש הלבנון אם לא אשיתך מדבר
ערים לא גשבה: וקדשתי עליך משחיתים א
איש וכליו וברתו מבחר ארזיך והפילו על הא
האש: ועברו גוים רבים על העיר הזאת ואמרו
איש אל רעהו על מה עשה יהוה ככה לעיר ה
הגדולה הזאת: ואמרו על אשר עזבו את בר
ברית יהוה אלהיהם ושתחו לאלהים אחר
אחרים ויעבדם: אל תבכו

למת ואל תנודו לו בכו בכו לחולך כי לא יש
ישוב עוד וראה את ארץ מלדתו: כי כה אמר
יהוה אל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המלך
תחת יאשיהו אביו אשר יצא מן המקום הזה
לא ישוב שם עוד: כי אם במקום אשר הגלו א
אתו שם ימות ואת הארץ הזאת לא יראה עו
עוד:

בלא צדק ועליותיו בלא משפט ברעהו יעבד
חנם ופעלו לא יתן לו:

ואף על פי שזאת הנבואה כבר אמרה בית דוד כה
אמר ה' דינו לבקר קטשט אל לנו עוד שיאמר חתה
לחס עוד בביתם ושיבטיחם ההבטחה הטובה אם
ישמעו: בסערים האלה בסערי העזרה כמו שאל
בסמון ובאו בסערי השית הזה: אל יהיה פי הבית
הזה בית המלך לפי שאל רכבים ברכב ובסוסים
ולא יכנס אדם רוכב בסערי העזרה: כה
אמר ה' מיד עשוק תארי בפלס קרוב גדול

ועכינו כמו עוסק: כי אם עשו תעשו עשו
מקור בוני במקום: הא למד הפעל ועב
ועבדו כתוב בלא יוד הרבים והענין אחד וכמה
רבים: ואם לא מבואר הוא: כי

כה אמר ה' גלעד אתה לי ראש
הלבנון אמר על בית מלך יהודה ראש ממלכת ישראל
אתה היית לי כמו גלעד כי גלעד עיר אחת בעבר ה
הירדן וכל הארץ ההיא ארץ סיחון ועוג וכל הבטן
היתה נקראת על שמה ארץ הגלעד כי היא ראש ל
לחס: וכך היית אתה לי ראש ממלכת ישראל כי נ
ציון וירושלם ראש לכל אי: וכך היית ראש הלבנון
שנקראת גם כן אי בשם הלבנון כמו שאל ההר ה
הטוב הזה והלבנון: ועתה אשיתך מדבר ואשית ה
הצרים אשר סביבותיך כאלו לא נוסבו: אם לא ע
ענין סבועה כמו אם לא סניתי ודומיתי אם לא כ
בתים רבים והדומים להם: נוסבה כתוב בהא:
על הארץ דרך כלל וקרי נוסבו על הצרים: ויונתן
פי גלעד בית המקדש: ותרב הפסוק כן ארו כדן
אמר ה' על בית מלך שבט דב' יהודה אלנו את חביב
וקדשתי

קדמי בבית מקדשא דרס ברישי טוריא אם לא אסוינך כמו מדברא קדמי דלא אתנתבא: וקדשתי
אזנן עלך משחיתים שיחיתו בתך: איש וכליו רל וכלי מפצו להפיל הבית: מבחר ארזיך רל
קדמי הבתים שספונים כמו שאל למטה בענין וספון בארץ: וכך כי ארזה ערה אל על קירות הבתי הספוני
בארץ: והפילו על האש כמו ש' וישרף את בית ה' ואת בית המלך וגו': וית ואזמן עלך מחבלים גבר וזניה
ויקטלון ספר גברך כמה דקצצין אצי חורשא ורמן לנורא: ועברו מבואר הוא: וכך ואמרו:

אל תבכו למת למי שמת בבית דוד סוכר והוא יהויקים:

מירושלם להגלותו: אמר אל תבכו לו כיון שמת טוב הוא משיגלה ויחיה חיי צער ובזיון כמ' יהויכין
ואמר בצבור יהויקים אל תבכו ואל תנודו לו כי טובה היא לו מיתתו: אלא למי ראוי שתבכו למי שהולך בגל
בגלות כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו: וזהו יהויכין שהגלו אותו לבבל וסס מת והיה בבית הכלא ל
טבה לו ראוי לבכות: ודרשו רזל אל תבכו למת יותר מדאי: ואל תנודו לו יותר מכסעור: הא כיצד טלשה ל
לבכי סבבה להסגד טלשים לנהוץ: ולתספורת: ואמ' בכו בכו להולך בלא בנים: בכו בכו מקור בוני במ
במקום הא למד הפעל: כי כה אמר ה' אל שלום בן יאשיהו: שלום הוא יהויכין: נסכי שמות היו לוו
ואעפ' סחיה בן בנו: בני בנים הדי הם כבנים: לפי שאמר בכו בכו להולך פי' מי הוא ההולך
והוא לא סב עדין מסגלה ומת בבבל: ורזל פירשו כי שלום הוא צדקיהו: והחכם ר' אברהם בן עזרא פי' כי
שלום הוא יהואחז כי במצרים מת: וכבר בארתי כל זה הענין בספר מלכים ובספר דברי הימים: והוא
בונה ביתו: זה כאמר על יהויקים סוכר בסתם אל תבכו למת כמו שפירשנו: ואחר פסי ההולך פי'
המת סבבה בתים ועליות בגל ובחמם: וכך

ירמיה

ועל הארץ אשר הם מנשאים את נפשם לשו
לשוב שם שמה לא ישובו :

העצב גבוה נפוך האיש חוזק בניהו
אם כלי אין חפץ בו מדוע השלך הוא וזרעו וה

והשלכו על הארץ אשר לא ידעו :
ארץ ארץ ארץ שמעי דבר יהוה : כה אמר
יהוה כתבו את האיש חוזק ערירי גבר לא יצל

יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש ישב על ב
בסא דוד ומשל עוד ביהודה :
חוי רעים מאבדים ומפיעים את צאן מרעיתי
נאם יהוה : לכן כה אמר יהוה אלהי ישראל
על הרעים הרעים את עמי אתם הפיצתם את
צאני ותדיחם ולא פקדתם אתם הנני פקד ע

ועל הארץ כמו ואל הארץ ורבים כמהו אשר
הם מנשאים את נפשם שהיו מבטיחים א

אותם נביאי הסקר שיטובו הגולים עתה מהרה כ
כמו שאל הנה כלי בית ה' מושבים מבבל עתה מ
מהרה וכן ובעבור זה היו מנשאים את נפשם וכן
ובוטחים על סקר המלך יהויכין ושאר הגולים :

העצב נבזה הה"א ה"א השאלה לפיכך היא פת
פתוחה אמ' אם כניהו הוא כמו עצב נב
נבזה : ועצב הוא מן עצבים שהוא שם לצלמים :
והעצב הוא נבזה ומשליך אותו המכיר בו שהוא ה
הכל אין בו תועלת משליך אותו ומטבר אותו : זהו
שאל נספון כמו ונספון הכדים כי בהשליך אדם ה
הכלי ישבר ויתנפצו טבריו ויתפזרו וכן כלי שאין
חפץ בו יטליכנו האדם חוץ מביתו : הוטלו כמו ה
הוטלכו הוא וזרעו והנה היה לו זרע בגלותו שהרי
אמר עליו ערירי ואפשר שהיו לו בנים בצאתו בג
בגולה ומתו בבבל והנה הוא ערירי וכפל הענין ו
נאמר הוטלכו אחר שאל הוטלו והענין אחד לחזק ה
הדבר כי כן דרך המקרא לכפול הענין במ"ש לחז'
הדבר : ארץ ארץ ארץ : כבר כתבתי בפסוק
היכל ה' היכל ה' היכל ה' מה שפיר' בו
אח"ל : ויתכן לפרש כי הכפל לחזק הענין כי כן מ

מנהג הלשון פעם בשתי מלות פעם בשלש בשתי מלות כמו כל הקרב הקרב : נחמו נחמו עמי והדומים ל
להם : ובשלש מלות כמו ארץ ארץ ארץ : היכל ה' היכל ה' ענה ענה אטימנה והקריאה לארץ ר'ל
לאנשי הארץ וית' מארציה אגלה לארע אחרי ארעא דישראל קבילי פתגמא דה' : כה אמר ה' כת
כתבו זה הצוני כצוני ראה ריח בני סלן סלן והדומי' להם : ערירי אם היו לו בנים ימותו בחייו
ואם לא היו לו לא יהיו לו כי כל ימי חיות היה בשבי כי לא יצלח ונס' בזה לא תהיה לו הצלחה שיהיה מזרעו י
מוטל ביהודה והנה זרובבל שהיה בן בנו היה מוטל ביהודה אלא כמו שאל רבנתינו ז"ל שעשה תשובה ב
בבית האסורים : ואל ר'ל גדולה תשובה שמקדשת גזר דינו של אדם שכן כתבו את האיש הזה ערירי וכיון ש
שעשה תשובה כהפך לו גזר דין לטובה ואל' לו אקח זרובבל בן שאלתיאל עבדי ושמתיו כחונתם כי כך ב
בחרתי : ועוד אמ' ר' יוחנן גלות מכפרת על הכל שכן כתבו את האיש הזה ערירי ובתור דגלה כתיב ובני
כניהו אסיר בן שאלתיאל בן נג' : דא' רעים אמ' על מלכי יהודה הרעים אמ' להם הוי א

אתם מאבדים ומפיעים את צאן מרעיתי כלומר שאני הייתי רועה אותם כשהיו שומעים לקולי
ואחר שהייתם אתם רועים אותם כהגותם אותם בדרך רעה ואבדתם והפיצתם אותם בגלות : לכן
ולא פקדתם אותם ולא השגחתם עליהם אנה הם ומה הם עושים אם טוב ואם רע והיה לכם לדעת
כי בעון הוא שהם כדחים וגולים ובעונם שלא פקדתם אותם הכני פיקד עליכם את רוע מעלליכם :
ואני אקבץ אם על גלות בבל אמ' יהיה פי' ולא יראו עוד זמן רב או יהיה כמשמעו לעולם והוא אומר ע
על קבוצ זה הגלות כמו הפרטה הבאה אחריו והוא הכבד : והקיימתי ורעום ירעו א

אותם כמו הרועה הטוב ולא יפקדו לא יחסרו כמו ולא נפקד ממנו : איה : והנה
יתי' באי' צמח צדיק זהו המשיח וקראו צמח שיהיה צאתו בעולם כצאת צמח שהי' רבבה כן
בהיו צדיק יהיו עמו צדיקי רוב העולם כמו שאל יפירח בימיו צדיק ואמ' והוכיח צמח רבי' : ומלך מלך וא
ואמ' הכפל לחזק הפעולה כי בזכור הפעולה השם נזכר עמה ובזכור אחריה השם הוא לחזק כמו למען בצ
בצוע בצע ממטיר עליו מטר כל בגדי בגד וכן ומלך מלך כי באמרו ומלך ירענו שהוא מלך ובהוסיפו
מלך הוא לחזק המלכות שיהיה מלכותו בכל הארץ לא בישראל לבד כמו שאל עליו ומשלנו מים ועד יס ומ
ומהר עד אפסי ארץ והשכיל והצליח וכת' ויצלח וכן ויהי דוד בכל דרכיו משכיל ואחריו זולתו : ה' ד

דברתי אליך בשלוותך אמרת לא אשמע זה
דרכך מנעריך כי לא שמעת בקולי: כל רעיוך
תרעה רוח ומאהביך בשבי ילכו כי אז תבשי
ונכלמת מכל רעתך: יושבתי בלבנון מקונגתי
בארזים מה נחנת בבאלך חבלים חיל כיוול
כיוולרה: חי אני גאם יהוה בי אם יהיה בניהו
בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני כי
משם אתקנך: ונתתיך ביד מבקשי נפשך וב
וביד אשר אתה יגור מפניהם וביד נבוכד רא
ראצר מלך בבל וביד חבשדים: והטלתי את
אתך ואת אמך אשר ילדתך על הארץ האח
האחרת אשר לא ילדתם שם ושם תמותו:

כמו שאלו ולא תוסיף עוד מלך מצרי לצאת מארצו
כי לקח מלך בבל מנהר מצרים עד נהר פרס כל א
אשר היה למלך מצרים ואעפ שאחר זמן בימי צד
צדקיהו את וחיל פרעה יצא ממצרי וגו' באחרונה
נצח נבוכד נצר והחריב מצרים: ואלו על דרך מ
משל עלי הלבנון לל עלי להר הלבנון וכן וכבטן
לל ובהר הבטן כי מן ההר יטמע קול הצועק למ
למרחוק: וצועק בקמץ העץ מפני הזקק והצדיק
מפוארת בקמץ חטף מעבדים: מכל עבר ומכל צ
צד גב צעקי וראי כי לא יועילוך כי נטברו כל מא
מאהביך: ויתסקי לבי מקדשא ונחמי ובתרי טור
ביתא ארימי קליך תרג לבנון בית מקדשא כמו ש
סתר לבנון קלסו ההר הטוב הזה והלבנון ובית מק

מקדשא: וכן פי' רזל ואלו למה נקרא בית המקדש לבנון שהיה מלבין עונותיהם של ישראל: אבל וכבטן ט
סתר ובתרי טור ביתא לא ידעתי טעם אולי כנה הר הכי בפס בטן לפי שהבטן היה מקו מרעה הבהמות
ובכי המקדש גם כן היו תמיד בהמו לקרבן: דברתי אליך בשלוותך: אל בלטון רבים כי היו להם
סלוות רבות כשהיו מעטיהם טובים וכאשר

הנביאים ולא הנעיל מנעורך: לל דור המדבר שהיה להם כיומי הנעורים כי תחלת הכנס האומה בעבודת
האל ובמזנותיו היה הדור ההוא: וכן פי' חסד נעורך: כל רעיוך תרעה רוח כתרנגול כל פרנסך לל
מלכי אשר ומצרים שהיו להם כפרנס וכרועים אותם: תרעה רוח תאכלס הרנח כלומ טושברו קל
מהרה כאלו הרנח הדיחה אותם: ותי יתבדרון לכל רנח: כי אז תבנושי כשיכלה בטחונך: יושבתי

בלבנון מקוננתי בארזים: יושבתי מקוננתי ביוך יתרה בכתב לא במבטא: ונמצאת יתרה גם
במבטא אהבתי לדנו מלאתי משפט: ונתי המלל האלה אמרו שהן מורכבות יושבתי מן יושבתי ויושבת: מ
מקוננתי מן מקוננתי ומקוננתי: וטעם ההרכבה לל שיושבת וקוננתי מקדש וגם עתה את יושבת ומקוננתי
כי עדין היו בארץ שהיא מיוחדת ללבנון: וזכר לבנון וארזים לפי שהיו בתי הגדולים בירושלם ספונים ב
בארץ בבית המלך כמו שאלו על יהויקי וספון בארץ: מה נחנת עקרו נחנת והוא מענין חן: ומה ימצא לטני
פני למעלת הדבר ולחסרונו למעלה כמו מה רב טובך: מה יקר חסדך אלהים ולחסרון מה אנוש כי תזכרנו
ובזה יתפרט לטני השני למעלה כלומ מה חן ומה יופי היה לך כשבאו לך החבלים והצרנות האלה ולחסרון
את מה חן הוא אשר נשאר לך מכל אשר בנית וקוננתי בארץ: בבא לך החבלי: וית דיתבא בבית מקדשא ביני
מלכיא כהא מה תעבדי במיתי לך עקא: חי אני כיון מדבר על יהויקי דבר גם כן על יהויכי בנו
וקראו כניהו לפחיתות: חותם על יד ימיני הטבעת שחנתמי בה הכתבי נקרא חותם: וכן פי

טומני כחותם חותמך ושתילך: והטבעת ההיא לא תסור מיד האדם לא ביום ולא בלילה לפיכך אל כי אפילו

יהיה כניהו כמו החותם על יד הימין שלא יסור ממכה חסס אסירך: ואתקנך שרטו נתק: ודגש התין מורה חס
חסרון הכין והכין האחרונה כוספת ככין יברכנה וצרכנה: ויש דרש על הכין היתרה אמרו שבמקו ענתק טס
נתקן כי בכי האשורי עשה תשובה וקבלו הקב"ה ונולד לו בן בכי האשורי ומשל בן בנו וזכר כל בן שאלתי
ביהודה ויטב על כסא דוד ואלו לו ושמתיך כחותם כנגד מה שאלו לאביו אם יהיה כניהו חותם על יד ימיני
כי מטעם אתקנך: ונתתיך כל אלו ביד שאלו לענין אמר: וכן אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד
פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים זה הכפל גם כן לענין הוא: ופי' ביד מבקשי
נפשך שלא יחמלו עליך: אשר אתה יגור מפניהם טלא יהיה לך כח לעמד כנגדם וביד נבוכד נצר מלך בבל
שהו מלך עז וקטה כמו טכ עליו עלה אריה מסבכו ומשחית גוי נסע ממקומו: וביד הכטדי שהם גוי עז וקט
וקטה אשר לא ישא פני כמו טכ עליהם הגוי המר והנמהר: והטלתי כמו והטלתי: וכן ויטלו את
הכלי: ובאת אשר ילדתך לל שהיה דומה לה במעשי רעי:

שהיה הבן דומה לאם: על הארץ אחרת בידעית המתואר בלא ידיעת התאר כמו הגפן נכריה הכבש אחד:
הדור אחד: אשר לא ילדתך טס טלא תמצאו סס בני מטפחה סירחמו עליכם: נסע תמותו גם זו קללה כלומ
בארץ טמאה ימותו: ועל

ירמיה

לכן כה אמר יהוה צבאות על הנביאים הנני מאביל אתם לענה וחשקיתם מי ראש כי מא מאת נביאי ירושלם יצאה חנופה לכל הארץ : כה אמר יהוה צבאות אל ת תשמעו על דברי הנביאים הנבאים לכם מה מחבילים המה אתכם חזון לבם ידברו לא מ מפי יהוה : אמרים אמר למנאצי דבר יהוה ש שלום יהיה לכם וכל הדרך בשרירות לבו אמ אמרו לא תבא עליכם רעה : כי מי עמד בס בסוד יהוה וירא וישמע את דברו מי הקשיב ד דברו וישמע : הנה סערת יהוה חמה יצאה וסער מתחולל על רא ראש רשעים יחול : לא ישוב אף יהוה עד עש עשותו ועד הקימו מזמות לבו באחרית הימים תתבוננו בה בינה : לא שלחתי את הנביאים והם רצו לא דברתי אלהם והם נבאו : ואם ע עמדו בסודי ושמיעו דברי את עמי ושיבם מ מדרכם הרע ומרע מעדליהם : האלהי מקרוב אני נאם יהוה ולא אלהי מרח מרחוק : אם יסתר איש במסתרים ואני לא א אראנו נאם יהוה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יהוה :

ובאחזב ויכאפו את נשי רעיהם : והלך בסקר טה טהיו אומרים כי דבר ה' בהם : וחזקו ידי מרעים טהיו אומרים להם טלוס יהיה לכם לפיכך לא היו טבים מרעתם : לבלתי טבו טלא טבו כלומר הם גרמו להם טלא טבו וכן לבלתי הקריב טלא להקרי לבלתי ראו אות מה טלא ראו : כסודם כאנשי סדו ויטביה כעמרה : ויוטבי ירושלם כאנשי עמרה כל כלומ' הנביאים כעס והעם כנביאים ברטע ובמ נבמעטים רעים : לכן מאביל אותם לענ' אביא עליהם צרה מרה כלענה וכמי ראש והוא פס המות : חנופה רטע ונטוא פנים ט סהם מיפיים להם מעשיהם ונוטאים פניהם טלא להנחיתם : לכל הארץ לכל יושבי ארץ יהודה : כה אמר ה' על דברי הנביאים כמו אל דברי וכן וילך חלקנה הרממה על ביתו כמו אל ב ביתו ונתן הכפר על אשר לא ידע ספר כמו אל : מ מהבילים מפתים אתכם בדברי הבל לאמר טלוס יהיה לכם כי החזו טהם אומרי מלבם הן לא מפי ה' אברים אמור : המקור הוא ברוב קודם השפל נכאמר יבא אחרי הפעל הוא לחזק הפ הפעולה כמו ויברך ברוך אתכם והדומים לו : וכל הלך בסרירות לבו כמו ולכל הולך ולמד למכאני סזכר עמדת במקום טנים : כי מי עמד :

כי מי מהם טעמד בסוד ה' כל בסוד הנבואה ואף יאמ' כי דבר ה' אתם : וירא פי במרא' הנבוא' וישמע הראשון בטוא הויו והטני בפתח הויו : הגה סערת ה' יצאה עבר במקום עתיד כדרך הנב הכבואות במקומות כי דבר הנבואה קיים כי אז יכלה הרשעים כלם : ואמר זה הענין על דבר נביאי הסקר הרשעים כי כבר אמ' כי יעטה מטפט בה' כמו טאל הנני מאביל אותם לענה ואל' אעפ' טאין האל עטה מטפט ברטעי כלם הנה ימי' באי' שתצא סערת ה' חמה יצאה בחמה תצא אותה הסערה מלפני האל ותחול על הרשעים עד כלותם וסער מתחולל כפל הע הענין לחזק הדבר וית' בהפטר מעט ביניהם סערת סערת מזושייתא ותרנ' נסער מתחולל ועלעול מטענשי וענין מתחולל ויחול ענין כפילה וחניה כמו יחולו על ראש יואב : לא ישוב באחרית הימים זהו ב בימות המשיח ואל' תתבוננו בזאת הנבואה כי עד אותם הימים הרי כה לפי טאיכס רנאים כליו הרטעי : ובאמרן בינה אחר התבוננו הוא לתוספת באור ולחזק הפעולה כמו קנף ה' על אבתיכם קנף ויטס דוד כנס למען טבוח טבוח והדומי' להם : ובאמר תתבוננו ולא אמ' יתבוננו רמוז לתחית המתים בימות המשיח : לא טלחתי את הנביאי' אלה נביאי הסקר אני לא טלחתי אותם ו והם רצו ומהרו לומר לעס דברי' אשר כדו מלבס בשמי : ואם עמדו בסודי ואם הוא כמו טהם אומרים עמדו בסודי ודבר הנבואה באה להם מאתי ישמיעו את דברי אל עמי לא דב דבר סקר ויטבונס מדרכס הרעה לא טיחזקו ידי מרעים : וויו וישמיענס כויו וטמאה טבועים כנדחה וכת וכתתי גטמיכס והדומי' להם טהוא לתכאי כלומ' אס יהיה זה יהיה זה : האלהי מקרוב כמו אלהים א אחרים טכ עליהם חדשי מקרוב באו וכי איכני אלהי מרחוק הלא מבריאית עולם ויאיכני כמו אלהים חדשים אלה אשר לא יראו ולא ישמעו כי אני ראה מעטי בני אדם וטומע דבריהם ואני טומע דברי הנביאים הנבאים בשמי לטקר : וית' אנא אלהא בריתי עלמא מבר מבראשית אמר ה' אנא אלהא דעתיכס לחדתא עלמא לזדיקיא : אם יסתר אני מלא כמו וכבוד ה' מלא את המטכן כלומר טהיה ממלא את המטכן כי כאמר זה על האור טכברא כן אני מלא כל

בימיו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח חהש
שמו אשר יקראו יהוה צדקנו :
לכן הנה ימים באים נאם יהוה ולא יאמרו ע
עוד חי יהוה אשר העלה את בני ישראל מאר
מארץ מצרים : כי אם חי יהוה אשר העלה ו
ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפ
צפונה ומכל הארצות אשר הדרחתים שם יש
ישבו על אדמתם :
לנביאים נשבר לבי
בקרבי רחפו כל עצמתי חייתי כאיש שכור וכ
וכגבר עברו יין מפני יהוה ומפני דברי קדשו :
כי מנאפים מלאה הארץ כי מפני אלה אכלה
הארץ יבשו נאות מדבר ותהי מרוצתם רעה
וגבורתם לא כן : כי גם נביא גם כהן חנפו גם
בביתם מוצאתי רעתם נאם יהוה : לכן יהיה
דרכם להם כחלקלקות באפלה ידחו ונפלו ב
בה כי אביא עליהם רעה שנת פקדתם נאם
יהוה : ובנביאי שמרון ראיתי תפלה חנבאו
בבעל ויתעו את עמי את ישראל : ובנביאי יר
ירושלם ראיתי שערוריה נאף וחלך בשקר וחז
וחזקו ידי מרעים לבלתי שבו איש מרעתו היו
לי בלם בסדם וישביח בעמרה :

בימיו וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו יקראו יס
ישראל יקרא המשיח בזה השם צדקנו לפי
שבימיו יהיה צדק ה' לנו קיום תמיד לא יסור וזו
הקריאה על דרך סקרא משה רבי ע"ה למזבח ה' נסי
וקרא יעקב למזבח אל אלהי ישראל כל אחד לפי ע
ענינו הכמנא בו : וכן נאם העיר מיוס ה' שמה ות'
ודין סמיה דיהון קרן ליה יתעבד לכא זכותא מן ק
קדם ה' ביומוהי : לכן אלה סני הפסוקים
כאמרו למעלה אלא שיש ביניהם סני
מעט בקצת המלות כי דרך המקרא לכפול מלת או
פסוקי במ"ס והענין אחד : והכפל בכל מקו לחזק
הענין : וכבר פי' אלן הפסוקים למעלה במקומם
לנביאים בעבור נביאי הסקר שהם מטעים י
ישראל כי לולי הם שהם אומרי שהם
נביאי ודבר ה' את' היו ישראל סבי בתשוב' בתוכחו
נביאי האמת אבל הם מטעים אותם ואומרי להם
עשו איש כתאו' לבו כי דבר ה' לנו שלא תבא עליכם
רעה : רחשו התנודדו וכן מן הכבד מרחפת על פ
פני המים : וכגבר עברתי יי' עבר עליי היום כל
סגבר עלי ונשתכר ואינו יודע מה יעשה כן הייתי
מפני ה' שהוא מחולל ע' הכביאים האלה ומפני דב
דברי קדשן שהם מחוללים על פיהם שהם אומרי

כי דברי ה' הם מה שהם אומרי : בי
ומפני כי מפני אלה אכלה הארץ
אנשי הארץ ואיך יוכלו נביאי הסקר להטעותם כי תבא עליהם רעה והנה הם רואים בעיניהם כי רוב א' נ
נשחתה מפני רוב מעשיהם הרעים : כאות מדבר מקום מרעה הבהמות : ותהי מרונתם רעתם זריותם ו
ומרונתם הם לרעה כי לא ירצו לדבר מצוה ולעבודת האל אלא לרעה : וגבורתם לא כן וכן גבורתם אינ'
לדבר אמת כן פירוטו אמת כמו כן בנות כלפחר דברת שהיה להם להתגבר על נביאי הסקר ולמנעם מ
מלסר חלומותם ודברי סקריהם והם מתגברו על נביאי האמת ואומרי להם שלא יתנבאו בשם ה' כמו שא
שאמרו לירמיהו לא תתנבא בשם ה' ולא תמות בדיכונ : וית' מרונתם ענין רצון וכן תרגם ועל דמסגן בר
ברעות נפשהון ביטתא תיתי עליהון וגבריהון לא יצלחון : בי
בגזרת פעל ופי' נביא וכהן כתרנו ארי אף ספר אף כהן ר"ל כי
ספר מחיר העם כי כבואה ענין

דבור ויש מהם דבור רוח הקדש ויש מהם דבור דברי סקר כדברי נביאי הסקר וכן מזהיר העם מדבר לה
לפי דעתו דברים להזהירם : וכהן הוא מכהני הלויס כמו שאמ' גם בביתו מצאתי רעתם : חכפי ענין רשע
ונשוא פנים : ותי' גביבו ארחתהון : גם בביתו כי גם בבית המקדש היו עובדים ומזבחים לאלהים אחרים
לכן יהיה כחלקלקות באפלה כמו דרכים חלקלקות שתמעד רגל ההולך בהם כל סכן כשתהיה אפלה ש
שלא יראה אכה יסמוך ואכה ילך : ידחו ונפלו בה כאלו ידחה אותם דונה מאחריהם כי על כל פנים
יפלו בה לרוב המהירו הנפילה זכר בה שלט סבות חלקות הדרך והאפלה והדחיה ידחו מלעיל שלא כמנהג
כחי הלמד : ובנביאי שמרון תפלה כמו נביאיך חזן לך שוא ותפל ולא כתן תפלה דבר גרוע שאי
לו טעם : הנבאו בבעל כי אחאב עבד הבעל וקמו נביאי סקר רבים מתנבאים בבעל שהיו
ארבע מאות וחמשים בימי אחאב שהרגס אליהו ואחרי כן קמו אחרים שהרג יהוא והם היו מתעי את ישראל
עד סגלו בעונם אבל בירושלם לא קמו נביאי הבעל ולא עבדו לבעל מלכי יהודה כי אם מנשה ואחרי כן ס
סב בתשובה : הנבאו חסר תינו התפעל ומספטו התנבאו : ובנביאי ירושלם לא התנבאו בבעל אב
אבל היתה בהם דרך רעה : שערוריה פי' רשע ולכלוך :

ירמיה

ובי יסאלך העם הזה או הנביא או כהן לאמר
מה משא יהוה ואמרת אליהם את מה משאו
ונטשתי אתכם נאם יהוה : והנביא והכהן וה
והעם אשר יאמר משא יהוה ופקדתי על הא
האיש החזק ועל ביתו : כה תאמרו איש על ר
רעהו ואיש אל אחיו מה ענה יהוה ומה דבר י
יהוה : ומשא יהוה לא תזכרו עוד כי המשא י
יהיה לאיש דברו והפכתם את דברי אלהים ח
חיים יהוה צבאות אלהינו : כה תאמר אל הנ
הנביא מה ענך יהוה ומה דבר יהוה : ואם מ
משא יהוה תאמרו לכן כה אמר יהוה יען אמ
אמרכם את הדבר הזה משא יהוה ואשלח א
אליכם לאמר לא תאמרו משא יהוה : לכן ה
הנני ונשיתי אתכם נשוא ונטשתי אתכם ואת
העיר אשר נתתי לכם ולאבתיכם מעל פני :
ונתתי עליכם חרפת עולם וכלימות עולם אש
אשר לא תשכח :
והנה שני דודאי תאנים מועדים לפני היכל י
יהוה אחרי הגלות נבוכד ראצר מלך בבל א
את יכניה בן יהויקים מלך יהודה ואת שרי יה
יהודה ואת החרש ואת המסגר מירושלם ויב
ויביאם בבל : הדוד אחד תאנים טובות מאד
בתאני הבכורות ודוד אחד תאנים רעות מ
מאד אשר לא תאבלנה ברע :

ובי יסאלך האל ית' מהוא חוקר לב ובוחר כליות
ידע את לבבם כי כשהיו אומרי משא ה' היה
דעתם וכונתם ענין כבדות ומשא כמו תחת משא
לפיכך אמ' לירמיהו הנביא סיוהירס טלא יסאלנהו
דבר ה' בלשון משא : אן הנביא כביא טקר : וית' ספ
ספר וכבר פירטנוהו : אן כהן מכהני הלויס : את
מה משא : תאמר להם את טאלתם : טטואלי מה משא
ומה תאמר ונטשתי אתכם זן תהיה תשובת טאלתם :
ות' ותימר להון כדין כבואתא וארטיס יתכן :

והנביא מבואר הוא : כה איש על רע
רעהו כמו
וכן וילך אלקנה הרמחה על ביתו כמו אל ביתו : מ
מה ענה ה' כמו דבר : וכן וענית ואמרת ויען איוב
הראשון : ובשא ה' כי המשא יהיה לאיש ד
דברו לכל
איש מהם יהיה המשא דברו
כלומר בדברו לבד יאמר משא שמשמעו כבואה א
אך בלבד הוא לסון כבדות : והו' טאל' והפכתם א
את דברי אלהים חיים כלומר בלבבכם תהפכו את
מכבואה לכבדות : ה' צבאות כי הוא אדון צבאות
מעלה וצבאו' מטה ובידו להבי' עליכם מה סדברי
אלהינו כלומר אלהינו הוא ולא אלהיכם טאין אתם
מאמינים בו : ואאל' פי כי דברו טל אדם הוא נטי
נטיאות טפתיו כמו טאל' : וכל אטא את שמונתם על
ספתי כלומר וכראוי נקראת הכבואה משא שהיא כ
נטאת בפי הנביא אלא טאתם הנפכים דברי אלהי'

חיים ותחטבו משא ענין כבדות וית' ארי כבואתא תהי לגבר דמקיים פתגמי רעותי ואתון מדמן לבטל ית
פתגמי להא קיימא : כה מבואר הוא : ואם מבואר הוא לבן הנטי ונשיתי אתכם כ
נטאמה טאל' כזה הענין בכל
דבר ודבר
הנטי מורה על מהי
מהירות השורענות עליהם כלומר הנטי מוכן ומזומן להביא עליכם רעה : ונשיתי ונשכחתי : וכבר כתבנו כי
בבא המקור אחרון הוא לחזק השעולה : ל' כמו טאתם טוכחיס דברי ואותותי טעשיתי על ידי כביאי ועתה
אתם מנאסים כבואתי ומכזים אותה אני גס כן אטכח אתכם אע"פ שקניתי אתכם וכרתי ברית אתכם כי אט
אתם בטלתם הברית תחלה : ונטשתי אתכם : אצונב אתכם ואת העיר טאסלק טכיכתי ממנה : ובאמרן מעל
פני טעמנו לטלת אתכם ל' כי בעזבי אתכם תבלו מעל פני כמו טאל' טלח מעל פני : וית' וארטיס יתכן מ
מרטט וארחק יתכן וית' קרתא דיהבית לכוך ולאבהתכוך מקביל מימרי : ויש לפרט ונטשתי כמו ונטשתי בת
בתיו והוא הככוך כי התיו והטי' ממונא אחד הן ויבאו בענין אחד : וכן טעה בט' ונתעה בתיו ענין אחד
הוא : וכן אט ינתעז מים זרים בתיו כמו ינטעז בט' : ונתתי וכלימות טס בטור' הויו ודגש המ"ס :
דוראני ה' בחירק הה"א : והנה טני דוראני תאנים :
תאנים וא"ל דוראני תאנים כוספת בא"ל חמטים לולאות : וכן אמ' הדור אחד וענינו סליס : ו
וכת' סלי : מועדים מוכנים ומזומנים לאכול : והיה זה אחר הגלות כבוכד כזר מלך בבל את יכניהו : ואת
החרש ואת המסגר : ונעציס וחכמים היו : וית' אומניא וית' תרעיא : הדוד אחד בתאני הבכורות
הסמוכות לעצים כאלו אמר כתאני עצי התאנה המכרות : בכורות
תא : וזכר אותם תאנים
כי הן כחמדות בעיני מוצאיהן לפי טהן בכורות : וכן אמ' כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי את אבתיכם : ו
וכתאנים : כאלו אמ' והנשארים יהיו תאנים : הרעות : ואחר כן פי' ואת כה אמר ה' : והיוטבים בארץ מצרים
הטארית טהיו יוטבים אז בארץ מצרים אותם טילכו עס יוחנן בן קרח : לזועה

שמעתי את אשר אמרו הנביאים הנבאים בש
בשמי שקר לאמר חלמתי חלמתי : עד מתי
היש בלב הנביאים נבאי השקר ונביאי תרמי
לבם : החשבים לחשביה את עמי שמי ב
בחלמתם אשר יספרו איש לרעהו כאשר שב
שכחו אבתם את שמי בבעל : הנביא אשר א
אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר
דברי אמת מה לתבן את הבר נאם יהוה : ה
הלא כה דברי כאש נאם יהוה וכפטיש יפוצץ
סלע : לכן הנני על הנביאים נאם יהוה מג
מנגבי דברי איש מאת רעהו : הנני על הנביא
הנביאים נאם יהוה חלקחים לשונם ונאמו נ
נאם : הנני על נביאי חלומות שקר נאם יהוה
ויספרום ויתעו את עמי בשקריהם ובפחזותם ו
ואנבי לא שלחתים ולא צותים וחועל לא יוע
יועילו לעם הזה נאם יהוה :

לל אני ממלא כלומר כי בכל מקום אני וזה דרך מ
משל כי הוא ית' איכנו גוף טיהיה ממלא מקום אלא
לל כי הטנחתו בכל מקום בשמים ובארץ ותי' יקרי
מלי .. שמועתי חלמתי חלמתי הכפל לחז
לחזק הענין והיו אומרי' שהו' חלו'
טל כבואה .. עד מתי היס כלב לל היס לע
לעולם כמו טאח עד מתי .. כבאי השקר
מבנין כפעל ונביאי תרמית לבס כמו תרמה כלל
הס כביאי מהתרמית טחוסבים כלבס לא טבאה א
אליהם הכבואה .. החשבים להטכיה את
עמי שמי כי הם מונעי אותם
לשמוע אל כביאי האמת המדברים בשמי כמו טה
טהיו עושים אבותם כטהיו עובדים הבעל טהיו נ
כביאי הבעל מתכבאי להס בבעל וטכחו שמי כן
עתה טוכחים שמי בחלומות כביאי השקר וית כמה
דטכקו אבהתהון ית שלחן שמי ומקיימין בטנס
טענותא .. הנביא אמ' איך תטנו חלו' החולס
בו דבר אמת מעט הוא

עס הכבואה הבאה בחלום כי החולס יספר חלומו ואס יזדמן טיהיה
כי החלומות מדמי' המחטבות בהקין והמחטבות בעתידות לא יזדקן רובס וכן והחלומות טוא ידברו ואס
דברי אצו ידבר דברי אמת ידבר דבר טהוא אמת אס יהיה דברי בחלום לכביאי ידבר דברי דברי אמת אי
בו טקר כלל אס כן דברי החולמי' הם כמו התבן והתבן אין בו הנאה כי אס למאכל הבהמות או למלאכה
נהבר הוא מאכל לבני אדם אס כן איך יטנו ביניהם מה לתבן את הבר ואמ' בחלום יספר וכבואה ידבר
כי מספר החלו' אק דבריו אלא ספור דברים טראה בחלומו כמו טיספר דברי טטמע אין לטכל בהס חלק
כי אס בכח המדמה אכל דברי חלו' הכבואה כאמר עליהם ידבר כי הם בכח הדברי' לל הטכלי עס כח המד
המדמה וית הא כמה דפריט בין תבנא לעבורא כן פריט רטיעי' לצדיקיא ורל' אמרו וכי מה ענין בר ותבן
אכל חלו' אר' יוחנן כטס טאי אטער לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלו' בלא דברי בטלים .. הלא
כה דברי דברי החולמים הם בטלים כמו טתראו כי הם אומרי' טלנס טלנס ואין טלנס אכל דברי

כאט טתצא ותטרא את אטר תמצא וכן הוא כפטיט יפוצץ סלע לא יעמד דבר לפני דברי לבטלו כי את אשר
דברתי יעטה ולא יטול דבר .. לכן הנני על הנביאים כלנות הנני עליהם לכלנות וכת' הא אנה טל
טלח רוגזי וכן תרג' כל אלה הנני אשר בפרטה .. ואמ' טלסה פעמי' הנני כי טלסה חלקים היו נ

כביאי השקר באותו הזמן היו בהס כביאי טהיו טומעי' דברי כביאי האמת בכבואו' אמות העולם כמו טהת
טהתכבא ירמיהו על האמו' והיו הולכים לעס ואומרי' להס כה אמר ה' לעמון וענין הכבואה כמו טאמ' ירמי'

כביתו לתלמידיו כדי טיאמיכו העס להס באמרס להס בטס ה' טלנס יהיה לכס ועל אלה אמר מנכבי דברי
איוס מאת רעהו .. ועל זה אמרו רל' המתכבא מה טלא נאמר לו הא לחברו כאמר כגון חנניה בן עזור דקאי יר
ירמיהו בשוק העליון ואמ' כה אמר ה' צבאות הנני טובר את קטת עילס ראטית צבורתס כטא חנניה קל וחומר
בצטמו ומה עילס טלא בא אלא לעזור את כסדים אמ' הק'בה הנני טובר את קטת עילס כטדים עצמן על א
אחת כמה וכמה אהא איהו לטוק התחתון ואמ' כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר טברתי את עיל מלך בבל והקטנו
על זה ואמרו הא לחברו לא נאמר כיון דאחיהב קל וחומר כמאן דאחמר ליה דמי .. והחלק הטני היו בהס נ
כביאים טהיו בעלי לטון צח ומתק טפטים ועליהם כאמר הלוקחים לטונס וינאמו נאם היו אומרים לעס
דברי טלנס בטס ה' והיו מראים פניהם במתק דבריהם כדי טיטמענו להס ועל זה אמ' רל' המתכבא מה טלא
טמינ' והחלק הטליטי כביאי חלומות סקר טהיו אומרי' כי חלומותיהם כבואה והיו אומרי' אותה לעס בטס ה'
חנני הלוקחים לטונס המחליקים לטונס .. וכן הטעו ברוב לקחה כמו טאמ' במתק טפתיה תדיחנו ..
חנני על כביאי מבנין כפעל ובפחזותם ובקלותם כלומר בקלות דעתם וכן אנשים רקים
נעמחים .. וכי

ירמיה

כי כה אמר יהוה אלהי ישראל אלי קח את בן
 בוס היין החמה הזאת מירי וחשקיתח א
 אתו את כל הגוים אשר אנכי שלח אתך אל
 אלהם: ושתו והתגעשו והתחללו מפני החרב
 אשר אנכי שלח בינתם: ואקח את חכום מיד
 יהוה ואשקה את כל הגוים אשר שלחני יהוה
 אלהם: את ירושלם ואת ערי יהודה ואת מל
 מלכיה את שריה לתת אתם לחרבה לשמח
 לשרקח ולקלל ביום הזה: את פרעה מלך
 מצרי ואת עבדיו ואת שריו ואת כל עמו: ואת
 כל הערב ואת כל מלכי ארץ העוץ ואת כל
 מלכי ארץ פלשתים את אשקלון ואת עזה וא
 ואת עקרון ואת שארית אשדוד: את אדום וא
 ואת מואב ואת בני עמון: ואת כל מלכי צר ו
 ואת כל מלכי צידן ואת מלכי האי אשר בע
 בעבר הים: ואת דדן ואת תימא ואת בוז ואת
 כל קצוצי פאה: ואת כל מלכי ערב ואת כל מ
 מלכי הערב חשבנים במדבר: ואת כל מלכי
 זמרי ואת כל מלכי עילם ואת כל מלכי מדי:
 ואת כל מלכי הצפון הקרבים והרחקים איש
 אל אחיו ואת כל הממלכו הארץ אשר על פני
 האדמה ומלך ששך ישתח אחריהם: ואמרת
 אלהם כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל ש
 שתו ושכרו וקו ונפלו ולא תקומו מפני החרב
 אשר אנכי שלח ביניכם:

ומלכות צפונה: ושם פי כי משפחות אומר על ה
 העם ומלכות אומר על ראשי המלכות: ולפי שא
 שאמר ונתנו איש כסאו וזכר שם מלכות: ואל כבו
 נצר מלך בכל עבדי: וטעם ואל אל שולח לא אל
 ולקחתי: או יהיה ואל במקום זאת כמו אספיה אל
 חק ה' יירדפו אל מדין: ועל כל הגוים האלה הסמ
 הסמוכים לאי: או האלה על הגוים שעתיד לזכרם
 בסמוך בפרשת כוס יין החמה: קול רחוק ואור נר
 קול רחוק טעון כי תבלין לסעודת שמחה: וכן מד
 מדליקין נרות רבות בבית המטבח: וית קל סיען
 דמשבחין בנהור בוצין: כמלאת טבעים טכה: כ
 כי כבוכ נצר מלך מה טכה והיאך ידענו זה שהרי
 אויל מרודך בנו מלך בטנת לז לגלות המלך יהוי
 יהויכין כמו שכתוב בספר מלכים בסופו ובסוף ז
 זה הספר ויהויכין בלה בטנת טלנה לכבוד נצר
 הרי מה אויל מרודך מלך כ"ג טכה והיאך ידענו ז
 זה שהרי וזאנו בלשצר בנו מלך ג' טכים: נשא
 כ"ג ביכתיס והשלט לא שלמו לו לבלשצר כי בטנה
 השלישית כהרג: הרי מה וכ"ג הרי כח ונתי לבלשצר
 הרי ע' לפיכך את כמלאת כי שלמים היו להם ע'ט
 טנה כי לא מת בלשצר עד טנה שלישי לו: לשממו
 עולם שם מקובץ מן שמחה והוא סמוך: את כל
 הכתוב בספר הזה עם כל הכתוב כלומר אביא על
 ארץ בכל את כל זה הדבר כמו שאביא על כל הג
 הגוים כל הכתוב בספר הזה אשר נבא ירמיהו: כי
 עבדו בס ג' המה עבדו עבר במקום עתיד: א

את יעבדו בכטרי ג' המה כמו שעבדו הם בכל הגוים כן יעבדו בהם גוי רבי ומלכי גדולים והם מלכי
 מדי ופרס: בי כה את קח והטקית הכל במראה הנבואה: היין החמה חסר הכסמך ומשפטו היין יין
 החמה וכמהו העם המלחמה הספר המקנה והדומי להם: ושתו: והתגעשו: התפעל מור
 מורכב עם פעל שלא נזכר שועלו: וענינו ענין ותגעשו ותפעלו
 והוא התפעל מורכב עם פעל הדומה למרובע: ואקח ואטקה הכל במראה הנבואה: את
 ירושלם היא שעתה תחלה כי כל אלה הגוי לקו עו'
 נהיה הטכה הרביעית להניקם בא על ירושלם: ואת מלכיה: והניקים ויהויכין נזקקיהו: את שריה בלא נ
 וי' לשוקה בלא וי' ואת כל הערבי עם מקובץ מעמי נתרבו יחד: ותי' סומכוותא לשון ערבוב:
 ואת כל מלכי ארץ פלשתי שאל ארץ פלשתי לבד הערים הנזכרו וכן כתוב בספר שמואל אחר
 סוכר הערים בענין טחורי הזהב את עוד מעיר מבצר ועד כפר הפרזי ולא זכר הכה גת כי לישראל

היתה כי דוד לקחה מיד פלשתים כמו שכתב בדברי הימים ויקח את גת ואת בכתי מיד פלשתים: והי מתג
 האמה הנזכרת בספר שמואל: ואת שארית אשדוד: נראה כי כמלכיה נבוכד נצר מצאה נחרבת מקצתה עו
 מלך מצרים או זולתו: ואת מלכי האי: אין בו כל בספר מונה: קצוצי פאה הטוכני בקצה העולם: בפאתו
 כי הפאה הוא קץ הדבר: וית מקפי פאתא: ואת כל מלכי ערב: הם הערבים וטכני אלהים כמו טכ' לא יהל
 טכ ערבי ואת כל מלכי הערב הטוכני במדבר לפי שזכר למעלה ואת כל הערב פי' הכה כי אלה הם אחרי
 טהם טוכני במדבר: ואת כל מלכי זמרי אפסר כי זמרי הוא זמין מבני קטורה הממלכו הארץ בא הסמיכו
 עם ה' הידיעה שלא כמנהג כרוב: וכן בארמיהו: הלשכות הקדש היתר הארץ: והדומים להם מעטים: ו
 ומלך טעך ומלך בכל וכן תרגם יונתן: נטעך הוא בכל כאלפא ביתא דאת בט: וקיו: כי כן דרך
 הסכור להקיא אבל טעכור אחר טקיא יטוב מעט לדעתו ויקום אבל להם אחר: ונפלו ולא ת

ושמתים לשמה ולשרקה ולחרבות עולם : והוא
והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חת
חתן וקול בלה קול רחים ואור נר : והיתה כל
הארץ הזאת לחרבה ולשמה ועבדו הגוים ה
האלה את מלך בבל שבעים שנה : והיה כמ
במלאת שבעים שנה אפקד על מלך בבל וע
ועל הגוי החוא נאם יהוה את עונם ועל ארץ
כשדים ושמתים אתו לשממות עולם : והבאתי
על הארץ החיא את כל דברי אשר דברתי ע
עליה את כל הכתוב בספר הזה אשר נבא יר
ירמיהו על כל הגוים : כי עבדו בסג חמה ב
גוים רבים ומלכים גדולים ושלמתי להם כפ
כפעלם ובמעשה ידיהם :

לזוועה כתיב וקרי לזענה והענין אחד כמו כנ
ככס וכסב לחרפה בלא וי' לטנינה בלא
ו'י' את הרעב בלא וי' הדבר על ירמיהו
כמו אל היא הטנה הראשונה לכבוד
כזר : והנה כתב בתחלת ספר דניאל בטנת שלט
למלכות יהויכין מלך יהודה בא כבוכד נצר מלך
בבל ירמיהו ויצר עליה אך כאמר כי בטנת שלט
למלכות יהויקים בנו המליכו פרעה נכה מלך נכ
כבוכד נצר ובא לירמיהו ויצר עליה ובטנה הרב
הרביעית ליהויקים בתחלת הטנה נתן ה' בידו את
יהויקים והיא טנה ראשונה לכבוד נצר : על כל
עם יהודה כמו אל : ואל כל יטבי ירמיהו : עם י
יהודה מן הערים האחרות שבאו לירמיהו ודברי
ירמיהו אליהם ואל יטבי ירמיהו : זה שלט ועשרים
טנה : יאשיהו מלך שלטים ואחת טנה ובטנת ע
עשרה טנה למלכו תחלת כבואת ירמיהו : נמצא יר
ירמיהו נכתב בימי יאשיהו יט טנה וכבואה זו הי
היתה בטנה הרביעית ליהויקים הכה שלט ועשר
טנה : אשכס ודבר החלף במקום ה'א' הטכס כי
אותיות אהוי מתחלפות וככתבה י'ד המטך שלא כ
כמנהג עם הכר' ברוב : למן עולם ועד עולם
מזמן רב כתנה לאבתיכם ועד עולם יתננה לכם
ולבניכם אם תרצו : ולמד למן לא באה על ע
ענין הדבר אלא לאמתת עצם הדבר ויספיק הע
הענין זולתה : וכמהו למן היום אשר יצאת מארץ
מצרים למתי אעתיך לך והדומים להם : למען ה
הכעיסוני כתוב ל' בעבור שהכעיסוני וקרי הכע
הכעיסוני למען הכעיס אותי עושים הע' לא לה
להכאה טיט להם כה : את כל משפחות צפון ולמע
ולמעלה בתחלת הספר את לכל משפחות ממלכות

ויאמר יהוה אלי מה אתה ראה ירמיהו ואמר
תאנים התאנים הטובות טבות מאד והרעות
רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע :
ויהי דבר יהוה אלי לאמר : כה אמר יהוה א
אלהי ישראל כתאנים הטבות האלה כן אביר
את גלות יהודה אשר שלחתי מן המקום הזה
ארץ כשדים לטובה : ושמתי עיני עליהם לט
לטובה והשיבתים על הארץ הזאת ובניתים ו
ולא אהרום ונטעתים ולא אתש : ונתתי להם
לב לדעת אתי כי אני יהוה והיו לי לעם ואנכי
אחיה להם לאלהים כי ישובו אלי בכל לבם :
וכתאנים הרעות אשר לא ת
תאכלנה מרע כי כה אמר יהוה כן אתן את צ
צדקיהו מלך יהודה ואת שריו ואת שארית יר
ירושלם הנשארים בארץ הזאת והישיבים בא
בארץ מצרים : ונתתים לזוועה לרעה לכל מ
ממלכות הארץ לחרפה ולמשל לשנינה ולק
ולקללה בכל המקומות אשר אדירם שם : וש
ושלחתי בס את החרב את הרעב ואת הדבר
עד תבס מעל האדמה אשר נתתי להם ולאב
ולאבתיהם :
היה אל ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרב
הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה ה
היא השנה הראשונה לנבוכד נצר מלך בבל
אשר דבר ירמיהו הנביא על
כל עם יהודה ואל כל יטבי ירושלם לאמר : מ
מן שלש עשרה שנה ליאשיהו בן אמן מלך י
יהודה עד היום הזה זה שלש ועשרים שנה ה
היה דבר יהוה אלי ואדבר אליכם אשכם ודב
ודבר ולא שמעתם : ושלח יהוה אליכם את כל
עבדיו הנביאים השכם ושלח ולא שמעתם ו
ולא הטייתם את אזנכם לשמע : לאמר שובו
נא איש מדרכו הרעה ומרע מעל ליבם ושבו
על האדמה אשר נתן יהוה לכם ולאבתיכם
למן עולם ועד עולם : ואל תלכו אחרי אלהים
אחרים לעבדם ולהשתחות להם ולא תבעיסו
אתי במעשה ידיכם ולא ארע לכם : ולא שמ
שמעתם אלי נאם יהוה למען הבעיסוני במע
במעשה ידיכם לרע לכם :
כה אמר יהוה צבאות יען אשר לא שמעתם א
את דברי : הנני שלח ולקחתי את כל משפחות
צפון נאם יהוה ואל נבוכד ראצר מלך בבל
עבדי והביאתיו על הארץ הזאת ועל יושביה ו
ועל כל הגוים האלה מסביב והחרמתיים ושמ

ואל מלך בני עמון ואל מלך צר ואל מלך צ
צידון ביד המלכים הבאים ירושלם אל צד
צדקיהו מלך יהודה וצוית אתם אל אדניהם
לאמר כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל כ
כה תאמרו אל אדניהם : אנכי עשיתי את הא
הארץ את האדם ואת הבהמה אשר על פני ה
הארץ בכחי הגדול ובזרועי הנטויה ונתתיה
לאשר ישר בעיני :

ביתו כמו אל ביתו והדומין לו כסלה כסלקחו פ
פלטתים את הארון במלחמה אז חרב מטכס טילה
מדוע כבית כלל אלף כבעלי הה"א כסלו יהיה
הבית הזה הראשון כתוב בה"א וזה בניו וטניהם
חסרים בפתח שער החדש הוא שער
המזרחי כמו שתי במעלה דתעלה
בית מקדשא דה מדיכחתי ופי' חל כי נקר החדש
כי שם חדש ספרים את ההלכה וטבעה שמות כ
נקרא לו ויתכן לפרט שחדשיו או חדש בן שום
בנין לפיכך נקרא חדש וקומו אנשים מ
מזקני הארץ אלה הזקני היו צדיקים
וספרו זה הענין בימי חזקיהו שכתבא מיכה ציון
טדה תחרט וכך כתב כנבואת מיכה הלא ירא את
ה כמו שכתב בדברי הימי ויכנע חזקיהו בגובה
לבו ונג' ענו אותם העם שהיו רוצים להמית את
ירמיהו וגם איש היה מתכבא ונג' כלומר מה עדו
זו טאטס מעידים כי חזקיהו לא המיתו כשהיה מת
מתכבא רעה הכה והניקים מלך יהודה כמהו וכזא
וכזאת הטנה הרב אוריה לפי שהיה מתכבא רע כמ
כמו ירמיהו גם ירמיהו יהר' וירא ביד איתן לבד
ויוד הערש בעלת מהמכתב אל כתן מלה אחת היא
בראשית ממלכת יהויקים נבואה זו נאמר
לירמיהו בשנה הראשונה למלכותו
יהויקים ואח' לו האל כי בשנתלך צדקיהו אחר ממ
ממלכות יהויקים ויהויכין עשה מוסרות ומוטות וי
ויטלח למלכים הנזכרים ביד מלכים הבאים
ירושלם אל צדקיהו ויצה אותם אל המלכים אדוני
אדניהם שטלחו אותם אל צדקיהו ויאמרו להם כ
כל הדברים הנזכרים בפרשה ויאמר להם ירמיהו
גם כן ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי ככל הדבר
הדברים האלה כי נראה כי המלכי הנזכרי טלחו ל
לצדקיהו שישכים עמהם וימרדו כלם במלך בכל
לפיכך נה האל לירמיה שיתא למלכים האלה א
אחר טיכלה דברי אדניהם יאמר להם ואל צדקיהו
מלך יהודה דברתי ככל הדברים האלה וכלכם הב

וישמעו שרי יהודה את הדברים האלה ויעלו
מבית המלך בית יהוה וישבו בפתח שער ה
יהוה החדש : ואמרו הכהנים והנביאים אל
הנביאים אל חשרים ואל כל העם לאמר מ
משפט מות לאיש הזה כי נבא אל העיר הזאת
כאשר שמעתם באזניהם : ויאמר ירמיהו אל
כל חשרים ואל כל העם לאמר יהוה שלחני
להנבא אל הבית הזה ואל העיר הזאת את כ
כל הדברים אשר שמעתם : ועתה הטיבו דר
דרכיכם ומעלליכם ושמעו בקול יהוה א
אלהיכם וינחם יהוה על הרעה אשר דבר על
עליכם : ואני חנני בידכם עשו לי כטוב וכישר
בעיניכם : אך ידע תדעו כי אם ממיתים אתם
אתי כי דם נקי אתם נתנים עליכם ואל העיר
הזאת ואל ישיביה כי באמת שלחני יהוה על
עליכם לדבר באזניהם את כל הדברי האלה
: ויאמרו חשרים וכל העם אל הכהנים ואל ה
הנביאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם
יהוה אלהינו דבר אלינו : ויקומו אנשים מוק
מזקני הארץ ויאמרו אל כל קהל העם לאמר
: מיכה המורשתי היה נבא בימי חזקיהו מלך
יהודה ויאמר אל כל עם יהודה לאמר כה א
אמר יהוה צבאות ציון שדה תחרש וירושלם
עיים תהיה וחר הבית לבמות יער : ההמת ה
המיתוהו חזקיהו מלך יהודה וכל יהודה הלא
ירא את יהוה ויחל את פני יהוה וינחם יהוה
על הרעה אשר דבר עליהם ואנחנו עושי רעה
גדולה על נפשתינו וגם איש היה מתנב בשם
יהוה אוריהו בן שמעיהו מקרית יערים ונבא
על העיר הזאת ועל הארץ הזאת את כל דברי
ירמיהו : וישמע המלך יהויקים וכל גבוריו וכל
וכל חשרים את דבריו ויבקש המלך המיתו ו
וישמע אוריהו וירא ויברח ויבא מצרים :

וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים אלנתן
בן עכבור ואנשים אתו אל מצרי : ויצאו את
אוריהו ממצרים ויביאחו אל המלך יהויקים
ויכחו בחרב וישלך את גבלתו אל קברי בני ה
העם : אך יד אחיקם בן שפן חיתח את ירם
ירמיהו לבלתי תת אתו ביד העם להמיתו :
בראשית ממלכת יהויקים בן
יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה אל ירמי
מאת יהוה לאמר : כה אמר יהוה אלי עשה ל
לך מוסרות ומוטות ונתתם על צוארך : ושל
ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב וא

והיה כי ימאנו לקחת חבוס מידך לשתות וא
ואמרת אליהם כה אמר יהוה צבאות שתו ת
תשתו : כי חנה בעיר אשר נקרא שמי עליה א
אנכי מחל להרע ואתם הנקה תנקו לא תנקו
כי חרב אני קרא על כל יושבי הארץ גאם ה
יהוה צבאות : ואתה תנבא אלהם את כל
הדברים האלה ואמרת אלהם יהוה ממרום
ישאג וממקע קדשו יתן קולו שאג ישאג על
נוהו הידד כדרכים יענה אל כל יושבי הארץ :
בא שאון עד קצה הארץ כי ריב ליהוה בגוים
נשפט הוא לכל בשר הרשעים נתנם לחרב נ
גאם יהוה : כה אמר יהוה צב
צבאות חנה רעה יוצאת מגוי גוי וסער גד
גדול יער מירכתי ארץ : והיו חללי יהוה ביום
ההוא מקצה הארץ ועד קצה הארץ לא יספ
יספרו ולא יאספנו ולא יקברו בדמן על פני הא
האדמה יהיו : חללי הרעים חנקו וחתפלו
מאדירי הצאן : קול צעקת הרעים ויללת אד
אדירי הצאן כי שודד יהוה את מרעיתם : וגד
וגדמו נא את השלום מפני חרון אף יהוה : עזב
ככפיר סבו כי היתה ארצם לשמה מפני חרון
היונה ומפני חרון אפו : חצי
בראשית ממלכות יהויקים בן
יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה מאת ה
יהוה לאמר : כה אמר יהוה עמד בחצר בית
יהוה ודברת על כל ערי יהודה חבאים לחשת
לחשתחות בית יהוה את כל הדברים אשר צ
צויתך לדבר אלהם אל תגרע דבר : אולי יש
ישמעו וישבו איש מדרכי הרעה ונחמתי על ה
הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם מפני רוע
מעלליהם : ואמרת אליהם כה אמר יהוה אם
לא תשמעו אלי ללכת בתורת אשר נתתי ל
לפניכם : לשמע על דברי עבדי הנביאים אשר
אנבי שלח אליכם וחשבתם ושלח ולא שמע
שמעתם : ונתתי את הבית הזה כשילח ואת
העיר הזאת אתן לקללה לכל גוי הארץ : וי
וישמעו הכתנים והנביאים וכל העם את ירמ
ירמיה מדבר את הדברי האלה בבית יהוה :
ויהי בכלות ירמיה לדבר את כל אשר צוה ה
יהוה לדבר על כל העם ויתפשו אתו הכתנים
והנביאים וכל העם לאמר מות תמות : מדוע
נבאת בשם יהוה לאמר כשילו יהוה הבית ה
הזה והעיר הזאת תחרב מאין יושב ויקהל כל
העם על ירמיה בבית יהוה :

אדירי הצאן כי
שודד יהוה את מרעיתם
וגדמו נא את השלום
מפני חרון אף יהוה
עזב ככפיר סבו כי היתה
ארצם לשמה מפני חרון
היונה ומפני חרון אפו
חצי בראשית ממלכות
יהויקים בן יאשיהו
מלך יהודה היה הדבר
הזה מאת יהוה לאמר
כה אמר יהוה עמד בחצר
בית יהוה ודברת על כל
ערי יהודה חבאים לחשת
לחשתחות בית יהוה
את כל הדברים אשר צויתך
לדבר אלהם אל תגרע דבר
אולי ישמעו וישבו איש
מדרכי הרעה ונחמתי על
הרעה אשר אנכי חשב לעשות
להם מפני רוע מעלליהם
ואמרת אליהם כה אמר
יהוה אם לא תשמעו אלי
ללכת בתורת אשר נתתי
לפניכם לשמע על דברי
עבדי הנביאים אשר אנבי
שלח אליכם וחשבתם ושלח
ולא שמע שמעתם ונתתי
את הבית הזה כשילח ואת
העיר הזאת אתן לקללה
לכל גוי הארץ וישמעו
הכתנים והנביאים וכל
העם את ירמיה מדבר את
הדברי האלה בבית יהוה
ויהי בכלות ירמיה לדבר
את כל אשר צוה יהוה
לדבר על כל העם ויתפשו
אתו הכתנים והנביאים
וכל העם לאמר מות תמות
מדוע נבאת בשם יהוה
לאמר כשילו יהוה הבית
הזה והעיר הזאת תחרב
מאין יושב ויקהל כל העם
על ירמיה בבית יהוה

תקומו וקו שרשן קאה ובא ה' תמור האלק ממחר
ישאג על דרך משל כאלו ישאג נידים קולו ויבאו ה
הגוים לקולו להרחיב נוהו והוא בית המקדש היד
הידד כדרכים יענה יצחק כמו הדרכים בגת ש
סמרימין קול לחזק עצמם נאיש את אחיו במלחמה
ודבר הקול הוא הידד לטפט כאלו ככנס במשפט
עמכם כי יעניש על רעתם ונתנם ביד מלך בבל
בה אחר ה' אפשר שפרש' זו מענין אשר לפניה
ויהיה פירו' עזב ככפיר סבו על חרבן בית
ראשון ע' כבוכד נצר' או תהיה עתידה והוא הנכון
ויהיה פ' עזב ככפיר סבו על חרבן בית שני
חללו הרעים הרעים נאדירי הצאן הם מלכי
הארץ והתפלסו התגללו בעפר או ב
באפר לטבוח שהיו טובחים איש את רעהו ונתפ
ותפוצותיכם זאת המלה באה טלא כמכה כי הפא
בחולס והת' בחירק והנכון הפא בטורק וה
והת' בצר' כי הוא מן תפוצה בטקל תפוצה תמ
תמונה והקבוצ תפוצות בטקל תפוצות תמונות
תפוצות ועם כנוי הנמצאים תפוצותיכם בטקל
ותפוצותיכם נאמר מעל ונאמר כי בא הפעל הפא
בחולס לזוג התפוצה כמו תהומו יכסיו ובא הת'ן
בחירק כמו אס לא פריק לטוב טראני טאריק כ
כמו טפי ונפלתם ככלי חמדה אתם שהייתם כ
ככלי חמדה בטלותכם עתה תפלו ותטברו וכת'ן
ותפלון דהויתק רגיעין כמני חמדתא ויללת בחי
בחירק הת'ן ונכח היד' לבן אשר ולבן כפתלי בט
בטא הו'ן וחירק היד' מרעיתם צאן מרעיתם וה
והם הגוים שהם מלכיהם ורועיהם ונדרמו
ככרתו כמו גם מרמז תדמי כאות השל
תקומו המרעה שהת רועי בשלן והוא משל על פ
עריהם ומדינותם עזב ככפיר סבו הראוי
סכתו כי הנפרד סכה אן יהי הנפרד סוך
בפלט עוז חוס יאמר ממנו סכו בטקל עזר אחר
כמו שהכפיר עוזב סכו מפני שאיכנ מנ' טס טרסו
כן עזב האל ית' כי המקדש מפני טלא מצא טס רצ
רצונ' וכיון סעזבו והסת' פכיו ממנו כחרב כי הי
היתה שמתה כי טרס חרבן הבית היתה ארצם לט
לשמה ועם כל זה מוסר לא לקחו ולא יכול להתא
להתאפק עוד ועזבו מפני חרון היונה חרון חרב
היונה ל' חרב האויב האונסת אותם מן ולא יוננו
כסיאי עוד את פמי ומפני חרון אפיו והחרב בא
מפני חרון אפ' ונתתן פי היונה מן יין סתר' מן
קדס חרב סכאה דהיא כחמר מרניא בראשית
תמלכות על דברי עבדי הנביאים
כמו אל דברי וכן וילך אלקה הרמתה על ביתו

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לאמר שב
שברתי את עול מלך בבל: בעוד שנתים ימים
אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית הו
יהוה אשר לקח נבוכד נצר מלך בבל מן המ
המקום הזה ויביאם בבל: ואת יכניה בן יהויק
יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הב
חבאים בבלה אני משיב אל המקום הזה נאם
יהוה כי אשוב את עול מלך בבל: ויאמר יר
ירמיה הנביא אל חנניה הנביא לעיני חבניה
ולעיני כל העם העומדים בבית יהוה: ויאמר י
ירמיה הנביא אמן כן יעשה יהוה יקם יהוה א
את דברך אשר נבאת לחשיב כלי בית יהוה ו
וכל הגולה מבבל אל המקום הזה: אך שמע
נא את הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך וב
באזני כל העם: חנביאים אשר היו לפני ולפנ
ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות
ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר
: חנביא אשר ינבא לשלום כבא דבר חנביא י
יודע חנביא אשר שלחו יהוה באמת: ויקח
חנניה הנביא את המטה מעל צואר ירמיה ה
חנביא וישברו: ויאמר חנניה לעיני כל העם
לאמר כה אמר יהוה ככה אשוב את עול נבו
נבוכד נצר מלך בבל בעוד שנתים ימים מעל
צואר כל חגים וילך ירמיה הנביא לדרכו:
ויהי דבר יהוה אל ירמיה אחרי שבר
חנניה הנביא את המטה מעל צואר ירמיה ה
חנביא לאמר: חלך ואמרת אל חנניה לאמר
כה אמר יהוה מוטות עץ שברת ועשית תחת
תחתיהן מוטות ברזל: כי כה אמר יהוה צבאו
אלהי ישראל עול ברזל נתתי על צואר כל הג
המים האלה לעבד את נבוכד נצר מלך בבל
ועבדו: וגם את חית השדה נתתי לו:
ויהוה ירמיה הנביא אל חנניה הנביא שמע
נא חנניה לא שלחך יהוה ואתה חבטת את
העם הזה על שקר: לכן כה אמר יהוה חנני מ
משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת כי
סרה דברת אל יהוה:

אחת מחן על צואר חת היה בראשית ממלכת צדק
צדקיהו בשנת הרביעית כן כתו וקר בשנה והעני
והענין אחד אלא שהכתו כסמך אל המספר: כמו
בשנ' שלש למלכו וחקרי מוכרת כמספר ומה שאת
בראשי ממלכת צדקיהו ואח' כן את בשנה הרביעי'
פירש בעל סדר עולם כי היא שנה רביעית למלכו
צדקיהו שהלך להקביל פני מלך בבל וסריה טר מ
מנוחה עמו כמו שכתו בסוף זה הספר: ושב לירן
לירושלם למלכותו לפיכך חשב אותה שנה ראשונה
ראשית מלכותו לפיכך אמר בראשית ממלכת צדקיהו
ניתכן לפי בראשית ממלכת צדקיהו כמספר שנה
ראשונה שמלך כמו ששיר: ויהי פ' בשנה הרביעית
רביעית לסני השבוע וחזר מלך יא שנה הנה כסל
כסלמו למלכות צדקיהו ד' שנים כסלם השבוע וכ
נשאר ממלכותו ז' שנים והנה שבוע אחד וחזר הב
הבית כסלם השבוע כמו שקבלו רז"ל כי כשחרכ הבית
מוצאי שביעי היתה וככתב זה הספר הנה להודיע
תחלת מלכות צדקיהו שביעית יהיה החרבץ בסוף
השבוע שיסמטו ישראל מנחלתם לפי שלא עשו בה
שמטה לפי יכך כתב גם כן בחדש החמשי לרמח כי
בחדש החמשי יהיה החרבץ וכל הספור הזה היה לצ
לכרך כמו שפ' חנניה בן עזריה הנביא כביא סקר
היה: הבאים בבלה שהיו באים: אמן כן י
יעשה ה' פסוטו מבואר ניש דרם אמר לו
ירמיהו אם יהיה כמו שאתה אמר אני רוצה בזה כ
כי אני כספר ואתה כפסד: אני כספר שאני כהן ואני
ואוכל מקדשי שמים אם ישאר הבית בבנינו ואתה
תהיה כפסד שאתה גבעוני כמו שאמ' בגבעון ואתה
חוטב לי עצים ושואב לי מים: נדרך פסוטו ישראל
היה ומגבעון היה כי לא ישבו בה גבעונים מעת ש
ספלה בנחלת בנימן: אך שמע נא הענין מ
הזה שאמר לו כי בהכחשת הטובה יבחן הנביא
כי אם יבטיח טובה ולא תבא בידוע שהנא כביא סק
כי כל דבר טוב שיבטיח האל אפי' על תנאי הוא בא
אבל באמת תסו ממנו הטובה ההי' אם יחטא כמו ש
סא' ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע
ועשה הרע בעיני ונחמתי על הטובה: אמנם על כל
פני תחול הטובה ותבא אכל אם התנבא לרעה ולא תבא כלל לא יודע

בזה שהנא כבי' סקר שהיה ארך אפי' רב חסד ורחם על הרעה כסעטו תשובה כמו שפ' באנשי כינוה
את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא ויטברוהו טעם ויטברוהו על העול שהו כתק המוטה מעל צואר ירמיה ויטברו
העול שהיה נקשר במוטה: ונעשית תחתיהן מוטות ברזל אמר האל לירמיהו אמר לחנניה מוטות עץ שברת ואתה
תעשה תחתיהן מוטות ברזל כשתאמר לו זה הדבר מוטות עץ שברת ותאמר לו עור כה אמר ה' אלהי ישראל כי הנא
אמר לו כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל שברתי את עול מלך בבל ומה שאת מוטות עץ: ואנחנו פ' מוטות רצועות
כן הוא כי המוטות רצועות או גדי' טקטרי' בהם העול והעול הוא מעץ לפי סמך המוטות אל עץ: וכך מוטות
ברזל אי אמר שהמוטות יהיו מברזל אלא העול יהיה מברזל והמוטות רצועות או גדי' טקטרי' אותן ב
בהם: מעל פני האדמה ר"ל סיקבר בתוכה והנה הוא משולח מעל פניה: בשנה

ועתה אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד
נבוכד ראצר מלך בבל עבדו וגם את חית ה
השרה נתתי לו לעבדו : ועבדו אתו כל הגוים
ואת בנו ואת בן בנו עד בא עת ארצו גם הוא
ועבדו בו גוים רבים ומלכים גדולים : והיה
הטוי והממלכה אשר לא יעבדו אתו את נבוכ
נצר מלך בבל ואת אשר לא יתן את צוארו ב
בעול מלך בבל בחרב וברעב ובדבר אפקד
על הגוי הזה נאם יהוה עד תמי אתם בידו :
ואתם אל תשמעו אל נביאיכם ואל קסמיכם
ואל חלמתיכם ואל ענגיכם ואל כשפיכם אשר
אשר הם אמרים אליכם לאמר לא תעבדו א
את מלך בבל : כי שקר הם נבאים לכם למען
חרחיק אתכם מעל אדמתכם והודחתי אתכם
ואבדתם : והגוי אשר יביא את צוארו בעול מ
מלך בבל ועבדו והגחתי על אדמתו נאם ה
יהוה ועבדה וישב בה : ואל צדקיה מלך
יהודה דברתי ככל הדברים האלה לאמר הב
הביאו את צואריכם בעול מלך בבל ועבדו א
אתו ועמו וחיו : למה תמותו אתה ועמך בחרב
ברעב ובדבר כאשר דבר יהוה אל הגוי אשר
לא יעבד את מלך בבל : ואל תשמעו אל דב
דברי הנביאים האמרים אליכם לאמר לא ת
תעבדו את מלך בבל כי שקר הם נבאים לכ
לכם : כי לא שלחתים נאם יהוה והם נבאים
בשמי לשקר למען הדיחי אתכם ואבדתם א
אתם והנביאים הנבאים לכם : ואל הכהנים
ואל כל העם הזה דברתי לאמר כה אמר ה
יהוה אל תשמעו אל דברי נביאיכם הנבאים
לכם לאמר חנה כלי בית יהוה מושבים מבב
מבבלה עתה מהרה כי שקר הם נבאים לכם
: אל תשמעו אלהם עבדו את מלך בבל וח
וחיו למה תחיה העיר הזאת חרבה : ואם נב
נביאים הם ואם יש דבר יחזה אתם יפגעו נא
ביחזה צבאות לבלתי באו הכלים הגתרים ב
בבית יהוה ובית מלך יהודה וירושלם כבלה :
כי כה אמר יהוה צבאות אל העממים ועל ח
הים ועל המכונות ועל יתר הכלים הגתרים ב
בעיר הזאת : אשר לא לקחם נבוכד נאצר מ
מלך בבל בגלותו את יכניה בן יהויקים מלך
יהודה מירושלם כבלה ואת כל חרי יהודה ו
ירושלם : כי כה אמר יהוה
צבאות אלחי ישראל על הכלים הגתרים בב
בבית יהוה ובית מלך יהודה וירושלם : כבלה
יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם יהוה

והעליתים וחיבתים אל המקום הזה :
והי בשנה החיא בראשית ממלכת צדקיהו מ
מלך יהודה בשנה הרביעית בחדש החמישי
אמר אלי חנניה בן עוזר הנביא אשר בגבעון
בבית יהוה לעיני הכהנים וכל העם לאמר :
הביאו צואריכם בעול מלך בבל : ואל אחרי כי
מלך בבל בטהמליכו העליטו על המלכים האלה
ומה טכאל לו כבואה זו בראשית ממלכת יהויקים
והכבואה איכה עדין עד יא טכה כדי שידע יהויקי
טעתיך למלך כבו כצר שלא יבטח יהויקים במלך
מצרים שהמליכו : מוסחת ומוטות רצוננו ונדיס
טקאריס בהם העול על צואר הכהמה : וית חנק
חנקין וכדין : לאשר יאר בעיני ישר פעל
עבר חציו קמץ וחציו פתח :
עבדי טיעסה רצוני בגוים וגם את חית הטדה
כתתי לו לעבדו על דרך וחית הטדה ה
הטלמה לך : וית כי בזמן טהיה בין החיות היו עוב
עובדות אותי החיות במלך טהיו מביאות לפטני
וזה דרך דרס : והוא בזמן ההוא עטב היה אוכל כ
כמו טאל לו ועטבא כתורין לך יטעמון : ויש עוד
דרס טרכב על ארי וקטר תכין בראשו : ואת כנ
אוייל מרודך : ואת בן כנן בלטר : אותי את כנן
כצר : בא הידיעה אחר הכנני שלא כמכה ברכב א
אלא טפעמי בא כן כמו ותראהו את הילד : יביאה
את תרומתה והדומים להם טכתכנו בספר מכלל
: עד תמי אותם בידו : בא ינצא אף על פי טכנינו
עמד כי המקור כדמות הטס : ואל חלמתיכם פי
נאל חולמי חלמתיכם : וכתו מן חלמי חלמיכון ו
נאל כטפסיכם טס תאר למכטפס : כטף כפלס נג
גב : לבלתי באו אל הכלים לגזרת פעול בטקלח
מה טבן אהלך יעקב כי אורן עיני והוא עבר במ
במקום עתיד : נאל באו אל הכלים נאל טפסיכם
מבלתי הבאת כמו אפוד ירד בידו טבן כליהם ו
ריקס : ובית מלך יהודה כמו וכבית וכות
בבית ה טזכר עמדת במקום טכניס :
אל העמודים כמו על אף פי בעבור כמו ויאלמר א
אברהם אל טרה אטעו : בגלותו כמו בהגלותו : ו
וכטפלה ההא להקל הקריאה כטארה תנועתם על
בית הטמן : חורי יהודה גדולי יהודה כח חוריהם
נאין טס מלככה יקראו נאריכה את החורים : עד
ימס פקדי : פי כרס מלך פרס טכתכס לטטכצר ה
הכטי ליהודה והן העלס עס הגולה :
ויהי בטנה ההיא הטנה טעטה המוסרות ו
והמוטות אשר טנה בהם נכתן אחת מ

ירמיה

תחת אשר לא שמעו אל דברי נאם יהוה אש
אשר שלחתי אליכם את עבדי הנביאים השב
השכם ושלח ולא שמעתם נאם יהוה : ואתם
שמעו דבר יהוה כל הגולה אשר שלחתי מירו
מירושלם בבלה: כה אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן
מעשיה הנבאים לכם בשמי שקר חגגו נתן א
אתם ביד גבוה רוצר מלך בבל וחכם לעינ
לעניכם: ולקח מהם קללה לכל גלות יהודה
אשר בבל לאמר ושימך יהוה בצדקיה וכל
וכאחב אשר קלם מלך בבל באש: יען אשר
עשו נבלה בישראל ונאפו את נשי רעיהם ויד
וידברו דבר בשמי שקר אשר לא צויתם ואנ
ואנכי הידוע ועד נאם יהוה :
ואל שמעיהו הנחלמי תאמר לאמר :
כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל יען א
אשר אתה שלחת בשמכה ספרים אל כל הע
העם אשר בירושלם ואל צפניה בן מעשיה ה
חכה ואל כל החכמים לאמר : יהוה נתנך כ
כהן תחת יהוידע הכהן להיות פקידים בבית ה
יהוה לכל איש משגע ומתנבא ונתת אתו אל
חמתפכת ואל חצינק: ועתה למח לא גערת
בירמיהו הענתותי המתנבא לכם: כי על כן
שלח אלינו בבל לאמר ארכה היא בנו בתי
ושבו ונטעו גנות ואכלו את פריהן: וקרא צפ
צפניה הכהן את הספר הזה באזני ירמיהו חנ
הנביא:
ירמיהו לאמר: שלח על כל הגולה לאמר כה
אמר יהוה אל שמעיה הנחלמי יען אשר נבא
לכם שמעיה ואנכי לא שלחתי ויבטח אתכם
על שקר: לכן כה אמר יהוה הנני פקד על ש
שמעיה הנחלמי ועל זרעו לא יהיה לו איש יש
ישב בתוך העם הזה ולא יראה בטוב אשר א
אני עשה לעמי נאם יהוה כי סרה דבר על ה
יהוה:
אל ירמיהו מאת יהוה לאמר: כה אמר יהוה
אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים
אשר דברתי אליך על ספר: כי חנה ימים ב
באים נאם יהוה ושבתי את שבות עמי ישראל
ויהודה אמר יהוה וחיבתים אל הארץ אשר
נתתי לאבתם וירשום: ואלה הדברים אשר ד
דבר יהוה אל ישראל ואל יהודה: כי כתב אמר
יהוה קול חרדה שמענו פחד ואין שלום: שאלו
נא וראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גברי ידיו
על חלציו כיולדה ונתפכו כל פנים לירקון:

ולא שמעתם לא הם ולא אתם: וכאחב הקטין
שמו לגנאי ויש תוספת לגנאי האמינון א
אחיק: קלם שרפס מן קלני באש: ואנכי הידוע ו
יעד יודע שהם מדברים שקר בשמי ועוד טכאפו
את נשי רעיהם: וית וגלי קדמי ומימרי סהיד: והי
והיודע כתוב בהפך האותיות הידוע: הגחלמי
נקרא כן לפי שהיה חולס להם חלומן
טיפוכו מהרה לירושלם: וית הנחלמי דמן חלם
בשמכה כתוב בהא כמו אשר צויתי אתכם: וחסידיך
יברכוכה ויהדומים להם: יהוה כתבך אעפ
שהיו כופרים בדברי נביא האמת מודים
היו כי ה' הוא הסבה הראשונה: וזכר יהוידע לפי ש
שהיה כהן גדול והיה ראש וגדול בדורו וכן צפניה
היה כהן גדול כי אמר תחת יהוידע להיות פקידים
אתה ושאר הכהנים: בית ה' כמו בבית ה' וכן הנח
הנחמא בית ה' והדומים להם: לכל איש משגע: כ
בעבור כל איש ולכביא היו קוראים לגנאי משגע:
וכן מדוע בא המסנע הזה אל המהפכת ואל הצינק
המהפכת הוא בית הסהר וכן תי' כיפתא: וכדברי
חל כונסין אותה לכיפה: הצינק כלי מסגר לידים:
ארכה היא הגלות: את פריהן הראשון פרוץ וזה
פריהן: חדרבר אשר היה אל יר
ירמיהו: מכונא: כה אמר
ה' את כל הדברים אשר דברתי אליך פירן
אשר אני מדבר עתה כי על אלה הדברים אמר כמו
שאלו ואלה הדברים אשר דבר ה' וגו' ואת שיכתבם
בספר כי הם דברים טעתידין לבא באחריו הימים
ואמרו לו סמוך לפורענות שאלו למעלה לפי זאת ה
הפרטה להיות נחמה לישראל שהיו באותו הדור כי
כמו סיראז טעתידין הפורענות בקרוב כן ידעו ש
טעתידין הנחמה הגדולה באחרית הימים אל ספר
כמו בספר: וכן ואל הארון תתן את העדות כי ו
ובארץ: כי הכה ימים באים לעתיד ליה
לימות המשיח: כמו שאלו וטבתי את
טבות עמי ישראל ויהודה ומגלות ככל לא טבו אל
אלו יהודה ובנימן טבלו סס: ואלה הדב
הדברים הם עתידיים כמו
בי כה אמר ה' קול חרדה שמענו דבר זה יאמר
כל הגוים אז בימות המשיח: שאלו
כא וראו אם יולד זכר הקל מזה הפעל
ברוב על האשה אעפ שהיא לפעמי על הזכר: אמר
על הרוב אם יולד זכר כלומ' כי הזכר מוליד ואינו
יולד והאשה היולדת ויולדת בחבלי' אם כן מדוע
ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה וכי נקבה הנ
סיע לה חבלים: ולפי

וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש חשבי חשביעי :
ואל דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלם אל יתר זקני הגולה ואל חכמים ואל חנביאים ואל כל העם אשר הגלה נבוכד נצר מירושלם מירושלם בבלה : אחרי צאת יבנית המלך וח הנבירה והסריס שרי יהודה וירושלם והחרש והמסגר מירושלם : ביד אלעשה בן שפן וגמ וגמריה בן חלקיה אשר שלח צדקיה מלך יהודה אל נבוכד נצר מלך בבל בבלה לאמר : כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לכל הגו הגולה אשר הגלתי מירושלם בבלה : בנו בתים ושבנו ונטעו גנות ואכלו את פריה : קחו נשים וחולידו בנים ובנות וקחו לבנים נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובג ובנות ורבו שם ואל תמעטו : ודרשו את שלום העיר אשר הגלתי אתכם שמה וחתפלו בעד בעדה אל יהוה כי בשלומה יהיה לכם שלום : כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אל ישיאו לכם נביאיכם אשר בקרבכם וקסמיכם ואל תשמעו אל חלמותיכם אשר אתם מחלמי מחלמים : כי בשקר הם נבאים לכם בשמי לא שלחתים נאם יהוה : כי כה אמר יהוה כי לפי מלאת לבבך שבעים שנה אפקד אתכם והקימתי עליכם את דברי השוב לחשוב את אתכם אל המקום הזה : כי אנכי ידעתי את ה המחשבות אשר אנכי חשב עליכם נאם יהוה מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה : וקראתם אתי וחלבתם והתפללתם אלי ושמעתי אליכם : ובקשתם אתי ומצאתם כי תדרשוני בכל לבבכם : ונמצאתי לכם נאם יהוה ושבתי את שביתכם וקבעתי אתכם מכל הגוים ומכל המקומות אשר חרחת אתכם ש שמה נאם יהוה : וחשיבתי אתכם אל המקום אשר הגלתי אתכם משם : כי אמרתם הקים לנו יהוה נביאים בבלה : כי כה אמר יהוה אל המלך הישב אל כסא דוד ואל כל העם הישב בעיר הזאת אחיכם אשר לא יצאו אתכם בגולה : כה אמר יהוה צבאו הגני משלח בם את חחרב את הרעב ואת הדבר וג נתתי אתם כתאנים השערים אשר לא תאב תאכלנה מרע : ורדפתי אחריהם בחרב וב רעב ובדבר ונתתים לזועה לכל ממלכות הארץ לאלה ולשמה ולשרקה ולחרפה בכל הגוים אשר חרחתים שם :

בשנה ההיא בחדש חשביעי פי ר"ל ואמר בחדש חשביעי טעה אחרית היתה ואת אחרית כן אלא מלמד שמת בערב ראש השנה וזו את בני ואת בני ביתו טיוצא והו אחר דה כדי לעטות כבואת ירמיהו סקר : וכך תי נמית חכניה נב כביא סקרא בשתא ההיא ואתקבר בירחא טביעה ומה שתרבס גם כן הטעה אתה מת בשתא הדא את מיית ולשתא אחריתא את מתקבר : פי הוא טפיר כי כן כונת ירמיהו לא שאמר לו כן בפי טאס כן לא היתה כבואתו מוכחשת בזה ולפי הפסוק אין צריך ל לכל זה כי הוא לא אמר לו הטעה הזאת אתה מת אל אלא הטעה מלך תוך טעה לכבואה זו : וכך אמרו ר"ל לענין כדריס המודר הנאה מחברו לטעה מונה וב חדש מיוס ליוס : ואם אמר לטעה זו אפי לא עמד אלא בתענה ופטרים באלול כיון שהגיע אחר בתערי עלתה לו טעה : והגבירה היא אס המלך והסריס : כתרנו רברביא אלעשה מלה אחת : כי בשלומה יהיה לכם שלום כל זמן שתם שתמשך הגלות כי בחרבן בבל היה להם יותר סלון טיוצא מהגלות : מחלמים משפטו מחלמי מחלמים כי הוא מבין הפעיל וכך הם מעזרים אותם כמו מעזרים : ופי אשר א אתם מחלמים טאס גרמי טיהיו הם חולמים ט טאס לא הייתם אתם טומעי אל חלומותיהם לא היו חולמים אס כן אתם מחלמים אותם לפיכך אמר חלומותיכם כי שלכם הם החלומות טהם חולמים : כי לפי מלאת לבבך שבעים טעה אפקד אתכם וטבעים טעה למלכות בבל כתבנו למעלה חטבונס : אפקד טהעיר את רמח כרם מלך פרס כ כמו טכתוב וטפקידה היתה לטבעים טעה למלכות בבל אכל בני הבית לא היה אלא עד מלא לחרבן ירמיהו ע טעה טהוא בגלות דקיהו : אחרית ויתקוה אחרית טובה כמו טאס מקוים : והלכתם פי בדרכי : כי אמרתם הקים לנו יהוה בבלה זה טאני אומר לכם כי לע טעה אפקד אתכם הוה האמת אכל כטאס אומרי הקי לנו יהוה נביאים בבל טאומרים לכם מעתה תטובו אינו כלום כי סקר הם נביאים לכם : וית נביאים מלפין : הישב אל כסא כמו על כסא : כתאנים השערים המלכותיים : כמו טעריה : עטתה וכן המשילם למעלה ככבוא טני דודאי תאנים טאריה ירמיהו כתאנים הרעות : השערים העין בקומן כ בפלס כוכבי כוכבי : אשר הדחתו טס עבר במקו עתיד כמו אדחיס : כי עדין לא גלו טאריה ירמיהו :

לכן כל אבליך יאכלו וכל צריך כלם בשבי י
ילכו והיו שאסיד למשסה וכל בוזיך אתן לבו
: כי אעלה ארובה לך וממבותיך ארפאך נא
נאם יהוה כי נדחה קראו לך ציון היא דרש א
אין לה :

בא אמר יהוה הנני ש
שב שבות אחלי יעקב ומשכנתיו ארחם :
ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב :
ויצא מהם תודה וקול משחקים והרביתים ול
ולא ימעטו והכבדתים ולא יצערו : והיו בניו
בקדם ועדתו לפני תבון ופקדתי על כל לחציו
: וחיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא וחקר
והקרבתיו ונגש אלי כי מי הוא זה ערב את לבו
לגשת אלי נאם יהוה : והייתם לי לעם ואנבי
אחיה לכם לאלהים :

הנח סערת יהוה חמה יצאה סער מתגורר על
ראש רשעים יחול : לא ישוב חרון אף יהוה עד
עשתו ועד הקימו מזמות לבו באחרית הימים
תתבוננו בה : בעת ההיא נאם יהוה אחיה ל
לאלהים לכל משפחות ישראל וחמה יהיו לי
לעם :

בא אמר
יהוה מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלך
להרגיע ישראל : מרחוק יהוה נראה לי ואה
ואהבת עולם אהבתיך על כן משבתיך חסד :

ולפי טעמנו חטאתיך עשיתי אלה לך ואעפכ אינ
אוכליך לא ינקו כי גם המה יאכלו : לכן וכל
צריך כלם הכפל לחזק הענין שאסיד האלף
במקום ויו המטך כי טרשו טסה וטרש מטסה טסס ו
והענין אחד בזה : וכן בא אלף במקום ויו המטך
כמלת בצאתו ונבאיו כי טרשו בצץ :

בא אמר יהוה הנני ש
בשבות אחלי יעקב ומשכנתיו ארחם :
ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב :
ויצא מהם תודה וקול משחקים והרביתים ול
ולא ימעטו והכבדתים ולא יצערו : והיו בניו
בקדם ועדתו לפני תבון ופקדתי על כל לחציו
: וחיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא וחקר
והקרבתיו ונגש אלי כי מי הוא זה ערב את לבו
לגשת אלי נאם יהוה : והייתם לי לעם ואנבי
אחיה לכם לאלהים :

הנח סערת יהוה חמה יצאה סער מתגורר על
ראש רשעים יחול : לא ישוב חרון אף יהוה עד
עשתו ועד הקימו מזמות לבו באחרית הימים
תתבוננו בה : בעת ההיא נאם יהוה אחיה ל
לאלהים לכל משפחות ישראל וחמה יהיו לי
לעם :

בא אמר
יהוה מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלך
להרגיע ישראל : מרחוק יהוה נראה לי ואה
ואהבת עולם אהבתיך על כן משבתיך חסד :

לחודיע כי לא יהיה לישראל עוד מושל מהאומות כמו שהיה עד עתה כל זמן שהיו בגלות ואף בהיותם באר
פעמים שהיו כותנין מס למלכי האומות : ואלו שלא יהיה זה עוד כי לא יהיה עוד מושל בו כי אם ממנו ומת
ומקרב : ופי מקרב כמו שאלו מקרב אחיך תשים עלך מלך : והקרבתיו ונגש אליו יתכן לפרש על המושל
על דרך שאלו אחי אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן וגם יא לפרשו על ישראל : ובתי ואקרבינון ויהיה לן
לפולחני : כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי פי מי הוא זה שהטיב את לבו והכשיר לגשת אלי ולא הקר
הקרבת את אפי מהאומות כל טכן מישראל שהם עם קרובי מקדש שאקריבם אלי והם יהיו כנגדים אלי :

חנן סערת ה' גם זו הפריטה עתידה והיא כתובה למעלה וטעה אותה עוד לחזק הענין ויש ביניהם ס
סנוי בקצת המלות כי למעלה וסער בלוי ובזאת סער בלוי וי' ולמעלה מתחולל ובזאת מתגורר ו
והענין אחד למעלה אף ה' ובזאת חנן אף ה' למעלה תתכוננו בה בינה ובזאת תתכוננו בה בלכד : וכ
וכבר פי למעלה מתגורר כענין מתחולל ענין חניה ודירה : וית ענין אסיפה מתכנס : בא אמר ה' מצ
מצא חן במדבר : ענין זה דבק לענין הגאולה שאמר למעלה : את זה העם כבר מצא חן בעיני
פעם אחרת כשהוצאתם מגלות מצרים כן מצא חן בעיני והיו עם שרידי חרב שהיו המצריים מתכבדים ע
עליהם להמיתם ולכלותם ואני הוצאתים מתוכם ומצא חן בעיני במדבר שהולכתים במדבר ארבעים ט
סנה וכלכלתים במן בלא יגיעה וכלא עמל : הלך להרגיעו הלך מקור במקום עבר כמו ילדה ועזוב
כמו ועזבה כן הלך ענינו כמו הלך כלום האל הלך לפניהם במדבר להמציא לו מרגוע כמו שאמר
לתור להם מנוחה : ואלו ישראל אחר להרגיעו לתוספת באור כי כבר זכר עם וידוע הוא כי אותו עם שמצא
חן במדבר הוא ישראל : ובתי הפסוק כדכץ אמר ה' דיהב רחמין לעמא דאפיקו מצרים ספק צרכיהון במ
במדברא כד הונו מערקין מן קדם דקטלין בחרבא דבר במיתריה לאשראה בית יחא לישראל : מרחוק
ה' נראה לי הפסוק חלוק במענה ותשובה : אומרת כנסת ישראל בגלות למה שאל האל מצא חן
במדבר אמרה היא אמת הוא זה כי מומן רחוק ה' נראה לי אך עתה הסתיר פניו ממני בגלות : ענה אותה ה
האל ואהבת עולם אהבתיך : לא

חוי כי גדול היום הזה מאין כמוהו ועת צרה
היא ליעקב וממנה ישע: וחיה ביום הזה נא
נאם יחזקאל אבות אשר עלו מעל צוארך ו
ומוסרתך אנתק ולא יעבדו בה עוד זרים: וע
ועבדו את יהוה אלהיהם ואת דוד מלכם אשר
אשר אקים להם:

ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יחזקאל ואל תח
תחת ישראל כי חנני מושיעך מרחוק ואת זר
זרעך מארץ שבים ושב יעקב ושקט ושאנן וא
ואין מחריד: כי אתך אני נאם יחזקאל לחושיעך
כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצתיך שם
אך אתך לא אעשה כלה ויסרתך למשפט ונ
ונקה לא אנקך: כי בה אמר יחזקאל
אנוש לשברך נחלה מכתך: אין דן דינך למ
למזור רפואות תעלה אין לך: כל מאחבין
שבחודך אתך לא ידרשו כי מכת אויב חבתך
מוסר אבדתי על רב עונך עצמו חטאתך: מה
תזעק על שברך אנוש מבאובך על רב עונך ע
עצמו חטאתך עשיתי אלה לך:

לפי שחבלי יולדה חזקים מחבלים אחרים לפי
אמר זה והמשיל חבלי האכזבים מרוב הצרה שכתב
שתבואם לחבלי היולדה לירקון כי ברוב החבלים
יכנס הדם מהפכים והם ירוקים: חוי כי ג
גדול מאין כמהו כנוע היוד: ועת צרה
היא ליעקב וזה יהיה במלחמת גוג ומגוג שתהיה ל
לפי טעה צרה לישראל: וכך נאמר בכבואת יסעיה
חבי כמעט רגע עד יעבר זעם ונאלם בכבואת דכ
דניאל והיתה עת צרה אשר לא כהיתה מהיות וגו'
והיה עליו עול גוג ומגוג אנו עול כל גוי וגוי טה
טהיו כותכין עולם עליכם בגלות: וכתי'
אתבר כיר עתמיה מצואריכון: ואלו צואריך ומוסר
ומוסרתך ואלו בו כי כן דרך המקרא לדבר פעם
לכבד ופעם שלא לכבד: ועבדי דוד אשר
אקים להם: אפשר שאמר זה על ד

דוד המלך שיקימונו מעפרנו בצת תחית המתים ו
ואפשר שיאמר על המשיח בכו ויקרא שמו דוד:
ואתה אל תירא מרחוק מארץ רחוקה שאתם ב
בגלות שם: ואת זרעך בכך הקטנים ש
שלא יאמר אדם הגדולים יברחו מהגלות והקטני

שלא יוכלו לברוח יאמרו בארץ שבים: לא כן אלא בכחת תצאו גדולים וקטנים כמו שאתם בכבואת יסעיה
כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו: ושאכן פעל עבר מוסב לעתיד מפני היותו והכח פתוחה: והתאר
הכח קמוצה: כי אתך ויסרתך למשפט כמו שפי' יסרתי ה' אך במשפט כלל איסרך פטי שתוכל לסבול
לא כפי אפי וחמתי לפי מצטיינים הרעים: וכתי' ואייתי עלך יסורי לא לפנותך ברם כדן חסוך
ומה שאת למשפט בפתחות הלמד להורית הידיעה לל לאותו משפט טההגתי עמך מיום שסרתך בעונך כ
כמו שאת יסעיה הכמכת מכהו הכהו: ונקמה לא אנקך ענין כריתת כמו ונקמה לארץ תשכ כי כל הגונב מן
מזה כמה נקה גס הם ענין נקיות כי הנכרת מן העולם נקי ממנו: ותי' ושיבאה לא אשכיך: כי בה
אמר' אכנס לשברך הלמד במקום העצם ויספיק וולתה: וכך למד לאמות חמשי הדג לאבנר והדומי'
להם: אחר העתירה שאת את סמוך לענין לא אנקך אנוש לשברך: ודבר בלשון נקבה כנגד הכנסה אחר
אף על פי שעתה אנוש לשברך ונחלה מכתך עוד תהי לך תקוה: וכל המרעים לך ילקו בעבורך: זהו שאמר
בסוף הענין לכן כל אוכלך יאכלו: אנוש ונחלה פירשנו למעלה: אין דן כל כך היא נחלה מכתך
שאין רופא טיהרה דן החולי למזור כלום טיועיל בו מזור ותחבולת

רפואת תעלה: תעלה פי' רפואה וכפל הענין במש' לחוק הענין וחסר וי' השמות כמו שמש רח ראוכל שם
סמנען והדומים להם: וענינו רפואה ותעלה: והענין הזה הוא משל המשיל הצרות הגדולות וחרבן הארץ
לחולי כבד שלא יקונו לרפואתו: כל מאהבך טכחך: אשור ומצרים טהיית הנלכת להם לעזרה טכ
טכחו אותך: לא ידרשו ולמה כי
מהת אויב הכיתך כלן שמתך ביד הגוי המר והנמהר האכזרי
והם כטריס שלא יוכלו הם לעזור לך כי אפי' לעצמם לא יועילו ולא יוכלו להכניס מיד כבוכד נצר: ואלו
פי' כל מאהבך טכחך דבק עם משל החולי: אמ' בדרכי בני אדם שיבאו אהבי החלה לבקרו אך כאשר י
יראו כי חליו כבד והוא נוטה לתות יתיאשו ממנו מאהביו הרקים ולא יבקרו ולא ידרשו אותו אבל אותך ט
טכחך מאהבך בין רקים בין טובים ובדין דנו חליך למיתה כי תכת חרב אויב הכיתך: מוסר אכזרי פי'
מוסר אדם אכזרי טמכה ומיסר באכזריות: מוסר סמוך לאכזרי כי הוא פתוח: מזה תזעק את תזעק
לטון זכר וכל הענין לטון נקבה: וכבר כתבנו כמה פעמים כי כשמדבר לישראל פעם ידבר
בלשון זכר כנגד העם ופעם ידבר בלשון נקבה בעד הכנסה והענין אחד: אמר מה תזעק על שברך א
אין לך לזעוק עליו כי מאתך בא לך הדבר הגדול על רוב עונך עצמו חטאתך: ולפי

שמעו דבר יהוה גוים והגיוו באיים מברחק ו
ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרעה עד
עודו: כי פדה יהוה את יעקב וגאלו מיד חזק
ממנו: ובאו ורגנו במרום ציון ונחנו אל טוב
יהוה על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בני צא
צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוח ולא יוסיפו ל
לדאבה עוד: אז תשמח בתולה במחול בחו
בחורים וזקנים יחדו ותפכתי אבלם לששון ונ
ונחמתים ושמחתים מיגונם: ורויתי נפש הב
הכחנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יהוה:
כה אמר יהוה קול ברמה
נשמע נחי בבי תמרורים רחל מבכה על בניה
מאנה להנחם על בניה כי איננו:
כה אמר יהוה מנעי קולך מבכי ועיניך מדרמ
מרמעה כי יש שכר לפעלתך נאם יהוה ושב
מארץ אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם יהוה
ושבו בגים לגבולם: שמע שמעתי אפרים מת
מתנודד יסרתני ואוסר בעגל לא למד השיב
חשיבני ואשובה כי אתה יהוה אלחי: כי אחרי
שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בשי
בשתי וגם נבלמתי כי גשאתי חרפת נעורי:

שמעו מזרה ישראל יקבצנו מי מזרה אותנו והג
והגלהו בין האמות הוא יקבצנו וירענו ה
הגוים כי לא בכחם הגלוהו אס לא ברצון האל ט
טהרי על כרחם יוציאו מרשותם וישיבנו לארצנו
זהו שאל אחר כן כי פדה ה' וגו' ובאו במרום
ציון תי' בטור בית מקדשא דאתבני בציון
ונחנו אל טוב ה' ענין מרובה אל החפץ וכן ונחנו
אליו כל הגוי' לדאבה להעצב ולדאגוהו מקור פא
הפעל בפתח בפלס לאהבה אתה אלהיך .. אז
תשמח בתולה רל כל בתולה ובתולה יתי' בכך
יחדן כנשתא דישראל כד בחכמן מיגונם היורה
היא נחה .. ורויתי הטעם מלרע בתני' זכר
הכהנים לנח' שתשוב עבדת בית המ
המקדש במקומה וישבעו דשן הקרבנות שירבנו מ
מכל המקומות כמו שאל חילי כביות ישרתונך יעלו
לרצון על מזבחי .. כה אמר ה' קול ברמה
נשמע .. את' על דרך משל על עשרתה
הטבטים שראשם אפרים וזכר האם לכלם והיא ב
רחל כאלו בוכה על דרך משל .. על בניה כי איננו
פי העם וזכר אלו ואמר עליהם איננו לפי שלא ט
סבו עוד משגלו כמו שסבו יהודה ובנימן מגלות
ראשון מבבל ועשרת הטבטים לא סבו עוד ולא כו
נודע מקומם אים לפיכך אמ' כי איננו .. ופי' ברמה בגבעה רמה להטמיע הקול למרחוק .. ויש דרש למה ר
רחל לפי שהלכו אבות ואמהות לפייה את הקבה על שהעמיד מנשה והעמיד כלם בהיכל ולא נתפיים נכנס
רחל אמרה לפיכך רבונן של עולם רחמי מי מרובין רחמיך את רחמי בשר ודם .. הוי אומ' רחמיך מרובין
נהלא אני הכנסתי צרתי לביתי שכל העבדה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בטבילי וכשבאתי ליכנס
לחפה הכניסו אחותי ולא די שטתקתי אלא שמשרתי לה סימני אף אתה אס הכניסו בני צרתי לביתי שטתק
להם אמר לה יפה למדת סניגוריא על בני .. יש שכר לפעלתך לצדקתך שמשרת סימנין לאחותך .. ועוד יש
דרש כי דרך קבר רחל הולכים בגולה על כן אמ' רחל מבכה על בניה ודרשן זה על פסוק ותקבר בדרך א
אשרת ואמר מה ראה יעקב אבינו לקבור את רחל בדרך אשרת אלא שצפה יעקב אבינו ברוח הקדש שהג
טהגלות עתידות לעבר דרך טס לפיכך קברה טס כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים .. הדא היא דכתיב ק
קול ברמה נשמע וגו' .. וית' הפסוק כן כדנן אמר ה' קלא ברומ עלמא אשתמע בית ישראל דבכין ומתאנחין
בצר ירמיה כד טלח יציה כבוד אדן רב קטוליא מרמתא אליא ובכין בבכי ממרר ירמלאס בכיא על בנה
מסרבא לאתנחמא על בנהא ארי גנו .. בכי תמרורים טבוכה במרירות לב על דרך אמרר בבכי ובכיה אל
אליך במר נפש .. רחל מבכה יבא הפעל מפעל הדגוש לרוב הבכי .. כה אמר ה' לפעלתך לפעלת
בכך שסבלו הגלות כמה טנים ולא טכחו את שמי ולא עברו על בריתי .. וית' ארי אית אגרא לעו
לעובדי אבהתך צדיקיא .. ויש תקוה לאחריתך לאחרית בכך .. שמוע מתנודד בוכה ונוהה
פלאכירא בלעז ואומר לי .. יסרתני וגו' יסרתני זה כמה טנים בגלות והכני כוסר ולא
ארע עוד .. כעגל לא למד טלא למד אתן למסוך בעול ולא למד עד שמכין אתן ומרגילין אתן עד טילמד
כך אני סבלתי יסוריך ולמדתי לטוב אליך והכני טב אליך .. השיבני כלומר קבלני בתשובה .. כי
אחרי טובי נחמתי .. אחרי טטבתי אליך נחמתי ממעטי הרעים כי בעל תשובה איך תשובתו תשובה
טלמה אס לא יהיה תוהה ונחם על הראשונות .. וכן הוא אומר מי יודע ישוב ונחם ואחרי הודעי ספקתי על
ירך אחרי טכודעתי בעצמי וחטבתי מעטים רעים טעטיתי והכרתי כי רעות גדולות טעטיתי ספקתי על יר
ירך כמטער ומתאבל ובטתי בעצמי למעטים טעטיתי וגם

עוד אבנך ונבנת בתולת ישראל עוד תעדי ת
תפיד ויצאת במחול משחקים : עוד תטעי בר
כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים וחללו : כי י
יש יום קראו נצרים בחר אפרים קומו ונעלה
ציון אל יהוה אלהינו : כי כה אמר
יהוה רגו ליעקב שמחה וצחלו בראש הגוים
השמיעו חללו ואמרו חושע יהוה את עמך א
את שארית ישראל : חנני מביא אתם מארץ
צפון וקבצתים מירבתי ארץ במ עור ופסח ה
הרה ומולדת יחזקיה גדול ישובו חנה : בבכי
יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל נחלי מ
מים בדרך ישר לא יבשלו בה כי הייתי לישר
לישראל לאב ואפרים בבורי הוא :

לא הייתה אהבתי אליך לפי טעה כמו במדבר אלא
להיות האהבה לעולם על כן משכתך חסד לל על
כן משכתי לך חסדי וכראתי לך בכבודי על הר סי
סיני להיות אהבתי לך לעולם לא לזמן ואף על פי
סעזבתך בגלות זה שנים עוד אבנך ונבנת וכת
אמרת ישראל מלקדמין ה' אתגלי לי ולכל אבהתא
כביא אל להן הא רחמית עלמא רחמית יתכן ע
על דברית יתכן בטבון .. עוד אבנך כי
העדה הפזורה כמו הבנון ההרס שיתפזר
אבניו ועציו וכשיבנה יתקבצו בתולת ישראל כי
עוד תהיי כבתולה שלא נבעלה ולא יבעלך אדם
אדנים זולתי : עוד תעדי תפיד כלומ' מרוב הטוב
תצאי ותשמחי בתפס ובמחולות והתפיי יהיו כעדי
לך .. עוד תטעי כרמי בבורי שמרון כטענו כ

נטעים וחללנו כטענו עבר במקום עתיד דרך העולם לטעת
משנבחו ובהיותם פזורים בארצם מאויביהם היו יראי לבאת לכרמים כל טען לטעת כמו שאלו בחצים נכ
ובקשת יבאו שמה ועתה הבטיחם שיהיה להם שלנה גדולה ויטעו כרמי וחללנו בטנה הרביעית כמשפט
שהיו פזורים פירות הכרמי נעשו אותם חולין והיו מותרו לזר לאכלם אחר החלול וזכר החלול לפי שהי
בטמאה ובסירים כמו שאל קדש הלולים ובזמן הפחד לא יעשה אדם הלולים ומה טען שמרון לפי שהיו
שם בפחד האויב ימים רבים במצור ובמצוק .. כי יש יום שעתיד לבא שיקראו כצרים ו
זהם הצופים שהיו עמדי שם מתחלה מפחד האויב יעלנו שם לקרא ליושבי הכפרים לעלות לציון
להודות לה על רוב הטובה ויום פי עת וזמן כמו ביום ההוא טרם ישי והדומין לו וית ארי אית אריכות י
יומיא וסגני טבא דעתיד למיתו לצדיקיא ארי כטור אוריתי מלקדמין חולקהון בארע' דישראל דהונו מחמדן
לפני נחמתיא דהניתיא אמרי מתי כקום וכסא לציון וכתחזי קדש ה' אלהא .. כי כה אמר ה' רבו ליעק
סמחה זה יאמר על תחלת הגאולה בבא קול הבטורה והוא פקדש כאלו אמר כה אמר ה' ליעקב רגו
סמחה פי בטמאה וכמהו המוקדש מאוחר מקום שם קבר כמו מקו קבר שם כל רבי עמים כמו כל עמי
רבים והדומים להם סכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו ונחלו בראש הגוים כתרנג' ודעו ביום
גלי לעיני עממיא השמיעו הבטורה והללו את ה' ואמרו הושיע ה' כמו שהשמעתנו הבטורה כן עשה וה
והושיע את עמך אמרו זה ואני אעשה כדבריכם ואביא אתכם מכל המקומות אשר נדחתם שם ועל זה אמר
הגנני מביא מארץ צפון כי רוב הגלות בצפון מירבתי ארץ בקמץ בסגול והוא אחד מיד שהם קמץ
בזקף ובסגולה בס עור ופסח כל כך יבאו בנחת שאפי העור והפסח שיהיו בס וההרה והחלול
ילכו לאטס ואחל פי ואמר כל כך אובילם בנחת דרך ישר עד שיוכלו ללכת עמהם עור ופסח והרה ויול
ויולדת ולא יבטלו בהליכתם ויונתן תרגם דהני בהון אינשין עורין וחגורין סגין בהון מעדא וילדא ב
כחדא .. בבכי יבאו יש ככי טל סמחה כמו ויסק יעקב לרחל וישא קולו ויבך ויבך על שנארו עוד
והדומי להם כן הוא זה מרוב סמחה שיבאו לארצם יבכו כי כמה שנים גלו ממנה ו
ובתחנונים אובילים ענין חמלה ורחמים כמו חלו כא פני אל ויחננו לבלתי היות להם תחנה היתה תחנה
מאת ה' אלהינו והדומים להם ענין חמלה ורחמים ויונתן תרגם במגלהון כד הונו בכין גלו ובמתבהון מ
מביני גלותהון ברחמין סגיאין אקרבינון אל נחלי מים כמו על נחלי מים כמו נד את הפלסתי אל מ
מצחו כמו על מצחו אל ההרים לא אכל כמו על והדומים להם ואפרים בכורי הוא זכר אפרים כי רוב י
ישראל והם עשרת השבטים היו במלכות אפרים תחלה כסנחלקה המלכות ואחר כך נקראו בשם אפרים ו
ואמר בכמה מקומות יהודה ואפרים ומה שאמר בכורי הוא לפי שכתנה הבכורה ליוסף אז פי חביב הוא
עלי כבן הבכור לאבתי וכן אמר בני בכורי ישראל לענין חבה ואהבה וכת' ואפרים חביב הוא קדמי ..

חנה ימים באים נאם יהוה חרעתי את בית י
ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה:
והיה כאשר שקדתי עליהם לגתש ולגתץ ולה
ולדרוס ולהאבד ולהרע כן אשקד עליהם ל
לבנות ולנטוע נאם יהוה:

בימים החם לא יאמרו עוד א
אבות אכלו בסר ושני בגים תקחינה: כי אם
איש בעונו ימות כל האדם האכל הבסר תק
תקחינה שניו: חנה ימים באים נאם יהוה ו
וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית
חדשה: לא כברית אשר בריתי את אבתם בי
ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים
אשר חמה חפרו את בריתי ואנכי בעלתי בס נ
נאם יהוה: כי זאת הברית אשר אברת את ב
בני ישראל אחרי הימים החם נאם יהוה נתת
נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה
והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם:

ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו
לאמר דעו את יהוה כי בולם ידעו אתי למקש
למקטנם ועד גדולם נאם יהוה כי אסלח לעו
לעונם ולחשאתם לא אזכר עוד:

בה אמר יהוה נותן שמש לאור יומם חקות יו
ירח וכוכבים לאור לילה רגע חים ויהמו גל
גליו יהוה צבאות שמו:

הנה זרע אדם וזרע בהמה פי אטימם כזרע ט
שמפרטה אחת יצאו כמה פרטות האדם
והבהמה כמו ברנך פרי בטןך ופרי בהמתך ופרי
אדמתך ואחר שאמר וזרעתי לל טהוא ימים בהם
ברכתו וירבם ולא תהיה בהם מטכלה ויש לפרט
גם כן שתהיה ויו וזרע ויו ההטואה כח מים קרי על
כפט עיפה וטמועה טובה מארץ מרחק והדומים ל
להם טהם להטוות הדברים לל כי כזה כן ד
זה פי זרע אדם כזרע בהמה כלומר טיהו בהם ה
האדם לרוב כמו הבהמה וכך חל ארבה אותם כז
כזאן אדם וית אסגיטון כאנטא ואכלחיטון בבע
כבעירא והיה טקדתי ענין הטתללות ב
בדבר והזריות בו לא

יאמרו אבות אכלו בסר ושני בגים תקחינה
מטל הוא לחנטא כמו טאח קדמוניהם אבתינו חט
חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ואמת הו
כי ממדות הבורא יתפקד עון אבות על בנים וזו
המדה היא כשאנוחזין הבנים מעשה אבתיהם אז י
יתחברו עונות האבות עם עונות הבנים ויפקדו
על הבנים עון האבות עם עונותיהם וזה אינו אל
אלא בחטא עו וכיוצא בו חטא גדול והאל הבטיח
את ישראל כי לעתיד יהי לבבם טלם עם ה' ומלחה
הארץ דעה את ה' וימעטו החוטאים ואף החוטאים
בזמן ההוא לא יחטאו חטא גדול טאפי להם עצמן
יארך העונם כמו טאח והחוטא בן מאה טנה יקולל

כל טכן טלא יענט הכן בחטא אבתי אפי' יחטא כאבתי לפיכך האוכל הבוסר תקחינה טכיו ובוסר הוא הפ
הפרי טלא כגמר בטולו והאוכלו טכיו קהות ובספר יחזקאל כאריך עוד בזה הענין בע"ה

הנה ימים באים ברית חדשה חדשה הוא טתהיה קיימת לא תופר כמו טהופרה הברית טכרת ה' עם

בני ישראל בהר סיני והערלים טטועי בזה ואמת כי הנביא נבא על תורה חדשה טעתידה להיות לא כתו

בתורה חדשה טתנה בהר סיני כח טאח לא ככרי אשר כרתי את אבתם והוא התורה חדשה טחדט להם

טטובתם הרי חל ופי' מה היא לא כברית אשר כרתי את אבתם והם הפרו את בריתי וזאת הברית לא יפרנה

כי אתן תורתי בלבם ועל לבם אכתבנה טלא טטכח מהם לעולם וכל הענין כמו טמפ' והולך כי לא תהיה

חדש הברית אלא קיומה והרי אמת מלאכי חותם הנביאים בחתימת דבריו זכרתי תורת משה עבדי אשר צוי

צויתי אותם בחרב על כל ישראל חקים ומטפטים וכל אותה הפרטה עתידה כמו טחתם הנה אכתי טוללח ל

לכם את אליהו הנבי וגו' הרי אתה ראה כי לא תהי לעולם תורה חדשה אלא אות טכת' בהר סיני כמו טכת'ו

אשר צויתי אותי בחרב לא החזיקו בסגול ההא תחת פתח כי הוא מקור וכך טכל אדם האריך אפן

בעלתי בס כלומר אע"פ טבעלתי בס והייתי להם לאלהים המה הפרו את בריתי ותי' ואכא

אתרעיתי בהון גאחל פי' כי כל לשון בעילה טהוא קטור בבית הוא לשון גנאי ופי' בעלתי כמו בחלתי ע

ענינו קצתי כמו וגם כפטס בחלה בי בי זאת מבואר הוא אכתבנה בקמץ חטף התיו לבן אשר

ולבן כפתלי בטוא ופתח ולא ילמדו אינו אמר טיהו כלם טוים בחכמה כי זה אי אפשר

כל סכן טיהו הקטנים חכמים כגדולים כמו טאח למקטנס ועד גדולם אלא פי' לדעת את ה' כ

כלומר ליראה אותן וללכת בדרכי כמו טפירטנן הלא היא הדעת אתי נאם ה' כולם בויו עם הדגט כי אם

אסלח לעונם טעברו בעודם בגלות ואתן להם לב חדט טידעו אותי בה אמר ה' כותן טמט לאור

יומם זכר אלה הדברים טהם קיימים לא נטענו מאשר היו מקדם ולא ישתנו כן זרע ישראל

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי
דברי בו זכור אזכרנו עוד על בן חמו מעי לו ר
רחם ארחמנו גאם יהוה : הצבי לך צינים שי
שימי לך תמרורים שתי לבך למסלה דרך ח
הלכת שובי בתולת ישראל שובי אל עריך א
אלה : עד מתי תתחמקין הבת השובבה כי ב
ברא יהוה חדשה בארץ נקבה תשובב גבר :
בה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יאמ
יאמרו את הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו ב
בשובי את שבותם יברכך יהוה גוה צדק ח
הר הקדש : וישבו בה יהודה וכל עריו יחדו א
אברים וגסעו בעדר : כי חריותי גפש עיפה וכל
גפש דאבה מלאתי : על זאת הקיצותי ואראה
ושגתי ערבה לי :

וגם נכלמתי הכלמה יותר מהכנעה לפיכך אל וגם
וכן בשן וגם נכלמו כי נשאתי חרפת נעורי : כסו
כסו כרתי כי מה טעמתי וסבלתי חרפת נעורי היה
כלומר מהמעשים הרעים שעשיתי בימי הנעורים
סחיו לי לחרפה ולקלס : ופי' נעורי בימי הקדמוני
ונקראו הימים הקדמונים נעורים בדרך השאלה
כמו סימני הנעורים קדמים לימי הבחרות וימי הן
הזקונים : וכן חסד נעוריי כמו ספי' : וכת' חסודי
חובנא דמלקדמין : הבן יקיר מה זה טאני
זוכר אותי תמיד כאלו הוה בן יקיר לי
סלא חטא לי מעולם : אם ילד טעסועים : כאב טמס
טמטעטע עס בנו החביב לו : מדי דברי בו בכל
עת סאדבר בו אזכרנו עוד באהבתי הקדומה לו :
וכן והיה מדי צאתם מדי עברו יקח אתכם ענינים
בכל עת : על כן המן מעי על כן סאזכרנו באהבה

הקדומה המן מעי לו בדעתי אותי בגלות : רחם ארחמנו ואנציאנו מהגלות : ופי' דברי בו לעבדי הנביאים
וית' הא כבר חביב קדמי ישראל הלא רבי רחיס הוא ארי בזמן דמטוי פתגמי אוריותי על לביה למעבדהון מ
מדבר דכירנא לאוטבא ליה עוד על כן אתגללו רחמי עליהון רחמא ארחם עליהון אמר ה' :
לך ציונים : אמר כנגד כנסת ישראל סבאותי הדור כסעגלי הצבי לך ציונים כמו גלי אכנים או
אבן מצבת להכיר הדרך לל אצ' סעגלי לא אבדה תקותך כי עוד תפוצי אל עריך אלה : סימני לך תמרורים
כסל ענין במלות סונות כי תמרורים כמו צמנים כי הוא לטון גובה כמו ויתמרמר אלת לל גלים גבוהים :
סימני לבך : ואם לא תצבי תסימני לבך סעזכרי הדרך סהלכת בה לגלות כי באותה הדרך תשובי : וכל זה דרך
מטל לכחמה : ויכתן תרגס כנסתא דישראל אדכרי לך עובדי אבהתך דהון תקנא טפוכי תחנכים במרר ט
סויאי לבך ססתכלי בעובדין דעבדת אס תקנץ דכין גלית לארעא רחיקא וכדו תנבי כנסתא דישראל לאורי
לאוריתא ותעובין לקרין אילין : עד מתי תתחמקין : תהי מסוכבת לכאן ולכאן מן חמק עבר ס
סענינו סבב : הבת השובבה
והנה ולא תלכי דרך יסרה לטוב אל איסך הראסון כלומר עד מתי תתעצלי בתשובה : כי ברא ה' חדשה באר
בארץ : עתיד לברא חדשה אחר סעטבי בגלות ימים רבים : ומה היא החדשה כי נקבה תשובב גבר : מדרך
הצולס סהאיט מחזר ומסבב אחר האסא : וכן אמרו רבותינו ו'ל בעל אבדה מחזר על אבדתו : ואז הנקבה
תשובב אחר איסא כלומר סיסובו בני ישראל אל ה' אלהיהם ויגאלס : וכן אמר בכבולת הנטע ואחר יסובו כ
בני ישראל ובקאן את ה' אלהיהם ואת דוד מלכס ופחדו אל ה' ואל טוכו באחרית הימים : : בה אמר ה'
גס זו הפרטה עתידה : וכן השרפיות הבאות אחריה עוד הדבר אשר היה אל ירמיהו בארץ יהודה :
זכר יהודה לפי סבחלקו כי המקדש והוא כוה צדק הר המקדש ויארצו יברכך ה' כלומר סלא תחרב עוד :

וישבו בה בארץ יהודה סזכר יסבנו בה יהודה כמו סהיה בה : וכל עריו פי' וכל עריו וכו' בה עמדת
במקום סנים : אכרים ונסצו בעדר פי' ויסבנו בה אכרים ועבדי הסדות ורועים עדריהם יסעו
בהם ממקום למקום ולא יסחדו : ויכתן תרגס אכרין דנטלין בסיעין : בי חריותי כספס עיסה נספס
ישראל סהיתה עיסה נסמאה בגלות חריותי אותה ממעיני היסועה וכל
סדאבה ודאנה לרוב חריות : תלאתי אותה כל טוב סתסמח הסך הדאבון : (וכן תרגס יונתן מ
מליתי כל טוב : על זאת הקיצותי ההא כס'א נסג'ל וספסוק הזה סס דברי הנביא כי הכבולא
תבא ברוב : וסירוסו כתרנמו : אמר כביא על דא כסריתא דימתי כ
נחמתא דעתידין למיתי אתערית וחזית תבית דמכית וסכתי הכתני וי' ואראה כו' הן אתה קצפת ונחטא רוב'
לומר וכבר חטאנו לשיכך קצפת : וכן הקיצותי ואראה וכבר ראיתי בחלום הכבולא זאת הכחמה ומתנכה ה
הקיצותי וסמחתי וכססכתי אחר כן סכתי ערבה לי מתוך סממחה הסך וסכתי נחיתה עלי : ערבה ענין הנ
הנחה

ירמיה

ויאמר ירמיהו היה דבר יהוה אלי לאמר: הנח חנמאל בן שלום דרך בא אליך לאמר קנח לך את שדי אשר בענתות כי לך משפט חנא הנאלה לקנות: ויבא אלי חנמאל בן דודי בדבר יהוה אל חצר המטרה ואמר אלי קנח נא את שדי אשר בענתות אשר בארץ בנימן כי לך משפט חירוש ודרך הנאלה קנח לך ו ואדע כי דבר יהוה הוא: ואקנח את חשדה מ מאת חנמאל בן דודי אשר בענתות ואשקלח לו את חכסף שבעה שקלים ועשרה חכסף: ו ואכתוב בספר ואחתום ואעד עדים ואשקלח ח חכסף במאזנים: ואקח את הספר המקנה את החתום והמצוה והחקים ואת הגלוי: ואתן א את הספר המקנה אל ברוך בן נריה בן מחסיה לעיני חנמאל דודי ולעיני העדים חבתובים בספר המקנה לעיני כל היהודים הישבים בח בחצר המטרה: ואצוה את ברוך לעיניהם ל לאמר: כח אמר יהוה צבאות אלהי ישראל ל לקוח את הספרים האלה את ספר המקנה ח חוזה ואת החתום ואת ספר הגלוי חוזה ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים: כי כח א אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתו ושרות וברמים בארץ הזאת:

כי דבר חנמאל הנ' שהיה אליו בסנה העסירי ואחרי העלימו הדבר ספרו ירמיהו לאנשי המדינה בחצר המטרה בחצר שהיו נשמרים שם האסורים מטרה פרטו נטר עכין שמירה כמו הינטור לעולם ותרבו ויאסוף אותם אל מטמר לבית מטרא: הכתון מקור בח'לס וכן הכתון תכתן ואם האכול יאכל: עד פ פקדי אותן לל טאקח נטמתן: ויאמר ירמיהו חנמאל בן שלום דודי: שלום היה דוד ירמיהו אחי אביו כמו טאומר חנמאל בן דודי: בא אלך טהונריך למכור סדהו והנה הוא בא אליך ויא ויאמר לך טתקנהו: מטפט הגאלה אם מכרתיו לא לאחר לך מטפט הגאלה טתגאלהו מידו אף כי אתה ראוי לקנותו מירי כדבר ה' כמו טאמ' ה' טיבא אלי כן עשה כי דבר ה' הוא ידעתי כי מה הוא טאקנהו כי אש לא היה מאתו למה אמר אלי טיבא חנמאל יא אלי למכור סדהו: וי' כי חנמאל בא על פי הדבר לירמיהו: ואשקלה לו הק'ף בט'א ופתח: את חכסף טהתנתי עמו טבעה טקלים ועשרה חכסף: הטקלי' הם מניס ויהכסף הוא טלעים וכת' טבעה מני ו ועשר טלעין דכסף ואכתוב בספר ואחתום כתבתי דברי המקנה בספר ואח כך חתמתי הספר בחותם ואעד עדים במקנה טקניתי העדתי עדים כלומר בפני עדים טזמנתי לכך קניתי הטדה והם היו חו חותמים בספר המקנה ואשקל חכסף במאזנים וכבר אמר למעלה ואשקלה לו אלא לל טכפני עדי המקנה טקל לו חכסף מטקל יטר במאזנים כדי ש שלא יוכל להיות ביניהם דברים על מטקל חכסף: ואקח את החתום לל ספר המקנה החתום כמו טאמ' ואחתום המצוה והחקים לל ספר ו

והמצוה והחקים: וספר טזכר עמד במקום מניס וספר זה הוא ספר תנאי המכירה כמו מספר מני תבואות טהיה מצוה בתורה והחקים מנהגים טהיו כנהגין בזמן ההוא בענין המכירה וכל זה כתוב בספר אחר: ו ואת הגלוי לל ספר הגלוי כי טני ספרים כתב במקנה האחד טהיה חתום ואחד טהיה גלוי כטירצו לראותו ול לקריתו טיעטו כדי שלא יפתחו החתום והנה הם ג' ספרים: ואח'ל פי הגלוי ספר טכתב בו טגלה און הגלוי' אש ירצו לקנות כמו טעטה בעז' וית ית טטרא דזביני דכתי' כרין נעין וחתיס כהלכתא וכדחזי וית טטרא פ פתיחא: ואתן את הספר המקנה בא בה'א הידיעה עס הסמיכות כמו ממלכות הארץ כמ' טכתבנו למעלה לעיני חנמאל דודי לל בן דודי כי בן דודו היה כמו טאמ' למעלה וכן ואת לנט אח אחיו לל בן אחיו או חנמאל זה היה אחר טהיה דודו אחי אביו: והמוכ' היה בן דודו אבל חנמאל זה טהי' דודו היה טס בעת המקנה וכאמרו סנתן לו ספר המקנה לל עס הספרים האחרים האחרים אלא טזכר ספר המ המקנה טהוא העק' הטעם כשער המקנה רוצה לומר טחתמו בו טמס לצדות: לקוח מקור במקום טנוי כמו זכור את ינס הטבת הלך וקראת והדומים להם: ואת החתום ספר המצוה והחקים ונגס הוא היה חתום למען יעמדו ימים רבים עד מוכ הגולה טאז תתקיים נבואת עוד יקנו בתים ולהיות לאנ' לטיבת הגלות כזה האל לקנות הסרה לנחמה לישראל שלא יחשבו טאכדה תקותם אש יגלו: אהח אתה עשית את השמים ואת הארץ וכמן טעשית אותם לא יתכן טיפלא ויעלס ממך כל דבר הנעשה בהם בין בשמים בין בארץ ואש תכתן העיר ביד הכטדים אתה ידעת ומטב ירמיהו כי אולי טב אפנו מהם מרוב חסדינו וזכר להם חסדי אבות הראשונים לפיכך את' עשה

אם ימוש החקים האלה מלפני נאם יחזקאל גם
זרע ישראל ישבתו מחיות גוי לפני כל הימים:
כה אמר יחזקאל אם ימ
ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למ
למטה גם אני אמצא בכל זרע ישראל על כל
אשר עשו נאם יחזקאל:

הנה ימים נאם יחזקאל ונבנתה העיר ל
ליחזקאל ממגדל חננאל שער הפנה: ויצא
עוד קוה חמדה נגדו על גבעת גרב וגסע געת
געתה: וכל העמק והפגרים והרשן וכל השד
השרמות עד נחל קדרון עד פנת שער הסוסי
מזרחה קדש ליחזקאל לא ינתש ולא יהרס עוד ל
לעולם: הדבר אשר היה אל ירמ
ירמיהו מאת יחזקאל בשנה העשירית לצדקיהו
מלך יהודה היא השנה שמנח עשרה שנה לנ
לנבוכד נאצר: ואז חיל מלך בבל צרים עלי
ירושלם וירמיהו הנביא היה כלוא בחצר המ
המטרה אשר בית מלך יהודה: אשר בלא צ
צדקיהו מלך יהודה לאמר מדוע אתה נבא ל
לאמר כה אמר יחזקאל הנני נתן את העיר הזא
הזאת ביד מלך בבל ולבדה: וצדקיהו מלך י
יהודה לא ימלט מיד הבשדים כי חנתן ינתן
ביד מלך בבל ודבר פיו עם פיו ועינו את עינו
תראינה: ובבל יוליך את צדקיהו ושם יהיה
עד פקדי אתו נאם יחזקאל כי תלחמו את הבשד
הבשדים לא תצליחו:

לא יפתנה מעת סוכה מגלות זה מחיות גוי עובר
אלהים כל ימי עד: ואח' בידה וכוכבים חקות דל
חקי מהלכס שהיא חכמה כפלאה ולא ישיגנה האדם
על בוריה: וכן את הידעת חקות סמים: וטעם כ
נותן על טעם ועל חקות ירח באלו חלונות חקות
ירח וכוכבים לאור לילה רובע הים ויהמו גליו: רן
רובע כמו בוקע: וכן עורי רובע אכל הוא פעל עמ
עמד זה פעל יוצ' ופי' שבקע הים לבני ישראל אף
ע' טהמו גליו הוא הסקיסט וכבדו מי הים כחומה
מימינם ומשמאלם ועברו ישראל ה' צבאות שמוס
סהוא ארון צבאות מעלה ומטה וכידו הכל: ויוני
ויהמו כיו' וירד מעמות העולה: וכל הדומים לו
ספי' אחר טירד כן פי' זה אחר טהמו: אם ימשו
החקים: על טעם ירח וכוכבים את' סלף
מיוס חקס לא על בקיעת הים כלן כמו סלף ימושו
החקים האלה כן לא ימושו ישראל ולא ישבתו מחי
מהיות גוי לפני כלומר עובדי לפני כל הימים ופי'
מלפני טאני מעמידם בחקותיהם ולא זכר רובע ל
להמפילן לעמידת ישראל וקיומם טהרי אותה הבק
הבקיעה לא עמדה אלא ויטב הים לפנות בקר לאי
לאיתנו אכל זכר אותנו לומר מי שבטל חק הים כ
בעבור ישראל ועשה דבר חדש בעבורם הוא יעש'
זה החדש עוד טיכרא להם לב חדש ליראה אותם כ
כל הימי' ויבטל בעבורם טבע היצירה סכ' עלינו כי
יצר לב האדם רע מעציו: ואחר טהמטיל קיום י
ישראל על דרך האמת לחקות הטמי' המטיל להבתם
למדידת טמי' מלמעלה ולחקירת מוסדי ארץ מלמ
מלמטה לבני אדם כמו ספי' אשפר לזה כן אי אשפר השדר האל מישראל סימאם אותם על כל אשר עשו כלן
על כל עונם שעשו לא ימאס בעבור זה כי יסלח לעונם כמו סאמ' למעלה ועל זה את' כה אמר ה'
אם ימרו סמי' וג' וזכר המדידה לטמי' לפי שהם נטוי' ויתכן בהם ענין המדידה וזכר
מוסדי סמי' תחתונה כיסוד לבנין: וכן את' בפסן אחר אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה סמים: והנה ימים
באי קרי ולא כתי' ונבכתה העיר ל' ירושלם לה' סתהי' כל ימי עד לה' ולא תחנף עו' ואת' טתרחב העיר ת
ממה טהיתה ונתן גבול הרחבתה ממגדל חננאל שער הפנה ל' עד שער הפנה וכן את' בכבואת זכריה עד
שער הפני' חצר גס: כן טס ממגדל חננאל וחננאל טס ידוע אצלם וית' פקנס: ויצא קו המדה: כתוב
קוה כהא כי כמא זה הסס כלטון נקבה כמו תקות חוט הסמי' וקרי קו על: הרוב: גרב וגעתה
טמות למקומו ידועי' אצלם בירושלם או סמוך לה: וכל' העמק פי' כתרנו וכל מוסדא אחר דכסלו תמן
פגרי מסרין אתנאף וכל אריתא עד נחלא דקדרון עד: וזיא תרע בי ריטא דמלכא פי' הדטן מן דטן
נפמן ל' מחנה אשור שהיו דסני' ורענני' ולפי פסו' פי' הדטן מקו' ספך הדטן מחנן לעיר וכל זה יהיה תוספת
העיר ומה טתר' טער הסוסי' תרע בי ריטא דמלכא ל' מקו' מרונת הסוסי' ל' סער טהיה יוצא בן המלך עם
פרטיו ויהיה טס דרך טנה למרונת הסוסי' והדרך ההוא היה טעור ריט סהוא ס' קני' נשעור הקנה נ' אמות וזרת
והטדמות ל' פסו' הטדן ל' רנב הטדן הסמוכו לעיר עתה יהיו אז בכלל העיר תוך החומה קדש לה' כמו קדש
ישראל לה' כמו סאן לא ינתס ולא יחפס עוד או אומ' כי מקצת התוספת הזה יהיה במקדש כי גס הוא ירחיב מ
מקומו כמו טאמרי בכבואת יחזקאל לא ינתס ולא יהרס כמו בית ראסון ובית סני סנהרסון וזה בכין העיר ו
ובכין הבית לא יהרס עוד לעולם הטדמות כתו' בריט וקרי בדלת וית' אריתא הוא מלפון דל' אריתא דדלאי
והוא אמת המים סמטקיס ממנה העדות: הדבר תבואר הוא וטעמו כמסך עד ויאמר ירמיהו כי ד

ויבנו את במות התפת אשר בניהם ל
לחעבד את בניהם ואת בניהם למולך
אשר לא צויתם ולא עלתה על לבי לעשות
התועבה הזאת למען החשי את יהודה ועתה
לכן כה אמר יהוה אלהי ישראל אל העיר הזו
הזאת אשר אתם אמרים נתנה ביד מלך בב
בבל בחרב וברעב ובדבר: חנני מקבצם מכל
הארצות אשר הדרתים שם באפי ובחמתי וב
בקצף גדול וחשיבתים אל המקום הזה והוש
והושבתים לבטח: והיו לי לעם ואני אהיה ל
להם לאלהים: ונתתי להם לב אחד ודרך א
אחד ליראה אתי כל הימים לשוב להם ולב
ולבניהם אחריהם: וכרתי להם ברית עולם
אשר לא אשוב מאחריהם לחשיבי אתם ואת
יראתי אתן בלבבם לבלתי סור מעליוששתי
עליהם להשיב אתם וגשעתיים בארץ הזאת ב
באמת בכל לבי ובכל נפשי: כי כה אמר יהוה
כאשר הבאתי אל העם הזה את כל הרעה הג
הגדלה הזאת כן אנכי מביא עליהם את כל ה
הטובה אשר אנכי דבר עליהם: ונקמה חשדה
בארץ הזאת אשר אתם אמרים שממה היא
מאין אדם ובהמה נתנה ביד הכשדים: שדות
בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום וחתום עדים ב
בארץ בגימון ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ו
בערי חור ובערי השפלה ובערי חגב כי אש
אשיב את שבותם נאם יהוה:
ויהי דבר יהוה אל ירמיה שנית והוא עדנו עצ
עצור בחצר המטרה לאמר: כה אמר יהוה ע
עשה יהוה יוצר אתה להבינה יהוה שמו: קרא
אלי ואענך ואגידה לך גדולות ובעזרת וראי
ידעתם: כי כה אמר ה
יהוה אלהי ישראל על בתי העיר הזאת ועל ב
בתי מלכי יהודה חתומים אל הסללות ואל ח
החרב: באים להלחם אל הכשדים ולמלאם
את פגרי האדם אשר חבתי באפי ובחמתי וא
ואשר הסתרתי פני מהעיר הזאת על כל רע
רעתם: חנני מעלה לה ארוכה ומרפא ורפ
ורפאות וגליתי להם עתרת שלום ואמת: ו
והשיבתי את שבות יהודה ואת שבות ישראל ו
ובניתים כבראשנה: וטודתים מכל עונם א
אשר חטאו לי וסלחתי לכל עונותיהם אשר ח
חטאו לי ואשר פשעו בי: והייתה לי לשם ששון
לתהלה ולתפארת לכל גוי הארץ אשר ישמ
ישמעו את כל הטובה אשר אנכי עשה אתם ו
ופחדו ורגזו על כל הטובה ועל כל השלום אשר

אשר לא צויתם בג' מקומות כאמר זה הענין
במ' ביניהם מעט והענין אחד הראשון
בפרט גוי נזרך אשר לא צויתם ולא עלתה על לבי
והסני כפר וקטית בקבוק אשר לא צויתי ולא דברתי
ולא עלתה על לבי: הסלישי בזו הפרשה אשר לא צ
צויתם ולא עלתה על לבי לעשות התועבה הזאת ל
למען החשי את יהודה וצנינו פירטנו בפרשת גוי
נזרך החשי בחסרון האלף למד הפעל וכן אשר הח
החשי את ישראל בה הלך דרך לא סרן חסר אלף למ
למד הפעל: ועתה לכן כה אמר ה' פר' ז
עתיד ומבוארת: כי כה אמר ה' ופר'
זו לחזק שתשוב גלות בכל לע' טנה ומה
סוזר ההר והספלה והנגב כי חלק יהודה בטלעתן
כמו סכתוב בספר יהושע: ויהי דבר ה' סכ
סנית לל על זה הענין: עשה ענשה יר
ירושלם סוזר למעלה: ופי' עשה מגדלה כלומר ט
סהגדיל אותה על כל הארצות: וכן אשר עשה את מ
משה ואת אהרן: יוצר אותה להכינה מחדש אותה ל
להכינה לעולם: וכן הנה אנכי יוצר עליכם רעה ו
וכל יצירה הוא מוציא הדבר למעשה: קרא
אם תקרא אלי עלך אענך כרצונך הסך מה
סאומר ואל תשא בעדס רכה ותפלה: ואגידה לך ג
גדולות ובעזרות ולא ידעתם: אגידה לך נחמות גד
גדולות ונחזקות סלא ידעתם: וית' רברבן ונטירן ה
היה קורא ונצרות ככ' כי כה אמר ה' אל
הסללות ואל החרב כמו בסלל' ונחרב: וכן
ואל הארץ תתן את העדות כמו ובארץ אלס טאיתה
בית הכלי ואת בית העזר: ופי' החרב כשיל טמפילי
המגדלים: וכן ומגדלותיך יתן בחרבותינו: וסללות
פירטנוהו: וית' דמתרעין להון וצברין מילתא לת
לתקפא טודא מן קדס דקטלין בחרבא: באים
להלחם: אל למה היו נצוצים לשי טהיו באי
ישבי הבתים סוזר להלחם עם הכשדים ולא סתחו
להם לסיכך התחזקו הכשדים והכו הבתים בסלל' ו
נחרב עד טלכדו העיר למלאס את פגרי האדם: ו
והס גרמו גס כן למלאס הבתים פגרי האדם: סכלל
סכללמו עם הכשדים: חנני מעלה לה לעיר
ירושלם סוזר: ארוכה ומרפא ענין כפול
במ' וגליתי להם עתרת שלום ואמת: אל וגליתי ל
לפי טהיה דבר הקץ מכנסה עד יום הגאולה עתרת
פי' רוב כי כל לסון עתרת הוא ענין רבני מה טהוא
בעני' תפלה כמו ויעתר יצחק הוא עני' רבני תפלה
וכן העתרתם עלי דכריכס רבני דכריכס: וית'
ואגלי להן תרע תיובתא ואחזינון דיהכון בארץ
סלס וקטנו: ופחדו ורגזו גויי הארץ יסחרו

עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חי
חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור יהוה
עבאות שמו: גדול העצה ורב העלילה אשר
עיניך פקוחת על כל דרכי בני אדם לתת לא
לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: אשר שמת את
אתות ומפתים בארץ מצרים עד היום הזה ו
ובישראל ובאדם ותעשה לך שם ביום הזה:
ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ב
באותות ובמופתים וביד חזקה ובאזרוע גשויה
ובמורא גדול: ותתן להם את הארץ הזאת
אשר נשבעת לאבתם לתת להם ארץ זבת ח
חלב ודבש: ויבאו וירשנו אתה ולא שמעו בק
בקולך ובתורתך לא הלכו את כל אשר צוית
להם לעשות לא עשו ותקרא אתם את כל חר
הרעה הזאת. חנה הסללות באו העיר ללכדה
והעיר נתנה ביד הכשדים הגלחמים עליה מ
מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת היהו
והנך ראה: ואתה אמרת אלי אדני יהוה קנה
לך השדה בבסף והעד עדים והעיר נתנה ביד
הכשדים: ויהי דבר יהוה אל
ירמיהו לאמר: הנה אני יהוה אלהי כל בשר
הממני יפלא כל דבר: לכן בה אמר יהוה
הנני נתן את העיר הזאת ביד הכשדים וביד
נבוכד נאצר מלך בבל ולכדה: ובאו הכשדים
הגלחמים על העיר הזאת וחציתו את העיר ה
הזאת באש ושרפוה ואת חבתים אשר קטרו
על גנותיהם לבעל וחסכו נסכים לאלהים א
אחרים למען הכעיסני: כי חי בני ישראל וב
ובני יהודה אך עשים הרע בעיני מנעורתיהם
כי בני ישראל אך מבעים אתי במעשה ידיהם
נאם יהוה: כי על אפי ועל חמתי היתה לי הע
העיר הזאת לכן היום אשר בנו אתה ועד ה
היום הזה להסירה מעל פני: על כל רעת בני
ישראל ובני יהודה אשר עשו להכעיסני חמה
מלכיהם שריהם כהניהם ונביאיהם ואיש י
יהודה ושב ירושלם: ויפגו אלי ערף ולא פנים
ולמד אתם חשכם ולמד ואינם שמעים לקחת
מוסר: וישימו שקציהם בבית אשר נקרא ש
שמי עליו לטמאו:

כיון ספי' כי היו בני ישראל כי הם החלו להכעיסני
אך לאמת הדבר כמ' אך עצמי וכסרי אתה אך לסקר סמירתי והדומי' להם: לכן היום אשר בנו אתה כי
בימי סלמה סכנה את העיר והבית החלו לזכוח בבמות ונסו סלמה עבדו לאלהי' אחרים: למן היום
הזה היתה על אפי ועל חמתי כלומ' היתה קיימת על אפי ועל חמתי כי באפי היה להסירה והארכתי אפי עד
היום הזה ולא אחרך עוד: וכדרכי כינס סלמה הבית כסא סלמה את בת פרעה: ונביאיהם הכביאים
סלמה שהם נביאי הסקר: ולמד אותם עי' נביאי האמת וישימו סקוציה אחז ומכסה:

עשה חסד לאלפים סאס לא כן למה את' טיקנה
הפדה והעיר קרובה להכבש וזה ענין ת
תפלתו: אל חיק בניהם אחריהם כטאחזין מעטה
אבתיהם בידיהם כמו טכתוב בתורה לטכאי: האל
הגדול הגבור את' ר'ל למה לא את' ירמיה והנורא א
את' כסדים מרקדין בהיכלו ואיה נוראותיו: גדול
העצה סעצותיו גדולות ומעטיו רבים מה
מהסנים: העלילה המעשה על כל דרכי בני אדם
לא כמו סאמריו איך ה' ראה אתנו לתת לאיש כדרכיו
וכפרי מעלליו: ואשר בפר' ה' עזי למעלה ולתת כס
כפרי זה לתת וכפרי נהסימן וכלן: עד היום הזה
פי' עד היום הזה הם ידועים בבני אדם ובישראל
ובאדם ובישראל עושה אותות ומופתים וכסאר כ
בני אדם בעבור ישראל ותעט לך טס אתה נודע
באותות וכמופתים ובהם ידעוך בני אדם על כ
כרחם וכמדר' ובישראל ובאדם בישראל ובמצרי'
עסית מופתים כאחד זה לטוב וזה לרע וזה טאמר
ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה אותנו יחל טטמז
חשך למצרים סמט אור לישראל: ויית ולישראל עב
עבדת פריסן כגו בני אינשא: ותצא ובאזרוע
באלף כוספת מאותות אמתין: ויבאו

וירטו בי'וד איתן לבד וי'וד הסרט כעלמת
מהמכתב: ובתורתך כתוב והוא דרך פרט על הת
התורות וקרי ובתורתך דרך כלל כי כל התורה אמת
ותקרא מן כי הקריה ה' אלהיך וכתוב באלף במקום
הא' ואת' כן להודיע כי המקרה הרע הבא להם אי
איכנו מקרה גמור הבא מאליו אלא הוא ית' הקריה א
אותנו: חנה הסללות הם העצ' סמטליכים
בהם האכנים בחומות העיר להכות
וית' הא מילתא כצרו על קרתא למכבטה והוא תל
עפר סנזכרין סביב החומה לעלן מסס על החומה
וכן בדברי ר'ל מליא ככצא: ויהי הממני וסלא
באמת לא יסלא וידעתי טהעי: הנתן בידה

הכסדים כי לא סב אפי מהם כי רבו עונותיהם לה
להכעיסני ואצ' סכ אמרתי לך לקנות הסדה להיות
להם נחמה סיסוכו מהגלגות ויקנו טדות ובתים בא
בארץ הזאת: ואת הבתים: כמו טאמר ואת
כל הכי הנרול סרף באס כי היו מק
מקטרי' על הבתים הגדולי' והגבוהי' על גבותיהם:
מנעודותיהם מימי כענרים והם ימי המדבר

תחלה ואח' כך בני יהודה וטע'
אך לאמת הדבר כמ' אך עצמי וכסרי אתה אך לסקר סמירתי והדומי' להם: לכן היום אשר בנו אתה כי
בימי סלמה סכנה את העיר והבית החלו לזכוח בבמות ונסו סלמה עבדו לאלהי' אחרים: למן היום
הזה היתה על אפי ועל חמתי כלומ' היתה קיימת על אפי ועל חמתי כי באפי היה להסירה והארכתי אפי עד
היום הזה ולא אחרך עוד: וכדרכי כינס סלמה הבית כסא סלמה את בת פרעה: ונביאיהם הכביאים
סלמה שהם נביאי הסקר: ולמד אותם עי' נביאי האמת וישימו סקוציה אחז ומכסה:

ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי : גם זרע
יעקב ודוד עבדי אמאם מקחת מזרעו משלים
אל זרע אברהם ישחק ויעקב כי אשוב את ש
שבותם ורחמתי :
היה אל ירמיהו מאת יהוה ונבוכד ראצר מל
מלך בבל וכל חילו וכל ממלכות ארץ ממש
ממשלת ידו וכל העמים נלחמים על ירושלם
ועל כל עריה לאמר : בזה אמר יהוה אלהי ישראל
הלא הלאך ואמרת אל צדקיה מלך יהודה ו
ואמרת אליו בזה אמר יהוה הנני נתן את העי
הזאת ביד מלך בבל ושרפה באש : ואתה לא
תמלט מידו כי תפש תתפש ובידו תנתן ועיניך
את עיני מלך בבל תראינה ופיחו את פיך יד
ידבר ובבל תבא : אך שמע דבר יהוה צדקיהו
מלך יהודה כה אמר יהוה עליך לא תמות
בחרב : בשלום תמות ובמשרפות אבתיך המ
חמלכים הראשונים אשר היו לפניך בן ישרפ
ישרפו לך והיו אדון יספרו לך כי דבר אני דב
דברתי גאם יהוה :
ירמיהו הנביא אל צדקיהו מלך יהודה את כ
כל הדברים האלה בירושלם : וחיל מלך בב
בבל נלחמים על ירושלם ועל כל ערי יהודה
הנותרות אל לכיש ואל עזקה כי הנה נשאו
בערי יהודה ערי מבצר : הדבר אשר היה אל
ירמיהו מאת יהוה אחרי כרות המלך צדקיהו
ברית את כל העם אשר בירושלם לקרא להם
דרור : לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו
העברי והעבריה חפשים לבלתי עבד בס ביח
ביהודי אחיהו איש :
כל השרים וכל העם אשר באו בברית לשלח
איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבל
לבלתי עבד בס עוד וישמעו וישלחו : וישבו א
אחריבן וישיבו את העבדים ואת השפחות א
אשר שלחו חפשים ויבבישם לעבדים ולשפח
ולשפחות :

לילה ולא שמתי חקות שמים וארץ להיות הק עול
עולם אם לא יהיה זה לא יהיו זרע יעקב ודוד ש
סאמאם אכל כל זמן שתהיה קיימת בריתי עם ש
שמים וארץ ועם ימם ולילה תהיה בריתי עם זרע
יעקב ודוד עם זרע יעקב להיות גוי ועם זרע דוד
להיות מושל : ולא הוצרך להטיב משפחת כהנה כי
כבר זכרה למעלה ואת הלויס משרתי אתי אכל ש
טנה בדבר המלכות כי הוא עקר הנהגת ישראל מי
מידת המלכות : גם זרע יעקב ודוד כת
ר יונה המדקדק כי יעקב במקום אהרן
לפי שזכר שתי המשפחות וכן אומ' בל' ב מדות של
ר אליעזר בכו של ר יוסי הגלילי במדת מדבר סכ'
בזה ואינו ענין לו אכל הוא ענין לחברו כמו וזאת
ליהודה שאינו ענין ליהודה סהרי כאל' שמע ה' קול
יהודה תנהו ענין לשמעון כינצא בו גם זרע יעק'
ודוד שאינו ענין ליעקב סהרי כאל' יצחק ויעקב
תנהו ענין לאהרן יראה לדבר שתי המשפחות שאל'
וכבר פירשנוהו : והחסס ר' אברהם בן עזרא ז"ל פ
פי' אך מי שהוא מזרע יעקב אמאם בעבור שאמרה
תורה שלא יהא מלך מושל בישראל כי אם מיעקב
ועוד שהוא ממשפחת דוד והס שתי מעלות : ואל ז
זרע אברהם כמו על נכח ואל ההרים לא אכל כמו
על ההרים : ישחק כתוב בט' כמו בצד' כי סני ה
השרים שנים בענין וסתי האותיות ממוצא אחד ו
והוא אחד מד' הכתובים בט' כנוי ליצחק כי אסו
כת' בוי' וקרי אטיב בוי' והעני' אחד כי כמצא מן
הקל יצ' בזה העני' כמו נטב ה' את טבותך וזולתו :
אך בזה תתנחם אע"פ שתגלה לא תמו' בחרב :
בשלום תמות : אע"פ שנקרו עיניו כיון
סלא ימות בחרב וימות על מטתו
ויעשו לו כבוד כמו שפושין למלכים זהו בטלום ו
נר'ל אמרו מהו בטלום סמת נבוכד נצר בימיו : ו
נבמטרפות כמו שהיו טורפים על מטתם בשמים
נזכיס מרוקחים כמו סכ באסא : ור'ל פי' מה היו ט
טורפים עליהם מטתן וכלי תשמיטן : כי דבר אכי
דברתי כי זה הדבר אכי דברתי אונתו לפיכך תדע
סיתקיים אל לכיש ואל עזקה כמו על לכיש ועל עז
עזקה ונמנהס רבי' כמו סכתבנו : הדבר אחרי כרות המלך צדקיהו טבו להס מזה העון וברית להס
ברית לקיים הדרור ונבסדר עולם כי מה טאונ' בספר יחזקאל ויהי בטנה השביעית בחמטי בעטור
לחדס כאו אכטי' מזקני ישראל לדרס אתה נישכו לפני היא טנה שביעי' למלכו' צדקיהו ואותה טנה כרת המ
המלך צדקיהו ברי' את כל העס אשר בירושלם לקרא להס דמר פי' להס לעבדו ולספחנו כמו טאל' לסלח א
איס את עבדו וגו' ובא הכנוי טרס הידיעה כמו ותראהו את הילד והדומי' לו : לבלתי עבד בס בעברי
ובעבריה נאחר כך הוסיף באור ואמר ביהודי אחיהו איס : והוא כמו הפוך
איס ביהודי אחיהו : נכח מקום טס קבר מקום קבר טס : והדומים להס סהמוקדס מאונחר : ויבבישם
כתיב ויכבטוס קרי והענין אחד אלא טזה מן הנוסף וזה מן הקל : הנני

יתחדו ויירצו על כל הטובה ועל כל הטלס • אשר א
 אנכי עושה להזכירו לירושלם • •
 מביאים
 תודה • ולא אמר חטאת ואשם לפי
 טבומן ההוא לא יהיו בהם רשעי' ונחמאים כי כלם
 ידעו את ה' וכן אמרו ר"ל כל הקרבנות בטלס לע
 לעתיד לבא חוץ מקרבן תודה • •
 מרביצים
 כאן • בכל מקום מאין פחד יהיה
 לרועים נוה וירבצו טס באנס בלי פחד •

לרועים כנה וירבצו סם צאכם בלי פחד...
 בערו ההר בערי הטפלה בלא מו' והבאים אחרי
 אחריהם במו' על ידי מונה ישראל כמעט
 כמטלים לצאן והרועה הוא המלך ודרך הרועה לת
 למנות צאנו אם חסרה אחת מהם או יאמר זה העב
 הענין לכלות הפסעים מישראל בצאתם מהגלות כ
 כמנו טמורים בספר יחזקאל ואל' סם והעברתי את
 אתכם תחת הטבט' וזהו שאל' הנה גם כן עוד תעברו
 ההצאן פי' מונה וית' עוד יתכהנן עמא לפתגמי מפי
 מסיחא צמח בדקה זהו מלך המסיח' וזהו
 אשר יקר' לה ה' צדקנו הקב' יקרא ל
 לירושלם ה' צדקנו כלות' פיוסביה יאמרו ה' צדקנו
 וית' ודין טמה דיהון קרץ לה יתעבדון לכא זכון מן
 קדם ה' בגוה' ולמעלה את' על מלך המסיח' וזה שמו
 אשר יקראו ה' צדקנו וסכיהם עולים לענין אחדות
 סם פירטנוהו' (ואחז' פי' וזה אשר יקרא לה הקב'ה
 מהוא ה' צדקנו ב' את' ה' אם תפרו את' ב
 בריתי היום אם תוכלו להפר בריתם
 וסכרתי עס נח ובכני עוד כל ימי הארץ וגו' יוס' ול
 לילה לא יסבותי' כמו טזה לא יופר ולא יסבותן
 את' תופר בריתי את' דוד סכרתי לו ברית להיות מל
 ללכותו קיימת וכן צריתי סכרתי עס אהרן ועס
 נבית' בעתס על סדר התקופות אשר

כמו כאשר חסר כף הדמיון • (וכן כי
אשר ראיתם את מצרים היום כמו כאשר כן ארבה
עד שלא יספר ולא ימד ולסון ימד נופל על חול הים
ולא על צבא העמים והמספר נופל על זה ועל זה
משרתי אתי כמו משרתים • כי פעמים יפול חס ה
הרבו ויספיק ב"וד הרבו כמו כטעי כעמכים מי
המרים מלאכי רעים והדומים להם • חלא
ראית סתי המשפחות משפחת דוד

וּמִסַּעֲפַחַת אֲהָרָן · אֲשֶׁר בָּחַר ה' בָּהֶם לִהְיוֹת מִכֹּהֲנֵי
מִזִּמְתָּם יִנָּאֲזוּ בְּנֵיהֶם אֶת יִשְׂרָאֵל מִהֵינֹת עוֹד גּוֹי לֵפִי
עֲסָקָה הַמִּלְכּוֹ וְהַכְהֵנָה כִּי רֹב יִשְׂרָאֵל בָּלוּ וְהַנְּעָאֲרִיִּם
גָּזְזוּ כִּיֹּן סָרְאוּ עִמִּי כִּי אֱלֹהִים מִאֲסֵם גַּם הֵם יִנָּאֲזוּ
הֵם וְלַעֲסוֹת מַצּוֹת · וְלִפְרִיזוֹן יִהְיֶה אֵת זֶה כּוֹסֵל עַל
הַמֵּיִם · וְכִבֵּר פִּירֵטָנִן אֹתָם עַל הַפְּעוֹל בְּכָל אֵת טַנִּן
אֵם לֹא יִהְיֶה בְּרִיתִי עִם יוֹמָם וְעַם לַיְלָה

אשר אנכי עשה לה :
 כח
 אמר יהוה עוד ישמע במקום הזה אשר אתם
 אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בע
 בערי יהודה ובחצות ירושלם חגשמות מאין
 אדם ומאין יושב ומאין בהמה : קול ששון וק
 וקול שמחה קול חתן וקול בלה קול אמרים
 תודו את יהוה צבאות כי טוב יהוה כי לעולם
 חסדו מביאים תודה בית יהוה כי אשיב את ש
 שבות הארץ כבראשונה אמר יהוה :

כה אמר יהוה צבאות עוד יהיה במקום
 הזה החרב מאין אדם ועד בהמה ובכל עריו
 נוה רועים ומרביצים צאן : בערי החר בערי ה
 השפלה ובערי הנגב ובארץ בנימן ובסביבי י
 ירושלם ובערי יהודה עוד תעברנה הצאן על
 ידי מונה אמר יהוה : הגה ימים באים נאם ה
 יהוה והקמותי את הדבר הטוב אשר דברתי
 אל בית ישראל ועל בית יהודה : בימים ההם
 ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה **ומלך**
מלך והשכיל לעשה משפט וצדקה בארץ : ב
 בימים ההם תושע יהודה וירושלם תשכן לב
 לבטח וזה אשר יקרא לה יהוה צדקנו :

כי כח אמר יחזה לא יכרת לדוד איש
יושב על כסא בית ישראל : ולכהנים חלום ל
לא יכרת איש מלפני מעלה עלה ומקטיר מנ
מנחה ועושה זבח כל הימים :

וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר : כֹּה אָמַר ה'
יְהוָה אִם תִּפְּרוּ אֶת בְּרִיתִי חַיִּים וְאֶת בְּרִיתִי הַל'
חַלִּילָה וְלִבְלֹתִי חַיִּים וּמוֹמִם וְלִילָח בְּעֵתָם : גַּם
בְּרִיתִי תִפְּרֹא אֶת דָּוִד עַבְדִּי מִדְּהוּת לִבְנֵי מֶלֶךְ
עַל כִּסְאוֹ וְאֶת הַלְוִיִּם הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי :

אשר לא יספר צבא השמים ולא ימד חול הים כן ארבה את זרע דוד עבדי וא ואת הלוים משרתי אותי :

וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר : הֲלֹא רָאִיתָ
דְּרֹאִית מִה חָעַס הַזֶּה דְּבָרֵי לֵאמֹר שְׁתֵּי חֲמִשְׁפַּח
חֲמִשְׁפַּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה בָּהֶם וַיִּמָּאֶסּוּ וְאֵת
עַמִּי יִבְאָצֻק מִחַיִּית עוֹד גַּם לִפְנֵיהֶם :
כֹּה אָמַר יְהוָה אֵם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְ

העם • ואת עמי יבאצק • וכיון סראן סהאלהים
לפניהם ולא יוכיחם ולא יכדיג' בדרך ישרה כי חטבו
בתוכם ביד גוי הארצות ואחל' פי' ואת עמי כמו ועמי
אחם ולא ילכו אחר מצותם ולא ירצו עוד להיות גוי לה
הפעל כמו ואת מלכיה ואת סריכו • ואת הכרזל כפל
מכונס על הפעול בזה אמר ה'אם לא בריתי כל

הרעה כי גדול האף והחמה אשר דבר יהוה א
אל העם הזה ויעש ברוך בן נריה ככל אשר צ
צוהו ירמיהו הנביא לקרא בספר דברי יהוה ב
בית יהוה : ויהי בשנה החמשית ליהויקים
בן יאשיהו מלך יהודה בחדש חתשעי קראו
צום לפני יהוה כל העם בירושלם וכל העם ח
הבאים מערי יהודה בירושלם : ויקרא ברוך
בספר את דברי ירמיהו בית יהוה :

וטתית היין שמנעם ממה שידוע מסבתו שמטרף
דעתמי טיסנה בו כמו שכתוב כל סוגה בו לא יחכ
יחכם וכתוב למי אני למי אבני למי מדיכיס למי
טיח למאחרים על היין וסכת גלות עטרת הסכטי
היה על הרבות טתית היין כמו סכ' הוי עטרת גאות
טכורי אפרים נאל' הוי גבורים לטתות יין ואמר
משכמי בבקר סכר ירדפו וגם יהודה ובכמן סכ
סכת גלותם היין כמו שכתוב וגם אלה כיון סגו וכל
הענין כמו שכתוב נראשון טתה היין אעפ' שהיה
צדיק ונתמים נטתכר בו וכתבה בו .. ויהי
בעלות נכונד נצר בכית ונאמר באו
ונבא באו לשון זרזו כמו לכו וכלכה הגלגל .. הוקם
את דברי יהונדב הוקם לשון יחיד על
רבים כי מלת את כוללת הרבוי .. ואשלח
את נאל' תלכו אחר טאל' טוכו והטיבר
כי עז סקולה כנגד כל העברות וטכו אל האדמה
כמו על וכן אל ההרים לא אכל .. על מצות יהונדב
כמו אל וכן וילך אלקנה הרמיה על ביתו .. לכן
לא יכרת איש ליונדב בן רכב עמד לפני כל
הימים תי' משמע קדמי ונדברי רזל ר' יהודה אומר
וכי גרים נכנסים להיכל והלא אף ישראל אין נכנס
נכנסים אלא שהיו יושבים בסנהדרין ומורים בד
בדברי תורה ויש אמרי' בנותיהם נשואות לכהנ' ו
והם מבני כהנים מקריבים על גבי המזבח יונדב
כלא הא כשרטת' וסימן ויאמר נכסב ולא יכרת
ויהי בסנה הרביעית ליהויקים .. קח לך
מגלת ספר מגלה וגלמן יקרא
הספר או הגיל טיסתוב אדם עליו ובסמכו המגלה
לספר חצה לומר טיכתוב עליה ואז תקרא ספר ו
וכתבת עליה כמו עליה אמר טיכתוב כלל הדברים
מראש הספר ועד הכה ורבותינו ז"ל דרשו זו מגלת
איכה .. ביום צום ביום תענית ואחז' פ
פי' ביום קבוצ' מן צומת רגידין
בדברי רבותינו ז"ל חצה לומר יום טיכתוב לדבר
ולחתינן על צרתם ..

ויהי בעלות נכונד ראצ' מלך בבל אל הארץ
ונאמר באו ונבא ירושלם מפני חיל הכשדים ו
ומפני חיל ארם ונשב בירושלם : ויהי דבר
יהוה אל ירמיהו לאמר : כה אמר יהוה צבאות
אלהי ישראל הלך ואמרת לאיש יהודה ולישבי
ירושלם הלא תקחו מוסר לשמע אל דברי ה
נאם יהוה : הוקם את דברי יהונדב בן רכב אש
אשר צוה את בניו לבלתי שתות יין ולא שתו
עד היום הזה כי שמעו אל מצות אביהם ואנכי
דברתי אליכם השכם ודבר ולא שמעתם אלי :
ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים השכם
ושלח לאמר שבו נא איש מדרכו הרעה והטיב
והשיבו מעל ליכם ואל תלכו אחרי אלהים אחרים
אחרים לעבדם ושובו על האדמה אשר נתתי
לכם ולאבתיכם ולא חטיתם את אונכם ולא
שמעתם אלי : כי הקימו בני יהונדב בן רכב את
מצות אביהם אשר צום והעם הזה לא שמעו
אלי : לכן כה אמר יהוה אלהי צבאות
אלהי ישראל הנני מביא אל יהודה ואל כל יש
ישבי ירושלם את כל הרעה אשר דברתי עליה
יען דברתי אליהם ולא שמעו ואקרא להם ול
ולא ענו ולבית הרבבים אמר ירמיהו כה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל יען אשר שמעתם
על מצות יהונדב אביכם ותשמרו את כל מצו
מצותיו ותעשו ככל אשר צוה אתכם :

לכן כה אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל לא יכרת איש ליונדב בן רכב עמד לפ
לפני כל הימים : ויהי בשנה הרביעית
ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר ה
הזה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר : קח לך מג
מגלת ספר וכתבת אליה את כל הדברים אשר
אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה ועל
כל הגוים מיום דברתי אליך מימי יאשיהו ועד
היום הזה : אולי ישמעו בית יהודה את כל הרע'
אשר אנכי חשב לעשות להם למען ישובו איש
מדרכו הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם :
ויקרא ירמיהו את ברוך בן נריה ויכתב ברוך
מפי ירמיהו את כל דברי יהוה אשר דבר אליו
על מגלת ספר : ויצוה ירמיהו את ברוך לאמר
אני עצור לא אוכל לבא בית יהוה : ובאת אתה
וקראת במגלה אשר כתבת מפי את דברי ה
יהוה באזני העם בית יהוה ביום צום וגם באז
באזני כל יהודה הבאי מעריהם תקראם : אולי
תפל תחנתם לפני יהוה וישובו איש מדרכו ה

לא תודעו וברם לא תשעו ולא יהיה לכם כי ב
באחלים תשבו כל ימיכם למען תחיו ימים ר
רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם ו
ונשמע בקול יהונדב בן רכב אבינו לכל אשר
צונו לבלתי שתות יין כל ימינו אנחנו נשנו ב
בנינו ובנתינו: ולבלתי בנות בתים לשבתנו ו
וכרם ושדה וזרע לא יהיה לנו: ונשב באחלים
ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונדב אבינו:

הגני קרא לכם דרור נאם האל החרב ואל הד
הדבר ואל הרעב כי כלם יטלטלו ככם ולא
יהיה לכם ארון שימנע אתכם מהם כי חסתי תהיו
להם: לזנוה לזנוה כתיב וקרי לזנוה והענין אחד
ענין תנועה ותנועה אלא טהאנותיות השוכות כמו כ
כבש וכסב והדומים להם: העגל אשר כ
כרתו לסנים כן היא דרך כרית: חבית
וכן ברית אברהם אבינו בין הבתרים: שרי
יהודה נסרי ורשלים סרי יהודה הם הערים
אשר מן הערים מחוץ לירושלים: ואמר אחר כך נהם
והסריסים נהם שרי בית המלך: העולים
מעליכם: כמו שכתוב בזה הספר למטה
וחיל פרעה יצא ממזרים וגו': וישמעו הכתרים וי
יעלנו מעל ירושלים: בית הרכבים מניח
חובב חותן משה היו: ונקראו בית
הרכבים על סם רכב אבי יונדב שהיה גדול המעלה
וכן אמר בדברי הימים המה הקנים הבאים מחמת
אבי רכב: והסקית אותם יין אף על פי שהם לאט
סתו אמר והסקית סתתן לפניהם כנסות יין לסתות:
איש האלהים כתרנו כביא דה' סמר הסף סף הוא כ
כלל לכלי הבית וכלי היין חולקס ותי' סמר הסף א
אמרכלא: כי יונדב בן רכב אבינו: אל אבי אבינו
כי הנה מצאנו יונדב בן רכב כשמלך יהוא בן נח
כמשי וממנו עד מלכות יהויקים קרוב לט' שנה ולא
יהיה לכם טעמנו על כלם: לא בית ולא כרם ולא ש
שדה לא יהיה לכם לא במתנה ולא במקח מאחר: ל
למען תחיו ימים רבים כי הבתים והסדן והכרמי
מעבדים את האדם במקומנו יהיה רעב אן חרב ו
ימות בקוצר ימים מדאנה: וכסלא יהיה לו במקו
כל זה סיראה טוב בזה המקום יסב בו: וכסיראה י
רע ילך למקום אחר שיהיה בו בטוב: לפיכך צוה
להם סיהיו יסבי אהלים ויסעו מירקוס למקום כ
כפי מה סיראף הטוב במקום בית שדה וכרם ויאר
ויאריכו ימים בזה: וכן ראינו באבנ' שהיו נוסעים
ממקום למקום באהליהם מפני הרעב: ועתיד

ויהי דבר יהוה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר:
כה אמר יהוה אלהי ישראל אנכי ברתי ברית
את אבותיכם ביום הוציא אתם מארץ מצר
מצרים מבית עבדים לאמר: מקץ שבע שנים
תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך
ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא
שמעו אבותיכם אלי ולא חשו את אונם: ותש
ותשבו אתם היום ותעשו את חישר בעיני לק
לקרא דרור איש לרעהו ותברתו ברית לפני
בבית אשר נקרא שמי עליו: ותשבו ותחללו
את שמי ותשיבו איש את עבדו ואיש את שפח
שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו
אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות:
לכן כה אמר יהוה אתם לא שמעתם אלי לק
לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הגני
קרא לכם דרור נאם יהוה אל החרב ואל הד
הדבר ואל הרעב ונתתי אתכם לזנוה לכל מ
ממלכות הארץ: ונתתי את האנשים העברים
את בריתי אשר לא הקימו את דברי חבית א
אשר כרתו לפני העגל אשר כרתו לשנים ויע
ויעברו בין בתרי: שרי יהודה ושרי ירושלים ה
הסריסים וחבהנים וכל עם הארץ העברים ב
בין בתרי העגל: ונתתי אתם ביד איביהם וב
וביד מבקשי נפשם והיתה נבלתם למאכל לע
לעוף השמים ולבהמת הארץ: ואת צדקתו מ
מלך יהודה ואת שריו אתן ביד איביהם וביד
מבקשי נפשם וביד חיל מלך בבל העלים מע
מעליכם: הגני מצוה נאם יהוה והשיבתים אל
העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה ושרפוה בא
באש ואת ערי יהודה אתן שממה מאין ישב:
הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת
יהוה בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לא
לאמר: הלה אל בית הרכבים ודברת אתם ו
והביאותם בית יהוה אל אחת הלשכות והשק
והשקות אתם יין: ואקח את יאזניה בן ירמיהו
בן חבצניה ואת אחיו ואת כל בניו ואת כל ב
בית הרכבים: ואביא אתם בית יהוה אל לש
לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלהים אשר
אצל לשכת חשרים אשר ממעל ללשכת מע
מעשיהו בן שלום שמר הסף: ואתן לפני בני ב
בית הרכבים גביעים מלאים יין וכסות ואמר
אליהם שתו יין: ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב
בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו יין
אתם ובניכם עד עולם: ובית לא תבנו וזרע

הכשרים אתה נפל :

שאלה הדברים הכתובים בה שרף ורבו זל ראו מזה
 שהרא ספר תורה שכתב חייב לקרוע שתי קריעות
 אחת על הגיל ואחת על הכתב שנ את המגלה ואת
 הדברים המגלה זה גיל הדברים זה כתב : לא
 יהיה לו יושב על כסא דוד כי יהיוכין לא מלך
 אלא שלטה חדשים ולא נחשב יושב על כסא לחרב
 ביום : כי לא הניחו הכשרים להקבר : ועוד
 נוסף עליהם דברים רבים כהמה : בדברי
 רזל ר' חמא בר חנינא נרב חד אמר ועוד נוסף עלי
 עליהם זה איכה יעיב דברים זה איכה יועם רבים
 זכור ה' כהמה זה אני הגבר מהו מן תלתא תלתא ו
 נחד אמר ועוד נוסף עליהם זה אני הגבר מהו מן
 תלתא תלתא מלמד שהיה כתב על המגלה הראשונה
 איכה יסבה ואיכה יעיב ואיכה יועם הדא הו' דכתי'
 ונוסף עליהם דברים כהמה זה אני הגבר מהו מ
 מן תלתא תלתא רבים זה זכור ה' : וימלך מלך
 לפי שמלכות יהיוכין לא עמדה : אלא ג'
 חדשים אמ' וימלך מלך כי יהיוכין לא נחשב למלך
 בית הכליא כתיב ביד נקרי הכלוא בוני והוא
 בית האסורים כי במלך צדקיהו צוה להוצ
 להוציאן משם ולא כתבו אתו שם עד שתפטן יראיה
 יצא ממזרים לעזר אל צדקיהו כי צדקיהו מ
 מרד במלך בבל אשר הצביעו באלהים כ
 כשהמליכו ומרד בו ושלח למלך מצרים לעזור ו
 וכששלח שם מלך בבל חילן מפני שמרד בו יצא ח
 חיל פרעה ממזרים : לחלק משם בתוך
 העם כמו להחליק חסר הא הפעלה
 והוטלה תכונה תחת הלמד וכך לשמיד מעוזניה ו
 והדומים להם : ופי' לחליק להחליק עצמו משם ט
 שהיה בתוך העם והיה ירא שמה יתנוהו לבית
 הכלא לפי שאמר כי אם הכיתם את כל חיל כשרים
 וגו' יענין לחליק לטון השמטה שהנא קרוב לענין
 חלקלקות כלומר היה רוצה להיות נשמט משם : וי
 ויוכתן תרגם לפלגא אחסנתא דאית ליה תמן בגו
 עמא : ובדרש ליטול חלק עם הכהנים שהיו בעב
 בעכנות : בשער בנימן שער משערי ירו
 ירושלים היה : נקרא שער בני
 בנימן לפי שהיה בחלקן של בנימן : או שהיה מוצ'
 השער דרך ארץ בנימן : ושם בעל שקידות ב
 בעל מכני שמנו אותו באותו השער : כי היו אנשים
 ממנונים לשמר שלא יצא אדם משם אל הכשרים :

שוב קח לך מגלה אחרת וכתב עליה את כל
 הדברים הראשונים אשר היו אל המגלה הר
 הראשונה אשר שרף יהויקים מלך יהודה : ועל
 יהויקים מלך יהודה תאמר כה אמר יהוה את
 אתה שרפת את המגלה הזאת לאמר מדוע כ
 כתבת עליה לאמר בא יבא מלך בבל והש
 והשחית את הארץ הזאת וחשבת ממנה אד
 אדם ובהמה : לכן כה אמר ה'
 יהוה על יהויקים מלך יהודה לא יהיה לו יושב
 על כסא דוד ונבלתו תהיה משלכת לחרב ב
 ביום ולקרח בלילה : ופקדתי עליו ועל זרעו ועל
 עבדיו את עונם והבאתי עליהם ועל יושבי ירו
 ירושלים ואל איש יהודה את כל הדברים אשר
 דברתי אליהם ולא שמעו וירמיהו לקח מגלה
 אחרת ויתנה אל ברוך בן נריחו הספר ויכתב
 עליה מפי ירמיהו את כל דברי הספר אשר ש
 שרף יהויקים מלך יהודה באש ועוד נוסף עלי
 עליהם דברים רבים כהמה : וימלך
 מלך צדקיהו בן יאשיהו תחת בניהו בן יהויקי
 אשר המליך נבוכד ראצר מלך בבל בארץ י
 יהודה : ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל ד
 דברי יהוה אשר דבר ביד ירמיהו הנביא :
 וישלח המלך צדקיהו את יהוכל בן שלמיה
 ואת צפניהו בן מעשיה הכהן אל ירמ
 ירמיהו הנביא לאמר התפלל נא בעדנו אל ה'
 יהוה אלהינו : וירמיהו בא ויוצא בתוך העם ול
 ולא נתנו אתו בית הכליא : וחיל פרעה יצא ממ
 ממזרים וישמעו הכשרים הצרים על ירושלים
 את שמעם ויעלו מעל ירושלים : ויהי דבר
 יהוה אל ירמיהו הנביא לאמר : כה אמר יהוה
 אלהי ישראל כה תאמרו אל מלך יהודה השלח
 אתכם אלי לדרשני הנה חיל פרעה הוצא
 לכם לעזרה שב לארצו מצרים : ושבו הכשרים
 ונלחמו על העיר הזאת ולבדה ושרפה באש :
 כה אמר יהוה אל תשאו נפשתיכם לאמר הל
 הלך ילכו מעלינו הכשרים כי לא ילכו : כי אם
 הביתם כל חיל כשרים הנלחמים אתכם וגש
 ונשארו במ אנשים מדקרים איש באהלו יקומו
 ושרפו את העיר הזאת באש : והיה בהעלות
 חיל הכשרים מעל ירושלים מפני חיל פרעה :
 ויצא ירמיהו מירושלים ללכת אל ארץ בנימן
 לחלק משם בתוך העם : והי הוא בשער בנימן
 ושם בעל פקדת ושמעו יראיה בן שלמיה בן ח
 חנניה ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל תב

בלשכת גמריהו בן שפן הספר בחצר העליון
פתח שער בית יהוה החדש באזני כל העם : וי
וישמע מכיהו בן גמריהו בן שפן את כל דברי
יהוה מעל הספר : וירד בית יהוה על לשכת ה
הספר וחנה שם כל השרים יושבים אלישמע ה
הספר ודליהו בן שמעיהו ואלנתן בן עכבור ו
וגמריהו בן שפן וצדקיהו בן חנניהו וכל חש
השרים : ויגד להם מכיהו את כל הדברים אשר
אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם : וי
וישלחו כל השרים אל ברוך את יהודי בן נתנ
נתניהו בן שלמיהו בן כושי לאמר המגלה א
אשר קראת בה באזני העם קחנה בידך ודך :
ויקח ברוך בן גריהו את המגלה בידו ויבא אל
אליהם : ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ו
ויקרא ברוך באזניהם : ויהי כשמעם את כל
הדברים האלה פחדו איש אל רעהו ויאמרו אל
ברוך הגד נגיד למלך את כל הדברים האלה
: ואת ברוך שאלו לאמר הגיד נא לנו איך בת
כתבת את כל הדברים האלה מפיו : ויאמר א
אליהם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים
האלה ואני כתב על הספר בדיו :
ויאמרו השרים אל ברוך דך הסתר אתה וירמ
ירמיהו ואיש אל ידע איפה אתם : ויבאו אל ה
המלך חצרה ואת המגלה הפקידו בלשכת א
אלישמע הספר ויגידו באזני המלך את כל ה
הדברים האלה : וישלח המלך את יהודי לקח
לקחת את המגלה ויקחה מלשכת אלישמע ה
הספר ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל
השרים העמדים מעל המלך :
והמלך יושב בית החרף בחדש חתשיעי ואת
האח לפניו מבוערת : ויהי בקרא יהודי שלש ד
דלתות וארבעה יקרענה בתער הספר והשלך
אל האש אשר אל האח עד תם כל המגלה על
האש אשר על האח : ולא פחדו ולא קרעו את
בגדיהם המלך וכל עבדיו השמעים את הדב
הדברים האלה : וגם אלנתן ודליהו וגמריהו
הפגיעו במלך לבלתי שרף את המגלה ולא ש
שמע אליהם : ויצוה המלך את
ירחמאל בן המלך ואת שריהו בן עזריאל וא
ואת שלמיהו בן עבדאל לקחת את ברוך הס
הספר ואת ירמיה הנביא ויסתרים יחוח : ויהי
דבר יהוה אל ירמיה אחרי שרף המלך את
המגלה ואת הדברים אשר כתב ברוך מפיו יר
ירמיהו לאמר :

החדש הוא שער המזרחי כמו שכתבנו למעלה
וכתי' מדינחאה .. מעל הספר
שהיו כתובים על הספר .. על
כמו אל לשכת הגזר כתי' ביום המשך שלא כמנהג
ברוב על הספר על סס סופו כי לא יקרא ספר עד
שיכתוב בו : בדין הוא שכתובי בו .. הסתר
בתוך חצר המטרה שמה יחרה אף המלך
עליכס בשמעו הדברים וירע לכס חצרה .. מלעיל
הזקף בצדו והוא נוספת והוא כמו חצר לל חצר המ
המלך .. בית החרף כי עושים בית לקיץ
שישלט בו הרח לקרר .. וכן עושי בית
לחרף שלא ישלט בה הרח ואת האח לפניו מבוער
כלי שמדליקין בו אש ואת מבוערת מפני העצים
המבוערי' בה כאלו ה' מבוער .. וית' וית' נור קדמוהי
מדליקין ובדברי ר"ל מאי אח רב אח' אחונא ושמו
ושמואל אח' עצים הנדלקי' באחזה .. שלש
דלתות וארבעה י' דפין כלומר דפי המגלה
ונקראים דלתות לפי שנפתחים ונסגרי' כדלתות ..
ובאין בפסוק זכר ונקבה שאלו שלש וארבעה ואמר
כן לפי שהוא סס מושאל כי דלת לשון נקבה : והשלך
מקור אל האש אשר אל האח כמו על והראשונים אל
והאחרונים על ופסוק חד סימן ואל על יקראוהו ..
ור"ל פי שלש דלתות וארבעה שלשה פסוקים וארבי'
אמרנו מאי סנא שלש דלתות וארבעה אמרנו ליה לי
ליהויקים כתב ירמיהו ספר קינות את' להו מאי כ
כתיב ביה את' ליה חיכה ישבה בדד את' להו ואנא
מלכא : בכה תבכה את' להו ואנא מלכא גלתה יהוד
יהודה את' להו אנא מלכא דרכי ציון אבלות אמר
להו ואנא מלכא היו טריה לראש את' להו מאן אמר
אמריה כי ה' חנה ימיר קדר כל האזכרות טבה וטר
וטרפה באש : וית' דלתות פצין .. ולא פחדו
ולא קרעו כי היה להם לפחד ולקרע
בשמעם הדברים ולטוב בתשובה לפי האל ולא
חששו בשמעם הדברים המלך וכל עבדיו שהיו ע
עמו בבית אכל הטריס טבאו אל המלך והגידו לו
הס פחדו כמו שכתוב למעלה פחדו איש אל רעהו ..
וכן הפגיעו במלך לבלתי שרף את המגלה .. ור"ל
דרשו ולא קרעו בגדיהם מכלל דבעי קריעה : וסמ
וסמכו על זה ואמרנו הרנאה ספר תורה טנקרע בזר
בזרוע חייב לקרוע .. הפגיעו במלך ענין
תחנה ובקשה : וכן ויסתירם ה' טחפסו במקום
שהיו ולא מצאום כי הסתירם ה' א
אסתר טעת חשך סביבות' או טבטל כח ראותם באתו
מקום שהיו ירמיהו וברוך .. ויהי דבר ה' אחרי

שרף המלך את המגלה ואת הדברים שלא תאמר בלתי המגלה שרף .. שאף

והוא שער המזרחי כמו שכתבנו למעלה

ויעזוב המלך את עבד מלך הכושי לאמר קח
בירך מזה שלשים אנשים והעלית את ירמיה
הנביא מן הבור בטרם ימות : ויקח עבד מלך
את האנשים בידו ויבא בית המלך אל תחת
האוצר ויקח משם בלוי הסחבות ובלוי מלח
מלחים וישלחם אל ירמיהו אל הבור בחבלים
: ויאמר עבד מלך הכושי אל ירמיהו שים נא
בלואי הסחבות והמלחים תחת אצילות ידיך
מתחת לחבלים ויעש ירמיהו כן : ומשכו את
ירמיהו בחבלים ויעלו אתו מן הבור וישב י
ירמיהו בחצר המסדה וישלח המלך צדקיהו
ויקח את ירמיהו הנביא אליו אל מבא הש
השלשי אשר בבית יהוה ויאמר המלך אלי
ירמיהו שאל אני אתך דבר : אל תכחד כימי
דבר : ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כי אגיד לך
הלא המת תמיתני וכי אעצך לא תשמע אלי :
וישבע המלך צדקיהו אל ירמיהו בסתר לא
לאמר חי יהוה את אשר עשה לנו את הנפש
הזאת אם אמיתך ואם אתנך ביד האנשים ה
האלה אשר מבקשין את נפשך : ויאמר ירמיהו
אל צדקיהו כה אמר יהוה אלהי צבאות אלהי
ישראל אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחית
וחיתתה נפשך והעיר הזאת לא תשרף באש וה
וחיתתה אתה וביתך : ואם לא תצא אל שרי מ
מלך בבל ונתנה העיר הזאת ביד הכשדים וש
ושרפה באש ואתה לא תמלט מידם :
ויאמר המלך צדקיהו אל ירמיהו אני דאג את
היהודים אשר נפלו אל הכשדים פן יתנו אתי
בידם והתעללו בי : ויאמר ירמיהו
לא יתנו שמע נא בקול יהוה אשר אני דבר א
אליך ויטב לך ותחי נפשך : ואם מאן אתה
דצאת זה הדבר אשר הראני יהוה : והנה כל
הנשים אשר נשארו בבית מלך יהודה מוצאין
אל שרי מלך בבל וחנה אמרת הסיתוך ויכלו
לך אנשי שלומך הטבעו בבזך רגלך נסגו אח
אחור : ואת כל נשיך ואת בניך מוציאים אל ה
הכשדים ואתה לא תמלט מידם כי ביד מלך
בבל תתפש ואת העיר הזאת תשרף באש :

ועדין לא תס כל הלחם ומה שאמ' כי אין הלחם ע
עוד בעיר לל אי הלחם נמצא כי אם בקושי ומאחר
שהוא בבור ולא יראו אותנו ולא ירגישו אליו ימות ב
בבור מפני הרעב : שדשים אנשים הנזכר
טלמי אנשי להוציא אחד מן
הבור אל מפתח טעם כחם מפני הרעב : בידו
עמו ברשותו לעשות מצותו למטוך ירמיהו רץ
הבור וכן אנשי המלחמה אשר בירכו או פי בידו
כמשמעו כי מטך כל אחד בידו ללכת אתו כי היו מ
מסרבים מפני קטנות כחם : בלוי סחבות ב
בלוי בור למד הפעל לבד ויור הרבי
נעלמת מהמכתב ונשארה במבטא הסחבות כתי
וקרי סחבות והענין אחד אין ביניהם אלא הא היר
הידיעה ופי' חתיכות בגדי בלוי נסחבים בגלים
וכן ובלוי מלחים ופי' בגדי בלוי נסחבים מפני ב
בליתם : וכן ארץ מלחה נסחבה ובלוי טס תאר
בלואי הסחבות והמלחים : באלף תמורת הא ל
למד הפעל תחת אצילות ידיך כתי הט
השחי : וכן בלשון זכרים על כל אצילי ידי : אל
מבוא השלישי : מקום שהיו באים מבית
המלך לבית ה' : את אשר עשה כתוב את ו
ולא קרי והוא ח' מן ח' דכתיבי ולא
קריין : אשר עשה לנו את הנפש הזאת נסבע לו מ
מעין הענין באלו לנו הלא המת תמיתני : ופי' הנפש
הזאת היא המדברת כלומ' הנפש אשר בה כח הדבר
והנבואה וית' דקיים לנא ית נפשתא האלן : אני
דנאג את היהודים : אני מפחד מן היהודים
פן יתנו פי' פן יתנו הכשדים אותי בידם והתעללו
בי יהרגני בדקירות נקמה ובזיון לפי שהטלמו א
את הכשדים בגנבה בעל כרחי טאס הייתי יודע ה
הייתי הנרגס : אשר הראני בחזק ההא :
אשר נשארו בבית מלך י
יהודה הוא יהויכין כשיצא הוא נאמן א
אל מלך בבל נשארו בביתו הנשים האחרות ועתה
יהיו מוצאות אל שרי מלך בבל והנה אחרות : הכ
הנשים אחרות כנגדך כשהם מוצאות הסיתוך א
אנשי שלומך כביאי העקר והשרים שהיו מאמינים
בהם הסיתוך שלא תשלים עס מלך בבל : ויכלו
לך אנשי שלומך שהלכת אח' דעתם : הטבעו בבזך
רגלך כבזך כטיט וכיין : מן הינאה גימא בלא ביצה : בצאתו ונבאיו רגלך חסר יור הרבי מהמכתב : נסגו
אחור שלא יכלו רגלך ללכת לפנים ונסגו אחור אל זה על דרך מטל או לפי שהטיגו הכשדים כשהיה בן
בורח ודגס סוף הסיתוך תמורת כח הסיתוך : מוציאים אל הכשדים מוציאים אותם המוציאים מ
הנציאים אל הכשדים שהיו בחוץ : תשרף
באש אתה תהיה גרים שתהיה סרופה לפי שלא תרצה לצאת אליהם ולהעלי' הרי כאלו אתה תשרף אותה : כי
ג

ויאמר ירמיהו שקר אינני נפל על חבשדי ולא שמע אליו ויתפש יראיה בירמיהו ויביאחו אל השרים ויקצפו השרים על ירמיהו וחכו א אתו ונתנו אתו בית האסור בית יחזקאל הספר כי אתו עשו לבית חבלא: כי בא ירמיהו אל בית חבור ואל החגיות וישב שם ירמיהו ימים רבים : וישלח המלך צדקיהו ויקחהו וישאלהו המלך במלך בביתו בסתר ויאמר ויש דבר מאת ה יהוה ויאמר ירמיהו יש ויאמר ביד מלך בבל תנתן: ויאמר ירמיהו אל המלך צדקיהו מה חטאתי לך ולעבדיך ולעם הזה כי נתתם אתי אל בית חבלא ואין נביאים אשר נבאו לכם לאמר לא יבא מלך בבל עליכם ועל הארץ הזאת ועתה שמע נא אדני המלך תפל נא תחנתי לפניך ואל תשיבני בית יחזקאל הספר ולא אמות שם : ויצוה המלך צדקיהו ויפקדו את ירמיהו בחצר המטרה ונתן לו כבד לחם ליום מחוץ האפים עד תם כל הלחם מן העיר וישב ירמיהו בחצר המטרה: ושמע שפטיה בן מתן וגדליהו בן פשחור ויוכל בן תלמיהו ופשחור בן מלכיה א את הדברים אשר ירמיהו מדבר אל כל העם לאמר: כה אמר יהוה היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר וחיוצא אל חבשדים יחיה והיתה לו נפשו לשלל וחי: ויאמר יהוה הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מ מלך בבל ולבדה: ויאמרו השרים אל המלך י יומת נא את האיש הזה כי על כן חו מרפא את ידי אנשי המלחמה הנשארי בעיר הזאת ואת ידי כל העם לדבר אליהם בדברים האלה כי האיש הזה איננו דרש לשלום לעם הזה כי אם לרעה: ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך יוכל אתכם דבר: ויקחו את ירמיהו וישליכו אתו אל חבור מלכיהו בן המלך אשר בחצר המטרה וישלחו את ירמיהו בחבלים ובבור אין מים כי אם שיט ויטבע ירמיהו בשיט: וישמע עבד מלך חבושי איש סרים והוא בבית המלך כי נתנו את ירמיהו אל חבור והמלך יושב בשער בנימן: ויצא עבד מלך מבית המלך וידבר אל המלך לאמר: אדני המלך הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו לירמיהו הנביא את אשר השליכו אל חבור ומת תחתיו מפני הרעב כי אין הלח עוד בעיר:

ונתן יראיה בב' ירדן הראשונה בקראת והשני' אינ' בקראת וכן מחויאל ילד את מתושאל וכן ישכר ל לקריאת בן אשר בן חנניה בדרש כי זה חנניה בן עזר נכסביל שהכחישו ירמיהו בכבודו ונכבא לו במיתה וזה את בכו שאם יוכל להכטיל את ירמיהו יעשה וכן שלמיה בכו וזה ליראיה בכו ועכשו כט כשמצא לו עלה תפשו אל הכסדים אתה נפל לל מ מתחבר ונשמע אליהם וכן תי' משתמע ומעני זה וממנעה נפלו על דוד לכו ונפלה אל מחנה ארם אינני נפל על הכסדים זה על והראשון אל ו נסיון נאל על יקראוהו בית האסור

בשקל אכנס בעלי נאל החניות תי' ולגיו מן חלוצת כלומר זה בית האסור היה לפנים מן החניות שהיו שם לפני בית האסורים ואין נביאים ואין כתי' לל חיו הדבר שהבטחת

בו מפי נביאים .. מחוץ האפים מחוץ הנחתומים ובמדר' שהיו נותני לו פת קיבר שהיא כמכרת חוץ לפלטר' פי' פת קיבר פת סוכין .. יחיה כתיב ויהי קרי והענין אחד ל לשלל לריוח כלן כאלו שללה שהצילה מן החרב ומן הרעב .. יומת כא את האיש הזה באה מלת את עס הפענו לבדו לתפס'

באור וכן יחלק את הארץ על כן הוא מרפא ענין רפיון והאלף תמורת הא למד הפעל וכתי' מרשל' בי אי המלך יוכל אתכם דבר אי מנהג לשון הקדש לכא מלת אין עס העוברי והעתידיים אס כן פי' אין המלך יוכל אתכם דבר כלומר איננו כדאי סינכל לעשו דבר כנגדכ' ואלא כרצונכם ויתכמו יוכל לי מלך יוכל לאתב' יתכון פתגם .. אל חבור מלכיהו בן המלך בא בסמיכו עס הא הידיעה כמו העם המלחמה הארון הברית והדנומים להם וכת' סמוך לגובא דמלכיהו בר מלכא וישלחו אתי ירמיהו בחבלי שלל אתו תוך חבור כי היה עמוק

עבד מלך הכושי זה האיש היה עבד המלך והיה כושי וסרים וית עבד דמלכא צדקיהו ותר' איש סרים גבר רב וכן רל' פי' הכושי על צדקיהו ו זאת מה כושי זה משונה בענין אף צדקיהו משונה בצדקו מבני דורו ואכשו דורו היו רעי' ואל' כי זה העבד הו' ברך בן כריה והנכון בעיני עוד כי זה הכושי עבד מלך היה שמו כי לולי זה למה אמ' בכל מקו' עבד מלך ולא אמ' המלך בא' מהם כי אס' לל מלך על צדקיהו היה לו לומר עבד המלך ועוד למה לא זכר שם האיש הזה באחד המקומות אלא שמו היה עבד מלך כי הנה מצאנו שם ארם אחימלך ואבי

מלך .. וימת תחתיו משני הרעב קרוב למות תחתיו במקומו מפני הרעב כי בעוד שהיה בחצר המטרה היו רחוקות וירמיהו עלינו ועוד כי המלך צוה לתת לו כבד לחם ליום מחוץ האפים עד תום כל הלחם

וישאלו ויקחו את ירמיהו מחצר המטרה וית
 ויתנו אתו אל גדליהו בן אחיקם בן שזן להצ
 להצאהו אל הבית וישב בתוך העם :
 ואל ירמיהו היה דבר יהוה בחיותו עצור בח
 בחצר המטרה לאמר : הלך ואמרת אל עבד
 מלך חבשוי לאמר כה אמר יהוה צבאות אל
 אלהי ישראל הנני מבי את דברי אל העיר ה
 הזאת לרעה ולא לטובה והיו לפניך ביום זה
 זהוא וחצלתך ביום ההוא נאם יהוה ולא תנ
 תנתן ביד האנשים אשר אתה יגור מפניהם :
 כי מלש אמלטך ובחרב לא תפל והיתה לך ג
 נפשך לשלל כי בטחת בי נאם יהוה :
 הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחר ש
 שלח אתו נבואר אדן רב טבחים מן הרמה ב
 בקחתו אתו וחוא אסור באזיקים בתוך כל גל
 גלות ירושלים ויהודה המגלים בבלה ויקח רב
 טבחים לירמיהו ויאמר אליו יהוה אלהיך דב
 דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה : ויבא
 ויעש יהוה כאשר דבר כי חטאתם ליהוה ולא
 שמעתם בקולי והיה לכם דבר הזה : ועתה ה
 הגה פתחתך חיוס מן האזיקי אשר על ידיך
 אם טוב בעיניך לבא אתי בכל בא ואשים את
 עיני עליך ואם רע בעיניך לבא אתי בכל חד
 חרל ראה כל הארץ לפניך אל טוב ואל הי
 הישר בעיניך ללכת שמה לך : ועדנו לא ישוב
 ושובה אל גדליהו בן אחיקם בן שזן אשר ה
 הפקיד מלך בבל בערי יהודה ושב אתו בתוך
 העם או אל כל הישר בעיניך ללכת לך ותן
 לרוב טבחים ארוחה ומשאת וישלחהו :

וכן הוא פירש הפסוק הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחר ש
 שלח אתו נבואר אדן רב טבחים מן הרמה ב
 בקחתו אתו וחוא אסור באזיקים בתוך כל גל
 גלות ירושלים ויהודה המגלים בבלה ויקח רב
 טבחים לירמיהו ויאמר אליו יהוה אלהיך דב
 דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה : ויבא
 ויעש יהוה כאשר דבר כי חטאתם ליהוה ולא
 שמעתם בקולי והיה לכם דבר הזה : ועתה ה
 הגה פתחתך חיוס מן האזיקי אשר על ידיך
 אם טוב בעיניך לבא אתי בכל בא ואשים את
 עיני עליך ואם רע בעיניך לבא אתי בכל חד
 חרל ראה כל הארץ לפניך אל טוב ואל הי
 הישר בעיניך ללכת שמה לך : ועדנו לא ישוב
 ושובה אל גדליהו בן אחיקם בן שזן אשר ה
 הפקיד מלך בבל בערי יהודה ושב אתו בתוך
 העם או אל כל הישר בעיניך ללכת לך ותן
 לרוב טבחים ארוחה ומשאת וישלחהו :
 כבנו ירושלים : וכן הוא פירש הפסוק הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחר ש
 שלח אתו נבואר אדן רב טבחים מן הרמה ב
 בקחתו אתו וחוא אסור באזיקים בתוך כל גל
 גלות ירושלים ויהודה המגלים בבלה ויקח רב
 טבחים לירמיהו ויאמר אליו יהוה אלהיך דב
 דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה : ויבא
 ויעש יהוה כאשר דבר כי חטאתם ליהוה ולא
 שמעתם בקולי והיה לכם דבר הזה : ועתה ה
 הגה פתחתך חיוס מן האזיקי אשר על ידיך
 אם טוב בעיניך לבא אתי בכל בא ואשים את
 עיני עליך ואם רע בעיניך לבא אתי בכל חד
 חרל ראה כל הארץ לפניך אל טוב ואל הי
 הישר בעיניך ללכת שמה לך : ועדנו לא ישוב
 ושובה אל גדליהו בן אחיקם בן שזן אשר ה
 הפקיד מלך בבל בערי יהודה ושב אתו בתוך
 העם או אל כל הישר בעיניך ללכת לך ותן
 לרוב טבחים ארוחה ומשאת וישלחהו :

יהוה אלהיך דבר את הרעה הזאת כי שמענו מה שהיה מתבא להם ירמיהו :
 כי חטאתם
 כנגד הכלל כמו שאמר האל למטה רבינו עד אנה מאתכם והיה
 לכם דבר הזה דבר הזה וקרי הדבר ופי' כמו מדבר ה' כן היה לכם :
 הגלות אח פתחו מן האזיקים : ועדנו לא ישוב וטובה אל גדליה בן אחיקם ועוד
 ירמיהו לא אמר לו שישוב הכין נבואר אדן כי דעתו לאוב ואמר לו וטובה אל ג
 גדליה אחר מדעתך להטאר טוב אל גדליה וטוב אצו : אן

ויאמר צדקיהו אל ירמיהו איש אל ידע בדברי האלה ולא תמות: וכי ישמעו חשרים כי דברתי אתך ובאו אליך ואמרו אליך חגידה נא לנו מה דברת אל המלך אל תכחד ממנו ולא נמנמיתך ומה דבר אליך המלך: ואמרת אליהם מפיל אני תחנתי לפני המלך לבלתי השיבני בית יחונתן למות שם: ויבאו כל השרים אל ירמיהו וישאלו אתו ויגד להם ככל הדברים האלה אשר צוה המלך ויחרישו כי לא נשמע הדבר: וישב ירמיהו בחצר המט המטרה עד יום אשר נלכדה ירושלים: והיה כאשר נלכדה ירושלים: בשנה התשיעית לצדקיהו מלך יהודה בחדש העשירי בא נבו נבוכד ראצר מלך בבל וכל חילו אל ירושלים ויצרו עליה בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בח בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר: ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך נ נרגל שראצר שמגר נבו שר סכים רב סרים נ נרגל שראצר רבמג וכל שארית שרי מלך ב בבל: והיה כאשר ראס צדקיהו מלך יהודה וכל אנשי המלחמה ויברחו ויצאו לילה מן העיר דרך גן המלך בשער בין החמתי ויצאו דרך הערב: וירדפו חיל כשרים אחריהם וישגו א את צדקיהו בערבות יריחו ויקחו אתו ויעלהו אל נבוכד ראצר מלך בבל רבלתה בארץ ח חמת וידבר אתו משפטים: וישחט מלך בבל את בני צדקיהו ברבלה לעיניו ואת כל חרי יח יהודה שחט מלך בבל: ואת עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשתים לביא אתו בבלה: ואת בית המלך ואת בית העם שרפו חכשרים בא באש ואת חמת ירושלים נתצו: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו עליה ואת יתר העם הנשארים הנלה נבחר אדן רב טבחים בבל: ומן העם חרלים אשר אין להם מאומה השאיר נבחר אדן רב טבחים בארץ י יהודה ויתן להם כרמים ויגבים ביום ההוא: ו ויצו נבוכד ראצר מלך בבל אל ירמיהו ביד נ נבחר אדן רב טבחים לאמר: קחנו ועיניך שים עליו ואל תעש לו מאומה רע כי אם כא כאשר ידבר אליך בן עשי עמו: וישלח נבחר אדן רב טבחים ונבשזבן רב סרים ונרגל ש שראצר רב מג וכל רבי מלך בבל:

בי לא נשמע הדבר לפי שלא נשמע הדבר כלל סדבר עמו המלך לפיכך האמינו לו כמו שא' להם ולא חקרו אותו יותר: והיה כאשר כלכדה ירושלים לפי שזכר אשר כלכדה ירושלים זכר בסמוך לכידת ירושלים ה היאך היתה: ואלו כי בשנה התשיעית החלו ימי המצור עד לא לצדקיהו נלכדה ירושלים: וישבו בשער התוך שער שהיה בין שני סערים או פי שער החומה התיכונה: ויזל פי שהוא שער בעזרה והיה מזרחי וז' שמונת קראו לו: ונקרא שער התוך שהיה בין שני סערים: והכנון שהיה משערי ירושלים שז' ויבאו וישבו בכניסתם בעיר אחר שה שהבקעה העיר ישאו בשער התוך: וזהו שכבא ית ירמיהו וכו' וכתנו איש כסאו פתח שערי ירושלים נ כרגל מלה חדא שראצר מלה חדא שמגר נבו מלה חדא ויש ספרי שכתוב שמגר נבו תרתין מלי מקח ביניהם: ויש ספרים נכו בשורק שרשכים מלה חד וכתוב בשון ובמ' רב סרים תרין מלין רב מג' ת תרתין מלין: ומה שזכר נרגל שראצר פתח אחרת אל אנלי אחריים היו שם כסמם: דרך גן המלך דרשו בו כי מערה אחת היתה מביתו עד ערבית וירחו ודרך המערה ברח שלא ראו אתו וזו הקב' שבי אח' נראו חיל כסדי וירדפו אחריה והצבי הלך על המערה והס אחריה כשהי על פתח המערה ראו צדקיהו יוצא מן המצר ולקחו אותו: ויעלהו אל נבוכד נצר רבלתה והלא בא נבו נצר ירושלים אללא שארכו ימי המצור והלך לו נבו נצר וידבר אתו משפטים: על שמרד בו והפר ביותו ועבר על שבוע' אשר הסביעו באלהים: ואת כל חרי יהודה קציני יהודה נטרו: בנחשתים סלעלות סל ברזל והס כלסן סני לפי שהס לסתי הרגלים: ובלסון נחשת כי מנחשת היו אל מן ברזל חזק הנק' נחשה: לביא אתו בכלה כמו להביא וכן מהחל הת התרומה לביא בית ה': ואת בית העם כמו כ בתי העם דרך כלל: ובדרש ואת ב' העס זה בית הכנסת: נבחר אדן מלה חדא וכן כל נבוכד נצר ונכו' ראצר מלה חדא ברמים ויגבים סדות וכן נקראו עבדי הסדות יונבים לכורמי וליונבים: נכתי למהני פלחין בחקלין ובכרמין: מאומה רע בד' ה' שם שם רע בעולם לא תעשה לו שם יהיה רע בעיניו באו בכלה לא תביאנה שם וא ואס רע בעיניו הסארו עס דלת העס אל תסאירוהו כי אם כאשר ידבר אס כתוב ולא ררי: ונבשזבן כסן זעירא: והוא אחד מן סלעה נכין זעירין: רבי מלך בבל כמו על כל רב ביתו: וישלחו

כדבריהם: והיה כל הדבר אשר יענה יהוה א
אתכם אנד לכם לא אמנע מכם דבר: והכח
אמרו אל ירמיהו יהי יהוה בנו לעד אמת ונא
ונאמן אם לא ככל הדבר אשר ישלחך יהוה
אלהיך אלינו כן נעשה: אם טוב ואם רע בקול
יהוה אלהינו אשר אנ' ושלחים אותך אליו נ
נשמע למען אשר ייטב לנו כי נשמע בקול הו
יהוה אלהינו: והי מקץ
עשרת ימים והי דבר יהוה אל ירמיהו: ויקרא
אל יוחנן בן קרח ואל כל שרי החילים אשר
אתו ולכל העם למקטן ועד גדול: ואמר אל
אלהים בה אמר יהוה אלהי ישראל אשר של
שלחתם אתי אליו להפיל תחנתכם לפניו:

הלך וככה היה מראה עצמו בוכה: אשר
הכה ביד גדליהו בסכת גדליהו

כי הוא היה סבה להריגת כלם כי בעבורו בא למצ
למצפה להכותו וכיון שהרג גדליהו הרג גם כן א
אשר היו עמו והבאים אליו וכך הדי יואב אתך כלל
סכתו אם הוא סבב את הדבר ויש לשער ביד גדלי
במקו גדליהו כלומ' במקום שהיה בו במצפה: וכך
יוד תהיה לך איש על ידו פי' מקום ירצ' אמרו וכי ג
גדליהו הרגם והלא ישמעאל הרגם אלא כיון שהיה
לו לחוש על עצת יוחנן ולא חש מעלה עליו הכתוב
כאלו כהרגו בידו: אשר עשה המלך אסא מפני כע
בעסא לא נזכר זה הכור אלא במקום הזה: ותי' הוא
דעבד מלכא אסא כד נר עלוהי בעסא:

ואת בנות המלך כי לא הכה ישמעאל אלא אנשי
המלחמה שהיו במצפה אבל העם שלא היו א
אנשי המלחמה והנשים והטף טבה אותם ישמעאל
ובנות המלך טכטארו עם גדליה גס כן טבה אותם
ולא הגלס כבודו ארץ עם הגלות אלא הטאירם עם
דלת העם ולא ידענו אם היו בנות המלך נדקיהו
או יהויכין: לעבר את בני עמון כמו אל בני עמון
וכן והראה את הכהן כמו אל הכהן: את מי הגדת מ
מלך כמו אל מי אל מים רבים אשר בגבעון כמו
על: וכן אל ההרים לא אכל כמו על: ותי' ועל ברכו
מיין סניאין די בגבעון: וסריסין תי' ורברכיא:
בגרות כמהס: במקום טגר טס כמהס בן ברז
ברזילי אולי הוא ככה אותו וכא לגר ט
טס לפיקך כקרא על טמו ויית בגרות דיהב דוד לכ
לכמהס בר ברזילי גלעדא: אשר אנו ט
טלחיס: אנו כתיב וקרי אכחכו: והענין
אחר אלא טמלת אנו לא כמזא במקרא עוד אלא זה
אכל הוא כהנא כלטון מטכה ובתלמוד: אס

ויצא ישמעאל בן נתניה לקראתם מן המצפה
הלך הלך ובכה והי כפגש אתם ויאמר אליה
באו אל גדליהו בן אחיקם: והי כבאם אל ת
תוך העיר וישחטם ישמעאל בן נתניה אל תו
חבור הוא וחאנשים אשר אתו: ועשרה אנשים
נמצאו בס' ויאמרו אל ישמעאל אל תמיתנו כ
כי יש לנו מטמונים בשדה חטים ושערים וש
ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוך אחיהם:
וחבור אשר השליך טס ישמעאל את כל פגרי
חאנשים אשר הכה ביד גדליהו הוא אשר עש
עשה המלך אסא מפני בעשא מלך ישראל א
אתו מלא ישמעאל בן נתניה חללים: וישב י
ישמעאל את כל שארית העם אשר במצפה
את בנות המלך ואת כל העם הנשארים
במצפה אשר הפקיד נבזר ארן רב טבחי את
גדליהו בן אחיקם וישכם ישמעאל בן נתניה
וילך לעבר את בני עמון: וישמע יוחנן
בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו את כל חר
הרעה אשר עשה ישמעאל בן נתניה: ויקחו א
את כל חאנשים וילכו לחלחם עם ישמעאל ב
בן נתניה וימצאו אתו אל מים רבים אשר בג
בגבעון: והי כראו כל העם אשר את ישמעאל
את יוחנן בן קרח ואת כל שרי החילים אשר
אתו וישמחו: ויסבו כל העם אשר שבה ישמ
ישמעאל מן המצפה וישובו וי' אל יוחנן בן
קרח: וישמעאל בן נתניה נמלט בשכמה
אנשים מפני יוחנן וילך אל בני עמון:

ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר א
אתו את כל שארית העם אשר השיב מאת יש
ישמעאל בן נתניה מן המצפה אחר הכה את
גדליהו בן אחיקם גברים אנשי המלחמה ונש
ונשים וטף וסריסים אשר השיב מגבעון: וילכו
וישבו בגרות כמהס אשר אצל בילחם ללכת
לבא מצרים: מפני חכשדים כי יראו מפניהם
כי הכה ישמעאל בן נתניה את גדליהו בן אח
אחיקם אשר הפקיד מלך בבל בארץ:

ויגשו כל שרי החילים ויוחנן בן ק
קרח וזניהו בן השעיה וכל העם מקטן ועד גד
גדול: ויאמרו אל ירמיהו הנביא תפל נא תחי
תחנתנו לפניך ותתפלל בעדנו אל יהוה א
אלהיך בעד כל השארית הזאת כי נשארו מ
מעט מחרבה כאשר עיניך ראות אתנו: ויגד
לנו יהוה אלהינו את הדרך אשר נלך בה ואת
הדבר אשר נעשה: ויאמר אלהם ירמיהו הנ
נביא שמעתי הגני מתפלל אל יהוה אלהיכם

משכם משילו ומשמרון שמנים אנשים מגלחיו
זקן וקרועי בגדים ומתגדרים ומנחה ולבונה
בידם להביא בית יהוה :

אל אל כל הישר בעיניך ללכת או עס גדליה במקום
טהור או במקום אחר שתבחר בארץ לטבת טס לך
עטה כרצונך וית נאס לית את צבי למיתב ותוב לות
גדליה בר אחיקם ארנחה ומטאת טניהס עני מנחה
והכפל לל ב' מיני מנחה ות' מתנן וככזבן .. אשר
בטדה לל בכפרים והחילים הס שכרחו

מפני הכטרי הכה נהנה והקיומו להס טריס להתנהג
על פיהס וקין פי פירות הקין עמיכטי אותס כמו
תאני וזולתס והראטון וקין בטוא הוני והטני וקין
הרבה בקמץ הוני אשר תפשתס טתפשתס אותס ל
לטבת כס בעלים בסמך אל תעט כת אל תעטק
והענין אחד .. ויהי בחדט הטביעי כמו מח
חדט וכ"ה נהרג גדליה בן אחיקם וקבעו
התענית במנצאי לה מפני טהנא יט .. מורע

המלכה מלכות בית דוד וקנא בגדליה
טהפקידו מלך בכל על הארץ ורזל דרטון כי ישמע
זה בן גריס היה כי ירחמאל לקח אשה וטמה עטרה
כמו טכתוב בדברי הימים ואמרנו עטרה זו היתה
גויה וכת מלכיס היתה ולקחה ירחמאל להתעטרה בה
לפי טהיתה בת מלכיס ולפיכך קרא טמה עטרה .. ו
ואמרנו אל תאמן בנר עד כד דורות ומעטרה עד י
וטמעאל זה כד דורות כמו טכתוב סס ונהה הרג ג
גדליה ורבי המלך מקצת טרי המלך דרקהו כי ל
לא הלכו כלס עמו .. אשר הפקיד פירוט
טקנא בו בעבור טהפקידו מלך
בכל בארץ .. מגלחי זקן וקרועי בגדי על
חרבן בית המקדש ומתגדריו

סטרטו טריטות ככטריס לאלל .. להביא בית
הכי בטנטטט ממקומס לא ידעו כחרבן ה

הבית וכטטטטט כדרך גלחו זקכס וקרעו כגדיהס
והתגודדו נתמה הנא מן החדט החמטי טחרב הכי
עד החדט הטביעי איך לא טמעו בטילו וכטכס וכ
וכטמרנו כי כלכדה ירנעלס נחרב הבית וגלנו יט
ממנה יוס לפרט כי טמעו בככונס ירנעלס וכגלות
ישראל ממנה אלל חטבו כיון טהטאיר ככונר ארץ
דלת הארץ הטאיר גס גס כן בית המקדש טלל נת
נתנו וטריטו כלו או מקצתו טיקריבו הכטאריס בא
בארץ קרבנותיהס וכיון טטטטט כדרך טכטרף כ
בית ה קרעו כגדיהס וטמעו גס כן כי מלך בכל
הפקיד גדליה בארץ והיו באיס אליו .. הלון

ויבא ירמיהו אל גדליה בן אחיקם המצפתהו
וישב אתו בתוך העס הנטאריס בארץ : וישמ
וישמעו כל טרי החילים אשר בשדה המה וא
ואנשיהס כי הפקיד מלך בכל את גדליהו בן
אחיקם בארץ וכי הפקיד אתו אנשים ונשים ו
וטף ומדלת הארץ מאשר לא הגלו בכלה :

ויבאו אל גדליה המצפתה וישמעאל בן
נתניהו ויוחנן ויונתן בני קרח וטריה בן ת
תנחמת ובני עפי הנטופתי וזניה בן המעכתי
המה ואנשיהס : וישבע להס גדליהו בן אחיק
בן שפן ולאנשיהס לאמר אל תיראו מעבד ה
הכשדים שבו בארץ ועבדו את מלך בבלו י
וייטב לכם : ואני הנני יושב במצפה לעמד לפ
לפני הכשדים אשר יבאו אלינו ואתס אטפו י
יין וקין ושמן ושימו בכליכס וטבו בעריכס א
אשר תפשתס : וגס כל היחודים אשר במואבו
ובבני עמון ובאדום ואשר בכל הארצות שמ
שמעו כי נתן מלך בכל שארית ליחודה וכי ה
הפקיד עליהס את גדליהו בן אחיקם בן שפן :
וישובו כל היחודים מכל חמ

המקומות אשר נדחו שס ויבאו ארץ יחודה א
אל גדליהו המצפתה ויאטפו יין וקין הרבה ס
מאד : ויוחנן בן קרח וכל טרי החילים אשר ב
בשדה באו אל גדליהו המצפתה : ויאמרו אליו
חידע תדע כי בעלים מלך בני עמון שלח את
ישמעאל בן נתניה להכתך נפש ולא האמין ל
להס גדליהו בן אחיקם : ויוחנן בן קרח אמר
אל גדליהו בסתר במצפה לאמר אלכח גא ו
ואכח את ישמעאל בן נתניה ואיש לא ידע ל
למה יככה נפש ונפצו כל יחודה הנקבצים א
אליך ואבדה יחודה : ויאמר גדליה בן אחיקם
אל יוחנן בן קרח אל תעט את הדבר הזה כי
שקר אתה דבר אל ישמעאל :

ויהי בחדט הטביעי בא ישמעאל בן נתניה בן
אלישמע מורע המלוכה ורבי המלך ועטרה א
אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה
ויאכלו שס לחס יחדו במצפה : ויקס ישמעאל
בן נתניה ועטרת האנשים אשר היו אתו ויכו
את גדליהו בן אחיקם בן שפן בחרב וימת א
אתו אשר הפקיד מלך בכל בארץ : ואת כל ה
היחודים אשר היו אתו את גדליהו במצפה וא
ואת הכשדים אשר נמצאו שס ואת אנשי חמ
המלחמה הכה ישמעאל : ויהי ביום חטני לח
להמית את גדליהו ואיש לא ידע : ויבאו אנשי

ושבר את מצבות בית שמש אשר בארץ מצר
מצרים ואת בתי אלהי מצרים ישרף באש :
הדבר אשר היה אל ירמיהו אל כל
היהודים הישבים בארץ מצרים הישבים במג
במגדל ובתחפנחס ובנוף ובארץ פתרוס לא
לאמר : כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל א
אתם ראיתם את כל הרעה אשר הבאתי על י
ירושלם ועל כל ערי יהודה והנם חרבה היום
הזו ואין בהם יושב מפני רעתם אשר עשו לח
להבעיסני ללכת לקטר לעבד לאלהים אחר
אשר לא ידעום דומה אתם ואבותיכם : ואשלח
אליכם את כל עבדי הנביאים השכם ושלח ל
לאמר אל נא תעשו את דבר התועבה הזאת א
אשר שנאתי : ולא שמעו ולא השו את אונם לש
דשוב מרעתם לבלתי קטר לאלהים אחרים :
ותתך חמתי ואפי ותבער בערי יהודה ובחצו
ירושלם ותהינה לחרבה לשממה כיום הזה :
ועתה כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל למ
למה אתם עשים רעה גדולה לנפשיכם לה
להכרית לכם איש ואשה עולל ויונק מתוך יח
יהודה לבלתי חותיר לכם שארית : להבעיסני
במעשה ידיכם לקטר לאלהים אחרים בארץ
מצרים אשר אתם באים לגור שם למען הבר
הכרית לכם ולמען היותכם לקללה ולחרפה
לכל גוי הארץ : השכחתם את רעות אבותיכם
ואת רעות מלכי יהודה ואת רעת נשיו ואת רע
רעתכם ואת רעות נשיכם אשר עשו בארץ יח
יהודה ובחצות ירושלם : לא דבאו עד היום הז
הזה ולא יראו ולא הלכו בתורתי ובחקתי אש
אשר נתתי לפניהם ולפני אבותיכם :
לכן כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני
שם פני בבם לרעה ולהכרית את כל יהודה :
ולקחתי את שארית יהודה אשר שמו פניהם ל
לבא אל ארץ מצרי לגור שם ותמו כל בארץ
מצרי יפלו בחרב ברעב יתמו מקטן ועד גדול
בחרב וברעב ימותו והיו לאלה ולקללה לשם
לשמה ולחרפה : ופקדתי על הישבים בארץ מ
מצרים כאשר פקדתי על ירושלם בחרב ברע
ברעב ובדבר : ולא יהיה פליט ושריד לשארית
יהודה הבאים לגור שם בארץ מצרים ולשוב
ארץ יהודה אשר המה מנסאים את נפשם ל
לשוב לשבת שם כי לא ישובו כי אם פלטים :
ויענו את ירמיהו כל האנשים הזרעים כי
מקטרות נשידם לאלהים אחרים וכל הנשים
העמדות קהל גדול וכל העם היושבים בארץ

מצרים בפתרוס לאמר : הדבר אשר דברת א
אלינו בשם יהוה איננו שמעים אליך : כי עשה
נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר ל
למלכת השמים והסך לה נסכים כאשר עש
עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי
יהודה ובחצות ירושלם ונשבע לחם ונהיה כו
טובים ורעה לא ראינו : וכן אז חדלנו לקטר ל
למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל
ובחרב וברעב תמונו : וכי אנחנו מקטרים למ
למלכת השמים ולהסך לה נסכים המבלעדי
אנשינו עשינו לה בונים להעציבה ולהסך לה
נסכים :

ויטבה אלהי כסף ואלהי זהב און פי יטבה
עבדיה ופטה את ארץ מצרי כלן יבזח את כל סללה
כאשר יעטה הרעה את כבדו כמו שיתעטף הרעה כ
כבדו ויכרוך את עצמו כן כן יכרוך הוא כל סלל
ארץ מצרי : וזכר הרעה לפי שהרעה עמד יומ' ולילה
במדבר עם הצאן ויתעטף ויתחבק בכבדו היטב
מפני קרח הלילה : ואחל פי כמו הרעה טנוסע ממ
ממקנס למקנס וכסנוסע מן המקנס עוטה בגד ה
האהל סיוסב כן והולך לו ולא ישאיר דבר באותו מ
מקנס : בית טמס טהיו עובדים טס לטמס
וזכר עוד ואת בתי אלהי מצרים ישרף באש
לחוק הענין לומר כי כלס ישרף באש לבזוי אלהיה
מפני רעתם רעת יוטביהם : דומה אתם
ואבותיכם המה יוטבי הערי
טזכר טמתו און טגלו ולא אתם ואבותיכם לא ידעתם
אתם : השבחתם העין קלה וההא בלא ג
נציא ויטספרי ההא בנציא :
ואת רעת כשיו נטי כל מלך ומלך : וכן ראינו באטת
אביה טעטטה מפלצת לאטרה : לא דכאו עד
היום הזה לא ככנעו ולא סמו עצמם
דכאים מפני העונס טהטינס על רעתם טעטנו :
למלכת הטמי רל למעטה הטמינהס הכוכבי
מלאכת האל ית' והנ' חסר אלף וכן האחר
אשר בפרטה וי' למלכת מטרט מלך ומענינו כל
כלנו כוכב גדול אשר בטמים טהנא מלך על האח
האחרים והנא הטמס : ותי' ולכוכבת טמיא : ונהיה
טויבים טהיינו בטלה ובטובה : וכן און חדלנו
והס לא חדלנו אלא היו אומרים אס באה
לנו רע' לא בא אלא מפני טפסקנו לקטר ולא היינו
זיזים ככראטונה לפיכך ענה להס הנביא הלא א
את הקטר : המבלעדי אטינו מאמר הכ
הנסיס כי הן עקר המעטה :
כנסיס הס מיני מאכלי טהת מכינים ומגיטיס למ

יהודה: ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים א
את כל שארית יהודה אשר שבו מכל הגוים א
אשר נדחו שם לגור בארץ יהודה: את חגבר
ואת הנשים ואת הטף ואת בנות המלך ואת כ
כל הנפש אשר הניח נבזר אדן רב טבחים א
את גדליהו בן אחיקם בן שפן ואת ירמיהו הנ
נביא ואת ברוך בן נריהו: ויבאו ארץ מצרים
כי לא שמעו בקול יהוה ויבאו עד תחפנחם :
ויהי דבר יהוה אל ירמיהו
בתחפנחם לאמר: קח בידך אבנים גדולות וט
וטמנתם במלט במלכך אשר בפתח ב' פרעה
בתחפנחם לעיני אנשים יהודים : ואמרת אל
אלהם כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנ
הנני שלח ולקחתי את נבוכד ראצר מלך בב
בבל עבדי ושמתי בסאו ממעל לאבני האלה
אשר טמנתי ונטה את שפרורו עליהם : ובאח
והכה את ארץ מצרים אשר למות למות ואש
ואש לטבי לטבי ואשר לחרב לחרב : והצתי
אש בבתי אלהי מצרים ושרפם ושכם ועטא
את ארץ מצרים כאשר יעטה הרעה את בגדו
ויצא משם בשלום :

אם שוב תשובו בארץ הזאת ובניתי אתכם ולא
אחרס ונטעתי אתכם ולא אתש כי נחמתי על
הרעה אשר עשיתי לכם: אל תיראו מפני מלך
בבל אשר אתם יראים מפניו אל תיראו ממנו
נאם יהוה כי אתכם אני לחושיע אתכם ולהצ
ולהציל אתכם מידו: ואתן לכם רחמים ורחם
אתכם והשיב אתכם אל אדמתכם : ואם אמ
אמרים אתם לא נשב בארץ הזאת לבלתי ש
שמע בקול יהוה אלהיכם: לאמר לא כי ארץ
מצרים נבא אשר לא נראה מלחמה וקול נו
שופר לא נשמע וללחם לא נרעב ושם נשב :
ועתה לכן שמעו דבר יהוה שארית יהודה כה
אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אם אתם שו
שום תשימון פניכם לבא מצרים ובאתם לגור
שם: והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה ש
שם תשיג אתכם בארץ מצרים והרעב אשר א
אתם דאגים ממנו שם ידבק אחריכם מצרים
ושם תמותו : ויהיו כל האנשים אשר שמו פנ
פניהם לבא מצרים לגור שם ימותו בחרב בר
ברעב ובדבר ולא יהיה להם שריד ופליט מפ
מפני הרעה אשר אני מביא עליהם: כה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל כאשר נתך אפי וח
וחמתי על יושבי ירושלם כן תתך חמתי עלי
עליכם בבאכם מצרי והייתם לאלה ולשמה
ולקללה ולחרפה ולא תראו עוד את המקום
הזה: דבר יהוה עליכם שארית יהודה אל תב
תבאו מצרים ידעו כי העדתי בכם היום:
כי התעתם בנפשתיכם כי אתם שלחתם אתי
אל יהוה אלהיכם לאמר התפלל בעדנו אל ה
יהוה אלהינו וככל אשר יאמר יהוה אלהינו כן
הנר לנו ועשינו: ואניד לכם היום ולא שמעתם
בקול יהוה אלהיכם ולכל אשר שלחני אליכם
: ועתה ידעו כי בחרב וברעב ובדבר תמ
תמותו במקום אשר חפצתם לבא לגור שם :
ויהי בכלות ירמיהו לדבר אל
כל העם את כל דברי יהוה אלהיהם אשר של
שלחו יהוה אלהיהם אליהם את כל הדברים
האלה : ויאמר עזריה בן חושעיה
ויחנן בן קרח וכל האנשים הזדים אמרים אל
ירמיהו שקר אתה מדבר לא שלחך יהוה א
אלהינו לאמר לא תבאו מצרים לגור שם: כי
ברוך בן נריה מסית אתך בנו למען תת את
אתנו ביד הכשדים להמית אתנו ולהגלות א
אתנו בבל: ולא שמע יוחנן בן קרח וכל שרי
החילים וכל העם בקול יהוה לשבת בארץ יח

אם טוב תסבני
טוב מקור בחסד פה הפעל
בחסדלמו יסוב ואע"פ שאין המכה במקור טהור כ
בזה המטקל בנחי הפל לבא חסר הכה כמה ידעתי
כי כל תוכל כמו יכול .. וחשיב אתכם אל א
אדמתכם על הגולים
אתכם כי הרוב גלו והמעט נכלל ביוצ .. כי
התעתם בנפשתיכם בצרי העין ופי
התעתם אותי ברצונכם כלו במה טהיה בנפשתי
כמו אם יש את כפסכם כלו לא הראיתם לי בפס
מה טהיה בלככם כי הכיר מהם ירמיהו כי דעתם
ללכת למצרים לסיכך את להם ואניד לבס היום ו
ולא שמעתם כי עדין לא כלה דבריו ולא ענו אותי
אלא הכיר בהם כי דעתם היה ללכת למצרי על כל
פני את גדליהו עס גדליהו .. במלכך
מלכך הן החומר טעוטי ממנו הלכתי א
חומר אחר מסיד ומחול במלכך במקום טרפת הל
הלכתי אן במקו טעוטי אנתם וית בטפל בניא ..
את ספרורי כתי בני נקרי ביד והענין אחר ו
ואותיו אהי מתחלפות ופי אהלנו והאהל הכ
הנאה כקרא ספריר ליפיו מן אמרי ספריר וספריר כ
בטקל ספריר .. ובאה והכה כתר וכה לטקל כקב
על המחנה נקרי ובא לטון זכר על כבו ככר
ושרפם נכס ישרף הכתי טבהס אלהי מצרי

אשר היה דבר יוחא אל ירמיה הנביא על כל
הגוים: למצרים על חיל פרעה נכה מלך מצר
מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמיש אש
אשר הכה נבוכד ראצר מלך בבל בשנת הר
הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה: ע
ערבו מגן וצנה וגשו למלחמה: אסרו הסוסים
ועלו הפרשים והתיצבו בכובעי מרקו הרמחי
לבשו חשרינת: מדוע ראיתי המה חתים נסוג
נסוגים אחור וגבוריהם יבתו ומגוס נסו ולא ח
חפנו מגור מסביב גאם יהוה: אל ינוס הקל
ואל ימלט הגבור צפונה על יד נהר פרת בשלו
ונפלו מי זה כיאור יעלה כנהרות יתגעשו מימי
מימיו: מצרים כיאר יעלה וכנהרות יתגעשו מי
מים ויאמר אעלה אבסה ארץ אובדה עיר וי
יושבי בה:

טהיה כותב דברי הנבואה מפי ירמיהו ולן לא הגיע
דבר הנבואה התרעס ואח' אני לא לי: ובדרש המ
המכאוב הוא מה שהיו מכאיבי אותו וישראל בחרפ
ובזו והיגון דבר הנבואה שלא באת אליו והוא הכי
עצמו אליה בכל אשר יכול אלא שלא היתה לו הכנה
טבעית בעת היצירה כמו שכתבנו בתחלת הספר
ובדרש ברוך היה מתרעס על הנבואה אח' יהושע
שמע משה רבי וסרתה עליו רוח הקדש אלישע שמע
אליהו וסרתה עליו רוח הקדש מה נסתתני אני מכל
תלמידיו הנביאים: אני נא לי כי יסף היגון על מכ
מכאובי ומנוחה לא מצאתי ואין מנוחה אלא נבוא'
טכ' כנוח עליהם מה המקור משיבו הנה אשר בניתי
אני הורס וגו' ואתה תבקש לך גדולות ואין גדולות
אלא נבואות: טכ' ספרה נא לי את כל הגדולות וגו' ו
נאום ואנדה לך גדולות ובצורות אח' הקבה ברוך
אח' אין כרס סייג למה צאן אין רעה למה ומפני
מה כי הנני מביא רעה על כל בשר וגו' הרי בכל מקו' אתה מוצא שאין הנביאי מתנבאי אלא בזכותן של יס
ישראל וכת' ומנוחה לא מצאתי ונבואה לא אטכחית ואת כל הארץ ההיא כל הארץ כמו שהיא כלה אהרסו ו
ואתנוס כמו שאת הנני מביא רעה על כל בשר כמו שהתנב' ירמיהו על האמות: וית' וית' כל ארע' דישראל דילי היא
למצרים נכא תחלה על פורענות מלך מצרים טכאה לו מחוץ לארצו והוא כאשר הלך על נהר פרת ב
בכרכמיש אחר טלכדה מלך אשור ומלך ארס כמו שאת' הלא בכרכמיש כלנו וגו' והלך שם פר
פרעה נכה בימי יאשיהו וארכו לו ימי המצור שם עד הטנה הרביעית ליהויקי' ועלה עליו נבוכד כצר ונאח'
עליו נבואה זו ואחר כך נכא על ארץ מצרי' טיכבטנה נבוכד כצר: אשר הכה נבוכד כצר מלך בבל בשנת
הרביעי' מנהג הלשון לבא סמוך על המספר וכן בטנת שלט למלכו ואחריו זולתו: פרעה נכה ת' פרעה חב
חניא: ערבו מגן כנגד חיל נבוכד כצר שיערכו להלחם על חיל פרעה או אח' כנגד חיל פרעה ט
שיערכו לעמד כנגד חיל נבוכד כצר הבא עליהם וצנה כמו מגן אלא שהיו עשוי בתכונה אחרת
ות' סדרו עגלין ותרסיין: אסרו הסוסים כמו ויאמר את רכבו ועלו הפרשים: אתה הפרשים עלו
על הסוסי' שתאסרו והתיצבו: בכובעי' התיצבו על הסוסי' בכובעי' טבראטיכס: מרקו הרמחים
מרקו אותם מהחלודה ונחצחו אותם: לבטן השריכות הם לבטן הכרזל טעטוים טבעות טבעות: מדוע
המה חתים חיל מצרי' ראיתי חתים מפני חיל נבוכד כצר מדוע היה זה איפה גבורתם: כסוג' אחור
טבים לאחור מפני חיל נבוכד כצר יכתו ענין טבר וכתיתיה ומנוס כסו מנוס שם בפלס מקום: ולא הפנו
לא החזירו פניהם כנגד הרדפי' אחריהם אלא כסו בחזקה זהו שאת' ומנוס כסו לחזק המנוסה: מגור מסביב
בעודם נסים יהיה להם פחד מסביב שיפחדו טיבאו להם מכל טביבותיהם: וית' מגור ענין אסיפה ולא מ
מתפזר למקום מן קדש דקטלין בחרבא דמתפכטי עליהון מן סחור סחור: אל ינוס מי שהיה קל ב
בגלי' לא ינוס כי לא מעילו לו כי יאייגוהו הרדפים ואל ימלט הגבור ואל יחשב הגבור טימלט אח
יעמד להלחם כנגדם כי לא תועילו גבורתו ויפול בידם: צפונה בפאת צפון לכרכמיש כי שם היתה המל
המלחמה או כרכמיש היתה צפונת למצרים לפיכך אח' צפונה וכן אח' למטה בארץ צפון: מי זה חמר
על פרעה דרך לעב מי זה שהיה עולה מן הארץ כיאר כמו יאר טעולה ומתפטט בארץ: כנהרות
כמו הנחרות הגדולים כן יתגעשו מימיו של פרעה והוא מטל על חילותיו וכיון שהיו עולי כל כך בגבורה
איך כשלו ונפלו עתה לפני נבוכד כצר וכפל הענין לחזק עוד ואמר מצרים כיאור הראשון יתג
יתגעשו מבנין התפצל וזה הטני יתגעשו בחולס הנימל מורכבת מן התפעל הדומ' למרובע
אח' כמו שהנהמת יתגעשו מים כן יתגעשו חילותיו של פרעה בבאו לארץ וענין יתגעשו הוא ענין געש ה
המים ותנועתם בחוזק: וית' כיאר כעכנא ויאמר אעלה אבסה ארץ אעלה בפתח האלק במקום סגיל וכן א
אענה אף אני חלקי כי הם פעלים עמדים ואלו היו מבנין הפעיל היו יוצאי' ואיכנו רחוק שיהיה האלק ב
בפתח אע"פ שאין כן המנהג אנכידה מבני' הפעיל מטפטן אנכידה אלא טכא כן להניח על האלק כמשכט

תבקש בי חנני מביא רעה על כל בשר נאם ה' יחזק ונתתי לך את נפשך לשלל על כל חמק המקומות אשר תלך שם :

למלכת השמים : וית כדדוטין להעציבה על דרך הכנוי לל לשמחה וההא רפה ומטפטה במפיק כי היא לכנוי והכנוי למלכת השמים כי בלשון נקבה זכר אותה כמו שאמר לה וההא רפה ודינה ב במפיק כתבנו הדומי לה בספר מכלל בחלק הרא הראשון ממנו הקטר שם בפלס והדבר אין בהם לי נקס וטלס .. אתם זכרה כל ה הקטרי שקטרתם כי רבי היו האלהות כמו שכתנו כי מספר עריך וגו' ולכלל אחד הי מיוחד קטרי כי הקטר שם כלל מתעלה על לבו אותה הקט הקטרת כי קטרת וקטר אחד ואמרנו בלשון זכר וכל וכלשון נקבה .. ובעדותיו בשוא הדלת וכל ובחולס היו .. ותדברנה

בפיכס היו כענין כאשר כונו אס לא יסבעו וילינו וספתי רכנות יהלל פי אח כאשר דב דברתם בפיכס ובירכס מלאתם כלומר כן מלאת בירכס ואחר כן פי הדבור והמעשה ואח כנגד ה הנסי ואצ"פ שאל אתם נכסיכס כי עקר המעש היה בנסי כמו שאל .. אם יהיה עוד שמי נקרא כ כיון שמי שומעי מה שאלו להם הנבי בשמי לא יהיה שמי עוד נזכר בפיכס כי קאלס חרב ורעב הפך מה שאל אשר לא כראה מלחמהו וללחס לא נרעב .. בפי כל איש יהודה בפי רובס כי צדיקי היו בהם כמו ירמיהו ובירך בן נריה ואח עד כלותם אחר שאל ותמו ל לתוספת באור וחזק הענין ומה שאל כל רל רובס שהרי אח ופלטו חרב ומה שאל עד כלותם הו דרך הפלגה .. בתי מספר כמו ירמיהו הנבי וברו בן נריה ומעטו אחרי צדיקי שהיו בהם

זאת לכס האות כי כשתראו בקרוב נבוכד נצ בא על פרעה כמו שנבאתי לכס תדעו כי סופכס לכלות בארץ מצרים כי קוס יקומו קוס בחולס מקור כמו וסוב אלי .. פרעה חפרע בחית וכן היה כנוי שם אותו פרעה שהיה בימי ההס ויא כי החית מקו הא והוא פרעה בהפך האותיות רל כי יהיה פרוץ מן כי פרעה אהרן וית פרעה תבירא .. את הדברים ה האלה הנזכרי למעלה מראס הספר עד הס הסנה הרביעית ליהויקיס כמו שכתוב למעלה אמרת כי יסף ה יגן על מכאובי פי כי ברו היה מתרעס על הנבואה ובעת שהיה

ויאמר ירמיהו אל כל העם על הגברים ועל ח הנשים ועל כל העם הענים אתו דבר לאמר : חלא את הקטר אשר קטרתם בערי יהודה וב ובחצות ירושלם אתם ואבתיכם מליככם וש שריכם ועם הארץ אתם זכר יחזק ותעלה על לבו ולא יוכל יחזק עוד לשאת מפני רוע מעל מעלליכם מפני התועבת אשר עשיתם ותחי ארצכם לחרבה לשמה ולקללה מאין יושב כ כהיום הזה : מפני אשר קטרתם ואשר חטאתם ליהוה ולא שמעתם בקול יחזק ובתורתו ובח ובחקותיו ובעדתיו לא הלכתם על כן קראת א אתכם הרעה הזאת היום הזה :

ויאמר ירמיהו אל כל העם ואל כל הנשים שמעו דבר יחזק כל יהודה אשר בארץ מצרי : כה אמר יחזק עבאות אלהי ישראל לאמר א אתם ונשיכם ותדברנה בפיכם ובירכס מלא מלא אתם לאמר עשה נעשה את נדרינו אשר נ נדרנו לקטר למלכת השמים ולהסך לה נסכ נסכים הקס תקימנה את נדריכם ועשה תעש תעשנה את נדריכם : לכן שמעו דבר יחזק כל יהודה הישבים בארץ מצרים ח חנני נשבעתי בשמי הגדול אמר יחזק אם יח יהיה עוד שמי נקרא בפי כל איש יהודה אמר חי אדני יחזק בכל ארץ מצרים חנני שקד ע על הם לרעה ולא לטובה ותמו כל איש יהודה אשר בארץ מצרים בחרב וברעב עד כלתם : ופלטו חרב ישכון מן ארץ מצרים ארץ יח יהודה בתי מספר וידעו כל שארית יהודה הב הבאים לארץ מצרים לגור שם דבר מי יקום ממני ומהם : זאת לכם האות נאם יחזק כי פק פקד אני עליכם במקום הזה למען תדעו כי ק קום יקומו דברי עליהם לרעה :

כה אמר יחזק חנני נתן את פרעה חפרע מלך מצרים ביד אויביו וביד מבקשי נפשו כאשר נ נתתי את צדקיהו מלך יהודה ביד נבוכד רא ראצר מלך בבל איבו ומבקש נפשו : הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל ברוך בן נ נריה בכתבו את הדברים האלה על ספר מפני ירמיהו בשנת הרביעית ליהויקיס בן יאשיהו מ מלך יהודה : כה אמר יחזק אלהי ישראל עליך ברוך : אמרת אוי נא לי כי יסף יחזק יגן על מ מכאובי יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי : כה תאמר אליו כה אמר יחזק הנה אשר בניתי אני הרס ואת אשר נטעתי אני נתש ואת כל ח הארץ לי היא : ואתה תבקש לך גדולת אל תב

עגלה יפפיה מצרים קרץ מצפון בא בה : גם
שביריח בקרבה בעגלי מרבק כי גם חמה הפ
חפנו נסו יחדו ולא עמדו כי יום אידם בא עלי
עליהם עת פקדתם : קולה כנחש ילך כי בחיל
ילכו ובקדרמות באו לה כחטבי עצים : כרתו י
יערה נאם יהוה כי לא יחקר כי רבו מארבה ו
ואין להם מספר : חובישה בת מצרים נתנה ב
ביד עם צפון : אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
חנני פקד אל אמון מנא ועל פרעה ועל מצר
מצרים ועל אלהיה ועל מלכיה ועל פרעה ועל
הבטחים בו : ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד
גבוקד ראצר מלך בבל וביד עבדיו ואחריו כן
תשכן כימי קדם נאם יהוה :
ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל
כי חנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ ש
בים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד :
אתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה כי
אתך אני כי אעשה כלה בבל הגוים אשר הדח
חדחתך שמה ואתך לא אעשה כלה ויסרתך
למשפט ונקח לא אנקד :
דבר יהוה אל ירמיה הנביא אל פלשתים בט
בטרם יכה פרעה את עזה : כה אמר יהוה חנה
מים ערים מצפון והיו לנחל שוטף וישטפו אר
ארץ ומלואה עיר ויושבי בה וזעקו האדם וה
והחיל בל יושבי הארץ :

עגלה יפפיה מצרים : יפה פיה טתי מלות : וע
וענינו מלה אחת וכן פקח קוח והבנו ל
לגאיונים : הוא ינהגנו עלמות כל אלו טתי מלות וע
וענינס מלה אחת וכן יפפיה : ונכפלו בה העין וה
והלמד לרב היופי : ודמה מצרים לעגלה יפפיה ל
לרב יפיה ודמנה : וכן כנה הכתוב הנשים היפות
והדמנות פירות הבטן קרץ מצפון בא בה : ענין
קריצה וגו' : כמו מחומר קורצתי גס אני : מצפון
מכבל שהיא צפונת ואמר בא בה כפל הדבר לח
לחזק הענין : גם טכירה גייסות טסכת לעז
לעזרס הם : בקרבה כעגלי מרבק כמו
העגלים טעמדים בבית לפטמן כן הם יושבים ו
ואוכלים וטותים ולא יצאו להלחם : וית טכירה ר
רבבהא כמו הטכירה טפי גדולה מרבק ענין פ
פטוס וכן עגל מרבק וכן בדברי חז"ל הכניסה לר
לרבקה הפנו פי הפנו ערף : קולה כנחש
ילך : קול צעקת מצרים ילך למרחוק
כקול נחש : וית קל נקוט זיכהן כחנין וחלין :
ברתו יערה מחלוקת במלה הזאת : יס קוראים
כרתו צווי כמו חרבו מאד כאלו מדבר כ
כנגד החיל : ויס קוראים כרתו פעל עבר כח טמרו
זכרו ובמקצת ספרים מדויקים הכף מעמדת בג
בנציא וזאת היא הקריאה הנכונה לפי הענין ויא כ
כי לא יתכן היותו פעל עבר בעבור הא : ור אחריו
כאס ה' ומן המנהג לבא כאס ה' אחר פעל עבר כד
בדברי הכנזאה : והנה טכחו ירדו לטבח כאס המל
המלך ה' צבאות סמוי ודבריו תוכחה כלכס פטעתס בי כאס ה' ואל כרתו לטון עבר ואעפ טענינו לעת
כי כן המנהג במקומות רבים בדברי הכנזאה כי דבר הכנזאה העתיד הוא קיים כאלו בא יערה דל עצי י
יערה והוא מטל על עש מצרים או על גדוליה וכתו דברבהא כי לא יחקר חיל נכוכד נצר הבא עליהם לא
יחקר מרוב : דובישה פעל עמד וכן הובישו אכרים וזולתו : ויס יוצא כמו הובשת היום את פני ע
עבדיך : אל בשת יהיה לה לבת מצרים כשתפתן ביד עם צפון שהם הכסדים כי הם ה
העלו תחלה הכסדי מעל ירושלם ועתה כתב בידם ודין הו טתבוט : אמר זכר אלהי ישראל : לשי טהשור עבנות
הבאה למצרים הוא לצנט טהרע לישראל טיטק מלך מצרים וכן פרעה נכה טהמית יאשיהו כמו טחמ נקמה
לחנקס מצריות כמו טפי למעלה : אל חמון מחא כמו על חמון : הוא מלך העיר הנקרא בא : והי ממלכסו מצרי
וית חמון כמו חמון : ותרב כא אלכסדריא וכן תרב הא אחא מסער על אחר גשנות אלכסדריא : ונתתים
ואחרי כן תטכן כמו טכבא יחזקאל מקץ ארבעים טנה אקבץ את מצרי וגו' ומה טחמ כימי קדם
לא חמ טצהיה במעלתה טהיתה מימי קדם טהרי חמ ביחזקאל והיו טס ממלכה טפלה : אלח פירו טתטכן
בארצה כימי קדם : ואתה אל תירא פרעה וז עתידה וכבר פיר למעלה במקומה וטנה חותה הנה
עם סנוי מלות תצט והענין אחר : והטעם לפי שזכר הנה פורענות הגוים חמ כנגד ישראל
ואתה אל תירא טאינד כמותס ואצ"פ טהס יטוכו בארצס אחר גלותס לא יהיו טלונים וטקטים אלח סופס טי
טיכלו מהיות גוי ולא יזכר טחס וישראל לא יסוף טחס וזכרס יעמד כימי השמים על הארץ : אשר היה
אל פלטתים כמו על : וכן אל ההרים לא אכל וזולתו בטרס יכה טרעה את עזה בסדר עולם : כטיצא
חיל טרעה ממצרים כשהיו הכסדים צריס על ירושלם בזנה העטיית לצדקיהו ויטמעו הכסדי את טמעס
ויעלו מעל ירושלם : כשטמע טרעה טעלו מעל ירושלם משניו הלך עם חילו וטטף את עזה וטב לארצו :
וכאנתו זמן היה דבר ה' אל ירמיהו טיבא חיל כסדים ויכו את ארץ פלשתים : כה אמר ה' הנה מיס
עולים מתגברים : וכן ותרעלה המלחמה : והמיס הם מטל על חיל כסדים טהס

עליו הסוסים והתחוללו הרב ויצאו הגבורים
 כוש ופוש תפשי מגן ולודים תפשי דרכי קשת:
 והיום החוה לאדני יחזה צבאות יום נקמה לה
 להנקם מצריו ואכלה חרב ושבעה ורורתה מד
 מרמס כי זבח לאדני יחזה צבאות בארץ צפ
 צפון אל נהר פרתי: עלי גלעד וקחי צרי בתולת
 בת מצרים לשוא הרבתי רפאות תעלה אין ל
 לך: שמעו גוים קלונך וצוחתך מלאה הארץ
 כי גבור בגבור כשלו יחדו נפלו שניהם: הדבר
 אשר דבר יחזה אל ירמיחו הנביא לבא נבוכד
 ראצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים:
 הגידו במצרים והשמיעו במגדל והשמיעו בג
 בגן ובתחפנחם אמרו התיצב וחכן לך כי אב
 אכלה חרב סביבך: מדוע נסחף אביריך לא
 עמד כי יחזה הדפו: הרבה כשל גם נפל איש א
 אל רעהו ויאמרו קומה וגשובה אל עמנו ואל
 ארץ מולדתנו מפני חרב היונה: קראו שם פ
 פרעה מלך מצרים שאן העביר המועד: חי
 אני נאם המלך יהוה צבאות שמו כי כתבור ב
 בהרים וכברמל בים יבא: בלי גולה עשי לך י
 ישבת בת מצרים כי נף לשמה תחיה ונצתח
 מאין יושב:

עליו הסוסים עתה בבא חיל כבוכד נצר עליו ה
 הסוסים כראה מה תעשון אתם הסוסים כל
 כלומר סוסי מצרים עלו כנגד החיל הבא עליכם כ
 כמו שהייתם עולים טרם באם כמו המים העולים
 והתהוללו אתם הרכב כמו שהייתם עושים מתחלה
 והרכב טס כלל כמו טס מאות רכב בחור והוללות
 הרכב הוא מרונת הסוסים רצוא ושוב ודהירתם
 טידמה הוללות וטבעון: ויצאו הגבורים בצרי הירד
 והוא איתן ולית כותיה וטארא: ויצאו בקמץ הירד
 כוש ופוש באז עס פרעה: וכן לודים תפשי דרכי
 קשת סמוך על סמוך כמו כהרי כחלי דבש וחמאה:
 חכמי יעצו פרעה וטפוני טמוני חול: וחיוס
 ההוא יום נקמה להנקם מצריו כקל יאשיהו
 המלך שהמית פרעה נכה במגדל ורניתה מדמס מ
 מן הקל ולית כותיה וטארא רותה ורניתה מן הדגש
 אל כהר פרתי כמו על וכן ואל ההרים לא אכל:
 עלי גלעד ואס תעלי ותקחי צרי לא יעילוך ל
 לטוא הרבית רפאות לחס תקחי רפאות
 למכתך כי תעלה אין לך ותעלה כמו רפואה והרס
 והרפואה היא מטל על עזרת העוזרים כמו כוש טו
 פוט ולוד הרבתי כתוב בירד לל טהם יאמרו כן ב
 בעת תפלתם והרבית קרי טאומר הנביא כנגד ב
 בתולת בת מצרים: שמעו וצוחתך כמו נ
 איש באחיו

צעקתך וכן צוה על היון גבור בגבור כשל כי אשי הגבורים ינוסו ויכסלו
 בנוס כי בכח מנוסת הראשון יכסל ויפול והאחרון יכסל בו כנוסו טימאנו מוטל בדרך ויכסל בו ב
 בנוס והנה יחדו כסלו טניהם: הדבר אחר כן בא כבוכד נצר עוד להכות את ארץ מצרי והתנבא
 הנביא עליה טרם באז ואמר: הגידו במצרים זכר תחלה כלל במצרים ואחר כן פרט במגדל ו
 והוא טנזכר בתורה בין מגדל ובין הים: וכן בנף ובתחפנחם ערי ממלכה לפרעה:
 מדוע נסחף אביריך לא עמד והתשובה כי ה' הדכנו נסחף מן מטר סחף כאלו סחפו מטר לא יוכל ל
 לעמד בעצמו: ואח' נסחף לסון יחיד: ואח' אביריך לסון רבים לל כל אחד ואחד מן אביריך:
 הרבה כשל ה' טזכר הרב בהם כושלים גם כשל איש אל רעהו כמו על רעהו: כמו טאמ' גבור בגבור
 כסלו: וית כסל כמו אל הכשרים אתה כשל שתרבס משתמע וכן תרג' זה אף אשתמעו גבר
 לחבריה: ויאמרו קומה ונשובה אל בני עמנו הגרים במצרים מארצות אחרות כי כשהיה רעב היו באים
 לגור במצרים כי ברוב הטנים יש סבב במצרים יותר מטארא ארצות וכטיבא חיל כבוכד נצר ויאמרו איש
 לחברו קומה ונשובה אל עמנו: הימנה האונקסת כי אין מי טיעמד כנגדה: וכן והאכלתי את מונכיך אונ
 אונסיך וכן לא יוכו עוד כטיאי את עמי: וית מעכין יין שתרב' מן קדם חרב סנאה דהיא כחמר מרניא:
 קראו אמרו טס במצרים דרך קריאה על פרעה מלך מצרים טהיה מלך טאון והמון רב העביר המו
 המועד המועד טנתן למלך בבל לצאת להלחם עמו העביר אותו לו מפחדו אליו: ומלך עמד
 במקו' סני מלך מצרי ומלך טאון וית קראו ומיכנ: חי אני כי כתבור בהרים פי' אאזל כמו טהר תבור
 הוא מועד לגור טס ולפרוט טס רטנות כמו
 וכברמל בים יבא כמו עצי הכרמל טמכילי בים כן יביאז אות' בטביה וית ארי כמה דיציב פתגמא דתבור
 אית בטוריא וכברמל לא בימא כן יית תבריה: בלי גולה יושבת בת מצרים: אית בת מצרים טהיית
 יושבת כלומר יושבת לבטח והיית חושבת טטטבי
 תגלי ממנה: וזכר נוף טהיתה עיר ממלכה: ונצתה יתסס' כמו עריו נצתו ונצתה כמדבר נכתי ונצדו:

ירמיה

תנו ציץ למואב כי נצא תצא ועריה לשם תהיינ'
מאין יושב בהן : ארור עשה מלאכת יהוה ר'
רמיה וארור מונע חרבו מדם : שאנן מואב מ'
מנערי ו שקט הוא אל שמריו ולא חורק מבלי
אל כלי ובגולה לא חלך על כן עמד טעמו בו
ורוחו לא נמר : לכן הנה ימים
באים נאם יהוה ושלחתי לו צועים וצעחו וביל'
וכליו יריקו ונבליהם ינפצו : ובוש מואב מכמו
מבמוש כאשר בשו בית ישראל מביתאל מבט
מבטחם : איך תאמרו גבורים אנחנו ואנשי ח'
חיל למלחמה : שדד מואב ועריה עלה ומבחר
בחוריו ירדו לטבח נאם המלך יהוח צבאות
שמו : קרוב איד מואב לבא ורעתו מדהרה מאד
: נודו לו כל סביביו וכל יודעי שמו אמרו איכה
נשבר מטה עוז מקל תפארה : רדי מכבוד ישרי
בצמא ישבת בת דיבן כי שדד מואב עלה בכ'
שחת מבצריך : אל דרך עמדי וצפי ישבת ער
ערער שאלו נס ונמלטת אמרי מה נהיתה : ה'
חוביש מואב כי חתח חללי וזעקי הגידו ברא
בארנון כי שדד מואב : ומשפט בא אל ארץ
חמישור אל חלון ואל יהצה ואל מיפעת : ועל
דיבן ועל נבו ועל בית דבלתים : ועל קריתים
ועל בית גמול ועל בית מעון : ועל קריות ועל
בצרה ועל כל ערי ארץ מואב הרחקות והקר
והקרבות : נגדעה קרן מואב וזרועו גשברה ג'
נאם יהוה :

יבא השודד : אשר אמר ה' כמו כאשר : וכן תאכל מ'
מצות אשר צויתך כמו כאשר : תנו ציץ למ'
למואב כנף ותרגו סנפיר ציץ : ואח'
רזל אלן הם סנפירים טפורחין בהם אל תנו כנף
למואב כנף שיפרח בו ויצא מהרה מארצו זהו טא
טאח' כי כצא תצא : ענינו כי היא עוף תעוף מן כי
כצו גס כעו טענינו מלא הנוצה כי בכח הנוצה ע'
עף העוף לפי ממסל ההליכה המהירה כנצא : וכ'
ונצא מקור והאלף תמורת הא וכן תצא והיה מטפ
מטפטו תצא בדגש בפלס קטה אלא טבא הכח ת'
תמורת הדגש כמו טבא כן במקומות רבים ויוכתן
פי ציץ כמו ציץ הזהב וכן תרגס אעדו כתרף מן
מואב ארי מנלא יגלי : ארור יקלל מי שי
טיהיה במלחמה וירפה ידו מהרוב : וא'
ואח' זה במואב מה טלא אמר כן בטאר האמות כי
קצף ה גדל עליו לפי טהאל הזהיר את ישראל ואח'
אל תצר את מואב והם הרשיעו לעשות להם מלאכ'
ה' כי מה תבא להם זאת הצרה מאד הרע לישראל
ומרוב גאותו לרוב שלותו עד טהגדיל עלה כמו
טאח' ורמיה מי טהנא מרפה ידו מהרע להם וכפל
הקללה לחזק הצנין : שאנן מואב הכין פ'
פתחה כי הוא לטון עבר : וטקט
הוא אל טמריו ודזה אותן ליין טעומד על טמריו ו
והוא היין הטוב כי בהדקת היין מכלי אל כלי ילך ר'
ריחו וטעמו ומואב גס כן לא גלה עדין ועמד ט'
טוקט בארצו לא כמר טרטו כמר על מטקל מרד נ'
והא מוכנין כפעל וענינו לפי מקומו כתחלף או פי'
ענין רפיון וחלישות כתרנו לא פג : וכן על כן תצוג תורה אל תתני פוגת לך : ויטג לבו : וכן בדברי רזל
וכיחוש דלמא פייגא דעתיהו דכבורא כלומ' טחא תחלט דעת הכבור : וכן אמר גוף קטה יין מפיגו כלומ'
מחלישו ומתקט כחו : וכן פי' לא כמר לפי תרגו כלומ' טחא כח היין וריחו : לכן הנה ימים באים
צועים וצועהו צועים מן הקל וצועהו מן הדגש וענינו מגלים ומסיעים אותן ממקומו
טהיה בו טוקט עד הנה : וכן צועה ברוב כחו : ות' בזודן ויבזודנו : וכליו יריקו לפי טהמטיל אותן ליין ט'
טלא חורק מכלי אל כלי אח' וכלת יריקו ונבליהם ינפצו כבליהם טבהם היין כמו ונבל יין ינפצו ויטברו א'
אותם וזה דרך מטל כמו טפירטנו : ותרגוס וככסיהון ירמקנו וטב ארעהון יגמרין : ואחזל פירט ונפצו כח
כחו ויריקו מתרגו תער כדה : ונפצת כפל הענין לחזק : ובוש מואב מכמוט : טהיו בוטחים בכ'
בכמוט אלהיהם : מביתאל מבטחם טהיו בוטחים בעגל טהיה בביתאל מבטחם כסגל הטית
ומה טחמך להם ישראל להודיעם כי מה טהרענו לישראל לא בצדקתם אלא בעון ישראל טבטחו בביתאל :
שדד מואב ו עריה עלה כבר פירטנו כי מנהג הלשון לדבר בעס לשון זכר ולטון נקבה : כי ידבר לשון
נקבה ככגד הכנסה : ופי' עלה כפסק רל המון עריה כפסק וכן יצועי עלה בעלות גדיס : וית וק
וקרינהון חרבא : ואחזל פי ולעריה עלה השודד : רדי מכבוד מהכבוד טהיית בו טלא היית חסרה ד'
דבר וטבי בצמא רל טבי כגלן טתהיי צמא לכל טוב יטבי כצו וקרי וטבי והכתן טתהיה מיוטבי
בצמ' : אל דרך כמו על דרך וכן אל ההרי לא אכ' טאלי כס ונמלט' אח' ליוטב ערער טתעמ' על דרך ותטא'
הנסי' והנמלט' מטאר ער מואב טבא להם תחל' האויב תטאל מה נהית כלומ' מה רעה נהיתה
בהם : ואח' כס ואח' כמלט' כלומ' אס איט ואטה ונמלט' מלעיל והו כפע' עבר כלומ' ואח' כמלט' : הגידו
בארנון כי ארנון גבול מואב והאויב טהגבול טכגרת : קריות טס עיר הדחוקה והקרוב הרחוק
הס טעל הגבולים והקרובות הס אשר בתיך הארץ : נגדעה קרן מואב מלכות מואב ולפי ח

מקול שעת פרסות אביריו מרעש לרכבו
המון גלגליו לא הפנו אבות אל בנים מרפיון
ידים: על חיוס הבא לשדוד את כל פלשתים
להברית לצור ולצידון כל שריד עוזר כי שדר
יהוה את פלשתים שארית אי כפתור: באה ק
קרחא אל עזה נדמתה אשקלון שארית עמק
עמקם עד מתי תתגודדי: חוי חרב ליחזה עד א
אנה לא תשקטי האספי אל תערך דרגעי ודמי
: איך תשקטי ויחזה צוח לא אל אשקלון ואל
חוף הים שם יעדה: למואב כח א
אמר יחזה צבאות אלהי ישראל חוי אל גבו כי
שדרה חובישה גלגדה קריתים חבישה חמשג
המשגב וחתה: אין עוד תחלת מואב בחשבון
חשבו עליה רעה לכו וגבריתנה מגוי גם מדמן
תדמי אחריו תלך חרב: קול צעקה מחרנים
שוד ושבר גדול: נשברה מואב השמיעו צעקה
צעוריה: כי מעלה חלחות בבכי יעלה בבכי ב
במרד חרנים צרי צעקת שבר שמעו: נסו מ
מלטו נפשם ותהיינה בערוער במדבר: כי יע
יען בשחד במעשיך ובאצרותיך גם את תלב
תלדי ויצא במוש בטלה בהגיו ושריו יחדו:
ויבא שודד אל בלעיר ועיר לא תמלט ואבד
העמק ונשמד המישור אשר אמר יחזה:

את ארץ פלשתים כי פרעה לא הכה אלא עזה ונבון
כזר יחריב הכל והילילו הלמד בחורק ונחא חסר
יור המסך: מקול שעת הכות הסוס בארץ
ברגליו תקרא שעתה ותקרא דהרה וית
מקול מפסעות פרסת גבריהי ואביריו אמר על ה
הסוסים החזקי המון גלגליו מהמון ומס מרעש
עמדת במקום טנים: לא הפנו אבות על בני אפי
האבות שהם מרחמי על בניהם עתה בבא להם ה
הצרה לא יפנו אל בניהם מרפיון ידים שלא יהיה
בהם כח לעמד לשני אויביהם: על חיוס ה
הבא כל שריד עוזר צר וצידן חיו עון
עוזרים להם כי הם בגלגלות פלשתין כמו שאמ'ס
מה אתם לי צר וצידן וכל גלגלות פלשת: כי טו
טודד ה את פלשתין אין בו מלת כל אבל לשדר יטב
בו מלת כל שארית אי כפתור: פלשתים וכפתורים
אחי חיו כמו טכתוב אשר יבאו ממש פלשתים ואת
כפתורים: ופי רבי סעדיה כפתור דמיטא ואמר טא
טארית טלא יטאר להם טארית: באה קרחא
אל עזה יאמר קרחא לפי שפרעה הכה אותה
תחלה ואחר כך בא נבוכד כזר וקרחא טלא נטאר
בה דבר כדמתה נכרתה כמו כדמה מלך ישראל
טארית עמקם רוב ממנס וחילס: כי הרבני יקרא
מלסון עמק כמו העמיקן טחתו העמק טאלה: וית
טאר תוקספהון ואטאר לט' טהיו בהם יטבי העמק
עד מתי תתגודדי עני טריטה בבט' כל לא תתגודד
וית עד אימתי תתהממון כמו טתרגס אונקלסם לא תתגודדו לא תתהממון: דווי חרב לה כלומ כי ל
לה הוא חרב עד אנה לא תטקט זה מאמר הנוהה על פלשתין ואומר מי טכנגדן איך תטקטי: אל
תערך הוא כדן חרב הרבני הוא עני מרגיע כמו טאמר תטקט כי הטקט והמרגיע אחד: וכן ודמי ענין
דמיה: איך צוה לה אל אשקלון צוה לחרב טת' אל אשקלון להכריתה ואיך תטקט עד טתטלס ט
טליחתה: טס יעדה טס הזמינה: למואב אלהי ישראל כי הוא לקח נקמת ישראל מה
כלכה קריתים העיר טקראת קריתים ואטאר
טנים חובישה המגב העיר הנקראת המשגב: וית בחיתו מבית רחצניהון ואתברו: אין עוד בח
בטכין חטבו לסון נפל על הלסון הוא בחית הלסון: וכן מרמן תדמי נעקרון תעקר: נשברה
צבוריה בת בו וק צעורה בת ואת ה' וית טלסכהון ואטאר טככה הכתו הגדולי כלס' צעירי על

דיך גבאי: כי מעלה הלחות כתי וקרי הלוחית ויור מתחלפים כמשפט וזה הפסוק ה' בנבואת
יטבי בטגני מלון מעט אמר כי יעלה מואב מעלה הלוחית טהוא מקו גבוה אולי יחטבו להטגב טס ויעלו
עלה ובכה: יעלה כבי בכבי וכפל בכי לחוק הענין חריט טנים הם חורון עליון וחורון תחתון וצרי צ
צעקת שבר טמגו וצריהם יטמגו מהם צעקת שבר טיצעקו לשברים: וצרי כמו וצריס: וכן חלונ' טקופים
אטומי כמו חלונס והדומי להם רבי כמו טכתבנו בספר מכלל: נסו מלטו נפשם ותחיינה נפס
נפס כזכ בטקו טימלטו כערוער במדבר כמו כערער בערבה כלומ אחר טתצאו מעריכס ות
ותנאסו תהיינה עריכס כמו הערער במדבר והוא עץ גדל במדב בארץ ציה וית והו כמגדל ערוער דישרן
בטכין במדברא: כי יען בטחך במעטך במקניך ובקניך וכן ואיט במעון ומעטסהו בכרמל
וית באוצר ובית גבוק: גס את תלכדי כלומ גס את כמו הגוי האחרים טאין להם אוצרות כמון ולא היו
בהקט וזן רב כמק כמו טאמר טאכן מואב וגו' לפיכך אמר גס את כי לא יועילך אצרותיך טהיית בוטחת
בהם גס לא יועילך כמוס אלהיך כי גס הוא יטא בגולה: ויבא נעיר לא תמלט כי אל כל עיר יבא

והשבתי למואב נאם יחזק מעלה במה ומקשי ומקשי לאלהיו: על כן לבי למואב בחללים יחמה ולבי אל אנשי קיר חרש בחללים יחמה על כן יתרת עשה אבדו: כי על כל ראש קרח קרחה וכל זקן גרועה על כל ידים גדודות ועל כל מתנים שק: על כל גנות מואב וברחבתיה כלל מספר כי שברתי את מואב ככלי אין חפ חפץ בו נאם יחזק: איך חתה חילילו איך חפ חפגה ערף מואב בוש והיה מואב לשחוק ולמחמתה לכל סביביו: כי כח אמר יחזק הנח כנשר ידאח ופרש כנפיו אל מואב: גלכדה ח הקריות והמצודות נתפשח וחיה לב גבורי מוא מואב ביום הווא כלב אשה מערה: ונשמד מ מואב מעם כי על יחזק חגדיל: פחד ופחת ופ פח עליך יושב מואב נאם יחזק: חגים מפגי פ חפחד יפול אל הפחת והעלה מתוך הפחת ילכד בפח בי אביא אליה אל מואב שנת פקו פקדתם נאם יחזק: בצל חשבון עמדו מבח נסים כי אש יצא מחשבון ולחבה מבין סיח סיחן ותאכל פאת מואב וקדקד בני שאון: או אוי לך מואב אבר עם כמוש כי לקחו בניך ב שבוי ובנתין בשביה:

נפי סליסיה גדולה או בת סלס סלס כי היא הטובה וכן היתה מואב מלכה כל טוב: כטבא אליה הרעה ואח כי מצער ועד חורונים תלך מואב הלך וזעק וית עגלת תורתא רבתא למשמות יהיו: ונמרים ט סס נהר או סס מקום בארץ מואב: ואח סיהיו למ למשמות כיון טאח סס יטכיס כאלו איך סס מים ו ואיך סס ירק ועטב כי יטכיו הארץ מהס נהרג ו ומהס כרחו: וחשבתי מעלה במה מעלה בהמה קרבן על הבמה: על כן לבי למואב מדבר הנביא על לטון העס טואמר כל אחד מהס כך: על כן יתרת עשה אבדו: התי במקום הא כמו סכתבנו במלת עגלת: אח ע על כן לבי יהמה כי יתר הנכסים והממון סקבץ א אבדו: ועשה חסר מלת אשר כאלו אמר אשר עשה: וכן לעס עליה אשר עליה: את הדרך ילכו בה: אט אשר ילכו בה: בי כל אמר קרחה בראש כי כן דרך בני אדם סתולטין טער ראסיהס על אכל וכן אח וכל זקן גרועה כי הזקן תפארת ה הפנים ובעת האכל יגלח האדם אותה להסיר תפא תפארת פניו וכן אמר מגולחי זקן וקירועי בגדים: וכתו וכל דקניהן גלוח ולא אח כל זקן מגולחת ו ואמר גרועה לגבאי: על כל ידים גדודות סס האחת גדודה בסלס מלוכה חלוסה וענינו טריטות בבשר כל גנות מואב: בגלוי יעסו מספר בגנות טיראוס חלעיל בטני פטטין לטון עבר: חילילו: ונוי או הפנה ערסו לנחם מפני אויביו ולא עמד בסניהס: בוש: פעל עבר על תסלל הבקר אור: כשהפנה ערף היה לו בטת לפי טהיה לסחוק והוא היה סחוק על ישראל בגלותס: כי כח כנשר ידאח האויב יעוף כנשר ויבא מהרה עליהס והאויב הוא נבוכד נצר: גלכדה הקריות הקריות לטון רבות: ואח כלכדה לטון יחידה כי כל הקריות ילכדו מהרה כעיר אחת: וכן והמכרות: כתעשה על זה הדרך: והקריות סס במיטור והמכרות סס סס במקום גביה: ויתכן לפרס הקריות סס עיר מערי מואב וכן מצאנו על קריות ועל בצרה ואף על פי טכנסה עליו הא ידיעה הנה כמהו בקרקר בסכות וית כתבס כרכהא ומצדהא יתאחרן: כלב אשה מצרה טחיא מצרה בעת חבליה כטכרעת לילד וכתו דעקא לה בחבלהא: ומצרה מסעלה חן וכהצר לו והוא שעל עמד כלל מואב ועמדת בצרה: חגים כתוב ביד כלומי מי סהניס בניו ומקנהו כמו הניס את ע עבדיו ואת מקנהו: והקרי הוא הנס אוח על עצמו וטניהס יהיו בהס נסים ומכיסים: סחת היא חשירה גדולה ועמוקה: אליה אל מואב הכני קודס הידיעה כמו ותראהו את הילד: בצל חטבון עמדו מכח נסים: אות הנסים מערי מואב מפני האויב חטבנו להנצל בצל חטבון מרוב פח אנשי העיר והעיר טהיתה בצורה כי כבר בימים הקדמונים יצאה אס מחטבון כטהיתה לאמרי ותאכל פאת מואב לשיכ חטבנו להטבב בה עתה ואחל פי כי הנסים מכח אויביהס עמדו בצל חטבון וית על ראסת ראסת מענ ליתכי חטבון גלו אתק: ר חליהון ערקו אט יצא בלטון זכר: וכן אט לא נפח פאת מוא מואב כלומי עד השאה טלא כשאר בה דבר או הוא דרך מטל על הגדולים: וכן תו קטילו רבירבי מואב וקדקד בני שאון גס כן מטל על הראיס לשיכ ככה אתס בקרקר ופי בני שאון טהיו אכסי טאון וה ויחמה ומדברי גבוהות: וכן תו ויקירי בני ארעגותא: אח לך הענין כמו טכתו בתורה אך ה חתלת סונות: נשכתי

השכירחו כי על יחזק חגדיל וספק מואב בקיאו
והיה לשחוק גם הוא : ואם לא השחוק היה לך
לישראל אם כגנבים נמצא כי מדי דברך בו
תתנודד : עזבו ערים ושכנו בסלע יושבי מואב
והיו כיונה תקנן בעברי פי פחת : שמענו גאון
מואב גאה מאד גבהו וגאוננו וגאותו ורום לבו
אני ידעתי נאם יהוה עברתו ולא כן בדיו לא כ
כן עשו : על כן על מואב אילול ולמואב כלח
אזעק אל אנשי קיר חרש יהגה : מבכי יעזר א
אבכה לך הגפן שבמה נטיותיך עברו ים עד
ים יעזר נגעו כי על קצץ ועל בצירך שודד נו
נפל : ונאספ' שמחה וגיל מברמל ומארץ מואב
ויין מיקבים השבתי לא ידרך הידר הידר לא
הידר : מועקת חשבון עד אלעלה עד יהץ גת
נתנו קולם מצער עד חרנים עגלת שלישיה כ
כי גם מי נמרים למשמות יהיו :

ולפי שהקדן היא גבנה על כל אחרי הבהמ' נקראת
המלכו קדן שהיא גבנה במעל' על כל העם וכתו
מלכו וזרועו שריו וחיליו כי הם זרוע המלך והעם
נחזק כמו וזרועות הכנב וכך תי' ושלטוניהן אתברני
השכירוחו על דרך משל אמ' לאויבים השכיר
השכירנהו כוס החימה כי על ה' הגדיל
כשראו בצרת ישראל הגדילו פיהם עליהם ועל ה'
שאריו שלא יוכל להצילם : ותי' ארי על עמא דה' א
אתברכו וכך אמ' בכבואת צשניה כי חרפו ויגדו
ויגדילו על עש ה' צבאות : וספק מואב בקיאו לפי
שהמשילן לטכור אמ' וספק בקיאו דל' כמו שהשכיר
מתגלל ומתהפך מצד אל צד בהקיאיו היון שטתה ו
וספק בגופו לארץ כן יעשה מואב תרוב צרותיו
ותי' וידעטון מואבאי באתריהן דהוון : קיאו עס ב
בפלם ריבון דינו והיה לשחוק גם הוא כמו שיש
שישחקו על הטכור ואמ' גס הוא כמו שהנא שחקו ל
ולעב על ישראל כן ישחקו וילעיגו עליו גם הוא ו

ואם לא השחוק היה לך לישראל בדרך השאלה אמ' אס לא היה לך לישראל לשחוק כן תהיה אתה לשחוק
: אס כגנבים כמצא הנמצא ישראל כגנבים ששחקו עליו כמו שישחקו ויריעו על גנב כמ

כמו שאמ' ויריעו עלימו כגנב כי מדי דברך בו תתנודד כי בכל עת שהיית מדבר בו על גלותו היית מתנו
מתנודד כאדם האמח בדבר : ומתנודד בעבורו בעצמו ומכרכר : וית' על דחדיתן על תבריה דישאל כ
כד לא חבו לכון כאלו כגנבין אשתכחו ועל דאשגיתון עליהן פתגמין בכך תטלטלון : עזבו והיו כי

כיונה תקנן בעברי פי פחת כמו היונה שצמית קנה בצדי הפחתים כדי שלא יקחו בני
אונה ואת אפרניה כי מפני הפחת לא יוכלו לעבור אליה : ושחת היא חפירה ושחה עמוקה : ותרגזו כי כרו
שחה ארי כרו פחת : וית' והיו כיונה דשכה פוס טובכה ונחתא ושריא בארעית גובא : שביענו מאמ'

הנביא בלסון האמות שיאמרו על מואב כן שמענו שהיה מתגאה מואב מאד
בשלטתו וכפל לשון הגאון כמה פצמים לרוב הגאון : אני ידעתי עברתו : שהיה מתעבר ומתקצף ל

ללא דבר על הגוים שכיניו תרוב גאותו : לא כן בדיו : אני ידעתי כי לא יתקיימו דבריו כזבין שהיה
מדבר בגאותו כן וכן אעשה : ואני ידעתי כאש ה' פי לא יתקיימו דבריו כי תבא עליו הרעה : כן בדיו אמר

כמו כן בנות כלשחר דברות לא כן עשו : לא עשו בני מואב כמו שחשבו וית' קדמי גלן אמר ה' עובדי רב
דברכניהן ולא תקנין יקריהו ולא כדכאר עבדו : ואכחנו בשירושטנו קשרנו מלת בדיו עש : כן : ואעפ' שהא

שהתנח במלת כן וכן דעת יונתן וכן הוא הענין בפסוק של יסעיהו ויש לפרשו על דרך הטעם ועברתו לא
כן לא בתקיימה עברתו : על כן על מואב אילול : הנביא מדבר על לשון עש מואב קיר חרש : עש עיר

מצרי מואב וביטעיה קיר חרש : יהנה יהנה מואב ויהנה הוא ענין צפזוף הפה בקול ויללה וכן
אהנה כיונה : וית' קיר חרש כדך תקפיהון : ותרגס יהנה דוון : מבבי יאמר שאר עש ערי מואב כשישמע

בכי עש יעזר אבכה לך כלומ' בעבורך הגפן שבת' כי ידעתי כי כן יהיה לך כמו ליעזר : ואלה
הערי סזכר למואב כבר לקחוס ישרא' מיד האמרי כמו שכתו בתור' אבל כגלגל ראובן וגד חזרו מואב ויטבנו

בהם והגפן שבתה כמו הארץ כנען חסר הכסמך : פי' הגפן גפן שבתה וכבר פי' בספר יסעיה כי גפן משל
על העם שיהרגו האויבים מקצת ויוליכו כגל' מקצתן וזהו שאמר נטיותיך עברו ים והנטינות הם פארות

הגפן המתפשטות והם משל על הגוים : על קיצך ועל בצירך שודד נפל וביטעיה על קיצך ועל בצירך הידר
הגפן וקיצך הוא פירות הקיץ לחיס ויבשים ובזמן הקציר והבציר היו בהם האויבים שוללים ובזוים

ונאספה : וביטעיה ונאסף ופי' יאסף מהם אל מקום אחד או פיר' ענין כליון מן אסוף אשי' ומכרמל
מקו' שדות זריעה וצמי פרי לא ידרך פי' לא ידרך הדורך כמו שהו' ביטעיה הידר הידר לא הידר הידר

הוא קריאת הדורכי' בעת הדריכ' אמ' הידר שהיה מנהג הדורכי' לקרוא עתה לא יקראו : ותי' לא יעצרו עבדיו
ולא ירימום בקלהון : מועקת עגלת שלישיה עגלת כמו עגלה העין במקום האוכן ותיעבת לא

אל תתני פוגת לך : והדומים להם שכתבנו בספר מכלל : ופי'
ל-ה לך אף גילת ורכן

חגני מביא עליך פחד נאם אדני יהוה צבאות
מכל סביבתיך ונדחתם איש לפניו ואין מקב
מקבץ לנודד : ואחריכן אשיב את שבות בני ע
נאם יהוה :
לאדום כה אמר יהוה
צבאות האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה מ
מבנים נסרחה חכמתם : נסו הפנו העמיקו ל
לשבת ישיבי דדן כי איד עשו חבאתי עליו עת
פקדתי : אס בצרים באו לך לא ישאירו עללות
אסגנבים בלילה השחיתו דים : כי אני חשפתי
את עשו גליתי את מסתריו ונחבה לא יוכל שד
שדר זרעו ואחיו ושכניו ואיננו : עובה יתומיך
אני אחיה ואלמנותיך עלי תבטחו :

כי כה אמר יהוה חנה אשר אין משפ
משפטם לשמות חכום שתה ישתו ואתה הוא
נקח תגקה לא תגקה כי שתה תשתה : כי בי ג
נשבעתי נאם יהוה כי לשמה לחרפה לחרב
ולקללה תהיה בצרה וכל ערית תחנה לחר
לחרבות עולם : שמועה שמעתי מאת יהוה ו
וציר בנים שליח התקבצו ובאו עליה וקומו
למלחמה : כי הנה קמן נבטך ביום צו

איש לפניו כלומר כל אחד יהיה נדח כנגד פני
פניו לאיזה נד סינוס כלומר שלא יתקבצו
הנדרים אחד עם אחד ולא ינחמו איש באחיו
ואחריכן אשיב את שבות בני עמון כמו שפי
ספירטנו למעלה בכבואת מואב
לאדום כבואה זו עתידה כמו כבואת יסעיהו
שכבא על אדום לעתיד וכן עובדיה וכן
וכן יחזקאל וכלם משמעות כבואתם שהיא עתידה ו
וכן אמר בזאת הכבואה אס לא יסחבו צעירי הצא
והס ישראל : האין עוד חכמה בתימן : וכן נאמר ב
כבואת עובדיה והאבדתי חכמים מאדום כראה
כי חכמה נמצאת בהם ובעת רעתם לא תועילם ח
חכמתם ותימן הוא מבני אליפז בן עשו אבל ית כ
כדומא : מבינים ענין תבונה הבינוני מן הקל כ
כמו בכתה לרעי שהוא מן הקל : וכן אמר בכבואת
עובדיה ותבונה מהר עשו אבל ית מבינא כסדרה
היטב בקמץ חטף וענינו כפסדה וכסדרה מדבריר
רזל טפה סרונה וית אתקלקלת : גוסס השנו
העמיקו לשבת יסבי דדן דדן : הוא מא
מאדום כמו שכאמ' בכבואת יחזקאל ודדנה בחרב
יפלו : ופי' הפסוק כן נוסו יושבי דדן כי אויביהם

הזנו העמיקו לשבת בארצם ולגרם אתכם ולהגלות אתכם וא"ל פיר' כאשר אמרו נוסו הם הפנו והעמיקו
לברח והחזיקו מקום סבתם שלא תשיג יד האויב וצריך לפי' כן לפי' שלא נוכל לפרט הפנו כמו נוסו
זווי כי לא יבא זווי מבנין שלא נזכר פעלו : וכן העמיקו עבר כי שה' בסגול ואלו היה זווי היה בשתח

אם בצרים יאמר על דרך משל איך נשחת אדום כלה ועל הדרך הזה כבואת עובדיה : כי אני נחבה
לא יוכל כתוב כה"ל במקום אלף והוא מקור בתעלומת וידת' לעבר כי נמצ' מבנין נפעל

מקור דומה לעבר את והחבא לא יוכל עשו כי אני גליתי מסתריי : ואיכנו דבק עם השסק הבא אחרינו עזבה
כלות אח' שנודד זרעו ואחיו נשכניו איך מי שאמר כנגד החל עזבה יתומיך אני אחיה כלומר חס אתה נוכל
על חלל אל תחוש על הנשאר' אחריך כי אני אחיה אותם איך מי שאמר להם זה כי כלם ימותו לא יהיה לה שריד
כמו שאמר בכבוא' עובדיה ולא יהיה שריד לבית עסר : עזבה זווי כמו עזב : והנה פירטנו הפסוק דבק
למעלה מתכו וית' אצון בית ישראל לא תסבוקן יתמיכו' אכא אקיי' וארמלתכו' על יתמיכו' אצרחצון

ואמר תבטחו זו ועל הכקבות וכן נקדדו עצמות אחר שיש בו סימן נקבות אחת די כן מגוי יעמדנה : ויטר
ויטרינה הפרות בסיון נקבות אחד לבד : בי כה אל' ה' הנה אשר איך משפטם לפתות הכנס שחו
ישתן ל' איך משפטם כי איך העכס מוטל עליהם

כי כל האמות לקו בצנט שהרעו לישראל ואדום שהיה אח לישראל לא היה לו להרע לו אלא לעזרו כאשר
יוכל וכן אמר בכבואת עובדיה תחמם אחיך יעקב תפסד בונה וככרת לעולם לפיכך משפט אדום לשנות
כנס חחימה יתר מטאר האמות : כי בצרה היא עיר מלוכה באדום : שמועה אומר

הכביא שמועה שמתתי מאת ה' וציר כגויס מלח וכלנו מלאך מלח בגויס שיתקבצו למ
למלחמה על בצרה ועל עריה : כי חנה עש מעט היו אדום או גם ארצם אינה רחבת

ידיס : כן פירט החכס ר אברהם בן עזרא והנכון

ושבתי שבות מואב באחרית הימים נאם יהוה
עד חנה משפט מואב :

לבני עמון כה אמר יהוה הבנים את לישראל
אם יורש אין לו מדוע ירש מלכם את גר ועמו
בעריו יושב : לכן חנה ימים באים נאם יהוה וזה
והשמעתי אל רבת בני עמון תרועת מלחמה
וחיתח לתל שממה ובגתיה באש תצתנה ויר
וירש ישראל את ירשיו אמר יהוה : הילולי חש
חשבון כי שדרה עי צעקנה בנות רבה חגרנה
שקים ספרנה וחתשוטטנה בגדרות כי מלכם
בגולה ילך כהגיו ושריו יחרו : מה תתהללי
בעמקים זב עסקך חבת השובבה חבשחה בא
באצרותיה האמרה בלבבך מי יבא אלי :

ושבתי שבות מואב : כיון טאל באחרית הימים
היא עתידה וזה יהיה בימות המשיח וכן

סבות בני עמון טאלו אחרי זה ואחרי כן אטיב את
סבות בני עמון : גם כן יהיה לעתיד : וכן אומ' כב
בכבואת צפניה על שתי האמות האלה טארית עמי
יבזוס ויחר גוי ינחלוס ואח' זאת להם תחת גאונס
כי חרסו ויגדילו על עס ה' כבאות כמו טאל בכבוא'
זו כי על ה' הגדיל ואומר טס עוד כי בזה כל אלהיה
הארץ ויסתחוו לו איס ממקומו כל איי הגוים וזה ל'
לא יהיה עוד ימות המשיח ואף על פי סכתבלבלו הא'
האמות היוס אסטר סכתפזיר במקומות קרובים מ'
מארצס ואף על פי סכתערכו באמות אחרות ואס'
אסטר סכתאר פנס זכר להם : וכאחרית הימים ת'
תשוב כל אומה ואומה בארצה וכלן תהיינה תחת

מתחלת ישראל כמו טאומר אדוס ומואב מטלוח ירש ובני עמון מטמעתס : עד הנה מטפט מואב : לפי טהא
טהאריך בספיר הרעה הבאה עליו אומר עד הנה : ומטפט ענינו גזרה הבאה עליהם בדין ומטפט : לבני

עמון : מדוע ירש מלכם את גר כמו ספירסנו כי כטגלו בני גר ובני ראובן מארצס באו בני עמון
ומואב טהיו טכני להם ויטבו בה ועוד טהיו סבורין טהיה להם בה דין כי מקדס היתה טלהם : ומה טאומ'
מלכם את גר לל את ארץ גר ואשטר בנה בארץ גר מלך בני עמון עיר המלוכה לפיכך אומר מלכם :

לבן לפי טהוא החזיק בארץ גר יבא לו הסודר עד עיר המלוכה ויהא רבת בני עמון טהיתה לו בארצו
ויחריב אותה היא וכמותיה וירש ישראל את ירשיו זה לא אחר על הזמן הטוא כי פורענות אלה

האמות סזכר עי כבוכד כזר תהיה ואז ישראל היו בגלות אלא לפי טאל כי בני עמון ירשו ארץ בני גר אחר'
כי עוד יבא זמן סירשו ישראל את עמון טהיו ירשיו וזה יהיה באחרית הימי' כמו טאל ובני עמון מטמעתס
בכבואת יסציה : ואשטר טהיה ענין וירש ישראל את ירשיו כי בני עמון לקו גס כן על ידי מדי ופרס במוט
טאל בכבואת יחזקאל הכני נותנך לבני קדס למורסה : וישראל עלו מהגולה על ידי כורש מלך פרס ונתן
להם רשות בארץ בני עמון כי בתחלה כעלו ביד מלך כבל כמו טאר האמות ואחר כך מרדו כו כמו טמרד
צדקיהו : הילולי חסכון כי שדרה עי חסכון היתה למואב : אחר סגלו בבית סני בני גר ובני ראובן
ועי זו היתה לבני עמון : ועי אחרית היתה בארץ כנען כמו סכתו וכבוכד כזר כטעלה

בארץ טטף בני עמון תחלה ואחר כך מואב וכטכא על בני עמון סגע בעי תחלה לפיכך אומר הילולי חסכון
כי שדרה עי את חסכון בארץ מואב אף על פי טאל כצורה וגולה הילולי כיון סטדרה עי טהיתה בצורה
לא תנצלי את : וגס בכות רבה והס הכשרים טל רבת בני עמון צצקנה כי לא יהיה להם מק'
מקלט ברבה אף על פי טהיו עיר המלוכה כי גס היא תלכד : ובאמרו לבנות רבה צצקנה חגרכה טקיס טס

סצרכה הוא על דרך מטל או אומר ככבר העס טיטפן כהן וטטטטנה בגדרות : מענין מטוט בארץ כלומר
לכו הנה והנה צועקות וסופדות : ובאמרו בגדרות לל בגדרות הכשרים כי לא יקראו מסגרות הכשרים חו
חומה אלא גדרות כמו גדרות טאל או גדרות הגנות והכרמים כי לא יעסו חומה בצורה לכשרים ואח' להם זה
כלומ' התטטטו כיכיהס בגדרותיהס ולא תחסכו ללכת להסגב בעיר חומה דלתים וכריח כי לא תועילכם
כי גס היא תלכד חו היא טאל כי מלכם בגולה ילך מלכם חוסב ברבה טהיו עיר המלוכה : ואני תמה ממ'
חמה שתי והתטטטנה בגדרות ואתהממן כסיצן כמו סתרס על כל ידיס גדרות ידמה טהיה קורא בגדרות
כשני דלתין ומלת והתטטטנה כקדמה התיו לפא הסעל לפני התחברות סני טקיץ ובא טלא כמנהג באותיות
זס טדין : מה תתהללי בעמקים היתה מטקכח בארץ המיטור טהיתה לה ויהיה רבת תבואות : זכ

עמקך חרובו תיקסף
עמקך חרובו תיקסף
אם

ירמיה

לדמשק בושח חמת וארפד כי
שמועה רעה שמעו נמנו בים דאגה השקט לא
יובל : רפתה דמשק הפנתה לגוס ורטט החזי
החזיקה צרה וחבלים אחזתה כיולדה : איך ל
לא עזבה עיר תהלה קרית מושי : לכן יפלו
בחוריה ברחבתיה וכל אנשי המלחמה ידמו
ביום ההוא נאם יהוה צבאות : והצתי אש בח
בחומת דמשק ואכלה ארמנות בן הדד :
לקדר ולממלכות חצור אשר חכה נבוכד
ראצור מלך בבל כה אמר יהוה קומו עלו א
אל קדר ושדדו את בני קדם : אהליהם וצאנ
וצאניהם יקחו ויריעתיהם וכל בליהם וגמליה
ישאו להם וקראו עליהם מגור מסביב : נסו ג
נדרו מאד העמיקו לשבת ישיבי חצור נאם יהוה
כי יעץ עליכם נבוכד ראצור מלך בבל עצה ח
וחשב עליכם מחשבה : קומו עלו אל גוי שלי
יושב לבטח נאם יהוה לא דלתים ולא בריח ל
לו בדד ישכנו : וחיו גמליהם לבו וחמון מקנ
מקניהם לשלל וזריתים לכל רוח קצוצי פאה
ומכל עכריו אביא את אידם נאם יהוה והיתה
חצור למעון תנים שממה עד עולם לא ישב ש
שם איש ולא יגור בה בן אדם :
אשר היה דבר יהוה אל ירמיה הנביא אל עי
עולם בראשית מלכות צדקיה מלך יהודה לא
לאמר : כה אמר יהוה צבאות הנני שר את
קשת עולם ראשית גבורתם : והבאתי אל עי
עולם ארבע רוחות מארבע קצות השמים וזר
זריתים לכל הרוחות האלה ולא יהיה הגוי א
אשר לא יבא שם גרחי עולם :

לדמשק בים דאגה השקט לא יוכל כמי שהוא
בים טיט לו דאגה ופחד ולא יוכל להש
להשקט לבו מדאגה ומפחד כן יהיו יושבי דמשק וע
ועריה : וית הא כנחתי ימא דלא שקטין ולא יכלין ל
למנו .. רפתה דמשק כלומ רפנו ידיה לעמד
אניביה ורטט החזיקה כמור
רפת שהוא ענין רעדה ופלצות האברים צרה וחב
וחבלים אחזתה כיולדה מנהג הלשון בדבור זכר ו
ונקבה סמוכי נוכל הפצל על הדבק אש ראשו ואש
אחרון כמו ותדבר מרים ואהרן ותכתוב אסתר המ
המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי הנה אשי וחמתי
נתכת אל המקום הזה כאשר קיים עליהם מרדכי ה
היהודי ואסתר המלכה והדומים להם אש בן מה ש
טאמר אחזתה לשון נקבה והדבק חבלים כפרש ויו
וחבלים במקום עם כמו ויוסף היה במצרים והד
והדומי לו ופי צרה וחבלים אחזתה וצרה עיקרה
הספיר לפיכך נפל הענין על צרה ואח לשון נקבה
איך לא עזבה איך לא עזבה מלהלחם בה כלו
כלומ דמשק אל אנטיה בנוסס כשכחו הא
האניבים להלחם בנו ולקחת ארצנו איך לא עזבו
דמשק שהיו עיר תהלה והיו קרית מנוח איך לא עז
עזביה מלהחריבה ותי אכדין לא אשכנת קרתא מ
מטכחתא וכן תי אכדין לא אשכנת וית עזבה מן
ויעזבו את ירושלם ענין בנין וחזק כלומר איך לא
כבנתה בחומה חזקה שלא תוכל יד האויב לטלוט ב
בה תהלה כתיב ותהלת קרי והענין אחד כי תבא ו
תי במקום הא במקומות רבים .. לכן ידמו
יכרתו וכן ואת תדמי כעונה : והצתי
ענין הדלקה שרשו יצת וכן למה הציתו

עכדיך בן הדד כי היה שם מלך ארם בזמן חרב
חרבנה עליו נבוכד נצר ורצין שז המלך בזמן חרבנה על יד סנחריב .. לקדר ולממלכות חצור א
אח בזה טעמה נבוכד נצר מה שלא אח' כן באמות אחרות אף על פי טלון על ידו לפי טעמיהם
לקן על ידי אחרים פעם אחת שהרי אדום ומואב ובני עמון וארם לקן עז' דוד מלך ישראל אבל קדר וממל
וממלכות חצור לא ראו טלון אלא על ידי נבוכד נצר .. לשיב אח' אשר הכה וכתב נבוכד ראצור ביו וקרי ב
כלא ויו טהיה נקרא גז כן נבוכד ראצור בח'לס נעדינו ונוי מן הקל בא שלם והוא בשלם חרבנו מאד מטכ
אופת את בני קדם גז הוא מבני ישמעאל כמו קדר וכן כזו בתורה יטור כשיט וקדמה : וית בני מדינחאה
ואפטר שהיו אלה בני קדר טוכני כמזרח .. אח'ליהם לפי שהם יושבי אהל ובעלי מקנה וכן אח' כל צאן
קדר יקבצו לך .. נסו נדרו כבר פי ענין הפשוט בנכוח אדום .. קובו אל בני סליו כיון ש
הייתי חלא טזה מעקל אח' ב'א' השין בשלם שא' פאר וציר וכתב בו יד המעך כמו בצעיר
וחיו קצוצי פאה יהיו קצוצים לכל פאה יענין קץ כי הפאה היא קץ וסוף .. אשר היה אמר ר'ל כי
עילס עזרו את הכשדים וכאז עמהם להרע לישראל לפיכך באמרה עליהם נביאיהם .. בה אביר
ה' קשת עילס' ר'ל חזקם ותקשם כמו טהק ות חזק הכוונת ארצו .. וכן תי תקוף .. והבאתי
ארבע רוחות כאלו ארבע רוחות יכנס זאת הרע חזרה אוחס לרע טכנדה נשכנדה הלה בן
יהיו משוררים בכל מקום .. וינתן ת גז ארבע רוחות ארבע מלכונן נדחי עולם

תפליצתך חשיא אתך ודך לבך שבני בחגו
הסלע תפשי מרום גבעה כי תגביה כנשר קנך
משם אורידך נאם יחזק : וחיתח אדום לשמה
כל עובר עליה ישם וישרק על כל מכותיה : כ
במהפכת סדום ועמרה ושכניה אמר יחזק לא
ישב שם איש ולא יגור בה בן אדם : חנה באי
באריה יעלה מגאון חירדן אל נוח איתן כי א
ארגיעה ארצנו מעליה ומי בחור אליה אפק
אפקד כי מי כמני ומי יועידני ומי זה רעה אשר
יעמד לפני : לבן שמעו עצת יחזק
אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר חשב אל
ישבי תימן אם לא יסחבום צעירי חצאן אם ל
לא ישים עליהם גוחם : מקור גפרל רעשה
הארץ צעקה בים סוף נשמע קולם : חנה כנ
כנשר יעלה וידאה ויפרש כנפיו על בצרה זה
וחיה לב גבורי אדום ביום ההוא בלב אשר מ
מצרה :

והכבדו כי פי קטן מפל וכבזה כחן קטנתו מכל החם
החסדים : כעתיד כמו אתך : כי לא יחושו עליך ס
סאר חגוים אם תאכד וית כן קטן חלם ..
תפליצתך ית עז וכן אשר עשתה מפלצת לא
לאשרה או יהיה ענינו מן פלצות
בעתתני שהא ענין אימה ורעל אל אימתך שהיתה
מוטלת על סכניך לפי שהיית מצליח אותה חן
המורא הטיא אותך וכן זרן לבך הטיאך להגדיל
פה ולהרע אף לאחיד יעקב ויתעצבנותך אטעית
יתך : סכני בחגו סלע כמו טוכן והיור כוספת וכ
וכן תפשי מרום גבעה וכן חנכבי מרום קברוה
והדומי לו : ופי בחגו מן חנה הארץ : חנה וחונכב
בענין אחד כלומר סביב הסלע אל ראש הסלע והוא
המגדל הכבני עליו נאמר זה על הר טעיר : וית דאת
דאתדמית לנשרא דיטרי בטנא דכישא : כי תגביה כ
כנשר פי תגביה מקום שבתך כנשר שהא עף גבוה
מכל העופות : חנה כאריה פי כתרונמו הא
מלך במשריתיה יסק עליהן כאריאד

דסליק מרום ירדנא והו לריר רעין אל יהיה נח להכבט לפניו כמו דיר הרעים תרצו כנה דיר כמו טכתן
כונת כונת רועי : ופי איתן המקום שהא עתה איתן יהיה כמו כנה רועים וזה הפסוק נאמר גס כן בכבדו ככל
ויתכן לפי הפסוק כן המטחית אדום יעלה כמו אריה בלי פחד ויעלה מגאון חירדן כלומר יעלה ויתגבר כ
כמו שמתגברין המים כשהירדן בגאון מלא על כל גדותיו וזכר חירדן לפי שהא בארץ ישראל ומגאון ארץ
ישראל יבא להם הרע כמו שאמר בכבדו עובדיה ועל מוטיעיו : בהר ציון לשפוט את הר עשו : אל כנה א
איתן : אל כנה מקום איתן והוא הר טעיר : כי ארגיעה ארצנו מעליה אל כאשר אטקוט וארצנו לישראל אר
אריץ אותה מעל ארץ אדום שהא טס בגלות ומי בחור אליה אפקד וכל מי שהא בחור לחלחלה אפקד ואמר
ואמנה אותה אל ארץ אדום כי מי כמני כלומר מי כמני שיצמד כנגדי ומי יועידני מי יתן לי זמן ומגדל לזע
למלחמה : ומי זה רועה ומי זה מלך באדום אשר יעמד לפני יועידני הכון דגושה וזה הענין בעצמו אמר ב
בכבדו מלך ככל לפי סגל עכסס כאשר הרענו לישראל וזה יוכיח הספירו הזה שפי בפסוק כי כירמו כו גרו
גדולת ישראל ותאמץ כי אז יהיה חרבן אדום : וית כי ארגיע מן רבג אחד וכן תרגם ארי בזמן אייתיון
עלה ושלטנון חמני עלה ארי מאן כותי ומאן דיצירעכני ולית מלך דאית ליה תקוף קדמי ובספ' מכלל בחלק
הטרישים פירשתי כי ארגיע מן רבג היס : עורי רבג טעניס הבקיעה והכריתיה כלומר הכריתים ואגלס מחור
מארצם : לבן אל אדום כמו על אדום : וכן אל יטכיו תימן כמו על וכמהו רבים אם לא ענין טבועה
וכן כטבט ה' כבאות לאמר אם לא כאשר דמיתו כן היתה : יסחבום כמו סחוב והעלך כלומר
רמסו ויגרירום : צעירי הצאן אלן ישראל שהת עד עתה צעירים וחלשים כנגד האמות ואמר גס כן צעירי
כנגד אדום כי עשו הגדול וכן אמר וירב יעבד צעיר : וכדפס צעירי הצאן אלן בכי בכיה סל רחל ללמדך טא
סאין עשו כנפל אלל כיד זרעה סל רחל וינסף וכנימן הן צעירי הסבטים : וית אם לא יגרירינן ויקטלינן
תקיפי עמא אם לא ישים עליהם האל ית' ישים האל עליהם כויהם כלומר ישים בתייהם סתמה עמהם ..
מקור : כשלא כנושל מחקוה גבוה לכמך סנשמע קול מפלתו כן אדום לרוב גבהותם וגאותם כשתבא
משלתם יטמע למרחוק כאלו רעשה הארץ צעקה תשמע מהם עד כי בים סוף כשמע קולה וכל זה
להפלגה ולגזומא : וזכר יס סוף שהא כנגד ארץ אדום ואף על פי שמדבר גדול טס כשמע קול ארץ אדום
ביום מפלתה : חנה ויענף וכן כאשר ידאה הנשר : כלב אשרה מצרה : פיר' למעלה ..

נדר מתוך בבל ומארץ כשדים יצאו והיו בעת
בעתודים לפני צאן: כי חנה אנבי מעיר ומעלה
על בבל קהל גוים גדולים מארץ צפון וערכו
לה משם תלכד חציו בגבור משכיל לא ישוב
רקם: והיתה כשדים לשלל כל שלל יושבעו נ
נאם יהוה: כי תשמחי וכי תעלוי שסו נחלתי כי
תפשי בעגלה דשא ותצהלי באבירים: בושא א
אמכם מאד חפרה יולדתכם חנה אחרית גוים
מדבר ציה וערבה: מקצף יהוה לא תשב והי
והיתה שממח בלח כל עבר על בבל ישם ויש
וישרק על כל מבתיה: ערכו על בבל סביב כל
דרכי קשת ידו אליה אל תחמלו אל חץ כי ל
ליותח חטאה: הריעו עליה סביב נתנה ידח נ
נפלו אשיותיה נחרסו חמתיה: כי נקמת יהוה
היא הנקמו בה כאשר עשתה עשו לה: ברתו
זורע מבבל ותפש מגל בעת קציר מפני חרב
חיונה איש אל עמו יפנו ואיש אל ארצו ינוסו:

נדרו אל כנגד ישראל נדר מתוך בבל יצאו כתי
מדבר שלא לנכח וקרי צאו מדבר לנכח והעני
אחד והיו כעתודים לפני צאן תהיו בצאתכם כמו
העתודים שהולכים לפני הצאן כן תהיו אתם בלא
פחד ובלא יראה נתן והיו כדרכי בריע עמא
כי הנה וערכו לה משם תלכדו במקום שיערכו
מלחמה משם ילכדו אותה לא יצטרכו ללכת אל
אל מקום אחר חציו בגבור משכיל חצי הקהל הזה
שיעלו על בבל יהיו כחצי גבור משכיל שלא ישובו
ריקס בירונתו שלא יהרגו כן יהיו חצי כל הכלחמים ע
על בבל משכיל פעל יוצא הגבור משכיל בהרגו ו
נאם כהרג שכולה: והיתה כשדים פיר ארץ
כשדים: וכתי ארע כשדאי או פי עדת
כשדים: כי תשמחי כתי ביד וקרי בוי: וכך תעלוי
תפנוי ותצהלי כתיב ביד וקרי בוי: והכתוב שהוא
כנוי הנקבה כנגד בבל: אומ' על הכנסה דרך כלל
והקרי כנוי הרבים כנגד יסבי בבל דרך פרט אמר
אתם פוסי נחלתי הייתם שמחים ועלוי בהחריבכם

ארצי והייתם פוסי ורבים בטוב ארצי כמו עגלה דשנה והייתם צהלים ושמחים כמו אבירים בכנחם המל
המלחמה ואתם לא בגבורתכם נצחתם את עמי כי את מפני חרונני שהיה עליהם: תפנוי עני רבוי לל רבוי
הבשר ובריותיו כמו ויצאתם ופסצם כעגלי מרבק: כעגלה דשא כעגלה שהיא תמיד רועה בדשא שהיא שם
שומנה ובריותיה בשר ודשא כתיב באלף והוא תאר במקום הא הנקבה ואלף השרש בגרעה או נפלה ההא והק
והקמץ סימן נפילתה: וכך סינא מלפני השליט ומטפטו דשאה בפלס מלחה: או דשאה בפלס חכמה ובמקצ'
ספרים הוא כתוב בהא ופי' מענין דיש ופי' כעגלה שהיא דשה שהיא אוכלת כל היום מדישה לא כעגלה שהיא
חורשת שאיננה אוכלת וית' אר' תרונתן כעגלה רבקה: בושא אמכם מאד מן השמחה שהייתם ש
שמחים כשהייתם פוסי נחלתי תהיו עתה פוסי כשיבאו
ויולדתכם היא כנסתכם וקולתכם: וכך ריבו באמכם: ותי' אמכם כנסתכם ותר' יולדתכם מדינתכם הנה
אחרית גוים ואחרית גוי מלכות בבל סופס שמהיה ארצם מדבר כי הם יהרגו ותשא ארצם ציה וערבה ע
ערבה כמו מדבר: מקצף האקצף סקצף עליה וית' על דארגות בבל קדם ה' לא תשב כלומר לא
ישוב בה בני ארס ומדבר על העיר כמו על יסביה: וכך העיר היוצאת אלף לל אנשיה טי
סינא ארס תמה והיתה שמחה בלח שלא יסאך בכל העיר פוסי ישוב: ובבל שיסב דריוש וכרס נשהו עד היום
אינה אותה בבל שהיתה מקדש כי אותה היא חרבה ובנה עיר אחרת באותה בקעה ושמה בבל גס כן
ערכו פי' ערכו מלחמה ידו אליה השליטו אליה: ומן הכבד לירמת את קרנות הגוים רוצה לומר השלי
השליטו החצים או האבנים: אל תחמלו אל חץ: אל כמו על וכמהו רבים: אמר לא תחששו על החצים
ותאמרו שמה כיה איתי ולא ככה ארס כי לא ישוב ריקס כמו שאל' למעלה: כי כל חץ שתשליטו יהרג ארס כי
לה חטאה: הריעו עליה סביב: פי' כדי להבהילם כמו שפשו ביריחו: נתנה ידה כלומר מסרה עצ
עצמה אל האויבים כי לא תוכל לעמד בזמניהם וכנגדם: נפלו אשיותיה האלף נקרא ב
בקמץ חטף ופי' יסודותיה: וכך בארמית ואוסיא יחיתו: פי' כאשר עשתה שהרסה חומות ירושלים
ברתו וזורע אחר שמהיה שמחה לא יורע בה ארס ולא יקצור וית' דרך משל שיצו מלכא מבבל ואח
ואחית חרבא בעדן קטול: מפני חרב היונה פירשנוא כי ענינו האונסת מן והאכלתי את מ
מונד: ולא יכנו כשאי עוד אצ עמי: וית' מן קדש חרב סנאה דהיא כחמרא מריוא: תרגמו ענין יין: איש אל
עמו יפנו מאר' ה' בבל גולים מצמים רבים אומר שיפנו איש אל עמו: ש

והחתתי את עולם לפני אויביהם ולפני מבקשי נפשם וחבאתי עליהם רעה את חרון אפי נאם יהוה ושלחתי אחריהם את החרב עד כלותי אותם : ושמתי בסאי בעולם והאבדתי משם מלך ושרים נאם יהוה : והיה באחרית הימים אשוב את שבות עולם נאם יהוה :
 הדבר אשר דבר יהוה אל בבל ואל ארץ בשדים ביד ירמיהו הנביא : הגידו בגוים והשמיעו ושאו גם השמיעו אל תבחדו א אמרו גלגל בבל הוביש בל חת מרודך הובישו עצביה חתו גלגליה : כי עלה עליה גוי מעפון הוא ישית את ארצה לשמה ולא יהיה יושב בה מאדם ועד בהמה גדו הולכו :
 בימים ההמה ובעת ההיא נאם יהוה יבאו בני ישראל המה ובני יהודה יחדו הלך ובכה ילכו ואת אלהיהם יבקשו : ציון ישאלו דרך הגה פ פניהם באו ונלוו אל יהות ברית עולם לא תש תשכח :
 צאן אבדות היה עמי רעיהם התעם הרים שבבם מדר אל גבעה הל הלכו שבחו רבעם : כל מוצאיהם אכלום וצ צריהם אמרו לא נאשם תחת אשר חטאו לה ליהוה נזה צדק ומקוה אבותיהם יהוה :

כדחי עולם בדגש הדלת לחסרון פה הפעל כדחי י ישראל וכנס : רפה הדלת : עולם בתו כונו עולם ק קרי ביד ואותיות אהני מתחלפות : והחתתי בא על דרך השלם ודגש התו האחרונה לחסרון תו למד הפעל שרשו חתת ענין סבר : את חרון אפי : על שהרענו לישראל : ושמתי כסאי בעולם כיון שאבד ממנה מלך ושרים ויבינו כי מאתי הוא כאלו סס כסאי וא ואמליך עליה מלך : ורל פי הפסוק על דבר נסתי נדבר המן וכינו כי הכל היה סבה מהאל להטיב לי לישראל בגלותם ופי מלך זה נסתי : ושרים זה המן ועשר בניו וזהו נסמתי כסאי בעולם כי הכל ידעו כי מה היתה התשועה ההיא : והיה באחרית הימים פיר כנכונות מואב : אסנו בתו כונו וקרי ביד והצני אחד וכן סבית בתו ביד וקרי כונו והצני אחד : הדבר אשר דבר האל בכל אל ארץ כסדים : הגידו בגוים לפי שנכונד נכר השמיד כל הגוים את שיכשרו בט בטורה זו בגוים : הוביש כל חית מרודך : אלה היו אלהי בבל : ואת הרי הם כאלו הובישו עתה וחתו כי לא יוכלו להציל את עבדיהם : חת פעל עבר בטקל תס עונך : שרשו חתת : חתו מלעיל : כי עלה גוי מצפון מדי ופרס : בימים

ההמה כי כשחרכה בכל יצאו ישראל מהגלות על ידי כרם מלך פרס : יבאו המה ובני יהודה יחדו : פי המה אותם שהיו בגלות בבל עם יהודה ובנימן כי כטגלו עשרת הסבטים נטארו בארץ מצרים כמנו סכתו בדברי חזקיהו ויאשיהו : ועל אותם בני ישראל אומ טגלו עם יהודה לבבל והם יצאו עמהם כטגלו מבבל על ידי כרם מלך פרס : הלך ובכה משמחתם בטובם לארצם כי יש בכי טל שמחה : כמנו בכי יבאו : כמנו ויטק יעקב לרחל וישא קולו ויבך : ויבך על נואריו עוד : וית במגליהון כר הו ככן גלן ובמתכבהן מארע גלותהון פלחן דה אלההון יתבעון : ציון ישאלו בשוכם מגלות בבל ישאלו זה לזה דרך ציון הכה דרך המקום הזה כמנו לא אתם שלחתם אותי הכה והדמי לוי יבאו וכלנו אל ה כל אחד יאמר לחברו באו וכלנו אל ה : וכלנו צונו בא על דרך העבר : וכן וכלנו אל ה ונקבצו שם שניהם צונו כלנו ונקבצו וית באו וכלנו עבר מוסב לעתיד ויתקן ויתוספון על עמי דה יגזר להון קיים עלם דלא יפסוק : דעתנו בזה טילו עמהם גרים בעלותם מבבל וכן אית כנכונות בבל בישעיה וכלנה הגר עליהם ואכחנו פירשנוהו טס כי הוא לעתיד חצי הפסוק בעלות מבבל וחצו לעתיד בימות המשיח כמנו שפירשנוהו טס : צאן אבדות שאין מבקש אותן כן היו עמי עד אותו הזמן שתחרכ בבל כי אז יהיה להם דרם ומבקש : היה עמי כזו על דרך כלל היו קרי על דרך פרט : ונעיהם התענוס : מלכיהם היו סבת אבדותם והם התענוס טהלכו בדרך הרעה : הרים טכביס כתוב ביד וקרי ביד ואותיות אהני מתחלפות : וע וענינו ענין גרוט וטלוח וכן כי טכביס יהיה על דעת ר יונה : נשירו אל ההרים גרשום וטלחום ויש לפר טכירוס וכתתוס כלכתס בגלות מהר אל הר ומהר אל גבעה : וכן כי טכביס יהיה ענין סבר וכתתיה וכן וט טכבתיך וטאאטיך וית כן עין מבדרין הו עמי מלכיא טלטלינון טלטוניא בזונון מטור לחמא גלו : כל וצריהם טענוסים להם צרות : אמרו לא נאשם אין עלינו אשם בהרע להם תחת אשר חטאו : וזה דבר הנביא אומר להם למה באה להם כל הצרה הזאת : כנה צדק שהיה להם כנה צדק ומעון אמת כשהיו עושין רצינו ומקוה אבותיהם ה וכן היה מקוה אבותיכם שהיו בוטחים בו ומקוים אליו הוא היה להם מקוה שהיו מוציאים תקותם בו : נודו

דמיה

השמיעו אל בבל רבים כל דרכי קשת חנו על עליה סביב אל יחי לה פלטה שלמו לה בפעל בפעלה ככל אשר עשתה עשו לה כי אל יחזה ודה אל קדוש ישראל: לכן יפלו בחוריה ברחבותיה וכל אנשי מלחמתה ידמו ביום ה זהוא נאם יחזה: הגני אליך זרון נאם אדני יחזה צבאות כי בא יומך עת פקדת פקדתך: ובשל זרון ונפל ואין לו מקום וחצתי אש בעריו ואכלה כל סביבותיו: כח אמר יחזה צבאות עשוקים בני ישראל ובני יחודה יחדו וכל שביהם חזיקו בם מאנו שלחם: גאלם חזק יחזה צבאות שמו ריב יריב את ריבם למען הרגיע את הארץ והרגיו ישיבי מבל: חרב על כשדו נאם יחזה ואל ישיבי בבל ואל שריח ואל חכמיה: חרב על חברים ונאלו חרב אל גבוריה וחתו: חרב אל סוסיו ואל רב רכבו ואל כל הערב אשר בתוכה והיו לגשים חרב אל אצרתיה ובזו: חרב אל כימיה ויבשו כי ארץ פסילים היא ובאמים יתחללו: לכן יש ישיבו צימם את אים וישיבו בה בגות יענה ולא תשב עוד לנצח ולא תשכן עד דור ודור: במ כמחפבת אלהים את סדם ואת עמרה ואת ש שכניה נאם יחזה לא ישב שם איש ולא יגור ב בח בן אדם: חנה עם בא מצפון וגוי גדול ומלכים רבים יערו מירכתי ארץ: קשת וכידון יחזיקו אכזרי המה ולא ירחמו קולם כים יהם יחמה ועל סוסים ירכבו ערוך כאיש למלחמה עליך בת בבל:

השמיעו אשפנו לפי טאסיפת העם עי' הטמעת ק קול כאמרה בלשון טמיעה וכן מן הד הדגש וישמע שאל את העם: רבים מרי חצים: כמו וימררוהו וירבו יסכו עלי רביו וית סגיאין כ כמו הן רבים עתה עם הארץ: אל יהי לה פלטה לה קרי ולא כתן טל מעלה אל תהי לה שארית: וזה אל יחי לה פלטה והסי תעוף כי אל ה' זדה עבר מלכיל: ענין זמן ותי' ארי עמא דה' בסרת אמרת מלי דלא כשרין קדס קדישא דישאל: לכן ידמו יכ יכרתו: הגני עליך זרון טס תאר: כמו זיר יהיר וכשל זרון ונפל ואמר זה כנגד מלך בבל וכתן הא' אל' סלח רגזי עלך רטיעא: בה אמר ה' מבואר הוא: גאלם הרגיע והרגיו טניהם מקור ובהה' בהם בחירק כמו העבר וכן באו כמו הם גנון זה והציל פסנוח והמליט עד השמידו אותם ופיר הרגיע ענין מרגע ומנוחה כי ברגז טיבא ליטבי בבל יה יהיה מרגע לארץ כי מלך בבל היה מרגז הארץ ו מרעיש מתלכות וית הרגיע ענין רגע הים שתרג בדיל למתבר רטיעי ארעא ולחיתא דיעא לכל ית יתבי בבל: חרב על כשדים: מבואר הוא: חרב אל הכדים ונאלו הכדים פי' הכוזבים מן בדרך מתים יחריטו והם הקוסמים ועת' בבא הרע עליהם נואלו ולא ידעו דבר ולא הועילו להם קסמי קסמיהם: נואלו ענין סכלות וכן נואלו טרי בעץ אשר נואלנו וכתן על קסמיה ויטבטון: חרב ואת כל הערב כמו ערב רב דל' אטוי נכרי: שהיו בבל מכה ארצות אל יהיה עני' סחורה כמו ועורבי מערבך דל' אל כל אטוי הערב כלל הסחורו והיו לנשים חלשים כנשים שלא ילחמו כנגד אויביהם: חרב אל אחרתיה אפטר לפי' חרב זה כמו כי חר חרבך הנפת עליה שהיא חרב הבנין וההריסה והנצח: וית דקטלין בחרבא ייתון על בי גבזהא ויתבזוז: חרב אל מומיה ויבטון מן חרביו המים לפי סבכל רבת מים את על דרך מטל טייבטון מומיה דל' טיכלה טוכה ועמרה כי ארץ פסילים היא דל' לפי שהיו בטחים בפסיליהם ובאומים יתהללו: כקראו הע העצבים איתים לפי טעמיהם יעחדו מהם ואמר סיהיו משתעבין בהם ובעבדתם: מן התומה טת' ובעטנותהא משתבחין תרגם יתהללו ענין תהלה והוא לפי הנמצא ענין הוללות וסכלות כמו ויתהללו בידם ויתהללו הרכב: לכן ציין חיות הטובנות בציה ותרנס ינתן תמון: ויש מפרשי' שהם נמיות ה הנזכר בדברי רבותינו אל כדי שלא תקסון הנמיה: מרטינא בלעז איום תי' חתולין: כמחפבת להסלגה והוא טס סמוך אל הפעול: כמחפבת סדם ועמרה טס סמוך אל העל ואת טכ טכניה טכני סדם וטכני עמרה והם אדמה וכו' וס' והאחרות ותרנס ינתן רחיק מימרי יתהון כמה דרחיק ה' ית סדם וית עמרה וקריבתהא: חנה ומלכיה רבים גדולים וחזקים כמו על כל רב ביתו והם דרמט וכרס או פי' רבים במתן: כי באו עם דרמט אמות אחרות: כמו שאמר למטה מתלכות אררט מני ואטכנו: קשת וכידון כתרנמו קשתן ותרסיסן פי' כידון כלי מנן: ואפטר טיהיה כמו רמח כמו ויטחק לרעס כידון: להב חנית וכידון: ערוך

שה פוזרה ישראל אריות הדיחו וראשון אבל
 מלך אשור וזה האחרון עצמו נבוכד ראצר מ
 מלך בבל : לכן כה אמר יחזקאל אלהי
 ישראל הנני פקד אל מלך בבל ואל ארצו כ
 כאשר פקדתי אל מלך אשור : ושובבתי את י
 ישראל אל גוהו ורעהו חכרמל וחבשן ובור
 אפרים והגלעד תשבע נפשו : בימים ההם וב
 ובעת ההיא נאם יחזקאל יבקש את עון ישראל וא
 ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה בי אם
 אסלח לאשר אשאר : על הארץ
 מרתים עלה עליה ואל ישובי פקד חרב וחחרים
 אחריהם נאם יחזקאל ועשה ככל אשר צויתך :
 קול מלחמה בארץ שוד ושבר גדול : איך
 נגדע וישבר פטיש כל הארץ איך חיתה לשם
 לשמה בבל בגוים : יקשתי לך וגם גלגלת בב
 בבל ואת לא ידעת נמצאת וגם נתפשת כי ב
 ביהודה חתגרת : פתח יחזקאל את איצרו ויצא את
 כלי זעמו כי מלאכה היא לאדני יחזקאל צבאות
 בארץ כשדים : באו לה מקץ פתחו מאבוסיה
 סלוח כמו ערמים וחחרים ואל תהי לה שא
 שארית חרבו כל פריה ירדו לשבחה ויהי עליהם
 כי בא יומם עת פקדתם : קול נסים ופלישים מ
 מארץ בבל להגיד בציון את נקמת יהודה א
 אלהינו נקמת חיבלו :

שה פוזרה ישראל אריות הדיחו : פי' הדיחו אותה
 ואריות הוא משל על מלכי האומות שהגלו אותם
 מארצם הראשון. אכלו מלך אשור פי' אכל כשרו של
 שלא נשאר לו אלא העצמות והוא מלך אשור שהגלה
 לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה. ואחר כך שאר
 הפכטים לא נשאר אלא יהודה ובנימן וזה האחרון
 עצמו פי' סבר עצמותו עד שלא נשאר בו דבר זה
 כבוכד נצר שהגלה יהודה ובנימן שהחרי ירושלם
 וכל ערי יהודה : לכן אל כח על : ושבבתי
 אשיבנו אל כוהו אחר שאפקד על
 אויבתי רעה : לפי שהמשילו לטה ורועה וזכר המקו
 המקומות האלה שהם ארץ מרעה : וזה הפסוק ואש
 אחריה בשיבת גלות בבל או הם לעתיד והו' הנכון
 כי כמו שפקד על מלך אשור ועל מלך בבל כן יפקד
 על כל לחצי ישראל כמו שכן ופקדתי על כל לחציו :
 בימים ההם ענין זה הפסוק מוכיח שהי' עתידה
 כמו שאלו למעלה כי אסלח לעונם ולחט
 ולחטאתם לא אזכר עוד : ואלו כי כלם ידעו אתי ל
 למקטנס ועד גדולם : וכמה פושעים וחטאים היו
 בבית שני ואחריו בגלות זה לאשר אשאר : וגם זה
 מוכיח שהיא עתידה כמו שאלו והיה הנשאר בציון
 והנותר בירושלם קדוש יאמר לך : ונאמר שארית י
 ישראל לא יעשו עולה וגו' : על הארץ מרת
 קרא מלכות בבל מרתים עני' מרי : וכתו
 על ארצא דעמא סרבן : עלה עליה אל כנגד דדו
 ואל ישובי פקד קראה גם כן פקד סבא העת לפקד עונם : ויונתן לא תרגם כן פקד לרעתו שהוא שם מערי
 בבל כמו שכתב פקד וסוע וקוע חרב וחחרים אחריהם : חרב בצנוי מענין חרב כללות חרב בחרב כמו
 והחרם אחריהם כמו ואת כל הנשמה החרים : ופי' אחריהם לאשר ינוסו רדוף אחריהם בחרב כמו וחרב אר
 אריק אחריהם : והריקתי אחריהם חרב : ויונתן פי' אחריהם כמו ואחריהם בחרב אהרן שפי' בניהם שהם טא
 שארית האדם ואחריתו : וכן תי' ועל יתבי פקד דקטלין בחרבא יתון לגמרא שאריתו : קול מבואר
 היא : איך כגדע שטיט כל הארץ כי הוא היה כמו הפטיט שסובר ומפוצץ ועתה נשבר א
 איך היה זה : יקשתי לך שמתו לך מוקט סלגדת בו : כמצאת וגם נתפשת שאלו יד
 דעת טרם בא האויב עלך : סמ' היית בודחת : אבל עתה שלא ידעת כי שתאש באה עליך הרעה
 וכמצאת במקומך ונתפשת וית אתבעו חובך ואשתכחו : התגדית ענין התערב הריב כמו ואל תתגר בס מ
 מלחמה : פתח על דרך משל סידעו ויכירו כי הוא כלחם בהם : באו לה מקץ : תי' עולו לה
 מכטרא : ויש לפרש מקץ מעת שבה קצה באו לה : פתחו מאבוסיה המקומות
 סיאצו בהם התבואות והפירות : מענין אכנס בעליו : שהיו מקום פיתנו בו מאכל הבהמות : סלנה כמו ע
 ערמים ידרכו עליה במסלה כמו שדרכים על הערמים לדוטס : ואחל פי' כי עטו תלים תלים כמו ערמים
 משללה כי לדעתו כל לסון מסלה ענין הרמה : וית גתו נכסחא כמה דמגמרין ית ערמת עבדא : חרבו
 כל פריה : ענין הריגה וחרב פריה משל על גזליה וגבוריה כמו סבבני פרים : וכתו גבריה : קול
 נסים הנסים והפליטים הם ישראל : ואף על פי שלא היה להם לנזם : כי כרם העביר קול בבל
 מלכותו מי בכס מכל עמו יהי אלהית עמו ויעל : דדיוס מלך קודם כרם והוא כבש בבל והחריבה : וכסבא
 חילו על בבל הית מקצת ישראל נסים מתוכה והולכים לציון כי ידעו כי דבר ה' הוא סבבא להם ודמיהו חר
 חרבן בבל : הסמינו

כוס זהב בבל ביד יהוה משכר כל הארץ מייג
 שתו גוי על כן יתהללו גוים: פתאם נפלה בבל
 ותשבר הילילו עליה קחו צרי למכאובה אולי
 תרפא: רפאנו את בבל ולא נרפתה עזובה ונ
 ונלך איש לארצו כי נגע אל השמים משפט
 ונשא עד שחקים: הוציא יהוה את צדקותינו
 באו ונספרה בציון את מעשה יהוה אלהינו:
 חברו החצים מלאו השלטים העיר יהוה את
 רוח מלכי מדי כי על בבל כוזמתו להשחיתה
 כי נקמת יהוה היא נקמת חיכלו: אל חמות ב
 בבל שאו גם החזיקו המשמר הקימו שמרים ה
 חבינו הארבים כי גם זכם יהוה גם עשה את
 אשר דבר אל יושבי בבל: שכנתי על מים רב
 רבים רבת אצרות בא קצך אמת בצעך: נש
 נשבע יהוה צבאות בנפשו כי אם מלאתיך א
 אדם כילק וענו עליך הידד: עשה
 ארץ בכחו מכין תבל בחכמתו ובתבונתו נטה
 שמים: לקול תתו חמון מים בשמים ועל נש
 נשיאים מקצה ארץ ברקים למטר עשה ויוצא
 רוח מאצרותיו: נבער כל אדם מדעת חוביש
 כל צרף מפסל כי שקר נסכו ולא רוח בם:
 חבל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאב
 יאבדו: לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל ה
 הוא ושבט נחלתו יהוה צבאות שמו:

כוס זהב קרא היין הזך זהב לזכות הזהב היטל
 המטילו בו וכן המטיל השמן הזך כזהב כ
 כמו טאח המריקים מעליהם הזהב וכן הרומ הזהב
 מצפון זהב יאחה: ואל ביד ה כי מלך בבל היה של
 סליח האל להחריב הגוים: והוא מה טאח למעלה ק
 קח את כוס היין החמה הזאת מידי והטקית אותה את
 כל הגוים: וכן את הזהב מייכה שתי גוים: יתהוללו
 שתנעו מן הוללות וסכלות וכן את למעלה ושתו זה
 והתנעשו והתהוללו: המטילו ליון זך ונקי לפי טפע
 טפעל האל זך ונקי הצור תמים פעלו: וית הא ככ
 ככסא דהבא והוא רגוב מכל מניא כן על חובה ד
 דככל ככן פורענות תקיפא עתיד דייתי לה מן קד
 קדם ה עתידין דיתרונן מנה רונן כל עממיא ויח
 ומכס פרענותא ישתן עממיא על כן ישתנעון עמ
 עממיא: פתאם אולי תרפא דרך לעב:
 רפאנו נכתב כבעלי החלף ונקר
 נקרא כבעלי האל ולא
 נרפתה כבעלי האל ובאחרו רפינו דבר על הלטון
 האכסים הנכרים אשר בה: הוציא דבר
 על לטון ישראל שהיו בה:
 מן ברר כמו חן ברור הוא והוא מריקה
 וכדירה ולבון: וכן תי טכינו: את כנגד האויבים
 הבאים להלחץ עליה מלאו השלטים אספן היגין
 המגינים: וכן קראו אחריך מלא: ענין חסיה וק
 וקבוצ: השלטים מגינים כמו כל טלמי הנבירים:
 וכתב אלול הכרו מטפטו האכרו מן אבר כינה: ארך האבר טענינו נוצה לל סימו נוצה בחצים כדי לישרם
 אל חומות בבל כמו על נכמהו כתבנו רבים בזה הספר טאונס כשתכבשו אותה טאונס גם על החומות לה
 להראות כי לכא היא כי דרך העולם כשיכבשו עיר יטאונס גם על המגדלים ועל החומות: החזיקו ה
 המטמר: קודם כבש העיר: גא זרע: גא עשה: כל אחד לרבות על חברו: וכן גם אדם גם מלככם: ו
 והדומי להם: שבנתי נכתבה בו יוד והיא נספת על הפעל כמו היוטבי בשמים חזבי מרנז קברו
 והדומים לו: וכן כנקבה אנהבתי לדוש: אל תטמח אויבתי לי: אבל טכנתי לא נקרא יגס
 היר כי התין בטוא והוא בשקל יוסכת בלבנו והיא מלה מורכבת כמו שפי בחלק הראשון בספר הכלל והיא
 מורכבת מן טוכנת שהיא פעלת ומן טכנתי שהיא טעם ההרכבה לל טוכנת מקדם ואת טוכנת צד
 עדין כבא עליך הרעה וטעם על מים רבים כמשמעותו כי בכל ריבת מים וכן הוא דרך מטל על רוב השיב
 שהיה לה מקדם וכן רבת אונות: אשטר אונות התבואה או אונות כסף וזהב אמת בצעך: זרוע בצעך
 כלומ טהיית מבצעת אחרים בחזקה ובזרוע עתה בא הענש עליך: או שירו מדת בצעך לל במדה שחדדת ו
 ובצעת ירושל כן מדר לך האל: נשבע: בנפשו כאלו אמר בו כמו כי נשבעתי: כי אינו דבר אחד וכפשו
 דבר אחר כמו האדם אלל טדברה תורה בלשון בני אדם וכן נפשו אותה ויעש: ויש משרת שלל
 תטעה ירמיהו נשבע ה צבאות בנפשו עמוס קדמא נשבע ה בקדשו: תניכא נשבע ה בנפשו: כי אם לטון ט
 טבועה כמו טפירטנו: מלאתיך: עבר במקום עתיד לל אמלא אותך לרוב: כמו הילך טיבא לרוב: וכן ארר
 כדי ארבה לרוב כלומ טיבא עליה מחנות האויבים לרוב מאד: וענו וזעקו כמו הידד בדורכים יענה:
 עשה ארץ ככחו ואת הפרישה כתן למעלה אחר כדנה תאמרן להוסיף וטס בארונה ויש ביניהם טכני
 מצט במלו: למעלה ויעלה נשיאים: והנה ויעל נשיאים למעלה בקצה הארץ בהח בקרי והנה מק
 מקצה ארץ בלא הא למעלה וישראל טבט נחלתו והנה נשבע נחלתו וטעה הפרישה הכה לענין חלילים שהיו
 כוטיזים בהם בני בבל והיו חושבים כי בעבדתם היתה הנחלתם: מפץ

שמע מלך בבל את שמעם ורפו ידיו שמה ח
החזיקתהו חיל כיולדה : הגה באריה יעלה מ
מכאן הירדן אל גות איתן כי ארגיעה אריצם
מעליה ומי בחור אליה אפקד כי מי במני ומי
יועידני ומי זה רעה אשר יעמד לפני :
לכן שמעו עזת יהוה אשר יעץ אל בבל
ומחשבתיו אשר חשב אל ישרי ארץ בשדים
אם לא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישים על
עליהם גוה מקול נתפשה בבל גרעשה הארץ
העקה בגוים נשמע : כה אמר יהוה
הגני מעיר על בבל ועל ישרי לב קמי רוח מש
משחית : ושלחתי לבבל זרים וחרוה ויבוקקו א
את ארצה כי היו עליה מסביב כיום רעה : אל
ידרך ידרך הדרך קשתו ואל יתעל בשרינו ואל
תחמלו אל בחוריה החרימו כל צבאה : ונפלו
חללים בארץ בשדים ומדקרים בחצתיה : כי
לא אלמן ישראל ויחודה מאלהיו מיהוה צב
צבאות כי ארצם מלאה אשם מקדש ישראל :
נסו מתוך בבל ומלשו איש נפשו אל תדמו בע
בעונה כי עת נקמה היא ליהוה גמול הוא מש
משלם לה :

עמך כאיש למלחמה כל אחד מהם ערוך בכל כלי
זיון כמו אדם אחד טרונה להלחם עם חברו ערוך
עצמו בכל כלי זיון : שמע מלך בבל הוא
בלטצר : חנה : כחיה יעלה פ
פירסנו הפסוק למעלה בנבוא אדום :
ועוד חנו מפרטי אותנו הנה אל כי משחי בבל יעלה
כמו אריה בלי פחד ויעלה מגאון הירדן כלומרי יע
יעלה ויתגבר כמו שמתגברים המים כשהירדן בג
בגאונו מלא על כל גדותיו : וזכר הירדן לפי שהוא
בארץ ישראל ומגאון ישראל יבא עליהם הרע כל
מעט ישראל יבא הרע לבבל ויעלו ישראל לגאון
ע"י המלך הכובש בבל אל כנה איתן : אל כנה מקום
איתן : והוא בבל כי ארבעה ארצות מעליה רוצה ל
למ כאשר ארבע ואסקיט לישראל ארץ איתם מעל
ארץ בבל שהם טס בגלות ומי בחור אליה אפקד :
וכל מי שהוא בחור למלחמה אפקד ואמנה אותו על
בבל להלחם בה : ושאר הפסוק מבואר הוא ויעידני
הכין דגושה כמו אשר למעלה : לכן אל בבל
כמו על בבל : וכך אל ארץ כשד : כמו על :
אם לא יסחבום צעירי הצאן הם ישראל כמו טפיר
למעלה : ואע"פ שהסוככים בני בבל לא היו ישראל
כי אש מדי ופרס ישראל היו סבת סחיבתם והיו הם
כאלו הם סחבום כי בעצם ישראל בא עליהם האויב כמו שכל נקמתה ה' אלהיו נקמת היכלו : אם לא ישים על
עליהם כנה ולמעלה כנה וטס מבואר הענין :
הארץ : וכתי מקל דאחדות בבל זעת ארעה :
עמד במקום טנים : והוצרכנו לזה לפי שזעקה לטון נקבה ונשמע לטון זכר : וכן אשר כמהו לא כהיתה זכר
זעקה זכר ונקבה ואע"פ שלא זכר קול כי הזעקה היא הקול : בה אמר ה' : ואל ישרי לב קמי כשדים
בא"ת ב"ש ויתכן שיהיה ארץ כשדים חסר כאלו אל ישרי ארץ : כשדים : וסמך אותנו על המבין לפי
סוכר בבל : וכן מנהג הכתוב בהרבה מקומות ויהיה לב קמי כמשמעו לב אויבי ויהיה תכונת הפסוק כן ואל
לב קמי ישרי ארץ כשדים : ועל הדרך הזה תי' הפסוק כן הא אכא מיייתי על בבל ועל ישרי ארע כשדאי
עמיתין קטולין דירס לבהן ושפירין בקומהון רוחהון מחבלא : הנה הוסיף ארע כשדאי ופי' לב קמי כמשמ'
לפי דעתו : ושלחתי לבבל זרים וחרוה זרים נכרים : וחרוה מן מזרה ישראל והו' לטון כפל על הלשון
לכחות חריס : בעקל קמים מנחי הצ"ח : וחרוה מנחי הלמד מבנין הדגש והר"ש אינה דאיה
להרגש ויתכן לפרש זרים וחרוה ענין אחד ושרש אחד : ויהיה זרים תאר בפלס דוים כלים : וכתי בזוין ויב
ויבזוין : ויבזקו את ארצה ענין רקות כמו כי בקקוס בוקקיס : אל ידרך הדרך קשתו : אומר אל
הדרך שידרוך קשתו אל אשר יתעל בשרינו : אומר אל תחמלו אל : בחוריה : וית' אל כמו אליה לה
ימתח דמתח קשתיה ולא יסק בשריכיה : ואל יתעל אל אשר יתעלה ויתגאה בשרינו ויהא לנבט : וס"יין הוא ל
לכוס הברזל אזכרנו בלעז וידרך כתוב כפול : והאחד כתוב ולא קרי : ונפלו : הפסוק כפול בענין
במלית טונות כמנהג לחזק הענין : כי לא אלמן : אינו כמו האלמנה : שמת בצלה שהיא
עזובה ממנו לעולם לא כן ישראל : כי בעלה חי וקיים ואם עזבה בגלות עוד יפקדה וישוב אל
אליה ויפקד על אויביהם : כי ארצם מלאה אשם מקדש ישראל : ארץ כשד' מלאה אשם וחטאה מקדש ישראל :
כלות ממה טעמו רעות בעמו : וית' כן ארי לא סביקין בית ישראל ויהודה מאלההון מה צבאות ארי ארעהון
אתמליאת חייבי קטול מיתר קדישא דישראל : נסו : אומר לאנשים מארצות אחרות שהיו בה לשחורה
סיכסו מתוכה שלא יסופו בעון העיר : אל תדמו

כי כח אמר יוחזק צבאות אלהי יש
 וישראל בת בבל כגון עת הדריכה עוד מעט
 ובאה עת הקציר לה: אבלנו חממנו נבוכד
 ראער מלך בבל חצגנו כלי ריק בלענו כתנים
 מלא כרים מעדני חדיחנו: חמסי ושאר ער
 בבל תאמר יושבת ציון ודמי על יושבי כסדים
 תאמר ירושלם: לכן כח אמר חו
 יוחזק הנני רב ריבך ונקמתי את נקמתך וחרר
 וחרבתי את ימה וחובשתי את מקורה: והיתה
 בבל לגלים מעון תנים שמח ושרקה מאין יוש
 יושב: יחדיו בכפירים ישאגו נערו בגורי אריות
 : בחמם אשית את משתיהם והשכרתים למען
 יעלו וישנו שנת עולם ולא יקיצו נאם יהוה:
 אורידם בכרים לטבוח באלים עם עתודים:
 איך נלכדה ששך ותתפש תהלת כל הארץ א
 איך היתה לשמה בבל בגוים:

ואת האנשים שרפו באש הנמא הנדל על הכהדות
 שרפו באש שלא ימנעו רב הנמא מלכא בעיר ו
 נכן הלכו כאנמון ראשו הוא הנמא ור יונה כתב
 כי אנשים הם המכצרים ודמה אותנו ללשון הערב
 שאומ' למכצרים אנס' בי כה אמר ה' צב
 צבאות אלהי ישראל אמ' אלהי ישראל כי
 נקמת ישראל יקח מהם: הדריכה בא המקור בחי
 בחירק ההא ומטפטו בפתח על הרוב וכן כמהו מ
 מקור ההא בחירק נכון והציל פסונו והמליט: עד ש
 השמידו אותם ודמה אות' לגורן שהגיע עתה לדרך
 ולדום כן בבל הגיע עתה שירמסנה האויבים: עת
 הקציר: המטיל הכזה לקציר: וכת' ויתן בזוזין ע
 עלה ואמר הקציר אחר דריכת הגורן אף על פי ש
 שהוא קודם עוד מעט זמן סתבא לה עת הקציר שי
 סיבאו וילכדו כל עריה סביב והוא מאל הקציר וא
 ואחר כך יתפסו העיר בבל וירמסנה כי כמו שאומ
 שאומסין הקציר אל הגורן כן היו אנשים ומכסים
 אלנו החממה שהם בפסוק כתובים כיון וקריין כיון והכתו לשון רבים על הפרטים
 לשון יחיד על הכלל והצנין מדבר על לשון ישראל שזעקים חמם על בבל: הממני כמו והמס גלגל עגלתו
 עניכס ענין סבר: הצני כלי ריק הצמידנו רקה כמו כלי רק: וריק סס באלג אמר כלי דיקות: מלא כרסו
 מעדני: על דרך מטל כלות מלא ארצו חטובי מלא בקמץ הדיחני כמו שדיח אדם את הכלי שלא נשארו בו
 דבר ותי' הפסוק כן אמרת ירושלם בז ככסי ושיצני נבוכד נצר מלכא דבבל נפצני כחאץ ריקן בלעני כתב
 כחניכא מלא בית גכזי חטוב ארצי טלטלני וכן ענין הפסוק אשר אחריו על לשון ציון וירושל' כמו שאומר:
 חמסי נא-אי: שארי בשרי ואמ' חמסי על הממון אשר בחזו ושארי על החללים: וכן ודמי וכזל הענין
 במלות טינות ואחלל פיר ושארי על הנבלים שהיו מענים אותם בגופם ודמי על ההרובים וית
 חמסי ושארי חטובי וכזו ותרנג ודמי וחובת דם וכאי דאחמד ביה: ואל יושבי כסדים כמו על יושבי ארץ כ
 כסדים: וכת' על יתבי ארעא כסדאי: לכן אומר האל ית' לציון ולירושלם שקורא החמם על בבל
 הכני רב את ריבך והח-בתי את ימה
 ושרקה שיסרוק עליה כל עובר: יחדו ככסירים ישאגו אפסר לפרטו על בני
 בבל על דרך טאנתי מכהמת לבי ויתכנו כמים טאנתי: על חיל מדי הלוכדים בבל על דרך על
 עלני ישאגו כסירים: טאג לקראצו הישאג אריה ביער והדומי להם נערו בענין טאג ורזל כהגו בזה הלשון
 על חמור באמר חמור נוער: כגורי בחולס: בחמם כלילה טכלכדה בבל עסה בלסצר מטתה ג
 גדול כמו שכת' כסר-דכאל ויכאה חיד הכנתפת
 מטתיהם כלות בעת חמימותם במטתה אשית ברע את מטתיהם טנהפך להם הטמחה לחבל ולפחד גדול כ
 כמו שכת' ארין בלסצר טגיא מתבהיל וזיהי טנין עלוהי ודבר בכנהי מטתבטין: והסכרתי למען יעלזו: א
 אשכיר אותם באותו המטתה שיטנו טנת עולם כי שאר הטכורים יטנו בטכרותם ויקיצו אחר כך מייכס א
 אבל אלו יטנו טנת עולם ולא יקיצו וזה למען שהיו טמחים ועלזים בסתוהם בכלי בית הירקדט ויטנו טנת
 עולם ולא יקיצו כאם ה' שימותו מתוך טכרותם כמו שכת' ביה בלילא קטיל בלסצר מלכא כסדאה: ור' יונה
 פיר' למען יעלזו יתחללו וירעדו מלשון ערבי עלי אלמות ורעדה שאוחזת מקצת החוליס בקרבס למיתה וז
 ונראה שיטחקו וכן פירטנו מזה כי רעיתיכי אז תעלזי וית' השסוק כן אייתא עליהון עקא ויהו דמן לרניא כד
 בדיל דלא יהון תקיפין וימותין מותא חניכא ולא ייחון לעלמא דאתי אמר ה': אורידם מבואר הוא
 (כן) איך נלכד: טטך פרטנו שהנא בבל באת בט: עליה

מפץ אתה לי בלי מלחמה
ונפצתי בד גוים וחשחתי בד ממלכות: ונפצתי
בד סוס ורכבו ונפצתי בד רכב ורכבו: ונפצתי
בד איש ואשה ונפצתי בד זקן ונער ונפצתי ב
בד בחור ובתולה: ונפצתי בד רועה ועדרו ונ
נפצתי בד אהר וצמדו ונפצתי בד פחות וסג
וסגנים: ושלמתי לבבל ולכל ישיבי כשדים את
כל רעתם אשר עשו בציון לעיניכם נאם יהוה
הנני אליך הר המשחית נאם
יהוה המשחית את כל הארץ ונשיתי את ידי ע
עליך וגלגלתיך מן הסלעים ונתתיך להר שר
שרפה: ולא יקחו ממך אבן לפנה ואבן למוס
למוסדות כי שממות עולם תהיה נאם יהוה:
שאו נס בארץ תקעו שופר בגוים קדשו עליה ג
גוים השמיעו עליה ממלכות אררט מני אשב
אשכנז פקדו עליה טפסר העלו סוס בילק סמ
סמר: קדשו עליה גוים את מלכי מדי ואת מ
פחתיה ואת כל סגניה ואת כל ארץ ממשלתו
: ותרעש הארץ ותחול כי קמה על בבל מחש
מחשבות יהוה לשום את ארץ בבל לשמה מ
מאין ישוב: חדלו גבורי בבל להלחם ישבו ב
במצדות נשתה גבורתם היו לגשים הציתו מ
משכנותיה נשברו בריחיה: רץ לקראת רץ
ירוך ומגיד לקראת מגיד להגיד למלך בבל
כי נלכדה עירו מקצה: והמעברות נתפשו ואת
האגמים שרפו באש ואנשי המלחמה נבחרו:

מפץ אתה לי מפץ סס הכלי שמכשירים בו הא
האכנים וכן ואיש כלי משנן בידו אלא ט
סזה צרי זה קמץ: והנפץ הוא הזכר עם הפזרי
כי כשמטרים האכנים מתפזרים האכנים הנה ו
והנה: וכן ונפצתי כלם בזה הענין: ואת האל יתב
כנגד מלך בבל מפץ אתה לי כי בד אבי מנפץ ומ
ומשחית הגוים והממלכות אך עתה אשלם לך עלת
מה טעמית בישראל ואצטטך על ישראל טעמית בה
בהם רעה יותר מדאי ואני קצצתי מעט ואתה עזרת
לרעה: ונפצתי כלם מלרע והוא מורה לעתיד ברב
הנבואה הזאת אפטר שאלמרה קודם מלך כבוכד
נצר או אחר מלכו ויתכן בענין עתיד וצב:
הנני אליך הר המשחית קרא בבל הר נאם היא
בקעה רוצה לומר הר עיר בצורה כמנאש
היא יושבת בה: וכן היות הנלצד רוצה לומר העיר
הבצורות: וכן תרגם יונתן כרכא מחבלא: וכן מן
הסלעים גס כן מטל על המגדלים הנבונים אשר נ
בבבל: וכן תי ואמרייך מן תקפא כלומר תפילך ו
ממקומות החזקים והנבונים: וגלגלתיך ענין גלגל
ידוע מן הנבואה אל הנמוך: ולא יקחו ממך א
אבן לפנה ואבן למוסדות: כי מנהג ה
העולם לתת ביסוד הבנין אבני גדולות וכן כענין
הקירות ואמר זה דרך מלך כתרנו ולא יסבון מן
מלך למלכו וטלטן לשלטנו: שאו כס בני טא
טאיכנו לאדם מיוחד ולא לאנשים מן
מיוחדים אלא למי שיהיה והוא על דרך המליצה כ
כמו ראיה רוח בני אמר למלך ולנבירה: חזקו ידים
רשות: אמר לכתהרי לב: והדומים להם: וכמוהז טאן כס: תקעו שופר: קדשו עליה: השמיעו עליה: פקדו
העלנו: כי לפי שאמר בארץ ואמר בניי לא נאמר כי כנגד מדי אמר לבד: קדשו ענין הזמנה השמיעו עליה
: ענין אסיפה וקבוצ וכן השמיעו אל בבל רבים: וכן מן הדגוש וישמע טאן את העם: ממלכות אררט חנו
ואשכנז אלה באו עש דרינא: תרגם יונתן מלכות ארץ קדשו משרית הנרמני ותריב: פקדו עליה: ענין מנ
מנני: טפסר כמו טריוכן וטפסריך בגוב גיב: כילק סמר: כמו סמר מחדך בשרי: וכן מן הדגוש קסמר
סצרת כסרי: ענין הצעירה והרעדה כאדם טעמית טעמיתו אררט מנפץ: ונפץ תרגם זמנו עליה עב
עבדי קרבא דיהון סלקין סנסותהון משכבין הא כוזלל דמנללכ: ופירוש משכבין ענין דהירה כמו סצרת
גס כן מדחינת דהרות אפיריו משכוכא דהנה מפניך קדש רתכי גבריה: ותרגם: ותחול: ענין חילכי
כיולדה: כי קמה על בבל אמר קמה יחידה ואמר מחשבות הרבים רוצה
ויחשבה סחשב עליה תקוס: חדלו יסכו במצדות: ולא יצאו להלחם יסכו להם במגדלים החזקים ל
להטוב בהם כעתה גבורתם: פסוקה וכן ונשיתו מים מהים: היו לנשים: חלשים כמו הנשים:
הציתו המציתים: רץ לקראת רץ ירוך: היה לו לומר רץ אחרי רץ ומגיד אחר מגיד אלא פירשו הנה
ילך הראשון ומגיד למלך לו וימצא רץ אחר בא לקראתו גס כן להגיד למלך כי נלכדה עי
עירו מקצה כלומר מקצה האחד: והמעברות נתפשו מעברות המים בכניסת הציר והיו בהם מגד
מגדלים למנוע אויבים אש ירצו להכנס בעיר: ולפי שאמר כי נלכדה עירו מקצה אמר י
אמר אדם מגדלי המעברות איך לא מנעוהם התעוררה כי המעברות נתפשו ואת האגמים

ירמיה

והשכרתי שריה וחכמיה פחותיה וסגניה וגבוריה וישנו שנת עולם ולא יקיצו נאם המלך יהוה צבאות שמו :
 אמר יהוה צבאות חומת בבל הרחבה ערער תתערער ושעריה הגבוהים באש יצתו ויגעו עמים בדי ריק ולאמים בדי אש ויעפו :
 הדבר אשר צוה ירמיהו הנביא את שריה בן נריה בן מחסיה בלכתו את צדי צדקיהו מלך יהודה בבל בשנת הרביעית למלכו ושריה שר מנוחה : ויכתוב ירמיהו את כל הרעה אשר תבא אל בבל אל ספר אחד את כל הדברים האלה הכתובים אל בבל : ויאמר ירמיהו אל שריה כבאך בבל וראית וקראת את כל הדברים האלה : ואמרת יהוה אתה דברת אל המקום הזה לחבריתו לבלתי חיות בו יושב למאדם ועד בהמה כי שממות עולם תהיה : והיה כבלותך לקרא את הספר הזה תקשור עליו אבן וחשלתו אל תוך פרת : ואמרת ככה תשקע בבל ולא תקום מפני הרעה אשר אנכי מביא עליה ויעפו עד הנה דברי ירמיהו :
 באחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חמישל בת ירמיהו מלבנה :

והנכון בעיני טהא במסמכו מן הדגוש לל כאלו ב ככל חתתה ושברה קטנותם ברוב חטאתיה : והשכרתי מבואר הוא למעלה בפסוק
 והשכרתי למען יעלזו : נאם המלך ה' כי הוא מלך על כל מלך ובידו להסיר המלוכה ממי שירצה ולתתה למי שירצה וה' אדון צבאות מעלה וצבאות מטה כן שמו וכן הוא : כה אמר ה' צבאות חומת בבל הרחבה : כל אחד מחומותיה הפסנימית והחיצונה טהא רחבה לא יועיל לה חוזק בנינה כי ערער תתערער ענין טבר והריוסה : וכן עוררו ארמנותיה ושרטט עור מכחי העין ונכסלו פא הפעל ולמד הפעל בערער תתערער כמו ותת נתחלחל המלכה : משרטט חול : באש יצתו יבערו באש ויגעו עמי ביד האית לבד והיא מעמד בגע' כי הגעיא לחסרן ה' פא הפעל : בדי ריק כמו בר בריק : וכן בדי אש כמו באש ותלת די נוספת בהס מורה על התמלך הדבר והגדלתו וכן בדי סופר בדי ארבה לרוב ופי' העמי אשר בבבל אש ייגעו להציל עצמם לריק ייגעו כי הצלתם תהיה באש כי מה טי טיחטכו להכניל תבא בהס אש ותשרפם הנה יגיעת לריק אן פי' אן יכירו כי יגיעתם בבנין בבל היתה לריק וסוף יגיעתם לאש כמו שאמר טעריה הנכו הגבוהים באש יצתו וזה פסי' נראה לפי מה שכתוב בבבואת חבקוק כי סס הוא זה הפסוק בסנוי מעט הדבר : בלכתו אל צדקיהו : כתן בסדר עולם כי מלך בבל ושריה שר צבא מנוחה עמו וחזר צדקיהו ושריה את צדקיהו בעבור צדקיהו : בסנת הרביעית דרך הלטון לסמוך הנספר אל המספר : וכן בט בטנת סלס למלכו והדומי לו טר מנוחה : טהיה רע המלך ויהיה עס המלך בעת מנוחתו לסמוך ולהתענג ע עמו וית כמו מנח טר תקרבתי כבאך : כהך וכן ככלותך אל תוך פרת הנה מצאנו כי נהר פרת גבול ארץ ישראל כמו שכתן בתורה
 ובכביאים ובפסוק הזה נראה כי פרת בבבל וטמעתיה טהוא כמשך עד בבל : ולא תקום ולא תקייס : כלומ' לא תהיה לה תקומה ויעפו : פי' אנפיה סלא יהיה להם כח לה להלחם כנגד אויביהם : עד הנה דברי ירמיהו : לפי טהאריך בספור הרעה הבאה על בבל אמר עד הנה ד דברי ירמיהו כלומ' טזכר על בבל כמו טהא למעלה עד הנה טספט מואב כמו טפירטנו אן אמר עד הנה ל לפי טמכאן ועד סוף הספר הוא ספור דברים לא נבואת ירמיהו אלא מי סכותב הספר כתב בסוף הספר הג הגלות והחירבן כמו שכתוב בסוף ספר מלכים ויס לפירם עוד לפי מה שכתוב לדעת החכם הרב גדול ר' משה בר' תימון זל טאי אסטר טלא תפסק הנבואה מהנביא טרס מוחן אש בזמן גדול או מעט תפסק ממנו ולפי דעתו זה אסטר לפי כן עד הנה דברי ירמיהו כלומ' כשהסלים נבואת בבל פסקה נבואתו ודבריו ולא נבא עוד : בן עשרים ואחת שנה : פרטה זו עד סוף הספר היא כתובה בסוף ספר מלכים וטס בארניה גס : בכנינה במלכים פירטנו ענין העמודים ממה שכתוב הנה כי חדט דברים הנה סלא פירט סס ועכ' הרמוני גס כן מבואר טס וכן המחלוקת סכין טתי הפרטיות פירטנו טס : ומה

עלה על בבל הים בחמון גליו נבסחה : חיו ע
 עריה לשמה ארץ ציוח וערב ארץ לא ישב בהן
 איש ולא יעבר בהן בן אדם : ופקדתי על כל
 בבבל והוצאתי את בלעז מפיו ולא ינחרו אליו
 עוד גוים גם חומת בבל נפלה : צאו מתוכה ע
 עמי ומלטו איש את נפשו מחרון אף יהוה : ופן
 ירך לבבכם ותיראו בשמועה הנשמעת בארץ
 ובא בשנה השמועה ואחריו בשנה השמועה ו
 וחמס בארץ ומושל על מושל : לבן הנה ימ
 ימים באים ופקדתי על פסילי בבל וכל ארצה
 תבוש וכל חלליה יפלו בתוכה : ורגנו על בבל
 שמים וארץ וכל אשר בהם כי מצפון יבא לה
 השדדים נאם יהוה : גם בבל לגלל חללי יש
 ישראל גם לבבל נפלו חללי כל הארץ : פלט
 פלטים מחרב הלכו אל תעמדם זכרו מרחוק
 את יהוה וירושלם תעלה על לבבכם : בשנו ב
 כי שמענו חרפה כסתה כלימה פנינו כי באו ז
 זרים על מקדשי בית יהוה : לבן
 הנה ימים באים נאם יהוה ופקדתי על פסיליה
 ובבל ארצה יאנק חלל : כי תעלה בבל השמ
 השמים וכי תבצר מרום עזה מאתי יבאו שד
 שדדים לה נאם יהוה : קול זעק מבבל ושבר
 גדול מארץ כשדים : כי שודד יהוה את בבל
 ואבד ממנה קול גדול והמו גליהם במים רב
 רבים נתן שאין קולם : כי בא עליה על בבל
 בבל שודד ונלכדו גבוריה חתתה קשתותם כי
 אל גמולות יהוה שלם שלם :

עלה על בבל הים דרך משל אמר כי החיל הג
 הגדול שבא עליה כסנו את הארץ : וכתו
 פליק על בבל מלך במשרייתיה דסני כמי יחא
 חיו וערבה כמו מדבר כמו בארץ ערבה וסו
 וסוואה : וכן במדבר בערבה : ופקדתו
 על כל בבבל כל הוא אלוה שהיו עובדים
 בבבל : ופקדתי שיטברו אותן וישאו זהב וכן כתו
 בנבואת ישעיה כרע כל קורס כבו : והוצאתי את
 את בלעז מפיו על דרך משל שהיו מביאים לו מנחם
 על דרך חיל בלעז ויקיאנו ולא ינחרו אליו עוד גוי
 עמי מרובה אל החפץ : וכן ינחרו אליו כל הגוי וכל
 ולפיכך נקרא הכהן בזה הלשון לפי שהוא מקום מיו
 מרובת המים : גם חומת בבל נפלה : הרבוי לפי שה
 שהיתה חזקה ורחבה כמו שכתו חומת בבל הרחבה
 ופי' נפלה על ידי המפילים אותה : צאו
 מבואר הוא : ופן ירך לבבכם

לפי' אני מנחם : סלא תיראו מפני האויב
 סיבא אל בבל כי לא ירע לכם ותצאו מתוכה בטל
 וכלטצר מלך סלס סני ובסכ ראשונ' באה שמוע' מדי
 סיבאו על בבל : וכן בטנה הסניה זהו ובא בטנה
 הסמועה וכן בטנה הסליטית זהו ואחריו בטנה הס
 הסמועה : וחמס בארץ סיבאו חומסים בארץ כסד
 כשדים : ומושל על מושל : זהו כורס הפרסי שמלך
 אח' דריוש המדי ובסרס סלא ייראו ולא ירך לבבם
 מכל אלן כי לא ירעו להם אבל ייטיבו וכורס סלחה
 הגלות : לבן וכל ארצה תבנוס כלומ' כל אנ
 אנשי ארצה יהיה להם בשתי כי
 פסיליהם יוכתו וישברו : יפלו בתוכה כי לא יצאו ח

חוק לעיר להלחם : ורגנו כאלו סמים וארץ ישמחו וירכנו למפלגה יבא לה השדדים יבא לה דריוש
 עד חילן שהם השדדים : גם בבל ננתן טעם למה טאמר וכל חלליה יפלו בתוכה
 כי גם היא היתה סבה לנפול חללי ישראל וכן חללי כל הארץ לפיכך יפלו חלליה : גם בבל בעבור
 בבל ועל ידס : או פי' לבבל כמו בבבל : וכן ויטברו אתו לארץ : כמו בארץ : הרגתי לפסעני : כמו בפסעני :
 פלטים מחרב אתם ישראל אשר בבבל טמלל טמס מחרב כבוכד נצר וגליתים לבבל הלכו מבבל : וזכו

מרחוק אתה זכרו חזמן רחוק זה טבעים טכה : אתה כלומ' עבדתה טבטלה וכתו יתפלחנא דה
 וירושלם שחריבה תעלה על לבבכם וצאו מתוך בבל : בשנו ואמרנו בשנו מלח מעת חורבן ירושלם
 כי שמענו חרפה שהיו האויבים מחרשים אותנו בגלותנו מירושלם על מקדשי בית ה' הכל
 בכלל בית ה' ומקדשי הדביר וההיכל : והאולם כל אחד מקדש : לבן יאנק חלל החלל בעת מותו ומו
 מוציא הנשמה באנקה וצעקה : כי תעלה בבל השמים : לא יועיל לה אפי' תבנה בנינו
 גדולים ובגורים בסמים וכי תבצר ותחוק מרוב עזה סתגביה למרום בנינה לא יועיל לה כי
 מאתי יבא שודדים לה ופי' מאתי כי האל העיר ריח דריוש וכורס לבא אל בבל תבצר ענין חזק מן גדולות
 ובגרות וכן לבצר החומה : קול זעק מבבל זעק סס הצעקה : ישמענו מבבל : כי שודד ואבד
 ממנה קול גדול שהיה עיר הומיה והיה כסמט בה קול גדול מרוב העם אשר בה
 שהיו הומים כהמות גלי הים והיה כמו סאון קולם אבד האל ממנה אותן קול : כי בא עליה על בבל כמו
 נצחיהו את הילד והדומי לו חתתה קשתותם פי' המפרסי חירק החית מקום טורק וכתו ופתחו טעריק :
 תמיד : וכן תי' אתכברא קשתהון : והנכח

ירמיה

אשר אתו בבבל : ושנה את בגדי כלאו ואכל
לחם לפניו תמיד כל ימי חייו : וארחתו ארחת
תמיד נתנה לו מאת מלך בבל דבר יום ביומו
עד יום מותו כל ימי חייו :

בגדך ואעז
חזק

ויקח רב טבחים את שריה כהן הראש ואת צפ
צפניה כהן המשנה ואת שלשת שמרי הסף : ומ
ומן העיר ילקח סרים אחד אשר היה פקיד על
אנשי המלחמה ושבעה אנשים מראי פני המ
המלך אשר נמצאו בעיר ואת סופר שר הצבא
המצביא את עם הארץ וששים איש מעם הא
הארץ הנמצאים בתוך העיר : ויקח אתם נב
נבזר אדן רב טבחים וילך אתם אל מלך בב
בבל רבלתה : ויכה אתם מלך בבל וימיתם ב
ברבלה בארץ חמת ויגל יהודה מעל אדמתו :
זה העם אשר הגלה נבוכד ראצר בשנת שבעי
יהודים שלשת אלפים ועשרים ושלשה :

בשנת שמנה עשרה לגבו
לנבוכד ראצר הגלה מירושלם נפש שמנה מ
מאות שלשים ושנים : בשנת שלש ועשרים לג
לנבוכד ראצר הגלה נבזר אדן רב טבחים יח
יהודים נפש שבע מאות ארבעים וחמשה כל נ
נפש ארבעת אלפים ושש מאות :
ויחי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכ
יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעש
בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מל
מלך בבל בשנת מלכותו את ראש יהויכין מ
מלך יהודה ויוצא אתו מבית הכלא : וידבר
אתו טובות ויתן את כסאו ממעל לכסא מל
מלכים

בשנת שבע : פירשנו במלכים סוף סכך ותחלת סמ
סמך כי סס כתוב : שמנה בשנת סמך עטר סוף יח
ותחלת יט כי סס כתב יט בשנת סלס ועשרים כתוב
בסדר סולס כי אז נצנה נזר בידו וסוף את כל היה
היהודים סהיו בעמון ומואב ובסביבות ארץ ישראל
כפס תסמנה והכל ארבעת אלפים וסס מאות בין סל
סלסות החסכונות האלה : בעשרים וחמשה
ובספר מלכים
נשבעה : נסס פירשנו הענין : מלכים כתוב וקרי
המלכים : נסנה כתב בהא ובמלכים נסנא באלף
לפני פרשנוהו במלכים נכן כל ימי חייו :

ברוך עליון	אשר חביון	עזו חזיון	יחזקאל הוא
ועל ידו	גלה סודו	אף כבודו	יתארהו
לאיש תמים	בא בימים	בין חכמים	יסתירחו
וגם בחר	לבן שחר	כתבו אחר	ירמיהו

משקל לנחשתם כל הכלים האלה: הועמו
והעמידם שמנה עשרה אמה קומה העמוד ה
האחד וחוט שתיים עשרה אמה יסבנו ועביו א
ארבע אצבעות גבוב: וכתרת עליו נחשת וקו
וקומת הכותרת האחת חמש אמות ושכבה ור
ורמנים על הכתרת סביב הכל נחשת וכאלה
לעמוד השני ורמנים: ויהיו הרמנים תשעים ו
וששה רוחה כל הרמונים מאה על השכבה ס
סביב:

ומה סיס לנו לפרט בפרשה זו נפרס: בבית הפקדון
כתיב וקרי בית: עמד לפני מלך ככל שצמד ופיר'
כבוד ארץ שצמד לפני מלך ככל כמו שאמר במ
במלכים עבד מלך ככל בא בירושלם ובירושלם
דבק עם בא לא עם מלך ככל...
ומדלות העם ואחר כך אמר ומדלות הא
הארץ השאיר מקצת ד
דלת העם הגלם: ומקצתם השאיר ואת יתר ה
האמון כמו ההמון כי איתיות אהיו מתחלפות וכן כ
כתוב במלכים ההמון: ובמלכים כתוב דלת העם ו
וכאן דלת: במסרה סימן בן המלך דל: ירמיה דל
דלות הינו דאמרי איכסי בתי עכילא עכיונא:
העמודים טנים אע"פ שזכר ואת עמודי
הנחשת וזכר ים הנחשת וזכר כמ
כמה היו כי העמודים היו טנים והיו אחד והבקר
טנים עטר ומה שאמר אשר תחת המכונות אינו אומ
אמר כי הבקר היו תחת המכונות כי הבקר תחת ה
היו היו והמכונות תחת הכיורנות אלא אשר תחת אי
אינו דבק עם המכונות אלא דל אשר תחת הים טוב
טוב: ופי' המכונות גב היו תחת ולא זכר מה וקצר
הצנן לפי שהוא נזכר במלכים ומסרן הזה רבים
במקרא כמה סיכל האדם להבין: ומה שאמר אשר
עשה המלך שלמה דל כילא היו קס אחרים אלא און
אתם הכלים פעם בבית המקדש הם היו סס עד
החריבן: לנחשתם כל הכלים האלה בא הכנוי קודם
הידיעה וכן ותרואו את הילד: והדומים להם רבים
יקמה העמוד האחד כתיב קמה כמו המוכרת ואף
על פי שהוא סמוך וכן כאיפה ענורים: והדומים מ
להם: וקרי קומת כמטפט: ויהיו תשעים
וששה רוחה מלעיל והוא
ויהי פי עבר ופאה כמו לכל רוח אורה: מדר את
רוח הצפון והדומים להם: ובספר מלכי בבבניה
סדטנו הענין: בטת

ויעש הרע בעיני יהוח ככל אשר עשה יהויקים:
כי על אף יהוח היתה בירושלם וביהודה עד
השליכו אותם מעל פניו וימרד צדקיהו במל
במלך בבל: ויהי בשנה התשיעית למלכו בח
בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכד רא
ראצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם וי
ויחנו עליה ויבנו עליה דיק סביב: ותבא העיר
במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו
בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויהזק הרעב
בעיר ולא היה לחם לעם הארץ: ותבקע הע
העיר וכל אנשי המלחמה יברחו ויצאו מן הע
העיר לילה דרך שער בין החומות אשר על
גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך
הערבה: וירדפו חיל כשדים אחרי המלך ויש
וישיגו את צדקיהו בערבות יריחו וכל חילו גפ
גפוצו מעליו: ויתפשו את המלך ויעלו אתו א
אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו
משפטים: וישחט מלך בבל את בני צדקיהו
לעיניו וגם כל שרי יהודה שחט ברבלתה: ואת
עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשתים וביאות
בולך בבל בבלה ויתנחו בבית הפקדות עדי
יום מותו: ובחדש החמשי בעשור לחדש היא
שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכד ראצר מ
מלך בבל בא נבחר אדן רב טבחים עמד לפ
לפני מלך בבל בירושלם: ושרף את בית הו
יהוח ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם וא
ואת כל בית הגדול שרף באש: ואת כל חמת
ירושלם סביב נתצו כל חיל כשדים אשר את
רב טבחים: ומדלות העם ואת יתר העם חג
חנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו אל מ
מלך בבל ואת יתר האמון הגולה נבחר אדן ר
רב טבחים: ומדלות הארץ השאיר נבחר א
אדן רב טבחים לכרמים וליגבים: ואת עמ
עמודי הנחשת אשר בבית יהוח ואת המכונות
ואת ים הנחשת אשר בבית יהוח שברו כשדים
וישאו את כל נחשתם בבלה: ואת הסירות וא
ואת היעים ואת המזמרות ואת הכפות ואת כ
כל כלי הנחשת אשר ישרתו בהם לקחו: ואת
הספים ואת המחנות ואת המזרקות ואת הס
הסירות ואת המנורות ואת הכפות ואת המנ
המנקיות אשר זחב זחב ואשר כסף כסף לקח
רב טבחים: העמודים שנים חים האחד זחב
והבקר שנים עשר נחשת אשר תחת המכונות
אשר עשה המלך שלמה לבית יהוח לא היה

Al 26 Maggio 1684 restano

una spartenza tra confesso e dunato di cinque
questo libro e dunato di quattro scudi
che gli scudi di quattro

בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש ואני ב
בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים ואר
ואראה מראות אלדים : בחמשה לחדש היא
השנה החמישית לגלות המלך יויכין : היה ה
חיה דבר ידוע אל יחזקאל בן בוזי הכהן בא
בארץ בשדים על נהר כבר ותחי עליו שם יד
ידוע

ידוע בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש : החשבון הזה כתב אהל כי לפי פשוטו פירושו בשלשים
שנה ליוכל והראה על זה כי כשראה יחזקאל בכבואה בכין העיר ובכין הבית לעתיד היתה ש
סנת היכל והיתה בעשרים וחמש לגלות יהויכין הנה כי גלה יהויכין בעשרים וחמש ליוכל וזאת ה
המראה שהיתה בשנה החמישית לגלות יהויכין היתה : אם כן בסנת שלשים ליוכל והיאך ידע
ידענו כי כשראה בכין העיר ובכין הבית היתה סנת היוכל שנאמר בראש השנה בעשור לחדש חזקיהו
שנה שראש השנה סלה בעשור לחדש הוי אומר זו סנת היוכל : ואני אומר כי מה שנת בתלתין סנן ל
לזמן דאשכח חלקיה כהנא רבא שפרא דאורייתא עולה לחשבון אחר למה שפי אהל כי בשמנה עשרה שנה
למלך יאשיהו מצא חלקיה הכהן הספ' בבית ה' כמה נשארו ממלכותיו י"ג שנה כי לא שנה מלך : י"ג של יאשיהו
ואל של יהויקים הרי כד' ובעשרי וחמש מלך יהויכין ואצ"פ שלא עלתה לו מלכותו שנה כמו שכת' כי בעשרי
וחמש ליוכל גלה יהויכין והמראה הזאת היתה בשנה החמישית לו הרי שלשים שנה ליוכל והראה האל ית' ל
ליחזקאל המראה הזאת שיש בה רמז לכסיעת הכבוד מהבית בשלשים שנה למציאת הספר שקדע המלך את
בגדיו בשמנו דברי הספר כי הרעה והגלות תבא לישראל בעבר' על דברי הספר וכבר החלה הרעה לבא
בימי יאשיהו לפיכ' הראה האל ית' לכביא סימן נסיעת הכבוד מן הבית כי כמו שהחלה הרעה בימי יאשיהו
כן תבא כלה והראה לו בסנת שלשים ליוכל שהיתה שנה חמישית לגלות יהויכין : לפי שדקדקו בא אל בכל
בשנה הרביעית למלכו שהיא שנה חמישית לגלות יהויכין : וכן הראה לו ברביעית שהיא חד
חדש תמוז משני שהחדש הזה היה בסנת החרבן תחלת החרבן כי בו נבקעה העיר : וכשהראה לו המראה
הזאת לזיכרת הגלות בימי המצוי ובכין העיר ובכין הבית הראה אותו לו בסנת היוכל וביום הכשרים ש
שהוא סימן זאת העבדים מצבדות לחרות ולהורות כי האל ית' יסלח לעון ישראל וחטאתם לא יזכר עוד : ו
והראה לו המראה הזאת בכבול כמו שהיה הנביא טע' לסימן הגלות שהוא בכבול : וכשהראה לו המראה הזאת
לזיכרת הגלות הראה אותו לו בענין שראה עצמו בארץ ישראל סימן לזיכרת הגלות : ואני בתוך הגולה בא
הכניו טרם ידיעה כי אחר כך אמ' אל יחזקאל בן בוזי : וכן ותראהו את הילד : וזהמנו חיתו לחס והדומי
להם כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הראשון ממנו : נראה לו במראה הנבואה שהיה עם בני הגולה על
נהר כבר כלות שהיו עומדים על טפת הנהר והוא בתוכם ונא' לו הנבואה בזה הדרך שבראה לו שכתבנו
האמים וראה אלה המראות שמספר והולך : ומה שאמר מראות אלרים ר"ל מראות גדולות וכפלאות כי דרך
הכתו בארצנו להגדיל הדבר שומך אותן לאל כמו עיר גדולה לאלרים : כהררי אל : ארזי אל : מאפליה של
סלהבת יה וית' הפסוק בן והוא בתלתין טנן לזמן דאשכח חלקיה כהנא רבא שפרא דאורייתא בבית מקד
מקדשא בצורתא תחנת אולמא בשלגית לליא בתר מעלכי שהרא בימי יאשיהו בר' אמוץ מלך שבטא דביתיה
יהודה בתמוז בחמשה לירחא אחר כביא ואנא בג' בני גלותא על כהר כבר אתפתחו שמיא וחזית בחזו : כ
כבואה די טרת עלי חזו יקר טככתא דה' ובמקצת נסחאות תרג' על כהר כבר כהר פרת וכן חזקיהו המג
המצודים כי כבר הוא פרת ומצאנו בזה מחלוקת בדברי ר' יודן ור' הונא ר' יודן אמ' הוא פרת הוא כ
כבר : פרת שהוא פרה ורבה : כבר שפירושו גסים ואינס יוצאים בכברה ר' הונא אומר פרת בשני עצמו
כבר בשני עצמו : בחמשה לחדש כבר כתבנו טעם השנה החמישית : יויכין כמו יהויכין וכן יונ
יתרב ויהונדב : יונתן ויהונתן : היה היה : דבר האל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ
כשרים אחר ר' אל איך השכינה טורה על הכביאים
לא כדבר עמה אלא במקו' טהור על המים שכל על כהר כבר ואני הייתי על אובל אולי ואני הייתי על יד הנהר
ר' אלעזר בר' צדוק אומר הרי הוא אומר קנס צא אל הבקעה מגיד שהבקעה בשדה : תדע שאין השכינה בג
נגלת בחוצה לארץ שנאמר ויקם יונה לברנח תרשישה

מראות אלדים נשגבו גם נפלאו
יראו תמונות יעלז גם ירדו
בהם בעולם רק בעת חתקשרו
נפלו יסודיהם לאישים חכמו
מראות יחזקאל מראותם נסתמו
סעיפי בנו קמחי לפרשם ישאלו

ולעין נביאיו בנבואה גבראו
צורות למיניהם אשר לא נמצאו
רוחות ברוחות בנביאים גבראו
כי גברו גם עמקו התפלאו
וללב נבונים מחבינם נוראו
מאלדי לעזרם במ למען נפלאו

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי

זל זאת המראה אשר פתח בה יחזקאל הנביא ספרו היא מראה סתומה מאד והכני אדבר בה בענין המראה
דע כי מראה הנביא בעין לבבו נראת במחשבו כאלו יצורה בבת עינו כדמת לדמיונו כמראה המרא אשר
בעתה נברא ומאחרי הספור לרואה נמצאה ואחרי הקיצו מתרדמת המרא ימצאה במחשבתו כלואה כאלו
בעטו יכתבה או בשני יקראה ומחשבתו בעת מחברתו כח המדבר לפעל המחבר תעלה מרומות
ותרד תהומות תעזה לה כנפים ותעוף בשמים תעפ חצרים ותכנס בחדרי חדרים תראה תמונות
כשלאות לעתים נקראות לשעתם נבראות לפניו כמחשבות כאלו לעין החוש נראות מלפניו כל אלה ה
הרונות הנה שלונות בלב הנביא תשונות פעד ברונות לו וכונות פעס בהס מחשבותיו פוסח
פוסחות כמאמר זכריה מה אלה חדני ומאמר דניאל ואשתנמס על המראה ואין מבין ואני שמעתי ולא
אבין ישמעו דברים בעלמיה וקולות עצומים ויחזקאל הנביא ראה מראה סתומה ושמע שמועה ענו
עצומה אבל ממנו לא בעלמה שאז כן היה שואל עליה כזכריה ודניאל והמראה הזאת נקראת מרכבה
כמו שג' בספ' מלכים ומצאה האופנים כמעשה אופן המרכב וית' בעובדי גלגלת מרכבת ירא וכן נאמר
בדברי הימים ולתבנית המרכבה כרובים זהב וראה שלמה בחמתו מה מראה יחזקאל הנביא כנבואתו
גד דוד המלך אביו חסר לו הכל על ידי רוח הקדש כמו שכתוב הכל בכתב מידה עלי הסכיל כל מלכות
התבנית גס נוריות בקדים ואריות שזר בקיריות הבית והכלים מצנין מרכבת הקדש היה עבה ראה יחזק
יחזקאל הנביא פני חריה ושני טור והכתבים שזר בהס היו במקום נשר ואדס אשר במרכבה כי הכתוב
פניו פני אדס וכנשיו כנשי נשר הנה הכרוב כלל שניהם וכן היו בה ארבעה אופנים ונקראת מרכבה לשי
טראתה על דמות מרכבה בארבעה חיות ארבעה אופנים ומרכבה העשויה למרכבת בני אדס היא בא
בארבע בהמות כמו שכתוב ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה וכן רבות זל
ק-או המראה הזאת מרכבה כמו שאלו ולא במרכבה ביחיד אלא אס כן היה חכס ומבין מדעתו וחרי
טרבותי זל הזהירו שלא לדרוש במעשה מרכבה איכני ראוי לכתוב בפי הספר הזה מה שעלה בדעתי לפר
לשר במרכבה כי אס אגשה כן אהיה כדורש אותה ברבים כי הפירו' הזה נחשר לכל לומד ספר לפי כתבתי
פירוש מעשה המרכבה בקונטרס בשני עצמו כמוס עמדי חתום באוצרתי בעבור שלא אטכחנו ולהועיל
בן כל חכס הראוי למסור לו סתרי תורה ואשוב מעתה לפי הספר ולא אשרט בפסוקי המרכבה אלא טע
טעמי המלות משסוק וארא עד סוף המרכבה ועתה אחל בעזרת המלמד לאדס דעת

מקבלים מעשה ופעלה כמהו וגביוהו ילתי וגביוהו
 נפרדת בשע ופירוסה כמו ששיר במל ופסיה
 טאינה דבקה עס הבאה אחרי אמר וגביוהו כמו שהיו
 כגב כל אופן אלף טגובה היה להם עד שמרוב גבה
 היתה יראה להם כי נדבר טיהיה מופלג בכמותו י
 יקרא נפלא ונורא וכן מעס נורא אל ארץ נוראה או
 באיכותו כמו הקרח הנורא וגבנותו כמו וגביוהו
 אלף טזה מקובץ כלטון זכרים וזה כלטון
 כפכות ומפני כשלטו טנה המלה וית וגביוהו
 טוין לקבל רקיעא ורומא להון ודחילין איכון וגב
 וגביוהו מליין עינין סחור סחור לארבעתהון
 ובלכת תי ובחילזל ברייתא חזלין גלגליא ל
 לקבלהון ובאתרמא ברייתא כמלרע
 לרנס טמיה מתרמין גלגליא על אשר

יהיה טס הרנח הרצון כמו
 טפירטנן והוסיק עוד ואמר טמה הרנח ללכת רל
 רנח האפטיס ללכת כטגול באתכחתא וכן ויסוב
 עמולל ללכת בלכתם ודמות הנורא פ
 נורא כלבנותו וכזהרן
 ותחת לאיש לכל אחד ואחד ואשבע

בקול שדי סי חוק ותקיף
 וכן כטור מטידי יבא והיה טדי בצריך אל סי עלה
 האל ית טנקרא טדי וכן אמר במראה השליטית כ
 כקול אל טדי בדבריו ורל בדבריו כשדבר בהר סיני
 טכ כן קול גדול נשס את כטמץ עד החצר החצונה
 טהוא גבול הכית וכן בהר סיני אצט טהיה הקול ג
 גדול לא כטמץ חנן למחנה ישראל וכן כל קול כב
 כבואה אינו כטמץ אלף למי טמיוחד חליו הקול קול
 המולה פי כמו מלה אלף טזה מורה על מלה חזקה כ
 כטמעת ממדברים רבים כקול מחנה וית הפסוק
 כן נטמצית ית קל גסיהון כקל מיין סגיאין כקלל
 ית רבנותהון קימא חלק עלמא כקל מפרית מלכא מ

ויהי קול מצל לרקיע תי הפסוק כן ובזמן דהני
 רענא קדמוהי לאטמעת דבורא לעברנהי כבואי ישראל הנה קלל מפתח מעלני רקיעא דעל ריעהון במק
 במקמהון מפתקן גסיהון מן קדס דבורא וממעל דמות כמראה אדם לא תרגמו יונתן

וארא בית לה מבטנים לה ותי
 חנן לה סחור סחור ולעילא חיו יקר דלא יכלא עינא למיחיו ולא אפשר לאסתכלא ביה חזיתי כחיון אטתא מ
 חיהנר ליה סחור סחור ובכסחא אחרת מצאתי דלא אפשר לאסתכלא ביה ולרע במראה הקשת
 נאשול על פני נאראה כל המראה הנזכרת מראשה ועד סופה נאשול על פני טהעצומ לבי על
 המראה נאטמץ קול מדבר ובענודי נופל על פני טמעת קול טמדבר אלי וזה היה מלאך טדבר עמו וז
 נאחל כי ישראל כיוס מתן תורה ראן המרכבה כמו טראה חותה יחזקאל עד טאמר כי קטנה טכטסיהס גר
 גדולה היא כיחזקאל כן כוזי נאח כי פני טור ראן כנגד מחניה לסיכ עטון נורת עגל ועוד אמרו כי אלה הפני
 היו כד דגלי בדג יהודה פני אריה דכתי גור אריה יהוד נכדנראנכ פני אדם לפי טכ כן וימצא דודאס בטרה
 נלהס נורת אדם וכדגל אפרים פני טור טכ עליו ככו טוריו הדר לו וכדגל דן פני כאר טכ יהי דן כחט
 פלי דרך נאח אטצה נאדף מעוסף ויאמ אלי כן אדם פי המפרטי כי לסיכ קראו כן אדם כדי טלא
 יתנאה ויחטוב עצמו כאחד המלאכים לזי טראה המראה חננלה חותה והכנן כעיני לזי טראה כני א ג

בעין תורשיש ודמות אחד לארבעתן ומרא
 ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך
 האופן : על ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו לא
 יסבו בלכתן : וגביוהו וגבה להם ויראה להם
 וגבותם מלאות עינים סביב לארבעתן : וב
 ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובחנשא
 החיות מעל הארץ ינשאו האופנים : על אשר
 יהיה שם חרוח ללכת ילכו שמה חרוח ללכת
 והאופנים ינשאו לעמתם כי רוח החיה באו
 באופנים : בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובה
 ובחנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעו
 לעמתם כי רוח החיה באופנים : ודמות על
 ראשי החיה רקיע בעין הקרח הנורא נטוי על
 ראשיהם מלמעלה : ותחת הרקיע כנפיהם יש
 ישרות אשה אל אחותה לאיש שתים מכסות ל
 לחננה ולאיש שתי מכסות להנה את גויותיהם :
 ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים
 כקול שדי בלכתם קול המלה כקול מחנה א
 בעמדם תרפינה כנפיהן : ויהי קול מעל לר
 לרקיע אשר על ראשם בעמדם תרפינה כנפ
 כנפיהן : וממעל לרקיע אשר על ראשם
 כמרא אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא
 דמות כמראה אדם עליו מלמעלה : וארא כע
 בעין חטמל כמראה אש בית לה סביב ממרא
 מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה ראיתי
 כמראה אש ונגה לו סביב : כמראה הקשת א
 אשר יהיה בענן כיום הנשם כן מראה הנגה
 סביב הוא מראה דמות כבוד ידוה ואראה וא
 נאפל על פני ואשמע קול מדבר :
 ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך ואדבר א
 אתך :

מן קדס טדי במתכהון קל מלגליהון כד מודן מצרכן
 מרומא במקמהון מפתקן גסיהון מן קדס דבורא : ויהי קול מצל לרקיע תי הפסוק כן ובזמן דהני
 רענא קדמוהי לאטמעת דבורא לעברנהי כבואי ישראל הנה קלל מפתח מעלני רקיעא דעל ריעהון במק
 במקמהון מפתקן גסיהון מן קדס דבורא וממעל דמות כמראה אדם לא תרגמו יונתן
 וארא בית לה מבטנים לה ותי
 חנן לה סחור סחור ולעילא חיו יקר דלא יכלא עינא למיחיו ולא אפשר לאסתכלא ביה חזיתי כחיון אטתא מ
 חיהנר ליה סחור סחור ובכסחא אחרת מצאתי דלא אפשר לאסתכלא ביה ולרע במראה הקשת
 נאשול על פני נאראה כל המראה הנזכרת מראשה ועד סופה נאשול על פני טהעצומ לבי על
 המראה נאטמץ קול מדבר ובענודי נופל על פני טמעת קול טמדבר אלי וזה היה מלאך טדבר עמו וז
 נאחל כי ישראל כיוס מתן תורה ראן המרכבה כמו טראה חותה יחזקאל עד טאמר כי קטנה טכטסיהס גר
 גדולה היא כיחזקאל כן כוזי נאח כי פני טור ראן כנגד מחניה לסיכ עטון נורת עגל ועוד אמרו כי אלה הפני
 היו כד דגלי בדג יהודה פני אריה דכתי גור אריה יהוד נכדנראנכ פני אדם לפי טכ כן וימצא דודאס בטרה
 נלהס נורת אדם וכדגל אפרים פני טור טכ עליו ככו טוריו הדר לו וכדגל דן פני כאר טכ יהי דן כחט
 פלי דרך נאח אטצה נאדף מעוסף ויאמ אלי כן אדם פי המפרטי כי לסיכ קראו כן אדם כדי טלא
 יתנאה ויחטוב עצמו כאחד המלאכים לזי טראה המראה חננלה חותה והכנן כעיני לזי טראה כני א ג

וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה ב בעין החשמל מתוך האש : ומתוכה דמות א ארבע חיות וזה מראהן דמות אדם להנה : ו וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת ל להם : ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל ונצצים כעין נחשת קלל : וידו אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבעיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם : חברת אשה אל אחתה כנפיהם לא יסבו בלכת איש אל עבר פניו ילכו : ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל חימין לארבעתן ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן : ופניהם וכנפיהם פרדות מ מלמעלה לאיש שתים חברות איש ושתיים מ מבסות את גוית הנה : ואיש אל עבר פניו יל ילכו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתם : ודמות החיות מראהן כג כחלי אש בערת במראה הלפידים והיא מת מתהלכת בין החיות ונגה לאש ומן האש יוצ יוצא ברק : והחיות רצוא ושוב במראה חב חזק : וארא החיות והנה אופן אחד בארץ א אצל החיות לארבעת פניו : אמראה האפנים

תרשיטה מפני ה' כי פעם ראשונה אינו כ"כ כדבר עם הנביא בחזנה לארץ אבל פעם שניה מ מדבר : ולזה נוסה דעת יונתן שתרב' מהנה הנה פ פתגם מן קדש ה' עם יחזקאל בר בוזי כהנא באר בארעא דישראל תב תכינות ואתמלל עמיה במדי במדינת ארע כסדאי : ומה שאמ' אל יחזקאל בר ב בוזי היה לו לומר אלי וכך ותי' עליו עלי אלא טכן דרך המקרא לפעמים כמו כטי למך : ואל משה את' עלה אל ה' את יפתח ואת שמואל : ובצנחנ' יר ירושלמי יחזקאל כביא בר ירמיה כביא ונקרא ירמ ירמיה בוזי על סהין מבזין אותו : וארא

ואש מתלקחת : פי מתלקחת בתוך

הענן : כמו ואש מתלקחת בתוך הכרד ומתוכה כ כעין החשמל : תי' ומגו ענכא מגו עלעולא כעין חשמל מגו אשכא : ודעת ר"ל בחשמל שהוא מל מלאך ואמר מעשה בתיכונק אחד שהיה קורא בבית רבנ' בספר יחזקאל והיה תבין בחשמל יצא אש מח מהחשמל ושרפתו : ועוד דרשנוהו כנטיקון חיות א אש ממללות בתתיתא תכא עתים חסות עתים מת ממללות כטעה טהדבור יצא מפי הק"ה חסות כ בטעה טאין הדבור יצא מפי הקדוש ברוך הוא מת ממללות : ומתוכה תי' חיות ברין : ורגליהם

וכנפיהם מע

מענין כנפין : קלל ממזיט חך ותי' ומכנפין כעין נחשת מלהב : וידו אדם כתוב בוי' וקרי בוד נהכנ' ר"ל וידו אדם כאלו אחר וידיו ידו אדם כמו ענין יוניס : ר"ל כעני' יוניס : ותי' הפסוק כן וידן כידו אכנא עביר להון מתחות גפיהו על ארבע סטריהון למחתי בהון גמדין דאשא מביני כרב כרוביא מתחות רקיעא דעל רישיהון למתן על חשני טרפיא ולמזרק על אתר רשיעא לאברא חייביא עבדי ממריה ואשיהון גביהון שני לארבעתהון : חוברות אלה : כמו ביריעות אשה אל אחותה כי לכל דבר יקרא איש ואשה וכנה החיות באשה

מבינן חדא לקבל חדא גפיהון לא מתחזין במזלון בריא לקבל אשה אולא : ופניהם מלת נפיהם כשרדז בטעם לית טאין דכקה עם הבאה אחריה ל' נפיהם היו כמו טנז וכנפיה' היו שרודות מהגוף ושרודות למעלה לעיפא : ואיש הרומי הרצון : וכתי' רעוא : ודמות פ' דמות עינים כי דמות גי' ונתת ככר חזק והיא מתהלכת היא האש וכתי' אשתא משתלהבא בין ברייתא : והחיות רצוא ושוב

מקיר טרסו רצה : והאלף במקום הא' יהיה רצה ורוץ בענין אחד : וכן ותרץ עמו : משרט רצה ענין מרובה ובזך כמו ברק וכתי' ברקא ובדברי ר"ל מאי רצוא ושוב אמ' רב יהודה כאור היוצ' מפי הכבשן : מאי כמרוא הכזק את ר' יוסי בר' חנינא כאור היוצא מבין החרסים ור' יהודה אנת' בשא ר' סימון בן פרטא כזה טכונק גשית בכירה : כלומ' כמי שמפזר גשית שהוא פסולת הזרע בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזהו פי' רצוא ושוב ולפי' שהוא ברק ענינו כי הברק רץ מהרה ושב ומתכנס מהרה עד שכתבתי תי' ונתתי ברוצו ושובו והתכנסו קל מהרה : ותי' השמן כן ובריתא באשתלוחיהון למעבד רעות רבונתון דאשרי טיכתי' במרומא עילא מכהון באנפא עינא למהני חזון ומקשן ית עלמא ותיבן בריא חדא וקלין כחיון ברקא : ובקצת נוסחאות באנפא בגימל : וארא החיות והנה אופן אחד בארץ : פי' ל למטה במקו' טפ' כמו רקתתי בתחתיות ארץ : וכתי' וחזית ברייתא והא גלגל חד משתני במלרע לרנ' טמא כסטר ברייתא לארבעת אשניה : במראה האופנים כעין תרשיט : תרשיט היא אבן טובה הנזכר' באבני החושן תרשיט טהם ויטפה : וכן אמ' במרא' הטליטי' כעין אבן תרשיט ועינה כעין תכלת ופי' ומעשיהם כדמיון אבן תרשיט כי הוא אמ' סתי מלות מראה ומעשיהם ואמ' לדמיון מראה כעין תרשיט ולדמיון מעשה כתרשיט טהם מקבלים

וְאֵת בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִתְקַוֶּה לֵּךְ כִּשְׁמֵר מִתְקוֹמוֹ ת
 כְּבוֹדוֹ בְּהִינֵהוּ בִּינִיחָם בְּסִמְלָה הִקְנִיחָה הַמִּקְנָה וְכִ
 תְּטוֹבָה וְכְבוֹדוֹ וְכֵן אָמַר לְמַטֵּה וְכְבוֹד אֱלֹרֵי יִשְׂרָאֵל
 הַסֵּה הַגְדוֹל רַב־יָמָה זֶל שִׁיר מִתְקוֹמוֹ כִּפִּי מַעֲלֵתוֹ וְעַ
 אֵת לְמַעֲלָה וְאִשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנַעֲיָהֶם וְשִׁיר מִטִּיקוֹת
 אֵל אֲחוּתָהּ וְיִתְּ כִקְטָן חָד לְחָד כְּלוּמִי דוֹשְׁקוֹת אֶב
 הַקּוֹל רַעֲשׁ גְּדוֹל וְשִׁמְעִיעֵתוֹ זֶה הַקּוֹל פֶּשַׁע אֲחֵר
 בְּלִכְתָּם וְכֵן קוֹל כְּנַפֵּי הַחַיּוֹת כִּמוֹ שֶׁפִּי לְמַעֲלָה
 לְמַעֲלָה וְתִשְׁאַלֵּי רִיחַ אֵלָּא לְשִׁי טֶהֱפִשִׁיק בְּשִׁמְעִיעֵת
 הַיָּה הַנִּטְוִיחָה וְהַלְקִיחָה וְכֵן אָמַר לְמַטֵּה וְרִיחַ כִּשְׁמֵר
 וְכֵן מֵה שֶׁכְּתוּב עַד אֲתָנוּ הַפֶּשַׁק הַכֵּל הִיָּה בְּמֵר
 טִכְצֵת יָמִים תִּשְׁמִים וְתִקֵּן טִכְצֵת יָמִים טִכְ אֱלֹרֵי
 טִכְ קַח לָךְ חֲטִים

טמעת קול אחרי במקום הכבואה שהיית פס והקול
מעל הכפרית תבין סמי הכרובים פי ישראל היו מח
וכאלו כתמם כבודו בסוד מהם ולסוף ברכה היא ה
בעלה מעל הכרוב אשר היה עליה על משתן הבית
ועצם חלקו במציאות וקול כנפי החיות כח
סמם נוסקות זו לזו כמו סמם חוברות
בזו כמו וארכובתיה דא לרא קקטן וקול רעם גדול
מורה על מהירות הנסיעה והאופנים מצינו
ורוח נשאני במראה הכבואה היה זה והוא מה
הקול חזר ואמר ורוח נשאני ובמראה הס
נשאני ותיאני כשרימה אל הגולה במראה ברמ
במראה הכבואה בוא אל הגולה תל אביב ושבת
הדבר נאחז אל הכקעה וכן קח לך לבנה סכס

ותבא בירוח כאשר דבר אלי
ותעמידני על רגלי ואשמע את מדבר אלי :
ויאמר אלי בן אדם שלח אני
אתך אל בני ישראל אל גוים המורדים אשר
מרדו בי המה ואבתם פשעו בי עד עצם היום
הזה : וחבנים קשי פנים וחזקי לב אני שלח
אתך אליהם ואמרת אליהם כה אמר אדני
יהוה : והמה אם ישמעו ואם יחדלו כי בית מ
מרי המה וידעו כי נביא היה בתוכם :
ואתה בן אדם אל תירא מהם ומדבריהם
אל תירא כי סרבים וסלנים אתך ואל עקרב
אתה יושב מדבריהם אל תירא ומפניהם אל
תחת כי בית מרי המה : ודברת את דברי אל
אליהם אם ישמעו ואם יחדלו כי בית מרי
המה :
ואתה בן אדם שמע את
אשר אני מדבר אליך אל תחי מרי בבית המ
המרי פצה פיך ואכל את אשר אני נתן אל
אליך : ואראה והנה יד שלחה אלי והנה בו
כגילת ספר : ויפרש אתה לפני וחיא כתובה
פנים ואחור וכתוב אליה קנים והנה וחי : ויא
ויאמר אלי בן אדם את אשר תמצא אכול אכ
אכול את המגלה הזאת וליך דבר אל בני יש
ישראל : ואפתח את פי ואכילני את המגלה
הזאת :
ויאמר אלי בן א
אדם בשגך תאכל ומעיד תמלא את המגלה
הזאת אשר אני נתן אליך ואבלה ותחי בפני ב
בדבש לכתוק :

פני אדם במרכבה הודיעו כי ישר וטוב הוא בעי
בעיניו והוא בן אדם לא בן אריה ולא בן שור ולא
בן נמר על הדרך שפירשנו לפי תי' בר אדם ולא
בר אנטא ואנפ' שתרגס פני אדם אפי' אנטא לעני'
הדמיון אמר זה : אתך כמו אתך בדגש : ותבא
כירוח כאשר דבר אלי בטע' מדבר אלי כאה
כירוח מחזק' איתי והעמדתי על רגלי מדבר מבני
התפעל ומשפטו מתדבר : ויאמר אל ב
בני ישראל אותם שהיו בכבל סגלו
בגלות יהויכין ויתכן גם כן לאותם שהיו בירושלם
על ידי כתב כי הוא היה בכבל ואחר טאמ' נמטה לך
בא אל הגולה כראה כי לאותם שכבכל טלחו אלג
גוים המורדים : אף על פי שהיו גוי אחד מפני שהיו
חלוקים במעשיהם הרעים אלה עובדים לעז' טל
בני עמון ואלה טל זואב או גוי אחר : או אחר גוי
לחלוק הסבטים והמשפחות : וכן עמים הר יקראו :
אחריו בנימין בעממך : והבגים קאים
פנים : תי' חזיפי אפי' : (וכן גיע
עז פנים מי טאן לו כשת פניו עזים וקשים והפכו
מי טים לו כשת רכז פניו ויתאדמו כסיוכיו חזק
כה : אמר ה' כלומ' תאמר להם הנכבואה בשמי :
והמה : אם ישמעו ואם יחדלו אף על פי טאמ'
מסופק בהם אם ישמעו ואם יחדלו מלשמע
אנפ' אמר להם : כי בית מרי המה : ויש ששקבת
בטאוכת' אף על פי כן אמר להם כדי שידעו כי
נביא היה בתיכם ומוכיח את ישמעו אליו ויתואם
יחדלו ואם יתמנעון מלמחטי : ואתה כי סרב
סרבים ממאנים וממרים תרגו : וימאן
וסריב ותרגו ממרים סרבנין : וכן בית מרי עס
סרבן והוא תאר בשקל חדשים גנבים : וסלונים קננים : וכן סלון מתאיר קוז' : כמו קננים ונכניס הס א
אתך אנפ' כן אל תירא מהם : אתך כמו אתך : ואל עקרב' כמו ועס עקרב' והם קננים קשים : ויתג
ובג עממ' דעובדיהון דמין לעקרב' : פי' כמו נחש סאף ועקרב : ודברת כי בית מרי המה שיר'
בית מרי המה כמו ואפי' תפלה שפי' אפי' תפלה : ואתה אל תחי : מרי כפית המריהם
תא' נבא כסגל כטרחא כמו כהשק כי כן
פי' ואכלת המגלה בתראה הנכבואה והוא משל ללמוד דברי הנכבואה ולזכרם ויתארכין כפסך וקבל ית דא
דאכא יהיב לך : ואראה והנה יד שלחה אלי והנה בו מגלת ספר : זכר היר זכר ונקבה וברוכ היא לשון
נקבה וכן כלשון זכר : ויפרש והיא כחובה פנים ואחור : פנים יקרא הזר שכותבין
בן שהיא כנגד פני האדם ואשר תחתיו יקרא
כלל לשון כהי ומשך ואלה הקנים היו על ישראל וית הפסוק כן ופרש יתה קדמו והיא כתיבה מאפהא ות
ומאחוריהא מאן דהנה טרמיה ומה דעתיד למהוי בסופה וכתוב כה דאס יעברון בית ישראל על אוריתא יס
יסלמון בהון עממ' ואם יעברון ית אוריתא יספין מנחון אליא ודמונא ותינחצא : ויאמר אלי א
את אשר תמצא אכול : פי' אשר תמצא בירי מה סאני כותן לך אכול וית דמתיהב
ואפתח את פי הכל דרך משל כמו שכתבנו ותי' וארטיני' ית כפסי ואחכמני מה דכתי' במגלתא הדא :
ויאמר אלי כטנך תאכל דרך משל סלא יקרא מתקן פיו אלא יאכל כטנו ותי' ית כפסך תאכע : את הת
המגלה פי' מן : וכן הם יבאו את העיר כמו מן העיר : ואכלה

יחזקאל

ואסרוך בהם ולא תצא בתוכם : ולשונך אד
אדביק אל חבך ונאלמת ולא תהיה להם ל
לאיש מוכיח כי בית מרי המה : ובדברי אתך
אפתח את פיה ואמרת אליהם כה אמר אדני
יחזקאל השמע ישמע וחדל יחדל כי בית מרי
המה : ואתה בן אדם קח לך
לבנה ונתת אתה לפניה וחקתה עליה עיר את
ירושלם : ונתתה עליה מצור ובנית עליה דיק
ושפכת עליה סללה ונתתה עליה מחנות ושים
עליה כרים סביב : ואתה קח לך מחבת ברזל
ונתת אתה קיר ברזל בינך ובין העיר והבינות
את פניה אליה והיתה במצור וצרת עליה אות
חיא לבית ישראל :

הא גזרית שתגמני עלך כאשר גדילך דאסרוך בהם
ולשונך כאלו דבוקה לשונך אל חבך ותהיה
כאלם כלומר שלא תדבר אליהם ו
ולא תוכיחם : ובדברי אתך ככלותי לך
לדבר אתך אשתח את פיה כלומר
אתן לך רשות לדבר להם השמע ישמע וחדל יחדל
וכלותו לדבר עמו היה כשומר ויעל מעלי המראה
אשר ראיתי : ונח' אל פי זה על מה שומר בבא אליו
הפליט ויד היתה אליו בערב לפני בא הפליט וי
ויפתח את פיו ונח' ואתה בן אדם קח לך לב
לבנה למה צוה לו לבנה ולא חל לו
סימור על לוח כל העני לפי שבנוי בלבנו העיר או
באבני תהיה הלבנה משל בזה והלבנה נומה לחקק
בה יותר מהאבן וית לבנה אבנא ונתת

ובנית דיק : מגדל עץ סבוכן נגד העיר לכבשה : וספכת עליה סוללה : כתר גמון ותצבר
עלה מליתא : והוא סמפכים עפר כחשירו סביב העיר למלאתם ולעשות מן העפר תל גבוה כדי לעלות מ
ממנה אל החומה או להלחם : ושים עליה כרים סביב כגודים ושירי חילות : ונח' אל פי כרים כבשים כמו עש
חלב כרים והחומים לו והוא שפושן אילי ברזל לנגח החומה : ואתה מחבת ברזל מחבת אץ לו
ענין קבול אלא שהיא פשוטה יותר מפירור ושאר כלי ברזל לדמותה לקיר וענין קיר בר
ברזל לטני דברים האחר לחזק הברזל סלכ ישראל חזק כברזל והשחרות לשחרות הברזל משל לעונותיהם ש
סהם שחורים וכעורים כמו שדמה אותם לתאנים השוערים והם רחוקים מלהלכין והם מבדילים בנים ל
לבין אלרים כקיר המכדיל בין בית לבית : וענין והבינות את פניה אליה : כי פניה אליהם אש ישבו אליו
אוענין הכנת פכים כמו ושמתי את פני באיש ההוא : ומה שאמר וצרתה עליה אחר שאמר והיתה במצור לל
וצרת עליה עד רדת חומותיה : אות היא כי כן יצורו האויבים על ירושלים עד בקעם אותה : ואתה

סכב עוד צוה שיעשה אות אחר להם : סכב על צדך השמאלי : לפי שרוב סכיבת האדם היא
על צד השמאלי לשיכך צוה לסכב עליו על עון בית ישראל שהם הרוב וצוה לו שיטכב עליו טעמים כי כן
היו טני עונם : ונח' אל פירש לפי שסמרון היתה לשמאל ארץ יהודה כמו שכתוב ואחותך הגדולה סמרון היא
היוטבת על שמאלך לפיכך צוה לו לסכב על שמאלו לשאת עון בית ישראל : ושי' תשא את עונם תסבול עונם
כי העסיכה על צד אחר וזמן רב שלא יהפך לצד אחר הוא קשה מאד והנה זה היה למופת להם כי הטנים שלא
עבדו האל עבדו הגוים וסכלו עבדתה הקזה וכל העסיכה הזאת ואצ' שארכו הימים הכל היה במראה הב
הכבואה : ואני נתתי לך את טני עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום דל טנתן לוי ימים כ
במספר כנגד הטנים שחטאו יום לטנה יום לטנה : וטני עונם היו ט' טנה ורבע
מזאנו בפיר' כי בימי הסעבוד אשר בין סופט לסופט שהיו עושין הרע בעיני ה' והיו משועבדים לגוים מ
ויהיוטע ועד שמשון תמצא במצבון ק"א טנים ובימי מלכי ישראל טעטן הרע בעיני ה' והיו בטעבוד מלכי
האמון תמצא במצבון מירבעם עד הנזע רמ'א טנה הרי טכ' חסר טלעים ושניה הנסף בהם עשרים טל
סמטון שהיו מושלים בהם פלשתיים לפי שהיו עושים את הרע בעיני השם כמו שכתוב הלא ידעת כי מ
מושלים בנו פלשתיים כי אעפי שהושיעם שמשון לא היתה תשובה טלמה לפי שלא היה לבס שלם עש' חס
חסרו עדין יח טנה חלו יח טנה היו בין ימי סאגר שלא כתפדטן טלא היתה תשובתו אלא מצוה וכן כתיב ב
בימי סאגר בן עבת בימי יעל חדלנו ארחות : ובין ימים שבין שמשון לעלי טכ' בימים ההם אץ הלך בישראל
איש הישר בעיניו יעשה ואז נעשה פסלן טל מיכה כמו שפירטנו במקומו ותימה הוא מה שהי' את טני עונם ע
על חר תריץ בחוכיהקן : ובלית את חלה : דל כי אחר טנלן עשרת הטכטים החלו מלכי יהודה לע
לעשות הרע בעיני ה' כי בטנת טס לחזקיהו גלן ואחרי מות חזקיהו החלו לעשות הרע בעיני
ה' ונח' עפ' שאחז היה רשע לא כגזרה גזרה בחרבן ירושלים עד הכנעה טכ' עליו אשר עשה הרע מכל אשר עשו
האמרי אשר לפניו ויחטא גס את יהודה בגלוליו : ונאמר הכני מביא רעה על ירושלים וג' ומחיתי את ירושלים
כאמר ימחה הכלחת והנה תכסה מלך כה טנה :

יחזקאל

ואמר יחזקאל ככה יאכלו בני ישראל את לחמם שמאביגים אשר אדחם שם : ואמר אחת אדני יחזקאל חנה נפשי לא מטמאה ונבלה וטרפה לא אכלתי סנעורי ועד עתה ולא בא בפי בשר פגול :
ואמר אלי ראה נתתי לך את צפינו הבקר תחת גללי האדם ועשית את לחמך עליהם : ואמר אלי בן אדם חגני שובר מטה לחם בירושלם ואכלו לחם במשקל ובו אגה ומים במשורה ובשמון ישתו : למען יחסרו לחם ומים ונש ונשמו איש באחיו ונמקו בעונם :
ואתה בן אדם קח לך חרב חדת תער חגלבים תקחנה לך והעברת על ראשך ועל זקניך ולקחת לך מאוני משקל וחלקתם : שלישיית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את השלישיית תכה בחרב סב סביבתיה והשלישיית תורה לרוח וחרב אריק אחריהם :

סעורים לבדש בלא מרוב כי המעורב מכל אלו ה המינין קשה לאכלה ולא אכל לו כעונת חטים כי זה רחוק מאלו בתאבון הצונה המעורבת כעונת חט חטים לבדש והיא בגללי נואת האדם מלת והיא מורה על פירושנו כי עונת סעורים היא דמיון כי אלו היה אומר עונת סעורים על הצונה המעורבת נשמכה לסעורים לומר שרובה סעורים היה אומר ובגללי נואת האדם לא היה אומר והיא אלא אלא והיא טב אל הצונה המעורבת נש לפי שפי עונת סעורי טהרה עריכתה כעריכת עונת סעורים טהרה כאה לא היה לו לומר תאכלנה ולא תעסכה : תעונתה לע לעיניהם : תעונתה הכאים : ויא כי הכין והוא לש לפעלה והיתה הכין ראוייה להדג : פי אתה בעצמך תעונת אותה : וכתי תחרטה לל תאשנה על הגחלים כי לפי נקראת הצונה חדרה : ועכין תעונה תעשה החריה והמעשה לעונה היא אשיתה ואח לו טהרה אותה בגללי נואת האדם ונקראת הצונה היבשה ג גלל לפי שהיא מתגלגלת : ואח לו סידליק גללי נואת האדם ויאשה בהם העונה והיא דבר טהר ומאוש ו והיא אנת לבני ישראל שיאכלו לחמם טמא כנויים נשי לעיניהם : ויאמר ה את לחמם טמא : כי בגלותם בין הגוים לא יוכלו לשמור מאכלם מטומאה ולא יוכלו לאכול ב בנקיות : ואמר הכה נפשי לא מטמאה לא נפשי ולא גושי אינש מטומאים : נפשי לא נפשי ומחשבה רעה ולא גופי ממאכל טמא וזהו טמא נבלה וטרפה לא אכלתי כי הכהנים מזה מזהרים על הנבלה ועל הטרפה יותר מישראל מפני הטומאה וכן כתיב כל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים לטמאה בה : מפני תנעורי נזהרתי מטומאה וכן ולא בא בפי בשר פגול שהכהנים מזהרים עליו נחיר תאמר לי טהרה לחמי בדבר טמא ומאוש ור"ל פי פי הכה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובא ובאיתי לירי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא אכלתי טל אכלתי מבשר כוס כוס מעולש פי בהמה מסוכנת טומאים עליה שחוט שחוט כלות המהרים לשחטה טל תמות : כוס כוס תרגש שחוט כי אש לל נבלה וטרפה תמס מאי רבותיה דחזקאל : ולא בא בפי בשר פגול טל אכלתי
בה חכם : מטוס דר כתי אחרי טל אכלתי מבהמה טל הנרמו מתנותיה : ויאמר אלי צבינו כתי בויו וקרי צבינו כיור ואותיות אהו מתחלפות וצבינו הכקר פי גללי
כמו נואות עכין יניאה היא וכן הצאצאים והצפיעות ונואת הכקר אינה מאושה כנואת האדם : ויאמר מטה לחם מסעד כמו שהמטה מסעד האדם החלש : וכן אה בתורה בקללות בשכרי לכס המטה
לחם : עתה פי מה טמא לו שיאכל לחמם כמסקל וישתה חממו במעורה כי אנת היא לבני ישראל : ובדאנה טיחאנו וישחח באכלם טיחאנו לחם ומים וכשמחן בתמהון לכב : למען עתה פיר הדאנה לפי טיחאנו לחם ומים : וכשמנו איש באחיו : כלות איש את אחיו טל
חבר ונמקו ימק לכבש מרוב צרות וכל זה בעונל טיכירו כי הם גרמו להם זה כי עונש גרם להם כל זה :
ואתה בן אדם : אמר לו טיעטה אנת אחר טיקח חרב חדת ונהכל במראה הנכונה : וחרב חדת היא תב תצר הגלבים שהיא חריפה מאד וכוריתת מהרה : גלבי השצרים זהם המגלמים ראשי בני אדם וזקנש ולא תזאנו לו חבר בעקרא ובכרואית רבה היה המלאך עמד ומגלב : ותרגו ירושלמי וכל זקן גד גדועה מגליבא : שלישיית העברת הסער בתצר הוא מטל על השחתת הדבר כי התצר מטחית הסער לב לגמרי וכן אה ולא תשחית את פאת זקנך : וכן אמר דרך מטל בהשחית האל מחנה אשור יגלח ה בתצר הסכירה וגו' : וזהו לחלוק הסער המגלח לגלח חלקים מטל לישראל המעלמים ומסורים מארצם ומ מתעולש : מהס ברצב מהס בחרב מהס בגלות : כאור תכציר בתוך העיר : העיר שחקק בלבנה

ואתה שכב על צדך השמאלי ושמת את עין
בית ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב ע
עליו תשא את עונם : ואני נתתי לך את שני
עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום ו
ונשאת את עין בית ישראל : וכלית את אלה
ושבבת על צדך הימנית שנית ונשאת את עין
בית יהודה ארבעים יום יום לשנה זם לשנה
נתתיו לך : ואל מצור ירושלם תבין פניך וזר
וזרועך חשופה ונבאת עליה : והנה נתתי על
עליך עבותים ולא תחפך מצדך אל צדך ע
עד בלוחך ימי מצוריק : ואתה קח לך חטים ו
ושעורים ופול ועדשים ודחן ובסמים ונתת א
אתם בכלי אחד ועשית אתם לך ללחם מס
מספר הימים אשר אתה שכב על צדך שלש
מאות ותשעים יום תאכלנו : ומים במשורה ת
תשתה ששית ההין מעת עד עת תשתה : ומא
ומאכלך אשר תאכלנו במשקול עשרים שקל
ליום מעת עד עת תאכלנו : וענת שערים תא
תאכלנה והיא בגללי צאת האדם תעגנה לע
לעיניהם :

סנה ועמד ברשעו כב סנים ועשה תשובה כדבר
בצל הדרם : וסמך זה לפסוק ויעש אשה כאשר ע
עשה אחאב : וכמה מלך אחאב כב סנה : וזה הדרם
רחוק כמו שכתבנו הטעם בספר מלכים : ולפי זה
הפי' נחשב כב' למנחה ויח' ממלכות יהויקים וצדק
וצדקיהו ואעפ' שמלכו בין סנים כב' לא נחשבה
ה' סנים האחרונ' לצדקיהו שהיה האר' חרב רבה
ולפי דעתי כי הם סנה נחשבים כלם למנחה כי ב
בעונותיו חרבה הארץ : כי לולא כובד עונותיו הי
היה החל סולח לעונות הבאים אחריו : ולצדקיהו ול
צדקיהו תלה בחטאות מנחה כמו שאת' ביהויקים
אך על פי ה' היתה ביהודה להסיר מעל פניו בחטאות
מנחה ולא אבה ה' לסלוח וכן אחר בצדקיהו כי על
אף ה' היתה בירושלם וביהודה עד הסליכו אותם
מעל פניו : ומ' סנה היה מנחה ברשעתו והיה בן
בתשובה טו' סנים : הימיני כתי' הימיני קרי' ..
ואל' מצור ירושלם תבין פניך אל' לו כי בטכנו
על הצד יהיו פניו כנגד הלבכה שחקק בה
ירושלם והמצור חרועך חשופה : מגולה כי הנוצה
להכות ולהלחם בחזקה חושף חרועו מן הבגד סע
סעליו : וכן חשף ה' את זרוע קדשו : וית' וירעך ת
תתקף וכבאת עליה בצור סתצור עליה תכבא עליה ותאמ' לה דברי מוסר וטעיה ככבשת אס לא תשוב ..
והנה נתתי כאלו נתתי לך עבותי' שלא תוכל להתהפך מצדך אל צדך עד שתסלים ימי המצור מהם תל'
ומלת מצוריק כתיב ביום הרבני האחד מצור שמרן והאחד מצור ירושלם ואלו ה' סנה שהיו ב
ברשעם בטלו הממטות והיוכלות ותמצא בהם סבעים ממטות ובגדים היו כבכל בגלות ע' סנה כ
כמו שאת' אז תרצה הארץ את סבתותיה וכיצד הם ע' ממטות בט' סנה יש' ממטות כשאר' לך מן ה' סנה
סמנים סנה בחמשים סנה סבע ממטות הרי הם חמשים וז' ממטות כשאר' ל' סנה סבעה ד' ממטות ועוד
סתי סנים הרי יש' לך ס' ממטות וכת' סנה סמנה יבליס הם ס' ממטות סבטלו והממטה האחת למלאת
סבעים תחשוב סתי סנים סכסארי לכו מל' וד' סני' שלא חסבנו לצדקיהו הרי סס סנים וסכסיעית גלו ולא
הספיק להם לסמוט אפי' אס רצו .. ואתה קח לך חטין בכף כמו במס וכן לקח הימין כמו הימין : את קול
הרצין כמו הרצין והדמיון לו נזה לו גם זה לעשות לאות לבני ישראל כי יאכלו במצור אלה המיני'
מעורבים מפני הרעב שלא יבחרו אדם חטים למאכלו אלא יאכלו עם המינים הפחותים מעורבים מפ
משני הרעב : ופול וצדשים ידוע ולא יעשה אדם מהם לחם אלא בימי הרעב : ודוחן הוא שקורין לו כל
בלעז מיל' וכסמים בדגש בשמך והוא שקורין בלעז ס'גלא : בכלי אחד כלום סתערבם כלם והכל במד
במדה הכבואה : אשר אתה טוכב על צדך ולא אחר הסמאלי כי למספר הימים טוכב ידוע שעל הסמאלי
אמר : או אחר על צדך סתם לכלול סניהם חזר מספר הימים סל הסמאלי והוא הדין לימיני גם כן ת'
יום נזה יאכלנו כי גם כן היו בני יהודה במצור וברעב .. ומאכלך במאכלך בחולס בטקל ת
מזמר וזה אות לבני ישראל כי במסקל יאכלו לחם מפני הרעב ולא יאכלו פעמים ביום
אלא פעם אחת בין היום והלילה מעת לעת מחסרון הלחם .. ומים בממורה תסעה אחר רזל כי ממורה
מדה קטנה אחר מל' כלוג ומה שאת' ססית ההין לא את' סהממורה ססית ההין אלא סלא יטתה
מעט לעת אלא ססית ההין ומאות' ססית יטתה בממור מעט סלא יטבע ממור' באחת מן השעמים אלא
מעט יטבע יטתה אות לבני ישראל סלא יטתה להם מים ומה ססיתו מהם יהי מעט במדה מחסרון המים כ
בירושלם כל ימי המצור שהיה ממנת תסע לצדקיהו עד סנת' יא וענת סעורים תאכלנה : חסר כף
הדמיון כמו לב סמח יטיב בה וזלתה רל וכעונת סעורי' כך תאכלכ' כאלו היתה עונת סעורים

ואתנך להרבה ולהרפה בגוים אשר סביבתך
לעיני כל עבר : והיתה חרפה וגדופה מוסר ו
ומשמה לגוים אשר סביבתך : בעשותי כך
שפטים באף ובחמה ובתוכחת חמה אני ידוע
דברתי : בשלחי את חצי הרעב הרעים בהם
אשר היו למשחית אשר אשלח אותם לשחת
לשחתכם ורעב אוסף עליכם ושברתי לכם
מטה לחם : ושלחתי עליכם רעב וחיה רעהו
ושבלך ודבר ורם יעבר בך וחרב אביא עליך
אני יחוד דברתי :
דבר יחוד אלי לאמר : בן אדם שים פניך אל
הרי ישראל והנבא אליהם : ואמרת הרי ישר
ישראל שמעו דבר אדני ידוע כה אמר אדני א
ידוע לחרים ולגבעות ולאפיקים ולגיאנות הגני
אני מביא עליכם חרב ואבדתי במתיכם : ונ
ונשמו מובחותיכם ונשברו חמניכם והפלת
חלריכם לפני גלוליהם : ונתתי את פגרי בני י
ישראל לפני גלוליהם וזריתי את עצמתיכם
סביבות מובחותיכם : בבל מושבותיכם הע
הערים תחרבנה והבמות תשמנה למען יחר
יחרבו ויאשמו מובחותיכם ונשברו ונשבתו ג
גלוליהם ונגדעו חמניכם ונמחו מעשיכם : ונ
ונפל חלל בתוכם וידעתם כי אני יחוד : ודו
והותרתי בחיות לכם פליטי חרב בגוים בהו
בהורותיכם בארצות : וזכרו פליטיכם אתי ב
בגוים אשר נשבו שם אשר נשברתי את לבם

תהיה והנחמתי מבנין התפעל הראוי התנחמתי כ
כמו וימאץ להתנחם : וסגול הכון מקום פתח ודג
הכון לחסרון התיו בכלותי בבית : ויתוהתנחמתי ו
ואסיף : ואתנך להרבה שתהיה ארצך חרבה
ותהיה : בזה לחרפה בגוים אשר
סביבותיך שארצם נושבת וארצך חרבה לעיני כ
כל עובר : וכן תהיה חרפה לעיני כל עובר עליך
סימון נישרון עליך : בזה הפסוק בגוים : ובפסוק
שאחריו לגוים והסימן כל : והיתה חרפה : כן
דרך המקרא לדבר לנוכח : ושלל לנוכח
כאחד : וגדופה שם בטקל מלנכה : וענינו כמו חר
חרפה וכפל הענין במלו טוכו לחזק הענין כמנהג
מוסר ומטמה : מוסר סימון הגוים כך כמו שאמר
ונספר כל הנשים : ומטמה ענין תמהון לבב כמו
ישום וישרון כלות שיתמהו ברוב הרעה שתבא ע
עליך : ויתוהתנחמתי לחסידין ולאצטרבא עלך שדו
ואסתממו לעצמתי : באף ובחמה ובתוכחת חמה
הכפל לחזק הענין : בשלחי את חצי הר
הרעב : חצי הרעב
והירקון והארבה שמכלים את התבואה קצתה או
רובה ומה שאל נרעב אוסף עליכם עצירת השמי
שלל יהיה מטר והארמה לא תתן את יכולה כלל הנח
לא יהיה להם מה שיאכלו וזהו ושבדתי לכם מטה ל
לחם ומעט מה שיאכלו מי שיהיה להם כסף להבי
מארצות הגוים וזה לא יהיה אפשר להם כי אם בק
בקנאי גדול מפני האויבים הצרים עליהם : אוסף
בצרי נרעב אל פי נרעב אוסף עליכם חסרון מענות
סלה יהיה להם כמה לקנות תבואה אף על פי שימצאו לקנות : וזה קזה משהיו פירות ביוקר : ומענות
בזול : ושלחתי עליכם רעב וחיה רעה ושלך : רעב והחיה רעה : ישכלו אתכם שימותו בניכם : ובנו
כי הקאנים לא יוכלו לסבול הרעב כמו הגדולים : וכן החיה הרעה תלנוט בקטנים
וכנתי : ויתר מן הגדולים כי הגדולים יעמדו כנגד החיה בכלי זיכס : וכאמרה קללה זו בתורה בתוכחותיה
בכס יתיר מן הגדולים כי הגדולים נסכלה אתכם וגם בגדולים תלנוט החיה והרעב אלא סבקטנים יתיר לפי
והלחתי בכס חת חית הטדה וסכלה אתכם וגם בגדולים תלנוט החיה והרעב אלא סבקטנים יתיר לפי
את וסכלוך : ודבר נדס : דס זה הוא החרב ומה שאל אחכ וחרב אביא עליך הטעם כי מה שזכר תחלה נדס
הוא חרב אויב שלא יהיה כונתו הראשונה לישראל כחרב פרעה ככה : וזהו שאל יעבור כך ומה שאל נח
וחרב אביא עליך חרב אויב שתהיה כונתו ראשונה לישראל וכעבורם נסעו מארצם כחרב סנחריב וככ
וכנכד נאצר וזהו שאל אביא עליך כי הוא העיר את רוחם לבא עליהם : אכי דברתי : וכיון שאכי דב
דברתי עלי לקיים וכירי יכולת לקיים : בן ארש : לפי שהיו עובדים על ההרים הרמים ועל הגבעות
לא להיה טהו כיתנים שם ותחת כל עץ
כאלו מדבר כנגדם כי הכמות והמזכחות והחמנים טכונים עליהם יאכדו ויעברו : וסמך הנעבדים וה
והעובדים להם מפני המעשה הנעשה בהם : ואל במותיכם מזכחותיכם חמניכם חלליכם גלוליהם וחרב
כולל החרב הזר הנעבדים והחרב הנותנת את המזכחות והבמות כי גם יקרא חרב והוא הפטיס כמו כ
כי חרב חשט עליה : יתן בחיביו פי חמניכ גלולי טהו עושים
וקיי ולגאית ואחר הן אלא טקדי סימן הא הכב כהפכת למד נראת : ונתתי חרתי מלרע כפזט אחר
בכל תשמנה : מרשו יסם ענין סממה יסם וטמס כצנין אחר : יחרבו
חרבן : ויאשמו בטמס האלף ענין

אחריהם : ולקחת משם מעט במספר וצרת א
אתם בכנפיד : ומחס עוד תקח וחשלת אתם
אל תוך האש ושרפת אתם באש ממנו תצא א
אש אל כל בית ישראל :
כח אמר
אדני יחזקאל זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה
וסביבתיה ארצות : ותמר את משפטי לרשעה
מן הגוים ואת חקתי מן הארצות אשר סבי
סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקתי לא הלכו
בהם : לכן כח אמר אדני יחזקאל יען חמנכם מן
הגוים אשר סביבותיכם בחקתי לא הלכתם
ואת משפטי לא עשיתם ובמשפטי הגוים אשר
סביבותיכם לא עשיתם : לכן כח אמר
אדני ירוח חנני עליך גם אני ועשיתי בתוכך מ
משפטים לעיני הגוים : ועשיתי בדך את אשר
לא עשיתי ואת אשר לא אעשה במחו עוד יען
כל תעבתיך : לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ו
ובנים יאכלו אבתם ועשיתי בדך שפטים חריתי
את כל שאריתך לכל רוח : לכן חי אני נאם
אדני ירוח אם לא יען את מקדשי טמאת בכל
שקוציך ובכל תעבתיך וגם אני אגרע ולא תח
תחוס עיני וגם אני לא אחמל : שלשיתך בד
בדבר ימותו וברעב יפלו בתוכך וחשלישית ב
בחרב יפלו סביבתיך וחשלישית לכל רוח אז
אזרח וחרב אריק אחריהם : וכלה אפי וחגי
וחגיחתי חמתי בסם וחנחמתי וידעו כי אני ירוח
דברתי בקנאתי בבלותי חמתי בסם

כלבנה במלאת ימי המצור ימי מצור שהיו תל יוס
וזה היה מלל לאותם שכלו בירושלם בתוך העיר ה
הן ברעב הן בדבר מיום המצור עד יום שנכבשה
תכת בחרב סביבותיה : זה מלל על דקיהו וס
נסיעתו שיצאו מן העיר והשיגו הכסדי והכו בחרב
וזה היה סביבות ירושלם כי בערבות ירחו השיגו
והכוס : והשלישי תזרה לרוח וחרב אריק אחריהם
וכן את בתוכחות והדיוקויות אחריכם חרב וענין הר
הרקת החרב היא הוצאת החרב מתערה וזה מלל ל
לאותם שהלכו לארץ מצרים עם ינחנן בן קרח ו
ואת להם הכביא והיתה החרב אשר אתם יודעים מ
מתנה עם תשיג אתכם בארץ מצרים וכן הלכו ב
באשר ארצות קודם החרבן כמו שכתוב בדברי נח
גדליה : ולקחת זה מלל לאותם שגלו לבבל
לפיכך
אחרי צרת אותם בכנף שיחיו
טמורי סם עד שוכס לארצם כדבר הצנור והקסור
בכנף הבגר ומה שאל מעט במספר כי מעט היות
מתי מספר עשרת אלפים גולה : ומחס מן הגולי
לבבל שכלו בבבל הרשעים
סכסס נס
דקיהו ואחאב קלס מלך בבל באש : ממנו תצא א
אש : מן האש טמיתך להבעיר תצא אש אל כל בית
ישראל בין לאותם שהיו בירושלם בין לאותם אשר
בגילה כי זה טמיתך רמז לכליין ישראל כמו שחם
טמיתך כח אמר אדני ה' בתוך הגוים טמיתך
יוטביה
טמית בה לטובתם לפי שהיא
כבחרת מכל הארצות יפה נקא משום לכל הארץ
שהיא באמצע היסוד לפיכך אוירה טוב ומזוג מכל ה

הארצות ויטביה היה להם ללכת דרך ישרה ולעשות משפטי הטובים והם המירו אותם לרשעה מן הגוים
אשר סביבותיהם כמו שאל ויתעס מכסה לעשות את הרע מן הגוים אשר השמיד ה' משכני בני ישראל והגוי
הזה אשר סביבותיהם לא המירו משפטיהם והם המירו משפטי בלא יעילון : וחמר מן כי המירו את ר
רוחו ממריס הייתם עם ה' והתיו בסגול והוא מבנין השגיל לרשעה סם וסמוך
הזה : כי במשפטי מאסו והגוים לא מאסו במשפטיהם : לכן כח אמר ה' יען המנכס מן הגוים :
המנכס מקור נשרטו מן צנינו המתבס המנ רב

לכס טוב מן הגוי אשר סביבותיכם ויען עשיתי לכם הטוב הזה בחקתי לא הלכתם : על דרך נוסמן יסמן
ויבצט ויטש אלה עשהו : ואת וכסף הרבתי לה וזה עשו לבצל ומשפטי הגוי אשר סביבותיכם לא עשיתם
: כי הם לא המירו אלהיהם ואתם המירות אותי בלא יעיל ורזל פי כמתקנים טבהם לא עשיתם כמק
במקולקלים טבהם עשיתם : וית יען המנכס חלק דחבתן מן עממיה : לכן כח אמר אדני ה' הנני ע
עליך גס אני כמו סאתם עשית מה שלא עשה גוי אחר כן אעשה גס אני
בהם : ולא אעשה עוד בהם ואעשה זה לעיני הגוים למען תבסו ותכלמו ממעסיכם הרעים : ועשיתי
את אשר לא עשיתי פי בגוי אחר וכן את בתוכחות והשלא ה' את מכותך : לכן אבות יאכלו
בנים וזה העונש גדול שאין כמחו לכל רוח : מהם הלכו למצרים ומהם
ובבני עמון ובאדני וכן בסאר ארצות כמו שכתוב בדברי גדליה : לכן את מקדשי טמאת כי מכסה סם פסל
האשר בבית המקדש וגם אני אגרע כמו שגרעת את כבודי בשומך : השקוצי בביתי כן אגרע אני בבדל
וזה יהיה נקלה בעיני אנשי זרי ויעשו כך שפטי ולא תחוס עיני בחול וגם אני לא אחמל כמו שאל לא חמלת
על כבודי מלחללני : שלשיתך ע' צ' מ' ס' ל' לחל השע ל' חלקי אור מבני הדג והא כקוד בס' וכג
סלא כמנהג ברוח וכלה אפי ע' ד' ח' אכל כח את אחי סכל אפי והנחתי חמתי בסם אנת מנקמתי בה כי רב

יחזקאל

עתה מקרוב אשפוך חמתי עליך וכליתי אפי ב
 בד ושפסתיך בדרכיך ונתתי עליך את כל ת
 תעבתיך: ולא תחם עיני ולא אחמול בדרכיך
 עליך אתן ותעבתיך בחובך תחייך וידעתם כ
 כי אני יהוד מכה: הנה היום הנה באה יצאה
 הצפירה צץ חמשה פרח חזרון: החמם קם ל
 למטה רשע לא מחם ולא מחמנס ולא מחמ
 מחמנס ולא נה בהם: בא העת הגיע היום ה
 חקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל כי חרון
 אל כל חמונה: כי המוכר אל המוכר לא יש
 ישוב ועוד בחיים חיתם כי חזון אל כל חמונה
 לא ישוב ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו: תקעו
 בתקע וחבין חבל ואק חולך למלחמה כי חר
 חרוני אל כל חמונה: ..

והיא סימן מלכות קרוב היום מהמה חסר הנשחק
 כאלו חמר היום יום מהומה וכן הארץ הברית ו
 והדומי להם: ולא הד דר: הד הוא לשון קריא כמו
 הדרד הדרד: חמר מהומה הזאת וקריאת הד זאת לא
 תהיה כמו קריאת הד היום כשארס נותן קולו כן
 ההרים ידמה סינא קול מבין ההרים ואינו קול א
 אחר כמו שידמה אבל זה קול הצעקה והמהומה ית
 יהיה קול אחת לא דמיון קול: וית ולית לאשתיובא ב
 במצרי טוריא: עתה מקרוב כמו בקרוב: ו
 יום לפרסו כמשמעו שהוא כמו שאר
 הממין הבאים בזה הדרך שידמה ענינס כשמוס ב
 בית כאשר כתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק מת
 ממנו בסדרס מן: ונפרט מקרוב כן לשי טמלת עתה
 מורה על זמן העמד שהוא בין העבר והעתיד ופ
 נפצמים יאמר עתה להרחבת הלשון לזמן שהוא ק

קרוב לזמן העמד מלפניו או מאחוריו ויום קרוב מקרוב ולקרוב חזון אז צצה מקרוב כלומר זה יהי
 יהיה עתה חזון קרוב לזה הזמן העמד: ומה יהיה עתה שאשפוך חמתי עליך וענין זה השפוק כבר אמר
 למעלה וטנה אותנו הכה לחזק הענין: ולא תחום עיני זה השפוק אל למעלה וטנה אותנו הכה עש טכנו מעט
 למעלה אל כי דרכיך וכו' את כדרכיך בכף השמוס והענין אחר ולמעלה כי אני ה' וחסוף בזה ו
 וחל כי אני המכה: הנה היום נן המטה: ית המטה ענין הטית הדיו והוא טס ויורה עליו פרח חזרון:
 טעמו ישראל עתה יסרחו ויציצו: כלומר טיקחו הגמול והעכש: ויום לפרט
 כמשמעו וכבוכד כאשר קורא מטה כמו הני אשר טכט אשרי ומטה הוא בידס ועמי וזהו שאל מענין יצאה
 הצצירה: וכבוכד כאשר נן קורא זרן כמו הכני אליך זרן ועל הדרך הזה תי צמח טולטנא הוצע רשעא:
 החמם קם למטה רשע: החמם טעמו קם להס למטה רשע טמכה אותס: וית חטופין קמו למסער רשיעיא
 לא מהס לא יאמר חס מהס טלא יגלה אז ימות ולא תהמוכס: ולא מרבני ממון טלהס כמו מהמון
 רשעים: ומי אוהב בהמון טצירוש רוב ממון: ולא תהמהס כמו מהס וכפל בו המס וההא כאלו חמר
 סני פמיס מהס רל מאוס דבר מהס לא יאמר רל בניהס וכטי בניהס: או יהיה מהמהס מן המה רל דבר
 מההרס המה עליו וחס הבניס: ולא נה בהס לא יהיה נהי ויללה בהס מרוב הצרות לא יכסו החיים על ה
 המתי כמו שאל ירמיהו לא יסדנו ולא יקברו: וית לא מהמה ולא נה בהס לא מבניהון ולא מבטי בניהון:
 בא הצת הקונה אל ישמח: דרך הצולס שהקונה סמח במקנתו והמוכר תצאכל ומצטער כי מתוך דח
 דחקו הוא מוכר וכן בדברי רל הדבר אשר בצי האנשים זכנת: קצית: זכנת: אוכדת: ואל כי המ
 המוכר טדה בארץ ישראל אין לו להצאכל על זה כי חפי לא ימכרנו מעט יעמד בידו כי במהרה יגלה ויכ
 ויניחנו נכן הקונה אין לו במה ישמח כי המקנה לא תצמד בידו כי חס מעט כי חרון יבא מאתי אל כל המ
 המונה להמיתס ולהגלותס: בי המוכר טעס כי אל החרון טמר כי חרוני יתס עליהס טלא יטוב ה
 המוכר אל המוכר כמו
 אחצ אבל הז חיה אצי כס ולא יאכבו אל אחוצה כמכל כי בגלות יהיו: ועוד בחיים חיתס ואב'ס טהי
 טידו בחיים לא יטובו אל מתסס כי בארץ אחרת יהי גולים: חיתס: נפסס כמו וחיתס בקדשים: וחי
 נחיתו כאשר תהיה: כי חזון אל כל המונה כי כמאצר החזון אל כל המונה לא יאכבו לא היו טביס מע
 מרעבס כשהיו מזהירים אותס הכביאס הטכס והערב: ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו: וכל אחר היתה טק
 טקצה כשט בעונו ולא יתחזקו לטוב אל הכבונה ותי השפוק כן ארי מופינא לזכינא לא יתוכ ועד דאיכנו
 חיו ידנו בגייתו חיי כביאי מתכנן על כל אצר מאתחון ולא תייבון גבר בחובביה כשטי מתרענן ועד
 דאיכנו קיימין בתיובא לא מתקנן: כשפוק טל מצלה כי חרון כריס וכזה הפשוק כי חזון כיון וסימן רל
 תקעו בתקע האנס: נקרא תקע לפי שתקעיס בו כי הס תקעיס בטוסר להניס

לכם חזונה אשר סר מעלי ואת עיניהם חזונות
אחרי גלליהם ונקטו בפניהם אל הרעות אש
אשר עשו לבל תעבתיחם : וידעו כי אני ידוח
לא אל חנם דברתי לעשות להם הרעה הזאת
כה אמר אדני ידוח הכה ב
בכפך ורקע ברגלך ואמר אח אל כל תעבות
רעות בית ישראל אשר בחרב וברעב ובדבר
יפול : ורחוק בדבר ימות וחקרוב בחרב יפול
וחנשאר וחנצור ברעב ימות וכליתי חמתי ב
בם : וידעתם כי אני יחוד בחיות חלליהם בת
בתוך גלליהם סביבות מזבחותיהם אל כל
גבעה רמה בכל ראשי ההרים ותחת כל עץ ר
רענן ותחת כל אלה עבתה מקום אשר נתנו
שם ריח ניחוח לכל גלליהם : וגשיתי את ידי
עליהם ונתתי את הארץ שממה ומשמה ממ
ממדבר דבלתה בכל מושבותיהם וידעו כי א
אני ידוח :
אלי לאמר : ואתה בן אדם כה אמר אדני י
יחוד לאדמת ישראל קץ בא הקץ על אר
ארבעת כנפות האר : עתה חקץ עליך ושלחתי
אפי בך ושפטתיך בדרכיך ונתתי עליך את כ
כל תעבתיך : ולא תחוס עיני עליך ולא אחמל
בי דרכיך עליך אתן ותעבתיך בתוכך תהיין
וידעתם כי אני ידוח :
כה אמר
אדני ידוח רעה אחת רעה הגה באה : קץ בא
בא הקץ הקיץ אליך הגה באה : באה הצפירה
אליך ישב הארץ בא העת קרוב חום מה
מהומה ולא חד חרים :

ענין שמה וטעם למען בעבור כי חסא חזקתה
הס המזכחות וחלולים ונפל חלל על דרך כלל
וחזרתתי בכס סלא תשלו כלכם כחרי
בהזרתיכם : בא המקור ביד חרבו
לפי שהמקור הוא בדמות חסא : וכן בכנותך נכך
חברו אשר נסברתי לכם הזנה את קצת המשרים
סחוא כמו סברתי וכתף די תכרית ואיכנו נ
ככין סיהיה ככין כפעל יוצא ופירו' כמשמעו עמד
ויהיה את כענין מן כמו ככיתי את העיר : את האל
על דרך משל שאני נסברתי מלכ הזנה ובא על דר
ויתעצב אל לבו : ונקטו כשניהם בדגש הטות נמר
נשרטו קטט ענינו ענין כריתה : וכן משרט קטט
מענין זה ונקטות בפניהם פי' בפניהם כתרעס
ויהיו חזן : על דרך יראו עיניו כידו : אל הדעת כ
כמו על : וכן אל ההרים לא אכל : וידעו כי לא
אל חנם דברתי כמו כחנם כלומ' שיתקיים
מה סדברתי וכן ואל הארץ תתן את העדות כמו נכ
ובארץ : כה אמר ה' הכה בכסף כסף ככסף כמו
ויספוק את כפיו : או הכה בכסף על יסך
כמו ספקי על ידך : ורקע ברגלך כשמה אדם בו
ברגל על הארץ כאלו חקצ ונשטח הארץ תחתיו : ו
ואמר אח ענינו אני ואבני וכתף ווי אל כל תעבותי
רעות בישראל סחוק על סחוק וכמהו משרי חסד
העם : כהרי כחלי דבש וחמאה ויהדומי להם : אשר
בחרב אשר כענש התועבות בחרב ברעב ובדבר
יפולו : ורחוק מי סירחיק עצמו מן האויבים ו
ויברח לארצות הנגים בדבר ימותם
והקריב סיטיגוהו האויבים בחרב יפול : והנשאר
והנצור הנשאר בידו שלם והוא סס במצור ברעב

ימות והנצור פעול מן נוצר תאנה : ענינו סחוא סחור בתוך העיר : או הוא מענין מצור ומשרטו והוא נכ
כפעל ובא בשורק כמו נבוכים סס בארץ : וכן כעיר כצורה : וכתף וידעו ללכרי צירא : וידעתם
אל כל גבעה כמו על וכמהו רבים : בכל ראשי ההרים חסר וי' החבור והוא כמו ובכל : וכן
סחוא יח : ראובן סחור ויהדומי להם : עבתה מן עץ עבות : ואל מן עכו עבתה לנכס בדגש היותו כמותו
אדום אדמה מקום אשר נתנו מקום סחוק למלת טעם וכן במקום לא ידע אל : וגשיתי שמה ומהמה
הכסל לחזק ממדבר דבלתה בדלת כמו רבלתה בר"ט וכן דעואל רעואל : וזכר המק' הזה לפי שסס
היה כבוכד נצר כאשר צרו חיילו על ירושל וטס העלו צדקיהו כמו סכתו ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה :
ואתה בן אדם כה אמר ה' לאדמת ישראל : ליטובה קץ בא הקץ : את האל כי לטובת אדמת ישראל קץ והנה
עצה בא הקץ : על ארבעת כתיב על ארבע קרי והכתו לזכר והקרי לנקבה וכנף ימצא בלשון נק
נקבה : עתה הקץ עליך פירו' כנפות הארץ כי על ארץ ישראל את כדרכיך בכף ולא תחוס בחולס : כה
אמר ה' רעה אחת רעה ר"ל זאת הרעה אחת הי' שאין כמוהו סחוא למעל ועסייתי בך את אשר לא
עסייתי ואשר לא אעשה עוד וידמה כי יונתן היה קר-א אח- רעה סתרב ביטתא בתר ביטתא : קץ בא הקץ
הכסל לחזק ולמהר הענין ועוד הוסיף ואל הקיץ אלך הקיץ מבכין הסעיל מענין קץ והקץ סרטו קוץ
מנחי העץ וקץ שרטו קצץ מפעלי הפעל הנה באה הרעה סחור : באה הצפירה הגורה באה לך
בכד מתרגו' כקר צפרא או הוא ענין סבוב כלומ' סבה היא מאת האל ית' לבא אליך האויב ויונתן
סקרנ' אתגליאת מלכות פירם הצפירה כמו ולצפירת תפארה שהיא עטרה : והיא

המלך יתאבל וגו' ונשיא ילבש שממה וירי עם ה
הארץ תבחלנה מדרבם אעשה אותם ובמשפ
ובמשפטיהם אשפטם וידעו כי אני ירוח
ויהי בשנה חששית בששי בח
בחמשה לחדש אני יושב בביתי וזקני יהודה יו
יושבים לפני ותפל עלי שם יד אדני ירוח : ואר
וארא ונהג דמות כמראה אש כמראה מת
מתניו ולמטה אש וממתניו ולמעלה כמראה
וזהר בעין החשמלה : וישלח תבנית יד ויקחני
בציצת ראשי ותשא אתי רוח בין הארץ ובין
חשמים ותבא אתי ירושלימה במראות אלה
אלהים אל פתח שער הפנימית הפנה צפו
צפנה אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה :
והנה שם כבוד אלהי ישראל כמראה אשר ר
ראיתי בבקעה : ויאמר אלי בן אדם שאנא ע
עיניך דרך צפונה ואשא עיני דרך צפונה והנה
מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה :

וכן אל ביטחיה שושט וכביא וקנס וזקן : ר"ל הן א
טימותו הן שתפסן חמתם וכבולתם : כי ביוזב
הזרות תאבד הנבואה והחכמה והעצה כי לב בני
אדם נבאל : וכנבואה ראינו באלטע והיה כנגן ה
המנגן ונתי עלי יד ה' ותורה תאבד מכהן כי הכה
הכהנים היו תורה התורה וית' תנכיא מסופר ר"ל סו
ס פר ומזהיר העם : המלך ונשיא : הנה ה
המלך וכפל העני : בעליו סוכן
לחוק הענין : מירכס אעשה אותם הם מאסו התו
התורה והנבואה ותאבד מהם כמו שאל' מלכה נס
נשרה בניס אין תורה וגו' : ובמשפטיהם בבית
ויהי : בשנה הששית : פי לגלות המלך יויכין :
בשאי הוא חדש אלול : וכשב בעל סדר ע
עולס כי שנה זו מעוברת היתה כי הנה הוא התחיל
להכבא בשנה החמשים בחמשה לתמוז וצוד זימ'ו
סיה משימס בתוכס הרי חצי תמוז ובאותה שנה
את לו סכב על דרך תל' ימים ומחצי תמוז של שנה
חמשים צד ה' באלול של שנה ששית אפי' לצודק א
איכס כי אש ת' ימים היך אל' נאני יושב בביתי אל' שאותה שנה מעוברת היתה וכראה מתוך דבריו כי ש
סכיבת הצדדים היתה כמחמשה אל' לשירושטנו שצירשנו כי במראה הנבואה היה אין אכן צרכים לכל זה
וזקני יהודה שגלו עם יכניה : יד ה' רוח נבואה כשתבא בחזקה נקראת יד ה' ונשלת המראות האלה טראה ב
בהם מעשה מרכבה נאמר בהם יד ה' וטעם שלט המראות האלה כנגד ג' גליות שגלו גלות יהויקים : וגלות
יהויכין : וגלות צדקיהו : וזו האחרונה כנגד גלות צדקיהו טראה הכבוד נוסע מבית המקדש וראה חרבן הע
הציר והבית : לפיכך הביא אותנו במראות אלהים ירושלים סיראה העקונים והגלולים בבית סבעבורס כ
נסע הכבוד מתקומו וכנסנו חרב הבית כמו שאל' בתורה והסתרתי פני מהם וגו' ואז ביום ההוא הלא
על כי אין אלה בקרבי מצאו הרעות האלה : ואראה מבואר הוא למעל' בראש הספרי : החשמלה הה'
נוספת לפיכך המלה מלציל כמו האצר
וישראל : השולח הוא הכבוד הנראה בעין החשמל : בציצת ראשי היא מחלפת הראש פלוטא בלעז וכך וע
ועשו להם ציציט שהיו כמו ענף נתלה בכנף וכל זה היה במראה הנבואה כי לא בא יחזקאל
ירושלים ולא סר מתקומו טהיה יושב סס בביתו עד כלות הנבואה כמו שאל' ותבא אותי ירושלימה : במראות
אלהים : הנה אמר כי במראות אלהים הלך ירושלים ובמראה ההיא טבכסדים כמו שאל' בסוף הנבואה ות
ותביאני כסדימה אל הגולה במראה ברנח אלהים : וכל זה סימן הגלות ומה שהביא אותנו ירושלים להראותנו
המעשים טבעבורס חרב הבית ונסתלק הכבוד לפיכך לקחו בציצת ראשם למעל' באדם הקונף על עברו
ולקחו בציצות ראשם להוליכו לבית הזהר : אל' במראה שהיתה סימן לסיבת הגלות בימי מלך המשיח
לא לקחו בציצות ראשם אלא הביאו לארץ ישראל והניחו סס כנחת והושיבו על הר גבוה מאד כל זה סימן ה
המעלה גדולה שתהיה לישראל בזמן ההוא : אל' שפתח שער הפנימית : פי שער החצר הפנימית והיא העזרה
כמו שאל' במלכים : ויבן החצר הפנימית ונקראת פנימית לפי שהיא פנימית להר הבית הקדושה חנוכה : ו
ובאחר הפנימית וזכר הצאר בחסרין המעלה הנה כהנו בעדר הקדושות : ומאכלו בריאה : ופי' אל' פתח
סמוך לפתח : הפונה צפונה : שהיה הפתח פונה לצד צפון כי בר' רוחות העזרה היו פתחים : מושב סמל ה
הקנאה המקנה : בא כדרך בעלי ההא ומשפטו המקניא בסקל מעניא לגוים : ופי' שהסמל מקניא האל בהיותו
בביתו במקו' מסכן כבודו כמו שאל' הם קנאוני בלא אל : והנה סס : במראה אשר ראיתי בבקעה סמוך
אות אל הסמוך כי בבקעה חמ כבוד אשר ראיתי
ראיתי בבקעה : ויאמר אלי והנה מצפון לשער המזבח : זה שער הצפוני טבו מזבח טבנו לשמל
הקנאה הזה לפיכך

יחזקאל

החרב בחוץ והדבר ודעב מבית אשר בשדה
 בחרב ימות ואשר בעיר רעב ודבר יאכלנו: ופ
 ופלטו פליטיהם וחיו אל החרים כיוני חגאיות
 כלם חמת איש בעונו: כל חידים תרפינה וכל
 ברכים תלכנה מים: וחגרו שקים ובסתח א
 אתם פלצות ואל כל פנים בושח ובכל ראשיה
 קרחח: כספם בחצות יסליכו וזהבם לגדה ית
 יחיה כספם וזהבם לא יוכל להצילם ביום עב
 עברת יחוד נפשם לא ישבעו ומעיהם לא ימל
 ימלאו כי מכשול עונם היה: וצבי עדיו לגאון
 שמו וצלמי תעבתם ושקוציהם עשו בו על כ
 בן נתתיו לחם לגדה: ונתתיו ביד חורים לבו
 ולרשעי הארץ לשלל וחללוה: וחשבתי פני
 מהם וחללו את צונו ובאו בה פריצים וחל
 וחללוה: עשה חרתוק כי הארץ מלאה
 משגשג דמים וחעיר מלאה חמם: וחבאתי רעי
 גיים וירשו את בתיהם וחשבתי גאון עוים ונחלו
 מקדשיהם: קפדה בא ובקשו שלום ואין: ה
 חזה על חזה תבא ושמועה אל שמועה תחיה
 ובקשו חזון מנביא ותורה תאבד מבחן ועצה
 מזקנים

להנים אשר בחוץ אל העיר זהו נחבין הכל: כלומר
 יכינו כל אשר בשדה אל תוך העיר: ואין הולך למלח
 למלחמה ואין אחד מהם ינא לאויב להלחם אלא
 כלם נאספים אל העיר מפחד האויב ולמה להם זה
 כי חרובי אל כל המונה החרב בחוץ רעב
 ודבר יאכלנו כת צומ'
 ופלטו כיוני הגיאיות דרך היונים להקבץ
 בגיא המות תאמינות קול כקול נה
 כן יעשו הפלטים בנזם: והיו אל ההרים להשגב
 בהם עד יעבור יול האויבים ובהיותם על ההרים
 יהמו ויכהו ויתור וכל איש מהם כי בצנו בא לוכל
 זה: אל ההרים כמו על ההרים כל חידים
 תרפינה כי לא היה בהם כח להלחם
 כנגד כל האויבים וכל ברכים תלכנה מים תלכנה
 כמים על דרך משל כאלו כמסן שלא יהיה בהם כח
 מרוב הבהלה וחגרו חבואר הוא
 כספם בחצות יסליכו כוכל לפרט אליו
 הכסף והזהב טעמו כמו סנאמר
 ביטחיה בן ההוא יסלך האדם את אלילי כספו ואת
 אלילי זהבו כיון שיראו שאי בהם תועלת ולא הצילו
 יסליכו אותם בחצות ויתכן גם כן לפרט אונות
 הכסף והזהב כי לא יעבילו לה לא להנצל מן הרעב
 ולא מן האויב על כן יסליכו אותם בטוקים וברחובות: וזהו טאמר כפסם לא יטבעו כי מן הכסף והזהב לא
 יוכלו למלא מעיהם כמו טעמו מן הלחם ואם אין להם הלחם מה יעיל להם הכסף והזהב וכי יאכלו אותם
 גש לשי הראשון אל כי האלילים לא יסבעו אותם בעת הרעב: למה יהיה לרחוק כי ירחיקו אותם מבתיהם
 כי מכשול עונם היה כלומר כל זה המכשול להם בצבור עונם היה וצבי עדיו זהו בית המקדש שהוא
 פאר יפי כבוד האל הנקדש בתוכו שהיו מתפסים בו כעדי: והקבה סמחו לגאון סיטרא' היו מתגא' ומתגדלו
 בו על כל עם כי כבוד האל נראה בו בענן וכאם העליזנה והם סמחו לטקון כי עשו בו גלמי תועבותם ע
 עב נתתיו להם למה שהם ירחיקו ממנו ויגלו מארצם: ונתתיו וחללוה כתיב וחללוה קרי הכתיב על
 הסכינה וחקרי על הכית: והסכתי: כמו טאמר בתורה
 המקום הצפון שלי בבית והוא הדבר שהוא קדש הקדשים שם הארץ וכאן בה פריצים וחללוה לטון נקבה
 על סכינת הכבוד המונה על הארץ או אמר וחללוה על העיר: וית' ואסלק טכתי מנהון על דחילוהי ע בית
 טכתי ויעלון בה דמיציא וחללוה עשה הרתוק עשה פלגות של ברזל סימן שחללוהו הכתובים אנשי
 יחטלו בגלות בסלעלאת כמו
 דמים לפי טעמם דם נקי ועברו עברות טנתחייבו עליהם מיתה וכן מטפט מות לאט הזה כמו מטפט דמים
 והעיר מלאה חמם ועוד טעמים בה חמם ועל כן ראוי לגלות ממנה כי לא יתקיים יטוב הארץ עם החמם
 וחבאתי רעי גיים הם הכתובים סכ עליהם הגוי המר והמתהר ונחלנו מקדשיהם ונחלנו ענין חלול
 סרסו חלל ואם מכני כפעל וכא מהקל כמו נחלת כך והיה מטפטו עם הדגש ונחלנו בטקל
 נחמסו ההרים: מקדשיהם כמו מקדשיהם אלא שהוא מטקל אחר מקדש בטקל למתעב גוי שהוא טס תאר
 קפדה בא: מלעיל מפני טמוכה למלה זעירא והוא בא או ההא נוספת לסיכך הוא מלעיל לפי
 טאמר כלטק זכר בא והוא ענין כריתה כמו קפדתי כארצ חיי: ובקאן טלגס ואין יבקא
 הטלגס שהיו אמרים להם כבואי המקדש טלגס יהיה לכם חזח על אזה טבר על טבר וכת' טבר על טב
 טבר וכן במטקל אחר יענו מהות: והות רטעים יהדוף ענין רעה וטבר אל טמועה כמו על
 טמועה והטמועות הם בא האויב על הארץ ובקאן חזון מנביא רל ואין כי דבר טלא ימצא יבקא ארש וכן
 גש כבאיה לא מנאז חזון מה: וכן אחר

וואמר אלי הראית בן אדם עוד תראה תעבות גדולות מאלה : ויבא אתי אל חצר בית יחזקאל הפנימית וחנה פתח היכל ידוה בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחריהם אל היכל ידוה ופניהם קדמה והמה משתחויות קדמה לשמש : וואמר אלי הראית בן אדם הנקל לבית ידוה מעשות את כל התעבות אשר עשו פה כי מלאו הארץ חמס וישבו לחב להכעיסני והגם שלחים את הזמרה אל אפס : וגם אני אעשה בחמה לא תחוס עיני ולא אח אחמול וקראו באזני קול גדול ולא אשמע א אתם : ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פק פקדת העיר ואיש בלי משחיתו בידו : והגה ש ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מ מפנה צפונה ואיש בלי מפצע בידו ואיש אחד בתוכם לבוש בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת :

תמוז בכל שנה יספדו ויבכו על התמוז : ויהי תמוז סס חיה שהיו עובדים כלם טלהם ותרגום ופגש ציט את איים ויערעון תמוזין בחתולין : וברוב הנסחאות כתוב תמוז בשני וזין ומה שהראה לו בח באלה המראות פתח צפון רחולו כי מצפון תפתח הרעה אליהם : ויאמר גדולות מאלה בח כאשר למעלה לא אמר מאלה מה שהיו טוות התועבות ההם אבל אלה היו גדולות מהאחרות שהיו אחוריהם אל היכל והפניהם קדמה והם היו עושים הפך מכוונת האל כי לכונה זו ה האל פתח המזבח למזרח וקדש הקדשים למערב לב לבטל עבדת השמש שהיו רגילים בה באותו הזמן ושיהיו בהכנסם למזבח אחוריהם לשמש שתמחה האמונה ההיא מלבם : וכן צוה במקדש עולמים ו נעתה בטלו המצוה והכונה והחזירו פניהם מעבדת האל ומהשתחוית כנגד בית מקדשו וחזרו לעבדת השמש ולהשתחוית לו : וכדברי רז"ל מתשמש שכו פ ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' א

והוא . אותי אל חצר בית ה' הפנימית . היא אותה חצר כי היה לצד צפון בפתח התא כמו שפירשנו וע נעתה הביאו למזרח היכל וראה חוץ לפתח היכל בין האולם והמזבח כי מזבח העולה היה לפני האולם כצ בעזרה : משתחויות . מלה מורכבת מן השתחויות והשתחויות . וטעם ההרכבה אמר הנביא כי מצא אותם האנשים משתחוים קדמה לשמש ואמר להכנסים השתחויות דרך שאלה : ויוצתן פירש המלה מורכבת מן מ משחיתים ומשתחוים שתרגם מתחבלין סגידין וכן בדברי רז"ל משחיתים היכל ומשתחוים לחמה ויאמר אלי הנקל כצדי נפצל צבר אז תאר אמר וכי קל הוא בעיניהם מעשות התועבות אשר עשו פה כי מלאו את הארץ חמס עד שטבו עוד להכעיסני בביתי : והנס טולחים את הזמורה אל אפס : והנה הם מקטרים בביתי וטולחים רוח הקטרתם אל אפי מלכד הבזון טעוטים לי שמחזירים אחו אחוריהם אל היכלי הזמורה פי רוח רע והוא על דרך כנוי לקטרת שהיו מקטרים והוא עטוש מלמטה לפיכך תי מיתן בהתא לאפיהן ותרגום בעת בהתא והוא מקום הכשת אשם : אל אפי : אלא שכנה הכתוב והוא אחד מזה מלן שהם תקון סופרי : וגם אני מבואר הוא . וקרא פקודות העיר פאנטיס הפקודי על אנשי החיל וכן ויטע הכתן פקודות על בית ה' וסמכם אל העיר ואמר פקודות העיר סבאו אל הציר תחלה והחיל אחריהם ואלה פקודות העיר שובאר שהיו טעה אנשים והטביעו בתוכם שהם סופר המלך אלה הם שבעת הסרים סבאו אל העיר כאשר הזכרעה העיר כמו שאמר בספר ירמיהו והם כרגל סמגר נבו סר סכיס דב סרים כרגל סראצר רב מב' ואף על פי שהם סמכה הראשון פקוד עלה הוצעה ולא נמכה עמהם והראה לנו ה' את המראה הנבואה כי בזה הדרך תלכד ירמל : ונאם כלי משחיתו כלי בחירק כי הוא יחיד וכן כלי משכו משחיתו : כצר והוא טס וכמהו סס : סס אבל הוא בחירק תהרג למשחית קרטי משחית : וחנה ססה אנשים פידסנוהו על דרך פטוטו ועל דרך משל הם ססה מסכים והטביעו ביניהם שהם מתהיג העיר והוא הזרק אס בעיר : ואלה הם פקדות העיר : וכדברי רז"ל מאי כיהו טעה אנשים משכר מש משחית מכלה קצף אף וחתה : סער העליון : פי רביתיו וזל שהוא סער מזרחי ונקרא עליון שהוא למעלה מעצרת ישראל : ואשר משנה צפונה מזרחי צפוני היה וכבר פירשנו הטעם למה הראהו המראה בצפון ובכל היא מזרחית צפונית לארץ ישראל : משנה פעול בטקל אשר אתה

ויאמר אלי בן אדם הראה אתה מהם עשים
תעבות גדולות אשר בית ישראל עשים פה ל
לרחק מעל מקדשי ועוד תשוב תראה תעב
תעבות גדולות : ויבא אותי אל פתח החצר ו
ואראה ויחנה חור אחד בקיר : ויאמר
אלי בן אדם חתר נא בקיר ואחתר בקיר וח
והנה פתח אחד : ויאמר אלי בוא וראה את ח
התועבת הרעות אשר הם עשים פה : ואבא א
ואראה ויחנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וב
וכל גלגלי בית ישראל מחקה על הקיר סביב
סביב : ושבעים איש מוקני בית ישראל ויאזנ
ויאזניהו בן שפן עמד בתוכם עמדים לפניו
ואיש מקטרתו בידו ועתר ענן הקטרת עלה :
ויאמר אלי הראית בן אדם
אשר זקני בית ישראל עושים בחשך איש בח
בחדרי כשביתו כי אומרים אין ידוע ראה א
אתנו עוב ידוע את הארץ : ויאמר אלי עוד ת
תשוב תראה תעבות גדולות אשר המה עושים
ויבא אתי אל פתח שער בית ידוע אשר אל ה
הצפונה ויחנה שם הנשים יושבות מבבות את
התמוז :

לפי אמר שער המזבח ומצפון לאותו שער היה זה הסמל
בבואה לל בכניסת השער מבחוץ בהר הבית וית
המזבח מדבחה אש כן דעתו היה על מזבח בית
המקדש מזבח העולה שהיה חוץ לפתח האולם וא
ואולי כנגד המזבח ההוא היה שער העזרה מצפון ו
ואולי היה דעתו כמו שפירשנו היה מתרגמו חגור
ואולי היה כן דעתו כמו שפירשנו כי פעמים מתרג
גם מזבח העסילים מדבחה : ויאמר אלי ת
מהם כן כתי מלה חדא וקרי
תריז מלין והוא חד מן טו מלין דכתיבין מלה חדא
וקריין תריז מלין : לרחקה החית בקמץ חטף לשאר
הקריאה ומשפטו על המכה לרחקה בטקל וכנו כח
כחשת לרחצה : ופי' כדי שארחק מעל מקדשה ע
עושים התעבות במקדשי על פני : ויבא
אותי אל פתח החצר : הוא הפתח

סוכר אלא סמיתלה הביאו סמוך לשער מבחוץ ו
ועתה הביאו תוך הפתח וראה בקיר הלשכה הסמו
הסמוכה לפתח השער מבפנים חור אחד בקיר וח
נחצר בקיר עץ סגסג' החור פתח שיכול אדם להכנס
בן וראה הצלמים מצויירים על הקיר שהיו עובדי
להם : וזו המראה מסל חזירת הקיר להראותו בק
בקיפת השיר ובעין העץ מצוברים בה יחצרו האויבי בקיר חומות ירושל' ויבצצנה עד שיכנסו בה

וענין החור שהיה בו לפני החצירה רמז למצור ולדיק שבנו עליה קודם : ואבא מחקה על הקיר
כמו מחוקק כי חקק וחקק בענין אחד : ואל מחוקק לשון יחיד על הכלל : ובכלל כל גלגלי
בית ישראל הם אנשי מחקה על הקיר צלמי כסדים סוכר למטה בפרשת סתי נשים : ושבעים איש
סבבים סנהדרין להראותו מה סבתן להם האל תחלה טיהר עליהם טבאים
להורגתם הדרך הטובה היתה מתצבים אותם כמו שאמר יצחיה עמי מאשרין מתצבים : ואזניהו בן שפן ג
גדול סבכלם היה : מקטרתו המחצה נקראת מקטרת לפי שמקטירין בה : ועתר ענן הקטורת צובי הענן
כי היו מחצות רבות מהצובדים שהיו רבים ומהנעבדים גם כן שהיו רבים כמו שאמר ונענן הענן היה ע
עבה מרבו וכן העתדתם עלי דבריהם עובי הדברים ורבים : ויאמר בחשך : כי חושבים שלא
יראה האל מה עושים בחשך בחדריהם : וכנגד אמר דוד ג

היה אומרי עובי הארץ כלל לא יטניח כלל בתחתוני אלא בעליונים שהם הגלגלים והמלאכים אבל
בעניני הארץ לא יטניח כלל כי עזבה לבני אדם ויעשו בה כרצונם כמו שהיו אומרי רשעי עולם עבים
סתר לו ולא יראה וחג שמי יתהלך : ויאמר תבואר ה' : ויבא אותי אל פתח שער בית האשר אל
הצפונה זה שער התא סנקרא : גם כן כלע : ויצע שהוא בכנותל ההיכל מבחוץ

כמו שבארנו בספר מלכים ואותם שהיו בכנותל צפון היה פתיחים לצפון העזרה שהיא חצר השנימה : מב
מ בכנות את התמוז : ית כי מבכות הוא כנוי לל משמחות את התמוז בירח תמוז היו עושים חג לעז' והיה הכ
הנשים באית לשמחו : וית שהיו עושים בתחבולות סיבאן המים לעיני עז' הנקראת תמוז והיה בוכה לומר
שהיה שאל שיעבדוהו : וית התמוז הסרוף מן למזל לאתוכא לל שהיו בוכות על אותו שהיה סרוף שהיו סור
סורפין בניהם ובנותיהם באז והנשים היו בוכות אותם : מבכות מן הדגש כמו רחל מבכה על בניה : וה
והרב החכ הגדול רבי משה בר' יחזקאל זל כתב כי כמזא כתוב בספר מספרי העבודות הקדומות כי היה איש
מנביאי עז' וסמו תמוז וקרא למלך אחד וצוהו לעבד סבעה כוכבי לכת ויב מזלות והמיתות המלך ההוא מיתה
מסוכה וכליל מותו התקבצו כל הצלמי מקצות הארץ אל היכל בכל לכלל : הזהב שהוא כלל השמים והיה זה
הצלם תלוי בין שמי וארץ : ונשל לתוך ההיכל וכל הצלמי סביבו והיה מספר להם מה שאירע לתמוז הנביא
והצלמים כלל כוכבים וסופדים כל הלילה וכאשר היה בבקר ענשנו כל הצלמים להיכליהם בקצות הארץ
והיה זה להם לחק עולם בתחלת יום ראשון מחדש תמוז :

ויהי כהכותם ונאשאר אני ואפלה על פני ואזעק
ואמר אלה אדני ידוע חמשותף אתה את כל
שארית ישראל בשפך את חמתך על ירוש
ירושלם : ויאמר אלי עון בית ישראל ויחזקה ג
גדול במאד מאד ותמלא הארץ חמס והעיר
מלאה מטה כי אמרו עזב ידוע את הארץ ואין
יחוד ראה : וגם אני לא תחס עיני ולא אחמל
דרכם בראשם נתתי : והנה האיש לבוש הב
חבדים אשר הקסט במתניו משיב דבר לאמר
עשיתי כאשר צויתני :

ואראה והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרבי
באבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם :
ויאמר אל האיש לבוש חבדים ויאמר בא אל ב
ביעת לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך נח
נחלי אש מבינות לכרובים וזרוק על העיר ויבא
לעיני : והכרובים עומדים מימין לבית בבאו
האיש והענן מלא את החצר הפנימית : וירם
כבוד יחוד מעל הכרוב על מפתן הבית ומלא
חבית את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד י
יהוד : וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר ח
החצונה בקול אל שדי בדברו

הדגש כמו וכקטן ברחובותיה : כי לא מלאו אחרי
ויקחלו בו והדומים להם : את החצרות חצרות ב
בית המקדש עזרת אכסים ועזרת נשים והר הבית
כי כלם היו חצרות : ויהי כהכותם ככף ב
כהכותם בחצרות

במראה : ונאשאר אני : נאשארתי אני ביניהם שלא ה
הכניתי ומלה זו מורכבת מן ונאשאר שהוא נפעל עבר
ומן אשאר שהוא איתן מן הקל : וטעם ההרכבה א
אמר כשהיו מכים נתתי עיני מי נאשאר בחצרות שלא
הכני וראיתי כי לא נאשאר אלא אני והו נאשאר : ואמר
סני טעמים במלה אחת לקצר והוא ע"ד צחות כמו
ספירטנו במלת משתחויתם ובא להודיע כי לא היה
בחצרות בית ה' מה שהיה עליו התני אלא הוא לבדו
ואזעק ואמר על ירושלם : כי היא היתה שארית כל י
ישראל כי כל ישראל גלו וזלתי ירושלם וכבר מתו ב
ברעב או בחרב או בגלות : ואמר אלי ות
ותמלא הארץ חמס : ארץ ישראל

ויהודה לפיכך הרבה הארץ מהם ואצטי שהם בהם
שאר עברות העונות הגדול הוא בעבור החמס כי לא
יעמד שום יסוב בחמס והמכול בא בעבור החמס
ובקצת פסרים המדוניקים ותמלא הארץ דמים : פי
סופכי דמים : והעיר תלאה מטה : וגם העיר הזאת
ירושלם שהיתה מלאה ממשט עתה היא תלאה משפט
מקום המשפט ואלה באים כל ישראל למשפט זכר הטית הדין טבה : וכל זה גרם להם חמסותם הרעה כי
אמת עזב את הארץ וזון ה ראה ולא יענוס על הרע ולא ימנול על הטוב : וכבר פירשנו ענין זה למעלה
וגם אני : כמו שהם לא חסו ולא חזלו על הענינים גם אני לא תחוס עיני מדה כנגד מדה :

והנה האיש האל גמר תשובתו אלי והנה האיש לבוש חבדים משיב דבר אלי טענה במצ
במחנות לע
בזר בעיר ולהתלות התת לבוש חבדים כשוא כמשפט הסמוכים : כאשר צויתני כתי
וקרי ככל אשר צויתני : כלומר שלא חסר דבר מכל אשר צוהו : ואראה והנה אל הרקיע : כמו על ה
הרקיע וכן אל ההרים לא אכל והוא להם דמים : אשר על ראש

במראה הנבונה הראשונה ותמלא לרקיע אשר על ראשם כי החיות טזכר במראה ההוא הם הכרובים טזכר
במראה הזאת כמו שאמר למטה ואדע כי כרובים המה : ואבר אל האיש לבוש חבדים : גם זה בא
בשוא כמשפט הסמוכים אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב

לכרוב כמו הכרוב וכן מבינות לכרובים כמו הכרובים : וכמהם אשר למך נטען על ידו : עד לשמים הג
הניצ סוד למעלות לגלגל על דרך כלל כאלו את לגלגלי וכן את לאופני להם קורא הגלגל באזני וכן לכרוב על
דרך כלל : וכן אמר מבינות לגלגל מבינות לכרובים : ואל תחת כמו בינות : וכאמר תחת רמז בו כי הגלגל
תחת הכרוב במעלה גחלי אש מבינות לכרובים כמו מתחת לכרובים זה שאמר למעלה במרכבה ראשונה
היא מתהלכת בין החיות ושם בארנו הענין : ויבא לעיני בא אל בינות לגלגל כאשר צוהו ואני ראיתי כוואו ו
ולא גמר מה צפה והפסיק בענין הכרובים ואמר : והכרובים עומדים מימין לבית : בבאן האיש הר
הראה האל לנביא הכתוב מימין לבית לפי שהראהו

לטעם שכתבנו הראה הכרובים בהפסס : בבא האיש כמו וצראה את הילד : והאיש הוא לבוש חבדים : ופי
בבא כאשר בא אל בינות לגלגל : והענין מלא את החצר הפנימית : היא העזרה והחצר החצונה : היא הר ה
הבית : וכבר פירשנו דבר הענין במרכבה הראשונה כנסתר ובחיות הכבוד בבית הענין היה בחצר : ובבא את
הכבוד מן הבית לחצר מלא הבית מן הענין והחצר נוגה כבוד ה כי דרך החצר : יבא הכבוד : וירם

מכאן הוא : וקול כנפי הכרובים מכאן הוא במרכבה הראשונה : ויהי א ג

וכבוד אלדי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר ה
 היה עליאל מפתן הבית וקרא אל האיש לבו
 הלבוש הכדים אשר קסת הספר במתניו: וי
 ואמר ידוע אלו עבר בתוך העיר בתוך ירוש
 ירושלים וחתמתו על מצחות האנשים הנאנ
 הנאנחים והנאנקים על כל חתועבת הנעשות
 בתוכה: ולא לה אמר באוני עברו בעיר אחריו
 וחבו על תחום עיניכם ואל תחמלו: זקן בחור
 ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל אי
 איש אשר עליו חתו אל תנשו וממקדשי תחלו
 ויחלו באנשים חזקנים אשר לפני הבית:
 ואמר אלחם טמא את הבית ומלאו את החצ
 החצות חללים צאו ויצאו וחבו בעיר:

אתה מראה בהר: מפניו כמו משחיתו מזכר כי מפץ
 פס כלי הוא שמעברים הסלעים בו וכך מפץ אתה
 ליהנא בצדי וזה בקמץ: ואיש אחד בתוכם לבוש
 הכדים כבר פירסוהו על דרך פסונו ועל דרך ת
 משל ורזל פירסוהו כן ואמר זה גבריאל והס אחר
 כי גבריאל מלאך של אש לפי שהוא הזריק האש על
 העיר וכן ראהו דניאל לבוש כדים וראה פניו כמר
 כמראה ברק ועיניו כלפידיו אש וקסת הסופר במתנ
 במתניו: קסת הוא כלי הדיו: וית פנקס ספרא והפנ
 והפנקס הוא מה שכותב עליו הסופר: והוא נייר או
 לוח ואשפי: כן ענין הפסוק הוא על צורך הדיו לא ע
 על הלוח שאמר והתניית תיו ואולי לפי שתלויים בת
 במתני הסופר הנייר או הלוח עם כלי הדיו כלל הכ
 הכל בפנקס: לבוש כדים בקמץ בסמיכות וכן חג
 חגור כלי תלחמה: ופי' לבוש כבדי: ויבא ויעמדו אל מזבח הנחשת וזהו מזבח העולה שהיה לפני האולם
 בצורה ואותו עשה שלמה כמו שכתוב בדברי הימים ומה שהראה לו עמרם אל מזבח הנחשת כי אל מזב
 מזבח הנחשת ראה המטעמים קדמה לשמש וכיון שבא כבוד האל ית בזה הראהו שבענין זה נעלה הכבוד מ
 מזבח הכרוב אל תחת הבית מורה הסתלק הכבוד ובאמרנו מעל הכרוב ולא אמר הכרובים כי
 טכיס כרובים היו אף על כי נסע מכרוב לכרוב ומכרוב למפתן: ואמרנו עשר מסעות נסעה טכיסה ואמר כי
 אחר מעל הכרוב הוא דרך משל וית אשתלק ככרובא דהוה שרי עלוהי בית קדש קדשיא ובאמרנו ככרובא ולא
 אחר מכרובא דל כי עש הכרוב נעלה דל מי שנעשה לו הכרוב דמיון הוא והוא הטרף העף אל האדם ומוז
 כהסתלק הנבואה מישראל לא כשאת אלף חגי זכריה ומלאכי שהתנבאו בבנין בית שני ובהם פסקה הנבוא
 ובבבד אלהי ישראל תבואר הוא הלבוש הכדים אותה הנזכר שהיה לבוש כדי' ובא בירידת התאור והמתאר
 ואמר: ה' אלו כתיב בוי בלא יד וקרי ביד וביו והוא כמו עליו בשמים ירעם והדומים
 סאמר בתוך העיר אחר בתוך ירושלים אשפי' סידוע כי העיר מזכר היא ירושלים שה
 ל: ואחר פירוש זכר בענין הפירוש ביתה' ויבא אלף הנסיף ואמר ירושלים כלומר העיר אשר בחרתי
 שמי בה הם הסייעוני ממנה ברוב צונותם: התניית תיו ענין סימן וכתיבה אחר סימנה בדיו על מנחת
 האנשים האנשים והאנשים לסימן שלא יגעו בהם המשחיתים וזה הענין כענין דם הפסח במצרים לאות
 ולסימן אלף סזה היה במראה הנבואה: ורזל פירסו תיו האות הנקראת תיו אחר לו הק' בה לגבריאל כתוב ע
 על תחתן של דריקים תיו של דיו ועל תחתן של רסעים תיו של דם ואמר תאי טכא תיו רב אחר תיו תחיה תיו
 תמות ושמאל אחר תמה זכות אבות ואלה האנשים היו הדריקים אשר בירושלים שהיו באנשים ואנשים על כ
 כל התוצאות הנעשות בתיבה: ונאנקי' ענין צעקה ונאנה כמו האנק דום וסב הפועל נפעל לרוב הפעלה
 וכן הנביאים כך וראוהו אחר באוני' ונאנה הם הססה מזכר אחר להם שיבאו אחר התננות ההו
 ויכו על תחם כן כתיב וקרי אל והכתוב דל והכו על אשר תחום עיניכ' וכל טכן על האחרים
 והקרי כמשמעו הזהירם שלא יחוסו על האדם ולא יחמלו: עיניכם כתיב לשון רבים וקרי עינכם לשון יחי
 יחיד כמו לא תחום עינך והיחיד הוא דרך כלל: זקן בחור תהרגו למשחית פס דל להשחית משחית
 הכל: ומתקדשי תחלו מאמר במקדשי כי אותם חייבים יותר מעובדים עז במקדשי על פני לה
 להכניסני באנשים הזקנים הם סבעים אש מקדשי ישראל מזכר שהיו עובדים עז כלטכה אשר בעזרה לפני
 הבית ורזל דרסו אל תקרי מתקדשי אלא מתקדשי אלו בני אדם שקיימו כל התורה כלה מאלף ועד תיו: ואת
 ואמר לא יבאה מדה טובה מאת הקב' ואחר בו לרעה חוץ מדבר זה שהרי אחר תחלה והתניית תיו ואמר ועל
 כל איש אשר עליו חתו אל תנשו ואחר כך אחר ומתקדשי תחלו: ואמר אלהים טמא את הבית אל ת
 תקחו אש תהרגו בבית המקדש ותטמאו את הבית בחללים כי הם טמאוהו ראשונה בגלגלי
 ומלאו כווי תבנין הדגש אשפי' שהלמד אכילה דגשה כי יתאוו כמהו קלים תבנין הדגש

יחזקאל

ובלכת הכרובים ילכו האופנים אצלם ובשאת
הכרובים את כנפיהם לרום מעל הארץ לא י
יסבו האופנים גם הם מאצלם : בעמדם יעמ
יעמדו וברומם ירמו אתם כי רוח החיה בהם :
ויצא כבוד ירוח מעל מפתח הבית ויעמד על ח
הכרובים : וישאו הכרובים את כנפיהם וירמו
מן הארץ לעיני בצאתם והאופנים לעומתם
ויעמד פתח שער בית ירוח הקדמני וכבוד א
אלרי ישראל עליהם מלמעלה : היא החיה א
אשר ראיתי תחת אלדי ישראל בנהר כבר ואר
ואדע כי כרובים חמה : וארבעה ארבעה פנים
לאחד וארבע כנפים לאחד ודמות ידי אדם ת
תחת כנפיהם : ודמות פניהם חמה הפני אשר
ראיתי על נהר כבר מראיהם ואתם איש אל פ
עבר פניו ילכו : ותשא אתי רוח ותבא אתי אל
שער בית ירוח הקדמני הפנה קדימה והנה ב
בפתח השער עשרים וחמשה איש ואראה בתו
בתוכם את יאוניה בן עוזר ואת פלטיהו בן בני
בניהו שרי העם :
אלי בן אדם אלה האנשים החשבים און והיע
והיועצים עצור ענין הזאת : האמרים לא ב
בקרב בנות בתים היא הסיר ואנחנו הבשר :
לכן הנבא עליהם הנבא בן אדם : ותפל
עלי רוח ירוח ויאמר אלי אמר כה אמר ירוח
בן אמרתם בית ישראל ומעלות רוחכם אני ד
ידעתיה : הרביתם חלליכם בעיר הזאת ומלא
ומלאתם חצותיה חלל : לכן כה אמר
אדני ירוח חלליכם אשר שבתם בתוכה חמה
הבשר והיא הסיר ואתך חוציא מתוכה : חרב
יראתם וחרב אביא עליכם נאם אדני ירוח :

בעמדם מבואר הוא במראה הראשונה כנסת
וכרומם בחולס ויצא מבואר
הוא וישאו הכרובים בצאתם מן הבית כי
מתחלה ראה אות לימין הבית ויעמד על דרך הכלל
על הכרובים כאלו אמר ויעמדו אלא אמר דרך כל
כלל כי כאשר עמדו פתח שער בית הקדמוני כ
בצאתם מתפתח הבית עמדת פתח שער הבית מבח
מבחוץ ולא עמדו בארץ אלא התרוממו מעל האר
בעמדם והעמידה טס מפני האנשי שהיו טס שהיה
אחוריהם אל ההיכל וכאלו הם דחקו הכבוד לבאת
ולחרוס מעל הארץ עליהם על הכרובים ומה שאמ
מלמעלה אחר שאמר עליהם לפי שהכבוד ראה על
הרקיע סעל ראשי החיות הנקראים כרובים
היא טהחיה מבואר הוא וארבעה ארבע
פנים לאחד לכל אחד
מהכרובי ארבעה פנים וארבע כנפים ודמות ידי
אדם ולכל אחד ידי אדם מתפתח כנפיה ומבואר הוא
ודמות פניה מראיה ואותם נצמם כמון ויראו
טוטרי בני ישראל אותם ברע כלומר
עצם הפנים ומראיהם היה כפנים אשר ראיתי בנה
כבר ותשא אותי וכבר נראה אותי והביאה
אותי אל שער בית הקדמני כי
למעלה זכר זה ויבא אותי אל חצר בית הפנימית
ושנה אמתו הנה להודיע כי באותם כה אלה היו הע
פרי העץ ויאמר והיועצים לפי שהיו
פריים וגדולי הציר אמר זה כה
כי כהם תלויה עצת העיר עצת דבר רע : האומרים
לא בקרוב כמות כתיס : לא בקרוב תהיה הגזרה ט
שמתכבא הנביא עלינו לשיכך לא נחוש לדבריו ו
נכנה בתים כי ידועלם היא הסיר ואנחנו הבשר כ
כמו שהבשר לא יוציאהו מתוך הקדרה עד שיתכשל
כן אנחנו לא נצא מירושלם ולא נגלה ממנה עד סיניע
זמננו למות ונמות בה : בנות מקור כמו ביום עשית
אליהם ותפול : כן אחרת אמת אמרתם במטל הזה אשר
אתם מושלים אבל לא כדבריהם על עצ
עצמכם ולא כאשר חשבתם כי מחשבתכם אני ידעתי
ידעתי שאתם חושבים באחרת המטל הזה שלא תגלו
מתן ירוח לא תגלו יחי כמו שאנ' כי חלליכם טהריתם
הם הכשר והי' הסיר כי בתוך הציר שפכת דם
נקי וסמת החללים בתוכה כבשר בתן קלחת אבל
לעצמיהם לא יהיה המטל כמו שחשבת ומעלן רוחכ' אני
ידעתי המחשבה הצולה על מחכס ונקראת מעלה
ולרבות מעלות ופי' ידעתי כל אחת ואחת מהמעלות
הרביתם והנה חולך ומפרש המלל לכן הנביא מתוכה
אקור במקום אוציא כלומר גורתי ל
להוציא אתכם מתוכה לא
כאשר חשבתם שיהיו בתוכה עד מותכם ולא תגלו
ממנה חרב יראתם כצרי מן ולא ירא אלריס והם יראו
חרב מלך בכל ואלחן למצרים לעזרה כמו טס
סכתוב כהדקיה וימרד בו לסלח מלאכיו מצרים לתת
לו סוסיס ועבד רב : וחרב אביא ע
עליכם אותן חרב פיראצם ממנו אתי אביא עליכם
ולא יציל אצכם מלך מצרים והוצאתי אתכם
מתוכה : לא כאשר חשבתם שיהיו בתוכה עד יום מותכם :

ויהי בצותו את האיש לבוש חברים לאמר ק
קח אש מבינות לגלגל מבינות לברובים ויבא
ויעמד אצל האופן : וישלח חרוב את ידו מ
מבינות לברובים אל האש אשר מבינות חר
חרובים וישא ויתן אל חפני לבוש חברים ו
ויקח ויצא : וירא לברובים תבנית יד אדם ת
תחת כנפיהם : וארא אחת וארבע ארבעה אופנים
אצל חרובים אופן אחד אצל חרוב אחד ו
ואופן אחד אצל חרוב האחד ומראת האופ
האופנים כעין אבן תרשים : ומראיהם דמות
אחד לארבעתם כאשר יהיה האופן בתוך ח
האופן : בלכתם אל ארבעת רבעיהם ילכו ו
ולא יסבו בלכתם כי המקום אשר יפגה הראש
אחריו ילכו ולא יסבו בלכתם : וכל בשרם וג
וגבהם ויריהם וכנפיהם והאופנים מלאים עי
עינים סביב לארבעתם אופניהם : לאופנים
לחם קורא הגלגל באזני : וארבעה פנים לא
לאחד פני האחד פני חרוב ופני חשני פני א
אדם וחשלישי פני אריה וחריביעי פני גשר : ו
וירמו חרובים היא החיה אשר ראיתי בגדר
כבר :

במרכבה הראשונה כנסת : ומראיהם גס זה מכוון בלכתם : כי המקום אשר יפגה הראש הוא
החרוב והאופן הנלך אחר
בשרם יט להתכונן למה זכר לאופנים בשר ולא לברובים ומכוון הוא כנסת : וגבהם :
חסר יד חרובי מהמכתב : ויריהם תי ואסדתהון ענין אסדתהון הפסגה שהיא מקום מדרון : לארבעתם אש
אופניהם זה תוספת באר כמו להם לבני ישראל ועמם היום וידעתן חזונות ויהיו להם : ובקצתם ה
היה מספיק באחד סחרי זכר הדבר בסמוך והיה מספיק אש היה אומ' לארבעתם לכד אלא טענהו תוספת
באר במקומות : וכמו אופניה על עצמם כמו טענהו בכנוי המספר כמו באר טענתם : וישלו טענתם :
לארבעתם תי לארבעתהון דגלגליא : לאופנים להם קורא הגלגל באזני : לא אומ' כי לאופנים יק
יקראו גלגליס כי ידוע הוא זה לכל
כמו בגד וסמלה : ואח' ואופן ועגלה : ואח' ויהם עגלתו : והענין אחד ומה בא ללמד הכביא כי טעם כי ל
לאופניה בא קול סקרא להם קול הגלגל והענין קריא כמו הדור אתם דור דור כי כל המעט טענהו לאופניה
במנותו וכרוננו היה וכאלו קורא לו המצוה עסה כך ועשה כך ומנות האופן הוא חרוב : קורא מסלח נ
נזכר סס פעלו מחדגוט והפועל הוא חרוב הקורא תמיד ואין קריאתו בקול ובכלי הדבור אלא טעמה ה
האל את הכביא כבואה קול להבינו הענין וכן וקרא זה אל זה ואמר : וארבעה פנים לאחד : לכל
אחד מהחרובים פני האחד פני חרוב פני אחד מהפנים וכן
והריביעי על הפנים שהיו ארבעה אחר : ומה שאמר פני חרוב במקום טענהו במראה הכבואה הראשונה פ
פני טור ידוע מה שאח' : אחת יחזקאל בקט עלת רחמים והפכו לברוב : אח' לפני רבוננו של עולם אין ק
קטיגור נעשה סניגור : ופי' חרוב : כרביא : סכן בבבל קירין לינוקא רביא : והקטן פני האחד פני חרוב
ופני חשני פני אדם וחרוב חד הוא : ותרצנו אפי רבירבי ואפי חטרי : ואנחנו פירשנו ענין זה כנסת :
וירמו חרובים למן הרמה סכ' בא המראה היא למן הכטאות סכ' במראה הראשונה וה
והענין אחד כי רוממות וכטאות אחד נוס פירשנו הענין כנסת ומלת וידתו מבני כפעל
או התפעל תפעלי הכפל : בעתה

ויהי בצותו חזר להשלים ענין ויבא לעיני סא
סאח ויעמד אצל האופן הוא הגלגל טענה
ואצל כמו בינות טענה : או נאמר כי אצל אינו כמו
בינות נסנה המצוה בזה כמו טענה בלקיחת האש
מבינות חרובים טענה לקחה הוא אלא חרוב : וט
וטעם זה לא לטנות המצוה אלא כאדם הירא להס
להכנס למקום יתר גבוה ונקדש ממנו ועמד אצל
האופן לראות מה יהיה נהנה לקח חרוב האש מב
מבינות לברובים ונתנס אל חפניו וחרוב הזה ה
הוא אחד מן חרובים אשר האופנים אצלם לפי
אמר מבינות לברובים : וישלח ויקח ויבא
יבא לבמור מצות האל
לזרז האש על העיר : וכדרש גבריאל שהוא לבוש
הכדים בקט מן חרוב לתת לו כדי שיטענה
הנחלים מיד אל יד ותקל הגזרה ועוד היו בחפניו
סס פנים כדי טיהור הנחלים עוממות בידו להקל
עוד הגזרה טהרי כבואה זו היתה בטנה טעמה ונא
חרבה העיר עד סכת אחת עשרה : וירא
מה סאח וירא ואל תבכית להראות כי לא
היה הכל אלא במראה הכבואה לא טעם לברובים
ידיים נרגלים וכפפים כמסמנים ואל' באחד מהם
להורות על האחרים : ואראת מכוון הוא
גס זה מכוון בלכתם : כי המקום אשר יפגה הראש הוא
החרוב כי רוח החיה באופנים : וית הראש קדמאה : וכל
בשרם יט להתכונן למה זכר לאופנים בשר ולא לברובים ומכוון הוא כנסת : וגבהם :
חסר יד חרובי מהמכתב : ויריהם תי ואסדתהון ענין אסדתהון הפסגה שהיא מקום מדרון : לארבעתם אש
אופניהם זה תוספת באר כמו להם לבני ישראל ועמם היום וידעתן חזונות ויהיו להם : ובקצתם ה
היה מספיק באחד סחרי זכר הדבר בסמוך והיה מספיק אש היה אומ' לארבעתם לכד אלא טענהו תוספת
באר במקומות : וכמו אופניה על עצמם כמו טענהו בכנוי המספר כמו באר טענתם : וישלו טענתם :
לארבעתם תי לארבעתהון דגלגליא : לאופנים להם קורא הגלגל באזני : לא אומ' כי לאופנים יק
יקראו גלגליס כי ידוע הוא זה לכל
כמו בגד וסמלה : ואח' ואופן ועגלה : ואח' ויהם עגלתו : והענין אחד ומה בא ללמד הכביא כי טעם כי ל
לאופניה בא קול סקרא להם קול הגלגל והענין קריא כמו הדור אתם דור דור כי כל המעט טענהו לאופניה
במנותו וכרוננו היה וכאלו קורא לו המצוה עסה כך ועשה כך ומנות האופן הוא חרוב : קורא מסלח נ
נזכר סס פעלו מחדגוט והפועל הוא חרוב הקורא תמיד ואין קריאתו בקול ובכלי הדבור אלא טעמה ה
האל את הכביא כבואה קול להבינו הענין וכן וקרא זה אל זה ואמר : וארבעה פנים לאחד : לכל
אחד מהחרובים פני האחד פני חרוב פני אחד מהפנים וכן
והריביעי על הפנים שהיו ארבעה אחר : ומה שאמר פני חרוב במקום טענהו במראה הכבואה הראשונה פ
פני טור ידוע מה שאח' : אחת יחזקאל בקט עלת רחמים והפכו לברוב : אח' לפני רבוננו של עולם אין ק
קטיגור נעשה סניגור : ופי' חרוב : כרביא : סכן בבבל קירין לינוקא רביא : והקטן פני האחד פני חרוב
ופני חשני פני אדם וחרוב חד הוא : ותרצנו אפי רבירבי ואפי חטרי : ואנחנו פירשנו ענין זה כנסת :
וירמו חרובים למן הרמה סכ' בא המראה היא למן הכטאות סכ' במראה הראשונה וה
והענין אחד כי רוממות וכטאות אחד נוס פירשנו הענין כנסת ומלת וידתו מבני כפעל
או התפעל תפעלי הכפל : בעתה

למען בחקתי ולכו ואת משפטי שמרו ועשו א
אתם וחיו לי לעם ואני אחיה להם לאלדים ו
ואל לב שיקציהם ותעבתיהם לבם חולך ד
דרכם בראשם נתתי נאם ארגי ידוח: ושאו
חברובים את כנפיהם וחאפנים לעומתם וכב
וכבוד אלדי ישראל עליהם מלמעלה: ויעל ב
כבוד ידוח מעל תוך העיר ויעמד על חור אש
אשר מקדם לעיר: ורוח נשאתני ותביאני כש
בשרימה אל הגולה במראה ברוח אלדים וי
ועל מעלי המראה אשר ראיתי: ואדבר אל ת
הגולה את כל דברי ידוח אשר הראני:
ויהי דבר ידוח אלי לאמר: בן אדם ב
בתוך בית חמרי אתה יושב אשר עינים להם
לראות ולא ראו ואזנים להם לשמע ולא שמ
שמעו כי בית מרי הם: ואתה בן
אדם עשה לך כלי גולה וגלי יומם לעיניהם וג
וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם אלי
יראו כי בית מרי חמה: והוצאת בליך ככלי
גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב לעי
לעיניהם כמוצאי גולה: לעיניהם חתר לך ב
בקרר והוצאת בו: לעיניהם על כסף תשא ב
בעלטה תוציא פניך תבסח ולא תראה את ח
הארץ כי מופת נתתך לבית ישראל: ואעש
בן כאשר צויתי כלי הוצאתי בכלי גולה יומם
ובערב חתרת: לי בקיר ביד בעלטה והוצאתי
על כתף גשאתי לעיניהם:
כל דברי אשר הראני: ויהי דבר בן אדם עינים להם
ולא שמעו דברי תנחומך: וכאלו לא שמעו עדי מחזיקי ידי הנסארי בירושלם שהיו מלחי להם כבאיה
וקסמיה כי לא יגלו הנסאריס ושמעיה הנחלמי סמלם ספרי אל כל העם אשר בירושלם להבטיח על סקר
ואתה בן אדם עשה לך תקן לך כלי גולה והם מקל ותדמל וכנס וכד וקערה ותעשה זה לאות טכס יגלו יושבי
ירושלם ותעשה זאת לעיני בני הגולה שמבטיחם על סקר יושבי ירושלם לאחר סלא יגלו: וגלה יומם
דמך היות השמש על הארץ יקרא יומם אבל יום כולל פעמים היום והלילה וזוא סני דברים האחד לגלות
ממקום למקום באותה העיר שהיה יושב בה עס בני הגולה ויגלה לבית דחוק מכיתו: במקום שהיו בני ה
הגולה רואים וזה יהיה סימן ואות ליושבי ירושלם שיגלו מתנה: ביומם בצוד יומם יקדר שמש: והאות
האחר שיחתך בקיר העיר לילה כאדם היוצא בגובה יושא כלי גולה על כתפו ויצא לו דרך החור ויבסס פ
פניו בצאתו אל יראנו אדם כאדם היוצא בגובה יושא כלי גולה על כתפו ויצא לו דרך החור ויבסס פ
ויצא לילה מן העיר: והוצאת בכלי גולה כמו שמוציא אדם כלי גולה סקו בכתפו ומקלו בידו כמוצאי ג
גולה כמו שיוצא אדם בגולה סר וצף מוצאי סס כמו מוצאי בקר וערב: והאחר ומוצא תיס: לעיניהם
והוצאת בו במקום חצירת הקיר תולך כלך דל שהיה החור מקום צר ויוציא בו כליו: ואחר כך יצא הוא
לעיניהם בעלטה כחפץ כלל כר כאדם שיש לו כסת בצאתו ולא יראה שיראהו בני אדם ולא תראה את
הארץ על דרך בוסנו מאד כי עובנו ארץ: ואעש ביד לא בכלי ברזל שחנתרים בו ב
כדי סלא ישמעו קולו וכמו בן כאדם היוצא

למען בחקתי ולכו ואת משפטי שמרו ועשו א
אתם וחיו לי לעם ואני אחיה להם לאלדים ו
ואל לב שיקציהם ותעבתיהם לבם חולך ד
דרכם בראשם נתתי נאם ארגי ידוח: ושאו
חברובים את כנפיהם וחאפנים לעומתם וכב
וכבוד אלדי ישראל עליהם מלמעלה: ויעל ב
כבוד ידוח מעל תוך העיר ויעמד על חור אש
אשר מקדם לעיר: ורוח נשאתני ותביאני כש
בשרימה אל הגולה במראה ברוח אלדים וי
ועל מעלי המראה אשר ראיתי: ואדבר אל ת
הגולה את כל דברי ידוח אשר הראני:
ויהי דבר ידוח אלי לאמר: בן אדם ב
בתוך בית חמרי אתה יושב אשר עינים להם
לראות ולא ראו ואזנים להם לשמע ולא שמ
שמעו כי בית מרי הם: ואתה בן
אדם עשה לך כלי גולה וגלי יומם לעיניהם וג
וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם אלי
יראו כי בית מרי חמה: והוצאת בליך ככלי
גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב לעי
לעיניהם כמוצאי גולה: לעיניהם חתר לך ב
בקרר והוצאת בו: לעיניהם על כסף תשא ב
בעלטה תוציא פניך תבסח ולא תראה את ח
הארץ כי מופת נתתך לבית ישראל: ואעש
בן כאשר צויתי כלי הוצאתי בכלי גולה יומם
ובערב חתרת: לי בקיר ביד בעלטה והוצאתי
על כתף גשאתי לעיניהם:
כל דברי אשר הראני: ויהי דבר בן אדם עינים להם
ולא שמעו דברי תנחומך: וכאלו לא שמעו עדי מחזיקי ידי הנסארי בירושלם שהיו מלחי להם כבאיה
וקסמיה כי לא יגלו הנסאריס ושמעיה הנחלמי סמלם ספרי אל כל העם אשר בירושלם להבטיח על סקר
ואתה בן אדם עשה לך תקן לך כלי גולה והם מקל ותדמל וכנס וכד וקערה ותעשה זה לאות טכס יגלו יושבי
ירושלם ותעשה זאת לעיני בני הגולה שמבטיחם על סקר יושבי ירושלם לאחר סלא יגלו: וגלה יומם
דמך היות השמש על הארץ יקרא יומם אבל יום כולל פעמים היום והלילה וזוא סני דברים האחד לגלות
ממקום למקום באותה העיר שהיה יושב בה עס בני הגולה ויגלה לבית דחוק מכיתו: במקום שהיו בני ה
הגולה רואים וזה יהיה סימן ואות ליושבי ירושלם שיגלו מתנה: ביומם בצוד יומם יקדר שמש: והאות
האחר שיחתך בקיר העיר לילה כאדם היוצא בגובה יושא כלי גולה על כתפו ויצא לו דרך החור ויבסס פ
פניו בצאתו אל יראנו אדם כאדם היוצא בגובה יושא כלי גולה על כתפו ויצא לו דרך החור ויבסס פ
ויצא לילה מן העיר: והוצאת בכלי גולה כמו שמוציא אדם כלי גולה סקו בכתפו ומקלו בידו כמוצאי ג
גולה כמו שיוצא אדם בגולה סר וצף מוצאי סס כמו מוצאי בקר וערב: והאחר ומוצא תיס: לעיניהם
והוצאת בו במקום חצירת הקיר תולך כלך דל שהיה החור מקום צר ויוציא בו כליו: ואחר כך יצא הוא
לעיניהם בעלטה כחפץ כלל כר כאדם שיש לו כסת בצאתו ולא יראה שיראהו בני אדם ולא תראה את
הארץ על דרך בוסנו מאד כי עובנו ארץ: ואעש ביד לא בכלי ברזל שחנתרים בו ב
כדי סלא ישמעו קולו וכמו בן כאדם היוצא

והיה יחזקאל ויהיה יחזקאל
ויהיה יחזקאל ויהיה יחזקאל
ויהיה יחזקאל ויהיה יחזקאל
ויהיה יחזקאל ויהיה יחזקאל
ויהיה יחזקאל ויהיה יחזקאל
ויהיה יחזקאל ויהיה יחזקאל

חיה לא תחיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה
לבשר אל גבול ישראל אשפוט אתכם וידעתם
כי אני ידוע אשר בחקי לא חלכתם ומשפטי ל
לא עשיתם ובמשפטי הגוים אשר סביבתיכם
עשיתם ויהי בהגבאי ופליטיו בן בנימו מת וא
ואפל ואזעק קול גדול ואמ' אחה אדני ידוע כל
כלה אתה עשה את שארית ישראל
ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם אחיך אח
אחיך אנשי גאלתיך וכל בית ישראל כלה א
אשר אמרו להם ישי ירושלם רחוקו מעל יח
ידוע לנו היא נתנה הארץ למרשה : לכן אמר
בה אמר אדני ידוע כי ירחקתם בגוים וכי ה
הפצתם בארצות ואחי להם למקדש מעט ב
בארצות אשר באו שמה :
אמר בה אמר אדני ידוע וקבעתי אתכם מן ה
העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפ
נפוצתם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל :
ובאו שמה וחסירו את כל שיקוציה ואת
כל תעבתיה ממנה : ונתתי להם לב אחד ור
ורוח חדשה אתן בקרבם וחסירתי את לב ה
חאבן מבשרם ונתתי להם לב בשר :

בחרב תפלו על גבול ישראל עם צדקיהו והוא
ברכלתה בארץ חמת כמו שאת וגם את
כל סרי יחודה שחט ברכלתה וחמת גבול ישראל כ
כמו שאת חלכונא חמת ועד נחל מצרים .. חזא
לא תהיה לכם לסיר כמו שחשבתם סלא
תצאו מתוכה ואתם תהיו בתוכה לבשר אל כל כח
בתוכה תמס כי אל גבול ישראל אשפוט אתכם ותהיו
כבשר סמטכרים אותו והוא כמק בתוכו כמו שאת
וכבשר בתוך קלחת : וסס בגבול ישראל יגיע וזן
בסולכס : וכת' היא לא תהא לכן כדודא בריס אתון
תהון בגוה כבשרא דבסיל בנו דודא .. וידעתם
אז כהניע מספסכס תדעו כי אני ה'

כי כמו סגיתי עליכם כן יגיע אליכם : ונמשטויה
הגוים אשר סביבתיכם עשיתם לעבד אלרים את
אחרי כמו סהס עובדים ולספוך דס נקי כמו סהס
פושכים .. ויהי כהנבאי בכף כאשר הייתי
מתנבא ראייתי סמת סלטיהו בן בני
בניהו : כלה אתה עשה דרך סאלה ואף על פי סאין
בו ה' סאלה כמו ארדוף אחרי הגרוד הזה : אתה ו
זה בני עסו ויהדומי להם : ומה ספצק על מתקו סר
סריאה והוא היה רסע לפי סריאה מתקו סתאוס והוא
היה מראסי העס מרד למיתקו אמר כי אולי יעטה ת
ובני ראובן ולגלות סמרון ולגלות
למה סהיו אותי בנות בתים היא הסיר ואכחכו הכסר סהיו חושכים סיהיו לעולם בתוכה והיו חושכים וא
ואח' לכגד אותם סגלו רחוקו מעל אותם סגליהם רחוקו מעל ה' : כלות מעל אדמת ה' שהיא אדמת הקדס כי
לנו היא כתנה הארץ למורסה לא לכם סגליהם ממנה : רחוקו צווי סא ספעל סתווחה כמו ופסחו ספסח ואחר
היא ואחר כן אמר הארץ הכנני קודס היריעה כמו ותראה את הילד והדומי לו .. לכן כי הרחקתם
בגוים ואצ"ס כן לא עובדים אלא הייתי להם למקדס מעט בארצות אשר באו
רחקו מתקדס ה' שהיא הקדס גדול סס בארצו אני אהיה להם למקדס מעט כלות בבתני כנסיות סהס נועדי
סס להתפלל אלי אני עמהם וסומע קולם ומנילס מיד איביהם סלא יעסו בהם כלת : ועוד אני עתיד לק
לקבץ אותם כמו סאל ססמך וקבצתי אתכם : למקדס מעט : סתח כי הוא סמך למלת מעט כי מעט איננו
תאר אלא סס : כן מצאתיהו בקצת ספרים מדויקים ובקצת מצאתי קמץ אס כן מעט יהיה תאר : וית ויה
ויהבית להון בתי כנסאי תניא לבית מקדסי ואינן כהון כזער מדינתא דאדגליא לתמן .. לכן את
כנגד עשרת הטבטים סגלו תחלה וקבצתי אתכם על גלות הטבטים אמר זאת הנבואה לא
גלות בכל כי לאותם סהיו מבזים ינסכי ירוסלס כסר קבוצ גלותם ועוד סאל מן העמים מן הארצות ועוד
סאל וכתתי להם לב חדס ודח חדסה ולא היה כן לעולי בכל .. ובאו סמה כחלקה המלה בטריחא וכן
ויצא נח : ואינן עשרה בטעמא את כל סקנציה סקנצים והתעבבות סעסו בהם הגוים ה

ה' יצא : והס סקנצי כי בידס תהיה בבא הגאולה וימצאו סקנצים בה יצא
ה' נאל גס כן ולתת סקין מסומס .. ונתתי להם לב אחד : סיהיה להם לב אחד ליראה את ה' לא
יהיה עוד לבס פוכה אל התעבבות
האבן חזק כאבן מלקבל תוכחות מוסר : לב כסר כי הכסר הארץ יהיה לבס דך לקבל המוסר : ות' ואת
ואתכר לבא דרשיציא דהנה תקיף כאכנא מכסריהון ואתן להן לב דחיל קדמי למעבד רעותי .. למען

יחזקאל

ויהי דבר ידוע אלי לאמר :
 בן אדם מה חמסל חזק לך על אדמת ישראל
 לאמר לאמר ארכו הימים ואבד כל חזון :
 לכן אמר אליהם כה אמר אדני ידוע חשבתי
 את חמסל חזק ולא ימשלו אותו עוד בישראל
 בי אם דבר אליהם קרבו הימים ודבר כל חזון
 בי לא יחיה עוד כל חזון שוא ומקס' חלק בתוך
 בית ישראל : כי אני ידוע אדבר את אשר אדב'
 דבר ויעשה ולא תמשך עוד כי בימיכם בית
 חמרי אדבר דבר ועשיתו נאם אדני ידוע :
 ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם חנה בית
 ישראל אומרים חזון אשר הוא חזון לימים
 רבים ולעתים רחוקות הוא נבא : לכן אמר א'
 אליהם כה אמר אדני ידוע לא תמשל עוד ב'
 כל דברי אשר אדבר דבר ויעשה נאם אדני יד'
 ידוע : ויהי דבר ידוע אלי ל'
 לאמר : בן אדם הנבא אל נביאי ישראל הנב'
 תנבאים ואמרת לנביאי מלבם שמעו דבר
 ידוע : כה אמר אדני ידוע חזי על תנביאים ח'
 חנבלים אשר חולכים אחר רוחם ולבלתי ר'
 ראו : בשועלים בחרבות נביאך ישראל חזי :

לכם על אדמת ישראל סאתם אומרים שלא תחרב
 ועוד סאתם אומרי יארכו ימים ואבד כל חזון זה ס'
 טהנביאים אומרי לכו בשם ה' אלהי אמת כי תחרב
 הארץ ונבלה ממל' יארכו ימי החזון סהם מתנבאי'
 כמו סהם אומרי לא בקרוב בנות בתים ואבד כל
 חזון : פירשו ואבד הדבר הכא כפי הנביאים הא'
 האומרי חזון כי למרחוק הם מתנבאים ובין כך ס'
 סיארכו הימים ואבד כל חזון שלא יתקיים : כי מת'
 מתוך איכות דברי הנביאים לא יתקיימו דבריה'
 אבל אנו נעמד על הארץ תמיד והנה היו הם מתכ'
 מתכונים בזה המשל להכזים השם ית' כי הם היו י'
 יודעים באמת שסופם לגלות מן הארץ כשיעשו ע'
 עבודה זרה וגזל ושפיכות דמים רק סהיו מתחזקי'
 בדברי נביאי הסקר האומרי להם שלא יהיה לכם
 וקרא הדבר הזה משל ואף על פי שהוא מליצה לפי
 סהיה הדבר הזה כפי' תמיד כמט' הכשא כפי האר'
 תמיד : ארכו מן הקל בשלם יעמדו למשפט : לכן
 אמר מכוואר הוא : כי לא יהיה עוד

כל חזון סא' : כי לא נבואתי כנבואת
 נביאים שאומרי דבר ולא יבא כי דברי יתקיים
 וכהתקיים דברי שתחרב הארץ יתבטלו דברי נב'
 נביאי הסקר והם גם כן יסופו : ולא יהיה עוד כ'
 בתוך בית ישראל חזון סא' : ומקסס חלק : ומקסס
 היה שם היה הסמיכות נכון כמו חזון סא' אבל אס'
 נאס' הוא פתח הכה מנאס' מספט אחד יהיה לכם :
 סמוך ויהיה חלק תאר לאיס' הדובר חלקות והוא נבוא'
 לרעת העתידות בתוך בית ישראל כן הוא והספרים
 כל קריאה בתוך בני ישראל כן דין בתוך בית יסראל :
 כי מה סאני מדבר על ידי נביאי יהיה ויעשה וזו הנזרה
 דבר : איזה דבר שאדבר יעשה : תמסך לטון נקבה על הנזרה כי הדבר ההוא נזרה נזרת מהאל : ועשיתו :
 תחלה אז ויעשה ואח' כך ועשיתו סלא תאמר יעשה הדבר דרך מקרה אלא אני אעשה הדבר כמו סדברתי
 אותו טרם באו : ויהי עוד סנה הענין הזה לחזק הענין כי על כל פנים תבא הנזרה בקרוב ומכ'
 ומכוואר הוא : ויהי בן אדם הנבאים בקמץ הבית ולית כותיה לנביאי מלבם : ההסת'
 הסמיכות בא על אונת

הנבואה לא טראו אותה כמו סאמ' ולבלתי ראו : כה אמר הנבליס אנשים פחותים ונבאים כמו כ'
 באחד הנבליס : באחת הנכלות ותי' באחד מן
 אחי רצונם : בשועלים בחרבות כמו הסועלים הנכנסים במקום הנפרץ בגדר הכרם ומסח'
 זמאחיתים הכרמים כן היו נביאיך כמו סאמ' סועלים קטנים מחכלים כרמים
 והפרץ נקרא חרבה כי חרב הוא תקנס הפרץ באמרו בחרבות באמרו בשרצות וישראל נקרא כרם והנה
 נביאי הסקר סהם סועלים נכנסים דרך הפרץ להטחית הכרם והפרץ הוא משל לקטני אמה עבה סמים
 ממיסים להם נביאי הסקר דבריהם ונפתים להם והם סומכים ידיהם סיסמאם להם גם כן האחרים ומ'
 ומסמיתים כרם ה' נבואת : ואמ' נביאיך כלמ' נביאיך הם ולא נביאי ה' לא

ויהי דבר ידוע אלי בבקר לאמר בן
אדם הלא אמרו אליך בית ישראל בית המרי
מה אתה עשה : אמר אליהם כה אמר אדוני
ידוע הנשיא המשא הזה בירושלם וכל בית יש
ישראל אשר חמה בתוכם : אמר אני מפתכם
באשר עשיתי בן יעשה לכם בגולה בשבי ילכו
: והנשיא אשר בתוכם על כתף ישא בעלשח וי
וצא בקיר יחתרו להוציא בו פגיו יבסח יען אש
אשר לא יראה לעין הוא את הארץ : ופרשתי
את רשתי עליו ונתפש במצודתי וחבאתי אתו
בכלה ארץ כשדים ואתה לא יראה ושם ימות :
וכל אשר סביבתיו עזרה וכל אנפיו אורה לכל
רוח וחרב אריק אחריהם : וידעו כי אני ידוע
בהפיצי אתם בגוים וזריתי אתם בארצות : ומ
והזרתני מהם אנשי מספר מחרב מרעב ומד
ומדבר למען יספרו את כל תעבותיהם בגוים
אשר באו שם וידעו כי אני ידוע :
ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם לחמד ב
ברעש תאכל ומימך ברגזה ובדאגה תשתה :
ואמרת אל עם הארץ כה אמר אדוני ידוע לו
לישבי ירושלם אל אדמת ישראל לחמם בדג
בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון ישתו למען ת
תשם ארצם ממלאה מחמם כל היושבים בה :
והערים הנשבות תחרבנה והארץ שממה תה
תהיה וידעתם כי אני ידוע :

היוצא פתאם בחפזו טאין לו פנאי לקחת כליו בן
צדקיהו ושריו כשראו שרי מלך בכל ברחו מיד וי
ויצאו בחפזו ואעפ"י שאינו כתוב שם שחתרו בקיר
כיון שאמר הכה בקיר יחתרו אמת כן היה וכן נראה
מדרך הסברה כי הם יצאו דרך גן המלך וה' נכנסו
דרך פתח הגן וחתרו בקיר הגן טכנגדם לצאת בו
וביד חתרו בו כי לא היה להם כלי ברזל לחתרו בו כי
בחפזו יצאו וברחו ויהי בן אדם חומר הכ
הנשיא המשא הזה בירושלם פי' כתר
על רכא מטל כביאותא הדא בירושלם והנשיא הוא
צדקיהו אמר אני כן יעשה להם ולא חמיר כן
יעשו לה' לפי שכל כרחם גלגל בגולה
בשבי כי יום גולה שאינה שבי כמו וגם גולה אמת
למקומך ויגלו אל מנחת והנשיא על כתף
ישא בגדיו כאלה הבוחר
בגדיו על כתפו ללכת קל מהרה בעלטה כי בגולה
יצאו כמו שכתוב בקיר יחתרו להוציא בו בקיר הגן
יחתרו לו עבדיו להוציא בו : יען אשר לא יראה לו
לעין הארץ : בעבור שלא יראה את הארץ כשצו
יבסה שכת כי בסת הוא לו סיכרח מן העיר שהיה
מולך עליה וית ככותל יחתרו לאשקותא בית אש
אשנה יבס חלק דחב ינקרון ית עיכונה ולא יחיו ית
ארצא ופרשתי פאתן בלב הכסדים לרחק
אחריו ולהציג וברגז מערה הי
היתה מבית צדקיהו עד עיר בות ירוחו וברחו לו צדק
צדקיהו דרך המערה והק"ה זמן שבי והלך על גב
המערה וירדשו הכסדים אחר הצבי וכשהגיע על פתח המערה היה צדקיהו יוצא ולכדוהו זה שאמר יחזקאל
ופי' צי' ואותה לא יראה כי מלך בכל עור עינת ברבלתה וכל אשר סביבותיו עזרה : בהא' כמו א
אזלה ופי' סביבותיו אותה טחין עומדים סביבות צדקיהו
הכסדים והיו רגלים להלחם כנגדם ועומדים על דברי הנביא שאמר לצדקיהו אש יצא תצא אל שרי מלך ב
בכל וחיתה נפאך ואמר והביאו את צדקיהו בצול מלך בכל ועבדו אותו ועמו וחיו : וכל אנפיו בני חילו
וכן אתה וכל אנפך ותי' תשריתיה : ואח"כ פי' אנפיו אנפך האלף כנספת והוא מתרג' כנספים גבין והחילול
יקראו כנספים כמו טכנ' והיה מוטות כנסיו מלא רחב ארצך : אזהרה לכל רוח : טחין הלכנו מהם למצרים ע
עם יונתן וכן ברחו מהם בשאר ארצות וחרב אריק אחריהם כמו שאמר להם ירמיהו הנביא והיתה חריב א
אשר אתם יראי' ממנה סם תפיג אתכם וידעו אז בהתקיים הנבואה להם ידעו כי אני ה' ויספרו זה
לזה בגוים אשר באו שם את כל
על ידי נביאיו ואז ידעו כי אני ה' והזרתני מהם אנשי מספר מחרב מרעב ומד
ברעש הגוף וברתת וכן ביער
ואמרת אל עם הארץ ה' בני הגולה אל אדמת ישראל : כמו על כלומר ליושלים וליושבים על
אדמת ישראל למען תשם ארצה טרסו יסם וכן והבמות תטמנה וכבני ארצה לירמלס ממלוא
מהמלוי שהיה בה מעם ומכסדים וחערים מבואר הוא ר"ל הערים המתלאים את ירושלם והם כרבי
וציירים אחריהם הסמוכים לה הכ
הבאים לפס לדין ולמלך ויהי בן אדם לבס על
דרך שאמר למטה רבינו עד אנה מאנתם לשמור מצותי : אן אחר לנבי טיאת
לירמלס מה המטל
הזה לבס

לכן כח אמר אדני ידוע ובקעתי רוח סעירות ב
בחמתי וגם שטף באפי יחיה ואבני אלגביש
בחמה לבלה: ודרסתי את הקיר אשר שחתם
תפל וחגעתיו אל הארץ ונגלה יסודו ונפלה
וכליתם בתוכה וידעתם כי אני ידוע: וכליתי
את חמתי בקיר ובטחים אתו תפל ואמר לכם
אין הקיר ואין הטחים אתו: נביאי ישראל הנ
תנבאים אל ירושלים והחזים לה חזון שלום א
ואין שלום נאם אדני ידוע: ואתה
בן אדם שים פניך אל בנות עמך המתנבאות
מלצחן והנבא עליהן: ואמרת כח אמר אדני
ידוע הוי למתפרות בסתות על כל אצילי ידי
ועשות המספחת על ראש כל קומה לצדד גפ
גפשת הנפשות תצודנה לעמי ונפשות לבנה ת
תחיינה: ותחללנה אתי אל עמי בשעלי שערי
ובפתתי לחם לחמית נפשות אשר לא תכחינה
ולחיות נפשות אשר לא תחיינה בכזבכם לעמי
שמעי כזב: לכן כח אמר אדני
ידוע חגני אל בסתותיכנה אשר אתנה מצדדו
שם את הנפשות לפרחות:

טחתם: והנה קרא החיץ קיר ואמר והנה נפל הקיר
לל כי כנפול הקיר והיא חומת ירושלים טכקעה יו
יודע כי נפל החיץ הנאמר על דרך מטל: לכן
ובקעתי פעל יוצא לשלישי כי החיץ תבקע
ודרסתי: ונפלה ירושלים: בתוכה: בתיך
ירושלים כי נביאי השקר נהרגו בה
כנפול הקיר לא כמלט אחד: וכליתי ואומר
לכם: ואלו אומר לכם אין הקיר: ואין הט
הטחים אותו והם נביאי ישראל הנבאים מלכם ט
טכ מטל זה עליהם ונס ישראל המחזיקים בידיהם
והמקבלי דבריהם כלו בתוכה או בחרב או ברעב
או בדבר: נביאי ישראל הנבאים: בטל
הבית וית: הקיר הראשון כותל והשאר
קרתא: ותרנס את הקיר אשר טחתם ית קרתא דאת
דאתנביתן בה כבואן דשקר וכן ובטחי אותו ואין
הטחים: ואתה אחר שאמר לו להנבא על
כביאי: השקר אחר לו להנבא על כ
כביאות השקר: המתנבאות מלכהן ואומרות כי רוח
ה' דבר בהן ומגידות עתידות ואומרות זה יחיה זה
ימות וזה יבא לו קץ וכך לטוב או לרע ועושות מעש
מעשה כטמים ואומרות כי כנבואה בא להן זה

ואמרת הוי למתפרות כסתות הא כר טמטמים תחת הראש כסיטכב אדם ופעמים אדם יושב אר
עליו והנשים חלה הן עושות זה הענין בדרך כטמים והיו מתפרות כסתות על כל אצילי
ידי מן השואלים בהן ומתקנות מספחות על ראש כל קומה מן השואלים בהם והיו אומרות להם כי על ידי כס
אותם מעשים ודברים שהיו הן אומרות מודיעות להם את העתידות ומה שאמר קומה לפי שהיו מעמידות
אותם על רגליהם בצוד שהיו עושות המעשה: אצילי ידי כמו ידיים וכן ואורגים חורי כמו חורים וקדע לו
חלונני כמו חלונני הם בית הסחי וכתיב על כל תרסקי ידיו והתרסק הוא בית הסחי כמו שאמרנו רל
במטנה בפיו וכמרסק המספחות כמו המטפחות והם הצעפים טמטכות בהם הנשים את פניהן: לצודד נפ
כפשות כי כפשות הצדיקים התמימים הם כאלו נפשות במצודותכן שאתן אומרות עליהן שתמותנה לפי ט
סאיכס שואלים ככן טידעו כי עון הוא ואצפי: כן הם מתפחדים מדבריהן וסבורים כי הן יודעות העתידות
אכל לרשעים המחזיקים ביד הן ושואלין בהן ונותנין להן טכריהן אומרות להם שתחיינה כפשותם ותבא
להם טוכה: הנפשות תצודדנה לעמי ההא לשאלה כמו הדרכי לא יתכנו וכי תחשבו שתצודדנה כפשות עמי
והם התמימים: ונפשות לבנה תחיינה ונפשות טהן לכן והם כפשות הרשעים תחיינה אותנו כאלו בדבריהן
כפשות תלויות להמית ולהחיות וית הנפשות עמי אתון יכלן לאבדא ולקחמא הלא כפשותכן דילכון לא יכילתון
לקיימא: וית ונפשות לבנה תחיינה בטכר שהיו לוקחות במעסיהן: ותחללנה אותי אל עמי כמו ב
בעמי: וכן ואל הארץ כמו בארץ והחלול הוא סמסירין בטחונם
בדבריהן טהם כזב: כטצלי טעורים ובפתותי לחם טכר מעסיהן טטואלים בהם נותנים להם מלא אגרוף
סעורים או פת לחם וית כי הטעורים והלחם היו נותנות תוך הכסית ובהם היו עושות המעשה: להמית נפ
כפשות אשר לא תמותנה אלו הן כפשות הצדיקים: ולחיות כפשות אשר לא תחיינה אלו כפשות הרשעים כי כ
בעבור דבריהן לא תחיינה ולא תמותנה אכל אתן מכזבות להם למי טהם בעמי טומעי כזב בכזבכן: לע
חיץ כסגול: לכן הנני אל כסתותיכנה כמו הנני אלכס טפי: ודג טמך כסתותיכנה לתפארת הקריא
בדג קוף ת: תקדס ה' לפורחות: להמית פורחות בדבריהם טתאמרן טימותו וקיעתי

יחזקאל

לא עליכם בפרצות ותגדרו גדר על בית ישר
 ישראל לעמד במלחמה ביום ידוח : חזו שוא
 וקסם כזב האמרים נאם ידוח וידוח לא שלחם
 ויחלו לקיים דבר : הלא מחזה שוא חזיתם ומ
 ומקסם כזב אמרתם ואמרים נאם ידוח ואני
 לא דברתי : לכן כח אמר אדני י
 ידוח יען דברכם שוא וחזיתם כזב לכן חנני א
 אליכם נאם אדני ידוח : וחיתת ידי אל הנב
 הנביאים החזים שוא והקסמים כזב בסוד עמי
 לא יהיו ובכתב בית ישראל לא יכתבו ואל אד
 אדמת ישראל לא יבאו וידעתם כי אני אדני י
 ידוח : יען וביען התעו את עמי לאמר שלום
 ואין שלום וזוא בונה חיצ וזנמ שחים אתות
 תפל :

אמר אל טחי תפל ויפל חיה גשם שטף ואתנה
 אבני אלגביש תפלנה ורוח סערות תבקע : וז
 והנה נפל הקיר הלא יאמר אליכם איזה חטיח
 אשר טחתם :

לא עליכם בפרצות ותגדרו גדר : אמר כ
 כנגד שרי ישראל וגדוליו שהיה כח בידם
 למחות בהם : אמר לא עליכם באותם פרצות לע
 לעמד כנגד השועלים שלא יכנסו לבדם ולהכות כ
 בהם ולכלותם וכן לא גדרתם גדר ולא כניתם א
 אותם הפרצות בתשונה ומעשים טובים לסמור ע
 על בית ישראל לעמד במלחמה ביום ה' כלות ביום
 אף ה' וגורתי : וסני ביום תבוא דה' כי אש עשיתם
 כן מעשיכם היו עמדים לכם במלחמה ולא היתה
 טולטת ככם יד אויביכם : חזו שוא וקסם כ
 כזב : פי' וקסם כזב קסמו : או אמרו כי נביאי השקר
 היו דבריהם על שני פנים היו יודעים דברי קסמי
 להגיד העתידות ולפעמים היו באים דבריהם כמו
 טאמר מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך מאטר
 ולא כל אשר : לפיכך היו נפתים לדבריהם והיו א
 אומרי גס כן כי דבר ה' היה להם כחזון וזו חזון ט
 טוא טאומר טחז וטחזון היה טוא וטקסם כזב : ויח
 ניחלן לקיים דבריהם מיחלים ישראל לקיים דבר
 דבריהם : והיא תוחלת כזכות :

חלא אמר כנגד הכבאים : (אומרים : וז)
 את פני באש ההוא : ותי' הא אנא טלח
 ריגוי עליכון : וזיתת ידי אל הכבאים כמו עלי בסוד עמי לא יהיו ובכתב עמי ישר
 לא יכתבו : פירושו כתרומתו
 בית ישראל לא יכתבו : ואל אדמת ישראל לא יבאו כסוכ גלות בכל : יען וביען הכפל לחזק הענש
 וכן יען וביען כמספטי מאסו ותי' חלק דאכתביא טקר וחלק דאטעיאן ית עמי וטענו את עמי : זה לבת כ
 בטית במקרא : כי במקרא ישתמשו בענין זה בתנ' : תעה לכבי : כי רוח זנונים התעה : וכן כלס בתנ' אבל
 במסנה ותלמוד נשתמשו בענין הזה בטית העובר לפני התיבה וטעה : וטענו את בעל הבית : וזלקת ר
 רבים וכל שמוסע בענין הזה בטית : והטית : והתנ' : ממונא אחד הס ויבא זה במקום זה : והוא כנה חזן ו
 והנס טחיס אותו טפל : כביא השקר והבטיחו על טקר דומה לתי טכנה חזן והיא מחיצה גרמה והוא מטל
 טסה אומרים לכנות ירמלאים כנן קיים לאמר טלום ואין טלום הנה הכנין טפל : וישראל המקבלים דב
 דבריהם דומים לטחי החיץ בחומר טפל וגרוע טאין לו קיימא כמו היאכל טפל מבלי מלח לפי טהוא דבר ט
 טאין לו טעם : וז' אל פירש טפל : לבנים טאנס טרופים וכנין טעוסין מהם בבא הגסם עליו יפול : ותי'
 וטענ ליה טין פטיר דלא תבן : ויס לפרס והנס טחיס אותו טפל על כביא השקר פצתם טכונים החזן וז
 ואחר כן טחין אותו כלומר טמיסים דבריהם בדברי חלקת ככונה בית וטח אותו ליפותו וכן אמר למטה
 בפרטה את ארץ לא מטהרה היא וכביאיה טחו להם טפל : אמר אל טחי טפל ויפול הכונים בטלן
 וית אמר לדבני מחיצה וטענ ליה טין פטיר דלא תבן : כפיל הוא ויפל : התי' כשא' רפה כלסון
 יטמאל כניו ויטא אברהם את עיכית והדומים לו כלומר יפול זה הכנין ואפי' יהיה חזק כמחטבת כ' יהיה
 ג' טוטף טיטלנו : היה עבר במקום עתיד : ואתנה אבני אלגבים תפלנה : כנגד אבני הברד ידבר וז
 ואומר להם תפלנה הכנין הזה : וכן תהיה רוח סערות שתבקע אותו והגסם והאכנים והרוח מטל לאויבים
 החזקים : ואתנה כמו ואתן ההא כנסשת כמו ואתנה וית ואתנה כמו ואת אבני אלגביא יחת : ובמקצת נס
 כסחאות כתיב ואת אבני אלגביא : ואבני אלגבים הם אבני ברד גמולות ויקראו אלגבים ואלגבים מלה א
 אחת במקצת הספרים : ובקצתם טתי מלות : וית במלה אחת ענין טתי מלות דומות אלגבים : מן דאמות ו
 וגביט : וחנה הלא יאמר אליכם היה הטוח אשר טחתם : וכן היה הכנין אשר כניתם אלא לקח הע
 הצנין האחרון לקצר או לפי טכונים החיץ לא יהיו אחרי נטול הקיר כי יכלו ניסוסו כביאיהם
 השקר ויטארו קצת מן הטחים והם ישראל ולכאורים יאמר היה הטוח אשר טחתם

יחזקאל

בי איש איש מבית ישראל ומחנה אשר יגור בי
בישראל ויגור מאחרי ויעל גלוליו אל לבו ומב
ומכשול עונו ישים נכח פניו : ובא אל הנביא
לדרוש לו בי אני ידוע נענה לו בי : ונתתי פני
באיש החזק וחשימותו לאות ולמשלים וחב
והכרתיו מתוך עמי וידעתם כי אני ידוע :
והנביא כי יפתח ודבר דבר אני
ידוע פתיתי את הנביא החזק ונשיתי את ידי ע
עליו וחשמדתי מתוך עמי ישראל : ונשאו ע
עונם בעון הדרש בעון הנביא יהיה : למען לא
יתעו עוד בית ישראל מאחרי ולא ישמאו עוד
בכל פשעיהם והיו לי לעם ואני אהיה להם ל
לאלהים נאם אדני יהוה :
ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם ארץ כי ת
תחטא לי למעל מעל ונשיתי ידי עליה ושבר
ושברתי לה מטח לחם והשלחתי בה רעב וה
והכרתי ממנה אדם ובחמה : והיו שלשה הא
חאנשים האלה בתוכה נח דנאל ואיוב המה
בעדקתם ינצלו נפשם נאם אדני יהוה

סיהו וית תנובו לשולחני ואעזרי מנכון פולחן טעות
טעותכון וית כל חובי פולחן תעזבתכון ארחיקו מ
מקכל אשיכון : בי איש ומהגר אשר יגור ב
בישראל : זכר הגרים : כראה כי מן
הכסדי שכן לדת ישראל משגלו ישראל לתוכ כי ראו
כי אלהי ישראל בתוכם אלהי אמת וכי הביא עליה
כל אשר דבר בעזכם את תורתו : ובא אל
הנביא לדרוש לו כי : לדרוש לנביא
בעבורי שאתן שאלתו : אני ה' כענה לו בי אני ה' א
אענהו בעבור שמי כדי שאגלה לו צפון לבני הרע א
אכל לא אדרש לו לתת שאלתו אכל השך שאלתו אתן
לו שאתן פניו בן : ונתתי פני : כאשר שאלת
פונה אני מכל עסקי ואעסוק בזה או
יהיה כתרנו : ואתן רגוזי כמו ופניה לא היו לה עוד
אכפרה פניו : והשימותיהו לאות ולמשלים מהרעה
הגדולה שאביא עליה יהיה לאות ולמשל על דרך הי
היינו משל בגוים : והנביא כי יפתה אמר
וכן יהיה עכש ונענין הזה כענין מי יפתה את אחאב והוא הערת
דוח החפץ כי נביא העקר ההו חייב מיתה בדבר
יעשה אותם בסתר כמו שראינו באחאב בן קליה וצדקיהו בן מעזיה שהיו מנאפים את נשי רציהם וכן ד
דבריהם רעים אחרים בסתר היו עושים אלה הנביאים וכדי לגלותם לבני אדם הביא האל ית' על ידם בט
כשלקן ועל ידי עובדי עבירה בסתר כצנינים רבים ואחד מהם זה הענין נביא העקר שהיו מתנאפים ב
כנבואה והאל העיר חפצם בזה כדי להודיע סקריהם ופחנותם וכבא להם העכש מאת האל ית' יצדיקו ב
כני אדם עליהם את הדין והיו שאלת את הנביא ההוא והוא טעם והאלהים אלה לידו : וכן פירש
אחז : ודמה לזה : וחזקתי את לב פרעה : ורבי סעדיה זל פירשתי בארתי וגליתיו ע' : והוא מפתח
פתיתי בצדקתו עין הפעל : ונשאו כעון הדורש כעון הנביא : כמו כעס כעב כדורנו : והדור
הוא סוכר למעלה סודם
אלף : למען מבאר הוא : ויהי בן אדם ארץ כי תחטא לי למעל מעל : לא בעבור כל חטא אש
אשלה להם העכש הגדול אלא כשיהיה החטא למעול מעל לכחם בי וביכולתי שיאמרו
לית דין ולית דין כאנשי סדום ועמורה : ונשיתי ידי עליה במדפון וירקון : או אנה על העבים ואחכני מ
מהמטיר עליהם מטר : אדם ובהמה : הבהמה לעכש האדם : והיו שלשה האנשים האלה בתוכה נח
דנאל ואיוב : דנאל חסר ה' וכן האחר הנזכר בפרישה
נקראת אף על פי שאיכה כענין יחזקאל נחמה בן חזקיהו חזקת ה' ויחזק דגושה וזכר אלה הטלשה
צדיקים לפי שכל אחד מהם טלשה עולמות בניו וחרב ובנוי : נחראה העולם בניו וראהו ח
חרב בתבול וראהו בניו : דנאל ראה בית המקדש בניו וראהו חרב ובנוי אע"פ שלא ראהו חרב בע
בצינו כי בגלות היה טלשה עם יהויקים אף על פי כן בימיו חרב וראהו בניו כשצוה כורש לבנות
: איוב ראה עצמו בניו כבנים וכבנות בצער ובנכסים : וראה עצמו חרב מבנים ומבנות ומכל נכסיו :
ומחכה ביסורין : וחכמים בענין זה כי חרבן הארץ יהיה כעון היועבים בה והם בצדקתם לא הצילו אלא
עצמם כי נח לבד היה צדיק ונח כמו שאמר כי אנת צדיק לפני בחר הזה ולא הציל מכל בני
דור אלא הוא ובניו לבדם שהיו צדיקים ודנאל גם כן לא הציל בצדקתו אלא עצמו ומן הגלות לא היה
יכול להציל עצמו כי איך יאמר בארץ יחיד : או הוא וחבריו הצדיקים כיחזקאל וחכניה משאל ועזריה איך
יתכן שיפארו יחידים בארץ החריבה ולטובתם גלו ראשונים כדי שלא יראו בחרבן העיר ובית המקדש ואף
על פי שחבריו העיר נהרגו חסידים ולא הצילו עצמם כמו שכתוב נתנו את נבלת עבדיך וגו' : אפשר שהיה
החשוד :

וקרעתי אתם מעל זרועתיכם ושלחתי את חגפ
הנפשות אשר אתם מצודות את נפשים לפ
לפרחות וקרעתי את מספחתיכם וחצלתי את
עמי מידכן ולא יחיו עוד בידכן למצודה וידעת
כי אני ידוע: יען הכאות לב צדיק שקר ואני ל
לא הכאבתיב ולחזק ידי רשע לבלתי שוב מר
מדרכו הרע לחחיותו: לכן שוא לא תחזינה ו
וקסם לא תקסמנה עוד וחצלתי את עמי מר
מידכן וידעתן כי אני ידוע: ויבא אלי אנשים
מוקני ישראל וישבו לפני:
ויחי דבר ידוע אלי לאמר: בן אדם האנשים
האלה העלו גלוליהם על לבם ומכשול עונם
נתנו נכח פניהם האדרש אדרש להם: לכן ד
דבר אותם ואמרת אליהם כה אמר אדני ידוע
איש איש מבית ישראל אשר יעלה את גלוליו
אל לבו ומכשול עונו ישים נוכח פניו ויבא אל
הגביא אני ידוע נענתי לו כה ברב גלוליו: למ
למען תפש את בית ישראל בלבם אשר גזורו
ביעלי בגלוליהם בלם: לכן אמר
אל בית ישראל כה אמר אדני ידוע שובו וחש
והשיבו מעל גלוליהם ומעל כל תעבתיכם הש
השיבו פניהם

וקרעתי אתם מעל זרועתיכם: הם אזלי ידיס
סזכר: ואמר זרועתיכם והם היו על זרועותי
השואלים אתם כה: הם כאלו הם זרועותיהם כי
הן היו עונות בהם המעשה: ויא כי בזרועותי
המכספות היו תלויות אלה הכספות: ושלחתי את
הכספות: אשלח אותן חפשי מידכן אשר אתן
מזנדרות אותן: את כפטים: בא מקובץ כלסון ו
זכרים כמו פלגשים: וקרעתי את מספחתי
מספחתיכם וכך אקרע מספחתיכם
שהייתן משימות על ראש כל קומה וקרעתי הכס
הכספות והמספחות הוא כליון הכסים המכספות ו
ומיתתן וכיון שיבטלו הן יבטלו מעשיהן: למדה
חסר נ"ו: יען הכאות לב צדיק שקר ואני ל
לא הכאבתיב ולחזק ידי רשע למצודה וידעת
מדרכו הרע לחחיותו: לכן שוא לא תחזינה ו
וקסם לא תקסמנה עוד וחצלתי את עמי מר
מידכן וידעתן כי אני ידוע: ויבא אלי אנשים
מוקני ישראל וישבו לפני:

ויחי דבר ידוע אלי לאמר: בן אדם האנשים
האלה העלו גלוליהם על לבם ומכשול עונם
נתנו נכח פניהם האדרש אדרש להם: לכן ד
דבר אותם ואמרת אליהם כה אמר אדני ידוע
איש איש מבית ישראל אשר יעלה את גלוליו
אל לבו ומכשול עונו ישים נוכח פניו ויבא אל
הגביא אני ידוע נענתי לו כה ברב גלוליו: למ
למען תפש את בית ישראל בלבם אשר גזורו
ביעלי בגלוליהם בלם: לכן אמר
אל בית ישראל כה אמר אדני ידוע שובו וחש
והשיבו מעל גלוליהם ומעל כל תעבתיכם הש
השיבו פניהם
ופורחות באויר: ויבא אלי אנשים מוקני ישראל וישבו לפני:
אנשים מוקני הגולה וישבו לפני: שהיו תראים עצמם שבאים לדרוש את ה' והאל גלה אלי את לבבם: ואמר
ויבא לטון יחיד על רבים להודיע כי בהסכמה אחת וכלב אחד בא כלם על זה: ויהי בן אדם האד
האדרש אדרש להם האלפין בחירק הראשון מקר בחלם והאלף במקום הא כי
הלטון לקרא סני ההין כאחד והוא בחלם בסקל הנתון תכתן ואמר וכי אדרש להם אחר טלכס אל גלוליהם
לא אדרש וקבול הדריסה היא לתת טאלתם: לכן דבר אותם עתם כמו אתם: נענתי לזכה בחבג
גלוליו ונענתי לו אכל לא נדרשתי לו: אכל
אכל לא אדרש לו לתת את טאלתו ולעשות את בקשתו: ונענתי לו: ונענתי לו צריכין פי לפי בניכם ולפי עני
עניכם כי כענתי ונענתי הם מבנין נפעל והאל הוא הפועל בענותו הצועק אליו כמו שאומר ענני ה' ענני ה'
אמר יענה באז הוא האלהים: והאדרש הצועק הוא כענה כמו שאמר הן אצעק חמתם ולא אענה הנגבי האלה
הוא הצועק והאדרש הוא הכענה ואך אמר הנה על האל ית' כענתי ונענתי: כאמר כי הטעם לפי טלסון מענה
הוא על טני פכים והאחד הוא תחלת הדבור כמו ויעץ איוב הראשון וענית ואמרתי והטני הוא לסון הטבת הדבור
והוא הכתוב בתב' כשאמר כי הקדוש ברוך הוא הוא העונה כן הוא לקרא ולצועק וכשאמר עליו כענתי ונענתי
הוא כענה לעונה אליו והו' הקורא והצועק: כה כתי' בהא וקרי באלף כי אותיות אהו מתחלפות ופי' כענו סכא
ברוב גלוליו אענה לו כדי לגלות צפון לבו וזה טאלת אחריו: למען תפוש את בית ישראל בלבם שהם מבטים
את לבם ממני ואני אצטפסם בלבם סמגלה להם גלולי לבם ומ
כידב גלוליו אנא ה' מטתאיל ליה במימרי דאחי למתבע אלפן מן קדמי אעב' דמעב' בסגני פולחן טענות ותרג'
לתבן תפוש בדיל לקרבא ית בית ישראל למתן תיובתא בלבהון דסטו מתבאר פולחני ואסתאכו בפולחן טעו
טענותהו בלבהון ודל דפי' למען תפוש את בית ישראל בלבם כי בעז' מחסבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה כי הם
לא היו עובדי עז' אחר סגליו אלא לפי שהיו חושבי עליה עדין חסבה עליה כאלו עבדוה: כזרן אפט' טהנון טרם
ויהיה מן הקל לגזרת פעול בסקל ולא יכלו מענין ויכוזר מקדשי בני ישראל או יהיה מבנין כפעלי מטרם זר מ
מענין זר: לכן טוכו והסיבו לזקני ישראל אומר טוכו והסיבו כסיכס ובחוריהם: הסיבו פניכם טלח
יהיו הגלולי ככח פניכם כמו שהיו

יחזקאל

ורנה נותרה בה פליטה המוצאים בנים ובנות
הנם יוצאים אליכם וראיתם את דרכם ואת
עלילותם ונחמתם על הרעה אשר הבאתי על
ירושלם את כל אשר הבאתי עליה: ונחמו א
אתכם כי תראו את דרכם ואת עלילותם וידע
וידעתם כי לא אל חנם עשיתי את כל אשר עש
עשיתי בה נאם ארני ידוע: ויהי דבר ידוע
אלי לאמר: בן אדם מה יהיה עין הגפן מכל
עץ הזמרה אשר היה בעצי היער: היקח ממנו
עץ לעשות למלאכה אם יקחו ממנו יתד לתל
לתלות עליו כל כלי: הנה לאש נתן לאכלה
את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלה
למלאכה:

אח בארץ מארצות הגוים באחד מארבעת שנים
אני אעשה אותה כלה כל סכן במקום שאביא כלה
הארבעה שנים שתהיה כלה ואל ירושלם שלחתי ה
הארבעה שנים כל זה לא עשיתי כלה כמו שהבטיח
האל ית' ואותך לא אעשה כלה: להכרית ממנה אדם
ובהמה: כדי היתה סיכרתו מזכה אדם ובהמה א
אלא שחמלתי עליה והותרתי ממנה פליטה:
והנה המוצאים בנים ובנות המוצאים מירושלם
להגלותם בבלו ואח' בנים ובנות כנגד מה
שאל' אש בנים ואש בנות יצלו: אמר כי בירושל'
יהיו נצלים בנים ובנות אף מן הרשעים שימותו
סע ולא כלם כי נס כן מהקטנים נהרגו סע ומתו
ברעב ואף מן הגדולי נצלו מן המיתה וגלו: הנס
יוצאים אליכם: אמר כנגד בני הגולה הנה הנצלים

בירושלם יוצאים בגלות ובאים אליכם בבל שתראו אותם ותכירו כי בדין לקו: ומה שהותרתי מ
מהם לפי מדת רחמים אשר בי כי עדין תראו אותם ברשעים שלא נכבדו מכל אשר עשו והם השאירתי סנא
סנא-אין עס ינחנן בן קרח וסיעתו סנא-אחרו ברשעים עדין שלא שמועו לדברי ירמיהו מפי ה' והלכו למצרים
ונחמתם על הרעה: תהיה ראיתכם אותם ברשעים נחמה לכם כי בדין הבאתי את כל אשר הבאתי על יר
ירושלם: ונחמתם: מכנין נשעל: ונחמו אתכם: מכנין נשעל הדגש: ויהי בן אדם מה יהיה
עץ הגפן מכל עץ: מה גריעותו מכל עץ: אחר: וכאזה עץ גפן אני שאל': אותך: לא על עץ
גפן טעם פרי כי אותו חטוב הוא אלא הזמרה אשר בעצי היער: והוא כמותם שאינם עושים פרי עליה א
אני שאל' אותך כי אשי כעצי היער איכה: כי עצי היער אע"פ שאינם עושים פרי הם ראויים לעשות מהם ל
למלאכה לעשות מהם כלים ולקנות מהם בתי אכל עץ הגפן הזה אינו כן: היקח אם יקחו ממנו
יתד אין צריך לומר שלא יקחו ממנו עץ למלאכה אלא אשי יתד לתלות עליו: כל כלי לא יקחו
ממנו: כל כלי: טוס כלי אשי קטן: כמו כל מלאכה לא תעשו: טוס מלאכה כל חלב וכל דם לא תאכלו: ט
טוס חלב ואש דש: הנה לאש נתן לאכלה: אין בו צורך אלא להדליק בו האש: את שני קצותיו אכ
אכלה האש עוד אתם: בו פחות: ואות הכה טני קצותיו אכלה האש: כלומ' אש יקחו אותם מתיך
האש אחר שאכלה שני קצותיו באמת תוכו נחר: כי אכלתי מן הקצה האחר: עוד הקצה האחר רחוק מן האש ו
ולא נחר אכל אש אכלה האש שני קצותיו באמת תוכו נחר: ואע"פ שלא אכלתי האש נחר: הוא מפני האש שא
שאכלה סביבותיו ואין לו צורך אלא שיחזיר אדם אותי לאש כי בהיותו תמי' נאלץ לא היה ראוי למלאכה כל
סכן כשאכלתו האש סביבותו ותוכו נחר: נחר פראו חדר מפעלי הכפ' והוא נפעל בשקל ונקל זאת בעיני ה'
ונסב גזעתי: ונקממה חית נחר מפני הזקף: אז הוא נפעל בינוני לשיכך היא קמוצה כמו עש כפר תתבר
אכל נחר מפניו שה' נפעל עבר החית שתנוח: וכן יחד מכנין נפעל בשקל לא ימד' אלא מפני שלא תדגש
החית הינד כצרי והחית קמוצה מפני הזקף: ונחר הוא צנין הדבר המורגש מהאש לא שגשגה ממנו: ועדין
המל' כי המל' ישראל לעץ גפן שזנא עץ דן ורשה מכל הצצים ובישראל כאח' כי אדם המעט מכל הע
הצמי' וכאשר יצא ממנו היין המאמץ אליהם ואנשים: הנה הצץ הזה אין בו תועלת אלא בפרי
וישראל הוא עץ הגפן כמו שהמשילו יסציהו: ואמר כ"ס היה לידידי בקרן בן שמן ויטעוהו סורק ויקיו לג
לצעות ענבים ויעז באנשים והנה הוא זמורת היצר ואין בו צורך אלא לאש וישראל כיון שגזר מעשים רע
רעים אין לו תקנה אלא לומר למעט ברעב ובחרב ובדבר והוא האש והנה שני קצותיו אכלה האש כמו
שאמר אדם מקדש ופלטתים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה אחר ותלהטוהו ולא ידע ותבער בו ולא יסוס
על לב ואמר וכתוכו נחר זה ירושלם שהיא באמצע ארץ ישראל ובכל הרעה שראו סבאה לעשרת העבטים
ולכל

יחזקאל

לו חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה וחיתתה ש
שכמה מבלי עבר מפני החיה : ושלשת האנ
האנשים האלה בתוכה חי אני נאם אדני ידוע
אם בניס ואם בנות יצילו המה לבדם ינצלו ו
והארץ תהיה שממה : או חרב אביא על האר
זהיא ואמרתי חרב תעבר בארץ והברתי ממ
ממנה אדם ובהמה : ושלשת האנשים האלה
בתוכה חי אני נאם אדני ידוע לא יצילו בניס
ובנות הם לבדם ינצלו : או דבר אשלח אל ה
הארץ והיא ושפכתי חמתי עליה בדם להב
להכרית ממנה אדם ובהמה : וגח דגיאלי ואי
ואיוב בתוכה חי אני נאם אדני ידוע אם בן וא
ואם בת יצילו המה בצדקתם יצילו גפשים :
כי בה אמר אדני ידוע אף
כי ארבעת שפטי הרעים חרב ורעב וחיה רע
רעה ודבר שלחתי אל ירושלם להכרית ממנה
אדם ובהמה :

החסיד ההוא יחזקאל בן רביס בעת ההרג : ונאמר
כי עד צדק ישוב מספט אבל כשהם שלשה או יותר
יצרפו זכותיהם ויצילו עצמם ואיוב גס כן הציל
עצמו לכד ממיתה ולא הציל בניו ובנותיו כי לא ה
היו צדיקים כמו שאמר אש בכך חטאו לו וישלחם כ
ביר פשעם : וכן אמרו רז"ל ואין מידה מציל : אין א
אברהם מציל את ישמעאל : ואין יצחק מציל את עשו
ואיוב לא הציל עצמו מיסורין כי לטובתו היה ולת
למדת קצת עונות שהיו בו אע"פ שהוא לא היה יוד
יודעם בעצמו : ועוד זכר אלה השלשה כי שלשתם
עמדו בצדקתם בנסיון ונצלו כי דבר כח אין לך
נסיון גדול מזה : סכיון שאמר לו האל ית' עשה
לך תיבת עצי גפר : עשה אותה לעיני כל בני דור
והיה המעשה ההוא כנגד דעתם ומורה על החיות
זכרם ובטח באל ית' ולא פחד מיהרגוהו : וכן דניאל
עמד בנסיון גדול שהשליכוהו לגוב האריות ובטח
באל ית' ויצילנו ולא כפר בו מירא מיתתו ונצלו וכן
איוב עמד בנסיון שהכהו הסטן בשחי' רע חקף רגלו
ועד קדקדו ועמד בנסיון ולא חטא בשפתי : לדבר דברי אשר לא כן כנגד האל ית' ונצלו : לפיכך זכר צדקת אלה
השלשה צדיקים אף על פי כן המה בצדקתם הצילו את עצמם ולא אחרים עמם : ינצלו נפשות : זה לבדו מ
מהדגש בזה הענין : לו חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה : לו כמו אש : כמו לו החיותם אותם : וס
ושכלתה פצל יוצא
את הארץ : אעביר בארץ : כמו הנני משליח בך : והיתה סממה תכלי עובר מפני החיה : לא אמר זה ברעב
בחרב וכדבר כי אף על פי שתהיה הארץ סממה מיושבה יעברו דרך עליה אנשי ארצות אחרות ולא תרבה
סס החי אבל כשהאר' סממה מפני חיה מושלח' שהא' ית' השליח' בה : כמו שאמר והשלחתי בכם את חית הסד' והא'
לעביר בה אשי אנשים אחרים מפני החיה כי תרבותה עס : ושלשת אש בניס ואש בנות יצילו :
קטנים וקטנות : כמו או בן ינח או בת ינח : כלומר אשי הקטני'
כי הם ילקו בצנן אבותם ואשי' בני הצדיקים הקטנים ימותו כמו שאמר הם לבדם ינצלו כי די להם סיניע
עצמם כי היה להם עון שהיו דרים בין רשעים : או חרב אביא על הארץ : זה לבדו על הארץ בצנן זה
וכן הי' המס' מן ריש ספר' עד והטף אל רגל אל האר' : בר מן חד על האר' וא' חרב אבי' על האר' : ואמרתי
חרב תעבור בארץ לא אמר בחיה וכדבר ואמרתי כי אין פי ואמרתי להם על ידי כביא להתרועעם כי לא שולח
כביא לסדום ועמורה להתרועעם כי השלח הוא המתרה בעברות כאלה שהאכל מורה עליהם אלא פי ואמרתי
כי לחרב יש אומתי' ומגידים טרש בואה שמגידים עובדי ארצות מלך פלגני יבא על הארץ האחת : והאמרתי
ההם כאלו אמר האל ית' כמו והכרתי מהחיל הבא עליהם הם המכריתים : אלא שהאל העיר את רוחם לבא
עליהם : אבל חיה משלחת בארץ אין אומר ואין מגיד עד בואה : וכן הדבר אין מגיד עד באו : ושלשת
מבואר הוא : או דבר : נשפכתי חמתי עליה בדם : הטעם כי הדבר יבא ברצון האל
בהפסד האויר : בחוס או בקור מפונה מהמנהג והאויר והדם מתדמי' בשתי אכזריותם שהם החוס
והלחית : והדם הוא הנפש ורחח החיים שהוא בלב תלויה באויר ואש האויר מופסד הנה גס הדם מופסד וימו
וימותו ברנע אחד רביס : לפיכך אמר נשפכתי חמתי ואמר בדם : ונח
רביס ולא אחד : כי הראשון אש בניס ואש בנות והשני בניס ובנות
סנה כל אחד מהם כמנהג המקרא לסנות מלות בענין כפול : כי בה
רשעים רוצה למת כל שכן : כמו אף כי אנכי אעננו והדומים
לג : אחר

לא חסד עליך עין לעשות לך אחת מאלה ל
לחמלה עליך ותשלכי אל פני השדה בנעל
נפשך ביום חלדת אתך : ואעבר עליך ואר
ואראך מתבוססת בדמיו ואמר לך בדמיו
חיי ואמר לך בדמיו חיי : רבבה כצמח ה
השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי בערי עד
עדים שדים נכבו ושעריך צמח ואת ערום וער
ועריו :

כמו שאת כל האמור בפסח תוכחה צוסיך לחיה פ
בשבת כי הם דברי טהה סבבה אם לא יצאו אות
ואמר ביום הולדת אמתך מכאן שמילדים את האשה
בשבת לא כורת שורך מכאן שחיתצין את הטיבור
בשבת ובמי לא רחצת מכאן שמרחיצין את הולד
בשבת וכרות שלא כזכר פעלו הן הדגים וכן זה
והאשה אשר עליו כורתה שך דגש היום לחסרו
היום האחרת והשרר הוא הטבור וידוע הוא ובמי

לא רחצת. סתם רחיצה במים חמים: והמלח לא המלחת. מכאן שמונחים את הולד בטבט. והחתל לא חתלת
מכאן שחלפסין את הולד בטבט. למטעי. פי' להחליק הכסדר כי הרחיצה במו. חמין מחליקה הכסדר ומערכת
אותו ותרנו חלק נוארית טעיעות נוארית. ויהיה הניד למטעי במקו אית הכשל: והמלח לא המלחת. והמלח
בקמץ חטף. הוא. הומלחת בסורק הוא: כי המלח מחזק עוד בשר הילד ומקשה אותו. והחתל לא חתלת. כ
כמו שחלפסין את הולד ומחתלין אותו בחתלת בגדים וקושרין אותו לתקן איבריו. ולישרם לפי שהיה בחצי
אמו כרוך בסוליתו ראשו בין ברכיו. וענין המטל שהיו ישראל במצרים מצת מת יוסף וקם מלך חדש על
מצרים כילד טאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצא חומל שיחמל עליו ולא עוד אלא שהאליכונה חוץ לעיר על
פני הסדה מרוב מאסס בו וזו טאח' בגצל כפסך. ביתס הלת' אתך זהו געל דמי הלידה. כן ישראל ה"ב
העבירות מצרים. כפרך וענו אותו בכל מיני ענוים עד שהיו קרובים למות מרוב הענוים ולא עוד אלא
שהאליכוס חוץ לעיר בסדה כמו שכתוב בחומר ובלבנים ובכל עבדה בסדה ממאסס בהם שלא יראו
זהו מאל ותלכי על פני הסדה. וית' הפסוק כן ואף כד נחתו אבהתכון למצרים תותבין בארע דלא דלהק
מטעבדין ומענן הות כניטתא דישראל דמיא לולדא דארטיט על אפיה כרא דלא ארפסק טרייה ובמיא לא
אסעטא לאתתקא ובמלח לא אתמלח ובאשרי לא אתאשרי. לא חסה עלך עין אחת מאל'. אפי' אחת מאל'
כל טכן כלס שהיית צריכה להון. לחמלה. בסורק

בגל כסף • גופך וכן בזה כסף גשמי • והגל הוא דמי הלידה • זהו שאמר במס' הולדת איתך הגב
הגבול שהיה לך ביום טבולדת • וענין זה המשל תבואה הוא • למעלה • וית' לא חסד עליכין עינא דש"ה ל
למעבר לכן טבא חדא לאכחא לכן מסעבודכון לרחמא עליכון וגו' עליכון גזית במירא למרמי דכור
דכוריוכון בכהרא לאכדא יתכון בעידן דהוינקן במזרים • ואעבר • עליך כבר פיר' ענין המליצה
וענין המשל זהו שאח' וארבע לכם בארץ מזרים על ידי אהרן ומרים ומה נודע להם

בכבודא שהזדרו אותם לאמר להם איש טקני עיניו השליכו ובגלולי חצרים אל תטמאו: ואחריך מתבוססת בדמיון. מתגאלת בדמי הלזיה והאמל שהיו מתבוססים בטיט והוא החומר שהיו עושים ממנו הלבנים ולא היה להם פנאי לבקוץ עצמן ממנו כי תמיד היו מכריחים אותם לעשות הלבנים יום יום לא יטבות. בדמיון חיי לא תראו שתמותו מתוך כובד העבודה הזאת אלא עם כל זה הטנף והלבבון וכבוד העבודה תחיו ותרבו כצמח הסדה. חיי כמו תחיי. כמו במקום איתן. כמו עלה ומות בהר. כמו תמות. שים קנך. כמו תשים. ומה שכלל פעמים בדמיון חיי לחזק את לבה שלא תירא כי כן מנהג המקרא לכפול הדברים לחזק הענין.

וַיֵּלֶךְ דָּרָסוֹ הַכֶּשֶׁל לָדָס פֶּסַח וְדָס וַיִּלְחֶה בְּסָרְסוֹ כִּי בִזְכוּת סִינֵי הַמִּצְוֹת הָאֵלֹהִים יֵצֵאוּ מִהַגְלוֹת וַיֵּת עַל דּוֹבָרָן הָיִי אֲבֵהֶתְכֶם קִדְמִי וְאֶתְגַּלִּיתִי לְמַפְרִיקְכֶם אֲרִי אֶתְגַּלִּי קִדְמִי אֲרִי אֶתְנֶן מִעֲבֹדְכֶם וְאֶמְרִי לָכֵן בְּדִמְאָה דִּמְהוּלָּא אֶחָד עָלִיכֶם וְאֶמְרִית בְּדָס פֶּסַח אֲשֶׁרֶךְ יִתְכַּן " רַבְּבָה מִכֹּאֵר הוּא לְמַעְלָה וְיִתְרִכִי וְיִתְגַּלִּי כִּמְנֵי שֶׁאֵם וְיִרְבֵּי וְיִצְמֹן בְּמֵאֵל מֵאֵל אֶחָד מֵהֶם בְּרַבְנֵי הַמַּסְרֵי וְאֶחָד מֵהֶם בְּרַבְנֵי הַנֶּחֱסֵי וְיִתְבֹּאֵי בְּעֵדֵי

עדי' באת לעת שאת ראוי' לעדי עדי' כנעניה טהניע ומנ' להתת לאיש ראוי לעדותה בתכטיטי כאי' ופי' בצדי
עדי' בטוב וביפה סבעדי' כמו תלך תלכי' כלומר' זמן ישראל הניע לבאת מן הגלות כמו שאת פקד פקדתי
אתכם ואת העסמי לכם בתצרים' ואמר אצלה אתכם מעני מצרים' והעדי הוא כלי' כסף וכלי זהב וטולות
פנצלו את מצרים' ואחל' פיר' עדי עדים עדי הנוף כמו טפי' אחרת מדים ככוננו וסעריך' צמח' ואלו הן סת
סיתני כעצות תקונת השרים והסער הנמח במאס העניה' ויתכן בעדי עדים על דרך משל על חקי התור'
ומספטיה הטובים מהם כצדי' כמו שנאמר בדרך משל כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרנותיך : צמח
פעל צמד מן הדגש וכל

הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה אף כי
אש אכלתהו ויחר ונעשה עוד למלאכה:
לכן כה אמר אדני ידוע כאשר עץ ה
הגפן בעץ היער אשר נתתיך לאש לאכלה ב
בן נתתי את ידוע ירושלם: ונתתי בהם את
פני מחאש יצאו והאש תאכלם וידעתם כי א
אני ידוע בשומי את פני בהם: ונתתי את הא
הארץ שממה יען מעלו מעל גאם אדני ידוע
ויהי דבר ידוע אלי לאמר: בן א
אדם חודע את ירושלם את תעבותיה: ואמ
ואמרת כה אמר אדני ידוע לירושלם מכרת
ומלדתך מארץ חבנעני אביך האמרי ואמך
חתית: ומלדתך ביום חולדת אתך לא ברת
שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא ה
המלחת והחתל לא חתלת:

ולכל ערי יהודה לכד ירושלם ואף על פי כן יושבי
ירושלם סנחתי מן האש וכאז להם ארבעת חספטי
לא לקח מוסר ומה תקנה יש בהם אש ילקחו מן הא
האש שלא תאכלם לגמרי הנה לא יצליחו למלאכה ב
כלומר לא יחזרו בתשובה ולא יטיבו מעשיהם הנה
אין להם תקנה אלא להחזירם לאש לאכלה ולהחזירם
בס ירושלם סתיה סתמה וזהו שאמר תהאש יצאו
והאש תאכלם ואמרת ירושלם כמלטה מן האש ס
סלחתי אליהם הסכס והערב טיטובו בתשובה וה
והעיר לא תשרף באש ולא שמועו אש כן האש תאכ
תאכלם: חנה בהיותו תמים כשהיו כל ימי
ישראל ב ארצם לא רצו לחזור בתשובה

אף על פי שהייתי מתרה בהם ע"י כבואי תמיד והי
והייתי משליט בהם אויביהם לסלול סלל ולכונן בן
כדי שיוסרו ולא עשו תשובה כל סכן עתה שהינילו
במעשיהם הרעים עד שאכלה אותם האש כל סבי
סביבם וחרבה כל ארץ ישראל מלכד ירושלם והקטן את לבם עד שנעשה להם האסור כהתר והורגלו כח
במעשי הגוים הרעים ואחז בדעה רעה ואחריו כי הגוים מצליחים במעשיהם ואעשה כן גם אני כמו שאמר
שאמר אחז כסלחם עליו מלך ארם כי אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותם להם אזכח ויעזרני לפיכך אין
בהם תקנה כי נחרו מן האש ולא הרגישו אש כן האש תאכלם: לבן כה אמר ה' בעץ היער דרך כלל
כמו לא תסחית את עצה אשר תתני לאש לאכלה אמר כתתני טהאל יצר עץ הגפן בזאת התבונה:
ונתתי מהאש תאכלו והאש תאכלם מבואר הוא למעלה וית על פתגמי אריתא דיהבון מנו אסתא
עברו וצמחא דתקיסין כאשתא וסיכונן: ויהי בן אדם חודע את ירושלם את תוע
תועבותיה כתרנומו אכח יתבי ירושלם ותחוי להן ית תועב תיהן: ואמרת אמר לו
טיאמר להם תוכחה זו דרך מסל ואף על פי שהוא היה יושב בבבל נזה לו שידעם סס על
ספר אולי יטמעו ויטובו: מכורתיך בחולס וענינו כמו מגורתיך: ומולדותי מארץ הכנעני קמר מס מארץ
למולדותיך הסמוך למכורתיך אמר לתעפף את דומה לתרבות ארץ כנען כאלו נולדת נסכנת סס וכאלו ה
אביך האמרי ואמר חתית סעטית כמעשיהם וית ותימר כדנן אמר ה' אלהים ליתבי ירושלם תיתבותכון וי
וילדותכון מארע כנענאי תנן אתגלית לאברהם אבוכון כן בתריא וסודעתיה דאתון כחתן למזרים וו
ובדרע מירמס אנא פריק יתכון ובזכות אבהתכון אנא מתירך תן קדמיכון ית אמוראי ואסיצני ית חתאי:
ומלדותיך עתה החל המסל והמסיל כנסת ישראל לכערה שהיתה בעת לדתה במקום שלא מצא
חומל ומטגיה עליה לעשות לה כדת הילוד אלא כמו סנולדה עם הגיעול והדס המ

השליכה אל פני הסדה כמו שמסליכים חוץ לעיר את הכבלה ודבר המנוצל עד סעבר עליה חומל וראה
אותה מתבוססת בדמים ובסדה וחמל עליה שלא תמות מתוך הגעול ההוא אלא שתחיה ותהיה עדין כצמח
הסדה לרובה והניחה החומל כמו שהיתה לא רחצה ולא סטף הדמים מעליה והניחה כמו שהיתה עד סגר
הילדה הזאת ובאה בעדי עדים כלומר הגיעה לפרקה בימי הנערות מראוי לעדותה בעדי עדים כמעט
סבכות הראויות לכנסא לבצל וכסדה החומל כי הגיע עת דודים וראויה היא להיות לאיש פירס כנסת
עליה כלומר הבטיחה סיקחנה לאשה וכנסכע לה על זה ובא בברית אשה וכל הענין כאשר הוא הולך ואומר
הנה פירסנו ענין המליצה ועתה כפרס ענין המסל ומולדותיך אמר לך מולדותיך אף הית ועת הלידה
עת וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא יבני ישראל פרו ויסרצו וירבו שהיתה העת ההיא כנסת ישראל
חומל ומטגיה בלתי האל ית' ביום חולדת אתך זה הראשון ככתב בוג' פס הדגש והוא מקור מבנין הסע
ואותך כמו עצמך כאלו אמר בית סנולדת: לא כרת סרך כי זה מצרכי סילוד בעת לדתו וכן טאר הדבי
הרחיזה והמליחה והחתל ואש לא יעשו דברים אלו לילוד הוא כסכנה פחות לפיכך התירו לעשות לו כן

יחזקאל

ואעדך עדי ואתנה צמידים על ידיך ורביד על גרונך : ואתן נזם על אפך וענילים על אוניך ועטרת תפארת בראשך : ותערי זחב וכסף וזמלבושך ששי ומשי ורקמח סלת ודבש ושמן אבלתי ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה : ויצא לך שם בגוים ביפיד כי כליל הוא בהדרי אשר שמתי עליך נאם אדני ידוע : ותבטחי ע ביפיד ותוני על שמך ותשפכי את תונותיך ע על כל עבר לו יחי : ותקחי מבגדיך ותעשי לך במות שלאות ותוני עדיהם לא באות ולא יה יחיה : ותקחי כלי תפארתך מזהבי וכספאי אשר נתתי לך ותעשי לך צלמי וזכר ותוני בס : ותקחי את בגדי רקמתך ותכסים ושמי וקט וקטרת נתתי לפניהם :

ואעדך עדי ותקניתי יתכן בתקוף פתגמי אוריתא כתיבין על תרין לוחין אבניאוי ויהבתיכן על ידי משה ובקדושת שמי רבה קדישית יתכן : ואתן נזם תי ויהבית ארון קיימי כי כיניכן : ועבן יקדי מטול עליכון ומל ומלאך סליח מקדמי מדבר כריסיכון : ותעדו זהב וכסף : ויהבית מסכני כיניכון מתקן כרהב וכסף ויריעות כזן וככעונין וציורי ומכא דטב כסולת ודבש וכמטח אוכלית יתכן ועת ועתרתן ותקפתן לחדא לחדא ואכלחתן וטלטתן ככל מלכותא : שמי : כן כתיב ביד וקדי שט והיוד בכתו נוספת : ותיפי מעיל כסני פטטין לבן אשר לשרטנישה והוא החי הקבנות : ותכליחי למלוכה : סתמלכי על גוים אחרים וזה כשהגיע זמן מלכות בית דוד : ויצא לך שם בגוים כיפיד : זה

היה במלכות דוד ושלמה : כי כליל הוא סלס בכל עניני הושי עליך : כלומ כל זאת ההצלחה הגדולה שהיתה לך באלה הימים בעזרתי היתה סהייתה את עושה רצוני ואני בא כן הייתי מוליט אותך על הגוים לא בכוחך ועוצה ידיך : ותבטחי : כיפיד ותוני על שמך : כי בעצת בהצלחה הגדולה ועל שמך סינא לך שם בגוים : ומלתי העמים כמו סכ' ויסמן יסמן ויבצע וכל ענין הזנות הכא בכנסת ישראל היא צ' ואף על פי שהמל שהמליצה היא כמטעמי הזנות וכדרך התשמים הכל היא ענין המליצה לפי שדמה אותה לאנה אבל ה המשל הוא על כל מיני צ' : ותשפכי את תונותיך על כל עבר : כמו הכלי שהוא מלא יותר מדי ונשפך : אמר רבת הזונות הייתה עד ששפכת אותך : על כל עוברי על כל מי שיעבור עליך : לו יהי : לו יהי חסדך ורצ ורצונך כמו הזונה המושקרת לכל שלא תספיק באכסני עירה עד שתשקרת עצמה על הכבדי העובדים דרך עליה : כן את לא היתה מספקת בעצ' אחת ובשמים ובטלס כי מספר צריך היו אליהך יהודה ואש יעבור כ נכדי מן הגוים הדחוקים ועצ' בידו לו יהיה חסדך עד שתשפכי אותך בארצך : תונותיך : לשון רבים : תונות באקליתרבות ודברים תונוני וית לו יהי כמו לא בא לא כשר לך למעבד כן : ותקחי דרך הזנא לישות ביתה ולהרבות בבגדים נאים בבגדי צבעונים למטק לב הזונות להכנס בבית טלואות עשית טלואים מכבדים כרוכים זה על זה עד שנכנסו מהם במות ואותם הבגדים הם מצבב מצבעונים טונים זה מה כדי שיהיה מראש ופה והמראש המתערבים קצתם פש קצתם יתחדש עמהם פירות לכסות הנפג : וזהו פירוש טלואות כמו העקודות והטלואות שהם מראש טונים כשצר הצו הצוים וכצמר הכבשים סחור ולכן לא צהוב וכיוצא בהם זהו ענין המליצה וענין המשל שהיו עושים בית מראש בצות לצ' וא טונה מוז כתבניתה וכעבדצת : לא באות ולא יהיה : לא באות במות כמוהן כלומר אינם עתידות לבא ולא יהיה ארס או פש טענה כחוק לרוב לא כד כד חזי : ותקחי

כל תפארתך מזהבי ומכספי לחכוכ צ' עושים מכלי כסף ומכלי זהב המלואים טים להם ועושים מהם הצלמים כמו שאמר בדבר העגל ויתעורקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם : אשר כתינו נך : כמו שאמר וכסף הדבתי לה וזהב עשו לבעל : ומה שאמר צלמי זכר הוא לענין המליצה כדרך הזונות שצונות צלמי זכרות לרבר התשמים : ותקחי לענין המליצה רוצה לומר ותכסים על הזו הזינים שהזנה מכסה אותם מכבדי רקמתה וליענין המשל פירש ותכסים על הצלמים : וכנוי שמי וקטרת כי כנין שאמר אשר כתתי לך : וקטרת הט' נקראת בקמץ חטף לבן אשר : כתתי לפניהם : כתיב ביד וקדי בלא מוד והכתוב כאלו נתתי לפניהם א חכי ג' תתי נך כין טנתתי לך כמו שאמר במשל מי גרם לך שתכעוטי כי כרטינין שהאכלתיך : ולחמי ג

יחזקאל

ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודים וא
ואפרש כנפי עליך ואבסח ערותך ואשבע לך
ואבא בברית אתך גאם אדני ידח ותחיי לי :
וארחצך במים ואשטף דמך מעליך ואסבך
בשמן : ואלבישך רקמה ואנעלך תחש ואחב
ואחבשך בשש ואבסך משי :

ובא להורות על רוב המיחה ועל המיחה ואת
ערום ועריה עומה וגלוייה כיום הלידה ואת ערו
ועריה שש יתפרש בחסרון בית פערם ובעריה וא
ואשטף מהם תאיר ואמר ערום לשון זכר סכין שהא
מסל לכנסת ישראל ידבר פעם לשון זכר ופעם לש
לשון נקבה ולשון זכר הוא כנגד העש ולשון נקבה
על כנסת ישראל וזהו בכמה מקומות בדברי הנבואה

שמדבר על כנסת ישראל זכר ונקבה ופירוש ערום ועריה על דרך המסל יתכן כמשמעותו שהיו לבושים בדג
בגדים פחותים כשכנאים ועבדים והיו הם כאלו הם ערומים או יהיה דרך מסל שהיו ערומים חמנות הא
החכות לשמור דרך ה לעשות דקה ומשפט וכן סודם נכחו מסל על התורה שבכתב ותורה שבעל פה שהיו נ
נכונות לתתם להם בצאתם ממצרים וכן יתפרש במסל סיר הסירים שני סודך תורה שבכתב ותורה שבעל
פה כי כיון שהסירים מגדלים התינוק ומעמידים אותם בחיים כן התורה מורה דרך החיים בזה וזכר וכן ע
דסעריך צמח מסל ליחידים שבישראל שפירשנו מדרך הרעה מעת שהתנבא להם הנביאים במצרים כי כ
כמו שהעיר סיון לנצרה שיצאה מקטנות לכצרות כן בדרך המסל סיון לאותם שהיו קטני אומה שיצאו מ
לאומות הרעה לאומנה טובה על ידי תוכחת הנביאים עליהם כאמר לך ואשפת את זקני ישראל והנזירי
והזרועים מגדלים שצירם לפיכך אשפר מסל להם וכן במסל סיר הסירים שערך כערר העזים מסל על הס
הנזירים והפירוש בישראל ואמר ואת ערום ועריה על רוב ישראל שהיו במצרים שכן עליהם וימרו בי ול
ולא חבו לשמוע אלי אים את מקוצי עיניהם לא השליכו והם ערומים מן המצות לעשות דקה ומשפט ויתר רב
דבבה כצמחי חקלא היביתכון ותקצתכון והויתון לזרעיון ולטבטין ובעובדי אבהיתכון תקניא עדן פורקן
כנסתכון מטא ארי אתון מסעברין ומעכן : ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודי סגלית למטה
בסנה ועשה במצותי אותות ומופתים והראיתי כי עת דודים הגיע סלחמתי בעבורך במצרי עד סחונאתי
משס ביד חזקה ואפרש כנפי עליך כמו שאמר ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה כלומר אמתית טהרה
לי לעם כמו שאמר ולקחתי אתכם לי לעם : ואכסה ערותך שהיית ערום ועריה וכסיתך אש כמשמעותו כבגדי
טובים כמו שפירשנו או בדרך הטובה שהוריתי אתכם ובגדים ובכסות שהראיתי לכם עד שצבתם כלכם
לאומנה טובה ואף ערום ודבר רע ביניכם ואשבע לך זהו שאמר לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי א
אתכם מתחת סבלות מצרים אני ה' סקיימתי סבועתי ואבא בברית אתך : בהר סיני הכה דס הכרית אשר כרת
ה' עמכם על כל הדברים האלה : ונתתי לי לעם כמו שאמר היום הזה כהיית לעם לה' אלהיך נתתי ואתגלית למ
למטה בסנה ארי גלי קדמי ארי זמן פורקנכון מטא ואגביטית במימרי עליכון ואעדיתי חוביכון וקיימית
במימרי למפרק יתכון כמה דקיימית לאבהיתכון אמר ה' אלהים למחויכון עש משמט קדמי : וארחצך

הוא מה שאמר לך אל העש וקדשתם היום ומחר וכבסו סתלותם כמו שיצא מעבדות לחרות
פרוחץ ומחליף סתלותיו גם להטהר מן הטומאה שיצאו מתנה מסכנו בתוך עש טמא זהו שאמר אשטף דמך
מעליך שטף ולכלוך העבדה כמו שפירשנו ואסבך בסמן לעדן הבשר סתקשה בעבדה בחמר וכלבנטס ו
זהו מסל למנוחה שהייתה להם וספוק צרכם במדבר כמו שאמר ויתעצבונו מטובך הגדול : וזהו שא
שאמר אחר זה ואלבישך רקמה וכל הענין עד ותגלחי למנוחה הוא הרחבת המליצה לרוב הטובה שהיה לה
להם במדבר במאכל ובמשתה ובכל תענוג ובכסות ובנעילה כמו שס' סמלתך לא בלתי מעליך ורגלך לא
בצקה זה ארבעים סנה וית ופריקית יתכון מטעבוד מצרי ואעדיתי תקוף מריתא מככון ודברית יתכון ב
בחירותא : ואלבישך רקמה תי' ואלבישית יתכון לבושי ציורין מחמדת סכאיכון ויהבית מסכן די
דיקר כרגל יכון וקדיסית מככון כהניא למתני מסמטין קדמי במצנפין דכון וית כהנאר
רבא כלבנטס צבעונין ונבמדרס ותכלת וארבת ונג' אמר ר' יהודה בר' סימון אמר הקדוש ברוך הוא לא תהיו
סבויין סאתס גומליס יג' דבר שהפרשת לי כנגד יג' דבר שעשיתי לכם במצרים ואלו הן ואלבישך רקמה ונג'
ואני מעלה עליכם סאתס גומליס עלי כמו שאמר דוד אטירה לה כי גמל עלי לעולם הבא אני פורע לכם כ
כנגד יג' דבר אלו וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה עכן יומם ועשן ונגוה אט ולהבה לילה כי על כל
בבד חשה נסכה תהיה לכל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרס ומתער הוי אומר אטירה לה כי גמל עלי
ומעליך העין באש ושתח ואסבך תשי הוי פתוחה ואף על פי שהענין מורה לעבר וכמהו ואעמד עליו ואמר
ואחמיתתהו

יחזקאל

והנה נטיתי את ידי עליך ואקרע חקך ואב
ואתבך בגפוש שנאתיך בנות פלשתים הנכל
הנכלמות מדרכך זימה: ותוני אל בני אשור
מבלתי שבעתך ותונים וגם לא שבעת: ותר
ותרבי את תזונתך אל ארץ כנען כשדימה וג
וגם בזאת לא שבעת: מה אמלה לבתך נאם
אדני ידוע בעשותך את כל אלה מעשה אשה
זונה שלטת: בבנותיך גבך בראש כל דרך ו
ורמתך עשיתי בכל רחוב ולא הייתי בזונה לק
לקלס אתנן: האשה המנאפת תחת אישה ת
תקח את זרים: לכל זנות יתנו נדה ואת נתתי
את נדניך לכל מאהביך ותשחדי אתם לבא
אליך מסביב בתזונותיך:

או החתים בארצם וכן אמר על מצרים אשר בשר חמ
חמורים בשרים ובדרך העמים תאות הכספים לגר
לגרלי בשר וית מסר בלי בשר ועבדו המלך רל ויהת
טהתאות תאות גדולה לתעבת הצרים תזונתך לשון
יחיד: והנה נטיתי ידי עליך לשפטך כח
כחצט יך ואגרע חקך חק טרפך ש
טנתני לך סלת ושמן ודבש גרצתי אותי ולקחתי או
אותו ממך: בנשט טכאתך כרצון כמו אל תתכני ב
בנשט צרי רל שראו כך נקמה מה שרצו לרשות והן
היו טוכאות ישראל מקדש טהי כל הימים כלחמו ב
בהם עד טקס דוד והכניעם בכנות כהרצומו כשרטי
פלסתי הנכלמות מדרכך זמה אשילו הן טהן טוכ
טוכאתך נכלמות מדרכך טהיא דרך זמה וית ואלו
אלהיון טלחית ככיא אתכנצו ואת לא תבת מארחיך
דעצת חטאין: ותוני אל בני אשור עם בני אשור חכמתך אמר לא טכ
טכצת כתיצבות מצרים הקדובים אליך עד טזנית עם בני אשור החזקים ממך התאות גס לתעבותם ו
ותונים ותוני עמם וית מבלתי טכצתך מדלא ידעת אוריתא ותרבש וגם לא טכצת ואף לא ידעת תייבתת:
ותרבי את תזונתך גס זה לשון יחיד אל ארץ כנען כשדימה: ית כמו מארץ כנען ואיכנו כסון כי מ
הטמוט הוא הפך מלת אל ול' הטמוט ועוד מה צריך לזכר כנען היה לו לומר מארץ אל אף פירן כמטמוט חל
ארץ כנען כלומר כתיצבות ארץ כנען טהיו עושים הכניעוים אשר הורישו המצניך כמטמוט עשית והר
והרביית את תזונתך כמו טכתיב במכשה מכל אשר עשו האמרי אשר לפטיו ופירש אל ארץ כנען דמית בזכ
בתזונתך אל ארץ כנען כשהיתה ארץ כנען וכשדימה לל אל כשדים כלומר הרביית תזונתך ודמית לארץ
כנען ולארץ כשדים בתזונתך כי לא טכצת באחת מהן וגם בזאת לא טכצת בדרך טתיהן ותי ואסגית ית ט
טענות לאתחברא לצמא דארע דכנען למחק בכמוט כשדאי ואף בדא לא ידעת אורית: מה אמולה
לבתך זכר לב בלשון נקבה לגריעות אמולה גזירה כלומר אין לה מחטבה ישרה כאלו היא גזירה ואיכה: כי
לא חטבת כל אשר עשית כי הם מצטים רבים ורעים וית מה תקוף הנה רשע לבך מעשה אשה זונה טלטת
פי מעמי טענית הם מעמי זונה טהיא טליטה ביצמה לעטו כל אשר תתאזה טלטת טס תאר בפלס
אדרת עורית אמר לזכר טליט ולנקבה טליטה או טלטת כלצו גליירדא וית דלטיט לה בנפשה: בבנותיך
לפי טהמקור דומה לטס בא פעמים בלשון רבוי וכן בהזרנות כס בארצות וענין הרבוי
לל בנינים רבים במזבחות אלהים רבים גבך כמו שאמר למעלה ותבני גס עשיתי ביום נוספת בסוף יכן
ולא הייתי והקרי הוא בלא יוד כמנהג כי אין יוד לנקבה אחר תיו הנמצאת אף על פי טנהגו כן במקומות ו
אחר כף הנמצאת: כמו עיניכי כעוריכי תחלואיכי לא נהגו כן אחר תיו הנמצאת לקלס אתכן כזה לא היית כ
כזנה כי הזינה לועגת על האתנן ומכזה אותנו כדי טיוסוף זה עוד כיעלה אכל את כמו זינה מתחזה חל הזכ
הזכות תאות גדולה עד טכל אתנן טוב כעיניה ואשילי הפחות טכזה גלל עוד חלל טמחב תאותה היא תנן
אתנן כמו טמחר ואת כצת את כדניך וזהו דרך משל על רוב תאות ישראל לאלהים אחרים עד טמחבקים חי
מינו העבדות בכל מקום וטוכרים טלוחיהם ומטלחים כסף וזהו לאלהי העמים ומיקרים עז טליהם בצינ
בעתיהם חמו בהפך עם כל עם כי כל גוי עובר אלהיו ומכזה אלהי עם אחר ולפיכך אמר ויהי כך הפך מן
הנשים וית ולא היית כנפצת ברא דמתהניא באגרא: האשה המנאפת כן עשית את תחת החל לקחת
אלהים אחרים וכתב זה הזסוק לבאר כל המשל כי
משל לעז וית כנפצת דישראל דמיה לאתתא די רחימת על בעלה ומזיני עלוהי טכצת ית בעלה וטענת כתר
כבראין לבל זונות יתנו כדה מתן האנה יקרא כדה נכאן תמורתה ואת כצת את כדניך גרל

ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ורבע האב
האכלתיך ונתתיחו לפניחם לריח גיחח ויחי
נאם אדני ידוע: ותקחי את בניך ואת בנתיך
אשר ילדת לי ותזבחים לחם לאכל המעט מ
מתנותיך: ותשחטי את בני ותתגיס בהעביר
אתם להם: ואת כל תעבותיך ותזנותיך לא
זכרתי את ימי נעוריך בחיותך עירום ועריה מ
מתבוססת בדמך היית: ויחי אחרי כל רעתך
אוי איך נאם אדני ידוע: ותבני לך גבוה
ותעשי לך רמה בכל רחוב: אל כל ראש ררך
בגית רמתך ותתעבי את יפיך ותפשקי את רג
רגליך לכה עבר ותרבי את תזנותך: ותזני א
אל בני מצרים שבניך גדלי בשר ותרבי את
תזנותך לחבעיסני:

ולחמי ונתתיחו לפניחם חמי כתיס לך לא
לאכלה זהו פי אשר האכלתיך ואת כתת את
לשני הכלמים לקרבן ותני הנקבה הנמצאת תקרא
בחידך בהתחברה עם הכננים לפיכ תני ונתתיחו
אחריך וחיור למשך וכן לא במחתרת מצאתים: ו
ומה שאמר ולחמי הוא דרך כלל כי לחם כולל כל מ
מאכל ואחר כך פירש סלת ושמן ורבע האכלתיך ו
ותני ולחמי וטובי ויהי נאם ה כל זה היה לא תוכלי
להכחיש כי אני היודע ועד זהו שאמר אני ה' וית
ויהי בתמיה הלא הוזה כל אליו אמר ה' אלהים: וב
וכדרש יוס טעמו את העגל ירד להם המן ונתנו ל
לפני יואף על פי כן ביום מחר לא פסקו וכן ממו
מפורס בספר עזרא אג כי עשו עגל ומסכה וגו' ומ
ומך לא מנעת מפיחם כדי היה למנוע מפיחם ו
ולא מנעת אף כאן אמר ויהי נאם ה' אלהים היה ה
הלחם ולא פסק מליירד: ותקחי את אשר ילדת לי טככסו בביתך ולי את ואת לקחת אותם ממני ול
ומתניתי וזכחת אותם להם לאכול האם אותם ולהעביר למולך כמו שאמר לשרוף את בנייהם ואת בנותיה
באט ובמרדס אשר ילדת לי מי טהיו לו חמסה בנים כותן מהם ד' לעז ואחד מקצה לבית הספר בא להקריב
אחד מבניו למולך מקריב לו את זה שהקצה ללמוד תורה ויית הפסוק כן איכא אסגית לארצות קדמי כנשתא
דישראל די דברת ית בנך וית בנתך דעתידין למשק מנהון תולדת קדשא קדמי ונכסכתהון להון קורבנות ל
לעולחן טעיתא הזירא הני בעינך טעותך: המתעט מתזנותך כתוב בלא יוד וקרי ביד אמר המעט לך מה
סהכעסתי בבניך ובבנותיך טהיו לי וזכחת אותם להם ולשיטקסה העבדה הזאת מטאר העבדות חור עוד
ואמר: ותשחטי את בני אמר בני כמו שאמר אשר ילדת לי: ואת כל תעבותיך ועם כלת
תך ותזנותיך טעסית להכעיסני לא זכרתי את ימי נעוריך כמה חסדים
טעסיתי עמך בהיותך עירום ועריה כמפורס למעלה: לא זכרתי כתוב ביד לך אני לא זכרתי לך בימי נעוריך
מה טאת עתידה לחטא וריחמתי עליך בימי נעוריך והקרי זכרת מכוואר הני: מתבוססת בדמך היית ולמעלה
אמר בדמך לשון רבים וזהו אמר בדמך לשון יחיד והצנן אחר וכן כזכרו דמי הלידה בלשון רבים תפס
בדמי טהרה וכשיזכר אונס בלשון רבים מפני שיש מקומו חלוקים באטה סתא הדם מהם והם החדוה
והעליה והפרוזה נס יס מראי דס סוכים זה מזה וקרא אותם דך כלל דס לשון יחיד: עירום: נכתב סוד
המשך: ויחי אחרי כל רעתך ויהי כן כמו שהייתה מתחלה עירום ועריה כן היה אחר טעסית כל הר
טעסית נטארת בעירום ובחוסר כל: אי אי לך כמה פעמים יס עליך לומר אני טהה
הרעה טהפסדת כמה טובות בפטיעתך וית מה יהא בסופך על כל בשותך כבוא אמ' ליטוני לך על דחבתווי לך
על דלא תבתי: ותבני הפסוק בשול בעני במס' כי נב כמו רמה והגב והרמה אמ' על המזכחו: אל
כל ראש דרך אל במקום בית כמו ואל הארץ תתן את הערות כמו ובארץ אמ' בפרשת
דרכי בנית רמתך כדי סיהיה גלוי ונמצא לכל עובר ותתעבי את יפיך והדרך סהיה לך טיבא לך טס בגוים
ביפיך בהדרי אשר סמתי עליך את תצבת אותן ולא רצית בו במעסך הרעים טעסית ויית ואחלית ית קדום
קדשתיך ואפטר לשרט ותצבי פעל יצא לטליסו כלומר סיתצבו אותן לאחרי מרוב טהפסקרת עצמך לכל:
ותפיק את רגליך לכל עובר פסוק הרגליס הוא מדרך התטמים ולפי טהמטילה לזונה אמר כן וענין המלי
המליצה הוא טזמנת עצמך לכל עובר טיבא עליך וענין המטל הוא טהפסקרת עצמך לעבוד כל עז טיספר
לך כל עובר עליך: תזנותך כתוב בלא יוד וקרי ביד: ותזני אל בני מצרים כמו עם: גדלי במרא
אבר התטמים יקרא במריר בשר

ושרפו בתוך באש ועשו כך שפטים לעיני נשים
 רבות וחשבתוך מזונה וגם אתנן לא תתני עוד
 : וחגחתי חמתי בכך וסרה קנאתי ממך ושקטת
 ולא אבעס עוד : יען אשר לא זכרתי את ימי ג
 בעורריך ותרגזי לי בכל אלה וגם אני הא דרכך
 בראש נתתי נאם אדני ידוע ולא עשיתי את זה
 הזמה על כל תעבתך : הנה כל המשל עליך
 ימשל לאמר באמה בתה : בת אמך את געלת
 אשה ובניה ואחות אחתך את אשר געלו אנשי
 אנשיהן ובניתן אמכן חתית ואביכן אמרי :
 ואחתך הגדולה שמרון היא ובגתיה הישבת ע
 על שמואלך ואחתך וקטנה ממך הישבת ב
 מימינך סדום ובגתיה :

ושרפו כי כן עושים לבשים האנחות ולענין
 המשל כמו שכתוב וישרף את ביתה וחת
 בית המלך ואת בתי ירושלים : שפטים כקילה שר
 והרג : לעיני נשים רבות כדי שיוסרו להם הכא
 הנשאות ולענין המשל כתרנו לעיני מדינן סגיא
 לל אנשי המדינות אלא שהמדינות קורא אותם נשי
 בדרך משל : והשבתך מזונה מהיות זונה וכן ויסיר
 ויסירה מגבירה מהיות גבירה : וכחידה מגני היו
 מהיות בני וענין המליצה שירטנו וענין המשל כי
 מיום שחרבה ירושלים לא עברו ישראל אלהים חס
 אחרים : והנהגתי אחר שהגליתך מארצך
 והחריבתי ארצך הנה לקחתי נקמ
 נקמתי ממך ונחמה חמתי וטכסה נחין לי עוד קטנה
 וכעס כי נטבתה ממך עבדת אלהים אחרים :

וען וכל זה עשיתי לך בעבור שלא זכרת כל החסדים שעשיתי עמך בימי בעורריך כשמצאתך צרור וצ
 נעריה והרגנך והכעסת אותי בצדקת אלהים אחרים : ותרגזי זה לבדו פעל יוצא מן הקל זכרתי כח
 כתי' ביוד יתרה בסוף : וגם אני הא דרכך בראש נתתי את עשית חת כל התועבות האלה וגם חטי הכה רחמתי
 סתתתי את דרכך בראש : ולקחתי נקמתי ממך : הא כמו הנה נכ' הא לכ' זרע ולא עשיתי הוי יתרה בכתוב וכב'
 פירטנו זה ופי' ולא עשיתי את הזמה על כל תועבותך בעוד שהיית עושה התועבות ואני הייתי מעיד כך יס
 יוס טובי מדרכך הרעה ולא עשיתי המחשבה שהיה עליך לעשות כלומר לא כדת אל לבך איך תעשה הרעה ה
 הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים שהוציאני מבית עבדים ונתן לי ארץ נחלה ועשה לי כמה טובות וכמה חס
 חסדים כל זה לא כדת אל לבך ועל הדרך הזה תי' ולא עבדת נך עשה למתב ויכל תועבותך : : הנה
 כל המשל ענין משל ומליצה משל שאומרי בני אדם : כאמה בתה : כמעשה ההם כן עושה הבת
 עליך יאמרו זה המשל והאם היא על דרך משל ארץ כנען והבת היא כנענית ישראל והכנסת תקרא בת כמין ר
 סכצ בת ירושלים בת אדום והנה את עשית כמעשה ארץ כנען : והנה ימשל עליך כל מושל כחמה בצה כאמ'
 הה רפה בתה ההא משיק ומצינו הא רפה טרינה במשיק כמו ואת ותחמרה בחמר ובזפת למן היו הנסדה כל
 אכחתה הסביתי והדומים להם : ובא הכני קודם הידיעה כמו יאנו עס אחד ותראה את הילד והדומים להם
 נכזה באה הא הידיעה עס הכני לענין הדמיון : : בת : אמך את זאת דומה לה כמעשה צד שיאמרו
 עליך בת אמה היא וכמו שגעלה היא חיטה וכביה
 לפטכס והגעיל והקיא ענין אחד ואזה ובניה משל על המלך והעם דרך פרט כי על דרך כלל העם היא
 הכנסה והיא הכת כן בת ירושלים געלה מלכה וצמה : ואחות אחותך וכן את אחו אחותך סדום טרומי מעשי'
 למעשיהם שהיו חכמי חמם ותיצבות אחרות וכן את כמהו ואמר אחותך לשי שהיתה טכנה לה ואמר געלו ל
 לטון רבים על סדום ועמרה ואמר אחותך דרך כלל גם סדום היה עיקר המלכה אנשיהן ובניהן מביהם
 נעמה וכל היקום אשר בה כי כהשכה הארץ : אמכן חתית אביכן אצרי ידמה למעשיכן כי אמכן היתה ח' נ'
 ואביכן היה אמרי טעמיהם כמעשיהם ולא כן אלא אמכן ואביכן היו צדיקים אברהם נטרה יצחק ויעקב
 יעקב ונשינו ולא למדתן מעשיהם הטובים אלא למדתן מעשה הארץ אשר באתן בה כחלו אמכן : אביכן היו
 אמרי וחתית וטאר האמות ההם יאצרי הארץ : וית השסוק כן למה הוית ברתא לארעא דכנען למעבר כעו
 כעובדי עמא דאתרבו אבהן עס בנין ואחתא לסדו' ועמרה דאטתיצי עמהון אבהן עס בנין הלח המכן
 טרה ביני חיתאי הוית ולא עבדת כעובדיהון ואבוכון אברהם ביני אמרי הנה ולא הלך בצדקהן
 ואחתך הגדולה ממך כי במלכות שמרון היו עשרת הטכטים : עלעמח : כי חלק יהודה ה
 היה לדרום וחלק יוסף לבשון

יחזקאל

ויהי בד חפץ מן הנשים בתזונתך ואחריו ל
לא זונה ובתך אתן ואתן לא נתן לך ותהי
לחפץ : לכן זונה שמעי דבר ידוע :
אמר אדני ידוע יען חשפך נחשתך ותגלה ער
ערוךך בתזונתך על מאהבך ועל כל גרולי
תעבתיך ובדמי בניך אשר נתת להם : לכן כ
הגני מקבץ את כל מאהבך אשר ערבת עלי
עליהם ואת כל אשר אהבת על כל אשר שנאת
וקבצתי אתם עליך מסביב וגלית את ערוךך
אליה וראו את כל ערוךך : ושפטתך משפט
נאפת ושפכות דם וגתתך דם חמה וקנאה :
ונתתי אתך בידם וחרסו גבך וגתצו רמתך וח
והשיטו אתך בגדיך ולקחו בלי תפארתך
והגיהוך ערום ועריה : והעלו עליך קהל ורגמו
אותך באבן ובתקוד בחרבתם :

ור"ל הרגילו זה הלשון במהר הבתולות כי מה שחב
מתביאה אשה לבעלה יקראו אותו כדוכיא וית' חנני
כמו איתכן : ותשחרי בקמץ חטף החית וענין השמן
השסוקים האלה כבר פירשנוהו : ויהי כן
ואחריו לא זונה : בוי עס הדגש
כמו סבך הסך מן הכספים שהיו עד הזמן הזה כן
אחריו לא יהיה כזונתך ופי' ולא זונה לא נעשה ולא
יעשה במעשה הזנות כזונתך והוא מן שלא נזכר פ
פועלו מהדגש וית' והוא כן טנו כנשתא דישראל מ
מן מרתא בטענתך ובתך לא הויתי טענת כו
כונתך וכמתך אגר ואגר לא איתיהב לך והויתי לשון
ותהי להסך אמר ותהי לשון זכר כמו שזכרנו כמה ג
פעמים כי ידבר כנגד הכנסה פעם לשון זכר ופע
ופעם לשון נקבה : לכן תבואר הוא :
בא אמר ה' אלהים יען הספך
נחשתך פי' תחתיך ובאמרו אחריו

ותגלה ערוךך הוא כפל ענין במלות טנות כי ענין הספך כענין ותגלה כי הדבר הכספך נגלה ונראה ועני'
נחשתך כענין ערוךך כי תחתי האשה היא הערוה ונחשתך תחתך כמו נחשה נחשתה וכן בדברי ר"ל נחשת
טל תגור פי' תחתיך וית' חלף דאיתגליא בדתך וענין זה המטל כי נגלו מעשיה הרעים לעיני כל העמים
בזבלה עבש גדול על מעשיה הרעים וכענין זה אמר הושע אגלה את כבלותה לעיני מאהביה מאהבך הם
שזיית מחבבת ומתחברת להם לעבד ע"ז שלהם : וכדמי בניך בכף פי' באותו החטא קבלת עבס מזה כו
כנגד מדה את לא חמלת על דמי בניך שזכחת להם לע"ז גם אני לא חמלתי על דמיך והבאתי עליך חרב נוק
כנקמת נקם ברית אשר נתת מהם לגלולים שזכר : לכן אשר ערבת עליהם : כמו יערב עלינו
טיחי ענין ההנאה וההכשר : על כל אשר טכאת כמו
הגני מקבץ אותם הגנים טאחבת עם אותם טסנאת וכלם יבאו עליך מסביב להחריב ארצך וזהו גלוי הער
הערוה וראו את כל ערוךך על דרך משל : ושפטתך משפט נאפות וטפכות דם כי יש עליהם טי
משפטים משפט הנאוף ומשפט טפכות
דם כי יבאו אליה טני זוכים ויתקוטטו זה עם זה עליה או יבא בעלה פתאום בבית וימצא המנאף עם
אשתו ויהרגו או המנאף יהרג את בעלה : כן את נאפת תחת אישך שהיא האל ית' על דרך משל וטפכות דם
נקי דם בניך וכונתך לע"ז ונתתך דם חמה וקנאה כתרנומו ואמסרניך לקטול ברנונו ובחמה כי אני יט
לי חמה עליך כי את הכעסות אותי במעשיך הרעים : גם קנאה כי קנאת אותי בלא אל וכן אמר במשלי סלח
כי קנאה חמת צדק ולא יחמול בינך נקם : ונתתי אותך בידם האחרים והסנאפים הזכרים
ערום ועריה כמו שזכרתיך בעת שחמלתי
וית' וישגרון טוריד ויתרעון רמתך וטלמעלה גב וגבך תי' אגורא אגורד : והעלו אלה הנזכרים יקב
יקבצו עמהם קהל וטאר העמים ואמר והעלו כי ארץ ישראל גבוהה
אחרי באבן כמשפט המנאפות שרונמי' אותם באבני' לא סימיתיה וכן וירגמו אותו אבן הנאמר בעבן ופי'
אח"ל כי אחרי טאמר תליצת המשל והשכתיך מוונה נראה טדבר בזונה טהונה באבנים ועשו בה דקירות ח
חרב ושרפו ביתה וכל הטשטים האלה לבזותה ולהכלימה עד טתיה נכזות וטפלה בעיני כל ולא יבאו אליה
עוד מנאפים ועל כרחיה תהיה נאכזבת מהיות זונה ואפי' אם תתן היא איתכן לא יהיו עמה כי תטאר כמבזה
וטפלה בעיני כל : וענין המשל הזה הוא הריסת החומות שמטליכים בקלע ובדיק אבנים גדולות אלה החומה
להפילה כמו ש' בקיר חרשת ויטבו הקלעים ויכנה : ובתקוד כחרבותם כתרנומו ויבזונך בסיפיהן

יחזקאל

וְלֹא הָיְתָה סִדּוּם אַחֲוֶתְךָ לְשִׁמּוּעָה בְּפִיךָ בַּיּוֹם
בְּאֵינִיךָ : בְּטָרֶם תִּגְלֶה רַעְתָּךְ כִּמוֹ עַתְּ חֲרַפְתָּ
בְּנוֹת אֶרֶץ וְכָל סִבִּיבוֹתֶיהָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים חֲשָׂא
חֲשָׁטוּשׁ אֶתְךָ מִסִּבִּיב : אֵת זִמְתְּךָ וְאֵת תַּע
תַּעֲבִיתְךָ אֵת נִשְׁאָתִים גָּאֵם יִחוּחַ :

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְדוּחַ וְעִשִּׂיתְּ אֶתְךָ
בְּאִשְׁרֵי עֲשִׂיתָ אֲשֶׁר בּוֹיָה אֱלֹהִים לְחַפְרֵי בְרִי : וְחִבְרָתִי
אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְךָ בִּימֵי נַעֲרִיךָ וְחִקִּימֹתִי לְ
לֶךְ בְּרִית עוֹלָם : וְחִבְרָתְךָ אֶת דְּרִכְךָ וְנִכְלָמְתָּ בִּי
בְּקִחְתְּךָ אֶת אֲחֹתִי הַגְּדֹלוֹת מִכָּךְ אֶל הַקִּטְנוֹ
מִכָּךְ וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לְךָ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתְךָ :
וְחִימֹתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְךָ וִידַעַתְּ כִּי אֲנִי יְדוּחַ
: לְמוֹעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתִּי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פֶּתַח חוֹן
פֶּה מִפְּנֵי כִלְמַתְךָ בְּכַפְרִי לְךָ לְכָל אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ
גָּאֵם אֲנִי יְדוּחַ : וַיְהִי דְבַר יְדוּחַ
אֱלֹהִים לֵאמֹר : בֶּן אָדָם חוֹד חֲדָה וּכְשֶׁל כִּשְׁלֹא
אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל

סָכִיחַ הָרִאשׁוֹנִים תִּשְׁכַּח וְהַסְלִישִׁי תִּסְוִיכָה וְאַחֲרֵי
הוּא כִּמוֹ שִׁכְתָּ תִּגְבְּהִיכָה וְתִגְבְּהִיכָה כִּמוֹ תִּבְחָה וְ
וְתִבְחִיכָה : וְלֹא הָיְתָה לְשִׁמּוּעָה כִּפְךָ : כִּי
בַּיּוֹם גָּאֵם וְנִיךְ : לֹא זָכַרְתָּ בְּכִיךָ הַשֵּׁת
הַשִּׁמּוּעָה שִׁמְעָתָה מִהִפְכָּת סָדּוּם מִפְּנֵי שִׁהְתָּנָא וְלֹא
וְאֵת בַּיּוֹם גָּאֲוִיךָ לֹא זָכַרְתָּ בְּכִיךָ שִׁמּוּעָתָה סָדּוּם וְלֹא
אֲחֵרֶתְךָ אֶחָד לְחִבְרָתְךָ סוֹף הַגָּאֵן טָבַר וְלֹא כִתְגָאָה ט
סָהִרִי סָדּוּם נִהְפָּכָה וְנִסְבְּרָה מִפְּנֵי גָאֲוָה : גָּאֲוִיךָ ל
לְטוֹן רַבִּים כִּי בְּדַבְרֶיךָ רַבִּים כִּתְגָאָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
בַּעֲתֵי טָלוֹת : בְּטָרֶם תִּגְלֶה רַעְתָּךְ לֹא ט
סָכַת לְדֶרֶךְ טוֹבָה בְּטָרֶם טָנְגְלָתָה
רַעְתָּךְ בִּימֵי אֲחִיזָה וְהוּא שָׂאֵל כִּמוֹ עַתְּ חֲרַפְתָּ בְּנוֹת אֶרֶץ
כִּי בַּעֲתֵי הָיָה נִגְלָתָה רַעְתָּה יִשְׂרָאֵל וְהוּא לְחִרְפָּה בְּעֵינֵי
אֶרֶץ זָהָן שָׂאֵל חֲרַפְתָּ בְּנוֹת אֶרֶץ כִּי הִלְכּוּ טָס טָבִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּמוֹ שִׁכְתָּ וַיִּתְּנָהוּ אֱלֹהִים בְּיַד מֶלֶךְ אֶרֶץ נִי
וַיִּכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ טָבִיבָה גְּדוֹלָה וַיִּבְאֵל דְּמָשֶׁק : וְכָל
סִבִּיבוֹתֶיהָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַשִּׁמּוּעָה אֶתְךָ מִסִּבִּיב וְכָן
פִּלְטָתִים בְּזוֹן וְלִלְלָה אֶתְךָ וְלִקְחוּ עֲרִיָּה כִּמוֹ שִׁכְתָּ

וְנִלְטָתִים פִּשְׁטוֹ בְּעֵרֵי הַסְּפֵלָה וְהַנֶּגֶב לִיְהוּדָה וַיִּלְכְּדוּ אֶת בֵּית שִׁמְשׁ וְאֶת אֵילָן וְאֶת הַגְּדֵרוֹת וְאֶת סוֹכֵי וּבְנֵינִי
וְאֶת תִּמְחָה וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וַיִּטְכּוּ טָס : הַשִּׁמּוּעָה עֵינֵי בֹהַ : וְכָן הַשִּׁמּוּעָה אֶתְךָ וְהַחֲלָף נָחָה כֹּה : וְקָאֵס טָאֵן :
אֶת זִמְתְּךָ אֶת נִשְׁאָתִים סָכַלְתָּ אֶתְךָ וְקָבַלְתָּ עֲנָטָה : בִּי כֹה אָמַר ה' וְעִשִּׂיתְּ אֶתְךָ
וְעִשִּׂיתְּ כִּי וְעִשִּׂיתְּ קִרִי הַכְּצוֹב אֶתְךָ גִּי

בְּזִיתִי אֱלֹהִים לְהַפִּיר בְּרִית כִּמוֹ שִׁכְתָּ לְעִבְרִיךָ בְּבְרִית הַשֵּׁת אֱלֹהִיךָ וְכִלְתָּ וְכִלְתָּ : וְכִדְּרִי סִינִי הוּא טָכַרְתָּ בְּרִית עֲמָם וְכִ
וְכִאֲמַר לֹא אֶת אֲבֹתֶיךָ כִּי אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֶתְכֶן : וְכִאֲמַר לֹא וְלִבְכֶּנּוּ עַד עוֹלָם לְעִשִּׂיתָ אֶת כָּל דְּבָרֵי
הַהִזְרָה הַזֹּאת : וְחִבְרָתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְךָ בִּימֵי נַעֲרִיךָ אֶת הַשֵּׁת אֶת בְּרִיתִי אֲנִי אֲזַכֵּר כִּי עוֹ
הוּא הַבְּרִית טָהִיר לִי אֶתְךָ בִּימֵי נַעֲרִיךָ וְהוּא מִשְׁמַר הַר סִינִי כִי מֵה טָהִיר
עוֹד וְלֹא אֶשְׁכֵּן
יִשְׂרָאֵל בְּמִזְרָיִם עַד סָבֵא לְאֶרֶץ נִקְרָאָה יִמֵּי נַעֲרִיךָ : וְהַקְּמוּתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם : כִּמוֹ שִׁכְתָּ אֶתְךָ עַד עוֹלָם
כִּמוֹ שִׁכְתָּ לֹא וְלִבְכֶּנּוּ עַד עוֹלָם כֵּן אֶתְכֶן עוֹד בְּרִית עוֹלָם טָלָא יִהְיֶה לֹא הַפְּסָק חָה יִהְיֶה אַחֲרֵי שִׁתְּקָבְלִי עֲנָט
עֲכָא וְתִזְכְּרִי אֶת דְּרִכְךָ וְתִכְלָמְתָּ מֵהַס : וְחִבְרָתִי אֶת דְּרִכְךָ וְנִכְלָמְתָּ בְּקִחְתְּךָ חָה יִהְיֶה בְּבִאֲתָה יִשְׂרָאֵל
מִחֲבִלְתָּ הַזֹּאת : וְאִזְתְּקִי הַגְּדֹלוֹת עַס
וְעִשִּׂיתָ לְעַן אֶחָד : וְהַגְּדֹלוֹת שִׁמְשׁוֹן וּבְנוֹתֶיהָ טָהִיר מִלְּכֹת אֲשֵׁרִים : וְהַקְּמוּתִי בְּנִימִין וְשִׁמְעוֹן טָהִיר חֲלָקָם
בְּתוֹךְ נִחְלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וְנָתַתִּי אֶתְךָ לְךָ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתְךָ : אֵף אֶתְךָ שִׁאֲכָה מִבְּרִיתְךָ וְנִתְּתָה כְּבִין סָד
סָדּוּם וּבְנוֹתֶיהָ יִהְיֶה לְךָ לְבָנוֹת כְּחִסְבוֹת כְּעֵרֵי הַפְּרִיזָה לְךָ וְנָתַתִּי יָדָה יִהְיֶה : וְיִתְּ אֵף לֹא עֲבַדְתָּ אֲנִי לְרַעְתָּ
יִהְיֶה פִי וְלֹא מִבְּרִיתְךָ מֵה טָהִיר עֲמָךְ לֹא מִבְּרִית טָהִיר לֹא טָקִימְתָּ אֶתְךָ כִּי לֹא עֲשִׂיתָ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִתְּ
קִימְתָּ הַבְּרִית אֲלֵא לְמַעַן אֲעִשֶׂה : וְכִדְּרִי מִבְּרִיתְךָ : לֹא מִפְּטָרְמוֹנִי טָלָא : לֹא נִתְּתִים לְאֲבִרְהָם אֲבִיךָ
בְּבְרִית כֵּן הַבְּרִית : וְחִקִּימֹתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְךָ : זֶה אֶתְךָ בְּדָגָם וְטָל מַעֲלָה אֶתְךָ : לְמוֹעַן
תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתִּי טָהִיר
וְיִהְיֶה לְךָ בְּשֵׁת מִזָּה : וְלֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פֶּתַח חוֹן פֶּה כִּי עַד אֶתְךָ הָעֵת הִיא לְךָ פֶּתַח חוֹן פֶּה כִּי אֶתְךָ
הַגְּלוּת מִשְׁנִי כִלְמַתְךָ טָסְכַלְתָּ בֵּין הַגְּנוּיִם וְיִהְיֶה לְךָ בֹּהַ פֶּתַח חוֹן פֶּה טָהִיר אֲנִי מִרְחָק חֲטָאֵן קָבִילֵנוּ עֲנָטִינוּ
מֵאֵד עַד טָאֲכָדָה תִּקְוִיכֶן מֵאֵרֶךְ הַגְּלוּת וּבְהִקְוִי לְךָ בְּרִיתִי וּבְכַפְרִי לְךָ לְכָל אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פֶּתַח חוֹן
פֶּה עָלִי : וְיִתְּ לֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד לֹא צָרְכָּךְ כִּי מִלִּי פִּינִי : וַיְהִי בֶּן אָדָם חוֹד חֲדָה : הַחֲדָה הַ
הוּא חֲדָר הַסִּתִּים יִכְיֶנוּ מִמֶּנּוּ דְּבַר אַחֲרֵי וְהַמְטֵל הוּא
זֶה הַמְטֵל שֶׁהַמְטִיל הַמְטֵל לְבָשָׁר וְהוּא חֲדָה טָלָא יִכְיֶנוּ כָּל אָדָם אֲלֵא הַמְטִילִים וְאֲמַרְתָּ

ולא בדרכיהן הלכת וכתעבתיהן עשית כמ
כמעט קטות שחיתי מהן בכל דרכיך: חי אני
נאם אדני ידוע אם עשתה סדס אחתך היא ו
ובנותיה כאשר עשית את ובנתיך: חנה זה ה
היה עון סדס אחתך גאון שבעת לחם ושלוח
השקט היה לה ולבנתיה ויד עני ואביון לא ה
החזיקה: ותגבהינה ותעשנה תועבה לפני וא
ואסיר אתהן כאשר ראיתי:

ושמרון כחצי חטאתיך לא חטאה ותרבי את
תעבתיך מהנה ותצדקי את אחתך בכל תע
תעבתיך אשר עשיתי: גם את שאי כלמתך א
אשר פללת לאחותך בחטאתי אשר התעבת
מהן תצדקנה ממך וגם את בשי ושא כלמת
ביצדקתך אחיותך: ושבתי את שביתתן את ש
שבית סדס ובנתיה ואת שבית שמרון ובנתיה
ושבית שבותך בתוכהנה: למען תשאי כלם
כלמתך ונכלמת מכל אשר עשית בנחמך או
אותן: ואחתי סדס ובנתיה תשבנה לקדמתן
ושמרון ובנתיה תשבנה לקדמתן ואת ובנתיך
תשבנה לקדמתכן:

ולא בדרכיהן הלכת אלא רע מהן: וכתע
ובתעבתיהן עשית ולא כתעבתיהן אלא

רע מהן: כמעט קטות שחיתי מהן מעט קט ומהן עמדת
אחרי גלות שמרון ותשחיתי מהן מסדס ושמרון
כי גלות שמרון היה בטבת שס לחזקיהו ונשארו ממל
ממלכותו עשרים ושלש ומלך מנשה בכו אחרי ויהי
והרשיע מכל אשר לפסיו וזה מעט קט שאמר עשרי
ושלש סנה אלה: קט כמו מעט: וכפול בו ש למעט י
יותר וית ואלו בארחתהן הליכת וכתעבתיהן ע
עבדת חסוך היה חוכך אלהין דאטנית לחבלא מה
מנהן בכל ארחתך: חי אני אם עשית כי
הס לא המירו אלהיהם ואת המירות

כבודך בלא יועיל ואפסר כי גם במעשים רעים ה
הטחיתה ממנה: חנה זה היה גאון אחותך: ג
גאון היה לה שב עת לחם ושלוח השקט
היה לה למה היה לה גאון לפי שהיה לה טובע לחם
ושלוח השקט וסמיכות שלוח אל השקט לרוב השלוח
טבעת שס: אי תאר בפלס ספלת קומה וטעם היה
לה אל ושלוח השקט: ותגבהינה כמו ותג
ותגבהנה אלא בא כן לוג המלות
מפני מלת תעבסנה או יאמר כן בלא זוג כמו תבאנה

ותבאנה ואמר ותגבהינה לשון רבות על סדס ובנותיה סזכר ויהיה פי ואסיר אתהן שהטחתי את העס וה
והערים כלם לפי שהפכתי אותם שלא יהיה שם ישוב וזהו ואסיר או יהיה פי ותגבהינה על סדס ועל שמרון
סזכר ויהיה פי ואסיר זאת בגלותי זאת בהטחתי: ופי כאשר ראיתי כמו סנראה לי כי מטפטט כן או פי כאשר
ראיתי כמו שאמר בסדס ארדה נה ואראה והנכון כי פי ותגבהינה ואסיר אתהן על סדס ובנותיה כי זכרם
שדס בפרט אחר סזכר אותה בכלל עם שמרון וכן פרט אחר זה שמרון ואמר: ושמרון מהנה ממ
מזמרון ובנותיה: ותצדקי את אחותך כשאדס רואה תוצבותיך חוסב אותן צדיקות כנגד מעשי

סרעו כאלו את שמת אותם צדיקות כנגד מעשיך: אחותך כתיב לשון יחידה וקרי אחותיך לשון רבות הכתוב
על שמרון והקרי על שמרון וסדס: עשיתי כתיב ביור יחידה: גם את אשר פללת לאחותך פי שמרון
אמר קודם שחטאת היית שופטת אותה ומחייבת אותה על רסעה כמו שאמר אביה מלך יהודה לירבעם מלך
ישראל וצמכם עבלי זהב ואנחנוה אלהינו ולא עצבנוהו כי שומרי אנחנו את משמרתה אלהינו ואצם עזבת
אנחנו וכן אחר כן כי מלכי יהודה היו טובים ברוב עד אחז וחזקיהו הטוב מה שהרע אחז אבל ממנשה ואילך

היו רעים ועובדי עזל לבר מיאסיהו אס כן ראוי לך שתכלתי בחטאתיך אשר התעבבתי מהן: תצדקנה מהן כי
עתה הן צדיקות ממך ואמר לאחותך לשון יחידה על שמרון ואחר כן אמר מהן ואמר תצדקנה: ואמר אחז
אחותיך לשון רבים אמר כן על בנות שמרון: או כלל סדס עם שמרון אחותיך בא ברבוי הנקבות לכדב
בלא רבוי הזכרים: וכן והשלה ה את מכותך והדומים להם: ופי שאי כלימתך ענין סכל כמו שאני עלך חר
חרפה ותי קבילו את כנצותיך: בצדקתך מקור בתוספת תי: ושבתי את טביתתן כלם בזה הפסוק ס
סכית כתיב ביור וקרי טבות בוי ובסורק טבותתן: טבותיך כתיב וקרי בחירק וביור: בתו

בתוכהנה מלה מורכבת מן יחידה ורבות כי ליחידה את בתוכה ולרבות בתוכן ובתוספת הא בתוכהנה וטעם
ההרכבה כי בתוכה רוצה לומר בתוך טבית שמרון כי הס עם אחד וכיון שסדס סכנה להן אמר בתוכן ופסוק
זה תשובה למינים ולנצרים שאומרים שהנחמות כבר עברו והנה סדס היום עדין בהפכתה כמו שהיה
ולא טב בה עדין ישוב: למען בנחמת אותן: לפי שאם הרסעת מהן ימצאו לחמה כך כאשר עשו כל
כאלו את תנחמי אותם ברעתך הגדולה מרעתם: ואחותיך בסיומן רבוי הזכרי לבר
בלא רבוי הנקבות וכן כלאת ברוב עצתך שנים

ויצמח ויהי לגפן סרחת שפלת קומה לפנת ד
דליותיו אליו ושרשיו תחתיו יהיו ותהי לגפן ות
ותעש בדים ותשלח פראות : ויהי נשר אחד ג
גדול גדול כנפים ורב גצה וחנה חנפן. הזאת
כפנה שרשיה עליו ודליותיו שלחה לו לחשקו
אותה מערגת מטעח : אל שדח טוב אל מים
רבים היא שתולה לעשות ענף ולשאת פרי ל
לחיות לגפן אדרת : אמר כח אמר אדני יד
ידוח תצלה הלא את שרשיה ינתק ואת פריה
יקוסס ויבש כל טרפי צמחת תיבש ולא בורוע
גדולה ובעם רב למשאת אתה משרשיה :

ויצמח
כי עד שמרד צדקיהו הצליח במע
במעשיו ויגדל במהרה ומרדו היה
מן הדומה בשנה החמישית למלכו כי בשנה הרבי
הרביעית למלכו הלך אל בבל כמו שכתוב בסוף ס
ספר ירמיהו והלך להקביל פני מלך בבל ומלך ב
בבל כשהמליכו הסליטו על כל המלכים אשר סביב
סביבותיו והם מלך אדום ומלך מואב ומלך בני ע
צמון ומלך נור ומלך צידון כי כן כתוב בספר יר
ירמיהו כי אלה המלכים סלחו מלכיהם אל צדקיהו
מלך יהודה וסם פירטנו הענין ופירו ויצמח הדב
עזרע צמח ויהי לגפן סרחת כמו וסרחת העורף היה ז
זרע לגפן יתרה וגדלה והנה אמטילו לגפן ולא לר
לארץ כמו שהיה מתחלה לפי סגלדלה המלכה חצת שמלך
מכל העצים והגפן דקה ומחלדלת מכל העצים שפלת קומה : אף על פי שכתב מלך בבל גדולה לצדקיהו רב
רבה טיהיה שכל לפניו ולא יתבאה עליו כמו שאמר בציורא המטל להיות מלכה ספלה : לפנות דליותיו אליו
כי חנפן שהיא ספלת קומה לא יגבהו ויעלו דליותיו שהם הענפים אלא פונות אל הגפן כן רצה כבוכד נצר
טיעבדנו צדקיהו ויפנה אליו כעבר אל הארון ושרשיו תחתיו יהיו שלא יפסדו שרשי הגפן למרחוק אלא יהיו
תחת הגפן במקומו לא יחוק לו והדליות הם מטל לשאר ולעברה והשרשים הם מטל למלכה וכעבור שיתק
שיתקיים זה כרת עמו ברית והסביבו באלהים ונזכר גפן כפרסה וזר נקבה וברוב הוא לשון נקבה : וכס
ובלשון זכר כמכא גס כן גפן בוקק ישראל וילקטו ממנו פקועות שדה ויהי לגפן אדרת : כמו והיית לאיש ות
ותעש בדים ותשלח פראות פראות כתיב ריש קודש לאלף זכרים הם הגסים והשאריות הם הענפים היוצאים
מהם כן צדקיהו היתה ממלטתו על סביבותיו והמלכים נשמעים אליו כל זמן שצמח בארצו : לו
ולא זכר לה פרי לשיטל נתיימו בניו כי נשחטו : ויהי נצר אחד זה מטל למלך מצרי ואף על פי שהיה
תקף לשעתו לא היה כמו הראשון ולא תאר
כשנה שרשיה עליו כשנה אספה : השוך מן כנושיא בדברי רזל צדקיהו תלה מלכותו על מלך מצרים ודליו
ודליותיו סלחה לו מטלח לו סחר ועבדו להזקות אותה מערגת מטעח עזר בעתו ובחילו הגדול ממלך בבל
זהו מערגת מטעח כי מלך בבל סנטעה עשה לו ערונות להשקותה דרך אותן ערונות כלומר טנתן לו ממטל
להעמיד מלכותו כבכור וצדקיהו בקש ממלך מצרים שיצאנהו כדרך שהיה עוזר אותו ומגדל אותו כבוכד נ
נצר סהמליכו : אל שדה טוב אל מים רבים כמו על אמר למה הנצרך לעשות זה והלא צדקיהו היה ב
בטוב ובכבוד עש כבוכד נצר והיה מצליח עמו להיות מלך אדיר ושליט למה מרד בו ועבר על
סבועתו ולא לא עשה כן היה עשה ענף ונושא פרי שיתקיימו לו בנים : אמר כה אמר ה' תצלה ב
בתמיה הלא את שרשיה ינתק הנצר הראשון והוא כבוכד נצר ינתק ויצ
למלכות צדקיהו שערך אותה מכל ואת פריה יקוסס זהו ששחט בני צדקיהו לעיני יקוסס יכרת כמו יקוצץ
בצדי : ויבט כיון סנקצן השרייתתקומתו יבש חללי כן בני צדקיהו כיון שמתו יבש ופסק זכרם כי לא היו להם
בני והמלכה טבה ליהויכי ולבנותי כל טרפי צמחת תיבש תרגו עליה וית טרף ויתא וכן כל עלי צמחת ייבש
והנה תיבש הגפן כיון שיבשו פריה ועליה תיבש הגפן היא גס כן כי צדקיהו מת בבבל ובמותו יבש יססן זכרו
וטרפי צמחת הם שרי יהודה ששחט מלך בבל : ולא בורוע גדולה וכעס רב ולא יבטל מידו בורוע גדולה ט
טל פריה שחט להצילו מידו ולא בגס רב לא יבטל להצילו מידו : למשאת אתה משרשיה כשיבא מלך בבל
להשיא הגפן הזאת ולעקרה משרשיה לא יועיל פריה ולא יניל למשאת : סם במקום מקור בשלם להשאות כמו
להשיא וכן למסע את המחנות כמו להסיע וית ולא במשרין סניאין וכעס סני ייתון למעקר יתה משרשיה רל
לא ינטוך מלך בבל לבא בורוע גדולה וכעס רב לעקור הגפן הזאת משרשיה כי במעט עס יעקר אותה כי
כבוכד נצר אף על פי שבא הוא וכל חילו יושלם לא עמד סם כבוכד נצר כל ימי המצור כי ארכו ימי המצור
מטנה התשיעית לצדקיהו עד יא טנה ובין כך הלך לו כבוכד נצר לרבלה בארץ חמת והניח מקבת חילו כי
(וכבוד ארץ בראש

ואמרת בן אדם ידוע הנשר הגדול גדול
הכנפים ארך האבר מלא תנוצה אשר לו חר
הרקמה בא אל חלבנות וקח את צמרת האר
הארו : את ראש יניקתיו קטף וביארו אל א
ארץ כנען בעיר רבלים שמו : וקח מזרע הא
הארץ ויתנו בשדה זרע קח על מים רבים צ
צמצפת שמו :

ואמרת : הנשר הגדול גדול הכנפים : פי' בזה
הוא גדלו ואלו שהוא גדול הכנפים :
ועוד את ארך האבר מלא תנוצה : את ארך האבר
הכנף ארך : ואמר עוד מלא תנוצה : מלא תנוצה
התנוצה וכל זה נותן לו שהוא מצופף מאד : עד הנה
תאר גדלו וחזקו לענף ועוד תאר לו הדר ויופי ואלו
אשר לו הרקמה סנוניתו מגוונים סנונים זה מזה טע
סחוף יפה מראה בזה וזה כמו נוצת הטווס : כי ר

רקמה יקרא מעטה הארץ בכנף או מעטה המחק כחוטמים סנונים זה מזה בצבעונים וזהו מעטה הקס כמו
סלל צבעים רקמה : בא אל חלבנות : לבנות הוא מקום העצים הרבים כמו שאמר יער חלבנות והארץ הוא
הגבוה סבבצים : והצמרת הוא ענף הגבוה סבבץ צומח בלעז : הנשר הוא מלא לבוכד כנר חלק בכל
כי הנשר הוא חלק העופות כן כבוכד כנר היה חלק על כל חלקי הארץ ועלה מאד למעלה כמו שהנשר חג
מצופף בגובה האויר על כל העופות : בא אל חלבנות : חלבנות היא ארץ ישראל כי בני יצר טוב נקרא לבנ
לבנות וכל ארץ ישראל נקראת על שמו לבנות : וכמו שהארץ הוא הגבוה מכל העצים כן ירושלים גבוה מכל
הארצות : וצמרת הארץ הוא מלא להר ציון שהוא בית המלכות : והנשר נקח טרפו במקום גבוה שלא יראוהו
סס מאד העופות כן כבוכד כנר כבש ירושלים שלא יכלו שאר המלכים לכבשה : ואפי' שנחריב שחלק על כל
הארצות וכבש בית המלכה בירושלים שהסיר חלק והקים חלק : ויתכן כנראה רבא רב גסין אריך אברין
חפין כנפין דיליה צירין אתא ללבנות ונסיב ית עוברתא דארץ רמא : את : ראש יניקתיו קטף
הענפים הרבים והם העליונים : יקראו יניקות כמו הנשר היונק שהוא רך
צמרת הוא מלא לבית המלכה והצמרת שהוא הענף הגבוה יראו בו ענפים רבים נקראו יניקות כן בבית
המלכה בנים וגדול הכנים הוא חלק : הוא ראש היניקות והוא מלא ליחסיין ונער רך היה במלכו כי בן ט
סמנה עשרה סנה היה במלכו וכבוכד כנר קטף אותו ממלכותו : וביארו אל ארץ כנען : ארץ סוחר והוא ר
דרך כלל והפרט בעיר רבלים : וכן כנען בידו : צאני מירמה : סוחר כנעניה כבדו ארץ : סוחריה : וככל
היתה עיר גדולה סוחרים בה מכל הארצות ונקראת צבי ממלכות תפארת גאון כסדים : וכבוכד כנר הבא
את יהויכין בבבל עם אמו וכסיו וסריו ויתכן כן ית ראש סבבתי נסיב ואבילי לראש דבטלה מן פולחן דכנע
עד דלא יכלון לה בית ישראל בקרית תגריין סויה דל דבטלה מן פולחן דבטלה מן פולחן דכנע
חלק אחר אבל היו עובדי אותה ונתינים לה חס חלקים אחר : וכן היתה ארץ כנען בטרם בא ישראל אליה
כי היתה ארץ סוקטת ולא היתה עובדת לשום חלק אחר לפיכך דמה אותה הארץ והיא בכלל ארץ כנען אבל
אחר סבא ישראל לארץ כנען היתה נותנת חס ועובדת חלקים אחרים בסדר מאחריה : וקח מזרע
הארץ : זה מלא לצדקיהו שהיה מזרע המלכה כלות מלא המלך בה חלק מעט אחר מלא

מזרע מלא הארץ בזרע זרע ככרי באר מלא יצליח בה אותו הזרע כי אין חסות הארץ ההיא לצמח בה אותו
עסב או אותו אילן : כן כבוכד כנר מזרע הארץ המלך בה חלק מלא יצליח בה אותו הזרע פרי תבואה אם היה
הולך בדרך טובה וזהו שאלו ויתכנהו בסדה זרע בסדה הראוי לזרע ומצליח מה מזרע אדם בו : כן ירושלים
ראויה להיות בה אנשים טובים אנשי אמת עובדי האל ית והשכם הוא ככרי מן הארץ כמו שאמר אליה נכר
הארץ ואמר ולא תקיא אתכם הארץ כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם : קח על מים רבים : קח שעל עבר כ
כמו לקח : והוא קמוץ כמו אריה שאגתי לא יירא וחברתי : או בא להשרים בינו ובין קח את הלויס וחולצו
שהוא צווי ופי לקחו על מים רבי' כלות כשלקח מזרע הארץ לקח סדה שהיה ראוי לצמח מהדה כי על מים
רבים היה הסדה אשר כתבו סס : כלות במקום שהיה צדקיהו שהיה מצליח אם רצה כמו הנטיע הנטוע עי
מים רבי' וית כצביה על מים סגיאין : פי' כצביה : נטעו : מתרגו ונטע וכצבי : כצמחה שמו : פיר' דל סח
מין מחיני הערבה השמחתה וכן פירוש השסוק אני עשיתי אותם כערבה הגדלה על מים רבים והם שמו
עצמם כצמחה הגדלה בין ההרים : ולדבריהם פירשו שמו סס ישראל עצמו : וית גאן כצביה סויה דל
אף על פי שלקח זרע וזרעו סס אותו כנען כטועה כלומ כי במהרה גדלה כי החרצן הנזרע לא יצמח ונ
במהרה כמו הגפן הצנועה : יצמח

יחזקאל

בחד מרום ישראל אשתלגו ונשא ענף ועשה
פרי והיה לארז אדיר ושכנו תחתיו כל צפור
כל כנף בצל דליותיו תשכנה: וידעו כל עצי
השדה כי אני ידוע השפלותי עץ גבוה הגב
הגבהתי עץ שפל הובשתי עץ לח והפרחתי ע
עץ יבש אני ידוע דברתי ועשיתי:
והי דבר ידוע אלי לאמר: מה לכם אתם מ
מסלים את המשל חוזה על אדמת ישראל למ
לאמר אבות יאכלו בסר ושני בני תקהינה:
חי אני נאם אדני ידוע אם יהיה לכם עוד מש
משל המשל חוזה בישראל: הנה כל הנפשות
לי הנה כנפש האכוכנפש הבן לי הנה הנפש
החטאת היא תמות: ואיש כי
יהיה צדיק ועשה משפט וצדקה:

ועשה פרי וכצדקה לא זכר פרי כי מתן בנות וכתו מזכרנו והיה לארז אדיר כמו שהיה מתחלה ארז כמו שא
שאר נמרת הארז לא לגש כמו שאמר על צדקה וסכנו תחתיו ישראל יסכנו בצל תשכנה דגש הנון לנן
השרט טכפלה ופי תשכנה הנפירי והוא משל לישראל יסכנו בצל זרובב: וידעו כל עצי השדה לפי
סחמטיל מלכו בית דוד לארז המסי מלכי האומות לשאר עצי היער: וידעו כי
גבוה הגבהתי עץ ספל הספלותי עץ גבוה זה מלך בכל הגבהתי עץ ספל זה מלך יהודה והוא זרובב כל וכן הוב
הובסני עץ לח והפירחתי עץ יבש משל גם כן עליהם ויהי עץ גבוה ועץ לח זה צדקה ועץ ספל ועץ יבש זה
יהויכין שהיה בגלות משל והגבוה האל ית' שהוציא אויל מירודך מבית הכלא ונתן כסאו ממעל לכסא המלכי
אלר אתו והיה עץ יבש שלא היו לו בנים בגלותו ואחר כך היו לו בנים בבית הכלא אסיר וסאלתיאל הנה טב
עץ לח ויהי זאת הפרטה על המסיח וכן כראה שהוא דעת יונתן סתרגס ולקחתי אתי מצמרת הארז ואקרב מ
מתלכותא דבית דוד דמתיל בארזא רמא ואקומנא מבני בנהי יניק ארכי ואקומיניה במימרי בטור רב ומכ
ומטל: בחר בטור קודשא דישראל אקומיניה ויכבס מחוץ תסריץ ויעבד סמכוני ויהי למלך תקיף ויסת
ויסמכוני עלוהי כל צדיקיא וכל ענותניא בטלל מלכותיה ישרון: וידעו וידעו כל מלכי עמתיא ארי אנא ה'
את זכית מלכו דהות תקיפא כאש רטיב ותקיסית מלכותא דבית ישראל דהות חלשא כאש יבש אנא ה' גזרית
במימרי ואקייס: ויהי לאחר שאמר להם לישראל: מה לכם על אדמת ישראל על חרבן ארץ
ישראל ואמרנו הד' נר שחרבה במימיהם זה המשל
נפי' המשל מה שהיו אומרים אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ובעבור שהיו אומרים הכביא'
לישראל בחטאת ירבעם והיו אומרי' לסבט יהודה בחטאות מנשה אמרו אם כן הבנים לוקים בעון אבותיהם
מה יתכן לגמר זה אבות יאכלו בנסר נסני בנים תקהינה והם לא הבינו ולא הסבילו בזה כי בגלל חטאות
ירבעם ומנשה היה הקצף גדול כי הם סחטיו הבאים אחריהם נאלץ לא אחוז ישראל בחטאת ירבעם ולא אח
אחוז בני יהודה בחטאות מנשה לא היו לוקים על עונותיהם ולא חרבה ארץ ישראל ועל זה הענין השיבם ה'
האל ית' והוא ענין כל הפרטה הבאה אחר זה: חי אני אם יהיה לכם עוד משל המשל הזה כי אני או
אודיע בם משעטי ודרכי ולא תטעו עוד כן
לי הנה ואני נתתי אותם כבשר להנהיג הנגף ללכת אחרי ואני רוצה בחייהן ולא במיתתן כי לי הנה ומכבודי
נגזר כנפש האב וכנפש סבן ואך תעלן בדעתכם שאצנים הנפש לא חטאה לי: חלילה לי הן כל הנש
סנשמות לי הנה: מבואר הוא: ואיש כי יהיה צדיק עתה ישרם המשפט כאשר הוא הלפתיו כדי שלא
יטעו טעם

והנה שתולה התצלה חלא בנעת בה רוח חק
 חקדים תיבש יבש על ערנות צמחה תיבש :
 ויהי דבר ידוע אלי לאמר :
 אמר נא לבית חמרי חלא ידעתם מה אלה א
 אמר הנה בא מלך בבל ירושלם ויקח את מל
 מלכה ואת שריה ויבא אתם אליו בבלה : ויקח
 מורע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו בא
 באלה ואת אילי הארץ לקח : לחיות ממלכה
 שפלה לבלתי חתנשא לשמור את בריתו לעמ
 לעמדה : וימרד בו לשלח מלאכיו מצרימה ל
 לתת לו סוסים ועם רב היצלה הימלט העשה
 אלה והפר ברית ונמלט : חי אני נאם אדני יד
 ידוע אם לא במקום המלך הממליך אתו אם
 אשר בזה את אלתו ואשר תפר את בריתו אתו
 בתוך בבל ימות : ולא בחיל גדול ובקחל רב
 יעשה אתו פרעה במלחמה בשפך סללה ובב
 ובבנות דיק לחברית נפשות רבות : ובוזה אלה
 להפר ברית והנה נתן ידו וכל אלה עשה לא י
 ימלט :
 לכן כח אמר אדני
 ידוע חי אני אם לא אלתי אשר בזה ובריתי א
 אשר הציר ונתתיו בראשו : ופרשתי עליו רשתי
 ונתפש במצודתי וחביאתיו בבלה ונשפסתי
 אתו שם מעל אשר מעל בי : ואת כל מברחו
 בכל אנפיו בחרב יפלו והנשארים לכל רוח יפ
 יפרשו וידעתם כי אני ידוע דברתי :
 בזה אמר אדני ידוע ולקחתי אני
 מצמרת הארז הרמה ונתתי מראש ינקותי ק
 רך אקטוף ושתלתי אני על חר גבוה ותלול :

בראשם וככסו ירושלם החיל הנשאר סם ולקחו
 צדקיהו והעלוהו אל מלך בבל רבלתה : והנה
 סתולה התכלה : והנה חשכה שהיא סתולה
 ולא תצקר כי צדקיהו לא רצה לצאת אל הכסדים
 כמו שהיה אומר לו וירחמו הכבאי כי חשב שלא תק
 תנתן העיר ביד הכסדים : התכלה ואך תחשב כי
 תכלה אך היה חושב צדקיהו שימלט מיד הכסדים
 והוא בזה אלה והפר ברית : הלא כנעת בה רוח חק
 הקדים תיבש יבש : התמיל מלך בבל לרוח הקדים
 כי בכל מזמרת צנונית לא-ץ ישראל : ועוד
 כי רוח הקדים היא חמה ומיבשת : וכן את רוח חק
 הקדים הוביש פ-יה : ואמר יבא קדים רוח ה' ממד
 ממדבר עולה ויכס תקורו ויחרב מעינו תיבש יב
 יבש האחרון מקור ויבא כן לחזק הפעלה כמו ויב
 ויכרך ברוך אצבס : על ערנות צמחה תיבש : בת
 במקום שהיה מקנה שיטקה אותה מלך מצרים :
 ויהי אמר נא : אמר לו שיאמר להם פי ה' ה
 המלט את מלכה זה יהיוכין כמו שפירסנו :
 ויקח מורע המלוכה : זה צדקיהו כמו שפירסנו
 ואז אילי הארץ לקח מלכד האלה והכרית
 לקח עוד אילי הארץ והם השרים להיות ביד ת
 תצרותנות שלא ימרד בו ושיהיה ככס אליו ושללית
 יתבא ויתגאה עליו : לחיות לשמור את
 ברית : לעמדה לעמד : בה בברית :
 וימרד בו ונמלט בתמיה : חי אני אם
 לא : לכן סכנעה : כמו אם
 לא בתים רבים אם לא כאשר דמיתי : ולא
 בחיל גדול יעשה אצני : יעשה עמו :
 כלמה לא יעזיאו פ-יה בחיל גדול : כמו שהתנה
 עמו : במלחמה : כפילחם מלך בבל על ירושלם : כשפך סללה ובבנות דיק : כשפסכו סללה ויבנו דיק
 ללכוד העיר : להכרית נפשות רבות שהרג כאלכיה בכל זה לא עזר פ-יה : סללה ודיק : כבר פיר
 בתחלת הספר : וטעם אצני לתלך בכל כי הוא אצני לא יעשה פרעה עמו תלחמה : ובוזה והנה נתן יד
 כי כתיבת היד הוא קיום אהבה וסלום כמו שראינו שאת יהוא ליהונדב תכה את
 אם לא : לכן סכנעה כמו סכתבנו : אלתי כי באלהים הסביעו : ובריתי : כי בסמו כרת אצני ברית :
 ונתתיו בראשו : אצני העין אצננו בראשו : כמו אשיב לו גמולו בראשו : או אחר בראשו על עורק עיני
 ופרשתי : שאת כל הכסדים לרדוף אחרי ו להסיגו וכדרס מצרה היתה מבית צדקיהו עד ערבות ידוע
 וברח לו דרך המצרה והקפה זמן כבי כמו סכתבנו למעלה בפרשת עשה לך כלי גולה : ונשפטתי
 אצני סם : כי בכלא יהיה סם כבכל וכאלו אני נשפט ומצנכח עמו כי במעלן אשר מעל כי באה לו הצרה
 האת והוא יתודה בזה וית ואתפרע מניה תמן : מעלן אשר בית האמוס כמו הכתוב בית ה' והדומי לו
 ואת כל תכרחו : כתי כלל יד וקרי ביד וכמהו רבי והוא תאר וענינו הכרחים סכרחו עמו או כלעדי
 בכל אנפיו : בכל חילתו כמו שחיר למעלה : בחרב יפלו : אצני ססיגו הכסדים והנשארים שלא י
 יסיגו לכל רוח יפרשו יהיו תפוזרים בכל פאה : פירשו תבנו כשצל לשון פאר וכן : בא בצנן זה מן הכב
 כי בארבע יוחות השמים פ-סתי אצבס : כי אני ה' דברתי תרעו כי קיימתי מה סדכרתי כי אני האלה האומר
 ועושה גזר ומקיים : בזה אמר ה' נלקחתי אני מצמרת הארז הרמה : ונתתי מראש האתה צמרת הארז סם
 סנקטסה

ואיש לא ינה חבלתו חוב ישיב גולה לא יגול ל
לחמו לרעב יתן ועירוס יכסה בגד : בנשך ל
לא יתן ותרבית לא לקח מעול ישיב ידו מש
משפט אמת יעשה בין איש לאיש : בחקתי יה
יחלך ומשפטי שמר לעשות אמת צדיק הוא ח
חיה יחיה נאם אדני יהוה : וזוליד בן פריץ שפ
שפך דם ועשה אח מאחד מאלה : והוא את ב
כל אלה לא עשה כי גם אל הזרים אבל ואת
אשת רעו טמא : עני ואביון הונח גולות גול
חבל לא ישיב ואל הגלולים נשא עינו תעבה
עשה : בנשך נתן ותרבית לקחו וחי לא יחיה
את כל התעבות האלה עשה מות יומת דמיו ב
בו יחיה :

וברית כרתה לזרע אברהם יצחק ויעקב שלא יטב
יטבותו מהיות גוי לפני האל ית' והטרי יצאו מכלל או
אומתו לא היו מזרעם באמת אלא מן הספסוף הג
הגרים סתגויות : ועון האבות טמור לבנים הרע
הרעבים להוסיף להם ברעתם בעון אבות עד א
ארבעה דורות לא יותר כי כן יוכל לראות הז
הזקן המורד מבני בניו עד ארבעה דורות כי יט ר
רעע מאריך ברעתו : וזכר עלי טמור לו החל טיט
טיטמור לו ולבניו העון עד שילם : העון ההוא הי
היה גדול והיה בו חלול השם וקורא הדורות מראש
ידע שלא היו בבנים מי פראי לכפר עון אבותיה
ההוא כעבורו ואם יהיה לא יחול עליו העונש ההוא
כמו טמור דל כזבח ומנחה הוא חינו מתכפר אב
אכל בדברי תורה ובנמילות חסדים מתכפר וזכר

בפסוק זה שלש דורות כצדיק ורשע וצדיק כנגד הדורות שהיו מתרצמים עליהם כי חזקיהו היה צדיק ולא
כשא עון אחז אביו ומנשה בנו היה רשע וסופך דם כמו טמור והוליד בן פריץ וסופך דם והנה לא היצילה לו
צדקתו של חזקיהו אביו ונענש על רשעו ולכדוהו שרי צבאות מלך אשור כחכים ויאסרוהו בנחשונים ויול
וילכדוהו בכלה : והנה בן מנשה היה רשע ונענש על רשעו ונשקד עליו גם עון אביו ולא מלך אלא טתי ט
טנים ויקצרו עליו עבדיו וימיתוהו בביתו : והנה אחז מלך היה צדיק : ואם תאמר הנה אמר כי בטוב הרשע מכל חטא
עשה כהנה והנה לא מת בעון אביו כיין טהור היה צדיק : ואם תאמר הנה אמר כי בטוב הרשע מכל חטא
חטאתיו אשר עשה חיה יחיה וכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו והנה מנשה טב מרשעו ונזכרו מעשיו הרעים
עד חרב הארץ כמו טמור בחטאת מנשה : נאמר כי הוא חטא והחטא את הרבים : ואם הוא טב חטא הרב
הרבים לא היה יכול להשיב ונמארו מעשיו הרעים עם שחרבה הארץ בעבורם לפיכך היו נזכרים מעשיו
אכל לא נזכרו כי לא נענש בעבורם כיין טהור תשובה ובכנס מלפני אלהי אבותיו ויעתר לו וישמע תפל
תפלתו וישיבהו לירושלם למלכותו אבל לאחזי מעשיו נזכרו והנה ענין הפרטה והסתלה בה הכל מבואר :
ואיש חבולתו חוב ישיב : בחבולה טהיה לו כחובו ישיב אותה לעני כמו טמור התורה להשיב את הע
העבות : וחבולה הוא המטכין : חוב ידוע טהור המלנה : ועירוס נכתב ביחד המטכין : בנשך

לא יתן הבית פתוחה לחסרון הא הידיעה ופי הנשך הידוע טאסרה אותו התורה : ותרבית לא
יקח חז' הוא כשך הוא תרבית ולא חלקו עליו הכתוב אלא לצבור עליו בנשך ואם לא יתן בטעתה
המלנה כי אז הוא נותן ואם לא יקח בטעת גבית החוב כי אז הוא לוקח : מעול ישיב ידו כמו טאסרה תורה
לא תעשו עול בתשפט במטקל ובמטורה : משפט אמת אש הוא שופט כן טני אנשים יעשה להם משפט אמת
ולא יכיר פנים לאחד מהם : בחקתי יחלך מן הדגוש והוא עמד : וזכר החקים והמשפטים בכלל
מלכו מה טזכר בפרט : וזוליד בן פריץ מפורץ גדר האמת : ועשה אח מאחד מאלה : אח

כיון אחד ויאמר ממנו אחת לנקה
ויתכתאמנו ויעבד לאחיהי מאלין ופי יעשה אח ועשה עון אחד ואידה עון מאלה הנזכרים ופי מאחד
מאלה הנזכרים כמו מכל אשר יעשה מאחת מאלה : והוא את כל אלה לא עשה : כל אלה הזכיות טז
טזכר לא עשה אותה אלא עשה השכם כי גס אל
קמץ בוקף כמו טכתבנו והסמין לא אכל קמץ פומיה אכל שתח פומיה : עני ואביון הונח זכר עני
לפי טהור חל'ט והוא נקל להזנותו : והוא גס אחרים הונח כטמור יכול
ההנה כי לא יירא להזנותם מחלישותם וההנחית היא קיחת ממון אחרים במטא ובמתן טלא מדעתם או מד
מדעתם כמו ולא ינו כטא עוד את עמי והאכלתי את מיכך : תעבה עשה סקרב אל כיה : בנשך
וחי בתמיה : דמיו בו יהיה זכר דמיו לטון רבים : ואמר יהיה לטון יחיד כמו טפירטנו למעלה
בפירט אדע כי דם נזכר בכלל ובפרט : גס לטון הויה נוסל על הענין כמו כי יהיה נצרה : והנה

יחזקאל

אל החרים לא אבל ועיגול לא נשא אל גלולי
בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אש
אשה נדה לא יקרב :

מהם גם אין להם לטעות במה שכתוב בתורה
פוקד עון אבות על בנים שהרי כתוב גם לשונאי
כי יהיה צדיק בהמנעו ממנו לא תעשה ונעשה

מטעם וצדקה מקיים מצות עשה אחר כן פרט קצ
לא אכל קמץ בזקף לפי שהיו עובדים עו' על החרים
אח' אל החרים לא אכל ואל' כמו על וכמהו רבים

קצת העונות והזכויות ואמר אל החרים
הרמיו כמו שכתוב לפיכך ואמר אכל לפי שהיו אוכלים
עם זבחייהם אחרי הקרבתם לעו' וכת' בטוריא לא פלח לטענותא ועיניו ל

לא נשא אל גלולי בית ישראל אין צריך לומר שלא עבד עו' אלא אפי' עיניו לא נשא אלה כענין שכל אל תפנו
אל האלילים ואחר טזכר העו' והיא עברה טבין ארס למקום והיא טקולה כנגד כל העברות זכר מעברות
טבין ארס לחברו הרגילות במשא ומתן והלואה טרגילים בה בני ארס וזכר מן העריות מה שארס קרוב

אליהם כי כל עריות מהם טאר בשר אין צריך לזכרם כי רוב בני ארס בדילים מהם ואפי' הרשעים וזכר
ממצות עשה הצדקה שהיא מצוה הגדולה בדרכים טבין ארס לחברו וכן זכר מטעם אמת שהוא קיום הי

היטוב בעולם וזכר החקים בכלל ואמר בחקתי הלך ואחר שאמר כי הבן לא ישא בעון האב והאב לא ישא
בעון הבן אמר כי אפי' עתה עצמו לא יטאם אש יטוב מהם ובכל זה הענין זכר הגמול בכלל בחיים והענין
בכלל במיתה וכתב הגמול רב טצדקה זל כי מה טזכר החיים והמיתה הם לעולם הבא ואפי' אומ' כי אמת כן

הוא כי עיקר הענין והגמול הוא לעולם הבא אכל הענין הנזכר הנה לא נזכר על דבר העולם הבא כי הע
טענין הזה טעובה לאומרים כי הבן נטאם עון האב בראיתם הצרות רבות לבנים באותו הדור ואבותיהם
חטאו ואינם ולא היו אלו מתלוננים על דבר העולם הבא כי לא ידעו מה הוא אלא על מה שהיו ראים בצי

בעיניהם וצריך שתהיה התשובה מענין השאלה והתמיה וואם תאמר אש כן למה זכר החיים והמות לבד
ואין הגמול והענין בעולם הזה בחיים ובמות לבד אלא אף בכל פירי הברכות והקללות הכתובים בתורה

כאמר כי אמר זה לקצת הענין ולזכר הדבר הכולל והם החיים והמות כמו שאמר וטמרתם את כל חקותי
ואת כל מטעמי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם הנה זכר החיים במקום כל פירי הברכות ואף על פי שא

טאכקלום תרגומוי בהן לחיי עלמא אין מטענות וחי אלא בעל' הזה כמו שהיו כל הברכות והקללות טעודם
בתורה בעולם הזה אלא טנרמו במלת וחי בהם חיי העולם הבא וכן נרמו במקומות אחרים מן התורה א

אכל פשוטו טל דבר הוא בעולם הזה וכן מה טאמר לארס הראשון כי ביום אכלך ממנו מות תמות המיתה
הזאת כוללת כל הקללות טנגזרו על ארס בצון אכילת הפרי והוא מה טאמר לו ארורה האדמה בעבורך ב

בצצבון תאכלנה וגו' וקצ' ודרדר תצמיח לך וגו' בצצת אשך וגו' והנה כלל כלטון המיתה כל אלה הקל
הקללות וכן אמר החיים והמות כתתי לפנך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וחרעך וה

והברכה והקללה היא דרך כלל במקום הברכה והקללות הנה קרא הברכות החיים וקרא הקללות המות
והטעם כי החיים עם ההצלחה והטוב הם החיים ועם הרע הם המיתה כמו טאמר על המצליח במעשיו ו

ואמרתי כה לחי והמנוגצ בגופו נקרא מות כמו טאמר אל כא תהי כמות וכן הענין חטוב כמות ובאמרתי ה
הכשט החוטאת היא תמות אמר על הכשט שהיא בעלת התאוה והיא החוטאת עם הגוף וכן אמר כשט כי תח

תחטא וכן היא מקבלת הענין עם הגוף הרעב והחוליו והטבי וכל זה והדומה לו יקרא מיתה כי מית' פחית ר
רעים חטוב כמות וכמה מן הנביאים בחייהם טאלו מיתתם כמו טמצינו באיוב וכאמר אמר כי הבן לא יט

ישא בעון האב כבן טהוא גדול טהוא ראוי לענין ולטכר מעצמו אכל הבנים הקטנים מתים בעון אבותם
וכן ייטיב להם בזאת אבותם אכל הגדולים טהם רשעים לא תועילם זכות אבותם כמו טהצדיקים לחי

יזיקו עון אבותם כמו טאמר בתורה פוקד עון אבות על בנים ואמר בגמול הטוב טומר הב
הברית והחסד לאהבהו ולטומרי מצותיו לאלף דור אכל מדה הטובה מרובה ממדת הפורענות כי זכות הא

האבות טומר הבנים ומוסף להם טובה בזכות אבותם אפי' לאלף דור או לאלפים דורות כמו טאמר לגו ב
ברית אבותינו אברהם יצחק ויעקב עד היום טאכחנו אהבהו וטומרי מצותיו ואף על פי טים ביכנו רשעו

כל ישראל נקיים היום מעון עו' ומטאר עונות הנזכרים נקיים רוב ישראל וכל טכן טהבטיח אבותינו כזה
כמו טאמר כי ידעתה למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחרי וגו' וזכר עמו ברית בין הבתרים לטומר

הברית לבני עד עולם ואמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר ו
וגו' ואמר וזכרתי להם ברית ראשונים וברית

יחזקאל

ויראח וישוב מכל פסעז אשר עשה חזי יחיה ו
ולא ימות : ואמרו בית ישראל לא יתכן דרך
אדני חדרכי לא יתכנו בית ישראל חלא דרי
דרכיכם לאתכן : לכן איש בדרכיו אשפט א
אתכם בית ישראל גאם אדני ידוע שובו וחשי
וחשיבו מכל פשעיכם ולא יהיה לכם למכשול
עון : השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר
פשעתם בם ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה
ולמה תמותו בית ישראל : כי לא אחפץ במות
המת גאם אדני ידוע וחשיבו וחזי :
ואתח שא קינח אל נשיאי ישראל : ואמרת מה
אמך לביא בן אריות רבצה בתוך כפירים ר
רבצה גוריה : ותעל אחד מגוריה כפיר היה וי
וילמד לטרף טרף אדם אבל : וישבעו אליז גו
גוים בשחתם נתפש וביאורו בחחים אל ארץ
מצרים : ותרא כי נחלה אבדה תקותה ותקח
אחד מגוריה כפיר שמתהו : ויתהלך בתוך א
אריות כפיר היה וילמד לטרף טרף אדם א
אבל :

ויראח : מבואר הוא : וישוב כתיב בויז וקרי ב
כלא ויז הטין קמוצה חזי יחיה בויז וכלה
הנזכרים למעלה חיה יחיה בהא נאחד הוא כי המק
המקד תנחי הלמד מן הקל : יבא בויז חזי בהא :
ואמר : הדרכי לטון רבי : ושל מעלה הדרכי לטון
יחיד : דרכיכם לא יתכן : כל אחד מד
מדרכיכם : לכן : טובו והשיבו : איש את א
אחר : וית :
פולחן טעותיכם : ולא יהיה לכם : מניעת התטובה
למכשול עון : השליכו מעליכם : חתחרטו
עליכם וכוה תע : ליכו עכשכם מעליכ
בי : לא אחפץ במות המת : על טע סופו : וכן יו
יומת המת : על טע סופו וכתו דחייב למת
כמו שתרב אכילוס דחייב קטול : ואתה טא
קינה אל נשיאי ישראל : אל כמו
זכמהו רבים : ונשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהוי
יהואחז ויהויקים וזדקיהו : ואברת מה א
אמך לביא : תבא מלתמה : בענין
נהי כמו זה וכמו מה אמולה לבתך : הכנסה תקרא
אם : וכתו מה כניסתא דישראל דהנת דמיח ללביא
ללביאתא והמסילה ללביא והיא אם האריות מלך החיות : והלביאה אם המלכה לפיכך המטיל בהם
מלכות בית דוד : ומלת לביא : הנכון לביאה אלא סבאה היוד תמורת האלף והאלף במקום הא הכקבה כא
כאלף גבהא קומתו ויוד המטך כבלעת בדגש הוד המונעת תמורת האלף בין ארמת רבצה : בעוד שהיו ע
עושים רצונם של מקום היו רובצים כארי בלי פחד : בין אריות : בין מלכי האמות : רבצה : ענין גדול כמו
אשר טפחתי ורביתי : והכפיד קטן מהארי : וגדול מגור : ואריות מטל למלכים וכפירים מטל לשלטונים :
וכן תי אריות : מלכותא וכפירים שלטונא : ותעל : מבנין הפעיל היא העלתה אחד מגוריה דל אחד
מבני המלכה והוא יהואחז כמו סאח ויקח עס
ויתלכו אותו תחת אביו : דל ותעל טרבתה אותו עד בעלה במעלה והיה כפיר דל שחלך יהואחז וקראו כפיר
ולא קראו ארי כי לא היתה לו ממטלה גדולה : כי רוב הארץ היתה אז חרבה : וילמד לטרף טרף אדם חכל ל
למד זה הכפיר לטרף טרף : עד שאכל אדם כי הארי או הכפיר רוב טרפו בחיות ופשעים טרף גס האדם : כן
יהואחז כלחם בגדול תמנו והוא מצרים כמו שפי בספר מלכים ובעבור זה אסרו פרעה נכה : וישבעו
אליו גוים : חיל פרעה שהיה בארץ חמת סמעו כי פטט בארץ מצרים ותפסוהו בטובו משם :
זהו שאמר בשחתם נתפש : כסחתם מן כורה שחת : וית כמו במצודתם : שתרב כסודותהו איתחד : בחחים
בשלטונתם של ברזל וכתו בשלטון : ותרא : כי נחלה : הסך העתהלת : ופי אבדה תקותה : ועלה
הדר הזה תי וחת ארי פסק אכר סעדה :
וימים רבים בתיחלת אלי ייטיב עכינה והנה אבדה תקותה : ותקח אחד מגוריה כפיר שמתהו : אחיה אנלי י
ינלח זה למלכה ואף על פי שפרעה נכה המליכו : בהסכמת עס הארץ המליכו וכאלו הם טמנהו מלך :
ויתחלך : בתוך אריות : זה היה יהויקים שהמליכוהו פרעה נכה ויתחלך בתוך אריות כלומ בתוך מלכים
והס פרעה נכה ונכבד נכר : כי פשע היה עס זה ופשע עס זה כי מלך בכל כבשו והולכו ל
לכבל ואחד כך סב ליתא לש ומרד במלך בכל והיה נעזר במלך מצרים : כפיר היה שלא עלה במעלה עד
פיקרא אריה אלא כפיר היה כמו שהיה בעת מלכו : וילמד לטרף טרף : אדם אכל : אשטר שלחם בארוס
וכמאכ וכבני עמק כי הס באז עליו עס גדודי כשדים כשמיד במלך בכל : וכן בישראל היה עושך גס כ
כן דס נקי : וידע

יחזקאל

והנה הוליד בן וירא את כל חטאת אביו אשר
עשה ויראה ולא יעשה כהן : על חזרים לא
אכל ועינו לא נשא אל גלולי בית ישראל וא
ואת אשת רעו לא טמא : ואיש לא חונן חב
חבל לא חבל וגוילה לא גול לחמו לרעב נתן
וערום בסה בגד : מעני חשיב ידו גשך ותרבות
לא לקח משפטי עשה בחקתי הלך הוא לא י
ימות בעון אביו חיה יחיה : אביו כי עשק עוש
עושק גול גול אח ואשר לא טוב עשה בתוך ע
עמיו והנה מת בעונו : ואמרתם מדע לא נשא
הבן בעק האב וחבן משפט וצדקה עשה את
כל חקתי שמר ויעשה אתם חיה יחיה : הנפש
החטאת היא תמות בן לא ישא בעק האב וא
ואב לא ישא בעק הבן צדקת הצדיק עליו תה
תהיה ורשעת רשע עליו תהיה :
והרשע כי ישוב מכל חטאתו אשר עשה ושמר
את כל חקתי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה ו
ולא ימות : כל פשעיו אשר עשה לא יכרו לו
בצדקתו אשר עשה יחיה : החפץ אחפץ מות
רשע נאם אדני ידוע הלא בשובו מדרכיו וח
וחיה : ובשוב צדיק מצדקתו ו
ועשה עול בבל התעבות אשר עשה חרשע יע
יעשה וחיה כל צדקתו אשר עשה לא תזכרנה ב
במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם י
ימות : ואמרתם לא יתכן דרך אדני שמעו נא
בית ישראל הדרכי לא יתכן הלא דרכיכם ל
לא יתכן : בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומ
ומת עליהם בעולו אשר עשה ימות : ובשוב ר
רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה
הוא את נפשו יחיה :

והנה הוליד בן וירא את כל חטאת אביו אשר
עשה ויראה ולא יעשה כהן : על חזרים לא
אכל ועינו לא נשא אל גלולי בית ישראל וא
ואת אשת רעו לא טמא : ואיש לא חונן חב
חבל לא חבל וגוילה לא גול לחמו לרעב נתן
וערום בסה בגד : מעני חשיב ידו גשך ותרבות
לא לקח משפטי עשה בחקתי הלך הוא לא י
ימות בעון אביו חיה יחיה : אביו כי עשק עוש
עושק גול גול אח ואשר לא טוב עשה בתוך ע
עמיו והנה מת בעונו : ואמרתם מדע לא נשא
הבן בעק האב וחבן משפט וצדקה עשה את
כל חקתי שמר ויעשה אתם חיה יחיה : הנפש
החטאת היא תמות בן לא ישא בעק האב וא
ואב לא ישא בעק הבן צדקת הצדיק עליו תה
תהיה ורשעת רשע עליו תהיה :
והרשע כי ישוב מכל חטאתו אשר עשה ושמר
את כל חקתי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה ו
ולא ימות : כל פשעיו אשר עשה לא יכרו לו
בצדקתו אשר עשה יחיה : החפץ אחפץ מות
רשע נאם אדני ידוע הלא בשובו מדרכיו וח
וחיה : ובשוב צדיק מצדקתו ו
ועשה עול בבל התעבות אשר עשה חרשע יע
יעשה וחיה כל צדקתו אשר עשה לא תזכרנה ב
במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם י
ימות : ואמרתם לא יתכן דרך אדני שמעו נא
בית ישראל הדרכי לא יתכן הלא דרכיכם ל
לא יתכן : בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומ
ומת עליהם בעולו אשר עשה ימות : ובשוב ר
רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה
הוא את נפשו יחיה :

ומתחרט אדם על מעשיו הראשונים אינם נחשבים לו לכלל חיה יחיה ולא ימות יחיה בעול הזה ולא ימות לעול
הבא וכן יחי רחובן ואל ימות : מכל חטאתו חסר יד הרבים מהמכתב : כל מעשיו תבואר הוא :
החפץ אחפץ מות רשע אינו חפץ במות רשע אלא חני מאריך לו : ברשעו כדי שישוב בתע
בצדקה כח טעמתי למנחה : ובשוב צדיק וחיה בתמיה צדקתו חסר יד הרבים מה
מהמכתב : ואמרתם לא יתכן דרך ה' סלא תזכרנה לו מעשיו הראשונים אינם נכון זה
כן תאמר : אתם הדרכי לא יתכן איך תוכלו לומר זה אלא דרכיכם לא יתכן : דרכי מחס
מחסבותיכם ודעתכם לא יתכן כי אין לדון את האדם אלא לפי מעשיו האחרונים כי הראשונים נתחרט ע
עליהם : וית לא יתכן דרך ה' לא תשרטן לנא ארחן טוביה דה : בשוב תבואר הוא ומת עליהם על טו
טובו והתחרטו מצדקתו ועל פשעיו העול על סניהם יענס ול : הנדיע זה הטיב הצנין כי כבר
זכר וכן אמר עזר : ובשוב רשע וחרט בו גם כן זה העני' והוא אמר ויראה וישוב כלומר ראה מע-
הרע' והתבונן בהם : כי רעים הם והתחרט עליהם ושב מכל פשעיו ויעש משפט וצדקה על
סניהם יקבל שכר יחיה הוא מחיה נפשו בטוב כי בידו החיים והמות לפי מעשיו : ויראה

יחזקאל

זהו משל ברב דלמתי' וכת' הפסוק והיו כה טלטו
טלטו כן תקיפון מלכין וגברין לטעבין הלכו ורא
וראים בתקפה על מלכותא ואתנצח במלכותיה כ
בסני נכריה' דלמתי' בטקל הריוותיו ותתש
בחמה הנתיסה הגדולה הזאת לא היתה
אלא בחמה ובקצף גדול כי היתה גבוה מהכל ושכ
נשכה טפלה מהכל כי לארץ השלכה וכן אמר ויתש
ויתשס המעל אדמתס באף ובחמה ובקצף גדול
ויטליכס אל ארץ אחרת כיוס הזה ורוח הקדוש ה
הוביס פריה כמו שפירשנו למעלה בפסוק הלכס
כגעת בה רוח הקדוש כי המטיל מלך בכל לרוח ה
הקדוש כי היא חמה ויבשה ועוד כי בכל מזרחית
צפונית לארץ ישראל הקפדו ויבשו דלמתי' טז
טזכר מטה עזה אס אכלתהו מטה עז הוא המלך כ
כמו שפירשנו והוא צדקיהו ועתה שתולה הו
במדבר בגלות שהו דומה להס למד
למדבר וארץ ציה ותצא אס ממטה בדיה הו
צדקיהו כי הו גרס הח רב ואחריו לא היה כה
מטה עז טבט למטול קינה היא ותהי לקינה קינ' ה'

ותתש בחמה לארץ חשלכה ורוח הקדוש הו
חוביס פריה התפרקו ויבשו מטה עזה אס אב
אכלתהו ועתה שתולה במדבר בארץ ציה ו
וצמא ותצא אס ממטה בדיה פריה אכלהו
ולא היה בח מטה עז טבט למטול קינה היא
ותהי לקינה וחי בשנה
חשביעית בחמשי בעשור לחדש באו אנשים
מוקני ישראל לדרש את ידוה וישבו לפני
וחי דבר ידוה אלי לאמר בן אדם
דבר את זקני ישראל ואמרת אליהם כה אמר
אדני ידוה חלדרש אתי אתם באים חי אני א
אס אדרש לכם נאס אדני ידוה התשפט א
אתם חתשפט בן אדם את תעבת אבתם הו
חודיעם ואמרת אליהם כה אמר אדני ידוה
ביוס בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב
ואודע לחס בארץ מצרים ואשא ידי להם ל
לאמר אני ידוה אליהם

בדבר הנבואה וכן היתה לקינה בעת החרבן והגלות
ויהי בסנה הטביעית לגלות המלך יהויכין ובכל סנה היה אח' לו האל ית' נבואה אחת להנביאים ו
ואף על פי שהיו ביניהם נבואות אחרות בכל סנה היתה תחלת הנבואה זאת שאמ' עליה בטק' ש
פלגית ובכל אחת מהס היה עס בני הגולה אן עס זקניהם תחלה בסנה החמטית לגלות המלך יהויכין
וכן ויהי בסנה הסטית חקני יהודה יטביס לפני ועתה בסנה הטביעית בחמטי בעשור לחדש באו אנשים
מוקני ישראל לדרוש את ה' ויטבו לפני ספור החדש וימי החדש רמז כי בזה הזמן תחרב ירושלם והיה מחת
ה לכא בז' היום הזקני לפני הנביא כדי שיטמעו התנוכחה ביוס ההוא כי בעונסם ובצון אבתס חרב הבית
ואלה הזקנים באו לדרוש את ה' וצדקיהו היו מאותס שגלו עס יהויכין ומה שאמר להס חס אדרש לכס ב
בעבור ען דורס אמר אולי הס באו לדרוש על הגולה חס תשוב לארץ ומה שאמר להס הדרך אבתיכס
אתס נטמאי כנגד הדור הרע אמר כמו שאמר למטה רבי' עלמ' השלן עד אנה מאתס לשמור מצותי ותורתי
ובסדר עולם מי היה אלה זקני ישראל חכניה מטאל ועזריה היו ויתכן שבאו לדרוש את ה' בעבור הנזירות
בארץ מה יהיה אחרייתס אס יגלו חס לא לפיכך אמ' להס הדרך אבתיכס אתס נטמאים כי אותס שגלו ל
לככל לא עבדו עז אחר שגלו ויהי בן אדם את זקני ישראל כמו עס אן אל אדרש האלף בח
בחירק חתשפט תי' הת כח יתהון התנוכח בר אדם כלומ' תרצה לשפט אותס ברשעתס
הנכח אתס על מעשהס הרע' והודיעס גס כן את תעבנות אבותס כי מקדס הכעוסוני

במצטי ידיהם ואמרת ביוס בחרי בישראל החית בקמץ חטף לתפארת הקריאה החל התנוכחה
מעט שהיו לעס בגלות מצרים ומס טבחר בהס הוא יוס טטלח להס תחלה נביאיו ומי הס
מטה אחרן ומרים וזה הענין והתנוכחה שהוכיחם במצרי' עי' נביאיו לא ראיו אל מדברי יחזקאל ובמדרש
הרי טנאה זו היתה כבועה לפני המקנס קרוב לתשע מאות סנה משהיו במצרים עד יחזקאל והיתה אהבתו
מחשה עליהס ועל ידי שהיו עתה מר ביוס לפסוע נתיצורה הטנאה ועל זה נאמר טנאה תצורר מדינס ועל
כל פשעים תכסה אהבה ונאסא ידי כמו טנאמר אשר כעאיתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ו
נכאן פי לזרע יעקב כי מה סנתן לאברהם וליצחק בעבור זרע יעקב אמר וכן אמר טס וכתתי אותה לכס
מרה אמי ה' ואודע להס נודעתי להס על ידי נביאים טטלחתי להס ונאסא ידי להס כמו שאמר אמי ה' חני
טכועה וכן כעאיתי את ידי ונאסא את ידי וינתן תרגס קיימית במימרי וכמו כי מטאל שמים יהי ואמרת
חי אכני לעולם ביוס

ידע

אלמנותיו הכנוי כנגד אדם סוכר וט
נשניהם דרך כלל אמר כי היה חורגה
האנשים והיה סוכב עם אלמנותיהם זהו שפירש וי
ידע כמו וידע עוד אדם את חנה אשתו וכן העידע
עליו הנביא שהיה טופך דם נקי שאמר עליו ורמיהו
כי אין עיניך ולבך כי אס על בצעך ועל דם הנקי
לספק וית וידע ואצדי בירייתיה תרגם וידע ענין
סבר וחרבן כמו וידע בהם אנשי סכות ותרגם אל
אלמנותיו כמו ארמנותם סתרגם ואבדית בירייתיו
ועריהם החריב מתעטיו הרעים היה חרבן הערים

ידע אלמנותיו ועריהם חריב ותשם ארץ ומ
ומלאה מקול שאגתו : ויתנו עליו גוים סביב מ
ממדינות ויפרשו עליו רשתם בשחתם נאפש :
ויתנחו בסוגר בחחים וביאחו אל מלך בבל ו
יביאחו במצדות למען לא ישמע קולו עוד אל
חרי ישראל : אמך כגפן בדמדך על מים שתו
סתולה פריה וענפה חיתה ממים רבים : והיו
לה מטות עוז אל שבטי משלים ותגבה קומתו
אל בק עבותים וירא בגבהו ברב דליותיו :

בארץ ישראל כי הוא לא החריב בידים אלא הוא גרם החריב : וכן ואת העיר תשרף באש שאמר הנביא לצד
לצדקיהו ותשם ארץ ומלאה מקול שאגתו סתמה ארץ יהודה מקול שאגתו שהיה מטיל יראתו על בני אדם ול
ולפי שהתטילו לכפיר אמר קול שאגתו : ויתנו עליו גוים סביב ממדינות כתנו עליו בקולם כלומר ש
טכאספו גוים רבים כמו שאמר את גרו
בני עמון : ויתגדו בסוגר הנה לא זכר בזה המשל יהויכין וצדקיהו ויש לפרש כי יהויכין לא מלך א
יס לפיכך לא זכרו וצדקיהו גם כן כי כיון שהיה מלכות יהויקים וצדקיהו במס
אלא בחדש
במשך אחו ונשניהם כתנו ביד מלך בבל ומתו ברשותו אמר הענין על נשניהם כאחד ועיקר החריב החל
מיהויקים שהרי מלך בבל הולך עמו בבלה תקצת כלי בית אלהים ומשרי הארץ בסוגר בחחים תי בקולרין
בזלטן יביאחו במצודות ואחר שאביאחו לבבל הביאחו במצודות פירוש מגדלים חזקים להיותם שם כלוא
וכן מצודות סלעים תגבשו במצודות עץ גדי למען לא ישמע קולו לפי שאמר מקול שאגתו אמר שלא ישמע
עוד קולי אל הרי ישראל ואל כמו על ואם על צדקיהו אמר הוא הנכבד כי לא טב עוד לארץ ישראל מיום גלו
גלותו ואם על יהויקים גם כן נכון כי בגלות ראשונה טגלה הביאחו גם כן מלך בבל במצודות למען לא ישמע
עוד לארץ ישראל ואף על פי כן הסיכו אחר כן שם כי חשב שלא ימרו בו והאמינו בו ואחר כן בגלות שנייה
תפסוהו הכסדים להוליכו בבל ומת בדרך כמו סכתוב סחוב והשלך מהלואה לטערי ירושלים ולדעת קצת ה
התפרטים מת בכבל : אמך כגפן בדמדך על מים שתולה עוד הוסיף למשל משל על כנסת ישראל
בצנין אחד דמה כנסת
הראשונים דוד ושלמה והמלכים הטובים הבאים אחריהם וכך אמר כנגד ישראל והאם היא הכנסה ופי' בד
בדמך כמו בדמותך וכת' כנסתא דישראל במעבדא אורייתא דמייא לגפן דשתילא על מבוע דמייא ויהיה בד
בדמך כמו בדמותך כמו וצורס לכלות שאול שהוא כמו וצורתם אצל פנה כמו פנתה : אז הוא משקל אחד ד
דס בשקל : וכן ורבינו האי זל פי' בדמך כמשמעו שהדם הוא רטיבות הטבע לפי שכל דבר טיבא מדבר
אחר יש בו רטיבות טבעו על מים שתולה לפיכך היתה פוריה ועכפה שלא פסקו סמים מתחתיה כן כנסת
ישראל כל זמן שמתהויה היו טובים היתה מצלחת במעשים והולכת וגדלה כמו הגפן שהיא על המים פוריה
וגדלה מן פרו ורבו והוא בשקל בוכיה או יהיה פוריה עושה פרו לרוב ועכפה שם התאר עכפה בעלת ענפ
ענפים ארוכים : ויחיו לה מטות עוז אל שבטי משלים עכפיה הן מטות עוז ותוקף וגדולה עם שבטי
המושלים והם הם
לכיס אשר בידם שבטי המוסרי ותגבה קומתו זכר הגפן כלטון זכר : וכלטון
נקבה בירוב וכלטון זכר כמו שאמר הנה קומתו ואמר וירא בגבהו ברב דליותיו וכן כלטון זכר גפן בוקק
יס אל וכן וימצא גפן פדה וילקט ממנו אל בין העבותים הענף שהוא בין העבותים הוא גבוה על כל שאר
הענפים והוא האמצעי שבאילן והוא הנקרא צמרת וזאת הגפן היתה קומתה על צמרת שאר העצים : והמשל
כי מלכות דוד ושלמה בנו היתה עליהם על כל מלכות הגוים ועל הגבוה והגדול טבהם וכלם היו נשתעשים
למלכות בית דוד ומטעם בדים תחתיה עד שהיתה נראת בגובה ובמעלה על כלם ברכ גבורים ושירים רבים
ונכבדים שהם לה זהו

ואמר אל בניכם במדבר בחוקי אבותיכם אל
תלכו ואת משפטיהם אל תשמואל : אני ידוע אלהיכם בחקתי לכו ואל
את משפטי שמרו ועשו אתם : ואת שבתותי
קדשו ודיו לאות בני וביניכם לדעת כי אני יחזקאל
אלהיכם : וימרו בני חכמים בחקתי לא חלכו ו
את משפטי לא שמרו לעשות אתם אשר יעש
יעשה אתם האדם וחי בהם ואת שבתותי חל
חללו ואמר לשפך חמתי עליהם לבלות אפי
בם במדבר : והשיבתי את ידי ואעש לבען ש
שמי לבלתי החל לעיני חגוים אשר הוצאתי א
אתם לעיניהם : וגם אני נשאתי את ידי להם
במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות אתם בא
בארצות : יען משפטי לא עשו וחקתי מאסו וא
את שבתותי חללו ואחרי גלגל אבתם היו ענ
עיניהם : וגם אני נתתי להם חקים לא טובים
ומשפטים לא יחיו בהם : ואטמא אהם במת
במתנותם בחעביר כל פטר רחם למען אשי
אשימם למען אשר ידעו אשר אני ידוע : לכן
דבר אל בית ישראל בן אדם ואמרת אליהם
כה אמר אדני ידוע עוד זאת גרפו אתי אבותי
אבותיכם במעלם בי מעל : ואביאם אל הארץ
אשר נשאתי את ידי לתת אתה להם ויראו כל
גבעה רמה וכל עץ עבות וזבחו שם את זבח
זבחים ויתנו שם בעם קרבנם ושימו שם ר
דיוח נחוחיהם ויסיכו שם את נסביהם : ואמר
אליהם מה חבמה אשר אתם הבאים שם ויק
ויקרא שמה במה עד היום הזה :

ואמר בחקי בני עש הדגש וכל הענין הוא ת
מבואר : וגם אבי נשאתי את ידי
להם במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות
אתם בארצות וכן אמר דוד עליו השלום וישא ידו
להם להשיל אתם במדבר ולהפיץ זרעם בגוים ול
לזרותם בארצות וזה לא מצאנו מבואר בתורה ו
והנראה בעיני כי זהו מה שאמר וירד העמלקי והכ
והכנעני היושב בהר ויכנס ויכתוש עד החרמה ו
וכן מה שאמר ויסמע הכנעני מלך ערד וגו' וישב מ
ממנו טבי זהו ולזרותם בארצות כי זה אותן הטבי
הרחיקם טביהם ומכרם לשאר גווי הארצות וכד
ובדרש כי על העתיד את שגור על זרעם להיותם
גולים מארצם ולזרותם בארצות וזהו שאמר כי תול
תוליד בנים ובני בנים וגו' והפיץ האתכם בע
בצמים וגו' ואמר כי מה שאמר ויכנס העם בלי
בליה ההוא ליל תעשה באב היום : אמר הקולט ב
ברוך הוא אתם בכיתם בכיה טל חנם : אני אקבע
לכם בכיה לדורות : כי בן באב חרב הבית ברא
בראשונה ובטניה : יען מבואר הוא : וגם
אני כתתי להם חקים לא טובים

כיון שהם מאסו בחקתי מסרתי אותם ביד אויביהם
שיטתו עליהם חקים שלא יהיו טובים להם : כמו
חקי שהיו טובים להם אס היו הולכים בהם וזה
והחוקים שמסרתי עליהם האויבים הם המסים
שמסרתי עליהם לחק בכל טנה וטנה ועבודות אחר
ומספטים לא יחיו בהם שיטתו אויביהם מספטים
וגרית עליהם שלא יחיו בהם : אלא ימותו בהם :
ואם היו עושים מספטי היו חיים בהם כמו שכתב
אמר יעשה אתם האל וחי בהם : ותי ואף מדרגת
בתיארי ולא אבולקבלא לכביאי ארחקיתונן ומסרתינן ביד יצחק טפסא חלנו ועברו גורן דלא תקנן
וכיוסין דלא יקיימון בהון : ואטמא חולי : אמר זה על סכנתן לבעל פעור סכתחבין לו חבור
חזק עד טהעבירו כל פטר
והנה הם העבירו ממני וכתבום לעז והיו טומאתם הפך הקדושה : ופי ואטמא טמתי אותם טמאים והרחק
והרחקתי ממני תמורת מה שהקדשתי והם לא אבו : לכך כתתי אותם טמאים ורחקתי ממני : זהו שלא כ
נזכר השבט הנכחד לבעל פעור כבדכת משה רבי עה : למען אשימם הם עשו הפך רצוני להפך טמאיתם
טמאת כי כבר הזהרתם טמא יעברו על מצותי יהיו טממה והטממה היתה להם מיד סמוך לצונס : למען
אשר ידעו אשר אני : וכמו שאמרתי כן עשיתי והענשתי על עונם ונפל מן העם ארבעה ועשרים חלק :
אשימם תבנין הפעיל יפעיל הכפל דינו בתשלומי אשיותם : לכן עוד הודיעם תועבות אבותם
משכא לארץ : ואביאם אל הארץ ויתנו שם בעם
בקרבנס סחיו מקריבי לעז כמספט הגוים אשר הדרסתי משניהם : ואמר אליה מה חבמה
כמדאיתי טמא מקריבי לעז בכל מקום ואני יחדתי להם מקום מיוחד לטמי והם
מצותי בטני פניס בעמות להם כמה בכל מקום ואפי' לטמי ועוד שהקריבו להם לאלהים אחרים אמרתי ל
לכם מה חבמה תי צוה אתכם לעשות כמה גבוה הלא צויתי אתכם מזבח אדמה תעשה לי

ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות : ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגדולי מצרים אל תטמאו אני ידוע אליהם : וימרו בי ולא אבו לשמע אלי איש את שקוצי עיניהם לא חשל חשליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואמר להם לשפוך חמתי עליהם לבלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים : ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר המה בתוכם אשר גודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים : וואציאם מארץ מצרים ואבאם אל המדבר : ואתן להם את חקתי ואת משפטי הורעתי אתם אשר יעשה אתם האדם וחי בהם : וגם את שבתתי נתתי להם לחיות לאות ביני וביני וביניהם לדעת כי אני ידוע מקדשם : וימרו בי בית ישראל במדבר בחקתי לא חלבו ואת ממשפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת שבתותי חללו מאד ואמר לשפוך חמתי עליהם במדבר לבלותם : ואעשה להם למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם : וגם אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אתם אל הארץ אשר נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות : יען במשפטי מאסו ואת חקתי לא חלבו בהם ואת שבתתי חללו מאד כי אחרי גלוליהם לב לבם חולד : ותחס עיני עליהם משחתם ולא עשיתי אתם כלה במדבר :

ביום ההוא כמו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם : צבי היא לכל הארצות : תפארת וחמדה לכל הארצות היא כי היא הנוף האמצעי והוא משוכח משאר הכוסות ונאמרה משוב וטוב מכל הארצות וכן את' יפה נוף משן כל הארץ ות' צבי היא תושבחתה היא לכל מדינתה : ואמר אליהם קודם לכן אמרתי להם ע'ה הנביאים הראשונים טכנאו להם משה רבינו עלת השלום : איש שקוצי עיניו השליכו כי העינים מביאות האדם לחטא כמו שאמר ולא נתן תנורו אחרי לבבם ואחרי עיניהם אשר אדם זכ' אחריהם : וכן אמר בפרשה זו כי אחרי גלוליהם לבם חולד : ואמר אחרי כן ואחרי גלולי אבותם היו עיניהם ואמר ר'ל עינא ולבא סרסורי דחטאי טינא : ובגלולי מצרים כתרנו ובפולח טעויות מצריא לאתסתאבון : וימרו כי לשפוך חמתי לפלו אפי כפל העני במלאת טונות כי כפיסמך אדם זה ט טכנלי הוא מכלה מתנו מה טכנא : ואעש לבלתי החל מכנף כפעל וצרי החית מקום פתח וכן כי תחל לזנות והם ענין חלול אשר נודעתי ע' הנביאים לעיניהם כי המצריים היו טומעים ברב בדבר אליהם הנביאים והיו מבטחים אותם להוציא מתוכם אף קודם משה רבי עלת השלום כי משכא אליהם משה רבינו עלת השלום בטליחותה האל לא החזיקו במעשיהם הרע' : טהרי אמר ויחזק העם ויסמכו כי פקד ה' את בני ישראל והאמינו ב במשה מפני האותות טעשה לעיניהם ולא עשו כן ה הנביאים הראשונים : ובדברי ר'ל כי אף משכא אל אליהם משה רבינו עלת השלום בטליחות האל היו כהם רעעים ולא טכו מדרכם הרעה ואותם מתן כג' ימי אפלה כדי שלא יראו המצריים במעלתם ויטמחו ל להם : ואציאם ואבאם חסר מד : ואחזן אינפל' וחי בהם אני ה' : ואת טבעותי את' וגם כי היא מתנה טונבה כתנה אליהם לעמו ישראל כדי לזכור להם כג' את משה מעבדות לחירות וזה האות טהא בן האל ובן ישראל טהא קדשם והבדילם מן האומות והפרישם מגלולי מצרים ונתן להם תורה קדושת חקים ומשפטים נדיקים : ואמר פכתותי לפון רבים כלל בו טביעת המועד' כי גס הם זכר ליצאת מצרים ולפי טמנות טבת גדולה וטקולה כנגד כל המצות אשר כמה טעמים בפרשה הוכחת חלול סבת : וימרו כי בחקתי לא הלכו טנה אותם במדה כמו טכת' סס פס לו חק ומשפט : חללו מאד כי טבת ראטונה חללו אותם פיצחו ללקט חזק לפיכך אמר מאד וגם החקים והת והמשפטים אשר נוס עברו עליהם כמו שאמר עד אנה תאכזרם לסמור מצותי ותורותי : ואומר מבואר הוא וגם אני נשאתי ידי להם בדבר מרגלים : שאמר ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ : יען מבואר הוא : ותחס עיני ולא עשיתי אותם כלה כי טפארת' בניהם אחריהם להביאם אל הארץ : ואומר

יחזקאל

חברית : וברותי מבם המרדים והפושעים בי
מארץ מגוריהם אציא אתם ואל אדמת ישר
ישראל לא יבא וידעתם כי אני ידוע : וארם ב
בית ישראל בה אמר אדני ידוע איש גלגליו ל
לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת
שם קדשי לא תחלו עוד במתנתכם ובגלו
וכגלגליכם : כי בהר קדשי בהר מרום ישראל
נאם אדני ידוע שם יעבדני כל בית ישראל כ
כלה בארץ שם ארצם ושם אדרש את תרמ
תרמתיכם ואת ראשית משאתיכם בכל קשר
קדשיכם : בריח ניוח ארצה אתכם ברוציאי
אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות
אשר גפוצתם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים
: וידעתם כי אני ידוע בהביאי אתכם אל אר
אדמת ישראל אל הארץ אשר נשאתי את ידי
לתת אתה לאבותיכם : והכרתם שם את דרכי
ואת כל עולותיכם אשר נטמאתם בם ונקטת
כפניכם בכל רעתיכם אשר עשיתם : וידעתם
כי אני ידוע בעשתי אתכם למען שמי לא בד
כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הגשחתות ב
בית ישראל נאם אדני ידוע :
ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם שים פניך
דרך תימנה והטף אל דרום והנבא אל יער ה
השדה נגב :

בחסות חסד האלף פא הכעל ומטפטי בת
במחסותי והוא שם כטקל מחגרת טק ופי חסנר
אתכם בכרית שלא תצאו ממנה לעולם
וברותי שרטו ברר רל חבור מכם המו
המורדים והפושעים לכלותם במדבר
מארץ מגוריהם אציא אותם מארץ גלותם שלא א
אכלם בין אויביהם שלא יטמחו להם לא יבא דרך
כלל כמון לא יבא ובהסרה יא סבירין לטון רבים :
ואתם לפי מדבר עד הנה על בניהם ה
העתידיים לנאת מהגלות טב להוכיח
בפסוק זה הדור ההוא שהיו בירושלם לפיכך אמר
ואתם איש גלגליו לכו עבדו הצווי הזה אינו דרך מ
מצוה רצונית כי אם דרך גזום כמו טמח בחור כיל
בילדיתך רל טמח ותראה מה יקרך באחריתך אז פי
טוב הוא שתעבדו גלגליכם לבד ולא שתביאו לי מ
מתנותיכם ותעבדו גלגליכם כי זה חלול הטם ופי
ואחר אם אינכם שומעים אלי יוני ואחר כונו וישא א
אברה את עיני ואם כעני אשר כמו עד אם דברתי
דברי ויתבחר דיתבטון ליתכונן כבן לקבלא בת
בתימרי : כי בהר קדשי עתה אינני רוצה
במתנותי כס אכל כשיהיו ישראל
בהר קדשי בטובם מתגלות סם ארצם : סם ארצם
סם ארצה אותם על ידי קרבנותיהם ומצטיהם הט
הטובים ומה באמר בהר מרום ישראל לפי טכית
המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה
מכל הארצות סם יעבדוני כל בית ישראל כלה בארץ לפי
פאמר למעלה וברותי מכם המורדים והפושעים
בי אחר הנה כל בית ישראל כלה לפיכך אמר בארץ
אחת סחכו לשוכ בארץ לא יחסר מהם אחד אלא כלם
יעבדוני סם ואמר כל בית ישראל ואמר כלה ככל הענין
לחזק וכן וכל סריך כלם בטבי ילכו : כל מלכי דת
גוים כלם והדומים להם וחזק הענין בזה הדבר למר כי
אצ"כ במלחמת גוג ומגוג לא ימותו מהם אחד ואף
על פי שהיו בצרה וית בארץ בארע חייא : וסם ארצם
ארצה סיקריבו לפני כאלו אני דורש קורבן קרבנותיהם
כי בהיות מצטיהם סיבים יערכו לי זבחייהם ותרומויותיהם
ואת ראשית מטאחיהם מה שתשאון ותרימו לי בראשית
הזבחים והעיסה וית ריט אנותכון : בריח ניוח ונקדשתי
בכם לעיני הגוים זה יהיה במלחמת גוג ומגוג כמו פאמר
ואת סם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל : וידעתם
מבואר הוא : וחברתם ונקטתם כשניכם עניין כריתת
כמו אשר יקוט כסלו ופי

תהיו נכריתם בעינכם כלומר תחטבו בעינכם כשתזכרו רעותיכם
שתהיו ראויים להכרת מן העולם וית ותרקנון ותהון חזן
על ביסתכון דעבדתון : וידעתם מבואר הוא : ויהי דבר
ה כן ארס טיס פניך דרך תימנה הנביא היה כבכל ואמר
לן האל טיפנה דרך דרום והיא ירושלם שהיא דרומה
של ככל כי ככל היא צפונית לירושלם כמו פאמר מצבון
תפתח הרעה אם כן יתשלם היא דתמה של ככל והטף אל
דרום ענין דבור וכן אל תטישו ישיבתן והכבא אל יער
השדה נגב : קרא ירושלם יער השדה דרך מטל כמו היער
שיש בו עצים טובים ורעים כן בירושלם צדיקים ורשעים
וכן נכספו הצדיקים שהם מעטים בעון הרשעים שהיו רבים
כספו בכללם כמו פאמר כי עד צדק יטוב מטפט וכן
אמר המלאך ללנו מן תמשה בצון העיר ותי טיס פניך
קביל כבואה ותרגס והטף ואלוף ואמר תימנה ד
דרום נגב ככל הענין במלגת טונות לחזק כמנהג הטבואות
בכל מקום

תעשה לי אלא שאתם למדנים ומעשי הגוים לעשות
מזבח גבוה טקריא במה לגבהותי או טהור על ה
החרים הנבונים כי לשון במה הוא לשון גובה כמו
דרכיכו על במתי ארץ אעלה על במתי עב ומתי
מלמדתם מהגוים לעשות במה כמותם למדתם מה
מהם גם כן לעשותם בכל מקום ועוד לעבוד בה
בהם לאלהים אחרים: אשר אתם הבאים עם אחר
כנגד העובדים בהם אתם הם הבאים עם לא סוף
סומרי מצותי טאנים באים אלא במקום המיוחד לי
וקרא שמה במה עד היום הזה כי להרגל הלשון ב
בהם נקרא אף הנעשה בשמי במה עד היום הזה
כי כאשר בדברי סמאל הרמיה ונאמר בדבר של
סלמה הבמה אשר בגבעון ונאמר רק הבמות לאם
סרי מהרגל מה טעמו אותה מתחלה לשם עז לא הני
הניחו לעשותן אפילו בימי התלכים שהיו עושים ה
הישר בעיני ה' היו עושים אותה לשמי וית הפסוק כן
ואמרית להן מה במתא דאתן אתן לאשתטאה ת
תמן ויתקרי שמה במת עד יומא הדין: לכן
אמר אל בית ישראל על אותם שהיו

לכן אמר אל בית ישראל כה אמר אדני ידוע
הבדרך אבתיכם אתם נטמאים ואחרי שקו
שקציהם אתם זונים: וכשאת מתנתיכם ב
בהעביר בניכם באש אתם נטמאים לכל גילו
גלויכם עד היום ואני אדרש לכם בית יש
ישראל חי אני נאם אדני ידוע אם אדרש לכם
והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם
אמרים נחיה כגוים כמשפחת הארצות לש
לשרת עץ ואבן: חי אני נאם אדני ידוע אם ל
לא ביד חזקה וכורע נטויה ובחמה שפוכה א
אמלוד עליכם: והוצאתי אתכם מן העמים ו
וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפצתם במ
ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה: וה
והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי א
אתכם שם פנים אל פנים: כאשר נשפטתי א
את אבתיכם במדבר ארץ מצרים כן אשפט
אתכם נאם אדני ידוע: והעברתי אתכם תח
תחת השבט והבאתי אתכם במסרת הברית:

עדיון בארץ ישראל אשר כחן ספירטנן אחר איך אדרש לכם ואתם עדיון ברטעיתכם נטמאים בטא המס
כמו הכתובים בשוין: וכשאת מתנתיכם ענין הנטילה והתרחמה: והעלה על רוחכם ה
היה סעולה על רוחכם לא תהיה ולא תקייס: על
רוחכם כמו על לבכם כמו סף כי הרחן סוככת בלב: אשר אתם אומרים נחיה כגוים אתם חושבים לז
לזאת תרשתי וטל תהיו לי לעם שאתם רואים הגוים תצליחים בעבודת עז כמו שאמר אחז כי אלהי מלכי
ארם הם תעזריס אתם להם אובח סיעורני ולא כן הדבר כי אומות העולם איכני מטגיה עליהם מפחיתו
מפחיתותם אזלי כמו הבהמות אלא כמים להם דבר על ישראל לפקוד עליהם עונם כשישראל עושים רשונ
אכל כעובדיהם על מצותי אגביר הגוים עליה להצלת לא לטובת אלא לרעת ישראל אכל הם בעצמ לא א
אשגיה עליהם אלא אם כן יהיה חמם גדול כמו דור המבול וסדום וצמורה וכן מצאנו בדברי רזל סאני גוים
דלא מקפיד דינא עליהם אכל ישראל סלקחתים מבית עבדים להיות לי לעם סגולה מכל העמים ואני אהיה
להם לאלהי עיני תמיד עליה לטובה ולרעה כמו שאמר בנבואת עמוס רק אתכם ידעתי מכל משפחות האד
האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ואם תרצו לזאת מעבודתי לא אתן לכם רשות בזה כי אף על
פי שתהיו ימים רבים בגלות בין העמים לא תסבתו מהיות גוי כי אפי יצאו מעמים מכם מן הכלל כללכם י
יהיה גוי לפני כל הימים וכחוקה אמלך עליכם ואצרוף אתכם בהוציא אתכם מן הגלות וסרתי מכם הו
המורדים והשונאים בי: חי אני ובחמה ספוכה לבלות הפוסעים והמורדים: והוצאתי
אשר נפצתם בם בחולס

השא ויבא בסודק כמו ובחמתני כי כבונותי:
והבאתי אתכם אל מדבר העמי כטאוציאכ מן העמי לא אביאכ אל אדמת ישראל עד שאשפט אתכם
במדבר העמים עם אקח משפטי תכם ואכלה המורדים והפושעים שאמאצא בכם ואקח מ
תשפטי מכם במדבר במקום סאין עם אדם ולא עובר וטב כדי שלא יראו הגוים ברעתכם ויסתחו לכם זה
סאמר וכמשפטי אתכם עם פנים אל פנים כלומר ביני וביניכם בייחוד בלא אמצעי וכן ודבר ה' אל משה פ
פנים אל פנים בלא אמצעי וענין נמשפטי אודיעכם מעסיכם הרעים סעברתם על תורתני בגלות ואקח נ
נקמתי מכם עם במדבר: כאשר מכוואר הוא: והעברתי אתכם תחת הטבת על דרך כלל
אשר יעבור תחת הטבת כלומר כמו זה
אף שהתונה אתם אומח סבט כי
בירו ומונה אותם אחד אחד והצטידי מוציא למעשר כן אמנה אתכם והחוטא יאבד וזה המניין על דרך משל
וכן אמר ירתיה עוד תעבורנה הצאן ע' מונה אתה ה' ונ' ואכיה עליכון גדרת דיני ואעיל יתכון בהסורת קי
קיימי במסורת

ואתה בן אדם האנח בשברך כתגים ובמר
ובמרירות תאנח לעיניהם : והיה כי יאמרו א
אליך על מה אתה גאנח ואמרת אל שמועה
בי באה וגמס כל לב ורפו כל ידים ובהתח כל
רוח וכל ברכים תלכנה מים הגה באה ונהי
וגהייתך נאם אדני ידוה :
ויהי דבר ידוה אלי לאמר : בן אדם הנבא וא
נאמרת כה אמר אדני ידוה אמר חרב חרב ח
הוחרדה וגם מרוטה : למען טבח טבח הוחרדה
למען היה לה ברק מרטה או נשיש שבט בני
מאסת כל עץ : ויתן אתה למרטה לתפוש בכף
חיה וחרדה חרב והיא מרטה לתת אתה ביד
הורג : ועק והילול בן אדם כי היא היתה בעמי
היא בכל נשיאי ישראל מגורי אל חרב היו את
עמי לכן ספוק את ירך : כי בחן ומה אם גם שב
שבט מאסת לא יהיה נאם אדני ידוה :

ואתה האנח בסברון מתגים כי כל הנא
הנאנח על צרה גדולה הוא כאלו נס
נסברו מתגיו ויפל מכובד האנחה ובמרירות רל
ובמרירות לבי תאנח לעיניהם כדי שיטאלו חותך
על מה אתה נאנח : והיה אל שמועה : כמו
על וכמהו רבי ואמר שמועה כי הם
היו כבכל ותבא להם זאת השמועה מירושלם : וכ
וכהתה כל רוח תקצר וכן רוח כהה כי כהה לעון
קצר ועצור וקמוט : תלכנה מים תלכנה כמו מים
סינעו וזועו מרוב כהלה : הנה באה ונהייתה הנ
הנה בקרוב השמועה הרעה באה לכס וכן תהיה
כמו שתשמעו : ויהי בן אדם אמר חרב ח
חרב הוחרדה וגם מרוטה אמר להם כי
זאת החרב הנזכרת שאמרתי והוצאתי חרבי מתע
מתערה : הוחרדה לכרת היטב ומהר וגם מרוטה
טעברה החלודה מעל פניה כדי שתבריק ותפחיד
בני אדם במראה : ופי בפסוק הבא אחריו למען

טבח טבח וכפל חרב חרב כדרך הנהגים והנאכדים
חרבא דמלכא דככל תקטול חרבא דבני עמון תתבי ותטיבי פי חרב בני עמון חרב ישמעאל כי בעלים ת
מלך בני עמון טלחו מרוטה ענין המריקה והעברת החלודה ישה עד שתבריק כמו נחשת ממורט :

למען טבח טבח בא סס הפועל עס הפועל לחזק הפעולה וכן למען בצע בצע קצף ה' על אב
אבותיכם קצף ומצלה מעל בה' ויצא דוד צו ויהימים להם כמו שכתבנו בספר מכלול
בחלק הדקדוק ממנו למען היה לה ברק היה מקור כמו היות וכן הבט ימין וראה מרטה מטלח כזכר טס פ
פועלו ודגש הטיט : לתשארית הקריאה לחזק קריאת הטיט כי כן דרך העברי ובמקומות רבים נמצא כמו זה
במקרא כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק ממנו או נטיש שבט בני מואסת כל עץ או סמא תאמר
טנטיש ונשמח לזאת החרב כי לא יצאה לנו אלא לאיבינו לא נוכל לשמוח לה כי לכרות שבט בני יצאה ומו
ומואסת כל עץ לכרת עתה אלא שבט בני זהו ישראל וית הפסוק בן בדיל למקטל קסול אשתליכת בדיל למי
למיעבד פורענו אשתניכת על דחזיון שבטא דבית יהודה ובנימ' לטכטיא דישרא' כד גלו על דפלחו לטענות
תכו חנון למיטעי בתר כלמי אשא : ויתן אותה למרטה מקור בתוספת הא כמו לקרבה אל המלחמה
כי היא רפה רל האלית טהנציאה מתערה נתנה למורט : לתפוש בכף שיתפוש אותה ההורג
בכף אחר סימרטו אותה וכפל הענין עוד ואמר היא הוחרדה חרב והיא מרוטה לתת אותה ביד הורג מרוטה
גם זה בדגש הטיט : היא הוחרדה חרב כמו הפוך היא חרב הוחרדה וכן כל רבי עמים כמו כל עמים רבי רבות
עמים כמו עתים רבות והדומים להם וית ויהי פורענותהון לאיתמסרא ביד מלכא דבכל והא מחית חרבא
היא תהא פורענותהון למימסר יתהון ביד קטולין : ועק והילול בן אדם כי היא היתה בעמי החרב

הזאת תהיה בעמי לכן ועק והילול בן אדם לא סתם
נשיאי ישראל כי יאזיהו מת בחרב וכן יהויקים ובני צדקיהו שנשחטו לעיניו : וכן אותם סג
סגלו בעבור החרב שעברה עליהם גלו מגורי אל חרב היו את עמו מענין ויגר מואב ענין פחד ויראה פח
פחד חרב המ עמי קודם טכאה עליהם החרב כמו שאמר חרב יראתם וחרב אביא עליכם ונבאה מלת חג
מגורי בסמוך על מלת אל כמו טכא הסמיכות על מלת עליו על מלת את כמו והולכי על דרך שיחו ומסוט
את רצין ויתכן נוח ואליל בר אדם ארי היא הות בעמי היא בכל רב רבי ישראל קטולי חרבא דאכתכטו וא
ואתו על עמי מסחור סחור בכך טכח על ירכא לכן טהחרב הזאת היא בעמי ובכל נשיאי ישראל וספק על
יד אל כמו על : כי בחן ומה כי החרב הזאת הנצאה לבחון בה בני אדם וכל המריטה טכעשית להכריקה

ואמרת ליער הנגב שמע דבר ידוע כח אמר
אדני ידוע הנני מצית בך אש ואכלה בך כל ע
עץ לח וכל עץ יבש לא תכבה לחבת שלחבת
ונצרכו בך כל פנים מנגב צפונה : וראו כל ב
בשר כי אני ידוע בעדתי ואל תכבה : ואמר
אחת אדני ידוע חמה אמרים לי חלא ממשה
משלים הוא :
ידוע אלי לאמר : בן אדם שים פניך אל ירוש
ירושלם וחטף על מקדשים וחגבא אל אדמותי
ישראל : ואמרת לאדמות ישראל כח אמר א
אדני ידוע הנני אליך וחוצאתי חרבי מתערה
וחברתי ממך צדיק ורשע : יען אשר חברתי מ
ממך צדיק ורשע לכן תצא חרבי מתערה אל
כל בשר מנגב צפון : וידעו כל בשר כי אני יד
ידוע חוצאתי חרבי מתערה לא תשוב עוד :

ואמרת הנני מצית בך אש : ענין הדלקה והב
והבערה כמו וינתאש כצנין : כל עץ
לח וכל עץ יבש : משל כמו שפירסנו לצדיקים ולרש
ולרשעים : וית הא אכא חגרי בך עמא דתקוף כחי
כאשתא ויקטול בך כל גבר עתיר וכל גבר מסכן ל
לא ימנע בשלהוביתא דמשצוא : וכחצת כסחאות
הא אכא מדליק בך אשתא ותקטול בך כל אילן רטוב
וכל אילן יבש לא תטפי טלהוביתא דמשצוא : לא ת
תכבה להבת טלהובת כפל הענין במלך שונא לחוק
הדבר : כי להבת כמו טלהובת כלומר האש לא תכבה
כי בכל עת תעלה להבת עד שיכלו כלם בין גלות
ובין חרב : ונצרכו בה כל פנים : מן צדקת השחין
היא ועל טפתיו כאש צדקת : ענין טריפה : ופי' אן
אנתם שלא ימותו ישראל שפניהם מבטת וכלימה חג
בגלותם : מנגב צפונה : מנגב טהור ירושלם לצפון
טהור בכל : ופי' כל פנים כל פני הגולים ויש לשר

כל פנים על שאר האמות והוא כמו שאמר למטה תצא חרבי מתערה אל כל בשר : ופי' מנגב צפונה כמו מנגב
מנגב לצפון כמו שלקן ישראל מנגב צפונה כן ילקן שאר האמות ויגלו כמותם : וראו כל בשר : ב
בעריתיה ולא תכבה : תי' כוסתא אחת ארי אכא ה' איתני איכנון ולא אתמכצון :
ארי אכא ה' אדליקתיה לא תטפי : ופי' גרא כל : הכל יכיר כי מאת קרעה הבאה לירושלם וכן אמר רב טב
טבחים לירמיהו ה' אלהיך דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה : ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה ולא
שמעתם בקולו והיה הדבר הזה : ואומר : אלה ה' אלהים : איך תסלחני אליהם לדבר דרך משל והנה
הנה אומרים לי כשאני אומר : להם הנבואות דרך משל כמו הנבואות שקדמו : כנבואתה
הנמר הנדול ונבואת אמן בגן עדן : וכן הסאר אומרים בעבורי הלא תמסל משלים הוא : מדבר מש
משלים הוא ואינו אומר על פי הנבואה אלא להראות עצמו כי הוא יודע למשל למיכך טונה אליו הדבר
בענין זה מנבואת משה ואמר לו מים פניך אל ירושלם במקום דרך תימנה : והטף אל המקדשים במקו
והטף אל דירם : והנבואה אל אחת ישראל : במקום והנבואה אל יער העדה נגב : ואמרת לאדמות ישראל כח
במקום ואמרת ליער הנגב : וחוצאתי חרבי מתערה : במקום הנני מצית בך אש : וחברתי ממך צדיק ור
ורשע : במקום ואכלה בך כל עץ לח וכל עץ יבש : וחי דברה בן אדם : והטף אל המקדשים אל
למן רבים כי בית המקדש ג' בתים אולם וסיכל
לחברן בית ראשון ולחברן בית שני : ואמרת :
בעברי ויטב חרב אל כדנה : וכן בא
נ' בלמר כמו כסכה ולסכה : והכרתי ממך צדיק ורשע : כמו שכתבנו למעלה כי הצדיקים נספים בעון
הרשעים וכן אמר נתנו את כבלת עבדיך מאכל לעוף השמים : ור' סעדיה פי' צדיק לבשל : ורשע לבשל
כי יתי שפוכו תמיד ובכל לב כקרא אלכל צדיק ומי שאינו עובד תמיד כקרא אלכל רשע : וסנייה רשעים
אלכל הקכה : וכן מדבר עם יעקב מטוב ועד רע : טוב היה אלכל לבן אש היה גזל מיעקב רכושו ולא היה
חורג : ורע אש היה חורג : וסנייה רעים אלכל יעקב : ותי' ואגלי מיןך זכאך בדיל לטיבא חייבך :
יען אשר הכרתי ממך צדיק ורשע : בעבור טעמתי נקמה גדולה בך ושתחו עליכם אויביכם ועזרתי ל
לרעה יתיר מדאי לכן ילקן כולם כמו שלקיתם אתם זהו סכ לכן תצא חרבי מתערה : אל כל בשר
אל כמו על זכמה רבים : ובאמרת כל בשר לל האמות שהתנבאו עליהם הנביאים : מנגב צפון : כמו שפ
ספירסנו למעלה : אמר כמו שתכרות חרבי אתכם מנגב לצפון שתגלו אתם סמה : וכברתם בחרב מלך צפ
צפון : כן ילקן שאר האמות על דיו והוא ילקה אחר כך על ידי מדי ופרס : וידעו לא תשוב עוד : לא
תשוב אל תצרה עד אשר תשרית האמות הנזכרות בדבר הנביאים : ואמרת

דרך תשים לבא חרב את רבת בני עבון ואת
יהודה בירושלם בצורה : כי עמוד מלך בבל
אל אם הדרך בראש שני הדרכים לקסם קס
קסם קלקל בחצים שאל בתרפים ראה בב
בכבר : בימינו היה הקסם ירושלם לשום כר
כרים לפתח פה ברצח להרים קול בתרועה
לשום כרים על שערים לשפך סללה ולבנות
דיק : והיה להם בקסום שוא בעיניהם שבעי
שבעת להם והוא מזכיר עון להתפש :

ויד ברא בראש דרך עיר ברא ויד בני מקום כמו ויד
תהיה לך מחוץ למחנה ברא צווי מענין ברו לכס
איש שהיה ענין בחירה חלל מלח ברוחן הקלומן
בעלי הארץ וברא מן הדגוש ומבעלי החלף וכמהו
וכראת לך שם אמר בחר לך מקום שוכנו אליו שני
דרכים כי כן יעשה מלך בבל יעמוד על אש הדרך
לראות באיזה דרך ילך ואמר עוד זה הנקום ברא
בראש דרך עיר ברא אותנו דרך טיהיה מבואו לעיר
ותרגם יונתן ואחריו אתקין בריט פרישת ארח קרת
אתקין : פרישת כמו שחצאנו בדברי רזל בפרשת דר

דרכים : דרך תשים את רבת בני עמון כמו אל נכץ ואת יהודה כמו ואל יהודה נכץ והרחה את הכהן
כמו אל : בירושלם בצורה יהודה שיוטב בירושלם שהיא עיר בצורה נחזקה וחושבים להשגב כ
בה אמר החרב שתבא תבא לאחת משתי הצדדים האלה וזה רבה וירושלם שהם ערי המלכה וית ארחא א
אתקין דייקון בה קטולי חרבא מרבית בני עמון ועל דכית יהודה דנפקו מירושלם למיתב בקרונן כריכין :
בי עמד מלך בבל אל אש הדרך כמו על וכמהו רבים ונקראת אש הדרך שהדרכים פונים אליה וה
והיא להם כאש והם לה ככנות : לקסום קסם לראות בקסמיו לאיזה דרך ילך אש לדרך שהיא לירוש
לירושלם או לאיזה שהיא לרבת בני עמון ובאמרו לקסום קסם בא שם הפועל עם הפעיל לחזק הפעולה
כמו למען טבוח טבח וחדומים לו טכתבנו ואחר שחמר לקסם דרך כלל פירט הקסם מה הוא ואמר קלקל
בצנים טחל בתרפים ראה בכבר וכל זה ממעשי הקסם ופי קלקל כמו והוא לא פנים קלקל : והוא שחמד
שחמדיו ומלטעין פני ברזל החץ עד טיהיה בהיר מאד ורואין בו בעלי הקסם כמו שרואים בבונה היה ב
בצמורן לבהירות הציפורן וכן רואים בסוף וכן במראה וכן רואים בכבר שיש לו בהירות ותרפים הם צ
צלמים יראו בהם העתידות וכסלפת מיני קסם אלה ראה נבוכד נצר אש ילך לירושלם שהיה לצד ימינו
או לרבת בני עמון שהיתה לצד שמאלו ונפל לו הקסם לירושלם ואחזל כתב קלקל ענין קלות כלומר ירהה
החצים והשריח באויר לראות לאיזה צד יפלו וכתי קטית בגיריחא : בימינו מבואר הוא בפסוק טל
מגלה מזה : לשום כרים נגידים שרי חילות : נכץ ושים עליה כרים ואחזל פי כרים כבשים : כמו עם חלב
כרים וחלים והוא טעוטיין אילי ברזל לכנח החומה : לפתח פה ברצח שפתח בו נבוכד נצר פיו וכן שרי הח
החיל ברצח לעם כלומר שירצחו כל הנמצא בעיר : להרים קול בתרועה שירימו כולם קול בתרועה להבהיל
העם אחר בעיר : לשום כרים על טערים כשיסגרו אנשי העיר השערים ישימו כרים עליהם לטברס ולהב
ולהכנס בהם לכל אחד מן הצדדים ספירטנו במלת כרים לשי עניינו : לטפוך כלנה כתרנו למיזבב מליחא
והוא טעוטיין עשר נגר החומה ונשים תל גבנה מן החומה להלחם מטם ולהכנס בעיר : ולבנות דיק הוא
מגדל עץ טעוטיין נגר העיר לכבשה : והיה להם בקסום שוא בעיניהם בקסום כתיב בווי וקרי ב
בלחיות בקמץ חטף והוא מקור אחר כי
שוא שהיו בוטחים על דברי נביאי הסקר שהיו מטיחים אותם על סקר שלא תכתן העיר ביד מלך בבל : ש
טבוטי טבוטות כאלו הם הטעמי טבוטות להם כלומר כאלו נטבצו להם טבוטות רבות והוא מזכיר
עון להצטט וזה הדבר היה מזכיר להם עון שיתפשו בו כי הנה נדקיהו מלכם לא שמר טבוטותיו למלך בבל
כמו שאמר וגם במלך נבוכד נצר מרד אחר הטבצו כאלהים ואך יחשבו שיטמרו להם הטעמים טבוטותם
ואשילו אש נטבצו להם כי הם אינם שומרים טבוטותם כמו שאומר על כן אכלה הארץ וכן אמר רבנן ונ
וכאוף והשכב לאקר : טבוטי שם תאר באקל הטבוטי באהלים ואחזל פי והיה להם בקסם שוא בעיניהם הכ
הכסדים חשבו להם כי הקסם היה כזב כי דעתם היה לבני עמון והאל ית' משכס ליחטלם בעבור שלא ה
מתקן על חלול השלל נדקיהו והוא טבוטי טבוטות להם והוא מזכיר עון להתפש הזכיר עונותי האחרים

ואתה בן אדם הנבא וחד כף אל כף ותכפל ח
 חרב שלישית חרב חללים היא חרב חלל ח
 הגדול החדרת לחם : למען למנוח לב וחרבה
 חמכשלים על כל שעריהם נתתי אבחת חרב
 את עשויה לברק מעושה לטבח : התאחדו ח
 חומיני חשימי השמילי אנה פניך מועדות וגם
 אני אכה כפי אל כפי וחניותי חמתי אני ידוח
 דברתי ויחי דבר ידוח אלי
 לאמר : ואתה בן אדם שים לך שנים דרכים
 לבא חרב מלך בבל מארץ אחד יצאו שני
 שניהם יוד ברא בראש דרך עיר ברא :

להכריקה ולהפסיד בה בני אדם כד סיטוכו בני
 אדם לדרך הטוב והנחמה לברות בה אם לא יטוכו
 ומה אם גם פכט מואסת לא יהיה ומה יהיה זה הכו
 הכוחן אם גם פכט בני תמאס לברותו כמו מואס
 כל עץ מה יהיה הכוח הזה הנה לשוא מורטה והב
 והכריקה : והכריקת החרב היא משל להזדקת הנב
 הנביאים ויית ארי איתכבאו עליהן כביאוי ולא תק
 תכו ומה יהיה כשפסחון אחר ה' אף שביא דבית יח
 יהודה וכנימין מגלא יגלון ובעונדריהן כישיא לא
 תקיימון אחר ה' אלהים : ואתה בן אדם
 ותכפל החרב שליטתה מלציל (והא נוסע)

והוא כמו שליטת כלות תכפל טלטה פעמים לכך נ
 פקדאת החרב שליטת ר"ל סידור הצרות סונות ומטלטות עליהם ית שליטתה גדולה כמו הטלטה אשר למלך וט
 וטליטים על כולו : חלל הגדול דרך כלל כלות חללים רבי וגדולי טיפלו בה מלכים ושרי החדרת להם המ
 המכה אותם בחדרי בתיים : או שהיתה צפונה בחדר עד עתה שיצאה בעבורם : ויית שליטתה תליתתא ג
 ות"ב החדרת להם דמזעא להון ותרגמו כמו הסוך החדרת ענין חרדה : למען למנוח לב אחר
 כאן מלת הטעם ואת הטעם כי די לו אם יאמר למען מנוח לב : או למנוח לב מכלי
 והיא לתוספת דבר ולחזק הדבר ופי' בעבור שימם לבבם וירבו מכשוליהם : והרבה מקור בטקל וחסיה א
 אותם : הזנה הזנה על כל טעירה כתיב אבחת חרב פי' ענין בעתה כמו אבחת כך כד פירטוהו המפרט
 לפי ענינו כמו בריק חרב והדומה לו ויש חפ"י אבחת טבחת בחלוק אף בטי' באלשא ביתא דאט בח
 ויית קטולי חרבא : אח עזו לבריק אוי : וכן אחר אח וכן תיני : ואחר חסה זל פי' ענין אכחה ונפלה הנן
 ככ"ן אמן מאמת אחר כי זאת החרב צפויה לברק המעטה סכפל בה והיא המריטה כצטה בה לברק כלות
 להיות בריק להפחיד בה בני אדם : מעוטה לטבח לפי ענינו כמו החדה כמו שאל למען טבוח טבח הוח
 החדה : ואין למלה הזאת חבר לפי הענין ואח"כ כתב כי פי' מלעון והוא עוטה מעיל : אך מעטה מבנין פ
 פועל הדגוש כמו מנולה מן גלה : חכמה מן כסה : וענינו כענין לוטה בטמלה כלות מעטה עד עתה עגל
 סגלתה לטבח ויית לי חרבא דאשתלשית למקטל אשתניכת לסיצאה : חתאחדו הימיני השמיני השמילי
 : השמילי בחסרון אף סמאל כי איכנה עקרית כי אם למסך : אחר
 בחצת השאלת כי לא כבר כך אנה פניך מועדות או לצד סמאל שהיא ככל : ופי'
 האימי סימי פניך לצדן והשמילי טע או פי' השמילי לרבת בני עמון כמו שאל אחר זאת את רבת בני ע
 עמון זאת יהודה ויית אשתלשי וקטולי מן דרומא וסיצאי מן צפונה לאן אפך מומכין : וגם אני א
 אכה כפי אל כפי אחר לפי שאמר הנביא וחד כף אל כף : אחר לו האל ית' גם אני כמות
 כפי אל כפי את דרך משל אכה כפי אל כפי על ירמלם ועל ישראל כי עליהם מועדות פני החרב הזאת והם
 בהכריקו אותה על פניהם לשיכך ילקח בה : ונחתי חמתי : ובה תבנו חמתי אחר סאנקס מהם על דרך ו
 וחיתת המלך טככה : אני ה' דברתי וכידי לקיים תה טדברתי ויית ואף אכא מייתי פורענותא וכו' : ויוד
 דבר ה' ואתה בן אדם שים לך : תחטב כלבך טיהו סנים דרכים או תקון לך ועטה סני דרכים
 : כענין קח לבנה והכל במראה הכבואה : לבא חרב מלך בבל : שחרב מלך בבל יבא על אחד מטני הד
 הדרכים והוא החרב שהוצאתי מתערה והחדה ומרטה וכתתי ביד המרג : וההורב הוא מלך בבל : מארץ א
 אחר יצאו סניהם : סני הדרכים יצאו מארץ אחת והוא בבל : ותי' ממדינתא חדא ישקון תרניהון וזכר ארץ ב
 כלשון זכר ואחר אחד והוא כמו ולא נשא אותם הארץ או פירוש אחד על המלך כאלו אחר מארץ מלך אחד
 ויד

יוח זקאל

בחזות לך שוא בקסם לך כוב לרתת אותך אל
צוארי חללי רשעים אשר בא יומם בעת ען
קץ : השב אל תערה במקום אשר נבראת ב
בארץ כברתיך אשפט אותך : ושפכתי עליך
ועמי באש עברתי אפיח עליך ונתתיך ביד אנ
אנשים בערים חרשי משחית : לאש תחיה ל
לאכלה דמך יהיה בתוך הארץ לא תזכרי כי
אני יוח דברתי :

ויוח דבר ידוע אלי לאמר : ואתה בן
אדם התשפט התשפט את עיר הדמים והוד
והודעת את כל תועבותיה : ואמרת בק אכרי
אדני ידוע עיר שופכת דם בתוכה לבא עתה ו
ועשתה גלולים עליה לשמאה :

ולא הלך אל בני עמון לפיכך חרפו בני עמון אתי
ישראל בגלותם וחרפתם ואמר גם כן בגבורת צפ
צפניה שמעתי חרפת מואב וגדנשי בני עמו : שתו
פתוחה החרב שהיתה פתוחה לישראל כן תהיה פתוחה
לבני עמון ואמר פתוחה לפי שהוציאה מתערה כי
כשהיא בתוך תערה היא סגורה וכשהוציאה מתערה
היא פתוחה ויום פתוחה כמו לטוסה וכך חרב פתחו
רשעים ואין צורך להוציא מענין פתחו וכך תי אש
אשתלישת לטבח מרובה מבואר הוא להכיל למען
ברק פי החרב הנחדה ומורטה לסבול ולהחזיק הרב
רב ולמען הראות ברקה להפחיד העמים : להכיל
כמו ונורא מאד ומי יכילנו וחאלו פירש להכיל כמו
להכיל וכך חזון עד תבונות כמו חזון לא יהל ס
סס ערבי כמו לא יאהל והאדם האוחז החרב הוא ה

המאכיל והחרב אכלת והחללים אכלים להאכיל הנחדה למען ברק מורטה ושירוש למען היות
לה ברק כמו שאמרנו למעלה למען היה לה ברק מורטה ועל הדרך הזה תי חשטניכת לסיצאה בדיל למיהוי
לה צמנחין תרגש להכיל לסיצאה : בחזות לך שוא אחר כנגד בני עמון ואמר לטון נקבה כנגד ה
חננים וקוסמים לך שוא וכזב בהבטיחם אתך שלא
תבא החרב עליך ולא ידעו כי החרב פתוחה לתת אותך אל צוארי חללי רשעים כמו עש כלומר עש צוארי
החללים ביד החרב וכתי למימסר ית צוארך בצוארי קטיליה רשעיה ואלה החללים אחר על חללי רשעי ישראל
ישראל שנפלו בחרב אחרי כי גם בני עמון יפלו בחרב כמו שנפלו בני ישראל אשר בא יומם בעת ען קץ
וכבר פירש למעלה ען קץ ותי דמטא יומא דתבריהן עידן כעידן כשתיהון : השב אל תערה השב
מקור האין כפתח מקום צרי ופי בתמיה כלומר סבורה את שאסוב החרב אל תערה אחר פ

סתכרות ישראל לא כן לא אטיבנה אל תערה עד שאשפט אותך בה במקום אשר כבר את בארץ הכורותיה א
אשפט אותך לך בארץ בני עמון שכבראו סס מקדם וגר בזה דם סס אביא להם החרב וגם אשפט
אותם שלא ינאו ממנה לארצות אחרות מירוב בטחם שלא תבא עליהם חרב אויב מכורותך כמו חגוני ותך
ושפכתי עליך זמתי אשתי עליך מענין כופח באש פחם ואף על פי שהם סני שרטים וכך אחר למ
למטה ונפחתי עליכם באש עברתי לך אבעיה אש עברתי עליך כמו שנפחתי באש להבע
להבעיר וכתי באשת פורענותי אתקף עליך : בוערים כסילים ומהירים פיהרגו פתאום כמו כינו בוערים
בעם ויס לפרס בוערים מענין באש תבעיר יער כלומר מכלים ושרפים וכך אחר המסרה על כינו בוערי
בתרי ליטני וית בוערים רסיעין : חרשי משחית פהס אומנים להשחית : משחית סס כמו השחית וכך תהרגו
למשחית : לאש תחיה אחר תהיה למון זכר הנמצא ואמר דמך ואמר תזכרי לטון נקבה הנמצאת כי
קרא כמו שכתבנו כמה פעמים כי כסידבר לטון זכר ידבר כנגד העם וכסידבר ל

למון נקבה ידבר כנגד הכנסה והצדה שחאל למון נקבה ופניהם ענין אחד : דמך יהיה בתוך הארץ הפך א
ארץ אל תכסי דמי לך שלא ינקס דמך זהו שאמר לא תזכרי : ויוח דבר ה' ואתה בן אדם התשפט התש
התשפט הכפל לחזק הענין כמו האכה אכה את אש תשפט או תה ראה מעטיה חת עיר הדמים אף
על פי שהיתה עיר גלולים ותועבות אחרות העון הגדול הוא שפיכות דם נקי וכך אחר במבטא אחר מזכר כ
כל תועבותיה וגם דם נקי טמא מנאה והודעת : תודיע אותה את כל תועבותיה ועליהם תשפטנה והמשפט
הוא בדברי מתודיענה כי היא חייבת לפי מעשיה כל הרע הבא עליה ויתר ותי העוכה התוכח קרתא דאשרי
דז זכאי : ואמרת עיר שופכת דם עיר שאנטיה שופכים דם וכך דרך הלשון לזכור העיר במקום
אנטיה לש { מהצי כוללת אותה כולם כמו העיר התצאת אלף עיר הזמיה קריה עלמה והדומה
להם : בנצחיה אחר בתוכה לפני טעמים האחד

לכן כה אמר אדני ידוע יען

חזכרכם עונכם בהגלות פשעכם להראות חט חטאתיכם בכל עלייתכם יען חזכרכם בכף תתפשו:

והאח חלל רשע נשיא ישראל אשר בא יומו בעת עון קץ: כה אמר אדני ידוע הסר חמצנפת וחרם העטרה זאת לא זאת השפלה הנגבה והגבה השפיל: עוה עוה עוה אשר לו המשפט ונתתיו: ואתה

בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני ידוע אל בני עמון ואל חרפתם ואמרת חרב חרב פתו פתוחה לטבח מרושה להביל למען ברק:

וית יהוה להזן קסמיהוון כדכין בעיניהוון כחשן דה דהוה מכחשי להזן ואיכון לא ידעין דארבעין ותסע סכין הנה כמין ומתיתב על פתגמא דתיתיה ליה ס מעתא דיתמסרון בידיה תרגו סבועיה סבועות כ כמו סבועה סבועות: לכן כה אמר ה' יען חזכרכם עונכם כמו

עון: חזכרכם מקור מבנין הפעיל וכא כפ בפתח: כמו ואון ותריס הפצר: אמר בעבור טא טאתס מזכירי לפני עונכם והוא עון סבועת טהר ובהמה אתס מזכירי אתס בהגלות פשעכם לה להראות חטאתיכם בכל עלייתכם כי בכל מעט מעשיכם יש פשעים וחטאות כראים ונגלים לכל:

כל טכן לי ובהה אתס מזכירי העונות היטנים עס

החדשים והחמורים עס הקלים: יען חזכרכם: בעבור טאתס מזכירי לפני כאנשים חוטאים ופושעים ל לפיכ בכף תתפשו: ופי בכף בפתח הבית: מורה על הא הידיעה לל בכף הידיעה והוא כף מלך בבל: וכן תי ביד מלכא דבכל תתמסרון: חלל: חלל כתרנומו: חייב קטלא: ויש לפרטו כמשמעו כמו אשה זונה וחללה: כזיא ישראל:

המלוכה: בעת עון קץ: בעת סעונו גרס לו הקץ: טהוא קצו וסופו במלוכה: ומה טאת' עט קץ טסמך ע עון אל קץ לל העון סבעבורי בא קצו והוא עון סבועת טהר סהסביעו כבוכד נצר באלהים והוא מרד בו: ובהה אלה להשר ברית לפיכך עלה עלת כבוכד נצר ועיור עיניו והגלהו והחריב הארץ ותי דמטא יוס תבר תבריה עדן תוטלמת חובנהי פירטו כמו הפוך: כה אמר אדני ה' הסר המצנפת והסר העטרה הסר והסר ענין מקור וכן הנגבה: והספל: כאלו אמר אסיר

טסיר מעל ראש המלך מלכות יהודה טיגלה המלך דדקיהו לארץ אויביו: וית אצדי מצנפתא מטריה כהנא רבא ואבטל כתר'א מצדקיהו מלכא: ואכי תמיה למה זכר טריה כי יהוצדק בנו הוא טגלה עס דדקיהו: זאת לא זאת העטרה טהי היס לא תהיה זאת כמו טחוטב דדקיהו סתתקיים מלכותו לא תהיה זאת העטרה לו אלא למי תהיה הטפל הנגבה יהויכין טגלה כבר נהיה טפל אנביה אותו כי ויזכר כל בנו היה מלך בטובו מגלו ככל יוגס ה' בגלותו כטא אותו אויל מדוד ויטס כסאו גבוה וגו': והגבו הטפל דדקיהו טהיה גבוה וכתגאה ומרד במלך בבל אשר הסביעו באלהי אטפיל אותו טלא יהיה עור מלך מזרעו טהרי בני דדקיהו טחט מלך ככל לציניו והמלכות עמדה מיהויכין: הטפלה: ההא בו נוספת כי המלה מלעיל והוא כמו הטפל: כמו טאמר והגבוה הטפל: ועוד כי אלנו היתה לבקבה היה אותה הטפלה הסוף בטא: וית דין ודין באתריה לא תתקיים מגלה יגלון גדליה בר חלקיה דלא הנה דליה יסביניה דדקיהו ודדליה הוא תפדי מיני: עוה עוה

עוה אטימנה: עכין עוה כמו ועות פניה: אמר זאת העטרה אטימנה עוה טלא תאנב לי

ולתכונתה עד זמן רב: ואמר ג' פעמים עוה כי טלטה דוונת היתה בטלה העטרה אחר חגלות: והס אסיר סאלתיאל פדיה: וכדור הרביעי טהא זינבכל חוטבה העטרה ליטנה: גס זאת לא היה: גס זאת הטפלות טה טהיתה לא היה לעטרה כי אף על פי טהיה חייבי בני יאטיה יהואחז ויהויקים ויהויכין ואע"פ טלקו כל אחד בעצמו לא הוסרה העטרה עד דדקיהו: טבא כבוכד נצר אשר לו המספט וכתתיו בידו כי הוא לקח המספט מצדקיהו טהיה חייב זהו טאת' עד בא אשר לו המספט וכתתיו: וית חוביהוון דחבו כחוביהוון אתשרע מנהוון אף לדין לא תתקיים ליה עד דא: יתיה עלוהי פורענות יטמעאל בר כתניה ואמסרינה בידיה

והאח בן אדם ואל חרפתס סחרטו וגדטו את ישראל וסמחו להס בגלותס וזאתס מארצס: לכן הנבא אליהס ואל חרפתס כי החרב סהוחדה לישראל פתוחה גס כן להס ואס לא תהיה עתה על ידי כ כבוכד נצר תהיה על ידי מדי וסרס כי מתחילה ככטס מלך בבל וסו לו עבדים ואחר כך מרדו בו כמו ט סמרד דדקיהו לטי טהיה מנתת פנת אל בני עמון: ואל ירמסלס ונפל גורלו על ירמסלס והחריבה וטב לו ל לארצו ולא

יחזקאל

שחד לקחו בך למען שפך דם נשך ותרבית ל
לקחת ותבצעו רעיד בעשק ואמי שכחת נאם
אדני ידוה : חנה הביתי כפי אל בצעד אשר ע
עשית ועל דמך אשר היו בתוכך : היעמד לבך
אם תחזקנה ידיך לימים אשר אני עשה אתך
אני ידוה דברתי ועשיתי : והפיצתי אתך בגוים
וזריתך בארצות והתמותי טמאתך ממך : ונ
וגחלת בך לעיני גוים וידעת כי אני ידוה :
ויהי דבר ידוה אלי לאמר : בן אדם
היו לי בית ישראל לסוג כלם נחשת וברדיל ובר
וברזל ועפרת בתוך כור סיגים כסף היו :
לבן כה אמר אדני ידוה יען היות
כלכם לסיגים לבן חגני קבץ אתכם אל תוך י
ירושלם : קבצת כסף ונחשת וברזל ועפרת

שחד מלכך ושדך לקח שחד מבצל הרוב לשדך
דם נשך : כסף ותרבית לקחת : כפל הענין ב
במלם : ואחרי כן זה כסף זה תרבית ולא חלקו הכסף א
אלא לעבור עליו בטני לאוין : ותבצעו רעיד בעשק
פי כתרצו ואהנית רחמך באונסיה כלית ההנית מרעיד
ונתת להם כצע כסף מן העשוק שעסקת בני עמך הח
החלונס : ורעיד הם אזור ומזרים : שהיו נותנים ל
להט שוחד להיות להם לעזרה : ואני שכחת : כי לא בט
בטחת כי ולא בקשת ממני עזר אלא מן האמו המכלית
אותך : וכן אמר לטעם אחר ואיתי שכחת : אמר איתי
שכחת שהזרתי אותך על כל אלה העבירות והלשתי אח
אחרי תאותך ולא זכרת איתי שזניתך עליהן :
חנה הכתי כפי : דרך משל כהדס המצטורה כמי
שאמר וגם אני אכה כפי אל כפי : אל בצעד
כמי על : ובדבר חל כד חזקת סדר יחזקאל ומלם

לא חצם אלא בגזל טהרה הכתי כפי אל בצעד : אשר עשית ועל דמך אשר היו בתוכך : את דמך לשון יחיד דרך כלל
ואחרי כן בתוכך לשון רבים כי דמים רבי טעמו : ויתכך הא איתתני פורענו עלך כחובי ממני : אונסך די אונסך רל
מה שלקחו באונס מן האנשים שאין כח בידם להמלט מן האנשים ההם : היעמד לבך : הכולל לעמך ל
לבך לרוב הזרות שאני מביא עליך זהו לימים אשר אני עושה אתך : רל
ועשית : כמו מדברתי כן אקיים כי אני ה' והיכולת ביד : והפיצתי טמאתך ממך : כי לא עבדתי
גללים טהה הטמאה הנחלה בגלות : וגחלת
הפעל היפה ראוייה עין השעל להדג
עד עתה היית נחלת : ומעתה אין את נחלת : וימ נחלת ענין חלול : לעיני גוים טהה יראו כי אין את נחשת טהה
נחלת בהיותך בגלות ביניהם : וידעת כי אני ה' : אז תרעו ותכירו כי אני ה' כי עתה שכחת אותי ואז בבא עליך כל
הרעות שאמרתי לך כי כביא תרעו כי אני ה' אומר ועושה : גור ומקיים : ויהי דבר ה' בן אדם היו לי בית
ישראל לסיג לסוג כתיב בוי : וקד ביד כי איתת אהוי מתחלשות : אמר היו
טהה פסולת הכסף : וזכר המתכות טהה פחותה מהכסף והם נחשת וברדיל וברזל ועפרת : כמו אם היו כלם תוך
כור להצטב כן היו לי סיגים לא כסף : וכן איתך אותם כמו טההאמן מתוך המתכות האלה ויכדו גסרצון בתלמוד
ובלעז מטייל : והכלי טעמה מן המתכות המעורבים הוא פחות מהכלי טעמה מאחד מן המתכות לבד כי אם יא
יטבר אין לו תקנה אלא אם כן יאצבו להצטב לשיכך המשל ישראל למתכות המעורבים : ואחרי כן כסף היו : ופי
נפידשו המשרשים כי חסר הנסמך כמו אמרים אמת : והנכון בהם סיגים סיג כסף : אמרים אמר אמת : ויש לש
לשרש סיגים כסף היו בחסרון בית הטמא : כמו הנמצא בית ה' והחמים לו רבים רל כי מעט כסף מעורב בהם
כי עושים קצת כלים מן המתכות המעורבים עם כסף מעט והם הכלים טעמים להאמיע קול : כמו המצלצלים
והחמים להם : וישראל היו בהם חסידים מועטים : וכן אמר אחר כך קבוצת כסף ונחשת וברזל : ויש לשפרש עידי
סיגים כסף היו כלומר עתה הם סיגים : וכבר היו כסף : וזכר כסף ולא זכר זהב : טההאן נקד מכל כלי המתכות : ואח
בחבני כזהב אלא לפי שלא היו ישראל דור אחד דור טהה כזהב אלא ככסף : ויתכפסולת כספהו : לבן יען
היות כלב' לסיגים תחת אשר היה הדין עלתם להמת כסף והייתם סיגים אקבץ אתכם ואיתך את
באז עברתי כי כמו שהדבר המתוך תאבד צורתו הראשונה בהצפה וכל טכן המתכות המעורבים : טההאבד צורתם
בהצפתם : כן אמר טההאבד הם כדרכו וברעב ובדבר : ואף הנשארים מהם יאבדו ממה טהה בארצם בטובה יגלו
ממה לרעה : אל תוך ירושלם היא תהיה לבס כמו הסור למתכות : קבצת כסף : מביא הוא : ענין קבו
קביצה טס בשלם מלוכה : לפתח : טהה טפח : מענין כופח באז
הטן : כמו טן טעם מן לגעת : ומשני החית נפתח לפתח : ופי עליו על הכור : טההאבד

האחד כי שפיכות דמים לעיני כל . היא רעה גדו
גדולה יותר משפיכות דמים בדרכים ובמסערים :
והשני אמר בתוכה . כלומ' כי תוכה מלא דם מרוב
שפיכות דמים . כמו שאל' על תנעה עד אשר מלא
ירושלם פה לשה : לבא עתה . שפיכות דמים גרס ל
לה לבא עת חרבנה : ועשתה גלולים עליה לטמאה
אח' עליה לפי שהגלולים היו על ההרים ועל הגב
הגבעות . וית' עליה בגנה לטמאה . הטמאות שאדם
מוזהר עליהם הם מדרגות יט טמאה במגע ויט ט
טמאה חמורה ממנה לבבול בעילות האסורות . ויט
עוד טמאה חמורה ממנה והיא עבודת הגלולים ט
טמאה חמורה הכפס ועל אלה השתי האחרונות קאה אר'
כנען הגוי אשר בה לפיכך זכרם בזו הפרשה ולפי'
אמר על מעשה הגלולים לטמאה . וכן בתורה אמ'

בדמך אשר שפכת אשמת ובגלולך אשר עש
עשית טמאת ותקרבי ימך ותבא עד שנותיך
על בן נתתיך חרפה בגוים וקלסח לכל האר
הארצות : הקרובות ורחוקות ממך יתקלסו
בך טמאת השם רבת המהומה : חנה גשיאי
ישראל איש לזרעו היו בך למען שפך דם : אב
ואם הקלו בך לגר עשו בעשק בתוכך יתום וא
ואלמנה הונו בך : קדשי בזית ואת שבתותי ח
חללתי : אנשי רכיל היו בך למען שפך דם וא
ואל החרים אכלו בך זמח עשו בתוכך : ערות
אב גלה בך טמאת חנדה ענו בך : ואיש את א
אשת רעהו עשה תעבה ואיש את בלתו טמא ב
בזמה ואיש אחתו בת אביו ענה בך :

בהפך קדושים תהיו ואמר אחרי אל תשנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם . כי עבודת הגלולים ה
היא טמאת הכפס לפיכך אמר לטמאה . ואח' ובגלולך אשר עשית טמאת כי היא הטמאה הגדולה .
בדמך ותקריבי ימך . את ברשותיך הקרבת ימי גלותך וחורבנך : ותבא עד שנותיך . טמאת הגלות והח
והחרבן . והוא כשל הענין במלך טונו . ואח' ותבא טמאה לשון זכר הנמצא לשון הפרשה לנקבה
הנמצא כמו שכתבנו כמה פעמי' כי כסידבר כנגד העדה פעמי' ידבר בלשון זכר ופעמי' ידבר בלשון נקבה
כי יכוני כצד טמאה לשון זכר . ונצדה טמאה לשון נקבה : על כן נתתיך חרפה בגוים . שהגוים מחרפים ו
ומכזים אותך על עזובך תורת אלהיך . והם לא עזבו תורת אלהיהם . על כן זאת חרפה וקלסה להם . כל
כלומ' בפיהם . וטעם נתתיך כי כלם טולטים בך . ולא יראו ממך לחרפך ולגדפך הפך הכבוד שהיה לך ויה
והיראה ממך אש היית ענוסה רציני . כמו שכתוב וראו כל עמי הארץ כי טס ה' נקרא עליך . ויראו ממך . לפ
לפיכך כטעברת על רצוני מטלנו בך גוים רבים . זאת חרפה וקלסה להם . ופי' קלסה לצב . וכן יתקלסו ב
בך . וכן הוא במלכים יתקלסו וימזוים משחק לו . הקרובות טמאת השם . טיט לך טס טמאה בגו
כגוים כי מלבד טמאת טמאה בניסף את טמאה
רבות . רצב וחרב ודבר . חנה נשיא ישראל . המלכים והטרים איש לזרעו היו בך . כלומ' כל איש
ואיש לפי חזקו היו להרע . ולטפון דם זהו שאמר לזרעו . לפי זרעו והתגברותו מפני עטרו או
קרוביו . וכן איש זרע לו הארץ . אב ואם הקלו בך . שגר להם מן העבירות החמורות שהיו בהם
נשראו לכל אדם להרחיקם ואפי' לא
שהיו עושים ומתעסקים עש הגר היה בעסק לפי שאין לו קרובים ועוזרים : וכן הונו חיתום והאלמנה לפי
שהם חלו איש סמת בעלה ואביו . קדשי בזית . כמו שאל' והבאתם גזול את הפסח ואת החולה . וכל
זה דרך בזיון : ואת שבתותי חלל . לך . כמו שראינו שהזכרם ורמזוהו על חלול השבת .

אנשי רכיל . שהיו הולכים רכיל מהחלונות לחזקים כדי לשפוך דם נקי חנם : ואל ההרים אכל . כמו ש
ספיר למעלה בפסוק ואל ההרי' לא אכל . ומה עשו בתוכך אח' ומה דרך כלל לכל העריות . ואחר כך
פירט קצתם . ערות אב . זכר חמורה טבעריות והוא שאל' בתורה ערות אביו והוא אמו שהיא אשת
אביו ובא . רגלה לסון יחיד והאחרים לשון רבים יס בן רמז למה שאל' רגל כי אמן הרבה
אשמה טבא על אמו : טמאת הנדה טס רגל אשה שהיא טמאה בדם נדות . וכמהו טס והוציאו את הנדה מן
הקדש כימי נדת דותה . והתאר כמו כן בזה המסקל נדה היא : וזכר בבבילתה עכנו טמא ענו בך . כי יט
לה עניי אש יבעלה בנדה כמו טיט לבתולה . ואיש את אשת רעהו . אינו אמר על איש אחד לבד
כמו שאל' ואיש בא תבעל טליסה והדומים לו . אלא אמר איש ואיש . כמו איש מזרעך . איש
כי יצא מים בעריותו . והדומים להם . וכן ואיש את כלתו . ואיש אחותו : ואח' ענה בך . כי ברוב אש יטכב ע
עש אחותו יטכב עזה בבית אבית ויהי עונדה בתולה . סחר

עם הארץ עשקו עשק וגדלו גול ועני ואביון הו
חונו ואת חגר עשקו בלא משפט : ואבקש מה
מהם איש גדר גדר ועמד בפרץ לפני בעד ה
הארץ לבלתי שחתה ולא מצאתי : ואשפך ע
עליהם ועמי באש עברתי בליתים דרכם ברא
בראשם נתתי נאם אדני ידוע :

ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם שתים
נשים בנות אם אחת היו : ותזננה במצרים בג
בנעריהן זנו שמה מעכו שדיחן ושם עשו דדי
בתוליהן : ושמתי אחלה הגדולה ואהליבה א
אחתה ותחיינה לי ותלדנה בנים ובנות ושמו
ושמותן שמרון אחלה וירושלם אהליבה : ת
ותן אחלה תחתית ותעגב על מאהביה אל אש
אשור קרבים : לבושי תכלת פחות וסגנים ח
בחורי חמד כלם פרשים רכבי סוסים : ותתן
תזנותיה עליהם מבחר בני אשור כלם ובכל
אשר עגבה בכל גלוליהם גטמאה : ואת תונ
תזנותיה ממצרים לא עזבה כי אתה שכבו בג
בנעריה וחמה עשו דדי בתוליה וישפכו תזנות
תזנותם עליה :

עם הארץ מי שחזק בחכירו עושקו וגדלו כי
אין משפט בעיר : ואבקש מהם
איש גדר גדר : אמרתי אליו
מהם איש סיגדור הפרצות ועמד בפרץ : ולא יעב
יעברוהו הרשעים : והפרצות הם העבירות והגדר
אותם והעומד בפניהם הוא המונע פורצי הגדר ומ
ומחזירם לדרך הטוב ויעמד לכני להתפלל בעד ה
הארץ לבלתי שחתה כי כבר טבן מדרכיהם הרע
כמו טעשה משה רבי עליו השלום סכ עליו לולי משה
בחירו עמד בפרץ לפני להטיב המתן מהטחית : ג
גודר גדר : גודר בטני טעמי ביהאריך הנימל מפני
המקף ומעמיד בדלת להעמיד מעט מפני הצריט
טכדלת כי לא יבא פועל מהשלמים כי אם בצריט
לפני לא יבא הלעיל סלא ידמה לשם כמו טכתבנו
בספר מכלל בחלק הדקדוק המנו : ואשפך
מבואר הוא : ויהי דבר ה' בן

אדם : נשים בנות אם אחת
היו : המטיל הכנסה המיוחדת להם ובהתחלקם היו
כבנות ובמצרים היו עדה אחת : וכן ער טכחלקה
מלכות בית דוד : ותי בר אדם אתכבי על תרתין מ
מדיון דליון בתרתין טעין די בכך אימא חדא הו
הואה : ותזנינה כבר פירסנו כי כל לטון זנות הבא בכנסת ישראל הוא עז ואף על פי שהמליצה היא
במס פטי הזנות ובדרך התשמיש הכל הוא לענין המליצ' לפי טדמה אותה לזונה אבל המטל
הוא על כל מיני עז וכתי' וטעאה במצרים בתר פולחן טענותהן טעאה תמן כלחא לטענותא ותמן קלקילא
עובדיהן : וכן כל הענין תרגם על זה הדרך : טמה מעכו טדיהן : מעכו מטלא כזכר פועלו מהדגים בטקל
דעכו כאז קוצים : וענינו מענין ומעוך וכקוצ' : וחכיתו מעוכה בארץ : ומציבת הטדים הוא מדרך הזנות
: וכן ב' צרי חל מה עשה לה ערבי זה מפני שמיצך לה בין דדיה פסלה לכהונה : וכפל הענין במלו טוכית
: ואח' נאם עשו דדי בתוליהן : בעודן בתולות עשו דדיהן : ועשו : מבנין פעל הדגוש בטקל כאמר כלנ' : ופי'
עשו : המצריים טלמדו דרכי תעבותיהן והטדים הם מטל למצות טירסו מאבות דור מדור עד אברהם
אבינו עליו השלום והם ימי התולדות וכטלן במצרים זהו עשו הטדים : ושבותן : זה המטל הוא על שתי
הבנות שהם עתה טמותן כן אהלה הגדולה : ומפרט כי שמרון נקד
אהליבה : וזכר שמרון לפי שהיתה ראש ממלכת ישראל מעת טכנה אותה עמרי : וירושלם ראש ממלכת יהודה
: ופי' אהלה כי האלה טלה אין לי חלק בו : והם העגלים טעשה ירבעם : ואהליבה : ירושלם : דל כי אהלי בה
נאם אני טוכן כי בה בית המקדש שהוא מטכן כבודי : ופי' ותיחיינה לי : מתחלה היו לי לנשים על דרך המליצ'
כלומ היו כנאמרים אלי ועושים מצותי : ותלדנה בנים ובנות כלומ הכליוח במעטיהן כשהיו טתיהן עדה
אחת והיו עובדים לי : וית' והואה משמשין קדמי ואכלחא בבנין ובכץ : ותון : אהלה תחתית : אחר טה
טהיתה אהלה ועטתה העגלים היתה עדין תחתית כי לשם האל עטה ירכ
ואח' בא אחאב ועשה הבטל ועבדו זהו זנות טזנתה אהלה טעזכה עבדתי ועבדה לאלהים אחרים : ותעגב
על מאהביה : ענין חטק כמו מאשן כך עובדים ודומיהם טכזרטה זו : וכת' אאול כי כל הנמצא בלשון הזה
הוא בענין חטק הזנות על כן טעו הפיטיס טעמו המלה הזאת בענין חטק האל ית' אל אשור קרובי : עגבה
אל אשור : ועטתה אותה קרובים : אל פי' קרובים כאלו הם לה קרובים כמו טטלח אחז אל מלך אשור עבדך
ובכך אני עלה אלי והנטיעני ואז לקח דמות המזבח מדמשק ואח' כי אלהי מלכי ארם הם מעזרי אותם להם
אזכר ויעז-וני : וכן עשו מלכי ישראל שהם אהלה : נאם לא נכתב : לבושי תכלת הטרים טבאז עס מ'ך
אשור : וכראותה בחורי חמד במלבושי' כאיס רוכבי סוסים חטקה
מתעטיהם זהו טאח ותתן תזנותיה עליהם : ומבואר הוא : ואת : תזנותיה ממצרים לא עזבה : אף
על שי טלמדה מעשה עז מאשור לא עזבה מה טלמדה : ג

ובדיל אל תוך כור לפחת עליו אש להנתיך כ
 כן אקבץ באפי ובחמתי ונחמתי ונחמתי את
 אתכם : ובנסתי אתכם וגפחתי עליכם באש
 עברתי ונתבתם בתוכה : כחתוך כסף בתוך
 כור כן תתכו בתוכה וידעתם כי אני ידוע שפכ
 שפכתי חמתי עליכם : ויהי דבר י
 ידוע אלי לאמר : כן אדם אמר לה את ארץ
 לא משחרה היא ולא גשמה ביום זעם : קשר
 נביאיה בתוכה כארי שאג טרף טרף נפש אב
 אכלו חסן ויקר יקחו אלמגתיה חרבו בתוכה :
 כהנייה חמסו תורתיה ויחללו קדשי בין קדש ל
 לחול לא הבדילו ובין חטמא לשחור לא הודו
 חודיעו ומשבתי העלימו עיניהם ואחל בתו
 בתוכם : שריה בקרבה בזאבים שרפי טרף ל
 לשפך דם לאבד נפשות למען בצע בצע : ונ
 ונביאיה טחו להם תפל חזים שוא וקסמים ל
 להם כזב אמרים בה אמר אדני ידוע וידוע ל
 לא דבר :

טצרך לפחת עליו אש להנתיך הדבר אשר בתוך הכור
 ואח עליו כי הנחלת משאוי עליו ובה להנתיך שלם עם
 הנזן שהוא פא הפעל : והנחתי והנחתי אתכם : והנחתי א
 אתכם בתוך הכור להנתיך אתכם : או פירשו אכיו ואע
 ואעזב אתכם ביד החרב והרעב והדבר : ובנסתי
 בענין וקבצתי כמו כדור ישראל יכנס ונ

וכפל הענין בזה הפסוק לחזק הענין להוסיף בו ונפח
 ונפחתי עליכם באש עברתי : כחתוך כסף
 טס ייבא שלם כהנתיך בטקל כהנז
 כהנתיך טען אלא טזה בטורק וזה בחולס אמר כהנתיך
 כסף בתוך כור כן תתכו בתוך ירושלם ומה טזכר כסף
 אחר טזכר בתחלה טאר מתכות גם כן לטני טעמים ה
 האחד טהוא מאוחר ההתכה מהנחמתי והבדיל והעופר
 דל בזה טיכלו באיחור זמן ברעב ובדבר ובחרב לא ב
 בזמן מועט והטעם הטני זכר כסף לפי טהיו כסף מת
 מתחלה : ויהי דבר ה' בן אדם אמר לה ליהט
 לירמלס טזכר למעלה אל תוך ירושלם : את
 ארץ לא מנוהרה היא כמו טקראזה למעלה טמאת הטס
 ואמר לא מנוהרה כמו אשר לא יהיה טהנר כי לא טהנר

והדומים להם : או אמר כן טלא טהרה עצמה מטמאתה כלומר טלא עשתה טעובה : ולא גשמה בתם זעם : והא במה
 במשיק ויתכן לומר כי הוא טס גשם בטקל גדל ובהתחבר עם הכני בא פא הפעל : בטורק כמו הללוהו כחב גדלו
 ופי טלא ירדה גשמה בתם זעם כלומר ביום אף ה' טחרה בהם ועצר את הטמים ולא יהיה מטר כמו טיעדס בת
 בתורה ואמר פן יתנה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והטחיתם להם וחרה אף ה' בכם ועצר את הטמ
 הטמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה : וגם יתכן טתהיה מלת גשמה מבינין טלא נזכר פעל מן הדגש
 ונפל הדגש כמו טנופל ברבים מהדגש : ומשיק ההא לתפארת הקריאה ופמנה ונעלומה יוציא אור כבבורה בטוס
 קץ ונעלה על ראשה וית בר אדם אמר לה את ארעא דטחאל לא מרכיא היא ולא תעצבת בה עובדין טבין דנגון
 עלה בתמא דלוט : קשר נביאיה נביאי הטקד קצת קצר ביניהם טיתנבא בענין אחד לאמר טלוס טלוס
 ויהי כדאי טאל טורף טרף כדאי הביית פתוחה לא תורה על הידיעה אמר כמו א

ארי טהוא טאל ואחר כך הוא טורף טרף כן הם מבהלים הטס בדבריהם ונעקסם בקל ומדברים בחזקה ומרא
 ומראים טענותיהם להבהיל הטס לשמוע אליהם ובה טורפים והורגים אותם זה נפס אכלו כאלו הם נוטלים טפ
 נפשות כי הם גורמים להם כל הרעה הבאה עליהם : חסן ויך יקח חסן העיר ויקרה הט לוקחים אותם כי הם מח
 מחזקים בידם מעשיהם הרעים ובעונם זה יבא עליהם האויב ויקח כל ממזריהם והי הט כאלו לקחו אותם : וכן
 הנוטלים בחרב הם גרמו להם והנה הם הרבו אלמנותיה בתוכה חסן כמו ארצו וכן לא יאמר ולא יחסן :

בחגיגה זכר הראשונים והם הנביאים והכהנים והשדים ואחר כך עם הארץ ואמר כי כלם דרכו דרך רעה כל
 אחד במה טהוא בו אף הכהנים טעליהם להזות התורה הם חמסו וגולו אותה מעטותה כיון טהס ע
 עובדים עליה אף יהיו הטס עליה : ויחללו קדשי טאכלוס בטמאה : בין קדש לחול לא הבדילו ובין הטמא לטהור
 לא הודיעו כמו טהוזהר בתורה ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור ולהזות את בני ישראל : ו
 ומשבתי העלימו עיניהם טראז מהם טהיו נוטאים משא ביום הטבת כמו טכתוב בספר ירמיה והכהנים היה לה
 להם למזות בידם ולא מיוח אלא העלימו עיניהם כאלו אינם מראים ואחל בתוכם יטבטן נפעל כמו כי אף יחל
 ענין חלול ותי וחלת רגנותי ביניהם : שריח למען בצע בצע כמו טאמר למעלה טוחד לקח כך למען ט
 טצוך דס יבא הפיעל עם הטס לחזק הענין וכן למען טכוח טכח כמו טפירטט : ונביאיה טב עוד
 לזכור הנביאים לפי טהס היו גורמים כל הרעה טוח להם תפל כהדגומו ונביאי טקרא די בנה דמו לרבו מדינה
 וטענע ליה טין פטור דלא תכן מתנבן לחזן טקד ומפלן כדכין וכב פירט זה הטני למעלה בפסוק והא בונה חין :

ותעגב עליהם למראה עיניה ותשלח מלאכים אליהם בשדימה ; ויבאו אליה בני בבל למשכב דודים ויטמאו אתה בתזנותם ותטמאו במ ותקע נפשה בהם : ותגל תזנותיה ותגל את ערותה ותקע נפשי מעליה כאשר נקעה נפשי מעל אחתה : ותרבה את תזנותיה לזכו את ימי נעוריה אשר זנתה בארץ מצרים : ותעגבה על פלגשיהם אשר בשר חמרים בשרם חרבת סוסים זרמתם : ותפקדי את זמת נעוריה בעש בעשות ממצרים דרך למען שדי נעוריה : ל לכן אחליבה כה אמר אדני ידוע חגני מעיר א את מאהבך עליך את אשר נקעה נפשך מ מתם והבאתים עליך מסביב : בני בבל וכל ב בשדים פקוד ושוע וקוע כל בני אשר אתם בח בחורי חמד פחות וסגני כלם שלישים וקראוי רכבי סוסים כלם : ובאו עליך הצן רכב וגל וגלגל ובקחל עמים צנה ומגן וקובע ישימו ע עליך סביב ונתתי לפניהם משפט ושפטוך ב במשפטיהם :

והמנהג הזה שהם נוהגים הוא מנהג ארץ מולדתם מקדם לא שלקחו אותה המנהג מעם אחר כמו שחנן שחומדים ישראל וכאם בעיניהם מנהגם מנהג ע עצמם : ותיאסירי זרין בחרציהן מחתיץ קולסין בריטיהן חיון גיברין כולהן דמות בני בבל מד מדינת כסדאי ארע ילדותהון : ותעגב כתי ותעגבה קרי בתוספת הא : כיון סראתה אותם עגבה עליהם : זהו סאמר למראה עיניה : ותשלח מלאכים אליהם כשדימה : שלח אל אליהם שיהי רגילים אצלה : וכן עשו : ויבאו אליה למשכב דודים : לשתערכ עמהם בעבודת אלהיהם ובמעשיהם שיהיו סוים במנהג אחר : ויטמאו אותה : למדוס דרכי עז שלהם : ותקע כפסה מהם : כמו ותקע כף ירך יעקב : ענין הם הסרת הדבר ממקומו : ושרטו קעע : וענין זה המר המרד שמרד יהויקים במלך בבל וכן צדקיהו : ותגל תזנותיה : כי נודע לכל כי זנתה אחרי א אלהים אחרים : ותגל את ערותה : זהו ש סבה צדקיהו את האלה אשר הטביעו מלך בבל ב באלהי : ותקע כפשי מעליה : כלומר סלקתי מכינתי ממנ' סתמיה הפקר למלך בבל אויבה ויחרי העיר ויגלה העם כמו טעמה לשמרון : ותי נרחיק מימרי יתה כמה דרחיק מימרי ית אחתה : ותרבה לזכור את ימי נעוריה : כל כך הרבתה תזנותיה עד שזכר לה האל ית את הרעות טעמה בימי בארעא דמצרים : ותעגבה על פלגשיהם : פי' המפרטים פלגשיהם עבדיהם כי פלגשים במקום הזה הנשים לא נשים : ויגדה על זה אשר בשר חמורים בשרם : שהוא כנוי לאבר החיט כמו רר בשר את זובו : או החתים בשרו מזובו שהוא כנוי : והכנון בעיני שהוא כמטענו : ופי' על : כמו ע עם : וכמהו ויבאו האנשים על הנשים : והדומי לו : אח כל כך חשקה בהם עד שזדמתה להם כמו פלגשיהם לא כטותיהם ולענין זה כוונה דעת המתרגם סתרגס ואתרעי את לתהוי שמתא להן : בטיית בקצת נוסחאות : פי' טמונה להם : ובקצת נוסחאות שמתא כמו טפחה : אשר בשר חמורים בשרם : טעמו על הפלגשים כי גז ערות הנקבה מכונה בלעון בשר כמו דם יהיה זובה בבשרה : או טעמו על המצריים ועל הכשדים ועל זה המטל את : וזרמת סוסים זרמתם : כנוי לזרע היוצא בזרם מים התצא בכח ודמה ערותם לחמורים שהם גדולי בשר ודמה אותם לסוסים שהם שטופים בזמה יותר משאר הבהמות : וזכר הספור הזה לגבאי שהמצר שהמצרים מכוננים במעשיהם ואף על פי כן חשקה בהם ולמדו את מעשיהם המעשים המכוערים והם והשחקנים טכמעשיהם זהו מטל פלגשיהם ואף על פי שזכר זנות מצרים בתחלת הענין זכר אותה גם כן ב בסוף הענין לפי שהיא היתה תחלת זנותם והיא היתה סבה זנותם בכל הזמנים טזנו : וזהו שאמר : ותפקדי זכרת הזנות טזנית במצרים ואהבת אותה גם כן בארצך לזנות אחרי אלהים אחרים : בעשות מצרים זה לכדו מן הקל בענין עשוי והענין הזה מפורט למעלה ופי' למען שדי נעוריה בעבור מעיבת סדין מערב לך אז זכרת עתה לעשות זמה וזנות גם אתה : לכן הכני מעיר את מאהבך עליך שהיו מאהבך מתחלה : את אשר נקעה כפטי מהם : שמרדת בהם : ונקעה : שרטו קעע : והוא כפ בפלס ורחבה : ונסכה : או שרטו קעע : בני בבל וכל כשדים : משאר מדינות בבל : פקוד וטוע נקע : שמוצ תאר לערים : וזכרם בשם מגושאר הנזכרים שם : פקוד : כמו פקיד : וכן טוע שם לכדיב גדול : וכן קוע שם תאר לשר גדול אע"פ ש סלא מצאנו לו חבר במקרא : ויונתן לא תרגם בענין אחר אלא פקודאי וטועאי וקועאי : כל בני אשור אותם : פי' באו אותם אותם כמו אתה : וכן ואדבר אותך כמו אתך וכן וגם היטב אינן אותם : אולי ה' אותי ו והדומים להם : וקראוים כמו קראוי העדה : ותי זמנין : ובאו עליך הצן : טס ח ג

יחזקאל

בנעוריה חבני מצרים בגלולים ובכשפים כי הם לֹת
למחרת ראשונה זה כי אותה שכבו בנעוריה: ויטפחו
טלמורם למח כמו הדבר הנספך בדברי המעוננים
והמכשפים: **לכן** נתתיה לפי שאלקה בטוחה
חמני ועזבה עבודתי ובטחה בבני אֶמֶר
ולמחרת תעצבותם וגלגליהם: נתת אותה בידם:
הבמה תחילה הגלו את בני גר ובני ראובן ואח"כ ה
הגלו שאר השבטים שהיו חלכות אחרים: ל
לקחו הקטנים ושארם בני מלחמה שבו אותם: והרגו
הבאחרים ואנשי המלחמה והמלך ושירו וגדליו: ותתע
שם לבנים: היתה שם רע לשאר נשים העובדות כי את
אשר עבדה אלהה הקל אותה ובה אותה והרגה והמל
לבנים: לשאר המדינות כתרנומו והות שום למדינתה:
ושפוטים עשו בה משפטי כנענית עשו בה: שפוטים: ע

תרא אחותה אליזה עובדה טע עובה כפ
וגלות אלה אחותה בחטאיה לא כמנעה ב

אלא שהשחיתיה עובתה מחנה כמו שאמר ירמיהו זכיה
ו עין הפעל כמו הנוצח הנהיך זכאי מן זה :
בשה אחז קרובים פדטטוהו: לבושי מכליל בכל מיני לב
י דברים אחרים כמו ארצות ושני וכחלל : וארא

אל תזכותה כמו על ועוד הוסיפה על
לחצות ולצייר אנשים בקדוה שלמי כשרים ומחזק

קָדָר לְרִאשֹׁתָם תִּמְדָּה כִּי אֲמִירָה לְהִתְעַרֵּב עִמָּהֶם בַּמַּעֲשֵׂה
וְיִהְיֶה זֶהוּ שְׂאִמֵּר הַכְּתוּב וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם
חֲלוּטֵי טָאָפִים וְהִדְמִימִם לָהֶם וְזֶה הַעֲבִין הַיְאֹמָה שְׂאִמֵּר
עַל הַקָּדָר סָבִיב סָבִיב כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ שָׁם: כִּשְׁדִּירִי כִתְּנִי בְּשָׂמִי
יֵקֵךְ בְּשֹׂאֵר דְּמוּתָם חֲזָקָה עַל הַקָּדָר בְּסִמְנֵי טַמְנִי יִיךְ כֵּהֶם
שֶׁשֶׁר טַמֵּר שָׁם אֶחָד מִן הַסִּמְנֵי טָאָרָה יִמְנִי בְּלִעְזָה: חֲגוּרֵי

ה' הנהי' צביונת' יפס' והוא עשה חנה' במתנה' עשת' וכן תצאנו בדברי ה'ל' כי בני' בכל מנהגם לח

התחלת אכילה רב אחד תשיטול ידיו ויד חסינא אחר תני
יד קטנה לבני ארץ ישראל תשיטול ידיו ועוד אחת הני

אחריהם על הצניפים הצבועים במיני צבעונים: טבולים

הם צבועים ואתם הצניפים הם עורפים ותלויים להם

הטובולים מהם שמחים • על דרך כאלה טובלת עלה

מראה טהים וטבדים בהתנאותם במלבושים וטרי
בני רבב טהם טהים ארץ מולחם

... ..

לכן כה אמר אדני ידוע יען שכחת
אתי ותשליכי אתי אחרי גוך וגם את שאי זמ
ומתך ואת תזנתיך : ויאמר ידוע
אלי בן אדם התשפט את אחלה ואת אהליבה
והגר להן את תעבתיהן : כי נאפו ודם בידיהן
ואת גלוליהן נאפו ונם את בניהם אשר ילדו ל
לי העבירו להם לאכלה : עוד זאת עשו לי טמ
טמאו את מקדשי ביום ההוא ואת שבתותי ח
חללו : ובשחטם את בניהם לגלוליהם ויבאו
אל מקדשי ביום ההוא לחלו והנה כה עשו ב
בתוך ביתי : ואף כי תשלחנה לאנשים באים
ממרחק אשר מלאך שלוח אליהם והנה באו
לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית עדי : וישבת
על מטה כבודך ושולחן ערוך לפניך וקטרת
ושמני שמנת עליה : וקול המון שלו בה ואל א
אנשים מרוב אדם מובאים סבאים כמדברו
ויתנו צמידים אל ידיהן ועטרת תפארת על רא
ראשיהן :

ושדיך תנתיקי : תעקרי שדיך בסתיית יין התרעלה
ותי ובשדיך תתלטי : והמשל הזה הוא שיעברו על
עליהם צרות עד כלותם כליון חרוץ : והמשל ושדיך
תנתיקי : הוא על בטול התורות בגלות : כי השד
משל לתורה שבכתב ותורה שבפסוק כמו שבכתבו
בפרט הודע : ובגלות בכל רא נטטכחו התורה
ובטלו אותה כמו שראינו שבשאו נשים ככריות וחל
וחללו את השבת ודבריהם אחרים טלא נכתבו ואף ה
הלטון טכחו : לכן כה אמר ה' אחרי גוך כ
כאל המשליך דבר אחרי גוך שלא יר
יראנו ולא יזכרנו : וגם את שאי זמך : עונש זמך
שאי נכבלי : ויאמר הקשפט את אהלה ואת
אהליבה : אחר שהיו סתיהן בדרך
אחר הגר להן את תעבתיהן : כי נאפו זה
איכנו משל אלא כמטמנו טהיו מכא
מכאפים את נפשי רעיהם : נדם בידיה : כמו נאמ
ישעיהו הנביא ידיכס דמים מלאו : וכן נקראת יר
ירושלם עיר הדמים כמו שכתוב למעלה : ואת גל
גלוליהן נאפו זהו דרך משל לעבודת הגלולים : כ
כמו שהאמה המנאפת תחת אישה תקח זרים : כן ישראל זנו תחת האל ית' שהיה אישה לקחה אלהים אחרים ל
לעבדם : וגם את בניהן אשר ילדו לי : כלומר לעבודתי : כי באמה ימים ללדת מלאו אותה והבטיסו בב
בכרית ואחר כך העבירו להם לאכלה : העבירו לגלוליהם באם : זהו לאכלה : לאכילת האם : ותי ארזכ
זכאין בהן נדם זכאי אשרו בידיהן ובתר פולחן טעותהן טעו ואף ית בניהן דעתיהן לחיפס מנהגן הו
תולדת קודשא קדמי אעברו להן לשולחן : עוד כינא ההוא זהו ענין בשל עבדו הגלולים להכעיסו
ובאותו יום עצמו באו להקריב כביתו כאלו
מקדשי : ובשחטם מקור מן הקל : ויאמרו הדגוש : נכשל הענין בזה השבוע ב"ט : והנה כה עשו ב
ביתו והנה עשו זה החלול בתוך ביתי : או פי' גש כן עשו גלולים בתוך ביתי טהיו
מזיירים צורות בתוך לשכות העזרה ומקטרים להם כמו שכתבנו בפרט בשנה השטית : ואף כי השל
תשלחנה : כל טכן טעמו יותר תועבה טים עלי לתת ביד אויביהם טסלחו לאנשים באים ממרחק
: טבאו אליה ממרחק על ידי שליחתה : וכן פי' אשר מלאך שלוח אליהם והנה באו : שלחה אליהם שיבואו אל
אליה להכניסם בדרכיהם ובמעשיהם : לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית עדי : את כנגד אהליבה למי טל
סלחת למי טבעבורם נתיפית כדרך הזנה טרונחת במרחק וכוחלת עיניה ולובשת מלבושים נאים כדי שת
טתחיה יפה בעיני הרואים אותה : ויחטקו בה : והמשל כי שלחה אליהם אננות מדברות נכבדות ומכחות לה
להביא אהבתם עליה ושתתעורב עמהם ותלמד מנהגם ומעשיהם : ותי' לאתרא דזמינת אהתקצת טוקין וזי
וזמינת פלטרין : וישבת על מטה כבודה : ב"ט עס הדגוש : וכן כבודה בת מלך פנימה : ואת הכבודה ל
לפניהם והדומי : להם : וטולחן ערוך לפניה : לפני המטה : כי כן היה מנהגם להסב על המטה
בעת האכילה כמו שמשאנו בדברי רז"ל : ופי' ערוך : ערוך בכל מיני מאכלי טוב : וקטרתו וטריט טמת עליה
בקמץ חטף הטית לקריאת : בן אשר : ולקריאת בן נפתלי : וקטרתו בפתח הטית : עליה : על המטה : כי כן
היה מנהג לגמר אחר האכילה כמו שמשאנו בדברי רז"ל שהיו מטמין בשמים על הגחלי להעלות עשנס אל
האף לריח טוב : וכן היו מושחים בטמן הטוב אחר האכילה : ומה שאמ' וקטרתו וטמני ב"ט כנו המדבר רל
כי אפי' נתתם לה והיא עבדה כהם לען כמו שאמ' בפרט הודע את ידועל : וית' ורמית דרגשין מכיכין דיקר
ופתורין מלן כל טוב סדרת קדמיהן וקטרת בסמין ומטחי סוית עליהן : דרגש ידוע בדברי רז"ל טאמרו
מאי דרגש : ערסא דגרא : ויאמ' מטח עשויה לכבוד המזל : מכיכין : פי' מצעות : תרג' רשדתי ערטי : מאכית
טווי : מטכב וסעות תרג' מכיכין : וקול המון שלו בה בית כה רפה ואע"פ שזי טלנו מפיך : וכמה קותה
תהו' ה' כס : את קול המון נבמע כה באהליבה וההמון ההוא סלו :

ונתתי קנאתי בדך ועשו אתך בחמה אפך ואז
ואוניך יסירו ואחריתך בחרב תפל חמה בניך
ובנתיך יקחו ואחריתך תאכל באש : וחפש
וחפשיטוך את בגדיך ולקחו כלי תפארתך ו
וחשבתי ומתך ממך ואת זנותך מארץ מצרי'
ולא תשאי עיניך אלחם ומצרים לא תזכרי ע
עוד : כי כה אמר אדני ידוע חגני
נתנך ביד אשר שנאת ביד אשר נקעה נפשך
מהם : ועשו אתך בשנאה ולקחו כל יגיעך וע
ועזבוך ערום ועריה וגללה ערות זנויך חמ
ומתך ותזנותיך : עשה אלה לך בזנותך אחרי
גוים על אשר נשמא בגלוליה : בדרך אחתך
הלכת ונתתי כוסה בידך : כה אמר אדני ידוע
כוס אחותך תשתה העמוקה והרחבה תחיה
לצחוק וללעג מרבה להכיל : שברך ויגון תמ
תמלאי כוס שמח ושממה כוס אחתך שמרון :
ושתית אתה ומצית ואת חרשיה תגרמי ושד
ושדיך תנתקי כי אני דברתי גאם אדני ידוע :

סס לאחר ממיני המרכבו או לאחר מכלי הזין : וה
נאין לו חכר במקדש ואפשר שהוא סס לכלל כלי ה
הזין וכתי' וייתן עלך במאני זינא ברתיון וגלג
וגלגלין : ואחל סירט כמו חונן בחיתמן והכיון ב
בניך בחונן : ספירט זרוע והחיל יקרא זרוע כמו ו
וזרועות הנבט ספירטן חילותה : ככה חונן וקובע
יסמנו עלך שכיב : כתרונמו מזונין בעגילין וקו
וקלסין ימנון עלך : וקובע בקוף ומלרע ועכיונו י
ידוע : שהוא כלי מן על הראש : וכתי' לפניהם מע
מספט אתן המספט לפניהם טיטפטון כלות תהיה
ידי עמהם להחריבך : וטפטון במספטיהם את אה
אהבת מנהגם ומספטיהם : לפיכך אתן אותך בידם
טיטפטון כמו שמנהגם לטפט המורד והפושע : וה
והמספט הוא טטחט בכי צדקיהו לעיניו וגם כל ס
טרי יהודה טחט : ואת עיני צדקיהו עור : ונתתו
קנאתי כך : על ידיהם אתן קנאתי וחמת

בך : ועשו אותך בחימה : ועשו עמך כקמה בחימה : א
אשך ואזניך יסירו : והמספט יעשו אותך לאשה זונה
תחת בעלה : ויסירו ממנה האזנים והאפים טחט

הנחירים והם הדרת פנים וכן למי סרצנים לטפוט בחימה יסירו ממנו הנחירים והאזני' והעיני' וזה משל למ
לזכות ולכהונה שהוסר ממנה : אשך הוא משל למלך כמו אשך כמגדל הלבנון שהוא משל למלך כי המל
המלך הוא גבוה ורם על כל העם וכן האף הוא גבוה על הפנים : ואזניך : הוא הכהן המטמיע קול לאזנים
בבואו אל הקדש כפעמני הזהב : ותי' ואשך ואזניך יסירו רברבך ויקריך יגלון מך : ואחריתך בחרב תפול תי
ועמך בחרבא יתקטלון : כראה כי דעתו היה לפרט ואחריתך שהוא כנגד הראש טזכר ואש הגדולים נקראים
ראש העם יקרא אחרית שהוא כנגד הראש כמו שאמר טוב אחרית דבר מראשיתו כי הגדול הוא ראשית ותח
ותחלה לעם יוצא נבא לפניהם : הנה בניך ובנותיך יקחו יקחו אותם לצבדים ויטבחו אותם על דרך טחאח
כהן בניו פלטים ובנותיך בטבית' ופי' פלטים : פלטים מחרב כי ברוב לא יהיו האויב הקטנים והקטנות
אלא יטבחו אותם לגדלם עמו לצבדים ולטפחות : ואחריתך תאכל באש : אמר אחריתך על הבתי' הנשארים
אחרי האדם בזנותו וכן כתו' ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול טרף באש : ותי' ואחריתך : וספר ארעך :
והפשיטוך את בגדיך ולקחו כלי תפארתך : אפשר טזה נאמר על בגדי כהונה ועל כלי בית המקדש
או נאמר על כל סלל העיר בין בבית המקדש בין בסאר הבתים : וחשבתי וזיתך ממך :

כי יחיה סגור לא עבדו : כי בזה אמר ה' הנני כותבך : הנני בקמך לנקה ומט

ומטטה בצדי : אלא הוא כמו סכתבנו כי כשמדבר כנגד הכנסה מדבר פעם לטון זכר ופעם
לזון נקבה : וטנה חצונן הזה עוד לחזק : ועשו ערום ועריה : בערום ובעריה בפר' הודע את יומ
ירושלם כתרונן פירושו : זכותיך יאמר
עשה אלה לך : מקור כלות אלה טיעסה לך בעונם עונותיך הוא כזנותך : בחולס : ומקור בטקל בכ
בבנותיך : בדרך תבואר הוא : כה אמר תהיה פי' הכנס תהיה לצחוק וללעג פי'
סחגיים יצחקו וילעגו על רוב הפורענות הבא עליך : מרבה להכיל : ת
תאר לכנס טהיה רבה להכיל ולהחזיק יין תרעלה רב : שברון ויגון תמלא : אותו הטכרון הא היוגן
טתמלאי ממנו כי הכנס והיין הוא משל על הצרות : ושתית אותה ומצית תטתי אותה
הכנס כלה עד התמצית טתמציא : ואת חרשיה תגרמי : ולא עוד אלא טחרשיה תגרמי אחרי טת
טתמציא אותה טספרי הכנס כסנדך למצות חרסיה : והמטיל הענין לכנס חרס : לפי טכבלע היין בתוך הח
החרס : ואת חרסיה לטן רבי' כי בהסברה יהיו חלקיה רבי' : תגרמי מלה מוטאל' מן ועצמותיה יגר' שפי' טכיר
העצמי' רל ולעום אותם כמו תטרם טהו' עקדת הסרט כן תגרמי יגר' טכיר הגרמי' כי העצם נקד' גם כן גרם
כמו טכתוב תשבר גרם : גרמית כמטיל כרל : וכן תרגום עצם גרמאונן את לסכיר' החרסי' כלעיס' תגרמי :

ומשל אל בית חמרי משל ואמרת אליהם כה
אמר אדני ידוע שפת הסיר שפת וגם יצק בו
מים : אסף נתחיה אליה כל נתח טוב ירך וח
ובתף מבחר עצמים מלא : מבחר הצאן לקח
וגם דור העצמים תחתיה רתח רתחיה וגם ב
בשלו עצמיה בתוכה :
לכן כה אמר אדני ידוע אני עיר חרמים סיר א
אשר חלאתה בה לא יצאה ממנה לנתחיה ל
לנתחיה הוצאה לא נפל עליה גורל :

היום הזה הנבואה באה לו בעשירי בטבת שבאותו
יום סמך מלך בבל על ירושלם ואמר לו טיבתיב
אותו היום ויראה לשני הנבואה כי באותו היום סמך
מלך בבל ונסיסמיו אחר כן משי המגידים כי כן
היה באותו היום עצמו שכתב הנביא ידעו כי נביא
היה בתוכם ואמת הם דבריו שחומר להם בטס ה
ולא יסמנו עוד אל נביאי האקר ומה שאמר טס ה
היום ועצם היום אל טס היום באחד בטבת או ב
בשני בטבת או אי זה יום טהיה כי חין טמות לימי
בלשון הקדש אלל למספר ימי האביע ולא לחדשי
אלל ראשין שני וטליטיו עצם הם רל בצטור לחודש העשירי נשי סמך עם חילו אל הציר וכנו עניה
דיק : ומשל אל בית חמרי משל השיר היא ירושלם וזה המשל אתה תמשל אותו לא כמו טהם היו מוט
מוטלי : ואמר היא הסי ואנחנו הכט כמו שכתבנו במרא הטני : בטטה הטנית טפנות הסי טפנות זה
יעטה האדס בסיר בתחלה טפנות אותה והוא טיסוס אותה על הטפנים ואחר כן יוצק בו מים ואחר כן יטוס
הבשר בתוכה וירתיח האט תחתיה עד שיבשל הבשר : ואשיתת הסיר על הטפנים והוא משל לשמיכת מלך
בכל אל ירושלם כי זה היה תחלת מעשהו בה ויזיקת המים בה הוא משל שלא תאחזו בה החור מהרה כי המי
מאחרי הבשר תלהתבטל מהרה כי כשהוא בלל מים ואחזו בו האור והבשר נכלה מהרה אבל כשהיה בה מ
מים יתבטל הבשר מעט מעט כן ארכו ימי המצור תשנה הצטיעית לנדרקיהו עד טטת יא כדי שיכלו מעט מ
מעט בירושלם ברעב בדבר ובחרב : וגם יצוק בו מים אחר כן לשון זכר לשיר וזכרו גס כן לשון נקבה כס
בכל השירה לדרך הנמשל שהיא ירושלם או זכרה בלשון נקבה טהיה נקראת גס כן קלחת יהיה לשון נקבה
אסף נתחיה אליה הנתיחים טראנים לתת בתוכה אסוף אותם אליה וזה משל לחסר נאששו אל ירושלם מן
הצרים שנחרבו והיו טס במצור כל כח טוב משל לטרי יהודה ירך ובתף חלו נתיחים טובים מל
מלאים בשר : מבחר מבחר האברים מלא הסיר נלפי שהאברים מנותחים לבי העצ
העצמים יקראו האברים עצמים : מבחר האף לקח מקור במקום צווי כמו זכור אל יום הטבת
הלך וקראת והדומים להם הבשר טתנתח יהיה מבחר האף מן הטמנים והטובים וזה משל לארים ולברו
ולבדללים וגם דור העצמים תחציה דור צווי באקל קוס מלשון מדורה : אמר תבעיר העצמים תחציה כמו
כלומר במקום עצים טעיס עצמים תחת האש והדלק כהא האור וזה המשל באלנו עצמות החללים טעשו בה
טפסכו דס נקי בתוכה דס מבצירים האט ומביאים השורענות : רתח רתחיה וגס בשלו עצמיה בתוכה כל
כך תבעיר האט ותרתיח הסיר עד שאשילו העצמים טהא קשים להתבטל יתבטלו וזה משל לגבורים טהם ח
חזקים בעצמים שיכלו וישלו בחרב בתיכה וית אלל טלטה הפסוקים למשל אסף מבחר כן : ואתנבי לצמח
סרבנא נבואתא ותימר לחון כדכנ אמר ה' אלהים אתנבי דישקון משריין על קריתח ואף אתיהב לה ארכא לק
לקבלא מצרא אסף : כנוס רברבהא לבנה כל גבר אימתן וגבר עכיר קרב משריית עצמיהא מלי יתיה : מבחר
מלכי עצמיהא קריב ואף טקים סומכנא עליהון ארבע זמנין ואף יתרנון קטילהא בגויה : לבן

עתה פי המשל כי עיר הדמים והיא ירושלם היא הסיר : סיר אשר חלאתה בה וחלאתה לא יבאה
מתנה חלאתה הראשון רשה ההא חלאתה פי זונימתה כי דרך בני אדם להצביר הוזהמא מן הקדרה אבל זאת
חלאתה כזאת בה לא יבאה מתנה וחלאתה משל לעונות הכרחים בתוכה עד טכמאסה בעיני כל רואיה כזוה
כזוהמא הטמאשת לכתחיה לכתחיה הוציאה לא תוציא ממנה הנתיחים באחד אלל נתיחים אחר נתיחים וזה מש
משל שלא כלו ינאבי ירושלם והנאששים בה כאחר אלל היו ינאשים מתנה אנשי המלחמה ונהרגים ולזמן י
יוצאי גס כן ונהרגים : וכן גלו מתנה גלות אחר גלות יהויכין תחלה ואחר כן גלות חורבן עם נדקיהו :
לא נשל עליה גורל : לא נפל גורל עליה אי זה נתיח יבא תחלה אלל כמו שזדמן והמשל לא יבא גורל על מטבי י
ירושלם אלל כמו שזדמן : אשר לשבי אשר לדבר לדבר ואשר לרעב לרעב ותי כדכנ אמר ה' ויעל ק
קריתא דאשרי דס זכאי

ואמר לבבל נאופים עת יזנה תזנותיה ויהי : ויבא אליה כבא אל אשה זונה בן באו אל אחלה ואל אחליבה אשות חזמה : ואנשים צדיקים חמה ישפטו אתהם משפט נאפות ומשפט שופכות דם כי נאפות חנה ודם ביד בידיהן : כי כה אמר אדני ידוע העלה עליהן קהל ונתן אתהן לזונה ולב : ורגמו עליהן אבן קהל וברא אתהן בחרבות בניהם ובנתיהם יהרגו ובתיהן באש ישרפו : והשבתי זמח מן הארץ וגושרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה : ונתנו זמתכנה עליכן וחטאי גלוליכן תשאנה וידעתם כי אני אדני ידוע : ויהי דבר ידוע אלי בשנה ה' תשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר : בן אדם כתוב לך את שם היום ואת עצם היום הזה סמך בבל אל ירושלם ב בעצם היום הזה :

סלן כלומר לסלום כמו אליה לא לתלחמה כי היא טחה אליהם לבא אליה להיותם שלמים עמה כי יס יסרו מעשיהם בעיניה : ואל אנשים מרוב אדם ואל כמו נעם : וכן נאסה אל אחותה קברו אחי אל אבן אבותי והדומים להם אחר אלה טלחה אליהם ב באו עם אנשים אחרים : מרוב אדם מרוב אדם טר טרצו להפיל עמהם להיות ההמו רב הביאו אנשים סבאים ממדבר זהו מוכאים טהם הביאו אותם והם היו מוכאים : סבאים גוי סבא והם מבני כנע וכמהו וסבאים אנשי מדה אלא טה אהסוך בסוף וזה בקמץ : ויתנו צמידים אל ידיהן כמו על וכמהו רבים ואמר ידיהן : וראשיהן על שתייהן אלה נאלי ואלה לבה וכמהו דבר כלסון יחיד אחר על אלה לבה כי היא האחרונה ועליה עיקר נבואת הכהנים וקל אחרונה תהון די סלן טלנה כנה ולתקוף גבריה מס מסני איכסא אתן מסחור סחור ממדברא ויהבון סי סירין על ידיהן ובתר תוסבחתא על רישיהן : ואמר לבבל נאופים רוצה לומר אל הטם

יתגלה כשראיתי את דרכיה אחרתי וכי הזונה הזקנה כאף דרך המשל אחר כזקנה בעץ כמה סנים ועדיין לא נתנה אל לבא ולא טבה אלי : עתה יזנה תזנותיה והיא עתה יאבדו עץ תזנותיה והיא עתה כי בגלותה יאבד הכל האלילים והעובדים אותם : ואמר יזנו כלומר יז יבאו מרשותם ומארכם כי הזונה יצאה מרשות הבעל וכן ותזנה עליו פלגשן יזנה בתיב כהא כמו ידינו לא טפכה וקרי בוי' יזנו : ונתי ואמרי לכנשתא דישראל דבליאת עמה בחובין כען תטבין מטענותה ותתקב לפן לפולחני ולא חבת : ויבא לסון יחיד כלומר כל גוי וגוי והוא אחד הטמנה כלסון ביאה דסבירין לסון רבים והיוין לסון יחיד : אשת הזמה זה לבדו בא מן אשה אשות כי יאמר נסים כטי לגנאי בא כן : ואנשים צדיקים כתב אלל איכו אמר צדיקי ממש אך בעלי טבנות ומחודדין בדין ישפטו אהכס ב : כי דיכין משפט כנאפות ומשפט טופכות דס כקי כי מה טאמר וטופכות דס דל דס נקי : וכמו ויסלף דברי צדיקים : וית וגוברין זכאין לקבליהון איכון יתערעון מכהון פורענות גיפין ופורענות א חטרי דס זכאי ארי זכאין כהון ודס זכאי אטרי בדיהון : אתהם בחולס האלף : בי כה אמה העלה עליהן קהל העלה מקור : ונתן אתה לזונה כאלו אחר אעלה ואתן וית אתכבי דייסון עליהן מעדיין ואמסר יתהון לתכרא ולכזה : ורגמו עליהן אבן קהל : קהל העמים ירגמו עליהם באבנים כ כח וטע סנאפית : והמשל הוא הדיוק סבכו על העיר : וברא אתהן בחרבות : וברא פעל עב עבר מן הקל לגזית פעל כצרי בטקל ירא והוא ענין כריתה כמו ובראת לך טס והוא מן הדבוס כלומר יב יכרתו אותם הגוים בחרבות : וכת' ויבוצון יתהון כסיפיהון : ואמר וברא לסון יחיד על דרך כלל :

וחשבתי זמה כמין טיגלו מיד תטבת הזמה והגלולים : ונוסדו דגס הוין והתיו דגס הוין לחסרון תיו התפצל : ודגס הסמך לאת הכנין : והראוי וכתוסדו והמלה מורכבת מן כפעל והתפעל וכן ונכפר להם הדס הראוי וכתכפר אמר הגוים האחרים יקח מוסר מכס : סראו טלקחתם העונס בעונכס ונכזמתכס סעזיתס ולא תעשינה כזמתכנה אף על פי טעסן לא יעסו כזמתכן טלא יחליפו עבדות אלהיהם בעבודת אלהים אחרים ולא יעבדו אלהים רבים כאשר עשיתם אתם : ונתנו זמתכנה עליכן יתנו בדבריהם עונס זמתכן עליכן כי יאמרו כי משפט הוא טיבא עליכס עו כס זמתכן : וחטאי גלוליכן תשאנה כמו עונס יסאו יתשא את עונה : והדומים להם עניין הסכל והמסא ומלת תשאנה בתנועת האלף בסגיל והויד למטך : ויהי דבר ה' אלי בסנה התשיעית למלכות צדקיהו וכן כתוב במלכים ו וברמייה בסנה התשיעית למלכו : בן אדם כתוב לך את שם היום ואת עצם היום

אני ידוע דברתי באה ועשיתי לא אפרע ולא א
אחוס ולא אנחם בדרכך ובעלילתך שפטוך נ
נאם אדני ידוע : ויהי דבר ידוע א
אלי לאמר : בן אדם הנני לקח ממך את מח
מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה ול
ולא תבא דמעתך : האנק דם מתים אבל לא
תעשה פארך חבוש עליך ונעליך תשים ברג
ברגליך ולא תעשה על שפם ולחם אנשים ל
לא תאכל : ואדבר אל העם בבקר ותמת אש
אשתי בערב ואעש בבקר כאשר צויתי : ויאמ
ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו
כי אתה עושה : ואמר אליהם דבר ידוע היה א
אלי לאמר : אמר לבית ישראל כה אמר אד
אדני ידוע הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם
מחמד עיניכם ומחמל נפשכם בניכם ובנותי
ובנתיכם אשר עזבתם בחרב יפלו : ועשיתם
כאשר עשיתי על שפם לא תעשו ולחם אנשים
לא תאכלו : ופארכם על ראשיכם ונעלכם ב
ברגליכם לא תספרו ולא תבכו ונמקתם בעז
בעזנתיכם ונהמתם איש אל אחיו : והיה יחזק
יחזקאל לכם למפת ככל אשר עשה תעשו ב
בבאה וידעתם כי אני אדני ידוע :
ואתח בן אדם הלא ביום קחתי

אני ה' דברתי באה ועשיתי והגזירה באה עתה י
ואני אעשה אותה ולא תחשבון שתבא דרך
מקרה : לא אפרע ולא אסוב אחור המה טמאים : וכן
בדברי רזל הקורא למפרע : טפטוך העופטים : כמו
שאמר למעלה ואנשים צדיקים יטפטו אתהם : או פי
טפטוך הגוים הבאים עליך : ויהי בן אדם
מחמד עיניך : זה אשתו : כמו
ותמת אשתי בערב : במגפה שלא יקדם לה חלי וזה
למופ כי פתאם יבא טברס במחמד עיניהם שהוא
בית המקדש : ולא תספד ולא תבכה להיות למופת ל
לישראל כי כן יעשו מרוב הצרות : ולא תבא דמעתך
לא תבא על לחיך : וית' ולא תסני דמעין : האנק
דס : מהאנק דס : כלומר מהעוק כטאר אבל
סתוק אתה שלא תזעק : וית' אנדק סתוק ובדברי רזל
האנק מכאן טמאח' על המתים ולמדו מרלת דוס
טאכל אסור בנאלת טלוס : ובדברי תורה טאלו אמ'
באלה הטנים תעשה מנהג אבל לבנו ולידם : אבל
בטאר דברים לא מתים אבל לא תעשה כמו הפוך
אבל מת' לא תעשה וכן מקום טס קבר כמו מקום
קבר טס : וכן ומספר אל יודעי נהי' כמו ויודעי נהי'
אל מספר : והדומים להם : וית' על מיתך אבל לא תע
תעבוד : פארך חבוש עליך פארך הוא מנבעת הדא
הראש שהוא פאר האדם : כמו פארי המנבעת פארי
פטתים יהיו על ראטס הפארים והצעדים : ואכל ח
חייב בפריע' הראש שהוא הסרת מנבעתו או סודרו העל ראטו ויסב בגלוי הראש ממנבעתו ויעטף בסודרו
בעטיפת הטפס עס הראש שהוא סימן לאבילות לפיכך אמר האל ית' ליחזקאל שלא לנהוג מנהגי אבל במות א
אשתו להיות למופת לישראל : ורזל פי' פארך אלן תפילין טבראט : וכת' טוטפתך יהיון עלך : ולחם אנשים לא ת
תאכל : כטאר אבלים טטולחים להם טכניהם מאכל וית' לחם אבלין לא תיכול : ואדבר אל העם דב
דברתי אליהם הנבואה הזאת טבאה אלי : ואעש בבקר טהיה זמן אבלות ועשיתי
ויאמרו מה אלה לנו מה מופת הם הדברי האלה לנו : כי אתה עושה : כי ידענו טאתה עושה אותם למופת
לנו : ואמר אליהם דבר ה' : אינני עושה הדברים האלה מעצמי : כי כבר אמרתי לכם הנב
הנבואה טבאה אלי טתמות אשתי וציני האל ית' שלא אתאכל עליה : ומה טקטאלן מה מופת הוא
לכם : דבר ה' : ה'ית' אלי לאמר לכם מה מופת הוא לכם : אמר הנני מחלל טאביא עליו זרים
טוחל : לזהו כמו טאת למעל וחללו את צפוני וכמו וכו' בה פריצים וחללוה : גאון עוזכם :
כמו טאתר לגאון טמהו כי גאון ישראל היה בית המקדש ועזם ותפארתם על כל עס טהיה נראה בו כבוד ה
האל ית' כענן וכאש העליונה : מחמד עיניכם טהיה ישה בבנינו ובתקוננו : ומחמד טפטכס : כאטר יחמול איט
על הדבר טאנהב אותו והם היו מקוים בכל יום לסוב אליו כמו טהיו מבטיחים אותם כביאי הטקר טהיו ע
עמהם כבכל בניכס ובנתיכס אשר עזבתם : כי אלן טגלו עס יהויכין עזבו כירושלם בניהם ובנתיהם :
והם גס כן מחמל נשטס : ויבא להם מבטאר טיאמר להם טנפלו בחרב בעת החרבן ולא יתאכלו עליהם כי
מרוב צרותם יהיו נדהמי' לא יתנו אל לבס לספור ולבכו : ועשיתם מבואר הוא : ופארכם חסר
זנר הרבים מהמכתב : ונמקתם כמו שאמר משה רבינו עליו השלום : יתקו
בצונס : ונחמתם : כאדם הטאנכ בפח נחש על הרעה אשר עשה כענין ונחמת באחריתך בכלות בטרך וטא
וטאריך : ואמרתי איך טנאחתי מוסר וגו' : וזהו יחזקאל הכבי' היה מדבר בלטן האל ית' לשיכ' את' והיה יחזקאל
ולא אמר והייתי וכן כי אני ה' אלהי : בטאה בבא הטמעה הדעה טחרב בית המקדש : ואתח
טלא ביום קחתי על דרך שאמר הנני לגקח מתך : וית' כינמא דאעדי מנחנן ית' בית מקדשהו

כי דמה בתוכה חיה על צחיח סלע שמתהו ל
לא שפכתהו על הארץ לבסות עליו עפר : לה
להעלות חמה לנקם נקם גתתי את דמה על
צחיח סלע לבלתי חבסות : לכן
כה אמר אדני ידוע אני עיר חדמים וגם אני א
אגדיל חמוררה : הרבה העצים הדלק האש
התם הבשר והדקח המרקחה והעצמות יחרו
והעמידה על גחליה ריקה למען תחם וחרה נ
נחשתה וגתכה בתוכה שומאתה תתם חלא
חלאתה : תאנים חלאת ולא תצא ממנה רבת
חלאתה באש חלאתה : בשמאתך זמח יען ט
טחרתיך ולא טחרת משמאתך לא טחרי ע
עוד עד הניחי את חמתי בכ :

זכאי בגוה דהיא כדורא דוזהמתא כה וזהמתא לא
כסף מיכה גלו על גלו אתפסן עמא מדלף עכיד תו
תיובתא : כי דמה למה היה כל זש העכס כי
דמה בתו כה היה כי הדמים שטשכו כה
בחכס תגוליס הס והס מעוררים העכס והמטפט
וכדור כי על דס זכריה נאח סרחהו רב טבחיו ריקח
וחרב עליו אלפס ורכבות זהו שאל להעלות חמהו
ולנקם נקם : על צחיח סלע שמתהו : כאלו על ט
סלע שמתהו במקום גבוה סלא יוכל להתכסות : וה
והמטל כל כך הרבו שזכות דס נקי עד סלא יתכן
לסלח ולהיות כנעלס אותו העון מלפני האל יתא
אלא גלוי ועמד הוא לפניו לנקם נקם מהס : צחיח
סלע הוא המקום הגבוה שבסלע והוא טן הסלע : ו
וכן מאחרי לחומה בצחיחים : ותיא ארי דס זכאי דא

דאשתי בגוה בזרז ובדרע מרמס שפכתי כדלא למיעבד עליה תיובתא : להעלות חמה : טפכה
הדס בגלוי לרוב כדי שפעלה חזתי עליהם לנקם נקם בהם : נתתי אץ
ואח' נתתי : היא הרבתה הדס כדי שיהיה מנולה כאלו שמתהו על צחיח סלע : ואני גס כן נתתי להיות מ
מגילה לשני לבלתי הכסות : סלא חכיתי לסלח לה כי גדול עונה חכסא : וכן אח' כספ' מלכיס וימלא את יר
ירושלם דס נקי ולא אבה ה' לסלח : וית למעבד פורענות לאתפריעא בתקוף גליתי חוביהון על דאשדו דס
זכאי בגלוי כדיל דלא לאתכחא : לכן כה אמר ה' גא אני אגדיל חמוררה : לפי שאמר דור העצמים
תחציה אח' האל יתגס אני לל
ואמרתי לך דור העצמים גס אני אגדיל חמוררה וארבה עצים על הצצמים כי האור יאחז במהרה יותר בצ
בעצים מן הצצמים שזס קאים וארליק האר הרבה כדי שיתס הבשר ויהיה מאוכל וגס העצמות שהס קט
קאים יחרו ויטרפו מחוץ האר הגדולה : הרבה מקור וכן הדלק התס והרקח : ופירשו והרקח הם
המרקחת כי כשהבשר מכוסל תטיחיס
הבשמים יקרא רקח מרקחת : וענן המטל שיתמו בציר מרוב הצרצות ויהיו מוככים לאכילת החרב כמו סה
שהבשר הוא מוכן לאכל אחר שהוא מכוסל ומרוקח במרקחת והעצמות מטל לגדולים כמו טפי : וחרו : מב
מבנין כשעל טרסו חרר מן ועכן חררים במדב' שהוא מקום הנסרף מרוב חמימות ותיא חסני מלכיא כנוס
מטריחא טקיס סימכותא וזמין עלה עכדי קרבא וגבריהא ישתבסון : והעמידה על גחליה ריקה וה
מק' : כאלו אמר ואצמידה כיון שיתס הבשר ויחרו העצמות תטאר
ותחס וחרה כחשתה : כלומ' יטרפו חרסיה : למען תחס מבנין כשעל טרסו חמס : והמטל אחר שתטאר הע
סציר ריקה מאכסיה תקוב שממה : גשרית ומלח טרפה כל ארצה : וחרה : מבנין הקל טרסו חרר כמו טשי' יח

יחרו : נחשתה : תחציתה : וכן יען הטפך נחשתך : תחציתך : ובמשנה הבית שהיא מלאה מטקין טהורין וז
וכתבן למטה מנחושטנו טל תגור פי תחציתו : וכתבה בתוכה : בתוך חרסיה תכלע טומאתה : וכפל הענין כ
במלות טוכו ואח' תתס חלאתה תתס באורק כמו בחולס : כמו וטשתי חבמים תטמורס : והוא מבנין כפעל :
ותי' ואשאר ארעא צריא כדיל דיצרין ויספון תרעי קרניה ויתחסון בגוה עכדי סואכתה ויסוכון חובהא :
תאנים הלאת : תאנים מטרס און ומעטינו פי' הוגיעה עצמה עמות הסקרים וכא על דרך העוה כלאו :
ולא תצא ממנה רבת חלאתה : לא תוכל לצאת ממנה כי היא רבת חלאתה : באש חלאתה : כיון ס
סדיא רבה חלאתה אין לה תקנה אלא סתקס באש כמו סאל' תתס חלאתה ותי' תסקופין אתמליאת ולא יסקון
מיכה עכדי ביטתא בכורא תתקד מסגילות חובהא : בטמאתך זמח : עדין את בטומאתך סהיא
חזמה : יצן טחרתיך ולא טחרת מטמאתך בעבור
סאני טחרתיך סהזרתך תמיד כל
ידי כביא טתטהרי מטומאתך ולא סתצת אלי : לא טחרי עוד עד שתקבלי העוכס וזהו על דרך השמץ לכה
סעס הזה כמו ספירטנו במקומו : אני

לכן חגני נשיתי את ידי עליך ונתתיך לבג לג
לגנים וחברתיך מן העמים וחברתיך מן הא
חאצות אשמידך וידעת כי אני ידוע
כה אמר אדגי ידוע יען אמר מאב
וסעיר הנה ככל חגנים בית יהודה : לכן חגני
פתח את כתף מואב מחערים מעריו מקצו צ
צבי ארץ בית הישימות בעל מעון וקריתמה
לבני קדם על בני עמון ונתתיה למרשה למען
לא תזכר בני עמון בגנים : ובמואב אעשה שפ
שפטים וידעו כי אני ידוע : כה אמר
אדגי ידוע יען עשות אדום בנקום נקם לבית
יהודה ויאשמו אשם ונקמו בהם : לכן כה אמ
אמר אדגי ידוע ונשיתי ידי על אדום והברתי
ממנה אדם ובחמה ונתתיה חרבה מתימן וד
ורדנה בחרב יפלו : ונתתי את נקמתי באד
באדום ביד עמי ישראל ועשו באדום כאפי וכ
ובחמתי וידעו את נקמתי גאם אדגי ידוע :
חצי

ומשני את ארצו שתח פא השעל כמו ובשחט את ב
בניהם : לפעמו במחנה דן : ואמר רקעך בשחח פא
השעל גם כן ואעפ שאין הקוף גחנית ובא כן לזוג ה
המלות : בכל שאטך בנפש : תרגו ויבז עשו את הבכ
הכבדה : ושאט עשו : שמחת לרעתם בכל בזמן שהי
שהיית מבזה אתם בנפשך ובלבך : שאטך : מקר : וי
והזין בקרמן והיה משפטו להדיח חטף כמו בסכך : ו
ושכ רחב להניח האלף : לבן : ונתתך לבג לב
לגנים : לבגכתו ועט : נו מאכל : כמו
פת בג : וקר לבז : והענק אחד כי האכל הוא משל ל
על הכזה : והניחל והזין מתחלפין באלפא ביתא דאט
ב"ח : כה אמר : ה"ען אחר מואב וסעיר : א
מקר : מואב הוא עיר האמי
האמיה לשיכך הוא לשון ידוע : כמו ותדבר מרים ואה
ואהרן : ותכתוב אשתך המלכה ומרדכי היהודי : אחר כ
בהם לשון נרבה לשי שהנרבה עקר המעשה : וזכר ש
סעיר עש מואב שהם סכנים ושמחו בגלות ישראל כ
כמו שאמר בנבואת עובדיה : הנה ככל הנשים בית יה
יהודה לשי שנשארו בית יהודה אחר גלות ישראל חסכו כ
כי לא יגלו בית יהודה משני בית המקדש אשר היה בתוכם : ועתה כשראו שגלו אמת הנה ככל הגנים בית יהודה :
כי כל הגנים לקח על ידי סנחריב ונבוכד נצר והנה הם גם כן כהם : ולא העילה להם שכינת האל ית אשר היתה ב
בתכם : לבן : הנני פותח את כתף מואב : עבר מואב : כמו ולכתף השכית : ובשמוך יאמר כתף בסגל : א
אח אפ : תח עבר מואב מהערים : תצר העיר הבצורת טלו שהיה בוטח בהם : משם אפתח שוכנסו ב
בהם איביה : וכפל עוד מעריו מקצה : כלות מעריו שהם בקצה גבול : כי העיר אשר על הגבול יבצר אותם אדם
ויחזק אותם יתיר משאר העיר : ומה הם אותם הערים צבי ארץ : חמדת ארצו הם : והם בית הישימות : בעל מעון
וקריתמה : וכתיב וקריתמה : בלא יוד אשר התין וקרית ב"ח ואחר הוא : וית בכך : הא אכא תביר ית תקף מואב מקר
מקריהן ומכריהן עד פצחיהן חדות ארעהן : לבני קדם על בני עמון : לבני קדם אקרא טיבא על
בני עמון : וטעה בענין בני עמון בפרשת מואב
בגלות כמו שאמר בנבואת עמוס על בקצם הית גלעד למען החיוב את גבול : וכן אמר בנבוא צפניה שמעת את
חרשת מואב וגדשי בני עמון : בני עמון חרבו גודשים : וכן אמר הנה יען : אמתך האל : ואח יען מחזק יד ויהצק
ברגל ותעמח וגו' : לשיכך הדבה בפועלנות : וטעה זה בפרשת מואב לשי טכני עמון ומואב אדם היו וארצותם
סומכות זו לזו : ונתתיה למרשה : ארצנה להם למרשה כמו שאל למעלה : ובמאב : מבואר הוא :
כה : את : אתה אומר פועלנות סעיר טכר בפרשת מואב : כי סעיר

אחד בנקום נקם לבית יהודה : האל כהם מעשה נקם ואעפ שהם לא חטאו להם ועשו להם מה שצו
כמו שאמר בנבואת עובדיה ואל תעמוד על השוק להברית את פלטיו וכל הענין כמו שאמר טס : ויאשמו אשם : אש
אשמו וחטאו עליהם : כי אחיהם היו ולא זכר ברית אדם : ויאשמו : האלף בשוא : ונקמו בהם : במזא בו אחרים
בקדש הבית מבטן כשעל : כמו אני נקמתי בבם : הנקמו בה : לבן : כה אמר ה' : ונתתיה חרבה מתמין :
אתן אחים חרבה מצד תימן : כלות טעיתן תחריב כי תימן
סמו תימן : וכן אמר בנבואת ירמיה האין עוד חכמה בתימן : וית מדיחמא : ודעה : האל נוספת כי האל מלעיל ה
הטעם בדלת לל יטבי דין בחרב יטלו : ודן היא עיר גולה בארץ אדם : וכן זכר ירמיה בנבואתו יוטבי דין :
ונתתי ביד עמי ישראל : מה נראה כי נבואה זו עתידה ואפשר גם כן שהיתה בבית טכני טגבריה יד ישראל ע
עליהם והחריבו : וזה לא ידענו כי לא נכתבו דבר בית טכני בספר נבואות : כאפי ובחמתי : בכף רל
כמו שהיה לשי וחמתי גולה עליהם כן יעשו בהם נקמה גולה : כה

מחם את מעוזם משוש תפארתם את מחמד
עיניהם ואת משא נפשם בניהם ובנתיחם :
ביום ההוא יבא הפליט אליך להשמעות אונ
אזנים :
יפתח פיו את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד ו
וחיית לחם למופת וידעו כי אני ידוע :
ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם
שים פניך אל בני עמון וחנבא עליהם : ואמ
ואמרת לבני עמון שמעו דבר אדני ידוע כח א
אמר אדני ידוע יען אמרך האח אל מקדשי כי
נחל ואל אדמת ישראל כי נשמה ואל בית יח
יחודה כי חלכו בטלה : לכן חנני נותנך לבני
קדם למורשה וישבו שירותיהם כך ונתנו כך
משכניהם חמה יאכלו פריך וחמה ישנו חל
חלכך : ונתתי את רבה לנוח גמלים ואת בני
עמון למרבץ צאן וידעתם כי אני ידוע :
כי כה אמר אדני ידוע יען
מחאך יד ורקעך ברגל ותשמח בכל שאטך ב
בגפש אל אדמת ישראל :

מקדשיהו יקר תוקפיהו וחדות תטבחתהו אתם
אתנסיב מנהו רגנא דעיניהו וחבוב כפטיהו רע
דטב להו מנהו מנהו וחדותהו : ואת משא נפש
מה שאליהם הם כנשאים את כפסם : והם בניהם ו
ובנתיחם : או יהיה משא כפסם משל על בית המ
המקדש : כמו שאל ונחמל כפסם : ויהיה בניהם
חסר וי' השמות : כמו שמש ירח עמד וכולה : והדו
והדומים להם : ל' ובניהם ובנתיחם : ביום
ההוא יבא הפליט אליך : כראה כי פ' ביום
ההוא ביום קחתי סוכר : וזה לא יתכן כי החרבן ה
היה בעשרה באב והפליט בא בחמשה בטבת כמו ש
טכתוב לפנים : ויהי בסנת סתים עשרה טנה וגו'
אלא פ' ביום קחתי : ביום ההוא : בעת : כמו ביום
הכותי כל בכור : והיה ביום ההוא שרש ימי : וחרה
אפי בו במס ההוא : והדומים להם : ספירוס עת
וחן : להשמעות אזנים : להשמיעו לאזנים דברה
החרבן : להשמעות סס : וית לשמעותך בסירה :
יום לפי להשמעות אזנים כי הפליט יבא אליך ויגיד
לך החרבן להשמעות אזנים : לא למראה עינים כי
אפשר שהיה הפליט באחד המקומות מארץ ישראל ח
חוץ לירושלם : מכל מקום יש לתמוה איך לא הגיעה השמועה עד חמשה חדשים מן החרבן : ואפשר שהלכו
חיל הכשרים לכבוש מקו אחר והשבוים עמהם עד בואם לבבל : ביום ההוא יפתח פיו את הפליט
על הפליט : סתאמר לבני הגולה הנה כאשר נבאתי לכם ולא טמ
לדברי : וית במיתי מסוכאי : ותדבר ולא תאלם עוד : כיון סיגועו אליהם כל נביאותיך תוכל לדבר להם ול
ולחזקתם כי לא יהיה להם פתחון פה להטיבך דבר : ומה שאמר ולא תאלם עוד לפי שאל לו בכבאות הבק
הבקעה ולטונך ארביק אל חכך ונאלמת ולא תחיה להם לאים מוכיח : ויהי דבר ה' בן אדם : עת
עתה החל בשורענות האמות הסכנות לארץ ישראל סמחו לחרבנה
ארץ ישראל בפרסה הזאת פתח בחרבן האמות : ואמרת לבני עמון : יען אמרך : אמר לסון נקבה
כנגד הכנסה : האח : ענין סמחה וגילה : וכן
וכתי' חרו : כי נחל : כפעל מפעלי הכפל ועקרו נחלל : והוא קמוץ אע"פ שהוא עבר כמו שירמה הענין וכמו
כי נטזה שהוא עבר ואלו היה בינוני היה נטמה בפ"א הכ"ן : כן נחל כאמר שהוא עבר : ואע"פ שהוא קמוץ
מכאן כמהו סכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו : ואלו נחל כמו שאל הכני מחלל את מקדשי :
ואל אדמת ישראל כי נטמה : והיא ארץ עשרת הסבטים שצמדה ממנה מסנת סס לחזקיהו כי הלכו בגולה או
סמחו כאשר ראו כי בית יהודה טנשארו הלכו בגולה : לכן הכני נותנך : בקמ הכ"ן : והטעם כמו שכתבנו
בכמה מקומות כי כסידבר כנגד אומה פעם מדבר
זכר כנגד העם : לבני קדם : את אע"פ שנחלטו מיד כבוכד נצר טכפל לו גרלו על ירוסלם : לא ישמחו ב
בעבור זה כי לבני קדם והם מדי ופרס יהיו למורסה סירטו את ארצם : וישבו טרונתיהם כך לא טילכדוהו
וילכו להם אל לא כמו שירמיה יטבו בה יהיו מייסבים אותה בטירות והיכלות טיבנו בה : המה יאכלו פריך ו
והמה יסתו חלכך דרך משל : כמו סת' אינון יכלון טוב ארע ואינון יבזון כסוך : ונתתי את רבה
היא עיר המלוכה : לנוח גמלים : כי אחר זמן סיניחו אותה מדי ופרס מעצמם או ת
אחר סיבאו עליהם תהיה חריבה ותחיה לנוח גמלים ולמדבך צאן : וידעתם כי אני ה' : תדעו כי אני ה' היכול
על הכל ומסגיה בכל ומה סבא על ישראל בעונם היה ומה סיבא לכם גם כן לפי שסמחתם לארץ ישראל :
כי כה אמר ה' יען מחאך יד לסמחון ארץ ישראל הכית כף אל כף לסמחה : כמו וכל עני הסדה ימחאו כף :
ויכו כף ויאמרו יחי המלך : וכן ירקע אדם רגלו על הארץ לשמחה והוא הרקוד : מחאך מקור ובא
פא הפעל בפ"ח תפני אות הגרון : כי היה דינו בחיר כמו בסברי לכם בפתחי את קברותיכם וחדותי' לו :

יחזקאל

משפעת סוסיו יכסך אבקם מקול פרש וגלגל
ורכב תרעשנה חמתיך בבאו בשערי כמבאי
עיר מבקעה: בפרסות סוסיו ירמס כל חצתיך
עמך בחרב יחרג ומצבות עזך לארץ תרד: ו
ושללו חילך ובזו רכלתך וחרסו חמתיך וב
ובתי חמדתך יתצו ואכניך ועציק ועפרך בת
בתוך מים ישימו: והשבתי חמך שיריך וקול
ביגורך לא ישמע עוד: ונתתיך לצחיה סלע
משטח חרמים תהיה לא תבנה עוד כי אני ד
דברתי נאם אדני יהוה:

כה אמר אדני יהוה לצור הלא מקור מפרלתך
באנק חלל בדרג דרג בתוכך ירעשו האיים:
וירדו מעל בסאתם כל נשיאי הים והסירו את
מעליהם ואת בגדי רקמתם יפשטו חרדות י
ילכשו על הארץ ישובו וחרדו לרגעים ושכמו
עליך: ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אב
אבדת נשבת מימים העיר ההללה אשר הית
חיתה חזקה בים היא וישביה אשר נתנו חתי
חתימתם לכל ישיביה: עתה יחרדו האין יום מ
מפרלתך ונבהלו האיים אשר בים מצאתך:

כי כה אמר אדני יהוה בתתי
אתך עיר נחרבת בערים אשר לא גושבו בה
בהעלות עליך את תחום וכסוך חמים הרבים
: וחורדתך את ירדי בור אל עס עולם ודוש
והושבתך בארץ תחתיות בחרבות מעולם א
את יורדי בור למען לא תשבי ונתתי צבי באר
בארץ חיים:

משפעת סוסיו יכסך אבקם מקול פרש וגלגל
ורכב תרעשנה חמתיך בבאו בשערי כמבאי
עיר מבקעה: בפרסות סוסיו ירמס כל חצתיך
עמך בחרב יחרג ומצבות עזך לארץ תרד: ו
ושללו חילך ובזו רכלתך וחרסו חמתיך וב
ובתי חמדתך יתצו ואכניך ועציק ועפרך בת
בתוך מים ישימו: והשבתי חמך שיריך וקול
ביגורך לא ישמע עוד: ונתתיך לצחיה סלע
משטח חרמים תהיה לא תבנה עוד כי אני ד
דברתי נאם אדני יהוה:

כה אמר אדני יהוה לצור הלא מקור מפרלתך
באנק חלל בדרג דרג בתוכך ירעשו האיים:
וירדו מעל בסאתם כל נשיאי הים והסירו את
מעליהם ואת בגדי רקמתם יפשטו חרדות י
ילכשו על הארץ ישובו וחרדו לרגעים ושכמו
עליך: ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אב
אבדת נשבת מימים העיר ההללה אשר הית
חיתה חזקה בים היא וישביה אשר נתנו חתי
חתימתם לכל ישיביה: עתה יחרדו האין יום מ
מפרלתך ונבהלו האיים אשר בים מצאתך:

כי כה אמר אדני יהוה בתתי
אתך עיר נחרבת בערים אשר לא גושבו בה
בהעלות עליך את תחום וכסוך חמים הרבים
: וחורדתך את ירדי בור אל עס עולם ודוש
והושבתך בארץ תחתיות בחרבות מעולם א
את יורדי בור למען לא תשבי ונתתי צבי באר
בארץ חיים:

כי מהשחיתת שהי באת אליה דרך ים נתיסבה ועלתה במעלה: ואמר מימים לשון
איקטנס: ויס סוף יום מערבו ושאר הימים כי דרך כלם היו באים אליה סוחרים וית דהת יתבא בגו ימיה: העיר
החלה היא במקום אשר כי לא תבא הא הדעה בעברים וכן וכל ההקדש שמואל כמו אשר הקדש: אשר היתה חו
חוקה בים יל באי הים היתה היא החוקה טבהם העי היתה חוק כבניכ וכן ימשיה חוק וית דהת יתב בדרך ימיה
אשר נתנו חזקת לכל יושבי מרחב חוקם נתנו חזקתם ומורא לכל יושבי הים ואשר הים כלל דבר כמו שאל גב יאת
הים הארד מעל הבד הנחש אשר תחזי: וית איכר איתמסמ לתבר כל יתבהא פי כנוי ימשיה לצור על דרך החוקה:
עתה יחרדו בשוא החית: האין ביר אחת לבד והאין במקום מס: וכן לקן הימין כמו הימים: ותי פתריא: וכן
תרגם ירעשו האיים למעלה אבל ונבהלו האיים אשר בים תרגם נענותא דבימיה וזה עשה משני טכסל ב
בסנק ופתריא פי מערבי הערים והעפרים וכן תרגם ירעשו מערבות ירעשו פתריא וכן בהכרחל פתריא: מה
מזאתך כתרנומו במיפק גלותך: כי כה אמר ה' כערים אשר לא נוסבו כי כענראה הסלע חלק נראה שלא
היה טס עיר מעולם: בהעלות על יך את תחום וכסוך הימים הרבים כפל הענין בלש וואמר למעלה מ
מזמח חרמים תהיה כסוי הימים היה לשעה כשעלו הימים על העיר בשוא גלי הים עליה משטה ואחר כך חזר גלי ה
הים לאחר ונשאר הסלע מעלה ויבט וית זה דרך משל באסוקת עלך מעריית עממין סגיאין כמי תהמא: ויחסיך
עממין סגיאין: והורדתך את יורדי בור כלומר

יחזקאל

כה אמר אדני ידוע יען עשות פלש
 פלשתים בנקמה וינקמו נקם בשאט בנפש ל
 למשחית איבת עולם : לכן כה אמר אדני ידוע
 ידוע חנני גטה ידי על פלשתים וחברתי את יב
 כרתים והאבדתי את שארית חוף חים : ועשי
 ועשיתי בם נקמות גדולות בתובחת חמה ויד
 וידעו כי אני ידוע בתתי את נקמתי בם :
 ויהי בעשתי עשרה שנה ב
 באחד לחדש היה דבר ידוע אלי לאמר : בן א
 אדם יען אשר אמרה צור על ירושלם האה
 נשברה דלתות העמים נסבה אלי אמלאה ח
 החרבה : לכן כה אמר אדני ידוע חנני עליך
 צר וחעלתי עליך גומ רבים בהעלות חים לג
 לגליו : ושחתו חמות צר וחרסו מגדליות וסחת
 עפרה ממנח ונתתי אתה לצחיה סלע : מש
 משטח חרמים תהיה בתוך חים כי אני דבר
 דברתי נאס אדני ידוע וחיתה לבו לגוים : ובנ
 ובנתיה אשר בשרה בחרב תהרגנה וידעו כי
 אני ידוע :
 כי כה אמר אדני
 ידוע חנני מביא אל צר נבוכד ראצר מלך בב
 בכל מצפון מלך מלכים בסוס וברכב ובפרש
 ובפרשים וקהל ועם רב : בנתיך בשדה בחר
 בחרב יתרגונתן עליך דיקושפך עליך סולל
 סללה והקים עליך צנה : ומחי קבלו יתן בח
 בחמתך ומגדלתיך יתן בחרבתיו :

כה אמר ה' בנקמה : הם עשו עש ישראל רעה
 בנקמה בלוח כענין רעת הנקמה
 סהא גדולה מרעה אחרת : כאלו ישראל הרעו להם
 תחלה והם לקחו נקמתם מהם : וית בדרכו : כשאו
 נפא כבזיון : סהיו מבזים אותם בנשמות להרע
 להם דרך בזיון וקלון : למשחית איבת עולם : סס
 כמו וסודי כהשך עלי למשחית : כלוח הרעו להם ל
 להשחית להיות איבת עולם ביניהם : לכן
 והכרתי את כרתים : משפחה גדולה

מפלסטים : וכן כאמר עליהם פשטנו נגב הכרתי
 וכן גוים כרתים : וית ואטיצי ית עמא דחייבין ל
 לאשתיצאה : את שארית חוף חים : כי עכו אכר כ
 כחרכן ארץ ישראל כי הים האחרון הוא גבולס וא
 וארץ פלסטים יש ממנה גס כן על חוף חים ואותו
 כשאר אחר חרכן ארץ ישראל ועליו אמר והאבדתי
 ועשיתי מבואר הוא : ויהי בעשתי עש
 עשרה שנה

לצדקיהו סהיא סכת חרכן כי אז אמרה צור על יד
 ירושלם האה : באחד לחדש : לא גלה באזה חדש
 וכיון ססתם אותו כראה כי על חרס החרבן אחר
 סהא חדש אכ : בן אדם האה : ענין סמחה
 כמן ספי : נסברה : דלתות העמים : העיר
 שהיתה דלתות העמים שהיו ככנסים ויוצאים בה
 הסחרים בסחרתם מכל העמים : כסבה אלי : או
 אותה הסחורה שהיו מביאים הסחרים בה נסבה ונ
 ונתגלגלה אלי : כי כיון סתחרב היא יבאו אלי : נס

כסבה מכנין כפעל : וסרסו סכב והוא כפעל עבר לנזירות פגל כצרי : אהלזה חרכב : אכי אהלח מסחרת
 אחר סהיא חרכה : כי כיון שהיתה כמצור כ"א סנה לצדקיהו ידעו כי לא תמלט ותחרב וסאכו אותה לחרכה
 טרס יוס חרכבן : אהלזה : הא"תן מכנין כפעל כצוסעת הא : חרכה : מכנין כפעל ולתקן קריאת החית
 סהיא גרונת כקרו הא כקמץ רחב והחית כחטף קמץ : וית חלף דאצרת צור על ירושלם חרו אחרת דה
 דהות מסקא סחורתא לצממיה אספתרת למיתי לוותי דהות מליח חרכת : לכן כהעלות חים לגליו
 כי בהשצור חים מצינו חרונת גלה גליו למעלה : וית כמיסן ימא כאצת

וסחתי עפרה ממנה : כי צור ככנצה על סלע כצוך חים וכסו הסלע עשר לצורך היסוד וכסא
 כסוהו מי חים בעצ חרכה סכבו והסליכו ממנה עפרה וכסא הסלע יבס כמן שהיה מתחלה : לצחיה סלע
 התקיס הגביה כסלג יקרא צחיה : והוא התקיס היבס שכן לשיכך נקרא כן : וכן סכנו צחיה מקום יבס
 וצמא כיון והאכיה כצחצחות כספך : וית לטעיעות כיה גלי כלוח סיהיה הסלע חלק ואין עליו עפר :
 כשטח חרתיס תהיה סהצידים יסאצור ספצות סס באותי הסלג סיהיה יבס וכגיב : כי מה טאות אחר זה
 וכסוך חתיס היכיס זה יהיה לסעה כסיעלה חים עליה ויסטפנה ויסנכ חים למקומן ויסאד הסלע
 יבס וכגב : והיתה לבו לגוים כי הגוים כסיכאו עליה יכוח ויסללה : ובגתיה חס ככפרים : תהרגנה :
 יהרגו אסיהן : כי כה אה מלך מלכו כי כל מלכי האר תחתיו ואח זה : לל שיכ על צר עס מלכי
 האות כי הוא : מלך עליהם ויכאס לאסר ידנה : בגותיך : דיק וסוללה : פרסעים למעלה כפרסת
 לכנה : צנה : כלי מגן הכקרא דקא כלעז וככרבי : וית ויקוס עליך חזוינך כתריסין : ומחי
 קבלו : פירו כן סהא כלי סמטליכיס כו אכניס כחומה לכתצה : מחי מכה : כתרונתו מחי מכה :
 קכלי כגרו כתרונתו כגד קכל : וכן ויכחו קכל עס כגד חסס ויס לסר כי האס כנסעת והוא מדבריו רול סאת
 מתלקטין : כח קכל והו הקסט סקורין אקא כלי אטרא ומוריס כו חזיס לעומדים כחומה סלא יראו כחומה
 מפרד החזיס ולא ילחמו : וית ומחת סגוזהי : כחרבתיו : חס כלי המפץ סמכטרי ומסכרי כחס האכני :

יחזקאל

שבי צידון וארוד היו שטים לך חבמיק צר ח
היו בך המה חבליך : וקני גבל וחכמיה היו ב
בך מחזיקי ברקך כל אגיות חים ומלחיהם ח
היו בך לעדב מערבך : פרס ולוד ופוט היו בח
בחילך אנשי מלחמתך מגן וכובע תלו בך ח
המה נתנו הדרך : בני ארוד וחילך על חמתך
סביב וגמדים במגדלתיך היו שלטיחם תלו ע
על חמתך סביב המה כלל ופיך : תרשיש ס
סחרתך מרב כל חן בכסף ברזל ברזל ועופר
ועופרת נתנו עזבניך : יון תבל ומשך המה ר
רכליך בנפש אדם וכלי נחשת נתנו מערבך :
מבית תגרמה סוסים ופרשים ופרדים נתנו ע
עזבניך : בני דדן רכליך איים רבים סחרת
ידך קרנת שן וחבגים השיבו אשכרך : ארם
סחרתך מרב מעשיך

ישבי צידון וארוד היו שטים לך הם היו מלחים ל
לצוריהם השטים אחז המעשים מנהג
הספינה : ומנתן פי היו שטים בעבוכך להביא סחורה
אלך : הו שטין ומייתן סחורה לגונך : חמיק צר היו
בך צור הוא לשן קרוא כלומ את צר חמיק היו בך לא
היית צריכה להביא לך חמים מעיר אחרת יודעי הים
להנהיג הספינה בחכמה כי בך היו : המה חובליך : חו
חובל יקרא מושך חבלי הילון במשפט וצריך למשכס
בחכמה לקבל המה במשפט ואחד הוא הרב פרנס הם
הספינה המלמד שאר החובלים למשוך כפי מה שיראה
והוא האוחז הקברניט הנקרא טימון בלבן וכן מנה
מנהיג הספינה להדריכה הדרך אשר יראה וכל זה בחכ
בחכמה : וקני גבל וחכמיה : כנאים היו וכן
אמר : בבנין שלמה והגבלים והם
היו באים לצור להחזיק בזק העיר בחומותיה ובטניה :
כל אלו הם ומלחיה כתרנו כל נחתי ספינות וספינות
היו בך שטיין ומייתן סחורה לגונך : תפשי המעטות

נקדאס מלחים : לעתב מערבך : ענין סחורה : וכן כל אשר בפרשה זו מזה השם ונקדאס הסחורה מערב והסחורה
עורבים לפי שהסחורים עורבים זה לזה בסחורתם במתחם ובממכרם : פרס ולוד ופוט : היו יודעי מלח
מלחמה והיו באים לצור כשהיתה צריכה לעשות מלחמה עם אחרים :
כיהם היו מביאים מארצם כלי מלחמה שהיו טובים לפיכך אמר הנה : המה נתנו הדרך כי היו משיגים ומנהיגים ה
העיר בכלי מלחמה טובים ויפים ודרך בני אדם לתלות המגנים והכובעים בראשי המגדלים ועל החומות : וכן
אמר אלף המגן תלו עליו : תלו מבנין פועל הדגש : בני : אחד וחילך : בני אחד הם גם כן בני מלחמה והם
היו עם חילך כמו פרס ולוד ופוט : ויחד היו על חומ
במגדלתיך היו : כנאים אנשי מדה קטנה מן גמד ארצה : וית קפוטקא : שלטיהם : מנטיהם : כמו כל שלטי הגבור
תלו על חומותיך : גם זה מן הדגש : תרשיש : סחרתך : מביאה סחורה אלך כי היא על הים : וית תרשיש :
מן ימא : מרב כל חן : מרב כל :
ברזל ברזל : בחסרון וני השמות : כמו שמש ירח : ראובן שמעון : עזבונך סחרתך : וית יהבו בבית גונך : יון
תבל בנפש אדם מביאים עבדים ושפחות למכור וכל נחשת מביאים משם כמו כן וכל המקומות שזכר
כל אחד לפי הכוונה הנמצאת שם מביאים אותם למקום אחד למכור : ואמר כי תכל המקומות היו מביאים לצור
מרב סחורתה : מבית תגרמה סוסים ופרשים : תי ממדינת גוממיה : וית ופרשים מן סוסים טובים וק
וקליס ויקרא : אותם פרשים כנגד הסוסים האחרים : כמו שהאנשים הפרשים יש להם מעלה על שאר
בני אדם במלחמה : ויש לפרש במשמעו בני אדם פרשים כי באותן המקומות שזכרנו בני אדם כמו שזכרנו
היום הכושים לעבדים יש מהם מאזנים להיות עבדים יש מהם ראויים לפרשים רכבי סוסים : ומיין תבל ומשך :
יביא אותם מהם ראויים לעבדים לפיכך אמר בנפש אדם : ומבית תגרמה היו מביאים אותם מהם ראויים להיות
פרשים : נתנו עזבונך זה תי מייתן סחורה לגונך : בני : דדן : סחרת ידך : איים רבים מפאת בני דדן היו
סוחרים על ידך : קרנת שן וחבגים : דמה שני
מלאכה : מדעת ומנתן קרנות שן הם שני דברים ורל קרנות שן נחש וית החבור כמו שמש ירח : והדומים להם : וה
והנמשך לקרנות חסר וכן תי בקרנין דיעלן שן דשיל : והבנים פיר בו העץ הנקרא בערבי אכנוס וית וטוסין ה
הוא העוף שקרין בלעז פאון : השיבו אשכך : השיבו מנחתך : כמו והשיב למלך ישראל והוא הבאת המנחה פנ
פעם אחד פעם : אשכך : מנחתך : כמו אשכך וקריבו : ארם : מרב מעשיך : מרב מעשים ומלאכות
יקרת

יחזקאל

בלחות אתנך ואינך ותבקשי ולא תמצאי עוד
 לעולם נאם אדני ידוה : ויהי
 דבר ידוה אלי לאמר : ואתה בן אדם שא על
 צר קינח : ואמרת לצר הישבת על מבאת ים ר
 רכלת העמים אל איים רבים כח אמר אדני י
 ידוה צר את אמרת אני כלילת יופי : בלב ימים
 גבוליד בניך כלליו יפיד : ברושים משניר בנו
 לך את כל לחתים ארו מלבנק לקחו לעשות
 תורן עליך : אלונים מבשן עשו משטיך קרש
 קרשך עשו שן בת אשרים מאי בתים : שש מ
 ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך ל
 לגס תכלת וארגמן מאי אלישה היה מבסך :

כלומ תאבד מן העולם כמו יורדי בור : והוא הקבר :
 ותי ואחתינך עם נחתי גוב בית אכדכא : אל עם עולם
 כלומ עם שמתו מעולם היום ומן רב טכשחת גופם
 ואכד ושכ עפר : והטבתך בארץ תחיתות : כאלו את
 בארץ תחיתות : וכפל הענין לחזק : למען לא תצבי
 טלא תישבי עוד : ונחתני צבי בארץ חיים : ואתן חשן ו
 ופאר בארץ ישראל שהיא ארץ חיים שהיית טמחה עליה
 על טכחובה היא תצא עוד לקדמותה שהיא ארץ חיים
 ולפי טאמ' על צור בארץ תחיתות שהיא ארץ חיים טא
 טאכדת מן העולם אמר בהסך על ארץ ישראל שהיא א
 ארץ חיים : ור"ל דרשו ארץ טמחה חיים : כלומר שהי
 טהמתים בה מישראל יחזי לזמן תחיית המתים : ותי ו
 ואתן חזר בארעא דאשראל : בלחות אתנך ה
 ותבקשי

הניך כמו כהלות : ענין בעתה וכליון : ותבקשי : נאם תבקשי לא תמצאי עוד לעולם :
 הווי נמצאת בגניא : והנין בש"א ופתח : וית בלחות : שתי מלות כדל"א היות : כל הות : ויהי
 ואמרת על מבאת ים : על מקומות טככנסים אליהם דרך ים והוא הכמל טככנסים
 רכלת העמים : סיחרת : את אמרת אני כלילת יופי : את טכחת עצמך והיית אומרת
 יופי וכל ט"ב : והלך ומשפר טובה ויופיה : בלב
 הכינים חמתך ומגדלתך ובתך : כללו
 וביטה טכזה : ברושים משניר כי בהר שניר היו גדלים הכרמשים היפים : את כל לחתים : לפי טכל טוב
 צור היה דרך
 לחתים הספינות היו עושים מברמשים וזה לבדולה ולחמי : נאמ לחתים לשון רבוי וכלשון שנים ר"ל כי הרבוי עשוי ב
 בתכונת שנים או לפי שהספינה עשויה שני צדדים כי שני ראשיה חדים : והחכם ר' אברהם א"ע פי' כי הטעם טעם
 ספינות טעמים אותם משני לוחות : ויתית כל גשך ר"ל גשך טעמים עליו מספינה לספינה : לעשות תורן עלך
 התורן הוא עץ הגבוה הנצב בספינה שמשמין בראש הנס : עלך ר"ל על ספינותך : אלונים הם הערומים
 וכתי' בלטיין : משטך : מן כל תפשי מאוט אלא שהיא משקל אחר כי מן מאוט ואחר
 המס וכלא דגש הא"ן כמו מן תרס מקומיך : ומאטך : בח"ד המס דגש הא"ן : והמאטרים הם העצים האת
 האחרים שמהדגש בהם : כמו אני טיט : מאטך : ר"ל מאוטי ספינותך : קרשך עשו טן קרש ספינתך והוא דרך כ
 כלל כי לא יהיה קרש אחד לבד כי הוא אומר כי על קרשי המגדל שמוטין בראש הספינה ועושים אותנו המגדל בשארה
 הספינות מקרש עץ טובים וישים ובספינות צר היו עושים מקרש טן לבדולה ולפאר : בת אשרים : עדת אשרים
 עשו לך קרש טן שהביא אותה הטן מאי כתיים כי טס השילים טעמים מעצם טלהם קרשים וכלים : ולכך נקרא
 העצם ההוא בכלל טן : כי מאי השיל עושים המלאכה היפה : וית בת אשרים מלה אחת מן תדהר ותאמר טעמים
 דפיין דאכרועין וכן תרגם ותאמר ואכרועין : וכן תרגם תרמי תרעיד דפיין דאכרועין מכבאין בטן דפיל כי
 בית חפשה לאתר טיין ממדינת אשוליא ולא הבנת מלת לאתר טיין : ובקצת נוסחאות לאתר נטרון : ואכרועין הוא
 הנדא ב"טו בלעז : כתיים : ב"וד אחד כתיב וקרי בטני י"ודן ב"וד החס : וב"וד הרבוי : כתיים כמו אלה העבדים
 שש ברחמה ממזרים : וריעות פאצן עשויות מעשה חקם מביאים לך ממזרים כי מאס מביאים כלי פאצן
 ואותו האש היה משרשך : להיות לך לבס : והוא הוילון ששורשין על התורן כמו שאומר כל יחזקו בן תרגם :
 כל שרשו נס : ואמר כי דרך גדולה היו עושים בצור : ילוני הספינות מיריעות טס נאות עשויות מעשה חקם : תכלת
 וארגמן מאי אלישה היה מכסך : בגדים צבועים בתכלת וארגמן שמהיאים מאי אלישה היה מכסך ומלבנושך : או
 היה מכסה אהל הספינה לבסות על בני הספינה מזרם וממטר ומחורב והיה האהל או המכסה ההוא עשוי מיריע
 מיריעות צבועות בתכלת וארגמן לבגיי מאי אלישה תרגם יונתן ממדינת אשוליא : יעשבי

יחזקאל

הונך ועזבוניך מערבך מלחך וחבלי מחזקי
בדקך וערבי מערבך וכל אנשי מלחמתך אשר
בך ובכל קהלך אשר בתוכך יפלו בלב
ימים ביום מפלתך לקול זעקת חבליך ירעשו
מגרשות וירדו מאנוחיהם כל תפשי משוט מ
מלחים כל חבלי חים אל הארץ יעמדו והש
וחשמינו עליך בקולם ויזעקו מרה ויעלו עפר
על ראשיהם באפר יתפלשו והקריחו אליך
קרחא וחגרו שקים ובכו אליך במר נפש מספ
מספר מר ונשאו אליך בניהם קינה וקוננו ע
עליך מי כצור כדומה בתוך חים בצאת עזב
עזבוניך מימים חשבעת עמים רבים ברוב חנ
הניך ומערבך העשרת מלכי ארץ עת נשבר
מימים במעמקי מים מערבך וכל קהלך בתוכ
בתוכך נפלו כל ישיבי האיים שממו עליך ומ
ומלכיהם שערו שער רעמו פנים סחרים בע
בעמים שרקו עליך בלחות חיה ואינך עד ע
עולם והי דבר ידוע אלי
לאמר בן אדם אמר לגייד צר כה אמר אד
אדני ידוע יען גבה לבך ותאמר אל אני משב
אלהים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ולא אל
ותתן לבך בלב אלהים הנה חכם
אתה מדנאל כל סתום לא עממוך בחכמתך
ובתבונתך עשית לך חיל ותעש זהב וכסף בא
באצרתך

בלשון אחד ובמים רבים הוא משל לזרות כאלו א
אח בצמח רבות הביאך וית כמין סגול עלך
וכו יתך מח הקדים טכך את שהיית בלב ימים ר
מח הקדים טכך ולפי שחם הקדים תשכר אמת ת
תשש לפיכך דמה החזק והוא נבוכד נצר למח הקדים
וכתו מלך דתקוף ברח קדמא תבדך בגו יממא
הונך יפלו בלב ימים ביום מפלתך כי אחד טכ
טככט נבוכד נצר את צור ואשפו שללה תוך
הצור לשאת אחת בלבתם מן הצור והם היו במחניהם
חזן לצור עלה הים על הצור וטוף כל השלל וההמנים
עם עפר הצור הכל טוף ושכ הים למרמיו וטוף הם
השלל שהיתה הצור בנויה עליו לקול זעקת
מגרשות בחולם והיא כמו מ
והענין דך השללה לל כי מגרשי צור שהיו ביבשה
ירעשו לקול זעקת חבליך שיוצקו בבא להם השכר
וירדו מאנוחיהם אל הארץ יעמדו כמו על וכן
אל הים לא אכל כמו על והשמינו
יתפלשו כמו התפלשו באשר ענין הת
מתגלגל להתנסות באשר והקריחו אלך קרחא
באלף במקום הא ונשאו
אלך בניהם ענין נהי אבל הוא טרם
אחד על דעת המדקדקים ועל דעתי שהיה עין הפעל
מזמרת בהא וכבר הארכתי בזה בספר מכלל בחלק הש
השמיים מי כצור כדומה בתוך חים יאמרו בקדחתם
מי היתה כצור במעלה ומי כמזה שהיא חמה בתוך ה
הים וזמרה נכרתת וכן טכנה חמה נפשי וית מי כ
כצור לית דמיה לה בגו יממא בצאת כשהיו מלאים עזבוניך מימים האבעת עמים רבים מרחב ס
סחוריתך שהיו מלאות מן הים כלומר מתוך שהיתה טכנת בתוך הים האבעת והעשרת רבים
עת כעברת מימים עת שהיה נשברת מימים כל סחוריתך וכל קהלך נפלו בתוכך כליות עמך אמר מ
מימים היה עומד והנך מימים טעמו הכל בל יטבי האים לפי שהיית נשבת אל אמר כל
יוטבי טאר האים טממו ומלכיהם טעמו טער טיפח
ידוע וטמה הוא בסמך וטין רעמו פנים ענין זעם וכעס וכן בעבור הרעיונה סוחרים מביא הוא
ויהי דבר ה' בן אדם עד הנה דבר על הצור עתה הוא מדבר על המלך אל אני כליות כמו אל

אני שלא יוכל אדם להזיקי ולהרע לי מעב אלהים וטכתי בלב ימים כי אני יטכתי במקום חזק כי א
אני בלב ימים שהימים מקשים אותי ומי יוכל לגעת בי כמו אלהים שיוטב באמים וכל סוחר העמים עובדים א
אותי ומביאים לי תבחה וית וכלא אלא מיעב תקישין יצביית בגו יממא תבחה חכם אתה מדנאל
זכר דניאל לצי טכודעה חכמתו בכלל מדנאל חסר יד והיא נקראת דגשה בצנועת הצרי והצב
טככנה כח יד וטעלס טכקרא בצנועת החירק ואיכנה בצנכה יאמר הנה חכם אתה בעיניך מדנאל כל סחיס
לא עממך הדברים הסתומים והנעלמים לא נסתמו חזק עממוך ענין סתר וכסוי כמו אדם לא עממוהו
אלא טהא עיבר וזה בודד וכן אכה יועם זהב נסתר זהב ונכסה וכן תי וכל חלא יתכסי חזק בחכמתך
ואתה חכמתי בחכמתך עשית לך חיל כמו שהתגלה מלך אזור טאמר בבח יד
עשית ובחכמתך כי נבוכות ועשית ותעש ענין אסיפה וקבץ כמו ותעש הארץ עשה לי את החיל הזה חיל כ
נכסים כמו את החיל הזה במכ

הקדמת שהיו כך היו מביאים לך חרס בסחורה אכזבים
יקחת ובגדי רקמה ויית כנסך ארגמן כתכריכו הארגמן
ותמחהו מתרגמו כי כסף הוא שם אבן יקרה הנזכרת ב
בתורה: בעזבונך תי' בבית גזוז : יחזקאל
בחיטי מינית שם מקום בארץ ישר

טהורים שם יפות ומצאנו עד בואך מינית : וכן פנ
שם מקום : ויית בחיטי רחוק וקוליא ולא הבנת מלת ר
רחוק מהו וקוליא מצאנו בדברי ר'ל מערבין בקוליא
והוא מירקות השדה האכלים ופ' בעל הערך שהוא פ
עצב טמא שם אמת ומשימין אמת בבורת : ויוסף בן ג
גוריון פי' פנ שם אפרסמון הנקרא בלשוננו ויהיה נק
נמצא ביריחו כי לכך נקראת יריחו מענין רוח טהור
טוב וזהו אומר בפסוק וצרי ומפרשים אותו שהוא שם
אפרסמון : כתנו מערבך תי' הכו בחנותך וכבר פירש
מערבך שהוא ענין סחורה : דמשק בין חל
חלכון שם מקום בדמשק סיכנו טוב : ויית בחומר חילת
מבטל : וצמר צמר לבן : וכן אצטנות צחורות לבנות : ויית
ועמר חלת נבותא : ודן ויוון מאלו בוני עס ה
הדגש ופי' הולך כמו

מיני יס : ואלו לו וכת' הלך אול : ואמר מאלו בלשון פעול להתמדת ההלכה בסירות וכן תי' ודן ויוון בשורן : כתנו בד
בהגש ה' לנפארת הקריאה מפני הפסק : ברזל עשת דן : מן עשת טן : והוא הברזל שקורין אלהינדי : ויית בעיקרון
די ברזל : במערבך תי' בחנותך : דדן רכלתך בבגדי חפץ לרכבה בגדים יקרים הראויים לחפשי ולבן חר
חורין : לרכבה לתקן המרכבה : וכת' בלבושין דידך לרתיכון : ערב וכל נשיא קדתי וכל רכבי
ענו : בבדים : בבגדים : ויית בתור : נר שהוא היה קורא אותו בשמים במקום כב

כתנו עזבונך תי' הכו בבית גזוז : חרן וכנה ועדן תי' חרן וכביבין וחריב : אומר כלומר
רכלתך פי' אול שהיו כמו למודים

והמוכרת למד באקל כבד והסמך כבד שהיו מדינן אחר ומדי אגן תנוד : המוח רכלך במכללים :
כתנו בגמר כל מיני די תושבתיא : בגלוי תכלת וקדמה : בגלוימת תכלת וגלויא

כרי בגדים טחטילט בלשון : ובגדי בחמים : ארזים עשאים מעור וגזרים בתקס הבגדים החמוצים טקדאים כד
ברומים והביא לי ראה אול מן הערבי טאמר לבגדים הנאים והטבדים תאב מברומא : בחבלים חבושים : ט
הבגדים עזר טהם מונחים בארזים הם חבושים בחבלים : וארזים במרכלתן כמו חמוצים מן צאנך בחמוצים :

טהם הענקים התלויים בגרין ויית בגרין דתכלת וספסין די וירא באמלך דמארתא מחתין בקאמטריחין תפאן ג
גלדין מאסרין באטונין די בוצא מחתין בעזקת גלף עיבדת ימא מחתין כמגדלי אפי הדסין בהן הנת סחורות

בגדן פי' אצמות כמו בי גז דמלכא בדברי ר'ל : וכונסין אפשר שהוא כמו גושפין : ובדברי ר'ל וחזקתין בטתן גט
גושפין פי' חזקתין : באמלך הוא תרגום גבו ולא מצאתי לו חבר : קאמטריחין : הוא כמו קאמטרי דספרי והם העכו

טמאכין בהן הספרי : ותי' לאמר על המלצתה קאמטריחין : אגיות תרשט שמותך : טיירות הלכות בסחורות : כ
כלומר רבות ביחד כמו טיירות : ותמלא ותכבד : כמו ות

באחצת הימים כי האניות באות אלך מכל הימים : ואמר בלב ימים לפי שהיתה בגויה בתוך הים כמו שפירשנו ל
למצלה ובאחצת ימים לשון רבים לפי שם זה נכנס לים אחד : וכן אומר במעשה בראשית ולמקצה היום קרא יח

ימים : במים רבים הביאך הטמים אותך הטמים בלא אלה וענינו ענין כזה ושלל ותרשט ויבזוט : וע
וענין

בדן וענין כזה ושלל בלשון

וענין

תמים אתה בדרכיך מיום הבראך עד גמצא
עולתה בך : ברב רכלתך מלו תוכך חמס ות
ותחשא ואחללך מהר אלהים ואבדך כרוב
חסוכך מתוך אבני אש : גבה לבך ביפך שח
שחת חכמתך על יפעתך על ארץ השלכתך
לפני מלכים נתתך לראוה בך : מרב עונך ב
בעול רכלתך חללת מקדשך ואוצא אש מת
מתוכך היא אכלתך ואתנך לאפר על הארץ
לעיני כל ראיך : כל ידעך בעמים שממו על
עליך בלהות היית ואינך עד עולם :

ויהי דבר ידוה אלי לאמר : בן אדם שים פניך
אל צידון והנבא עליה : ואמרת בה אמר אדני
ידוה הנני עליך צדון ונכבדתי בתוכך וידעו כי
אני ידוה בעשותי בה שפטים ונקדשתי בה : וש
ושלחתי בה דבר ודם בחוצתיה ונפלל חלל
בתוכה בחרב עליה מסביב וידעו כי אני ידוה :
ולא יחיה עוד לבית ישראל סלוק ממאיר וקוץ
מבאיב מכל סביבתם השאטים אתם וידעו
כי אני אדני ידוה : בה אמר אדני ידוה בקבצי
את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בס ונק

קדשא דה בסרתא ובעמא קדשא סברת למשלט : ויהי
ל פיר הסמוך בלשון תמיה : ופי בתוך אבני אש גישים
תחניים של אש עליונים : ופיר בנעור פירחר שיר ח
חשבת כלבך שאתה כרוב כי אתה הצלכת בתוך חכמ
אבנים יקמת אבני ארץ מחימת כאש שהיו מלכוכס
לפניך במקום נחת להאר בלילה : תמים אתה
מיום הבראך : מיום עמדת על דעתך : וכן
רבת עלי מעונך מעיר שרבת : עד כחצא שילתה
בך שהתנאית על עס ה' ושמחת בחירבנס : ברוב
רכלתך מלו תוכך חמס : ועוד כי כרוב

הסחורה שהיתה בעירך היו סוהרין עושים חמס לשח
לסוחר המקומות האחרים ואמרת כי מרוב סחוריה ה
העיר בסחורה לא ימנעו בעביר זה לבא : מלו כח
מלא : ובא בדרך בעלי ההר : תיכך : תך עירך : ות
ותחשא : את החטאת כמה שגזתה על חירבן ארץ ישראל
ישראל : וחטאת בחמס שעשו בעירך : לפי שהיה כח ב
ביך למנוע ולא מנעת : ואחללך מהר אלהים ואבדך
היוון קמוצין כי הענין לעבר והוא במקום עתיד כדרך
הנבואות : ואבדך מבטן הדגש : ומשפטו ומאבדך וב
וכפול אלף פא הפעל להקל הקדושה מפני פגעת שני
האלפין הוטלה טנועתה על אלף האיתן : אמר ואחל

ואחללך מהר אלהים ואבדך אכרין זו הטובה שהיה למלך צור בהר אלהים כמו שאמר בהר קדש אלהים היית א
אחללך מאותו מקום קדש שלא תזכר שם אלא לאלה ולקללה : וכפל הענין במלגת טונות ואמר ואבדך כרוב הסו
הסוכך מתוך אבני אש כל אתה כרוב הסוכך אבדך אתך : כלומר שמך וזכרך אבדך מתוך אבני קדש : שהם ישראל
הנמשלי לאבני אש : וית' בסגנון סחרתך אצמליא אצ' חטופין ובחצא ואשפיך על דבסרתא על טור בית מקדש
דה מלכא דבכתא על דסברת למשלט על עמא קדשא : גבה לבך שחת : דכנו שחתת : על יפעתך : טגבה לבך
בה : וכזה שחת שחתך כי החמס לא יגבה לבו בטוב
כמו לראות בך כלומר לראות בך הפך מה שהיתה נחשבת כרוב גאות לבך ולתמיה עליך : וכת' לאספלא בך : ויש
משרש' לראוה ענין בזיון : וכן והמה יסגו יראו כי : את כל גביה יראה : ואין צורך להוציאם מעינים : ומלת לרא
לראוה מקור שלם : מן הקל : בצמדת למד השכל ביום כראת : ומשקלן לאהבה אתה אלהך : מרוב

עונך בעול רכלתך : בעול סמוך מן עול : ולא בא בדרך חבת במשקלן : חללת מקדשך
ארימונך : כמו מקדש מלך הוא : אמר החמס והעול שגזית גרמו לך לחלל ולהחרב את מקדשך : ואוצא אש מת
מתוכך היא אכלתך : האש היא מל לעון : ולפי שאמר אכלתך אמר ואחללך לאשר על דך משל כי האכל בחמס
לאשר : ובאמת כל הענין בלשון עבר כמו השלכתך נחתך ואוציא ואתך : כלם עבר במקום עתיד כמו שהיו מ
מנהג המקרא וכדברי הנבואות במב : כל ידעך טממו : כמו תמיהו : בלהות : פירשנוהו : ויהי בן אדם
: מבואר הוא : ואמרת אמר הנני עליך : ואמ' בה : כן מנהג המקרא וכדברי הנבואות
לדבר לנכח : ושלא לנכח כאחד : ושלחתי : כמו נכפל : אלא שנכפלה בו למד
הפעל : בחרב עליה מסביב בחרב יבא עליה : ולא יהיה סילון ממחר כיון קוץ : ו

והענין כפול במלגת טונות : ממחר : כמו צרעת ממחרת פוכיכט בלעז : מכחב : ידוע מן כאב והוא
דרך משל מן מלך מבאש וטלמוצין מציין : השאטים אתם ענין כזה ושלל וכת' דבזיון כי אלה האמות שזכר ה
הם עבדים לארץ ישראל והם מרעים לעהאל : בה אמר ה' מבוארת היא זאת השרעה

ברב חכמתך ברכלתך חרבות חילך ויגבה
לבבך בחילך : לכן כח אמר אדני ידוע
יען תתך את לבבך בלב אלהים : לכן חנני
מביא עליך זרים עריצי גוים וחריקו חרבותם
על יפי חכמתך וחללו יפעתך : לשחת יורידוך
ומתה ממותי חלל בלב ימים : האמר תאמר
אלהים אני לפני הרגיד ואתה אדם ולא אל ב
ביד מחללך : מותי ערלים תמות ביד זרים כי
אני דברתי נאם אדני ידוע : ויהי
דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם שא קינה על מ
מלך צר ואמרת לו כח אמר אדני ידוע את
אתה חתם תכנית מלא חכמה וכליל יופי : בע
בערן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך
אדם פטודה ויהלם תרשיש שהם וישפה ספיר
נפך וברקת וזהב מלאכת תפיך ונקביך בד ב
ביום הבראך כוננו : את כרוב ממשח הסוכך
ונתתך בחר קדש אלהים היית בתוך אבני א
אש התהלכת :

ברב חכמתך חילך בחילך נכסיד או צבאך : ו
וכתי משחיתך : לכן על יפי חכמתך בשא
הייר ופי והריק חר : כותס על יפי חכמתך
דרך משל כלומר שתשחת חכמתך בחרבנך : או כמש
כמשמעו על הצבא שחרבה ברוב חכמתו יפעתך וזה
זהך מן הנפיע מהר פארץ : יפעה בשקל שמלה :
לשחת ומתה לין בן מן המרע כי אש המס עיקר
מתת בשקל שבת קמת ותיו למר הפעל ה
כבלעת בדגש תיו הנמצא ונכתב בו הנחטא חרי התיו
ממותי מס בפלס כמבואי עיר מבוקעה וטעם הרבוי
אח תמות מיתות רבות כלום בדקירות רבו כמו מיתות
החלל שידקמות דקירות רבות עד שימות וכן הטובע ל
לא ימות בבת אחת לפיכך אמר בלב ימים : או פי ואתה
טהיית מתגאה בלב ימים תמות ביד עריצי גוים מיתה
משונה בדקירות רבות : האמר תאמר מחל
מחלך כמו מהרעך וה : ואמכין הדג
הדגש ונפל ממנו הדגש ויבא מן חלל חללים :

מותי ערלים תמותי מס : אמר מן מות מותים
כמו מן און אונים ובסמך מיתות וכן ו
ויהי בן אדם אתה חתם תכנית מעלים ה
וכן ומדח את תכנית ופי תוכן כל ה
החכמות והכבוד והעונות וכן פי מלא חכמה וכליל יופי ויפעתך
בשפריה : בערן גן אלהים כאלו בערן גן אלהים היית : טלא חסרת דבר : ותי בסג טכמן ותשנוקן את
כאלו בערן גביע דה את שר וגמול ויקרא מתיחב לך : בערן גן כמו בערן בגן וביית בע
בערן עומדת במקום טנים : או יהיה סמך ערן אל גן ואצט טכרוב נסמך גן אל ערן וטני מקומות היו כמו טכר
ונחר יצא מערן להצקות את הגן : מסוכתך גורד : והוא כתיב בסמך כמו הסר מסוכתו : והוא על דרך הפלגה כאלו
גור ביתו או גבו או כרמו היה מאבן יקרה : וית כל אבנין טבין מסודין על לבושך : וברקת כמו וברקת הנזכר בתורה
והוא בשט מעקלים : וזה כלל הזהב עם האבנים היקרות הן המשובח שבמיני מתכות ומשחין אותו עם הא
האבנים במלאכות הנאות והיקרות : וית משקען בזהב כלומר כל אלה האבנים משבצות בזהב על לבושך : מלאכת
תפיך ונקביך תשך כמו בתפיש ובמחולות : ונקבך הש כלל הנגזר העצמי נקבים נקבים : כך כליל בביתך מיוחדים
טאין כמיתת : ביום הבראך כוננו כאלו ביום שנבראת כוננו אלה הכלים לך : כוננו מבנין טלא נזכר עם פועלו וה
והוא מחד הצין וית כל אילין עבדות תעקך כן חלץ לבך ברם לא אסתכלת בעצך דאת עביר חלילין ונקבין דא
דאכנן צריך ללא אשאר לך דתעקדים ללא בהון ומחמ דאתברחאת עמך מתקנן : את ברב ממטח הסוכך
דיתה אותו לכרוב לרוב מיעלתו : ממטח ענין גדולה כמו אל תגעו במשח הסוכך לפי טכ בכרובים ס
סוככים בכנפיהם ודמה אותו לכרוב אמר עליו גם כן הסוכך כלומר סוכך על עמו : וממטח טס תואר ואצט טה
פתיח טלא בסמיכות הנה כמוהו ומקסס חלק ולעומתו מרמס ויהי המלצר : ור יונה פי כי סיכך טס השמן הטוב טמיט
טמיטחין בו המלכים מן וסך לא סכתי ויהיה ממטח תואר סמך : וכתעך אני כתעך בזאת הגדולה ואתה לא ידעתי
והתגאית על עמי : בהר קדש אלהים היית אמר כנגד מלך צור לא כנגד זה סחיה היס מלך כאלו אמר מלך צור כבר
היה טוב ויהי בחר הקדש כי חרס מלך צור היה ביימטלס וטלח לשלמה המלך עצים לבנות בית המקדש הכל כמו
מכתוב במלכים : כתך אבני אש התהלכת : ישראל קרא אבני אש טחיו עם קדש : וית את מלך מרבא למלכו ויהיבית ל
לך רבותא ואת על טור קדשא

לכן כח אמר אדני ידוה הנני מביא עליך חר
חרב וחכרתי ממך אדם ובהמה : והיתה ארץ
מצרים לשממה וחרבה וידעו כי אני ידוה יען
אמר יאר ליואני עשיתי : לכן הנני אליך ואל
יארך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חורב
שממה ממגדל סונה ועד גבול כוש : לא תעב
תעבר בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר ב
בה ולא תשב ארבעים שנה : ונתתי את ארץ
מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה ב
בתוך ערים מחרבות תהיינה שממה ארבעים
שנה והפיצתי את מצרים בגוים ווריתים בא
בארצות :
אדני ידוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצ
מצרים מן העמים אשר נפוצו שמה : ושבתי
את שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרוס
אל ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה : מ
מן הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד
על הגוים והמעטתם לבלתי רדות בגוים : ול
ולא יחיה עוד לבית ישראל לכבטח מזכיר עון
בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני ידוה :
ויהי בעשרים ושבע שנה
בראשון באחד לחדש היה דבר ידוה אלי לא
לאמר : בן אדם נבוכד ראצר מלך בבל העב
העביר את חילו עבדה גדולה אל צר כל ראש
מקרה וכל כתף מרוטה ושכר לא היה לו ולח
ולחילו מצר על העבדה אשר עבד עליה :
לכן כח אמר אדני ידוה
הנני נותן לנבוכד ראצר מלך בבל את ארץ
מצרים ונשא חמונה ושלל שלל וכוז ביוה ו
והיתה שכר לחילו : פעולתו אשר עבד בה נת
נתתי לו את ארץ מצרים אשר עשו לי נאם א
אדני ידוה :

והמעדת להם כל מתנים ימי והעמדת בהשק האיתנים
והמעדת מן ולא מעת קדסולי : והנכון ממעני כי
בהשען האדם יספף : ובהשבר המטענת יעמר מלה
מלהכסף : וכתי ולא תהיו להין לבית סומכון : כלומר
תעמידם על מתניהם שלא יסמכו עוד עליך : ופירש
יונתן המטלכן באתכנעויותהון : ויש נוסחא באהכנע
באתכנעויותהון כך כיד מלך בבל תקוף תתמסר ויבד
בית מחנהון ובאסתמכותהון עלך תקבר ככסף כתי
לל סתםמוך איתם ביד וקרי כסף לל כנסס כאדם ט
טחופס הקנה בכסו לסמוך בו : לכן מבואר הוא
והיתה יאר לי ואני עשיתי : כמו שפירשתי
ואני עשיתי לטני הפירוש : ויתגס כן
בתרגומי מלכותא דיל ואנא כבישתי : לכן
לחרבות חורב שממה : לא היה חרבות
אחנה טחיה חרב שממה וית לחרב צד יסממו
לא : תעבור בה ארבעים שנה : יש דרש למה חרב
ארבעים שנה כי חס סני רעבין ננות למצר
בחלוס פרעה כנגד שלשה פעמי סנכת החלוי : שבע
פחות וסכלים רעו : ראה פרעה : וספר ליוסף הר סני
פעמים יד טהס כח ויוסף אמר שבע פחות הדקות יהר
והרעות וסבע הסכלים הרקת הנה יד וכח הנה מלכו
והיו להם שתי סני רעב כמו שכתו כי זה סנכתס הרעב
: ומשדד יערב אכינו למצרים כספק הרעב : נשחח
ארבעים שנה ונגד עליה להיות חרבה איתם מ' שנה :
ונתתי מבואר הוא : מחרבות מופעלות : ומכני
החית הוסב הקמץ חטף בחית : כי בה
אמ' מבואר הוא : ושבתי מכורתם : כמו
מגורתם : הארץ : אשר גר בה :
בן הממלכות והמעטתם : הפך הנני מסך וחר
והרביעך : רחתי : מקר מן לא תרדה כי כס
כסף : ולא ידוה עוד דרך כלל על עס מצרי :
למבטח מזכיר עון : טסלף בטחונס ממני
ובטחו עליהם : ויהי בעשרים ושבע שנה ל

למלכו נבוכד נצר : וכן כתו בסדר עיל ככז לכבוכד נצר נקנה מצרי בית ונשא
והיתה טכר לחילו והגל ידמיה ובחך לבבל : ועוד כתו בסדר עול כי ככג טנה לכבוכד נצר טהגל כבוכד חרן כסס
תטמה כמו טכתו בידמיה כי אז נקנה צור בית ונשא את כל היהודים טהיו בעמון ובמואב ובסביבות חרן ישראל
כסס תטמה : בן אדם : אל צור : כמו על צור : כל ראש מוקרח וכל כתף מחטטה : כי צר על צור ימים רב
רבים והיו כל בני החל טחודים וטחודים במצור כחד בני אדם הצרים על צור לשחת חבנים ועצים
על ראיהם ועל כתפיהם : מקרח : טנצר טער הראש מרח העבודה : מחטטה : טנמדט עור הכתף מן המטא ככ
ככתף ימים רבים : ושכר לא היה לו ולחילו מצור על העבדה אשר עבד עליה : כי כסככט נבוכד נצר צר ושלל שללה
כא הים על העיר וטוף כל השלל כי נגד עליה לטוף הים כל אכזיה וחלה : והנה חל נבוכד נצר טחח ויגעו לשוא
והקנה טלס להם ונתן להם טלל מצרים חלף עבדותם אשר עבדו : לכן מבואר הוא : פעולתו
אשר עשו לי :

ונקדשתי בס לעיני הגוים וישבו על אדמתם
אשר נתתי לעבדי ליעקב וישבו עליה לבטח
ובגו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי
שפטים בכל השאטים אתם מסביבתם וידעו
כי אני ידוע אלהיהם: בשנה העשירית
בעשירי בשנים עשר לחדש היה דבר ידוע א
אלי לאמר: בן אדם שים פניך על פרעה מל
מלך מצרים וחנבא עליו ועל מצרים כלה: ד
דבר ואמרת כה אמר אדני ידוע חנני עליך פ
פרעה מלך מצרי חתנין הגדול הרבץ בתוך
יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני: ונתתי
חיים בלחיך והדבקתי דגת יאריך בקשקש
בקשקשותיך וועליתך מתוך יאריך ואת כל
דגת יאריך בקשקשותיך תדבק: ונטשתיך ה
חמדברה אתך ואת כל דגת יאריך על פני ה
השד תפל לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ
ולעוף השמים נתתיך לאבלה: וידעו כל יושבי
מצרים כי אני ידוע יען חיותם משענת קנה ל
לבית ישראל: בתפסם כך בכפו תרוץ ובקעת
לה כל כתף ובחשענם עליך תשבר ותעמדת
להם כל מתנים:

הפרעה בהכח א שהכחיים משכניהם המרעי להם
ואל ית יעשה בהם שפטים שלא יוכלו להרע עוד:
וישבו מבואר הוא: בשנה העשירית בע
בעשירי עש
צדקה וזכר תחלה פורענות צור לפי מדת פורענותה
תחילה פורענות מצרים: אבל כבולות מצרים באה ל
תחילה בשנה העשירית ואח"כ בשנת החדש ב"א שנה ל
לצדקה באה לו הכבולות על מצרים שני פעמי ואח
החדש גם כן שני פעמים ב"ב שנה: בן אדם
ועל מצרים כלה: את כלה בלשון נקבה

כלומר על עדת מצרים: זכר: התנים הגדול: ב"ס
במקום כן: וכמה כמהם וכמה: מוף ונוף ומפני
טוב מצרים הוא היאר כי הוא המעקה אותם והנס
צרכים למטר ועל כן מתנאים בו המעיל מצר ליאר
ופרעה המלך לתני: הגדל בתוכו: והתנים הוא הד
הגדול כמו שאמר ויברא אלהים את התנים הגדלים
והמעיל עם מצרים לשאר הדגים כמו שאמר דגת יא
יאריך הרבץ: שאין מחירד אותן: לי יארי המעק אותן
וארצי האוכע כמצא בה ברוב הטנים ואיני צריך למ
למטר ולא ללך למדינות אחרות בעבור תבואה: ואני
עשיתיני אפי עשיתי ותקנתי לי היאר להעקת את ארצי
א פ עשיתיני עשיתי ותקנתי אותי בחכמותי ובתבונתי

עד שבעשית מלך גדול וכמהו אפי עשה את משה ואת אהרן: שפירשו הגדלים: וית הא אכא טלח רונני עלך פרעה
מלך מצרים דאת דמי לתניכא רבא דשר בגו כהדותא דאמר דלי מלכותא ואכא: ונתתי חיים מתוך כפ
בעשירי יודין וכדא ב"ד אחת חיים ואם היה נקרא ככתיבתו היה נקרא חיים בתנו
בחדק והשניה רשה כממשע יוד הרבוי והיה שרש אף מנח הלמד ועתה הוא בקריאתו מנח: העין ויאמר מן הח ח
חדים כמו מן פח פחים ולפי שהמעיל אותו לתני צד עליו דך משל חיים שפירשו: בה הדג טנקבים בהם לחי
הדג ומעילן אותו וכן אמר ובחח תקוב לחי: דגת טס כלל לדגים כלם דנה כמו והדנה אפי ביאר תמות ובסמך
דגת: והדבקתי מעילי עמך כמעילך מן היאר והוא משל על עם מצרים טדים ופרעים וגבורים ודלת העם כלם י
יס: וית ואתן טרין כלם תוך ואדמל שלטינן תקשך עם גברא ואבטלתיך ממלכותך וית כל שלטי תקשך עם גב
גברך יתקלן: ונטשתיך המדברה: אמר המדברה לענן משל כי הדגים לא ידון במדבר כי המצרים י
ימותו בחרב על פני המדבר בצאתם להלחם עם הכנענים ולא יאספו לקבורה ויהיו לאבלה לחי

המדה ולעוף השמים: וית ולא תקבץ ולא תתקבר לל ולא תקבץ לקבורה: וידעו כל יושבי מצרים יען ה
היותם משענת קנה לבית ישראל כי היו מבטחים את ישראל להצילם מיד הכנענים ולא יכלו והנה
היו להם משענת קנה כי אינו חזק ואינו משענת אלא לפי טעה מעט כי קרוב הוא להשבר כל טכן כשהוא רצון: וכת
סמך קריא ריעי וכן בחסרון התואר כצמר יהיו לל כצמר לבן: וכן יש בעדרת זכר לל זכר תמים: כן מצרים לא היו
לישראל משענת ועזר אלא מעט כמו שאמר בספר יחזקאל ויחל פרעה יצא ממצרים וישמענו הכנענים הצרים על י
יחזקאל את שמעם ויעלו מעל יחזקאל ואמר להם הנביא הנה חיל פרעה היוצא לבס לעזרה טב לארצו מצרים וט
וטבו הכנענים וכלחמו על העיר הזאת ולכחה וסרסוה באש והנה הם לא סמכוס אלא הדעו להם כי מפני בטחונם
מרח במלך בבל והנה זה ויחזן משענת קנה וזה ובקעת להם כל כתף: וכן אמר רב טקה הנה בטחת על משענת
קנה היצון הזה על מצרים אשר יסמוך אים עלת וכא בפני ונקבה: לא די שלא סמכו אלא סנקבה כשנ טחיתה תעם
תפסתינו: בתפסם כך בכף תרוץ תרוץ מבטן טעל שרש רצן מן קנה רצון: והמרת

באמר אדני ידוע והשבתי את חמון מצרים
 ביד נבוכד ראצר מלך בבל: הוא ועמו אתו
 עריצי גוים מובאים לשחת הארץ והריקו חר
 חרבותם על מצרים ומלא את הארץ חלל:
 ונתתי יארים חרבה ומכרתי את הארץ ביד ר
 רעים והשימתי ארץ ומלאה ביד זרים אני יד
 ידוע דברתי:
 באמר אדני ידוע
 והאבדתי גלולים והשבתי אלילים מנף ונשיא
 מארץ מצרים לא יהיה עוד ונתתי יראה באר
 בארץ מצרים: והשימתי את פתרום ונתתי א
 אש בצען ועשיתי שפטים בנא: ושפכתי חמ
 חמתי על סין מעוז מצרים והכרתי את המון
 נא: ונתתי אש במצרים חל תחל סין ונא תח
 תחיה להבקע ונוף צרי יומם: בחורי אק ופיב
 ופיבסת בחרב יפלו והנה בשבי תלכנה: ובת
 ובתחפנחס חשך חיום בשברי שם את מטות
 מצרים ונשבת בה גאון עזה היא ענן יכסנה ו
 ובנתיח בשבי תלכנה: ועשיתי שפטים במצ
 במצרים וידעו כי אני ידוע:
 ויהי ב
 באחת עשרה שנה בראשון בשבעה לחדש ה
 היה דבר ידוע אלי לאמר: בן אדם את זרוע
 פרעה מלך מצרים שברתי והנה לא חבשה
 לתת רפאות לשום חתול לחבשה לחזקה ל
 לתפש בחרב:

להחריד את כוס בטח כוס טהיה משב לבטח יחריד את
 אתם העם שיבאו עליהם פתאום: ציוס מצרים כמו
 טהיית חלחלה בהם בחרבן מצרים כמו טהמר למעלה
 והיתה חלחלה בכוס כנסול חלל במצרים כן תהיה עת
 עתה חלחלה בהם בעבור עצמם: כי הנה בזה רל עת
 חורבנם: באמר מביאך הוא: הוא
 ועמו מוב: אדם כי אני ה מביא
 אתם: ונתתי יארים חרבה יבשה כמו אשר
 בחרבה ולפי שארץ מצרים כל טובה נשכחה היא היאר
 אמר דך משל שיחרבו הארצים רל שיכלה מהם כל טו
 טובה: באמר ה והאבדתי גלילים כמשמעו
 ולפי טה יה בטחכם בהם שיצילו אתם
 מיד האויב אמר כן כמו טהמר כבכל היבשה כל חת מ
 ממדך חתו גלוליה: אז הוא על דך משל כמו וככל חל
 אלהי מצרים אעשה שפטים וית יאביר דלחון לחצו
 לטענותא: ונשיא מארץ מצרים לא יהיה עוד ומלך גס
 כן אשכית מארץ מצרים שלא יהיה שם עוד רל זמן ר
 רב כמו ולא יספו עוד גזרד ארס טהר אמר מקן אר
 ארבעים שנה אקבץ את מצרים: אז יהיה עוד כמשמעו
 לעולם כמו טהמר ולא תקנשא עוד על הגוים וזהו טה
 טהמר ונתתי יראה בארץ מצרים טהיו לעולם ידועים
 משאר העמים: והשבתי בנא נא היא חלבם
 חלבם כדורא וכתי: ושפכתי
 מביאך הוא: ונתתי חל תחל סין
 כתיב ביד וקרי
 העניל: והקרימן הקל והוא לשון חל כחלחלה: להבקע שיבקעו חמוןהיה: ונוף צרי יומם: ונא כוף יבוא צרי יומם רל
 כיוס יבוא לה האויבים ולא כלילה כגנבים: וית בעיל דבבא יקפיה יוס יוס: בחורי אק שם עיר בארץ
 מצרים ונשיא טהר אק התיב כתיב כתיב וק
 טס עיר: והנה בשבי תלכנה כמו הן הנה היו לבני ישראל אמר המה לזכרים והנה לבקבות ופי אהל כי על הנשים
 אמר ואצטטל זכר הנה זכר הבחורים טפלו בחרב ואמר כי נשיאם תלכנה בשבי: וית עולמי און ופיבסת בחר
 בחרבא יתקולגן ופלחיהן בשביא יחכון: ובתחפנחס הוא תחפנחס הזכר במלכים ונשיאם התנועות כי
 זה נקוד הכית בחרב והתיו בשנא והחית
 בשמאל כמו ולא חשך חמתי מאומה פי תכע היום מאומה להם: ואמר זה מרוב הצרה כאלו מנע היום מאומה להם:
 וית גל תחפנחס אייתי חשך בימם: תרג' אנתו כמו חשך בימין: את מטות מצרי מוטות עולם טהיו על צהר הגוים
 וית בדלחבר תמן ית תרג' מצרים: היא ענן יכסנה כתרעמו מלך במאומה יחפיה כעננא דסלי ונשיא חרע
 ובמאומה בשבי תלכנה רל יושבי הכפרים ילכו בשבי כי הם און להם כח להלחם כנגד האויבים ויקחום וילכום: כ
 בשבי: ויהי באחת עשרה שנה לגלית דהקיה: בראשון בשבעה לחדש בחדש הראשון טהיה טסן: בן
 ארס
 ארס ויהי פרעה מלך מצרים טברתי זהו טכ בירמיה על חל פרעה נכה מלך מצרים ח
 אשר היה על נהר פרע בברכות אשר הכה נבוכד כצר מלך בבל בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו ואמר במ
 בתלבים ולא הוסיף עוד מלך מצרים לזאת מארצו כי לקח מלך בבל: וגו' וזהו טעמיה וזענו האחת והנה לא חב
 חובשה אחד טעמיה לא חובשה טעמיה לתפוש

ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך את
אתן פתחון פה בתובם וידעו כי אני ידוע :
ויחי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם ה
הנבא ואמרת כה אמר אדני ידוע חלילו ה
ליום : כי קרוב יום וקרוב יום לידוע יום ענן א
עת גוים יחיה : ובאה חרב במצרים וחיתה ח
חלחלה בכוש בנפל חלל במצרים ולקחו ח
חמנה ונהרסו יסודותיה : כוש ופוט ולוד וכל
הערב וכוב ובני ארץ הברית אתם בחרב יפ
יפלו : כה אמר ידוע ונפלו סמכי
מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב יפ
יפלו בה נאם אדני ידוע : וגשמו בתוך ארצ
ארצות נשמות ועריו בתוך ערים נחרבות תה
תחינה : וידעו כי אני ידוע בתתי אש במצרי
וגשברו כל עזריה : ביום ההוא יצאו מלאכים
מלפני בעים להחריד את כוש בשח וחיתה ח
חלחלה בהם ביום מצרים כי הנח באה :

תחת הרע אשר עשו לי טהור מעטנת קנה לבית ישראל
וכתי' ודכו קדמי לאתפרעא מכהן : ביום הה
ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך
פתחון פה בתובם פי בזמן ההוא כמו וחדה אפי בו ב
ביום ההוא יהיה חיים לוי ולוי' לפרט בזמן סלכיה מז
מצרים טהרי כלכדה כה' לנבוכד נצר ומה צמיחת קרן
היה לישראל באותה טעה ופי' אהל בזמן מלכות מל
מלך בכל שזכר שיתן אהל ית מצרים בידו אמר כי ב
בזמן מלכותו לל מלכות בנן היה צמיחת קרן לבית י
ישראל ומה הוא שכולד כורש בענת חמשי לגלות בכל
כמו שאמר מן מיצא דבר להשיב ולבנות יושלם עד
משיח נבד טבעים טבעה טהם מל' טנה וכו' נקרא
משיח כמו שז' למשיחו לכורש והוא היה צמיחת קרן לב
לבית ישראל שאלחם מן הגולה והשיבם לארצם והיה
אז בן עשרים טנה ודיוט חותנו בן ס' וילך אתן שת
פתחון פה בתובם טיהרו שיתקיימו כבואותן : ורש' זל
פי' כי הפסוק הזה מוסב לפרשה של מעלה מקץ ארבע
ארבעים טנה אהבן את מצרים ואותו חשבון כלה ב
בטנה שילך כלשאר כיצד בענת כ' לנבוכד נצר נתנה מצרים בידו כשאריו ממלכותו י"ח טנה וכ"כ דאיל מרוך ה
חייבים ובטנה ראשונה לבשאר כאמרה נבואת פרס לדיאל כמו שז' בשאר חרא לבשאר וג' וביאת כורש מלך
פרס לבבל היתה צמיחת קרן לבית ישראל : ותי' בימא ההוא אהס פורקן לבית ישראל ולך ארץ משתח פומא בבבואה
בימיהן וידעו חרי אלה : ויהי בן ארס הליליאת כנגד מצרי : כי קרוב יום כי באותה טנה שאלח נבואה
ז' נתנה מצרים ביד מלך
היום הזה בא להם מה ואלו הוא למחר יום ארס כי הוא יצא לאויב לבא עליהם : יום ענן ענן וערפל יהיה להם ה
היום הזה צת גוים יהיה עת שיאספו גוים על מצרים להחריבה וית' עידן תבר עממין יהא : ובאה מלרע
והיתה חלחלה בשוט כשאריו בני כוש שיפלו חללים במצרים יחלו ויפחחו וינאו טתבא החדר
עליהם כי טכנים הם ועם אחד הם כלם בני חס : חלל דרך כלל לל חללים רבים : כוש ופוט ולוד וכל הערבים עם מ
מקובץ מנמים נתערבו יחד וית' סומכותא לשון ערבו : ובני ארץ הברית טהיה להם ברית עם ארץ מצרים אבל ל
לז היו מהם ומתאמתתם ולשי טהיו בני בריתם לק עמהם : כה אמר ה' סמכי מצרים הם בני ארץ הבר
הברית וישראל הצמים טזכר טהיו סומכים ידי מצרים ועוזרים
משזה אחת ואמר כי מאס תחול החרב לאכול בהם עד גבול כוש כמו טזכר למעלה ממגדל סונה ועד גבול כוש ול
ולשי טזכר כוש למעלה טהוא הגבול השני סתק על המבין ולא זכר וכנוי חלת בה לארץ מצרים : ונשא

בדרך ארצות נשמות בתוך לל בכלל יפי ונשמו ארצות מצרים ובתוך ארצות יעיר עליה וכן כפל
הטנין ב' ו' ואח' ועריו בתוך ערים נחרבות : וידעו בפתח אש במצרים על דרך משל כתרנומוכד איתו
עממין דתקפין כאשת על מצרים : ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בעים להחריד את כוש : ב
בזים הם הסמינות כמו וצי אדיר לא יעברנו והיה מעשנו ציים בשני יורין כמו מן עי עיים אלא טהוקל
כתי' עברים יהודים אמר בעת ההיא אחרי חרבן מצרים אביא על כוש צבא גוים בסמינות וקראם מלאכים כאלו
באלימות האל ית באים טס כי הוא גור הצורה עליהם לשיכך אמר מלפני : ואמר בצים כי נהר גחל סובב ארץ כוש ו
ולא יוכלו להצבם לה אלא בסמינות וכן אמר בתורה הוא הסובב א' נכל ארץ כוש וכן יא נהמת אחרות ואמר בספר
ישעיה הני ארץ כלכל כנשים אשר תעבר לנהר כוש האולח בים ציים ובכלי גמא על פני מים : להחריד

בשלח בשלח התעורר מים רבים סביבותיו כמו שאמר
מים רבים מאתם מים רבים ארבו פארתיו וית' ה
המשל כן על כן ראוי בתקופה מכל מלכי ארעא וסג
וסגיא משיחיתיה ואתנצח סומכותיה על עמיתיו סג
סגיאין באתנצחיתיה בסעפתיו פארתיו ה
האלף קודם הדי' וית' המשל כן

במנוחיה כביש כל כרכין תקפין ותחות שלטונה
 מעביר כל מדינת ארעא ובעלל מלכותיה יתכון כל עמ
 עממין סגיאין ויף הי'ד הראשונה תחתן זה
 והשני' שא' הפ' על שרצו יפה ויאמר הדי
 האתן אשה יפה ובחסרון למד הפעל איף יף וזה וי
 ויף הוא לקראת בן כפתלי בחירק הי'ד הראשונה ונוח
 השנייה לקראת בן אשר ויף בש"א הראשונה וחירק הש
 השנייה ובקצת הספרים תצאתי בחירק הראשונה ובש
 ובש"א השנייה לבן אשר וזו היא קריאה נכונה על משק
 משקל וישב בארך דליותה הם הענפים הימים מעני
 ארומק הכי דליתני ונית ואתנצח בסומכותיה בסני ג
 גבריהי אחי הת איתני על עממין סגיאין : ארזים
 לא עממהו כמו כל סתים לא עממך

ענין הסתר וכסוי'ל האדום הנבזים שהם כגון אל
אלהים לא יסתורו ולא יכסאו כי הוא על כלם ובאח
ובאחריו כגון אלהים הוא על דרך השלשה והוא הגן טכ'
עליו וטעם ה' אלהי' בן בער: ועצמותו כמו ולו ועצמות
טהור אולם טהור קטנות ברבע: בפראותו כאן הד
היה קודם לחלק: ומת מלבין תדפיץ לא אתנחמו להב
לתכלית בתקוף גבורה זאת עמיה מן קדם ה' ושלטנו

קף גבורה דהות עמיה מן קדש הולא דמה ליה בתקופה
דיתה הגדולה הודת ולא כמו שהיה אומר בכח ידי עשיתי

וזה כל מלכי קדם בתקף גבורה דאזת עמיה מן קדם ה
 צר לבנח וטלא לבנח באחד כמו שמשע עמים כלס וזה

וְנִחַח מֶלֶךְ בָּזָר תִּלְעַרְבֵהוּ חֶסֶד יוֹד וּפִי
דָּלִיל גִּיחַ וְיָל גְּדוּדֵי בָזָר בְּחֹזֶק שְׂמֹרֶת בְּחֶסֶד יוֹלֵל וְיָז

מִן הַכֶּסֶד וְלֹא־חָזַר׃ חֲבֵרָתָהּ וְיֵשׁ לִפִּי טְהוֹמֹת
עַל הַכְּסִידִים כִּמּוֹ טֹחַן עֲלֵיהֶם גַּם כֵּן

על כהנא נאמר על חפצת קטיליהי שח כל עופא דמחא ונל
 עת דרש קדש לחלף: למען זה אשר עשיתי ל

וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יָשׁוּב וְנִשְׁמָח בְּעֲבוּרֵינוּ וְנִשְׁמָח בְּעֲבוּרֵינוּ

הָיָה כֹה עֲשֵׂה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֶׁכֵּן הִצְטַדֵּק בְּעֵינֵינוּ חֹמְלֵנוּ וְיִתֵּן

האכלת כסית

ונשטתוך בארץ על פני חסדה אטולך וחשב
וחשכתי עליך כל עוף השמים וחשבעתי ממ
ממך חית כל הארץ : ונתתי את בשרך על ח
חזרים ומלאתי חגאיות רמותך : והשקתי אר
ארץ צפתך מדמך אל חזרים ואפיקים ימל
ימלאן ממך : ובסתי בכבותך שמים וחקד
וחקדרתי את כביהם שמש בענן אבסגו וי
ורח לא יאיר אורו : כל מאורי אור בשמים א
אקדירם עליך ונתתי חשך על ארצך נאם א
אדני ידוע : וחבעסתי לב עמים רבים בהביאי
שכרך בגוים על ארצות אשר לא ידעתם : וה
וחשימתי עליך עמים רבים ומלכיהם ישערו
עליך שער בעפפי חרבי על פניהם וחרדו לר
לרגעים איש לגפשו על מפלתך : כי כה אמר
אדני ידוע חרב מלך בבל תבאך : בחרבות ג
גבורים אפיל חמונך עריצי גוים בלם ושדדו
את גאון מצרים ונשמד כל המונה : והאבדתי
את כל בהמתח מעל מים רבים ולא תדלחם
רגל אדם עוד ופרסות בהמה לא תדלחם :

ונשטתוך מבואר הוא : אטולך כמו אטליכך וכך ויט
ויטלו את הכלים : נתתי את בשרך כתרונ
ית בשר קטילך כי לא אמר על פרעה
לכדו אלא עליו ועל עמו : ואמר על ההרים שיחשבו
להשגב בהרים ושם יהרגו או העופות ישאו אותם
על ההרים : רמותך טהיו הגאיות ורעמקים מלאים
מן הפגרים ועור ירוננו ויגבהו עליהם מרוב ההר
ההרונג : ותי ויתמלין חליא פגרי משיורייתך : וית
רמותך הגבהתך : טהיית גבה לבב ומתגאה ברוב ח
חיילותך כי אמלא הגאיות מהם : והשקיתי
ארץ צפתך מדמך אל ההרי צפתך

מן צפו מים על ראשי : ומלת צפתך בינוני לנקבה
מנחי העין אמר ארצך טצפים המים עליה כל ארץ
המיטור עתה אטקה אותך : מדמך כל מדם חלליך וי
ויהיה הדם צף עליה כמו המים ועוד אל ההרים כ
כלומר עד שיגעו אל ההרים וזה דרך הפלגה : וכת
וכתב אהל כי אמר : יגעבור יאור מצרים שיצא
להטקות המדמך : ארץ צפה לפי טצפים המי
עליה כמו נהר : אהל צד חלב ודבש לפי טהחלב
זב עליה : ואפיקים ימלאן ממך מדם חלליך או מ

מפריהם : וית ארץ צפתך ארע והנייתך כל ארץ דסנה :
אותך כל כאלו היה כר מאיר מרוב גדולתו ובכבותו יע
טלא יראו וכך כל ענין הפסוק משל על דרך הפלגה מרוב הטהיה לו : ותי ותחפינך עקא כאבהיותי יתזו
יקר מלכותך מן טמא ויזערון עס משיורייתך דהא סניאין ככוכביא מלך במשיורייתיה יחפינך כעננא דסל
דסליק ויחפי ית טמא וכסיהרא ביממא לא מזהר כהוריה : כל מאורי אור חמטת הככבים ושאר הכ
הככבים המאירים על הארץ וכל זה דרך משל כי כל מי שתבא עליו הצרה ידמה לו כל העולם חשך : ותי כל
סכילי ארחתך דאצקנין ונטירן קדמי הא כמנהרי כהוריא בשמיא אקלקלינן עלך ותחפי עקא קבלא ית אר
ארעך : וחבעסתי לב עמים טהיה לבבם סר וצפך עליך מפחדם שיפחחו על עצמם : ותי ואזיע ל
לב עמ מין סניאין : בהביאי שכרך בגוים האנשים הנטערים והנפסים כך ועל הדרך הז
הזה תי באתיותי תבירי קרבך לביני עממא : או פי בהביאי באזניהם קול השבר ושמצו : והשכתי
ענין תמהון כמו כאשר טמנו עליך רבים והדומים לו : יטערו עליך טער זכר הטע אחר

הפעל הנגזר מהטע לחזק הענין כמו ויטע דוד צנס קצף ה' על אבותיכם קצף והדומים להם : בעצפי חר
חרבי על פניהם בהכריקי ולהטי אותה על פניהם להפחידם ולהודיעם כי בה יהרגו : בעצפי ענין בהי
בהירות והברקה כמו תעופה בבקר תהיה : ויטע לפרט גם כן ענין תנועה כלומר בהכניעי ורמפפי אותה על פ
פניהם וענין התנועה קרוב לענין העיפה וברברי רל אץ מדליקין בצרי מפני טהוא עף כלומר טהוא פו
פורח וכע מן הכר הכה והכה : ותי באתיותי עלך דקטלין בחרבא ואיכון חזן : וחרדו לרגעים מרגע לרגע יח
יחרדו : ותי לרגעים מן רגע היס ויזועון מן קדם תביריהון : אטע לנפשו כל אחד ואחד יחרד על עצמו ויפחד
בראותם מפלתך : כי כה אמר תבואך תבא לך : בחרבות מבואר הוא : והאבדתי
מעל מים רבים : טהיית גדלה על מים רבים כי מים

רבים היו במצרים ביאורים ואגמים לבד היאור הגדול ולא תשאר בה בהמה שתעבור בהם כי טממה תה
תהיה : ונפירט הענין ואמר ולא תדלחם רגל אדם עוד ופרסות בהמה לא תדלחם ותדלחם : כמו תרמסם : ונבא
ונבאמת עוד כל זמן רב כמו ולא יספו עוד גדודי אדם : אז

שלום

מקול מפלתו הרעשתי גוים בהורידו אתו שא
שאלה את ירדי בור וינחמו בארץ תחתית כל
עצי עדן מבחר ושוב לבנון כל שתי מים : גם
הם אתו ירדו שאלה אל חללי חרב וזרעו ישבו
בצלו בתוך גוים : אל מי דמית ככה בכבודו
ובגדל בעצי עדן והרדת את עצי עדן אל אר
ארץ תחתית בתוך ערלים תשכב את חללי ח
חרב הוא פרעה וכל המונה נאם אדני ידוה :
ויהי בשתי עשרה שנה בשני
עשר חדש באחד לחדש היה דבר ידוה אלי ל
לאמר : בן אדם שא קינה על פרעה מלך מצ
מצרים ואמרת אליו בפיר גוים נדמת ואתה
בתנים בימים ותגז בנהרותיך ותדלח מים ב
ברגליך ותרפס נחרתם :
כה אמר אדני ידוה ופרשתי עליך את רשתי ב
בקהל עמים רבים והעלוק בחרמי :

כסיתי עליו את תהום : כאלו התהום שהיה מנדל חתו
מתאבל עליו בהיותו נכרת כי כבר המטילו לארץ וה
ואת עליו תהום וממתקו ועתה יתאבל עליו ויתקשה
טק עדות : האבלתי פעל יוצא לעיני : כסיתי פעל י
יוצא לעיני : כסיתי בצר הסמך : ואמנע נהמתיה
כהדת התהום שאמר למעלה שהיו הנלכים סביבות מ
מטעה : מנעתי אותם ממנו וייבש ויכלה : וכבר פיר
המשל למעלה : ואקדיר עליו לבנון : לפי שהמטילו לא
לארץ בלבנון אמר כי בכפלו קדדו עליו עצי הלבנון
ובאמר האבלתי כסיתי ואמנע ואקדיר : להודיע כי מא
מאת האל ית' היתה לו הרעה : עלפה : טס תאר מן וי
ויתעלה : תתעלפנה הכתולות : ועניכם רב הינועה וה
והבהלה עד שלא יוכל אדם לעמוד על עצמו : ובדבר
ר'ל שמא יתעלפה : ועלפ תאר מבני פעל שלא נזכר
פעלו בתוספת הא : ויאמר עלף בלי תוספת : בשקל א
אבל לקח ותוספת ההא בו בתוספת ההא במלת אלה ל
לה : צה צמא : ובאמר בלשון יחיד עלפה : לל כל א
אחד מן עצי השדה : ותי' אתאבלו עלוהי חשת עקא ית' עלמא וחרכא מדיכתיא וזעו עממיא סגיאין וחאסות עלוהי
אזי תלכיא : וכל מלכי עממיא עלוהי טשחו בתפא :
כסירד שאלו גם הוא : על דרך שאמר ישעיה על מלך
: סמך על סמך : כמו מספר משקד העם : והדומים לו :
: ואת הד כי זכר עצי עדן ושומי מים והוא משל למלכים
ובמותו גם כן מתו עמו : וזרעו ישבו בצלו בתוך גוים : אותם המלכים שהיו זרעו ועזריו שיסכו בצלו בתוך גו
גוים : ירדו אתו לשאל אל חללי חרב : וית' וזרעו ושלטוהי אתבדדו מתקופיהון בגו מלכותא : אל מדי
דמית : ככה את כנגד פרעה אל מי תכל עצי עדן דמית : אס אתה סבור דמית למלך אומר : בגלך
שהיה ארץ בלבנון הנה אומר נפל גם אתה תפול : והרדת את עצי עדן : כמו שנפלו וירדו שאר המלכים כן תדאל
אר תחתית גם אתה : בתוך ערלי : הם ערלי לב : ועל הדרך הזה ת' חביא : הו פרעה : כאלו את אתה פרעה : אלא
טדרך המקרא לדבר לבטח וללא לבטח כאחד : כמו שמענו עמים כלם : והדומים להם : ויהי בשתי עשרה ש
טבה למלכות צדקיהו : טבה אחת אחר החרב : בן אדם שא קינה : כי כן
התקוננים : כפיר גוים נדמת : כמו כפיר אריות
בתנים בימים : וכן היית כמו התנים הגדול בימים : כמו שאמר עליו גם כן התנים הגדול הדובץ בתוך יאורו : ו
נחש בתנים : במקום כן כמו שכתבנו : ותגז בנהרותיך : ותצוא : כמו כי יגז ירדן אל פיהו : ופי' ותצוא מים ב
בנהרותיך אל היבשה : ובית בנהרותיך כבית כן צריכו כנגד והדומים לו : או יהיה ותגז מבטן קל ושי' ותצא עש
כהרפתך לטוף את הארץ : והזהרות הד מל לחיליתיו : ותדלח מים ברגלך : שאר מים של שאר ארצות : נהמתם
נהמת תמים טהר : ותדלח ותדפס : ענין אחד במלות טונות ענין הדדיסה במים עס : עביות המים כי טהרם
אדם במים שאינם עתיקים טוכל לגעת ברגלו בארץ מעלה הטוט ומעביר המים וזה משל טהרה כלחש בגוים רב
רבים ומאחית ארצות : ותי' ותגז ענין מלחמה טקדב ואגחת במאחייתך ואזעתא עממיא בסומכותא ואחריב מדי
מדינתהון : כה אמר : רשתי ואמר בחרימי : לומר כי האל ית' יהיה עמהם להאחית מצרים : וחרימי : כמו רש
יגזת חרם : ותדפס יגזת : רשתי מצודת : וחרימי סריגת : כי הרשת עשוי מעשה ס
סידג : והתפתך

שם עולם וכל חמונה סביבת קברתה כלם ח
חללים חנופלים בחרב אשר ירדו ערלים אל
ארץ חתיות אשר נתנו חתיתם בארץ חיים
ושא כליתם את יורדי בור : בתוך חללים נ
נתנו משכב לה בכל חמונה סביבתיו קברותי
כלם ערלים חללי חרב כי נתן חתיתם בארץ
חיים ושא כליתם את יורדי בור בתוך חל
חללים נתן : שם משך תוכל וכל חמונה סבי
סביבתיו קברתיה כלם ערלים מחללי חרב כ
כי נתנו חתיותם בארץ חיים : ולא ישכבו את
גבורים חנופלים מערלים אשר ירדו שאל בב
בכלי מלחמתם ויתנו את חרבותם תחת רא
ראשיהם ותחי עונותם על עצמותם כי חתית
גבורים בארץ חיים : ואתה בתוך ערלים תש
תשבר ותשכב את חללי חרב : שמה אדום מ
מלכיה וכל נשיאיה אשר נתנו בגבורתם את
חללי חרב חמה את ערלים ישכבו ואת ירדי
בור : שמה נסיכי צפון כלם וכל צדוני אשר י
ירדו את חללים בחתיותם מגבורתם בשים ו
ושכבו ערלים את חללי חרב ושא כליתם
את יורדי בור : אתם יראה פרעה ונחם על כ
כל חמונה חללי חרב פרעה וכל חילו נאם א
אדגי ידוח : כי נתתי את חתיותו בארץ חיים ו
ושכב בתוך ערלים את חללי חרב פרעה וכל
וכל חמונה נאם אדגי ידוח :
ויחי דבר ידוח אלי לאמר : בן אדם דבר אל
בני עמך ואמרת אליהם ארץ כי אביא עליה
חרב ולקחו עם הארץ איש אחד מקציהם ונ
ונתנו אתו להם לצפה :

וכל זה דרך מלך כלומר שאבד לעולם הם ונשאתם
ויחי קהלה סביבת קבורתה קהל ארץ מצרים סביבת
קבורת ערת ארץ אשר ובאמת סביבת חינו אמר שן
סביבת במקום סביבתה הם אלא שפלו בחרב כמות
ומשפט אחד להם כאלו הם ביחד וכלם יפלו בחרב או
אחת אשר נתנו חתית בארץ חיים שנתנו מוראם וחת
וחתיתם בבני אדם בעודם חיים ולפיכך אמר בארץ
חיים לפי שהם עתה בארץ חיים : ומתן תרגם על ד
דמליו בארץ ישראל : שם עולם סביבת
קבורתה המון עולם יהו
וקבורתה אשר על ערת השמים והגבורים : אשר ירדו ע
ערלים שמתו ברצונם : וישא כליתם כי יהיו נבלמים
מגדלתם שהיתה להם ועתה יפלו בחרב ביד חתיותיהם
ויתקבלו אתכוננותה : בתוך חללים נת
נתנו משכב לה : משכבה
שאר החללים : בכל חמונה סביבתיו קברתיה סביבת
חמונה וכל הענין מבואר הוא : חללי חרב כלם אשר כ
בפרעה חנופלים אן מאריך בחית : שם משך
מחללי חרב מענין חללי חרב והו
מבנין הדגש והחל והלמד בשיא ופתח : והפועל ביד
מחללק : ולא ישכבו את גבורים נופלים מ
מערלים : אמר כי עם חללי חרב ישכבו
ולא עם הגבורים שנפלו כלומר שמתו מיתת עצמים
שלא נפלו בחרב ופירש עוד ואמר מערלים אשר ירדו
שאל בכלי מלחמתם אל מאתם ערלים שירדו לשאל
בכלי מלחמתם כלומר שער מאתם אחז בכלי מלחמ
מלחמתם ובאלו נתנו חרבותם תחת ראשיהם באכזב
בקבר כלומר שער הקבר גברה ידם במלחמה הם הכ
הנכזרים ולא ישכבו עם אותם הגבורים אלא עם חו
אותם שהם חללי חרב : ותחי עונותם על עצמותם חו
חטאת עונותם וענשם היתה על עצמותם כלומר שדחת אותם בחרב ושכח עצמותיהם : כי חתית גבורים בארץ
חיים לפי שאלה הגבורים נתנו חתיתם בארץ חיים לפיכך לא ימותו מיתת עצמים אלא חללי חרב יהיו ויש לשמש
נופלים מערלים : כמין לא נפלו אלא חרש כלומר פתחתם יהיו מאתם ערלים שדחת לשאל בכלי מלחמתם : ויש ל
לפרש בכלי מלחמתם ויתנו חרבותם תחת ראשיהם כמשמעו כי כן ענין אותם הגבורים שמתו מיתת עצמים לח
לאות ולסימן להם קוצרין עמיהם כלי מלחמתם והסוף שלהם משימים אותם הקבורים תחת ראשיהם שיהיה המו
המוצאם בחטיות הקבורים כלי מלחמתם בקבר כדי שידעו כי אותם היו גבורים ולא נפלו בחרב במותם ויהיה ל
להם לשם : וית נופלים דחתקולו : ואתה
שכח אחז : וכל אלה שאמר הם שהדגו לישראל וכלם נפלו
וכל מקנך תזכר ותעצר המגפה :
בחרב : שמה נסיכי צפון הם מלכי בבל : וכל צדוני כמו צדנים וכן לכר ולרצים כמו לכרים :
מגבור : תם הגימל דשה ומשפטה להדגש וכמוהו מבני אביעז : וישכבו ערלים שמתו ברצונם :
אתם וניחם פתח והוא נפשל עבר מוסב לעתיד משני הווי : כי נתתי את חתיותי כתרוב בוני וקדי ביידי
והוא מאמר האל ית' והכת' אל כי חתית פרעה חני נתת
כי חני נתתי חתיותי בארץ חיים באותם שנתנו חתית : והעבד ההא בקבוצ שפתיים והוא מבנין הפעל שלא נזכר פוע
פועל : וכל חמונה כהא כמו בוני וכן וט אלה והחיתם לו : ויחי בן אדם אל בני עמך הנה

יחזקאל

אז אשקיע מימיהם ונתחיתם בשמן אוליך נא
 נאם אדני ידוע : בתתי את ארץ מצרים שמ
 שממה ונשמה ארץ ממלואה בחבותי את כל
 יושבי בה וידעו כי אני ידוע : קינח היא וקוננח
 בנות הגוים תקוננח אתה על מצרים ועל כל
 המונח תקוננח אותה נאם אדני ידוע :
 ויהי בשתי עשרה שנה בחמשה ע
 עשר לחדש היה דבר ידוע אלי לאמר : בן א
 אדם נחה על המון מצרים וחורידהו אתה וב
 ובנות גוים אדירים אל ארץ תחתיות את יור
 ירדי בור : ממי נעמת רדה והשכבה את ער
 ערלים : כתוך חללי חרב יפלו חרב נתנה מ
 משכו אתה וכל המוניה : ידברו לו אילי גבור
 גבורים מתוך שאל את עוזיו ירדו שכבו הער
 הערלים חללי חרב : שם אשור וכל קהלה סב
 סביבותיו קברותיו כלם חללים נפלים בחרב :
 אשר נתנו קברותיה בירכתי בור ויהי קהלה ס
 סביבות קברתה כלם חללים נפלים בחרב א
 נתנו חתית בארץ חיים :

אז אשקיע מימיהם : כשהמים רבים במקום אחד
 יט בהם עומק ונקראו שוקעים לפי שהטפל ב
 בהם שוקע למטה : וכן אמר ושאקיע בואר מצרים :
 ואחר שלא יאמר מהם השחת והגבי שאלרן תהיה מלך
 אדם ובהמה הנה הם שוקעים : ונהחתם כשמן חלק
 זכים כשמן : כי המים שתעבור בהם רגל אדם ובהמה
 הם עבורים : וית' ובכן אשקיע לעממיה ומלכיהון בן
 בניה אדבר : ובמקנת נוסחאות בכין אציתי למכות
 למכותיהן ומלכיהון בניה אדבר : בתתי ונט
 נשמה : ותהיה נשמה הארץ ממלך : אה :
 ואעפ' שעמד הטעם במלת נשמה טעמה דבק ע
 עם ארץ : נשמה בינוני לכבדה : מבנין כפעל מן שם
 שמים : קינח היא כמו שאל בתחלת הענין א
 אמר בסוף גס כן : קינח היא וקוננח
 אמר אותה בקול קינח : וית' אליה היא כבוארה ותהי
 לאליא : בנות הגוים תקננה אותה : בני הכפריים אשר
 בגוים : יקוננו אותה : וכן תי' כפריני עממיה יללון ית
 יתה : ויש לשמש בנות כמשמעו : נשים : כי המספר זה
 והקינה היא מנהג הנשים : כמו שאל וקראן למקוננות
 ותבאנה : תקננה דגש כן הנקבות לחסרון כן הפל
 לבנין המרובע : אז פי' בנות הגוים : קהלות הגוים : כמו בת ציון : בת אחס שפי' עדה : ויהי בשתי עשרה
 שנה : מבואר הוא למעלה : בחמשה עשר לחדש ולא זכר ידוע חמש סמך בזה לפי שזכר
 עשר חמש : בן אדם : נהה על המון ארץ ומצרי וחרידהו : אמר נהה כמו שאל שאל קינח : לא שהטביא יקונן
 וינהה עליו : הם אכל ימחו על חרבנם ועל אבדם אלא שיאמר הדברים שיאכנו בהם המקוננים והם
 והנהגים עליהם והחרידהו פירשו לפניו אל ארץ תחתיות : ר"ל שחרידהו בדבר ובבוארה : וית' אותה מענין חיד
 בשיח : ואם הם שני טעמים : וית' אצרכי על ארבעות מצרים ותכר לה ולכפריני עממיה תקיפיה אצרכי דיתמסרן
 לארצא ארעיתא עם כחצי גוב בית אכרסא : ארצה ובנות גוים אדירים : לא מצרים לבדה אלא הורד אותה ובנות ג
 גוים אדירים : הגוים אדירים כלם ירדו מתחתית וישפן וירדו אל ארץ תחתיות ויאבד שמים : ובנות קהלות : כמו
 ארם בת בבל : תחתיות : הם קבוצ תחתיות : ממי נעמת : ממי אותה חשב להיות נשים ויהא כל המ
 המנין הגוים שיחשבו להתגבר ולעמוד בשים : ירדו מתחתית ואתה תחשוב לעמוד : רדה והשכבה א
 את ערלים : רד כמו שהם ירדו : ותשכב עם ערלי לב ורשעי המנין הגוים בקבר : והשכבה מקור בתוספת הא מב
 מבנין הפעל שלא נזכר פעלו כי לא יבא ממנו צוי כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו : בתוך
 חללי חרב יפלו : טעם הם יהיו חללי חרב : חרב נחנה : כמו לחרב נחנה : משכן אותה וכל המוכיה
 : משכן צוי לגזרת פעול : המס נקראת בקמן חטף : וכן אמרה המסרה עליו לית וחטף : אמר שימשכו אותה לארץ
 תחתית : ידברו לי אילי גבורים : אמר דרך משל כי בדות פרעה שאל ידברו לי תקיפי גוים : הגבורים טו
 טירדו : לשאל ולא העילה להם גבורתם וחזקתם : ולא ספר מה ידברו לו כי סמך על המבין והדבר
 כמאמר ישיהו על מלך בבל כלם יענו ויאמרו חלק גס אותה חלית כמונו : את עוזיו : עם עוזיו : ידבר עם פר
 פרעה ועם עוזיו : ירדו שכבו הערלים : עם עוזיו טירדו ושכבו עם הערלים חללי חרב : שם אמר וכ
 וכל קהלה : קהל ארץ אשר : סביבות קברותיו : סביבות אשר יהיו קברות פרעה והמונן : אשר
 נתנו קברותיה בירכתי בור לפי שאמר סביבותיו קברותיו : את ואנה נתנו קברותיה של עדת אשר
 בירכתי בור : ואמר זה להשלגה טירדו לשאל תחתית : והעמק שאל בקברותם באמרו ואל ארץ תחתית בירכתי בו
 בור : להגדיל אבדם בעמק במקום שלא תציגיד

יחזקאל

ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם ישיב החר
 חרבות האלה על אדמת ישראל אמרים לא
 לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה : לכן
 אמר אליהם כה אמר אדני ידוע על הדם תא
 תאכלו ועיניכם תשא אל גלולכם ודם תשפ
 תשפכו והארץ תירשו : עמדתם על חרבכם
 עשיתן תועבה ואיש את אשת רעהו שמאתם ו
 והארץ תירשו : כה תאמר אלהם כה אמר א
 אדני ידוע חי אני אם לא אשר בחרבות בחר
 בחרב יפלו ואשר על פני השדה לחיה נתתו ל
 לאכלו ואשר במצודות ובמעדות בדבר ימותו :
 ונתתי את הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון
 עוז ושמונו הרי ישראל מאין עבר : וידעו כי
 אני ידוע בתתי את הארץ שממה ומשמה על
 כל תעבתם אשר עשו :

ואתה בן אדם בני עמך הנדברים בך אצל ה
 חקירות ובפתחי חבתים ודבר חד את אחד א
 איש את אחיו לאמר באו נא ושמעו מה חדבר
 חיצא מאת ידוע : ויבא אליך כמבא עם ויש
 וישבו לפניך עמי ושמעו את דברך ואתם לא
 יעשו כי עגבים בפיהם חמה עשים אחרי בצ
 בצעם לבם חלך : ודגך להם כשיר עגבים יפ
 יפח קול ומטיב נגן ושמשו את דברך ועשים
 אינם אתם :

מכתוב אלה נבר הארץ והכנענים יתא חמנה מפניכם
 מכתוב ולא תקרא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם : ויחד תירשו אתם הארץ ואתם עו
 עומים התועבות שעומים אנשי הארצות האלה שהיו לפניכם : עמדתם על חרבכם לשפוך דם נקי : ויהי א
 אתעתיקן על תקופתן : עשיתן תועבה בכוין במקום חס א

כה תאמר אם לא לצון טבועה כמו אם לא כאשר דמיתו והדומים להם כמו שפירשנו : במחצית מגדלים חזק
 ונתתי מבואר הוא : וידעו מבואר הוא : ואתה הנדברים בך מחב השתללות בד

כדבר שם השועל כפעל וכן מה דבר כן עלך אזכרת ידוע וכלן דב
 דבן שה קאר עס ביה הו לעני גבאי כמו ותדבר מרים ואהרן במשה יתעב באהרן תדבר ואל יקשה עליך נכבדות
 מחב בך שהי פי ואל נכבדו אכל פי הנבוא יבא פעמי בקא הבית כמו רוח ה דבר כי יהדומי לו : אכל הקית כי כן
 מנה בני האדם בפגוט זה כזה בעי ורצה לדב אחד עם אחד דבר סתם נסמכי אל הקד ומדברי שלא יטמע אדם
 מאחריה וכן בפתח הבתי כשעומ אדם בפתח ביתו ועובר אדם עלת ורצה לדב צמו דבר סתר מרב שם שהו גס
 כן מק סתר בדבן וכן כאלו באבכ ויטהו אבכ אל תוך השע לדב אתו בטלי ודב חד כמו אחד וכפל האלק לקצר : וכן
 כלמו אחרי הוא בחסר האלק : את אחד פתח כלו שלא בסמיכו וכן שכם אחד : והדומי לו ויהי הדבר בך דדנין ביק
 בסתר כותליא : ויבא אלק כמבא עס דל כמבא עס החפצי לשומע וחדד על דב ה ותי כמית גיבוי תלמיד
 וגלה האל לגביא מחב לבס ומה שמדברי שלא בשכני כי עגבי כשהימה עיני לעגה עיני כשהי וכתו
 אי תלעבא בשומא אינו עבד : ודגך להם כשיר עגבי כשיר חזק ודבר שחוק : יפה קל ומטיב נגן כמו שישמע
 אתה האדם האדם שהא יפה קל ומטיב נגן כך הם תחמי שישמעו דברך בלב טוב ויהי את להון כן
 כמר אכובין דכסיס קליה ומטיב לגבא : תרגם עגבים כי תרגו עונב אכובא : וכבואה

וראה את החרב באה על הארץ ותקע בשופר
והזהיר את העם : ושמע השמע את קול השופר
השופר ולא נזהר ותבא חרב ותקחו דמו בר
בראשו יחיה : את קול השופר שמע ולא נזהר ו
דמו בו יחיה והוא נזהר נפשו מלש : והצופה כי
יראה את החרב באה ולא תקע בשופר והעם
לא נזהר ותבא חרב ותקח מהם נפש הוא בע
בעונו נלקח ודמו מיד הצפה אדרס :

ואתה בן אדם צפה נתתיד לבית
ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אתם ממני :
באמרי לרשע רשע מות תמות ולא דברת לה
להזהיר רשע מדרכו הוא רשע בעונו ימות וד
ודמו מידך אבקס : ואתה כי הזהרת רשע מד
מדרכו לשוב ממנה ולא שב מדרכו והוא בעונו
ימות ואתה נפשך הצלת : ואתה
בן אדם אמר אל בית ישראל כן אמרתם ל
לאמר כי פשענו וחטאתנו עלינו ובס אנח
אנחנו נמקים ואיך נחיה : אמר אליהם חי אני
נאם אדני ידוע אם אחפוץ במות חרשע כי א
אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכ
מדרכיכם חרעים ולמה תמותו בית ישראל :

ואתה בן אדם אמר אל ב
בני עמך צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשע
פשעו ורשעת חרשע לא יכשל בה ביום שובו מ
מרשעו וצדיק לא יוכל לחיות בה ביום חטאתו
: באמרי לצדיק חי יחיה והוא בשח על צדק
צדקתו ועשה עול כל צדקותיו לא תזכרנה ובע
ובעולו אשר עשה בו ימות : ובאמרי לרשע מו
מות תמות ושכ מחטאתו ועשה משפט וצדק
וצדקה : תבל ישיב רשע גולה ישלם בחקות ח
חזיים הלך לבלתי עשות עול חי יחיה לא ימ
ימות : כל חטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו

משפט וצדקה עשה חי יחיה : ואמרו בני עמך
לא יתכן דרך אדני וחמה דרכם לא יתכן : ב
בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם : וב
ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה על
עליהם הוא יחיה : ואמרתם לא יתכן דרך א
אדני איש כדרכי אשפט אתכם בית ישראל :
והי בשתי עשרה שנה בעשירי
בחמשה לחדש לגלותי בא אלי הפליט מיר
מירושלם לאמר הכתה העיר : ויד ידועה חיתת
אלי בערב לפני בא הפליט ופתח את פי עד ב
בא אלי בבקר ופתח פי ולא נאלמתי עוד :

הנה דברתי אלך על הגוים החיזים למחול כי יחזק
את עונם ועתה דבר אל בני עמך כי בעונותם סלחה
בהם יד הגוים : ואמרת אליהם : אמר להם זה המלך
ארץ כי אביא עליה : את אביא כמו שאמר ידועה רגע
אדבר על גוי ועל ממלכה להודיע כי הוא חטבני בבני
אדם וגומל טוב לטובים ורע לרעים אף על פי כי כי
בישראל היא ההטחה הגדולה יש ממנה תקצת בטאר ה
האמות כמו שאל רן אתכם ידעתי מכל משפחות האר
הארצה על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם : ותקצ
מקציהם : רשניה הקוף : וענינו כמו מקצה אחיו לקח
ומס מקציהם מס השמוע : ומס מקצה מס העוספת
וראה את החרב באה על הארץ : כתרומתו דקטלן
בחרבא אחיו על ארצה : ושמע

ולא נזהר : כל נזהר דפרעה זו קמנין :
את קל מלכו כצרי : והצפה כלקח קמנין בוקף :
אחד : ואעפ
חייב כבד מכל מקום על ידי הצופה מת והוא מתחייב
בדמו כיון שלא הזהיר והוא לא ידע מה יהיה נלקח וחי
הוא ראוי להלקח ויהי לו להזהיר העם בכלל כיון שזה
סממנה לו צופה ובטחו בו : וכן אמר והאלהים אלה לי
לירי : ואעפ כן חייב האנגב כיון שהיה לו להזהיר : והוא
כי יסול הנפול ממנו : ואמרת רל ראוי היה זה ליעול אל
אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה עי חייב :

ואתה בן אדם : הענין הזה מפורש למעלה בתח
בתחלת הספר וקל השופר הוא דבר הנביא

כמו שאמר בשופר האס קולך והגד לעמי פשעם :
ואתה כפסך הצלת : כלל מלת את : ושאל את כ
כפסך הצלת : ואתה בן אדם כן
אמרתם לאמר : כמו כן

בנות צלפחד
דברתי : אמר טוב חשבתם אם חשבתם בלבבך לאמר
פשענו וחטאתנו עלינו : כלל מלת את תתנת על חטאתי
ופשעתי יהיה טוב ותות : כי הרעות הבאות עליכם

הם בעונותיכם לא דרך מקדש : כמקדש מבטן נשעל
סרסו מקדש : מענין המקדש בשח : וכן ימא בעונם :

אמר אליהם כל הענין עד סוף הפרשה מבורר
הוא למעלה : ואתה בן אדם ביום

חטאתי : מקרי : בשקל
לנו : עד יום תלאת : באמרי : והוא בטח על כ

צדקתו : אעפ ספירטנו זה הענין בתקוה על הראשון
כמו ספיר רל אמר בטח רל כי הוא חושב כי תעילו לו

צדקתו אשר עשה אעפ ספירטנו עליה כי ענין תהייתו
הוא לאחזקת תלאת העול ולעשות מה שלבנו חפץ ותוהא

על הזמן סעבר שלא עשה כתלאת לבו :
לגלותו לגלות יאכין כי אז גלה יחזקאל

הנביא : ויד : ה' אל השלח : כמו שאל למעלה בתם יבא אלך השלח : ושם

ט

אני ארעה צאני ואני ארביצם נאם אדני ידוה:
את האברת אבקש ואת חנדחת אשיב ולנשב
ולנשברת אחבש ואת החלה אחזק ואת השם
חשמנה ואת החזקה אשמיד ארענה במשפט:
ואתנה צאני כה אמר אדני ידוה חנני שפט בי
בין שח לשח לאילים ולעתודים: חמעט מכס
חמרעה חשוב תרעו ויתר מרעכם תרמסו בר
כרגליכם ומשקע מים תשתו ואת חגותרים ב
כרגליכם תרפשו: וצאני מרמס רגליכם תר
תרעינה ומרפש רגליכם תשתינה:

לכן כה אמ
אמר אדני ידוה אליהם חנני ואני ושפטתי בין
שח בריח ובין שח רוח: יען בצד ובכתף תח
תחזפו ובקרניכם תנגחו כל הנחלות עד אש
אשר הפצתם אתנה אל החוצה: והושעתי ל
לצאני ולא תחיינה עוד לבו ושפטתי בין שח
לשח: והקמתי עליהם רעה אחד ורעה אתה
אתהם את עבדי דוד הוא ירעה אתם והוא יה
יהיה להן לרעה: ואני ידוה אחיה להם לאל
לאליהם ועבדי דוד נשיא בתוכם אני ידוה ד
דברתי: וכרתי להם ברית שלום וחשבתי חיה
רעה מן הארץ וישבו במדבר לבטח וישנו ביע
ביעדים: ונתתי אתם וסביבת גבעתי ברכה וה
חורדתי חגשם בעתו גשמי ברכה יהיו: ונתן
עץ השדה את פריה והארץ תתן יבולה והיו ע
על אדמתם לבטח וידעו כי אני ידוה בשברי
את משות עלם וחצלותים מיד העבדים בהם:
ולא יחיו עוד בולגים וחית הארץ לא תאכל
וישבו לבטח ואין מחיר: והקמתי להם מטע
לשם ולא יחיו עוד אסופי רעב בארץ ולא יש
ישאו עוד כלימת חגים: וידעו חגים כי אני י
ידוה אליהם אתם וחמה עמי בית ישראל נ
נאם אדני ידוה: ואתן צאני צאן מרעיתי אד
אדם אתם אני אליהם נאם אדני ידוה:

והחלים בעמקם ובאפיקים והנה ישראל ישובו לאר
לארצם: וישכנו בכל מושב טוב בהרים ובעמקים
במרעה טוב ובהר מחם ישראל אמר זה על יר
יחזקאל שהיה גבוהה מכל ארץ ישראל ו
וכל ישראל יהיה להם כנה בייחולם ליעוד לבא כמו ש
שכתוב בסוף זה הספר: אני ארעה ואני ארבי
ארביצם כי החזקה ירעה: הצאן עד הצהרי

ובצהרים אז ירביצם כמו שכתוב ארעה תרעה ארעה ת
תרכיץ בצהרים: את האבדת ואת החולה אח
אחזק אמר חולה: הנה במקום נחלות וחולה
סאמר למעלה ואמר אחזק הכולל שניהם כי הרשימה ל
לחזק הבריאות: ואת השמנה ואת החזקה השמנה
והחזקה שדווחין את הנחלות מהמרעה חני חשמה חז
חזקתן: ארענה במשפט כהגון כמו החלשות שלא ירעו
יותר מן הדאי להן והמשל על העושים והחזקים שה
שהו בישראל והיו עושים את העניים והחלשים: וית
יתחטא ויתחייב אשתי ואפרם ית עמי בדיחא:

ואתנה בין מה לשח בין החזקה לחלישה לחלים ול
ולעתיקים: כי הם החזקים שכתוב: וית לעב
לענין המשל בין גבר לגבר כדן לחטא ולחייב:

חמעט פי המשל כתרומתו העיר לכון דברים טוב
איתן מתפרנסין ומותר כרסכון אכלין ש
שמעכון ומתן מתן איתן שכן וית מותרא שמעכון
שכן: ומתן מים המים הזלולים כמו שפירשנו בפס
בפסוק אז אשקע מים: וצאני נעמי וית
נעמי מותר מכל שמעכון אכלין וית

ומתן מתן שמעכון שכן: תרפשו ומרש כחוב בש
בשן והם ענין הרמיה במים והעבירה: לכן

כיה כמו בריאה ופית שמנה והמשל כתרומתו
בין גבר עתיד ובין גבר מסכן: יען תי חלק

דברצו ובדדע חזקתן ובתין פסוק ת
תברתן כל כאביא עד דכדיתן יתהן לברא לביני מ
מיתתא: והושעתי מבואר הוא: והקבנתי את

עבדי דוד המשיח שיב: ואני מבואר הוא: וכרתי
מזרעו בעת השועה: ואני מבואר הוא: וכרתי

וישנו ביערים כי לא יפחדו מחית הער: וישנו ענין טיה: תתן בחורשיא:

ונתתי אותם וסביבו גבעת ברכה על דרך יהיה ברכה וסביבו גבעת איתן איתן ברכה והיא
ארץ ישראל שהיא סביבות בית המקדש כי בית המקדש באמצע ארץ ישראל והוא ובית המקדש נקרא הר וגב
וגבעה כמו שכתב נכון יהיה הר בית הבראש ההר וכשא יגבעו: וית ואשר יתהן סחור סחור לבית מקדשו ויהיו מ
מכרבי: ויתר הגשם מטר כבד: ונתן מבואר: ולא יהיו וידת הארץ לא תאכל משל כתרצו ומלכו ארצא לא
ישיבנו: והקמותי להם מטע כמו שאל: ונאמר על אדמת: לשם שיצא שמש בגו: וית לקיית
אשפי רעב באר עני כלת כמו אסף אסף: וית מטלטי כפכ כי כשהיה רעב באר ישראל היה מתטלטי
במזרי ובטא ארצו והיו נושא שם כלית הגו כמו שכתב נחמט כהלכו למצור ולאר פלשתין ונחמט בליתמלך לג
לגור במד מואב ונחמט בשונמי ונתר בארץ פלשתים: וידעו מבואר הוא: ואתן צאני צאן מרעיתי
אדם ארץ כשתה צאן מרעיתי שארעה

כה אמר אדני ידוע בשמח כל הארץ שמכח
אעשה לך : בשמחתך לנחלת בית ישראל ע
על אשר שממח בן אעשה לך שממח תחיה
הר שעיר וכל אדום כלח וידעו כי אני ידוע :
ואתה בן אדם הנבא אל הרי
ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר ידוע :
כה אמר אדני ידוע יען אמר האויב עליכם ה
חאח ובמות עולם למורשה היתה לנו : לכן ה
חנבא ואמרת כה אמר אדני ידוע יען ביען ש
שמות ושאוף אתכם מסביב להיותכם מורשה
לשארית חגוים ותעלו על שפת לשון ודבת ע
עם : לכן הרי ישראל שמעו דבר אדני ידוע כ
כה אמר אדני ידוע להרים ולגבעות לאפיקי
ולגאיות ולחרבות השממות ולערים הנעזבות
אשר היו לבו וללעג לשארית חגוים אשר מ
מסביב : לכן כה אמר
אדני ידוע אם לא באש קנאתי דברתי על שא
שארית חגוים ועל אדום כלא אשר נתנו את
ארצי להם למורשה בשמחת כל לבב בשאט
נפש למען מגרשה לבו : לכן חנבא על אדם
אדמת ישראל ואמרת להרים ולגבעות לא
לאפיקים ולגאיות כה אמר אדני ידוע חנני ב
בקנאתי ובחמתי דברתי יען כלומת גוים נש
נשאתם : לכן כה אמר אדני ידוע אני נשאתי
את ידי אם לא חגוים אשר לכם מסביב המ
חמה כלומתם ישאו : ואתם הרי ישראל ענפ
ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי
קרבו לבא : כי חנני אליכם ופניתי אליכם ונ
ונעבדתם ונזרעתם : וחרבתי עליכם אדם כ
כל בית ישראל כלח ונסבו הערים והחרבות
תבננה : וחרבתי עליכם אדם ובחמה ורבו ו
נזרו וחשבתי אתכם בקדוכם והטבתי כר
בראשיתכם וידעתם כי אני ידוע :

כה אמר שמח כל הארץ כף שמח יען בשמחתך
שמי כפי הדמיון סמיכי כמי כענה נכחן כחך
כסרעה כמלוח כלוח ודמיון להם כל שמחת כל הארץ
על שוממיתך ושמחתך על שממות נחלת ישראל עין
כלומר כמו שמחת על נחלת ישראל כששמחו כן תש
תשמח כל הארץ על שוממיתך : בשמחתך
תהיה הר שעיר כה הר מכונה
כלשון נקבה : או כי עדת הר שעיר וכן וכל אחס כלה
לל עדת אחס כמו ותיך ישראל ותיך אדום : ואתה
בן אדם הנבא אל הרי ישראל אחר שדבר
פורענות על הר שעיר דבר נחמה על הרי ישראל :
כה אמר האח כתרנומו חיה יבמות עולם : קרן
הרי ישראל במות עולם לתי שארץ ישראל גבו
נביהה מכל הארצות : ואמר היתה על הארץ הכללת הב
הבמות : לכן יען ביתן הכפל לחוק הענין :
וכן יען : וכיצד במושגיו מהם : ושמחת
ושאוף אתכם מסביב שמית מקור כסוף השמח הנותח
אל ואמר חלתי היאושאוף ענין בליעה כמו שזכרנו
הנח שחשני אנוש : ושמחת מקור יצא יוכן חסם ואשאף ש
פועל יצא ופי חגוים אשר סביבותכם היתה מחבבם ו
ועסקם לשמות אתכם ולבלוע אתכם : ותי חלק דתך
דיתרברבו וחלק דחציבו לאחדבא ולאחד יתכן : וס
מסחר סחר : ותעלו העין בשא נפתח שלא כמנהגו מ
משפטו על המנהג העין בקמץ כמו ויעלו מעל משכן
קרח : על שפת לשון ודבת עס : כי כל אומה יש לה לשון
מיוחד כמו שאמר ללשונותם בגויהם והיו מדברים ר
דעות על ישראל זה שהיו ישראל נעלים על שפתם והיו
דבת עס ועס : וית ותעלו : ואחאמרתי : לכן
כמו שאמר למעלה בפורענות בפרט כה
אמר ה להרים ולגבעות כן אמר הנה הנחמה בפרט
כה אמר ה להרים ולגבעות : ולחרבות השוממות כפר
המם במקצת ספרים : ובמקצתם בשא : לכן
ועל אחס בלא חלק במקום הא כמו

והיה לבס לזרז קראנה לי מרח כן יתן לזרז טיה :
את ארצי ענינו כתרנומו ית ארצי בית שבת : בשאט
כפא בלא בית : ואמר למעלה בפרשת פלשתיס בשאט כנפס בבית למען מנשה לבז : עס במקום מקור כמו
ולמסע את המחנות כאלו אמר לגרס אתה להיונה לבז וכתו בדל לאתרכיתה למכזה : לכן כל
כלומת גוי בלא הא ולית כותיה ועלמטה בפרשה האחת כלומת חגוים : לכן מבוא
הוא : ואתם ענף בס תתנו דל ענף עצמכם ופריכם כסגול השא ויש ספר בחרק : כי קרבו
מן הדג וכן ופרעה הקד : כלאר הקריב לבא מצרית פעל עמד מן הנוסף או פי קרבי לבא קרבי כי
ביאתך בתשוב ומעשי טובי : וית אר קד פולחני למית : בי הגני מבוא ה : וחרבתי כל בית ישראל הכלכל
לחוק העני ולהור על עשר השכר שבעלמ ער היום : וחרבתי כקד מצעס קבון מן שקדמת
טלף יבש והטבתי מראצק אמר ארכה אתכם כמו שהייתם

ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם
 שים פניך על הר שעיר והנבא עליו : ואמרת
 לו כה אמר אדני ידוע הנני אליך הר שעיר וגו'
 ונשיתי ירי עליך ונתתיך שממה ומשמה : ער
 עריך חרבה אשים ואתה שממה תהיה וידעת
 כי אני ידוע : יען היות לך איבת עולם ותגר א
 את בני ישראל על ידי חרב בעת אידם בעת ע
 עון קץ : לכן חי אני נאם אדני ידוע כי לדם א
 אעשך ודם ירדפך אם לאדם שנאת ודם יר
 ירדפך : ונתתי את הר שעיר לשממה ושממה
 וחברתי ממנו עבר ושכ : ומלאתי את הריו ח
 חלליו גבעתך וגאתיך וכל אפיקיך חללי חר
 חרב יפלו בהם : שממות עולם אתגך ועריך
 לא תישבנה וידעתם כי אני אדני : יען אמרך
 את שני הגוים ואת שתי הארצות לי תחיינה וי
 וירשנוה וידוע שם היה : לכן חי אני נאם אדני
 ידוע ועשיתי באפך ובקנאתך אשר עשית מש
 משנאתיך במ ונודעתי במ כאשר אשפטך : ו
 וידעת כי אני ידוע שמעתי את כל נאצתיך א
 אשר אמרת על חרי ישראל לאמר שממה לנו
 נתנו לאבלה : ותגדלו עלי בפיכם והעתרתם
 עלי דבריכם אני שמעתי :

טאריעה אתכם דעה ובינה והשכל : או תקראו אדם
 לא זאן ובהמה : כי כשיתפתח האדם לתאות העולם ה
 הנח הוא בהמה לא אדם : כי בגשמיותו ישתקף האדם ע
 עם הבהמה הוא וחמורו אוכלין באכזב אחד : אבל כ
 כשיגיענו הטוב אשר יעדנו האל ית ומלכה הארץ דעה
 את ה' ואשר הענינים הטובים היעודים לאהב את ה'
 ולעבוד בלב שלם ונתעסק במושכלות אז נקרא אדם
 טהור כבר כנו חלק האנושי ונהיה כבדלים מן הבהמ'
 ומבטי האר הדומי לה : וית' וית' עמי עם דמתקרי טמי
 עליהן בית ישראל את' ועל הדד הזה ארז' אדם אתם
 אתם קרוין אדם : ואין אמות העולם קרוין אדם ..
 ויהי בן אדם שים פניך על הר שעיר : סוף כבואת
 משלת הר שעיר לכבואת יסועת ישראל כי ב
 בעת היסועה תהיה משלת אדם כמו שכתוב כבואת
 עובדיה ועל מושיעם בהר ציון לשפט את הר עשן ..
 ואמרת מבואר הוא : עריך ואחיה
 טממה תהיה : טמל עס א
 אדם בכל מקום טהור : יען היות לך איבת
 עולם : ולא פירש עס מי : וכל עס כמי
 ישראל : כמו שאלו ויתגר את בני ישראל : ושי' ויתגר : כ
 כמו ונחיתו על ידי חרב ענין ההצלה : כי ענין הגר
 הדם ממכות החרב : בעת עון קץ : בעת שבא קץ גל
 גלותם בעונם : וית' בעדן תשלמת חוביהן : לבן
 חי אני כי לדם אעשך : כלומר אתקן ואזמין

לחרב : ודם ירדפך : כלומר טמלי דמים ירדפך :
 ופתח לבן כפתי : אס לאדם טמל ודם ירדפך : טמל טמלי דמים ונאמרת מהם : ועתה ירדפך וישנך : וית'
 אס לא אשר דם טמל ואשר דם ירדפך : ונתתי לשממה שם בפלם טמלה : טמלה : ונמך פל הש
 השעל בטעם : ומלאתי את הריו חללי : ואל גבעתך וגאתיך וכל אפיקיך כי כן חר
 המך לדבר : לבח ואלא לבח במקום אחד כמו טמלי עמי כלם : ואלם כלם טמלי : והחמי
 להם רבי חללי חטוף : שממות עולם : נמך פל השעל בטעם : טמלה כתי' ופי' ענין יאוב וקרי טמלה לל
 לא טמלה לקדמות : יען אמר את שני הגוים : ישראל ויהודה : ואת שני הארצות ארץ
 יהודה ובנימין : וארץ אשר הטמלי : כמו שהם חלוקת במלכות : ואל תהיינה : על הדבק : וכן גר
 ביתי ואמהותי לר טמלי : הנה אפי וקבאצי וחמצי כתבת : ואלו אחר כך וירשנוה לשון יחידה כי שתי הארצות א
 אחת אל טמלה המלכות אחת דוד : וה' שם היה : טמל דבריהם וישיב גמולם בראשם : לבן ועשית
 באשך ובקבאצי : כמו שהיה אשך וקבאצי על ישראל כן אשך עמך אשר עשית וקבאצי : כס : משא
 ביום הרבוי ובא בסיומן רבוי הזכרים לבד כמו למען אספיה כל תהלתך : וכן ונשאו את זנותם : בזנות וברע
 וה' יחיד להם : וכדעת כי כאלו אשך : כי בצבורם אשך : ואז אהיה נודע בישראל שבחתי בהם והם
 לי לעם : וית' וית' לאוטבא להן כד אתפרע מיך : וידעת באשך : בקמץ הנון והאלף : והוא מן הדג
 הדגשים ללי האלף : נאזה : באשך כשה : וכן פרעה
 לאמר טמלה כתיב בהא : כמו לא טמלה : וקרי כתי' : ותגדלו : טהייתם אומרים טמלי טמל דבריהם ה
 הרעים : והעיתים ענין רבוי דברים חזקים : וכן כעיתים טמלי טמל : ועת ענין הקדמת
 עולה : וכן תרגם יונתן ואסגיתן על פתגמיהן : כה

כה אמר אדני ידוע בשמח כל הארץ שמחה
אעשה לך : בשמחתך לנחלת בית ישראל ע
על אשר שמחה בן אעשה לך שמחה תהיה
הר שער וכל אדם כלח וידעו כי אני ידוע :
ואתה בן אדם הנבא אל הרי
ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר ידוע :
כה אמר אדני ידוע יען אמר האויב עליכם ה
האח ובמות עולם למורשה היתה לנו : לכן ה
הנבא ואמרת כה אמר אדני ידוע יען ביען ש
שמות ושואף אתכם מסביב להיותכם מורשה
לשארית הגוים ותעלו על שפת לשון ודבת ע
עם : לכן הרי ישראל שמעו דבר אדני ידוע ב
כה אמר אדני ידוע להרים ולגבעות לאפיקי
ולגאיות ולחרבות השממות ולערים הנעזבות
אשר חיו לבו וללעג לשארית הגוים אשר מ
מסביב :
אדני ידוע אם לא באש קנאתי דברתי על שא
שארית הגוים ועל אדם כלא אשר נתנו את
ארצי להם למורשה בשמחת כל לבב בשאט
נפש למען מגרשה לבו : לכן הנבא על אדם
אדמת ישראל ואמרת להרים ולגבעות לא
לאפיקים ולגאיות כה אמר אדני ידוע הנגיב
בקנאתי ובחמתי דברתי יען כלימת גוים נש
נשאתם : לכן כה אמר אדני ידוע אני נשאתי
את ידי אם לא חגוים אשר לכם מסביב המ
חמה כלימתם ישאו : ואתם הרי ישראל ענפ
ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי
קרבו לבא : כי חנני אליכם ופניתי אליכם ונ
ונעבדתם ונזרעתם : וחריבתי עליכם אדם כ
כל בית ישראל כלח ונשבו הערים והחרבות
תבננה : וחריבתי עליכם אדם ובחמה ורבו ו
וצרו וחשבת אתכם בקדוהיכם והטבתי כר
בראשיתכם ודעתם כי אני ידוע :

כה אמר שמח כל הארץ כף שמחה יקף בשמחתך
שני כפי המיון סמיכי כמו כנה נכון כמך
כפרעה במלכה כלח והדמי להם כל שמחת כל הארץ
על שמחתך ושמחתך על שמחת נחלת ישראל שון
כלומר כמו שמחת על נחלת ישראל כשמחת בן קט
תשמח כל הארץ על שמחתך : בשמחתך
תהיה הר שער בא הר מכונה
כלשון נקבה : או כי עדת הר שער וכן וכל אדם כלח
לל עדת אדם כמו ותי ישראל ותי אדם : ואתה
בן אדם הנבא אל הרי ישראל אחר שדבר
פורענות על הר שער דבר נחמה על הרי ישראל :
כה אמר האח פתרגמו חזיה וכוונת עולם : קרח
הרי ישראל במות עולם לפי שארץ ישראל נבו
גביהה מכל הארצות ואמר היתה על הארץ הכללה הכ
הכמות : לכן יען ביען הכפל לחזק הענין ו
וכן יען : וכיין בנאשתי מלשון שמחת ו
ושאף אתכם מסביב שמתי מקור בשקל המכח הטית א
אל ואמר חליתי הלא ושאף ענין בליעה כמו שמחתו
הנח שאפני חנוש ושמתי מקור יצא יכן אדם ואשאף ש
פועל יצא ופי הגוים אשר סביביתכם היתה מחשבת ו
ועסקם לשמחת אתכם ולבלוע אתכם יתן חלק היתר
דיתרברבו וחלק דחשיכו לאחדבא ולא צדק יתבון יחס
מסחר סחר : ותעלו העין בשא ופתח שלא כחנחני מ
משפטו על המנהג העין בקמן כמו ויעלו מעל משכן
קרח : על שפת לשון ודבת עס כי כל אומה יש לה לשון
מיוחד כמו שאמר ללשונותם בגויהם והיו מדיברים ר
דעות על ישראל זה שהיו ישראל בעליש על שפתם והיו
דבת עס ועס : וית ותעלו ואתאמרת : לכן
כמו שאמר למעלה בפורענות בפרט כה
אמר ה להרים ולגבעות כן אמר הנח הנחמה בפרט
כה אמר ה להרים ולגבעות ולחרבות השממות כפר
המס במקצת ספרים ובמקצת בשא : לכן
ועל אדם בלא חלק במקום הא כמו

והיה לכם לזרע קדשנה לי מרח כן יתן לירדת סינה :
את ארצי ענינו כתרצונו ית ארע בית שוכני בשאט :
כפז בלא בית : ואשר למעלה בפרשת פלשתיים בשאט כנפס בבית למען מנשה לבז : פס במקום מקור כמו
ולמען את המהנות באלו אמר לגרש אותה להיותה לבז וכת' בדיל לאתרכיתה למכזה : לכן מבו
כלימת גוי בלא האולית כותיה ושלמטה בפרשה האחרת כלימת הגוים : לכן מבו
הוא : ואתם : ענף כס תתנו לל ענף עצמכם ופריכם בסגול השא ויש ספר בחיך : כי קרבו
עמד מן הדג וכן ופרעה הקד : כלאר הקרב לבא מצרית פעל עמד מן הנסוף אז פי קרבו לבא קרבו כי
ביאצק בתצוב ומעשי טובי : וית אר קד פולחני למיך : כי הנני מבו אה : וחריבתי כל בית ישראל כללה הכל
לחזק העני ולהות על עשר השכני שכלמו עד היום : וחריבתי כקד מצעס : קבון מן שקדמת
טלף יכז והטבתי מראצק אמר ארבה אתכם כמו שהייתם

ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן אדם
שים פניך על הר שעיר וחנבא עליו : ואמרת
לו כה אמר אדני ידוע חנני אליך הר שעיר ונ
ונשיתי ידי עליך ונתתיך שממה ומשמה : ער
עריך חרבה אשים ואתה שממה תהיה וידעת
כי אני ידוע : יען היות לך איבת עולם ותגר א
את בני ישראל על ידי חרב בעת אידם בעת ע
עון קץ : לכן חי אני נאם אדני ידוע כי לדם א
אעשך ודם ירדפך אם לאדם שנאת ודם יר
ירדפך : ונתתי את הר שעיר לשממה ושממה
והכרתי ממנו עבר ושב : ומלאתי את הריו ח
חללי גבעתך וגאתיך וכל אפיקיך חללי חר
חרב יפלו בהם : שממות עולם אתה ויעריך
לא תישבנה וידעתם כי אני אדני : יען אמר
את שני הגנים ואת שתי הארצות לי תחיינה וי
ורשונה וידוע שם היה : לכן חי אני נאם אדני
ידוע ועשיתי באפך ובקנאתך אשר עשית מש
משגאתיך במ וגודעתי במ כאשר אשפטך : ו
ידעת כי אני ידוע שמעתי את כל נאצתיך א
אשר אמרת על חרי ישראל לאמר שממה לנו
נתנו לאבלה : ותגדילו עלי בפיכם והעתרתם
עלי דבריכם אני שמעתי :

טאריעה אתכם דעה ובינה והשכל : או תקראו אדם
לא זאן ובהמה : כי כשיתפעה האדם לתאות העולם ה
הנה הוא בהמה לא אדם : כי בגאמות ישתתף האדם ע
עם הבהמה הוא וחמור יאכלין באבוס אחד : אבל כ
כשיצטענו הטוב אשר יערכו האל ית ומלאה הארץ דעה
את ה' ואשר העביתים הטובים היעודים לאהוב את ה'
ולעבדו בלב שלם ונתעסקו במושכלות או נקראו אדם
טיהיה נכר בנן חלק האנושי ונהיה כבדלים מן הבהמ
ומבני האר הדומי לה : וית' וית' עמי עם דמתקדי שמי
עליהם בית ישראל את' : ועל הדר הזה אר' אדם אתם
אתם קריו' אדם : ואין אמות העולם קריו' אדם ..
ויהי : בן אדם שים פניך על הר שעיר : סוף כבואת
תשלח הר שעיר לכבואת ישועת ישראל כי ב
בעת הישועה תהיה תשלח אתם כמו שכתוב כבואת
עובדיה ועל מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו ..
ואמרת מבואר הוא : ערוך ואזה שם
טממה תהיה : שכל עס א
אדם בכל מקום טיה' : יען היות לך איבת
עולם : ולא פירש עם מי : ואל עס בני
ישראל : כמו שאלו ותגר את בני ישראל : ופי' ותגר כ
כמו ונתיח על ידי חרב ענין ההפכה : כי ענין הוצת
הדם ממכות החרב : בעת עון קץ : בעת שכל קן גל
גלותם בעונם : וית' בעדן תושלחת חוביהם : לבן
חי אני כי לדם אעשך : כלומר אתה ואתה ואתה

לחרב : ודם ירדפך : כלומר מושבי דמים ירדפך :
יירדפך : טיה' הדלת בחטף קמן לבן אשר ונש' ופ
ופתח לבן כפתלי : אז לא דם טנאף ודם ירדפך : טנאף מושבי דמים ונש' ופ
אם לא אשר דם טנאף ואשר דם ירדפך : ונתתי לשממה : שם בפלם טממה : טממה : ונמאף פא הפ
השכל בטעם : ומלאתי את הריו
לנכח ואלא לנכח במקום אחד כמו טממו עמי כלם : ואלם כלם תשובו : והחמי
להם רבי חללי חטוף : שממות עולם : נמאף פא השכל בטעם : תשובה כתי' ופי' ענין יאוב וקרי תשובה ל
לא תשובה לקדמות : יען
יחודה ונכחית : ואין טאר הטבטים
ביתו ואמהותיו לר תחשבוני : הנה אפי וקנאף וחמית נכתב : ואם אחר כך ירשנה לשון יחידה כי טתי הארבות א
אחת אלף טנאף המלכות אחי דוד : זה טס היה : טמם דבריהם וטוב גמולם בראשם : לבן ועשית
באפך ובקנאתך כמו טיה' אפך וקנאף על ישראל כן אעש' עמך אשר עשית משגאתי' במ : משגא
ביוד הרבי' ובא בסיון רבוי הזכרים לבד כמו למען אספיה כל תהילתך : וכן ונשאו את אונת' : בוצות וברעות
והחמית להם : ונודעתי בם כאשר אשפטך : כי בצבאם אשפטך : ואם איה נודע בישראל טכחתי בהם והם
לי לנש : וית' וית' ללואטכא להן כד אשפרע ויטך : וידעת כאצתך : בקמן הנן והאלף : והוא מן הדג
הדגים לילי האלף : טאזה : בטל כפרה : וכן פרעה
לאמר טממה כתיב בהא כמו לא טפכה וקרי בנ' : ותגדילו : טהיתם אומרים טאיכני טומע דברכם ה
הרעים : והעיתים ענין רבוי דברים חזקים :
עולה : וכן תרגם חזקוני ואסמיתון על פתגמכון : כה

ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בח
 בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם : וישב
 וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם
 לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים : והושעתי
 אתכם מכל טמאתיכם וקראתי אל הדגן והר
 והרבותי אתו ולא אתן עליכם רעב : והרבותי
 את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא ת
 תקחו עוד חרפת רעב בגוים : וזכרתם את דר
 דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים וג
 ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם
 : לא למענכם אני עשה נאם אדני ידוע יודע
 לכם בשו והכלמו מעונתיכם בית ישראל : כ
 כה אמר אדני ידוע ביום טהרי אתכם מכל ע
 עונתיכם וחשבתי את הערים ונבנו החרבות
 : והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שם
 שממה לעיני כל עובר : ואמרו הארץ הלזו הנ
 הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנש
 וחנשמות והנהרסות בצורת ישבו : וידעו חגים
 אשר ישארו סביבתיכם כי אני ידוע בנתי הנ
 הנחרסות נטעתי הגשמה אני ידוע דברתי וע
 ועשיתי : כה אמר אדני ידוע ע
 עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם אר
 ארבה אתם כצאן אדם : כצאן קדשים כצאן
 ירושלם במועדיה כן תחנה הערים החרבות
 מלאות צאן אדם וידעו כי אני ידוע :
 היתה עלי יד ידוע ויצאני ברוח
 ידוע ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות

ושמתי אתי מן השמים והיחזק ויטארו הנשים
 והרבותי לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים כי יר
 ארץ ישראל צריכה לגשמים חזקתה היא
 הארצות האחרות לפי הדעב מצוי בה יותר משאר א
 ארצות : והער אברהם יצחק ואלהם יצא
 מארצו לארץ אחרת בעבור הדעב היא חספה
 וזכרתם : ונקטתם בפניכם : תהיו נכרמים בעיני
 עצמכם : כשתזכרו עונותיכם האמרי כ
 כדון הכריתנו האל ית והגלנו מארצנו : וית ויתקנו
 ותקנו חזן : לא למענכם : בשו והכלמו : דין
 האל שתבו : שו ותכלמו כי דרכיכם רעים
 ואני אצא אתכם מן העמי ואביא אתכם אל ארצכם
 : ומה שאל לא למענכם מראה שלא יצאו מהגלות אלא
 עי' תצאו וכבר הארכנו בזה העני' בספ' ישעיהו בפסוק
 וירא כי אין אים : כה אמר ה' ונבנו החרבות
 : והא' בסג' והח : ית בקמן חטף :
 והר' בקמן : והארץ מביאר הוא : ואמרו
 בעודה שממה : ה' אמר
 העובדים כן : וית כי אחר שתצאו לישובה יאמרו כן :
 וימתין ארצו דין וישראל היתה צריכה לתקן כג
 כגנבה דפון וקדושת ארצו וצדקתה וימשיכה כד
 כדכין תקדשין יתבון : והערים החרבות : בצר' הר' :
 וידעו אשר יצאת סביבותיכם : וראה בהרבה ו
 וראה בישובה במעט זמן ידעו כי לא היה
 יכול להיות דבר זה אלא מהאל ית : אני ה' דברתי ועשו
 ועשיתי : דברתי זה על יד הנביא וכן עשיתי כמו שד
 שדברתי : כה אמר ה' עוד זאת אדרש : עוד
 אהיה נד : יש להם בזאת הכרה שארבה
 אותם : כצאן אדם : אדם הם ישראל : שהם אדם כמו שפירשנו למעלה אדם ה' רבים כצאן : ואמר כצאן
 עם כף ידיעה ופידע אחר כן כצאן קדשים : וית כצאן אדם : אסגינון באיכסא ואכלחכונן בבעירה : כצאן
 קדשים : ופי' אחר כן כצאן ירושלם במועדיה וזה הקדשם שהיו מביאים ישראל לירושלם שלש פע
 פעמים בשנה שהיו רבים : הערים החרבות : בא בצר' הר' וימתין תרגם כעמא קדשא כעמא דמרבין ואחן לית
 לירושלם בזמן מועד פסחא כן יהון קדמי ארעא ד' ישראל ד' ה' ארץ חרבן יהון מלחין אכשא דעמא בית ישראל וידעון
 אר' אכא ה' : אמר בזמן מועד פסחא תצא למור כי אז היה הצאן מתרבה בירושלם כי כל הבאים לירושלם היו מב
 מביאים כל אחד את פסחו לשחוט שם ולאכלו שם כמו שכתוב בתורה : היתה עלי יד ה' ויניחני בתרגו
 ואשריני : ענין ימנחה : בתוך הבקעה : אשריני שהיא הבקעה שבה לא הכב
 בתחלת הספר : והיא מלאה עצמות : תרג' ומתן גרמי אכשא : והענין הזה ה' ארץ חרבן למעל כי בני ישראל יצאו
 מהגלות שהם בו והם בו כעצמות היבשות על דרך משל או ה' ארץ חרבן לו להראו לו שעתיד להחיות מתן ישראל בעת
 הישועה כד שראו ג' הם בימנחה : ויש בזה מחלוקת בדברי ר' אליעזר אומר מתים שהיה יחזקאל ע
 עמית על רגליהם ואמר שיה : ומה שיה אומר ה' מתים ומתה : מתים בצדק ומתה ברחמים : ור' יהושע אומר ע
 שיה זו אומר ה' מתים ומתה מיוחד שאל ויעל : ר' יהודה אומר באמת משל היה : ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי
 אומר מתים שהיה יחזקאל עליו לארץ ישראל וכשאז נשים והולידו בנים ובנות : עמד ר' יהודה בן בתירה על רגליו
 ואמר אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם : ואמר

והולכתי עליכם אדם את עמי ישראל וירשון
 וחיות להם לגחלה ולא תוסף עוד לשכלם :
 כה אמר אדני ידוע ידוע ידוע ידוע אמרים
 לכם אכלת אדם אתי ומשכלת גוי חיות : לכן
 אדם לא תאכלי עוד וגוי לא תבשלי עוד נא
 נאם אדני ידוע : ולא אשמיע אליך עוד כלום
 בלימת חגוים וחרפת עמים לא תשאי עוד וג
 וגוי לא תבשלי עוד נאם אדני ידוע :
 ויהי דבר ידוע אלי לאמר : בן
 אדם בית ישראל יושבים על אדמתם וטמאו
 אתה בדרכם ובעלילתם בטומאת חנדה חי
 חיותה דרכם לפני : ואשפך חמתי עליהם על
 חדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאו
 טמאו : ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כד
 כדרכם ובעלילתם שפשתים : ויבוא אל הגוים
 אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר לה
 להם עם ידוע אלה ומאריצו יצאו : ואחמל על
 שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר
 אשר באו שמה : לכן אמר לבית ישראל כה א
 אמר אדני ידוע לא למענכם אני עשה בית יש
 ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים
 אשר באתם שם : וקדשתי את שמי הגדול חם
 המחולל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו ח
 חגוים כי אני ידוע נאם אדני ידוע בהקדשי בכ
 בכם לעיניהם : ולקחתי אתכם מן הגוים וקב
 וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם
 אל אדמתכם : ורקתי עליכם מים טהורים ו
 וטוהרתם מכל טמאתיכם ומכל גלוליהם אט
 אטוה אתכם : ונתתי לכם לב חדש ורוח חד
 חדשה אתן בקרבכם וחסירתי את לב האבן
 מבשרכם ונתתי לכם לב בשר :

בראשונה : והטבתי מורכב ומשקל מן והטבתי
 כמו והטבתי אתכם : ומן והטבתי כמו הטבתי כי היה
 עם לבבך : אם הטיפות על יתום יד : או הוא מורכב
 מן יטב וטוב כי שני השרשים בענין זה : מראשיתכם
 הרים בחיך והוא ממעקל אחיה : טמלה : אמר כן הא
 האחד ראשה כנח האלף : והקבוצ ראשית : בפלם את
 אחיות : טמלות כבשות : ובסמוך ראשית בפלם כבש
 כבשות הנאן אלא טמלה האלף וכן בסמיכות הכנו
 והולכתי כשאוציאם מן הגלות אלכס בדרך וא
 ואביאם עליכם : ואמר ויראוך : והיות
 תנסיף כנגד כל הר ויהי : כה אמר לכם : כ
 כנגד ההרים : ואמר אכלת : אדם וגו כנגד
 הארץ : אתי כתיב כי יד כדרך היד הנסמית לנקבה ה
 הנמצאת כמו נעמי תחלואי : והדומים להם וק
 וקראת כמשפט : גוי חסר יוד הרבים מהמכתב וכן ו
 וגוי כי יד אחת לבדה : לכן לא תשלי כתיב
 וקרא תשלי וענינס : קדש : ולא
 תשלי כן כתיב וקרא : וית תשלי תשלין :
 ויהי : בן אדם : כטומאת הכהן : לפי שעל דרך משל
 כקראת כנסת ישראל ראשה לאל יתוהא לה ל
 לבעל המעלה בעת חטאתיה לבדה שהבעל מחזיק
 כל ימי כדעתה ומקדשה אחרי טהרתה : כן החזיק האל
 יתוהא והגלס לארצות הגוים משני חטאות ועת
 ועתיד להחזירם אחרי טמאנו אלו וטהרת מעונותיהם :
 ואשפוך : מבואר הוא : ואפיץ : מבואר הוא :
 ויבא לען : יחד דך כ
 כלל : וכדע : על דך ככל צד
 צדק לו צד : וחללו את שם קדשי באמר להם עם ה
 אלה ומאריצו יצאו זה חלל השם טמאת הגוים על ישראל
 עם ה אלה : כבר נקרא עם ה אלה : ויצאו מארצו זה
 והניחו בגלות זה כיה : והנה כאלו הם מחללים אותו
 בהמך גלותם זה כיה בעונותיהם : והגוים אחריהם
 תבלתי יבולתה להוציאם : ואמר דך כד כיה ואמר
 כך נאם והשליח מעל פתי וית ועלו לביני עמי ואתנליא לתמן על האדמה ית שמה וקדשתי להן עת
 דה אלן ואכדן מארע בית טכניה גל : ואחמול מבואר הוא : לכן מבואר הוא : וקדשתי
 מבואר הוא : ולקחתי מבואר
 כמו טהרתם : וית ואשפוך לתכיהן כמה דמדין כמי אריותא ובקטס תורתא וחטאתא ותדכון מכל טמאתא ות
 כטור ככפרה : וית ואשפוך לתכיהן כמה דמדין כמי אריותא ובקטס תורתא וחטאתא ותדכון מכל טמאתא ות
 ומכל טמאתא אדני יתכון : ונתתי לכם לב חדש : ומח חדשה אתם בקרבכם : החזק הוא טיהרה להם ל
 לב טמא ומח טכניה לקבל
 לבא ראשית הארץ תקדש כאבנא : לב כמר : לב דך וטבון לקבל הטוב : וית לב חדש קדשתי למעבד רעותי :
 ואת רוחי : וית מח קדשתי : ושבתם : מבואר הוא : ודאשעתי : וקדשתי : כאלו
 אני קרא אלך
 נאמר

כך נאם והשליח מעל פתי וית ועלו לביני עמי ואתנליא לתמן על האדמה ית שמה וקדשתי להן עת
 דה אלן ואכדן מארע בית טכניה גל : ואחמול מבואר הוא : לכן מבואר הוא : וקדשתי
 מבואר הוא : ולקחתי מבואר
 כמו טהרתם : וית ואשפוך לתכיהן כמה דמדין כמי אריותא ובקטס תורתא וחטאתא ותדכון מכל טמאתא ות
 כטור ככפרה : וית ואשפוך לתכיהן כמה דמדין כמי אריותא ובקטס תורתא וחטאתא ותדכון מכל טמאתא ות
 ומכל טמאתא אדני יתכון : ונתתי לכם לב חדש : ומח חדשה אתם בקרבכם : החזק הוא טיהרה להם ל
 לב טמא ומח טכניה לקבל
 לבא ראשית הארץ תקדש כאבנא : לב כמר : לב דך וטבון לקבל הטוב : וית לב חדש קדשתי למעבד רעותי :
 ואת רוחי : וית מח קדשתי : ושבתם : מבואר הוא : ודאשעתי : וקדשתי : כאלו
 אני קרא אלך
 נאמר

יחזקאל

ונתתי רוחי בכם וחיותם ודגחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם יהוה :

ויהי דבר יהוה אלי לאמר : ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חבירו ולקח עץ אחד וכתב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבירו : וקרב אתם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך : וכאשר יאמרו אליך בני עמ עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך : דבר דבר אליהם כה אמר אדני יהוה הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושכבתי ישראל חבירו ונתתי אתם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד : והיו העצ העצים אשר תכתוב עליהם בידך לעיניהם : ודבר אליהם כה אמר אדני יהוה הנה אני לקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אתם אל אדמתם : ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיה עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד : ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקציהם ובכל פשעיהם ודחשעתי אתם מכ מכל משכתייהם אשר חטאו בהם וטהרתי אתם והיו לי לעם ואני אחיה להם לאלהים : וועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לב לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אתם : וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליע ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה חממה ובניהם ובני בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם : וברתי להם ברית שלום ברית עולם יהיה אתם ונתתים ודברתי אתם ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם : והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים וחממה יהיו לי לע לעם : וידעו הגוים כי אני יהוה מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם : ויהי דבר יהוה אלי לאמר :

ונתתי רוחי בכם זהו רוח השכל כמו שפירשנו כי כיון שאמר ובהעלותי אתכם הרי רוח חיים כי לא יתנועע האדם בלא רוח חיים אם כן מה שאמר אחר כך ונתתי רוחי בכם על רוח השכל אמר והבטיחם שיתן בהם דעה ובינה והשכל ולא יחטאו עוד כמו שיערס ג' ואמר כי כלם ידעו אותי למקטנס ועד גדולתם : וחיותם הבטיחם שיחיו ימי רבים והוא כמו ש' כבדו את מעיהו כי ימי העץ יהיו ימי עמי : והנחתי אתכם על אדמתכם הבטיחם שלא יגלו ממנה עוד : והיו ואתה ולבני ישראל חבירי שכבט בכ ימין שהיה עש שכבט יהודה לעולם גם לאחר שנחלקה המלכות : ח חבירו כן כתי' לפי שהיה שכבט אחד : ליוסף עץ אפרים לפי שכבט שנחלקה המלכות היה מלך ירם ידבעש שהיה משכבט אפרים כקראו עשרת השכבט על שם אפרים : וכל בית ישראל חבירו : חבירו כתי' על דרך כלל כמו שאמר בית יעקב : וקרב צווי מן הדגוש ובה בפתיח הריש כמו

כת' לי לך לעץ אחד אחר שתקח שני עצים ותכתוב בכל אחד שם בפני עצמו שהוא סימן למלכות ישראל שנחלקה אחר כך תקרב אותם אחד אל אחד ויהיו בידך שניהם יחד כאלו הם עץ אחד ויהיו לא אחדים בידך שני האחרים יהיו בידך לאחד סימן למלכות ישראל שתהיה אחת ואח'ל פי' אמר לו סימן שיקרב שני העצים ויתחברו יחד ויצטו עץ אחד כ במעשה נס וית' כל עץ שכפרט' זו עד דבר אליה לנחא וכן והיו העצים תרגם לנחא ושבסוף דבר תרג' את עץ יוסף אשר ביד אפרים ית שכבט דיוס' שהוא שכבט דאפרים : את עץ יהודה ית שכבט דיהוה דיהודה : ועשיתי לעץ אחד לעמא חדא : וכאשר כתי' שאמר לו סיכתוכ לעיניהם והם יזאלוהו מהו המטל : דבר חבירו כתיב וקרי חבירי : ונתתי אתם עליו אתן שכבט ישראל עש שכבט אפרים את עץ יהודה עליו סי' עמנו : את עץ פי' עש : והיו מבואר הוא : ודבר מבואר הוא : ועשיתי ולא יהיה כתי' על דרך כלל וקרי יהיו : ולא יטמאו : הבנין התפע' ומשפטו יתמאן : ועבדי דוד מלך המלך המשיח יקרא שמו דוד :

ולפי שהיה מורע דוד קראו דוד : או רמז לתחיית המתים : וישבו לעבדי ליעק' לפי שאברהם ויזח' היו להם בנים אחרים שלא ידעו הארץ זכר יעקב כי לו נתנה אותם פי' עמם כי יטמון הרפי' שפירשנו עש' ונתתי פי' ונתתי' בארצי או בברכתי : וית' נאם : והיה משכני עליה תי' ביניהם לפי שבמקומו קטור שכי' האל ית' עש' בתוך ומה שאמר במק' הזה עליה לומר כי תוראו יהיה עליהם לעולם כי יטמון כבודו בתוכם לעולם : וידעו מבואר הוא : והיו ב"א אלג בג' ארץ המגוג המגוג היה מבני יפת וכן משך ונכב' : ובאמר המגוג

יחזקאל

וזעכירני עליהם סביב סביב ותנה רבות מא
 מאד על פני חבקקה ותנה יבשת מאד : ויא
 ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות הא
 האלה ואמר אדני ידוע אתה ידעת : ויאמר א
 אלי הנבא אל העצמות האלה ואמרת אלי
 אליהם העצמות חיבשות שמעו דבר ידוע : כ
 כה אמר אדני ידוע לעצמות האלה חנה אני
 מביא בכם רוח וחיותם : ונתתי עליכם גידים
 והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונת
 ונתתי בכם רוח וחיותם וידעתם כי אני ידוע :
 ונבאתי כאשר צויתי ויהי קול כהנבאי ותנה ר
 רעש ותקרבו העצמות עצם אל עצמו : וראי
 וראיתי ותנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם
 עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם : ויאמר
 אל הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרת
 אל הרוח כה אמר אדני ידוע מארבע רוחות
 באי חרום ופחי בהרוגים האלה ויחיו : והנ
 ונבאתי כאשר צוני ותבא בהם חרום ויחיו ו
 ועמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד : ויא
 ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית י
 ישראל חמה ותנה אמרים יבשו עצמתינו ואב
 ואבדח תקותינו נגזרנו לנו : לכן הנבא ואמרת
 אליהם כה אמר אדני ידוע חנה אני פתח את
 קברתיכם והעלתי אתכם מקברותיכם עמי ו
 והבאתי אתכם אל ארמת ישראל : וידעתם כ
 כי אני ידוע בפתחי את קברותיכם ובהעלתי
 אתכם מקברתיכם עמי :

ואמרתי מי היו המתים שהיה יחזקאל אומר רב אלו בני
אפרים שמנו לקץ וטעו דכתיב ובני אפרים שותלח בנו
וגו' והרגום אנשי גת וגו' ויתאבל עליהם אפרים אביהם
ושמואל אומר אלו בני אדם טכפר בתחיית המתים : ו
וי' יוחנן אומר אלו מתים טכבקעת דורא וכו' כמו טכ
טכתו בפרק חלק : וזה עבירני וכל זה במראה
הטבואה עליהם
כדי שאראה אותם כלם ומה טפי רש"י זל סביב סביב ל
לבקעה ולא הכניסו לתוכה כדי שלא יטמא לפי שהיה כ
כהן אם כן אך צוהו להעביר התעור על ראשו ועל זק
זקנו וכתי' על הכהנים ופאת זקנם לא יגלחו ועוד הדי
אמר ויניחוני בתוך הבקעה אלא הכל היה במראה הטב
הטבואה ולא היו דברים מעט : ויאמר בן אדם
אדם מבואר הוא : ויאמר הטב
מבואר הוא : בה אומר מבואר בב
בכס רוח אחר הבשר והעור וה
שאמר בפסוק האחר על הסדר : ונתתי עלי
גידים כי הם תחילת יצירת הו
ותכונתו כי רבי' מהם נקשרות בעצמות ואחר הגידים
הבשר ואחר כך העור כי הוא העליון ומה שאמר איוב
עור ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני לא אומר
שהעור והבשר הם תחלה ביצירה לפי שזכרם בתחלה
שהדי אומר תלבישני מהם כמו לבוש שהוא עליון : וקד
נקדמתו פעל יוצא וקדם עליהם עור פעל עמד כמו
שאמר גם כן ובשר עלה והוא ענין קדמם בדבר ר"ל
ואמר כדי שיקדמו פניה : ונבאתי ותקדמו הע
העצמות טכבר נפרד
אחיו לאחד הזמן : ואמר ותקדמו לשון נקבה בסיון א
מהו ואלמנתיך עלי תבטחו וברח עצם לשון נקבה ובאמת
י להדבק בו כפי היצירה : וראיתי ובשר עלה פי ע
ל כמו ותעל אחד מגור
לפיכך אומר מארבע רוחות כלומר מרדוד עבר שיהיה תבא
ס היא רוח המכל לפיכך אומר רוח : והעדר שאמרת אחר שאמר
אין מן כגש מעני ויפח באשתי נשמת חי' : בהרדו האלה אנו א
המתן בלא חרב כמו היו הרדו מות ואש היו בני אפרים כמו
התפע' ומטטנו והתנביתו לפיכך כדגשה הכין לחסרון התיו
המה אם העני הזה משל אמו לו זה שהדאית לק במראה ה
הז משל לכל בית ישראל שהיו בגלו זה כמה עד שנאספו מן הגלות
עצמותם ויבטחו סוף להם עוד תקאה : ואם העני כמשמעותו אומר
מן הגלו סוף זה כמה ויהי הם כאלו הם אומר יבטחו עצמות
בזמן הימנע ואך נחיה אלק שני לא מיתך נגדנו לנו לעצמות
מעט מבואר הוא ומהלוקים בדבר ר"ל על המתן בחוצה לארץ
מהם אמת כי מקברתם יעלו לארץ ישראל בגלגל ודך ויח
ייתך ארץ ישראל שאר אומר פותח את קברתכם והעלית אתכם
ל : וידעתם הוא מבואר :

יחזקאל

ובאת מבואר הוא ועלית לעיני העצב לעון ק
קריאה אתה גיג כה אמר

כיד עבד הנביאים יחזקאל וזכרה

נאף על פי שזכרה לא זכר גיג ומגיג פרשת הנה יס
בא על מלחמה זו נאמרה : בימים ההם שנים כאלו
אמר זה שנים רבות : וית מלקדמת דכא שנים סניאן :
ובדברי רל אלדד ומידד מתנבאים במחנה על עסק
גיג ומגיג הם מתנבאים שם היתה זה גיג : אל תקרי ש
שנים אלא שנים הם שני נביאי אלג שנתנבאו נבואה
אחת : והיה מבואר הוא : ובקנאתי רעש
גדול כמשמעו שם

ארץ ישראל : וכן נאמר בנבואת זכריה ונבדקו הר הז
הזתים ונאח ונסתם גיג הרי כאשר נסתם מבני הרעש
בימי עזריה מלך יהודה : ורעשו כל זה יהיה
בארץ ישראל : ומה שאל

וכן על דרך הפלגת הרעש והמהומה שתהיה אז : לא טי
מידעו הדגים והעופות והחיות והדומם : ואפשר כמש
כמשמעו ויתעצם מקום ים ארץ ישראל וכן העופות וה
והחיות טיהו במקומות הרעש : ובהרסו ההרים כמו
שנבואת זכריה ונבקעו הר הזתים : אולי כי גם כן י
יקרא להרים אחרים : ונפלו המדנות : תי ויטלשלו
מגדלי ורשו אל כתב שמעתי מהם שלשים זקופים ת
תלוים ונראים כנפלים : וקראתי עלי על
גיג : לכל הר : כמו בכל הר : אז כמו על
כל הר כמו שאל על הר ישראל תפול : ותי ואחזיניה
למיפל במדבר על טור עמי : חרב אש באחו תהיה :

כי הם ידגו אש את אחיו במהמתה שתהיה בהם :
ונשפסתי ואבני אלגבים : הוא מן המיני הברד
ויש מפרטים שהם שתי מלית רל חבני
ברד דומות אלגבים : מן ראמות ונביט שהיא חבן לב
לבנה מהאכזבים הקצות : והתגדלתי מבואר
הוא : ואתה מבואר

ושובבתך ושאלתך ושיבבתך

פירשנוה : ושאלתך פירשו בו שהיא
מלשן טעה בלתי שלא ידע בהם כי אש שעת המהמה
: ויש מפרשים אחרת לפי ענינו אחרתך אז אחריתך :

ואחל פי לשונך כשעה שפטים כמו שאל ונשפסתי את בדבר : ובדס : וגשם שוטף : ואבני אלגבים : אש ונפדת
והם טעה : וית ואחלך ואשפוך : וחבתי קשתך : אזה בו עד שאשפילנו מיד שמאלך : כי הקשת יאחזנו
האדם ביד שמאלו ונותן עליו החיצו
כלי מלחמת והיה הם כאלו אינם : על הר לעיני צפור כל כנף : הסמיכות הזה כסמיכות אדמת עפר טיט
הזן : כל כנף פי כל בעלי כנף : וכן כל צפור כל כנף : ובשלוש הענין להגדיל הדבר : שיבא כל העופות
לשול במר החמני : טורפים ואינם טורפי : על פני השדה בין טיהו על ההר בין טיהו על פני השדה
ושלחתי אש במגן ובישבי האיים לבטח וידעו
מהלה : אז הוא כמשמעו כמו אחר אש ונפדת

ובאת ממקומך מירכתי צפון אתה ועמים רב
רבים אתך רכבי סוסים כלם קהל גדול וחיל
רב : ועלית על עמי ישראל בענן לכסות הא
הארץ באחרית הימים תהיה וחביתך על א
ארצי למען דעת הגוים אתי בהקדשי בד לע
לעיניהם גיג : כה אמר אדגי ידוע
האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד
עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שני
שנים לחביא אותך עליהם :

וזהו ביום ההוא ביום בא גיג על
אדמת ישראל נאם אדגי ידוע תעלה חמתי ב
באפי : ובקנאתי באש עברתי דברתי אם לא ב
ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל :
ורעשו מפני דגי הים ועוף השמים וחית השדה
וכל הרמש הרמש על האדמה וכל האדם א
אשר על פני האדמה ונהרסו ההרים ונפלו ה
המדרגות וכל חמה לארץ תפל : וקראתי ע
עליו לכל דרי חרב נאם אדגי ידוע חרב איש
באחיו תהיה : ונשפסתי אתו בדבר ובדס וגש
וגשם שטף ואבני אלגבים אש ונפדת אמטיר
עליו ועל אנפיו ועל עמים רבים אשר אתו : וה
והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גיג רבי
וידעו כי אני ידוע : ואתה בן אדם הנבא על ג
גיג ואמרת כה אמר אדגי ידוע הנני אליך גיג
נשיא ראש משך ותובל : ושובבתך ושאלתך
והעליתך בירכתי צפון והביאתיך על הרי ים
ישראל : וחבתי קשתך מיד שמאלך וחצך
מיד ימינך אפיל : על הרי ישראל תפל אתה ו
וכל אנפך ועמים אשר אתך לעט צפור כל ב
כנף וחית השדה נתתיך לאכלה : על פני חש
השדה תפל כי אני דברתי נאם אדגי ידוע : ו
ושלחתי אש במגן ובישבי האיים לבטח וידעו
כי אני ידוע :

מהלה : אז הוא כמשמעו כמו אחר אש ונפדת

ובאחריו המנוג בהא הידעה ואין הא הידעה באה על
על טעם אדם. אפסר טהור טעם היחס כי הראשון טהור
בן יפת העם היוצא ממנו כקראים מנוג טהור טהור
אל מנוג הראשון. וכן טעם המנוג. ועל טעם היחס
תבא הא הידעה: ונוג טעם המלך המולך עליהם: ואל
עמד במקום טעם: כאלו אמר אל נוג אל ארץ המנוג
: כטור ראש מלך ותכל: נוג הוא מלך מנוג ומלך טהור
האמות האלה מלך ותכל: ובאחר טהור ראש הא
ענין כפול במלות אלו והוא סמוך על סמוך: וכן מב
מבחר וטוב לבנון: מספר מפקד העם: ואמרת
מבואר הוא: ושובבתיך אשכך:

מן כי טעם יס יהיה עגל טהור:
וכן בדברי ר"ל דברים טעם טעם לבו טל אדם: ובאחר
ובאחר ושובבתיך ר"ל אשכך לבך עד שתתאזה מאד ל
לצאת ממקומך לבא אל ארץ ישראל: ובא זה על דרך
ומשכתי אלק אל כחל קטן את סיסרא טר צבא יבין וא
ואת רכבו ואת המנוג: ויעשה זה האל ית' כדי טהור טהור
טודע בכל העמים וקדש בהם: וכתתי חדש בלחך
על דרך משל: למשך אורך כמו טעמים לדג: ויתוס
ומשכתיך ואשלכך: ר"ל אשתה אותך כתינוטו של
יפתה ארץ ישראל: לבוש מכלול כלם: בכל מיני דג: ק
קהל רב צנה ומגן בצינה ומגן: פרס כלם מגן וטובע:
במגן וטובע: וטובע מלרע: גבור וכל אגפיה לך עות
גומר וכל חילותיה וכן כל אגפיה: כל חילותיה
: וכתתי משחיתיה: בית תגרימה: כמו בית ישראל וית
מדינת גרמניה: וכן אחר ר"ל במשכתי יומא גומד א
גרמניה בדעת התרגום: ירכתי צפון: כל אלה בני יפת
טוכנים בסוף צפון: אגפיה: אגפיה תגרימה: הבן
והבן לך: הבן ארץ: והבן לך כל קהלך
למשחיתיה: ארץ ארץ דרך תלך וילכו עמך:

מימים רבים תפקד: ארץ כי יחיד אלבסנדרוס
טעם אלבסנדרוס אחר ההדים ולא יחיד
מלך יון בני מנוג נסגרים טעם בסוף צפון כי הסגרים
מטעם עוד וזה טעם תימנים רבים תפקד: כללית תכדי כפי בני העולם בצאתך כי ער היסם האל לא נוכחתי ביה
נסגר ולא היית יוצא ביה: באחרית הטעם: זה יהיה בעת היסועה אחר צאת כל ישראל מהגלות או רובם: וזה
משכבתי מחרב: כמו ושובבתיך משכבתי מחרב העמים: וית מעבדן טב דתבו עמא מקטולי חרבא: ועלית
כצואה: כהמין מים רבים טכאס פתאום ומשמיעים קול וטוטטין: וכן בבא כצואה פחדם: אונתך
: כמו אונת ברג: ענינו כמו עמר: כה אמר מבואר הוא: ואמרת על ארץ פרוצת: כמו פרוצת
תעב ידעלם: ער הפרוצת: פי ער השדה טאין להם חומה: אבא העיקרים אל הט
העיקרים: וכן ויבא ידעלם כמו אל ידעלם: וכן רבים: לשלל להשיב ירך על חרבות נוסבות להשיב
יד עליהם להחריבם כמו טהור: וית לכנסא משחיתך: עשה מקנה וקנין האחד על הבהמות
והאחד על טהור נכסים: וכן מקניהם וקניהם: וית ואכלחו בנכסין וקנין: יטבי על טבור הארץ: פעמים יבא הט
השמיות על מלת על: וכן יטבי על מדין: ויאלכו על דרך: ונקראת ארץ טבור הארץ לפי טהור באמצע העולם כ
כיון טהור באמצע הגוף: וית על תוקף הארץ: לפי טהור גבוהה מכל הארצות: שבא וכל כשיריה מלביה וטריה
והן כפיר גוי כדמת ונקד כן ערמ כמו טכפיר ארץ מלך על כל טהור אחר וכתתי וכל מלכהא: לבן תעב
כאשר תדע טהם יטבי בארץ לבטח: תבא ממקומך: וית פורענות גבורתך: ובאחר

בן אדם שים פניך אל נוג ארץ המנוג נשיא ר
ראש משך ותכל וחנבא עליו: ואמרת כה א
אמר אדני ידוע חנני אליך נוג נשיא ראש מש
משך ותכל: ושובבתיך ונתתי חחים בלחך
והוצאתי אותך ואת כל חילך סוסים ופרשים
לבושי מכלול כלם קהל רב צנה ומגן תופשי
חרבות כלם: פרס כיש ופוט אתם כלם מגן ו
וכובע: גומר וכל אגפיה בית תוגרמה ירכתי
צפון ואת כל אגפיו עמים רבים אתך: חכן ו
וחכן לך אתה וכל קהלך חנקחלים עליך וחי
וחיית להם למשמר: מימים רבים תפקד באח
באחרית השנים תבא אל ארץ משובבת מח
מחרב מקובצת מעמים רבים על דרי ישראל
אשר חי לחרבה תמיד וחי מעמים הוצאה וי
וישבו לבטח כל: ועלית כשואה תבא כענן ל
לכסות הארץ תחיה אתה וכל אגפך ועמים ר
רבים אותך:

אדני ידוע וחי ביום הזה יעלו דברים על ל
לבבך וחשבת מחשבת רעה: ואמרת אע
אעלה ע" ארץ פרוצת אבא חשקטים יטבי לב
לבטח כלם ישכים באן חמה וברוח ודלתים
אין להם: לשלל שלל ולבו בו לחשיב ירך על
חרבות נשבות ואל עם מאסף מנוס עשה מק
מקנה וקנין יטבי על טבור הארץ: שבא ודדן
סחרי תרשים וכל כפירות יאמרו לך השלל
שלל אתה בא הלבז בו הקהלת קהלך לשאת
כסף וחב לקחת מקנה וקנין לשלל שלל גדול
: לכן חנבא בן אדם
ואמרת לנוג כה אמר אדני ידוע חלא ביום הח
החוא כשבת עמי ישראל לבטח תדע:

מלך יון בני מנוג נסגרים טעם בסוף צפון כי הסגרים
מטעם עוד וזה טעם תימנים רבים תפקד: כללית תכדי כפי בני העולם בצאתך כי ער היסם האל לא נוכחתי ביה
נסגר ולא היית יוצא ביה: באחרית הטעם: זה יהיה בעת היסועה אחר צאת כל ישראל מהגלות או רובם: וזה
משכבתי מחרב: כמו ושובבתיך משכבתי מחרב העמים: וית מעבדן טב דתבו עמא מקטולי חרבא: ועלית
כצואה: כהמין מים רבים טכאס פתאום ומשמיעים קול וטוטטין: וכן בבא כצואה פחדם: אונתך
: כמו אונת ברג: ענינו כמו עמר: כה אמר מבואר הוא: ואמרת על ארץ פרוצת: כמו פרוצת
תעב ידעלם: ער הפרוצת: פי ער השדה טאין להם חומה: אבא העיקרים אל הט
העיקרים: וכן ויבא ידעלם כמו אל ידעלם: וכן רבים: לשלל להשיב ירך על חרבות נוסבות להשיב
יד עליהם להחריבם כמו טהור: וית לכנסא משחיתך: עשה מקנה וקנין האחד על הבהמות
והאחד על טהור נכסים: וכן מקניהם וקניהם: וית ואכלחו בנכסין וקנין: יטבי על טבור הארץ: פעמים יבא הט
השמיות על מלת על: וכן יטבי על מדין: ויאלכו על דרך: ונקראת ארץ טבור הארץ לפי טהור באמצע העולם כ
כיון טהור באמצע הגוף: וית על תוקף הארץ: לפי טהור גבוהה מכל הארצות: שבא וכל כשיריה מלביה וטריה
והן כפיר גוי כדמת ונקד כן ערמ כמו טכפיר ארץ מלך על כל טהור אחר וכתתי וכל מלכהא: לבן תעב
כאשר תדע טהם יטבי בארץ לבטח: תבא ממקומך: וית פורענות גבורתך: ובאחר

בשר גבורים תאכלו ודם נשיאי הארץ תשתו
אלים כרים ועתודים פרים מריאי בשן כלם :
ואכלתם חלב לשבעה ושתיכם דם לשכרון מ
מזבחי אשר זבחתם לכם : ושבעתם על שלח
שלחני סוס ורכב גבור וכל איש מלחמה נאם
אדני ידוח : ונתתי את כבודי בגוים וראו כל ה
הגוים את משפטי אשר עשיתי ואת ידי אשר
שמתי בהם : וידעו בית ישראל כי אני ידוח א
אלהיהם מן היום ההוא וחלואה : וידעו הגוים
כי בעונם גלו בית ישראל על אשר מעלו ביוא
ואסתיר פני מהם ואתנם ביד צריהם ויפלו בח
בחרב כלם : בטומאתם ובפשעיהם עשיתי א
אתם ואסתיר פני מהם : לכן
כה אמר אדני ידוח עתה אשיב את שבית יעק
יעקב ורחמתי כל בית ישראל וקנאתי לשם ק
קדשי : וגשו את בלימתם ואת כל מעלם אשר
מעלו בי בשבתם על אדמתם לבטח ואין מח
מחיריד : בשובבי אתם מן העמים וקבצתי א
אתם מארצות איביהם ונקדשתי בס לעיני ה
הגוים רבים : וידעו כי אני ידוח אלהיהם בח
בחגלותי אתם אל הגוים ובנסתים על אדמ
אדמתם ולא אותיר עוד מהם שם : ולא אסת
אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את רוחי ע
על בית ישראל נאם אדני ידוח :
בעשרים וחמש שנה לגלותינו בראש השנה
בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר
זכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד א
ידוח ויבא אתי שמה : במראות אלדים הבא
חבאני אל ארץ ישראל וניחני אל הר גבה מ
מאד ועליו כמבנה עיר מננג : ויבא אתי שמה
ותנה איש מראהו כמראה נחשת ופתיל פשת
פשתים בידו וקנה המדה והוא עמד בשער :

ומה שקורא להם לאכול הוא בין ההריגה לקבורה
ואכלתם מבואר הוא : ושבעתם מבואר ה
הוא : ונתתי
הוא : וידעו
הוא : סימן שלא יטעה אדם יח
יחזקאל מן היום : שמואל מהיום : וידעו
ענין ויפלו בחרב כלם : רובם : וכן
וכל הארץ באר מצרימה : והדומים לו : לכן
מבואר הוא : ונשו את בלימתם
כמו וכסאו : ופי יטאו בפיהם ויזכרו
כלימתם שהיתה להם בגלות : ואת כל מעלם אשר
מעלו בו : כי בעונם עונם היו שובלים כלמת הגו
הגוים : ומתי יזכרו זה בשבתם על אדמתם לבטח :
בשובבי אתם מן העמים : בזמן שאשיב אותם
מן העמים לארצם : וכן לשוב יעקב
אליו : ענין הסבה : לעיני הגוים רבים : בדיעת
המתואר בלא ידיעת התאר : כמו סורי הגפן ככריה
את העננה חדשה : והדומים להם : וידעו
מבואר הוא : ולא אסתיר מב
הבואר הוא : בעשרים
סנה לגלותינו : בראש הש
לחדש ביד סנה אחר אשר הכתה העיר : בשלשים ש
סנה למבל : ראה הסתלק הכבוד מישראל כמו ש
סכתבנו בתחלת הספר והוא הסנה מהחמשי לגלות
המלך יויכין : כמה נשארו מן היוכל עשרים סנה :
שס סנים של צדקיהו שהרי עברו לו חמש : וארבע
עשרה סנה אחר אשר הכתה העיר : הרי עשרה והיא
סנת החמשים שהיא סנת היוכל זה שאל בראש הש
הסנה בעשור לחדש איזו היא סנה שראש הסנה ש
סנה בעשור לחדש היא אומר זה סנת המבל : ולפי
סעבדים היו יצאים מעבדות לחרות בשנת היוכל
ביום הכפורים : הראה לו הקב"ה זאת הגלות ובנין
הבית בשנת היוכל : וביום הכפורים : כי בו יסלח

האל לעון ישראל וחטאתם לא יזכר עוד : שמה : ה
העיר מזכר : במראות אל הר גבוה מאד : זהו הר הבית : והראהו לו גבוה מאד כי כן יהיה במעלה
גבוה מאד : ונשא כמו שכתב ככין : יהיה הר הבית : בראש ההרים ונשא מגבעות : וגם
בעצמו הוא גבוה לפי מקומו : כי ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות : וירושלם גבוה מכל ארץ ישראל : ועליו
כמבנה עיר מננג : פי ועליו כסמך לו : כמו ועליו מטה חכמה : כי בית המקדש יהיה בנוי בהר כמו שהיה :
והעיר ירושלם סמוכה לו מנגב : והראהו בנין הבית העתיד : כמו שהראהו חרבנו לבחש : בכבואה זו בית ישראל
אשר גלו כי לא תאבד תקות ועוד ישובו אל הארץ ויטבו בה לבטח ובכי הבית יהיה יותר ממה שהיה בתחיל :
כמבנה : שס סמוך : בטקל מקנה : וענינו בנין : הראהו כמו עיר בנויה : או שהיו בונין אותה : ובבנין ה
הבית הראהו איך היו בונין אותה : והראה לו האיש שהיה עומד על הבנוי : ומודד האורך והרוחב איך יבנו :
ויבא אצלי שמה : והנה איש מראהו כמראה נחשת : כאלו את מלך מן השמי מודד הבני והמלאך ראהו הכבי
כדמות איש כמו שכתב ביהושע : והנה איש עומד לכגדו : ומה שאל כמראה נחשת : כמו שאל בראש אשר
בתחילת הספר ונזכר : כעין נחשת קלל : ונחשת שס חסותה : נחשת ויברכני ה בגלליך : ופתיל פשתים בידו

ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא
 אחל את שם קדשי עוד וידעו חנוים כי אני יר
 ידוה קדוש בישראל: הנה באה ונהייתה נאם י
 אדגי ידוה הוא היום אשר דברתי: ויצאו ישרי
 ערי ישראל ובערו וחשיקו בנשק ומגן וצנה ב
 בקשת ובחצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם
 אש שבע שנים: ולא ישאו עצים מן השדה ו
 ולא יחטבו מן היערים כי בנשק יבערו אש ו
 ושללו את שלליהם ובזזו את בזויהם נאם א
 אדגי ירוה: והיה ביום ההוא אתן
 לגוג מקום שם קבר בישראל גי העברים קד
 קרמת חים וחסמת היא את העברים וקברו ב
 שם את גוג ואת כל חמנה וקראו גיא חמון גוג
 : וקברום בית ישראל למען שחר את הארץ
 שבעה חדשים: וקברו כל עם הארץ והיה ל
 לחם לשם יום הכבדי נאם אדגי ידוה: ואנשי
 תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את הע
 העברים את הנותרים על פני הארץ לטהרה
 מקצה שבעה חדשים יחקרו: ועברו העברים
 בארץ וראו עצם אדם ובנה אצלו ציון עד ק
 קברו אתו המקברים אל גיא חמון גוג: וגם ש
 שם עיר חמנה ושחרו הארץ:
 ואתה בן אדם כה אמר אדגי ידוה אמר לצפו
 לצפור כל כנף ולכל חית השדה הקבצו ובאו
 האספו מסביב על זבחי אשר אשר אני זבח ל
 לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר
 ושתייתם דם:

ואת שם ולא אחל את שם קדשי עוד כי בהאר
 בהאריכו הגלות שמו מחולל בגוים כאלה
 הוא ית מחלל שמו: חנה באה ונהייתה באה
 עת היטועת הוא הי וס אשר דברתי:
 ויצאו ובערו וחשיקו כפל הענין בלש: ולא
 ישאון לא יצטרכו כי יספיקו בכלי

הזין: ולא יחטאו מן הקל: והיה מקדש שם
 קבר כמו הסוד מקום קבר שם: וכן כל
 הרע אויב בקדש כמו כל אויב הרע בקדש: אף א
 אש צריך תאכלש כמו אף צריך אש תאכלש: כל תע
 תשא עין כל עין תשא: והדומים להם רבים כמו ש
 טכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו: וית את
 אתר כשר לבית קבורה: וברש לפי שכנס שם ויפת
 ערמת אביהם זכה שם לציצית בטלת וזכה יפת לק
 לקבורה בארץ ישראל: ועל דרך פשוטו הרי כתוב
 למען שחר את הארץ: גי העובדים בארץ הויא שם
 טעובדים דרך עליו: קדמת הים למזרח הים ולא פ
 פירש איזה ים וזה הוי בארץ ישראל ים מזרחי וי
 וים מערבי וית בחילת מנחתא מדכא ים גיטסר וזה
 והוא ים כנרת: וחסמת היא את העברים: חסמת פו
 פועל יוצא לשלישי דל כי באשת ההרונים תעשה ל
 לעובדים דרך שם טיחמנו ויסגרו אציהם מרחק ה
 הרע ותרנס יונתן וסומכא היא לתרין טוריה: המו
 המונה בהא מקום ויין כמו חלה והדומים לו: גיה
 העברים: ביד לבדה: גיא חמון גוג ביד ואלף:
 וקברום האל ית' צנה לקבור הכתלים בישראל
 ואמר ולא תטמא אדמתך כי המת עליו נק
 כקבר הוא טומאת הארץ וכן צנה יהושע לטענתכן
 לה המלכי וכן יקברו ישר' המו גוג למען טהר את האר'
 טבעה חדשי: טבעה חדשי יתעסקו עם האר' בקבורת
 וקברו והיה להם לשם כי אומות העולם יזכרו אותם לטובה
 בזה ויאמרו ראו מה טובה אומה זו שקברתם
 אויביהם הבאים עליהם ואצ"ע שהם איך כוננתם להם אלא למען
 טהר את הארץ: ואנשי תמ
 תמיד יבדילו ישראל אנשים טעברו תמיד בארץ לחקור על החללים
 כדי לקברם: את

העברים: כמו עם העובדים אמר כי האנשים המתמדים יאמרו
 לעובדים בדרך עליהם בארץ מקום שיה
 טיהו טיעזרו אותם לקבור הנותרים בארץ שלא כהרגו
 בניא כי שם כהרגו הנבס: יחקרו ושללמו החקירה: וע
 ועברו העברים אינו אמר על אנשי תמיד אלא על העובדים
 טיעברו בארץ כשיראו אש' עצם אדם יבנו
 אצלו ציון מאבנים עד טיעברו עליו אנשי תמיד המקברים
 כי אולי בין כך ובין כך עד טיעברו המקברים
 יכוסה העצם בעפר או בשום דבר ולא יראו אותו וכשיראו הציון
 ידעו כי שם עצם אדם ויקחוהו משם ויקברו
 ויקברוהו בגיא חמון גוג כי כלם יביאו אותם שם ושם יקברום
 כדי שלא תהיה הארץ מלאה מהם אלא תהיה
 מיוחדים יהיו ונקברים במקום אחד ויהיו זכר לימים
 הבאים מה טענה האל ית' בהם והציון יהיה תזכר
 אחת או מאבנים מקובצים יחד: אל גיא כמו בניא וכן
 ואל הארץ תתן את העדות כמו ובארץ: וגם
 שם עיר המונה כמו טהגיא קרא חמון גוג: כן העיר
 הסמכה לגיא או עיר ירושלם תקרא המונה
 על שם חמון גוג הנהרגים סמוך לה המונה לא מפיק הא'
 וית הפסוק כן ואף לתתן יתרמון קטלירומי קר
 קרית דגיאין ארצנו טהא וידכא ארעא: ואתה בן אדם
 הפרטה הזאת מבוארת היא: בשר גבורים אליכ
 כרים ועתודים פרים מריאי בטן משל על המלכים
 והשרים: ומה

יחזקאל

וימד את רחב פתח השער עשר אמות אורך
השער שלש עשר אמות : וגבול לפני התאוו
אמה אחת ואמה אחת גבול מפח וחתא שש
אמות מפח ושש אמות מפח : וימד את השער
מג התא לגג רחב עשרים וחמש אמות פתח
נגד פתח : ויעש את אולם ששים אמה ואל א
איל החצר השער סביב סביב : ועל פני השער
חיאתון על לפני אולם השער הפנימי חמשים
אמה :

וימד פתח השער : המזוזה והאסקופות והפתח
כלו קרוי שער ומה שפתחו בו לבד קרוי פ
פתח : ואמר טרחבו של פתח היה עשר אמות ולא ס
ספר גבהו ואמר כי אורך השער שלש עשרה אמות :
ואורך השער מסף החצוני עד סף הפנימי : והנה
אמר הנה כי מסף החצוני היה רחבו קנה אחד מה
טהא טטה אמות ואותו הרחב קורא עתה אורך בז
בזכרו מדת השער מסף אל סף כי המדה היתה נק
נקרא ארך : והנה זכר כי רחב הפתח מסף אל סף ע
עשר אמות והארך מסף אל סף יב אמות אלא טבר

טברחב אין ככלל מדת הספים טאנו אומר אלא על מה שפתחו בטער והוא הנקרא פתח : ובדרך ככלל מד
מדת הספים : ומדת הספים בין הפנימי והחצוני יב אמות : כי כל סף רחבו קנה אחד טהא שש אמות ובין
סף לסף אמה אחת הנה יב אמות : ורש"י ז"ל פי' אורך השער חלל אולם השער מן הצפון לדרום יב אמה : שער
כנגד חלל הפתח ואמה וחצי מכאן : ואמה וחצי מכאן : וגבול לפני התאוו : לפני הטלס תאויס היה
אמה אחת : טהיה להס לרחבה ועד סף האמה גבול

האחרים כי אלן התאויס היו פתוחים לפנים למערב כנגד החיל : וכן היו פתוחים לצפון ולדרום : ורש"י ז"ל פ
פי' כי אלן התאויס היו סמוכים לכותל מזרחי של עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית : והתא שש אמות מפח ו
טט אמות מפח אס אומר כי כל תא מהס היה טט אמות כבר אומר למעלה והתא קנה אחד ומה צריך לטענתו ה
הנה ואפשר טאמר טהיה התא הדרומי כמסך מחלל האולם טט אמות : וכן התא הצפוני : וימד את

השער מג התא לגג פי' רש"י ז"ל מג התא טבצפון השער לגג התא טבדרום השער עשרי' נח
ענכי כותל הת' וכן ענכי כות' הת' טממד השני הרי עשר וב' אמו' ומה' טהא' מן' מחלל הפתח לבא' וכן לבא' הרי
טו' : וחלל הפתח עשר הרי כ"ה : ואש כפירושן למה אומר וימד את השער : היה לו לומר וימד מג התא האחד
לגג התא האחד טכנגדו : למה זכר שער ועוד המדות האלה כבר זכרם בפרט למה חזר לומר אותם בכלל :

ועוד כי ית' מג התא מאגרי תינא לטון רבים לומר כי על כל התאויס אומר ותא הוא טס כלל : ועוד ויו' גגו הו
הוא כנוי השער ולא התא כי לא זכר : ואש"ש טיט לסייעו כי מצאנו כמו זאת הויו' עמו הראובני והגדי : וה
והאמת כי המדות האלה אשר בבנינא זו אינם מבוררות אצלנו כי הם בבנינא העתידה ומה טמפרט אדם

בהס לפי טברא אין לסמוך עליה : ומה טממצא מהס בקבלת במטנת מדת או בתרגו' יונתן נקבל : והטאר
יהיה מונח במקומו עד טיבא אליהו : וכן ארז' במקצת דברים מוז הנבואה פרטה זו עתיד אליהו לדרשה כ
כלות' טאין אנו יודעים לדרשה : ואפשר כי התאויס האלה היו צרים מלמעלה לפי' חזר למדוד גבי התאויס ע
עס גג השער והאילי' והאולם ג'ה רחב כי לפי מדתם מלמטה הם יתרו' וכן נאח בטאר השערים עס התאויס

והאילי' והאולמים רחב עשרים וחמשה : ואורך חמשים : ואולי היו עס אולמים אחרים לבד האולם הנזכר :
פתח כנגד פתח : פתח שער זה כנגד פתח שער טלפנים מתנו של עזרת נשים ושל עזרת ישראל : ורש"י ז"ל פי'
פתח התא טאלל השער טבדרום מכונן כנגד פתח התא טאלל השער טבצפון : ויעש את אילי' ט

טטים אמה : בקצת נוסחאות מן התרגו' מצאתי ועבד ית' איליא טתין אמין קומי
נוסחאות איליא טתין אמין רומיהון אמתא חדא : ואל איל החצר השער סביב סביב : פי' וכן לכל אילי החצר
טהס אילי השער סביב סביב כן היה להם המדה הזאת : ואיל עומד במקום טנים : ואמר איל דרך כלל
במקום איליא כי חמשה טערים היו בחומת הר הבית בבנין בית טני כמו טאח במטנת מדות חמשה טערי'
היו להר הבית טני טערי חולדה מן הדרום טטמטיס כניסה וניצאה : נורה פי' טס אים : מן הצפון לא היה מ
טטמט כלום טער המזרחי עליו טנטן הבירה נורה טבו טורף כהן את הפרה : פרה וכל מכעריה יוצאים
להר המטחה : ואמר בזה הפסוק כי כמו טהיו אילי' לשער מזרחי כן היו לכל השערים סביב : ועל

פני השער היאיתון : כן כתוב : וקרי האיתון : והוא כמו המלות ההפוכות : כבש כשב : טמלה
טלמה : לא ידעתי דעת המתרגם טתרגס טרעא מציעאה : ואפשר לפי טלשער מזרחי הזה של הר הבית היו
לו טני טטטטין אחד מימינו ואחד מטמאלו לפיכך קרא השער אמצעי ואפשר כי איתון מענין אצא בקד : ומ
ומזה השער היו ככנסין הבאים לעזרה להתפלל לפי טהיה מזרחי ומכונן כנגד פתח ההיכל : אומר

ידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניו ובאו
ובאונך שמעושים לבך לבל אשר אני מראה
אתך כי למען הראותכה הבאתה הנה הגד א
את כל אשר אתה ראה לבית ישראל : והנה ה
חומה מחוץ לבית סביב סביב וביד האיש קנה
המדה שש אמות באמה וטפח וימד את רחב
חבנין קנה אחד וקומה קנה אחד : ויבא אל
שער אשר פניו דרך הקדימה ויעל במעלתו
וימד את סף השער קנה אחד רחב ואת סף
אחד קנה אחד רחב : וחתא קנה אחד ארך ו
וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות וסף
השער מאצל אולם השער מהבית קנה אחד :
וימד את אולם השער מהבית קנה אחד : וימד
את אולם השער שמנה אמות ואילו שת
שתי אמות ואולם השער מהבית : ותאי השער
דרך הקדים שלשה מפה ושלשה מפה מדה
אחת לשלשתם ומדה אחת לאולם מפתח ומ
ומפן :

בית למחוד וקנה המדה ג' בית למחוד : אלא שבחבל
מחוד אחד מדה מרחב בקרקע וקנה המדה מחוד אחד
מדה מועטת כמו מדת הבני וזלתי : והוא עומד בשער
ראה אתו עומד בשער הכי וביד החבל והקנה למחוד :
ודבר מבואר הוא : הראותכה כתיב
בהא אחר הכף וכן הבאתה :
וחנה חומה מחוץ לבית סביב שהיו מתחילי לבנות
חומה סביב הר הבית כי הדר בכלל נקרא
בית המקדש והיה האיש מחוד את החומה כמה יעשו רח
רחבה וקומתה וקנה המדה היו בו שש אמות באמה וט
וטפח באמה הידועה שהיה של חמשה טפחים וטפח זה
זאת האמה הייתה יתירה טפח והיתה בת ששה טפחים וכן
וכן אמרינן במשנה אחר ר' יהודה אמת הבנין ששה טפ
טפחים ושל כלים חמשה : וית' אית אמת באמתא דהא
אמה ופסך : וקמה קנה אחד זאת החומה החזונה הייתה
שפלה ולא הייתה גבוהה אלא קנה אחד שמתו שש אמות
באמה של ששה טפחים : ושאר כותלי העזרה לא היו עומ
עומדים לפניו כי כנגד השער היה עומד וכל השערים
זה כנגד זה פתוחי והיו גבוהים יותר משער הבית לפי
גובה תיקומם וכן מצינו במסכת מכות כל הכתלים שהיו שם
הערה עומד בהר המטחה ומתכוין וראה כנגד פתחו של היכל
בשעת הזיית הדם : ואלו היה הכותל המזרחי עבדה ה
הבית גבוה לא היה יכול לראות פתחו של היכל כי הכותל היה
עומד לפניו : וזה שהוא אומר חוץ הכותל מזרחי אומר ב
בחוץ הר הבית שהיה חזונה ועולי גולה עשו הבנין כדמות
שראיהו בבנין יחזקאל העתיד בקצת הדברים ואף על
פי שמשמעות הכתיב כי כל החומה הייתה שפלה סביב
שלא ייחד כותל מזרחי אלא אחר בשצ' וקמה קנה אח
אחד : ויבא מחוץ לחומה היה וכבנם בשער המזרחי מהר
הבית אשר פניו דרך הקדימה שהיה פתוח לדרך ה
הימין : רח : הפתח הוא פני השער וכת' ופתח לארח מדיכחא :
ורש' ז' פירש ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה : כבם
לו לתוך היקף וכל לו לשער עזרת נשים המזרחי : ויעל
במעלותיו לפי רש' ז' עלה ל"ב מעלות שהיו בין החיל
לעזרת נשים ולפירושנו כי הר הבית היה גבוה מהמקום
אשר סביבותיו ובמעלות היו עולים אל : וימד את סף
קנה אחד רחב ברחב החומה היה רחבו : ואלת סף אחד וכן
היה הסף השני והספים הם מנזות השער משה ומשה :
והתא הוא לשכה : ונקרא יציע וצלע אחר כי מדת כל תא
ותא מן התאים שהיו שם היה קנה מדתו בארך :
וברוחב כי מרחב היה : ובין התאים חמש אמות פי' מה
שהיה בין התאים כלומר הכותל המזונוצ' בין שני התאים
היה רחבו חמש אמות : וכת' ובין תווא כותלא חמש אמות :
והתאים היו לפניו מן החומה ונחמשה מקומות היו כחלקים
זה לפניו מזה מחומת הר הבית עד המחיצה הר הבית לפני
ממנו המקום הנקרא חיל לתנים ממנו עזרת נשים ממנו
עזרת ישראל לתנים ממנו עזרת הכהנים וסף השער מאצל
אולם השער מהבית קנה אחד לפי שזכר למעלה מדת שני
השער שהם הששים החזונים ולזה השער היו לו ג' ספי פנימי
לפי שהאולם מחובר אליו ואמר כי הסף הפנימי שהוא
אצל השער מדת אחד כמו החזונים וכן הסף השני ואע"פ
שלא זכרנו : מהבית פירשנו מבפנים כמו שפירשנו וכן תי' מלגו :
וימד את אולם השער מהבית קנה אחד עובי כותל האולם
מבפנים קנה אחד : וימד את אולם השער שמונה אמות
מהבית : ואלו שנים אמות מנזות האולם מבפנים היו שנים
אמות משוכים כלפי פנים ואלו השער מהבית מבפנים
כתיבתי : מלגו והוצרך לומר זה כי שאר אולם הוא חוץ
לשער והוא מקדשים בית שער וכן היה אולם ההיכל
מבחוץ לפיכך אמר כי זה אולם השער מבפנים היה : ותאי
השער דרך הקדים לפי שהיו סמוכים ל שער זה המזרחי
סמכם לו ואמר תאי השער דרך הקדים : השער שדרכו
למזרח : טלעה מפה וטלעה מפה : כל מפה כפסוק זה
כתיבם הא' : ומשן בסוף השפוק כתיב בוי' :

והשער אשר פניו דרך הצפון לחצר החיצונה
מדד ארבע ורחבו: ותאו שלשה מפו ושלשה מ
מפואילו ואלמו היה כמדת השער הראשון
חמשים אמה ארבע ורחב חמש ועשרים באמה
: וחלנו ואלמו ותמרו כמדת השער אשר פנ
פניו דרך הקדים ובמעלות שבע יעדו בו ואלמו
ואילמו לפניחם: ושער לחצר הפנימי נגד
השער לצפון ולקדים וימד משער אל שער מ
מאח אמה: ויוליכני דרך הדרום וחנה שער ד
דרך הדרום ומדד אלו ואלמו כמדות האלה
: וחלונים לו ואלמו סביב סביב בחלונות
האלה חמשים אמה אורך ורחב חמש ועשרי
אמה: ומעלות שבעה עלותיו ואילמו לפניחם
ותמרים לו אחד מפו ואחד מפו אל אל: ושע
ושער לחצר הפנימי דרך הדרום וימד משע
משער אל שער דרך הדרום מאח אמות:
ויביאני אל החצר הפנימי בשער הדרום וימד
את השער הדרום כמדות האלה: ותאו ואילמו
כמדות האלה וחלונות לו ואלמו סביב סביב
חמשים אמה ארך ורחב עשרים וחמש אמות:
ואילמות סביב סביב ארך חמש ועשרים אמה
ורחב חמש אמות: ואילמו אל החצר החיצונה
ותמרים אל אילו ומעלות שמנה מעלו: ויבי
ויביאני אל החצר הפנימי דרך הקדים וימד
את השער כמדות האלה: ותאו ואילמו
כמדות האלה וחלונות לו ואלמו סביב סביב
ארך חמשים אמה ורחב חמש ועשרים אמה:
ואילמו לחצר החיצונה ותמרים אל אילו מפו ו
ומפושמנה מעלות מעלו: ויביאני אל שע
שער הצפון ומדד כמדות האלה: תאו אילו ו
ואילמו וחלונות לו סביב סביב ארך חמשים א
אמה ורחב חמש ועשרים אמה: ואילו לחצר
החיצונה ותמרים אל אילו מפושמנה ומפושמנה
מעלות מעלו: ולסכה ופתחח באילם השער
חשערים שם ידיו את העולה:

למעלה כי מדת ארבע חמשים אמה ורחבו כה את
אמה: וחלנו: ובמעלות שבע עלו בו במעלות
יעלו מעזרת נשים לעזרת ישראל: ובנו בו על הש
השער: ובכנין בית שני שנינו במסכת מדרות וטו
מעלות עלות מתוכס לעזרת ישראל כנגד טו טי
סיר המעלות שבתילים שעליהם הלויים עומדים ב
בסיר: ואילמו לפניחם: לפני המעלות היו אילמו
כי קודם טיכנס לאילמים היה עולה במעלות:
ושער לחצר הפנימי: אח כי שער עזרת ישראל
שהוא חצר הפנימי היה כנגד השער לל ה
השער החנון של עזרת נשים לצפון ולקדים היו זה
כנגד זה והיו מאח אמה מזה לזה כמו שאמרנו למ
למעלה: ויוליכני בעזרת נשים הנלכו ד
דרך הדרום ומבואר הוא: וחלונים
בהחלונות האלה: עס הא הידיעה
כמו להגדר אשר בא אלת: בהשמים חסדך: כהיו
הזה: והדומים להם: ויש בו דש כהחלונות כהה
חלונות כלומ חלונות כהות צרות מבפנים ורחבות
מבחוץ כלומר לא לארה אני צריך: ומעלות
סכפה עלותיו: כמו מעלותיו כלומר
במעלות טבעה היו עלים גם כן בשער הדרום מ
מעזרת נשים לעזרת ישראל: ותמרים לו פירטנהו
: אחד מפו ואחד מפו טכיהם כתובים בו:
ושער לחצר הפנימי: הוא עזרת ישראל כמו ט
ספירטנו: ויביאני את השער הדרו
כמו הדרומי: ובא
הידיעה כמו הלעג השאננים הממלכות הארץ: וה
והדומים להם: ותאו מבואר הוא:
ואלמות סביב סביב: היו אלמות
בנויות סביב הקיר: או בחלל הקיר
: ארך חמש ועשרים אמה: בין כלם היו מחזיקות ב
בארך הקיר חמש ועשרים: ורחב חמש אמות כל
אחד רחב חלל חמש אמות וזה לא זכר בחצר הח
החצונה: ואילמו
החצונה: אמר כי אילמו ט
חצר הפנימי היו בולטו אל החצר החצונה לא כמו
סהיה בחצר החצונה שהי עזרת נשי טאיליו ואילמיו
מבפנים: ומעלות סמנה מעלו בטמנה מעלות היו עילין מעזרת ישראל לעזרת הנשים: ובכנין בית ט
טני לא היו אלא ג' מעלות: ויביאני דרך הקדים: כן הביאו בג' הדוחות וכמו זה כן זה והכל מבואר:
ולשכה ופתחה באלים
אילים צמר סיגים כסף והדומים להם ואמר כי ברמח הצפון ראה לסכה ויהי פתחה באלי ה
העצרים כי לרמח צפון לצפונה של מזבח היה פתחת הקדשים והשטטט וכתחש כמו שאמר בתורה צמנה
לשניה: עס ידיו את העולה: כמו טכתוב וקרבנו וכרעיו ירחץ במים: ועל טלחנות טל טיש היו מדיחים
אותם: ובאלם

יחזקאל

והלנות אטומות אל התאים ואל איליחמה לפ
לפנימה לשער סביב סביב וכן לאילמות וחל
והלנות סביב סביב לפנימה ואל איל תמרים
ויביאני אל החצר החצונה
והנה לשכות ורצפה עשו לחצר סביב ל
שלשים לשכות אל הרצפה : והרצפה אל בת
כתף השערים לעומת אורך השערים הרצפה
התחתונה : וימד רחב מלפני השער התחתונה
לפני החצר הפנימי מחוץ מאח אמה הקדים
והצפון : והשער אשר פניו דרך הצפון לחצר
החצונה מדר ארכו ורחבו :

אמר כי על פני השער הזה כלומר לפני השער מחוץ ע
עד לפני אולם השער הפנימי היה חמשים אמה ארך
כמו שמונה בשאר השערים ארך חמשים אמה ורחב ע
עשרים וחמש עס העצים והאילים והאילמים כלומר
מסך השער החצוני עד אל השער הפנימי שהוא האל
חמשים אמה : על לפני אולם כמו עד וכן על המעב
המעברות כמו עד : ואל פירש ועל פני השער גובה
השער ואמר ומגובה שאר השערים טבעטן שהם חמש
חמשים אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה
וכן פירש למטה חמשים אמה ארכו גובהו ואחריה ע
על פירשו כי בכל הענין אינו אומר על גובה השערים
מדה וכן בבני בית שני לא היה שער שהיה גבוה חמשי
אמה כי כל השערים רחבן עשר וגובהן עשר חוץ מאל

אולם שהיה גובהו ארבעי ואמה מאל לשון אורך טענינו גובה אן זה כי אורך הוא מדה השטח וגובה הוא מדה החם
או העומק ומה שאמר במדת העמודים בבנין שלמה שאמר בספר מלכים קומה וכדברי הימים אורך כבר פירש
פירשנוהו שם כי בדברי הימים ספר מדתן בעת יצירתן בקרקע שהיא מדת השטח לפיכך אמר אורך ובעת שהע
שהצמידו וספר מדתן אמר קמה כי כן היה : וחלונות אטומות סתומות ואינו אומר שהיו סתומות מכל וכו
וכל כי לא יקרא חלון אם אינו פתוח אלל פי
טעירש שהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים והנה לא אמר אלל אטומות רל שהיו צרות מבפנים : וינתן לא ביד הע
הענין ולא תרגם אלל סתומן ובבנין שלמה אמר פתחן מלבו וסתימן מלבר : אלל המה כמו איליהם והוא נוספת
על מל הרבים וכן אחר כן הרבות גיוותיהנה כסתותיהנה ולתאים היו אילים : ואמר כי היו חלונות בקדמת התא
הצאים וכן באילים לפנימה לשער סביב סביב וכן לאילמות לתאים ולאילים שהיו לפני מן השער הזה וכן לשאר
השערים שהיו סביב שהיו להם אילים ואילמים היו להם חלונות אטומות אילמות כמו אילים שהיו כשהחלונות סב
סביב סביב לפנימה החלונות שהיו סביב לפנימה רל החלונות שהיו סביב לזר פנים היו ולא לזר חוץ החומה : ואל
אל תמרים : ואל כל אל ואיל היו תמרים ותי כותרתא ובבנין שלמה תרגם צורת דקלן ואשאר שהיו עשאים על צו
צורת דקלים כותרת על ראשיהן : ויביאני אל החצר החצונה היא עזרת נשים : כי עד הנה היה בחד הבית
ועתה אמר שהכניסו בעזרת נשי וקראת
אמר כמה היו אלל טעמר בתחלה כי על רצפה היו בנוי : ובבנין בית שני לא היו אלל הלשכות : ורצפה יתע כמו על
בהט וטעמר טעמר הקרקע באבנים ואמר עשו לשון זכר ורצפה לשון נקבה טעם עשו על הבנין ואמר שאמר הת
הרצפה התחתונה כראש שהיה בה רצפה עלמנה ומתחתונה : והתחתונה הייתה על הקרקע והעלמנה בנויה על גבי הע
העמודים גומרא ואשאר טעמר : איתה עלמנה בנו בבנין בית שני גומרא בעזרת נשים : הוא שאמר במזכרת מר
מדת וחלקה הייתה בראשונה והקטנה גומרא טעמר : ראות מלמעלה והאנשים מלמטה כדי שלא יהיו מערבין : ואל
אל הרצפה כמו על וכן אל ההרים לא אלל : והרצפה אל בתף השערים : והרצפה מלמעלה הלשכות הייתה ע

עשויה בעבר השערים מזה ומזה פי כתף זר
כמו שאמר שהיה אורך כל השערים חמשים אמה וגובה כלל מדת אורך ורחב השערים כמו שכתוב למעלה בשער ה
הר הבית חמשים ארכו ועשרים וחמש רחבו כמו שפירשנו למעלה : הרצפה התחתונה עליה : אמר שהיתה בנויה על
כתף השערים : וימד רחב מלפני השער התחתונה כמו התחתון : והוא נוספת לפיכך המלה היא מלעיל הט
הטעם בתינו כי
שער הוא לשון זכר וקרא תחתון שער החצר החצונה הוא שהיא עזרת נשים לפי שהיא
תחתונה כנגד שער החצר הפנימי שהוא עזרת ישראל : עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשי כי ההר היה משפט ועולה
והיו אמר הנה כי בשבע מעלות יעלו בו ומדר החשב שהיה בין שער זה לשער החצר הפנימי מזה אמה מחוץ היו
החצר הפנימי כלומר המדה הייתה מחוץ לא עס השער הפנימי לפיכך אמר לפני החצר הפנימי כלומר עד לפני הח
החצר : הקדים והצפון : ו המדה הייתה למזרח ולצפון : והשער אמר שמדר גם כן אורך ורחב של שער ה
הפנימי של עזרת נשים : ותאו כל אלל ותאי : וחלונות ואילמות חמשים יוד הרבני בבית :
שלמה משו ושלמה משו טעיהם כערכים בנין : כמדת השער הראשון : הוא שער הר הבית כמו שפיר

אך האולם עשרים אמה ורחב עשתי עש
עשרה אמה ובמעלות אשר יעלו אליו ועמודי
אל האילים אחד מפח ואחד מפח : וביאני א
אל החיכל וימד את האילים שש אמות רחב
מפושש אמות רחב מפושש רחב האהל : ורחב
הפתח עשר אמות ובתפות הפתח חמש אמות
מפושש וחמש אמות מפושש וימד ארכו ארבעים א
אמה ורחב עשרים אמה : ובא לפנימה וימד
איל הפתח שתים אמות והפתח שש אמות ור
ורחב הפתח שבע אמות : וימד את ארכו עש
עשרים אמה ורחב עשרים אמה אל פני החי
החיכל ואמר אלי זה קדש הקדשים : וימד א
את קיר הבית שש אמות ורחב הצלע ארבע א
אמות סביב סביב לבית סביב : והצלעות צלע
אל צלע שלש ושלשים פעמים ובאות בקיר א
אשר לבית לצלעות סביב סביב לחיות אחו
אחוזים ולא יחיו אחוזים בקיר הבית : ורחבה
ונסבה למעלה למעלה לצלעות כי מוסב הב
חבית למעלה למעלה סביב סביב לבית על כ
כן רחב חבית למעלה וכן התחתונה יעלה ע
על העליונה לתיבונה :

השער שלש אמות מן הצפון ושלש אמות מן הדרום כ
כמצא החב השער ארבע עשרה אמות כי אורך האולם
היה עשרים אמה טול מהם שש לבתפות השער ג' מכתן
וג' מכתן כמצא רחבו של שער ארבע עשרה אמה ולב
ולבאר זה סמך לו : אך האולם עשרים אמה
ארכו כנגד רחבו של החיכל : ורחב עשתי ע
עשרה כן היה בבנין בית שני כמו שטנינו במסכת מ
מחת והאולם אחת עשרה אכל בבני שלמה היה עשר
רחבו כאליו : ובמעלות אשר יעלו עליו עליו : ורחביו מנד
מנדנד במעלות אשר יעלו עליו ולח זכר כמה ובבנין
בית שני טנינו במסכת מחת וטנינו עשר מעלות היו
שס חס מעלה חצי אמה ושלמה חצי אמה : ועמודים א
אל האילים אחד מפה ואחד מפה אל האילים שזכר שהיו
לאולם מפה ומפה : אמר כי טנינו עמודים חצי אמה :
משה טנינו כתיב : בא : וביאני אל החי
החיכל וימד את האילים : וימד
החיכל והיו עשר כמין כשה מלמעלה : והיה רחבו של כל
איל שש אמות : רחב האהל רחב הכפה היה שש אמות ה
והכפה קרא אהל : וימד ופתיח דמסכת : ורחב
הפתח עשר אמות רחב פתח החיכל :

וכתפות הפתח ה אמות משה וה אמות משה הנה עש
עשרים כי כן היה רחבו של החיכל כמו שאמר ארכו אר
ארבעים אמה ורחב עשרים אמה : משה טנינו כתיב : בא :
איל הפתח שתים אמות רחב איל הפתח מזה ומזה :
שש אמות : עבד של פתח שש אמות ורחב שבע : וימד
אמה וכן היה הדביר שבה שלמה וכן היה בבית
החיכל : ורחב הצלע מלמעלה וכן צלע אל צלע : והצלע הוא הקיר והוא
מחציתה וכן תרגמו שש וענן כנן הצלעות הנה כמו שהא שש אלא שהא כפול במ' אלא שהציע התחתונה א
אח הכה ד' אמות ושש חמש אמות : והצלעו האלו בג' כותלי הכי מחוץ מערב צפון ודרום וזה סביב : והצלעות
צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים אל כמו על כי זו על זו היו בנאות כמו שאמר במלכים שלש
ושלשים פעמים זו על זו היה גובהם שלש ושלשים רגלים ומדת הרגל שני טפחים : וימד תלתן ותלת חרף עשרה באר
בסדרה מזה לומר שהיו הצלעות שלש ושלשים לשלש מחות הנה יא לכל מח מסדרות זו אל זו : ובאות בקיר אשר ל
לבית לצלעות סביב סביב היו ככסות ראשי הקירות בקיר החיכל כמה שהיה מונח בו לצלעות כמו שאמר בתל
במלכים כי מנערות נתן לבית סביב חוצה להיות אחוזים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית להיות אחוזים במקום המ
המונח בקיר ולא בקיר שיעשו בקיר הבית חורים להיות ראשי הקומות אחוזות בה כמו שאמר שם לבית אחוז בק
בקירות הבית כי קיר הבית היה רחב מלמעלה והולך ומצר כלפי חוץ כנגד החיצים להיות ראשי הקומות אחוזים בחיצו
מקום המונח להם : ורחבה : ונסבה למעלה למעלה לצלעות הצלעות כל מה שהיו עולים למעלה היו מת
מתרחבות במקום המונח להם בקיר כמו שאמר במלכים היציע התחתונה חמש באמה רחבה
והתכונה שש באמה רחבה וג' ומה שאמר ונסבה רחבה לומר כי במסיבה היו עולים למעלה לצלעות כמו שאמר ב
במלכי ובלולים יעלו אל התכונה ומן התכונה אל השלישי והלול הוא בנין כמין עמודי חלול עשוי כמו מעלו סביב
סביב והעולה בו עולה דרך היקף וכן טנינו במסכת מחת ומסיבה הייתה מקדן מרחית צפנית לקדן צפנית מע
מערכת שבה היו עולים לגגות התאים היה עולה במסכה ושני למערב והלך על פני כל הצפון עד שהוא מגיע ל
למערב הגיע למערב והפך פניו לדרום הלך כל פני המערב עד שהוא מגיע לדרום והפך פניו למזרח היה מהלך
בדרו עד שהגיע למערב של עליה פתח כלפי דרו : כי מוסב הכי למעלה הלול קרא אמות מוסב : והיה עולה למעלה
למעלה עד העלמנה : על כן רחב הכי למעלה : על כן טנינו למעלה : על כן שהיו אחוז בקיר הכי היה רחב לבי : ח ב

ובאולם השער שנים שלחנות מן וסנים שלח
שלחנות מפה לשחוש אליהם העולה והחש
והחשאת והאשם : ואל הכתף מחוצה לעולה
לפתח השער הצפונה שנים שלחנות ואל הכ
הכתף האחרת אשר לאלם השער שנים של
שלחנות : ארבעה שלחנות מפה וארבעה ש
שלחנות מפה לכתף השער שמנה שלחנות א
אליהם ישחשו : וארבעה שלחנות לעולה אבני
גזית ארך אמה אחת וחצי ורחב אמה אחת וח
וחצי וגבה אמה אחת אליהם ויגזו את חבלי
אשר ישחשו את העולה במ וחיובם : והשפטים
שפח אחד מוכנים בבית סביב סביב ואל חשל
השלחנות בסר הקרבן ומחוצה לשער הפנימי
לשכת שרים בחצר הפנימי אשר אל כתף ש
שער הצפון ופניהם דרך הדרום אחד אל כתף
שער הקדים פני דרך הצפון : וידבר אלי וזה
הלשכה אשר פניה דרך הדרום לבתנים שמ
שמרי משמרת חבית : והלשכה אשר פניה דר
דרך הצפון לבתנים שמרי משמרת המזבח ח
חמה בני צדוק הקרובים מבני לוי אל ידחו לש
לשרתו : וימד את החצר ארך מאה אמה ורח
ורחב מאה אמה מרובעת וחמזבח לפני חבית
: ויביאני אל אולם חבית וימד אל אולם חמש
אמות מפה וחמש אמות מפה ורחב השער ש
שלש אמות מפה ושלש אמות מפה :

ובאולם השער : תפסו חרמון בוי : והשני ביה
לשחוש אליהם כמו עליהם : וכן ואל הכתף
לא אכל והחמשים להם רבים : העולה והחשאת והאשם
כמו שכתוב בתורה במקום אשר תעשה העולה תעשה
החשאת : וכן אשר במקום אשר ישחשו את העולה יחש
ישחשו את החשאת : וזה כן מלא לפנים החמשים
ואל הכתף מחוצה : לעולה : בסגול כמו מעל
מעלה : כלומר מחוץ למעלות שוכר : השער
הצפונה : כמו השער הדרום שפירשנו : ארבעה
אליהם ישחשו כמו עליהם : וארבעה

שלחנות לעולה : וזר העו
לה לפי ש
שהיתה תמיד וגם כן היו להנח עליהם כלכלי מלח
הזכרים כמו מלח בסוף הספוק והזבח : אליהם ויש
וייחזו את הכלי : חזק נוסף : כות וישא אברהם את עיניו
ואיה וענה והדומים לו : כמו שכתבנו בספר מלגל ב
בחלק הדקדוק ממנו : את כי על ארבעה שלחנות חל
היו מניחים הכלים אשר ישחשו בהם העולה ואת הזכ
הזכרים והם הסככים אשר ישחשו בהם והמזבחות
אשר יקבלו בהם את הדם : והשפטים
אחד מוכנים בבית סביב סביב :

שמועתי עלת הקדירות : והיא שפיתת שתי קדירות : ל
לפיכך נקרא כלשון שנים : ויתעצקלן נספן
חד קבעין בעמוד בית מטבחין מנו לאולמיה סחור
סחור : ועצקלן הם ווי ברזל קבועים בעמודים וכו
ובכתלים לתלות בהם וקורין עוצקלן בעין או באלף
אוצקלן : ובאלה השפטים היו תולין בהם הדבנות ו
ומפסטי אלה : וכן מצינו במסכת מנחות בית המטבחיה היה לצפונם של מזבח ועליו שתי עמודי נספן ויביעין של אחד
על גביה ואוצקלן של ברזל קבועי בהן ושלש סדרי היה לכל אחד ואחד שבה תולי ומפסטי על שלחנו של שש סבי
העמודי ואל השלחנו בסר הקרבן : בהעמד קר הקוף בגני : וברשיו הבית : מפני שאלה הריש כע מפני העמוד הקר
לפני כרפצה הבית : וימנה כתבו בחטיפות הקוף ורשיות הבית : ומחוצה לשער הפנימי לשכות שנים שער
הפנימי של עזרת ישראל היה מחוץ לו כלומר בחלל החצר הפנימית
לשכת לוי : אשר אל כתף שער הצפון ופניהם דרך הדרום : והיו אל כתף שער הצפון ופני השלכות היו דרך ה

הדרום כלומר פתחיהם לדרום : וכתף השער קורא וזה שאחורי השער כמו שפירשנו : אחד אל כתף שער הקדים
אחד ולשכה אחת היתה אל כתף שער הקדים : פני דרך הצפון : כלומר פתוחה לצד צפון : ואחד אחד לשון צר ע
על השלכה : וישא לשון נקבה : כי השלכה בית וביית הוא לשון זכר : וידבר אלי זה השלכה אשר פניה דרך
הדרום לשכה אחת היתה פס : ואש לא זכרה : שהיו פניה דרך
כי אותה היו ללויס וא לשכנים : והלשכה
צדוק כי היא היה כהן גדול תחלה
חד לנגד : ולצדוק לבחן : והוא היה מבני אלעזר הכהן : ולשכנים בני ולדעו כתנה ברית הבהונה : ואשר היו מב
מבני איתמר ידח ומעלות הכהונה בקללת עלי : וימד את החצר אורך מאה אמה ורחב מאה אמה וזר
מחצבת : זה לא היה בבית סביב כי אורך עזרת יס
ואל היה מאה ומלשים וחמש על רחב אחת עשרה
וכן עזרת הכהנים : והמזבח לפני הבית : אשר וימד גם כן המזבח שהיה לפני הבית ולא זכר מידתו ועור לא יז
ידברנו : ויביאני אל אולם הבית : הוא אולם הדיכל : וימד אל אולם יד : אשר כי מידת אולם
האולם : אשר על פתחו משה ומשה והיה כל אחד חמש אמות : משה מכהים כהן : ורחב השער של
אמות חמש ושלש אמות חמש סכיהם כות ואל כי רחב שער האולם היה כדי שנסארת לו כתף אחד השער

הספים והחלונות האטמות והאתיקים סביב לשלשתם נגד הסף שחוף עץ סביב סביב והוא וחארץ עד החלונות והחלונות מכסות : על מע מעל הפתח ועד הבית הפנימי ולחוף ואל כל חקיר סביב סביב בפנימי ובחיצון מדות : וע ועשוי ברובים ותימורים ותמרה בין ברוב לבר ברוב ושנים פנים לברוב : ופני אדם אל הת התמרה מפו ופני כפיר אל התמורה מפו עש עשוי אל כל הבית סביב סביב : מהארץ עד מעל הפתח הברובים והתימורים עשויים וקיר החיכל : החיכל מזוזת רבועה ופני הקדש המ המראה במראה : המזבח עץ שלש אמות גב גבוה וארכו שתים אמות ומקצעתיו לו וארכו וקירתו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני י ידוח :

ההיכל מאה על מאה על רום מאה האוטם שש אמו ונבנה ארבעים אמות ואמה כמהו מאתים בית דיל דילפא ואמה תקרה ואמה מעזיבה גבהה של עליה ארבעים אמה ושלש אמות מעקה ואמה כלה עורב ר יהודה אומר לא היה כלה עורב מן המדה אלא ד אמות היה מעקה : מן המזרח למערב מאה אמה כו כותל האולם חמש : והאולם אחת עשרה : לפ כותל ההיכל שש : ותוכו ארבעים אמה : אמת אמה טרקסין עשרים אמה לבית קדש הקדשים : כ כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש :

ורוחב פני הבית והגזרה לפירושיו הוא ככון כי הבית הוא ההיכל והגזרה הוא העליה אבל לפי רבי שלמה זל הבית הוא הגזרה אם כן מ מהו שאמר הבית והגזרה והענין מבואר למעלה : ומדר ארך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחרי ואתיקהא מפו ומפני מאה אמה כמו שמדר אורך הב ומפני לצפון ולדרום התאים והלשכות שהיו בהם (והיה ארכן מאה אמה) ואתיקהא כתיב בנין אחר התיו וקרי ב'וד יאנתיות אהני מתחלפות ונכתבה אלף המטף אחר ההא ואתיקהא היא מלה כוללת התאים והלשכות לב לכל אחד ואחד קורא אתיק וית וזויתהא : מפו טניהם כתובים בנין : וההיכל הפנימי ואולמי החצר כמטף טעמו עד מדות סוף פסוק השלישי כלומר אף על פי שכלל מדות ארך הבית ורחבו ההיכל הפנימי שהוא קדש הקד הקדשים וכן אולמי ההיכל וכן כל מה שהולך ומונה לכל אחד מהם היו מדות ידועות בפני עצמן : הספים האטמות פירשנוהו והאתיקים סביב לשלשתם כי לשלשת הרמות היו האתיקי מערב צפון ודרום

כמו שפירש למעלה : נגד הסף שחוף עץ סביב תי לקבל ספא דחסי כסרין דאחרא ונכסרין פירוש לחנות כמו שאמר במשנה מסככי כנסרין : והארץ עד החלונות תצה לומר מן הארץ עד החלונות : והחלונות מכסות היו מכוסות למעלה : על מעל הפתח על מה שהיה מעל הפתח : ויצד הבית הפנימי ולחוף כלומר ולחוף ממנו : ואל כל חקיר סביב סביב בפנימי ובחיצון בבית הפנימי שהו הדביר ובית החיצון שהא ההיכל : מדות לכל אחד בפני עצמו מהדברים הנזכרים ראה מדות ידועות ולא זכרם כולם בפרט א אלא מקצתם : ועשוי כרובים ותימורים הקיר עשוי בצור כרובים ותימורים כמו שהיה בבנין של סלמה ותימורים כבר פירשנו שהוא צורת דקלים : וטנים פנים לכרח כמו שאמר פני אדם ופני כסיר : ופני אדם אל התמרה מפו ופני הכפיר אל התמורה מפו הכרוב היה פונה לשני צדדין פני אדם מצד זה ופני כסיר מצד זה והתמורה שהיתה בין כרח לכרוב היו פונים אליה פני אדם מכרוב טב

סככיה האחד ופני כסיר מכרוב סככיה האחר : מפו טניהם כתובים בנין : מהארץ עד החלונות והחלונות מכסות : על מעל הפתח על מה שהיה מעל הפתח : ויצד הבית הפנימי ולחוף כלומר ולחוף ממנו : ואל כל חקיר סביב סביב בפנימי ובחיצון בבית הפנימי שהו הדביר ובית החיצון שהא ההיכל : מדות לכל אחד בפני עצמו מהדברים הנזכרים ראה מדות ידועות ולא זכרם כולם בפרט א אלא מקצתם : ועשוי כרובים ותימורים הקיר עשוי בצור כרובים ותימורים כמו שהיה בבנין של סלמה ותימורים כבר פירשנו שהוא צורת דקלים : וטנים פנים לכרח כמו שאמר פני אדם ופני כסיר : ופני אדם אל התמרה מפו ופני הכפיר אל התמורה מפו הכרוב היה פונה לשני צדדין פני אדם מצד זה ופני כסיר מצד זה והתמורה שהיתה בין כרח לכרוב היו פונים אליה פני אדם מכרוב טב סככיה האחד ופני כסיר מכרוב סככיה האחר : מפו טניהם כתובים בנין : מהארץ עד החלונות והחלונות מכסות : על מעל הפתח על מה שהיה מעל הפתח : ויצד הבית הפנימי ולחוף כלומר ולחוף ממנו : ואל כל חקיר סביב סביב בפנימי ובחיצון בבית הפנימי שהו הדביר ובית החיצון שהא ההיכל : מדות לכל אחד בפני עצמו מהדברים הנזכרים ראה מדות ידועות ולא זכרם כולם בפרט א אלא מקצתם : ועשוי כרובים ותימורים הקיר עשוי בצור כרובים ותימורים כמו שהיה בבנין של סלמה ותימורים כבר פירשנו שהוא צורת דקלים : וטנים פנים לכרח כמו שאמר פני אדם ופני כסיר : ופני אדם אל התמרה מפו ופני הכפיר אל התמורה מפו הכרוב היה פונה לשני צדדין פני אדם מצד זה ופני כסיר מצד זה והתמורה שהיתה בין כרח לכרוב היו פונים אליה פני אדם מכרוב טב

ההיכל מאה על מאה על רום מאה האוטם שש אמו ונבנה ארבעים אמות ואמה כמהו מאתים בית דיל דילפא ואמה תקרה ואמה מעזיבה גבהה של עליה ארבעים אמה ושלש אמות מעקה ואמה כלה עורב ר יהודה אומר לא היה כלה עורב מן המדה אלא ד אמות היה מעקה : מן המזרח למערב מאה אמה כו כותל האולם חמש : והאולם אחת עשרה : לפ כותל ההיכל שש : ותוכו ארבעים אמה : אמת אמה טרקסין עשרים אמה לבית קדש הקדשים : כ כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש :

וראיתי לבית גבה סביב סביב מיסדות הצלע
הצלעות מלא חקנה שש אמות אצילה : רח
רחב חקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות
ואשר מונח בית צלעות אשר לבית : ובין חלש
הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית סביב
סביב : ופתח הצלע למונח פתח אחד דרך ח
הצפון ופתח אחד לדרום ורחב מקום המונח
חמש אמות סביב סביב : וחבנין אשר על פני
הגזרה פאת דרך חים רחב שבעים אמה וקיר
הבנין חמש אמות רחב סביב סביב וארבו תש
תשעים אמה : ומדד את הבית ארך מאה אמה
אמה והגזרה והבניה וקירתיה ארך מאה אמה
אמה : ורחב פני הבית והגזרה לקרים מאה א
אמה : ומדד ארך הבנין אל פני הגזרה אשר
על אחריה ואתוקיהא מפו ומפו מאה אמה וה
והחיכל הפנימי ואולמי החצר :

למעלה העליונה שבצלעות הייתה רחבה מסולן : וכן ה
התחתונה יעלה על העליונה לתכונה : כתרונמו וכן כ
במסכתא סלקין מן ארעיתא לעילתא באורח מציעאה :
וראיתי לבית גבה סביב סביב : את כי ראה גבה
החיכל ולא ספר כמה ובבית שני עשו גבה
מאה אמה : ומסדות הצלעות : כתנב ב"ד וקיר בנין ו
ואחיות האוי מתחלפות : את שראה יסודות הצלעות
שהיה רחבן שש אמות : אצילה פי גחלות : מן ואל א
אציל בני ישראל שפירמנו גדלים ויית רוח כלות כיוון
היה ברחבן שש אמות ויית מן תחת אצילות יד : ש
שהוא בית האחד כי שאר האמות הם מן ראש האצבע
הנקרא אמה עד פרק המכדיל בין הזרוע והקנה ואלו ה
היו אמות מניעות עד בית האחד : רחב
הקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות :

אמר כי כותל הצלע מן החוץ רחבו חמש אמות : ולא
ואשר מונח בית צלעות אשר לבית אחר : אבל כותל ה
הצלעות אשר מצד החיכל שהוא כותל הפנימי לצלע ל
לא היה בשאר חלל כמו שהיה מונח מקום לקירי הצלעות כמו שפירמנו שהכותל היה מצד והולך לפיכ לא ראה לית
לן מדה ולפיכך אמר ואשר מונח כלות היה כמו שהיה לכל צלע כפי מקום הנחתו : ובין הלשכות רחב שש
עשרים אמה : אם אמר על הצלעות שש הם נקראים לשכות : אמר כי היו לשכות
ומה שיש לשכה ולשכה רחב היה בין כלם עשרים אמה : ובבית שני היו התאים שהם צלעות שמנה ושלושים חמשה ע
עשר בצפון וחמשה עשר בדרום : וח' במערב שבצפון ושבעים חמשה על גבי חמשה : וחמשה על גביה : ושבת
ושבעים על גבי שלשה : ושנים על גביה : ורש' זל פי רחב שבין מחיצות הלשכות ובין מחיצות התאים ש
סביב הבית : ופתח הצלע למנח : למקום המנח : כלומר מקום פני לפני הצלע שם היה פתחו : פתח
אחד דרך הצ
אמר ורחב מקום המונח חמש אמות סביב : אמת מקום הפני היה רחבו חמש אמות : ובתאים שהיו בבית שני שש
שנים ושלושה פתחים היו לכל אחד ואחד : אחד התא מן הימין ואחד התא מן השמאל ואחד להתא שעל גבי : ואחד
למסכה : ואחד לשעשית : ואחד להיכל : וחבנין אשר על פני הגזרה פאת דרך חים רחב שבעים אמה : את
אשר שאר זה על מדרגת הבית אשר
מן המנין ואמר כי רחב כל כותל חמש אמות : וזה שאמר וקיר הבנין חמש אמות ולמד המזרח היה רחבן מאה אמה את
אמה כמו שאמר וקיר העליונה גזרה לפי שהוא כאלו גזרה מן הבית למעלה : וכת' גזרה בגזרתא שהוא ענין גובה כ
כמו גחלות ובגזרת בשמים : או כפרש על הבית עצמו כמו שפירש' זל ויהיה מסודר על מה שהיה בבית שני כמו
שפירשנו במסכת מדרגת ואמר כי הבנין אשר על פני הגזרה כלומר הגזרה שהוא החיכל עם הבנין אשר לצפון ולדר
ולדרום רחבו דרך המערב שבעים אמה ומן המזרח מאה אמה : כי היו ל' אמה יתרים שהיה האולם עורף על הה
החיכל חמש עשרה אמה מכאן וחמש עשרה אמה מכאן : שהיו בית החליפות : וכן שנינו שם מן הצפון לדרום שש
שבעים אמה כותל המסכה חמש : והמסכה שלש כותל התא חמש : והתא שש : כותל החיכל שש ותוכו עשרים אמה :
והתא שש : וכותל התא חמש : ובית המדרגת חמש שלש אמות : והכותל חמש : והאולם עורף עליו חמש עשרה אמה
מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות שש גונזין את הסככים : החיכל צר מאחורי
ורחב מלפניו דומה לארץ : שכן היו ארצות ארצות קרית חנה דוד : מה הארץ צר מאחורי ורחב מלפניו : אף החיכל צר
מאחורי ורחב מלפניו : והמסכה המכונה שם : ומה שאמר שהאולם עורף על החיכל חמש עשרה אמה מכאן וחמש ע
עשרה אמה מכאן לא שחללנו של אולם רחב מחללנו של החיכל אלא בית החליפות מחבר לאולם מכאן ומכאן : ואר
וארבו תשעים אמה ארך הקיר עד בית החליפות : ומדד את הבית ארך מאה אמה והגזרה והבניה : לפ
לשירשנו מדר הבית בפני עצמו והגזרה בפני עצ
מדר את הגזרה עם הבניה וקירתיה ארך מאה אמה : הבניה : שם במקל שמלה : וכן שנינו במסכת מדרגת : ה
החיכל

ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל ח
 הפנימית דרך אמה אחת ופתחיהן לצפון : ו
 והלשכות העליונות קצרות כי יוכלו אתיקים
 מחנה מחתחתונות ומחתיבנות בנין : כי משו
 משולשות הנה ואין להם עמודים בעמודי הח
 החצרות על כן נאצל מחתחתונות ומחתיבונות
 מחארץ : וגדר אשר לחוץ לעומת הלשכות ד
 דרך החצר החיצונה אל פני הלשכות ארכו
 חמשים אמה : כי אורך הלשכות אשר לחצר
 החיצונה אל פני הלשכות ארכו חמשים אמה
 אמה : כי ארך הלשכות אשר לחצר החיצונה
 חמשים אמה והנה אל פני ההיכל מאה אמה
 : ומתחתה לשכות האלה המביא מחקרים ב
 בבאן להנה מחצר החיצונה : ברחב גדר ה
 חצר דרך הקדים אל פני הגזרה ואל פני ה
 הבנין לשכות : ודרך לפנייהם כמראה הלש
 חלשכות אשר דרך הצפון כארכן כן רחבן וכ
 וכל מוצאיהן וכמשפטיהן וכפתחיהן : וכפתחי
 הלשכות אשר דרך הדרום פתח בראש דרך
 דרך בפני הגדרת חגינה דרך הקדים בבאן :

ולפני הלשכות אל שהיו לשכה כנגד לשכה וביניהם היה
 מהלך : ואמר רח' אל הכנימי דרך אמה אחת ופתחיהן לצפון : ו
 דרך כלל כאלו אמה השנימיות וית על דרך שם לא על
 דרך תאר שתרגס לגו וסתחיהם לצפון : אלה הלשכות
 היו פתוחות לצפון : והלשכות העליונות קצ
 קצרות ככר אמה כי
 טלס ז על ז ואמר כי העליונות קצרות מן האחרות וה
 והנה אלה הפך אותם התאים שגדר למעלה כי אותם ה
 היו רחבות העליונות מאשר תחתיהן כמו שאמר ולא יה
 יהיו אחזים בקיר הבית כמו שפירש וכמו שהיה בבנין
 טלמה היציע התחתונה וגו' אבל באלה הלשכות היו הע
 העליונות קצרות ונתן הטעם כי יוכלו אתיקים מהנה
 ועוד נתן טעם כי משולשות הנה וגו' ואיני יכול להבין
 בנין הלשכות האלה אך ראה אותן הנביא ובאזה עכ
 ענין היה שהתחתונות רחבות מהעליונות וגם ראו זל ל
 לא פיר' דבר ואפשר שהיו כחלי הלשכות עשויות כמין כ
 כפה שאירס הולך ומצר למעלה ויהיה פירוש כי יוכל
 יוכלו אתיקים מהנה שיתפסו אחרי הלשכות והתחתונות
 ומתחתונות יתפסו מהבנין ויתר לשי' שהיה רחב יותר
 מלמטה כלומר אית' רחב ואמר מהנה ואחר כך פיר'
 מהתחתונות ומתחתונות אחר הכני' קודם הידיעה וכ
 וכן ויתראה את הילד והחמים לו : ועדיין קשה לי לשירש הזה אם כן התכונות היו קצרות יותר מהתחתונות וזה לא
 זכר ואפשר כי לא זכר אלא העליונות לשי' שהיו קצרות יותר : יוכלו כתיב בזה במקום אלה כי אנתיות אהיו מתחלפות
 והוא ענין תפיסה והלשון הזה מצינו בדברי ר"ל באמרם כמה לוחות אובלות בארון ששה וימכתן לא פירש לנו בזה
 דבר אלא שתרגס השמק כפשוטו ולשכתא עליתא דחוקן ארי נסיבן דיוא מנהון מארעיתא וממצייתא בבינא : ואז
 ואמר לשי' שרש ז עתיד אליהו לפרש : כי משלש שלש תי' היו על זה ואלו להם עמודי בעמודי החצרות שנסמכו
 התחת על העמודי אלה על הכ' תלו היו נסמכו והכתלי' היו עשוי' כמין כפה : על כן כאז מהתחתונות : ומתחתונות
 מהאר' על כן כדחק ונפר' מת' העליונות מהתחתונות מהארץ מלמט כלפי האר' : כי שם היו רחבו ולמעל קצרות : כאז מן
 ואכלת מן החי לא אכלת מהם עני' פירש' וית על כן דחק : וגדר אשר לחוץ ובא וראה כלפי חוץ הכותל לעג
 לעומת הלשכות אורך הכותל המאז' אמה ארכו כארך
 מזה אמה כי מזה אמה היה אורך ההיכל כמו שכתבנו והלשכות לא היו תופסות כל אורכו של ההיכל אלא חציו :

ומתחתה מאלש תיבות שהראשונה לוקחת מן האחרונה והקרי הוא ומתחת הלשכות ואמר הלשכות האלה הן
 המביא מהקדים ככר אל' כי הלשכות לא היו מביעות אלא עד חצי ארכו של היכל וקרא מתחת הלשכות
 מה שמהם כלפי מזרח לשי' שהמערב היה בעלמנות שלהם כמו שפירשנו כי הדר משפ' ועולה עד ההיכל ומב
 ומבוא היה מן המזרח כי מן המזרח היו כנסתין בהר הבית וממנו ולשבים עד האולם וההיכל במעלות הכל כמו ש
 שכתבנו למעלה לפיכך כנסתין הייתה מתחתן שהיא כלפי מזרח וזה הוא שאל המביא מהקדים בבואו להנה מהחצר
 החצונה : המביא שם וכת' המביא וקרי המבוא בבא מי שיבא : ברחב גדר החצר דרך הקדים אמה כי גס
 כן במזרח ברחב טבין כותל החצר והגזרה ראה לשכות כמו שר'
 לשניהם כמראה הלשכות ר"ל כמראה דרך הלשכות ואמר כמראה כי הכל היה רואה במראה הנבואה לא ממע הדבר
 ודרך מבואר הוא : ובפתחי הלשכות פתח בראש דרך ראה פתח בראש

יחזקאל

ושתים דלתות להיכל ולקדש : ושתים דלתות
לדלתות שתיים מסכות דלתות שתיים לדלת א
אחת ושתי דלתות לאחרת : ועשויה אליהן אל
דלתות ההיכל ברובים ותמרים כאשר עשוים
לקירות ועב עץ אל פני האולם מחחוץ : וחל
וחלונם אטומות ותמרים מפו ומפו אל כתפות
האולם וצלעות הבית והעבים : ויציאני אל ה
החצר החיצונה הדרך דרך הצפון ויביאני אל
הדשכה אשר נגד חנוכה ואשר נגד הבנין אל
הצפון : אל פני אורך אמות המאה פתח הצ
הצפון והרחב חמשים אמות : נגד העשרים
אשר לחצר הפנימי ונגד רצפה אשר לחצר ה
החיצונה אתיק אל פני אתיק בשלשים :

ואמר תראה בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר
ועבדיו שלחנו על ארס מכפר ומקצעותיו לו איתת
השלחן לו כלומר מחדתו : וארכו ומחמתו עץ : פיר
רש"י ז"ל כי אמר ארכו על גוף השלחן : ומחמתו על ה
מסגרתו : וזו המליצה לא כמצאת כי האריך והרחב ה
ארכו עצם הדבר שאמר עליו שהוא עץ או כסף או זהב
והנכון בעיני כי טעם וארכו דבק למעלה ממנו שאמר
ומקצעותיו לו ואמר וארכו כאלו אמר עס ארכו : כ
כמו שפירשנו כי מקצעותיו כחצבים עס מדת ארכו
והנה לא זכר רחב לזה המזבח שראה לו השלחן
ושתים דלתות להיכל ולקדש : למער ההיכל היו ש
סעים דלתות : וכן לקדש שהוא הדביר : ו
ובאמת סעים : ידוע הוא כי לא יעשו לשער דלת אחת
אחד סעים מפני כפל הדלתות כמו שאמר : ושתים

דלתות לדלתות סעי' מסבו דלתו סעי' לדלת אחת וסעי' דלתות לאחרת : פי' ר"ל במסכת מדות כן פתחו על
היכל גבה עשרים אמה ורחבו עשר אמות וד' דלתות היו לו סעים בשני' וסעים מחוץ סכ' וסעי' דלתות להיכל ולקדש
הדיוטות כשתחת לתיך השתח לבסות עוביו של כותל השנימיות כשתחת לתיך הבית לבסותו אחרי הדלתות שכל ה
הבית היה מנופה בזה חוץ מאחד הדלתות : ר' יהודה אומר בתיך השתח היו עומדות וכחין אצרכה מטה היו נקפלות
לאחוריה אלן היו סעי' אמו ומחצ' ואלן סעי' אמו ומחצ' : חזי אמה ומחצ' מכאן וחזי אמה ומחצ' מכאן סכ' סעי' דלתות
לדלתות סעי' מסכות דלתות סעי' לדלת אחת וסעי' דלתות לאחרת פי' אצרכה מטה כתב בעל הערך בלשון יון קורין
לדב' השך אצרכה : ובבראשית רבא אך יבא יבא יעקב רבנן אומר כחין אצרכה מטה : הדלתות היו נקפלות
לאחוריהן עמד לו יעקב אחר הדלת עד שבכנס עשו ויבא לו : אך יבא יבא יעקב : יבא ויבא יבא : סעים דלתות
אחת עמה היו סעים וכן לאחית : ועשויה אליהן אל דלתות ההיכל : בא הכניו טרם הידעה כי אל דלתות
ההיכל פי' אליהן : וכן יביאה את
סאת ועשויה לשון נקבה על הצורה כאלו אמר ועשויה צורת כרובים : אל דלתות ההיכל : כמו על : וכמה רבים :
ועב עץ אל פני האול והחז' פי' עץ עב : ויך בלא סמיכו עב : כמו סאת ועב אל פניה : ואל העב' ויך בדביר ר"ל
מחצ' על מחצ' שבכאף בבירה : וזה העב היה נתון בבנין בקר האולם על פניו : מבחוץ כלפי המזבח : וכן היה
בבנין בית שלמה כדמות ארזים אמת ר"ל בנייתו בתיך הבתלים : ותי' וסאפצא דאשא : ורש"י ז"ל פי' עב זה הוא
מה שאר"ל במצבת מרת וכלבסות על ארז היו קבועים מכותלו של היכל לבנותו של האולם כדי שלא יבעט : ומה שא
סאת והחז' שהיו כלבסות מצאת לבנותו פני האולם מן החוץ לביתפות האולם לשני עברי השתח : וחלונים
וצלעות הבית : והעבים : פי' ר"ל צלעות הבית אלן המלגסים : והעבי אלן המריטין : פי' מלגסין : כדכר

על עץ שבוטין בכתלים שחמשים עליו הארץ הארומת והמריטין הם קורות גזולות : ויציאני אל החצר הח
החצונה : היא עזרת נשים : הדרך דרך הצפון כתרצו כאלו תרעא דשתח לאורח : צפונה : הגזרה
והבנין פירשנוה למעלה : אל פני אורך אמות המאה : הידעה בעבור שזכר למעלה והגזרה והבנייה וק
וקומתה ארך מאה אמה : אל פני פתח הצפון : כתרצו תרעא חד דשתח לצפונה : והרחב חמשים
אמות : כמו סאת למעלה : ועל פני שער האיתון על לפני שער השנימיות חמשים אמה : נגד
העשרים האמה סאת למעלה : ובין הלשכות עשרים אמה : ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה הלשכה הזאת
היתה תצד פנים נגד העשרים : ותצד חוץ נגד רצפה אשר לחצר החצונה : שהיא עזרת נשים : כמו שאמר למעלה
ויביאני אל החצר החיצונה והנה לשכות ורצפה עשויה לחצר נג' : איתון אל פני איתון בשלשים : לשכה אל פני לשכה :
בשלשים תנה לומר שחז' לשכה למעלה ולשכה למטה א על גב א : עלומה ומכונה ותחתונה כמו סאת למעלה ול
ולפני

יחזקאל

והליכני אל השער שער אשר פונה דרך הקד
חקדים : וחנה כבוד אלחי ישראל בא מדרך ח
חקדים וקולו בקול מים רבים וחארץ האירה
מכבודו : וכמראה המראה אשר ראיתי במר
במראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומ
ומראות במראה אשר ראיתי אל נהר כבר וא
ואפל אל פני : וכבוד ידוה בא אל חבית דרך
שער אשר פניו דרך חקדים : ותשאני רוח ותב
ותביאני אל החצר הפנימי וחנה מלא כבוד י
ידוה חבית : ואשמע מדבר אלי מחבית ואיש
היה עומד אצלי : ויאמר אלי בן אדם את מק
מקום כסאי ואת מקום בפות רגלי אשר אשכן
שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד
בני ישראל שם קדשי המה ומלכיהם בזנותם
ובפגרי מלכיהם במותם : בתתם ספס את ספי
ומוזותם אצל מוזותי וחקיר ביני וביניהם וטמ
וטמאו את שם קדשי בתועבתם אשר עשו וא
ואכל אתם באפי : עתה ירחקו את זנותם ופג
ופגרי מלכיהם ממני ושכנתי בתוכם לעולם :
אתה בן אדם חגד
את בית ישראל את חבית ויכלמו מעונותיהם
ומדרו את תכנית :

והליכני אחר שמדר המזחית מחוץ לעיני הולכני
אל השער אשר הוציאני ממנו : והנה
בא מדרך הקדים : כנסם בשער בדרך מזרח :
וקולו כקול מים רבים : כמו שאמר בתחלת הספר אלא
ששם הוסיף כקול שר : ופי וקולו : וקול הכבוד : ופי ו
וקל מברכי שמה : והארץ האירה מכבודו : כעל עמוד
מהנוסף : והשאר שבאו מן הכנין הם יוצאים : כמו ה
האיר ברחוקי תבל וכן להאיר על האר : מכבודו מכבוד
אלחי ישראל : והוא ענין זהר וטובה כמו שפירשנו
וכמראה המראה : ובכלל אותו הכבוד שהאירה ש
שראיתי : ראיתי כעין המראה שראיתי ב
בבאי לשחת את העיר כי ראיתי המרכבה : וכן כמראה
אשר ראיתי אל נהר כבר כל אותן המראות ראיתי עתה :
אל נהר כבר : כמו על : וכמהו רבים : ומה שאמר בב
בבאי לשחת העיר והוא לא בא לשחת העיר אלא שטת ה
האנשים : לל בבאי כאשר באו האנשים לשחת העיר :
וית' באותנביותי לחבלא ית קדשא : ומה שטתה לשון מר
מראה כמה פעמים לענין המראות המשתנות בענין
המרכבה : והל אחת תשע ראיות במקרא הזה לימר ש
שכל הנביא לא היו מראים אלא אחר תשע אספקלריא
ונמשה רבי ע"ה מתוך מראה אחת היה מראה שכל במראה
אלת איתרע : שהיה מראה באספקלריא המראה ומה ש
שאל תשע הוא רמז לט המסכות וחשוקיה והעשירי היה
שאל תשע על הארץ : ותשאני רוח : עד הנה אמר ויבי
אמר על הארץ שראוה
כמראה נחשת : ובהה נכ
סמראה לו הכבוד עם המרכבה אשר נתשאני רוח כמו שאמר במרכבה הראשונה : ואשמע מדבר אלי מ
מהבית : מדבר : כמו מתדבר מבנין התפעל : והת' נבלעת ברגס : מהבית
מהבית ששם הכבוד אלי שהיית בחצר הפנימי : ואשם היה עומד אצלי : אפשר שהיה אותו מראה בתחלת הכבודה
שהיה מראה כמראה נחשת : או היה מלאך אחר : ויאמר את מקום כסאי ואת מקום בפות רגלי אשר אשכן
אשכון שם : כאלו אמר זהו אשר אשכון שם : ואח
ומקום כפות רגלי : על דרך והארץ החס רגלי : ודעת ר"ל כי בית המקדש נקרא כסא : כמו השמים : כמו שכתוב
כסא כבוד מרום מראשון מקום תקדשנו : ובספר ירמיה ביארנו הענין היטב : וית' אחר בית כורסה יקרי ויהי א
אחר יקרי בית אחרית : בזנות : שהיו זונים אחרי אלהים אחרים ועושים פסילים בביתם שהיה אצל בית ה' : ו
ובפגרי מלכיהם : כמו שראינו במנשה ואחז שנקברו בגן ביתם : במותם : ובמותם שהיו עושים לאלהים אחר
בביתם : או פירשו שהיו עושים במותם במקום פגרי מלכיהם : בתתם ששם את שפי : כי בית המלך
היה שמוך לבית השם והקדש ביניהם כמו שראינו בבנין שלמה כש
יעלה בית ה' : ואמר בדברי יואש ויורד את המלך מבית ה' : ויבאו בתוך שער העליון בית המלך : ומה שכתב אצל מ
מחזית : כפל הענין במלג' שונן כמנהג כי המזוזה היא הסף : וית' במתבהון ספתן לקבל ספי : בית מקדשי ובבנין
ובבניהון בסתר עזרתי וכוונת בית מקדשי בין ממז' ובניהון : ואכל : בחסרון ההא למד השעל כמנהג : והאכ
כמו ואכלה מן הדגס : עתה ירחק : כי יהיה להם לב חרש ליראה אותי : ופגרי מלכיהם ממני גם כן לא י
יקברו מלכיהם בביתם : לכבוד ביתי : ממני : ממקום מקדשי : אתה בן אדם חגד את ב
בית ישראל את הבית בני הגולה : ויכלמו מעונותיהם : שבעבורם חרב בית : זה : והגד להם הבית
העתיד שלא יחרב לעולם כעבור שלא יחטאו כמו שאל ירחק את זנותם ושכנתי בתוכם לעולם : ומדרו את תכנית
תכנית צורת הבית שראוה להם יחדו ויבינו אותו לסיומן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים : יבינו
אותו לסיומן : הרואים זאת הנורה יחדו בבנין הבית לעתיד : וזה ראיה לתחיית המתים : ואש

ויאמר אלי לשוב חצפון לשוב חדרום אשר אל פני חנורח חנה לשוב חקדש אשר יאכלו שם הכהנים אשר קרובים לידו קדשי חקדש חקדשים שם יניחו קדשי חקדשים וחמנ וחמנחה וחחטאת והאשם כי המקום קדו קדוש: בבאם הכהנים ולא יצאו מחקדש אל החצר החיצונה ושם יניחו בגדיהם אשר ישרו ושרתו בהן כי קדש הנה ילבשו בגדים אחרים וקרבו אל אשר לעם: וכלה את מדות הוי חבית הפנימי וחוצאני דרך השער אשר פניו ד דרך הקדים ומדרו סביב סביב: מדר רוח ח הקדים בקנה המדה חמש מאות קנים בקנה חמדה סביב: מדר רוח חצפון חמש מאות ק קנים בקנה המדה סביב: את רוח חדרום מדר חמש מאות קנים בקנה המדה סביב: ס סבב אל רוח הים מדר חמש מאות קנים בקנ בקנה המדה: לארבע רוחות מדרו חומה לו סביב סביב אורך חמש מאות ורחב חמש מ מאות לחבדיל בין הקדש לחול:

בראש חדר ואלו חדר חדר בפני הגדרת הניב והו' דרך הקדים בבאן פי כשהיה האד נכנס מן המזרח והגדרת הניב לל מעלת חבנים עשויה כמו גדר חבנים והיתה הניב ונאה: הניב מדבר ר"ל דבר הניב: ותי' חכך ל לתי' ודוכן הלוי היה במזרח כשהיו הלויים עולים מ מעזרת ישראל לעזרת כהנים: ובמסכת מדרש טנינו ו וחלקה היתה בראשונה והקפונה גוזזטרא ששם הכהנים רחוקת מלמעלה והאכנים מלמטה כדי שלא יהיו מעורבים: וחמש עשרה מעלות עולות מתוכם לעזרת ישראל כנגד ט"ו סיד המעלות שבתלים מעלה הלויים עומדים בסיד ולא היו צרמוות: פי' מוקפות חלא כחצי גרין עגולה: ולשכות היו תחת עזרת ישראל פתוחות ל לעזרת נשים ששם הלויים נותנים כסות וטבלים ומע ומעלות וכל כלי סיד כן היא המענה שם ואלו המע המעלות לא היה הדוכן מעליו הלויים אומרים סיד ב בטעת הקרבן כי אותה היה בין עזרת ישראל לעזרת כ כהנים ואלה המעלות היו בין עזרת נשים לעזרת ישראל והיו הלויים אומרים עליהם סיד בשמחת בית ה השואבה כמו שטנינו במסכת סוכה פירק החליל: והד והדוכן שהיו אומרים עליו סיד תמיד בטעת הקרבן הי היה כמו: שטנינו במסכת מדרש עזרת ישראל היתה ארך מלאה ושלשים וחמש על רחב י"א אמה: וכן עזרת הכהנים הי היתה אורך מלאה ושלשים וחמש על רחב י"א וראשי פספסין היו מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים: ר' אליעזר בן יעקב אומר מעלה היתה וגבהה: אמה והדוכן נתון עליה ובה שלש מעלות על חצי אמה כמדת עזרת הכהנים ג גביהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה כך היא המענה שטנינו שם: ונראה כי המעלה הזאת קרא הכהנים הגדרת הניב: וכן הכתוב גם כן ראינו שהדוכן נתון במזרח כמו שאלו בדברי הימים והלויים המעוררים לכלם לאסף ל להימן וליחזקאל ולבניהם ולחזקיהם מלבדים בון במעלותם כנגלים וכסודות עומדים מדרח למזבח:

ויאמר אלי אשר יאכלו שם הכהנים אשר קרובים לה: קדשי הקדשים: להוציא פרל לב וערל בשר: וקדשי הקד קדשים היו נאכלים לפנים מעזרת ישראל שמונה: ולפנים היא הנקראת עזרה בסתם: והיא מקדש קד קדש לאכילת קדשי הקדשים אם ירצו אכל בעזרת הכהנים שהיא לפנים מעזרת ישראל היו לשכות הכהנים ושם ה היו נאכלים קדשיהם: ומה שאלו והחטאת והאשם אחר שאלו קדשי הקדשים: והחטאת והאשם הם קדשי הקדשים הנאכלים: לפי שגם שלמי צבור היה להם דין חטאת ואשם: ונקראים גם כן קדשי הקדשים ועליהם אמר שם יניחו ופי' יניחו שם: לאכלם שם: ואחר כך אמר והחטאת והאשם: בבאם בבאם אל לזכותהם בעזרת הכה הכהנים: אמר כי בצאתם מעבודתם ובוואם לעזרת הכהנים שם יניחו בגדי כהונה מעליהם ששם מעובדים בהם שלא יצאו באותם בגדים אל החצר החצונה שהיא עזרת ישראל שהיא חצונה לעזרת הכהנים שהיא מקודשת ממה ופנימה לה: לפיכך אמר מהקדש אל החצר החצונה: ועד הנה קרא עזרת נשים החצר החצונה: וקרב אל אשר לעם: אחר שילבשו בגדים אחרים יוכלו לגעת באותם בגדים אל הבגדים אשר לעם והם ישראל בני עזרת ישראל כי בעזרת ישראל היו ישראל נכנסים ולא היו נכנסים לעזרת הכהנים אלא למחיצה למחיצה ולתנופה: ובב ובבגד כהונה ולא היו רשאים לגעת בבגדי העם שהם חול והם מחדש להם: וכת' ויתערכו עם עמא: וכלח את מדר הבית השנימי: הם החצרות והלשכות: כי הכל הוא לתשמיש הבית השנימי שהוא ההיכל:

והוציאני חוץ לחומת הר הבית: אשר פניו דרך הקדים: זה סער הר הבית המזרחי אשר קדם זכור בתחלת הגבוהה ומדרו סביב סביב: מדר הבית אשר בו הסער סביב לארבע רוחות: מדר רוח הקדים: סביב: כל אותן הרוח: וכן מדר רוח הצפון ורוח הדרום: ורחם המערב והיה בין ברחוב: ומה שאלו סביב אל רוח הים: לפי שבאותו הרחם השלים פאות סביבו: והיה לו חומה סביב להבדיל בין ה הקדש לחול: כי הר הבית מקדש מיוחד שאלו זכין חכמת כחות ונלחות נכנסין לשם: ויוליכני

והחזקאל ארבע אמות ומהאראל ולמעלה חק
חקנות ארבע : והאראל שתי עשרה ארץ
בשתי עשרה רחב רבוע אל ארבעת רבעיו :
והעזרה ארבע עשרה ארץ בארבע עשרה רח
רחב אל ארבעת רבעיה וחגבול סביב אתה ח
חצי תאמח וחחיק לה אמה סביב ומעלתיה פ
פנות קדים : ויאמר אלי בן אדם כה אמר א
אדני ידוע אלה חקות המזבח ביום העשותו ל
לחעלות עליו עלה ולזרק עליו דם : ונתת אל
חכמים חלום אשר הם מורע צדוק הקרובים
אלי נאם אדני ידוע לשרתני פר בן בקר לחט
לחטאת : ולקחת מדמו ונתת אל ארבע קרנ
קרנתיו ואל ארבע פנות העזרה ואל חגבול סב
סביב וחטאת אתו ובפרתו : ולקחת את חפ
הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למ
למקדש :

סכאמר עליו ההראל ארבע אמות : והנה זה טעם המז
המזבח מלמעלה על הארץ ד' אמות בארץ ובחזק וכן ב
בגובה : והוא הנקרא הראל כלומר בית אל לפי שהיו
עובדים בכל מקום לאלהים אחרים על ההרים הגב
הגבוהים וזה טעם הראל לא היה גבוה אלא ד' אמות ל
לפיכך אמר ד' אמות בסתם וכולל לשטחו : וגבהו וכן
ובסוף ד' אמות בגובה היה מתרחב המזבח והיו יוצאים
אבני המזבח לחוץ ואותו המקום הוא הנקרא הראל : ו
ואמר רבותי אל כי נקרא המזבח הראל לפי שהאש הק
הקדשה הורדת מן השמים היתה רבוצה בו כארץ : וזה
המקום נקרא הראל היה שתי עשרה ארץ בשתי
עשרה רחב רבוע אל ארבעת רבעיו : וממנו ולמעלה
היו ארבע הקרנות ומדת מקום המערכה זכר למעלה :
והחזקאל מבואר הוא : ומהאראל : וכן והאראל
כתוב ב"מ בין האלף והלמד : וקרי ה"מ
בין ה"ש והאלף : והענין אחד : והעזרה
ארבע עשרה ארץ : לא ידענו על

איה עזרה אל : על הגדול אל על הקטנה והגבול כמו שפיר' מסגרת וכמו שתי' גרעא חצי האמה : חצי אמה גובה
המסגרת שהיה לה לעזרה סביב : והחיק לה אמה סביב : לא ידענו מה היה משמש זה החיק בעזרה ומעלתיה פנות
קדים : המעלות שהיו עולים בהם למזבח היו פונים לכד מזרח ומעלתיהו : כמו ומעלותיו : וכן חגן גבוהו : כמו
גבוהו : פנות : מקור : והנה כתוב ולא תעלה במעלות על מזבחי : אשפר שהיו המעלות עשויות כחין גביט אל פיר
פירושן שהיו עולים בין לחיק העזרה : ודעת יונתן שהיו עולים לעזרה : שתר' ודר' דסלקין ליה לאתפנאה למחנא :
וית כל חיק כח הסערה תפנית אל מקום שנה : ותר' העזרה תפנית אל חזית המלה הזאת חזר : ולפי ר"ל יהיה
פי' העזרה כבני המזבח עצמו וקרא לו מלבן מן המלבנות עזרה : כי מלבנות היה עשוי המזבח כמו שאמר תני
לוי כצד בונים את המזבח מביא מלבן טאט טאט וטאט על טאט וטאט : וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים מ
משולמות בין גזלות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקטא וממחה וטאט : וזה יסוד : וחזר ומביא מלבן טאט טל
טאט על טאט וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים משולמות בין גזלות בין קטנות : ומביא סיד וזפת וקטא ומ
וממחה וטאט : וזה סוכב : וחזר ומביא מלבן טאט טאט ועשרים על טאט ועשרים וגבהו טל אמות : ומביא
חלוקי אבנים משולמות בין גזלות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקטא וממחה וטאט : וזה מקום המערכה : וחז
וחזר ומביא מלבן טאט אמה על אמה וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים משולמות בין גזלות בין קטנות ומביא ס
סיד וזפת וקטא וממחה וטאט : וזה קרן : וכן לכל קרן וקרן : ופי' משולמות לחת כמו דגם משולמות :
ויאמר אל בן אדם כה אמר ה' אלה חקת המזבח ביום העשותו : ביום שתעלה מלחכת יעלו עליו קרבן זה כ
כמו שפיר' במשכן ביום שמיני למלואים : ולחזק עלת דם : ת' ולמזבח עלה דם נכסות קדש :

ונתת ליחזקאל סמך טאט כהן : ואמר טאט יתן הקרבן לבהנים להקדישו : והוא יזרק הדם ויכפר על המזבח
כי לעתיד יהיה הוא כהן גדול ואף על פי שיהיה אהרן עס : או יהיה ה' מענה לו : וגם זה הפסוק מורה על
תחיית המתים לעתיד : ולר' ר"ל שאמר כי זה המזבח הוא אשר עשו בבית שני : אשפר כי יחזקאל היה מעולה הגו
הגולה אלא שאמרם בקבלה שקבחהו בארץ בכל : ועוד כי סדר הקרבנות שעשו עולי הגולה אינו כסדר זה והם ב
בנו המזבח קודם הקבל : מזה צדק : כבר פירשנו למעלה למה זכר צדק : פר בן בקר לחטאת : וכן במלואים
שעשה משה : ולקחת העזרה היא הנזכרת שהיתה לפני המזבח : וכן משורש למעלה פנות העזרה למזבח
: ואל הגבול : אל גבול העזרה הנזכרת : וחטאת אחת וכפרתה : כתר' ותר' יתיה ותכפר עלוהי :
ולקחת את הפר החטאת : כסמך עס הא הידועה כמו המזבח הנזכרת והדומים לו : ושארם במשקד הבית : וש
ושארם האורף במשקד הבית : ותי' באתר וחזי בביתא : ולא זכר באיה מקום מן הבית אבל אמר מחוץ
למקדש ל' מחוץ לעזרה אבל לפני מחומת הד הבית היה : ולשון במשקד כמו במצות : כמו והוא פקד עלי במשקד
יחזקאל : ל' במקום מן הבית שמיני הכהנים לשחף בו פרים הנשרפים : ושעירים הנשרפים : וכן פר שעשה
משה במלואים כסמך : וכן עגל החטאת שהקריב אהרן ביום השמיני למלואים כ סמך : וביום

יחזקאל

ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכו ותכונתו ומצאיו ומבאיו וכל צורתיו ואת כל ח חקתיו וכל צורותיו וכל תורתיו הודע אתם וכתוב וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אתם : זאת תורת הבית על ראש החר כל גבולו סביב סביב קדש קדשים חנה ו זאת תורת הבית : ואלה מדהות המזבח באמות אמה אמה ושושפח וחיק האמה ואמה רחב וגב וגבולה אל שפתה סביב ורת האחר חה גב המ המזבח : ומחיק הארץ עד העזרה התחתונה ש שתים אמות ורחב אמה אחת ומהעזרה הקט הקטנה עד העזרה הגדלה ארבע אמות ורחב האמה :

ואם נכלמו אם יהיו נכלמים מכל אשר עשו הודע אותם תכונת הבית וצורתו וכתוב לעיניהם והם יראו בנין הבית לעתיד ויעשו אותו ואם לאו : ושמרו את כל צורתו ואת כל חקתו ועשו אותם ושמרו אותם בלבם ויאמרו כי כן היה ויעשו אותם בזה הבנין והצורות והתורות לעתיד ואם לא יעמדו אותם בלבם ולא יאמרו לא יעשו אותם כי כן מדה הקבה יטלס לאדם מדה כנגד מדה כל המאמי בביאת גואל יזכה לגאולה ואם לא יאמין לא יזכה וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה לתחייה ואם לא יאמין לא יזכה : ולא יוכל לפרש ועשו אותם בבית שני שעליו בני גולה של בבל כי הדבה דברים יש בבניכא זו שלא היו כן בבית שני ועל כרחך בניכא זו עתידה ואם כן ו ועשו אותם ראיה גדולה לתחיית המתים : צורת הבית :

מה שלפנים מתחת הר הבית בכלל : ותכונתו תכונת בנינו בלשכות ובתאים : ומוצאיו ומוצאיו : בשערים הנזכרים : וכל צורתו צורת כל בית בפני עצמו : ואת כל חקתיו מה שראוי להשתמש בבתיים ובשלחנות ובלשכות : וכל צורתו צורת הכרובים והתמורה : וכל תורתיו חלק העזרות לכהנים וללויים : זאת תורת הבית זאת הנה הנזכרת למעלה : על ראש ההר הר הבית והוא ההיכל יהיה בראש ההר כמו שכתוב סביב סביב כל גבול ההר סביב סביב הוא קדש הקדשים כנגד ירושלם כי ירושלם כלה קדש כמו שכתוב והיתה העיר קדש : אבל ההר הוא קדש קדשים : ובהר עצמו מקדש מקדש מזבח והדביר הוא קדש הקדשים כמו שכתוב למעלה : הנה זאת צורת הבית הנזכרת למעלה בפרט ובפסוק זה בכלל : ואלה מדהות המזבח ר"ל פירוש השם : וכן וחק האמה זה יסוד : ואמה רחב זה סובב : וגבולה אל שפתה סביב : וזה המזבח הזהב : וית ואלו מדהות מרבחא באמרא באמצע דהיא אמה ופסך ותאמרא אמתא : ואמתא פתיא : וגדנפא מקף ליה על שפיה סחור סחור : ויתא חרף ורין טקס מרבחא ובמסכת מדהות מדינו המזבח היה שנים ושלשים על שני ושלשים : עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד : ומצא שלשים על שלשים : עלה אמה וכנס אמה זהו סובב : ומצא שמה ונעשרים על שמה ונעשרים עלה שלם וכנס אמה זהו מקדש קדש אמה מזה ואמה מזה : ומצא שמה ונעשרים על שמה ונעשרים זהו מקדש הקדש אמה מזה ואמה מזה : ומצא ארבע ונעשרים על ארבעה ונעשרים : זהו מקדש המערכה אמה ר"ל : מתחילה היה שמה ונעשרים על שמה ונעשרים : וכנס ונעלה במדה זו עד שמתא מקדש המערכה עשרים על עשרים : וכעצלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן הצפון וארבע אמות מן המערב כמו כמין גאס שכתוב : ואלה שתיים עשרה ארץ : ואלה שתיים עשרה על שתיים עשרה : כשהוא אומר על ארבעת רבעי מלמד שמה האמצע הוא מורד שתיים עשרה אמה לכל רוח הנה תראה כי ר"ל פירוש כי מדהות זה המזבח הם מדהות מזבח בית שני : ומהות מפתח אונן בדעתם כמו שתראה ונוכל לפרש כי מדה אמתה יהיה למזבח העזרת ואמר ואלה מדהות המזבח כמו שאמר והלך עד ויאמר אלי בן אדם : ופי' באמות : באמות ידון הידועות בבבליה : וז' שכל אמה מהם אמה וטופח טהם טהם טפחים : כי אמה בסתם בת חמשה טפחים : וזאת המדה היתה בת טהם טפחים : וכן אמר בתחלת נבואתו : וטפח טהם : וחקיק האמה ואמה רחב : באמצע המזבח היה גובה אמה ורחב אמה : והוא מקדש המערכה : וגבולה אל שפתה סביב ורת האחר גבול האמה היה גובה דת אחר ופי' גבולה : מסגרת כמו שפי' גדנפא : וזה גב המזבח : והוא גב המזבח שהוא מקדש המערכה : שהיה ג גבולו על המזבח אמה לפיכך קראו גב : ומחיק הארץ מאמצע הארץ ומהשנה בה אשר בין העזרה העליונה לתחתונה : שהמזבח היה בבתים : ומקדש מקדש אמה : ויהיה עזרה : והעלמנה היא מהמזבח כלפי אלס : והתחתונה מהמזבח כלפי מזרח : ואמר שמהמצע הארץ שהוא מקדש המזבח עד העזרה התחתונה שתיים אמות ורצה למד באורך : ורחב אמה אחת : ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות ורחב האמה לא ידענו : ואז מן העזרת קרא קטנה העלמנה אז ה התחתונה ואז מן קרא גדולה : מכל מקדש אמה כי מן לז היו ארבע אמות : והוא מקדש המזבח

יחזקאל

בחיאתכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי בחקריבכם את לח לחמי חלב ודם ופירו את בריתי אל כל עתב תעבתיכם : ולא שמרתם משמרת קדשי ותש ותשימון לשמרי משמרותי במקדשי לכם :

בא אמר אדני ידוע כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל : כי אם ח חללים אשר רחקו מעלי בתעות ישראל אשר תעו מעלי אחרי גלוייהם ונשאו עונם : והיו ב במקדשי משרתים פקדת אל שערי הבית ומש ומשרתים את הבית חמה ישחטו את העולה ו ואת חובת לעם וחמה יעמדו לפנייהם לשר לשרתם : יען אשר ישרתו אותם לפני גלוייהם וחיו לבית ישראל למבשול עון על בן נשאתי י ירי עליהם גאם אדני ידוע ונשאו עונם : ולא יג יגשו אלי לבחן לי ולגשת על כל קדשי אל קד קדשי הקדשים ונשאו כלימתם ותועבתם אש אשר עשו : ונתתי אתם שמרי משמרת הבית לכל עבודתו ולכל אשר יעשה בו :

והבחינים חללים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי חמה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני ל לתקריב לי חלב ודם גאם אדני ידוע : חמה י יבאו אל מקדשי וחמה יקרבו אל שלחני לשת לשרתני ושמרו את משמרותי : והיה בבאם אל שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפ הפנימית וביתח : פארי פשתים יחיו על ראשם ומבגסי פשתים יחיו על מתניהם לא יחגרו ב ביצוע :

בהביאתכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר ערלי לב שעבדו עז ערלי בשר שמחתו איח אחיו מחמת מלה ואע"פ שהיו חנוס הערלה מאוסה הי היא לפני האל ית ולא יכול לעדת לפני ה' : וטניהם נכ נכרים לעבודת בית המקדש ערל לב וערל בשר : ואף על פי שלא מצאנו בתורת משה רבי ע"ה קבלה היצא ב בתורה שבעל פה : וכן ארזל דבר זה מתורת משה רבי עליהם הטלו לא למדנו מתורת יחזקאל בן בוזי למדנו דג דגמרא אגמרי לה ואחא יחזקאל ואסמכוס אקרא דלח דלחללו את ביתי : לחללו את ביתי : כמו ותרדו את הילר : בהקריבכם : כאלו אתם מקריבים את לחמי חלב ודם : שאתם מביאים אל ביתי הכהנים שאינם ר ראויים לעבודה : ויפת את בריתי : והם השירו את ברי בריתי אל כל תעבתיכם שהיו כהנים לכם בעז שהיית עובדים : וית בני נכר בני עממיא : ולא

שמרתם : לכם : אותם שהיו שומרים לכם במשמרת עז שלכם שמרתם שומרי משמרותי במק במקדשי : ולמד לשמרי כלמד הדגו לאכנר והדומי לו : בזה אמר לא יבא אל מקדשי לעתיד : לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל : זה שאני אומר בן נכר אינו אומר על הגויס כי אין צריך לומר זה אלא בעבור בן נכר אשר בתוך בני ישראל : כי אם חללים כי אם יבאו חללים אשר רחקו מעלי אל ע מקדשי לא יבאו לכל דבר שיתת אלא ונשאו את עונם שלא יעבדו עבודת קרבן : וי' ונשאו : כו' וישא אבר אברהם את עיניו : אלא מה יעשו אותם לויס אשר תענו בתענות בני ישראל : והיו במקדשי משמרים פי שומרים יהיו ומשמרת הבית ושומרים בה שהשחטה כשרה בזר אבל לא יקריבו קרבן : ויש לפרש כי אם חללים לעזן ש טבועה : כמו אם לחדד אכזב : וכמו אם יבואו אל מ מנחמתי : פקדת מנחי העשרים ודבר הבית יהיה להם והלויס שזכר על הכהנים הוא אומר כי כל כהן משבט

לוי יען אמר יאחזקאל : תחת שהיו משמרים את ישראל לפני גלוייהם לפיכך ישרתני לעתיד בעב דת הבית בדברים שהם כשרים בזרים : כי כזרים אחשבים : וכל הענין מביאר עד סוף הפר הפרטה : כי הכהנים אשר תעו בחיותם : בתחיית המתים לעתיד ינשאו עונם בזה הדבר ונשאו כלימתם : וחבובי חללים בני צדוק לפי שאמר כי אותם הכהנים שתענו לא ינשאו עונם לעתיד אמר כי אותם שלא תענו ינשאו עונם : וכבר פירשנו בני צדוק : חמה יבאו אל שלחני לשמרתני : כמו שת' לפתורי דלחם אשיא : וחיה בבאם אל שערי החצר הפנימית : אש כאמר החצר הפנימית כמשמעו יהיה פירשנו שער עזרת הכהנים והמזבח וממנו לשער האולם כי הכל הוא חצר ויהיה זה אם כן חתם לעתיד : כי בבגדי כהונה שהיו משמרים בהם צמר היה כמו טכטוב בתורת משה כי התכלת היא צמר צבוע בתכלת : ואם כאלו כי דבר זה על עבודת כהן הגדול במס הכפורים לפני הכהנים שהיה עובד בבגדי פשתים אך קרא הדבר חצר ואף בית ואף אמר בבאם ילבשו : לעזן רבים : והעבודה ההיא לא היצא אלא בכהן ג גדול והיה הוא לבד נכנס מס : ובמס הכפורים לבד : פארי פשתים : נקראו כן המעבדות לפי שהיו על הראש לפא לפאר וכן אמר ומעבדות תעשה להם לכבוד ולתפארת : על מתניהם כמו שכתוב בתורה מתתנים ועד ירכיס יה יהיו : לא יחגרו ביצוע : פי' רזל לא יחגרו במקום שמזיעין כדקניא

וביום חשגי תקריב שעיר עזים תמים לחטאת
וחטאו את המזבח כאשר חטאו בפר : בכל
בכלותך מחטא תקריב פר בן בקר תמים ואי
ואיל מן הצאן תמים : והקרבתם לפני ידוהו
וחשליכו הכהנים עליהם מלח וחעל אתם ע
עלה לידוהו : שבעת ימים תעשה שעיר חטאת
ליום ופר בן בקר ואיל מן הצאן תמימי יעשו :
שבעת ימים וכפרו את המזבח ושחרו אתו ומ
ומלאו ידו : ויכלו את חימים והיה ביום השמי
השמיני וחלאה יעשו הכהנים על המזבח את
עלתיכם ואת שלמיכם וראציתי אתכם נאם
אדני ידוהו :
דרך שער המקדש החיצון הפונה קדים וחז
וזא סגור : ויאמר אלי ידוהו חסער חזחס
סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי יד
ידוהו אללהי ישראל בא בו והיה סגור : את חנש
חנשיא נשיא הוא ישב בו לאכול לחם לפני יד
ידוהו מדרך אולם חסער יבא ומדרכו יצא : וי
ויביאני דרך שער הצפון אל פני הבית ואראו
וחנה מלא כבוד ידוהו את בית ידוהו ואפל על
פני : ויאמר אלי ידוהו בן אדם שים לבך וראח
בעיניך ובאזניך שמע את כל אשר אני מדבר
אותך לכל חקות בית ידוהו ולכל תורתיו ושמ
ושמת לבך למבא חבית בכל מוצאי המקדש
: ואמרת אל מרי אל בית ישראל כח אמר אד
אדני ידוהו רב לכם מכל תעבתיכ בית ישראל :

וביום
הטט מכילד יחא : בבלותך
מחטא כב"ת מכילד יחא :

והקרבנות והשלכו הנשים עליהם מלח כמו ש
מכתוב בתורה על כל קרבן תקריב
מלח : שבעת ימים תעשה מעיר חטאת ליום
לא היו בזה ימי המלואים של משה וגם
עולי הגולה לא ראו מעשה קרבן בזה כמבני המזבח
ואף על פי שארז' מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך
שהקריבו בימי משה בסדר הזה לא היו ועל כרחינו לא
היו כי חזק יהיה בסדר הקרבנות לעתיד : שבעת
ימים וכפרו כחוב וקרי יכפרו ביום והענין

אחד אלא שכתוב טעם שבעת ימים דבק למעלה: וט
וטהר אותו: לפי שנטמא ביד גוי הארץ: ומלאו ידו כתי'
בלא יד וקרי ב'יד ורבים כמוהו חסיר ה'יד הרבי' מ
מן הכתוב ולא יחסר הענין בעבור זה ופי' ומלאו ידיו
הבנוי למזבח ופי' כתרומתו ויקרבון קרבניהו: וכו' ה
הענין תרגם אנקלום ומלאת יד אהרן יד בניו והחתי'
לו: ויש לפרש כנוי ידיו לכהן המקריב שימלא ידיו מכת
מנחתו הקרבן: ויבדל את הימים: והבנים יכ
יכלו שבעת ית

ביום השמיני והללח פי' ביום השמיני וממנו והללח יע
יעשו עולות וזבחים כמו שכתוב ובכללם התמידים ו
הזבחים והנדבות והמוספים וראיתך אתה כתוב ב
באלף במקום יוד וכן רש"ט את בבל וטעם ורצתי
ארצה אתכם בקרבנותיכם יהיו לרצון לפני כי מעט
מעשיכם יהיו רצוים לפני ויתקבל קרבנכון ברע
ברעוא קדמי אלהי' : וישב אתי המקדש החדש זה
הדיכל והוא סגור עתה כאשר הציב אותי ומלאתי סג

מצלח: ואמר אלי ה'אשר הזה
מאן כי על אחד תצני פס פסוק טהור לשם

וְיָזַן הָיָה לוֹ לַשָּׂעֵר הַגָּדוֹל הָאֶחָד לַכֶּסֶף וְהָאֶחָד לְדָמָם עֶבֶר
 לְכָל שָׂנֵי וְיִחָדֵם אֵלֵי הַשָּׂעֵר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִסְתַּח וְיִחָדֵם לֹא
 אֶל בְּרִיל עֵינָיו הַכְּבוֹד סִבְכָם בְּרִיחֵם שִׁלְחָם לְהַעֲלֶה יָמָה
 מִתְקַדֵּם הוּא מְדַבֵּר וְעַל שַׁעֲרָיו לֹא עַל אֹזֶה וְכָל הַפְּסוּקִים
 לְהַאֲדִיר בְּתַאבָּתָם: וְכִי פִּסְפִּסִּין מִתְקִים קִטְנִים :

וְיִבְרָא אֱלֹהִים אֱמֶת וְהָיָה עֲלֵינוּ כְּעֵת הַבְּרָכָה וְהָיָה עֲלֵינוּ כְּעֵת הַבְּרָכָה וְהָיָה עֲלֵינוּ כְּעֵת הַבְּרָכָה

מחץ באקופתו החזקה לכל לחם לפני ה' כשילכל
יבא עם ומדרכו יבא מאתנו דרך טנכס יצא: והנשיא

והלם : ויביאני מבואר הוא : ויאמר תר
כל מה צא התקדש כלומר

גם זה אדם אלא הראוי לכל תקצו ומקצו כזה טעם
אל תהי תואר כהן אל תהי תהי: רב לבם מכל תעב

עמיתם עד שהייתם מביאים עלי לב וערלי באר
אז יאדם שגלו ומה שהיו עושים הנאמרים בארץ

יחזקאל

כל נבולח ושרפה מן העוף ומן הבהמה לא יא
 יאכלו הכהנים :
 את הארץ בנחל תרימו תרומה ליהוה קדש
 מן הארץ ארץ חמשה ועשרים אלף ורחב עש
 עשרה אלף קדש הוא בכל גבולה סביב : יהיה
 מזה אל הקדש חמש מאות בחמש מאות מר
 מרבע סביב וחמשים אמה מגרש לו סביב :
 ומן המדה הזאת תמד ארץ חמש ועשרים א
 אלף ורחב עשרת אלפים ובו יהיה המקדש ק
 קדש קדשים : קדש מן הארץ הוא לכהנים מ
 משרתי המקדש יהיה הקרבים לשרת את ידו
 יהיה ויהיה להם מקום לבתים ומקדש למקדש :
 וחמשה ועשרים אלף ארץ ועשרת אלפים רח
 רחב ויהיה ללוים משרתי הבית להם לאחוזת
 עשרים לשבות :

בתורה בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך י
 יהיה : וכל אשר בארצם לך כל המיוחדים שבארצ
 נחם טבעת המינים וכן לך מה שאמר כל בכורי כל
 וכל תרומת כל : כמו שאמר בתורה כל תרומות הקד
 הקדשים וגו' מכל תרומתכם ראשית מכל תרומותיכם
 ויהיה תרומה גדולה שהיתה לכהן : להניח ברכה אל
 ביתך טעמו אל כל אשר זכר בפסוק זה :
 נבלה וטרפה כמו שאמר בתורה נבלה וט
 וטרפה לא יאכל לטמאה בה : אף על פי שישראל ג
 גם כן מזהרין עליה הכהנים מזהרין יותר משני
 הטמאה : לפי שהם תמיד במקדש לכך הם מזה
 מזהרין יותר על הטמאה מישראל ולפיכך אמר א
 לא יאכלו הכהנים : ואם לא יאכלו ולא אמר ולא י
 יגעו כי יש נבלה שאינה מטמאה אלא בבית הכל
 הכליפה והיא נבלת עוף טהור : ור"ל את לפי שהת
 שהתירה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטר
 וטרפה יכול יהיו מותרין גם כן בשאר נבילות וטריפות לפיכך הזהירו עליהם : ובחפילבם את הא
 הארץ בנחלה : על יתעלם אחר שיפילו אותה לעתיד בנחלה לכל ישראל :
 יחלקו אותה למקדש ולכהנים : וללוים : ואמר ארץ חמשה ועשרים אלף ורחב עשרה אלף קדש ה
 הוא בכל גבולה סביב : הארץ הוא תמורה למערכ : ורחב מצפון לדרום : ואמר : יהיה מזה אל
 הקדש חמש מאות מאות מרבע סביב : וחמשים אמה מגרש לו סביב מאלה המדות
 מזהר יקח מהם הקדש והוא הר הבית : חמש מאות באורך וחמש מאות ברחב כמו שכתוב למעלה : כי הר
 הבית היה חמש מאות על חמש מאות אס כן נשארו מהר הבית כלפי מזרח שנים עשר אלף ומאתים וחמשים
 : וכנגדם מהר הבית כלפי מערב שהם ארבעה ועשרים אלף וחמשים מאות : הנה הם עש חמש מאות על ה
 מהר הבית חמשה ועשרים אלף וברחב כמו כן מהר הבית כלפי צפון ארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים ו
 וכן מהר הבית כלפי דרום שהם תשעת אלפים וחמש מאות : וחמש מאות על מהר הבית הנה עשרת אלפים :
 ומן המדה הזאת תמד אורך חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים : וכן יהיה המקדש קדש קדשים א
 אלה חמש מאות על מהר הבית חמשה ועשרים אלף ועשרת אלפים תמיד אותם : כלומר מכללם
 יהיה אלה חמש מאות על מהר הבית וכן לך בהר הבית והוא הקדש מזהר : בני יהיה המקדש : שהוא קדש קדשים
 : והוא ההיכל והדביר : שהוא מקדש מהכל : ור"ל פי' מן המדה הזאת תמד בקנה המדה שנתדר בו רב
 רביע מהר הבית חמש מאות על חמש מאות כמו שאלו למעלה מדר חמש מאות קנים בקנה המדה לארבע רי
 רמות מדרג : ולפי שלא פי' בפסוק הראשון אלה חמשה ועשרים אלפים ועשרת אלפים אס הם קנים או א
 אמות הוצרך לומר הנה שאלפים אלה קנים הם בקנה המדה שנתדר בו מהר הבית שהוא שש אמות הקנה : ח
 חמש כתי וחמשה קרי והענין אחד ויש בענין לשון זכר ולשון נקבה כי המדה לשון נקבה והקנה לשון זכר :
 מן קדש הארץ הוא זה שאמרתי לך החמשה ועשרים אלפים אורך ועשרת אלפים רחב : הוא קדש תרומה
 מן הארץ לכהנים : והיה להם מקום לבתים : ומקדש למקדש מהר הבית הוא מקדש לצורך המקדש
 המקדש מהיכל והוא הבית ההיכל והדביר : והנשאר יהיה להם מקום לבתים : להם ולבתיהם : וחמשים א
 מגרש שהיה סביב מהר הבית הם מכלל החשבון הנשאר חוץ למהר הבית ארבעה ועשרים וחמש מאות אלף
 אלפים באורך ותשעת אלפים וחמש מאות ברחב : והמגרש הזה הוא מקום פנוי אין בו לא בתים ולא זרע :
 וחמשה ועשרים אלף ארץ במדה שהיתה לכהנים בין המקדש ובין בתיהם במדה הזאת תהיה ללוים ל
 לאחוזת סמוך לאחוזת הכהנים כמו שאמר למטה לעומת גבול הכהנים : כי גם הם משרתי
 הבית להיות מעשרים ומעשרים : עשרים לשבות : אחר שיפילו בחלקם סמוך לאחוזת הכהנים עשרים לשב
 לשבות לשבת בהם המעשרים כדי שיהיו קרובים אל הבית והשאר יהיה לזרעהם ולבתיהם :

יחזקאל

שומעין כדכתיב כשהם חוגרין אינם חוגרין לא למטה
 ומתניהם ולא למעלה מאזליהם אלא כנגד אזלי ידי
 ידים וית' ולא ירחוק על חרציהן אלהן על לבבאן ים
 וסרון : יצטט' בטקל כגצ' כי הי"ד שרש ומפני השטוק
 כקמצה הי"ד : ובצאתם אל החצר החיצונה ו
 ואחד כך אל החצר החיצונה אל העם פירש מקום שהעם
 שם והוא עזרת ישראל יפוטנו את בגדיהם הוא מה שאמר
 למעל' ושם יטוחו בגדיה' ולא יקראו את העם בבגדיה'
 כי אם יגעו את העם בבגדי כהונה שהם קרא יראה ש
 שהעם קראו' כמוהם : ועל הדרך הזה תי' ולא יתערבון
 עם עמא בלבושיהון : וראשם לא יגלחו לא
 יגלחו כל שער הראש : ופ' רע לא ישלחו
 לא יגדלו השער מל' יום ואילך : כסוס יכסמו את ראשיה'
 ישון את הגלוח לא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פירש' אלא
 בענין השנה אחד לשלשים יום : ור"ל פיר' כסוס יכסמו
 בתעשורת עליבן אלעשה ראשו של זה בצד עקת טל זה
 וית' ספרא יספרון ית שער ראשיהן : ויין לא יש
 ישות כל כהן החצר השנימית בצורת הכהנים
 מן המזבח ולפנים כמו שכתוב בתורה ומה שאמר לו
 מנשטו הכהנים אצ"פ שכתוב בתורה לפי שחרש דברי'
 שאינם מעקרים בתורה שכתב : גם אפשר שחרש דב'
 דברים שהם לעתיד לתוספת קדושה ואלמנה' אם אמר
 זה על כל כהן יהיה זה לתוספת קדושה לעתיד :
 והוא כי אלמנת כהן מל' ואשלו כהן הדיוט יכול לק

חלומה תכהן יקחו ואלס כאלמר כי על כהן גדול דבר יהיה פי תכהן יקחו מקצת כהנים יקחו כמו ספירט רחל וכמו ט
 טין סאר כהניא יסבין והנה הניח זונה וחללה כי כיון שכתוב בתורה לא זכר הכל : ואת עמי מבואר הוא :
 ועל ריב למאשה לשפט כתוב למאשה קרי והענין אחר : ישפטה ישפטו הדיב כמו שכתובים תא
 מאשטי הדיב בתורה : וכת' ישפטה כל יעמדה למאשה ושפטהו כמאשטו : ואת חקצו בכל מועדי ביברי הק
 הקרבנות : וכן את שבתות יקדשו : ואל תת ארס דת בכהן הדיוט : ואחריו טהרתו אשאר טיהיה ז
 זה לעתיד לתעספת קדושה מאחרי טיהיה לסוף ז עוד יספת לו ז ימי ס אחרים אלא
 טרול פירשנו בלא חתם ופירשנו אחר טהרתו אחר פירשנו מן המצ' וביום בואו אל הקדש תצא לוותר אח
 אחר טיהיה ויכנס לקדש שלא ככנס שם בטומאתו עתה אחר טיהיה יקר יב קרבן חטאת בעבור טומא
 טומאתו יזה יהיה חידוש לעתיד : ורול פירשנו בלא חידוש מקצתם פירשנו יקריב חטאתו עשרית האפה טיהיה כהן גד
 גדול מקריב בכל יום שלא הקריב איתו בימי טומאתו אחר טיקריבנה אחרי טהרתו ומקצתם אחרת יקריב חטאתו ב
 בא לומר שלא יוכל לשלוח קרבנותיו בימי טומאתו טכ' וביום בואו וגו' יקריב בזמן טראוי לביאה ראוי להקדשה ובז
 ובזמן טאין ראוי לביאה אן ראוי להקדשה : ואלו תמיה למי טאמר יקריב חטאתו זו היא עשרית האפה והלא מדבר
 בכהן הדיוט שמתמא לקדשים ועשרית האפה כהן גדול היה מקריב איתו מטלן בכל יום מחצית בבקר ומחציתה
 בערב וכהן הדיוט לא היה מקריב איתו אלא בשעת חינוך עבודה כלומר ביום שמתחיל לעבוד וכהן גדול לא היה
 מתמא לקדשים ואם כן מה הוא טאמר וביום בואו אל הקדש וגו' ומה טאמר יספת לו ולא אחר יספור לו תצא ל
 לימר ישאר אחיו הכהנים טאם טכח הוא לא יכחונה הם ליכנס לקדש עד שיעברו לו ז ימים ויעה : וזהו
 להם לבחלה וזהו תציה להם לבחלה טלא תציה להם אחזה בישראל כמו טאמר בתורה :
 המנחה מבואר הוא : וראשית כל בכורי כל בכורי כל פרי כמו טאמר בתורה

יחזקאל

והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה וע
ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל חמנה י
יהיה לכם : זאת התרומה אשר תרימו ששית
האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מח
מחמר השערים : וחק השמן וחבת השמן מע
מעשר חבת מן חבר עשרת הבתים חמר כי ע
עשרת הבתים חמר : ושה אחת מן הצאן מן
חמאתים ממשקה ישראל למנחה לעלה ולש
ולשלמים לכפר עליהם גאם אדגי ידוח :
כל העם הארץ יהיו אל התרומה
הזאת לנשיא בישראל : ועל הנשיא יהיה
העלות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים ובש
ובשבתות בכל מועדי בית ישראל הוא יעשה א
את החטאת ואת המנחה ואת העלה ואת הש
חשלמים לכפר בעד בית ישראל :

יקצונו ויתנו המעשר במדה במשפט בין בלח בין כי
ביבש אמר להם ענין המשקל שלא יענינו ואמר :
והשקל עשרים גרה ומנין השקל הוא כתוב בצו
בתורה כן והוסף להם משקלים אחדים
ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וח
וחמשה שקל חמנה יהיה לכם כל אלה המטרים שהם ב
בין כלם ששים שקלים הוא משקל אחד ונקרא חמנה ומ
ומה שחלק אותו לאלה החלקים לפי שכל אחד היה משק
משקל בפני עצמו והחמנה הוא ששים שקלים וכן שלשת
מטרים זה וכן כסף מטרים אלפים ויתוסלעא עשרים
מעין תלתות מניא עשרין סלעין מנא כסף עשרים ו
וחמשה סלעין רבעות מניא חמשה עשרה סלעין כללן ט
ששים מנין ומנא רבא קודשא יהא לבן והחמנה שאלמר
שהוא ש' שקלים הוא חמנה של חול כמו שאלמר יהיה לכם :
ואח"כ חמנה של קדש כפול היה וראו זה מזה הפסוק והע
והשקל עשרים גרה והקשו מנה מאתן וארבעין וזו הני
בי השקל הוא ארבעה וזו נשים שקלים הם מאתים וארבעים וזו ואך אמר חמנה יהיה לכם כי חמנה בדבריהם רי
איון אלא מזה וזו אלא שפול היה חמנה של קדש והששים בימי יחזקאל שנת מלכר והם הארבעים היתרים על המ
המאיתים : זאת התרומה אשר תרימו : זה לעתיד רוצה לגמר שרימו לחנוך הבית לעתיד : ששית האיפה
זה יהיה קרבן הראשון לקהל שיחבבו המזבח בו : וזה ירימו לה מנחה ימי שיהיה לו חומר
חטים ירים לה ממנו ששית האיפה קמח שהוא אחד מששים בחומר : וכן מן העשורים ירימו למנחה קמח ששית ה
האיפה שהוא אחד מששים בחומר וששיתם פעל מן טעה כמו וחמשה את הארץ מן חמשה והוא מבנין פעל הדגש ב
בשקל ועניות : וחק השמן וחבת השמן למנחה : כי המנחה היתה בלולה בשמן כמו שכתוב
בתורה : ואמר חבת השמן פירוש הבת היא חבת השמן כמו שהיפה חבת החטים והשעורים כי זו חבת
לח וזו חבת יבש : וזו טעה בתוך טעה איפה : ותכן אחד להם כמו שכתוב למעלה : אבל לא פירש למעלה איון חבת
הלח ואיון חבת היבש ועתה אמר חבת הבת בשמן כמו שפירש : ואמר מעשר הבת מן הכור והבאר הוא החומר שזכר ונקרא
בשתי לשונות ואמר שיתן לתרומת המנחה מעשר הבת מן הכור כלומר מי שיהיה לו כור שמן יתן ממנו למנחה עש
עשרית הבת כמו שנתן ששית האיפה קמח מי שיש לו כור חטים כן יתן עשרית הבת שהוא אחד ממאה בכור זהו ש
שאלמר עשרית הבתים חומר : והוסף עוד ואמר כי עשרת הבתים חומר י"ל כמו שהמדה היא היום עשרת בתים ח
חומר כן יהיה לעתיד : ושה אחת מן הצאן מן חמאתים וזו מן המנחה שירימו : ועתה זכר הקרבן שיקריבו
והוא אחד מן המאיתים : וזו שיהיו לו מאתים צאן יביא לקרבן לחנוך הבית טה אחת : ואמר אחת כי
כקב תהיה ומני טה בלשון נקב בין טה בריה ובין טה ברה : ומזה נראה כי המנחה והמזבח ישר יקריבו קרבן כמו
שאלמר בתור מבחר נדבך ואמר כל חלב יצא : להפך מה שהיו עושים מי שכל עליה והבא צבול את השסח ואת החלה
: ואלו נאכלו משחת לה : וכן תי' משטימא דמא : והלשון הזה הוא על דרך ומנו עצמו יצא : כקרא המפוט : משוקה
וזה הכור יהיה למנחה ולצולה ולשלמים לכפר עליהם : על מה שחטאו בגלות : או בדרך כפאצס ורש"ל פי ה
הענין הזה לכל תרומת שירימו ישר מתבואת הנקרא תרומה גרלה ומה שאלמר ששית נשית : ותרומה איון לה שיצור מן הת
תרומה הדי אחת ר"ל עין רעה אחד מששים ואני תמה על פירוש כי אחד שהתרומה מן התיר איון לה שיצור אלא חטה י
אחת פוטרת את הכרי בא יחזקאל להוציא עין רעה היה לו להוציא הכיכונטי שהוא אחד מן החמשי ועוד למה זכר חטים
ושעורים לבד וזכר שמן לבד למעשה היה לו לומר דגן תירוש וינה כמו שכתוב בציור אלא שכל פי הדיב את הכל ויהיה כן
לעתיד וזכר שמן והוא חזון לשא משק : ור"ל דגן מן המאית : ומשק ישר מן המשק שכתב בכור שפול בו יין של
ערלה או של כלל הכרם מכאן לערלה ולכלל הכרם שפולו באחד ומאתי : כל העם הארץ בחסות השמיכו כמו
הארץ הכרי האל בית אל והדומי להם יהיו אל התרומה הזאת לבשר בשר בצ : כור הנשי שבישר יעשו כל ישר ואף
התרומה כללית בעבו עצמ' כמו שאלמר לבשר עליה ובעבו הנשי ג' יעשו זאת התרומה כי קרבן הכהני כבר זכר למעלה
אלה חקת המזב ביום העשותי ועתה זכר קרבן העם ומנחת והנשי לא יטווד לעשו בעד עצמו כי ישר יעשו ב :
בעבור וכן הנשי יעשה בעבו ישר בחני ובמועד כמו שאלמר : ועל הנשיא ומבואר הוא : ט

יחזקאל

ואחות העיר תתנו חמשת אלפים רחב וארץ חמשה ועשרים אלף לעומת תרומת הקדש ל כל בית ישראל יהיה : ולנשיא מזה ומזה לת לתרומת הקדש ולאחות העיר אל פני תרומת הקדש ואל פני אחות העיר מפאת ים ימה ומ ומפאת קדמה קדימה וארץ לעמית אחד החל החלקים מגבול ים אל גבול קדימה : לארץ יהיה לו לאחזה בישראל ולא יונן עוד נשיאי את עמי וחארץ יתנו לבית ישראל לשבטיהם כח אמר אדני ידוע רב לכם נשיאי ישראל חמס ושור חסירו משפט ו וצדקה עשו דרימו גרושתיהם מעל עמי נאם אדני ידוע : מאוני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהיה לכם : האיפה וחבת תכן אחד יהיה לשא לשאת מעשר החומר הבת ועשירית החומר ח האיפה אל החומר יהיה מתבנתו :

ואחות העיר תתנו חמשת אלפים רחב וארץ חמשה ועשרים אלף לעומת תרומת הקדש ל כל בית ישראל יהיה : ולנשיא מזה ומזה לת לתרומת הקדש ולאחות העיר אל פני תרומת הקדש ואל פני אחות העיר מפאת ים ימה ומ ומפאת קדמה קדימה וארץ לעמית אחד החל החלקים מגבול ים אל גבול קדימה : לארץ יהיה לו לאחזה בישראל ולא יונן עוד נשיאי את עמי וחארץ יתנו לבית ישראל לשבטיהם כח אמר אדני ידוע רב לכם נשיאי ישראל חמס ושור חסירו משפט ו וצדקה עשו דרימו גרושתיהם מעל עמי נאם אדני ידוע : מאוני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהיה לכם : האיפה וחבת תכן אחד יהיה לשא לשאת מעשר החומר הבת ועשירית החומר ח האיפה אל החומר יהיה מתבנתו :

וארץ תהיה כנגד אחד חלקי העבטים ומזרח ארץ ישראל למערבה כי בסוף חמשה ועשרים אלף ארץ נחלת הכה הכהנים והלויים ואחות העיר תהיה אחת הנשיא כנגדם ברחב עד סוף ארץ ישראל למזרח וכן למערב עד סוף סוף גבול ארץ ישראל למערב כי לישראל יהיו שנים עשר חלקים ולנשיא החלק השלישי עשר חלק הנשיא כחלק אחד עבטי ישראל בארץ וברחב אלף עבתיך נחלת הנשיא תהיה התרומה : לעומת בחולם : כמו לעומת בפתח : עמית בשקל סבל : מן כי עול סבולו : עומת בשקל גומן : אחד החלקים : חלקי העבטים כמו שפירשנו : לארץ יהיה לו לאחזה : החלק הזה יהיה לו לאחזה בארץ ישראל : ולמד לארץ במקום בית : כמו וישב אתו

לארץ : הדבצ' לשעצ' יסבך לבסוף והדומים להם : למד במקום בית : וית דא ארעא תהא לרבא לאחסנתא בישראל ונשיא הזה הוא חלק הנשיא כמו שפירשנו : ולא יונן עוד נשיא את עמי : כמו שהיו עושים מלכי ישראל שהיו גוזלים ואכזבים וחומשים עניים מביניהם בעיר ובמדה כמו שפירשנו אחאב בברס נבות : וכן אמר על מלכי ישראל וחומר שדות וגבול ביתם ונשיא ועמק גבר וביצ' ארס ונחלתו : לא יעשו עוד זה לעתיד בשבט המלכות כי חלק גבול יהיה להם אחזה בתוך בני ישראל וחס יחלקו הארץ לבית ישראל לשבטיהם ויספיק להם חלק שלהם כי רב יהיה : וע ועוד שיהיה להם לב חרס ליהיה את ה' ולשמור מצותיו : ולא יונן עוד ענין אכזב : וכן תי' ולא יכסון : כי יש בלגון הזה לקחת ממנו האדס או גושן : מרעית נשאל מרעית : מלך מרעית כמו ולא תנן ארס את עמיתו : מרעית שאלכס א אותו בגלוי בכח : ומה ולא יונן עוד נשיא את עמי : וכן והאלהות את מונך : חרב הינה : העיר הינה : וסני הע

העבטים כזכרים בצרעה הבאה אחר זה : חמס ושור : זה מרעית : המלכים והאשר והבית : ואם שלא מרעית :

בה אמר אדני ה' אמר כנגד מלכי יהודה שהיו אז קדש זה החרבן : רב לבס' : ומן רב החוקתם בחמס ושור ארס ומלכי ישראל מעברת : הסיר אותם ועשו משפט וצדקה : הדיוט גרשותיהם מעל עמי : סלק

מעלהם חמשים שאלכס גרמס ומטילים עליהם : וית' סליק תת' תכון : מאוני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהיה לכם : לא תעשו עול במדות ובשקלים כאשר עשיתם עד הנה כמו שאלו להקטין ארסה

ולהגדיל שקל ולענות מאוני תרומה : ומה שפירשנו העם הוא עון המלכים שאלכס מוחדס בידם גם ידס במעל :

חאיפה וחבת תכן אחד יהיה : הארץ : מרת היבם : והבת : מרת הלח : תכן אחד יהיה להם במדת : לשאת מעשר

החומר הבת בשמן ובין תשאל למעשר שאלכס חייבין לתת מחומר אחד בת אחת וכן בודטים ובשערים

: ובשאר הזרעים : ועשירית החומר : הארסה מחומר אחד : תשאל למעשר ארסה אחת : אל החומר יהיה ומעבדתו : מת

מתבוננת כל אחד ושכנס שלג יהיה הוא אל החומר : שכל אחד מהם הוא עשירית החומר : והחומר הוא שס שנה למדת

הלח ולמדת היבם : והארסה ג' סאין כתרנו : וכן הבת : ואחד שאלכס להם כלי המדות שלא יענות בהם ולא יגדלו ו

ולא יקטנו ויתנו המעשר במדה כמשפט בן בלח : בן ביבם : אחד להם עטן המעקל שלא יעקוהו : ואמר

חזקאל

ושבעת ימי החג יעשה עולה לידוה שבעת פרי
 פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימ
 הימים וחטאת שעיר עזים ליום : ומנחה איפה
 לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן חין לאיפה : בש
 בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כ
 באלה שבעת הימים בחטאת בעלה וכמנחה
 ובשמן :
 ידח שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה
 סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתחו
 וביום החדש יפתח : ובא הנשיא דרך אולם ה
 השער מחוץ ועמד על מזוזה השער ועשו הבה
 חכהנים את עלתו ואת שלמיו והשתחוה על מ
 מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב :
 והשתחוה עם הארץ פתח השער ההוא בשבת
 בשבתות ובחדשים לפני ידוה : והעלה אשר י
 יקריב הנשיא לידוה ביום השבת ששה בבשים
 תמימים ואיל תמים : ומנחה איפה לאיל חלב
 ולבשים מנחה מתת ידו ושמן חין לאיפה :
 וביום החדש פר בן בקר תמימים ושש
 וששת כבשים ואיל תמימים יחיו : ואיפה לפר
 ואיפה לאיל יעשה מנחה ולבשים כאשר ת
 תשיג ידו ושמן חין לאיפה : ובבא הנשיא דרך
 אולם השער יבא ובדרבו יצא :

שבעת מנחם הוא : ומנחה מנחם הא
 הוא : בשביעי
 מהוא שביעי לח
 ימי סכות כמו שבעת ימי המנחות גם זה יהיה חדש כי ח
 חג הסכות חלוק בקרבנותיו ולא זכר קרבן יום שמיני
 עצרת אולי הוא יהיה כמו שכתוב בתורה : בה
 אחר ה שער החצר הפנימית זהו עזרת
 הכהנים ואמר כי שער עזרה זאת המזרחי שהוא פתוח
 לעזרת ישראל יהיה סגור ששת ימי המעשה שאין באים
 העם לבית המקדש ולא הנשיא אלא בשבתות ובחדשים
 ואז יהיה פתוח וגם זה יהיה חדש לעתיד : ובא
 הנשיא דרך אולם השער כי לכל השערים
 היו להם אלתמים כמו שכתוב למעלה אז אמר על אול
 אולם שער ההיכל שיש לו רשות לכניס לבא סם עד מה
 מפתן שער ההיכל הסגור כמו שכתוב למעלה אבל לא
 אחר עליו שיהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת
 וביום החדש יפתח כי אחת השער לעולם יהיה סגור כ
 כמו שאמר למעלה כי ה' אלהי ישראל בא בני אבלי השער
 הפנימי המזרחי אחר שלא יפתח אלא בשבתות ובחדשים
 וכל שכן במועדים והשתחוה על מפתן השער ויצא על
 מפתן שער ההיכל : והשער לא יסגר עד הערב שער הח
 החצר הפנימית שזכר שפתח בשבתות ובחדשים אף ע
 על פי שיצא הנשיא ממנו אחר שהשתחוה לא יסגר עד
 הערב כי עס הארץ לא יבואו כלם כאחד : וכשיבא כ

כל אחד ואחד אז חבורות חבורות ישתחו פתח השער ההוא שהוא מכונן כנגד שער ההיכל : והשתחוה מכ
 מנחם הוא : והעולה אחר מה קרבן יעשה בשבת בעד עס הארץ ששה כב
 תמימים ואיל
 כמו שכתוב : ומנחה מתת ידו לכבשים יעשה מנחה כפי השגת ידו וזה מתת ידו כמו שאמר אע כמתנת י
 ידו ונראה כי
 החדש זה אחר על קרבן ראש חדש ואמר פר בן בקר תמימים אחר פר יחיד ואמר תמימים רבים י
 משרצים שיהיה הפר ואמר תמימים זה חדש : וכן פר אחד כי קרבן ראש שני פרים כמו שכתוב בתורה : וכן ששת כב
 כבשים כי בתורה כתוב שבעה זכרים וז' נקבות : וכן פר אחד כי קרבן ראש שני פרים ומנחם הוא לא יבא אחר
 תלמוד לומר פר לסיכך אחר תמימים שאם מצא שנים כמו שכתוב בתורה : וששת כבשים מה תלמוד לומר לסיכך
 בתורה שבעה מנחם שאם לא מצא שבעה יבא ששה תלמוד לומר וששת כבשים שאם לא מצא ששה יבא חמשה : יבא
 ארבעה יבא ששה יבא שנים ואפילו אחד תלמוד לומר ולבשים כאשר תשיג ידו ומאחר דכתיב הא ששת כבשים
 למה לי ובמה ראשך מהדדין ומנחם שמתכבין זה את זה תלמוד לומר יהיו : ואיפה לפר ולבשים כא
 כאשר תשיג ידו כמו שפירשנו כי מנחת הכבשים כפי השגת ידו : ובדרב ר' זל
 אומר ר' שמעון וכי מדת פרים ואילים אחת היא אלא שאם היו לו פרים ומזבים ולא היו להם נסכים יבא פר ונסכיו
 ואל יקדכו כלם בלא נסכים ואם היו לו אילים ומזבים ולא היו להם אופתן יבא איל ואופתן ואל יקדכו כלם בלא א
 אופת : ובבא הנשיא ובדרבו יצא הארץ לא יבא בדרך שביא אלא יעשו קפסד
 קפסדויה כמו שאמר ואפסד

כה אמר אדני ייחזקאל בראשון
באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את
המקדש: ולקח חבון מדם החטאת ונתן אל מז
מוזות הבית ואל ארבע פנות העזרה למזבח ועל
מוזות שער החצר הפנימית: וכן תעשה בשבעה
בחדש מאיש שוגה וכפתי וכפרתם את הבית:
בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפ
הפסח חג שבעות ימים מצות יאכל: ועשה חגש
הגשיא ביום ההוא בעדו ובעד בל עם הארץ פר
חטאת:

כה אמר בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר
תמים וחטאת את המקדש: בראשון
בראשון זה חדש ניסן: שהיה חדש הגאולה שבו
נגאלו ישראל ממצרים: וכן עתידין להגאל לעתיד:
ובאחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שא
שאל למעלה: ואחר קרבן הכהנים שיקריבו פר כ
כמו שאל למעלה: ושנה אחת הנה להסלים הענין
ולומר באיזה יום יעשהו: וזה הפסוק ראיה לר' יהושע
טכניסן עתידין להגאל שאם תהיה הגאולה בתערי
אין יכניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו ו
ומלחטא עליו ומלכפר את הבית: ומה שאל בניסן

עתידין להגאל: לא יוצאו מהגלות בניסן אלא קודם ניסן יצאו ויעלו עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית כ
כשלים ויחנכו המזבח באחד בניסן: וכן עשו במשכן באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח אלא שקדמו
לו טבעת ימי המלואים שמשם בה משה ואהרן גס כן הנה: כי מה שזכר למעלה יהיו טבעת ימי מלואים
ובתם השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאל עתה וגם באותו יום יזון על המזבח ועל פנות העזרה
אכל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתערי והחלו להעלות עליו עולה קודם שינסד הבית: מזה ב
בין שהיה חנוכת המזבח באחד בתערי והחלו להעלות עליו עולה קודם שינסד הבית: בין שהיה חנוכת ה
המזבח קודם ניסן: ימים: בין שהיה באחד בניסן: בו ניסן יכפרו על המזבח ויזון ההוא לשיכ את תקח
פר בן בקר תמי וחטאת את המקדש: ור"ל הקצו חטאת: עולה היא כלומר אין פר של ר"ח יהיה חטאת
שאל וחטאת את המקדש: והלא פר ר"ח עולה הוא: כמו שכתב בתורה ובראשי חדשים תקריבו עולה לה' פ
פריש בני בקר שנים וגו' והשעיר הוא שיהיה חטאת: ואחריו את ר' יוחנן פירש זה עתיד אליהו לדרשה כלומר
סוף אנו יודעין לדרשה: רב אשי את מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה: תניא כמי ה
הבי ר' יהודה אומר פירש זה עתיד אליהו לדרשה: את לו ר' יוסי מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו
בימי משה: כלומר ופר המלואים חטאת היה: וכן יהיה לעתיד כי ב"ר ניסן יקריבו מלואים: ור"ל
אל מחנות הבית: זה מה שלא זכר למעלה: וגם הנה לא זכר על ארבע קרנותיו כמו שזכר

למעלה: והאחד מורה על חבירו אל מוזות הכי הוא ההיכל וזכר אחת מן המוזות והוא הדין לאחרות ודעת
יונתן על האסקופה שתרבס ויתן על סקופת ביתא: ועל ארבע פנות העזרה למזבח העזרה הסמוכה למזבח
כמו שפיר למעלה: ועל מוזות שער האזנה הפנימית: היא עזרת ישראל שהיא פנימית לעזרת כשים שנקראת
חזונה: או כאל על עזרת בהכי כי היא פנימית יותר: וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה ומפתי וכפ
וכפרתם את הבית זה יהיה חנוכה לעתיד לחטא על המזבח ועל הבית גס בשבעה לחדש וזה שמרוב
שמחה על חנוכת המזבח שאל ככנס אדם בטוב במאס: שאין לו רשות להכנס או אדם שהיה פתי ולא ידע
שאסור להכנס ובעבור זה יעשו כפרה גס כן בשבע לחדש ור"ל דרשו ברוך תעשה פר הנשרף בז' שבטי
שהם רובו של קהל ודרשו אחד שדרשו דבר והורו ב' סלה שחלב מותר ועשו ז' שבטי שה' רוב הקהל על פיה
שהם מביאין פר הצל דבר מאיש שוגה ומפתי מלמד שאי חייבי אלא על העל דבר עס טגבת מעשה: ואחר
זכו אותנו ה' לטוב וחננו בן חזקי בן גרן שמו שאלמל' ה' כגז שזר יחזקא שהיו דברי סותר דברי תורה
עשה העלה ג' מאן גרבי שמן ויטב בעליה ודרש: ומה שדר חנני זה לא כמז' היו' אצליו: בראשון יהיה לכם
הפסח שחטת פסח: חג שבעות ימים מצות יאכל: טבעות בחולס כמו טבעת כמו בפתח סכתבנו
במלת לעמת אחד החלקים שהוא כמו לעומת בפתח: וכתב טבעת יומין: ועשה הנשיא כמו שאל
למעלה שהוא יעשה קרבן העם ביום ההוא: ביום הראשון של פסח שהרי זכר
פירוש ביום ההוא ב' בניסן שזכר זה הקרבן אינו בן בקר הכתוב בתורה: כי אין בפסח ולא בשאר ה
המועדים פר חטאת אלא שער חטאת וכאן אומר פר חטאת ושער חטאת וכן מה שאל טבעת פריש וטב
וטבעת אלים לעולה: ובתורה פריש בני בקר שנים ואיל אחד וטבעת כבשים: וכן במנחה אחר איפה ל
לפר ואיפה לאיל וזמן הין לחיפה ובתורה סלסה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש אלא ע
על כרחינו חנוכה יהיה בקרבנות לעתיד: וטבעת

יחזקאל

ויביאני במבא אשר על כתף השער אל הלש
חלשבות הקדש אל הכהנים הפנות צפונה ו
והנה שם מקום ברכתים ימח : ויאמר אלי זה
המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ו
ואת החטאת אשר יאפו את המנחה לבלתי הו
חוציא אל החצר החצונה לקדש את העם : ויו
ויציאני אל החצר החיצונה ויעברני אל ארבעת
מקצעי החצר והנה חצר במקצוע החצר חצר
במקצוע החצר : בארבעת מקצעות החצר ח
חצרות קטנות ארבעים ארך ושלישים רחב מ
מדה אחת לארבעתם מהקצעות : ושור סביב
בהם סביב לארבעתם ומבשלות עשוי מתחת
חטירות סביב : ויאמר אלי אלה בית המבשלי
אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם :

ויביאני במבא אשר על כתף השער : כבר פיר
פירשנו למעלה כי מה שאחרי השער
יקרא כתף : אל הלשכות הקדש : בא סמוך בהא היר
היריעה כמו הממלכות הארץ : אל הכהנים : עתה
אל הכהנים : כמו שאמר למעלה אשר יאכלו שם ה
הכהנים : הפנות צפונה : הוא מה שאמר למעלה ו
נפתחיהם לצפון : והנה שם מקום ברכתים ימח
כתרגומו בסופיהון מערבא : כמו ולירכתי המסכן
ימח לל בפאת המערב : ויאמר אלי אתה
האשם ואת החטאת : שה
יה בשם
כאכל לכהנים : אשר יאפו את המנחה : ואשר יאפו ש
שם את המנחה וגם היא נקראת קדש קדשו לבלתי
הוציא אל החצר החצונה : עזרת ישראל : כמו שאמר
ולא יצאו מהמקדש אל החצר החצונה : ומה ש
שהיו מוזהרים שלא לצאת אל החצר בבגדי כהונתם
יהיו מוזהרים : שלא להוציא שם בשם קדשו הקדשים

והמנחה שהם נפסלים ביוצא חוץ למקומו : ואף על פי שלא היו נפסלים אם יצאו לעזרת ישראל כי גם היא מ
מקום קדש לאכלת קדשי הקדשים מכל מקום אם היו מוציאים שם הבשר יראה שגם ישראל היו מותרין בא
באותו בשר : והנה שאמר לקדש את העם : כמו שאמר למעלה ולא יקדשו את העם בבגדיהם : כמו שפירשנו
וכת' ולא יתערבון עם עמא : אן עמא היו מוציאים אותן לעזרת נשים והיה נפסל אם יצא לשם :

ויציאני אל החצר החצונה : היא עזרת נשים : ויעברני אל ארבעת מקצעות החצר : וזוית החצר : והנה
חצר במקצוע החצר : בכל אחת מארבע זויתיה היתה חצר והחצרות האלה היו לשכנות וכן
סביבו במסכת מדר' עזרת נשים איך היתה היתה קלה ארך וארבע לשכנות היו בארבע מקצעותיה של ארבע
ארבעים אמה ולא היו מקירות וכך הם עתידות להיות סב' ויוציאני אל החצר החצונה : ויעברני אל ארבע
מקצעות החצר והנה חצר במקצוע החצר : ארבע מקצעות החצר : חצרות קטנות אין קטורות אלא קטורות
סביבם מקורות ומה היו משמשות דרומית מזרחית היא היתה לשכת הכזירים שם הכזירים מבשלים את ש
שלמיהם ומגלחין את שערם ומשליכין תחת הדוד : מזרחית צפונת היא היתה לשכת דיר העצים שם הכ
הכהנים בעלי מומים מתלעים בעצים כל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח : צפונת מערב
מערבית היא היתה לשכת המזרעים : מערבית דרומית אחר' אלעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת
אבא שאול אמר שם היו נותנין יין ושמן והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא וחלקה היתה בראשונה וכן
כמו שכתב שם ולמעלה כתבתיה : בארבעת ארבעים אמה המטנה בארך לל אכל ברחב לא היו

היתה חלל שלשים כמו שאמר ארבע
מהקצעות פסול מבני הפעיל מן הקציע ושי בעלות פנותיה : ומלה זו היא נקוד' מלמעלה : והיא אחת מטה נקודי
מבמקרא : ולשון קטורות לפי הפשט כמו קטורות ותרנו ותקשר וקטרתי לל מחוברות בזמות החצר וקטורות
בהם ובא על דרך ותקשר החומה וכת' מקטרן אלא שבמטנה פיר' קטורות שאינם מקורות כמו שכתבנו שלח
היה עליהם תקלה לפיכך קראן חצרות : ושור סביב כותל אכנים היה בכני סביב הלשכנו האלה והיה כמו
כדי לשנות עליו קדרות והיה אותו
האזר והנה שאת ומבשלות עשוי מתחת הטירות עשוי המקום להסיק בו האזר והקדרות על נקבי הכותל עשוי
כמין קדרות ותי נדבכין עבירן להין סחור סחור לארבעתהון ואחר מתקן לבשלא עביר מלרע לפיככניא : ו
ומבשלות שם לל מקומות עשויים לבשל : ומשקלן ואת כל המקטורות הסיר : ויאמר אלי אלה בית ה
המבשלים כמו כתיב המבשלים : ובא על דרך כלל : וכן לא תשב אשה לי בבית
כי ק' המה : כמו בכת' לל מקומות המבשלים אשר יבשלו בהם ויהיה המבשלים : פועלים לל האנשים ה
המבשלים : אז יהיה המבשלים שם למקומות הבשול אן לקדרות כמו ומבשלות שזכר : וית דין אחר מתקן לב
לבשלא : את זבח העם : זבחי שלמים שיש לשם חלק בהם : כי חזה ושוק לכהנים : ושאר הבשר לבשלים לפ
לפיכך קראו זבח העם : ומשרתי

ובבא עם הארץ לפני ידוה במועדיו הבא דרך
שער צפון לחשתחות יצא דרך שער נגב וחב
וחבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא
ישוב דרך השער אשר בא כי נכחו יצאו: וחנשי
בתוכם בבאם יבא ובצאתם יצאו: ובחגים
ובמועדים תחיה המנחה איפה לפר ואיפה ל
לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן חין לאיפה:
וכי יעשה הגשיא נדבה עלה או שלמים
נדבה לידוה ופתח לו את השער הפנה קרים
ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום
חשבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: וכ
ובבש בן שנתו תמים תעשה עלה ליום לידוה
בבקר בבקר תעשה אתו: ומנחה תעשה עליו
בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית החין
לרום את חסלת מנחה לידוה חקות עולם תמ
תמיד: ועשו את הכבש ואת המנחה ואת חש
השמן בבקר בבקר עלת תמיד:

וכאשר טגש עם הארץ לא יעשו קטרת כשבתות וכ
ובחגים אלא יצאו בדיכס טיבאן: והזקק לומר כי
זה יהיה בשבתות ובחגים אבל במערי יעשה קטרת
כשאר העם כמו שאמר: ובבא עם הארץ כ
במועדים לא יהיו נכב
לעזרת ישראל דרך שער מזרחי אלא דרך שער צפון
אז דרך שער נגב כדי ללכת בהל העזרה במועדים: ו
והבא דרך שער צפון היה יצא נכחו דרך שער נגב א
אחר שהשתחוה: גר שער ההיכל: וכן הבא דרך שער
נגב יצא נכחו דרך שער צפון אחר שהשתחוה כנגד ש
שער ההיכל: כי נכחו יצאו: בחיך הכין: וכן נכחו ת
תחננו: נכחו יצאו כתיב: על העם שהם רבים: וקרי
יצא: על כל אחד ואחד: כמו שאמר והבא: וחנשיא
בתוכם: כי גם הא יבא עמהם דרך שער
צפון אז דרך שער נגב כי במועדים יבא עם העם: ו
בבא יצא עמם בצאת לפי שכל ישראל עם טעלו לרב
וכבודו והדת הוא לבא עמהם ולצאת עמהם מאוס ט
טכ' ברב עם הדת מלך: ובצאתם יצאו: לשון רבים
יצאו יחד הוא והעם: ובחגים: ובמועדים: ו
ואע"פ שכל החגים
כקדש מועדים
כמו שאמר אלה מועדי ה': אלא לפי שיש חג שאינו מוג
מועד אלא שמה שישמח אדם ויאכל וישתה ויקרא חג
כגון חנוכה הבית טכ' בו ויעש שלמה בעת ההיא את ה
החג שבעת ימים: והנה קדשו חגו כן אכלים ושתיים ו
וחוגגים: ויש מועד גם כן שאינו חג כמו לאותיות ולג
ולמועדים: למועד חשוב אלך: וכן כל זמן שיתן אדם
יעשה הנשיא נדבה: זה יהיה בימי החל: כי כבר זכר קדמו
אמר: כי אם ירצה להתנדב קרבן בימי החל: ופתח לו את
השער הפנה קדים יפתח לו אחד מן המועדים השער המזרחי מכנס בו בשבתות ובחגים שאמר שיהיה סגור שעת
ימי המעשה ואם ירצה הנשיא להקריב קרבן בשעת ימי המעשה יפתחו לו אותו השער: ואותו הקרבן יהיה כמו הק
הקרבן שיעשה ביום השבת: ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: ויצא הנשיא וסגר השער את השער אחר זאת הנשיא:

ובבא עם הארץ לפני ידוה במועדיו הבא דרך
שער צפון לחשתחות יצא דרך שער נגב וחב
וחבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא
ישוב דרך השער אשר בא כי נכחו יצאו: וחנשי
בתוכם בבאם יבא ובצאתם יצאו: ובחגים
ובמועדים תחיה המנחה איפה לפר ואיפה ל
לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן חין לאיפה:
וכי יעשה הגשיא נדבה עלה או שלמים
נדבה לידוה ופתח לו את השער הפנה קרים
ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום
חשבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: וכ
ובבש בן שנתו תמים תעשה עלה ליום לידוה
בבקר בבקר תעשה אתו: ומנחה תעשה עליו
בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית החין
לרום את חסלת מנחה לידוה חקות עולם תמ
תמיד: ועשו את הכבש ואת המנחה ואת חש
השמן בבקר בבקר עלת תמיד:

וכאשר טגש עם הארץ לא יעשו קטרת כשבתות וכ
ובחגים אלא יצאו בדיכס טיבאן: והזקק לומר כי
זה יהיה בשבתות ובחגים אבל במערי יעשה קטרת
כשאר העם כמו שאמר: ובבא עם הארץ כ
במועדים לא יהיו נכב
לעזרת ישראל דרך שער מזרחי אלא דרך שער צפון
אז דרך שער נגב כדי ללכת בהל העזרה במועדים: ו
והבא דרך שער צפון היה יצא נכחו דרך שער נגב א
אחר שהשתחוה: גר שער ההיכל: וכן הבא דרך שער
נגב יצא נכחו דרך שער צפון אחר שהשתחוה כנגד ש
שער ההיכל: כי נכחו יצאו: בחיך הכין: וכן נכחו ת
תחננו: נכחו יצאו כתיב: על העם שהם רבים: וקרי
יצא: על כל אחד ואחד: כמו שאמר והבא: וחנשיא
בתוכם: כי גם הא יבא עמהם דרך שער
צפון אז דרך שער נגב כי במועדים יבא עם העם: ו
בבא יצא עמם בצאת לפי שכל ישראל עם טעלו לרב
וכבודו והדת הוא לבא עמהם ולצאת עמהם מאוס ט
טכ' ברב עם הדת מלך: ובצאתם יצאו: לשון רבים
יצאו יחד הוא והעם: ובחגים: ובמועדים: ו
ואע"פ שכל החגים
כקדש מועדים
כמו שאמר אלה מועדי ה': אלא לפי שיש חג שאינו מוג
מועד אלא שמה שישמח אדם ויאכל וישתה ויקרא חג
כגון חנוכה הבית טכ' בו ויעש שלמה בעת ההיא את ה
החג שבעת ימים: והנה קדשו חגו כן אכלים ושתיים ו
וחוגגים: ויש מועד גם כן שאינו חג כמו לאותיות ולג
ולמועדים: למועד חשוב אלך: וכן כל זמן שיתן אדם
יעשה הנשיא נדבה: זה יהיה בימי החל: כי כבר זכר קדמו
אמר: כי אם ירצה להתנדב קרבן בימי החל: ופתח לו את
השער הפנה קדים יפתח לו אחד מן המועדים השער המזרחי מכנס בו בשבתות ובחגים שאמר שיהיה סגור שעת
ימי המעשה ואם ירצה הנשיא להקריב קרבן בשעת ימי המעשה יפתחו לו אותו השער: ואותו הקרבן יהיה כמו הק
הקרבן שיעשה ביום השבת: ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: ויצא הנשיא וסגר השער את השער אחר זאת הנשיא:

ובבא עם הארץ לפני ידוה במועדיו הבא דרך
שער צפון לחשתחות יצא דרך שער נגב וחב
וחבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא
ישוב דרך השער אשר בא כי נכחו יצאו: וחנשי
בתוכם בבאם יבא ובצאתם יצאו: ובחגים
ובמועדים תחיה המנחה איפה לפר ואיפה ל
לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן חין לאיפה:
וכי יעשה הגשיא נדבה עלה או שלמים
נדבה לידוה ופתח לו את השער הפנה קרים
ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום
חשבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: וכ
ובבש בן שנתו תמים תעשה עלה ליום לידוה
בבקר בבקר תעשה אתו: ומנחה תעשה עליו
בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית החין
לרום את חסלת מנחה לידוה חקות עולם תמ
תמיד: ועשו את הכבש ואת המנחה ואת חש
השמן בבקר בבקר עלת תמיד:

וכאשר טגש עם הארץ לא יעשו קטרת כשבתות וכ
ובחגים אלא יצאו בדיכס טיבאן: והזקק לומר כי
זה יהיה בשבתות ובחגים אבל במערי יעשה קטרת
כשאר העם כמו שאמר: ובבא עם הארץ כ
במועדים לא יהיו נכב
לעזרת ישראל דרך שער מזרחי אלא דרך שער צפון
אז דרך שער נגב כדי ללכת בהל העזרה במועדים: ו
והבא דרך שער צפון היה יצא נכחו דרך שער נגב א
אחר שהשתחוה: גר שער ההיכל: וכן הבא דרך שער
נגב יצא נכחו דרך שער צפון אחר שהשתחוה כנגד ש
שער ההיכל: כי נכחו יצאו: בחיך הכין: וכן נכחו ת
תחננו: נכחו יצאו כתיב: על העם שהם רבים: וקרי
יצא: על כל אחד ואחד: כמו שאמר והבא: וחנשיא
בתוכם: כי גם הא יבא עמהם דרך שער
צפון אז דרך שער נגב כי במועדים יבא עם העם: ו
בבא יצא עמם בצאת לפי שכל ישראל עם טעלו לרב
וכבודו והדת הוא לבא עמהם ולצאת עמהם מאוס ט
טכ' ברב עם הדת מלך: ובצאתם יצאו: לשון רבים
יצאו יחד הוא והעם: ובחגים: ובמועדים: ו
ואע"פ שכל החגים
כקדש מועדים
כמו שאמר אלה מועדי ה': אלא לפי שיש חג שאינו מוג
מועד אלא שמה שישמח אדם ויאכל וישתה ויקרא חג
כגון חנוכה הבית טכ' בו ויעש שלמה בעת ההיא את ה
החג שבעת ימים: והנה קדשו חגו כן אכלים ושתיים ו
וחוגגים: ויש מועד גם כן שאינו חג כמו לאותיות ולג
ולמועדים: למועד חשוב אלך: וכן כל זמן שיתן אדם
יעשה הנשיא נדבה: זה יהיה בימי החל: כי כבר זכר קדמו
אמר: כי אם ירצה להתנדב קרבן בימי החל: ופתח לו את
השער הפנה קדים יפתח לו אחד מן המועדים השער המזרחי מכנס בו בשבתות ובחגים שאמר שיהיה סגור שעת
ימי המעשה ואם ירצה הנשיא להקריב קרבן בשעת ימי המעשה יפתחו לו אותו השער: ואותו הקרבן יהיה כמו הק
הקרבן שיעשה ביום השבת: ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: ויצא הנשיא וסגר השער את השער אחר זאת הנשיא:

והיה כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יב
יבא שם נחלים יחיה והיה הדגה רבה מאד כי
באו שמה חמים האלה וירפאו וחי כל אשר יב
יבא שמה הנחל : והיה יעמדו עליו דוגים מע
מעין גדיוער עין עגלים משטוח לחרמים יח
יחיו למינה תחיה דגתם כדגת חים הגדול רב
רבה מאד : בצאתו וגבאיו ולא ירפאו למל
למלח נתנו : ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ו
ומזה כל עץ מאכל לא יבול עליהו ולא יתום
פריו לחדש יבכר כי מימי מן המקדש חמה
יוצאים והיה פריו למאכל ועליהו לתרופה :
כה אמר אדני ידועה ג
גבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שב
שבטי ישראל יוסף חבלים : ונחלתם אתה
איש באחיו אשר נשאתי את ידי לתתה לאבו
לאבתיכם ונפלה הארץ הזאת לכם בנחלה
: וזה גבול הארץ לפאת צפונה מן חים הגדול
הדרך חתלון לבא צודח : חמת ברותה סברי
אשר בין גבול דמשק ובין גבול חמת חצר ח
התיכון אשר אל גבול חורן : והיה גבול מן ח
חים חצר עינן גבול דמשק וצפון : צפונה וגב
וגבול חמת ואת פאת צפון :

יבאו לים : אל הימה המוצאים : פירשו אל חים המע
המערכי יהיו מוצאים כמו כן : ואחל להכין היו יוצ
יוצאים לים טבריא : ולים סחם : ולים אוקינוס : לר
לרפאות מימיה המלוחים ולמתקן : ויחדו על הערבה
זה ימה של טבריא : וזה הימה : זה ימה של סחם : אל
הימה המוצאים : זה אוקינוס שהוא מוצא מן היסוד ל
להקדף את העולם : ונרפאו חים : מן מליחתן : ונר
נרפאו האלף כחה : והיה כל כפש חיה אשר
ישרץ אל כל אשר יבא : שם נחלים יחיה :
יחיה אתם חים טיכנס בהם אחד משני הנחלים אל
טכיהם כל כפש חיה שישרץ בו יחיה באחת חים כי יש
יס שלא ישרצו בו דגים וגם לא יחיו בו דגים וזה זכר
חכמי המחקר כי בים פלטיס לא ישרצו בו דג ולא
יחיו בו כי חים מרים מרחב מליחתם : וכן יס סחם
ואשם כי לשני הימים האלה יכנסו הנחלים האלה וירפאו
חיים : ויחיו בהם הדגים ולכן תהיה בהם דגה רבה
מאד ואמר ישרץ לשון זכר ועליו כאמר יחיה כי מצאנו
כפש לשון זכר : כל כפש טבעה אחד כפש : והיה
יעמדת עלת יעמדו חגים וקרי עמדת הנחל
הזה יהיה גדול שיצמח עליו דג הדג שתהיה בו דגה ר
רבה : ויתוהא אתר למקדש עלה צידן : מעין גדי וע
ועד עין עגלים : זה המקדש מעין גדי ועד עין עגלים
שהוא סמוך לנחל זה כל המקדש הזה יהיה משטח לחרמים
לומר ל
למין הדגה : כלומר לכל מיני הדגה תהיה שם דגתם : וכמו חם דגתם : אל הנחלים : בצאתו כתיב כ
כלא מר וקרי בור : וכתוב באלף במקדש ויר ופירשו מקדשת הבינה : וגבאיו מן לחם
מגבא : והיא חסידה שמתאספת בה חים ובנו בצאתו וגבא : אל חים שזכר כלומר כשרפאו חים לא ירפאו ח
מקדשת טבריא שם מימיהם ויתאספו באחת בצאתו וגבא : חים לא ירפאו : למלח כתבנו : יהיו חיים לאחתם
מים בעבור מלח כדי להטעים התבואה כל דבר שיצטרך וית למלח כתבנו למחשורין דמלח יהיו :
ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל : הוא עץ רב שאם למעלה ולא פירש חיה עץ : ועתה אמר ש
טען מאכל יהיה מכל פירות טבעולם : לא יבול עלת לא ביתות החמה ולא בימו הנשמי : ולא יתם פרי
לחדש יבכר ולא יכלה פרי האילן כי מחדש לחדש יבכר וזה יהיה על דרך מופת כי מימי מן המקדש חמה יוצאים
מימי זה הנחל יוצאים מן המקדש כמו שאמרנו למעלה : ולפיכך יהיה בהם זה הפלא כי העצים אשר על שפתו
טעמים ממנו לא יתום פריהם ועליהם לא יבול : והיו פריהם למאכל כתי יהיה טעמו על פריהם ועל ענבי וקרי והיה שט
טעמו על פריהם ולא יחד כן ועליהם לתרופה רל וכן יהיה לתרופה : ופי תרופה שזכר מן עמוד טמים ירפאו כ
כלומר יהיה עליהם לרפאות כל שבר שיחיו עלי העצים האלה על כל שבר וירפאו : וית ותרפאו לאסותא : ורל דשון
לתרופה כוונתן להציר פה אלמים ופה עקמות : בזה אמר הנה גבול : זה כמו זה : וכתב דין תחומה : והגבול
דין באלפא ביתא דאזכר : וכמה לבג : לבג : חסף
וכן תי יוסף יקבל תרי חלקין : ונחלתם
בית יהושע כי חלק יהודה היה
נחלת : וזה גבול הדרך חתלון : כמו הארץ כנען והחמים לו : חמת
חמת הגבול : וזהו זה חמת הכניס כצרי : גבול

הקדמה

וישיבני אל פתח חבית והנח מים יצאים מתחת מפתן חבית קדימה כי פני חבית קדים והמים יורדים מתחת מכתף חבית הימנית מן המזרח למזרח : ויוציאני דרך שער צפונה יסב יסבני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפנה קדים והנח מים מפכים מן חבתף הימנית : בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים : וימד אלף ויעבירני במים מים ברכים וימד אלף ויעבירני מי מתתנים : וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור כי גאו המים מי שחו נחל אשר לא יעבר : ויאמר אלי הלאית בן אדם ויליכני וישיבני שפת הנחל : בשובני וחנה אל שפת הנחל עץ רב מאד מזה ומזה : ויאמר אלי המים האלה יצאו אל הגליל והקדמונה וירדו על הערבה ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפא המים

ומאמרתי הבית שהם הזכנים היו מכשלים באלה המאמר
המקומות שהיו בעזרת נשים חלקם וכן השלמים שה
שהוא חזה ושוק כי עזרת נשים מאדם כשר לאכילת קמח
קדשים קלים וגם חוצה לה עד חומות ירושלים כי הם כ
נאכלים בכל העיר וגם ישראל היו אוכלים שם בעז
בעזרת נשים חלקם אש ירצו: וישבני אל פ
פתח הבית אל פתח ההיכל מתחת

הבי' הימנית מתחילה ראה אותם יוצאים מתחת משכן
הבית שהוא באמצע מורח הבית ואח"כ היו נוטים לצד
דמם ויורדים מכתף הדרומית של שער ההיכל. וכבר
פירשנו כי כתף יקראו מה שאחר השער מבפנים או מב
מבחוץ ואפשר כי מתחת מפתן השפיע הדרומי היו י
יוצאים אותו שלא היה אדם נכנס בו והיו יורדים מדר
מדרום המזבח לחוץ לעזרה ומשם עד חוץ לעיר : וב
ובדברי ר"ל המעין הזה תחילתו מבית קדש הקדשים א
אמר ר' פנחס משום ר' הונא כשיראת מעין היוצא מב
מבית קדש הקדשים בתחלה דומה לקרני חובבים כיון ש

שהגיע על פתח ההיכל נעשה כחוט של שני כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב וכיון שהגיע לפתח העז
 העזרה נעשה כפי פך קטן הינו דתנן בעיר המים שבו מניסין בלוחית של מים של כסוך בחג ובתוספת דס"ה ר'
 אליעזר אומר מים תשכים תסבסבן ועולא כמו פי הפך ועתידין להיות מצאין מתחת יד מפתן הבית מכאן ואילך
 וימר אלף באמה ועבירתי במים מי אשמים : וימר אלף ועבירתי מים ברכים וימר אלף ועבירתי מי מת
 מהמים כיון שהגיע אל פתח בית דוד נעשה
 וליוסבי יתשלם לחטאת ולכזה : ויוציאני
 פון דרך חוץ להר הבית אל מער החוץ דרך הסוכה קרס והציאני

וזה הבית וידך שער המזרחי על הר הבית: והנה מיט משכים מן הכתף הימנית והמים ההם היו יוצאים מכתף הר
הדרומי על הר הבית ומשכים פי יוצאין לפי ענינו וכתי' ונפק': בצאת האדם האדם המרא' אותנו כל א המראה
והוא המלאך שזכר בראש המראה כמרא' נחשצ: וק' בידו הוא פתיל פטת' כמו שזכר בראש המרא': וימד אלף
באמה ימד באותו קנה שהיה קנה המדה כמו שזכר' וימד ממקום שהיו עובדי' המים האלה ומדד בהם אלף בארך
והעבירני בהם והיו מי אשמים' ותן מי קדסולן' וכן פירשו רז"ל שהיה אדם נכנס בהם עד קדסולת והם יצחקו הר
הגב' מקורן קבילי'ם בלעז' וימד אלף' מדר אלף אחרים והמים גאו עד שהגיעו לברכים זה שאמר מ
מים ברכים' ונגד מדר אלף' אחרים והגיעו עד מתכים' זה שאמר ויעבירני מי מתכי' מים ברכים'

בא הסמיכות עם מ"ם הרבים כמו אחריהם אחת: סינים כסף ודחמים להם טכתבג בסער מכלול ..
אלף כחל ועוד מדר פעם רביעית אלף אחריהם והיה הנחל עמוק שלא יכולת לעביר בו ברנל: כי גאו

המים מי טח: עד טהיו מי טחיה שלא יוכל אדם לעבור בהם אלא אם כן יטחיה עליהם: והוא שם בטקל אחז: מן כא
כאשר יפרש האנוחה לעשות: **והאמר** אלי הדאית בן אדם: כלומר: איך הנחל הזה הולך וגדל הבין בו תרצה לו
הולכת וגדלה: מוליכני ומטיבני טפת הנחל הולכני והוציאני מן הים: ו

והשיבני על שפת הנחל שהכניסני ממנו אל המים: **בשובגי** והנה על שפת הנחל עץ רב מאד ויהי טלח היה כלל: **ויאמר** אלי המים האלה יוצאי דרך

אל הנלילה הקדמונה הנלילה גם מחוץ כמו גלילת פלמתי והחמים לו: הקדמונה פי' מחזית: העבר

הערבה כתרומתו וישראל ויבא; היתה אל היתה המוצאים כתרומתו ועלו בימא לימא רבא מתעסקן כלומר יבגאו ל
 לים ומאס לים הגדל ויתכן פי' השם יתכן כי שני חלקים יעשה הכל אחד ילך לים מזרח ואחד ילך לים מערבי . ו

והוא שאמר בנבואת זכריה חזים אל הים הקדמתי וחזים אל הים האחרון: וכן פירשנו ובלא היתה אל המזרחי כמז
שואמר אל הגלילה הקדמונה תצא לנוער כי מדרך מזרח יבא

חוקאל

והתרומה אשר תרמו לידוה ארץ חמשה ועש
ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים : ולא לה ת
תהיה תרומת הקדש לבחנים צפונה חמשה ו
ועשרים אלף וימה רחב עשרת אלפים וקדימ
וקדימה רחב עשרת אלפים ונגבה ארץ חמש
חמשה ועשרים אלף והיה מקדש ידוה בתוכו :
לבחנים חמקדש מבני צדוק אשר שמרו את
משמרתו אשר לא תעו בתעות בני ישראל בא
כאשר תעו חללים : והיתה לחם תרומיה מתר
מתרומת הארץ קדש הקדשים אל גבול חלו
חללים : וחללים לעמת גבול חבונים חמשה ו
ועשרים אלף ארץ ורחב עשרת אלפים כל אר
ארץ חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלף
אלפים : ולא ימכרו ממנו ולא ימר ולא יעביר
ראשית הארץ כי קדש לידוה : וחמשת אלף
אלפים חנתר ברחב על פני חמשה ועשרים א
אלף חול הוא לעיר למושב ולמגרש והיתה ח
העיר בתוכה : ואלה מדתיה פאת צפון חמש
מאות וארבעת אלפים ופאת נגב חמש חמש
מאות וארבעת אלפים ומפאת קדים חמש מ
מאות וארבעת אלפים ופאת ימה חמש מאות
וארבעת אלפים : והיה מגרש לעיר צפונה חמ
חמשים ומאתים ונגבה חמשים ומאתים וקדי
וקדימה חמשים ומאתים וימה חמשים ומאת
ומאתים : וחנתר בארץ לעמת תרומת הקדש
עשרת אלפי קדימה ועשרת אלפים ימה והיה
לעמת תרומת הקדש והיתה תבואתה ללחם
לעבדי העיר : וחעבד העיר יעבדוהו מכל שב
שבטי ישראל :

כמו סנזכר למעלה : בתוכה כתיב : וקרי בתוכו : וטע
וטעם הכתיב : בתוך התרומה : וטעם בתוכו : אל הח
החלק : והכל מבואר למעלה : לבחנים המ
המקדש : לל המקדש : והוא
דרך כלל : וכת' לכהניא וקדשין : ואיזה הם המקדשים
איתם שהם מבני צדוק : שלא תעו : כאשר תעו הלוי
לל הכהנים הלויים שאינם מבני צדוק : וטעם צדוק פ
פירטנוהו למעלה בפסוק והלאכה אשר פניה דרך הצפ
הצפון : וחיתה להם תרומיה מתרומת הארץ
תרומת ית : טס תאר בפלס תחציה :
טליה והדומים להם ואם אף על פי כי חלק הכהנים
עם המקדש : היא תרומיה מתרומת הארץ כי היא קדש
הקדש : אל גבול הלויים : לל על : וכן תרגם יונתן ע
על גבול למח' חנה למח' סמוך לגבול הלויים ותרומת
הארץ היא חלק הלויים ואחות העיר : וחלק הכהנים עם
המקדש היא תרומת התרומה כי כל עיר יתעלה היא ת
תרומה : וחללים מבואר הוא : ולא
ימכרו חללים

וכל טעם הכהנים שלא ימכרו מאחזתם לישראל : ולא
ימר וכן לא יחליטו ולא יעביר אותם כנחלה אחת ולא
ימר ולא יעביר דרך כלל : יעביר כתיב לל יעביר החל
החלק הזה לאחר : ולא יעביר קרי : חנה למח' הכהן או
הלוי לא יעבירו : ראשית הארץ : כמו שקרא אחת ת
תרומת הארץ כן קרא אחת ראשית כי התרומה ראשית
כי קדש לה : פי כל זה הוא קדש : ואף על פי שהאחד מק
מקדש יתקדש מחבת הכל הוא קדש לה כי היא אחת מש
משרתה : וחמשת אלפים : חול הוא לעיר :
אחות העיר
הנזכר למעלה שהוא ח
חמשת אלפים הוא חול כנגד חלק הלויים והכהנים שה
שאר מקדש ממנו : ואף על פי כן הוא קדש ותרומתה
הארץ : כי יתעלה היא מקדשת מכל ארץ ישראל ומה יהיה
בתוכה כתיב : וקרי בתוכו : ונזכר פירטנוהו : וארץ
חמשה מאות אלפי וארבעת אלפי : פאת נגב
והוא אחד משלושה וכתובין ולא קריין : והיה
והוא מקדש פניו ארץ בו בית ולא ירע
רחב אחת העיר שהיא חמשת אלפים כי העיר ארבע אלפים וחמשת מאות לחמשים ומאתים ומאתים
צפונה : וחמשים ומאתים נגבה הכה חמשה מאות : וארבעת אלפים וחמשה מאות הרי חמשת אלפים :
וחנתר בארץ לעמת תרומת הקדש שהיא חמשה ועשרים אלפים ארץ : והעיר חמשת אלפים נשארת למזרח עש
עשרת אלפים : ולמערב עשרת אלפים : והנה הם כ"ה אלפים : והיתה תבואתה ללחם לעבדי העיר :
תבואת העשרים אלף תהיה למאכל לאותם שיעמרו בעיר כי מכל שבט ישבו שם והם יקראו עבדי העיר שיעשו ע
עבודת העיר באחת ובכחמים ובגנים : תבואתה כתיב בהא : וקרי בווי' : וכתבנו הטעם במלת בתוכו : או באב
בטניהם הוא במקדש ויו' כמו אלה : וחעבד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל : כי בעבורם הם עומדי
שם ובמקדש וברן הוא שיעבדוהם

הארץ : כי יתעלה היא מקדשת מכל ארץ ישראל ומה יהיה
בתוכה כתיב : וקרי בתוכו : ונזכר פירטנוהו : וארץ
חמשה מאות אלפי וארבעת אלפי : פאת נגב
והוא אחד משלושה וכתובין ולא קריין : והיה
והוא מקדש פניו ארץ בו בית ולא ירע
רחב אחת העיר שהיא חמשת אלפים כי העיר ארבע אלפים וחמשת מאות לחמשים ומאתים ומאתים
צפונה : וחמשים ומאתים נגבה הכה חמשה מאות : וארבעת אלפים וחמשה מאות הרי חמשת אלפים :
וחנתר בארץ לעמת תרומת הקדש שהיא חמשה ועשרים אלפים ארץ : והעיר חמשת אלפים נשארת למזרח עש
עשרת אלפים : ולמערב עשרת אלפים : והנה הם כ"ה אלפים : והיתה תבואתה ללחם לעבדי העיר :
תבואת העשרים אלף תהיה למאכל לאותם שיעמרו בעיר כי מכל שבט ישבו שם והם יקראו עבדי העיר שיעשו ע
עבודת העיר באחת ובכחמים ובגנים : תבואתה כתיב בהא : וקרי בווי' : וכתבנו הטעם במלת בתוכו : או באב
בטניהם הוא במקדש ויו' כמו אלה : וחעבד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל : כי בעבורם הם עומדי
שם ובמקדש וברן הוא שיעבדוהם

יחזקאל

דמנעק כי דמנעק תהיה מגבול אי' כמו שאלו דמנעק יכנו
מנחמתי: חזר העינין עס מקום: וית' ברכת עגיבה: ויה
ויה גבול מן היס חזר עינין: ויה חזר עינין הכוזב ב
בתורה והנזכר למטה אלא שאלתם בקדשן וזה בחולס י
ומקצת הגבולים האלה נזכר בתורה אלא שגמל יהיה
גבול ארץ ישראל לעתיד ממה שהיה: וצפון צפונה: ויתר
הגבול לצפון ארץ ישראל לצפון העולם כמו שהולך ע
עס גבול חמת וזהו גבול חמת ואת פאת צפון: כן א
אמר וגם שלש המחות עס פאת צפון: מה שלא נזכר ת
מן הגבולים וכן כלם אלתן האחרונה שהיה זאת:

ופאת קדים ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל הגל
הגלעד לא היה מתחלה בכלל ארץ ישראל א
אע"פ שהיה לישראל כי לא הייתה לארץ כנען והידרן היה
ביניהם: היס הקדמוני הוא יס המלח או יס כנרת כי ע
שניהם מורחים: תחת אחד כנגד ישראל כמו שהמר ו
וחלקתם את הארץ: ופאת נגב מתמר: תרגם
יונתן מדיחוני כי הוא נקראת עיר התמרים:
נחלה אל היס הגלעד הוא שאלו נחלה מצרים והיו ת
תוצאותיו הימה: נחלה כמו נחל והוא נוספת אע"פ שה
המלה מלרע אבל נחלה מצרים מלעיל וכן נחלה ע
עבר על כפשינו ויונתן תרגם אחסנתא: ופאת יס היס
הגלעד מגבול היס הגלעד הוא גבול מערב ארץ ישראל
ומגבול זה עד נכח לבא חמת הוא רחוב הגבול: נכח כ
כמו נגד וכן נכחו תחני והוא משקל אחד: זאת פאת יס
זאת הפאה הנזכרת היא פאת מערב ארץ ישראל:
וחלקתם מבואר הוא: וחיה תפילו או
איתה בנחלה

בא עס הא הידעה כמשפט שלא כמנהג ברחב: ופית'
ויה לבס הגבול שפילו אותה בנחלה לגבולות לבס
ולגרי אשר הוליד בני בתוכב בגלות: וחיה בטבע

אשר גר הגר אתי כי לעתיד בבואת ישראל מחלמת מרעו השבט: אע"פ שהם מעורבים עתה ולא ידעו איש את שבטו:
יבא אליהם ויחם כל איש אל שבטו: ואלה שמות השבטים: פית' אלה שמותם על נחלתם והחל מן הצפון
מקצה צפונה ואמר כי לצד צפון של
שאלו אחד כן והיו לו פאת קדים היס פי' והיו לו גבולים האלה מן פאת צפון עד היס כי כל החלקים אשר אותם
באורך מתוחד למערב וברחוב כמו שהם גבולי המאמות שזכר אבל לא עס מזה לרחוב החלקים אלא לחלק הער
התחמה ולחלק הנשיא עס אחד ורחוב כמו שכתב למעלה וכן ידעה רחוב שאר החלקים ברחוב חלק הנשיא חמשה
ועשרים חלק כי לא אמר על אחד חלקן לעתת אחד החלקים כי ברחוב ידיו חלקן וחלקיהם שנים: וכדברי רבותינו
ז"ל ה' כד יבחנו את הקדש בדרך הוא לישראל אני עתיד להושיב אתכם נוחלים מסוף העולם ועד סופו וכן הוא א
אמר פאת קדים היס דן אחד: ומפאת קדים עד פאת ימה אחד יהודה אחד וכן כלם שעתידין ישראל ליטול אחד
מן המורח למערב על רחוב חמשה ועשרים חלק קנים שיעורם חמשה ושבעים מיל חמשה ועשרים חלק קנים הם
מאה וחמשים חלק אמה כי הקצה עס אחות כמו שכתב למעלה וחלפים אמה הם מיל נמצא שהם חמשה ושבעים
מיל: ועל גבול דן שמך לגבול דן וכן כלם כמו ועליו משה מנשה והדמים לו והכל מבואר: ועל גבול י
יהודה התחמה אשר תרמנו בכלל התחמה הוא הר הבית ומה שכתבו ואחות הכהנים והלויים:
העיר והולך ושורט כל אחד כמו

ופאת קדים מבין חורן ומבין דמשק ומבין ה
הגלעד ומבין ארץ ישראל והידרן מגבול על ה
היס הקדמוני תמדי ואת פאת קדימה: ופאת נ
נגב תימנה מתמר עד מי מריבת קדש נחלח
אל היס הגלעד ואת פאת תימנה נגבה: ופאת
יס היס הגלעד מגבול עד נכח לבא חמת ואת
פאת יס: וחלקתם את הארץ הזאת לכם לש
לשבטי ישראל: וחיה תפילו אתה לכם ולהגרי'
הגרים בתוככם אשר חולידו בנים בתוככם ו
וחיו לכם כאזרח בבני ישראל אתכם יפלו בג
בנחלה בתוך שבטי ישראל: וחיה בשבט אשר
אשר גר חגר אתו שם תתנו נחלתו נאם אדני
יחזקאל: ואלה שמות חשבשים
מקצה צפונה אל יד דרך חתלון לבא חמת
חצר עינין גבול דמשק צפונה אל יד חמת וחיו
לו פאת קדים היס דן אחד: ועל גבול דן מפ
מפאת קדים עד פאת ימה אשר אחד: ועל ג
גבול אשר מפאת קדימה ועד פאת ימה נפת
נפתלי אחד: ועל גבול נפתלי מפאת קדימה
ועד פאת ימה מנשה אחד: ועל גבול מנשה
מפאת קדימה עד פאת ימה אפרים אחד: ועל
גבול אפרים מפאת קדים ועד פאת ימה ראובן
אחד: ועל גבול ראובן מפאת קדים עד פאת
ימה יהודה אחד: ועל גבול יהודה מפאת קדי
עד פאת ימה תחיה חתומה אשר תרימו חמ
חמשה ועשרי אלף רחב וארך באחד החלקים
מפאת קדימה עד פאת ימה וחיה המקדש
בתבה:

יחזקאל

אחד : סביב שמנה עשר אלף ושם העיר מי
מזם ירוח שמח :

ויש מפרשים עובדי העיר הגבעונים ואלף לו טעם כי
לא יחזק עוד הגבעונים משרתים לעתיד ולא יתכן שיה
טיחו גבעונים ימשי יחזקאל העיר הקדושה בסביל ים
ישראל : כל התרומה כלל אחת במספר כולל
חמשה ועשרים אלף על חמשה ועשרים
אלף בריבוע זהו שאמר רביעיית אלף אחוזת העיר עם
אחוזת העיר שהוא מכלל חשבון חמשה ועשרים אלף :
וחזקתו לנשיא מזה ומזה הכל מבואר למעלה לע
לעמית חלקים חצה לומר לעומת חלק
השכנים כמו שמשמע למעלה בתוכה כתיב וקרי בתו
בתוכו ופירשו בתוך חלק הנשיא חצה לומר באמצע
חלק תהיה התרומה בין גבול יהודה ובין גבול בנימין
יהודה מן הצפון ובנימין מן הדרום וכבר פירש למע
למטה חלק הצפון לשכנה השכנים וזכר התרומה ו
ואחריה יר חלק חמשת השכנים הנותרים בנימין ס
סמוך לתתו ואלו שמועין וכן כלם כן עד גר שהוא
סוף תחום דרום וזו דן שהוא סוף תחום צפון :
ואלה תחומי העיר חצה לומר שיהיה לכל רח
רח שלשה ימים כמצינו לארבע תחומיהם
סנים עשר סערים לשני עשר שכנים וכזכר השכ
השכנים זכר גם כן המדות סביב שמונה ע
עשר אלף כלל ארבעת אלף ים וחמש ת
מאות לכל רח והם שמונה עשרה אלף וזכר המדות ב
בכלל ובפרט : וטעם העיר מיום השמה חצה לומר וז
ומאז והלאה יהיה טעם העיר השמה חצה לומר כי עד
עולמי עד לא תסור עוד שכינת מן העיר וכן אמר יר
ירמיה הנביא וזה אשר יקרא לו ה' צדקתו וכן על מלך
המשיח וזה שמו אשר יקראו ה' צדקתו ויונתן תרגם וז
נעמא דקדקתא יתפרש מיומא דערי ה' טכנתיה תמן :

כל התרומה חמשה ועשרים אלף בחמשה וע
ועשרים אלף רביעית תרימו את תרומת חק
הקדש אל אחוזת העיר : וחזקתו לנשיא מזה ומ
ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר אל פני ח
חמשה ועשרים אלף תרומה עד גבול קדימה
ימח על פני חמשה ועשרים אלף על גבול ימ
ימח לעמית חלקים לנשיא וחיתח תרומת חק
הקדש ומקדש הבית בתוכה : ומאחוזת חללים
ומאחוזת העיר בתוך אשר לנשיא יהיה בין גב
גבול יהודה ובין גבול בנימין לנשיא יהיה : וית
ויתר השבטים מפאת קדימה עד פאת ימח בג
בנימין אחד : ועל גבול בנימין מפאת קדימה
עד פאת ימח שמעון אחד : ועל גבול שמעון
מפאת קדימה עד פאת ימח יששכר : וע
ועל גבול יששכר מפאת קדימה עד פאת ימח
זבולן אחד : ועל גבול זבולן מפאת קדימה עד
פאת ימח גד אחד : ועל גבול גד אל פאת נגב
תימנה וחיה גבול מתמר מי מריבת קדש נח
נחלה על הים הגדול : ואת הארץ אשר תפילו
מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקתם נאם
אדני ירוח : ואלה תוצאות ח
העיר מפאת צפון חמש מאות וארבעת אלפי
מדה : ושערי העיר על שמות שבטי ישראל ש
שערים שלשה צפנה שער ראובן אחד שער י
יהודה אחד שער לוי אחד : ואל פאת קדימה
חמש מאות וארבעת אלפים ישערום שלשה ו
ושער יוסף אחד שער בנימין אחד שער דן אח
אחד : ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפי
מדה ושערים שלשה שער שמעון אחד שער י
יששכר אחד שער זבולן אחד : פאת ימח חמ
חמש מאות וארבעת אלפים שעריהם שלשה
שער גד אחד שער אשר אחד שער נפתלי אח

ידוע אשר היה אל חושע בן בארי בימי עזיה ית
ותם אחו יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם בן
ואש מלך ישראל : תחלת דבר ידוע בהושע וי
ויאמר ידוע אל חושע לך קח לך אשת זנונים
ולדי זנונים כי זנח תזנה הארץ מאחרי ידוע :

ה' אשר היה אל חושע : והנה דבר נבואתו היו דבר תוכ
תוכחה לישראל ויהודה טעמו הרע בעיני ה' בימי המל
המלכי האלה כמו שכתוב : תחלת
דבר ה' בהושע : מצאנו לשון

דבר שהיה ענין נבואה קטור עם ב"ת השמוע כמו הר
הדק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר : רוח ה' דבר

בי : פה אל פה לדבר בו : ואפשר שתהיה מלת דבר ה' פעל עבר דל תחלת אשר דבר ה' בהושע : זה היה שאמר לו לך
קח לך אשת זנונים : או יהיה דבר טס כמו והדבר אין בהם : ויאמר ה' אל חושע לך קח לך אשת זנונים : כל זה הענין
היה במראה הנבואה שאמר לו טיקח אשת זנונים : ולקחה והרעה ולדה ממנו שלש פעמים : וזה משל לישראל הזנו
מאחרי ה' וזה שאמר כי זנח תזנה הארץ מאחרי ה' ושי ילד זנונים ויהיו לך ממנה ולדי זנונים : כי אשת זנונים היא כן יסור
והנולדים מהם באלה הדורות זנו מאחרי ה' וכל זה היה במראה הנבואה לא טיקח חושע הנביא אשת זנונים : אע"פ
שכתבא בדברי רז"ל שהענין כמשמעו שאמר ויאמר ה' אל חושע אמר לו הקב"ה לחושע חטא ישראל היה לו לגמר ל
לפני רבונם של עולם בניך הם : בני בחונך הם : בני אברהם יצחק ויעקב גלגל עליהם רחמים לא דין שלא אמר
כך אלא אמר לשני כל העולם שלך הוא העבירים באומה אחרת אמר הקב"ה מה אעשה לו לזקן זה : אמר לו לך קח
לך אשת זנונים ואח"כ אמר לו לך טלחה מעל פניך אם הוא יכול לטלח אף אני אטלח את ישראל לאחר שגולדו לו מ
ממנה שני בנים ובת אחת : אמר לו הקב"ה לחושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך כיון שדברתי עמו פירש מן האש
בדול עצמך ממנה אמר לשני רבונם של עולם יש לי בנים ממנה ואני יכול לגרשה : אמר לו הקב"ה ומה אהיה שא
טאשתך זונה ובניך בני אשת זנונים כך : אני טבני ישראל בני הם בני בחוני : אברהם יצחק ויעקב : והם אחד מ
משלשה קיינים : ואהיה אחרת העבירים באומה אחרת : כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו : אמר לו ה
הקב"ה עד שאהיה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל : מיד פתח בברכות ואמר והיה מספר בני ישראל
כחול הים : וית הענין על דרך משל : ונכון הוא פירשו : וכן תרגם הפסוק : שריות פתגמא דה' בהושע ואמר ה' להו
להושע אדל אתנבי נבואה על יתבי קדמא טעמא דאנון מוספין למחטא ארי מטעא טען יתבי ארשא מבתר פולח
פולחן דה' א ב

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי

זה הספר המיוחד והשני עשר נביאים אשר ר'ל כי לפי שנבואתם קטנה חברים יחד שלא יאבד ספר מהם השני קטנותו אם היה כל אחד מיוחד בשני עשר... ואמר כי נבואת השני קטנה לנבואת יצחיה : והוא שאמר תחלת דבר דבר ה' בהשגת ובי בהשגת דבר תחלה והלא מתנה רבינו ע"ה עד השגת כמה נביאים : אמר ר' יוחנן שהיה תחלה ללחיצה נביאים שכתבם באותו השקף ואלו הן השגת : יצחיה : עמוס : יחזקאל : ואחריו השני מה זכה ירבעם לה להתנות עם מלכי יהודה השני שלא קבל לשון הרע מכי נשלח ארמיה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קטר עלך עמוס וגו' אמר חו' לא אמר אותו דוד כדן ואם אמר מה אעשה לו שכינה ארמיה לו : ומה שהקטנה להם השני מה זה זכה : לפי שלא מלך עמה בזמן אחד אלא בזמן עזיה ארבע עשרה שנה : כי ארבעי ואחת שנה מלך ובשנת שבע ועשרים לו מלך עזיה הנה לא נאמר לו השני תלבוץ בזמן עז' כי אם ארבע עשר שנה ועזיה מלך חמשים ושתים שנה ובשני מלכים הארבעה בזה ותרצנו מה שהקטנה במנחם שנות המלכים האלה : ר'ל אמר כי עזיה וירבעם מלכו באחת תחת לא מלך ירבעם כי אם עם עזיה : ואמר ר'ל כל ששמו נאם אביו בנבואות בידע שהוא נביא בן נביא ש שמו ולא נאם אביו בידע שהוא נביא ולא בן נביא : שמו נאם עירו בידע שהוא נביא תאוצה העיר שמו ולא נאם עי עיר בידע שהוא נביא תירמלס : ואמר מי שזכר אביו ואביו הוא לנחלת אבותיו שהיו גדולים ממי שזכר אביו לבד : ואמר כי באר הוא בארם אשר הגלה תגלת פלאסר ויהיה נאם לראובני :

ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אחיה לכם : ויהי מספר בני ישראל בחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי : ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יורעאל : אמרו לאחיהם עמיהם ולא אחיהם רחמם : ריבו באמכם ריבו כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה : פן אפשיטנה ערומה וחצנתיה כיום חולרה ושמתיה כמדבר ושתייה בארץ ציה והמתיה בצמח :

ויאמר מבוחר הוא : והיה מספר בני ישראל אעפ"י עוד יבא זמן שיהיה מספר בני ישראל כחול לא עמי : עוד יבא זמן שיהיה מספר בני ישראל כחול אשר לא ימד ולא יספר : לא ימד כשם שלא יספר וכך אין אמת ואין חסד : ולשון מדידה נופל על החול ועל הכוכב הכוכבים לא יפול אלא לשון מספר לפיכך חלקם ידמי הנביא כשהמשיל בטניהם ואמר אשר לא יספר צבא היםמים ולא ימד חול הים : ואעפ"י שהיה אמר זה המשל על שתי משפחות ישראל וזה הנביא אמר על כל ישראל אין לתמוה בזה : כי בזה נבזה הוא דרך הפלגה : ואין החפץ בהם כי אם ענין רבוי : והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם : תחת אשר נאמר להם בזמן הזה לא עמי אתם לפי מעשיהם הרעים : ואמר לה בזמן ההוא בני אל חי : כי ישיבו אל ה' והוא ישיב טבותם וירחמם :

וטעם בני אל חי כי בזמן הזה עושין עצמן כמים לאלקים אחרים שאינם חיים ואפי' החיים טבהם שהם המזלות אינם חיים אלא בעילת המחיה אתם : אבל הוא ית' חי ומבלי סבה ועילה : וית' במקום : כמשמעו ויהא באחרית דהתגליהו לביני עמיהם כדי עברו על אוריתא ואחריתא להזן לא עמי אתם יתקבצו ויתקבצו ויתאחדו להזן עמיהם דאל דלקא קיימא : ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו : וזה יהיה בקבוצ גלות בימי המשיח : כי בבית שני ל לא עלו אלא יהודה ובנימין שגלו בבבל : ולא היו בני יהודה ובני ישראל יחדיו : ושמו להם ראש אחד זה מלך המשיח : וכן תי' ומתנו להזן ראש אחד מדבית דוד : ועלו מן הארץ : מארץ גלותם ועלו לארצם : והם והמשרשים זה הענין על הגלות איכנו ככון : כי מה ענין ושמו להם ראש אחד למי שילך בגלות : וגם ועלו מן הארץ כי היה לו לומר וירדו אל ויבאו כי ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות והבא אליה יעלה ומי שיצא ממנה ירד : וית' ארץ ים יסוקן מארץ גלותהון : ויוי' ועלו מן הארץ פירש בו אחד שעלו מן הארץ : כיון הן אתה קצפת וכחטא : וירד מעשותה החטאת והענלה : וירם תולעים ויבאש : והדומים להם : כי המשיח לא יהיה להם לראש עד שיהיו בירושלם : ויש מפרשים ראש אחד אליה הנביא טיעלה אתם מן הגלות : כי גדול יום יורעאל : יום עת שנקטב קצתם בעמק יז יורעאל גדול הוא ומאד ארך זמן גלותם ותם עונם בגלות שארך זמן רב : ואחל' פי זמן ארך וגדול היו זמנים בגוים : ועתה אקבצם : לפיכך קרא שם ישראל יורעאל : שהאל ירעם בגוים : וית' ארץ רב ים כמיתתהון :

אמרו לאחיהם עמי : פי' רב סעדיה גאון ז"ל אמר לשבט יהודה ובנימין אחיהם עמיהם שהיו קרואים לא עמי בזמן שהיו עושים הרע בעיני ה' בזמן טיבת הגלות אמר להם עמי ולא אחיהם רחמם ולפי ש טהומה היה בבן ובת אשר אחיו ואחותו : ומלת ואחיהם כרצון אחד לבד : כי היה לו לומר בעני רבוי אחיהם כי את אחי ואחיותי : וית' נביאיהם אמר לאחיהם עמי תשובו לאחיותי ועל כמיתתהון אחיהם : ריבו באחיהם : עתה טב לרצון התקבצו שאלו בתחלה גלו מעמאל כמיתת ישראל לאשת זכונים :

והנולדים בדרך ודור ילדי זכונים אמר כנגד ילדי זכונים ריבו באחיהם : והנכסה נמשלת לאם על דרך כלל והפר והשרשים לבנים : והענין שריבו אש ברעהו להשיבם לדרך טובה : כי היא לא אשתי : כיון טוהה תחת : ותסר זכונתה משניה : כיון טהומה לזונה כתב עליה דברי זכונת : כי דרך הזונה לקטט פניה במיני צבעונים שחוריהי יפה בעיני הזונים : ונאפוניה מבין שדיה : היא מערכת השדים שזכר יחזקאל שמה מעכו שדיהן : כי גם זה מדרשו האונות : והפני הוא משל לנביא שהיו העם מחלישי' נביאיה' בבבליהו השקר ואלה הם הזונים : ושדיה הוא משל לתור' טכנתב ולתורה טבעל פה כמו שפירשנו בספר יחזקאל והיו מחלישים אותם בחקר הגוים ואלה הם הנאפופים : ו ית' אחיהם כמיתת ישראל ואמר לה אחי היא לא מתעניא בפלחתי ומימדי לא אקבל כלותה עד דתעדי עובדיה בטיא מקביל אשהא ופולחן טעותא מבין קדמיה : פן אפשיטנה ערומה : ואניחנה ערומה : והצנניה כיו' הולדה : אעמדה ערומה כיום טולדה כמו טא מר ערש יצאני מבטן אחי : והענין כפול במלת טונות : והוא על דרך משל כמו שאמר יחזקאל

וילך ויקח את גמור בת דבלים ותלד לו בן : ויאמר ידוע אליו קרא שמו ירעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי ירעאל על בית ידוע וזה וחשבתי ממלכות בית ישראל : וזוה ביום הזה חזוא ושברתי את קשת ישראל בעמק ירעאל : ותחר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא ר רחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשא להם : ואת בית יהודה ארחם וזה ודושעתים בידוע אלקיהם ולא אושעים בקשת ובחרב ובמלחמה בסוסים ובפרשים : ותגמול את לא רחמה ותחר ותלד בן :

וילך ויקח את גמור בת דבלים : שם זונה ידועה ב בלתי חזון : ותחר ותלד לו בן : את בן כי ירבעם בן יואל היה חזק במלכותו כמו הזכר שהוא חזק מהנקה ומלך ארבעים ואחת שנה והשיב גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה : וית ואלו ואתכבי עליהן ואמר דאס יתובון יתבק להן ואס לא כחצר עלי תא תאנין יתרון ואסיפו ועבדו עובדין ביטין : פי גומר כענין גמור כלות יגמור עליהם פטעיהם ויסלח עונ' ופירש דבלים מן דבלת תאנים : ויאמר ה' אל אלת קרא שמו ירעאל זה ירבעם בן יואל כמו שפירשנו שהיה חזק במלכותו לפיכך אמר כי עוד מעט כי לא פקד בימי ירבעם כי הוא הסליח במל במלכותו : אבל בימי זכריה בנו פקד דמי ירעאל על

בית יואל מלך מלך אלף שנה חדשים ונהרג ופסקה מלכות יהוא : ולמה אמר דמי ירעאל הדמים אשר טפד ביור בירעאל מבית אחאב ואצפי טענה בזה הדבר הישר בעיני ה' כיון שהוא לא סמר ללכת בתורת ה' ולא סר מכל חט חטאות ירבעם בן נבט נחשבו לו הדמים טפסך לרס נק : וכן ראינו כי נענש בעשאל על דמי נדב בן ירבעם וא ואצפי שהיה רצע כמו שנאמר ועל אשר הזה אותי : והשבתי ממלכות בית ישראל כי מעט עמדה מלכות ישראל אח אחר בן : כי בימי הושע בן אלה גלו כלם ובמי יהוא נאמר בימים ההם החל ה' לקנות בישראל וגו' : וית הפסוק בן ואמר ה' ליה קרי שמה מבדריא אחר עוד נבחר בזעיר ואסעיר ית דס טעותא דאדרי יהוא בירעאל קטלונן על דס דסלחו לטעותא תבן אף אינון למטעי בתר עגלא בבית אל בכך אחשבי דס זכאי על בית יהוא ואבטל ית מלכותא מבית ישראל : וזהו ביום ההוא נטברית : ביום ההוא טאפסוד על דמי ירעאל אשכנר את קשת ישראל : כ כלומר חזק ונתקש וזין וטברית נוספת על מה שאמר והשבתי : בעמק ירעאל קשתם שהיה בעמק ירעאל כי ראש ממלכת אפרים שומרון וירעאל כי בית מלכות אחאב היה בשומרון ובירעאל וכן המלכים הבאים אחריו : וית יהוא בעדנא הדיא ואתבר ית תקוף עבדי קרב ישראל במיאר ירעאל : ותחר עוד ותלד בת : אחר טילד בן שהוא משל לירבעם בן יואל כמו שפירשנו : ילדה בת והוא משל לזכר רה בנו ולג ולגלום בן יבש שילך אחריו שהיו חלשים כנקה כי זכריה לא מלך אלף שנה חדשים ונהרג : וסלום לא מלך אלף ירח ימים ונהרג : כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל : לא אוסיף עוד שארם : וכן אל תרבו תדברת : שתדבר ונדעה נרדפה טנרדפה : כי נשא אשא להם אלא האויב עליהם טיגלו אותם ויחריבו ארצם : או יהיה פירוש להם כמו אותם וכן הרגו לאבנר כמו את אבנר כלומר אלא אותם לארץ אויביהם : ויש לפרש כי עד עתה הייתי נטוא וסלח להם טהיית מרחם עליהם : ולא אוסיף עוד : וית ואסיפו ועבד עובדין ביטין ואמר ליה קרי שמהן דלא רחמין בעג בעובדיהן ארי לא אוסיף עוד לרחמא על בית ישראל ברס אס יתובון משבק אשכונ להן : ואת

בית יהודה ארחם : שהרי עמדה מלכות יהודה אחר גלות ישראל משנת טס לחזקתו עד ט מחרב הבית והאשנים מיד סנחריב לא בחרב ובקשת ובמלחמה בסוסים ובפרשים כי מלך ה' הכה במחנה אשור כמו שכתב : ותגמול את לא רחמה : ותחר ותלד בן : אחר ותגמול לפי שארבו ימי החולשה כי וסלום : גם בימי מנחם בן גד מלך עשר שנים כי בימי בל שול מלך א אשור גם בימי טקזיה בנו מלך סנחריב עד טעמד פקד בן רמליא והתחזק במלכותו ומלך עשרים שנה והתגבר ע על מלכות יהודה והרג ביאודה מלך ועשרים אלף איש ביום אחד גם זר על יומטלם עם רצין מלך ארם ועליו את בזה המעל ותחר ותלד בן : ועל דחר נאמר קרא שמו לא עמי כי עלת נאמר ויעט הרע בעיט ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט : וקחם ר' אברהם בן עזרא זל פי משל ותגמול : אחר סגלו עשרת השבטים והלית בנים השב השבטים בגלותם וסס עמחאלא סבו לארצם על כן קרא שמו לא עמי : וכן תי' ודריאן דאעגלא לבטי עמחיא אמתקח דלא הו רחמין בעובדיהן ואסיפו ועבד עובדין ביטין ויאמר

והשבתי כל משושה חנה חדשה ושבתי וכל
מועדה: וחשימתי גפנה ותאנתה אשר אמרה
אתנה המה לי אשר נתנו לי מאחבי ושמתים
ליער ואכלתם חית השדה: ופקדתי עליה את
ימי חבצלים אשר תקטיר לחם ותעד גומה וח
וחליתיה ותלך אחרי מאחביה ואתי שכחה נא
נאם ידוח: לכן חנה אנכי מפתיה וחול
וחולכתיה המדבר ודברתי על לבח: ונתתי ל
לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח ת
תקוה וענתה שמה בימי געוריה וביום עלותה
מארץ מצרים:

לעיני מאחביה שלא יצילה: ולפי אהל לעיני השמש
ואיש לא יצילה מיד: איש מכל מאחבי: וברדס אף תמה
זכות אבות: והשבתי כי עש הצדה לין חדש
ואין שבת: וראשי החדשים והשבתות
שהיה בהם קרבן מוסף היו ימי שמחה: וכך החגים הם
והמועדים שהיו ימי מנוחה ושמחה לא יהיה להם בה
בהם שמחה מרוב הצרות: וכל מועדה: אחר מועדה
אחר שאמר חנה: והמועדים הם חגים: וכך אחר יחזק
יחזקאל בחגים ובמועדים לפי שיש חג שיהיו מועד אלא
שמחה שישמח אדם ויהלל וישקה ויקרא חג כמו ויש
שלמה בעת ההוא את החגוג: שבעת ימים ושבעת
ימי חנה קרא שבעת ימי חנוכת הבית חג: וכך אוכלים
ושותים וחגוג: ויש מועד גם כן שאינו חג כמו ולמועדים
לחבית כמו למועד אשר יעז: ורב סעדיה: גאון זל פי חנה שלש רגלים: וכל מועדה: ראש השנה ויום הכפורים
ושמיני עצרת: והשמות אשר אמרה חנה לה בעבור שאמרה כי מיד מאחביה הדגן
והחית והיצה: וכל הטוב: אני אשי את לשמחה ותדע אם היה לה הטוב ההו מאת: חנה
לפי שהמילה לזונה קרא הטוב ההוא חנה כמו חנה ושרש חנה: והאלפין כוספות
וית חנה: יקר וזכר הגפן והתאנה כי הענבים והתאנים מיעב מאכל האדם אחר התבואה וזכר ולקחתי דגני
בעתי: ושמתים ליער סיכואו בו חיות השדה לפיכך ואכלתם חית השדה וזה משני חורבן הארץ: אז המעיל
האזיבים לחית השדה: ופקדתי עליה על פשעי עונם: בגלות אפקד עליה הזמן שעבדה
הבצלים ואחרך אתם בגלות לעונם: שהניחו עבודתי ועבדתי לאלהים אחרים ואף על בני בני
בניהם יהיה זה העונם אצלם חסד לא יעבדו עז בגלות כן הוא משפט עונם לפי שבני בניהם לא יהיו שלמים בע
בעבודת האל ובמזנות בגלות לפיכך יצטרף עון אבותם העובדי עז עונם: ואחר בתורה והתורה את עונם
זאת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי: ותעד כזמה וחליתיה: לפי שהמילה לזונה אחר עליה מעשה הזונה שמת
שמתקצטות בתכשיטים כחך כד שתראה יפה בעיני מאחביה: וחליתיה מן וחלי בתם: וית ואסער עליה ית וימיה זה
דחת פלחא לטענותא ומספא להון כוסמין הות דמיה לאתתא ד שבת ית בעלה ואתקנת בקדשהא ובחליות מרגלי
מרגליהא וטעת בתר דחיהא כן כנישתא דמיהא למיפלח לטענותא וסולחתי שבת אחר ה: ובחליות ח
אחר מתקני העדים: לכן תי ובתי הנפש והלחשים וקדשיא וחליותא: לכן הנה אנכי מפתיה ביד ברה
במקום למד הפעל והצטרף את כלבה לטוב בתאונה בעודה בגלות
את חבית מעבירי מדעתו שהיה בו לדעת אחרת כן הקצה מעבירי ישראל מדעתם שהיו בו בגלות לרדף אחר הת
התאנה וזכר הרע ויתן כלבם לעצב הרע ולקחת הטוב ועל זה אמר והסירותי לב האבן מבטרכם ונתת לבם לב
בטח: והלכתיה המדבר: זה שאמר יחזקאל הכהן והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם שם פנים אל
פנים: ודברתי על לבם: אנחם אותה מצער הגלות שסבלה ותי בכך האנח מצעבד לה לאחריהא ואעביר להון
בסך וגבורן כמה דעבדתי לה במדברא וכיד עבד נביאיהא אמלל תנחומין על לבח: ונתתי לה את כרמי
כרמיה משם: מהמדבר אתן לה כל ארצה כמו שהיתה לה: כלומר איעד אותם שם
להטיב לה בארצה לפי שבמדבר העמים יצרוף אותם ויכלה המורדים והשונעים ויפחדו הנותרים לפיכך יהיו צדי
צדיקים תנחומים ודבר על לבם שיתן האל ית את ארצם ופתחלה לפיכך אמר ודברתי על לבח ואצפ שפירשנו כי
התנחומים יהיו מהצער שסבלה בגלות הכל יהיה לזה ולזה: ומה שזכר כרמיה: לפי שזכר בפורענות והשמותי גפ
גפנה אחר בנחמה כרמיה: ואת עמק עכור לפתח תקוה: לפי שבתחלת בואם לארץ בימי יהושע קרה להם העון ח
הזה והוא דבר עכן הבטיחם שלא יפחדו בהכנסם לארץ: ושלא יקרא שום עון כי כולם יהיו מצורפים וטמורים כי
במדבר העמים יצטרו: ואותו עמק עכור לא יקרא עוד כן כי שמו הוא לבנא אלא יקרא לעש לעצב והוא פתח ת
תקוה ומה שאמר פתח ולא אמר עמק כמו שהיה לפי

נחמה

ואת בניה לא ארחם כי בני זנונים חמה : כי זנ
 ונתח אמם חובשה חרתם כי אמרח אלכה א
 אחרי מאחבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתו ש
 שמי ושקוי : לכן חגני שך את דרכך בסירים
 וגדרתי את גדרה ונתיבתיה לא תמצא : ורדפ'
 את מאחביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא ת
 תמצא ואמרח אלכה ואשובה אל אישי הראש
 הראשון כי טוב לי אז מעתה : וזיא לא ידעה ב
 כי אנכי נתתי לה את חדק ואת חתירש וחיצה
 ובסף ורבותי לה וחזב עשו לבעל : לכן אשוב
 ולקחתי דגני בעתו ותירשי במועד וחצלתני צ
 צמרי ופשתו לבסות את ערותה : ועתה אגלה
 את גבולותה לעיני מאחביה ואיש לא יצילנה
 מיד :

בזם הלדת איתך : ואמר ואת ערס ועריה : ואמר ואל
 ואלבישך רקמה : וכל הענין כמו שהיא ומשל הלדה ד
 הוא כשהיו במצרים עבדים כמו שפירשנו עס' ושמתיך
 כמדבר שהיא הפך לכל ועוד שלא ימצא בו טעם מחיה
 וטעם צורך האדם : כן אמר כל טובי מהם ויהיו מושק
 מושקדים לכל כמו שאמר והסתרתני פני מהם וזה לא
 לאכול : גם מורה על חרבן הארץ כמו שאמר כעתה ב
 כמדבר : ועתה בארץ ציה הענין כפול במלות שונות
 וכן והמתה בצמא : כי המדבר הוא במלון אשר אין בו
 מים : ואפשר שיהיה בצמא משל לבטול התורה וה
 והמצנה ושכבואה כמו שאמר הן טריה כגויס אין ת
 תור גם נביאיה לא מצאו חוץ מה והצמא הוא משל
 לבטול התורה והמצנות והכבוא כמו שאמר לא רעב
 ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דברי ה' וית

דילמא אסלק סכינתו מבינה ואעדי ית יקרה ואפוינה רטויסא כינמא קדמאי על דלא אתקריבת לפולחני ואח
 ואחיל חנוי עלה כמה דחל על דלא דעבר על אריותא במדברא ואפוינה ארעא צדיא ואקטלינה בצחות :
 לא ארחם : כמו שפירשנו כי הכנסה בכלל תקרא אם וכקראו הפרטים בנים או ה
 ואת בניה

הילודים בכל דור ודור סנהגן מנהג הדור הראשון העובד עז : כי ונתח
 אחס חובשה חרתם : ית ארי טענ כניסתהון בתר כביאי סקרא בהיתו מלכיהון : אחרי
 מאחבי : אשר ומצרים שהיה לישראל ברית עמהם ומצילים אותם מאחיביהם והיו הנלכים בטח בסנודם
 אשר היו נותנים להם וכיון שהיו בטלן בבירתם עמהם כאלו הם משפיקים צרכם כי בעזרתם היו עובדי
 אדמתם והנלכים מארץ אל ארץ בטלום : וזה לחמי ומימי צמרי ופשתו שמי ושקוי : ומה שאמר חובשה
 ים לה להכלם מתעסיה ומתאחביה סבחה בהם כי לא יעילו לה בעת צרתם : ואחל' פי' אחרי מאחבי הם
 הטעם והיה והכוכבים שהיו עובדים להם : וכונתם היתה כי הם היו נותנים מונס וספוקס כמו שאמר
 שאמר ומאן חלכנו לקטר למלכת הסמים והסך לה כסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו : ופסקוי היין
 וסאר מסקים : וית' איהך בתר עממיא רחמאי תספקי תכלאי ומסתאי כמות תילא ובנון משח וכל פרכסותי :
 לכן הנני סך את דרכך בסירים : שלא יוכלו לצאת והעיר מפני חרב ולא יעילו מאחביה והם אשר
 ומצרים : או לפי' אהל המזלות : והנה דרכם כאלו ים בה מסוכת חדק וקוצים : שלא תוכל לעבור
 בה וכאלו גדרה בגזית שלא תוכל לעבור ולא תמצא נתיבותיה שהיתה הנלכת בהם : ועל הדרך הזה כאמר ג
 גדר דרכי בגזית נתיבותי ענה : סך כמו אתה סכת בעדו : תנחי העין ולפי טעמים גדר הכרמים והשדות
 חספים כאמר הפעולה מתכונ סך סכת : וסכים ידוע שהם כמו קוצים וכן סירים וכן צניכים כולם ויכי קו
 קוצים הם ולא באה הפעולה כי אם מסכים : ותי' בכך הא אכא תקלקל ית אריותך כמה דשייגן בסוכא נאם
 ואפסיק כמה דתפסקין בכותליא וסביליה לא תסכח : ורדפה' אס לאמר ולמצרים : תרדף סלח' ו
 ועזרתם ולא יתנו לה : ואם למזלות תרדוף אחר נבי
 לסאול לה במזלות ותקסיר להם ולא יעילו לה : ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון : וזה לא תאמר עד
 סבילה הגלות וזן רב כמו סכתו בתורה בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים וסכת עד ה'
 אלקך : כי אלו אמרה זה בעודה בארץ לא היתה גולה : וזיא' לא ידעה כי הן מתעשים אותה ראשיהם
 ונביאי הסקר וכל הטוב שהיה לה לא היה לה אלא מאתי סה ייתי סולח ברכתי בדגן ובתירוש וביצהר
 וסולח ברכה במעסי ידיהם עד שהיה להם דוב כסף וזהב : ויסמן וסורין ויכעט ועסו הכסף והזהב בבע
 בבעלים כמו שאמר בכסף וזהב יסח : לכן אשוב כדומתך כי מיד היה לה הטוב : דגני בעתך וס
 ותרשי במועד סאסלח בהם מארה בעת הקציר ובעת הבציר הסך הברכה שהייתי סולח בה
 וכן בכל מעשה ידיהם אסלח מארה וכל המתכבד מתכבד אל צדק נקב' ולא יהיה להם לחם לאכול ובגד
 ללבוש : לכמות את ערותה כי הצמר והפשתו : מנתתי לה לכמות את ערותה אצל אותם ממנה : וכן תי' ואחיל
 כמות תילא ובנון דיהבית לה לכסאה ית קלנה וענין והצלת כענין אשר הציל אלקים מאבינו ענין ההסרה
 והסלילה : ועתה אגלה את גבולותיה כיצורה ומעסיה הרעים והיו מגולים כשאסתיך פני מתנה

האומות אלא כדי שתתקשרו עליהם גרים שם ודעתיה לי
בארץ כלום אדם ארבע סאה חטין אלא כדי להכניס כח
כמה כורין : ואמר ה' אלי אחר שהשלים הנב
הנביא דבר נחמה שם לדבר תוכחה
כנגד בני חת וכן דרך הנביאים לדבר בדבריהם תנ
תוכחה ונחמה ואמר עוד כי כבר אמר לו מידה זאת
זכונים ועתה דבר לו משל אחר ואמר לך אהב אשה וזה
והנה היא תהיה אחזבת ריע שאצתה תאהבנה ותהיה לה
לריע והיא תהיה מנאפת אח"כ עם אחרים והמשל הר
הראשון היה על ירבעם בן נבט והבאים אחריו שזנו
מאחרי ה' והניחו עבודת בית המקדש ועבדו העגלים ו

אח"כ בא אחאב והאסף להרע ועשה בעל ואשרה ועתה האסף במטל זה באהבת האל ית' את ישראל מקדם כהדם האהב את האשה החביבה עליו שהיא אהבה גדולה כי לא כל אשה יאהב אדם בשמה כמו שנאמר ביעקב ויאהב יעקב את רחל ואמר דוד מאהבת נשים והם שתי נשים שהן חביבות עליו ועם כל זה פנו אל אלהים אחרים ואהבו ט' אצטני ענבים ותחת אשר היה להם לאהב תורת ה' ומצותיו ולטעות באהבתה תמיד כי היא המלמדת הדרך הטובה ויהיה פרוץ מעליהם עול תורה ואהבו תענוגי העולם וראשם סתית היין כל טענה בו לא יחכם ואמר הנביא עליהם הוי עטרת גזאת טכורי אפרים ואמר הוי משכיו בבקר טכר ירחפו מאחרי כנען יין ידליקם ופי' אצטני ענבים יין ענבים וית' ואמר ה' לי אויל אתנבא נבואה על בית ישראל ואינון דמן לאיתתא דרחמא על בעלה ומ' ומזכיא עלה וכל כדון רחיס לה ולא צבי למיפטה כן רחומת ה' על בני ישראל ואינון מתענן בקר טעות עממיו ברם אם יתנוון יתעבך להן ויהן דמן לגבר דאטתלי ואמר מילא בחמיה ואברה לי דגס הכף לתפארת הקדושה ברגס קוף מקדשה ושרא כרה מן וגם מים טכר מאתם דל קטיתיה לי לאשה וטע' בחמיה

[illegible]

כ"ה • וית כסף בפני עצמו לא חברת עם חלטה עשר ותרע"ט ויהיבית כסף תקליח כפור לכפסתהון וחלומות דיהון מ
מקדבין קדמי עומה ארומותא מעללם טעורים : ואמר אליה אמרתי לה אחר טכאפת תחצי יהיה עכשך שית
טתשכי באלמנות דחית ימים רבים : טעם לי טתחיי לי קדחא בשמי לא באיש אחר ותאמר אכבי

אמת פלו לא תזני עם אנשים וגם לא תהי אשה לאיש מיוחד אחר זולתי. וגם אני אלקך וגם אני לא אבוא אליך ולא
 טוהר עומד במדקס טנים וזה יהיה ימים רבים ובפסוק הבא אחרת ופי' המשל כי ימים רבים. ותי' נביא אחר לה
 להזן כנשתא ד' ישראל חביבין גרמי לבון דתגלגל יומין סגיאין תתנהון לפולחני לא תטעון ולא תפלחון לטענותא
 ואף אכא עתיד לרחמא עליכון : בי ימים רבים יטבנו בני ישראל ואלה הם ימי הגלות טאכחנו בו ה'ס וא
 ואין לנו לא חלק ולא טד מיער כי ברשות הגוים אכחנו וברשות מלכיהם ושריהם. ואין זבח ואין

הצבה אין זכח לאל ואין תצבה לעז ואין אפוד ותרשים אין אפוד לכל מיהיה מעד העתחות כאלהים ותעמים אין תרשים לעז מהם מעדים העתות לרצת התאמרים בהם וכן אכחנו היום בזה הגלות כל בני ישראל ונ"ל לית מלכ' מרבית חד ולית דעבד שלטן על בית ישראל ולית דרבר לרענא על בית ישראל ולית קמנא במסרחן ולית אפוד ומח

נמלחתי

והיה ביום החוא נאם ידוע תקראי אישי ולא ת
תקראי לי עוד בעלי : והסירותי את שמות חבע
חבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם : וברתי ל
להם ברית ביום החוא עם חית השדה ועם עוף
השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה
אשבור מן הארץ והשכבתים לבטח : וארשתי
לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד
וברחמים : וארשתיך לי באמונה וידעת את
ידוע : והיה ביום החוא אענה נאם
ידוע אענה את השמים והם יענו את הארץ :
והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצה
והם יענו את הרעאל : וזרעתיה לי בארץ ורח
ורחמתי את לא רחמה ואמרתי ללא עמי עמי

טהיה להם כפתח כי משם יכנסו לארץ כמו טעמו בתח
בתחלה ויהיה להם תקנה ואחרית טוב לפיכך יקראו לו
פתח תקנה : והחכם ר' אברהם ב"ר אל פי עמק עכור ע
עמק יזעאל טענתה שם יטוב לפתח תקנה : ורש"י ז"ל פי
עומק הגלות טעמו שם עכור : אתן לפתח תקנה ותחלת
טחנתך אתה חזרת אתן להם לב לשוב אלי : וית
ואמני לה ית פרנסה מתמן וית מטר עכור לתחומי
כפט : ורבי סעדיה גאון פיר יעשה עמכם האל ית כפל
כפלאת בעמק טענתו בו עכך באתה הזמן : ויקראו לו
פתח תקנה וישיח לאל ית על הנפלאות : והו שומר ועב
וענתה טמה מן ותען לה מרים : כימי נעוריה כמו הנס
טענה האל ית לישראל בימי סיסרא טכ ותאר דבורה וכן
בחד ע"ה אמר וידבר דוד לה את דברי הטירה הזאת ב
ביום עלותה מארץ מצרים : טירת משה על ים סוף וית
ויתנהן תמן למימרי כומי קדם ואף אנה לעביר להן

נסין וגבורת כיום ויסקזון מארצא המצרים : והיה
בעל האש יקרא אש : כמו אלקנה אשה וכנס

כי הו קראים לצ" בעל לפיכך אמר ולא תקראי לי עוד בעלי כד להסיר שם הבעלים מפייה ורבו ז"ל פי ככלת בבית
חמיה ולא ככלה בבית אביה : והסירותי טעם והסירותי כי האל ית ייחד את לבב ישראל ליראה את שמו לבד ויעזרו
בזה על דרך שומר : בא לטהר משיעין אתה : אמר משה ואמר תקראי : כי כן דרך המקרא לדרב לבב וטל לבב
כאחד וכפל הענין במלות שונות : ואמר ולא יזכר עוד בשמם : ורבי סעדיה ז"ל פי משה משי ישראל : ולא יזכר ע
עוד בשמם בפי אומות העולם כי אף האומות לא יעבדו ע" באתה זמן כמו שומר כי אז אהפוך אל עמים טפה בר
בתיה לקרא כולם בשם הולעבת טכס אחד : ועוד פי משה משי חר הטועה : ולא יזכר עוד בפי דורות עולמים
ואמר בשמם : לפי שיש להם זלתי בעל : וברתי על דרך כי עם אבני השדה ברייתך וזאת השדה הטלמה לק
ונאמר בנבואת ישעיה וגר אב עם כ

ארכה וזלתי טל יאכלו פירותיהם ותבואתם : וזמם האדמה כמו נחשים ועקריבי : ומצת וחרב כמו שומר וכתתו
חרבותם לארץ : ומלחמה : כתרגומו ועבד קרבא או פירמו שור כל כלי מלחמה אלת קצת וחרב טוכר :

וארשתיך כנגד מה שומר אשת זנונים : וזכר טלמה פעמים וארשתיך כנגד טלמה גלות טגלי ישראל : גלות מ
מצרים וגלות בבל וזה הגלות טלמנו בו היום וכל זמן זאת מן הגלות היה האל ית כאילו מארס א

איתם : הארונים הראשונים כשהוציאו מצרים לא היו לעולם טדי גלו לפיכך אמר כנגד וארשתיך לי לעולם
והארונים הראשונים כשהוציאו מבבל לא היו בצדק ובמשפט טהם היו עושים הרע טהרי כתוב טהיה בהם מחללי ט

טכנות ונישאים נשים נכרות והו טכנאים איהם לעבדים וטחיתיהם טהה פי לא טהה בהם צדק ומשפט חסד ורח
ורחמים לפיכך אמר כנגד וארשתיך לי בצדק ובמשפט טיהו הם עושים טהרי וטוכו בתעובה כמו טכנו וטבת עד

ה' חלהך : ואמר וארשתיך לי באמונה : טענתו בקום טלא ימוט לעולם כמו אמונה אמן בתקום נאמן : וידעת
את ה' כמו שומר כי טלם ידעו אית למקנס ועד גתלס : והיה ביום החוא אענה את האמי : כמו שומר

ולקחצ את הנבי : אמר כי אז בזמן הישועה השמים יתנו
טלם והארץ תתן את יכולה : ואמר אר
אענה את השמים טהו טענאים בהותם בארץ כמו בימי אחאב בטוכס לארץ בזמן הישועה : לא יבצתי ע

עוד : ואמר אענה האל השמים טחלי טיתנו מטר כמשפט ואני אענס וארס טיתנו מטר כמשפט נאמי ברכה
וזה אענה טיהיה רצוני בהם : והם יענו את הארץ כאילו הארץ טאלת מטר ומתקנה לו : והארץ תענה ט

טחתן את יכולה : וען השדה יתן פרי : והם יענו את ישראל : כי ברכות הטובה רבו אכ
אוכלה

כי תהיה החריבית תלאת זאן ישראל בשורענות קרא שם ישראל יזעאל לפי טהו זרעים : בגוים ובזמן הישועה
קרא אתם יזעאל טהו נזעים בארס לפיכך אמר אחריו וזרעתי לי בארץ : וית הענין כן ויהא בעדנא טיהא

אקבל בליחתן אמר ה' אפקד ית טחיל ואיטון ויתן מטר על ארעא וארעא תרבי עיבורא חמרר ומטחא ואיטון י
יספקן לגלות עמי : וזרעתי : לי בארץ טיהו רבים כרע הארץ ויהו לי לא כבתלה וית ואקייטטון בארע
בית טכית : ורבי זל פי בארץ השמים טאמת אמר ר' אלעזר לא הגלה הק"ה את ישראל לבן

ובשרת חיוס וכשל גם נביא עמך לילח דבימתי
אמך : גרמו עמי מבלי חרעת בי אתה חרעת
מאסת ואמאסאך מבחן ליותשבה תור' אלקי
אשכח בניך גם אני : ברבם בן חסאול' כבו
בבוסם בקלון אמיר : חטאת עמי יאבולו ואל ב
עונם ישאו נפשו : וחייה בעם בבחן ומקדתי על
עליו דרביו ומעליו אשיב לו : ואבולו ולא ישוב
ישבעו חזנו ולא יפרצו כי את ידוה עזבו לשמר
: זנות ויין ותירש יקח לב :

מאפס את מאפסתי : אל פי כי חכמן רע כמו חס ואס
הוא ומכחם חס גם כן תכחז אותי : וית כחדיכי כחן
כעדת קדח מערערת ואייבו על הכאנה : וית ברס על
דאמין סער לא ילף לא יכח נביא ועיקר נצן עם חל
חלשואן : ובשלת חוס : אמר כנגד ישראל
בעבור תעמד תכסל ותפול חוס

לל חזון הזה בקדח תבנא חשלתך : וכן וחדה אפי כג
בית האל : בית האל מים ימי ויהדמי להם ענינם
עת ודאן : וכסל גם נביא עוקר לילה : נביא האקד את
החצתה אותך וכסל עוקר כמו מאדס נכסל בלילה בח
בחמכה : וכן תי' ויתקלן אף נביא מקדח דעמכון כד בלילה : ודמינין אמך : ודמינין כנגדתך כלומי סלא תסאד כי
בימאל כנסה כי יתעורר בגלות אחר חנה ואחד חנה : וכבר פירשנו כי הכנסה תקרא חס : ודמינין ענין כריחה כי
כדמה כל עם כנען : כדמה כדמה חלף ישראל והחזיק להם : גרמו פתי גם זה ענין כריחה : וית חוס
אדסמא : תבלי חרעת : כי אין וי סתירעס ויורס הדיך חנו

כנגד הכהן שהיה בזמן האל איה חלפת חרעת לעצמך ולחזיתו לעם לפיכך אי אדמאך ובהן לי טון מאן את
עושה חסמט הכהן מהא לזרות חזויה : אדמאך סלא תהיה כהן בבית : ואך אמר כי תבלי חרעת כדמה ואלא
היו להם כל זמן נביא אמת מהיו ויורס להם חזויה ומסמאס אמת יוס יוס על רעתם : נאמר כי אמר סתמא
מהיה להם לחזות חזויה היו תועים מדרך האמת כמו העם היו נחלים בהם וכנביא האמת חסמאס חסמט נב
נביא חסד מהיו ויורס להם חס האמת לפיכך כדמה העם ונמאד : ואדמאך כתי' באלף יתירה בן חסד' וכף
הנמאד ולא ידענו ענינה למה נכתבה סס : ותסמח חזית אלקד כי לסמט נתנה לאדמאך כמו סכתוב וסכתוב
חנה את חזויה האמת ויתנה אל הכהנים בט לוי : וכתוב יור חסמאך לעיקר ויהיה סכתוב איה חללמה וסלאר
וולטאדמאך : אסמח בטק גם אי : גם אי אסמח בטק כי איה חזויה : כי חסמאך ובהן לי : גם בטק אסמח ואדמאס
אמת סלא יעמוד תקדך ולא יהיה להם כבוד האנה : ואי יתוע או יגל : וענין אסמח : על דרך חסל כאדס הא
האמח דבר ולא יוס לבג אלת : ועל הדרך הזה אסמח חנות אל : ולא יסמח את ברית אבותך : ברבם כן
חטא לי : אדאן הכהן אביחס חזית אמת איה חסמא : ועתה סרבו בט וסרבו חטא לי וסמח חזויה

כמו סמטיכות להם חרעו חס לפיכך אמר כבודם בקלן אמר סמטיכות חסמט על העם וסמטיכות : ואס לא יוס
ימאד חזויה אמר להם הכבוד בקלן ויקל אמת חס ויבאס : אמר : אדמאך : כמו חס אמר ימאד : ווס לסמט ב
כרסם כמו סמטיכות בעמא וכנסמט כן חטא לי : על דרך וסמאן ימאד וסמט : ועל הדרך הזה תי' כמו דאס
דאמאך לחן עללל כן אסמא לחמא קדח ידאן בקלל חלש : חטאת עמי יאבולו חוס כהנים כי
אס לאבול חטאת חוס סמטיכות חס לא לאדמאך את חזויה וחדך

נמא : אל עין חס ימאד הכהנים כל אחד נמא חזויה וימאד חטאת חוס וסמט : וזה כעסן וא
חלט האל נמא את נמא : וית סמטא שמו לחסל חטאת עמי כדיל לחסמא חסן על חסבי נמאד : ווס לסמט חטא
חטאת עמי יאבולו כעסן כעסן חס אכלס חטאת קדס וייתק חוס ודאדמאך וסמטיכות וסמטיכות להם חס
הבעלס מה זה מאתס עומס : אל עומס ימאד נמאס חזויה להם אל תמאס כי עומס על נמאס כי אכלסמט
גם כן כסמא חוס טועים כי סמאד ואכלס חזויה אסמט אכלס וסמטיכות וסמטיכות
וא סמטיכות כסמא חזר וייתק דס ודאדמאך חזויה : וזוה כעס ססן אלה כפי חזויה על דרך חסמא
וסי' חס ססן וסמא כעס וכן דרך חסמא סמא

והענין כמו חס מים חס וסמא כעסן כן ית מים בעומס : וסמאד על חס : על כל אחד חס : וית וימא
כמה וסמא חלונא סמאד לחסמא קדס כן אסמא יתקדא וסמא דיקד לרסמא כדיל לאדמאד חסן כדחזויה
בימא : ואבול ססן חס אכלס סלא כרת לא תהיה אסמט לרסמא : יאבולו ולא יסמט : וכן סמטיכות
עס חס ססן סמטיכות האל לא יסמט ולא ירס כי לא יהיה חס חסן בטס חס ית יתוע וס
הכסן זה מאדמא חנו ולא יסמט : חנו סמט עומד סמא חס חנו : וכן סמטיכות חס : איה עומד : לסמאד חס
כי חוס חסמט בו וכדוס סמאד חס חנו : וי' סמטיכות חס סמטיכות אבא חזית עומד איה לסמאד
זנות ויין וייתרס סיקח לבס

והוא
אמר

אחרי ישובו בני ישראל ובקשו את ידוה אלקיה
ואת דוד מלכם ופחחו אל ידוה ואל שובו בא
באחרית הימים : :
ידוה ישרא' כי ריב לידוה עם ישובי הארץ
כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלקים באר :
אלה וכחש ורצח וגב ונאף פרצו ודמים ברם
בדמים נגעו : על כן תאכל הארץ ואמול כל
ישוב בה בחית חסדה ובעוף חסמים וגם דגי
מים יאספו : אך איש אל ירב ואל יוכח איש וע
ועמך במריבי כהן :

אחר יאזבו בני ישראל זה יהיה באחרית הימי
קצוב לעת השועה שישובו בני ישראל
בתשובה : וכדברי ר' שמעון בן יוחי אומר בשלשה
דברים מאסו ישראל במי רחבעם במלכות שמים : ב
ובמלכות בית דוד ובבית המקדש ההר אין לנו חלק ב
בחד כחשמושו : להלך ישראל אל תקרי להלך אלא
להלך : ראה ביתך דוד זה בית המקדש : אומר ר' שמע
שמעון בן מנסיא אין מרדכי סימן גולה לישראל עד
שיחזור ויבקא שלשתן ההר אחד יאזבו בני ישראל ובק
ובקא אתה זה מלכות שמים : ואת דוד מלכם כחשמו
כחשמו : ופחד אל ה' ואל טובו : זה בית המקדש כח
כמה ראת אחרת ההר הטוב הזה והלבנון : ופחד אל ה' שפחדו ויראו ממנו באובס אליו ויקחו עם התשובה הטוב
הגולה שהבטיחם וזה יהיה באחרית הימי : ויתן ויתנהו : לפולחנהו דה' וסג טוביה דיתת להון בסוף יומיה : ופי' רב
סעדיה ל' ואל טובו : אל כבוד : כמו אתי לעבד כל טובי על פנק : שמוע דבר ה' עתה טוב לדברי תוכח
לאתי הדור : עם יסבי הארץ : יסבי ארץ ישראל דין לי עמיהם כי
סיעשו בה צדק ומשפט ובה התניחו להם טיהר עיני בה מרדאית הטנה ועד אחרית טנה וכיון שהם עושים בהסך
אלה וכחש וגו' : אף אתי לעשה עמיהם בהסך מה שהבטיחם והסתרתם פני מהם ותאכל הארץ ואמול כל יסבי בה
כי אין אמת : וכן אומר ירמיהו הנביא ואם יע עשה משפט וצדקה ואסלח לה : ואומר דוד נתנו את נבלת עבדך לחיה
ותאכל לעוף האמים בער חסדך לחיות ארץ וצדקתם היו בהם אבל מעשים והיו נחבאים מפני הרוב שהיו רשעים
כמו שפירשנו בספר ירמיהו : אין אמת : אין עושה אמת ומדבר אמת : ואין חסד : כל טכן טאין חסד כי חסד האר
יתקן הטובה יתקן על הרצוי ומי טאין עושה האמת והמשפט כל טכן טלא יעשה חסד וכן לא ימיר ולא יספיר כמו טפ
ספירשנו : ואין דעת אלקים בארץ לעשות משפט וצדקה : כמו אביך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לך
דן דין עני ואביון אז טוב לך : הלא היא הדעת אמת נאם ה' : לא יהיה פי דעת אלקים : החקירה בידעת אלהות : וית
ולית דמחלכין ביהלכיה דה' בארשא : אלה נכח : עוד יעשו שיטעו במי לעקר דא אלה נכח : ופיר'
רב סעדיה אלה סבבנא באלות הב
עושים אמת : נכח ועוד נכחשים באל אשר קבלו עליהם לאלקים : פיר' פיר' גרד נמשחת הצדקה והרבו לז
לעשות עבירות : וית ומולדן כנן חכמי חכמיהו : ודמים בדמים נגעו : דמי הרגתם נוגעים זה בזה מרוב
וית ומוכין על חבין ומספין : על כן תאכל הארץ ותחטא ארץ ישרא' ואמול כל יסבי בה יסבי חסד :
כל חסד זה בחית הטובה ובעוף : חסדי עם חית הטובה ועוף האמים כי אחר טעיה הארץ ודבה יכרת ממנה
אדם ובחמה : ובחית הטובה : אינו ל' המדבריות אלא הבחמה הגולה יאזבו עם בני אדם : והיא נקראת חיה כמו
סאמר זאת חיה אשר תאכל : גם יתכן כי אף חיות המדבריות בכלל כי לא תבא חיה המדברית במקדשות השאב ע
החריבים אם לא יהיה במקדשם מאב : כמו טאל רבה עלך חיה טמר : ובאמת ובעוף האמים כי תבדעושות לא
יטעו במדבר כי אם במקדשות השאב שמואל ארע ופירות ופירות האלנות לא נאמר עוף האמים דרך גומא להסל
להסלגת הדבר וכענין זה נאמר בנבואת ירמיהו מעוף האמים ועד בחמה נדדו הלבן : ויתפרש גם כן על אחד מ
משני השנים וכדברי ר' יהודה אומר כ' טנה לא עבר אדם ביהודה וגו' טכ' על האדם וגו' מעוף האמים ועד ה
בחמה נדדו הלבן בחמה בנח' : כ' חו' ד' יס' אמת טבע טמים נתיקם בה גפירת ומלח טדיפה כל חרבה : ובית ב
בחית ובעוף ל' כי גם בהם תהיה הדריעה : וגם דג' חס' יאספו יכלו וימותו : ומה טאמר דג' חס' והם אינם בכלל
חורבן הארץ כי בים טוכנים נאמר כי גם בים הימה הקללה טכ' לא תארע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב : וכן
בים לא יעלה בטלעים אשר בים וגם בקדקד חס' עשב וצמח טמיהם ירעו הדגים : וזה בים ארץ ישראל שהיתה
בארץ קללת האל ית בעון מטהיה ביבשה ובים : וית ואף טוני ימא יערין מן קדס חכמיהו : אך איש אל
ידב ואל יכח איש : אך זה אינו למעט : אבל הוא לאמת הדבר : כמו אך עצמי ובשרי אמת
לעקר שמיני : אך טוב אלקים לישראל : אומר איש אל ידב ואל יכח חבית על ראשו כי לא יעילטו כי גם הוא עושה
דעה כחמה : ועמך כמריבי כהן : כ'ף כמריבי לאמת הדבר : כמו כ'ף הסכנה לי חס' : כמאמר גבול והחומים לה
אמר הכהן היה לו להחית ולהריב ולאכחח העם כמו טאל' יומי ומשפטך ליעקב : ובאת אל הסהן : ובחן הזה ה
העם מריבים את הסהן כי לא די טלא יקבלו תכחתם אלא הם מריבים ומחטאים אמת : על דרך טאמר דוד טעוה

סר סבאם חזנה חזנו אחבו חבו קלון מגניה : צ
 צר רוח אתה בבגפיה ויבשו מזבחותם :
 שמעו זאת חכמים וחקשיבו בית ישראל ו
 ובית המלך האוינו כי לכם המשפט כי פח היו
 חיותם למצפה ורשת פרושה על תבור : ושח
 ושחטה ששים העמיקו ואגי מוסר לבלם : אני
 ידעתי אפרים וישראל לא נבחד ממני כי עתה
 חזנית אפרים גשמה ישר : לא יתנו מעלליהם
 לשוב אל אלקיהם כי רוח זנונים בקרבם ואת
 ידוע לא ידעו :

עם עצבים : עצבים העגלים והבעל והאשרה כל
 כך נתחבר בהם עד שאין לו תקנה ולא ישמע לדב
 לדברי תוכחה : הנח לו : אמר כנגד הכביא הנח לו
 מלהנכיחו כי לא יועיל וזהו על דרך העברה כאדם
 שקוצף על חברו שלא ישמע לו בהנכיחו אותו אומר
 לו כיון שאין אתה שומע לי הניח אותך מלהנכיחך
 לעולם אעפי כן חזור ומנכיחו אחר פעה : סר
 סבאם : תרגו ויבאם וקריכל כך הם טותים

ומשתכרים עד שבאם סבאם בפיהם והנא היין או
 הסכר כמו סבאך מהול במים : הזנה הזנו : ורוב ש
 סתית היין והסכר מביא אותם לירי זנות : וכך ישעיה
 חנניה אפרים ברוב סתות יין כמו סאמר היו עטרת גאות סכורי אפרים וכל הענין כמו סכתנו סס : וית סר
 כמו סר בסוף סלטיחון סגיאן סירואן מן אכנים : אהבו הבו קלון מגניה : מגניה הם טריות כי הטריות לעם
 כמו חגינים אחר שהם אזהבים לאת הבו אומרים : תנו לנו סנוד ונעביר מעליכם המשפט וזה קלון ל
 להם : וכנוי הא מגניה לעדת אפרים : וית רחמיו דייתי להון קלבא רברכניהון : צרר רוח אתה
 בכנפיה : כמו האדם סיצור הרוח בכנפיו וכסיתיו בכנפיו לא ימצא כלום כן
 אפרים

החזיק בעבודת העגלים וקנה סיבא לו ממנה תועלת ולא מצא מאומה אלא כוזב וחסרון לפיכך יהיה להם באת
 מזבחותם סוכנו לעגלים כי לחנם עשו אותם הזבחים כי לא בא להם מהם טוב כי אם רע והנה הוא כמו
 הרח הרמור בכנפיה : ואמר צרר לסון זכר ואמר בכנפיה לסון נקבה ואחר לסון רבים ויבשו מזבחותם
 כן דרך הכתוב לדבר על פס לסון זכר ולסון נקבה כי העם נקרא בלסון זכר עס ובלסון נקבה עד האו
 קהלה : וכן בלסון יחיד ובלסון רבים : לסון יחיד דרך כלל : ולסון רבים דרך פרט : זבחותם היחידה זכ
 זבחה בטקל ממלה זבחותם בטקל ממלתם : ואחל פי צר רוח הרח צר אתה רל עדת אפרים צרר את
 בכנפיה להוליכה בגולה ואז יבשו מזבחותם ויהיה רוח זכר ונקבה : שמוע עתה טוב להנכיח יהודה
 ואתם סחזו ראויים להנכיחם והם כחני בית המקדש סחזו בחלקו סל
 היה להם להנכיח את ישראל : ולעשות משפט : וקרא סבט יהודה בית ישראל כי הם עקר בית ישראל : וית בי
 ישראל ססנהדדן סהס סוסטוי ישראל : כי פח הייתם למצפה ורשת פרושה על תבור : לכס היה לעשות משפט
 ואתם הייתם פח ומכסול לעם כי הם ריאים סאתם עושים מעשים רעים ולומדים מכס והנה אתם להם ב
 בהסך מה סהיה ראוי להיות ואתם להם כמו הפח והרשת סלכודים בהם החיות והעופות כן הם כלכודים ב
 במעשיכם הרעים סעושים בכס : וזכר מצפה ותבור סהס סהס סהס גבוהים בארץ ישראל והצידים פורט
 עליהם הצודותיהם וית מצפה מן צופה נתתך סתרג ארי תקלא הניתן בתלפיכון וכמנדא דפרים על טור
 רס : ובדרס רב לכס מעלן ירוסלס מה עשה ירבע : הוסיב סתי פרדסיאות אחת על תבור ואחת על המצפה
 נוחו סאמר הוטע כי פח הייתם למצפה : ושחטה סטים העמיקו מקור כי הסוף פתוחה והוא בטקל

לאהבה : אמר הסטים סהס עובדי עו
 סאטה תחת איסה העמיקו סהיה לסחוט ולזבח לעו : ואני מוסר לכלס : את הכביא לא תאמר סלא יוסר אות
 אדם ולא ינכיחם לפיכך הם חטאים כי אני איס מוסר לכלס וימס וימס אני מייסר אתם ולא ישמעו לי : וא
 ואני מוסר ססר איס : כמו ואני תפילה ספירוסו ואני איס תפילה : וית ודבחון לטעון סגיאן ואנא מיייתי יסורי
 על כולהון : אגי ידעתי אפרים : אמר זה על ירבעס בן נבט סהיה מסבט אפרים טעשה העגלים
 והסריד יסר : מעבודת האל בבית המקדש אמר אני ידעתי את לבבו : כמו סאת ויאמר ירבעס
 בלבו עתה תשוב וגו' : וישראל לא נכחד ממני : מה סנועץ עס סרי ישראל לא נכחד ממני : כי ידעתי כמו
 סאת ויעץ המלך ויעס סני עגלי זהב : כי עתה הזכית אפרים : אתה ירבעס הזכית עס העגלים ואחכ כטמ
 יסרל בעו : ויהיה הזכית סעל עומד כמו סכתבנו או יהיה סעל יוצא רל אתה הזכית יסר : אחר העגלים : ו
 וצודים כי אתה הזכית אפרים : עד הוטע בן אלה היו תולין הקלקלה במלכיהם כיון סמלך הוטע בן אלה
 ביטל פרדסיאות סהאסיב ירבעס סכ' אך לא כמלכי יסר אשר הת לסת וסצ' פי כן לא עלן לירוסלס : לפיכך
 נתחטס גר דין עליהם לנלות סהר אני ידעתי אפרים כי עתה הזכית אפרים : עתה כראח סאתה הזכית סאין
 לך לתלות בתלכך : לא יתנו : כמו ולא נתן סיוחן לא יתני סהס רוחי והדומים להם : ענין עזיבה

הענין

ענין

הענין

עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כי רוח זנונים
חתקה וקט מתחת אלקיהם: על ראשי חוררים
חביו ועל חגבעות יקשרו תחת אלה ולבנה וא
ואלה כי טוב צלה על כן תזנינה בגתים וכלת
וכלתים תנאפנה: לא אפקד על בגתים כי
תזנינה ועל כלתים כי תנאפנה כי הם עם חזו
חזונות יפרדו ועם חקדשות חביו ועם לא יבין
קלבט: אם זנה אתה ישראל אל יאשם יהודה
ואל תבאו חגלגל ואל תעלי בית און ואל תש
תשבעו חי ירוח: כי כפרה סדרה סדר ישראל
פתח ירעם ירוח ככבש במרחב: חבור עצבים
אפרים תגח לו:

זנות ויין ותרעם יקח לב הזנות מהם תתעסקו בו
והתחזקת המצוה מהם עושים יקח לבם סוף
להם לב להזכין אלה הדרך האוב וילבנו בה: וזכר תירעם
אחד מאמר יין: כי התירעם הוא היין החדש הוא לוקח ה
הלב ומזכר מהיה: עמי בעצו ישאל ומקלו י
יגיד לו: הם כמז: העור טוהה לו מקלו הד
הדרך מאח האלך בה: ומקלו הם נביא השקד כן פיר
אחלה ימות עמו ומקלו העז שחיה תעץ: וכן תי עמי ע
דככלס אעיה סוף ומרדח דחוטריא מחוי ליה: התענה
התענה אחת ואר רוח נביא השקד מה רוח זנוני: מתחת
אלהיה: כמז הזונה המזנה תחת בעלה: על ראשי החר
חבור מן הדג: כמז זכח אמוץ: להם אובח:
נאנו תצא לטלית כמז: שפי האכס ר: אכרסס אבן עור

אכל הדגס מורה במקצת האלה וחמיהם על רוב השעולה כמז טכרנו בספר מכלל בחלק הדקדוק חמנו: ומה
סאמר על ראשי החרים והגבעות: כי כן דרך עובד עז כמז טכרנו בתינה על החרים החרים ועל הגבעות ותחת
כל עץ רענן: וראש החר הוא המקדס הגבוה טכו: תחת אלון: תרגו בלגו: וכן יקרא בערבי: והוא אלן טנוטא ה
הפיר מקורן לו בלעז גלגלן וענפי יחדיו לפי בוחרין בו לעבוד עז תחתיו כמז סאמר כי טוב צלה: וכן לבנה
ואלה ולבנה עץ טוהה לבן: ואלה מקור בלעז אלהיה: ותי כי טוב צלה: ארז חכמי טולה: וכן אלה עבות בוטומא
מעמיה: על כן תזנינה בגתים: לפי טאנטי הבית יצאין חץ לשד אל החרים החרים ותחת כל עץ רענן לע
לשפור טס עז: לפיכך יס להם מקדס לבנות ולכלת לזנות ולבאף: וית על כן מוכן בגתיון דהאזה לבן מבנת
עמיהם וכלתיון דמכיתיון לבנותן מן עמיהם גייסן: לא אפקד: ארז לחשוב להן הזנות לעון: כי הם
הם ישרים עצמים טמיהם וזוים עם הזנות

למדת תבטלי הבית: כי הם עם הזנות ישרה: כי
ועם הקדשות כמז ולבין לזכור זכריהם מרורים עם הזנות ועם הקדשות ללבט טס לזכור ויטכבו עמיהם טס:
ישרה מן הדגס: ויש לפרג' ישרה הטמס תבעליהן לזנות עמיהן: ואלה בתעבו מעטן פיר: רל כי הם טנוטים
בזנה כמז הפיר כי ארן בבחמת טנוטא בזנות כמז: וית עוד יעמו עם הזנות מעטת פיר טאנו מוליד כך
הם יטכבו עם הטמס בדרך טלא תלית כער חאכין: וית ארז ארזן עם זכיתא תשתייען ותר: יזכור אכלין ותר: כ
כלו אכרסס זכח לחסל ולמעות עמה ועם לא יבין ילבט: יטכל כמז חאיל טפסס ילבט: וית יטכבו בדעת כחל
טלא ידע מה לעשות ומטעם וכן הוא בלגון ערבי: וכן פי חאל: וית ועם דחל דלא חסדל באריתא הלל יתרעם:
אם זנה אחת ישראל אל יאשם יהודה: אם אחת ישר זנה פיר העגליס יאזה פיר לו בית המקדס אל יאשם: מה
לו לבט אחד עז: ואל תבאו חגלגל: לפי טכגלגל היה חמסכן בתדל בחגסן לחרן לפיכך כמז חגלגל לעבוד
עז כמז טס במדת לעז וטכט יאזה מה לו לבא חגלגל ולהזיח בית המקדס טכעוים: ואל תעלי בית און: הוא בית אל
פיהה טס אחד מן העגליס ולפרען לבנות טמז לגנא קורא אחת בית און: כי יעקב אבינו קרא למקדס בית אל ת

משני המזלה מראה בו ונגלה טס חאל: מאר טנתן טס: ידכעס העגל כמז הטבאירס מה וקרא אחת בית און: כי
העגל הוא וארן היה: ומה סאמר תעלי לפי סכית אל היה במקדס גבוה וכן הוא אחת עוליס אל הד האלקס בית אל
אל ונס בית און היה מקדס סמוך לבית אל ולפי חאל סלא אחד זה חאל על בית אל מראה טס העגל: וכתו ולא תסד
לבית אל: ואל תטכבו חי הטס כי אחס עובדי עבודה זרה וטכעוים בטס ה דא דרך הכעסה ובזון: ויש
משרים ואל תטכבו במדי למד: כמז סאמר בתורה ולא תטכבו במדי למד זכתי ולא תטכבו בעמיה למדיא
קיס הוא ה וכן ארז חאל דה יאמר אכן למד יטכבו: כי כמז סאמר כמז חסרה חסרה סמיקלת ומעו
בה כן סרד יאר מתחת אלקיהם טקבלו עלהם
ועמיהם עמיהם תחת העול ולא יטכל ארס לחזס
על הקדוה והזנות מאר טס ועמיהם עמיהם תחת העול ושירק מעליהם על הזנות: עתה ידעס ה טכבס במר
במרחב: לולי סמר היה דעה אחת ה טכעס כמז הטבסס במרחב: רל סר טרוב סמיעס ברטנס: וכן ארז
ידעס מקדך ביום האחר כר טרוב: וטכס פס כלל על טבסס רבים: כמז ויד לי סר וחמור: וכן פיר חאל: וית
עתה ידעס בארס: טכבס ידדי במרחב: מאח טעק חאלך חאלך ואינו סמקט ואינו חסרה: וית ארז בתור
כתירינא דאיתעטמא ובעט כן ידדי יסאל במז טכא כען ידדינן ה כחלד בבקע: ועטן סאמר וסרד עטן
הענות והמקנות והמחנה: וכן כן סרד ומורה: והחמיה ל: חבור עצבים: חבור דכונ חאל עם

ורבינו מעריה ז"ל פי' כמצינו גבול המצות היו שם יאר
 יהודה כמו שם אפרים נחצינו גבול המצות ועברת על
 אלות הברית כן עשו הם ואח"כ פי' הארץ היו כמו
 מצינו גבול שהיו צועקים לפניהם בעלי הגבול כי חצי
 חצויהם היו מצינים גבול שחצויהם וכחצויהם או בת
 בתיהם והם לא היו מקציבי לצעקת נחצי הארץ כמו
 המצינים מסומתי את יריהם בהסגתם הגבול ויהאם
 ר' אברהם א"ע פי' עושים רע לאחר היה ברשותם כמצי
 כמצינו גבול בספר: עשוק אפרים ביד הא
 האומות טעמקאה ורצוהו במשפ
 במשפטים קצים ולמה בא לו כל זה כי האיל הלך אח
 אחרי זה לפי טעם ללכת אחרי מצות ירבעם בן נבט

בטוֹל וּנְטִינָה עַד שִׁשִּׁיּוֹת עֲבָדֹת אֲשֶׁר הָיוּ וְכֵן עַד דְּרֵעֵן דְּחֹבֵי יַחֲדָוִת וּבִקְשׁוֹתֵי כְּמוֹ אֵם תִּשְׁחָד חֵל
אֶל הַדְּמוּתִים לֵהֵם . וְהַנֹּחַן הַרְאֵמוֹהַ כְּנֹחַן יִשְׁמָעֵל הַנוֹסֶפֶת פְּעָמִים בַּעֲתֵדֵי הַדְּבָרִים . לְכֹן עָנָן וְזֶה הַמַּעֲשֶׂה כְּמוֹ לְכֹן
וְנִחְשָׁה עַל יִרְמְיָהּ . לֵבָה נָא אֲנִסְכָּה בַּמַּחֲמָה וְהַדְּמוּתִים לֵהֵם מֵאֵין עֲנִיכֵם הַלִּכָּה תִּמְנָע אֲלֵךְ וְזֶה הַמַּעֲשֶׂה וּלְפִי מִהֲלִיכִי
זֶה וְהַמַּעֲשֶׂה עֲלֵה כְּאִמֶּר זֶה בְּלִשׁוֹן הַלִּכָּה . יִמְנָע חֵטֵּא לְחַבִּידָה לְכֹן וְנִחְשָׁה אֵל הַזֶּה הִיא בִּימֵי יִשְׁחָד טַבְקָא אֶ
אֶת הַיְּעִבְדִּיָּהּ כִּי אֵל טָרָף . כֹּלֵי קִמְוֹן וְאֵת פִּי מִחֵטֵּא פֶּעַל עֲבָרֵי יֵם רִבִּים קִמְוֹתִים כְּמוֹ מִכְתָּבִי בְּמִסְכָּל ו
וְאִמֶּר וְנִחְשָׁה אֵל הַזֶּה אֵל טָרָף כְּמוֹ מִחֵטֵּא אֲמִירָה וְגַם . וְאֵין תִּנְיָל וְאֵם נִסְבֵּא אֲלֵךְ אֵל הַמִּנְחָן וְהֵאן הַמִּנְחָן וְכִפְלֵה
הַעֲנָן בַּמִּלֵּת מִנְחָת וְאִמֶּר קִי וְיִחְשָׁבֵנוּ . קִי בַּתְּעִלְמוֹתֵיכֶם וְהֵאן עֲתִיד בַּמִּנְחָס עֲבָרִי : יִחְיִינוּ תִּמְנָעִים . עָנָן
מִשְׁחָה כְּמוֹ עַד חִיּוֹתֵם וְכְמוֹ יִמְנָעוּ עַל הַמִּנְחָן יִמְנָע . אִמֶּר אֵם חֲלִטֵי יִמְנָעִים אֵל יִמְנָע
עַד מִכְתָּבֵי הַמִּלֵּת יִקְרָאוּ וְנִחְשָׁה זֶה רִב לִפְנֵי כְּלָמוֹת אֵם אֲרִבֵּי מִחֵטֵּא זֶה רִב וְהֵאן תִּשְׁלֵם תִּמְנָעִים בַּמִּנְחָס יִכְיָל לֵב
יִשְׁמָעֵל וְהֵאן תִּשְׁלֵם בְּחֵטֵּא אֲרִבֵּי . וְהַמִּסֵּר רִיבֵיכֶם בֶּן עֲזַרְיָה אֵל פִּי בְּחֵטֵּא הַמִּלֵּת הַמִּנְחָס כִּי אֵין יִכְאֹב וְכֵן אֶ
אִמֶּר בְּחֵטֵּא הַמִּלֵּת בַּחֲמִישִׁים כְּאִרְבֵּים . וְפִי עוֹד יִחְיִינוּ תִּמְנָעִים זֶה הַמִּנְחָר הֵאן עַל הַעֲתִיד וְתִמְנָעִים תִּשְׁלֵם לִמְנָח גְּלִי
גְּלִית מִנְחָסִים וְגְּלִית בְּכָל בְּחֵטֵּא הַמִּלֵּת תִּשְׁלֵם לְגִלְתֵּי חֵטֵּא הַמִּלֵּת מִחֵטֵּא וְנִחְשָׁה לִפְנֵי מִלֵּא כְּגִלְתֵּי עוֹד לְעוֹלָם
וְנִחְשָׁה תִּמְנָע לִשְׁכַּת כָּל יִמֵּי עַד אֵלֵךְ נִחְשָׁה עוֹד : וְהֵן מִחֵטֵּא לְחֵטֵּא נִחְשָׁה דְּעִתִּידִין לְחֵטֵּא בְּחֵטֵּא אֲחִירָה מִחֵטֵּא יִקְרָא
יִקְרָאוּ וְנִחְשָׁה נִחְשָׁה קִדְמָה :

החשע

וענה גאון ישראל בפניו ישראל ואפרים יבשלו
בעונם כשל גם יחודה עמם : בצאנם ובבקרם
ילכו לבקש את ידוח ולא ימצאו חלץ מהם : כ
בידוח בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאבלם ש
חדש את חלקיהם : תקעו
שופר בגבעה חצצרה ברמה חרעו בית און א
אחריו בנימן : אפרים לשמה תחיה ביום תוב
תוכחה בשבטי ישראל חודעתי נאמנה : חיו ש
שרי יחודה כמסיגי גבול עליהם אשפך כמים
עברתי :

עזובה וזנחה . אחרי לא ינחז אחתם מעלליהם הרעים
לעזב אל חלקיהם . כלומר כל כך הרבו לשטות עד של
טלא נסאר להם דרך לתאכזה עד שיקבלו עונשם . או
פי' כל כך הם רבקים במעשיהם הרעים עד שאפי' יה
יהיהו פעם אחת תאובה בלבם הם מתחזרים מיד
כ? רח וזנחים בקרבם המתעזה אחתם . וזאת ה' לא ידעו
לא רמזהו אפי' פעם אחת אלא תמיד הם רבקים במ
במעשיהם הרעים . ויית' ואלפז מן קודם ה' לא תבעו :
וענה גאון ישראל בפניו כמו שאמר הו' עומת ג
גאות טכור אפרים . אחרי גאון יעיר בפ
בפניו שיקבל עונשו עליו . ויית' ויחזק יקר ישראל ואי

ואינן חזן · תרג' וענה חלמון הכנעה לענות משני · ופי' גאון ישראל גרולתם ויחדם וכבודם · ומה שאמר ואינן
חזן כלומר בעודם בארצם טרם גלותם ויראו בהכנעתם וטפלותם תחת הכבוד שהיה להם · ותחלה · וישראל ואם
ואשרים · אשר אשרים בעבור ירבעם בן נבט המתעזה אתם ובעבור שבט ששוא שבט אשרים · וישראל אשר בע
בעבור שאר ישראל שהלכו אחריהם כלם יטעלו בעון העגלים · כאל גם יהודה עמם · כי אפי' יהודה שהיה בחלק בית
המקדש עזב עבודת ה' ית' לעבוד אלוקים אחרים · וגם הוא יטעל בעונו · **בצאנם** ובבקדם ילכו · טבט ה
יהודה יאצלו לעבודת האל · ית' בבית המקדש זה בצאנם ובבקדם ילכו
בימי יאצלו טבעת עז' וטבו לעבוד אתה · ועמו פסח · ואח' כי לא נעשה כפסח הזה וגו' · ולא יוצא חלק מהם · ל
לא תצאחא כטבאחאו כי טבר נגוריה גוריה כמז טבת' אך לא טב ה' מתחין אפג הגדול אשר חרה ביהודה וגו' · ואמר
ואת יהודה אשר מעל פני כאשר הסירתי את ישראל וגו' · חלק נפרד מהם וסר מעליהם · ואח' פעל עומד והוצא נח
וחלצה נעל · חלצו סד · **ביוצא** בנת כי בני דרים ילדו כמאמנו שהתחצנו בגויס ועובדים עז' שלהם וזה
בגדה בה טונה את לא תת · חזן כס כי יסיר את בנך מאחרי ות' במימרה דה טקת ארי בנין מבנת עממיה
קיימו לחן · ימס למר' כי בני זרי' ולת טהלכו בחק' הגוי' וכ' את וכלדי ככר' ישפיקו ות' וכמממסי עממי' חזלי' · עתח
יאכלם חדש את חלקיה עתה בקרב יבוא חדש טיאל האויב את' ואת חלקיה לל טחתיה וכממיה כמז ואכלה את

החלק מהוא כמו חלקת המדה והחדש הזה הוא חדש תמצו מהבקעה העיר וחדש אב טהרה לא פי' חדש בצמן, מועט
 כמו חדש וכן ואכחד את שלשת הדשים ביום אחד. ומדעת יוסף בל' חדש בחדש כלומר תמיד ואכלס האויב יום
 ביום וחדש בחדש וכן תי' כען אינך עליהן עומדי ויהי ביום ויבא ית' פה ארעהו: תקעו טופר. כמו
 מתקעים בטופר להזהיר העם ולהאסף אל העיר העם והבאן. ואלו המצוות הם לבנימן.

ובית און יהיה לבני יוסף לאשרים שמוך לבנימן כי ארץ חלק בנימן הינה בין יהודה ובני יוסף. אחריו בנימן יהיה חנה האויב אחריו בנימן כי כבר כבש ארץ אשרים. יית' נביאיה ארמון קלבון בדבסופרה אחריו בנימן עליהן ע' עומין קולין על האמלכו עליהן ית' שאל דמבעתה אנוחא כדכרצתה אחריו בנימן עליהן חלפין דמשיח ונשיחיהן על דלא קבילו לפתניה. שמואל נביא דמיתתה בשר עליהן ובבית עבדי קרבא על דמקרי בנשיחיה

ואם תהיה לאחרא תבחר מלחמי ולא פלחו קדמי בבית מקדשא דבאריע טבט בנימן :
 עדת אפרים • ביום תוכחה בטבט ישראל הודיעני נאמנה • כמאוכחתיים במדבר טט

השכנים בלחוד · אודעת אותם נאמנה · כלומר דבר אמת · אם בחקית תלכו · אם תשמעו · אם לא תשמעו וכו' ·
טלח שמעו לי אחריב את ארצם · ואגלם ^{המנה} מנה · כי הן אודעתים באמת · וית' ביום תוכחה ביתם · תגלותם חובב · וכד' ·
ובד' ר' אהרן בפי' יחסי ב' · הנהא' ביתם · סתמסח הקבה עמיהם ברוך · אהרן מוצא כנגלו עמדת השכנים לא גלג' ·
יהודה ובטמן · והיו עמדת השכנים אומרים תפני מהם בני פלגין טלו לא הגלה אותם וכי תטא פנים יש בדבר · וכו' ·
טלח תטא פנים אלא טעדין לא כתללות סאתם · וכו' · טחטא גלג' אז טחמו עמדת השכנים תלח תענה בפייהם ·
ואמר הא אלהא תתקף הא קאנט דאפי' לבני ביתיה לא נסב אפך לקיים מה טכאל בשכני יטחאל אודעת' כאלמנה ה' ·
אודעת' טלח תלח · חיו · טרי יהודה כמסיו גבול · בסוך כמו אחר מסיו גבול יעא · וכו' כמסיו לאמת ·
הדבר כמו כף הטב · עה לי כסם · כי אמת טחום והדומים להם · ואמר כי טרי יהודה חיו מסיו גבול ·

ישיבת החלוצים שהיתה להם נחלה סמוך לנחלתם. וזה חסדו גבולם ולקודם הנחלתם כמו שאמר בטבולת יחזקאל ולא יזנ עור גסיף את עמי לאנחתם מאחזתם ויחזקאל פירש כי כלם חמדכן גבול חבית כן הם תחת לאחזת דבריו ויחזקאל חביריהם לפיכך אשקד וגו'.

בבית ישראל ראיתי שעזרתי שם ונתת לאפרים נ
 ושמא ישראל: גם יזרח שת קציר לך בשומי ש
 שבות עמי:
 ברפא לישראל
 ונגלה שן אפרים ורעות שמרון כי פעול שער ונגב
 יבא פסט גדוד בחוץ: וכל יאמרו ללבבם כל רע
 דעתם וזכתי שתה סבבם מעל ליהם נגד פני דיו
 : ברעתם ישמחו מלך ובכזשיתם שרים: כלם מ
 מנאפים כמו תגור בעדה מאפה ישבת מעיר מי
 מלש בעק עד חמצתו: יום מלכנו חחול שרים
 חמת מין משך יד את לצעים: כי קרבו כתגור
 לבם בארבע כל חלילה ישן אפיהם בקר הוא ב
 בער כאש לדובה:

על גזת הטהר אל הילד ותסס כדס הדגס כן חכר ה
הכחיס כדס בני אדם וכן פירס רב סעריה גאון זל:
ואלל פי כהנס מרס וגזלס כמ וכו' חד כהנס ה
הז: בבית ישראל הדין טעמיה בבית אל ו
וכן כי סס העגלס טחס טעמיה לטון
טעור וטוק כמ סתאנס האפרים טעמיה עטרה
סס ונת לאפרים העגלס טעמיה ירבעס טעמיה אפר
אפרים וזה אחיהם: כטמל ישראל כטמל כהס יאר
טעבות עמרת האכטס ארס ופי סס בבית אל וכן
ות בבית אל חדקי סג אטת קימל דגד עמחן דלל
לחטלח לטעמיה תבו אכן למיטעי בתר עגלל בבית א
אל תמן תעו בית אפרים אס תאבו ישראל:
יאהה סת קטר לך פירס כו כי גז יאהה סס

עצמו לעבוד עו' כמו אפרים אע"פ שהיה בית המקדש בחלקו : ושירתם שתקציר : כמו ועשה קציר : כמו נטע כל
כלומר נטע גם כן נטע ו' כמו אפרים בארבי סבות עמי כעמסכתי לעוב סבות עמי לצי שלא היו כלם עבד אחד ל
לעבוד עו' אבל אחד שהיה עבד עו' גם כן הכתיב ביד אויביהם : ולפי דעת כי יהודה קריאה כמו יהודה אתה יד
יחדך אחד כלומר אתה יהודה גם לך שת קציר המשיב סבות עמי והא דרבעס בן יחזק חלק ישראל כי אע"פ שהיו מ
תושבים ישראל ויהודה כמו שהקדים בארבי סבות עמי עי' ירבעם כי רחיצ עוני ישראל תורה מאד גם לך יהודה ט
שת קציר ונטע טוב ירבעם שהשיב את דמק ואת חמת ליאודה ואע"פ לא חריתם למנוטב לא ישראל ולא יהודה ו
וזה שאמר אחד זה כרפי' לישראל ונגלה עון אפרים וגו' ואיך הדין אתה כמו שכתוב האל השב את גבול ישראל תל
מלבד חמת עדים העריכו וזה ש' בארבי סבות עמי ופי' כרפי' לישראל : וית' אף דבית יהודה שיחא לאשמה מביין
אף לאח' יתיר קצא בארבי' גלות עמי : ברפא לישראל ונגב יבא פטט גדר בחוק שיתנו כתר וכליל
בביתא גבבן וכדכירא ביתא קשדן : ובל' יאמרו ללבבס' יאנס חסדים בלבבס' כי כל רעתס
זכרתי : עתה סבבס מעלליהם נגר פני ה' עתה יס' בן איתס מעשהס הדעיס שהיו כנגד פני ולא נעלמו
חמתי ובקבלס העונס יסתי כי ידעתי הכל ואני אה המשיב גמולס בראס : ברעותם יאמרו חלק' כטנס
כאנפססו עס ירבעס בדבר העגליס' שממחא ובכחיהס' סכחא בה ואמרו אלה חלקך ישראל שמח
גם כן הא' הנמססס עס ירבעס באיתה ענה : אף פירסו בכל יס ויס ממחיס מלבס ברעס מעמסס ובשעס
ובחמס כי גם ית עתהס' ובכחיהס' סמכחיס' ממקדס' אס' בצמיתו ממחיס' האיס כי גם הס סמכיס' אתי
ידיהס : ברס' ממכיס' חלק' עס האיס וגם העס נאמס' אליהס' והאס' חמיתת' חמיתת' לחמיתת
האס וא' ית כי הס כמו התנור הכושר : ומאס' רל' סמאס' בער והס' לאסות כן הפת ותרב חמיתת
התנור והס' אה חזק סמכות האס' מהער' האס' האסות כן לחמס' והאן האס' אה מלס' כזק ער חמיתת
כי כמחיס' העיס' בתנור לחס' אה חמס' האס' ללס' וסכות מהער' איתן ער סמחן הבזק כמו סמא' מעשר
בלבד ואו' יעורר איתן סמכא עס' כזקן לאסות וזה אה מעשר' חסן התנור ואמר כי הס בוערס' בניאוק' כמו התנ
התנור בעת חס' : בוערה מלעיל המרחא בעין' והא' נוספת כי תנור לסן זכר : מעשר' כמו מהער' : וית' סלסון מח
מחמין לתנ' עס' נס' חכריאן לקן כתנורא ואו' ליה כח צמח בזק' גלגן בשירע מקדחיהן כמה חמחן לקיח'
מחמבת רשעא ועל' ולא ארבת נסן וגבורן דרעבבת' לחן בימס' אסמיתתאן מארע' דמכר' מעידן מלס' לטא ער
דלא חמס' : ואח' פי' יסכות מער' דער' חמיתת' איתן אס' יסכות לא יסכות זמן אחד' אלא מלס' כזק ער חמיתת' : חמ
חמיתת' מקר' כפלג' לחמלה עלק' : א' טס' בשקל סמחא : יוס' מלבב' יוס' שהיו ממלכ' חלק' שהיו קורא' איתן יוס'
יוס' מלבב' יאמר וזה היה עסק האיס' עמו לא לדבר בענין גבורה ונכוח הארביס' ולהעמיד מעמס' כמס' סמא' חק
חלק' בן חמין : אלא וזה היה עסקס' באכילה ומחיה ער' מהחל' חמלק' ומכ' סמיתת' חין' וא' חמיתת' חין' מהיה זה בא' בב
בבאח' מלא יין וזה בא' בבאח' ומקדן חמלק' ער' סמח' אית' מא' עס' תב' סמיתת' חין' ית' אה' לנכס' ומחלונ'
עמחס' : וכתב' אח' כחמלה קראס' שחיס' קרס' סמכס' ואח' קראס' לנכס' : חמיתת' חין' ומחל' אה' חמיתת' חיס' : אלא
סמא' חמלק' אחר' : ולנכס' יא' בשקל ונכס' כעין' כחמיתת' חלק' : כי קרבו כתנור לבס' בארביס' לבס' ט
סמא' כושר כתנור קרבו אית' בארביס' כלומר קרבו אית' למעשה דרע' כלומר סמא' לבבס'

ומדעה פרדמה לדעת את ירוח כשור נכון מוצ
מוצאו ויבא בגשם לו כמלקוש יורה ארץ : מ
פח אעשה לך אפרים מה אעשה לך יחודה ווא
וחסדכם בענן בקר וכסל מסבים חודך : על כ
כן חצבתי בנביאים ורמזים באמרי פי ומשט
ומשפטיך אור יצא : כי חסד חפצתי ולא זבח
ודעת אלקים מעולות : וחמה באדם עברה ברי
שם בגזו בי : גלעד קרית פעלי און עקבה מר
פרס : וכחבי איש גרודים חבר כחגים דרך יר
ירצחו שכמה בי זמה עשו :

ונדעה נרדעה : תהיה הסכומתכו ודעתו לאחד ולר
ונרדעה כלבו לדעת אתה : ונדעה גזו ונ
ונדעה בתינו מה טוב : לדעת אתה לעצמך ונדעה
כמו שכתוב הלא הלא חרדעת אחיך כחש ה' : ואלו פירש
נדעה אתה ויחברד חלבו כחש ויחברד אור השחר מה
מאין מס עבים זה נכון מוצאו : כאשר אחר ונד
למלמה בנו דע את אלקיך אכך ועבדך בתחלה דעו ו
ואחכ עבדך כי חש לא ידע חך יחוד לתי יעבד על
כן אחר ונדעה נרדעה בתחלה נדעה ואחכ נרדעה לר
לדעת אתה כלומר לעבד : וחכס ר' אברהם חש פי
ונדעה נרדעה נדעה נרדעה לדעת אתה כי זה סוד כ
כל החכמות ובעבור זה לבדו נבדל האדם וק לא תכל
לדעת אתה פר טלמוד חכמות אברה מהס כמו סולם לעלות אל זאת המעלה העליונה : וטעם כאשר כי בתחלה י
ידע המעלה את המס ית במעשיו כמו האחד בזאת ודע אחר דע יגדל האור עד שיראה האמת ויבא הטעם מה
יעזרו ויורנו האמת על דרך ישר כמטר לקח : ואחרים אמרו כי יבא לנו מרעה מה כגשם אשר לא יקח לאדם מה
והטעם כי אין מרעה רק האמת ית ולפירושנו כאשר נכון ונמצא פי חש כעשה זה נרדעה לדעת אתה הלא יהיה לו
כאשר נכון ונמצא כלומר מופיע אור וטובו עלינו ועוד המעלה מכל אחר ואחר ויבא כגשם לנו כמו אגשם שמוחה
הדעים המעשים כן האדם האור בצער ודעה למת ונמצא לו התעוררה תדעה לו תדעה ותתעורר : וכפל עוד הע
הענין ואחר כמלקוש יורה ארץ ופי כמלקוש מורה שכל בארץ כן יבא לנו וית כלל האמת ודעו ארע ויהיה לפי
יורה כמו יורה הסך : מה אעשה לך אפרים : אך ארעה אתכם ואך אחבוט ותאבדכם איכה טלמה כי א
חש עמ חלבי ישרא : דעו בעיני ה' יהיה סבו לעשות דע כמו יחוד וכן חלבי ישרא אשר עמ בימי
ואחכ אחר בעיני ה' סבו לעשות דע בימי בנו וכן מה וחסדכם כענן בקר : כמו ענן הכקר או הטל כי כח
כחם המעלה יפסק : תאכס מס : באקל יתן אכול לחסדך : כלומר באמירה הולך : ותי וטלוד דמור פסיק :
פר : כן חכמת בנביאים כמו חכם בדר סכנות האכס : ופי על כן בעבור שחכמים כענן בקר : יאנע
התעורר הנביאים הם הם האכס ודבר להחזירם סתעמות בדרך האמה ולא מלפנים ולתור האנשי א
אתם בטלחותי הרי הם כאלו הדגים : וכל זה עשיתי בעבור שחכמי אור יבא כלל מידה מעשיו כאר טכא כל
בזאת : כמו שאמר כאשר נכון ונמצא : ואלו פי חכמת בנביאים הדגים : מתו בטלחותי כמו זכירה ואורה : ו
ומעשיו אור יבא בתדעה : וית על דמאותנו בטלחות נביא ולא תבא אמת עולות קמולן על דעבור על מ
ואחר רעותי ודע כהנר נשין : פי חסד : אעפי טכא לעבוד אתה בבית המקדש פייד האסע כן אלה טכ
שכטל פרדמה אתה טכא ירב : פס בדיכס אעפי כן חסד ודעת אלקים לא סיה בהס : וכן ביאודא ט
טכא ודע בייד יאמרו מהס הכמות והלכות והעלג ובהיס בבית המקדש : עשות האחד האה העקר : ודעת אל
אלקים מהס לעשות האסע ונדעה : ותי ודעת אלקים : ועבד אמתא זה : וחמה לארס עבד בדיכ : כ
כארס טכא בחכמת ועובר על בדיכ כן נקל בעיניהם לבגוד בו ולעבור
בארס : בלוקס מהטענת להס טוכה מס בגז בי : וית כארס : כארס האמון : וית כדורא קדמא עבר על קדמי
וכארס טכא דהכית להן למעבד רעותי תתן סקד בדיכ : גלעד קרית מרס : מן עקב הלכ : ויחא
עשה בעקבה : ענין תדעת והענינה וכן פירשמה רל עקבה
כלומר הענין : ופירשמה אחר פירש עקבה מלכות מרס דס טאפסין זה כמו סאל בתלמוד וימלתי חש יט
זה עקבות יין אמר : ואחר זה הא עקבות יין כהא דמלבך סככות עקבה מרס : וכחבי איש גרוד
היך במקס הא חסד ווא יקאר אחר כמו סגור הלכס האסע ארס עבד חך למל
ואח חכר סטס רל כאט המות סתעבורס למלל עגור חך : חך ירמא סכמה : בדרך ירמא כלס סכס אחר
כי הי טלל ירמא חש ימור כנבד בעל המות ירמא : כי ווא עמ : כל מעשיו דע ונדעה עמ : וכן הא ווא
ומת יען : כלומר לא זה כלבד עמ אלא ומה הא כל מעשיו : ואשר לפרס ומה : תחמה כלומר כמו שחכמו ב
פלבס כן עמ וית גס כן וכחט ענין חכ לי סתע וכלה דמבור לויטס למאין אקבור אונן וסמאין בארמא
חא קטלן נטמן כתף חר אר ענת חואין עבד : וית וכחט מן : וכחמה העלה וישרא גרודס מן חלל על כל גר
גדעת כלומר כמו סמלכיס ניד הדגס חמה למעק הדגס אר : פייד ונדעה פחלכס חמה עומדס על

ולא זעקן אלי בלבם כי ילדו על משבחתם על
דגן ותירוש יתגדלו יסורו בי ואני יסרתי חזקתי וז
זרעתי ואלי יחשבו רע: ישום לא על חזק בקשת
רמייה יפא בחרב שריחם מועם לשונם זרעם ב
בארץ מצרים: אל חזקך שופר בגשר על בית יד
ידוח יען עברו בריתי ועל תורת פשעו: לי יזעקו א
אלהי ידענוך ישראל: ונח ישראל שוב אויב ירדפ
ירדפו: הם חמליכו ולא מנני חשיחו ולא ידעתי ב
בספם וחובם עשו להם עצבים למען יכרת:

ולא זעקן אלי בלבם: לפי מחשבתם: שחוש
סחסבים מאיני מומע נפקתס מאיני יודע
לא נזכרתם ולא רעתם: כי ילילו על מטכבותם: כ
כסחם על מטתם והם חסבים במה סיבא להם
מתרע ילילו ויבכו על פניכם הרע ולא חטבו כי
מאתי בא להם הרע כי פשעו בי: על דגן ותירוש י
יתגדלו: כסיבא בעיר דגן או תירוש למכור יאם
יאסעו כלם עליו מהרעב אשר בעיר ואעפ כן יסו
יסורו בי: יתגדלו: ענין אסיפה וחבור: כמו ין ג
גור יגור: יגור עלי עזים: יסורו תן כי דבר סרה
סורר ומורה: והם בענין סני פריס סור וסור:

וית על דגן ותירוש בסני עיבורא וחמרא דהו כנסין תרדו במיתרי: ואני יסרתי: כשהיה להם הט
הטוב והיו חזקים כנגד אויביהם: אני הוא סיסרתי וחזקתי ורעותם:

כי אינו מאתי רק מקרה הוא להם הטוב או הרע: יסרתי כמו מוסר מלכים: מוסרות ערוד: ענין קטירה: זה
והקור הוא חזק הדבר: וית וכמה דאכא מיתתי יסורין ומתקף על דעיהון כן אכון מוספין לחטבא קדמי
ביטא: לא על: הוא קמוץ כמו הנקס על: לפיכך הוא תאר: כמו עליון: ופירושו כשתבא ל
הצרה יסורו לזעוק אל אליהם לא אלי מאני עליון על הכל: הן כקסת רמייה: תאר

אז סס: והוא ענין מרמה כלומר הקסת המרמה סידמה דרך הקסת סמיה לעבר אחד: ויהפוך דין כרע ל
לעבר אחר: ותולה המרמה בקסת: ואף על פי שהדרך הוא העוסה הרמייה לפי שהיא בעלת המעשה ואף
על פי שהיא על יד אחר: כך ישראל פעמים היו סבים לדרך טובה וברע היו סבים לדרך רעה: והנה הם
הקסת על דרך מסל: ונביאי הסקר הם הדרך במסל: מעל ידם סבים לדרך הרעה: כי כן ראינו בדב
בדבר אליהן אחר מעשה התבחון האמתי אמר כל העם ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים: וכמעט סבו לעבד
לעבוד הכעלים והעגלים: יפלו בחרב פריחם מועם למנוס: מריהם ממוליכים אותם בדרך רעה: וא
ואומרים להם כסיבא עליהם האויב נלך למצרים ונבקש מהם עזר: והיו זעם למנוס: טועמים האל בד
בדברים האלה: ומה יבא להם יפלו בחרב בדרך: וזו ההלכה לעבד היא להם בארץ מצרים: פלוגים ומ
מתלוצצים כסחם באים לבקש עזר מהם: וכן אמר בנבואת יסעיה תסא בהמות נגב וגו': לבוא ולס מהם
וגו': מהם היו אוכלים חיות הרעות: ומהם היו נופלים בחרב האויב: זו בחולס: וכן ועדותי זו אלמדם:

והוא כמו זאת: אל חזק שופר: כמו סאל למעלה תקעו שופר בגבעה: וכאמרו אל העם ידבר פ
יד שש בלסון רבים: את פים אל חזק שופר: כי הנה האויב סידה כסמר על
פסם בלסון יח

בית ה' כלומר יבא על כל הארץ: וגם על בית ה' להחריבו: יען עברו בריתי: והם נטשוה תחלה: גם אני
אטסנו ואניחנו ביד זרים: וסמך שופר אל החך: והאמר יניחנו אל הפה: לפי שהחך עובר דרך החך אחר
סיבא מהגרון: וית נביא בחזק אכלי בדכסופרא אימר הא כנסרא דמסרתי כן יסן מלך במסריתיה וסר
על בית מקדשא דה: לי יזעק: היה להם לישראל לזעוק אלי בעת צרתם לאמר אלהי ידענוך: כ

כלומר ידענו סאין מוסיע בלתי: וישראל המאמר דינו להיות מוקדם אחר לי יזעק: וכמוהו
רבים במקרא המאמר מוקדם כמו מקום סס קבר: יחד אכבי עד לעבור: והדומי להם: כמו ססעבנו ב
בספר מכלול בחלק דקדוק מחנו: ונח ישראל טוב: והוא האל ית' סאין טוב וזלתי בלי מרעית ל
לפני אויב ירדשו: ובא הכנוי פס
המליכו ירבעם ולא סאלו את פי: ואעפ סמלכות ירבעם מהאל ית' הייתה כמו סאל
המליכו: הם בעת שהמליכוהו לא סאלו את פי ה' ואחיה הנביא לא אמר להם להמליכו: אלא אמר לירבעם מה
סיהיה לו: ועוד כיון סראו סמנעם מלעלות לירוסלם לפני ה' ועשה להם העגלים היה להם להסיר מהמל
מהמלכות: כי אחיה הנביא בתנאי אמר לו דבר המלכות אס תעשה חסר בעיני ה': וכן מלכי ישראל האם
האחר לא היו ממליכי אותם על פי ה' ולתי יהוא בן נתני: הסיר ולא ידעתי: סמו סרי ומכדיני עליהם ולא
תרעתי כי הם היו מכסילי אותם וסומכי ידי תרעי: כספס וחבס כמו סאל בראס הספר וכסף הרבתי לה
וזהב עסו לבעל: למען יכרת למען יכרת סמס ויגלו מארצם: אף יכרת הכסף והזהב מהם: מדה כנגד מ
מדה: הם סמוהו לעו יכרת מהם: זכח

כלם יחזו כחנור ואכלו את שפסיהם כל מלכ
מלכיהם נפול ואין קורא בהם אלי : אפרים בעמ
בעמים הוא יתבול אפרים חיה עונה בלי חפזיה:
אכלו זרים כחו וחוא לא ידעגם שיבת זקנה בו וח
וחוא לאידע : וענה גאון ישראל בפניו ולא שבו א
אל ידוח אלקיהם ולא בקשוו בכל זאת : וזו אפ
אפרים כינה פתח אין לב מזרים קראו אשר ח
זרם : כאשר ילכו אפרים עליהם רשתי בעוף חש
חשמים אורידם אסרם בשמע לעדותם :
אוי לזם כי נדח מכני שד לזם כי
פשעו בי ואנכי אפרם וחמה דבח עלי כזבים :

לבכס לחסוב וחמסכו יענות סיעתו דיע אורי החמסכה
וחא בלכס כי הדעה ללכל ולכלל אורכ תולת כד ס
סלא יחמד וזמנו וחמסכה במלכ כל הלילה וזן א
אפיהס : הלב הא כלל החמסכה וחכח השועל פנ וחא
האופה על דרך החסל וכחו מהאפה השוק את החנור
בלילה : ובבקר יתנא טבעת הפצים האופה בו אתה
הפת טאח תכלית מעשה החסל וזמנה האופה יען בלילה
אחד סנתן הפצים בתנור סאין לו מעשה עד הבקר כן
האופה בענין החסל טאח כח החמסכה : הא יען כל
בלילה : כלומר טובכ וזח סלא תנא החמסכה לדי מעש
עד הבקר והאופה קרא חותן יען : לפי סאין בחמסכה
יגיעת הנאף : בקר הא בוער : כלומר טהס לאמיס כ
בבקר לעשות דיע מחסכו בלילה : וכן את החמסכים לעשות רע על מחסכותם לאור הבקר יעשה כי יס לאל ידס :
כלם יחזו כחנור : וחואר הוא החסל : וכפלו לעסן סאמר ואכלו את שפסיהם כי האס לחסלת : והענין כי חס
במעשה הרעים האכלים וחכלים את שפסיהם : סלא יעשו מחסכו בעיר כי מחסב החמסכי לא יוכל לעשות
המעש : וגם יחזו הרעים ולא יחזקום כזן סמאס טידס תקסה והעונס עליהם : לפי סאין מסלקן עצמם מ
חכל המעש לא שפסיהם וי סיסלת בידס ומחמסס וי סאין יוכלת בידס : וכן אמר בכבואת יעזיה יתנס לא יס
יספוטו ויב אלמנה לא יבא אליה : כל מלכיה נפל : סחז מלכי ישראל נפלים זה ביד זה : כי זה סחז חזר החסל
חילך תחיתו : גם נפל ביד אויביהם מלכי האמות וזא על פי כן אין קורא בהם אלי : סחז להס לחסוב כלבס הדי
אין כח ביד מלכנו להאשיענו מחיטנו נאכזה אל הדי הא יחסיענו : וזו משרטין בהם : במלכים : אפ"י סמאין ע
עצמם נפלים ביד האמת אין אחד וחס סמאין אלי וסחב מחמא : וזו ואכלו את שפסיהם ובלען סמאין וזו
והיבין ית דיניהן : : אפרים : בעיר הא יתבולל : כמו כי טס בלל הספת כל הארץ ענין כלבול וערכוב
כלומר הא חסורב בעיר : סחאל ית הכדלס : וחס וחס התערבו בהם ועשו כמעשהם : עונה בלי
הסכ : כמו העונה האס על החלי אס אין חסכים אותה היא נאדפת תחת וזמנה האס מלמעלה : כן הא הענה
סחמנה נכונה כסאין הספסן אותה מענין לענין עד סחמכיה על אפניה : כן היה אפרים בעצתו לעבד העגלים
ואלחיס אחיס ולא חסון ולא כזר כסוב וי"ת וזן לחדה דער ולא אתהסבת אתהסלת : אבדו זיס
כזר כמו סכתוב בספ מלכים : וחוא לא ידע לא ידע כי בענין בא לו כל זה ולא טב חיסעו : גם ס
סיבה זקנה בו : כי הארס יסוב תוך היעה ביד הזקנה : כי ידחס אסם כח וחילך בדרך כל הארץ וסוב טרס מ
חותן : וזו חיסות'הר' להס וזן רב : ליד הזק : וזו גם באחרת ביד סחז : וסעס בן אלה : סחז בסוף יתיה
בארס סחזקו בו סיבה אף על פי כן לא סבו מחסכס היעה : זקנה בו פעל עמד סאלו אחר כזקנה בו : והחס רבי
אכיהס ב"ע פי זקנה בו התולת : וי"ת אף חלסותא מחיטנו ואינו לא מסתכלין : : וענה פדחטנא למ
למעלה : : וזו אפרים התבולל לזכה סלכדת במסע לסתתה : סאין לה לב : לחבן סמאין
ללקח חסרני : כי רשת פרוסה סס לגבזה : כן אפרים כסחז מלכים וסחאליס עזר מלכאין יא מחסכים : ס
לרעתס ילכו סס בבקסס עד מהאמת ולא מהאל ית אמר ביד הכל וסחמסכו להעזר בהם יסלג ברשת האל יתן
וחא סאמר כסאר ילכו אפרים עליהם רשתי : חסר יזונה וחוא חרין לזאר העופות אלא יזנה לפי סאין לה מזה הא
כאלו סלבת בתחיות ולא תרבים על היע סחמכיה : וי"ת וזן בית ישראל וזן לזונה סחמאין וזאכסכו כסחז ול
ולת לה לב : למחרי אתקריכו ולאחור גל : ופי בעל הערך סחמית : מכבה וגורדת פניה ודמא ללגאן הערס סחמית
לאסח סחמכה וגורדת פניה סחמיה : : כאשר : כעוף הסמים אורידס : בתוך היעת : אפרים כסחזע לע
לעדותם : אכססס כחוסר העמים : כמו סחמיתת : לעדותם במחבר דברי התוכחות והאלות ה
התוכחות בתורה : אס לא יחמנו אל דברי התורה : וי"ת יסאין חיות עליהן על די סחזע לעצתאן : : אז
להס כי כדח מחני מעבדות בית מקדש לעבוד העגלים : וזו פסע ומד כי : ואכבי אפרים הדי כלבי
לפחותם מחסותם : אכל חס דבר עלי כזבים כמו סאמר ויחאל בני ישראל סאין סאין ידע ומחנין במעשהם
אס יעמו טוב אס רע לפיכך לא סמחתי עליהם וסחמית פני מהס וזיה לאכול : ולא זעק

כי הרבה אפרים מובחות לחטא חזו לו מובחות
לחטא : אכתוב לו רבו תודתי כמו זר נחשבו : זב
זכחי הבחבי יובחו בשר ואכלו ידחה לא רצם ע
עתה יזכר עונם ויפקד חטאתם הזבח מצרים ישו
ישבו : וישבח ישראל את עשייתו ויבן היכלות ויה
ויחודד הרבה ערים בצחות ושלחתי אש בעריו וא
ואכלה ארמנותיה : אל
תשמה ישראל אל גיל בעמים כי זנית בעל א
אלהך אחבת אתנן על כל גרנות דגן : גרן ויקב
לא ירעם ותירוש יכחש בה :

וזהו מעט כנגד הגלות ויחלו מעט : ענין תחלה : מלך
סרים חסד ויח האמונה והוא כמו מלך ושדים וכן שנים
ירח ראובן שמעון והדומים להם רבים ופי' שרי
האומות : ויח ואף אס יסונן בית ישראל דחלתי על לבהון
מביני עמתי אקרב גלותהון ואפי' יחמון זעיר אעדי
מנהון מרמות מלכין שלטונין : בי הרבה מזב
מזבחות שניהם בשוא הבית וב אופן על ד
דרך הסמיכות ואפשר שחסר הנסמך מזבחות העגלים
לא העצבים וזולתם ממני עז שמצאנוהו בשוא עם ה
הידועה הרבה למזבחות : ואמר הרבה : על אשר עשו א
אבותם כמו אחאב שהוסיף הבעל והאשרה ומה לו לה

להרבות ולהוסיף כי כבר היו לו אלא שהוסיף על חטאו : ויח לחטא הראשון למה טי' והשני לתקלל ויפה פירש :
אכתוב לו כתוב בו' וקרי בלא וי' בקומן חטף הת' מפני סמיכותו למלה זעירא : רבו כתיב בו' וקרי בו' בשר
הבית ופי' הכתיב המצות שרבו בתורתו : ופי' הקרי גדלות ונכבדות מתורתו כתבתי לו והנה הם נחשבו
לו כמו זר שלא יפנו אליהם כמו בימי יאשיהו שהיה להם דבר חדש ספר התורה כשמצאנהו : אכתוב כמו כתבתי וא
ואמר אכתוב כאלו אני כותב אותם להם בכל מס ויום : שהנביאים שאני שולח להם וזהירם על דברי התורה וזכי
ויזכירם להם ולא שנה להם : רבי מן על כל רב ביות' שפי' גדל ונכבד : ויח כתבתי להון סגילות אוריתי ואינון בעמ
בעמתיא אכתוב : זכחי הבהבי אומר תחלה שהרבו מזבחות לעז' ועתה אומר כי מה שזבח בבית המקדש
סבים מחטאם ואין זבחותם אלא לאכילתם כמו העלמים שהיו אוכלים הבעלי :
ופי' הבהבי מתנותיהם והוא כפול העין והלמד מן יהב כלומר המתנות שהם חושבים שנותנים לי : ויח דבחין דמגבין
מן אונים : ויח הבהבי ענין כלית הבשר מן מקפלה ולא הבהבה מהבהבין באמר בדברי חז' : ורש' פי' אותם זכחי
מהבהבין לפני במזבח מה לי שמיאדים אותם לפני חבת אותם לעצמם ואכלים כי אינני רוצה אותם וטוב ה
היה פיתחו לולי שקראתו לפיתחו וי' ויאלכו בשוא ואינה אלא בפתח : עתה יזכר עתה בקרב יזכר עונם כשזבחו מ
מזרים עם יוחנן בן קרח ויעבדו על דברי אה אפקד עונם יתיר על אשר פקדתי בחרבן הארץ ובגלותם כמו שא
שומר בירמיה ויחיו כל בארץ מצרים יפלו בחרב וברעב יתמו מקטן ועד גדל בחרב וברעב ימותו : וישבח
ויאמר את עשיה כמו הוא עשך בלומ' גרלך וכן אשר עשה את משה ואת אהרן : אחר כי ישר שכתבתי גרל

אות וזהו ארץ : ויבן היכלות לעבוד בהם עז' וכת' ובנא היכלן לטענות ויתקן לפרט ויבן היכלות להצב בקד
מפני האויב כמו שאמר ויהודה הרבה ערים בצורות כלומר טכחו אל מושעם ובטחו בהיכליהם ובמבצריהם ולא י
יעזבו כי אט אט לאם בעריו כלומר טכח עליהם האויב ברצוני שיסורו עריו וארמנותיו באש כמו שכתב ויש
ויסורו את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בית גדל שרף באש וכן עשה בערי יהודה וכן אחר בגבולות יסעיה עירי'
טעמות לא : לא יהיה פי' האש החרבן : טעיה גדל כאלו הערים והארמנות שחפפות באש : אל תשמח אס יק
יקרה לבס דבר שמחה כמו חופות חתנים וזולתם : אין לך לשמח כמו שאר העמים כי הם לא עזבו את

אלהים ואתה זנית מעל אלהך ועבדת אלהי העמים לבן יש לך להתאבל על זה ולא לשמח לשום שמחה כמו שעשו
דור המדבר אחר שהזכירם משה רבי' על דבר העגל אחר ושמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו : והנביאים מוכ
מוכיחים אותם בכל יום על עובדים עז' ולא יאמרו על לב : אהבת ארצן על כל גרנות דגן לפי שהמאילו הנביאים ע
עבודת עז' כמעשה זונה אחר אהבת ארצן כמו ארצן זונה : ופי' על כל גרנות דגן בעת שהייתי נותן גרנותם מלאת
דגן : כמו שאמר ויאתן ירבעם : או יהיה פי' על כל גרנות דגן כי כשהיה הדגן בגורן היו עובדים עז' טס בגורן
לפי מחשבותם שהעבד ההוא הוא הנותן התבואה : גרן ויקב לא ידעם כיון שאינם מכירים כי אני הנותן
לחס הדגן והתירוש ומנחםם עבודתי ועובדים

עלמ' השמשן והירקן : או הארבה או האויב שלא יעשו וממנו גרן ויקב : וכן אחר בראש הספר והוא לא ידעה כי אכבי כ
ניתן לה : ויתירוש יכחש בה אומר ויתירוש אחר שאמר ויקב כי זכר הגרן הוא על טס שוטו שיעשו ממנו לחם בחרב אב
אבל יקב כולל שתי הכמות אכילת הענבים ושתיית התירוש שיעשו מהענבים : ואחר שאמר הנה ויתירוש לא כלל יקב
כי אס אכילת הענבים : ואח' אחר ויתירוש : ופי' יכחש בה כאלו יכחש בהם כי מה שקחו ממנו לא יתבא בו שתייה בו
מארת ה' כמו שאמר

זנח עגל שמרון • אע"פ שהעגל לא היה בשמרון
כי אם בבית אל לפי שראש הממלכה לחלבי י
ישראל היה שמרון מחלף וילך • והחלבים הם ה
המחזיקים בעבודת העגלים • כמו שאמר בכל אחד ת
זהם וילך בחטאת ירבעם • לא סר מחטאת ירבעם ל
לפיכך סמך העגל אל שמרון • וכן אמר טבבים יהיה ע
עגל שמרון • ופי' זנח הדיוק • כמו זנח המזבח • אמר
את שמרון הדיוק אותך עגל • כלומר טבעבור דיוק
מאד • ור"ל שמרון • אבני שמרון • או יהיה זנח פועל

עמד ופי' דחק כחן ודחקה משגל נפשו אחר את שמחן רחוק עבדך תמוך כי גלה כי תלך אסור כשלכד שמחן ועירי ים
מישראל טבר את העגלים ולקח הזהב .. חרה אפי' בם .. בנטי העגלים .. או פי' בם .. בישראל העובדים אחתם .. עד מ
תתי לא יוכלו כקדון .. עד תתי לא יוכלו להיות נקדם מזה הענין כלומר עד תתי יאריך הזמן שלא יוכלו להיות נקדם :
בי' מישראל זה העגל מישראל היה .. כלומר לא למת עבודה זו והאומות כמו שאר עו' אומות מהם אלא מישראל
עצמם יצא חן העגל שעשו במדבר כמו שפירשנו בספר חלבים .. והוא חרש עשה .. והוא העגל אחר אלת
תושבנו כי אלקדם הוא ויש בו כח .. כי חרש עשה .. ואך יהיה לתעשה יכולת על העושה אותו .. כי טבבים יהיה עגל
שמחן .. עתה תראה אם יש בו יכולת להזיל העובדים אותו .. כי אפי' את עצמו לא יוכל להזיל .. כי טבבים .. כמו ש
טבבים .. כלומר טעבת אותו ויטאף אותו לתועלת הזהב .. לא לתועלת שיש בו בעוה בצורת עגל .. טבבים כמו טב
טבבים ודחכות .. כמו טבא חבטורא בדברי ר"ל .. וכן אומת וטב תטה את דברי העם אל הדברים שמשכבין לבו
טל אדם כלומר שמשכבין .. וית' אד' לבשר למחן : בי' תח וחרעו .. כלומר לשאף טרמו בעבודה זו כאלו אדם
זורע תח שאין בו תועה שלא יקטר אלא תח או פ

כֹּחַ וְהַסִּיפָה קָדָה מִהַרְחֹק בְּסִתָּם • כִּי הִסְפִּיפָה כִּמּוֹ הַסִּעְרָה כִּמּוֹ שֶׁאֵמֶר בַּסִּיפָה וּבַסִּעְרָה דִּרְגוֹ • וַתֵּץ וּסְפִיפָה כִּתְיוֹ יֵשׁ
יִשְׁוּעָתָה וְהַכְּפֵל לַחֹק הַעֲבִין • קָדָה אֵין לָנוּ לְפִי שֶׁהִמְצִיל אֶת מַעֲשֵׂיהָ • לְהַרְחֹק מִחַ הַאֲסִיף • עוֹד עַל הַעֲבִין וְאֶחָד קָדָה
אֵין לָנוּ • אֶחָד לֹא יֵבֵא לַעֲתֵי מֵיחֵה קָדָה • וְקָדָה תִּקְרֹא הַתְּבוּלָה כְּשֶׁעוֹמֶתֶת לִקְרֹא שִׁיחַן הַזֹּרְעִים הַנֶּחֱלָה מִמֶּנָּה בְּקִרְבּ
אֶחָד הַקְּצִיחָה שֶׁשָּׂא אֶתְּהָ קָדָה וְגַם הֵם לֹא יִהְיֶה זָקֵן שִׁיחַן תּוֹעֵלֶת מִמַּעֲשֵׂיהָ • וְאֶחָד עוֹד כִּמּוֹ כְּלִי יַעֲשֶׂה קָדָה • כ
כְּלִמֹּד אֲשֶׁר יִכְתּוּב הַדָּבָר אֶחָד הַדִּיעָה • וְהִמְצֵל מִיִּכְלִיחַ תַּעֲשֶׂה בְּמַעֲשֵׂיהָ אֶחָד שֶׁאֵחָד לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר וְלֹא יַעֲמֹד אֶתְּ
הַטּוֹב וְלֹא יֵבֵא לִידֵי הַנֶּחֱלָה שְׁלֵמָה כִּמּוֹ הַזִּמּוּם שִׁיבֵא לִידֵי קִצְיָה וְנִמְחֶדָה • אֲנִלִּי יַעֲשֶׂה זֵרִים יִכְלַעַת • שֶׁמֶל יַעֲשֶׂה פַע'
אֶחָת שִׁיבֵא לִידֵי קָדָה כְּלִמֹּד מִיִּכְלִיחַ בְּגִבֻּסֵּיהֶם עַד מִיִּנְיַע לֵהֶם תַּעֲשֶׂה הַנֶּחֱלָה בְּתַדְלָה • יֵבֵא זֵרִים וְיִכְלַעוּהָ וְלֹא תֵּשׁ
תַּעֲלֵם לֵהֶם הַנֶּחֱלָה • גִּבְרָע מִיִּכְלַעוּהָ הַגִּיּוֹם וְאֵחָד כָּל טוֹבוֹ • עֵתָה הֵינּוּ בְּגִיּוֹם • בְּעֵינֵי הַגִּיּוֹם שִׁלְבוּ לְבָקָה
עוֹד מֵהֶם וְהֵם נִכְזוּ יֵם בְּעֵינֵיהֶם וְחִסְרוֹם הַגִּיּוֹם כְּכִלִּי אֵין חֶפֶץ בּוֹ מִשְׁתַּלְכִּין אֶתְּהָ כִּמּוֹ שֶׁאֵמֶר

למעלה א לעגס בארץ מתים • א פ' ה' בת בניס סחלבו בולות: בי
 ריחה מארץ ישראל לאמר • כי פ' עלו בסחלת מארצם והלבו

תאמר כי עלה מן הארץ וזהו עלה ממש בלמוד לארץ אשר באו תאמר והוא ארץ כנען וזה כימה לשון סלקות והמקום ידועי עלה כעלום ויום כענה בחצי ימי אל חעלבי והוא רב סעודה מי עלה בית באר כחצום עלה

ואחרי שפירש עליו אצור עליה חתום. ונאם בטובא פול מלך אצור לארץ ישראל בימי מנחם בן גדי ויתן לו מנחם אלף דבר כסף ועלה מנחם אליו למחם סעודה בן חול בי בארץ ישראל עממה וזו מחבתו כמו ויחלם

הוא נבנה מכל ארץ ישראל. ויתנו לנו לחדש... פרו בדרך זו. אמר הנה הוא כמו הפרו שהאכל יחדיו טאף רוח בת המדינה. כי הוא חלש ברוח ונחלץ לרבות מהמדינה. ומהאחר: (הוא) חלש לרבות על המדינה.

[illegible]

וְהַיְיטִים עִם הַנְּבִיִּים וְהַזִּקְנִים יָחַד נִתְּנָה לָהֶם מִלֵּךְ מִלֵּךְ בְּרִיתָם וְכִלְכִּילָתָם וְיִתְּנָם לָהֶם בְּיָד עֲמִילָתָם וְהַיְיטִים
גַּם כִּי יִתְּנוּ יִתְּנוּ גַם הָאֵל עֲטֹן תִּכְנֹף בְּמֵן הַתְּנוּ אֲלֵהָ מֵן הַדָּל וְהָ מֵן הַכֹּבֵד אֲמִרָה תִּעֲלֶת לָהֶם כִּי הֵת

התנו ביום כי עתה בקרב חבצ'ן האגים עליהם להצטרף אלנו שמתקנה יתנונו ויתרעמו ותלשח חקך ט
מרים כמו שכתוב בספר חלבים שהיו נותנים חלבי האמות עליהם עונש ומס וזה

[REDACTED]

אפרים בעוף יתעופף כבודם מלידתו ומבטן ו
 ומחיו: כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים מ
 מאדם כי גם אוי לחם בשורי מהם: אפרים כ
 באסד ראיתי לצור שתולה בגוה ואפרים לדחצ
 לחוציא אל חורג בני: תן להם ידוה מה תתן
 תן להם רחם משכיל ושדים צומקים: כל רע
 רעתם בגלגל כי שם שנאתי על רוע מעלליהם
 מביתי אגרשם לא אוסף אהבתם כל שריהם
 סררים: חבה אפרים שרשם יבש פרי בל יעש
 יעשן גם כי ילדן וחמתי מחמדי בטנם: ימא
 ימאסם אלקי כי לא שמעו לו והיו גורדים בגו
 בגוים: גפן בוקק ישראל
 פרי יסוח לו כרוב לפריו הרבה למזבחות בטו
 בטוב לארצו השיבו מצבות:

במדבר שהא ארץ ציה אשר אין בו כל פרי שיאמ' בהם
 וכמו שיאמ' אדם כשימ' בכורה בתאנה בראשיתה כן
 מצאתי ישראל במדבר ופרנסתים וכלכלתים לא חסר
 דבר כאלו היו בארץ נוסבת והמה לא הכירו בטובי ו
 ובאז פעל פעור ויכזר לבשת: היו נפרשים ממני ללב
 ללבית אחרי הבשת שהיא העו' סעובדיה יבטאו ויכלמו מ
 ממעשיהם: ויהיו מקצנים באהבם: ויהיו לעבוד מקו
 מקצנים כאשר אהבו את בנות מואב וזנו עמהם והטו
 את לבבם לעבוד את אלקיהם או פי' ויהיו מקצני כל
 חסרן כי העובד הוא מקצן: ופי' בראשיתה התאנה הר
 הראשונה המבשרת וזאתן זה הענין לומר כמעשה אב
 אבות יעמ' בטם את הטובות עס אבותיהם ומרדו ב
 בי וכן הטבת לבם ופסעתם בי: ואחל פי' טעם כוונ
 במדבר דבק עם מצאתי ופי' הפסוק: כענבים וכבש
 וכבורה בראשיתה שיאמ' המוציא אותם כן מצאתי א
 אבותיהם במדבר ושמחת עמהם: ופי' ויהיו מקצנים

באהבם: כמות האהבה מאהבתם כן היו מקצנים בעיני: אפרים כבודם: קרא הבנים כבוד
 כי הם כבוד האבות כמו שכתב עטרת זקנים בני בנים וכן הוא חק הבני שמכבדים האבות:
 מלידה ומבטן ומחיו: מלידה שימותו מקצתם בעת הלידה ומבטן שימותו מקצתם בבטן שלא יגיעו להשלים
 ומי הארץ: ומחיו שלא תהיה כלומר שתהיה עקרת מקצתם: בי אם יגדלו את בניהם: אמר אם
 יהיו בהם שימלטו מאלה המקדים ויגיעו ללידה ויגדלו: אותם נערים ימתן לא יבאו לאמן שיקראו א
 אדם: ואם מאמר וסכלתים מאדם: כי גם אוי להם בשורי מהם: ולא א כלבד כי גם בכל מעשיהם תהיה תאנה
 ער שיקראו אוי להם: בשורי מהם כמו מאמר בתורה והספיק פני מהם והיה לאכול: בשורי בשין כמו בשורי בשם
 במקד: אפרים כאשר ראיתי לצור שתולה בגוה: ראיתי אפרים בשלמה גדולה כמו שראיתי לצור שתולה ע
 ס בגוה טוב ואח' כסאה המים: כן ראיתי אפרים שנתא עתה אל חורג בני שיבאו עליה
 האויבים ויצאו מעריהם לקראתם למלחמה ויהיו אויביהם: ופי' להוציא: הנה הוא מואבן בקרוב להוציא מאמר
 ואפרים: עס כלל ובניו השרים אלא שזכר לבטן כפי שזכר כליון הבנים: וית אל הוצ' לקטלא לפולחן טענת
 בניהן: תן להם: הנביא מתפלל עליהם כמראה שנתא אל חורג בני ואמר תן להם מה שתתן מכליון ה
 הבנים: כבטן או בעודם קטנים ולא יכלו ביד אויב: רחם משכיל: שימותו בבטן: ואמר משכיל כ
 כאלו רחם משכיל אותם כי ברחם הם נשלים: ואמר צומקים: אם יגיעו ללידה שיצמקו שרי אמותיהם וימותו
 באשם חלב: צומקים יבשים: כל רעתם בגלגל: כי עס חרסו המלכה ומאסו אותי ממלך עליהם: או
 פי' בגלגל: לשי שהיה המלך תחלה בגלגל אחר עברם הדרך והיה המקום הנבחר היו אומרים להם
 נביא העל מעצבות עס לבעל לשי שהא מקום נבחר וכן אמר בגלגל שרים זבחן: מבית אגרשם: כיון שהם ו
 תאמר כי ובעבודתי נבחר להם עבודת אלקים אחרים אגרשם מבית שרשי אס ירבו לחזור ולעבדתי בו לא יתאמר
 כי יחזר למען כי הרבו לפסוע: לא אסף אהבתם: אסף בצד': אהבתם מקר רל לאהבה אותם: כל שריהם
 סוררים שריהם שהיה עליהם להאכיהם ולהחזירם למוטב הם סוררים אך אחה מהם תאובה לשיכך לא אסף אה
 אהבתם: חבה אפרים: הנה ביד אויב שרשם יבש: ועוד דמא לען שיבט שרשם שלא יעשה פרי: כן גם
 הם לא ילדון כמו מאמר למעלה מלידה ומבטן ומחיו: וית כן בית ישראל דמן לחלב ויקלא
 שריה מלרע ויבט נוסיה מלעילא טוב לא יעביר אף אם ירבו בנין ואקטול שפר מעיהן: פי' טוב דמא או פרח ו
 וית צמח בלי יעשה קמח: כיב לא יעביר: ובתאנה מפני שהנביא נוסחת עליהם: ועוד אחר מועלים בעצמם וא
 וזן מועלים בעצמי ולא בנביא: ימאסם אלק: אמר הנביא ימאסם אלק כי איננו אלקיהם כי לא שמעו
 לו לפי' ימאסם ושלחם מעל פניו: שהיו גורדי בגוים: גפן בוקק: גפן רק טאין בו טעם
 לחלוחית: וכן בוקק ומבוקק: פרי יסוח לו ואך יעס לו פרי והוא כמו: גפן בוקק: כי בוזוהו אוי
 אויבים והצנחה כל ריק אך יכלה עוד וירבה בבנים וכבשם:

לא ישבו בארץ ידוח ושב אפרים מצרים ונבא
ובאשור שמא יאכלו : לא יסבו לידוח יין ולא י
יערבו לו זבחיחם כלחם אוניס לחם כל אכליו
ישמאו כי לחמם לנפשם לא יבא בית ידוח : מ
מח תעסו ליום מועד וליום חג ידוח : כי חנה ה
חלכו משוך מצרים תקבצם מוף תקברים מח
מחמד לבספם קימוש ירשם חוח באחליחם :
באו ימי הפקודה באו ימי חסלום ידעו ישראל
איל הנביא משונע איש חרוח על רב עונך ור
ורבה משטמה : צפה אפרים עם אלקי נביא פ
פח יקוש על כל דרכיו משטמה בבית אלקו :
העמיקו שחתו כימי הנבעה יזכר עונם יפקד ח
חטאתם : כענבים במ
במדבר מצאתי ישראל כבכורה בתאינה ברא
בראשיתה ראיתי אבתיכם חמה באו בעל פעו
ויגזרו לבשת ויחיו שקוצים באחבם :

כמו שאמר בנבואת חגי בא אל היקב לחשוף חמאים פ
 סורה והיתה עמרים . ואמר בה לשון נקבה לעדות אשר
 אפרים . כי בזה ובוה ידבר אל העם פעם לשון יחיד ו
 על חך כלל . ופעם לשון רבים על חך פרט . ופעם
 לשון נקבה על העדה . ובמסדה ב' כתיבין בה ופברין
 בם והאחד הוא ויכו בה : לא יטבו בארץ ה' ה
 היא יתעלה כיון שהם
 בגלותהם לא יטבו בה . כי אין הארץ סובלת זמן רב ע
 עובד אלילים כמו שאמר אלף נבר הארץ וכן מי שיע
 שיעשה בה התועבות הכתובות . כמו שאמר ולא תקרא
 ארצם הארץ בטמאכם אותה כאשר קרא את חגי אשר
 לפניכם . ונא אפרים מזרים . הכתוב שאמר עליהם
 לא תוסיפו לראותם עוד עולם . וכן אמר בקלותות בת
 בתורה והאיבך ה' מזרים וגו' אעפי טמלכות אפרים גל
 גל על יד חלק אשר רבים מהם קדרם גלותם טבו לא
 לארץ מזרים מפני הרעב והצמית שהשיגם בארצם ג
 גם שרדים מאפרים היו עם דלת יהודה וצניחן כטע

כַּמֵּשֶׁבֶן לַחֲמִישִׁים אֶחָד שָׁמַנְעִים וַיִּמְחִיז הַטְּבִיא בָּמֶס ה' וַבְּאֶמְרָא טַמְחָא יֵאכְלֵנָּה וּבְאֶרְצָא אֶמְרָא שְׁגַלְנָה שֶׁס טַמְחָא יֵאכְלֵנָּה כִּי
כִּמּוּ סִכְתֵּיב בְּטַבְּוֹלַת יִחְזָקֶאל כְּבֵה יֵאכְלֵנָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחֲמֵס טַמְחָא בְּגִיִּים כִּי בִין הַגִּיִּים לֹא יִמְכְּלוּ לֵאכּוֹל לַחֲמֵס בְּטַ
בְּטַהֲרָה וּבְנִקְיוֹת: לֹא יִשְׁכְּנוּ לֵה נֶמֶךְ וְלֹא יַעֲרִבּוּ לָהּ אֶמְרָא וְהָ לֵהֵס עֵתָה לֵהֲבִיא נִסִּים בֵּית ה' כִּי לֹא יַעֲרִבּוּ
לָהּ אִנְסֵי עֲרָבִים לִפְנֵי כֵּן הֵם עֹבְרִים עַל מַצְבֵּיתָ וַתִּזְרַחַתּי וַזְּבַחֵהֶם כְּלַחֵם אִנְסִים לֵהֵס וּזְבַחֵהֶם
שֶׁהֵם וַתְּבִיאֵם לִפְנֵי יִחְזָקֶאל לַחֵם כְּלַחֵם אִנְסִים כַּמֵּשֶׁבֶן אֲבָלִים שֶׁאֵלֶּא טַמְחָא שֶׁהֵם טַמְחָא מִתִּים כִּי לֹאכְלִית יִטְמָחֵא כֹּל
הָאֲכָלִים לַחֵם אִנְסִים הֵם טַמְחָאִים כִּן זְבַחֵהֶם טַמְחָאִים כִּי לַחֲמֵס לִנְפִשָׁה לֹא יֵבֹא בֵּיתָהּ הַקֹּדֶשׁ שֶׁהֵם מְבִיאִים
בְּעִבּוֹר נִפְשָׁה כְּלִמְרָא לִבְסִרַת נִפְשָׁה לֹא יֵבֹא כִּי אֵין תִּנְעֻלַת לֵהֵס בּוֹ וְלֹא יִכְפֹּר לֵהֵס בְּעִבּוֹר כִּי הֵם מִזִּידִים וְאֵין בִּי
בְּהִיאֵם הַקֹּדֶשׁ אִנְסֵי סָבִים מִחֲטָאִים אִנְסִים אֲבָלִים וְכֵן לֹא אֲכַלְתָּ בְּאִנְי בְּאֲכָלִי אֲלֵא שֶׁהָ שֶׁס וְהָ תִּזְרָא:
בֹּחַ תַּעֲמֹד לֵהֵס מוֹעֵד יֵהֵא הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא יֵהֵא מוֹעֵד וְחַג עַל דְּדֶךְ קָל נִתְּנָה בְּבֵית ה' כִּיֵּם מוֹעֵד וַיֵּהֵא הַח
הַקֹּדֶשׁ הַח מוֹעֵד וְחַג כִּי הֵיתִי קִרְא הָאִנְסִים לְבֹא יִחְדֵּת לְבֵיתָהּ לְהַחֲרִיבוֹ וְלַשְׁמֹךְ דָּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
כִּדֵּם זְבַחֵם כִּמּוּ סִכְתֵּיב בְּטַבְּוֹלַת יִשְׁעִיה וַיִּתְּנָה לִי כִּיֵּאֲרָאֵל: כִּי הִנֵּה הִלְבֵּן מֵאֹד כִּי הִנֵּה הִלְבֵּן מִכּוֹכַד הָרֵעֵב
לְמַתֵּרִים וְלִיֵּם הַחֲרִיבָן מֵהָ יַעֲמֹד וְלֵהֵס יִנְסֹף לְעִזְיָה סֹן דְּהָא הָרֵעֵב כִּמּוּ הָאֹד מֵאֹד וְשִׁי הָרֵעֵב
וְהַחֲרִיב תִּקְבֹּצֵם מִן תִּקְבֹּרִים כִּי שֶׁס יִמְחִיז הָאֲלֵבִים שֶׁס בְּחִירָב וּבְרֵעֵב מִן כִּמּוּ נֶמֶךְ וְכֵן כִּתְּחֵם וְכִתְּחֵן יֵהֵא
מִחֲמַד לְבִסְפֵּס בֵּית חֲמִידָם שֶׁהֵם אֲנִיִּתִּים כִּסְפֵּס קִמְוֹס יִרְעֵם כְּלִמְרָא יִרְעֵם אֲתֵם הִקְדֵּמֶם מִיֵּהֵא שֶׁס תִּמְחִירַת הַב
הַסְּפֵס כְּמִחְרִיבוֹ הַבְּתִים יִנְמֹת בָּהֶם הָקִנְסִים קִמְוֹס וְחַג הֵם מִיֵּהֵא קִנְסִים וַיִּתְּנֵי יִחְדֵּת קִיֵּסֶלֶן חֲתוּלָן:

בא ימי המקדש . מפקד האל עונם .. ימי האלום . מילנס להם האל יתכחם חרשים .. אז ידעו י
 ישראל ויחזקו ויחזקו על נביא המדק .. מהענו אותם והיו אומרים להם מלנס מלנס אז יחזקו על
 עליהם אהל הנביא המנוע אים חרוח .. על רוב עונך . על רוב עונך היה זה מנעית אחרי נביא המדק וי
 ועזבת נביא האמת .. ורבה משמחה . לפיכך רבת משמחת האל יתעליכם . מלנס . מם בעל פנול חתול . ויתד
 דהא מתנבין להן נביא קסטול ומשמחין להן נביא מקדא על דנביא חוביך ומקדש מואד : צופה
 אחרים . אחרים מם לו נטה עם אלקת . והא נביא המדק מואד נבואתו במס אלקת .. נביא
 פח יקום . הנביא ההוא הוא לאשר על כל דרתי כח הפח היקום מלכד העופות כן ילכד אחרים בדברי נביאיה
 משמחה בבית אלקת . ווכל לשם בית אלקת בית העגלים מהם אלקת ונביא המדק מם מתנבא והא גירם לו משח
 משמחה כינו וכן האל ית ווכל לשם גם כן בבית אלקת בבית האל מהא בית המקדש . וית משח תקלא בבית
 מקדשא דאלהאן . ובמחז משמחה בבית אלקת . זכריה מהרג בבית המקדש . והנה הסמון מדבר על אחרים . וז
 זכריה הרג בני יאודה : דעמויקא . מחז . העמיקא מה ומה דרשיהם .. כימי הנבנה . כימים מנחתו ב
 בני בנימן נבנה מה מחז דבר נבנה . יאנעשה במלג : בעגבים במדבר . כימי אס
 מחז ארס עגבים במדבר

חוסע

מימי חגבעה חטאת ישראל שם עמדו לא תשי
תשיגם בגבעה מלחמה על בני עלוח : באותי
ואסרם ואספו עליהם עמים באסרם לשתי עוג
עינותם : ואפרים עגלה מלמדה אחבת ילדוש
ואני עברתי על שוב צוארה ארכיב אפרים יח
יחרש יהודה ישדר לו יעקב : ורעו לכם לצדק
קצרו לפי חסד גירו לכם גיר ועת לדרש את ידו
ידוה עד יבא ויורה צדק לכם :

מימי חגבעה חטאת ישראל : שמסח עצמם שבט
בנימן לחחוק בדבר כבלה : גם שאר השב
השכנים שכענשו על שהיו ביניהם עובדי עו' : שם ע
עמח : ידמה כי שם עמח השוטעים האלה אשר בדור
הזה שהם מחזיקים ברשעים ולא יאזכו למוטב וכן אמר
למעלה העמיק מחצו מימי חגבעה : לא תשיגם : ואלה
האשכים כלבם שלא תשיגם מלחמה כמו שהשיגה אות
השוטעים בגבעה כשבאו ישראל על אותם בני עולה
והם בני בנימן כי כלו בעונם כן יכלו אלה בעונם ות

ותשיגם חרב האויב לא יאזכו שלא תשיגם : עליה : כמו הצדק עולה : וכן זועה נוציה : כבש וכשב : שמה ושלמה
והחמם להם : ויכתן פי' מימי חגבעה : כשאזלו להם תלך : והוא היה מגבש בנימן ומאז החלו למרוד באל ית
ואינו מיושב הססוק על פירוש : באותי : ואסרם : ברצוני ובצאותי שאסרם כיון שאינם מקבלים מוסר
מתני עי' הנביאים שמוכחים : אותם בשמי אסרם עי' עמים שאספו עליהם : באסרם לשתי
עונותם : כמו שאסרם האורים לחרוש : עונותם כמו מעציתם והם חרישות השדה הנקראות גרוזים ותלי העפר

מזה ומזה נקרא תלמים : והנה דמה יהודה ואפרים לשתי פתות חוראות ואמרתי שיחששו טוב וחרשו רע והם אסרו עצ
עצמם זה בזה והתחברו זה לזה לעשות הרע בעיני ה' : ואסרם לשתי עונותם היה כשנתחצו יהושפט עם אחאב מ
תלך ישראל ועשה יהורם בנו הרע בעיני ה' והלך בדרכי תלך ישראל ובימינו פגע אהרם מתחצו יד יהודה : וכן עשה
אחזה בנו : ואסרם מראש יסר מן הקל וכן יוסר לן ודגש הסמך לתפארת הקריאה לחשון היוז פא השעל כמו חזק
מים על צמח : ובמחבות יצראו : עינותם כתיב ביוז אחרי העין : וקרי בויז טאותיות אהיו מתחלפות : ותי' במימרי
איתי עליהן יסירן וכנשית עליהן עממיה ושלטו בהן במימר פדח על תרין עונותיה : ואפרים

עגלה מלומדה : למעלה המעלה לפיה שאמר כי כפרה סודיה סוד ישראל : ועתה קריאה
עגלה כי בימי נעורים למדה האל ית לחמם והחריטה עם הארצה היא עשות המצוים : והקריאה היא פרי המצוים :
ואני למדתי לעשות המצוים הטובים כדי לאכול טוב : והיא מילאה לחרוש כלומר לעשות המצוים : אלא קריאה
לאכול ולהנות מן הטוב אשר אני נותן לה בלי מצוה מצוה אלא בחכמה קריאה לאכול : והיא שאמר אהבתי לרשע
לחצ'גלל לחמם כדי שתכל באצת הדיעה והנה אינה עושה משה לרצון בצליה אלא לרצונה ולהכתי' : אהבתי :
כמו אהבתי ויודי נוספת כי המלה תלעיל : ואני עברתי על טוב צויה : כשעברתי עליה לתת עליה עול להיות צויה
צויה שכן עשיתי שלא הכבדתי עולה : כי השתתטמכבירים עולם צויה כחש : ואל במשל שלא הכביר עליהם
עול המצות : אף כי כשעברתי עליהם לחלוק עול המלכות אל כשעברתי ביד אחיה הנביא על טוב צויה עברתי : ר
סכל ישראל היו סגלים ארץ תחת גשם ותחת תפוצתם כל ימי שלמה ובעת מותו היה זה שאמרתי לחלוק המלכות : אר
ארכיב אפרים : אמרתי להרכיב אפרים כלומר להרכיב עליה עול מלכות ירבעם שהיה מצבט אפרים וכיון שאני
הרכבתי עליה העול אמרתי שיעשה רצוני וצוה העם לעבדני ולהתקטת תחת רשותי ומצותי שאמרתי לו והיה אם ש
שמע תצאע את כל אשר אצק והלכת בדרכי וגו' : ובניתי לך בית כלאון וגו' : יחוש יהודה כי כבר הרכבתי עליו ה
העול ואין לו אלא שיחוש ברצוני : כי המתך כבר היה ביהודה וכשאר גם כן אחר שנחלקה המלכות : ישדר לו יעקב :

המאדד הוא הכותש הרגבים אחרי החורט לעשות פני האדמה ולתקנה לזריעה וכן אם ישדר עמקים אחרך : ואם
מתך אפרים ומתך יהודה היו חורשים : ברצון האל ית והחריטה היא אזהרת העם היה לעם לשדר והוא לתקן חזק
ולבס אל דברי האזהרה שהיו מקבלים עליהם המצות לעשותם והיא הארצה ואם ירבעם וירחבעם היו מזהירים
העם לעשות דבר בציני ה' היה יעקב והוא כלל יאר מאד כלל מכינים לבס לקבל המצות : ורעו ואמרתי
להם זרינו לבס לזרקה וקצת לפי חסד כלומר עשו הטוב בעיני : והנמול הטוב שתקחו
היה מתך רב על מצמיכם הטובים כפי חורש סאה שמקנה לקצור סאותי אף מתך לפיכך אמר בזריעה זרקה וב
ובקצירה חסד כי חסד מתך על הזרקה : ובדבר רל גתלה גמילות חסדים מתך מן הזרקה שכל זרינו לבס לזרקה
קצת לפי חסד זרע ששק אוכל אינו אוכל קצור ודאי אוכל : בית לבס ניר : ואחר שתקצור טובו לחמם עוד
ולזרע כלומר לא תקצטו מתצמיכם הטובים כל ימיכם : והכיר הוא החריטה : ותי' לחמם חריטו למיטר נדיה : וב
ובדבר רל נרה טנה חריטה טנה אז פי' בית מלל לצדור הלבבות שקבלו דברי העצב כמו חריטת השדה לקבל הזר
נדין צווי מבגין השעיל ומשטנו חרית ונכל מתגן הא הבנין כמו שחנא חמיהג בצוני כח העין כמו שימו עיתך ית

חלק לבם עתה ואשמו הוא יערף מזבחותם יש
 ישדר מצבתם : כי עתה יאמרו און מלך לנו כ
 כי לא יראנו את ידוה וחמלך מח יעשה לנו : ד
 דברו דברים אלוה שוא זכרת ברית ופרח ברא
 בראש משפט על תלמי שדי : לעגלות בית און
 יגורו שכן שמרון כי אבל עליו עמו ובכריו עליו
 יגילו על כבודו כי גלה ממנו : גם אותו לאשור
 וכל מנחה למלך ירב בשנה אפרים יקח ויבו
 ויבש ישראל מעצתו : נדמה שמרון מלכה כק
 בקצף על פני מים : וגשמדו במות און חטאת
 ישראל קוץ ודדר יעלה על מזבחותם ואמרו
 להרים בסונו ולגבעות גפלו עלינו :

ובכנסים : כי כחכ לפי הדבה מזבחות : כאשר היית
 אני מדבה פרו ומלחמ בכנסים ובכנס : הוא הדבה
 לעשות מזבחות לבשל : כטוב לארצו : שהיית מטיב א
 ארצו בדגן תירוש ויצהר זה הטוב מזבנות : כלומר ה
 החזיק להקים מזבנות לאלהים אחרים : וכן ההיטב ח
 חרה לך : ויהי ימיה : ענין שוא ושקר : כלומר השקיעך
 לו על דרך שאמר ותימט יכחש זה : חלק
 לבם : מיראת האל ומתורתו חלק
 לבם : עתה יאמרו : לפיכך עתה בקרב יחדנו יאמרו
 ענין שוממה : וכן תאמס שומרון : הוא יערמף מזבחות
 הוא שחלק : הוא טיעמף מזבחותם שהדכו וישרד מצב
 מזבנותם שהטובו : וזה יהיה בעת החרבן : יערמף : ע
 ענין הדיסה וזכירה וכן חזק בעריפיה : לדעת קצתה

המפרשים : חלק טעל עומד : כמו נחלק : יאמר תפעלי תבטן הדומה למחבר : ענין שבר ושור : כי
 עתה יאמרו : עתה בגלותם תארכס יחיו ואמרו כי און מלך לנו פי כאלו און מלך לנו כי און בו כח
 להזלינו תיד אויבנו כמו שחשבונו כשאלנו לנו מלך ויבא לשכנו וכלחם את מלחמותינו והאל ית יהיה מלכנו ולא
 היינו כדכיס מלך והוא היה מצינו תיד אויבנו כאשר היינו עושים רצונו וכיון שלא יראנו את ה ועזבונו תורתו מה
 יעשה לנו המלך אשר שאלנו הדי הוא און בו כח להזלינו אחר שקצף בנו האל ית כי חטאנו לו וזה יתרו ישראל בגל
 בגלותם : דברו דברים : כתוצא ידבעס וחכריו מה לעשות להחזיק ביד המלוכה : ודבר דברים שלא י
 יעלה הע : לירמס לבית המקדש ועל זה נשבעו וכתרו ברית ושבעת שוא הייתה שבעתם לבטל
 דבר תורה ומצות האל ית ולעשות צויות לעבדס : ושרח כראש משפט : לפיכך שרח משפט זה כראש ולענה : על
 דרך שרש שורה ראש ולענה : על תלמי שר : מה שפירש להם בתלמי שותתיהם ראש ולענה יהיה : וזה משל לרצות
 סיבא עליהם בעונם זה ומכח הדי הזה השמק הבא אחרי : לעגלות בית און : וית ממללון מלון דאנס יאמן לש
 לשקר ללמא גרין קיס כען אית עליהן כרטי חיון ביטון די שקדיהון על תמתי חקלא : שר כמו שרה : אלות : וכן
 מקור בשקל ראית רבות : לעגלות בית און : זה העגלים ששעה ידבעס וזכר אותם בלעז זכר ונקבה
 כי לא היו אלא צומת : וזכר בית און : והוא בית אל שזכנה איתו כן לגבא : ולא זכר דן כי עק
 עקר עבודתם היה בבית און כאלו היו שניהם שם : אחר על עגלות בית און שתבטל עבודתם כשזכר אותם יג
 יגורו וגו : יגורו שכן שומרון : יפחדו המוכנים באמרון : וזכר שומרון אבפי שהעגלים לא היו שם : ולפי שהיתה שם
 שומרון ראש מלכות למלכי ישראל והם היו המוחזקים בעבודת העגלים ואחר שזכר בית אל ולא הצליה העגלי
 יפחדו המוכנים באמרון על עצתם כי כל און ישראל נלכדה קדם שומרון שגר עליה מלך אשר שלטה שנים : כי
 אבל עליו עמו : על העגל אשר בבית אל יאכלו עליו עמו העובדים אותו : וכתרו עליו יעלו : וכתרו הם כהני
 המקדשים עבודתם שהיו תחילה ששם ואחריים עליו עתה יאכלו בגלות כבוד חמנו : והוא יקר עבודתו כשיטב
 כשיטבת אותו לעיניהם הנה גלה כבוד חמנו : גם אותו לאשור : וכל רבו על כבוד שזכר ואמר כי הנה
 במקדמו גלה כבוד חמנו כשיטבתה : גם גף
 אותו לאשור לשאת אותו תכחה למלך ירב והוא מלך אשר שנקרא שמו ירב : כטסה אפרים יקח : און יקח כטסה אפרים
 ויבוס ישראל מצצת : שטען ידבעס שהיה משכב אפרים עמיהם לעשות העגלים און יבוסן מעצתם : כטסה כמו
 בושה והכין נוספת : מכל : כמו מכל מי : ענין מלכה ואכזה : ויבי סעדיה זל פי : גם אית לרבות על העגל שברך
 טגלה תחלה : וית למלך ירב : למלכא דית לאתשרעא לאון : לל למלך אשר שייב אותם : נדמה : שומרון
 מלכה : כדמה טעל עמד כי הוא בסגל והוא ענין כדמה כמו שפירשנו כדמה עמי : אחר
 באמרון מלכה שערך כזה יחם בתגור ולא היה יכול להציל מיד מלך אשר ומלך בגולה קל מאד כקצף : על פני
 מים : וקצף קלסת העץ כמו ותאצת לקטפה : וית כריתחא על אפי מיה בלעז אוקמה : וגשמדו במות
 און : לל בית און וכן ית ויכרין במות בית אל : חטאת ישראל : שהם חטאת ישראל : קץ
 יעלה על מזבחותם על מזבחות ישראל שחברו יעלו קצים : ואמר לרבים כסאנו : ואמר ישראל כסאנו : מרוב זר
 צה וצדק שתבואש ויאלו שיעלו הדיים והגבעות עליהם ויכאס שיהי נקבר תחיתיהם ולא יוכלו הצרות ההם :

בחבלי אדם אמשכם בעבותות אחבה ואחיה
להם במרימי עול על לחיהם ואט אליו אכיל:
לא ישוב אל ארץ מצרים ואשור הוא מלכו כי
מאנו לשוב: וחלה חרב בערין וכלתה ברין וא
ואכלה ממועצתיהם: ועמי תלואים למשובתי
ואל על יקראו יחד לא ירומם: איך אתה
אתה אפרים אמגנך ישראל איך אתה באר
בארמה אשימך בצבאים נהפך עלי לבי יחד
נבחרו נחומי: לא אעשה חרון אפי לא אשוב
לשחת אפרים כי אל אנבי ולא איש בקרבך ק
קדוש ולא אבא בעיר:

ליך מעט מעט בלי טורח כן כשהעצמים ממשע למס
למסע בחוצי ארץ מוצרים הסעתי מעט מעט
בלי טורח הענן הלק לפניהם יומם ועמוד אש לילה:
קחם על זרעונת: המנהיג סנתתן להם והוא מעלה לקח
אחתם על זרעונת כמו שאמר באר יטא האומן אתה
היזנק: ולא ידעו כי רשעים: לא הכיר כי אני המפא
אחתם מכל מחלה ומכל צרה: כמו שאמר כי אני רשאיך
קחם בחסרון פא הפעל והוא כמו לקחם: ותי ואנא ב
במלך טליח מן קדמי דברית בארץ תקנא לישראל ונ
ונטלתינו כד על זרעי וכו': בחבלי אדם אדם את
אמאם: לפי שהמשיל אפ
לעגלה והעגלה מושט אותה בחבלי אדם אני משכתי את
ישראל בחבלי אדם ולא בחבלי עגלה שמועטין אותה
על כרחי: אלא כמו אר יתאך אדם את חבירו לאטו שלא יכריחונו ללכת על כרחי כן משכתי לאטו והוא בעב
בעבותות אחבה שאמר אחב: ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם: הייתי להם כאחתם שמרחמים על העגלה טל
טל תהיה חורשת יומת מדי ומרימים העול מעל צוניה ותלן אותה על לחיה כדי שלא תמשוך ותנחם מיצעה טעה
אז טעות במס: כן אני לא הוצאתי ישראל בחרישותם: וכבר פירשנו משל החרישה והעול: ואט אליו אכיל: ועם
כל זה אע"פ שהיא נחה מיצעה מטיס לה תאכל בתקומה כן אני לישראל לא הכבדתי עולם ונתתי להם במדבר סע
סעוקם בלי טורח להם ובאר: וית במגרת בנין רחמיך נבדתינו בתקוף רחמיך והוא מיומתי להן כאכרא טבא ד
דמקל בתקוף תוריא ומורד בלחנות ואף כד הו במדברא אסגית להן טובא למיכל: לחיהם בטקל כליהם: אוב
אכיל: טס בטקל אסגית: לא יאוב אל ארץ מצרים: לא היה להם לאוב אל ארץ מצרים לבקש עזר כי כב
כבר אמרתי להם לא תנסו
ואמר הוא מלכ: ועל כרחי אר הוא מולך עליו ועובר ארץ ואלח לו מנחה בכל שנה ושנה: וכל זה למד כי מאנו
לאוב כלומר לאוב אל: כי אם היו טבים אלי לא היו תלבי האומות מושלים עליהם אבל הם היו מושלים על האומות
כמו שהיו עושים בימי חזק ושלמה כשהיו עושים רכובי וכן הבטחתי ומשלתי בגוים רבים ובך לא ימשלו:
וחלה חרב: תפול ותנח: כמו יחלו על ראש יחב: וכלתה ברין ואכלה: פי ברין וענפתי והוא משל לכפרים:
כי כבר זכר בערין: והכפרים לערים כמו הענפים לחלן: וכן יקראו בנות: שהם לעיר כמו בנות לאם
וית' ותקול גבתי ותאצי רכבנוה: ומעצמותיהם פי וכל זה יבא להם מעצמות הדעה שעזבו עבודתו לעבודת ח
אלקים אחרים: ועמו: תלואים לתאובת: אחריק תחת האלף והוא במקום הא למד הפעל כי טרמו תלהו
וכן הוא חיד ת
צרה פעם יהו ברחה וזה לתאובת כלומר בעבור המאובה והמרד שעושים לו: ויד משוכתי כיווד משוכתי ב
בבית תפילתי ואם לא היו מורדים היו לעולם ברחה: ואח"כ פי משוכתי הם במצות מלשון ר"ל אש תלי אר
ס סמך להם במצות אע"פ שהם ידעו הבדלך לתאובת ולמרד בי יעשו דבר זה: ורש"י ז"ל פי לתאובת עב
ענין תאובה: אר כשהנביאים תלמידים ארץ לאוב אל הם תלואים ארץ לאוב אל לאוב: ולא מאנו מאוב
כי אם לאוב וכן ת' ענין תאובה: ועמי פליג למינך לארית וכמדענא קצא יתערעון כחדא לא יהכון בקומה
ואפס: ולא גל יקרא: יקראת הנביאים תמיד לאוב אל אל עליון ית: יחד לא ירומם: וכלם כאחד אין בהם ט
טמא לאל ית וירומם ארץ ויגלה בלבו ובשין: והחכ"ר אברה א"ע פי ירומם בצרי כמו בפתיח: אר לא יעלה אר
מה למרד שמועט לעלו אלה: איך ארץ ארץ: אע"פ שמועט מאד לשני אני מרד וארץ ארץ ארץ ארץ
כיד ארץ: אמגנך אמגנך כמו
מחמכת סתם ועמר ארמה וצבויים לפי חטאך הרבי אלא שכתב עלי לבי שלא להאזינת הכל ולהאזיך לך פליטה:
יחד נבחרו נחומי: נתקבלו נחומי שאני נחם על הדעה אר חטאתי לך ולא אעשה: וכן כי נבחרו נחומי
וכן ת' ואנקלס אתקבלו רחמיך וית נחמתי כמו כתנור נבחר: נחומי טס נחם בטקל חבור צבור: כצבאים
החריק תחת ידו והאלף נחה והוא במקום וית המעך: לא אעשה לא אשוב אר יסחתי בעונם לא אשוב
עוד עליהם למחית מכל וכל: כי אל אנבי ולא איש
למכול כעס ועשה עס ארבו כשי חמתו וכעסו: אר פירשנו כעסו: לא אש אל ויכזב וכן ארם ויתנחם: אר: ה

חרשתם רסע עולתה קצרתם אבלתם פרי כח
כחש כי בשחת בדרכך ברוב גבוריך : וקא
וקאם שאן בעמיק וכל מבצריך עשד בשוד ש
שלמן בית ארבאל ביום מלחמה אם על בגים
רששח : ככח עשה לבם ביתאל מפני רעת רע
רעתכם כשחר נדמה נדמה מלך ישראל : כי
גער ישראל ואחבחו וממצרים קראתי לבני : ק
קראו לבם כן חלבו מפגיתם לבעלים יחבחו ו
ולפסילים יקשרון : ואגבי תרגלתי לאפריס קח
קחם על זרועתו לא ידעו כי רפאתים :

מיתן : ועת לחרש את ה' עד יבא ויורה דוק לבס פירוש
כתרגומ : הא בכל ערך כביא אחר לבון תוכו לפולחנה
זה כען יתגלי דמיתן זכרון לבון : ואחבס ר' אברהם ח'ע
ז' סי' ועת תדרשא הז' לזנות הדש אז יבא מלקט ויורה
דוק לבס כמו יורה ומלקט : וית אס תדרשא אתה לר
לדעת תורתו ומצותו הוא יבא ויורה אתכם דוק על דר
דרך בא לטורח מסייעין אותו : ואחל כתב קצת לפי ח
חסד כל מה שתקציר בעולם הזה חסד יהיה עד יבא ל
לעולם הבא ויורה לבס הקין כמו טאמח ר"ל על כמה
מצות טאמח אכל פירותיהם בעולם הזה והקין קיימ
קיימת לו לעולם הבא : חרשתם סי' חרשתם ו

נדרשתם כי אחר הדיעה הזרעה וטניהם מל למעשה כמו שפירשנו : אחר אתם
הפך מה שנוהג לבס טאמחתי דרעו לבס לדקה : ואתם חרשתם רעו לפיכך קצרתם אבלתם פרי כחש : והקצירה
מל לבנות : ופי פרי כחש פרי הכחש טאמחתי בי אז סי' פרי כחש פרי טאמחתי במאקיס אותו : כמו טאמחתי ויורה
יכחש זה : כי בטחת בדרכך ברוב גבוריך : בטחת בדרכך טחית תלך בה וזאת דרך האש והאשמה הדעה וכו'
ובטחת ג' ברוב הגבורים טחית לך העמק אז ומצרים טחית מבקשים עז מהם וטחית בער דמיתן ולא בטחת כי
לפיכך טבולת : וכה הנכח : לבכח האש כן אלה טחית טחית ונגל הטבטים בימיו : וקאם טאמח בעמיק
משני רשתן יקאם טאמח בעמיק טבאל האויבים עליהם : ואחל כתב בא
עין השכל : טאמח כמו וטאמח לאומים כטאמח מים כבירים ענין המון העם : בעמיק כתב ביד וטאמח טאמח רבים ר"ל
על הטבטים : וכל מבצריך טמח : כל המבצרים טאמח בטוח בהם יטמח כל אחד מהם על ידי האחד טבאל עליהם
יטמח ומבני השכל השכל והדגה ויורה על חסרון השכל וכתוב בו"ע עם הדגה : כטמח טלמן בית ארבאל כי
ביום מלחמה : טלמן אויב ידע היה באתן הימים טמח טלמן : ובא על בית ארבאל פתאום וטמח וטמח האם על
הבנים ולא טמח פליטה : וארבאל הוא טס אדם גדול היה בימיהם : וית ויקאם אחר טמח בעמיק וכל סדק יתבחו
כמות טלמן בטמח טמח דקרא אס על בנין אחר טמח : תרגם ארבאל מן וארב לו : ואחל פי' טלמן הוא טלמן
טלמחאזר תלך אחר : בית ארבאל הוא טמח בית טאמח האל ית' עליה ותפסה בעונה : אס על בניס רטמח : לפי
טמחתי האם על הבנים בעת טמח לדרגם משלת עצמה עליהם : רטמח כמו ועלליהם דטמח ענין ההאלכה בא
באין לבקשם : ור"ל פירשנו טמח עזיבה כתרג' תפסותה וטמחתי אחר טמח טמח טמח טמח וכו' וטמח וטמח
להם משני הארץ והרעב : ואחר רטמח : ודרשתם טמח בעל כרחם : בבח טמח לבס בית אל : כל זה
גיס לבס בית אל כלומר השכל טמחתי טס : משני רשת רשתם : זה
גמלה טמחתי וזה עבודת השכל ואחרים אלה אלך ישראל : כטמח נדמה נדמה תלך ישראל : הוא האש כן
אלה : וטמח כטמח פי' אחל בתולת מלכותו בטמח טס לו טאמח תלך אחר : ובטמח הטבטיות עלה על טמחתי ו
וכר עליה טמח טמח ולבדו : ועוד קראם לבן ותולת מלכותו הטבטיות עובד למלך אחר ומאז לו מנחה טמח וכו'
וית כטמח כדית ואתככע מלכא דאחל : וכדמה ענין כדית כמו נדמה ענין : נדמה מקר עס הכין כדית הטבטיות
טמחתי : כי טמח ישראל ואחבחו : בעזרת נער אחבתו : וזאת כדיתו במצרים לפיכך אפי' וקצרתם עלת ו
יחד מ
טמח האמות : כי טמחתי אחרים וטמחתי מיד אויביהם וטמח עובדים על מנחתו עלי
למדים כטמח יסד אס את בנו וזה טאמח ומצרים קראתי לבני כמו טאמח בני בבורי ישראל : ואחר תלך טלח
את בני ועבדתי : ופירש קראתי לבני קראתי לפרעה בעבור ישראל בני : אז פי' קראתי לו לזמיתו בטו וטמח ומצרי
ומצרים כי וקצרתם העת האלי לקרא אותנו בטו : קראו להם : הטבטים אחר אפי' טלח להם קראו להם ה
הטמח והערב למכ אל ה' : כן הלבנו מנחיהם :
מנחיהם ולא יקצינו אל דבריהם ולא יטמח מעלליהם חרשים : לעגלים חבחו לפסילים יקצרון : וכמו זה כן ירבה
וכן ישרן : ואגבי תרגלתי לאפריס : וסר אפריס לפי טאמח עשה העגלים : אחר וקצ' יתמל לי ואתם אגבי
עמית ל
הס כמה טמח וטמחתי לרגלים ולא הטמחתי במצותי ובעבודתי : תרגלתי : טאמח
חרג וקצ' במאקיס היא הרגלתי כן דעת המדקדק : ורבי אחר ר' משה ז' אחר טי הוא טס תרגלתי כטלח תפארתו
ואעפי טבאלה חללה מלעיל : המאקל אחר הוא : ולפי טאמחל לבער אחר עלת זה הלשון כמו טמחתי הטמח לל

ורב יחזקע עם יחזקע ורפאקד על יעקב כדרכו וכו
במעלהו ישיב לו : בבטן עקב את אחיו ובאנו ש
שרה את אלקים : וישר אל מלאך ויבול בבחיות
ותחנן לו ביתאלי ימצאו ושם ידבר עמו : וידוח
אלקי העבאות ידוח זכרו : ואתה באלקד תשוב
חסד ומשפט שמר וקוה אל אלקד תמיד :

ישראל : כמו שכתוב בנבואת צר יאודה וישראל המה ר
תכלך בחטי חטית ופגם ורבע ושמן וצרי נתנו מערב
ואמר ביטעיה ונתעורר למלך בשמן כי הית ארץ ישראל
ארץ צית שמן : וריב לה עם יהודה : אעפי שא
טאמר ויהודה עוד רד עם אל : אומר א
אעפי טהחזק בעבודת האל בבית המקדש אחכ הרעו
מעלליהם כשהיו מלכיהם רעים לשיכך אומר שיש לה ר

ורב ותוכחה עם יהודה ועם יעקב לפקד עליהם כמעלליהם כשהיו מלכיהם רעים כי לא זכרו חסדי עמהם ולא
עם אביהם יעקב כי הכל בעבור זרעו והרצף עליו את טהיה לזרעו אחריו אם יתנו לבם אלי וידעו כי בעבורם
כעשה אתה האת לא בעבור יעקב עצמו כי הא לא היה ארץ לעמו ומה טהר אתי עליו לא היה אלא בעבור ז
זרעו והם אינם מבינים זה : כי אלג הן מבינים זה הן דבקים בי ובעבודתי ואני הייתי מקיים להם ברכת יעקב א
אביהם : ומה הוא האת טעמית לו : בבטן עקב את אחיו : כמו טאמר וידח אמונת בעקב עמו : והיה זה
פלא גדול כי העובר בעוור בבטן
בעקב העובר האחד זו פליאה גדולה : והא עשית אתי להיות לבניו אחריו : כי בסוף והוא העקב יטלטו בני
יעקב בבט עמו : ואצט טבימי דוד היה להם ממשלה בהם כמו טאמר ויהי ארום עבדים לדוד לא הייתה הממשלה
קיימת עד בסוף הימים כמו שכתוב והיה בית יעקב אצ ובית יוסף להבה ובית עמר לקט ודלק בהם ואכלום ולא י
היה שרד לבית עמר וגו' וכל זה לא כתב אל לבם בניו : ובאנו שרה את אלקים : ועוד אנת אחד הרצף לג להיות
לאות לבניו אחריו כי טתף בו כח להאבק עם המלאך ולהוציא טר כנגדו כאלו היה במערכת אחת עמו וזה האת הר
הרצף לו כי בניו ידח חלקה לבד טלא יטלטו בהם כוכב ומלאך כל זמן טיעשו רעונו : ומאחזות השמים לא יחצו
כי אין להם כח ויכולת בהם כי הטחית האל ית דבקה בהם כל זמן טיעשו רעונו ולא יטלן תחת מקרה הזמן : וכן
אמר בתורה אשר חלקה אלקד אתם לבב העמים תחת כל השמים ואחכס לקח ה' וגו' : וישר אל מלאך וי
ויכל : כפל הענין לחזק : כי פלא גדול היה להאבק אדם עם מלאך ויכל עמו : כמו טא
לא יכול לו : בכה ויתחנן לו : זה לא נזכר בתורה ופי' כאלו המלאך בבה והתחנן ליעקב טטלחנו : כמו טאמר ויא
ויאמר טלחני כי עלה האמר : כל זה להודיע כי האל ית טולח המלאך לבעורת הצדק ולעשות לו רעונו ובעבור זה לא
נפרד ממנו אלא ברעונו : בית אל ימצאו : המלאך מציא אותו גב בביתאל ושם בירכו גב : ומלת ימצאו : עתיד
במקום עבר : ואחל פירש כמאמנו טאמר לו המלאך כי בית אל ימצאו האל ית בשדו כי טס יגלה לו ויקרא שמו
ישראל : ושם ידבר עמו : דברי הנביא אומר שם בבית אל מדבר עמי ועם עמום להוכיח את ישראל על עבודתם
העגל בביתאל כמו טאמר עמום דמאני ודח : ואל תדעו ביתאל וגו' : ואחל פי' : ושם ידבר עמו דברי המלאך אצ
לו כי האל ית ימצאו בביתאל ושם ידבר עמו : עמי ועמך לקיים בריתי לך ולקרא שמיך ישראל לאמר כי שרית ע
עם אלקים ועם אנשים ומיכל : והנאמן רב טעדיה פי' ושם ידבר עמו כמו בעבורם או עליו כמו בעבור זרעו
ישראל טאמר לו שרה ורבה גוי וקאל גוים יהיה ממך וגו' : ואמר חל כי המלאך הזה הוא מיכאל ועליו אומר : המלאך
הגואל אתי מכל רע וגו' : וידוח אלקי העבאות : אעפי טנגלה לאביהם באל טדי לאמר לו אני אל טדי שרה ור
ורבה עגר חדש טמח טה

לחיות : והוא יוד האות האל ואלא אלקי העבאות אלקי טבאות מעלה טהם המלאכים והגלגלים עם כוכביהם : ובע
ובטס אל ואלקים הוא מטפת עמהם : אבל בזה האס אינו מטפת עם זולתו : ואחכ אם טעשו את רעונו הוא יד
יהיה לבם לאלקים כמו טהא אל אלקי העבאות : ה' זכר : כמו טאמר זה שמי לעלם וזה זכר לדוד דוד : ועל הדד
הדך הזה ת' נביא אומר להון ה' אלקי העבאות דאחגלי לאביהם לטחוק ויעקב וכמה דאמר על יד מטה ה' דוכרטי ל
לבד דוד ודוד : ואתה עתה טאחז זרע יעקב אס תרבה באלקד תשוב : כלומר תנוח : כמו בשובה ונחת תו
תושען : חס
ומשפט כי מוחצו חס כמו טאמר כי אצ ה' עושה חסד ומשפט ונדקדו בארץ כי באלה חפצתי כאלה ה' נא' עפ טלא הזכיר
הנה צדקה חנה אומר במקס אחר טמח משפט ועשו צדקה : ואמר חנה וקאל אל אלקד תמיד והוא צדקה ומשפט
טתפה תמיד אל ה' : ואף כי תדע לך טובה גדולה ועושר וטבסם תאמר כי מאת הוא הכל : תזכיר תמיד וקאל ל
לו כמו טאמר בתורה וזכרת את ה' אלקד כי הא הטתן לך כח לעשות חל : לא כאשרים טאמר אף עטרתו מציאת
אין לי : ויש למרס בית באלקד תשוב במקס למד ויהיה תשוב ענין טשובה : וכמה וטלח את השער במדבר
כמו למדבר רנו צדקים בה כמו לה' : וית ואף בטלחא דאלהא תצדק :

אחרי ידחה ילכו בארץ ישאנ כי חזא ישאנ ויחרדו
בנים מים : יחרדו בצפור ממערים זכיונה מארץ
אשור ודשבתים על בתיחם נאם ידחה :
סבבני בכחש אפרים ובמרמזה בית
ישראל ויחרדה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן :
אפרים רעה רוח ורדף קדים כל חזם כזב ושוד י
ירבה וברית עם אשור יברתו ושמן למערים יוכל :

כיון שהבטחתי אבותם להטיב להם ולקדשם ואחיהם
לא אטוב והבטחתי אל"פ מהם חטא לפני . אלא אם
אסורם ולא אחיהם והיה עש: בקרבך קחש ועוד ט
שהטכתי כבודי ביניהם מה טלא עשיתי לעם אחי ו
ולא אחלל כבודי: ולא אבא בעירי הנאון רב סעדיה
ולא אבא בעיר אחרת אלא בירושלם ועל הדרך הזה
תי ולא אחליף בקדמא אחרי עוד יתירושלם: והחכם ר'
אברהם אל"פ כי בקרבך קדוש אל"פ טלא אבא בעיר כתר

טאמער האמעס יאט אלקס אה אהרם על הארץ וירל פירטו ואמר מעס דבדבך קחט לא אבא בעיר אלא טלא א
אבא ביימטלס על מעלה עד טאבנה יימטלס על מעלה ווי איכא יימטלס למעלה לין . דכתיב יימטלס הבניה בעיר
טאבניה לה יחד : אחר ה'לכו אף על פי טאטלע בעונס טפינתי ומדבס ואגלה אותס ומדבס : עור יה
יהיה זמן רב טילכו אחר ה' וירטוהו בגלותס כמו טאמר בתחלת הספר אחר טאבו בני ישר וביטא
אה ה' אלהימס : כאריה יטאג כמו האריה טיטאג טיטאטעו החיות אלה כי הוא מלך החיות כן יטאטע בני ישר לקל טא
טאטת האל ית' כי הוא יטאג כלומר יגלה להס לטער בגלותס עי' נביא יא אה ומופת טיטלח : ויחדר בניס ייטענ
ותמזרח ותמערב : ואמר בניס כמו הבניס טבא'ס ליד האב טאקאר אהתס כן יטאול אלה אל מיקוס התקדס טיטאב
טכיתו טס ואז יקרא בניס כמו טנקדא בניס אהתס לה אלהימס : ויחדר עני' טכועה כמו ויחדר זקני העיר לקדחתו
תדע חרדת אלינו את כל החרדה הזאת וזכר מיס טאחא התערב וזאח הדין לעאר השואת : וזכרס ר"א ח"ב ז' פירט ו
מיס וזה טפירט אחר כן וזכריס ואמר כי הס מערבית דרומית : יחדר כטעור תמזריס : אהתס טהס בת
במזריס יחדר לעוב לארס : כמו הטעור החרדה לעוב אל קנה : כמו טהמטל כתר הארס אל כתר

הצפור באחת כצפור נודדת תקנה כן אדם נודד ממקומו יחזיק טובו לארצו לצפור טכ כצפור ממזרים וכינה מן
מאין אזור ואותם שהם בארץ אזור יחד לאחת מחנה לעוב אל ארצם כמו הינה הארדה לעוב אל טאבכה כמו
טאמ גב כן בטיבת הגלות וכיונים אל ארבותיהם וחבר מזרים ואזור ואח הדון לשאר מקומות אלא טאמר המן
המקומות טאמכו להעזר בהם וכטעלו בהם וגלו אליהם סבבנוי בכחא אפרים אבל עתה טכנו אחרי
בכחא ובחירה טעונים וטעם סבבנוי כי אני טאכן בק
בעבודת אליהם אחרים ולא טאמא אלא טכט יהודה בתוך לפיכ את יהודה עוד רד עם אל וזכר אפרים בעבור
ירבעם שהיה טכט אפרים ובית ישראל טאר טכטי ישראל טחי עמו וזלתי טכט יהודה ובנימן ולא זכר כנ
בנימן כי יהודה הוא העיקר והמלך הוא מטכטו ויהודה עוד רד עם אל כטאחלו אפרים וטאר הטכטים לעבוד ה
העגלים עוד טאל יהודה כיראת האל ובעבודתו כמו טאמר אביה מלך יהודה לירבעם ולטיאל ואחיה המן רב ו
ועיכס עגלי זהב וגו' וכל הכא למלא את ידו בטר בן בקד וגו' והיה כהן ללא אלקים ואטחנו ה' אליהם ולא עזב
עזבנוהו וכהנים משרתים לה בני ארץ וגו' רד ענין המטלה כמו מחדש אחרי עמי רדנו ופי' רד עם אל כמו כי
טאית עם אלהי אר וזכר עני' המטלה לפי טכטיה המלך עובד את ה' היה מוכיח את העם לעבוד אלקים ית' לבד וזכ
וכטאיה המלך עובד אלקים אחרים היה מוכיח את העם לעבוד אלקים אחרים גם כן ועם קדושים נאמן כטל הע
הענין במלך טאנות כי קדושים במקום אל וואמר לעון רבים כמו אליהם קדושים הוא אמר כי נאמן היה יהודה עם
האל ית' ומחוק בעבודתו אכ"ט טאפרים היה עובד את העגלים וואלף פי' נאמן על האל ית' ומן הקימה טתי' עם א
אל כמו עם אל בפתח לא ידענו אם היה ארץ אחיו כך מתיק' אטגי' ארצי בכזבן דבית אפר וטכטלי דבית ישראל
ודבית יהודה הן מתקפין בטולטאן עוד דגלא עמא די אלהא מארעאן ואטאן דאון פלחין קדמי בבית מקדשא
מתקדן עמא קדשא ככן הון קיימן אפרים וזעה רח וחרף קדים בעבת העגלים דומה למי טטותח
פי' אל הרח וזעה אחרי' לא ידעה
הוא הקצה טכרתחות ומקצ' לבני אדם כן הם לא די טלא הועילה להם עבודת העגלים אלא טחוקה להם : כל היום
כזב וטור ידבה אינו חור בו מרעו אלא כל הימים מרבה בכזב טחיא עבודת העגלים וכן מרבה בטור וטכר טי
טיכא עונט עבודתם ועם כל זה לא יבין ולא יטוב מעבודת העגלים לעבודת האלהים ית' אלא מה עמיה כטאבא
אלת טרת האויב וכתן ברית עם אזור לעזרם וכן עם מזרים טעם עם זה טעם עם זה וטמן למזרים יוכל טח
שהם מוכילים הטמן למזרים לעזרם טמן כאל להם למזרים ולשאר ארצות מארץ

בדבר אפרים רתת נשא הוא בישראל ואשם בב
בבעל ומת : ועתה יסופו לחטא ויעשו להם מסב
מקבץ מכספם כתבונם עינים מעשה חרשים ב
כלה להם הם אמרים זכתי אדם עגלים ישקן : ל
לכן יחיו כענן בקר וכטל משכים דורך במוץ יסו
יסועד מגון וכעשן מארובת : ואנכי ידוע אלקיך
מארץ מצרים ואלקים זולתי לא תדע ומושיע אי
אין בלתי : אני ידעתך במדבר בארץ תלאבות :
במרעיתם ושבעו שבעו וידם לבם על בן שבחוני :
ואחי להם כמו שחל בגמר על דרך אשור : אפג
אפגשם כחב שכול ואקדע סגור לבם ואכלם שם
כלביא וחית השדה תבקעם :

והם המזכירות שהם כגלים וצמחים וכמהו שמי לך ת
תמחריס : ויש לפרש ג"כ מענן מרורים ופירוש כע
כעם תמחריס : כלומר כעם רע ומר : ודמיו עליו יט
יטוט : דם נקד טעף אפרים יטוט עליו ארנו : וכן דר
חרשתו שחרף את האל ית בעשותו העגלים הכל יאכל
לג גמולו בראשו : יטוט כמו והנס נטושים על פני כל
הארץ : ויטוט על המחנה ענין התפאטות : וארנו הוא
הק"כ : ואנכי ידוע אלקיך בארנות על כרחו אר
ארנו הוא והוא יאכל לג גמולו בראשו : בדבר

אפרי רתת : מתחלה קדם שחטא אפרים
היה מורא על העמים אשר סביבותיו : כי בדבר היה
אחוז רתת ורעה האומע אחת והיה רס וגדל בטבטי
ישראל : כמו שכתב עליו ורעו יהיה מלא הגוים והו
שאר נשא הוא בישראל : כלומר נשא ראשו בישראל : וכיון שאדם בבעל מת : כלומר בג' לפני איביו כאלו מת כי
אולתיו : ועל הדרך הזה תן כד מתלל חד מדבית אפרים רתתא אחד להן לעממיה ומתבררין הו בישראל וכד
חבו דמלאו לטעותא מתקטלין : ועתה יסופו לחטא : ועתה כשאלך ידבצם הוסיפו הם עוד לחטא כי מתח
השופטים היו עובדים העגלים ושבים אל הכסיה עמוד השופט
ומחזירם למוטב : אבל עתה חטבו לעקרי מכל עבודת אלקים ית טלא יעלה אדם לחטאם לעבודת בית המקדש ו
ייעבד לפני העגלים לעולם ואחרי אלה אלקיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים : ויעשו להם מסכה מכספם : ו
והנה העגלים לא היו כסף אלא זהב : אלא ל"ל מכספם טכטנו כל אחד לקנות זהב לעשות העגלים עשו להם כתבונ
עצבים והם העגלים : ופי' כתבונם : כמו שהתבוננו בדבר ראוי צורה יעשו והסכימו לעשות עגל כמו שעשו במד
במדבר : והטעם פירשנו בספר מלכים : וית כתבונם כמו כתבניתם שתרצם כדמותהו : ומלת כתבונם היה רא
ראוי כתבונתם וכן וצורם לבלות טאל : כמו וצורתם : כי הכפרד תבונה צורה : ולא כי הם משקל אחד : ואמר מה
מהם בלא הא תקון צר : מעשה חרשים כלה : כל העגל הוא מעשה ידי חרש און דבר יוחני בו : כמו שאמר וכל ת
תח און בקרבן : להם הם אומרים : בעבורם הם אומרים כהני העגל לבני אדם הבאים לזבח זבחי אדם : כ
כלומר מי מבני אדם שירצה לזבח : עגלים יאקן : יאקן העגלים על פיהם כי לא תהיה עבודתם שלימה עד שי
שיטק אותם כי כן היה מנהגם כמו שאמר וכל הפה אשר לא טק לג : ואל פ"י זבחי אדם שהיו זבחים בניהם לעז
זהו שאמר אדם והיו אומרים להם כומרי עז' מי שזבח בננו לעז' כד' הוא להיות נטק לעגל שהיו קרבן חביב הקר
הקריב לג : לכן יהיו כענן בקד : לשיכר ולבו לאבחתן והיו כענן בקד : וכטל שהולך בהשכמה מהיה הוא כ
כפסוק כטי : שיגנו חם האמצ כן הם יכלו מהרה וכן יהיו כמון יסוער מגירן : כמו המון והוא התבן
הדק שתרענו הוח מהגירן כן יסוער הם מארצם : וכעשן מארובה : או כמו עמוד העשן היוצא מהחלון שיהיה
במהרה כטל וכפסוק : יסוער כצרי כמו בפתח והוא מהבין טלא כזכר פעלו מהדגש : ואנכי ה אלקיך
מארץ מצרים : כמו שפירשנו למעלה : ואלקים אלת לא תדע : לא היה לך לדעת ול

אלקים אחרים אלת : כי תראו כי אין מושע בלתי : אני ידעתך : היה לך שתרעני : כי אני ידעתך במדב
וספקת ציך במדבר במוקדם טאל בן שם מדיה : בארץ תלאבות בארץ צמאה והיא המדבר : והב
והביא אלל ראה למלה הזאת חלשון הערבי שאמר לאב אלדגול רל צמא האש : וית בארשא דהיתון תאבין בה ל
לכל מדעם : במקדשותם ויטענו : כאשר בא למקדש מדינתם והוא ארץ כנען היה להם כל טוב ויטענו
ויס לבם : ויטענו כמו שאמר בתורה שעתידים לעשות כן אמר פן תאכל וטבעת וכתים
טובים תבנה ויטב ויבקר ויבקר ירבות וכסף וזהב ירבה לך וגו' ויס לבבך ויטב את האלקיך : ואמר ויטעני
יטעני ויטענו : ואחי להם : כיון שהם טכחני גם אני זמיתים וכתיתם ביד העמים : והייתי להם כמו
טחל או כמו נמר : שאמר על הדרך טכחן לטורף מה טיעבור עליו בדרך כן הייתי להם : טחלעתי
בהם אויביהם ולא היה להם כח להכחל מידם עד שהיו טבים אלי ויהייתו מרחם עליהם : אשור פעול מבני הקל
וכן הצמיחה הקל : ואחי בדרך בינה בטקל שמת זכר : אפ"שם : כחב טכול : שהרגו בניו והוא טכול ומר כ
כפס ואל ימלא אדם או בהמה יבקעם מהרה ויבזר
אמר כי הדוב כשתלך תלך במו חתכות בער כי הולך מנסה כלו בהולת בעלי עבה מאד והדוב מלחכת השליא

בנען ביזו מאוני מרמוח לעשוק אהב : וואמר אפ
אפרים אך עשרתי מצאתי אן ל' בל יגיע לא ימ
ימצא לי עון אשר חשא : ואנבי ידוח ארדיך מא
מארץ מצרים עוד אושיבך באהלים כימי מועד :
ודברתי על תנביאים ואנבי חזון דרבותי ובד חנב
תנביאים אדמה : אם גרעד אן אך שוא חזו בגל
בגלגל שורים וברו גם מזבחותם בגלים על תלמי
שדי : ויברח יעקב שדה ארם
ויעבד ישראל באשה ובאשה שמור : ובגביא הע
העלה ידוח את ישראל ממצרים ובגביא נשכור :
חכמים אפרים תמחורים ודמו עליו יוש וחרפתו
ישיב לו אדניו :

בנען בית : נחתה לין אנה כן : אלא אנה כמו הכ
הכנען והא הסנחר אשר ביתו מאוני מרמה :
לענא אהב הפך חסד ומשפ' שמור : ותי' לא תהון בתגרי
דכידהון מאונן דנבלא : וואמר אפרים אך
עשרתי מצאתי אן ל' הפך : וקח אלא
אלהך תמיר אינו תקה לאל ית' מאינו מודה סחור נתן
לו כח לעשות חיל : אבל אמר כחי ועוצם ידי עשה לי
החיל הזה ושכח האל ית' סנתן לו כח לענא : כחז' סכנת
בתורה וסכנת את' ה' אלהך : זה שאמר עשרתי : ל' ע
עשרתי מעצמי : אן : כמו חזן : אן פירשו כמו כח
כמו ולחן ארס ענמה ירבה : כל יציעי לא ימצא לי
עון אשר חטא : עוד רעה אחרת אמר : כי הוא ענא
נחת כי בכל מה שנגע ואסף לא ימצא לו מחון של עון

וחטא : אשר חטא : כמו וחטא : וכן טוב אשר יפה : כמו טוב ויפה : אן פירשו לא ימצא לי עון : ולא דבר אשר בו
חטא לי : וחטא פחת מן העון : כי החטא יבא לפעמים על העונה : אן פי' עון אשר חטא אשר היה לי בו חטא : כ
כלומר שחטאתי אני עלת : כי אם בא גדי מחון בעון ובגלה לא היה בדיעתי כלום פי' שחטאתי אני עלת ולקחת
בעון בדיעתי : ועל הדרך הזה והאיה איתס עון אמה : הסמכות ל' עון שחטאת עלת : וית' ואמר דבית אפרים
ברם עתידא אשכחא ארס לבא נביא אמר לחן כל עתידכון לא יתקיים לבן במס תשלמות חובין :

ואנבי ה' אלהך מארץ מצרים : חסד יעשו אבותך מעשיית עמהם כמה איתת ומעשיתם והאשרת מארץ
מצרים מבית עבדים : וכן אמר בתורה אכסי' ה' אלהך וגו' : ועלך היה לדעת אית' ממה מעשיית עס אב
אבותך וכן עתה אחרים כל וזן סמעותם בקלי : וכן אבי עתיד לאצריך מהגלות שחזו סס כמו מעשיית כס
כשאצריך איתס מארץ מצרים : וכלכלתי איתס במדבר והאשרת איתס באהלים כן אבי עתיד עוד כשאצריך
מארצות העמים להאשיב איתס באהלים : במדבר בדרך : ולהאשרתם נפלאות עד שתשובו לארצכם בטלס :
כמו שכתוב איתס על עמים נהרות וגו' : ואמר וארץ נה לאמר חס ופי' כימי ועד ועד צאתך ממצרים : וכל
זה לא נתקס אל לבכם להצבונן במכות מעשיית עס אבותכם ועמכם : ודברתי : על הנביאים : כמו
עס הנביאים : וכן ויבוא האנשים על הנשים : אן מה יכולת לעשות לבס ולא עשית כדי שלא

תשכחתי ומה מעשיית עס אבותכם הרי דברתי תמיד עס הנביאים להאשרתם מארץ וארצות חזון להם מים רב
רבים : וכדי הנביאים ארמה : כלום נתתי ודמות ומטלס ביד הנביאים כמו המטל סאת ומטל כרם היה ליריד
: ומה סאת יחזקאל תבחרתך ומלחמתך : וכל השמיה : ומה סאת וכדי : פי' כי על יס היה טלס להם הדמותנות :
והמטלס : כמו אשר דבר ה' ביד משה : אס גלעד אן : אס גלעד חל לעשות אן : סהס החל לעשות ה
הרע תחלה : והס גל תחלה : אך מאי

הענן כסול בתלות סוכות : אן יהיה טעמו דבק עס בגלגל : ואשפ' סחוקא במלת הו אן כל טעמי הפירוש האלבים
אחר טעמי סקוד : בגלגל סוריס זכור : כי בטי הגלגל הו סכניס לארץ הגלעד רק הדרך היה בסיס : ולמה ממ
ממעשיתם : והחלו לעבוד עז' כמיהס ולעשות אן וזכור סוריס לעז' במקס טעמו מוכח לה ית' והאכינו סס
המטבן תחלה אחר מעברת את הדרך : סס זכור סוריס לעז' : גם מוכחותם בגלים על תלמי שדי : לא די במזבח
טעמו בגלגל לעז' כי גם בנו חזן לעיר מוכחות רבים נראס בגלי אכניס על תלמי הארצות : סדי : כמו סדיס : וכן
וכן וקדע לו חלני : כמו חלונים : וכת' על תחומי חקלן : ויברח יעקב והס ארס אכריס הטובה מעשיית
עס אכריס טכרס מפטי עסא אדיו : ועבוד ישראל בא

בעבוד אמה סיתן לו סתו : והעבודה : ססמיר את צאנו : וכן בבית האחרת סכתן לו סמר צאנו גם כן : ואני הוא ס
סחית עמו וברכתו וסס מוס בעוסר ובנכסס : ובגביא העלה : ועד עשית חסר עס בבית סירד למ
למצרים ומעצבת סס וסלחתי להס נביא סחעלה
ונבביא נאמר ארבעים סנה סהו במדבר נאמר עז' נביא סנתת להס ולא ססר דבר : וכל סמכות האלה ארס :
זכריס ומעשיתס אית' בתעבות וכלא אל זה שאמר : חכמים אפרים תמחורים : חכמים אפרים אית' ה
האל ית' בתמחורים : והס

תאסם שמוחן כי מרתה באלקיה בחרב יפלו ע
 על יחם ידשו ודוריתו יבקעו :
 שובה ישראל עד ידוה אלקך כי כשלת בעניך :
 קחו עמכם דברים ושוב אל ידוה אמוה אלו בל
 תשא עין וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו : אשר
 לא ישיענו ועל סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלק
 אלקינו למעשה ידנו אשר בך ידוהם יתום : אר
 ארפא משוכתם אהבם נדבה כי שב אפי ממו :
 אחיה בטל לישראל יפרח כשוננו ויד שרשן כ
 בלבנון : ילכו ינקתיו ויהי כזית דוה וריח לו ב
 בלבנון : ישובו יושבי בעל ידוה דגן ויפרחו בגפן ז
 זכרו בין לבנון :

מלך אשר ואת חח פלגאסר מלך אשר וגו' וכן כתוב
 כשמוך מנחם בא פול על ארץ ישראל : ובימי פקח בא
 תגלת פלגאסר מלך אשר : ובימי חטע בן אלה עלה
 טלמנאסר מלך אשר על שמרון ויזר עליה : ממדבר
 עולה : כי הדוח הוא תמיד במדבר : או פי כי מדבר
 בין ארץ ישראל לארץ אשר ומפני אותו הדוח טהא מל
 מלך אשר יבוס מקור אפרים טהא היה מתחלה כמו
 עץ פודה על מים כמו טל עליו בן פורת יוסף בן פור
 עליו עין : ועתה יבוס מקור ויחרב מעינו משני אותו
 הדוח : יבוס טרשו יבוס בטל יאת מן יאת ויחרב : כמו
 יבוס מן חרבו המים : הוא יססה אותו הדוח יססה חורב
 כל עלי חמרה : תאסם האלק בטל לבדו והוא
 שני טמיה וכן ויאמנו יושבי בה

וזכר שמרון כי היא האם מולדת אפרים וכן אמר ויאם אפרים שמרון והיא נלכדה אחריה טבא ארץ ישראל : כי מ
 מרתה באלקיה : כי היא החזקה בעבודת העגלים כי אם היו המלכים טובים היו מחזירים ישראל למנוח : ידשו
 דרך אכזריות להטיל הקטנים בקרקע או אל הקדחת לבקעם וכן דרך אכזריות לבקע תבאים הדחת : והדחתו ב
 בטל דליתתו : שובה ישראל כי כשלת בעניך : כי איה מראה טכאלת בעניך לפיכך יס לך לשוב אל הית
 מתכסוף אלא תאבדתך אלה : ובאמת עד כמו אל : וכן נטבת עדה אלקך : טוב
 עדי ואמר רול גתלה תאבדה טמונת עד כסא הכבוד : טל עד ה' אלקך : קחו עמכם דברים : אינו טואל
 מכם בתאבדה לא כסף וזהב ולא עולות אלא דברים טובים טתנות בה : ט עונותכם וטובו אל ה' ב
 בכל לבבכם ולא בטפתים בלבד : או פירשו אחר טתאבדו תנות לפניו : אחרי אלה : כלומר אחרי לפני כדברים
 האלה וכינא בהם : כל תשא עין : כל עין תשא והוא העקר כמו מקום טס קבר : טהא כמו מקום קבר טס : או
 פי לכל תשא עין : וקח טוב : וקח דבר טוב או לב טוב : וטלמה פרים טתנינו : במקום פרים טטלמה לפניך וי
 וידע טתנינו כי איה רונה בדבר תאבדה יתיר : כי אן הקרבנות מועילות בלא וידע העין כי בכלם נאמר והתורה
 אשר חטא : ובטעיר המטלה לא היה אלא וידע דברים כי לא היה קרב : ממנו דבר על גבי המזבח אלא הידעו כמו ט
 טל והתורה עלת את כל עונות בני ישראל וגו' : אשר לא ישיענו והתנות לפניו ואמר אשר טבטמונו בו עד
 עתה ידענו כי לא ישיענו כי אין בו כח להם : יענו ואלתך כי לה' התאננה : על סוס לא נרכב : טה
 טהיינו טולדים מוכבי סוסים אל אשר לא ישיענו לא נפסה עוד זה : ולא נאמר עוד : תבואה הוא : אשר בך ידוה
 יתם : כי ידענו כי כך לבד ידוהם היתם : ומי טאין בו כח איה יתן בו כח ותצילה : וכן תבטלה לגו : וית דמן
 קדוה יתחם על אבתא כד היו בתרים האכיתתן : ארפא מאביתם : ואם איהם תבטא כן היא יענה
 איהם אעלה איהם ומיטא למאביתם ולמירדס טמירד
 איהם נדבה מלב טוב כי אפי טהיה לי עלת טב וממו טון טהא טב בתאבדה אלה ואמר לשון רבים על דרך פרט
 ולשון יחיד על דרך כלל : אחיה בטל לישראל : העקר מה טאמר יבוס מקור : ואמר טל לשי טאמר כשסך כ
 כן טוב האל ית' לא יהיה : נפסק מהם וזה יהיה לעתיד בטוב הגלות : יפרח כשוננו : איה כשוננו
 לפי טכונטלה כנסת ישראל לשוננו כמו טכתוב אפי כשלת הארץ טאטת העמקים : ואמר כשוננו בין החומים כ
 כן רעית בין הבנות : ואם תאמר השוננה אן לה טרשים ונחה להעקר : ויד טרשו כלבנון : כמו עצי הלבנון טה
 טהם גולתם וטריהם רבים כן יהיו נטועים בארצותם ויתנו טרשים חזקים לא יוכלו להכתם ממקומם כמו טאמר
 ולא יתקמו עוד מעל ארצותם : ועל הדרך הזה איה הבאים יטא יעקב : ומה טאמר ויד על דרך ומחה אל כתף יס
 כנרת כלות יכו הארשים הנח ונהה באלך וברחב : ילכו ינקתיו ויהי כזית דוה וריח לו בלבנון : כמו כריח טהיה אשר ברכו ה' כי הלבנון
 ינקתיו ילכו למרחוק כלות יתקטמו ונהה ונהה וזה
 הם טגל לטובות המתחדשות להם בכל יום ויום : או יהיה טגל הארשים תורת משה רבי ע"ה טתהא קיימת לעד ו
 וינקתו הם הדעות המתחדשות להם ביריעת האל ית' יום יום : ויהי כזית דוה : טהיה כח לחותן קיים כמו הדת
 טעלת לחדס כל האנה כלות טלא יספא טובו כל הימים : וריח לו כלבנון : כמו כריח טהיה אשר ברכו ה' כי הלבנון
 יט בו מים רבים מעצים ומעטבים ויהי כחם נטעני ריח טוב רל טילך טמם הטוב למרחוק : וית יסגן בכין וכין
 ויהן כוח תכונת קדשא ויהאן ויהאן כריח קדוה כוסמיה : ישובו יושבי בעל : ישובו לארצם ג

דבר האשר היה אל יואל בן פתואל זה הנביא נת
 נתבא תחלה על הארצה שיבא האל ית' באר
 ישראל על עונותיהם וא"כ נתבא נבואה עתידה למוות
 המצוי. ויא' כי בימי יהורם בן אחאב נבא זה הנביא
 סהיה רעב בארץ כמו שאמר כי קרא האל הערב וגם
 בא אל הארץ טבע טנים הד' טנים היו ד' מיני ארבה וה
 והג' טנים היו הנמשל נעצרים. ובסדר עולם אחר כי
 בימי מנשה נבא ואמר יואל נחום חבקוק נתבא בימי
 מנשה. ולפי מלא היה מנשה כשר לא נקרא על שמו:

שמעו זאת הזקנים כי הם ראוי יותר במה שעבר
 בימיהם כמו שאמר דקדך ויאמר לך. הה
 ההיתה זאת בימיהם. אם היתה זאת ההא הא המלה.
 ואם בימי אבותיהם. כי הארבה שהיה במצרים לא הי
 היה אלא חמ אחד ואע"פ שאמר בספר תילים ויתן לחם
 לחסיל יבולם. ואמר וילק און מסער. הארבה היה עי
 עיך ושני המינים בא עמו לפיכך לא נזכר בתורה א
 אלא הארבה ולא היה אלא עת אחת. וההיה ד' מינים ג
 גום ארבה ילק חסיל ובא בד' טנים זה אחד זה כמו שא
 שאמר ית' הגוס וגו'. וזאת הדעה לא היתה עד לתורה
 הזקן: ע"ה על הגזירה הזאת. לומר אחד. ב
 בניהם. הבאים אחיהם כלומר לזמן ר
 רחוק תוכל לספר זאת הגזירה: יתר הגוס. מ
 מה שהתיר הגוס בשנה ראשונה. כה אכל ה
 הארבה בשנה השנייה כי לא בא ד' המינים בשנה אחת

אלא זה אחד זה בד' טנים. וכן אמר וסלמת לבס את הטנים אשר אכל הארבה וגו'. יא' כי נקרא גוס על שם שגזז
 את התבואה. וארבה לפי שהוא הרב סבמטים. וילק לפי שהוא לנקק ולנחך את העשב. וחסיל לפי שהוא כורת את הכל
 מן יחסלנו הארבה. וית' מותר ואלא אכל גובא ומותר גובא אכל פרחא ומותר פרחא אכל שמוניא: דוקיעו
 סכומים. אתם הצעלים להסתער בין עמם הקדו ומתקדם. ובכו ימים ולילה כי לא תמצאו יין כי

הארבה יאכל הענבים. עמים. הין נקרא עמים וכן כל משקה שחמץ עי' כתיבה ודריסה מן ועמותם אף רשעים. ו
 וית' עמים חמר וית': בי. כל קבוצ מן החי יקרא גוי. לפיכך אמר על הארבה גוי. וכן אמר על הנמלים
 עס לא עז. ועל הא
 פנים עס לא עז. סגור סגור ארבה. כאלו יט לו טנים כשני הארבה. ומתלענות

לבוא לו. מתלענות הם המינים הנפשות. והלביא גזל מן הארבה. וית' סגור כשני ארין וניבוי כבד ארין. והנה א
 ארז ובני לבא יתפחד. נראה כי לא יקרא הקוף לבא: שם גשמי לשמה. עבר במקום עתיד. או פי' ואמר

יטב הארץ בבא סס גשמי לשמה. וכן כי גוי עלה על

דברי יטב הארץ או הוא דברי הנביא: וכת' שוי פרי גשמי עמי לזכר. ופי' לקצפה לקצף ולזעזע ולמחיה. וית' למפ
 למשחת נפט. וית' לקצפה לקטשה וכן מפרשים כקצף על פני המים. ול' סיסר הארבה הקלפה שיאכלנה. חזק חז
 חזפה. הגוי לתאמה גס לגפן. וכן הלבינו מרינה. ופי' חזפה. גלה אותה כלומר שהסיר קלפתה. וכת' מקלף קלף
 ויחא. ופי' המלך הקלפה לארץ באכלו הלחות טבין הקלפה לגפן. או פי' חזפה והמלך. שאכל העלים והסמך ה
 המלך לארץ והנה הוא מנולה. הלבינו כי אמר שימון הארבה הלחות כשאמר המינים יבשים ולבנים. הלבינו פצל
 עמר. וכן כסלג ולבינו: אלו אמר כנגד כנסת ישראל קצני על זאת הדעה ופי' אכל גזל. כמו הבתילה

סכמאת לבחור ומת בע. וזה נערה כי אז היא רוב. סמחתם זה בזה. וכשמת מתאבלת אבל כבד והיא
 חגרת סק תחת עדיה וחליתה. אלי. פי' קצני. וית' ויקצן המלך. ואלא מלבא. חגרת סק. השועל הזה כשמתמו
 בו כשועל וכשועל כאחד יאמר חגור יאמר חגור. וכן לבנו ולבנו: חגרת. מנחה ונסך. אמר הסרת לשון
 זכר ואמר מנחה מדיח לשון נקבה לשון זכר נטל על הצטן. כלומר

אפרים מזה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני
בברוש רענן מבני פריך נמצא: מי חכם ויבן א
אלה נבון וידעם בי ישרים דרכי ידוה וצדיקים יל
דכו בם ופשעים יבשלו בם:

ויהיו יושבים בצל האל ית: ידוה דגן ידוה עצמים בכל ע
עת במצות האל ית: שיקיימו כמו הדגן המזוה את הא
האדם: ברכ דגן: חסר כף הדמיון: וכמה לב שמוח יט
יערב גה: כי חטאת קדם מדי והדומים להם: ואם ת
תאמר יפסק טובים כמו הדגן הפוסק ויבט עד שיזרעו א

איתו פעם אחת: לא: אלא ויפריח כגפן: כמו הגפן: כי אחר שלקטו פירותיו אינו כפסק ויבט אלא יפריח שנה אחת
וכן בכל שנה ושנה: וזר כיין לבנון: ריח: כמו אחרתה לה: אחר ריח יין הגפן שמתלני ישראל לן יהיה כריח יין
לבנון שיש לריח טוב: וריחתי בספר אסף הרפא כי יין לבנון: ויין חרמון: ויין הכרמל: ויין הרי ישראל וירמלס:
ויין הרי שומרון: ויין הרי כפתור מנחם: אלה הייכות הסעלונים על כל מיני היין לריח ולטעם: אף למרפא: ו
ומשל הריח: יהיה השם הטוב שיהיה לישראל בכל העמים לעתיד: וית הפסוק כן יתכנסון ויביני גלותהון יתבון כטלל
משחיהון ידוה יתחיל ויסג טובא בארעא ידו חכרן טובתהון עליל ולא פסיק בדוכרן יבנות חנוצרתא על חמר עת
עתיק דמתנסך בבית מקדשא: וית יסוכו: ינוח: כמו בשוכה ונחת: וית ידוה דגן: שיהיה שנוי טבע בדגן לעתיד
בבא הגואל שדוה איתו כמו הגפן ולא יטורכו לזרע הדגן אלא פעם אחת כמו הגפן: וכינחא בזה זכר רבותי אל
בשנוי טבע שיהיה לעתיד בחטה: אפרים: ואז יאמרו מה לי עוד לעצבים: כי בעוד שהייתי עובד אתם
היה לי כל הרע ועתה שאעבוד א
אני עניתי ואשורנו: כלות אביט אליו בעת רבון: הסך והסתריצ פני מהם: ומה אומר לן: אני כבדת רענן: אני
אהיה לך כמו הכרמל רענן: שכתפין ראש אלל שרשיו כן אני מרחם וקדוש אשכון ואת דכא נאפל רח: ואם תאמר
הברוש אינו עושה פירות: ממני פריך נמצא בכל עת ובכל זמן: מי חכם ויבן אלה: וכמה שלם השע
נבואתי את מי בכם חכם ויבן אלה התוכחות מדברתי עד הנה: בי ישרים דרכי ה: לא כאותם
שארמרים לא יתכן דרך ה: כמו שאמר ביחזקאל: כי אם תשובו בתשובה שלמה לא תזכרנה לכם תועבותיכם הראש
הראשונות: וצדיקים ילבנו בם: כי יכיר וידעו כי כל דרכיו משפט: ואם יראו צדיק ורע לן: או רשע וטוב לן: וזה
יחשבו כי הכל אמת ודרך ישר מהאל ית: כי הצדיק שאנו רואים אליו אינו צדיק בלבד כמו שהוא בבראיה: והאל בוחן
לב וחוקר כליות: או מייסח לגובות לעולם הבא שהוא עולם השכר: וכן הרשע וטוב לן אולי עשה קצת טובות ומ
ומטלס לן האל ית בחייו כדי שיאבד ברחב רשעו לעולם הבא כמו שאמר בתורת משה רבינו ע"ה ומטלס לשוכא אל
פניו להאכיר: ופושעים יבטלו בם: כי יאמרו אין מסוד ומנהיג העולם ואיכנו בדרך ישר: כי הצדיק יבואנו רע
והרשע יבואנו טוב: לפיכך אינם טבים מרשעים וילבו אחרי תארת לבם ויבטלו ויאבדו: ואחל פירש ופושעים יב
יבטלו בם: כאמר יאבדו הפושעים לדרכי ה ולא היו תכלים בהם כמו הצדיקים: יבטלו בהם כאדם שאינו יודע ה
הדרך: וזה נאמר על הפושעים שלבם עוד בדרך פשעים: אך האבים בלב טלס: אלהים יעזרם ויסמכם כ
כדי שלא יבטלו: והצדיקים במנהגם ילבנו דרך סלולה וישרה: וית וצדיקא דהליכו בהן יאון בהן לחי עלמא: ור
ורשיעיא יתמסרין לגהנם על דלא הליכו בהן:

תהלה לאל עולם:

סדר השם

תם וטלס

גם בחמות שדה תערוג אלה כי יבשו אפיקי מים
ואם אכלה נאות המדבר : תקעו
שופר בציון וחרישו בוד קדשי ירגזו כל יושבי הארץ
כי בא יום ידוח כי קרוב : יום חשך ואפלה
יום ענן וערפל כשחר פחש על חזירים עם רב וע
ועצם כמותו לא נחיה מן העולם ואחריו לא י
יוסף עד שני דוד ודוד : לפניו אכלה אש ואחריו
תלחש להבה כגן עדן הארץ לפניו ואחריו מדבר
שממה וגם פלשח לא חיתה לו : במראה סוסים
מראו ובפרשים בן ידוען : בקול מרכבות על ר
ראשי חזירים יקדוק בקול להב אש אכלה קש ב
בעם עצום עוחד מלחמה : מפני ידו עמים כל
פנים קבצו פארוז : כגבורים ידוען באנשי מל
מלחמה יעלו חומה ואיש בדרכיו ילכון ולא יעב
יעצמון ארדחתם :

ואל כחלוק וזו באלף מן כוח : וית דרית מדברא : זה
ואל לשון דיה : אל לשון דיר בדבר רל : ככנסות לר
לדיר להקעסר : גם בהמות שדה : אפי חיות ה
השדה מיתצא : מרעה בהרים רחוק מן
הישוב ולא בא סם הארבה : תערוג אלה תפני הנחל
: כי יבשו אפיקי מים : כי הארבה יהיה באלה הזנים
ועצירת הנפלים היה : אף על פי כן חיות השדה טהל
טחלבות למרחוק הכה והנה ימצא מרעה במקומות ה
הלחים מעט הכה ומעט הכה אכל לא ימצא מים לשת
לשתות כי בעצירת הנפלים יבשו הנהרות ואפיקי מים
: ואעפ שהם צריכים למאכל יתחד הם צריכים למשתה
: תערוג : כל אחת ואחת : ואל ענין צעקה על הנחל
כמו כאל תערוג על אפיקי מים : ואם אכלה : כ
כאחת המדבר : מקומות הדשא שהיו במדבר יבשו כאל
אם אכלה אותם : וקראם נאות לפי שנטוים סם אלהי
הדעים טכט המדבר : ואעפ טהל רחוק מן הישוב :

תקעו שופר וחרישו : כי ציון האל הד הקדש : וכן את על ציון הר קדש : וטעם תקעו וחרישו
לעורר הלבבות על התשובה : יום חשך : הנה נמשלת לחשך : כמו שהאמה נמשלת לאורה : אל
פי כי תחב הארבה חסכה הארץ : כמו ט
כמו שאל שמים על הארץ כרגע : כי סם נראה תחלה השמש בצלחת מפני גבהם : כן יבא זה הארבה פתע ו
וטוטט על הארץ כרגע : כמות לא נחיה : כי אחת טל מצרים לא היה אלא מין אחד והאל הארבה : והיה רב אחת המין
במצרים יתחד ממה שיהיה עתה בארץ ישראל : לפיכ את ואחריו לא יהיה כן : והנה אחד כמות לא נחיה : כי היו ד' מנ
מינים וסבת מצרים לא היה אלא מין אחד : לא יוסף בצרי : כמו לא יוסף בחיית : לפניו במקום טחנה נר
נראה לפניו ולאחריו כאל אם אכלה ולחמה כל הנחמה : לפיכ את לפניו ואחריו כי
לא יראה כי הוא יבשה את עין הארץ : אכל חמה במקום זה ואכל ונסב במקום אחד ואכל זה לפניו ולאחריו : כגן
עין הארץ לפניו : לפני בא הארבה היתה הארץ כגן עדן : ואחר יבא על הארץ ואכל כל הצומח כשאלה האר : אחרי
מדבר טחנה : וגם פלגה לא היתה לו : טל הנח דבר מן הצומח טל אכל : וית ואף טחנה לית ביה לרשיעיה :
במראה סוסים : במתנתו חמה למראה הסוסים : בקול מרכבות בפתח המס : על ראשי הארץ יר
ידקדוק : קול הליכתם : כקול הליכת המד
ולא כן המרכבות יקדוק : כי יתאך הארבה בריקה ממקום למקום : כמו שאל לכתר בהם על הארץ : כקול להב
אם אכלה קש : כי הקש והעש הדקס כשתאח בהם אש טמאעים קל : וכן אחד כקול הסוסים תחת הסוד : ערוך
מלחמה כעס עצום עוחד להלחם עם טכנות : שמשמיע קול ותרעה להבהל טכנות : ערוך העין בטל וסבל
ואל פעל סומך : בפניו פארוז שחרית וקדחת : כמו הקדחת כן היו כל השני משבית : כמו ופלטו בפחד
והאלף בתקפה למקד : וכתי כל אפיא איתפאז אכחם אכחין כקדחה : וית קבצו פארוז : עד
וכבצו אסנו נחש ואחל תפס עליהם : כי אין לשון קבוצ כלשון אספה בכל מקד כי לא יאמר קבוצ ידך כמו שיאמר
אסוף ידך ולא יאמר ויקבוצ רגלי : פמו שאל ואסוף רגלי אל המטה : וכאת ואין אש מאסף אחת ולא יאמר מקבץ
אחי : וכן לא יאמר קבצו נוגהם כי הקבוצ יאמר על הדבר המפוזר : והאספה יאמר אף על דבר שאינו מפוזר :
כגבורים יירצון ולא יעבטון אחרותם : כתרנינו ולא מעבבין אחרותאן : ואין לו חבר במקדא : וית אחת מ
מן העבט תעביטנו : כמו שאל גבר במסלית ילבון : וית אחת כמו יעוותן : וכן ה' כלשון ערבי : ואיש
גבר במסלית לפי שהמסל כחשך וגבורי : את גבר אעפ טל יסול זה הלשון אלא על בני אדם : ובעד
הטל יסול : הטלח הוא הסוף : וכן מעבור בטלח : ואין משלחת במלחמה : ובעד פי על כמו וסגרה בעד
וכפר בעד : יסלר כמו יחגור וכן על פט כל אחת נפל נסל בעמק : לא יבצעו כמו לא יבצעו מן פצע תחת פצע : ו
ה' פעל עמד : וכן ובצעם בראש כלס : ואל פעל יוצא ענין כריקה את אין החל הזה כשאל איבי טעמנע מלבא
עליך בחריב כי אלה יחג על הדרכו ולא יבצעו וזה לקחתם : וית טלח ענין טלח : ויבצעו ענין טכנא בצע : אחר
ולאחר דאטון טלחין אולן קמולין ולא מקבלי מומן : את אכס כשאל איבי טעמנעם במומן : בעד ג ג

ואמר יעקב מאלה יעשה מלאכה: הכרית בשר הפעל: כי
הארכה הכרית ואם פסק מהם הדגן והדירוס תמה י
ביא תנחה ונסך לבית המקדש והם אין להם מה יאכל
יאכלו ומה ישתי: אכלו הסהנים: טהא אוכלים תעלחן ה'
ואין: שרד טהא אכלה כמחצה וטממה כי אין
בה פי חת וכן אכל תירוס: הוביש תירוס
כמו יבט והוא פעל עמד וכת' יבטא גפטיא: או יהיה מ
מענין בשתי ויאמר זה ער'ל כאלו יטלו בשת כמכפסק:
אמלל ענין כריתה וזכר דגן תירוס ויבטא כי אלה הג' ה
הם תב חי האדם: חובישא כווי וכן הילילינא
ואמר הובישא כי רח וי לכס שתבטא: כי
מעשיכם וטרחכם בטרה הוא לריק: איכרים עובדי הט
האמת: כורמים עובדי הכרמים: וטעם איכרים על הט
חטה וטעורה: וטעם כורמים על הגפן: חגפן
חובישה יבטא: וכת' יבטא גפטיא או הוא

[illegible]

וְכִי הָיָה יְהוָה נִשְׁחָת וּמִעוֹשָׁם תִּחַת הָאֵרֶץ וְלֹא יִצְחָקוּ
 אֲנָשִׁים מִלֹּא יִדָּת עֲלֵיהֶם כִּי גֹכ תִּהְיֶה עֲצִירָה גְדוּלָה בְּטָנִי
 בֶּן אֹר בְּאֶמְרָךְ לְדַעַת קִצְתָּ הַמִּשְׁרָשִׁים וְיִתְּ אֶתְמָסֶיא גֵר
 חֲבִיתִי נִסְמָן אֶרְצִיתִי אֶרְצִיתִי הַתְּכִיפֶינָה נִסְמָן כִּי אֵין דָּבָר
 עַל הַעֲנִין בְּמִטָּה כִּי מִמְּנוּחָת כִּמוֹ אֶרְצִיתִי וְכֵן הַעוֹד אֶרֶע
 נִדְרָסִי כִי אֵין חֹמֶט לֹאס לְתַקָּס כְּמִנְחָה מִשְׁנָה לִשְׁנָה
 שֶׁ כֵּן תִּאֲחִיצוֹת אִתְּךָ וְכֹא שְׁתִּי אֲחִיצוֹת נִסְסוֹת אֵל
 מִמֶּנּוּ כִּמוֹ אֵס הִינֵה בְּחִידִק מִמְּנוּחָת וְשִׁי מִקָּצֶת מִהֵמָּה
 אֵל הַתְּקָדָם לְמַדִּי כִי אֲכִיִּם דָּגָן פִּירִשְׁכֹּמֶה :
 בֹּחַ
 בְּלֹבֶל כְּאֹדֶס הַמְּבֹלְבֵל בְּדַעַת וְלֹא יִדָּע
 י עֲרִידִי הַנֶּאֱחָן מִנְחָא פַעֲמִים מִדָּעָה מִלֹּא יִנְחָאֵהָ הֵב
 קִר בְּרִיבִי כְּאִשְׁמֵת הַלֵּלָךְ בְּמִלֹּא לְבֹד וְעִינֵי עֵנִין שְׁמִימָה
 מִיַּע וְלֵתֶךְ כִּי אֵס כְּאֵל אֵס וְלֵהֲבָה עֲבָרָה בְּהֵס כְּאֵס
 אֵת מִדְּבַר אֵלֵי הַדְּעִים יִדְּאֵל כְּאֵת וְאֵל

שדד שדה אכלה אדמה כי שדד דגן חוביש תיר
תיחש אמלל יצחר : חובישו איכרים חילל כר
כרמים על חטא ועל שעושה כי אבד קציר שדה:
הגפן חובישו ותתאנה אמללה רמון גם תמר ות
ותפוח כל עצי השדה יבשו כי חוביש ששן מבני
האדם : חננו וספחו הבתנים ח
חילל משרתי מזבח בא לעו בשקים משרתי א
אלהי כי נמנע מבית אלהים מנחה ונסך : קד
קדשו עם קרא עצרה אספו זקנים כל יושבי הא
הארץ בית ידוע אלהים וזקני אל ידוע : אחת
ליום כי קרוב יום ידוע וכשדד משדי יבא : חלא נ
נגד עיניו אבל נכרת מבית אלהים שמחה וגיל :
עבשו פרידות תחת מטרפותיהם נשמו אצרות נח
נזרסו ממנחות כי חוביש דגן : מה נאנחות בחמח
נבסו עדדי בקר כי אין מרעה להם גם עדדי חצ
הצאן נאשמו : אליך ידוע אקרא כי אש אכלה נ
נאות מדבר ולהבה להטח כל עצי השדה :

חדר מעל: חגור רל חגור טק וסידע אחר כך ל
 בלילה לא תס
 שהייתת הוא כמחבה לאלהים: וסוקר השימת לאלהים ל
 הזמינו העם לתענית: ות"ג גור תענית: קראו עברה שיה
 ובקשה: חגור אל ה' אלי ישמע ועקבתם וסידע תענית
 לא שמוכו בתשובה טרם בלוי האל ברחמי יבטל הגזירה
 תסוד יבא כמנו טוד טיבא פתאום כן יבא זה היום תסוד
 כקל טדי טודד חוק ותקדף טאך חדך להמלט תמנו:
 יבא הארבה לעינינו ויכרתנו וכחן טנכרת האכל

קרבנות בכת הקצור וטמאים טס כי נזלה היצא ממח
 כמו עמנו ענין עמנו כי הכית והש"א מתבא אחד וכן ב
 הם גרמי הורע טהם תחת הארץ ואמר כי תראה אחרת
 ואמר יתחא יאכלנו הארבה או יתעצמו גרמי הורע משנ
 האלה יתגרמו תיהם בפתל המס וחס חצונות העפר וכן
 גרמי חמר תחות תגופתחן יערגס תגרמו תיהם כמו ונע
 להכנס בהם וזכה הם טמאים: נהרסו תתגורות: בטור
 במערה: ועי' נהרסו כאלו נהרסות כי לא יכנסו בהם דב
 וטפלים וטמאים: והמס הראונה במלת תתגורות טס
 כאחת במלה וכן מתבא: ואלול כתב כי המס הראונה
 תתגורות נהרסו וכמו הם הטמאם בפתח כי למבראם
 נאכה במה אחר וידך כלל ואמר כך וידך פרט: טבוכי
 מה יעשה וכן טבוכים הם בארץ: גם עזי הנאן אחר
 הבקר לפי טהם עולים בהים ונבבעות מה טלא יעמ
 וכן תחאם טמאתן כמו טמאתו: אורף ה"י א
 עבר הארבה

ואת הצפוני ארזיק מעליכם וחדתיו אל ארץ צ
ציוה ושממה את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל
הים האחרון ועלה באש ותעל צחנתו כי הגדיל
לעשות : אל תיראי אדמה גילי ושמוחי כי הגדיל י
ידוח לעשות : אל תיראי בהמות שדי כי דשא נ
צאת מדבר כי עץ נשא פרוץ תאנה וגפן נתנו ח
ודלם : ובני ציון גילו ושמחו בידוח אלהים כי נ
נתן לבם את המורה לצדקה ויורד לבם נשם מו
מורה ומלקוש בראשון : ומלא הגרנות בר ודשי
והשיקו היקבים תירש ויצודר : ושלמתי לבם את
חשנים אשר אבל הארבה חילק והחסיל ודגום ח
חילי הגדיל אשר שלחתי בכם : ואבלתם אבל וש
ושבע והללתם את שם ידוח אלהים אשר עשה
עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם : וידעתם ב
כי בקרב ישראל אני ואני ידוח אלהים ואין עוד ו
ולא יבושו עמי לעולם :

ואת הצפוני ארזיק מעליכם הארץ קרא צפוני
שבא להם מפאת צפון : והדחתיו אל ארץ ציה
ושממה נשם ימות שלא יתצא מה יאכל לפיכך ועלה ב
באש : את פניו אל הים הקדמוני : פי המזרחי : והוא
יס ככרת : או יס המלח : שהם למרח ארץ יער
ישראל : וסופו אל הים האחרון : יס המערבי והוא סק
סקרא אותו בתורה הים הגדיל שהוא למערב ארץ יער
ישראל : פניו אל האש כל כך היה רב חיל הארבה שה
טחיה מחזיק מים לים : מים המזרחי לים המער
המערבי : ועלה באש : האלק בשא לבד ותעל צחנתו
כפל הענין במע : כי צחנתו כמו באש : וטעם העליה
טיעלה רחם הרע : לאפי העובדים : כי הגדיל לעשות
הארבה הגדיל לעשות רע בארץ : והאל ית' רחם על ה
הארץ והמיתו : ור"ל פירשו זה הפסוק לימות המשיח : ו
נאמר ואת הצפוני ארזיק מעליכם : זה יצר הרע שצ
טצפון ועומד בלבן של אדם : והדחתיו אל ארץ ציה ו
ושממה : למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן :

את פניו אל הים הקדמוני : שנתן עיניו במקדש הראשון והחריבו : וסופו אל הים האחרון : שנתן עיניו במק
במקדש שני והחריבו : והרג תלמידי חכמים שבו : ועלה באש ותעל צחנתו : שמתח אמות העולם ומתגורה בשו
בשונאי ישראל : כי הגדיל לעשות : את אבי ותלמידי חכמים יתור מכולם : אל תיראי אדמה : ארץ ישראל :
אל יראו יושביה : גילי ושמחי : כנגד חגור וספת והלילו קדש צום : כי הג
דיל לעשות : פי לעשות
טובות כנגד הארבה שהגדיל לעשות רעות : אל תיראי בהמות שדי : כמו טדה : כנגד מה שאמ' גם בהעת
טדה תעצוב אלך : כי דשא נאח נאח מדבר טא
מים : כי עץ נשא פרוץ : כמו טעץ נשא פרוץ ביישוב כן במדבר דשא ומקומות הדשאים : חילם : כחם : והוא הפרי
: וית' טענו פירשו : ובני ציון : כנגד מה שאמ' תקעו טופר בציון : כי נתן לבם את המורה לצדקה : כמו י
מרה : ואל כי נתן ל
תחלה : שהוא במרחשון : אחר כך פיר' עוד ואל יורד לבם גשם מורה ומלקוש בראשון : פי הגשם הנקד' מורה הנורית
לבם בעתו : שהוא במרחשון : והנורד לבם גם כן מלקוש בעתו בחודש הראשון שהוא ניסן : וטעם מורה במס' :
כמו מרה ב'ינר : וית' המורה הראשון ענין המראה : שתרצם הסמך כן ובני ציון בועו וחדו במימרא דה' אלהיכון ארי
היב לבון ית' מלפיהם לבון ומחית לבון מער בכיר בעדיהם ולקדש בידם ניסן : ור"ל פי' כי מרה ומלקוש טעיהם
ידד בניסן באותה טנה : שאמר אותה טנה יצא רוב ארד ולא ירד להם גשמים וירדה להם רביעה ראשונה באחד
בניסן : אמר להם נביא לישראל דא ודעו : אמר מי טיש לו קב חטים או טעורים יאכלנו וידה : או ירעבו וימות
: אמר להם אב' כן דא ודעו : כעשה להם כס וכתגלה להם מה טעורים ובערקים של כמלים וטעורים ויצא
ודעו טני וטלמי רביעי וירדה להם רביעה טניה בחימה בניסן והקריבו עומר ב'ינר בניסן : וכמציא העומר המתקן
המתקדב מתבואה הגדלה בטעה חדשים : קרב משל יא יוס' : וכמציא התבואה הגדלה בטעה חדשי גדלה באחד עשר
יוס ועל אותה החר נאמר הארעיים בדמעה ברה יקצות : ובמלא הגרנות בר : מבואר הוא : והשיק : כמו והצ
והציפו : מן וצף ה' אלהי את מי יס סוף על פניהם : כלומר טחיה היקבים מלאים עד שיצופו היין או
האמן על פניהם : וכדברי ר"ל מי החג טכטמא השיק : ואחר כך הקריטן טהרין : הקריטן ואחר כך השיקן טמ
טמאין פי' טקען במי תקנה עד שיצופו מי המקה עליהם : ושלמתי לבם את השנים כי לא באו בטנה אחת כמו
טמיר : וית' הפסוק הזה ודך משל : נראה כי דעתו היה טהא
לבון טמא טבתא חלף טמא דבז יתכון עממא וליטמא טלטמא ומלכותא פורענות חילי רבא דעלמית בכון :
ואבלתם : אמר עשה עמכם להטליא : פלא היה כי בטנה אחת טלס להם תבואת ד' טנים : ולדברי ר"ל טכתבנו
היה הטלח ויתר גדל : ולא יבושו : לפי טחיה להם באלה השנים חרפת רעב בגוים : וידעתם
תכיר טאני בקרבכם טומע טעקעם ואני אלהים ואין עוד : לא כאלה העמים טעבדקם כי הם

ואיש אחיו לא ידחקו גבר במסלתו ולבן ובעד ה
 חשלה יפול לא יבצעו: בעיר ישוקו בחומה ידעו
 בבתים יעלו בעד חתולנים יבאו בגג: לפני רג
 רגוז ארץ רעשו שמים שמש וירח קדרו ובבמים
 אספו נגחם: וידוח נתן קולו לפני חיל כי רב מאד
 מוחניו מי עצום עשה דברו כי גודל עם ידוח ונורא
 מאד ומי יבולו: וגם עתה נאם ידוח שוב עדי בב
 בכל לבבכם ובשם ובכי ובמספר: וקרעו לבב
 לבבכם ואל בגדיכם ושוב אל ידוח אלהיכם כי
 נתן ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ורחם על ה
 דרעה בני ידע ישוב ונחם ודשאר אחריו ברכה
 מנחה ונסך לידוח אלהיכם:
 תקעו שופר בציון קדשו עם קראו עזרה: אספו
 עם קדשו קהל קבצו וקנים אספו עוללים וזנקי ש
 שדים יצאו חתן מחדרו וכלה מחופתה: בין הוא
 האולם ולמזבח יבבו הזתני משרתי ידוח ויאמרו
 חוסה ידוח על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה ל
 למשל בם גוים למח יאמרו בעמים איה אלהיהו:
 ויקרא ידוח לארצו ויחמל על עמו: ויען ידוח ויא
 ויאמר לעמו דגני שלח לכם את הדגן ודחירשו ו
 ודחצורו ושבעתם אתו ולא אתן אתכם עוד חרפה
 בגוים:

בעיר יסאק ענין סוק וזכר זה הלשון בארבה לפי ש
 שמוקד הם ארזים ועוד כי הוא הולך תמיד
 לא ינוח אלא מעט וכן אמר במשק גבים שוקן בו: ול
 העתידת ההלכה וכן וכן משק ביתי וית בקדש מדיני
 בבתי יעלו כי משא ארזי יטוב האדם בבית הגבוהים
 בעד החלונות כימו מן החלונות וכן בעד הסככה בעד
 החלון אמר איכם כשאר ארזים שחקטור השער לזניה
 כי מן החלונות יכנסו בבית כימו הגב שוממא השער
 סגור וישתדל לזכנס מן החלונות: לפני רגוז
 ארץ בבואו תרגו הארץ לפניה וזה
 משל וכן רעשו שמים וקדרו ונחם ונחם הכל משל לר
 לרוב הצרה כי כן דרך הכתוב כימו חסד השמש בצדקו
 והעמים לו רבים וענין אספו נגחם אספו ארזים לתו
 לתוכם שלא נראה וכן אסוף ידך ויאסוף רגליו:
 וידוח נתן קולו והנה האל ית השמיע כל האל החיל הזה
 לפני באו עי כביאות כד שיטבו בתשובה:
 ומי יבולו מי יוכל לסכלו וכן מי מכלכל את יום באו:
 וגם עתה טעם וגם אל אס לא תשובו לפני באו:
 גם עתה אחרי באו אני מזהיר בם שתשובו
 ואמר עתה כי קרוב היה עת באו בהכבא הנביא כימו
 שאמר כי בא יום ה' כי קרוב: בכל לבבכם שלא תהיה ה
 התשובה בלב ולב שצדק דרכי התשובה בגולה ובכ
 ובנסתר לא תשובו והתשובה תהיה בנסתר כי היא הנה
 העקר: ובכנס ובמספר בנראה להכניס להבבות ושיא אש את חברי צם בוכה וסופר ויכניס לבבו אש לא
 טב מעצמו: וקרעו לבבכם ואל בגדיכם אס תקדשו לבבכם ותקדשו מחנה כל מחצבה רעה איכם צדי
 צדיקים לקדש: בגדיכם כימו שאר קרע בגדי על הצער והצרה: כי חסד ורחם הוא כן מחצית
 כימו שכתוב בתורה שהוא מנחם על הרעה לטובים וכן כתוב וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: ו
 יודע יטוב ית ידע אולי יטוב האל ית ונחם ואצט שאמר כי מחציתו הוא מנחם על הרעה ואין ספק
 בזה: אף על פי כן אס רבו העונות לא ינחם עד שיכניס מעט או רב לפיכך אמר ית ידע: וא היה פירוש וי שודע
 דרכי התשובה יטוב ונחם האלהים על הרעה הזאת וית מאן ידע דאית ביה חובין יתיר מנהגן ויתירם עליו: והט
 והאמר אחר ברכה והאל ית יטאיר אחר הארבה ברכה שאס יטובו בעדן ודיחנן האל ית ויטאיר בצומח ברכה שלא
 יטאיר הכל והאמר יהיה לברכה ויתצא מחנה ונסך לה אלקים כפני מה שאמר הכרת מנחה ונסך מבית ה':
 תקעו פירשנו למעלה: אספו עוללים וזנקי שדים שיתענו גס הקטנים וכן תנקי שדים יתענו שלא
 ינקי ויהי כלם באם ישה אחת ויבכו הקטנים וזנקי שדים לרעבונם והגדולים יכענו לבבי
 לבביתם ויטבו והאל ית ברחמי ירחם לזעקת הקטנים: יצא חצן מחדרו וכלה מחופתה אפי' החצן שדה לו לשמח
 עם אצתיצא מחדרו וכן הכלה תצא מבית חופתה והוא החדד שזכר: אפי' מחופתה מהחליים והעדיים שחופתים
 עליה בימי החתונה וכלם יהיו באסיפה אחת ויבכו חצן והכלה עמהם תחת שמחתם וכל אלה הדברים טובים ל
 לבו של אדם ויכנע והאל ית ירחם: וית וישוק חתנא מאדחן בית משכניה וכלתא מבית גבהא: בין האולם
 ולמזבח: כי סס היו עומדים לעבוד עבודתם ובהתבטל העבודה כימו שאמר הכרת מנחה ונסך: סס ב
 במקום עבודתם יבכו ויתפללו לאל ית בבית מקדשו ויאמרו חוסה ה' על עמך: חוסה תלעיל: לחרפה למשול בם ג
 גוים כי כשהיה רעב בארץ ישראל היו יצא רבי וממנה לגור בארץ מצרי' ובארץ פלשת' משני הדעב וזה היה חרפה להם
 ומוטלים בזה גוים בדיוקם גוים בארצם: ויקנא ה' לארצו והתכבא הנביא כי אחר שיעשו תשובה יקבל האל ית
 תפלתם וזעקתם ואז יקנא לארצו שלא תהיה שמתה וטעם הקנאה משני שהיו חרפה בגוים: לארצו בעבור ארצו ו
 וכן המקנא אתה לי: ויען ענה לזעקתם עי' נביא: שלא לזכר שמתה לזכר עני האדה ועשב הארץ ויתח
 מכך לבן ושבעתם

כי תנה בימים החמה ובעת החיץ אשר אשוב את
שבות יחודה וירושלם : וקבעתי את כל הגוים ודו
והורדתי אל עמק ירדשפט ונשפטתי עמם שם ע
על עמי ונחלתי ישראל אשר פוזח בגוים ואת ארצי
חלקו : ואל עמי ידו גורל וחתנו הילד בזונה והיל
והילדה מכרתי בין ושתו : וגם מה אתם לי צר וצ
וציון וכל גלילות פלשת הנמול אתם משלמים
עלי ואם גמלים אתם עלי קל מזהרה אשיב גמו
גמולכם בראשכם : אשר כספי וזהבי לקחתם ומ
ומחמודי הטובים הבאתם להיכליכם : ובני יחודה
ובני ירושלם מברתם לבני הזונים למען הרחיקם
מעל גבולם : הגני מעירם מן המקום אשר מבר
מברתם אתם שמה והשיבתי גמולכם בראשכם :
ומכרתי את בניכם ואת בנותיכם ביד בני יחודה
ומכרום לשבאים אל גוי רחוק בי ידוה דבר : קר
קרא זאת בגוים קדשו מלחמה העיר הגבורים
יגשו יעל כל אנשי המלחמה : כתו איתכם לחר
לחרבות ומזמרתים לרמוחם החלש יאמר גבור
אני : עושו ובאו כל הגוים מסביב וקבעו שמה ה
חנחת ידוה גבוריך :

והם השרירים אשר ה' קורא כי הם יקראוהו באמת
והוא יקרא אותם עבדי ואנהבי : כי בהר ציון : כי
שם יעלו הגוים : ובשרידים : והפלטה תהיה בשרי
בשרידים : או יהיה פי קור קריאת הגדולה והכבוד
וכן שליטים וקרואים קרואי העדה וקראתי לעבדי
לאלקים : וית קורא : ומין .. בי הנה : כי ה
הנה זה יהיה בימים ובעת
את שבות יהודה וירושלם : והם ימות המשיח : וזכר
יהודה וירושלם אע"פ שכל ישראל ישובו : לפי שהם
טהמסיח יהיה משבט יהודה : זכר יהודה וזכר ירוש
ירושלם לפי שהם ראש הממלכה : גם זכר ירושלם
כי שם תהיה מלחמת גוג ומגוג : אשוב כתוב בזה
מן הקל : כמו נשכ ה' את שבותך : ענין הכחה והט
והטקט : וקרי אשיב ביד מן הכבד ענין השכה ..
וקבעתי : ואז באותו הזמן אקבץ את כל הגוים ו
נטעם וקבעתי : שאתן בלבם שיבאו
עם גוג ומגוג : וכן את בכנות יחזקאל והביאותך
אל הרי ישראל : והורדתי אל עמק ירדשפט : כי ש
שם תהיה המלחמה : וזה העמק היה למלך יהושפט
אולי כנה שם או צעה שם מעשה ונקרא על שמו :
והעמק לעיר ירושלם : או נקרא עמק ירושפט על
ואוכיחם על אשר הרעו לישראל בגלותם ביניהם : אשר פוזח בגוים : טיטוס ומחנהו שהחריבו ארץ ישראל
ופזרו יושביה בין הגוים .. ואל עמי : כמו ועל : וכן ויד את הפלשתי אל מצחו כמו על : ידו גורל :
היו משליכים : גורל ביני
את קרנות הגוים : ומשני פגישת שני יורדן כאחד חסרו ה' פה הפעל והוטלה תכונתה על יד איתן ופירן
יטליכו : כמו אשליך עליהם גורל : בזונה : בשכר הזונה .. וגם מה אתם לי : מה לי ולכם שבאתם בארצי
שאתם שוכני והיה לכם להטיב לעמי ולא עשיתם כן אלא כא : שר ראיתם שבאו עליה מלכי האמון התחברת
עמהם לשלול סלל ולבזוז בז : וית ואף מה איתן חשיבין קדמי : גלילות : כמו גבוליים : הגמול : ההא הא ה
השאלה : וגמול הוא תחלת הטוב שמטיב אדם לחבירו : או תחלת הרעה : כמו כי גמל עלי : כי גמלת עלינו :
גם להשבת הטוב או הרע : וכשנקשר הענין בלשון טלום הוא להשבת גמול : כמו שאת הגמול אתם משלמים
עלי : ואם גמולי אתם עלי הוא התחל הרע : את מה זה שאת תרעתי לי : אם תחשבו להנקה ממני שהרעתי לכם
מתן הרעתי לכם : ואם תאמרו כי אתם מעצמכם גמולי לי עתה רעה כי מי שרע לישראל מחשבתו להרע לי
כי הם בני אש כן הן קל מהרה אשיב גמולכם בראשכם : אשר כספי וזהבי לקחתם : כי כספם וזהבם טל
ישראל לי הוא כי אני נתתיו להם : ובני יהודה בעוד
אותם לבני היוני שהם רחוקי מ : או למען לא ישובו עוד לארץ : או את זה בגלותם שבאו עם אויביהם
והיו לנחית הכני ומכרי אותם ליונים .. הגני מעירם כי עוד ישובו לארץ אע"פ שמקן גלות רחוק ישובו
לארץ הם או בניה : או גם הם גם בכ : יה : הם בתחיית המתים : ובניה שיהיו בזמן היסוע : ובברתי
כלות אמסרם בידם והם ימכרום לשבאים שהם רחוקי מארץ יותר מהיונים : לשבאי בתכונת
האלף בחירק והיך נחה : שבאי : הם בני שבא : והם מזרחי דרומי לאי : ולצר וצידון ופלשת : והם רחוקי מאד
מאלה הארצות : קראו זאת כאלו כרוז יעבור עליה ויעיר לבא למלחמה זאת על ירושל קדשו הזמין : כמו
ויקרא את ישי ואת בניו : בתו אתיכם לחרבון : כלי המלחמה : והאתי הם שחופרי בהם : והמזמרן הם
שחוקי כיש בהם הזמירות את כל : כלי ברזל השיבו אותם לכלי מלחמה כי גדול תהיה זאת המלחמה :
ובזמן השלום שיהיה אחר זאת המלחמה את בכנות יעציה בהפך זה וסעתו חרבות לאתי וחזיתותיה למזמרן :
עושו ובאו הקבצו מן עש כסיל וכית שהן חבור כוכבי : וכתו יתכנסו ויתו ונקבצו : וזו טלס עם טון הכנין :

וזה אחריכך אשפך את רוחי על כל
כל בשר ונבא בניכם ובנותיכם וקניכם חלמות יח
יחלמון בחורכם חזונות יראו : וגם על חעבורים
ועל השפחות בימים החמה אשפך את רוחי : ונ
ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמחות ע
עשן : השמש יחפך לחשך וירח לדם לפני בא
יום ידוע הגדול והנורא : וזה כל אשר יקרא בש
בשם ידוע ימלט כי בדרך ציון ובירושלם תהיה פל
פלטת כאשר אמר ידוע ובשרידים אשר ידוע קו
קורא :

וזה אחריכך : כמו וזה באחרית הימים : ואמר
אחריכך לפי שאמר וידעתם כי בקרב ישראל
אני : את עתה תדעו ולא ידיעה שלמה כי עוד תשובו
ותחטאו לפני : אבל אחרי זאת ידיעה יבא זמן שתדעו
איתי ידיעה שלמה : ולא תחטאו עוד : והוא לימות המשיח
המשויח : שכן כי מלאה הארץ דעה אתה : אשפך רוחי ע
על כל בשר : פי בישראל : כמו שאמר במקום אחר כל
בשר ואינו מכל בעלי חיים אלא האדם לבד : ואומר ו
ויכרך כל בשר : יבא כל בשר : כן פירש הכהן כל בשר ע
על ישראל הראויים להיות רוח הקדש עליהם : ואמר כל
לל הגזלים והקטנים כמו שאמר כי כלם ידעו אותי למ

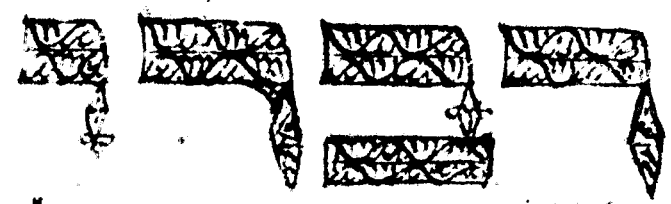
211

למקטנס ועד גדול : ורוחי היא רוח דעה והשכל כמו שאמר ונחה עליו רוח ה' : ואחר כך פיר רוח חכמה ובינה רוח
עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' : ומפני שזכרך שכלם ויגבר במקצתם כח הדבר עד שתנבא כי לא אמר כי כלם
יתנבאו אלא ונבאו בנביאם ובנביאם : ובשפחות החמא אמר על כל בשר אבל הנבואה לא אמר כל אלא ונבאו בנביאם
ובנביאם : ואמר וקניכם בחורכם לא כלם : והוא ע"ד שכתב החכם הגדול הרב ר' משה בן ימין ז"ל כי לא תבא ל
לאדם הנבואה ואפי' עם התלמידות אלא אם כן קדם לו טבע בעת היצירה : והנביא והנבוא יתנבאו בנבואתם :
כמו שמואל הנביא : והנבואה תהיה להם כמראה החלום : כמו שאמר חלומות חזונות : וכן היתה נבואת רוב הנבי
הנביאים : כמו שאמר אם יהיה נביאם ה' במראה אלה תודע בחלום אדבר בו : וכן יהיו בהם מעלות זה למעלה
מזה כמו שהיו בנביאים שזכרנו : עד שאולי יהיה בהם כמשה רבינו ע"ה : והנה זכר שלש המעלות אשר בשנות האדם :
ימי הנעורים : ימי הבחירות : ימי הזקנה : וגם על העבדים : כמו שאמר ועמדת אדם ורעו צאנכם ובט כ
נכר אכריכם וכורמכם : וגם אותם לפי
דעה והשכל : וענין שפחות הרחם ר"ל שתהיה בהם רוח לרוב כענין השפחה : וכן אמר ושפכת על בית דוד ועל יו
יושב יושלם רוח חן ותחנונים : ונתתי מופתים : באותו הזמן אתן מופתים על העתיד לבא : והמופתים
לרוב ההרגשות והתעוררות : בשמים : והם הכוכבים הש
השורשים : כנפלים והאדמה תעלה עשן : והם יהיו מופת על מופת הנביא עם גוג ומגוג על ירמלם : תמ
תמדת עשן : עמוד עשן : ולפי שהתמר עץ גבוה וישר וטהור וזהו הדבר הנבוא והישר אליו לפיכך אמר ותמדות עשן
על עמודי העשן : וכן בדברי רז"ל על העשן אמר משתעלה תמדות : ואמר בית אבטיכם היו על מעשה הקטורת
ולא רצו ללמד : ושלחו והביאו אמתים מאלבסגדדיא והיו יודעים לפטם כמותם ולא היו יודעים להעלות עשן כמ
כמותם שהללו תמדות ועולה כמקל : והללו מפצל לבאן ולבאן : ואלה הברוך שירדו טלא בטבעס : או השמש שהיה
לחשך והירח לדם פירשו המפרשים כמשמעו כי באותו הזמן יהיו אלה המופתים : וכן דעת החכם ר' אברהם א"ע ז"ל : ואמר
כי קדחת המאורות הוא מופת על תלחות עבדות : וקדחת המאורות יהיה באותו הזמן לפני בא יום ה' : והוא יום
מופת גוג ומגוג והענין אשר אמר : והשמש האלה יהיו מופת : על הדבר הזה ופי' והירח לדם הן קדחת הירח : וכשיהיה
הקדחת שלם יהיה הירח טהור : ובטל יהיה הקדחת שלם יהיה אדם כדס : זה שאמר והירח לדם : והחכם הגדול ה
הרמב"ם ז"ל פי' כי זה והדומה לו הוא ע"ד על הצרות שיבא על העמי והמופת שאלו בשמי ובארץ דם ואש ותמדות
עשן : וכן השמש יהפך לחשך והירח לדם : כל זה הוא מטל על הצרות והמלחמה : כמו שאמר על הארבה לשני רגזה
ארץ רעסו שמים שמש וירח קדחו וכוכבים אספו כגהס : וכן יאמר על משלת גוג ומגוג שמש וירח קדחו וכוכבים א
אספו כגהס : ולפי הרמב"ם ז"ל מה שאמר לפני בא יום ה' יהיה לו לומר בבא יום ה' ואפשר שאמר שהצרה הזאת תהיה ל
לישראל ויהיה להם האר לחשך לפני בא יום משלת גוג ומגוג שיעלה עם שמים רבים על ירמלם : עד שילחמו
עליה ויבא חצי העיר בגולה : וזה הוא החשך : כמו שאמר בגולה כי גזל יום ה' ונורא מאד : והשמש פירשנהו : וזהו
כל אשר יקרא : כי אז בתלחות גוג ומגוג תהיה צרה גדולה לישראל זמן מועט
על איתי הזמן חצי כמעט ארבע עד יעבור צנח יואז יכלו רבים מיעהאל : והקדושים ויראי האל באמת ימלטו כמו
שאר הנבואת ישיעיה ויהיה כל הנותר בציון והנותר בירמלם קדש יאמר לו כל הכתר לחיים בירמלם : וכן אמר כל
אשר יקרא בשם ה' והוא שיקראוהו באמת : כמו שאמר קדש ה' לכל קוראיו : לכל אשר יקראוהו באמת : והם

למדת יד' 171

ויוכחן הדבין טעם דמס' עס ונקיט' מתרגם ודאפרעט דמחאן מן עממיא טוב אכא עתיד לאתפרעא אחר' ה' דאז
דאזר טכיתיה בצמן: וז' טוכן בצמן טעמו למח טאמ' למעל' ויהודה לעול' קטב' אחר' וז' טוכן בצמן גם כן לעולם כי
לעולמי עד תהיה טכיתיה בצמן אחר טעמו טס בימות המשיח וכן חתם יחזקאל נבואתו ועס סעיר מוס' ה' טמה:
תס ונעלם ספר יואל תהלה לאל:

עמוס



עמוס אשר היה במקדש מתקוע אשר חזה על יס
וישראל בימי עזיה מלך יהודה ובימי ירבעם בן י
יואש מלך ישראל שנתים לפני הרעש: ויאמר יד
יהודה מצינן ישאג ומויחשלים יתן קולו ואבלו נאות
הרועים ויבש ראש הברמל:
כה אמר יהוה על שלשה פשעי דמשק ועל ארבע
ארבעה לא אשיבנו על דחשם בחרצות הברזל את
הגלעד:

דברי עמוס כתבו חל' כי כשמתחיל הכביא ב
בתלת דברי' הוא מדבר בדברי
עצמו וכן עמוס דבר על עצמו כמו שאמר לו חמזיה
כהן בית אל ומה שהציב לו וכן דברי ירמיהו כי הוא ד
דבר בדברי עצמו וכן דברי קהלת וכן אחר רבנ' נכב
נביאים לפי שהיתה נבואתם דברי קטגורין לפי כתיבת
נבואתם בעצמן דל' בעצמן מדברת דברי עצמן והתח
והתחילה נבואתן דברי: ואז היה במקדש מתקוע ית
חמזיה היה והרועה יקרא נוקד: ואז מי שמתעסק במקנה
כמו ומשע מלך מואב היה נוקד ונקרא נוקד לפי שר
מאב הבהמות יש להם כתמים שמור' אז לבנים מן כ
נקד וטלא' ואמר במוקדים ולא אמר היה נוקד דל' כי ה
גדול שבמוקדים אשר היה בתקוע ותקוע היא עיר גדו
גדלה בתחלת בני אדם: ואז חזה על ישראל בימי עזיה מלך יהודה ובימי ירבעם כבד כתבנו בתחילת הספר כי ירבע
ירבעם ועזיה מלכו בזמן אחר והמשע האריך ימים יותר טכבא גם בימי חתם אחז יחזקיה מלבי יהודה: ואמר א
אזר חזה על יס' כי רוב נבואתו היתה על יס' ושמרן לא זכר על יהודה כי אס' מעט: ונבדע כטאמ' הקדש ברח' הו'
את מי אצלח ומי ילך לבנו ואמר לו יאעיה הנבי סלחתי אחר את מי אצלח סלחתי את מיכה והיו מכיס איתנו על הלחי
טכ' בטכט יכו על הלחי את המופט' סלחתי את עמוס והיו קארין איתנו פילוסא' אחר לא היה לו להק'בה לאמר' טכיתיה
אלא על הרין פילוסא' פי קאיע ליטא' אחר ר' פנחס למה נקרא עמוס עמוס בלשוננו: טכיתיה לפי הרעש
הרעש הזה היה בימי עזיה כמו טכ' בנבואת זכריה ונסתם כאזר נסתם משע הרעש בימי עזיה מלך יהודה: ואמר
בדעס כי איתנו היום טכבנס עזיהו להיכל להקטור היה הרעש ואמר כי תחלת נבואת עמוס היתה טכיתיה לפי הרעש
וזכר זה בעבור שהתנבא על הרעש טרם בא' כמו שאמר והבתי בית החורף על בית הקין: ויאמר אחר מ
מחזון ומחמלס' כי טס טכיתיה והענין כפול בת' טוכן יאזב ויתן קולו וענין השאגה ונתי
ודך משל על הנבואה כמו שאמר איה טאב מי לא ידא' ה' אלהים דבר מי לא ינבא: ואכלו ונבואה זו תהיה טכאכלו כ
כאזר הרועים והעזים והגמלים: ויבש ראש הברמל דל' מוטב הברמל והברמל הוא טס כלל למקד' דרע טדות וזכר
וכרמית והטוב והדשן טכו אכל כט' הר זה טכו: ואכלו ענין השאגה והפסד כמו שאמר עכ' תאכל הקרן והחמית ל
להם: ויש לפרש השמוך דרך משל: והוא תחלת דברים למה שאמר אח' כה אמר ה' וכת' דל' ויבדחן מרנוד מלביא ויח
וייחרב תקוף כרמיהן: - כה אמר ה' התנבא תחלה על הגנים טהם טכנים לארץ ישראל והרעו לישראל כהן
בהתנס בארעס והאל ית' ינקס מהם ואח' התנבא על ישראל שהאדתי מעשיהם ויגלו מארעס בעונם
עונותם מלבד טלק בארעס בחרב וברעב ובדבר: ועתה החל בדמשק ואמר על שלשה פשעי דמשק הנה דאיתנו כי
האל ית' לא יעניט האדם על עון ראשון טני וטליט כי זה ממדותיו טהוא כטא עון ועיבד על פשע ואמר אליהוא הן
כל אלה יפעל אל פעמים טלס עס גבר וברביעית יענא' ונהנה לא יאניח על אמות העולם לטובה ולרעה כי אס' ב
בעבור יסא' אלא אס' כן יהיה חמס גדול בדבר כדמר המבול וסודס ועמורה כי החמס מפסיד הטוב והאל ית' חנה
ביטוב העולם והנה דמשק הרעו לישראל טלס פעמים בימי בעשא מלך יס' ובימי יהורם בן אחאב
אז' טנלחס ביסר לא נחאב לג' לפי טלקן ארס בימיו בבאס בארץ יסר אכל השליט' הוא בימי יהואחז בן יהוא טכ'
כי אבדס מלך ארס וטיתס כעפר לדש והרביעית טבא על יהודה בימי אחז ואז כענש על כלס טבא עלינו מלך אס'
אזר ותפס דמשק והגלה את ארס קרה ואת רשין המית וכל זה טבא עמוס טכ' וטברתי בריח וגי' ונגלו עס ארס קרה

ועורר ועלו הרים אל עמק יזעשפט בי שם אשב ל
 לשפט את כל הגוים מסביב: שלחו מנל כי בשל
 קציר בא רוח כי מלאה נת חשיקו חקבים כי רב
 רבה רעתם: חמונים חמונים בעמק החרוץ כי ק
 קרוב יום ידחה בעמק החרוץ: שמש וירח קדרו
 ובכבים אספו נוחם: וידחה מציון ישאג ומירושלם
 יתן קולו ורעשו שמים וארץ וידחה מחסה לעמו ו
 ובעוז לבני ישראל: וידעתם כי אני ידחה אלהיכם
 שכן בציון דר קדשי והיתה ירושלם קדש וזרים ל
 לא יעברו בה עוד: וידחה ב
 בזם הווא ישפו חזירים עסים ותגבעות תלכנה ח
 חלב וכל אפיקי ידחה ילכו מים ומעין מבית ידחה
 יצא ודשקה את נחל השטים: מצרים לשממה ת
 תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמם בני י
 ידחה אשר שפכו דם נקיא בארצם: וידחה לעו
 לעולם תשב ירושלם לדור ודור: ונקיתי דמם לא
 נקיתי וידחה שכן בציון:

הנחת ה' גבורך: הודד מתרנוס וידד נחת: גבורך
 הם המלכים על דרך כי מלכיו יזוה לך לשמך בכל
 דרכך: ועל דרך מן השמי' כלחמו הכוכבי' ממשילותם
 כלחמו עם סיסרא: יעורר מבוחר הוא:
 שלחו מנל: הם: על הגוים ההם ל
 לתבואה טבעלה והגיע זמנה לקצור טעלה
 אדם את המנל לקצרה: כן הגוים האלה הגיע זמנם ל
 למות במחב בעמק הזה: בוא רוח: רוח בעמק הזה:
 כי הוא כמו הגת טמלאה ענבים טראוי לדורך אותם:
 כן אתם בית ישראל ודכו אלה הגוים בזה העמק וטלחו
 בהם החרב: השיקו חקבים: טהם מלאים עד טיפוף
 היין על פניהם ונטפך היין מעל פניהם: והוא מנל ל
 לעסיכת הדם: וכן הם באה עתם למות: כי רבה ר
 רעתם: טעמו לטראל הם ואבותיהם: חמונים
 חמונים: הכפל לחוק הענין: בעמק

החרץ: קרא אותנו חרץ כי טס יהיו הגוים חרצים וח
 וחתוכים אל כי טס יחרץ ויחתוך מעטטס כמו טקרא ח
 אותנו עמק יזעשפט: וכת' עמק החרץ: פלוג דנא: כ

כמו סתר' עמק יזעשפט: שמש חטכו וקדרו להם: ולמעלה פירטנוהו: וידחה מנל יסאג: כי ט
 טס טסינתו בירושלם וכ
 וארץ והכל דרך מנל: אל' גס רעט יהיה ביתם האוא בארץ ישראל כמו טכ' בטבואת יחזקאל ובטבואת זכריה: וה' מ
 מתסה לעמו: מאלה הגוים: גס מהרעט טלא יזקס: וידעתם והיתה ירושלם קדש: כמו הקדש טאסור לן
 לזרים: וזרים לא יעברו בה עוד להרע להם כמו ט
 בירושלם כי תגדיל קדשתה לעתיד: וכמו טההיכל אסור להכנס טס ואפי' ישראל: כן תהיה כל העיר קדש טלא יכנס
 יכנסו בה זרים תאמות העולם: וידחה ביתם האוא: בעת ההוא: אחר כלות הגוים טמה תהיה טובה גז
 גדולה לישראל: והמשיל הטובה
 עסים והגבעות תלכנה חלב: וענין תלכנה חלב: מרחב החולה וההגירה כנה ההליכה לגבעות ואפי' טחלל הוא ה
 החולך והגור: וכן ילכו מים כנה ההליכה לאפיקים: ועל הדרך הזה תצדנה עינינו דמעה: והאפיק' הם העמק'
 טגריס בהם המים: ומעין מבית ה' יצא: זה כמטענו כמו טכתוב בטבואת יחזקאל: והאקה את נחל השטים:
 כתר' מוטט טיטן כי העמק יקד' נחל בין יס בו מים בין איז בו מים: כמו ויחפר עבד יצחק כנחל ובדברי ר'ל
 היטבת כנחל: והנאזן רב טצדנה ז' פיר כנחל השטים הא הדרך: כי הדרך הוא קרוב למק' הנקרא טטים: לפיכך
 סומנו אליו: מצרים זכר מצרים ואדום: מצרים בעבור היטמאלים: ואדום בעבור מלכות רומי: וא

ואלה טרץ האמות הטנה הגוברות זה מים רבים וצדדינה עד עת הגאולה: והיא חותא רביעאלה
 במראות דניאל: וזכר מצרים בעבור יטמאלים: כי אטת יטמאל היתה מצרית טכ' ונקח לו אמו אטה מארץ מצ
 מצרים: וכן אמו הגר המצרית לפיכך יחס האמה הזאת למצרים: וזכר אדום בעבור מלכות רומי: וכן עטה יט
 יטעיה בשר קרבו גוים טהיא על חרבן רומי כמו טפירטטו טס ואמ' זה בעבור כי מלכות רומי רכס אדומים המח
 ואפי' טכתערבו בהם עמים רבים כמו טכתערבו גס כן במלכות יטמאלים נקד' אים
 גל העיקר ומלך קיסר אדומי היה: וכן כל המלכים אחריו אחר היו ברומי: וטתי האמות האלה הרענו לשבט יהודה ו
 ובנימין טגלו ביניהם וטפכו דמם במים בארצם: ואחר טהיא מלכות רומי היא טהחריבה בית טני עי' טיטוס הרעט
 וטפכו דמם והגלו אותם בין האמות ועל גלגליתו זה נאל' הפסוק הזה לפיכך לא זכר אלא יאודה כי עטרת הטכטים
 טהגלה מלך אחר ולא טבו עד היום לא היו ברשות טתי האמות האלה: נקי ככתב באלף: וכן אל תתן עלינו דם
 נקיא: ובא על דרך נחי האלף טהיא: נביא: בארצם: הכנוי לבני יאודה או למצרים ואדום: וידחה
 מצי' ואחר יתן טמיה לא יטבו לעול' אבל יאודה לעול' תטב: ונקיתי מכספס וזהבם טלךח
 אכקה האמו: כי גס ישראל יקחו מהם לעתיד: ויהי להם לעול' אכל דמם טטפכו לא אכק' אותם אלא נפט
 תתן כפס: כפס האופכי או כניה אחריה כי בכל כסף וזהב טכעול' טיטנו כופר כפאות' לא יהיו נקי' מדמם: ומנתן

והציתי אש בדומת רבה ואכלה ארמנותיה בת
בתרועה ביום מלחמה בסער ביום סופה : והלך
מרבם בגולה הוא ושריו יחדיו אמר ידוע :

כה אמר ידוע על שלשה פשעי מואב ועל
ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך א
אדום לשיד : ושלחתי אש במואב ואכלה אר
ארמנות הקריות ומת בשאן מואב בתרועה בק
בקרל שופר : והברתי שופט מקרבה וכל שריה א
אבסג עמו אמר ידוע :

ידוע על שלשה פשעי ידועה ועל ארבעה לא אש
אשיבנו על מאסם את תורת ידועה וחקיו לא שמרו
ותעו כזביהם אשר הלכו אבתם אחריהם : וש
ושלחתי אש בידועה ואכלה ארמנות ירושלים :

כה אמר ידועה על שלשה פשעי י
ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף
צדיק ואביון בעבור נעלים :

כמו שאלו והדיוטות יבקעו זה על מיעוט החמלה בהם
כמו שאמר ועלליהם ידעו ואש העוללים היו הורגו
והחרת מבקעים כל טכן האחרים וזהו שאמר למען ה
הדיב את גבולם שלא ישרו שרד בישר וזהו שאמר יד
ידועה הבנים אין לישראל אש יורש אין לו : והציתי

בתרועה ביום מלחמה וכן אמר בגבולות
ידועה והשמעתי אל רבת בני עמון תרועת מלחמה
בסער ביום סופה המטיל חזק המלחמה והלכדס מה
מהרה למח סערה : נספה הוא מח סערה והענין כסול
במט : והלך מלכס בגולה וכן אמר בגבולות
ידועה מלכס בגולה ילך כהנו ושאר יחדיו :

בה אמר ה' על שרפו עצמות מלך אדום לשד
הוא מה טכ בספר מלכו ויקח את בנו הבכור
אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החמה ויהי קצף ג
גחל על ישר : והקצף היה ממלך אדום על ישר מהמס
ההוא והלאה מפני ממלך מואב טרף את בן מלך אדום
במלחמה שהוא היה טס עמהם כמו שפיר טס לפיכך

הענינו האל ית' על זה : ופיר' לשיד שריה גמורה עד שהיו אשי העצמות אשר כמו השד' וכן והיו עמים משרפות שד
נית על דאקיד גרמי מלכ דאדום וסדינו כגירא בביתיה פי' טסד ביתו בלחץ אשר דרך נקמה ובזיון : ושלחתי
הקדיות טס עיר בעיר מואב : והברתי מקרבה מקרב הקדיות כי היתה עיר המלוכה טלו :

עמיר'ל עס מלך מואב : כח אמר ה' עתה התנבא על יהודה וישר' שהרעו מעלליהם והקבה כפרע מ
מהם מעט מעט ובמתי מל' כי יהודה הרעים היו חוטאים והקבה כפרע מהם מעט מעט לא להחריב ירושלים
אבל אחר חזקיהו שהיה טוב ואמר האל ית' וגבולות על העיר הזאת לתאסעה למעט ויחדיו מנשה שעשה הרע בעיני ה'
מכל אשר היה לפני ונהנה נשא האל ולא רצה להחריב ירושלים : וכן אמר הרבה אומה ונשא האל ית' ויהאחז ויהאכין
כי לא מלכו אלא ג' חדשים ונהנה יהאכין היה האלטי ונשא האל ונהנה הם טלטה ונשא האל ית' ומלך צדקיהו ועשה ה
הרע בעיני ה' ועליו אמר ועל ארבעה לא אשיבנו ולא אבה עוד לסלוח ויחרב הבית בימיו ועליו אמר כי על אף ה' ה
היתה בירושלים וביהודה עד האלכו אותם מעל פניו : על מאסם את תורת ה' לא אמר כי זה הענין הוא הרביעי אלא
אמר כי ברביעי הענינו טס' על מה טעמו הם ואבותיהם טמאסו את תורת ה' : וכתב הגאון רב סעדיה זל' את תורת
ה' המצות השמעות וחזק המצות הטעם למצ' ומצעוס כזביהם הם דברי נביא השקר : מאסם האלף בקרן חטף :
ואמר ביהודה על מאסם תורת ה' וישראל גם כן מאסו את תורת ה' בכל הרע אשר עשו אלא אמר ביהודה כן לפי טע
טעמיהם היתה כתיבה בבית המקדש וינאסו אותה ולא פנו אליה עד אשר נטכחה מפיהם כי חזעו היתה אצלם כטמ
כטמאמה בימי חלקיה הכהן : ושלחתי אש הוא נבוכד נצר : בה אמר ה' על מכרם בכסף צדיק א
אמר אע"פ טעבת על ג' עב' ירדת חמורות והם ע' גל' וי עריות וטפיכות דמים : לא

נתחתם גור דכס לפני להחריב ארצם ולהגלותם עי' מלך אשור אלא על החמס והוא הרביעי ועל הענינים על כ
כל מה טעמו וכן בחר המבול אף על פי שהיו בידם כמה עבירות לא הענינום אלא על החמס טכ כי מלחה הארץ ח
חמס מפניהם וכל טכן כטמאמם בא עי' האנפטים שהיה להם להעמיד הצדק והם עי' הטוחר מטיס הדיו : וזהו שאמר
על מכרם בכסף צדיק : ופי' צדיק שהוא צדיק בדינו וכן וסלף דברי צדיקים : וגם הם צדיקים בדברים אחרים כי בד
בדב טועני האמת הם צדיקים בדב דבריהם וכן העניים בדב לא יטענו אלא האמת : בעבור נעלים אפי' בעבד
נעלים טיתנו למפט יטה דין האביון שהיה זכאי בדינו ונותן הטוחר הוא זכאי במטפיהם : וית' בעבור נעלים בדיל
דיוחסנו ולא הבכר דעתו : ור' י' אל שי דעתו כן מטיס מטפט האביון כדי שיצטרך למכור טדהו שהיה לו בין טדות ה
הדין וזה עוקף עליו ונטולה בדמים קלים כדי לבעול ולגדור כל טדותיו ולא יפסיק זה ביניהם : זה בעבור נעלים ל
לטון נעילה : דבר אחר מחייבין את הזכאי כדי שיצטרך העני למכור טדהו בקצין גמר טהא כנעל טכ טלף אש כט
נעלנו : והתעושים טאומי' על מכרם בכסף על

ושלחתי אש בבית חוזה אל ואכלה ארמנות בן חזד : ושברתי בריח דמשק וחברתי יושב מבקע את ותמך שבש מבית עון וגלע עם ארם קירח אמר ידוח : כה אמר ידוח : על שלשה פשעי עזח ועל ארבעה לא אשיבנו על גלותם גלות שלמה להסגיר לאדום : ושלחתי אש בחומות עזח ואכלה ארמנותיה : וחברתי יושב מאשדוד ותמך שבש מאשקלון וחשיבתי ידי על עקרון ואבדו שארית פלשתים אמר אדני ידוח : כה אמר ידוח על שלשה פשעי צר ועל ארבעה לא אשיבנו על הסגירים גלות שלמה לאדום ולא זכר ברית אחים : ושלחתי אש בחמת צר ואכלה את ארמנותיה : כה אמר ידוח על שלשה פשעי אדום ועל ארבעה לא אשיבנו על רדפו בח בחרב אחיו ושחת רחמיו ויטרף לעד אפו ועברתו שמרה נצח : ושלחתי אש בתימן ואכלה ארמנות בצרה : כה אמר ידוח : על שלשה בני עמון ועל ארבעה לא אשיבנו על בקעם הוחת הגלעד למען הרחיב את גבולם :

וכבולא הו ניבא עמוס סה טנה קודם בולא : כמו סאל בכבולא יטעיה וכעוד טעים וחמט טנה יחת אפרים מעס : כמו טפי טס : ופי לא אשיבנו לא אשיבנו אל סליחתי טסלחתי לו גפעמים והייתי מ מסיב אותנו בכל פעם אל סליחתי אס לא היה טב א אל פטענו : אבל אחר טטב עוד על פטענו אעניטנו על כולס : והזכיר הקטה טבה וחו על דנטס בחרטנו הברזל את הגלעד : טכ ויכ חזאל בכל גבול ישראל מן הירד ומזרח את כל ארץ הגלעד וגו' ופי את הגלעד כתרנונו ית יתבי גלעד טהיו ענסיך דרך כקמה וכו' וכיון : היו מעבירין חרונות הברזל על גופס כמו טדטון בהס את התבוא כמו טעטה דוד בכני עמון טכ ויטס במגרה ובחריצי הברזל : ושלחתי אט : הוא מטל על האויב : כמו כי אטי : אה מחטבון : חזה אל וכן הדד הס מלכי ארם : ושברתי טלא יטילנה דלתנותיה ובדיחיה ולא תעמוד לפני האויב : בקעת און היא עיר גדולה בארם : וכן בית עדן : ואעפ טדמטק היתה ידנטה ממלכי דוד : בית עדן גב היתה מוטב המלכים לפיכ אל ותומך טבט מבית עדן : כי תומך טבט הוא המלך כמו לא יסור טבט מיהוד : כי מכתב המלך להיות טבט בידו תמיד והוא סימן טהוא רודה בעס : וכן ראינו באחשורנוס ומטט המלך את טריבט הזהב אשר בידו : קירה אלקיר : והוא טס עיר בארץ אשור וכן כתו בספר מלכים ויגלס קירה : כה אמר : על הגלות גלות טלמה להסגיר לאדן : אמרו כי זאת הכבול ניבא על חורבן בית טני כי הטלט יס מגלות טיטוס והיו בורחו דרך ארץ פלסטי טהיה סמוכה לאי הפלסטיס היו לוקחים אותס ומטגירי אטס ביד אדום כי טיטוס ומחנהו אדומי היו רובס : והיו גלות טלמה טלא כטארה פלטה להס טלא גלו כי בחרבן בית ראסון לא ראינו זה : נזכר עזה ואשדוד ואשקלון ועקרון ולא זכר גת כי למלכי יהודה היתה כמו טכתו : ואח כי מובס טבו לדת ישראל : ואשר לא טבו עליהס כאת ואכדו סאריט פלסטיס : ושלחתי מפואר הוא : וחברתי והטבתי ידי : כי אחר סיכלו עזה ואשדוד ואשקלון עוד אשיב ידי על עק : ובה יאכדו סאריט פ פלסטי : ואכדו סאריט ואכדו על הפרט סאריט : על הכלל : כה את ה לאדן : גס זה בגלות בית טני כי צר סמוכה גב לאי לפיכ אל על הסגירים : ולא זכרו ברית אחי : הם ידעו כי אדן לא זכר הברית לישראל הראויה להיות בין אחיס : והיו אכדו לישראל : והס סגנות בידס : וישראל ואדן אחי : וכן טלח מטטה למלך אדן כה את אחיך ישראל : ואת אחי : טלמה וחירס מלך צר : טהיה ברית ביניהס : כה את על רדטו בחרב אחי : וט על עטו ויעקב טברח יעקב מפנמי : ויט כטעברר : ישראל על אדן : במדב : ר ואח ניבא אדן לקראתו בעס ככד : והנכון טהוא על חורבן בית טני כמו טפי טתי הפרטיות אשר לפני זאת : וטחת רחמיו רחמי החח על אחיו טהוא דרך העול והוא טחת הרחמי וטטלס : ויטרף לעד אפנו האף טהיה לעטו על יעקב לעד היה כי עד הדורנית האחרוני היה וטרף ישראל בכל זמן טהיה הכח בידו : ואטו הוא הטורף : או תחסר בית הטמוט : רל באטו וכסל הענן בתס : ואח ועברתו טמרה כצח טמרה ההא כחה וטכינו על העברה : והמלה מלעיל מ מפני סמיכותה למלת כצח טהיה מלעיל : כה אל על בקעס הוחת הגלעד : בני עמון היו טכני לארץ הגלעד והיו בוקצי ההר טהיו מגבול ארץ : הגלעד ומרחיבי בהס גבולס והיו מסיגי גבול הגלעד : ונהגט גבול הוא עון גדול : טהרי הוא אחד מן הארצו הכתובי בתורה ארור מסיג גבול רעהו : והרות כמו הרי : קובץ מן הר בלטו זכרי הריס : ובלטו כקבות הוחת ויט לפרט הרות הערי הכבדות יכנה אותס בלטוה חריוכן והוחתיה תבקצ הכני חליך הר המטחי : וכן את בכבול ירמיהו לבני עמון כה את ה טכני און ליסר : אס יורט און לן מדוע ירט מלכס את גר ועמו בצרית יסב : וזכר סס ארץ גר והנה זכר ארץ הגלעד והכל מ מעבר הירדן מזרחיה : ויט לפר גס כן הרו הגלעד הנטיס ההר : וכן ההרניתה בקע והרניתה תבקצ : כמו

ואבד מנוס מקל וחזק לא יאמץ כחו וגבור לא ימ
 ימלט נפשו : ותפש הקשת לא יעמוד וקל ברגליו ל
 לא ימלט ורכב חסום לא ימלט נפשו : ואמץ ל
 לבו בגבורים עוזם ינוס ביום הזה נאם ידוע :
 שמועו את דבר הזה אשר
 דבר ידוע עליכם בני ישראל על כל המשפחה א
 אשר העליתי מארץ מצרים לאמר : רק אתכם
 ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקד על
 עליכם את כל עונותיכם : חזרו שנים יחזיו בלתי
 אם טעו : וישאג ארצה ביער וטראף אף לו חיתיו
 בפיר קולו ממוענתו בלתי אם לכד : החפל יפול
 על פח הארץ ומוקש אף לה העלה פח מן האד
 האדמה ולכד לא ילכד : אם יתקע שופר בעיר ו
 ועם לא יחזרו אם תזוה רעה בעיר וידוע לא ע
 עשה :

ואבד מנוס : לא יאמץ כחו : לא יהיה בו יכולת
 להאמץ כחו במחשבתו כי יפחד ויבהל ויאב
 כחו : ותפש הקשת לא יעמוד : לא יעמוד כח
 כנגד האויב : כי לא יהיה בו כח לר
 לדרוך קשתו : וקל ברגליו לא ימלט : פי לא ימלט כ
 כפשו : כמו שאמר ואבד מנוס מקל כי לא יוכל לברוח
 וסנה העני' במל' למו' גם רוכב חסום לא ימלט כפשו
 עם חסום סה' קל לרוץ : כי יפקד האדם לתמוע' כשלא
 יר' חס' : ואמץ לבו בגבורי' : כי הגבור כלב
 ואף ה' ייד' לבבו ולא יעמד כנגד האויב אלא
 ינוס עמו : וטע' ע' : טיפשוט בגדיו שלא יכבדו
 עליו וינוס קל מסרה : שמועו המשפחה ה
 הגוי כלו נקד' משפחה : וכ' ואם משפחה
 מצרים לא תעלה : אשר העליתי אבותיכם : רק
 אתכם : לפי שידעתי אתכם ובחרתי בכם
 מכל עם לפיכ' אפקוד עליכם את כל עונותיכם :

שאתם ראיתם וידעתם את כל אותותי ומופתי שעשיתי לכם : והטבת' לכם : לפיכ' הדין הוא שאפקוד עליכ'
 עונותיכם : כי המלך יכעוס על עבדיו העומדים לפניו אם יעברו מצותו יותר ממה שיכעס על אחרים הר
 החזוקים ממנו : כי משפחת הגוים אינני חושש עליהם אם ייטבו או יריעו אלא אם יהיה חמס גדול כדור ה
 המבול כמו שפירסנו למעלה : אבל ישראל לפי שהם קרובים אלי אעניסם על עונם כמו שאמר בקדושי אף
 אקדש : וכמו שפיר' ר'ל בפסוק וסביבו נסערה מאד : וכ' אר'ל שאני גוים דלא מפקיד דינא עליהו : וב
 ובספר יחזקאל בפסוק והעולה על רוחם היו לא תהיה הארבעה בזה הענין : וז'לבו סנים : כלומ' אחר
 שפסעם כי ראו מה קרה אתכם : כי לא יוכל אדם לזאת מן העיר משחר
 אם לא כועדו יחדיו ללכת בדרך אחד ולעמוד נגד האויב אם יפגע בהם : והחכ' ר' אברהם א"ע ז"ל פי' הזכיר
 למעלה ועל הנביאים צויתם לאמר לא תכבאו : את הכה טרם שאפקוד עליכם אודיעכם זאת ביד נביאי א
 אולי תשובו אלי : לולי שנודעתי לנביאי וגלית' לו סודי להוכיחם לא היה מתנבא מלכו כי אף ידע מה שאני
 עתיד לעשות : וככה אין דברו דך מקרה וראו אם יתכן טיכנו סני אנטים ברגע אחד למקום אחד בעבור
 דבר אחד אם לא כועדו זה עם זה : וכאשר תראו סיהיה אחת דבר הנביא דעו כי אני טלחתי ואף יוכל למ
 למרות את פי שלא יכבא : כי אתם אומרי' לו לא תכבא : וישאג ארצה ביער : לפירסנו בפסוק הקודם
 יהיה פירסנו דרך מסל' כמו הארצה שלא יטאג ביער
 יעמדו במקומם משחרם לו : ויבא וטראף מהם את אשר ירצה : כן האויב בבא' עליכם לא ישוב ויקס טלא
 יהרגאו שלא יסבה מכם : היתן כפיר : הענין כפול במל' : ולפי' החכם א"ע ז"ל : פי' ה' מנהג לארצה שיטאג
 רק על טרפו : ואני טלחתי חנם : ועוד הראיתם ארצה טיעלה מסובכו בתצו קולו על טרפו טיככל להמלט מ
 מידו : אם כן אף תוכלו להמלט מגזרתי : והתפול' והנה מטל אחר ולפירסנו ה' מבוא' כי לא ישוב האויב
 מעליכם ויקס : ולפי' החכם עוף הש
 אם איכנו למקס והנה הטעם כי האדם מכל בתחבולותיו ובערמתו להשיל הצפור שהוא למעלה ממנו : וה
 והנה אני למעלה מכם ואתם למטה בידי ואין לכם חכמה כגדי : אף תוכלו להכב' מהמוקס טגזרתי לכם
 שתתפסו בו : והמוקס הוא האויב שאזנה לבא עליכם ואל תחטבו כי אחרי כואו טיעלה מעליכם עד הנקמו
 מכם : וזה היעלה פח : והטע' : אני אעמידנו להצר לכם : אם יתקע כתרנו' אם יתקע שופר בקרת' בלא
 זימניה : כלומ' כי פעמים רבות יתקע שופר בעיר טלא
 להקהיל העם על תקנת דברי העיר לפיכ' תרג' בלא זימניה : טאין בעיר אחת מאלה ידוע כי להזהיר העם מ
 מהאויב הוא : ואף לא יחרדו העם בטמעם : כן אתם אף לא תחרדו לדברי הנביא שאני טולח לכם אם ת
 תהיה רעה בעיר זה לא עשה : פי' ואף תחטבו שתפול רעה בעירכם טלא עשה אותה האל ית' אחרי טהכביא
 אחריה לכם טרם כואה וכיון שתראו שמתקיימים דברי הנביא אף לא תשובו אלי : כי לא

השואפים על עפר ארץ בראש דלים ודרך עמים י
ישו ואיש ואביו ילכו אל תעדרה למען חלל את שם
קדשי : ועל בגדים חבלים ישו אצל כל מזבח ויין
ענשים ישתו בית אלקיהם : ואנבי השמדותי את
האמרי מפניכם אשר כגובה ארזים גבוה וחסון ה
הוא כארזים ואשמיד פריו ממעל ושרשו מתחת :
ואנבי העליתי אתכם מארץ מצרים ואורך אתכם
במדבר ארבעים שנה לרשת את ארץ האמרי : ו
ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים הא
חאף אין זאת בני ישראל נאם ידוע : ותשקן את ח
הנזירים יין ועל הנביאים צויתם לאמר לא תבאו
: דנה אנבי מעיק תחתיהם כאשר תעיק העגלה
חמלאה לה עמיד :

בכסף על הציבס כי אין ענין הפרעה חלל על התעשר
הרעים שהיו עושים בכל יום שהיו ענין כל הפרעה : ו
וענ' למה את אונת בפשעי ישר' היה לו לומר אונתו בפשעי
יהודה שהם מוכתה לדבריהם : כי בבית שני לא היו ע
עשרת השבטים כי הם יהודה : גם הדרש שמפרש אונת
על מכירת חסף לא יתכן לשי ענין הפרעה : ועוד כי י
יהודה אחר למוכרו ובכבולות יהודה היה לו לומר :
השואפים על עפר ארץ בראש דלים : השופטים
הם השופטים : ומכונים ומכונים :
עפר ארץ בראש דלים : שמעיהם שוטרים תחתיהם א
אם לא יתנו העניים על פיהם יתקום בשער ראש וי
ויפלוס בדרך וירחמם והנה עפר הארץ בראש הדלים
וענין זה הפסוק כענין מה שאמר משה : ואמר לא יתן
על פיהם וקדשן עליו מלחמה : וענין השואפים כמו ה
השואפים אכיל : וית' דמיון בעפר ארץ מסכיניא :

ודרך עניים ינו : שישו דכס במשפטיהם בשוחד שנותנים בעלי דכס העשירים : ודרך פיתונו משפט ועסק האדם
כמו את הדרך אשר ילכו בה : ויאלח דחיק דכס : והתמים להם : וכת' ודרך הציביא מסון : ואלו נאכין ולכן אל הנער'
ולא יבטו הכן מאכית לבטול בעולת אכית : והוא חלול שם קדש שאמרת להם קדשים תהיו כי קדש אני ה' מקדשכם
וכיון שאתם מחללים קדשתכם הרי אתם מחללים את שם קדש שקדשת אתכם ואתם נקראים בשמי כי עם קדוש
אתה לה' אלקך : ועל בגדים חבלים ינו : שהם חובלים הבגדים מאשר לא יתנו על פיהם : ויאלחו וישתק
עליהם בבית עו' ופי' ינו ינו עשיתם להם כל מזבח ועל המאכל ועל המשתה : וההסיבה נק
נקראת הטייה לפי שמה אדם עשמו כשוכב : וכן במאנה ינו ויקראו : והטיית לקדש : עכנשים : שהם עונשים אתכם
כסף : וישתקו בו בית אלקיהם : ואנבי השמדותי את האמרי : משני חקתם הרעים שהיו להם השמדותי אתכם
מפניכם ואתם עזבתם את חק
תקרא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קרא את הגוי אשר לפניכם : וזכר האמרי כי הוא החזק שבשבט האמנות
כמו שאמר אשר בגיבה ארזים גבה ואע"פ כן השמדותי אותם מפניכם : ולא במרבהם ולא בקצתכם חלל אני השם
השמדותי משרשו : וחסון : תקוף כמו והיה החסון לבעורת : ואלוים כתרנו בלגון קאמכ"ר בלגו : ואנבי
העליתי : וקדשם שאביא אתכם אל הארץ הוצאתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים ואולך אתכם
במדבר ארבעים שנה לא חסרתם דבר והיגלת אתכם בחקותי טלח תלמות חקת ארץ האמרי כשתבאו לרשת את
א' טעם לרשת דבק עם העליתי אתכם מארץ מצרים : ואקים עוד עשית עמכם טובה גדולה שלא עשית
עם כל עם כדי שתהיו כדלים מכל עם ותהיו דבקים בי שהעליתי מוח נבואה בכם ועל זה אמר
משה ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה : וטעם מפניכם : אשר הנערים כשמהל וירמיה : כל טכן
האקדים מים בהם חמה : ומבחרכם לבגדים : אשר הבחורים שורכם ללכת אחר תאות הבשר והיין נתיצ בהם ר
מוח טהרה שיוצא מן היין והיה קדשים לי כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחר תאות הבשר ובכל זה השמדותי א
אתכם מכל עם כדי שתהיו קדשים ולא תטמאו בטומאת עמי הארץ : האף אין זאת בני ישראל נאם ה' : כי כל זה
שאמרת לבס התוכלו לבחש שאינו כן : ותשקן לא די שאתם לא נזהרתם במה שהזהרת אתכם ולא פקחת
עיניכם למה שעשית עמכם : חלל
אותם ומנעתם אותם מקדשתם שהיה לכם ללמד מהם : והאקדים הנזירים יין : כלומר פתיתם אותם בדברים
עד שמתנו לכם לשנות יין ולבטל קדשתם : וכן על הנביאים שניתם לאמר לא תבאו : וטעם שניתם להם בהערה
מנעתם אותם מלהבא לכם ומלהזהירם בשמי : דגה אנבי מעיק תחתיהם כאשר תעיק העגלה :
טלח תוכלו לבחש ולהכניל : מעיק ענין צוקה וז
ואמר כאשר תעיק העגלה : על דרך משל : כי העגלה אינה בעלת חיים שתעיק ותצור : ואמר עמיר (לא חומר העו'
אחר כי מפני הנפח הוא מוצר יותר כוונת העמיר מנושא משא אחר : ואמר עמיר שם כלל לעמרים וביים :

והביתי בית חורף על בית הקיץ ואבדו בתי השן
וספו בתים רבים נאם ידוע :
את חורבן חורף פחת הבשן אשר בור שמרון הע
העסקות דלים ורצעות אביונים האמרות לאר
לארניהם הביאה ונשתת : נשבע אדגי ידוע בקד
בקדשו כי הנה ימים באים עליכם ונשא אתכם ב
בצנות ואחריתכם בסיחת דוגח : ופרצים תצאנה
אשה נגדה וחשלתנה ההרמנה נאם ידוע : בא
ביתאל ופשעו הגלגל דרבו לפשע ודביא לבקר ז
זבחיכם לשלשת ימים מעשרתיכם : וקטר מז
מחמץ תודה וקראו נדבות השמיעו כי כן אהב
אהבתם בני ישראל נאם אדגי ידוע וגם אני נתתי
לכם נקין שנים בכל עריכם וחסר לחם בכל מק
מקומתיכם ולא שבתם עדי נאם ידוע :

והבתי
מנהג המלכים לעשות להם כי
בית לחרף ובית לקיץ : וכן את
ביהמיקי והמלך יושב בבית החורף בחדש התשיעי
וכן את בעגלון מלך מואב והוא יושב בעליית המ
המקרה שהיתה עשויה לימי הקיץ : ואמר כי הרעש
יפיל ארמנות המלך בית החרף ובית הקיץ ובתי ה
הטן : והם אשר בנה אחאב כמו שכתן ואת בית הטן
אשר בנה : והטן : הוא טן הפיל טעוטי ממונ מלא
מלאכה : בתים רבים : רבים במספר : או פירוט
גדולים בבנין והם הארמנות : שמועו פרו
הבטן : בטן הוא מקום מרעה

והבהמות הרועות בו טמנות וטובות : ודמה כשי ה
המלכים והטרים הגדולים לפרות הבטן לפי שהן
בעלות תענוגות טמנות ויפות : העסקות דלים ט
טהן משכבו העסק והמרוצ טאומרו לארניהם שהם
בעליהן הביאה ונשתת : ואם אין לבעליהן הכסף

מטלהם בהזמנה עושקים החלוטים טאין להם כח להמלט מידם : גם רוצים אותם אם לא יתנו מיד עלפ
סיהם : רוצות : ענין טכירה : כמו קנה רצון : כלומ מכיס אותם : לארניהם : האלף נעה בחטף פתח : ו
והוא אחר משבעה טהן מפיק בלטון ארנות : נשבע בקדשו : הוא השמים : והוא על דרך כי אשא אל
טמים ידי : וכן את למעון קדשו לטמים : וכן

והמנשא הוא האויב : וכתן וטלון יתכון עמתיא על תריסיהון : תרגם טנות : כמו טנה וסוחרה : וכן תרגם
ואחריתכן בסירית דונה : ובכתכון כדונות טידין : והיא ספינה קטנה : וכן במשנה סומכוס אומ המוכר את
הספינה מוכר את הדונות : ואת סומכוס דתנא דארעא דישראל קרי לי דונות דכתן ואחריתכן בסירית דונה :

ועוד פירשן במלות טנות וסירית טמיני קוצים הם : ואת דרך מטל : כן ישאן אותם וימשכו אותם כמו טמו
טמוטכין את הדגים בקון : כמו טאת ובחוח תקוב לחיו : ואחריתכן : כמו בכיכין ובכנותיכן : וכן ותחץ ל
לארבע רוחות השמי ולא לאחריתכן כלומ לא תשאיר המלכות לבנו : ופרצים כי האויבי יפרצו בחומת טמורן
פרצים רבי עד טתאכה אשה נגדה דרך הפרצי טלא יטרכו ל

העם העירה איט נגדו : והטלכתנה ההרמוכ : כמו הארמונה ההא תמורת אלף : ופי אלול כי תטלכנה ארמונ
המלך טכדד החומה ותצאכה כמו טעסה דקיהו בסברח מירטלס : וית ויגלון יתכון להלא מן טורי הרמוני :

בא ביתאל ופשעו זה הצוי אינו על דרך מצה רצוני אלא על דרך גזוס כמו סמח בחור בילדותך וזכר
ביתאל כי עס היה העגל וזכר הגלגל כמו טאת כל רעת בגלגל : ואת בגלגל טורים זכור : לפי שהיה

המטכן תחלה בגלגל אחר טעברו הירד והיה המך החר נכחר והיו אותם להם כביאי הבצל טיעבדו עס הבצל
לפי שהמקן נכחר לפיכך את הרבו לפשע : כי לא דייכם טקבעת עז בביתאל כי גם בגלגל הרבית לפשע :

והביאו לבקר זבחי : הסכת עבודתי לאלהי אחרי : כמו שהיה לכם להביא זבחים בביתי כן אתם מביאי אותם
לבית עז : ופי לבקר בכל בקר ובקר כלומ יום יום תביאו עס זבחים : לטלשת ימי מעשרתיכ : ימי רל טנה :

כמו ימי תהיה גאולתך כמו טאת בתור מקצה טלט טני תוציא את כל מעשר תבואתך כלומ כל דברי הקרבנות
והמעשר תביאו לבית עז כמו שהיה לכם להבי אלהי : וכן תה טאת וקטר מחמץ תודה : כמו טאת בתודה על

חלת לחם חמץ יקרי קרבנו והם עושי זה לעז ואעפ שלא היו מקטורי מהחמץ מהקרבן שהו בא על חמץ והו
התודה : היו מקטורי מהקרבן ההו האמורי : ויח כל זה הפך מה טאמר תור התור אמה ולא ילין חלב חגי עד

בקר והם מביאי לבקר זבחיה כלומ מליני אותם ומקריבי אותם לבקר ועוד מפרטי והביאו לבקר זבחים :

טמקדימי זבחי טלמי לעול והתור אמר כי העולה קודמת לכל קרבן : לגימי מעשרתיכ : מעשר בהמה שהיא
קדשי קלי : והתורה אמר בקדשי קלי בית זבחכ יאכל וממחר : והם אוכלי אותנו לגימי וכן וקטר מחמץ תודה

הפך מה טאמר תור : כי כל טאמר וגו כי אעפ טאמר תור להקדי על חלו לחם חמץ קרב תור לא אמר טיקטרו
מחמץ : וקטר מחמץ תודה כבר פיר : ויית חמץ מן אטרו חמו : טתרב ומגבן מן אכיס תודת : וקראו כדבן

הטמיעו : אתם עושי כמו מקרא קדש לעז טאתם קוראי ומטמיעי טיביאו העם כדבות ליוס החג : כי כן א
אהבתם עבודת אלהים אחרים אהבתם : ולא עבודתי : וית קראו כדבות הטמיעו

כי לא יעשה אדמי ידוה דבר כי אם גלח סודו אל
עבדיו הנביאים : אדמי שאג מי לא ירא אדמי ידוה
דבר מי לא ינבא : השמיעו על ארמנות באשדוד
ועל ארמנות בארץ מצרים ואמחו האספו על חור
שמחן וראו מחמת רבות בתוכה ועשוקים בק
בקרבח : ולא ידעו עשות נבחה נאם ידוה האצרי
חמס ושוד בארמנותיהם : לכן כה אמר אדמי ידוה
צר וסביב הארץ וחורד מומך עוזך ונבזו ארמנותי
: כה אמר ידוה כאשר יציל הרעה
מפי הארי שתי כרעים או בדל און כן יצילו בני יש
ישראל הישבים בשמחון בפאת מטה ובדמשק ע
ערש : שמעו וזעזעו בבית יעקב נאם אדמי ידוה
אלקי העבאות : כי ביום פקדי פשעי ישראל עליו
ופקדתי על מזבחות בית אל ונגדעו קרנות המזבח
ונפלו לארץ :

כי לא : וכן שגלה סודו אל עבדיו הנביאים להודיע
להזיזם ותרצו שבא כמו שאמר לבס תדעו
כי מה בזה לבס הרעה ולמה לא תשובו מחדשכם הר
הרעים ותכזבו מהרעה : וטעם סודו כי לא נודע הדב
עד שיודיעתו האל ית' עי' עבדיו הנביאים : אדמי
שאג מי לא ינבא : ואך תצמו עליהם שלא
ינבאו : והלא משאגת האדמי יפחד כל שמעו ואך לא יפ
יפחד ויחרד הנביא לקולי ואך יוכל לעמוד שלא יחלף
את דברי אשר צויתיו : השמיעו על ארמנותי
לל אל מלכיהם ור
זניהם השוכני
ארמנות : וזה כענין וישמח עליך אויב : והוא הסך
מה שאמר אל תגדו בגת כי הוא מאמר דוד וזה מאמר
האל ית' : על הרי שמרון : כי שמרון הר הוא כמו סכ' ו
ויקן את החר שמרון : ואמר הרי לשון רבים כי אולי ה
הרים אחרים יש סביבותיו : וארמנות בשלל המס לסח
לסמיכות : כי יבא הסמיכות על אות השמות כמו הרי ב
בגלגוע והדומים לו : וראו מהמת רבות : ותדעו כי בעונותם הם לוקים מעט החמס אשר בקרבם : ולא
ידעו עשות נבחה : ואם תאמר יעשו פעם רעה ויעשו פעם טובה לא ידעו לעשות אפי' נכונה אחת
ונכונה פי' ידעו : ותי' הם אלג האנשים חמס ושוד בארמנותיהם ומה יהיה סופם שיהיו לבזה אותם האנחות וזהו
מה שאמר : לכן צר וסביב הארץ : הנה הצי יבא וסביב הארץ יחנה שלא יהיה לבס מנוס ממנו : והוא
מחק עוז : האצרות שאצרת בארמנותך הגבוהות שחשבת אותם שהם יהיו לך עוז : האויב תירד
מחק ופי' ואמר ונבזו ארמנותך : כה אמר ה' שתי כרעים או בדל און : רב אז מעט מה שוכל להציל יציל
שתי כרעים או אפי' בדל און : הוא דבר מועט אם יוכל להציל יציל וזכר שתי כרעים כי אותם יוכל
האדמי באחרונה : חזר בדל און והוא הקצה שבאון כתדעו חסדו דאון לפי שאין בו בשר ויניחנו האדמי : כן לא י
יכזבו מישראל אשר בשמרון אלא מעט אותם שלא יחזק להם האויב שיהיו חולים שוכבים במטה : וזכר שמרון כי
היא ראש הממלכה והיא נבבטת באחרונה והצדיקים טבה נכלו ג' מן הדבר ומן החרב שהרי כאמר והשארתי בישר
טבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבצע אכל מן השבי לא ינצלו : ומה שאמר בפאת מטה כי החולה שהיה
שוכב במטה כשיבא האויב יחזק עצמו באחת משאת המטה כדי שלא יראה : ובדמשק ערש : ככל הענין במלכות
טוונת כי דמשק כמו פאה : ואם לא נמצא לו חבר במקרא : וערש כמו מטה כמו הנה ערשו ערש ברזל : ויא כי דמ
דמשק הדלת נוספת והוא טון : כמו בן משק ביתי : ושוק המטה הוא הפאה : וית בתקוף שלטון : ועל דמשק רחיצון
תרגם דמשק בטון : כמו דמשק בטון : וכן בסדר עולם ר' נהרדאי אומר בשם ר' יהושע הרי הוא אומ' כשאר יציל ה
הרעה וגו' : בפאת מטה : אלג קצת עשרת השבטים שסמכו על חזקיהו מלך יהודה ופלטו עמהם בפאת מטה מל
מלמד שלא פלטו מישראל אלא אחד משמה טבהם : ושאר ערש היכן הוא בדמשק טב' והגליתו אתכם מהללח לדמ
לדמשק : ומה שאמר אחד משמה : כתב רש"י אל בשם ר' יוחנן שלא באמר פאת מטה אלא בפאת מטה באחת מן
רחות של פאה והיא סמיכות של מטה : שהרי ד' פאות יש למטה ושתי רחות יש לפאה : ומה שתי' בפאת מטה בתקוף ט
שלטון : פי' רש"י לפי שבאותו המד' בימי יהואחז בן יהוא כתוב כי אבדס מלך ארם : וירבעם בן בנו הושיעם טב'
והוא השיב את גבול ישראל וזהו בפאת מטה פנת הבית הוא חזק של בית : וכן פאת מטה הוא חזק של מטה לכן
תרגם בתקוף שלטון : וירבעם : ועוד נבא כי סופן להסמך על מלכי ארם בימי פקח בן רמליהו שכתב
עם רצין מלך ארם וזהו שתרגם ובדמשק ערש : ועל דמשק רחיצון : מנחם ומנחם יהיה על דמשק :
שמעו דברי האל ית' אשר כנגד הנביאים שיסמנו זאת הגזירה : ויעזרה בבית יעקב טרם בואה : כי
בחס : הא חס הרעש שיהיה בימי עזיהו : ופקדתי על מזבחות בית אל : על דרך ובאלקיה
עשה ה' עשמים : קרנות המזבח זכר הקרנות כי בנפול הקרנות יפול המזבח : כי הקרנות מעמידות הבנין כמו ו
פנות הבית ועוד זכר הקרנות כי עליהם היו מקדישים וזריזים הדם :

שמעו את הדבר הזה אשר אנבי נשא
עליכם קינח בית ישראל: נפלה לא תוסיף קום ב
בתולת ישראל נטשה על אדמתה אין מקימה:
כי בה אמר אדני ידוה העיר היוצאת
אלף תשאר מאה וחוצאת מאה תשאר עשהה
לבית ישראל: כי בה אמר ידוה
לבית ישראל דרשוני וחיו: ואל תדרשו ביתאלוה
והגלגל לא תבאו ובאר שבע לא תעברו כי הגלגל
גלה וגלה וביתאל ידוה לאן: דרשו את ידוה וחיו
פן יצלה כאש בית יוסף ואבלה ואק מבכה לב
לביתאל: החופכים ללענה משפט וצדקה לארץ
הנחו: עשה כימה וכסיל וחופך לבקר צלמות
ומם ללילה החשיך הקורא למי הים ושפכם על
פני הארץ ידוה שמו:

וית אס הא מתגלי בצר טורח וברח מחא לאחואה לאכ
לאכיש מה עובדוהי לאתקנא כיהור לצדיק כנהור צפר
דאזל ותקין ואיתתה חסך לרשיעו למתבר רשיעי הר
ארעא אמה אלהי צבאות שמיא: שבעו כיון
שאין אתם מצים לטוב אלי שבעו הקינה
שאני נושא: נפלה לא תוסיף קום בתולת יס
ישראל לא תוסיף קום לחזן ארץ: וזה
אמ על עשרת השבטים שגלי בימי הנוטע בן אלה על י
יד מלך אשר שלא שבו עדיין לארצם: כי בשוב גלות
בכל לא שבו הם אבל עוד עתידים לחזור כי כמה נב
כביאים נבאו עליהם שישובו: והנה מצאנו כמו לא ת
תוסיף זה שאינו רל לעולם: אף על פי שכתבנו עוד
והו מה שאמ' ולא יספו עוד גרדי ארס לבא בארץ ישר
ישראל: ואחריו כתב ויהי אחרי כן ויקבץ בן הדד את
כל מחנהו וגו': וכן ולא תוסיף עוד מלך מצרים לצאת
מארצו: ונחל פרעה יצא ממצרים: בתולת ישראל: נטשה על א
ארמתה: בעורה על ארמתה נטשה בארץ שהולכת ודלה ביד אויביה: אין מקימה: שאין מלכיה ושריה מחזירים א
אתה לטוב אלה כי התשובה היתה לה תקומה: בי כה אמה היוצאת: שיוצא ממנה אלף אנשים לצבא קט
תשאר מאה: כי לא ישארו בה אלא אחד מעש
היוצאת אינו פעל יוצא כמו המוציא אלא פעל עמד הוא כמשפטו: וכן דרך הלשון לומר ענין אנשי העיר בלשון
העיר כמו ותבא העיר במצור: ואם לא תשלים עמך: ועשתה עמך מלחמה: תשאיר מאה כיון שנטארים בה כאלו
העיר תשאיר אותם: בי כה אף על פי שנטורה עליכם גזיה עוד תחיו בארצכם אס תדרשוני: ואל תדרשו
כבר פירשנו למה זכר ביתאל: והגלגל: וזכר גם כן באר שבע לפי שהיתה סוף תחום ארץ ישראל
כמו שאמ' מרן ועד באר שבע: היו תחומים ארצם כביאוי הסך לבנות סם מובחת לעז: וכן אמ' חי אלהיך דן: וחי
דרך באר שבע: כי הגלגל גלה וגלה: דרך צחות כמו עקרון תעקר: וביתאל יהיה לאון: כמו שהיו קוראים ארצו ל
לנחל בית און: כי לאון ולאן תהיה ואן זה: כמו ויהבם עמל ואן: וכן תי' ודעלחן לטעמא דביתאל יהוץ ללמא:
ולמא: הא לאון הכל: כי כן תרגם הכל: דרשו פן יצלה כאש בית יוסף: יבקע תרגום ויבקע עצי העו
העולה: וצלח: כמו האש הגולה שבוקעת
אשירים: החופכים ללענה משפט: כי המלבי והאשפטי מטיס הדין ונושא' פני הגזלים במשפט: והנה משפט
לעסוק' כמו הלענה שהיא דבר מר והנה הא הסך כי המשפט כאשר הוא על כנו הא דבר ערב וטוב וכשהוא
מענת הו' מר: וצדק לארץ הניח' שלא יעשו צדק: אלא יכחזה מוטלת לאר' לא יחשו עליה ולא זכר עושה כימה וכסיל
שהוא עושה בהם משפט וצדק בארץ ולמד לבני אד' שיעשו גם הם כן כמו שאמ' אלהי העושה חסד משפט וצדק באר'
כי באלה חפצתי כאלה ה' עושה כימה וכסיל: זכר אלה הכוכבי: כי בהם קיום התבואות בזמניה וזה הסך זה
ושניהם קיום העולם ולא זכר שמש וירח אף על פי שבהם קיום העולם לפי שהם מוטלים כל השנה
ואלה שני הכוכבים מוטלים בזמנים ידועים בשנה והם צורך העולם ומשפטו: וכן אמר התקשר מעדנות כימה
מוטות כסיל תפתח: ואמר ר"ל כי כימה יש בה צנה גדולה ומקטרא לפידי: וכסיל יש בה חמימות גדול ומכבשא לפ
לפידי: ואמר כי כימה הוא צב טלה: והנה הם שהפכים המשפט לרע ולא זכרו מי שהיפך הדברים במשפט לטוב
העולם ולקיומו: וכן היום והלילה בתקופות עושה אותם הפכים לטוב: והפך לבקר צלמות: בימי הקיץ הפך החו
החשך לאור שהימים ארוכים והלילות קצרים: ובימי החורף הפך כי החשך היום ושמו לילה שהלילות ארוכים וה
והימים קצרים: וכל זה הפך הוא קיום העולם ותקונו: וכן קורא למי הים שהם מלוחים ומעלה אותם בעבים
ושפכים על פני הארץ להשקותה והם מתוקים: הנה הוא הסך הדברים לטוב העולם ולא זכרתם אותו: ואתם הו
אשכים תשפטו אנוכיס לרעה: ה' שמו הוא מה שאמ' למעלה ה' אלהי הצבאות שמו כמו שפירשנו: המכליל

וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם בעוד שלשה ח
חדשים לקציר והמטרתי על עיר אחת ועל עיר א
אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטר וחלקה אש
אשר לא תמטיר עליה תיבש : ונעו שתים שלש ע
ערים אל עיר אחת לשתות מים ולא ישבעו ולא
שבתם עדי נאם ידוע : הבתי אתכם בשדפון וביר
ובירקון חרבות גנתיכם וכרמיכם ותאיניכם וזי
זיתיכם יאכל הגזם ולא שבתם עדי נאם ידוע : ש
שלחתי בכם דבר בדרך מצרים הרגתי בחרב ב
בחוריכם עם שבי סוסיכם ואעלה באש מחניכם
ובאפכם ולא שבתם עדי נאם ידוע : הפכתי בכם
במהפכת אלהים את סדום ואת עמורה ותהיו בא
כאוד מוצל משרפה ולא שבתם עדי נאם ידוע :
לכן כה אעשה לך ישראל ע
עקב כי זאת אעשה לך הכן לקראת אלהיך יש
ישראל : כי הגה יוצר הרים וברא רוח ומגיד ל
לאדם מה שיחיו עשה שחר עיפה ודרך על במתי
ארץ ידוע אלהי צבאות שמו :

הטמיעו ומיתן ליה בזמיר ואמרין דין לרעוא וגם
אני כמו טחסרת הקרבנו והמעשרו מביתו כן
חסרתי מכם לחם ובשר בכל עריכם ומקומותיכם מאתם
יטעו מדה כנגד מדה ועם כל זה לא שבתם עדי : כן
נקאן שנים זהו חסר לחם והענין כפול במש"כ כי עם ה
המאכל הטעים מלאות כלומר בין הטעים על דרך שא
טאמר הבשר עודנו בין טעיהם ובחוסר המאכל הטעי
נקיות : ויית' אקדחת טעין כי הטעים קהות כשלא יתמית
האכילה : וגם אנכי בעוד שלשה ימים לקציר
כי שלשה חודשים טרם הקציר צריכה הא
הארץ מטרי והמטרתי להיות לאות ולמופת כי מאתני נה
נהיה הדבר טעיר אחת יהיו מטרותיה בעתם ועיר אח
אחרת אפי' סמוכה לה לא אמטיר עליה שאם לא אעשה
כן יאמרו מקרה הוא והאנה טנת מניעת גשמים כפי מ
מערכת הכוכבים אבל כשאמטיר על עיר אחת ועל עיר
אחרת לא אמטיר על כרחם יודו כי מאתני נהיה הדבר
עונש מעשיהם הרעים ומיפת יתיר גמול מזה חלקה א
אחת תמטר וחלקה אחת לצהה שלא ירד בה מטר והיא
תיבש : תמטר מבנין כפעל תמטיר מבנין הפעול ופי'

אשר לא תמטיר העב עליה ויהיה והמטרתי מן המטיר פעל יצא לשלישי ויהיה המטיר פעל יצא לטני :
ונעו אל עיר אחת לטענות מים אל אותה העיר טאמטיר עליה והנה תחסר לחם ומים ואף על פי כן לא שבתם
עדי : הבתי עוד טנה אחרת טעיהה מטר יאכה אתכם במכה אחרת טיחור לחמכם והוא המדעון ו
והירקון וטנה אח
רת טאכל הגזם הפימת ועם כל זה לא שבתם אפי' הרבות וגנותיכם מה יועיל לכם
טתרכו לטעת גנות כרמים ותאנים וזיתים כי הגזם יאכל אותי ואיב' כן לא שבתם עדי : שלחתי בדרך
מצרים טהיו הולכים עם מפני הרעב להביא משם תבואה ולא חשבתם כי אני הוא המביא עליכם הרעב
ותשובו אלי אלא לא פניתם אלי והלכתם למצרים ואני שלחתי בכם דבר וחרב האויב בדרך ואף על פי כן לא שבת
אלי : בחי' רכס כי הבחורים היו טלחים להביא התבואה : עם שבי סוסיכם האויבים טהיו יוצאים עליכם בד
בדרך היו הורגים הבחורים החוככים על הסוסים ההולכים למצרים או הטבים משם והיו טובים הסוסים : ואעלה
באש מחניכם ובאפכם המחנה טלכם טהיו הולכים למצרים היו המצרים בדרך ופגריכם היו באש וסרמון לטובריס
ומה טאמר באפכם כלומר כי גם באפכם היה עולה הביאש כי היו הולכים מחנה אחד מחנה למצרים והאחרונים
היו מוצאים הראשונים המצרים ועולה באש באש ואף על פי כן לא שבתם עדי : הפכתי בכם מקצת א
ארצכם בעודכם בה היא טממה כסדום ועמורה ואתם טנאחרתם מעט אר' אתם בא
וכל זה אתם רואים ואינכם טבים עדי : ויית' רחוק מימדי יתכן כמה דרחיקת ית סתם וית עמרה : לכן כה
אעשה לך ישראל כלה הרעות אני עושה לך ישר : עקב כי זאת אעשה לך ובעבור שאני עושה לך כל זאת בעיניך : ה
הכון לקראת אלהי ישראל הכון לזאת לקראתו בתשוב ובמעשי טובי ויטיב לך ויהפוך לך הרעות לטובה כי הוא אלהיך
ומטעני עלך לרעה ולטובה כפי מעשך ואיך כטאר הגוים : כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אלהיך הוא יוצר
הרים ובורא רוח ועושה ביצורי כרצונו וזכר הדי טהם קיימי וחוקי ביסוד העפר וזכר רוח טהוא
דבר חזק בכבראים ואינו כראה והנה הוא יצר ההי החזק הנרא' לעין ובורא הרוח טאינו כראה טמטיל אותם כמו
טאמר הסך משרט הדי וזה טאלו וזהך על במתי ארץ : והדי' הם במתי ארץ והנה הוא חזק עליה ומפילם עי' הרוח
הטבכם בבני הארץ ובצאתן ממנה בוקע הארץ ופותחה ואפי' יהיה מקום צאתו הדי גבוה וזהו הרעש לשיכ זכר הדי
ורוח : וכן הוא מגיד לאדם מה שיחיו מה ענינו ומעשיו ולא יחשב טאינו רואה אותם כמו טהיו אומרי הכופרי אין הדי
רואה אותנו כי הנה הוא מגיד להם מעשיה עי' טביאור : טיחור בצרי כמו אתם ידעתם את האש ואת שיחור בחידק וט
וטעיהם ענין האדם ומעשיו : עושה שחר עיפה וכן הוא עושה האחד טהוא כוגה וכסירצה טאימנו חטך והוא קדיונה
האמט : עיפה חטך כמו ארץ עיפתה הנה הוא עושה ביצורי כרצונו וכן יעשה בכם אש תריעו ידע לכם ואם טטיבו
ויטיב לכם כי הוא מרע מעשיכם : וטמני ק' אלהי הצבאו טהוא טופט צבאו מעל ומטה ועושה בהם כרצונו לכן הטוב
לך ישר טתכון לקראתו במעשי טובי והוא יידיה לך אם הרע לך עד כה בגלל מעשי הרעי עשה מה טעשה ויית'

חיי השאננים בציון והבוטחים בהר שמרון נקובי ראשית הדגים ובאו להם בית ישראל

שנאני אח' כנגד מלכות בית יהודה · כי יומי עזרא
 חלק יהודה נתנב כמו שכת' וכן יאמ' בסמוך
 הוי האלכנים בציון · והם היו מקריבים בבית המקדש
 אע"פ כן האל ית' מאס אותם הקרבנות כיון שמעשיהם
 רעים : חגיכם · קרבנות חגיכם : וכן בעצמותיכם ·
 בקרבנות עצמותיכם · והענין כפול במ"ש כי החג הוא
 עצרת · כמו שאמ' עצרת תהיה לכם · זמן עצרת לרבי'
 עצרת · כמו זמן עטרת עטרת · ובסמוך עטרת · וכן
 עצרות : ודגש הנדב' בעצמותיכם לתפארת הקריאה · ב'
 כדגש ק"ף מקדש ונדב' עצביכם שנגשו והדומי' להם ·
 כי אם תעלו · כמו שאמ' בכבודא ישיעיה למה לי רנ
 רנב זבחיכם · וכל הענין : נטלם מיראכם · א

אחד מן שלמי מיראכס • כמו שאלו שם וחלב מיראכס • והם המפוטמים • דסר מעלי המון שירך • רבני ט
שירך שהלויים היו משורדים על הקרבן בפה • ובכלי • ואינו רוצה לא בק
לרצון כי מעשיכם רעים ומה יועילו הקרבנות אם תעבדונו מצד אחד ותמרדו בו מצד אחר • וגר • כמי
משפט • מענין גלות מים • כי הנימל פתוחה • יורה שהוא משרש גלל • כלומר ילך המשפט כמים • וצד
וצדקה כנחל איתן • כנחל חזק • שהוא נגר במרוצה • בזה ארצה אני טלכנו המשפט והצדקה • לא שתעצמו ותעכבו
אותם ותניחום לארץ ותקדיבו לפני זבחים • ואני רוצה בזה • דוברים • יהא הא השאלה • את' אם זבחים
ומנחה הגשמים לי במדבר ארבעים שנה • בית ישראל • כמו
את אבותיכם ולא נתייתם ביום הנציאי אתם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח • ושם שירטנו הענין • וארץ הע
העטיה בהר סיני • ר' אליעזר אומר מעשי עולה כאמת בסיני והיא עצמה לא קרבה • ר' עקיבא אומר קרבה ושם לא
פסקה • אלא מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשמים לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל • שבוטו של לנו שלא עבד
ע"ה הקדיבה • ועוד בדבריהם ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו • בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו • ב
במדבר אלא פסח זה בלבד • וכח"א הזבחים ומנחה הגשמים לי במדבר ארבעי שנה • ר' שמעון בן יוחאי אומר ישראל
לא היו מקדיבי ומי היה מקדיב שבוטו של לנו שני ימינו קטורה באפר וגו' ואת מי לה' אלו ויאספו אלו כל בני לוי ישר
טעבדו ע"ה לא הקדיבו שבוטו של לנו שלא עבד ע"ה הקדיבו • ונשאתם • את מצות האל ית' לא קבלתם ותקבלו ותם
ותסבלו עבודת סכות מלבכם • וסכות שם ע"ה • ומלבכם
אתו מלך לפי שהם חושבים אותו למלך עליהם • או שהוא כוכב גדול בצבא השמים שהוא כמלך על צבאו • וכן ל
לקטר למלכת השמים • כמו שפיר' בספר ירמיה • וית סכות ענין הסכת ושמע • כלומר מאזכים לעבודת ע"ה • וית
ונטלתו ית סכות פת כמזיכון • כ"א פת כריכון • וכן וקלל במלכו • ויבד פת כומרי • כ"א פת כרי • וכן תרג' הנאבעי
במלכס ועני' ע"ה הוא ואת כיון כלמדי • וית כיון כמו לעשות כוונת • וכבר פיר' בספר ירמיה שהם מיני מאכלי
שמניני' לע"ה לפיכ' נקראו כוני' • ועוד פיר' כיון • שהוא כוכב שבתו וכן נקד' בלשון יאמעאל תרם כיוון • ועשו דמית
לעבוד • כוכב אליהם אחר עשית לבס • כוכב סמוך • כי הוא פתוח • כלומר עשיתם • כלס כוכב של אליהם • והוכב
הוא שמו אותו עליהם לאלה ועשו כלס כוכב לו • ודגדגתי מהלכה לדמסק • דחוק מדמסק וה' חלח וחבור טגלו
שם י' השבטי • וזכ' דמסק לפי שכלך דמסק הרע לי
שה' קרובה לארצם • אלא דחוק מדמסק • אלהי צבאו • ימצל ומטה ואתם שאתם עובדי טלוחיו הם • דהוי השאכני
בציון • שמתן היפה ראש הממלכ לישר • וצו' ראש ממלכ יהוד' • ואות' אני להם לעשירי אשר בהם • שהם ט
שאכני' ובוטחי' שלא תבא עליה רעה • ואי' חולי' וכואבי' על אשר גלו בני ישר' כמו שאת' בסוף העני' ולא כחלו יגל שבר
יוסף • כי שמתן הי' טלכדה באחרונ' מערי ישר' • וציון מערי יהוד' • ושני ההרי' האלה ציון ושמתן • היו נקדי' ראשי' הגוי'
שטבו שם מתחלה והם ז' אמו' וקרא' ראשי' הגוי' לפי שהיו ראשית הגוי' שטבו שם וארצות מבחר טבאדצו' • ואלה ההרי'
היו נקדי' בשם לעוב' ובא' להם בית ישר' בעזר' האל ית' לא בחרב' ולא בקצת ירמון אותם ישר' אלא ברצו' האל ית' והם
עבדו על רצונו ועזבו משפטי' ולקחו משפטי' הגוים הראשונים המטבים בארצות האלה • ולמה עשו זה יירא' סבי
סביבותיהם אם יש ארץ טובה מאדס וכי אם נתן להם האל ית' ארץ טובה למה כחשו בו ובטובתו עבדו כלנה ור
ואלה האנשים ומתענגים בטובה שבת' להם הכופרים בו ובתורתו ואינם יראים מרעה שתבא אליהם • וכשהב
וכשהבאים מוכיחים אותם

המבליג שד על עז ושד על מבצר יבא : שנא ב
 בשער מוכיח ודבר תמים יתעבו :
 לכן יען בששם על דל ומשאת בר תק
 תקחו ממנו בתי גזית בניתם ולא תשבו בס כרמי
 חמר נשעתם ולא תשתו את יינם : כי ידעתי רבים
 פשעים ועצמים חטאתיכם צררי צדיק לקחי בו
 כופר ואביזנים בשער השו : לכן המשכיל בעת ה
 ההוא ידום כי עת רעה היא : דרשו טוב ואל רע ל
 למען תחיו ויהי בן ידוה אלהי צבאו אתכם כאשר
 אמרתם : שנא רע ואהבו טוב והציגו בשער מש
 משפט אולי יחנן ידוה אלהי צבאות שארית יוסף
 : לכן כה אמר ידוה אלהי צבאות אדגי ב
 בכל רחובות מספד ובכל חוצות יאמרו זהו זה
 וקראו אבר אל אבר ומספד אל יודעי גו : ובכל
 כרמים מספד כי אעבר בקרבך אמר ידוה :
 דמי המתאיים את יום ידוה למה
 זה לכם יום ידוה הוא חשך ולא אור : כאשר ינום
 איש מפני הארץ ופגעו החוב ובא הבית וסמך ידו
 על הקיר ונשבו הצחש : הלא חשך יום ידוה ולא
 אור ואפל ולא גוה לו :

המבליג שד על עז ושד על מבצר יבא : שנא ב
 מבצרים האל ית הוא המחזק האויב ה
 האוד על עס עז : וכן יבא האוד על מבצר חזק בר
 ברצונו וילכדנו וכן יבא עליכם מי טילבד מבצרים :
 שד תאר : בטקל לחס חס : המבליג פעל יוצא מן וא
 ואכלינה מעט והוא פועל עמד : שנא מי שם
 שמוכחים בשער כלום ברבים : ישאלו א
 אותי והמוכחים הם כביאי האמת והחסידים טבחים :
 ומוכחים אותם ברבים לפי שהם רבים והם יושבי ט
 שער תמורת השופטים הישרים : ודבר תמים : וזכר ת
 תמים וישר : כי הוא תאר הוא שם כמו חס באמת וב
 ובתמים : וית ולדמלל כיניתיא מעמקין : לכן
 יען בושכם על דל און למלה הזאת חכר
 וענינה לפי מקומה עומכם והטריחכם ואמר זה כנגד
 הערים והשופטים : וית הבית שמוט ולא יתכן זה לפי ד
 דך הדקדוק ופירש שם ענין בזה כמו שנסים את ה
 הגריות שמי נחלת וכתו במבזכון ית מסכין : ואחל
 פי כי העין בתקום סמך כמו וכולם מקמים : שהוא כמו
 בילש מתרגו ויחפש ובלש והמלה מקור מבנין פועל מ
 מרובע : בושכם בפלס טענכם וענין המלה ענין רת
 רמים : כמו ועל הרי אבוסכו : ומשאת בר תקחו ממנו
 מה שיצא ונשא על כתפו מהצבוא לביתו לחיות בה אתם תקחו אותה ממנו לפי שהוא עני ואין לו כח להכניס מידכם
 ומה יהיה ענשכם על זה שצבחו בית העני בתי גזית בניתם ולא תשבו בס בתים טביתם אותם גזית מעשק וח
 וחמם לא תשבו בס לזמן ארוך כי בקרב יבא האויב ויצי אתכם מהם ויחריבם וכן לא תשתין יין הכרמי שטענתם
 בעשק כי תגלו בקרב מארככם : כרמי חמר שהם כחמרים וטובים כמו שאלו בביתם גזית שהוא בנין כלה וטוב
 אל יהיה פירוש כרמי חמר שחמרתם אותם וגלתם אתם מן העניים על דך שאמר וחמרת שחת וגלו : כי
 ידעתי לא תחשבו כי אינני תאה וידע מעשיכם הרעים כי הכל אני יודע והאחר שתקחו בסתר לצרור
 הצדיק בדינו ולהרע לו בעבור האחד שלקחתם בסתר והוא הכופר שתקחו להציל הרע מיד בעל דינו שהוא צדיק
 במשפטו : ואביזני בשער הטור כלל העני בלש כי האביזני הם צדיקי בדינם ברוב כי הם עשוקי ואינם עושקי : כי אין
 להם כח לעשוק : ומה שאמר בשער כי שמה יטבו למשפט כמו השעיה אל הזקנים : לכן המשכיל בעת ההוא ידום
 לפי שהם שואלים המוכיח אותם אל שהוא משכיל פי מן הטוב יהיה דומם ולא יוכי חס שלא ישמע חרשתו שהם
 מציבים : כי עת רעה היא ידוע הרעים תקפה : דרשו טוב עוד טב הצבוא להוכיחם אולי ישמעו : ויהי כן אם תדרשו
 הטוב ותרחיק הרע יהיה ה' אתכם כאשר אמרתם כלום בכל עני שחשבתם ההצלחה והטובה שתהיה לכם כן תהיה כי
 ה' אלהי צבאות אתכם וכפל העני עוד ואמר : שנא רע והציגו בשער משפט יל העמיד המשפט בשער שהוא מ
 מקום יושב השופטים והזקנים : אולי יחנן ה' : אע"פ שחשבתם אליו הרבה אולי יחנן עדי הארץ הנשאר אס
 תשובו אליו כי חנון ורחום הוא : שארית יוסף הוא מלכות אפרים : ואמר שאר : כי רובם גלו קודם מלכות ירבעם בן י
 יאצו וכלו בחרב וברעב ובדבר כמו שאלו כי ראה ה' את עונוי ישר מורה מאד ואפס עצור ועוזב וגו' : לכן אם לא
 תשובו אלי רעות יבואו עליכם עד שיהיה מספד בכל רחובות : זה הוא קול המספד כמו הוי וקראו אשר הל
 אבל אכר הוא עובד השדות ויקראו לו לבא אל האבל כי עבודתו וטרחו לשוא כי לקח הרעים והצמחים וזרעו ולא יין
 יקצרו : ומספד אל יודעי נהי כמו השך וידעי נהי אל מספד וכן הידעת כי אז תולד כמו הידעת אז כי תולד מקום ט
 טס קבר כמו מקום קבר סס והדומים להם : וית בחסרון ועביר מספד לידעי אליא : ובכל כרמי מספד
 שלא יהיו בהם ענבים : כי אעבור בקרבך להרע לך כמו ועברתי בארץ מצרים : וכתו ארץ אתגלי לך
 למיעבד פורענות דין כגוף ארד ה' : דמי המתאיים כמו שאלו ביטעיה האומר יתהר יחשה מעשהו למען
 כראה וגו' : כאשר ינום איש כל קצת אור אין בו כי כל חשך והחשך הוא מעל לצרה :

נשבע אדני ידוה בנפש

נאם ידוה אלהי צבאות מתאב אנכי את גא
גאון יעקב וארכמותי שנאתי והסגרת עיר ומלאה
: ויהי אם יתרו עשרה אנשים בבית אחד ומתו :
ונשא דוד ומסרפו לחוציא עצמים מן הבית וא
ואמר לאשר בירכתי הבית העוד עמך ואמר אפ
אפס ואמר דם כי לא לחזכיר בשם ידוה :

כי דגה ידוה מצוה ודבה את הבית
הגדול רסיסים וחבית הקטן בקיעים : הורצון ב
בסלע סוסים אם יחרוש בבקרים כי הפכתם לר
לראש משפט ופרי צדקה ללענה : השמוחים ללא
דבר האומרים הלא בחזקנו לקחנו לנו קרנים :
כי דגני מקים עליכם בית ישראל נאם ידוה אלהי
הצבאות גוי ולחצו אתכם מלבא חמת עד נחל ה
הערבה :

פי' לסמכים לנשואים : כלומר לשאר העם : כמו וסרח
העודף שפירשנו שאל הירעה העודפת : ודעת יונתן כי
מרח הוא ענין שמחה והלולים : שהרי תרג' ויעדי מכ
מנחם מרחץ : ולא אמר כי האכל יסור מהם : אלא ה
השמחה תסור מהם : ובספרי בפר ויטב ישראל בטיט
באחרונה חזר לעשות להם מרחץ : והיו קוראות לעם
ואוכלים סכ ותקראנה להם וגו' : ואח"כ פי' כי לשון מר
מרח הוא להדמת הקול בין לבני בין לשמחה : וכן הוא
בלשון ערבי : נשבע ה' בנפשו : בעצמו : כ
כמו כי נשבע תי' : וכן אשר לא נשא

לנשא נפשו : מתאב אנכי : הפך תאבתי לישועתך דיע
ד'טלטלטאט בלעז : כמו משרע : עוקר הערש : הפך
משרע : וית' מנבל אכא : את גאון יעקב : זה בית המק
המקדש : וכן את גאון יעקב אשר אהב סלה : וכת' יתב
בית מקדשא רבותיה דיעקב : והסגרת פי' ביד איוב א
אסגיר עיר עם אנטיה : ודוה אס יתת : פי'
אלא ר' רביס :

שמלנו מן החרב והחציאו עצמים בבית אחד ימותו עם מן הדבר : ועשרה אינו דקא
ונשא דוד ומסרפו : דוד : אחי אביו : ומסרפו אחד אמו : כן פירשנו קצת המפרשי : וית' ענין שרפה : והסמך
במקום טין : ופי' אח"כ את אותנו אהבו הבא לשמוך בשר המת קרובו בעבור הריח ולהוציא עצמים מן
הבית : ומרוב הדבר יאמר אחד לחבר העוד עמך מתים שתוציא שאעזר אותך : יענה חברת אפס : כי כבר הצאצא
כלם : יאמר לו חברת הם ושתוק ולא תקוץ : כי לא להזכיר בשם ה' מה שלא היינו רגילים להזכיר בשם ה' והיינו מזה
מוכחים בשמות העולים זה גרס לנו הדבר הזה נש' יד לפה נסכול ונשתוק : וא שלא לעבר לב העם מרוב הדבר
גס בעבור שלא ישמעו האויבים : וית' ויטלנייה קריביה מן יקדא לאפקא גרמיה מן ביתא ויאמר לדי בצדא דביתיה
העוד כען עמך ויאמר פשו : ויאמר שתק ארי כד הו קיימין לא הו מכלן בשמא דה' : בי הנה ה' מצוה : עוד
דבר אחד האל ית' מצוה כלומר גזר מיהיה רעש : והוא שזכר למעלה והבתי בית

הבית הגדול רסיסים והבית הקטן בקיעים : רסיסים כמו בקיעים : בסמך כמו בצד' כמו קנה רצון ענין שבידה
וכן במשנה בסמך : ואם היא עבה או מרוסס כדי לבטל בינה קלה טבביצים : ותרג' וכתות : ודמיון : וינתן פי'
הענין דרך משל שתרג' ארי הא' ה' משקד ויאמר מלכו רבא מחא תקיפא ומלכו זעירא מחא חלשא : ודוה

בסלע : אס יחרש בבקרים : אס יחרש החורש : וכן כאשר יעבר כלי היצר השובר : מן הבהמה
אשר יקריב ממנה קרבן לה' : המקריב : ויאמר לינסף : האמר : והדומי להם רבים : ואל אס יחרש בסלע : כי בס
בסלע שזכר עומד במקום טנים : את אס דרך העולם שייצגו הסוסים בסלע זה אינו : וכן אס יחרש אדם בבק
בבקרים בסלע : זה אינו : ואם יהיה זה יהיה הפך דרך העולם ומנהגו : ואתם עושים הפך העולם : כי המטפט וה
הצדקה : הא קדש יטוב העולם ומעמית : ומי שמענו המטפט הוא תורם יטוב העולם כמו הראש והלענה שם
שמיתין את האדם והנה אתם הופכים סדר העולם וכן את למעלה ההופכים ללענה מטפט : ופרי צדקה ללענה כי
מן הדין פרי הצדקה הוא טלום וטוב : וכן אמר והיה מעשה הצדקה טלום : ואתם עושים אותה ללענה :

חשמומים ללא דבר : כי לא תתקיים טלום וטובתם אס כן הם שמחים ללא דבר : קרנים : כמו הראש שמנגח
בקרינו כן הם אומרי טעמו להם קרנים לכנח בהם העמים : כי ידבעס בן יואש התגבר על איוב
ישראל כמו שאמר הוא הציב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה : ואמר ואשר הציב את חמת ליהו
ליהודה בישראל : והם אומרי כי בחזק עשו זה ולא כן כי רחמי האל היו שריחם עליהם ונתן להם הכח להתגבר
על אויביהם כמו שאמר כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד ואפס עצור ועזוב : ואין עוזר לישראל ולא דבר ה' למחות
את שם ישראל מתחת השמים ומשיעס ביד ידבעס בן יואש : בי הנני מקים : אמר אתם אומרים כי בחז
בחזקת עשייתם זה ולא הכתתם אלי כי בעזרתי עשייתם : הנני מקים עליכם : גוי זהו מלך אשר עם
צבאו : מלבא חמת עד נחל הערבה : את מה שאתם אומרי טלקחתם בחזקתם כמו שאמר בידבעס בן יואש מלבא
חמת עד ים הערבה תראו טאסתר פני מכם יבא הגוי הזה וילחצו אתכם בארץ הזאת ויציאכם מתוכה ונחל ה
הערבה : זהו ים הערבה : כה

עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ורדו צה פ
 פלשתים השוכים מן הממלכות האלה אם רב ג
 גבולם מגבולכם : המגדים ליום רעות גושן שבת
 חמם : השבבים על מטות שן וסרוחים על ער
 ערשותם ואבלים ברים מצאן ועגלים מתוך מר
 מרבק : הפורשים על פי העבל בזרז חשבו להם
 בלי שיד : השותים במזרקי יין וראשית שמנים ימ
 ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף : לכן עתה יגלו ב
 בראש גולים וסר מרוח פרחים :

אותם ואמרים להם כך וכך רעה תבא עליכם אי
 אינם יריאים ובוטחים בעצמם ובמבצריהם החז
 החזקים שהם סמרון וציון ואמרי לא תבא עלינו
 דעה וית ווי דטלון סלנוי כציון ודמקרחין בטור
 דרכא דסמרון מקימין סוס בניחון כסוס בני עת
 עממיא ומדמן דיסתמכון עליהון בית יסר :
 עברו כלנה כלנה עיר גדולה בארץ סנער כמון
 סמאר בתורה ותהי ראשית ממלכתו בבל
 וארך ואכד וכלנה ונגו וכלפז חסס : כלומר אחר סת
 סתראו אותה בראשונ כי היא בעלת חסס ותראו כי

אינה טובה מארצכם לכן חסס לחמת רבה ואמרי רבה לפי שהיא גדולה כי יש חמת אחרת חמת וברמיה : גת
 פלשתים אנלי יש גת אחרת והיא הטובה שבצרי פלשתים ונקראת מתג האמה ולקחה דוד מיד פלשתים :
 המגדים ליום רע מרחיקים יום הרע העתיד לבא עליהם כמו שהיו אונן ולעתים רחוקות הוא כבא : ותג
 ותניטון סבת חמם יום הפורענות אתם מרחיקים וסבת חמם אתם מקריבים סתפסכו בשער
 לספוט חמם ועול : השבבים זכר מה שהם מתענגים במאכל ובמשתה ובסיכה ובטכיבה על מצעות
 כאות ובסמנום כלי סיר וכגונים אלה בכל מיני תענוגים הם מתענגים ולא זכרו יום הפו
 הפורענות גל לא חלו ולא כאבו על אשר גלו וסרנחים על ערשותם מן וסרח העורף סנותנים על ערשותם
 בגדים ארוכים ורחבים עודפים באורך וברוחב על צדי המטה וכל זה ממיני התענוגות ור"ל פי וסרנחים ע
 על ערשותם עכין סרחון אמרו שהיו מחליפים כסותיהם זה לזה ומסריחי מתייהם בטכבת דע סאינה טל
 טלהם וית ועמקים על ערסיהן : ואכלו כרים מצאן פי כבשים סמני : וחסר התאר כי העכו : וכן כצמר
 יהיו דל כצמר לבן מלובשים בגדים : בגדי חמודו : בגדי מלכו : ויש בעדרו זכר זכר תמי : וית ואכלו פטימיו
 תפנא : מתוך מרבק מקום סמכניסים סס העגלים לפטמם וכן ולאה עגל מרבק וכדברי ר"ל הכניסה לר
 לרבקה ודעה : הפורשים על פי הנכל מן וסרט פרמך : וכדברי ר"ל פרט וכלל הוא עכין היחידות וה
 וההבדל מן הכלל : כלל סמאר מדיהם על פי הנכל כל מעלה ומעלה בסיר על פי כגון
 הנכל סלא תדמה אחת לאחרת בכינויה : או פי פורטים מיתרי הנכל כל אחד לפי הכינון : וית פורטים מעני
 פרוטה בדברי ר"ל כלומ' סנותנים כל אחד פרוטה למנון : וית דמנן על פיס כבלא : כדור חשבון להם כלי סיר
 כמו דוד שהיה יודע נגן והיה יודע מיני הנגון : בכל כלי סיר כן הם חושבי שהם יודעי כמוהו ור"ל בכל הספן
 הזה סכל עסקיהם בכל מיני תענוגות ואת ה' ית לא זכרו : השותים במזרקי יין במרחקים שהם גדולים
 סותין יין ולא בגביעים וכוסות שהם קטנים טראו לס
 ומזרקי כמון מזרקי : וכן חלוני סקופים כמון חלונים : וכן כטצי כעמנים : כמו כטעים : מלאכי רעים מי המרי
 והדומים להם : וית כן ופירוט סמוך בסמרון סתר דעת כפילון דכסא חמר וכן תרג בסל אדירים : בטי
 בפילי גיבריא : וראשית סמני : מבחר שבטתמי המרחק : ולא כחל על דרך ואין חולה מכס עלי והכס על כה
 אינו מקבל מקרה מן הקל כי הקל סעל עומד אלא מקבל מקרה מן הכבד כי סבר יוסף היה ראוי סיהיה מח
 מחלה ומכאוב אותם והס לא נחלו מתנו : וסבר יוסף הוא אותם סגלו מן הסבטי טרם מלך ירבע בן יוסף
 ומלכות אשרי קורא בכלל אשרי : או יוסף כי מסבט אשרי היה ירבעס בן זבט סמלך על פשר הסבטיס תחלה
 כסמלך המלכו : גם היה רב במספ ובגדול מטאר סבטי וולתי יהודה ועליו כבא יעקב אבי ואח ואולס אחיו
 הקטן יגדל מתנו וזרעו יהיה מלא הגוי : ואל ויקרא בהם סמי סיקראו יטר כטס אשרי גם יוסף היה בכור בת
 במקו ראובן לפיכ נקרא יטר על סמו וכן אל במזמור דועה יטר האזינה כוהג כצאן יוסף : לכן הס
 הנסארי מוסף סלא כחלו על סבר אחיה סגלו עתה בקרוב יגלו בראס גולו תחלה לגלות יהודה
 וסר מרוח סרנחי : יקרב ויבא אכל אותם שהיו סרנחי על ערשות וסמני ומתענגי : עתה יקרב אכלס : וסר : לסו
 קריבה כמו סורה סבה פה אסורה נא ואראה : וית לסון הסרה ויעדי מנהון מרזחין ומכבין הראסונה כף וה
 והסביה ב'ת והוא מדברי ר"ל תנתן ככנתי לבתי וכתו : והרדידים וככנתיא : ויש כסמחאות מככין : כטני כטן
 וסירושן מצעות סתרנו ויטבת על מטה כבודה מככין דיקר : ומרזח ר"ל פירטוהו אכל וכן אל תבא בית מרוח
 וסמכרמזה הפסוק סהאכל מיסב בראש סנ' וסר מרוח פרחים : מרזח כעסה כסר לסרנחי פירוש

וישלח אמציה כחן ביתאל אל ירבעם מלך יש
 ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית יש
 ישראל לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו : כי
 כח אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה י
 וגלה מעד אדמתו :
 אמציה אל עמוס חזרה לך ברח לך אל ארץ יח
 יחודה ואבל שם לחם ושם תבא : וביתאל לא ת
 תוסיף עוד לתבא כי מקדש מלך הוא ובית מל
 ממלכה הוא : ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נ
 נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס
 שקמים : ויקחני ידוה מאחרי הצאן ויאמר אלי י
 ידוה לך תבא אל עמי ישראל : ועתה שמע דבר
 ידוה אתה אמר לא תבא על ישראל ולא תסיף
 על בית ישחק :

ואפסר כי דעתו היה בזה כי יסחק לפי שישחק א
 חבי נעקד על גבי המזבח לעשו רצון האל ית ומצותו
 והם בנות ומכשירים האל ית כבמותיהם ובפסיליהם :
 ומקדש ישראל הם ביתאל והגלגל וכן : כי בהם היו הב
 הבמות הגדולות להם : ובנו סם בית גדול לבמות לבן
 נקרא הארמון : ואח כי מקדש מלך הוא : ובא אל מקד
 מקדשו להתפלל : וקמת על בית ירבע בחרב כי סלו בן
 יבס הדג זכריה בן ירבעם וכו' נפסקה מלכות יהוא :
 וישלח עמוס היה מתנבא בבית אל אלה הנבואות
 ואמצייה טהיה כהן עז בביתאל שמוע כב
 נבואתו ושלח אל ירבעם קשר עליך עמוס : וירבעם ל
 לא היה לו בביתאל : ושלח לו אמציה במקום טהיה סם
 כי עמוס היה מתנבא עליו לרעה והוא מאנש מלכותו
 כי תקוע היה מבני אשר וחייב מיתה שזכר על המלך ש
 שימות בחרב והנה הוא קוטר ומורד עליך : בקרב בית
 ישראל : כי לא דבר דבריו בסתר אלא בגלוי ברבי : לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו : לא יוכלו אנשי הארץ לסבול
 את כל דבריו שמדבר רעה על ישראל : כי כה ימות ירבעם : יהוא לא אמר שירבעם ימות בחרב : ולא רא
 ראינו זה שירבעם מת בחרב אלא ב
 ירבעם ושלח לו כי על ירבעם עצמו את שימות בחרב להגדיל קצפו עליו : וירבעם לא קבל לשמוע הדע ולא הרע ל
 לעמוס על זה כמו שכתבנו בתחלת ספר השמע : ויאמר אמציה כיון שראה שלא קבל ירבעם דבריו להמ
 להמית עמוס אמר לו אמציה סיבחה לו אל ארץ
 עשרת השבטים כל טען בבית מלכותו טהיה ביתאל : ואנש שטמרון היתה עיר המלוכה למלכי ישראל וגם ליהוא ול
 ולבניו כמו שכתוב אפסר כי בעבור שהיו דבקים בחטאות ירבעם בן נבט טהם עבודת העגלים בביתאל וברן ע
 עשו מלכי ישראל ארמון מלך בביתאל לפי שהיו תדירים לבא שם לעבוד ובביתאל היו יותר רגילים לפי טהיה קרוב
 לשמרון יותר מרח כי דן הוא בקצה ארץ ישראל : וכן ירבעם בביתאל היה עיקר עבודתו : כמו שאלו במלכים בן
 עשה בביתאל : ויעל על המזבח אשר עשה בביתאל : כמו ששיר בפי' מלכים כי המקום ההוא היה נבחר מזמן יעקב
 אבינו וחטבו כי עבודתם בזה המקום תהיה מקבלת יותר משאר מקומות וטהיה כמו ירמיה : טהיה אחר יעקב אבי
 יהיה בית אלהים : ואכל סם לחם : לפי שטביא השקר היו מתנבאים לעם בפתותי לחם ובכוסות של יין או סכר :
 אחר לג טיעשה הארץ כן סילך ויטבא בארץ יהודה כי טם יאכילגוהו לחם אם יטבא רעת מלכי ישראל : וביתאל מבואר
 ה' : ויען עמוס לא טביא אכני : לא הייתי טביא מנעורי : וגם לא בן כבי אכני טלמדי דרכי הכנני
 כי ב וקד אכני : לא היתה זאת מלאכת כי בוקד : הייתי הולך אחרי בקדי וצאני כמו שאלו אשר היה בנביא
 : ועשר אכני ואני צריך ללחם שיתני לי כמו שתאמר : בגלם : ית כמו בולס בשן מתרגו ויחשט ובלס : כלומר לרע
 טקמים למאכל בקר : אר פי מערב השקמי עם דברים אחר לצורך בקר : ובדבר חל דבר מעורב יקרא בלם :
 במו שאלו טען עני אוכל פיתו מעיסה בלטה : פי' טלילט הקמח והסובין והמורסן ביחד : לשיכ מצטרפין הסובין ו
 והמורסן עם הקמח לשיעור חלה : ושקמים : הוא מין מומי התאנים : וית אחי מרי גיתי אכא ושקמים לי טייח בשפ
 בשפלת ומן קדס חובי עמי אכא מסנ כפטי : אכני טלסט מלעיל הטע בכין : ויקחני ה' : לא הסתת מלאכת ברצוני
 כי האל ית לקחני מאחרי הצאן שהייתי הולך אחריהן ורעה ארץ והו טהיה
 להטבא ואך תאמר לי טלא אכבא והוא אחר לי טאכבא על ירבעם ועל מלכותו : ועתה שמוע דבר ה' כי
 גס עליך בפרט אני מתנבא ולא תטיף על בית ישחק כממשאל וטעמו במות
 ירבעם כבאני טהם עמי במות לשפלים ואתה אחר טלא אכבא עליהם בארצם האל ית טלחני ולא אמצע בעבור
 דברך : ואתה שתמנעני מלהטבא שמוע טהאל ית דבר עליך רעה : וזה אשתך בעיר תצא : טרם גלוקבס תצא
 אשתך בעודה בעיר תצא עם האויב הבא על העיר : ואין זה כמו נשים בצמן ענו : כי הענוי הוא טלא ברצון הא
 האשה והזנות ברצון האשה : וכל זה בעונט אמציה שתצא אשתו לעינת ובעת ובעת יסלו בחרב לטני והוא יג
 יגלה וימות על אדמה טמאה וכל זה בעבור בואתו נבואת האל ית מצורף אל טאר עונותיו טהיה עובד עז וטאר ענ
 עונות : והאויבים היו הורגים הבנות והבנים הקטנים טלא יוכלו ללכת ברגליהם : לפיכך

בה הראני ארני ידוה ודנה ויצר גובי בתחלת ע
עלות חלקש ודנה לקש אחר גוי המלך : ודוה א
אם כלל לאכל את עשב הארץ ואמר ארני ידוה
סלח נא מי יקום יעקב כי קטן הוא : נחם ידוה ע
על זאת לא תהיה אומר ארני ידוה :
בה הראני ארני ידוה ודנה קורא לריב באש ארני
ידוה ותאכל את תחם רבה ואכלה את החלק : וא
ואמר ארני ידוה חדל נא מי יקום יעקב כי קטן ה
הוא : נחם ידוה על זאת גם היא לא תהיה אומר א
ארני ידוה :
ידוה נעב על חמת אנך וביד אנך : ואמר ידוה א
אלי מה אתה ראה עמוס ואמר אנך ואמר ארני
ידוה וצני שם אנך בקרב עמי ישראל לא אסוף
עוד עמוד לך : ונשמו במוות ישחק ומוקדשי ישראל
יחרבו וקמתי על בית ירבעם בחורב :

בה הראני יצר גובי חסיפת הארבה כמו ויצר ה'
אלהים מן הארמה כל חית השדה וגו' ויבא אל
האדם לראות מה יקרא לו יענינו ויאסוף : ויצר שם ב
בטקל ואת החרת החרמנו : או פי יצירת הארבה כלומר
שראה במראה הנבואה שהיה יצר הארבה השעת בעת
שראה וכת' בריאת גובא : או יהיה יצר פועל ולא שם
לל שראה האל ית' שהיה יצר ארבה : גובי יצר גוס ארבה
גובא : והיו לרבים ויבא בסיון אחד מסימני הרבים :
שהוא יד מן : וגובי כמו גובים יוכן וקדע לו חלוני כמו
חלונות יחשופי שם כמו חשופים יוכן בא ארבה בסיון
רבים : אלל שהוא משקל אחר במשק גבים : בתחלת ע
עלות חלקש העשב היוצא באחרונה יקרא לקש כמו המ
המער האחרון מלקש : והנה לקש הלשון הזה היה עולה
אחר גוי המלך כלומר אחר שהיה נבז העשב למאכל ב
בהמות המלך : אחר כן היה צומח העשב והוא נקרא ל
לקש והנה הארבה היה אוכלו : וית' כמו לצמח לקש והוא
אם כלה כאשר כלה כמו והיה אם בא אל אשת אחיו כאשר בא
יהוה אם מזבח אבנים תעשה לי כאשר יהיה חס : מי יק
יקום יעקב כי קטן הוא ואך תהיה לו תקומה עש אלו הנזרות כי קטן הוא ונשאר מעט מהרבה וית' ואמרית קבל בע
בעותי ה' אלקים כעצוק כעץ לחיובי שאר דבית ישראל מאן יקום ויבטי על חטאיהן ארי מטלטלין אינן : נחם
כמו ויחם ה' על הדעה : ונחם נפעל עבר כי הדין פתוחה : בה הראני יצר גובי חסיפת הארבה האל קורא
למלאכי לריב ישראל באש ויחסי בתראה הנבואה שה
יתה האש גדולה עד שאכלה את תחם רבה ופיר'
עד ואת המים אשר בתעלה לחסה : ואכלה את החלק פי חלקת השדה ובאמת החלק בהא הדעה : לל חלקת השדה א
אשר למלך : כמו שאמר למעלה אחר גוי המלך וזה להורות כי בעין המלך היה כי בזמן שהיה המלך טוב היו העם הו
הולכים בדרך טובה כמו שהיה מוכחם ומודים : בדרך ישראל ובזמן שהיה המלך בדרך רעה היו העם גם כן רעים
שהיו למתים מעשר והוא הזה אשר שהיה דמיון לחס השמש החזק המורק המונע המטר ומיבש הצמחים וימעטו
אז מימי הנחיות ובראות בתראה הנבואה שהיה הכל נעקצ' לאל ית' ואמרית ה' ה' חדל נא מראת הדעה הגדולה
ולמעלה אחר סלח נא ויהענין אחר כי אם יסלח להם יחדל מלהרע להם ויחלל פיר' באש כממשעו שרצה לדון אותם
באש ונפחית כסדרם ועמורה לולי תפלת הנביא וזה שאמר במעיה פמעט כסדרם היינו : ואמר מבורא ה
הוא : נחם גם זה מבורא : בה הראני נצב כבוד האל ית' היה נצב על חו מת אנך :
ובית אנך שידעו בו בד יל וכן יקרא כלשון ערבי הכדיל אנך בדגשת הכף ומשקלת ה
הכנין עושין מבורא או עושית לל חומה כנויה בך הדן ובמשקלת המשפט : ובית אנך ובית משקלת המשפט ל
למשפט על פי מעשיהם : ובאמת ובית להורות כי לא יעשה עמהם כלה כפי מעשיה כי בידו הנקמה והחרמים והוא
רב חסד מטה כלפי חסד : וית' הא תמלא דה מעשר על שור דדן וקדמוה דין : ובמדרש על חומת אנך על שורא דאונ
דאכיתא : ובית אנך כבעל חוב וטוטר בית ועומר לגבות מבעל חוב : מזה אתה תראה עמוס ואמר אנך :
זה סנהדרין גדולה טכן מתין אנך בגימטריא ע"א לל שהיו דתן באכאה : ואמר ה' על זאת המראה
לא צעק הנביא כי לא ראה שהיה עושה כלה אלא שהיה שופטם בייסורין ובגלות לשיכך אחר לן מה אתה
ראה שלא צעקת כמו בשתי המראות הראשונות : ואמר אנך ראתי שמשפט במשקלת המשפט : הכני שם אנך : אז
אשים בקרבם משקלת המשפט : לא אסוף עוד עמוד לך עוד עמוד לך על פשעית שלא אעניטנו לא אסכול עוד זה
אלא אעניטנו במשפטם הם בנז במוות ומקדשים להבעיטני ואני אחריבם ואסימם ועובדיהם יפלו בחריב והם בית
ירבע בן יואש טעבת והחזיק יד העיבור והיה בידם למחות כי עון העם על המלך : ונשאו במוות ישחק כת'
במין והוא כמו בצד כי שחק בשון ושחק בצד ענין אחד והנה כל הנביאים לא כנו טבטי ישראל כי אם
בשם ישראל אביהם או בשם יעקב : לא כנו אותם בשם אברהם ולא בשם יצחק לפי שאברהם ויצחק היו להם בני
אחרים אבל יעקב אבי נתיחד בדרע הקדש לפיכך קראו על שמו ישר ויעקב וזה הנביא כנה טבטי ישראל בשם יו
יצחק בשני תקומות כזה הספר : לל

והיה ביום ההוא נאם אדני ידוה והבאתי השמש
בצהרים והחשכתי לארץ ביום אור: והפכתי חגי
חגבים לאבל וכל שורכם לקינה וחעלתי על כל
מתנים שקועל כל ראש קרחה ושמתי באבל י
יחיד ואחריתה ביום מור:

דנה ימים באים נאם אדני ידוה והשלחתי רעב
בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לש
לשביע את דברי ידוה: ונעו מים עד ים בוצפון וע
ועד מזרח ישטפו לבקש את דבר ידוה ולא ימצ
ימצאו: ביום ההוא תתעלפנה הבתולות הזפות ו
והבחורים בצמא: דגשבעים באשמות שמרון וא
ואמרו חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע ונפלו ולא
יקומו עוד: ראיתי את ידוה

נעב על המזבח ואמר הך הבתור וירעשו הספי
ובצעם בראש כלם ואחריתם בחרב אחר לא ינ
עום להם נס ולא ימלט להם פליט:

אם על זאת הרעה לא תרנו הארץ דין הוא שתנו האר
ממקומה ותהפך ואכל וישחת כל יושב בה כי מי יוכל ל
לסבל חמס גחל כזה וכמו שנשחתה הארץ במבול מ
מפני החמס: ונהשכו סתם ועמונה מפני הח
החמס: כן ראוי שתשחת הארץ הזאת מפני החמס הזה:
ועלתה כאר כלה ונגרסה ונשקעה כיאור מצרים דין ה
הוא שתעלה כלה מים כמו היאור מצרים: שעולה ומ
ומתגבר ומתפסט על כל הארץ: כאר כמו כיאור וכן א
אמר למטה בשנותי הפסק ועתה כיאור כלה: ונגרסה
שתהיה נגרסת ממקומה ויכסוה מים ותהיה נשקעת בת
בתוך המים: כיאור מצרים שמכסה היבשה בצאתו כי
כשתרעס הארץ רעס גדול מקום פתיחתה ימלא מים וי
וגברו המים עד שיכסו המקום ההוא ויחלוץ פי ונגרסה
ונשקעה יצא בגולה ממקום שבתם כצאת היאור ממק
ממקומו והוא טוקע בחפירות ובגבים שחופרים סבי
סביבותיו וכן ישקעו הם בגלות: ויתווסק עלה מלכא
במשפחתיה דמנאין כמו נהרא ויחפיה כלה ויתקד יתי

יתבהא ותשתקע כנהרא דמצרים: ונשקעה ונשקעה כתיב והכתיב ענין משקה כמו כי כלה משקה: לל שתהיה כלה מ
מים: והקדי ונשקעה הוא מבואר יותר שתהיה שקועה בתוך המים: ודוה ביום ההוא: ביום חרבן הא
הארץ: והבאתי השמש בצהרים: משל על חרב הצרה שתהיה להם על דרך שאמר וקדד עליהם היום: והפכתי
נשמתיה כאבל יחיד אדם הארץ לאכל גחל כאב המתאבל על בנו יחידו שהוא אבל גדול לוכן יתאבלו

משכי הארץ אבל כבד מאד: ונאחיתה כיום מר: כפל העני במלך שכן כי אבל היחיד הוא יום מר: דנה ימים
באים לפי שהם מאסו בנבואת האל ית' כמו שאמר למעלה לא תכבדו ולא תטיף: אמר כי עוד יב
מים שיצאו לנבואת האל ית' ולא ימצאו והם כל ימי בית שני אחר נבואת מלאכי הנביא כי בן פסקה הנבואה וכן כ
כל ימי הגלות הזה: והשלחתי רעב בארץ בארץ ישראל: שיהיה להם זה הרעב וזה הצמא כמו האדם הרעב שמשוטט לב
לבקש לחם וכמו האדם הצמא שהוא מחפש למצא מים כן ישוטטו ישראל אחר שתפסק הנבואה לבקש דבר שהיה הב
הנבואה ולא ימצאו וזה כל ימי בית שני וכל ימי הגלות: ונעו מים עד ים פי החכם ר' אברהם אב"ל מ
מים הדומים שאם ים סוף עד ים הגזל שהוא מערב ארץ
והנה בארץ ישראל לא ימצאו דברי הנבואה כל טכן חוצה לארץ ובית הגלות: ביום ההוא תתעלפנה עיני עי
עייפות ויגיעת הנפש עד שלא יוכל האדם לעמוד על עצמו וכמעט תכארו
ראש יונה ויתעלף וכדברי ר"ל שמה יתעלפה: הבתולות היפות והבחורים שדרכם ל
להתעסק בתענוגי העולם יצמאו אל דבר ה' למענו: לאורך הימים שפסק מהם יצמאו אליו מאד ויתשתלחן כבישת

דשבעים דמנאין דמנאין שפיר דענא באשמתיהם עם עולמיהם חייבין והיו מטרפין ורמין בצדונתא:
באשמת שמרון כמו שמואסים היום דבר ה' ונשבעים באשמת שמרון וחי אלהיך דן תחת חי ה' כן ית
יתאוו לו עוד ולא ימצאוהו ואשמת שמרון הוא העגל אשר בבית אל וצילה אצלו בשמרון כי ראש מלכות
אפרים שמרון: כמו שאמר כי ראש אפרים שמרון והמלכים הם המחזיקים בעבודת העגלים והעם אחריהם כמו ש

שפי למעלה: ואמר חי אלהיך דן ויאמרו בשנשבעים אחד לחבר: חי אלהיך אשר בן והוא העגל כי האחד היה בן
והוא נשבעים באותו שביתאל ובאותו אשר בן: וחי דרך באר שבע כי מבאר שבע שהוא סוף התחום היו הולכים
אל העגל אשר בן שהוא בסוף התחום האחר כמו שכתב מרן ועד באר שבע ויורח שיהיו דבך בעבודת העגלים היו
חשבי שהיו מקבלי שכר יתר אש ילכו לעבוד אותי אשר בן כמו שכתב וילכו העם לשני האחד עד דן והיו נשבעים
חי אותי שהלכנו אלך דרך באר שבע: ונפלו אותם שטוין כן יפלו ולא יקומו עוד ויתקיימן בחובת שמרון ואמר
קיימא דחלתא ד' בן וקיימי כימוס דבאר שבע תר' דרך כמו והודעת להם את הדרך: ראיתי אתה נצב
על המזבח אמר שראה במראה הנבואה כבוד ה' נצב על המזבח בבית המקדש: ואמר
וירעשו הספים אמר למלאך שיהיה כפתור ההיכל:

לכן כה אמר ידוה אשתך בעיר
תזנה ובניך ובנותיך בחרב יפלו ואדמתך בחבל
תחלק ואתה על אדמה שמאז תמות וישראל ג
גלה יגלה מעל אדמתו :
כה דרשני
אדני ידוה ודנה כלוב קיץ : ואמר מזה אתה ראה
עמוס ואמר כלוב קיץ ואמר ידוה אלי בא הקץ
אל עמי ישראל לא אוסיף עוד עבור חל : והלילה ש
שירות חבל ביום חזוא נאם אדני ידוה רב הפגר
בכל מקום השליך הם :
שמעו זאת
השואפים אביון ולשבית עני ארץ : לאמר מתי י
יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר
לחקשן איפה וההגדיל שקל ולעות מאזני מרמה :
לקנות בבסף דלים ואביון בעבור נעלים ומפל בר
נשכיר : נשבע ידוה בגאון יעקב אם אשכח לנצח
כל מעשיהם : העל זאת לא תרגו הארץ ואכל כ
כל יושב בה ועלתה באר בלה ונגרשה ונשקה ב
ביאר מצרים :

לפיכך אמר בנך ובנותך בחרב יפלו : והגדלים הם
מגלים זולתי אותם שהם כלחמים שהיו הרגים אותם
האויבים בהתגברם עליהם : ואדמתך בחבל תחלק
טחלקה בניהם האויבים הכאים לגור בארצם עם ט
טאר האמות : והם הגוים שהביא טס מלך אשור ויטב
אותם בערי סמחן : ולא תטיף ולא תדבר : וכן והיה
מטיף אל העם הזה : אל תטיפו : וישפון : וית לא תליף :
לכן מבואר הוא : כה דרשני : כלוב קיץ :
סל מלא פי מת הקץ :
ואמר : בא לפרט לו מה היה מראה הנבואה כפ
בפירות הקץ : רל הקץ להודיעו כי בא הקץ
עליהם להגלותם מארצם כמו פירות הקיץ שהגיע קץ
בזמנם ולקטים אותם והעץ ואוכלים מהם ומיבשים
מהם : כן בא קץ לישראל להסיעם ממקומם : וקץ וקץ
אפשר שהם ענין אחד ושאר אחד : עבור לו : כמו שפי
טפירטנו עבור לו על פשעיו : והלילה שירות
היכל : השירות והזמירות שהיו מז
בהכליהם יתכנו להם לילה : ואמר על השירות והל
והלילה רל יתכנו להם יללה ועל הלסון הזה נאמר ולפני תתן דאבה : רב הפגר בכל מקום השליך הם : בכל מקום
טטלכו העגרים המציע יאמר אחד לחברת מן המטלכים הם : כלומר נשתוק ולא נזעק ונצדיק עלינו את הדין כ
כמו שפירטנו למעלה : וית בכל אתר יימר דמי ושתק כמו שתרשם למעלה : שבועז זאת השואשים אביון :
ענין בליעה : כמו שאשני אכיש : ושאף צמים חילם : ופי כאלו בולעים אותם
במרמה ובאכזה והם העשירים אנצרי הפירות : ולשבית עני ארץ : כמו ולהשבית : וכן לשמיד מעציה כמו להט
להשמיד ופי הם חושבים לבטלם מן העולם שלוקחים מה שלהם במרמה ובעולה : עני ארץ : עניו כתי : והעני
ברב הם עניים : וית שמתנו דא דטיטין בעפרא דארעא מסכינא ומדמן לבטלא מילי דחשיביא מן ארעא :
לאמר החדש : חדש הקציר : שיתצא העניים מה יאכלו בשדות ואחכ יבואו לירדנו לקנות שבר : והשבת ונפ
ונפתחה בר : וכשיעבור החדש ויבואו העניים לקנות ידוה אותם לשבת אחרת ואמר יעבור זה השבוע ו
ובשבוע האחר נפתח אנצר הבר ונמכור ודנוחם אותם כן עד שתתיקד התבואה וימכר לרעננס : שבת : שבוע :
כמו שבע שבתות תמימות תהיינה : וינתן פי החדש : חדש העיבור : ופי השבת : שמיטה : שתרב דאמרין אומתי ית
ימתי ית עיבורא וכזבין עיבורא ומיטתא ונפתח אנצריין : לפי ששנת העיבור מתארכת השנה ומתקדשת התבואה :
וכן שנת השמיטה שאינם זורעי מתקדשת התבואה : ואנצרי פירות מתארים שנת היקד : ונטבירה : נמכור : כי מוכר
התבואה יקרא משכיר : כמו המשכיר לכל עם הארץ : אכל בבסף תבואתי : והתבואה נקדחת שבר : לפי ששוכרת
הרעב : וכן את שבר רעבון בתיכם : על דרך ישבר פראס צמאס : להקטין ארפה : מקטיני הארפה שמוכרים בה
ומגדלים השקל : שלוקחים הכסף במשקל גדול מלוקחי התבואה והאכלן שאקלים בה הכסף ומגדלים אותה : ועוד
מציתים המאזנים שהם מאזני מרמה אחד מצינתו אותם : וכן ובגדי ערומי תפשיט : וכן וטחני קמח : והדומי להם
הזה כי בשלטה פנים מרמים את העניים במכרם להם התבואה : לקנות הם מתכבלים אליה במה שיעשו להם
שיקנו אותם כלום שיקנו שותתיהם וכרמיהם בדמים קלים לרוב : דחקס והם מביאים אותם לזה הדחק
במרמחה : גם חושבים לקנותם עזמם לעבד כמו שאמר כי ימך אחד עמך ונמכר לך : ואביון בעבור נעלים
: אפי בעבור נעלים שהם דבר קל חושבי לקנותם בנבליה אשר יוכלו להם : וית בעבור נעלים כדיל דחשטן : ו
וכבר כתב פירוש למעלה : ומשל בר נאכיר ואמרין גם כן אפי משל בר נאכיר להם בעת היקד שאין דרך למוכרו
באז עתים : ומשל בר הוא מה שנופל תחת הכבירה כשוכרין החטה : שהוא פסולת החטה ולא יאכלוהו בני אדם
אלא מאכילי אותו לעופות הגדלים בבית אלא אם כן הוא יוקד גדול שאוכלים אותו העניי מרחב הדחק : נשבע
ה בגאון יעקב רל כמו כי נאכעתי וכמו שאמר למעלה בנפשו והוא ית הוא גאון יעקב או רל גאון יעקב :
בית המקדש כמו את גאון יעקב אשר אלה סלה וכן אמר למעלה מתאב אכבי את גאון יעקב ובית המקדש הוא גאון יעקב
כי טס טכן הכבוד ונשבע בכבוד אשר הטכי ביעקב והם בעונותיהם סלקוהו ממנו : העל זאת לא תרגו הארץ :

הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל נאם ידועה
הלא את ישראל העלתי מארץ מצרים ופולשתי
מבפתור וארם מקיר : תזה עיני אדני ידועה בממו
בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני הא
הארמה אפס כי לא השמר אשמיר את בית יע
יעקב נאם ידועה : פי דעה אנבי מצוה והציעתי בבר
הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ואלא יפ
יפול צרור ארץ :

אם ירבג לחטוא יאחית בנינו כמו טעשה במבול וכס
ובסחם ועמרה ונהנה הכל ביד כחומר ביד היצר טיע
טיעשה כלי יאחיתו ויעשהו כלי אחר כן הוא ית' יאחית
בנינו כשירצה ויעשה בהם דבר והשכנו גם בקיום הע
העולם יעשה חסדים כמו שהנא קורא למי חס וחספ
על פני הארץ כמו שפירשנו למעלה : והחכם ר' אברהם
אלעזר פי' בשמים האויר והמעלות הם שלשה היסודות
שחס גלגלים זה למעלה מזה : ואגורתי חס החיים על א
ארץ יסדה שהם האגרות : הלא כבני כושיים
נמכרו לעבדי

אתם לי בני ישראל כבני כושיים שהם עבדים והם השחורים מכני כוש בן חס שהם
כן היה ראוי שיהיו אתם עבדים לי כי מבית עבדים קניתי אתכם והעליתי אתכם מארץ מצרי : ופלטתיו מכפתור
וארם מקיר זה נפרט בענין תמיה וכי העליתי פלשתים וארם מגלותם כמו שהעליתי אתכם מארץ מצרים כי אני ה
הגליתי אותם מארצם בעבור ההבתכם לפי שהיו שכינים והרעו לכם מאד והגליתי אותם מארצם ואח"כ לא הע
העליתי אתם מגלותם כמו שהעליתי אתכם מגלותכם : ואנ"כ שצריך לא גלו ארם ופלשתים כשנאמר כבואה זאת
כי ארם גלו בימי אחז שהגלה אותם מלך אשור אל קר כמו שכתוב ויעל מלך אשור אל דמשק ויתפשה ויגלה קיריה וכן
התנבא זה הנביא על גלותם כמו שאמר וגלו עם ארם קיריה ופלשתים גלו בימי דהקיהו כמו שכתוב בספר ירמיהו
שהתנבא הוא על חרב"כ ועל גלותם אף על פי כן זכרה הנבואה כי דברי הנבואה הם במקומו רבי עבר במקום ע
עתיד שהיה הוא כאלו נעשה כי דברי האל ית' אמת : ופי' מכפתור פלשתים שהגלתי מכפתור כי פלשתים וכפתורים א
אחים היו כמו שאמר אשר יצאו משם פלשתי ואת כפתורים וכן כתוב בבבואת ירמיהו על פלשתים כי שורד ה' את פ
פלשתים שארית אי כפתור ואמר פלשתים שגלו מכפתור העליתי אותם מגלותם אחר כן וכן ארם העליתי אותם מ
מקיר אחר שגלו אליה כמו שהעליתי אתכם מגלותכם ממצרים : זהו הפירוש הנראה לי בשסוק הזה כי קשה הוא לפרש
ואכתוב ג' מה שפירשנו בו המפרשים והבוחר יבחר לו הטוב רש"י פי' הלא כבני כושיים למה אמנע מלאפרע מכ
מכם אחרי אשר אינכם שבים אלי הלא מן בני נח באתם כשאר האמות ככושיים אשר אינכם שבים אלי ונדרתם ל
להם כענין שנ' יהיפק כושי עונת וגו' גם אתם תוכלו להטיב הלא בטובתי תחלה בחרתי בכם והיא ההוצאה שהוצאתי
אתכם מארץ מצרים ומה לי בבך אף פלשתים כן הוצאתים מכפתור כשבאו כפתורים על העוים כענין שנ' והעוים
היושבים בחצרים עז עזה וגו' כבשו גם את בני עזה ושאר סרני פלשתים וישבו תחתיהם והוצאתים מידם ואף על
פי כן לא עשיתם לי לעם : וארם מקיר וכן אני עתיד להעלות ארם מקיר : ששנחריב הגלה אותם מארצם לשם : ול
גלקן הימים כשתבטל מלכות אשור יצאו משם : והחכם ר' אברהם אלעזר כתב כן : ואמר יפת כי נאי הכושיים הם הפקר
נאין איש מהם יודע מי אבתי ואתם בני אב אחד הייתם : ואינכם כמו פלשתי מכפתור וארם מקיר שהתערבו זה בזה
ויתכן כי טעם הלא את ישראל העליתי הנה דבר ידוע כי אני אביכם וכן אמר משה הלא הוא אביך קניך : ומם מארץ
וארם בעבור אחר ובה הוא העליתי אתכם ממצרים ומפלשתים ומכפתור וארם מקיר : ואח"כ פי' הלא כבני כושיים
אתם שאינם משתנים בעולם כל ימיהם כך אינכם שרים מודרכים הרעים הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים מ
משעבודם ופלשתים מכפתור באל להם המעדות : שהחריבו אתם וכן אמר בצורה והעוים היושבים בחצרי עד
עזה כפתורים הוצאתם מכפתור האמידים וישבו תחתם אס כן נראה שהעוים בחצרים וגבולם היה עד עזה ועזה
מעיר פלשתים והכפתור הוצאתם מכפתור האמידים וכל הנבואות שאמר מהמלכות והאמות באיתה הפרשה לי
למים רבים ושנים ארוכים היו וכן וארם מקיר מקיר בא תגלת פלאסר שהגלם שם כמו שאמר ויעל מלך אשור אל
דמשק וגו' וכן אמר בתחילת כבואה זו שהיא כבואת עמוס וגלו עם ארם קיריה וכן אמר בבאן ופלשתי מכפתור פי
פלשתים מכפתור בא להם האורד וארם מקיר בא להם האורד כמו כן : ומכתן לא חדש בזה השסוק דבר אלא שתי
שצנ"כבני כושיים כבני חמין : כושיים ככתב בסני יודין ונקראת הראשונה וכן ופלשתים : דעה עיני
ה' בממלכה החטאה הוא מלכות אפרים כי כל המלכים היו רעים וחמאים מירבעם בן נבט עד
בן אלה : והאמיתי אותה פי' המלכות אשמיד שלא יהיה עוד מהם מלך אכל בית יעקב לא אשמיד : כי הנה ח
אנכי מצוה זה אני גוזר עליהם שאלע אתם בכל הגוי כאשר ינוע בכברה כמו שינוע גרנר החטה בכברה
כשנכבדן אותה ויפול לארץ העפר והפסולת טבה והגרנרים הטובים שהם גסים ישארו למעלה וכן הצרחת טבה
שהם גסים והם מתנועעים בכברה אלק ואילך כשנכבדן אותה כן ישראל יתנועעו ויטלטלו בכל הגוים ולא יכלו
ויפלו לארץ אלא ה' טחים טבהם הדומים לעפר

אם יחזרו בשאול משם ידי תקחם ואם יעלה הש
השמים משם אורידם: ואם יחבאו בראש הברמל
משם אחפש ולקחתים ואם יסתרו מנגד עיני בקר
בקרקע הים משם אצוה את הנחש ונשכם: ואם
ילכו בשבי לפני איביהם משם אצוה את החרב ו
וחרגת ושמתי עיני עליהם לרעה ולא לשובה: ו
ואדגי ידוח העבאות הנוגע בארץ ותמוג ואבול ב
כל ישבי בה ועלתה ביאר בלה ושקעה ביאר מצ
מצרים: הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על אר
ארץ יסדה הקורא למי הים ושפכם על פני האר
הארץ ידוח שמו:

והספים הם שתי תוונות השער והכפתור הוא המזקן
אשר עליהם: ונקרא כפתור לפי שמתעורר בו כפתור
ופחדים: ואם לו טיכה הכפתור וממכת הכפתור ירענו
הספים: ובצעם: המלה תלעיל בשני פסוקין והוא צו
צווי: ופתח העין מקום צר: כי המנהג בצר כמו שם
שומעם: טלחם: כן כתבו ר' יונה: וכן כתבו אה"ל לפי
שאל הק צווי ובצעם גם כן צווי ויתכן שיהיה פעל ע
עבר מוסב לעתיד מפני הווי: לל ויבצעם האל ית' או
האויב: ואם יאמר על האל ית' כמו שאל אחר כן אחר
טוב: ואף על פי שאל מחלה ובצע לשון כסתר ואח"כ
אל אהרן: כן מנהג המקרא בהרבה מקומות: ונסתתה
עין ובצעם: מפני שהמלה תלעיל: ופי' בצעם ענין
חציכה וכריתה כמו: מן הדג' יתר יתר ויבצעני: ותרגום פתחת אחת פתחם: בצע יתה בצועין: ופי' בראש כלם
מי שהא בראש כלם והם הכהני ואם שבצעם האל ית' כי גם הם שטענו בו: ואחריהם: שאר העם: כמו ואחריהם
בחרב יפול: כמו עמך: וקרא העם אחריהם לפי שהם אחריהם לראשי העם: והכפתור שאל אה"ל משל: לראשים: כמו
שהוא ראש העם: וכן מה שאל שאלה שהיה נצב על המזבח לומר שלא רצה בעבודת הכהנים: לא ינוס להם גם
מאיתם שכתחייבו הריגה: כי מהם שכתחייבו הריגה מהם שכתחייבו גלות: ולא ימלט: שיחבא: או שיטחנו האויב
מל' הרגו: ויתכן אל עמוס נביא חזיתי ית' יקרא דה' אסתלק מכתובא ושאל על מדבכא ואם אל לית עמא דישאל ת
תיבין לאחריהם טי' מתתא ויתקטיל מלכא יאשיהו ויחרב ביתא ויתפגרו עורצא ומלכי בית מקדשא בשביא יהכין
ושאלהו בחרבא הקטול לא יעירוק להן דעירוק ולא ישתייב להן דמשויב: ובדרש רבתי אתה נצב על המזבח: ש
שהיה עומד על הדור לזבח: ויאמר הק הכפתור זה יאשיהו: וירענו הספים: אלן סנקלטיין טלו: ובצעם בראש כ
כלם: אל' ר' פנחס אל' ר' יוחנן משל לסאה שהיא מלאה עונות מי מקטרג בה גל: והוא ובצעם: מן ובוצע ברך
והגל הוא בראש כל העונות: ור' יהודה אל' משמיה דר' יוחנן משל לבני אדם שהיה בהם עו' וג' ושפיכות דמים ה
הגל טבהם טקל כנגד כולם: אם יחצוד: אלן להם מנוס ומפלג ממני לא למעלה ולא למטה: ומפני
זה זכר שאל ושמים: כמו שאל: דוד אל' אסק שמים וגו': וענין חציכה כענין חפירה: כמו ואחריהם ב
בקר: וית' אל' ידמון לאטמרא כדבשאל מתמן במימרי ידבריון טכיהוץ ואם יסקון בטורין ודמן ער צית שמי
מתמן במימרי ידבריון: ואם יחבא בראש הכמל: יט מעמת בראש הכמל שיתחבא האדם בהם: וית'
ואם ידמון לאטמרא: בראש מגלי כמל לא מתמן אפקד בלטיין ויבלטונו: ואם יסתרו מנגד עיני
בקרקע הים: ואם יחשבו להסתיר בקרקע הים: את הנחש: הוא חתנין הגחל אשר בים והוא לוייתן: וית' ואם ידמון
לאטמרא: מן קדמי בסי יתא מתמן אפקד ית עמא דתקופין כחיא ויקטלנון: וכסי ימא הם אל' הים: ואם
ילכו גם אותם טלבו בשבי כחותם טלבו למצרים יוחן: בן קרח ואשר עמו טלבו טם מרצונם וח
וחשבו להציל טם מהרעב ומהחרב ועברת על דברי יחיהו הכהני ושם השניטם החרב כמו שאל להם ידמיהו:

ואדגי ה' הצבאות: הוא שהוא אלהי הצבאות: צבאות מעלה ומטה ובית הכל הוא יחריב ארצם: והוא הנוגע
בארץ ותמוג כמו שאמר למעלה תרגו הארץ: ותמוג הארץ הוא הרעט ובמקום הרעט יהיו מים כמו שפיר'
למעלה: והוא שאל ותמוג הארץ: שהוא מסיסת הארץ במים כמו כרביבים תמוגגה והוסף עוד ואם ועלתה כיאור
כלה: ואם ואכלו כל יושבי בה: כלומר ישחתו ויאכלו כל יושביה: ולמעלה אל' ואכל כל יושב בה לשון יחיד דרך כלל:
והנה אל' ואכלו כל יושבי בה לשון רבים דרך פרט ועלתה כחאר: ולמעלה אל' ועלתה כחאר בהעלס ה' ושקעה: ו
ולמעלה ונסקה: הבונה בשמים מעליות: כתיב מעלותי: בלא יוד הרבים: וקרי ב' וכתהו רבים: וה
והשמים הוא כלל לכל הגלגלים והנה הוא בנה מעלות בשמים והם ט' גלגלים שהם זה למעלה
מזה: ואגודתו על ארץ יסדה: והאגודה הוא האש והדמח והמים שהם לאגודה אחת זה למעלה מזה והם על הארץ: ו
והנה זכר יצירת כל העולם מעלה ומטה: והטעם אף לא ירא מפני ואך יכלו להסתיר מנגד עיניו והוא ברא כל
העולם וסופט ומטעם על הכל: כמו שאמר ה' הצבאות והוא ברא הכל וישחת הכל כעשרה: הוא הארץ אשר יסדה ע
על מכונתה והימנבים

עובדיה

חזון עובדיה זה הנביא לא ידענו באיזה דור החזן
התנבא ודעת ר"ל טהו עובדיה טהיה עם
אחאב ועוד אחרת כי עובדיה גר ארמיה היה והתנבא ר
רע על אדום היינו דאמר אינטי כשא דחק נגרא בג
בגיה נטרס חרלל אחר הקב"ה יבא עובדיה טדר ב
בין טני רשעים אחאב ואחזבל ולא למד מעשיהם ויפ
ויפרע מעט הרשע טדר בין טני צדיקים יצחק ורביקה
ולא למד מעשיהם והנה כל נבואתו היתה על אדום וא
ואמר כי עם חרבן אדום תהיה תשועת ישראל וכזה כלה
נבואתו והנבואה הזאת היתה בבית טני טהרעו בני אר
אדום לישראל בחורבן בית טני כמו טפירטנו בנבואת ע
עמוס בפרטת על טלטה פשעי אדום והנביא הזה ה
התנבא טעמיד הקב"ה להפרע מהם באחרית הימים ב
בעלות ישראל מן הגלות וארץ אדום אינה היום לבני אר
אדום כי האמות נחבלבלו ורובם הם בין אמות הטו
הנוצרים ואמות היטמאליס ולא יכירו בהם מי הוא
מאדום ומאחאב ומבני עמו ומאשר האמות כי כלם ג
גלו מאדום ונטערבו באמות אלא טמלכות רומי הי
היתה בתחלה רובם בני אדום ומה טאמר הנביאים
בחרבן אדום באחרית הימים על רומי אחר כמו טפי ביטעיה בפרטת קרבו גויס לשמוע כי כשתחרב תהיה ג
באלת ישראל וכן אחר ירמיה במגלת קימת תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת אדום וגו' כה אחר
לאדום בעבור אדום כמו אחר לי אחר הוא שמועה שמוענו מאת ה' שאמר הגויס על אדום שמועה שמוענו מאת
ה' וכלו ציר בגויס טולח ומה היא השמועה שאמר גוי לגוי קימו ונקומה עליה למלחמה עליה על ארץ אדום: אחר פ
פיר הפסוק כמו הפוך אחר עובדיה שמועה שמוענו אחר והנביאים האחרים כי כה אחר אחר לאדום וציר בגויס ט
טולח כמו טפי וכן אחר ירמיה הנביא בנבואתו שמוע שמוענו מאת ה' דגה קטן כזו טפל כמו קטנץ מכל
החסדים וכת' הא חלע יהייתך טעו רשעא בעממא וכן אחר בזוי אחר
הגויס אס תאכר: כתתך כמו אתך כי בנבואת עבר במקס עתיד רבים: חזון לבך האריך להגדיל פה נ
ולהחזיק אף לאריך יעקב: טכני בחגי טלע: כשהיית טוכן בהר טעיר חטבת
מי טזירך מתנו: מתס טכני: מתס יטבת היה בחגי טלע והוא הר טעיר ובירמיה מתס גבעה: טכני כמו טוכן
וה' נוספת וכן חזבי מתס קבר היטבי בטמים והדמים להם: בחגי כמו חוג הארץ חגיחוג בענין אחר כלומר
סביב הסלע ר"ל ראש הסלע והוא המגדל הבנוי עליו: אס תגביה כנשר אס תגביה טכניך כמו הנשר טיעוף
גבוה מכל העופות: טיס כמו תמים וכן עלה ומות
תומה טיעממה הדמים בעת החרבן טל אדום ואחרת מה זה היה לך אס גבבים טו דרך כלילה טהיית
יטן ולא הרגעתה בהם למעס ולקס כגבים: הלא יגבו דיים כי דרך הגבבים לגבו דיים כלומר די יטלון טאת נ
ויטח טאמר: אס בוצרים באן לך כלומה אס באן לך טורדים ביס כבוצרים טיבצרים הכרים ויטוכו פגס אחר פגס
לבצור כמו טאמר הטב יך כבוצר על סלסלות אצ"פ כן אי אטטר טלא יטאחר עוללות טאין טרדות להם מקטנות
והן כספרות תחת עלי הגשן אבל אחר אך כחשט טלא האחר הטורדים לך כלום אפי מטמוני מספר: גבבי וטורדי
לילה הענין אחר והוא כפול במ"ט כי רוב הגבבים יגבו כלילה: אך טרמית ככרת כמו טרמו עמי מכלי הדעת טרמה
כרמה מלך ישראל ויט ער טען הוית דמך ער דגבו מסתיון כלומר אך הייתה יטן: אף כחשט עטו פ"מ
מטמוני עטו כמו טאל טבעו מטמוני והענין כפול במ"ט טבעו מטמוני ויבא ובעא וכן אס טב
תבעיון בעת: ער הגבול אטטי ברייתך ואכלי לחמך טהיית בוטח בהם הט הגלוק וטלחך ער גפול אויבך
הטורדים אחר: כאלו הט טוהים וכוטס על גליתך וטס הט טעזת אויבך תחתך ואתה לא הרגעת ולא
הבנת כי ביס הוא תאכר חכמת וטבורת: לחמך פ' אכלי לחמך: מזור פ' חלי ומכה וכן ויט אפרי חת חלמ ויט
מאת מזור: תחתך כספר טלס צירו עבתס מתך ודיו טראס לך כאהבים וכן תחתך למי ארץ כספר: חזן טב
תבונה כו בעט טלא הבין מה טהט עומס לו אטטי בריית: וכן דרך המידא לדבר כשטוק אחר לטכט וטלא לטכט:

עובדיה כה אמר אדמי ידוח לאדום שמועה שמו
שמענו מאת ידוח וציר בגויס טלח קוכו ונקומה
עליה למלחמה: חנה קטן נתתיך בגויס בזוי א
אתה מאד: חזון לבך ושיאך שכני בחגי טלע מ
מחוס שבתו אמר בלבו מי יורידני ארץ: אס תגב
תגביה כנשר ואס בין כוכבים טיס קינד משס או
אורידך נאס ידוח: אס גבבים באן לך אס שרדי
לילה אף נדמית הלא יגבו דים אס בצרים באו
לך הלא יטאחר עוללות: אף נחפשו עשו נבעו
מצפוני: ער הגבול טלחך כל אטטי ברייתך ה
השיאך יבא לך אטטי טלחך לחמך יטוכו מו
מוזר תחתך אן תבונה בו:

בחרב ימותו כל חטאי עמי ואמרים לא תגשות ותקדים בעדנו חרעה: ביום חרוא אקים את סוכת דוד הגפלת וגדרתי את פרציון ודריסתיו אקים ובגיתיה כימי עולם: למען ירשנו את שארית אדום וכל חתים אשר נקרא שמי עליהם נאם ידוע עשה זאת: ונה ימים באים נאם ידוע ונגש חרש בקצר ודורך ענבל במשך חזרעו וחשיפו חדרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה: ושבתיו את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושטו את ינם ועשו גנות ואבדו את פריהם: ונטעתי על אדמתם ולא יתשע עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ידוע אלהים:

ולפסולת מלי להם תקנה בגולה ולא ישובו מחטאיהם אותם יפלו לארץ: והאחרים החיים שהיו בזמן הגולה וכן אותם שימותו בגולה ויתנו בתשובה כלם יראו הגולה ישובו לארצם ולא יפלו לארץ: בחרב ימותו כל חטאי עמי: על אותם חטאים

טבחות: את הנביא ולא כל החוטאים כי רבים מהם גלו: אלא החוטאים שהיו אומרי לא תניס ותקדים בעד בעדנו חרעה שהיו מתחילים מן הפורענות והיו אומרי לא תקרב ותמחר בעדינו חרעה ונעשה כתאות לבינו ואם תבא חרעה לא תבא בעבור מעשינו אלא מקרה הוא בעולם: כמו שאל בתורה והלכתם עמי בקרי: בזמן ההוא: ביתם הגולה אקים את סוכת דוד הנפלת: לפי שאלתי מלכות אפרים תבטל

אמר כי מלכות דוד תקום והיא הסוכה על דרך משל: כי היא סוככת על העם: וגדרתי את פרציה: פרצי ישראל: ונחתי ודריסתיו דרך כלל: ואם ובגיתיה על הסוכה: ותי כן בעידנא ההיא אקים ית מלכותא דדוד די נפלת ואבני ית כרסיהו ונתגריהו דתקן ותעלה בכל מלכותא ותגמר ותשיר: סני משירא והיא תתבני ותשתכלל כימי עליה: למען ירשנו: העסיק כמו השך: למען ירשנו אלא נקרא שמי עליהם את שארית אדום: ר"ל אותם טבחים שמי עליהם ירשנו את אדום: ונטע למען: את אבנה אקנה כימי עולם למען ירשנו את איביהם טבחים ונה אדום ופלגדס ומי אב ובני עמון: וזהו שאל וכל הגוים וזהו שאל כימי עולם כי דוד מלך ישראל טס באדום כגיבים וכן האר כלם הכניעם לפניו: וכן יהיה לעתיד שירשנו ישראל את הגוים ההם: כמו שאל בגבולות עובדיה וירשנו הנב את הר עמו: וכן את בניאית ישעיה אדום ומאב תשלח ידם ומה שאל את שארית אדום: ועובדיה את ולא יהיה שרד לבית עמו כן יהיה כי עש עשן לא יהיה להם שרד כי כלם יכלו לימות המשיח אבל את ארצם יירשנו: ישראל ולא כלה אלא שארית מה שלא יהיה ממנה חרבן עולם כי קצתה יהיה חרבן עולם לאות לחרות על שהרענו ל לישראל: והם הן אדומים וקצתה ירשנו אותה ישראל וטבו בה: עשה זאת ואת הגויה אתי שאלתה אעשה כי הכח ביד לעשות: ונה ימים באים חורש בקצר: כל כך תהיה התבואה רבה עד שתעסקו בקצירת התבואה עד שתחדשה: ופגשו זה בזה החורש בקצר: על דרך שאל בתורה והצג לבס דע את בצר ובצר יסור את דע: אבל זה הוא מתר: ודורך ענבים במוטך הדר: כמו שאל בתורה ובצר יסור את דע: ופי מוטך הדר: כנשא הדר אל השדה לזרעו: ומה שאל מוטך: הוא בלעז שאל כנשא מוטך הדר והוא ענין יקר כמו מוטך חכמה: והדר יקר לזרעו: וית במשק דע: והטיפו ההרים עסיס על דרך משל מרחב היון והפירות על דרך זבת חלב ודבש: ועסיס: היא טס כלל לכל מטקה שורא מן הענבים ומה שאל פירות שורא המטקה מהם ונקרא ע עסיס לפי ששורא המטקה מהם על ידי פחיתו וכתיבה מן ועסיס: תתמוגגנה: על דרך משל כאלו הגבעות כמוניות ומתמוססות מרחב החלב טוב עליהן מן הצוף: ואף על פי שלא זכר חלב כן ר"ל אלא שמוטך על המוצין בח בחסות המילה: וכן דרך המקרא בהרבה מקומות כמו שזכרנו רבים מהם בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו: וכן את בניאית יואל יטשו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב: ויתכן שהכל דרך משל על טעם רוב הטובה שתהיה להם לישראל מכלי עמל וניעה כמו שפירשנו טס: וטס את יטשו מן הקל: והנה את והטיפו מן הכבד: והענין א אחד אלא שהכבד מורה רב הפעולה: ושבתיו מבואר הוא: ומה שאל וטעו אתי ייבס: ואכלו את פריהם ר"ל טל לא יהיה יגיע לרוב טעבת אדום תם ואכלנהו איביהם הענבים להם כמו טעשו בהיותם על אדמתם קודם חרבנה כאלו לא היו עושים רצון האל ית: וכן אמר בגבולות ישעיה ובנו בתים ויטבו ונטעו כ כרמים ואכלו את פריהם: ומה שאל ואכלו פריהם והנה אמר וטעו אתי ייבס כוונת הענינים אחת כי הענבים הם לאכילה ולשתית היין הוצא מהם והוא הדיון לשאר תביאות ושאר אלכנות האדה: ונטעתיים כעץ הנט הכנוע שלא יזון ממקומו: והענין שלא יגלו עוד מארצם וזה שהיו תמיד עובדים האל ית וע עושים את רצונו: אמר ה' אלהיך הוא מאמר האל ית כנגד הנביא:

וירשנו ונגב את דור עשו וחטפלה את פלשתים ויר
וירשנו את שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנימין א
את הגלעד : וגלות חזק חזה לבני ישראל אשר ב
כנענים עד צרפת וגלות ירושלים אשר בספרד יר
ירשנו את ערי הנגב ועד משיעים בדרך ציון לשפוט
את דור עשו ודחתה לירוח הבולכה :

וירשנו הנגב את הר עשו : מהר עשו ירשנו את הנגב
והוא ארץ המישור כי הר עשו יהיה שממה ויר
חריץ עולם : והשפלה את פלשתים : והשפלה ירשנו מא
מארץ פלשתים : כי לא יצטרכו להרים להנגב בהם ולא
לזרוע בהם אם לא ירצו : כי השפלה והנגב יספיק להם
: וירשנו את שדה אפרים ואת שדה שמרון : שמתחלה היו
יושבים בהם אפרים ובהר שמרון ואז לא יצטרכו לה
להרים לא לשבת ולא לזרוע אלא השדות שהם המישור : ובנימין את הגלעד : וכן בנימין שהיה גבולו בדרך ירשנו מ
מטם והלחה את המישור בארץ הגלעד שהוא מעבר לדרך כי ירבה גבולו כל מישור הגלעד שהוא סמוך לבחלתו : כ
כי מנשה שהיה לו ארץ הגלעד יתפוט גבולו מטם והלחה בארץ מואב ובני עמון : וית וירשנו הנגב : ויחסנו יתבי
דדומא ית כדבא דעשו ר"ל כי יושבי דתם ארץ ישראל ירשנו את הר עשו שהוא סמוך להם שהוא לדרום ארץ ישראל ירשנו
השפלה בארץ ישראל ירשנו את פלשתים שהוא סמוך להם : וית ויחסנו ית קרני אפרים וית קרני שמרון דבית בנימין
דיתבי ארעא דגלעד : וגלות חזה לבני ישראל : החל חסר ירד והוא כמו החל : ואם הוא בצר"ה הנה כ
הו בחל כבד : ופי' גלות החל הזה לבני ישראל : כלומר שהם בני ישראל שהם
נפוצים בגלות : אשר כנענים : כלומר אשר גלו והם עם כנענים עד צרפת וגלות ירושלים אשר בספרד ירשנו את
ערי הנגב : והם ערי יהודה כי חלק יהודה היה בדרום ארץ ישראל : וכן אמר עליהם בירמיה ערי הנגב סגור ואין
פותח : ואמר ירשנו על גלות ירושלים שהיו מבני יהודה : כלומר יצאו לדרום ולערבה : אז אמר ירשנו על כלם מפ
מפני ירושלים שהיא בחלק יהודה : וכל שבטי ישראל יהיה להם חלק בירושלים כמו שכתב בנבואת יחזקאל : וגלות ה
החל הזה הוא גלות טיטוס : שהגלם בארצות מלכות תומי : והם ארצות אלמאניא : ואזקלונא : וצרפת הוא מקור
פר"א : וארצות ספרד מקורין ספניא : ובני ירושלים הם טוגל בספרד : ואחרים גלו לשאר ארצות הנזכרים שהיו
בראשית תומי והשפוט בארצות ומאדמות אלג גלו מעצמם אותם שהם היו בארצות ימאניא : ואז בקבלה כי ב
בני ארץ אלמאניא היו כנענים כי כשפנה כנעני חשני יחשע כמו שכתבנו בספר יחשע הלבן להם לארץ אלמאניא
ואזקלונא מקורין ארץ אשכנז ועוד היו קראים אותם כנענים : וית השפוט כן וגלות עמא הדין דבני ישראל יח
יחסנו ית ארע כנענא עד צרפת וגלות ירושלים די באספ"א יחסנו ית יתבי ארע דדומא : ועד משיעים
המלך המשיח וחבריו : טבעה דעיס : ושמונה כסיכי אדם : לשפוט את הר עשו : לקחת מ
ישראל מהם על כל אשר הרעו להם : וית ויסקן מעזבין מטורא דבין למידן ית ברכא רבא דעשו והוא כרך של רח
תומי : והיתה לה המלכה : ואז תהיה המלכה לה לבד : כי כל
תחת במלכותו כמו שאמר בנבואת זכריה והיה ה'
למלך על כל הארץ בזם ההוא יהיה
ה' אחד ושמו אחד : וית ותתגלי
מלכותא דה'
בקיב על כל יתבי ארעא ותהי מלכותא דה' לעלם ולעלמי עלמא :

עובדות

הלא ביום חזונו נאם ידוע והאבדותי חכמים מר
מאחזם ותבונה מור עשו: וחזו גבוריך תימן למ
למען יברת איש מור עשו מקטל: מחמם אחד
יעקב תבסך בושח ונכרתה לעולם: ביום עמוד
מנגד ביום שבת זרים חילו וגבר: בא שעריו ועל
יחשלים ידו גורל גם אתה כאחד מהם: אל תרא
ביום אחד ביום נכח ואל תשמה לבני יחודה ב
ביום אבדם ואל תגדל פיך ביום צרה: אל תבא
בשער עמי ביום אדם ואל תרא גם אתה ברעתו
ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו: ואל ת
תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר ש
שרידיו ביום צרה: כי קרוב יום ידוע על כל הגוים
כאשר עשית יעשה לך גבוריך ישוב בראשך: כי
כי כאשר שתיתם על דר קדשי ישחיו כל הגוים ס
סביב ושתו ולעו וחזו בלא חז: וכדור צוק תהיה פ
פליטה ודעה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם
: ודעה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו ל
לקש ודלקו בהם ואכלם ולא ידעה שריד לבית ע
עשו כי ידוע דבר:

הלא באתם היו חכמים וכבא ספרס אברה חכ
חכמתם: וכן אל בירמיה נסרחה ענתם וח
וחכמתם: וכן היו בהם גבורים: והיא חכמת יצחק
ועל חכך תחיה: וביום ספרס וחזו גבוריך תימן
וחזו גבוריך תימן: הוא מכני אליפז בן עשו וית
יתבי דמחא: למען יכרת איש מהר עשו וק
מקטל: האל יתן חתה' בהם למען יכרת איש מהר
עשו מקטל מחב הרב שהרגו בהם יכרת כל איש מהם
ותרגו הרב קטל: וכן אס תקטול אלה רשע: הן יקטלני
לו איחל: וית בריל דמחתי גברא דביה נורא:
מחמם: כבר פירטנו כי בחרבן בית שני הרענו א
אחזם לישראל והנביא התנבא שהם עת
עתידים להרע לישראל בבית שני והקב"ה יפרע והם
באחרית הימים שיכלה אותם מן העולם: והחכם ר'
אברהם אבן עזרא פי' הענין הזה בחרבן בית ראשון
שהיו בני אחז מרעים לישראל בגלותם ע"י נבוכד נ
כר: ביום עמוד מנגד: מס עמוד מעמד
בגנ: וא' ולפירשנו יהיה פי' הספוק כן
אף על פי שפירטנו ומחנהו שהחריבו הכית היו אדומי
חכם היו בני אחז עדין גרים בארצם בארץ אדום
אכל לא היתה המלכות להם כי לרומי היתה והרומיים
היו על כולם אלא שחלבי רומי היו אחזיים וכאשר פירטנו על ידועים להם
בארצם כאשר יוכלו להסגיר הפלטים מהם לבני רומי והיו עומדים מנגד ושומרים על חרבנם: והיה ראוי להם ל
לעזרים כי אחיהם היו: והאל ית מנע את ישראל בעברם במדבר שלא להרע להם בעבור האהבה: ביום שבות ז
זרים חילו: שבות: מקור: מן הקל: מן טבה: פי' ביום שבו זרים והם הרומיים נכסו וקנינו: ידו גורל: אפשר
שארצו ירד בשקל רבנו מארצה: או שראו ידו: מן לידת את קרנות הגוים: ומשפטו ידו בטני ידיו והאיתן מן הד
הרגום: וכשהפילו יד השרא מפני כבוד קריאת שני ידיו הטילו תנועת יד השרא שהא פתח ביד האיתן להורית ע
עליה: אמ' כי האליכו גורל על שבי ידועים בחלקם אותם שרי חל האויבים: גם אתה כאחד מהם: האחרים טבאו
עם הרומיים: ואל תרא ביום אחד: לא היה לך לראות ביום צרת אחד: ואחר כך פיר' ביום אחד: זהו
ביום נכח פי' נכח שנתכבד מארצו: והיה כנכחי שהציא ממנה: וית אותנו ביום המסתר ביד אויב
: מן כבר אותם אלהים בידו: שפירטנו מסר: ואל תגדל פיך בשחק: או בדברים: וכת' ודאשנתיא למללא רברבן
אל תבא: גם אתה: כמו האחרים שהיו נכרים ואתה אח: ואל תמלחנה פי' ואל תמלחנה ידך בנכסתי: וכת'
ודאשנתיא ידך בנכסתי בעם תביר: וא' תעמד על הפרק: הוא אס הודך: מקאם שמתפרק
הדרכים אחת הנה ואחת הנה: והאחרים היו
יתפסוהו והיו שומרים עליהם הדרכים: פליטיו: בחורק: כמו שרדיו: כי קרוב אשפ' שהיה רחוק מיום ה
הנבואה: על כל הגוים כי ביום גאולת ישראל יהיה אותם חכם: הרי היא כ: מן קרוב: כיון שהאל אס שיהיה
ראוי שיחשבו אותם כמו קרוב: כי כאשר שפירטנו: עשיתם משתה ושמה על חרבן הר קדש: כן תשת כוס
התעלה אתה וכל הגוים: ישתו כל הגוים סביב: פי' תמיד בלי הספק עד שיכלו הרעים טבהם שהר
שהיו לישראל: וכת' כמה רחוקתן על מחצ טורא דקדש: כן ישתו כל עממיה כס פורענותהן קדירא: ושתו ולעו
יבלעו: כמו ילע קדש: והיו כלל היו והיו כלם עד שלא יכירו מקומם כאלו לא היו: וכדור צוק תהיה פל
פליטה אף על פי שכלו רבים מישראל בגלות פליטה גדולה תהיה להם עוד בהר ציון: סגלו ממנו:
והיה קדש ישראל יהיה קדש לה שיהיו קדשים לא יהיו בהם עוד עיר וטמא: וירשו בית יעקב את מורשיה: מה שראו
מתחלה יירשו ועוד יירשו מסיניס ארץ אחז ומחא וארץ פלשתיס: ודעה כמו האל אכלה קש: כן יאכלם
ויכלים: ומה טמא בית יעקב ובית יוסף כפל העני' במש' כי בית יעקב: נקרא בית יוסף מן טחלק המלכו:
אבל לעתיד תאב אחת: ודל דדא כי זכר יוסף לפי שא' ארעו טל עשו נופל אלא ביד יוסף: או ביד ארעו טל יוסף:

ויקרב אליו רב החובל ואמר לו מה לך נרדם קו
קום קרא אל אלקיך אולי יתעשה ואלקים לנו
ולא נאבד : ויאמרו איש אל רעהו לבו נפילה גור
גורלות נודעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפילו גור
גורלות ויפלו תגורל על יונה : ויאמרו אליו הגידה
נא לנו מה מלאכתך ומאן תבא ומה ארצך ואי
מוזה עם אתה : ויאמר אלהם עברי אנבי ואתי
ידוע אלקי השמים אני ירא אשר עשה את הים וא
ואת היבשה : ויראו האנשים יראה גדולה ויאמרו
אליו מה זאת עשית כי ידעו האנשים כי מלפני י
ידוע הוא ברוח כי הגיד להם : ויאמרו אליו מה נ
נעשה לך ושתוק הים מעלינו כי הים דורך וסוער
: ויאמרו אליהם שאני והטילוני אל הים ושתוק ה
הים מעליכם כי יודע אני כי בשל הסער הגדול
הזה עליכם : וחתתו האנשים לחשוב אל היבשה
ולא יכלו כי הים דורך וסוער עליהם : ויקרא אל
ידוע ויאמרו אנה ידוע אל נא נאבדה בגפש האיש
הזה ואל תתן עלינו דם נקיא כי אתה ידוע כאשר
חפצת עשית : וישאו את יונה ויטילוהו אל ה
הים ויעמד הים מועפו : ויראו האנשים יראה גדו
גדולה את ידוע ויזבחו זבח לידוע וידרו נדרים :
וימן ידוע דג גדול לבלוע את יונה ויהי יונה במעי
הדג שלשה ימים ושלשה לילות : ויתפלל יונה אל
ידוע אלקיו במעי הדג :

אשר למי
ידוע הזאת
לנו

ויקרב אליו רב החובל : הגדול שבספינים כי הספן
הספינים נקראים חובלים לפי שמוטכין ו
ומתירין חבלי התורן כפי חמתם וחובל הוא שם כלל
לחובלים וכן תי רב ספיני : הוא שם בשקל ואת היתר
החרמנו וגם כן יהיה שם כלל לחובלים והוא הגדול ש
המנהיג הספינה : על פיו ימטכו ויתירו הספינים את
החבלים : יתעשת : יתרצה וכן אכדו עשתנותיו מח
מחשבות רצונו : וכן בארמית ומלכא עשית לקדמוניה
דל מחשב : וית יתרחס :

לכו ונפילה גורלות : יש לתמונה בזה
הענין ויך חשבו כי בעבור אכזי האניה הזאת היה ס
סער גדול בים וכי לא היו אניות אחרות בים וכי כל הא
האניות טיט להם סער בים מפילים אנטיה גורלות ב
בטל מי הרעה : ומצאתי בפרקי ר' אליעזר בא עליהם
סער גדול בים ומימנם ומשמאלם כל האניות עוברת
ושבות בטלום בשתוקת הים והאניה סירד בה יונה ב
בצרה גדולה שחשב להצטרף אמת בטל מי הרעה הזאת
לנו באשר למי הרעה הזאת לנו כדעה באשר למי הרעה
הזאת לנו בעבור מי הוא : ויאמרו הגידה נא
לנו באשר למי הרעה זאת : הוא מי ש
סבענות באה אלינו הצרה הזאת הגידה מה מלאכתך
על איזה עון כתפסת מה היא מלאכתך אלי היא מלאכ
רמאת וחמם ובעבור זה אתה חייב : ומאין תבא : א
אלי ברחת מפני רעה טענית שם : ומה ארצך אלי ב
בני ארצך הם בני רשעים : ואי מזה עם אתה : מס
הטמא כמו הסוף כאלו אמר ומאיה עם אתה אז יתפרש בלי הסוף זה העם טאחה ממנו איזה הוא אם הוא עם טכני
מאל ית מרע מעשהו : ויאמר : בטני דברים השוב להם טאלתם כיון טאמר להם עברי אכ
טאמר ה' אלקי השמים אני ירא השוב להם על טאלתם מה מלאכתך
כי אין מלאכתו מלאכת תרמה אבל הוא ירא ה' ולא עושה כל עול : ומה טאמר אשר עשה את הים ואת היבשה בע
בעבור שהיה להם סער בים אמר כי האל ית עשה הים והוא הטיל רוח סערה בו והוא יטקטנו כסירה ומציאנו אל
היבשה : ואמר על השמים אלקי : כי הוא מנהיגם וטופטם : ואמר על הארץ אשר עשה טפירת תקן כי לא נבראת מ
מתחלה מתוקנת לצורך הברואים עד הקצות המים : ויראו כי הגיד להם כטאמר להם ואת ה' אלקי השמים
אני ירא : אמר לנו אם כן איך היה זה הסער בעבור
לטינה והיה קשה בעיני לבתי אליהם וברוחי לי מפני זה ויצאתי מארץ ישראל טהא מקום הנבואה : ויאמרו
כי הים הנלך וסוער כי אין לנו תוחלת טאמנותק הים כי הנה הנלך וסוער יתיר וטענתק הים : מקום
טאון גליתוכ את ויטמחו כי יטענקו : ויאמר : בטלי בעבורי כלומר בחטא אשר לי : וידתרו החזיק
במטונות להנציא הספינה אל היב
בים : וית וטיטון : ומה טאל להטוב לפי טמדיבשה נסעה הספינה וטאמנא אל היבשה הנה היא טבה אליה :
ויקרא : מבווא הוא : אנה : בהא : נקרא באלף כדרך בעלי האלף טביא טשא : ושא : מבווא הוא :
ויראו : ויזבחו זבח : איך זבחו זבח בספינה : אלף טירמא כתרצ' וא
קדם ה' : וידתו נדרים : טאר נדרים אלת זבח כמו לתת צדקה לעניים : וימן : הענין זמן כח
אשר מנה את מלאכס : והאל ית הווינו לפי טעה טבטצה טהטל יונה בים הזמן הדג
בים וזה היה אחד מן הנס : ובפרקי ר' אליעזר ר' טורשן אמר ממונה היה הדג מטמא ימי בראשית לבלוע את יונה :
ויתפלל : יונה : נס גדול היה טהיה במעי הדג טליה ימים וטליה לילות והוא חי ועוד נס אחד טלא נדהס אלא ע
עמד בדעת וטטל והתפלל : הדגה כח הדג ויבא בלא זר ונקבה כמו והדגה אשר ביאר ה' ב

וידבר ה' אל ינח בן אחימי לאמר : זה הנביא
לא ראיתו כבואה כתובה לו אלא א שניבא על

טובה אבל מצאנו לו כבואה אבל לא נכתבה שכתו' בס
בספר מלכים הוא הציב את גבול ישראל מלבא חת
חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר
בדבר עבד ינח בן אחימי הנביא אשר נתן החסד ויט
כדבר זה מחלוקת בדברי ר"ל אחת ינח תבע כבו
כבוד הכן ולא תבע כבוד האב . ר"ל חש לבכור ישר
לפיכך ברח לחונת לארץ שאינה מקום כבואה כדי ש
שלא ישלחם האל ית' לנינוה שידע שיהיו קרובי תשובה
ויהיה בזה עונש לישראל . ולא חש לבכור האל ית' וזהו
מה שנאמר בו ויהי דבר ה' אל ינח שנית דבר ע
עמו ולא שליטת . והקטן ולא . והא' כתי' אשר דבר ביד
עבד ינח בן אחימי הנביא . ותרנו על עסקי טובה ל
לא דבר עמו אלא פעם שנית ולא שליטת . ומהם אר

דבר ידוע אל ינח בן אחימי לאמר : קום לך אל
נינוה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם ל
לפני : ויקם ינח לברח תרשישה מלפני ידוע וירד
יפוימצא אניה באח תרשיש ויתן שכרה וירד ב
בה לבא עמם תרשישה מלפני ידוע : וידוע חש
חשיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים ה
והאניה חשבה להשבר : ויראו המלחים ויזעקו א
איש אל אלקו ויטילו את הבלים אשר באניות אל
הים לדחל מעליהם וינח ירד אל ירכתי הספינה
וישכב וירדם :

אחת לא דבר עמו אלא בדבר טובה ולא בדבר אחר אלא פעם שנית ומה שאמר אשר דבר ביד עבד ינח בן אחי
אחימי ר"ל כמו שכתבם להם בנינוה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש כתיבם להם מרעה לטובה . ונביא זה
היה משבט זבולון מן הנביאים כי גת החסד היה טס עיר ובחלק זבולון היה כמו שכתב גת החסד עת הקצין : ויש
לשאל למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקדש וכולה על נינוה שהיתה מאומת העולם ואין בו זכר לישראל ואין בכל ה
הנביאים אלתה כמותה וטובל לפרש כי נכתבה להיות מוסר לישראל שהיה עם נביר שאינם מישראל היה קרוב לתשוב
ובפעם הראשונה שהניחם הנביא טבן בתשובה שלמה מרעתם וישר מוכיחים אותם הנביא האבס והערב ואינם
סכים מרעם . ועוד להודיע הפלא הגדול שעשה האל ית' עם הנביא שהיה במצי הדג' ימים ובלילות וחד ועוד שה
סהקיא הדג ועוד ללמד שהאל ית' חומל על בעלי תשובה מאד עם שהיו נמחל להם וכ"כ כשהם רבים :

קום לך אל נינוה וקרא עליה . כי עלתה רעתם לפני . ולא כתב מה יקרא עליה אלא חמה שקרא עליה בסוף ונ
ונינוה נהשבת למדת כי זאת הקריאה אחר לו שקרא עליה כי עלתה רעתם לפני . למד כי האל ית' מאגיח
אף באומות העולם כשתגל רעתם בחמם . וכן בחר המבול ובאנשי סדום כי מלאה הארץ חמם . והחמם מפסיד
היטוב והאל ית' חנה בייטוב העולם אבל באר עבירות אינם חסובים לפנות שיטתו עליהם אלא בישראל לבדם
כמו שאמר רק אתכם ידעתי מכל משפחת האדמה . כמו שפי' בנבואת עמוס : ויקם ינח לברוח תרשישה
מלפני ה' . ואך היה יכול לברוח . וחד אחר אנה מפנדך אברח . אלא אין תל

הנביא היה מלא חכמה ודעת ואך היה חסב לברוח מפני ה' . אלא מלפני ה' היה חסב כי פי' מלפני מדבר שהוא ל
לפני ה' והוא רוח הנבואה . כי חסב שאם יבא מארץ ישראל לחונת לארץ לא תצא עלת רוח נבואה והיה מתאן ללכת
בזה השליחות . כי אמר ינח הנביא קרובים לתשובה הם ואם חלף אליהם בשליחות האל ית' יצאו מירדניהם הרע

ויחייבו ישראל בזה שאני והנביאים אחריים חלבים אליהם תמיד בשליחות האל ית' ואינם טבים מירדנם הרעה לפי
כך היה מתאן ללכת בשליחות זה . וכן פי' ר"ל כי בעבור זה היה כמעט כי אמר אין השביטה טורה בחנה לארץ ובע
ובעבור שהגויים קרובי תשובה ושלל לחייב את ישראל ברח . אמר לו הק"ה יש לי כמצא כך והטיל רוח גדולה אל
הים . אמר ר' ברכיה אדם מבקש לברוח ובורח אצל שהא יוכל לעמוד . יש לך אדם שבורח אצל בורח . הים ברח מ
משני ט' הים רחב וינס . ואף ברח אל הים . ותי' מלפני ה' . מן קדם דאנכי בשמא דה' . וירד יפו . מעיר שהי'
גת החסד . או מירושלם . ירד אל יפו שהיא על שפת הים והוא חוף אכיות והנבנס בים יקרא ירד כמו ט' ירד הים
בחניות . כי שפת הים הוא מקום נמוך כנגד שאר היבשה . ואח"כ פי' כי יקרא ירד כנגד האניה שהיא עמוקה וירד
בה כמו שאמר וימצא אניה וירד בה . וכן אמר וינח ירד אל ירכתי הספינה . וכן ירד הים באניות . וימצא אניה באה
תרשיש . באה טעמו מלרע ר"ל שהיתה מוכנת ללכת ולבא תרשישה . ויתן טכיה : טכר האלוי לו לתת לה אמר לתת א
א כתנו מתחלה . וכד"ל כן טכר כל השפינה בעבור שתמחר ללכת ולא תמתין לסוחרים ולסחורות בעבור שהיה
רצה לברוח תיאר . וסמכו מזה שאין הנבואה טורה אלא על אדם עמר : וידוע הטיל חשבה להסביר על ד

דרך החכמת הלשון ר"ל אנשי האניה חסכו שתסביר האניה : וירא המלחים . הם תופסי המט
המשוטטים . אל ירכתי הספינה . אל אחת מן הירכתיים וכן

וַיְהִי לַיְלָה לְבֹא בַעֲרַי מִחוּלָּה זֶה אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר
עוֹד אַרְבַּעִים יוֹם וַיֵּנֶנּוּ נִחְפָּזִים : וַיֹּאמְרוּ אֲנִישׁ נִינוּ
בְּאַלְקִים וַיִּקְרָא צֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שָׂקִים מִגְדוֹלָם וְעַד
קֶשֶׁם : וַיַּעַן הַדָּבָר אֶל מֹלֶךְ נִינוּ וַיִּקַּם מִכֶּסֶּא וַי
וַיַּעֲבֵר אֶדְרֵתוֹ מֵעֲלֵיו וַיִּכַּסּ שָׁק וַיֵּשֶׁב עַל הָאֶפֶס : וַיִּז
וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינוּהָ מִשְׁטֵם הַמֹּלֶךְ וַיַּחֲלִיו לֵאמֹר
הָאָדָם וַתִּבְחַמָּה הַבָּקָר וַחֲצֹאן אֶל יִשְׁעָם מֵאִמָּה
אֶל יָרֵעַ וּמִים אֶל יִשְׁתֵּי : וַיִּתְּבֹסוּ שָׂקִים הָאָדָם וַהֲב
וַתִּבְחַמָּה וַיִּקְרָא אֶל אֲלָקִים בַּחֲזָקָה וַיִּשׁוּבוּ אִישׁ
מִדְּרָכָם הָרָעָה וּמִן הַחֲמָם אֲשֶׁר בִּכְפִיָּהֶם : מִי יוֹדַע
יֵשׁוּב וְנָחֵם הָאֲלָקִים וְשֶׁב מִחוּרֹן אִפּוֹ וְלֹא נֶאֱבַד : ו
וַיֵּרָא הָאֲלָקִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הָרָע
וַיִּנָּחֵם הָאֲלָקִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשֹׂת לָהֶם
וְלֹא עָשָׂה : וַיֵּרַע אֶל יֵנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיַּחֲרֹל : וַיֵּת
וַיִּתְּפַלֵּל אֶל יְדוּהָ וַיֹּאמֶר אֲנִי יְדוּהָ הֲלֹא זֶה דְּבָרִי ע
עַד הַיּוֹתִי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדְּמָתִי לְבִרְחַת תִּרְשִׁישׁ
כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֶל הַנֶּגֶן וּרְחֹם אֶרֶץ אֲפִים וְרֹב
חֶסֶד וְנָחֵם עַל הָרָעָה : וְעַתָּה יְדוּהָ קַח נָא אֶת נַפְשִׁי
נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טָוֵב מִוְּתִי מִחַיִּי : וַיֹּאמֶר יְדוּהָ הֲוִי
הִחַיְשָׁב חֲרָה לָךְ : וַיֵּצֵא יֵנָה מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב בְּמִקְדָּם
לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סֹכֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בִּצְלָה עַד
אֲשֶׁר יִרְאֶה מִה יִחְיֶה בַּעֲרַי : וַיִּבֶן יְדוּהָ אֲלָקִים קִי
קִיקִיָּן וַיַּעַל מֵעַל לַיְנָה לְהוֹצִיָה צֶלַע עַל רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל
לוֹ מִרְעוּתוֹ וַיִּשְׁמַח יֵנָה עַל הַקִּיקִיָּן שֶׁמִּחוּתָה גְדוֹלָה :

החמם טבו בתשובה שלמה • כמו שאמרנו ר"ל מי שגזל מרע ובגזל בבירה גדולה מקצקע כל הביירה כלה ומחזיר מר
מרע לבעליו • וינחם האלקים • כי כל דבריו שאמר להרע לבני אדם בתנאי אם לא ישובו אבל אם ישובו יסלחו וז
זו המדה היא מתנתו ית' כמו שאמר בתורה • וכן אמר יחזקאל רגע אדבר וגו' • וכן יחזקאל ובטוב רגע מרשעתו ו
וגו' • ורע טרעו ירע • וכן וירע בעיני ה' • תרע עינו • וכן כל אשר במשקלם ולא כדברי ריהודה • ואף ירע
ינח • ועדיין לא הגיעו מ' יום • אמר לו האל ית' ברנח נבואה כי טוב ממה שגזר עליהם כיון שטבו מחדש
הרעה • ויחד לו • כמו שפירשנו בעבור ישראל שלא טבו מחדש הרעה • ויתפלה ימנה התפלל קח נא את
נפשי • ואלת' בתחלת תפילתי אלה ה' • הלא זה דברי • מה שהייתי חוטב
מפחד שישובו וינחם על הרעה ותהיה תשובתם גורמת רעה לישראל • אלה כתיב בהם • עד הייתי בעוד הייתי • וכן
עוד זה מדבר • קדמתי לברנח • קדם שתבא אלי כבואתך בזה פעם שנית • ונחם קמץ כי הוא בינוני מבין נפשל •
ועתה קח נא את נפשי • שלא אראה ברעת ישר' כמו שאמר משה רבינו ע"ה מחני נא מספרך • וכן אמר הרמב"ם נא
הרוב • ויאמר ה' ההיטב חרה לך • אם חרה לך מאד ולא אמ' לו עוד אלא ר"ל עוד אחרך את שאליו
מן הדין שיחיה לך על סליחתי לשבים • והיטב ענינו חוזק הענין • וכן ואכות איתן טחון היטב שבת
היטב • וית' אם היטב שאני עושה להם חרה לך • וית' כמו מאד הלחוד • ויצא מקדם לעיר • יטב לו במקום
שהוא מוזח לעיר עד אשר יראה אולי לא יעמדת בתשובתם ותשוב הגו' • ויה עליהם • ויבן
הצמיחו לפי שעה וחצ"פ שעשה לו סוכה לכל אולי יבטו ע"י הסוכה כי יטב טס עד מלאת לו ארבעי
יום ועשה עמו את זה להטפילו בגזרת ה' וכי רחמינו על כל מעשיו • ויקיון הוא עטב שתארכנה פאחתיו ותגבהנה
ועושה כל • ובמשנה ולא בשמן קק • ואלת' בגמרא מאי קק קק ר"ל לקט את קקיון דיונה • אמ' רבה בר בר חנה לרבי
חדי לי קקיון דיונה ולכלוליא דמי ואבי פסקי רבי • פי' בין בצעי המים הוא גל • ועל פון הזמן מולן יתה • פי' על
פתח החכמות מולן אותו לכל ומפרשנו עבדין משחא פי' מעריכות עמי' שמו' ופי' רבי שמואל בן חפני שהו' עטב
הנזר בלשון ערבי אלכרע ופי' כלוליא מלחמי בתשובה הגאמי' אלן סרק וט' במתמני הרבה ועו' גרעיו' • דה

ויאמר קראתי מצודה לי אל ידוה וענוני מבטן ש
שאל שזעתי שמעת קולי ותשליכני מצודה כל
בלבב ימים ונהר יסובבני כל משברוך וגלדך עלי
עברו ואני אמרתי נגרשתי מנגד עיניך אך אוסף
להביט אל היכל קדשך : אפפוני מים עד נפש ת
תחום יסובבני סוף חבוש לראשי : לקצבי הרים י
ירדתי והארץ בריחיה בעדי לעולם ותעל משוחת
חיי יודד אלי : בהתעטף עלי נפשי את ידוה זב
זכרתי ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך : מוש
משמרים חבלי שוא חסדם יעזובו : ואני בקול תו
תודה אזבחה לך אשר נדרתי אשלמה ישועתה ל
לידוה : ויאמר ידוה לדג ויקא את יונה אל היבשה
ויהי דבר ידוה אל :
יונה שנית לאמר : קום לך אל נינוה העיר הנד
הגדולה וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דבר
אליך : וקם יונה וילך אל נינוה בדבר ידוה ונינוה
היתה עיר גדולה לאלקים מהלך שלשת ימים :

מתה : ויש דג כי נקבה היתה : וחס ממעי אינה במקום
בית אלא כל כי מתוך הצדה התפלל : וכן מבטן שאל ש
שזעתי : ממעמקים קראתיך ה' : מן המצר קראתי יי
ויאמר : ויענוני : כיון שעמד בחיותו ידע שיצא מת
ממעי הדגה בטלס : ותשליכני : מנו
מצולה : ונהר יסובבני : הנדר הכב
והחסר ר' אברהם א"ע פ"י כי במקום התחברות הים ע
עם הנדר היה זה : כל משברוך וגלדך : בהעבר גלי הים
בעת הזעף יקראו משבר : ואני אמרתי : נגר
נגרשתי : משמרים חבלי שוא חסדם יעזובו : ני בים שאני
מת ונגרשתי : מנגד עיניך : כלומר מהשחתך עלי : עד
שחשכתי : מהסתרת פניך ועיניך ממני : אך עתה טעמתי
עמי הנס הגדול הזה ועודני חי במעי הדג ידעתי שאני
שואני : עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקום
הנבואה ומקום השגחתך עוד תשיבני אליו ואם אני ב
ברחתי ממנו : ופי להביט : להתפלל נגד ההיכל :
אפפוני : מים עד נפש : סבבוני מים עד סכמנע
יצאה ממני נפשי עד סכלעני הדג : וכן כי
באו מים עד נפש : סוף חבוש לראשי הסוף הוא הגומא

ויש ממני גל על שפת היאור או הים : לפיכך נקרא ים סוף שגל על שפתו סוף רב : ויש ממנו שגל בקרקע הים ב
בעיקר ההרים והוא מקריין לו בלעז אלגא והוא דק ורחק וכבד בראשי הדגים והוא שאמר סוף חבוש לראשי ופי' ל
לראשי : לראש הדג שכלעני כי הוא היה כמו ראש כל זמן שהיה במעי הדג : ויש סוף ים סוף : ואומרים כי ים סוף הוא
נפס בים יסוד על הדרך הזה קי' ומה דסוף תלי על מן רישי : לקצבי הים ירדתי לסוף ההרים אשר בים
כלומר לעיניהם שהם קרקע הים וקצב וקץ אחד הוא : וכת'
לצלס מתחילה חשכתי שהארץ שהיא היבשה היו בריחיה בעדי כלומר שהיתה בורחת בעדי : שלא אצא אליה לעולם
שיהיה הים קבר : ואחר שאני חי במעי הדג ידעתי שהעלית משחת חיי : והשחת הוא הקבר ואצא עוד אל היבשה : ה'
אלהי : טעמתי אחי ברוך : וית' ארעא נגרת בתקופתה על מנאי עלמין ואתקרב קדמך לאסקא ממחבלא חיי :
בהתעטף : עלי נפשי : זה הלעזן נאמר על רוב הצרה שתקצר נפש האדם בו : וכן נפסם בהם תתעטף : אמר
כשהיתה בצרה נפשי שכלעני הדג מתחילה חשכתי כאלו אני מת : ועם כל זה את הית' זכרתי והתפללתי
אליו ותבא אליך תפילתי : וכיון שנשאחתי כל כך חי במעי הדג ידעתי שבאה אליך תפילתי : אל היכל קדשך הוא המזמור
וכן נאמרה בהיכל קדש ה' בשמי הכין כסא ועל הדרך הזה נאמר ותבא תפילתם למצון קדש השמי : בושבור'
הבלי שוא אנשי הספינה שהיו עיבדי אלילי והם משמרי הבלי שוא ידעתי שאחד שכלעני מן הצרה יעזבו

חסדם שיראו את ה' ויצחקו אליו ונדרת כדרי לא יקיימו מה שכוזר וישכחו לעבורת אללהי אבל אני לא כן כי בקול תודה
אזבחה לך : משמרי אינו פעל יוצא אלא הוא כמו שומרים : וית' חסדם יעזבו מן חסד הוא כלומר יעזבו אליליה שהם
חסד ונבלה וכן הוא בפרקי ר' אליעזר כמן שראו המלחים כשהגיעו אל נינוה את כל הנסים שעשה הקב"ה עם יונה
עמית והשליכו את אללהי בים : שם משמרים הבלי שוא חסדם יעזבו מן חסד הוא חזר ליפו ועלג לירושלם ומלך את
בשר עירלתם שם ויראו האנשים יראה גדולה את ה' ויזבחו זבח : וכי זבח זבח אלא זה דם ברית מילה שהוא כדס זבח
וכדו להביא דם את אשתו ואת בנה ואת כל אשר לו ליראה את ה' אללהי יונה וכדו ושלמו ועליהם הוא אומ' על הגר'
גרי הצדק : וית' לא כעממיא פלחי טעותא למאתר דמתעטב להון לית אכון ידעין : ואני בקול תודה : שאורך
בקול תודה בתוך קהל ואזבחה לך זבח תודה כאמר נדרתי : יעוצתה לה' פי' ואומ'
שהיטעני בשלח גדל טענה לי : ויאמר : ה' לדג העיר את רצוני שיקאנו אל היבשה : ויהי דבר ה' אל
יונה שנית : כבר פירשנו למעלה : טעם שנית : קום אשר אנכי דבר : שדברתי א
אליך כבר וגם עתה אני דובר אליך שתקרא אליה שתהיה נה : פכת על רעפת : וקם עיר גדולה
לאלהים כל דבר שנתנה להגדילו שומך אותנו לאל דרך הגדלה כמו כהררי אל ארץ אל טלהכת : וה' מאסל ית' :

ונמסו חוזרים תותיו והעמקים יתבקעו ויר
כדונג מפגי חאש במים מוגרים במורד : בפשעי
יעקב כל זאת ובחשאת בית ישראל מי פשע יעקב
חלא שמרון ומי במות יהודה חלא ירושלים : ושם
ושמתי שמרון לעי השדה ולמטעי כרם ודגרתיו לך
לגיא אבניה ויסודיה אגלה : וכל פסיליה יכתו וכל
אתניהו ישראל באש וכל עצביה אשים שממחה כי
מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו : על זאת
אספדה ואיליה אילכה שולל וערום אעשה מס
מספד כתנים ואכל בבנות יענה : כי אנושה כוב
מכתיה כי באה עד יהודה נגע עד שער עמי עד י
ירושלים : בנת אל תגידו בבו אל תבכו בבית לעפר
עפר ותתלשתי :

במותי ארץ : וכן אמר בשירת חר ויט שמים וירד : וכל
זה הוא דרך משל על חרבן הארץ והצרות העצומות כא
כאלו ההרים נמסו והעמקים יתבקעו : וכן אמר ותגעש
ותרעש הארץ וימסדי הרים ירגזו : ונמסו כדונג
היא מענה : כמים המוגרים במן רד : כ
כן ימסו ההרים ויגרזו כמו מים המוגרים במקום מן
מורד טילכו מהרה : וית דאמרו במהרה והכל דרך מ
משל : בפשע כפל הענין במש יעקב וישראל
אומ' : על עשרת העבטים כי הם הרוב

ובעבור מלכות אפרים כמו שכתבנו : מי פשע יעקב
מי גרם לפשע יעקב שהם העגלים הלא שמרון : כל מלך
שמרון כי מלכי ישראל היה ראש ממלכתם שמרון מזמן
עמרי ואלך ואם הם היו מונעים עבודת העגלים :
ישראל לא היו עובדים אותם כשם שהם היו מחזיקים בעבודתם והעם הולך אחרי המלך : ומי במות יהודה הלא יר
ירושלים : מי גרם שיעשו במות בערי יהודה הלא מלכי ירושלים היתה ראש הממלכה : והוצרכנו לפרש כן
כי מלת מי לא תשול ללא בעל טבל : כמו מי האש : ולא יאמר מי השור מי החמור : וית אכזה חבו דבית יעקב הלא
בשמרון ואכזה חבו דבית יהודה הלא בירושלים : ושבותי ומה שאמר בספר מלכים כי מלך אשור לכד את א
לא אמר אלא וינשב אותם בערי שמרון לא אמר

בשמרון כי שמרון אחריה מלך אשור והפיל חומותיה וכל בנין אשר בה כמו שכתב זה הנביא : ואמר ושמתי שמתי
לעי המדה : ושמתי והגיתי עי' מלך אשור שהוא יעשה זה ברצוני שאני אעורר רוחו בזה : כמו שאת' ויער ה' אלך ישר
את רוח סלך אשור וגו' : לעי המדה : לגלי המדה כתרנו לגלי חקלא : וכן תרגום והיתה בבל לגלים : ליגרון : כי
הבנין החרב הוא גל אבנים : למטעי כרם : לפי שממרון הוא הר והברזים בהרים טובים : אמר שלא תהיה בנויה
עוד שמרון אלא יטעו בה כרמים : והגיתי לגי אבניה כי היתה הר וכשיהרסו בנויה יגרת אבני הבנין מן ההר אל
הג' : ויסודה אגלה : שיער הבנין עד היסוד : וכל פסיליה יכתו : ויבשר מפני הכסף והזהב שעל הפסילי
אתניהו : הבגדים היפים שהיו בבית הפסילים

אתנן הזונה : שהם היו זונים אחרי הפסילים ומכבדים אותם בכסף וזהב ובבגדים נאים : ויטעו באש : כי כאשר
לכדו העיר מלחמה באש לרוב קנפס על מטביה שעתה במצור ג' טנים ולא רצו להשלים : וכל עצביה אשים שם
שממה : כל בית העצבים שהיו נכבדים בעיניהם שממה יהיו : וכן תי' וכל בית דחלתא : כי מאתנן זונה קבצה : יש
אומ' כי חירק הקוף מקום שורק כמו קבצה כמו ופתחו שערך תמיד : שהוא כמו ופותחו : וכת' ארי מאגר זנתיא א
אתכנסו : והכנסו פי קבצה שמת' : כי היו מביאי לשמות לבית הפסילי והעצבי מאגר ערי ישראל כסף וזהב ומנחות ב
בבואם לעבוד הפסילי והנה כל הממון הזה מאתנן זונה קבצה אותם : שהם כמו אתנן זונה שפיר : ועד אתנן זונה
ישובו : כי עובדי עז יקחו הכל זכות ולות פלחו טענתא יתמסרון : על זאת אספדה ואיליה : דבר הנביא על ע
עצמו שישפוד וילל על חרבן ארץ ישראל ועל גלות ישראל : ובענין הזה תי'

על דא יספדון וילגון יתבון במביא ערטי לארץ יעבדון ומספדון כי יחדיו ואכלא כבנת נעמיין : אילכה : נכתב בו
הי' פא הפעל : שולל וערום : שולל תאר בשלל עולל צפי שולל מבגדי שהם שטויה ויהיה הענין כשול במש או יהיה פי'
שולל מהדעת באדם מתורף מרחב הצרה : וכן מפרשי מולך יעצ' שולל : אעשה מספד כתי' : כי הקני' ובנות יענה
ידמה קאלס לקל כה ומספר : בו אנוסה מכותיה : כל אחת ממכותיה היא אנוסה : החרב והרעב והדבר : ו
וענין אנוס' : כאב ושבר חזק כמו : אנוס לשברך : וית ארי ממרעא מחתהא : כי באה עד יהודה המכה החלה בש
בשמרון ובאה עד יהוד' : כגע עד שער עמי : והו עד שער ירושלים כי מלך אשור מלכד ארץ עשר השבטים עלה על כל
ערי יהוד' ויתפסס ובא עד שער ירושלים והיו הנקרא שער עמי כי הי' מיוחדת ככל ארץ ישראל לכבו האל ית' השוכן בה
בגת אל תגרת : זה ע' הקי' כי יודעי היו בגת ובשער פלשתי' אלא דר' קי' אמר כמו שאת' דוד בקננו על שאול וי
ויהאנתן אל תגרת בגת ואל תבשר בחצות האלון פן תמחנה בבעת פלשתי' פן תעלוזנה בנו הערלי והלא הם
היו שהרגו ישראל במלחמת יהודה אלא דר' קי' אמר : בכה אל תבכו ואם יראו אתכם בוכי ימחזו לבכייתכם : בבית לעפרה
עפר התשלש : לעפרה בפתח העין ושאר עפרה בכל הכתוב חצין נקראת בקמן חטף והיא עפרה אשר לבנימין : ו
וזכר אלה המאמנות ואעפ' שכל ארץ ישראל חרבה לפי שמצא בהם לשון נופל על

ועושים מהם טעם לכל מי שיש לו צנה הרבה טוהה
ממנו נשמו כלשון ערבי אלכרוע . מרעיתו . מחוס
השמש שהיהו סיבשו עני הסוכה שהיו לו כל :

וימן הזמין התולעת לפי טעה במקום הקיקיון
בעלות בבית . ותר את הקיקיון . תולעת
לסוף נקבה . וכן כי תאכלנו התולעת . ותר לל טח
טחתכו למטה ואחר טחפסק ממנו לחות הארץ וכן
ונחתך יבשו עליו שהיו לו לכל מהנה יום אחד היתה
לו הטמחה ולמחרת בעלות השחר הוכה ויבש :
ויחי וימן . הזמין הרחל לפי טעה להוסיף לו צ
צרה על צרתו כחוס השמש . ופי חריטית
חקה טעשו בני אדם כחריטית בכשיבתה ותי טעני
טחיקתא . ורחל קדים היא חמה . ותר השמש . הרחל והשמש . יגעה נפשו וכבהלה מאד עד שלא
יכול לעמוד על עצמו מרוב החוס וכמעט יצאה רוחו . כמו שפי תתעלפנה בספר עמוס . וכן בדברי רז"ל ש
טחא יתעלפה : ואמר מבואר הוא : ואמר האתה חסדתה על הקיקיון . ואעפ"ה הוא לא חס ע
על הקיקיון אלא מפני צעריו . כן האל ית' חס על כינוה מפני כבודו . כי הכבדאי
הם כבודו כמו טחיקתא מלא כל הארץ כבודו . וכ"ט חין האדם כמו טחתו ולכבודו בראתיו . ואע"פ שפירטנו
זה על ישראל על חין האדם מדבר כמו טחיקתא חף עשיתיו . אלא לפי שיטתו . מכירים בכבוד האל יו
יתר מטא חין האדם וולתי החכמי טבהם את הפסוק על ישראל . אשר לא עמלת בו ולא גדלתו . כי הדבר
שיעמוד בו האדם הוא עצב יתיר באבדו ואע"פ שהאל ית' לא עמל ביצירת הכבדאים דברה תורה כלשון בני
אדם להבין הטומעים . טכין לילה היה ובין לילה אבד . בין כמו בן . וכן בן נון . ובין לילה כמו בן לילה
כמו בן חדט בן עשרים ופי' בן לילה כי כלילה אחת צמח וכלילה האחר אבד בסוף הלילה כי בעלות השחר
הוכה ויבש : ואני לא אחוס הרבה מלבד אדם יתיר מלבד אדם . ורבוא הוא עשרת אלפים
ומלת מטעים במאריך המס והסין איכנה דגושה . אדם כולל זכרים ונקבות . אשר לא ידע . ש
טהם קטנים ולא ידעו בין ימינס לסמאלס ואין בהם חטא ואין להם עונש אלא בעבור האבות . וכיון שה
טהאבות טבו הנה הם בלא עונש וכן בהמה רבה טיש בעיר והבהמה אין לה עונש וזכות ועל כל אלה ראוי
לחוס ולחמול וכל טכן על רבים :

וימן האלקים תולעת בעלות השחר למחרת ותך
את הקיקיון ותיבש : ויהי כורוח השמש וימן אלקי
רוח קדים חריטית ותך השמש על ראש יונה ויתע
ויתעלף ושאל את נפשו למות ואמר טוב מותי מ
מחי : ואמר אלקים אל יונה החיטב חרה לך על
הקיקיון ואמר חיטב חרה לי עד מות : ואמר יו
יונה אתה חסתה על הקיקיון אשר לא עמלת בו
ולא גדלתו שבין לילה היה ובין לילה אבד : ואני
לא אחוס על ניונה העיר הגדולה אשר יש בה חח
חרבה משתים עשרה ריבוא אדם אשר לא ידע
בין ימיע לשמאלו ובהמה רבה :

דבר האשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם
זה הכביא מצאניהו בספר ירמיהו מיכה
המורשתי היה כבא בימי חזקיהו מלך יהודה ונקרא
מורשתי על שם עיר מרשה . כמו שתי דמן מרשה
והיא עיר בעיר יהודה והתנבא בימי שלמה המלכי
האלה יתם אחז יחזקיהו ובימי מלכי ישראל שהיו
בימים ההם ואם לא זכרם הרי אמר אשר חזה על
טמרין וירושלם והרי הוא כאלו זכרם : שמועו
עמי כלם . את שמעו לכנח ואמ' כלם טלא
לכנח כי כן מנהג הכתן במקומות רבי' כמו ואלס
כלס תשובו ובאו נא . לבלס ולסרניכס . כי יבוטנו
מאלים אשר חמדתם . וכן אמר מיכה בן ימלה ש
שמעו עמים כלם וכן אמר מיכה המורשתי שמעו עמים כלם . וכנגד ישר' אמר ויבוי עמים כנגד הטבעי'
וכן עמים הר יקראו : ארץ ומלחה . ארץ ישר' והעם אשר בה ובאמרו לארץ הקשיבי הוא דרך מטל שהרי א
אמר ומלחה : ויהי ה' בכס לעד . כי כבר הזהרתי אתכם בטמו . מהיכל קדשן מן השמים : בי הנה
ה' יוצא ממקומו . מטל לבגיה היוצאת מלפנת כאלו הוא יוצא ויורד ודורך על ב

יודה אשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם א
אחז יחזקיה מלכי יודה אשר חזה על שמרון ו
ירושלם : שמעו עמים כלם הקשיבי ארץ ומלחא'
ויהי אדגי יודה בבם לעד אדגי מחיכל קדשו : כי
תנה יודה יוצא ממקומו וירד ודרך על במותי א א
ארץ :

עוד חזרש אבי לך ישובת מרשה עד עולם יבא ב
כבוד ישראל: קרחי וגזי על בני תעטוגיך דרחיבי
קרחתך כגשר כיגול ממוך: (ל) דחי
חשבי און ופעלי רע על משכבותם באור הבקרי
יעשוה בי ישראל ידם: וחמור שדות וגורל ובתים
ונשא ועשקו גבר וביתו איש ונחלתו:
לכן כח אמר ידוע דגני חשב על דמשפחה הזאת
רעה אשר לא תמישו משם צואותיכם ולא תלכו
חמור כי עת רעה היא: ביום הזהא ישא עליכם מ
משל ונחה נחי נחיה אמר שדוד נשדדו חלק עמי
ימיר איד ימיש לי לשאב שדינו וחלק: לכן לא י
יחיה לך משליך חבל בגורל בקהל ידוע:

למלכי יהודה כי אע"ס שנחלקה המלכות מלכי יהודה חל
מלכי ישראל הם כי יהודה הוא בכלל ישראל: וכן נקרא
מלכי יהודה מלכי ישראל: כמו שאמר כל אלה בני יהוש
האשפט מלך ישראל: וכן אמר כי הכניע ה' את יהודה
בעבור אחז מלך ישראל: ותי' כן בכך תאדירן קרבני
למחסני גת בתי אכזב יתמסרון לעממיה בחובי דס
דפלאח בהון לטעותא מלכי ישראל: עוד היורה
אבי לך ישובת מרשה: גם זה לשון
על הלשון כי יורש ומרשה קרובים בלשון: ומרשה סס
עיר בערי יהודה: אבי: חסר אלף שהוא למד השכל
מהמכתב: וכן שמו דאש אל יני ראשי: אמר עוד אביא
לך האויב שירש ארצך ויגלה אותך ומנה: עד עדלס
יבא כבוד ישראל: ועדלס ג"כ עיר מערי יהודה: אמר

עד עדלס יבא ירש כבוד ישראל: וירש מזכר עומד במתקם שנים והיורש הוא מלך: אמר כמו שאמר עלה סנחריב
מלך אשור על כל ערי יהודה הבצורות ויתפשט: וית' עד עדלס יסקן ויעלון בתחום ארעא דאשור: קרחי
וגזי: אמר כנגד מרשה אי עדלס או כנגד כל הארץ: והוא דרך משל לומר אל הארץ קרחי וגזי כי כ
כנגד הארץ ידבר לא כנגד יושבי הארץ שהיא ארץ כי גלג ממך: הקדמה: היא תלמדת העשר והגזיה היא במספרים
וכן יעשה האדם לאכל כמו שאמר ויג את ראשו: וחמור גזי כזך והשליכי: על בני תעטוגיך: על דרך מקצת ירמ
ירמיהו בני ציון היקדים וגזי: הרחיבי קרחתך כגשר: כי הנאר יעוף למעלה מכל העופות ואחת לעשר שנים יעוף
מחד למעלה עד הארץ העליון הסמוך לגגל האש ומרחב חמו וחרטו כנפיו ותפול כוצתו: דחי חושבי און
ותפלי רע: מעלס רע בלבבם לומר כך וכך נעשה מחד: ואמר על משכבותם כי בע
מוכב על מותו הוא חושב יתך כי אין לו עסק באחד מחושב: באור הבקרי יעשוה: בהסכמה יעשו הממטבה הרעה
שחשבו כי יש כח בידם לעצוק העמים: וחמור החמרה היא בלב והגול הוא בידים כי יחמדו שדות חבי
ס להם ואם לא יירצו למכרם יגלוס ויקאוס בחזקה: וכן
יחמור הבתים ואם לא ירצו למכרם יקאוס בחזקה: ופי' ונשאנו ונקחו: וית' ואכסין: ועשק גבר וביתו איש ונחלתו:
כפל הענין במלות שונות: ופי' שאם יעמד בעל הבית כנגד בגול חמור ביתו או שדה יכה ויאסרה זהו עשק הג
הגוף והנה יעשק הגוף וחמור: לכן על המעשה הזה: הם עם ישראל כי נקרא הגוי מעשה: כמו ואם
המעשה הזה אשר בשוק לא קראו: וכן אמר גם כן על ישראל עוד על
כל המעשה אשר העליתי מארץ מצרים: אשר לא תמישו משם צואותיכם: מעול הרעה הבאה עליכם לא תוכלו
להסיר מתוכה צואותיכם כלומר לא תוכלו להנצל ממנה: ולא תלכו ממנה: בשוק קאומה טובה: אמר כיון שיהיו צ
צואותיכם תחת עול הרעה תהיו כבנעים ולא תוכלו ללכת בקאומה רמה: ותי' ולא תהכון בקאומה דאפה:

בזה הארץ יאש עליכם משל: פי' המקאן עליכם יאש בקינתו זה המשל: ומן הנראה כי המקאן הוא כביא הש
האדן ובראיתו כי לא נעשה עצתו ויקאן ולפי שדרך המקאן לדבר משלים וחירות שהם דברים סתומי

וכן דרך המשורר: ובקנה זו יש דברים סתומים לפיכך קראה משל: ונהה נהי נהיה: ונהה בשוק עשה בנה והוא
ענין קנה ובכי: ונהה שם הקנה ונהיה גם כן בשוק שמה: וכפל השם לרוב הקנה וי' נהיה ענין שבר: מן נה
נהיה ונחלתו: וית' ואלי ובעיניתי והוא ענין הגבהת הקל בקנה מן וענה איש: ובדברי רזל מענות אבל לא
מענות: אמר שדוד נשדדו: ואמר בקינתו כן: נשדדו מבנין נפעל ובא בשוק מקום חולס: כי הרוב בחולס
ונקלותי עוד מזה: ונמאקתם בעונותיכם: חלק עמי ימיר: האדמה שהיא חלק עמי ימירנו האל ית' בארץ אשר
כי יהיה חלק האויב מה שהיה חלק עמי: אך ימיש לי: אך יהיה זה עיסור ממני מה שהיה לי: לשאב שדינו וחלק
כשחשבת שהאל ית' רצה להשיב אלינו שדותינו שלקחו האויבים והנה האויב מחזיק בהם ומחלק אותם בין האויבים
לל שהאויבים יחלקו ביניהם נחלתינו כמו שאמר ירמיהו בקינתו נחלתינו נהפכה לזרים: ותי' אתבזוז אתבזוזא מ
מחלק דעמי מעדן לחון מאחסנתיון טרדין לחון תיבין חלקתיון משלגון: לכן אמר כנגד המקאן והוא
כביא המקד כמו שפירשנו אמר אתה המקאן על כחלת ישראל שמחלק אתה
לפיכך לא יהיה לך משליך חבל בגורל בקהל ה' כאשר יאובו קהל ה' מחלגות אל נחלתם לא יהיה לך כן או בת משליך
חבל כנחלה כי לא ישאר אחרך תיך שום זכר ופי' משליך חבל החבל: שמונדין בו האדמה לחלקה בגורל בין היור

עברי לכם ישוב שפיר עריה בשת לא יצאה ישוב
צאנן מספר בית האצל יקח מכם עמדתו : כי ח
חלל לשוב ישוב מרות כי ירד רע מאת ידוה לש
לשער ירושלם : רתום המרכבה לרכש ישוב לב
לביש ראשית חטאת היא לבת ציון כי כך נמצא
פשעי ישראל : לכן תתני שלחם על מודשת גת ב
בתי אבויב לאבוב למלכי ישראל :

על הלשון והוא דרך צחות : ודרך השמים והמקומות
לדבר בקטניות ובעתידיות וכדבריהם דרך צחות
לפני כרחה טקד לעפרה בפתח העין לקרב יות הקריא
לקריאת עפר : ועפר רל עפר כמטמנו : או פי אשר כי
גם היא נקרא עפר כמו מעפר טריפת החטאת : וכן א
אמר בת עמי חנני טק התפלגי באפר : זה דרך אבלי
כמו שאמר וישב בתוך האפר : וכן תי בביתא דעפרא
בקטמא חנו ית רמזיכון : ופי התפלגי : התפלגלי באפר
והתעטפי בו : וכתי התפלגתי : והם דברי הנביא כמו

שאמר על זאת חסדה ולילה : ופי בבית לעפרה בעבור הבתים שהיו לעפרה שהם שוממים : וענין הלמד
בעבור כי החזרים שהיו לה חזן לעיר : ובית דרך כלל במקום בתי כמו ולא תעב אזה בבית דרך כי קדש המה :
עברי לכם ישוב שפיר : בזה מצינו לשון אחר בדרך הקנה כי שפיר הוא יופי ונוי כמו הנותן אמרי שפיר : ות
ותקנו יפה תאר : שפיר בריא : והנה הפכו עריה בשת : כי גלוי הערוה הוא דבר כעור : ואמר עברי לשון
נקבה כנגד הכנסה טבעיר טעמה שפיר : ואמר לכם כנגד הפרטים וכן דרך המקרא במקומות רבים : אחר טילכו ע
עריהם גלוי ערוה בגלות : כמו שאמר וחשופי שת זה עריה בשת כי עריה גלוי : כמו זאת ערם ועריה : ובשת הוא
הערס כמו והחזקה במביטיו : ועריה שם או תאר ובהא בסמיכות כמו באפה טעוריים : לא יצאה ישובת זאנן
מספר בית האצל : גם זה לשון נוסף על הלשון כי יצאה וזאנן קרובים בלשון : ובית האצל : גם הוא שם מקום : ו
ופי אמר כי לא יצאו יושבי זאנן למספר בית האצל כשגלו כי נראה כי יושבי האצל גלו ראשונה וכשהיו בוכים וסופ
וסופדים בזאנן בגלות לא יצאו לבחמם יושבי זאנן שהיו טכניהם כי ידעו כי גם הם יגלו אחריהם ודום בצרתם :
יקח חכם עמדתו : פי אצל האויב טעמו ויתעבב פתור עליוס בטוב יקח חכם טכר עמידתו כי יקח כל אשר ל
לכם ויגלה אתכם : ועמדה שם : כמו עמידה אלא שהוא באקל חמדה חמלה : וית עבדה לכון דיתבין בשפיר גלן ער
עריה ערטילאין בהתן לא יתקן משוכין מיתבי זאנן עבדה לכון מספר במרד על קטילי גבריכון בית זללי ב
בית חמדתכון והיתתן אכסין ומקדבין דין לסטר דין בכך יתנסכון מנכון שפיר ארעכון : פי חלה לטוב :
חלה ענינו חל וכאב : גם זה בדרך לשון הקנה שהם בהפך מה שהיו רע בהפך הטוב וא : פי כי יוס
יושבת מרת כחבת בעבור הטוב שהיה לה : כי ירד רע לשפיר יושלם : כלומר עד שפיר יושלם : כמו שאמרנו ל
למעלה עד שפיר עמי עד יושלם : כמו שפירטנו : ואמר תחתה : כי הדע הבא עליהם אינו דרך מקרה אלא ע
עונם עונם : וית ארי זהות יתבא על שפיר ארעכון ומספר לטוב וסירבא למיתב לארייתא מה תעבדון ארי כחת בט
ביצתא מן קדש ה ברתיע יושלם : רחום : גם זה לשון נוסף על הלשון : רכס ולביס קרובים בלשון : רחום
לפי מקומו ענינו אסור : וכן תי טקסא רחמן רחמן על רכסא : לרכס כמו רכבי הרכס : והיא
בהמה קלת ההליכה כלומר מהר לגלות : ראשית חטאת היא לבת ציון : לביש היא מצרי יהודה ולמדה היא תחלה ע
עבודת הבעלים : ומישראל כי אחאב החל לעבוד הבעלים : כי ירבעם לא עבד הבעל אלא אחאב החל בעבודתה
הבעלים וכתפסטה בישראל : והוא שאמר פשעי ישראל : ובארץ יהודה לא היו עובדים הבעלים : ומשכי לביס למד
עבודת הבעלים מישראל : והוא שאמר כי כך נמצאו פשעי ישראל פי כך נמצאו תחלה וכתפסטה בארץ יהודה עבד
ציון והוא שאמר ראשית חטאת היא לבת ציון : לכן תתני שלחם על מודשת גת : בעבור טעבדת עז ולת
ולמדת האחרים לעבדה את צריכה לתת טלו : פי על מורשת גת שתהיה לך לעזר מפני האויב : ומורשת
גת שם מקום בארץ פלשתיים והיא עיר הנזכרת בבמה מקומות ולבדה חר מיד פלשתיים וסמך אליה מורשת שפיר
ירמיה רל בת טלכדה חר ואח"כ ירמיה פלשתיים והיתה להם למורשה בעונותיהם ובפשעיהם כלומר ראוי מה גרם ל
לכם העין כי זאת העיר שהיתה לכם : עתה היא ביד אויביכם וצריכים אתם להכניע להם ולטלות להם מנחות טים
טיסמכו אתכם מפני האויב הבא עליכם : טלוחים : מנחות : כמו ויתנה טלוחים לבתו אשת טלמה : על מורשת : כ
כמו אל : וכן וכתן הספר על ידע שפיר : שאמר כמו אל : וכן וילך אלקנה החמחה על ביתו : ואחרים וילתו : בתי
אכזב לאכזב למלכי ישראל : אכזב : היא עיר בערי יהודה : וקעילה ואכזב ומרשה : והוא כוזב האמר בתורה וה
והיה בכוזב בלדעה ארצו : ואמר לאכזב לשון נוסף על הלשון : ואכזב כמו כוזב והאלף נוספת והוא כמו היה תהיה
לי כמו אכזב : ופי כי אכזב שהיו עובדים בהם עז היו להם בבטחונם : בהם למקור אכזב מים לא נאמנו טיבטח
אדם בו לענות ממנו בעת צמאוננו ומצינו יבש הנה היה לו לאכזב כן היו בתי אכזב למלכי ישראל : ופי למלכי

על הפורץ לפניהם פרצו ויעונו יאמר ויצאו בו ויעבד מלכם לפניהם ויהיה בראשם

ואמר שמעו נא ראשי יעקב וקציני בית
ישראל הלא לכם לדעת את המושפט : שנאי טו
שוב ואחבי רעחגולי עורם מעליהם ושארם מע
מעל עצמתם : ואשר אכלו שאר עמי ועורם מע
מעליהם הפשיטו ואת עצמותיהם פצחו ופרשו
באשר בסוד ובבשר בתוך קלחת : או יועקו אלי
ידוח ולא יענה אותם ויסתר פניו מהם בעת ההוא
באשר הרעו מעליהם :
אמר ידוח על הצבאים המתעים את עמי וצבאי
בשניהם וקרא שלום ואשר לא יתן על פיהם וק
וקדשו עליו מלחמה : לכן לילה לכם מחזון וחש
וחשבה לכם מקסם ובאה השמש על הצבאים
וקדר עליהם היום :

כמו אשר לפניהם ואחריהם : ופי' אסף אסף טיכנס
במצור בערים הכצורות מפחד האויב : כצאן בצרה
עיר גולה מאדום והיא ארץ מקנה ומקנה רב בה אמר
טיכנסו ישראל בצרחת אל הערים והאספס בהם מפחד
האויב לצאן טיכנסו אותם אל הערים והאספס מפני
האויבים כלום שלא יהיה בהם כח לעמוד לפני האויב
כמו הצאן ותהימנה בתוך הערים כמו הצאן בתוך ה
הדבר בתוך מקסם מנהגו והוא מכלא הצאן טיכנסו
טס הצאן : ובאה מלת הדבר בטחי ידיעות כמו בתוך
האחלי : והדלת מעמדת בגעיה ונקראת בקמץ רחב ת
תחת קמץ חטף : תהימנה מאדס מותב אד' טיתקבצו
ביחד בו תהימנה מפני האויב יהמו : ערה
הפורץ : פי' אחל על צדקהו כמציא

דרך בין החומות טפרצו לפניה החומה כמו טכתיב
בכבולת יחזקאל בקר יחת להוציא בו : ויעבור מלכם לפניהם : זה צדקהו טברח לפני חילו וחילו אחיו וה ב
בראשם קדם מזה בראש נסתלקה מהם טכיה ואלח גל' : וית' אלה הפסוקים נחמה לעתיד וככה תרג' בסופא ככ
כנסא אכנטינון דכית יעקב כולהון קרבא אקרב גלותהון טארא דישא' כחרא אטוינון כעכא בג חוטרא כעודא ב
בג דירא תהימנ' מסג' אכנא : תרג' בצרה חוטרא כתרנ' גדות צאן : חטוי' דעאן : ותרג' הדברא דירא כמו הכוכ
צאן לדיר ברב ד'ל' עלה : יסקון משוכין כד בקמיתא ויסק מלך מדבר ברישיון ויתבר בעלי דכבא דמעיקין להו
ויכבט כרתי תקשיץ קתי עתמיא יחסנון ויהי מלכיהון מדבר ברישיון וימירא דה בסעדהון : ובדרס הפורץ זה
אליהו : מלכס : זה צמח בן דוד : ואמר חור לתוכחה טהיו מרישים לעניים כמו טאמר לאויב יקומס : אחר
הכביא לכם ראשים וקצינים אחר' : כי עלכס התלונה כי לכם לדעת המטפט ולהציל גזל מיד עושק :

שנאי טוב רעה כתי' וקדי רע והענין אחר : אחר טהם טאכאס לעצות הטוב ולהטיב לעניים ולא די טאכס מ
מטיבים להם אכל מרישים להם וזה ואחבי רע טאחביס לעצות הרע ומה הרע טעושים להם גזלים
עורס מעליהם וטאכס מעל עצמותם : וזהו דרך מעל כאלו מפשיטים עור הבשר ואוכלים הבשר מעל העצמות
וזה טהיו גזלים ממונס ולחס חקס המגדל העור והבשר והעצמות : וית' סנן לאטובא ורחמי' לאבאטא אכסין ככ
ככסי עמי מנהון וממון יקרהון מנהאן כסכין : ואשר אכלו הגדל מעטה ההשחקה וההרס בעניים : ואמר
ואת עצמותיהם טנחו ופרצו באר בסוד וכב
טחנה לתתם העצמות והבשר בסוד ובקלחת וכל זה להפלות הרעה טעושים לעניים ולחלשים : טנחו ענין טכיר
ופרצו ענין חתכה כמו פרצה צין בדיה : פרס לרעב לחמך : סיר הבשר : קדרה וכן קלחת אלא טענויה בתבונה
אחרת : סיר דוד וקלחת טלטתם ענין קדרה אלא טכל אחת עטויה בתבונה אחת טלא באחרת : וית' ודכזו ככסי ע
עמי וממון יקרהון מנהון כסכין וית' טארהון מנמי' תיביץ ומפלגין יתהון כמה דמפלג' אכריא לג דודא וחלקיא
לג קדרה : אז יועקו אז כטיבא עליהם האויב יועקו אל הלא יענה אותם כמו טלא דוד הם עונים לעצות

העניים ה טעוקס מדה כנגד מדה וזה טאמר כאר הרעו מעלליהם כמו טהם הרעו לעניים כן ירע
להם האויב : בה אמר הנכסים בטניהם : הם מחליקים להם טאכס וקאראס להם טלום : כלום טלום י
יהיה לבס א ל קרא מהנביאס המתנבאים לבס טורענות והם בחלקת טפתייתיהם זה נוסכים אותם
בטניהם כלום מרישים להם כי טעוקס טכיה היא להם על דרך טאמר ונעתימות טטיקת טאכא : ואשר לא יתן על
פיהם וקדשו עליו מלחמה : כלום מי טלא יתן להם מה טאנאליס ממונו במאכל ובמטקה כמו טאח למעלה אטיף ל
לך לין ולטכר ואס לא יתן יומיטו עליו מלחמה כלומר יתאספו יחד כביא הקר וילחמו עליו בדברים רעים : וית
הנושכים בטניהם מה טנותנים להם מלחס ובשר וטאר מאכלים נוסכים בטניהם ואוכלים ואז יקראו להם טלום
ויתנבאו להם דברים טובים : וכתי' כדכן אמר ה' על כביא טקרא דמטען ית עמי דמאן דמוכיל להון טמוון די בשר
מתנבאן עלויה טלמא ודלא מוכיל להון ממוני' עלויה קרבא : לכן לילה לבס מחזון : מזה החזון טאכס
מתנבאים לילה ואפלה יהיה לבס כטיבא האויב ויכחנו דברכ' : כי טקד אחכס וכפל הענין במ' : ו
ואמר וחטבה לבס מקסם : כי כבולתם כבולת קסם היתה : או מקצתם היו קסמים ומקצתם היו חולמים : מק
מקסום מקור : ובא הטמט : מותב הצרה טתמנאס : היום רל אר הטמט כי בתם ויראה ולהם יקדר מותב הצרה :

אל תשיפו ישיפת לא ישיפו לא ילה לא יסג כלמות
: האמור בית יעקב הקצר רוח רוח אם אלה מע
מעליו תלא דברי ישיבו עם הישר חודך : ואתם
ואתמול עמי לאיב יקומם ממול שלמה אדר תפ
תפשיטון מעברים בשח שובי מרחמח : נשי עמי
תגרשון מבית תעטגיה מעל עוליה תקחו ודרי
לעולם : קומו ולכו כי לא זאת המנוחה בעבור ש
שבמאה תחבל וחבל נמרץ : לו איש חודך רוח וש
ושקר כוזב אסף לך לין ולשכר ודחה מטיף העם
חזה : אסף אסף יעקב כרך קבץ אקבץ שארית
ישראל יחד אשימם בצאן בערה בעדר בתוך חד
הדבר תחמנה מאדם :

הירשים ותן מתח חוט מנח בערבא : אל תשיפו
ענין הזלת הדבור כמו ועליית קטוף תלתי
והוא ע"ד ההשאלה ישר ישיפו לבביא האל אל תשיפו
כלומר אל תזכר לנו דברי האל כי אין אנו שומעים ל
לכס : לא ישיפו לאלה לא יסג כלמות : נביא האל לא
ישיפו לאלה האנשים ולא יקחו כלמות : שאל ישיפו ל
להם יכליתום : יסג : ענין השנה : ואם הוא כתי' בסמך
הנה כמנה מן הכבד אחר מסיג גבול רעה וחבריו :

האמור : האל הא הידיעה : והיא בסגול כמו ויסר ה
העירוב והיא לקריאה כמו הקהל חקה אחת
לבס : הדור אתם ראו דבר ה' כלומר אחת שאומרים לך
בית יעקב אחר הקצר רוח ה' שאתה אומר לבביא ה' אל
תשיפו אם קצרה נבואת ה' לבס למה אתם קצים בה ה

הלא רחבה היתה לכם להחזיקם ולהטיב לכם כל מן מצותם לקבלה לא תנעת אחת חכם : אם אלה מעללותי
וכי אלה הצרות הבאות עליכם הם מעללותי ומעטת לא כן כי מעשים הם כי דברי ישיבו ולא ידעו עם אדם שה
סחף דרך ישר : הקצר : פעל עבר חזק קצו וחזק פתח : ישיבו : ה' הרחמנה מונעת בצד והאנטי שהיא כ
נחה פא השכל : והנכון עם הא השעיל ישיבו כמו מונעת יהלילו : וית' הכדון כשר דאמין דבית יעקב האתפקר
מיתר מן קדם ה' : ואתמול : במורק כמו בחלם וכן במורק כי ערוך מאתמול תפתח : אחר האויב הבא ע
עליכם היום דין ומשפט הוא כי עמי זה אתמול היה הוא לאויב לאחז החלשים והיה קם לאויב
העניים ושולל אתם ודין הוא טיבא האויב עליהם וזה פנגד מדה : יקומם פעל עמד : ומדבותיה אקומם : פעל
יוצא : תמול שלמה אדר תפשיטון : ואתם עומדים : תמול שלמה טובה שתיאז לעני שלבס אחת תעמדת למולג ל
להרע לו ולהפשיטו השלמה שהיתה אדר לו : תמול : כמו והוא יטב תמולי : אדר הוא כמו אדר : ואחל פ' כן היו חז
חובלים שלמה מבית העני בעבור המם ואומרים כי אין די במשכון זה והיו משפטים מעלת אדרתו וזהו תפשיטון
שהו תפשיטו העני שהיו חמשים שהולכים בבטחה היו באים לביתה כמו טובי תלמדה עומדים מבגדיהם ואחכ
היו יומדים אין די במשכונת האלה בשלמה ובאדרת ויוציא אותן וביצו : וזהו כשי עמי תגרשון מבית תעטגיה
מעל עולליה תקחו הדרי לעולם : הדרי נחלת שהנחלתם תקחו מעל עולליהם שהיו נספחים ומתכסס סס : על זה
זא כלבם מנחלת : קומו ולכו כי לא זאת המנוחה : וית' מקביל חוביהו עמי לבטל דבבא מסיר מקבליהו עמי
קיימין מחסנין יתהוין יתהוין מנהו כסבין ערן בארעהו לרחמין תייבין בהו כתיביר קרבא : נשי

עמי תגרשון : כל אחת ואחת מנטי עמי : ועמי הם העניים כמו אם כסף תלוה את עמי : אחר אתם
גורמים שיגים העני את אשתו : וביצו שתכנסו בבית העני טל בראשו להעליל עליו ולגזל וכטבא העני ויתבא א
אחר חכם בביתו עם אשתו יחד אשתו ויגרסנה וביצו והנה הוא כאלו אתם מגרשים אותה מבית בעלה שהיא כ
בית תעטגיה : מעל עולליה תקחו הדרי לעולם : מה שהוא הדרי לעולם : והוא חבור האיש עם אשתו לפרות ולרבות
טיביתיה תצלע האדם וצויתים פרו ורבו : ואת תקחו אתו הדרי טבא הדרי : כמו שאלה הדרי כבוד ה' לעולם
וטמח ה' במעט : כי כאשר הבריות על סדר תכונתם ויחיתם האל ית' ועליהם ישבחוהו בני אדם ויג
וישאלוהו וית' כנסת עמי תתרכון מבית חרותהו מנחן : בנייהו דבין גלא יתהוין דהו אחרין קים לעלמין :
קומו : ולכו : לבו בגלות כי לא תכחו בארצכם כאשר חבבתם אני קראתי ארצכם זאת המנוחה והנחלה : ועתה
בעונותיכם אינה לכם נחלה ומנוחה קומו ולכו מנחה : בעבור טמאה תחבל וחבל נמרץ : זאת המנוחה
והנחלה טמאה : כמו טמא הארץ והשקר עונה עליה ותקרא הארץ את יושביה : ובעבור זה טמאה שאתם
טמאתם אותה בעבור זה תחבל ארצכם : כמו טמא ותקרא הארץ : כלומר תחבל אתכם ותקרא אתכם מתוכה : תח
תחבל ענין השחיתתו כמו וחבל את מעשה דיד : וכן וחבל נמרץ : ענין השחיתתו : והוא טס ומה החבל שתחבל א
אתכם חבל נמרץ יהיה כמו קללה נמרצת כלומר חבל חזק מאד : דן : אש הולך רוח ושקר כוזב : חוזר למה שה
טמא אומרי' לבביא האל אל תשיפו : אחר לבביא ה' הוא אמת לה : ס טל יתבא אכל אם יש אש שהולך
ריח כלומר שדרכו דרכי רוח וחבל ושקר כוזב : טמא בדברי שקר טמא להם טלם יהיה לכם עט כלבבכם ויאת
לכם הזה הנה אטיף לך לין ולשכר : כלומר אם תשקט כנס יין או שכר אני אתבא לך כבואת טובות ירצו בו וט
ומתעו דבריו והוא יהיה להם למטיף ולנביא : אסף : אסף יעקב כרך : ית שני אלה הפסוקים פורענות כ

וישבו איש תחת גפנו ותחת תאגתו ואין מודירד בי
 פי ידוח צבאות דבר : כי כל העמים ילכו איש בש
 בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ידוח אלקינו לעו
 לעולם ועד :
 נאם ידוח אספה הצלעה והגדחה אקבעה ואש
 ואשר חרעתי : ושמתני את הצלעה לשארית ודח
 ותחלה לא לגי עצום ומלך ידוח עליהם בדר צי
 ציון מעתה ועד עולם :
 ואתה מגדל עדר עפל בת ציון עריך תאתה וב
 ובאת הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירוש
 יושלים : עתה למח תרעני ריע המלך אין בך אם
 יועצך אבד בי החזיקך חיל ביודעה :
 חוליוגוחי בת ציון ביודעה כי עתה
 תצאי מקריח ושכנת בשדה ובאת עד בבל שם ת
 תנצלי שם יגאלך ידוח מקב איביך : ועתה נא
 נאספו עליך גוים רבים האמרים תחנק ותחזו בצ
 בציון עינינו :

המר שחפזין בו נקרא את : ודג תיו לאתים : מקום ה
 הנח אשר במלכת את מחרשתי ואת אתנו : למזמרות : הס
 הכלים שומרים בהם הנפנים ושאר העצים כמו וכר
 וכרמך לא תזמור : וישבו ישראל וכל הגוים גם כן
 כי לא תהיה מלחמה בעולם : כי פי ה' צבאות
 דבר : וכיון שהיא ית' דבר יקיים דברת : בי כל העמי
 ילכו איש בשם אלהיו עד אמתו זמן יל
 בשם אלהי : כי ישובו לדרך הטובה עד שישוב המלך
 המשיח לדרך הטובה אחר מלחמת גוגמגוג : ואנחנו א
 אכל אנחנו בית ישראל כל בשם ה' אלהינו לעולם ועד :
 כי אש' שיהיה הבית ונגלה מארצנו לא נחיר אלהינו
 באל אחר אלא כל בשם כל הימים : כמו שאמר אש
 שוכנו שם אלהינו ונפרש כפינו לאל זר : וית' אר כל ע
 עממיא יחבון על דשלתו לטענתא : ביזם ההוא
 בתם קבוצ גליות כמו שאל באחרית : הימי
 אספה כמו אלספה : וכן יוסף עוד דוד : כמו ויאסוף :
 הצלעה : בצרי : כמו נוטרה את הכרמים בצרי ופי' ה
 הצלעה יאר' שהם בגלות כחולים וכחולעים וכחאבים :

כי מי שהא בצרה הרי הוא כאלו נלע נלע וכן אמר דוד וכל צלע
 כאל פסח : והנח : שהיא חזקה ומקומה ואולי אמר זה על עשרת המבטוי שהם החזקים מארצם מארצותיהם הצלעה
 מעלילי : והנחזה מבדח : ואשר הרעתי : כמו שהרעתי להם כן אשוב להם : ותי' ודאבאז להזן מן קדם חובי
 עמי : כ' ודאבאז להזן : ושבותי לשארית טלא יכלו בגלות אלא תשאר מהם שארית שישובו לארצם בזמן
 האז : והנהללה היא הנדחה
 סנהללה כמו הנדחה מבדח : ואלל פי' הנהללה החזקה והשמה האלכית מהללה לפני הזאן מרוב בריאותה וכן פי'
 הצלעה שאינה יכולה ללכת אפי' אחזקה והנהללה אסוף על כחה ואשימה לגי עצום : ואתה מגדל עדר
 הוא מגדל דוד וקראו מגדל עדר כי ישראל כמשל' לעד הזאן כמו שהמשל' בכמה מ
 קומות וכו' ו
 ויחש' ה' מן כל ישראל כאלו שם שלש פעמי בשנה והיו בה כעדר בתוך הדבר והי' היתה ראש ממלכ' ישראל וכפל
 העני' כ' מ' ואל' עופל בת ציון כי עופל כמו מגדל כמו עופל ובחן : ערך תחת ובאזה כפל העני' כ' מ' לחז' הענין כי
 תחתה כמו ובאה : תחתה האלף כחה : הממשלה הראשונה היא מלכות בית דוד וכפל העני' במלות שונות ואל' ממלכת
 לבת ישראל לחזק הענין : וית' וית' משיח דוד רומד מן קדם חובי כנישתא דכין לך עתידא מלכותא למית' וית'
 מלכותא קדמאה למלכות כנישתא דידעלס : תרג' עופל טמיר' כמו שתרג' ויבא אל העופל ועל לאתר כסי : עתה
 למה תריעו רע : ענינם ענין תריעה לאבל כמו ותריעה בעת צדד : ורע' שם וממנו את קול העם ברעה
 ואמר זה כנגד ציון ויחש' : ואל' לשון נקבה כנגד העיר או כנגד הכנסה : אמר עתה שאת קדושה לגלות מארצך ל
 למה זה תתאבל ותבכי עוד צדד יחש' הנחמה והימנע : המלך אין בך הלא מלכך ויחש' האל ית' ואע"פ שיתיר פני
 האל ית' עתה מוקד עדיין הוא מלכך ויחש' ואם יגלה עתה מארצך עוד יגאלך מעלות בבל ויבא זמן שיגאל כל ישראל
 הנפוצים והנודדים בארץ הארץ ועל זה אמר ועתה כאלסו וגו' : דודי וגו' חולי מענין חיל ביודעה : וגו' ו
 ענין האכז כי הוא מענין אלה גוד מבטן שהוא ענין הוצאה והאז
 לחל ולבאוב מפני עונך יש לך לחל ולגוח כי בעונות עתה תצא מקריה ויחש' וציו' שנקרא קריית חנה דוד או פי'
 מכל קריה וקריה שאלץ ישראל : ועם כל זה זכר הנחמה ואל תחזכי שאברהם תתקן : וסכנת בשדה : כדרך השבויים
 שמוציאים אותם מעריהם ומנחמים אותם בשדה עד שיאספו כלם : ואחר כך מוליכים אותם כלם בשבי לארץ המג
 המגלים : ובאת עד בבל כי סם מקום הגלות לאתם שהגלה נבוכד נצר : מלך בבל : שם תנצלי מבואר הוא :
 ועתה זה אמר כנגד קבוצ גליות בימי תחמיא ואמר כי עתה מובטחים תהיו בנחמה זו ואם היא לאורך זמן כמו
 הדבר שהיה להם עתה בזמנם : גוים רבים זה גוג ומגוג ועמים רבים אשר אתם : האומרי תחנק יחשבו
 בלבם עתה תחנק ציון ותצדיק וכעונותיה תדרב כמו שחברה מקדם : ותחז כציון עינינו : ותראה עינינו בציון
 מה שאינו : וכן ובאויבי האלה עיני : ותחז : כמו ותחזה :

ובשו חחויים וחפח חקסמים. ועשו על שפם כלם
 כי אין מענה אלקים ואולם אגבי מלאתי כח את
 רוח ידוה משפט וגבורה להגיד לעקב פשעו ול
 ולשראל חטאתו : שמעו נא זאת ראשי
 בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפטו
 ואת כל הישרה יעקשו : בנה ציון בדמים וירושלם
 בעולה : ראשיה בשחרד ישפטו ובחניה במחיר יורו
 ונביאיה בבסף יקסמו ועל ידוה ישענו לאמר הלא
 ידוה בקרבנו לא תבא עלינו רעה : לכן בגללכם
 ציון שדוה תחרש וירושלם עיין תדוה וחר הבית ל
 לבמות יער : ודוה באחרית הימים יהיה חר בית
 ידוה נבון בראש החרים ונשא הוא מגבעות ונחרו
 עליו עמים : והלכו גוים רבים ואמרו לבו ונעלה א
 אל חר ידוה ואל בית אלקי יעקב וירטו מדרכו ונ
 ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר ידוה י
 מירושלם : ושפט בין עמים רבים ודכיה ל
 לגוים עצומים עד רחוק וכתתו חרבתיהם לאתים
 וחניתיהם למזמרות ולא ישאנו אל גו חרב ול
 ולא ילמדו עוד מלחמה :

ויתתים עדנא : ובשו מעטו על שפם : טיהיו
 כאבלים ענוים על שפם כשירא שלח ת
 תתקיים נבואתם יבטנו ויהיו כאבלים הענוים על שפ
 שפם : כמו שאמר האל ליחזקאל ולא תעטה על שפם :
 כי אין מענה אלקים : כי ידעו ויכיר העם כי מה שהיו
 אומרי להם לא היה דבר אלקים : מענה כמו דבר : וכך
 נה ענהו מה ענה ה' : ואולם אכבי את הנבי
 באמת איכני כמוהם : שאין להם מענה
 אלקים אבל אכבי מלאתי כח רוח את האני מלא מרוח
 ה' מכח משפט וגבורה להגיד להם פשעיהם ולא אירא
 מהם כמו שענוים נביאי העקר שמחניפים להם ומע
 ומטבחים להם מעשיהם הרעים ודבריהם שקר : אבל
 דברי אמת ומשפט אנני להם : שמעו נא : שב
 להוכיח הראשונים והקצינים כ

למעלה יעקשו יעונו הדרך הישרה הם מעותים אותה
 וכל דרכיהם ומעשיהם חמם וגזל : בגז ציון
 כל אחד מהראשונים והקצינים בונה ביתו בדמים
 לל בגז וחמם שענוין לעניים ואותם שאין בהם כח ל
 לעמד כנגדם והנה אותנו תמוץ שלוקחים בגז הוא ד
 דם העשוק שהיה הוא כאלו שופך דמו שאין לו מה יאכל
 וישיב את כפשו : וכך את שלמה כן ארחת כל בונע בצ

בצע את כפס בעלי יקח : וית דבכך בתיחזן בציון כדם אשר וירושלם כנכלין : נראה כי הבין בדמים כמשמעו ו
 ולדעתו יהיה פי טיהיו לוקחים כופר משפטי דמים ונבואתו כופר היו בונים בתייהם : ראשיה הם המלכים
 או הסנהדרין וכהניה טיהיו להם להנחת התורה כמו שאמר יות משפטך לעקב וגו' : הם יורו בת
 במחיר מי שיתן לו כסף יעשה לו הנראה כרצונו : ונביאיה הם נביאי העקר יקסמו כי נבואתם שקר וקסם כמו שפיל
 למעלה : ועל הישענו כלות כיון שסטינו בקרבנו לא תבא עלינו רעה ולא יחריב את ביתנו כמו טיהיו אומרי היכל
 ה' היכל ה' היכל ה' המה : לכן בגללכם פי בעבור עונותיכם שרבו ולא יפנה אל כבודו ולא ביתו כאשר את
 איתתם וציון טביתתם : בדמים טיהיו תחרש כלות כדוה תחרש שלא יאמר בה בנן ותהיה כמו טיהיו
 הנחרש וירושלם טביתתם בעולה עיין תהיה גלי אכנים טיהיו האויבים הכנינים ויתנו אכן על אכן ויהיו אכני
 הכנין לגלים : וכך את טמו את ירושלם לעיים : וכתן לגרין : ותרגו ויהיתה בכל לגלים לגרין : לעי טיהיו לגרין ח
 חקלא : עיין תהיה בגז כמו בתם : וכך לקן הימין : והדומים להם : והר הבית לבמות יער : והר הבית שפם בית
 המקדש יהיה לבמות יער : כלות יהיה ליער בעבור היותו חריב ונחרבו עשבים ועצים : ומה שאמר לבמות לגזן ר
 רבים לפי טיהיו טני הרים סמוכי הר הבית והר פתחם או קרא גלי האבני : במות : וית לחיטת חרשא : וחזוה

באחרית הימים אחר שאמר חרבן ציון וירושלם אחר נחרבה זו עלהיה ויהיה זה באחרית הימים והם ימי המשיח ונחמה
 זו אמרה יעשיהו בזה הלשון מעט מלים טונים ביניהם : הר בית ה' הוא הר הבית שאמר טיהיו לבמות יער ענדי
 יבא זמן טיהיו נכון בראש ההרים : ומה שאמר נכון ונשא לא טיהיו ההר ההוא גבוה בגופו ממה טיהיו : אלא דל טיהיו
 טיהיו ינשאנה ויכבדוה ויבאו לעבוד בו לשם ה' : וזכר זה לפי טיהיו היו עובדים אלקיהם על ההרים הרמים ו
 ועל הגבעות הנשאות את כי אז יעבוד את ה' ית טכס אחד וינשא הר זה מכל ההרים ומכל הגבעות שהיו מנשאים
 ומכבדי מתחלה : ונחרת אלתי עמי וירצו : ומה נקרא מרצת המים הרבים נהר : וחרבו ואחרו כל גויי יא
 יאמר לחבר לבו ונעלה : וירצו מחרת כי מציון תצא תורה : זה דברי הנביא לא דברי העמים
 כלית למה יאמר העמי לבו ונעלה וירצו מחרת : כי מציון תצא תורה ומצוה לכל העמי : והמורה הוא מלך המשיח
 ועליו את משפט : ושפט המשפט הוא מלך המשיח : וכך ירג לעקב : המגיד : ויאמר למסוף האמר : אמר כי אם
 יהיה בין גוי לב : וי מלחמה או תביעות ביניהם יבוא למשפט לפני המלך המשיח טיהיו ארץ על כל
 העמים והוא יוכיח להם ויאמר למי שימצא אתו העול יאמר המענות לבעל דין ומשני זה לא תהיה מלחמה בין עם
 לעם כי הוא יאליס ביניהם ולא יצטרכו לכלי מלחמה : וכתתו אותם לעשות מהם כלי עבודת הארמה : לאתים :

ורעו את ארץ אשר בחרב ואת ארץ נמורוד בפת
בפתחיה וחציל מאשור כי יבא בארצנו וכי ידחוק
בגבולינו : ודחה שארית יעקב בקר
בקרב עמים רבים כשל מאת ידו וברביבים עלי
עשב אשר לא יקחה לאיש ולא יחל לבני אדם : וזה
ודחה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים בא
בארזה בבחמות יער כבפיר בעדרי צאן אשר אם
עבר ודמם ושרף ואין מציל : תרם ידך על צריך
וכל איביך יכרתו : וזהו ביזם ה
החזא נאם ידחה והברתי סוסך מקרבך והאבדתי
מרכבותיך : והברתי ערי ארצך ודרסתי כל מב
מבעריך : והברתי כשפים מידך ומענגים לאי
ידו לך : והברתי פסולך ומעבותיך מקרבך ולא
תשתחוה עוד למעשה ידך : ותשתי אשריך מק
מקרבך והשמדתי עריך : ועשיתי באף ובחמה נ
נקם את הגוים אשר לא שמעו :
שמעו נא את אשר ידחה אמר קום ריב את החרי
ותשמענה וצבעות קולך :

וית וכוונתי עלכא טבעה מלבין ותמנח רב רבי אכנא וא
ואני תמנח ארך תרצ עלת עלכא : ויתכן לפר עלת כמו
עמו לל עס מלך הממלכה : וכן ועלת מטה מנשה : ורל
אחז תאן פיהו טבעה חזעים : ודך באמצע שתי ומ
נחנך וממנחלח בימינו אברהם ויעקב ומטה וממנחל
ומאן טיבה ממנה נסכי אדם : ישי טאל וטמואל עת
עמוס ונפניה חזקיה אליהו ומשיח : ורעו אלה
החזעים ידעו את ארץ אשר בחר : ב' ופי'
ורעו : וסבת כמו ורעו דליותי : ידעוך קדקד : ואת א
ארץ נמורוד הוא בכל : כמו טבתו וזהו ראשית ממלכתו
בכל : וזכר אשר ובכל לפי טהם החריבו את ארץ ישראל
והם יחריבו : בפתחיה : בחרבותיה כמו והמה פתי
פתחות טפחות חרבות : לל כי בכלי מלחמתם ידגו
ות' בפתחיה : בתקוף כרכהא : והצל המלך המשיח יז
יטלנו בהחריבו ארץ אשר ובכל עס נסכית ושרית טלא
יזא עוד ארץ מן הארץ ההיא טיבא בארצנו וטחנך ב
בגבולינו : ומלת כי במקום טין הממוט : כמו כי נתן
לצבאך לחם כמו טנתן : ודחה טארית אחת
טיטארת אחר טיטשנו כמו טאל וצרפתיס כצחף הכסף
ונג' : בקרב עמים רבים : טיאסנו על יתמלס עס גב ומנוג : והיא יטאל ביניהם כטל מאתה : כי הטל בא מאת
ה' מן האמים והמקה לו לא יקחה לאיש טיביאנו לו לא לא לה יקחה כי הוא הממטר והמביא לארץ הטל והמטר כן יאר'
ביאנה ההיא לא יקח אלא לאל ית' כי הוא המושעס ואין זולתו מושעס כי הם יהיו עס מעט והעמים הנאספים ע
עליהם יהיו רבים ומי יוכל להאשיעם בלתו ותדך יאענת להם כאשר יד הטל על האדמה : ואלו אחכ כרביבים עלי
עשב כי הרביבים הם המטר הרב והעשב גדל מהדוא כן יהיו הם המלכים וגדלים וטובו להם הולך וגדל : יקחה
לאיש יחל לבני אדם : כפל הענין במלות טונות : ודחה באריה בבחמות יער : האריה הוא הגדול ויש לו כח
ונבירה בחזות היער החזקס כמו הנמס והרוב וה
כרצנו ואין מניל והכפיר הוא הקטן במין האריה אבל הוא גדול מעור : והכפיר אין לו כח בחזות היער לטרוף אבל יש
לו כח בעדרי צאן וטרוף מהם ואין מניל כן יהיו יטאל בקרב העמים ההם הנזכרים על יתמלס טיטמחוס ויה
ויהיגס כמו טכתוב כטבולת יחזקאל וכטבולת זכריה : תרם ידך : מבואר הוא : ודחה והברתי
סוסך : כלומר טלא תצטוך לסוסים ולמרכבות כי טלג
מלחמת גב ומנוג : וית ואשצי סוסות עממיה ובייך ואביד ית רחמיסון : והברתי ערי ארצך : טהם מן
תוקפות חומה ולא יטורכו לחומה כי טלס יהיה להם : וריב אדם לא יהיה בהם : ואמר והברתי
כלומר ביה טאריה אחת ואתן לבס טלס כאלו אני אכרת את חומת עריכם עד טלא יקרא ערים אלא טרוות וכ
וכן אמר טרוות תטב יתמלס ונג' : וכן פי והרסתי כל מבצריך : ועוד כי ישיבת הפרדות טובה לבריאות הגוף משיבת
הערים המוקפות והכרכים וכן אמר רל אין מוציאן מעיר לבדך מפני שישיבת כרכים קזה ואמר מנין שישיבת
כרכים קזה : טכ ויברכו העס לכל האנשים המתכרבים לטבת ביטמלס : והטעם כי האיר צר בכרכים : ובפרט
הוא רחב וטוב לבריאות הגוף : וית ואשצי קתי עממיה מארעך ואסגר כל כרכיהן תקיפיה : והברתי
כטפס מידך : כמו ומרמך : כמו ויקח את כל ארצו מיד : לל טלא יהיה בכל ארצך מכטפס
ומעוננים כמו טהם הים : וטעם והברתי טיסר לב האבן מכטפס : ופי מעוננים אמר רל מעונן זה האוחז את
העינים : ר' עקיבא אמר זה המחטב עונות וטעות ואמר הים יפה לטבת למחר יפה ליקח : והברתי
פסילך : וטעם והברתי כמו טפי כאשר למעלה ממנו וכן טעם וכתשתי : ונתשתי
והשמדתי עריך : איביך כמו ויה ערב : וכן תי ואשצי בעלי דבבך : ויש
והברתי ערי ארצך : ועשיתי אשר לא שמעו : תי' ללא קבילו אלפס אריתא : שמועו אמר הנביא כ
כנגד יטאל טמעו מה טאל לי האל ית' : ומה טאל קום ריב את האדם : כמו אל האדם

והמה לא ידעו מחשבות ידוה ולא חביו עשתו כי
קבצם בעמיר גרנה : קומי ודשי בת ציון כי קרנך
אשים ברזל ופרסתך אשים נחשה וחדיקות עמי
רבים וחרמתי ליהוה בצעם וחילם לאוהן כל ה
הארץ : עתה תתגדדי בת גורד מצור שם עלינו
בשבט יבו על חלחי את שופט ישראל :
ואתה בית לחם אפרתה צעיר להוות בא
באלפי יחודה ממך לי יצא להוות מושל בישראל
ומוצאתו מקדם מימי עולם : לכן יתגם עד עת
יחלדה ילדה ויתר אחיו ישבון על בני ישראל : ועמ
ועמד ורעה בעוז ידוה בגאון שם ידוה אלקו וישבו
בי עתה יגדל עד אפסי ארץ : ודוה זה שלום א
אשור כי יבא בארצנו וכי ידוהך בארמנותינו ודקי
ודקומותו עליו שבעה רעים ושמונה נסיכי אדם :

והמה לא ידעו מחשבות הסס : למה העיר רוחס
לבא על ירושלם : כי הם חושבים לשלול ס
סללה ולהחריבה עלו עליה ולא הבינו עשתו למה העיר
לבא עליה כי הוא ית העירם כמו סכתוב בנבואת יחז
יחזקאל והעליתך מירכתי צפון והביאתך אל הרי יס
ישראל : כי קבצם בעמיר גרנה : כמו סמקבן אדם ע
עמירי השדה אל הגורן לדחשם סס : כן יקבץ האל ית
העמים על ירושלם וישראל ימאז אותם סס :
קומי ודשי : כי קרנך אשים ברזל : לכנח אותם ול
להפילם : ופרסתך אשים נחשה לדחשם :
זה שאמר והדקת עמיר רבים : כי ישימם כעפר לחש
והחרמתי כמו שאמר בנבואת זכריה ואסף חיל כל הגוי
ואמר יהיה על מצולת הסוס קדש לה : ואפשר כי קצת
חיל הגוים יהיה בזה לישראל וקצתו יהיה קדש לה :

עתה תתגדדי בת גורד : עתה בזמן ההוא תתגדדי
ורס : מנור סס עלינו : גוג מנפסס מנור
עלינו עס כל גורד וחילותך : בשבט יבו על הלחי את שופט ישראל : כמו שאמר יצא חצי העיר בגולה וגו' ואזי
יבזו השופטים והגדולים אשר בישראל עד סיכו אותם בשבט על הלחי דרך בזון : ואתה בית לחם אשרתה
אמר אשרתה להודיע איזה בית לחם : וכן ואקברה סס בדרך אשרתה היא בית לחם : ואמר בית ל
לחם אשר ליהודה נראה כי בית לחם אחר היה : ואמר כנגד בית לחם אחרת בית לחם צעיר להיות באלפי יהודה אצ
אע"פ שהיית צעיר באלפי יהודה ממך לי יצא שופט להיות מושל בישראל וזה המלך המשיח : ופי' להיות : להיותך כ
כמנה בעיר אלפי יהודה צעיר אחר כנגדו ואע"פ כן ממך יצא לי המשיח כי מרע דוד שהיה מבית לחם יהיה : וזה
שאמר ומוצאתו מקדם מימי עולם כי מוצאתו המשיח בזמנו ואמר כי מקדם מוצאן רב היו מבית לחם זהו דוד
כי יס זמן רב בין דוד ובין מלך המשיח : והתעשים שאמר פסוק זה על הנוצרי ואומרי כי כולד בבית לחם וזה אל
שהוא מימי קדם מימי עולם יס עליהם תשובה כי הוא לא משל בישראל אבל הם משל בו ומה שאמר כי מי היה מימי
קדם אלא אל זה סקר כי האל קדם מי עולם היה והס אומרי כי מקדם מימי עולם היו מוצאתו : כלומר כי אולי יצא
והאל קדמון בלי ראית : ומה שאמר כי מעולם ועד עולם אחר אל : אל מטרס עולם : כמו שאמר בטרס הרים יול
יולדו : וכן מעולם נשכתי : מטרס עולם : כמו שאמר עד לא עשה ארץ וחצות : ויתכן ואת בית לחם אשרת כוציר
היית לאתרנא באלפיא דבית יהודה ממך קדמי יסוק משיח דיעביר סולטן בישראל דמיה אמיר מן קדמין מימי
עלמא : לכן יתגם : בעת היצעה יתן האל ית ישר בצהר ויביאם עד עת ילדה ילדה : כלומר יאחזום צירי
ילדה מרוב צרתם כמו שאמר בנבוא דניאל והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהינת גוי עד הע
העת ההיא ויתר אחיו יאובון על בני ישראל : יתר אחיו הם שבט יהודה ובנימין סנותת סנגל עשרת השבטי : וכנני א
אחר על המשיח : על כמו עס והס עשרת השבטי : כלו אלה ואלה יאובון על ארמיתם : ותי' בכך יתמסרן בעידן ב
לדיתא למילד ונאמר אהיהון יתמסרן עליהון כבי ישראל : ואל דשו מה ואמר אף בן דוד בא עד סתפטיט מלבנות ה
הרשעה בעולם תעשה חדשים סל לבן יתגם עד עת ילדה ילדה : ועמוד : ורעה : אחר הצרה יעמד המלך ה
המשיח וירעה את ישראל בצוחה : בגאון סס ה' במשפט שיעשה האל ב : גוי' ההס בעוז ובגאון שהיה להס יי
יחזקא ומכנו כל אפסי ארץ וירעה את ישראל בהסקט ובבטחה איס תחת גפנו ואיס תחת תאבתו ואין מחירד כמו שאמר
למעלה זה שאמר יעשו טיטו בבטחה ובטלום לעולם : כי עתה יגדל : סס המשיח יגדל עתה אחר משפט הרשעי
וכתי' ויסגף שמה : ודוה זה שלום אשר כי יבא : תחת הפחד שאנו משחדים בזמן הזה מאשור סיבא בארצ
בארצנו וכי ידוהך בא : רמנותינו זה יהיה סלנו לנו מכל פחד שלא נפחד עוד עד עולם : ופי' זה סלנו על המשיח כ
כי הוא יהיה סבת סלנו כמו שאמר ודבר סלנו לגוים : אף פי' זה סלנו יהיה סלנו יבא עוד איוב בארצנו כמו שהס רגל ל
לבא היום : והקדמנו עלית : פי' על האויב אס יבא בזמן ההוא כמו סקא : בזמן הזה מלך אשר אס יבא אז כקס ע
עליו סכנה רעים וסמנה נסיכי אדם : כלומר שיעתת נגד האויב ויבואו : והרעים והנסיכים יהיו סרי המלך המס
המשיח יהיה רעי ישראל בתמותו ונסיכים ממנוס עליהם : ומה שאמר טבעה וסמנה כמו תן חלק לסבעה וגס לס
לסמנה כלומר רבים רעים ונסיכים : ורעים ונסיכים ענן כסול במלות סנות כי הרעים הס הנסיכים : וית

עוד האש בית רשע ארצות רשע ואיפת רחוק ועומה
 : האזנה רשע ובכיס אבני מרמה : אשר
 עשיריהם כח האדם ושביה דברו שקר ולשונם רב
 רמיה בפיחם : וגם אני חלתי הכותך השמים עד
 חטאתך : אתה תאכל ולא תשבע וישחך בקרבך
 ותסג ולא תפליט ואשר תפליט לחרב אתן : אתה
 תזרע ולא תקצור אתה תדרוך וית ולא תסוך שמן
 ותירוש ולא תשתה יין : ושתמר חקת עמורי וכל
 מעשה בית אבאב ותלכו במועצתם למוען תתי א
 אותך לשכנת שביה לשרקה וחרפת עמי תשאן :
 אלהי לי כי הייתי באספי קיץ בעורלות
 בעיר אן אשכל לאכל בברה אתה נפשי : אבד
 חסיד מן הארץ ושר באדם אין בלם לדמים יאר
 יארבו איש את אחיו ויעדו חרם : על הרע בפים
 להטיב השר שאל והשפט בשילום והגדול דובר
 דוח נפשו הוא ויעבתוה :

נשאר וזה מענין יס' כי אין בעולם השפל דבר עמד
 אלא היא לפיכך קדחת תושיה טעומה בראתה לעולם :
 יערה הזמנה לבא' כמו ואם לבנו ייערנה וכן המועד
 אשר יעדר' וית' כן קל כביא דה' על קדחת מכלן ומלפיה
 דחלון לשמך ישמענו מלכיה ושלטוניה ושאף עמא דאר
 דארעא .. עוד האש חסר יד ושירמנו כמו היט
 עוד כמו טת' האית בבית רשיעא' והא
 האש פתוחה כי היא לשאלה' כמו האש כמוני יברח' ו
 וכן אמרה המסרה בפתחין חד חסר נחד מלא' ולרעת
 המתרג' פי' כן ראוי היט עוד בית רשע ארצות רשע ופי'
 עוד עדיין' אחר טקרא קול ה' כלות' ראוי כי לא פנו אל
 קול ה' הקורא וראוי כי עדיין תמצאו בבית רשע ארצות
 רשע וביית רשע חסר בית השמונה כמו בבית וכן הכות'
 בית ה' והדומים להם : ויש לפרש האש כמשמעו כלות'
 ראוי אש רשע בביתו ארצות רשע כי לא טב מרשעו
 מפני קול ה' הקורא : ואיפת רחוק ועומה' איפת רחוק ת
 תמצאו בבית הרשע שהיא ועומת האל ית' כמו שאמר
 עמוס להקטין איפה ולהגדיל שקל : איפת רחוק זו היא איפה קטנה שהיא רזה ומסרה : רחוק טס באקל קלון' חרין : וית'
 ומכלין דקור מיתן לוט' .. האזנה רשע ובכיס אבני מרמה :
 רשע ובכיס אבני מרמה : כסיתך דבר שקל בגדלה' וכסיתמכור דבר ימכור בקטנה' אשר עשיריה' עשיריה העיר
 טזכר' טמרין או ימנעלם : מלאך חמם' מלאך בתייהם חמם : ומצביה' אף טאכנס עשירים דבר טקד'
 טאין להם תחבולה לקנות ממון רב להכאה מועטות ידברו טקד' ולטאכנס רמיה בפיחם' ולטאכנס בפיחם היא רמיה
 והא תאר בפלם טביה עניה' .. וגם אני' כמו טאתה החלית העניים והעשוקים במרמותך כן אני החלית אותך
 בהכות אותך מכה קשה' הסמ' על טמאתך הטומאתך על חטאתי' : או פי' ענין תמיה כלות' ארמיה בני אד'
 ברוכ' הכותי אותך על חטאתך : האמם' מקור' וית' נאף אכא אייתי עלך מרע ומחא אכדיכך על חטאתי' .. אתה
 תאכל' תאכלך יהיה למחיה טלא תצבע ממנו : ומאך בקרבך' הכבעתך תהיה בקרבך' כלומר בארץ
 קדם טתגלה : ומאך' טס' טרמו יאח בפלם ומעך קתן לבו : וית' ויהא עלך מרע במעך : ותסג ולא תפליט' תסיגה
 האזה להדין ולא תפליט הלך אלא ימות במעיה' ואשר תפליט לחרב ארץ' ואשר תלך לא ישמח בו כי יפול בחרב
 האויב : ותסג בסמך כמו בטין' .. וכן ארור מסיג גבול רעה' .. אתה' מכוואר הוא' תדרך בחולס לקדחת בן
 אד' ובחטוף קמן לקדחת בן נפתלי : ותיצט על טס טאפו' .. כמו וטחטי קחמ' כי לא ידריך האדם
 התיצט אלא הענבים .. ושתבור אעפ' כן לא תעסור בכל הרע טאני מביא עליכם ועדיין חק עמרי מנאמר' כב
 בבמות עזבו חקת' .. נאל' וימאמר לטון יחד ואל' חק' לטו רבי' .. רל' כל חק נחק : וחרש עמי תעאז מה
 טהייתס מחרשים עמי טהס העשוקים תקבלו עונס אמתה חרשה טיחרטו ארעס הגוים' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 באלף : אס רשעתך אללי לי' מלרע' הטעס בלמד' וענינו כמו ואי : ורבי אד' ר' מט' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 מק' יוד' כמו ישי ואסי : אל' הנבי' אי לי ברענ' יאר' כי הס לא טמענו בתוכחתו והאל כפרע' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 לי תצרתס : כי הייתי כאספי קין' כטאיתי בדבר מועט הנטאר אחר טלקטו ואספו פירות שטת' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 טאטאר בגפן אחר טכלה הבציר אין אשכל לאכל' איני מוצא בגפן אשכול אחר לאכל כי מ' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 חסיד ימאר טאלמר ומעטו : בכורה אמתה כפטי' .. כלות' אס תמו החסידים והישרים אמת' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 מבני הדור טילמד דרכי החסידים והישרים' והוא הבכורה במל' .. כאספי טס רבים' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 חסיד חרס ראת' .. כמו וטטח חרמים תהיה מצודים וחרימים' .. אל' יבדד כל אחר אחרים' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 הציד טזר העופות ברשת' .. על' הרע כפס להטיב הרע מקור' .. וכן הטוב' .. אלהי לי מלעיל הטע'
 בבפיחם להטיבו ולחזק' .. וזה דרך צחות לגמר

שמעו חרם את ריב ידוה וחאיתנים מוסרי ארץ
 כי ריב לידוה עם עמו ועם ישראל יתובח : עמי מ
 מוח עשיתי לך ומח חלאיתך ענה בי: כי העליתך
 מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתך ואשרח לפ
 לפניך את משה אחך ומרים : עמי זכר נא מח י
 יעץ בלק מלך מואב ומח ענה אותו בלעם בן בע
 בעור מן חששים ועד הגלגל למען דעת צדקות י
 ידוה : במח אקדם ידוה אבך לאלהי מחם האק
 האקדמנו בעלת בעגלים בני שנה : הירצה ידוה
 באלפי אלים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פש
 פשעי פרי בטני חטאת נפשי : הגיד לך אדם מח
 טוב ומח ידוה דרש ממך כי אם עשות משפט וא
 ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך : קול
 ידוה לעיר יקרא ותעשה יראה שמך שמעו משה
 ומי יעדה :

וכן והראה את הכהן : כמו אל הכהן : לל הראה ריבך
 אליהם וכן את לגבעות שתשמענה קולך : וטעם ה
 החרים והגבעות : על דרך האזינו השמים ותשמע
 הארץ שמעו שמים והאזינו ארץ : כי היא שמעה את
 כל דברי ה' : והריב הוא עם ישראל שיתוכח עמהם
 האל ית' על הטובות שעשה להם והם גמלו לו רעה :
 וית' החרים אבהתנא : והגבעות אמהתנא : כלומר ש
 שיטמעו האבות שהם אברהם יצחק ויעקב : והאמהתנא
 שהם שיה רבקה רחל ולאה מה סגמלו בכיה לאל ית'
 שמעו הרים : והאיתנים הם החרים או הגבעות
 שהם החזקים אשר ביסוד העפר : והוא
 מוסרי ארץ : וית' שמעו אבהתנא ית' דינא דה' ויעקדיא
 יסודי ארעא : עמי מה עשיתי לך מה רעה עשיתי
 לך : ומה הלאתך : הוא בסגול והאלף בצרי ופי' מה
 מזה צויתי לך שתלמה לעשותה : ענה בי הער בי

אם עשיתי : כי העליתך : אבל עשיתי לך טובות שהעליתך מארץ מצרים שהיית שם בעבודה קשה ומבית
 עבד : פי' מארץ מצרי' כמו אכבי ה' אלהיך אשר הוצאתך מארץ מצרי' מבית עבדי : ופי' מבית עבדים
 ממקום שהייתם בו עבדים : או פי' שהם היו עבדים ואתם הייתם עבדים לעבדים : ומצרים מבני חם היו
 ונאמר עבד עבדים יהיה לאחך : ואללך לעניך לפני צאתך שלחתי לך בעבדותך מבשרים טבטרי לך בא ה
 הגולה להניח לך מרגלך והמבשרים היו שלשה כביאי משה ואהרן ומרים : וית' ושלחתי קדמך תלפתא כביאי
 משה אהרן ומרים משה לאלפתא מסורת דינא אהרן לכפרא על עמא ומרים לאוראה לנשיא : עמי זכר נא
 ומה ענה אנתו אחר שהזהרתיו שלא יקלל אתכם : מן השמים ועד הגלגל : וזכר גם כן מן השמים
 שחטאתם שם והייתם חייבי כליה : וכפר לכם במקצת החטואי שהייתם במגפה : עד הגלגל : מה עשה לכם ה'
 האל ית' שהעבירכם את הירדן ביבשה : למען דעת צדקות ה' הכל זכור מפי הקבלה ומפי תורת משה למען ש
 סדרע צדקית ה' שעשה עמך ונטיב מעשיך : וית' הלא גבורן אתעבדיא לכון ממיער סטין עד בית גלגלא :
 במח אקדם ה' : אם יאמר אחר מכם באחו מנחה אקדם את ה' שירצה בה רחמה אכף לו : האקדמנו בעלות
 בעגלים : פי' והיו העלת עגלים בני שנה שהם טובי' ונכחרי' : אכף טרסו כסף והוא מבנין כפעל :
 הירצה זכר הנבחרים במין הבשר לאכול ואמר עוד אז שמה ירצה ברוב המנחה והו' מה שאמר באלפי אלהי
 ברבבות נחלי שמן וזה על דרך הסלג' כמו נהר נחלי דבש וחמא : האתן בכורי פשעי או שמה לא
 ירצ' במנחו ובהמו' אלא במי שחבי' עלי מבני והו' בכורי סאתננו לו למנח' בעבדו פשעי סיכפרנו לי בהעלותך
 אותנו לפני' וכפ' במ' ואמר פרי בטני חטא נפשי כלומ' אש את פרי בטני בעבדו חטא נפשי : וית' פרי בטני חבו'
 מעי כלומ' האה' והחביב שבמעיי : דגיד לך אדם מה טוב זהו מעב' על השאל' אה' אי חפצי בעולו כי אם בעטו'
 הטוב כמו שאת שמואל הכבי הכה סמוע מצב טוב ועט' משפט יכלול כל המצד' שבי' אה' לחברת כמו נזקי' ממנו
 ודברי' אחרי' ג' הערית בכלל' טכ' את משפטי תעטור וסתי' אחרית ערמת אביך וערנו' אהך ונו' : ואהבת חסד הוא
 גמיל' חסדי' ויעשה יתיר מן הראוי לו : והצנע לכת עם אלהי' הו' יסוד האל ית' ואהבתו בכל לבבו ובכל כפסו
 ואמר והצנע כי הדבר הזה מסור ללב והו' דבר הצניעו' ותי' והו' צנוע להלכ' בדחלת' דה' : ור' פי' כי עשו' משפ'
 אלו הדיני' אהבת חסד : וזו גמיל' חסדי' : והצנע לכת עם אלהי' זה הוצא' הית' והכנס' כלה הרי דברי' קל וחומר
 ומה דברי' שאי' דרכן לעשות' בצנע' אמרה תור' והצנע לכת דברי' שדרכ' לעשות' בצנע' על אחת כמה וכמה :
 קול' ה' לעיר יקר' קול' ה' דבר הכבי' כי ב' ה' הוא מתנב' : לעיר' כמשמעו כלומ' לבני העיר קור' להם לשב'
 בתשובה והעיר הוא ירושל' או שמרון : וית' לציר' כמו להעיר' כלומ' להעיר' אותם לתשובה : ותעשה יראה
 שמך : ואיש תעשה יוכן ואני תפלה ואני איש תפלה : אמ' הכבי' כשאני קור' דברך בתו' העיר מי שהו' איש חכמה
 ביניה הוא לבד יראה בתוך לבב' שמך הנכבד וכי ראוי להכנס מפניו כשהכבי' מזכיר שמו ומזכיר את דברו
 ושאר האנשי' לא יחוש' והו' איש תעשה : אומר להם שמעו מטה כלומ' מטה הפורענו' ואמר שמעו כמה קשה גזרה
 זו : וי' יעדה : ושמעו מי יעד זאת הגזרה להביאה כי מי שיעדה יוכל להביאה כמו שיעדה כי היכולת' בידו :
 והא יעדה כני' לגזרה שהיא כמשל מטה שהיא מכה כמו המטה : המכה ותעשה שם לחכמה :

והיתה הארץ לשממה על ישיבת מפרץ מעלה
רעה עמך בשבטך צאן נחלתך שבני לבדד יער
בתוך ברמך ידעו בשן וגלעד כימי עולם : כימי צ
צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות : וראונו
ויבשו מכל גבורתם ושימו יד על פתואניהם תח
תחרשנה : ילחכו עפר כנחש כזחל ארץ ידגזו מ
ממסגרותיהם אל ידח אלהינו יפחחו ויראו מומך
: מי אל כמוד נשא עין ועבר על פשע לשארית נח
נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא : יש
ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצלות ים ב
כל חטאתם : תתן אמת ליעקב חסד לאברהם א
אשר נשבעת לאבותינו כימי קדם :

למני : כמו למן : כמו מני אפרים : וערי מצור : כ
כמו ערי מצור : כלומר שלא ימלטו מפני חוקם : וכ
וכן ותכן צר מצור לה : והדומים לו רבים : ולמני
מצור ומן ערי המצור ועד הנהר : זהו כהר פרת
כי פרת הוא גבול ארץ ישראל ומסע ואילך ארץ ה
העמים : ויס מים : ועד מזכר עומד במקום שנים
לל ועד ים שהוא מצד מערב : והר ההר : ועד הר ה
ההר : והוא הר ההר שמת סם אהרן והוא אחד מגבולי
ארץ ישראל כמו שאת מהר ההר תתאו לבא חמת : ו
וזכרו בתור בחול והנה בפתח ואחד הוא לל יחריבו
ארץ אויביהם שהוא סביבות גבול ארץ ישראל שהיו
להם שכנים רעים והרעו לישראל בכל כחם : וית
ולמני מצור כמו מצרי : וכן דללו וחריבו יאורי מצור

כל יאורי מצור כמו מצרי : וית בעדנא ההי יתכנסון גלות דמן אתור וקרני תוקפא ודמן הורמני רבתא וקרני
צירא ועד פרת ויתא מערבא וטור טורא : תרג ולמני הורמני וכן תרגס מני אשכנז : מני טורי הורמני :

והיתה הארץ ארץ העמים : על יושביה כמו עם יושביה : וכן ויבואו האנשים על הנשים : והדומי להם :
משרי מעליהם : שהרעו לישראל : רעה עמך בשבטך : את הכביא כנגד האל ית' שמיצא ישראל

מהגלות וירעם בטבטו כמו שהרעו ירעה : צאנו ויחם לאטם בטבטו : טבטו לבדד : כמו טוכן :

וכן היושבי בשמים : והדומים לו : לבדד טיהיה לבדו בארצו ואין עם אחר אתו : יער בתוך כרמל : יטכנו ב
ביער כמו בתוך הכרמל : כי כרמל הוא מקום ישוב סודות וכרמים ואילנות : ואח' כי אז יטכנו לבטח ביער
שהוא מקום חיות רעות ולא יפחדו מהם כמו שהאדם טוכן בתוך כרמל : וכן אח' ויטכנו ביערי' : וית דהניין
צדיין בחורטא ייתבון בכרמלא : ידעו בטן וגלעד שהיא מעבר לירדן : והיא ארץ מקנה שמנה וטובה ירעה
כימי עולם : כימי צאתך עונה האל ית' לכביא אמור להם כימי צאתך מארץ מצרים אראנו כפלאות : וטעם
צאתך : שצאו אבותיהם כאלו יצאו הם : יראו גוים : הגוים שיאספו על ירושל' עם גוג ומגוג יראו הכפלאות
ויבואו מכל גבורתם טבטחו על גבור : תם לבא על ירושל' : ישימו יד על פה : שלא יהיה להם מ
מענה : אזנים תחרטנה : טיהיו מבוהלים ממה שיצמחו מנוב ישראל הרחוקים : מארצם :

יחברו עפר כנחש : עפר רגלי ישראל ילחכו כמו הכחש ההולך על גחונו שלוחך עפר שהוא מאב
מאכלנו : כזחל ארץ : כפל הענין במ' כי הכחש זחל ארץ הם שהולכין על בטן : או פי' שאר

המינים שהם זחלי ארץ כתולעים וכחצא בס' כן יסתטחו לפני ישראל : וידגזו ממסגרותיהם : אותם שיסגרו
בעריהם מפחד ישראל טס ירגזו : אל האלהינו יפחדו : כי ידעו כי אין זולתנו : ויראו מתוך : כנגד ישראל : יראו
חסר יד פא הפעל : ויד האיתן כמטכת בגע' : ב' אל כמות : דברי הכביא כנגד האל ית' : לשארית כחלתנו
לאותם שיסגרו בבוא הגואל : לא החזיק לעד : אפ' : אף על פי שהיו חייבים שלא יצאו מהגלות לרוע
מעשיה טעמו לא יסנה לעד אל מעשיה : כי חפץ חסד הוא כמו שכתב בתור נרב חסד נחשדו יגביר על חטאיה

כשיגיע זמן הגאולה : ישוב אל ישוב ירחמנו ואל ותשליך כן דרך המקרא במקומות רבים לכבש וטלא לב
לכבש בפסוק אחד : ואל עונותינו ואל חטאתם יכבוש כאדם טכובש דבר תחת רגליו טלא יראה

וזהו שאת ותשליך במצולות ים : כושא' כאדם שמשלק דבר ממקומו : במצולות בשורק הצדיק והמצולה הו'
עומק המים : תתן אמת ליעקב חסד הוא לאברהם שכתן לו בחסדו הארץ ולבניו אחריו : ובניו ה

הם בני יעקב : והאמת הוא ליעקב : כי אחד שכתנה לאברהם ולבניו האמת הוא לקיים המצנה
לבכית כי הוא אלהי האמת ולא יטוב דברו הטוב אחר : אשר נטבע לאבותינו כלל טלעת האבות אברהם

יצחק ויעקב : כי לטלעתם נטבע : וית הפסוק כן תתן קוטטיה ד' : לבנויה כמה דקיימתא ליה בביתא
טיבותיה דאברהם לזרעיה בתדיה כמה דקיימתא ליה בין בתר' : לנא עקדת יצחק בר אברהם ד

דאיתעקד על גבי מדכחא קדמך תעביד עמא טבון וקאט' : לנא עקדת יצחק קדמא :

שובם בחדק ישר ממסוכה יום מצפיד פקודתך
באה עתה תחיה מבוכתם : אל תאמינו ברע ואל
תבטחו באיף משוכבת חיקך שמר פתחי פיך :
כי בן מנבל אב בת קמה באמה בלה בחמתה א
איבי איש אנשי ביתו : ואני בידה אצפה אחילה
לאהי ישעי ושמעני אלהי :
אל תשמחי אויבתי לי כי גפילתי קמתי כי אשב בח
בחסד ידוה אור לי :
זעף ידוה
אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשה מש
משפטי ויצאני לאור אראה בצדקתו : ותרא אני
אויבתי ותבסיה בושה האמרה אלי או ידוה א
אלהיך עיני תראנה בה עתה תחיה למרמס בט
בטיט חצת יום לבנות גדרך יום הוה ירחק חוק
יום דוא ועדיך יבוא למני אשור וערי מצור ול
למני מצור ועד נודר וים בים ודר חור :

לומ לשון על הפסל לעני אחד : וכן כי יטיב אל חבי את
הרע עלך וכן ההיטב חרה לך כל זה הלשון לחוק העני
ואל כי בזה יחזק הרע בכפיה לקחת מחלוקת דין :
הער שאל כי לא יסאל המלך אחד בפני כי יתבייש מזה
אלא הער שאל בעבדו : והשפט בשלל השופט גם כן
יחזק עמהם ויש לו חלק בשאחד וזהו שלום שהוא גמול כ
כמו באל ימי השלום וכן במשקל אחד וחדף שלמונים
והנה השופט מטה הדין כדי שיגמול לו המלך טובה ב
בממון שלוקח בהטיי הדין והגמול גם כן מי שהוא גדל
בחסד המלך והוא תחת הער גם הוא דבר עס בעל ה
הדין לתת שחד ויפסקו הדין כרצונו וזהו הות כפסו כ
כלום שברין כפסו ואברה מן העולם כמו יעז בהות
והות רשעים : וית וחמויה כפסיה : ויעבדתה חוקה בין
כלם חוקן ההטייה בשאחד שלוקחים : ויעבדתה ענין ח
חוקן כמו החבל החוק שנקרא עבות ואלל פי כי כל ע
עבות מג' חוטים וכן צבעות העבל חטאה שהיא משלם

ויציעתו היא החוקה : וכן פירשו ר"ל עבות ג' עליו בקו אחד וכן אמר ויעבדתה לפי שהם שלשה מחזיקי העולה והטיי
הדין הער והשופט והגמול : שובם כחדק הטוב שבהם הוא כמו החדק שהוא הקץ שהוא מכאיב כל הנוגע ב
כני ית טבא ד בהן קשה למיפק מן ידה בזמן חוקה : ישר ממסוכה והער שבהם הוא קשה יותר מן
המסוכה והוא גרד הכרמים שנוטים מקוצים וית דקצט בהן משגיאות סג ביט : ממסוכה בסמך כמו בש"ן מן ה
הלא אתה שכתה בעמך הכני סך את דרךך בסמים : יום כביאוי הער שבהם משפך וכביאך שהיו מבטיחי
אתך על סך עתה תראה הים ההוא מה הוא אם טוב ואם רע כי הנה פקדתיך בזה כלום פקדתי עונך : עתה תהיה
מביתך מבוכת כביא הער ר"ל עירבותם מן נבוכים הם בארץ : אל תאמינו ברע הדור הזה אין אדם יבן
להאמי ברעו : באלוף בגמול ר"ל באחיו הגמול : משוכבת חיקך גם תאמר צריך אתה שתעמר פתח פך שאל תרצ
רע על חברך בפניה תגלה : פתחי רבים מן פתח דברך : כי בן מנבל אב הבן היה לו לכשא האב ולכברו
ובחר הער הזה הוא משפילו ומבזהו : וכן בת קמה באמה
ואני בה אצפה דברי הכני על לשון ישר כמו שאל אחדיו אל תשמחי אויבתי לי ואחרי שאל מיכה דברי השורענו
סיום נבואתו בדברי נחמה ואל ואני בה אצפה כלום אצפ שאני גולה מארצי על עיניתי עוד אצפה בה ס
סיוציאני מן הגלות וכפל הענין במ"ט ואל אחילה לאלהי ישעי ישמעני אלהי שכתחתי בו שימעיני בגלות : אל
תשמחי אויבתי לי אשט טהור לבני אצפ טהלה מלעיל אל אויבתי כנגד חמי : טאך גלות ישר
ברמחה יותר מאלף טנה ומשכת כי אברה תקצת ישר והיא שמה לאה ואח כנגדה אל תשמחי לי טאת אויבתי לי וכ
וכתי לא תקדח חמי בעלת דבתי : כי נפלת קמתי אם נפלת בגלות עוד אקום ואל קמתי עבר במקום עתיד כד
כדרך הכבואות כי מה שאל האל ית שיהיה הוא קיים באלו היום : כי אשב בחסד ה' אור לי אם אשב בגלות בחסד כלל
בצרה גמלה שהיא נמשלת לחסד אני בוטח בה שיהיה עדין אור לי ויצאני מחסד לאור : זעף ה' אשא בגלותי
אני כושא ומנבל זעף ה' ומצדיק עלי את הדין : כי חטאתי לו ואשכל עד אשר יריב ריבי עס הגוים שלחמוני
ועשה חסדו : וית משה : בצדקתו טיעשה לי עוד צדקה : ותי אמרת יתשל לוט מן קדם ה' קבליתי : ותרא
אויבתי ה' אלהי : ותי למעלה : וכת' ותרא מלרע כמו ירא פריעה תרא אטקלון : אויבתי מלעיל בשני
פסוקים כמו ירא פריעה : ותי אמרת ה' אלהי לאור יהיה לה בשעת ממה שהיתה אומרת לי בגלות איה ה' א
אלהי : ותי מלרע כמנהג אלא אכ תהיה כן הא הפעולה אלה עיני תראנה באויבתי כחשני ור
וישמעני : ותי למרמס כטוט חצות וכן ובאויבי ראפה עיני : יום לבנות גדרך אמר כ
ישר יום הוה ירחק חוק ישר כמות ישר כטעבואי עס גב ומגונ בארץ
יחזק חקך טהיה לך באמות ובישר והיית מושלת עליהם : והמפרש פירש הפסוק כן
הוא ועדיך י יום הא לה ועדיך יבא האויב להחיתך : למני אשור וערי מצור זכר אשור
טגלו טס ישראל תחלה :

לפני זעמו מי יעמד ומי יקום בחרון אפו חמתו נת
נתכה באש וחצרים נתצו ממנו : טוב יהיה למעון
ביום צרה ויודע חוסי בו : ובשטף עובר בלה יעשה
מקומה ואיבו ירדף חשד : מה תחשבך אל יהוה
כלה הוא עשה לא תקים פעמים צרה : בי עד סי
סירים סבכים ובסבאם סבאים אבדו בקש יבש מ
מלא : מוכד יצא חשב על יהוה רעה יעץ בליעל :
בה אמר יהוה אם שלמים וכן
רבים וכן נגזו ועבר ועניתך לא אענך עוד : ועתה
אשבר מוטתו מעליך ומוסחתך אנתק : וצוה ע
עליך יהוה לא יורע משמוך עוד מבית אלהיך אב
אברית פסל ומסכה אשים קברך בי קרות :

לפני זעמו : תבואר הוא כאשר לפניו חמתו נתכה
כאש והאש איכה נתכת אבל היא מתכת אלה
פי חמתו נתכת על אויביו ובדבר הכתך מפני האש : ו
וכן תי' כד אתגלי ברחמנותיה לחיתך אורחות לעמיה כ
כן זע עלמא מן קדמוהי כד אתגלי ברנא לאתפרעא מ
מסנאי עמים קדם פורענותיה מאן יקום ומאן יסובר
באבאות ריגוזה כאשתא ממסי וטוריא אתפרקן מן ק
קדמוהי : ועוד נוכל לפרש נתכה כאש בלא חסרון וכל א
אש הברקים שהיא נתכת ורצה מלמעלה למטה כרנע
וכן אמר בברקים יורצצו ואמר בדרך משל על חמתה
האל הנתכת על אויביו ויטלח חציו וישיצם ברק ויהס
: או פירשו כמו הפוך חמתו כאש נתכה כלות חמתו כ
שהיא כאש נתכה על אויביו והצורח נתצו ממנו : כמ

כמשמעו הוא דרך משל כמו שפירשנו : טוב
האל טוב להם ויהיה להם למעון ביום צרת
בארצם ימלטו מחרב כבוכר כצר : ויודע חוסי בני יודעם ומכירם לטובה ומצניח עליהם וכן כי יודע ה' דרך צדיק
חוסי בו נסמך על איתו האמונה וכן כל חוסי בך הרי בגלגוע גמולי מחלב והדומים להם : ובשטף עובר
מקומה של ניכנה טורח יטוף אותה בשטף ער טיעסה כלה מקומה שלא יהיה
טהרה טע עיר מוטב ירדף פעל מצא לשלישי האל מרדף והחך רודף והאיבים רחפים וחשך היא משל לצרה הגד
הגדולה : וית ובחמה תקדש א גמירא הוא עביר עס עממיה דקמו ואחריבו ית בית מקדשא ובעליה דכבוהי ימשר לגה
לגהיט : מה תקשבון אמר כנגד איכות טהה אבד ניכנה מה תקשבון אתה על ה' הגורד עליכם רעה זאת
כי לא יוכל לעשות זאת כמו שאמר חלך אטור כי יציל ה' את ימטלס מירי : כלה הוא עושה דעו
כי כלה הוא עושה אתכם : לא תקום פעמים צרה כי בפעם אחת יכלה אתכם : בי עד סירים סבכים יב
יבואו להיות משל עד סירים סבכים כלות הקוצים הסוככים יחד כי לא תכל
טאח כי לא ביר יקח וימה יעשה אדם בהם יאדעם באש במקומם : כמו טרוף יאדעו בשבת כן יהיו בני אטור טהיו
מכאבים בני העולם כמו הכנוע בקצים ובבא עת חרבנס יכלו שלא יאחר בהם דבר כמו הקוצים או כמו הקצ
היבט ממלא עתו לקצור טעורף במהרה קל מאד ולא יאחר לא מהסירים ולא מהקצ לא פחס ולא דען כי לא יעשו פ
פחס לרקותם וגם מעט הדען טיעשו אלך במהרה קל מהרה כן יהיו בני אטור : ומה שאמר ובסבאם סבאים כל טי
טיהיו כמו העבדים נפלים בארץ שלא יהיה בהם כח להלחם כנגד אויביהם הבאים עליהם ואוכלו במהרה כמו ה
הסירים או כקצ יבט מלא : מוכד יצא אמר כנגד ניכנה כל זה הגמול יהיה לך על רעתך טענית לישר וממך
יצא המלך טהיה חוטב על
גם על ה' בתחילה חטב רעה טאח טלא תכל להציל את ימטלס מיר ויהי חוטב ויועץ על ה' ית רעה ודבר בליעל וית
ממך ניכנה כמק מלכא רחצב על עמא דה' ביטן מילך מלך דה' : בה אמר ה' אמר כנגד ימטלס אס ט
סלמים אס מחנה אטור הבאים עליך סלמים כמו טהם בטלס לא
וכן רבים וכמו כן רבים הם במספר : וכן כגוז ועבר כן יהיו נגוזים במהרה ועבר כל חילס וכחס : וכן אמר ויצא
מלאך ה' ניד במחנה אטור וגו' : ועניתך ואס עניתך על ית כי כל ארץ ישר כבש זולתי ימטלס לא אענך עוד : לא
אענך עוד על ידו כי הוא וכל חילו יכלו יית אס יהיו סלמין בעצה וסגיאין באתמניתא עממיה דמהכנשי לאצקא
לך ימטלס ויגזון ית דגלת ועברתן ית פרת ויתן לעטותך ודעבדך לא אטעבדיך עוד : ועתה אטביר
מטהי המוט והעול טהיה מרים על צוארך עתה אטביר : וככל הענין במט נאח ומוסחתך אב תקי ואמר
מוטהו ואמר מוסחתך כי הכנויים יבא בשמות עם השועל ועם השועל וכן נאחצים בבית תפילתי שמעתי את
תפילתך : וצוה עלך אמר כנגד מלך אטור : ולא ירע ממך עוד כי לא יאחר ממך זרע בךר בשם המל
המליכה כי מלך אטור הכוהו בנח בחרב והמה ברחו ונמלטו ארץ אררט : מבית אלהך אכרית פסל ומסכה :
כי בבית נסוך אלהי כהדג יכיון טנהרג טס בטלו אתו הבית מחמת פסל עוד פסל ומסכה : ואחר טנהרג טס ברשון
האל ית טהעיר מוח כמט להרג טס הרי הוא כאלו חאל ית אכרית מטס פסל ומסכה וכן

מושא

כיננה ספר חזון נחום האלקושי : זאת ה
הנבואה באמרה על כינון ונינוה היתה
למלך אשר כמו שכתב מן הארץ ההיא יבא אשור ויבן
את כינוה : ומלך אשר הרע לומר והגלה אותם מארצ
והקפ"ה נקם נקמתם : עי' כבוד נצר שהחריב מלכות
אשור : ואמת ר"ל שנה ראשונה שמלך כבוד נצר כבש
את כינוה : שנייה כבש את יהויקים : ונחום זה הנביא לא
אמ הכתו באזה דור נקב : וקראו אלקושי מתחש אל
עירו : או אל אבותיו : ובסדר עולם מאל כחוס חבקוק
נתנבא בימי מנשה : ולפי שלא היה כשר מנשה לא נ
נקרא על שמו : וחית חזון נקודה בט"ו ופתח כי הוא ס
סמו' כמו חזון ישיהו ויתכן מטל כסא דלנוט לאשקאה
ית כינוה דמלקדמין אתנביא עלה יונה בר אמת' נביא
דמגת חשר ותבת מצובה בישיא וכדו דאוס'פ' למיחשו
תב ואתנבי' עלה נחום מדבית קאשי כמה דכתו' בספרא

נינוה ספר חזון נחום האלקושי : אל קנא ונוקם י
יהוה נוקם יהוה ובעל חמה נוקם יהוה לעריו ונו
ונוטר דוא לאיביו : יהוה ארך אפים וגדול כח ונ
ונקח לא ינקח יהוה בסופח ובסערה דרבו וענן אב
אבק רגליו : גוער בים ובשתי וכל דגירות החריב
אמלל בשן וכרמל ופרח לבנו אמלל : חרים רעשו
מבטן וחבקות התמוגגו ותשא הארץ מפניו ותבל
וכל יושבי בה :

הדין .. אל קנא ונוקם ה' : מקנא הוא בעבור עמו כמו שאל ויקנא ה' לעמו כי ראה אות' בצר גדול בגלות :
ונוקם : עיקר נקמתו מאת מלך אשור ומורעו כי אע"פ שברפון האל ית' הגל' כמו שאל' הוי אשור שבט אפי
הוא הוסיף להרע יתיר מן הראוי כמו שאל' אפי' קצפתו מעט והמה עזר לרעה : נוקם ה' וגו' : כפל הענין לחזק : וית
כי זכר ג' נקמות כנגד ג' גלות שהגלה מלך אשור את ישראל : וצדו ואיביו הם מלכי אשור במקום הזה : וכן עשה לבל
צדיק' כמו שפעה למלך מצרים ולמלך בבל ולשאר המרעים לישראל : ואיביו ישראל הם אויביו האל וצדו : ונוטר
כמו שכתב ר"ל אע"פ שאינו לוקח נקמתו מאויביו מיד שאמר הוא הענין להם עד זמן עיקר נקמתו מהם : או מבניהם
קנא תאר : כמו כי ה' קנא שמו אל' שהם שני משקלים .. ידחה : אך אפי' : כך היא מדתו שמאריך בעסו לש
לרעיו : ונתל כח גדל כח הוא לשכול בעסו שלא ינקם
ואת אחרי' ה' אך אפי' : גדול כתי' ב"ו וקרי בלא וי' בקמץ חטף הדלת מפני סמיכותו על מלה מלעיל : ונקח לא יכ
ינקח אף על פי שמאריך אשו לרעיו לא ינקח אותם מן השורענו' כמו שהאריך למלכי אשור ולסוף לקח נקמתו מהם
: ה' בסופה ובסערה דרכו כטבא על אויביו להשחית קל והיה ברע יבא : כמו שבאה הסופה והסערה : וענן אבק
רגליו : ענינו ענין חסד : כמו ויהי הענן והחמד : אבק רגליו : הגזרת הבאת מסבתו על האויבים הם להם לחושך ו
ואשלה והמשלם לאבק הנפול מתחת הרגלים .. גוער : בים ויבשה ואף לא יעשה במלכי אשור כרצונו והנה
הוא גוער בים שהיא בריחה עצומה בבריחת
ואמר בו לשון גצירה בארון הגוער בעבדו : וכן את' ויגער בים סוף ויחריב : והנה יהפך הטבע והמנהג כל טכ' מי
טע' לט' אותה באומה להשחיתה שאין בזה הטכ' טבע ומנהג : וכל הנהגות החריב' ואם בים כמו ויכלתו להפך טבעו
כל טכ' בנהגות שאינם עצומים כמו הם ויחריב אותם וישיבם יבשה כשירצה בהפך הטבע כמו שפעה בירדן : ו
ובלא הפך טבע באשר יגזור השמים ולא יהיה מטר ויבשם הנהגות : אמלל בצן וכרמל ופרח לבנו אמלל : ואז ב
בעצירת המטר אמלל תאס' המרעה ולא יהיה עשב ודשא וכל ירק : וכן פירש עצי הלבנון ויבשם : ואף על פי שפיר
הפסוק כמשמעו הנה הוא מאל על מלכי האומות ועל המון העמים : ויבשה מן הדגוש : משפטו ויבשהו בהכנת שני
ידין : ומפני כבוד התנועה הפילו יוד' השמש והטילו תנועתה על יוד' האיתן : ואאלל כתב כי הוא מבין הפעיל מט
משפטו ויבשהו .. ודרי' : אפי' ההי' שהם העמודים שביסוד העפר רעשו ומנוגו : כשירצה ירעשו ויפלו וזהו
כשירצה רעש הארץ : והכל כרצונו : התמוגגו כחמו : ותשא הארץ : ותצא : כמו וישאש דוד ואנשיו אל' לא
טזה פעל עמד : והענין חרבן הארץ : שאל' גברית ומלח טרפה כל ארצה וגו' : כאלו היא שרפה שלא יעלה בה
כל עשב : או שיהיה חמה כשמים ושאר' : תכתן תרג' ומחבת ארעא מן קדמוהי .. לפני

שערי צדקת נפתחו ודורו ודורו נמוג : והצב גרלה
 חללתו ואמונתו מנהגות בקול יונים כיתופות
 על לבביו : ונינו כבדית מים מימי היא והמה
 נסים עמוד עמוד ואין מפנה : בזו כסף בזו זהב ו
 ואין קצת חכמה כבוד מכל כלי חמדה : בוקה
 ומבוקה וקולו ב נמס ופיק ברכים וחרלה
 בכל מתנים ופני כלם קבצו פארור :
 איה מעון אריות ומרעה הוא לכפירים אשר הלך
 אריה לביא שם גור אריה ואין מחיר : אריה טו
 שורף בדי גריותו ומחנק לביאיתו ומלא שרף חו
 חוריו ומעונותיו טרפה : דגני ארץ נאם יחזה צב
 צבאות והבערתי בעשן רכבה וכפיריך תאכל ח
 חרב והברתי מארץ שרפך ורא ישמע עוד קול מ
 מלאכה : דוד עיר דמים בלה כחש פרק מלאה
 לא ימיש שרף :

שערי צדקת נפתחו שערי המדינה הנצחיים לב
 לכהדת נפתחו נפתחו אנשי החיל הדלתות
 וכיון נפתחו השערים האלה היכל המלך שהוא סמוך
 להם נמוג מכח המהלומות שהכו בשערים ויתגשר כ
 כהדת אתפסקו ומלמא בהיכליה זע : והצב

גלתה העלתה היכל שהצב בשלוח ימים רבי
 בנינו עתה נמוג וגלתה כינוה שהיתה מכונה עד ע
 עתה שלא עבר בה זר : והעלתה כמו נכרתה יתן כעלות
 גדיש בעתו ואמהותיה אמהות כינוה והן האמות הגדו
 הגדולות קראן אמהות שילכו כשפחות בגולה : ומנהגות
 אשה אחותה מתפסות ומכות על לבביהן על הכבוד ש
 ססר מהם וילכו בגולה כשפחות כן פי חזול זה הפסוק
 : ותי והצב ומלכתא דל לפי שהיתה נצבת אצל המלך
 כמו שאמר נצבה שגל לימינך : והנגיד רב שימאל פי כי
 שם המלכה הצב : גלתה שהיתה נסתרת בחדר כמנהגה
 המלכה והנשים הנכבדות כמו שאמר כל כבודה בת מ

מלך פנימה ועתה גלתה ויצאה מחדרה והעלתה על המרכבה להוליכה בגולה ואמהותיה מנהגות אותה ומנהגות ב
 בקול קנה בקול יונים מתפסות כמו שארש מכה בתוף : כן הם מכות על לבביהן כדרך הנשים הנהגות והמקננות
 ונינו כבדית מים מימי היא וכינוה מימים קדמונים שהיתה היא בנינה מלאה מכל טוב כמו הכריכה שהיא
 מלאה מים והכריכה היא שאוספין בה המים או מי גשמים או מעין : ותי כ בית כנישת מימי מימי קדם היא
 והמה נסים ועתה יושביה נסים מהעיר הנמלטות ממנה בעת כבישתה וכשאומרים להם האויבים עמדו אין מי ש
 שמפנה פניו לקל קריאתם אלא נסים בכח : בזו כסף בזו זהב אמר הנביא כנגד הכשדים או אמרים אש ל
 לאחז : ואין קנה לתכונה אין סוף לתכונות
 כי הן רב תמצא : וית ולית סוף לאחז : כבוד מכל כלי חמדה כלי כבוד תמצא יותר מכל כלי חמדה שבעולם : וית
 ספו מכל מאני חמדתא כראש שהיה דעתו לפרש מן התכבד בילק וכדבר רזל מכבדן בין המטות כלומ כבוד העיר
 מכל כלי חמדה : כלי בחירק לשון יחיד : בוקה ומבוקה ענין חקות והכפל לחזק כי מבוקה כמו בוקה : אלא
 שנוספה בו המס הנוספת על האמות
 מכל טוב ונכרתת : ולב נמס וכל יושביה יהיה להם לב נמס : ופיק ברכים והוא כשגלן כמו לפוקה ולמכסול ופי פיק כ
 ברכים כי כשמפחד אדם מאד וכבהל ארכובותיו נוקצות אז בא מרעה ורתת וכתו ונקצו רכובין וכך אמר בבלטשאר
 וארכובתיה דא לרא נקצו : קבצו פארור פירשנותו בבואת יואל : איה מעון אריות כן יאמר הגויס בחרבן
 כינוה כי היא היתה מעון אריות כי ממנה היו יוצאים אנשים כאר
 השרף לנינוה כי היא מעון אריות ומרעה לכפירים אשר הלך אריה לביא שם אריה ולביא כמו שמש ירח : אריה
 כלם הלכו שם בטרם ואין מחיר איתם : וית דהו אולין מלביא תמן בניהון שבקן : אריה טורף בדי ג
 צריותו כדי להספיק לצורותיו כמו די השב לו וגורותיו משל לבנות ולבאותות משל לגב
 ללבאותות מחנק החיות בעבור לבאותות וכל הענין משל למלך כינוה ושמה וגדוליה שהם מביאים שכל העמים לני
 לנינוה : דגני ארץ אמר לנינוה הכה אשים פני אליך להשחיתך : והבערתי כעשן רכבה דל באש גדולה ש
 שבראה
 משל לבני החיל : שרפך שהיית טורפת בני הארץ : ולא ישמע עוד קול מלאכה מלאכך שהם מרימים קול על ארצות
 העמים ליראם ולבהלם כמו שפעם רב טקה על יתשלם שדבר עליהם גבוהות והפחדים גס על האל ית דבר ואמר
 שלא יוכל להציל יתשלם מיד מלך אשור ודקדוק מלת מלאכה צרי הכף האחרונה מקום קמן והוא כמו אשר צויתי
 אותה והחמיס לו ואף על פי שזכר בפסוק לשון נקבה ומלאכה לשון זכר לשון נקבה הוא כנגד העיר ולשון זכר הוא
 כנגד המלך שהוא סמכות ורינוה כתב שצרי מקום חירק והוא כמו מלאככי על משקל צעוריכי תחלואיכי : דוד
 פיר הדמים הני לשון קריאה או הוא כמו אויבתי מי : כחש שמתחשן ומשקרים אש באחינו וכך מלאה פרק והוא
 כמו גול שפורק דבר מיד אחרי וכך ופרקת עולו כפרק ואין מציל :

הנה על החתים וגל מבשר משמיע שלום חגי י
 יחודה חגיד שלמי נדריך כי לא יוסף עוד לעבר
 כך בליעל בלה נכרת : עלה מפיו על פניו נעור
 מערה צפה דרך חוק מתנים אמן כח מאד : כי
 שב יהוה את גאון יעקב בגאון ישראל כי במקום ב
 במקום חמוריהם שחתו : מגן גבורה מאדם אנ
 אגשי חיל מתלעים באש פלחת הרבב ביום הדי
 חבינו וחברשים הרעיל : בחצות יתהדר הרבב
 ישתקשקן ברחבות מראיהן כלפידים בברקים י
 ירצו : יזכר אדיריו יבשרו בהליכותם ימורו וזו
 חומתה ודבן הסכך :

וכן אשים קברך ופי' טס בבית אלהך אשים קברך : כי
 קלות היית כקלה נכבה כי כניך יהרגך ועוד בבית א
 אלהך זה יתער קלון וכיון זה עונש כי הקלותני בד
 בדברך ואמרת כי לא אוכל להציל את יומלס מידך וט
 נשמתי כאלה גויי הארצות : וית כי קלות אר קלילא ד
 דא מן קדמי : הנה על ההרים במות סנחרי
 בשח בארץ יהודה שישבו בעריהם כבדא
 כבדאזנה וילכו לחוג ביתמלס ולזכוח זכחיהם ולס
 ולמלס נדריהם כי לא יוסף עוד סנחריב לעבור באר
 בארצם כי כבר מת : כלה נכרת כי גם בנת ברוח ולא
 יוסף עוד לבא : עלה מפיו המפין שעלה ע
 על פניו נכרת : והוא סנחריב שהפין בניך

בגלות : כצור מצודה המצוריות והערים הכצורות שתפט מלך אשור והחריבם נצרו ושמרת אותם לא תניחום הפקר
 טובו וטבו בתוכם ולא תפחחו עוד ממלך אשור מצודה ענין חוזק וכן יובן ערי מצודה ביהודה : צפה דרך צפו דרך
 טהיה בא בה כי לא תראו עוד כצור צפה מקד וכן חזק אמן : חזק מתנים אמן כח מאד חזק מתניכם ואמרו כח
 כי לא תראו עוד מתנו ופי' אמן כח אמרו כחכם בלב טוב ובכחחון שתבטחו בה ית' וכן ואיש דעת מאמן כח :

כי טב ה' את גאון יעקב : אס כדבר ר' יונה ז' יהיה יצא כמו וטב ה' את טבנותי והדומים לו ואלס כדבר ר' יהודה
 יהיה ענין הנחה והקט' ואמר כי במות סנחריב יטוב גאון יעקב כמו טהיה זה בגאון ישראל כי ישר הוא יעקב
 וזה בימי חזקיהו : גאון יעקב הוא יומלס וארץ יהודה כמו את גאון יעקב אשר אהב סלה טהוא אמן על יומלס כמו
 טאומר אהב ה' טעיר ציון מכל מטכנות יעקב : בוקקס האויבים הדיקס מכל טיב והנה הוא פעל יצא ג
 גפן בוקק פעל עומד : וזמוריהם טחתו כטיעוניהם וזמוריהם טחתו טנה בטנה בבאס בארצם כמו טאמר וטחיתו
 את יבול הארץ וית' וזמוריהם כמו מזמרת הארץ טתרגס וקדמי תוטכחתהון חבילו : בגן גבורהו אומר על ח
 חיל נבוכד נצר הבאים על נינוה : גבורהו כמו גבוריו מאדם אומר זה לשון סבות : וכן אטני חיל מתולעים
 טפי לבוטים בגדים צבועים בתולעת טני האחת לבחלתם ורוב כבודם והאחת לפי טהוא צבע מבהיק ומיירא בני
 אדם כאס עלות הרבב הרבב הוא כאסו הולך באס פלחת כי בגלי הרבב הם ברזל ובמחצתם בדידים על האב
 האבנים יצא אס מתוכם מכח המרצה וידמה טהרבב הוא באס פלחת ופלחת הוא כמו הפוך מן לפיד אס : ביום
 הכינו ביתם טיבין נבוכד נצר את החיל לבא על נינוה כן תהיה תכונתו : והבתמים הרעלגים החניתות טהם עץ ב
 בתמים אומר כי סס המות בראשם להמית מהר מי טיתקעו בהם כי עושים חניתות מבתמים והם חדים בראשם
 ותקעים אותם בגוף האדם כמו טאמר במלך ויקח טלעה טבטים ויתקעם בלב אבטלים : הרעלו מן תרעלה טמ
 טמפרטים סס המות : ואחל פי תרעלה רעדה ופי' הרעלו רעה : ופי' בתמים טרי העיר טל נינוה וגזילה כי הגזלים
 נמלטו לארצים ולבתמים אומר כטירא גזלי נינוה החיל תאחזס רעה : ותן וריטו משרייתהון מטרבלין בצבעונים :
 בחרצות יתהללו הרבב כי לא חכלו לצאת חץ לעיר להלחם עס החיל כי רבים הם מהם וגבורים מהם והם ה
 חלבים חך העיר בחצות בהוללים ומאוננים : הרבב רל חכבי הרבב : והם הפרטים : ויתקשקן ברחובות :

ילכו בבהלה ברחובו העיר ופי' ישתקשקו וכו טק אל טק בלכת בבהלה : וית קל טיקוט זיניהן משתמע ברחובי קריה
 מראיהן כלפידים טיט להם בשח כי בא קצס ואן להם כח להלחם כנגד אויבהם יטוב מרחם פניהם אדם כלפיד
 וכן אומר בבני בבל בעת משלתם פני להבים פניהם כי מי טטלו בטת יתאדמו פניו : כברקים ירצו מרוב בהלה
 ירצו ברחובות העיר מקצה אל קצה כי לא ירעו מה לעשות : יזכר אדיריו טוכל לפרט על מלך נינוה כטי
 כטיכור האדירים טלו טילכו אל החומה יטלו בהליכתם מרוב : וב הבהלה כטימהר ללכת אל החומה : וה
 והנה הכן הסוכך אל החומה מבחון לחתך בקיר החומה : ויתכן לפרט ג' על מלך בבל טזכור אדיריו טילכו אל ה
 החומה לבטא והנה מרוב חרצתם כטימהר ללכת אל החומה יטלו בהליכתם וכטיהו אצל החומה ויכנו הסוכך
 לעמוד תחצו ולחתך בחומה : חומתה היא בטימק רל חומת נינוה : הסוכך הוא מכסה קרשים ועומת עליהם באים
 הכלחמים אל העיר וככנסים תחצו עד החומה ואתרים תחצית החומה והוא מן עליהם מן האבנים טמטליכי מ
 מעל החומה בהליכותם כתיב בו' לשון חסד : וית רבני משרייתהון ימטן יתקלן במ
 במחצת יתן יבטון טמטליכי ויבטון מנדל :

בזי מעור שאבי לך חזקי מבצריךאי בטיט ורמסי
בחמר החזיקי מלבן שם תאבדך אש תבריתך
חרב תאבדך בילק התכבד בילק התכבד בא
בארבה ודבית רכילך מכוכבי השמים ילק פשט
ועף: מנזריך בארבה וטפסריך בגוב גובי החונים
בגדרות בים קרה שמש זרחה ונודד ולא נודע מ
מקומו אים: נמו רעך מלך אשור ישבנו אדירך
נפשו עמוך על החרים ואין מקבץ: איך בזה רש
לשברך נחלה מפתך כל שמעי שמעך תקעו בך
עליך בי על מי לא עברה רעתך תמיד:

בזי מעור שאבי לך כלומי עמי לך כל מה שתוכלי
לעשות כי לא יעילך: בלי בטיט לרמסו לעטו
ממנו הלכנים וכפל הענין בוש ואמר רמסי בחמר:
החזיקי מלבן כמו כבשן הלכנים טמירי אונס בן
שם במבצריך תאבדך את האויב: תאבדך בילק
כמו הילק שאכל התבואה עד כלה התב
התכבד בילק התכבד מקור התכבד צווי כנגד כ
נינוה והם ענין רבוי: כלומי מה יעילך אם התרביית
בעם כבד כי לא יעילו ולא יצילו וימ התכבד התכבד
מדברי רול מכבדיו בין המטות: מכבדות של תמרה
כי הילק והארבה מכבדיו המדה מן התבואה: ותי יחס
יחסוך בקומתא יחס לונך בגובא דרביית

אח מה יעילך סוחרך שהרביית בתוכך ככוכבי השמים כי כמו הילק טפטט בארץ ואחר כך עף
קל מהרה כן עפו הם ואבדו ולא הועילם עושרם: מנזוריד גדולך וקצינך מענין כזר ודגש הנין לתפאר
הקריאה וכמה רבים: וטפסריך כמו טרף או נגיד
פתח הטית ואחר הוא במשקל וכענין המעילס לארבה שמנהג הארבה שיחננו וידבק בכותלים ביתם קרה ובחוס ה
היום ילכו להם ולא יאחד אחד ולא נודע בכותלים מקומו אים: לא נכר בגדרות אנה חנו ולא נודע גס כן איה הם
כלומי אנה הלכו ועפו קל מהרה: ואח מקומו על כל אחד מהם ואח אים על כלם וכך שרי נינוה וגדוליה שהיו חוסי
בהשקט וכשיבא האויב עליהם לא תועילם עשרם וגדולתם מי עברה ברח מי שנהרג נהרג לא נודע מי הוא הגדול ו
והער: כגוב גובי כמו גובים: וכך וקדע לו חלוני כמו חלונים והדומי לו: ותרנו ארבה גובא ומה שאח כגוב גובי
רל המין הגדול שבמיני הארבה כמו מלך מלבים: בגדרות הם כותלי הגנים והכרמי והוא קבוצ מן יושבי נטעי
וגדרה ונודד מפעל הכפל מכנין הדומה למחבב: לפי שהוא פתח כמו אשר עילל לי אבל נודד פועל עומד כן
כתבו ר' יונה: ואחל כתב שהו לא נזכר שם פעל מחזי העין כמו בלי תהומו חוללת: וענינו עני תנועה כמו כדור
מני ותרד שכת ידוד מתק: גבו רעך מנהיג המלך ויועצו עתה לא יהיה להם יד להצילך מכף האויב והיה הם
כאלו הם יטני יטכנו אד ירך כאלו טכנו בקבר ומתו כי לא יעילו ולא יצילו וכך טכנה דומה כפשי: כפושן
עמך כמו כפושן על דעת מנתן שתרצ יתבדרת ויתכן היתו עני רבוי כמו ופשו פראו: כי תפושו בעגל דעה ופי רבו
עמך טחס כפושן על ההרים ואין מקבץ ולפי שקרא המנהיגים רועים אמר על העם שהם כפושן על ההרים
כלומי כצאן אשר אין להם דעה ואין מקבץ אותם: אין כהה לשברך כהה ענין רפואה כמו כהה הנגע והוא עני
הקמט והעצור כי כאשר הנגע או השבר קרוב לו פואה יתקמט העור סביבותיו: לשברך אה כנגד מלך אשור
שזכר: נחלה מכתך ואח על המכה כפעלה ואע"פ שהיא פועלה כי האדם הוא הנחלה והמכה היא המחלה: על הסבה
הטמית כי הסבה ראשונה המביא אותה אע"פ כן מרוב החללים אשר במכה ההיא היא כפעלת אל החללים ההם כל מ
מלאה מהם וכך כי כלה ונחרטה כי כלה אך נבילה על זה הדרך: תקצנו כף עליה לזמחה כמו וכו כף ויאמר יחי ה
יתלך וכל עני המדה ימחל כף:

דבש

אשר חזה חבקוק הנביא: הנביא הזה
לא ידענו דות ולא משפחתו ובסדר
עול יואל נחום חבקוק כתבא בימי מנשה ולפי שלא
היה מנשה כשר לא נקרא על שמו: וכבולתו על כבוד
נצר על הרע מעשה למיאל מכל העמים והתבא על
הרע טעמו פרס ומדי לזרעו באחרונה והחל להתרעס
כנגד האל ית על מעשה הרשעים שמרעים למיאל ה

אשר חזה חבקוק הנביא:

הצדיקים ומצליחים בדיניהם וזכר בלשון הצדיקים שבדור או אחד דורו בדרך נבואה על כבוד נצר שעתיד למ
למלך ולהרע למי: ונרא כי בדורו החלה מלכו כבוד נצר כמו שאח כנגד אנשי דות כי פעל פעל בימיכם: ואח

קול שוט וקול רעש אפן וסוס דוהר ומרכבה מר
מרקדה: פרש מעלה ולהב חרב וברק חנית וחב
חלל וכבד פגז ואק קצה לגיה וכשלו בנחתם: מ
מרחב זנבי זונה שובת חן בעלת בשפים המוכרת
גוים בונגיה ומשפחות בכשפיה: דגני ארץ נאם
יוחה עבאית וגלית שוריד על פניך וחראתי גוים
מוערך וממלכות קלונך: והשלכתי עליך שקוצי
ונבלתיך ושמתוך בראי: ויהיה כל ראך ידד ממוך
ואמר שדדה נעוה מיעודך מאן אבקש מנח
מנחמים לך: התישבי מנח אמן וישבה ביארים
מים סביב לה אשר חיל ים מים חמתה: כוש ע
עצמה ומצרים ואק קצה פוט ולובים היו בעורתך
גם היא לגולה חלבישבי גם עוליה ירששו בראש
כל חצות ועל נכבדיה יהו גורל וכל גורלה רתקו
בזיקים: גם את תשכרי תח נעלמה גם את תבק
תבקשי מעוז מאיב: כל מבצריך תאגיס עם בכ
בכורים אם יועז ונפלי על פי אבל: דגה עמך נש
נשים בקרבך לאיבך פתוח נפתחו שערי ארצך
אבלה אש בריחך:

לא ימיש טרף: לא ימיש מתוכה טרף: כי בכל יום ויום
טורפים: קול שוט: ופתה ישמע מהאויבים ה
הבאים עליה קול שוט שמכים הפרשים
הסוסים לחץ: וקול רעש אופן: שמתהדים ללכת לבא
העיר: דוהר כמו דהרת אבדיו: והוא כשמה הסוס ב
בארץ בכח ברגליו: מרקדה מרחב מתצתה כאלו מרח
מרקדה: פרש מעלה: פי מעלה להב חרב: ויו ולהב
כיון וישא אברהם את עיניו: וית בחשרון מלה מסיקל
וצלהוב סייפן ונחצנה מורכין: וירב חלל שיעשו הפר
הפרשים: וכבד פגז כמו רב חלל: ענין כפול במלות
טונות כי כבד הוא ענין רבו כמו עמך הכבד הזה: וה
והדמי לו: ופגז כמו חלל כי לא יקרא הגוף פגז אלא כ
כשהו מת: ואק קצה לגיה וכשלו בגוית: האויבי וכשלו
בגוית החללים: אבל לשון גיה יבא גם כן בגוף החי
מרחב זנבי זונה: כל זה בא לו מרחב הרעות טע
טענתה ודמה אותה לזונה: כי הזונה עושה
כן מוכרת הזונאי אחריה בכשפיה ובהתפתותה בפניה
ועושה בהם כרצונה: וכן עשתה היא בגויי הארצות
דגני ארץ: לפי שדמה אותה לזונה דמה חורבנה ל
לקלון הזונה: מערך כמו ערוך ויהו ימן

כמעיר אש: והשלכתי שקוצים דברי תיעוב וניבול להאחית ישיך ולהמאסך לכל העולם: ושמתיך כראי: כזבל
את מורחתך: וית ואזניך מכערה לעיני כל חזק: ודחה כל רואך יחד מתוך כל אחד
מהם יחד וירחק מתוך קלונך: והוא שדדה ניכנה שדיתה מושלת בגוים עתה שדדה והשן נק
נקראת בקומן חטף: מי ינוד לך מלך מפקד מנחמים לך כי כלם שמתים למשלך משני הרעות טענת להם
התישבי מנח אמן: את אף הייתה בוטחת בגותלתך ובגאךך ובהיתך עיר בצורה ונהרת סביב לך: כמו שאת
שערי ההרת נפתחו וכי טובה את מנח אמן: והוא אלכסנדריוס של מצרי: וכתה האת טבא מאלכסנדר
רבתיא היושבת ביארים בין היארים יטבה שהם סביב לה גם נכנסים בעיר מתחת הארץ שלא היתה יראה ממנו
לפיכ את היארי מים סביב לה בין היארים ותי הים היו תוקפים אותה מים ופי ואת אשר חיל ים פי חומות ים ים
לה וכשל העני לחזק ואת מים חומותיה עם כל זה לבדה נכבד כזר כשכבש ארץ מצרי: בוש עצמה העין נקרא
בקומן חטף כמו עצמה ידכה אמן וכן כוש שדיתה לה עצמה ומצרים ואין קצה וכן מצרי ים שאין קצה לעם
אשר בה וכן פוט וליבים שכולם היו בצורתך עתה נפלג ביד נכבד כזר: גם היא בא אמן וכוש ומצרים
כל אחת מהם הלבו בגולה גם את תלכי בגולה כמוהם כי אין את טובה מ
כפל הענין במש לחזק הענין: ית גורל טרף ידד בשקל רבו מעשרות ראשי: ודבריו משמן ופי השלכתי ככתבו
ר' יהודה ור' חנה זל ואחזל כתב כי טרפו ידה והו איתן מבני הפעיל כמו וית אכן פי נמשטס ית וידו הויד בתוכה
יוד איתן והויד פא הפעיל נבלעת בדגם: רתקו בזיקים מן עשה הרתקו ורתקו קצסא: ופי אשר בשלשלות: כי זקיס
הם שלשלות והם רתקו וכתב את רתקו בזיקים היא תוספת ביאור כי די לו ברתקו וכן כמה למען בצוג בצוג
עטף עטף ומעלה מעל וינס חר צוס והחמי להם: גם את תשכרי גם את כמו נוא ומצרי תעשה כוס התרעלה
ותשכרי ממנו: תהי נעלמה כלומ כאלו לא הייתי על דך ושתו ולעו והיו כלל היו: תהי כמו תהי או היא נסתרה כי
דך המך לרבה לנכח ואלא לנכח בפסוק אחד: גם את תבקשי מעוז מאיב: משחר האויב תבקשי מעוז ומבצר לה
להצג בו: כל מבצריך ומה יועילו לך מבצריך כי כלם יהיו נודים להכבש כמו התאנים המבוטלים כי במעט
תנועה טי כיע האדם את האילן יפלו: על פי אוכל המניע אותם כן יפלו מבצריך ביד אויב: עם בכורים
כמו ובכורים: וכן אדמוני עם יפה עינים כמו ושה: והמשיל המבטרים לתאנים שיתאנה אדם להם ויותר כשהם
בכורים שמשפה אדם להם ומתאנה יותר: כן מצפה האויב למבצריך לכבשם: וית כל כרכך דמיין לתאנים בבירן
דאס יזרעו עין יתרון וישארין בהו צמחקי דכסרן למיכל: הגוה עמך נשים בקרבך כמו הנשים שאין בהם כח
להלח: פתחו נפתחו כלומ כראה כאלו נפתחו מאליה כי קל מהר שבת ופתחו האויבי וכאלו אש אכל בריחך:

ותעשה אדם בדגו חס פרמש לא מושל בו : בלה
בחכה העלה יגורדו בחרמו ואספחו במכירתו
על בן ישמח ויגיל : על בן יבח לחרמו ויקטר לו
למכירתו כי בחמה שמן חלקו ומאכלו בריאה :
העל בן יריק חרמו ותמיד לחרוג גוים לא יחמול :
על משמרתו אעמדה ואתיצבה על
מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על
תוכחתי : ויעניני יהוה ואמר בתוב חזון ובאר על
הלחות למען ירוץ קורא בו :

ותעשה עשית בני אדם לפני נבוכד נצר כמו הד
הדגים אשר בים טיגור אדם אותם לרוב
אין מופע אפי הנערים יצוה אותם בחכה או כמו רמז
האדמה והם השרצים הקטני שיתפיש אדם מהם כמו
טירצה כי אין מושל בו שימנעו כן עשית בני אדם ה
הפקר לפני זה הרשע : בלה בחכה העלה כ
כל העולם העלה נב וכד נצר בחכתו ולפי
שהמשיל בני אדם לדגו חס נבוכד נצר לציד אחר ב
בחכה וחרמו ומכירתו ונמלת העלה משונה בנפיקד מ
מהמנהג כי הוא נקודה בצרי והעין בטוף ופתח וכת

וכמהו למה העברת העבר : יגורדו ואספחו כמו יגורדו מלחמות : בחרמו וכן יצוה חס משטח חרמים :
ויאספחו במכירתו הענין כפול במש : על בן ישמח ויגיל על בן כשהוא מצליח במעשיו וכובש הכל ברצונו : הוא ש
שמח : על בן יבח לחרמו אינו מורה הכח הזה לאל ית אלא לעצמו ולחילו כי אחר בכח ידי עשיתי : או פי לח
לחרמו : לאלהו כי חושב כי הוא הנותן לו כח לצוד ולאסוף והנה הוא חרמו ומכירתו ולו יבח ויקטר ב
בטובו אל עיניו בשלל ובטבי עצום : כי בהמה שמן חלקו בהם בחרמו ובמכירתו ונמאכלו בריאה יפה בריאה : וכן כ
כעדר הקצובות העזים הקצובות : או פי בלא חסרון כי אכילה לטון נקבה ומאכל כמו אכילה : וכן עד בא השמש תמי
תשיבנו לו וארכב עליה : בריאה שמנה וכן אש בריא מאד בריאות בשר : העל בן יריק חרמו אש על בן כן שה
שהוא נותן כח לאלהו יריק חרמו כלומר כיון שהוא נותן כח לאלהו אף תאריך לו ותצליח דרכו שמריק
יוס יוס חרמו טבא בשלל רב כמו הציד טבא ברשתו מלא מן הציד ומריק אותו בביתו וטב לו אל השדה לצוד כ
עוד ציד להביא : כן הוא מביא שלל לעיניו ואח"כ טב לשלול עוד ולהביא ואף תתן לו כח והצלחה והנה הוא כופר כך
ונותן כוחו לאלהו והרג גוים רבים בלי חמלה : יריק כמו חס מריקס שקיהם : על משמרתו אעמדה אחר
הנביא על זאת המבוכה שאני בה אני שאמר ומצפה מה יענני האל ית בהצלחת הרשע : מה ידבר בי בחזון
הנבואה כמו רח הדבר בי ומה שאמר ומה אשיב דל מה אשיב לשאלים אותי כי לא אני לבדי נבוכד על זה הענין : י
ומה שאמר ואתיצבה על מצור דל מצור כאדם שצרים עליו ואין לו מנוס כן אני אין לי מנוס מזאת המבוכה מדוע
דרך רשעים צלחה ותי עתיד משמש על מצור מסכיתא : ורבו פי מה שאמר על מצור שעב עונה ועמד בתוכה ואמר
אני זו מכאן עד שתאמר לי מפני מה הארכת לרשעים : ויעניני כתב חזון ובאר על הלוחות הנה ענה לו ה
האל ית כי טלות זה הרשע שהיה תמה עליו לא תעמד וגם סכלות שהיה מתגאה על האל ית גם כן לא
תעמד ואמר לו זה ברמז : ואמר לו כי זה יהיה אחר זמן לא מיד וזה ראוי כתיב בספר דניאל כי עשה לו האל ית רב
דברים להכחיש דעתו החסרה שהיה נותן כח לעצמו אז לאלהו תחילה החלוט שהראה לו ולא מצא לו פותר לא עי
חכמיו ולא על ידי כומיו עובדי האליל אלא עי דניאל שגלה לו האל ית החלוט הסתום ההוא ודניאל אמר לו החלוט נ
והפתרון בשם האל ית ובה חזר לו מדעתו החסרה ונתן הכח והיכולת לאל ית וכן בדברי חכמיה מישא ועזרי הורה
לאל הכח והיכולת ועוד בדברי עצמו שהיה מתגאה בהכלו ופתאום הלכה דעתו ממנו וטב כחמת השדה ודר עמהם
יב חדש וגמול רעונות אשר עשה לישראל לא השיב לו לעצמו כי כבר נתן המלכיה לו ולבנו ולבן בנו ומבלטצר בן
בנו נפרע על ידי מעשה שהיה מתגאה על האל ית ונשתה בכלי בית המקדש הוא וכל ביתו גדולים וקטנים וכתב ביה ב
בליא אחתקטיל בלטטצר מלכא כשדאה ונהרגו הכשרים וחרבה בבל עי כורט ודריוט והצדיקים מהם שהם ישראל כ
נצלו בתוכם והכריז עליהם כורט שיטובו לארצם והנה ענה לו האל ית על הצלחת זה הרשע והמתבונן יתבונן על
השאר ויראה כי משפטי האל ית ישרים ומה שענה לו האל על זמן נקמת הרשע שיקח האל ית נקמתו ממנו מתן יהיה
הוא ברמז אלא שהנביא הבין מתוך החזון מתן יהיה מועד וקצו ואמר לו האל ית כתיב חזון למועד וגי דל שיכתיב
החזון הזה בספר ברמז כמו שהוא : כי עוד חזון למועד דל שלא נתגלה המועד : ואמר לו עוד ובאר על הלוחות טב
טיבאר החזון בבואר על הלוחות לא על הספר : למען ירוץ קורא בו בעביר מי שיקרא בו מאכזי דת שירץ בו לק
לקרא ולהבינו למען לא יהיו נבוכים בהצלחת זה הרשע : אבל בספר יכתבה ברמז כי מה שיכתב בספר יעמד ימ
ימים רבים ובכא החזון יביטוהו אכזי הקורא ההוא שיבינו נקמת אותו רשע הרמז בספר וכן אחר ליעניית הנביא א
אמר בא כתבה על לוח אתם ועל ספר חקה ותיח למס אחרון וגו

עד אנה יתה שעתה ולא תשמע אועק אליך חמס
 ורא תושע: למה תראני און ועמל תביט ושוד וח
 וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא: על בן תפוג תו
 תורה ולא יצא לתצח משפט כי רשע מכתיר את
 הצדיק על בן יצא משפט מעקל: ראו בגוים וח
 והביטו והתקדו תמוז כי פעל פעל בימיכם לא
 תאמינו כי יספר: כי דגני מקים את חכשדים הג
 דגני המר והגמור הדולד למרחבי ארץ לדשת
 משכנות לא לו: אים ונרא הוא ממנו משפטו וש
 ושאתו יצא: וקלו מעמרים סוסו וחזו מזאבי ער
 ערב תפשו פרשו ופרשו מרחוק יבאו יעופו בגשד
 חש לאבל: בלה לחמס יבא מגמת פניהם קדימה
 ויאסף כחול שבי: והוא במלכים יתקלס ורז
 ורזנים משחק לו הוא לכל מבצר ישחק ויעבר ע
 עפר וילכדה: אז חלף רוחו ויעבר ואשם זו כחו ל
 לא אדו: הלא אתה מקדם ידוה אלהי קדושי לא
 נמות ידוה למשפט שמתו וצור לחוכים יסדתו: ט
 טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל
 למה תביט בגדי תחריש בבלע רשע צדיק ממנו:
 טס: כי יסר לבס הפעל הרע והקל לא תאמינו: כי
 מה יצא וכן ולבב נמהר יבין לדעת: אים ונרא תאר מעני אמה: ממנו משפטו כי לא יצטר לעזר עס אחר כי מ
 ממנו יצא משפטו שיעש בעמי וכן שאתו שיתכס על הגוי: וקלו וחד עני חמד וחריפו ימזאבי ערב כי זאבים
 לעת ערב יצא לטחף: ופשו פראי ידכו פראי כמו שפי כפשו עמך וית וידת פראו קל לאכו ממחר לעוף אל החלל
 שירא מרחק והסד עוף גבוה משא העופו וממחר לעוף לפי זכר הכס וית כנשר דלדל למיכל פי יעוף: כלה לחמס ל
 לעשו חמס: יבא מגמת פניה קדי פאלול מן הגמיל כא אלא יבא בעז פני כאלו רוח הקדש שהי עזה הקשת פניה והמפר
 פי ככח פניו וכתו מקבל אפיה והנה לא היה ככח פניו מר אלא מער כי הם בבאס אל אי פני למער כי בכל מור לאו
 אחכ יתפר קדימ כחד החמו כאלו את כקדימ כלו ככח פניו יד בעז פניו כמו מוח קדי שהי עזה: ודוא יתקלס וכן
 יתקלסו בך ולפי שיתמיד הלעב עליה הזה הוא מתפעל בלעב להם: ויזבר עפר אסף עס רב כעפר וילכד וכטו ההא
 לעיר בצור שהי זכר מבצר והי עיר בצור לא פי ויזבר עפר למלאה החפית אשר סבי חומת העי ותי וזבר מלחית
 והוא תל עפר וכדכ רזל מוליא כבצא: אז חלף לאו בריתו העלחתו חלף ויעבר רוחו יתק מן המדה והתנא ברמו
 מאד ואשם ועו אשם בד"א שא זו כחו לאלה שא כי אלה שהוא פסלו נתן לו זה הכח שמנצח כל העמי ואל הנבי אלהו
 לטו ידו דוד קלו כד קל המפ ואי צרי שהי מצאנו אלה לטו ידו כי מי אלה מבלע ה' הלא אלה גבה שמי וזו וית בכין
 על דאמי רוח עליה ערוא ממלכו וחב על דאמי יד לעומתה: ואלא יואך הו כנתן כחו לאלה אשר הו עשהו
 הלא יבי כי את מקד ה' אלהי קדושי כי אני המכי בך וכן עמך ישר מכירי בך וידענו כי את אלהי וקדושי כמו שאמר הכ
 הנביא אני ה' מקד קדושכ ואל גואל ישר קדוש: הסך דע ככ שנותן הכח לאלהיו וכופר בך: לא כמות ידית שלא כמו עי
 כי את נתת לנו הכח הזואס נתת לנו כח להחרי ארצי ולהגלו לא נתת לנו כח להמיר ולכלותי להכחידנו מגוי: ה' למשפ
 שמתנו כי את שמתנו לשמו עי המורדי בך וכפל העני במש וא צור להוסי יסדתו פי ואת שאצ צור כל העני יסדתו להיכי
 בו גוי הארצו יסדתו העמדתו חזק כיסוד הבני: לא כמו הוא א מיהם טס כי לא תמו היה כתו ועל דרך זה תי מ
 מיהר קי לעלמי: טהור עיני אתה שאתה טהור עיני שלא תוכל לראו רע כי אתה טוב ובוחר בטובי ומיחס ברעי
 ולא יאות לך שתראה רע ותביט אל עמל כלומ שתסבול עושי רע ותניחם לעשות הרע וטעם לא תוכל לסבול דבר
 טהור הפך חמתך וטובתך וכן את דוד לא ינודך רע אש כן אני תמה למה תבי בנגדי והם הכשדי המרעי לישר א
 תחריט כי ישראל אף על פי שהם רשעי צדיק הם מנכ ועמו ואך תחריט שהם יכלעו וישחיו וארזל צדי ממנו בולע
 צדי גמול אי בולע בבלע את הקד בכ' מראו רע בלא ב והחריא ח' שהזכירו בבית ופי ברע כמ ואל חרמ
 ברע ששרו השנה כי נודע לנו משי המסור כי זה מראו רע ואל ישעני מראו ברע וכן היא המסור קדמאה דישעיהו מ
 מראות ברע תבייך דתרי עשר מראות רע וחד פסוק סימן לא יחליפנו ולא ימיר אותנו טוב ברע או רע בטוב:

הוא בצע בצע רע לביתו לשום במרום קנו להנצל
מכף רע: יעצת בשת לביתך קצות עמים רבים ו
וחטא נפשך: כי אבן מקור תזעק וכפים מועץ יענ
יענה: דהי בונה עיר בדמים ובזון קריה בעולה:
והלא הנה מאת ייחזק צבאות וייגעו עמים בדי אש
ולאמים בדי ריק ועפו: כי תפול הארץ לדעת א
את כבוד ייחזק במים יכסו עלים:

מדמי אדם וחמם ארץ זה הרע יבא לו מרוב דמים
טטטך: וחמם טעטה בארץ: קריה וכל יושבי בה:
והיה הורם הקריו והורג היושבי בהם: וית וחמם ארץ
יחטוף ארע דישר קריתא דישר וכל דיתבי בה: קרית
דישר לל יונסלס: דהי בצע בצע רע לביתו: אוי
לכבוד כזר טהיה: בוצע בצע רע וגזל את
העמים בעבור ביתו: כלום לבנות ביתו כנין נאה
וחזק: לשום במרום קנו כי בנה מגדל חזק וגבוה ל

להנצל מכף רע כי חשב להנצל בו אם יקומו הגוים עליו טהיו מבקשים רעתו: והוא היה הורם ערי העמים
ומביאים העצים והאבנים לבבל לבנות העיר וביתו וכן התגאה הוא בלכתו בתוך היכלו: כמו שכתב בספר
דניאל לקצ ירחי ישר עשר על היכל מלכותא די בבל מהלך הנה: ענה כבוד כזר ואח' הלא דא היא בבל רבתי
די אחא בניתה לבית מלכו בתקוף חסני ולקיר הדרי: יעצת בשת לביתך בזה העני טבנית הגולה יעצת
בשת כי כטיבאז האויבים ויהרסו הבנין יהיה בשת לך

וחוטא כפסך טאתה היית קוצה וכורת עמים רבים לבנות בנייך ויהיית חוטא כנפאך וכן ומתעברו חוטא
כפסו: חוטא כנפסו: קצות מקורי מן הקל: ומענינו מן הדגוש מקצה רגלים: כי אבן מקור יתק-אח' על
דרך משל כלום כל כך ידעו וגולה לכל כי בנייך מגולה עד טהאבן תזעק: מהקיר טהי בנניה טס אחי
מגזל: וכפים מעץ יעכנה והכפים מהעץ יעכנה לאבן גס אחי מגולה: יעכנה לל יעכנה אותה: וכפים הוא מ
מריט: קריו חבתי: ונקרא הריט גס כן כפים: ופי מעץ כמו טאת מקיר כי כמו טתזעק האבן מהקיר טהנא
בנין האבנים: כן יזעק הכפים מהקירי טהנא בנין העצים: וית וטיפא מנו מריטא עני להלל חתיכה מהקורה
טיפא כמו גוי טטיפא עז' היא וטפאיה אסורים: מריט' היא קורה' כמו על המריט טבכאן בבירה: דהי בונה:
הענין מבואר למעלה בהי הראשון: דהלא הנה מאת ה' צבאות: הפסוק הזה והבא אח' ריו אם
כפרטס על ענין הפרט טהו בענין כבוד

עמי בדי אטיכדו העמים אשר היו עם כבוד כזר ועם זרעו והם חכמים והנסמכים אליהם כי יגיעתם
סופה לאט ולכליון כטיבאז עליהם חיל תרי ופרס ויחריבום ויהרסו הבנינים אשר יגעו בהם והביאו טלל ה
העמים לבבל ידעו אז ויבינו כי יגיעת היתה לאט ולכליון ולריק כמו טאת ירמיהו חומת בבל הרחב ערער
תערער וטעריה הגבוהי באט יצתו וכפל הענין במט ואח' ולאחי בדי ריק יעפו: כי תמלא הארץ לדעת
את כבוד ה' ופי כי יכיר הכל וידעו כי מה' הי הנקמה הזאת נקמת עם ה' ונקמת
היכלו כי לכבוד

כזר הכי דבר פלא טנטרד מבני אדם בעוד הדבר בפיו טהיה מתגאה כמו טאת עוד מלתא בפוס מלכא וכו'
וגס לבלטטזר בן בנו הביא אות גדול במה טככתב בכותל ההיכל: וביה בליליא אחקטיל בלטטזר מלכא כ
כטדאה: וכורט מדאה אח' אחר טככט בבל כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים: הנה כל העמים הודו
באל ית' באותו הזמן והבירו כי מאת ה' בא כל הרע לבבל בזה הדבר ידעו הכל את כבוד ה' מאד כמים יכסו
על יס ידעו באמת כי האל מטגיח במעטי בני אדם לתת לאט כדרכיו: וייגעו בשתי יודין וטל ירמיהו ביד
איתן לבד והי מעמדת בגע' ונדר הטוט כעלמת מהמכתב: בדי אש בדי ריק: וטל ירמיהו בדי ריק בדי אש
והם כמו באט בריק ומלת די נוספת בהם מורה על התמדת הדבר והגדלתו: וכן בדי טופר בדי ארבה לרוב
יעפו ביד איתן לבד ויד הטוט כעלמת מהמכתב: וטל ירמיהו ויעפו: וזה הפי כראה לפי ענין הפרטה: ול
ולפי מה טכתוב בספר ירמיהו כי טס גס כן זכר על חורבן בבל זה הפסוק טהזכרנו למעלה כמו טאת כה
אח' ה' חומת בבל וגו' וייגעו עמי בדי ריק ולאומי בדי אש ויעפו אכל לעני הפסוק הבא אחר זה כי תמלא הארץ
לדעת את כבוד ה' אעפ טפירטנו אותנו לענין זה יותר כראה טיהיה עכינו לעתיד בימי המטיח: כמו טאתר ב
בכבואת יטעיהו כי מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים וזה יהיה בימי המטיח כמו טהנא עני הפרט
וכן אח' בכבואת ירמיהו כי כלס ידעו אותי למקטנס ועד גדולס: ולזה הפי יהיה פרוט הפסוק טלפני זה כן
הלא הנה מאת ה' צבאות אח' אעפ טיראז בני הדור הזה נקמת ה' בבל עוד יראו גדול מזו לעתיד טהיו מאת
ה' צבאות טיקח האל ית' נקמתו מכל הגויט כטיבאז עם גוג ומגוג על ירוטלס ואז תהיה יגיעת לאט ולריק: כ
כמו טכתו בכבואת יחזקאל וככבואת זכריה: וית כן הוא מחתן תקיפין חסינן איתתין מן קדם ה' צבאות ול
ולאיות עממיהא תסיף איטתא ומלכוותא לריקנו יטתלחון: הני

חבוקוק

כי עוד חזון למועד ופח לקץ ולא יכזב אם יתמ
יתמהמה חכה לו כי בא ולא יאחר : דגה עפ
עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה :
ואף כי היין בוגד גבר יחיר ולא
ינוה אשר חרזיב כשאל נפשו ודוא כמות ולא יש
ישבע ואסף אליו כל חנוים וקבץ אליו כל הע
העמים : הלא אלה כלם עליו משל ושאוומליצה
חירות לו ואמר הוי המרבה לא לו עד מתי ומב
ומכביד עליו עבשש : הלא פתע יקומו נושכין ו
יקצו מזועזעין וחיות למשיסות למו : כי אתה של
שלות גוים רבים ישלך כל יתר עמים מדמי אדם
וחמם ארץ קריח וכל ישרי בה :

כי עוד חזון למועד זהו המענה שענהו האל י
ית' החזון הזה לא יהיה מענה אלא עוד יהיה
למועד אשר יעדתינו ויפח לקץ והחזון הזה ידבר ל
לקץ כלומ' לא דבר לזמן הזה אלא לחותנו קץ העתיד
להיות והוא לע' טנה מחרבות ירושלים : ולא יכזב כ
כמו אשר לא יכזבו מימיו כי עכש' יהיה : אם יתמהמ'
חכה לר' אם יאחר הקץ הזה חכה לר' אם כנגד חותם
טגלו מירושלים והאריכו ימים עד שיצאו מגלות ב
בבל : לא יאחר פי' לא יאחר מהמועד הקצוב לו כי
על כל פנים יהיה ביומנו וכן תי' ארי בזמניה כי לא
יתעכב : ואחז' פי' לא יאחר כמו לא יסוף כלומר לא
יסוף שלא יהיה כפי' לא יסוף מורעס ואחרית פי' ס
סוף : דגה עפלה לא ישרה נפשו בו ית' מי שלא
ישירה נפשו בעצמו ואין לו אמונ' באל ית' גבה נפשו והתנשא ולא
כצר נפשו כלש' בן בנו טנתנאו כנגד האל ית' : וצדי' אכל הצדי' אינו כן כי נפשו טפלה ומפחד תמיד מהאל
ית' לפיכ' יחיה באמונתו באל ית' וינצל מהרעה טתבא לרשע ולאנו הס' ישר טגלו לבבל עם צדיקיהו טנכנעו בב
בבלות ולא עברו עז' והאמינו באל ית' וכטכבס כורט בבל ונהרגו הצדיקים : ישרא' טהיו צדיקי היו באמונתם
באל ית' ונצלו מחרב הפרסיים ויצאו מגלות בבל : עפלה ענין גבהות הלב וזדון : וכן ויעפילו לעלות אל ראש
הצ' ירבי אחי' ר' משה זל פי' הנה ענפלה מן עופל ובחן טהוא מבצר גבוה אמר מי טלא' ישרה נפשו בו עפלה
כלומר תמים עצמה כעופל ובחן להטוב טס משני האויב ולא תשוב לאל ולא תבקש ממנו להצילה : אכל הצ'
הצדיק לא יטוץ להטוב במבצר כי באמונתו יחיה : וית' הא רשיציא כלבהון אמרין ליה כל אילן וצדיקיא על
קטניהון יתקיימו : ואף כי היין בוגד טותה היין : וכן לן היין ר' טותה היין יטמח לבס כמו אם טתו
יין כלומ' כל רשע יטיב לו האל גמולו אם בקרוב אם ברחוק כט' זה הרשע טותה היין והוא נבוכד
נצ' טהיה טותה יין מאד ומטתכר לפיכ' היה מהיר במעשיו ולא יתבונ' מה יעשה והוא היה הרג בלי חמלה וה'
והוא היה בוגד באי' טהיו עמו בטלות : והיה גבר יחיר כלומ' גם רוח : ולא ינוה לפיכ' לא יעמד בנה מלכותו
לאורך ימים אלא עד ע' טנה תכלה מלכותו או אמר ולא ינוה על נבוכד כצר עצמו טיצא מנוהו ומיחבלו כט
כטנטרד מבני אדם והיה עם חיות הטדה : אשר הרחיב כטאל כטאן כמו טאמר הרחיבה טאלל כטשה והוא כמו
הטאל והמות טיקבלו המצ'ס לרוב ואיכס טבעים כמו טאלל טלש הנה לא תטבענה : הלא אלה כלם
אלה הגוים טיאסף אותם אליו כטבא טברו יטמחו במטלתו ויטאו כלם עליו מטל ומל' וזה חירות
לנו : ויט' אמת עליו מליצה ומטל המליצה וחירותיה הס' בעבור ואת' וזה המטל והמליצ' טיאמ' כל אחד מהם עליו
הוי המרבה לא לו הוי לו לזה טהיה מרבה נכסיס רביס מאשר לא לו טהיה טולל גוים רביס עד מתי וכי היה
סבור טלעולס היה עומד בידו וביר זרעו : ומכביד עליו עבשש : היה מכביד עליו ממון רב טהוא עליו כמו
טיט עב' טהיה מכביד על גופו כי הוא טיט ועפר וממונו ג' והיה טיט עב' : עבשש מלה אחת ופירושה בטתי
מלות עבשש : כמו טיט עב' : וכן כל רביס עמים עמים רביס : בירקרק חרנון כמו בחרנון וירקרק : ורביס כמו
הס' : והנגיד פי' ומכביד עליו עב' טיט טיוסיף ללכנות מטכ' ולא יצילנו ואחז' פי' הלא יחשוב זה כי טופו לקבר
יהיה זה עד מתי ומכביד עליו עב' טיט על קברו יכביד טיט עב' וית' דרך מטל עד אימתי את' מתקף עלך
תקוף חובין : הלא פתע הלא חטבת בהתנאותך כי תהיה בקבר ויקומו פתע נוטכין : והס' התולעים :
ויקיצו מזעזע' יך כאלו יטנו ובבואך יקיצו לטלטל כך ולזעזע ולהניע בשך חתיכות חתיכות והי'
והיית למטיסות למו טיטסו בשך כן פי' אחז' : ויט' לפרטו כן כי נוטכין מזעזעין אמר בעבור בלטטזר כן
בנו טבא על בבל פתאז חיל תלך פרס ונהרג בלטטזר והחריב בבל : ויט' לפרט עוד כי נאמר דבר זה על
טהושלך מקברו כמו טאל ביטציה ואתה הטלכת מקברך וגו' : ויקצו ב'ור איתן לבד והיא מעמדת בגעיא ויור'
השרט נעלמת מהתכתב למטסות : כמו מי נתן למטסה יצק ענין בזה וסע' ותי' לצדי' לחן : כי אזה
טלות מגזרת טלל ומענינו וכן ישלך בטקל סבות יסבור : יתר עמים מה טנותר מן העמים טלא טלות
אותם והס' מדי נשרס :

תפילה לחבקוק הנביא על שג

שגיונות : ידוע שמעתי שמועד יראתי ידוע פעלך
בקרוב שנים חייו בקרב שנים תודיע ברוחו רחם
תזכר : אלוה מתמקן יבא וקדוש מזהר פארן סלה
בסח שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ : ונגה ב
כאור תהיה קרנים מיוחד לו ושם חביון עוזו : לפ
לפניו ילך דבר ויצא רשף לדגליו : עמוד וימודד א
ארץ ראה ויתרגום ותפצצו דררי עד שחו גבע
גבעות עולם הליכות עולם לו :

יחזק מפניו כל יושבי הארץ כי הוא המטנח בהם ויחזק
כל מעשיהם כמו שאמ' משמים הביט ה' וראה את כל ב
בני האדם : תפלה לחבקוק הנביא זאת התפילה
כעשת על דרך סיד משיר תהילים : על
כן אמר על שגיונות כמו שנינו לחד ואמר למנצח ב
בגיונותיו וכן אמר בו מלת סלה וראה כתובה זאת המ
המלה בכל המק' כי אם בזאת התפיל' ובספר תהילים
וענין התפילה על צרת ישראל בגלות הזה וספר בה כ
כסים וגבורות שנסה האל לישראל מיום אשר גאלם מ
מצרים והתפלל ואמר בדרך כבואה כי כן יעשה עמ
עמם בגלות הזה ובצאתם מהגלות ובמלחמת גוג ומגוג והחכם ר' אברהם א"ע ז"ל פי' כי תפילה זו על רעב טהיה ע
עתיד להיות וראותו בקרב שנים חייו ר"ל בקרב שני הרעב וכן הבנה ריס חיה ה"ל על עצירת המטר תצור קט
קשתך על הקצת סכרואה בענן ביום הגשם וכן כי תרכב על סוסך ר"ל על העננים וכן אמ' כי תאכה לא תפרח ודעת
מב המפרש' על העני' שזכרנו וכן דעת יונת' והוא תרג' שגיונות ענין סגנה התפלל שיהיו עונות ישראל כחשבים לפניה
כסוגה : ידוע שמעתי שמעתי קל הכביאה אומ' אלי הגלות הארץ שיהיה לישראל לעתיד ויראתי
אך יוכל לעמר כמה שנים בקרב איביו לפיכך אני מתפלל לפניה ואומ' פעלך בקרב שנים חייו ישראל
טהר פעלך שאתה פעלת כמו שאמ' על בני ועל פועל יד תצוני ואמ' הוא עושה ויכונןך חייו חיה אונת בתוך השני
האזנים האלה שיהיה בגלות שלא יכלה בקרב איביו : בקרב שני תודיע בקרב אלה השנים תודיע דברך שיעדת להם
ואף גם זאת בהיות בארץ איביהם לא מאסת ולא געלתם לכלותם וגו' ברוח רחם תזכור בזמן הרעב והאף שהוא
זמן הגלות תזכור להם אלה אבותם כמו שאמ' וזכרתי להם ברית ראשונה יתרגו אלהה רחמא : או יהיה רחם אחד מן
רחמי' כלום זכור להם רחמך כמו שאמר זכור רחמך ה' ומסדיך כי מעולם המה נודך הדש רחם בגימ' אברהם
הזכור זה כזה כלום זכור להם ברית אברהם וית' שמעית שמע גבורתך וחולית הכמה רבדבין עובדך זאת יהיב
ארכא לרשעי' ואם יתבונן לאוריתא ולא תבו ואינן מרגז קדמך בגו שכי' דיהבת להן חייה בכך את עתיד להודיע
יתגבורתך בגו שכי' דאמרת לחדשא עלמא לאתפרעא מרשיעא דעברת על מומך וצדיקא עבדי רעונתך בגו רג
מוך רחמי' תזכר כ"א בגו מוך רחמי' תזכר ותתקם עליה : אלה מתקין יבא עתה ספר הגדול והגורא
שהוא האל לישראל במדבר שמה אמ' להם כן בצאתם מהגלות מתקין יבא כמו שאמ' בתורה וזרע מועיר למן כי תתן הוא שיעיר וכן מהר פארן כמו שכ' בתורה הופי' מהר פארן :
כסה שמים הודו זהו הלפידים שראו בתן תורה שהיו מזהירי השמים והארץ : והודו פירוש הודו והדת : ותהלתו זה
זהותו כהלו כהו עלי ראשי וזכר שיעיר ופארן כי הם סמכי' להר סיני : ודרך הדש יתע' וית' מתקין מרחמא ודעתך
כדעת אנקלוס בפי' הפסוק ותהלתו תרגמו במשמעו ומימר תושבחתה : ונגה כאר תהיה זהו מה שאמר ב
בתור' ומרא' כבוד ה' כאש אכל' בראש ההר : קרי' מיד לר' זהו כי קרן עור פני משה כלומ' הודו ההוא היה
מיד האל לו למשה ואמ' קרנים בלשון שנים כי הפכים שני צדדין : וית' קרנים על הלוחות שכתן למשה שהיו שנים והיו
מזהירות בכראה ובנסתר : ושם חביון עוז' שם בסיני נגלה מה שהיה נחבא מענו עד היום ההוא כי לא היה כיום הה
הוא לפניה ולאחרי' שנגלה לו האל ית' בכבוד הגדול על הר סיני לעיני כל ישראל : וית' חביון עוז' על הארץ כמו שאמר
עליו אתה וארץ עוזך ושם היו נסתרות הלוחות : לפניו ילך דבר פי' אהל' בתתי מדבר : והחכם ר' אברהם א
א"ע פי' על השמים כשנכנסו ישראל לארץ כמו שאמ' את אומותי אטלח לפניה והמוותי את כל העם וגו' : רשף
כמו דבר והענין כפול במ"ט וכן ולחמי' רשף והוא חולי הקדחת שהיא חמה העורפת וממיתה מהרה : לרגלי' לסבתו
כמו ודבר האיתך לרגלי' עמוד וימודד ארץ עמר הארץ בגלגל ארבע עשרה שנה עד שבא הארץ וחלקיה
במה וחבל : ראה ויתר גוי ס' משם ראה והביט לכתר הגוים מן הארץ : ויתר פי' ויקפץ כמו לכתר בהם על
הארץ כלומ' כבודו היה בגלגל והיה מנצח גוי הארץ ומפילם לשני ישראל בראיה לכד היה מיתתם : ויתפוצצו הדרי
עד מאל למלך כנען וכן גבעות עולם : ויתפוצצו עני' שבידה עם השיאר כמו וכפטיט יפוצץ סלע : שחור מבעלי הכ
הכפל והא חסר הכפל מן תחת שחור : הליכות עולם לו מהלכי העולם כולם לאל ית' לפיכך יעשה בהם כרצונו ל
להגביה זה ולהשפיל זה לגרש זה ולהחיה זה : ואלה הדורות שלא היו מכירי' בו והיו מרחמי' שאין אלוה בעול' עמר והדור
חרב פסו זה על דור המבו ועל דור השלב ר"ל אלה הדורות שלא היו מכירי' בו והיו מרחמי' שאין אלוה בעול' עמר והדור
להם כי הוא ארץ הכל ומטני' בכל ר"ל במל' נמר' שמה להם מדה כנגד מדה כמו שאמ' ברוח רחם וזכרתי כדונ

והי משקח רעוץ מספח חמתך
ואף שבר למען חביט אל מעוריהם : שבעת קלון
מכבוד שתה גם אתה וחערך תיטוב עליך פוס ימ
ימין יהיה וק' קלון על כבודך : כי חמס לבנון יבס
יבסך ושור בהמות יחיתן מדמי אדם וחמס ארץ
קריה וכל ישובי בה : מוח חערך
פסל כי פסל יצח מספח ומורה שקד כי בטח יצ
יצר יצרו עליו לעשות אלהים אלהים :
זהו אחר לעץ חקיעה עורי ראבן דומם
זהו יורה חנה תפוש וחב וכסף וכל רוח אין
בקרבו : ויהיה בודל קדשו הם מפניו כל הארץ :

חבוקוק
חבוקוק רעהו : כבוד כזר היה שמה ומשקח כ
כמו שכתבנו למעלה בפסוק ואף כי היו בוגד
והיה משקח עמו מלכי העמים שחולך בנילה והיו כב
בבתי כלאים בבית והיה מוציאם בעת שהיה חנה לש
לשמות ולהשתכר שאתכת עמו : רעהו כמו רעהו : וכן
מגן גבורה : בהתפללו בעד רעהו : וקראש רעהו : לפי
סדיו מלכים כמוהו : מספח חמתך : והיה מספח להס
חמת היין למען יצחו תמיד וישתכרו זהו ואף שכתבנו
היה משכר אותם על כחם אפי' לא ידעו כד' להתלוצץ
וללעוג עליה זהו למען חביט אל מעוריה : משקח כו' וי
ויתגלו כמו שכתבנו ויטב ויתגל בתו' אלהי מעוריה כמו
ערמת אף על פי שהם שני מראים : וכן מראש מעוריה
עאנוטה ועוריה : מספח ענין דבוק כמו שפסחני כא תחת
חבוקוק יספח : חמתך כמו ויכלו המים מן החמת : אכל אינו מתקלן אלא מתקלן חמת היין : והחכם ר' אברהם א
א"ע ז"ל פי הפסוק הזה דרך משל משקח רעהו כוס הערעלה ומשכר בחמתך ופי' חמתך כמו חמת מים כמו שפירשתי
ויותר נכון לפרש חמתך כמשמעותו מן אף וחמה : וזהו על דרך ואשכרם בחמתך : למען חביט למען ידחה קלונם
לכל ויתגלה וכפון הוא פי' שהיה הפסוק דרך משל לפי שאל תשוב עליך כוס יין ה' : שבעת קלון : שבעת
מקלון מלכי העמים : כלומר מלאת רצון נפשו להקל כבודי ארץ ואהבת הקלון יותר
מזה גס אהיה : תשמה גס אהיה כמו הם שתהיה נקלה לעיני כל : כלומר באותו כוס קלון שהשקיתם תשמה גס אהיה : ו
וכן היה כבוד כזר נקלה בחיט כשנעדר מלכי ארץ וד' בין החיות : וכן במותו שהעלך מקבת : וזהו והערל תראה
ערלתם : כמו שהיית מקלה המלכי להשקיתם לשכר כד' שתרא ערלת : ובד' שכתב יהיה והערל כמו הערל כמו
כוס תרעל כמו שאל תשוב עלי כוס יין ה' כוס תרעל מסבב על כל הגוי להשקית על ידך אחרי שתותם תשוב עליך
המים להשקית כמו שכתב בספ' יחזקאל קח כוס יין חמה וגי' : מקלון על כבוד : קלון יבא לך על כבוד : קלון מלה
מורכב מן קל וקלון ר"ל קל טל קלון וזהו קל לפי שזכ' השכר והשכר מק' : וכן אמ' בהתעורר שוכר בקיאו : וזהו והערל
ואתערטל : פי' ענין ערס : וכן תרגם ערס ערילאה : בי' חמס לבנון יבסך : פי' החמס טעמית ללבנון
והוא ארץ ישראל : כמו שאלו הד' הטוב הזה והלבנון : הח
מס הוא יבסך ויבסך עד שלא תראה עוד :
ועוד בהמשך יחיתן : וכן האור טעמית לשוכנים בה יבסך : ואחר שהמשל הארץ ללבנון המשל השוכנים בה לחיות
שורכס לבנון ללבנון שהיא יער עצים כמו שאלו ולבנון ארץ די בער ויחיתן ארץ די עולה : וחמס הארץ הוא החיות
הערים והבתים והמחצות עצי המאכל ואילנות : ושור הכהמות שהיא משל לבני ארץ השוכנים בה היא דמס טעמך
וכן פיר' אחר כן מרמי ארץ וחמס ארץ קריה וכל ישובי בה : וכבר פי' כי קריה אחר על יחזקאל : ור' מנחם פי' כן אמר ל'
למלך בכל החמס טעמי ללבנון שהיא ארץ ישראל יבסך אחר כלומר יבסך חמסך בראשך אחר טעמית כמה רעות
לפניך יאבדו ויחלו על ראשך : כי כן שור בהמות יחיתן : כי האור טעמית בהמות בטורפם טרף רב ימים רבים ולב
ולבסוף פעם אחת יאספו עליהם הדבה אכזים ויחיתן ויהרגו אותם : כן אהיה כל החמס טעמית כמה טעים יאבד ע
עליך בפעם אחת הכל ויבסך : וית' אס חנוף בית מקדשא יחסיך וכות עומתא תתברייך : תרג' לבנון בית מקדש
וכן תרג' אונקלוס הד' הטוב הזה והלבנון : ובית מקדשא : יחיתן מראש חתית והייד תמורת הפסל או יהיה מראש חיתו
ויהיו שני מראים וענין אחר : בזה הענין פסל מה הענין לו פסלו לילך בכל שהיה מתהלל בו ונותן הכח
לאלוהי מה הענין לו במס ט
בית : וכן אמ' בנבואת ישעיהו ברע כל קורם טבו : כי פסלו יצרו האומן
טיצרו ופסלו מה הענין ליתיה בו מסכה ומורה שר ומה הענין גס כן המסכה טעמך בה הפסל ומה הענין בהם ה
הפסל שמורה שר לעבד : כי בטח יצר יצר עליו מה הענין למצא בו היצר טיצרו כי בטח עליו : כי בטח עליו
יצרו כלומר על מעשה יצרו : המעשה נקרא יצר והעושה נקרא יצר : וכן יצר אחר ליצור לא הבין : אלהים אלהים
שלא יענו אל הקורא להם : זהו אחר לעץ חמס : תאר כללי לומר ולנקבה : כמו חמס : וכן שכי חמס : ה
הוא חמה : בתורה אהיה הק
תפוש ומצושה בזה וכסף פי' אינו בטח ודס טקבל מחכי כסף וזהו הוא לפיכ' וכל רוח אין בקדכו : ופי' וכל שום
רוח אפי' רוח הבהמה : וכן כל מלאכה לא תעשו : וכל חלב וכל דם לא תאכלו והחיות להם : וידוע בהיכל
קדשו : ואין כן ה' כי הוא הנותן רוח בכל בעד ואעפ' שהוא בהכל קדשו וה' השמי' הם משכתי כל הארץ

חבוקוק
חבוקוק רעהו : כבוד כזר היה שמה ומשקח כ
כמו שכתבנו למעלה בפסוק ואף כי היו בוגד
והיה משקח עמו מלכי העמים שחולך בנילה והיו כב
בבתי כלאים בבית והיה מוציאם בעת שהיה חנה לש
לשמות ולהשתכר שאתכת עמו : רעהו כמו רעהו : וכן
מגן גבורה : בהתפללו בעד רעהו : וקראש רעהו : לפי
סדיו מלכים כמוהו : מספח חמתך : והיה מספח להס
חמת היין למען יצחו תמיד וישתכרו זהו ואף שכתבנו
היה משכר אותם על כחם אפי' לא ידעו כד' להתלוצץ
וללעוג עליה זהו למען חביט אל מעוריה : משקח כו' וי
ויתגלו כמו שכתבנו ויטב ויתגל בתו' אלהי מעוריה כמו
ערמת אף על פי שהם שני מראים : וכן מראש מעוריה
עאנוטה ועוריה : מספח ענין דבוק כמו שפסחני כא תחת
חבוקוק יספח : חמתך כמו ויכלו המים מן החמת : אכל אינו מתקלן אלא מתקלן חמת היין : והחכם ר' אברהם א
א"ע ז"ל פי הפסוק הזה דרך משל משקח רעהו כוס הערעלה ומשכר בחמתך ופי' חמתך כמו חמת מים כמו שפירשתי
ויותר נכון לפרש חמתך כמשמעותו מן אף וחמה : וזהו על דרך ואשכרם בחמתך : למען חביט למען ידחה קלונם
לכל ויתגלה וכפון הוא פי' שהיה הפסוק דרך משל לפי שאל תשוב עליך כוס יין ה' : שבעת קלון : שבעת
מקלון מלכי העמים : כלומר מלאת רצון נפשו להקל כבודי ארץ ואהבת הקלון יותר
מזה גס אהיה : תשמה גס אהיה כמו הם שתהיה נקלה לעיני כל : כלומר באותו כוס קלון שהשקיתם תשמה גס אהיה : ו
וכן היה כבוד כזר נקלה בחיט כשנעדר מלכי ארץ וד' בין החיות : וכן במותו שהעלך מקבת : וזהו והערל תראה
ערלתם : כמו שהיית מקלה המלכי להשקיתם לשכר כד' שתרא ערלת : ובד' שכתב יהיה והערל כמו הערל כמו
כוס תרעל כמו שאל תשוב עלי כוס יין ה' כוס תרעל מסבב על כל הגוי להשקית על ידך אחרי שתותם תשוב עליך
המים להשקית כמו שכתב בספ' יחזקאל קח כוס יין חמה וגי' : מקלון על כבוד : קלון יבא לך על כבוד : קלון מלה
מורכב מן קל וקלון ר"ל קל טל קלון וזהו קל לפי שזכ' השכר והשכר מק' : וכן אמ' בהתעורר שוכר בקיאו : וזהו והערל
ואתערטל : פי' ענין ערס : וכן תרגם ערס ערילאה : בי' חמס לבנון יבסך : פי' החמס טעמית ללבנון
והוא ארץ ישראל : כמו שאלו הד' הטוב הזה והלבנון : הח
מס הוא יבסך ויבסך עד שלא תראה עוד :
ועוד בהמשך יחיתן : וכן האור טעמית לשוכנים בה יבסך : ואחר שהמשל הארץ ללבנון המשל השוכנים בה לחיות
שורכס לבנון ללבנון שהיא יער עצים כמו שאלו ולבנון ארץ די בער ויחיתן ארץ די עולה : וחמס הארץ הוא החיות
הערים והבתים והמחצות עצי המאכל ואילנות : ושור הכהמות שהיא משל לבני ארץ השוכנים בה היא דמס טעמך
וכן פיר' אחר כן מרמי ארץ וחמס ארץ קריה וכל ישובי בה : וכבר פי' כי קריה אחר על יחזקאל : ור' מנחם פי' כן אמר ל'
למלך בכל החמס טעמי ללבנון שהיא ארץ ישראל יבסך אחר כלומר יבסך חמסך בראשך אחר טעמית כמה רעות
לפניך יאבדו ויחלו על ראשך : כי כן שור בהמות יחיתן : כי האור טעמית בהמות בטורפם טרף רב ימים רבים ולב
ולבסוף פעם אחת יאספו עליהם הדבה אכזים ויחיתן ויהרגו אותם : כן אהיה כל החמס טעמית כמה טעים יאבד ע
עליך בפעם אחת הכל ויבסך : וית' אס חנוף בית מקדשא יחסיך וכות עומתא תתברייך : תרג' לבנון בית מקדש
וכן תרג' אונקלוס הד' הטוב הזה והלבנון : ובית מקדשא : יחיתן מראש חתית והייד תמורת הפסל או יהיה מראש חיתו
ויהיו שני מראים וענין אחר : בזה הענין פסל מה הענין לו פסלו לילך בכל שהיה מתהלל בו ונותן הכח
לאלוהי מה הענין לו במס ט
בית : וכן אמ' בנבואת ישעיהו ברע כל קורם טבו : כי פסלו יצרו האומן
טיצרו ופסלו מה הענין ליתיה בו מסכה ומורה שר ומה הענין גס כן המסכה טעמך בה הפסל ומה הענין בהם ה
הפסל שמורה שר לעבד : כי בטח יצר יצר עליו מה הענין למצא בו היצר טיצרו כי בטח עליו : כי בטח עליו
יצרו כלומר על מעשה יצרו : המעשה נקרא יצר והעושה נקרא יצר : וכן יצר אחר ליצור לא הבין : אלהים אלהים
שלא יענו אל הקורא להם : זהו אחר לעץ חמס : תאר כללי לומר ולנקבה : כמו חמס : וכן שכי חמס : ה
הוא חמה : בתורה אהיה הק
תפוש ומצושה בזה וכסף פי' אינו בטח ודס טקבל מחכי כסף וזהו הוא לפיכ' וכל רוח אין בקדכו : ופי' וכל שום
רוח אפי' רוח הבהמה : וכן כל מלאכה לא תעשו : וכל חלב וכל דם לא תאכלו והחיות להם : וידוע בהיכל
קדשו : ואין כן ה' כי הוא הנותן רוח בכל בעד ואעפ' שהוא בהכל קדשו וה' השמי' הם משכתי כל הארץ

נקבת במטיו ראש פרוץ יסעור להפיעני עליצתם
כמו לאבל עני במסתר : דרכת בים סוסך חמר
מים רבים : שמעתי ותרננו בטני לקול צליל שפתי
יבא רקב בעצמי ותחתי ארגו אשר אנוח ליום צר
צרה לעלות לעם יגדנו : כי תאנה לאתפרח וא
ואין יבול בגפנים כחש מעשה וית ושדמות לא ע
עשה אבל גור ממכלה צאן ואן בקר ברפתים :
ואני בידה אעלוה אגילה בארזי ישעי : ידוה א
אדוגי חילי וישם רגלי באילות ועל במותי ידריבני
למנצח בגינתי :

וכדברי הכתוב כי הנהגה אלפי סדא
עתיקה הרי היא פיה בתקיימה לפי זכר בה בלגן ע
עבר : משיך : הוא משיך : חר : מחצת ראש חבית
רשע : אז תמחץ ראש מדין : רשע גוב : ערית : זקור כ
כלום תגלה עד זוארש בלתי תמחץ ראשם ותאחז מלך מ
מגובוכן תגלה יסודם עד זוארש והם פלי החיל והחל
והמלכי אשר אתך : ערית : ענין גלוי : וכן ערית ער עד
היסוד בה : והזואר הוא קרוב לראש : ויסוד הוא עיקר
הכנין וקוממו לפיכך הוא משל על גתלי המחכה :

נקבת במטיו ראש פרוץ : כלו במטיו גוב עצמו תכ
תקב ראש פרוץ חיליתיו וקראש פרוץ לפי ש
שיבאו לרוב והם יושבי סביבות ירושלים בפרץ יושבי
הפרות שמתפשטים בכל מקום שאין להם חומה שתסגירם : וכן את הוא אעלה על ארץ פרוצת ונאמר ג' פרוץ תש
תש ירושלים מרחב ארס ואת שהקב"ה ישלח מהומה בהם שיכבדו וימחצו איש במטה שבירת את ראש רעהו : וכן את
תהיה מהומת ה' רבה בהם וג' : ואת חרב איש באחת תהיה : יסעור להפיעני : אותם שהיו סוערי להפיעני : כלומר
שיבאו ברחם סערה עלי להפין אחי בגוים : עליצתם כמו לאכול עני במסתור : עליצותם ושמחתם תהיה להפיעני
כמו שהיתה ביום שחשבו לאכול עני : והוא ישר כשיצאו ממצרי נרדף אחרי פרעה וחילו וחשבו לאכול במסתור : כלו
כי חשב כי אין ה' רואה ואין כח בים כמו שהיה במצרי וחשבו לאכול בשמחה כמו שאמ' את איב ארדף אצוג' ע
עד שדרכת אתה בים סוסך : ויסר את חושן מרכבותיו ואז הכירו כי ה' נלחם להם בעבורם : כמו שאמר חנו
אכנסה מפני ישר כי ה' נלחם להם במצרי כלומר ה' כמו שהיה נלחם בעבורם במצרי כן נלחם להם עתה בעבורם
כי ראוי כי בקע להם הים והעבירם ביבשה והם לא יכלו לעבור כמו שאמ' ויהא את מחנה מצרים : דרכת
בים סוסך : ופי' דרכת בים סוס' והעברת את ישראל בן והשליכת את מצרי בתהומו וטבעתו וטעם סוסך פי'

למעלה בפסוק כי תרכב על סוסך : חומר מים רבים : כמו שאמ' נכבדו כמו כד נזלים : חומר כד נזבור מן חמ
חמרים חמרים : שמעתי חמר הנביא שמעתי בנבואה הצרה שהיו בה ישר בעת ההיא ביום בא ג' ות
שמועה : ובטני רמז ללב כמו המומעני לו כי ללב יכון לשון הרע וההמיה והשמח
וההקט לא לבטן ולמעים אלא לפי שהלב בכללם יפילו לשון הלב עליהם : לקל כללם טפתי : לקל השמועה הזאת
כללם טפתי : וכלילת השפתיים היא הקשת השפתיים זו בזו מרחב פחד ורעדה : יבא רקב בעצמי : אפי' עצמי שהם ה
הדבר הקשה אשר בגוף ורקבו לזאת השמועה : ותחצ' ארצו : במקומי ארצו בלי אשר אכנס ליום צרה אשר הייתי חו
חשב שאכנס בארצי אשר טפתי מהגלות לארצי והנה נהפכה מנוחתי ליום צרה : לעלות לעם יגדנו : ויש צרה
הוא היום שחשב נג' לעלן לעם יתשלים וישרא' : ויגדנו כלומר שיבא עלינו גודל העמי : וכן יגדנו והוא יגד עקב
ענין גודל : ויהיה גודל וגודל בענין אחד וכמהו רבי' : לא יהיה נח יגדנו תמורת הכפל ועל היום ההוא נאמ' לרביאל
והיתה עת צרה אשר כמהו לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא וג' : ואת ישעיה הנביא לך עמי בא בחרדך וסגר ד
דלתך בערך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם : וית הפסוק כן אמרת בכל שמעית וזנו מלכתי מן קדש דכא דאיתרנו
בזה מצרף לקל מליא אילן כל שמוותי אחד דיעא לחימי ובאחר די שריא אנא זעית דשכרני ליום עקא לעירן אסקא
גלות עמיה מני יתבדכני : כי תאנה לא תפרח : הפסוק הזה נאמר ד"ת על העמי הנאספי על יתשלים עס גוב
ומג' את כי לא יצליחו אלא יכלו עס והנמלטי שלא ימותו יצפו באיבריהם כמו שאמ' תמקנה עיניו בחוריהן
ולאנו תמק בפייה והיו לאת בכל העמים אשר ילכו בהם : יבול : כמו פרי כמו ונתנה הארץ יבולה : ושדמות טדה
זרע : ממכלה בהא כמו ממכלאת צאן באלף : ברפתים : כמו רפת בקר בדברי רז"ל והוא בית הבקר : ויתכן אפי'
מלכות בכל לא תתקיים ולא תעבד שולטן על ישראל יתקטלון מלכי מדינא וגוברי יונן לא יצליחו ויטעבון ממאול
ולא יגבון קאמא מירשלים : ואני בה' אעלוה : אמר הנביא בלשון ישראל כשכלו מחכה גוב אני אעלנו בים
בישועת ישראל וכשל הענין : בת' : ואמר אעלה באלף ישעי : וכתי' ככן על כסא ופירקא דתעביר א
למשיך ולשאר דעמך דישתארן יודון למימר אמר חבוקא נביא נאמא במיתרף דה' אכובע אידון לאלקא דעביר
פירקני : ידוה אלקים חילי וישם רגלי באילות : קלות באילות לרדף אויבי : ועל במותי ידריבני : עריתי
מאדוהך על גבס וארמס בארצי : וזה במוותי ואמר כן לפי שירשלים גבוהה מכל הארצות ואמר
על הנס שיצאה לי ואמר למנצח בגינתי :

תחת אן ראיתי את־בשן ירגון וירעות ארץ מ
 מדון : הבוחרים חרה יחזו אם
 בנחרים אפך אם בים עברתך כי תרכב על סו
 סוסך מרכבותיך ישועה : עריה תעור קשתך שב
 שבועות מטות אומר סלה נחרות תבקע ארץ : ו
 ראך יחילו חרים ודם מים עבר נתן תחום קח
 חם ידיה נשא : שמש ירח עמד זבולה לארץ חצ
 חצך יחליכו למגן ברק חניתך : בזעם תצעד אר
 ארץ באף תדוש גוים : יצאת לשע עמך לשע א
 את משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד ע
 עד צואר סלה :

ראה ויתר גוי ראה שנועדו כולם במקו אחד לבנות
 המגדל ובטל עצתם והפיץ מטם על פני כל הארץ
 והראה להם כי הליכות עולם לו גבעות עול והררי
 עד על דרך משל כמו טפיר וכתף אתגלי וארע ארע
 וכו' כמו שכתבתי : תחת אן הזכיר עתה גבורות
 מעשה לנו במלחמה ות כוונת רשעים עי ע
 עתניאל בן קנז ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר
 במקו אן ראיתי אותם אלהי תקועים כלות במקו
 סלא היה להם העמדה וקיום כי הקי' את עתניאל
 והפיל אותם אלהים : ירגון וירעות ארץ מדין רגון
 אותם וירעות לל אלהי וירעות ארץ מדין כי האהל
 הוא פריסת היריעות ורגון כסבא גרעון עליה כמו

סאל בחלום כליל לחם סעורי ואל ונפל האהל וית תחת אן טעיתי ראיתי אלהי כונן : טבא כונן רשעים
 עלי בארצי : וכאשר עשיתי תשובה רחם האל ית עלי ורגון וירעות ארץ מדין מפני עי גרעון וכת' כד פלחו
 יסר לטעותא מסרתינון ביד כונן חייבא : וכד תבנו למיעבד אורייתא עבדית להון כסין וגבורין ופרקציון
 מיר מדיכא על יד גרעון בר יואש : הבוחרים חרה ה' זכר בקיעת הירדן וים סוף : את מה זה היה לנהרי
 אס חרה אף ה' בהם כסבאקעו וכפל
 אף ה' בנהרים טהרי ראינו טהירדן כבקע חזו דרך משל ומליצה : וכן אס בים עברתך על בקיעת ים סוף :
 ולא זכר הניסים על הסדר : כי תרכב על סוסך : כנגד סוס פרעה ומוכבו רמה בים : מרכבותיך ישועה ית
 מרכבותיך היה לנו ישועה : חז דרך משל לפי שהסוסים מוכנים למלחמה ומוכבים הם המכנחים בתב
 אס לא תהיה יד ה' טהם כמו סאל טקר הסוס לתסועה ואל סנס מוכן לתס מלחמה וגו' ולהתסועה : וית ה
 הבנהרי דרך משל הא על מלכיהון ומשירייתיהון דסניאן כמי נהר הוה רגון מן קדמך ה' על מלכיא הוה רגון
 וכימא הודעת להון גבורתך ארי אתגלית על מרכבת יקר טכינתך ועבדת לעמך תקוף וסורקן :

עריה קשתך כמו טדמה יד הגדולה אשר עשה במצרים ותסועתו ליסר לרכב הסוס : כן דמה
 אתה לתופט הקשת ופי עריה עכי גלוי כמו נבלתה זרועך עליה : והוא סס כמו ערס ועריה
 ותעור גס כן עכין גלוי אלא טאינו תסרסו כי עריה מכחי הלמד ותעור כפעל מכחי העין וכן בענין גלוי
 טסועה ועריה למען הביט אל מעוריה : טבועו טטות אמת סלה יעשית כל זה לקיי השבועו טטטבע לאכזו לתת
 להם האר למטו יסר זהו אמת סלה כלומ לקיי האמת טאמרת : אומר סס : בסקל חדס קודט : נהרו תבקע ארץ
 בקעת להם הארץ היבסה לתת להם מים רבי כמו הנהרו : כמו טכתו ויוט כנולי מסלע ויורד כנהרו מים ועל
 הדרך הזה תי אתגלאת אתגליתא בגבורתך בדיל קיימך זעס טבטיא מימך קיי לעלמי להו בזעת טכיר תקיפי
 נהרון טטפין ארעא : ראך יחילו הרג הרי הוא משל למלכי כנען : טנמונו וחלו מפני יסר וזהו ראך ראך
 הנפלאל טעשית עס יסר במדבר ועס מלכי האמורי : וטעס הראיה כי השמיעה הבחר כמו הראיה

וכן וירא יעקב כי יט טבר במצרי זרס מים עבר זרס מים העוברי בדרך עברו עדים העירכ תמו ככרתו
 נתן תחום קולו בהבקע מי הירדן נתנו קול : רס ידיו נטא המי היורדי למעל קמו כד אחד ויהי רס מאד
 כי הירדן היה מלא על כל גדותיו והיו מי רבי וכטעמדו קמו כד אחד גבנה זהו רס ידיו נטא התנו נטא ית
 לרס : וית בעני אחד באתגלותך על טורא דסיני חזו יקר וזעו טורי עכני מטרא עדו ארי תהמו יהב קלי חילי
 מרומא וגו' : שמש ירח במלחמ יחוטע עס המלכי טעמד להם השמש וכן הירח עד יקום גוי אויביו : זבול
 בטמי טהס זב : ולומעון להם כמו סאל ויעמד השמש בחצי השמי : זבולה הה כוספ כהא לילה כי המלה
 מלעיל : לאר חצך יחלכו יסר הלכנו הלילה ומצרי מדפי אחריה לאור הברק : ואכני הברד טהשלק ה' בגוס
 מפני בני יסר והברקי הס חצי ה' וחכיתו והאויבי כנענו בהם ויסר הלכו לאר ואצט סלא הזכיר בפסו ברקי
 כיון טהזכיר אכני הברד הרי הוא כאלו הזכיר ברקי : כי לא יפלו אכני הברד בלא ברקים : גס אכני הברד
 לכני מכהיקו וכחכני אחיה כלילה ובת' : כליל היצה המלחמ טהרי התפלל יהוטע על הירח טיעמד גס כן עד
 יקום גוי אכתי ויהנה היה נס בתוך נס טהאיר הירח כלילה עס הברד : בזעס בזעמך על ז גוי צעדת עליה
 בארצ וכה בתט ואל באף תדוש גוי : יצאת למען ליטע את משיחך כמו טיצאת ליטע עמך בהכנס
 לארץ ז גוי כן תצא לעתיד ליטע את עמך כמו טיצאת ליטעס בהכנס לארץ ז גוי כן תצא ותיטעס
 ותוציא מחרב וטובס לארץ ומה טאל יצאת מחצת נקבת צבר במקו עתיד ורבי כמוהו וברברי

נקבת במשיו ראש פרוץ יסעור להפיצי עליצתם
כמו לאבל עני במסתר : דרכת בים סוסך חמר
מים רבים : שמעתי ותרנו בטני לקול צליל שפתי
יבא רקב בעצמי ותחתי ארגו אשר אנוח ליום צר
צרה לעלות לעם יגודנו : כי תאנה לאתפרח וא
ואין יכול בגפנים כחש מעשה זית ושדמות לא ע
עשה אבל גור ממכלה צאן ואין בקר ברפתים :
ואני בידוח אעלוז אגילה בארזי ישיעי : ידוח א
אדוני חילי וישם רגלי באילות ועל במותי ידריבני
למנצח בנגינתי :

וכדבר הצבא זה בחרו כי הצבא אלפי סדא
ענינהו חר האלף ויחזקו למי יכח זה פלגן פ
עבר : חסידך יחזקו : חסידך יחזקו : חסידך יחזקו :
רע : אח תמחן ראש מוחי : חסידך יחזקו : חסידך יחזקו :
כלום תגלה עד צואת בלתי תלך : חסידך יחזקו : חסידך יחזקו :
מגובוכן תגלה יסודם עד צואת בלתי תלך : חסידך יחזקו : חסידך יחזקו :
וחמלכי אשר אתך : עמך גלוי : וכן עמך עת עד
הסוד בה : והנאמר הוא קרוב לראש : ויסוד הוא עיקר
הכנין וקמנו לפיכ הוא משל על גדלי המחנה :

נקבת במשיו ראש פרוץ : כלו במטו גוג עצמו תכ
תקרב ראש פרוץ חילוניו וקראם פרוץ לפי ש
שיבאו לרוב והם יושבי סביבות ירושלים בפרץ יושבי
הפרצות שמתפשטים בכל מקום שאין להם חומה שתסגירם : וכן את הוא אעלה על ארץ פרוצ ונאמר ג' פרוץ תא
תשכ ירושלים מתוך ארם ואל תהקבה יסלח מהומה בהם שיכבדו וימחצו אים במטה סבית את ראש רעהו : וכן את
תהיה מהומת ה' רבה בהם וג' : ואת חרב אים באחז תהיה : יסעור להפיצי : אונתם טיהו סוערי להפיצי : כלומר
שיבאו ברוח סערה עלי להפיץ אחי בגוים : עליצתם כמו לאכול עני במסתר : עליצתם ושמחתם תהיה להפיצי
כמו שהיתה ביום שחשבו לאכול עני : והוא ישר כשיצאו ממצרי נרדף אחיו פרעה וחילו וחשבו לאכול במסתר : כלו
כי חשב כי אין ה' רואה ואין כח בים כמו שהיה במצרי וחשבו לאכול במסתר : כמו שחשבו לאכול במסתר : כלו
עד שדרכת אתה בים סוסך : ויסר את אונת מרכבותיו ואז הכירו כי ה' נלחם להם בעבורם : כמו שאמר חס
אכנסה מפני ישר כי ה' נלחם להם במצרי כלות ה' כמו שהיה נלחם בעבורם במצרי כן נלחם להם עתה בעבורם
כי ראוי כי בקע להם הים והעבירם ביבשה והם לא יכלו לעבור כמו שאמר ויהם את מחנה מצרים : דרבת
בים סוסך : ופי' דרכת בים סוסך והעברת את ישראל בו והטלכת את מצרי בתהומו וטבעתו וטעם סוסך פי'

למעלה בסמוך כי תרכב על סוסך : חומר מים רבים : כמו שאמר נכבדו כמו כד נזלים : חומר כד נכבדו מן חמ
חמרים חמרים : שבעתי אמר הנביא שמעתי בנבואה הצרה טיהו בה ישר בעת ההיא ביום בא גוג : ות
ותרגו בטני לאותה שמועה : ובטני רמז ללב כמו המומעי לו כי ללב יכון לשון הרע וההמיה והשמח
וההשקט לא לבטן ולמעשים אלא לפי מהלכ בכללם יפילו לשון הלב עליהם : לקול כלל שפתי : לקול השמועה הזאת
כלל שפתי : וכלילת השפתיים היא הקצת השפתיים זו בזו מתרב פחד ורעה : יבא רקב בעצמי : אפי' עצמי שהם ה
הדבר הקשה אשר בגוף ידבקו לזאת השמועה : ותחצו ארצו : במקומי ארצו בלי אשר אכנס למס צרה אשר הייתי חו
חושב שאכנס בארצי אשר טעבתי מהגלות לארצי והנה כהפסד מנוחתי למס צרה : לעלות לעם יגודנו : ומס צרה
הוא היום שחשבו גוג לעלות לעם ירושלים וישראל : ושיגודנו : כלומר שיבאו עלינו גודי העמי : וכן יגודנו והוא יגוד עקב
ענין גוד : ויהיה גוד וגוד בענין אחד וכמהו רבי' : או יהיה נח יגודנו תמורת הכפל ועל היום ההוא כאלו לדיאל
והייתה עת צרה אשר כמהו לא נהיתה מהיות גוג עד העת ההיא וג' : ואלו יטעיה הנביא לך עמי בא בחדודך וסגר ד
דלתך בעוד חבי כמעט רגע עד יעבור זעם : ויית הפסד כן אחריה בכל שמעית וזעו חלביא מן קדם דינא דאיתרנו
בזה מצרף לקל מליא אילן כל ששונות אחד דעא לחכמי ובאחד די טריא אלא זעית דעבדקי למס עקא לעירן אסקא
גלות עמיה מני יתבדכני : בי תאנה לא תשרח : הפסד הזה כאמר ד' על העמי הכאספי על ירושלים עס גוג
ומנו את כי לא יצליחו אלא יכלו עס והנמלטי טלא ימותו יגפו באברהם כמו שאמר תמקצה עיניו בחוריהן
ולגאנו תמק בפייה והי לאת בכל העמים אשר ילכו בהם : יבול : כמו פרי כמו וכתנה הארץ יבולה : ושמעות טדה
זרע : וממלה בהא כמו ממכלאת האן באלף : ברפתים : כמו רפת בקר בדברי ר'ל והוא בית הבקר : וייתכן אר
מלכות בכל לא תתקיים ולא תעבד מולטן על ישראל יתקטלון מלכי מדינא וגוברי יונן לא יכלחון ויפתצון חמאד נל
ולא יגבון קסאמא מירושלים : ואני בה אעלוז : אמר הנביא בלשון ישראל כשיכלו מחנה גוג אני אעלוז בים
ביטעות ישראל וכשל הענין ב' : ואמר אעלה באלף ישיעי : וכתי' בכן על כסא ושורקא דתעבדי א
למאיחך ולשאר דעמך דישתאחז יודון למימר אמר חבוקא נביא ואכא במיתרף דה איכוע אדון לאלקא דעבדי
פירקני : ידוח אלקים חילי וישם רגלי באילות : קלות באילות לרדוף אחיבי : ועל במותי ידריבני : עזרני ט
גבס ואימסס בארצי : וזה במותי ואמר כן לפי שירושלים גבוהה מהל הארצות ואמר
על הנס שיעשה לי ואמר למנצח בנגינתו :

תחת אן ראיתי אתי בשן ירגון ירעות ארץ מ
מדק : הבגדים חרה ידוח אם
בגדים אפך אם בים עברתך כי תרכב על סו
סוסך מרכבותך ישועה : עריה תעור קשתך שב
שבועות מטות אומר סלה נזרות תבקע ארץ : ד
ראך יחיל ורים זרם מים עבר נתן תחום קולו
זרם ידיו נשא : שמש ירח עמד זבולה לאור חצ
חצך יחילו למגה ברק חניתך : בזעם תצעד אר
ארץ באף תדוש גוים : יצאת לישע עמך לישע א
את משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד ע
נוד צואר סלה :

ראה ויתר גוי ראה טנועו כולם במקו אחד לכנות
המגדל וכל ענתם והפיץ מעם על פני כל הארץ
והראה להם כי הליכות עולם לו גבעות עול והררי
עד על דרך משל כמו מפיר וכתו אתגלי ואזע ארע
וכן כמו שכתבתי : תחת אן הזכיר עתה גבורות
פעשה לנו במלחמה ות כוונת רשעים עי ע
עתניאל בן קנז ובמלחמת גדעון עם מדין ואמר
במקו אן ראיתי אתם אלהי תקועים כלומ במקו
סלא היה להם העמדה וקיום כי הקי' את עתניאל
והפיל אותם אלהים : ירגון ירעות ארץ מדין רגון
אותם ירעות לל אלהי ירעות ארץ מדין כי האלה
הוא פרישת היריעות : רגון כטבא גדעון עליה כמו

טאמ' בחלום כליל לחם סעורי וואמ' נפל האהל : וית תחת אן טעניתי ראיתי אלהי כונס : טבא כונס רשעים
עלי בארצי : וכאשר עשיתי תשובה רחם האל ית' עלי ורגון ירעות ארץ מדין מפני עי' גדעון : וכתו כד פלחו
ישראל לטותא מסרתינון ביד כונס חייבא : וכד תבו למיעבד אורייתא עבדית להון כסין וגבורין ופריקציון
מיד מדינאי על יד גדעון כר יואם : הבגדים חרה ה' זכר בקיעת הירדן ויס סוף : אמ' מה זה היה לנהרי
אם חרה אף ה' בהם כטבאקעו וכפל
אף ה' בנהרים טהרי ראינו טהירין כבקע חזו דרך משל ומליצה : וכן אם בים עברתך על בקיעת ים סוף :
ולא זכר הניסים על הסדר : כי תרכב על סוסך : כנגד סוס פרעה ורכבו רמה בים : מרכבותיך ישועה מ
מרכבותיך היה לנו ישועה : חז דרך משל לפי שהסוסים מוכנים למלחמה ורכביהם הם המכשלים ברכ
אם לא תהיה יד ה' שהם כמו טאמ' מקר הסוס לתמונה וואמ' סוס מוכן לתם מלחמה וגו' : ולה' התמונה : וית ה
הבנהרי דרך משל הא על מלכיהון ומשירייתא דסגיאן כמי כהר' הוה רגון מן קדמך ה' על מלכיא הוה רגון
ובימא הודעת להון גבורתך ארי אתגלית על מרכבת יקר שכינתך ועבדת לעמך תקוף ופורקן :

עריה קצתך כמו טדמה יד הגדולה אשר עשה במצרים ותמונתו לישראל לזכר הסוס : כן דמה
אותה לתופט הקצת ופי' עריה עני' גלוי כמו בגלגל זרועך עליה : והוא סס כמו ערס ועריה
ותעור גס כן ענין גלוי אלא טאינו משרטנו כי עריה מכחי הלמד ותעור כפעל מכחי העין וכן בענין גלוי
טאוטה ועריה למען הביט אל מעוריה : טבועו מטות אות סלה : עשית כל זה לקיי' הטבועו טטבוע לאבן לתת
להם האר למטו ישר' זהו אות סלה כלומ לקיי' האות טאמרת : אומר סס : בטקל חדס קודם : כהר' תבקע ארץ
בקעת להם הארץ היבשה לתת להם מים רבי' כמו הנהר' : כמו שכתו וינז' כנזלי מסלע ויורד כנהר' מים : על
הדרך הזה ת' אתגלאל אתגליתא בגבורתך כדיל קיימך זעם טבטוא מיימך קיי' לעלמי' להו' בזעת טטרי תקיפי
כהרין טטפין ארעא : ראך יחילו הר' הרי' הוא משל למלכי כנען : טכמוגו וחלו מפני ישר' וזהו ראך ראז
הנפלא טעשית עס ישר' במדבר ועס מלכי האמורי : וטעם הראיה כי השמיעה הכהר' כמו הראיה

וכן וירא יעקב כי יט טבר במצרי זרם מים עבר זרם מים עברו עדים הערב תמו כפדת
כתן תחום קולו בהבקע מי הירדן כתנו קול : רוס ידיו נשא המי' היורדי מלמעל קמו כד אחד והיה רס מאד
כי הירדן היה מלא על כל גדותיו והיו מי' רבי' וכטעמך קמו כד אחד גבנה זהו רוס ידיו נשא התהו נשא יד
לאס : וית בעני' אחר באתגלותך על טורא דסיני חזו יקר וזענו טורי' עכני מטרא עדו ארי תהומ' יהב קלי' חילי
מרומא וגו' : שמש ירח במלחמ' יהונסע עס המלכי טעמד להם הטמס : וכן הירח עד יקום גוי אויביו : זבול
בטמי' שהם זב : ול ומעון להם כמו טאמ' ויעמד הטמס בחצי הטמי' : זבולה הה' כוספ' כהא לילה כי ממלה
מלעיל : לאמר חצך יהלכו ישר' הלכו הלילה ומצרי' מודפי' אחריה לאור הברק : ואבני הברד שהלך ה' בגוים
מפני בני ישר' והברקי' הם חצי ה' וחניתו והאויבי' כנפסו בהם וישר' הלכו לאור ואב' סלא הזכיר בפסוק בריק'
כין טהזכיר אבני הברד הרי הוא כאלו הזכיר בריק' כי לא יפלו אבני הברד בלא בריקים : גס' אבני הברד
לבני מכהיקי' ומתני' אחיה בלילה ובת' : וכליל' הייתה המלחמה טהרי התפלל יהונסע על הירח טיעמד גס כן עד
יקום גוי אויב' והנה היה כס בתוך כס טהאיר הירח בלילה עס הברד : בזעם בזעמך על ז' גוי' צעדת עליה
בארצ' וכה' בטמ' וואמ' באף תרום גוי' : יצאת לישע עמך לישע ארץ מדין כטבאקעו וכפל
לארץ ז' גוי' כן תצא לעתיד לישע את עמך כמו טיזאת לישע עמך בהכנס לארץ ז' גוי' כן תצא ותטיעם
והוציאה מחבל' וטנכס לארצ' ויהי טאמ' יצאת מחבת כקבת עבר במקו' עתיד ורבי' כמנהו : וכדכירי

ופקדתי על כל הדרג על המפתן ביום וזהו חמ
חממלאים בית אדניהם חמס ומרמה :
וזהו בים וזהו נאם וזהו קל צעקה משער הדג
וזהו מן המסנה ושבר גדול מחנבעות : וזהו
ישבי המכתש כי נדמה כל עם כנען נכרתו כל נש
בשילי בסף : וזהו בעת וזהו א
אחפש את ירושלם בנרות ופקדתי על האנשים ה
הקפאים על שמריהם האמורים בלבבם לא יושב
ידה ולא ירע : וזהו חילם למשיסה ובתייהם וב
לשממה ובנו בתים ולא ישבו ונטעו ברמים ולא י
ישתו את ינם : קרוב יום וזהו הגדול קרוב וז
ומדר מאד קול יום וזהו מר צרה שם גבור : יום
עברה חום וזהו יום צרה ומצוקה יום שאה וז
ומשאה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל : יום שפ
שופר ותרועה על הערים הבצרות ועל הפנות הגב
הגבוהות : וזהו חילם לאדם וזהו כעורם כי ליהוה
חטא ושפך דמם כעפר ולחמם בגדלים : גם כס
בספס גם זהבם לא יוכל להצילם ביום עברת י
ידה ובאש קנאתו תאכל כל הארץ כי בלה אך
נבחרה יעשה את כל ישיבי הארץ :
התקששו וקשו דגוי לא נבסף :

ופקדתי על כל הדרג על המפתן : כי אהל על ע
עבדתי : או על כעור המלך כשהוא מלך
בבית העני חפץ שיהיה : וזהו כלה יכנס בבית הע
העני במרמה וזהו מלך : וזהו בית העני מלך
חפז לקחת ויביא אתה אל : וזהו יום : וזהו
בית אדניהם חמס ומרמה : וזהו חילם למשיסה
על מפתן הבית : בית אדניהם מרוב שמחתם שבים
למלא בית אדניהם חמס ומרמה : וית על כל דמהלכים
בנמוסי פלשתא רל טלא היו דרכי על המפתן על בית
עז כמו הפלשתים טכ בהם על כן לא ידרכו כהני דגון
על מפתן דגון : וזהו ר' ירמיה בסס ר' שמואל בר רב
ינחק מצינו שהחמיר ישר בעז יתיר מאמות העולם
באמות כתי על כן לא ידרכו כהני דגון שור אבל בים
בישר כתי הדרג על המפתן קפץ : וזהו מעט
מעט הדגים : שער טהיה בירושלם

טהיה כקרא שער הדגים כמו טכ בעזרא ועל שער הד
הדגים ומגדל חנכאל ואלי היו מוכרין טס דגים ויללה
מן המטנה : הוא בית המדרש כמו טכ בספר מלכים ו
והיא יושבת בירושלם במטנה : ותי בבית אולפנא : וט
וטבר גרל מהנבעות : מאמות הם בירושלם או סמוך
לה כמו גבעת גרב הכוכ בסס ירמיה : וית קל צונחתא
מתרע כוכא ויללה מן עפלא ותברא רבא מן גיבשתא
לירושלם : וטבר גרל מהנבעות : זה צפורי שמשבת בראשי ההרים : וזהו
בירושלם : וית יתבי בנחלא דקדמן : וטבר אגר : יושבי המכתש זוט
ארץ יאר : כי כדמה כל עם כנען : סוחר כמו כנען : כדמה כדד ארץ : כדמה ככרת כמו כ
כדמה כדמה מלך יאר : כדמו עמי : וית כנען כמטעמו ארי אקברת כל עמא דעובדיהן דמן לעובדי עמא דארעא
דכנען : כנעלי בסף : נוסף הכסף והם הסוחרים : כמו טאל עובר לסוחר : וית כל עתירי כספא : וזהו

בעת ההיא אחפש את ירושלם בכרת : כמו שמחפש אדם הדבר בכר טהא חופט יפה : כן אחפש את ירושלם
לבער כל הפושעים טכה : וכן אמר אלקי נעמת אדם חופט כל חרדי בטן : ותי אפקד בלגטן ויבלגטן ית ירושלם
כמו שמבלגטן בנברשתא : הקפאים על שמריהם : טהס טקטו בבתייה על תמוכס כמו היין טהא טקט על שמרי
הדבר המוכן ומקובץ ביחד : כמו המים הקופאים : והחלב הקופא כקרא קפאון טהא עומד ואינו נע : ותי דגלן ט
טלא על כסיהן : לא יטיב ה' ולא ירע : אין הטוב והרע יבא על האדם מאתו כי לא ישגיח בתחזיתו : וית לא ר
רעוא קדס ה' לא טובא לזדקיא ואף לא לאבאטא לרשיעא : וזהו חילם : נכסיהם יהיו לבז : וכנו בתים ה
הבתים טכנו לא ישבו בהם זמן רב כי מהרה יצא מהם וכן הכר : מי טכטעו לא ישתו יכס כי אס מעט זמן :
קרוב יום ה' ומהר מאד : כמו מהירות והוא תאר בטקל וטבח אני את המצרים : מר צורח : מרים קול וקרא מר
וכן ויבא אל צריח מקס גבוה : את כאלו תס ה' קרא ומגביה קלו וקרא מר : ואמ טס גבור : טס יבא
גבורי להרג : או טס יהוה הגבורי נהרג : וכת' תמן גברא מתקטלק והכר ר' אבר פי טס יהוה הגבור צורח מר : יום
עברה מבוא הוא והטמא כלו כפו כנען כמס לחזק העני : יום טמר ותדוע : טדיעו האויבי עליה כטיכטא הערי
הבצורות השנות הם המגדלי : וזהו חילם : לאדם הצר
טיחין תוך הערי במצור טהיה : בה בלחס צר ומי לחץ כעשר טאט נטק לרוב טאין אדם חוטט על טסיכות
כן יטק דמס בלי חמלה לרוב : ולחומס כגללי : בטמס יהיה נטק באשפות כמו החבל וכן ימגר עלימו בלחמו :
בבצור : גם כספס אך נבהלה : אנה הכלה תהיה נבהלה כלו תה' בבהלה פתא : וית ארי גמירא צרס טצאה :
וזהו חילם : וקטן עני חוטט הדבר ולקטות כמו לקטט קט יתקטט : וטיי התקטטו : וזהו חילם : וזהו
תמיס אחי אח' נכצת אח' וכן אהל מזה הטמא קטט עמך ואח' קטט טמס : ו

לכן חי אני נאם ידוע צבאות אלקי ישראל כי מוא
 מואב כסדרם תהיה ובגי עמון בעמרה ממשק חר
 חרל ומכרה מלח ושמומה עד עולם שארית עמי
 יבוזם ויתרגו ינחלם : זאת להם תחת גאונם כי
 חרפו וגדלו על עם ידוע צבאות : נורא ידוע ע
 עליהם כי רוח את כל אלקי הארץ ושתחו לו א
 איש ממקומו כל אי הגוים : גם אתם כושים חרלי
 חרבי חמה : ושייז על צפון ואבד את אשר וי
 וישם את ימנו לשממה ציה כמדבר : ורבעו בתו
 בתוכה עדרים כל חיתו גוי גם קאת גם קפוד בכפ
 בכפתוריה ילעו קול ישורר בחלון חרב בסף כי א
 ארזה ערה : זאת העיר העליזה הישבת לבטח ה
 האמרה בלבבה אני ואפסי עוד איד חיתה לשמה
 מרבץ לדוה כל עבר עליה ישרק יניע ידו : וחי מ
 מוראה ונגאלה העיר הזונה : לא שמעה בקול ל
 ולא לקחה מוסר בידה לא בטחה אל אלקיה ל
 לא קרבה : שריה בקרבה אריות שאגים שפטיה ז
 ואיבי ערב לא גרמו לבקר :

לכן חי אני נאם ידוע צבאות אלקי ישראל כי מוא
 מואב כסדרם תהיה ובגי עמון בעמרה ממשק חר
 חרל ומכרה מלח ושמומה עד עולם שארית עמי
 יבוזם ויתרגו ינחלם : זאת להם תחת גאונם כי
 חרפו וגדלו על עם ידוע צבאות : נורא ידוע ע
 עליהם כי רוח את כל אלקי הארץ ושתחו לו א
 איש ממקומו כל אי הגוים : גם אתם כושים חרלי
 חרבי חמה : ושייז על צפון ואבד את אשר וי
 וישם את ימנו לשממה ציה כמדבר : ורבעו בתו
 בתוכה עדרים כל חיתו גוי גם קאת גם קפוד בכפ
 בכפתוריה ילעו קול ישורר בחלון חרב בסף כי א
 ארזה ערה : זאת העיר העליזה הישבת לבטח ה
 האמרה בלבבה אני ואפסי עוד איד חיתה לשמה
 מרבץ לדוה כל עבר עליה ישרק יניע ידו : וחי מ
 מוראה ונגאלה העיר הזונה : לא שמעה בקול ל
 ולא לקחה מוסר בידה לא בטחה אל אלקיה ל
 לא קרבה : שריה בקרבה אריות שאגים שפטיה ז
 ואיבי ערב לא גרמו לבקר :

על הגוים כלומר עוד יבא זמן שיהיה ה' נורא עליהם ויחאו מחנו ומחצו לעמו כי רוח את כל אלקי הארץ יכחש
 את כל אלקי העמים ויכית כלם כי ה' לבד הוא האלקים כמו שאמר והיה ה' למלך על כל הארץ רוח מן וישלח רוחו
 בנפשו כלומר יבטל אתם ויטבית אמונתם ויטבחו לו ויחאו לו ויחאו לו ויחאו לו : גם אתם כושים
 אתם אתם ואמר הנה כי כן מכה המקרא בכתה תקמות כמו כלם תעצבו ובאו כא' לכל
 כי יבואו מאלים אשר חמדתם והדמיתם להם : ויחאו המה בחסרון כף הדמיון כהמה : כלומר אתם תהיו חללי חרבי
 במהם : פי' כעמון ומואב שזכר ואמר גם אתם כלומר אצפ שארית מואב אתם הרעונתם לישראל ו
 וגם אתם תהיו חללי חרב : ויש ית על צפון זה בכל שהיא מחרית צפונות לארץ ישראל וזכה לפי סגולת
 ישראל אליה ולא רחמו עלי ויש כראוי כמו שאמר ביטעיה לא שמתה עליהם רחמים ואבד את אשר ט
 סגולתם עשרת השבטים : ורבעו כל חיתו גוי כל הבהמות אשר כל בהמות הגוים אשר סביבותיה ידעו וי
 וירבעו בה : גם קאת ה' יא הקיק : גם קפוד היא הקנפאר בערבי ובלעז טרטוגאה : בכפתוריה
 הוא הכפתור הסמוך על פני הספיס מהם המזאגות וקרא כפתור לפי ששטין בו ציורים של פרחים וכפתורים מהם
 כותץ תפוחים : וכן כפתוריהם וקבותם : וכן ת' כפתוריה כפתוח תדעוהא : קל ישורר : כתרונם יכתן קל עופא ד
 דמנפא בכוז : ואמר ישורר כי הקל שיתנו העופות הוא כמו שיר וזמיר : וכן אמר מבין עפאים יתנו קל : ואמר
 עת חזמר הגוע : חרב בסף : חרבן יהיה בסף העיר : כי ארזה ערה : ההא כחה נדחה במפיק : וארזה דל על קו
 קווי הבתים הספוכים בארץ : ולפי שעה וגלה האויב הבא על כינוה קרוי הבתים לפיכך יחרב ספה טכטאר מעולה
 למטר ולרח וסול מעט מעט : ותי' וטללו סתת : זאת העיר היא כינוה : אחי ואפסי עוד אשם וזלתי עוד
 וכן ת' ולית עוד בר מיני : דמי מוראה : חור לדבר על דמטלם : מוראה פעול מהכבד
 והחלם וקס קאן חוף או מורק : וענינו מן ומתקד כראי : ענין טכוף ולכליך : וכן ונגאלה מזה פ
 הענין : כמו וכל מלבואי אגלתי : נגאלו בדם : והענין כסול במלות טונות : העיר הזונה : מענין לא תונג : וכן בא
 פעל הקל מזה הענין : עד חרב הזונה : ותי' הזונה כמו ויהא אפרים כינוה פותה ארץ לב : ותי' וארמוהיא ומ
 ומתפרקא קריתא דמסניא לארצא : ותי' סמעה ומבאר פי' בקל המורים אותה : לא קרבה בצרי הישם לגור
 פעול : שריה טאטפס : ונאליס העם כמו האריות הטורפים או כמו זאבי ערב טמור
 כלילה : לא מית לבקר : לא היתה לבקר אפי' הגרמים טאטפס ואכלים מזה כן הם
 טאטפס ואטפס האחד ואכלים :

בשרם ליהיה חק כמין עבר יום בשרם לא יבא ע
על יום דיון אף ידוח בשרם לא יבא על יום א
אף ידוח : בקשו את יי ארץ אשר מ
משה יצא בקשו את יי בקשו עמו אולי תסתור
ביום ידוח : כל יום ידוח תדוח ואשקולן לש
לשמחה אשקולן ידוח ידוח ועקרון תעקר :
חיי יושבי חבל חים גוי כרתים דבר ידוח ע
עליכם כנען ארץ פלשתים והאבדתך מאן יוש
יושב : ודחתה חבל חים נות כרת רעים וגדרות צ
צאן : ודחתה חבל לשארית בית ידוח עליהם ידעון
בבתי אשקולן בערב ירבען כי יפקדם ידוח אלק
אלקיהם ושב שבתם : שמעתי דרפת
מואב וגדושי בני עמון אשר דרפו את עמי וגדילו
על גבולם :

ועוד אמר נקטט גרמין עד לא נקטט אחריו : וקא י
הסין דגטת לחסרין הכפל : כמו סבו את העיר : הגי
לא נכסף : לא נכסף ולא התחזה אל זה להתקטט ולק
ולקטט כמו נכספת לבית אבך : ותי' דלא חמיר למי
למיתב לארמיתא : ואחל כתב זה הגי שאינו ככלס ולא
יבוס ממשעתי תלשון רזל איכסיף : באיכסופי אשין :
בשרם ליהיה חק : בשרם שילך חק היום הבא : כ
כלומר הגזירה התקטט : ותי' עד לא תפוק
עליכון גזרת בית דינא : כמין עבר יום : המאחר ונ
מוקדם : וכי היא תבונת הפסוק בשרם ליהיה חק חס כ
כמין עבר כלומר בשרם ליהיה חק היום שיהיו כמין ע
עובר מפני חס : או בשרם יום ליהיה חק : והמאחר מ
מוקדם במקרא רבים : כמו מוקם טס קבר : הידעת
כי אז תולך ומספר אל ידעי נהי : והחמיר להם רבי
וית' בחסרין מלים : ותהון דתן לבמואב דנטבא מן קר

קדם תחא ונטבא דעדי מן קדם יומא : כלומר מפני השמט נוסחא אחרת וכתנכא דעדי מן קדם יומא :

בקשו את ה' : אמר כנען עמי הארץ אשר בישראל כי אף על פי שחטאו רב יאחזק כשפיתו בהם
יס ויירא אל קדם כמו שאמר האל לאליהו והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים
אשר לא כרעו לבעל וכל חפה אשר לא נטק לו : ונאמר על חרבץ הארץ נתנו נבלת עבדך מאכל לעוף השמים בשר
חסידך לחיות ארץ : ואף על פי שהיו עבדי האל ית' וחסידיו נפלו בחרב עם הרעים כמו שכתוב כי עד דרק יאזכר
משפט : בקשו דרך : בקשו הדוק והענוה עם האחרים : כלומר השתדלו בכחכם להשיבם אל דרך טובה : אולי תם
תסתיר : תסתיר שלא תמנעו בחרב עם הכלל : אבל מן הנלות לא הבטוחם כי כבר נגזרה גזירה בימי מנשה כמו ש
שכתוב ונאמר ליאמיה המלך ונאספת אל אבותיך בשלוט ולא תראנה עיניך בבל הרעה אשר אני מביא על המקום
הזה : כי עזה ואף על פי שיהיה יום אף ה' עליכם אף על פי כן אל יאמחו שכינים הרעים לכם : כי עזה
עזובה : עזה עזובה דרך צחות לשון נופל על הלשון ואף על פי שאינו דומה בכל האמנות : עזה
כזהרים : זכר זהרים לפי שהקטב יטור בזהרים ואחר לטון עד והרי הוא כאלו הוא לטון נופל על הלשון : יגר
יגרמה : יגרמה האויבים עדת אחרת ממקומה פתאום כמו הקטב שיטור בזהרים : ועקרון תעקד : לטון נופל על
לטון דרך צחות : ולא זכר גת כי ביד חלבי יהודה הייתה : וזו יתעבי חבל חים : חלק כמו חבל נחלתו : והוא
ארץ פלשתים שהיא סמוכה לים כמו שכתוב עד ים פ
גוי כרתים : פלשתים נקרא כרתים : כמו שאמר אל נבב הכרתי : ונאמר הכרתי את כרתים : וית עמא דחייבין לא
לאשתרמה : כנען ארץ פלשתים כמו שכתוב לבנעני תחשוב חמשת סדרי פלשתים וגו' : ודחתה לטון נקבה
על הארץ שהיא חבל חים : נות כרת יועים : תאכן הרעים ידאמנה נה : כמו שכתוב

מן הגזירה : והקבוצ מות : כרת חמשים מקום טיבת טס חמשים להיות טס מקציהם נכלאים : מן כי יכרה אש בור :
ודחת חבל לשארית בית יהודה : זה החבל יהיה עדיין לשארית בית יהודה שיאבדו מגלות בבל : וית חבל האשים
הראשונים אשר ימא : וזה תרגם ערבא כלומר לגורל בית יהודה ולחלקם יהיה : עליהם ידעון : על ה
המקומות ההם : אפסר מיהיה זה הפסוק ויהיה לעתיד תתקבצו יהודה ומגלות בבל תהיה ארץ פלשתים להם למ
למדינה צאן : ופי' ידעו צאן : ידעו צאנם : וכן ידעון : אמר על הצאן שכלאום בלילה בבתי אשקולן החריבים ל
לחריבם טס : או יהיה פסוק ויהיה על זמן חרבץ ארץ פלשתים אמר ששכנו טס חמשים עם צאנם מפני חרבץ
הצאן שלא יהיה בה יטוב ולא תהיה הארץ אלא למדינה צאן : ויהיה פסוק זה יהיה על זמן שיבית בני יהודה לארץ יט
ישראל ויהיה ארץ פלשתים גם כן להם למחשב ויבנו טס בתיים לצרכם : ופי' ידעון ידעון דרך חטל לפי שהם כ
כמשלים לצאן : וכן תי' עליהן ידעון ועליהן יתעבסון : בשר ידעון תרגם וברחמא יביטון : שמועתי
חריפת מואב וגדושי בני עמון : שהיו שכנים לבני ישראל ובגלותם מארצם והיו עוברים דרך עליה
היו מחדשים ארצם : ודחתה על גבולם היו מגדלים פיהם בשחוק או לשונם לדבר בעברם על גבולם : או פי' היו
מגדלים פיהם על גבול ישראל שהיו נראים אמת חרב :

שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרבות כי הבה ירעו ורבעו ואין מחריד : רני בת ציון ודעו ישראל שמחי ועלי בכל לב בת ירושלם : הסיר ידוה מ משפטין פנה איבך מולך ישראל ידוה בקרבך ל לא תראי רע עוד : ביום הזה יאמר לירושלם א אל תיראי ציון אל ירפו ידך : ידוה אלקיך בקרבך גיבור ושיעו ישיע עליך בשמחה יחריש באהבתו ו יגיל עליך ברגה : נוגי ממועד אספתי ממוך היו מ משאת עליה חרפה : תגני עשה את כל מעניך ב בעת ההוא ודאשעתי את הצלעה והנרחה אקבץ ושמתי לתהילה ולשם בכל הארץ בשתם : בע בעת ההוא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי א אתן אתכם לשם ולתהילה בכל עמי הארץ בשו בשובי את שבותכם לעיניכם אמר ידוה :

וכן עני ורעב על החמור כמו עניו : שארית ישראל מבואר הוא : תרומת כמו חרמה וחא בשל תרבות : כל המה ירעו לפי טמטלו יזר לצאן אל ירעו ורבעו ורל כי במכר זה שלא יעשו עולה ולא ידברו כזב ירעו ורבעו : רני בת ציון הרי הריעו יזר עשרת השבטי שמחי ועלי כפל הענין במ"ט לחזק השמחה : בת ציון בת ירושלם כפל הענין במ"ט : הסיר ה' משפטין משפטיו ה הגוים שהיו נותן טיס עליך בגלות : ותן הרי אגל דייני מקרא מנויך : פנה איבך : פנה אתם מארצך שלא יהיה שם עוד פנה כמו ואכני פכיתי הרי מלך ישראל בקרבך : אחר שהוא טוכן בקרבך לא תירא רע עוד : ביום ההוא יאמר אל הנביאים יאן יאמר לה : או יאמר אחד לחברו ויהי האויבים יאמר לה ויהי כי אין בידם כח לפני האל יתן אל ירעו ידך : כמו יתנו יקר : גם ימנעו יד לטון זכר : ו והנה בו מגלת ספר : ידוה אלקיך בקרבך אח אהבתו ישתקן על פשעך טענית כבר באהבתו אתך : נוגי : ממועד מענין יגון מבנין כפעל כמו בתולותיה ננות : אח כנגד ציון וירושלם בני שהיו נוגס ממועד הו בגלות ועתה אספתי אותם אלך והטעם על בניהם ויט לומר גם הם עצמם וירח בזה לתחיית המתים : משאת ע עליה חרפה : כי כבר נטא חרפה גדולה ימים רבים : עליה לל על ירושלם ומה מדבר לנכח ושלל לנכח בפסוק יט רבים כמותו במקרא משאת טס : ויהי דהו מעכבין בך זימני מועדיך ארחיקת מנך ווי עליהן על דהו נטלין ד זימנין לקבלך ומחסיין לך : דגני עושה כמו בעשות מצייר דרך : ענין הסחיטה והכתישה : ויתכחש כמשמעו עס חסרון : הא אח הגלות שלקח טס בשתם טס יהי לשם ולתהילה : בעת ההוא ובעת קבצי אתכם : ובעת ההוא יהיה קבצי אתכם : יהיה חסר ומלת היה מזכר עומדת לגון רבים וכן נטכתי טכיתך : כתוב הכה לגון רבים נטכתיכם בגין טורק וטכיתך ביד וכו' חירק :

בשנת

שנים לדיוש המולך בחדש הששי ביום אחד לח לחדש היה דבר ידוה ביד חגי הנביא אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יחודה ואל ידוהע בן ידוהדק חבון הגדול לאמר :

בשנת שנים לדיוש המלך : הוא דיוש בן א אחזרע : ואמר כי בן אסתר היה ו והוא צוה לבנות הבית אחר טבטלו הבנין צרי יחודה ת מתחלת ולבנות אחזרע כי כטעלו מן הגולה לא שלמו לחיבות ירושלם שבעים שנה אלא למלכות נבוכד נ"ו וזה שאמר לפי מלאת לבבל שבעים שנה אסתר אהבס והס לא עמדת בגולה אלא כ"ב שנה כי בשנת י"ט למלך נ נבוכד נצר גלן : ואתה פקדה טענה כורט לא היתה ט שלמה כי כורט לא מלך : אלא ג' שנים מקטעות ובעתחלת מלכות אחזרע כתבו טטנה ובטל הבני עד טכת שתי לדיוש מלך פרס ואז שלמו לחיבות ירושלם ע' טכ כי את י"ט טנה טחסר אז שלמו לכורט ויד לאחזרע וכן לדיוש הס ע' טנה ונטעלמו לחיבות ירושלם ע' טנה חצט זמן בט' הבית ואז בזה הנבואה אל חגי שהיה בירושלם לעורר זרובבל לבנות הבית כי היו מתעצלים וטעני האנשים שהיו מ טכיתים מלאכתם אלה השנים ולא עוררה אתם תח הקדש עד עתה לפי שלא נאלס האזן ס לא מלא ז ד

וישמע ורובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יוחנן
הכהן הגדול וכל שארית העם בקול ידוע אלקים
אלקיהם ועל דברי חגי הנביא כאשר שלחו ידוע
אלקיהם ויראו העם מפני ידוע : ויאמר חגי מל
מלאך ידוע במלאכות ידוע לעם לאמר אני אתכם
אתכם נאם ידוע : ויער ידוע את רוח ורובבל בן
שאלתיאל פחת יהודה ואת יהושע בן יוחנן הב
הכהן הגדול ואת רוח כל שארית העם ויבאו ויע
ועשו מלאכה בבית ידוע צבאות אלקיהם :

ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת ש
שתים לדרוש המלך : בשביעי בעשרים ואחד
לחדש היה דבר ידוע ביד חגי הנביא לאמר : א
אמר נא אל ורובבל בן שאלתיאל פחת יהודה וא
ואל יהושע בן יוחנן הכהן הגדול ואל שארית
העם לאמר : מי בבם הנשאר אשר ראה את הב
הבית הזה בכבודו הראשון ומה אתם ראים אתו
עתה הלא כמוהו באן בעיניכם : ועתה חזק ור
ורובבל נאם ידוע וחזק יהושע בן יוחנן הכהן
הגדול וחזק כל עם הארץ נאם ידוע ועשו כי אני
אתכם נאם ידוע צבאות : את הדבר אשר ברת
אתכם בצאתכם ממצרים ורוחי עמדת בתוככם
אל תראו : כי בה אמר ידוע צבאות
עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת
הארץ ואת הים ואת החרבה : ודעשתי את כל
הגוים ובא חמדת כל הגוים ומלאתי את הבית
הזה כבוד אמר ידוע צבאות : לי הכסף ולי הזהב
אמר ידוע צבאות גדול יהיה כבוד הבית הזה הא
האחרון מן הראשון אמר ידוע צבאות ובמקום
הזה אתן שלום נאם ידוע צבאות :

כמו שפירשנו כי אברהם אבינו לא יצאנו ויגענו
לרין המעשים מתחת הכר כי לא יעלנו אל כי האמר
היבט טהיה בארצם : ויבט כל מה שישק : וישמע
ורובבל בן שאלתיאל בקול ה' אלקיהם :

ואעפ' שלא התנבא חגי להם הדין היה עמהם לבנות ה
הבית כיון שהיו רואים שלא היו מעשיהם באים להם
על הכונה אלא הפך העולם היה להם לפעם במע
במעשיהם וזה בקול ה' אלקיהם כי האל צוה בתורה ול
ולא תלכו עמי בקרי כי בבא עליהם הרעה יבדקו במ
במעשיהם ולא יאמרו כי מקרה הוא ועוד התעוררו ב
בבנין הבית על דברי חגי הנביא ששלחו האל להם זה
שאמר ועל דברי חגי הנביא : ויאמר מלאך ה'
במלאכות ה' שלח ה' : וכן כל מלאך

מלאך פי' במצב שלח : וכן ושלח מלאך ויציאו ממצ
ממצרים אשר על משה רבינו ע"ה : ויער מפני
הצרים החושבים להטות המלאך

היו צריכים להערת מוח לחזק את לבם : ביום
עשרים וארבעה טעמו למעלה ואעפ'

שהוא תחלת פרשה כי במס הזה החלו המלאכה כמו ש
שאמר ויעשו מלאכה ולא שהחלו בבנין אלא שהכינו ה
המלאכה כי לא החלו עד יום כ"ד לתשיעי :

בשביעי בכלל אל ביד חגי הנביא לפי שכתובות
היתה שליחות להם ביד לעשות מעשה מה שיצו
אמר נא מי בבם : הזקנים טעמו אחרון מן הגלות
כמהו כאן בעיניכם : אס תטו אותן שיהיה זה כ
כמהו הלא זה כאן בעיניכם כנגד הבית הראשון :
ועתה אל תרפינה ידיכם בעבור זה כי עוד יהיה כ
כבוד הבית הזה גדול : ועשו טעמו דבק עם ה
הפסוק האחר את הדבר הזה אס תעשו : את הדבר אס
ברתי אני אהיה אתכם ותלכו הלך וחזק : את

הדב' אס תעשו את הדבר אשר ברת ברת אס אהיה אתכם ורוחי עמדת בתוככם : ואת אשר ברת אס אהיה אתכם
עשו התורה והמצוות כפסקה מוח הקדש וכפסקה הנבואה בימי זכריה ומלאכי : ואת אשר ברת אס אהיה אתכם כלומר את אבן
אבותיכם והרי הוא כאילו ברת אס אהיה אתכם כמו שכתב בתורה לא את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת כי אהיה ויהי ויהי
עומדת בתוככם וכביא מלפני ביניכם : כי כה אמר ה' עוד אחת מעט היא : ויעש מלאך מרוב הכבוד
והטובה שיעשה האל לישראל בזמן בית שני : ויא שזה היה בימי המנוחא : ויא על זמן המנוחא אמר זה זה
היה כמו שכתב בספר יוסף בן גוריון : ופי' עוד אחת : עוד טובה אחת לעשה לכם מלבד זאת שאני עושה לכם עתה
מעט היא : מעט ונקל היא בעיני לעשותה וטובה מוזאת תהיה כי עתה יש לכם צוררים בבנין הבית אבל באותו זמן
יכבוד כל הגוים הבית הזה במחנות וסוף וזה שביא שס' גס כתב בספר יוסף בן גוריון כי רעט גדול היה בימי
המנוחא : ומה שאמר את השמים ואת הארץ את הים ואת החרבה הוא דרך השלמה כי השמים לא ירעשו :

ודעשתי אתן כלכם שיאחדו ממקומם לבא לראות כבוד זה הבית ולהביא בידם כסף וזהב : ובא חמדת כל
הגוים : פי' כל הגוים שארעית ממקומם יבאו בחמדת כל הגוים כלומר יביאו בידם כל דבר חמדות שיה
שימצאו בארצם מכלי כסף וזהב ובגדים ואבנים יקרות : וחמדת חסר בית העמוס כמו וזרחה ולא בחידות הנמצ'
בית ה' והתמי לו : ה' הכסף : ביד מי שיהיה שלי הוא וברשותו הוא לבעול מזה ולתתו לזה ו
ואני אתן כלב הגוים הביא אל הבית הזה כסף וזהב לרוב : גדול יהיה נחלתו ר"ל בזה יאס
בשנים ויא בבנין וזה זה היה כי בית ראשון עמד תי' שנה ובית שני תכ' שנה

בה אמר ידוע צבאות לאמר העם הזה אבד לא
עת בא עת בית ידוע לחבנות :
דבר ידוע ביד חגי חבוא : העת לכם א
אתם בביתכם סמנים וחבית חזה חרב : ועתה ב
בה אמר ידוע צבאות קימו לבבכם על דרכיכם :
זרעתם חרב וזבא מעט אבל ואק לשבעה שמו
ואק לשברה לבוש ואק לחום לו ודמשתבר משת
משתבר אל צרור נקוב :
ידוע צבאות שימו לבבכם על דרכיכם : עלו חז
הזהר וחבאתם עץ ובנו חבית וארצה בו ואבד
אמר ידוע : פנה אל חרבה וחנה למעט וחבאתם
חבית ונפתח בו יען מה נאם ידוע צבא יען ביתי
אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו : על כן ע
עליכם בלא שמים מטה והארץ בלא יבולה :
ואקרא חורב על הארץ ועל חורו ועל חורו ועל
התירש ועל היצור ועל אשר תוציא האדמה ועל
האדם ועל הבהמה ועל כל יגיע בפנים :

עתה לפי שלא נשלים הזמן כי לא מלאו לחרבו ידוע
סבעים שנה עד עתה : וכן אמר בעזרא והתנבי חגי כ
נביאה וזכריה בר עזיה נביאה על יהודאי די ביהוד וב
נביאם שלם בשום אלקי ישראל עליהן : אל זרובבל בן
שאלתיאל בהנעת האלקי : וזרובבל לא היה בן שאלתיאל
אלא בן פדיה ופדיה בן שאלתיאל כמו שאמר בדברי ה
חיים : וזכריה בנים היו הם כבנים : וזכר שאלתיאל חולי
היה נכבד מפדיה : וכן אמר זכריה בן עדיה : והוא היה
בן ברכיה בן עדנא : פחת יהודה מלרע והוא סמוך ית
מן פחה ופי' מלט או מוטל כי לא נקרא מוטל בית שני
מלכים לפי שהיו ברשות אמות העולם רובם ובית הש
חשמונאי והחמסם שמשלו לא היו משבט יהודה : ואל י
יהושע בן יהוצק הכהן הגדול : יהוצק זה גלה עם ה
הגולה כמו שאמר בדברי חיים : יהוצק הלך בהגלות
ה' את יהודה וירושלם ביד נבוכד נצר והיה אחי עזרא נ
נשיאם היו בני שריה ויהושע בנו עלה עם זרובבל וע
ועזרא לא עלה עד מלאת לחרבות ירושלם ע' שנה אחר
סבנו הבית : לאמר : זה הדבר שהיו אומרים העם אל

זרובבל ואל יהושע : בה אמר ה' לאמר : שאלתיאל הם לעם ולפי שכלנו צרי יהודה מהם בנן הבית כל הש
השנים שצבנו כנא
שאלנו ע' שנה לחרבות ירושלם בטנת שנים לדיוט והיה להם לדעת כי לא נחמס העולם האל מהגולה ואעפ' שלא
אמר להם הנביא עדיין היה להם להחל מעצמם ולהתעורר על הדבר כי היו רואים כי מעשיהם לא היו בלי להם
על הנבונה כמו שאמר דיעתם הרבה וגו' והיה להם לדעת כי זה ענשם על שהיו נושאים בבנין הבית וכשראה האל
ית' שלא היו מתעוררים מעצמם טלח להם ביד חגי הנביא : וידוע דבר ה' דבר ה' היה לעם ביד חגי כי הנב
הנביאה הראשונה אמר לו לאמרה אל זרובבל ואל יהושע וה
העת לבס' הוא פתחה והיא לשאלה : אמר אתם שאומרים שלא הגיע עת להבנות בית ה' אמר אם הוא עת שעת
שעתבנו אתם בבתיכם סמנים והבית הזה חרב הטוב הוא זה הלא תבנוזו מזה : סמנים מקורים : וכן ח
חלקת מחוקק ספון : וספון בארץ : ועתה על דרכיכם : על עסקיכם ומעשיכם : כמו וכברתו מעשות דרכיך
ואח' משרם ואומר דיעתם :
הרבה ומביא אל הבית יתד ויתד ממה שזרע
הבית שתיחזהו חרב : ועוד כי אפי' היה מתבוא לבית יש בו מארה טאם תאכלו לא תאכלו ואפי' תאכלו כדי טבעה כ
כמנהג העולם : ואין לשברה : כמו לשברה : כי השמרת הוא טבעת היין ויש שיעביר החק וישתכר עד שישתכר עד
דעתו ואין לחוס לו : ואין להבונט כדי להחם לו ואעפ' שהוא כדי להחם כדרך העולם אבל המארה כמזאת בכל :

והמשתכר משתכר : ומי שהוא משתכר במתק ומתכר או שמשכיר עצמו או בהמתו : יהיה למארה : כמו אם ישמנו
בצרור בגד שהוא נקב מתחתיו כי כמו שיכנס כן יצא : בה אמר ה' מבואר הוא : עליו ההר ואבד כ
כתי' ואבדה קרי והענין אחד : ור' דרשו חסות הוא
מבית פני ארץ ואורים ותמים ואם העלמנה ושכינה ורוח הקדש : בגו' אם תעלו ההר ותביאו עץ לבנות ה
הבית תאמר המארה מבס' אבל עתה פנה אל הרבה והנה למעט פי' : והנה פנתיכם הוא למעט הפך מה
מחשבתם שתעבנו אל הרבה : ונפתח בו כמו הדבר שכלה בפתיחת הפה : וית' ואנא אשאל ביה מארתי : על
כן עליכם : כי בארצות הגוים ירד הגשם והטל ועליכם בארצכם כלא שמים אפי' מטל שאינו נעצר וכן
אמר בקללת וכתת את שמיכם כבדל והוא כמו עליכם שאמר הנה : ואקרא חרב : גרתי יובש על הארץ
שהיא יבשה שהיה אמרה יבש ולא יהיה לה לחות מתחת ממי התחום הפך
קדש : ועל חורו : כי יש חיים צומחים בהם עצים טובים נושאים פרי ועשבים טובים כמו שאמר ומראש הררי
קדש ומתגד גביעות עולם : ועל חורו : כי אלה השלטה הם עיקר חיי האדם : ואח' כלל ואמר ועל אשר תוציא האר
האדמה ואמר על האדם ועל טבעתה כי יבשות הארץ תוליד חלאים רעי באדם ובבהמה : ועל כל יגיע בפנים כמו

בְּעֵשִׂים וְאַרְבַּעַת חֲמִשִּׁים שָׁנָה שֶׁנֶּחֱדָשׁ הָיָה ד' יוֹד וְדָל יוֹדָה אֵל חֲגִי הַנְּבִיא וְאָמַר : כִּי אֲמַר יוֹדָה וְכִבְּרִית שָׁאֵל נָא אֶת הַנְּבִיאִים תוֹרָה לֵאמֹר : חֲגִי אִישׁ בָּשָׂר קֹדֶשׁ וְכִי בְּמִזְוֹ נִגַּע בְּבִגְדֵי אֵל וְהָיָה וְאֵל חֲמוּד וְאֵל חֲלִין וְאֵל חֲשִׁמֹן וְאֵל כָּל מֵאָה מֵאֵכֶל חֲקֹדֶשׁ וְעֵצֵי חֲכָרִים וְאֲמָרוּ לֹא : וְאָמַר חֲגִי אִם יִגַּע שְׂמָא נֶפֶשׁ בְּכָל אֱלֹהִים הִשְׁמָא וְעֵצֵי חֲכָרִים וְאֲמָרוּ יִשְׁמָא : וְעַן חֲגִי וְאָמַר בֶּן חֲעֵם הָיָה וְכֵן חֲגִי הָיָה לִפְנֵי נָאִם יוֹדָה וְכֵן כָּל מַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שֵׁם שְׂמָא הָיָה : וְעַתָּה שִׁימוּ נָא לִבְכֶּם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וּמִעַלָּה מִשְׁרָם שֵׁם אֲבִן אֵל אֲבִן בְּהִיכַל יוֹדָה : מִהֲוִיתֶם בָּא אֵל עֲרִימַת עֵשׂ עֲשִׂים וְהִיחָה עֲשִׂיהָ בָא אֵל חֲקִיב לְחֻשְׁף חֲמוּשִׁי פִּוְרָה וְהִיחָה עֲשִׂים : הִבְתִּי אֶתְכֶם בְּשִׁדְפָן וּבִידְקָן וּבְכִרְדָּה אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם וְאֵן אֶתְכֶם אֵל נָאִם יוֹדָה :

בבנין כמו שכתב בדברי רחל ובספר יחזקאל בן גוריון כי
הבנין נכונה והתורה בבית המקדש לא נראה מעולם
בנין טוב ונראה כמוהו " אחת שלום כי אע"פ שהיו תלמי
תלמידות רבות בזה בית שני זמן רב היה שלום באר
צאדן: בעשרים הם החלו להכין בנין הבית
השני שהוא אלול ונבחרה הת
התשיעי שהוא כסליו בכ"ד בו החלו לבנות ובו בית ה
היה דבר ה' ביד חגי הנביא לאמר לכהנים ולשואל אותם
על הלבנות טמאה וטהרה ואע"פ שכבר הקריבו קרבנו
טורס זה כמה שנים כי ימים שעלו הראשונים העולים
מהגולה כשהגיעו בעריהם בנו המזבח והקריבו עליו
והכל ה' לא יסד ויט טמא נכונה המזבח קדש בנין הבית
ולמה לא שאלם כל השנים האלה מעת שהחלו להקריב
קרבנות לפי שלא היה דבר הקרבנות קבוע עד הימים
שהחלו בבנין הבית: בה אמר ה' שיאמר לך
לכהנים כי בשם ה'

להם שאמר לו שאל כח את הכהנים תצוה • כלומר תצוה שאלה וטהרה : דין יאח שאלם תצוה הטהרות אחלי
טכחו בגלות ושאלם אם יאח איש בשר קדש בככף בגד טיגע בארץ וכסא
והנה הככף הראשון לטומאה • ובשר קדש טני • ונגע בכספו אל הלחם • פי' במה טככספו והוא הבשר נגע בו אל ה
הלחם או אל הכזר או אל היין או אל השמן ונגעו אלו אל המאכל • היקדש • פי' היטומא המאכל הזה שהוא רביעי לט
טומאה כי הארץ הוא אב הטומאה והככף ראשון ובשר קדש טני והלחם והכזר והמשקין הללו טנגעו בבשר הם שלישי
והמאכל טנגע באלו רביעי • ועל זה שאלם על המאכל שהוא רביעי אם יטמא • יענו הכהנים ויאמרו לא • והראה
כי על המאכל לבדו שאלם שאל היקדש ולא אמר היקדש • ויש מדרש שאמרו כי טעו הכהני' בזה התשובה כי הרביעי טמ'
הוא בקדש • אבל השאלה האחרת ששאלם אם יגע טמא כפש בכל אלה השיבהו בראוי • פי' אם תהיה הככף טומאה ט
טומאת כפש טכמא טהככף אב הטומאה והבשר ולד הטומאה והלחם והכזר והמשקין טני והמאכל שלישי • יענו הכהני'
ויאמרו יטמא • ושלישי בקדש היו יודעים שהוא טמא אבל רביעי בקדש לא היו יודעים שהוא טמא ובה טעו • לפיכך
השיבם הכביא ואמר יקריבו טם טמא הוא • ויש מדרש שאל' כי לא טעו באחת מהם • יש מהם מי שאל' כי חמשי בקדש
שאל בראשונה מהם וכראוי השיבוהו שאינו טמא • ויש מהם מי שאל' כי קדש טגור רביעי בקדש שאלם וכראוי הם
השיבוהו ומה שאל' ואמר יקריבו טם טמא הוא פי' אש' מהם יודעים הלכות טומאה וטהרה • כל אשר יקריבו לפני
כאלו הוא טמא הוואל והם מתעצלים בבנין הבית • וענין הפרשה מוכיח זה הטעם שלא טעו • שלא הוכיחם אלא ע
על ענין הבית בכל הפרשה • היקדש פי' היטומא • כלות שאמר מפני טומאתו בקדש שהוא חסור • וכתי' היקדש • וב

וּבִתְקַצֶּת בְּמַחֲלֹת הַיָּם יִצְאֵב . הַכּוֹד הַתְּבַשִּׁיל כִּמוֹ וּכְדוֹד עֲדָשִׁים : וַיֹּאמֶר חָנִי מְבוֹאֵר הוּא : וַעֲנֵן חָנִי
 וַיֹּאמֶר כֵּן הָעֵשׂ הָיָה וְכֵן הָגִי הָיָה . הָעֵנִין כְּפֹל בַּמַּ"ט . אִל פִּי' כֵּן
 הִכְהִי' . וְכֵן הָגִי הָיָה עַל יִצְחָר' אֶת כָּלֵס אֲשֵׁמִים עַל בִּנְיָן הַבִּית כִּי הִכְהִיִּם הָיָה לָהֶם לְהַזְדִּיר הָעֵשׂ לִבְנוֹת וּכְמוֹ שֶׁאֵת
 מִלֻּחְתָּן סִימָנָא כֵּן כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם טָמֵא לִפְנֵי . וְכֵן מֵה שִׁיקְדִּיבֹו הִכְהִי' טָמֵא הוּא לִפְנֵי כִי הֵם מִקְדִּיבִי' בַּמִּזְבֵּחַ בָּל
 כָּלֵס בֵּית מִלֻּחֵס חֲמֻסִּים לִבְכוּד : וַעֲתָה וּמַעֲלָה . מִן הַיּוֹם כְּשֶׁהִתְחִלּוּ בִּבְנִין וּמַעֲלָה . וַיִּמְנו לִבְבָּכֶם מִט
 יִמְנוֹס אֶת אֶבֶן אֶל אֶבֶן . כָּלֵס
 אֶבֶן אֶל אֶבֶן . כִּמוֹ אֵל הִהָיִל אֶל אֶבֶן . וְהִחֲמִי לוֹ כִּי כָבֵד עָשָׂה יִסּוֹד הַבִּנְיָן כְּשֶׁבָנוּ הַמִּזְבֵּחַ אֶלֶף שֶׁהִזְדִּיר
 הַמִּזְבֵּחַ וּלְבָנוֹת כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר עֲזָרָה וְתִי' עַד לֹא יִתָּס כְּדָבָר עַל כְּדָבָר : מִזְדִּירָתָם טָרֵס הַיּוֹסֶס בְּעִנִּי
 זֶה יִסְלֹו לְהַכִּיד כִּי מִלֻּחֵס הָיָה הַדָּבָר . כִּי מִי שֶׁיָּבֹא אֶל עֲרֻמַּת עֲשָׂרִים . כָּלֵס אֶל ע
 שֶׁהָיָה רָחֵל לְבָאֵת מִתְּחֵלָה עֲשָׂרָה וְהִתְקַה עֲשָׂרָה . מִפְּנֵי הַמִּלֻּחֵס שֶׁמִּתְקַלַּחַת בָּהּ . לְחֻמָּק חֲמָצִי פִּוְרָה . לְחֻמָּק כִּמוֹ
 לְחֻמָּק חֵיס מַעֲבָא עֲנִינוֹ לְקַחַת אִל לְשֹׁאֵב . פִּוְרָה כִּמוֹ פִּוְרָה דִּרְכֵּת לְכוּד וְהִיא דִּרְכֵּת הָעֲנָבִים בִּיקָב . וּמַחֲמִים דָּל
 חֲמָצִי בְּתֵס כְּשֶׁהָיָה . וְיֵת חֲמָצִין גְּרִבִּין דְּחֻמָּר . וְהָיָה שֶׁאֵת עֲשָׂרָה . וְעֲשָׂרִים חִינֹו דִּיקָא כִּי פַעֲמִי לֹא יִתְבָּא מִלֵּא הֵם
 שֶׁהִזְדִּירָתָם יִל פִּחֻת חֲמָצִי . יֵת חֲמָצִי מִכָּל מִקָּד הַמִּלֻּחֵס נִבְרַת בָּהֶם : דְּהִבְתִּי אֶתְכֶם אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם . כ
 שֶׁהָיָה מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְכֵן גִּלְגָּל אֶל תְּחִלָּתָהּ כִּמוֹ וּכְמוֹ . וְאִין אֶתְכֶם אֶלִי . וְאִין עֲצָמְכֶם . כָּלֵס
 עֵס כֵּן זֶה אֶתְכֶם אֶלִי . וְכֵן יִבְרָאֵת וַיִּשְׁעוּ הַחֲמֻסִּים אֶתְכֶם . עֲצָמֶם . אִל פִּי' וְאִין אִנִּי רִוִּיָה אֶתְכֶם שָׁבִים אֶלִי :

[illegible]

שבת . שמונת החדשים כמו שכתוב במגלת אסתר ובזה
השער לא ידענו אם הם לשון עברי או לשון ארמי כי לא מצאנו אותם באר שפיר הקדש . היה דבר ה' אל זכריה . ב
בא לו מלאך ודבר עמו והראה לו זאת המראה שהוא מספר והאלך : ראיתי הלילה . מראות זכריה סתומות
מאד במראות דניאל . ולא כן מראות שאר הנביאים כי כח הנבואה
לפיכך לא באר את דבריהם ולא הבינו המראות כאשר הם . ואמר ראיתי הלילה במראות הלילה ראיתי זאת המראה
מראיתי איש רכב על סוס אחד . ומצאנו בדברי חז"ל שפי' הפסוק כך ראיתי הלילה . בקצ הקב"ה להפך את כל העולם
כלו ללילה . והנה איש רכב על סוס אחד בקצ הקב"ה להפך את כל העולם ליום . כיון שנסתכל בחנניה מישאל ו
ועזריה מיד נתקדשה דעתו . ט"ו והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה . ואין ההדסים אלא צדיקים . וכן הוא אומר
ויהי איתן את הדסה . ואין מצולה אלא בבל . ט"ז האומר למצולה חרבי מיד טעונו . כעשו שמואל ואדומים לבנים
ט"ח ואחריו סוסים אדומים שמואל ולבנים . ואחר זה נפרש במראה מה שנוכל לפרש . איש הוא מלאך ה' . כמו זה
והוא גבריאל . וכן אמר בסוף הענין מלאך ה' העומד בין ההדסים . וראה אותו רכב על סוס . מורה למהירות
שליחותו . וטעם אחד ושאר הנביאים אשר נאמרו לטעם . וכתב חז"ל כי סוס אחד רמו לבוכד נצר הנקרא ר
רמז דהבא . והנה הוא אחד . כי נבואתו היתה בד תלכות . כמו חלום נבוכד נצר ומראה דניאל . ואע"פ שה
הסוסים הם היו במל המלכים שלחו האל כמו שכתוב . מכל מקום רמו הוא לארבע תלכות . ופי' איש רכב כי
המלאכים נמשלים בתענוגים . וכל תענוג האל בארץ על ידם ובאמצעותם . ושליחותו היתה לעקר תלכות בבל ו
ואע"פ שבזמן המראה הזאת כבר נעקרה תלכות בבל כראיה לו המראה שלימה כמו שהיתה לפני המלכות השלטה
העתידיה . ובזמן תלכות שרם היום וראיה זאת כמו שאמר בשנת שמיים לדינו . והוא עומד בין ההדסים אשר ב
במצולה . הם ישראל והמלאכים להדסים ר"ל לעצי הדם . לפי שיש להם ריח טוב כן ישראל שבבבל יש להם ריח מצות
ל' עומד בניהם לעולם ולתמיד . במצולה הוא בבל . ואחריו סוסים אדומים שמואל ולבנים . ט"ח
שמואל . מן רבע שלא נכתב אצלנו מה הוא . ויאמר שמואל . במסרח ואין לו טעם . והנה שמואל במראה ה
הזאת במסרח שמואל . סוכר במראה האדומה שהיא ארבע מרכבות . וית' שמואל במראה הזאת סחורין נוסח אחרית
קדוה ואלה שמואל וכן הוזהר לא היה עליהם רכב . וזה שהיה רכב היה שר למלאכים האחרים לפיכך ראה אותו
רכב ואחריו סוסים אדומים : אם נפרש סוס אחד על נבוכד נצר . נפרש סוסים אדומים על בנו ועל בן בנו . ו
וסוסים אדומים אדומים . שמואל ולבנים . כאלו אמר ואחריהם שמואל ולבנים . והנה לא
שמואל ארבע עשרה כי לא ראה אותה בא המראה בעבור שהיתה חמוקה . אע"פ שראה אותה במראות הא
שמואל : אמר כי . הוא שאמר עליו היה דבר ה' אל זכריה . ואני אראך . היה לו לומר ואני אראמינך
כי לא ידע
הראות שמואל לומר החושים לשי שהוא החזק שבכלם כמו שאמר וכל העם מראים את הקולות . ראה ריח בני . ויתב'
פי' אראך כמראה . ואמר לו על זה המראה האחרת שהראה לו ארבע קדנות שהיא נבואת מואת . ואף על פי שהיא
לא הבינה עד שפירשנו לה :

ונחל ידוה את ידוה חלקו על ארסת חקדש ובה
ובחר עד בירושלם : חס כל בשד ספי ידוה כי
נעוד ספסן קדשו : וראני את ידוה חבון נחור
עומד לפני מלאך ידוה וחשטן עומד על שני רש
לשטן : ואמר ידוה אל חשטן יער ידוה בך הש
חשטן ויעד ידוה בך חבון בירושלם חלא זה א
אוד מוצל מאס : וידוה חיה לבוש בגדים צאים
ועמד לפני מלאך : ויען ואמר אל העמדים לפ
לפני לאמר חסיו חבדים חצאים מעליו ואמר
אלי דאח העברתי מעליך עונך והלבש אתך מח
בחלצות : ואמר ושימו צניף טהור על ראשו ושי
וישימו חצניף טהור על ראשו וחלבישו בגדים ו
ומלאך ידוה עמוד : ויעד מלאך ידוה בירושלם ל
לאמר : כה אמר ידוה צבאות אם בדרכי תלך ו
ואם את משמדותי תשמר וגם אתה תדן את ביתי
וגם תשמר את חצרי ותתתי לך מוחלים בין הע
חעמדים האלה : שמע נא ידוה חבון הגדול א
אתה ורעיק חושבים לפניך כי אנשי מופת המוח
כי חני מביא את עבדי צמח :

תנחל ידוה את ידוה חלקו על ארסת חקדש ובה
ובחר עד בירושלם : חס כל בשד ספי ידוה כי
נעוד ספסן קדשו : וראני את ידוה חבון נחור
עומד לפני מלאך ידוה וחשטן עומד על שני רש
לשטן : ואמר ידוה אל חשטן יער ידוה בך הש
חשטן ויעד ידוה בך חבון בירושלם חלא זה א
אוד מוצל מאס : וידוה חיה לבוש בגדים צאים
ועמד לפני מלאך : ויען ואמר אל העמדים לפ
לפני לאמר חסיו חבדים חצאים מעליו ואמר
אלי דאח העברתי מעליך עונך והלבש אתך מח
בחלצות : ואמר ושימו צניף טהור על ראשו ושי
וישימו חצניף טהור על ראשו וחלבישו בגדים ו
ומלאך ידוה עמוד : ויעד מלאך ידוה בירושלם ל
לאמר : כה אמר ידוה צבאות אם בדרכי תלך ו
ואם את משמדותי תשמר וגם אתה תדן את ביתי
וגם תשמר את חצרי ותתתי לך מוחלים בין הע
חעמדים האלה : שמע נא ידוה חבון הגדול א
אתה ורעיק חושבים לפניך כי אנשי מופת המוח
כי חני מביא את עבדי צמח :

בנו כי זה מטל על בכין טכסא נסי נכריו וכתו ויהושע חנו ליה בכין
לכהנתא וכך ארל כי על עון סהיו בכית נוסאי נסי סאינ הגוכו לכהנתא ביד את זה טכ ויהושע היה
לכו בגדי נואי וכי דרכו של יהושע היה ללבוש בגדי נואי אלא סהיו בכית נוסאי נסי סאינ הגוכו לכהנתא
ולא תיחה ביד וכן כתו בעזרא וימצא מבני הכהני אשר הוסיפו נסי ככרית מבני יושע בן יהונדק ואחית וגו'
: ויען המלאך את אל המלאכי האחר העומדי לפני כי הוא היה גדול מהם והוא היה סולחם ותי לרמס
לרמסמסין קדמוהי הסיר רמו טיבדילו מהנסי הככריו ותי ואחית ליה ויסיק נסין דלא כשרין
לכהנתא תבייתה עמך פי כי הבגדי הנואי הם מטל לעון מחלצות הם חליפות בגדי נקיים וזה מטל
על הזכית כלות כיון סמסר העון יראו בך הזכית וכתו ואלבס יתך זכון ואמר את זכריה הכביא
אחית אל המלאך ושימו צניף טהור על ראשו אחר סננות להסיר הכבדי הנואי מעליו והלבס אחת
מחלצות וזה גס טימון צניף טהור על ראשו להסיר הכבדי הנואי מעליו והלבס אחת

וכבר הלביטוהו בגדי כי הנה את והלבס אחת מחלצות קודם טכר זכריה הכביא את וידם תלעים ויבא
וכבר באס כי כל דבר יבאס קדם טירס תלעי וכן הן אחת קצפת ונחמא ויהושע לא ומלאך ה עמד כן
ראת בתראה הכבואה כי עד טימון הצניף טהור על ראשו עמד מלאך ה טלח תלך מענית : ויעד
מלאך ה העיד בו זה הדבר כמו העירותי בכס העד העיד בנו האס ונסתחח העין תשני סהיו
גריכית כי היה מטפטן ויעד כמו ויטב את כל הרכוס : בוח את תרין את בית לפי סהיו בוח גחלו
ועל פת יעשו טאר הכהני וכתתי אתן לך והיו כוין ויהי ביום השלישי ויטא אברס את שפסו
מהלבים בן העומדי האלה הם המלאכי סהס עומדי וקיימי לעולם רל תלך ביניהם וזה רוח לסלסל
בהסיר מהגוף ותי וכאחיות תתיא אחיך ואתן לך רגלי מהלכין בן טרפיא האלין : שמע פא חידק
טאר הכהני כי אנסי מופת המה ראויים הם להעשות להם מופת על ידם ורל דרסו מאן כינאו
אנסי מופת אנסי טכעסה להם מופ זה חכניה תיטא ועזריה כי הנני מביא את עבדי צמח פי בו זה זרוב
זרובכל וטעס מביא וכבר בא רל להגדיל עוד מעלתו ותצמח גדולתו כצמח האדמה שהולך וגדל וכן אמר
עוד למטה הכה אים צמח טמו ומתחתיו יצמח וכנה את היכל ה וכן אמ חני הכביא אקחך זרובכל וגו' כמו ט
טפירטכ וית כי צמח זה התלך המטיח אמ אצ"פ טזאת היטועה אני מביא לכס יטועה גדולה
מתנה בזמן טאכי את עבדי צמח ועוד דרסו בו כי המטיח מתכס טמו ומכח בני צמח וכתתי ית עבדי מטיחא

כי מי בזה ליום קטנות ושמחת וראו את האבן הזב
וזכריל ביד וזכריל שבעה אלה עני ידוה המה
משטטים בכל הארץ : ואען ואמר אליו מה שני
הזותים האלה על ימין המנורה ועל שמאלה : ואען
שנית ואמר אליו מה שתי שכלי הזותים אשר ביד
שני צמחית וזוהב המריקים מעליהם זוהב : וי
ואמר : ואמר הלא ידעת מה המה אלה וא
ואמר : ואמר אליו שני בני היצור הע
העבדים על ארון כל הארץ : ואשוב ואשא עיני ו
ואראה וזוהב מגלה עפה : ואמר אלי מה אתה ר
ואמר ואמר אני רואה מגלה עפה ארכה עשרים
באמה ורחבה עשר באמה : ואמר אלי זאת הא
האלה היצאת על פני כל הארץ כי כל הגונב מ
מוזה כמוה נקה וכל דגשבע מוזה כמוה נקה : וז
דוצאתיה נאם ידוה צבאות ובאה אל בית הגבו
ואל בית דגשבע בשמי לשקר חנה בתוך ביתו וב
וכלתו ואת עצמו ואת אבניו :

ונקראת אבן עתה לא יהיה לך זכרון אבן ואבן : ס
טבעה אלה פי תהיה למעלה על אבן אחת טבעה
עינים אלה הם עיני ה' : ומשטטים בכל הארץ : וא
האלה המנצחים לומר ויחזק ידוהם שלא יטלטל : וס
וית טבעה כדרכין אילן קדש גלן עובדי ה' : ואען
בכל ארעא : ואען ענין המעלה השני : וזהו
האלה ושמחת : והאלה לך : והאלה עיניו לו דבר
המנצח טהא נעמית מאלה להראות כי לא בחיל ולא
בטח נעתה טאל לו מה עני שני וזני שני שכלי זני
ועני שני צמחית זוהב ואם לא נזכר במראה המאלות
כלל מראה אחרים וענה לו המלך על שני המאלות : ב
בקטרה וברמז ואם לו מאלה שני בני היצור והנביא ה
הבן קמחת : ואען שני שכלי הזותים : מהו
המנצח האלה : היו כוסלי שני ענפי זני
טהי כדרכים ביד שני צמחית זוהב והיו כדרכים מא
מאלהים יפי ביד בתוך והנה הזותים היו כדרכי בתוך
הצמחיות והטמן כוסל מהצמחיות אל הגולה ומהגולה
יצא למנוצקות ומהמוצקות לכמות ודמה הענפים לשב
למכלים לשי טהי מלחם גרני הזותים כמו המכלים טהם מלחם גרני החטה צמחיות הם כלים כמות צמחיות וק
אסקריטמן דהב וכן תרגם אונקלוס כצמחיות בדבש אסקריטמן בדבש : והנה הזותים המנצחים מעליהם הזהב הטמן הק
בזהב וכן כוס זהב בכל ביד ה' היין הקדש והנזק : וית דמריקן מנהון משאל לבוציני דהבא : ואמר אלה ט
טני בני היצור יצוהר הוא הטמן כמו דבן תירוש ויזהר לפיכך קרא אותם זתים והם זרובל ויהו טע' וקראם
בני היצור לשי טממטמן בטמן המטחה זה למלכה וזה לכהונה : העומדים על ארון כל הארץ טממטמנים לעטו רכונ
ותי אילן תרין בני דברבי דקיימין קדש רבון כל ארעא וענין שני הזותי שני צמחיות לא כתפרט לזוה
ענין היו משל והנה הזותים משל לזרובל והטעם במעשיהם טהאלו בידהם בבנין הבית : וטני שכלים היצורים מ
מהם משל לכחמיה ועזרא הכהנים אחיהם ועל ידי ארבעתם יצאה אורה וטובה למי : ואשוב מגלה עפה
דזה כמראה מגלה אחת טתעוף בארץ וכן תרגם יונתן מגלה פרחא : ואמר ארכה : עשרים א
אמה ורחבה עשר באמה לא כתבד על אזה זמן כאמר זאת הנבואה
דזינו בשפר עזרא הרבה עבדות טהי בידים ועל הנבזה ועל טבועת טקד יצאה זאת האלה כי הנבזה אע"פ טהינה
חמורה כטבועת טהא וטקד ממנה יבא לירי טבועת טקד ומה טהיה מדת ארכה ומדת רחבה פי המפרשים כי ראה א
אחתה יצאת מאלס הבית טהיה ארכו עשרים ורחבו עשר בבנין טבנה טלמה ואע"פ טהיה חרב אז והמגלה הזאת
יצאה מטס טהיתה טס פתחה כמות הארץ והרחב וזה טהיה היצאת והנצחיה : ואמר זאת האלה הקל
הקללה על פני כל הארץ ארץ יאר ותי דא מומתא דעתידה למיפק וזו כענין מגלה
כתובה פנים ואחר וכן זאת המגלה היתה כתובה מזה ומזה והיתה כתובה מצד אחד כל חנוכה כקדומה אחד כל
הנשבע כקדומה ופי' כמוה כמו כמון כפרעה כמיני כמון : ו"ל כי המגלה היתה כתובה באלה ובקללה מצד זה כמו מצד
זה ומצד זה כמו מצד זה ופי' כקד' ככרת כמו ונקד' לא אכד' כקד' מבנין כפעל וית ארי כל דגניב ומכריב מידא לקדו
וכל דמקיס בטמי לשקרא מידא לקד' אף על פי טהיה דתי להם עד עתה מעתה יקבלו פורענותם כי חניע ומנס למ
לפיכך יצאה זאת המגלה והנביא ראה המגלה ולא ראה הכתוב בה כמו יחזקאל עד טהיה לו המלך כי כח הנבואה
היתה חלבת ודלה לפי' היו מראות זכריה סתמות ובהני זכריה ומלאכי פסקה הנבואה : ודוצאותיה האלה היו
הזאת הנצחיה להעניט מעתה הגונב והנשבע ולא אחרך להם ענה : ולכה בתוך ביתך : תמנן האלה בתוך
ביתך עד טתכלה איתו ואת עני ביתו ואת אבניו : ויצא כראה כי אחר טהיה איתו וזו טל מגלה עפה כע
ך ואחר כך יצא והראה

כי יתן האבן יתן אבן העדל שמימיו בן הכס
 אז עי האבן שמימיו תחלה יאמנה ויתכבד לפני
 האדם שמימיו תחלה והוציא האבן הראשון על אבן
 אחת שמימיו עיני על כל אבן ואבן יהי טבעה עינים
 ר"ל שמימיו רבו וזאת האבן ית' משני הצד' החזק' להם
 להטביע' מלאכת' ואלה הם טבעה עיני ה' שאל' למה
 וטבעה הוא סך חשבון על הרוב אינו טבעה דקדק וכן
 טבע כחשאתי' טבע יפול צדיק וקס' ויהיו' להם
 ואח"כ פי טבעה דקדק והם יהושע עזרא וזרובבל שמימיו
 וג' כביאי חגי זכריה ומלאכי וית' טבע עינין חזק' להם
 הכני תפתח פתוחה כאלו הית' האבן קטורה כל הימים
 שבוטלו המלאכ' ועתה יפתח אותה וישם אותה בבנין ו
 וית' הא' אבן גלי חזו' ויתח' ויתח' לפרט' מענין ופתח
 עליהם פתוח חזק' ולפי שהאלמות תכונת האבן היפה
 הצ'ור' והפרד' והכפתור' שצ'ייר' בה בפתח' את' כן ע
 ע"ת כל' הכני משלית לבני' ככל תכונת' ומש' ומש' ו
 פעל יצא לא תמו פעל עמד וזה יהיה בזמן שהבטיחו
 הכביאי' את' זרובבל להגדיל מעלתו כמ' שאל' חגי אקדק
 זרובבל ואל' זכריה הכני מביא את' עבדי' צמח ואז יהיו
 ישר' בשלמה בבי' פני לפי' את' תקד' ואז לרעהו' עון

[illegible]

האריך. אלא כמשמעו. אף יהיה פי' ענינו. כמו כי לא טלם. עון האמרי. כלומר יסיר מהם בזמן האור כל הע וכל ש
צרה ויהי בטלה. בזמן האור תקדשו. מרחב טל' טהיה לכם. ועיני. בענין האור את האור
עיני כי ראם מעצ. וזו. אבל זאת המראה התלך העיר לראו. תה. יעור מעצת. מבטי כשעל נפי
הוא העירני ואני כעצמותי. כלום אחר יעור מעצת. ואמר. ויאלץ כתי' והוא עשור דברי הכתי'. וקדו ואמר
והקדו דברי זכריה. ונלה במתקין וארכה לנקבה נספדת. וכמה כבדורה בטרם קץ. ותעלמה תציא אור
לא נשמה בזה זעם. נטבעה נדחת עליה. כמו נדחת התורה והאמצעי הוא רוח לענין האלוק המוכר בין זה
ההשבים וכן טבע כפולות הם העבים והמנהיג לעולם טהור כלו השבים. ז' כוכבי לבת והעולם טעם שלעות ושלמה
מיטרים ובעל הכלעות הוא המביע והוא הנקודה וכן גוף כל דבר אלא טבעל ספר יצירה זכר בעולם טעם שלעות
למטה צדדי והכל הקדש נסחן באמצע זכר הדבר הנכבד טבעל הנצרים. עליה. על המנוחה. והנהלה למעלה מ
מהם והראה לו זאת המראה למחשבו כי האל ית' יאמר הפך מה שהיו בחשכה. טבעה וטבעה מוצקת. וזאת
טבע מוצקת היה לה לכל. כי יתכן אחר ואל' פי' טבעה וטבעה מוצקת. לכל. כי טבעה מוצקת. מוצקת שם
תאר במחשבו טעם. טעם מוצקת מן חזר לבר. וטעם. וזתים. ועוד ראיתי טעם וזת' על המנוחה או על ה
הנהלה ואחר טעם. אחר וייתן ית' ואחר על טעמה. כמו משמאלה. אבל את כי על הנהלה היו ולמטה את
על יתן טעמה ועל טעמה וטעם אחר. ואען. מבווא' הוא. ויען. מבווא' הוא. ויען. לא ב
באר ולא בטעם. בזה טעמה המנוחה. נעמה מאליו בלא. אדם עורך את הכ. וית
והטעם. בזה את הטעם כן יעשה בבין הבית בלא כח אדם. אלא ברוח האל ית' וברצונו. ועוד יפרט לו המראה דרך
בזה. אחר הנהלה את. כנגד טבעל וחברית הטעם. חש תהיה כהר הגז' תה' לפני וזכר כל למיאר
לשמה לפני להצבית המלאה. והוציא את האבן הראשה. כמו טעמה האב הראש כשהחל הבני' ביו
כך למיאר טעמי. כן יתלים המלאכה. תעוצות חן חן לה. כאשר טעם זכר כל האבן הראשה בבנין טעם אמתה בזה
ביתאית והטעם רב ואחר כל העם חן חן לה לאבן. הזאת מאת האל ית' והכפל לחזק הענין כמו טעם טל' לחזק.
וזה דבר הידי זכר כל טעמה. ר'ל טעמימה וכן ויהי כי יבצע האת כל מעשה בזה ציון יתלים. כי מי בן
למש קטנות כי כשהתחיל לבנות המבית צריהם מלאכתם והנה היום ההוא יום תעוצות קטנות היה והיה ב
בזה למיאר חש כל הטעם טעמה המלאכה. ועתה כעירא האבן הבריל ביד זכר כל ישמחו. האבן הבריל הוא אבן
המאקלת אשר ביד הכנף ליטא הכנין והוא חסר המוקד. כאלו יאמר האבן אבן הבריל ואותה המאקלת עושין א
אותה הבריל לא תעופרת ונקראת אבן.

ואשוב ואשא עיני ואראה ודעה ארבע
מרכבות יצאו מבין שני חזורים וחזרי דרי נחשת
: במרכבה הראשונה סוסים אדומים ובמרכבה
השנית סוסים שחורים: ובמרכבה השלישית סוסים
לבנים ובמרכבה הרביעית סוסים כהים אמוצי:
: ואען אל המלאך הדבר בי מה אלה אדני
: ויען ויאמר אלי אלה ארבע רוחות הש
השמות: רוח מות יצא על ארץ כל הארץ: א
אשר בו חיים: ורוח חיים יצא על ארץ צפת
: ורוח יצא אל אחריהם וחברדים יצאו אל
: ורוח יצא: והאמציים יצאו ויבקשו ללכת לרחוק
: ויהי ויאמר לכו התהלכו בארץ ותת
ותהלכו בארץ: ויעק אתי וידבר אלי לאמר ר
ראו היוצאים אל ארץ צפת דעו את רוחי בא
בארץ צפת:

מבבל אשר שפחת אחד מעלה עזרא ולא רצו לעלות א
אף אחד מהלך לבנות חבית וחביתיה: מלה מורכב וכן
הניחה מבנין העליל: והאנחה מבנין העליל: וטעם ה
הדבר כי מתחילה כשגלת ים האנחה טעם שלא כרונה
ואח"כ הניחה טעם הוא עצמה פלגת כרונה עכבה טעם
ונתעצלה לעלות אל ירושלם ותי ואח לי לחזקתא להון
אחד במדינה בכל ויתעכבון ויתאחדון תמן עד דיי
דימיו ומניהון: ואשוב ארבע מרכבות יצאות מבין
סני ההרי וההרים הרי נחשת מיראות ד מלכין
מראה אותם פעמי עוד טעם וראה אותם פעם שלישית
מבואות מן הארצות וקרא אותם מרכבו והמרכבה ד
סוסים: להראות חזק טעם כל אחת בזמנה טעם כלם בעולם
וכל אחת הרע לטעם ועוד ראה אותם טעם יוצאות מבין
סני ההרי וזה מורה על חזקם בחזק ההרים: וההרי הרי
נחשת והי הכח החזק הנקרא אכ"ר בלעז ויש כמותו
הראה אותן טעם הרי נחשת: ועוד זכר נחשת לשון חזק
ונכחיים: במרכבה רוח למלכות בכל כמו שפי: סוסים שחורים הוא טעם למעלה שחוקים והן רוח למלכו מדי
ופרים וקרא ס למעלה שחוקים והנה שחור לפי שהם טעם מלכות אחת: ויש כי הראה לו
גון שחור לפי שהנחת במלכות פניהם על יד זה היה ביום המן: ויש כי הגמלי האלו לפי מנהג כצבע מלכותיה
והיתה אחת נהוגת בגון שחוקים והאחת בגון שחורים: ובמרכבה השלישית לבנים רוח למלכו יין: ולא ידענו
למה כנה אותם בלבני: וכת רבי סעדיה ז"ל כי מפני שה
חכם פילוסוף והחכמה היא דבר לבן ומחזיר לפיכ כנה המלכו ההיא בלבני: ובמרכבה הרביעית סוסים כהים אמוצי:
במרכבה הזאת ראה טעם שני גנים שחורים שחור גון טעם לו כחמים לבני כחמות הכרדי והם בתוך גון אחר ומה ט
שהראה לו זה הגון במלכו רוח לפי שהם חשכים להחיות בתורת משה טעם לבנה ככרד אבל מערבי אותה באמונית
ועו כמו שהכרדים מעורב במראה הכרד טעם עם מראה שחור או מראה אחר: אמוצי חת בו התרגו קטמנין רל
מתחילה במראה הדען: והמרכב הזאת רוח למלכו רוחי שהשילה מלכו יין ומלכה היא בעול וראה בה שני גינים
לפי שיש מלכות אחר עמה שומלכת בעול והיא מלכו ישמעאל: וכן חת במלכות כבוכד כצר כמו שפירש אותה דניאל
ומלכו פליגא תחתי: ואען לפי מראה כהר טעם מראה בעני זה ובאני שהוא ד קרנות כתבאר לו יתיר ממה שכתבאר
לו בראשונ כמו שבי אר לו המלאך יעצתה בראשונ ג"כ ד מרכבו וידע כי לחזק דבר הראה אותם לו טעם א
את המלאך מה אלה אחתי כלומ מה בא לחזק כי כבר ראית המראה טעם רוח לך מלכות חס כן מה אלה לראות עני
הראית בהם: ויען אלה הארבע רוחות כמו לארבע רוחות וכן ויבא ירושלם: כמו לירושלם: וכן טעם לבן טעם
והדומי לו רל אלה הן מרכבו יוצאות לך רוחות השמי כלומ לתת רשות לך מלכות למשול בך רוחות כל אחת
בזמנה כלומ בכל העול טעם ד פארת: מהתקצב על אחת כל האר כלומ באליחות האל טעם על זה כמו טעם ויבא
בני האלהי להתקצב על ה: ותי אילן ארבע מלכות דאנון בארבע רוח שמיא גלן מלאכתה קדש רבון כל ארע:
אשר בה ולא זכר האחרים כי כבר עברה מלכות בכל ומלכות מדי ופרס יצא תחלה אל ארץ צפון שהיא בכל
להשחיתה ואחר כך משלו בכל ממלכות הארץ: והלבני שהוא מלכות יין יצא אל אחריהם טעם: ונתם גברת
שהי אלבסנדרים מוקדון המלך הראשון לזן הרב דייטם בכל ולקח המלכו מתנו ומלך אחר כך הא והבאי אחריו בכל
העולם: והכרדים יצא אל ארץ התמן שהוא ארץ הדני בעבור כי רוחי היא צפונית ולוליאנוס קדש טעם על רוח
החל להלחם במלכות יין ותחילת מלחמות יצא אל ארץ מצרים שהיא דומית ובכל הארצות היו מולכים בני יין א
וזה לוליאנוס קדש התגבר עליהם והוא העביר המלכה מבני יין והחזירה למצרים: והאמציים הם רוח למלכו
ישמעאל שהתאמרו מעצמם לבקש מלכה לארץ מקד שיהיה לפיכ לא תאר להם רוח וזה טעם ויבקשו ל
ללכת להתהלך בארץ: ויאמר כלומ כתן להם רשות להתהלך ולכבוש ארצות: ויעק כלומ קרא עלי בקול גדול
ואמר לי ראה היוצאים אל ארץ צפון הכיח את רוחי בארץ צפון כלומ אלה השחורים שיצאו אל בכל
להשחיתה עשו לי נחת רוח כשהשחית

[illegible][illegible]

לומר אל חכמים אשר לבית ידוע צבאות ואל
• הנביאים לומר ואנכי בזה ידוע חזק בא
באשר עשיתי

ויהי דבר הזה ויהי כאשר לאמר : אמר אל כל
עם הארץ ויהי כאשר לאמר כי צמתם וסמך ב
בחסד ויהי כאשר שבעים שנה חצו צמתני א
אני : ויהי כאשר תשטו חלא אתם האכלים
ואתם : חלא את הדברים אשר קרא י
יהוה : ויהי כאשר הראשונים בהיות ירושלם
ועתה ועתה סביבתיה והנגב והשפלה

וַאֲמַר : כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבֹאֵת לְאֹמֵר מִשְׁפָּט אֶמֶת שְׁפָטוּ וְחֹסֵד וּרְחֻמִּים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת אֲחִיו : וְאַל תִּלְמְנָה וְיִתּוֹס וּגְר וְעֵנִי אֵל תַּעֲשֹׁק וְרַעַת אִישׁ אֶת אֲחִיו אֵל תַּחֲשֹׁבוּ כָּל־בְּבִכְס : וַיִּמָּאֲנוּ לְהִקְשִׁיב וַיִּרְצוּ כְתָף סוֹדֶרֶת וְאוֹנִידִים חֲבִיזִיד מִשְׁמַע : וְלִבָּם שָׂמוּ שִׁמּוֹר מִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה עֲבֹאֵת בְּחֻזּוֹ בִּיד הַנְּבִיא הָרִאשׁוֹנִי וַיְהִי קֶצֶף גִּזְלוֹ מֵאֵת יְהוָה עֲבֹאֵת : וַיְהִי כֹאֲשֶׁר קָרָא הָלֹא שָׁמַע בֶּן יִקְרָא וְלֹא אִשְׁמַע אָמַר יְהוָה עֲבֹאֵת : וְאִסְעֵרֶם עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ וְהָאָרֶץ נִשְׁמָחָה אֶת־חֵירוֹתָם מִעֹבֵר וּמִשֶּׁבַח וְיִשְׁמְחוּ אֶרֶץ חֲמִידָה לְשִׁמְחָה :

[illegible]

בבנין הבית מפני הארבעה שהסביתו את המלכה כ
 כמה שנים ועתה אע"פ שמהלך כי היו בונים היו קטני
 אומה ולא היו רמים לעלות המבלי כי לא היו מאומה
 מילאם בנין הבית ויעמד המבנה הזה וישאלו
 אם יבנו ביתם באב כמו שעמד שבעים שנה הכזר
 מאד כלות אם אבד המלך וממסכה ומתעכב וית'ה
 האומה נפשי מתפנקין: ויהי אמר בחמישי וב
 ובשביעי אע"פ שהם אר

החמצי שהיה בו החרבן וזכר השביעי שנהרג בו גדליה
והיה חרבן שני שכבר נשאר דלת הארץ ולא הייתה חל
חרבה אם נשאר דלת העם שהשאר נכחד ארץ לכור
לכוריהם ולמגבים וגדליה נהרג בראש חדש השביעי ו
חלטי שהוא יום טוב קבעו התענית למחרתו: היום צמ
צמתני אני צמתני צמתם אותי כלן אם צמת בעבורי
בעבור עונותי חרבה הבית וגלית ובעבור זה צמת אם
תעשו מעט וזדקה ארץ אתם צריכים לצום כי הנה נ
נכבדה הבית ועלו מן הגולה ותשובו בארץ כל הימים א
אם תעשו הטוב בעיני לא תגלו ממנה לעולם יומה שא
שאת אני אחד שאמר צמתני ר"ל האני ציית אתכם לצום
לית הצום תענית ארץ מתענן קדמי : ובי

קראכלו כלום מה לי לצומכם ולמאכלכם היום תצומו בעבור עונותיכם וימאכלו והימנעו קראכלו ותמנעו
להאמנעם הכל הוא לכם מה לי בכל זה היום ומאכלי יין בהם דבר לבסודי: וזהא מי גרים לכם היום
אלא עונותיכם ובהיות יונעלם טלום קראצו ביד עבדי הנביא מתעבבו ומעונותיכם
כס ולא תחרב הארץ ולא

אביהם לשימור והגב והמסלה יושב כלל הארץ היתה יושבת לבטח וחסד הגב והמסלה וכל שכן יהיה והגבנות
 מהו יושבים לבטח יושב כלל היה בהם יושב בטח : וידע דבר ה' אחרי שהפסק הדבור בדבר והמסלה יושב
 עוד טעם לדבר עמו תכלית הדברים הראשונים שיאמר עוד אל כל עם הארץ ומה שהיו קוראים להם
 הגבירים הראשונים שהיו אומרים להם : כה אמר ה' צבאות משפט אמת משפטו כשתשפטו בין איש לרעהו
 יהיה המשפט משפט אמת ומי שיהיה צד יק לעשות עמו חסד ורחמים שהם יתיר על המשפט עמו :

ואלמנח אלן מהם חלשים הזהיר בהם מאד שלא תעשה אתם לא במחמץ ולא בדברים וירעת איש את אחיו ר"ל אל תחטא איש רעת אחיו בלבבכם אפי' המחשבה אסורה כל שכן המעשה ועוד שהמחשבה מביאה ליד ת המעשה ואפי' לא יסעף מעשה אסור ע"ל לא תשכח את אחיך בלבבך : ויארצו סמחה ענין עוות כמו בחמה :

סודיה וזה חזק להקטוב לקראת אליו יענות כקפו כנגדו ויאנו
 ממנו ממנו לא אכן חזקה שלא יוכל לנשלט: וזאת הדברים דבר תנכחה שהיו אומרים להם
 הנביאים: כימה נבואה שהיתה מדברת עם הנביאים: וזה קצת גדול על אבותיהם: וזה
 כי סוף לאדם בעמל ולא שמונו כן יקראו ולא ישמע: ואסעורם על כל הגוים אשר
 לא יאמרו ת
 מלך המעשים יקח בידו ויאמר כי הוא מורכבת
 תפעל הדל ונפעל ויאמר כת' ש' קלו מהדל ואע"פ

[illegible]

וזה דבר ידוע אלי לאמר וזאת הגולה
 שחלדי ומאת שביח ומאת יעיה ובאת אתה בן
 וזה וזאת בית יאשיה בן נחמיה אשר בא מבבל :
 ולקחת בסף וחתב ועשה עשרות ושמות בראש ידו
 יהושע בן יוחנן וזכר הגולה ואמרת אליו לאמר
 כה אמר ידוע צבאות לאמר דנה איש צמח שמו
 ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ידוע : וזה יבנה
 את היכל ידוע וזה ישא דוד ושב ומשל על כסא
 וזה בן על כסא ועצת שלום תהיה בן שניהם :
 והעשרות תהיה לחלם ולטוביה ולדעיה וזכרן בן
 צפני לזכרון בחיכל ידוע וזכרן יבאו ובט בחיכל
 ידוע וידעת כי ידוע צבאות שדעני אליה וזה אם
 שמע תשמעון בקול ידוע אליהם : וזה בשנת
 ארבע לדרוש המלך היה דבר ידוע אל זכרון בן
 בארבעה לחדש השמיני בכסלו : ושלח ביתא
 שראצור ורגם מלך ואגשו לחלות את פני ידוע :

כשהשחיתו אחת הנחל את חזי את כעסי שהיה לי עלי
 עליהם שהענו לישראל יתור מדאי כמו שאמר אשר אס
 קצפתי מעט והמה עזרו לרע ית וזכרון עלי ומלי
 עמי למימר חזי דגלן לארעא דצפונא אמר להן ע
 עבדו ית רענתי בארע צפונא : וזה לקוח מקור
 במקום צווי כמו הלך וקראת
 מאת הבאים מהגולה והם חלדי וטעם ויעיה ויא
 ויאשיהו והביאו כסף וזה לכדבה לכדבה וזכר דב
 זכר דבר ה לכביא והודיעו זה ואמר לו שיהיה חסד
 וזה ויעשה מהם עטרות וזאת אתה בלתי תחזי
 ביום שתבא שם כי לא את לו טילך שם ביום
 הנבואה : וזאתה בית יאשיה בן צפניה כי בביתו ה
 היו האחרים וזהו שאל אשר באו מבבל ויאשיהו עם
 הזכרים : ולקחת תקח מהם כסף וזהו שהביאו
 בידם לכדבה : ועשית עטרות תעשה ממנו שטים ע
 עטרות ותשים האחת בראש יהושע למנותו כהן גדול
 וזהו כמו הכני הטון שהיו משימין על ראשו בכבוד
 כמו שאל למעלה והעטרה האחת לא היה צריך לה
 להזכיר מה יעשה בה כי ידוע כי בראש זרובבל תהיה כי הוא היה במקו מלך ואין מלך בלא עטרה ואפס כי
 קודם ששמו העטר בראשו נקרא פחה כמו שכתב פחת יהוד : ואחר ששמו העטר בראשו קראוהו מלך ואפס שלא
 נכתב מזה דבר יתכן מדרך הסבר לאמר כן : ועשית לבן כפתלי מלרע השופר בתני : ולבן אשר מלעיל השופר
 בשן וכמוהו אנו קוראי : ואמרת הנה איש צמח שמו כלן הנה איש צמח שמו כלן הנה איש צמח שמו כלן הנה איש צמח שמו כלן
 צמח כי מעלתו תהיה כמו צמח הארץ שיגד מעט מעט כן מעלתו תעל מעט מעט עד שתגד מאד כמו שהתכב
 עליו חגי ביום ההוא כאס ה צבאן ואחך זרובבל וגו' : ומתחתיו יצמח ממקומו כלן מהמקום שהוא שם והוא
 ירונטלם משם תבא לו המעלה ויתעלה צבא משה עתיד דיתגלי ויתרבי ויבני ית היכלא דה : וזה
 יבנה כפל הענין לחזק : וזהו יסא סוד יסא וזהו מלכות יסא : וית יטול זה : על כסאן כמו המלך היושב על
 כסאן ומושל בארץ : והיה כהן על כסאן כלומ לפני כסאן כמו מהתצב על ארץ כל הארץ וכך אמר בספר ש
 שמואל והתהלך לפני משיחו כל הימים כי הכהן היה בא לפני המלך להורדתו ולדבר עמו ולא היה המלך בא
 לפני הכהן אלא כשהיה שואל בארץ וצמח כמו שכתוב ולפני אלעז הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורי
 לפני ה : ועצת שלום תהיה בן שניהם כי לא יקרא זה את זה ונטיהם יסכימו כאחד באשר יעשו : והעשרות
 תהיה כל אחת מהעטרות תהיה לבס לזכרון בהיכל ה כמו שאל בתור לזכרון לפני ה כלן כדכתב תעלה

לפני ה לטוב להם בזה ובבא : וית לזכרון שהיו נזכרי בפי הדורו הבאי כי היו שמות כחובי ומפיתחי בהם : ל
 לחלם הוא חלדי שזכר למעלה נשתי שמות היו לו : וזמן הוא יאשיה שזכר : וזל דרשו בהיכל ה כי שם השמו הע
 העטרות אחד שכתבו בראש זרובבל ובראש יהושע וכך אמר במשנת מדות ושרשרות של זהב היו קבועות בת
 בתקרת האל סבהם פרחי כהונה עולי ורואי את העטרו שבחלונם : שם והעטרו תהיה לחלם ולטוביה ולדעיה
 זלמן בן צפניה לזכרון בהיכל ה וית ותושבחת תהא לחלם וגו' : ורדוקים מגי הארצו יבואו מארץ רחוקה
 ללכת בהיכל ה כלומ להתגדב לבנין הבית ואשט שהיה זה בימי הנדודים בבנין הגדול טבכה בבית המקדש
 וית וזקני על יסר המסודרי בגלג בארץ רחוקה והיה אס שמוע תשמענן כל זה שאני מבטיח אתכם יהיה אס ש
 שמוע תשמענן בקול ה אלהים : וזהו במשנת ויטלח פי אחד שטלח וכן הן אתה קצפת וכחטא : וירד מעט
 החטא והדומים להם : ופי אחד שטלח היה דבר ה אל זכרתי ולא היה השולח : וית כי ביתאל שם ארס ו
 והוא טלח מן הגולה שר ארס ורגס מלך ואכשית לירונטלם : והכסן כי ביתאל כמשמעו וכתו וטלח לביתאל ואלג
 השולחיו היו כבי הגולה ואמ ויטלח לשון יחיד דרך כלל וכן האבכה כאשר עשיתי והשלחתי היו שר ארס ורגס
 מלך ואכשית ורגס מלך ארס שמו כך : והביא אנשים עמו וזהו שאמר ואנשיו ובא לירונטלם לחלות את פני
 ה וטלחו בידם כבי הגולה לשאל ולאתר אל הכהנים ואל הכהנים האבכה :

ויהי דבר ידוה צבאות אלי לאמר : כה אמר ידוה
צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי
וצום העשירי ידוה לבית ידוה לששן ולשמחחו
ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו :
כה אמר ידוה צבאות עוד אשר יבאו עמ
עמים ויהיו עמים רבות ויהלכו ישיבי אחת אל אח
אחת ויהיו כלם אחת ויהיו כלם אחת ויהיו כלם אחת
ולבקש את ידוה צבאות אלכה גם אני : ובאו עמ
עמים וגוים עצומים לבקש את ידוה צבאות
ביום ההוא ויהיו כלם אחת ויהיו כלם אחת :
כה אמר ידוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו
עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בבגד
איש ידוה לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקים
עמכם : משא דבר ידוה בארץ
חדרך ודמשק מנחתו כי לידוה עין אדם וכל שב
שבטי ישראל : וגם חמת תגבל בה צור וצידון כי
חבמה מאד : ותבן צור מצור להותצבר בסף ב
בעפר וחרוץ כשיט חוצות :

אל תאחזו בלתי אל תאחזו לפי שאמ' אחר כן שנאמר
כלות מה שנאמר וזו אל תאחזו אתם כי את כל א
אלה איש את רעת רעהו וכוונת סקר ומה שנאמר ה
הסך הראשונה שהיא האמת והשלום לפי אמ' את כל
אלה : ויהי דבר ה' ואלה תעשו אלה הדברי אשר
צויתי אתכם את ה' צבאות כי הצונו אשר
שאלתם אם תצונו באותן הימים לא תצונו אבל ת
תצונו בהם מרוב הטובה שתהיה לכם : צום הרב
הרביעי וזהו תצונו שהיו צמים בגלות כ"ז לחדש יוס
סנבקעה בן העיר : וצום החמישי זה אב שהיו צמי
בט' בן וצום השביעי זה צום גדליה כמו שפי' למ
למעלה וצום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך
מלך בבל על ירמלאס יהיה כל אחד מהם לבית יהו
יהודה בבית שני כי עשרת השבטים לא שבו והאמת
והשלום אהבו וכתבתי שתאחזו האמת והשלום כמו
שצויתי אתכם : כה אמר עוד אשר יבואו ע
עמים עדיי יהוה יה זמן שיבאו עמים וזה
יהיה בימות המשיח וכן עוד היום גדול פי' עדיין כ
כמו עוד אנשיך באהלים נהדומים להם אלכה גם
עמים וגוים עצומים עצומים במספר : וכן עצמו א
עני' כפול בתע' וית' ומלכונן רברבן : כה אמר בימי
ההמה אשר יחזיקו זה שאמרתי לכם יהיה באות הימים אשר יחזיקו ואלהם לא ריכז הדברי
ביניהם כמו ואם באמת ובתמים דיוקם : עשרה אנשים יאנו דיוקא אלא שהוא סך חשבון כמו ואם עשר נטי'
לחמכם ויהדומי לו : וכדעת עשרה אנשים מכל לשונות הגוים הרי טבע אמות לכל כנף וכנף מארבע כנפות
משא דבר ה' בארץ חדרך כבואתה זו היא בארץ חדרך ודמשק טעם תהיה מנוחתו : או פיר' כבואת ה' ת
תהיה עדיין בארץ חדרך כמו בארץ ישראל כי מארץ ישראל תהיה וכן דמשק תהיה מנוחתו כלומר שכינת
כבודו : וכבואתו תצאנו בדברי ר' בניה אומר זה משיח שהוא חד לאמות נרך לישראל אמר לו ר' יוסי בן
דורמסקית עד מתי אתה מעות עלינו את הכתובים מעיד אני עלי שמים וארץ שאני מדמשק ויש טעם מקום
טעמו חדרך אמר לו ומה אני מקיים ודמשק מנוחתו מעתידה ירמלאס שמענת עד דמשק טעם מנוחתו : וא
ואין מנוחה אלא ירמלאס : וכן הוא אומר זאת מנוחתו עדי עד : אמר לו ומה אני מקיים וכבנתה העיר על
תילה אמר לו שאינה עתידה לזון מתקומה אמר לו ומה אני מקיים ורחבה נסבה למעלה מעתידה ירמלאס שתהא
מרחבת ועולה מכל צדדיה כתאכה זו טעמה מלמטה ורחבה למעלה ושערי ירמלאס עתידים להיות מוגיעין
עד דמשק וכן הוא אומר אסך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק וגליות באות ומנוחתו בטעם ודמשק מנוחתו
כי לה עין אדם כי באותן הימים יהיה עין כל אדם לה לא לאלילי ולא לעצבים לפיכך תהיה ארץ חדרך ודמשק
ושאר המקומות הקרובות לארץ ישראל כמו צר וצידון וחמת וערי פלשתים ככללות בערי יהודה ויהיו באמות
ישראל וכל שבטי ישראל כל טעם שבטי ישראל טעמה עיכס ולבס לה : או פי' ולכל שבטי ישראל כלומר עין אדם יהיה לה
ולכל שבטי ישראל ללכת בדרכיהם כמו שאמר למעלה כלכה עמכם : וית' מטל פתגמא דה בארץ דדמשק ודמשק
תתנב למהני מארע בית שכינתו אי קדם ה' גלגל עובדי בני איכשא איתרעו מכל שבטיא דישאר : וגם חמת
אמר וגם חמת שהיא עיר גדולה כמו שאמר חמת רבה והיא חוץ לגבול ארץ ישראל כי היא אחר
ארץ ישראל : ואל' כי באותו הזמן תהיה חמת בתוך גבולה הוא שאל' תגבול בה צר וצידון כי חכמה מאד וכן צר ו
וצידון שהם קרובי לה יהיו בתוך גבולה וטעם כי חכמה מאד על צר כמו שזכר בפרשת צור בספר יחזקאל
ופי' כי חכמה בעיניה בימי קדמוני ולא הועילה לה חכמתה אבל בזמן המשיח לא תבטח בחכמתה ותכנע ל
לפני ישראל : וית' ארי תקיף לחדה : ותבן כי כטבת מצור לה בימי הקדמוני ותבן בסף כעפר וחרוץ כטיט
חוננו ולא הועיל לה כל זה כי הנה ה' יוריש כל' הנריש' מכל גדולת : וזהה בים חילה כמו שמשור' ביחזק' וכס
וכטבתו כל אלה תכנע בימות המשיח ואי' שהיו יושבים בה באותו הזמן איכס היושבים בה בימים ההן
הקדמוני כדע דבר צור לכל כי נכתב בכביאי וכתב' אצל הכנצרי היושבי' בה היום והיו טעם באותו הזמן : ח ד

גם את בדם בריתך שלחתי אסירך מבור אק מ
מים בו : שובו לבצרון אסירי ותקוה גם חיים מג
מגיד משנה אסירי בבי דרמתי לי יהודה קשת
מלאתי אסירי עורדתי בניך ציון על בניך יון וש
ושמתך : מור גיבור : וידוע עליהם יראה ויצא כ
כברק : לארג ידוע בשופר יתקע והלך בסער
בסערות : ידוע צבאות יגן עליהם ואכלו וכ
וכבשו : קלע ושתו וחמו כמו יין ומלאו במזרק
בזוח : ודושיעים ידוע אלהיהם ביום ההוא
בזוח : כי אבני נזר מתעססות על אדמותו :

אם יהיה בויחל תלחמה : כי כל הנשים ידעו נאמנים
אלת : ומאלו מים ונחמה : החכם ר' אברהם אב"ל
מהם הדומים הנקראים : החכם ר' אברהם אב"ל
יס אוקינס : ומנהר עד אפסי ארץ מהנהר יונתא מערב
שהוא בתחלת המזרח עד אפסי ארץ : מה סוף המערב
והנה ימשיל בכל העול : וית הנה מים עד מערב ומער
עד ספי ארעא : גם את את כנגד כנסת ישראל כמו
טאל על המלך : המטות שהיה נוסע בצדקתו
אל גס את תהיי נוסעת בדם בריתך : והוא דם המלה
שהחזיק בו ישראל בגלות יותך מכל המצו : מבור אק מ
בו זהו הגלות : ויום בדם בריתך : דם הברית אשר כרת

ה עם ישראל סיני ואלו : פי מים נביאה בדרך משל נסמכותה הנבואה בגלות ולא היה נביא אחר חנני זכריה מלאכי
וכן מלאכי אומ בענין הנבואה היו כל צמא לבו למים : וית אק על ימא ארצו לכוון קיום פריקית יתבון מעבדי
מלאכי ספיקת דרכו כח הא כניב ריקן דלית מיין ביה : שובו לבצרון : המפרשי פירשו ענין פרשה
זו בבית סיני ואלו : פרשה ג' בבית סיני : אלא שחזי פסוק זה
שבו לבצרון שובו לאל ית' שהוא מבצר ומגדל עוז : אסירי התקוה : בעבור שהיו בגלות והיו אסירים ומקוים לגאולה
זה כיה שנים : גם היום מעד משנה אסירי לך : אלא ית' בבואה אחרת קרובה יבאר לך הנביא המגיד שיהיה ל
לראשונה שהגד שהיה עתידה והוא מה שהושיע האל ית' לישראל מידי יון בבית סיני עי' מתחיה בן יוחנן כהן גדול ח
חזמונא וכו' : ולפי דעתי כי כל הפרשה עתידה ואפרט אותה הקלה על דעת המפרשי בבית סיני וית פסוק זה כן
תובי למיהו כרסין תרשין אסירי דמסכרין : לפורק אק יומא דין אלא לחוא לבון דעל חד תרין בטבין דאחרית
לבון אייתי לבון : כי דרתי : שבו יהודה יהיה קצת לארץ ארץ עלתן : כלות ביהודה אלחם עם יון : מלאכי
אפרים : כמו מ : לא ית בקעת והוא מתחת הקעת בכל כחו לירדת החץ : וזכר אפרים אג"ס בבית סיני לא
היה שבו אפרים ולא שאר השבטים הנה נשאת בארץ אחר גלות השבטי בימי הנסע בן אלה מיעשים כאשר מלאכי
בדבר יאשיהו מיד מנשה ואפרים ומלך שארית ישראל והם גלו עם שבו יהודה ובנימן לבבל ושבו עמם בשבס
: ועוררתי בנך ציון על בנך יון : אעורר אותם עליהם וארץ : בהם כח וגבורה : וזה טאל ומתקן בחדש גיבור :
וית אר תרשית קיימי דבית יהודה בקעת מתחא בבית חזני ומליצי גבורה בית אפרים ואנבר בנך ציון על בני ע
עממיא ואזניך כחרבא ביד גברא : וידוע עליהם יראה : כלות ה' ילחם להם : באופר יתקע כאלו באופר יתקע
כדרך הנלחמים : ואלך בסערות : ימן : ילך על בני יון כמו רח סערה כמו טכתי' בסופה ובסערות
דרכו : וזכר תימן שהוא פאת דרום כי משם תבא רח סערה כמו טכתי' מן החדר תבא סופה : והוא רח דרום כמו ט
טכתי' וחזי תימן : וכת' וידבר כעלעול רוח דרומא : ידוע : בבאת יגן עליהם : על יהודה ואפרים שזכר : ואכלו
וכבשו אבני קלע : ולא די טיגן עליהם טלא וכבשו אבני : יהם אלא הם יאכלו אבניהם וכבשו אותם הנקראים

לנבחים ולעצמות : ובהם בני יון אבני קלע טהם אבני חצות טקולעים בהם הקלעים לפי שבהם בני יהודה בהם
אבני נזר טהם אבנים טובות ומרגלות שמשמין אותם בעטרה : ושתי והמו כמו יין ל' ושתי דמי האויבים ויהמו
עליהם כמו אש יצתי יון : ובא על דרך יכעסים ד נס יאכרין : וההמיה על היץ כמו טאל טכרין ולא יין המו ולא טכר
ומלאו כתורין בזויות מוכח יהיו מלאים מדם האויבים כמזרק שמקבלים בו דם הקרבות : או כמו זיתת המזבח ט
טאריקין בהם הדם : ותי' ה' צבאות ירחם עליהן ושלטון בעממיה ויקטלונן ושאריותן יגמורן כמא דאון אבני קל
קלעא ויבזון כבסיהן וישבעון מכהו כשתי חמר ותהא כשהו מליא תפוקין כמזרק דמלי סלת ומשח והיון מזהיר
כדמא דמזהיר על כתלי מדבחא : ודושיעים : כאלן עמו : כמו שמושיע אדם זאנו בכל כחו כן ישיע עמו
כי הוא זאנו : וית כמו שהושיעם
ביר משח ואחר : כי אבני נזר מתעססות על ארמתי : כי יהיו יהודה ואפרים כמו אבני נזר מתעססות ומתדומות
על ארמתי שהיא ארמת הקדש : מתעססות : מתדומות : וכן נצת לייאריך כס להצטוס : וכן נס ענין גבוהות ור
ורוממות : כי כנשא הנס מגביה ומתחמם אותו על ראש הנס : כי

הבצורות שהיתה בוטחת בהן תצא אם מתכסה שתעלה
האל תירא ותכבד לפני ישראל . וכן עזה . וכן עקרון :
אלה וחושים להציל עמה בעבור חזקה : מבטא המס
אליו יבטא בעתיד שבו האל ית' : ומתן פי' אביט על עקרון
ומחנהא : ואבד מלך מעזה . מלכה שהיה בה באותה ה
באמצעה שהיו מס באותו הזמן כי ישראל יהיו מיישבים
: ויהי ממזר מעירות ישראל שישבו לבדם בעיר פלשתי
הממזרים וישבו בקהל ה' . ויש לפרש בחסרון כף הד
נוספות כמו שני הממז' אשר במלת נהדסו ממזרות
תחת יד ישראל יהי . וזה מה שאין אחרת והכרע גאון
ואבטל רבות פלשתי . וזהו חזתי דמית משיח . ויד
לב רשעי לב שכיניהם . ונמאר גם הוא לא
יהיה כאלוף ביהודה . ופי' גם הוא כמו שאר בני העבר
בבית תפלת . הנה הם כאלוף וכנצל שביהודה : ועקרון
הר הקדש ובית התפילה : ואלו פי' דמיו ושקצוני נבול הם
מביניהם וסוף חליהם ונחיר דממזרין בהן יתושם

ועקרון תתתלי בית יעקב בירושלם .. וחגותי לבית י
כמו אם היה עתהס מחדה גדול שלא
כת' בה' במאס אלה ות' ואשר בבית מקדשו טככת' וה'
כי עתה ראית בעיני עתה בזה הזמן סתהיה כל זאת ההיה
ואתעס ואכיל עליהם כל זאת הטובה : ראית : כמו
הס דברי הטביל את עתה ראית בעיני במראות הליל
גודל מאד בת צון גלי מלרע זכר צון וירושלם כי
יהיה כוסע מחדב גוג מגוב כוסע פתח טהור ע
וכן את כנבואת ישעיה לא יצק ולא ישא קנה רצון ולל
יהיה ברשות אלא מענה ירכב על חמור ועוד לאחר
מאשר וסוס מירושל : ועל עיר בן אצונות כפל העני ב
וכן את על בני אכצן חכבי על שלט עיר : בן אצונות
גלעד .. וחברתי וכן את כנבוא מכה והכרע סוס
המלכו בימי הראשני אבל בימי המש
נחלקת

תראה וכתחזאחא אשקלון כי צור נחרב ביר
 ים מבטא - יהיא צור טהין מביטויס א
 גל : והוביט ענין בישת - ופי' עס צור טהין מביטויס א
 פי' הוביט עקרון ממבטא ותרג' ארי בהיתת מבית תחז
 יאבד הוא והמלכות שלו כי לישראל תהיה : לא תשוב ב
 ישוב ממזר באשדוד ים מפרטיס טס אומה
 דלנ' מהדקל : והנה ארז' כי אליהו יטהר
 וממזר כמו זר - וכן לא יבא ממזר - וטני המליץ כוס
 יוטב באשדוד מפלשתיס יאב ב' כמו אש זר ונכרי כי
 ים : וי' ותבין בית ישראל באשדוד דהון בה כבוכראי'
 כלומ' מה שאל ישר וכלהו יהא דמיו ושקציו ר' אבער
 ומה שיטארו מהס טיהיה לבס ככון לה אשדוד איתנו וי
 ס אל ה' טע' עליהם והביאיתם אל הר קדשי ושמחתם
 וס' תהיה עקרון כמו היבוס - וזכר יהודה לפי טאס ה
 גילין בו אמות העולם - וי' ואצ' אכלי דמא ושקוצא
 איתון על עמא די אלהא ויהון כרברבין דבית יהודה

וְהָיָה כִּמְנוּ מִחֲנֹה לְבֵית יִשְׂרָאֵל שָׁחַ בֵּיתוֹ יְהוָה שָׁמָּה לָהֶם
 כִּבְבֹּא שִׂמְחָה עֲלֵיהֶם וְלֹא מִעֻזָּבָר וְשֹׁכֵי מִדְּרֵעַ לָהֶם׃ מִזְבֵּחַ
 דָּרֵעַ גְּבוּרָתוֹ כַּסּוּר דִּלְשָׁא סְחֹר סְחֹר מִדְּרֵעַ וּמִדְּכֹאֵב׃
 הָיָה רִחְמֵי בְּעֵינֵי עֲנִיִּים וּנְטִילוּלָם בְּגִלּוֹת בֵּין הָאֲמוֹת וְאִם
 אֲלֵקִיס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְהִחֲסֵם ר' אֲבִרְהָם אֲנִי וְלִי כִי
 בְּנֵי־הָאֵל כָּל זֶה וְיֵת אִם כַּעַן גְּלוּיָה גְבוּרָתוֹ לִחוּטָא לְחֹץ׃
 רִחְמֵי הַמַּלְכּוּת׃ צְדִיק וְנוֹסֵעַ הוּא צְדִיק יְהוָה וּבְצִדְקָתוֹ
 מוֹסֵב לַעֲתִיד מִפְּנֵי הַיּוֹם׃ עֲנִי׃ כִּמְנו עֲנִי׃ וּכְכִי עֲנִי׃
 וְנִגְזַר׃ וְנוֹכַח עַל חֲמוּר׃ לֹא מִחֲסָרָן׃ טַהוֹר כָּל הַעוֹלָם
 וְיִצְחָקוֹ יִשְׂרָאֵל לְסוֹסֵי וּלְרִכָּב לְפִיכֹ אֶת אַחֲרֵת וְהִכְרִיתוּ רִכָּב
 עוֹד דָּבָר עֵיר שְׂהוּא קָטָן בַּעֲנִיִּים כִּי הוּא הַנִּבְחָר לְרִכָּב
 בֵּין אֲחֵת הָאֲחֵינֵנו׃ וְכֵן וְיִקְבֵּר בְּעִיר גִּלְעָד בְּאֲחֵת מַעֲרִי
 נֶכֶד׃ וְהִאֲבִרְתִּי מִרְכָּבוֹתַי׃ וְזָכַר מִלְּפָנֵי וּמִיְחֻסָּא לְפָנֵי שְׂהוֹת׃
 יוֹן אַחֲרִי וְדָבָר טָלוּס לְעָנִי׃ יִסְלִי בֵּין גְּנֵי לְעָנִי׃ אִם

אשר קהל ליהם ואקבעם כי פריהם ורובם :
ואורעם בעמים ויפחדוהם וייראוהם בגיהם
ושם : ויהי שם וימאסר אקבע
ואל ארץ גליל ויהי שם ויהי שם : ו
ועבר בים ויהי שם ויהי שם : ו
יאר ויהי שם ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו
ותאכל ויהי שם : ויהי שם : ו
אשר ויהי שם ויהי שם : ו
תבין ויהי שם ויהי שם : ו
שם ויהי שם : ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו

אשר קהל ליהם ואקבעם כי פריהם ורובם :
ואורעם בעמים ויפחדוהם וייראוהם בגיהם
ושם : ויהי שם וימאסר אקבע
ואל ארץ גליל ויהי שם ויהי שם : ו
ועבר בים ויהי שם ויהי שם : ו
יאר ויהי שם ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו
ותאכל ויהי שם : ויהי שם : ו
אשר ויהי שם ויהי שם : ו
תבין ויהי שם ויהי שם : ו
שם ויהי שם : ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו

לפי שישונו במחן גדול שיחיו בו עם בניהם וית' וכמה רבוי צדקתו ויבא צדקתו ויבא צדקתו
ומכונן שני חיי' עם בניהם וית' ויהי שם : ויהי שם : ו
ארץ גליל ולבנון . גלעד מעבר הירדן
ההר הטוב הזה ולבנון : ולא ימצא להם : לא ימצא להם מרחם : וית' ולבנון : ומקדש כמו שכתב
ועבר בים ויהי שם ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו
ותאכל ויהי שם : ויהי שם : ו
אשר ויהי שם ויהי שם : ו
תבין ויהי שם ויהי שם : ו
שם ויהי שם : ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו

לפי שישונו במחן גדול שיחיו בו עם בניהם וית' וכמה רבוי צדקתו ויבא צדקתו ויבא צדקתו
ומכונן שני חיי' עם בניהם וית' ויהי שם : ויהי שם : ו
ארץ גליל ולבנון . גלעד מעבר הירדן
ההר הטוב הזה ולבנון : ולא ימצא להם : לא ימצא להם מרחם : וית' ולבנון : ומקדש כמו שכתב
ועבר בים ויהי שם ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו
ותאכל ויהי שם : ויהי שם : ו
אשר ויהי שם ויהי שם : ו
תבין ויהי שם ויהי שם : ו
שם ויהי שם : ויהי שם : ו
בירוח ויהי שם ויהי שם : ו

ב' יתן טוב ומה יתן. אלא מה טוב יהיה פיר ארבע
 מה טובו של הדגן והחירוש העליל והמנובב
 בחורים ימים ובתולד ימות. וכל שיהיה בזמן האחריות
 ארי מה טוב ומה יא' אלפס. אחריתא. וקאטו מתקן
 בכניעתא: שארל בזמן ההוא אש. וכל מהשם
 ית' מטר בעת. מלקטא. עושא. חדר. ית' יתמ
 תפילתכם ויעשו חורים ויתן מטר והחור. ויתן עש
 המטר. וכן את' ודרך לחזו קולות והם את' תבדיק
 בעת המטר לפני בא הרעש והוא מגררת חזק. וכל פי כ
 כמו ענן: ומה שאמר בעת מלקט טהור המטר. ויתן
 טהור בימי ניסן כלות אפי' באחריתא. אש יבדיל
 יתן להם ויגדל העשב מהרה: ומטר גשם בסמיכות אר
 ארמת עפר מטיט היון. וכל רבוי המטר יתן לארץ טה
 טהיה בזמן הא': ללאט עשב בשל לכל אחד מהם יתן לו
 עשב בשדה ור' פי' כי בזמן שיער עושים רצונם של מ
 מקום יעשה הוא רצונם: ואם יטורד ארץ אחד לבדו מ
 מטר ולא האחר יתן לו לבדו מטר. ואם יטורד ארץ לע
 לעשב אחד בשדה או בגג ולא יטורד לעשב אחר יתן
 ארץ בעי מטר. והא' מטר. לא בעי מטר. וית' שאלו מן
 איכסא למיתן להן עבדא למיכל ועשבא למיכל לבע
 דבריו און. כי ירא כי הכבואות שאמת כביא האמת נת
 ת כתיבתימן בזמן ההוא יכיר און כי בעלי התרפים טה
 בחלומותיהם טהו אמר להם קדם החרבן טלוס יהיה
 בן כסעו כסעו וגלו מארצם. כמו הצאן אשר אין להם ר
 הדומה לו עני' כניע: וית' גלו ארץ לית מלך: על הרועי'
 וי' ואחר שהמשיל ישר לראש המטיל המלכים המולטי
 קד' עינס עליהם: כי פקד' זכר עניים ולחנם ואמר לה
 כסום הוד במלחמה כמו הסום שיראה כח וגבורתו במ
 פנה פנה הוא משל על ראש העם. כמו שאמר הצי
 וכל טלא יהיה עליהם ראש מיון. תמנו יתד' הוא הפקד'
 רכבו לעזר עם אחד אלא ידיהם רב להם: יצא כל עגש י
 ה מיניה תקוף קרביה מיניה יתרבון כל פרכסיה כחיה
 טהו מתחלה ויהי בוסים ורומסים אירביהם בתוך
 והצביע מוכבי סוסים האויבים טבא עליהם מוכבי ס
 חיו ארץ להם גבורה על אויביהם והעבותים מלה
 טוב ושני העיניים נכונים כאן וכל כי יעבד אל
 יהיה כבדור גדול ובטלום כאלו לא זכתיים מעולם. כי
 ר אפרים אשרים יהיו כלם במלחמה כמו גבור כמו ט
 כס בנחש אויביהם: כמו יין פי' כמו שותה יין וכן תי
 יין והחמים להם רבים: ובניהם ירא וישמחו הקטני'
 תם טכסא אויביהם במלחמה ישמחו:

ואקח את מקלי את נועם ואגדע אתו להפיר את
בריתי אשר בריתי את כל העמים : ותופר ביום ה
חחוא וידעו כן עני חצאן השומרים אתי כי דבר
ידוע הוא : ואמר אליהם אם טוב בעיניכם הבו ש
שכר ואם לא חדרל וישקל את שכרי שלשי בסף
: ואמר ידוע אלי השליכו אל הוצר אדר היקר
אשר יקרתו מעליהם ואקחזה שלשים הבסף ואש
ואשליך לתו בית ידוע אל הוצר : ואגדע את בן
מקלי השני את החבלים להפיר את האחוה בין
יהודה ובין ישראל :

ואקח וכבר לקחתי את מקלי את נועם זה יאשיהו
כי לא היה אחריו מלך טוב : ויגרע אתי עי' פ
פרעה נכה הסירתי : להפיר בצרי ופינר המסך : אמר כ
כיון שראיתי שלא יקום אחריו מלך טוב הסירתי אתני
כדי שישלטו העמים בישר כי לא היו שומרים דרך ה' א
אלא בהכרח המלך כמו שכתב לפיכך אמר להפיר את ברי
בריתי אשר בריתי את כל העמים כאלו ברית האל ברית
עם כל העמים שלא יריעו לישראל כי לא הרעו להם כי
בימי יאשיהו כבד גם פרעה נכה שלא לו שלא ילחם עמו
ות' כן ואייתתי ית מלכא דאתור על מלכ דמער ואגליתי
יתיה על דאשכחא ית קיימא דגזר עמהון דלא למפלח ל

לטעותא ככן גלו לבני עממיא : ותופר ביום ההוא אותה הברית הופרה ביום שמת יאשיהו כי שלש הרעיו
שלטו בהם העמים וכזו ושללו והרגו והגלו אותם : וידעו כן עניי הצאן השומרים אתי חתם הכדקין
שהיו בהם שהיו שומרים אתי כלומר אשר דברתי להם על ידי הנביאים : ולא שמעו כי לא היו מאמינים להם אך ה
הטובים שהיו בהם היו שומרי אתי כלומר דברי כמו ואביו שמר את הדבר ונבוא הפורענות ידעו כי דבר ה' הוא : וית
ועל דאשכחא ית קיימא גלו בערבא ההיא וידעו כן עמיתא נחשיבי עמא דעבדו רענותי ארי פתגמא דה' הוא :

ואמר אליה דבר ה' הוא שאת אליה עי' הנביאי' הבו שכרי כיון שאני רוצה חתם הבו שכרי והשכר הוא התשובה
ומעשים טובים : ואם לא חדרל כמו שאמר יחזקאל אם ישמעו ואם יחדלו : וישקל את שכרי שלשים בסף : ש
שלשים כדקיים היו בהם בימי אלה שלטת הרועים ומצאנו מהם דניאל חנניה מישאל ועזריה וירמיה ויחזקאל וצפ
וצפניה ויא' אשר שלא היו בהם אחרים ואם לא נזכר שהיו כתיב כתבו את כבלת עבדך מאכל לעוף השמים במר
חסידך לחיות ארץ וית ואמרית להון אם תקץ בעיניכון עבדו רענותי ואם לא אתמנעו ועבדו ית רענותי גיבדון מקצת
כלומר קצת אנשים שבו בתשובה : ואמר ה' אלי השליכו אל הוצר אמר הנביא שאת לו האל ית' שישליך זה
הכסף אל הוצר ופי' המפרטי' כמו האו

כר כי אותיות אלהי' הם מתחלפות ופי' שומר האוצר וכת' במרכלא רל
בדרך משל שיתחזק בבית ה' ויהיו נבדלים מן העם העושים הרע בעיני ה' ואמר אל הוצר על דרך משל כענין היו
היוצר יחד לבס המבין וגו' והוא ידע הטובים והרעים חוקר לב ובוחן כלמת כי יש מראים עצמם טובי' ואינם טובי'
ואתה כן היה נראה לו במראה הנבואה כי הוא היה ליקח הכסף ומשלכו בית ה' אל הוצר אבל ענין זה כבר עבר ש
טנים רבות כי בימי ג' הרעים היה נל' בדרך המשל כי הציחו הטובים ונבדלו מן העם ולא היו נראים עמהם בר
ברחובות וזהו שאמר ירמיה הנביא שוטטו בחצונות ויחשלו וקצו ברחובותיה אם יש אדם מבקש אמונה ואשלח לה כ
כמו שציר אתי בספר ירמיה ומה שאמר אחד היקר הוא בית ה' רל' כמו שאמר ואשליך אתי בית ה' רל' אל אדר היקר
ואל שאת עמר במקדש שני ופי' אשר יקרתו מעליה' ככבודתי בעצמי וסדתי מעליה' למע מעשיה וכת' ואם ה' לי כתר
דוכרן עובדיהו כחלש כתב ורמי יתיה לבית מקדשא לתחתיד אמרכלי חלף דיקדת דחלת' בעיניהו וכתב ית דוכרן
עבדיהו ורמייתו יתיה לבית מקדשא דה' לתחתיד אמרכלי רבא : ואגדע זה אמת על המד' שגדע צדקיהו שהיה תכלית

החובלי והמחזית' וחרב הבית וגלו ישראל מארצ' : להפיר את האו חנה בין יהוד' ובין ישראל האחוה שהיתה בין יהוד'
ובין ישראל בעבוד עז' הופרה אז כיון שגלת יהודה לא נשארו בישר עובד עז' כי ישראל עד שגלו לא הניחו מלעבוד עז' בכל
הצד שהיו באו עליה וכיון שגלו וראו כי דברי הנביאי' אמת בחרב הארץ לא עבדו אח' עז' ויהודה ג' עבדו עז' עד
סגלו וכיון שגלו בטלה עז' מהם הנה כי הופרה אז האחוה שהיה ביניהם בעבוד עז' וכת' ואיית' כ' מלכ דבבל על
צדקיהו מלך טבט דבית יהוד' ואגליתי יתיה על דאשכחא אף חנון דבית יהוד' ראשיהו כאלההו דבית ישראל : הכה פירטנו
פרט' זו לעבדו ופירש הכהה אחרי על כל פנים הית כבוא לעתיד בזמן בית שני ונפרשנה אחרי אשר כפרש שרעה זו
בזמן בית שני פי' אצל כן אמת האל ית' החלונות לרעות ולקחת לי שני מקל' בחרים לרעות כונעם וחובלי' כונעם כחן
גדול וחובלי' מלך על כהן נאח כי שפתי כהן ישמחו דעת ואמר ודעת לכפסך ינעם : וחובלי' מלך בעצב שהוא כמו רב
החובל באניה ואלה הצאן אצ' שרעית' אני בשני אלה המקל' והסירתי מעליה רועי אחרי והם מלכי האמו' לא חזרו
למוטב ושלחתי להם שלשת הנביאי' לרעותם בתקומי והם חנו זכריה ומלאכי ולא הועילו להם תיכחתם הכחדתם כ
כמו שאת ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד מזה כלומר כי בירח אחד מתו ואחריהם לא היתה נבואה בישראל וכן
ארז' משמתי חנו זכריה ומלאכי נסתלקה נבואה מישראל וכן כמזא כי תחלת נבואתם בזמן אחד היה בשנת שמיס' לה
לדניאל אמר כאשר הכדתי שלשת אלה הרעים ותקצר כפשי בהם וגם כפשי בהם כי מאסה בי ירו'ל

אמר ייחזקאל בן בוזי הנביא
לאמר לא יאמר עוד כל
אנבי ממצרים את האדם איש ביד רעו וביד מל
מלכו ושמעו את דברי ולא אציל מידם : וארעה
את צאן הרועה ואת עניי הצאן ואקח לי שני מ
מקלות לא אחזק בלתי נועם ולא אחד קראתי חבול
וארעה את הצאן : ואבחיד את שלשת הרעים ב
בירח אחד ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה ב
: ואמר לא ארעה אתכם דמתה תמות ודנבחות
תבחד ודנשארות תאכלנה אשה את בשר רעותה

אמר ייחזקאל בן בוזי הנביא
לאמר לא יאמר עוד כל
אנבי ממצרים את האדם איש ביד רעו וביד מל
מלכו ושמעו את דברי ולא אציל מידם : וארעה
את צאן הרועה ואת עניי הצאן ואקח לי שני מ
מקלות לא אחזק בלתי נועם ולא אחד קראתי חבול
וארעה את הצאן : ואבחיד את שלשת הרעים ב
בירח אחד ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה ב
: ואמר לא ארעה אתכם דמתה תמות ודנבחות
תבחד ודנשארות תאכלנה אשה את בשר רעותה

תעשה אינו חומל עליהם לפיכך הם נפלים ביד הרועה
ישראל בני ישראל חלה עושי : כי לא אחזק בלתי נועם
בזה המלכס גם כן ישחית בהם הן מלך ישראל הן מלך האמות השולט
עליהם : ומצא מורח כמו זאת העולה המצאיו אלי לכתחילה וכתנת את הארץ בין זה ובין זה יכריעו וישחיתו את
ארץ ישראל : ולא אציל מידם לפי שחטאו לי : וית רעה את צאן ההרעה אתנבאי על פרנסיו דאתנבאו לפרנסא עמא ואי
ואינין שליטו בהן כענא לנבסמא : וארעה לבס עניי הצאן באמת עניי הצאן מצאיתם כעלקחתם לרעות :
ותחלה אפרש פרעה זו על דעת המע
אפרש את מה שאמנא בדעת בע"ה ית ואקח לי שני מקלות דרך הדעה לבאג צאנו במקל טבירו ואת כי לרעות א
את ישראל לקח שני מקלות רמז בזה כי הטאת אותם לא היה בענין אחד רק לפי מעשיהם היה מנהיגם לפיכך זכר שני
מקלות : ואמר לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חבול : ולאחד שניהם פתחו שלא בסמיכות ואין זה כמנהג ברוב א
אלא סמכאנו כך מעשים ואמר כי לאחד הן המקלות קרא נועם כל כי בנעימות נהג אותם על דרך שאלת דוד המ
המלך ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ונהלני : וזה היה בזמן שהיו ישראל שומרי דרך ה' שהיו מל
מלכיהם ושאטניהם טובים ומדריכים אותם בדרך ישרה ואז היה האל מנהיג אותם בנעימות טבעים כל טוב אין ט
טון ואין שגג רע : ולאחד מן המקלות קרא חבול : ואז לטון השחקה כמו מחבלי כרמי כל שהם השחיתו דרכם וע
ועלילתם והוא נהג אותם על הענף הזה שלא חסם לשומר אותם מן האויבים אך היה נהג אותם עדיין שלא סלק ר
טכיתו ומחיתו ומבל מעליהם עד גלותם כי היו מלכס טובים ומלכס רעים אחריהם ובזמן שהיו רעים היה ב
בא להם הרע והיה טס המקל חבול : ובזמן שהיו עושים טוב היה בא להם הטוב והיה טס המקל נועם : וארעה את
הצאן בין טוב ובין רע רעיתי : וית השמאק כן ומצית ית פרנסיו על עמי ואינו שליטו בהן כענא לנכסת וטלגולות
עמי ואינין שליטו בהן כענא לנכסת : וית השמאק כן ומצית ית פרנסיו על עמי ואינו שליטו בהן כענא לנכסת וטלגולות
למחי פרנסן על עמי : ואבחיד את שלשת הרעים ביד אש ויהיה אחריהם בני ישראל ויהיו אחריהם ויהיו אחריהם
אלו השלשה חזו בראי אל השלמה נבחר כי יהיו אחריהם ביד אש ויהיה אחריהם בני ישראל ויהיו אחריהם ויהיו אחריהם
מלבנות בית דוד אבל אלו השלמה נבחר כי יהיו אחריהם ביד אש ויהיה אחריהם בני ישראל ויהיו אחריהם ויהיו אחריהם
ואלה השלמה חזו בסוף חרבן הארץ ונגלת הארץ כי בין שלמים לא מלכו אלא כל שנה וד' חדשים וכל שנה חזו בצרה ו
וזה שאמר ביד אש ואלו חזו חזו את חלקיהם : ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה ביד אש
ותקצר נפשי על דרך המל כמו ותקצר נפשו בעמל ישראל על ענין שאלת יחזקאל ותקצר נפשו מעליהם כאשר נקעה
נפשו מעל יהודה ונפשו השתיק מחרים על חרבן הארץ בימי דקיהו ובאמת וגם נפשו בחלה ביד אש
נפשו בהם בתחלה כי נש נפשו מאסה כי מתחלה לפיכך קצרה נפשו בהם : ויונתן לא תרגם ותקצר נפשו בעמל י
ישראל ותקצר נפשו בהם ויהיו אחריהם ביד אש ויהיה אחריהם בני ישראל ויהיו אחריהם ויהיו אחריהם
הרעים לא פי יונתן דבר אלא תרגמו כפשוטו ופי' ית תלתא פרנסין בירח אחד : ואמר לא ארעה אתכם
נקוד שחיר הבית בימי ג' הדועים האלה כשאחזי כי מעשיהם רעים ולא היה עתיד לעמוד אחריהם מלך
טוב אחריי לא ארעה עוד אותם על דרך והסעתי פני מהם והיה לאכל המתה תמות בדבר : והנבחות תבחד בחרב
והנשארות תאכלנה אשה את בשר רעותה ברעב : וית ואמרית דלא למנא פרנסן דמיתין יונתן : ודמיתין יונתן

משא דבר ידוע אל ישראל נאם ידוע
 נטח שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבו : ה
 דנה אבני שם את ירושלם סף רעל לכל העמים ס
 סביב וגם על יחודה ידוע במצור על ירושלם : וז
 וזיה ביום חזוא אשים את ירושלם אבן מעמסה
 לכל העמים כל עמסיה שרט ישרשו ונאספו עליה
 כל גוי הארץ : ביום חזוא נאם ידוע אבה כל ס
 סוס בתמוהן ורכבו בשגעון ועל בית יהודה אפקח
 את עיניו וכל סוס העמים אבה בעורון : ואמרו א
 אלופי יהודה בלבם אמצה לי יושבי ירושלם בידוע
 צבאות אלהיהם : ביום חזוא אשים את אלופי יה
 יהודה בכיור אש בעצים וכלפיד אש בעמיר ואב
 ואכל על ימק ועל שמאל את כל העמים סביב וי
 וישבה ירושלם עוד תהיה בירושלם : ודושיע ידוע
 את אהלי יחודה בראשונה למען לא תגדל תפא
 תפארת בית חור ותפארת יושב ירושלם על יד
 יחודה :

משא דבר ה' אחד מזכר פורענות ישראל וחרבן ה
 הארץ פעמים התנבא על טוב ישר ופורענו
 האומות ואל' כאל' ה' נטח שמים ויסד ארץ כלומר כי הו'
 ברא שמים וארץ ובידו הכל לבנות ולהחם לבנות ולב
 ולנטוע : נזכר אדם כמו שאל' יעזיה נאל' עליה בראתי
 כלומ' ואני הגליתי את ישראל ובידי להעלותם מהגלות
 ולהקם מאיביהם : וכתב החכם ר' אברהם בן עזר ל'
 כי סמך ויצר רוח אדם בקרבו לנטח שמים ויסד ארץ
 לפי שהאדם עולם קטן כנגד שמים וארץ שהוא עולם ג
 גדול : ומה שאל' ויצר רוח אדם בקרבו ולטון יצירה ל'
 לא תכאנו אלא על דבר שיש בו ממנו שהוא מוחם כ
 בחשים : ולא כן הרמז כאל' כי מה שאל' ויצר רוח על
 יצירת כלי הגוף המקבלים כח הרמז והם המוח והלב :
 דגה אכבי : סף רעל : כמו כוס התרעלה : שהעוה
 אחת ימות כן כל הצובאים על ירושלם יסופו
 ויכלו : וגם על יהודה יהיה במצור : ל' כי יהודה יצור
 עם האויבים על ירושלם : וטעם על יהודה : כי גם ע
 עליהם תהיה סף הרעל מתחלה : שיבאו על כרחם ב
 במצור על ירושלם והנה תהיה עליהם זאת צרה גדולה ופי' הענין כי בבא ג' ומוצג על ירושלם אחרי הגאולה יעלו
 על ארץ יהודה כי תגמת פניהם לבא על ירושלם תחלה ולא יאמרו לכל ארץ ישראל לכבשה תחלה : כי יאמרו אחרי נ
 טכבנוט ירושלם תהיה נכבשת כל ארץ ישר' לפיכך : אבל יעלו לירושלם דרך ארץ יהודה כי היא דרכם ויקחו עמהם
 בני יהודה על כרחם שיבאו עמהם לצור על ירושלם : וכת' ואף דבית יהודה ייתכונן עממיהם כד' איסוף בצירא עי
 ירושלם : וזיה אבן מעמסה המעילה תחלה לסף רעל והסוף להמילה לאבן מעמסה : ל' כל היגיעים ו
 להלחם ע' ל ירושלם ילקו בה כמו האבן הגדולה שהיא לעומסיה למצמם גדול ולמלא כבד ובעוד שה
 עממיהם אחת מן הארץ להרימה על כתפם יעשו בה טרעות בדיהם ומנסים בה כחם חנשים רבים ובהסיעם
 אחתה ישרו בדיהם : כן יאספו על ירושלם כל גוי הארץ וכלם יהיו נספים בה : מעמסה : מן ויעמם אש על חמור
 ועמסים על החמורים : ענין משא : וכת' אבן תקלח לכל עממיהם כל אכסהא אתבזוזא יתבזוזו וגו' : ביום ההוא
 אשקח את עיני : לשמור תהמכה שאביא על העמים אש : פ' שהם ביניהם הם ופוסיהם יכצלו מהמכה אב
 כל סוס העמים אבה בעורון : ואל' בעורון אחרי שאל' בתמהון כי שתי המכות האלה תהיינה להם : והתמהון הוא ו
 בלב : והעורון הוא בעינים : ואמרו אלופי יהודה : יאמרו בלבם כשיהיו בין אויביהם כי יושב ירושלם יה
 אמצה וחזק להם שיבאו להל' חס עמם בעזרתה צבאות ויכצלו בהם : אמרה : שם בשקל עולה צנוי
 כבשה טלה : ביום ההוא : את אלופי יהודה גדולי יהודה שהיו בחזן אשימם ככור אש בעצים : כי בעת שאש
 בגוים תמהון : ושגגון יתבוננו כי מאתה הוא : ויכו הם ובני יהודה שעמם בגוים על ימין ועל שמאל
 ופי' כמר אש : גחלת אש מלמון תגור וכירים : וכמו שהעצים והעמיר נכונים לבער עש האש כן הגוים יהיו כסוכי
 לאבדן ולכלות בתמהון ובשגגון שאלח בהם האל ית' ואלופי יהודה יהיו בהם כמו האש לכלותם וייתכלבוט דב
 באש ואי וכבעור דאשתא בעממיהם ויבזון מן דחמור ומן צפונא ית' כל נכסי עממיהם : וישבה ירושלם עוד תחתיה ו
 בירושלם : כי הגוים חסכו להמירה מהות עיר והיא תצב עוד במקומה במקום שהיא נקראת ירושלם היום :
 ותחב ירושלם עוד באחיה ותצלח ירושלם : ודושיע ה' אהלי יהודה בראשונה : לפי שהצרים על עירי' וטו
 באהלים לפי' אחר אהלי יהודה : ואמר עוד
 והי' יושבים בתוך בני יהודה : ותי' אהלי יהודה קרי דבית יהודה : בראשונה : קודם שישעו יושבי ירושלם יהיו ו
 כושעים בני יהודה שהם תבחוץ משחר אויביהם שביאו עמהם במצור : למען לא תגדל תפארת בית דוד : כי ג
 דוד יהיו תכפכים בעיר עש יושבי ירושלם : ואש יושעו הם בתחלה יתפאר על בני יהודה שהם תבחוץ מאמר
 שעל ידם הם נושעים : במס

והיה ביום ההוא יבשו הנביאים איש מחזונו בהב
בתגבאותו ולא ילבשו עוד אדרת שער למען כחש
: ואמר לא נביא אנכי איש עבד אדמה אנכי כי א
אדם הקנני מנעורי : ואמר אליו מזה המכות הא
האלה בין ידך ואמר אשר חבתי בית מאחבי :
חרב עורני על רועי ועל גבר עמיתי נאם ידוע
צבאות ה' את הרעה ותפצן הצאן וחשיבתי יד
על הצעירים : וזוהו בכל הארץ נאם ידוע פי שנים
בח יברתו יגעו וחשלישית יותר בח : והבאתי את
חשלישית באש וצרפתים כערף את הכסף ובהב
ובחנותים כבחוק את הזהב הוא יקרא בשמי ואני
אענה אתו אמרתי עמי הוא והוא יאמר אל קי : יהוה

והיה ביום ההוא יבשו : כסירא שלח יתקיימו נבו
נבואתם יבשו : בהנבואתו : מקור בתוס
תו וכן במשנה והלא במאמר אחד יכול להבראת : ו
לא ילבשו עוד אדרת שער למען כחש : כי כן היה מכ
מנהג נביאי השקר ללבוש שקים ואדרת שער : למען
כחש למען שוכלל לכחש ויחזינו בהם בני אדם כי ה
הם מראים עצמם בפני בני אדם שהם פרזנים ואכ
נאנאים זדירים וזשים ולא ידברו כזב וכסירא שלח
יתקיימו נבואתם יהיה להם בשת ויניחו ממעשיהם ו
ומחזונם ומתלבושיהם ויכחשו בנבואתם ויחזרו ש
מאנש נביאים ולא נבאו מעולם אלא עובדי אדמה ה
הם ולא יתעסקו בדברים הללו אלא בעבודת האדמה ו
ובמקנה ובקנין : ואמר יאמר לשאל אתו היה
נבואתו יבשו ויאמר לא נביא אנכי : ה

הקני : למדני הנה רועה מקנה ומתעסק בעבודת האדמה :
כן שאין אתה נביא מה המכות האלה שבין ידך כי המכות
ההן ויסיק שלח תתנבא : ואמר אשר הכני בית מאחבי : ואמר אין המכות בעבור הנבואה אלא אהבי הכוני ויש
יסריני לפי שהייתי משולח ולא הייתי מתעסק בעבודת האדמה כנערוני והיו מכים אותי מאסור משלוח הנערים
ואתעסק במלאכה : וטעם המכות בין הדים שהיו אסורים ידיו ורגליו כדי שלא יצא לחץ : וטעם הענין הזה לב
לענין לפי שהאל ית יערגו לעתיד והיה אחרי כן ואמר אשפוך את רחמי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם ואת
שלח יתנבא יקראו לאחריים שיתנבאו ויעשו עצמם נביאים כמו האחרים ויכיר אבותם העומעים נבואתם שהיה
שקר ויחזרו להם אבותם לא תהיה כי שקר דברת בשם ה' : ואולי פי הענין הזה לעתיד לבא בזמן תחיית המתים ו
ואמר כי כשיחיו המתים כמו שכתוב בספר דניאל ורבים מימיני ארמות עפר יקומו אלה לחי עולם הנדירים : ואלה
לחרשות לחרשן עולם : אתם שכתוב בעיקר וכפתי בתחי המתים : ואת בינוניים שלא כפרו בעיקר אך היו חולמי
חלומות שקר ואמר נבואה מלבס אך לא עבדו עז כשיחיו יחיו בידהם מכות כמו מכות שחית לא גרבו וזה יהיה שבר
לשעולתו ועונשו על שהתנבא בשקר כדי שיכזימו בני אדם ויהיה לו בשת כמו שאמר יבשו הנביאים איש מחזונו
בהנבואתו בעבור נבואת השקר בימים הקדמונים : ולא ילבשו עוד אדרת שער כמו שעשו : ואלה שהיו לנבאים
שקים ובגדי פרזנים ועובדי האל בעבור שיחזינו בני אדם שקריה וכוונת העתיד כשיראש : כי אדם ויכירם יכחש
כל אחד מהם ויאמר לא היו דברים מעולם כי עובדי אדמה אנכי : כי אדם הקני מנעורי : עס הארץ הקני
עס אתי רעה מקנה ועובד אדמה : ובאמרו לו מה המכות האלה בין ידך : ואמר הן אלה אשר הכני בית מאחבי
בבית המדרש הכוני מאחבי על הכתיבה שהיינו כותבים והיינו לומדים : אז על דבר : ואמר ית וימר ליה מה
מחזונו החלין דאחיה עלבא הלא בעובדי ידכא וימר יאות לקחא בחובין דרמימנא : ודרב עורי על רועי
פי רמיז על עש שהשקדתי על צאן וגו' : ועל גבר עמיתי שחברתי אלי לשמור א : ת צאני כמוני
אך את הימנה : מלבמת : והחכם ר אברהם פי שהנבואה הזאת על מלחמות ופתיחות תהיינה בכל הארץ
בימי משיח בן יוסף : וטעם רמיז כל מלך מהגויס שהמטילו השם על הארץ והוא חושב עשאו שהוא כאלקים ע
כן אמר ועל גבר עמיתי שהוא חושב על עצמו שהוא גבר עמיתי : הק הימנה : השם ית יברך כל מלך מהגויס וחס
ותפוצנה צאנו : והנערים : הם השלטונים והארים שהם צעירים מהמלכים : ותו חרבא : תגלוי על מלכא ועל
שלטנא חרבא דרמיז ליה אמר ה נבאית קטול ית מלכא ויתבדרתן גלגונא ואחית ית גבורתי על תנינא
אל המטנים של המלכים והשלטונים : וזוהו בכל הארץ : פי בכל ארץ ישראל : ויהי שלח מעולם כי גס מאת
מאמות העולם לא ישאף אלא הטובי
יגעו : מקצתם יכרתו בחרב ומקצתם יגשו בדבר : והשלישית יותר בה ישאף בארץ חיים : והבאתי
באש : פי בטרדת קצות חמות לאט ואמר לא לפי שהמטילים למחרה הכסף והזהב שהם צורשים ונחמנים
באש : כן יחיו הם הצורשים ונחמנים בסכלם הצרות הקשות כלב טוב הזמן שישכלו אתם : בפי ונאעול ית תלי
תליעה בעקף בכור דאזא :

ביום ההוא יגן ייחזה בעד יושבי ירושלים ויהיה חנכ
חנכשל בחם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלהים
כמלאך ידוה לפניהם ויהיה ביום ההוא אבקש ל
לחשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים : ושפ
ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ות
ותחננונים וחביטו אלי את אשר דקדק וספדו עליו
במספר על היחיד והמר עליו בחמר על הבכור :

ביום ההוא יגדל המספר בירושלים במספר דוד
הדרדימון בבקעת מגדן : וספרה הארץ משפחו
משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם ל
לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד : מש
משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד משפחת חש
השמועי לבד ונשיהם לבד : כל המשפחות חש
חנשארות משפחות לבד ונשיהם לבד :
ביום ההוא יחזה מקור נפתח לבית דוד ויושביו י
ירושלים לחטאת ולנזירה : ויהיה ביום ההוא נאם י
ידוה צבאות אברית את שמות העצבים מן הא
ארץ ולא יזכר עוד וגם את הנביאים ואת רוח
השמואה אעביר מן הארץ : ויהיה כי יבא איש עו
עוד ואמח אליו אביו ואמו ילדיו לא תחיה כי שק
אך דברת בשם ידוה ודקדקו אביו ואמו ילדיו
בתבוא :

ביום ההוא יגן ייחזה בעד יושבי ירושלים ויהיה חנכ
חנכשל בחם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלהים
כמלאך ידוה לפניהם ויהיה ביום ההוא אבקש ל
לחשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים : ושפ
ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ות
ותחננונים וחביטו אלי את אשר דקדק וספדו עליו
במספר על היחיד והמר עליו בחמר על הבכור :

ביום ההוא יגדל המספר בירושלים במספר דוד
הדרדימון בבקעת מגדן : וספרה הארץ משפחו
משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם ל
לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד : מש
משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד משפחת חש
השמועי לבד ונשיהם לבד : כל המשפחות חש
חנשארות משפחות לבד ונשיהם לבד :
ביום ההוא יחזה מקור נפתח לבית דוד ויושביו י
ירושלים לחטאת ולנזירה : ויהיה ביום ההוא נאם י
ידוה צבאות אברית את שמות העצבים מן הא
ארץ ולא יזכר עוד וגם את הנביאים ואת רוח
השמואה אעביר מן הארץ : ויהיה כי יבא איש עו
עוד ואמח אליו אביו ואמו ילדיו לא תחיה כי שק
אך דברת בשם ידוה ודקדקו אביו ואמו ילדיו
בתבוא :

פי' על משה בן יוסף סידרג במלחמה ותמה אני לפי פירוש
לבי : ביום ההוא יספד במספר המספרות הדרדימון בבקעת
מגדן ויהיה יספד במספר חנכשל במספר דוד : וספרה הארץ
משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד : מש
משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד : משפחת חש השמועי
לבד ונשיהם לבד : כל המשפחות חש חנשארות משפחות
לבד ונשיהם לבד : ביום ההוא יחזה מקור נפתח לבית דוד
ויושביו יירושלים לחטאת ולנזירה : ויהיה ביום ההוא נאם י
ידוה צבאות אברית את שמות העצבים מן הארץ ולא יזכר
עוד וגם את הנביאים ואת רוח השמואה אעביר מן הארץ :
ויהיה כי יבא איש עוד ואמח אליו אביו ואמו ילדיו לא תחיה
כי שק אך דברת בשם ידוה ודקדקו אביו ואמו ילדיו בתבוא :

ביום ההוא יגן ייחזה בעד יושבי ירושלים ויהיה חנכ
חנכשל בחם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלהים
כמלאך ידוה לפניהם ויהיה ביום ההוא אבקש ל
לחשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים : ושפ
ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ות
ותחננונים וחביטו אלי את אשר דקדק וספדו עליו
במספר על היחיד והמר עליו בחמר על הבכור :

ביום ההוא יגדל המספר בירושלים במספר דוד
הדרדימון בבקעת מגדן : וספרה הארץ משפחו
משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם ל
לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד : מש
משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד משפחת חש
השמועי לבד ונשיהם לבד : כל המשפחות חש
חנשארות משפחות לבד ונשיהם לבד :
ביום ההוא יחזה מקור נפתח לבית דוד ויושביו י
ירושלים לחטאת ולנזירה : ויהיה ביום ההוא נאם י
ידוה צבאות אברית את שמות העצבים מן הא
ארץ ולא יזכר עוד וגם את הנביאים ואת רוח
השמואה אעביר מן הארץ : ויהיה כי יבא איש עו
עוד ואמח אליו אביו ואמו ילדיו לא תחיה כי שק
אך דברת בשם ידוה ודקדקו אביו ואמו ילדיו
בתבוא :

והיה יום אחד וזא יודע לידוע לא יום ולא לילה ו
והיה לעת ערב יהיה אור : והיה ביום ההוא יצאו
מים חיים מירושלם חצים אל הים הקדמוני וחצי
אל הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה :

והיה ידוע למלך על כל הארץ ביום ההוא
יתע ידוע אחד ושמו אחד : יסב כל הארץ בער
בערבה מגבע לרימון נגב ירושלם וראמה ישבה
תחתיה למשער בנימן עד מקום שער הראשון ע
עד שער חפנים וממגדל חננאל עד יקבי חמולך :
ושבו בה וחרם לא יהיה עוד וישבה ירושלם לב
לבטח :

יגף ידוע את כל העמים אשר צבאו על ירושלם ה
המק בשדו והוא עמד על רגליו ועינו תמקנה בח
בחרתן ולשונו תמק בפיהם :

ביום ההוא תהיה מוחמת ידוע רבה בהם ודחו
והחזיקו איש יד רעהו ועלתה יד על יד רעהו :

וגם יחודה תלחם בירושלם ואסף חיל כל הגוים
סביב זהב וכסף ובגדים לחב מאד : וכן תהיה מ
מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל בהמה א
אשר יהיה במחנות ההמה במגפה הזאת :

והיה יום אחד : אנתו היום יהיה יום מיוחד לה' שמור
בו בגבורותת ובכפלותת שיעשה באתנו חיו : לא
יום ולא לילה לא יהיה כולו יום ולא כולו לילה : כלומר
לא יהיה כלו צרה ולא כלו רוחה : והיה לעת ערב יהיה
אור לעת הצרה הגדולה שיצא העיר בגולה אז ויצא ה' ו
ונלחם בגוים ההם : והיה מיום חיים הוא שם
בכבודת יואל ומעין

שם בכבודת יחזקאל והנה מים מפנים : ונאמט שם והיו
לנחל גדול : הכל כמו שכתב שם : הקדמוני המזרחי הא
האחרון המערבי : הוא שם בכבודת יחזקאל ובאז הימה
אל הים : בקיץ ובחורף יהיה : יהיה מנוצחם שלא ייבשו
אלה הנחלים ולא יזכו מימיהם : וית בקיטא ובסיתונא
יהיו כפקין : וכתב החכם ר' אברהם א"ע ז"ל כי זכר קין
נחורף לפי שהם תקופות יבשות כי ימי הקיץ הם חמים
ויבשים וימי החורף קרים ולחים ובאלה הימים יחסר
הטהרות : והיה ה' כשיראן הגוים הבאים על
ירושלם

אלה הנפלאות הנזכרות : יכירו
כי ה' הוא המולך על כל הארץ ומטנח בתחתונו ועושה
בהם כרצונו : והטבעי הנפך לעשן רצון ויראנו כי הכל
מעש' ידיו ביה' והנה יהיה ה' אחד ושמו אחד : שכינת ביה'
אחד ואין אלה מבלעדיו : וכן שמו יהיה אחד שלא יזכ

יזכר בשם אלה אחד בעולם אלא שמו לבד יזכר : כמו שכתב למעלה והיה ביום ההוא כאלה ה' צבאות אברית א
את שמות העצבים מן הארץ ולא יזכר עוד : והחכם ר' אברהם בן עזרא ז"ל פירש בשם המפורש שהא שם בן ד'
אונקות וכן כתב ושמו אחד הוא השם הנכבד הנודע ע' מזה רבי ע"ה ויקרא אז בפי הכל ככתיבתו וכן החכם הגדול
הד' מזה ז"ל פירש בשם המפורש כי כל השמות המיוחדים לאל ית' הם שמות נבגרים אס לפי מה הפעולות אלת אז
לפי ההשמה לעלמותו וכאשר רבן אלה השמות הנבגרים חשבו קצת בני אדם שיש לה ית' תארים רבים במספר הפ
הפעולות אשר נבגרי השמו מהם ולזה ייער בהגיע לבני אד' השגה שתתחד מהם זה הספק ואח' במס' האלה יהיה ה' אחד
ושמו אחד : ר"ל ששמו שהוא אחד כן יקרא אז בשם אחד לבד והוא המורה על העצם לבד לא שהוא נגד : וכתי' ותת
ותתגלי מלכותה על כל יתבי ארע בעד' ההי' יפלתו קדס ה' כתף חד ארי שמי יציב בעלמא לית בר מיני : יסב
כל הארץ בערבה : כל הארץ סביב ירושלם שהיא עתה הרים כמו שאלו ירושל' הרי סביב לה תהיה אז ימשה

בערבה והיא תרום ותנביה על כל הארץ אע"פ שעתה גם כן היא גבוה מכל אי' מפני ההרים שהם סביב לה : והוא
לא תי' גבהות כל כר' אבל באתנו הזמן שתהיה כל האר' סביבותיה ארץ ומשור תראה גבהותה על כל הארץ אז שאלו
בכבודת ישעיה יהיה הר בית ה' ככון בראש ההר וכאלו מבבנות וחל'פ שפיר שם נשא בגדולה ובמעלה הכל יהיה זה
זה : מגבע לרימון משם וחל' המטה הג' ירושל' לדרת ירושלם : ויראמה בתכונע הא והוא במקו' ויו עין הפעל : כאלף
וקאס שאלו אלא שה' ההוא הי' נחה ופי' נראת כמו שכתבנו שתהיה רמה וגבוה על כל הארץ : וישב תחתיה במקומה
תהיה אלא שתאריך ותרחב : שער הפני' יה' שם בכבודת ירמיה שער הפכה ימגדל חננאל נזכר גם כן שם : יקבי המלך
מן גי' ויקב וירחי' ה' אלס שהיו חזן לעיר ותי' עד שיהי דמלכא : וישבו בה פי' ויטבנו בה לעול : וחרם לא יהיה
עוד שלא תהיה לחרם ולחרבן לעול : כמו שם בכבודת ירמיה לא יכתש ולא יהרס : והוא תהיה המגפה אשר
יגוף ה' המן בשדו זה נפול הארץ : וה' עמד על רגליו : שלא יהיה מתוך החלי אלא בעור : שה' עמד על רגליו
יומם בשאר ואזכרתי : כשתמקנה העי' יהיה מקומ' אחר : ותי' יתמאסן בגלגליה' וזו המכה ה' שם בכבודת ישעיה
ונכתת בהם את נשלותי מהם פלטי וג' : והיה ביום ההו' ועלתה יד על יד רעהו תפסוק יד כשיחזיק ביד רעהו :
כמו שאלו המן בשאר וכן כעל גריש בעתו : ויתעל טכבת הטל ועריה עלה : וכת' ותתלית יד' עם ידא דחבר' :
וגם יהודה פי' גם יאר' טכא עם הגוי וכלחמו עמה בירושל' כשיראן המגפ' שישלח ה' בהם יאספו חילם זהב וכסף
ובגדי' כמו שאלו מלכ' על יתן ועל שאלו : ומה שאלו ואסף ר"ל יאס' על ידס תחל' ואח' יצא יושבי ירושל' ויבאו
גם הם : וית ואף רבית יהודה יתענו עממא כדאס' לאנח קדכא בירושלם וכנאסן ככסי כל עממא וג' : ט ב

וַיֵּצֵא יְהוָה יָדָא לְיִדְוָה וְחֹלֶק שְׁלֹלָךְ בְּקֶרֶכְךָ : וְלֹס
וְאִסְפִּיתִי אֶת כָּל הַגִּיּוֹם אֶל יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה וְנָל
וְנִלְכַדְהָ הָעִיר וְנִשְׁסוּ חֲבָתִים וְדַגְשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וּ
וַיֵּצֵא חֲצֵי הָעִיר בְּגִלְהָ וְיִתֵּר הָעָם לֹא יִכְרֹת מִן הָע
הָעִיר : וַיֵּצֵא יְדוּחַ וְנִלְחַם בְּגִיּוֹם הָחֵם כִּיּוֹם הַלְחָמוֹ
בְּיוֹם קָרֵב : וְעַמְדַּת רַגְלָיו בְּיוֹם הַחֹזָא עַל דֶּר הַחֹזִית
אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּשׁ וְנִבְקַע דֶּר הַחֹזִית מִח
מִחֲצֵי מִזְרָחָהּ וּמִכָּה גִיא בְּדִלְהָ מְאֹד וּמִשׁ חֲצֵי חֹת
הַחֹר עֲפֹנָה וְחֲצִיו נִגְבָּה : וְנִסְתַּם גִּיא הַחֹר כִּי יִגִּיעַ ג
גִּיא הָרִים אֶל אֶצֶל וְנִסְתַּם כֹּאשֶׁר נִסְתַּם מִפְּנֵי דֶר
הָרַעַשׁ בְּיָמֵי עֲזִיז מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבֹא יְדוּחַ אֶלְהֵי כָל
קְדָשִׁים עִמְךָ : וְיְדוּחַ בְּיוֹם הַחֹזָא לֹא יְדוּחַ אֹד יִקְר
יִקְרָת וּקְפָאָן :

דגוה יתם באל לה' להשם יהיה איתנו היום' טכבודו
ונבונותו באתנו הזמן ירחיק ונאח זמן שיבא גוג
ומגוג על ארצות ישראל כמו טכבא יחזקאל הכביא וחלק
טללך בקרבך יאמר כנגד יושלם כי יחלקו הגוים טלל
העיר בקרבה כמו טאמר ונטסו הבתים: וית' הא יתמא
דעתיד למית' מן קדם ה' ויטלגון בית ישר' ית' נכסי עת
עממיהא בגו יושלם: ואספתי כלומר טיטס
בלבס לבא אל יושלם למלחמה כמו טאמר
בנבואת יחזקאל והעליתך ומדחתך צפון והביאותך אל
אל הדי ישר': ונלכד' העי' זאת הצר תהיה לצרף השליטי'
טיחתי בה ועליה נאמר בנבואת יסעיה חבי כמעט רגע
עד יעבור זעם: ונאמר בנבואת דניאל והיתה עת צרה
אשר לא כהיתה מהעת גוי וגו': ונטסו הבתים מפעלי הכ
הפל' טראט טסס וכן מי כתן למטסה יערב ענין בז
ס אל אלהים טהס חזן לעיר עד כאן יתיחס האל ית'
ה בלב טוב: ויתד העס לא יכרת מן העיר כי לא יתנס
האל עמהס זה טאמר ויצא ה': ויצא ה' ביום
לי קרב' וההמים לו: ונאמר במס קרב ולא פי'
דסוף כי אז היו ישראל בצרה גדולה כי המצרים היו רת
לבס ואתם תחריטון וכן אמר הנה ונלחם בגוים ההס:
ס טיבקע ופי' החכם הגדול רבי' משה זל סבתו כמו ויב
ית' כלומר הנפלאות אשר יראו אז במקום ההוא אשר הא
הוא והר הזיתים הוא על פני יושלם כלומר סמוך לית
ע ההר כלו חצר לצפון וחצר לדרום ויהיה ביניהם גיא
לצד צפון וחצר לצד דרום והגיא ביניהם וכת' ומא' וי
הנה והנה: ונסתם גיא הדי כטיבקע ההר ינטסו מפני
הגיא טיעטה כטיבקע ההר יאך ויגע אל אלל
אלל וינטסו טס טיחטבו להנצל חזן להדים וימצא טס
חלונ' כמו חלונס: וחאפי טתי' כמו חאפס: וההמים
כס וכן ואתם הנציא מוס וההמים גהס: וטפני הרעס
נט חה הוא טאמר בתחלת עמוס טכתיס לפני הרעס:
כל קדמי עמד' כמו וכל קדושים וכן טמס ירח יראבן
כי מלאכי יצוה: ומה הנחת ה' גבורך: וטעס עמד'
עמיהא כמו עמו: ומה הנחת ה' גבורך: וטעס עמד'
פי' וכל ה' אלהים עי' כל הקדושים עמד' המדברים ל
אתם בטקל כי נכתס עונך וכן נמצא במקצת הספרי'
פית' כן כי אחרי טיבקע הר הזיתים יסעס אחר טעה אר
טיבקע כי הרעס הנמצא בעולם טתבקע הארץ מתנו
צמה הארץ אחר סתבקע' כמו טאמר ויתכס עליהס הארץ
מה בין שני חצי' ההר כטיסתס יגיע סתעמו אל המקדס
י יסתס עד המקדס הגבוה טכדי ואלל ענינו גבוה כמו
הר אחד לפי טכטיקעתי כעטה לסני': ודחה במס
ר יקר' וקפאן ופי' ע'דת טלא יהיה אר הים הוא כהיר
עבה טהוא כמו חזך ופי' טלא יהיה הים ההוא כלו לא
חזית לא תס ולא ליל' וית' לא יהא כהר' אלהי' עדי וגלד

potest in se habere

משא

א

משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי חגי זכריה

ומלאכי הם שנבאו בבית שני ובחגי וזכריה נכתב זמן כנאות וכללתי לא ככת' ואספר טהיה האחרון טבהם וכן יראה כי לא נזכר בדבר בנין הבית כמו שנזכר חגי וזכריה כמו שכת' והתנבי חגי נביאה וזכריה בר עדנא נאח' ושבי יהודאי בניין ומלחין כנבואת חגי נביאה וזכריה בר עדנא ורז' אמרו מלאכי זה עזרא ולא מצאנו בשום מקו מקרא נביא אלא עזרא הסופר ופי' אל ישראל להוכיחם על מעשיהם כי הדור העולה מבבל היו רובם מחזיקים במעשים שאינם טובים שהיו נושאים נשים כבדיות כמו שהוכיחם עזרא בזה וכן מלאכי הוכיחם בזה כמו שאמר ובעל בת אל נכר וכן בחלול שבנות לא היו כנז זהרים ובדברים אחרים כמו שכתוב בספר עזרא

אזהבתי אתכם ונאמרתי בזה להבנתו פי' ואם תאמרו בזה להבנתו הלא אח עמו ליע

ליעקב אחים היו בני יצחק אהבי ובחרתי ביעקב ובחרתי אחרת אף על פי שהם מכעיסים אותי וכתתי לזרע יעקב הארץ אשר נשבעתי לאברהם וליצחק

ואת עשו שנאחתי שנאחתי לפי מעשיו ומעשה זרעו אחרת ולא רציתי שילקו עס אחיו יעקב ב

בארץ כנען וכתתי לו לירושלם הר שער ולזרעו אחרת וכשהרבו להרע לישראל ושמוחו בחריבנם ובגלותם ט

שנאחתי ואחיה את הריו שממה לפי שנקראת ארצו הר שער חל' הריו ואף על פי שארצכם הייתה שממה גם כן אתם טבתם אליה והנכם יושבים בה אכל הם לא יאכלו לארצם לעולם כי לעולם תהיה שממה ולתנות מדבר ה

הנה תראו כי אהבתי זרע יעקב ושנאחתי זרע עשו לתנות מדבר שישכנו בארצם תנים ובנות יענה כמו במדבר:

כי תאמרו אחים רענו ואם תאמרו עדיף אחרים רענו אע"פ שאנו רעים גדלים וארצנו חרבה עוד נשוב ונב

ונבנה חרבות כמו שעשו ישראל כה חל' צבאות הנה יבנו ואני אהרסם אם יבנו אני אהרסם וקדו' להם ג

גבול רשעה כלות לארצם יקראו כל העולם גבול רשעה כי ברשעת יושביה היא חרבה לעולם כי גדלה רשעתם

לפני ה' טבת באחיהם בני יעקב והאל ית' צוה לישראל לא תתעב אדומי כי אחיך הוא והם הרעו להם בכל אשר יכלו

ושמוחו בחריבנם ובגלותם כמו טכ' כנבואת עובדיה לפי' זכר' ה' אתם עדי עולם וי' ונאמר כיון וישא אברהם את

שכניו והדומה להם ויונתן עירמה עס תוספת מהסיף אר' יחזקאל אהמלתי אתמסכוכא כען שתרכא וכתוב ונבני

חריבתא ועיניכם תראנה פי' תראנה בחריבנם ואתם תאמרו יגדל ה' פי' ואתם אז תאמרו מעל לגבול ישראל

יגדל ה' כלות תתנו טבח וגדלה טאקס בגבולכם יושבים וגבולם חרב וגבולכם יקרא גבול ישראל

וגבולם גבול רשעה ותי' יסגא יקרא דה' דאסתי ית תחומיא דער' בן יכבד אב ועבד אדנות פי' ירא את אדנותי

כמו שאמר אלהי מוראי וכת' על ברא אחיך ליקרא דאבא ועבדא למורחל מן קדם רבניה ובאמרו בן יכבד

אב ועבד אדנות זה מדרך השכל המפורס' טראני לבן לכבד את אביו והעבד מוכרח לירא את אדנותי לכס הכהני

בז שמי הסך כבוד הבן לאב הוכיח תחלה לכהני שהיה להם להוכיח ולהורמת כמו שאמר ופאת אל הכהני הלוי ולא

דבר ידוע אל ישראל ביד מלאכי אחבתי אתכם אמר ידוע ואמרתם במה אהבתו הלא אח עשו ליעקב נאם ידוע ואהב את יעקב ואת עשו שנא שנאיתי ואשים את הריו שממח ואת מחלתו לתנות מדבר כי תאמרו אדום רשעו ונשוב ונבנה דור חרבות כה אמר ידוע צבאות הנה יבנו ואני אהרסם וקרא להם גבול רשעה והעם אשר זעם י ידוע עד עולם ועיניכם תראנה ואתם תאמרו יג גדל ידוע מעל לגבול ישראל בן יכבד אב ועבד אדני ואם אב אני איה בבודי ואם אדנים אני איה מוראי אמר ידוע צבאות לכם דברגים בוי שמי ו ואמרתם במה בוינו את שכוך מגישים על מזבחי לחם מגואל ואמרתם במה גאלנוך באמרכם ש שלחן ידוע נבוח הוא ובי תגישו עור לזבח אן רע ובי תגישו פסח וחולה אין רע הקריבוהו נא לפ לפחתך הירצך או חשא פניך אמר ידוע צבאות:

שנאחתי ואחיה את הריו שממה לפי שנקראת ארצו הר שער חל' הריו ואף על פי שארצכם הייתה שממה גם כן אתם טבתם אליה והנכם יושבים בה אכל הם לא יאכלו לארצם לעולם כי לעולם תהיה שממה ולתנות מדבר ה

הנה תראו כי אהבתי זרע יעקב ושנאחתי זרע עשו לתנות מדבר שישכנו בארצם תנים ובנות יענה כמו במדבר:

כי תאמרו אחים רענו ואם תאמרו עדיף אחרים רענו אע"פ שאנו רעים גדלים וארצנו חרבה עוד נשוב ונב

ונבנה חרבות כמו שעשו ישראל כה חל' צבאות הנה יבנו ואני אהרסם אם יבנו אני אהרסם וקדו' להם ג

גבול רשעה כלות לארצם יקראו כל העולם גבול רשעה כי ברשעת יושביה היא חרבה לעולם כי גדלה רשעתם

לפני ה' טבת באחיהם בני יעקב והאל ית' צוה לישראל לא תתעב אדומי כי אחיך הוא והם הרעו להם בכל אשר יכלו

ושמוחו בחריבנם ובגלותם כמו טכ' כנבואת עובדיה לפי' זכר' ה' אתם עדי עולם וי' ונאמר כיון וישא אברהם את

שכניו והדומה להם ויונתן עירמה עס תוספת מהסיף אר' יחזקאל אהמלתי אתמסכוכא כען שתרכא וכתוב ונבני

חריבתא ועיניכם תראנה פי' תראנה בחריבנם ואתם תאמרו יגדל ה' פי' ואתם אז תאמרו מעל לגבול ישראל

יגדל ה' כלות תתנו טבח וגדלה טאקס בגבולכם יושבים וגבולם חרב וגבולכם יקרא גבול ישראל

וגבולם גבול רשעה ותי' יסגא יקרא דה' דאסתי ית תחומיא דער' בן יכבד אב ועבד אדנות פי' ירא את אדנותי

כמו שאמר אלהי מוראי וכת' על ברא אחיך ליקרא דאבא ועבדא למורחל מן קדם רבניה ובאמרו בן יכבד

אב ועבד אדנות זה מדרך השכל המפורס' טראני לבן לכבד את אביו והעבד מוכרח לירא את אדנותי לכס הכהני

בז שמי הסך כבוד הבן לאב הוכיח תחלה לכהני שהיה להם להוכיח ולהורמת כמו שאמר ופאת אל הכהני הלוי ולא

וכן תהיה בגגת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל
הבהמה אשר יהיה במוטנו ההמה במגפה הזאת
והיה כל העותר ככל הגנים הבאים על ירושלים ו
ועל מדי שנה בשנה להשתנות למלך ידוה צב
צבאות ודג את חג הסוכות : והיה אשר לא יעלה
מאת משפחת דארץ אל ירושלים להשתנות למ
למלך ידוה צבאות ולא עליהם ידוה דגשם : ואם
משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם
תדוה במגפה אשר יגף ידוה את כל הגנים אשר
לא יעלה לדג את חג הסוכות : זאת תהיה חטאת
מצרים וחטאת כל הגנים אשר לא יעלה לדג את
חג הסוכות : ביום הזה יה
יהיה על מצילת הסוס קדש לידוה ויהיה הסודת
בבית ידוה במורקים לפני המזבח : ויהיה כל סיר
בירושלים ובירודה קדש לידוה צבאות ובא כל ה
חובאים ולקחו מהם ובשל בהם ולא יהיה בנעני
עוד בבית ידוה צבאות ביום הזה :

והיה כל הנותר הנותרים הם שהשיבו אל לבם ב
במלחמה ההיא ושבו אל ה' בכל לבם : למלך ה'
צבאות שהם תבניהו למלך על כל הארץ : ויהי למסגד ק
קדש מלך עלמיה : את חג הסוכות לפי שבאותו זמן תהיה
המלחמה ויהיה כפלאות הבורא ית' ויבאו מדי שנה בש
שנה לזכרון אותו היום : והיה ולא עליהם יה
יהיה הנשם על הארץ שלא יעלה ומצביה אותה
שנה לא ירד עליהם המטר : ואם משפחת מצ
מצרים ולא עליהם והם לא ירד עליהם המטר
כל השנים ולא יצטרכו למטר אם כן מה יהיה עונשם
תהיה עליהם המגפה אשר יגף ה' את כל הגנים שבאו ע
על ירושלים כמו שאמר המקבש : אשר לא יעלו לחג
בעבור שלא יעלו בני מצרים לחג את חג הסוכות יהיה
להם זה העונש שתהיה בהם המגפה ויהי ולא עליהם י
יסק נילוס ברם עליהם תהא מחצא דמחיה ה' וכך :
זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגנים חטאת
מצרים המגפה וחטאת כל הגנים המטר שלא ירד
עליהם כמו שזכר : חטאת פיר' עונש כלומר עונש הח
חטאת ועל זה הדרך כי לא שלם עון האמר : ל' עונש העין : ויהי פורענות : ביום ההוא יהיה על מצילות ה'
סוס קדש לה' מצילות הס' שטולים בצגארי האססים והם מקטקטים : אתם המצילות יהיו קדש לה' שיעשו
יהם סידת לבטל בהם בבית המקדש : ואלה הסוסים י' שהם האס' שימנעו במגפה כמו שאמר : ויהי סוסי העולי
שנה בשנה לחג את חג הסוכות סידתם מצילות סוסיהם לעשות מהם סידת לבטל בהם בבית המקדש : ופי' על מצ
מצילות כאלו כתוב ותשקח עליהם קדש לה' כן יהיו כודעים כי הם קדש ולא יקח אדם מהם לעצמו אפי' אחת : וכד
ובדברי ר' יודא על מצילת הסוס אמ' ר' יהושע בן לוי עתיד הקדש בדרך הוא להאסף על ארץ ישראל עד טעה שהסוס
רץ ומצלי פי' עד חצי היום טעוה הסוס כל לעצמו מתחציו יור' אלעזר אמר מצילות שטולים לסוס בין עיניו יהיו קד
קדש לה' : והיה הסידת בבית המקדש פי' רבים כמזרקס : וכתי' סגיאן כמזרקא כמו שהיו רבים המזרקס בב
בבית המקדש בהם הדם כי האבחים יהיו רבים כי כל הבאים לחג יבאו זבחים : והיה עוד ירבו הסידת
לחג האבחים כי לא ישיק להם אתם שהיו בבית המקדש אלא כל סיר בירושלים וביהודה יהיו קדש
לה' לבטל בהם זבחי שלמים וכשיבאו הגנים הזבחים יקחו מהם ובטל בהם : ולא יהיה כנעני עוד : ויהי אלא עב
עבד תגיד עוד כמו כנעניה כבדי ארץ עמי שחיה כלומר לא יצטרך בית ה' עוד לסוחר שימכור שם סידת או כ
פחות לעשות מהם סידת כי רבים יהיו המתנדבים המקדשים : ואחל פי' כי על הגבועים אמר שהיו חוטבי עצי
ומלבי חם בבית המקדש לא יהיה שם עוד כי מגדולי הגוי יהיו עובדי הכהני וכן פי' וגם מהם אקח לבהני וללני :

תס ונמלס קשר זכריה תהלה לאל חי

ואמר נזכר ויש בעדך זכר ונדר וזבח משחת
לידו כי מלך גדול אני אמר ידו צבאות ושמי נ
נורא בגוים: ועתה אליכם המצוה הזאת הבדלים:
אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד
לשמי אמר ידו צבאות ושלחתי בבם את המאור
וארחתי את ברכותיכם וגם ארחתי כי אינכם שם
שמים על לב: דגני געד לכם את הזרע וזריתי פר
פרש עד פניכם פרש חגיכם ונשא אתכם אליו: וי
ודעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת לח
לדחות בריתי את לוי אמר ידו צבאות: בריתי הי
היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא ויראני
ומפני שמי נחת הוא: תורת אמת היתה בפיו ועו
ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הדרך א
אתי ורבים השיב מעוק: כי שפתי בוקן ישמרו דעת
ותורה יבקשו מפיו כי מלאך ידו צבאות הוא:

ואמר נזכר ויש בעדך זכר ונדר וזבח משחת
לידו כי מלך גדול אני אמר ידו צבאות ושמי נ
נורא בגוים: ועתה אליכם המצוה הזאת הבדלים:
אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד
לשמי אמר ידו צבאות ושלחתי בבם את המאור
וארחתי את ברכותיכם וגם ארחתי כי אינכם שם
שמים על לב: דגני געד לכם את הזרע וזריתי פר
פרש עד פניכם פרש חגיכם ונשא אתכם אליו: וי
ודעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת לח
לדחות בריתי את לוי אמר ידו צבאות: בריתי הי
היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא ויראני
ומפני שמי נחת הוא: תורת אמת היתה בפיו ועו
ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הדרך א
אתי ורבים השיב מעוק: כי שפתי בוקן ישמרו דעת
ותורה יבקשו מפיו כי מלאך ידו צבאות הוא:

מביא אתי בקרבנותיכם אהפוך לכם הברכה למארה וגם ארחתי
מעט טחלתם לבנותי בהבאת הקרבנות ועתה אסיף עוד במארה אם לא תשמעו: דגני גוער לכם עב
ענין המצוה כמו נגדתי גוים לכם בעבורכם: וזריתי פרש: וזריתי מלעיל והוא מב
מורה ישראל: פרש: וכל ההמנות כמו ואת פרש: אמר תחלה פרש ואחר כך פירש ואמר פרש חגיכם: והוא כמו כ
כבשים לל כי ההמנות הקרבנות יקראו חגים: וכך אמר חג בעבותות: חגים יקראו חג: ונקרא הקרבן חג
לפי שחג הקרבנות קרבים בחג וכל בזה הענין כמו שאמרת מביא אתי בקרבנותיכם אכזה אתכם בזה כי הדבר
הנכזה טבחהמנות והוא הפרש אורה אתי על פניכם: אורה אתי על פניכם: כלומר אשים אתכם לבטא ולבזון
מפני הרעב שאמרת הזרע שתזרעו ואתם תשאלו בחסות לחם ותהיו לבטא בין הגוים אשר סביבותיכם כי ברעב
יהיו לבטא כמו שאמר וטבעתם אותי ולא אתן אתכם עוד חרפת רעב בגוים והרי אתם לבטא ולבזון כאלו זריתי
פרש על פניכם: וכשא אתכם אליו: הענין שא אתכם אל הבזון הזה מדה כנגד מדה: אתם בזיתם אתי ותהיו טב
כבשים: וית הא אלא כזוף לבון בעללת ארעא ואגלי בהתת חוביכון על אפיכון ואבטל רבות חוביכון ויתמנע חלק
חלקבון מיניה: וידעתם להיות בריתי את לוי: לפיכך אני מצוה אתכם כל כך לפי שארצה שתהיה בריתי
עם טבט לוי טקי: מתי: בריתי היתה אתי: עם ראש הטבט לכהונה והוא אהרן קדוש ה' ו
ופנחם אשר קרא לאלקת: ופנחם כאמר
ולא יזנו אחרי בריתם עולם: והחיים נתן לו: כי מצאנו לו חיים יתיר משלש מאות שנה אפי' לפני שאמר כי פ
פנחם יזנו אליהם שהרי מצאנו אותם שהיה בשלש בגבעה: כמו שכתוב ופנחם בן אלעזר בן אהרן הכהן עמד ל
לפני בני ישראל והם היו לו משכנות עד הזמן ההוא יתיר משלש מאות שנה: ואתכם לו מורא החיים והשלום כתת ל
לו בעבור מורא שרצתי: ומפני שמי נחת הוא: שראו חתת ופי' נסבר וכדכה מפני שם ה': וית והייתה ליה אולפן
אוריאל פליס ודחל מן קדמי ומן קדש שמי ודחל הוא: תורת אמת היתה בפיהו: כמו שהייתה תורתה ב
בפיה שהיה מורה אותה לרבים כן היתה בלבו זה תורת
לא כמציא בשפתיו: בטלום ובמישור הדרך אתי: בטלום שהיה דבק בי לעשות חסדי על דרך יעשה טלום לי: ובת
ובמישור: שהלך בדרך בני אדם בדרך ישרה ובטניה הוא אתי כי באלה חפצתי לעשות חסד ומשפט ודרך בארץ:
ורבים השיב מעוק: שהיה תורה תמיד לכל ורבים שמעו לו והשיבם מעון: בי שפתי כהן ישמרו ד
דעת: כי כן יאמר לבל כחן שפתי דעת המצוות והחקים להורותם בשפתיו
ביתורה ולהורות את בני ישראל את החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה ונאמר יורו משפטך ליעקב ותורהך לוי
לישראל לפיכך יבקשו ישראל תורה וחסד: כי מלאך ה' צבאות הוא: כי הוא שליח האל ית' להורות דברי האל לישראל
ותי' ארי משמע קדש ה' צבאות הוא:

ועתה חלו נא פני אל ויחננו מידכם חיתה זאת הי
 וישאמכם פנים אמר ידוע צבאות : מי גם בכס ו
 ויסמך דלתים ולא תאירו על מוזכרי חנם אן לי ח
 חפץ בכס אמר ידוע צבאות ומנחה לא ארצה
 מידכם : כי ממזרח שמש ועד מבוא גחל שמי ב
 בגוים ובבדילוקים מקטר מוגש רשמי ומנחה טזו
 שחורח כי שמי בגוים אמר ידוע צבאות : וא
 ואתם מחללים אתו באמרכם שלחן ידוע מנואל
 וזא וניבו גבוה אבול : ואמרתם חנה מתלאה וח
 ודפחתם אתו אמר ידוע צבאות והבאתם גזול את
 דתפסח ואת החלה והבאתם את חמנחה דארצה
 אתה מידכם אמר ידוע :

וטוב הוא להקריבו כי שלחן נבזה והקרבן אין רע ש
 טיהיה נבזה : ואתם מנישים אותו על מזבחי והיה ע
 עליכם לומר למביאים אותו זה רע הוא להקריבו : כמו
 שכתוב בתורה עורת או טבור וגו' לא תקריבו אלה לה
 ואתם נושאים פני המביאים ומקבלי הפחות ותאמר
 אין רע : הקריבהו כח לפחתך : אך תוכלו לומר שאיכנו
 רע להקריבהו לפני : ואם תקריבהו לפחתך בער ודס
 הירכך באותה המנחה : או הישא פניך בעבודה : אם
 תבדק ממנו דבר אצל ישאלך בעבודה ויכעס עליך : פ
 פחתך : מן שחת יהודה וסגול הפא תחת פתח גחל והו
 המושל ומסלטון : כתרנו שלטונך : ועתה אם
 תפסח אליו ותחלו פניו בלב עדיין יחון
 אתך ויטיב לב : ואם ויחננו כי הנבי יא לו צרה בצרת
 ועוד לכלול עצמו בכלל ישראל כמו שאמר משה רבינו

פ'ה וסלחת לעוונתי ולחטאי : ומהאל ית למד דבר זה שאמר לו עד אכה מחתכם לשומר מצותי ותעורתי : מידכם
 היתה זאת : זאת המארה שהיא לכם כמו שאמר למטה וגם ארמיה : מידכם היא זאת המארה שאתם עושים רע בע
 בעיני ה' לפיכך הוא שולח בכם מארה : הישא מכם פנים : וכי סבורים אתם שישא פנים לאחד מכם שלא יוכיחכם
 על תעשיכם הרעים והוא לא ישא פנים ולא יקח שחד : וית' היתכטבון לבון אפיין : וכן אונקלוס תרגם אלא לא ישא פ
 פנים דלית קדמויה מיסב אפיין : לא ראוי ליחס לו : ית' כשיאות פנים : מי גס בכס : גס בכס שאתם רעו
 מ'יתן שהיה בכס אש אחד שיתן אל לבו דבר הקרבנו הכבדים : ויספור דלתים : יספור דלת העזרה שלא
 יביא טס אדם קרבן : כי טוב הוא שלא יביא קרבן מטיביונהו נבזה : ולא תאירו על המזבח חכם : ולא תבעירו : ו
 כמו נשים באות מארמת אתה : פי' ובחכם תבעירו אש על המזבח כי הקרבן שתקריבו עליו לא לרצון יהיה לכם ו
 ולא למביאים אותו זה שאמר אין לי חפץ בכס כי מעשיכם רעים ומנחתכם אינה רצויה אפי' היתה טובה כל שכן
 שהיא רעה ואין לי חפץ ורצון לא במנחתכם ולא בכס : בי ממוזרח שמש ועד מבוא גחל כל הישאב ואם תמזרח
 למזרח ואיכנו כן מצפון לדרום כי איכנו ממש כלב :

לצבא השמים ומידים כי שאני הסבה הראשונה אלא מעובדים אתם לפי דעתם שהיו חמציים ביני ובין : וא
 ואין ר' דוד ליה אלהא דאלהין : ובכל מקום מוקטר ומנוגש לשמי : אם הייתי מונה אתם כמו שכתוב אתכם הו
 מקריבים מנישים לשמי : ועוד כי מנחה טהורה היו מנישים לא כמו שאתם עושים שאתם מנישים מנחה טמאה ונ
 נבזה : ואם עיניכם אע"פ שהם מקריבים ומנישים לעד דעתם לשמי : וית' ובכל עון דאתון עבדין רעויתו אלא מקבל
 בלתי כן ושמי רבא מתקדש על ירכון ובלתי כן כקרבן דכי קדמי ארי רב שמי וגו' : ואתם מחללים אותו ה
 חסד מנישים שהם מקריבים ומגדלים שמי וכי יש חלול גדול מזה שתאמרו שלחן ה' מ
 גיאל הוא ששירטא

נבזה הוא : ויבנו נבזה אכלו : כיבו דברת כמו כיב שפתים דל דברת של הכהן המקריב מה הוא שאומר יתמרד נבזה
 אכלו כלומר לחם המזבח ואכלו שאח חלב ודס מנואל ונבזה הוא : וית' בסיד הוא ובסיד
 מתקתא מניה : ואמרתם עתה יוכיח ישראל המביאים הקרבן תאמרו בהביאכם הזה לעזרה הנה מתקללה
 כלומר יאמר כל אחד לחבירו בהביא הקרבן כמה אכי יגע ולוזה מזה הטה שטאיתי על כתפי דל שהוא
 שמן ובעל בער : והשחתם אותו : תפילו אותו על הקרקע דרך בזיון : וכן תי' וטניקתון יתיה כמו ויכער ה' שחצית
 וטניקה : וית' אותו מעבדן ממש נפש מענינו דאבון נפש : כלומר תקריבו ותקריבו נפש בעל הזה כי גולתם אותו כ
 במו שאין והביאתם גול : ואחל פי' והשחתם מענין נפש באש פחם כלומר הם חומרי כי יניעים הם וכלאים מט
 ומזרח הקרבן שטאית על כתפם לומר שהוא שמן ובעל בער והוא בהסך כי כל כך הוא כחש ודל בער שאם תנפחו
 בו יסול לארץ : ותי' הנה מתקללה הא דאיתנא מליא :

ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש
 ויע אלזים ונשמרתם ברוחכם ובאסת נעורין א
 אל יבגד : כי שגא שלח אמר ידוח אלזי ישראל ו
 וכסח חמס על לבשו אמר ידוח צבאות ונשם
 ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו :
 חגעתם ידוח בדברכם ואמרתם במה חגעתו ב
 באמרכם כל עשה רע שוב בעני ידוח ובהם הוא
 חפץ או איה אלזי חמשפט : דגני שלח מלאכי ו
 ופנה דרך לפני ופתאם יבא אל חיכלו הארון א
 אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר א
 אתם חפצים תנה בא אמר ידוח צבאות : ומו מ
 מכלכל את יום בא ומו העמד בדראתו כי הוא
 באש מצרף ובבורית מכבסים : וישב מצרף ומש
 ומשחר בסף ושחר את בני לוי חקק אתם כזהב ו
 ובכסף והיו לידוח מגישי מנחה בצדקה :

ולא אחד עשה אברהם שהיה אחד ואב לכל ה
 הבאים אחריו באמונתו לא עשה כמו שא
 סאתם עושים כי לא רדף אחר התאווה ולא בעל אס
 אפי בבטח אלא כדי להשאיר זרע אלהים כלומר ש
 טונה אלהים ית להשאיר זרע כמו שאמר פרו ורבו
 ושאר רוח לוי יתרון רוח היה לו ולפיכך לא רדף אחר
 התאווה ולא בעל אלא למצות פריה ורביה : ואחל פי
 כי הם דברי העם לנביא והם דברי תמיה אחר ל
 לו והלא אברהם אבינו ע"ה שהיה אחד ולא עשה כן
 כמו שאכחנו עושים שהניח אשתו ובעל הגר טפחתו
 ואף על פי שאמר רוח לו והיה נביא והנביא הוא מ
 מטיב להם ומה האחד מבקש זרע אלהים כלומר כ
 כטבעל הגר לא בעל אלא כדי לבקש זרע לפי שלא
 היה לו זרע מטרה אשתו ואף על פי כן הוא לא בגד
 בטרה אשתו כי ברצונה וברשותה עשה הדבר אבל
 אדם תשמרו ברוחכם ולא יבגדו אחד מכם באשת
 נעוריו להניחה ולבעול בת אל ככר : נפירותו ושאר רוח לו ענין יתרון ומעלה כמו יתיר ויתר עז כי כמו ש
 טיט בסרט יתר ענין השאר וענין מעלה וטוב כן יש בשרט שאר ענין השאר וענין יתרון ומעלה כלומר יתרון
 רוח ומעלה היה לו לאברהם : אל יבגד כן דרך המקרא לדבר לכבד וטלל לכבד במקום אחד : ומי הלא חר הנה
 אברהם יחיד דמיני אתברי עלמא ומאי חד בעי אלהין דיתקיים ליה ולר מן קדם ה' : והנה התעוזה הייתה א
 אלהים מן הנביא כמו שהקטנו והוכיח להם טיפוס כהונן : בי טנא טלח אס טנא אחד מכם
 אשתו וטלחה כתרנו ארי אס את טניאת לה פטרה כלל טיב הא טי טלחה בגט ותלך ותנשא לאיש
 אחר טיאהבה אבל שתחזיק בה ותנאנה בלבך זו היא בגידה גדולה זהו שאמר וכסה חמם על לבשו טהא מ
 מראה טהא איהב אותה ודבק בה כלבוטו טהא דבק בבטח ולא יפטיטנו כן הוא לא ירצה לטלחה וטוואה ז
 זא חמם טמכסה על לבומו : חגעתם ה' על דרך מטל מדבר על לשון בני אדם כי הוא ית לו ייעף
 ולא ייעף איה אלהי המטפט :
 אינו עושה בהם מטפט : דגני אס תנאלו מטפט הרשעי בעולם הזה עור יבא זמן שתראו ואז יקרב
 אליכם המטפט לכלות הר טעים טכס וזהו יהיה אותנו היום טאטלח מלאכי ופנה דרך לפני והוא
 מלאך מן הטמים כמו הנה אנכי טולח מלאך לפניך לטמך בדרך וגו' : ופנה דרך לפני וזה יהיה קבוץ גלויות
 טלח ימצאו בדרך טטן ופגע רע : ופתאם יבא אל היכלו לפני טלח כתגלה הקן ולא נתבאר בספר דניאל אחר
 כי פתאם יבא טלח זרע אדם יום בואו טרס בואו טיבא כמו שאמר כי טחומים וחתומים הדברים עד עת ק
 קן : הארון הוא המלך המטיח והוא מלאך הברית ואחר מלאך הברית על אליהו וכן אחר באגדה טאליהו קנא על
 ברית מילה טמנעה מהם מלכות אפרים טנ' קנא קנאצי לה אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל אחר לו קנאצ
 בטמים וכלן אתה מקנא על המילה חיד טאין ישראל עוטיין ברית מילה עד טאתה רחא בעיניך מכלן התקינו
 לעשות כסא הכבוד לאלהיו טנקרא מלאך הברית טנ' ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא אחר ה' צבאות
 הנה בא יבא בזמנו וכן ראטון לזמן הנה הנס : ומו מכלכל אתכם בא מן יהיה סובל את יום בא
 כי ביתם בא יצרפן רבים : כי הוא באש מצרף
 האט טמצרף הטינים מן הכסף : כן יבדלו הרשעים מן הטובים ויטופו הרשעים ויטארו הצדיקים : וכן אמר ב
 בנבואת זכריה וטבאצי את הטליטית באט : וכברית מכבסים וכמו הבורית טל מכבסי הבורים טמעבירים בו
 הכתס מן הכגד והרשעים הם הכתס כמו שאמר ככתס עונך לפני : וישב כמו הטופט טיטטב לטפט
 את העם ולהכדיל חזיב מן חזאי כן יהיה אותנו היום טהיה מצרף ומטהר כסף

ואתם סרתם מן הדרך חבשלתם רבים בתורה ש
שחתם ברית חלי אמר ידוע צבאות : וגם אני נת
נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם כפי אשר א
אניבם שומרים את דרכי ונשאים פנים בתורה :
הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד
בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבו
אבותינו : בגדו יחדה ותועבה נעשתה בישראל
ובירושלם כי חלל יחדה קדש ידוע אשר אהב וב
ובעד בת אל נבר : יסדת ידוע לאיש אשר יעשנה
ער ועונה מאחרי יעקב ומגיש מנחה לידוע צבא
: האת שנית תעשו בסות דמקה את מזבח ידוע ב
בכי ואנקת מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצ
רצון מידכם : ואמרתם על מזה על כי ידוע העיד
בינך ובין אשת נעוריד אשר אתה בגדת בה ודוא
חברתך ואשת בריתך :

ואתם סרתם מן הדרך חבשלתם רבים בתורה ש
הכשלתם רבים בתורה הסך רבים העיב
מעון : ברית הלוי ברית שהיתה אתו כמו שאל
וגם אני נכזי ומפלי לפעל העם : כמו שאלת מבזים
אותי כן כרתת אתכם נבזים מהעם שאלתם נב
נושאים להם פנים ולא תרצו להוכיחם כדי שיהיו ח
אתכם : אתן אתכם בשמחה נבזים ומפלים כמו שאל
שאלתם בני אדם שהיו חסידים : כפי אשר
אתכם שומרים את דרכי ידוע כנגד ידוע אתכם בוזים
אותי שאלתם שומרים דרכי וכתתו אתכם נבזים ושפ
ומפלים : ונושאים פנים בתורה אתכם נושאים פנים ל
לגתלים בדבר התורה שאלת לא תקריבו את אלה לה וכ
וכשהם מביאים קרבן בעל מוס תיראו מלהוכיחם ול
ולומר להם קרבן זה פסול הוא : הלא אב אל
אחד לכלנו יעשה שכל להוכיחם הטב יא על

עבירה אחת שכתב נשים נכריות כמו שכתב בספר ע
עזרא : ואפי' מי שהיתה לו אשה מישראל היה נושא עליה

אשה נכרית ואחכה יתקן מן הראשונה : ועל זה אמר הלא אב אחד לכלנו : כי כלנו בני יעקב אבינו כאיש כאשה וכ
וכלנו אחים איש כן תדע כנגד איש באחיו : ועוד את הלא אל אחד בראנו : כלנו כאל אחד אינו מאמינים שהיה ב
בראנו לא כאלהי העמים שאלתם נושאים פנים מהם לחלל ברית אבותינו : כי ברית אבותינו הוא שלא לבגוד באשתו
כי אברהם אבינו אפי' שלא היו לו בנים משרה לא בגד בה שאלת אשה אחרת עליה עד שהיה מרצונה אומרה לו בא כ
כא אל שפחתו אולי אבנה ממנה : וכן יצחק אבינו אפי' שהיתה רבקה עקרה לא נשא אחרת עליה : וכן יעקב אבינו
לא נשא מרצונה אשה על כשאר עד שהן נתנו לו רשות מדעת : בגדו ובידעם כלנו אפי' בישראל שאלת
תקום בית המקדש : עשו התועבה הזאת : קדש הלא אב אחד

ודבק באשתו : וזוהי למען שיהיו קדושים : והקדוש הוא שלא יטלחו עצמם אל כל אשה כמו ששנים הנשים : ובסוף ה
העריפות את קדושים תהיו ויטל גס כן נקרא קדש : כמו שאלת קדש ישראל לה : והנה הם מחללים אותו הקדש שהיה בת
ישראל ונושא נכרית עליה : זה ובעל בת אל נבר כלות בת שפחה אל נבר הסך מה שאל אל אחד בראנו ורל פירכי כל
הבא על אשתו כאלו כתפתן בעד : דכתי' ובעל בת אל נבר : וכי בת יס לו לאל נבר אלא זה הבא על הגויה : יברת
ה : ער ומנה : כלות שלא יטל בבינתו שלא יהיה בבינתו מי שיענה הקדש טס : וער הסך הזנת שאלת

מן כמו שאל מן אשתו המות : וכתבתי אז יטל לי : וית ער ועונה בר ובר בר ורל פיר' חס תלמיד חכם הוא לא יהיה לו
יר בחבתי ועונה בתלמידים : ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מניח מנחה לה צבאות : כי גם מן הכהנים נשא שנים

ברית כמו שכתב בספר עזרא : והאז טכית תעשו : טכית לתה טכית תחלה כדון המזבח כבעל מוס : א
ת עוד טכית תעשו למזבח טל

בזכות עלת לפני על החיים שאלתם עושים להם שאלתם נושאים עליהם נשים נכריות : והנכריות אהבות והישראלית
מבואות וחס באות לפני בבכי ואנקת ומכסות את המזבה דמעה : מאין עוד פנות אל המנחה : דין הוא שלא אכנה

אל תנחיתכם מתקריבו על המזבח כי במזבח עשיתם קרבן בעל מוס וגו' : ודמעת הכהנים המצידים ע
עלכם רעויתכם : ואינו מן הדין שאכנה אל מנחיתכם ולקחת רצון מידכם : שאלת קרבן מידכם שיהיה לרצון ל
לכם : ואמרתם : ואם תאמרו על מה על דבר נאמתינו לא יקבל מנחיתינו : והתשובה על כי העיד : הוא

העיד : כיך ובינה שאלת אתה אהב אתה ואין לבך עמה : והוא עתה נלך אחר אתה בגדת בה :

והי חברתך והיא היתה חברתך מקדש ומיני נעורי : והנבו לפר כי טני עיני אל הי חבשלת : אפי' שאכנה אשת נעוריד
כל טכן כשהיא אשת נעוריד טיט לך לאהוב אתה יתקן ולא למאסה : כמו שאלת ביעו' : אשת נעורים כי תמאס וא

ואת אחר כך ואשת בריתך כי כרתה ברית בינך ובינה כשלקחתה לאשה תהיה אפי' נעורי : אשה אשת נעוריד ואשת
נושא עליה אשה אחרת נכרית א היא כגויה גזולה : כי אם היתה ישראלית והוא חבשלת : אפי' שאלת על אשה וטי

וטיהו לו נשים רבות אם ירצה אבל לקחת נכרית א היא רעה רבה מנחית נכרית גברת כמותה אז יתקן מזה
ממנה ודין הוא שתכנה עליכם נאמיתכם : ולא

והוא אחד עשה אברהם שהיה אחד ואב לכל ה
הבאים אחריו באמונתו לא עשה כמותו שא
מאדם עושים כי לא רדף אחר התאוה ולא בעל אפ
אפי' בצטרו אלא כדי להשאיר זרע אלהים כלומר ש
מצוה אלהים ית' להשאיר זרע כמו שאמר פרו ורבו
ושאר רוח לוי יתרון רוח היה לו ולפיכך לא רדף אחר
התאוה ולא בעל אלא למצות פריה ורביה: ואח"כ פ
כי הם דברי העם לנביא והם דברי תמיד אמר ל
לו והלא אברהם אבינו ע"ה שהיה אחד ולא עשה כן
כמו שאמרו עושים שהניח אשתו ובעל הגר שפחתו
ואף על פי שאמר רוח לו והיה נביא והנביא הוא מ
מטיב להם ומה האחד מבקש זרע אלהים כלומר כ
כשבעל הגר לא בעל אלא כדי לבקש זרע לפי שלא
היה לו זרע מטרה אשתו ואף על פי כן הוא לא בגד
בטרה אשתו כי ברצונה וברשותה עשה הדבר אבל
אתם תשמרו ברוחכם ולא יבגוד אחד מכם באשת
עגוריו להניחה ולבטול בת אל נכר: ופירוש שאמר רוח לו ענין יתרון ומעלה כמו יתר שאת ויתר עז כי כמו ש
אמר בפרט יתר ענין השאר וענין מעלה ושבח כן יש בפרט שאר ענין השאר וענין יתרון ומעלה כלומר יתרון
רוח ומעלה היה לו לאברהם: אל יבגד כן דרך המקרא לדבר לכבד וטלל לכבד במקום אחד: ומה' הלא חד היה
אברהם יחיד דמיני אברהם עלמא ומא' חד בעי אלהין דיתקיים ליה ולר' מן קדם ה' והנה התשובה היתה א
אלהים מן הנביא כמו שהקטנה והוכיח להם שאינם עושים כהונן: בי' שנא שלח אש טנא אחד מכם
אשתו ושלחנה כתרנג' ארי אש אשתו כי אלה פטרה כלומר טיב הוא טי' שלחנה בגט ותלך ותבטא לאיש
אחר טיהבנה אבל שתחזיק בה ותאכילה כלבך זו היא בגידה גדולה זהו שאמר וכסה חמם על לבושו שהוא מ
תרצה שהוא אנהב אותה ודבק בה כלבושו שהוא דבק בבטנו ולא יפשיטנו כן הוא לא ירצה לטלחה ושוכחה ז
זה החמם שמכסה על לבושו: והענין ה' על דרך משל מדבר על לטון בני אדם כי הוא ית' לו ייעף
ולא יגע ואז היה אלהי המטפט: אז אש אינו כן ש לא טוב בעיניו עושה רע' איה אלהי המטפט למה
אין עושה בהם מטפט: והגוי' אש תטלן מטפט' הרשע' בעולם הזה עוד יבא זמן שתראו ואז יקרב
אלהם המטפט לבלות הר' טעים טבבס וזהו יהיה אותנו היום שאשלח מלאכי ופכה דרך לפני והוא
תלך מן העמים כמו הנה אנכי שולח מלאך לפניך לטימך בדרך וגו': ופכה דרך לפני וזה יהיה קבוצ' גלויות
טלל ימצא בדרכם טען ופגע רע: ופתאום יבא אל היכלו לפני טלל כתגלה הקץ ולא יתבאר בספר דניאל חמ'
כי פתאום יבא טלל ידע אדם יום בואו טרם בגאן טיבא כקו שאמר כי סחומים וחתומים הדברים עד שת ק
קץ: הארון הוא המלך המטיח והא מלאך הברית וא' את מלאך הברית על אליהו וכן את באגדה טאליהו קנא על
ברית מילה שמכנה מהם מלכות אחרים טכ' קנא קנא' לה אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל אמר לו קנא' את
בטנים וכאן אתה מקנא על המילה חיד טאין ישראל עושים ברית מילה עד שאתה רוצה בעיניך מכאן התקינו
לעשות כסא' כבוד לאלהיו טנקי' מלאך הברית טכ' ומלאך הברית אשר אתם חסדים הנה בא אמר ה' צבאות
הנה בא' בזמנו וכן ראשון לג' הנה הנס: וגו' מסלכל את יום באז מי יהיה סובל את יום באז'
כי ביום באז ירשנו רבים: כי הוא באז מצרף טעם הוא על היום טזכר' כלומ' אותנו היום יהיה כמו
האז' מצרף טעמים מן הכסף: כן יבדלו הרשעים מן הטובים ויסופו הרשעים וישארו הצדיקים וכן אמר ב
בבבואת זכריה וזכרית את השליטת באש: וכבנרית מכבשים וכמו הבנרית טל מכבשי הבנרים טמעבויים בנ
הכת' מן הצד' והרשעים הם הכת' כמו שאמר נכת' עונך לפני: וישב כמו המטפט טמעב לטפט
את העם ולתבדיל החייב מן הזכאי כן יהיה אותנו היום טהיה מצרף ומטהר כסף

והוא אחד עשה אברהם שהיה אחד ואב לכל ה
הבאים אחריו באמונתו לא עשה כמותו שא
מאדם עושים כי לא רדף אחר התאוה ולא בעל אפ
אפי' בצטרו אלא כדי להשאיר זרע אלהים כלומר ש
מצוה אלהים ית' להשאיר זרע כמו שאמר פרו ורבו
ושאר רוח לוי יתרון רוח היה לו ולפיכך לא רדף אחר
התאוה ולא בעל אלא למצות פריה ורביה: ואח"כ פ
כי הם דברי העם לנביא והם דברי תמיד אמר ל
לו והלא אברהם אבינו ע"ה שהיה אחד ולא עשה כן
כמו שאמרו עושים שהניח אשתו ובעל הגר שפחתו
ואף על פי שאמר רוח לו והיה נביא והנביא הוא מ
מטיב להם ומה האחד מבקש זרע אלהים כלומר כ
כשבעל הגר לא בעל אלא כדי לבקש זרע לפי שלא
היה לו זרע מטרה אשתו ואף על פי כן הוא לא בגד
בטרה אשתו כי ברצונה וברשותה עשה הדבר אבל
אתם תשמרו ברוחכם ולא יבגוד אחד מכם באשת
עגוריו להניחה ולבטול בת אל נכר: ופירוש שאמר רוח לו ענין יתרון ומעלה כמו יתר שאת ויתר עז כי כמו ש
אמר בפרט יתר ענין השאר וענין מעלה ושבח כן יש בפרט שאר ענין השאר וענין יתרון ומעלה כלומר יתרון
רוח ומעלה היה לו לאברהם: אל יבגד כן דרך המקרא לדבר לכבד וטלל לכבד במקום אחד: ומה' הלא חד היה
אברהם יחיד דמיני אברהם עלמא ומא' חד בעי אלהין דיתקיים ליה ולר' מן קדם ה' והנה התשובה היתה א
אלהים מן הנביא כמו שהקטנה והוכיח להם שאינם עושים כהונן: בי' שנא שלח אש טנא אחד מכם
אשתו ושלחנה כתרנג' ארי אש אשתו כי אלה פטרה כלומר טיב הוא טי' שלחנה בגט ותלך ותבטא לאיש
אחר טיהבנה אבל שתחזיק בה ותאכילה כלבך זו היא בגידה גדולה זהו שאמר וכסה חמם על לבושו שהוא מ
תרצה שהוא אנהב אותה ודבק בה כלבושו שהוא דבק בבטנו ולא יפשיטנו כן הוא לא ירצה לטלחה ושוכחה ז
זה החמם שמכסה על לבושו: והענין ה' על דרך משל מדבר על לטון בני אדם כי הוא ית' לו ייעף
ולא יגע ואז היה אלהי המטפט: אז אש אינו כן ש לא טוב בעיניו עושה רע' איה אלהי המטפט למה
אין עושה בהם מטפט: והגוי' אש תטלן מטפט' הרשע' בעולם הזה עוד יבא זמן שתראו ואז יקרב
אלהם המטפט לבלות הר' טעים טבבס וזהו יהיה אותנו היום שאשלח מלאכי ופכה דרך לפני והוא
תלך מן העמים כמו הנה אנכי שולח מלאך לפניך לטימך בדרך וגו': ופכה דרך לפני וזה יהיה קבוצ' גלויות
טלל ימצא בדרכם טען ופגע רע: ופתאום יבא אל היכלו לפני טלל כתגלה הקץ ולא יתבאר בספר דניאל חמ'
כי פתאום יבא טלל ידע אדם יום בואו טרם בגאן טיבא כקו שאמר כי סחומים וחתומים הדברים עד שת ק
קץ: הארון הוא המלך המטיח והא מלאך הברית וא' את מלאך הברית על אליהו וכן את באגדה טאליהו קנא על
ברית מילה שמכנה מהם מלכות אחרים טכ' קנא קנא' לה אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל אמר לו קנא' את
בטנים וכאן אתה מקנא על המילה חיד טאין ישראל עושים ברית מילה עד שאתה רוצה בעיניך מכאן התקינו
לעשות כסא' כבוד לאלהיו טנקי' מלאך הברית טכ' ומלאך הברית אשר אתם חסדים הנה בא אמר ה' צבאות
הנה בא' בזמנו וכן ראשון לג' הנה הנס: וגו' מסלכל את יום באז מי יהיה סובל את יום באז'
כי ביום באז ירשנו רבים: כי הוא באז מצרף טעם הוא על היום טזכר' כלומ' אותנו היום יהיה כמו
האז' מצרף טעמים מן הכסף: כן יבדלו הרשעים מן הטובים ויסופו הרשעים וישארו הצדיקים וכן אמר ב
בבבואת זכריה וזכרית את השליטת באש: וכבנרית מכבשים וכמו הבנרית טל מכבשי הבנרים טמעבויים בנ
הכת' מן הצד' והרשעים הם הכת' כמו שאמר נכת' עונך לפני: וישב כמו המטפט טמעב לטפט
את העם ולתבדיל החייב מן הזכאי כן יהיה אותנו היום טהיה מצרף ומטהר כסף

וְעַל־כֵּן לִידוֹחַ מִנֹּחַת יְחִידָה וְיִחְשָׁלֶם כִּימֵי עוֹלָם ו
וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹת: וְקִרְבֹּתֵי אֱלֹהִים לְמִשְׁפַּט וְחַיִּיתִי
עַד מִמּוֹד בְּמִשְׁפָּטִים וּבְמִנְאֵיִם וּבְנִשְׁבָּעִי לְשִׁקֵּר
וּבְעִשְׂקִי שֹׁכֵר טֹבֵד אֶל־כִּנְחָתֵי וְיִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵי
יִרְאֵי אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת: כִּי אֲנִי יְדוּחַ לֹא שְׁנִיתִי ו
וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא בִלְחֶם: לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סֹר
סִרְתֶּם מִזִּמְקִי וְלֹא שִׁמַּחְתֶּם שׂוֹבוֹ אֱלִי וְאֲשׁוּבָה אֶ
אֱלֹהִים אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת וְאַמְרַתֶּם בְּמֹחַ נִשְׁוֹב:
וְהִקְבַּע אֹדֶם אֱלֹהֵי כִי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי וְאַמְרַתֶּם
בְּמֹחַ קִבְּעִנוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַתְרוֹמָה: בְּמֹאֲרָה אַתֶּם
נֹאֲרִים וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים חֲגִי כִלְיָה: הִבִּיֵּא אֶת כָּל
הַמַּעֲשֶׂה אֶל בֵּית הָאֵצֶר וְהִי טָרָף בְּבֵיתִי וּבְחֻצֹתַי
נָא בֹזֵאת אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת אִם לֹא אִפְתַּח לָכֶם אֶ
אֶת אֲרֻבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְקַחְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי
דִּי: וְגִעְרָתִי לָכֶם בְּאֵכָל וְלֹא יִשְׁחִית לָכֶם אֶת פְּרִי
הָאֲדָמָה וְלֹא תִשְׁכַּל לָכֶם חֶפֶץ בַּשָּׂדֶה אֱמֹר יְדוּחַ
עֲבָאוֹת: וְאֲשַׁח אֶתְכֶם כָּל הַיּוֹם כִּי תִדְּחוּ אֹתִי אֶ
אֶרֶץ חֶפֶץ אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת:
חֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֱמֹר יְדוּחַ וְאַמְרַתֶּם מֹחַ נִדְּבַרְנוּ
עֲלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמֹחַ בִּצְעָה כִּי שֶׁ
שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֵרָתוֹ וְכִי חִלְּבָנוּ קִדְּשָׁנוּ בְּפִי יְדוּחַ עֲבָ
עֲבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנֻחֶנּוּ מֵאֲשֶׁרִים וְדִים גַּם נִבְנוּ עֲשִׂי
יִשְׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וְיִמְלֹט: אֲנִי נִדְּבַח יִרְאֵי י
יְדוּחַ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְקִשְׁבֵּי יְדוּחַ וְשִׁמְעֵי וּכְתָב סֵפֶר
סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְדוּחַ וְחֻשְׁבֵּי שִׁמְעֵי:

וְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ הַסִּיגִים זֶה־הַסִּיגִים: וְטָהֵר אֶת כָּ
בְּנֵי לֵוִי: זֶה־הַסִּיגִים וְלִפְנֵי טָהֵר עֲלֵיהֶם בְּפִרְשָׁה
טָהֵר מִלְּמַעַל זָכַר אֶת־עֵתָה בְּפִרְשָׁה: מִיָּמָיו מִנְּחָה בְּכָדָק
מִה טָהֵר כֵּן כִּהְיֵה חֲדָדִים זֶה־הַסִּיגִים: כִּמוֹ טָהֵר לְמַעַל ט
טָהֵר מִקִּדְּבֵי בְּהִמְתָּה כְּעֵלֹי מוֹסֵי וְתִי וְיִתְגַּלִּי לְפָנָיו
וְלִזְכָּאָה כְּגִבֹר דִּתְצַדִּיק וּמִדְּכִי כִסֵּף: וְעִרְבֹחַ
זָכַר יְהוּדָה וְיִרְשָׁלָיִם כִּי טָהֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

וְקִרְבֹּתֵי בְּאֹתֵנוּ הַיּוֹם טָהֵר אֱלֹהִים הַדָּרִי טִיחָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ וְהַדָּרִי טָהֵר אִם לֹא קָבְלוּ דִינָם
כְּעוֹלָם זֶה יִקְבְּלוּ כְּעוֹלָם הַבָּא: עַד כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ
הַנִּסְתָּרוֹת וְאֲשֶׁר בְּהֵם בְּמֹחַ טָהֵר: מִמֶּה לְטָהֵר ג
גְּמוּלָם: וְיִמְטִי גִרְיָנוֹתֵי מִטְּטָה הַגֵּר: כִּי אֲנִי הִלֵּל
טָהֵר כִּי מִה טָהֵר אִפְסִי לְזֹמֶר חֲרוֹךְ לֹא לְפִי טָהֵר
כֵּן יִהְיֶה כִּי אֲנִי לֹא טָהֵר וְדָבָר לֹא יִשְׁכַּח וְכָל הַעֲתִידֹת
טָהֵר לָכֶם עֵי כִּיבִיֵּא כֵּן יִהְיֶה: טָהֵר עֵינִי טָהֵר
כְּלֹמֶה לֹא טָהֵר מִדְּבָר לְדָבָר וּמִחֶסֶד לְחֶסֶד: וְאַתֶּם בְּנֵי
יַעֲקֹב לֹא כִלְיָה: כִּמוֹ טָהֵר טָהֵר אֲמַרְתֶּם טָהֵר טָהֵר
לָהֶם זָכַר בְּטָהֵר וְכָל מִהְיֶה גִי אֲכַל אֲתֶם לֹא כִלְיָה
וְלֹא תִכְלֹנוּ כִּי לְעוֹלָם תִּהְיוּ מִיחֻדִּים בֵּין אֲנֹכִי לַהֲיוֹת
גִּי אֲחֵד בְּאֶרֶץ אֶרֶץ טָהֵר וְכִדְּוָתֶם לְכָל טָהֵר טָהֵר
טָהֵר טָהֵר כָּל מִיָּה טָהֵר טָהֵר לָכֶם בְּעוֹנוֹתֵיכֶם
עֲשִׂיתִי וְכִמוֹ טָהֵר לֹא טָהֵר גַּם אֶת לֹא תִכְלֹנוּ וּבְאֲחֵרִית
הַיּוֹם טָהֵר לְמַעַלְתֶּכֶם וְתִהְיוּ עֲלֵמִי עַל כָּל גִּי הָאֵר
וְיִתְגַּלִּי אֲכַל הִלֵּל אֲשֶׁרִי קִיָּמִי דָּחַן עֲלֵמָה וְאַתֶּם
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִדְּוָן דְּמִאֵץ דְּמִאֵץ בְּעֲלֵמָה דְּכִינְיָה
פְּסִיק: לְמִיָּה טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר
לְמַעַל:

וְהִקְבַּע אֹדֶם אֱלֹהֵי כִי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי וְאַמְרַתֶּם
בְּמֹחַ קִבְּעִנוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַתְרוֹמָה: בְּמֹאֲרָה אַתֶּם
נֹאֲרִים וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים חֲגִי כִלְיָה: הִבִּיֵּא אֶת כָּל
הַמַּעֲשֶׂה אֶל בֵּית הָאֵצֶר וְהִי טָרָף בְּבֵיתִי וּבְחֻצֹתַי
נָא בֹזֵאת אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת אִם לֹא אִפְתַּח לָכֶם אֶ
אֶת אֲרֻבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְקַחְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי
דִּי: וְגִעְרָתִי לָכֶם בְּאֵכָל וְלֹא יִשְׁחִית לָכֶם אֶת פְּרִי
הָאֲדָמָה וְלֹא תִשְׁכַּל לָכֶם חֶפֶץ בַּשָּׂדֶה אֱמֹר יְדוּחַ
עֲבָאוֹת: וְאֲשַׁח אֶתְכֶם כָּל הַיּוֹם כִּי תִדְּחוּ אֹתִי אֶ
אֶרֶץ חֶפֶץ אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת:
חֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֱמֹר יְדוּחַ וְאַמְרַתֶּם מֹחַ נִדְּבַרְנוּ
עֲלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמֹחַ בִּצְעָה כִּי שֶׁ
שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֵרָתוֹ וְכִי חִלְּבָנוּ קִדְּשָׁנוּ בְּפִי יְדוּחַ עֲבָ
עֲבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנֻחֶנּוּ מֵאֲשֶׁרִים וְדִים גַּם נִבְנוּ עֲשִׂי
יִשְׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וְיִמְלֹט: אֲנִי נִדְּבַח יִרְאֵי י
יְדוּחַ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְקִשְׁבֵּי יְדוּחַ וְשִׁמְעֵי וּכְתָב סֵפֶר
סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְדוּחַ וְחֻשְׁבֵּי שִׁמְעֵי:
וְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ הַסִּיגִים זֶה־הַסִּיגִים: וְטָהֵר אֶת כָּ
בְּנֵי לֵוִי: זֶה־הַסִּיגִים וְלִפְנֵי טָהֵר עֲלֵיהֶם בְּפִרְשָׁה
טָהֵר מִלְּמַעַל זָכַר אֶת־עֵתָה בְּפִרְשָׁה: מִיָּמָיו מִנְּחָה בְּכָדָק
מִה טָהֵר כֵּן כִּהְיֵה חֲדָדִים זֶה־הַסִּיגִים: כִּמוֹ טָהֵר לְמַעַל ט
טָהֵר מִקִּדְּבֵי בְּהִמְתָּה כְּעֵלֹי מוֹסֵי וְתִי וְיִתְגַּלִּי לְפָנָיו
וְלִזְכָּאָה כְּגִבֹר דִּתְצַדִּיק וּמִדְּכִי כִסֵּף: וְעִרְבֹחַ
זָכַר יְהוּדָה וְיִרְשָׁלָיִם כִּי טָהֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:
וְקִרְבֹּתֵי בְּאֹתֵנוּ הַיּוֹם טָהֵר אֱלֹהִים הַדָּרִי טִיחָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ וְהַדָּרִי טָהֵר אִם לֹא קָבְלוּ דִינָם
כְּעוֹלָם זֶה יִקְבְּלוּ כְּעוֹלָם הַבָּא: עַד כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ
הַנִּסְתָּרוֹת וְאֲשֶׁר בְּהֵם בְּמֹחַ טָהֵר: מִמֶּה לְטָהֵר ג
גְּמוּלָם: וְיִמְטִי גִרְיָנוֹתֵי מִטְּטָה הַגֵּר: כִּי אֲנִי הִלֵּל
טָהֵר כִּי מִה טָהֵר אִפְסִי לְזֹמֶר חֲרוֹךְ לֹא לְפִי טָהֵר
כֵּן יִהְיֶה כִּי אֲנִי לֹא טָהֵר וְדָבָר לֹא יִשְׁכַּח וְכָל הַעֲתִידֹת
טָהֵר לָכֶם עֵי כִּיבִיֵּא כֵּן יִהְיֶה: טָהֵר עֵינִי טָהֵר
כְּלֹמֶה לֹא טָהֵר מִדְּבָר לְדָבָר וּמִחֶסֶד לְחֶסֶד: וְאַתֶּם בְּנֵי
יַעֲקֹב לֹא כִלְיָה: כִּמוֹ טָהֵר טָהֵר אֲמַרְתֶּם טָהֵר טָהֵר
לָהֶם זָכַר בְּטָהֵר וְכָל מִהְיֶה גִי אֲכַל אֲתֶם לֹא כִלְיָה
וְלֹא תִכְלֹנוּ כִּי לְעוֹלָם תִּהְיוּ מִיחֻדִּים בֵּין אֲנֹכִי לַהֲיוֹת
גִּי אֲחֵד בְּאֶרֶץ אֶרֶץ טָהֵר וְכִדְּוָתֶם לְכָל טָהֵר טָהֵר
טָהֵר טָהֵר כָּל מִיָּה טָהֵר טָהֵר לָכֶם בְּעוֹנוֹתֵיכֶם
עֲשִׂיתִי וְכִמוֹ טָהֵר לֹא טָהֵר גַּם אֶת לֹא תִכְלֹנוּ וּבְאֲחֵרִית
הַיּוֹם טָהֵר לְמַעַלְתֶּכֶם וְתִהְיוּ עֲלֵמִי עַל כָּל גִּי הָאֵר
וְיִתְגַּלִּי אֲכַל הִלֵּל אֲשֶׁרִי קִיָּמִי דָּחַן עֲלֵמָה וְאַתֶּם
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִדְּוָן דְּמִאֵץ דְּמִאֵץ בְּעֲלֵמָה דְּכִינְיָה
פְּסִיק: לְמִיָּה טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר
לְמַעַל:
וְהִקְבַּע אֹדֶם אֱלֹהֵי כִי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי וְאַמְרַתֶּם
בְּמֹחַ קִבְּעִנוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַתְרוֹמָה: בְּמֹאֲרָה אַתֶּם
נֹאֲרִים וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים חֲגִי כִלְיָה: הִבִּיֵּא אֶת כָּל
הַמַּעֲשֶׂה אֶל בֵּית הָאֵצֶר וְהִי טָרָף בְּבֵיתִי וּבְחֻצֹתַי
נָא בֹזֵאת אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת אִם לֹא אִפְתַּח לָכֶם אֶ
אֶת אֲרֻבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְקַחְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי
דִּי: וְגִעְרָתִי לָכֶם בְּאֵכָל וְלֹא יִשְׁחִית לָכֶם אֶת פְּרִי
הָאֲדָמָה וְלֹא תִשְׁכַּל לָכֶם חֶפֶץ בַּשָּׂדֶה אֱמֹר יְדוּחַ
עֲבָאוֹת: וְאֲשַׁח אֶתְכֶם כָּל הַיּוֹם כִּי תִדְּחוּ אֹתִי אֶ
אֶרֶץ חֶפֶץ אֱמֹר יְדוּחַ עֲבָאוֹת:
חֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֱמֹר יְדוּחַ וְאַמְרַתֶּם מֹחַ נִדְּבַרְנוּ
עֲלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמֹחַ בִּצְעָה כִּי שֶׁ
שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֵרָתוֹ וְכִי חִלְּבָנוּ קִדְּשָׁנוּ בְּפִי יְדוּחַ עֲבָ
עֲבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנֻחֶנּוּ מֵאֲשֶׁרִים וְדִים גַּם נִבְנוּ עֲשִׂי
יִשְׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וְיִמְלֹט: אֲנִי נִדְּבַח יִרְאֵי י
יְדוּחַ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְקִשְׁבֵּי יְדוּחַ וְשִׁמְעֵי וּכְתָב סֵפֶר
סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְדוּחַ וְחֻשְׁבֵּי שִׁמְעֵי:
וְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ הַסִּיגִים זֶה־הַסִּיגִים: וְטָהֵר אֶת כָּ
בְּנֵי לֵוִי: זֶה־הַסִּיגִים וְלִפְנֵי טָהֵר עֲלֵיהֶם בְּפִרְשָׁה
טָהֵר מִלְּמַעַל זָכַר אֶת־עֵתָה בְּפִרְשָׁה: מִיָּמָיו מִנְּחָה בְּכָדָק
מִה טָהֵר כֵּן כִּהְיֵה חֲדָדִים זֶה־הַסִּיגִים: כִּמוֹ טָהֵר לְמַעַל ט
טָהֵר מִקִּדְּבֵי בְּהִמְתָּה כְּעֵלֹי מוֹסֵי וְתִי וְיִתְגַּלִּי לְפָנָיו
וְלִזְכָּאָה כְּגִבֹר דִּתְצַדִּיק וּמִדְּכִי כִסֵּף: וְעִרְבֹחַ
זָכַר יְהוּדָה וְיִרְשָׁלָיִם כִּי טָהֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:
וְקִרְבֹּתֵי בְּאֹתֵנוּ הַיּוֹם טָהֵר אֱלֹהִים הַדָּרִי טִיחָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ וְהַדָּרִי טָהֵר אִם לֹא קָבְלוּ דִינָם
כְּעוֹלָם זֶה יִקְבְּלוּ כְּעוֹלָם הַבָּא: עַד כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ
הַנִּסְתָּרוֹת וְאֲשֶׁר בְּהֵם בְּמֹחַ טָהֵר: מִמֶּה לְטָהֵר ג
גְּמוּלָם: וְיִמְטִי גִרְיָנוֹתֵי מִטְּטָה הַגֵּר: כִּי אֲנִי הִלֵּל
טָהֵר כִּי מִה טָהֵר אִפְסִי לְזֹמֶר חֲרוֹךְ לֹא לְפִי טָהֵר
כֵּן יִהְיֶה כִּי אֲנִי לֹא טָהֵר וְדָבָר לֹא יִשְׁכַּח וְכָל הַעֲתִידֹת
טָהֵר לָכֶם עֵי כִּיבִיֵּא כֵּן יִהְיֶה: טָהֵר עֵינִי טָהֵר
כְּלֹמֶה לֹא טָהֵר מִדְּבָר לְדָבָר וּמִחֶסֶד לְחֶסֶד: וְאַתֶּם בְּנֵי
יַעֲקֹב לֹא כִלְיָה: כִּמוֹ טָהֵר טָהֵר אֲמַרְתֶּם טָהֵר טָהֵר
לָהֶם זָכַר בְּטָהֵר וְכָל מִהְיֶה גִי אֲכַל אֲתֶם לֹא כִלְיָה
וְלֹא תִכְלֹנוּ כִּי לְעוֹלָם תִּהְיוּ מִיחֻדִּים בֵּין אֲנֹכִי לַהֲיוֹת
גִּי אֲחֵד בְּאֶרֶץ אֶרֶץ טָהֵר וְכִדְּוָתֶם לְכָל טָהֵר טָהֵר
טָהֵר טָהֵר כָּל מִיָּה טָהֵר טָהֵר לָכֶם בְּעוֹנוֹתֵיכֶם
עֲשִׂיתִי וְכִמוֹ טָהֵר לֹא טָהֵר גַּם אֶת לֹא תִכְלֹנוּ וּבְאֲחֵרִית
הַיּוֹם טָהֵר לְמַעַלְתֶּכֶם וְתִהְיוּ עֲלֵמִי עַל כָּל גִּי הָאֵר
וְיִתְגַּלִּי אֲכַל הִלֵּל אֲשֶׁרִי קִיָּמִי דָּחַן עֲלֵמָה וְאַתֶּם
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִדְּוָן דְּמִאֵץ דְּמִאֵץ בְּעֲלֵמָה דְּכִינְיָה
פְּסִיק: לְמִיָּה טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר טָהֵר
לְמַעַל:

מִן הַיָּם עָבְדוּ אֶת צֵיתוֹ וְאֶת
הַלֵּקִים וּמוֹשָׁעִים : רַחֲמֵינוּ
יִרְחַם יְהוָה הַנְּבִיא לְפָנֵינוּ בְּאַתְרוֹ
: וְחָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנוֹת
פֶּן אֲבָא וְחֻכְתִּי אֶת הָאָרֶץ
אֲנִי שְׂלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵינוּ

ביתחזקוניס' כדברת' הם' איש' אל' רעהו' ומדברים' בדברי'
האלה' ונושאים' ונותנים' בהם' עד' שימצאו' בטבלס' כי'
כל' דבר' משפט' אל' אמונה' ואין' עול' ויחשב' ה'אל' ית'
הקדש' דבריה' ויתן' להם' שכרם' בזה' ויכתב' ספר' זכרון'
לפניה' דרך' משל' כלטון' בני' אדם' טבותבים' המלבים' ש'
אשר' הצדונות' כי' אין' טובה' לנפיו' ית' וכן' משפך' אשר'
לפניה' כל' הנמצא' כתב' בספר' והנה' יראי' ה' וחושבי' שמו'
אשר' שמו' להם' עד' עולם' ופי' חושבי' שמו' טחושבים'
ה' ית' ויבדק' יעת' אלהיה' כי' שמו' הוא' והוא' שמו':
והנה' יראי' ה' הם' הצדיקים' וחר'
סוד' השם' הנכבד' והנ'
זה' שיהיו' בתחיית' ה'
אשר' כן' ליום' אשר'
ברשעים' הם' י'
הדע' המכלה'
שמו' שמו' שמו'
העובד'
לרשע' ול'
כעיו'
השם' השם'
הוא' וזהו' :

[illegible]

ב שאני מזהירכם על תורת משה בכל דור ודור חיים כן
 נשם שמיכ כמדתו מעלתה לשמים אל גוף כבדו בנפשו ה
 ר שחיה אחת בגוף יסל אנו למד לפני יום המעשט והוא
 בכל לב אל ה' והעמים יכבדו ימים המעשט והוא שחיה
 על אבותם כמו עם אבותם כלומר האבות והבנים י
 עלי תמכה ליום הבא כדי שלא יכח הארץ כלה ותהיה ח
 א ליום המעשט בארץ ישראל והנהגים יהיו כנהגיה
 בי לעולם ועד:
 שבת לאל עולם :

וערבה לידה סגולה וידה וי. שלם כימי עולם ו
 ובשנים קדמוניות: וקרבתי אליכם למשפט ודיוני
 עד ממוח במכשפים ובמנאפים ובנשבעי לשקר
 ובעשקי שפי שביד אלמנה ויתום ובשני גר ולא י
 יראני אמר ידוה צבאות: כי אני ידוה לא שנית ו
 ואתם בני יעקב לא בליתם: למימי אבותיכם סר
 סרתם מוחי ולא שמרתם שובו אלי ואשובה א
 אליכם אמר ידוה צבאות ואמרתם במה נשוב:
 ודיקבע אדני אלהי כי אתם קבעים אתי ואמרתם
 במה קבענוך חמעשר ודחורמה: במארה אתם
 נארים ואתי אתם קבעים חגי בלה: חביא את כל
 חמעשר אל בית הארץ ויהי טרף בביתי ובחגתי
 נא בואת אמר ידוה צבאות אם לא אפתח לכם א
 את ארבות השמים ודחיקותי לכם ברכה עד בלי
 די: וגערתי לכם באכל ולא ישחית לכם את פרי
 האדמה ולא תשכל לכם חגף בשדה אמר ידוה
 צבאות: ואשח אתכם כל הגים כי תחזו אתם א
 ארץ חפץ אמר ידוה צבאות:
 חזקו עלי דברים אמר ידוה ואמרת מה נדברו
 עליך: אמרתם שוא עבד אלהים ומה בצע כי ש
 שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני ידוה צב
 צבאות: ועתה אנחנו מאשרים ודים גם נבנו עשי
 רשעה גם בחנו אלהים וימלט: אז נדברו ידאי י
 ידוה איש אל רעהו וקשב ידוה ושמע וכתב ספ
 ספר וזכרן לפני ידוה ורחשבי שמו:

ומעבדי ממעלה זכר אות עתה בפרט: חגי
 בני לוי: והם הכהנים ויהויה: חגי
 שלמעלה זכר אות עתה בפרט: חגי
 מה שאין כן כהני הדור הזה: כמו שאל
 שהיו מקריבי בהמות בעלן מוס ותי וית
 ולזכאה כגבר דמזרף ומדכי כספא:
 זכר יהודה וירושלם כי טס בית המקדש
 וקרבתי באותו היום וזכר אלכם הדור שית
 ההוא והדורות שעברו: לא קבלו
 בעולם הזה יקבלו בעולם הבא: כי אני ידוה
 הנסתרות ואעיד בהם במה טעמו: מחיה לטלם ג
 גמולם: ומטי גרומטי מטפטט הגוי: כי אני הלא
 טניתי כי מה טאת אפי לזול ארץ: לפי טנה
 כן יהי כי אני לא טניתי קדברי לטלם: וכל העתידו
 טאמרתו לכם עי נביאי כן יהיו: ענין טנוי
 כלומ לא טנה מדבר לדבר וזמחן: טעף: ואת בני
 יעקב לא כלית: כמו טכלו טאד האמות טלא טטאר
 להם זכר בטמם וכלו מהיות גוי טכלם: לא כלית
 ולא טכלו כי לעול תהיו מיוחדים: חגי: להיות
 גוי אחד בארץ אגפ טגליתם וזמחן: לכל טאה טת
 טמכ טטא בכל מק: ומה טהרענות טגם בעונותיכם
 עטיתי וזמנו טאכר: לא טלם גס את לא טכלו וזמחנות
 הימי טטובו למעלתכם ומהיו עליוני על כל גוי האר
 וית אר אכא הלא אטניתי קיימי דמן עלמא ואתון
 בית יטר אתון מדמן דמאן דמאית בעלמא דיניה פ
 פסיק: למוכו: חממד עם המס כמו למה למרחוק
 למעול: את זמן דב עבר טלא טמרתם ח
 חוקי אתם ואבותיכם לפיכ הרעוץ להם ולכם: אבל מעתה טובו אלי ואשובה אליכם: ואמרת במה נשוב:
 ואם תאמרו במה נשוב אם יש בנו דבר אחר אלא מה טהכחצנו עד הנה דבר קדדנות ודבר הנטי והתטוב:
 ודיקבע: יט בכס דבר אחד טבעבורי ראוי להדיק בכס המארה: את היקבע ארץ אלקים: כי אתם קבעים א
 אתי: ואמרת: ואם תאמרו במה קבענוך: התטובה המעשר והתרומה: היקבע קבעים קבענוך: עני
 גזלה ולקחת הדבר בהכרח: וכן קבע את קובעיהם נפטגית הירגז גבר קדס דייכא ארי אתון מרגזן קרמי
 במעשר וכתומתא: במארה אתם כארי מפני העביר טזכר למעלה כמו טאמ גס איתתיה ועוד אתם
 מוסיפים עון על עון ו
 אתם קובעי אותי ממה טתאספו טלא תתנו ממנו תרומה ומעשרות: ותאמרו
 הוא גזל אתנו המטר וטולח מארה בתבואה ואנחנו נתן לו התרומה ומעשרות: הגוי כלה יראתה וזמחנות
 הנזכר למעל לא היו טוים בהם כלס אבל בהצר המעשר והתרומה היו טוי כלס לפיכ את הגוי כלס: דביא
 ויהי טרף בביתי: ללוי ולכהני העובדים לפני ומתוך כך טטובו מן העבירות הנזכרות ואם לא
 אפרע מכם בפורענות אחת: אבל אם תביאו התרומה והמעשר כראוי אמטיר עליכם וארחק לכם ברכתי
 בלי די פי אאל עד טלא יספיקו לכם כלים ואוצרן: טרף כתרנו שרכוס ותי עד בלי די עד דחמרון מסין
 וזערתו באיכל בארבה האוכל את התבואה: ולא תטכל לכם הגפן: הגפן לא תטכל פריה: ואסור אמת
 אזהרה תמנה טאתם ארסה בגוים מפני הרעב על המארה טאתם כארים: אר
 סתביאתה מרובה וית ארי תהון יתכון בארע בית טכתי ועבדין בה רעוץ: חזקו טב להאכילם על מ
 סהיו אמר כי אין דין ואין דין: מה כדברנו טב הטועל פעול לרוב התמדתה דבור: וכן הנדברו כך
 אמרתם מבואר הוא: ועתה גס כן מבואר: אז נדברו ידאי כי המאמר ההוא הוא מאמ אכטס טלא
 יפיט דרכי ה: ומטטוני וכטטמלנו